Vasile Breban

DICȚIONAR AL LIMBII ROMÂNE CONTEMPORANE

DE UZ CURENT

Editura științifică și enciclopedică
București, 1980

Vasile Breban

DICȚIONAR AL LIMBII ROMÂNE CONTEMPORANE

DE UZ CURENT

Editura științifică și enciclopedică
București, 1980

Coperta și supracoperta de
GHEORGHE MOTORA

Redactor : MARIETA PIETREANU
Coli de tipar : 42,5.
Bun de tipar : 10.III.1980.

Comanda nr. 90 292
Combinatul Poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.

PREFAȚĂ

Dicționarul de față cuprinde partea cea mai însemnată, mai reprezentativă a lexicului limbii române contemporane, termeni, noțiuni, categorii și concepte din toate sferele de activitate. Prin aceasta el răspunde cerințelor unui larg cerc de cititori.

Selecționarea și includerea în dicționar a fondului lexical au fost realizate pe baza dicționarelor de diferite categorii și specialități, apărute în ultimul timp, precum și a unui bogat material extras din lucrări și publicații actuale, reprezentînd diverse domenii ale științei și tehnicii, literaturii și artei.

Una dintre caracteristicile dicționarului constă în atenția pe care autorul o acordă terminologiei științifice și tehnice, care pătrunde azi impetuos în vorbirea curentă a societății noastre. Aceasta se reflectă atît în numărul mare de termeni sau accepțiuni din domeniile amintite, cît și în nivelul științific al definițiilor.

Pentru a asigura dicționarului un pronunțat caracter practic, prin înregistrarea — într-un spațiu relativ restrîns — a unui volum bogat de informații, autorul a limitat la strictul necesar definițiile și explicațiile date cuvintelor obișnuite și a renunțat la includerea unor derivate, mai puțin folosite, al căror înțeles poate fi ușor recunoscut de cititori din definițiile cuvintelor-bază; de asemenea, locuțiunile și expresiile cu sens figurat au fost înregistrate numai în anumite cazuri. Aceste aspecte fac ca lucrarea de față să se deosebească de dicționarele explicative de același tip.

Tehnica alcătuirii articolelor de dicționar este simplă, cititorul putînd urmări cu ușurință structura oricărui cuvînt, fără a avea nevoie de explicații speciale în acest scop.

ABREVIERI

adj. = adjectiv, adjectival
adj. dem. = adjectiv demonstrativ
adj. pos. = adjectiv posesiv
adv. = adverb
anat. = anatomie
arg. = argotic
arhit. = arhitectură
art. = articol, articulat
art. nehot. = articol nehotărît
astr. = astronomie
biol. = biologie
bis. = bisericesc
bot. = botanică
chim. = chimie
cib. = cibernetică
concr. = concretizat
conj. = conjuncţie
cont. = contabilitate
depr. = depreciativ
ec. = economie
ec. pol. = economie politică
electr. = electricitate
entom. = entomologie
expr. = expresie
f. = feminin
fam. = familiar
farm. = farmacologie
fig. = figurat
fil. = filozofie
fin. = finanţe
fiz. = fizică
fiziol. = fiziologie
geogr. = geografie
geol. = geologie
geom. = geometrie
gram. = gramatică
iht. = ihtiologie
impers. = impersonal
ind. = indicativ
interj. = interjecţie
intr. = intranzitiv
invar. = invariabil
ir. = ironic
î.e.n. = înaintea erei noastre
înv. = învechit
jur. = juridic
lingv. = lingvistică
lit. = literatură
livr. = livresc
log. = logică
m. = masculin
mat. = matematică
mec. = mecanică
med. = medicină
mil. = termen militar
mitol. = mitologie
muz. = muzică
n. = neutru
num. card. = numeral cardinal
num. col. = numeral colectiv
num. ord. = numeral ordinal
peior. = peiorativ

pers. = personal, persoană
p. ext. = prin extensiune
p. gener. = prin generalizare
pl. = plural
poligr. = poligrafie
pop. = popular
pr. = pronunțat
prep. = prepoziție
p. restr. = prin restricție
pron. = pronume
pron. dem. = pronume demonstrativ
pron. nehot. = pronume nehotărît
pron. pos. = pronume posesiv
pron. refl. = pronume reflexiv
refl. = reflexiv
refl. impers. = reflexiv impersonal
refl. recipr. = reflexiv reciproc
refl. unipers. = reflexiv unipersonal
reg. = regional
rel. = religie
sec. = secolul
s.f. = substantiv feminin
sg. = singular
s.m. = substantiv masculin
s.n. = substantiv neutru
spec. = special
subst. = substantiv
tehn. = tehnică
telec. = telecomunicații
tipogr. = tipografie
topogr. = topografie
tr. = tranzitiv
unipers. = unipersonal
v. = vezi
var. = variantă
vb. = verb
zool. = zoologie

A

a[1] s.m. invar. Prima literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

a[2] interj. Exclamație prin care se exprimă surpriză, admirație, entuziasm, sau necaz, supărare, indignare etc.

a[3] prep. **1.** Precedă infinitivul: *a citi*. **2.** Stabilește un raport de comparație: *miroase a ars*. **3.** Formează locuțiuni: *de-a dreapta*.

a[4] prep. (Urmat de numerale) De cîte...: *cinci monede a trei lei*.

abá, *abale*, s.f. Stofă groasă de lînă, prelucrată la piuă.

abác, *abace*, s.n. **1.** Instrument pentru calcule aritmetice simple, alcătuit dintr-un cadru cu vergele pe care se pot deplasa bile colorate. **2.** Grafic care servește pentru a ușura efectuarea unor calcule. Var.: **abácă** s.f.

abácă s.f. v. **abac.**

abajúr, *abajururi*, s.n. Dispozitiv care îndreaptă lumina unei lămpi în direcția dorită.

abandón, *abandonuri*, s.n. Faptul de a abandona, părăsire; renunțare.

abandoná, *abandonez*, vb. I. **1.** Tr. A părăsi pe cineva (familia, copiii) lăsîndu-l fără sprijin. **2.** Tr. și intr. A renunța la ceva; a se retrage dintr-o întrecere sportivă.

abanós s.m. Lemnul unui arbore exotic, de culoare neagră, din care se fac mobile, instrumente muzicale de suflat etc.

abatáj, *abataje*, s.n. **1.** Locul dintr-o mină unde se execută extragerea unui minereu sau a unei roci dintr-un zăcămînt; operația de extragere a minereului sau a rocii. **2.** Doborîrea arborilor (în exploatările forestiere).

abáte[1], *abați*, s.m. Titlu dat unor preoți catolici.

abáte[2], *abát*, vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) îndepărta (de la o direcție), (fig.) de la o normă, de la o linie de conduită. **2.** Refl. (Despre fenomene ale naturii) A veni pe neașteptate, cu putere.

abátere, *abateri*, s.f. **1.** Încălcare a unor dispoziții, a unor norme. **2.** Diferența dintre valoarea măsurată a unei mărimi și valoarea ei reală.

abatór, *abatoare*, s.n. Ansamblul clădirilor și instalațiilor unde se taie vitele destinate consumului.

abătút, -ă, *abătuți, -te*, adj. Descurajat, deprimat.

abcés, *abcese*, s.n. Acumulare de puroi.

abdicá, *abdic*, vb. I. Intr. A renunța la tron.

abdomén, *abdomene*, s.n. Partea corpului dintre torace și bazin.

abdominál, -ă, *abdominali, -e*, adj. Care aparține abdomenului, care se referă la abdomen.

abecedár, *abecedare*, s.n. Manual pentru învățarea scrisului și cititului.

aberánt, -ă, *aberanți, -te*, adj. Care constituie o aberație.

aberáție, *aberații*, s.f. **1.** Abatere de la normal. **2.** Defect al imaginii produse de un instrument optic, care se manifestă prin neclaritate, deformare sau prin formarea de irizații pe contururi *(aberație cromatică)*.

abiá adv. **1.** Cu greu, anevoie. **2.** Foarte puțin; de foarte puțină vreme.

abíl, -ă, *abili, -e*, adj. Îndemînatic, iscusit; descurcăreț.

abilitáte s.f. Îndemînare, iscusință.

abiótic, -ă, *abiotici, -e*, adj. (Biol.) Lipsit de viață.

abís, *abisuri*, s.n. Prăpastie, adîncime.

abisál, -ă, *abisali, -e*, adj. De abis; de la mari adîncimi (în mări și oceane).

abjéct, -ă, *abjecți, -te*, adj. Care inspiră repulsie, josnic, vrednic de dispreț.

ablatív s.n. Caz al declinării în unele limbi.

abnegáție s.f. Devotament (dus pînă la sacrificiu).

abolí, *abolesc*, vb. IV. Tr. (Jur.) A desființa o instituție, o stare social-politică; a anula o lege.

abomináblil, -ă, *abominabili, -e*, adj. Oribil; dezgustător.

aboná, *abonez*, vb. I. Tr. și refl. A(-și) face un abonament.

abonamént, *abonamente*, s.n. Convenție prin care, în schimbul unei sume de bani, se obține, pe o anumită perioadă, dreptul de a folosi anumite servicii publice, de a primi un ziar, o revistă etc.; înscris care consemnează acest drept.

abonát, -ă, *abonați, -te*, s.m. și f. Persoană care beneficiază de un abonament.

abordá, *abordez*, vb. I. Tr. A începe studierea unei probleme, tratarea unui subiect; a deschide vorba despre ceva.

abordáj, *abordaje*, s.n. Ciocnire a două nave sau a unei nave de un obstacol.

aborigén, -ă, *aborigeni, -e*, adj. Băştinaş, autohton.

abracadabránt, -ă, *abracadabranţi, -te*, adj. Ciudat, bizar.

abráş, -ă, *abraşi, -e*, adj. (Despre cai) Nărăvaş; (despre oameni) rău, violent.

abraziúne s.f. Roadere a unui corp prin frecare de alt corp mai dur.

abrazív, -ă, *abrazivi, -e*, adj., s.n. (Material) cu care se pot desprinde, prin frecare, aşchii mici din alt material.

abreviá, *abreviez*, vb. I. Tr. A prescurta un cuvînt, un titlu.

abreviére, *abrevieri*, s.f. Cuvînt, titlu etc. prescurtat.

abrogá, *abróg*, vb. I. Tr. A scoate din vigoare o lege sau alt act normativ.

abrúpt, -ă, *abrupţi, -te*, adj. Cu pantă foarte mare.

abrutizá, *abrutizez*, vb. I. Refl. şi tr. A-şi pierde (sau a face să-şi piardă) însuşirile morale, specific umane.

abscísă, *abscise*, s.f. Una dintre coordonatele carteziene, care, alături de ordonată, serveşte la stabilirea poziţiei unui punct în plan sau în spaţiu.

abscóns, -ă, *absconşi, -se*, adj. Greu de înţeles; obscur.

absént, -ă, *absenţi, -te*, adj. Care lipseşte; (fig.) care nu este atent; distrat.

absentá, *absentez*, vb. I. Intr. A lipsi dintr-un loc unde ar trebui să fie prezent.

absénţă, *absenţe*, s.f. Lipsă a cuiva din locul unde ar fi trebuit să se afle.

absolút, -ă, *absoluţi, -te*, adj., adv. **1.** Adj. Care este independent de orice condiţii şi relaţii; considerat în raport cu sine însuşi; perfect, desăvîrşit; (substantivat, n.; în filozofia idealistă) principiu veşnic, imuabil, infinit, care ar sta la baza universului. **2.** Adj. (Despre o mărime fizică) A cărei valoare este independentă faţă de oricare sistem de referinţă. **3.** Adv. Cu totul, exact.

absolutísm s.n. Putere nelimitată a unui monarh; regim politic bazat pe o astfel de putere.

absolutizá, *absolutizez*, vb. I. Tr. A socoti ceva ca absolut, ignorînd caracterul său relativ, limitat.

absolvént, -ă, *absolvenţi, -te*, s.m. şi f. Persoană care a terminat un an şcolar, un ciclu sau o formă de învăţămînt.

absolví, (1) *absolvesc*, (2) *absólv*, vb. IV. Tr. **1.** A termina un an şcolar, un ciclu etc. de învăţămînt. **2.** A scuti de pedeapsă.

absorbánt, -ă, *absorbanţi, -te*, adj. Care absoarbe.

absorbí, *absórb*, vb. IV. Tr. **1.** A încorpora (un gaz, un lichid). **2.** (Fig.) A interesa foarte mult pe cineva; a preocupa.

absórbţie, *absorbţii*, s.f. Fenomen prin care un lichid sau un solid încorporează din afară o substanţă.

abstinént, -ă, *abstinenţi, -te*, s.m. şi f. Persoană care se abţine de la unele alimente, băuturi, de la satisfacerea unor necesităţi fiziologice etc.

abstráct, -ă, *abstracţi, -te*, adj. **1.** Care este gîndit separat de contextul real, concret, din care face parte. **2.** Conceput în mod prea general; greu de înţeles (din lipsă de exemplificări concrete).

abstractizáre, *abstractizări*, s.f. Operaţie a gîndirii prin care se desprind şi se reţin unele dintre însuşirile şi relaţiile obiectului cercetat.

abstrácţie, *abstracţii*, s.f. Abstractizare; rezultatul abstractizării.

absúrd, -ă, *absurzi, -de*, adj. Care contrazice gîndirea logică sau bunul-simţ; (substantivat, n.) *prin absurd* = admiţînd un raţionament fals.

absurditáte, *absurdităţi*, s.f. Ceea ce este absurd.

abţibild, *abţibilduri*, s.n. Mic desen colorat, aplicat, prin lipire, pe un obiect; (la pl., glumeţ) nimicuri, fleacuri; mici şmecherii.

abţíne, *abţin*, vb. III. Refl. A se reţine de la ceva; a nu se pronunţa, a nu-şi exprima părerea sau votul.

abundá, pers. 3 *abúndă*, vb. I. Intr. A se găsi din belşug.

abundént, -ă, *abundenţi, -te*, adj. Care se găseşte în cantitate mare; bogat, îmbelşugat.

abundénţă s.f. Belşug, bogăţie.

ábur, *aburi*, s.m. Vapori de apă.

aburí, *aburesc*, vb. IV. Refl. A se acoperi cu aburi.

abúz, *abuzuri*, s.n. **1.** Încălcare a legalităţii, faptă ilegală: *abuz de putere* = faptă săvîrşită de cineva prin depăşirea atribuţiilor sale; *abuz de încredere* = însuşirea, înstrăinarea sau refuzul de a restitui un bun care i-a fost încredinţat. **2.** Exces: *abuz de alcool*.

abuzá, *abuzez*, vb. I. Intr. **1.** A comite o faptă ilegală. **2.** A folosi ceva în mod exagerat.

abuzív, -ă, *abuzivi, -e*, adj. **1.** Ilegal, arbitrar. **2.** Exagerat, excesiv.

ac, *ace*, s.n. **1.** Ustensilă de metal, ascuţită la un capăt şi prevăzută la celălalt cu o gaură prin care se trece un fir, servind la cusut. **2.** Nume dat unor obiecte sau unor piese alungite, avînd diverse întrebuinţări: *ac cu gămălie; ac de siguranţă; acul busolei; ac indicator* (la aparate de măsurat); *ac de macaz*. **3.** Organ de apărare al unor animale: *acul albinei*.

acadeá, *acadele*, s.f. Un fel de bomboană preparată din zahăr topit.

académic, -ă, *academici, -e*, adj. Care ţine de o academie, privitor la o academie.

academicián, -ă, *academicieni, -e*, s.m. şi f. Membru al unei academii.

academíe, *academii*, s.f. **1.** Instituţie superioară de cultură a cărei misiune este să contribuie la dezvoltarea ştiinţelor şi artelor. **2.** Şcoală de învăţămînt superior.

acajú s.m. invar. Mahon.

acalmíe s.f. Perioadă de liniştire (a vîntului, a valurilor); (fig.) răstimp de linişte într-o perioadă frămîntată.

acántă, *acante,* s.f. Nume dat unor plante erbacee decorative din regiunile calde; ornament arhitectonic care imită frunzele acestei plante.

acapará, *acaparez,* vb. I. Tr. A pune stăpînire pe ceva, a-şi însuşi (în mod abuziv) un bun.

acár, *acari,* s.m. Muncitor care manevrează acele de macaz.

acarét, *acareturi,* s.n. Construcţie auxiliară care ţine de o clădire, de o gospodărie.

acarián, *acarieni,* s.m. (La pl.) Ordin de arahnide mici, transmiţătoare ale unor boli; (şi la sg.) animal din acest ordin.

acásă adv. La (în sau spre) casa în care locuieşti; (fig.) la locul natal, în patrie.

acătării adj. invar. (Despre lucruri) Bun, corespunzător; (despre oameni) de seamă.

accelerá, *accelerez,* **vb. I. Tr. A** mări viteza (de deplasare, de rotaţie etc.).

accelerándo adv. (Muz.) Din ce în ce mai repede.

accelerát, -ă, *accelerați, -te,* adj. Cu viteză variabilă în sens crescător; *tren accelerat* (şi substantivat, n.) = tren cu viteză sporită (şi care opreşte numai în gările importante).

accelerátor, (1) *acceleratoare,* s.n., (2) *acceleratori,* s.m. **1.** S.n. Mecanism care serveşte la variaţia în sens crescător a turaţiei unui motor; *accelerator de particule* = aparat folosit pentru a mări viteza particulelor elementare în scopul realizării unor reacţii nucleare. **2.** S.m. (Chim.) Substanţă care măreşte viteza unei reacţii.

acceleráție, *accelerații,* s.f. Variaţie în sens crescător a vitezei unui corp, a unui mecanism etc.

accént, *accente,* s.n. **1.** Pronunţare mai intensă a unei silabe sau a unui cuvînt; semn prin care se marchează această intonaţie sau altă particularitate de pronunţare. **2.** Fel particular de a pronunţa, specific unui grai sau unei limbi.

accentuá, *accentuez,* **vb.** I. **1.** Tr. A marca prin accent; a scoate în relief prin intonaţie. **2.** Tr. (Fig.) A sublinia o idee, a o întări. **3.** Refl. (Fig.) A se intensifica.

acceptá, *accépt,* vb. I. Tr. A fi de acord, a consimţi; a primi.

accépţie, *accepții,* s.f. Sens, înţeles al unui cuvînt. Var.: **accepţiúne** s.f.

accepţiúne s.f. v. **accepţie.**

accés, *accese,* s.n. **1.** Posibilitate sau drept de a ajunge undeva; intrare. **2.** Manifestare bruscă a unor tulburări organice, care se repetă la intervale variabile; izbucnire violentă a unei stări sufleteşti. **3.** (Cib.) Proprietate a sistemelor de memorie de a permite înregistrarea şi regăsirea informaţiei.

accesíbil, -ă, *accesibili, -e,* adj. **1.** La care se poate ajunge (uşor). **2.** Care este uşor de înţeles.

accesibilitáte s.f. Însuşirea de a fi accesibil.

accesóriu, -ie, *accesorii,* adj. (Adesea substantivat, n.) Care constituie un element secundar, ajutător.

accidént, (1, 2, 4) *accidente,* s.n., (3) *accidenți,* s.m. **1.** S.n. Întîmplare neprevăzută care provoacă o avarie, rănirea sau moartea cuiva. **2.** S.n. Defectare, avarie în funcţionarea unei maşini, a unei instalaţii. **3.** S.m. (Muz.) Alteraţie. **4.** S.n. *Accident de teren* = neregularitate a solului.

accidentá, *accidentez,* vb. I. Refl. şi tr. A suferi (sau a provoca cuiva) un accident.

accidentál, -ă, *accidentali, -e,* adj. Întîmplător; secundar, neesenţial.

acefál, -ă, *acefali, -e,* adj. (Despre unele animale inferioare) Care nu are cap.

acél, aceá, *acei, acele,* adj. dem. Care este (mai) departe de subiectul vorbitor. Var.: (cînd urmează după substantiv) **acéla, acéea** adj. dem.

acéla[1], **acéea,** *aceia, acelea,* pron. dem. Indică pe cineva sau ceva care este (mai) departe de subiectul vorbitor; *drept aceea* = prin urmare, deci.

acéla[2], **acéea** adj. dem. **v. acel.**

acélaşi, acéeaşi, *aceiași, aceleași,* adj. dem. Tot acela; chiar acela.

acérb, -ă, *acerbi, -e,* adj. Înverşunat, necruţător; agresiv.

acést, aceástă, *acești, aceste,* adj. dem. Care este (mai) aproape de subiectul vorbitor. Var.: (cînd urmează după substantiv) **acésta, aceásta** adj. dem.

acésta[1], **aceásta,** *aceștia, acestea,* pron. dem. Indică pe cineva sau ceva care este (mai) aproape de subiectul vorbitor.

acésta[2], **aceásta** adj.dem. **v. acest.**

acetát, *acetați,* s.m. Sare sau ester al acidului acetic.

acétic, -ă, *acetici, -e,* adj. *Acid acetic* = lichid incolor, cu miros înţepător, folosit în alimentaţie sub formă de oţet (în proporţie de 3%—9%).

acetilénă s.f. Gaz incolor, obţinut prin acţiunea apei asupra carbidului, utilizat în industria chimică, în sudură etc.

acetónă s.f. Lichid incolor, volatil, folosit ca dizolvant în industria de lacuri şi vopsele.

achénă, *achene,* s.f. Tip de fruct uscat, a cărui sămînţă, acoperită cu un înveliş tare, nu este lipită de acest înveliş.

achitá, *achit,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A-şi plăti o obligaţie materială sau morală. **2.** Tr. (Jur.) A declara nevinovat pe cineva.

achizíţie, *achiziții,* s.f. **1.** Procurarea unor bunuri, de obicei prin cumpărare. **2.** Procurare de obiecte rare.

achiziţioná, *achiziționez,* vb. I. Tr. A procura prin achiziţie.

ací adv. v. **aici.**

acíclic, -ă, *aciclici, -e,* adj. (Despre combinaţii chimice) Care nu conţine atomi legaţi în cicluri; care nu funcţionează în cicluri.

aciculár, -ă, *aciculari, -e,* adj. (Despre frunze) În formă de ac.

acíd, *acizi,* s.m. (Chim.) Substanţă care, în soluţie apoasă, are gust acru şi înroşeşte hîrtia albastră de turnesol, iar în combinaţie cu metale, care înlocuiesc hidrogenul, formează săruri.

aciditáte s.f. Cantitatea de acid dintr-o soluţie; *aciditate gastrică* = cantitatea de acid din sucul gastric.
acidulát, -ă, *acidulaţi, -te,* adj. Căruia i s-a adăugat acid.
acioáie s.f. Nume popular dat unor metale sau aliaje (în special bronzului).
aciuá, *aciuez,* vb. I. Refl. (Pop.) A se adăposti undeva sau la cineva, a se pripăşi.
aclamá, *aclám,* vb. I. Tr. A-şi manifesta, prin urale sau aplauze, aprobarea sau entuziasmul; a ovaţiona.
aclamáţie, *aclamaţii,* s.f. (Mai ales la pl.) Manifestare a aprobării sau a entuziasmului prin urale sau aplauze.
aclimatizá, *aclimatizez,* vb. I. Tr. A adapta o plantă sau un animal la un climat nou.
acnée s.f. Boală de piele caracterizată prin apariţia, mai ales pe faţă, a unor coşuri.
acoládă, *acolade,* s.f. Semn grafic în formă de arc, care uneşte, vertical sau orizontal, cuvinte, formule, cifre etc.
acolít, *acoliţi,* s.m. Persoană care ajută pe cineva în acţiunile sale; părtaş, complice.
acólo adv. În acel loc.
acomodá, *acomodez,* vb. I. Refl. A se deprinde cu noi condiţii de viaţă, de muncă etc.
acompaniá, *acompaniez,* vb. I. Tr. **1.** A executa partea de acompaniament a unei piese muzicale. **2.** A însoţi, a întovărăşi pe cineva.
acompaniamént, *acompaniamente,* s.n. Totalitatea elementelor armonice, ritmice subordonate uneia sau mai multor linii melodice principale, vocale sau instrumentale.
acónt, *aconturi,* s.n. Sumă de bani plătită înainte în contul unor servicii sau furnituri; avans.
acontá, *acontez,* vb. I. Tr. A da un acont.
acoperămínt, *acoperăminte,* s.n. Ceea ce serveşte la acoperit.
acoperí, *acópăr,* vb. IV. Tr. **1.** A aşeza peste un lucru ceva care să-l ascundă vederii, să-l protejeze sau să-l astupe; (refl.; fig.) *s-a acoperit de glorie.* **2.** (Mil.) A apăra, a proteja. **3.** A ascunde, a tăinui. **4.** A depăşi în intensitate, a înăbuşi (un zgomot, o melodie). **5.** A corespunde, a satisface: *suma acoperă cheltuielile.* **6.** (Sport) A străbate (o distanţă); *a acoperi terenul* = a fi activ permanent, pe tot terenul de joc.
acoperíre, *acoperiri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) acoperi.* **2.** Fond de valori certe pe baza cărora băncile de emisiune asigură convertirea bancnotelor. **3.** Aplicare pe suprafaţa unui obiect a unui strat metalic protector.
acoperíş, *acoperişuri,* s.n. Partea care acoperă o construcţie.
acoperít, -ă, *acoperiţi, -te,* adj. (Despre cer) Noros, înnorat.
acórd, *acorduri,* s.n. **1.** Înţelegere între două sau mai multe persoane (fizice sau juridice) în vederea încheierii, modificării sau desfiinţării unui act juridic; *acord global* = formă de retribuire a muncii în care plata se face în funcţie de cantitatea, calitatea şi importanţa muncii. **2.** *Plată în acord* = formă de retribuire a muncii normate în raport cu rezultatele obţinute. **3.** (Gram.) Concordanţă de număr, gen, caz sau persoană, între cuvinte legate între ele prin raporturi sintactice. **4.** (Muz.) Sonoritate rezultată din reunirea a cel puţin trei sunete de înălţimi diferite care formează o unitate armonică.
acordá, (1, 2) *acórd,* (3) *acordez,* vb. I. Tr. **1.** A da ceva (cu bunăvoinţă). **2.** A stabili un acord gramatical. **3.** A aduce tonurile unui instrument muzical la înălţimea corectă.
acordeón, *acordeoane,* s.n. Instrument muzical portativ cu burduf şi claviatură.
acordeoníst, -ă, *acordeonişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care cîntă la acordeon.
acostá, *acostez,* vb. I. **1.** Intr. (Despre nave) A se apropia de chei, de ţărm, de altă navă etc. **2.** Tr. (Fig.) A opri pe cineva din drum şi a i se adresa în mod supărător.
acostamént, *acostamente,* s.n. Fîşie, de obicei nepavată, la marginea părţii carosabile a unui drum.
acotiledonát, -ă, *acotiledonaţi, -te,* adj. (Despre plante) Cu embrionul lipsit de cotiledoane.
acraniát, -ă, *acraniaţi, -te,* s.m. şi f. (La pl.) Încrengătură de animale primitive lipsite de craniu; (şi la sg.) animal din această încrengătură.
acreálă s.f. Însuşirea de a fi acru; gust acru.
acreditá, *acreditez,* vb. I. Tr. A numi un reprezentant diplomatic permanent într-o ţară străină.
acreditáre, *acreditări,* s.f. Acţiunea de *a acredita: scrisoare de acreditare* = document oficial prin care se atestă calitatea unui agent diplomatic de a reprezenta un anumit stat în relaţiile cu alt stat.
acreditív, *acreditive,* s.n. Dispoziţie dată de emitent unei bănci de a plăti din disponibilul acestuia sau din creditul pe care i-l acordă banca, o sumă de bani beneficiarului.
acrí, *acresc,* vb. IV. Tr. şi refl. A face să devină (sau a deveni) (mai) acru; (refl.) a se altera, a se strica.
acribíe s.f. Exactitate, rigurozitate (în cercetarea ştiinţifică).
acritúră, *acrituri,* s.f. Aliment acru; (în special) murătură.
acrobát, -ă, *acrobaţi, -te,* s.m. şi f. Gimnast specializat în acrobaţii.
acrobátic, -ă, *acrobatici, -ce,* adj. (Ca) de acrobat: *salt acrobatic.*
acrobaţíe, *acrobaţii,* s.f. **1.** Exerciţiu dificil de echilibristică. **2.** Arta sau profesiunea acrobatului.
acromatísm s.n. Proprietate a unui sistem optic de a fi lipsit de aberaţie cromatică.
acrópolă, *acropole,* s.f. Citadelă în oraşele din vechea Grecie, aşezată pe o înălţime, şi în care se găseau principalele edificii.

acrostíh, *acrostihuri,* s.n. Poezie în care literele inițiale ale versurilor alcătuiesc un cuvînt sau o propoziție.

acroșá, *acroșez,* vb. I. Tr. A agăța, a prinde; (la fotbal) a intercepta mingea în aer.

ácru¹, *acri,* s.m. Unitate de măsură engleză pentru suprafețe de teren (egală cu aproximativ 4047 m^2).

ácru², **-ă,** *acri, -e,* adj. **1.** Care are gustul caracteristic al oțetului. **2.** (Fig., despre oameni) Morocănos, ursuz.

act, *acte,* s.n. **1.** Document eliberat de o autoritate, prin care se atestă un fapt, o obligație etc. **2.** Manifestare a activității umane; faptă, acțiune; *a lua act* = a lua cunoștință de ceva. **3.** Principala subîmpărțire a unei opere dramatice.

actiníde s.f. pl. Elemente chimice din seria actiniului, cu proprietăți asemănătoare cu ale acestuia.

actínie, *actinii,* s.f. Animal marin nevertebrat din încrengătura celenteratelor, cu aspect de floare, care trăiește fixat pe stînci.

actíniu s.n. Element radioactiv din minereurile de uraniu.

actív, **-ă,** *activi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care participă în mod efectiv la o acțiune; harnic, sîrguincios; (chim.) *substanță activă* = substanță care intră ușor în reacții; (gram.) *diateză activă* = diateza care arată că acțiunea verbului este săvîrșită de subiect. **2.** S.n. *Activ de partid* = colectiv de membri ai partidului, constituit pe lîngă un organ de partid, pe care îl sprijină sistematic în întreaga sa activitate. **3.** S.n. Totalitatea mijloacelor economice aparținînd unei întreprinderi, instituții sau organizații economice.

activá, *activez,* vb. I. **1.** Intr. A desfășura o activitate. **2.** Refl. A intra în cadrele permanente ale armatei. **3.** Tr. (Chim.) A face ca o substanță să intre mai ușor în reacție cu alta.

activíst, **-ă,** *activiști, -ste,* s.m. și f. Militant pe tărîm social-politic, membru al unei organizații de partid sau de masă, care se consacră muncii în acea organizație.

activitáte, *activități,* s.f. **1.** Ansamblu de acte fizice, intelectuale și morale făcute cu un anumit scop; manifestare a unei energii, forțe etc.; muncă. **2.** Măsură a radioactivității unui element radioactiv.

activizá, *activizez,* vb. I. Tr. A face pe cineva să fie mai activ; a intensifica, a grăbi desfășurarea unei activități.

actór, *actori,* s.m. Artist care interpretează roluri în piese de teatru sau în filme.

actoricésc, **-éască,** *actoricești,* adj. Care se referă la actori.

actríță, *actrițe,* s.f. Artistă care interpretează roluri în piese de teatru sau în filme.

actuál, **-ă,** *actuali, -e,* adj. De acum, din prezent; de actualitate, la ordinea zilei.

actualitáte, *actualități,* s.f. Faptul de a fi actual; ceea ce este actual, întîmplare curentă.

actualizá, *actualizez,* vb. I. Tr. A face să fie actual, a aduce în actualitate.

actualménte adv. În momentul de față, în prezent.

acționá, *acționez,* vb. I. **1.** Intr. A întreprinde o acțiune. **2.** Intr. A exercita o influență asupra cuiva sau a ceva. **3.** Tr. (Mec.) A pune în mișcare, a antrena, a face să funcționeze.

acționár, **-ă,** *acționari, -e,* s.m. și f. Persoană care posedă acțiuni **(6)**.

acțiúne, *acțiuni,* s.f. **1.** Desfășurare a unei activități. **2.** Exercitare a unei forțe asupra unui corp. **3.** (Gram.) Starea, mișcarea exprimate prin verbe. **4.** Desfășurarea întîmplărilor într-o operă literară. **5.** (Jur.) Act prin care se cere rezolvarea unei pricini. **6.** Hîrtie de valoare care dovedește participarea deținătorului la capitalul unei societăți și în virtutea căreia acesta primește dividend.

acú adv. v. **acum.**

acuarélă, *acuarele,* s.f. **1.** Tehnică în pictură care folosește culori diluate cu apă. **2.** Vopsea folosită în acuarelă **(1)**; pictură executată cu o astfel de vopsea.

acuitáte s.f. Ascuțime, agerime a simțurilor.

acúm adv. **1.** În momentul de față, în prezent; imediat. **2.** Înainte cu...: *acum doi ani.* Var.: **acú, acúma** adv.

acúma adv. v. **acum.**

acumulá, *acumulez,* vb. I. Tr. A aduna, a strînge, a înmagazina.

acumuláre s.f. **1.** Acțiunea de *a acumula.* **2.** (Ec. pol.) Proces economic care constă în utilizarea unei părți a venitului societății pentru înfăptuirea reproducției lărgite.

acumulatór, *acumulatoare,* s.n. Aparat sau rezervor utilizat pentru înmagazinarea energiei sub diferite forme.

acupunctúră s.f. Metodă terapeutică originară din China, care constă în introducerea unor ace fine de metal sub piele, în anumite puncte corespunzătoare unor organe și regiuni ale corpului.

acuratéțe s.f. Grijă, atenție deosebită în execuția unui lucru.

acústic, **-ă,** *acustici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care emite, transmite sau recepționează unde sonore. **2.** S.f. Parte a fizicii care se ocupă cu studiul sunetelor. **3.** S.f. Calitatea (unei săli) de a asigura o (bună) audiție.

acút, **-ă,** *acuți, -te,* adj. **1.** (Despre boli) Cu evoluție scurtă și manifestări intense. **2.** (Muz., despre sunete) Înalt, ascuțit.

acuzá, *acúz,* vb. I. Tr. **1.** A imputa cuiva o greșeală, a învinui, a învinovăți. **2.** A vădi, a manifesta.

acuzát, **-ă,** *acuzați, -te,* s.m. și f. Persoană învinuită de ceva.

acuzatív s.n. (Gram.) Caz care are ca funcțiune specifică exprimarea complementului direct și a unor atribute.

acuzáție, *acuzații,* **s.f. Acuzare, învinuire.**

acvafórte s.f. Procedeu de gravare a unei imagini pe o placă de cupru cu ajutorul acidului azotic.

acvaplán, *acvaplane,* s.n. Planșă de lemn cu ajutorul căreia se lunecă pe apă, fiind remorcată de o ambarcaţie cu motor.

acváriu, *acvarii,* s.n. Vas sau bazin cu apă în care se ţin plante sau animale acvatice vii; sală, clădire în care se află astfel de bazine.

acvátic, -ă, *acvatici, -e,* adj. **1.** Care trăiește în apă. **2.** Format din apă: *mediu acvatic.*

ăcvilă, *acvile,* s.f. Gen de păsări răpitoare de zi, mari, cu cioc puternic, încovoiat la vîrf.

acvilín, *acviline,* adj. *Nas acvilin* = nas coroiat.

adágio adv. (Muz.) Lent, rar.

adágiu, *adagii,* s.n. (Rar) Maximă, sentinţă.

adáos, *adaosuri,* s.n. Ceea ce se adaugă la ceva.

adaptá, *adaptez,* vb. I. **1.** Tr. A face să se potrivească, să corespundă. **2.** Refl. A se obișnui cu ceva, a se acomoda.

adaptáre, *adaptări,* s.f. Acţiunea de *a (se) adapta;* (biol.) modificare a organismelor vii în raport cu mediul înconjurător.

adăpá, *adăp,* vb. I. Tr. A da unui animal apă de băut; (refl., despre animale) a bea apă.

adăpóst, *adăposturi,* s.n. Loc ferit (sau construcţie) care apără, care protejează.

adăpostí, *adăpostesc,* vb. IV. Tr. A pune la adăpost; (refl.) a se așeza într-un loc ferit.

adăugá, *adáug,* vb. I. Tr. A mai pune peste..., a pune în plus; a completa ceva în scris sau verbal.

adecvát, -ă, *adecvaţi, -te,* adj. Potrivit, corespunzător.

ademení, *ademenesc,* vb. IV. Tr. A atrage, a ispiti; a seduce.

adenítă, *adenite,* s.f. Inflamaţie a ganglionilor limfatici.

adépt, -ă, *adepţi, -te,* s.m. și f. Persoană care aderă la o teorie, la o doctrină, care împărtășește convingerile cuiva.

aderá, *adér,* vb. I. Intr. **1.** A se alătura unui partid, unei mișcări, unei ideologii. **2.** A se lipi, a se ţine strîns lipit.

aderént, -ă, *aderenţi, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aderă (2), care este strîns lipit de ceva. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană sau colectivitate) care aderă la o idee, la un partid, la o mișcare.

aderénţă, *aderenţe,* s.f. **1.** Însușirea de a fi aderent; forţă care menţine două corpuri în contact. **2.** (Med.) Ţesut fibros apărut în urma unei infecţii, unind organe care în mod normal sînt separate.

adésea adv. De multe ori, des.

adéseori adv. Adesea.

adevăr, *adevăruri,* s.n. Oglindirea fidelă a realităţii obiective în gîndire; concordanţă între cunoștinţele noastre și realitatea obiectivă.

adevărát, -ă, *adevăraţi, -te,* adj. Conform cu adevărul; veritabil, real; (adverbial) corect, just.

adeverí, *adeveresc,* vb. IV. Tr. A confirma exactitatea unui fapt, a unei afirmaţii; (refl.) a se dovedi ca adevărat, a se confirma.

adeverínţă, *adeverinţe,* s.f. Dovadă scrisă prin care se recunoaște un fapt, un drept.

adeziúne, *adeziuni,* s.f. **1.** Aderare la ceva; exprimare scrisă a acestei aderări. **2.** Forţă care menţine în contact două corpuri, datorită atracţiei dintre moleculele acelor corpuri.

adezív, -ă, *adezivi, -e,* adj., s.m. (Substanţă) care are proprietatea de a lipi, care se folosește pentru lipit.

ad-hóc adv. Anume pentru acest scop.

adiá, pers. 3 *adie,* vb. I. Intr. (Despre vînt) A sufla ușor.

adiacént, -ă, *adiacenţi, -te,* adj. Alăturat; *unghiuri adiacente* = unghiuri care au același vîrf și o latură comună.

adícă adv. Și anume, cu alte cuvinte; la urma urmei.

adiére, *adieri,* s.f. Suflare lină de vînt.

adineáori adv. v. **adineauri.**

adineáuri adv. Cu puţin înainte. Var.: **adineáori** adv.

ad-interim adj. invar. Provizoriu, interimar: *ministru ad-interim.*

adío interj. Rămas bun; rămîi cu bine.

adipós, -oásă, *adipoși, -oase,* adj. (Anat.) *Ţesut adipos* = ţesut format din celule pline cu grăsime.

adiţionál, -ă, *adiţionali, -e,* adj. Care se adaugă, care trebuie adăugat.

adînc, -ă, (1, 2, 3) *adînci,* adj., **(4)** *adîncuri,* s.n. **1.** Adj. (Despre ape, vase etc.) Al cărui fund este departe de suprafaţă, de marginea de sus. **2.** Adj. (Fig.) Puternic, intens, profund: *somn adînc.* **3.** Adj. Care se întinde departe, vast, întins. **4.** S.n. Parte adîncă, adîncime.

adîncí, *adîncesc,* vb. IV. Tr. **1.** A face să fie mai adînc (1); (refl.; fig.) a se lăsa absorbit de ceva, a se cufunda în... **2.** A cerceta, a studia în profunzime.

adîncíme, *adîncimi,* s.f. Faptul de a fi adînc (1); distanţă de la suprafaţa unei adîncituri sau a unei ape pînă la fundul ei; (fig.) profunzime, intensitate.

adîncitúră, *adîncituri,* s.f. Parte adîncită a unei suprafeţe.

adjectív, *adjective,* s.n. Parte de vorbire flexibilă care arată o însușire a unui obiect sau a unei fiinţe și care se acordă cu substantivul ce denumește lucrul sau fiinţa respectivă.

adjectivál, -ă, *adjectivali, -e,* adj. Care are valoare de adjectiv, care este exprimat printr-un adjectiv; *articol adjectival* = articol care însoţește un adjectiv determinant al unui nume de persoană sau al unui substantiv articulat.

adjudecá, *adjúdec,* vb. I. Tr. A atribui un bun scos la licitaţie aceluia care oferă preţul cel mai mare.

adjúnct, -ă, *adjuncţi, -te,* adj. Persoană imediat subordonată conducătorului unei instituţii.

adjutánt, *adjutanţi,* s.m. Ofiţer cu atribuţii de secretar pe lîngă comandantul unei unităţi militare.

ad litteram adv. Întocmai, cuvînt cu cuvînt, literă cu literă.

administrá, *administrez,* vb. I. Tr. **1.** A conduce, a gospodări (o întreprindere, o instituţie etc.). **2.** A da unui bolnav un anumit medicament.

administratív, -ă, *administrativi, -e,* adj. Care se referă la administraţie; care emană de la un organ de administraţie.

administrátor, -oáre, *administratori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care administrează un bun sau un patrimoniu.

administráţie, *administraţii,* s.f. **1.** Acţiunea de a administra (1); *administraţie de stat* = formă de activitate a statului pentru realizarea funcţiilor sale; totalitatea organelor de stat care realizează această activitate. **2.** Totalitatea organelor care administrează o instituţie sau o întreprindere.

admirá, *admir,* vb. I. Tr. A privi pe cineva sau ceva cu un sentiment de încîntare, de respect.

admirábil, -ă, *admirabili, -e,* adj. Minunat, încîntător; excelent.

admiratív, -ă, *admirativi, -e,* adj. Care exprimă admiraţie.

admiráţie, *admiraţii,* s.f. Sentiment de încîntare, de stimă faţă de cineva sau ceva.

admisíbil, -ă, *admisibili, -e,* adj. Care poate fi admis.

admitánţă s.f. Mărime egală cu inversul impedanţei unui circuit electric.

admíte, *admit,* vb. III. Tr. **1.** A primi ca bun, a considera ca adevărat; a fi de acord; a permite. **2.** A da curs favorabil unei cereri. **3.** A accepta, a primi (un candidat, un solicitant).

admítere, *admiteri,* s.f. Acţiunea de *a admite; examen de admitere* (şi substantivat, f.) = examen pe baza căruia un candidat poate fi primit într-o formă (superioară) de învăţămînt.

admonestá, *admonestez,* vb. I. Tr. A mustra cu severitate.

adnotá, *adnotez,* vb. I. Tr. A face însemnări pe marginea unui text, pentru a-l explica sau întregi.

adolescént, -ă, *adolescenţi, -te,* s.m. şi f. Persoană la vîrsta adolescenţei.

adolescénţă s.f. Perioadă a vieţii omului între vîrsta pubertăţii şi cea adultă.

adónis s.m. (De obicei ir.) Nume care se dă (după un personaj legendar din antichitate) unui tînăr foarte frumos.

adoptá, *adópt,* vb. I. Tr. **1.** A înfia un copil. **2.** A-şi însuşi felul de a fi al cuiva; a accepta o părere, o metodă. **3.** A accepta ceva în urma unui vot: *a adopta o lege.*

adoptiv, -ă, *adoptivi, -e,* adj. (Despre copii) Care a fost adoptat; (despre părinţi) care a adoptat un copil străin.

adópţie, *adopţii,* s.f. Faptul de a adopta un copil. Var.: **adopţiúne** s.f.

adorá, *adór,* vb. I. Tr. **1.** A avea mare admiraţie pentru cineva sau ceva; a iubi în cel mai înalt grad. **2.** A slăvi o divinitate.

adorábil, -ă, *adorabili, -e,* adj. Plin de farmec, încîntător.

adormi, *adórm,* vb. IV. Intr. şi tr. A trece (sau a face pe cineva să treacă) la starea de somn.

adormít, -ă, *adormiţi, -te,* adj. Care este cuprins de somn; (fig.) lipsit de vioiciune, leneş; (în limbaj bisericesc) mort.

adrenalínă s.f. Hormon produs de glandele suprarenale, folosit ca medicament.

adresá, *adresez,* vb. I. **1.** Refl. A se îndrepta cu vorba către cineva; a trimite o cerere unei instituţii. **2.** Tr. A scrie adresa pe o scrisoare.

adresánt, -ă, *adresanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană căreia îi este adresată o scrisoare; destinatar.

adrésă, *adrese,* s.f. **1.** Indicaţie pe scrisori, pe colete etc., cuprinzînd numele şi domiciliul destinatarului. **2.** Comunicare oficială făcută în scris de o instituţie. **3.** (Cib.) Expresie (numerică) indicînd o sursă sau o destinaţie a informaţiei ce urmează să fie înregistrată de un calculator electronic.

adsorbánt, *adsorbanţi,* s.m. Corp solid pe suprafaţa căruia se pot fixa substanţe prin adsorbţie.

adsorbí, pers. 3 *adsodrbe,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) fixa prin adsorbţie.

adsórbţie s.f. Fixarea moleculelor unei substanţe pe suprafaţa unui corp solid.

adúce, *adúc,* vb. III. **1.** Tr. A lua un lucru cu sine şi a veni cu el undeva. **2.** Tr. A da, a produce: *pomii aduc rod.* **3.** Intr. A semăna cu cineva.

adúcere, *aduceri,* s.f. Acţiunea de *a aduce; aducere-aminte* = amintire.

adúcţie, *aducţii,* s.f. Construcţie hidrotehnică destinată dirijării apei de la locul de captare la cel de folosire.

adulá, *adulez,* vb. I. Tr. A linguşi, a flata în chip servil.

adulmecá, *adúlmec,* vb. I. Intr. (Despre animale) A simţi, cu ajutorul mirosului, prezenţa cuiva sau a ceva.

adúlt, -ă, *adulţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Organism, persoană) care a ajuns la maturitate, care şi-a terminat creşterea.

adultér, *adultere,* s.n. Încălcarea fidelităţii conjugale de către unul dintre soţi.

adumbrí, *adumbresc,* vb. IV. Tr. A umbri.

adunắ, *adún,* vb. I. **1.** Tr. A strînge la un loc; a aduce din toate părţile; a ridica de pe jos. **2.** Tr. (Mat.) A face o adunare. **3.** Refl. A se strînge laolaltă.

adunáre, *adunări,* s.f. **1.** Întrunire a mai multor persoane în scopul discutării unor probleme de interes comun; *Adunare Naţională* = organ suprem al puterii de stat în unele ţări socialiste; *adunare generală a oamenilor muncii* = formă superioară de conducere colectivă a unităţilor socialiste. **2.** Operaţie aritmetică prin care se totalizează mai multe numere într-unul singur.

adunătúră, *adunături,* s.f. Grămadă de obiecte disparate; (peior.) grup de oameni adunaţi la întîmplare.

adventísm s.n. Doctrină practicată de o sectă religioasă creştină care predică „a doua venire“ apropiată a lui Hristos.

adventíst, -ă, *adventiști, -ste,* s.m. şi f. Adept al adventismului.

adventív, -ă, *adventivi, -e,* adj. (Despre rădăcini) Care se dezvoltă pe diferite părţi ale plantei.

advérb, *adverbe,* s.n. Parte de vorbire, în general neflexibilă, care determină un verb, un adjectiv sau alt adverb.

adverbiál, -ă, *adverbiali, -e,* adj. Cu valoare de adverb, folosit ca adverb.

advérs, -ă, *adverși, -se,* adj. **1.** Aşezat în faţă, opus. **2.** Potrivnic, duşmănos.

adversár, -ă, *adversari, -e,* s.m. şi f. Persoană care luptă împotriva alteia (într-o competiţie, într-un proces etc.) sau împotriva unei concepţii, a unei teorii.

adversatív, -ă, *adversativi, -e,* adj. *Propoziție adversativă* = propoziţie care exprimă o opoziţie faţă de coordonata ei; *conjuncție adversativă* = conjuncţie care introduce o propoziţie adversativă.

adversitáte, *adversități,* s.f. Împrejurare potrivnică.

aéd, *aezi,* s.m. Poet-cîntăreţ din Grecia antică.

áer, (2) *aere,* s.n. **1.** Amestec de gaze care constituie atmosfera terestră; *aer condiționat* = aer din încăperi trecut printr-un sistem special de ventilaţie, pentru a-şi păstra calităţile fizice normale. **2.** Înfăţişare, aspect; *a-și da aere* = a lua o atitudine de superioritate.

aerián, -ă, *aerieni, -e,* adj. **1.** Care se află în aer. **2.** Care se referă la aviaţie. **3.** (Fig.) Transparent, diafan.

aerisí, *aerisesc,* vb. IV. Tr. A lăsa să pătrundă într-o încăpere aer proaspăt; a expune un obiect la aer.

aero- Element de compunere însemnînd „aer“, care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

aerób, -ă, *aerobi, -e,* adj. (Despre microorganisme) Care nu poate trăi fără oxigen.

aerodinámic, -ă, *aerodinamici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre vehicule) Construit astfel încît să întîmpine o cît mai mică rezistenţă la deplasarea sa în aer. **2.** S.f. Ramură a mecanicii fluidelor care studiază mişcarea corpurilor în aer şi în alte medii gazoase.

aerodínă, *aerodine,* s.f. Aeronavă mai grea decît volumul aerului dezlocuit.

aerodróm, *aerodromuri,* s.n. Teren special amenajat pentru decolarea şi aterizarea aeronavelor.

aerofagíe s.f. Înghiţirea unei cantităţi mari de aer, odată cu saliva sau cu alimentele.

aerofobíe s.f. Teamă patologică de curenţii de aer.

aerogáră, *aerogări,* s.f. Ansamblu de clădiri pe un aeroport, unde se află serviciile pentru traficul aerian.

aerolit, *aeroliți,* s.m. Meteorit avînd aspectul unei pietre.

aeromodél, *aeromodele,* s.n. Model de avion, de dimensiuni reduse, cu sau fără motor.

aeromodelísm s.n. **1.** Ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul şi construcţia aeromodelelor. **2.** Ramură a sportului în care se folosesc aeromodele.

aeronaút, -ă, *aeronauți, -te,* s.m. şi f. Persoană care face parte din echipajul unei aeronave.

aeronaútică s.f. **1.** Ştiinţa şi tehnica construirii de aeronave. **2.** Tehnica navigaţiei aeriene.

aeronávă, *aeronave,* s.f. Vehicul care se poate deplasa în aer.

aeroplán, *aeroplane,* s.n. Avion.

aeropórt, *aeroporturi,* s.n. Ansamblu constituit din terenul, clădirile şi instalaţiile necesare decolării, aterizării, adăpostirii şi întreţinerii aeronavelor.

aeropurtát, -ă, *aeropurtați, -te,* adj. (Despre trupe) Care se transportă cu ajutorul aeronavelor.

aerosól, *aerosoli,* s.m. (Mai ales la pl.) Particule lichide sau solide dispersate într-un gaz sau în aer, avînd întrebuinţări în medicină.

aerostát, *aerostate,* s.n. Aeronavă mai uşoară decît aerul dezlocuit.

aerostátică s.f. Ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul echilibrului gazelor şi al solidelor în aer.

aeroterapíe s.f. Metodă de tratament al bolilor pulmonare cronice prin cură de aer (de munte, comprimat, rarefiat etc.).

afábil, -ă, *afabili, -e,* adj. Cordial, afectuos.

afabuláție s.f. Ansamblul întîmplărilor care alcătuiesc intriga unei opere literare epice sau dramatice.

afácere, *afaceri,* s.f. **1.** Treabă, îndeletnicire, ocupaţie. **2.** Tranzacţie comercială sau financiară care implică adesea specula.

afacerísm s.n. Folosire de către cineva a situaţiei sale profesionale sau sociale în scopul realizării de profituri personale.

afaceríst, -ă, *afaceriști, -ste,* s.m. şi f. Persoană care practică afacerismul.

afáră adv. Dincolo de limitele unui spaţiu închis; în exterior; *(în) afară de...* = fără a mai socoti şi...

afazíe, *afazii,* s.f. Pierdere totală sau parţială a facultăţii de a vorbi şi de a înţelege vorbirea.

aféct, *afecte,* s.n. Trăire emoţională intensă.

afectá¹, *afectez,* vb. I. Tr. A destina (o sumă de bani, materiale etc.) unui anumit scop.

afectá², *afectez,* vb. I. **1.** Tr. A mîhni, a întrista. **2.** Tr. A simula o anumită stare sufletească. **3.** Intr. A se preface; a-şi da aere.

afectív, -ă, *afectivi, -e,* adj. Privitor la sentimente; sentimental.

afectivitáte s.f. Ansamblul proceselor afective; comportare emotivă.

afectuós, -oásă, *afectuoși, -oase,* adj. Care manifestă afecţiune; prietenos.

afecțiúne, *afecțiuni,* s.f. **1.** Simpatie, ataşament faţă de cineva. **2.** Boală, stare patologică a unui organ.

afélіu s.n. Punctul cel mai depărtat de Soare de pe orbita unei planete.
afemeiát, *afemeiați,* adj., s.m. (Bărbat) care umblă după femei, căruia îi place să facă curte femeilor.
aferát, -ă, *aferați, -te,* adj. Care este sau care pare foarte ocupat.
aferént, -ă, *aferenți, -te,* adj. **1.** Care decurge din ceva, care este în legătură cu ceva. **2.** (Anat.) *Vase aferente* = vase care se varsă în altele sau care pătrund într-un organ.
aferéză, *afereze,* s.f. Dispariția unui sunet sau a unui grup de sunete de la începutul unui cuvînt.
afét, *afeturi,* s.n. Suportul țevii la unele arme de foc (tunuri, aruncătoare de mine etc.).
afiliá, *afiliez,* vb. I. Refl. (Despre instituții, organizații etc.) A se alătura altei instituții sau organizații, căreia i se subordonează.
áfin, *afini,* s.m. Arbust scund din regiunile de munte, cu fructe negre comestibile.
afináre, *afinări,* s.f. Operație metalurgică pentru înlăturarea impurităților dintr-un metal.
áfină, *afine,* s.f. Fructul afinului.
afinitáte, *afinități,* s.f. **1.** Potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorită unor înclinații comune. **2.** (Chim.) Proprietate a două substanțe de a reacționa între ele.
afirmá, *afirm,* vb. I. **1.** Tr. A declara (în mod ferm), a susține (cu tărie). **2.** Refl. A se face remarcat.
afirmativ, -ă, *afirmativi, -e,* adj. Care conține o afirmație, care are un sens pozitiv.
afirmáție, *afirmații,* s.f. Exprimare, susținere a unei păreri; (la pl.) vorbe care exprimă o afirmare.
afiș, *afișe,* s.n. Înștiințare, de obicei tipărită și expusă public, cuprinzînd informații de interes general.
afișá, *afișez,* vb. I. **1.** Tr. A expune un afiș. **2.** Tr. (Fig.) A manifesta în mod ostentativ o anumită atitudine. **3.** Refl. (Fam.) A apărea în tovărășia cuiva, cu intenția de a face impresie.
afișáj, *afișaje,* s.n. Faptul de a afișa; punere în evidență.
afișiér, *afișiere,* s.n. Loc special (vitrină, panou) unde se expun afișele.
afix, *afixe,* s.n. Nume generic pentru prefixe, sufixe și infixe.
afînát, -ă, *afînați, -te,* adj. (Despre pămînt, zăpadă etc.) Rărit, înfoiat.
aflá, *áflu,* vb. I. **1.** Tr. A lua cunoștință, a căpăta vești sau informații despre ceva. **2.** Refl. A se găsi într-un loc sau într-o situație oarecare.
afluént, *afluenți,* s.m. Apă curgătoare considerată în raport cu apa mai mare în care se varsă.
afluénță s.f. **1.** Mulțime de oameni care se îndreaptă spre același punct. **2.** Cantitate mare; belșug.
aflúx, *afluxuri,* s.n. **1.** Deplasare a unui fluid către un anumit loc. **2.** Afluență **(1).**
afón, -ă, *afoni, -e,* adj. Care nu poate cînta corect, care nu are voce.
aforísm, *aforisme,* s.n. Maximă, cugetare.
africán, -ă, *africani, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Africa, din Africa. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația băștinașă a Africii.
afrodiziác, *afrodiziace,* s.n. Substanță care stimulează impulsurile sexuale.
afrónt, *afronturi,* s.n. Jignire, insultă adusă cuiva în public.
áftă, *afte,* s.f. Ulcerație care apare pe mucoasa gurii sau a faringelui.
aftoásă, *aftoase,* adj. *Febră aftoasă* = boală infecțioasă specifică animalelor rumegătoare, caracterizată prin febră și erupții pe mucoase.
afumá, *afúm,* vb. I. **1.** Tr. A expune un aliment la fum, pentru a-l conserva. **2.** Tr. A umple cu fum o încăpere, pentru a distruge anumite insecte; (intr.; despre sobe) a scoate fum. **3.** Refl. A se acoperi cu un strat de fum; (despre mîncări) a căpăta gust și miros neplăcut de fum, în timpul expunerii la foc. **4.** Refl. (Fig.) A se îmbăta ușor.
afumătúră, *afumături,* s.f. Produs alimentar conservat prin expunere la fum.
afúnd adv. În adîncime.
afundá, *afúnd,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) cufunda. **2.** Refl. A pătrunde adînc; (fig.) a se pierde în depărtare.
afurisí, *afurisesc,* vb. IV. Tr. A arunca anatema asupra cuiva.
afurisít, -ă, *afurisiți, -te,* adj., s.m. și f. Rău, ticălos; (fam.) ștrengar, poznaș.
agá s.f. v. **agă.**
agále adv. Încet, domol.
agápă, *agape,* s.f. Ospăț între prieteni.
agar-agár s.n. Substanță extrasă din anumite alge marine, folosită în microbiologie, în industria alimentară etc.
agasá, *agasez,* vb. I. Tr. A plictisi, a enerva.
agasánt, -ă, *agasanți, -te,* adj. Care agasează.
agát, *agate,* s.n. Varietate cristalină de silice, folosită ca piatră semiprețioasă.
agatírși s.m. pl. Populație scitică (din sec. VI î.e.n.) de pe cursul mijlociu al Mureșului.
agávă, *agave,* s.f. Nume dat mai multor specii de plante ornamentale cu frunze mari, pînă la 2 m, originare din America.
ágă, *agi,* s.m. (Înv.) **1.** Ofițer din vechea armată otomană. **2.** Șef al unei agii. Var.: **agá,** *agale,* s.f.
agățá, *agăț,* vb. I. **1.** Tr. A atîrna ceva într-un cui sau într-un cîrlig. **2.** Refl. A se prinde, a se apuca cu mîinile de ceva; (despre țesături) a se rupe prinzîndu-se într-un obiect ascuțit.
ageamíu, -ie, *ageamii,* adj., s.m. și f. (Fam.) Nepriceput, neștiutor.
agéndă, *agende,* s.f. **1.** Carnet în care se notează, pe zile, lucrările ce urmează să fie executate. **2.** Ordine de zi.
agént, *agenți,* s.m. **1.** Reprezentant oficial al unui stat, al unei instituții, organizații etc., avînd anumite atribuții. **2.** Factor activ, care provoacă sau influențează un fenomen fizic, chimic etc.

agentúră, *agenturi,* s.f. **1.** Casă de comerț condusă de un agent **(1).** **2.** Grup organizat aflat în slujba unor forțe străine.
agenție, *agenții,* s.f. **1.** Reprezentanță, filială sau sucursală a unei instituții ori a unei întreprinderi. **2.** *Agenție (internațională) de presă* = instituție care culege, pentru presă și radioteleviziune, informații din diverse domenii de activitate.
áger, -ă, *ageri, -e,* adj. Iute în mișcări; isteț, deștept; (despre ochi) vioi, pătrunzător.
agerime s.f. Însușirea de a fi ager.
aghеásmă s.f. (Bis.) Apă sfințită.
aghiotánt, *aghiotanți,* s.m. (Înv.) Ofițer atașat pe lîngă un comandant militar.
aghiúță s.m. (Fam. și glumeț) Drac.
agíe, *agii,* s.f. Organ administrativ din sec. XVIII—XIX, însărcinat cu menținerea ordinii publice.
agil, -ă, *agili, -e,* adj. Care se mișcă ușor și repede.
agilitáte s.f. Ușurință în mișcări.
agitá, *agit,* vb. I. **1.** Tr. A mișca repede, într-o parte și în alta. **2.** Refl. A fi neliniștit, a nu sta locului, a se frămînta. **3.** Refl. A se revolta, a se răzvrăti; (tr.) a ațîța.
agitát, -ă, *agitați, -te,* adj. Care se agită, neliniștit, tulburat; (despre perioade de timp) frămîntat, tumultuos.
agitatór, -oáre, *agitatori, -oare,* s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană care face agitație politică. **2.** S.n. Aparat folosit pentru omogenizarea unui amestec de substanțe.
agitatóric, -ă, *agitatorici, -e,* adj. Care servește sau se referă la agitație.
agitáție s.f. **1.** Mișcare intensă, încoace și încolo, de oameni, vehicule etc. **2.** Stare de neliniște excesivă. **3.** *Agitație politică* = mijloc de înrîurire politică a conștiinței maselor și de atragere la realizarea unor scopuri și obiective imediate, prin lozinci, întruniri, presă, radio etc.
aglomerá, *aglomerez,* vb. I. **1.** Refl. A se aduna la un loc în număr mare. **2.** Tr. A lega între ele granulele, firele sau fîșiile care compun un material.
aglomerát, -ă, *aglomerați, -te,* adj. (Despre spații) Ticsit; suprapopulat; (despre materiale) obținut prin aglomerare.
aglomeráție, *aglomerații,* s.f. Îngrămădire de oameni, îmbulzeală.
aglutiná, *aglutinez,* vb. I. Refl. A se împreuna, a se uni.
aglutinánt, -ă, *aglutinanți, -te,* adj. Care lipește, care unește; *limbă aglutinantă* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă cu ajutorul unor sufixe sau prefixe.
agnosticísm s.n. Concepție filozofică ce neagă posibilitatea cunoașterii realității obiective sau a esenței fenomenelor.
agoníe s.f. Stare a organismului care precedă moartea.
agoniseálă s.f. Ceea ce se agonisește.
agonisí, *agonisesc,* vb. IV. Tr. A dobîndi, a cîștiga prin muncă.
agonizá, *agonizez,* vb. I. Intr. A fi în agonie.
agorá s.f. Piață în orașele din Grecia antică, unde se țineau adunările publice și unde se aflau principalele instituții.
agorafobíe s.f. Teamă patologică, obsesivă, de spațiile largi, deschise, de piețe etc.
agráfă, *agrafe,* s.f. Nume dat unor obiecte care servesc pentru a fixa părul, o haină, o hîrtie etc.
agramát, -ă, *agramați, -te,* s.m. și f. Persoană care face greșeli elementare de limbă; (p. ext.) incult.
agrár, -ă, *agrari, -e,* adj. Care se referă la proprietatea funciară; în care predomină agricultura.
agravá, *agravez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) înrăutăți.
agravánt, -ă, *agravanți, -te,* adj. Care agravează; *circumstanțe agravante* = circumstanțe care contribuie la înăsprirea pedepsei unui inculpat.
agreá, *agreez,* vb. I. Tr. A vedea cu ochi buni, a simpatiza.
agreábil, -ă, *agreabili, -e,* adj. Plăcut; simpatic.
agregá, pers. 3 *agrégă,* vb. I. Refl. (Despre elemente) A se uni, a se alipi.
agregáre, *agregări,* s.f. Faptul de *a se agrega; stare de agregare* = fiecare dintre stările (solidă, lichidă, gazoasă) sub care se pot prezenta substanțele.
agregát, *agregate,* s.n. **1.** Grup format prin cuplarea unei mașini de forță cu una sau mai multe mașini de lucru. **2.** Material granular folosit pentru mortare și betoane.
agremént, *agremente,* s.n. **1.** Plăcere, distracție. **2.** Consimțămînt dat de un stat pentru numirea unei persoane ca șef de misiune diplomatică sau consul al unui stat străin.
agresiúne, *agresiuni,* s.f. **1.** Atac armat lansat de unul sau mai multe state împotriva altui stat. **2.** Atac împotriva unei persoane.
agresív, -ă, *agresivi, -e,* adj. **1.** Care atacă fără a fi provocat; provocator. **2.** Care atacă o substanță, un mediu.
agresivitáte s.f. Însușirea de a fi agresiv.
agresór, -oáre, *agresori, -oare,* s.m. și f. Cel care săvîrșește o agresiune.
agrícol, -ă, *agricoli, -e,* adj. Care se referă la agricultură; care provine din agricultură.
agricultór, -oáre, *agricultori, -oare,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu agricultura.
agricultúră, *agriculturi,* s.f. **1.** Cultivarea pămîntului. **2.** Ramură a producției materiale care are ca obiect cultura plantelor și creșterea animalelor.
ágriș, *agriși,* s.m. Arbust din regiunile de munte, cu fructe comestibile.
ágrișă, *agrișe,* s.f. Fructul agrișului.
agro- Element de compunere însemnînd „agricol", „agricultură", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.
agrobiologíe s.f. Știință care studiază acțiunea legilor biologice asupra culturii plantelor și creșterii animalelor.

agrochimíe s.f. Știință care studiază dinamica elementelor nutritive în sol și în plante.

agronóm, *agronomi,* s.m. Specialist în agronomie.

agronómic, -ă, *agronomici, -e,* adj. Privitor la agronomie.

agronomíe s.f. Complex de științe care cuprinde totalitatea cunoștințelor referitoare la producția agricolă.

agrotéhnică s.f. Știință care se ocupă cu relațiile dintre factorii de vegetație, sol și plantele cultivate.

agrozootehníe s.f. Tehnica cultivării plantelor furajere și a creșterii animalelor domestice.

agurídă s.f. Strugure acru, necopt.

ah interj. Exclamație care exprimă durere, milă, deznădejde sau mulțumire, admirație.

ahă interj. Exclamație care exprimă satisfacția cuiva la înțelegerea unui lucru.

ahéi s.m. pl. Populație așezată în Peloponez la începutul mileniului al doilea î.e.n.

ahó interj. Strigăt cu care se încetinește sau se oprește mersul boilor.

ahtiát, -ă, *ahtiați, -te,* adj. Lacom, dornic de ceva.

aícea adv. v. **aici.**

aíci adv. În acest loc; în acest moment, acuma. Var.: **ací, aícea** adv.

aídoma adv. La fel, întocmai.

aiévea adv. În realitate; cu adevărat.

áisberg, *aisberguri,* s.n. Bloc mare de gheață desprins din ghețurile polare, care plutește pe oceane.

aiurá, *aiurez,* vb. I. Intr. A delira; a vorbi fără sens, a spune lucruri absurde.

aiúrea adv., adj. **1.** Adv. În alt loc, în altă parte. **2.** Adj. (Fam.) Zăpăcit.

aiureálă, *aiureli,* s.f. Vorbire lipsită de sens, absurditate.

aiurít, -ă, *aiuriți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) cu mintea tulbure; zăpăcit.

ajún, *ajunuri,* s.n. **1.** Zi sau perioadă de timp care precedă un eveniment. **2.** Faptul de a ajuna; zi în care se ajunează.

ajuná, *ajunez,* vb. I. Intr. A ține post complet, a nu mînca nimic.

ajúnge, *ajúng,* vb. III. **1.** Intr. A se afla la destinație (sau într-un anumit loc), după parcurgerea unui drum; a atinge o anumită limită în timp. **2.** Tr. A prinde din urmă o ființă sau un vehicul; (fig.) a egala pe cineva. **3.** Intr. A reuși să atingi ceva care se află așezat mai sus; a se întinde pînă la. **4.** Intr. A atinge un anumit nivel, (fig.) un scop. **5.** Intr. A deveni: *a ajuns medic.* **6.** Intr. A fi în cantitate suficientă. **7.** Intr. (Peior.) A parveni.

ajúns s.n. De *ajuns* = destul.

ajúr, *ajururi,* s.n. Broderie pe o țesătură din care s-au scos anumite fire.

ajustá, *ajustez,* vb. I. Tr. A adapta, a face să se potrivească.

ajutá, *ajút,* vb. I. Tr. A da cuiva ajutor; (refl.) a se servi de cineva sau de ceva ca ajutor; (intr.) a fi de folos, a sluji.

ajutór, -oáre, *ajutori, -oare,* s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană care ajută pe cineva. **2.** S.n. Sprijin, asistență, susținere (în muncă sau în împrejurări grele).

ajutorá, *ajutorez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) ajuta, a (se) sprijini (din punct de vedere material).

al, a, *ai, ale,* art. **1.** (Înaintea unui pronume posesiv sau substantiv în genitiv posesiv:) *al meu; ai vecinului.* **2.** (Înaintea numeralelor ordinale): *al doilea.*

ala-bála subst. invar. *Ce mai ala-bala?* = ce atîta discuție?

alabástru s.n. Varietate de ghips din care se fac obiecte de ornament.

alác s.n. Specie de grîu, foarte rezistentă, din regiunile muntoase.

alái, *alaiuri,* s.n. Mulțime de oameni care însoțesc o paradă, o ceremonie, o persoană de seamă; mulțime de oameni care se iau după cineva.

aláltăieri adv. În ziua care o precedă pe cea de ieri.

aláltăseară adv. În seara zilei de alaltăieri.

alámă, (2) *alămuri,* s.f. **1.** Aliaj de cupru și zinc. **2.** (La pl.) Obiecte de alamă **(1).**

alambíc, *alambicuri,* s.n. Aparat folosit pentru distilare.

alambicát, -ă, *alambicați, -te,* adj. Foarte subtil, greu de înțeles, complicat.

alandála adv. În dezordine; fără noimă.

alarmá, *alarmez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) neliniști, a (se) speria; (tr.) a pune în stare de alarmă.

alarmánt, -ă, *alarmanți, -te,* adj. Care alarmează.

alármă, *alarme,* s.f. **1.** Semnal prin care se anunță o primejdie. **2.** Neliniște, spaimă la apropierea unei primejdii.

alarmíst, -ă, *alarmiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care împrăștie știri alarmante; (adjectival) *știri alarmiste.*

alaún s.n. Sulfat dublu al unui metal trivalent și al unuia monovalent; (p. restr.) sulfat dublu de aluminiu și potasiu.

alămí, *alămesc,* vb. IV. Tr. A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de alamă.

alăptá, *alăptez,* vb. I. Tr. A hrăni un nou-născut cu laptele propriu secretat de glandele mamare.

alătură, *alătur,* vb. I. Tr. și refl. A (se) așeza alături, a (se) apropia; (refl.) a adera la o cauză, la o mișcare.

alăturea adv. v. **alături.**

alături adv. Lîngă cineva sau ceva; unul lîngă altul sau împreună cu altul. Var.: **alăturea** adv.

aláútă s.f. v. **lăută.**

alb, -ă, *albi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. De culoarea laptelui, a zăpezii; *rasă albă* = grup de popoare care se caracterizează prin culoarea deschisă a pielii; *versuri albe* = versuri fără rimă. **2.** Adj. Cărunt. **3.** S.n. Culoare obținută prin suprapunerea tuturor componentelor spectrului luminii

zilei; *a semna în alb* = a iscăli un act înainte de a fi completat. **4.** S.n. *Albul ochiului* = sclerotică.

albanéz, -ă, *albanezi, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la Albania; (substantivat, f.) limba vorbită în Albania. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia constituită ca naţiune în Albania.

albástru, -ă, *albaştri, -stre,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are culoarea cerului senin; (fig.) melancolic; *inimă albastră* = tristeţe. **2.** S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată între verde şi indigo.

albatrós, *albatroşi,* s.m. Pasăre marină asemănătoare cu pescăruşul, dar mult mai mare decît acesta.

albăstreá, *albăstrele,* s.f. Plantă erbacee de cîmp, cu flori albastre.

albăstreálă s.f. Colorant albastru folosit pentru a accentua culoarea albă a unor obiecte.

albăstrí, *albăstresc,* vb. IV. Tr. A clăti rufele în apă amestecată cu albăstreală.

albeáţă s.f. **1.** Calitatea de a fi alb; culoare albă. **2.** Leucom; (impropriu) cataractă (**2**).

albí, *albesc,* vb. IV. **1.** Intr. şi tr. A deveni (sau a face să devină) mai alb. **2.** Intr. A încărunţi.

albiciós, -oásă, *albicioşi, -oase,* adj. Care bate în alb.

álbie, *albii,* s.f. **1.** Vas lunguieţ, de lemn sau de metal, folosit pentru spălatul rufelor, pentru scăldatul copiilor etc. **2.** Porţiune a unei văi, acoperită permanent sau temporar de apă.

albilíţă, *albiliţe,* s.f. Fluture de culoare albă, a cărui larvă se hrăneşte cu frunze de varză.

albínă, *albine,* s.f. Insectă cu aparatul bucal adaptat pentru supt, care trăieşte în familii şi produce miere şi ceară.

albinărít s.n. Apicultură.

albinísm s.n. Anomalie congenitală care constă în lipsa pigmenţilor din piele, păr, ochi.

albişoáră, *albişoare,* s.f. (Iht.) Obleţ.

albitúră, *albituri,* s.f. **1.** (La pl.) Rufărie. **2.** Nume generic dat exemplarelor mici de peşti. **3.** (Tipogr.) Spaţiu alb între cuvinte sau între rînduri.

albúm, *albume,* s.n. **1.** Caiet special în care se păstrează fotografii şi ilustrate sau în care se scriu versuri, citate etc. **2.** Volum de fotografii, ilustraţii etc.

albumén s.n. Ţesut din seminţele unor plante, în care se depozitează substanţele organice de rezervă.

albumínă, *albumine,* s.f. Proteină care intră în compoziţia sîngelui şi a altor lichide organice.

albuminuríe s.f. Prezenţa albuminei în urină, întîlnită în diferite boli de rinichi.

alburíu, -íe, *alburii,* adj. Albicios.

albúrn s.n. Strat lemnos situat între scoarţa şi inima trunchiului unui copac.

albúş, *albuşuri,* s.n. Substanţă proteică, albătransparentă, care înconjură gălbenuşul oului.

alcalín, -ă, *alcalini, -e,* adj. (Chim.) Care are proprietăţile unei baze.

alcaloíd, *alcaloizi,* s.m. Substanţă bazică azotată, folosită, în doze mici, ca medicament.

alcătuí, *alcătuiesc,* vb. IV. **1.** Tr. A construi, a înjgheba, a întocmi. **2.** Tr. A constitui, a forma împreună. **3.** Refl. A lua fiinţă; a fi format din.

alcătuíre s.f. Acţiunea de *a alcătui;* întocmire, constituire; compoziţie, structură.

alchimíe s.f. Chimia evului mediu care, pe lîngă practicile de obţinere a unor produse, urmărea şi prefacerea metalelor în aur, descoperirea elixirului vieţii (izvor de viaţă veşnică).

alchimíst, *alchimişti,* s.m. Persoană care practica alchimia.

alcóol, (1) *alcooli,* s.m., **(2)** *alcooluri,* s.n. **1.** S.m. Lichid incolor, inflamabil, obţinut prin fermentarea zaharurilor din cereale, din fructe etc. şi folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant etc. **2.** S.n. Băutură alcoolică.

alcoólic, -ă, *alcoolici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care conţine alcool. **2.** S.m. şi f. Beţiv.

alcoolísm s.n. Intoxicaţie cu alcool, datorită consumului excesiv, repetat, de băuturi alcoolice.

alcoolmétru, *alcoolmetre,* s.n. Instrument pentru determinarea cantităţii de alcool dintr-o soluţie.

alcóv, *alcovuri,* s.n. Loc mai ridicat sau firidă într-o cameră de dormit, unde se aşază patul.

aldămáş, *aldămaşuri,* s.n. Băutură oferită cu prilejul încheierii unei tranzacţii.

aldehídă, *aldehide,* s.f. (Chim.) Compus organic obţinut prin oxidarea unor alcooli; *aldehidă formică* = formaldehidă.

aldín, -ă, *aldine,* adj., s.f. (Literă de tipar) care are liniile mai groase decît cele ale literelor obişnuite.

aldosterón s.m. Hormon secretat de glanda suprarenală, cu rol important în metabolismul apei.

aleán, *aleanuri,* s.n. Suferinţă, durere sufletească; melancolie, dor.

aleatóriu, -ie, *aleatorii,* adj. Care depinde de un eveniment nesigur; supus întîmplării.

alée, *alei,* s.f. Drum într-un parc, cu arbori şi flori pe margini; stradă mărginită de arbori; stradă îngustă şi scurtă.

alegătór, -oáre, *alegători, -oare,* s.m. şi f. Persoană care votează la alegeri.

alége, *alég,* vb. III. **1.** Tr. A-şi fixa o preferinţă, a se decide între mai multe posibilităţi; a se hotărî. **2.** Tr. A desemna pe cineva prin vot. **3.** Tr. A deosebi dintre alţii, a separa, a scoate din ceva. **4.** Refl. A rămîne cu ceva de pe urma unei acţiuni.

alégere, *alegeri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) alege.* **2.** (La pl.) Desemnare prin vot a celor ce urmează să intre în componenţa unui organ reprezentativ.

alegóric, -ă, *alegorici, -e,* adj. Care reprezintă o alegorie; *car alegoric* = vehicul pe care se reprezintă o scenă simbolică şi cu care se defilează la anumite sărbători.

alegoríe, *alegorii,* s.f. Procedeu artistic constînd în exprimarea unei idei prin mijloace

concrete; personificare în pictură şi sculptură a unei idei abstracte.

aléi interj. v. **alelei.**

aleléi interj. Exclamaţie care exprimă entuziasmul, mînia sau părerea de rău. Var.: **aléi** interj.

aléne adv. Încet, fără grabă.

alergá, *alérg,* vb. I. Intr. **1.** A fugi (după cineva sau ceva); a participa la alergări (2). **2.** A se repezi într-o anumită direcţie sau către un anumit scop; a umbla de colo pînă colo după treburi (sau fără o ţintă precisă).

alergáre, *alergări,* s.f. **1.** Faptul de *a alerga.* **2.** (Mai ales la pl.) Probă atletică de fugă pe anumite distanţe. **3.** Curse de cai.

alergătór, -oáre, *alergători, -oare,* adj., subst. **1.** Adj. Care aleargă. **2.** S.m. şi f. Atlet care concurează la probe de alergări. **3.** S.f. Dispozitiv pe care se pun mosoarele cu fire, pentru a fi urzite.

alergătúră, *alergături,* s.f. Deplasări dese, repetate, după diverse treburi.

alergén, -ă, *alergeni, -e,* adj., s.n. (Substanţă) care provoacă alergie.

alérgic, -ă, *alergici, -e,* adj. Care se referă la alergie.

alergíe, *alergii,* s.f. Creştere patologică a sensibilităţii organismului faţă de anumite substanţe străine (introduse prin respiraţie, prin alimentaţie etc.).

alért, -ă, *alerţi, -te,* adj. Vioi, iute.

alertá, *alertez,* vb. I. Tr. A pune în stare de alarmă.

alértă, *alerte,* s.f. Alarmă; (p. ext.) semnal convenţional internaţional prin care se atrage atenţia astronomilor, geofizicienilor etc. asupra producerii unor fenomene cereşti.

alés, -eásă, *aleşi, -se,* adj. Deosebit, preţios, distins.

alesătúră, *alesături,* s.f. Procedeu de ornamentare a ţesăturilor populare româneşti, prin separare cu mîna (după model) a firelor de urzeală şi de bătătură.

aleurónă s.f. Substanţă proteică prezentă în seminţele de cereale, leguminoase şi oleaginoase.

alevín, *alevini,* s.m. Larvă (pui) de peşte.

alexandrín, -ă, *alexandrini, -e,* adj. Care ţine de civilizaţia elenistică din Alexandria; *vers alexandrin* = vers de 12 silabe, cu cezură după silaba a şasea.

alezá, *alezez,* vb. I. Tr. A prelucra fin interiorul unei piese.

alezáj, *alezaje,* s.n. Diametrul interior al unei piese cilindrice.

alezór, *alezoare,* s.n. Sculă folosită pentru alezare.

álfa s.m. invar. Numele primei litere a alfabetului grecesc.

alfabét, *alfabete,* s.n. Totalitatea literelor folosite în scrierea unei limbi, aşezate într-o ordine convenţională; *alfabetul Morse* = alfabet special folosit în telegrafie, literele fiind reprezentate prin linii şi puncte.

alfabétic, -ă, *alfabetici, -e,* adj. Aşezat în ordinea alfabetului.

alfabetizá, *alfabetizez,* vb. I. Tr. A învăţa pe un analfabet să scrie şi să citească.

álgă, *alge,* s.f. Plantă inferioară acvatică, utilizată în agricultură, industrie etc.

algébră s.f. Ramură a matematicii care studiază operaţiile aritmetice, făcînd abstracţie de valorile lor numerice, numerele fiind înlocuite cu litere.

algorítm s.n. (Log., mat.) Regulă de calcul aplicabilă la un anumit tip de operaţie matematică.

aliá, *aliez,* vb. I. **1.** Refl. A încheia un tratat de alianţă. **2.** Tr. A elabora un aliaj.

aliáj, *aliaje,* s.n. Produs rezultat fie prin topirea laolaltă a două ori a mai multor metale sau a unor metale cu metaloizi, fie prin difuzarea unuia în masa celorlalte.

aliánţă, *alianţe,* s.f. **1.** Înţelegere politică între state, pe baza unui tratat; legătură între două sau mai multe grupuri în vederea unui scop comun. **2.** *Rudă prin alianţă* = persoană devenită, în urma căsătoriei, rudă cu rudele soţului (sau ale soţiei).

álias adv. Zis şi..., numit şi...

aliát, -ă, *aliaţi, -te,* adj., s.m. şi f.(Persoană, partid, stat) care a intrat în alianţă cu cineva.

alibí, *alibiuri,* s.n. Dovadă prin care se constată că atunci cînd s-a săvîrşit infracţiunea învinuitul se afla în altă parte decît la locul săvîrşirii ei.

alícă, *alice,* s.f. (Mai ales la pl.) Fiecare dintre proiectilele mici, sferice, de plumb, cu care se încarcă cartuşele pentru vînarea animalelor mici.

alicótă, *alicote,* adj. (Mat.) *Parte alicotă* = parte dintr-o mărime care se cuprinde de un număr întreg de ori în această mărime.

alidádă, *alidade,* s.f. Riglă, prevăzută cu un dispozitiv de vizare, folosită în topografie la trasarea unghiurilor.

alienà, *alienez,* vb. I. Tr. (Jur.) A înstrăina.

alienát, -ă, *alienaţi, -te,* adj., s.m. şi f. Nebun.

alifíe, *alifii,* s.f. Preparat farmaceutic în formă de pastă unsuroasă, folosit extern.

aligatór, *aligatori,* s.m. Gen de crocodil specific apelor Chinei şi Americii de Nord.

alimént, *alimente,* s.n. Produs în stare naturală sau prelucrat care conţine substanţe nutritive şi serveşte ca hrană.

alimentá, *alimentez,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) hrăni. **2.** Tr. A aproviziona cu combustibil, cu materie primă, cu energie etc. instalaţii, întreprinderi sau localităţi.

alimentár, -ă, *alimentari, -e,* adj. Privitor la alimente: *regim alimentar.*

alimentáţie, *alimentaţii,* s.f. Hrănire.

aliná, *alin,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) potoli, a (se) domoli, a (se) linişti.

alineát, *alineate,* s.n. Rînd dintr-un text, care începe mai la dreapta decît celelalte, pentru a marca o idee nouă; fragment de text care începe cu un astfel de rînd.

aliniá, *aliniez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) aşeza în linie dreaptă.
aliniamént, *aliniamente,* s.n. Elemente arhitectonice dispuse în linie dreaptă.
alínt, *alinturi,* s.n. Faptul de a (se) alinta; dezmierdare.
alintá, *alint,* vb. I. Tr. A mîngîia, a dezmierda; (tr. şi refl.) a (se) răsfăţa, a (se) răzgîia.
alíór, *aliori,* s.m. Gen de plante care conţin un suc lăptos, otrăvitor.
aliotmán s.n. (Rar) Turcime.
alipí, *alipesc,* vb. IV. Refl. şi tr. A(se) alătura.
alişveríş, *alişverişuri,* s.n. (Fam.) Vînzare, negoţ, afaceri.
aliteráţie, *aliteraţii,* s.f. Procedeu stilistic constînd în repetarea aceluiaşi sunet sau grup de sunete în cuvinte care se succedă.
aliváncă, *alivenci,* s.f. (Reg.) Fel de mîncare făcută din mălai amestecat cu lapte bătut (şi cu brînză) şi coaptă în cuptor cu unt sau cu smîntînă.
alizarínă s.f. Colorant roşu, din care derivă o serie de alţi coloranţi de diverse nuanţe.
alizée s.n. pl. Vînturi regulate cu direcţie constantă, care suflă tot timpul anului în regiunile tropicale.
allegrétto adv. (Muz.) În tempo vioi (dar mai moderat decît allegro).
allégro adv. (Muz.) În tempo vioi; repede.
almanáh, *almanahuri,* s.n. **1.** Calendar cuprinzînd şi material beletristic, diverse date informative etc. **2.** Publicaţie periodică pentru un anumit domeniu de activitate.
aló interj. Exclamaţie prin care se cheamă sau se răspunde la telefon.
alocá, *alóc,* vb. I. Tr. A destina o sumă de bani sau materiale pentru un anumit scop.
alocáţie, *alocaţii,* s.f. Sumă de bani sau bunuri destinate unui anumit scop; ajutor în bani.
alócurea adv. v. **alocurí.**
alócurí adv. *Pe-alocuri* = pe ici pe colo, în unele locuri. Var.: **alócurea** adv.
alocuţiúne, *alocuţiuni,* s.f. Scurtă cuvîntare ocazională.
alóe s.f. Nume dat mai multor specii de plante exotice cu frunze cărnoase care conţin un suc folosit în industria farmaceutică.
alogén, -ă, *alogeni, -e,* adj. Care se deosebeşte (prin natură şi origine) de mediul în care se află.
alónjă, *alonje,* s.f. (Sport) **1.** Mişcare de întindere rapidă a braţului. **2.** Lungimea braţelor unui sportiv.
alotropíe s.f. Proprietate a unor elemente chimice de a se prezenta sub mai multe forme cu proprietăţi fizice diferite.
alpacá[1] s.f. Animal rumegător din America de Sud; stofă fină fabricată din lîna acestui animal.
alpacá[2] s.f. Aliaj de nichel, cupru şi zinc, inoxidabil, folosit la fabricarea tacîmurilor, a instrumentelor muzicale etc.
alpenştóc, *alpenştocuri,* s.n. Baston cu vîrf metalic ascuţit, folosit în alpinism.
alpéstru, -ă, *alpeştri, -stre,* adj. Alpin.
alpín, -ă, *alpini, -e,* adj. Caracteristic munţilor Alpi sau (p. gener.) regiunilor muntoase înalte.
alpinísm s.n. Ramură sportivă care cuprinde ascensiunile în munţi, în special escaladarea locurilor greu accesibile.
alpiníst, -ă, *alpinişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care practică alpinismul.
alt, áltă, *alţi, alte,* adj. Care nu este acelaşi cu cel obişnuit, cu cel de faţă sau cu cel despre care este vorba.
altár, *altare,* s.n. **1.** Ridicătură de piatră pe care se aduceau în vechime jertfe zeilor. **2.** Parte a bisericii în care se oficiază liturghia.
altădátă adv. **1.** În trecut, odinioară. **2.** În viitor.
áltceva pron. nehot. Alt lucru.
áltcineva pron. nehot. Altul, altă persoană.
áltcîndva adv. Altădată.
áltcum adv. Altfel.
áltcumva adv. Altfel.
álteori adv. În alte rînduri, altădată.
alterá, *alterez,* vb. I. **1.** Refl. şi tr. A suferi (sau a face să sufere) transformări (în rău); a (se) descompune, a (se) strica. **2.** Tr. (Muz.) A modifica înălţimea unui sunet.
alteráţie, *alteraţii,* s.f. (Muz.) Modificarea înălţimii unui sunet; semn care marchează această modificare.
altercáţie, *altercaţii,* s.f. Schimb violent de cuvinte; ceartă.
altérn, -ă, *alterne,* adj. *Unghiuri alterne interne* (sau *externe*) = fiecare dintre cele două perechi de unghiuri formate în interiorul (sau în exteriorul) a două drepte tăiate de o secantă, de o parte şi de alta a acesteia; *frunze* (sau *flori) alterne* = frunze (sau flori) aşezate de o parte şi de alta a tulpinii sau a ramurilor, la niveluri diferite.
alterná, *alternez,* vb. I. Intr. şi tr. A lua (sau a face să ia) pe rînd unul locul altuia, a reveni (sau a face să revină) succesiv.
alternánţă, *alternanţe,* s.f. Revenire prin alternare.
alternatív, -ă, *alternativi, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care alternează; *curent electric alternativ* = curent electric a cărui intensitate îşi schimbă sensul în mod periodic.
alternatívă, *alternative,* s.f. Posibilitatea de a alege între două soluţii care se exclud.
altéţă, *alteţe,* s.f. Titlu dat principilor şi principeselor dintr-o casă domnitoare.
áltfel adv. **1.** În alt chip. **2.** Dacă nu..., în caz contrar...
altimétru, *altimetre,* s.n. Instrument cu care se măsoară altitudinea faţă de un nivel de referinţă.
altíst, -ă, *altişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană cu voce de alto.
altitúdine, *altitudini,* s.f. Înălţimea unui punct de pe suprafaţa terestră, calculată în raport cu nivelul mării sau cu un punct de referinţă ales convenţional.

altíță, *altițe,* s.f. Partea mînecii de la umărul unei ii, ornamentată cu cusături.

altmínterea adv. v. **altminteri.**

altmínteri adv. Altfel. Var.: **altmínterea** adv.

álto s.m. Voce (de femeie sau de copil) între sopran și tenor.

altói[1], *altoaie,* s.n. Ramură cu muguri folosită la altoit; plantă altoită.

altoí[2], *altoiesc,* vb. IV. Tr. A introduce un altoi în țesutul unei plante, cu scopul de a-i da acesteia însușirile plantei de la care provine altoiul.

altruísm s.n. Calitatea de a acționa dezinteresat pentru binele celorlalți oameni.

áltul, álta, *alții, altele,* pron. nehot. Ține locul unui nume de ființă sau de lucru care nu este aceeași sau același cu ființa sau cu lucrul despre care s-a vorbit sau care este de față.

áltundeva adv. În altă parte.

aluát, *aluaturi,* s.n. Pastă obținută din făină amestecată cu apă ori lapte, grăsime etc., din care se prepară pîine, cozonac, prăjituri.

alumínă s.f. (Chim.) Oxid de aluminiu.

alumíniu s.n. Metal ușor, de culoare argintie, ductil și maleabil, mult folosit în tehnică, în industria aviatică etc., sub formă de aliaje.

alún, *aluni,* s.m. Arbust înalt de 2—5 m, cu frunze rotunde și cu fructe comestibile, de formă sferică sau ovoidală.

alúnă, *alune,* s.f. Fructul alunului; *alună de pămînt* (sau *americană*) = numele unei plante tropicale, al cărei fruct, format în sol, are semințe comestibile.

alunecá, *alúnec,* vb. I. Intr. **1.** A-și pierde echilibrul, călcînd pe o suprafață lucioasă; a se deplasa ușor din locul unde se află. **2.** (Despre două corpuri) A se deplasa unul față de celălalt fără a se rostogoli și rămînînd mereu în atingere.

alunecós, -oásă, *alunecoși, -oase,* adj. Pe care se alunecă ușor; care alunecă ușor.

alunecúș, *alunecușuri,* s.n. Loc alunecos; ghețuș.

alunélul s.m. art. Numele unui dans popular românesc.

alunéle s.f. pl. Plantă erbacee cu flori albe, cu tubercule și frunze comestibile.

alungá, *alúng,* vb. I. Tr. A goni, a îndepărta (de la sine).

alungí, *alungesc,* vb. IV. Refl. A se face mai lung; (tr.) a prelungi.

aluníță, *alunițe,* s.f. Mică excrescență de culoare închisă pe piele.

alunizá, *alunizez,* vb. I. Intr. A aseleniza.

aiúră s.f. Fel de a se mișca sau de a merge; ritm în care se desfășoară o întrecere sportivă.

aluviál, -ă, *aluviali, -e,* adj. Format din aluviuni.

aluvionár, -ă, *aluvionari, -e,* adj. Aluvial.

alúviu s.n. (Geol.) Holocen.

aluviúne, *aluviuni,* s.f. Material (mîl, nisip, pietriș, bolovani) adus de apele curgătoare și depus pe fundul albiei, pe mal sau la vărsare.

alúzie, *aluzii,* s.f. Cuvînt sau frază prin care se face referire la o persoană, la o situație etc. fără a le numi direct.

alveolár, -ă, *alveolari, -e,* adj. Care se referă la alveole.

alveólă, *alveole,* s.f. Fiecare dintre cavitățile maxilarelor în care sînt înfipți dinții; *alveolă pulmonară* = fiecare dintre cavitățile de la extremitatea bronhiolelor.

alvíță s.f. Produs zaharos, fabricat din caramel, nuci, migdale, esențe aromate etc.

amábil, -ă, *amabili, -e,* adj. Prietenos; politicos.

amabilitáte, *amabilități,* s.f. Însușirea de a fi amabil; atitudine, faptă, vorbă amabilă.

amalgám, *amalgame,* s.n. Aliaj de mercur cu alt metal; (fig.) amestec de elemente disparate.

amán s.n. *A fi* (sau *a ajunge) la aman* = a fi (sau a ajunge) la mare strîmtoare, la mare lipsă.

amanét, *amanete,* s.n. Gaj.

amanetá, *amanetez,* vb. I. Tr. A da ceva drept gaj.

amánt, -ă, *amanți, -te,* s.m. și f. Persoană care întreține relații intime de dragoste cu cineva în afara căsătoriei.

amár, -ă, *amari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are gustul pelinului, al chininei, al fierii; (fig.) chinuit, necăjit. **2.** S.n. Jale, chin, necaz. **3.** S.n. Cantitate mare, mulțime: *amar de ani.*

amárnic, -ă, *amarnici, -e,* adj. Strașnic, grozav; crunt.

amatór, -oáre, *amatori, -oare.* s.m. și f., adj. **1.** (Persoană) căreia îi place ceva, care are o pasiune pentru ceva; (persoană) care este dispusă să cumpere ceva. **2.** (Persoană) care se ocupă cu o artă sau cu o meserie, fără a fi profesionist.

amazoánă, *amazoane,* s.f. **1.** (Mitol.) Femeie aparținînd unui trib războinic legendar. **2.** (Fam.) Femeie care practică sportul călăriei.

amăgí, *amăgesc,* vb. IV. Tr. A înșela; a ademeni.

amăgitór, -oáre, *amăgitori, -oare,* adj. Care amăgește.

amănúnt, *amănunte,* s.n. Lucru neesențial, element secundar, detaliu; *cu de-amănuntul* = pînă în cele mai mici detalii.

amănunțít, -ă, *amănunțiți, -te,* adj. Care cuprinde multe amănunte; detaliat; (adverbial) cu de-amănuntul.

amărăciúne, *amărăciuni,* s.f. Durere, tristețe.

amăreálă, *amăreli,* s.f. Gust amar.

amărí, *amărăsc,* vb. IV. Refl. și tr. A căpăta (sau a face să capete) un gust amar; (fig.) a (se) întrista, a (se) mîhni.

amărít, -ă, *amărîți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Supărat, trist; nenorocit, prăpădit.

amărúi, -úie, *amărui,* adj. Cu gust ușor amar.

ambalá, *ambalez,* vb. I. **1.** Tr. A împacheta. **2.** Refl. (Despre motoare) A depăși viteza de rotație nominală; (fig., despre oameni) a se înflăcăra, a se antrena într-o acțiune.

ambaláj, *ambalaje,* s.n. Faptul de a ambala **(1);** material cu care se împachetează.

ambarcadér, *ambarcadere*, s.n. Loc unde se îmbarcă mărfurile și călătorii pe o navă.

ambarcáție, *ambarcații*, s.f. Vas plutitor de dimensiuni mici, cu vîsle, cu pînze sau cu motor.

ambasádă, *ambasade*, s.f. Reprezentanță diplomatică condusă de un ambasador.

ambasadór, *ambasadori*, s.m. Agent diplomatic cu rangul cel mai înalt.

ambiánt, -ă, *ambianți, -te*, adj. Care se găsește în jur; înconjurător: *mediu ambiant.*

ambiánță, *ambianțe*, s.f. Mediu în care trăiește sau în care se află cineva.

ambidéxtru, -ă, *ambidextri, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se folosește cu aceeași îndemînare de ambele mîini.

ambigén, -ă, *ambigeni, -e*, adj. (Gram.; și substantivat, n.) Neutru.

ambiguitáte, *ambiguități*, s.f. Însușirea de a fi ambiguu.

ambíguu, -uă, *ambigui, -e*, adj. Neclar, echivoc.

ámbii, -ele num. col. Amîndoi.

ambíție, *ambiții*, s.f. Dorință puternică de a realiza ceva, de a dobîndi glorie, onoruri.

ambiționá, *ambiționez*, vb. I. Tr. A deștepta în cineva ambiție; (refl.) a se strădui să realizeze ceva; a se încăpățîna.

ambițiós, -oásă, *ambițioși, -oase*, adj. Plin de ambiție.

ambrazúră, *ambrazuri*, s.f. Deschizătură în pereții unei fortificații, prin care se execută trageri cu tunul, cu mitraliera.

ámbră, *ambre*, s.f. **1.** Substanță ceroasă, cu miros de mosc, formată în intestinul cașalotului. **2.** *Ambră galbenă* = chihlimbar.

ambreiá, *ambreiez*, vb. I. Tr. A cupla un motor cu altul antrenat, prin intermediul unui ambreiaj.

ambreiáj, *ambreiaje*, s.n. Dispozitiv folosit la cuplarea și decuplarea a doi arbori în timpul funcționării.

ambrózie s.f. (Mitol.) Hrană a zeilor, despre care se credea că dă nemurire și tinerețe veșnică.

ambulánt, -ă, *ambulanți, -te*, adj. Care se deplasează dintr-un loc în altul.

ambulánță, *ambulanțe*, s.f. **1.** Formație medicală în spatele frontului, care dă răniților primele ajutoare. **2.** Vehicul pentru transportarea la spital a celor accidentați sau grav bolnavi.

ambulatóriu, -ie, *ambulatorii*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre tratamente medicale) Care nu necesită internarea bolnavului în spital. **2.** S.n. Instituție medicală în care se acordă asistență fără ca bolnavii să fie internați.

ambuscádă, *ambuscade*, s.f. Procedeu de luptă care constă în atacarea inamicului prin surprindere într-un loc propice, pe căile lui de acțiune.

amelioŕá, *ameliorez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) îmbunătăți, a (se) îndrepta. **2.** Tr. A efectua o ameliorare (**2**).

amelioráre, *ameliorări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) ameliora.* **2.** Proces de creare a unor noi rase de animale și noi soiuri de plante de cultură sau de îmbunătățire a raselor și a soiurilor existente.

amenajá, *amenajez*, vb. I. Tr. A aranja, a potrivi în vederea unei anumite utilizări.

amenajáre, *amenajări*, s.f. Acțiunea de *a amenaja; amenajare hidraulică* = ansamblu de lucrări executate pentru prevenirea acțiunilor dăunătoare ale unui curs de apă.

amendá[1], *amendez*, vb. I. Tr. A aplica o amendă.

amendá[2], *amendez*, vb. I. Tr. A aduce amendamente.

amendamént, *amendamente*, s.n. Modificare adusă textului unui proiect de lege, de tratat etc.

améndă, *amenzi*, s.f. Sancțiune constînd în plata unei sume de bani.

amenințá, *amenint*, vb. I. **1.** Tr. A manifesta intenția de a-i face cuiva un rău. **2.** Intr. A fi gata să..., a fi pe punctul de a...

amenorée s.f. Absență a ciclului menstrual.

amént, *amenți*, s.m. Inflorescență din flori foarte mici, înșirate pe o axă și atîrnînd ca un ciucure.

americán, -ă, *americani, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la America (în special la Statele Unite), din America. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Statelor Unite sau (mai rar) a altui stat din America.

amerindián, -ă, *amerindieni, -e*, s.m. și f. Persoană aparținînd uneia dintre populațiile băștinașe din America.

amerizá, *amerizez*, vb. I. Intr. (Despre hidroavioane) A coborî și a se opri pe apă.

améstec, *amestecuri*, s.n. **1.** Reunire de lucruri diverse; complex format din elemente diferite. **2.** Intervenție într-o problemă, în treburile altuia.

amestecá, *améstec*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A forma un amestec; (tr.) a schimba ordinea, a încurca. **2.** Refl. A interveni într-o acțiune, într-o discuție; (despre grupuri de ființe deosebite) a pătrunde unii printre alții.

amestecătúră, *amestecături*, s.f. Îngrămădire de lucruri sau de ființe în neorînduială.

ametíst, *ametiste*, s.n. Varietate de cuarț de culoare violetă, folosită ca piatră prețioasă.

amețeálă, *amețeli*, s.f. Senzația de pierdere a echilibrului.

amețí, *amețesc*, vb. IV. **1.** Intr. și tr. A fi (sau a face să fie) cuprins de amețeală; (fig.) a (se) zăpăci. **2.** Refl. A se îmbăta ușor.

amfibián, *amfibieni*, s.m. Batracian.

amfíbiu, -ie, *amfibii*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre ființe) Care poate trăi atît în apă cît și pe uscat sau care are o fază de dezvoltare în apă și una pe uscat. **2.** S.n. Vehicul care se poate deplasa pe uscat și pe apă.

amfibóli s.m. pl. Grup de minerale din clasa silicaților.

amfibráh, *amfibrahi*, s.m. Picior de vers format (în metrica antică) dintr-o silabă lungă între două silabe scurte sau (în metrica modernă) dintr-o silabă accentuată între două neaccentuate.

amfióx, *amfiocși*, s.m. Acraniat marin cu corpul transparent, de forma unui peștișor.

amfiteátru, *amfiteatre,* **s.n.** (În antichitate) Edificiu de formă circulară pentru jocurile publice, locurile pentru spectatori fiind așezate în trepte; (astăzi) sală de cursuri, de spectacole etc., cu locurile așezate în plan înclinat.

amfitrión, -oánă, *amfitrioni, -oane,* s.m. și f. Stăpînul unei case, în raport cu oaspeții săi.

ámforă, *amfore,* s.f. Vas mare de pămînt, în care se păstra în antichitate vin, untdelemn, cereale etc.

amfotér, -ă, *amfoteri, -e,* adj. (Despre substanțe) Care se poate comporta atît ca acid cît și ca bază.

amiábil, -ă, *amiabili, -e,* adj. Prietenos; binevoitor.

amiáză, *amiezi,* s.f. Mijlocul zilei, cînd Soarele se află la cea mai mare înălțime deasupra orizontului. Var.: **amiázi** s.f.

amiázi s.f. v. **amiază.**

amíbă, *amibe,* s.f. Protozoar lipsit de membrană, care se mișcă cu ajutorul pseudopodelor.

amíc, -ă, *amici, -e,* s.m. și f. Prieten.

amicál, -ă, *amicali, -e,* adj. Prietenos, prietenesc.

amicíție, *amiciții,* s.f. Prietenie.

amídă, *amide,* s.f. Derivat al amoniacului, folosit în industrie.

amidón s.n. Polizaharidă aflată în grăunțele de cereale, în tuberculele de cartofi etc., constituind elementul de bază în multe alimente.

amigdálă, *amigdale,* s.f. Fiecare din cele două formații anatomice situate de o parte și de alta a omușorului.

amigdalítă s.f. Inflamație acută sau cronică a amigdalelor.

amiláză, *amilaze,* s.f. Ferment care transformă amidonul în componente asimilabile.

amín interj. (Bis.) Așa să fie!; (fam.) adio! s-a terminat! nu mai e nimic de făcut!

amínă, *amine,* s.f. Compus organic derivat al amoniacului.

aminoacíd, *aminoacizi,* **s.m.** Acid organic, constituent principal al proteinelor.

amínte adv. *A-și aduce aminte* = a-și aminti.

amintí, *amintesc,* vb. IV. **1.** Refl. A-i reveni ceva în minte. **2.** Tr. A pomeni, a menționa.

amintíre, *amintiri,* s.f. **1.** Faptul de a(-și) aminti; imagine păstrată în memorie; lucru de care cineva își aduce aminte. **2.** (La pl.) Memorii.

amirál, *amirali,* s.m. Cel mai înalt grad în marina militară.

amitóză s.f. Diviziune celulară directă prin strangularea nucleului în două sau în mai multe părți.

amîná, *amîn,* vb. I. Tr. A lăsa îndeplinirea unui lucru pentru mai tîrziu.

amîndói, -dóuă num. col. Și unul și altul.

amnár, *amnare,* s.n. Bucată de oțel cu care se lovește cremenea, producînd scîntei.

amnezíe, *amnezii,* s.f. Pierdere, totală sau parțială, a memoriei.

amniós, *amniosuri,* s.n. Membrană care protejează fetusul.

amnistiá, *amnistiez,* vb. I. Tr. A acorda o amnistie.

amnistíe, *amnistii,* s.f. Act al puterii de stat prin care se înlătură răspunderea penală pentru o infracțiune săvîrșită.

amoniác s.n. Gaz compus din azot și hidrogen, cu miros înțepător, întrebuințat la fabricarea de îngrășăminte și de explozivi.

amonít, *amoniți,* s.m. Cefalopod fosil, cu cochilia în formă de spirală.

amóniu s.n. (Chim.) Radical monovalent, avînd proprietățile unui metal alcalin.

amónte adv. *În amonte* = în susul apei.

amór, *amoruri,* s.n. Dragoste, iubire; *amor propriu* = prețuire exagerată a propriilor calități; demnitate, mîndrie.

amorál, -ă, *amorali, -e,* adj. Care nu are noțiunea moralității; care este indiferent față de morală.

amoréz, *amorezi,* s.m. Iubit.

amorezá, *amorezez,* vb. I. Refl. A se îndrăgosti.

amórf, -ă, *amorfi, -e,* adj. (Chim.) Care nu are structură cristalină.

amorsá, *amorsez,* vb. I. Tr. (Tehn.) A provoca o explozie, o descărcare electrică etc.

amórsă, *amorse,* s.f. Dispozitiv pentru aprinderea unui exploziv.

amortismént, *amortismente,* s.n. Stingere treptată a unei datorii.

amortizá, *amortizez,* vb. I. Tr. **1.** A atenua intensitatea unei oscilații, a unui zgomot, a unui șoc. **2.** A stinge (rambursa) o datorie plătind-o treptat; a recupera o investiție.

amortizór, *amortizoare,* s.n. Dispozitiv care reduce amplitudinea unei oscilații, a unui șoc, a unei izbituri.

amorțeálă, *amorțeli,* s.f. Stare de insensibilitate trecătoare a corpului sau a unei părți a corpului.

amorțí, *amorțesc,* vb. IV. Intr. A avea o stare de amorțeală, a deveni insensibil.

amovíbil, -ă, *amovibili, -e,* adj. (Despre funcționari) Care poate fi revocat sau mutat dintr-un post în altul.

ampenáj, *ampenaje,* s.n. Dispozitiv care servește la stabilizarea și la schimbarea direcției de zbor a unui avion.

ampér, *amperi,* s.m. Unitate de măsură a intensității curentului electric.

ampermétru, *ampermetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea intensității curentului electric.

amperóră, *amperore,* s.f. Unitate de măsură pentru cantitatea de electricitate consumată în decursul unui interval de timp.

amplasá, *amplasez,* vb. I. Tr. A așeza (o mașină, o instalație, o construcție etc.) pe un anumit loc.

amplasamént, *amplasamente,* s.n. Loc pe care se așază o instalație, o construcție etc.

amplidínă, *amplidine,* s.f. Mașină electrică amplificatoare.

amplificá, *amplific,* vb. I. Tr. și refl. A (se) mări, a da (sau a căpăta) amploare; (tr.) a face să crească valorile unei mărimi (intensitate, tensiune electrică etc.).

amplificatór, *amplificatoare,* s.n. (Fiz., tehn.) Dispozitiv folosit pentru a amplifica valorile unei mărimi.

amplitúdine, *amplitudini,* s.f. **1.** Valoarea absolută maximă a elongației unei mărimi periodice. **2.** Întindere, amploare.

amploáre s.f. Însușirea de a fi amplu.

amploiát, -ă, *amploiați, -te,* s.m. și f. (Ieșit din uz) Funcționar.

ámplu, -ă, *ampli, -e,* adj. Larg, dezvoltat.

ampréntă, *amprente,* s.f. Urmă întipărită prin apăsare pe o suprafață.

amputá, *amputez,* vb. I. Tr. A îndepărta, pe cale chirurgicală, un membru al corpului.

amulétă, *amulete,* s.f. Mic obiect căruia i se atribuie puterea magică de a aduce noroc.

amúrg, *amurguri,* s.n. Timpul dintre apusul Soarelui și lăsarea nopții.

amuțí, *amuțesc,* vb. IV. Intr. A deveni mut; (fig.) a înceta de a vorbi.

amuzá, *amúz,* vb. I. Tr. și refl. A (se) distra.

amuzamént, *amuzamente,* s.n. Distracție.

amuzánt, -ă, *amuzanți, -te,* adj. Distractiv.

amvón, *amvoane,* s.n. Mic balcon într-o biserică, de unde se predică.

an, *ani,* s.m. **1.** Perioadă de timp corespunzătoare unei revoluții a Pămîntului în jurul Soarelui. **2.** *An lumină* = unitate de măsură astronomică egală cu distanța străbătută de lumină într-un an **(1)**.

anabolísm s.n. Asimilație.

anacolút, *anacolute,* s.n. Greșeală de exprimare constînd în schimbarea construcției gramaticale în cursul aceleiași fraze.

anacrónic, -ă, *anacronici, -e,* adj. Care conține un anacronism.

anacronísm, *anacronisme,* s.n. **1.** Fixarea unui fapt (istoric) la altă dată decît cea reală. **2.** Obicei sau idee învechită.

anaerób, -ă, *anaerobi, -e,* adj. (Despre organisme) Care poate să trăiască într-un mediu lipsit de oxigen.

anafóră, *anafore,* s.f. Procedeu stilistic constînd în repetarea unui cuvînt la începutul mai multor fraze sau părți de frază.

anagrámă, *anagrame,* s.f. Schimbare a ordinii literelor unui cuvînt, pentru a obține alt cuvînt.

anál, -ă, *anali, -e,* adj. Care se referă la anus.

anále s.f. pl. **1.** Scriere istorică în care evenimentele sînt înregistrate an de an. **2.** Publicație științifică periodică.

analfabét, -ă, *analfabeți, -te,* s.m. și f. Persoană care nu știe să scrie și să citească.

analfabetísm s.n. Neștiință de carte.

analgézic, -ă, *analgezici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care calmează durerile.

analític, -ă, *analitici, -e,* adj. Care se bazează pe analiză; *limbă analitică* = limbă în care raporturile gramaticale sînt exprimate prin cuvinte izolate.

analizá, *analizez,* vb. I. Tr. A examina părțile din care e compus un fenomen sau un obiect; a identifica compoziția unei substanțe.

analíză, *analize,* s.f. Metodă generală de cercetare a realității, bazată pe descompunerea unui întreg (obiect sau proces) în elementele lui componente și pe studierea separată a fiecăruia dintre acestea.

analizór, *analizoare,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se efectuează o analiză.

analóg, -ă, *analogi, -e,* adj. La fel, asemănător.

analógic, -ă, *analogici, -e,* adj. Bazat pe analogie.

analogíe, *analogii,* s.f. Asemănare între două sau mai multe fenomene, noțiuni, situații.

ananás, *ananași,* s.m. Plantă cultivată în zonele tropicale; fructul comestibil al acestei plante.

anánghie s.f. *A fi la ananghie* = a se afla într-o situație grea, dificilă.

anapést, *anapești,* s.m. Picior de vers format (în metrica antică) din două silabe scurte și una lungă sau (în metrica modernă) din două silabe neaccentuate și una accentuată.

anápoda adv. Pe dos, de-a-ndoaselea.

anárhic, -ă, *anarhici, -e,* adj. Care este propriu anarhiei, care duce la anarhie.

anarhíe s.f. Stare de dezorganizare, de haos; lipsă de disciplină.

anarhísm s.n. Curent politic mic-burghez care neagă necesitatea oricărei puteri și autorități de stat.

anarhíst, -ă, *anarhiști, -ste,* s.m. și f. Adept al anarhismului; (adjectival) propriu anarhiei.

anasón s.m. Plantă aromatică cultivată pentru uleiul eteric și substanțele grase care se extrag din semințe.

anatémă, *anateme,* s.f. Excludere din sînul bisericii.

anatómic, -ă, *anatomici, -e,* adj. Privitor la anatomie.

anatomíe s.f. **1.** Știință care studiază structura omului, animalelor și plantelor. **2.** Structură a unui organ sau organism.

anatoxínă, *anatoxine,* s.f. Toxină detoxificată, folosită pentru vaccinarea împotriva unor infecții.

ancadramént, *ancadramente,* s.n. Chenar decorativ la o ușă sau la o fereastră.

ancestrál, -ă, *ancestrali, -e,* adj. Provenit de la ascendenți îndepărtați; strămoșesc.

anchetá, *anchetez,* vb. I. Tr. A supune unei anchete.

anchétă, *anchete,* s.f. **1.** Cercetare efectuată de un organ de stat pentru a lămuri împrejurările în care s-a produs un fapt și pentru a stabili eventuale răspunderi. **2.** Cercetare științifică făcută pe bază de chestionare.

anchilozá, *anchilozez,* vb. I. Refl. A căpăta o anchiloză.

anchilóză, *anchiloze,* s.f. Suprimare totală sau parțială a mișcărilor unei articulații.

áncie, *ancii,* s.f. Mică lamă elastică, la gura instrumentelor muzicale de suflat.

ancorá, *ancorez,* vb. I. Tr. **1.** A imobiliza o navă cu ajutorul ancorei. **2.** A fixa un element de construcție de teren sau de o altă construcție.

áncoră, *ancore,* s.f. **1.** Piesă grea de metal, legată de o navă, și care, lăsată pe fundul apei, imobilizează nava. **2.** Piesă cu care se fixează un element de construcție.

andánte adv. (Muz.) În tempo rar, liniștit.

andantíno adv. (Muz.) Puțin mai repede decît andante.

andezít, *andezite,* s.n. Rocă vulcanică folosită ca piatră de pavaj și de construcție.

andívă, *andive,* s.f. Cicoare de grădină, ale cărei frunze se folosesc ca salată.

andreá, *andrele,* s.f. Ac lung și gros, cu care se împletesc obiecte de lînă, de bumbac etc.

androcéu, *androcee,* s.n. Totalitatea staminelor unei flori.

androgín, -ă, *androgini, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Care ține de ambele sexe. **2.** S.m. Individ de sex masculin care prezintă caracteristici sexuale secundare feminine.

anecdótă, *anecdote,* s.f. Istorioară hazlie, cu un final neașteptat.

anecdótic, -ă, *anecdotici, -e,* adj. Cu caracter de anecdotă.

anelíd, *anelide,* s.n. (La pl.) Încrengătură de viermi inelați; (și la sg.) vierme din această încrengătură.

anemiá, *anemiez,* vb. I. Refl. și tr. A ajunge (sau a face să ajungă) în stare de anemie.

anémic, -ă, *anemici, -e,* adj. Care suferă de anemie.

anemíe s.f. Stare patologică determinată de scăderea globulelor roșii din sînge.

anemométru, *anemometre,* s.n. Instrument folosit la măsurarea vitezei vîntului.

anemónă, *anemone,* s.f. Plantă erbacee, spontană sau cultivată ca plantă decorativă, cu flori de diferite culori.

aneroíd, *aneroide,* adj. *Barometru aneroid* = barometru metalic.

anesteziá, *anesteziez,* vb. I. Tr. A provoca o anestezie.

anestézic, *anestezice,* s.n. Substanță care provoacă anestezie.

anestezíe, *anestezii,* s.f. Suprimare temporară a sensibilității corpului, cu ajutorul unor substanțe chimice sau al unor agenți fizici.

anevóie adv. Cu greu, abia.

anevoiós, -oásă, *anevoioși, -oase,* adj. Greu, obositor.

anevrísm, *anevrisme,* s.n. Dilatare a peretelui unui vas sanguin.

anexá, *anexez,* vb. I. Tr. **1.** A alătura, a pune alături. **2.** (Despre un stat) A face un act de anexiune.

anéxă, *anexe,* s.f. Element secundar, alăturat la ceva.

anexionist, -ă, *anexioniști, -ste,* adj. Care duce o politică de anexiune.

anexiúne, *anexiuni,* s.f. Alipire cu forța de către un stat a teritoriului altui stat.

angajá, *angajez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) încadra într-un loc de muncă (prin încheierea unui contract). **2.** Refl. A se obliga la ceva, a-și lua un angajament; (tr.) a atrage după sine o obligație. **3.** Tr. și refl. A (se) antrena într-o acțiune; (refl.) a o lua pe un anumit drum.

angajamént, *angajamente,* s.n. **1.** Obligație pe care și-o ia cineva pentru efectuarea unui lucru. **2.** Angajare a cuiva într-un loc de muncă.

angaját, -ă, *angajați, -te,* s.m. și f. Persoană încadrată într-un loc de muncă.

angará, *angarale,* s.f. (Mai ales la pl.) Greutate materială; necaz, belea.

angelícă s.f. Plantă erbacee a cărei rădăcină se folosește în industria farmaceutică. Var.: **anghelícă** s.f.

anghelică s.f. v. **angelică.**

anghílă, *anghile,* s.f. Pește migrator în formă de șarpe.

anghináre s.f. Plantă medicinală, erbacee, cu frunze mari, spinoase, folosită și în alimentație.

anghínă s.f. Inflamație a faringelui și a amigdalelor; *anghină pectorală* = boală caracterizată prin sufocări și dureri în regiunea inimii. Var.: **angínă** s.f.

angínă s.f. v. **anghină.**

angiospérm, -ă, *angiospermi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre plante) Cu sămînța închisă în fruct. **2.** S.f. (La pl.) Încrengătură de plante ale căror semințe sînt închise în fructe; (și la sg.) plantă din această încrengătură.

anglicísm, *anglicisme,* s.n. Expresie specifică limbii engleze.

anglo-saxón, -ă, *anglo-saxoni, -e,* s.m. și f. Persoană făcînd parte din populațiile germanice care au ocupat Insulele Britanice în sec. V—VI.

angoásă, *angoase,* s.f. Neliniște, îngrijorare.

angóra s.f. Nume dat unor rase de animale cu părul lung și mătăsos; părul prelucrat al acestor animale.

angrená, *angrenez,* vb. I. Tr. **1.** A pune în legătură elementele unui angrenaj. **2.** A antrena într-o acțiune.

angrenáj, *angrenaje,* s.n. Ansamblu de roți dințate folosit pentru a transmite, fără alunecare, un cuplu între doi arbori motori ai unei mașini.

angró adv. În cantitate mare; cu ridicata.

anhidridă, *anhidride,* s.f. Substanță care, reacționînd cu apa, formează un acid.

anihilá, *anihilez,* vb. I. Tr. A înlătura, a reduce complet.

anilínă s.f. Lichid uleios, incolor, folosit în industria coloranților, a medicamentelor etc.

animá, *anim,* vb. I. Tr. A face mai activ, a însufleți.

animál, -ă, *animali, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Ființă organizată, înzestrată cu capacitatea de a simți și a se mișca. **2.** Adj. De animal, propriu animalelor.

animálic, -ă, *animalici, -e,* adj. De animal, specific animalelor; (fig.) brutal; josnic.

animaliér, -ă, *animalieri, -e,* adj. Care se referă la animale; (despre opere de artă) care reprezintă animale.

animalitáte s.f. Comportare brutală.

animát, -ă, *animați, -te,* adj. Viu, însuflețit; *desene animate* = film constituit dintr-o suită de desene a căror proiecție dă impresia de mișcare.

animatór, -oáre, *animatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care însuflețește o activitate.

animáție s.f. Mișcare continuă și zgomotoasă de oameni, de vehicule.

animísm s.n. Credință a oamenilor primitivi în duhuri, spirite și în existența unor forțe oculte ale obiectelor.

animozitáte, *animozități,* s.f. Atitudine ostilă față de cineva.

aniná, *anin,* vb. I. Tr. A atîrna, a agăța.

anión, *anioni,* s.m. (Chim.) Ion cu sarcină negativă.

aniversá, *aniversez,* vb. I. Tr. A sărbători împlinirea unui număr de ani de la data la care s-a petrecut un eveniment.

aniversár, -ă, *aniversari, -e,* adj. Care amintește de un eveniment petrecut la aceeași dată cu unul sau mai mulți ani în urmă.

aniversáre, *aniversări,* s.f. Faptul de *a aniversa;* zi în care se aniversează.

anód, *anozi,* s.m. Electrod pozitiv.

anodín, -ă, *anodini, -e,* adj. Lipsit de importanță, fără valoare; fără consecințe.

anofél, *anofeli,* adj. *Țînțar anofel* = gen de țînțari dintre care unele specii transmit malaria.

anomalíe, *anomalii,* s.f. Ceea ce constituie o abatere de la normal.

anoním, -ă, *anonimi, -e,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) cu nume necunoscut. **2.** Adj. (Despre texte) Al cărui autor nu este cunoscut. **3.** S.f. Scrisoare nesemnată.

anonimát s.n. Faptul de a fi anonim.

anorgánic, -ă, *anorganici, -e,* adj. În compoziția căruia intră numai substanțe minerale.

anormál, -ă, *anormali, -e,* adj. Care se abate de la normal.

ánost, -ă, *anoști, -ste,* adj. Plicticos, monoton, searbăd. Accentuat și: *anóst.*

anotímp, *anotimpuri,* s.n. Fiecare dintre cele patru mari diviziuni ale anului (primăvară, vară, toamnă și iarnă).

ansámblu, *ansambluri,* s.n. **1.** Mulțime de elemente asociate ordonat, care constituie o unitate funcțională, utilitară sau estetică. **2.** Colectiv de artiști.

antablamént, *antablamente,* s.n. Element de arhitectură care susține acoperișul unei construcții.

antagónic, -ă *antagonici, -e,* adj. Antagonist.

antagonísm, *antagonisme,* s.n. Contradicție de neîmpăcat între clase, grupuri sau forțe sociale cu interese diametral opuse.

antagoníst, -ă, *antagoniști, -ste,* adj. Care reprezintă un antagonism.

antárctic, -ă, *antarctici, -e,* adj. Situat la polul sud sau în regiunea polului sud.

ante- Element de compunere însemnînd „înainte", „anterior", care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe.

antebélic, -ă, *antebelici, -e,* adj. Anterior unui război.

antebráț, *antebrațe,* s.n. Partea brațului de la cot pînă la încheietura mîinii.

antecedént, *antecedente,* s.n. Fenomen care precedă alt fenomen; fapt anterior unei anumite date; (la pl.) simptome care precedă o boală.

antedatá, *antedatez,* vb. I. Tr. A pune pe un act sau pe o scrisoare o dată anterioară celei reale.

antediluvián, -ă, *antediluvieni, -e,* adj. Care a precedat glaciația cuaternară; (fig.) străvechi; perimat.

antemeridián, -ă, *antemeridiani, -e,* adj. De dinainte de amiază.

anténă, *antene,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două apendice de pe capul artropodelor, care servesc ca organ de simț. **2.** Dispozitiv format din conductoare și alte elemente de circuit prin care se radiază în spațiu sau se recepționează din spațiu unde electromagnetice.

antepenúltim, -ă, *antepenultimi, -e,* adj. Care ocupă locul al treilea, socotind de la ultimul.

antéră, *antere,* s.f. Partea terminală a staminei, în care se află polenul.

anterídie, *anteridii,* s.f. Organ de înmulțire al unor plante, în care iau naștere celulele sexuale masculine.

anteriór, -oáră, *anteriori, -oare,* adj. **1.** Care precedă în timp. **2.** Care este așezat (mai) în față.

anteríu, *anterie,* s.n. Haină lungă, purtată de preoții ortodocși, iar în trecut de boierii români.

anterozoíd, *anterozoizi,* s.m. (Bot.) Celulă sexuală masculină, formată în anteridie.

antét, *anteturi,* s.n. Indicație tipărită în partea de sus a unei hîrtii sau a unui plic, conținînd numele și adresa unei instituții sau a unei persoane.

antetrén, *antetrenuri,* s.n. Vehicul cu două roți, care se cuplează cu un tun, cu o mașină agricolă etc. în vederea transportului acestora.

antevorbitór, -oáre, *antevorbitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care a luat cuvîntul într-o adunare înaintea altor persoane.

anti- Element de compunere însemnînd „împotriva", care servește la formarea unor substantive și adjective.

antiaerián, -ă, *antiaerieni, -e,* adj. Destinat să lupte sau să apere împotriva atacurilor aeriene.

antialcoólic, -ă, *antialcoolici, -e,* adj. Care combate alcoolismul; care nu consumă alcool.

antibiótic, *antibiotice,* s.n. Substanță care distruge microbii sau le oprește înmulțirea.

antíc, -ă, *antici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care a existat în trecutul îndepărtat sau datează de atunci; care aparține popoarelor din antichitate. **2.** S.m. și f. Persoană aparținînd popoarelor din antichitate.

anticámeră, *anticamere,* s.f. Cameră în care așteaptă cei ce urmează să fie primiți într-o audiență.

anticár, *anticari,* s.m. Negustor de cărţi vechi; colecţionar de obiecte antice.
anticariát, *anticariate,* s.n. Întreprindere care cumpără şi vinde cărţi vechi.
antichitáte, (2) *antichităţi,* s.f. **1.** Epoca civilizaţiei vechi (în special a celei greco-romane). **2.** (Mai ales la pl.) Obiect antic.
anticiclón, *anticicloane,* s.n. Regiune în care presiunea atmosferică creşte de la periferie spre centru.
anticipá, *anticipez,* vb. I. Intr. A face sau a spune ceva înainte de o anumită dată.
anticipáţie s.f. *Cu anticipaţie* = înainte de termenul stabilit.
anticlericalísm s.n. Opoziţie faţă de clericalism.
anticlinál, *anticlinale,* s.n. Zonă a unei cute geologice a cărei convexitate este situată către suprafaţă.
anticolonialísm s.n. Mişcare îndreptată împotriva colonialismului.
anticonstituţionál, -ă, *anticonstituţionali, -e,* adj. Care încalcă prevederile constituţiei.
anticórp, *anticorpi,* s.m. Substanţă care ia naştere în organism, avînd rolul de a combate efectul toxinelor secretate de bacterii.
antiderapánt, -ă, *antiderapanţi, -te,* adj. Care împiedică deraparea vehiculelor.
antidót, *antidoturi,* s.n. Substanţă care neutralizează acţiunea unei otrăvi.
antifascíst, -ă, *antifascişti, -ste,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care este împotriva fascismului.
antifráză, *antifraze,* s.f. Procedeu stilistic prin care o expresie, o frază sînt folosite în sens contrar celui obişnuit.
antigél s.n. Soluţie care coboară temperatura de îngheţ a apei, servind la răcirea motoarelor cu ardere internă.
antigén s.n. Substanţă care, la introducerea în organism, determină apariţia unui anticorp.
antiimperialíst, -ă, *antiimperialişti, -ste,* adj. Care este împotriva imperialismului.
antilogarítm, *antilogaritme,* s.n. Număr al cărui logaritm este egal cu numărul dat.
antilópă, *antilope,* s.f. Nume dat unor rumegătoare cu picioare lungi şi subţiri, care trăiesc în ţările calde; pielea tăbăcită a acestor animale.
antimatérie s.f. Formă a materiei în care unele proprietăţi sînt opuse celor ale materiei obişnuite, constituenţii săi fundamentali fiind antiparticulele.
antimonárhic, -ă, *antimonarhici, -e,* adj. Care este împotriva monarhiei.
antimóniu s.n. Metaloid de culoare albă-cenuşie, întrebuinţat în tehnică sub formă de aliaje.
antimuncitorésc, -eáscă, *antimuncitoreşti,* adj. Care este împotriva intereselor clasei muncitoare.
antinevrálgic, -ă, *antinevralgici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care calmează nevralgiile.
antinomíe, *antinomii,* s.f. Contradicţie între două teze ce se exclud reciproc şi care pot fi demonstrate logic în aceeaşi măsură.
antiparticulă, *antiparticule,* s.f. Particulă elementară care se deosebeşte, prin anumite particularităţi fizice (sarcină electrică şi moment magnetic de semne opuse), de particula cu aceeaşi masă.
antipartínic, -ă, *antipartinici, -e,* adj. Care se opune concepţiilor şi programului partidului din care face parte.
antipátic, -ă, *antipatici, -e* adj. Care inspiră antipatie.
antipatíe, *antipatii,* s.f. Sentiment de aversiune faţă de cineva.
antipirétic, -ă, *antipiretici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care face să scadă febra.
antipód, *antipozi,* s.m. Fiecare dintre punctele diametral opuse de pe suprafaţa Pămîntului; (fig.) persoană sau lucru opus altei persoane sau altui lucru.
antirábic, -ă, *antirabici, -e,* adj. Care combate turbarea.
antisemít, -ă, *antisemiţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care admite sau practică antisemitismul.
antisemitísm s.n. Atitudine ostilă faţă de evrei, bazată pe discriminare rasială sau religioasă.
antiséptic, -ă, *antiseptici, -e,* adj., s.n. (Substanţă) care combate dezvoltarea microbilor.
antisociál, -ă, *antisociali, -e,* adj. Care încalcă normele de convieţuire socială, care dăunează societăţii.
antistatál, -ă, *antistatali, -e,* adj. Îndreptat împotriva intereselor statului.
antistrófă, *antistrofe,* s.f. A doua stanţă (replica strofei) a unei poezii lirice, cîntată de cor în teatrul antic grec.
antitánc adj. invar. Folosit în lupta contra tancurilor.
antitétic, -ă, *antitetici, -e,* adj. Care conţine o antiteză; care foloseşte antiteza.
antitéză, *antiteze,* s.f. Opoziţie între două noţiuni, idei, judecăţi etc.; figură de stil care se bazează pe contrastul dintre două idei, expresii, situaţii etc.
antitífic, -ă, *antitifici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care combate febra tifoidă.
antitoxínă, *antitoxine,* s.f. Substanţă care neutralizează acţiunea toxinelor.
antológic, -ă, *antologici, -e,* adj. De antologie; reprezentativ.
antologíe, *antologii,* s.f. Culegere de texte reprezentative din opera unuia sau a mai multor autori, dintr-o literatură, dintr-o perioadă etc.
antoním, *antonime,* s.n. Cuvînt care, considerat în raport cu altul, are sensul exact contrar.
antozoár, *antozoare,* s.n. (La pl.) Clasă de animale reprezentată prin polipi; (şi la sg.) animal din această clasă.
antracén s.n. Hidrocarbură extrasă din gudronul de huilă şi folosită la fabricarea unor coloranţi.
antracit s.n. Cărbune de pămînt de calitate superioară.

antráct, *antracte,* s.n. Pauză între două acte ale unei reprezentații.

ántrax s.n. Boală infecțioasă la animale (transmisibilă și omului), manifestată prin abcese pulmonare, gastrointestinale și cutanate.

antrén s.n. Animație, bună dispoziție.

antrená, *antrenez,* vb. I. **1.** Tr. A atrage într-o acțiune, a stimula; (refl.) a se însufleți, a se înflăcăra. **2.** Tr. A trage după sine; a pune în mișcare. **3.** Tr. și refl. A (se) pregăti pentru o activitate sportivă, a face antrenament.

antrenamént, *antrenamente,* s.n. Exerciții metodice făcînd parte din procesul de pregătire sportivă.

antrenánt, -ă, *antrenanți, -te,* adj. Care stimulează.

antrenór, -oáre, *antrenori, -oare,* s.m. și f. Persoană calificată care se ocupă cu antrenarea sportivilor.

antrepózit, *antrepozite,* s.n. Clădire în care se depozitează mărfuri sau materiale (în special pentru import-export).

antreprenór, -oáre, *antreprenori, -oare,* s.m. și f. Persoană care execută lucrări în antrepriză.

antrepríză, *antreprize,* s.f. Formă de executare a unor lucrări, pe bază de contract și caiet de sarcini, de către o persoană sau o întreprindere pentru o altă persoană.

antréu, *antreuri,* s.n. Prima încăpere (mai mică) a unei locuințe, în care se intră direct de afară.

antricót, *antricoate,* s.n. Carne de vită sau de porc, din regiunea intercostală.

antropofág, -ă, *antropofagi, -e,* s.m. și f. Persoană care mănîncă carne de om; canibal.

antropoíd, -ă, *antropoizi, -de,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre maimuțe) Care seamănă cu omul. **2.** S.f. (La pl.) Grup de maimuțe superioare, asemănătoare cu omul; (și la sg.) maimuță din acest grup.

antropologíe s.f. Știință care studiază originea, evoluția și varietatea biologică a omului, în corelație cu condițiile naturale și social-culturale.

antropometríe s.f. Disciplină științifică care se ocupă cu tehnica măsurării diferitelor părți ale corpului omenesc.

antropomórf, -ă, *antropomorfi, -e,* adj. **1.** Antropoid (1). **2.** (Despre obiecte de artă sau reprezentări ornamentale) Care are formă de ființă omenească.

antropomorfísm s.n. Concepție care atribuie unor lucruri, viețuitoare sau procese din natură forme și însușiri omenești.

antroponímic, -ă, *antroponimici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se referă la antroponimie. **2.** S.n. Nume de persoană.

antroponimíe s.f. **1.** Ramură a lingvisticii care studiază numele de persoană. **2.** Totalitatea numelor de persoană dintr-o regiune, dintr-o limbă etc.

antropopitéc, *antropopiteci,* s.m. Maimuță considerată precursorul omului.

antúm, -ă, *antumi, -e,* adj. (Despre scrieri) Publicat în timpul vieții autorului.

anturáj, *anturaje,* s.n. Mediul, compania, societatea în care trăiește cineva.

anuál, -ă, *anuali, -e,* adj. Care are loc o dată pe an sau în fiecare an; care durează un an.

anuár, *anuare,* s.n. Publicație anuală care prezintă activitatea unei instituții, a unei țări etc.; publicație anuală a unei instituții științifice.

anulá, *anulez,* vb. I. Tr. A suprima, a declara nul.

anúme adv. **1.** Adică, iată care. **2.** Înadins, intenționat. **3.** În mod exact.

anumít, -ă, *anumiți, -te,* adj. **1.** Care a fost precizat, stabilit. **2.** Deosebit, special. **3.** Unul, oarecare.

anúnț, *anunțuri,* s.n. Înștiințare scrisă.

anunțá, *anúnț,* vb. I. Tr. A aduce la cunoștință; a vesti sosirea cuiva, rostindu-i numele cu glas tare.

anuríe s.f. Încetarea secreției urinare, întîlnită în unele boli de rinichi.

ánus, *anusuri,* s.n. Orificiu la extremitatea intestinului gros.

anvelópă, *anvelope,* s.f. Piesă de cauciuc care îmbracă și protejează camera de aer a unei roți de vehicul.

anvergúră, *anverguri,* s.f. **1.** *De mare anvergură* = pe plan mare, vast. **2.** Distanța dintre extremitățile unei aripi de avion, dintre vîrfurile aripilor întinse la păsări, fluturi etc.

anxietáte s.f. Stare de neliniște, de teamă nedeslușită.

anxiós, -oásă, *anxioși, -oase,* adj. Neliniștit, îngrijorat.

anzerifórme s.f. pl. Ordin de păsări înotătoare, cu picioarele scurte avînd trei degete unite printr-o membrană.

aoléu interj. Exclamație de spaimă, de durere etc.

aórtă, *aorte,* s.f. Cea mai mare dintre artere, care transportă sîngele oxigenat în tot corpul.

aortítă, *aortite,* s.f. Inflamație a aortei.

apanáj, *apanaje,* s.n. **1.** Domeniu feudal acordat de suveran membrilor familiilor regale. **2.** Bun atribuit cuiva sau acaparat de cineva; (fig.) ceea ce este propriu cuiva.

aparát, *aparate,* s.n. **1.** Sistem tehnic care servește la efectuarea unor operații, la transmiterea energiei sau la transformarea ei dintr-o formă în alta. **2.** (Anat.) Ansamblu de organe care servesc la îndeplinirea unei funcții în organism. **3.** Totalitatea serviciilor și a personalului dintr-o instituție; *aparat de stat* = totalitatea organelor de stat care îndeplinesc funcțiile acestuia. **4.** Ansamblul mijloacelor care servesc pentru un anumit scop.

aparatáj, *aparataje,* s.n. Totalitatea aparatelor folosite într-un anumit domeniu.

aparatúră s.f. Totalitatea aparatelor care asigură funcționarea unei instalații, a unei mașini etc.

aparént, -ă, *aparenți, -te,* adj. **1.** Care este altfel decît pare. **2.** *Cărămidă aparentă* = cărămidă

specială, netencuită, folosită de obicei la fațadele unor clădiri.

aparénță, *aparențe,* s.f. Înfățișarea exterioară (adesea neconformă cu realitatea) a cuiva sau a ceva; *în aparență* = la prima vedere, judecînd după exterior.

aparíție, *apariții,* s.f. **1.** Ivire. **2.** Ieșirea unei publicații de sub tipar.

apartamént, *apartamente,* s.n. Grup de încăperi dintr-o clădire, care formează o unitate și servește ca locuință.

apárte adv. Separat; deosebit de...; special.

apartenénță s.f. Faptul de a aparține cuiva.

aparthéid s.n. Politică de discriminare rasială practicată de guvernul Republicii Africa de Sud împotriva populației băștinașe de culoare.

apartíne, *aparțin,* vb. III. Intr. A ține de cineva sau de ceva, a fi proprietatea cuiva; a face parte din...

apáș, *apași,* s.m. Derbedeu, haimana; hoț.

apátic, -ă, *apatici, -e,* adj. Cuprins de apatie.

apatíe s.f. Lipsă de interes, de vlagă, de energie.

apatríd, -ă, *apatrizi, -de,* s.m. și f. Persoană fără cetățenie.

ápă, *ape,* s.f. **1.** Lichid transparent și incolor, fără gust și fără miros, reprezentînd o combinație din o parte oxigen și două părți hidrogen, și care formează unul din învelișurile Pămîntului; *apă dulce* = apă de rîuri și de izvoare. **2.** Denumire dată unor preparate industriale, farmaceutice sau de parfumerie; *apă tare* = numele popular al acidului azotic; *apă de colonie* = lichid parfumat folosit în cosmetică; *apă grea* = combinație a oxigenului cu deuteriul. **3.** Sudoare; salivă.

apărá, *apăr,* vb. I. Tr. **1.** A interveni în ajutorul cuiva sau a ceva, susținîndu-l împotriva unei acțiuni ostile; (refl.) a se împotrivi unui atac; a se dezvinovăți. **2.** A păzi un teritoriu. **3.** A pune la adăpost; a feri, a ocroti. **4.** A pleda o cauză în fața justiției.

apăráre, *apărări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) apăra.* **2.** Persoană care apără o cauză în fața justiției. **3.** (Sport) Totalitatea jucătorilor dintr-o echipă care apără poarta.

apărătór, -oáre, *apărători, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care apără sau sprijină pe cineva, care apără cauza cuiva în fața justiției. **2.** (Sport) Jucător din apărare (3).

apăréa, *apár,* vb. II. Intr. A se arăta, a se ivi, a lua naștere; (despre publicații) a ieși de sub tipar.

apăríe s.f. Apă multă (vărsată pe jos).

apăsá, *apás,* vb. I. **1.** Tr. și intr. A se lăsa (cu toată greutatea) asupra unui lucru, a împinge cu putere. **2.** Tr. (Fig.) A asupri. **3.** Intr. A accentua în vorbire un cuvînt, o frază. **4.** Tr. A chinui, a copleși.

apăsătór, -oáre, *apăsători, -oare,* adj. Care copleșește, chinuiește; care asuprește.

apătós, -oásă, *apătoși, -oase,* adj. Care conține multă apă.

apedúct, *apeducte,* s.n. Construcție hidrotehnică servind la transportul apei de la punctul de captare pînă la cel de folosire.

apél, *apeluri,* s.n. **1.** Strigarea numelor membrilor unei colectivități, pentru a verifica prezența lor. **2.** Chemare adresată maselor. **3.** Cerere, rugăminte. **4.** Semnal sonor sau luminos, semnificînd necesitatea stabilirii unei legături telefonice.

apelá, *apelez,* vb. I. Intr. A cere ajutorul cuiva; a recurge la...

apelatív, *apelative,* s.n. Substantiv comun; nume.

apéndice, *apendice,* s.n. **1.** (Anat.) Mică prelungire a cecului. **2.** Ceea ce constituie o prelungire sau o completare a unui lucru.

apendicítă, *apendicite,* s.f. Boală constînd în inflamarea apendicelui (1).

apercépție s.f. Integrare a percepțiilor în experiența individuală anterioară.

aperitív, *aperitive,* s.n. Gustare care se ia înainte de masă.

apetál, -ă, *apetali, -e,* adj. (Despre flori) Fără petale.

apeténță s.f. Tendință spre ceea ce poate satisface înclinațiile naturale.

apetisánt, -ă, *apetisanți, -te,* adj. Care stimulează pofta de mîncare.

apetít s.n. Poftă de mîncare.

apícol, -ă, *apicoli, -e,* adj. Care se referă la apicultură.

apicultór, -oáre, *apicultori, -oare,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu apicultura.

apicultúră s.f. **1.** Știință care se ocupă cu creșterea și îngrijirea rațională a albinelor. **2.** Creșterea albinelor.

aplaná, *aplanez,* vb. I. Tr. A potoli, a liniști o neînțelegere, un conflict.

aplaudá, *apláud,* vb. I. Tr. și intr. A bate din palme pentru a-și exprima mulțumirea, aprobarea, admirația.

apláuze s.f. pl. Bătăi repetate din palme, în semn de aprobare, de mulțumire, de admirație.

aplecá, *aplec,* vb. I. Tr. și refl. A (se) pleca, a (se) îndoi; (fig.) a (se) supune.

aplecát, -ă, *aplecați, -te,* adj. Înclinat; (fig.) care are aptitudini pentru ceva.

aplicá, *aplic,* vb. I. Tr. **1.** A pune un lucru peste altul, făcînd să adere, să se fixeze. **2.** A pune în practică, a folosi, a întrebuința. **3.** A raporta un principiu general la un caz particular.

aplicát, -ă, *aplicați, -te,* adj. **1.** Fixat, lipit. **2.** Pus în practică; (despre științe) care are aplicații practice nemijlocite.

aplicatív, -ă, *aplicativi, -e,* adj. (Despre științe, cercetare științifică etc.) Ale cărui rezultate pot fi puse în aplicație; care este legat nemijlocit de practică.

aplicáție, *aplicații,* s.f. **1.** Punere în practică. **2.** Aptitudine, înclinație.

aplómb s.n. Atitudine dîrză, îndrăzneală (sfidătoare).

apnée s.f. Oprire temporară a respirației.
apocalíps s.n. Viziune fantastică a sfîrșitului lumii, în concepția religiei creștine.
apocalíptic, -ă, *apocaliptici, -e,* adj. Înspăimîntător, îngrozitor.
apocópă, *apocope,* s.f. Dispariția unui sunet sau a unui grup de sunete de la sfîrșitul unui cuvînt.
apocríf, -ă, *apocrifi, -e,* adj. (Despre scrieri) Atribuit altui autor decît celui adevărat.
apód, -ă, *apozi, -de,* adj. (Despre unele animale) Lipsit de picioare.
apodóză, *apodoze,* s.f. (Gram.) A doua parte a unei perioade, care exprimă consecința primei părți.
apofíză, *apofize,* s.f. Proeminență pe suprafața unui os.
apogéu, *apogee,* s.n. **1.** Punct culminant în dezvoltarea unui fenomen. **2.** Punctul cel mai depărtat de Pămînt de pe orbita Lunii, a unui satelit artificial etc.
apogiatúră, *apogiaturi,* s.f. Ornament melodic constînd dintr-unul sau mai multe sunete executate înaintea sunetului principal.
apói adv. **1.** După aceea, pe urmă. **2.** Pe lîngă asta, și încă. Var.: **păi** adv.
apolitísm s.n. Atitudine de indiferență și pasivitate față de activitatea politică.
apologét, *apologeți,* s.m. Persoană care laudă (exagerat) meritele cuiva sau a ceva.
apologétic, -ă, *apologetici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care conține o apologie. **2.** S.f. Ramură a teologiei, care are ca scop apărarea creștinismului.
apologíe, *apologii,* s.f. Elogiu, laudă (exagerată) adusă cuiva; scriere sau discurs apologetic.
apométru, *apometre,* s.n. Contor pentru apă.
apopléctic, -ă, *apoplectici, -e,* adj. Propriu apoplexiei; (despre oameni) predispus la apoplexie.
apoplexíe, *apoplexii,* s.f. Pierdere bruscă a cunoștinței și a posibilității de mișcare, datorată în special unei hemoragii cerebrale.
apórt, *aporturi,* s.n. Contribuție adusă de cineva într-o acțiune comună.
após, -oásă, *apoși, -oase,* adj. Care conține (prea multă) apă; *umoare apoasă* = lichid transparent, aflat între cornee și cristalinul ochiului.
apostát, -ă, *apostați, -te,* s.m. și f. Persoană care a săvîrșit o apostazie.
apostazíe, *apostazii,* s.f. Renegare publică a unei credințe religioase.
aposterióri adv., adj. invar. Dobîndit în urma experienței.
apostílă, *apostile,* s.f. Rezoluție pusă pe o petiție, pe un raport etc.
apóstol, *apostoli,* s.m. (Bis.) Nume dat fiecăruia dintre cei doisprezece discipoli ai lui Hristos; (fig.) adept și propagator înflăcărat al unei doctrine.
apostolát s.n. Misiunea de apostol.
apostróf, *apostrofuri,* s.n. Semn ortografic în formă de virgulă, care indică dispariția accidentală în rostire a unui sunet.
apostrofá, *apostrofez,* vb. I. Tr. A mustra.
apostrófă, *apostrofe,* s.f. **1.** Mustrare (pe un ton violent). **2.** Figură retorică, prin care un vorbitor sau un scriitor se adresează direct unei persoane sau unui lucru personificat.
apotémă, *apoteme,* s.f. **1.** Segment de dreaptă care unește centrul unui poligon regulat cu mijlocul oricărei laturi. **2.** Segment de dreaptă care unește vîrful unei piramide regulate cu mijlocul oricărei laturi a bazei ei.
apoteóză, *apoteoze,* s.f. Divinizare a unui erou sau a unui împărat, în antichitate; (fig.) preamărire, glorificare.
apozíție, *apoziții,* s.f. Atribut substantival în cazul nominativ (sau în același caz cu substantivul determinat).
apreciá, *apreciez,* vb. I. Tr. **1.** A evalua. **2.** A prețui pe cineva sau ceva.
apreciábil, -ă, *apreciabili, -e,* adj. Destul de mare, de mult etc.
apreciére, *aprecieri,* s.f. Acțiunea de *a aprecia;* prețuire.
aprét, *apreturi,* s.n. Preparat cu care se tratează țesăturile sau fibrele textile pentru a le face lucioase, neșifonabile, impermeabile etc.
apretá, *apretez,* vb. I. Tr. A trata cu apret.
áprig, -ă, *aprigi, -e,* adj. Iute, înfocat; aspru, înverșunat.
aprílie s.m. A patra lună a anului.
aprínde, *aprínd,* vb. III. **1.** Tr. A da foc; a face să ardă focul; a face să lumineze. **2.** Refl. A lua foc; a începe să lumineze. **3.** Refl. (Fig.) A se înflăcăra; a se înroși la față (în urma unei emoții).
apríndere, *aprinderi,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) aprinde; aprindere de plămîni* = congestie pulmonară. **2.** (La motoarele termice) Inițierea arderii combustibilului în camera de combustie.
apríns, -ă, *aprinși, -se,* adj. **1.** Care arde; care dă lumină. **2.** (Fig.) Învăpăiat; îmbujorat; pasionat. **3.** (Fig.) (Despre culori) Puternic, violent.
apriórí adv. În mod aprioric.
apriórić, -ă, *apriorici, -e,* adj. Anterior experienței; independent de experiență, bazat numai pe rațiune.
aproápe adv., s.m. art. **1.** Adv. La o distanță mică, nu prea departe. **2.** Adv. Peste puțin timp. **3.** Adv. Cam, mai: *aproape nimic.* **4.** S.m. art. Orice om (în raport cu ceilalți).
aprobá, *aprób,* vb. I. Tr. A fi de acord, a încuviința.
apród, *aprozi,* s.m. (Înv.) **1.** Dregător la curtea domnească. **2.** Slujbaș care introducea publicul în unele instituții.
aprofundá, *aprofundez,* vb. I. Tr. A cerceta temeinic o problemă.
apropiá, *aprópii,* vb. I. **1.** Refl. A se duce, a se așeza aproape de cineva sau de ceva; a ajunge aproape de un anumit moment. **2.** Tr. A duce, a așeza lîngă cineva sau ceva. **3.** Refl. A se asemăna cu cineva sau cu ceva.
apropiát, -ă, *apropiați, -te,* adj. **1.** Care se află aproape. **2.** (Fig.) Care este legat sufletește de cineva.

apropiére, *apropieri*, s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) apropia*. **2.** Vecinătate.

apropó, (2) *apropouri*, adv., s.n. **1.** Adv. Fiindcă a venit vorba... **2.** S.n. Aluzie (răutăcioasă).

aproprià, *aproprlez*, vb. I. Tr. A-şi însuşi un lucru străin.

aprovizioná, *aprovizionez*, vb. I. Tr. şi refl. A-(şi) procura din timp materiale, hrană.

aprovizionáre, *aprovizionări*, s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) aproviziona*. **2.** Serviciu care se ocupă cu procurarea unor materiale, bunuri de consum etc.

aproximá, *aproximez*, vb. I. Tr. A determina valorile aproximative ale unei mărimi.

aproximatív, -ă, *aproximativi, -e*, adj., adv. **1.** Adj. Aproape exact, aproape adevărat. **2.** Adv. Cam, aproape, circa.

aproximáţie, *aproximaţii*, s.f. Evaluare, apreciere aproximativă.

apt, -ă, *apţi, -te*, adj. Potrivit, bun (pentru...).

aptér, -ă, *apteri, -e*, adj. (Despre insecte) Lipsit de aripi.

aptitúdine, *aptitudini*, s.f. Înclinare, aplicaţie spre ceva.

apucá, *apúc*, vb. I. **1.** Tr. A lua, a prinde, a înşfăca. **2.** Refl. A se prinde, a se agăţa de ceva. **3.** Tr. A ajunge, a reuşi să vadă sau să facă ceva. **4.** Refl. A începe să facă ceva. **5.** Intr. A moşteni un obicei: *aşa a apucat din bătrîni*. **6.** Intr. A se angaja pe un drum.

apucát, -ă, *apucaţi, -te*, adj. Care se enervează repede; sărit, ţicnit.

apucătúră, *apucături*, s.f. **1.** Prindere cu mîna. **2.** (Fig.) Obicei rău, deprindere rea.

apúne, pers. 3 *apúne*, vb. III. Intr. (Despre aştri) A asfinţi; (fig.) a fi în declin, a decădea.

apús¹, *apusuri*, s.n. **1.** Trecerea unui astru sub orizont; moment al zilei cînd apune Soarele. **2.** Vest.

apús², -ă, *apuşi, -se*, adj. Dispărut pentru totdeauna.

apuseán, -ă, *apuseni, -e*, adj. Care se află la apus; care aparţine apusului Europei (şi întregii Americi); occidental.

ar, *ari*, s.m. Unitate de măsură pentru suprafeţe de teren, egală cu 100 m^2.

ará, *ar*, vb. I. Tr. A tăia brazde cu plugul, pregătind pămîntul pentru a fi cultivat.

aráb, -ă, *arabi, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la arabi **(2)** sau la ţările locuite de ei; (substantivat, f.) limba vorbită de arabi. **2.** S.m. şi f. Persoană aparţinînd unuia dintre popoarele semitice din Orientul Apropiat şi din N. Africii.

arabésc, *arabescuri*, s.n. Ornamentaţie specifică artei arabe, constînd din linii şi motive geometrice.

arábil, -ă, *arabili, -e*, adj. (Despre pămînt) Bun pentru arat şi cultivat.

arác, *araci*, s.m. Par lung, care serveşte la susţinerea viţei de vie, fasolei etc.

aragáz, (2) *aragazuri*, s.n. **1.** Gaz petrolier lichefiat, folosit drept combustibil. **2.** Maşină de gătit care foloseşte acest combustibil.

aragonít s.n Carbonat de calciu utilizat la confecţionarea unor obiecte de ornament.

arahídă, *arahide*, s.f. Alună de pămînt.

arahnídă, *arahnide*, s.f. (La pl.) Clasă de animale nevertebrate din încrengătura artropodelor; (şi la sg.) animal din această clasă.

arámă, (2) *arămuri*, s.f. **1.** Cupru. (La pl.) **2.** Obiecte făcute din cupru.

aranjá, *aranjez*, vb. I. Tr. A pune în ordine, a rîndui, a potrivi.

aranjamént, *aranjamente*, s.n. **1.** Înţelegere, învoială. **2.** Prelucrare a unei bucăţi muzicale pentru voce sau pentru instrumente. **3.** (Mat.) Grupare, după anumită regulă, a unor elemente, numere etc.

aráreori adv. Rareori, rar.

arát s.n. Acţiunea de *a ara*.

arămí, *arămesc*, vb. IV. Tr. A acoperi un obiect de metal cu un strat subţire de aramă.

arătá, *arăt*, vb. I. **1.** Tr. A da la iveală; a expune privirii. **2.** Tr. A indica printr-un gest pe cineva sau ceva. **3.** Tr. A indica o direcţie, o măsură etc. **4.** Tr. A explica, a da o explicaţie. **5.** Tr. şi refl. A (se) manifesta, a da dovadă de...

arătáre, *arătări*, s.f. **1.** Acţiunea de *a arăta*. **2.** Halucinaţie; stafie, fantomă, monstru.

arătătór, *arătătoare*, s.n. Degetul al doilea de la mînă (cu care se arată).

arătós, -oásă, *arătoşi, -oase*, adj. Frumos, chipeş; impunător.

arătúră, *arături*, s.f. Pămînt arat.

arbalétă, *arbalete*, s.f. Armă, folosită în trecut, cu care se aruncau săgeţi şi proiectile.

arbitrá, *arbitrez*, vb. I. Tr. **1.** A soluţiona un litigiu în calitate de arbitru. **2.** A conduce o competiţie sportivă.

arbitráj, *arbitraje*, s.n. **1.** Soluţionarea unui litigiu de către un arbitru. **2.** Conducere a unei competiţii sportive.

arbitrár, -ă, *arbitrari, -e*, adj. Care acţionează după bunul plac sau după judecata proprie.

arbitru, -ă, *arbitri, -e*, s.m. şi f. **1.** Persoană însărcinată să rezolve un litigiu. **2.** Persoană calificată în conducerea competiţiilor sportive.

arborá, *arborez*, vb. I. Tr. A înălţa un steag pe o clădire, pavilionul pe catargul unei nave etc.

árbore, *arbori*, s.m. **1.** Copac; pom. **2.** Nume dat unor plante lemnoase din care se extrag anumite substanţe sau ale căror seminţe sînt folosite în alimentaţie: *arbore de cacao, arbore de cafea, arbore de chinină*. **3.** Organ de maşină care, prin rotire în jurul axei sale, transmite o mişcare. **4.** Catarg.

arborescént, -ă, *arborescenţi, -te*, adj. (Despre plante) Care are înfăţişarea unui arbore.

arborét, *arboreturi*, s.n. Totalitatea arborilor de acelaşi soi care cresc pe o anumită porţiune de pădure.

arborícol, -ă, *arboricoli, -e*, adj. (Despre vietăţi) Care trăieşte în arbori.

arbúst, *arbuşti*, s.m. Plantă lemnoasă ramificată de la rădăcină în formă de tufă.

arc, (1, 3, 4, 5) *arcuri*, **(2)** *arce*, s.n. **1.** Armă primitivă folosită la aruncarea săgeţilor. **2.**

(Mat.) Porțiune dintr-o curbă. 3. Element de rezistență al unei construcții arcuite; *arc de triumf* = construcție monumentală cu una sau trei arcade, ridicată în amintirea unui fapt însemnat. 4. Resort elastic de oțel, folosit pentru amortizarea șocurilor, pentru exercitarea unei forțe elastice etc. 5. *Arc electric* = descărcare electrică între doi electrozi.

arcádă, *arcade,* s.f. 1. Element arhitectural format dintr-un arc și din elementele care îl susțin. 2. Formație anatomică în formă de arc (ex. arcada ochiului).

arcán, *arcane,* s.n. Laț pentru prinderea sau pentru priponirea vitelor.

arcáș, *arcași,* s.m. Oștean înarmat cu arc.

árcă s.f. (Rar) Corabie.

árctic, -ă, *arctici, -e,* adj. Situat la Polul Nord sau în regiunea Polului Nord.

arcuí, *arcuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) îndoi în formă de arc.

arcúș, *arcușuri,* s.n. Vergea de lemn, între capetele căreia sînt întinse fire de păr de cal și cu care se produc sunete la instrumentele cu coarde.

árde, *ard,* vb. III. 1. Intr. (Despre foc) A fi aprins; (despre obiecte) a se mistui prin foc; (tr.) a da foc, a băga în foc, a consuma prin ardere. 2. Tr. A strica o mîncare, expunînd-o prea mult acțiunii focului. 3. Tr. A expune cărămida, ceramica etc. acțiunii focului, în procesul de fabricație. 4. Intr. A da lumină, a lumina. 5. Intr. A răspîndi căldură mare, a dogori; (despre oameni) a avea febră. 6. Refl. A se frige (atingînd un obiect fierbinte); (fam.) a se păcăli.

ardéi, *ardei,* s.m. Plantă erbacee anuală cultivată pentru fructele ei, verzi sau roșii, întrebuințate în alimentație.

ardeleán, -ă, *ardeleni, -e,* adj., s.m. și f. Transilvănean.

ardeleáncă, *ardelence,* s.f. Transilvăneancă.

ardelenésc, -eáscă, *ardelenești,* adj. Transilvănean.

ardelenéște adv. Ca în Ardeal, în felul ardelenilor.

ardeleníșm, *ardelenisme,* s.n. Cuvînt sau expresie caracteristică vorbirii ardelenilor.

árdere, *arderi,* s.f. Faptul de *a (se) arde;* (la pl.) proces de oxidare a substanțelor vii din organism.

ardézie, *ardezii,* s.f. Rocă argiloasă sub formă de plăci, întrebuințată la acoperitul clădirilor.

ardoáre s.f. Înflăcărare, pasiune.

areál s.n. Suprafață de răspîndire a unei specii, a unui gen etc. de plante sau de animale.

arénă, *arene,* s.f. Spațiu din mijlocul unui circ, în care se desfășoară reprezentațiile; teren de sport, cu spațiu (tribune) în jur pentru spectatori.

arendá, *arendez,* vb. I. Tr. A da sau a lua în arendă.

arendáș, *arendași,* s.m. Persoană care ia un bun în arendă.

aréndă, *arenzi,* s.f. (În capitalism) Folosire, exploatare a unui bun (teren agricol), în schimbul unei sume de bani; suma plătită proprietarului de către arendaș.

areométru, *areometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea densității unui lichid sau a concentrației unei soluții.

areopág, *areopaguri,* s.n. Organul suprem judecătoresc la vechii atenieni.

arést, *aresturi,* s.n. Deținere sub pază legală a unei persoane; locul deținerii.

arestá, *arestez,* vb. I. Tr. A priva de libertate (un condamnat, învinuit sau inculpat), în temeiul unui mandat de arestare.

argát, -ă, *argați, -te,* s.m. și f. (În capitalism) Muncitor agricol salariat; slugă.

argăseálă, *argăseli,* s.f. Acțiunea de a argăsi; amestecul de substanțe cu care se argăsește.

argăsí, *argăsesc,* vb. IV. Tr. A prelucra pieile și blănurile cu anumite substanțe pentru a le face trainice, flexibile și impermeabile.

argeá, *argele,* s.f. (Pop.) 1. Război de țesut. 2. Scheletul de lemn al unei construcții.

argílă, *argile,* s.f. Rocă sedimentară alcătuită din silicați, resturi de organisme etc., întrebuințată în ceramică, la fabricarea materialelor refractare, în sculptură etc.

argínt s.n. Metal prețios, maleabil și ductil, de culoare albă-cenușie; *argint-viu* = mercur.

argintá, *argintez,* vb. I. Tr. A acoperi un obiect cu un strat subțire de argint.

argintăríe, *argintării,* s.f. Obiecte de argint.

argintíu, -íe, *argintii,* adj. De culoarea și strălucirea argintului.

argón s.n. Gaz inert, incolor, care se găsește în atmosferă și se întrebuințează la umplerea becurilor sau tuburilor electrice.

argonaút, *argonauți,* s.m. Nume dat în legendele vechi grecești unor eroi care au călătorit pe corabia Argo spre Colchida.

argótic, -ă, *argotici, -e,* adj. Care aparține argoului, de argou.

argóu, *argouri,* s.n. Limbaj convențional al anumitor categorii sociale, care folosesc cuvinte speciale sau cu sensuri deosebite, pentru a nu fi înțelese de restul societății.

argumént, *argumente,* s.n. Raționament, probă, folosită pentru a demonstra ceva.

argumentá, *argumentez,* vb. I. Tr. A dovedi, a demonstra ceva cu argumente.

arháic, -ă, *arhaici, -e,* adj. Care aparține sau este caracteristic unor vremuri trecute.

arhaísm, *arhaisme,* s.n. Cuvînt sau expresie arhaică.

arhaizánt, -ă, *arhaizanți, -te,* adj. Cu aspect arhaic.

arhánghel, *arhangheli,* s.m. (Bis.) Căpetenie a îngerilor.

arhegón, *arhegoane,* s.n. (Bot.) Organ femel de reproducere, caracteristic pentru mușchi, ferigi, gimnosperme.

arheológ, *arheologi,* s.m. Specialist în arheologie.

arheologíe s.f. Știință care studiază trecutul istoric al omenirii pe baza interpretării vestigiilor materiale.

arheoptérix s.m. Pasăre fosilă cu caractere intermediare între reptile și păsări.

arhetíp, *arhetipuri*, s.n. Tip, model originar; manuscris original (după care se fac copii).

arhi- Element de compunere care servește la formarea unor substantive, cărora le dă sens de superioritate, și a unor adjective cu sens superlativ.

arhidúce, *arhiduci*, s.m. Titlu dat principilor din fosta casă domnitoare a Austriei.

arhiepíscop, *arhiepiscopi*, s.m. Titlu onorific dat unor episcopi; (p. ext.) mitropolit.

arhieréu, *arhierei*, s.m. Denumire generală pentru gradele superioare ale clerului.

arhimandrit, *arhimandriți*, s.m. Titlu dat starețului unei mănăstiri mari.

arhimilionár, -ă, *arhimilionari*, *-e*, s.m. și f. Persoană foarte bogată (care posedă o avere de multe milioane).

arhipelág, *arhipelaguri*, s.n. Grup de insule dintr-un ocean sau dintr-o mare.

arhiplin, -ă, *arhiplini*, *-e*, adj. Peste măsură de plin.

arhitéct, -ă, *arhitecți*, *-te*, s.m. și f. Specialist în arhitectură.

arhitectónic, -ă, *arhitectonici*, *-e*, adj. Care se referă la arhitectură.

arhitectúră s.f. Știința și arta de a proiecta și construi clădiri; stilul, planul unei clădiri.

arhitrávă, *arhitrave*, s.f. Element de construcție, constituind partea inferioară a antablamentului.

arhivár, *arhivari*, s.m. Funcționar însărcinat cu păstrarea actelor și documentelor unei arhive.

arhívă, *arhive*, s.f. Totalitatea actelor sau documentelor unei instituții, unui oraș etc. care se referă la activitatea acestora.

arhivist, -ă, *arhiviști*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în arhivistică.

arhivistică s.f. Știință care are ca obiect conservarea și studierea documentelor cu valoare istorică.

árhon s.m. Titlu de politețe dat în trecut boierilor.

arhondaríc, *arhondarice*, s.n. Clădire sau aripă a unei clădiri într-o mănăstire, rezervată găzduirii oaspeților.

arhónte, *arhonți*, s.m. Titlu dat în Atena antică magistraților supremi din conducerea republicii.

arián, -ă, *arieni*, *-e*, s.m. și f. Denumire dată în trecut popoarelor care vorbesc limbi indo-europene iar în prezent popoarelor indo-iraniene; denumire dată de rasiștii germani așa-zisei rase superioare nordice (germanice).

aríci, *arici*, s.m. Mamifer insectivor cu botul ascuțit și corpul gros, acoperit de țepi; *arici-de-mare* = animal marin nevertebrat, cu corpul acoperit de țepi.

arid, -ă, *arizi*, *-de*, adj. (Despre pămînt) Uscat, sterp.

árie[1], *arii*, s.f. Loc special amenajat unde se treieră cerealele.

árie[2], *arii*, s.f. **1.** Măsură a unei suprafețe. **2.** Zonă de răspîndire a unui fenomen, a unui fapt de limbă, a unui grup de plante sau animale etc.

árie[3], *arii*, s.f. Compoziție muzicală vocală care face parte dintr-o operă sau operetă; compoziție muzicală instrumentală.

arierát, -ă, *arierați*, *-te*, adj. Înapoiat mintal.

ariergárdă, *ariergărzi*, s.f. Unitate militară care se deplasează în urma forțelor principale, ca element de siguranță.

arín, *arini*, s.m. Nume dat unor specii de arbori cu florile grupate în amenți, care cresc pe malurile rîurilor și prin pădurile umede.

ariníș, *arinișuri*, s.n. Pădurice de arini.

aripát, -ă, *aripați*, *-te*, adj. Înaripat; (despre fructe și semințe) prevăzut cu un apendice în formă de aripă.

árípă, *aripi*, s.f. **1.** Organ al păsărilor, al unor insecte și al unor mamifere care servește la zbor. **2.** (Iht.) Înotătoare. **3.** Organ de sustentație al unui avion. **4.** Parte a unei construcții, care se prezintă ca o prelungire laterală; fiecare dintre extremitățile unei clădiri. **5.** (Sport) Extremă. **6.** (Fig.) Grupare extremă a unei organizații, a unui partid.

aripioáră, *aripioare*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *aripă*. **2.** (Iht.) Înotătoare.

aristocrát, -ă, *aristocrați*, *-te*, s.m. și f. Persoană care aparține aristocrației.

aristocrațíe, *aristocrații*, s.f. Pătură socială privilegiată, datorită situației sale economice și originii sale sociale; *aristocrație muncitorească* = denumire dată unei pături puțin numeroase a clasei muncitoare din unele țări capitaliste, căreia burghezia îi acordă unele avantaje materiale în scopul diminuării luptei revoluționare a proletariatului.

aritmétic, -ă, *aritmetici*, *-e*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a matematicii care studiază proprietățile numerelor și operațiile ce se pot efectua cu ele. **2.** Adj. Care se referă la aritmetică **(1).**

aritmic, -ă, *aritmici*, *-e*, adj. Lipsit de ritm.

aritmíe s.f. Tulburare a ritmului normal al contracțiilor inimii.

aritmográf, *aritmografe*, s.n. Aritmometru înregistrator.

aritmométru, *aritmometre*, s.n. Aparat cu care se efectuează operații aritmetice.

arivísm s.n. Comportare de arivist.

arivíst, -ă, *ariviști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care caută să parvină prin orice mijloace.

arlechín, (1) *arlechini*, s.m., (2) *arlechine*, s.n. **1.** S.m. Personaj comic din vechea comedie italiană. **2.** S.n. Fiecare dintre extremitățile laterale, din față, ale unei scene.

armá, *armez*, vb. I. Tr. **1.** A așeza și a fixa armătura unui element de construcție, a unei galerii de mină etc. **2.** A manipula mecanismul de aprindere al unei arme de foc, în vederea

acționării percutorului. **3.** A echipa o navă cu cele necesare navigației.

armamént, *armamente,* s.n. Totalitatea mijloacelor tehnice de luptă; arme.

armáș, *armași,* s.m. (Înv.) Dregător domnesc în Țara Românească și în Moldova, cu sarcini administrative și judiciare.

armát, -ă, *armați, -te,* adj. **1.** Înarmat. **2.** (Despre conflicte) Însoțit de acțiuni militare. **3.** Prevăzut cu armătură.

armátă, *armate,* s.f. **1.** Totalitatea forțelor militare ale unui stat; mare unitate operativă, alcătuită din mai multe unități tactice. **2.** (Fig.) Colectivitate care acționează în vederea unui scop comun.

armatór, *armatori,* s.m. Persoană care echipează o navă; proprietar de nave.

ármă, *arme,* s.f. **1.** Unealtă sau mașină care servește la atac sau la apărare, la vînat, în unele probe sportive etc.; *armă de foc* = armă care folosește pulbere explozivă pentru aruncarea proiectilelor. **2.** Categorie de trupe specializate și dotate pentru un anumit fel de luptă.

armăsár, *armăsari,* s.m. Cal mascul necastrat, folosit ca reproducător.

armătúră, *armături,* s.f. **1.** Totalitatea aparatelor de control, de comandă etc. ale unei instalații, ale unei mașini etc. **2.** Ansamblul elementelor de susținere a unei lucrări miniere subterane; totalitatea barelor și sîrmelor de oțel din interiorul elementelor de construcție din beton.

armeán, -ă, *armeni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la Armenia; (substantivat, f.) limba vorbită în Armenia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația constituită ca națiune în cadrul R.S.S. Armenia.

armeáncă, *armence,* s.f. Femeie care face parte din populația armeană.

armenésc, -eáscă, *armenești,* adj. Armean.

armínden, *armindeni,* s.m. Numele popular al zilei de 1 mai; sărbătoare populară de primăvară, ținută, de obicei, la această dată.

armistíțiu, *armistiții,* s.n. Încetare temporară a ostilităților militare, prin înțelegerea părților beligerante.

armónic, -ă, *armonici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Bazat pe principiile armoniei; armonios. **2.** S.f. Vibrație (oscilație) care însoțește o altă vibrație de aceeași natură, considerată fundamentală.

armónică, *armonici,* s.f. Acordeon de dimensiuni mai mici, acționat prin butoane.

armonie, *armonii,* s.f. **1.** (Muz.) Îmbinare melodioasă a mai multor sunete; parte a teoriei muzicii care studiază acordurile. **2.** Bună înțelegere între oameni, acord.

armoniós, -oásă, *armonioși, -oase,* adj. Care are armonie; melodios.

armóniu, *armonii,* s.n. Instrument muzical cu claviatură, asemănător cu orga.

armonizá, *armonizez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A face să fie (sau a deveni) armonios; a (se) potrivi. **2.** Tr. A compune acompaniamentul la o melodie.

armúră, *armuri,* s.f. **1.** Îmbrăcăminte metalică pentru protecția războinicilor din antichitate și din evul mediu. **2.** (Muz.) Totalitatea semnelor de alterație puse la începutul unui portativ.

arnăút, *arnăuți,* s.m. (În evul mediu) Ostaș mercenar din garda domnească.

arnícă s.f. Plantă erbacee medicinală, cu flori galbene-portocalii.

arníci s.n. Fire de bumbac răsucite, vopsite în diferite culori, cu care se fac înflorituri pe cămăși, pe ștergare etc.

arogá, *aróg,* vb. I. Tr. A-și atribui, cu de la sine putere, o calitate, un drept.

arogánt, -ă, *aroganți, -te,* adj. Care se poartă cu aroganță.

arogánță s.f. Purtare sfidătoare, obraznică.

aromát[1]**,** *aromate,* s.n. Mirodenie.

aromát[2]**, -ă,** *aromați, -te,* adj. Care are aromă.

arómă, *arome,* s.f. Miros plăcut al anumitor substanțe (comestibile).

aromân, -ă, *aromâni, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația românească din sudul Peninsulei Balcanice. **2.** Adj. Care se referă la aromâni **(1)**; (substantivat, f.) dialect al limbii române, vorbit de aromâni **(1)**.

aromâncă, *aromânce,* s.f. Femeie care face parte din populația aromână.

aromí, *aromesc,* vb. IV. Intr. A fi cuprins de un somn ușor; a dormita.

arpacáș s.n. Produs alimentar obținut prin decorticarea boabelor de grîu, de orz sau de mei.

arpagíc s.n. Ceapă mică, obținută din sămînță și care, răsădită, dă ceapa obișnuită.

arpégiu, *arpegii,* s.n. (Muz.) Executarea succesivă a notelor unui acord.

ars, -ă, *arși, -se,* adj. **1.** Mistuit de foc; stricat, descompus (fiind expus prea mult acțiunii focului); degradat în urma unui tratament termic. **2.** Expus acțiunii focului în anumit scop: *cărămidă arsă.* **3.** Înnegrit de foc, de fum; (despre oameni) înnegrit, pîrlit de soare.

arsén s.n. Element chimic semimetalic ai cărui compuși sînt folosiți în medicină și ca insecticide.

arsenál, *arsenale,* s.n. Întreprindere în care se repară sau se fabrică și se depozitează armament.

arsénic s.n. (Chim.) Pulbere fină, albă, toxică, folosită contra șoarecilor; (pop.) șoricioaică.

arsúră, *arsuri,* s.f. **1.** Rană produsă de foc, de căldură etc. **2.** Senzație de usturime cauzată de o boală, de sete etc.

arșíc, *arșice,* s.n. Os al articulației genunchiului, la miei și la capre; (la pl.) joc de copii, la care se folosesc aceste oase.

árșiță, *arșițe,* s.f. Căldură mare a soarelui, zăduf.

ártă, *arte,* s.f. **1.** Formă a activității umane care are drept scop producerea unor valori estetice, folosind mijloace cu caracter specific; totalitatea operelor care aparțin acestei activități. **2.** Îndemînare într-o activitate; îndeletnicire care cere pricepere și anumite cunoștințe.

artéră, *artere*, s.f. **1.** Vas sanguin prin care circulă sîngele de la inimă la organe şi ţesuturi. **2.** Cale importantă de comunicaţie. **3.** Conductă hidraulică sau linie electrică principală.

arteriál, -ă, *arteriali, -e*, adj. Referitor la artere.

arterioscleróză s.f. Boală caracterizată prin îngroşarea şi sclerozarea pereţilor arterelor.

arterítă, *arterite*, s.f. Inflamaţie a unei artere.

artezián, -ă, *arteziene*, adj., s.f. (Izvor sau fîntînă) din care apa ţîşneşte cu presiune.

articol, *articole*, s.n. **1.** Expunere scrisă, într-o publicaţie periodică, pe o temă politică, economică, ştiinţifică etc. **2.** Diviziune într-un act normativ (lege, decret), marcată printr-un număr de ordine. **3.** Diviziune într-un buget sau plan financiar. **4.** Obiect de comerţ. **5.** Parte de vorbire flexibilă care se alătură unui substantiv (sau unui echivalent al lui) pentru a individualiza obiectul desemnat de acesta.

articulá, *articulez*, vb. I. Tr. **1.** A pronunţa un sunet, un cuvînt. **2.** A adăuga un articol unui substantiv (sau unui echivalent al lui).

articuláţie, *articulaţii*, s.f. **1.** (Anat.) Legătură existentă între două sau mai multe oase; locul acestei legături. **2.** (Tehn.) Legătură între două sau mai multe corpuri solide, care permite mişcarea relativă a acestora.

artificiál, -ă, *artificiali, -e*, adj. **1.** Care imită un produs al naturii: *flori artificiale*. **2.** Făcut după criterii subiective, arbitrare. **3.** Nesincer, prefăcut.

artificiér, *artificieri*, s.m. Specialist în manipularea şi întreţinerea explozivilor, muniţiilor, în producerea exploziilor în găurile de mină.

artificiós, -oásă, *artificioşi, -oase*, adj. Lipsit de naturaleţe, artificial.

artificiu, *artificii*, s.n. **1.** Procedeu ingenios folosit pentru a împodobi sau a modifica realitatea. **2.** (Mat.) *Artificiu de calcul* = procedeu folosit pentru a rezolva o problemă pe o cale scurtă, ingenioasă. **3.** (La pl.) Amestec de substanţe chimice şi carburanţi folosit la semnalizări luminoase, pentru a produce efecte de lumină şi culori etc.

artilérie, *artilerii*, s.f. Ansamblu de arme de foc cu care se aruncă proiectile grele la distanţă; unitate militară al cărei principal armament este constituit din astfel de arme.

artilerist, *artilerişti*, s.m. Militar dintr-o unitate de artilerie.

artiodactil, *artiodactile*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere avînd picioarele terminate cu două degete mari, copitate, şi două degete rudimentare; (şi la sg.) animal din acest ordin.

artist, -ă, *artişti, -ste*, s.m. şi f. Persoană care lucrează într-un domeniu al artei; (p. restr.) actor; (p. ext.) persoană foarte iscusită într-o îndeletnicire.

artístic, -ă, *artistici, -e*, adj. Care aparţine artei; executat cu artă.

artizán, *artizani*, s.m. Persoană care execută produse de artizanat.

artizanát, *artizanate*, s.n. Meşteşug practicat cu artă; *produse de artizanat* = obiecte lucrate artistic de meşteşugari.

artrítă, *artrite*, s.f. Inflamaţie a unei articulaţii.

artrític, -ă, *artritici, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Cauzat de artrită. **2.** S.m. şi f. Persoană care suferă de artrită.

artropód, *artropode*, s.n. (La pl.) Încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul format din segmente articulate şi schelet extern chitinos; (şi la sg.) animal din această încrengătură.

artróză, *artroze*, s.f. Boală articulară reumatică, cu evoluţie cronică.

arţág, *arţaguri*, s.n. (Pop.) Pornire spre ceartă.

arţár, *arţari*, s.m. Arbore cu lemnul alb, rezistent, înrudit cu paltinul.

arţăgós, -oásă, *arţăgoşi, -oase*, adj. Certăreţ.

aruncá, *arúnc*, vb. I. **1.** Tr. A face (printr-o mişcare violentă) ca ceva să ajungă la o distanţă oarecare. **2.** Tr. A îndepărta ceva rău sau nefolositor, a lepăda. **3.** Intr. A da cu ceva în cineva. **4.** Refl. A se repezi, a se avînta.

aruncătór, -oáre, *aruncători, -oare*, s.m. şi f. Sportiv specializat în aruncarea discului, greutăţii, suliţei etc.

aruncătúră, *aruncături*, s.f. Acţiunea de a arunca; *la o aruncătură de băţ* = foarte aproape; *dintr-o aruncătură de ochi* = dintr-o privire, dintr-o dată, repede.

arvúnă, *arvune*, s.f. (Pop.) Acont.

arzătór, -oáre, *arzători, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care arde; fierbinte. **2.** Adj. (Fig.) Puternic, intens; care cere o soluţie imediată, urgent: *problemă arzătoare*. **3.** S.n. Dispozitiv care serveşte la amestecarea unui combustibil cu o parte din aerul necesar arderii.

as, *aşi*, s.m. **1.** Carte de joc avînd cea mai mare valoare între cărţile de aceeaşi culoare. **2.** (Fig.) Persoană care se distinge în mod deosebit într-un domeniu oarecare.

asált, *asalturi*, s.n. Atac decisiv asupra unei cetăţi, unei localităţi, unei poziţii fortificate.

asaltá, *asaltez*, vb. I. Tr. A da un asalt; (fig.) a copleşi pe cineva cu cereri, cu rugăminţi.

asamblá, *asamblez*, vb. I. Tr. A reuni, într-un sistem tehnic, elementele care îl compun.

asaná, *asanez*, vb. I. Tr. A înlătura surplusul de apă dintr-o regiune (în scopuri economice ori sanitare).

asasín, -ă, *asasini, -e*, s.m. şi f. Persoană care săvîrşeşte un asasinat.

asasiná, *asasinez*, vb. I. Tr. A omorî, a ucide cu premeditare.

asasinát, *asasinate*, s.n. Omor cu premeditare.

ascaríd, *ascarizi*, s.m. Nume dat unor viermi paraziţi; limbric.

ăscă, *asce*, s.f. (Bot.) Celulă în care se formează sporii la unele ciuperci.

ascendént, -ă, *ascendenţi, -te*, adj., subst. **1.** Adj. Care urcă; (fig.) care se dezvoltă, care progresează; *linie ascendentă* = linie genealogică care urcă de la copii la părinţi, la bunici etc. **2.** S.m. şi f. Rudă în linie dreaptă dintr-o

generație anterioară. **3.** S.n. Autoritate (morală) asupra cuiva.

ascendénță, *ascendențe,* s.f. Linie de rudenie ascendentă.

ascensiúne, *ascensiuni,* s.f. **1.** Mișcare de jos în sus a unui mobil; înălțare în atmosferă. **2.** Urcare pe un munte. **3.** (Fig.) Dezvoltare, creștere.

ascensór, *ascensoare,* s.n. Instalație cu ajutorul căreia se transportă pe verticală persoane sau materiale în clădirile cu mai multe etaje.

ascét, -ă, *asceți, -te,* s.m. și f. Pustnic; (fig.) persoană care își impune o viață austeră.

ascetísm s.n. **1.** Mod de viață caracterizat prin austeritate extremă. **2.** Concepție religioasă sau morală care preconizează ascetismul (1).

ascomicéte s.f. pl. Clasă de ciuperci care se înmulțesc prin spori formați în ască.

ascultá, *ascúlt,* vb. I. Tr. **1.** A-și încorda auzul pentru a percepe vorbe, sunete, zgomote; a fi atent la ceea ce se spune sau se cîntă. **2.** A examina oral un elev; a audia un martor într-un proces. **3.** A împlini o dorință, o rugăminte a cuiva; a se conforma unui sfat sau unui ordin.

ascultáre, *ascultări,* s.f. Faptul de *a asculta; a fi sub ascultarea cuiva* = a fi sub autoritatea cuiva.

ascultătór, -oáre, *ascultători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se supune unui sfat, unui îndemn, unui ordin. **2.** S.m. și f. (Mai ales la pl.) Persoană care ascultă o povestire, o conferință, care audiază un concert etc.

ascúnde, *ascúnd,* vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) sustrage vederii. **2.** Tr. (Fig.) A tăinui o faptă, un gînd.

ascúns¹ s.n. *Pe ascuns* = în taină, pe furiș.

ascúns², -ă, *ascunși, -se,* adj. Nedescoperit, nedezvăluit; *om ascuns* = om care nu-și dă pe față gîndurile sau faptele.

ascunzătoáre, *ascunzători,* s.f. Loc în care se poate ascunde cineva sau ceva.

ascunzíș, *ascunzișuri,* s.n. Loc tainic, ferit; (fig.) taină, secret; *cu ascunzișuri* = fără sinceritate.

ascuțí, *ascút,* vb. IV. **1.** Tr. A face să devină mai ascuțit; a face vîrf unui obiect. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) face mai ager, mai pătrunzător.

ascuțíme s.f. Agerime a minții, perspicacitate.

ascuțíș, *ascuțișuri,* s.n. Tăiș sau vîrf ascuțit al unui obiect.

ascuțít, -ă, *ascuțiți, -te,* adj. **1.** Cu muchie tăioasă sau cu vîrf. **2.** (Fig.) Viu, pătrunzător; înverșunat, aprig; (despre simțuri) foarte dezvoltat; (despre sunete) strident. **3.** (Mat.) *Unghi ascuțit* = unghi mai mic de 90°.

ascuțitoáre, *ascuțitori,* s.f. Ustensilă cu care se ascut obiecte tăioase, creioane etc.

aseáră adv. În seara zilei precedente.

asediá, *asediez,* vb. I. Tr. A supune unui asediu.

asediatór, -oáre, *asediatori, -oare,* adj., s.m. (Armată) care asediază.

asédiu, *asedii,* s.n. Încercuire cu forțe armate a unei localități, a unui loc întărit etc., pentru a-l cuceri; *stare de asediu* = regim de restrîngere a libertăților publice, impus în unele state burgheze, în împrejurări considerate ca excepționale, și acordarea unor puteri excesive organelor de poliție și autorităților militare.

aselenizá, *aselenizez,* vb. I. Intr. (Despre vehicule cosmice) A coborî pe suprafața Lunii.

asemăná, *asémăn,* vb. I. Refl. A semăna cu cineva sau cu ceva; (tr. și refl.) a (se) socoti la fel cu altul.

asemănáre, *asemănări,* s.f. Faptul de *a (se) asemăna;* (mat.) corespondență între punctele a două figuri, astfel încît raportul lungimilor segmentelor omoloage să fie constant.

asemănătór, -oáre, *asemănători, -oare,* adj. Care seamănă (sau este la fel) cu cineva sau cu ceva.

asémenea adj. invar., adv. **1.** Adj. Asemănător; (despre poligoane) cu unghiurile corespunzătoare egale și cu laturile corespunzătoare proporționale. **2.** Adj. Astfel de...; atît de... **3.** Adv. Tot așa; deopotrivă. **4.** Adv. Pe lîngă aceasta, încă, mai; totodată. Var.: **asémeni** adj. invar., adv.

asémeni adj. invar., adv. v. **asemenea.**

asemuí, *asemuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) asemăna.

asentimént s.n. Consimțămînt, aprobare; *a fi în asentimentul cuiva* = a proceda în conformitate cu dorința cuiva.

asepsíe s.f. Starea unui obiect (chirurgical) care a fost sterilizat; absența microorganismelor.

aséptic, -ă, *aseptici, -e,* adj. Lipsit de microorganisme, sterilizat.

aserțiúne, *aserțiuni,* s.f. (Fil.) Enunț dat ca adevărat; (p. ext.) afirmație.

aservi, *aservesc,* vb. IV. Tr. A subordona o națiune, o țară unor interese străine.

asesór, -oáre, *asesori, -oare,* s.m. și f. Reprezentant al oamenilor muncii în unele complete de judecată.

asexuát, -ă, *asexuați, -te,* adj. (Despre plante și animale) Care nu are caractere de apartenență la unul dintre sexe; *înmulțire asexuată* = înmulțire prin spori sau prin diviziune.

asezoná, *asezonez,* vb. I. Tr. A pune ingrediente într-o mîncare.

asfált, *asfalturi,* s.n. **1.** Rocă sedimentară constituită din hidrocarburi rășinoase și compuși ai sulfului și azotului. **2.** Amestec de bitum cu materiale minerale, întrebuințat la pavarea drumurilor; (p. ext.) drum asfaltat.

asfaltá, *asfaltez,* vb. I. Tr. A aplica un strat de asfalt pe fundația unui drum.

asfințí, pers. 3 *asfințește,* vb. IV. Intr. (Despre aștri) A dispărea sub orizont, a apune.

asfințít s.n. Apus.

asfixiá, *asfixiez,* vb. I. Tr. și refl. A suferi o asfixie, a (se) sufoca.

asfixíe, *asfixii,* s.f. Împiedicare sau oprire a respirației (provocată de absorbirea unui gaz otrăvitor, de înec etc.).
asiátic, -ă, *asiatici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Asia, din Asia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația băștinașă a Asiei.
asiduitáte s.f. Stăruință, silință, sîrguință; perseverență.
asíduu, -uă, *asidui, -ue,* adj. Stăruitor, perseverent.
asigurá, *asígur,* vb. I. **1.** Tr. A oferi o garanție pentru efectuarea unui lucru; a face ca ceva să fie sigur; (refl.) a-și lua măsurile de precauție. **2.** Tr. și refl. A încheia un contract de asigurare.
asiguráre, *asigurări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) asigura;* punere în siguranță. **2.** Raport juridic în baza căruia cel asigurat sau altă persoană are dreptul la o despăgubire în cazul producerii riscului prevăzut; *asigurări sociale* = sistem de ocrotire materială a oamenilor muncii, prin acordare de pensii, ajutoare materiale etc., în caz de pierdere a capacității de muncă.
asimétric, -ă, *asimetrici, -e,* adj. Lipsit de simetrie.
asimetríe s.f. Lipsă de simetrie.
asimilá, *asimilez,* vb. I. **1.** Tr. A transforma substanțele nutritive digerate în substanțe proprii organismului. **2.** Tr. și refl. A fi supus unui proces de asimilare (2). **3.** Tr. A-și însuși cunoștințe, idei. **4.** Refl. (Lingv., despre sunete) A se transforma în alt sunet, sub influența unui sunet aflat în apropiere. **5.** Tr. A introduce în procesul de fabricație produse sau tehnologii noi.
asimiláre, *asimilări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) asimila.* **2.** Proces de integrare a unei colectivități în altă colectivitate, pierzîndu-și caracteristicile proprii (limbă, obiceiuri etc.).
asimiláție, *asimilații,* s.f. Proces metabolic în cursul căruia substanțele nutritive digerate sînt transformate în substanțe proprii organismului.
asimptótă, *asimptote,* s.f. Dreaptă de care se apropie o curbă, dar pe care nu o atinge în nici un punct la distanță finită.
asín, *asini,* s.m. Măgar.
asincrón, -ă, *asincroni, -e,* adj. (Despre mașini electrice) Cu viteza rotorului diferită de viteza de sincronism.
asirián, -ă, *asirieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Asiria, din Asiria. **2.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația semitică care a trăit în statul sclavagist Asiria.
asistá, *asist,* vb. I. **1.** Intr. A lua parte la...; a fi de față. **2.** Tr. A sta pe lîngă cineva pentru a-l ajuta sau pentru a-l apăra.
asisténț, -ă, *asistenți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este de față la ceva. **2.** S.m. și f. Persoană care lucrează pe lîngă cineva, ajutîndu-l; *asistent universitar* = grad în învățămîntul superior, inferior lectorului.
asisténță s.f. **1.** Grup de persoane care asistă la un spectacol, la o conferință etc. **2.** Sprijin, ajutor; *asistență socială* = sistem de ajutorare materială a persoanelor care și-au pierdut capacitatea de muncă; *asistență mutuală* = colaborare politică, economică și militară între state în vederea unor interese comune.
asmuțí, *asmút,* vb. IV. Tr. **1.** A îndemna un cîine să se repeadă la cineva. **2.** (Fig.) A îndemna pe cineva la acțiuni dușmănoase.
asociá, *asociez,* vb. I. Refl. A se uni, a se întovărăși; (refl. și tr.) a (se) alătura unei idei, unei acțiuni.
asociát, -ă, *asociați, -te,* s.m. și f. Persoană care s-a întovărășit cu cineva; membru al unei asociații.
asociatív, -ă, *asociativi, -e,* adj. **1.** (Despre memorie) Care evocă imagini prin asociație (2). **2.** (Despre operații matematice) Care nu depinde de ordinea termenilor (factorilor).
asociáție, *asociații,* s.f. **1.** Grupare de persoane creată în vederea unui scop comun și organizată pe bază de statut. **2.** Proprietate a psihicului de a lega între ele mai multe imagini senzoriale sau idei, apariția unei reprezentări atrăgînd în conștiință o altă reprezentare.
asolamént, *asolamente,* s.n. Succesiune a culturilor pe un teren, însoțită de lucrările corespunzătoare în vederea asigurării fertilității solului.
asonánță, *asonanțe,* s.f. Rimă imperfectă.
asortá, *asortez,* vb. I. **1.** Tr. A așeza laolaltă diverse lucruri, pentru a forma un tot armonios. **2.** Refl. A se potrivi (ca mărime, culoare etc.).
asortimént, *asortimente,* s.n. Ansamblu de produse din aceeași categorie, dar de forme și calități diferite.
aspéct, *aspecte,* s.n. Înfățișare, fel de a se prezenta al unei ființe sau al unui lucru.
aspectuós, -oásă, *aspectuoși, -oase,* adj. Cu aspect plăcut.
asperitáte, *asperități,* s.f. Proprietate a unor corpuri de a fi aspre, zgrunțuroase.
aspersiúne s.f. Stropire cu un lichid sub formă de picături.
aspersór, *aspersoare,* s.n. Dispozitiv de pulverizare a apei, folosit la irigări.
aspíc s.n. Masă gelatinoasă obținută prin fierberea oaselor și a cărnii și folosită la unele feluri de mîncare (ca garnitură).
aspirá, *aspír,* vb. I. **1.** Tr. A trage aer în plămîni, a inspira. **2.** Tr. (Despre pompe) A trage, a absorbi lichide, gaze etc. **3.** Intr. (Fig.) A năzui spre ceva.
aspiránt, -ă, *aspiranți, -te,* s.m. și f. Persoană care aspiră la ceva, care dorește să obțină ceva.
aspiratór, *aspiratoare,* s.n. Aparat pentru aspirarea prafului, a fumului, a gazelor etc.
aspiráție, *aspirații,* s.f. **1.** Faptul de a aspira; tragere, absorbire a unui fluid. **2.** Năzuință spre ceva.
aspirínă, *aspirine,* s.f. Preparat farmaceutic folosit pentru a combate febra.
asprí, *aspresc,* vb. IV. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) mai aspru.

asprime, *asprimi*, s.f. **1.** Proprietatea de a fi aspru. **2.** (Fig.) Severitate.

áspru, -ă, *aspri, -e,* adj. **1.** Cu suprafaţa zgrunţuroasă; (despre perii, păr etc.) cu firele tari, ţepoase. **2.** (Despre apă) Cu multe săruri calcaroase; dură. **3.** (Despre oameni) Sever.

ástăzi adv. Azi.

asténic, -ă, *astenici, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de astenie.

astenie s.f. Stare patologică manifestată prin scăderea capacităţii de efort fizic şi psihic.

astercálă, *astereli,* s.f. Căptuşeală de scînduri aşezată pe un schelet de lemn, pentru a susţine un strat de material, învelitoarea unui acoperiş etc.

asterísc, *asteriscuri,* s.n. Semn grafic în formă de steluţă prin care se trimite la o notă sau se marchează un cuvînt neatestat şi reconstituit.

asteroíd, *asteroizi,* s.m. Nume dat micilor planete din sistemul solar.

ástfel adv. În acest fel, aşa; aşa încît, prin urmare, deci.

astigmátic, -ă, *astigmatici, -e,* adj. **1.** Care prezintă astigmatism **(1). 2.** (Despre persoane) Care suferă de astigmatism **(2).**

astigmatísm s.n. **1.** Defect al unor lentile, datorită căruia imaginea unui punct apare ca două mici segmente de dreaptă. **2.** Defect al vederii, cauzat de inegalitatea curburii corneii sau a cristalinului.

astîmpăr s.n. Odihnă, linişte, tihnă.

astîmpărá, *astîmpăr,* vb. I. Refl. şi tr. A (se) linişti, a (se) potoli; a înceta (sau a face să înceteze), a (se) domoli. Var.: **stîmpărá** vb. I.

astm s.n. v. **astmă.**

astmátic, -ă, *astmatici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care este cauzat de astmă. **2.** S.m. şi f. Persoană care suferă de astmă.

ástmă s.f. Boală care se manifestă prin greutate în expiraţie şi prin nevoia intensă de aer. Var.: **astm** s.n.

astragál, *astragale,* s.n. Fiecare dintre cele şapte oase care formează tarsul.

astrahán s.n. Blană cu părul mătăsos şi buclat, obţinută de la mieii din rasa caracul.

astrál, -ă, *astrali, -e,* adj. Care se referă la aştri.

astringént, -ă, *astringenţi, -te,* adj. (Despre unele substanţe) Care produce o contractare a ţesuturilor organismului.

astrofízică s.f. Ramură a astronomiei care studiază structura şi compoziţia corpurilor cereşti, precum şi fenomenele care se produc în acestea.

astrolább, *astrolabe,* s.n. Instrument folosit în trecut pentru determinarea poziţiei aştrilor sau a coordonatelor geografice ale unui loc.

astrológ, *astrologi,* s.m. Persoană care practică astrologia.

astrologíe s.f. Pseudoştiinţă care îşi propune să prezică viitorul prin cercetarea poziţiei şi mişcării aştrilor.

astronaút, *astronauţi,* s.m. Persoană care călătoreşte în spaţiul cosmic cu o astronavă; cosmonaut.

astronaútică s.f. Ştiinţa şi tehnica zborurilor în spaţiul cosmic; cosmonautică.

astronávă, *astronave,* s.f. Navă cosmică.

astronóm, *astronomi,* s.m. Specialist în astronomie.

astronómic, -ă, *astronomici, -e,* adj. Care se referă la astronomie; (fig.) de proporţii foarte mari.

astronomíe s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul aştrilor şi al universului.

ástru, *aştri,* s.m. Corp ceresc (stea, planetă etc.).

astupá, *astúp,* vb. I. Tr. A înfunda, a închide, a acoperi o deschizătură.

asudá, *asúd,* vb. I. Intr. **1.** A secreta sudoare, a transpira. **2.** (Fig.) A munci din greu. **3.** A se aburi: *geamul asudă.*

asumá, *asúm,* vb. I. Tr. A lua ceva asupra sa, pe seama sa, a se angaja la ceva.

asúpra prep. **1.** Peste, pe. **2.** Înspre, spre; împotriva. **3.** Cu privire la..., despre.

asuprí, *asupresc,* vb. IV. Tr. A lipsi pe cineva de drepturi, a oprima.

asupritór, -oáre, *asupritori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care asupreşte.

asurzí, *asurzesc,* vb. IV. Intr. A deveni surd; (tr.; despre zgomote) a buimăci, a ameţi.

asurzitór, -oáre, *asurzitori, -oare,* adj. (Despre zgomote) Care asurzeşte; intens, puternic.

aş interj. Da de unde! nici vorbă!

aşá adv., adj. invar. **1.** Adv. În felul acesta, astfel; întocmai, exact. **2.** Adj. invar. Asemenea, astfel de..., atît de (mare, mult, frumos etc.).

aşadár adv. Prin urmare, deci.

aşchiá, *aşchiez,* vb. I. Tr. A tăia în aşchii, în fîşii; a prelucra un obiect prin desprindere de aşchii.

áşchie, *aşchii,* s.f. Bucată mică şi subţire, desprinsă dintr-un corp.

aşezá, *aşéz,* vb. I. **1.** Refl. A se pune pe un scaun, pe pămînt etc. pentru a şedea; (despre păsări) a se lăsa din zbor pe ceva. **2.** Refl. (Despre lichide în fermentaţie) A se limpezi; (despre unele materii în suspensie) a se depune la fund. **3.** Tr. A pune să stea sau să şadă într-un loc; (refl.) a se stabili într-un loc. **4.** Tr. A pune în ordine, a aranja.

aşezáre, *aşezări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) aşeza;* situare. **2.** Loc unde s-a stabilit cineva; grup de locuinţe, localitate.

aşezát, -ă, *aşezaţi, -te,* adj. Liniştit, serios, cuminte; cumpătat, chibzuit.

aşezămînt, *aşezăminte,* s.n. Fundaţie **(2)**; *aşezămînt cultural* = instituţie pentru propagarea ştiinţei şi culturii.

aşteptá, *aştépt,* vb. I. **1.** Tr. A sta undeva pentru a fi de faţă la ceva, pentru a vedea pe cineva. **2.** Tr. A avea răbdare; **a-i da cuiva răgaz. 3. Refl. A conta pe ceva.**

aşteptáre, *aşteptări,* s.f. Acţiunea de *a (se) aştepta; peste* (sau *sub) aşteptări* = mai mult (sau mai puţin) decît ai crezut sau ai prevăzut.

aştérne, *aştérn,* vb. III. **1.** Tr. A întinde peste ceva o pînză, un covor etc.; a pregăti patul pentru culcare; a pregăti masa. **2.** Tr. A împrăştia un material în aşa fel încît să formeze un strat. **3.** Refl. (Fig.) A se apuca temeinic de o treabă.

aşternút, *aşternuturi,* s.n. **1.** Faptul de a (se) aşterne. **2.** Totalitatea obiectelor cu care se pregăteşte patul pentru culcare. **3.** Culcuş făcut din paie pentru animale.

atác, *atacuri,* s.n. **1.** Acţiune de luptă ofensivă; agresiune împotriva cuiva. **2.** Iniţiativă într-un joc sportiv. **3.** Apariţie bruscă şi puternică a unei boli.

atacá, *atác,* vb. I. Tr. **1.** A porni un atac; a comite o agresiune. **2.** A avea (sau a lua) iniţiativa într-un joc sportiv. **3.** A duce o campanie violentă împotriva unei persoane, unei teorii etc. **4.** A vătăma, a distruge. **5.** A începe studierea unei probleme. **6.** A începe executarea unei bucăţi muzicale.

atacánt, -ă, *atacanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care atacă; (sport) jucător din linia de atac.

ataraxíe s.f. Termen care desemnează, la diverşi filozofi greci, liniştea, seninătatea sufletească drept ideal moral.

atáre adj. Astfel de..., asemenea; *ca atare* = deci, prin urmare.

atáş, *ataşe,* s.n. Anexă la un vehicul motor, folosită pentru transport de persoane sau de bagaje.

ataşá, *ataşez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) alătura de cineva sau de ceva; (refl., fig.) a se lega sufleteşte de cineva sau de ceva.

ataşamént s.n. Afecţiune puternică şi durabilă faţă de cineva sau de ceva.

ataşát, *ataşaţi,* s.m. Cel mai mic în grad dintre membrii unei reprezentanţe diplomatice.

atávic, -ă, *atavici, -e,* adj. Transmis prin atavism.

atavísm s.n. (Biol.) Apariţie la un descendent a unei caracteristici pe care a posedat-o un ascendent îndepărtat.

atebrínă s.f. Medicament folosit în tratamentul malariei.

ateísm s.n. Concepţie materialistă care respinge orice credinţă în supranatural, în existenţa lui Dumnezeu, a zeilor, a spiritelor etc.

ateláj, *atelaje,* s.n. Ansamblu format din animalele care trag un vehicul şi harnaşamentul necesar.

atélă, *atele,* s.f. Piesă cu care se imobilizează în mod provizoriu un membru fracturat.

ateliér, *ateliere,* s.n. **1.** Unitate de lucru, independentă sau făcînd parte dintr-o întreprindere industrială, în care se confecţionează produse sau se fac reparaţii. **2.** Încăpere în care lucrează pictorii, sculptorii etc.

atemporál, -ă, *atemporali, -e,* adj. Care nu este determinat sau condiţionat de un moment istoric dat; care nu depinde de timp.

atenánsă, *atenanse,* s.f. Corp secundar al unei case sau parte secundară a unei locuinţe.

atenéu, *atenee,* s.n. Nume dat unor instituţii cultural-ştiinţifice; clădire care adăposteşte o astfel de instituţie.

atenián, -ă, *atenieni, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine Atenei sau locuitorilor ei. **2.** S.m. şi f. Locuitor al Atenei.

atént, -ă, *atenţi, -te,* adj. **1.** Care urmăreşte un lucru cu atenţie. **2.** Binevoitor, amabil, politicos.

atentá, *atentez,* vb. I. Intr. A săvîrşi un atentat.

atentát, *atentate,* s.n. **1.** Tentativă de omor, de vătămare a integrităţii corporale a unei persoane. **2.** Infracţiune săvîrşită împotriva ordinii sociale sau politice a unui stat.

aténţie, (2) *atenţii,* s.f. **1.** Concentrare a psihicului într-o anumită direcţie, asupra unui anumit lucru; preocupare, grijă pentru ceva. **2.** Amabilitate, bunăvoinţă; (concr.) dar, cadou. Var.: **atenţiúne** s.f.

atenţiúne s.f. v. **atenţie.**

atenuá, *atenuez,* vb. I. Tr. **1.** A micşora intensitatea unui fenomen, gravitatea sau importanţa unui fapt. **2.** A reduce intensitatea unei mărimi fizice.

atenuánt, -ă, *atenuanţi, -te,* adj. Care atenuează; *circumstanţe atenuante* = împrejurări care contribuie la micşorarea pedepsei unui inculpat.

aterínă, *aterine,* s.f. Peşte marin, lung de 10—15 cm, cu corpul aproape transparent.

aterizá, *aterizez,* vb. I. Intr. (Despre avioane) A coborî pe suprafaţa Pămîntului.

atestá, *atést,* vb. I. Tr. A dovedi; a confirma.

atestát, *atestate,* s.n. Act prin care se atestă ceva.

atéu, -ée, *atei, -ee,* s.m. şi f. Persoană care respinge orice credinţă religioasă.

átic, -ă, *atici, -e,* adj. Caracteristic Aticei antice sau locuitorilor ei.

aticísm s.n. Ceea ce caracterizează stilul scriitorilor din Atena antică: eleganţă, rafinament, măsură.

atínge, *ating,* vb. III. **1.** Tr. şi refl. A lua contact uşor cu ceva. **2.** Tr. A lovi uşor; (fig.) a provoca pagube; a ofensa, a jigni pe cineva. **3.** Tr. A ajunge la o anumită limită, la o anumită distanţă (în timp sau în spaţiu). **4.** Tr. A pomeni (în treacăt) despre ceva.

atitúdine, *atitudini,* s.f. **1.** Ţinută a corpului. **2.** Fel de a fi sau de a se comporta; *a lua atitudine* = a-şi afirma punctul de vedere.

atîrná, *atîrn,* vb. I. Intr. **1.** A sta suspendat (fiind prins sau agăţat de ceva); (tr.) a agăţa, făcînd să cadă liber în jos. **2.** A se apleca (sub o povară). **3.** A depinde de cineva sau de ceva.

atît, atîta, *atîţi(a), atîtea,* adv., pron. nehot., adj. nehot. **1.** Adv. (De obicei în forma *atît*) Aşa de mult, de tare, de bine etc. **2.** Pron. nehot. (Mai ales în forma *atîta*) Înlocuieşte un nume sau o propoziţie care exprimă un număr, o măsură, o cantitate etc.: *atîta-i tot.* **3.** Adj. nehot. Care este aşa de mult, de tare etc.: *atîţia*

oameni. **4.** Adj. nehot. Numai acesta: *atîta lucru îți cer.*

atlánt, *atlanți,* s.m. Statuie de piatră reprezentînd un bărbat, folosită ca element de susținere în locul unei coloane.

átlas[1] s.n. Prima vertebră cervicală, articulată cu occipitalul.

atlás[2], *atlase,* s.n. Lucrare alcătuită din hărți geografice, geologice, lingvistice etc.

atláz, *atlazuri,* s.n. Țesătură cu o față lucioasă, folosită pentru căptușeli și fețe de plapumă.

atlét, -ă, *atleți, -te,* s.m. și f. Persoană care practică atletismul; (fig.) persoană cu o constituție fizică robustă.

atletísm s.n. Ramură a sportului care cuprinde probe de alergări și marș, sărituri și aruncări sau probe combinate.

atmosféră, (3) *atmosfere,* s.f. **1.** Înveliș gazos care înconjură Pămîntul; aer. **2.** (Fig.) Mediu social, ambianță; stare de spirit care se creează în jurul cuiva sau a ceva. **3.** Unitate de măsură pentru presiune.

atmosféric, -ă, *atmosferici, -e,* adj. Privitor la atmosferă.

atól, *atoli,* s.m. Insulă în formă de inel, alcătuită din schelete de corali.

atóm, *atomi,* s.m. Cea mai mică parte dintr-un element care mai păstrează proprietățile chimice ale acestuia.

atómic, -ă, *atomici, -e,* adj. Specific atomilor, alcătuit din atomi; *energie atomică* = energie nucleară; *armă* (sau *bombă) atomică* = armă de nimicire în masă a cărei forță de distrugere e bazată pe energia nucleară.

atomísm s.n. Concepție (formulată încă din antichitate) după care materia este formată din atomi (concepuți inițial ca particule indivizibile).

atomoeléctric, -ă, *atomoelectrici, -e,* adj. *Centrală atomoelectrică* = centrală pentru producerea energiei electrice, care folosește reactoare nucleare.

atón, -ă, *atoni, -e,* adj. (Despre vocale, silabe) Care nu este accentuat.

atonalísm s.n. Tehnică în compoziția muzicală modernă caracterizată prin renunțarea la legile tonalității și ale armoniei clasice a sunetelor.

atotputérnic, -ă, *atotputernici, -e,* adj. Care are putere nelimitată; (substantivat, m. art.) Dumnezeu.

atotștiutór, -oáre, *atotștiutori, -oare,* adj. Care știe tot.

atractív, -ă, *atractivi, -e,* adj. Atrăgător, captivant.

atrácție, *atracții,* s.f. **1.** Acțiune reciprocă între două corpuri, care tinde să le apropie. **2.** Înclinare puternică spre cineva sau ceva; farmec exercitat asupra cuiva; ceea ce atrage, captivează.

atráge, *atrág,* vb. III. Tr. **1.** A exercita o atracție (1). **2.** A determina pe cineva să vină sau să se ducă undeva; a exercita o atracție (2). **3.** A avea drept consecință.

atrăgătór, -oáre, *atrăgători, -oare,* adj. Care atrage, atractiv.

atribuí, *atribui,* vb. IV. Tr. **1.** A acorda, a conferi. **2.** A pune pe seama sau în socoteala cuiva.

atribút, *atribute,* s.n. **1.** Însușire esențială a unui obiect, fără de care acesta nu poate exista și nici nu poate fi conceput; simbol, semn distinctiv. **2.** Parte secundară a propoziției, care determină un substantiv sau un echivalent al acestuia.

atributív, -ă, *atributivi, -e,* adj. Care are funcția de atribut.

atribúție, *atribuții,* s.f. Sferă de autoritate, de activitate sau de competență a cuiva.

átriu s.n. (Anat.) Auricul.

átrium s.n. Curtea interioară a caselor romane.

atróce adj. invar. Cumplit, fioros.

atrocitáte, *atrocități,* s.f. Cruzime; faptă cumplită.

atrofiá, pers. 3 *atrofiază,* vb. I. Refl. A suferi o atrofie.

atrofíe, *atrofii,* s.f. Regresiune morfologică sau funcțională a unui țesut sau organ.

atropínă s.f. Alcaloid extras din mătrăgună, măselariță etc., folosit împotriva spasmelor și ca dilatator al pupilei.

atú, *atuuri* și **(1)** *atale,* s.n. **1.** Carte de joc (sau culoare) socotită ca avînd o valoare mai mare decît celelalte. **2.** Element care oferă cuiva, într-o anumită împrejurare, un avantaj sau o șansă în plus.

atúncea adv. v. **atunci.**

atúnci adv. În momentul acela; în același timp cu altă acțiune sau imediat după aceea. Var.: **atúncea** adv.

áță, *ațe,* s.f. Fir textil folosit la cusut, la fabricat țesături etc.

ațícă s.f. Pînză rară și subțire de bumbac.

ațíne, *ațin,* vb. III. Refl. **1.** A sta în calea cuiva, pîndindu-i trecerea. **2.** A sta gata pentru a prinde ceva.

ațintí, *ațintesc,* vb. IV. Tr. A-și îndrepta privirile spre cineva sau ceva; a îndrepta o armă de foc spre o țintă.

ațipí, *ațipesc,* vb. IV. Intr. A fi cuprins de un somn ușor.

ațîțá, *ațíț,* vb. I. Tr. A aprinde sau a înviora focul; (fig.) a întărîta.

ațós, -oásă, *ațoși, -oase,* adj. (Despre plante) Care are în structura sa fibre sau filamente.

au interj. Exclamație de durere, mirare, bucurie etc.

audiá, *audiez,* vb. I. Tr. **1.** (Jur.) A asculta un martor. **2.** A asculta un șir de lecții, de cursuri, de înregistrări muzicale etc.

audibilitáte s.f. Proprietate a unei vibrații de a putea fi auzită, datorită valorilor pe care le ia frecvența acesteia.

audiénță, *audiențe,* s.f. Primire a unui solicitator de către o persoană care are o funcție de răspundere.

audio- Element de compunere servind la formarea unor cuvinte care se referă la undele sonore de frecvenţe audibile.

audiofrecvénţă s.f. Frecvenţă a unei unde sonore care poate fi percepută de auz.

audiométru, *audiometre,* s.n. Aparat folosit pentru măsurarea acuităţii auditive.

auditív, -ă, *auditivi, -e,* adj. Privitor la auz.

auditór, -oáre, *auditori, -oare,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care ascultă un curs, o conferinţă, un concert.

auditóriu s.n. Totalitatea auditorilor, asistenţă.

audiţie, *audiţii,* s.f. Ascultare a unei bucăţi muzicale; *primă audiţie* = prezentare a unei bucăţi muzicale pentru prima oară în public.

augmentá, *augmentez,* vb. I. Tr. A mări, a spori.

augmentatív, -ă, *augmentativi, -e,* adj., s.n. (Lingv.) (Afix) care, ataşat la un cuvînt, indică un obiect mai mare decît cel indicat prin cuvîntul de bază; (cuvînt) format cu un astfel de afix.

augúr, (1) *auguri,* s.m., **(2)** *augure,* s.n. **1.** S.m. Preot la romani care pretindea că poate prevesti viitorul după zborul şi cîntecul păsărilor. **2.** S.n. Prevestire făcută de augur **(1)**; *a fi de bun augur* = a fi semn bun (pentru reuşita unui lucru).

áugust[1] s.m. A opta lună a anului.

augúst[2], **-ă,** *auguşti, -ste,* adj. Preamărit, slăvit; maiestuos, măreţ.

áulă, *aule,* s.f. Sală mare într-o instituţie de cultură, destinată festivităţilor.

áur s.n. **1.** Metal preţios, de culoare galbenă strălucitoare, din care se fac obiecte de valoare; *aur alb* = energia căderilor de apă; *aur negru* = cărbune; *epocă de aur* = perioadă de înflorire. **2.** (Fig.) Lucru de mare preţ; bani, avere.

áură s.f. Aureolă **(2)**.

aureólă, *aureole,* s.f. **1.** Cerc luminos cu care pictorii înconjură capetele sfinţilor. **2.** (Fig.) Strălucire, glorie, faimă.

aureomicínă s.f. Substanţă chimică sub formă de pulbere, folosită ca antibiotic.

aurí, *auresc,* vb. IV. Tr. A acoperi un obiect cu un strat subţire de aur.

auricul, *auricule,* s.n. Fiecare dintre cele două despărţituri superioare ale inimii.

auriféř, -ă, *auriferi, -e,* adj. (Despre terenuri, roci, rîuri) Care conţine aur.

auróră, *aurore,* s.f. **1.** Lumină roşie-portocalie, care apare la orizont înainte de răsăritul Soarelui; *auroră polară (boreală* sau *australă)* = lumină difuză, verde sau roşiatică, care apare noaptea pe bolta cerească în regiunile polare. **2.** (Fig.) Început (al unei epoci).

ausculta, *auscúlt,* vb. I. Tr. (Med.) A examina funcţionarea inimii sau a plămînilor ascultînd cu urechea sau cu stetoscopul.

auspiciu, *auspicii,* s.n. **1.** (În antichitatea romană) Prevestire făcută de auguri. **2.** *Sub auspiciile cuiva* = sub protecţia, sub patronajul cuiva.

austér, -ă, *austeri, -e,* adj. Sobru, cumpătat; sever.

austeritáte s.f. Însuşirea de a fi auster, sobrietate, cumpătare.

austrál, -ă, *australi, -e,* adj. Sudic.

australián, -ă, *australieni, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la Australia, din Australia. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia Australiei.

austriác, -ă, *austrieci, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la Austria, din Austria. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia Austriei.

áustru s.n. Vînt secetos care bate din sud-vest în Banat, Oltenia şi Muntenia.

auşél, *auşei,* s.m. Nume dat unui gen de păsări mici, asemănătoare cu sticleţii.

áut, (2) *auturi,* adv., s.n. (Sport) **1.** Adv. În afara terenului de joc. **2.** S.n. Situaţie în care mingea este în afara terenului de joc.

autárhic, -ă, *autarhici, -e,* adj. Cu caracter de autarhie.

autarhíe s.f. Politică economică prin care o ţară se izolează de economia celorlalte ţări.

auténtic, -ă, *autentici, -e,* adj. Care este conform cu adevărul; recunoscut ca propriu unui autor sau unei epoci; (despre acte) întocmit în forme care îi atribuie putere doveditoare.

autenticitáte s.f. Faptul sau însuşirea de a fi autentic.

autentificá, *autentific,* vb. I. Tr. A face ca un act să devină autentic.

auto[1]**-** Element de compunere însemnînd „de la sine" şi care serveşte la formarea unor substantive, adjective şi verbe.

áuto[2] **1.** Adj. invar. Care se referă la automobile. **2.** Element de compunere însemnînd „automobil" sau „automat" şi care serveşte la formarea unor substantive.

autoapăráre s.f. Apărare prin mijloace proprii.

autoapríndere s.f. Aprindere a combustibilului într-un motor fără intervenţia unei surse de căldură exterioare, datorită presiunii înalte.

autobáză, *autobaze,* s.f. Centru de întreţinere, reparaţii şi garare a autovehiculelor.

autobiografíe, *autobiografii,* s.f. Biografia unei persoane scrisă sau expusă de ea însăşi; scriere literară în care autorul îşi povesteşte viaţa.

autobúz, *autobuze,* s.n. Autovehicul cu caroseria închisă, folosit pentru transportul de persoane în comun.

autocamión, *autocamioane,* s.n. Autovehicul cu caroserie deschisă, folosit pentru transportul de materiale.

autocamionétă, *autocamionete,* s.f. Camion de dimensiuni mai reduse.

autocár, *autocare,* s.n. Autobuz folosit mai ales pentru excursii.

autocefál, -ă, *autocefali, -e,* adj. (Despre biserica ortodoxă) Care are conducere de sine stătătoare.

autocistérnă, *autocisterne,* s.f. Autovehicul prevăzut cu o cisternă pentru transportul lichidelor.

autoclávă, *autoclave,* s.f. Recipient închis ermetic, folosit mai ales la sterilizări sub presiune.

autocontról, *autocontroale,* s.n. Control exercitat asupra propriei persoane.

autocrát, *autocrați,* s.m. Conducător cu puteri absolute al unei țări.

autocrație, *autocrații,* s.f. Formă de guvernămînt antidemocratică, în care puterea politică este concentrată în mîinile unei singure persoane.

autocrític, -ă, *autocritici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Analiză critică a propriei activități. **2.** Adj. Bazat pe autocritică **(1),** pătruns de spiritul autocriticii.

autodafé, *autodafeuri,* s.n. Ardere pe rug la care erau condamnați de către inchiziție cei socotiți eretici; (p. ext.) acțiune care duce la distrugere prin foc.

autodeterminare s.f. Principiu în virtutea căruia o națiune are dreptul de a-și alege, fără amestec din afară, statutul politic și calea de dezvoltare economică, socială și culturală.

autodidáct, -ă, *autodidacți, -te,* s.m. și f. Persoană care și-a format un anumit nivel științific fără a fi urmat o formă regulată de învățămînt.

autodúbă, *autodube,* s.f. Autovehicul închis, folosit pentru transportul de materiale fragile, produse alimentare etc.

autofinanțáre, *autofinanțări,* s.f. Finanțare din fonduri proprii.

autogáră, *autogări,* s.f. Gară pentru îmbarcarea și debarcarea din autovehicule.

autogénă, *autogene,* adj. *Sudare autogenă* = sudare prin topire, fără adaos de material străin.

autogír, *autogire,* s.n. Vehicul aerian care folosește, în locul aripilor, o elice de sustentație care se rotește în jurul unui ax vertical.

autográf, -ă, *autografi, -e,* adj., s.n. (Semnătură sau text) scris de propria mînă a autorului.

autoguverná, *autoguvernez,* vb. I. Refl. (Despre state) A se conduce singur, fără amestec străin.

autohtón, -ă, *autohtoni, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care s-a format și s-a dezvoltat pe teritoriul pe care trăiește și în prezent; băștinaș.

autoimpúnere, *autoimpuneri,* s.f. Contribuție bănească pe care o dau de bunăvoie cetățenii unei localități, în vederea unor lucrări de interes obștesc.

automát, -ă, *automați, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre mașini sau aparate) Care efectuează anumite operații fără intervenția nemijlocită a omului; (despre anumite operații) care se efectuează prin acțiunea unui dispozitiv mecanic; (fig.; adesea adverbial) care se face de la sine, fără participarea rațiunii. **2.** S.n. Aparat sau mașină care efectuează anumite operații în mod automat **(1). 3.** S.n. Pistol-mitralieră.

automátică s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul metodelor și al mijloacelor pentru realizarea automatizării proceselor tehnologice.

automatísm s.n. Proces fiziologic care se desfășoară fără participarea conștiinței.

automatizáre s.f. Echiparea unei instalații cu automate **(2).**

automișcáre s.f. Mișcarea neîntreruptă a materiei, determinată de contradicțiile interne proprii tuturor obiectelor și fenomenelor.

automobíl, *automobile,* s.n. Autovehicul pe cel puțin patru roți, folosit pentru transportul de persoane și materiale.

automobilísm s.n. Sport în care concurenții conduc automobile.

automobilíst, -ă, *automobiliști, -ste,* s.m. și f. Persoană care practică automobilismul.

automotór, *automotoare,* s.n. Vehicul de cale ferată prevăzut cu motor propriu, folosit pentru transportul de călători.

autonóm, -ă, *autonomi, -e,* adj. Care se bucură de autonomie.

autonomíe s.f. **1.** Independență în guvernare. **2.** Situație a unei națiuni care are dreptul de a se autoguverna în cadrul unui stat federal. **3.** Situația celui ce dispune liber de propria voință. **4.** *Autonomie de zbor* = durata maximă de menținere a unui avion în aer fără alimentare cu combustibil.

autoportrét, *autoportrete,* s.n. Reprezentare a propriei persoane, în pictură sau în literatură.

autopropulsát, -ă, *autopropulsați, -te,* adj. (Despre mașini, vehicule etc.) Care se deplasează folosind energia unei surse proprii.

autopsíe, *autopsii,* s.f. Disecare a unui cadavru, pentru a stabili cauza morții.

autór, -oáre, *autori, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care creează o operă literară, artistică, științifică sau publicistică. **2.** Persoană care produce sau comite ceva.

autoritár, -ă, *autoritari, -e,* adj. Care caută să-și impună voința, autoritatea.

autoritáte, *autorități,* s.f. **1.** Putere, drept de a da dispoziții, de a impune cuiva ascultare. **2.** Organ al puterii de stat competent să emită dispoziții cu caracter obligatoriu; reprezentant al puterii de stat. **3.** Prestigiu, vază; persoană care se impune prin prestigiul său.

autorizá, *autorizez,* vb. I. Tr. A împuternici pe cineva pentru exercitarea unui drept sau pentru săvîrșirea unui act.

autorizát, -ă, *autorizați, -te,* adj. Împuternicit să facă sau să spună ceva; făcut sau spus de o persoană îndreptățită.

autorizáție, *autorizații,* s.f. Împuternicire sau permisiune (oficială) de a face ceva; document prin care se acordă această împuternicire.

autosanitáră, *autosanitare,* s.f. Autovehicul echipat pentru transportul bolnavilor, răniților etc.

autoservíre s.f. Sistem de desfacere a mărfurilor, în care clientul se servește singur.

autostóp, *autostopuri,* s.n. Instalație de semnalizare luminoasă așezată la intersecția străzilor pentru reglementarea circulației; instalație de oprire automată a unui tren cînd linia nu este liberă.

autostrádă, *autostrăzi,* s.f. Șosea principală pentru circulația cu viteză mare a autovehiculelor.

autosugéstie, *autosugestii,* s.f. Sugestie exercitată asupra propriei persoane; influențare a propriei comportări.

autoșenílă, *autoșenile,* s.f. Autovehicul de transport prevăzut cu șenile ca organe de rulare.

autotipíe, *autotipii,* s.f. Procedeu de executare a unui clișeu constînd în reproducerea imaginilor cu ajutorul unor puncte.

autotomíe s.f. Autoamputare a unei părți a corpului (coadă, picior), caracteristică unor nevertebrate, ca formă de apărare.

autotractór, *autotractoare,* s.n. Autovehicul de mare putere destinat tractării unor remorci, mașini etc.

autotróf, -ă, *autotrofi, -e,* adj. (Despre organisme) Care își sintetizează hrana direct din substanțe anorganice.

autoturism, *autoturisme,* s.n. Automobil pentru transportul unui număr mic de persoane.

autotúrn, *autoturnuri,* s.n. Autovehicul prevăzut cu o platformă montată pe un schelet în formă de turn, servind la executarea unor lucrări la instalațiile aeriene.

autoutilitáră, *autoutilitare,* s.f. Vehicul pentru transportul unor cantități mici de mărfuri.

autovaccín, *autovaccinuri,* s.n. Vaccin preparat din germeni izolați de la bolnavul însuși.

autovehícul, *autovehicule,* s.n. Vehicul terestru autopropulsat.

autumnál, -ă, *autumnali, -e,* adj. De toamnă, tomnatic.

auxiliár, -ă, *auxiliari, -e,* adj. Care are o funcție secundară, ajutătoare; *verb auxiliar* = verb care ajută la formarea timpurilor și modurilor compuse.

auxínă, *auxine,* s.f. Substanță organică activă care condiționează creșterea plantelor.

aúz s.n. Simț cu ajutorul căruia se percep sunetele; percepere a sunetelor.

auzí, *aúd,* vb. IV. **1.** Tr. A percepe sunetele, zgomotele cu ajutorul auzului; a asculta; a înțelege, a pricepe. **2.** Tr. și intr. A afla știri, noutăți; *din auzite* = din cîte s-a aflat de la alții. **3.** Refl. impers. A se vorbi, a se zvoni.

avál adv. *În aval* = în josul apei.

avalánșă, *avalanșe,* s.f. Masă de zăpadă care se desprinde de pe coasta unui munte și alunecă la vale; (fig.) cantitate mare (de...), năvală (de...).

avancrónică, *avancronici,* s.f. Cronică a unui spectacol scrisă înainte de a avea loc premiera.

avangárdă, *avangărzi,* s.f. Unitate sau subunitate militară care se deplasează în fața forțelor principale ca element de siguranță; *de avangardă* = care este în frunte, care conduce.

avangardísm s.n. **1.** Concepție și atitudine fals-revoluționară, caracterizată prin măsuri premature, aventuriste, necorespunzătoare etapei istorice date. **2.** Denumire dată curentelor literar-artistice apărute la începutul sec. **XX,** care negau canoanele artei tradiționale, recurgînd la forme ostentative, uneori excentrice.

avanpóst, *avanposturi,* s.n. Subunitate militară de siguranță instalată în fața forțelor principale, pe direcția probabilă de atac a inamicului.

avanpremiéră, *avanpremiere,* s.f. Spectacol dat ca ultimă repetiție, înainte de premieră.

aváns, *avansuri,* s.n. **1.** Sumă de bani plătită anticipat, în contul unor lucrări, unor servicii, unor venituri viitoare etc.; acont. **2.** *A face cuiva avansuri* = a încerca să cîștigi prietenia cuiva prin promisiuni sau concesii. **3.** Interval de timp sau distanță cu care cineva sau ceva este înaintea altuia.

avansá, *avansez,* vb. I. **1.** Intr. A înainta; a se dezvolta, a progresa. **2.** Tr. A ridica pe cineva în grad, a-l promova în muncă. **3.** Tr. A da cuiva cu anticipație o sumă de bani.

avanscénă, *avanscene,* s.f. **1.** Partea scenei cuprinsă între cortină și rampă. **2.** Fiecare dintre cele două loji situate lîngă scenă.

avantáj, *avantaje,* s.n. **1.** Folos, profit obținut de cineva în plus (în raport cu altul). **2.** Superioritate a unei persoane față de alta, datorită unor împrejurări mai favorabile. **3.** Favoare, privilegiu.

avantajá, *avantajez,* vb. I. Tr. **1.** A acorda cuiva un avantaj; a favoriza. **2.** (Despre îmbrăcăminte, coafură) A scoate în relief calitățile fizice ale cuiva.

avantajós, -oásă, *avantajoși, -oase,* adj. Care prezintă un avantaj.

avár, -ă, *avari, -e,* adj., s.m. și f. Zgîrcit.

avári s.m. pl. Populație turcică așezată în Europa în timpul marii migrațiuni a popoarelor.

avariá, *avariez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) strica, a (se) deteriora.

avaríe, *avarii,* s.f. Stricăciune, deteriorare suferită de o navă, de o mașină, de o construcție etc.

avaríție s.f. Zgîrcenie.

avát, *avați,* s.m. Pește răpitor de apă dulce, lung de 50—60 cm.

avatár, *avataruri,* s.n. Transformare, schimbare (chinuitoare) în evoluția unei ființe.

aveá, *am,* vb. II. Tr. **1.** A stăpîni, a poseda, a deține. **2.** A fi compus din: *casa are 4 camere.* **3.** A ține, a purta: *în mînă are cartea.* **4.** A fi de o anumită dimensiune, greutate, vîrstă etc. **5.** A fi cuprins de o senzație, de un sentiment; a suferi de o boală. **6.** A trebui să...: *am de citit.* **7.** (Cu valoare de verb auxiliar) Servește la formarea timpurilor și modurilor compuse.

aventurá, *aventurez,* vb. I. Refl. A întreprinde o acțiune îndrăzneață, riscantă.

aventúră, *aventuri,* s.f. **1.** Acțiune îndrăzneață și riscantă; întreprindere dubioasă. **2.** Legătură amoroasă întîmplătoare.

aventuriér, -ă, *aventurieri, -e,* s.m. și f. Persoană care întreprinde aventuri.

aventurós, -oásă, *aventuroși, -oase,* adj. Care constituie o aventură sau are caracter de aventură; (despre oameni) căruia îi plac aventurile, acțiunile îndrăznețe și riscante.

avére, *averi,* s.f. Totalitatea bunurilor care se află în patrimoniul cuiva.

avérs s.n. Fața unei monede sau a unei medalii, înfățișînd chipul emițătorului, stema țării etc.
avérsă, *averse,* s.f. Ploaie torențială de scurtă durată.
aversiúne, *aversiuni,* s.f. Sentiment de dezgust, de repulsie față de cineva sau de ceva.
avertismént, *avertismente,* s.n. **1.** Sancțiune administrativă pentru o abatere disciplinară. **2.** (Sport) Avertizare adresată de arbitru unui sportiv care joacă nereglementar.
avertizá, *avertizez,* vb. I. Tr. A atrage cuiva atenția, a preveni pe cineva (asupra consecințelor unei acțiuni).
avertizór, *avertizoare,* s.n. Aparat de semnalizare folosit în scopul prevenirii accidentelor sau avariilor.
aviátic, -ă, *aviatici, -e,* adj. Referitor la aviație, de aviație.
aviatór, -oáre, *aviatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care pilotează un avion sau face parte din echipajul unui avion.
aviáție, *aviații,* s.f. **1.** Navigație aeriană cu aeronave mai grele decît aerul; știința și tehnica acestei navigații. **2.** Totalitatea avioanelor de care dispune o țară, o societate de transport etc.
avícol, -ă, *avicoli, -e,* adj. Care se referă la avicultură.
avicultór, -oáre, *avicultori, -oare,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu avicultura.
avicultúră s.f. Știință care se ocupă cu creșterea rațională a păsărilor de curte.
avid, -ă, *avizi, -de,* adj. **1.** Plin de interes, de pasiune (pentru lucruri folositoare). **2.** Lacom.
aviditáte s.f. **1.** Însușirea de a fi avid (1). **2.** Lăcomie.
avión, *avioane,* s.n. Aeronavă mai grea decît aerul, cu aripi de sustentație, propulsia fiind asigurată de motoare.
avionétă, *avionete,* s.f. Avion mic, pentru sport, turism etc.
avitaminóză s.f. Boală provocată de lipsa vitaminelor din alimentație.
avíz, *avize,* s.n. **1.** Document prin care se comunică o înștiințare cu caracter oficial. **2.** Părere, apreciere a cuiva (din afară); rezoluție a unei autorități.
avizá, *avizez,* vb. I. Tr. **1.** A înștiința (printr-un aviz). **2.** A-și exprima părerea; a da o rezoluție.
avînt, *avînturi,* s.n. **1.** Elan, însuflețire; vioiciune. **2.** Progres, dezvoltare rapidă.
avîntá, *avínt,* vb. I. Refl. A se repezi plin de însuflețire spre cineva sau ceva; (fig.) a porni cu elan într-o acțiune.
avocát, -ă, *avocați, -te,* s.m. și f. Persoană calificată pentru a acorda asistență juridică.
avocatúră s.f. Profesiunea de avocat.
avórt, *avorturi,* s.n. Întrerupere accidentală sau provocată a sarcinii, înainte ca fătul să fie viabil.
avortá, *avortez,* vb. I. Intr. A pierde fătul prin avort.
avortón, *avortoni,* s.m. **1.** Ființă născută înainte de termen. **2.** (Fig.) Om degenerat, stîrpitură.
avút, -ă, (1) *avuți, -te,* adj., **(2)** *avuturi,* s.n. **1.** Adj. Bogat. **2.** S.n. Avere.
avuție, *avuții,* s.f. Avere, bogăție.
ax, *axe,* s.n. **1.** Organ de mașină de formă cilindrică, supus în special la solicitări de încovoiere. **2.** Osia unui vehicul.
axá, *axez,* vb. I. **1.** Tr. A centra, a echilibra. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) concentra în jurul a ceva.
áxă, *axe,* s.f. **1.** Dreaptă pe care se consideră un anumit sens de parcurs; dreaptă orientată. **2.** Dreaptă imaginară în jurul căreia se rotește un corp.
axiál, -ă, *axiali, -e,* adj. Care se referă la o axă; situat pe o axă.
axílă, *axile,* s.f. Locul unde se împreună o ramură cu trunchiul unei plante sau o frunză cu ramura.
axiologíe s.f. Disciplină filozofică avînd drept scop studiul valorilor în viața socială.
axiomátic, -ă, *axiomatici, -e,* adj. Care se bazează pe o axiomă.
axiómă, *axiome,* s.f. Enunț prim, nedemonstrat, din care se deduc, pe baza anumitor reguli, alte enunțuri; propoziție care, împreună cu altele, stă la baza demonstrării unor teoreme dintr-o teorie științifică.
azalée, *azalee,* s.f. Nume dat mai multor arbuști ornamentali exotici, cu flori roșii, roz sau albe.
azbést s.n. Mineral fibros, cu luciu mătăsos, neinflamabil, cu largi întrebuințări în industrie.
azbociment s.n. Material de construcție obținut dintr-un amestec de ciment și azbest.
ázi adv. **1.** În ziua care este în curs; *azi-noapte* = în noaptea precedentă; *azi-dimineață* = în dimineața acestei zile. **2.** În prezent, în zilele noastre.
azíl, *aziluri,* s.n. Loc unde găsește cineva ocrotire sau adăpost; *drept de azil* = acordarea de către un stat a dreptului de stabilire pe teritoriul său unor persoane urmărite în țara lor din motive politice.
ázimă, *azime,* s.f. Turtă din aluat nedospit, coaptă de obicei în spuză.
azimút s.n. Unghi format de planul meridianului unui loc cu planul vertical care trece prin locul respectiv și printr-un punct dat.
azót s.n. Element chimic gazos care se găsește în atmosferă în proporție de aproape 80%.
azotát, *azotați,* s.m. Sare a acidului azotic.
azótic adj. *Acid azotic* = acid oxigenat al azotului, oxidant puternic, folosit la fabricarea explozivilor, a îngrășămintelor, a fibrelor artificiale etc.
azúr s.n. Culoare albastră deschisă; (p. ext.) albastrul cerului.
azuríu, -íe, *azurii,* adj. Albastru-deschis.
azvîrlí, *azvîrl,* vb. IV. **1.** Tr. A arunca. **2.** Intr. (Despre animale de ham) A izbi cu picioarele.
azvîrlitúră, *azvîrlituri,* s.f. Aruncătură.

Ă, Â

ă s.m. invar. A doua literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ắla, ắia, *ắia*, *alea*, pron. dem., adj. dem. (Pop. și fam.) Acela, aceea.

ắlalalt, ắialaltă, *ắialalți*, *alelalte*, pron. dem., adj. dem. (Pop. și fam.) Celălalt.

ăst, ásta, *ắști*, *aste*, adj. dem. (Pop. și fam.; cînd urmează după substantiv are forma *ăsta*, *asta)* Acest, această.

ásta, ásta, *ắștia*, *astea*, pron. dem. (Pop. și fam.) Acesta, aceasta.

ástălalt, ástălaltă, *ắștialalți*, *astelalte*, pron. dem. (Pop. și fam.) Acesta care este mai aproape (de vorbitor).

â s.m. invar. A treia literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă; se folosește în scrierea cuvîntului *român*, a cuvintelor din familia acestuia și a unor nume proprii de persoană.

B

b s.m. invar. A patra literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ba adv. **1.** Nicidecum, nu; (întărind o afirmație sau o negație): *ba da, ba nu.* **2.** *Ba încă* = pe lîngă, în plus. **3.** (În corelație cu sine însuși) Sau... sau; cînd... cînd: *ba una, ba alta.*

babác s.m. v. **babacă.**

babácă, *babaci,* s.m. (Reg.) Tată; (fam.; la pl.) părinți. Var.: **babác** s.m.

babalîc, *babalîci,* s.m. (Fam. și depr.) Om bătrîn și neputincios.

bábă, *babe,* s.f. Femeie bătrînă; *zilele babei* (sau *babelor*) = primele zile (9 sau 12) din luna martie, cînd vremea este schimbătoare.

babilonie, *babilonii,* s.f. Vorbire sau scriere confuză; învălmășeală mare, încurcătură.

babói, *baboi,* s.m. Nume dat peștilor mici de apă dulce.

babórd, *baborduri,* s.n. Partea din stînga a unei nave.

babórniță, *babornițe,* s.f. Babă urîtă și rea.

bac, *bacuri,* s.n. Platformă plutitoare pentru transport de oameni, vehicule etc. de la un mal la celălalt al unei ape.

bacalaureát, -ă, *bacalaureați, -te,* subst. **1.** S.n. Examen general pentru absolvenții liceului; titlul obținut în urma acestui examen. **2.** S.m. și f. Persoană care a trecut examenul de bacalaureat **(1).**

bacanálă, *bacanale,* s.f. (La pl.) Sărbătoare la romani, închinată zeului Bachus; (fig.; și la sg.) petrecere zgomotoasă și destrăbălată.

bacántă, *bacante,* s.f. Preoteasă a zeului Bachus; (fig.) femeie desfrînată.

bacará[1] s.f. Cristal de calitate superioară.

bacará[2] s.f. Numele unui joc de cărți.

bácă, *bace,* s.f. Tip de fruct cărnos, cu miezul zemos, în care se află semințele.

bachelítă s.f. Rășină sintetică obținută din fenol și formaldehidă, întrebuințată în special ca material izolant în electrotehnică.

baci, *baci,* s.m. Cioban care conduce o stînă.

bacíl, *bacili,* s.m. Bacterie de forma unui bastonaș.

bacilár, -ă, *bacilari, -e,* adj. Privitor la bacili; provocat de bacili.

baclavá, *baclavale,* s.f. Prăjitură preparată din foi de plăcintă, nuci sau migdale și sirop de zahăr.

bacșiș, *bacșișuri,* s.n. Sumă de bani dată cuiva peste plata cuvenită, pentru un serviciu personal.

bacterián, -ă, *bacterieni, -e,* adj. Privitor la bacterii, produs de bacterii.

bactericíd, -ă, *bactericizi, -de,* adj., s.n. (Substanță) care omoară bacteriile.

bactérie, *bacterii,* s.f. Nume dat microorganismelor unicelulare, cu structură foarte simplă, dintre care unele provoacă boli infecțioase.

bacteriofág, *bacteriofagi,* s.m. Microorganism care distruge bacteriile.

bacteriológ, *bacteriologi,* s.m. Specialist în bacteriologie.

bacteriologíe s.f. Ramură a biologiei care are ca obiect studiul bacteriilor.

bacterióză, *bacterioze,* s.f. Nume dat diferitelor boli ale plantelor, provocate de bacterii.

báde s.m. **1.** Termen de adresare (la țară) unui bărbat mai în vîrstă. **2.** Termen cu care femeile de la țară se adresează iubitului.

badijoná, *badijonez,* vb. I. Tr. **1.** A unge o parte bolnavă a corpului cu o soluție medicamentoasă. **2.** A acoperi cu un strat subțire bituminos suprafața poroasă sau fisurată a unei șosele asfaltate.

báftă s.f. (Fam.) Noroc.

bagá s.f. Material obținut din carapacea broaștelor țestoase, utilizat la confecționarea de piepteni, brățări etc.

bagáj, *bagaje,* s.n. Totalitatea lucrurilor care se iau într-o călătorie; *bagaj de cunoștințe* = totalitatea cunoștințelor pe care le are cineva.

bagatélă, *bagatele,* s.f. **1.** Lucru, fapt de mică importanță, fleac. **2.** Mică piesă muzicală instrumentală.

bagatelizá, *bagatelizez,* vb. I. Tr. A micșora importanța unui lucru, a unui fapt; a subaprecia.

baghétă, *baghete,* s.f. Vergea subțire și ușoară cu care dirijorii conduc un ansamblu muzical; bețișor cu care se lovesc coardele sau lamele unui instrument muzical; *baghetă magică* = bețișor de care se servesc scamatorii.

báhic, -ă, *bahici, -e,* adj. Închinat zeului Bachus; referitor la Bachus; de băutură, de chef.

baiadéră, *baiadere,* s.f. Dansatoare indiană.

báie[1], *băi,* s.f. **1.** Îmbăiere, scăldat. **2.** Clădire specială pentru îmbăiat; cada în care se îmbăiază; apa folosită în acest scop; *baie de soare* = expunerea corpului la acțiunea razelor soarelui. **3.** Recipient în care se pune un lichid sau o soluție, în vederea unor operații chimice; lichidul folosit la astfel de operații. **4.** (La pl.) Stațiune balneară.

báie[2], *băi,* s.f. (Reg.) Mină.

báieră, *băieri,* s.f. Sfoară sau curea prinsă la un obiect, cu ajutorul căreia acesta poate fi transportat, atîrnat sau legat.

baionétă, *baionete,* s.f. Armă de oțel cu vîrf ascuțit, care poate fi fixată la țeava unei puști.

bairám, *bairamuri,* s.n. **1.** Numele a două mari sărbători musulmane. **2.** (Fam.) Petrecere, chef.

baiț, *baițuri,* s.n. Soluție folosită la colorarea lemnului, la pregătirea pieilor pentru tăbăcire etc.

bal, *baluri,* s.n. Petrecere cu dans, care are loc seara și noaptea.

baládă, *balade,* s.f. Poezie epică în care se relatează o acțiune eroică, o legendă, un fapt istoric etc.

balaláică, *balalaici,* s.f. Instrument muzical de formă triunghiulară, cu trei coarde, care emite sunete prin ciupire.

balamá, *balamale,* s.f. Dispozitiv metalic folosit pentru a lega un panou de un cadru fix (la uși, la ferestre), astfel încît să permită panoului o mișcare de rotație.

balamúc, *balamucuri,* s.n. Spital pentru alienați mintali; (fig.) gălăgie mare; dezordine.

baláns, *balansuri,* s.n. Mișcare de pendulare.

balansá, *balansez,* vb. I. Tr. și refl. A face (sau a imprima) o mișcare oscilaterie; a (se) legăna.

balansiér, *balansiere,* s.n. **1.** Element al unui mecanism care poate transmite o mișcare oscilatorie. **2.** Prăjină cu care își mențin echilibrul acrobații pe sîrmă. **3.** (Biol.) Fiecare dintre cele două organe de echilibru pentru zbor la diptere.

balansoár, *balansoare,* s.n. Fotoliu cu tălpi curbate, care se poate balansa.

balánță, *balanțe,* s.f. **1.** Aparat folosit pentru determinarea greutății corpurilor. **2.** Tablou prin care se compară și se raportează indicatorii economici necesar a fi corelați, echilibrați; *balanță de verificare* = operație contabilă prin care se face controlul exactității înregistrărilor în conturi, la o anumită dată; *balanță comercială* = raportul între valoarea generală a importului și cea a exportului unei țări, pe o anumită perioadă.

balást, *balasturi,* s.n. **1.** Amestec de pietriș și nisip, întrebuințat ca material de construcție. **2.** Strat de pietriș pe care se așază traversele de cale ferată. **3.** Lest de apă cu care se încarcă o navă pentru a-i mări stabilitatea; (fig.) ceea ce este împovărător, nefolositor.

balastiéră, *balastiere,* s.f. Carieră de pietriș și nisip.

baláur, *balauri,* s.m. Monstru fantastic din basme, imaginat ca un șarpe cu mai multe capete.

balcaniádă, *balcaniade,* s.f. Întreceri sportive cu caracter periodic, la care participă sportivi din țările balcanice.

balcánic, -ă, *balcanici, -e,* adj. Privitor la munții Balcani sau la Peninsula Balcanică.

balcón, *balcoane,* s.n. **1.** Platformă cu balustradă la peretele exterior al unei clădiri, comunicînd cu interiorul. **2.** Rîndul de locuri dintr-o sală de spectacol așezate deasupra parterului.

baldachín, *baldachinuri,* s.n. **1.** Acoperămînt împodobit cu perdele, așezat deasupra unui pat, a unui tron etc. **2.** Acoperămînt de pînză care se purta deasupra capului unui demnitar la anumite procesiuni.

bále s.f. pl. Salivă care se prelinge din gură.

baleiáj, *baleiaje,* s.n. Deplasare a spotului luminos pe ecranul unui osciloscop, al unui televizor etc.

baléná, *balene,* s.f. **1.** Nume dat unor mamifere acvatice răspîndite în oceane, al căror corp poate ajunge pînă la 30 m lungime. **2.** Lamelă flexibilă, fabricată din fanoane de balenă (1) sau din materiale plastice și folosită la corsete, la umbrele etc.

baleniéră, *baleniere,* s.f. Navă ușoară și rapidă, echipată pentru vînarea balenelor.

balerín, -ă, *balerini, -e,* s.m. și f. Persoană care practică baletul (1).

balét, *balete,* s.n. **1.** Gen de dans artistic, ale cărui figuri sînt executate după o compoziție muzicală; spectacol format din asemenea dansuri; compoziția muzicală după care acestea se execută. **2.** Ansamblu de balerini și balerine.

baletist, -ă, *baletiști, -ste,* s.m. și f. Balerin(ă).

báligă, *baligi,* s.f. Excrement de animale mari.

balístă, *baliste,* s.f. Mașină de război folosită în antichitate pentru aruncarea de sulițe, bolovani, proiectile de plumb etc.

balístic, -ă, *balistici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la mișcarea proiectilelor în spațiu. **2.** S.f. Disciplină care studiază mișcarea corpurilor grele aruncate în spațiu.

balivérnă, *baliverne,* s.f. Vorbă goală, palavră.

balizáj, *balizaje,* s.n. Semnalizare prin balize.

baliză, *balize,* s.f. **1.** Reper servind la indicarea poziției unui punct geodezic. **2.** Semnal folosit pentru delimitarea zonelor navigabile, a limitelor unui aerodrom etc.

bálmoș s.n. Mîncare preparată de obicei din caș dulce fiert în lapte de oaie, la care se adaugă și puțin mălai.

balneár, -ă, *balneari, -e,* adj. Privitor la băile curative.

balneo- Element de compunere însemnînd „balnear“, care servește la formarea unor adjective.

balneoclimatéric, -ă, *balneoclimaterici, -e* adj. Balnear și climateric.

balneoclimátic, -ă, *balneoclimatici, -e,* adj. Balneoclimateric.

balneológ, *balneologi,* s.m. Medic specialist în balneologie.

balneologíe s.f. Știință care studiază acțiunea curativă a apelor minerale sau termale, a nămolurilor etc.

balneoterapíe s.f. Terapeutică prin ape minerale sau termale și nămoluri.

balón, *baloane,* s.n. **1.** Aerostat fără mijloace de propulsie, alcătuit dintr-o învelitoare sferică impermeabilă, umplută cu un gaz mai ușor decît aerul, la care se atașează o nacelă; *baloane de săpun* = bășici formate din clăbuci de săpun. **2.** Jucărie formată dintr-o membrană elastică umplută cu aer sau cu un gaz mai ușor decît aerul. **3.** (Sport) Minge. **4.** Vas de laborator, de formă sferică.

baloná, *balonez,* vb. I. Refl. A i se umfla cuiva abdomenul, din cauza gazelor adunate în intestine.

balonzáid, *balonzaide,* s.n. Țesătură impermeabilă de bumbac sau de mătase; pardesiu de ploaie confecționat dintr-o astfel de țesătură.

balót, *baloturi,* s.n. **1.** Pachet mare de materiale (lînă, paie) sau de haine, rufe etc. **2.** *Oțel-balot* = bandă de oțel întrebuințată la confecționarea cercurilor de butoaie, la ambalaje etc.

balotáj, *balotaje,* s.n. Situație în care nici unul dintre candidații la o alegere nu întrunește majoritatea legală de voturi, fiind necesară repetarea alegerii.

balsám, *balsamuri,* s.n. **1.** Esență parfumată extrasă din rășini sau din alte substanțe vegetale și folosită în medicină. **2.** (Fig.) Alinare, mîngîiere.

baltág, *baltage,* s.n. Topor mic, cu coadă lungă, folosit în trecut și ca armă.

báltă, *bălți,* s.f. **1.** Apă stătătoare permanentă, cu vegetație și faună specifică; zonă inundabilă cu locuri unde stagnează apa. **2.** Apă de ploaie adunată într-o adîncitură; groapă cu apă.

báltic, -ă, *baltici, -e,* adj. Care aparține Mării Baltice sau regiunilor învecinate.

balustrádă, *balustrade,* s.f. Element de construcție de forma unui panou, folosit pentru a mărgini un balcon sau o scară, pentru a opri accesul într-un anumit loc sau pentru a marca o trecere obligatorie.

balústru, *baluștri,* s.m. **1.** Fiecare dintre stîlpii care formează o balustradă. **2.** Compas pentru trasarea cercurilor foarte mici.

bámă, *bame,* s.f. Plantă anuală cultivată, cu fructe păroase (capsule), folosite în alimentație.

bámbus, *bambuși,* s.m. Numele unor specii de plante exotice, cu tulpini drepte cilindrice, folosite ca material de construcție, ca vergi de pescuit etc.

ban¹, *bani,* s.m. **1.** (Ec. pol.) Marfă care îndeplinește funcția de echivalent general al tuturor celorlalte mărfuri; monedă (de metal sau de hîrtie). **2.** Subunitate monetară egală cu a suta parte dintr-un leu. **3.** (La pl.) Avere.

ban², *bani,* s.m. (În evul mediu) Mare dregător în Țara Românească; guvernator al Olteniei.

banál, -ă, *banali, -e,* adj. Lipsit de originalitate, comun.

banalitáte, *banalități,* s.f. (La sg.) Caracterul a ceea ce este banal; (și la pl.) lucru banal, idee banală.

banalizá, *banalizez,* vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) banal.

banán, *banani,* s.m. Bananier.

banánă, *banane,* s.f. **1.** Fructul comestibil al bananierului. **2.** Piesă de metal cu ajutorul căreia se stabilește un contact electric.

bananiér, *bananieri,* s.m. Plantă tropicală arborescentă, cu frunze foarte mari și fructe comestibile.

banc¹, *bancuri,* s.n. **1.** Îngrămădire de nisip, pietriș sau nămol pe fundul mărilor sau al fluviilor. **2.** Cîrd mare de pești. **3.** Postament pe care se montează dispozitive, utilaje etc.; masă de lucru într-un atelier.

banc², *bancuri,* s.n. Numele unui joc de cărți; (fam.) glumă, anecdotă.

bancár, -ă, *bancari, -e,* adj. Care se referă la o bancă².

báncă¹, *bănci,* s.f. Scaun lung pentru mai multe persoane; scaun cu pupitru pentru școlari.

báncă², *bănci,* s.f. Instituție care execută operații de plată și de credit; *bancă de emisiune* = bancă învestită cu dreptul de a emite bancnote.

banchér, *bancheri,* s.m. Proprietar sau mare acționar al unei bănci cu capital particular.

banchét, *banchete,* s.n. Masă cu caracter festiv, organizată în cinstea unei persoane sau unui eveniment.

banchétă, *banchete,* s.f. **1.** Bancă montată în unele vehicule. **2.** Porțiune orizontală în lungul unui terasament.

banchíză, *banchize,* s.f. Îngrămădire de ghețuri plutitoare în regiunile polare.

bancnótă, *bancnote,* s.f. Hîrtie-monedă folosită ca mijloc de plată.

bancrútă, *bancrute,* s.f. Situație de insolvabilitate a unei firme, însoțită de nereguli financiare *(bancrută frauduloasă).*

bandáj, *bandaje,* s.n. **1.** Fîșie de tifon sau de pînză cu care se fixează un pansament sau se imobilizează o parte bolnavă a corpului. **2.** Îmbrăcăminte, de oțel sau de cauciuc, a obezii unei roți.

bandajá, *bandajez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) aplica un bandaj.

bándă¹, *bande,* s.f. **1.** Grup de răufăcători. **2.** Trupă de muzicanți.

bándă², *benzi,* s.f. **1.** Fîșie de stofă, hîrtie, piele etc., cu care se leagă sau se înfășoară ceva; fîșie cu care se garnisește un articol de îmbrăcăminte. **2.** *Bandă de magnetofon* = fîșie de material plastic acoperită cu o peliculă din material magnetic, pe care se imprimă și de pe care se pot reproduce înregistrări făcute cu magnetofonul; *bandă rulantă* = fîșie continuă

care servește la deplasarea obiectelor în timpul prelucrării lor. **3.** *Bandă de circulație* = fîșie dintr-un drum rezervată circulației în același sens a unui șir de vehicule. **4.** *Bandă de frecvență* = domeniu continuu de frecvențe în telecomunicații.

banderólă, *banderole,* s.f. **1.** Fîșie de hîrtie lipită în jurul unui ambalaj, al unei cărți etc. **2.** Fîșie de pînză pusă în jurul brațului ca semn al unei anumite însărcinări.

bandít, *bandiți,* s.m. Tîlhar; răufăcător.

banditésc, -eáscă, *banditești,* adj. De bandit.

banduliéră, *banduliere,* s.f. Bandă de stofă sau de piele așezată de-a curmezișul pieptului spre a susține o armă.

bandúră, *banduri,* s.f. Instrument muzical popular ucrainean, cu 8 pînă la 24 de coarde.

bang interj. Cuvînt care imită sunetul clopotului.

bániță, *banițe,* s.f. Veche unitate de măsură pentru cereale, cu capacitatea între 21—34 l; vas avînd această capacitate.

banjó, *banjouri,* s.n. Instrument muzical cu 5—9 coarde și cu cutia de rezonanță din piele.

baobáb, *baobabi,* s.m. Arbore tropical cu diametrul tulpinii pînă la 20 m.

baptísm s.n. Sectă religioasă creștină care practică botezul la vîrstă adultă.

baptíst, -ă, *baptiști, -ste,* s.m. și f. Adept al baptismului.

bar[1], *bari,* s.m. Unitate de măsură pentru presiune, egală cu un milion de barii.

bar[2], *baruri,* s.n. **1.** Local public în care consumatorii stau în picioare sau pe scaune înalte în fața tejghelei. **2.** Dulap sau compartiment într-un dulap în care se păstrează sticlele cu băuturi. **3.** Local de noapte cu program muzical-distractiv.

bará, *barez,* vb. I. Tr. **1.** A opri trecerea, circulația, printr-un anumit loc. **2.** A trage o linie peste un text scris, pentru a-l anula.

barabói, *baraboi,* s.m. Plantă erbacee cu rădăcina îngroșată, comestibilă.

baracamént, *baracamente,* s.n. Ansamblu de barăci.

barácă, *barăci,* s.f. Construcție de scînduri, folosită ca magazie, locuință provizorie etc.

baráj, *baraje,* s.n. **1.** Construcție care oprește cursul unui rîu, pentru a se forma un lac de acumulare. **2.** (Mil.) Lucrare făcută cu scopul de a opri înaintarea inamicului. **3.** (Sport) Întrecere între sportivi sau echipe aflate la egalitate, pentru a se putea departaja.

báră, *bare,* s.f. **1.** Bucată lungă de lemn sau de metal, avînd diverse întrebuințări; *bară fixă* = aparat de gimnastică format dintr-o vergea groasă de metal fixată între doi stîlpi. **2.** Fiecare dintre cele trei bîrne din care e făcută poarta la unele jocuri sportive. **3.** Loc pe care îl ocupă avocații într-o sală de judecată în timpul pledoariei. **4.** Linie folosită pentru separare în interiorul unui text; (muz.) linie verticală cu care se separă măsurile pe portativ.

barbár, -ă, *barbari, -e,* s.m. și f. **1.** Nume dat de vechii greci și de romani celor care aparțineau altor popoare. **2.** (La pl.) Nume dat popoarelor marii migrațiuni de la începutul evului mediu. **3.** (Fig.; adesea adjectival) Persoană necivilizată; om crud, sălbatic.

barbaríe, *barbarii,* s.f. **1.** Stadiu rudimentar de dezvoltare social-culturală. **2.** Comportare care dovedește lipsă de respect față de cultură și civilizație.

barbarísm, *barbarisme,* s.n. Cuvînt împrumutat dintr-o limbă străină fără a fi necesar.

bárbă, *bărbi,* s.f. **1.** Păr care crește la bărbați pe bărbie și pe obraji. **2.** Bărbie. **3.** Smoc de păr pe care îl au unele animale sub bot.

barbétă, *barbete,* s.f. Smoc de barbă lăsat să crească pe părțile laterale ale feței.

barbișón, *barbișoane,* s.n. Barbă mică lăsată să crească numai pe vîrful bărbiei.

barbitúric, -ă, *barbiturici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care are o acțiune calmantă asupra sistemului nervos central.

barbún, *barbuni,* s.m. Pește mic, de culoare roșiatică, cu carnea foarte apreciată.

barbút s.n. Joc de noroc cu zaruri.

barcagíu, *barcagii,* s.m. Luntraș.

barcánă, *barcane,* s.f. Dună de nisip în formă de potcoavă cu convexitatea în partea din care bate vîntul.

barcarólă, *barcarole,* s.f. **1.** Cîntec al gondolierilor venețieni. **2.** Compoziție muzicală cu caracter liric și mișcare ritmică.

barcáz, *barcazuri,* s.n. Ambarcație de lemn, de dimensiuni mari, folosită mai ales de pescari.

bárcă, *bărci,* s.f. Ambarcație mică, cu vîsle, cu pînze sau cu motor.

barchét s.n. v. **barhet.**

bard, *barzi,* s.m. Poet la vechii celți, care compunea și recita cîntece războinice sau religioase; (p. ext.) poet.

bárdă, *bărzi,* s.f. Secure cu lamă lată și cu coada scurtă, folosită mai ales la cioplitul lemnului.

bárem[1] adv. Măcar, cel puțin.

barém[2], *bareme,* s.n. **1.** Tabel în care sînt trecute, gata calculate, valorile unor elemente sau date. **2.** (Sport) Normă care trebuie realizată pentru a se putea califica într-o competiție.

barétă, *barete,* s.f. **1.** Bentiță îngustă de piele cu care se încheie un pantof. **2.** Panglică de decorație; semn distinctiv al unei decorații, care se poartă în locul acesteia.

barhét s.n. Țesătură de bumbac (cu desene), flanelată. Var.: **barchét** s.n.

báric, -ă, *barici, -e,* adj. Care se referă la presiunea atmosferică.

baricadá, *baricadez,* vb. I. Tr. A închide (un drum) printr-o baricadă; (refl.) a se pune la adăpost în dosul unei baricade.

baricádă, *baricade,* s.f. Întăritură improvizată, folosită mai ales în timpul unor lupte de stradă.

bárie, *barii,* s.f. Unitate de măsură pentru presiune egală cu presiunea de o dină pe un centimetru pătrat.

bariéră, *bariere,* s.f. **1.** Bară mobilă cu care se opreşte temporar circulaţia pe o şosea, trecerea peste o linie ferată etc.; loc unde se întretaie o şosea cu linia ferată; (fig.) piedică, obstacol. **2.** Loc pe unde se intră într-un oraş.

baríl, *barili,* s.m. Unitate de măsură pentru capacitate, folosită în special pentru produse petroliere, egală cu 158,9 l în America şi cu 163,5 l în Anglia.

barisféră s.f. Partea centrală a globului pămîntesc, cu densitatea foarte mare.

baríş, *barişe,* s.n. Broboadă subţire de lînă.

baritón, *baritoni,* s.m. Voce bărbătească intermediară între tenor şi bas; cîntăreţ care are o astfel de voce. Accentuat şi *baríton.*

báriu s.n. Metal moale, alb-argintiu, ai cărui compuşi sînt folosiţi la fabricarea vopselelor, a sticlei, în medicină etc.

bárman, *barmani,* s.m. Persoană care serveşte la un bar[2] **(1).**

baroánă, *baroane,* s.f. Femeie cu titlu de baron; soţie sau fiică de baron.

baróc, -ă, *baroci, -e,* adj., s.n. (Stil artistic) caracterizat prin gustul pentru grandios, bogăţia ornamentaţiei arhitecturale, folosirea frecventă a liniei curbe etc.; (despre construcţii, mobilă etc.) realizat în acest stil.

barométru, *barometre,* s.n. Aparat pentru măsurarea presiunii atmosferice.

barón, *baroni,* s.m. Titlu nobiliar în apusul şi centrul Europei, superior cavalerului şi inferior vicontelui.

baroneásă, *baronese,* s.f. Baroană.

barós, *baroase,* s.n. Ciocan mare şi greu.

barosán, -ă, *barosani, -e,* adj. (Fam.) Mare şi greu; (fig.; substantivat) persoană influentă, bogată.

baroscóp, *baroscoape,* s.n. Aparat pentru detectarea şi măsurarea presiunii atmosferice.

baróu, *barouri,* s.n. Organizaţie profesională a avocaţilor.

bárză, *berze,* s.f. Nume dat unor păsări migratoare, lipsite de glas, cu ciocul, gîtul şi picioarele foarte lungi.

bas, (1) *başi,* s.m., **(2)** *basuri,* s.n. **1.** S.m. Vocea bărbătească cea mai gravă; cîntăreţ care are o astfel de voce. **2.** S.n. Instrumentul care are cel mai grav sunet dintr-o categorie de instrumente.

basc s.n. v. **bască.**

báscă, *băşti,* s.f. Beretă cu marginile îndoite înăuntru. Var.: **basc,** *bascuri,* s.n.

báschet s.n. **1.** Joc cu mingea între două echipe, fiecare dintre ele tinzînd să introducă mingea cu mîna în coşul echipei adverse. **2.** (Mai ales la pl. m.) Ghete de baschet **(1).**

báschetbal s.n. Baschet **(1).**

basculánt, -ă, *basculanţi, -te,* adj. Care poate oscila în jurul unei axe orizontale; *camion (vagonet* etc.) *basculant* = camion (vagonet) a cărui cutie poate fi ridicată lateral sau frontal pentru a se descărca.

basculă, *bascule,* s.f. Balanţă cu braţe inegale, folosită la cîntărirea corpurilor cu greutate mare.

basét, *baseţi,* s.m. Cîine de vînătoare cu corpul lunguieţ şi picioarele scurte.

basídie, *basidii,* s.f. Organ al unor ciuperci pe care se formează sporii.

basm, *basme,* s.n. Naraţiune (populară) în care se povestesc întîmplări fantastice ale unor personaje imaginare.

basmá, *basmale,* s.f. Bucată de ţesătură (colorată) cu care femeile îşi acoperă capul.

basoreliéf, *basoreliefuri,* s.n. Sculptură ale cărei forme ies puţin în relief pe un fond cu care fac corp comun.

básta adv. (Fam.) Destul! gata!

bastárd, -ă, *bastarzi, -de,* s.m. şi f. Copil născut în afara căsătoriei.

bastimént, *bastimente,* s.n. Navă (de război) de mare tonaj.

bastión, *bastioane,* s.n. Lucrare de fortificaţie în formă poligonală sau cilindrică, construită de obicei la colţurile unei fortăreţe.

bastón, *bastoane,* s.n. Băţ, de obicei curbat la un capăt, care serveşte ca sprijin la mers.

başbuzúc, *başbuzuci,* s.m. (În evul mediu) Voluntar turc din trupele neregulate; (fig.) om crud, violent.

báşca adv. Pe deasupra, în plus; separat.

báştină s.f. *De baştină* = autohton.

batál, *batali,* s.m. Berbec castrat.

batalión, *batalioane,* s.n. Subunitate militară formată din mai multe companii.

batánt, -ă, *batanţi, -te,* adj. (Despre uşi, ferestre) Care se închide şi se deschide printr-o mişcare de rotaţie în jurul unei axe verticale situate la una dintre margini.

batardóu, *batardouri,* s.n. Incintă alcătuită din pereţi etanşi, executată în mijlocul unei ape, în interiorul căreia, după evacuarea apei, se execută lucrări (pentru fundaţii, picioare de poduri etc.).

báte, *bat,* vb. III. **1.** Tr. şi refl. A (se) lovi, a (se) atinge cu putere, a (se) izbi; (intr.) *a bate la ochi* = a atrage atenţia; a fi suspect; *a bate din palme* = a aplauda. **2.** Refl. A se lua la bătaie; a se lupta, a se război; (tr.) a învinge, a cîştiga; *a se da bătut* = a se lăsa învins, a ceda. **3.** Tr. A lovi repetat un obiect de altul, cu un anumit scop: *a bate coasa* (pentru a o ascuţi); *a bate covoarele; a bate bani* = a fabrica monede; *a bate pasul pe loc* = a nu progresa. **4.** Intr. (Despre arme de foc) A trimite proiectilul pînă la...; (despre vînt) a sufla. **5.** Intr. (Despre inimă, puls) A zvîcni, a palpita; (despre clopote, ceasornice etc.) a emite sunete ritmice. **6.** Intr. (Despre culori) A avea o nuanţă de...

bateríe, *baterii,* s.f. **1.** Subunitate de artilerie formată, de regulă, din două secţii. **2.** Grup de aparate, dispozitive sau piese care îndeplinesc aceeaşi funcţiune; *baterie electrică* = ansamblu de acumulatoare (pile) electrice legate în serie.

3. Ansamblul instrumentelor de percuţie dintr-o orchestră. 4. Vas cu gheaţă în care se află sticle cu băutură (un litru de vin şi o sticlă de sifon).

batíc, *baticuri,* s.n. Basma.

batír, *batire,* s.n. Fir de bumbac folosit la însăilat.

batiscáf, *batiscafuri,* s.n. Aparat (în formă de navă) pentru studii oceanografice la mare adîncime.

batíst s.n. Ţesătură subţire de bumbac sau de in.

batístă, *batiste,* s.f. Bucată pătrată de pînză, întrebuinţată la şters nasul sau faţa.

batjocorí, *batjocoresc,* vb. IV. Tr. A face pe cineva de rîs, de ocară; a umili, a înjosi.

batjócură, *batjocuri,* s.f. Luare în rîs, ocară, insultă.

batóg, *batoguri,* s.n. Spinare de morun sau de nisetru sărată şi afumată; (p. gener.) carne de peşte sărată şi afumată.

batón, *batoane,* s.n. Bucată (de vanilie, de ciocolată etc.) în formă de bastonaş.

batóză, *batoze,* s.f. Maşină de treierat.

batracián, *batracieni,* s.m. (La pl.) Clasă de animale nevertebrate care pot trăi atît în apă cît şi pe uscat; (şi la sg.) animal din această clasă (ex. broasca).

bauxítă s.f. Minereu de aluminiu.

bazá, *bazez,* vb. I. Refl. A se întemeia pe ceva, a avea încredere în sprijinul cuiva.

bazacónie, *bazaconii,* s.f. Lucru bizar, extravagant; (fam.) năzbîtie, poznă.

bazált, *bazalturi,* s.n. Rocă vulcanică de culoare închisă, întrebuinţată la construcţii şi pavaje.

bazár, *bazaruri,* s.n. Loc în care se vînd tot felul de obiecte, îndeosebi mărunţişuri.

báză, *baze,* s.f. 1. Partea de jos pe care se sprijină un corp, un edificiu etc. 2. Una dintre laturile unui triunghi sau ale unui patrulater ori una dintre feţele unui poliedru, reprezentată de obicei în poziţie orizontală. 3. Ceea ce formează temeiul, elementul fundamental a ceva; *baza economică (a societăţii)* = totalitatea relaţiilor de producţie într-o etapă determinată a dezvoltării sociale; *bază tehnico-materială* = totalitatea mijloacelor de producţie, inclusiv elementele materiale ale ştiinţei, privite în legătura lor cu nivelul de instruire profesională a forţei de muncă. 4. Loc cuprinzînd oamenii, mijloacele materiale şi instalaţiile necesare pentru o anumită activitate: *bază sportivă; bază militară; bază de aprovizionare.* 5. *Baza craniului* = partea craniului care închide cutia craniană spre ceafă. 6. (Chim.) Substanţă care, în soluţie apoasă, albăstreşte hîrtia roşie de turnesol iar în reacţie cu un acid formează o sare.

bázedov s.n. Boală caracterizată prin guşă, proeminenţa globilor oculari, palpitaţii, stare nervoasă etc. Se numeşte şi *boala lui Basedow.*

bázic, -ă, *bazici, -e,* adj. Care are proprietăţile unei baze (6).

bazílică, *bazilici,* s.f. 1. (La romani) Edificiu public cu interiorul împărţit, prin şiruri de coloane, în trei sau cinci părţi. 2. Biserică catolică de mari proporţii.

bazín, *bazine,* s.n. 1. Rezervor deschis, de mari proporţii, construit din piatră, ciment etc. şi destinat colectării unui lichid, în vederea unor operaţii tehnice, pentru practicarea înotului etc. 2. Parte a unui port unde staţionează navele. 3. Regiune din care un rîu, un lac etc. îşi colectează apele. 4. Regiune bogată în zăcăminte de minereuri. 5. (Anat.) Cavitate formată de cele două oase iliace.

bazón, *bazoane,* s.n. Bucată de stofă sau de piele aplicată pe partea dindărăt a pantalonilor, pentru a-i întări.

băbésc, -eáscă, *băbeşti,* adj. În felul babelor; *leacuri băbeşti* = mijloace empirice de vindecare a bolilor.

băcán[1] s.m. Lemnul unui arbore exotic din care se extrage un colorant roşu.

băcán[2], *băcani,* s.m. Negustor care vinde produse alimentare.

băcănie, *băcănii,* s.f. Prăvălie în care se vînd diferite produse alimentare.

băcíţă, *băciţe,* s.f. Femeie care conduce o stînă; soţia baciului.

bădărán, -ă, *bădărani, -e,* s.m. şi f. Persoană cu purtări grosolane.

bădărănie, *bădărănii,* s.f. Faptă sau vorbă de bădăran.

bădícă, *bădici,* s.m. (Pop.) Bădiţă.

bădíe, *bădii,* s.m. (Pop.) Bădiţă.

bădíţă s.m. 1. Diminutiv al lui *bade.* 2. Termen cu care se adresează la ţară unui frate mai mare.

băgá, *bag,* vb. I. 1. Tr. şi refl. A (se) introduce, a (se) vîrî undeva. 2. Tr. *A băga în seamă pe cineva* (sau *ceva)* = a da atenţie, a observa; *a băga de seamă* = a fi atent, a avea grijă.

băiát, *băieţi,* s.m. 1. Copil de sex bărbătesc. 2. Adolescent, tînăr. 3. Fiu (al cuiva). 4. (Înv.) Tînăr angajat la un stăpîn.

băiéş, *băieşi,* s.m. (Reg.) Miner.

băieţándru, *băieţandri,* s.m. Băiat mai măricel.

băieţésc, -eáscă, *băieţeşti,* adj. De băiat, specific băieţilor.

băieţéşte adv. Ca băieţii.

băiţuí, *băiţuiesc,* vb. IV. Tr. A acoperi cu baiţ suprafaţa unui obiect.

băjenár, *băjenari,* s.m. (Înv.) Pribeag, fugar (din cauza invaziilor duşmane, a asupririi etc.).

băjení, *băjenesc,* vb. IV. Intr. (Înv.) A pribegi, a pleca în băjenie.

băjénie, *băjenii,* s.f. Fugă (în masă) a băjenarilor.

bălái, -áie, *bălai, -aie,* adj. (Despre oameni) Blond; (despre animale) plăvan.

bălán, -ă, *bălani, -e,* adj. Bălai.

bălăbăneálă, *bălăbăneli,* s.f. Mers nesigur, legănat.

bălăbăní, *bălăbănesc,* vb. IV. Refl. A se legăna în mers, a se clătina.

bălăcărí, *bălăcăresc,* vb. IV. Refl. A se bălăci.

bălăceálă, *bălăceli,* s.f. Faptul de a se bălăci.
bălăcí, *bălăcesc,* vb. IV. Refl. A se juca cu mîinile și cu picioarele plescăind prin apă.
bălăngăní, *bălăngănesc,* vb. IV. **1.** Intr. (Despre clopote) A suna tare. **2.** Refl. A se bălăbăni.
bălăríe, *bălării,* s.f. Nume dat buruienilor care cresc în locuri necultivate; loc năpădit de buruieni.
băligá, pers. 3 *báligă,* vb. I. Refl. (Despre animale) A-și lepăda baliga.
băligár, *băligare,* s.n. Amestec de baligă cu paie (folosit ca îngrășămînt); (p. restr.) baligă.
bălmăjí, *bălmăjesc,* vb. IV. Tr. **1.** A amesteca, a încurca mai multe lucruri. **2.** A vorbi încurcat.
bălós, -oásă, *băloși, -oase,* adj. **1.** Cu bale, plin de bale. **2.** (Despre lichide) Care curge gros (ca balele).
băltăréț, -eáță, *băltăreți, -e,* adj. De baltă, din regiunea bălților; (substantivat, m. sg. art.) vînt călduț și umed, care bate dinspre miazăzi (mai ales în sud-estul țării).
băltí, pers. 3 *băltește,* vb. IV. Refl. și intr. (Despre apă) A stagna formînd bălți, băltoace.
băltoácă, *băltoace,* s.f. Baltă mocirloasă; apă de ploaie adunată prin gropi.
bălțát, -ă, *bălțați, -te,* adj. (Despre animale) Cu părul de culori diferite; (despre stofe, haine) cu prea multe culori, colorat fără gust.
bănát s.n. (Reg.) Tristețe, părere de rău; supărare, necaz.
bănățeán, -ă, *bănățeni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Din Banat, privitor la Banat. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Banat.
bănățeáncă, *bănățence,* s.f. Bănățeană.
băncúță, *băncuțe,* s.f. Veche monedă românească de argint, în valoare de 50 de bani.
bănésc, -eáscă, *bănești,* adj. De bani, privitor la bani.
bănét s.n. Bani mulți, avere mare în bani.
bănie, *bănii,* s.f. Funcția sau rangul de ban[2].
bănós, -oásă, *bănoși, -oase,* adj. (Despre ocupații) Care aduce cîștig mare.
bănui, *bănuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A presupune, a presimți. **2.** A suspecta pe cineva ca fiind autor al unei fapte (rele).
bănuiálă, *bănuieli,* s.f. **1.** Presupunere, supoziție. **2.** Atitudine de neîncredere față de cineva; suspiciune.
bănúț, *bănuți,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *ban*[1]. **2.** Germenul oului fecundat. **3.** Mică plantă erbacee cu flori mici, rotunde.
bărăgán, *bărăganuri,* s.n. Șes întins, cu caracter de stepă.
bărbát, *bărbați,* s.m. **1.** Persoană adultă de sex masculin; om în toată firea, plin de putere. **2.** Soț.
bărbătésc, -eáscă, *bărbătești,* adj. **1.** Caracteristic bărbaților, de bărbat. **2.** Plin de energie, curajos, voinic.
bărbătéște adv. Ca bărbații, cu bărbăție.
bărbătúș, *bărbătuși,* s.m. Mascul al unor animale.
bărbăție s.f. Faptul de a fi bărbat; putere, curaj, energie.
bărbíe, *bărbii,* s.f. **1.** Partea feței de sub buza inferioară, care formează o proeminență rotunjită. **2.** Partea cărnoasă care atîrnă sub falca de jos la unele animale.
bărbiér, *bărbieri,* s.m. Frizer.
bărbiereálă, *bărbiereli,* s.f. Faptul de a se bărbieri; (fam.) lăudăroșenie, minciună.
bărbierí, *bărbieresc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) rade. **2.** Refl. (Fam.) A se lăuda peste măsură; a minți.
bărbíță, *bărbițe,* s.f. Șervețel care se leagă la gîtul copiilor mici cînd mănîncă.
bărbínță, *bărbînțe,* s.f. (Reg.) Vas făcut din doage, în care se păstrează laptele sau brînza.
bărbós, -oásă, *bărboși, -oase,* adj. Cu barbă mare; nebărbierit.
bărbúnc s.n. Dans popular fecioresc răspîndit în Transilvania.
bărdácă, *bărdace,* s.f. Cană mică de pămînt sau de lemn.
bărzăún, *bărzăuni,* s.m. Bondar.
bășcălie s.f. (Fam.) *A lua pe cineva în bășcălie* = a-și bate joc de cineva.
bășicá, *bășic,* vb. I. Refl. A se umple de bășici; (tr.) a-i produce cuiva bășici.
bășícă, *bășici,* s.f. **1.** (Anat.) Vezică. **2.** Umflătură pe piele, conținînd o materie lichidă. **3.** Mică umflătură plină cu aer, care se formează la suprafața unor lichide.
băștinăș, -ă, *băștinași, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care se află din moși-strămoși pe pămîntul pe care locuiește; autohton.
bătáie, *bătăi,* s.f. **1.** Lovitură repetată (dată cu mîna sau cu un obiect); *bătaie de cap* = frămîntare a minții; trudă, osteneală; *bătaie de joc* = batjocură; faptă urîtă; *bătaia peștilor* = boiște. **2.** Luptă, bătălie. **3.** Sunet ritmic produs de un motor sau de un mecanism în funcție; zvîcnirea inimii. **4.** Suflare a vîntului. **5.** Distanța pînă la care o armă poate arunca proiectilul. **6.** Lătratul cîinilor.
bătăiós, -oásă, *bătăioși, -oase,* adj. Care este gata să se ia la bătaie.
bătălíe, *bătălii,* s.f. **1.** Luptă între două forțe armate. **2.** (Fig.) Efort depus pentru îndeplinirea unui scop.
bătătór[1], *bătătoare,* s.n. **1.** Băț sau lopățică cu care se bat covoarele. **2.** Băț avînd o rotiță cu găurele la unul dintre capete, cu care se bate smîntîna în putinei, ca să se aleagă untul. **3.** Unealtă cu care se îndeasă pămîntul.
bătătór[2], **-oáre,** *bătători, -oare,* adj., s.f. **1.** Adj. *Bătător la ochi* = care atrage în mod izbitor atenția. **2.** S.f. Mecanism care destramă și curăță de impurități smocurile de bumbac.
bătătorí, *bătătoresc,* vb. IV. Tr. A bate, a bătuci (un teren, o arie etc.); a îndesa pămîntul.
bătătorít, -ă, *bătătoriți, -te,* adj. **1.** (Despre terenuri) Bătut, îndesat; (despre drumuri) pe care se circulă mult. **2.** (Despre palme) Cu pielea îngroșată, cu bătături.
bătătúră, *bătături,* s.f. **1.** Locul bătătorit din fața casei; curte. **2.** Îngroșare a pielii, în palme

sau pe tălpi. **3.** Firele care se introduc cu suveica prin rostul urzelii, pentru a forma țesătura.

bătăúș, -ă, *bătăuși, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care caută pricină de bătaie.

bătcálă, *băteli,* s.f. Bătătură **(3).**

bătrîn, -ă, *bătrîni, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Înaintat în vîrstă; *fată bătrînă* = fată rămasă nemăritată, trecută de vremea măritișului. **2.** Adj. Care există de mult timp. **3.** S.m. și f. Persoană în vîrstă înaintată. **4.** S.m. pl. (Fam.) Părinți.

bătrînésc, -eáscă, *bătrînești,* adj. Caracteristic bătrînilor, de demult, vechi; *cîntec bătrînesc* = baladă populară.

bătrînéște adv. Ca bătrînii.

bătrînéțe, *bătrîneți,* s.f. Vîrstă înaintată.

bătucí, *bătucesc,* vb. IV. **1.** Tr. A bătători. **2.** Refl. (Despre piele) A se îngroșa. **3.** Refl. (Despre fructe) A se zdrobi.

bătút, -ă, *bătuți, -te,* adj. **1.** Care este (sau a fost) lovit. **2.** *Lapte bătut* = lapte ușor fermentat. **3.** (Despre drumuri) Pe care se circulă mult, bătătorit.

băț, *bețe,* s.n. Bucată de lemn lungă și subțire, avînd diferite întrebuințări.

bățós, -oásă, *bățoși, -oase,* adj. **1.** Drept, țeapăn. **2.** (Fig.) Îngîmfat.

băút, -ă, *băuți, -te,* adj. Beat.

băutór, -oáre, *băutori, -oare,* s.m. și f. (Reg.) Bețiv.

băutúră, *băuturi,* s.f. Lichid care se bea; (în special) lichid cu conținut alcoolic (ex. vin, țuică).

bea, *beau,* vb. II. **1.** Tr. A înghiți un lichid. **2.** Intr. A consuma băuturi alcoolice.

beat, -ă, *beți, bete,* adj. În stare de ebrietate; (fig.) copleșit de o emoție puternică.

beatitúdine s.f. Stare de fericire deplină.

bebé s.m. Copil mic, copilaș.

bec, *becuri,* s.n. Balonaș de sticlă prevăzut în interior cu un filament care devine incandescent cînd este străbătut de un curent electric; *bec de sudură* = piesă la aparatele de sudură, prin care iese amestecul de gaz combustibil și oxigen.

becár, *becari,* s.m. (Muz.) Semn care anulează un bemol sau un diez anterior, redînd notei tonul natural.

becațínă, *becaține,* s.f. Nume dat unor păsări migratoare care trăiesc în regiuni mlăștinoase.

bechér, *becheri,* s.m. Burlac.

becí, *beciuri,* s.n **1.** Pivniță. **2.** Închisoare (în subsolul unei clădiri).

becísnic, -ă, *becisnici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** (Om) neputincios, slăbănog. **2.** (Om) nepriceput.

beduín, -ă, *beduini, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparține unei populații arabe nomade din Peninsula Arabă și din nordul Africii. **2.** Adj. Care aparține beduinilor **(1),** privitor la beduini.

begónie, *begonii,* s.f. Nume dat unor specii de plante ornamentale, cu flori albe, roz sau roșii și frunze diferit colorate.

behaviorísm s.n. Concepție care consideră că obiectul psihologiei trebuie să se reducă la studiul exclusiv al comportamentului exterior, eliminîndu-se conștiința.

behăí, pers. 3 *behăie,* vb. IV. Intr. (Despre oi și capre) A scoate strigătul caracteristic speciei.

bei, *bei,* s.m. **1.** Guvernator al unei provincii din fostul Imperiu otoman sau supuse acestuia. **2.** Titlu dat unor suverani, vasali sultanului.

beizadeá, *beizadele,* s.f. (Înv.) Fiu de domn; principe.

bej adj. invar. Cafeniu-deschis.

bel, *beli,* s.m. Unitate de măsură pentru intensitatea sunetului.

beladónă, *beladone,* s.f. Mătrăgună; preparat farmaceutic obținut din această plantă.

belciúg, *belciuge,* s.n. Verigă de metal, fixată cu o scoabă sau cu un șurub, și prin care se trece un lacăt, un lanț etc.

béldiță, *beldițe,* s.f. Pește de apă dulce, lung de 10—15 cm, cu spinarea albastră-verzuie.

beleá, *belele,* s.f. Încurcătură, pacoste, bucluc.

belemnít, *belemniți,* s.m. Cefalopod care a trăit în mezozoic.

beletrístic, -ă, *beletristici, -e,* adj. Care aparține literaturii artistice; (substantivat, f.) literatură artistică.

bélfer, *belferi,* s.m. (Depr. sau fam.) **1.** Învățător, profesor. **2.** Persoană care trăiește în lux.

belgián, -ă, *belgieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la Belgia, din Belgia. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Belgia.

belí, *belesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A jupui.

belicós, -oásă, *belicoși, -oase,* adj. (Livr.) Războinic, agresiv.

beligeránt, -ă, *beligeranți, -te,* adj. Care se află în stare de război.

belinográf, *belinografe,* s.n. Aparat de transmitere a imaginilor fixe (desene, fotografii), pe cale electromagnetică.

belșúg s.n. Abundență de bunuri materiale.

belvedére subst. Construcție, terasă așezată pe un loc ridicat, de unde se poate vedea departe.

bemól, *bemoli,* s.m. (Muz.) Semn convențional care arată că nota de pe linia sau spațiul pe care este aplicat trebuie coborîtă cu un semiton.

bénă, *bene,* s.f. Cutia unui autocamion în care se încarcă materiale.

benchetuí, *benchetuiesc,* vb. IV. Intr. A petrece, a chefui.

benedictín, -ă, *benedictini, -e,* subst. **1.** S.m. și f. Călugăr (sau călugăriță) dintr-un ordin întemeiat în secolul al VI-lea. **2.** S.f. Un fel de băutură spirtoasă (preparată la început de acești călugări).

beneficiá, *beneficiez,* vb. I. Intr. A trage un folos, a profita de pe urma cuiva sau a ceva.

beneficiár, -ă, *beneficiari, -e,* s.m. și f. Persoană, instituție sau colectivitate care beneficiază de ceva.

beneficiu, *beneficii,* s.n. Cîştig, profit, folos; (în socialism) venit net al unei întreprinderi; *sub beneficiu de inventar* = sub rezerva unui control ulterior.

benevól, -ă, *benevoli, -e,* adj. Făcut de bunăvoie.

bengál, *bengale,* adj. *Foc bengal* = foc de artificii.

benghi, *benghiuri,* s.n. (Pop.) Pată mică de culoare neagră pe obraz sau pe trup.

benígn, -ă, *benigni, -e,* adj. (Despre boli) Care nu este grav.

bentíţă, *bentiţe,* s.f. Fîşie de pînză cusută pe marginea gulerului, a mînecii etc.

benzén, *benzeni,* s.m. Hidrocarbură lichidă, incoloră, folosită în industria chimică, a parfumurilor, a medicamentelor etc.

benzínă s.f. Produs petrolier sau de sinteză format dintr-un amestec de hidrocarburi lichide, utilizat ca principal combustibil pentru motoare.

benzóic, *benzoici,* adj. *Acid benzoic* = acid organic folosit în industria farmaceutică şi alimentară.

berăríe, *berării,* s.f. Local în care se bea bere.

berbéc, *berbeci,* s.m. **1.** Masculul oii. **2.** Maşină de război, întrebuinţată în antichitate la spargerea zidurilor şi a porţilor unei cetăţi. **3.** Utilaj folosit la baterea stîlpilor, a pilonilor etc. Var.: **berbéce** s.m.

berbéce s.m. v. **berbec.**

berbeleácul s.n. art. *De-a berbeleacul* = de-a rostogolul.

berc, beárcă, *berci, -e,* adj. (Despre animale) Cu coada scurtă sau scurtată.

bére s.f. Băutură slab alcoolizată, obţinută prin fermentarea unei infuzii de malţ şi flori de hamei.

berechét s.n. **1.** Belşug, abundenţă; (adverbial) din belşug, din abundenţă. **2.** Noroc, fericire, prosperitate.

beregátă, *beregate,* s.f. Laringe; gîtlej.

berétă, *berete,* s.f. Şapcă moale, fără cozoroc.

bergamótă, *bergamote,* s.f. Soi de pere rotunde, galbene, zemoase; (adjectival) *pere bergamote.* Var.: **pergamútă** s.f.

beri-béri s.n. Boală provocată de lipsa vitaminei B_1 din alimentaţie.

beríl, *beriluri,* s.n. Silicat natural de aluminiu şi beriliu, unele varietăţi fiind folosite ca pietre preţioase.

beriliu s.n. Metal alb, dur, întrebuinţat în unele aliaje uşoare.

berkéliu s.n. Element chimic radioactiv.

bernardín, *bernardini,* s.m. Rasă de cîini de culoare albă cu pete roşcate, originari din Elveţia, dresaţi să descopere călătorii rătăciţi în munţi.

bérnă s.f. *În bernă* = (despre steaguri) coborît pe jumătate, în semn de doliu.

besacteá, *besactele,* s.f. (Înv.) Cutie de lemn ornamentată, în care se păstrau bijuterii, tutun etc.

bestiál, -ă, *bestiali, -e,* adj. Crud, feroce; animalic.

béstie, *bestii,* s.f. Fiară; (fig.) om crud, feroce.

béşchie, *beşchii,* s.f. Ferăstrău alcătuit dintr-o pînză lată cu două mînere, pentru a fi acţionat de doi lucrători.

beşleágă s.m. (Fam.) Om neputincios, ramolit.

beşteleálă s.f. (Fam.) Mustrare.

beştelí, *beştelesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A mustra cu asprime.

betatrón, *betatroane,* s.n. Accelerator utilizat pentru a imprima energii foarte mari electronilor.

beteág, -ă, *betegi, -e,* adj. (Pop.) Schilod, infirm.

beteálă s.f. Mănunchi de fire lungi de metal, aurii sau argintii, cu care se împodobesc miresele.

betejí, *betejesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A provoca cuiva o infirmitate; (refl.) a deveni infirm.

betelíe, *betelii,* s.f. Fîşie îngustă aplicată în partea de sus a pantalonilor, a fustei etc.; tivitură făcută în acelaşi loc (prin care se petrece un elastic, un şiret etc.).

beteşúg, *beteşuguri,* s.n. (Pop.) Infirmitate.

betón s.n. Material de construcţie alcătuit dintr-un amestec de pietriş, nisip cu ciment şi apă, care se întăreşte şi devine rezistent.

betoná, *betonez,* vb. I. Intr. şi tr. A turna pasta de beton în cofrajele unei construcţii.

betoniéră, *betoniere,* s.f. Maşină pentru prepararea betonului.

betulacée, *betulacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase cu flori grupate în amenţi, care se polenizează cu ajutorul vîntului.

beţie, *beţii,* s.f. **1.** Stare de intoxicaţie în care se află omul beat. **2.** Petrecere cu multă băutură; *beţie rece* (sau *cu stupefiante*) = intoxicaţie provocată de introducerea în organism a unor stupefiante. **3.** (Fig.) *Beţie de cuvinte* = stil umflat, bombastic.

beţív, -ă, *beţivi, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care are viciul beţiei.

beţiván, -ă, *beţivani, -e,* adj., s.m. şi f. Beţiv.

bezeá, *bezele,* s.f. **1.** (Fam.) Sărutare trimisă cuiva simbolic cu vîrful degetelor. **2.** Prăjitură făcută din albuş de ou bătut cu zahăr.

bezmétic, -ă, *bezmetici, -e,* adj. Fără rost, fără căpătîi; zăpăcit.

béznă, *bezne,* s.f. Întuneric mare, de nepătruns.

bi- Element de compunere însemnînd „de două ori“, „dublu“, care serveşte la formarea unor adjective şi a unor substantive.

bianuál, -ă, *bianuali, -e,* adj. Care se produce, apare sau se întîmplă de două ori pe an.

biatlón s.n. Complex sportiv cuprinzînd două probe.

bibán, *bibani,* s.m. Peşte răpitor de apă dulce, lung de 25—30 cm.

bibelóu, *bibelouri,* s.n. Mic obiect de artă decorativă.

biber, *biberi,* s.m. Castor; blană de castor.

biberón, *biberoane,* s.n. Sticlă prevăzută cu tetină, servind la alăptarea artificială a sugarilor.

bibilícă, *bibilici,* s.f. Pasăre domestică de mărimea unei găini, cu o proeminenţă cornoasă pe cap.

bíblic, -ă, *biblici,* adj. Privitor la Biblie; din timpul evocat de Biblie.

bíblie, *biblii,* s.f. Carte sacră alcătuită din Vechiul testament și din Noul testament.

bibliofág, -ă, *bibliofagi, -e,* adj., s.m. și f. (Insectă) care se hrănește cu celuloza din hîrtie.

bibliofíl, -ă, *bibliofili, -e,* s.m. și f. Colecționar de cărți rare și prețioase.

bibliográf, *bibliografi,* s.m. Specialist în domeniul bibliografiei.

bibliografíe, *bibliografii,* s.f. **1.** Ramură a bibliologiei care se ocupă cu descrierea, sistematizarea și răspîndirea publicațiilor. **2.** Listă a lucrărilor unui autor sau a scrierilor referitoare la o anumită problemă. **3.** Carte care cuprinde o bibliografie (2).

bibliologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul cărții ca fenomen al vieții social-culturale.

biblioráft, *bibliorafturi,* s.n. Clasor de carton în care se păstrează acte, corespondență etc.

bibliotecár, -ă, *bibliotecari, -e,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu administrarea unei biblioteci.

bibliotécă, *biblioteci,* s.f. **1.** Instituție care colecționează cărți, reviste etc., pentru a fi utilizate de cititori. **2.** Încăpere în care se păstrează (și se citesc) cărțile; mobilă cu rafturi pentru păstrarea cărților. **3.** Colecție de cărți de aceeași specialitate, publicate de o editură în volume identice ca format și aspect.

biblioteconomíe s.f. Ramură a bibliologiei care studiază modul de organizare și conducere a bibliotecilor.

bicarbonát, *bicarbonați,* s.m. Sare a acidului carbonic; *bicarbonat de sodiu* = sare folosită în farmacie și în bucătărie.

bicefál, -ă, *bicefali, -e,* adj. Cu două capete.

bicentenár, -ă, *bicentenari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care durează de două secole, care a împlinit două sute de ani. **2.** S.n. A doua suta aniversare a unui eveniment.

bíceps, *bicepși,* s.m. Mușchiul dintre umăr și cot, care face să se îndoaie antebrațul.

bici, *bice,* s.n. Curea (sau împletitură de curele ori de cînepă) legată de un băț, cu care se îndeamnă vitele la mers.

biciclétă, *biciclete,* s.f. Vehicul cu două roți, folosit pentru o singură persoană și acționat prin două pedale; *bicicletă-tandem* = bicicletă pentru două persoane, avînd două șei și două perechi de pedale.

biciclíst, -ă, *bicicliști, -ste,* s.m. și f. Persoană care umblă pe bicicletă.

biciui, *biciuiesc,* vb. IV. Tr. A lovi cu biciul; (fig.) a critica cu mare asprime.

biciúșcă, *biciuști,* s.f. **1.** Cravașă. **2.** Bici scurt și subțire.

bicolór, -ă, *bicolori, -e,* adj. Care are două culori.

biconcáv, -ă, *biconcavi, -e,* adj. Care are două fețe concave opuse.

biconvéx, -ă, *biconvecși, -xe,* adj. Care are două fețe convexe opuse.

bidéu, *bideuri,* s.n. Vas de toaletă pentru spălături intime.

bidineá, *bidinele,* s.f. Perie de văruit pereții.

bidivíu, *bidivii,* s.m. Cal tînăr, iute.

bidón, *bidoane,* s.n. **1.** Vas de tablă sau de material plastic, în care se păstrează sau se transportă lichide. **2.** Ploscă folosită de soldați și de excursioniști pentru a-și păstra apa sau altă băutură.

biélă, *biele,* s.f. Organ de mașină în formă de bară, care servește la transformarea mișcării rectilinii în mișcare de rotație sau invers.

bienál, -ă, *bienali, -e,* adj. Care durează doi ani; care are loc sau apare o dată la doi ani; (despre plante) care dă roade la doi ani.

biet, biátă, *bieți, -te,* adj. **1.** Vrednic de milă; (despre morți) regretat, răposat. **2.** Vrednic de dispreț, fără valoare, neînsemnat.

bifá, *bifez,* vb. I. Tr. A face un mic semn în dreptul unor cifre sau cuvinte (dintr-o listă), ca un indiciu că au fost verificate.

bíftec, *biftecuri,* s.n. Friptură din mușchi de vacă.

bifurcá, pers. 3 *bifúrcă,* vb. I. Refl. A se despărți în două ramuri.

bifurcáție, *bifurcații,* s.f. Faptul de a se bifurca; locul unde se bifurcă ceva.

bigám, -ă, *bigami, -e,* s.m. și f. (Persoană) care se face vinovată de bigamie.

bigamíe, *bigamii,* s.f. Infracțiune care constă în încheierea unei noi căsătorii de către o persoană deja căsătorită.

bigót, -ă, *bigoți, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) exagerat de religioasă.

bigudíu, *bigudiuri,* s.n. Obiect de toaletă în formă de tub scurt în jurul căruia se răsucește o șuviță de păr pentru a o ondula.

bijuteríe, *bijuterii,* s.f. Obiect de podoabă făcut din metal nobil (și pietre prețioase).

bijutiér, *bijutieri,* s.m. Persoană care face sau vinde bijuterii.

bilánț, *bilanțuri,* s.n. Document care reflectă situația activului și pasivului unei activități financiare dintr-o anumită perioadă; (fig.) rezultatul unei activități desfășurate într-o perioadă dată.

bilaterál, -ă, *bilaterali, -e,* adj. **1.** Care are două părți (sau două laturi) opuse, simetrice; care privește în același timp două laturi sau două aspecte ale unui întreg. **2.** (Despre contracte, convenții) Care obligă în mod reciproc părțile interesate.

bílă[1], *bile,* s.f. Obiect sferic de metal, de sticlă, de lemn etc., cu diverse întrebuințări.

bílă[2] s.f. (Anat.) Fiere.

bilét, *bilete,* s.n. **1.** Scrisoare scurtă, de cîteva rînduri. **2.** Bucată de hîrtie sau de carton de format mic, care atestă un drept (ocuparea unui loc în tren, la teatru etc.). **3.** (Fin.) *Bilet de bancă* = bancnotă; *bilet de (sau la) ordin* = cambie prin care un debitor se obligă să plătească creditorului o sumă de bani într-un anumit loc și la o anumită dată.

biliár, -ă, *biliari, -e,* adj. Care se referă la bilă[2].

biliárd, *biliarde,* s.n. Joc în care sînt deplasate un număr de bile, prin lovirea uneia dintre ele cu tacul; masă specială pe care se practică acest joc.

bilíngv, -ă, *bilingvi, -e,* adj. **1.** Care vorbește în mod curent două limbi. **2.** Scris în două limbi.

bilión, *bilioane,* s.n. Număr egal cu o mie de miliarde (în unele țări) sau cu un miliard (în alte țări).

bilunár, -ă, *bilunari, -e,* adj. Care se face sau apare de două ori pe lună.

bímbașă, *bimbași,* s.m. Comandant în vechea armată turcească; *a trăi ca bimbașa* = a trăi în belșug, în răsfăț.

bimetalism s.n. Sistem monetar bazat pe două metale, aurul și argintul.

bimilenăr, -ă, *bimilenari, -e,* adj. Care are o vechime sau o durată de (circa) două mii de ani.

bimotór, -oáre, *bimotori, -oare,* adj. Cu două motoare; (substantivat, n.) avion cu două motoare.

biná, *binale,* **s.f.** Clădire de zidărie în construcție sau în reparație.

binár, -ă, *binari, -e,* adj. Compus din două unități, din două elemente.

bíne adv., s.n. sg. **1.** Adv. În mod favorabil, plăcut, confortabil; așa cum se cere. **2.** Adv. Exact, precis; frumos, reușit. **3.** Adv. De tot, pe deplin, complet. **4.** S.n. sg. Ceea ce este recomandabil din punct de vedere moral; faptă bună. **5.** S.n. sg. Mulțumire, fericire, bunăstare.

binecrescút, -ă, *binecrescuți, -te,* adj. Care a primit o bună educație, care are purtări cuviincioase.

binecuvîntá, *binecuvîntez,* vb. I. Tr. **1.** (Despre divinitate) A revărsa asupra cuiva grația divină. **2.** A invoca harul divinității pentru cineva.

binefácere, *binefaceri,* s.f. Faptă bună, ajutor.

binefăcătór, -oáre, *binefăcători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Bun, folositor. **2.** S.m. și f. Persoană care face bine altora.

bineînțelés adv. Desigur, firește.

binemeritá vb. I. Tr. A cîștiga dreptul la recunoștința cuiva.

binéțe s.f. (Pop.) *A(-și) da binețe* = a (se) saluta.

binevenít, -ă, *bineveniți, -te,* adj. **1.** A cărui venire face plăcere. **2.** Oportun.

binevoí, *binevoiesc,* vb. IV. Tr. A avea bunăvoința de a...

binevoitór, -oáre, *binevoitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care arată bunăvoință.

binișór adv. Diminutiv al lui *bine;* (substantivat) *a lua pe cineva cu binișorul* = a lua cu binele, a proceda cu blîndețe.

binóclu, *binocluri,* s.n. Instrument optic alcătuit din două lunete paralele, folosit pentru a privi obiectele depărtate.

binóm, *binoame,* s.n. Expresie algebrică constituită din suma sau diferența a două monoame.

bio- Element de compunere care exprimă ideea de „viață", servind la formarea unor substantive și a unor adjective.

biobibliografíe, *biobibliografii,* s.f. Biografia unui autor împreună cu lista lucrărilor lui.

biocenóză s.f. Totalitatea organismelor legate de un anumit loc de viață.

biochimie s.f. Parte a chimiei care studiază compoziția chimică a materiei vii în corelație cu procesele biologice.

biocurénți s.m. pl. Activitate electrică prezentă în țesuturile și organele ființelor vii.

biofízică s.f. Știință care studiază procesele biologice din punct de vedere fizic.

biogenéză s.f. Teorie după care orice ființă ia naștere din altă ființă.

biogeografíe s.f. Ramură a geografiei care studiază repartiția în spațiu a plantelor și animalelor.

biográf, *biografi,* s.m. Autor al unei biografii.

biografíe, *biografii,* s.f. Scriere în care se expune (și se comentează) viața unei persoane.

biológ, *biologi,* s.m. Specialist în biologie.

biológic, -ă, *biologici, -e,* adj. Care se referă la viață sau la biologie; *chimie biologică* = biochimie.

biologie s.f. Știință care studiază viața, materia vie; studiul organismelor vii.

biometríe s.f. Știință care aplică metodele statistice la studiul organismelor vii.

biónică s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul proceselor biologice și al structurii organismelor vii, elaborînd modele care pot servi la imaginarea unor aparate sau instalații tehnice perfecționate sau cu totul noi.

biopolítică s.f. Politică rasistă care încearcă să justifice unele acțiuni agresive, acaparatoare, prin argumentul superiorității biologice, îndeosebi rasiale.

biopsíe, *biopsii,* s.f. Extragere pe cale chirurgicală a unui fragment de țesut dintr-un organism viu pentru a fi studiat la microscop.

biosféră s.f. Partea din învelișul Pămîntului în care se manifestă viața.

biosociologic s.f. Concepție neștiințifică după care factorul determinant al dezvoltării sociale este factorul biologic, redus la noțiunea de rasă.

biótic, -ă, *biotici, -e,* adj. Referitor la viață.

biotóp s.n. Mediu geografic care adăpostește o biocenoză.

bioxíd, *bioxizi,* s.m. Oxid care conține doi atomi de oxigen în moleculă.

bipartit, -ă, *bipartiți, -te,* adj. Care cuprinde sau implică două părți; (despre o înțelegere) la care participă două state sau două partide.

bipéd, -ă, *bipezi, -de,* adj. Care umblă în două picioare.

biplán, *biplane,* s.n. Avion cu două rînduri de aripi, așezate una deasupra celeilalte.

bipolár, -ă, *bipolari, -e,* adj. (Despre mașini, aparate electrice) Care are doi poli electrici sau magnetici.

bir, *biruri,* s.n. (În evul mediu) Dare percepută în bani de către domnie; tribut.

birefringénță s.f. Dedublare, prin refracție, a razelor de lumină la pătrunderea în anumite medii.

birjár, *birjari,* s.m. Vizitiu (și proprietar) al unei birje.

birjă, *birje,* s.f. Trăsură de piață.

birocrát, -ă, *birocrați, -te,* s.m. și f. Persoană care practică birocratismul.

birocratísm s.n. Mod de a rezolva problemele publice, caracterizat printr-un stil de muncă formalist, dominat de preocuparea exagerată pentru lucrările de birou, pentru aspectele secundare ale problemelor.

birocrație, *birocrații,* s.f. Birocratism.

biróu, *birouri,* s.n. **1.** Masă de scris (cu sertare). **2.** Încăpere (sau local) în care lucrează funcționarii sau în care profesează cineva. **3.** Organ de conducere al unei organizații politice, de masă, obștești etc.

birt, *birturi,* s.n. Restaurant (mic).

birui, *birui,* vb. IV. Tr. **1.** A învinge, a înfrînge (un dușman). **2.** (Fig.) A-și stăpîni un sentiment; a fi copleșit de un sentiment, de o emoție etc.

biruínță, *biruințe,* s.f. Victorie, izbîndă.

biruitór, -oáre, *biruitori, -oare,* adj., s.m. și f. Învingător.

bis adj. **1.** A doua oară, repetat. **2.** (Cu valoare de interjecție) Strigăt prin care spectatorii solicită să se repete o parte a unui program artistic.

bisá, *bisez,* vb. I. Tr. **1.** A cere să se repete o parte dintr-un program artistic. **2.** A repeta o parte a unui program, la cererea publicului.

biscuít, *biscuiți,* s.m. Produs alimentar făcut din făină, ouă, zahăr etc. și copt în diferite forme.

biséct, *bisecți,* adj. *An bisect* = an de 366 de zile.

bisectór, -oáre, *bisectoare,* adj., s.f. **1.** Adj. *Plan bisector* = plan care împarte un diedru în două diedre egale. **2.** S.f. Dreaptă care trece prin vîrful unui unghi și îl împarte în două unghiuri egale.

biséricá, *biserici,* s.f. **1.** Clădire destinată celebrării unui cult creștin. **2.** Comunitate religioasă aparținînd aceluiași cult. **3.** Instituția creștinismului în ansamblu.

bisexuát, -ă, *bisexuați, -te,* adj. Hermafrodit.

bisilábic, -ă, *bisilabici, -e,* adj. Format din două silabe.

bismút s.n. Metal alb cu reflexe roșietice, întrebuințat, sub formă de combinații, în medicină.

bisturíu, *bisturie,* s.n. Instrument, în formă de cuțit, folosit în chirurgie.

bit, *biți,* s.m. (Cib.) Unitate de măsură a cantității de informație.

bitúm s.n. Produs obținut din reziduuri de petrol și folosit la prepararea asfalturilor, ca izolant etc.

bitúmen s.n. Material bogat în hidrocarburi, provenit din transformarea, în pămînt, a resturilor de organisme.

biurétă, *biurete,* s.f. Tub de sticlă gradat, folosit în lucrări de laborator.

bivalént, -ă, *bivalenți, -te,* adj. (Despre elemente sau radicale chimice) Care are valența doi.

biválv, -ă, *bivalvi, -e,* adj. Care are două valve.

bívol, *bivoli,* s.m. Animal domestic rumegător (asemănător cu boul), cu părul negru, mai rar alb.

bívoliță, *bivolițe,* s.f. Femela bivolului.

bivuác, *bivuacuri,* s.n. Staționare temporară (în corturi) a trupelor, în afara localităților.

bizám, *bizami,* s.m. Specie de mamifer rozător din America de Nord, cu blană prețioasă.

bizantín, -ă, *bizantini, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Bizanț sau la Imperiul bizantin. **2.** S.m. și f. Locuitor al Bizanțului.

bizantinologíe s.f. Disciplină care studiază istoria, literatura și arta bizantină.

bizár, -ă, *bizari, -e,* adj. Ciudat, straniu, extravagant.

bizarerie, *bizarerii,* s.f. Ciudățenie, extravaganță.

bizéț, *bizețe,* s.n. Bucată de piele care se pune ca garnitură la încălțăminte.

bizón, *bizoni,* s.m. **1.** Mamifer din familia bovidelor, cu fruntea mare, bombată și coarne scurte. **2.** Piele de bizon **(1)**.

bizuí, *bizui,* vb. IV. Refl. A se încrede în...; a se baza pe...

bîiguí, *bîigui,* vb. IV. Intr. A vorbi fără noimă, a îngăima.

bîjbîí, *bîjbîi,* vb. IV. Intr. A orbecăi prin întuneric; a căuta ceva, pipăind prin întuneric.

bîlbîí, *bîlbîi,* vb. IV. Intr., refl. și tr. A pronunța nedeslușit cuvintele, repetînd unele silabe.

bîlbîiálă, *bîlbîieli,* s.f. Faptul de a (se) bîlbîi.

bîlci, *bîlciuri,* s.n. Tîrg mare, ținut la date fixe; (fig.) gălăgie, hărmălaie.

bîldîbîc interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de căderea unui corp în apă.

bîntuí, pers. 3 *bîntuie,* vb. IV. Intr. (Despre elemente ale naturii, epidemii etc.) A se abate, a se produce, a se desfășura (cauzînd pagube).

bîrfă, *bîrfe,* s.f. (Fam.) Bîrfeală.

bîrfeálă, *bîrfeli,* s.f. Faptul de a bîrfi; vorbe defăimătoare.

bîrfí, *bîrfesc,* vb. IV. Tr. A vorbi de rău, a calomnia.

bîrîí, *bîrîi,* vb. IV. Intr. A vorbi într-una; (tr.) a-i bate cuiva capul, a cicăli.

bîrligá, pers. 3 *bîrligă,* vb. I. Tr. (Despre animale) A-și îndoi coada în sus.

bîrlóg, *bîrloguri,* s.n. Adăpostul (săpat în pămînt) al ursului; (fig.) culcuș, locuință.

bîrnă, *bîrne,* s.f. **1.** Grindă de lemn, cioplită dintr-un trunchi de copac. **2.** Aparat de gimnastică format dintr-o grindă de lemn cu lățimea de 10 cm, dispusă orizontal.

bîrsán, -ă, *bîrsani, -e,* adj. (Despre oi; adesea substantivat) Cu lînă lungă și aspră.

bîrsă, *bîrse,* s.f. Parte a plugului pe care se montează brăzdarul, cormana și plazul.

bîtă, *bîte,* s.f. Ciomag.

bîtlan, *bîtlani,* s.m. Pasăre mare de baltă, cu pene cenușii, cu gîtul și picioarele lungi.

bițîí, *bíți*, vb. IV. Intr. și refl. A mișca repede din mîini și din picioare sau din cap; (despre animale) a da din coadă.

bîzdíc s.n. (Fam.) Toană, capriciu.

bîzîí, *bízîi*, vb. IV. Intr. (Despre insecte) A produce un zumzăit caracteristic zborului; (despre copii) a plînge, a scînci.

blachéu, *blacheuri*, s.n. Bucată de metal care se aplică pe vîrful și pe tocul încălțămintei, pentru a le proteja.

blagosloví, *blagoslovesc*, vb. IV. Tr. A binecuvînta.

blajín, -ă, *blajini, -e*, adj. Blînd, pașnic, prietenos.

blam, *blamuri*, s.n. Dezaprobare publică a cuiva sau a ceva.

blamá, *blamez*, vb. I. Tr. A dezaproba, a condamna în mod public.

blánă, (1) *blăni*, **(2)** *blănuri*, s.f. **1.** Piele de animal cu păr mult și des; piele (cu păr cu tot) prelucrată. **2.** Haină confecționată din blană **(1).**

blanchétă, *blanchete*, s.f. Formular (pentru telegrame, mandate poștale etc.).

blasfemíe s.f. (Livr.) Defăimare a lucrurilor sfinte.

blastúlă, *blastule*, s.f. Stadiu embrionar la metazoare.

blazá, *blazez*, vb. I. Refl. A se dezgusta de ceva, a se plictisi, a deveni indiferent.

blazón, *blazoane*, s.n. Ansamblu de semne convenționale care constituie emblema unui stat, a unui oraș, a unei familii nobiliare etc.

blănár, *blănari*, s.m. Meseriaș care prelucrează blăni sau confecționează obiecte de îmbrăcăminte din blană.

blefarítă, *blefarite*, s.f. Inflamație a pleoapelor.

bleg, bleágă, *blegi, -e*, adj. **1.** Lipsit de energie, moliu; prost. **2.** (Despre urechi) Pleoștit.

bléndă s.f. Sulfură naturală de zinc.

blenoragíe s.f. Boală venerică infecțioasă caracterizată prin scurgeri purulente.

bleojdí, *bleojdesc*, vb. IV. Tr. și refl. A holba ochii, a se zgîi.

blestém, *blesteme*, s.n. Imprecație prin care se invocă abaterea unei nenorociri asupra cuiva; (în basme și legende) vrajă căzută asupra cuiva sau a ceva.

blestemá, *bléstem*, vb. I. Tr. A rosti un blestem; a înjura, a ocărî.

blestemát, -ă, *blestemați, -te*, adj. **1.** Rău, ticălos. **2.** (În superstiții) Aflat sub puterea unui blestem.

blestemățíe, *blestemății*, s.f. Faptă sau purtare de om rău, ticălos.

bleu adj. invar. Albastru-deschis. Pr.: *blö.*

bleumarín adj. invar. Albastru-închis. Pr.: *blömarin.*

blid, *blide*, s.n. (Pop.) Strachină.

blindá, *blindez*, vb. I. Tr. A acoperi cu un blindaj.

blindáj, *blindaje*, s.n. Înveliș din plăci groase pe metal, care protejează un aparat, un mecanism, o mașină de luptă etc.

blindát, -ă, *blindați, -te*, adj. **1.** Prevăzut cu blindaj; (substantivat, n.) mașină de luptă prevăzută cu blindaj. **2.** (Despre unități militare) Dotat cu mașini de luptă blindate **(1).**

blitz s.n. Sursă de lumină intensă și de scurtă durată cu care este prevăzut un aparat fotografic.

blînd, -ă, *blînzi, -de*, adj. Pașnic, prietenos, omenos; (despre animale) care nu face rău; care nu e sperios.

blîndéțe s.f. Însușirea de a fi blînd.

bloc, *blocuri*, s.n. **1.** Bucată mare dintr-o materie solidă; grămadă de lucruri care alcătuiesc o masă unică; *bloc de desen* = grup de foi de hîrtie prinse între două scoarțe tari, folosite la desenat; *în bloc* = împreună. **2.** Clădire mare cu mai multe etaje. **3.** Alianță, înțelegere, convenție între state, partide etc., pentru realizarea unor scopuri comune. **4.** *Bloc cardiac* = tulburare a ritmului inimii datorită blocării influxului nervos care străbate mușchiul cardiac.

blocá, *blochez*, vb. I. **1.** Tr. A supune unei blocade. **2.** Tr. A închide o arteră de circulație, un circuit electric etc. **3.** Tr. A opri (temporar) folosirea unor produse sau a unor fonduri; a opri completarea unui post vacant. **4.** Refl. (Med., despre organe ale corpului) A nu mai funcționa. **5.** Refl. (Despre un organ de mașină) A se imobiliza brusc, din cauza unei defecțiuni.

blocádă, *blocade*, s.f. Sistem de măsuri (politice, economice, militare) prin care se urmărește izolarea unui stat de către alte state, pentru a-l obliga să accepte anumite condiții.

blocáj, *blocaje*, s.n. Acțiunea de a (se) bloca; procedeu tactic de apărare strînsă sau de oprire a unei acțiuni adverse în unele întreceri sportive.

blond, -ă, *blonzi, -de*, adj. (Despre păr) De culoare deschisă; (despre oameni, adesea substantivat) care are părul de culoare deschisă.

blondín, -ă, *blondini, -e*, adj., s.m. și f. Blond.

blues s.n. Numele unui dans lent; melodia, cu caracter melancolic, după care se dansează (provenită din cîntecele negrilor americani).

blum, *blumuri*, s.n. Semifabricat de oțel, cu secțiunea dreptunghiulară.

blúming, *bluminguri*, s.n. Laminor pentru blumuri.

blúză, *bluze*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte pentru partea superioară a corpului.

bóa s.m. invar. Gen de șerpi mari neveninoși din regiunile tropicale.

boábă, *boabe*, s.f. Fruct cărnos în mijlocul căruia se găsesc sîmburii.

boácă s.f. *A nu pricepe* (sau *a nu ști) (nici o) boacă* = a nu pricepe (sau a nu ști) nimic.

boăcăn, -ă, *boacăni, -e*, adj. (Fam.) Prostesc, stupid; *a o face boacănă* = a face un lucru cu totul nepotrivit, prostesc.

boálă, *boli*, s.f. **1.** Tulburare a sănătății; (pop.) *boala copiilor* = epilepsie; *boală de zahăr* = diabet. **2.** Dezechilibru produs în corpul plantelor.

boáre s.f. Adiere slabă de vînt.

boárfă, *boarfe,* s.f. (Fam.) Rufă sau haină veche, uzată.

bob[1], **(1, 2)** *boabe,* s.n., **(3)** *bobi,* s.m. **1.** S.n. Sămînța unor plante, mai ales a cerealelor. **2.** S.n. Obiect mic (care seamănă cu un grăunte). **3.** S.m. Plantă din familia leguminoaselor, cu păstăi mari, cultivată pentru nutreț.

bob[2], *boburi,* s.n. Sanie de metal formată din două părți articulate, folosită la concursuri.

bobiná, *bobinez,* vb. I. Tr. A înfășura un fir, un cablu etc. în jurul unui suport.

bobínă, *bobine,* s.f. Piesă cilindrică pe care se înfășoară un fir, un cablu, o bandă etc.; ansamblu format din această piesă și firul înfășurat; *bobină electrică* = element al unui circuit electric, constituit dintr-un ansamblu de spire conductoare.

bobîrnác, *bobîrnace,* s.n. Lovitură dată cu degetul mijlociu, destins brusc de sub degetul mare; (fig.) ripostă răutăcioasă.

bobóc, *boboci,* s.m. **1.** Floare nedeschisă, nedezvoltată încă deplin. **2.** Pui de gîscă sau de rață; (fig.) începător într-un domeniu; recrut; student în primul an.

bóbot, *bobote,* s.n. *A vorbi* (sau *a merge, a umbla) în bobote* = a vorbi (sau a umbla) fără rost, la întîmplare.

boboteázǎ s.f. (Rel.) Sărbătoarea botezului lui Iisus Hristos.

boc interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de lovituri (repetate).

bocánc, *bocanci,* s.m. Gheată rezistentă, cu talpa groasă.

bocăní, *bocănesc,* vb. IV. Intr. A lovi în ceva (de mai multe ori) cu un obiect tare.

bocănitúră, *bocănituri,* s.f. Zgomot produs prin lovituri cu un obiect tare.

boccéa, *boccele,* s.f. Legătură făcută dintr-o bucată de pînză, în care se pun diverse obiecte.

bócet, *bocete,* s.n. **1.** Plîns zbuciumat, însoțit de vaiete. **2.** Cuvinte, versuri spuse sau cîntate cu glas jalnic la înmormîntări.

bocí, *bocesc,* vb. IV. Intr. și refl. A plînge tare, cu vaiete; (tr.) a jeli un mort cu bocete **(2).**

bocitoáre, *bocitoare,* s.f. Femeie care bocește la înmormîntări.

bócnă s.f. *Înghețat bocnă* = înghețat tare.

bócșă, *bocșe,* s.f. Grămadă de lemne acoperite cu pămînt, care se transformă, prin ardere înceată, în cărbuni.

bodégă, *bodegi,* s.f. Local mic, unde se consumă gustări și băuturi.

bodogăneálă, *bodogăneli,* s.f. Faptul de a bodogăni.

bodogăní, *bodogănesc,* vb. IV. Tr. A vorbi încet și nedeslușit; (intr.) a bombăni împotriva cuiva sau a ceva.

boém, **-ă,** *boemi, -e,* subst., adj. **1.** S.m. și f. Persoană (mai ales artist) care duce o viață dezordonată, plină de privațiuni. **2.** Adj. Care corespunde firii boemilor **(1).** **3.** S.f. Mediu în care trăiesc boemii **(1),** viață de boem.

bogát, **-ă,** *bogați, -te,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care are avere mare. **2.** Care se află în cantitate mare; care cuprinde ceva în cantitate mare.

bogătán, **-ă,** *bogătani, -e,* s.m. și f. (Depr.) Om bogat.

bogăție, *bogății,* s.f. **1.** Cantitate mare de bunuri materiale, de obiecte prețioase etc. **2.** Starea, condiția celui bogat. **3.** Resurse naturale. **4.** Abundență.

bogdapróste interj. (Pop.) Cuvînt prin care se mulțumește celui care dă de pomană; (substantivat) *ca un pui de bogdaproste* = nenorocit, ca vai de el.

boghét, **-ă,** *bogheți, -te,* adj. (Reg.) **1.** (Despre găini) Cu un smoc de pene pe cap. **2.** Mare și frumos.

boghíu, *boghiuri,* s.n. Dispozitiv în formă de cărucior pe care se sprijină șasiul vagoanelor de tren sau de tramvai și care înlesnește înscrierea acestora în curbe.

boí[1], *boiesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A vopsi; (refl.; peior.; despre femei) a se farda.

boi[2], *boiuri,* s.n. (Pop.) Trup, statură.

boiá, **(1)** *boiele,* s.f. **1.** (Pop.) Vopsea. **2.** Condiment obținut din ardei roșu uscat și pisat.

boiangeríe, *boiangerii,* s.f. Atelier pentru vopsirea materialelor textile.

boicót, *boicoturi,* s.n. Sistare organizată, totală sau parțială, a relațiilor cu o persoană, cu o organizație, cu un stat etc., ca represalii pentru unele acțiuni ale acestora.

boicotá, *boicotez,* vb. I. Tr. A exercita un boicot.

boiér, *boieri,* s.m. **1.** Stăpîn de moșii (care deținea și o funcție înaltă în statul feudal). **2.** (Fam.) Persoană cu pretenții de aristocrat.

boierésc, **-eáscă,** *boierești,* adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține boierilor, privitor la boieri. **2.** S.n. (În evul mediu, în Moldova) Obligație a țăranilor dependenți de a executa munci agricole în folosul boierului.

boieréște adv. Ca boierii; foarte bine, foarte comod.

boierí, *boieresc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A se comporta ca un boier.

boieríe, *boierii,* s.f. Calitatea, rangul de boier.

boieríme s.f. Totalitatea boierilor, clasa boierească.

boieroáică, *boieroaice,* s.f. Soție de boier; moșiereasă.

bóiler, *boilere,* s.n. Rezervor metalic închis, prevăzut cu un sistem de încălzire a apei necesare consumului în clădiri.

bóiște, *boiști,* s.f. Depunerea și fecundarea icrelor; bătaia peștilor.

boiștéan, *boișteni,* s.m. Pește mic din apele de munte.

bojdéucă, *bojdeuci,* s.f. (Reg.) Casă țărănească mică, sărăcăcioasă.

bojóc, *bojoci,* s.m. (Pop.) Plămîn.

bol, *boluri,* s.n. **1.** *Bol alimentar* = pasta rezultată din amestecarea alimentelor cu saliva din gură. **2.** Vas de formă sferică, cu sau fără picior.

bolboroseálă, *bolboroseli,* s.f. Vorbire nedeslușită.

bolborosí, *bolborosesc,* vb. IV. Intr. și tr. A vorbi încet și nedeslușit.

bold, *bolduri,* s.n. Ac cu gămălie.

boleró, *bolerouri,* s.n. **1.** Haină femeiască scurtă, fără mîneci. **2.** Numele unui dans popular spaniol.

bolí, *bolesc,* vb. IV. Intr. (Pop.) A fi bolnav un timp mai îndelungat.

bolíd, *bolizi,* s.m. Meteorit de dimensiuni relativ mari, care cade pe Pămînt.

bolnáv, -ă, *bolnavi, -e,* adj., s.m. și f. (Ființă) care suferă de o boală.

bolnăviciós, -oásă, *bolnăvicioși, -oase,* adj. Care se îmbolnăvește ușor.

bolován, *bolovani,* s.m. Bucată mare de piatră (sau de alt material solid).

bóltă, *bolți,* s.f. **1.** Element de construcție (la clădiri, tuneluri etc.) cu suprafața interioară concavă; gang sau galerie cu tavanul arcuit; *bolta cerească* = cerul. **2.** Construcție care servește de sprijin plantelor agățătoare; (fig.) arcul format din ramurile copacilor.

boltí, pers. 3 *boltește,* vb. IV. Refl. A lua (sau a avea) formă de boltă.

boltitúră, *boltituri,* s.f. Partea arcuită a unei bolți.

bombá, *bombez,* vb. I. Tr. și refl. A da (sau a lua) o formă convexă.

bombardá, *bombardez,* vb. I. Tr. **1.** A supune unui bombardament. **2.** (Fiz.) A proiecta electroni, neutroni etc. asupra unui corp.

bombardamént, *bombardamente,* s.n. Lovirea masivă a unui obiectiv cu bombe, proiectile de artilerie, rachete.

bombárdă, *bombarde,* s.f. Mașină de război din evul mediu, cu care se aruncau bolovani.

bombardiér, *bombardiere,* s.n. Avion de bombardament.

bombástic, -ă, *bombastici, -e,* adj. (Despre vorbe, stil) Emfatic.

bómbă, *bombe,* s.f. **1.** Proiectil cu încărcătură explozivă, incendiară, atomică etc. care se lansează din avion. **2.** (Sport) Lovitură puternică de minge. **3.** (Fam.) Știre senzațională. **4.** (Arg.) Local rău famat.

bombăneálă, *bombăneli,* s.f. Faptul de a bombăni.

bombăní, *bombănesc,* vb. IV. Intr. A vorbi singur, încet și nedeslușit (exprimînd o nemulțumire, un protest).

bombéu, *bombeuri,* s.n. Vîrful bombat (și întărit) al pantofilor, ghetelor etc.

bomboánă, *bomboane,* s.f. Mic preparat dulce, de diferite forme și culori.

bombonerie, *bombonerii,* s.f. Magazin în care se vînd bomboane.

bomboniéră, *bomboniere,* s.f. Vas mic sau cutie în care se păstrează bomboane.

bomfáier, *bomfaiere,* s.n. Ferăstrău de mînă pentru tăiat metale.

bomprés, *bomprese,* s.n. Catarg aproape orizontal, montat la prora unei corăbii.

bon, *bonuri,* s.n. Act pe baza căruia se eliberează o marfă, un obiect; notă cu care se achită și se ridică marfa într-un magazin; *bon de tezaur* = (în capitalism) titlu de obligație emis de stat pentru a obține împrumuturi de la cetățeni sau de la bănci.

bónă, *bone,* s.f. Femeie angajată într-o familie pentru a îngriji copiii și a-i învăța o limbă străină.

boncăluí, pers. 3 *boncăluiește,* vb. IV. Intr. (Despre unele animale) A scoate mugete prelungi.

bondár, *bondari,* s.m. Insectă mare din ordinul himenopterelor; (pop.) nume dat oricărei insecte mari care bîzîie.

bondóc, -oácă, *bondoci, -oace,* adj. Mic de statură și gros, îndesat.

bonétă, *bonete,* s.f. Scufie înnodată sub bărbie; tichie de pînză albă, purtată de personalul sanitar, de bucătari etc.

boniér, *boniere,* s.n. Carnet din care se detașează bonuri.

bonificá, *bonific,* vb. I. Tr. A scădea dintr-o factură o anumită sumă (pentru a compensa o lipsă, o pierdere etc.).

bonificáție, *bonificații,* s.f. Reducere a unei obligații de plată, pentru a compensa o daună, o pierdere.

bonjúr interj. (Franțuzism) Bună ziua!

bonjurísm s.n. Ansamblul concepțiilor și manifestărilor care caracterizau pe bonjuriști.

bonjurist, *bonjuriști,* s.m. Denumire dată pe la mijlocul sec. XIX tinerilor întorși de la studii din Franța (adesea purtători ai unor idei avansate).

bonóm, *bonomi,* s.m. (Livr.) Om bun, cumsecade, blajin.

bont, boántă, *bonți, boante,* adj. Fără vîrf, ciuntit; (despre degete) scurt și gros.

bontón s.n. (Franțuzism) Reguli de comportare în așa-numita societate înaltă.

boom s.n. Perioadă de avînt economic.

bor[1] s.m. Element chimic ai cărui compuși mai cunoscuți sînt boraxul și acidul boric.

bor[2], *boruri,* s.n. Marginea circulară răsfrîntă a pălăriei.

bóra s.m. invar. Vînt puternic care bate pe coastele de nord-est ale Mării Adriatice și ale Mării Negre.

borácì s.n. Unealtă manuală pentru găurit metale.

borangíc, *borangicuri,* s.n. Fir obținut din gogoșile viermelui-de-mătase; țesătură făcută din acest fir.

bórax s.n. Sare a unui acid derivat de la bor, întrebuințat ca antiseptic, în sudură etc.

borcán, *borcane,* s.n. Vas de formă cilindrică, de sticlă, de plastic etc., în care se păstrează conserve, preparate farmaceutice etc.

borcănát, -ă, *borcănați, -te,* adj. Mare, gros, umflat.

borcéag s.n. Cultură furajeră formată dintr-un amestec de leguminoase și cereale.

bord, *borduri,* s.n. Fiecare dintre cele două părți laterale ale punții unei nave; *la bord* =

pe puntea unei nave; (p. ext.) în avion sau pe o navă cosmică.

bordáj, *bordaje*, s.n. Perete lateral al unei nave.

bordéi, *bordeie*, s.n. Locuinţă rudimentară, săpată (pe jumătate) în pămînt.

bordél, *bordeluri*, s.n. Casă de prostituţie.

borderóu, *borderouri*, s.n. Tabel sau listă în care se înscriu sumele unui cont, hîrtiile dintr-un dosar etc.

bordó adj. invar. Roşu-închis.

bordúră, *borduri*, s.f. **1.** Fîşie, bandă sau dungă pe marginea unui obiect. **2.** Bandă îngustă formată din blocuri de piatră, cu care se mărginesc trotuarele.

boreál, -ă, *boreali, -e*, adj. De (la) nord, din emisfera nordică.

borfáş, *borfaşi*, s.m. Hoţ de lucruri mărunte.

borhót, *borhoturi*, s.n. Ceea ce rămîne de la distilarea fructelor, a cerealelor (în industria alcoolului, a berii etc.).

bóric adj. *Acid boric* = acid al borului, folosit ca antiseptic.

bórmaşină, *bormaşini*, s.f. Maşină de găurit.

bórnă, *borne*, s.f. **1.** Piatră, stîlp etc. cu care se marchează punctele geodezice pe teren, distanţa pe şosele etc. **2.** Piesă metalică a unei maşini sau a unui aparat electric, prin care se realizează conectarea acestuia la reţeaua electrică.

boroánă, *boroane*, s.f. Grapă.

boroboáţă, *boroboaţe*, s.f. (Fam.) Faptă nesocotită, poznă.

borş, *borşuri*, s.n. Zeamă cu gust acru, preparată din tărîţe fermentate; ciorbă preparată cu această zeamă.

bórtă, *borte*, s.f. Gaură.

borţós, -oásă, *borţoşi, -oase*, adj. (Pop. şi fam.) Cu burtă mare; (la f.) gravidă.

bórviz s.n. Apă minerală.

boschét, *boschete*, s.n. Grup de arbori sau de arbuşti într-o grădină sau într-un parc.

boscorodeálă, *boscorodeli*, s.f. Faptul de a boscorodi.

boscorodí, *boscorodesc*, vb. IV. **1.** Intr. şi tr. A vorbi singur, spunînd vorbe neînţelese. **2.** Tr. A cicăli.

bostán, *bostani*, s.m. (Reg.) Dovleac.

bostón[1] s.n. Dans lent, asemănător cu valsul.

bóston[2] s.n. Presă manuală pentru tipărituri de format mic.

bosumflá, *bosúmflu*, vb. I. Refl. (Fam.) A se supăra, a se îmbufna.

boşoróg, -oágă, *boşorogi, -oage*, s.m. şi f. (Pop.) Persoană care suferă de hernie; (ir.) bătrîn neputincios.

boşorogí, *boşorogesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi de hernie; (ir.) a se ramoli, a deveni neputincios.

boştínă, *boştine*, s.f. **1.** Rămăşiţă de faguri din care s-a scos mierea şi ceara. **2.** Tescovină.

bot, *boturi*, s.n. **1.** Partea anterioară a capului unor mamifere, cuprinzînd gura şi nasul. **2.** Partea ascuţită (din faţă) a unui obiect.

botánic, -ă, *botanici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la plante; *grădină botanică* = grădină în care se cultivă (în condiţii naturale sau în seră) specii de diferite plante. **2.** S.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul plantelor.

botaníst, -ă, *botanişti, -ste*, s.m. şi f. Specialist în botanică.

bótă, *bote*, s.f. Vas de lemn, înfundat la ambele capete, cu o mică deschidere pe capac, în care se păstrează şi se transportă apă sau alte lichide.

botéz, *botezuri*, s.n. Ritual creştin prin care cineva este primit printre credincioşii bisericii, însoţit de atribuirea unui prenume; (mil.) *botezul focului* = prima participare activă a cuiva la o luptă.

botezá, *botéz*, vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) supune ritualului botezului. **2.** Tr. A da cuiva (sau la ceva) un nume (de batjocură).

botfór, *botfori*, s.m. Cizmă cu turetci tari şi încreţite.

botgrós, *botgroşi*, s.m. Pasăre sedentară cu ciocul gros şi tare.

botínă, *botine*, s.f. Gheată înaltă; cizmuliţă.

bótniţă, *botniţe*, s.f. Apărătoare care se leagă la botul cîinilor ca să-i împiedice de a muşca, al viţeilor ca să nu poată suge etc.

botós, -oásă, *botoşi, -oase*, adj. (Despre oameni) Cu gura mare, în formă de bot; (fig.) bosumflat, supărat.

botriocefál, *botriocefali*, s.m. Vierme în formă de panglică, lung de 8—12 m, care trăieşte ca parazit în intestinele omului.

boţ, *boţuri*, s.n. Cocoloş.

boţí, *boţesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) mototoli; a (se) încreţi, a (se) zbîrci.

bou, *boi*, s.m. Taur castrat, folosit ca animal de tracţiune, şi a cărui carne serveşte ca aliment.

bóur, *bouri*, s.m. **1.** Taur sălbatic care trăia odinioară şi în ţara noastră. **2.** Vechea stemă a Moldovei, reprezentînd un cap de bour (1).

bourésc, -eáscă, *boureşti*, adj. (În jocurile de copii, despre coarnele melcului) Ca de bour.

bovíde s.f. pl. Familie de mamifere rumegătoare din care fac parte bovinele, caprinele, ovinele etc.

bovín, -ă, *bovini, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Din speţa boului. **2.** S.f. (La pl.) Subfamilie de rumegătoare din care fac parte vitele cornute mari; (şi la sg.) animal din această subfamilie.

box[1] s.n. Sport în care doi adversari luptă între ei cu pumnii îmbrăcaţi în mănuşi speciale.

box[2] s.n. Piele de bovine, din care se confecţionează feţe de încălţăminte.

boxá, *boxez*, vb. I. Intr. A practica boxul.

bóxă, *boxe*, s.f. **1.** Despărţitură sau compartiment în interiorul unui local (la tribunal pentru acuzaţi, la restaurant pentru masă separată etc.). **2.** Despărţitură într-un grajd, pentru un singur animal.

boxér, *boxeri*, s.m. Sportiv care practică boxul[1].

boz, *boji*, s.m. Plantă erbacee cu miros neplăcut, cu flori albe şi fructe negre.

brac[1], *braci*, s.m. Prepelicar.

brac[2], *bracuri*, s.n. Deşeuri rezultate în cursul fabricării hîrtiei.

braconáj, *braconaje*, s.n. Practicarea ilegală a vînatului sau a pescuitului.

braconiér, *braconieri*, s.m. Persoană care practică braconajul.

bractée, *bractee*, s.f. Frunzişoară crescută pe tulpină, la subsuoara căreia se află o floare.

brad, *brazi*, s.m. Arbore din familia pinaceelor, înalt pînă la 50 m, cu tulpina dreaptă şi frunze aciculare.

brágă s.f. Băutură acrişoară, preparată din făină de mei, de porumb sau de secară.

brahiál, **-ă**, *brahiali*, *-e*, adj. Care se referă la braţe.

brahiopóde s.f. pl. Clasă de nevertebrate marine cu cochilie formată dintr-o valvă ventrală şi una dorsală şi cu două braţe pe laturile gurii.

brahicefál, **-ă**, *brahicefali*, *-e*, adj. (Despre oameni) Care are craniul cu diametrele longitudinal şi transversal aproape egale.

brahmán, *brahmani*, s.m. Preot al lui Brahma; membru al primei caste sacerdotale indiene.

brahmanísm s.n. Religie antică indiană, al cărei zeu suprem era Brahma.

brámbura adv. Fără rost, fără noimă; în dezordine.

brancárdă, *brancarde*, s.f. Targă pentru transportul răniţilor sau al bolnavilor.

brancardiér, **-ă**, *brancardieri*, *-e*, s.m. şi f. Persoană care transportă răniţii sau bolnavii cu brancarda.

brand, *branduri*, s.n. (Ieşit din uz) Aruncător de mine[1] (2).

brandenbúrg, *brandenburguri*, s.n. Şnur sau găitan cusut ca garnitură pe pieptul unor haine.

bránhie, *branhii*, s.f. Organ de respiraţie prezent la numeroase animale acvatice.

branhiopóde s.f. pl. Ordin de crustacee de apă dulce, cu apendice toracice prevăzute cu excrescenţe care servesc la respiraţie.

bránişte, *branişti*, s.f. Pădure bătrînă (rezervată spre păstrare); (p. gener.) pădure.

branşamént, *branşamente*, s.n. Porţiune de conductă care face legătura între o conductă principală (de apă, gaz, electrică etc.) şi una secundară de distribuţie.

bránşă, *branşe*, s.f. Specialitate, ramură sau domeniu de activitate (în meserii, negoţ etc.).

branţ, *branţuri*, s.n. Bucată de piele, de carton sau de plută care se aplică în interiorul încălţămintei, peste talpă.

bras s.n. Stil de înot caracterizat prin mişcări largi, în plan orizontal, cu braţele şi cu picioarele.

brasárdă, *brasarde*, s.f. Banderolă (2).

braserie, *braserii*, s.f. Local în care se servesc preparate culinare, de patiserie şi de cofetărie, băuturi, cafea etc.

brasiéră, *brasiere*, s.f. Obiect de lenjerie pentru copii sau femei, care acoperă pieptul.

braşoávă, *braşoave*, s.f. (Fam.) Palavră, minciună.

braţ, *braţe*, s.n. **1.** Parte a membrului superior cuprinsă între cot şi umăr; partea de la umăr pînă la încheietura mîinii; (p. ext.) membrul superior al corpului omenesc; *braţe de muncă* = totalitatea persoanelor care dispun de capacitate de muncă. **2.** Cantitate care se poate duce în braţe (1). **3.** Obiect sau parte a unui obiect care seamănă cu braţul (1): *braţele balanţei*. **4.** Ramificaţie a unei ape curgătoare.

brav, **-ă**, *bravi*, *-e*, adj. Viteaz, curajos.

bravá, *bravez*, vb. I. Tr. A înfrunta cu bărbăţie o primejdie; a se expune în mod inutil unei primejdii.

bravádă, *bravade*, s.f. Faptă sau vorbă prin care se înfruntă o persoană, o situaţie etc.

bravísimo interj. (Fam. şi ir.) Excelent, foarte bine.

brávo interj. Exclamaţie de aprobare, de laudă; foarte bine, excelent.

bravúră, *bravuri*, s.f. Vitejie, curaj; faptă vitejească.

brázdă, *brazde*, s.f. **1.** Fîşie de pămînt răsturnată cu plugul; urmă lăsată în pămînt de plug; *din brazdă* = (despre vite înjugate) din dreapta. **2.** Bucată de pămînt, desprinsă cu iarbă cu tot. **3.** Rînd de iarbă sau de cereale cosite. **4.** Strat de legume sau de flori.

brăcinár, *brăcinare*, s.n. Şiret (sau curea) cu care se strîng iţarii în jurul mijlocului.

brădét, *brădeturi*, s.n. Pădure de brazi.

brădişór, *brădişori*, s.m. Plantă erbacee cu tulpina culcată, cu frunze mici, aciculare.

brăţáră, *brăţări*, s.f. **1.** Podoabă (de metal preţios) purtată de femei la încheietura mîinii. **2.** Piesă de metal, de obicei inelară, care se strînge în jurul unor ţevi, tuburi etc. pentru a le fixa.

brăzdá, *brăzdez*, vb. I. **1.** Tr. A trage brazde cu plugul. **2.** Tr. A lăsa urmă, a face un făgaş. **3.** Refl. (Despre obraji) A se zbîrci.

brăzdár, *brăzdare*, s.n. Parte a plugului care taie brazda în plan orizontal.

bre interj. (Fam.) **1.** Exclamaţie de mirare. **2.** Cuvînt cu care ne adresăm cuiva.

breáslă, *bresle*, s.f. (În orînduirea feudală) Organizaţie de meseriaşi din aceeaşi branşă.

breaz, **-ă**, *breji*, *-ze*, adj. **1.** (Despre animale) Care are o pată albă în frunte sau o dungă albă pe bot. **2.** (Ir.) Deştept, isteţ, grozav.

brebenél, *brebenei*, s.m. Numele unor specii de plante erbacee de pădure, cu flori purpurii, albe sau gălbui.

brec, *brecuri*, s.n. Trăsură uşoară prevăzută cu bănci, cu care se pot transporta 8—10 persoane.

brelóc, *brelocuri*, s.n. Mică podoabă care se poartă atîrnată la gît, la ceas sau la brăţară.

bresláş, *breslaşi*, s.m. Membru al unei bresle.

brésă, *breşe*, s.f. Spărtură într-un zid, într-o fortificaţie militară, într-un dispozitiv de luptă etc.

breteá, *bretele*, s.f. **1.** (La pl.) Piesă de îmbrăcăminte confecţionată din două fîşii de elastic, de piele etc. care se petrec peste umeri pentru a susţine pantalonii. **2.** Fîşie sau panglică aplicată

la unele obiecte de îmbrăcăminte pentru a le susţine pe umeri.

bretélă, *bretele,* s.f. Sistem de ramificaţie de cale ferată, montat între două linii paralele.

bretón, *bretoane,* s.n. Păr lăsat pe frunte şi retezat scurt, în linie dreaptă.

brevét, *brevete,* s.n. Document oficial prin care i se recunoaşte cuiva o calitate sau i se acordă o distincţie; act prin care se certifică dreptul de inventator.

brevetá, *brevetez,* vb. I. Tr. A recunoaşte în mod oficial o invenţie, printr-un brevet.

breviár, *breviare,* s.n. Lucrare în care sînt expuse sumar noţiuni dintr-un anumit domeniu.

brezáie, *brezăi,* s.f. **1.** Joc cu caracter de pantomimă, aparţinînd teatrului folcloric. **2.** Persoană mascată, care joacă pe la casele sătenilor la anumite sărbători.

briantină s.f. Produs cosmetic care serveşte pentru a da strălucire părului.

bric, *bricuri,* s.n. Corabie cu două catarge, cu pînze pătrate, folosită în trecut în scopuri militare.

briceág, *bricege,* s.n. Cuţitaş de buzunar, cu una sau mai multe limbi care se pot strînge, intrînd între plăsele.

brichétă[1], *brichete,* s.f. Mic aparat de buzunar, pentru aprins ţigările.

brichétă[2], *brichete,* s.f. Produs de formă geometrică obţinut prin presarea anumitor materiale mărunte.

brici, *brice,* s.n. Instrument de bărbierit cu limbă de oţel şi cu mîner.

bridge s.n. Numele unui joc de cărţi.

brigádă, *brigăzi,* s.f. **1.** Mare unitate militară, superioară regimentului. **2.** Formaţie de muncitori ce îndeplinesc în comun anumite sarcini de producţie. **3.** *Brigadă artistică* = formaţie artistică de amatori, care fac parte dintr-un colectiv de muncă.

brigadiér, -ă, *brigadieri, -e,* s.m. şi f. **1.** Persoană care face parte dintr-o brigadă **(2). 2.** *Brigadier silvic* = tehnician din administraţia pădurilor.

briliánt, *briliante,* s.n. Diamant şlefuit, folosit ca piatră preţioasă (aplicată pe bijuterii).

brio s.n. *Cu brio* = cu multă însufleţire; în mod strălucit.

briofíte s.f. pl. Încrengătură de plante cu corpul redus la un tal sau diferenţiat în tulpini şi frunze cu structură foarte simplă (ex. muşchii).

brióşă, *brioşe,* s.f. Prăjitură în formă de pîinişoară, făcută din aluat de cozonac.

briozoáre s.f. pl. Clasă de nevertebrate mici, care trăiesc fixate pe fundul apei sau pe obiecte din apă, alcătuind colonii.

brîşcă, *brişti,* s.f. Trăsură mică, uşoară, neacoperită.

británic, -ă, *britanici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Marea Britanie. **2.** S.m. şi f. Persoană care aparţine populaţiei Marii Britanii.

brizánt, -ă, *brizanţi, -te,* adj. (Despre explozive) A cărui combustie este foarte rapidă.

bríză, *brize,* s.f. Vînt regulat care suflă la ţărmul mării, ziua spre uscat, iar noaptea spre mare.

brizbíz, *brizbize,* s.n. Perdeluţă la partea de jos a ferestrei; (la pl.) volănaşe, panglicuţe, dantele etc.

brîncă[1] s.f. **1.** Boală contagioasă, specifică porcilor. **2.** Numele popular al erizipelului.

brîncă[2], *brînci,* s.f. (Reg.; literar, în expr.) Mînă; *pe brînci* = pe mîini şi pe picioare, tîrîndu-se.

brîndúşă, *brînduşe,* s.f. Nume dat unor specii de plante, cu flori divers colorate, în formă de pîlnie.

brînză, *brînzeturi,* s.f. (La sg.) Produs alimentar obţinut din lapte coagulat; (la pl.) diferite varietăţi ale acestui produs.

brînzí, pers. 3 *brînzeşte,* vb. IV. Refl. (Despre lapte) A se face ca brînza; a se strica.

brînzoáică, *brînzoaice,* s.f. Un fel de plăcintă umplută cu brînză.

brîu, *brîie,* s.n. **1.** Cingătoare lată pe care o poartă ţăranii. **2.** Partea corpului pe care o încinge brîul **(1). 3.** Element decorativ care mărgineşte partea de jos a unui perete, înconjură o uşă sau o fereastră etc.

broáscă, *broaşte,* s.f. **1.** Animal din clasa batracienilor, fără coadă, cu gura largă şi ochii bulbucaţi, cu picioarele dinapoi adaptate pentru sărit. **2.** *Broască ţestoasă* = nume dat mai multor specii de reptile, cu corpul închis într-o carapace osoasă. **3.** Mecanism montat la uşi, la sertare etc., servind la încuierea şi descuierea acestora cu ajutorul unei chei.

broboádă, *broboade,* s.f. Basma mare pe care o poartă femeile pe cap sau pe spate.

broboánă, *broboane,* s.f. Picătură mare de sudoare.

broboní, *brobonesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) acoperi cu broboane.

brocárt, *brocarturi,* s.n. Ţesătură de mătase, ornamentată cu fire de aur sau de argint.

brodá, *brodez,* vb. I. Tr. A coase o broderie.

broderíe, *broderii,* s.f. Cusătură decorativă în relief pe o ţesătură.

brodéză, *brodeze,* s.f. Femeie care lucrează broderii.

brodí, *brodesc,* vb. IV. (Pop. şi fam.) **1.** Tr. A o scoate bine la capăt, a o nimeri. **2.** Refl. A se găsi din întîmplare undeva.

brom s.n. Metaloid lichid, toxic, întrebuinţat în farmacie, în industria chimică etc.

bromhídric adj. *Acid bromhidric* = gaz incolor întrebuinţat la obţinerea bromurilor.

bromúră, *bromuri,* s.f. Sare a acidului bromhidric; *bromură de potasiu* = sare de potasiu întrebuinţată drept calmant.

brónhic, -ă, *bronhici, -e,* adj. Care se referă la bronhii.

brónhie, *bronhii,* s.f. Ramificaţie a traheii, prin care aerul ajunge la plămîni.

bronhiólă, *bronhiole,* s.f. Subdiviziune a bronhiilor, care pătrunde profund în ţesutul pulmonar.

bronhopneumoníe, *bronhopneumonii,* s.f. Boală constînd în inflamația bronhiilor, a bronhiolelor și a lobulilor pulmonari.

bronșítă, *bronșite,* s.f. Inflamație a bronhiilor, manifestată prin tuse puternică.

brontozáur, *brontozauri,* s.m. Gen de reptilă uriașă din era secundară.

bronz, *bronzuri,* s.n. Aliaj de cupru (cu staniu, aluminiu, plumb etc.) cu variate utilizări în tehnică; obiect de artă făcut din acest aliaj; *epoca bronzului* = perioadă din istoria omenirii, în care s-a generalizat folosirea bronzului.

bronzá, *bronzez,* vb. I. **1.** Tr. A acoperi un obiect cu un strat subțire de bronz. **2.** Refl. A se înnegri (de soare).

broscói, *broscoi,* s.m. Masculul broaștei.

broșá, *broșez,* vb. I. Tr. **1.** A lega împreună foile unei cărți, ale unui caiet. **2.** A prelucra suprafața unei piese cu broșa (2).

bróșă, *broșe,* s.f. **1.** Bijuterie prevăzută cu un ac, prin care se fixează de rochie. **2.** Unealtă de așchiere cu care se prelucrează suprafețele pieselor metalice.

broșúră, *broșuri,* s.f. Lucrare tipărită, cuprinzînd un număr mic de foi.

brotác, *brotaci,* s.m. (Zool.) Brotăcel.

brotăcél, *brotăcei,* s.m. Broască mică de culoare verde.

bruceló͏ză, *bruceloze,* s.f. Boală contagioasă a vitelor, transmisibilă la om prin alimentele provenite de la animalele bolnave.

bruftuí, *bruftuiesc,* vb. IV. Tr. A brusca pe cineva. Var.: **bruftuluí** vb. IV.

bruftuluí vb. IV. v. **bruftui.**

bruiá, *bruiez,* vb. I. Tr. A perturba o audiție radiofonică.

bruiáj s.n. Faptul de a bruia.

brumá, pers. 3 *brumează,* vb. I. **1.** Intr. A cădea brumă (1). **2.** Tr. A acoperi cu brumă (1).

brumár s.m. Numele popular al lunii noiembrie.

brúmă s.f. **1.** Cristale de zăpadă formate în nopțile reci, prin înghețarea vaporilor de apă din atmosferă. **2.** Strat alburiu care acoperă unele fructe sau plante. **3.** (Fig.) Cantitate mică din ceva.

brumărél s.m. Numele popular al lunii octombrie sau (în unele regiuni) septembrie.

brumăríu, -íe, *brumării,* adj. **1.** De culoarea brumei (1). **2.** *Prune brumării* = varietate de prune acoperite cu o pulbere alburie.

brun, -ă, *bruni, -e,* adj. Cafeniu-închis; (despre oameni) brunet.

bruná, *brunez,* vb. I. Tr. A acoperi, pe cale chimică, o piesă de oțel sau de cupru cu un strat protector de oxizi de culoare brună.

brunét, -ă, *bruneți, -te,* adj. Cu părul negru și cu tenul negricios.

brusc, -ă, *brusti, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care se produce pe neașteptate, subit.

bruscá, *bruschez,* vb. I. Tr. A trata pe cineva cu asprime.

bruschéțe s.f. Comportare, atitudine aspră, grosolană.

brústure, *brusturi,* s.m. Nume dat unor specii de plante erbacee cu frunze mari și late și cu flori purpurii sau violete.

brut, -ă, *bruți, -te,* adj. **1.** (Despre materiale, obiecte etc.) Care nu a fost încă prelucrat sau transformat în produs finit. **2.** (Despre greutatea mărfurilor) Din care nu s-a scăzut daraua; (despre un venit) din care nu s-a scăzut impozitul.

brutál, -ă, *brutali, -e,* adj. Lipsit de delicatețe, aspru, grosolan.

brutalitáte, *brutalități,* s.f. Fire, purtare, faptă de om brutal.

brutalizá, *brutalizez,* vb. I. Tr. A trata pe cineva cu brutalitate.

brutár, *brutari,* s.m. Lucrător care fabrică pîine.

brútă, *brute,* s.f. Om care se poartă cu brutalitate.

brutăreásă, *brutărese,* s.f. Femeie care fabrică pîine, soția brutarului.

brutăríe, *brutării,* s.f. Loc unde se fabrică pîine.

brúto adv. În total (fără a scădea daraua, impozitele etc.).

búbă, *bube,* s.f. Nume dat unor umflături purulente ale țesutului celular de sub piele; *bubă neagră* = dalac.

bubói, *buboaie,* s.n. (Pop.) Furuncul, abces.

bubónică adj. *Ciumă* (sau *pestă*) *bubonică* = ciumă care se manifestă prin tumefacție ganglionară.

bubui, pers. 3 *búbuie,* vb. IV. Intr. (Despre tunet, arme de foc etc.) A produce un zgomot puternic (repetat la intervale scurte).

bubuít s.n. Zgomot puternic, înfundat, produs de tunet, de explozii etc.

bubuitúră, *bubuituri,* s.f. Bubuit.

buburúză, *buburuze,* s.f. Mică insectă cu corpul rotund, cu aripile roșii, pătate cu șapte puncte negre.

bucál, -ă, *bucali, -e,* adj. Privitor la gură; *pe cale bucală* = pe gură.

bucátă, (1, 2) *bucăți,* **(3)** *bucate,* s.f. **1.** Parte ruptă sau tăiată dintr-un corp solid; parte dintr-un întreg, considerată ca o unitate; exemplar. **2.** Operă literară sau muzicală (de proporții reduse). **3.** (La pl.) Feluri de mîncare; (pop.) grîne, cereale.

bucăláie, *bucălăi,* s.f., adj. (Oaie) cu lîna albă și cu botul negru.

bucălát, -ă, *bucălați, -te,* adj. Cu obrazul grăsuț, durduliu.

bucătár, *bucătari,* s.m. Bărbat care are meseria de a găti mîncare.

bucătăreásă, *bucătărese,* s.f. Femeie care are meseria de a găti mîncare.

bucătăríe, *bucătării,* s.f. **1.** Cameră sau clădire în care se gătește mîncare. **2.** Mod specific de a găti mîncare.

bucățícă, *bucățele,* s.f. Diminutiv al lui *bucată;* ceva (puțin) de mîncare.

buceá, *bucele,* s.f. **1.** Manșon de metal montat între două piese. **2.** Manșon de fontă cu care se căptușește butucul roților unui vehicul.

búche, *buchi,* s.f. A doua literă din alfabetul chirilic; literă, alfabet; cunoștințe de scris-citit.

buchér, *bucheri,* s.m. Persoană care învață pe dinafară, în chip mecanic.

buchét, *buchete,* s.n. **1.** Mănunchi de flori legate împreună. **2.** Aromă specială a unor vinuri de calitate superioară.

buchiseálă, *buchiseli,* s.f. Faptul de a buchisi.

buchisi, *buchisesc,* vb. IV. Tr. și intr. A lucra cu multă trudă și migală, fără spor; a citi cu greutate.

buciardá, *buciardez,* vb. I. Tr. A prelucra cu buciarda piatra de construcție.

buciárdă, *buciarde,* s.f. Ciocan prevăzut cu dinți deși, cu care se prelucrează piatra de construcție, imprimîndu-i-se adîncituri sau șanțuri.

búcium, *buciume,* s.n. Vechi instrument muzical de suflat, de forma unui tub lung făcut din coajă de tei sau din lemn, folosit (mai ales de ciobani) pentru a da semnale.

buciumá, *búcium,* vb. I. Intr. A sufla din bucium.

buclá, *buclez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) răsuci părul, făcîndu-l bucle.

buclát, -ă, *buclați, -te,* adj. (Despre păr) Cu bucle, cîrlionțat.

búclă, *bucle,* s.f. **1.** Șuviță de păr, răsucită în spirală. **2.** Curbă foarte pronunțată a unui fir, a unei conducte, a unui rîu etc.

buclúc, *buclucuri,* s.n. Încurcătură, belea, necaz.

buclucáș, -ă, *buclucași, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care caută ceartă cu orice preț.

bucoávnă, *bucoavne,* s.f. (Înv.) Abecedar sau (p. ext.) orice carte tipărită cu litere chirilice.

bucólic, -ă, *bucolici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Pastoral, cîmpenesc. **2.** S.f. Mic poem pastoral.

bucovineán, -ă, *bucovineni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Din Bucovina, care se referă la Bucovina. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Bucovina.

bucovineáncă, *bucovinence,* s.f. Bucovineană.

búcșă, *bucșe,* s.f. Bucea.

bucurá, *búcur,* vb. I. Refl. **1.** A fi cuprins de bucurie; (tr.) a procura cuiva o bucurie. **2.** A dispune de...; a avea parte de... **3.** (Peior.) A rîvni la ceva, a încerca să profiți de ceva (ce nu-ți aparține).

bucuríe, *bucurii,* s.f. Sentiment de mulțumire, de satisfacție sufletească.

bucurós, -oásă, *bucuroși, -oase,* adj., adv. **1.** Adj. Care se bucură, care este cuprins de bucurie. **2.** Adv. Cu plăcere, din toată inima.

budíncă, *budinci,* s.f. Preparat culinar făcut din orez, legume, brînză, lapte, ouă, unt etc., de obicei copt în cuptor.

budísm s.n. Religie răspîndită în Asia, care propovăduiește ascetismul, renunțarea la plăcerile vieții.

budíst, -ă, *budiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de budism. **2.** S.m. și f. Adept al budismului.

budoár, *budoare,* s.n. Cameră intimă a unei femei.

buf[1] interj. Cuvînt care imită sunetul înfundat produs de o căzătură, de o explozie etc.

buf[2]**, -ă,** *bufi, -e,* adj. (Despre comedii sau opere) Cu caracter comic exagerat.

bufánt, -ă, *bufanți, -te,* adj. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Umflat, înfoiat.

bufét, *bufete,* s.n. **1.** Dulap în care se păstrează vesela. **2.** Local mic sau cameră într-un local în care se servesc mîncări (reci) și băuturi.

bufetiér, -ă, *bufetieri, -e,* s.m. și f. Persoană care conduce un bufet (2) sau servește la un bufet.

bufni, *bufnesc,* vb. IV. **1.** Intr. A produce un zgomot înfundat (prin cădere, lovire etc.). **2.** Intr. A izbucni (în rîs). **3.** Tr. A izbi cu putere.

bufnitúră, *bufnituri,* s.f. Zgomot produs prin cădere, lovire etc.

búfniță, *bufnițe,* s.f. Pasăre răpitoare de noapte, cu cap mare și ochi galbeni, cu smocuri lungi de pene la urechi.

bufón, *bufoni,* s.m. Personaj comic la curțile medievale; măscărici; (astăzi) persoană care stîrnește veselie prin glume sau gesturi ridicole.

búged, -ă, *bugezi, -de,* adj. (Reg.) Buhăit, puhav.

bugét, *bugete,* s.n. Balanța veniturilor și cheltuielilor unui stat, ale unei întreprinderi, instituții, organizații, familii etc., pe o perioadă determinată (de obicei, un an).

bugetár, -ă, *bugetari, -e,* adj. Privitor la buget, prevăzut în buget; *exercițiu bugetar* = perioadă de timp în care se efectuează operațiile cuprinse într-un buget.

buh s.n. (Pop. și fam.) *A-i merge cuiva buhul* = a i se duce vestea, a ajunge de pomină.

búhă, *buhe,* s.f. Bufniță.

buhái, (1) *buhai,* s.m., **(2)** *buhaiuri,* s.n. **1.** S.m. Taur. **2.** S.n. Instrument popular care produce un sunet asemănător cu mugetul taurului, folosit de colindătorii cu plugușorul.

buhăí, *buhăiesc,* vb. IV. Refl. A se face puhav la față (de boală, de somn etc.).

buiandrúg, *buiandrugi,* s.m. Grindă de susținere așezată deasupra unei uși, unei porți, unei ferestre.

buiestráș, *buiestrași,* s.m. Cal care merge în buiestru.

buiéstru s.n. Mers particular al calului și al altor animale, caracterizat prin faptul că acestea calcă deodată cu amîndouă picioarele din aceeași parte.

buimác, -ă, *buimaci, -e,* adj. Amețit, zăpăcit (de somn).

buimăcí, *buimăcesc,* vb. IV. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) buimac.

bujíe, *bujii,* s.f. Dispozitiv al motoarelor cu aprindere electrică, prevăzut cu doi electrozi între care se produce scînteia necesară pentru aprinderea amestecului carburant în cilindru.

bujór, *bujori,* s.m. Nume dat mai multor specii de plante cu flori mari roșii, roz sau albe, dintre care unele sînt cultivate ca plante decorative.

búlă, *bule*, s.f. **1.** Bășică de aer sau de gaz în masa unui corp. **2.** Sferă, glob de metal sau de sticlă. **3.** (În antichitate și în evul mediu) Pecete de aur, de argint sau de plumb; act care purta o astfel de pecete.

bulb, *bulbi*, s.m. **1.** Tulpină subterană de formă sferică a unor plante. **2.** *Bulbul ochilor* = globul ochilor.

bulbíl, *bulbili*, s.m. Bulb mic (în special cățel de usturoi).

bulboánă, *bulboane*, s.f. Vîltoare.

bulbúc, *bulbuci*, s.m. Bășică de apă, de săpun etc.

bulbucá, *bulbúc*, vb. I. Refl. (Despre ochi) A se holba.

bulbucát, -ă, *bulbucați, -te*, adj. Ieșit puțin în afară, formînd o proeminență; (despre ochi) holbați.

buldóg, *buldogi*, s.m. Cîine cu capul mare, cu botul turtit, cu labele scurte și groase.

buldózer, *buldozere*, s.n. Mașină alcătuită din-tr-un tractor pe șenile, folosită la săparea și nivelarea terenurilor, la deszăpezirea șoselelor etc.

buleándră, *bulendre*, s.f. Haină veche, uzată; (la pl.) lucruri de mică valoare.

buletín, *buletine*, s.n. **1.** Act oficial care atestă identitatea unei persoane. **2.** Notă informativă de actualitate și de interes public; *buletin medical* = notă informativă privind starea unui bolnav. **3.** Publicație periodică cuprinzînd scurte studii de specialitate, dări de seamă etc. **4.** *Buletin de vot* = imprimat pe care se scrie numele candidaților la o alegere și prin care alegătorii își exercită dreptul de vot.

bulevárd, *bulevarde*, s.n. Arteră urbană de mare circulație, de obicei plantată pe margini cu arbori.

bulevardiér, -ă, *bulevardieri, -e*, adj. De bulevard; (fig.; despre spectacole) amuzant, ușor; superficial, de mică valoare.

bulféu, *bulfeie*, s.n. Fiecare dintre cele două speteze care leagă partea de sus a jugului cu partea de jos.

bulgár, -ă, *bulgari, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la Bulgaria; (substantivat, f.) limba vorbită în Bulgaria. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Bulgariei.

búlgăr s.m. v. **bulgăre.**

búlgăre, *bulgări*, s.m. Bucată compactă de pămînt (sau de alt material). Var.: **búlgăr** s.m.

bulgărésc, -eáscă, *bulgărești*, adj. Bulgar **(1).**

bulgăroáică, *bulgăroaice*, s.f. Femeie care face parte din poporul bulgar.

bulibáșă, *bulibași*, s.m. Conducător al unei cete de țigani nomazi.

bulín, *buline*, s.n. **1.** Capsulă în care se închid prafurile luate ca medicament. **2.** Bucățică rotundă de hîrtie cu care se lipesc plicuri, dosare etc. **3.** (Mai ales la pl.) Desen rotund imprimat pe o țesătură. Var.: **bulínă** s.f.

bulínă s.f. v. **bulin.**

bulión s.n. **1.** Pastă sau zeamă de pătlăgele roșii conservată. **2.** Mediu lichid pentru culturi de microorganisme.

bulón, *buloane*, s.n. Tijă (cu cap) folosită la asamblări.

bulúc adv. Cu grămada, unul peste altul, înghesuindu-se.

bulumác, *bulumaci*, s.m. Stîlp de lemn.

bulz, *bulzi*, s.m. Bulgăre, cocoloș (de mămăligă).

bum interj. Cuvînt care exprimă zgomotul produs de o lovitură, de o detunătură de armă.

bumb, *bumbi*, s.m. (Pop.) Nasture.

bumbác, (1) s.m., **(2)** s.n. **1.** S.m. Plantă textilă, înaltă pînă la 130 cm, cultivată mai ales în țările cu climă caldă. **2.** S.n. Fibre textile obținute din puful de pe semințele de bumbac **(1)**; fir răsucit din aceste fibre, întrebuințat la țesut sau la cusut; țesătură din fire de bumbac **(2).**

bumbăcáriță, *bumbăcarițe*, s.f. Nume dat mai multor plante erbacee ale căror fructe sînt acoperite cu peri lungi.

bumbăcél s.n. Ață de bumbac mercerizat, folosită la broderii.

bumeráng, *bumeranguri*, s.n. Armă din lemn curbat, folosită de indigenii din Australia, care revine la locul de unde a fost aruncată, dacă n-a atins ținta.

bun, -ă, (1—5) *buni, -e*, adj., s.m. și f., **(6)** *bunuri*, s.n., **(7)** adv. **1.** Adj. Care are însușiri pozitive; care se poartă bine cu alții; care își îndeplinește în mod corespunzător obligațiile; corect, cuviincios; (despre copii) cuminte, ascultător; *poamă bună* = om de nimic, ticălos; *bun de gură* = vorbăreț, limbut; *bun-simț* = mod logic de gîndire, de apreciere; *bună-cuviință* = purtare cuviincioasă; *bună-credință* = sinceritate, onestitate. **2.** Adj. Corespunzător sau potrivit scopului, folositor; plăcut; *bun-gust* = gust estetic fin, rafinat. **3.** Adj. Veritabil, autentic; *cu bună-știință* = cu conștiință și responsabilitate. **4.** Adj. Mare, zdravăn; întreg, deplin; *în bună parte* = în mare măsură; *văr bun* = văr primar; *frați buni* = frați de la același tată și aceeași mamă. **5.** S.m. și f. (Pop.) Bunic, bunică. **6.** S.n. Ceea ce este util societății sau indivizilor, pentru a le asigura bunăstarea; avere, bogăție; element al patrimoniului unei persoane (care poate consta dintr-un lucru sau dintr-un drept). **7.** Adv. Bine, da, așa.

bunavestíre s.f. Sărbătoare creștină închinată vestirii nașterii lui Hristos.

bunăoáră adv. De exemplu, cum ar fi...

bunăstáre s.f. Situație materială bună, prosperă.

bunătáte, (3) *bunătăți*, s.f. **1.** Însușirea de a fi bun. **2.** Faptă bună, binefacere. **3.** Mîncare bună; lucru de calitate bună.

bunăvóie s.f. *De bunăvoie* = nesilit de nimeni.

bunăvoínță s.f. **1.** Purtare, atitudine binevoitoare. **2.** Tragere de inimă, rîvnă, zel.

búncăr, *buncăre*, s.n. **1.** Siloz de dimensiuni reduse, pentru materiale granulare. **2.** Mic adăpost militar blindat.

búndă, *bunde,* s.f. Haină bărbătească lungă și largă, îmblănită; cojocel scurt, fără mîneci, pentru femei și bărbați.

bungalóv, *bungalovuri,* s.n. Locuință de lemn sau din împletitură de trestie, fără etaj, înconjurată de vegetație.

bungét, *bungeturi,* s.n. Pădure deasă.

buníc, *bunici,* s.m. Tatăl tatălui sau al mamei; (la pl.) părinții părinților; (p. ext.) strămoși.

bunícă, *bunici,* s.f. Mama tatălui sau a mamei.

burá, pers. 3 *burează,* vb. I. Intr. A ploua cu picături mărunte și dese.

burátic, *buratici,* s.m. Brotăcel.

búră s.f. Ploaie măruntă și deasă.

burdúf, *burdufuri,* s.n. **1.** Sac făcut din piele netăbăcită sau din stomac (de oaie, de capră), în care se păstrează sau se transportă brînză, făină, apă etc. **2.** Sac făcut din stomacul viţelor sau din piele de miel ori de ied în care se înmagazinează aerul la cimpoi, la armonică etc. **3.** Învelitoare de piele pentru picioare la trăsurile descoperite. **4.** Perete pliant, așezat pe laturile pasajului dintre vagoanele de cale ferată.

burduhănós, -oásă, *burduhănoși, -oase,* adj. (Fam.) Cu burtă mare.

burduşí, *burduşesc,* vb. IV. **1.** Tr. A umple tare, a ticsi. **2.** Refl. (Despre tencuieli, placaje etc.) A se scoroji, a se coşcovi. **3.** Tr. (Fig.; fam.) A bate zdravăn pe cineva.

burét s.n. Fir gros și neregulat de mătase naturală; țesătură făcută din acest fir sau din fire noduroase de bumbac.

buréte, *bureți,* s.m. **1.** Nume dat unor specii de ciuperci. **2.** *Burete de mare* = animal nevertebrat, cu scheletul format dintr-o rețea de fibre elastice, care trăiește în colonii, fixat pe stîncile submarine; obiect făcut din scheletul acestui animal (sau din cauciuc etc.), servind ca obiect de toaletă, la șters tabla etc.

burg, *burguri,* s.n. Cetate medievală fortificată; (p. ext.) oraș vechi.

burghéz, -ă, *burghezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la burghezie, propriu burgheziei; care face parte din burghezie. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din burghezie; *mic-burghez* = persoană care face parte din mica burghezie; (fig.) persoană cu vederi înguste.

burghezíe, *burghezii,* s.f. Clasă socială dominantă în orînduirea capitalistă, care stăpînește principalele mijloace de producție, exploatează munca salariată și deține puterea de stat; *mica burghezie* = categorie socială intermediară între burghezie și proletariat, formată, în cea mai mare parte, din micii producători și micii comercianți.

burghíu, *burghie,* s.n. Unealtă de oțel de forma unei tije cu muchii ascuțite, cu care se pot face găuri cilindrice într-un material solid.

buríc, *burice,* s.n. Cicatrice rămasă pe mijlocul abdomenului, după tăierea cordonului ombilical.

burlác, *burlaci,* s.m. Bărbat necăsătorit.

burlán, *burlane,* s.n. Tub de tablă prin care se scurge apa de ploaie de pe acoperiș; tub de tinichea sau de olane prin care trece fumul din sobă în coș; tub de fontă, de oțel etc., cu diverse utilizări în exploatările miniere.

burlésc, -ă, *burlești,* adj., s.f. **1.** Adj. De un comic exagerat. **2.** S.f. Compoziție muzicală de mici proporții, cu caracter umoristic.

burlét, *burleturi,* s.n. Șnur gros din bumbac, cauciuc etc. care se pune la uși și la ferestre pentru a împiedica pătrunderea frigului.

burniță, pers. 3 *burnițează,* vb. I. Intr. A bura.

búrniță, *burnițe,* s.f. Bură.

búrsă[1], *burse,* s.f. Ajutor bănesc sau întreținere gratuită acordată (de stat) unui elev sau unui student.

búrsă[2], *burse,* s.f. Instituție (și piață) capitalistă unde se negociază hîrtii de valoare și valute străine sau unde se desfășoară tranzacții de mărfuri; *bursă neagră* = comerț clandestin.

bursiér, -ă, *bursieri, -e,* s.m. și f. Elev sau student care beneficiază de o bursă[1].

bursúc, *bursuci,* s.m. Viezure.

búrtă, *burți,* s.f. (Pop.) Abdomen, pîntece.

burtós, -oásă, *burtoși, -oase,* adj. Cu burtă mare.

buruiánă, *buruieni,* s.f. Nume dat plantelor erbacee necultivate (care dăunează culturilor agricole).

buruienós, -oásă, *buruienoși, -oase,* adj. (Despre terenuri) Năpădit de buruieni.

burzuluí, *burzuluiesc,* vb. IV. Refl. A se supăra; a se răsti la cineva; (fig., despre vreme) a se schimba în rău.

busculádă, *busculade,* s.f. Înghesuială, învălmășeală.

busólă, *busole,* s.f. Instrument alcătuit dintr-un cadran și un ac magnetic care, lăsat liber, se așază pe direcția nord-sud.

bust, *busturi,* s.n. Partea superioară a corpului omenesc; sculptură care reprezintă numai această parte a corpului.

busuióc, -oácă, *busuioci, -oace,* s.m., adj. **1.** S.m. Plantă erbacee de grădină, cu flori albe sau trandafirii plăcut mirositoare. **2.** Adj. Cu aromă și miros de busuioc **(1)**; (substantivat, f.) varietate de viță de vie; *pere busuioace* = varietate de pere văratice.

buși[1] s.m. pl. *De-a bușilea* = tîrîndu-se pe brînci.

bușí[2], *bușesc,* vb. IV. Tr. A lovi cu pumnul; a îmbrînci, a trînti.

bușón, *bușoane,* s.n. **1.** Dop (cu ghivent). **2.** Piesă cilindrică de porțelan, care conține firul fuzibil al unei siguranțe electrice.

bușteán, *bușteni,* s.m. Trunchi de copac tăiat și curățat de crengi.

bușumá, *bușumez,* vb. I. Tr. A freca un cal cu un șomoiog de paie.

but[1], *buturi,* s.n. Coapsă a animalelor rumegătoare; bucată de carne din această parte a corpului, servind ca aliment.

but[2], *buturi,* s.n. Fiecare dintre stîlpii din terenul de țintă la jocul de rugbi.

butádă, *butade,* s.f. Vorbă de spirit (de obicei ironică).

bután s.n. Gaz incolor extras din gazele de sondă și care, lichefiat, constituie componentul principal al aragazului.

butáș, *butași,* s.m. Porțiune de ramură tînără, de viță de vie, de rădăcină etc. detașată de planta-mamă și sădită pentru a forma o plantă nouă.

butășí, *butășesc,* vb. IV. Tr. A înmulți o plantă prin butășire.

búte, *buți,* s.f. Butoi.

butélcă, *butelci,* s.f. (Reg.) Sticlă pentru lichide; damigeană mică.

butélie, *butelii,* s.f. Vas de sticlă, de metal sau de material plastic folosit pentru depozitarea și transportarea unor materiale fluide, granulare sau pulverulente; *butelie de Leyda* = condensator electric alcătuit dintr-un vas cilindric, de capacitate mică, cu armături metalice.

butíric adj. *Acid butiric* = acid organic care se găsește în grăsimile animale, mai ales în unt.

butói, *butoaie,* s.n. Vas de lemn făcut din doage, mai larg la mijloc decît la capete, folosit pentru păstrarea lichidelor, murăturilor etc.

butón, (1) *butoane,* s.n., **(2)** *butoni,* s.m. **1.** S.n. Mică piesă care, prin apăsare sau învîrtire, transmite comanda pentru o acționare mecanică sau electrică. **2.** S.m. Un fel de nasture mobil, de metal, sidef etc., cu care se încheie manșetele cămășilor.

butoniéră, *butoniere,* s.f. Mică tăietură într-un obiect de îmbrăcăminte sau de rufărie, cu marginile întărite, prin care se trece un nasture sau un buton; (p. ext.) parte a reverului unei haine, unde se înfige o floare, o insignă etc.

butúc, *butuci,* s.m. **1.** Bucată dintr-un trunchi gros de copac tăiat. **2.** Partea de jos, mai groasă, a tulpinii viței de vie. **3.** Partea centrală a unei roți, în care se montează spițele. **4.** Bucată groasă de lemn prevăzută cu găuri, în care se băgau odinioară mîinile, picioarele sau gîtul arestaților.

butucănós, -oásă, *butucănoși, -oase,* adj. Grosolan; necioplit.

buturúgă, *buturugi,* s.f. Rădăcină cu o parte din trunchiul, tăiat, al unui arbore; bucată de lemn, groasă și noduroasă.

buzát, -ă, *buzați, -te,* adj. Cu buze mari și groase.

búză, *buze,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două părți cărnoase care mărginesc gura; *buză de iepure* = buză ușor despicată, constituind o anomalie congenitală. **2.** Marginea unui vas. **3.** Marginea unei răni. **4.** Ascuțișul unor instrumente de tăiat.

buzdugán, *buzdugane,* s.n. Măciucă sau ghioagă de fier, folosită odinioară ca armă de luptă sau ca semn al puterii domnești.

búzna adv. *A da buzna* = a intra undeva repede și pe neașteptate, a se repezi să intre (sau să iasă).

buzunár, *buzunare,* s.n. Un fel de săculeț aplicat la haine, în care se țin lucruri mărunte; *bani de buzunar* = sumă mică de bani, pentru cheltuieli mărunte; *dicționar de buzunar* = dicționar de format mic.

buzunărí, *buzunăresc,* vb. IV. Tr. A fura cuiva ceva din buzunar.

C

c s.m. invar. A cincea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ca¹ adv. **1.** La fel cu, ca și. **2.** Decît: *mai mare ca acesta.* **3.** În calitate de..., fiind... **4.** În ce privește...: *ca mărime, haina se potrivește.* **5.** De exemplu, precum: *pietre prețioase ca diamantul, smaraldul, rubinul.*

ca² conj. (Urmat de „să") Introduce propoziții subordonate: *ți-am făgăduit aceasta ca să te împac.*

cabalín, -ă, *cabalini, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. (La pl.) Denumire generică dată cailor. **2.** Adj. Care aparține cailor, privitor la cai.

cabalistic, -ă, *cabalistici, -e,* adj. Misterios, tainic; obscur.

cabánă, *cabane,* s.f. Clădire (la munte) pentru adăpostirea turiștilor, vînătorilor etc.

cabaniér, -ă, *cabanieri, -e,* s.m. și f. Administrator al unei cabane.

cabanós, *cabanoși,* s.m. Cîrnăcior subțire, preparat din carne de vită și de porc.

cabarét, *cabarete,* s.n. Local de petrecere, cu dans și program de varietăți.

cabernét s.n. Soi de viță de vie; vin roșu produs din acest soi de viță.

cabestán, *cabestane,* s.n. Aparat de ridicat sau de deplasat sarcini pe distanțe relativ scurte, prin tracțiune cu ajutorul unui cablu sau al unui lanț, utilizat pe nave, autovehicule grele etc.

cabínă, *cabine,* s.f. **1.** Cameră sau încăpere mică, amenajată într-o clădire sau într-un vehicul, cu destinații speciale: *cabină de ascensor; cabină telefonică.* **2.** Mică încăpere la bordul unui vas.

cabinét, *cabinete,* s.n. **1.** Încăpere destinată exercitării unei profesiuni; biroul unei persoane cu muncă de răspundere. **2.** Serviciu destinat unor studii și consultații de specialitate: *cabinet medical; cabinet tehnic; cabinet de partid.* **3.** (În unele țări) Guvern, consiliu de miniștri.

cablográmă, *cablograme,* s.f. Telegramă transmisă prin cablu submarin.

cáblu, *cabluri,* s.n. **1.** Mănunchi de fire vegetale (textile) sau metalice răsucite, folosit la tracțiune sau la ridicat greutăți. **2.** Conductă electrică formată din mai multe fire metalice îmbrăcate într-un înveliș etanș, izolator.

cabotáj, *cabotaje,* s.n. Navigație comercială de-a lungul coastei mărilor.

cabotín, -ă, *cabotini, -e,* s.m. și f. Actor (sau actriță) fără talent; (p. ext.) persoană care urmărește succese ușoare.

cabrá, *cabrez,* vb. I. Intr. (Mai ales despre cai) A se ridica pe picioarele de dinapoi; (despre avioane) a se ridica brusc cu partea anterioară.

cabráj, *cabraje,* s.n. Acțiunea de a cabra.

cabriolétă, *cabriolete,* s.f. Trăsurică ușoară, cu două roți.

cacáo s.f. Produs sub formă de pulbere obținut prin măcinare din semințele arborelui de cacao, servind la prepararea ciocolatei sau a unor băuturi hrănitoare; băutură preparată din acest produs; *unt* (sau *ulei) de cacao* = substanță grasă extrasă din pulberea de cacao și folosită la fabricarea ciocolatei, în cosmetică, în industria farmaceutică etc.

cacealmá, *cacealmale,* s.f. (La jocul de cărți) Inducerea în eroare a adversarului, lăsîndu-i impresia că ai cărți mai bune decît el.

cacofoníe, *cacofonii,* s.f. Asociație neplăcută de sunete.

cactacée s.f. pl. Familie de plante exotice cu tulpinile cărnoase și cu frunzele în formă de țepi.

cáctus, *cactuși,* s.m. Nume dat mai multor specii de plante din familia cactaceelor.

cadástru s.n. Ansamblul lucrărilor tehnice pentru stabilirea suprafețelor funciare; evidența proprietăților funciare.

cadavéric, -ă, *cadaverici, -e,* adj. De cadavru; ca de cadavru.

cadávru, *cadavre,* s.n. Corpul unui om sau al unui animal mort.

cádă, *căzi,* s.f. **1.** Vas mare pentru îmbăiat. **2.** Recipient mare, din lemn, metal, beton etc. pentru lichide necesare în unele operații tehnologice. **3.** Zăcătoare **(1).**

cadențát, -ă, *cadențați, -te,* adj. Executat în cadență, ritmic.

cadénță, *cadențe,* s.f. **1.** Repetare ritmică a unei mișcări; frecvență; viteză de repetare a unui fenomen. **2.** Succesiune ritmică a unor unități poetice sau muzicale.

cadíu, *cadii,* s.m. Judecător musulman.

cadînă, *cadîne,* s.f. Sclavă dintr-un harem.

cádmiu s.n. Metal alb-argintiu, folosit, sub formă de aliaje, în tehnică, în reactoarele nucleare etc.

cadóu, *cadouri,* s.n. Dar[2] **(1).**

cadrá, pers. 3 *cadrează,* vb. I. Intr. A se potrivi, a corespunde.

cadrán, *cadrane,* s.n. **1.** (La instrumentele de măsură) Suprafaţă (circulară) cu anumite diviziuni, pe care se poate urmări deplasarea unui ac indicator. **2.** Fiecare dintre cele patru unghiuri drepte formate de semiaxele unui sistem de coordonate rectangulare.

cádră s.f. v. **cadru.**

cadríl, *cadriluri,* s.n. Dans cu mişcare lentă, în cursul căruia partenerii se schimbă între ei.

cadrilát, -ă, *cadrilaţi, -te,* adj. (Despre ţesături) Cu desene în formă de carouri.

cádru, *cadre,* s.n. **1.** Ramă pentru tablouri sau fotografii; tablou, fotografie înrămate. **2.** Pervaz al unei uşi sau ferestre. **3.** (Fig.) Mediu, ambianţă. **4.** (Fig.) Limitele unei probleme sau acţiuni. **5.** Schelet din bare de lemn, de metal sau de beton armat, întrebuinţat în construcţii. **6.** (La pl.) Efectiv al oamenilor muncii dintr-o întreprindere, instituţie sau organizaţie; (rar la sg.) persoană din acest efectiv. **7.** Spaţiu în limitele căruia e cuprinsă o imagine pe o peliculă cinematografică. Var.: **cádră** s.f.

cadúc, -ă, *caduci, -e,* adj. Şubred, pieritor; (despre frunze, flori) care cade (în fiecare an) de timpuriu; (despre acte juridice) care nu mai are putere legală.

caducéu, *caducee,* s.n. Sceptrul zeului grec Hermes, reprezentat printr-un baston cu două aripioare în vîrf şi înconjurat de doi şerpi.

cafeá, *cafele,* s.f. Sămînţa arborelui de cafea; băutură preparată din această sămînţă (sau dintr-un surogat).

cafegíu, *cafegii,* s.m. (Fam.) Băutor pasionat de cafea.

cafeínă s.f. Alcaloid extras din cafea sau din ceai, cu întrebuinţări în medicină; cofeină.

cafencá, *cafenele,* s.f. Local public în care se consumă cafea, ceai, băuturi alcoolice etc.

cafeníu, -íe, *cafenii,* adj. De culoarea cafelei prăjite.

caftán, *caftane,* s.n. Manta lungă pe care o purtau în trecut domnitorii şi boierii români.

cáhlă, *cahle,* s.f. Placă de teracotă sau de faianţă folosită la construcţia sobelor sau a şemineelor.

caiá, *caiale,* s.f. Cui pentru potcoave.

caiác, *caiace,* s.n. **1.** Ambarcaţie de sport condusă cu ajutorul unei padele. **2.** Sport practicat cu această ambarcaţie.

caiáfă, *caiafe,* s.f. Persoană făţarnică; *a trimite pe cineva de la Ana la Caiafa* = a purta pe cineva cu vorba.

caic, *caice,* s.n. **1.** Ambarcaţie îngustă cu două catarge. **2.** Luntre uşoară, îngustă şi lungă.

cáier, *caiere,* s.n. Mănunchi de lînă, de in, de cînepă etc., care se pune în furcă pentru a fi tors.

caiét, *caiete,* s.n. Fascicul din foi de hîrtie legate sau broşate, folosit la scris.

caimác, *caimacuri,* s.n. **1.** Pojghiţă care se formează la suprafaţa laptelui fiert. **2.** Spumă care apare la suprafaţa cafelei în urma fierberii.

caimacám, *caimacami,* s.m. (În trecut, în Ţara Românească şi în Moldova) Locţiitor al domnului.

caimán, *caimani,* s.m. Specie de crocodil din America Centrală şi de Sud.

cainozóic s.n. Neozoic.

caís, *caişi,* s.m. Pom fructifer cu coroana piramidală şi flori albe cu nuanţe roz.

caísă, *caise,* s.f. Fructul caisului, de culoare galbenă-portocalie.

cal, *cai,* s.m. **1.** Animal domestic erbivor, cu copita nedespicată, folosit la călărie şi la tracţiune; *cal de bătaie* = persoană hărţuită, muncită de toţi; (tehn.) *cal-putere* = unitate de măsură a puterii egală cu 75 de kilogrammetri pe secundă. **2.** Aparat de gimnastică pentru sărituri. **3.** Piesă la jocul de şah.

calá, *calez,* vb. I. Tr. A regla (a fixa orizontal) suportul unui aparat topografic de vizare.

calabalíc, *calabalîcuri,* s.n. Obiecte felurite în dezordine; bagaje, catrafuse.

calafát s.n. Cîlţi sau cîrpe destrămate îmbibate cu catran, folosite pentru etanşarea punţilor şi bordajelor de lemn ale navelor.

calaicán s.n. Sulfat feros întrebuinţat ca dezinfectant sau colorant.

calambúr, *calambururi,* s.n. Joc de cuvinte bazat pe asemănarea formală a unor cuvinte deosebite ca sens.

calamínă s.f. Reziduu provenit din arderea combustibilului într-un motor cu ardere internă, care poate provoca perturbaţii în funcţionarea motorului.

calamitáte, *calamităţi,* s.f. Dezastru care loveşte o colectivitate (ex. inundaţii, molime, cutremure etc.).

calandrá, *calandrez,* vb. I. Tr. A trece un material printr-un calandru **(1)** în vederea subţierii, netezirii etc. acestuia.

calándru, *calandre,* s.n. **1.** Maşină de lucru cu mai mulţi cilindri rotitori, printre care trece forţat un material pentru a fi calandrat. **2.** (Tipogr.) Presă pentru imprimare în relief.

calapód, *calapoade,* s.n. Piesă de lemn întrebuinţată la confecţionarea încălţămintei sau la menţinerea formei acesteia; formă de lemn pe care se întind căciulile sau pălăriile.

cálă[1], *cale,* s.f. **1.** Încăpere sub puntea unei nave, în care se depozitează încărcătura. **2.** Platformă uşor înclinată pe care se construiesc sau se repară nave. **3.** Piesă care se aşază în faţa roţii unui vehicul pentru a-l imobiliza.

cálă[2], *cale,* s.f. Plantă decorativă cu flori mari albe, răsucite în formă de cornet.

calc, *calcuri,* s.n. **1.** *Hîrtie de calc* = hîrtie translucidă folosită la executarea desenelor în tuş şi la transpunerea lor pe ozalid. **2.** Atribuirea de sensuri noi, după model străin, unor cuvinte existente în limbă; formarea unor cuvinte noi

prin traducerea din altă limbă a elementelor componente ale acestora.

calcán[1], *calcane*, s.n. Perete exterior al unei clădiri, fără uşi sau ferestre (acoperit de un zid asemănător al clădirii vecine).

calcán[2], *calcani*, s.m. Peşte de mare cu corpul turtit lateral şi cu ochii pe partea stîngă a capului.

calcanéu, *calcanee*, s.n. Unul dintre oasele care formează călcîiul.

calcár, *calcare*, s.n. Rocă sedimentară formată din carbonat de calciu. Accentuat şi *cálcar.*

calcarós, -oásă, *calcaroşi, -oase*, adj. Care conţine calcar.

calcedónie s.f. Varietate de silice, folosită ca piatră semipreţioasă.

calchiá, *calchiez*, vb. I. Tr. **1.** A copia un desen sau o schiţă pe hîrtie de calc. **2.** A forma cuvinte sau expresii noi prin procedeul calcului **(2).**

calcifiá vb. I. v. **calcifica.**

calcificá, pers. 3 *calcífică*, vb. I. Refl. (Despre ţesuturi) A se întări prin depunere de săruri de calciu. Var.: **calcifiá** vb. I.

calciná, *calcinez*, vb. I. Tr. A încălzi un material la o temperatură înaltă, în scopul eliminării apei, arderii substanţelor organice etc.

calcio-vécchio s.n. Gen de tencuială ornamentală cu suprafaţa zgrunţuroasă.

calcít s.n. Carbonat natural de calciu, care alcătuieşte calcarul, marmura etc.

cálciu s.n. Metal alb-argintiu, foarte răspîndit în natură sub formă de combinaţii, avînd multiple utilizări în construcţii, în industrie etc.

calcopirítă s.f. Sulfură naturală de cupru şi fier.

cálcul, (1, 2) *calcule*, s.n., **(3)** *calculi*, s.m. **1.** S.n. Ansamblu de operaţii matematice făcute cu scopul de a găsi valorile unor mărimi. **2.** S.n. Plan, combinaţie, socoteală. **3.** S.m. Concreţiune, asemănătoare cu o pietricică, formată accidental în anumite organe interne ale omului.

calculá, *calculez*, vb. I. Tr. A face un calcul; a evalua.

calculát, -ă, *calculaţi, -te*, adj. (Despre persoane) Chibzuit, socotit.

calculatór, *calculatoare*, s.n. **1.** Tabel care cuprinde rezultatele unor calcule, folosit în operaţiile matematice. **2.** Instalaţie sau aparat cu care se efectuează automat operaţii matematice şi logice: *calculator electronic.*

calculáţie, *calculaţii*, s.f. Faptul de a calcula; ansamblu de calcule făcute în scopul determinării unor indicatori.

calculóză, *calculoze*, s.f. Litiază.

cald, -ă, *calzi, -de*, adj. **1.** Care se află la o temperatură relativ ridicată faţă de mediul ambiant sau corpul omenesc. **2.** Fierbinte, încins. **3.** Călduros.

caldarím, *caldarîmuri*, s.n. Pavaj executat din bolovani; drum pavat sau asfaltat.

cále, *căi*, s.f. Drum; *din cale-afară* = peste măsură; *a fi pe cale de...* = a fi gata să...; (anat.) *căile respiratorii* = aparatul respirator. **2.** (Fig.) Direcţie, linie luată de o dezvoltare, de o mişcare; metodă, mijloc: *pe calea tratativelor.*

calcáşcă, *caleşti*, s.f. Trăsură elegantă, pe arcuri foarte flexibile.

caleidoscóp, *caleidoscoape*, s.n. Dispozitiv alcătuit dintr-un tub cu mai multe oglinzi, cu ajutorul cărora se formează diferite imagini simetrice ale unor corpuri mici, colorate, din interior.

calendár, *calendare*, s.n. **1.** Sistem de împărţire a timpului în ani, luni şi zile. **2.** Indicator (carte, agendă) al succesiunii lunilor, săptămînilor şi zilelor unui an.

calendarístic, -ă, *calendaristici, -e*, adj. Privitor la calendar, conform calendarului; *an calendaristic* = an socotit de la 1 ianuarie pînă la 31 decembrie.

caléndc s.f. pl. Numele primei zile a fiecărei luni la romani; *la calendele greceşti* = niciodată (grecii neavînd „calende").

cálfă, *calfe*, s.f. (În trecut) Lucrător care după perioada de ucenicie era obligat să mai lucreze un timp la patronul său.

calibrá, *calibrez*, vb. I. Tr. A prelucra un obiect pentru a obţine forma şi dimensiunile prescrise.

calíbru, *calibre*, s.n. **1.** Diametrul interior al unui orificiu circular (ex. al ţevii unei arme). **2.** Instrument cu care se verifică dimensiunile unei piese. **3.** (Fig.) Mărime, proporţie, calitate.

calíc, -ă, *calici, -e*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Foarte sărac; cerşetor. **2.** (Înv.) Infirm.

calicí, *calicesc*, vb. IV. Intr. A deveni calic **(1).**

calicíe s.f. **1.** Sărăcie extremă. **2.** Zgîrcenie.

calicíme s.f. Mulţime de oameni săraci.

calíciu, *calicii*, s.n. Învelişul extern al florilor, alcătuit din sepale.

calíf, *califi*, s.m. Titlu dat şefilor religioşi şi politici la musulmani.

califát, *califate*, s.n. **1.** (Înv.) Formă de stat în teritoriile stăpînite de arabi. **2.** Demnitatea de calif.

calificá, *calific*, vb. I. **1.** Refl. şi tr. A dobîndi (sau a ajuta să dobîndească) un nivel corespunzător de pregătire într-o specialitate. **2.** Refl. A obţine dreptul de a participa la o etapă superioară într-o competiţie sportivă, culturală etc. **3.** Tr. A caracteriza pe cineva sau ceva, a-i atribui o calitate.

calificáre, *calificări*, s.f. Acţiunea de *a (se) califica;* pregătire profesională, teoretică şi practică într-un anumit domeniu.

calificát, -ă, *calificaţi, -te*, adj. **1.** Care are pregătirea profesională corespunzătoare. **2.** (Despre infracţiuni) Săvîrşit în anumite condiţii, bine precizate.

calificatív, -ă, *calificativi, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care califică: *adjectiv calificativ.* **2.** S.n. Termen folosit pentru a caracteriza o persoană sau un lucru; (în unele ţări) sistem de notare (cu „bine", „suficient" etc.) a elevilor şi studenţilor.

califórniu s.n. Element chimic radioactiv transuranic.

caligráf, -ă, *caligrafi, -e*, s.m. şi f. Persoană care se ocupa în trecut cu copierea artistică de cărţi şi manuscrise.

caligráfic, -ă, *caligrafici, -e,* adj. (Despre scris) Citeț, frumos.

caligrafíe s.f. Deprinderea de a scrie frumos; fel de a scrie al cuiva.

calitáte, *calități,* s.f. **1.** Totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte lucruri; însușire (în special bună) a unei persoane sau a unui lucru. **2.** Titlu, situație care conferă un drept.

calitatív, -ă, *calitativi, -e,* adj. Privitor la calitate.

calm, -ă, *calmi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre natură) În stare de liniște deplină; (despre oameni) liniștit, potolit. **2.** S.n. Stare de liniște deplină; lipsă de frămîntări; stăpînire de sine; sînge rece.

calmá, *calmez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) liniști, a (se) potoli.

calmánt, -ă, *calmanți, -te,* adj., s.n. (Medicament) care calmează durerile.

calomél s.n. Clorură mercuroasă, cu întrebuințări în medicină.

calomniá, *calomniez,* vb. I. Tr. A vorbi de rău, a defăima.

calomniatór, -oáre, *calomniatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care calomniază.

calomníe, *calomnii,* s.f. Afirmație mincinoasă, făcută cu scopul de a atinge onoarea sau reputația cuiva.

calóric, -ă, *calorici, -e,* adj. Referitor la căldură.

caloríe, *calorii,* s.f. Unitate de măsură a energiei termice, egală cu căldura necesară pentru a ridica temperatura unui gram de apă distilată de la 19,5 la 20,5° C.

calorifér, *calorifere,* s.n. Instalație pentru încălzirea centrală (cu aburi, apă, aer) a unei clădiri; (p. restr.) radiator al unei astfel de instalații.

calorífic, -ă, *calorifici, -e,* adj. Care produce sau transportă căldură.

calorifúg, -ă, *calorifugi, -e,* adj. Rău conducător de căldură.

calorigén, -ă, *calorigeni, -e,* adj. Care produce căldură.

calorimetríe s.f. Parte a fizicii care se ocupă cu metodele de măsurare a fluxurilor de căldură.

calorimétru, *calorimetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea cantității de căldură emanată sau absorbită de un corp.

calótă, *calote,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două porțiuni obținute prin secționarea unei sfere cu un plan. **2.** Partea de deasupra a unei pălării, care acoperă capul. **3.** *Calotă glaciară* = masă de gheață care acoperă regiunile polare. **4.** *Calotă craniană* = partea superioară a cutiei craniene.

caltabóș, *caltaboși,* s.m. Un fel de cîrnat făcut din măruntaie de porc, cu orez și ingrediente.

calúp, *calupuri,* s.n. **1.** Calapod, tipar (în cărămidărie, olărie etc.). **2.** Bucată de material (săpun, gheață etc.) de formă paralelipipedică.

calvár, *calvaruri,* s.n. Chin, suferință îndelungată.

calvín, -ă, *calvini, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la calvinism. **2.** S.m. și f. Adept al calvinismului.

calvinísm s.n. Sistem teologic protestant, întemeiat în sec. XVI de Calvin.

calvíție s.f. Chelie, pleșuvie.

cam adv. Aproximativ, aproape; oarecum, întrucîtva.

camarád, -ă, *camarazi, -de,* s.m. și f. Coleg; prieten.

camarílă, *camarile,* s.f. Grup de favoriți ai unui suveran, care influențează în interesul lor personal politica statului.

cámă, *came,* s.f. Proeminență pe suprafața unui ax sau a unui disc, care servește la deplasarea periodică a unui organ.

cámătă, *camete,* s.f. Dobîndă excesivă încasată de cămătar.

cámbie, *cambii,* s.f. Document prin care cineva se obligă să plătească la un anumit termen o sumă de bani aceluia pe care documentul îl desemnează.

cámbiu s.n. Țesut vegetal care asigură creșterea în grosime a tulpinii și rădăcinii.

cambrián s.n. Prima perioadă a erei paleozoice.

cámbulă, *cambule,* s.f. Pește de mare cu corpul turtit, cu amîndoi ochii pe partea dreaptă.

cambúză, *cambuze,* s.f. Magazie de alimente pe o navă.

camée, *camee,* s.f. Piatră dură, sculptată în relief, servind ca podoabă.

cameleón, *cameleoni,* s.m. Reptilă din regiunile tropicale, care are proprietatea de a-și schimba culoarea pielii după cea a mediului înconjurător.

camélie, *camelii,* s.f. Plantă ornamentală cu flori mari, albe sau roșii.

cámeră, *camere,* s.f. **1.** Încăpere într-o clădire; *muzică de cameră* = compoziție muzicală pentru un mic număr de instrumente. **2.** Nume dat unor încăperi cu destinație specială: *cameră de lucru; cameră de comandă; cameră obscură* = încăpere întunecoasă în care se prelucrează materialul fotografic. **3.** *Cameră de ardere* (sau *de combustie*) = spațiu închis în care are loc arderea amestecului combustibil-aer la motoarele cu ardere internă. **4.** *Cameră de luat vederi* = aparat cu ajutorul căruia se obțin imaginile pe peliculă în procesul filmării. **5.** Tub toroidal de cauciuc umplut cu aer, care se așază înăuntrul anvelopei, pe roata unor vehicule; balon de cauciuc umplut cu aer, în interiorul anvelopei la unele mingi de sport. **6.** Denumire dată adunării legislative în unele țări.

camerístă, *cameriste,* s.f. (Ieșit din uz) Fată în casă.

camertón, *camertonuri,* s.n. Instrument format din unul sau mai multe tuburi sonore, folosit la acordarea instrumentelor muzicale.

cámfor s.n. Substanță volatilă, cu miros caracteristic, folosită în farmacie și la fabricarea celulozei.

cámgarn s.n. Stofă de calitate superioară, din fire netede de lînă, cu o țesătură specială.
camión, *camioane,* s.n. **1.** Autocamion. **2.** Vehicul cu tracțiune animală, folosit pentru transportul de mărfuri sau materiale.
camionáj, *camionaje,* s.n. Transport de mărfuri cu camionul.
camionétă, *camionete,* s.f. Autocamionetă.
campamént, *campamente,* s.n. Instalare temporară, în corturi, a unei unități militare, a unui grup de turiști etc.
campánie, *campanii,* s.f. **1.** Totalitatea operațiilor armate executate pe cîmpul de luptă, într-o anumită perioadă. **2.** Acțiune organizată în vederea realizării într-o anumită perioadă de timp a unor sarcini importante: *campanie agricolă.*
campanúlă, *campanule,* s.f. (Bot.) Clopoțel (2).
cámping, *campinguri,* s.n. Loc în care sînt instalate corturi sau căsuțe pentru turiști. Pr.: *chémping.*
campión, -oánă, *campioni, -oane,* s.m. și f. **1.** Persoană, echipă etc. care cucerește primul loc într-o competiție sportivă națională, internațională, mondială sau olimpică. **2.** (Fig.) Luptător de frunte pentru o cauză.
campionát, *campionate,* s.n. Competiție organizată pe o probă sau pe o ramură sportivă, prin care se stabilește cel mai bun sportiv sau cea mai bună echipă.
camuflá, *camuflez,* vb. I. Tr. și refl. **1.** A (se) ascunde vederii inamicului; (tr.) a acoperi o sursă de lumină. **2.** (Fig.) A (se) deghiza, a (se) ascunde.
camufláj, *camuflaje,* s.n. Faptul de a (se) camufla; material întrebuințat pentru camuflare.
canadián, -ă, *canadieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Canada, din Canada. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Canadei.
canadiánă, *canadiene,* s.f. Haină scurtă, de obicei impermeabilă.
canáf, *canafuri,* s.n. Ciucure.
canafás s.n. Pînză rară, foarte apretată, folosită ca furnitură la îmbrăcăminte.
canál, **(1)** *canaluri,* **(2, 3, 4)** *canale,* s.n. **1.** Albie artificială care leagă între ele două mări, două fluvii etc.; construcție hidrotehnică servind la irigări; curs de apă îndiguit; cale de circulație pe apă, ținînd loc de stradă, în unele orașe. **2.** Conductă prin care sînt transportate lichide. **3.** (Anat.) Formație organică în formă de tub prin care circulă diferite lichide în organismele animale: *canal lacrimal.* **4.** *Canal de transmisiune* = cale de transmitere unilaterală a programelor de radiodifuziune; *canal de televiziune* = canal de radiocomunicații destinat transmisiunii unui program de televiziune radiodifuzată.
canálie, *canalii,* s.f. Mișel, ticălos, nemernic.
canalizá, *canalizez,* vb. I. Tr. **1.** A îndrepta cursul unei ape pe un canal; (fig.) a dirija o acțiune într-o anumită direcție. **2.** A prevedea o localitate cu canale de scurgere.
canapeá, *canapele,* s.f. Mobilă cu spătar și cu brațe, de obicei capitonată, pe care se poate ședea și dormi.
canár, *canari,* s.m. Mică pasăre cîntătoare, cu pene galbene.
canát, *canaturi,* s.n. Fiecare dintre panourile mobile din care sînt alcătuite ușile, ferestrele etc.
canavá, *canavale,* s.f. Pînză rară formînd o împletitură cu pătrățele regulate, pe care se execută anumite broderii.
cánă, *căni,* s.f. Vas cu toartă folosit la băut sau la scos lichide dintr-un vas mai mare.
cancán, *cancanuri,* s.n. Vorbe răutăcioase la adresa cuiva.
cancelár, *cancelari,* s.m. Șeful guvernului în unele state.
cancelárie, *cancelarii,* s.f. Birou (serviciu) într-o instituție, destinat lucrărilor administrative.
cáncer s.n. Tumoare malignă caracterizată printr-o înmulțire rapidă a celulelor, cu distrugerea țesuturilor normale.
cancerigén, -ă, *cancerigeni, -e,* adj. Care poate provoca apariția cancerului.
canceróș, -oásă, *canceroși, -oase,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la cancer. **2.** S.m. și f. Bolnav de cancer.
canciόc, *canciocuri,* s.n. Unealtă, în formă de lingură tronconică, cu care se scoate mortarul din targă și se așază pe cărămizi.
cándel s.n. Zahăr cristalizat în prisme transparente.
candelábru, *candelabre,* s.n. Suport cu mai multe brațe, pentru lumînări sau becuri electrice.
cándelă, *candele,* s.f. **1.** Lampă cu ulei, care se aprinde la morminte sau la icoane. **2.** Unitate de măsură pentru intensitatea luminoasă.
candíd, -ă, *candizi, -de,* adj. Plin de candoare; nevinovat.
candidá, *candidez,* vb. I. Intr. **1.** A fi propus candidat (sau a-și pune candidatura) într-o alegere. **2.** A se prezenta la un concurs.
candidát, -ă, *candidați, -te,* s.m. și f. Persoană care candidează.
candidatúră, *candidaturi,* s.f. Faptul de a candida; calitatea de candidat.
candoáre s.f. Nevinovăție, curățenie morală.
caneá, *canele,* s.f. Cep cu robinet de scurgere, care servește pentru a scoate lichidul dintr-un vas.
canelúră, *caneluri,* s.f. Fiecare dintre șanțurile paralele executate pe suprafața unei piese, a unei coloane etc.
canevás, *canevasuri,* s.n. **1.** Schiță a unui desen. **2.** Rețea de linii trasate în vederea întocmirii unei hărți.
cánge, *căngi,* s.f. Prăjină de lemn cu cîrlig de fier la un capăt, cu care se apucă obiectele aflate la distanță.
cangrénă, *cangrene,* s.f. Putrezire a unei părți din țesuturile unui organism. Var.: **gangrénă** s.f.

cángur, *canguri,* s.m. Mamifer marsupial din Australia, cu coada lungă și cu picioarele anterioare scurte.

canibál, -ă, *canibali, -e,* s.m. și f. Antropofag; (fig.) om crud, feroce.

caniculár, -ă, *caniculari, -e,* adj. De caniculă; dogoritor.

canículă, *canicule,* s.f. Căldură mare specifică zilelor de vară.

caníde s.f. pl. Familie de mamifere carnivore, din care fac parte lupul, vulpea, șacalul etc.

canín, -ă, *canini, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Privitor la cîini, de cîine; *rasă canină.* **2.** S.m. Fiecare din cei patru dinți lungi și ascuțiți, aflați între incisivi și măsele.

canión, *canioane,* s.n. Vale adîncă și îngustă, cu versanți abrupți.

canístră, *canistre,* s.f. Bidon cu închidere etanșă, folosit la transportul benzinei, al laptelui etc.

canóe, *canoe,* s.f. Ambarcație ușoară, condusă cu ajutorul unei pagaie; sport practicat cu această ambarcație.

canón, *canoane,* s.n. **1.** Normă, regulă bisericească; pedeapsă dată pentru călcarea unei astfel de norme; (fig.) suferință, chin. **2.** Normă caracteristică artei anumitor epoci; (fig.) regulă formalistă. **3.** Compoziție muzicală în care două sau mai multe voci, intrînd succesiv, execută împreună aceeași melodie.

canonádă, *canonade,* s.f. Tragere de artilerie, executată de mai multe guri de foc într-un timp scurt.

canónic, *canonici,* s.m. Preot catolic care face parte din consiliul episcopal.

canoniéră, *canoniere,* s.f. Navă mică de luptă.

canotáj s.n. Nume dat sporturilor nautice care se practică în ambarcații cu vîsle.

canotór, -oáre, *canotori, -oare,* s.m. și f. Sportiv care practică canotajul.

cant, *canturi,* s.n. **1.** Muchie. **2.** Lamă îngustă de oțel montată pe marginile tălpii schiului.

cantalúp, *cantalupi,* s.m. Varietate de pepene galben cu coaja brăzdată în felii și cu miezul aromat.

cantarídă, *cantaride,* s.f. Insectă verde-aurie din care se extrage o substanță folosită în industria farmaceutică.

cantátă, *cantate,* s.f. Compoziție pentru voce, cor și orchestră, cu caracter solemn sau liric.

cantilénă, *cantilene,* s.f. Melodie sentimentală, într-o mișcare moderată.

cantínă, *cantine,* s.f. Local unde se servește masa studenților, elevilor, muncitorilor etc.

cantitáte, *cantități,* s.f. Ansamblul determinărilor exprimate prin număr, mărime, întindere, volum, durată etc.

cantitatív, -ă, *cantitativi, -e,* adj. Care se referă la cantitate.

cánto s.n. Muzică vocală.

cantón, *cantoane,* s.n. **1.** Clădire înzestrată cu utilajul necesar pentru supravegherea și întreținerea unei căi de comunicație. **2.** Subunitate a unei brigăzi silvice. **3.** Unitate teritorial-administrativă în unele țări.

cantoná, *cantonez,* vb. I. Intr. A se instala într-un cantonament.

cantonamént, *cantonamente,* s.n. **1.** Staționare temporară a unor trupe într-o localitate; locul unde se staționează. **2.** Loc în care se pregătesc sportivii pentru o competiție.

cantoniér, -ă, *cantonieri, -e,* s.m. și f. Persoană însărcinată cu paza și întreținerea unei căi de comunicație.

canțonétă, *canțonete,* s.f. Cîntec scurt (asemănător cîntecului popular italian).

cánură s.f. Nume dat firelor scurte de lînă rămase după dărăcit și folosite pentru țesături mai groase.

caolín s.n. Rocă argiloasă, de culoare albă sau ușor colorată, folosită în industria ceramicii, a hîrtiei etc.

cap[1], **(1, 2, 3, 5)** *capete,* s.n., **(4)** *capi,* s.m. **1** S.n. Extremitatea superioară a corpului omenesc sau cea anterioară la animale, unde se află creierul, principalele organe de simț și orificiul bucal. **2.** S.n. (P. ext.) Individ, om. **3.** S.n. (Fig.) Minte, gîndire, judecată. **4.** S.m. Căpetenie, șef, conducător. **5.** S.n. Extremitate, vîrf al unui obiect, al unui instrument etc.; partea extremă cu care începe (sau se sfîrșește) ceva; început, sfîrșit, capăt; *cap de pod* = porțiune de teren cucerită sau menținută pe teritoriul inamic, dincolo de un curs de apă; *capul coloanei* = începutul, fruntea coloanei; *cap de afiș* = primul nume dintr-o listă; *de la cap* = de la început; de la începutul rîndului; *capul mesei* = locul de onoare la o masă; *în cap* = (după un numeral) exact.

cap[2], *capuri,* s.n. Proeminență a uscatului, care înaintează în mare.

capábil, -ă, *capabili, -e,* adj. **1.** Care este în stare de a săvîrși ceva. **2.** Bine înzestrat, destoinic.

capác, *capace,* s.n. Acoperitoare care se pune deasupra deschizăturii unui vas, unei lăzi etc.

capacitáte, *capacități,* s.f. **1.** Volum al unui recipient. **2.** (Tehn.) Posibilitate pe care o are un corp sau un sistem de a acumula o cantitate dintr-o mărime. **3.** Posibilitatea, priceperea de a realiza ceva.

cápă, *cape,* s.f. Pelerină scurtă de blană sau de stofă.

cápăt, *capete,* s.n. Extremitate, limită a unui corp, a unei suprafețe etc.; început sau sfîrșit al unei perioade de timp, al unei acțiuni.

capcánă, *capcane,* s.f. Dispozitiv pentru prinderea unor animale; cursă.

capélă, *capele,* s.f. Biserică mică (într-un cimitir).

capélmaistru, *capelmaiștri,* s.m. Dirijor al unei orchestre mici; șef al unei fanfare militare.

cáperă, *capere,* s.f. Bobocul unui arbust mediteranean, folosit drept condiment.

cápie s.f. Boală a oilor, care se manifestă prin amețeli și mișcări dezordonate.

capilár, -ă, *capilari, -e,* adj. Subțire, îngust: *vas capilar* = vas sanguin microscopic; *tub capilar* = tub îngust în care se manifestă fenomenul de capilaritate.

capilaritáte s.f. Proprietate a lichidelor de a se ridica sau a coborî, de la sine, în tuburi capilare.

capișón, *capișoane,* s.n. Glugă, purtată de femei și de copii.

capitál[1], *capitaluri,* s.n. **1.** Valoare care prin exploatarea muncii salariate aduce plusvaloare. **2.** Sumă (mare) de bani investiți într-o afacere.

capitál[2], **-ă,** *capitali, -e,* adj. De primă importanță, fundamental; *reparații capitale* = reparații fundamentale (la o clădire, la o mașină etc.); *pedeapsă capitală* = pedeapsă cu moartea; *litere capitale* = litere majuscule.

capitálă, *capitale,* s.f. Oraș unde își au reședința organele supreme ale puterii de stat.

capitalism s.n. Orînduire socială bazată pe proprietatea privat-capitalistă asupra principalelor mijloace de producție și pe exploatarea muncii salariate și în care puterea politică este deținută de burghezie.

capitalíst, -ă, *capitaliști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține capitalismului, privitor la capitalism. **2.** S.m. și f. Persoană care posedă capital și își însușește plusvaloarea rezultată din exploatarea muncitorilor salariați.

capitălúță, *capitălute,* s.f. Literă de tipar majusculă avînd aceeași înălțime cu litera mică din același corp.

capitél, *capiteluri,* s.n. Partea superioară (ornamentată) a unei coloane sau a unui pilastru.

capítol, *capitole,* s.n. Fiecare dintre diviziunile mai mari ale unei lucrări științifice, literare etc.

capitoná, *capitonez,* vb. I. Tr. **1.** A aplica material de umplutură pe o mobilă, înainte de a fi tapisată. **2.** A căptuși o ușă cu un material izolator.

capítul, *capitule,* s.n. Inflorescență cu axul scurt, lățit, purtînd numeroase flori mici.

capitulá, *capitulez,* vb. I. Intr. (Despre armate sau țări) A înceta ostilitățile (în anumite condiții) și a depune armele; (p. ext.) a ceda în fața piedicilor sau a greutăților.

cápiu, -ie, *capii,* adj. (Despre oi) Bolnav de capie; (despre oameni) zăpăcit, năuc.

capîntórtură, *capîntorturi,* s.f. Pasăre mică, cenușie-brună, care își răsucește des capul.

capóc s.n. Fibre vegetale obținute din fructul unui arbore exotic și folosite ca umplutură la plăpumi, saltele etc.

capodóperă, *capodopere,* s.f. Operă artistică de valoare excepțională.

caporál, *caporali,* s.m. Grad militar imediat inferior celui de sergent.

capót, *capoate,* s.n. Îmbrăcăminte femeiască de casă, de obicei lungă și largă.

capotá, *capotez,* vb. I. Intr. (Despre autovehicule) A se răsturna, dîndu-se peste cap; (despre avioane) a intra cu botul în pămînt.

capótă, *capote,* s.f. Acoperiș pliabil al unui vehicul; înveliș metalic care acoperă motorul unui automobil.

cápră, *capre,* s.f. **1.** Gen de mamifere rumegătoare cu coarne, avînd părul format din fire lungi și aspre; *capră-neagră* (sau *capră-de-munte*) = capră sălbatică cu părul brun-negru, din regiunile alpine. **2.** Joc popular tradițional de Anul nou, constînd din diferite figuri executate de un flăcău mascat în chip de capră. **3.** Aparat de gimnastică pentru sărituri. **4.** Suport de lemn pe care se taie lemnele cu ferăstrăul. **5.** Scaun în partea de dinainte a trăsurii, pe care stă vizitiul.

capriciós, -oásă, *capricioși, -oase,* adj. Cu toane, inconsecvent, schimbător.

capríciu, *capricii,* s.n. **1.** Dorință extravagantă și trecătoare; atitudine schimbătoare, neașteptată; toană. **2.** Compoziție muzicală de formă liberă, adesea cu caracter de improvizație.

capricórn s.n. Constelație din emisfera australă; *tropicul capricornului* = paralelă aflată la 23° 27′ latitudine sudică.

caprifói, *caprifoi,* s.m. Nume dat unor specii de arbuști cu flori albe, gălbui sau roșietice, cultivați ca plante ornamentale.

caprine s.f. pl. Denumire generică dată caprelor.

caprolactámă s.f. Substanță organică întrebuințată la fabricarea relonului.

caprón s.n. Fibră sintetică obținută din caprolactamă.

capsá, *capsez,* vb. I. Tr. A prinde foi, acte etc. cu capse.

capsatór, *capsatoare,* s.n. Dispozitiv de birou folosit pentru capsare.

cápsă, *capse,* s.f. **1.** Piesă utilizată la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte, la prinderea laolaltă a unor hîrtii etc. **2.** Dispozitiv umplut cu o materie explozivă, folosit la cartușele armelor de foc, la provocarea exploziei în mine etc.

capsúlă, *capsule,* s.f. **1.** Tip de fruct uscat dehiscent. **2.** Înveliș solubil în care se închid unele medicamente cu gust neplăcut, pentru a fi mai ușor înghițite. **3.** Vas special, folosit în laboratoare. **4.** Cutie metalică plată cu capac deformabil, care constituie partea sensibilă a diferitelor tipuri de manometre; *capsulă telefonică* = cutie de dimensiuni mici care conține microfonul sau receptorul aparatului. **5.** Capac de metal cu care se astupă unele sticle.

captá, *captez,* vb. I. Tr. **1.** A colecta lichide, gaze sau pulberi fine în tuburi, în rezervoare etc. **2.** A intercepta. **3.** (Fig.) A atrage, a captiva.

captalán, *captalani,* s.m. Plantă medicinală cu frunze mari, late și cu flori purpurii.

captatór, *captatoare,* s.n. *Captator de curent* = aparat montat pe vehicule cu tracțiune electrică, pentru a realiza un contact alunecător cu firul de contact.

captív, -ă, *captivi, -e,* adj. Lipsit de libertate; prizonier; *balon captiv* = balon legat prin cabluri de sol.

captivá, *captivez,* vb. I. Tr. A cuceri, a fermeca.

captivánt, -ă, *captivanți, -te,* adj. Care captivează.

captivitáte s.f. Faptul de a fi captiv; starea în care se află un captiv.

captór, *captoare,* s.n. (Telec.) Dispozitiv care transformă semnalele acustice sau optice în semnale electrice.

capturá, *capturez,* vb. I. Tr. **1.** A lua prizonieri; a pune mîna pe materiale aparținînd inamicului. **2.** A prinde un răufăcător. **3.** A prinde în capcană un animal sălbatic.

captúră, *capturi,* s.f. Bunuri materiale capturate.

car[1]**,** *care,* s.n. **1.** Vehicul mare cu patru roți, cu tracțiune animală. **2.** *Car funebru* = dric. **3.** *Car de asalt* = tanc. **4.** *Carul-mare și carul-mic* = numele a două constelații, formate din cîte șapte stele.

car[2]**,** *cari,* s.m. Insectă din ordinul coleopterelor care trăiește în lemn și se hrănește cu acesta.

car[3]**,** *caruri,* s.n. Piesă a mașinii de scris pe care se fixează hîrtia și care, prin deplasare, face posibilă scrierea succesivă a literelor și rîndurilor.

carabínă, *carabine,* s.f. **1.** Pușcă ușoară, cu țeava scurtă. **2.** Cîrlig închis printr-un arc, fixat la capătul unui lanț sau al unei curele, pentru a prinde de el diferite obiecte.

caracátiță, *caracatițe,* s.f. Cefalopod cu corpul oval și cu opt brațe prevăzute cu ventuze.

caractér, *caractere,* s.n. **1.** Ansamblul însușirilor psihice fundamentale ale omului. **2.** Trăsătură distinctivă a unui lucru; însușire, particularitate a unui organism. **3.** Caracteristică a unui ansamblu de litere, cifre și semne de tipar.

característic, -ă, *caracteristici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Însușire specifică predominantă a unei ființe, a unui lucru, a unui fenomen. **2.** Adj. Care constituie o caracteristică. **3.** S.f. Partea întreagă a unui logaritm. **4.** S.f. (Fiz.) Reprezentare grafică a dependenței dintre anumite mărimi.

caracterizá, *caracterizez,* vb. I. Tr. **1.** A constitui caracteristica cuiva sau a ceva. **2.** A scoate în evidență trăsăturile caracteristice ale unei persoane, ale unui lucru sau fenomen.

caracterológic, -ă, *caracterologici, -e,* adj. Care se referă la caracter.

caracúdă, *caracude,* s.f. **1.** Pește de baltă cu corpul turtit lateral, lung de 25—30 cm. **2.** Nume generic dat peștilor mici.

caracúl s.m. Rasă de oi ai căror miei au o blană buclată (cunoscută sub numele de astrahan).

caraghiós, -oásă, *caraghioși, -oase,* adj. (Adesea substantivat) Comic, ridicol.

caraghioslíc, *caraghioslîcuri,* s.n. Faptă sau vorbă neserioasă, care stîrnește rîsul.

caramból, *caramboluri,* s.n. (La jocul de biliard) Atingerea cu bila proprie a celorlalte două bile; (fam.) încurcătură, zăpăceală; ciocnire.

caramél s.n. Produs obținut prin încălzirea zahărului și folosit în cofetărie sau la colorarea unor băuturi.

caramélă, *caramele,* s.f. Bomboană făcută din caramel.

carantínă s.f. Izolare preventivă a persoanelor care au fost în contact cu un bolnav contagios sau care vin dintr-o regiune bîntuită de o epidemie.

carapáce, *carapace,* s.f. Înveliș chitinos, calcaros sau osos care protejează corpul unor animale.

carás, *carași,* s.m. Pește de baltă, lung de 15—20 cm, din familia crapului.

carát, *carate,* s.n. Indice pentru conținutul în aur al aliajelor acestuia; unitate de măsură pentru masa pietrelor prețioase, egală cu 0,2 g.

caraúlă, *caraule,* s.f. (Înv.) Pază, strajă; om care face de pază.

caravánă, *caravane,* s.f. Convoi de oameni și animale de povară, care transportă mărfuri prin pustiuri; convoi de vehicule și de călători care parcurg același drum; grup de vehicule, cu personalul aferent, care urmează același itinerar, în scopuri culturale, sanitare etc.

caravélă, *caravele,* s.f. Corabie cu pînze, rapidă, folosită în trecut de spanioli și de portughezi.

carbíd s.n. Carbură de calciu, care, în reacție cu apa, dă acetilena.

carboávă, *carboave,* s.f. Veche monedă rusească.

carbolinéum s.n. Lichid de culoare brună, obținut prin distilarea cărbunelui și folosit la impregnarea lemnului.

carbolóy s.n. Aliaj cu duritate mare, folosit la armarea unor piese, obținut din carbură de wolfram în liant de cobalt.

carbón s.n. Metaloid foarte răspîndit în natură (sub formă de diamant, grafit, cărbune etc.), component de bază al tuturor substanțelor organice; *hîrtie-carbon* = hîrtie de copiat.

carbonár, *carbonari,* s.m. Membru al unei organizații revoluționare italiene din secolul al XIX-lea.

carbonát, *carbonați,* s.m. Nume dat sărurilor acidului carbonic.

carbónic, -ă, *carbonici, -e,* adj. *Acid carbonic* = acid oxigenat al carbonului.

carbonifér, -ă, *carboniferi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre terenuri) Care conține zăcăminte de cărbuni. **2.** S.n. Perioadă din era paleozoică, în cursul căreia s-au format principalele zăcăminte de cărbuni.

carbonizá, pers. 3 *carbonizează,* vb. I. Refl. (Despre lemne) A se preface în cărbune (prin ardere în prezența unei cantități insuficiente de aer); (despre alte materii) a se descompune (prin ardere).

carborúndum s.n. Carbură de siliciu, întrebuințată ca abraziv.

carburánt, *carburanți,* s.m. Combustibil lichid, folosit la motoarele cu ardere internă.

carburatór, *carburatoare*, s.n. Aparat în care se formează amestecul carburant la motoarele cu ardere internă și cu aprindere electrică.

carbúră, *carburi*, s.f. Compus al carbonului cu un metal.

carcásă, *carcase*, s.f. **1.** Scheletul unei mașini, al unei construcții etc. **2.** Înveliș de metal care susține (și protejează) un aparat, un mecanism, o mașină etc.

cárceră, *carcere*, s.f. Încăpere mică, întunecoasă, folosită altădată în închisori, cazărmi, școli pentru detențiunea temporară a unei persoane.

carcinóm, *carcinoame*, s.n. Tumoare malignă a țesutului epitelial.

cardá, *cardez*, vb. I. Tr. A prelucra un material textil la cardă.

cardánic, -ă, *cardanici, -e*, adj. (Tehn.) *Articulație cardanică* = articulație care permite mișcarea relativă, în jurul a două axe rectangulare, a corpurilor între care este montată; *arbore cardanic* = organ de mașină care transmite mișcarea printr-un sistem de articulații cardanice.

cárdă, *carde*, s.f. Mașină pentru destrămarea și paralelizarea fibrelor unui material textil.

cardiác, -ă, *cardiaci, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la inimă. **2.** S.m. și f. Persoană care suferă de o boală de inimă.

cardinál, -ă, *cardinali, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Principal, fundamental; *punct cardinal* = fiecare dintre cele patru puncte (nord, sud, est, vest) în care meridianul și paralela locului se intersectează cu linia orizontului; *numeral cardinal* = numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, ființe etc. **2.** S. m. Cel mai înalt titlu din ierarhia bisericii catolice, după cel de papă.

cardiográf, *cardiografe*, s.n. Aparat care înregistrează bătăile inimii.

cardiográmă, *cardiograme*, s.f. Curbă obținută prin înregistrarea bătăilor inimii cu ajutorul cardiografului.

cardiológ, -ă, *cardiologi, -e*, s.m. și f. Medic specialist în bolile de inimă.

cardiologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul funcțiilor și afecțiunilor inimii.

cardiovasculár, -ă, *cardiovasculari, -e*, adj. Care se referă la inimă și la vasele sanguine; *sistem cardiovascular* = aparat circulator.

cáre pron. **1.** (Interogativ) Cine? ce? **2.** (Relativ; cu valoare de conjuncție) *Am adus cartea pe care mi-ai cerut-o; care mai de care* = unul mai mult (sau mai tare) decît altul.

carenáte s.f. pl. Grup de păsări care au sternul prevăzut cu o carenă **(2)**.

caréna, *carene*, s.f. **1.** Partea exterioară a unei nave, situată sub linia de plutire. **2.** Proeminență alungită a unor organe (ex. a sternului la păsări).

caréntă, *carențe*, s.f. Lipsă, deficiență.

carét, *careți*, s.m. Broască țestoasă din mările calde, din a cărei carapace se obține bagaua.

carétă, *carete*, s.f. Trăsură închisă, cu patru roți.

caréu, *careuri*, s.n. **1.** Mod de așezare, în formă de pătrat, a unor persoane sau obiecte. **2.** (Sport) Suprafață delimitată în cîmpul de joc, în care se aplică reguli speciale.

carevá pron. nehot. Cineva, oarecare, vreunul.

cargobót, *cargoboturi*, s.n. Navă maritimă comercială pentru distanțe mari.

cargóu, *cargouri*, s.n. Cargobot.

cariá, pers. 3 *cariază*, vb. I. Refl. (Despre dinți) A se găuri, a face carii.

cariatídă, *cariatide*, s.f. Statuie reprezentînd o femeie, care îndeplinește funcția unei coloane de susținere.

caricaturál, -ă, *caricaturali, -e*, adj. De caricatură, privitor la caricaturi.

caricatúră, *caricaturi*, s.f. Desen în care se exagerează intenționat unele trăsături (negative) ale persoanei sau situației reprezentate.

caricaturíst, -ă, *caricaturiști, -ste*, s.m. și f. Artist specializat în caricaturi.

caricaturizá, *caricaturizez*, vb. I. Tr. A înfățișa pe cineva sau ceva printr-o caricatură.

cárie, *carii*, s.f. Cavitate produsă într-un dinte.

cariéră[1], *cariere*, s.f. Exploatare minieră la suprafață pentru nisip, pietriș, calcar, piatră etc.

cariéră[2], *cariere*, s.f. Profesiune, ocupație.

carierísm s.n. Tendință de a parveni prin orice mijloace.

carieríst, -ă, *carieriști, -ste*, adj. (Adesea substantivat) Care practică carierismul.

carióca s.f. Dans popular din America Latină.

cariópsă, *cariopse*, s.f. Tip de fruct uscat, caracteristic cerealelor.

caritábil, -ă, *caritabili, -e*, adj. Milos, generos.

caritáte s.f. Atitudine plină de generozitate față de cineva.

carímb, *carîmbi*, s.m. **1.** Parte a cizmei care acoperă piciorul de la gleznă în sus. **2.** Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai loitrei.

carlíngă, *carlingi*, s.f. Parte din corpul unui avion în care stă pilotul și unde se găsesc comenzile de zbor.

carmác, *carmace*, s.n. Unealtă de pescuit, fără nadă, formată din mai multe șiruri de cîrlige mari în care se agață peștii.

carmín s.n. Colorant roșu folosit în cosmetică, în pictură etc.; culoare roșie vie.

carnál, -ă, *carnali, -e*, adj. De carne, privitor la carne; trupesc.

carnavál, *carnavaluri*, s.n. Petrecere populară cu deghizări, care alegorice, focuri de artificii etc.

cárne, *cărnuri*, s.f. **1.** Țesutul muscular al corpului oamenilor și al animalelor. **2.** Bucată din țesutul muscular al animalelor, folosită ca aliment. **3.** Partea moale a fructelor (care conține sămînța).

carnét, *carnete*, s.n. **1.** Caiet mic de buzunar, pentru diferite însemnări. **2.** Document, în formă de carnețel, care atestă apartenența posesorului la o organizație.

carnivór, -ă, *carnivori, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se hrănește cu carne. **2.** S.n. (La pl.) Ordin de mamifere care se hrănesc cu carne; (și la sg.) animal din acest ordin.

caró, *carale,* s.n. Culoare la cărțile de joc, însemnată prin romburi de culoare roșie.

carosábil, -ă, *carosabili, -e,* adj. (Despre drumuri) Pe care pot circula vehicule rutiere; (despre o parte a unui drum) care este rezervată acestei circulații.

caroseríe, *caroserii,* s.f. Partea superioară a unui vehicul, în care se transportă bunuri sau persoane.

carotáj, *carotaje,* s.n. Determinare a constituției scoarței terestre prin analiza carotelor **(2)**.

carótă, *carote,* s.f. **1.** Soi de morcovi timpurii. **2.** Probă de rocă extrasă prin foraj.

carotén s.n. Pigment roșu-portocaliu care se găsește în unele țesuturi ale plantelor și animalelor.

carotídă, *carotide,* s.f. Fiecare dintre cele două artere care duc sîngele de la inimă la cap.

caróu, *carouri,* s.n. Pătrățel pe unele stofe, format din dungi de altă culoare decît fondul.

carp s.n. Grup de opt oase mici care formează articulația dintre antebraț și palmă.

carpatin, -ă, *carpatini, -e,* adj. Carpatic.

carpátic, -ă, *carpatici, -e,* adj. Al Carpaților, din Carpați.

carpélă, *carpele,* s.f. Frunzișoară modificată, situată în centrul florii, în care se găsesc ovulele.

cárpen, *carpeni,* s.m. Arbore cu frunze ovale dințate și cu flori în amenți, cu lemnul dens și rezistent.

carpétă, *carpete,* s.f. Covoraș.

carst, *carsturi,* s.n. Formă de relief rezultată în urma eroziunii și dizolvării rocilor de către apele subterane sau de suprafață.

cárstic, -ă, *carstici, -e,* adj. Privitor la carst, specific carstului.

cart, *carturi,* s.n. Serviciu de patru ore executat, pe schimburi, la bordul unei nave de către membrii echipajului.

cartá, *cartez,* vb. I. Tr. **1.** A repartiza scrisorile la poștă după adresele destinatarilor. **2.** A transpune pe hărți sau pe schițe topografice caracterele diferitelor elemente din natură.

cártă, *carte,* s.f. **1.** Act în care erau consemnate, în evul mediu, anumite drepturi sau libertăți fundamentale. **2.** Act care stă la baza activității unei organizații internaționale.

cárte, *cărți,* s.f. **1.** Scriere tipărită, legată sau broșată în volum. **2.** (Fig.) Învățătură, știință. **3.** Carnet cu date personale: *carte de membru.* **4.** Bucată de carton cu însemnări scrise sau tipărite, cu desene ori figuri, servind pentru diferite scopuri: *carte poștală; carte de vizită; cărți de joc.* **5.** (Înv. și pop.) Scrisoare.

cartél, *carteluri,* s.n. **1.** Uniune monopolistă în cadrul căreia întreprinderile capitaliste participante stabilesc prețurile și condițiile de vînzare a mărfurilor, își distribuie piețele de desfacere, păstrîndu-și însă independența de producție și de vînzare. **2.** Alianță între două sau mai multe partide politice din țările capitaliste.

cartélă, *cartele,* s.f. Bucată de hîrtie sau de carton cu bonuri detașabile, cu ajutorul cărora se obțin produse raționalizate.

cárter, *cartere,* s.n. Înveliș metalic pentru anumite părți în mișcare ale unei mașini.

cartezián, -ă, *cartezieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la cartezianism. **2.** S.m. și f. Adept al cartezianismului. **3.** Adj. *Coordonate carteziene* = coordonate raportate la un sistem de referință format din două sau trei drepte concurente.

cartezianísm s.n. Concepția filozofică a lui Descartes și a adepților lui, caracterizată prin raționalism, mecanicism și dualism.

cartiér, *cartiere,* s.n. **1.** Parte (cu caractere distinctive) a unui oraș. **2.** Parte din comandamentul unei mari unități militare; *marele cartier general* = organul suprem de conducere a armatei în timp de război.

cartilaginós, -oásă, *cartilaginoși, -oase,* adj. Format din cartilaje.

cartiláj, *cartilaje,* s.n. Țesut animal elastic și rezistent, cu rol de susținere.

cárting s.n. Sport practicat cu automobile speciale mici, lipsite de caroserie.

cărtnic, *cartnici,* s.m. Ofițer care face serviciul de cart pe o navă.

cartóf, *cartofi,* s.m. Plantă cu tulpini subterane terminate prin tuberculi comestibili; (p. restr.) tuberculul acestei plante.

cartofór, -ă, *cartofori, -e,* s.m. și f. Persoană care are patima jocului de cărți.

cartográf, -ă, *cartografi, -e,* s.m. și f. Specialist în cartografie.

cartografiá, *cartografiez,* vb. I. Tr. A executa hărți și planuri topografice.

cartografíe s.f. Tehnică a întocmirii hărților și planurilor topografice.

cartográmă, *cartograme,* s.f. Reprezentare grafică a unor mărimi referitoare la răspîndirea și gradul de intensitate ale unor fenomene statistice.

cartón, *cartoane,* s.n. **1.** Hîrtie groasă compactă, foarte puțin flexibilă; *carton asfaltat* = carton impregnat cu bitum, utilizat ca material izolant. **2.** Tăviță de carton **(1)** pentru prăjituri.

cartotécă, *cartoteci,* s.f. **1.** Totalitatea fișelor de evidență privitoare la materialele sau la persoanele dintr-o instituție. **2.** Cutie sau dulap unde se păstrează asemenea fișe.

cartúș, *cartușe,* s.n. **1.** (La armele de foc) Tub, prevăzut cu o capsă de amorsare, care conține încărcătura de exploziv și glonțul sau alicele. **2.** Bucată de exploziv servind la producerea exploziilor în mine. **3.** Ornament sculptat sau gravat (în formă de sul), avînd la mijloc un spațiu liber pentru anumite inscripții. **4.** Ambalaj care conține mai multe pachete de țigări.

cartușiéră, *cartușiere,* s.f. Cutie mică de metal sau de piele, prinsă de obicei la centură, în care se țin cartușele.

carusél, *carusele,* s.n. Căluşei.

casá, *casez,* vb. I. Tr. A desfiinţa o hotărîre judecătorească în urma admiterii recursului.

casábil, -ă, *casabili, -e,* adj. **1.** Casant. **2.** (Despre hotărîri judecătoreşti) Care poate fi casat.

casánt, -ă, *casanţi, -te,* adj. Care se sparge sau se sfărîmă uşor.

casátă, *casate,* s.f. Sortiment de îngheţată mai consistentă, dispusă în straturi.

casáţie s.f. (În unele state) Organ judecătoresc suprem care are dreptul să caseze o hotărîre judecătorească.

cásă[1], *case,* s.f. **1.** Clădire servind ca locuinţă. **2.** Gospodărie. **3.** Familie. **4.** Neam, dinastie. **5.** Încăpere specială într-o clădire, avînd o anumită destinaţie: *casa ascensorului; casa scării.* **6.** (Tipogr.) *Casă de litere* = cutie în care se păstrează literele şi semnele tipografice. **7.** Nume dat unor instituţii sau aşezăminte: *casă de cultură.* **8.** Întreprindere, firmă comercială.

cásă[2], *case,* s.f. **1.** Dulap sau ladă de fier în care se ţin banii sau hîrtiile de valoare. **2.** Masă, pupitru, ghişeu, într-un magazin sau într-o instituţie, unde se fac încasări şi plăţi, se eliberează bilete de călătorie etc. **3.** Suma de bani de care dispune la un moment dat o casierie.

cascádă, *cascade,* s.f. Cădere naturală de apă pe cursul unui rîu.

cascadór, *cascadori,* s.m. Actor de cinema care dublează pe protagonist în secvenţele periculoase.

cáscă, *căşti,* s.f. **1.** Acoperămînt de protecţie pentru cap, folosit de militari, sportivi etc.; dispozitiv metalic de forma unei căciuli, folosit la uscatul părului în atelierul de coafat. **2.** Receptor electroacustic format din una sau două capsule telefonice care se pun la urechi.

caschétă, *caschete,* s.f. **1.** Un fel de şapcă de stofă, cu cozoroc. **2.** Acoperămînt de cauciuc pentru cap, folosit de înotători.

caserólă, *caserole,* s.f. Capsulă de porţelan, cu coadă, folosită în laborator.

casétă, *casete,* s.f. **1.** Cutie în care se păstrează bani sau mici obiecte preţioase, ori în care se introduce placa sau filmul pe care se fotografiază. **2.** Text imprimat pe ultima pagină a unei cărţi, conţinînd anumite date (numărul colilor, data tipăririi etc.).

casetofón, *casetofoane,* s.n. Magnetofon de dimensiuni reduse, avînd benzile magnetice închise în casete.

casiér, -ă, *casieri, -e,* s.m. şi f. Persoană care distribuie şi încasează banii într-o întreprindere sau instituţie.

casieríe, *casierii,* s.f. Serviciu într-o întreprindere sau într-o instituţie, unde se primesc, se păstrează şi se distribuie banii.

casieríţă, *casieriţe,* s.f. Casieră.

cásnic, -ă, *casnici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care ţine de gospodărie, de familie. **2.** S.f. Femeie care se ocupă cu gospodăria (nefiind salariată).

casolétă, *casolete,* s.f. Vas metalic, servind la sterilizarea pansamentelor şi a unor instrumente medicale.

cast, -ă, *caşti, -ste,* adj. Pur, neprihănit.

castán, *castani,* s.m. Arbore cu frunze simple, dinţate, cu flori mici gălbui şi cu fructe comestibile; *castan sălbatic* = arbore cu frunze compuse, cu flori albe sau roşcate şi cu fructe necomestibile.

castánă, *castane,* s.f. **1.** Fructul castanului, de formă sferică, cu coaja tare, cafenie. **2.** Fiecare dintre micile formaţii cornoase de pe faţa interioară a picioarelor calului.

castaniétă, *castaniete,* s.f. Instrument muzical de percuţie, format din două plăcuţe prinse de degete şi folosit (mai ales în Spania) la acompaniatul dansului şi al muzicii.

castaníu, -íe, *castanii,* adj. (Despre păr) De culoarea castanei.

cástă, *caste,* s.f. (În India şi în alte state orientale) Grup social închis, strict delimitat de altele prin origine, privilegii etc.; (p. ext.) grup social închis, care îşi apără cu stricteţe interesele.

castél, *castele,* s.n. **1.** Clădire mare medievală, fortificată, în care locuiau seniorii feudali; (astăzi) casă mare, imitînd arhitectura medievală. **2.** *Castel de apă* = rezervor aşezat pe o construcţie înaltă, destinat acumulării şi distribuirii apei.

castelán, -ă, *castelani, -e,* s.m. şi f. Persoană care stăpîneşte un castel, care locuieşte într-un castel.

castitáte s.f. Însuşirea de a fi cast.

cástor, *castori,* s.m. Mamifer rozător cu blană preţioasă, care trăieşte în colonii, construindu-şi adăpostul pe malul apelor.

castrá, *castrez,* vb. I. Tr. A extirpa glandele sexuale, provocînd sterilitatea.

castravéte, *castraveţi,* s.m. Plantă legumicolă cu tulpina tîrîtoare; fructul comestibil al acestei plante.

castrón, *castroane,* s.n. Vas adînc, în care se serveşte supa şi alte feluri de mîncare.

cástru, *castre,* s.n. Tabără romană întărită.

caş, *caşi,* s.m. şi *caşuri,* s.n. **1.** Produs alimentar preparat din lapte (de oaie). **2.** Substanţă albicioasă care se formează în colţurile ciocului la puii de păsări.

caşalót, *caşaloţi,* s.m. Cetaceu din mările calde, asemănător cu balena.

caşcavál s.n. Specie de brînză fină, în formă de turte, preparată din caş de oaie.

caşétă, *caşete,* s.f. Capsulă (2).

caşexíe s.f. Slăbire generală a organismului, comună mai multor boli.

caşmír s.n. Ţesătură moale, fină, din lîna unor capre crescute în Caşmir şi în Tibet.

cat, *caturi,* s.n. Etaj; *catul de jos* = parter.

catabolísm s.n. Proces de dezasimilaţie care are loc în organismele vii, însoţit de eliberare de energie.

cataclísm, *cataclisme,* s.n. Schimbare bruscă, de mare intensitate, petrecută în natură sub influenţa unor procese atmosferice, tectonice sau vulcanice nimicitoare; (fig.) răsturnare bruscă, distrugătoare, în viaţa socială.

catacómbă, *catacombe,* s.f. Galerie subterană care servea primilor creştini drept loc de refugiu, de cult şi de înmormîntare.

catadicsí, *catadicsesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A găsi de cuviinţă să facă ceva.

catafálc, *catafalcuri,* s.n. Postament înalt pe care se aşază sicriul unui mort pînă la înmormîntare.

catahréză, *catahreze,* s.f. Figură de stil prin care se atribuie unui cuvînt înţelesul altui cuvînt cu sens apropiat.

cataíf, *cataifuri,* s.n. Prăjitură făcută din două straturi de tăiţei prăjiţi şi însiropaţi, între care se pune frişcă.

catalán, -ă, *catalani, -e,* adj. Care se referă la Catalonia (Spania), din Catalonia; (substantivat, f.) limbă romanică vorbită în Catalonia.

catalepsíe s.f. Sindrom caracterizat prin suspendarea activităţilor voluntare şi păstrarea neschimbată, timp îndelungat, a poziţiei în care se află corpul.

catalíge s.f. pl. Prăjini prevăzute cu cîte un suport pe care se pun picioarele pentru a umbla în locuri noroioase.

catalizatór, *catalizatori,* s.m. Substanţă care modifică viteza unei reacţii chimice, ea însăşi regăsindu-se nemodificată la sfîrşitul reacţiei.

catalíză, *catalize,* s.f. Proces prin care se schimbă viteza unei reacţii chimice, sub influenţa unor catalizatori.

catalóg, *cataloage,* s.n. Registru, caiet, listă care conţine o înşirare metodică de nume de fiinţe sau de obiecte, titluri de cărţi etc.

catalogá, *cataloghez,* vb. I. Tr. **1.** A înregistra într-un catalog. **2.** (Fig.; depr.) A categorisi, a califica.

catapeteásmă, *catapetesme,* s.f. (La bisericile ortodoxe) Perete care desparte altarul de restul bisericii.

cataplásmă, *cataplasme,* s.f. Pastă (din diverse substanţe), întinsă pe o bucată de pînză, care se aplică pe o parte bolnavă a corpului.

catapultá, *catapultez,* vb. I. Tr. A lansa, a arunca ceva cu ajutorul unei catapulte.

catapúltă, *catapulte,* s.f. **1.** Maşină de război din antichitate, cu care se aruncau la distanţă pietre grele asupra inamicului. **2.** Dispozitiv pentru lansarea avioanelor de pe bordul navelor portavion. **3.** Dispozitiv pentru lansarea din avion a pilotului, în caz de pericol.

catár, *cataruri,* s.n. Inflamaţie a unei mucoase, însoţită adesea de secreţie.

cataráctă, *cataracte,* s.f. **1.** Cascadă. **2.** Boală de ochi, provocată de opacifierea cristalinului.

cataràmă, *catarame,* s.f. Piesă de metal, de os etc., cu care se încheie o cingătoare.

catárg, *catarge,* s.n. Stîlp de lemn sau tub de metal fixat (vertical) pe o navă pentru a susţine pînzele sau antenele de telegrafie fără fir.

catastíf, *catastife,* s.n. (Înv. şi fam.) Registru, condică.

catastrofál, -ă, *catastrofali, -e,* adj. Care produce o catastrofă, care are proporţiile unei catastrofe.

catastrófă, *catastrofe,* s.f. Eveniment tragic cu urmări dezastruoase de mari proporţii.

catedrálă, *catedrale,* s.f. Biserică mare, în care serviciul religios este oficiat, de obicei, de un arhiepiscop.

catédră, *catedre,* s.f. **1.** Pupitru aşezat pe o estradă, la care stau profesorii, oratorii etc. **2.** Post în învăţămînt, funcţie de profesor; unitate de bază într-o instituţie de învăţămînt superior.

categóric, -ă, *categorici, -e,* adj. (Adesea adverbial) Hotărît, precis; necondiţionat.

categoríe, *categorii,* s.f. **1.** Noţiune fundamentală care exprimă însuşirile şi relaţiile esenţiale şi generale ale obiectelor şi proceselor realităţii. **2.** Grup de fiinţe, de obiecte, de fenomene de acelaşi fel sau foarte asemănătoare.

categorisí, *categorisesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) **1.** A aşeza pe categorii. **2.** A califica.

catehísm, *catehisme,* s.n. Carte care cuprinde (sub formă de întrebări şi răspunsuri) principiile religiei creştine.

caténă, *catene,* s.f. **1.** Lanţ de munţi. **2.** (Chim.) Lanţ de atomi legaţi prin valenţe.

cateríncă, *caterinci,* s.f. Flaşnetă.

caterpilár, *caterpilare,* s.n. Tractor pe şenile, folosit în special la lucrări rutiere.

catétă, *catete,* s.f. Fiecare dintre laturile unghiului drept al unui triunghi dreptunghic.

catetér, *catetere,* s.n. Instrument care se introduce într-o cavitate a organismului în scop terapeutic sau pentru stabilirea diagnosticului.

cátgut s.n. Fir (preparat din intestinul unor animale) folosit pentru suturi chirurgicale.

catifeá, *catifele,* s.f. Ţesătură de mătase, de lînă, de bumbac etc., avînd pe faţă fire dese şi scurte, perpendiculare pe suprafaţa ţesăturii.

catifelát, -ă, *catifelaţi, -te,* adj. Cu aspect de catifea; moale, pufos; (fig., despre glas) plăcut, mîngîietor.

catihét, *catiheţi,* s.m. (În trecut) Profesor de religie.

catión, *cationi,* s.m. (Chim.) Ion cu sarcină electrică pozitivă.

catîr, *catîri,* s.m. Animal domestic, rezultat din împerecherea măgarului cu iapa; (fig.) om încăpăţînat.

catîrcă, *catîrce,* s.f. Femela catîrului.

catód, *catozi,* s.m. Electrod prin care iese curentul electric dintr-un mediu conductor.

católic, -ă, *catolici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine catolicismului, privitor la catolicism. **2.** S.m. şi f. Adept al catolicismului.

catolicísm s.n. Confesiune creştină care recunoaşte primatul papei.

catrafúse s.f. pl. (Fam.) Obiecte casnice mărunte (în dezordine).

catrân s.n. Gudron.

catrén, *catrene,* s.n. Strofă (sau poezie) formată din patru versuri.

catrínţă, *catrinţe,* s.f. Obiect de îmbrăcăminte din portul naţional românesc al femeilor, constînd dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă

(cu alesături), care se poartă ca fustă sau ca șorț.

cațavéică, *cațaveici,* s.f. Haină țărănească scurtă (și îmblănită), purtată de femei.

cáță, *cațe,* s.f. (Fam.) Femeie rea, cicălitoare.

caucazián, -ă, *caucazieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține Caucazului, privitor la Caucaz. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile Caucazului.

cauciúc, (2) *cauciucuri,* s.n. **1.** Material elastic și rezistent obținut din latexul unor plante sau fabricat prin procedee chimice. **2.** Anvelopă pentru roți.

cauciucát, -ă, *cauciucați, -te,* adj. Acoperit (sau impregnat) cu cauciuc.

caudíne adj. *A trece pe cineva pe sub furcile caudine* = a impune învinsului condiții umilitoare; a supune pe cineva unei critici aspre.

caupér, *caupere,* s.n. Instalație pentru preîncălzirea aerului folosit la furnale.

caústic, -ă, *caustici, -e,* adj. **1.** (Despre substanțe) Care atacă țesuturile animale sau vegetale. **2.** (Fig.) Mușcător, satiric.

cautér, *cautere,* s.n. Instrument folosit pentru cauterizări.

cauterizá, *cauterizez,* vb. I. Tr. A distruge un țesut (patologic) cu ajutorul cauterului sau unei substanțe caustice.

cauțiúne, *cauțiuni,* s.f. **1.** Sumă de bani depusă pentru a garanta îndeplinirea unei obligații asumate pentru sine sau pentru altul. **2.** Sumă de bani depusă pentru lăsarea în libertate a infractorului pe timpul procesului penal.

cauzá, *cauzez,* vb. I. Tr. A fi cauza a ceva; a pricinui, a produce.

cauzál, -ă, *cauzali, -e,* adj. *Propoziție cauzală* = propoziție subordonată exprimînd cauza pentru care se săvîrșește acțiunea din propoziția regentă; *conjuncție cauzală* = conjuncție care introduce astfel de propoziții.

cauzalitáte s.f. Raport obiectiv, necesar, între cauză și efect.

cauzatív, *cauzative,* adj. *Verb cauzativ* = verb factitiv.

cáuză, *cauze,* s.f. **1.** Fenomen care precedă și produce un alt fenomen; pricină, motiv. **2.** Temeiul juridic al unei acțiuni **(5). 3.** Problemă socială care interesează o largă colectivitate de oameni: *cauza păcii.*

cav, -ă, *cavi, -e,* adj. Care are o cavitate; *venă cavă* = fiecare dintre cele două vene care transportă sîngele la inimă.

cavál, *cavale,* s.n. Fluier mare ciobănesc.

cavalcádă, *cavalcade,* s.f. **1.** Plimbare călare făcută în grup; goană cu cai. **2.** Grup de persoane care fac împreună o plimbare călare.

cavalér, *cavaleri,* s.m. **1.** (În evul mediu) Nobil învestit de rege (sau de un reprezentant al lui). **2.** Titlu onorific dat în unele țări posesorului unor anumite decorații. **3.** Om amabil, binevoitor, generos. **4.** Tînăr necăsătorit.

cavalerésc, -eáscă, *cavalerești,* adj. De cavaler; nobil, generos.

cavalérie, *cavalerii,* s.f. Categorie de trupe care folosesc caii ca mijloc de transport al luptătorilor.

cavalerísm s.n. Purtare nobilă, de cavaler.

cavalerríst, *cavaleriști,* s.m. Militar din cavalerie.

cavatínă, *cavatine,* s.f. Arie lirică, de mici proporții, dintr-o operă.

cavérnă, *caverne,* s.f. **1.** Peșteră. **2.** Cavitate patologică (mai ales în plămîni).

cavernícol, -ă, *cavernicoli, -e,* adj. De peșteră; care trăiește în peșteri.

cavernós, -oásă, *cavernoși, -oase,* adj. Cu caverne; (fig., despre voce) cu timbru gros, înfundat.

caviár s.n. Icre negre preparate prin sărare.

cavitáte, *cavități,* s.f. **1.** Gaură într-un corp. **2.** Spațiu gol în corpul omului sau al animalelor, în care sînt așezate anumite organe.

cavóu, *cavouri,* s.n. Construcție într-un cimitir, cu una sau mai multe cripte.

caz, *cazuri,* s.n. **1.** Împrejurare, circumstanță; *caz de conștiință* = situație în care cineva șovăie între sentimentul datoriei și un interes propriu; *a face caz de ceva* = a acorda prea multă importanță unui lucru. **2.** Întîmplare; accident. **3.** (Gram.) Fiecare dintre formele prin care se exprimă funcțiile sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului.

cazá, *cazez,* vb. I. Tr. A instala pe cineva temporar într-un hotel, într-un cămin etc.

cazác, *cazaci,* s.m. **1.** Persoană făcînd parte dintr-o populație rusă stabilită, în sec. XV—XVI, în regiunile de margine ale statelor rus și polono-lituanian, și care, în schimbul unor privilegii, avea anumite obligații militare. **2.** (În Rusia țaristă) Soldat din unitățile de cavalerie.

cazácă, *cazace,* s.f. Bluză cu mîneci largi, lungă pînă mai jos de talie și încheiată strîns la gît.

cazán, *cazane,* s.n. **1.** Vas mare de metal, folosit în gospodărie pentru fiert sau încălzit. **2.** Rezervor metalic în care se introduce apă pentru a fi încălzită sau transformată în abur necesar centralelor termoenergetice, industriei textile etc.; instalație care servește la distilarea alcoolului. **3.** (Geogr.) Căldare.

cazangeríe, *cazangerii,* s.f. Atelier în care se construiesc sau se repară cazane, cisterne etc.

cazangíu, *cazangii,* s.m. Muncitor calificat care lucrează într-o cazangerie.

cazánie, *cazanii,* s.f. Predică; carte religioasă care cuprinde predici.

cazarmamént s.n. Totalitatea efectelor de pat ale unui militar.

cazármă, *cazărmi,* s.f. Clădire în care sînt instalate unități militare.

cazeínă s.f. Proteină care se găsește în lapte și care este cel mai important component al brînzeturilor.

cazemátă, *cazemate,* s.f. Lucrare militară de apărare, construită de obicei din beton armat, în care sînt instalate tunuri, mitraliere etc.

caziér, *caziere*, s.n. **1.** Dulap compartimentat în care se păstrează acte, dosare etc. **2.** *Cazier judiciar* = fișă de evidență în care se consemnează antecedentele penale ale cuiva.

cazinóu, *cazinouri*, s.n. Local public (în stațiunile balneare și climaterice), cu restaurant și cu săli pentru jocuri (de noroc), spectacole și dans.

cazmá, *cazmale*, s.f. Unealtă pentru săpat pămîntul, formată dintr-o lamă metalică ascuțită, fixată la o coadă de lemn.

cáznă, *cazne*, s.f. **1.** Chin, supliciu, tortură. **2.** Străduință, osteneală.

cazón, -ă, *cazoni*, *-e*, adj. De cazarmă; milităresc; (peior.) aspru, rigid.

cazuál, -ă, *cazuali*, *-e*, adj. **1.** Întîmplător, accidental. **2.** (Gram.) Care arată cazul gramatical: *desinență cazuală*.

cazuár, *cazuari*, s.m. Gen de păsări mari din Oceania, asemănătoare cu strutul, cu pene negre întrebuințate ca podoabă.

cazuística s.f. Parte a eticii (în special a celei religioase catolice) care caută să rezolve cazurile de conștiință, adică problemele morale suscitate de împrejurări de viață; (p. ext.) argumentare subtilă, sofistică în susținerea unor teze false sau îndoielnice.

că conj. **1.** Introduce propoziții subordonate: *ți-am spus că plec*. **2.** (Adversativ) *Numai că* = dar, însă. **3.** *Că bine zici* = așa e, într-adevăr.

căci conj. Pentru că, fiindcă.

căciúlă, *căciuli*, s.f. **1.** Acoperămînt pentru cap, făcut din blană. **2.** (Fam.) Om, persoană: *cîte un leu de căciulă* = cîte un leu de fiecare.

căciulí, *căciulesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se ploconi (pentru a obține ceva), a se pleca.

cădeá, *cad*, vb. II. **1.** Intr. A se deplasa de sus în jos, a se lăsa în jos (prin propria greutate); (despre frunze, flori, dinți, păr etc.) a se desprinde. **2.** Intr. A se răsturna, a se prăvăli. **3.** Intr. (Despre ostași) A muri în luptă; (despre poziții strategice) a ajunge în stăpînirea adversarului. **4.** Intr. (Despre guverne) A fi obligat să se retragă de la cîrma statului. **5.** Refl. unipers. A se cuveni.

cădélniță, *cădelnițe*, s.f. Vas de metal în care se arde tămîie la slujbele religioase.

cădére, *căderi*, s.f. **1.** Faptul de *a cădea;* coborîre spre pămînt; răsturnare, surpare. **2.** Faptul de a ajunge în stăpînirea cuiva; cucerire: *căderea Constantinopolului*. **3.** (Fig.) Nereușită, eșec. **4.** *Cădere de apă* = cascadă.

căftăní, *căftănesc*, vb. IV. Tr. **1.** (Înv.) A numi pe cineva domn sau într-un rang de boierie. **2.** A bate, a lovi.

căí, *căiesc*, vb. IV. Refl. A recunoaște că a greșit; a regreta, a-i părea rău.

căiná, *căinez*, vb. I. **1.** Tr. A compătimi pe cineva. **2.** Refl. A se tîngui, a se văita.

căínță, *căințe*, s.f. Părere de rău, regret; remușcare.

călăre adv. Încălecat.

călăfătuí, *călăfătuiesc*, vb. IV. Tr. A astupa cu calafat.

călăráș, *călărași*, s.m. Nume dat în trecut ostașilor din cavalerie.

călăréț, -eáță, *călăreți*, *-e*, s.m. și f. Persoană care călărește, care practică călăria.

călărí, *călăresc*, vb. IV. Intr. A umbla călare; (tr.) a mîna calul stînd călare pe el.

călăríe s.f. Acțiunea și arta de a călări.

călătór, -oáre, *călători*, *-oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care călătorește. **2.** Adj. (Despre păsări) Migrator.

călătorí, *călătoresc*, vb. IV. Intr. A face o călătorie.

călătoríe, *călătorii*, s.f. Drum pe care îl face cineva într-un loc (mai) depărtat.

călắu, *călăi*, s.m. Bărbat însărcinat cu executarea osîndiților la moarte; (fig.) om crud, sîngeros.

călăúză, *călăuze*, s.f. Persoană care călăuzește pe cineva; (fig.) îndrumător într-o acțiune, într-un domeniu de cercetare etc.; îndreptar, ghid.

călăuzí, *călăuzesc*, vb. IV. Tr. A conduce pe un drum; a îndruma; (refl.) a se conduce după...

călăuzitór, -oáre, *călăuzitori*, *-oare*, adj. Care călăuzește, care îndrumează.

călcá, *calc*, vb. I. **1.** Intr. A păși. **2.** Tr. A încălca, a pustii, a prăda. **3.** Tr. (Pop.; despre bărbătușul păsărilor) A fecunda. **4.** Tr. A bătători, a strivi (cu picioarele); a tescui strugurii. **5.** Tr. (Fig.) A nesocoti o lege, o obligație. **6.** Tr. A netezi rufăria, îmbrăcămintea cu fierul de călcat.

călcáre, *călcări*, s.f. **1.** Faptul de *a călca;* (fig.) nesocotirea unei legi, unei obligații; abatere de la un principiu. **2.** Atac armat (cu scopul de a jefui).

călcătór, -oáre, *călcători*, *-oare*, subst. **1.** S.m. și f. Meseriaș care calcă haine sau rufărie într-un atelier, într-o spălătorie. **2.** S.f. Vas în care se calcă (4) strugurii.

călcătoríe, *călcătorii*, s.f. Atelier unde se calcă rufe, haine.

călcíi, *călcîie*, s.n. **1.** Partea posterioară a labei piciorului; partea ciorapului sau a încălțămintei care acoperă această porțiune a labei; *călcîiul lui Ahile* = latura slabă, punctul vulnerabil al unui lucru sau al unei persoane. **2.** Partea de jos sau de dinapoi a unor obiecte.

căldáre, *căldări*, s.f. **1.** Vas tronconic de metal, prevăzut la partea superioară cu o toartă, cu care se transportă sau în care se păstrează apa. **2.** Cazan (2). **3.** Depresiune circulară de origine glaciară în zona munților înalți.

căldărár, *căldărari*, s.m. Meșteșugar care face sau repară căldări și vase de aramă.

căldărúșă, *căldărușe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *căldare*. **2.** Plantă erbacee ornamentală cu flori albastre, violete, rar albe sau roz.

căldúră, *călduri*, s.f. **1.** Starea de încălzire a unui corp; senzație produsă de corpurile calde; (la pl.) timp călduros. **2.** Temperatură a corpului mai ridicată decît cea normală. **3.** (Fig.) Atitudine prietenoasă, afecțiune. **4.** Perioadă în care

animalele femele manifestă dorința de a se împerechea.

căldurós, -oásă, *călduroși, -oase,* adj. **1.** Care păstrează căldura. **2.** (Fig.) Însuflețit; afectuos.

călí, *călesc,* vb. IV. **1.** Tr. A mări duritatea unui metal, încălzindu-l la o temperatură ridicată și răcindu-l apoi brusc. **2.** Tr. și refl. (Fig.; despre oameni) A (se) întări, a se oțeli. **3.** Tr. A prăji alimente (în special varză) în grăsime.

călifár, *călifari,* s.m. Numele a două păsări acvatice, asemănătoare cu rațele și cu gîștele, una cu pene albe, cărămizii și verzi, cealaltă cu pene roșii-ruginii.

călimáră, *călimări,* s.f. Vas mic de sticlă, de metal etc. în care se păstrează cerneala.

călín, *călini,* s.m. Arbust sălbatic, cu flori albe și fructe roșii, necomestibile, cultivat uneori ca plantă decorativă.

călínă, *căline,* s.f. Fructul călinului, folosit în medicina populară.

călțún, *călțuni,* s.m. (Înv. și pop.) Încălțăminte de sărbătoare asemănătoare cu cizmele.

călúgăr, *călugări,* s.m. Bărbat care face parte dintr-o comunitate mănăstirească.

călugărésc, -eáscă, *călugărești,* adj. De călugăr; *ghiveci călugăresc* = ghiveci fără carne.

călugărí, *călugăresc,* vb. IV. Refl. A se face călugăr (sau călugăriță).

călúgăriță, *călugărițe,* s.f. **1.** Femeie care face parte dintr-o comunitate mănăstirească. **2.** Insectă carnivoră, de culoare verde-cafenie.

călúș, *călușuri,* s.n. **1.** Bucată de lemn sau de metal care se introduce în gura unui animal pentru a-l forța să o țină deschisă; obiect care se introduce în gura unei persoane pentru a o împiedica să strige. **2.** Piesă de lemn pe care se sprijină coardele unui instrument muzical. **3.** (Reg.) Călușar **(1)**.

călușár, (2) *călușari,* s.m. **1.** Numele unui dans popular jucat de un grup de flăcăi. **2.** Flăcău care execută acest dans.

călușéi s.m. pl. Instalație constînd din mai mulți cai mici de lemn, pe care încalecă copiii, și care se învîrtește în jurul unei axe.

călúț, *căluți,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *cal.* **2.** *Căluț-de-mare* = pește marin, lung de 8—10 cm, cu capul asemănător cu cel al calului.

cămáră, *cămări,* s.f. **1.** Încăpere în care se păstrează alimente într-o gospodărie. **2.** (Înv.) Cameră, odaie.

cămáșă, *cămăși,* s.f. **1.** Îmbrăcăminte făcută din pînză, mătase etc., care se poartă pe piele, acoperind partea superioară a corpului; *cămașă de noapte* = veșmînt, de obicei lung și larg, care se poartă noaptea; *cămașă de forță* = veșmînt special, cu care se imobilizează nebunii furioși. **2.** Membrană sau înveliș al unor materii sau corpuri.

cămășuiálă, *cămășuieli,* s.f. **1.** Pojghiță care acoperă unele materii sau obiecte. **2.** Căptușeala interioară, de zidărie sau beton, a unui tunel.

cămătár, *cămătari,* s.m. Persoană care dă bani cu împrumut în schimbul unei camete.

cămătăríe, *cămătării,* s.f. Faptul de a da bani cu camătă; ocupația cămătarului.

cămílă, *cămile,* s.f. Mamifer rumegător din Africa și Asia, cu una sau cu două cocoașe, folosit la cărat poveri.

cămín, (1, 4) *căminuri,* **(2, 3)** *cămine,* s.n. **1.** Sobă joasă de zid, cu vatra larg deschisă. **2.** Coș pe unde iese fumul. **3.** (Fig.) Casă părintească, familie; *cămin studențesc* = așezămînt în care locuiesc studenții; *cămin cultural* = instituție pentru răspîndirea culturii în mase. **4.** Încăpere subterană care permite accesul la o conductă de canalizare sau de alimentare cu apă.

cǎní, *cănesc,* vb. IV. Tr. A vopsi părul în negru.

căpástru, *căpestre,* s.n. Parte din harnașament care se pune pe capul calului pentru a-l lega la iesle sau pentru a-l conduce undeva.

căpătîi, *căpătîie,* s.n. **1.** Parte a patului pe care se pune capul; pernă (sau alt obiect) pe care se pune capul; *carte de căpătîi* = carte fundamentală într-o disciplină. **2.** Capăt, sfîrșit.

căpătuí, *căpătuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A(-și) face un rost, o situație.

căpătuiálă, *căpătuieli,* s.f. Îmbogățire; parvenire; stare, avere.

căpățînă, *căpățîni,* s.f. **1.** Cap de animal tăiat pentru consum; cap de om mort; (ir.) cap mare de om. **2.** Parte bulbucată a unei plante, formată din tulpină sau din suprapunerea frunzelor: *căpățînă de varză.*

căpățînós, -oásă, *căpățînoși, -oase,* adj. Greu de cap; încăpățînat.

căpcăún, *căpcăuni,* s.m. Monstru din mitologia populară, închipuit ca mîncător de oameni; (fig.) om rău, crud.

căpeténie, *căpetenii,* s.f. Conducător, șef; *de căpetenie* = principal, fundamental.

căpețeá, *căpețele,* s.f. Parte a frîului, alcătuită din curelele care trec peste capul și botul calului.

căpiá, *căpiez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre animale) A se îmbolnăvi de capie. **2.** (Fig.) A se țicni, a se scrînti la cap.

căpitán, *căpitani,* s.m. **1.** Grad de ofițer, între locotenent-major și maior; *căpitan de port* = conducătorul unui port. **2.** Comandant al unei nave. **3.** Conducătorul unei echipe sportive. **4.** Căpetenie (ex. de haiduci).

căpităníe, *căpitănii,* s.f. Autoritate administrativă și polițienească într-un port.

căpíță, *căpițe,* s.f. Grămadă de fîn, de formă conică.

căprár, *căprari,* s.m. (Pop.) Caporal.

căprioáră, *căprioare,* s.f. Animal rumegător de pădure, cu corpul zvelt și cu picioarele subțiri.

căpriór, *căpriori,* s.m. **1.** Masculul căprioarei. **2.** Fiecare dintre bîrnele împreunate la un capăt, care susțin acoperișul unei case.

căprúi, -ie, *căprui,* adj. (Despre ochi) De culoare cafenie deschisă.

căpșún, *căpșuni,* s.m. Plantă erbacee cu tulpina tîrîtoare, cu flori mici albe, cultivată pentru fructele ei comestibile.

căpșúnă, *căpșuni,* s.f. Produsul căpșunului (fruct fals) format din îngroșarea receptaculului floral.

căptușeálă, *căptușeli,* s.f. **1.** Material textil cu care se dublează, în interior, anumite obiecte de îmbrăcăminte; material aplicat pe fețele interioare ale încălțămintei. **2.** Îmbrăcăminte interioară a unui sistem tehnic, servind ca strat protector.

căptușí, *căptușesc,* vb. IV. Tr. **1.** A fixa căptușeala la o haină sau la încălțăminte. **2.** A acoperi interiorul unui sistem tehnic cu un strat de protecție.

căpúșă, *căpușe,* s.f. Gen de acarieni paraziți, transmițători ai unor boli, care se fixează pe corpul animalelor sau al oamenilor, hrănindu-se cu sîngele lor.

căputá, *căputez,* vb. I. Tr. A pune căpute noi la o încălțăminte uzată.

căpútă, *căpute,* s.f. Partea încălțămintei care acoperă pe deasupra laba piciorului.

cărá, *car,* vb. I. Tr. A transporta dintr-un loc în altul; (refl., fam.) a pleca de undeva (pe furiș).

căráre, *cărări,* s.f. **1.** Drum îngust, pe care se poate umbla numai cu piciorul. **2.** Linie rezultată din despărțirea în două a părului de pe cap.

cărăbăní, *cărăbănesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A pleca repede (și pe furiș) de undeva.

cărăbúș, *cărăbuși,* s.m. Insectă dăunătoare din ordinul coleopterelor, cu elitrele de culoare castanie.

cărămídă, *cărămizi,* s.f. Material de construcție obținut prin uscarea și arderea unei paste de argilă, nisip și apă.

cărămidăríe, *cărămidării,* s.f. Fabrică de cărămizi.

cărămizíu, -íe, *cărămizii,* adj. De culoarea cărămizii, roșiatic.

cărătúră, *cărături,* s.f. Transport; material care se transportă.

cărăúș, *cărăuși,* s.m. Persoană care face cărăușie.

cărăușíe, *cărăușii,* s.f. Transport de mărfuri sau de persoane făcut cu căruța.

cărbunár, *cărbunari,* s.m. **1.** Muncitor care lucrează la producerea cărbunelui de lemn. **2.** Persoană care vinde cărbuni.

cărbunăríe, *cărbunării,* s.f. Loc unde se produce cărbune de lemn.

cărbúne, *cărbuni,* s.m. **1.** Rocă sedimentară de culoare gălbuie sau brună pînă la neagră, formată prin incarbonizarea resturilor vegetale și folosită drept combustibil; *cărbune de lemn* = mangal. **2.** Jeratic. **3.** Antrax. **4.** Tăciune **(2)**.

cărnós, -oásă, *cărnoși, -oase,* adj. Cu multă carne, musculos; (despre fructe) cu mult miez.

cărpănós, -oásă, *cărpănoși, -oase,* adj., s.m. și f. Zgîrcit.

cărpiníș, *cărpinișuri,* s.n. Pădurice de carpeni.

cărturár, *cărturari,* s.m. Om învățat, erudit.

cărturăreásă, *cărturărese,* s.f. Femeie care se ocupă cu ghicitul în cărți.

cărturărésc, -eáscă, *cărturărești,* adj. De cărturar.

căruciór, *cărucioare,* s.n. **1.** Trăsurică în care sînt purtați copiii mici. **2.** Vehicul de dimensiuni reduse cu care se transportă sarcini mici pe distanțe scurte. **3.** Dispozitiv al unei mașini-unelte, care poartă unealta sau piesa de prelucrat.

cărúnt, -ă, *cărunți, -te,* adj. (Despre păr, barbă) Care a început să albească; (despre oameni) care are fire de păr alb.

căruțáș, *căruțași,* s.m. Persoană care conduce o căruță, care face transporturi cu căruța.

cărúță, *căruțe,* s.f. Vehicul cu tracțiune animală (mai ales cu cai), asemănător cu carul, dar mai mic și mai ușor decît acesta.

căsăpí, *căsăpesc,* vb. IV. Tr. A tăia, a măcelări.

căsătorí, *căsătoresc,* vb. IV. Refl. și tr. A (se) uni prin căsătorie.

căsătoríe, *căsătorii,* s.f. Convenție încheiată printr-un act de stare civilă între un bărbat și o femeie care se hotărăsc să întemeieze o familie.

căsătorít, -ă, *căsătoriți, -te,* adj. (Despre bărbați) Însurat; (despre femei) măritată.

căscá, *casc,* vb. I. **1.** Tr. A deschide gura (pentru a mînca, a vorbi etc.); a deschide gura mare, printr-o mișcare reflexă, din cauza somnului, a oboselii etc.; *cască-gură* s.m. = gură-cască. **2.** Refl. (Despre obiecte) A se deschide puțin, a se crăpa.

căscát, -ă, *căscați, -te,* adj. **1.** Nătăfleț. **2.** (Despre ochi) Holbat.

căsnicíe, *căsnicii,* s.f. Trai în comun al soților.

căsoáie, *căsoaie,* s.f. Construcție executată în albia unui rîu, servind ca punct de sprijin în lucrările hidrotehnice.

căsúță, *căsuțe,* s.f. Diminutiv al lui *casă; căsuță poștală* = ghișeu la poștă pentru scrisorile pe care le ridică adresantul însuși.

cășuná, *cășunez,* vb. I. **1.** Intr. A-i veni cuiva pe neașteptate un gînd, o poftă, o toană. **2.** Intr. A prinde necaz pe cineva. **3.** Tr. A pricinui.

cătánă, *cătane,* s.f. (Reg.) Soldat, ostaș.

cătáre, *cătări,* s.f. Piesă metalică montată pe țeava unei arme de foc, care servește la ochire.

cătínă, *cătini,* s.f. Numele a două specii de arbuști spinoși, unul cu frunze înguste, argintii pe fața inferioară, celălalt cu frunze în formă de solzi, cultivat ca gard viu.

cătinél adv. Încetișor, lin, domol.

cătrăní, *cătrănesc,* vb. IV. **1.** Tr. A îmbiba cu catran. **2.** Refl. și tr. (Fig.) A (se) supăra foarte tare.

către prep. Spre, înspre; pe la, cam pe la; dinspre.

cătún, *cătune,* s.n. Grup de case mai mic decît un sat, neconstituind o unitate administrativă.

cătúșă, *cătușe,* s.f. (Mai ales la pl.) Dispozitiv cu care se leagă mîinile (și picioarele) unui arestat.

cățărá, *cățăr,* vb. I. Refl. A se sui, agățîndu-se (pe un zid, pe un copac etc.).

cățeá, *cățele,* s.f. Femela cîinelui.

cățél, *căței,* s.m. **1.** Pui de cîine; pui de animal sălbatic (asemănător cu cîinele). **2.** *Cățelul-pămîntului* = orbete; *cățelul-frasinului* = cantaridă. **3.** *Cățel de usturoi* = fiecare dintre părțile care alcătuiesc căpățîna de usturoi.

cățelándru, *cățelandri,* s.m. Cățel **(1)** mai mare.

cățúie, *cățui,* s.f. Vas în care se ard mirodenii.

căúș, *căușe,* s.n. Vas în formă de lingură mare, cu care se scoate apă din găleată, făină din sac etc.

căutá, *cáut,* vb. I. **1.** Tr. A încerca să găsești pe cineva sau ceva. **2.** Tr. A încerca să obții ceva, a umbla după... **3.** Refl. (Despre mărfuri) A fi solicitat. **4.** Tr. A îngriji un bolnav; (refl.) a-și îngriji sănătatea. **5.** Tr. A-și da silința, a se strădui. **6.** Intr. A urmări cu ochii, a se uita; (tr.) a cerceta, a examina. **7.** Intr. A avea aspectul, înfățișarea...

căutáre, *căutări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a căuta;* cercetare. **2.** Îngrijire; tratament medical. **3.** *A avea căutare* = (despre mărfuri) a avea trecere, a se vinde ușor; (p. ext.) a se bucura de considerație.

căutát, -ă, *căutați, -te,* adj. (Despre vorbă, stil, gesturi) Afectat.

căutătór, -oáre, *căutători, -oare,* s.m. și f. Persoană care umblă să descopere un lucru.

căutătúră, *căutături,* s.f. Fel de a privi; expresie a ochilor.

căzăcésc, -eáscă, *căzăcești,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la cazaci, al cazacilor. **2.** S.f. art. Numele unui dans popular ucrainean.

căzătór, -oáre, *căzători, -oare,* adj. Care cade; *stea căzătoare* = meteor.

căzătúră, *căzături,* s.f. **1.** Faptul de a cădea. **2.** (Depr.) Om sau animal bătrîn, neputincios.

căzní, *căznesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se strădui din greu. **2.** Tr. A supune la cazne.

căzút, *căzuți,* adj. (Despre ochi) Înfundat în cap.

ce pron. invar. **1.** (Interogativ) *Ce?* = poftim?; *de ce nu?* = cum să nu, desigur. **2.** (Adverbial) *Ce flori frumoase!* **3.** (Cu valoare de conjuncție) *Nu știu ce să fac.* **4.** (Relativ) Care: *pe zi ce trece.*

cea interj. Strigăt cu care se mînă boii spre dreapta.

ceacír, -ă, *ceacîri, -e,* adj. (Despre ochii unei persoane) De culori diferite; (despre oameni) care are astfel de ochi.

ceáfă, *cefe,* s.f. Partea posterioară a gîtului, (p. ext.) a capului.

ceai, (1) s.m., **(2, 3)** *ceaiuri,* s.n. **1.** S.m. Arbust exotic, cultivat pentru frunzele lui; frunzele uscate ale arbustului. **2.** S.n. Băutură obținută din frunzele de ceai **(1)** sau din ale unor plante medicinale. **3.** S.n. Reuniune între prieteni, în cursul după-amiezii, la care se servește ceai **(2).**

ceainăríe, *ceainării,* s.f. Local unde se servește ceai **(2).**

ceáinic, *ceainice,* s.n. Vas special pentru prepararea ceaiului **(2).**

ceangắu, *ceangăi,* s.m. Persoană care face parte dintr-o populație de secui stabilită (în sec. XV) în Moldova.

ceápă, *cepe,* s.f. Plantă legumicolă cu tulpină subterană comestibilă, în formă de bulb.

ceapráz, *ceaprazuri,* s.n. Șiret sau ciucure de mătase sau de fir cu care se împodobesc hainele (militare), draperiile, tapițeriile etc.

ceaprazár, *ceaprazari,* s.m. Fabricant sau negustor de ceaprazuri ori de alte obiecte de uniformă.

ceaprăzăríe, *ceaprăzării,* s.f. Atelier în care se confecționează sau prăvălie în care se vînd ceaprazuri.

ceáră s.f. **1.** Substanță solidă sau în formă de pastă, de origine naturală sau sintetică, folosită la fabricarea lumînărilor, a cremei de ghete, a pastelor de lustruit etc.; *ceară roșie* = ceară folosită la sigilarea scrisorilor, la închiderea ermetică a flacoanelor etc.; *ceară de pămînt* = ozocherită. **2.** Cerumen.

ceárcăn, *cearcăne,* s.n. Dungă vînătă care apare în jurul ochilor unui om obosit sau bolnav.

ceárdaș, *ceardașuri,* s.n. Numele unui dans popular maghiar.

cearșáf, *cearșafuri,* s.n. Obiect de rufărie făcut din pînză, care se așterne pe pat sau cu care se îmbracă plapuma.

ceártă, *certuri,* s.f. Schimb de cuvinte aspre între două sau mai multe persoane.

ceas, *ceasuri,* s.n. **1.** Oră **(1). 2.** Instrument care servește la măsurarea intervalelor de timp.

ceaslá s.f. Nume dat unor soiuri de viță de vie pentru struguri de masă.

ceaslóv, *ceasloave,* s.n. Carte bisericească cuprinzînd rugăciuni și cîntări pentru diferite momente ale zilei.

ceasórnic, *ceasornice,* s.n. Ceas **(2).**

ceasornicár, *ceasornicari,* s.m. Persoană care repară sau vinde ceasuri **(2).**

ceasornicăríe, (2) *ceasornicării,* s.f. **1.** Meseria de ceasornicar. **2.** Atelier sau magazin unde se repară sau se vînd ceasornice.

ceáșcă, *cești,* s.f. Vas mic de porțelan, faianță etc., care servește la băut.

ceátă, *cete,* s.f. **1.** Grup (neorganizat) de oameni; grup de animale de același fel. **2.** (Înv.) Grup de oameni înarmați; trupă.

ceáță, *cețuri,* s.f. Particule de apă care plutesc aproape de suprafața solului.

ceaún, *ceaune,* s.n. Vas de fontă în care se prepară mămăliga, se fierbe apa, laptele etc.

cec[1], *cecuri,* s.n. Document prin care posesorul unui cont dispune plata unei sume de bani din disponibilul său persoanei indicate.

cec[2], *cecuri,* s.n. Primul segment al intestinului gros.

cecitáte s.f. Absență a vederii, orbire.

cedá, *cedez,* vb. I. **1.** Tr. A renunța la un bun, donîndu-l sau vînzîndu-l. **2.** Intr. A renunța la un punct de vedere; a renunța la o luptă,

recunoscîndu-se învins. **3.** Intr. (Despre boli) A scădea din intensitate. **4.** Intr. (Despre obiecte) A nu rezista unei presiuni.

cédru, *cedri,* s.m. Numele mai multor specii de arbori exotici, cu lemnul tare, cu miros puternic, folosit pentru mobile, în sculptură etc.

cefalée s.f. Durere de cap.

cefálic, -ă, *cefalici, -e,* adj. (Anat.) Care se referă la cap.

cefalopód, *cefalopode,* s.n. (La pl.) Clasă de moluște marine cu gura înconjurată de mai multe brațe prevăzute cu ventuze; (și la sg.) animal din această clasă.

cefalorahidián, -ă, *cefalorahidieni, -e,* adj. Care se referă la cap și la coloana vertebrală; *lichid cefalorahidian* = lichid care se găsește în ventriculii cerebrali și în canalul rahidian.

cefalotoráce, *cefalotorace,* s.n. Parte a corpului la arahnide și la crustacee, formată prin unirea capului cu toracele.

ceferíst, -ă, *ceferiști, -ste,* s.m. și f. Persoană din serviciul căilor ferate române.

cégă, *cegi,* s.f. Pește de apă dulce, lung de 60—70 cm, cu un șir de plăci osoase pe laturi.

ceh, -ă, *cehi, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în partea de vest a Cehoslovaciei (Cehia). **2.** Adj. Privitor la Cehia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Cehia.

cehéște adv. În limba cehă; în felul cehilor.

cehoslovác, -ă, *cehoslovaci, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Locuitor al Cehoslovaciei. **2.** Adj. Privitor la Cehoslovacia sau la populația ei.

cel[1], **cea** pron. dem. v. **cela**[2].

cel[2], **cea,** *cei, cele,* adj. dem., art. adj. **1.** Adj. dem. Acela, aceea. **2.** Art. adj. *Casa cea nouă; Ștefan cel Mare.* Var.: **(1) céla, céea** adj. dem.

céla[1], **céea** adj. dem. v. **cel**[2].

céla[2], **céea,** *ceia, celea,* pron. dem. Acela, aceea. Var.: **cel, cea** pron. dem.

célălalt, ceálaltă, *ceilalți, celelalte,* pron. dem. **1.** Cel mai depărtat dintre doi: *să vină celălalt;* (adjectival) *cealaltă casă.* **2.** (La pl.) Toți cei de față (sau care sînt luați în considerare) afară de cel sau cei scoși din discuție. **3.** Care este imediat următor; (adjectival) *în ziua cealaltă.*

celebrá, *celebrez,* vb. I. Tr. **1.** A săvîrși în mod solemn un act însemnat: *a celebra o căsătorie.* **2.** A sărbători un eveniment.

celebritáte, (2) *celebrități,* s.f. **1.** Însușirea de a fi celebru. **2.** Persoană celebră.

celébru, -ă, *celebri, -e,* adj. Renumit, vestit.

celenterát, *celenterate,* s.n. (La pl.) Încrengătură de metazoare cu corpul în formă de sac prevăzut cu un orificiu înconjurat de tentacule; (și la sg.) animal din această încrengătură.

celést, -ă, *celești, -ste,* adj. (Livr.) Ceresc; (fig.) minunat, divin.

celibát s.n. Starea civilă a celibatarului.

celibatár, -ă, *celibatari, -e,* s.m. și f. Persoană (în special bărbat) necăsătorită.

céllo s.m. Violoncel.

celofán s.n. Foiță subțire și transparentă de celuloză, folosită la ambalaje.

celofíbră, *celofibre,* s.f. Fibră textilă sintetică obținută din celuloză.

celt, -ă, *celți, -te,* s.m. și f. Persoană dintr-o veche populație care a locuit în Europa apuseană și centrală.

céltic, -ă, *celtici, -e,* adj. Privitor la celți.

celulár, -ă, *celulari, -e,* adj. Privitor la celulă **(1)**; alcătuit din celule.

celúlă, *celule,* s.f. **1.** Element constitutiv al organismelor vii, format, în genere, din nucleu, citoplasmă și membrană. **2.** Fiecare dintre cavitățile fagurilor. **3.** Încăpere strîmtă în închisori, unde sînt izolați anumiți arestați sau condamnați.

celuloíd s.n. Material plastic folosit la fabricarea filmelor fotografice și a unor obiecte uzuale.

celulóză s.f. Polizaharid, component principal al pereților celulari ai plantelor, folosit ca materie primă în industrie.

cenáclu, *cenacluri,* s.n. Grup de literați sau de artiști, avînd un program estetic comun.

cenotáf, *cenotafe,* s.n. (Livr.) Monument funerar ridicat în memoria unei persoane decedate ale cărei oseminte se găsesc în alt loc.

centáur, *centauri,* s.m. Ființă imaginară din mitologia greacă, închipuită cu trup de cal și bust omenesc.

centenár, *centenare,* s.n. Împlinirea a o sută de ani de la un eveniment însemnat; sărbătorirea acestui eveniment.

centezimál, -ă, *centezimali, -e,* adj. Care reprezintă a suta parte dintr-un întreg.

centi- Element de compunere care intră în denumirea submultiplilor unităților de măsură, exprimînd a suta parte din întreg.

centigrám, *centigrame,* s.n. Unitate de măsură a masei, egală cu a suta parte dintr-un gram.

centímă, *centime,* s.f. Valoare bănească reprezentînd a suta parte dintr-un leu vechi.

centimétru, (1) *centimetri,* s.m., **(2)** *centimetre,* s.n. **1.** S.m. Unitate de măsură pentru lungime, egală cu a suta parte dintr-un metru. **2.** S.n. Panglică împărțită în centimetri **(1)**, folosită în croitorie, în magazinele de textile etc.

centrá, *centrez,* vb. I. **1.** Tr. A fixa o piesă de prelucrat la o mașină-unealtă în poziția corectă. **2.** Tr. A orienta spre centru; a grupa în jurul unui nucleu. **3.** Intr. (Sport) A trimite mingea spre centru.

centrál, -ă, *centrali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se află în centru; care provine dintr-un centru. **2.** Adj. (Fig.) Care ocupă o poziție principală. **3.** S.f. Instalație în care se produc anumite forme de energie, se efectuează o operație tehnologică centralizată etc.: *centrală electrică; centrală telefonică.* **4.** S.f. *Centrală industrială* = unitate economică reunind întreprinderi cu profil similar, a căror activitate o coordonează.

centralísm s.n. Sistem de organizare administrativă, economică sau politică potrivit căruia organele locale sînt subordonate organelor centrale; *centralism democratic* = principiu de bază în organizarea și activitatea partidelor

comuniste şi muncitoreşti şi a statelor socialiste, care constă în îmbinarea conducerii centralizate cu participarea largă şi activă a membrilor colectivităţii.

centralizá, *centralizez,* vb. I. Tr. A concentra într-un singur loc; a face să depindă de o singură conducere.

centrifúg, -ă, *centrifugi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care tinde să se depărteze de centru; *forţă centrifugă* = forţă datorită căreia un corp aflat în mişcare de rotaţie tinde să se depărteze de axa de rotaţie. **2.** S.f. Maşină pentru separarea, cu ajutorul forţei centrifuge, a componenţilor cu densităţi diferite dintr-un amestec lichid.

centripét, -ă, *centripeţi, -te,* adj. Care tinde să se apropie de centru; *forţă centripetă* = forţă datorită căreia un corp aflat în mişcare de rotaţie tinde să se apropie de axa de rotaţie.

céntru, (1, 2, 4) *centre,* s.n., **(3, 5)** *centri,* s.m. **1.** S.n. Punct în raport cu care punctele unei figuri geometrice sînt dispuse în perechi simetrice sau se găsesc la aceeaşi distanţă de el; punct central; *centru de greutate* = punctul de aplicaţie al rezultantei forţelor de gravitaţie ce acţionează asupra particulelor din care este alcătuit un corp. **2.** S.n. *De centru* = (despre partide şi grupări politice) de mijloc, între partidele de dreapta şi cele de stînga. **3.** S.m. (Sport) Jucător care se află în mijlocul liniei de atac sau de apărare. **4.** S.n. Loc, localitate (sau parte a unei localităţi) în care este concentrată o anumită activitate. **5.** S.m. (Anat.) *Centru nervos* = grup de celule nervoase care primesc şi trimit (spre periferie) stimuli.

centúră, *centuri,* s.f. **1.** Curea de piele, de pînză etc. cu care se încinge talia; (mil.) curea de piele care se pune în jurul taliei şi de care se agaţă sabia sau baioneta; *centură de salvare* = echipament care serveşte la menţinerea unui naufragiat la suprafaţa apei; *centură de siguranţă* = echipament de protecţie folosit de muncitorii care lucrează pe stîlpi, la înălţime. **2.** *Centură de radiaţii* = fiecare dintre cele două zone din jurul Pămîntului în care radiaţia corpusculară ionizantă este foarte puternică.

centúrie, *centurii,* s.f. **1.** Subdiviziune în armata romană, cuprinzînd o sută de ostaşi. **2.** Diviziune politică în vechea Romă, cuprinzînd o sută de cetăţeni.

centurión, *centurioni,* s.m. Ofiţer roman care comanda o centurie.

cenuşár, *cenuşare,* s.n. **1.** Cutie aşezată sub focarul unui cazan, al unei sobe etc., în care se colectează cenuşa. **2.** (În tăbăcărie). Bazin cu o soluţie specială în care se pun pieile crude pentru a le îndepărta epiderma şi părul.

cenúşă s.f. **1.** Reziduu format din substanţe minerale care rămîn după arderea unui corp. **2.** *Cenuşă vulcanică* = masă de materii fine, aruncate de un vulcan în erupţie.

cenuşăreásă, *cenuşărese,* s.f. Personaj din basme, închipuit ca o fată persecutată de mama vitregă ; (fam.) fată persecutată în familie.

cenuşíu, -íe, *cenuşii,* adj. De culoare gri.

cenzitár, -ă, *cenzitari, -e,* adj. *Sistem electoral cenzitar* = sistem electoral în care recunoaşterea dreptului de vot este în funcţie de averea cetăţenilor.

cénzor, *cenzori,* s.m. **1.** Persoană care verifică o gestiune. **2.** Persoană însărcinată cu cenzura. **3.** (La romani) Magistrat însărcinat cu recensămîntul persoanelor şi al averilor şi cu supravegherea moravurilor publice.

cenzurá, *cenzurez,* vb. I. Tr. A aplica cenzura.

cenzúră, *cenzuri,* s.f. Control exercitat, în unele state, asupra publicaţiilor, spectacolelor etc.; organ de stat care exercită acest control.

cep, *cepuri,* s.n. **1.** Dop de lemn cu care se astupă gaura unui butoi; canea. **2.** Proeminenţă la o piesă, care intră în scobitura altei piese cu care se îmbină.

cer¹, *ceri,* s.m. Arbore mare, asemănător cu stejarul, cu fructul ghindă.

cer², *ceruri,* s.n. **1.** Spaţiul nemărginit în care se află aştrii; partea din acest spaţiu văzută de pe Pămînt; aer, văzduh; *sub cerul liber* = afară, în aer liber; *cerul-gurii* = bolta cavităţii bucale. **2.** (Rel.) Rai.

cerámică s.f. Arta şi tehnica de a fabrica obiecte prin fasonarea şi arderea argilelor sau a altor substanţe plastice; obiecte fabricate prin această tehnică.

cerát, -ă, *ceraţi, -te,* adj. Acoperit sau impregnat cu ceară.

cerb, *cerbi,* s.m. Mamifer rumegător, de pădure, cu corpul mare şi cu coarnele ramificate; *cerb-lopătar* = specie de cerb cu coarne late.

cérber, (2) *cerberi,* s.m. **1.** Animal fabulos din mitologia greacă, reprezentat ca un cîine cu trei capete care păzea intrarea la porţile infernului. **2.** (Fig.) Paznic sever.

cerbíce s.f. Ceafă; grumaz.

cerboáică, *cerboaice,* s.f. Femela cerbului.

cerc, *cercuri,* s.n. **1.** Curbă plană închisă ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct fix numit centru; suprafaţă limitată de această curbă. **2.** Figură, desen, mişcare în formă de inel. **3.** *Cerc polar* = fiecare dintre cele două paralele de 66°33′ latitudine nordică şi latitudine sudică. **4.** *Cerc vicios* = greşeală de logică, constînd în faptul că se demonstrează o teză cu ajutorul alteia, care trebuie ea însăşi demonstrată cu ajutorul primei. **5.** Nume dat la diverse obiecte de formă circulară; bandă de metal cu care se strîng doagele unui butoi. **6.** Grup de oameni uniţi prin interese comune, prin preocupări sau convingeri comune etc. **7.** (Fig.) Întindere, limită de atribuţii, de preocupări.

cercá, *cerc,* vb. I. Tr. (Pop.) A încerca, a căuta să..., a se strădui.

cercár, *cercari,* s.m. Larva gălbezei.

cercél, *cercei,* s.m. Mic obiect de podoabă pentru femei, care se fixează la urechi.

cercelúş, *cerceluşi,* s.m. Nume dat mai multor specii de plante decorative, cu flori roz, roşii sau violete.

cercetá, *cercetez,* vb. I. Tr. **1.** A examina; a studia, a consulta. **2.** (Jur.) A face o cercetare (1).

cercetáre, *cercetări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a cerceta;* studiere, examinare; (jur.) activitate desfăşurată de organele în drept, pentru a stabili anumite fapte. **2.** (Mil.) Acţiune efectuată pentru a culege date asupra forţelor inamice. **3.** Investigaţie în vederea descoperirii şi punerii în evidenţă a noi cunoştinţe.

cercetáş, *cercetaşi,* s.m. Militar care execută o cercetare.

cercetătór, -oáre, *cercetători, -oare,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care cercetează. **2.** S.m. şi f. Persoană care se ocupă cu cercetări într-un domeniu ştiinţific sau tehnic.

cerceveá, *cercevele,* s.f. Cadru în care se fixează geamurile.

cerci s.m. pl. Pereche de apendice cu rol senzorial la unele insecte.

cercuí, *cercuiesc,* vb. IV. Tr. A pune cercuri la un vas din doage.

cerdác, *cerdace,* s.n. Mic pridvor (închis cu geamlîc).

cére, *cer,* vb. III. **1.** Tr. A se adresa cuiva pentru a obţine ceva; *a cere de pomană* = a cerşi. **2.** Tr. A pretinde, a reclama; a impune. **3.** Refl. A fi solicitat.

cereálă, *cereale,* s.f. Grup de plante agricole (alimentare şi furajere) din familia gramineelor.

cerealiér, -ă, *cerealieri, -e,* adj. De cereale; care produce cereale.

cerebél, *cerebele,* s.n. Creierul mic.

cerebrál, -ă, *cerebrali, -e,* adj. **1.** Privitor la creier. **2.** Mintal, intelectual. **3.** (Despre oameni) Care se conduce numai după criteriile raţiunii.

cerebrospinál, -ă, *cerebrospinali, -e,* adj. Care aparţine creierului şi măduvei spinării.

ceremoniál, *ceremoniale,* s.n. Totalitatea regulilor după care se fac anumite ceremonii.

ceremoníe, *ceremonii,* s.f. Solemnitate; act săvîrşit după anumite reguli protocolare; *maestru de ceremonii* = persoană care dirijează desfăşurarea unei solemnităţi.

ceremoniós, -oásă, *ceremonioşi, -oase,* adj. Care se comportă sau se face cu mare politeţe.

cérere, *cereri,* s.f. **1.** Solicitare, rugăminte; solicitare scrisă, petiţie. **2.** Căutare, cerinţă; cantitate de bunuri şi de servicii necesare consumului.

cerésc, -eáscă, *cereşti,* adj. **1.** Privitor la bolta cerului. **2.** Dumnezeiesc, divin. **3.** (Fig.) Minunat, fermecător.

cerezínă, *cerezine,* s.f. Produs obţinut din ozocherită sau din reziduuri de petrol şi folosit în industrie.

cérgă, *cergi,* s.f. Pătură (de lînă).

cerínţă, *cerinţe,* s.f. Nevoie; pretenţie, exigenţă.

cériu s.n. Element din familia lantanidelor, folosit la fabricarea pietrelor de brichetă, a proiectilelor trasoare etc.

cérne, *cern,* vb. III. **1.** Tr. A trece un produs pulverulent sau granular prin sită sau prin ciur, pentru sortare. **2.** Intr. impers. A ploua mărunt.

cerneálă, *cerneluri,* s.f. Substanţă colorată, care serveşte la scris, la tipărit etc.

cerní, *cernesc,* vb. IV. **1.** Tr. A vopsi în negru. **2.** Refl. A se îmbrăca în haine negre, în semn de doliu.

cernoziómn, *cernoziomuri,* s.n. Grup de soluri foarte fertile, de culoare închisă.

cerós, -oásă, *ceroşi, -oase,* adj. Ca ceara; bogat în ceară.

cerşetór, -oáre, *cerşetori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care cere de pomană.

cerşetoríe, *cerşetorii,* s.f. Faptul de a cerşi.

cerşí, *cerşesc,* vb. IV. **1.** Intr. şi tr. A cere de pomană. **2.** Intr. A cere ceva cu stăruinţă (înjosindu-se).

cert, -ă, *cerţi, -te,* adj. Sigur, neîndoielnic.

certá, *cert,* vb. I. **1.** Refl. A schimba cuvinte aspre cu cineva; a rupe relaţiile de prietenie cu cineva. **2.** Tr. A mustra, a dojeni.

certăréţ, -eáţă, *certăreţi, -e,* adj. Care caută ceartă, căruia îi place cearta.

certificá, *certific,* vb. I. Tr. A confirma, a dovedi în scris exactitatea unei fapte, autenticitatea unui înscris.

certificát, *certificate,* s.n. Act oficial prin care se certifică ceva.

certitúdine, *certitudini,* s.f. Încredere deplină, siguranţă.

ceruí, *ceruiesc,* vb. IV. Tr. A lustrui cu ceară.

cerúmen s.n. Substanţă ceroasă care se formează în canalul extern al urechii.

cerúză s.f. Carbonat de plumb folosit la prepararea unor vopsele.

cervicál, -ă, *cervicali, -e,* adj. Care se referă la partea dindărăt a gîtului.

cesioná, *cesionez,* vb. I. Tr. A face o cesiune.

cesiúne, *cesiuni,* s.f. Transmiterea, cu titlu oneros, de către o persoană altei persoane a unui drept de creanţă, în temeiul unui contract.

cestód, *cestode,* s.n. (La pl.) Clasă de viermi paraziţi intestinali; (şi la sg.) vierme din această clasă.

cetacéu, *cetacee,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere mari, acvatice, cu corpul asemănător cu al peştilor; (şi la sg.) animal din acest ordin (ex. balena, delfinul).

cetáte, *cetăţi,* s.f. **1.** Oraş fortificat. **2.** Oraş (sau cartier) cu anumite caracteristici: *cetate universitară.*

cetăţeán, -ă, *cetăţeni, -e,* s.m. şi f. Persoană care aparţine unui stat şi care se bucură de anumite drepturi şi are anumite obligaţii faţă de acel stat.

cetăţenésc, -eáscă, *cetăţeneşti,* adj. De cetăţean, al cetăţenilor.

cetăţenie, *cetăţenii,* s.f. Calitatea de cetăţean.

cetăţúie, *cetăţui,* s.f. Diminutiv al lui *cetate;* fortăreaţă.

céteră, *ceteri,* s.f. (Reg.) Vioară.

cétină, *cetini,* s.f. Ramură de conifere.

cetluí, *cetluiesc,* vb. IV. Tr. A lega strîns.

cetónă, *cetone,* s.f. Nume dat unor compuşi organici, cu miros caracteristic, dintre care cel mai simplu este acetona.

cețós, -oásă, *cețoși, -oase,* adj. Cu ceață, întunecat de ceață.

cevá pron. nehot., adj. nehot., adv. **1.** Pron. nehot. Un lucru oarecare (mic, neînsemnat, sau de valoare, important). **2.** Adj. nehot. Oarecare, cîtva. **3.** Adv. Întrucîtva.

cezár, *cezari,* s.m. Titlu dat împăraților romani; împărat.

cezariánă, *cezariene,* s.f. Intervenție chirurgicală în regiunea abdominală, în scopul extragerii fătului viu în cazuri de naștere grea.

cezúră, *cezuri,* s.f. Pauză în interiorul unui vers, care împarte versul în părți simetrice.

cheag, *cheaguri,* s.n. **1.** Ferment extras din sucul gastric al rumegătoarelor tinere, folosit pentru închegarea laptelui. **2.** Masă gelatinoasă care se formează prin coagularea sîngelui.

chebáp, *chebapuri,* s.n. Friptură la frigare, specifică bucătăriei turcești.

chec, *checuri,* s.n. Prăjitură preparată din aluat cu grăsime, stafide, rahat etc.

chef, *chefuri,* s.n. **1.** Petrecere zgomotoasă, cu mîncare și băutură. **2.** Voie bună, veselie. **3.** Dorință, toană, capriciu.

chefál, *chefali,* s.m. Nume dat la două specii de pești marini, cu partea superioară a capului mare și turtită.

chefír, s.n. Produs lactat acidulat, preparat din lapte dulce.

cheflíu, -íe, *cheflii,* adj. Căruia îi plac chefurile.

chefni, pers. 3 *chefnește,* vb. IV. Intr. (Despre cîini) A lătra scurt și repetat (urmărind vînatul).

chefuí, *chefuiesc,* vb. IV. Intr. A face chef.

chei, *cheiuri,* s.n. Construcție amenajată pe malul unei ape, servind la consolidarea malului, la acostarea navelor și la efectuarea operațiilor portuare.

chéie, *chei,* s.f. **1.** Obiect de metal servind pentru a încuia și a descuia o broască sau un lacăt. **2.** (Fig.) Procedeu prin care se poate explica sau dezlega ceva; sistem convențional pentru scrierea și descifrarea unei corespondențe secrete; *poziție-cheie* = poziție strategică, economică etc. de primă importanță. **3.** Unealtă cu care se strînge ori se desface un șurub sau o piuliță; mic instrument cu care se răsucește resortul unui ceas sau al altor mecanisme; unealtă cu care se întind coardele unor instrumente muzicale. **4.** Semn convențional pus la începutul portativului pentru a indica poziția unei note de o anumită înălțime și prin aceasta a tuturor celorlalte note. **5.** (La pl.) Vale strîmtă între doi pereți înalți de stîncă. **6.** *Cheie de boltă* = piatra din mijlocul unei bolți, care asigură coeziunea celorlalte pietre; (fig.) element de bază pentru înțelegerea sau dezlegarea unei probleme.

chel, cheálă, *chei, chele,* adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Căruia i-a căzut părul de pe cap.

chelălăí, pers. 3 *chelălăie,* vb. IV. Intr. (Despre cîini) A scoate sunete tînguitoare.

chelălăit s.n. Faptul de a chelălăi.

chélbe s.f. (Reg.) Boală care provoacă căderea părului.

chelbós, -oásă, *chelboși, -oase,* adj. (Reg.) Care are chelbe: chel.

chelfăneálă, *chelfăneli,* s.f. (Fam.) Bătaie zdravănă; mustrare aspră.

chelfăní, *chelfănesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A bate zdravăn; a mustra cu asprime.

chelí, *chelesc,* vb. IV. Intr. A deveni chel.

chelie, *chelii,* s.f. Căderea părului de pe cap; porțiune a capului de pe care a căzut părul.

chélner, *chelneri,* s.m. Ospătar.

chélneriță, *chelnerițe,* s.f. Ospătăriță.

cheloniéni s.m. pl. Ordin de reptile care cuprinde broaștele țestoase.

cheltui, *cheltuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A întrebuința banii pentru a cumpăra sau a plăti ceva. **2.** A consuma timp, energie, mijloace materiale etc.

cheltuiálă, *cheltuieli,* s.f. **1.** Faptul de a cheltui; bani cheltuiți. **2.** Consum de energie, de mijloace materiale etc.

chemá, *chem,* vb. I. **1.** Tr. A-i cere cuiva să vină mai aproape sau într-un anumit loc. **2.** Tr. A impune cuiva (în mod oficial) să se prezinte undeva; *a chema în judecată* = a introduce o acțiune în justiție împotriva cuiva; *a chema la ordine* = a cere cuiva să respecte disciplina. **3.** Refl. A avea numele de..., a se numi.

chemáre, *chemări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a chema;* invitație sau ordin de a se prezenta într-un anumit loc. **2.** Îndemn de a participa la o acțiune. **3.** Proclamație. **4.** (Fig.) Înclinație, vocație; misiune, menire.

chemát, -ă, *chemați, -te,* adj. Care are însușirile, posibilitățile de a face ceva.

chémbrică s.f. Țesătură subțire de bumbac, bine apretată, vopsită într-o singură culoare.

chenár, *chenare,* s.n. Margine colorată sau desenată a unei suprafețe; element decorativ care încadrează ferestrele sau ușile.

chenzinál, -ă, *chenzinali, -e,* adj. Care se referă la chenzină.

chenzínă, *chenzine,* s.f. Retribuție primită pentru o jumătate de lună; perioadă de timp pentru care se primește această retribuție.

cheotoáre, *cheotori,* s.f. Mic ochi de ață, de șiret, de stofă prin care se petrece nasturele pentru a încheia o haină.

chepéng, *chepenguri,* s.n. Ușă sau capac, orizontal sau înclinat, care închide intrarea într-o pivniță, în magazia unei nave etc.

cheratínă s.f. Proteină care intră în componența unghiilor, a părului, a penelor etc.

cherchelí, *cherchelesc,* vb. IV. Refl. A se îmbăta ușor, a se ameți.

cherci, *cherci,* s.m. Denumire comercială dată scrumbiei sărate și conservate.

cherém s.n. *A fi la cheremul cuiva* = a fi la dispoziția, la bunul plac al cuiva.

cherestéá s.f. Material lemnos (scînduri, grinzi) întrebuințat în construcții.

cherhaná, *cherhanale,* s.f. Construcție pe malul unei ape, destinată sortării, prelucrării și depozitării temporare a peștelui.

cherméză, *chermeze*, s.f. Petrecere în aer liber cu muzică și dans.
chersín, *chersine*, s.n. (Reg.) Albie în care se frămîntă aluatul pentru pîine.
chervân, *chervane*, s.n. (Înv.) **1.** Car mare pentru transport de mărfuri și persoane. **2.** Caravană de care.
chesón, *chesoane*, s.n. **1.** Vehicul de artilerie pentru transportul muniției. **2.** Construcție de forma unei cutii, folosită la executarea lucrărilor de reparații la o navă, sub linia de plutire. **3.** Construcție de beton, de zidărie etc., care servește la executarea de fundații sub apă.
chéstie s.f. v. **chestiune.**
chestioná, *chestionez*, vb. I. Tr. A pune cuiva întrebări asupra unei probleme.
chestionár, *chestionare*, s.n. Listă de întrebări scrise referitoare la o problemă, la o persoană etc.
chestiúne, *chestiuni*, s.f. **1.** Ceea ce constituie obiectul unei preocupări. **2.** Întîmplare, fapt divers. Var.: **chéstie** s.f.
chéstor, *chestori*, s.m. Șeful unei chesturi.
chestúră, *chesturi*, s.f. Organ polițienesc din trecut, superior comisariatelor.
chétă, *chete*, s.f. Adunare de bani, prin contribuție voluntară, într-un anumit scop.
chezáș, -ă, *chezași, -e*, s.m. și f. (Pop.) Persoană care garantează, care răspunde pentru altul.
chezășíe, *chezășii*, s.f. Faptul de a garanta pentru altul.
chiabúr, *chiaburi*, s.m. Țăran aparținînd chiaburimii.
chiaburíme s.f. Burghezie a satelor, care își asigură veniturile din exploatarea muncii salariate, din arendări de pămînt, din speculă și camătă.
chiar adv. **1.** Întocmai, exact. **2.** Pînă și...; încă și: *chiar și el.* **3.** Într-adevăr, de fapt.
chibíț, *chibiți*, s.m. Persoană care asistă, fără să joace, la un joc de cărți, la o partidă de table etc.
chibrít, *chibrituri*, s.n. Bețișor de lemn cu o gămălie dintr-un material inflamabil, care servește la aprins focul, țigara etc.
chibritélniță, *chibritelnițe*, s.f. Suport pentru cutia de chibrituri.
chibzuí, *chibzuiesc*, vb. IV. **1.** Tr. și intr. A reflecta, a cumpăni. **2.** Tr. A pune la cale, a plănui.
chibzuiálă, *chibzuieli*, s.f. Faptul de a chibzui.
chibzuínță s.f. Chibzuială.
chibzuít, -ă, *chibzuiți, -te*, adj. Socotit, cumpănit.
chícă, *chici*, s.f. (Pop. și fam.) Partea părului de pe cap (la bărbați) lăsată să crească mai lungă.
chicheriță, *chicherițe*, s.f. Insectă parazită care trăiește în blana oilor, hrănindu-se cu sîngele acestora.
chichineáță, *chichinețe*, s.f. (Fam.) Casă sau cameră mică, sărăcăcioasă.
chichiréz s.n. (Fam.) *N-are nici un chichirez* = n-are nici un haz, nici o noimă.
chichíță, *chichițe*, s.f. (Fam.) Șiretlic, vicleșug; *a-i căuta cuiva chichițe* = a-i căuta cuiva greșeli, cusururi.
chicinétă, *chicinete*, s.f. Încăpere mică (în unele apartamente), servind de obicei ca bucătărie.
chiciúră s.f. Cristale de gheață care se depun iarna pe arbori, pe obiectele de pe sol etc.
chicot, *chicote*, s.n. Rîs cu izbucniri (înfundate).
chicotí, *chicotesc*, vb. IV. Intr. A rîde cu izbucniri (înfundate).
chíflă, *chifle*, s.f. Produs de panificație de forma unei pîinișoare, făcută din făină albă de grîu.
chifteá, *chiftele*, s.f. Preparat culinar în formă de turtă mică făcută din carne tocată și prăjită în grăsime.
chifti, pers. 3 *chiftește*, vb. IV. Intr. (Despre lichide) A țîșni, a ieși la suprafață.
chihlimbár, *chihlimbare*, s.n. Rășină amorfă, transparentă sau translucidă, de culoare galbenă, brună sau verzuie, folosită la fabricarea unor obiecte de podoabă.
chil[1] s.n. Lichid lăptos, aflat în intestinul subțire și reprezentînd rezultatul digestiei.
chil[2], *chile*, s.n. (Fam.) Kilogram.
chílă, *chile*, s.f. Element principal al scheletului unei nave, dispus pe fundul acesteia, în planul longitudinal.
chilíe, *chilii*, s.f. Odăiță într-o mănăstire; (p. ext.) cameră mică.
chilím, *chilimuri*, s.n. **1.** Covor (turcesc) cu două fețe. **2.** Broderie lucrată pe etamină sau pe canava cu fire de lînă sau de mătase.
chilipír, *chilipiruri*, s.n. Afacere avantajoasă; cîștig neașteptat; cumpărătură foarte ieftină.
chilipirgíu, *chilipirgii*, s.m. Persoană care umblă după chilipiruri.
chílnă, *chilne*, s.f. (Pop.) **1.** Lădița trăsurii pe care șade cel ce mînă caii. **2.** Codîrlă.
chilóți s.m. pl. Obiect de lenjerie sau de sport, care acoperă corpul de la talie pînă mai sus de genunchi.
chímen s.m. Chimion.
chímic, -ă, *chimici, -e*, adj. Privitor la chimie; care folosește substanțe din domeniul chimiei; *creion chimic* = creion cu mină violetă, a cărui urmă pe hîrtie se șterge greu.
chimicále s.f. pl. Nume generic dat produselor chimice.
chimíe s.f. Știință care studiază structura și proprietățile substanțelor, precum și transformările pe care acestea le suferă prin regruparea atomilor și modificarea legăturilor dintre ei.
chimión s.m. Plantă erbacee ale cărei semințe, aromatice, sînt folosite în bucătărie și în farmacie.
chimioterapíe s.f. Tratament al unor boli cu ajutorul substanțelor chimice.
chimír, *chimire*, s.n. Brîu lat de piele, prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă, la țară, bărbații.
chimíst, -ă, *chimiști, -ste*, s.m. și f. Specialist în chimie.

chimizáre, *chimizări,* s.f. Introducerea pe scară largă a procedeelor chimice în procesele de producție.

chimonó, *chimonouri,* s.n. **1.** Croială de haină femeiască, cu mînecile dintr-o singură bucată cu restul hainei. **2.** Haină lungă și largă, purtată în Japonia.

chimvál, *chimvale,* s.n. Instrument muzical folosit în vechime, alcătuit din două talere de aramă.

chin, *chinuri,* s.n. Suferință fizică sau morală; tortură.

chindíe, *chindii,* s.f. **1.** Parte a zilei către asfințitul Soarelui; loc de pe bolta cerească unde se află Soarele spre seară. **2.** Numele unui dans popular.

chinestezíe s.f. Simț al mișcărilor corpului.

chinéz, -ă, *chinezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la China; (substantivat, f.) limba vorbită în China. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în China.

chinezésc, -eáscă, *chinezești,* adj. Chinez (1); *zidul chinezesc* = zid uriaș ridicat la granițele Chinei, începînd din sec. III î.e.n., ca măsură de apărare împotriva invaziilor hunilor.

chinezoáică, *chinezoaice,* s.f. Femeie care face parte din poporul chinez.

chíngă, *chingi,* s.f. **1.** Fîșie de piele sau de cînepă cu care se strînge șaua pe cal. **2.** Piesă de lemn sau de metal cu care se fixează părțile componente ale unui obiect.

chinínă s.f. Alcaloid extras din coaja arborelui de chinină, utilizat în tratamentul malariei și al unor stări febrile.

chinoróz s.n. Funingine foarte fină folosită la fabricarea cernelii de tipar, a unor vopsele etc.

chinovár s.n. Sulfură de mercur de culoare roșie, folosită ca medicament și colorant.

chintál, *chintale,* s.n. Unitate de măsură pentru masă egală cu 100 kg.

chíntă s.f. v. **cvintă.**

chintesénță s.f. Ceea ce este esențial, fundamental.

chinui, *chinuiesc,* vb. IV. **1.** Tr. A supune pe cineva la chinuri. **2.** Refl. A se strădui, a face eforturi mari.

chinuitór, -oáre, *chinuitori, -oare,* adj. Care chinuiește.

chiolhán, *chiolhanuri,* s.n. (Pop. și fam.) Petrecere mare.

chior, chioáră, *chiori, chioare,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Căruia îi lipsește un ochi, care vede numai cu un ochi. **2.** (Despre surse de lumină) Care dă o lumină slabă, insuficientă. **3.** *Apă chioară* = băutură, supă etc. prea diluată.

chiorăi, pers. 3 *chiórăie,* vb. IV. Intr. (Despre intestine) A produce un zgomot caracteristic, datorită gazelor din interior.

chiorí, *chiorăsc,* vb. IV. **1.** Intr. A-și pierde un ochi; a-i slăbi cuiva vederea. **2.** Refl. (Fam.) A se uita cu mare atenție, cu curiozitate.

chioríș adv. *A se uita chioriș* = a privi cruciș, (p. ext.) a se uita cu dușmănie.

chiosc, *chioșcuri,* s.n. **1.** Construcție mică, așezată pe străzi, în gări, pe stadioane, unde se vînd ziare, țigări, răcoritoare etc. **2.** Mic pavilion în grădini sau în parcuri.

chíot, *chiote,* s.n. Strigăt puternic.

chip, *chipuri,* s.n. **1.** Față, obraz, figură; expresie a feței, înfățișare. **2.** Desen, sculptură care reprezintă o figură omenească. **3.** Fel; mijloc, modalitate. **4.** (Adverbial) *Chipurile* = vorba vine, cică.

chiparoásă, *chiparoase,* s.f. Plantă decorativă cu flori albe-verzui sau roz, plăcut mirositoare.

chiparós, *chiparoși,* s.m. Arbore rășinos cu lemnul rezistent, parfumat, întrebuințat în industrie.

chípeș, -ă, *chipeși, -e,* adj. Frumos, arătos.

chipíu, *chipie,* s.n. Un fel de șapcă cu cozoroc.

chircí, *chircesc,* vb. IV. Refl. A se ghemui (la pămînt), a se face mic; (despre plante) a se pipernici.

chiriáș, -ă, *chiriași, -e,* s.m. și f. Persoană care ocupă o locuință prin închiriere.

chiríe, *chirii,* s.f. Sumă plătită pentru folosința unei locuințe sau a unui alt lucru închiriat.

chirigiu, *chirigii,* s.m. (Înv.) Cărăuș.

chirílic, -ă, *chirilici, -e,* adj. *Alfabet chirilic* = vechi alfabet slav, folosit în trecut și la noi.

chiromanție s.f. Practica superstițioasă a ghicitului în palmă.

chiroptére s.f. pl. Ordin de mamifere adaptate la zbor.

chirpíci s.n. Cărămidă nearsă, făcută dintr-un amestec de lut, paie și bălegar.

chirúrg, *chirurgi,* s.m. Medic specialist în chirurgie.

chirurgicál, -ă, *chirurgicali, -e,* adj. Referitor la chirurgie.

chirurgíe s.f. Ramură a medicinii care tratează bolile prin intervenții operatorii.

chiseá, *chisele,* s.f. Vas mic pentru dulceață.

chíseliță, *chiselițe,* s.f. **1.** Fiertură de prune sau din diferite fructe amestecate. **2.** (Fig.) Amestec din care nu se înțelege nimic.

chist, *chisturi,* s.n. **1.** Tumoare benignă. **2.** Înveliș protector al unor animale inferioare.

chíșiță, *chișițe,* s.f. Încheietura piciorului de deasupra copitei, la cai, la bovine etc.

chișleág s.n. (Reg.) Lapte prins, lapte acru.

chiștóc, *chiștoace,* s.n. Muc de țigară.

chit[1] adv. (Fam.) *A fi chit (cu cineva)* = a nu mai datora nimic (cuiva).

chit[2] s.n. Material obținut din substanțe minerale și un aglomerant, folosit pentru a fixa geamurile în cercevele, pentru a astupa găurile în lemn etc.

chitánță, *chitanțe,* s.f. Act scris prin care se dovedește primirea unei sume de bani, a unor bunuri etc.

chitanțiér, *chitanțiere,* s.n. Carnet cu foi detașabile pentru chitanțe.

chitáră, *chitare,* s.f. Instrument muzical cu coarde care emite sunete prin ciupire sau lovire. Var.: **ghitáră** s.f.

chitaríst, -ă, *chitariști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă la chitară.
chiti, *chitesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A socoti, a chibzui; a pune la cale.
chitíc, *chitici,* s.m. (Reg.) Nume generic pentru peștii mărunți; (adverbial) *a tăcea chitic* = a nu scoate nici o vorbă.
chitínă s.f. Substanță organică din care este format scheletul extern al unor insecte și crustacee.
chitră, *chitre,* s.f. Fructul chitrului, asemănător cu lămîia.
chítru, *chitri,* s.m. Arbore exotic, cu fructe comestibile.
chituí, *chituiesc,* vb. IV. Tr. A netezi, a astupa sau a fixa cu chit².
chiț interj. Cuvînt care imită sunetele caracteristice ale șoarecilor.
chițăí, pers. 3 *chițăie,* vb. IV. Intr. (Despre șoareci) A scoate sunete ascuțite, caracteristice.
chițcán, *chițcani,* s.m. Animal insectivor asemănător cu șoarecele.
chițibúș, *chițibușuri,* s.n. (Fam.) Fapt mărunt, neînsemnat.
chițibușár, -ă, *chițibușari, -e,* s.m. și f. Persoană care dă importanță lucrurilor mărunte, care găsește cusur la toate.
chiu s.n. *Cu chiu cu vai* = cu mare greutate.
chiuí, *chiui,* vb. IV. Intr. A scoate strigăte puternice (de bucurie); a spune strigături (la horă).
chiuitúră, *chiuituri,* s.f. Strigăt, chiot; versuri glumețe sau satirice, strigate în timpul dansurilor populare.
chiul, *chiuluri,* s.n. (Fam.) *A trage chiulul* = a se sustrage de la îndeplinirea unei obligații.
chiulangíu, *chiulangii,* s.m. Persoană care obișnuiește să chiulească.
chiulásă, *chiulase,* s.f. Piesă care închide cilindrii unui motor cu ardere internă. Var.: **culásă** s.f.
chiulí, *chiulesc,* vb. IV. Intr. A trage chiulul.
chiup, *chiupuri,* s.n. Vas mare de lut, în care se păstrează murături și diverse lichide.
chiuretáj, *chiuretaje,* s.n. Îndepărtarea, cu ajutorul chiuretei, a unor formații sau țesuturi organice.
chiurétă, *chiurete,* s.f. Instrument chirurgical folosit pentru chiuretaj.
chiuvétă, *chiuvete,* s.f. Vas de porțelan sau de metal smălțuit, prevăzut cu scurgere, care se fixează în perete dedesubtul unui robinet de apă.
chívără, *chivere,* s.f. Un fel de chipiu înalt, folosit în trecut de militarii din anumite arme.
chiverniseálă, *chiverniseli,* s.f. (Pop. și fam.) Bunăstare, avere.
chivernisí, *chivernisesc,* vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) **1.** A administra. **2.** A agonisi; (refl.) a ajunge la o situație materială bună.
chívot, *chivoturi,* s.n. Cutiuță în care se păstrează, în altar, cuminecătura.
chivúță, *chivuțe,* s.f. (Reg.) Femeie care se îndeletnicește cu spoitul caselor.
chix, *chixuri,* s.n.(Fam.) Eșec; *a da chix* = a da greș.
ci conj. **1.** Dimpotrivă: *nu aici, ci acolo.* **2.** Dar; însă.
cián s.n. Gaz incolor, toxic, cu miros de migdale amare.
cianhidríc adj. *Acid cianhidric* = lichid volatil, foarte toxic, folosit la combaterea dăunătorilor agricoli.
cianúră, *cianuri,* s.f. Sare a acidului cianhidric.
cibernética s.f. Știință care are ca obiect studiul matematic al legăturilor, comenzilor și controlului în sistemele tehnice și în organismele vii.
cicatríce, *cicatrice,* s.f. Urmă lăsată pe corp de o rană.
cicatrizá, pers. 3 *cicatrizează,* vb. I. Refl. (Despre răni) A se vindeca (lăsînd o cicatrice).
cícă adv. **1.** Se zice că. **2.** Chipurile! vorba vine!
cicăleálă, *cicăleli,* s.f. Reproșuri repetate, pentru lucruri de nimic.
cicălí, *cicălesc,* vb. IV. Tr. A certa mereu pe cineva, pentru fapte neînsemnate.
ciclámă, *ciclame,* s.f. Plantă decorativă cu frunze verzi pe o parte și purpurii pe alta și cu flori roșii sau albe. Var.: **ciclamén** s.m.
ciclamén s.m. v. **ciclamă.**
cíclic, -ă, *ciclici, -e,* adj. Care face parte dintr-un ciclu sau se desfășoară în cicluri.
ciclísm s.n. Ramură sportivă practicată cu biciclete speciale.
ciclíst, -ă, *cicliști, -ste,* s.m. și f. Sportiv care practică ciclismul; biciclist.
ciclocrós, *ciclocrosuri,* s.n. Probă ciclistă pe un teren accidentat, parcurgîndu-se unele porțiuni pe jos.
ciclón, *cicloane,* s.n. Vînt puternic cu vîrtejuri, însoțit de ploi torențiale, specific regiunilor tropicale.
ciclóp, *ciclopi,* s.m. Figură mitologică de uriaș antropofag, cu un singur ochi.
ciclotrón, *ciclotroane,* s.n. Accelerator ciclic folosit în fizica nucleară pentru a imprima energii mari particulelor relativ grele.
cíclu, *cicluri,* s.n. **1.** Succesiune de fenomene, stări etc. care se realizează în evoluția unui proces, începînd de la o anumită situație pînă cînd se revine la situația inițială; *ciclu de conferințe* = serie de conferințe asupra unui subiect unitar. **2.** Lanț închis de atomi, din molecula unei substanțe. **3.** (Fiz.) Totalitatea valorilor succesive pe care le ia o mărime periodică în timpul unei perioade.
cicoáre, *cicori,* s.f. Plantă erbacee cu flori albastre, din a cărei rădăcină se prepară un surogat de cafea.
cidru s.n. Băutură alcoolică obținută din must de mere (sau din alte fructe).
cifóză, *cifoze,* s.f. Deformație a coloanei vertebrale care constă într-o proeminență dorsală.

cifrá, *cifrez,* vb. I. **1.** Refl. A atinge suma de..., a se evalua la... **2.** Tr. A transpune un text într-un cifru.
cifrát, -ă, *cifrați, -te,* adj. Scris în cifru.
cífră, *cifre,* s.f. **1.** Semn grafic folosit pentru scrierea numerelor; număr. **2.** Număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice unei substanțe. **3.** *Cifră de afaceri* = totalul încasărilor unei firme din activitatea sa.
cífric, -ă, *cifrici, -e,* adj. Exprimat în cifre.
cífru, *cifruri,* s.n. **1.** Sistem de semne convenționale cu care se transmit comunicări secrete. **2.** Combinație de cifre sau de litere cu ajutorul căreia se pot deschide închizători secrete.
cil, *cili,* s.m. Prelungire la suprafața unor celule, caracteristică unui grup de protozoare, servind în special la locomoție.
ciliár, -ă, *ciliari, -e,* adj. În formă de cili.
cilíndric, -ă, *cilindrici, -e,* adj. De forma unui cilindru.
cilíndru, (1, 2) *cilindri,* s.m., **(3)** *cilindre,* s.n. **1.** S.m. Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează paralel cu ea însăși, sprijinindu-se pe o curbă închisă; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață și de două plane paralele. **2.** S.m. Organ de mașină de secțiune circulară, mobil în jurul axei lui; organ de mașină tubular, în interiorul căruia se poate deplasa un piston. **3.** S.n. Joben.
cimbrișór s.m. Plantă aromatică cu flori roșii-purpurii sau albe, folosită ca infuzie.
címbru s.m. Plantă erbacee cu frunze aromate, folosite drept condiment.
cimént s.n. Material pulverulent obținut prin măcinarea clincherului, care în contact cu apa se întărește, fiind folosit în construcții.
cimentá, *cimentez,* vb. I. Tr. A consolida cu ciment; (refl. și tr.; fig.) a (se) întări.
cimilitúră, *cimilituri,* s.f. (Pop.) Ghicitoare.
cimișír, *cimișiri,* s.m. Arbust decorativ, cu flori galbene-verzui.
cimitír, *cimitire,* s.n. Loc (îngrădit) unde se îngroapă morții.
cimpanzéu, *cimpanzei,* s.m. Specie de maimuță antropoidă din Africa ecuatorială.
cimpói, *cimpoaie,* s.n. Instrument muzical popular, alcătuit dintr-un burduf cu unul sau mai multe tuburi sonore.
cimpoiér, *cimpoieri,* s.m. Cîntăreț din cimpoi.
ciná, *cinez,* vb. I. Intr. A lua masa de seară.
cinábru s.n. Sulfură de mercur, de culoare roșie, folosită la prepararea vopselelor.
cínă, *cine,* s.f. Masa de seară.
cincantín s.m. Varietate de porumb cu tulpina scurtă și cu bobul mărunt.
cinchí, *cinchesc,* vb. IV. Refl. (Reg.) A se ghemui la pămînt.
cinci num. card. Număr natural situat între patru și șase; (cu valoare de num. ord.) *capitolul cinci.*
cincíla s.f. Mamifer rozător din America de Sud, asemănător cu veverița, cu blana cenușie, prețioasă.
cíncilea, cincea num. ord. Care se află între al patrulea și al șaselea.
cincíme, *cincimi,* s.f. A cincea parte dintr-un întreg.
cincinál, -ă, *cincinali, -e,* adj. (Și substantivat, n.) Care se întinde pe o perioadă de cinci ani: *plan cincinal.*
cíncisprezece num. card. Număr natural situat între paisprezece și șaisprezece.
cíncisprezecelea, cincísprezecea num. ord. Care se află între al paisprezecelea și al șaisprezecelea.
cincizéci num. card. Număr natural situat între patruzeci și nouă și cincizeci și unu.
cincizécilea, cincizécea num. ord. Care se află între al patruzeci și nouălea și al cincizeci și unulea.
cíne pron. **1.** (Interogativ) Care (anume)? **2.** (Relativ) Acela care.
cineást, -ă, *cineaști, -ste,* s.m. și f. Specialist în arta sau în tehnica cinematografică.
cineclúb, *cinecluburi,* s.n. Asociație de cineaști neprofesioniști.
cinefíl, -ă, *cinefili, -e,* s.m. și f. Persoană căreia îi plac filmele, amator de filme.
cinegétic, -ă, *cinegetici, -e,* adj. (Livr.) Privitor la vînătoare.
cinél interj. *Cinel-cinel* = formulă cu care încep unele ghicitori.
cinemá s.n. Cinematograf.
cinemascóp s.n. Procedeu de proiecție a filmelor pe un ecran lat.
cinematécă, *cinemateci,* s.f. **1.** Colecție de filme păstrate ca documente. **2.** Cinematograf **(1)** unde se pot viziona filme din istoria cinematografiei.
cinemátică s.f. Ramură a mecanicii care studiază mișcarea corpurilor, fără a ține seama de forțele care o produc.
cinematográf, *cinematografe,* s.n. **1.** Sală de spectacole unde se proiectează filme. **2.** Cinematografie.
cinematográfic, -ă, *cinematografici, -e,* adj. Privitor la cinematografie.
cinematografíe s.f. Arta și tehnica înregistrării fotografice pe peliculă a unor acțiuni, peisaje etc. și a proiectării lor pe un ecran.
cinerámă s.f. Procedeu de realizare a filmelor panoramice care dă impresia că imaginile sînt în relief.
cineráră, *cinerare,* adj. *Urnă cinerară* = urnă în care se păstrează cenușa morților.
cinescóp, *cinescoape,* s.n. Tub catodic folosit pentru reproducerea imaginilor de televiziune.
cinétic, -ă, *cinetici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la mișcare; *energie cinetică* = energie pe care o posedă un corp aflat în mișcare. **2.** S.f. Ramură a mecanicii care se ocupă cu legile mișcării.
cinevá pron. nehot. O persoană oarecare.
cingătoáre, *cingători,* s.f. Fîșie de pînză sau de piele, cu care se încinge mijlocul.
cinic, -ă, *cinici, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care sfidează regulile moralei și de conviețuire socială.

cinism s.n. Atitudinea omului cinic; faptă de om cinic.
cínste s.f. **1.** Onestitate, corectitudine. **2.** Respect, stimă, prețuire. **3.** (Pop.) Dar, cadou.
cinstí, *cinstesc,* vb. IV. Tr. **1.** A da cuiva cinstea cuvenită. **2.** A ospăta pe cineva.
cinstít, -ă, *cinstiți, -te,* adj. Onest, corect; virtuos.
cíntez, *cintezi,* s.m. Bărbătușul cintezei.
cínteză, *cinteze,* s.f. Mică pasăre cîntătoare, cu penajul cenușiu-albăstrui și cu o dungă albă pe aripi.
cintezói, *cintezoi,* s.m. Cintez.
cíntru, *cintre,* s.n. Partea concavă a unei bolți; cofraj pe care se zidește o boltă.
cinzeácă, *cinzeci,* s.f. Veche unitate de măsură pentru băuturi, echivalînd cu aproximativ 0,16 litri; sticlă avînd această capacitate.
cioáră, *ciori,* s.f. Nume dat mai multor specii de păsări din familia corbului, cu pene negre sau cenușii.
cioáreci s.m. pl. Pantaloni țărănești din țesătură groasă, de lînă sau de postav.
ciob, *cioburi,* s.n. Bucată dintr-un obiect de sticlă, de faianță etc. spart.
ciobán, *ciobani,* s.m. Paznic sau proprietar de oi.
ciobănésc, -eáscă, *ciobănești,* adj. Privitor la ciobani.
ciobăníță, *ciobănițe,* s.f. Femeie care păzește oile; soție de cioban.
ciobí, *ciobesc,* vb. IV. Tr. A știrbi un obiect de sticlă, de porțelan etc.
cioc[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de lovituri într-un obiect sau material tare.
cioc[2]**,** *ciocuri,* s.n. **1.** Partea anterioară, cornoasă, a capului păsărilor. **2.** Vîrf al unor obiecte. **3.** Barbișon.
ciocán[1]**,** *ciocane,* s.n. **1.** Unealtă de metal sau de lemn folosită la prelucrat materiale tari, la bătut cuie etc. **2.** Material sportiv format dintr-o bilă de metal care se aruncă la distanță. **3.** Unul dintre cele trei oscioare din urechea medie.
ciocán[2]**,** *ciocane,* s.n. (Fam.) Păhărel cu gîtul strîmt și lung, din care se bea rachiu.
ciocăní, *ciocănesc,* vb. IV. **1.** Intr. A lucra ceva lovind cu ciocanul. **2.** Tr. (Fig.) A bate la cap, a cicăli. **3.** Intr. A bate repetat (cu degetul) într-un corp tare; a bate în ușă.
ciocănitoáre, *ciocănitori,* s.f. Nume dat unor păsări de pădure cu cioc puternic, cu care sparg coaja copacilor pentru a-și căuta hrana.
ciocănitúră, *ciocănituri,* s.f. Zgomot produs de lovituri într-un obiect tare.
ciochínă, *ciochine,* s.f. Partea dindărăt (bifurcată) a șeii.
ciocîrlán, *ciocîrlani,* s.m. **1.** Pasăre de culoare cenușie-gălbuie, cu un moț de pene în vîrful capului. **2.** Bărbătușul ciocîrliei.
ciocîrlíe, *ciocîrlii,* s.f. Pasăre cîntătoare mică, cu penajul pestriț, care se ridică la înălțimi mari.
cióclu, *ciocli,* s.m. Persoană care transportă morții la groapă.
ciocní, *ciocnesc,* vb. IV. **1.** Refl. (recipr.) și tr. A (se) lovi unul de altul; (refl., fig., despre idei, interese) a veni în contradicție. **2.** Tr. A lovi ușor unul de altul paharele cu băutură, în semn de urare. **3.** Tr. A sparge ușor un obiect fragil (de porțelan, de sticlă etc.); (despre pui) a sparge coaja oului în care s-a dezvoltat. **4.** Refl. (Despre armate) A se încăiera.
ciocníre, *ciocniri,* s.f. Acțiunea de *a (se) ciocni;* bătălie, luptă; (fig.) conflict între idei, interese.
ciocói, *ciocoi,* s.m. Termen de dispreț pentru un exploatator (parvenit din rîndul arendașilor); (p. ext.) boier.
ciocoiésc, -iáscă, *ciocoiești,* adj. Privitor la ciocoi.
ciocoíme s.f. Pătura socială a ciocoilor.
ciocoísm, *ciocoisme,* s.n. Situație sau purtare de ciocoi; (p. ext.) parvenitism.
ciocolátă, *ciocolate,* s.f. Produs comestibil din cacao și zahăr (cu adaos de ingrediente).
cioflingár, *cioflingari,* s.m. (Fam.) Om de nimic, secătură.
ciolán, *ciolane,* s.n. Os (mare) de animal; (fam.) os de om.
ciolănós, -oásă, *ciolănoși, -oase,* adj. Cu oase mari.
ciomág, *ciomege,* s.n. Băț mare, gros.
ciomăgeálă, *ciomăgeli,* s.f. Bătaie (cu ciomagul).
ciomăgí, *ciomăgesc,* vb. IV. Tr. A bate zdravăn.
ciondăneálă, *ciondăneli,* s.f. Ceartă ușoară.
ciondăní, *ciondănesc,* vb. IV. Refl. recipr. (Fam.) A se ciorovăi.
ciopîrțí, *ciopîrțesc,* vb. IV. Tr. A tăia în bucăți; a tăia rău, în bucăți neregulate.
cioplí, *cioplesc,* vb. IV. **1.** Tr. A tăia așchii din ceva. **2.** Refl. (Fig., despre oameni) A căpăta deprinderi civilizate; a se cultiva.
cioplitór, *cioplitori,* s.m. Muncitor care cioplește piatră.
ciopór, *ciopoare,* s.n. **1.** Grup de animale, cîrd. **2.** Grup de oameni, ceată, mulțime.
ciorápi, *ciorapi,* s.m. Obiect de îmbrăcăminte din fire de lînă, de bumbac, de mătase sau sintetice, care acoperă piciorul.
ciórbă, *ciorbe,* s.f. Fel de mîncare constînd dintr-o zeamă de legume, de carne sau de pește, uneori acrită.
ciorchíne, *ciorchini,* s.m. Tip de inflorescență format dintr-un ax cu ramificații pe care se găsesc numeroase flori; (p. ext.) strugure.
ciordeálă, *ciordeli,* s.f. (Fam.) Furt de lucruri mărunte.
ciordí, *ciordesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A șterpeli.
ciórnă, *ciorne,* s.f. Lucrare scrisă provizoriu, în primă redactare.
ciorói, *ciorói,* s.m. Bărbătușul ciorii.
ciorovăí, *ciorovăiesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A se certa pentru nimicuri.
ciorovăiálă, *ciorovăieli,* s.f. (Fam.) Ceartă ușoară, gîlceavă.
ciorpác, *ciorpace,* s.n. Minciog.
ciortán, *ciortani,* s.m. Crap de 1—2 kg.

ciot, *cioturi,* s.n. **1.** Parte rămasă dintr-un copac tăiat sau rupt. **2.** Parte rămasă dintr-un membru ciuntit al corpului. **3.** Nod proeminent într-un trunchi, într-o scîndură etc.

cioturós, -oásă, *cioturoși, -oase,* adj. Cu cioturi.

ciovícă, *ciovici,* s.f. Pasăre cu pene măslinii, albe sau gălbui pe gușă, cu coada ca de rîndunică.

ciozvîrtă, *ciozvîrte,* s.f. Bucată mare de carne.

cipíc, *cipici,* s.m. Papuc de stofă sau din lînă împletită.

ciprinid, *ciprinide,* s.n. (La pl.) Familie de pești de apă dulce, cu solzi rotunzi și cu o singură înotătoare dorsală; (și la sg.) pește din această familie.

cipriót, -ă, *ciprioți, -te,* s.m. și f. Locuitor al Ciprului.

cir s.n. (Reg.) Terci.

cirác, *ciraci,* s.m. Discipol; (depr.) persoană care urmează în mod servil pe cineva.

circ, *circuri,* s.n. **1.** Spectacol constînd din acrobații, gimnastică, prezentare de animale dresate etc.; localul în care se desfășoară astfel de spectacole. **2.** Incintă circulară, neacoperită, în care se desfășurau jocurile publice la romani. **3.** (Geogr.) Căldare **(3).**

circa adv. Aproximativ.

círcă s.f. (Fam.) Circumscripție.

circuít, *circuite,* s.n. **1.** Sistem de conducte sau de conductoare prin care pot circula lichide, gaze, sarcini electrice etc. **2.** Drum parcurs pe un itinerar cu întoarcere la locul de plecare.

circulá, *circul,* vb. I. Intr. **1.** A umbla, a se deplasa; (despre fluide) a fi în neîntreruptă mișcare. **2.** (Despre idei, știri, zvonuri) A se răspîndi, a se transmite. **3.** (Despre bani) A avea curs.

circulánt, -ă, *circulanți, -te,* adj. Care circulă, care se află în circulație.

circulár, -ă, *circulari, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care are formă de cerc; care descrie un cerc. **2.** S.f. Dispoziție trimisă în scris organelor în subordine.

circulatór adj. *Aparat circulator* = inima și sistemul de vene și artere prin care circulă sîngele.

circuláție, *circulații,* s.f. **1.** Faptul de a circula; mișcare, deplasare. **2.** Mișcare a unui lichid, a unui gaz etc. într-un anumit circuit. **3.** Schimb de bunuri sau de mărfuri (prin intermediul banilor).

circumcizie, *circumcizii,* s.f. Tăierea împrejur a prepuțului (practicată de unele popoare).

circumferință, *circumferințe,* s.f. **1.** Lungimea unui cerc. **2.** Linie care înconjură un loc sau un corp rotund; lungime a conturului unui corp.

circumfléx, *circumflexe,* adj. *Accent circumflex* = accent în formă de unghi cu vîrful în sus, cu care se notează sunetul *î (â)* în limba română sau vocalele lungi în unele limbi.

circumscríe, *circumscriu,* vb. III. Tr. **1.** A construi o figură geometrică circumscrisă. **2.** A delimita, a încadra o problemă.

circumscripție, *circumscripții,* s.f. Subdiviziune a unei unități administrativ-teritoriale (sanitare, electorale etc.).

circumscrís, -ă, *circumscriși, -se,* adj. (Despre poligoane) Ale cărui laturi sînt tangente la un cerc; (despre cercuri) care trece prin vîrfurile unui poligon.

circumspéct, -ă, *circumspecți, -te,* adj. Precaut, prudent.

circumspécție s.f. Prudență, precauție.

circumstánță, *circumstanțe,* s.f. Împrejurare care însoțește un fapt, o acțiune sau un fenomen.

circumstanțiál, -ă, *circumstanțiale,* adj. *Complement circumstanțial* = complement care arată în ce împrejurări se petrece o acțiune sau cum se prezintă o însușire; *propoziție circumstanțială* = propoziție secundară care are în frază rolul complementului circumstanțial dintr-o propoziție.

circumteréstru, -ă, *circumterești, -stre,* adj. Care înconjură Pămîntul.

circumvolúție, *circumvoluții,* s.f. Fiecare dintre cutele de pe suprafața creierului.

cireádă, *cirezi,* s.f. Grup mare de vite cornute.

cireáșă, *cireșe,* s.f. Fructul cireșului.

ciréș, *cireși,* s.m. Pom roditor cu flori albe și cu fructe comestibile mici, sferice.

cireșár s.m. Numele popular al lunii iunie.

cirip interj. Cuvînt care imită sunetele caracteristice ale păsărelelor.

ciripí, *ciripesc,* vb. IV. Intr. (Despre păsărele) A scoate sunete caracteristice.

ciróză, *ciroze,* s.f. Boală cronică a ficatului, caracterizată prin distrugerea celulelor hepatice.

cistérnă, *cisterne,* s.f. Recipient de metal pentru lichide, montat pe un cadru de vehicul; rezervor destinat înmagazinării unor lichide.

cisticérc, *cisticerci,* s.m. Formă larvară a teniei.

cisticercóză s.f. Boală la animale (rareori la om) datorită localizării cisticercilor în diferite organe ale corpului.

cistítă, *cistite,* s.f. Inflamație a vezicii urinare.

cistoscóp, *cistoscopuri,* s.n. Instrument întrebuințat la cistoscopie.

cistoscopie, *cistoscopii,* s.f. Examen al cavității vezicii urinare, făcut cu ajutorul cistoscopului.

cișméa, *cișmele,* s.f. Instalație pentru scos apă dintr-o conductă sau dintr-un izvor.

citá, *citez,* vb. I. Tr. **1.** A menționa, a indica o persoană, un fapt, pentru a confirma ceva. **2.** A reproduce întocmai ceea ce a spus sau a scris cineva. **3.** A chema pe cineva în fața unui organ judiciar.

citadélă, *citadele,* s.f. (Înv.) Mică fortăreață în incinta unui oraș; castel sau cetate construită în afara zidurilor unui oraș, pentru a-l apăra.

citadin, -ă, *citadini, -e,* adj. (Livr.) Orășenesc.

citát, *citate,* s.n. Fragment dintr-o scriere reprodus întocmai.

citáție, *citații,* s.f. Înscris prin care cineva este chemat în fața unui organ judiciar sau de urmărire penală.

citéț, -eáță, *citeți, -e,* adj. (Despre scrisul de mînă) Care se poate citi ușor.
cití, *citesc,* vb. IV. Tr. **1.** A parcurge un text, pentru a lua cunoștință de conținutul lui; a descifra o partitură muzicală; a controla indicațiile unui aparat de măsură. **2.** (Fig.) A descoperi gîndurile sau sentimentele cuiva, din expresia figurii sale. **3.** A învăța, a studia.
citít, -ă, *citiți, -te,* adj. Cult, învățat, instruit.
cititór, -oáre, *cititori, -oare,* s.m. și f. Persoană care citește; *cititor în stele* = astrolog.
citologíe s.f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul celulelor.
citoplásmă s.f. Constituent fundamental al celulei, de natură proteică.
cítric, -ă, *citrici, -e,* adj. *Acid citric* = acid organic care se găsește în lămîi, portocale etc.; *fructe citrice* (și substantivat, f. pl.) = nume generic pentru lămîi, portocale, mandarine etc.
citronádă, *citronade,* s.f. Băutură răcoritoare, preparată din suc de lămîie, zahăr și apă. Var.: **sitronádă** s.f.
ciubár, *ciubere,* s.n. Vas cu două toarte, făcut din doage și folosit pentru păstrat sau transportat lichide.
ciubotár, *ciubotari,* s.m. (Reg.) Cizmar.
ciubótă, *ciubote,* s.f. (Reg.) Cizmă.
ciubotícă, *ciubotele,* s.f. Diminutiv al lui *ciubotă; ciubotica-cucului* = plantă erbacee cu frunze ovale și flori galbene.
ciubúc, (1, 2) *ciubuce,* **(3)** *ciubucuri,* **s.n. 1.** Pipă cu țeavă lungă. **2.** Ornament în relief pe marginile unui perete, ale unei ferestre etc. **3.** (Fam.) Cîștig (mărunt) ilicit; bacșiș.
ciubucár, *ciubucari,* s.m. (Fam.) Persoană care umblă după ciubucuri **(3)**.
ciuciuléte, *ciuciuleți,* s.m. Ciupercă comestibilă cu pălăria zbîrcită; (adverbial) *ud ciuciulete* = ud pînă la piele.
ciúcure, *ciucuri,* s.m. Ornament făcut dintr-o împletitură sau dintr-un mănunchi de fire, cu care se împodobesc marginile unei cuverturi, unei draperii, ale unui șal etc.
ciudát, -ă, *ciudați, -te,* adj. Straniu, bizar.
ciúdă s.f. Necaz, supărare, amestecată cu invidie sau cu părere de rău.
ciudățénie, *ciudățenii,* s.f. Lucru ciudat, întîmplare curioasă.
ciuf, (1) *ciufuri,* s.n., **(2)** *ciufi,* s.m. **1.** S.n. Smoc de păr zbîrlit. **2.** S.m. Pasăre răpitoare de noapte, asemănătoare cu bufnița, cu două smocuri de pene deasupra urechilor.
ciufulí, *ciufulesc,* vb. IV. Tr. A zburli (părul, barba).
ciuguleálă, *ciuguleli,* s.f. Faptul de a ciuguli; ceea ce se ciugulește.
ciugulí, *ciugulesc,* vb. IV. Tr. (Despre păsări) A apuca (hrana) cu ciocul; (despre oameni) a mînca luînd cîte puțin din alimente.
ciuín, *ciuini,* s.m. Plantă erbacee a cărei rădăcină se folosește la fabricarea săpunurilor, în medicină ca expectorant etc.
ciulamá, *ciulamale,* s.f. Mîncare din carne de pasăre, cu sos gros de făină.
ciuleándra s.f. art. Numele unui dans popular.
ciulí, *ciulesc,* vb. IV. Tr. (Despre animale) A ridica urechile în sus (pentru a-și încorda auzul); (despre oameni) a asculta cu mare atenție.
ciulín, *ciulini,* s.m. Plantă erbacee cu tulpina și frunzele spinoase, care crește pe terenuri necultivate.
ciumát, -ă, *ciumați, -te,* adj. Bolnav de ciumă.
ciúmă, *ciume,* s.f. Boală epidemică foarte gravă, contagioasă (transmisă prin șobolani).
ciumăfáie s.f. Plantă medicinală foarte toxică, cu flori albe și fructe spinoase.
ciung, -ă, *ciungi, -e,* adj. Care are o mînă retezată.
ciuntí, *ciuntesc,* vb. IV. Tr. A tăia, a amputa; a reteza (plante, crengi).
ciupeálă, *ciupeli,* s.f. Faptul de a ciupi; (fig.) furt de sume mici de bani sau de lucruri mărunte.
ciupércă, *ciuperci,* s.f. (La pl.) Încrengătură de talofite lipsite de clorofilă, care se reproduc prin spori; (și la sg.) plantă din această încrengătură.
ciupí, *ciupesc,* vb. IV. Tr. **1.** A pișca; (despre păsări) a apuca cu ciocul; a ciuguli. **2.** A mînca rupînd cîte puțin dintr-un aliment. **3.** A rupe vîrful lăstarilor unei plante, pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. **4.** A fura cîte puțin.
ciur, *ciururi,* s.n. Unealtă de cernut materiale granulare, cereale etc.
ciurúc, *ciurucuri,* s.n. Lucru fără valoare; (fig.) om care nu este bun de nimic.
ciuruí[1], *ciuruiesc,* vb. IV. **1.** Tr. A da prin ciur. **2.** Refl. A se găuri în mai multe locuri.
ciuruí[2], pers. 3 *ciúruie,* vb. IV. Intr. A curge, șiroind, cu un zgomot caracteristic.
ciut, -ă, *ciuți, -te,* adj. (Despre animale) Fără coarne; cu coarnele tăiate sau căzute.
ciútă, *ciute,* s.f. Femela cerbului.
ciútură, *ciuturi,* s.f. Găleată făcută din doage, cu care se scoate apă din fîntînă.
cívic, -ă, *civici, -e,* adj. Cetățenesc.
civíl, -ă, *civili, -e,* adj. **1.** Care se referă la raporturile dintre cetățeni sau dintre aceștia și organele statului; *drepturi civile* = drepturi recunoscute persoanelor fizice și persoanelor juridice; *stare civilă* = situația unei persoane în raport cu familia; *parte civilă* = persoană care, într-un proces penal, formulează pretenții pentru acoperirea pagubei pricinuite prin săvîrșirea infracțiunii. **2.** Care nu este militar sau nu are caracter milităresc; (substantivat) persoană care nu face parte din cadrele armatei.
civilizá, *civilizez,* vb. I. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) civilizat.
civilizát, -ă, *civilizați, -te,* adj. **1.** Care a ajuns la un nivel înalt de dezvoltare, la un standard de viață ridicat. **2.** Politicos, manierat.
civilizáție, *civilizații,* s.f. Nivel de dezvoltare a culturii materiale și spirituale a societății; (p. ext.) nivel înalt de dezvoltare a unei societăți.

civísm s.n. Atitudine de bun cetățean.
cizelá, *cizelez,* vb. I. Tr. A prelucra fin suprafața unui obiect de metal; a retușa, a finisa.
cizmár, *cizmari,* s.m. Meseriaș care confecționează (și repară) încălțăminte.
cizmă, *cizme,* s.f. Încălțăminte (de piele, de cauciuc etc.) care acoperă piciorul pînă aproape de genunchi.
cizmăríe, *cizmării,* s.f. **1.** Atelier în care se confecționează (și se repară) încălțăminte. **2.** Meseria cizmarului.
cîine, *cîini,* s.m. Mamifer carnivor domesticit, folosit pentru pază, vînătoare etc.
cîinésc, -eáscă, *cîinești,* adj. De cîine, al cîinilor; (fig.) rău, hain.
cîinéște adv. Ca un cîine; (fig.) cu dușmănie; *cîine-cîinește* = cu mare greutate.
cîinós, -oásă, *cîinoși, -oase,* adj. Crud, rău, hain.
cîlți s.m. pl. Fire scurte rămase în urma dărăcitului inului și al cînepii.
cîmp, *cîmpuri,* s.n. și (mai ales în expr.) *cîmpi,* s.m. **1.** Șes, cîmpie; ogor; întindere de pămînt în afara unei localități; *munca cîmpului* = munci agricole. **2.** Loc, spațiu, porțiune de teren unde se desfășoară o anumită activitate, se petrece un fenomen, se exercită o forță etc.: *cîmp electric; cîmp vizual; cîmpul muncii* = sferă de activitate, muncă.
cîmpeán, *cîmpeni,* s.m. Locuitor de la șes.
cîmpenésc, -eáscă, *cîmpenești,* adj. De (la) cîmp **(1)** sau de (la) țară; specific vieții de la țară.
cîmpíe, *cîmpii,* s.f. Șes.
cînd adv. **1.** În care moment? în care timp?; *cînd așa, cînd așa* = ba așa, ba altfel. **2.** (Cu valoare de conjuncție) *L-am văzut cînd a plecat; spune-mi cînd să te aștept.*
cîndvá adv. Într-un moment neprecizat (trecut sau viitor).
cînepár, *cînepari,* s.m. Mică pasăre cîntătoare care se hrănește mai ales cu semințe de cînepă.
cînepă s.f. Plantă erbacee cultivată pentru fibrele textile care se scot din tulpină și pentru uleiul extras din semințe și folosit la prepararea lacurilor.
cînepíște, *cînepiști,* s.f. Teren cultivat cu cînepă.
cînt, *cînturi,* s.n. **1.** Cîntare, cîntec; ciripit de păsări. **2.** Diviziune a unui poem epic.
cîntá, *cînt,* vb. I. Tr. și intr. **1.** A emite un șir de sunete muzicale care formează împreună o melodie; (despre păsări) a scoate ciripitul caracteristic speciei. **2.** A scrie versuri (în cinstea cuiva).
cîntár, *cîntare,* s.n. Instrument care servește la cîntărit.
cîntáre, *cîntări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a cînta;* melodie. **2.** Cîntec de laudă, imn.
cîntăréț, -eáță, *cîntăreți, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care cîntă (cu vocea); artist a cărui profesiune este de a cînta. **2.** Poet.
cîntărí, *cîntăresc,* vb. IV. **1.** Tr. A determina greutatea (masa) unui corp cu ajutorul cîntarului, balanței etc.; (fig.) a aprecia, a chibzui; *a cîntări din ochi* = a evalua ceva din vedere, cu aproximație. **2.** Intr. A avea o anumită greutate (masă); (fig.) a valora, a prețui.
cîntătór, -oáre, *cîntători, -oare,* adj. (Despre păsări) Care cîntă; (substantivat, m.; pop.) cocoș; *(pe) la cîntători* = în zori.
cîntec, *cîntece,* s.n. **1.** Șir de sunete muzicale, vocale sau instrumentale; ciripitul păsărilor; zumzetul unor insecte. **2.** Compoziție literară în versuri, însoțită adesea de melodie; *cîntec de leagăn* = cîntec liric cu care se adorm copiii mici; *cîntec bătrînesc* = baladă populară veche.
cîr interj. Cuvînt care imită croncănitul ciorilor, cîrîitul găinilor etc.; (adverbial) *cîr-mîr* = cu ceartă, cu tocmeală.
cîrc interj. *A nu zice nici cîrc* = a tăcea chitic.
cî́rcă s.f. *În cîrcă* = în spinare.
cîrcăiác, *cîrcăieci,* s.m. (Zool.) Scolopendră.
cîrcéie, *cîrceie,* s.f. Piesă de lemn sau de fier, cu care se leagă tînjala de proțap (cînd se înjugă patru boi).
cîrcél, *cîrcei,* s.m. **1.** Contracție involuntară a mușchilor, însoțită de o senzație dureroasă. **2.** Organ vegetal al unor plante, cu ajutorul căruia acestea se agață de corpurile din jur.
cîrciumár, *cîrciumari,* s.m. Proprietar al unei cîrciumi.
cî́rciumă, *cîrciumi,* s.f. Local unde se consumă băuturi alcoolice.
cîrciumăreásă, *cîrciumărese,* s.f. **1.** Nevastă de cîrciumar; proprietara unei cîrciumi. **2.** Plantă erbacee ornamentală, cu flori mari, albe, galbene sau roșii.
cîrciumăríță, *cîrciumărițe,* s.f. Cîrciumăreasă **(1).**
cîrcotáș, -ă, *cîrcotași, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care caută tot timpul ceartă, care e mereu nemulțumit.
cî́rcotă, *cîrcote,* s.f. Gîlceavă, ceartă.
cîrd, *cîrduri,* s.n. **1.** Grup mare de animale, de păsări, de pești. **2.** (Depr.) Ceată de oameni. **3.** (Fig.) Mulțime, grămadă, șir (de ani).
cîrdășíe, *cîrdășii,* s.f. Întovărășire în scopuri necinstite.
cîrîí, pers. 3 *cî́rîie,* vb. IV. Intr. (Despre păsări) A scoate sunete scurte, guturale.
cîrîiálă, *cîrîieli,* s.f. **1.** Cîrîit. **2.** Bombăneală, ceartă.
cîrîít s.n. Faptul de *a cîrîi.*
cîrjă, *cîrje* și *cîrji,* s.f. **1.** Băț bifurcat la partea superioară, de care se servesc infirmii la mers. **2.** Baston încovoiat la partea superioară.
cîrlán, *cîrlani,* s.m. **1.** Miel sau ied înțărcat. **2.** Mînz sau cal pînă la trei ani.
cîrlíg, *cîrlige,* s.n. **1.** Piesă de metal încovoiată la un capăt, servind pentru a atîrna, a prinde sau a agăța un obiect. **2.** Piesă metalică a undiței, în forma unui ac îndoit, în care se înfige momeala. **3.** Încuietoare la o ușă, care se prinde într-un belciug. **4.** Andrea.
cîrlióNț, *cîrlionți,* s.m. Buclă de păr, zuluf.

cîrlionțá, *cîrlionțez,* vb. I. Tr. A bucla părul, a face cîrlionți.
cîrlionțát, -ă, *cîrlionțați, -te,* adj. (Despre păr) Buclat.
cîrmáci, *cîrmaci,* s.m. Persoană care manevrează cîrma unei nave.
cîrmă, *cîrme,* s.f. **1.** Dispozitiv cu ajutorul căruia se conduce o navă sau o aeronavă. **2.** (Fig.) Guvernare, cîrmuire.
cîrmí, *cîrmesc,* vb. IV. Intr. A schimba direcția de mers.
cîrmíz (1, 2) s.m., **(3)** s.n. **1.** S.m. Plantă erbacee cu fructe mici, sferice, roșii sau negre. **2.** S.m. Coșenilă. **3.** S.n. Materie colorantă obținută din fructe de cîrmîz **(1)** sau din gogoși de coșenilă.
cîrmuí, *cîrmuiesc,* vb. IV. Tr. A guverna, a conduce.
cîrmuíre, *cîrmuiri,* s.f. Acțiunea de *a cîrmui;* organ de conducere.
cîrmuitór, -oáre, *cîrmuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care guvernează, care conduce.
cîrn, -ă, *cîrni, -e,* adj. (Despre nas) Mic și ridicat puțin în sus; (despre oameni) cu nasul mic și ridicat în sus.
cîrnát, *cîrnați,* s.m. Produs alimentar din carne tocată, introdusă în intestine de porc, de oaie sau din material plastic.
cîrní, *cîrnesc,* vb. IV. Intr. și tr. (Pop.) A (se) îndrepta în altă direcție.
cîrpáci, *cîrpaci,* s.m. Meseriaș care lucrează prost.
cîrpă, *cîrpe,* s.f. **1.** Bucată de pînză folosită pentru șters praful, vasele etc. **2.** Scutec. **3.** (Fig.) Om fără personalitate.
cîrpătór, *cîrpătoare,* s.n. **1.** Taler de lemn pe care se taie carnea, ceapa etc. **2.** Scîndură pe care se întinde aluatul.
cîrpeálă, *cîrpeli,* s.f. Reparație sumară.
cîrpí, *cîrpesc,* vb. IV. Tr. A petici; a repara.
cîrpitúră, *cîrpituri,* s.f. Reparație sumară (prost executată).
cîrti, *cîrtesc,* vb. IV. Intr. A-și exprima nemulțumirea (prin murmure); a protesta.
cîrtiță, *cîrtițe,* s.f. Mamifer insectivor cu blana neagră, prețioasă, care trăiește în galerii subterane.
cîșiță, *cîșițe,* s.f. Vierme mic care se dezvoltă în brînză.
cîșlégi s.f. pl. (La creștinii ortodocși) Interval de timp între două posturi, cînd se poate mînca de dulce.
cîștig, *cîștiguri,* s.n. Ceea ce cîștigă cineva; bun material cîștigat.
cîștigá, *cîștig,* vb. I. **1.** Tr. A dobîndi bani sau alte bunuri materiale (prin muncă); (fig.) a dobîndi experiență, cunoștințe etc. **2.** Tr. A atrage de partea sa. **3.** Tr. A obține o victorie. **4.** Intr. A-și spori calitatea, greutatea etc.
cîștigătór, -oáre, *cîștigători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut un avantaj, o victorie asupra cuiva. **2.** Adj. Care dă dreptul la cîștig.
cît[1] adv., conj. **1.** Adv. În ce măsură, în ce grad; în ce durată de timp. **2.** Adv. (Cu valoare de prepoziție, în comparații) *Cît muntele de mare.* **3.** Conj. (Introduce propoziții temporale, modale sau atributive) În timpul în care...; în măsura în care... **4.** Conj. (Introduce propoziții completive directe) *Am dat cît mi-a cerut.*
cît[2], *cîturi,* s.n. Rezultatul întreg al unei împărțiri.
cît[3], **-ă,** *cîți, -te,* pron. **1.** (Interogativ) *Cît costă? Cît e ceasul?* **2.**(Nehotărît) *Cîtă frunză și iarbă* = în cantitate foarte mare.
cîte adv. Formează numerale distributive și colective: *două cîte două; cîte trele.*
cîtelea, cîta pron. interog. (Precedat de art. *al, a;* este folosit pentru a afla locul pe care îl ocupă cineva sau ceva într-o serie) *Al cîtelea? a cîta?*
cîteodátă adv. Uneori, din cînd în cînd.
cîteși- Element de compunere însemnînd „toți (toate) laolaltă“, care servește la formarea unor numerale colective: *cîteșipatru.*
cîtíme, *cîtimi,* s.f. Ceea ce se poate măsura sau număra.
cîtușí adv. *Cîtuși de puțin* = oricît de puțin; absolut deloc.
cîtvá, cîtăvá, *cîțiva, cîteva,* pron nehot., adj. nehot. Un număr mic, o cantitate mică.
cláca, *clăci,* s.f. **1.** Muncă gratuită pe care țăranul iobag era obligat să o presteze în folosul proprietarului de pămînt. **2.** Muncă colectivă benevolă, pe care o fac țăranii unii în folosul altora, însoțită de obicei și de o mică petrecere.
cláie, *clăi,* s.f. Grămadă mare de fîn sau de cereale, de obicei de formă conică; (fig.) grămadă de lucruri sau de ființe în dezordine.
clámă, *clame,* s.f. Agrafă cu care se prind foi volante, părul etc.
clan, *clanuri,* s.n. **1.** Comunitate din comuna primitivă, formată din oameni uniți prin legături de rudenie și de limbă. **2.** (Peior.) Clică.
clandestín, -ă, *clandestini, -e,* adj. Făcut în ascuns, ilegal.
clánță, *clanțe,* s.f. **1.** Mîner la broasca ușii. **2.** (Peior.) Gură.
clápă, *clape,* s.f. **1.** Fiecare dintre piesele mobile care alcătuiesc claviatura unui pian, a unei orgi etc. **2.** Fiecare dintre discurile unei mașini de scris sau de calculat care, prin apăsare, fac să se imprime litere sau cifre. **3.** Bucată mobilă de stofă care cade peste deschizătura unui buzunar. **4.** Capac.
clapón, *claponi,* s.m. Cocoș castrat.
clar, -ă, *clari, -e,* adj. **1.** Care se distinge bine; limpede, pur, transparent; (despre aer, cer) senin, luminos. **2.** (Despre sunete, voce) Care răsună distinct. **3.** Ușor de înțeles, lămurit, evident.
clarificá, *clarific,* vb. I. Tr. A face să devină mai clar, a lămuri.
clarinét, *clarinete,* s.n. Instrument muzical de suflat, în formă de tub lărgit la un capăt, prevăzut cu găuri și cu clape.

claritáte s.f. Însușirea de a fi clar, limpede; calitate a stilului de a fi ușor de înțeles.

clarobscúr s.n. Procedeu grafic și pictural de distribuire a luminii și a umbrelor în vederea obținerii efectelor dorite.

clarvăzătór, -oáre, *clarvăzători, -oare,* adj. Care întrevede clar cum se va desfășura în viitor o acțiune.

clarviziúne s.f. Calitatea de a fi clarvăzător.

clasá, *clasez,* vb. I. **1.** Tr. A aranja ceva pe clase, pe categorii. **2.** Refl. A obține un anumit loc într-un clasament. **3.** Tr. (Jur.) A dispune încetarea unui proces penal.

clasamént, *clasamente,* s.n. Ordinea valorică în care sînt grupați participanții la o competiție sportivă.

clásă, *clase,* s.f. **1.** Grup de obiecte, de fenomene sau de ființe cu însușiri comune. **2.** *Clase sociale* = grupuri mari de oameni constituite istoric, care se deosebesc între ele prin situația lor economică determinată, în esență, de poziția lor față de mijloacele de producție. **3.** (Biol.) Categorie sistematică inferioară încrengăturii și superioară ordinului. **4.** (Mat.) Fiecare dintre grupele de cîte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. **5.** Unitate organizatorică în învățămînt compusă dintr-un număr de elevi de aceeași vîrstă; sală în care se țin cursurile pentru un astfel de grup. **6.** Categorie, grad, rang (la vagoanele de tren, de tramvai etc.). **7.** Rang, grad, categorie în care este încadrat cineva potrivit funcției deținute.

clásic, -ă, *clasici, -e,* adj. **1.** Care aparține clasicismului, care se referă la clasicism. **2.** (Despre opere literare, artistice etc.) Care servește ca model de perfecțiune. **3.** (Despre scriitori, oameni de știință; adesea substantivat) A cărui operă își păstrează valoarea de-a lungul veacurilor. **4.** Tipic, caracteristic.

clasicísm s.n. **1.** Ansamblu de trăsături proprii culturii antice greco-latine. **2.** Curent literar și artistic în arta și literatura europeană, apărut în sec. XVII, care tindea spre imitarea modelelor greco-latine.

clasificá, *clasific,* vb. I. Tr. **1.** A repartiza pe clase sau într-o anumită ordine. **2.** A stabili locul cuvenit cuiva în urma unui examen, a unui concurs etc.

clasór, *clasoare,* s.n. Mapă, album, cutie etc. în care se păstrează hîrtii sau documente clasate.

clástic, -ă, *clastici, -e,* adj. (Despre roci) Detritic.

claustrá, *claustrez,* vb. I. Refl. și tr. (Livr.) A (se) închide într-o mănăstire sau (p. ext.) într-un loc retras.

cláuză, *clauze,* s.f. Prevedere cuprinsă într-un act juridic.

clavecín, *claveсine,* s.n. Vechi instrument muzical cu claviatură și cu coarde.

claviatúră, *claviaturi,* s.f. Totalitatea clapelor unui pian, ale unei mașini de scris etc.

claviculár, -ă, *claviculari, -e,* adj. Care ține de claviculă.

claviculă, *clavicule,* s.f. Fiecare dintre cele două oase care se articulează cu sternul și cu omoplații.

clavír, *clavire,* s.n. (Rar) Pian.

claxón, *claxoane,* s.n. Dispozitiv de semnalizare sonoră, folosit la autovehicule.

claxoná, *claxonez,* vb. I. Intr. A semnaliza cu claxonul.

clăbúc, *clăbuci,* s.m. **1.** Spumă pe care o face săpunul amestecat cu apă. **2.** Spumă care apare la suprafața unor lichide cînd fierb. **3.** Salivă spumoasă cu bășici.

clăcáș, *clăcași,* s.m. **1.** Țăran obligat să facă clacă (**1**). **2.** Persoană care ia parte la o clacă (**2**).

clădí, *clădesc,* vb. IV. Tr. **1.** A zidi, a construi. **2.** A așeza unul peste altul, în mod sistematic, lucruri de același fel.

clădíre, *clădiri,* s.f. Construcție, casă, edificiu.

clămpăní, *clămpănesc,* vb. IV. Intr. A produce un zgomot caracteristic prin lovire, prin trîntirea unui capac etc.

clănțăní, *clănțănesc,* vb. IV. Intr. A-și ciocni în mod ritmic dinții (de frig, de frică etc.).

clănțắu, *clănțăi,* s.m. Om care vorbește mult (și pe un ton agresiv).

clăpăúg, -ă, *clăpăugi, -e,* adj. (Despre urechi) Mare și aplecat în jos.

clătí, *clătesc,* vb. IV. **1.** Tr. A limpezi în apă curată un obiect spălat. **2.** Refl. și tr. (Înv. și pop.) A (se) clătina.

clătiná, *clátin,* vb. I. **1.** Tr., intr. și refl. A (se) mișca ușor, într-o parte și în alta. **2.** Refl. A șovăi în mers, a se împletici; (fig.) a fi într-o situație critică.

clătinătúră, *clătinături,* s.f. Mișcare agitată sau șovăitoare.

clătít, -ă, *clătiți, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. Limpezit cu apă. **2.** S.f. Un fel de plăcintă subțire, prăjită în grăsime.

clean, *cleni,* s.m. Pește de apă dulce, cu corpul gros, acoperit de solzi mari.

clefăí, *cléfăi,* vb. IV. Intr. A mînca cu zgomot.

clei, *cleiuri,* s.n. **1.** Substanță vîscoasă care servește la lipit. **2.** Suc gros care se scurge din scoarța unor arbori.

cleiós, -oásă, *cleioși, -oase,* adj. Lipicios; (despre pămînt) viscos, clisos.

clémă, *cleme,* s.f. Dispozitiv de îmbinare demontabilă a două sau a mai multor elemente.

cleménță, *clemențe,* s.f. (Livr.) Îndurare, iertare; indulgență.

clenci, *clenciuri,* s.n. **1.** (Pop.) Cîrlig (făcut dintr-o creangă). **2.** (Fig.) Sens ascuns, tîlc; motiv de ceartă.

clepsídră, *clepsidre,* s.f. Instrument cu care se măsura în trecut timpul, după cantitatea de apă sau de nisip scursă, printr-un orificiu, dintr-un rezervor.

cleptomán, -ă, *cleptomani, -e,* s.m. și f. Persoană care suferă de cleptomanie.

cleptomaníe s.f. Impulsie patologică pentru furt fără urmărirea unui profit.

cler s.n. Totalitatea preoților unui cult.

cléric, *clerici,* s.m. Membru al clerului.

clericál, -ă, *clericali, -e,* adj. Privitor la clerici.
cleștár s.n. (Poetic) Cristal.
cléște, *clești,* s.m. **1.** Unealtă care servește pentru a apuca, a smulge, a mînui piese etc. **2.** Unealtă de forma unui cleşte **(1),** folosită în diverse operaţii. **3.** Nume dat picioarelor anterioare ale racilor și crabilor.
cleveteálă, *cleveteli,* s.f. Bîrfeală.
clevetí, *clevetesc,* vb. IV. Tr. A bîrfi, a defăima.
cliént, -ă, *clienți, -te,* s.m. și f. **1.** Persoană care cumpără (regulat) de la un magazin sau care consumă într-un local public. **2.** Persoană considerată în raport cu medicul sau cu avocatul său.
clientélă, *clientele,* s.f. Totalitatea clienţilor unui magazin, unui avocat, unui medic etc.
climactériu s.n. Perioada de sfîrşit a maturităţii, caracterizată prin încetarea fiziologică a funcției genitale.
climát, *climate,* s.n. **1.** Climă. **2.** (Fig.) Mediu, atmosferă socială, morală etc., ambianță.
climatéric, -ă, *climaterici, -e,* adj. Privitor la climă; (despre staţiuni, localităţi etc.) cu climă potrivită pentru odihnă sau pentru tratarea unor boli.
climátic, -ă, *climatici, -ce,* adj. Climateric.
climatologíe s.f. Ştiinţă care studiază clima.
clímă, *clime,* s.f. Totalitatea proceselor și fenomenelor meteorologice caracteristice unei regiuni geografice.
clin, *clini,* s.m. **1.** Bucată de pînză sau de stofă folosită ca parte componentă sau ca adaos la un obiect de îmbrăcăminte. **2.** Petic de pămînt sau de pădure de formă triunghiulară.
clíncher s.n. Produs obţinut la fabricarea cimenturilor şi folosit la pavaje, pardoseli etc.
clínchet, *clinchete,* s.n. Sunet produs de clopoţei, de ciocnirea paharelor etc.
clingherít s.n. Material fabricat din fire de azbest şi de cauciuc, din care se confecţionează garnituri rezistente la temperaturi şi presiuni înalte.
clínic, -ă, *clinici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. De clinică; realizat în cadrul unei clinici: *examen clinic.* **2.** S.f. Unitate spitalicească în care se efectuează învăţămîntul practic de specialitate.
clinicián, -ă, *clinicieni, -e,* s.m. și f. Medic care lucrează într-o clinică.
clinométru, *clinometre,* s.n. Instrument care servește la măsurarea unghiurilor în plan vertical față de orizont.
clintí, *clintesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) mișca puțin din loc. **2.** Tr. (Fig.) A determina pe cineva să se abată de la convingerile sau hotărîrile sale.
clípă, *clipe,* s.f. Interval de timp foarte scurt.
clipí, *clipesc,* vb. IV. Intr. A apropia şi a depărta, în mod reflex, pleoapele una de alta.
clipítă, *clipite,* s.f. Clipă.
clipocí¹, *clipocesc,* vb. IV. Intr. **1.** A clipi. **2.** A moțăi.
clipocí², pers. 3 *clipocește,* vb. IV. Intr. (Despre ape curgătoare) A produce un zgomot ușor.
clips, *clipsuri,* s.n. Broşă, cercel etc. care se prinde cu un fel de clapă sau cu un arc.
clíring s.n. Sistem de decontare fără numerar, între bănci sau între state, prin compensarea reciprocă a creanţelor şi datoriilor. Scris şi: *clearing.*
clísă, *clise,* s.f. Pămînt argilos îmbibat cu apă.
clismă, *clisme,* s.f. Introducere a unui lichid pe cale rectală pentru evacuarea forţată a materiilor fecale.
clisós, -oásă, *clisoși, -oase,* adj. Vîscos, cleios.
clistír, *clistire,* s.n. Irigator.
clișéu, *clișee,* s.n. **1.** Imagine fotografică negativă; placă sau film fotografic developat. **2.** (Tipogr.) Placă (de lemn, de metal etc.) pe care s-a reprodus sau s-a gravat o imagine, pentru a fi imprimată. **3.** (Fig.) Frază banală, repetată prea des.
clitóris s.n. Mic organ erectil la femeie, situat lîngă canalul urinar.
cliváj s.n. Proprietate a unor cristale de a se desface în foi sau plăci cu suprafețe plane.
cloácă, *cloace,* s.f. **1.** Canal subteran, în care se varsă murdăriile dintr-un oraş. **2.** Băltoacă murdară și rău mirositoare. **3.** Cavitate terminală a tubului digestiv, la reptile, păsări, amfibieni, în care se deschid canalul genital și urinar.
cloánţă, *cloanțe,* s.f. (Pop.) Babă rea şi arţăgoasă; (fam., peior.) gură.
clocí, *clocesc,* vb. IV. **1.** Tr. (Despre păsări) A sta pe ouă pentru a le încălzi şi a scoate din ele pui. **2.** Tr. (Fig.) A plănui, a urzi. **3.** Refl. (Despre alimente) A căpăta gust și miros neplăcute; a se altera.
clocít, -ă, *clociți, -te,* adj. (Despre alimente, băuturi) Stătut, alterat.
clocitoáre, *clocitori,* s.f. Instalaţie sau aparat pentru clocitul artificial al ouălor sau al icrelor.
clócot, *clocote,* s.n. **1.** Mişcare zgomotoasă a lichidelor cînd fierb. **2.** Agitaţie zgomotoasă a apei mării, a unui rîu etc.; (fig.) zbucium, frămîntare.
clocotí, *clocotesc,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre lichide) A fierbe în clocot; (despre ape, rîuri) a se agita cu putere, cu zgomot. **2.** (Fig.; despre pasiuni) A fi gata să se dezlănţuie. **3.** (Fig.) A răsuna cu putere, a vui.
clocotíci s.m. Nume dat unor specii de plante cu frunze dinţate şi cu flori mici, galbene, care cresc prin pajişti.
clone interj. Cuvînt care imită strigătul cloştii.
cloncăní, pers. 3 *cloncăneşte,* vb. IV. Intr. (Despre cloşti) A scoate strigăte caracteristice.
clondír, *clondire,* s.n. Vas de sticlă cu gîtul scurt și strîmt, în care se păstrează băuturi.
clonţ, *clonţuri,* s.n. (Pop.) Cioc, plisc.
clop, *clopuri,* s.n. (Reg.) Pălărie.
clópot, *clopote,* s.n. **1.** Obiect de metal în formă de pară, cu o limbă care, lovindu-se de pereţi, produce sunete. **2.** *Clopot scufundător* = cutie de metal sau de beton în care se introduce aer sub presiune, servind la executarea de lucrări sub apă.

clopótniță, *clopotnițe,* s.f. Turn de biserică sau construcție izolată în care sînt instalate clopotele.

clopoțél, *clopoței,* s.m. **1.** Clopot mic. **2.** (La pl.) Nume dat unor plante erbacee cu flori în formă de clopot.

clor s.n. (Chim.) Gaz galben-verzui, foarte toxic, folosit ca dezinfectant și decolorant.

clorát, *clorați,* s.m. Sare a acidului cloric.

clorhídric adj. *Acid clorhidric* = acid cu miros înțepător, folosit în industria chimică.

clorofílă s.f. Pigmentul de culoare verde al plantelor.

clorofiliánă, *clorofiliene,* adj. *Asimilație clorofiliană* = proces prin care plantele verzi sintetizează substanțele organice din bioxidul de carbon și din apă.

clorofórm s.n. Compus organic al clorului, lichid incolor, volatil, întrebuințat în medicină ca narcotic, anestezic și analgezic.

cloromicetínă s.f. Antibiotic utilizat în tratamentul bolilor infecțioase.

cloroprén s.n. Lichid incolor din care, prin polimerizare, se obține cauciucul sintetic.

clorótic, -ă, *clorotici, -e,* adj. Bolnav de cloroză; palid, firav.

cloróză s.f. **1.** Formă de anemie caracterizată prin culoarea palidă-verzuie a pielii. **2.** Boală a plantelor manifestată prin decolorarea frunzelor.

clorúră, *cloruri,* s.f. Sare a acidului clorhidric; *clorură de sodiu* = sare de bucătărie; *clorură de polivinil* = produs macromolecular întrebuințat ca material în construcții, în electrotehnică etc.; *clorură de var* = pulbere albă care absoarbe apa, întrebuințată ca decolorant și dezinfectant.

closét, *closete,* s.n. Instalație igienică servind la satisfacerea nevoilor fiziologice de evacuare.

cloș s.n. Croială în formă de clopot, cu falduri sau evazată.

clóșcă, *cloști,* s.f. Găină (sau altă pasăre) care clocește sau care își îngrijește puii; *cloșca-cu-pui* = constelație din emisfera boreală.

clovn, *clovni,* s.m. Artist comic de circ.

club, *cluburi,* s.n. Asociație întemeiată cu scopul de a crea membrilor săi condiții pentru desfășurarea, în timpul liber, a unei activități (culturale, sportive etc.).

clúpă, *clupe,* s.f. Instrument pentru măsurarea diametrului arborilor.

cneaz, *cneji,* s.m. Conducător al unui cnezat.

cnezát, *cnezate,* s.n. (În evul mediu) Formă de organizare politică de tip statal, bazată pe autoritatea unui cneaz; teritoriu stăpînit de un cneaz.

cnócaut, *cnocauturi,* s.n. Situație a boxerului care, în urma unei lovituri, cade la podea și, neputîndu-se ridica timp de 10 secunde, este scos din luptă.

cnut, *cnuturi,* s.n. Bici cu mai multe sfîrcuri prevăzute la capete cu alice de plumb.

coabitá, *coabitez,* vb. I. Intr. A trăi împreună (în aceeași casă); a conviețui.

coácăz, *coacăzi,* s.m. Arbust cu flori galbene-verzui, cultivat pentru fructele sale.

coácăză, *coacăze,* s.f. Fructul comestibil al coacăzului, în formă de bobițe roșii, dispuse în ciorchini.

coáce, *coc,* vb. III. **1.** Tr. A supune un aliment la acțiunea căldurii, în cuptor, pentru a-l face bun de mîncat; (refl.; despre alimente) a fi expus focului din cuptor. **2.** Refl. (Despre plante, fructe) A ajunge la maturitate. **3.** Intr. (Despre răni, bube) A face puroi.

coádă, *cozi,* s.f. **1.** Apendice cu care se termină partea din spate a corpului vertebratelor; părul care acoperă acest apendice; partea posterioară a peștelui, a șarpelui etc.; smocul de pene de la partea posterioară a păsărilor. **2.** Părul lung, împletit, al femeilor. **3.** Partea care leagă frunza, floarea, fructul de tulpină sau de creangă. **4.** Partea dinapoi, mai lungă, a unor veșminte. **5.** Prelungirea luminoasă a cometelor. **6.** Mînerul unor obiecte sau instrumente. **7.** Partea de la sfîrșit a unui lucru; *coada ochiului* = colțul extern al ochiului. **8.** Șir de oameni care așteaptă să le vină rîndul la un ghișeu, la un magazin etc. **9.** *Coada-șoricelului* = plantă erbacee, ale cărei flori se folosesc în medicină.

coafá, *coafez,* vb. I. Refl. și tr. A (-și) ondula părul (la coafor).

coaféză, *coafeze,* s.f. Femeie care are meseria de a coafa.

coafór, *coafori,* s.m. Bărbat care are meseria de a coafa.

coafúră, *coafuri,* s.f. Felul cum este aranjat sau ondulat părul la femei.

coágul, *coaguli,* s.m. Masă de substanță închegată; cheag.

coagulá, *coagulez,* vb. I. Refl. (Despre lichide) A se închega.

coagulánt, -ă, *coagulanți, -te,* adj., s.m. (Substanță) care are proprietatea de a coagula.

coájă, *coji,* s.f. **1.** Țesutul extern, protector al rădăcinilor, tulpinilor și ramurilor unor plante; învelișul exterior al fructelor, al semințelor etc.; învelișul tare, calcaros al oului. **2.** Partea exterioară, mai tare, a unor alimente coapte. **3.** Strat exterior, întărit, al unei răni.

coálă, *coli,* s.f. Foaie dreptunghiulară de hîrtie, de celofan etc.; *coală de tipar* = unitate de măsură pentru volumul unei cărți, egală cu 16 pagini tipărite.

coalíție, *coaliții,* s.f. Alianță, înțelegere între state, partide sau grupări politice pentru realizarea unor scopuri comune.

coaliză, *coalizez,* vb. I. Refl. A face o coaliție.

coámă, *coame,* s.f. **1.** Păr lung și stufos pe gîtul unor animale. **2.** Creasta unui deal sau a unui munte. **3.** Partea superioară, orizontală, a unui zid; linia de întîlnire a două versante de acoperiș.

coánă s.f. v. **cucoană.**

coápsă, *coapse,* s.f. (La oameni) Partea piciorului între șold și genunchi; (la animale) partea superioară a picioarelor dinapoi, cuprinsă între crupă și gambă.

coárbă, *coarbe,* s.f. Unealtă manuală de găurit, formată dintr-o tijă cotită cu care se acționează burghiul.

coárdă, *coarde,* s.f. **1.** Fir elastic la anumite instrumente muzicale, care produce, prin vibrare, sunete; *coarde vocale* = formații ligamentoase simetrice din interiorul laringelui, care, prin vibrare, produc vocea. **2.** Segment de dreaptă care unește două puncte ale unei curbe. **3.** Sfoară care leagă brațele ferăstrăului și care, prin răsucire, întinde pînza uneltei. **4.** Frînghie folosită în gimnastica artistică, în jocurile de copii etc. **5.** Ramură a butucului viței de vie. **6.** Șuviță de sirop de zahăr, prea tare legat. Pl. și: *corzi.*

coárnă, *coarne,* s.f. **1.** Fructul comestibil al cornului[1]. **2.** Soi de viță de vie cu boaba lunguiață și cu coaja tare.

coásă, *coase,* s.f. Unealtă agricolă pentru cosit, compusă dintr-o lamă de oțel fixată pe o coadă lungă.

coáse, *cos,* vb. III. Tr. **1.** A prinde între ele părțile din care se compune o haină, a fixa un nasture etc. cu ajutorul aței și al acului. **2.** A împreuna, cu ajutorul unui fir special, marginile unei plăgi.

coástă, *coaste,* s.f. **1.** Fiecare dintre oasele care leagă coloana vertebrală de stern, alcătuind cutia toracică. **2.** Partea laterală a corpului, de la umeri pînă la șold. **3.** Pantă, povîrniș. **4.** Țărm, mal.

coautór, -oáre, *coautori, -oare,* s.m. și f. Persoană care a efectuat o lucrare sau a săvîrșit o acțiune împreună cu altcineva.

coaxiál, -ă, *coaxiali, -e,* adj. (Despre figuri sau corpuri) Care are o axă comună cu altă figură sau cu alt corp.

cobái, *cobai,* s.m. Mamifer rozător folosit în medicină pentru experiențe de laborator; (fig.) subiect pentru experimentare.

cobált s.n. Metal dur, alb-argintiu, întrebuințat în tehnică și în industrie.

cóbe, *cobe,* s.f. **1.** Boală a găinilor și a gîștelor, manifestată prin apariția unei excrescențe cartilaginoase sub limbă. **2.** (În superstiții) Pasăre, (p. ext.) ființă sau lucru care prevestește o nenorocire.

cobí, *cobesc,* vb. IV. Tr. (În superstiții) A prevesti ceva rău.

cóbiliță, *cobilițe,* s.f. Bucată de lemn curbată cu care se poartă pe umăr găleți cu apă, coșuri etc.

coborî, *cobór,* vb. IV. **1.** Intr. și refl. A se da jos dintr-un vehicul (sau dintr-un loc mai ridicat); a (se) lăsa în jos. **2.** Tr. *A coborî tonul* (sau *glasul*) = a vorbi cu un ton mai blînd și mai scăzut. **3.** Intr. (Despre corpuri cerești) A se apropia de asfințit. **4.** Intr. A se trage din... **5.** Tr. A face să scadă valoarea unei mărimi.

coboríș, *coborîșuri,* s.n. Faptul de a coborî; povîrniș, drum în pantă.

coborîtór, -oáre, *coborîtori, -oare,* adj. **1.** Care coboară; care descrește. **2.** Care se trage din...; descendent.

cóbră, *cobre,* s.f. Șarpe veninos din Africa și Asia, caracterizat prin pete negre pe gît, semănînd cu niște ochelari.

cobúr, *coburi,* s.m. (Pop.) Toc de piele atîrnat la șa, în care se purta în trecut pistolul.

cobúz, *cobuze,* s.n. Un fel de fluier sau caval.

cobzár, *cobzari,* s.m. Lăutar care cîntă din cobză.

cóbză, *cobze,* s.f. Instrument muzical cu coarde, avînd cutia de rezonanță foarte bombată, care emite sunete prin ciupire.

coc[1], *coci,* s.m. Bacterie de formă sferică.

coc[2], *cocuri,* s.n. Pieptănătură femeiască cu părul răsucit sau împletit la ceafă ori în creștet.

cóca s.m. invar. Arbust exotic din ale cărui frunze se extrage cocaina.

coca-cóla s.f. invar. Băutură răcoritoare care conține zahăr caramel și substanțe vegetale extrase din frunzele de coca (decocainizate) și din semințele de cola.

cocaínă s.f. Alcaloid extras din frunzele de coca și întrebuințat ca anestezic local.

cocainomán, -ă, *cocainomani, -e,* s.m. și f. Persoană care folosește cocaina ca stupefiant.

cocárdă, *cocarde,* s.f. **1.** Insignă purtată de militari la chipiu sau de civili la piept, în anumite ocazii. **2.** Floare de ceară albă, pe care o poartă invitații la nuntă.

cócă[1] s.f. **1.** Aluat. **2.** Pastă cleioasă din făină amestecată cu apă, folosită la lipit.

cócă[2], *coci,* s.f. **1.** Structura fuzelajului unui avion, alcătuită numai din pereți periferici. **2.** Ansamblu constituit din scheletul unei nave și din învelișul ei exterior.

coccídie, *coccidii,* s.f. (La pl.) Ordin de protozoare parazite care trăiesc în celulele epiteliale ale animalelor, provocînd anumite boli; (și la sg.) protozoar din acest ordin.

cóccis, *coccisuri,* s.n. Os mic triunghiular, de la capătul inferior al coloanei vertebrale.

cocéan, *coceni,* s.m. **1.** Tulpină de porumb. **2.** Știulete de porumb de pe care s-au desfăcut boabele. **3.** Mijlocul tare al anumitor fructe sau legume.

cochét, -ă, *cocheți, -te,* adj. Care caută să placă (unei persoane de sex opus) printr-o îmbrăcăminte îngrijită, prin purtări alese, căutate.

cochetá, *cochetez,* vb. I. Intr. A uza de cochetărie pentru a plăcea; a schimba cu cineva vorbe curtenitoare.

cochetăríe, *cochetării,* s.f. Atitudine, purtare, mod de a se îmbrăca prin care cineva caută să placă (unei persoane de sex opus).

cochílă s.f. v. **cochilie.**

cochílie, *cochilii,* s.f. **1.** Înveliș calcaros sau silicios al unor moluște, foraminifere etc. **2.** Formă metalică folosită pentru turnarea unor piese, a lingourilor etc. Var.: **cochílă** s.f.

cócină, *cocini,* s.f. Coteț pentru porci.

cocioábă, *cocioabe,* s.f. Casă mică, sărăcăcioasă, dărăpănată.

cocióc, *cocioace,* s.n. Nămol vegetal amestecat cu rădăcini de stuf și de papură, formînd uneori mici insule plutitoare.

cociórvă, *cociorve,* s.f. Unealtă alcătuită dintr-o placă (triunghiulară) cu o coadă lungă,

folosită pentru a scoate jarul din cuptorul de pîine.

cocîrjá, *cocîrjez,* vb. I. Refl. A se gîrbovi.

cocláuri s.n. pl. Locuri pustii, prăpăstioase, neumblate.

cocleálă, *cocleli,* s.f. Strat din carbonat bazic de cupru, de culoare verde, toxic, care se formează pe suprafaţa obiectelor de cupru sau de alamă; gust specific al alimentelor păstrate în vase coclite.

cocléţ, *cocleţe,* s.n. Fiecare dintre perechile de fire ale iţelor, printre care se trec firele de urzeală.

coclí, pers. 3 *cocleşte,* vb. IV. Refl. (Despre obiecte de aramă) A se acoperi cu un strat de cocleală; (despre alimente) a căpăta gust de cocleală.

cocoáşă, *cocoaşe,* s.f. **1.** Protuberanţă naturală pe spinarea unor animale, formată din grăsime. **2.** (Med.) Cifoză.

cocolí, *cocolesc,* vb. IV. Tr. (Pop. şi fam.) **1.** A îngriji pe cineva în mod exagerat. **2.** A răsfăţa.

cocolóş, *cocoloaşe,* s.n. Boţ, ghemotoc; (în special) bulgăre mic de făină sau de mălai, rămas nefiert într-o mîncare care n-a fost bine amestecată.

cocoloşí, *cocoloşesc,* vb. IV. Tr. **1.** A face cocoloş, a mototoli. **2.** A trece cu vederea, a ascunde, a muşamaliza.

cocón, *coconi,* s.m. Înveliş protector în care stau larvele unor insecte; gogoaşă.

cocór, *cocori,* s.m. Pasăre migratoare, cu gîtul şi picioarele lungi, cu penele cenuşii.

cócos s.m. *Nucă de cocos* = fructul cocotierului, care conţine un suc lăptos comestibil şi a cărui coajă are întrebuinţări în industrie; *ulei de cocos* = substanţă grasă, obţinută din nuca de cocos şi folosită la fabricarea săpunurilor de toaletă.

cocostírc, *cocostîrci,* s.m. Barză.

cocóş, **(1, 2)** *cocoşi,* s.m., **(3)** *cocoaşe,* s.n. **1.** S.m. Masculul găinii; *cocoş de munte* (sau *sălbatic)* = pasăre sălbatică mare, cu pene negre şi verzi-albăstrii. **2.** S.m. Denumire dată categoriei boxerilor care au greutatea între 51 şi 54 kg. **3.** S.n. Ciocănelul care loveşte percutorul la armele de vînătoare.

cocoşá, *cocoşez,* vb. I. Refl. A se gheboşa.

cocoşát, -ă, *cocoşaţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care are cocoaşă.

cocotiér, *cocotieri,* s.m. Palmier cu un buchet mare de frunze în vîrful tulpinii, cu fructele (nucile de cocos) comestibile.

cocoţá, *cocóţ,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) urca pe ceva, a (se) aşeza pe un loc mai ridicat; (fig.) a (se) ridica într-un post sau la o situaţie nemeritată.

cocs, *cocsuri,* s.n. Produs solid, obţinut prin carbonizarea la temperaturi înalte a cărbunilor sau a unor produse petroliere, întrebuinţat în metalurgie, în industria chimică, drept combustibil etc.

cocsacíz, *cocsacîzi,* s.m. Plantă erbacee exotică a cărei rădăcină conţine un latex folosit la fabricarea cauciucului. Var.: **cocsagíz** s.m.

cocsagíz s.m. v. **cocsacíz.**

cocseríe, *cocserii,* s.f. Ansamblul instalaţiilor în care se fabrică cocsul.

cocsificá, *cocsific,* vb. I. Tr. A transforma cărbunii de pămînt în cocs.

cócteil, *cocteiluri,* s.n. **1.** Băutură preparată dintr-un amestec de băuturi alcoolice. **2.** Recepţie cu un număr restrîns de participanţi.

cod[1] s.m. Peşte marin, lung pînă la 1,5 m, cu trei înotătoare dorsale, din ficatul căruia se extrage untura de peşte.

cod[2], *coduri,* s.n. **1.** Ansamblul unor reguli de conduită. **2.** Act normativ cuprinzînd principalele norme dintr-o anumită ramură a dreptului: *cod civil; codul muncii.* **3.** Sistem de semnale sau de semne convenţionale servind la transmiterea unor mesaje; (cib.) sistem de simboluri care reprezintă informaţia; *cod poştal* = număr care se înscrie pe trimiterile poştale în dreptul numelui localităţii pentru ca aceasta să poată fi mai uşor identificată. **4.** (Biol.) *Cod genetic* = mecanism biochimic prin care se realizează înregistrarea, conservarea şi transmiterea informaţiei ereditare.

codá, *codez,* vb. I. Tr. A efectua codajul unui mesaj.

codáj s.n. Operaţia de transformare a unui mesaj într-un şir de semne convenţionale cuprinse într-un cod **(3).**

codánă, *codane,* s.f. Fetişcană.

codáş, -ă, *codaşi, -e,* s.m. şi f., adj. (Persoană) care rămîne în urma altora cu munca, cu învăţătura etc.

codát, *codaţi,* adj. (Despre ochi) Prelung, migdalat.

codeálă, *codeli,* s.f. Faptul de a se codi; şovăială, ezitare.

codeínă s.f. Alcaloid extras din opiu, folosit ca sedativ al tusei.

códex, *codexuri,* s.n. Codice.

codí, *codesc,* vb. IV. Refl. A şovăi, a ezita.

códice, *codice,* s.n. Culegere de texte vechi, în manuscris.

codicíl, *codicile,* s.n. Act prin care se modifică un testament.

codificá, *codific,* vb. I. Tr. A reuni (legi, documente) într-un cod.

códină s.f. **1.** Lînă de calitate inferioară, tunsă de pe capul, coada sau picioarele oilor. **2.** Grîu de calitate inferioară.

codiríşte, *codirişti,* s.f. Coadă de bici.

codírlă, *codîrle,* s.f. Partea din spate, mobilă, care închide coşul unui car sau al unei căruţe.

codobátură, *codobaturi,* s.f. Pasăre mică, cenuşie, cu coada lungă pe care o mişcă întruna.

codobélc, *codobelci,* s.m. Nume dat melcului în jocurile de copii.

codróş, *codroşi,* s.m. Gen de păsări migratoare, insectivore, de mărimea vrăbiei.

códru, *codri,* s.m. **1.** Pădure mare şi bătrînă. **2.** Bucată mare de pîine sau de mămăligă.

coechipiér, -ă, *coechipieri, -e,* s.m. şi f. Membru al unei echipe de muncă sau sportive, considerat în raport cu tovarăşii săi.

coeficiént, *coeficienţi,* s.m. **1.** (Mat.) Constantă care multiplică o mărime variabilă. **2.** Mărime, de obicei fără dimensiuni, care indică o anumită proprietate a unui material sau a unei substanţe. **3.** Raport dintre valorile a două mărimi, care caracterizează o operaţie sau un proces.

coercitív, -ă, *coercitivi, -e,* adj. Care are puterea, dreptul sau calitatea de a constrînge; *cîmp coercitiv* = intensitatea cîmpului magnetic în care se anulează magnetizaţia unui corp.

coercíţie s.f. (Livr.) Constrîngere.

coerént, -ă, *coerenţi, -te,* adj. **1.** Care este format din elemente strîns legate între ele. **2.** (Fiz.; despre două sau mai multe unde) Care au aceeaşi lungime de undă şi diferenţe de fază constante în timp.

coerénţă, *coerenţe,* s.f. Însuşirea de a fi coerent.

coexistá, *coexist,* vb. I. Intr. A exista în acelaşi timp sau împreună cu cineva sau cu ceva.

coexisténţă, *coexistenţe,* s.f. Existenţă simultană a mai multor lucruri, fenomene etc.; *coexistenţă paşnică* = principiu de politică externă potrivit căruia statele cu orînduiri social-economice diferite trebuie să dezvolte relaţii paşnice, fără a apela, în rezolvarea litigiilor dintre ele, la forţă sau la ameninţarea cu forţa.

coeziúne, *coeziuni,* s.f. **1.** (Fiz.) Forţă care menţine în contact diferite părţi ale unui corp, datorită atracţiei dintre moleculele acelui corp. **2.** (Fig.) Legătură internă strînsă; unitate.

cófă, *cofe,* s.f. Vas mic făcut din doage de brad, cu o singură toartă, în care se păstrează apă.

cofeínă s.f. Cafeină.

cofetár, *cofetari,* s.m. Persoană care face sau vinde produse de cofetărie.

cofetăríe, *cofetării,* s.f. Local în care se vînd şi se consumă prăjituri şi alte dulciuri.

cofeturi s.n. pl. Dulciuri.

cofráj, *cofraje,* s.n. Tipar de lemn sau de metal în care se toarnă betonul, mortarul etc., pentru a se întări în forma dorită.

cofrét, *cofrete,* s.n. Firidă închisă în care sînt fixate siguranţele unei instalaţii electrice.

cogeámite adj. (Fam.) Coşcogea.

cognitív, -ă, *cognitivi, -e,* adj. (Fil.) Referitor la cunoaştere.

cognoscíbil, -ă, *cognoscibili, -e,* adj. (Fil.) Care poate fi cunoscut.

cohórtă, *cohorte,* s.f. Unitate de pedestraşi la romani; (fig.) mulţime, ceată.

coif, *coifuri,* s.n. Acoperămînt de metal pentru protecţia capului, purtat în vechime de ostaşi.

coincíde, pers. 3 *coincide,* vb. III. Intr. **1.** (Despre evenimente) A se petrece în acelaşi timp sau în acelaşi loc. **2.** A fi la fel cu ceva, a se potrivi; (despre figuri) a se suprapune perfect.

coincidénţă, *coincidenţe,* s.f. Faptul de a coincide; potrivire a unor fapte, evenimente etc.

cointeresá, *cointeresez,* vb. I. Tr. A face ca cineva să fie interesat într-o acţiune împreună cu alţii; a suscita interesul cuiva, în vederea realizării unui scop comun.

cointeresáre s.f. Acţiunea de *a cointeresa; cointeresare materială* = principiu potrivit căruia se îmbină, în procesul de producţie, stimularea materială cu răspunderea materială.

cojí, *cojesc,* vb. IV. **1.** Refl. (Despre piele) A se jupui, a se curăţa de coajă. **2.** Refl. (Despre pereţi, tencuială etc.) A se coşcovi, a se scoroji. **3.** Tr. A curăţa de coajă.

cojóc, *cojoace,* s.n. Haină ţărănească din piele de oaie prelucrată cu lînă cu tot.

cojocár, *cojocari,* s.m. Persoană care lucrează sau vinde cojoace, căciuli etc.

cojocăríe, *cojocării,* s.f. Atelier unde se confecţionează (sau prăvălie unde se vînd) cojoace, căciuli etc.

col, *coluri,* s.n. Partea mai îngustă a unui organ sau a unui os.

cóla s.m. invar. Arbore exotic cu fructe de forma unei nuci, care conţin alcaloizi stimulanţi ai sistemului nervos.

colaborá, *colaborez,* vb. I. Intr. **1.** A participa la o acţiune făcută în comun. **2.** A publica un articol, un studiu, într-un ziar sau într-o revistă.

colaboráre, *colaborări,* s.f. Acţiunea de *a colabora;* formă de relaţii între state, organizaţii etc. în vederea soluţionării unor probleme de interes comun.

colaboratór, -oáre, *colaboratori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care colaborează.

colaboraţioníst, -ă, *colaboraţionişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care colaborează cu ocupanţii străini aflaţi pe teritoriul ţării sale.

colác, *colaci,* s.m. **1.** Pîine (în formă de inel) făcută din suluri de cocă împletită. **2.** Obiect de formă inelară; *colac de salvare* = inel de plută sau de cauciuc umflat cu aer, cu ajutorul căruia un naufragiat se poate menţine la suprafaţa apei. **3.** Împrejmuire de piatră sau de lemn, în jurul unei fîntîni.

colagén s.n. Substanţă de natură proteică din ţesutul conjunctiv, cartilaginos şi osos, care prin fierbere se transformă în gelatină.

coláj, *colaje,* s.n. Procedeu în arta modernă care constă în compunerea unui tablou prin lipirea laolaltă a unor elemente eterogene.

colán, *colane,* s.n. Salbă; colier.

coláps, *colapsuri,* s.n. Pierderea totală a forţelor organismului datorită unei insuficienţe circulatorii.

colaterál, -ă, *colaterali, -e,* adj. Lăturalnic, secundar; *rudenie colaterală* = rudenie între fraţi şi surori şi între descendenţii acestora.

colaţioná, *colaţionez,* vb. I. Tr. A confrunta copia unui text cu originalul.

colăcár, *colăcari,* s.m. (Pop.) Persoană care rosteşte oraţiile la nuntă.

colb s.n. (Reg.) Praf.

colcăí, pers. 3 *cólcăie,* vb. IV. Intr. A fierbe în clocot; a mişuna, a foi.

coleá adv. (Pop.) **1.** (Pe) aici, (pe) aproape. **2.** Atunci, în timpul cînd... **3.** În toată puterea cuvîntului.

colecíst, *colecisturi,* s.n. Veziculă biliară.

colecistítă, *colecistite,* s.f. Inflamaţie a veziculei biliare.

colectá, *colectez,* vb. I. Tr. A aduna lucruri, materiale, bani etc. într-un anumit scop; (despre abcese) a face puroi.

coléctă, *colecte,* s.f. Acţiunea de a aduna bani sau obiecte prin contribuţie benevolă (în scopul ajutorării cuiva).

colectív, -ă, *colectivi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care este realizat prin participarea mai multora; care aparţine tuturor. **2.** Adj. *Substantiv colectiv* = substantiv care, în forma de singular, numeşte o pluralitate de obiecte de acelaşi fel, considerate ca un întreg. **3.** S.n. Grup de persoane care participă la îndeplinirea unor sarcini comune.

colectivísm s.n. Principiu fundamental al moralei comuniste, care preconizează devotamentul faţă de colectivitate, recunoaşterea priorităţii intereselor obşteşti, întemeiată pe înţelegerea concordanţei generale dintre interesele individuale şi cele sociale, solidaritatea şi întrajutorarea tovărăşească.

colectivitáte, *colectivităţi,* s.f. Grup de oameni care trăiesc şi muncesc în comun; (p. ext.) societate.

colectivizá, *colectivizez,* vb. I. Tr. A trece în proprietate colectivă; a face să aibă caracter colectiv.

colectór, -oáre, *colectori, -oare,* adj., s.n. (Vas, conductă) în care se colectează gaze sau lichide.

colectúră, *colecturi,* s.f. Oficiu de colectare a cărţilor pentru aprovizionarea bibliotecilor.

colécţie, *colecţii,* s.f. Serie de obiecte de valoare artistică, ştiinţifică etc., adunate şi aranjate sistematic; culegere de opere literare, ştiinţifice etc.

colecţioná, *colecţionez,* vb. I. Tr. A aduna obiecte pentru (a alcătui) o colecţie.

colecţionár, -ă, *colecţionari, -e,* s.m. şi f. Persoană care colecţionează; posesor al unei colecţii.

coledóc s.n. Canal prin care se varsă fierea în duoden.

colég, -ă, *colegi, -e,* s.m. şi f. Persoană care munceşte sau învaţă împreună cu altele, considerată în raport cu acestea.

colegiál, -ă, *colegiali, -e,* adj. De coleg; tovărăşesc.

colegialitáte s.f. Atitudine, sentimente de bun coleg.

colégiu, *colegii,* s.n. **1.** Denumire dată unor organe colective de conducere. **2.** Colectiv de judecători în cadrul instanţei supreme. **3.** (În trecut) Organizaţie de liber-profesionişti.

coleoptér, *coleoptere,* s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu o pereche de aripi tari (elitre), care acoperă o a doua pereche, membranoase; (şi la sg.) insectă din acest ordin.

coléric, -ă, *colerici, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care are dese izbucniri de mînie.

colesteról s.n. Sterol care se găseşte în untura de peşte, în creier, în sînge etc.

colét, *colete,* s.n. Pachet expediat prin poştă.

coletăríe, *coletării,* s.f. Colete; serviciu şi mijloc de transportat colete.

colhóz, *colhozuri,* s.n. Formă de cooperativă agricolă de producţie în U.R.S.S.

colhóznic, -ă, *colhoznici, -e,* s.m. şi f. Membru al unui colhoz.

colibacíl, *colibacili,* s.m. Bacil care se găseşte în intestine.

colibacilóză, *colibaciloze,* s.f. Infecţie provocată de colibacili.

colíbă, *colibe,* s.f. **1.** Casă mică, sărăcăcioasă. **2.** Adăpost provizoriu pentru păstori, paznici de cîmp etc.

colibrí s.m. Nume dat mai multor specii de păsări foarte mici, din America tropicală, care se hrănesc cu nectar.

cólică, *colici,* s.f. Durere abdominală violentă.

coliér, *coliere,* s.n. Şirag de mărgele sau de pietre scumpe, care se poartă la gît.

colilíu, -íe, *colilii,* s.f., adj. **1.** S.f. Numele mai multor specii de plante erbacee cu tulpini subţiri, înalte, cu peri albi în vîrful seminţelor; *alb-colilie* = (despre părul capului) complet alb. **2.** Adj. Alb.

colimatór, *colimatoare,* s.n. (Topogr.) Instrument optic pentru vizarea unei direcţii.

colínă, *coline,* s.f. Deal mic.

colínd, *colinde,* s.n. **1.** Faptul, obiceiul de a colinda. **2.** Cîntec tradiţional de Crăciun şi de Anul nou.

colindá, *colind,* vb. I. Intr. **1.** A umbla cu colindul. **2.** A umbla de colo pînă colo; (tr.) a cutreiera.

colindătór, -oáre, *colindători, -oare,* s.m. şi f. Persoană care umblă cu colindul.

colír s.n. Medicament lichid, folosit în tratamentul bolilor de ochi.

colítă, *colite,* s.f. Inflamaţie acută sau cronică a colonului.

colívă, *colive,* s.f. Preparat din grîu fiert, zahăr şi nuci pisate, care se împarte ca pomană la înmormîntări şi la parastase.

colivíe, *colivii,* s.f. **1.** Cuşcă mică în care se ţin închise păsărele cîntătoare sau decorative. **2.** Construcţie de metal care serveşte la transportul personalului şi materialelor în puţurile de mină.

coliziúne, *coliziuni,* s.f. **1.** Ciocnire violentă între două corpuri. **2.** (Livr.) Conflict; dispută.

colmatáre, *colmatări,* s.f. Depunere de aluviuni în bazinul unei ape.

colníc, *colnice,* s.n. **1.** Colină. **2.** Drum îngust peste un deal sau printr-o pădure.

cólo adv. Acolo.

coloánă, *coloane,* s.f. **1.** Stîlp cilindric servind ca element de susţinere a unei părţi dintr-un edificiu. **2.** *Coloană vertebrală* = totalitatea vertebrelor care formează axul scheletului. **3.** Masă cilindrică a unui fluid care ţîşneşte dintr-o conductă, dintr-un rezervor etc. **4.** Şir de cifre aşezate unele sub altele; rubrică într-un

registru, într-un formular etc. **5.** Fiecare dintre diviziunile verticale ale unei pagini de ziar, de revistă etc. **6.** Grup de oameni sau de vehicule care înaintează în șiruri lungi. **7.** (Cinema) *Coloană sonoră* = ansamblul de sunete (cuvinte, muzică) care însoțesc imaginile filmului.

colocatár, -ă, *colocatari, -e,* s.m. și f. Persoană care locuiește în același spațiu locativ cu alte persoane.

colócviu, *colocvii,* s.n. **1.** Discuție pe o temă dată (între oameni de știință). **2.** Formă de control periodic al cunoștințelor studenților, constînd din discuții, lucrări practice etc.

colódiu s.n. Soluție de nitroceluloză, folosită în medicină și în tehnică.

colofóniu s.n. Rășină folosită în industria hîrtiei, a lacurilor etc.

cologarítm, *cologaritmi,* s.m. Logaritmul inversului unui număr dat.

coloíd, *coloizi,* s.m. Substanță care se găsește în stare coloidală.

coloidál, -ă, *coloidali, -e,* adj. (Chim.) *Stare coloidală* = stare de diviziune a materiei, de obicei o dispersie a unei substanțe solide într-un lichid.

colón[1], *colonuri,* s.n. Porțiunea finală a intestinului gros.

colón[2], *coloni,* s.m. Muncitor agricol în Imperiul roman.

colonádă, *colonade,* s.f. Șir de coloane care formează un ansamblu arhitectonic.

colonél, *colonei,* s.m. Grad de ofițer superior, între locotenent-colonel și general-maior.

coloniál, -ă, *coloniali, -e,* adj. Privitor la colonii; în stare de colonie; provenind din colonii.

coloniále s.f. pl. Articole alimentare de băcănie (ceai, cafea etc.), provenite de obicei din țări exotice.

colonialísm s.n. Politică a statelor imperialiste de cucerire și subjugare economică și politică a unor teritorii și țări slab dezvoltate din punct de vedere economico-social.

colonie, *colonii,* s.f. **1.** Cetate sau oraș întemeiat de vechii fenicieni sau greci pe teritorii străine. **2.** Regiune sau țară aflată sub dominația unei puteri străine. **3.** Grup de oameni de aceeași naționalitate, așezați într-o țară sau într-un oraș străin. **4.** Grup de copii aflați în stațiuni balneare sau climaterice. **5.** Grup de animale din aceeași specie care trăiesc în comun.

coloníst, -ă, *coloniști, -ste,* s.m. și f. Persoană care s-a stabilit într-o colonie **(2, 3).**

colonizá, *colonizez,* vb. I. Tr. **1.** A popula un ținut sau o țară cu oameni aduși din alte ținuturi ori din alte țări. **2.** A transforma în colonie un teritoriu sau o țară.

colontítlu, *colontitluri,* s.n. (Tipogr.) Indicație tipărită deasupra textului fiecărei pagini de carte, cuprinzînd titlul lucrării sau al capitolului etc.

colór adj. invar. (Despre imagini) În culori, colorat.

colorá, *colorez,* vb. I. Tr. **1.** A da unui obiect o anumită culoare cu ajutorul unei vopsele. **2.** (Fig.) A da vorbirii sau scrisului o nuanță vie, expresivă.

coloránt, -ă, *coloranți, -te,* adj., s.m. **1.** Adj. Care are proprietatea de a colora. **2.** S.m. Substanță cu care se colorează.

coloratúră, *coloraturi,* s.f. Mod de interpretare vocală caracterizat prin cadențe, triluri etc.

colorimetríe s.f. Determinare a caracteristicilor unei culori.

colorimétru, *colorimetre,* s.n. Aparat folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor substanțelor colorate.

coloríst, -ă, *coloriști, -ste,* s.m. și f. Pictor care se distinge prin coloritul pe care îl dă tablourilor sale.

colorít, *colorituri,* s.n. Culoare; totalitatea culorilor unui obiect.

colós, *coloși,* s.m. Om (sau obiect) de o mărime neobișnuită.

colosál, -ă, *colosali, -e,* adj. Foarte mare, uriaș.

colportá, *colportez,* vb. I. Tr. A răspîndi zvonuri, știri (false).

colportáj s.n. (Înv.) Distribuire a ziarelor, a cărților.

colportór, *colportori,* s.m. Persoană care răspîndește zvonuri, știri (false).

colț, (1, 2) *colțuri,* s.n., **(3, 4, 5, 6)** *colți,* s.m. **1.** S.n. Punct unde se întîlnesc muchiile unui obiect sau laturile unei figuri; extremitate, vîrf; porțiune cuprinsă între două laturi care se unesc. **2.** S.n. Loc îndepărtat, retras. **3.** S.m. Dinte (canin) al animalelor; fragment dintr-un dinte sau dintr-o măsea ruptă. **4.** S.m. Fiecare dintre dinții greblei, grapei etc. **5.** S.m. Vîrful ierbii (sau al altor plante) cînd începe să se dezvolte. **6.** S.m. Vîrf ascuțit de stîncă.

colțár, *colțare,* s.n. **1.** Poliță sau dulăpior așezat în colțul unei camere. **2.** Echer de care se servesc zidarii.

colțós, -oásă, *colțoși, -oase,* adj. Obraznic, arțăgos.

colțunáș, *colțunași,* s.m. Mîncare făcută din bucăți de aluat umplute cu brînză, carne sau dulceață și fierte în apă.

colțurós, -oásă, *colțuroși, -oase,* adj. Cu multe colțuri.

columbắcă adj. *Muscă columbacă* (și substantivat) = insectă mică, dipteră, a cărei înțepătură veninoasă poate provoca moartea vitelor.

columbofíl, *columbofili,* s.m. Crescător de porumbei.

colúmnă, *columne,* s.f. Monument în formă de coloană, ridicat în amintirea unui eveniment important.

comandá, *cománd,* vb. I. Tr. **1.** A da un ordin, o dispoziție; a ordona executarea unei mișcări. **2.** A avea comanda unei unități militare. **3.** A cere livrarea unui produs, executarea unei lucrări, prestarea unui serviciu etc. **4.** A pune în funcțiune sau a opri un sistem tehnic.

comandamént, *comandamente,* s.n. **1.** Organ de conducere a unei mari unități militare. **2.** (Fig.) Poruncă; regulă; normă.

comandánt, -ă, *comandanți, -te,* s.m. și f. Persoană care comandă o unitate (militară), o garnizoană, o navă etc.

comándă, *comenzi,* s.f. **1.** Acțiunea de a comanda; ordin, poruncă. **2.** Funcția de comandant. **3.** Cerere prin care se solicită livrarea unui produs, prestarea unui serviciu etc. **4.** Operație prin care se pune în funcțiune, se reglează sau se oprește un sistem tehnic.

comandítă s.f. (În unele state) *Societate în comandită* = societate **(4)** în care o parte din membri răspund solidar și nelimitat pentru obligațiile societății față de creditori, pe cînd ceilalți numai în limitele capitalului investit de ei.

comándo, *comandouri,* s.n. Corp de trupe organizat și antrenat pentru acțiuni deosebite.

comandór, *comandori,* s.m. (În trecut) Grad de ofițer superior din aviația și marina militară, corespunzînd gradului de colonel.

comárnic, *comarnice,* s.n. Loc la stînă, unde se pune la uscat și unde se păstrează cașul.

comasá, *comasez,* vb. I. Tr. A reuni, a strînge laolaltă (loturi de pămînt, unități economice etc.).

cómă s.f. Pierdere totală prelungită a cunoștinței, a sensibilității și a motilității voluntare, cauzată de afecțiuni grave ale centrilor nervoși superiori.

comănác, *comănace,* s.n. Acoperămînt pentru cap, de formă cilindrică, fără boruri, purtat de călugări și călugărițe.

combatánt, -ă, *combatanți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care aparține unei unități militare de luptă; care ia parte la lupte.

combáte, *combát,* vb. III. Tr. **1.** A lupta împotriva unor atitudini, unor idei. **2.** A lua măsuri de stîrpire a unui flagel social, a unei boli etc.

combatív, -ă, *combativi, -e,* adj. Care susține cu dîrzenie o idee, o concepție.

combativitáte s.f. Însușirea de a fi combativ.

combiná, *combín,* vb. I. **1.** Tr. A împreuna, a îmbina, a potrivi. **2.** Tr. și refl. A (se) uni printr-o reacție chimică, dînd naștere unei substanțe compuse.

combinát, *combinate,* s.n. Mare unitate economică constituită din mai multe întreprinderi între care există o strînsă legătură și interdependență tehnologică și economică.

combináție, *combinații,* s.f. **1.** Îmbinare, reunire, combinare; (fam.) aranjament, plan. **2.** (Chim.) Substanță alcătuită din două sau mai multe elemente diferite; corp compus.

combínă, *combine,* s.f. Mașină de lucru complexă care îndeplinește, într-un proces tehnologic, mai multe operații; *combină agricolă* = mașină care execută simultan mai multe lucrări agricole (secerat, treierat, formarea baloturilor de paie etc.); *combină minieră* = mașină care efectuează tăierea rocilor și colectarea minereului din frontul de lucru.

combinezón, *combinezoane,* s.n. **1.** Obiect de lenjerie care se poartă de către femei, sub rochie. **2.** Îmbrăcăminte de protecție.

comburánt, -ă, *comburanți, -te,* adj., s.m. (Corp) care întreține arderea, avînd în componență, de regulă, oxigen.

combustíbil, *combustibili,* s.m. Material care are proprietatea de a arde, fiind folosit ca izvor de căldură; *combustibil nuclear* = material întrebuințat pentru a produce energie în reactoarele nucleare (ex. uraniu, plutoniu).

combústie, *combustii,* s.f. (Tehn.) Ardere.

comedián, -ă, *comedieni, -e,* s.m. și f. Actor (actriță) de comedie.

comediánt, -ă, *comedianți, -te,* s.m. și f. **1.** (Înv.) Comedian. **2.** Actor (actriță) de circ.

comedíe[1], *comedii,* s.f. Operă dramatică al cărei subiect și deznodămînt provoacă rîsul.

comédie[2], *comedii,* s.f. (Pop. și fam.) Întîmplare ciudată, poznă, bazaconie.

comedón, *comedoane,* s.n. Mică formație sebacee cu extremitatea neagră, care astupă orificiul unei glande sebacee.

comemorá, *comemorez,* vb. I. Tr. A celebra amintirea unei personalități sau a unui eveniment important.

comemorativ, -ă, *comemorativi, -e,* adj. Care evocă un eveniment însemnat, o personalitate etc.

comenduire, *comenduiri,* s.f. Organ militar care supraveghează ordinea și disciplina într-o unitate militară, într-o localitate etc.

comensurábil, -ă, *comensurabili, -e,* adj. (Mat., despre mărimi) Care pot fi măsurate cu aceeași unitate de măsură.

comentá, *comentez,* vb. I. Tr. **1.** A discuta interpretînd un fapt, o întîmplare. **2.** A interpreta, a analiza critic o operă literară, istorică etc.

comentáriu, *comentarii,* s.n. Faptul de a comenta; discuție (critică); interpretare.

comentatór, -oáre, *comentatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care comentează, care interpretează.

comerciál, -ă, *comerciali, -e,* adj. Care se referă la comerț.

comercializá, *comercializez,* vb. I. Tr. A pune un produs în comerț.

comerciánt, -ă, *comercianți, -te,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu comerțul (privat).

comérț s.n. Activitate economică constînd din vînzarea-cumpărarea mărfurilor.

comeseán, -ă, *comeseni, -e,* s.m. și f. Persoană care ia masa împreună cu alții.

comestíbil, -ă, *comestibili, -e,* adj. Care este bun de mîncat.

cométă, *comete,* s.f. Corp ceresc aparținînd sistemului solar, alcătuit dintr-un nucleu luminos, avînd uneori o prelungire în formă de coadă.

cómic, -ă, *comici, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Care este propriu comediei. **2.** S.m. Actor de comedie.

3. S.n. Categorie estetică în a cărei sferă intră elementele, aspectele care provoacă rîsul.

comicăríe, *comicării,* s.f. Faptă sau situaţie care provoacă rîsul.

cómis, *comişi,* s.m. (În trecut) Mare dregător care avea în grija sa caii şi grajdurile curţii domneşti.

comisár, *comisari,* s.m. **1.** (Înv.) Şeful unui comisariat de poliţie. **2.** Persoană învestită de către o autoritate superioară cu împuterniciri speciale.

comisariát, *comisariate,* s.n. (Înv.) Secţie a poliţiei orăşeneşti.

comísie, *comisii,* s.f. Organism colectiv, de stat sau obştesc, cu caracter permanent sau temporar, avînd ca sarcină analizarea unor probleme, efectuarea unor activităţi de control şi revizie, propunerea de măsuri pentru perfecţionarea activităţii etc.

comisión, *comisioane,* s.n. **1.** Însărcinare dată cuiva de a procura sau a transmite ceva. **2.** Sumă de bani ce i se cuvine comisionarului.

comisionár, *comisionari,* s.m. **1.** Persoană care se ocupă cu transmiterea de scrisori sau pachete particulare. **2.** Intermediar în operaţii comerciale.

comitagíu, *comitagii,* s.m. Membru al unei organizaţii revoluţionare bulgare din trecut.

comitát, *comitate,* s.n. (În evul mediu) Unitate administrativ-teritorială în unele ţări.

comíte[1], *comit,* vb. III. Tr. A săvîrşi (o greşeală, o faptă rea).

cómite[2], *comiţi,* s.m. (Înv.) Conducător al unui comitat.

comitét, *comitete,* s.n. Organ de conducere colectivă a unor organizaţii politice, obşteşti, sociale etc.; organ, for de conducere a activităţii într-un anumit domeniu.

comoáră, *comori,* s.f. Cantitate mare de bani sau obiecte de preţ; avuţie, avere.

comód, -ă, *comozi, -de,* adj. **1.** De care te poţi folosi uşor şi în mod plăcut. **2.** (Despre oameni) Care nu vrea să facă eforturi.

comódă, *comode,* s.f. Mobilă cu sertare mari suprapuse, în care se păstrează lenjeria.

comoditáte s.f. Atitudinea unei persoane comode.

comóţie, *comoţii,* s.f. Zguduire bruscă şi puternică a unui organ; *comoţie cerebrală* = şoc puternic al creierului, provenit din cădere, dintr-o lovitură etc.

compáct, -ă, *compacţi, -te,* adj. (Despre materii) Dens, îndesat; (despre un grup de oameni) numeros şi des.

compactáre, *compactări,* s.f. Operaţia de îndesare a pămîntului, a materialelor etc. cu ajutorul compactorului.

compactór, *compactoare,* s.n. Utilaj folosit la îndesarea umpluturilor de pămînt, a stratului de la suprafaţa unui teren, a unei şosele etc.

companíe[1], *companii,* s.f. **1.** Tovărăşie, însoţire. **2.** Grup mic de oameni care îşi petrec vremea împreună. **3.** Mare întreprindere capitalistă (de transport, industrială, comercială etc.).

compánie[2], *companii,* s.f. Subunitate militară mai mare decît plutonul şi mai mică decît batalionul.

compará, *compár,* vb. I. Tr. A stabili asemănările şi deosebirile dintre două sau mai multe lucruri, fiinţe, fapte.

comparatív, -ă, *comparativi, -e,* adj. **1.** Care se bazează pe o comparaţie; care serveşte pentru comparaţie. **2.** (Gram.) *Gradul comparativ* (şi substantivat, **n.**) = grad de comparaţie al adjectivelor şi adverbelor, prin care se arată că o însuşire a unui obiect sau a unei acţiuni se află într-un grad mai mare, mai mic sau egal în raport cu a altora sau cu ea însăşi.

comparáţie, *comparaţii,* s.f. **1.** Faptul de a compara; *grad de comparaţie* = formă pe care o iau adjectivele şi unele adverbe, pentru a arăta măsura mai mare sau mai mică a însuşirii exprimate de acestea; *termen de comparaţie* = cuvînt, expresie sau noţiune cu care se compară ceva. **2.** Figură de stil care constă în relevarea raportului de asemănare dintre două obiecte, persoane sau acţiuni.

compartimént, *compartimente,* s.n. **1.** Despărţitură într-un vagon de cale ferată, într-o încăpere, într-un dulap etc. **2.** Sferă, sector (de activitate).

compartimentá, *compartimentez,* vb. I. Tr. A împărţi un spaţiu în compartimente.

compás, *compasuri,* s.n. Instrument pentru trasarea cercurilor, format din două braţe articulate.

compatíbil, -ă, *compatibili, -e,* adj. Care poate exista sau se poate exercita împreună cu altceva.

compatibilitáte s.f. Faptul de a fi compatibil.

compatriót, -oátă, *compatrioţi, -oate,* s.m. şi f. Persoană considerată în raport cu altă persoană din aceeaşi ţară.

compăreá, *compár,* vb. II. Intr. A apărea în faţa unui organ de jurisdicţie (ca inculpat sau ca martor).

compătimí, *compătimesc,* vb. IV. Tr. A simţi sau a manifesta părere de rău faţă de suferinţele cuiva.

compéndiu, *compendii,* s.n. Expunere succintă a unei concepţii, a unei discipline sau a unei lucrări.

compensá, *compensez,* vb. I. Tr. A înlocui ceea ce s-a consumat sau cheltuit; a îndrepta un rău printr-un bine; a despăgubi.

compensáţie, *compensaţii,* s.f. Faptul de a compensa; ceea ce serveşte pentru a compensa.

competént, -ă, *competenţi, -te,* adj. **1.** Care este bine informat într-un anumit domeniu; care este în măsură să aprecieze un lucru; capabil. **2.** Care are atribuţia, căderea, dreptul de a face un lucru.

competénţă, *competenţe,* s.f. Faptul de a fi competent, capacitatea de a se pronunţa într-o problemă, de a exercita anumite atribuţii.

competitív, -ă, *competitivi, -e,* adj. Care poate suporta o concurenţă.

competitór, -oáre, *competitori, -oare,* s.m. și f. Concurent.

competíție, *competiții,* s.f. Concurs (sportiv); întrecere.

compilá, *compilez,* vb. I. Tr. A aduna din lucrările altora idei, păreri, date, făcînd o lucrare nouă, fără contribuții personale.

compilatór, -oáre, *compilatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care compilează.

compiláție, *compilații,* s.f. Faptul de a compila; rezultatul compilării.

complăceá, *complác,* vb. II. Refl. A se simți mulțumit într-o anumită situație (nesatisfăcătoare).

complemént, *complemente,* s.n. **1.** Ceea ce se adaugă pentru a întregi ceva. **2.** Parte secundară a propoziției, care determină un verb, un adjectiv sau un adverb.

complementár, -ă, *complementari, -e,* adj. Care complinește; care completează; *unghiuri complementare* = unghiuri a căror sumă este 90°; *culori complementare* = culori care, prin suprapunere, dau culoarea albă.

complét, -ă, (1) *completi, -te,* adj., **(2)** *completuri,* s.n. **1.** Adj. Întreg, desăvîrșit, deplin; (despre mijloace de transport) care are toate locurile ocupate. **2.** S.n. *Complet de judecată* = colectiv alcătuit din numărul legal de judecători (și de asesori) care iau parte la soluționarea unui litigiu.

completá, *completez,* vb. I. Tr. A adăuga pentru a face să fie complet, întreg.

completívă, *completive,* adj. *Propoziție completivă* (și substantivat) = propoziție subordonată care are rol de complement pe lîngă verbul din altă propoziție.

compléx, -ă, *complecși, -xe,* adj., s.n. **1.** Adj. Care este format din mai multe părți; care întrunește în sine mai multe laturi sau elemente diferite. **2.** S.n. Întreg format din mai multe elemente; asociere într-un tot a mai multor fenomene, stări etc. **3.** S.n. Ansamblu de unități comerciale, industriale etc., cu funcții deosebite, dar grupate teritorial pentru a servi aceluiași scop; *complex sportiv* = bază sportivă amenajată pentru mai multe ramuri de sport. **4.** S.n. Ansamblu de tendințe inconștiente formate din copilărie, care determină comportarea ulterioară a persoanei; *complex de inferioritate* = sentiment de neîncredere în forțele proprii.

complexát, -ă, *complexați, -te,* adj. Stăpînit de complexe (4).

complexitáte s.f. Faptul de a fi complex, însușire a ceea ce este complex.

complezént, -ă, *complezenți, -te,* adj. Binevoitor, amabil,

complezénță s.f. Amabilitate.

complicá, *complic,* vb. I. Tr. și refl. A (se) încurca; a (se) agrava, a (se) înrăutăți.

complicát, -ă, *complicați, -te,* adj. Alcătuit din multe elemente; greu de înțeles sau de descurcat.

complicáție, *complicații,* s.f. Faptul de a (se) complica; element patologic nou (agravant) care apare în cursul evoluției unei boli.

complíce, *complici, -e,* s.m. și f. Persoană care, cu intenție, înlesnește sau ajută săvîrșirea unei infracțiuni.

complicitáte s.f. Faptul de a fi complice.

complimént, *complimente,* s.n. Cuvînt de laudă, de măgulire; (la pl.) salutări.

compliní, *complinesc,* vb. IV. Tr. A întregi, a completa.

complót, *comploturi,* s.n. Uneltire a unui grup de persoane în scopul săvîrșirii unor acte împotriva statului, urmărind schimbarea formei de guvernămînt.

complotá, *complotez,* vb. I. Intr. A urzi un complot.

complotist, -ă, *complotiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care ia parte la un complot.

componént, -ă, *componenți, -te,* adj., subst. **1.** Adj. Care intră ca parte într-un întreg. **2.** S.n. Fiecare dintre substanțele care alcătuiesc un sistem fizico-chimic. **3.** S.f. Fiecare dintre mărimile ce alcătuiesc un sistem de mărimi.

componénță, *componențe,* s.f. Compoziție (1), alcătuire.

componístic, -ă, *componistici, -e,* adj. Privitor la o compoziție muzicală.

comportá, *compórt,* vb. I. **1.** Refl. A avea o anumită conduită. **2.** Tr. A aduce cu sine; a necesita.

comportamént, *comportamente,* s.n. **1.** Modalitate de a acționa în anumite împrejurări. **2.** Ansamblul manifestărilor obiective ale animalelor și ale oamenilor.

comportamentál, -ă, *comportamentali, -e,* adj. Care se referă la comportament.

compóst s.n. Îngrășămînt agricol natural.

compostá, *compostez,* vb. I. Tr. A marca data cu compostorul.

compostór, *compostoare,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se imprimă data pe un bilet de călătorie.

compót, *compoturi,* s.n. Preparat alimentar din fructe fierte în apă cu zahăr.

compotiéră, *compotiere,* s.f. Vas în care se servește compotul la masă.

compozít, -ă, *compoziți, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. Alcătuit din elemente disparate. **2.** S.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, cu flori mici, dispuse în capitule; (și la sg.) plantă din această familie.

compozitór, -oáre, *compozitori, -oare,* s.m. și f. Autor de lucrări muzicale.

compoziție, *compoziții,* s.f. **1.** Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate; structură, alcătuire. **2.** Lucrare muzicală. **3.** Dispunere după anumite reguli a elementelor unui desen, unei picturi sau sculpturi. **4.** Compunere (2).

compréså, *comprese,* s.f. Bucată de pînză udată cu apă sau cu un preparat medicinal, care se aplică pe o regiune bolnavă.

compresibil, -ă, *compresibili, -e,* adj. Care poate fi comprimat.

compresór, *compresoare,* s.n. **1.** Mașină care servește la comprimarea unui gaz. **2.** Mașină prevăzută cu un cilindru metalic masiv, servind la nivelarea și îndesarea terasamentelor.

comprimá, *comprím,* vb. I. Tr. A micșora volumul unui corp, prin presiune; (fig.) a împiedica să se manifeste, a înăbuși.

comprimát, -ă, *comprimați, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. *Aer comprimat* = aer supus unei presiuni mari, fiind utilizat în industrie. **2.** S.n. Tabletă medicinală.

compromís[1], *compromisuri,* s.n. Acord, înțelegere bazată pe concesii reciproce.

compromís[2], **-ă,** *compromiși, -se,* adj. **1.** Discreditat. **2.** Primejduit; stricat.

compromíte, *compromit,* vb. III. **1.** Refl. și tr. A-și pierde (sau a face să-și piardă) buna reputație. **2.** Tr. A pune în primejdie; a strica, a distruge.

compromițătór, -oáre, *compromițători, -oare,* adj. Care (poate) compromite pe cineva.

compúne, *compún,* vb. III. Tr. **1.** A alcătui un întreg; (refl.) a fi alcătuit din... **2.** A crea o operă literară sau muzicală.

compúnere, *compuneri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a compune;* alcătuire, îmbinare. **2.** Lucrare școlară asupra unei teme date. **3.** Procedeu de formare a unui cuvînt nou, prin alipirea a două sau mai multe cuvinte existente.

compús, -ă, *compuși, -se,* adj., s.m. **1.** Adj. Alcătuit din mai multe părți; (gram.) *timp compus* = timp format cu ajutorul unui verb auxiliar. **2.** S.m. (Chim.) Combinație **(2).**

compúter, *computere,* s.n. Calculator electronic.

común, -ă, *comuni, -e,* adj. **1.** Care aparține mai multora sau tuturor; care privește pe toți, de care se folosesc toți; *substantiv comun* = substantiv cu care se denumesc toate obiectele de același fel; (mat.) *factor comun* = număr prin care se divide oricare dintre termenii unei sume de numere; *divizor comun* = divizor pentru două sau mai multe numere date; *multiplu comun* = număr divizibil prin mai multe numere întregi date; *numitor comun* = numitor care aparține mai multor fracții. **2.** Obișnuit, frecvent; banal, de rînd; *loc comun* = banalitate, lucru cunoscut.

comunál, -ă, *comunali, -e,* adj. Privitor la comună.

comunárd, -ă, *comunarzi, -de,* s.m. și f. Participant la Comuna din Paris din 1871.

comúnă, *comune,* s.f. **1.** Unitate administrativă de bază compusă din unul sau mai multe sate. **2.** *Comuna primitivă* = prima orînduire social-economică a societății umane, caracterizată prin nivelul scăzut al forțelor de producție, prin munca în comun, prin proprietatea comună asupra mijloacelor de producție, prin repartiția egalitară a produselor muncii și prin inexistența claselor sociale și a statului.

comunicá, *comúnic,* vb. I. **1.** Tr. A informa, a înștiința; a face cunoscut. **2.** Intr. (Despre oameni) A fi în legătură. **3.** Intr. A avea legătură cu..., a duce la...

comunicánt, *comunicante,* adj. *Vase comunicante* = două sau mai multe vase care comunică între ele, astfel încît un lichid turnat într-unul trece și în celelalte, ajungînd în toate la același nivel.

comunicáre, *comunicări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a comunica;* înștiințare, știre, veste. **2.** Relație, legătură. **3.** Lucrare științifică prezentată într-un cerc de specialiști.

comunicát, *comunicate,* s.n. Înștiințare oficială, transmisă prin presă, radio etc., asupra unor evenimente importante.

comunicatív, -ă, *comunicativi, -e,* adj. Care intră ușor în legătură cu alții.

comunicáție, *comunicații,* s.f. Legătură între puncte diferite pentru transport de persoane, de obiecte, pentru transmiterea de semnale etc.; sistem tehnic folosit pentru realizarea acestei legături; *comunicații de masă* = mass-media.

comunísm s.n. Orînduire social-economică bazată pe proprietatea comunistă unică asupra mijloacelor de producție și caracterizată printr-un înalt nivel al dezvoltării forțelor de producție, pe baza științei și tehnicii înaintate, printr-un înalt nivel al conștiinței sociale, printr-o productivitate ridicată a muncii sociale, care fac posibilă satisfacerea deplină a tuturor necesităților populației și repartiția după principiul: „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi".

comunist, -ă, *comuniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de comunism, caracteristic comunismului. **2.** S.m. și f. Membru al unui partid comunist **(1),** luptător pentru comunism.

comunitáte, (2) *comunități,* s.f. **1.** Faptul de a fi comun mai multor ființe sau lucruri. **2.** Grup de oameni cu interese, credințe sau norme de viață comune; totalitatea locuitorilor dintr-o localitate, dintr-o țară etc.

comuniúne, *comuniuni,* s.f. Legătură trainică, unire strînsă.

comutá, *comút,* vb. I. Tr. **1.** (Jur.) A schimba o pedeapsă mai grea într-una mai ușoară. **2.** A înlocui un sistem de conexiuni electrice printr-altul.

comutatív, -ă, *comutativi, -e,* adj. Care prezintă comutativitate.

comutativitáte s.f. Proprietate a unei relații sau a unei operații matematice de a fi independentă de ordinea elementelor pe care le conține.

comutatór, *comutatoare,* s.n. Dispozitiv pentru inversarea sensului unui curent electric sau pentru înlocuirea unui sistem de conexiuni printr-altul.

con[1]- Element de compunere însemnînd „împreună cu", care servește la formarea unor substantive, adjective sau verbe.

con[2], *conuri,* s.n. **1.** Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează sprijinindu-se pe o curbă închisă fixă și pe un punct fix, exterior curbei; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață și de un plan. **2.** Fructul conifere-

lor. **3.** Formă de relief, de dimensiunile unui munte, constituită din lavă în urma erupțiilor vulcanice

conabíu, -íe, *conabii,* adj. Roșu-închis; vișiniu.

conác, *conace,* s.n. **1.** Casă boierească la țară, pe o moșie. **2.** Loc de popas.

conaționál, -ă, *conaționali, -e,* s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care face parte din aceeași națiune.

concasá, *concasez,* vb. I. Tr. A sfărîma în bucăți mici pietre, cărbuni, minereuri etc.

concasór, *concasoare,* s.n. Mașină de concasat.

concáv, -ă, *concavi, -e,* adj. Care prezintă o concavitate.

concavitáte, *concavități,* s.f. Scobitură, adîncitură.

concéde, *concéd,* vb. III. Tr. (Livr.) A îngădui, a încuviința; a ceda un drept.

concediá, *concediez,* vb. I. Tr. A elibera dintr-o funcție, a îndepărta din serviciu.

concédiu, *concedii,* s.n. Interval de timp în care angajații sînt scutiți de a presta munca.

concentrá, *concentrez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) strînge; a (se) aduna, a (se) acumula într-un singur loc. **2.** Tr. A chema vremelnic rezerviști în armată. **3.** Refl. A-și încorda atenția, gîndul, într-o anumită direcție. **4.** Tr. (Chim.) A mări concentrația unui component dintr-o soluție sau dintr-un amestec.

concentrát, *concentrate,* s.n. **1.** Produs bogat în minerale utile. **2.** Produs alimentar caracterizat printr-un volum mic și printr-un procent mare de substanțe hrănitoare.

concentráție, *concentrații,* s.f. (Chim.) Raportul dintre cantitatea de substanță dizolvată și cantitatea de solvent sau de soluție obținută.

concéntric, -ă, *concentrici, -e,* adj. (Despre figuri geometrice) Care au același centru.

concépe, *concép,* vb. III. **1.** Tr. A gîndi sau a proiecta ceva nou. **2.** Tr. A pricepe, a înțelege. **3.** Intr. (Despre o femeie) A rămîne însărcinată.

concépt, *concepte,* s.n. **1.** Noțiune. **2.** Ciornă, schiță.

conceptuál, -ă, *conceptuali, -e,* adj. Care se referă la concept **(1).**

concépție, *concepții,* s.f. **1.** Mod de a concepe **(1). 2.** Ansamblu de idei cu privire la o problemă științifică, filozofică etc. **3.** Procreare, zămislire (a unui copil).

concérn, *concerne,* s.n Organizație monopolistă complexă care reunește mai multe întreprinderi capitaliste din diferite ramuri ale economiei, dependente de un anumit grup financiar.

concért, *concerte,* s.n. Executare în public a unor opere muzicale; compoziție muzicală amplă, scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră.

concertá, *concertez,* vb. I. Intr. A da un concert.

concértmaistru, *concertmaiștri,* s.m. Primul violonist (sau instrumentist) al unei orchestre simfonice.

concésie, *concesii,* s.f. Cedare, renunțare la ceva în folosul sau în interesul altuia.

concesioná, *concesionez,* vb. I. Tr. A da în concesiune.

concesionár, *concesionari,* s.m. Persoană care deține o concesiune.

concesiúne, *concesiuni,* s.f. Convenție prin care un stat acordă unor persoane (fizice sau juridice) dreptul de a exploata anumite servicii publice sau bunuri ale statului.

concesív, -ă, *concesivi, -e,* adj. Care face concesii; *propoziție concesivă* = propoziție subordonată care arată că deși există o piedică, acțiunea din propoziția regentă se realizează sau se poate realiza.

concetățeán, -ă, *concetățeni, -e,* s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care este din același stat sau din același oraș cu dînsa.

conchíde, *conchid,* vb. III. Tr. și intr. A trage o concluzie.

conchistadór, *conchistadori,* s.m. Nume dat aventurierilor spanioli plecați să cucerească teritorii în America, după descoperirea acestui continent.

conci, *conciuri,* s.n. Coc[2].

conciliá, *conciliez,* vb. I. Tr. A pune de acord, a împăca mai multe păreri, idei etc.

conciliábul, *conciliabule,* s.n. Consfătuire (secretă) între persoane care plănuiesc ceva.

conciliánt, -ă, *concilianți, -te,* adj. Care se lasă ușor înduplecat, care cedează.

conciliatór, -oáre, *conciliatori, -oare,* adj. Care tinde spre împăcarea unor divergențe.

cóncină, *concine,* s.f. Numele unui joc de cărți.

concís, -ă, *conciși, -se,* adj. (Despre stil, vorbire) Scurt, concentrat.

concízie s.f. Calitatea de a fi concis. Var.: **conciziúne** s.f.

conciziúne s.f. v. **concizie.**

concludént, -ă, *concludenți, -te,* adj. Care convinge; convingător.

conclusív, -ă, *conclusivi, -e,* adj. Care constituie o concluzie; *propoziție conclusivă* =propoziție care exprimă o concluzie.

conclúzie, *concluzii,* s.f. **1.** Judecată care rezultă din alte judecăți și care încheie un raționament; (mat.) parte din enunțul unei teoreme care se cere demonstrată. **2.** Ultima parte a unei expuneri sau a unei opere, care cuprinde rezultatele finale. **3.** (La pl.) Susținerile părților și ale procurorului într-un proces.

concomitént, -ă, *concomitenți, -te,* adj. Care se petrece în același timp cu altceva.

concordá, pers. 3 *concórdă,* vb. I. Intr. A corespunde, a se potrivi.

concordánt, -ă, *concordanți, -te,* adj. Care concordă.

concordánță, *concordanțe,* s.f. Acord, potrivire; corespondență; *concordanța timpurilor* = corespondența timpurilor.

concordát, *concordate,* s.n. Tratat încheiat între Vatican și diferite state pentru reglementarea raporturilor dintre biserica catolică și acele state.

concórdie s.f. (Rar) Înțelegere, armonie.

concrescénță, *concrescențe,* s.f. Creştere împreună, patologică, a două țesuturi.

concrescút, -ă, *concrescuți, -te,* adj. (Despre frunze, semințe) Care a crescut împreună cu altul, formînd un tot.

concrét, -ă, *concreți, -te,* adj. Care poate fi perceput cu simțurile; precis, bine determinat.

concretizá, *concretizez,* vb. I. **1.** Tr. A înfățișa ceva în mod concret. **2.** Tr. și refl. A (se) materializa, a (se) realiza în mod practic.

concrețiúne, *concrețiuni,* s.f. Agregat mineral format prin depunere de material rezultat din soluții în jurul unui nucleu.

concubín, -ă, *concubini, -e,* s.m. și f. Persoană care întreține relații de concubinaj.

concubináj s.n. Conviețuire între un bărbat și o femeie fără a fi uniți prin căsătorie.

concurá, *concurez,* vb. I. **1.** Intr. A participa la un concurs. **2.** Intr., refl. și tr. A (se) lupta pentru întîietate în comerț, a(-și) face concurență. **3.** Intr. A tinde spre același rezultat.

concurént, -ă, *concurenți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care face concurență altuia. **2.** Adj. Care tinde spre același rezultat; (despre linii) care trec prin același punct. **3.** S.m. și f. Participant la un concurs sportiv.

concurénță, *concurențe,* s.f. **1.** Întrecere într-un domeniu de activitate. **2.** Rivalitate, luptă între comercianți sau industriași pentru acapararea pieței, a clientelei.

concúrs, *concursuri,* s.n. **1.** Întrecere sportivă. **2.** Examen pentru dobîndirea unui post, a unei burse etc. **3.** Ajutor, sprijin. **4.** *Concurs de împrejurări* = totalitatea împrejurărilor care influențează la un moment dat o situație.

condamná, *condámn,* vb. I. Tr. **1.** A pronunța o condamnare. **2.** A dezaproba.

condamnábil, -ă, *condamnabili, -e,* adj. Care merită să fie condamnat, dezaprobat.

condamnáre, *condamnări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a condamna;* aplicare a unei sancțiuni penale. **2.** Dezaprobare categorică.

condéi, *condeie,* s.n. Unealtă de scris în formă de bețișor la care se adaptează o peniță; (fig.) îndemînare la scris, talent scriitoricesc.

condensá, *condensez,* vb. I. **1.** Refl. (Despre gaze, vapori) A se transforma, prin răcire, în lichid. **2.** Tr. și refl. A (se) face mai dens.

condensatór, *condensatoare,* s.n. **1.** Aparat care servește la condensarea unei mase de vapori. **2.** Sistem de două conductoare, separate printr-un izolator, folosit pentru a acumula sarcini electrice.

condensór, *condensoare,* s.n. Sistem de lentile folosit într-un instrument optic pentru concentrarea luminii asupra unui obiect.

condescendént, -ă, *condescendenți, -te,* adj. Care dă dovadă de condescendență.

condescendénță s.f. Purtare plină de bunăvoință față de cineva; (peior.) aer de superioritate.

cóndică, *condici,* s.f. **1.** Registru. **2.** (Înv.) Colecție de legi, cod.

condimént, *condimente,* s.n. Substanță (picantă) cu care se dă gust sau aromă unor produse alimentare.

condimentá, *condimentez,* vb. I. Tr. A da gust mîncării, adăugîndu-i condimente.

condíție, *condiții,* s.f. **1.** Fapt sau împrejurare de care depinde apariția unui fenomen sau care influențează acțiunea unei cauze; (la pl.) împrejurările în care are loc un fenomen. **2.** Clauză a unei înțelegeri, a unui contract. **3.** Situația socială a cuiva.

condiționá, *condiționez,* vb. I. Tr. **1.** A constitui condiția de care depinde ceva; a provoca ceva, a fi cauza unui lucru. **2.** A pune anumite condiții; a accepta ceva sub rezerva anumitor condiții.

condiționál, -ă, *condiționali, -e,* adj. Care depinde de o condiție; care cuprinde o condiție; (gram.) *mod condițional* = mod personal care exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții; *propoziție condițională* = propoziție subordonată exprimînd o acțiune de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziția regentă.

condiționát, -ă, *condiționați, -te,* adj. *Aer condiționat* = aer menținut, prin instalații speciale, în anumite condiții de temperatură, umiditate și puritate.

condoleánțe s.f. pl. Cuvinte prin care cineva își exprimă participarea la durerea unei persoane căreia i-a murit cineva apropiat.

condomíniu s.n. Regim potrivit căruia un anumit teritoriu este supus autorității politice a două sau mai multe state.

condór, *condori,* s.m. Cel mai mare vultur, cu capul și gîtul golașe, care trăiește în munții Americii de Sud.

condotiér, *condotieri,* s.m. (Înv.) Căpetenie de mercenari în Italia (sec. XIV—XV).

conducătór, -oáre, *conducători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care conduce. **2.** S.m. și f. Persoană sau organ care conduce un partid, o instituție, o întreprindere etc.

condúce, *condúc,* vb. III. **1.** Tr. A îndruma un grup de oameni, o instituție, o întreprindere; (fig.) a dirija o discuție, o dezbatere. **2.** Refl. A se orienta după... **3.** Tr. A dirija un vehicul. **4.** Tr. A însoți pe cineva. **5.** Tr. (Despre corpuri) A transmite o cantitate de căldură, de electricitate etc.

condúcere, *conduceri,* s.f. Acțiunea de *a (se) conduce;* persoană sau colectiv care conduce; *conducere colectivă* = acțiune de îndrumare, orientare, dirijare a unei activități, exercitată pe bază de decizii adoptate de un organ colectiv.

conductánță s.f. Mărime care definește capacitatea unui conductor de a conduce curentul electric.

condúctă, *conducte,* s.f. **1.** Țeavă sau ansamblu de țevi pentru transportul fluidelor pe un anumit traseu. **2.** Fir metalic sau cablu prin care circulă un curent electric.

conductibilitáte s.f. Proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de un curent electric sau de un flux de căldură.

conductivitáte s.f. (Fiz.) Mărime egală cu inversul rezistivității.

conductór, -oáre, *conductori, -oare,* adj., subst. **1.** Adj., s.n. (Corp sau material) care prezintă conductibilitate. **2.** S.m. și f. Persoană în serviciul căilor ferate care controlează biletele călătorilor și supraveghează ordinea în vagoane.

conduítă, *conduite,* s.f. Purtare, comportare.

condúr, *conduri,* s.m. (Înv.) Pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit cu broderii.

conectá, *conectez,* vb. I. Tr. A realiza o legătură conductoare între două conducte electrice.

conexá, *conexez,* vb. I. Tr. A lega împreună, a alătura.

conexiúne, *conexiuni,* s.f. **1.** Legătură, raport, relație. **2.** Legătură între două sau mai multe conducte electrice.

conféctie, *confecții,* s.f. Obiect de îmbrăcăminte fabricat în serie.

confecționá, *confecționez,* vb. I. Tr. A prelucra un material pentru a obține un obiect; a produce îmbrăcăminte, încălțăminte etc.

confederáție, *confederații,* s.f. **1.** Uniune de state independente, avînd anumite organe comune (parlament, guvern etc.). **2.** Reunire a mai multor organizații obștești.

cónfer Termen prin care se face o referire, o trimitere la un text lămuritor, la o lucrare etc. Se scrie prescurtat: *cf.*

conferențiá, *conferențiez,* vb. I. Intr. A ține o conferință.

conferențiár, -ă, *conferențiari, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care ține o conferință. **2.** Grad în învățămîntul universitar, între lector și profesor.

conferí, *confér,* vb. IV. **1.** Tr. A acorda un titlu, un grad, o decorație. **2.** Intr. A discuta cu cineva o chestiune importantă.

conferínță, *conferințe,* s.f. **1.** Expunere făcută în public asupra unei teme. **2.** Întrunire a reprezentanților unor state sau ai unor organizații politice, obștești, științifice etc. pentru a dezbate probleme de importanță majoră a activității lor; *conferință la nivel înalt* = întrunire la care participă șefii de state sau șefii de guverne; *conferință de partid* = for superior al unei organizații de partid, care se întrunește pentru a dezbate probleme ale activității organizației, pentru a alege organele sale de conducere etc. **3.** *Conferință de presă* = întîlnire în cadrul căreia o personalitate a vieții politice, culturale etc. face o expunere și răspunde la întrebările reprezentanților presei.

confesionál, -ă, *confesionali, -e,* adj. Care ține de o confesiune (2).

confesiúne, *confesiuni,* s.f. **1.** Mărturisire a unor fapte sau sentimente intime. **2.** Religie, cult.

conféte s.f. pl. v. **confeti.**

conféti s.f. pl. Bucățele rotunde de hîrtie colorată, pe care participanții la petreceri și le aruncă unii altora. Var.: **conféte** s.f. pl.

confidént, -ă, *confidenți, -te,* s.m. și f. Persoană căreia i se fac confidențe.

confidénță, *confidențe,* s.f. Destăinuire a unei taine, a unui gînd intim.

confidențiál, -ă, *confidențiali, -e,* adj. Care se comunică în taină.

configuráție, *configurații,* s.f. Înfățișare, formă a unui lucru.

confirmá, *confírm,* vb. I. Tr. **1.** A recunoaște și a întări exactitatea unei afirmații. **2.** A definitiva pe cineva într-un post, într-o situație.

confiscá, *confisc,* vb. I. Tr. A lua de la cineva un bun, fără despăgubiri, pe temeiul unei hotărîri judecătorești sau în urma dispoziției unei autorități.

conflagráție, *conflagrații,* s.f. Război la care iau parte mai multe state.

conflíct, *conflicte,* s.n. **1.** Neînțelegere; diferend; discuție violentă, ceartă. **2.** Ciocnire între interesele sau sentimentele personajelor, care determină desfășurarea acțiunii într-o operă literară.

confluénță, *confluențe,* s.f. Locul unde se unesc două ape curgătoare.

confórm, -ă, *conformi, -e,* adj. (Despre acte, texte etc.) Care corespunde, care se potrivește; care este la fel (cu altul).

conformá, *conformez,* vb. I. Refl. **1.** A se pune de acord cu... **2.** A se supune unei legi, unei dispoziții.

conformáție, *conformații,* s.f. Structură fizică generală a corpului, a unei suprafețe de teren etc.

conformísm s.n. Acceptare mecanică, necritică a unor idei, hotărîri sau convingeri ale altora.

conformíst, -ă, *conformiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care dă dovadă de conformism.

conformitáte s.f. Potrivire, concordanță.

confórt s.n. Totalitatea condițiilor care asigură o existență comodă, plăcută, civilizată.

confortábil, -ă, *confortabili, -e,* adj. Care oferă confort.

confráte, *confrați,* s.m. Coleg de profesiune.

confruntá, *confrúnt,* vb. I. Tr. A pune față în față (pentru a compara sau verifica ceva).

confundá, *confúnd,* vb. I. **1.** Tr. A lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul. **2.** Refl. A se contopi, formînd un singur tot.

confúz, -ă, *confuzi, -e,* adj. Neclar, nedeslușit.

confúzie, *confuzii,* s.f. Faptul de a confunda; încurcătură, zăpăceală.

congelá, *congelez,* vb. I. Tr. A face să înghețe.

congenitál, -ă, *congenitali, -e,* adj. Din naștere, înnăscut.

congéstie, *congestii,* s.f. Aflux excesiv de sînge într-o parte a corpului.

congestioná, *congestionez,* vb. I. Refl. A avea o congestie; a se înroși la față.

conglomerát, *conglomerate,* s.n. Rocă formată din sfărîmături rotunjite ale unor roci mai vechi cimentate cu calcar, silice etc.; (fig.) îmbinare, amestec de elemente eterogene.

congregáție, *congregații,* s.f. Ordin monahal.

congrés, *congrese,* s.n. **1.** Întrunire (națională sau internațională) în care se dezbat probleme de ordin științific, politic, economic etc. **2.** Organ suprem de conducere al unor partide politice, organizații de masă sau obștești.

congresíst, -ă, *congresiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care ia parte la un congres.

congruént, -ă, *congruenți, -te,* adj. Care concordă; (despre figuri geometrice) care sînt egale; (despre numere întregi) care dau același rest la împărțirea cu un număr întreg.

congruénță, *congruențe,* s.f. Însușirea de a fi congruent.

coniác, *coniacuri,* s.n. Băutură tare, obținută prin distilarea vinului.

cónic, -ă, *conici, -e,* adj. De forma unui con[2].

conifér, *conifere,* s.n. (La pl.) Ordin de plante lemnoase cu frunze persistente, aciculare sau solzoase, și flori în formă de conuri; (și la sg.) arbore sau arbust din acest ordin.

conivénță s.f. *De conivență cu...* = de acord cu, în complicitate cu...

conjectúră, *conjecturi,* s.f. Părere bazată pe ipoteze, pe presupuneri.

conjugă, *conjúg,* vb. I. **1.** Tr. A modifica formele unui verb după persoană, timp, mod și diateză. **2.** Refl. A se îmbina, a se uni.

conjugáre, *conjugări,* s.f. Acțiunea de *a conjuga;* flexiunea verbului; categorie de verbe cu aceeași terminație la infinitiv.

conjúnct, -ă, *conjuncți, -te,* adj. *Forme conjuncte* = formele scurte ale verbului „a fi" la indicativ prezent (ex. *-s* în loc de *sînt); formele* neaccentuate ale pronumelui personal la dativ și la acuzativ (ex. *-mi, ți-).*

conjunctív, -ă, *conjunctivi, -e,* adj. (Anat.) *Țesut conjunctiv* = țesut de susținere din corpul omului și al animalelor; (gram.) *mod conjunctiv* (și substantivat, n.) = mod personal al verbului, care exprimă o acțiune realizabilă.

conjunctívă, *conjunctive,* s.f. Membrană care acoperă fața interioară a pleoapelor și suprafața globilor oculari (cu excepția corneei).

conjunctivítă, *conjunctivite,* s.f. Inflamație a conjunctivei.

conjunctúră, *conjuncturi,* s.f. Concurs de împrejurări.

conjúncție, *conjuncții,* s.f. Parte de vorbire neflexibilă care leagă două propoziții dintr-o frază sau două cuvinte cu același rol sintactic într-o propoziție.

conjurá, *conjúr,* vb. I. Tr. A ruga stăruitor.

conjuráție, *conjurații,* s.f. (Rar) Conspirație, complot.

conlocuitór, -oáre, *conlocuitori, -oare,* adj. Care locuiește împreună cu altcineva, în aceeași regiune sau țară.

conlucră, *conlucrez,* vb. I. Intr. A colabora.

conopídă, *conopide,* s.f. Plantă leguminoasă cu inflorescența cărnoasă, alburie, folosită în alimentație.

conovăț, *conovețe,* s.n. Funie fixată pe țăruși, la care se leagă caii.

consacrá, *consácru,* vb. I. **1.** Tr. A destina, a închina. **2.** Tr. și refl. A (se) dedica.

consacrát, -ă, *consacrați, -te,* adj. Stabilit prin uz sau prin tradiție; (despre oameni) considerat ca fiind o autoritate într-un anumit domeniu.

consanguín, -ă adj. v. **consangvin.**

consangvín, -ă, *consangvini, -e,* adj. (Despre frați, surori) Care au același tată, dar nu și aceeași mamă. Var.: **consanguín, -ă** adj.

consăteán, -ă, *consăteni, -e,* s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care locuiește în același sat.

consecínță, *consecințe,* s.f. Rezultat, urmare a unei acțiuni.

consecutív, -ă, *consecutivi, -e,* adj. Care urmează fără întrerupere; *propoziție consecutivă* = propoziție circumstanțială care exprimă urmarea acțiunii (sau stării) din propoziția regentă.

consecvént, -ă, *consecvenți, -te,* adj. Care nu se abate de la principiile sale.

consecvénță, *consecvențe,* s.f. Faptul de a fi consecvent.

consémn, *consemne,* s.n. Totalitatea obligațiilor pe care le are un militar în timpul serviciului de pază; ordin, dispoziție.

consemnă, *consemnez,* vb. I. Tr. **1.** A înregistra, a nota. **2.** A depune o sumă de bani spre păstrare la o organizație de stat specializată. **3.** A interzice unui militar ieșirea din cazarmă pentru un anumit timp.

consens, *consensuri,* s.n. Acord, înțelegere.

conservá, *consérv,* vb. I. Tr. A menține un aliment în stare nealterată, a păstra; (refl.) a se menaja.

conservánt, *conservante,* s.n. Substanță care împiedică fermentarea unor produse alimentare.

conserváre, *conservări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) conserva; instinct de conservare* = instinct de apărare pe care îl au oamenii și animalele, în scopul menținerii ființei proprii. **2.** Faptul că o mărime (energia, masa) nu poate fi creată, nici distrusă.

conservatór[1], *conservatoare,* s.n. Școală superioară de muzică.

conservatór[2], -oáre, *conservatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care este legată de trecut, care manifestă conservatorism.

conservatorísm s.n. Atașament față de formele vechi, depășite, ale vieții politice, economice, culturale.

consérvă, *conserve,* s.f. Produs alimentar supus unui tratament pentru a putea fi păstrat mai mult timp nealterat.

consfătuí, *consfătuiesc,* vb. IV. Refl. A se sfătui împreună.

consfătuíre, *consfătuiri,* s.f. Acțiunea de *a se consfătui;* întîlnire de lucru a colectivului unei întreprinderi sau instituții, a reprezentanților unor domenii de activitate, ai unor organizații politice, obștești, ai unor state, în care se discută probleme de interes comun.

consfințí, *consfințesc,* vb. IV. Tr. A da un caracter durabil, a stabili.

considerá, *consider,* vb. I. Tr. și refl. A (se) socoti (drept...).

considerábil, -ă, *considerabili, -e,* adj. Foarte mare; însemnat, remarcabil.

consideráție, *considerații,* s.f. **1.** Stimă, respect. **2.** Motiv, rațiune. **3.** Părere, idee. Var.: **considerațiúne** s.f.

considerațiúne s.f. v. **considerație.**

considerént, *considerente,* s.n. Punct de vedere; argument, motiv.

consignáție, *consignații,* s.f. Depunere a unui obiect spre vînzare la un magazin specializat; magazin unde se fac asemenea depuneri.

consiliér, *consilieri,* s.m. **1.** Sfetnic. **2.** Grad în ierarhia unor funcții.

consíliu, *consilii,* s.n. **1.** Colectiv organizat, cu atribuții de conducere sau de avizare pe lîngă o instituție, o organizație etc.; *consiliul oamenilor muncii* = organ de conducere colectivă, cu caracter deliberativ. **2.** Denumire dată unor organisme centrale de partid și de stat.

consimțămînt, *consimțăminte,* s.n. Încuviințare, asentiment; aderare de bună voie la ceva.

consimțí, *consimt,* vb. IV. Intr. A fi de acord, a încuviința.

consistá, pers. 3 *consistă,* vb. I. Intr. A consta.

consistént, -ă, *consistenți, -te,* adj. **1.** Tare, vîrtos. **2.** (Despre alimente) Substanțial, sățios.

consisténță s.f. Densitate, tărie; rezistență opusă de un corp sau de un material la deformare sau la sfărîmare.

consistóriu, *consistorii,* s.n. Organ administrativ și disciplinar în conducerea unor biserici.

consoánă, *consoane,* s.f. Sunet al vorbirii produs în urma strîmtării sau închiderii (urmată de deschiderea bruscă) a canalului vorbitor.

consoártă, *consoarte,* s.f. (Fam.) Soție.

consolá, *consolez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) alina o suferință morală, a (se) mîngîia.

consólă, *console,* s.f. **1.** Mobilă în formă de policioară sau de măsuță, pe care se țin obiecte de ornament. **2.** Element de construcție cu un capăt ieșind în afara construcției.

consolidá, *consolidez,* vb. I. Tr. și refl. A face (sau a deveni) solid, durabil; a (se) întări.

consonántic, -ă, *consonantici, -e,* adj. Privitor la consoane.

consonantísm s.n. Sistemul consoanelor dintr-o limbă.

consonánță, *consonanțe,* s.f. Combinare armonioasă a două sau mai multe sunete muzicale; (fig.) potrivire de idei, de păreri.

consórt, *consorți,* s.m. *Prinț-consort* = soțul unei regine încoronate ca suverană.

consórțiu, *consorții,* s.n. Înțelegere între grupuri monopoliste bancare în vederea plasării unor împrumuturi interne sau externe.

conspéct, *conspecte,* s.n. Notare sintetică a datelor esențiale ale unei probleme.

conspectá, *conspectez,* vb. I. Tr. A face un conspect.

conspirá, *conspir,* vb. I. Intr. A urzi o conspirație.

conspiratív, -ă, *conspirativi, -e,* adj. Privitor la conspirație.

conspiratór, -oáre, *conspiratori, -oare,* s.m. și f. Persoană care participă la o conspirație.

conspiráție, *conspirații,* s.f. Uneltire secretă împotriva statului, a conducătorilor lui sau a ordinii publice.

constá, pers. 3 *constă,* vb. I. Intr. A fi alcătuit din...

constánt, -ă, *constanți, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. Statornic, neschimbat; *capital constant* = partea de capital care există sub formă de mijloace de producție (utilaje, mașini, materii prime etc.) și care în procesul de producție nu-și schimbă mărimea valorii. **2.** S.f. Mărime care caracterizează un fenomen, un aparat, un material etc.; (mat.) mărime a cărei valoare rămîne neschimbată.

constánță s.f. Însușirea de a fi constant; statornicie, perseverență.

constatá, *constát,* vb. I. Tr. A stabili starea, realitatea unui lucru, adevărul unui fapt.

constelárie, *constelații,* s.f. Grupare aparentă de stele, avînd o configurație caracteristică.

consterná, *consternez,* vb. I. Tr. A produce asupra cuiva uimire (amestecată cu mîhnire, cu indignare).

constipá, *constip,* vb. I. Tr. și refl. A produce (sau a avea) constipație; a suferi de constipație.

constipát, -ă, *constipați, -te,* adj. Care suferă de constipație; (fig., fam.) care are vederi înguste; necomunicativ.

constipáție, *constipații,* s.f. Dificultate în eliminarea materiilor fecale.

constituánt, -ă, *constituanți, -te,* adj. Constitutiv; *adunare constituantă* = adunare formată din reprezentanți aleși în vederea adoptării sau modificării unei constituții.

constituént, *constituenți,* s.m. Fiecare dintre substanțele din care sînt alcătuite un aliaj, o soluție etc.

constituí, *constitui,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) alcătui, a (se) înființa. **2.** Tr. A fi considerat ca...; a avea valoarea de...

constitutív, -ă, *constitutivi, -e,* adj. Care intră în alcătuirea unui lucru.

constitúție[1] s.f. Structură fizică a corpului omenesc; conformație.

constitúție[2], *constituții,* s.f. Legea fundamentală a unui stat, care consacră structura social-economică și politică dintr-o anumită etapă istorică, modul de organizare și de funcționare a sistemului organelor statului, drepturile fundamentale și îndatoririle cetățenești.

constituționál, -ă, *constituționali, -e,* adj. Bazat pe constituție, prevăzut în constituție.

constrícție, *constricții,* s.f. Reducere a diametrului unui vas sanguin, al unui orificiu natural etc.

constrînge, *constrîng,* vb. III. Tr. A forța pe cineva să facă un lucru.

constructív, -ă, *constructivi, -e,* adj. Care servește pentru a realiza ceva util.

constrúctor, -oáre, *constructori, -oare,* s.m. și f. Persoană care participă la lucrări de construcție.

constrúcție, *construcții,* s.f. Faptul de a construi; clădire.

construí, *construiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A realiza o clădire, o mașină etc., pe baza unui proiect; (p. ext.) a face, a înfăptui, a crea. **2.** A desena o figură geometrică. **3.** A forma o frază (după regulile gramaticale).

cónsul, *consuli,* s.m. **1.** Șef al unei reprezentanțe oficiale cu rang de consulat. **2.** Magistrat suprem în republica romană.

consulár, -ă, *consulari, -e,* adj. Privitor la consul sau la consulat.

consulát, *consulate,* s.n. **1.** Reprezentanță oficială a unui stat în alt stat, cu funcția de a asigura protecția și apărarea intereselor statului pe care îl reprezintă și ale cetățenilor acestuia. **2.** Funcția de consul.

consúlt, *consulturi,* s.n. Examinarea unui bolnav de către o comisie medicală.

consultá, *consúlt,* vb. I. Tr. **1.** A lua avizul unei persoane autorizate, competente, a cere o părere; (refl.) a se sfătui cu cineva. **2.** A cerceta un text pentru a se informa.

consultánt, -ă, *consultanți, -te,* s.m. și f. Specialist care lucrează într-o instituție, dînd indicații în probleme care privesc specialitatea sa.

consultatív, -ă, *consultativi, -e,* adj. Care își dă avizul în anumite probleme; care are caracter de consultație.

consultáție, *consultații,* s.f. **1.** Părere, aviz. **2.** Examinare a unui pacient de către medic. **3.** Îndrumare dată elevilor, studenților sau doctoranzilor de către profesor.

consúm, *consumuri,* s.n. **1.** Folosire a unui bun pentru satisfacerea nevoilor oamenilor și ale producției. **2.** Cantitatea de materiale, materii prime, energie etc. folosite pentru a realiza o lucrare, un proces tehnic etc.

consumá[1], *consúm,* vb. I. Tr. **1.** A întrebuința, a folosi. **2.** A întrebuința ca hrană; a mînca.

consumá[2], *consúm,* vb. I. **1.** Tr. A mistui, a nimici. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) istovi, a (se) uza.

consumatór, -oáre, *consumatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care consumă bunuri rezultate din producție; persoană care consumă mîncare sau băutură într-un local public.

consumáție, *consumații,* s.f. Faptul de a consuma; totalitatea alimentelor pe care le consumă cineva într-un local public.

conștiént, -ă, *conștienți, -te,* adj. **1.** Care își dă seama de realitatea înconjurătoare. **2.** Care își dă seama de posibilitățile sale, de rolul ce-i revine în societate.

conștiinciós, -oásă, *conștiincioși, -oase,* adj. Care își face datoria.

conștiinciozitáte s.f. Însușirea de a fi conștiincios.

conștiínță s.f. Forma cea mai înaltă de reflectare psihică a realității, proprie numai oamenilor, produs al activității creierului uman; faptul de a-și da seama, de a înțelege; *conștiință socială* = viața spirituală a societății ca reflectare a vieții ei materiale; reflectare a existenței sociale în conștiința societății; *conștiință de clasă* = parte a conștiinței sociale care reflectă existența socială a unei clase determinate și care exprimă interesele și țelurile ei.

cont, *conturi,* s.n. Socoteală scrisă sub formă de balanță (2), care reflectă valoric existența și mișcarea unui mijloc economic, ale unui proces economic etc.; *cont curent* = cont deschis de o bancă unui client, pentru păstrarea mijloacelor bănești ale acestuia.

contá, *contez,* vb. I. Intr. **1.** A se bizui pe cineva sau pe ceva. **2.** A avea însemnătate, greutate.

contábil, -ă, *contabili, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la contabilitate. **2.** S.m. și f. Persoană specializată în lucrările de contabilitate.

contabilitáte, *contabilități,* s.f. Totalitatea operațiilor de înregistrare a mișcării fondurilor materiale și a mijloacelor bănești dintr-o instituție sau întreprindere; știință care se ocupă cu teoria acestor operații.

contabilizá, *contabilizez,* vb. I. Tr. A înregistra o operație economică în conturi.

contáct, *contacte,* s.n. **1.** Atingere nemijlocită între două corpuri, întîlnire a două forțe etc.; *contact electric* = legătură electrică între două piese sau elemente conductoare. **2.** Legătură, relație între oameni.

contagiós, -oásă, *contagioși, -oase,* adj. (Despre boli) Care se transmite de la om la om.

contáiner, *containere,* s.n. **1.** Ladă sau cutie cu dimensiuni standardizate folosită pentru transportul de mărfuri sau materiale. **2.** Recipient destinat încărcăturii utile a unei rachete.

contaminá, *contaminez,* vb. I. Tr. A transmite o boală molipsitoare.

cóntăș, *contășe,* s.n. Haină lungă îmblănită, purtată în trecut de boieri.

cónte, *conți,* s.m. **1.** Conducător al unei provincii, în evul mediu. **2.** Titlu de noblețe ereditar.

contemplá, *contémplu,* vb. I. Tr. A privi îndelung (și cu admirație).

contemplatív, -ă, *contemplativi, -e,* adj. Înclinat spre contemplare, visător.

contemporán, -ă, *contemporani, -e,* adj. Care există sau se petrece în timpurile noastre; (despre oameni, adesea substantivat) care trăiește sau a trăit în același timp cu cineva (sau cu ceva).

contemporaneitáte s.f. Epoca contemporană; ceea ce are caracter contemporan.

contenciós s.n. (În unele state) Serviciu de avocați în cadrul unor întreprinderi sau instituții, care apără drepturile și interesele acestora.

conteni, *contenesc,* vb. IV. Intr. și tr. A (se) întrerupe, a înceta (sau a face să înceteze).

contésă, *contese,* s.f. Soție sau fiică de conte.

contestá, *contést,* vb. I. Tr. A tăgădui, a nu recunoaște.

contestáție, *contestații,* s.f. Plîngere îndreptată de partea nemulțumită împotriva unei hotărîri (judecătorești).

contéxt, *contexte,* s.n. **1.** Fragment dintr-o scriere în care se găsește un cuvînt sau un pasaj prezentînd un anume interes. **2.** (Fig.) Conjunctură, stare de lucruri la un moment dat.

contíguu, -ă, *contigui, -ue,* adj. (Livr.) Înrudit, unit cu ceva; apropiat de ceva.

continént, *continente,* s.n. Vastă întindere de uscat, mărginită (aproape) total de mări și oceane.

continentál, -ă, *continentali, -e,* adj. Privitor la continente; care se află pe un continent; *climă continentală* = climă uscată, cu variații mari de temperatură.

contingént, *contingente,* s.n. Totalitatea cetățenilor născuți în același an și luați în evidența organelor militare.

contingénță, *contingențe,* s.f. Legătură, relație între lucruri, fenomene, evenimente.

continuá, *continuu,* vb. I. Intr. A merge înainte; a nu înceta; (tr.) a duce mai departe un lucru început.

continuitáte, *continuități,* s.f. Faptul de a fi continuu.

contínuu, -uă, *continui, -e,* adj. Neîntrerupt, neîncetat; *curent electric continuu* = curent electric cu un singur sens, a cărui intensitate e constantă în timp.

contondént, *contondente,* adj. (Despre obiecte) Ale cărui lovituri provoacă contuzii.

contopí, *contopesc,* vb. IV. Refl. A se împreuna, a se uni strîns, formînd un singur tot.

contór, *contoare,* s.n. Aparat care înregistrează cantitatea de apă, gaze, energie electrică etc. consumată într-un anumit interval de timp.

contorsioná, *contorsionez,* vb. I. Refl. (Despre trup sau părți ale lui) A se răsuci în mod violent și involuntar.

contra[1]**-** Element de compunere cu sensul „împotriva", care servește la formarea unor substantive, adjective sau verbe.

cóntra[2] prep. **1.** Împotriva cuiva sau a ceva. **2.** În schimbul a ceva: *contra cost.*

contrá[3]**,** *contrez,* vb. I. Tr. (La box, scrimă, lupte) A da o contră.

contraamirál, *contraamirali,* s.m. Grad în marina militară, corespunzător gradului de general-maior din trupele de uscat.

contraatác, *contraatacuri,* s.n. Atac al unei unități militare aflată în apărare; (sport) ripostă.

contrabándă, *contrabande,* s.f. Trecere clandestină peste graniță a unor mărfuri.

contrabandíst, -ă, *contrabandiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care face contrabandă.

contrabás, (1) *contrabasuri,* s.n., **(2)** *contrabași,* s.m. **1.** S.n. Instrument muzical de dimensiuni mari, cu coarde și arcuș, avînd registrul cel mai grav. **2.** S.m. Contrabasist.

contrabasíst, -ă, *contrabasiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă la contrabas.

contracará, *contracarez,* vb. I. Tr. A zădărnici, a împiedica planurile sau acțiunile cuiva.

contráct, *contracte,* s.n. Acord încheiat între două sau mai multe persoane fizice ori juridice, din care decurg anumite drepturi și obligații.

contractá, (1, 2) *contractez,* **(3)** pers. 3 *contráctă,* vb. I. **1.** Tr. A încheia un contract; a lua asupra sa o obligație. **2.** Tr. A se îmbolnăvi, a se molipsi de o boală. **3.** Refl. A se strînge, a se zgîrci; (despre corpuri) a-și micșora dimensiunile în urma unui proces fizic sau tehnologic.

contractánt, -ă, *contractanți, -te,* s.m. și f., adj. (Persoană) care încheie un contract.

contractuál, -ă, *contractuali, -e,* adj. Referitor la un contract; stipulat într-un contract.

contrácție, *contracții,* s.f. **1.** Scurtare, zgîrcire a unui mușchi. **2.** Micșorarea volumului unui corp.

contradictóriu, -ie, *contradictorii,* adj. (Despre idei, tendințe, fenomene) Care se contrazic între ele.

contradícție, *contradicții,* s.f. **1.** Relația de unitate, coexistență și luptă a laturilor, proprietăților și tendințelor contrare, proprii esenței tuturor proceselor și obiectelor, și care constituie forța motrice și conținutul intern al mișcării și dezvoltării. **2.** Nepotrivire de idei, fapte etc.

contrafáce, *contrafác,* vb. III. Tr. A reproduce, în scop fraudulos, documente, obiecte de preț etc., dîndu-le drept autentice.

contrafórt, *contraforturi,* s.n. Masiv de zidărie sau de beton care îngroașă din loc în loc un zid pentru a-l consolida.

contraindicát, -ă, *contraindicați, -te,* adj. Nepotrivit, nerecomandabil; neprielnic.

contráltă, *contralte,* s.f. Cîntăreață cu voce de contralto.

contrálto s.n. Voce feminină cu registrul cel mai grav.

contramandá, *contramandez,* vb. I. Tr. A revoca un ordin, o dispoziție, o hotărîre.

contramárcă, *contramărci,* s.f. Parte a unui bilet de spectacol pe care o păstrează spectatorul.

contraofensívă, *contraofensive,* s.f. Trecere de la apărare la ofensivă.

contrapágină, *contrapagini,* s.f. A doua față a unei foi scrise sau imprimate.

contrapúnct s.n. Tehnică de compoziție muzicală constînd în suprapunerea a două sau mai multe linii melodice de-sine-stătătoare, dar care formează un tot organic.

contrár, -ă, *contrari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Opus; (adverbial) neconform cu... **2.** S.n. (La pl., în forma *contrarii)* Laturi, însușiri sau tendințe ale obiectelor și proceselor, opuse unele altora. Var.: **contráriu, -ie** adj., s.n.

contrarevolúție, *contrarevoluții,* s.f. Acțiune organizată de clasele înlăturate de la putere împotriva noii orînduiri, pentru recucerirea puterii și restaurarea vechilor relații de producție.

contrarevoluționár, -ă, *contrarevoluționari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la contrarevoluție. **2.** S.m. și f. Adept al contrarevoluției; participant la o contrarevoluție.

contrariá, *contrariez,* vb. I. Tr. A surprinde neplăcut pe cineva.

contrarietáte s.f. **1.** Stare de surprindere neplăcută. **2.** Raport logic între două noțiuni sau judecăți care se exclud reciproc.

contráriu, -ie adj., s.n. v. **contrar.**

contrasemná, *contrasemnez,* vb. I. Tr. A-și pune semnătura pe un act semnat în prealabil de un organ ierarhic superior.

contraspionáj s.n. Serviciu special însărcinat cu urmărirea și combaterea spionajului.

contrást, *contraste,* s.n. Opoziție puternică între două sau mai multe lucruri, stări, fapte.

contrastá, *contrastez,* vb. I. Intr. A fi în contrast cu cineva sau cu ceva.

contratímp, *contratimpi,* s.m. (Muz.) Deplasare a accentului de pe un timp tare al măsurii pe un timp slab.

contravaloáre, *contravalori,* s.f. Echivalentul (în bani) al unui lucru; valoare dată în schimbul alteia.

contraveni, *contravin,* vb. IV. Intr. A săvîrși o abatere de la o lege, de la un regulament etc.

contraveniént, -ă, *contravenienți, -te,* s.m. și f. Persoană care săvîrșește o contravenție.

contravénție, *contravenții,* s.f. Abatere de la o lege, pentru care se aplică o sancțiune administrativă.

contrazíce, *contrazic,* vb. III. **1.** Tr. A exprima o părere contrară celei exprimate de altcineva; a dezminți un fapt, o situație. **2.** Refl. A spune ceva în opoziție cu cele afirmate anterior de tine însuți; (despre afirmații, depoziții etc.) a nu se potrivi.

cóntră, *contre,* s.f. Lovitură promptă de răspuns a unui sportiv la un atac lansat de adversar.

contribuábil, -ă, *contribuabili, -e,* s.m. și f. Persoană care plătește impozite.

contribuí, *contribui,* vb. IV. Intr. A-și aduce contribuția la o acțiune comună; a înlesni apariția sau dezvoltarea unui fapt, a unei acțiuni etc.

contribúție, *contribuții,* s.f. **1.** Parte cu care cineva contribuie la o acțiune comună. **2.** Impozit.

contról, *controale,* s.n. **1.** Verificare a unei activități, a modului de funcționare a unei instalații, a calității unor produse etc. **2.** Verificarea propriilor manifestări.

controlá, *controlez,* vb. I. Tr. **1.** A supune controlului. **2.** A domina, a stăpîni; (tr. și refl., despre oameni) a-și supraveghea propriile acțiuni.

controlór, -oáre, *controlori, -oare,* s.m. și f. Persoană însărcinată cu exercitarea unor operații de control.

controversát, -ă, *controversați, -te,* adj. Care formează obiectul unei controverse.

controvérsă, *controverse,* s.f. Discuție în contradictoriu asupra unei probleme; discuție aprinsă.

contumacie s.f. Absență nejustificată de la judecată a unui inculpat.

contúr, *contururi,* s.n. Linie care mărginește o suprafață, un obiect; reprezentare grafică a acestei linii.

conturá, *conturez,* vb. I. **1.** Tr. A trasa conturul unui obiect. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) preciza, a (se) închega în forme precise.

contúzie, *contuzii,* s.f. Traumatism care constă din strivirea țesuturilor în urma lovirii cu un corp dur, netăios.

conțíne, pers. 3 *conține,* vb. III. Tr. (Despre recipiente) A avea în interior, a cuprinde; (despre cărți, texte) a fi alcătuit din...

conținút s.n. **1.** Ceea ce se află într-un recipient sau în alt spațiu limitat. **2.** Ceea ce se cuprinde într-un text; tablă de materii. **3.** Totalitatea elementelor care constituie esența lucrurilor. **4.** Fondul de idei și afectiv al unei opere literare sau artistice.

conțopist, -ă, *conțopiști, -ste,* s.m. și f. (Depr.) Funcționar care execută lucrări mărunte de birou.

convalescént, -ă, *convalescenți, -te,* s.m. și f. Persoană care se află în stare de convalescență.

convalescénță s.f. Perioadă prin care trece un bolnav după vindecare, pînă la însănătoșirea deplină.

convécție s.f. (Fiz.) Transmiterea căldurii sau curentului electric în interiorul corpurilor fluide, prin deplasarea de ansamblu a mediului.

convéier, *conveiere,* s.n. Transportor cu mișcare continuă, format din elemente flexibile (benzi, cabluri etc.).

convenábil, -ă, *convenabili, -e,* adj. Care convine; acceptabil.

conveni, *convin,* vb. IV. Intr. **1.** A fi pe placul cuiva, a se potrivi. **2.** A cădea de acord.

conveniénță, *conveniențe,* s.f. (Mai ales la pl.) Regulă de purtare impusă într-o anumită societate.

convénție, *convenții,* s.f. Înțelegere, acord, pact.

convenționál, -ă, *convenționali, -e,* adj. **1.** Stabilit printr-o convenție. **2.** Nenatural, artificial.

convérge, pers. 3 pl. *convérg,* vb. III. Intr. A se îndrepta spre același punct sau (fig.) spre același scop.

convergént, -ă, *convergenți, -te,* adj. Care se îndreaptă spre același punct; *lentilă convergentă* = lentilă care adună într-un focar toate razele ce o străbat.

convergénță, *convergențe,* s.f. Faptul de a converge, însușirea de a fi convergent.

conversá, *conversez,* vb. I. Intr. A sta de vorbă cu cineva, a discuta.

conversáție, *conversații,* s.f. Convorbire, discuție.

conversiúne, *conversiuni,* s.f. Modificare a condițiilor unui împrumut (de stat) prin micșorarea dobînzilor, prelungirea termenului de amortizare etc.

convertí, *convertesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A adera (sau a face pe cineva să adere) la o anumită convingere (religioasă). **2.** Tr. A schimba (bancnote) în aur sau în devize.

convertizór, *convertizoare,* s.n. **1.** Cuptor în care se transformă fonta în oțel. **2.** Mașină electrică (sau grup de mașini) care transformă curentul continuu în curent alternativ, sau invers.

convéx, -ă, *convecși, -xe,* adj. Care are suprafața bombată.

convexitáte, *convexități,* s.f. Însușirea de a fi convex; partea convexă a unui obiect.

convicțiúne, *convicțiuni,* s.f. (Livr.) Convingere.

conviețuí, *conviețuiesc,* vb. IV. Intr. A trăi laolaltă, în același loc cu cineva.

convingătór, -oáre, *convingători, -oare,* adj. Care are puterea de a convinge.

convínge, *conving,* vb. III. Tr. și refl. A-și da (sau a face pe cineva să-și dea) seama că ceva este într-un anumit fel, a (se) încredința de ceva.

convíngere, *convingeri,* s.f. Acțiunea de *a (se) convinge;* părere fermă asupra unui lucru.

convocá, *convóc,* vb. I. Tr. A chema (oficial) o persoană, un grup sau un corp constituit să vină într-un anumit loc.

convocáre, *convocări,* s.f. Acțiunea de *a convoca;* înștiințare scrisă prin care cineva este convocat.

convói, *convoaie,* s.n. Șir de persoane sau de vehicule care merg în aceeași direcție (și cu același scop).

convorbíre, *convorbiri,* s.f. Conversație, discuție; *convorbire telefonică* = comunicație bilaterală prin telefon.

convúlsie, *convulsii,* s.f. Spasm.

convulsív, -ă, *convulsivi, -e,* adj. Care se referă la convulsii; însoțit de convulsii; *tuse convulsivă* = boală contagioasă, frecventă la copii, manifestată prin tuse puternică și accese spasmodice violente.

cooperá, *cooperez,* vb. I. Intr. A colabora cu cineva, a-și da concursul la o acțiune.

cooperáre s.f. Faptul de *a coopera;* conlucrare (sistematică) a unor persoane, unități economice sau țări.

cooperatíst, -ă, *cooperatiști, -ste,* adj. Privitor la cooperație; care ține de cooperație.

cooperatívă, *cooperative,* s.f. Întreprindere social-economică formată prin asocierea, pe baza liberului consimțămînt, a unui grup de meseriași, producători agricoli etc. pentru producerea, cumpărarea sau desfacerea în comun a unor produse, pentru prestarea unor servicii etc.

cooperativizáre s.f. Unire liber consimțită a micilor producători în cooperative.

cooperatór, -oáre, *cooperatori, -oare,* s.m. și f. Membru al unei cooperative.

cooperáție s.f. Sistemul cooperativelor dintr-un anumit domeniu.

cooptá, *cooptez,* vb. I. Tr. A primi pe cineva într-un colectiv.

coordoná, *coordonez,* vb. I. Tr. A pune de acord părțile unui tot; a îndruma în sens unitar o serie de activități.

coordonáre, *coordonări,* s.f. Acțiunea de *a coordona;* (gram.) relație stabilită între propoziții sau părți de propoziție legate între ele, fără ca una să depindă de alta.

coordonát, -ă, *coordonați, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. Pus de acord, armonizat; *propoziție coordonată* = propoziție aflată în raport de coordonare cu alta. **2.** S.f. (Geom.) Fiecare dintre numerele care precizează poziția unui punct în raport cu un sistem de referință. **3.** S.f. *Coordonate geografice* = elemente care determină poziția unui punct pe suprafața Pămîntului prin intermediul paralelelor și meridianelor. **4.** S.f. *Coordonate astronomice* = perechi de distanțe unghiulare care servesc la determinarea poziției unui astru.

copác, *copaci,* s.m. Plantă cu trunchiul lemnos și cu crengi ramificate, formînd o coroană.

copáie, *copăi,* s.f. Albie, covată.

copástie, *copastii,* s.f. Partea superioară a bordajelor unei nave.

copărtáș, -ă, *copărtași, -e,* s.m. și f. Persoană care participă la o împărțeală.

cópcă¹, *copci,* s.f. Sistem format din două piese (un cîrlig și un inel) care servește pentru a încheia o haină.

cópcă², *copci,* s.f. Gaură făcută în gheața unui rîu, a unei bălți etc., pentru pescuit sau pentru scos apă.

copéică, *copeici,* s.f. Monedă divizionară valorînd a suta parte dintr-o rublă.

copértă, *coperte,* s.f. Învelișul unei cărți sau al unui caiet. Pl. și: *coperți.*

copiá, *copiez,* vb. I. Tr. **1.** A transcrie un text, redînd întocmai conținutul lui. **2.** A reproduce, a imita (servil) un text, o lucrare etc.

cópie, *copii,* s.f. Reproducere exactă a unui text, a unei opere de artă, a unei fotografii etc.; (peior.) imitație servilă, fără valoare.

copíl¹, *copii,* s.m. **1.** Băiat sau fată în primii ani ai vieții; (fig.) om naiv, fără experiență. **2.** Tînăr, adolescent; *copil de casă* = fiu de boier care făcea altădată serviciul de paj. **3.** Fiu, fiică; *copil legitim* = copil născut în cadrul căsătoriei.

cópil², *copili,* s.m. Lăstar secundar (mai ales la porumb).

copilándru, *copilandri,* s.m. Băiat în perioada de trecere de la copilărie la adolescență.

copílă, *copile,* s.f. **1.** Fiică. **2.** Fată tînără.

copilărésc, -eáscă, *copilărești,* adj. Specific copiilor; (fig.) nechibzuit, naiv.

copilăréște adv. În felul copiilor.

copilărí, *copilăresc,* vb. IV. Intr. A-și petrece anii copilăriei (undeva sau cu cineva).

copilăríe, *copilării,* s.f. **1.** Timpul cît cineva este copil. **2.** Faptă, vorbă, purtare de copil; naivitate.

copilărós, -oásă, *copilăroși, -oase,* adj. Ca un copil; naiv; zburdalnic, neastîmpărat.

copiléț, *copileți,* s.m. Vlăstar care răsare la tulpina unui fir de porumb.

copilí, *copilesc,* vb. IV. Tr. A tăia lăstarii secundari, nefolositori ai unei plante.

copiós, -oásă, *copioși, -oase,* adj. Îmbelșugat, abundent.

copíst, -ă, *copiști, -ste,* s.m. și f. **1.** Persoană care se ocupa (înainte de răspîndirea tiparului) cu copierea de manuscrise. **2.** (Înv.) Funcționar inferior.

copitát, *copitate,* s.n. (La pl.) Grup de mamifere avînd degetele acoperite cu copite; (și la sg.) animal care face parte din acest grup.

copítă, *copite,* s.f. Formație cornoasă care acoperă degetele la unele mamifere.

copleși, *copleșesc,* vb. IV. Tr. **1.** A cuprinde din toate părțile, a năvăli asupra cuiva, a-l doborî. **2.** A impresiona, a emoționa puternic.

copói, *copoi,* s.m. Cîine de vînătoare de talie mare, care urmărește vînatul după miros.

cópra s.f. Miezul uscat al nucii de cocos, din care se obține untul de cocos.

coprodúcție, *coproducții,* s.f. Producție cinematografică realizată prin colaborarea unor studiouri de filme din două sau mai multe țări.

coprologíe s.f. Studiul materiilor fecale.

coproprietáte, *coproprietăți,* s.f. Stăpînire în comun a unui bun.

copt, coáptă, *copți, coapte,* adj. **1.** (Despre alimente) Care a fost supus căldurii dintr-un cuptor și a devenit bun de mîncat; (despre fructe și plante) ajuns la deplina dezvoltare. **2.** (Despre oameni) Deplin dezvoltat, matur. **3.** (Despre abcese) Care a făcut puroi și este gata să spargă.

coptúră, *copturi,* s.f. **1.** Prăjitură coaptă în cuptor. **2.** Bubă coaptă, abces; puroi.

copulativ, -ă, *copulativi, -e,* adj. (Despre conjuncții) Care leagă părți de propoziție sau propoziții de același fel; ***propoziție copulativă*** = propoziție coordonată, legată de coordonata ei printr-un raport de asociere; ***verb copulativ*** = verb care intră în alcătuirea predicatului nominal, făcînd legătura între subiect și numele predicativ.

cor, *coruri,* s.n. Ansamblu de cîntăreți care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție destinată să fie cîntată de un astfel de ansamblu.

corábie, *corăbii,* s.f. Navă cu pînze, folosită în trecut pentru transport și pentru acțiuni militare.

corái adj. invar. De culoare roșie cu nuanțe de galben.

corál[1], *corali,* s.m. Animal celenterat care trăiește în colonii în mările calde, și din al cărui schelet calcaros, roșu sau alb, se fac obiecte de podoabă.

corál[2], **-ă,** *corali, -e,* adj. De cor, pentru cor.

coraliér, *coralieri,* s.m., adj. **1.** S.m. (La pl.) Clasă de animale celenterate cu scheletul calcaros; (și la sg.) animal din această clasă. **2.** Adj. De coralieri **(1),** format din coralieri.

corán s.n. Carte care conține dogmele și tezele religiei musulmane.

corapórt, *corapoarte,* s.n. Raport de completare, care însoțește un raport făcut de altcineva.

coráslă s.f. Lapte de vacă muls în primele zile după fătare.

corăbiér, *corăbieri,* s.m. Navigator, marinar pe o corabie.

corb, *corbi,* s.m. Pasăre mare omnivoră, cu pene negre și cu cioc puternic.

corcí, pers. 3 *corcește,* vb. IV. Refl. (Despre plante și animale din specii diferite) A se încrucișa.

corcitúră, *corcituri,* s.f. Animal sau plantă provenind dintr-o încrucișare între specii diferite.

corcodúș, *corcoduși,* s.m. Arbore sau arbust din familia rozaceelor, cu fructe comestibile, galbene, vinete sau roșii.

corcodúșă, *corcodușe,* s.f. Fructul corcodușului.

cord, *corduri,* s.n. (Anat.) Inimă.

cordéa, *cordele,* s.f. **1.** Panglică. **2.** Tenie.

cordiál, -ă, *cordiali, -e,* adj. Plin de afecțiune, pornit din toată inima.

cordialitáte s.f. Însușirea de a fi cordial; amabilitate, bunăvoință.

cordón, *cordoane,* s.n. **1.** Centură, cingătoare; *cordon litoral* = fîșie de uscat care desparte o lagună sau un liman de mare. **2.** Conductă electrică flexibilă. **3.** Șir de militari de-a lungul unui traseu; *cordon sanitar* = ansamblul măsurilor de izolare aplicate pe un anumit teritoriu în cazul unei epidemii.

coréct, -ă, *corecți, -te,* adj. Așa cum trebuie, conform cu anumite norme sau reguli.

corectá, *corectez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) îndrepta greșelile sau defectele.

corectitúdine s.f. Calitatea de a fi corect; purtare, atitudine corectă.

corectív, *corective,* s.n. Ceea ce corectează, rectifică ceva.

coréctor, -oáre, *corectori, -oare,* s.m. și f. Persoană care face corecturi.

corectúră, *corecturi,* s.f. Îndreptare a greșelilor de tipar; text tipărit pe care s-au corectat aceste greșeli.

corécție, *corecții,* s.f. **1.** Pedeapsă corporală, bătaie; *casă de corecție* = loc în care își execută pedeapsa infractorii minori. **2.** Cantitate care trebuie adunată sau scăzută din rezultatul obținut printr-o măsurare, pentru a compensa erorile de care este afectată măsurătoarea.

corecționál, -ă, *corecționali, -e,* adj. Care privește o infracțiune.

coréе s.f. Boală de nervi caracterizată prin mișcări involuntare, dezordonate.

coreeán, -ă, *coreeni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la Coreea; (substantivat, f.) limba vorbită în Coreea. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Coreea.

coregráf, *coregrafi,* s.m. Maestru de dans și de balet.

coregrafíe s.f. Arta dansului și a baletului.

corelá, *corelez,* vb. I. Tr. și refl. A fi (sau a face să fie) în corelație.

corelativ, -ă, *corelativi, -e,* adj. Care se referă la corelație: *conjuncții corelative* = conjuncții care apar la ambele membre ale unei fraze, fiind coordonatoare sau, mai rar, subordonatoare.

corelátie, *corelații,* s.f. Relație reciprocă între două sau mai multe lucruri, fenomene etc.

corespondá, *corespondez,* vb. I. Intr. A fi în corespondență cu cineva.

corespondént, -ă, *corespondenți, -te,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Colaborator la un ziar, care trimite știri din localitatea în care se află. **2.** Adj. *Unghiuri corespondente* = unghiuri, egale între ele, formate de aceeași parte a unei secante care taie două drepte paralele. **3.** Adj. *Membru corespondent* = membru al unei instituții științifice sau al unei academii, cu drept de vot consultativ.

corespondénță, *corespondențe,* s.f. **1.** Schimb de scrisori între două sau mai multe persoane; scrisorile schimbate astfel. **2.** Relatare a unor fapte, făcută de corespondentul unui ziar. **3.** Raport între lucruri, fenomene, părți ale unui întreg care concordă între ele; (gram.) *corespondența timpurilor* = raportul de timp dintre predicatul unei propoziții subordonate și predicatul regentei.

corespúnde, *corespúnd,* vb. III. Intr. **1.** A răspunde cerințelor, așteptărilor, a fi potrivit pentru... **2.** A fi în legătură sau în comunicație cu ceva; a fi situat în același plan cu ceva.

corespunzătór, -oáre, *corespunzători, -oare,* adj. Care corespunde, care este potrivit, conform cu...

corhánă, *corhane,* s.f. Coastă de deal abruptă.

corhănít s.n. Transportul (prin tîrîre sau rostogolire) al buștenilor de la locul de unde au fost tăiați pînă la o cale de comunicație.

coriándru, *coriandri,* s.m. Plantă erbacee ale cărei semințe se folosesc în industria farmaceutică sau drept condiment.

corídă, *coride,* s.f. Luptă cu tauri, obișnuită îndeosebi în Spania și în America Latină.

coridór, *coridoare,* s.n. **1.** Spațiu lung și îngust care servește ca loc de trecere între încăperile unei clădiri. **2.** Porțiune îngustă de teren care leagă două puncte.

corifèu, *corifei,* s.m. Personalitate de frunte într-un anumit domeniu de activitate.

corigént, -ă, *corigenți, -te,* s.m. și f. Elev care nu a obținut la sfîrșitul anului nota de trecere la una sau două materii, urmînd să fie reexaminat.

corigénță, *corigențe,* s.f. Situația unui elev corigent; examenul dat de un corigent.

corijá, *corijez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) corecta.

corímb, *corimbe,* s.n. Inflorescență în care codițele florilor sînt de lungime inegală, florile ajungînd însă aproape la același nivel.

corindón s.n. Oxid de aluminiu folosit ca abraziv, unele varietăți fiind pietre prețioase.

coríntic, -ă, *corintici, -e,* adj. *Ordin corintic* = ordin arhitectonic caracterizat prin coloane zvelte și prin capitelul împodobit cu sculpturi reprezentînd foi de acantă.

coríst, -ă, *coriști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă într-un cor.

coríză, *corize,* s.f. Guturai.

cormánă, *cormane,* s.f. Parte a plugului care răstoarnă brazda.

cormorán, *cormorani,* s.m. Pasăre palmipedă acvatică, cu ciocul lung, încovoiat, care se hrănește cu pești.

corn[1], *corni,* s.m. Arbust cu lemnul foarte tare, cu fructe roșii, comestibile.

corn[2], **(1, 2, 5)** *coarne,* **(3)** *cornuri,* s.n., **(4)** *corni,* s.m. **1.** S.n. Fiecare dintre cele două excrescențe osoase de pe osul frontal la mai toate animalele rumegătoare; fiecare dintre cele patru organe tactile și vizuale ale melcului. **2.** S.n. Obiect făcut din corn sau cu formă de corn **(1)**; recipient pentru păstrat praful de pușcă; *cornul lunii* = luna în primul și ultimul pătrar. **3.** S.n. Produs de panificație în formă de semicerc. **4.** S.m. Instrument muzical de suflat. **5.** S.n. Fiecare dintre cele două mînere ale plugului. **6.** *Cornul secarei* = ciupercă parazită care trăiește în ovarul unor graminee.

cornalínă s.f. Varietate roșie de agat.

cornée, *cornee,* s.f. Membrana anterioară, transparentă, a ochiului.

cornét, *cornete,* s.n. Bucată de hîrtie răsucită în formă de pîlnie, în care se împachetează diferite lucruri mărunte.

corniéră, *corniere,* s.f. Bară de metal avînd profilul secțiunii transversale în forma literei L.

corníst, -ă, *corniști, -ste,* s.m. și f. **1.** Gornist. **2.** Istrumentist care cîntă din corn[2] **(4)**.

corníșă, *cornișe,* s.f. Partea superioară, ieșită în afară, a zidului unei construcții.

corníză, *cornize,* s.f. Vergea de lemn sau de metal de care se atîrnă perdelele.

cornós, -oásă, *cornoși, -oase,* adj. Care are consistența cornului[2] **(1)**.

cornút, -ă, *cornuți, -te,* adj., s.f. (Animal) care are coarne.

coroánă, *coroane,* s.f. **1.** Podoabă pentru cap, în formă de cerc, făcută din flori sau frunze. **2.** Cunună de flori care se pune la morminte. **3.** Podoabă de metal ornată cu pietre prețioase, purtată de monarhi la ocazii solemne; (fig.) putere monarhică. **4.** Totalitatea crengilor unui arbore. **5.** Porțiunea vizibilă a dintelui; îmbrăcăminte de metal, de porțelan etc. cu care se acoperă un dinte stricat. **6.** *Coroană solară* = regiune luminoasă în jurul Soarelui. **7.** Unitate monetară în unele țări.

coroborá, *coroborez,* vb. I. Tr. A sprijini, a întări, a confirma.

coról, *coroi,* s.m. Nume dat unor păsări răpitoare, asemănătoare cu uliul.

coroiát, -ă, *coroiați, -te,* adj. (Despre ciocul păsărilor și despre nas) Încovoiat, aplecat în jos.

coroídă, *coroide,* s.f. Membrană pigmentată așezată între sclerotica și retina ochiului.

corolár, *corolare,* s.n. **1.** Concluzie care derivă nemijlocit dintr-o teoremă. **2.** Idee care reiese dintr-o teorie, dintr-o afirmație etc.

corólă, *corole,* s.f. Totalitatea petalelor unei flori.

coronamént, *coronamente,* s.n. **1.** Element terminal ornamentat, situat la partea superi-

oară a unui edificiu. **2.** Partea superioară a unui dig, a unui baraj etc.

coronár, -ă, *coronari, -e,* adj. (Despre vasele sanguine) În formă de coroană (în jurul unui organ).

coronarián, -ă, *coronarieni, -e,* adj. Care se referă la arterele coronare.

coropíșniță, *coropișnițe,* s.f. Insectă cu corpul greoi, cu picioarele din față ca niște lopeți, care roade rădăcinile plantelor.

corosív, -ă, *corosivi, -e,* adj. Care provoacă o coroziune.

coroziúne, *coroziuni,* s.f. **1.** Proces de degradare a suprafeței unui corp metalic exercitat de oxigenul din aerul umed sau de o substanță chimică. **2.** Eroziune a unei roci, sub acțiunea apei, a vîntului etc.

corp, *corpuri,* s.n., **(2** și) *corpi,* s.m. **1.** Organismul considerat ca un întreg anatomic și funcțional; trup; trup fără cap. **2.** Porțiune determinată dintr-o substanță; parte dintr-un ansamblu formată dintr-un singur obiect; *corp ceresc* = astru; *corp geometric* = corp mărginit de fețe definite geometric; *corp delict* = obiect care a servit (sau era destinat să servească) la săvîrșirea unei infracțiuni; *corp de legi* = colecție de legi; *corp de case* = casă mare, cu mai multe aripi; (chim.) *corp simplu* = substanță ale cărei molecule sînt formate din atomi de același fel. **3.** Parte principală a unui obiect, a unei construcții sau mașini. **4.** Unitate cu care se măsoară, în tipografie, mărimea literelor. **5.** Totalitatea persoanelor care formează, prin funcție sau profesie, o unitate; *corp diplomatic* = totalitatea reprezentanților diplomatici din alte state acreditați pe lîngă un stat; *corp de armată* = unitate militară mai mare decît o divizie; *corp de gardă* = clădire sau încăpere în care se află garda, la o unitate militară.

corpolént, -ă, *corpolenți, -te,* adj. Despre oameni) Cu corpul mare; voinic.

corpolénță s.f. Însușirea de a fi corpolent.

corporál, -ă, *corporali, -e,* adj. Privitor la corp; *percheziție corporală* = percheziție făcută unei persoane; *pedeapsă corporală* = pedeapsă cu bătaia.

corporáție, *corporații,* s.f. **1.** (În feudalism) Organizație de meșteșugari. **2.** (În unele țări) Mare întreprindere (societate pe acțiuni).

corpúscul, *corpusculi,* s.m. Corp de dimensiuni foarte mici, părticică de materie.

corsáj, *corsaje,* s.n. Parte a unei rochii care acoperă bustul.

corsár, *corsari,* s.m. (În trecut) Comandant al unei nave particulare, care, cu învoirea guvernului, ataca și jefuia vasele inamice.

corsét, *corsete,* s.n. Centură elastică lată, care servește la strîngerea taliei; *corset medical* = aparat făcut din ghips, care servește la imobilizarea coloanei vertebrale.

cort, *corturi,* s.n. Adăpost portativ demontabil, făcut dintr-o pînză impermeabilă.

cortégiu, *cortegii,* s.n. Șir de persoane care însoțesc o ceremonie.

córtex, *cortexuri,* s.n. *Cortex cerebral* = scoarța cerebrală; *cortex suprarenal* = partea periferică a glandei suprarenale.

corticál, -ă, *corticali, -e,* adj. Care aparține învelișului exterior al unui organ animal sau vegetal; care aparține scoarței creierului.

corticosterón, *corticosteroni,* s.m. Hormon prezent în cortexul suprarenal.

corticosuprarenálă adj. *Glandă corticosuprarenală* = glandă endocrină pereche, indispensabilă vieții, reprezentată de porțiunea corticală a glandei suprarenale.

cortínă, *cortine,* s.f. Perdea de stofă, de catifea etc., care desparte scena de sală într-un teatru.

cortizón, *cortizoni,* s.m. Hormon secretat de glanda corticosuprarenală.

corturár, -ă, *corturari, -e,* s.m. și f. Țigan nomad care locuiește în cort.

corupătór, -oáre, *corupători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care corupe.

corúpe, *corúp,* vb. III. Tr. A abate pe cineva de la linia morală, de la datorie; a strica, a denatura o idee, un sentiment etc.

corúpt, -ă, *corupți, -te,* adj. Care calcă legile moralei; (despre cuvinte, fraze etc.) deformat, denaturat.

corúpție, *corupții,* s.f. Abatere de la moralitate, de la datorie.

corvétă, *corvete,* s.f. Navă cu pînze, armată cu tunuri, folosită în trecut în acțiuni militare.

corvíde s.f. pl. Familie de păsări din care fac parte corbul, cioara, gaița etc.

corvoádă, *corvezi,* s.f. Muncă gratuită pe care o prestau altădată țăranii în folosul moșierilor sau al statului; (fig.) obligație neplăcută, muncă silită.

cosáș, *cosași,* s.m. **1.** Om care cosește. **2.** Nume dat unor insecte care produc, prin mișcarea elitrelor, sunete caracteristice.

cosecántă, *cosecante,* s.f. Funcție trigonometrică ce asociază fiecărui unghi un anumit număr, egal cu secanta unghiului complementar.

cosí, *cosesc,* vb. IV. Tr. A tăia (cu coasa sau cu mașina) iarbă, cereale etc.

cósinus, *cosinusuri,* s.n. Funcție trigonometrică ce asociază fiecărui unghi un anumit număr, egal cu sinusul unghiului complementar.

cositoáre, *cositori,* s.f. Mașină de cosit.

cositór s.n. Staniu.

cositorí, *cositoresc,* vb. IV. Tr. A acoperi un vas de metal cu un strat subțire de cositor.

cosíță, *cosițe,* s.f. Părul femeilor, împletit în una sau două cozi.

cosmétic, -ă, *cosmetici, -e,* adj., subst. **1.** Adj., s.n. (Preparat) care servește la îngrijirea feței sau a părului. **2.** S.f. Arta de a îngriji în mod igienic tenul; profesiunea cosmeticianului.

cosmeticián, -ă, *cosmeticieni, -e,* s.m. și f. Persoană care se îndeletnicește cu cosmetica.

cósmic, -ă, *cosmici, -e,* adj. Care ține de cosmos; privitor la cosmos; *spațiu cosmic* = spațiu infinit în care se află planetele, stelele, galaxiile etc.; *radiație cosmică* = radiație corpusculară și electromagnetică provenită din spațiul cosmic.

cosmodróm, *cosmodromuri,* s.n. Teren amenajat pentru lansarea sateliților artificiali ai Pămîntului și a navelor cosmice.

cosmogonie s.f. Ramură a astronomiei care studiază formarea și evoluția corpurilor cerești.

cosmografie, *cosmografii,* s.f. Ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea corpurilor și fenomenelor cerești.

cosmologie s.f. Ramură a astronomiei care studiază structura și evoluția cosmosului, precum și legile generale care îl conduc.

cosmonaút, *cosmonauți,* s.m. Astronaut.

cosmonaútică s.f. Astronautică.

cosmopolít, -ă, *cosmopoliți, -te,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care ține de cosmopolitism; care manifestă cosmopolitism. **2.** (Despre centre populate) În care trăiesc mai multe naționalități, vorbind limbi diferite.

cosmopolitísm s.n. Concepție care propagă indiferența față de patrie, neîncrederea în capacitățile creatoare ale propriului popor, disprețul față de valorile culturii materiale și spirituale ale propriei națiuni, față de limba și tradițiile naționale progresiste.

cósmos s.n. Universul, lumea care ne înconjoară, nemărginită în spațiu și în timp.

cosór, *cosoare,* s.n. Cuțit cu vîrful încovoiat, folosit în viticultură și în pomicultură.

cost s.n. Cheltuială exprimată în bani, făcută pentru producerea sau cumpărarea unui bun, efectuarea unei lucrări sau prestarea unui serviciu; *preț de cost* = totalul cheltuielilor făcute pentru fabricarea și desfacerea unui produs.

costá, pers. 3 *cóstă,* vb. I. Intr. A avea un preț; a se obține cu prețul...; (tr.) *mă costă o sută de lei.*

costelív, -ă, *costelivi, -e,* adj. Slab, uscățiv.

costisitór, -oáre, *costisitori, -oare,* adj. Scump.

costíșă, *costișe,* s.f. Coastă de deal; pantă.

costíță, *costițe,* s.f. Carne de porc din regiunea mijlocie a coastelor.

costréi, *costrei,* s.m. Plantă erbacee cu flori purpurii, cu rizom puternic, tîrîtor.

costúm, *costume,* s.n. **1.** Îmbrăcăminte bărbătească compusă din haină și pantaloni; îmbrăcăminte femeiască compusă din fustă și jachetă. **2.** Fel de îmbrăcăminte pentru anumite ocazii; îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei regiuni, unei epoci.

costumá, *costumez,* vb. I. Refl. A se îmbrăca cu un costum special (pentru scenă, pentru bal mascat etc.).

costumáție, *costumații,* s.f. Faptul de a se costuma; costum special pentru scenă, pentru bal mascat etc.

coș[1], *coșuri,* s.n. **1.** Obiect făcut din nuiele, papură etc., servind la transportarea sau depozitarea temporară de obiecte diferite. **2.** (La baschet) Plasă fixată pe un cerc, prin care se trece mingea. **3.** Parte a morii, în care se toarnă grăunțele de măcinat; parte a batozei, în care se bagă snopii. **4.** Acoperămînt mobil de piele sau de pînză al unei trăsuri. **5.** Împletitură de nuiele în formă de ladă, care se fixează pe podul carului, cînd se transportă lucruri mărunte. **6.** Canal îngust, prelungit pînă la acoperișul casei, prin care iese fumul din sobă. **7.** *Coșul pieptului* = cavitatea toracică.

coș[2], *coșuri,* s.n. Bubuliță purulentă care se formează uneori pe față sau pe corp.

coșár[1], *coșari,* s.m. Persoană care curăță de funingine coșurile.

coșár[2], *coșare,* s.n. **1.** Construcție cu pereții din nuiele, în care se păstrează porumbul. **2.** Îngrăditură de nuiele în care sînt adăpostite oile, vacile etc.

coșciúg, *coșciuge,* s.n. Sicriu.

coșcogeá adj. (Fam.) Foarte mare.

coșcogeámite adj. (Fam.) Coșcogea.

coșcoví, pers. 3 *coșcovește,* vb. IV. Refl. (Despre tencuieli, furnirurile de pe mobile etc.) A se coji, a se desprinde.

coșenílă, *coșenile,* s.f. Insectă (originară din Mexic) din care se extrage cîrmîzul.

coșmár, *coșmaruri,* s.n. Vis greu, apăsător; (fig.) grijă mare, obsedantă.

cóșniță, *coșnițe,* s.f. **1.** Coș mic, folosit la tîrguieli. **2.** Stup făcut din papură sau nuiele.

cot, (1) *coate* și **(2)** *coturi,* s.n., **(3)** *coți,* s.m. **1.** S.n. Articulația dintre braț și antebraț; partea exterioară a acestei articulații; partea mînecii care o acoperă; *coate-goale* s.m. invar. = (depr.) om sărac. **2.** S.n. Cotitură a unui drum, a unei văi etc.; (tehn.) tub curbat, care face legătura între două conducte cu direcții diferite. **3.** S.m. Veche unitate de măsură pentru lungimi, egală cu, aproximativ, 60 cm.

cotá, *cotez,* vb. I. Intr. (Despre acțiuni, hîrtii de valoare etc.) A avea o anumită valoare, un anumit curs.

cotangéntă, *cotangente,* s.f. Funcție trigonometrică ce asoziază fiecărui unghi un anumit număr, egal cu tangenta unghiului complementar.

cotárlă, *cotarle,* s.f. Cîine prăpădit, jigărit.

cótă, *cote,* s.f. **1.** Parte cu care cineva contribuie la o cheltuială comună sau care îi revine în urma unei împărțeli; parte dintr-un tot căreia i se dă o anumită destinație. **2.** Altitudinea unui punct de pe teren față de o suprafață de referință; *cota apelor* = nivelul unei ape curgătoare. **3.** Ansamblu de semne (cifre, litere) care indică locul unei cărți sau unui document într-o bibliotecă, într-un inventar etc. **4.** Dimensiunile (pe o schiță) ale unui obiect, ale unei mașini etc.

cotcodác interj. Cuvînt care imită strigătul găinii (după ce a ouat).

cotcodăcí, pers. 3 *cotcodăcește,* vb. IV. Intr. (Despre găini) A scoate strigătul caracteristic.

cotéi, *cotei,* s.m. Cîine de talie mică, cu picioarele scurte.

coteneáță, *coteneţe*, s.f. Coteţ mic.
coteríe, *coterii*, s.f. Grup restrîns de persoane care urmăresc scopuri ascunse, egoiste.
cotéț, *coteţe*, s.n. **1.** Adăpost pentru păsări, porci, cîini. **2.** Îngrăditură de nuiele servind de capcană pentru peşti.
cotí, *cotesc*, vb. IV. Intr. A face o cotitură; a schimba direcţia.
cotidián, -ă, (1) *cotidieni, -e*, adj., **(2)** *cotidiane*, s.n. **1.** Adj. De fiecare zi, zilnic. **2.** S.n. Gazetă care apare zilnic.
cotígă, *cotigi*, s.f. **1.** Căruţă mică folosită la transporturi uşoare. **2.** Ansamblul celor două roţi pe care se sprijină grindeiul plugului.
cotiledón, *cotiledoane*, s.n. Frunză a embrionului plantelor cu seminţe, care hrăneşte planta imediat după încolţire.
cotiledonát, -ă, *cotiledonaţi, -te*, adj. (Despre plante) Care are unul sau mai multe cotiledoane; (substantivat, f. pl.) nume generic al plantelor care au cotiledoane.
cotít, -ă, *cotiţi, -te*, adj. Cu cotituri.
cotitúră, *cotituri*, s.f. **1.** Cot **(2)**. **2.** (Fig.) Transformare esenţială în desfăşurarea unei acţiuni, a unui eveniment etc.
cotizá, *cotizez*, vb. I. Intr. A plăti o cotizaţie.
cotizáție, *cotizaţii*, s.f. Sumă fixă, plătită periodic de membrii unei asociaţii, ai unei organizaţii etc.
cotlét, *cotlete*, s.n. Sortiment de carne, împreună cu osul, tăiată din partea superioară a coastelor.
cotlón, *cotloane*, s.n. **1.** Loc ascuns, neumblat. **2.** Firidă sub cuptorul vetrei ţărăneşti.
cotói, *cotoi*, s.m. Motan.
cotonogeálă, *cotonogeli*, s.f. (Fam.) Bătaie zdravănă.
cotonogí, *cotonogesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A bate zdravăn pe cineva.
cotór, *cotoare*, s.n. **1.** Tulpină a legumelor sau a plantelor erbacee. **2.** Parte a unui chitanţier rămasă după ce au fost desprinse jumătăţile detaşabile. **3.** Partea laterală a unei cărţi, unde se leagă foile.
cotoroánță, *cotoroanţe*, s.f. Femeie bătrînă şi rea.
cotrobăí, *cotrobăiesc*, vb. IV. Intr. A scotoci, răvăşind lucrurile.
cotropí, *cotropesc*, vb. IV. Tr. A ocupa prin violenţă un teritoriu străin.
cotropitór, -oáre, *cotropitori, -oare*, adj., s.m. şi f. Invadator.
cotúrn, *coturni*, s.m. Încălţăminte cu talpa groasă pe care o purtau actorii în teatrul antic.
coțcár, *coţcari*, s.m. (Fam.) Şarlatan, pungaş.
coțcăríe, *coţcării*, s.f. (Fam.) Şarlatanie, pungăşie.
coțofánă, *coţofene*, s.f. Pasăre din familia corvidelor, cu penele negre pe spate şi albe pe piept şi pe partea inferioară a aripilor.
coulómb, *coulombi*, s.m. Unitate de măsură pentru sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate transportată într-o secundă printr-un conductor de un curent electric continuu de un amper.
covaléntă, *covalenţe*, s.f. Legătură chimică între atomii unei molecule, realizată prin punerea în comun a unuia sau a mai multor electroni.
covátă, *coveţi*, s.f. Albie **(1)**.
covăsít adj. *Lapte covăsit* = lapte închegat şi acrit cu ajutorul unui cuib de lapte prins.
covercót, *covercoturi*, s.n. Stofă fină de lînă, cu ţesătura deasă şi legătura în diagonală.
covértă, *coverte*, s.f. Puntea superioară a unei nave.
coviltír, *coviltire*, s.n. Acoperiş la căruţă, făcut dintr-un schelet de nuiele peste care se întinde o rogojină sau o pînză groasă.
covîrșí, *covîrşesc*, vb. IV. Tr. A întrece cu mult, ca număr, ca forţă etc.
covîrșitór, -oáre, *covîrşitori, -oare*, adj. Care covîrşeşte; foarte mare, extraordinar.
covór, *covoare*, s.n. Ţesătură groasă de lînă, de bumbac etc., cu desene de diferite culori, cu care se împodobesc încăperile (de obicei aşternută pe podea).
covríg, *covrigi*, s.m. Produs de panificaţie în formă de inel, de opt etc.
cow-bóy s.m. Păzitor de vite din fermele americane.
coxál, -ă, *coxali, -e*, adj. Care se referă la coapsă.
coxalgíe s.f. Tuberculoză a articulaţiei şoldului.
coz adv. (Reg.) *Frumoasă coz* = foarte frumoasă.
cozeríe, *cozerii*, s.f. (Livr.) Conversaţie familiară, amicală.
cozonác, *cozonaci*, s.m. Produs alimentar din aluat dospit, frămîntat cu ouă, unt, zahăr şi lapte.
cozoróc, *cozoroace*, s.n. Partea chipiului sau a şepcii, în formă de semicerc, care umbreşte şi protejează faţa.
crab, *crabi*, s.m. Crustaceu marin decapod cu abdomenul foarte scurt.
crac, *craci*, s.m. (Pop.) **1.** Piciorul omului, de la coapsă pînă la călcîi. **2.** Fiecare din cele două părţi ale pantalonilor.
cracáre, *cracări*, s.f. Tratarea, la temperaturi şi presiuni înalte, a motorinei, păcurii etc., pentru a obţine benzină.
crácă, *crăci*, s.f. Creangă.
crah, *crahuri*, s.n. (În capitalism) Criză acută a vieţii economice, manifestată îndeosebi prin scăderea foarte mare a cursurilor la bursă.
crai, *crai*, s.m. **1.** (Mai ales în basme) Împărat, rege. **2.** Bărbat uşuratic, care se ţine de chefuri şi de femei. **3.** *Crai-nou* = lună-nouă.
cráinic, -ă, *crainici, -e*, subst. **1.** S.m. (Înv.) Persoană care anunţa mulţimii ştirile oficiale. **2.** S.m. şi f. Persoană care transmite comunicările oficiale, anunţă programul etc. la un post de radio sau de televiziune.
crámă, *crame*, s.f. Clădire la o vie, în care se prelucrează strugurii şi unde se depozitează uneltele de lucru.

crámpă, *crampe,* s.f. Contracție involuntară, dureroasă, a unui mușchi; colică; (la pl.) dureri acute în stomac.

crampón, *crampoane,* s.n. **1.** Piron cu care se fixează pe traverse șinele de cale ferată. **2.** Bucată mică de talpă groasă, de cauciuc etc. care se aplică pe talpa unor bocanci sau ghete de sport.

cramponá, *cramponez,* vb. I. Refl. A se agăța cu desperare de ceva; a nu renunța cu nici un preț la ceva.

cranián, -ă, *cranieni, -e,* adj. Care se referă la craniu.

cràniu, *cranii,* s.n. Ansamblul oaselor scheletului capului.

crap, *crapi,* s.m. Pește de apă dulce, cu solzi mari, cu două perechi de mustăți în jurul gurii.

cras, -ă, *crași, -se,* adj. Sub orice limită, extrem (în sens rău).

cráter, *cratere,* s.n. Partea superioară, în formă de pîlnie, a unui vulcan, prin care se revarsă lava în timpul erupțiilor.

crátimă, *cratime,* s.f. Liniuță folosită pentru a despărți un cuvînt în silabe, pentru a arăta că două cuvinte se pronunță împreună etc.

crátiță, *cratițe,* s.f. Vas de metal de formă rotundă, cu două toarte, în care se fierbe sau se prăjește mîncarea.

craul s.n. Stil de înot în care sportivul, stînd cu fața în jos, mișcă alternativ brațele, executînd în același timp o forfecare pe plan vertical cu picioarele.

cravàșă, *cravașe,* s.f. Un fel de bici mic de piele, folosit la călărie.

cravátă, *cravate,* s.f. Accesoriu al îmbrăcămintei bărbătești, constînd dintr-o fîșie îngustă de stofă sau mătase, care se înnoadă la gît; *cravată de pionier* = basma triunghiulară de culoare roșie, cu tricolor pe margini, pe care o poartă la gît pionierii.

crăcánă, *crăcane,* s.f. Cracă ramificată (folosită pentru a sprijini ceva).

crăcăná, *crăcănez,* vb. I. Refl. și tr. A(-și) desface picioarele în lături.

crăcănát, -ă, *crăcănați, -te,* adj. Cu picioarele depărtate, întinse în lături (sau curbate în afară).

crăciún, *crăciunuri,* s.n. Sărbătoare creștină simbolizînd nașterea lui Hristos.

crăiásă, *crăiese,* s.f. (Mai ales în basme) Împărăteasă, regină.

crăíță, *crăițe,* s.f. Nume dat la două specii de plante erbacee cu flori galbene-portocalii, cu miros pătrunzător.

crănțăní, *crănțănesc,* vb. IV. Intr. A produce un zgomot caracteristic, rozînd cu dinții ceva uscat sau tare.

crăpá, *crăp,* vb. I. **1.** Intr. și tr. A (se) desface (în mod brusc), a (se) despica. **2.** Tr. A întredeschide; (refl.) *a se crăpa de ziuă* = a se face ziuă.

crăpătúră, *crăpături,* s.f. Spărtură, plesnitură; deschizătură (mică).

creá, *creez,* vb. I. Tr. A produce ceva nou, a inventa; a concepe, a compune; a înființa, a întemeia.

creángă, *crengi,* s.f. Ramură a unui copac.

creánță, *creanțe,* s.f. Dreptul creditorului de a pretinde debitorului executarea unei obligații.

creástă, *creste,* s.f. **1.** Excrescență cărnoasă sau moț de pene pe care le au la cap unele păsări. **2.** Partea cea mai de sus a unui munte, a unui val de apă etc.

creativitáte s.f. Capacitate, specifică omului, de a crea, de a produce bunuri materiale și valori spirituale.

creatór, -oáre, *creatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care creează.

creatúră, *creaturi,* s.f. Ființă vie, om; individ.

creáție, *creații,* s.f. Acțiunea de a crea; produs al muncii creatoare, operă creată.

creaționísm s.n. Concepție teologică potrivit căreia lumea ar fi fost creată de Dumnezeu.

créde, *cred,* vb. III. **1.** Tr. A fi încredințat de existența sau de adevărul unui lucru. **2.** Tr. A recunoaște dreptatea cuiva. **3.** Tr. A socoti, a fi de părere. **4.** Intr. A avea încredere în cineva. **5.** Intr. (În concepțiile religioase) A admite existența lui Dumnezeu; a avea o anumită credință religioasă.

credinciós, -oásă, *credincioși, -oase,* adj. **1.** Demn de încredere; devotat. **2.** (Adesea substantivat) Care crede în existența lui Dumnezeu.

credínță, *credințe,* s.f. **1.** Faptul de a crede. **2.** Devotament față de cineva sau de ceva. **3.** Convingere despre existența lui Dumnezeu; religie.

crédit, *credite,* s.n. **1.** Relație bănească între creditor (care acordă un împrumut sau vinde mărfuri ori prestează servicii pe datorie) și debitorul său. **2.** (Fig.) Încredere; autoritate, trecere de care se bucură cineva.

creditá, *creditez,* vb. I. Tr. A-i acorda cuiva un credit; a împrumuta pe cineva cu o sumă de bani.

creditór, -oáre, *creditori, -oare,* adj., s.m. și f. (Instituție, persoană) care acordă un credit.

credúl, -ă, *creduli, -e,* adj. Care se încrede prea ușor în cineva.

credulitáte s.f. Însușirea de a fi credul.

creiér, *creieri,* s.m. **1.** Partea cea mai importantă a sistemului nervos central la vertebrate, situată în cutia craniană; organ al gîndirii și al conștiinței la om; *creierul mic* = partea creierului aflată în regiunea posterioară și inferioară a craniului; *creierul mare* = partea creierului aflată în regiunea anterioară și superioară a craniului. **2.** (Fig.) Minte, inteligență; element care organizează sau conduce o acțiune.

creión, *creioane,* s.n. Ustensilă pentru scris sau desenat, în formă de bețișor de lemn sau de metal în interiorul căruia se află o mină neagră sau colorată.

creioná, *creionez,* vb. I. Tr. A schița un desen; (fig., în literatură) a schița un portret, un personaj.

crem adj. invar. Alb-gălbui.

cremaliéră, *cremaliere,* s.f. Bară dințată care se angrenează cu o roată cilindrică dințată.

crematóriu, *crematorii,* s.n. **1.** Clădire destinată incinerării morților. **2.** Cuptor pentru arderea gunoaielor.

crémă, *creme,* s.f. **1.** Preparat culinar făcut din lapte, ouă, zahăr, cafea, ciocolată etc. **2.** Produs cosmetic, alifie. **3.** *Cremă de ghete* = preparat pentru uns și lustruit încălțămintea de piele.

crémene s.f. Varietate comună de opal care produce scîntei cînd este lovită cu obiecte de oțel; bucățică din această piatră, folosită la scăpărat cu amnarul.

crenél, *creneluri,* s.n. Deschizătură în partea superioară a zidului unei cetăți sau al unui turn de apărare, prin care se aruncau proiectilele.

crénvurșt, *crenvurști,* s.m. Cîrnăcior din carne de vită și slănină tocate fin.

creól, -ă, *creoli, -e,* s.m. și f. Nume dat urmașilor primilor coloniști europeni din America Latină; (adjectival) *limbă creolă* = limbă rezultată din amestecul spaniolei, portughezei sau francezei cu un idiom indigen din America Latină.

creolină s.f. Lichid obținut la distilarea cărbunilor de pămînt și folosit ca dezinfectant.

creozót s.n. Lichid extras prin distilare din gudronul de lemn și folosit în industrie și în medicină.

crep s.n. **1.** Cauciuc natural, de culoare albă-gălbuie, din care se fac tălpi la încălțăminte. **2.** Țesătură subțire, încrețită, de mătase sau de lînă.

crepón s.n. Țesătură cu crețuri neregulate și cu bobițe în relief.

creponát, -ă, *creponați, -te,* adj. Încrețit.

crepúscul, *crepuscule,* s.n. Înserare, amurg.

crepusculár, -ă, *crepusculari, -e,* adj. Privitor la crepuscul.

crescătór, -oáre, *crescători, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care crește: *numere crescătoare.* **2.** S.m. și f. Persoană, întreprindere sau gospodărie care se ocupă cu creșterea animalelor.

crescătoríe, *crescătorii,* s.f. Loc special amenajat unde se cresc animale.

crescéndo adv. (Muz.) Crescînd, sporind progresiv în intensitate.

crestá, *crestez,* vb. I. Tr. A face crestături.

crestătúră, *crestături,* s.f. Tăietură, șanț puțin adînc.

crestomațíe, *crestomații,* s.f. Culegere de texte din diferiți autori.

créșă, *creșe,* s.f. Instituție în care sînt îngrijiți copiii pînă la vîrsta de trei ani, pentru mamele care sînt în producție.

créște, *cresc,* vb. III. **1.** Intr. A se mări treptat, a se dezvolta. **2.** Tr. A îngriji un copil, a-l educa; a prăsi, a înmulți animale sau păsări. **3.** Intr. A spori ca număr, volum, intensitate, valoare.

créștere, *creșteri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a crește;* dezvoltare. **2.** Educație.

créștet, *creștete,* s.n. **1.** Vîrful capului. **2.** Vîrf, culme.

creștín, -ă, *creștini, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține creștinismului, privitor la creștinism. **2.** S.m. și f. Adept al creștinismului.

creștiná, *creștinez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) boteza în religia creștină, a (se) face creștin.

creștinătáte s.f. Lumea creștină.

creștinísm s.n. Religie la baza căreia stă Vechiul și Noul testament.

cretacéu, -ée, *cretacei, -ee,* adj. (Despre roci) Format din cretă, de natura cretei.

cretácic s.n. Ultima perioadă a erei mezozoice, caracterizată prin depuneri calcaroase.

crétă, *crete,* s.f. **1.** Rocă de culoare albă, formată prin acumularea resturilor foraminifere. **2.** Obiect fabricat din sulfat de calciu, cu care se scrie pe tablă.

cretín, -ă, *cretini, -e,* s.m. și f. Bolnav de cretinism; (p. ext.) imbecil, idiot.

cretinísm s.n. Boală manifestată prin înapoiere mintală și tulburări de creștere.

cretón s.n. Țesătură rezistentă, imprimată, din care se fac draperii, huse pentru mobilă etc.

creț, creáță, (1) *creți, -e,* adj., **(2, 3, 4)** *crețuri,* s.n. **1.** Adj. (Despre păr, blană, lînă etc.) Răsucit în inele, cîrlionțat, buclat. **2.** S.n. Buclă de păr, cîrlionț. **3.** S.n. Încrețitură, cută la un obiect de îmbrăcăminte. **4.** S.n. Încrețitură a pielii, zbîrcitură, rid.

creuzét, *creuzete,* s.n. **1.** Vas făcut dintr-un material rezistent la căldură, folosit pentru unele reacții chimice. **2.** Bazinul de la partea inferioară a cuptoarelor din metalurgie, în care se adună metalul topit.

crevétă, *crevete,* s.f. Nume dat unor crustacee marine comestibile.

crez, *crezuri,* s.n. **1.** Convingerile, principiile, concepția cuiva despre viață. **2.** Expunere succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine.

crezáre s.f. Încredere; *a da crezare* = a acorda încredere, a se încrede.

crezămînt s.n. (Înv.) Crezare, încredere.

crezól, *crezoli,* s.m. Lichid extras din gudroanele de lemn și de cărbune, folosit ca antiseptic.

cri interj. Cuvînt care imită cîntecul greierului.

criblúră, *cribluri,* s.f. Piatră dură, spartă mărunt, folosită la lucrări de asfaltare.

cric, *cricuri,* s.n. Aparat pentru ridicat greutăți mari, la înălțime mică.

crichét s.n. Joc sportiv între două echipe care lovesc o minge cu niște bețe speciale pentru a o introduce în poarta adversarului.

crimă, *crime,* s.f. Infracțiune cu un grad ridicat de pericol social; (în special) omor.

criminál, -ă, *criminali, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care constituie o crimă; care se referă la o crimă. **2.** S.m. și f. Persoană care a săvîrșit o crimă.

criminalístică s.f. Știință care studiază mijloacele și metodele pentru descoperirea și prevenirea infracțiunilor.

criminalitáte s.f. Totalitatea infracţiunilor săvîrşite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă.
crin, *crini,* s.m. Plantă erbacee ornamentală, cu flori albe, strălucitoare, cu miros puternic.
crinolínă, *crinoline,* s.f. Fustă lungă şi largă în formă de clopot, care se purta în sec. XIX.
críptă, *cripte,* s.f. Construcţie subterană în care se depun sicriele morţilor.
críptic, -ă, *criptici, -e,* adj. Ascuns, secret; greu de înţeles.
criptogámă, *criptogame,* s.f. (La pl.) Grup mare de plante inferioare, fără flori, care se înmulţesc prin spori; (şi la sg.) plantă din acest grup.
criptografíe s.f. Scriere secretă, cu ajutorul unui cod de semne convenţionale.
criptográmă, *criptograme,* s.f. Text scris cu caractere secrete.
crisalídă, *crisalide,* s.f. Nimfa fluturilor.
crispá, *crispez,* vb. I. Refl. (Despre faţă, degete) A se contracta (din cauza unei încordări nervoase).
cristál, (1) *cristale,* **(2)** *cristaluri,* s.n. **1.** Corp solid cu feţe plane şi cu o formă geometrică regulată. **2.** Sticlă de o fabricaţie specială şi de calitate superioară; obiect fabricat din această sticlă.
cristalín, -ă, *cristalini, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Caracteristic cristalului; limpede, transparent; (fig., despre sunete, voce) sonor (ca cristalul). **2.** S.n. Parte a ochiului, de forma unei lentile, situată înapoia irisului.
cristalizá, *cristalizez,* vb. I. **1.** Intr. şi refl. A se transforma dintr-o stare gazoasă, lichidă sau solidă amorfă în stare solidă cristalină. **2.** Refl. şi tr. (Fig.) A (se) înfiripa, a lua (sau a da) o formă precisă.
cristalografíe s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul cristalelor.
cristéi, *cristei,* s.m. Pasăre călătoare care trăieşte pe cîmp şi în stufărişul din apropierea bălţilor.
cristélniţă, *cristelniţe,* s.f. (Bis.) Vas mare în care preotul afundă copilul la botez.
critériu, *criterii,* s.n. Punct de vedere, principiu pe baza căruia se face o apreciere.
crític, -ă, *critici, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Care foloseşte critica, referitor la critică **(3, 4). 2.** Adj. Care se referă la un moment de criză; care poate determina o schimbare (în rău). **3.** S.f. Dezvăluirea greşelilor şi lipsurilor din activitatea unei persoane, a unor colective etc. **4.** S.f. Analiză care comentează, interpretează şi caracterizează operele literare, artistice sau ştiinţifice. **5.** S.m. Specialist care analizează şi interpretează operele literare sau artistice.
criticá, *critic,* vb. I. Tr. A dezvălui lipsurile, greşelile din activitatea cuiva, dintr-o stare de lucruri etc.; a aprecia valoarea artistică a unei opere, a unei lucrări.
criţă s.f. (Reg.) Oţel; *beat criţă* = beat din cale-afară.
crívăţ s.n. Numele unui vînt puternic, rece, care suflă iarna în ţara noastră dinspre nord-est.
crizantémă, *crizanteme,* s.f. Plantă decorativă, cu flori de culori variate, care înfloreşte toamna tîrziu.
críză, *crize,* s.f. **1.** Manifestare violentă a contradicţiilor economice, politice, sociale etc. **2.** Lipsă acută (de mărfuri, de forţă de muncă, de timp etc.). **3.** Moment critic în desfăşurarea unei boli; acces brusc al unei boli cronice; tensiune, zbucium sufletesc.
crîcní, *crîcnesc,* vb. IV. Intr. A protesta, a se împotrivi cu vorba.
crîmpéi, *crîmpeie,* s.n. Fărîmă, fragment, frîntură.
crîmpoşíe s.f. Soi autohton de viţă de vie, cu struguri alb-verzui sau ruginii.
crîncen, -ă, *crînceni, -e,* adj. Cumplit, aprig, înverşunat.
crîng, *crînguri,* s.n. Pădurice tînără; tufăriş, desiş.
crîsnic, *crîsnice,* s.n. Unealtă de pescuit, alcătuită dintr-o plasă fixată la capătul unei prăjini lungi.
croát, -ă, *croaţi, -te,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Referitor la Croaţia (Iugoslavia); (substantivat, f.) idiomul vorbit în Croaţia. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune în Croaţia.
croaziéră, *croaziere,* s.f. Călătorie (de plăcere) pe mare.
crocánt, -ă, *crocanţi, -te,* adj. (Despre unele alimente) Care crănţăneşte cînd este mestecat în gură.
crochétă, *crochete,* s.f. Preparat culinar din aluat, griş, zarzavat etc., în formă de bastonaşe, prăjite în grăsime.
crochiu, *crochiuri,* s.n. Desen sumar executat după natură cu mîna liberă.
crocodíl, *crocodili,* s.m. **1.** Reptilă mare din regiunile tropicale, cu corpul acoperit de plăci osoase. **2.** Clemă cu fălci dinţate folosită pentru legături electrice provizorii.
croí, *croiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A tăia un material după anumite forme şi dimensiuni pentru a confecţiona un obiect; (p. ext.) a stabili planul unei lucrări, a-i face începutul; (fig.) *a croi o minciună* = a ticlui o minciună. **2.** A lovi, a bate.
croiálă, *croieli,* s.f. Felul cum este croită o haină.
croitór, *croitori,* s.m. Meseriaş care confecţionează haine.
croitoreásă, *croitorese,* s.f. Meseriaşă care confecţionează îmbrăcăminte femeiască.
croitorie, (2) *croitorii,* s.f. **1.** Meseria croitorului. **2.** Atelier unde se lucrează haine sau rochii.
crom s.n. Metal dur, asemănător cu fierul, folosit la fabricarea oţelurilor speciale, în tăbăcărie etc.
cromá, *cromez,* vb. I. Tr. A acoperi un obiect de metal cu un strat subţire de crom.
cromátic, -ă, *cromatici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la culori sau la colorit; *gamă cromatică* = gamă formată dintr-o serie succe-

sivă de semitonuri. **2.** S.f. Ansamblul culorilor unui tablou, ale unui mozaic etc.; colorit.

cromatínă s.f. Substanță care constituie componenta de bază a nucleului celular.

cromatografíe s.f. Metodă de separare a componenților unui amestec prin trecerea lor printr-un material adsorbant, poros.

cromolitografíe, *cromolitografii*, s.f. Reproducere litografică în mai multe culori.

cromosféră s.f. Strat gazos de culoare roșie, care înconjură Soarele.

cromotipíe s.f. Procedeu de tipărire în mai multe culori.

cromozóm, *cromozomi*, s.m. (Biol.) Corpuscul specific nucleului, care se formează în timpul diviziunii celulare și deține informația ereditară specifică.

croncăní, pers. 3 *cróncăne*, vb. IV. Intr. (Despre corbi sau ciori) A scoate sunetele caracteristice speciei.

crónic, -ă, *cronici*, *-e*, adj. (Despre boli) Care are o evoluție lentă, de durată.

cronicár, *cronicari*, s.m. **1.** Autor de cronici (1). **2.** Colaborator al unui ziar sau al unei reviste, care publică cronici (2).

crónică, *cronici*, s.f. **1.** Scriere cu conținut istoric, obișnuită în evul mediu, în care evenimentele sînt înregistrate în ordine cronologică. **2.** Articol de ziar sau de revistă, care comentează evenimentele politice, sociale sau culturale de actualitate. **3.** Scurtă comunicare oficială a unor evenimente.

cronográf[1], *cronografe*, s.n. Scriere din trecut cu caracter popular, reprezentînd o sinteză a istoriei universale.

cronográf[2], *cronografe*, s.n. Instrument pentru înregistrarea duratei de desfășurare a unui eveniment, a unui fenomen etc.

cronológic, -ă, *cronologici*, *-e*, adj. Aranjat în ordinea succesiunii în timp.

cronologíe, *cronologii*, s.f. Succesiune în timp a evenimentelor; listă care cuprinde o astfel de succesiune; disciplină care se ocupă cu stabilirea datelor istorice.

cronometrá, *cronometrez*, vb. I. Tr. A măsura durata unei acțiuni cu ajutorul unui cronometru.

cronométru, *cronometre*, s.n. Instrument de precizie pentru măsurarea intervalelor de timp.

cros, *crosuri*, s.n. Probă sportivă de alergare pe un teren variat și cu obstacole.

cróșă, *crose*, s.f. Baston de formă specială cu care este condus pucul sau mingea la anumite jocuri sportive (hochei, golf).

croșetá, *croșetez*, vb. I. Tr. A împleti cu croșeta.

croșétă, *croșete*, s.f. Ac lung de metal, de os etc. cu care se fac dantele și alte împletituri.

croșéu, *croșee*, s.n. Lovitură laterală scurtă, la box.

crov, *crovuri*, s.n. Mică depresiune de teren.

crúce, *cruci*, s.f. **1.** Obiect format din două bucăți de lemn, de metal sau de piatră, așezate perpendicular una pe cealaltă și constituind simbolul religiei creștine. **2.** Gest făcut cu degetele pe frunte, pe piept și pe umeri, reprezentînd crucea (1). **3.** Figură sau desen în formă de cruce (1); *cruce roșie* = semn distinctiv al centrelor de asistență medicală, al spitalelor, ambulanțelor, al punctelor de prim-ajutor etc. **4.** Cuvînt care intră în componența unor nume de medalii, decorații, insigne. **5.** Loc unde se întretaie două sau mai multe drumuri. **6.** *Crucea căruței* = piesă de lemn pusă de-a curmezișul peste proțap, în locul unde acesta se îmbină cu căruța.

crucí, *crucesc*, vb. IV. Refl. A se mira foarte tare, a se minuna.

cruciádă, *cruciade*, s.f. Nume dat expedițiilor militare de colonizare întreprinse de feudalii din Europa occidentală, între anii 1096 și 1270 în Orientul Apropiat, sub pretextul eliberării mormîntului lui Hristos de sub turci.

cruciál, -ă, *cruciali*, *-e*, adj. *Moment crucial* = moment decisiv, hotărîtor.

cruciát, *cruciați*, s.m. Participant la o cruciadă.

crucifére̋, *crucifere*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, cu petalele dispuse în formă de cruce; (și la sg.) plantă din această familie.

crucificá, *crucific*, vb. I. Tr. A răstigni.

crucifíx, *crucifixe*, s.n. Obiect de cult, reprezentînd pe Hristos răstignit.

crucíș, -ă, *crucișí*, *-e*, adj., adv. **1.** Adj. Sașiu. **2.** Adv. Întretăindu-se în chip de cruce.

crucișătór, *crucișătoare*, s.n. Navă de luptă protejată de o cuirasă și înzestrată cu tunuri.

crud, -ă, *cruzi*, *-de*, adj. **1.** (Despre alimente) Care n-a fost fiert, fript sau copt; (despre plante, fructe) neajuns la maturitate; (despre ființe) aflat încă în dezvoltare, tînăr. **2.** (Despre unele materiale) Brut, neprelucrat. **3.** (Fig., despre ființe și despre manifestări ale lor) Nemilos, inuman.

cruditáte, *crudități*, s.f. Însușirea de a fi crud; (la pl.) legume, fructe, verdețuri crude, proaspete.

crug, *cruguri*, s.n. (Înv. și pop.) **1.** Orbită a Lunii sau a unei planete. **2.** *Crugul cerului* = bolta cerească.

crunt, -ă, *crunți*, *-te*, adj. Însetat de sînge, crud, neomenos; (despre lupte, încleștări) crîncen, sîngeros.

crup s.n. Afecțiune a laringelui la copii, caracterizată prin respirație zgomotoasă.

crúpă, *crupe*, s.f. Partea superioară a corpului unor mamifere, cuprinsă între șale și baza cozii.

crúpe s.f. pl. Boabe de cereale măcinate mare, din care se fac diferite mîncăruri.

crupón, *crupoane*, s.n. **1.** Partea din mijloc, mai groasă și mai rezistentă, a pieilor tăbăcite. **2.** Placă de cauciuc din care se fac tălpi pentru încălțăminte.

crustacéu, *crustacee*, s.n. (La pl.) Clasă de artropode, majoritatea acvatice, avînd tegumentul impregnat cu calcar; (și la sg.) animal din această clasă.

crústă, *cruste,* s.f. Coajă, scoarță; strat format, prin solidificare sau uscare, la suprafața unor corpuri moi.

cruțá, *cruț,* vb. I. Tr. **1.** A scuti pe cineva de un efort, de o pedeapsă etc.; a ierta, a se îndura de... **2.** A utiliza, a consuma ceva cu măsură, fără risipă.

cruzíme, *cruzimi,* s.f. Faptă sau comportare crudă.

ctitór, -ă, *ctitori, -e,* s.m. și f. Persoană care suportă cheltuielile pentru ridicarea unei biserici sau unei mănăstiri; (p. ext.) fondator al unei instituții, al unei asociații etc.

ctitoríe, *ctitorii,* s.f. Biserică, mănăstire sau instituție întemeiată de un ctitor.

cu prep. **1.** Introduce un atribut: *casă cu balcon; pahar cu apă.* **2.** Introduce complemente: *scrie cu creionul; plînge cu sughițuri.* **3.** Formează locuțiuni: *cu grijă; cu ziua; cu toate că.*

cuántă, *cuante,* s.f. Unitate a unei mărimi fizice care poate lua doar valori egale cu multipli întregi ai acestei unități: *cuantă de energie.*

cuántic, -ă, *cuantici, -e,* adj. Referitor la cuantă; *mecanică cuantică* = ramură a fizicii teoretice care studiază fenomenele ce se petrec la scară atomică și subatomică.

cuántum s.n. Sumă, cantitate (neprecizată).

cuarț, *cuarțuri,* s.n. Bioxid de siliciu natural, transparent, incolor sau divers colorat, care se folosește în industria optică, a materialelor refractare etc.

cuaternár, -ă, *cuaternari, -e,* adj. *Era cuaternară* = ultima perioadă a erei neozoice; (substantivat, n.) *în cuaternar apare omul.*

cub, *cuburi,* s.n. **1.** Corp geometric cu șase fețe pătrate, egale între ele. **2.** Puterea a treia a unui număr sau a unei mărimi.

cubáj, *cubaje,* s.n. Volumul sau capacitatea unui corp, a unei încăperi.

cubanéz, -ă, *cubanezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la Cuba. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Cuba.

cúbic, -ă, *cubici, -e,* adj. De forma unui cub; privitor la cub.

cubilóu, *cubilouri,* s.n. Cuptor vertical cilindric, căptușit cu materiale refractare, folosit în turnătorii pentru topirea fontei.

cubísm s.n. Curent în arta plastică europeană de la începutul secolului al XX-lea, care pleacă de la analiza și recompunerea formelor în volume și planuri geometrice.

cúbitus s.n. Osul principal al antebrațului (de la cot la încheietura mîinii).

cuc, *cuci,* s.m. Pasăre migratoare cu penele cenușii, cunoscută prin strigătul său caracteristic.

cucerí, *cuceresc,* vb. IV. Tr. **1.** A ocupa prin puterea armelor un teritoriu străin; a dobîndi ceva prin luptă susținută. **2.** (Fig.) A-și atrage dragostea, simpatia, bunăvoința cuiva.

cuceritór, -oáre, *cuceritori, -oare,* s.m. și f. Persoană, țară, popor care a făcut o cucerire.

cucérnic, -ă, *cucernici, -e,* adj. Evlavios, cuvios.

cucerníeie s.f. Evlavie, smerenie.

cucoánă, *cucoane,* s.f. Termen de politețe sau de respect pentru o femeie măritată. Var.: **coánă** s.f.

cuconét, *cuconeturi,* s.n. (Fam.) Mulțime, grup de cucoane.

cúcu interj. Cuvînt care imită cîntecul cucului.

cucúi, *cucuie,* s.n. Umflătură la cap, provenită dintr-o lovitură.

cucuiát, -ă, *cucuiați, -te,* adj. (Despre păsări) Moțat; (despre pui de animale cornute) căruia încep să-i crească coarnele.

cúcură, *cucure,* s.f. (Înv.) Tolbă de săgeți.

cucurbitacée, *cucurbitacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, cu tulpină tîritoare, cu fructul mare, cărnos; (și la sg.) plantă din această familie (ex. pepenele).

cucurígu interj. Cuvînt care imită cîntecul cocoșului.

cucurúz, *cucuruzi,* s.m. (Reg.) Porumb; știulete de porumb.

cucútă, *cucute,* s.f. Plantă erbacee otrăvitoare, cu miros neplăcut, întrebuințată în farmacie.

cucuvéá, *cucuvele,* s.f. Pasăre răpitoare de noapte cu penajul brun-cenușiu și cu ochii galbeni.

cúfăr, *cufere,* s.n. Ladă cu capac, în care se păstrează sau se transportă diverse obiecte.

cufundá, *cufúnd,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A intra (sau a face să intre) într-un lichid sau într-o materie moale; (refl.) a se pierde în umbră, în întuneric etc. **2.** Tr. (Fig.) A se lăsa cuprins, copleșit de o activitate, de somn etc.

cufundár, *cufundari,* s.m. Gen de păsări palmipede mari, cu ciocurile ascuțite și cu aripile înguste.

cufundătúră, *cufundături,* s.f. Faptul de a se cufunda; adîncitură, loc scufundat.

cúget, *cugete,* s.n. **1.** Gîndire, gînd, minte. **2.** Conștiință.

cugetá, *cúget,* vb. I. Intr. A se gîndi, a medita.

cui, *cuie,* s.n. Piesă de metal sau de lemn, formată dintr-o tijă cu vîrf ascuțit, cu care se fixează între ele două piese.

cuib, *cuiburi,* s.n. **1.** Culcuș pe care și-l fac păsările pentru a se adăposti, pentru a-și depune ouăle și a le cloci. **2.** (Fig.) Locuință, sălaș; (peior.) loc unde se uneltește ceva. **3.** Groapă mică în care se seamănă unele legume sau cereale. **4.** Grup de fermenți care produc acrirea laptelui, a borșului etc.

cuibár, *cuibare,* s.n. Cuib în care își depun ouăle păsările de curte.

cuibărí, *cuibăresc,* vb. IV. Refl. (Despre păsări) A se așeza în cuib sau în cuibar; (fig.; despre oameni) a se aciua, a se pripăși.

cuiér, *cuiere,* s.n. Suport de lemn sau de metal, prevăzut cu cîrlige sau cu brațe, de care se atîrnă haine, pălării etc.

cuirasát, *cuirasate,* s.n. Denumire învechită pentru navele de război prevăzute cu cuirasă.

cuirásă, *cuirase,* s.f. Înveliș de oțel care protejează corpul navelor mari de luptă.

cuișór, *cuișoare,* s.n. **1.** Diminutiv al lui *cui.* **2.** (La pl.) Mugurii aromatici ai unui arbore exotic, folosiți drept condiment.

culásă s.f. v. **chiulasă.**

cúlă, *cule,* s.f. (Înv.) **1.** Turn de apărare. **2.** Locuință boierească fortificată, răspîndită în trecut în Oltenia.

culcá, *culc,* vb. I. **1.** Refl. A se întinde (pe pat) pentru a dormi sau a se odihni. **2.** Refl. recipr. (Fam.) A avea raporturi sexuale cu cineva. **3.** Tr. A așeza pe cineva (pe pat) pentru a-l face să doarmă; a adăposti pe cineva peste noapte. **4.** Tr. A așeza un obiect întinzîndu-l sau răsturnîndu-l la pămînt ori peste ceva.

culcúș, *culcușuri,* s.n. Locul de culcare al păsărilor și animalelor; loc (improvizat) de dormit pentru oameni; adăpost.

culée, *culee,* s.f. Fiecare dintre cele două picioare de pe maluri ale unui pod.

culége, *culég,* vb. III. Tr. **1.** A ridica ceva de pe jos; a aduna. **2.** A recolta cereale, fructe, flori etc.

culégere, *culegeri,* s.f. Acțiunea de *a culege;* colecție.

culés s.n. **1.** Recoltarea fructelor, a cerealelor. **2.** Timpul cînd se recoltează.

culinár, -ă, *culinari, -e,* adj. Privitor la bucătărie, la prepararea mîncării.

culísă, *culise,* s.f. **1.** Spațiu scenic situat îndărătul decorului, de unde intră actorii în scenă. **2.** (Fig.) Dedesubturile unor acțiuni sau stări de fapt. **3.** Organ de mașină, în formă de jgheab, în care se poate deplasa o piesă mobilă.

cúlme, *culmi,* s.f. **1.** Partea cea mai înaltă, prelungită a unui munte sau a unui deal; punctul cel mai înalt din drumul parcurs de un corp ceresc. **2.** (Fig.) Gradul cel mai înalt pe care îl poate atinge cineva sau ceva în evoluția sa.

culminá, pers. 3 *culminează,* vb. I. Intr. A atinge gradul cel mai înalt, a ajunge la apogeu.

culminánt, -ă, *culminanți, -te,* adj. *Punct culminant* = moment de vîrf în desfășurarea unei acțiuni.

culoár, *culoare,* s.n. **1.** Coridor. **2.** Spațiu îngust de-a lungul unui vagon de cale ferată din care se intră în compartimente. **3.** Suprafață delimitată a unei piste de alergări, a unui bazin de înot etc. pe care își desfășoară proba un concurent sau o echipă.

culoáre, *culori,* s.f. **1.** Însușire a luminii determinată de compoziția sa spectrală care face ca ochiul să perceapă în mod diferit radiațiile incidente pe retină, avînd aceeași intensitate dar lungimi de undă diferite; (despre oameni) *de culoare* = care aparține rasei negre sau galbene; *culoare locală* = exprimarea, într-o operă literară, a caracteristicilor unui anumit loc. **2.** Substanță întrebuințată pentru a vopsi sau a picta. **3.** Fiecare dintre cele patru categorii în care se împart cărțile de joc.

culpábil, -ă, *culpabili, -e,* adj. Care se află în culpă.

culpabilitáte s.f. Situația unei persoane aflate în culpă.

cúlpă, *culpe,* s.f. Greșeală care constă în săvîrșirea unei fapte ilicite, cu consecințe păgubitoare.

cult¹, *culte,* s.n. **1.** Adorare mistică a unor ființe (reale sau fantastice) ori a unor entități abstracte. **2.** Religie, confesiune; totalitatea ritualurilor unei religii. **3.** Sentiment de admirație deosebită față de cineva sau ceva.

cult², -ă, *culți, -te,* adj. Care are un nivel înalt de cultură și de cunoștințe.

cultivá, *cultiv,* vb. I. **1.** Tr. A lucra pămîntul, a semăna, a îngriji și a recolta plante agricole. **2.** Tr. (Fig.) A se ocupa cu rîvnă de ceva. **3.** Refl. și tr. A (se) instrui.

cultivábil, -ă, *cultivabili, -e,* adj. (Despre pămînt) Care poate fi cultivat.

cultivát, -ă, *cultivați, -te,* adj. Cult, instruit.

cultivatór, -oáre, *cultivatori, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană care cultivă pămîntul. **2.** S.n. Mașină agricolă care servește la afînarea pămîntului, la distrugerea buruienilor etc.

culturál, -ă, *culturali, -e,* adj. Privitor la cultură **(1),** de cultură.

culturalizá, *culturalizez,* vb. I. Tr. A ridica nivelul cultural, a instrui.

cultúră, *culturi,* s.f. **1.** Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de societatea omenească de-a lungul istoriei; totalitatea cunoștințelor pe care le are cineva. **2.** Totalitatea lucrărilor agrotehnice necesare plantelor agricole. **3.** Teren cultivat cu un anumit fel de plante. **4.** Creștere, prășire a unor animale: *cultura viermilor de mătase.* **5.** *Cultură de bacterii* = colonie de bacterii obținută în laborator pentru scopuri științifice. **6.** *Cultură fizică* = ansamblul mijloacelor folosite pentru dezvoltarea armonioasă a corpului omenesc.

cum adv., conj. **1.** Adv. (Interogativ) În ce mod?; (enunțiativ) într-un fel oarecare. **2.** Adv. De ce?; *cum să nu!* = desigur, se înțelege de la sine. **3.** Adv. Ce? poftim? **4.** Adv. Cu cît? cu ce preț? **5.** Conj. Introduce propoziții subordonate: *am făcut cum ai spus.*

cumătru, -ă, *cumetri, -e,* s.m. și f. Nașul sau nașa în raport cu părinții copilului botezat.

cumetríe, *cumetrii,* s.f. (Pop.) **1.** Relație de înrudire între cumetri sau cumetre. **2.** Petrecere, ospăț la un botez.

cuminecá, *cuminec,* vb. I. Refl. și tr. (Bis.) A (se) împărtăși.

cuminecătúră, *cuminecături,* s.f. (Bis.) Împărtășanie.

cumínte, *cuminți,* adj. **1.** Cu purtări bune, liniștit. **2.** Deștept, înțelept; prevăzător, prudent.

cuminténie s.f. Faptul de a fi cuminte.

cumințí, *cumințesc,* vb. IV. Refl. și tr. A (se) liniști, a (se) potoli; a deveni (sau a face să devină) mai serios, mai înțelept.

cumnát, -ă, *cumnați, -te,* s.m. și f. Fratele sau sora unuia dintre soți în raport cu celălalt soț.

cúmpănă, *cumpene,* s.f. **1.** Bîrnă de lemn așezată pe un stîlp înalt, avînd la unul dintre

capete o greutate, iar la celălalt găleata, cu ajutorul căreia se scoate apă din fîntînă. **2.** Cîntar format dintr-o pîrghie cu brațe egale și o limbă care indică înclinația talerelor; simbol al justiției, reprezentat printr-o balanță. **3.** Echilibru; (fig.) măsură, moderație. **4.** *Cumpăna apelor* = linia (cu cele mai mari înălțimi) care desparte două bazine hidrografice; *cumpăna nopții* = miezul nopții. **5.** Nivelă cu bulă de aer. **6.** (Fig.) Încercare grea; primejdie.

cumpăní, *cumpănesc,* vb. IV. **1.** Tr. A aprecia greutatea sau (p. ext.) calitățile unui obiect; (fig.) a chibzui. **2.** Tr. A pune în stare de echilibru. **3.** Refl. și tr. A (se) clătina, a (se) legăna.

cumpăníre, *cumpăniri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) cumpăni;* echilibru; *a ține arma în cumpănire* = a ține arma de mijloc (sprijinindu-și mîna în șold). **2.** (Fig.) Chibzuială (în vorbă, în fapte).

cumpănít, -ă, *cumpăniți, -te,* adj. Chibzuit.

cumpărá, *cúmpăr,* vb. I. Tr. **1.** A obține un lucru plătind prețul lui. **2.** (Fig.) A cîștiga pe cineva de partea sa, plătindu-l.

cumpărătór, -oáre, *cumpărători, -oare,* s.m. și f. Persoană care cumpără, care face cumpărături.

cumpărătúră, *cumpărături,* s.f. Faptul de a cumpăra; obiect cumpărat.

cúmpăt s.n. Judecată dreaptă, echilibru sufletesc; stăpînire de sine.

cumpătáre s.f. Măsură, moderație (la mîncare și la băutură).

cumpătát, -ă, *cumpătați, -te,* adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cu măsură, stăpînit, moderat.

cumplít, -ă, *cumpliți, -te,* adj. Feroce, crud, groaznic; (adverbial) foarte, mult, straşnic.

cumsecáde adj. invar. (Despre oameni) De treabă, cum se cuvine.

cúmul, *cumuluri,* s.n. Deținerea de către o persoană a două sau a mai multor funcții în același timp.

cumulá, *cumulez,* vb. I. Tr. **1.** A deține în același timp două sau mai multe funcții. **2.** A face un singur tot din două sau mai multe lucruri, fapte, situații etc.

cumulárd, -ă, *cumularzi, -de,* s.m. și f. Persoană care cumulează **(1).**

cúmulus s.m. Tip de nori groși, albicioși, în formă de grămezi izolate.

cumvá adv. **1.** Într-un fel oarecare. **2.** Poate, eventual.

cuneifórmă, *cuneiforme,* adj. *Scriere cuneiformă* = sistem de scriere cu litere în formă de cuie, folosit de unele popoare antice, orientale; (substantivat, f.) literă folosită în această scriere.

cunoáște, *cunósc,* vb. III. Tr. **1.** A lua cunoștință de obiectele și fenomenele înconjurătoare. **2.** A avea sau a dobîndi cunoștințe pe baza studiului, a experienței. **3.** A ști sau a afla cine este cineva; a recunoaște, a identifica; (refl.) a se remarca, a se observa.

cunoáștere, *cunoașteri,* s.f. Faptul de *a cunoaște;* reflectare în conștiință a realității existente, independent de subiectul cunoscător.

cunoscătór, -oáre, *cunoscători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care cunoaște, care posedă cunoștințe temeinice într-un domeniu.

cunoscút, -ă, *cunoscuți, -te,* adj. (Adesea substantivat) **1.** Care se cunoaște, se știe; care poate fi ușor recunoscut. **2.** Care a legat cunoștință cu cineva. **3.** Care se bucură de o anumită reputație.

cunoștínță, *cunoștințe,* s.f. **1.** (La pl.) Informații, noțiuni, idei despre un anumit lucru. **2.** Facultatea de a simți, de a primi impresii din afară. **3.** Persoană pe care cineva o cunoaște.

cununá, *cunún,* vb. I. **1.** Refl. A se căsători (după ritualul religios). **2.** Tr. (Despre preoți) A declara pe miri căsătoriți. **3.** Tr. A fi naș cuiva la cununie.

cunúnă, *cununi,* s.f. **1.** Împletitură în formă de cerc, făcută din flori sau frunze, care se pune pe cap în anumite ocazii. **2.** Coroană care se acorda în antichitate învingătorilor (în război sau la concursuri sportive, literare etc.). **3.** Coroană care se pune pe capul mirilor. **4.** Funie de ceapă sau de usturoi.

cununíe, *cununii,* s.f. Solemnitatea (religioasă) a căsătoriei.

cúpă[1]**,** *cupe,* s.f. **1.** Vas larg și puțin adînc, din care se bea. **2.** Trofeu care se atribuie cîștigătorului unei competiții sportive; (p. ext.) competiție în care se atribuie un astfel de trofeu. **3.** Recipient deschis, la excavatoare, betoniere etc., în care se încarcă diverse materiale.

cúpă[2]**,** *cupe,* s.f. (La jocul de cărți) Carte cu figuri în formă de inimă de culoare roșie.

cupéu, *cupeuri,* s.n. (Înv.) **1.** Trăsură de lux, închisă. **2.** Compartiment pentru călători într-un vagon de cale ferată.

cupíd, -ă, *cupizi, -de,* adj. (Livr.) Avid de cîștig, lacom.

cupiditáte s.f. Lăcomie mare de bani, de cîștig.

cuplá, *cuplez,* vb. I. Tr. A realiza o legătură între două elemente ale unui sistem tehnic.

cupláj, *cuplaje,* s.n. **1.** Faptul de a cupla; legătură realizată între două elemente dintr-un sistem tehnic. **2.** Manifestație sportivă alcătuită din două jocuri de același fel, care se desfășoară în continuare pe același teren.

cuplét, *cuplete,* s.n. **1.** Scurtă piesă muzicală vocală, cu caracter vesel sau satiric. **2.** Poezie satirică alcătuită din mai multe strofe și un refren.

cupletíst, -ă, *cupletiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă, recită sau compune cuplete.

cúplu, *cupluri,* s.n. **1.** Pereche formată din persoane (de sex opus). **2.** (Fiz.) Sistem compus din două forțe egale și antiparalele.

cupólă, *cupole,* s.f. Boltă care acoperă un dom, o turlă, un mare edificiu etc.

cupón, *cupoane,* s.n. **1.** Partea detașabilă a unui document, a unui bilet etc., care conferă

deținătorului anumite drepturi. **2.** Bucată rămasă dintr-un val de material textil.

cuprínde, *cuprind,* vb. III. **1.** Tr. A înconjura pe cineva sau ceva cu mîinile sau cu brațele; (tr. și refl.) a (se) îmbrățișa. **2.** Tr. A împresura din toate părțile, a învălui; a îmbrățișa cu privirea. **3.** Tr. A pune stăpînire, a cuceri; (despre stări fizice sau sufletești) a apuca, a stăpîni. **4.** Refl. (Mat., despre numere) A intra de... ori în alt număr. **5.** Tr. (Despre lucrări, texte) A fi alcătuit din..., a conține. **6.** Tr. (Despre epoci) A se întinde pe o anumită perioadă.

cuprins[1]**,** *cuprinsuri,* s.n. **1.** Conținut; tablă de materii. **2.** Întindere, suprafață; spațiu înconjurător.

cuprins[2]**, -ă,** *cuprinși, -se,* adj. Înstărit, bogat.

cuprinzătór, -oáre, *cuprinzători, -oare,* adj. Care cuprinde mult; *scurt și cuprinzător* = fără multă vorbă; categoric.

cúpru s.n. Metal de culoare roșiatică, maleabil și ductil, bun conducător de electricitate, cu numeroase întrebuințări în industrie.

cuptór, *cuptoare,* s.n. **1.** Construcție de cărămidă, de piatră, de lut etc. în care se coace pîinea; despărțitură la mașina de gătit pentru copt prăjituri sau alte preparate. **2.** Prelungire a vetrei (deasupra sau în jurul cuptorului **1**) la casele țărănești. **3.** Instalație industrială pentru topirea unor materiale sau pentru alte operații tehnologice; *cuptor de var* = varniță. **4.** Căldură mare, arșiță; (pop.) *luna lui cuptor* = luna iulie.

curáj s.n. Forță morală, fermitate în acțiuni, îndrăzneală.

curajós, -oásă, *curajoși, -oase,* adj. Plin de curaj, îndrăzneț.

curánt, *curanți,* adj. *Medic curant* = medic sub a cărui îngrijire directă se află un bolnav.

curát, -ă, *curați, -te,* adj. **1.** Lipsit de murdărie, de praf, de pete etc.; (despre aer) lipsit de impurități; (despre ființe) care iubește curățenia; (substantivat, n.) *a trece* (sau *a scrie*) *pe curat* = a transcrie un text de pe o ciornă pe altă foaie sau alt caiet, fără corecturi. **2.** (Fig.) Cinstit, sincer; cast, nevinovat. **3.** Pur, neamestecat; (despre cer) fără nori, senin; (despre apă) limpede; (despre glas) sonor, cristalin.

curatélă, *curatele,* s.f. Instituție pentru ocrotirea unei persoane care are capacitate civilă dar care nu-și poate apăra singură interesele (din cauza bătrîneții, a unei infirmități fizice etc.).

curatív, -ă, *curativi, -e,* adj. (Despre mijloace terapeutice) Care vindecă.

curatór, *curatori,* s.m. Persoană care exercită atribuțiile stabilite printr-o curatelă.

cúră, *cure,* s.f. Aplicare metodică a unor mijloace terapeutice.

curătúră, *curături,* s.f. Loc într-o pădure, curățat de arbori.

curățá, *cúrăț,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A îndepărta murdăria de pe sine sau de pe un obiect. **2.** Tr. A îndepărta coaja de pe fructe, legume, ouă. **3.** Refl. (Fam.) A muri; (tr.) a omorî. Var.: **curăți** vb. IV.

curățătoríe, *curățătorii,* s.f. Atelier în care se curăță (chimic) obiecte de îmbrăcăminte.

curățénie, *curățenii,* s.f. Calitatea de a fi curat, starea unui lucru curat.

curățí vb. IV. v. **curăța.**

curb, -ă, *curbi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre linii) În formă de arc încovoiat; (despre planuri) boltit. **2.** S.f. Linie arcuită. **3.** S.f. Linie care reprezintă grafic fazele succesive, variabile, caracteristice unui fenomen. **4.** S.f. *Curbă de nivel* = linie care unește pe o hartă punctele aflate la aceeași altitudine. **5.** S.f. Porțiune cu axa curbă **(1)** din traseul unei căi de comunicație terestre.

curbá, *curbez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) încovoia, a (se) face curb.

curbilíniu, -ie, *curbilinii,* adj. În formă de curbă **(2)**, alcătuit din curbe.

curbúră, *curburi,* s.f. Îndoitură în formă de arc; locul unde se găsește o astfel de îndoitură.

curcán, *curcani,* s.m. Pasăre domestică mare, cu coada lată; masculul curcii.

cúrcă, *curci,* s.f. Femela curcanului.

curcubéu, *curcubeie,* s.n. Fenomen optic, de forma unui arc multicolor desfășurat pe cer, care se datorește refracției, reflexiei totale și dispersiei luminii solare în picăturile de apă din atmosferă.

cureá, *curele,* s.f. **1.** Fîșie lungă și îngustă de piele, materiale textile, cauciuc, mase plastice, avînd diferite întrebuințări; cingătoare dintr-o astfel de fîșie. **2.** (Tehn.) *Curea de transmisie* = bandă continuă de piele sau de pînză, care transmite mișcarea de rotație de la un arbore la altul prin intermediul roților.

curelár, *curelari,* s.m. Meșter care confecționează curele, hamuri etc.

curént, -ă, *curenți, -te,* adj., s.m., s.n. **1.** Adj. De fiecare zi, uzual, actual: *lucrări curente.* **2.** Adj. Care circulă, care este în curs: *preț curent; expresii curente* = expresii obișnuite, uzuale. **3.** Adj. *Apă curentă* = instalație de apă potabilă, care poate fi folosită în permanență. **4.** Adj. (Despre vorbire) Curgător, fluent; (adverbial) *vorbește curent franceza.* **5.** S.m. Deplasare de ansamblu a particulelor unui fluid; cursul unei ape, în direcția pantei; *curent marin* = mișcare a apei în mări și oceane provocată de vînturi, de maree etc. **6.** S.m. *Curent electric* = deplasarea sarcinilor electrice într-o anumită direcție. **7.** S.n. (Fig.) Ansamblu de idei, de teorii, care își fac la un moment dat drum în opinia publică: *curent literar; a se pune* (sau *a fi*) *la curent* = a se informa (sau a fi informat) despre un lucru.

curentá, pers. 3 *curentează,* vb. I. Tr. (Despre conductoare electrice) A atinge pe cineva, producîndu-i un șoc.

curgătór, -oáre, *curgători, -oare,* adj. **1.** (Despre ape) Care curge necontenit. **2.** (Fig.) (Despre vorbire, stil) Care se desfășoară ușor și armonios.

cúrge, pers. 3 *cúrge*, vb. III. Intr. **1.** (Despre ape) A se mişca necontenit în direcţia pantei; (despre alte lichide) a se scurge, a se prelinge, a picura; (despre sînge) a circula. **2.** (Despre recipiente) A lăsa să se scurgă conţinutul. **3.** (Despre unităţi de timp) A trece.

curiér, -ă, *curieri, -e*, s.m. şi f. Persoană din serviciul unei instituţii, care duce la destinaţie corespondenţă, mesaje etc.

curiós, -oásă, *curioşi, -oase*, adj. **1.** Care manifestă curiozitate; care este indiscret. **2.** Ciudat, straniu, neobişnuit.

curiozitáte, (2) *curiozităţi*, s.f. **1.** Dorinţa de a cunoaşte ceva nou sau neobişnuit; indiscreţie. **2.** Caracterul ciudat al unui lucru sau fenomen; lucru ciudat, neobişnuit.

curînd adv. Peste puţin timp, îndată; degrabă, repede.

curmá, *curm*, vb. I. **1.** Tr. (Despre sfori, frînghii) A pătrunde în carne (fiind prea strînsă). **2.** Tr. şi refl. A (se) frînge, a (se) rupe; (fig.) a (se) întrerupe brusc.

curmál, *curmali*, s.m. Arbore tropical din familia palmierilor, cu fructe comestibile.

curmálă, *curmale*, s.f. Fructul curmalului, brun-roşcat, cu gust dulce.

curmătúră, *curmături*, s.f. Depresiune pe culmea unui deal sau a unui munte.

curméi, *curmeie*, s.n. Capăt de sfoară sau de frînghie, folosit la încins sau la legat.

curmezíş adv. (Şi în forma *curmezişul*) De-a latul, pieziş; *de-a curmezişul* = în diagonală.

cúrpen, *curpeni*, s.m. **1.** Arbust cu tulpina subţire, agăţătoare, cu flori albe. **2.** Mlădiţă lungă şi subţire a viţei de vie sau a unor plante tîrîtoare.

curs[1], *cursuri*, s.n. **1.** Mişcare a unei ape curgătoare în direcţia pantei. **2.** (Fig.) Desfăşurare a unor evenimente. **3.** (Fig.) Trecere, durată (de timp). **4.** (Fin.) Preţul cu care se cumpără sau se vinde la un moment dat o hîrtie de valoare; preţul unei valute străine exprimat în bani naţionali.

curs[2], *cursuri*, s.n. **1.** Predare a unei materii de studiu, sub forma unui ciclu de lecţii sau de prelegeri. **2.** Oră de curs **(1)**.

cursánt, -ă, *cursanţi, -te*, s.m. şi f. Persoană care urmează un curs (special).

cúrsă[1], *curse*, s.f. **1.** Distanţă parcursă regulat de un vehicul pe acelaşi itinerar; vehicul care parcurge o astfel de distanţă. **2.** Probă sportivă, constînd din parcurgerea unei anumite distanţe; (la pl.) alergare de cai. **3.** Mişcare rectilinie alternativă a unei piese (piston, bielă etc.).

cúrsă[2], *curse*, s.f. **1.** Capcană. **2.** (Fig.) Mijloc viclean de a prinde sau demasca pe cineva.

cursív, -ă, *cursivi, -e*, adj. **1.** (Despre vorbire, stil) Curgător. **2.** (Despre litere de tipar) Cu liniile aplecate spre dreapta, asemănător scrisului de mînă.

cursivitáte s.f. Calitate a vorbirii sau a stilului de a fi cursive.

cúrte, *curţi*, s.f. **1.** Spaţiu împrejmuit în jurul unei case sau gospodării; *păsări de curte* = păsări care trăiesc pe lîngă casa omului. **2.** (Înv.) Locuinţa de la ţară a unui moşier. **3.** Reşedinţa unui suveran; suita acestuia; totalitatea persoanelor cu funcţii înalte la palat. **4.** Numele unor instituţii judecătoreşti şi administrative: *curte de apel*. **5.** Atenţie deosebită, manifestări de afecţiune adresate unei femei cu scopul de a-i cîştiga simpatia sau dragostea.

curteán, -ă, *curteni, -e*, s.m. şi f. (Înv.) Persoană care îndeplinea o anumită slujbă la curtea unui suveran.

curtenitór, -oáre, *curtenitori, -oare*, adj. Politicos, amabil (faţă de femei).

curtezán, *curtezani*, s.m. (Astăzi ir.) Bărbat care face curte **(5)** unei femei.

curtezánă, *curtezane*, s.f. Femeie de moravuri uşoare care trăia la curtea unui suveran sau a unui nobil.

curtoazíe, *curtoazii*, s.f. Amabilitate, politeţe.

cusătúră, *cusături*, s.f. **1.** Faptul de a coase. **2.** Locul unde se împreună, prin cusut, două bucăţi de pînză, de stofă etc. **3.** Felul cum este cusut ceva; modelul după care se coase.

cúscră, *cuscre*, s.f. Mama unuia dintre soţi în raport cu părinţii celuilalt soţ.

cúscru, *cuscri*, s.m. Tatăl (la pl. părinţii) unuia dintre soţi în raport cu părinţii celuilalt soţ.

cuscútă, *cuscute*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante parazite care se răsucesc pe tulpinile plantelor din care îşi extrag hrana.

custóde, *custozi*, s.m. Persoană însărcinată cu paza unor bunuri.

custodíe, *custodii*, s.f. Păstrarea unor bunuri (puse sub sechestru).

custúră, *custuri*, s.f. Lamă de cuţit; cuţit rudimentar, fără plăsele.

cusúr, *cusururi*, s.n. Defect, lipsă.

cusurgíu, -íe, *cusurgii*, s.m. şi f. (Fam.) Persoană înclinată să găsească cusururi la orice.

cúşcă, *cuşti*, s.f. **1.** Adăpost în formă de căsuţă sau lădiţă (cu gratii), pentru unele animale. **2.** Încăpere mică, sub nivelul scenei, în care stă sufleorul.

cuşcúş s.n. Pastă făinoasă în formă de bobiţe.

cúşer adj. invar. (La mozaici; despre hrană) Pregătit după prescripţii rituale.

cuşétă, *cuşete*, s.f. Pat pentru o persoană în vagoanele de dormit; (p. ext.) cabină în vagoanele de dormit.

cutá, *cutez*, vb. I. **1.** Tr. A face cute; a plisa (un material textil). **2.** Refl. (Despre scoarţa Pămîntului) A se îndoi (formînd cute). **3.** Refl. (Despre piele) A se zbîrci.

cutanát, -ă, *cutanaţi, -te*, adj. Privitor la piele; (despre tratamente medicale) care se aplică pe piele.

cutáre pron. nehot. Înlocuieşte numele unei persoane sau al unui lucru atunci cînd nu vrem, nu putem sau nu e necesar să-l numim.

cútă, *cute*, s.f. **1.** Fald, îndoitură, dungă la un obiect de îmbrăcăminte. **2.** Încreţitură a scoarţei Pămîntului. **3.** Zbîrcitură pe obraz.

cúte, *cute,* s.f. Piatră (gresie) pentru ascuțit coasa și alte obiecte de tăiat.

cúter, *cutere,* s.n. **1.** Ambarcație mică, cu aburi sau cu pînze, folosită la pescuit. **2.** Ambarcație de sport cu vele, cu un singur catarg și cu bompres.

cutezá, *cutez,* vb. I. Tr. A îndrăzni, a se încumeta.

cutezánță, *cutezanțe,* s.f. Îndrăzneală.

cutezătór, -oáre, *cutezători, -oare,* adj. Îndrăzneț.

cutículă, *cuticule,* s.f. Strat subțire și rezistent care acoperă suprafața liberă a unei celule epiteliale.

cutie, *cutii,* s.f. **1.** Obiect de carton, de lemn sau de metal, în formă de cub sau de paralelipiped, în care se păstrează diverse lucruri. **2.** *Cutie de viteze* = cutie în care se află mecanismul schimbătorului de viteză la automobile; *cutie de rezonanță* = cutie de o construcție specială, care amplifică sunetele; *cutie craniană* = cavitate osoasă în care se află creierul.

cútră, *cutre,* s.f. Persoană fățarnică, intrigantă.

cutreierá, *cutréier,* vb. I. Tr. A străbate diferite locuri, a colinda, a hoinări.

cutrémur, *cutremure,* s.n. Mișcare bruscă și puternică a scoarței terestre, provocată de dislocări subterane, de erupții vulcanice etc.; seism.

cutremurá, *cutrémur,* vb. I. **1.** Refl. (Despre Pămînt) A se zgudui din cauza unui cutremur. **2.** Refl. și tr. A (se) clătina, a (se) scutura; (fig.) a (se) înfiora; a (se) înspăimînta.

cutremurătór, -oáre, *cutremurători, -oare,* adj. Care înfioară; care impresionează profund.

cutúmă, *cutume,* s.f. Normă de drept izvorîtă dintr-o practică îndelungată.

cuțít, *cuțite,* s.n. **1.** Unealtă de tăiat formată dintr-o lamă metalică fixată la un mîner; instrument de os sau de metal, cu care se taie hîrtie sau foile unei cărți. **2.** Bisturiu. **3.** Sculă așchietoare la mașinile-unelte.

cuțitár, *cuțitari,* s.m. **1.** Persoană care face sau vinde cuțite și alte instrumente de tăiat. **2.** (Fam.) Scandalagiu (gata să lovească cu cuțitul).

cuțitoáie, *cuțitoaie,* s.f. Instrument format dintr-o lamă tăioasă de oțel, cu două mînere, folosit de dulgheri, dogari etc. pentru cioplit.

cuțovláh, -ă, *cuțovlahi, -e,* s.m. și f. Nume dat de către populația greacă localnică aromânilor din Macedonia.

cúțu interj. Strigăt cu care se cheamă cîinii.

cúvă, *cuve,* s.f. **1.** Recipient folosit la diferite operații tehnice și de laborator. **2.** Partea superioară a unui cuptor metalurgic.

cuvení, pers. 3 *cuvíne,* vb. IV. Refl. **1.** A-i reveni cuiva de drept. **2.** A fi conform cu cerințele morale, a se cădea.

cuvertúră, *cuverturi,* s.f. Învelitoare pentru pat, pentru masă etc.

cuviinciós, -oásă, *cuviincioși, -oase,* adj. Care respectă bunacuviință; decent, politicos.

cuviínță, *cuviințe,* s.f. Regulă de bună conduită, purtare cuviincioasă; politețe.

cuviós, -oásă, *cuvioși, -oase,* adj. Cucernic, evlavios.

cuvínt, *cuvinte,* s.n. **1.** Unitate de bază a vocabularului, care reprezintă asocierea unuia sau a mai multor sensuri și a unui complex sonor; *cuvinte grele* = vorbe de ocară; *cuvinte încrucișate* = joc distractiv în care trebuie găsite o serie de cuvinte, aranjate după anumite reguli într-o figură geometrică. **2.** Gînd, idee exprimată prin vorbe; *cuvînt introductiv* = prefață; *purtător de cuvînt* = persoană autorizată să exprime în mod public punctul de vedere al unui stat sau al unei organizații oficiale. **3.** Cuvîntare, discurs. **4.** Promisiune, făgăduială; angajament; *om de cuvînt* = om care își ține promisiunile; *a-și da cuvîntul* = a se angaja în mod hotărît că va face (sau nu va face) un anumit lucru. **5.** Părere, opinie, punct de vedere: *a-și spune cuvîntul.*

cuvîntá, *cuvîntez,* vb. I. Tr. A vorbi; a ține un discurs.

cuvîntáre, *cuvîntări,* s.f. Discurs rostit în public.

cuvîntătór, -oáre, *cuvîntători, -oare,* adj. Care vorbește, care are însușirea de a vorbi.

cuzinét, *cuzineți,* s.m. (Tehn.) Piesă de metal care căptușește un lagăr și în care intră fusul (la o mașină).

cvadránt, *cvadrante,* s.n. Instrument format dintr-un sfert de cerc gradat și o lunetă, cu care se măsura în trecut înălțimea aștrilor.

cvadrígă, *cvadrige,* s.f. Car pe două roți, tras de patru cai, folosit de romani la cursele de circ și la triumfuri.

cvadrimotór, *cvadrimotoare,* s.n. Avion cu patru motoare.

cvadripól, *cvadripoluri,* s.n. Rețea electrică cu două borne de intrare și cu două borne de ieșire.

cvartál, *cvartale,* s.n. Grup de locuințe dispuse, de obicei, în jurul unui spațiu verde și delimitate de mai multe străzi.

cvártă, *cvarte,* s.f. (Muz.) Interval dintre două sunete ale gamei la distanță de patru trepte.

cvartét, *cvartete,* s.n. Formație compusă din patru persoane care execută împreună, vocal sau instrumental, o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru o astfel de formație.

cvas s.n. Băutură acrișoară, răcoritoare, preparată din fructe sau din pîine, apă și malț.

cvási adj. invar., adv. (Livr.) Aproximativ, cam, aproape.

cvíntă, *cvinte,* s.f. (Muz.) **1.** Interval dintre două sunete ale gamei la distanță de cinci trepte. **2.** Formație de cinci cărți consecutive, de aceeași culoare, la jocul de cărți. Var.: **chintă** s.f.

cvintét, *cvintete,* s.n. Formație compusă din cinci persoane care execută împreună, vocal sau instrumental, o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru un astfel de ansamblu.

D

d s.m. invar. A șasea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

da¹ adv. Cuvînt cu care se exprimă o aprobare, un consimțămînt sau se răspunde afirmativ la o întrebare.

da², *dau*, vb. I. **1.** Tr. A înmîna; a pune la dispoziție, a oferi; *a-și da viața* = a se jertfi; *a-și da sfîrșitul* = a muri. **2.** Tr. A atribui, a repartiza cuiva ceva. **3.** Tr. A face, a executa, a îndeplini ceva: *a da un examen*; *a da o luptă*. **4.** Tr. A produce, a face: *pomii dau roade.* **5.** Tr. A plăti: *cît ai dat pe mere?* **6.** Tr. A vinde: *cum dai porumbul?* **7.** Tr. A arunca, a azvîrli: *a da afară.* **8.** Intr. A începe să..., a fi pe punctul de a...: *dă să plece.* **9.** Tr. Cu compliniri, exprimă o acțiune îndreptată sau exercitată asupra cuiva sau a ceva: *a da în judecată*; *a da (un copil) la școală (la meserie* etc.). **10.** Tr. A scoate, a emite: *a da un chiot.* **11.** Tr. A înfățișa, a prezenta: *a da un concert.* **12.** Intr. Cu compliniri, indică un gest cu o anumită semnificație: *a da din cap*; *a da din umeri* (în semn de nedumerire); (tr.) *a da ochii peste cap.* **13.** Intr. (Cu compliniri introduse prin prep. „în", „la") A ajunge (pînă) la..., a corespunde în...: *drumul dă în șosea.* **14.** Intr. A merge, a se duce către...; a se abate pe la...: *n-a dat pe acasă.* **15.** Tr. Împreună cu complementul formează locuțiuni verbale: *a da foc* = a aprinde; *a da greș* = a greși; *a da răspuns* = a răspunde. **16.** Intr. A lovi, a bate: *a da cu bîta (cu pumnii* etc.).

dac, -ă, *daci, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Dacia sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Locuitor al Daciei.

dacápo adv. (Muz.) Din nou, de la început, încă o dată.

dácă conj. **1.** Introduce propoziții subordonate: *vino dacă vrei; dacă nu știi, întreabă.* **2.** (Adverbial) Cu greu, abia.

dacián s.n. Al treilea etaj al pliocenului, răspîndit în sud-estul Europei.

dácic, -ă, *dacici, -e,* adj. Dac **(1)**.

dacít s.n. Rocă vulcanică, de culoare cenușie, utilizată ca piatră de construcție.

dacită s.f. Exploziv folosit în minele de cărbuni.

dacoromân, -ă, *dacoromâni, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. (Despre graiuri, cuvinte etc.) Care aparține românilor din nordul Dunării; (substantivat, f.) dialectul vorbit de dacoromâni **(2)**. **2.** S.m. (De obicei la pl.) Român din nordul Dunării.

dactíl, *dactili,* s.m. Picior de vers format dintr-o silabă accentuată și două neaccentuate (în metrica modernă) sau dintr-o silabă lungă și două scurte (în metrica antică).

dactilográf, -ă, *dactilografi, -e,* s.m. și f. Persoană care profesează dactilografia.

dactilografiá, *dactilografiez,* vb. I. Tr. A scrie la mașina de scris.

dactilografíe s.f. Tehnica sau profesiunea de a scrie la mașina de scris.

dactiloscopíe s.f. Procedeu de identificare a persoanelor pe baza amprentelor digitale.

dadaísm s.n. Curent literar-artistic apărut în 1916, în apusul Europei, caracterizat prin negarea oricărei legături între gîndire și expresia artistică, prin ridicarea hazardului la rangul de principiu de creație.

dáfin, *dafini,* s.m. Arbust din sudul Europei, înalt pînă la 10 m, cu frunze persistente, lucioase, folosite drept condiment.

daireá, *dairele,* s.f. Instrument muzical oriental de percuție, asemănător cu tamburina.

dájdie, *dajdii,* s.f. (Înv.) Impozit.

daláe s.n., s.m. **1.** S.n. Antrax. **2.** S.m. Plantă erbacee otrăvitoare, ale cărei frunze sînt întrebuințate în medicina populară pentru vindecarea dalacului **(1)**.

dálă, *dale,* s.f. Placă de piatră, de marmură etc. pentru pardosit sau pentru căptușitul zidurilor.

dalb, -ă, *dalbi, -e,* adj. Alb.

dálie, *dalii,* s.f. Plantă decorativă cu florile în capitule mari, albe, galbene, roșii sau violete; gherghină.

dáltă, *dălți,* s.f. Unealtă de oțel în formă de pană, folosită la cioplit sau la scobit în lemn, în piatră etc.

daltonísm s.n. Incapacitate congenitală de a deosebi anumite culori (în special roșul de verde).

damásc s.n. Țesătură cu desene în relief, din care se fac fețe de masă, albituri de pat etc.

dámă, *dame*, s.f. **1.** (Înv.) Doamnă. **2.** Piesa cea mai importantă, după rege, la jocul de şah; carte de joc pe care este înfăţişată figura unei femei. **3.** (La pl.) Joc alcătuit din discuri albe şi negre, pe care jucătorii le mişcă, după anumite reguli, pe o tablă asemănătoare celei de şah.

damblá s.f. **1.** (Pop.) Apoplexie; acces de furie. **2.** (Fam.) Poftă, chef.

damblagí, *damblagesc*, **vb. IV. Intr. şi refl.** (Pop.) A paraliza.

damblagíu, -íe, *damblagii*, **s.m. şi f. (Pop.)** Paralitic.

damigeánă, *damigene*, **s.f.** Vas mare de sticlă, de obicei îmbrăcat într-o împletitură de papură, de nuiele sau de material plastic, folosit pentru a păstra sau a transporta lichide.

dánă, *dane*, s.f. Loc de acostare pentru vase, amenajat într-un port de-a lungul cheiurilor.

dáncing, *dancinguri*, s.n. Local de petrecere unde se dansează. Pr.: *dansing*.

dandaná, *dandanale*, s.f. (Fam.) **1.** Bucluc, belea. **2.** Zgomot mare, tărăboi.

dándi s.m. Tînăr elegant; bărbat de o eleganţă exagerată.

danéz, -ă, *danezi, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la Danemarca; (substantivat, f.) limba vorbită în Danemarca. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Danemarcii.

dangá, *dangale*, s.f. Semn făcut pe corpul cailor sau al vitelor, pentru a le putea identifica.

dángăt, *dangăte*, s.n. Sunet prelung al clopotului.

danián s.n. Ultimul etaj al cretacicului.

dánie, *danii*, s.f. (Înv. şi pop.) Dar, donaţie (unei biserici, unei mănăstiri etc.).

dans, *dansuri*, s.n. **1.** Succesiune de mişcări ritmice executate în tactul unei melodii şi constituind una dintre formele artei. **2.** Acţiunea de a dansa.

dansá, *dansez*, vb. I. Intr. şi tr. A executa un dans.

dansánt, -ă, *dansante*, adj. (Despre serate, petreceri) La care se dansează.

dansatór, -oáre, *dansatori, -oare*, s.m. şi f. **1.** Persoană care dansează. **2.** Persoană a cărei profesiune este dansul.

dantélă, *dantele*, s.f. Împletitură cu modele variate folosită ca garnitură la rufe, la perdele etc.

dantelăríe, *dantelării*, s.f. Cantitate mare de dantele; varietăţi de dantelă.

dantúră, *danturi*, s.f. **1.** Totalitatea dinţilor unei persoane. **2.** Felul în care sînt aşezaţi dinţii. **3.** Ansamblul dinţilor unor organe de maşini.

danubián, -ă, *danubieni, -e*, adj. Din regiunea Dunării.

dar[1] conj. **1.** Leagă propoziţii sau părţi de propoziţie adversative: *aş veni, dar nu pot.* **2.** În propoziţii conclusive: *să vă spun dar ce s-a întîmplat.* **3.** Introduce o propoziţie interogativă: *dar cînd vrei să plecăm?* Var.: **dáră** conj.

dar[2], *daruri*, s.n. **1.** Obiect primit de la cineva sau oferit cuiva fără plată, în semn de prietenie sau ca ajutor. **2.** Vocaţie, talent; *darul vorbirii* = talent oratoric.

dará s.f. Greutatea ambalajului, a recipientului etc. în care se cîntăreşte, se păstrează sau se transportă o marfă.

darabánă, *darabane*, s.f. Tobă mică.

darác, *darace*, s.n. **1.** Unealtă pentru pieptănat lîna, cînepa sau inul, formată dintr-un sistem de dinţi de oţel montaţi pe un suport de lemn. **2.** Dispozitiv constituit din două piese cilindrice prevăzute cu dinţi în formă de cuie, folosit pentru scărmănatul lînii şi al altor materiale textile.

daravéră, *daravere*, s.f. **1.** Afacere; treburi. **2.** Încurcătură, belea, bucluc.

dáră conj. v. **dar**[1].

dárămite conj. Mai mult decît atîta; dar, dar încă. Var.: **dármite** conj.

dáre, *dări*, s.f. **1.** Acţiunea de *a da; dare de seamă* = raport, referat. **2.** (Pop.) Impozit.

dármite conj. v. **darămite**.

dárnic, -ă, *darnici, -e*, adj. Generos, mărinimos.

darviníşm s.n. Concepţie evoluţionistă elaborată de Ch. R. Darwin, care explică originea şi evoluţia speciilor de plante şi animale prin interacţiunea următorilor factori: variabilitatea, ereditatea, suprapopulaţia, lupta pentru existenţă şi selecţia naturală.

darviníst, -ă, *darvinişti, -ste*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la darvinism. **2.** S.m. şi f. Adept al darvinismului.

dáscăl, *dascăli*, s.m. **1.** Cîntăreţ de biserică. **2.** (Pop.) Învăţător (la ţară); profesor. **3.** (Fig.) Îndrumător într-un anumit domeniu; propagator al unei doctrine.

dat[1], *daturi*, s.n. **1.** Faptul de a da. **2.** Realitatea, ca punct de plecare al cunoaşterii; fapt din care rezultă sau se deduc altele. **3.** (Pop.) Soartă, destin.

dat[2], **-ă**, *daţi, -te*, (2) şi *dăţi*, adj., s.f. **1.** Adj. Pus la dispoziţie, oferit; transmis. **2.** S.f. Fiecare dintre cazurile cînd se produce un fapt; rînd, oară: *data trecută; data viitoare.*

datá, *datez*, vb. I. **1.** Tr. A pune data pe o scrisoare, pe un act etc.; a stabili data unui fapt. **2.** Intr. A-şi avea începutul, a se fi produs, a începe din...

datát, -ă, *dataţi, -te*, adj. (Despre acte, scrisori) Care poartă dată; (despre evenimente) căruia i s-a stabilit data.

dátă, *date*, s.f. **1.** Timpul precis cînd s-a produs sau urmează să se producă un eveniment; indicaţia acestui timp pe un act, pe o scrisoare. **2.** (La pl.) Fapte, elemente care servesc ca punct de plecare în cercetarea unei probleme sau pentru a trage o concluzie, a lua o hotărîre etc. **3.** Fiecare dintre numerele, mărimile, relaţiile etc. care servesc pentru rezolvarea unei probleme.

dátină, *datini*, s.f. Tradiţie, obicei consacrat; deprindere, uzanţă.

datív s.n. Caz al declinării care exprimă, de obicei, destinaţia acţiunii unui verb, avînd mai ales funcţia de complement indirect şi răspunzînd la întrebarea „cui".

datór, -oáre, *datori, -oare,* adj. **1.** Care are de plătit o datorie (bănească); îndatorat față de cineva pentru un ajutor, un serviciu etc. **2.** Obligat (moralicește) să facă un anumit lucru.

datorá, *datorez,* vb. I. **1.** Tr. A avea de plătit cuiva o datorie (bănească); a avea o obligație (morală) față de cineva. **2.** Refl. A avea drept cauză. Var.: **datorí** vb. IV.

datorát, -ă, *datorați, -te,* adj. Care trebuie plătit sau restituit cuiva.

datorí vb. IV. v. **datora.**

datoríe, *datorii,* s.f. **1.** Sumă de bani sau orice alt bun datorat cuiva. **2.** Obligație legală sau morală; îndatorire.

datorít, -ă, *datoriți, -te,* adj. **1.** Cuvenit. **2.** Provenit din..., cauzat de...; (cu valoare de prepoziție, în forma *datorită*) din cauza; mulțumită.

datórnic, -ă, *datornici, -e,* s.m. și f. Persoană care are de plătit o datorie.

dáună, *daune,* s.f. **1.** Pagubă; prejudiciu (material sau moral). **2.** (La pl.) Despăgubiri.

dădácă, *dădace,* s.f. Femeie angajată într-o familie pentru îngrijirea copiilor mici.

dădăcí, *dădăcesc,* vb. IV. Tr. **1.** A îngriji un copil, în calitate de dădacă. **2.** (Ir.) A îngriji pe cineva ca pe un copil, a-l asista în orice acțiune.

dăinuí, *dăinuiesc,* vb. IV. Intr. A continua să existe, a persista, a dura.

dăltuí, *dăltuiesc,* vb. IV. Tr. A lucra, a fasona un obiect cu dalta.

dăngăní, pers. 3 *dăngănește,* vb. IV. Intr. (Despre clopote) A suna.

dănțuí, *dănțuiesc,* vb. IV. Intr. (Pop.) A dansa.

dărăcí, *dărăcesc,* vb. IV. Tr. A scărmăna sau a pieptăna cu daracul lîna, cînepa, inul.

dărăpăná, pers. 3 *dărăpănă,* vb. I. Refl. A se ruina, a se nărui.

dărăpănătúră, *dărăpănături,* s.f. Construcție ruinată, dărăpănată.

dărîmá, *dărîm,* vb. I. Tr. și refl. A (se) prăbuși, a (se) surpa, a (se) ruina; (fig.) a (se) distruge.

dărîmătúră, *dărîmături,* s.f. Clădire, zid etc. dărîmat; material căzut dintr-o astfel de clădire.

dărnicie, *dărnicii,* s.f. Însușirea de a fi darnic, generozitate, mărinimie.

dăruí, *dăruiesc,* vb. IV. **1.** Tr. A da un lucru în dar, a face un dar. **2.** Refl. A se dedica, a se consacra (unui scop, unei idei).

dăscălésc, -eáscă, *dăscălești,* adj. Caracteristic dascălilor, al dascălilor.

dăscălí, *dăscălesc,* vb. IV. Tr. **1.** A învăța, a povățui. **2.** A cicăli.

dăscălíme s.f. Tagma dascălilor; mulțime de dascăli.

dăscălíță s.f. (Pop.) Învățătoare (la țară).

dătătór, -oáre, *dătători, -oare,* adj. Care dă, care oferă (ceva).

dăuná, *dăunez,* vb. I. Intr. A pricinui (cuiva) o pagubă.

dăunătór, -oáre, *dăunători, -oare,* adj. Care dăunează, care aduce pagube; (substantivat, m.) organism animal sau vegetal care atacă plante ori animale, producînd pagube.

de[1] conj. **1.** (Exprimă raporturi de subordonare) În caz că, dacă; cu toate că, deși; că, pentru că. **2.** (Exprimă raporturi de coordonare) Și; ori... ori.

de[2] interj. Introduce afirmații și replici, exprimînd șovăială, nepăsare, nesiguranță: *de! n-am ce-ți face; apoi de!*

de[3] prep. **1.** Introduce atribute: *sală de spectacol; un tablou de Grigorescu; fel de fel.* **2.** Introduce un nume predicativ: *el e de vină.* **3.** Introduce complemente: *o ia de bună; vai de capul lui.* **4.** În construcții cu funcție de subiect: *e ușor de spus.* **5.** În construcții cu numerale ordinale sau cardinale: *douăzeci de lei; cel de-al doilea.* **6.** Ca element de compunere (în cuvinte care se scriu împreună sau care formează locuțiuni): *deoarece, de cînd, de aceea, de-abia.*

deal, *dealuri,* s.n. Ridicătură a scoarței pămîntului, avînd înălțimea între 200 și 800 m; *la deal* = în sus, urcînd.

deáltfel adv. În altă ordine de idei.

deasúpra adv. Peste ceva; în partea de sus; *pe deasupra* = peste ceva; în plus față de ceva; superficial.

debandádă s.f. Dezordine; zăpăceală.

debará s.f. Încăpere accesorie într-o locuință, care servește pentru depozitarea unor obiecte (folosite mai rar).

debarasá, *debarasez,* vb. I. Refl. A se descotorosi, a se scăpa de cineva sau de ceva.

debarcá, *debárc,* vb. I. **1.** Intr. A coborî pe uscat, de pe o navă. **2.** Tr. (Fam.) A înlătura pe cineva dintr-un post de conducere.

debarcadér, *debarcadere,* s.n. Loc amenajat pe malul unei ape pentru îmbarcarea și debarcarea călătorilor sau materialelor.

debíl, -ă, *debili, -e,* adj. Firav, plăpînd.

debilitá, *debilitez,* vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) debil.

debilitáte s.f. Stare de slăbiciune a organismului, sănătate șubredă; *debilitate mintală* = stare de înapoiere mintală.

débit[1], *debite,* s.n. **1.** (Astăzi rar) Tutungerie. **2.** Cantitatea de fluid sau de material mărunt care trece, în unitatea de timp, prin secțiunea unei conducte, a unui canal etc.; (fiziol.) *debit cardiac* = cantitatea de sînge expulzată de ventriculul stîng în aortă la fiecare contracție a inimii. **3.** (Fig.) Vorbire repede; șuvoi de vorbe.

débit[2], *debite,* s.n. Datoria unei persoane fizice sau juridice creditate; coloană în partea stîngă a unui cont, în care se înscriu sporurile de activ sau, respectiv, reducerile de pasiv.

debitá[1], *debitez,* vb. I. Tr. **1.** A furniza o cantitate de fluid, de energie etc. **2.** (Fig.) A da drumul la un șir neîntrerupt de vorbe (neinteresante, plictisitoare). **3.** A tăia un material în bucăți de forme și dimensiuni adecvate folosirii sau prelucrării ulterioare.

debitá[2], *debitez,* vb. I. Tr. A înscrie o sumă în debitul[2] unui cont.

debitór, -oáre, *debitori, -oare,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. (Despre sume de bani) Care se înscrie în debit[2]; datorat. **2.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) care datorează sume de bani sau mărfuri.

debléu, *debleuri,* s.n. Săpătură deschisă făcută sub nivelul terenului, pentru executarea platformei unei căi de comunicaţie, construirea unui canal etc.

deblocá, *deblochez,* vb. I. Tr. **1.** A înlătura obstacolele care închid o cale de comunicaţie. **2.** A repune în stare de funcţionare o maşină sau un aparat blocat. **3.** A scoate de sub blocare bani sau valori băneşti.

debordá, pers. 3 *debordează,* vb. I. Intr. (Despre ape curgătoare) A se revărsa; (despre lichidul dintr-un vas) a da pe din afară.

debreiá, *debreiez,* vb. I. Intr. A desface legătura dintre două mecanisme cuplate printr-un ambreiaj.

debuşéu, *debuşeuri,* s.n. Piaţă (p. ext. regiune, ţară) în care mărfurile se pot desface uşor şi pe scară mare.

debút, *debuturi,* s.n. Început; primii paşi pe care îi face cineva într-o profesiune (în special artistică sau literară).

debutá, *debutez,* vb. I. Intr. A-şi face debutul (ca artist, ca scriitor etc.).

debutánt, -ă, *debutanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană începătoare într-o carieră (artistică); om lipsit de experienţă; începător.

deca- Element de compunere care înseamnă „zece" şi serveşte la formarea unor substantive şi adjective.

decádă, *decade,* s.f. Perioadă de zece zile consecutive (dedicată unei activităţi speciale sau unui eveniment deosebit).

decadént, -ă, *decadenţi, -te,* adj. **1.** Care se află în declin. **2.** Care este propriu decadentismului.

decadentism s.n. Nume dat iniţial grupării literare simboliste apărută în Franţa spre sfîrşitul secolului al XIX-lea şi răspîndit apoi şi în literatura altor ţări.

decadénţă, *decadenţe,* s.f. Regres, declin; decădere morală.

decaédru, *decaedre,* s.n. Poliedru cu zece feţe.

decafeinizá, *decafeinizez,* vb. I. Tr. A extrage cafeina din boabele verzi de cafea.

decagón, *decagoane,* s.n. Poligon cu zece laturi.

decagonál, -ă, *decagonali, -e,* adj. În formă de decagon.

decaláj, *decalaje,* s.n. Distanţare în spaţiu sau în timp; (fig.) nepotrivire între situaţii, fapte, concepţii etc.

decalcifiá, *decalcifiez,* vb. I. Refl. (Despre organisme) A pierde calciul din ţesutul osos şi din dinţi. Var.: **decalcificá** vb. I.

decalcificá vb. I. v. **decalcifia.**

decalibrá, pers. 3 *decalibrează,* vb. I. Refl. (Despre ţeava armelor de foc) A-şi deforma calibrul, a se lărgi prin uzură.

decalítru, *decalitri,* s.m. Unitate de măsură pentru capacităţi, egală cu zece litri.

decalóg s.n. Serie de zece porunci (religioase şi etice) cuprinse în Vechiul testament.

decamétru, *decametri,* s.m. Unitate de măsură pentru lungimi, egală cu zece metri.

decán, -ă, *decani, -e,* s.m. şi f. **1.** Membru al corpului profesoral universitar însărcinat cu conducerea unei facultăţi. **2.** Titlu dat persoanei celei mai în vîrstă sau cu vechimea cea mai mare în anumite corpuri constituite.

decanát, *decanate,* s.n. Demnitatea de decan; birourile unde lucrează decanul (şi personalul ajutător).

decantá, *decantez,* vb. I. Tr. A limpezi un lichid prin separarea particulelor solide pe care le conţine.

decantór, *decantoare,* s.n. Aparat pentru separarea, prin depunere, a unei suspensii.

decapá, *decapez,* vb. I. Tr. **1.** A curăţa suprafeţele unor piese de metal, în vederea unor operaţii ulterioare. **2.** A săpa şi a îndepărta un strat de pămînt de la suprafaţa unui teren.

decapitá, *decapitez,* vb. I. Tr. A executa un condamnat prin tăierea capului; a tăia capul, a ucide.

decapód, *decapode,* s.n. (La pl.) Ordin de crustacee cu zece picioare; (şi la sg.) crustaceu din acest ordin.

decapotábil, -ă, *decapotabili, -e,* adj. (Despre autovehicule) A cărui capotă poate fi strînsă sau ridicată după necesitate.

decár, *decari,* s.m. Unitate de măsură pentru suprafeţe de teren, egală cu zece ari.

decarburáre s.f. Operaţia de reducere a procentului de carbon dintr-un aliaj de fier.

decasiláb, -ă, *decasilabi, -e,* adj., s.m. (Vers) care are zece silabe.

decasilábic, -ă, *decasilabici, -e,* adj. (Despre versuri) Alcătuit din zece silabe.

decastér, *decasteri,* s.m. Unitate de măsură folosită pentru cubajul lemnelor, egală cu zece steri.

decatlón, *decatloane,* s.n. Probă sportivă combinată, alcătuită din zece probe atletice care se dispută în două zile consecutive.

decatrón, *decatroane,* s.n. Tub cu descărcări electrice în gaze, cu catod rece, utilizat în tehnica calculatoarelor electronice, în tehnica nucleară etc.

decădeá, *decád,* vb. II. Intr. A ajunge într-o stare (materială, socială sau morală) mai rea.

decădére, *decăderi,* s.f. Faptul de *a decădea; decădere din drepturi* = pierdere a unor drepturi prin neexercitarea lor în termenul prevăzut; lipsire a unei persoane de unele dintre drepturile sale civile sau politice ca urmare a săvîrşirii anumitor infracţiuni.

decăzút, -ă, *decăzuţi, -te,* adj. Aflat în stare de decădere; depravat, declasat.

decedá vb. I. Intr. (Despre oameni, mai ales la perfectul compus pers. 3) A înceta din viaţă, a muri.

decedát, -ă, *decedaţi, -te,* adj. (Despre oameni Mort, răposat.

decelerắție, *decelerații,* s.f. Scădere a vitezei unui mobil.

decémbrie s.m. A douăsprezecea lună a anului.

decembríst, -ă, *decembriști, -ste,* s.m. și f. Nume dat revoluționarilor ruși de origine nobiliară care au organizat, la Petersburg, răscoala armată din decembrie 1825 împotriva absolutismului țarist.

decéniu, *decenii,* s.n. Perioadă de zece ani.

decént, -ă, *decenți, -te,* adj. Cuviincios; pudic.

decénță s.f. Respectare a bunelor moravuri; bună-cuviință; pudoare.

decépție, *decepții,* s.f. Deziluzie, dezamăgire.

decepționá, *decepționez,* vb. I. Tr. A înșela speranțele sau încrederea cuiva.

decerná, *decérn,* vb. I. Tr. A acorda un premiu, o decorație.

decés, *decese,* s.n. Încetarea din viață a unei persoane.

deci[1]**-** Element de compunere care intră în denumirea submultiplilor unităților de măsură pentru a exprima a zecea parte din întreg.

deci[2] conj. Prin urmare, în consecință.

decibél, *decibeli,* s.m. Unitate de măsură a intensității sunetului, egală cu a zecea parte dintr-un bel.

decíde, *decíd,* vb. III. **1.** Intr. și refl. A lua o hotărîre (alegînd între mai multe posibilități). **2.** Tr. A convinge, a îndupleca pe cineva să facă un lucru.

decigrám, *decigrame,* s.n. Unitate de măsură pentru masă, egală cu a zecea parte dintr-un gram.

decilítru, *decilitri,* s.m. Unitate de măsură pentru capacități, egală cu a zecea parte dintr-un litru.

decimá, *decimez,* vb. I. Tr. (Despre războaie, epidemii) A omorî oameni în număr foarte mare.

decimál, -ă, *decimali, -e,* adj. (Rar) Zecimal; *balanță decimală* = balanță zecimală.

decimétru, *decimetri,* s.m. **1.** Unitate de măsură pentru lungimi, egală cu a zecea parte dintr-un metru. **2.** Riglă gradată cu lungimea de zece centimetri.

decis, -ă, *deciși, -se,* adj. Ferm, hotărît, neșovăielnic.

decisív, -ă, *decisivi, -e,* adj. Care determină luarea unei hotărîri definitive, care decide.

decízie, *decizii,* s.f. Hotărîre luată sau soluție adoptată de cineva; hotărîre luată de o autoritate, de o instanță judecătorească etc.

decît adv., conj. **1.** Adv. Numai: *nu rămîne decît puțin; n-ai decît* = fă ce vrei. **2.** Adv. În comparații de inegalitate: *e mai mare decît el.* **3.** Conj. Introduce propoziții modale: *mai mult strică decît drege.*

declamá, *declám,* vb. I. Tr. A rosti un text literar (în versuri) cu voce tare și cu ton adecvat.

declamatór, -oáre, *declamatori, -oare,* adj. (Despre stil, ton) Pompos, bombastic.

declamáție, *declamații,* s.f. **1.** Arta de a declama. **2.** Vorbire cu un ton teatral, emfatic.

declanșá, *declanșez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) dezlănțui, a (se) stîrni. **2.** Tr. A provoca suprimarea rapidă a unei zăvorîri, a unei piedici, în vederea punerii în mișcare a unui mecanism.

declará, *declár,* vb. I. **1.** Tr. A anunța ceva prin grai sau prin scris; a afirma deschis. **2.** Refl. A recunoaște despre sine că..., a se recunoaște drept... **3.** Tr. A face o comunicare cu caracter oficial în fața unei autorități. **4.** Refl. A lua atitudine, a se pronunța pentru sau contra (cuiva sau a ceva).

declaráție, *declarații,* s.f. **1.** Afirmare deschisă a unui punct de vedere, a unui sentiment. **2.** Relatare făcută (în scris) unei autorități de către o persoană. **3.** Denumire dată unor documente politice sau juridice internaționale; act al unui partid, guvern sau stat prin care se proclamă unele principii fundamentale. **4.** *Declarație de război* = încunoștințare prealabilă făcută de un stat către alt stat despre începerea războiului împotriva acestuia.

declasá, *declasez,* vb. I. Refl. A decădea din punct de vedere moral sau social.

declíc, *declicuri,* s.n. Dispozitiv care servește la eliberarea unei piese imobilizate în raport cu alta.

declín, *declinuri,* s.n. **1.** Coborîrea unui astru pe bolta cerească spre apus. **2.** (Fig.) Decădere a unei civilizații, a unui popor etc.

decliná, *declin,* vb. I. Tr. **1.** A trece un substantiv, adjectiv, pronume, numeral sau articol prin toate cazurile gramaticale. **2.** A refuza să-ți asumi o sarcină, o răspundere.

declináre, *declinări,* s.f. Acțiunea de *a declina;* trecerea unui substantiv, adjectiv, pronume etc. prin toate cazurile; clasă de substantive sau adjective cu aceleași forme de flexiune.

declináție, *declinații,* s.f. *Declinație magnetică* = unghiul format într-un anumit loc de meridianul magnetic cu meridianul geografic.

decóct, *decocturi,* s.n. Soluție rezultată din fierberea unor plante în vederea extragerii principiilor active din acestea.

decodá, *decodez,* vb. I. Tr. A descifra un cod sau un mesaj transmis pe baza unui cod.

decodáj, *decodaje,* s.n. Transformare a datelor codate în caractere care pot fi citite.

decolá, *decolez,* vb. I. Intr. (Despre aparate de zbor) A se desprinde de pe pămînt sau de pe apă și a-și lua zborul.

decolonizáre s.f. Proces de înlăturare a sistemului colonial și de obținere a independenței de către fostele colonii.

decolorá, *decolorez,* vb. I. **1.** Tr. A înlătura culoarea de pe o țesătură, de pe un tablou. **2.** Refl. (Despre țesături) A-și pierde culoarea (la soare, la spălat etc.), a căpăta o culoare mai ștearsă.

decoloránt, -ă, *decoloranți, -te,* adj., s.m. **1.** Adj. Care decolorează. **2.** S.m. Material sau substanță care servește pentru a decolora.

decolorát, -ă, *decolorați, -te,* adj. Care și-a pierdut (total sau parțial) culoarea.

decoltá, *decoltez,* vb. I. Tr. A răscroi (mult) un veșmînt în jurul gîtului.

decoltéu, *decolteuri,* s.n. **1.** Răscroială făcută în jurul gîtului la o haină femeiască. **2.** Parte a corpului care apare descoperită din răscroiala unei haine.

decompensá, *decompensez,* vb. I. Tr. și refl. A face să-și modifice (sau a-și modifica) starea de echilibru funcțional.

decompresiúne, *decompresiuni,* s.f. Reducere a presiunii din cilindrul unei mașini sau dintr-un recipient.

deconcertá, *deconcertez,* vb. I. Tr. (Livr.) A face pe cineva să-și piardă siguranța de sine; a dezorienta.

deconectá, *deconectez,* vb. I. **1.** Tr. A desface legătura stabilită între o mașină sau un aparat electric și un circuit sau o rețea electrică. **2.** Refl. A se relaxa, a se calma, a se destinde.

decongelá, *decongelez,* vb. I. Tr. A readuce un corp congelat în starea lui inițială.

decónt, *deconturi,* s.n. Decontare; document cu ajutorul căruia se justifică o cheltuială.

decontá, *decontez,* vb. I. Tr. A justifica, pe bază de acte, întrebuințarea unei sume primite.

decontáre, *decontări,* s.f. Acțiunea de *a deconta;* operație contabilă prin care se justifică folosirea unei sume de bani primite.

decór, *decoruri,* s.n. **1.** Totalitatea obiectelor folosite pentru a crea cadrul necesar desfășurării unui spectacol, pe scenă sau în film; (fig.) cadru, ambianță în care se petrece o acțiune. **2.** Ornament, podoabă care servește pentru a decora (1) ceva.

decorá, *decorez,* vb. I. Tr. **1.** A împodobi o clădire sau o cameră cu ornamente, zugrăveli etc. **2.** A acorda cuiva o decorație.

decoratív, -ă, *decorativi, -e,* adj. Care servește la decorare; *artă decorativă* = arta de a decora (1) interiorul și exteriorul unei case, mobilierul, obiectele de uz curent etc.

decoratór, -oáre, *decoratori, -oare,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu decorarea clădirilor, a vitrinelor etc.; persoană care face decoruri pentru teatru, pentru filme etc.

decoráție, *decorații,* s.f. Distincție conferită unei persoane sau unui colectiv pentru o faptă eroică, pentru merite deosebite în muncă etc.

decorticá, *decortichez,* vb. I. Tr. A curăța de coajă unele semințe în vederea consumului sau a prelucrării ulterioare.

decovíl, *decovile,* s.n. Cale ferată îngustă, provizorie, folosită la exploatări locale temporare (în special forestiere).

decrepít, -ă, *decrepiți, -te,* adj. Atins de decrepitudine.

decrepitúdine s.f. Stare de bătrînețe înaintată caracterizată prin slăbiciune excesivă.

decrescéndo adv. (Muz.) Descrescînd, scăzînd treptat în intensitate.

decrét, *decrete,* s.n. Act emis de Consiliul de Stat sau de președintele țării, prin care se reglementează situații generale (decret cu putere de lege) sau situații individuale concrete.

decretá, *decretez,* vb. I. Tr. A da un decret, a hotărî prin decret; (fig.) a declara ceva pe un ton emfatic, sentențios.

decroșá, *decroșez,* vb. I. Tr. A desprinde ceva care a fost agățat sau prins.

decupá, *decupez,* vb. I. Tr. A tăia o stofă, o hîrtie etc., potrivit unui anumit contur sau model; a tăia o parte dintr-un întreg.

decupát, -ă, *decupați, -te,* adj. Tăiat dintr-un tot; *pantofi decupați* = pantofi care lasă călcîiul descoperit.

decuplá, *decuplez,* vb. I. Tr. (Tehn.) A desface elementele unui cuplaj (1).

decúrge, pers. 3 *decúrge,* vb. III. Intr. **1.** A se desfășura, a se petrece. **2.** A-și avea originea în..., a rezulta din...

decúrs s.n. *În decurs de...* (sau *în decursul a...*) = în timp de..., în cursul desfășurării...

dedá, *dedáu,* vb. I. Refl. A se deprinde cu ceva, a se acomoda, a se obișnui; a se nărăvi.

dedesúbt, (2) *dedesubturi,* adv., s.n. **1.** Adv. Sub ceva, în partea de jos; (adjectival) de jos: *încăperea de dedesubt.* **2.** S.n. Partea cea mai de jos, cea mai adîncă; (fig.) partea ascunsă, tăinuită.

dedesúbtul prep. Sub.

dedicá, *dedic,* vb. I. **1.** Tr. A închina cuiva o operă proprie, în semn de omagiu sau de afecțiune. **2.** Refl. A se consacra unei idei, unei activități, unei acțiuni.

dedicáție, *dedicații,* s.f. Text scris pentru cineva pe o carte, pe un album etc., în semn de omagiu sau de afecțiune.

dedițél, *dediței,* s.m. **1.** Nume dat unor specii de plante erbacee toxice, cu flori mari, diferit colorate. **2.** (Zool.) *Dedițel-de-mare* = actinie.

dedublá, *dedublez,* vb. I. Refl. A se împărți în două; a căpăta (simultan sau succesiv) două aspecte sau două forme deosebite.

dedubláre, *dedublări,* s.f. Acțiunea de *a se dedubla; dedublarea personalității* = tulburare psihică constînd în disocierea personalității la același individ în una normală și alta morbidă.

dedúce, *dedúc,* vb. III. Tr. A trage o concluzie din două sau mai multe premise.

deductív, -ă, *deductivi, -e,* adj. Care procedează prin deducție; care folosește deducția.

dedúcție, *deducții,* s.f. Formă de raționament în care concluzia rezultă cu necesitate din premise.

dedurizáre, *dedurizări,* s.f. *Dedurizarea apei* = reducerea durității apei prin îndepărtarea excesului de săruri de calciu și magneziu.

defalcá, *defálc,* vb. I. Tr. A desprinde una sau mai multe părți dintr-un întreg; a împărți un întreg în mai multe părți.

defavoáre s.f. *În defavoarea cuiva* = în dezavantajul cuiva.

defavorabíl, -ă, *defavorabili, -e,* adj. Contrar intereselor cuiva, nefavorabil.

defavorizá, *defavorizez,* vb. I. Tr. A dezavantaja.

defazáj, *defazaje,* s.n. Diferența dintre fazele a două mărimi sinusoidale de aceeași frecvență.

defăimá, *defăimez,* vb. I. Tr. A bîrfi, a ponegri, a calomnia.
defăimătór, -oáre, *defăimători,* -oare, adj. (Adesea substantivat) Care defăimează.
defecá, *defechez,* vb. I. Tr. **1.** A îndepărta, prin precipitare, substanțele albuminoide dintr-o soluție. **2.** A evacua materiile fecale din intestine.
deféct, -ă, *defecți, -te,* s.n., adj. **1.** S.n. Lipsă, imperfecțiune; cusur, meteahnă. **2.** S.n. Stricăciune, deranjament care împiedică funcționarea unei mașini, a unui aparat. **3.** Adj. Stricat, defectat.
defectá, *defectez,* vb. I. **1.** Refl. (Despre mecanisme) A se strica, a nu mai funcționa. **2.** Tr. A produce un defect (2).
defectív, -ă, *defectivi, -e,* adj. (Despre cuvinte flexibile) Care are flexiunea incompletă, care nu se întrebuințează la toate formele gramaticale.
defectologie s.f. Ramură a pedagogiei avînd ca obiect educarea și reeducarea persoanelor cu deficiențe senzoriale și mintale.
defectoscóp, *defectoscoape,* s.n. Aparat folosit pentru examinarea materialelor și pieselor în vederea descoperirii defectelor acestora.
defectuós, -oásă, *defectuoși, -oase,* adj. Cu defecte.
defecțiúne, *defecțiuni,* s.f. Deranjament care împiedică buna funcționare a unei mașini, mersul normal al unei acțiuni etc.
defél adv. Deloc, nicidecum.
defensív, -ă, *defensivi, -e,* adj. Care apără, care este făcut pentru a apăra.
defensívă, *defensive,* s.f. Apărare.
deferénță s.f. Considerație deosebită, stimă, respect; condescendență.
deferí, *defér,* vb. IV. Tr. A trimite pe cineva înaintea unui organ de judecată ori de urmărire penală.
defetísm s.n. Lipsă de încredere în posibilitatea reușitei unei acțiuni.
defibráre s.f. Desfacere în fibre a materialului celulozic al plantelor.
deficiént, -ă, *deficienți, -te,* adj. Care dă sau produce mai puțin decît trebuie; (substantivat) persoană lipsită de anumite facultăți fizice sau psihice.
deficiénță, *deficiențe,* s.f. Lipsă, greșeală, scădere; lipsă a anumitor facultăți fizice sau psihice.
deficít, *deficite,* s.n. Diferența cu care cheltuielile depășesc veniturile.
deficitár, -ă, *deficitari, -e,* adj. Care este în deficit.
defilá, *defilez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre trupe sau despre o mulțime) A trece în coloană organizată prin fața comandanților sau a reprezentanților autorităților, pentru a da onorul cu ocazia unei serbări, a unei parade. **2.** A se succeda fără întrerupere.
defiléu, *defileuri,* s.n. Vale îngustă și adîncă din zonele muntoase.
definí, *definése,* vb. IV. Tr. A formula o definiție; a stabili cu precizie, a caracteriza.
definít, -ă, *definiți, -te,* adj. **1.** (Despre noțiuni, cuvinte) Cuprins într-o definiție. **2.** Hotărît, determinat; (gram.) *articol definit* = articol hotărît.
definitív, -ă, *definitivi, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care este stabilit pentru totdeauna, asupra căruia nu se mai poate reveni; *în definitiv* = în sfîrșit, la urma urmelor.
definitivá, *definitivez,* vb. I. Tr. **1.** A da o formă finală, definitivă. **2.** A face ca cineva să rămînă definitiv într-un post.
definitivát s.n. Examen dat pentru a obține numirea definitivă în învățămîntul primar, gimnazial și liceal.
definitóriu, -ie, *definitorii,* adj. Care definește, care caracterizează.
definíție, *definiții,* s.f. Operație logică de determinare a conținutului unei noțiuni; *prin definiție* = prin însăși natura lucrului.
deflagráție, *deflagrații,* s.f. Ardere explozivă care se propagă cu viteză mică.
defláție, *deflații,* s.f. Retragere din circulație a surplusului de bani de hîrtie pentru a combate o inflație.
deflectór, *deflectoare,* s.n. Dispozitiv utilizat pentru modificarea direcției unui curent de fluid.
defléxie s.f. v. **deflexiune.**
deflexiúne, *deflexiuni,* s.f. **1.** Abatere a unui curent de fluid din direcția lui de curgere. **2.** Abatere a unui fascicul de electroni, într-un tub electronic. Var.: **defléxie** s.f.
deflorá, *deflorez,* vb. I. Tr. A rupe membrana himenului (în urma unui act sexual, a unei intervenții chirurgicale etc.).
deformá, *deformez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A(-și) strica forma. **2.** Tr. (Fig.) A reproduce inexact, a denatura.
deformánt, -ă, *deformanți, -te,* adj. Care deformează; care denaturează.
deformáre, *deformări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) deforma; deformare profesională* = folosire mecanică a unor deprinderi căpătate prin exercitarea profesiunii. **2.** (Tehn.) Operație prin care se obține o modificare permanentă a formei, volumului, suprafeței unui material.
defrișá, *defrișez,* vb. I. Tr. A înlătura (prin tăiere) arborii de pe un teren.
defúnct, -ă, *defuncți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) mort, decedat.
degajá, *degajez,* vb. I. Tr. **1.** A răspîndi, a emana (căldură, miros etc.). **2.** A elibera ceva de un obstacol; (la fotbal) a trimite mingea departe de poarta proprie, pentru a evita o acțiune periculoasă din partea adversarului. **3.** A îndepărta o porțiune de material de pe o piesă, de pe un teren etc. în vederea unei operații ulterioare. **4.** A elibera pe cineva de o sarcină, de o îndatorire. Prez. ind. pers. 3 și: *degájă.*
degaját, -ă, *degajați, -te,* adj. **1.** Eliberat de un obstacol sau de o obligație. **2.** (Despre oameni) Liber, nestingherit (în comportare, în manifestări).
degazá, *degazez,* vb. I. Tr. A îndepărta gazele de pe o suprafață sau dintr-un spațiu închis.

degeába adv. În zadar, fără folos; pe gratis.

degenerá, *degenerez,* vb. I. Intr. **1.** A pierde, total sau parţial, unele însuşiri morfologice sau funcţionale. **2.** A se schimba în rău.

degenerát, -ă, *degeneraţi, -te,* adj. Care şi-a pierdut însuşirile caracteristice (morfologice sau funcţionale).

degenerescénţă, *degenerescenţe,* s.f. Modificare regresivă a unui ţesut sau a unui organ, cu reducerea randamentului lor.

degerá, *déger,* vb. I. Intr. A suferi o degerătură, a amorţi de frig; (despre plante, fructe) a se strica, a-şi pierde puterea de germinaţie (din cauza gerului).

degerătúră, *degerături,* s.f. Iritaţie sau rană produsă de frig.

déget, *degete,* s.n. **1.** Fiecare dintre prelungirile mobile cu care se sfîrşesc mîinile şi tălpile picioarelor la om sau labele unor animale. **2.** Veche unitate de măsură pentru lungimi egală cu lăţimea unui deget. **3.** Piesă la secerători, combine de cereale etc., care separă şi sprijină plantele în momentul tăierii.

degetár, *degetare,* s.n. Mic obiect de metal sau din material plastic folosit pentru a proteja degetul cu care se împinge acul cînd se coase.

degetáriţă, *degetariţe,* s.f. (Bot.) Degeţel-roşu.

degeţél, *degeţele,* s.n. **1.** Diminutiv al lui *deget.* **2.** *Degeţel-roşu* = plantă erbacee veninoasă, cu flori roşii-purpurii, din ale cărei frunze se extrage digitalina.

deghizá, *deghizez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) îmbrăca în aşa fel încît să nu poată fi recunoscut.

degivrá, *degivrez,* vb. I. Tr. A înlătura stratul de gheaţă sau de chiciură care se formează pe suprafeţele ce vin în contact cu aerul umed la temperaturi scăzute.

degivrór, *degivroare,* s.n. Instalaţie de protecţie a unui avion contra formării straturilor de gheaţă pe aripi, ampenaje, elice etc.

deglutíţie, *deglutiţii,* s.f. Actul fiziologic al înghiţirii.

degrábă adv. Repede; de vreme, de timpuriu.

degradá, *degradez,* vb. I. **1.** Tr. A înjosi; (refl.) a ajunge într-o stare de decădere. **2.** Tr. A pedepsi un militar prin luarea gradului. **3.** Refl. (Despre lucruri) A se strica, a se deteriora; (despre terenuri) a-şi pierde stabilitatea şi productivitatea.

degradánt, -ă, *degradanţi, -te,* adj. Care degradează, care înjoseşte.

degradáre, *degradări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) degrada;* înjosire. **2.** Pedeapsă militară care constă în luarea gradului; *degradare civică* = pedeapsă complementară privativă de drepturi. **3.** Schimbare în rău, deteriorare.

degresá, *degresez,* vb. I. Tr. **1.** A îndepărta grăsimea de pe suprafaţa unui obiect de metal. **2.** A extrage grăsimea dintr-un aliment.

degresánt, *degresanţi,* s.m. Substanţă folosită pentru degresare.

degrevá, *degrevez,* vb. I. Tr. A scuti o persoană sau o instituţie de anumite sarcini.

degringoládă, *degringolade,* s.f. Prăbuşire, cădere, rostogolire; (fig.) decădere, degradare; ruinare.

degroşáre, *degroşări,* s.f. Operaţia de prelucrare prin aşchiere a unei piese brute pentru a o aduce la dimensiunile apropiate de cele definitive.

degustá, *degúst,* vb. I. Tr. A aprecia, cu ajutorul gustului, mirosului, calităţile unui produs alimentar (mai ales vin).

dehiscént, -ă, *dehiscenţi, -te,* adj. (Despre fructe, antere etc.) Care se deschide de la sine cînd ajunge la maturitate.

dehiscénţă s.f. Proces de deschidere de la sine a unui fruct, a unei antere ajunse la maturitate.

deísm s.n. Orientare filozofică-religioasă din sec. XVII — XVIII care recunoaşte existenţa lui Dumnezeu numai ca creator al universului, negînd intervenţia lui în desfăşurarea evenimentelor din univers.

deîmpărţít s.n. (Mat.) Primul termen al unei împărţiri, care urmează să fie împărţit la cel de-al doilea termen.

deînmulţít s.n. (Mat.) Primul factor al unei înmulţiri, care urmează să fie înmulţit cu cel de-al doilea factor.

dejá adv. De pe acum, încă de pe acum (sau de pe atunci).

dejalén, *dejalenuri,* s.n. Ţesătură fină de bumbac mercerizat, din care se fac bluze, cămăşi bărbăteşti etc.

dejécţie, *dejecţii,* s.f. **1.** Evacuare a materiilor fecale; materia evacuată. **2.** Apă murdară provenită din industrie sau din gospodării, care degradează apele naturale în care se scurge. **3.** *Con de dejecţie* = formă de relief alcătuită din pietriş, nisip, argilă etc. depozitate de torenţi în locul unde se micşorează panta.

dejucá, *dejóc,* vb. I. Tr. A zădărnici planurile sau uneltirile cuiva.

dejugá, *dejúg,* vb. I. Tr. A scoate boii din jug.

dejún, *dejunuri,* s.n. Masa de amiază; *micul dejun* = masa de dimineaţă.

dejuná, *dejunez,* vb. I. Intr. A lua masa de la amiază.

delapidá, *delapidez,* vb. I. Tr. A săvîrşi o delapidare.

delapidáre, *delapidări,* s.f. Infracţiune care constă în însuşirea, folosirea sau traficarea de către un angajat a unor sume de bani sau a altor bunuri din avutul obştesc, aflate în administrarea sa.

delapidatór, -oáre, *delapidatori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care delapidează.

delatór, -oáre, *delatori, -oare,* s.m. şi f. Denunţător.

delăsá vb. I. Refl. (Folosit mai ales la perfectul compus) A dovedi nepăsare sau neglijenţă faţă de o muncă începută.

délco s.n. Denumire comercială dată capului distribuitor al motoarelor cu aprindere electrică.

delectá, *delectez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) desfăta.

delegá, *delég,* vb. I. Tr. A da cuiva o delegație (1).

delegát, -ă, *delegați, -te,* s.m. și f. Persoană care a primit o delegație.

delegáție, *delegații,* s.f. **1.** Însărcinare dată cuiva de a se prezenta undeva și de a acționa în numele celui ce-l trimite; act care atestă această misiune. **2.** Grup de reprezentanți ai unei organizații politice sau obștești la o conferință, la un congres etc.

delfín[1], *delfini,* s.m. **1.** Cetaceu răpitor cu corpul în formă de fus, de 2—3 m lungime, cu botul alungit și prevăzut cu numeroși dinți. **2.** Procedeu de înot caracterizat prin mișcări simultane ale brațelor, dinainte spre înapoi, coordonate cu bătaia în plan vertical a picioarelor.

delfín[2], *delfini,* s.m. Titlu dat moștenitorului prezumtiv al tronului Franței.

deliberá, *deliberez,* vb. I. Intr. (Despre membrii unui complet de judecată, ai unui organ legislativ etc.) A chibzui împreună (și în secret) pentru a lua o hotărîre.

deliberát adj. *În mod deliberat* = după o prealabilă chizbuire; făcut intenționat.

deliberatív, -ă, *deliberativi, -e,* adj. Care deliberează, care ia hotărîri; *vot deliberativ* = (spre deosebire de votul consultativ) vot al cărui rezultat este obligatoriu în luarea unei hotărîri.

delicát, -ă, *delicați, -te,* adj. **1.** Gingaș, fin, grațios; plăpînd; (despre mîncăruri) fin, ales. **2.** (Fig., despre oameni și manifestările lor) Plin de atenție, lipsit de asprime. **3.** (Despre situații, probleme) Care cere multă băgare de seamă, multă prudență; greu.

delicatésă, *delicatese,* s.f. (Mai ales la pl.) Aliment fin, ales.

delicatéțe s.f. Finețe, amabilitate în comportare.

deliciós, -oásă, *delicioși, -oase,* adj. **1.** (Despre mîncăruri și băuturi) Foarte bun; foarte gustos. **2.** (Fig.) Plăcut, fermecător.

delíciu, *delicii,* s.n. Plăcere mare; (fig., fam.) lucru sau ființă încîntătoare.

delíct, *delicte,* s.n. Infracțiune de mai mică gravitate, pedepsită cu amendă penală sau cu închisoare corecțională.

delicvescént, -ă, *delicvescenți, -e,* adj. (Chim.) Care are proprietatea de a absorbi vaporii de apă din atmosferă, combinîndu-se cu ei.

delimitá, *delimitez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) mărgini, a (se) limita; a (se) contura.

delincvént, -ă, *delincvenți, -te,* s.m. și f. Persoană care a săvîrșit un delict.

delír, *deliruri,* s.n. **1.** Tulburare a conștiinței, caracterizată prin halucinații, aiurări etc., întîlnită în anumite boli mintale sau în stări febrile. **2.** (Fig.) Stare de exaltare, entuziasm excesiv.

delirá, *delirez,* vb. I. Intr. A fi în delir.

deliránt, -ă, *deliranți, -te,* adj. Care delirează; (fig.) care se aseamănă cu delirul (1), exaltat.

delirium s.n. *Delirium tremens* = criză care apare la alcoolicii cronici și care se manifestă prin halucinații, tremurături ale feței și ale membrelor etc.

delóc adv. Nicidecum.

déltă, *delte,* s.f. Formă de relief care apare, prin acumularea aluviunilor, în zona de vărsare a unei ape curgătoare într-un lac, într-o mare sau într-un ocean.

deltoíd, -ă, *deltoizi, -de,* adj., s.m. **1.** Adj. În formă de triunghi. **2.** S.m. Mușchi din regiunea umărului, care determină rotația brațului.

delurós, -oásă, *deluroși, -oase,* adj. Cu multe dealuri.

delúviu, *deluvii,* s.n. Material sedimentar provenit din dezagregarea rocilor, aflat în curs de transport sub influența apelor pe pantele unor versanți.

demachiá, *demachiez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) șterge machiajul sau fardul de pe obraz.

demagnetizá, *demagnetizez,* vb. I. Tr. A face ca un corp să-și piardă proprietățile magnetice.

demagóg, *demagogi,* s.m. Persoană care folosește fraze bombastice, declarații, promisiuni mincinoase etc., pentru a-și crea popularitate.

demagógic, -ă, *demagogici, -e,* adj. De demagog; cu caracter de demagogie.

demagogíe, *demagogii,* s.f. Purtare, atitudine de demagog.

demará, *demarez,* vb. I. Intr. (Despre motoare, autovehicule) A se pune în mișcare, a porni; (despre sportivi) a porni în viteză (într-o cursă).

demarcá, *demarchez,* vb. I. **1.** Tr. A însemna printr-o linie de demarcație; a delimita, a despărți. **2.** Refl. (Sport) A scăpa de sub supravegherea adversarului.

demarcáție, *demarcații,* s.f. Delimitare, separare; *linie de demarcație* = linie care desparte două țări, două terenuri sau (fig.) două noțiuni.

demarór, *demaroare,* s.n. Dispozitiv sau mecanism care servește la pornirea unui motor.

demascá, *demásc,* vb. I. Tr. și refl. **1.** A(-și) scoate masca. **2.** (Fig.) A (se) arăta în adevărata lumină, a(-și) da pe față planurile sau gîndurile.

demént, -ă, *dementi, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. Nebun. **2.** Adj. Nebunesc.

deménță, *demențe,* s.f. Alienație mintală.

demérs, *demersuri,* s.n. Intervenție făcută pe lîngă cineva cu scopul de a obține un anumit rezultat.

demilitarizá, *demilitarizez,* vb. I. Tr. A desființa, total sau parțial, pe un anumit teritoriu (de obicei în urma unei convenții internaționale) armata, armamentul, industria de armament și instalațiile militare.

demilitarizáre, *demilitarizări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a demilitariza.* **2.** Regim juridic al unui teritoriu, stabilit printr-un tratat internațional, în temeiul căruia pe teritoriul respectiv sînt desființate fortificațiile și instalațiile militare și nu sînt menținute forțe armate sau armamente.

demísie, *demisii,* s.f. Declarație (scrisă) prin care un angajat cere să i se desfacă contractul de muncă.

demisioná, *demisionez,* vb. I. Intr. A-și prezenta demisia.

demisól, *demisoluri,* s.n. Parte a unei clădiri, situată pe jumătate sub nivelul solului.

demíte, *demit,* vb. III. Tr. A destitui, a concedia.

demitizáre s.f. (Lit.) Reacție față de convenții, față de formule constituite, față de ceea ce generează atitudini stagnante care frînează înnoirea.

demíu, *demiuri,* s.n. Haină mai groasă decît pardesiul și mai subțire decît paltonul, care se poartă de obicei primăvara și toamna.

demiúrg s.m. (La Platon) Nume dat divinității, „creator" al universului.

demîncáre s.f. Mîncare, hrană.

demn, -ă, *demni, -e,* adj. **1.** Vrednic (de...). **2.** Care impune respect.

demnitár, *demnitari,* s.m. Înalt funcționar de stat.

demnitáte, *demnități,* s.f. **1.** Atitudine demnă; autoritate morală; prestigiu. **2.** Funcție înaltă în stat.

demobilizá, *demobilizez,* vb. I. Tr. **1.** A trece o armată la starea de pace; a lăsa la vatră trupele mobilizate. **2.** (Fig.) A face să slăbească vigoarea, tenacitatea cuiva.

demobilizatór, -oáre, *demobilizatori, -oare,* adj. Care demobilizează **(2),** care descurajează.

democrát, -ă, *democrați, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Democratic. **2.** S.m. și f. Adept al democrației, militant pentru democrație.

democrátic, -ă, *democratici, -e,* adj. Propriu democrației; bazat pe principiile democrației.

democratísm s.n. Totalitatea principiilor care asigură realizarea libertăților democratice; caracterul, însușirea a ceea ce este democratic.

democratizá, *democratizez,* vb. I. Tr. A introduce un regim democratic; a reorganiza un stat, o instituție etc. pe baze democratice.

democrație, *democrații,* s.f. Formă de organizare și de conducere politică a societății, care proclamă principiul exercitării puterii de către popor; *democrație socialistă* = formă superioară a democrației, bazată pe deținerea puterii politice de către oamenii muncii, pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, pe unitatea intereselor fundamentale ale tuturor claselor și categoriilor sociale, asigurîndu-se în fapt participarea maselor la conducerea societății, valorificarea aptitudinilor și a capacității membrilor societății în toate domeniile vieții sociale; *democrație internă de partid* = principiu organizatoric al partidelor comuniste și muncitorești, care asigură tuturor membrilor de partid dreptul de a participa efectiv la dezbaterea și rezolvarea tuturor problemelor în legătură cu politica partidului și cu viața organizațiilor de partid.

demodá, *demodez,* vb. I. Refl. A înceta să mai fie la modă; a se învechi.

demodulatór, *demodulatoare,* s.n. Circuit sau montaj electric în care se efectuează demodulația oscilațiilor modulate.

demodulátie, *demodulații,* s.f. (Telec.) Proces de obținere a semnalului primar dintr-un semnal modulat.

demográf, *demografi,* s.m. Specialist în demografie.

demográfic, -ă, *demografici, -e,* adj. Privitor la demografie.

demografie, *demografii,* s.f. Știință care se ocupă cu studiul fenomenelor și proceselor privind numărul, repartiția geografică, structura și mișcarea populației umane.

demolá, *demolez,* vb. I. Tr. A dărîma o construcție sau un element de construcție.

démon, *demoni,* s.m. Diavol, drac; (fig.) om rău.

demonetizá, *demonetizez,* vb. I. **1.** Tr. A retrage din circulație anumite monede. **2.** Tr. A devaloriza semne bănești care nu au valoare intrinsecă. **3.** Refl. A se devaloriza; (fig.) a se deprecia.

demónic, -ă, *demonici, -ce,* adj. De demon; drăcesc, diabolic.

demonísm s.n. **1.** Credință în demoni. **2.** Atitudine diabolică.

demonstrá, *demonstrez,* vb. I. **1.** Tr. A dovedi prin argumente, prin exemple, adevărul (sau neadevărul) unei afirmații, unei teorii etc.; a face dovada, prin calcule și raționamente, a adevărului exprimat de o teoremă. **2.** Intr. (Despre grupuri, mulțimi) A manifesta **(2).**

demonstránt, -ă, *demonstranți, -te,* s.m. și f. Persoană care participă la o demonstrație **(2).**

demonstrativ, -ă, *demonstrativi, -e,* adj. **1.** Care demonstrează sau servește la o demonstrație **(1)**; (despre gesturi, atitudini) care exprimă în mod ostentativ un sentiment, o părere etc. **2.** *Pronume demonstrativ* = pronume care arată locul în timp sau în spațiu al unui obiect față de vorbitor; *adjectiv demonstrativ* = adjectiv care arată depărtarea sau apropierea unui obiect.

demonstráție, *demonstrații,* s.f. **1.** Demonstrare, pe bază de argumente și de exemple, a realității unui fapt; procedeu logic de întemeiere deductivă a adevărului unui enunț; (mat.) raționament prin care se dovedește adevărul unei teoreme. **2.** Manifestație publică.

demontá, *demontez,* vb. I. Tr. A desface un mecanism, un aparat, un instrument, în părțile lui componente.

demontábil, -ă, *demontabili, -e,* adj. Care poate fi demontat.

demoralizá, *demoralizez,* vb. I. Refl. și tr. A-și pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) încrederea în sine.

demoralizánt, -ă, *demoralizanți, -te,* adj. Care demoralizează, descurajator.

demoralizát, -ă, *demoralizați, -te,* adj. Descurajat, deprimat.

démos s.n. (În Grecia antică) Denumire dată păturilor de oameni liberi dintr-un oraș care aveau drepturi politice depline.

demúlt adv. Cu mult timp înainte, de multă vreme.

denár, *denari,* s.m. **1.** Monedă de argint în Roma antică. **2.** Monedă arabă de aur care a circulat în evul mediu și în unele țări din Europa.

denaturá, *denaturez,* vb. I. Tr. **1.** A schimba (intenționat) sensul unor cuvinte, al unor idei. **2.** A altera un produs adăugîndu-i o substanță străină, care să-l facă impropriu pentru alt scop decît cel pentru care a fost destinat.

denaturánt, -ă, *denaturanți, -te,* adj., s.n. (Substanță) folosită pentru a denatura un produs.

denaturát, -ă, *denaturați, -te,* adj. **1.** Lipsit de sentimente firești: *părinte denaturat; copil denaturat.* **2.** *Spirt denaturat* = alcool destinat întrebuințării industriale, fiind făcut impropriu pentru consumație.

dendrítă, *dendrite,* s.f. **1.** Prelungire a protoplasmei celulei nervoase prin care impulsul nervos este transportat spre corpul celulei. **2.** Agregate minerale în formă arborescentă.

dendrologíe s.f. Parte a botanicii care se ocupă cu studiul plantelor lemnoase.

dendrométru, *dendrometre,* s.n. Aparat pentru măsurarea indirectă a înălțimii arborilor netăiați.

denegá, *denég,* vb. I. Tr. (Înv.) A nega, a tăgădui; a refuza.

denegáre s.f. Acțiunea de *a denega; denegare de dreptate* = refuzul, fără temei legal, al unui organ de jurisdicție de a soluționa o pricină ce i s-a încredințat spre rezolvare.

denicotinizá, *denicotinizez,* vb. I. Tr. A îndepărta (sau a reduce) nicotina din tutun, prin trecerea ei în combinații mai puțin nocive.

deniér, *denieri,* s.m. Unitate de măsură pentru finețea firelor de mătase.

denigrá, *denigrez,* vb. I. Tr. A defăima, a ponegri.

denigratór, -oáre, *denigratori, -oare,* s.m. și f. Persoană care denigrează.

denisipatór, *denisipatoare,* s.n. Bazin pentru curățirea apei, în care se rețin aluviuni de dimensiuni mijlocii.

denivelá, *denivelez,* vb. I. Refl. (Despre drumuri, terenuri) A-și pierde netezimea.

deniveláre, *denivelări,* s.f. Acțiunea de *a se denivela;* formare de adîncituri sau ridicături pe suprafața unui teren, a unui drum.

denominatív, -ă, *denominativi, -e,* adj. Care denumește; *verb denominativ* = verb derivat de la un substantiv sau de la un adjectiv.

denotá, pers. 3 *denótă,* vb. I. Tr. A vădi, a indica.

dens, -ă, *denși, -se,* adj. Cu densitate mare, compact, des.

densimétru, *densimetre,* s.n. Areometru gradat care indică densitatea lichidului în care a fost scufundat.

densitáte, *densități,* s.f. **1.** Raportul dintre masa și volumul unui corp. **2.** Faptul de a fi dens; numărul de obiecte sau de ființe de pe o unitate de suprafață.

dentál, -ă, *dentali, -e,* adj. (Despre consoane; și substantivat, f.) Care se articulează prin apropierea vîrfului limbii de dinții incisivi.

dentár, -ă, *dentari, -e,* adj. **1.** Referitor la dinți. **2.** Care aparține dentistului, privitor la dentist.

dentínă s.f. Țesut osos care formează masa principală a dintelui.

dentíst, -ă, *dentiști, -ste,* s.m. și f. Stomatolog.

dentístică s.f. Stomatologie.

dentíție, *dentiții,* s.f. **1.** Totalitatea dinților mamiferelor; modul în care sînt așezați dinții. **2.** Procesul de formare și de apariție a dinților la copii.

denuclearizáre s.f. Interzicerea producerii, depozitării sau amplasării de arme nucleare pe un continent, într-o regiune geografică, într-o țară etc.

denudáție, *denudații,* s.f. Proces de nivelare a reliefului sub acțiunea agenților geografici externi.

denumí, *denumesc,* vb. IV. Tr. A da un nume, a numi.

denumíre, *denumiri,* s.f. Faptul de *a denumi;* nume dat unei ființe sau unui lucru; cuvînt cu care numim ceva.

denúnț, *denunțuri,* s.n. (Jur.) Informare adresată unui organ de urmărire penală despre săvîrșirea unei infracțiuni de către cineva.

denunțá, *denúnț,* vb. I. Tr. **1.** A face un denunț. **2.** A desface unilateral un contract sau un tratat.

denunțătór, -oáre, *denunțători, -oare,* s.m. și f. Persoană care face un denunț.

denutríție, *denutriții,* s.f. Scădere importantă în greutate, provocată de unele tulburări de metabolism.

deoarecé conj. Fiindcă, de vreme ce.

deocamdátă adv. Pentru moment, în mod provizoriu.

deocheá, *deóchi,* vb. I. Tr. (În superstiții) A dăuna cuiva printr-o privire rea, dușmănoasă; (refl.) a suferi, a se îmbolnăvi de pe urma unei astfel de priviri.

deocheát, -ă, *deocheați, -te,* adj. (În superstiții) Bolnav din cauza deochiului; (fig., despre oameni) cu reputație proastă, compromis; (despre manifestări ale oamenilor) necuviincios.

deóchi s.n. Putere magică pe care o atribuie superstițioșii unor oameni de a îmbolnăvi pe cei asupra cărora își aruncă privirea; boală pricinuită de această privire.

deodátă adv. **1.** Pe neașteptate, pe negîndite. **2.** În același timp, concomitent.

deontologíe s.f. Doctrină a moralei profesionale; (în special) ansamblul normelor de conduită și al obligațiilor medicului față de bolnavi, de colegi și de societate.

deopárte adv. Mai la o parte, izolat.

deopotrívă adv. În mod egal, fără deosebire.

deosebí, *deosebesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se diferenția de cineva sau de ceva, a nu fi la fel; (tr.)

a face să se diferenţieze. **2.** Refl. A se distinge, a se remarca. **3.** Tr. A recunoaşte, a distinge un lucru dintre altele.

deosebíre, *deosebiri,* s.f. Acţiunea de *a (se) deosebi;* lipsă de asemănare, diferenţă; *cu deosebire* = în mod special.

deosebít, -ă, *deosebiţi, -te,* adj., adv. **1.** Adj. Diferit de altul; altfel. **2.** Adj. Ieşit din comun, neobişnuit; distins, remarcabil. **3.** Adj. Separat, despărţit. **4.** Adj. (La pl., precedînd substantivul) Felurit, divers. **5.** Adv. *Deosebit de...* = cît se poate de..., foarte; în afară de, pe lîngă.

depanáre, *depanări,* s.f. (Tehn.) Repararea unei pene, la un vehicul, la o maşină, la un aparat etc.

depanatór, *depanatori,* s.m. Muncitor care repară autovehicule, maşini, aparate etc.

deparazitá, *deparazitez,* vb. I. Tr. A îndepărta, a distruge paraziţii de pe plante, animale etc.

departajá, *departajez,* vb. I. Tr. A pune capăt unui balotaj; (refl.) a se diferenţia (într-o întrecere sportivă).

departamént, *departamente,* s.n. **1.** Subdiviziune a unui minister; (în unele state) minister. **2.** (În Franţa) Unitate administrativ-teritorială.

departamentál, -ă, *departamentali, -e,* adj. Care ţine de un departament, privitor la un departament.

depárte adv. **1.** La mare distanţă, într-un loc depărtat; *rudă de departe* = persoană dintr-o ramură îndepărtată a familiei cuiva. **2.** Într-un moment depărtat (în trecut sau în viitor).

depăná, *deápăn,* vb. I. Tr. **1.** A desfăşura firele textile de pe un scul, înfăşurîndu-le pe un mosor sau făcîndu-le ghem. **2.** (Fig.) A desfăşura amintiri, gînduri.

depănătoáre, *depănători,* s.f. Vîrtelniţă; dispozitiv pe care sînt aşezate sculurile la maşinile de depănat.

depărtá, *depărtez,* vb. I. **1.** Refl. A se retrage din preajma cuiva sau a ceva, a pleca (mai) departe; (fig.) a se înstrăina de cineva sau de ceva. **2.** Tr. A duce ceva mai departe; a trimite sau a ţine pe cineva departe; (fig.) a izgoni pe cineva, a alunga. **3.** Refl. A se abate de la subiect.

depărtáre, *depărtări,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) depărta.* **2.** Loc situat la o mare distanţă de vorbitor. **3.** Distanţă.

depărtát, -ă, *depărtaţi, -te,* adj. **1.** Care este la (mare) distanţă. **2.** Care este departe, în timp, de momentul actual.

depăşí, *depăşesc,* vb. IV. Tr. **1.** A întrece pe cineva care merge în aceeaşi direcţie. **2.** A trece peste o anumită limită. **3.** A întrece puterile, atribuţiile sau competenţa cuiva.

depăşít, -ă, *depăşiţi, -te,* adj. Învechit, perimat.

dependént, -ă, *dependenţi, -te,* adj. Care depinde de cineva sau de ceva; (despre ţări) lipsit de autonomie.

dependénţă, *dependenţe,* s.f. Faptul de a fi dependent; stare de subordonare a unei ţări faţă de o putere străină.

dependínţă, *dependinţe,* s.f. Încăpere accesorie a unei locuinţe (baie, bucătărie, cămară etc.); (la pl.) ansamblul acestor încăperi; construcţii (garaj, magazie) care constituie accesoriile unei clădiri.

depersonalizáre s.f. Dispariţia conştiinţei propriei persoane, întîlnită în unele boli psihice.

depéşă, *depeşe,* s.f. (Înv.) Telegramă.

depigmentáre s.f. Decolorare a pielii sau a părului din cauza scăderii sau dispariţiei pigmentului.

depilá, *depilez,* vb. I. Tr. **1.** A curăţa de păr pielea care urmează a fi tăbăcită. **2.** A îndepărta părul de pe faţă sau de pe corp (în scop igienic sau estetic).

depilatór, *depilatoare,* s.n. Substanţă folosită pentru a depila **(2)**.

depínde, *depind,* vb. III. Intr. **1.** (Despre persoane, instituţii, ţinuturi etc.) A fi subordonat cuiva. **2.** (Despre situaţii, fapte etc.) A fi în funcţie de..., a atîrna de...

depistá, *depistez,* vb. I. Tr. A da de urma unui lucru ascuns sau necunoscut.

deplasá, *deplasez,* vb. I. **1.** Tr. A lua ceva dintr-un loc şi a pune în alt loc; (refl.) a se mişca din poziţia iniţială, a se disloca. **2.** Refl. (Despre oameni) A se duce undeva pentru un timp limitat (în interes de serviciu).

deplasamént, *deplasamente,* s.n. Greutatea volumului de apă dezlocuit de o navă.

deplasáre, *deplasări,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) deplasa; în deplasare* = în călătorie pentru interese de serviciu. **2.** (Astr.) *Deplasare spre roşu* = deplasare către lungimi de undă mai mari a liniilor de emisie şi de absorbţie din spectrul unor corpuri cereşti care se îndepărtează de Pămînt.

deplasát, -ă, *deplasaţi, -te,* adj. **1.** Mişcat sau mutat de la locul lui. **2.** (Despre oameni şi despre manifestările lor) Care nu este aşa cum se cuvine în raport cu situaţia sau cu momentul dat; nepotrivit, nelalocul lui.

deplín, -ă, *deplini, -e,* adj., adv. **1.** Adj. Întreg, complet; desăvîrşit, perfect. **2.** Adv. De tot, în întregime, complet.

deplinătáte s.f. Faptul de a fi deplin.

deplínge, *deplíng,* vb. III. Tr. A fi cuprins de milă faţă de cineva sau ceva, a compătimi.

deplorábil, -ă, *deplorabili, -e,* adj. Vrednic de plîns, de compătimit.

depolarizá, *depolarizez,* vb. I. Tr. A reduce sau a anula o stare de polarizare; a împiedica sau a face să dispară polarizarea electrozilor unei pile electrice.

deponént¹, -ă, *deponenţi, -te,* s.m. şi f. Deponător.

deponént², -ă, *deponenţi, -te,* adj. (Despre verbe, în limba latină) Care are formă pasivă şi înţeles activ.

depopulá, *depopulez,* vb. I. Tr. (Despre calamităţi) A reduce numeric sau a distruge în

mare parte populaţia unei ţări sau a unei regiuni.

deportá, *deportez,* vb. I. Tr. A trimite forţat pe cineva într-o regiune îndepărtată, ca măsură represivă.

deportáre, *deportări,* s.f. Faptul de *a deporta;* situaţia unei persoane deportate.

deposedá, *deposedez,* vb. I. Tr. A lipsi pe cineva de posesiunea unui lucru.

depóu, *depouri,* s.n. Clădire în care se adăpostesc şi se întreţin locomotive, vagoane de tren sau de tramvai etc.

depózit, *depozite,* s.n. **1.** Loc sau construcţie în care se păstrează mărfuri, materiale etc. **2.** Ceea ce se depune spre păstrare (mărfuri, bani, hîrtii de valoare etc.); *depozit legal* = fond de cărţi constituit prin predarea obligatorie de către tipografii sau edituri a unui număr de exemplare din fiecare volum tipărit marilor biblioteci din ţară. **3.** (Geol.) Acumulare de material sedimentar.

depozitá, *depozitez,* vb. I. **1.** Tr. A pune spre păstrare într-un depozit. **2.** Refl. A se depune, a se sedimenta.

depozitár, -ă, *depozitari, -e,* s.m. şi f. Persoană căreia i se încredinţează un lucru spre păstrare.

depozíţie, *depoziţii,* s.f. Declaraţie a unui martor făcută în faţa organelor de urmărire sau a instanţei de judecată.

depravá, *depravez,* vb. I. Refl. A deveni depravat.

depravát, -ă, *depravaţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Persoană) decăzută din punct de vedere moral.

depreciá, *depreciez,* vb. I. **1.** Tr. A socoti un lucru sub valoarea lui reală; a nesocoti. **2.** Tr. şi refl. A(-şi) micşora valoarea sau calitatea.

depreciát, -ă, *depreciaţi, -te,* adj. **1.** Cu valoarea scăzută. **2.** Desconsiderat.

depreciatív, -ă, *depreciativi, -e,* adj. Care dovedeşte lipsă de consideraţie, care conţine o notă de dispreţ sau de batjocură.

depresionáră, *depresionare,* adj. *Zonă depresionară* = zonă din atmosferă în care presiunea este scăzută (favorizînd formarea ciclonilor).

depresiúne, *depresiuni,* s.f. **1.** Formă de relief aflată la un nivel mai jos decît regiunile din jur. **2.** *Depresiune atmosferică* = arie cu presiune scăzută, favorabilă formării ciclonilor, în zonele cu climă temperată. **3.** (Fig.) Stare patologică de tristeţe şi de descurajare profundă şi persistentă. **4.** (Ec. pol.) Fază a ciclului economic capitalist, care urmează după criză, în care producţia se menţine la un nivel scăzut, mărfurile se vînd la preţuri scăzute în condiţiile în care rămîne redusă şi puterea de cumpărare a maselor muncitoare.

depresív, -ă, *depresivi, -e,* adj. Care produce starea de depresiune sau scăderea tensiunii arteriale.

deprimá, *deprím,* vb. I. Tr. A întrista, a mîhni, a descuraja.

deprimánt, -ă, *deprimanţi, -te,* adj. Care deprimă.

deprínde, *deprínd,* vb. III. **1.** Refl. şi tr. A (se) obişnui, a (se) învăţa, a (se) familiariza. **2.** Tr. A-şi însuşi anumite cunoştinţe într-un domeniu.

depríndere, *deprinderi,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) deprinde;* obişnuinţă, obicei. **2.** Pricepere, destoinicie, îndemînare.

depunătór, -oáre, *depunători, -oare,* s.m. şi f. Persoană care depune spre păstrare o sumă de bani, hîrtii de valoare etc.

depúne, *depún,* vb. III. **1.** Tr. A lăsa un obiect din mînă, punîndu-l undeva; *a depune bani* = a încredinţa o sumă de bani spre păstrare; *a depune armele* = a se declara învins; *a depune ca martor* = a face o depoziţie. **2.** Refl. (Despre particule solide aflate în suspensie) A se aşeza la fund, formînd sedimente.

depúnere, *depuneri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) depune;* sumă de bani depusă la o instituţie bancară. **2.** Acoperire a unui corp cu un strat de material.

depuratív, -ă, *depurativi, -e,* adj., s.n. (Medicament) care curăţă organismul favorizînd eliminarea toxinelor şi a produşilor de dezasimilaţie.

deputát, -ă, *deputaţi, -te,* s.m. şi f. Persoană aleasă într-un organ legislativ (reprezentativ) al puterii de stat.

deputăţie, *deputăţii,* s.f. **1.** Sarcina, calitatea de deputat. **2.** (Înv.) Delegaţie, solie.

deraiá, *deraiez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre trenuri, tramvaie) A sări de pe şine. **2.** (Fig.) A se abate de la subiect, a vorbi aiurea.

deránj, *deranjuri,* s.n. **1.** Dezordine, neorînduială. **2.** (Fig.) Stînjenire; tulburare a liniştii (cuiva).

deranjá, *deranjez,* vb. I. Tr. **1.** A face dezordine; a răvăşi; *a-şi deranja stomacul* = a căpăta o indigestie. **2.** (Fig.) A stingheri pe cineva, a-i tulbura liniştea sau activitatea; (refl., în formule de politeţe) a se osteni pentru cineva.

deranjamént, *deranjamente,* s.n. Perturbare a funcţionării normale a unei maşini, a unui aparat, a unei instalaţii.

derapá, pers. 3 *derapează,* vb. I. Intr. (Despre vehicule) A aluneca oblic faţă de direcţia de înaintare.

deratizá, *deratizez,* vb. I. Tr. A stîrpi şoarecii sau şobolanii dintr-un loc.

derbedéu, *derbedei,* s.m. Om de nimic, haimana.

dérbi, *derbiuri,* s.n. **1.** Cursă clasică de trap sau de galop a cailor în vîrstă de trei ani. **2.** Întîlnire sportivă de mare importanţă.

derdelúş, *derdeluşuri,* s.n. Loc în pantă unde se dau copiii cu săniuţa.

dereglá, pers. 3 *deregleză,* vb. I. Refl. (Despre sisteme tehnice) A ieşi din regimul normal sau din funcţionarea normală.

dereticá, *derétic,* vb. I. Intr. A face curăţenie şi ordine prin casă.

derivă, *deriv*, vb. I. **1.** Intr. (Mai ales la pers. 3) A proveni din...; (despre limbi, cuvinte, sensuri) a-și trage originea din...; (despre cuvinte) a se forma cu ajutorul unui sufix sau al unui prefix. **2.** Tr. A abate o apă curgătoare din albia ei naturală. **3.** Tr. (Mat.) A calcula derivata unei funcții.

deriváre, *derivări*, s.f. Acțiunea de *a deriva;* (lingv.) procedeu prin care un cuvînt se formează din altul (cu ajutorul sufixelor și al prefixelor); stabilirea provenienței unui cuvînt din altul.

derivát, -ă, *derivați, -te*, adj., subst. **1.** Adj. Care derivă din ceva; (substantivat, n.) cuvînt care derivă din altul. **2.** Adj. (Despre cursuri de apă, canale, drumuri) Abătut din direcția normală, din traseul natural. **3.** S.m. Produs industrial obținut dintr-o materie primă. **4.** S.m. (Chim.) Combinație chimică obținută din altă combinație și păstrînd de obicei structura de bază a combinației principale din care provine. **5.** S.f. (Mat.) Limita raportului dintre creșterea unei funcții și creșterea variabilei, cînd aceasta tinde spre zero.

derivátie, *derivații*, s.f. Ramificație a unui curs de apă, a unei căi de comunicație, a unui circuit electric etc.

derívă, *derive*, s.f. **1.** Unghiul dintre direcția axei longitudinale a unei nave sau aeronave și direcția de deplasare a acestora. **2.** Unghiul format de planul de tragere al unei arme cu planul de ochire, la tragerile indirecte. **3.** Partea fixă, anterioară, a ampenajului unui avion, al unui planor etc.

derivór, *derivoare*, s.n. Piesă plată prinsă sub chila unei ambarcații cu pînze pentru a împiedica deplasarea laterală a ambarcației.

derizóriu, -ie, *derizorii*, adj. (Despre prețuri, valori) Neînsemnat, de nimic.

derídere s.f. *A lua pe cineva în derîdere* = a lua în bătaie de joc.

dermatínă s.f. Înlocuitor al pielii obținut prin aglomerarea unor deșeuri de piele naturală.

dermatítă, *dermatite*, s.f. Denumire generică pentru afecțiuni inflamatorii ale pielii.

dermatográf, *dermatografe*, s.n. Creion colorat care servește la machiaj.

dermatológ, *dermatologi*, s.m. Medic specialist în boli de piele.

dermatología s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul pielii și al afecțiunilor ei.

dermatomicóză, *dermatomicoze*, s.f. Denumire generică pentru afecțiunile pielii provocate de ciuperci microscopice.

dermatóză, *dermatoze*, s.f. Denumire generică pentru bolile de piele.

dérmă, *derme*, s.f. Stratul mijlociu al pielii vertebratelor.

dérmic, -ă, *dermici, -e*, adj. Privitor la dermă sau (p. ext.) la piele.

derogá, *derog*, vb. I. Intr. A face o excepție de la prevederile unui act normativ, ale unui statut etc. în temeiul unui act de aceeași natură sau de același grad.

derogatóriu, -ie, *derogatorii*, adj. Care conține o derogare.

derulá, *derulez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) desfășura.

derutá, *derutez*, vb. I. Tr. A încurca pe cineva, a-l zăpăci, a-l dezorienta.

derutánt, -ă, *derutanți, -te*, adj. Care derutează.

derútă s.f. Zăpăceală, dezorientare.

dervíș, *derviși*, s.m. Călugăr musulman (cerșetor).

des[1]- (Cînd e urmat de o vocală sau de o consoană sonoră are forma *dez-*) Element de compunere cu sens privativ care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe. Var.: **dez-**, **dis-**.

des[2], **deásă**, *deși, -se*, adj. **1.** (Despre corpuri compuse din aceleași unități) Cu părțile componente foarte apropiate; (despre țesături) țesut strîns. **2.** (Despre ploaie, ceață, umbră) Compact, dens. **3.** (Despre mulțimi) Cu elementele componente așezate strîns unele lîngă altele. **4.** (Despre fapte, fenomene; adesea adverbial) Care se repetă la intervale foarte apropiate, care se întîmplă frecvent.

deság s.m. v. **desagă**.

deságă, *desagi*, s.f. Sac format din două părți (semănînd fiecare cu o traistă), care se poartă atîrnat pe umăr sau pe șa. Var.: **deság** s.m.

desalinizá, *desalinizez*, vb. I. Tr. A îndepărta sărurile dintr-un lichid.

desánt, *desánturi*, s.n. Trupe debarcate sau parașutate pe teritoriul ocupat de inamic.

desărá, *desărez*, vb. I. Tr. A îndepărta sarea dintr-un aliment, a face să fie mai puțin sărat.

desărciná, *desărcinez*, vb. I. Tr. A elibera pe cineva de o sarcină, de o obligație, dintr-o funcție.

desăvîrșí, *desăvîrșesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) perfecționa; a da (sau a lua) o formă definitivă.

desăvîrșíre, *desăvîrșiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) desăvîrși; cu desăvîrșire* = cu totul, pe deplin, în întregime.

desăvîrșít, -ă, *desăvîrșiți, -te*, adj. (Adesea adverbial) Perfect; complet, deplin.

descalificá, *descalific*, vb. I. **1.** Tr. A declara pe cineva nedemn de stimă sau de respect. **2.** Tr. A exclude un concurent (sau o echipă) dintr-o competiție sportivă, pentru abateri de la regulament. **3.** Refl. A-și pierde calificarea (profesională).

descălecá, *descálec*, vb. I. Intr. **1.** A se da jos de pe cal. **2.** (În limba cronicarilor) A se așeza statornic într-un loc, întemeind o țară.

descălecát s.n. **1.** Coborîre de pe cal. **2.** Termen folosit mai ales de cronicari pentru a desemna întemeierea Țării Românești și a Moldovei.

descălecătór, *descălecători*, s.m. (În limba cronicarilor) Întemeietor de țară.

descălțá, *descálț*, vb. I. Refl. și tr. A(-și) scoate încălțămintea din picioare.

descălțát, -ă, *descălțați, -te*, adj. Desculț.

descărcá, *descárc,* vb. I. **1.** Tr. A scoate încărcătura dintr-un vehicul sau dintr-un recipient. **2.** Tr. A scoate încărcătura dintr-o armă de foc; a slobozi arma, a trage un foc. **3.** Tr. A suprima sau a micșora forțele care acționează asupra unui corp, asupra unei construcții etc.; (tr. și refl.) a face să-și piardă (sau a-și pierde) sarcina electrică. **4.** Tr. A recunoaște în mod oficial că o gestiune este corectă, că nu se impută nimic gestionarului. **5.** Refl. (Fig.) A da curs liber unei stări sufletești; a se ușura de un gînd apăsător, de o povară sufletească, împărtășind cuiva necazurile, suferințele.

descărcáre, *descărcări,* s.f. Acțiunea de *a (se) descărca; descărcare electrică* = trecerea unui curent electric printr-un dielectric sub acțiunea unui cîmp electric extern; manifestare electrică produsă în atmosferă.

descărcătór, -oáre, *descărcători, -oare,* adj. Care descarcă; (despre acte, documente) care justifică, eliberînd de răspundere.

descărcătúră, *descărcături,* s.f. Declanșare a unei arme de foc; zgomotul produs.

descărná, *descărnez,* vb. I. Tr. A curăța de carne pieile care urmează să fie tăbăcite.

descărnát, -ă, *descărnați, -te,* adj. (Despre oameni) Foarte slab.

descătărămá, *descătărămez,* vb. I. Tr. A desprinde din catarame.

descătușá, *descătușez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) elibera din lanțuri, din cătușe sau (fig.) dintr-o asuprire, din robie.

descăzút s.n. (Mat.) Primul termen al unei scăderi, din care se scade al doilea termen.

descendént, -ă, *descendenți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care coboară. **2.** S.m. și f. Persoană care se trage din...; urmaș.

descendénță, *descendențe,* s.f. Înrudire în linie directă coborîtoare; totalitatea rudelor cuiva în linie directă coborîtoare.

descentrá, *descentrez,* vb. I. Refl. (Despre piese, organe de mașini etc.) A se deplasa, a-și pierde poziția normală față de centru.

descentralizá, *descentralizez,* vb. I. Tr. A acorda independență administrativă unor organe locale ale administrației de stat.

descheiá, *deschéi,* vb. I. **1.** Tr. A scoate un nasture din butonieră; a desface o haină, desprinzîndu-i nasturii din butonieră. **2.** Tr. și refl. A (se) desface din încheieturi.

descheiát, -ă, *descheiați, -te,* adj. (Despre haine) Cu nasturii scoși din butoniere; (despre persoane) cu haina neîncheiată.

deschíde, *deschid,* vb. III. **1.** Tr. A da la o parte o ușă, o fereastră, un capac sau a manevra un mecanism care închide ceva; (refl., despre uși, ferestre etc.) a se da în lături; *a deschide gura* = a vorbi; *a deschide ochii* = a se deștepta din somn; a se naște. **2.** Tr. A desface un plic; a desface o carte sau un caiet (la o anumită foaie). **3.** Tr. A face o incizie într-o rană sau într-o cavitate a corpului; (refl., despre răni) a începe să sîngereze sau să supureze. **4.** Refl. (Despre flori) A-și desface petalele. **5.** Tr. A face un drum, o cărare. **6.** Tr. A porni o acțiune, a începe; *a deschide un proces* = a începe o acțiune (juridică); *a deschide o paranteză* = a face primul dintre cele două semne care alcătuiesc o paranteză, (fig.) a face o digresiune în cursul unei expuneri; *a deschide jocul* = a face primele mișcări într-un joc sportiv, la o partidă de șah etc. **7.** Tr. A înființa, a organiza, a face să funcționeze (întreprinderi, instituții etc.). **8.** Refl. (Despre culori sau obiecte colorate) A căpăta o nuanță mai luminoasă, mai apropiată de alb.

deschídere, *deschideri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) deschide; în deschidere* = în primul meci dintr-un cuplaj sportiv. **2.** Începerea dezbaterilor într-o adunare constituită. **3.** Primele mișcări cu care se începe o partidă de șah. **4.** Distanța, aria care caracterizează întinderea transversală a unui gol; distanța dintre fălcile unui cleşte, unei unelte de prins etc. **5.** Spațiu liber lăsat într-un zid pentru iluminare, aerisire etc.

deschís, -ă, *deschiși, -se,* adj. **1.** (Despre uși, ferestre etc.) Dat într-o parte pentru a lăsa liberă deschizătura corespunzătoare; (despre încăperi, lăzi, sertare etc.) cu ușa sau cu capacul neînchis ori neîncuiat; (despre vehicule) neacoperit. **2.** (Despre ochi) Neacoperit de pleoape; (despre mînă) cu degetele întinse; (despre aripi) desfăcut pentru zbor; (despre răni) care sîngerează sau supurează. **3.** *Scrisoare deschisă* = text (cu ton polemic) redactat în formă de scrisoare destinată publicității; *vot deschis* = vot pe față, prin ridicare de mîini; *ședință deschisă* = ședință la care pot participa și persoane din afara organizației respective. **4.** (Despre terenuri) Neîngrădit; (despre drumuri) fără obstacole; *oraș deschis* = oraș în care nu se află obiective militare și care, în baza normelor de drept internațional, nu poate fi atacat sau bombardat în timp de război; *port deschis* = port în care au acces navele de orice naționalitate. **5.** (Despre circuite electrice) Care este întrerupt. **6.** (Despre culori) Cu nuanțe apropiate mai mult de alb.

deschizătór, -oáre, *deschizători, -oare,* s.m. și f. *Deschizător de drumuri* = inițiator, inovator.

deschizătúră, *deschizături,* s.f. Spațiu liber prin care se poate vedea sau prin care se poate pătrunde în interiorul unui lucru.

descifrá, *descifrez,* vb. I. Tr. **1.** A citi, a desluși un text necitet sau scris într-o limbă necunoscută ori cu semne convenționale. **2.** A citi și a interpreta o partitură muzicală. **3.** (Fig.) A înțelege ceva ascuns, obscur.

descifrábil, -ă, *descifrabili, -e,* adj. Care poate fi (ușor) descifrat.

descínde, *descind,* vb. III. Intr. **1.** A se da jos (dintr-un vehicul); a se opri într-un loc, a trage (la o gazdă, la un hotel). **2.** A face o descindere. **3.** A se trage din...; a-și avea originea.

descíndere, *descinderi,* s.f. Acțiunea de *a descinde;* deplasare a unui organ de urmărire penală la locul săvîrșirii unei infracțiuni pentru a face constatări.

descínge, *descíng*, vb. III. Tr. și refl. A(-și) desface cingătoarea, brîul, cureaua.
descíns, -ă, *descinși, -se*, adj. Fără cingătoare (sau brîu, curea), neîncins.
descîlcí, *descîlcesc*, vb. IV. Tr. A descurca fire încurcate de ață, de păr etc.; (fig.) a lămuri, a limpezi.
descîntá, *descínt*, vb. I. **1.** Intr. A rosti descîntece pentru a îndepărta un farmec, a vindeca o boală etc. **2.** Tr. A fermeca, a vrăji (prin descîntece). **3.** Tr. (Fam.) A mustra, a bate la cap.
descíntec, *descîntece*, s.n. Faptul de a descînta; formulă magică rostită de cei care descîntă.
descleiá, *descleiez*, vb. I. Tr. **1.** A dezlipi ceea ce a fost lipit cu clei. **2.** A curăța țesăturile de apretul aplicat pe firele de urzeală înainte de începerea țesutului.
descleștá, *descleștez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) desface dintr-o strînsoare, dintr-o încleștare.
descoáse, *descós*, vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) desface din cusături. **2.** Tr. (Fig.) A pune cuiva multe întrebări stăruitoare, pentru a afla anumite lucruri.
descojí, *descojesc*, vb. IV. Tr. A curăța de coajă.
descompletá, *descompletez*, vb. I. Tr. A lua o parte dintr-un tot, lăsîndu-l incomplet; (refl.) a înceta de a mai fi complet.
descompúne, *descompún*, vb. III. **1.** Tr. A desface în părțile sau în elementele din care este alcătuit; (refl., fig.) a se destrăma, a se dezmembra. **2.** Refl. (Despre materii organice) A se altera; a putrezi. **3.** Refl. (Despre oameni) A decădea din punct de vedere moral; (despre față) a se crispa.
descompúnere, *descompuneri*, s.f. Faptul de *a (se) descompune;* reacție chimică în urma căreia o substanță constituită din molecule cu structură mai complicată trece în mai multe substanțe alcătuite din molecule cu structură mai simplă.
desconcentrá, *desconcentrez*, vb. I. Tr. A lăsa la vatră militarii concentrați.
descongestioná, *descongestionez*, vb. I. Tr. **1.** A face ca un organ să se elibereze de un aflux de sînge. **2.** A elibera un loc de un surplus de oameni. **3.** A face ca o cale de comunicație să nu mai fie aglomerată.
desconsiderá, *desconsider*, vb. I. Tr. A nu acorda stimă sau atenție, a nu lua în seamă.
descoperí, *descópăr*, vb. IV. **1.** Tr. A lua, a ridica obiectul care acoperă sau învelește pe cineva sau ceva; (refl.) a-și scoate pălăria. **2.** Tr. și refl. A (se) da pe față, a (se) dezvălui, a (se) trăda. **3.** Tr. A găsi un lucru căutat, necunoscut sau ascuns; (fig.) a pătrunde o taină, un mister.
descoperíre, *descoperiri*, s.f. Faptul de *a descoperi* ceva; obiect, fenomen etc. descoperit.
descoperít, -ă, *descoperiți, -te*, adj. **1.** Expus vederii, dezvelit; fără pălărie, cu capul gol. **2.** (Fin.) Fără acoperire legală. **3.** (Mil.) Lipsit de apărare.
descoperitór, -oáre, *descoperitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face o descoperire.
descotorosí, *descotorosesc*, vb. IV. Refl. și tr. A scăpa de cineva sau de ceva care supără, incomodează.
descotoșmăní, *descotoșmănesc*, vb. IV. Tr. și refl. A(-și) scoate din hainele prea multe sau prea groase.
descovoiá, *descovói*, vb. I. Tr. și refl. A (se) dezdoi, a (se) îndrepta.
descreierát, -ă, *descreierați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Fără minte, nesăbuit, smintit.
descrescătór, -oáre, *descrescători, -oare*, adj. Care descrește.
descréște, *descresc*, vb. III. Intr. A se micșora, a se împuțina, a scădea.
descrețí, *descrețesc*, vb. IV. **1.** Tr. A desface crețurile (unei țesături, unei haine etc.). **2.** Tr. și refl. A nu mai fi (sau a face să nu mai fie) încruntat; (fig.) a (se) însenina la față.
descríe, *descríu*, vb. III. Tr. **1.** A prezenta, a zugrăvi ceva prin cuvinte. **2.** A trasa o linie curbă, un arc de cerc etc. **3.** A parcurge o traiectorie.
descríere, *descrieri*, s.f. Acțiunea de *a descrie;* scriere (sau pasaj dintr-o scriere) în care se descrie ceva.
descriptív, -ă, *descriptivi, -e*, adj. **1.** Care descrie sau care conține o descriere. **2.** *Geometrie descriptivă* = ramură a geometriei, care are ca scop reprezentarea figurilor spațiale prin desene executate în plan.
descuamá, pers. 3 *descuamează*, vb. I. Refl. (Despre epidermă) A se coji (în urma unei boli).
descuiá, *descúi*, vb. I. Tr. A deschide cu cheia.
descúlț, -ă, *desculți, -e*, adj. Cu picioarele goale, fără încălțăminte (și fără ciorapi).
descumpăní, *descumpănesc*, vb. IV. Tr. A face pe cineva să-și piardă echilibrul sufletesc.
descumpănít, -ă, *descumpăniți, -te*, adj. Care și-a pierdut echilibrul sufletesc; dezorientat, dezechilibrat.
descurajá, *descurajez*, vb. I. Refl. și tr. A-și pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) curajul, speranța.
descurajáre, *descurajări*, s.f. Faptul de *a (se) descuraja;* deprimare, demoralizare.
descurcá, *descúrc*, vb. I. **1.** Tr. A face să nu mai fie încurcat; a descîlci. **2.** Tr. (Fig.) A lămuri, a clarifica o problemă, o situație. **3.** Refl. A ieși dintr-o situație încurcată.
descurcăréț, -eáță, *descurcăreți, -e*, adj. Care știe să iasă din situații încurcate, dificile.
descusút, -ă, *descusuți, -te*, adj. (Despre obiecte cusute) Cu cusătura desfăcută.
deseáră adv. În seara zilei curente.
desecá, *deséc*, vb. I. Tr. **1.** A elimina excesul de apă de pe un teren. **2.** A elimina apa din anumite materiale.
desemná, *desemnez*, vb. I. Tr. A indica pe cineva ca fiind potrivit pentru a ocupa o anumită funcție sau pentru a îndeplini o sarcină.
desén, *desene*, s.n. **1.** Reprezentare grafică a unui obiect, a unei figuri, a unui peisaj, prin linii, puncte, culori etc.; *desen tehnic* = repre-

zentare grafică a unei piese a unui organ de maşină etc. **2.** Arta sau tehnica de a desena.

desená, *desenez,* vb. I. Tr. A executa un desen (1).

desenatór, -oáre, *desenatori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care desenează; specialist în arta desenului.

desensibilizáre, *desensibilizări,* s.f. Metodă terapeutică prin care se reduce sau se înlătură sensibilitatea unei persoane faţă de anumite medicamente, vaccinuri sau seruri.

déseori adv. Adeseori.

desért, *deserturi,* s.n. Fel de mîncare, compus de obicei din prăjituri, fructe, brînzeturi, care se serveşte la sfîrşitul mesei.

deserví[1], *deservesc,* vb. IV. Tr. A-i face cuiva un rău serviciu, a-i dăuna.

deservi[2], *deservesc,* vb. IV. Tr. **1.** A servi o colectivitate, a presta un serviciu în folos public. **2.** A supraveghea şi a dirija funcţionarea unei maşini.

desfáce, *desfác,* vb. III. **1.** Tr. şi refl. A (se) descompune în părţile componente. **2.** Tr. şi refl. A (se) desprinde din locul sau din legătura în care este fixat; a (se) separa de cineva sau de ceva. **3.** Tr. A face ca ceva să revină la starea anterioară; a anula. **4.** Tr. A deschide o scrisoare, un pachet; a dezlega ceva; a desfăşura, a despături. **5.** Refl. (Despre flori) A-şi deschide petalele. **6.** Tr. *A desface o marfă* = a vinde. **7.** Intr. (În superstiţii) A înlătura vrăjile făcute asupra cuiva.

desfácere, *desfaceri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) desface;* descompunere, despărţire. **2.** Anulare. **3.** Vînzare; lichidare.

desfăcút, -ă, *desfăcuţi, -te,* adj. **1.** Descompus; răsfirat, împrăştiat; demontat. **2.** Anulat. **3.** (Despre haine) Descheiat; (despre scrisori, pachete) deschis.

desfăşá, *desfáş,* vb. I. Tr. A scoate un copil din faşă sau din scutece.

desfăşurá, *desfăşór,* vb. I. **1.** Tr. A întinde un obiect înfăşurat. **2.** Refl. (Despre unităţi militare) A trece de la formaţia de marş la dispozitivul de luptă. **3.** Refl. (Fig., despre privelişti din natură) A se întinde, a se prezenta în faţa ochilor. **4.** Refl. (Despre fapte, evenimente) A evolua în faze succesive. **5.** Tr. A realiza o acţiune în etape succesive.

desfăşuráre, *desfăşurări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) desfăşura;* întindere în plan a suprafeţei unui corp geometric. **2.** Evoluţia, în timp, a unor evenimente; evoluţia acţiunii într-o operă literară.

desfătá, *desfát,* vb. I. Refl. A petrece, a se distra; a se delecta; (tr.) a încînta, a fermeca.

desfătătór, -oáre, *desfătători, -oare,* adj. Care desfată ochii sau simţurile.

desfăţá, *desfáţ,* vb. I. Tr. A scoate învelitoarea de pînză de pe o pernă sau de pe o plapumă.

desferecá, *desférec,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) desface din lanţuri, din cătuşe. **2.** Refl. (Despre pietrele de moară) A se toci, a se roade.

desfíde, *desfíd,* vb. III. Tr. **1.** A provoca pe cineva să facă un lucru ştiind că nu va fi în stare. **2.** A înfrunta, a nesocoti o primejdie.

desfigurá, *desfigurez,* vb. I. Tr. A urîţi, a poci figura, faţa cuiva.

desfigurát, -á, *desfiguraţi, -te,* adj. (Despre oameni) Urîţit, pocit, deformat.

desfiinţá, *desfiinţez,* vb. I. Tr. A face ca ceva să înceteze de a mai exista; (jur.) a abroga; a anula.

desfoiá, *desfói,* vb. I. Refl. (Despre flori, boboci) A se deschide, a înflori.

desfrînáre, *desfrînări,* s.f. Destrăbălare, depravare.

desfrînát, -ă, *desfrînaţi, -te,* adj. (Adesea substantivat) Destrăbălat, imoral.

desfríu s.n. Purtare desfrînată, depravare, imoralitate.

desfrunzí, *desfrunzesc,* vb. IV. Refl. (Despre copaci) A-şi pierde frunzele.

desfundá, *desfúnd,* vb. I. Tr. **1.** A deschide un butoi, scoţîndu-i fundul sau dîndu-i cep; a destupa o sticlă. **2.** A curăţa un canal, un şanţ, o conductă. **3.** (Despre ploaie, revărsări de ape etc.) A face ca un drum, un teren să devină impracticabil. **4.** A ara adînc (pentru anumite plantaţii); a desţeleni un teren.

desfundát, -ă, *desfundaţi, -te,* adj. **1.** (Despre butoaie, sticle etc.) Cu capacul sau cu dopul scos; (despre conducte, ţevi etc.) golit de impurităţile care îl obturau. **2.** (Despre drumuri, terenuri) Impracticabil (din cauza ploilor).

deshămá, *deshám,* vb. I. Tr. A scoate hamul de pe cal; a desprinde calul de la căruţă.

deshidratá, *deshidratez,* vb. I. Tr. şi refl. (Despre corpuri, substanţe) A-şi pierde (sau a face să-şi piardă), total sau parţial, apa pe care o conţine.

deshidratáre, *deshidratări,* s.f. Acţiunea de *a (se) deshidrata;* pierderea sau reducerea anormală a apei din ţesuturile organice, prin transpiraţie, vărsături etc.

deshumá, *deshumez,* vb. I. Tr. A dezgropa osemintele unui mort.

desigilá, *desigilez,* vb. I. Tr. A scoate sigiliul de pe un obiect; a deschide o încăpere scoţîndu-i sigiliul.

desígur adv. Da; fără îndoială, cu siguranţă.

desíme, *desimi,* s.f. **1.** Însuşirea de a fi des, compact, îndesat. **2.** Desiş.

desinénţă, *desinenţe,* s.f. Element morfologic care se adaugă la tema cuvintelor flexibile pentru a arăta cazul, numărul, genul (în flexiunea nominală) sau persoana, numărul, diateza (în flexiunea verbală).

desíş, *desişuri,* s.n. Grup des de arbuşti sau de tufe.

deslușí, *desluşesc,* vb. IV. Tr. **1.** A distinge, a deosebi, a prinde cu urechea; a percepe, a observa, a vedea (la o lumină slabă). **2.** A lămuri, a clarifica o problemă, o idee. **3.** A explica, a lămuri cuiva un lucru.

deslușít, -ă, *deslușiți, -te,* adj. (Adesea adverbial) **1.** Care se aude sau se vede limpede. **2.** Care este clar, ușor de înțeles.

desolidarizá, *desolidarizez,* vb. I. Refl. A nu mai fi de acord cu cineva sau cu ceva, a nu mai acționa alături de cineva, a se separa.

desórbție, *desorbții,* s.f. Îndepărtarea de pe suprafața unui corp a unei substanțe adsorbite.

despachetá, *despachetez,* vb. I. Tr. A scoate un obiect din ambalajul în care este împachetat; a desface un pachet.

despădurí, *despăduresc,* vb. IV. Tr. A tăia (în mod nerațional) pădurile dintr-o regiune.

despăgubí, *despăgubesc,* vb. IV. Tr. A plăti cuiva echivalentul unei pagube (materiale) suferite.

despăgubíre, *despăgubiri,* s.f. Acțiunea de *a despăgubi;* compensare a unei pagube; sumă de bani plătită unei persoane care a suferit un prejudiciu.

despărțí, *despárt,* vb. IV. **1.** Refl. A părăsi pe cineva sau ceva; (despre un grup de persoane) a se separa, plecînd în direcții diferite. **2.** Refl. (Fig.) A rupe legăturile cu cineva; a renunța la cineva sau la ceva. **3.** Refl. A divorța. **4.** Tr. A separa, a izola; (tr. și refl.) a (se) împărți în două sau în mai multe părți.

despărțíre, *despărțiri,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) despărți;* separare. **2.** Divorț. **3.** Împărțire, segmentare; diviziune.

despărțitúră, *despărțituri,* s.f. Parte separată dintr-o încăpere, dintr-o ladă, dintr-un recipient etc.; compartiment.

despăturí, *despăturesc,* vb. IV. Tr. A desface un lucru împăturit.

despecetluí, *despecetluiesc,* vb. IV. Tr. A desigila.

desperá, *despér,* vb. I. Intr. A-și pierde speranța, a deznădăjdui. Var.: **disperá** vb. I.

desperáre, *desperări,* s.f. Faptul de *a despera; cu desperare* = în mod deznădăjduit; (fig.) din toate puterile. Var.: **disperáre** s.f.

desperát, -ă, *desperați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Ajuns la desperare; (despre manifestări, atitudini) care dovedește desperare. Var.: **disperát, -ă** adj.

desperecheá, *desperechez,* vb. I. Tr. A separa două obiecte sau două ființe care formează o pereche; a descompleta ceva (care formează o serie).

despicá, *despic,* vb. I. Tr. **1.** A sparge un obiect de-a lungul, desfăcîndu-l în două sau mai multe bucăți; (refl.) a se crăpa. **2.** A străbate (văzduhul, o mulțime compactă etc.). **3.** (Fig.) A pătrunde cu perspicacitate, a interpreta, a analiza.

despicătúră, *despicături,* s.f. Crăpătură; bucată despicată din ceva.

despiedicá, *despiédic,* vb. I. Tr. **1.** A scoate piedica de la picioarele unui animal sau de la roata unui vehicul. **2.** A ridica piedica de la o armă de foc.

despletí, *despletesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) desface din împletitură; a(-și) desface cosițele.

despletít, -ă, *despletiți, -te,* adj. (Despre păr) Neîmpletit; (despre femei) cu părul neîmpletit, lăsat liber.

despót, *despoți,* s.m. **1.** (În antichitate și în evul mediu) Conducător cu puteri discreționare. **2.** (Fig.) Persoană excesiv de autoritară.

despotcoví, *despotcovesc,* vb. IV. Refl. (Despre cai) A-și pierde potcoavele; (tr.) a scoate unui cal potcoavele.

despótic, -ă, *despotici, -e,* adj. Caracteristic despoților; tiranic, dictatorial.

despotísm s.n. Regim politic caracterizat prin putere nelimitată și guvernare arbitrară, neîngrădită de nici o lege; (fig.) comportare arbitrară; samavolnicie.

despotmolí, *despotmolesc,* vb. IV. Tr. A scoate o navă, un vehicul din împotmolire; a curăța un șanț, un bazin etc. de nămolul depus pe fund.

despovărá, *despovărez,* vb. I. Tr. A lua sau a ușura cuiva povara.

desprăfuíre, *desprăfuiri,* s.f. Separare și eliminare a prafului dintr-un curent de aer sau de gaz.

déspre prep. (Introduce complemente sau atribute) **1.** În legătură cu..., privitor la... **2.** Aproape de..., către: *era despre ziuă.* **3.** Din partea, de la.

despresurá, *despresór,* vb. I. Tr. A scoate din încercuire o localitate sau o grupare militară.

desprimăvărá, pers. 3 *desprimăvărează,* vb. I. Refl. A se face primăvară.

desprínde, *desprínd,* vb. III. **1.** Tr. A separa un lucru de altul cu care este unit sau prins; a rupe, a dezlipi; a desface din locul unde este prins. **2.** Tr. A scoate un animal din jug sau din ham. **3.** Refl. A se desface (și a cădea) din locul unde este fixat; a se separa dintr-un tot; (despre oameni) a ieși dintr-un grup, a se detașa. **4.** Refl. (Fig.) A se contura, a se desluși; a reieși, a rezulta.

despuiá, *despói,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) dezbrăca în pielea goală. **2.** Tr. A-i lua cuiva tot ce are; a jefui. **3.** Tr. A scoate dintr-un text, dintr-o publicație tot ce interesează dintr-un anumit punct de vedere.

despuiát, -ă, *despuiați, -te,* adj. **1.** Dezbrăcat în pielea goală; (despre plante) lipsit de frunze, de verdeață. **2.** Jefuit, prădat.

despuiére, *despuieri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) despuia.* **2.** *Despuierea scrutinului* = scoaterea din urnă a buletinelor de vot și numărarea lor.

destăinuí, *destăinuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A mărturisi o taină; a-și da pe față gîndurile sau sentimentele.

destín, *destine,* s.n. Soartă; (în concepțiile mistice) forță supranaturală care hotărăște tot ce se întîmplă în viața cuiva.

destiná, *destinez,* vb. I. Tr. **1.** A hotărî, a stabili ceva dinainte. **2.** A ursi, a predestina.

destinatár, -ă, *destinatari, -e,* s.m. și f. Persoană căreia i se trimite ceva.

destináție, *destinații,* s.f. **1.** Întrebuințare (dinainte hotărîtă). **2.** Loc sau persoană către

care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva.

destínde, *destind,* vb. III. Refl. **1.** A slăbi din încordare; (fig.) a se liniști, a se calma. **2.** (Despre ființe, despre corpul sau părți ale corpului lor) A se întinde, a se îndrepta.

destíndere, *destinderi,* s.f. **1.** Încetare a unei încordări; atenuarea și înlăturarea treptată a stării de încordare din viața internațională; (fig.) slăbire a unei tensiuni nervoase, a unei stări de spirit încordate. **2.** (Fiz.) Expansiune (1).

destíns, -ă, *destinși, -se,* adj. Relaxat.

destitui, *destitui,* vb. IV. Tr. A îndepărta pe cineva dintr-un post sau dintr-o funcție.

destóinic, -ă, *destoinici, -e,* adj. Vrednic; isteț, îndemînatic; capabil.

destoinicíe s.f. Însușirea de a fi destoinic; pricepere, îndemînare.

destrăbălá, *destrăbălez,* vb. I. Refl. A duce o viață imorală; a avea purtări destrăbălate.

destrăbălát, -ă, *destrăbălați, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care duce o viață imorală; (despre manifestări ale oamenilor) care denotă imoralitate. **2.** S.m. și f. Persoană desfrînată.

destrămá, *destrám,* vb. I. **1.** Refl. și tr. (Despre țesături sau obiecte țesute) A (se) zdrențui (prin desfacerea și ruperea firelor). **2.** Tr. A desface, a afîna un material textil fibros, în vederea unei prelucrări ulterioare. **3.** Refl. (Fig.) A se descompune, a se dezmembra; a se dizolva.

destrămătúră s.f. Fire rupte, destrămate.

destroiení, *destroienesc,* vb. IV. Tr. A deszăpezi.

destructív, -ă adj. v. **distructiv.**

destúl, -ă, *destui, -le,* adj., adv. **1.** Adj. Care este în cantitate suficientă. **2.** Adj. Care este în număr sau în cantitate mare; care este mai mult decît trebuie. **3.** Adv. Atît cît trebuie, de ajuns; (cu valoare de interjecție) ajunge! **4.** Adv. Mai mult decît trebuie, prea mult. **5.** Adv. Exprimă ideea de diminuare sau de sporire a unei însușiri: *destul de bun; destul de rău.*

destupá, *destúp,* vb. I. Tr. **1.** A scoate dopul, capacul etc. **2.** A da la o parte ceea ce acoperă o deschizătură, o gaură.

desțelení, *desțelenesc,* vb. IV. Tr. A desfunda, printr-o arătură adîncă, un teren nelucrat de multă vreme.

desuét, -ă, *desueți, -te,* adj. Învechit, ieșit din uz, perimat.

desuetúdine s.f. *A cădea în desuetudine* = a se învechi, a ieși din uz.

deszăpezí, *deszăpezesc,* vb. IV. Tr. A curăța, a elibera de zăpadă (un drum, un loc).

deșănțát, -ă, *deșănțați, -te,* adj. Dezordonat, dezmățat; lipsit de decență, nerușinat.

deșelá, *deșél,* vb. I. Tr. A îndoi sau a frînge spinarea unui animal (p. ext. a unui om) prin poveri sau prin eforturi prea mari ori prin lovituri puternice.

deșért, -ártă, (1—4) *deșerți, -arte,* adj., **(5, 6)** *deșerturi,* s.n. **1.** Adj. Care nu conține nimic; gol. **2.** Adj. (Despre terenuri, regiuni) Lipsit de viețăți sau de vegetație; nelocuit, nepopulat. **3.** Adj. (Fig.) Fără temei, fără miez. **4.** Adj. (Fig.) Fără folos, zadarnic. **5.** S.n. Spațiu gol; pustietate. **6.** S.n. Regiune uscată, cu climă aridă, cu vegetație și animale puține și populație foarte rară.

deșertá, *deșért,* vb. I. Tr. (Pop.) A goli.

deșertăciúne, *deșertăciuni,* s.f. **1.** Lipsă de valoare; lucru lipsit de valoare. **2.** Ușurință, vanitate.

deșéu, *deșeuri,* s.n. Parte dintr-o materie primă sau dintr-un material care cade sau se degradează în cursul prelucrării și nu mai poate fi folosită direct în acel proces de prelucrare.

deșeuá, *deșeuez,* vb. I. Tr. A lua șaua de pe cal.

deșeuát, -ă, *deșeuați, -te,* adj. (Despre animale de călărie) Căruia i s-a scos șaua.

deși conj. Cu toate că, măcar că.

deșirá, *deșir,* vb. I. Refl. **1.** (Despre mărgele sau alte obiecte) A ieși de pe ața pe care sînt înșirate (împrăștiindu-se). **2.** (Despre ața înfășurată pe gheme) A se desfășura. **3.** (Despre obiecte împletite) A se desface din împletitură. **4.** (Fig.; despre oameni) A se întinde în toată lungimea lui.

deșirát, -ă, *deșirați, -te,* adj. **1.** Desfăcut, desfășurat; (fig.; despre manifestări ale gîndirii) fără șir, dezordonat. **2.** (Fig.; despre oameni) Înalt și slab.

deștépt, -eáptă, *deștepți, -te,* adj. **1.** Care nu doarme; treaz. **2.** Care are mintea ageră și înțelege repede; care dovedește inteligență.

deșteptá, *deștépt,* vb. I. **1.** Refl. și tr. A (se) trezi din somn sau din letargie, din amorțeală. **2.** Refl. (Despre gînduri, sentimente) A lua ființă. **3.** Refl. A deveni conștient, a-și da seama de realitate.

deșteptáre, *deșteptări,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) deștepta;* momentul cînd se trezește cineva din somn. **2.** Semnal care anunță scularea de dimineață în internate, cazărmi etc.

deșteptăciúne s.f. Însușirea de a fi deștept **(2);** faptă sau vorbă de om deștept.

deșteptătór, -oáre, *deșteptători, -oare,* adj. *Ceas deșteptător* (și substantivat, n.) = ceas care poate fi pus să sune la ora dorită, pentru a trezi pe cineva din somn.

deșucheát, -ă, *deșucheați, -te,* adj. Dezmățat, deșănțat; nebun, smintit.

deșurubá, *deșurubez,* vb. I. Tr. **1.** A desface un șurub, scoțîndu-l din locul unde era înșurubat. **2.** A desprinde un obiect din șuruburile cu care era fixat.

detaliá, *detaliez,* vb. I. Tr. A expune, a analiza ceva în mod amănunțit.

detaliát, -ă, *detaliați, -te,* adj., adv. Amănunțit.

detáliu, *detalii,* s.n. Amănunt; lucru mărunt, secundar; *a vinde în detaliu* = a vinde în cantități mici, cu amănuntul.

detașá, *detașez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) desprinde dintr-un tot, dintr-un grup; a (se) separa. **2.** Tr. A trece temporar un angajat, în interes de serviciu, de la o unitate la alta.

detaşábil, -ă, *detaşabili, -e,* adj. Care poate fi detaşat, desprins.

detaşamént, *detaşamente,* s.n. **1.** Echipă, grup. **2.** Grup de unităţi militare reunite temporar pentru o misiune de luptă cu caracter independent.

detectá, *detectez,* vb. I. Tr. A identifica, a determina prezenţa unui gaz, a unei mine, a unui semnal radioelectric etc.

detectív, *detectivi,* s.m. Agent secret, în serviciul poliţiei sau al unei persoane particulare.

detectór, *detectoare,* s.n. Dispozitiv folosit pentru a constata prezenţa unui corp sau a unui fenomen.

detécţie, *detecţii,* s.f. Identificare a prezenţei unui semnal util într-o recepţie de unde electromagnetice.

deténtă, *detente,* s.f. **1.** (Fiz.) Expansiune **(1)**. **2.** Calitatea fizică a unui sportiv (obţinută prin combinarea forţei şi a vitezei) de a se desprinde de la sol; putere de împingere bruscă.

detenţiúne, *detenţiuni,* s.f. Pedeapsă privativă de libertate.

detergént, *detergenţi,* s.m. Substanţă obţinută pe cale chimică şi folosită în industria textilă, în pielărie sau în gospodării ca mijloc de spălare.

deteriorá, *deteriorez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) uza, a (se) strica, a (se) degrada.

determiná, *detérmin,* vb. I. Tr. **1.** A pricinui apariţia sau dezvoltarea unui fenomen. **2.** A stabili caracterele unui corp, unei plante etc., în vederea clasificării lor. **3.** A calcula, a deduce pe baza anumitor date. **4.** A decide pe cineva să ia o hotărîre. **5.** (Gram., despre cuvinte) A preciza, a lămuri sensul unui cuvînt pe care îl însoţeşte.

determinánt, -ă, *determinanţi, -te,* adj. **1.** Care determină, care este de natură să determine ceva; hotărîtor. **2.** (Gram.) Care precizează sensul unui cuvînt sau al unei propoziţii. **3.** (Substantivat, m.; mat.) Tablou format din numere, monoame etc. dispuse pe un număr egal de linii şi coloane, care se foloseşte la rezolvarea sistemelor de ecuaţii.

determináre, *determinări,* s.f. Faptul de *a determina;* (gram.) cuvînt sau propoziţie care precizează sensul altui cuvînt sau al altei propoziţii cu care este în legătură.

determinát, -ă, *determinaţi, -te,* adj. Stabilit, hotărît; (gram.) precizat printr-o determinare.

determinativ, -ă, *determinativi, -e,* adj. (Adesea substantivat, n.) Determinant.

determinísm s.n. Concepţie filozofică potrivit căreia toate fenomenele din univers se află în interdependenţă, condiţionîndu-se reciproc, se supun cauzalităţii şi legităţii naturale.

detestá, *detést,* vb. I. Tr. şi refl. (Despre persoane) A (se) urî, a (se) dispreţui.

detestábil, -ă, *detestabili, -e,* adj. Vrednic de dispreţ, de ură.

detonánt, -ă, *detonanţi, -te,* adj. Care poate exploda.

detonáţie, *detonaţii,* s.f. Explozie; zgomotul produs de o explozie.

detracá vb. I. Refl. (Livr.; folosit numai la timpurile compuse) A se dezechilibra mintal; a decădea din punct de vedere moral.

detracát, -ă, *detracaţi, -te,* adj. (Livr.; adesea substantivat) Dezechilibrat, ţicnit; vicios.

detractá, *detractez,* vb. I. Tr. (Livr.) A ponegri, a defăima.

detractór, -oáre, *detractori, -oare,* s.m. şi f. Calomniator.

detrimént s.n. *În detrimentul cuiva* (sau *a ceva)* = în dauna, în paguba cuiva (sau a ceva).

detrític, -ă, *detritici, -e,* adj. (Despre roci, depozite sedimentare etc.) Format din fărîmiţarea rocilor preexistente prin acţiunea agenţilor externi.

detroná, *detronez,* vb. I. Tr. A înlătura de la tron, a scoate din domnie.

detuná, pers. 3 *detúnă,* vb. I. Intr. A bubui, a răsuna.

detunătór, -oáre, *detunători, -oare,* adj. Care bubuie, care răsună puternic.

detunătúră, *detunături,* s.f. Bubuitură puternică (produsă de o explozie sau de o armă de foc).

deturná, *deturnez,* vb. I. Tr. **1.** A da unor fonduri băneşti altă destinaţie decît cea prevăzută legal. **2.** A abate un avion din itinerarul normal, silind pilotul să ia direcţia ce i se impune.

deţinătór, -oáre, *deţinători, -oare,* s.m. şi f. **1.** Persoană care are în stăpînire un lucru, cu obligaţia de restituire. **2.** Persoană care deţine ceva (un titlu, o funcţie).

deţíne, *deţín,* vb. III. Tr. **1.** A avea un lucru în stăpînire provizorie sau în păstrare. **2.** A poseda un titlu, un premiu etc., a ocupa un post, o funcţie. **3.** A închide pe cineva (pentru cercetări sau după ce a fost condamnat).

deţinút, -ă, *deţinuţi, -te,* s.m. şi f. Persoană aflată în detenţiune.

deúnăzi adv. (Pop.) Acum cîteva zile.

deutériu s.n. Izotop al hidrogenului (numit şi hidrogen greu), folosit drept combustibil termonuclear.

deväle adv. Mai la vale, mai în jos.

devalorizá, *devalorizez,* vb. I. Tr. şi refl. (Despre bani) A(-şi) reduce valoarea, a (se) deprecia.

devalorizáre, *devalorizări,* s.f. Acţiunea de *a (se) devaloriza;* reducere oficială a valorii monedei în raport cu aurul sau cu valutele străine.

devansá, *devansez,* vb. I. Tr. **1.** A întrece, a depăşi pe cineva. **2.** A face să se petreacă ceva mai devreme decît era normal sau prevăzut.

devastá, *devastez,* vb. I. Tr. **1.** A distruge, a pustii o ţară, o regiune etc. **2.** A jefui, a prăda.

devastatór, -oáre, *devastatori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care devastează, care distruge; pustiitor.

devălmăşíe, *devălmăşii,* s.f. **1.** (Înv.) Formă de stăpînire în comun a unei părţi din hotarul satului, specifică obştii săteşti. **2.** Activitate desfăşurată în comun.

developá, *developez,* vb. I. Tr. A trata un film, o placă sau o hîrtie fotografică cu un reactiv chimic, pentru a face să apară imaginea.

developatór, *developatoare,* s.n. Substanță chimică folosită pentru developarea unui material fotografic.

devení, *devin,* vb. IV. Intr. **1.** A se preface în..., a lua forma de... **2.** A ajunge să fie, a se face.

deveníre, *deveniri,* s.f. Faptul de *a deveni;* transformare, evoluție.

déver s.n. Volumul unor vînzări de mărfuri exprimat în bani.

deversáre, *deversări,* s.f. **1.** Trecerea apelor (unui rîu) peste maluri. **2.** Scurgerea surplusului de apă dintr-o amenajare hidraulică peste un deversor.

deversór, *deversoare,* s.n. Construcție care asigură scurgerea dirijată a surplusului de apă într-o amenajare hidrotehnică.

deviá, *deviez,* vb. I. Intr. **1.** A se abate de la direcția dată. **2.** (Fig.) A se îndepărta de la subiect; a apuca pe un drum greșit.

deviatór, -oáre, *deviatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care se abate de la linia politică a partidului din care face parte.

deviáție, *deviații,* s.f. Abatere de la direcția dată, de la normal; (med.) *deviație de sept* = deformare a peretelui despărțitor al cavităților nazale.

deviére, *devieri,* s.f. **1.** Faptul de *a devia;* deviație. **2.** Îndepărtare a unei persoane sau a unui grup de persoane de la linia politică promovată de partidul din care fac parte.

devíz, *devize,* s.n. Situație întocmită anticipat, în care se prezintă detaliat cheltuielile necesare executării unei lucrări.

devíză, *devize,* s.f. Formulă care exprimă concis o idee călăuzitoare în comportarea sau în activitatea cuiva.

devíze s.f. pl. Mijloc de plată în relațiile internaționale, constînd din cambii, bilete la ordin, cecuri etc. exprimate într-o valută străină.

devón, *devoni,* s.m. Nălucă (2) de metal, de forma unui peștișor, prevăzută cu cîrlige și folosită la prinderea peștilor răpitori.

devonián s.n. Perioadă a erei paleozoice, caracterizată prin existența plantelor terestre simple, a animalelor nevertebrate, a peștilor și batracienilor.

devorá, *devorez,* vb. I. Tr. (Despre animale și, ironic, despre oameni) A mînca cu lăcomie, a sfîșia cu dinții, a înghiți pe nemestecate; (fig.) a consuma, a mistui.

devotá, *devotez,* vb. I. Refl. A se pune, cu toată inima, în serviciul cuiva sau a ceva; a se dedica, a se consacra.

devotamént s.n. Atașament sincer față de o cauză, față de o persoană.

devotát, -ă, *devotați, -te,* adj. Plin de devotament, credincios.

devoțiúne s.f. (Livr.) Evlavie, pietate, cucernicie.

devréme adv. De timpuriu, din timp.

dexteritáte s.f. Dibăcie, îndemînare.

dextríná, *dextrine,* s.f. Substanță obținută din amidon, întrebuințată ca apret textil, ca înlocuitor al gumei arabice etc.

dez- v. **des[1]-.**

dezacórd, *dezacorduri,* s.n. Lipsă de acord, de armonie (între sunete sau, p. ext., între puncte de vedere, concepții etc.).

dezacordá, *dezacordez,* vb. I. Refl. (Despre instrumente muzicale cu coarde) A-și pierde consonanța tonurilor (din cauza slăbirii coardelor).

dezagreábil, -ă, *dezagreabili, -e,* adj. Neplăcut, supărător.

dezagregá, pers. 3 *dezagrégă,* vb. I. Refl. **1.** (Despre corpuri) A se desface în părțile constitutive; (fig., despre comunități) a-și pierde coeziunea. **2.** (Despre roci) A se fragmenta sub acțiunea agenților externi.

dezamăgí, *dezamăgesc,* vb. IV. Tr. A deziluziona, a decepționa.

dezamăgít, -ă, *dezamăgiți, -te,* adj. Înșelat în așteptările lui; decepționat.

dezangajáre s.f. Încetarea stării de încordare și a conflictelor dintre forțe armate adverse.

dezaprobá, *dezapróbe,* vb. I. Tr. A se declara împotriva a ceva; a nu aproba, a nu încuviința.

dezarmá, *dezarmez,* vb. I. **1.** Tr. A-i lua cuiva armele; a sili pe cineva să predea armele. **2.** Intr. (Despre state) A-și lichida sau a-și limita forțele armate și armamentul. **3.** Tr. (Fig.) A pune pe cineva în imposibilitate de a riposta.

dezarmánt, -ă, *dezarmanți, -te,* adj. Care face pe cineva să nu poată reacționa sau riposta.

dezarmáre s.f. Acțiunea de *a dezarma;* complex de măsuri privind lichidarea sau limitarea armamentului și a forțelor armate ale statelor.

dezarticulá, *dezarticulez,* vb. I. Tr. A amputa un membru din articulație; (refl.; despre oase) a ieși din încheieturi.

dezasimiláție, *dezasimilații,* s.f. Transformare a unor substanțe proprii organismului în substanțe mai simple, pe care organismul le elimină.

dezástru, *dezastre,* s.n. Nenorocire mare, catastrofă.

dezastruós, -oásă, *dezastruoși, -oase,* adj. Cu caracter de dezastru; catastrofal.

dezavantáj, *dezavantaje,* s.n. Situație nefavorabilă pentru cineva (în raport cu altcineva).

dezavantajá, *dezavantajez,* vb. I. Tr. A crea cuiva un dezavantaj.

dezavantajós, -oásă, *dezavantajoși, -oase,* adj. Care dezavantajează; nefavorabil, neprielnic.

dezavuá, *dezavuez,* vb. I. Tr. (Livr.) A dezaproba, a condamna spusele sau acțiunile cuiva.

dezaxá, *dezaxez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. (Tehn.) A(-și) schimba poziția, astfel încît axa să fie deplasată din poziția ei normală. **2.** Refl. (Fig.; despre oameni) A-și pierde echilibrul moral.

dezaxát, -ă, *dezaxați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Dezechilibrat moral; tulburat mintal.

dezbáte[1], *dezbát,* vb. III. Tr. A desface ceva care a fost fixat în cuie.

dezbáte[2], *dezbát*, vb. III. Tr. **1.** A discuta pe larg o problemă, a supune ceva discuției. **2.** A examina o cauză, un proces.
dezbátere, *dezbateri*, s.f. Faptul de *a dezbate*[2]; discuție asupra unei probleme; (jur.) discutarea unei cauze în fața instanței de judecată de către părțile unui proces.
dezbărá, *dezbár*, vb. I. Refl. **1.** A se dezobișnui de un obicei rău, de un nărav. **2.** A se descotorosi de cineva.
dezbiná, *dezbín*, vb. I. **1.** Tr. A produce discordie, vrajbă între două sau mai multe persoane. **2.** Refl. A se desface, a se separa.
dezbrăcá, *dezbrác*, vb. I. Refl. și tr. A-și scoate (sau a scoate cuiva) îmbrăcămintea.
dezbrăcát, **-ă**, *dezbrăcați*, *-te*, adj. Neîmbrăcat (complet), cu hainele scoase de pe el.
dezbrobodí, *dezbrobodesc*, vb. IV. Refl. A-și scoate broboada (basmaua etc.) de pe cap.
dezdoí, *dezdói*, vb. IV. **1.** Tr. A desface, a întinde un lucru îndoit. **2.** Refl. A se îndrepta, a reveni la poziția dreaptă.
dezechilibrá, *dezechilibrez*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A-și pierde (sau a face să-și piardă) echilibrul; (refl.; fig.) a-și pierde judecata dreaptă. **2.** Refl. A se produce un dezechilibru între veniturile și cheltuielile dintr-un buget, dintr-o balanță etc.
dezechilíbru s.n. Lipsă de echilibru; (fig.) tulburare mintală.
dezechipá, *dezechipez*, vb. I. Refl. A-și scoate echipamentul, a se dezbrăca.
dezertá, *dezertez*, vb. I. Intr. **1.** A părăsi în mod nejustificat unitatea militară din care face parte; a fugi de pe cîmpul de luptă (și a trece la inamic). **2.** (Fig.) A se sustrage de la îndeplinirea unei obligații.
dezertór, *dezertori*, s.m. Militar care dezertează.
dezesperánt, **-ă**, *dezesperanți*, *-te*, adj. (Livr.) Care duce la desperare.
dezghéț, *dezghețuri*, s.n. Topirea naturală a gheții sau a zăpezii.
dezghețá, *dezghéț*, vb. I. Refl. **1.** (Despre lichide înghețate) A redeveni lichid; (despre oameni) a se dezmorți, a se încălzi. **2.** (Fig.) A deveni mai vioi, mai isteț, mai îndemînatic.
dezghețát, **-ă**, *dezghețați*, *-te*, adj. **1.** (Despre lichide înghețate) Redevenit lichid. **2.** (Fig.; despre oameni) Isteț, vioi.
dezghiocá, *dezghióc*, vb. I. Tr. A îndepărta învelișul anumitor fructe, pentru a scoate semințele din interior; (în special) a soate boabele de fasole din păstăi.
dezgolí, *dezgolesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) descoperi, a lăsa (sau a rămîne) descoperit.
dezgropá, *dezgróp*, vb. I. Tr. **1.** A scoate un cadavru din mormînt; a scoate din pămînt un obiect îngropat. **2.** (Fig.) A scoate la iveală fapte din trecut, uitate.
dezgúst s.n. Aversiune, repulsie, scîrbă.
dezgustá, *dezgúst*, vb. I. Tr. A-i provoca cuiva scîrbă, aversiune, a-l face să-și piardă pofta sau dorința de ceva.
dezgustătór, **-oáre**, *dezgustători*, *-oare*, adj. Care trezește dezgust.
dezíce, *dezic*, vb. III. **1.** Tr. A contrazice, a nega. **2.** Refl. A-și retrage cuvîntul; a retracta.
deziderát, *deziderate*, s.n. Ceea ce ar fi de dorit să se realizeze.
dezilúzie, *deziluzii*, s.f. Pierderea iluziilor, decepție, dezamăgire.
deziluzioná, *deziluzionez*, vb. I. Tr. A pricinui cuiva o deziluzie, a dezamăgi.
dezinfectá, *dezinfectez*, vb. I. Tr. A distruge bacteriile și alte microorganisme patogene, în scopul împiedicării contaminării.
dezinfectánt, *dezinfectante*, s.n. Substanță folosită pentru dezinfecție.
dezinfécție, *dezinfecții*, s.f. Distrugerea bacteriilor și a altor microorganisme patogene.
dezinformá, *dezinformez*, vb. I. Tr. A informa greșit.
dezintegrá, *dezintegrez*, vb. I. Refl. (Despre nuclee atomice) A se transforma spontan în alte nuclee atomice, prin emiterea unor particule.
dezinterés s.n. Lipsă de interes, indiferență; nepăsare.
dezinteresá, *dezinteresez*, vb. I. Refl. A nu manifesta interes pentru cineva sau ceva, a nu se mai îngriji de cineva sau de ceva.
dezinteresát, **-ă**, *dezinteresați*, *-te*, adj. (Adesea adverbial) Care nu urmărește un interes sau un folos personal.
dezintoxicá, *dezintóxic*, vb. I. Tr. și refl. A înlătura efectele unei intoxicații.
dezinvólt, **-ă**, *dezinvolți*, *-te*, adj. Care se manifestă liber, degajat.
dezinvoltúră s.f. Atitudine, comportare firească, degajată.
dezlănțuí, *dezlánțui*, vb. IV. Refl. și tr. A izbucni (sau a face să izbucnească) cu violență, a (se) declanșa; a(-și) da curs liber.
dezlegá, *dezlég*, vb. I. Tr. **1.** A desface o legătură; a elibera ceea ce este legat sau împachetat; (refl.) a se desface din legături. **2.** (În superstiții) A elibera de un jurămînt, de o obligație; (rel.) a face să i se ierte cuiva păcatele. **3.** A rezolva probleme, ghicitori etc.
dezlegát, **-ă**, *dezlegați*, *-te*, adj. **1.** Desfăcut din legături, lăsat liber. **2.** (Rel.) Absolvit de păcate. **3.** (Despre probleme, ghicitori etc.) Rezolvat.
dezlipí, *dezlipesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) desprinde din locul unde este lipit sau fixat. **2.** Refl. (Despre oameni) A se depărta de ceva sau de cineva.
dezlîná, pers. 3 *dezlînează*, vb. I. Refl. A se scămoșa, a se destrăma; (fig.; despre gînduri, vorbe, stil) a-și pierde concizia, firul logic, a se împrăștia.
dezlînát, **-ă**, *dezlînați*, *-te*, adj. Scămoșat, destrămat; (fig.) fără șir, fără logică, prolix.
dezlocuít, **-ă**, *dezlocuiți*, *-te*, adj. (Despre lichide) Scos din locul pe care îl ocupa, fiind înlocuit de un corp solid.
dezmăț, *dezmățuri*, s.n. **1.** Purtare destrăbălată, imorală. **2.** Debandadă, anarhie.

dezmățát, -ă, *dezmățați, -te,* adj. **1.** Lipsit de bună-cuviință, destrăbălat. **2.** Cu înfățișare dezordonată, neglijentă.

dezmembrá, *dezmembrez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) descompune; a (se) desființa.

dezmeticí, *dezmeticesc,* vb. IV. Refl. A-și veni în fire după o amețeală, după o spaimă etc.

dezmierdá, *dezmiérd,* vb. I. Tr. A mîngîia pe cineva atingîndu-l ușor cu palma; a alinta.

dezmierdătór, -oáre, *dezmierdători, -oare,* adj. Care dezmiardă; mîngîietor.

dezmințí, *dezmint,* vb. IV. Tr. A declara că o afirmație nu corespunde adevărului; a arăta că ceva este altfel decît pare; (refl.) a se arăta altfel decît se credea că este.

dezmințíre, *dezmințiri,* s.f. Acțiunea de *a (se) dezminți;* declarație prin care se dezminte o afirmație.

dezmiriștí, *dezmiriștesc,* vb. IV. Tr. A ara pămîntul după recoltarea păioaselor.

dezmorțeálă, *dezmorțeli,* s.f. Revenire din amorțeală, din toropeală.

dezmorțí, *dezmorțesc,* vb. IV. **1.** Refl. și tr. A ieși (sau a scoate) dintr-o stare de amorțeală sau (fig.) de inerție, de pasivitate. **2.** Refl. (Despre lichide) A deveni mai puțin rece; (despre pămînt) a se dezgheța; (despre natură, vegetație) a căpăta din nou viață, a renaște.

dezmoștení, *dezmoștenesc,* vb. IV. Tr. A lipsi pe cineva, prin testament, de dreptul la o moștenire.

dezmoștenít, -ă, *dezmoșteniți, -te,* adj. **1.** Înlăturat de la o moștenire. **2.** (Fig.) Lipsit de bunurile vieții; privat de drepturi.

deznaționalizá, *deznaționalizez,* vb. I. Refl. și tr. A-și pierde (sau a face să-și piardă) particularitățile naționale.

deznădăjduí, *deznădăjduiesc,* vb. IV. Intr. A-și pierde nădejdea; (tr.) a aduce la deznădejde.

deznădéjde s.f. Stare sufletească a celui care și-a pierdut orice speranță.

deznodá, *deznód,* vb. I. Tr. A desface un nod sau o ață, o sfoară etc. înnodate.

deznodát, -ă, *deznodați, -te,* adj. **1.** Desfăcut din noduri, dezlegat. **2.** (Despre oameni) Înalt și slab; deșirat.

deznodămînt, *deznodăminte,* s.n. **1.** Soluționare, dezlegare a unei situații încurcate, a unui conflict. **2.** Partea finală a unei opere literare, care aduce soluția intrigii.

dezobișnuí, *dezobișnuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A pierde (sau a face pe cineva să piardă) un obicei, un nărav.

dezodorizá, *dezodorizez,* vb. I. Tr. A îndepărta un miros neplăcut; a elimina substanțele rău mirositoare dintr-un produs.

dezodorizánt, -ă, *dezodorizanți, -te,* adj., s.n. (Substanță) care are proprietatea de a dezodoriza.

dezolá, *dezolez,* vb. I. Tr. A întrista, a mîhni.

dezolánt, -ă, *dezolanți, -te,* adj. Care întristează; deprimant.

dezoláre, *dezolări,* s.f. Mîhnire adîncă; (fig.) singurătate tristă, apăsătoare.

dezonoáre s.f. Lipsă de onoare, necinste.

dezonorá, *dezonorez,* vb. I. Tr. și refl. A face pe cineva să-și piardă (sau a-și pierde) onoarea, numele bun.

dezonoránt, -ă, *dezonoranți, -te,* adj. Care dezonorează.

dezórdine, *dezordini,* s.f. Lipsă de ordine, de organizare, de disciplină.

dezordonát, -ă, *dezordonați, -te,* adj. (Despre oameni) Neglijent, neordonat (în îmbrăcăminte, în muncă, în felul de viață etc.); (despre lucruri, încăperi etc.) în neorînduială.

dezorganizá, *dezorganizez,* vb. I. Tr. A strica ordinea, organizarea; a face să nu mai funcționeze normal.

dezorientá, *dezorientez,* vb. I. Tr. și refl. **1.** A face pe cineva să-și piardă (sau a-și pierde) simțul orientării. **2.** (Fig.) A face pe cineva să-și piardă siguranța în felul de a judeca, de a acționa.

dezorientát, -ă, *dezorientați, -te,* adj. **1.** Care nu se poate orienta, care nu știe unde se află. **2.** (Fig.) Care nu știe ce hotărîre să ia într-o anumită situație.

dezoxidá, *dezoxidez,* vb. I. Tr. A îndepărta oxigenul dintr-o substanță.

dezoxidánt, -ă, *dezoxidanți, -te,* adj., s.m. (Substanță) care dezoxidează.

dezoxiribonucléic adj. *Acid dezoxiribonucleic* = component specific al nucleului celular cu rol esențial în mecanismul ereditar al organismelor vii.

dezrădăciná, *dezrădăcinez,* vb. I. Tr. **1.** A scoate din pămînt o plantă, un copac, cu rădăcină cu tot. **2.** (Fig.) A face să dispară (o idee, o deprindere etc.).

dezrădăcinát, -ă, *dezrădăcinați, -te,* adj. **1.** Scos din rădăcini. **2.** (Despre oameni) Care și-a părăsit locul de naștere și nu se poate obișnui cu noul loc; care nu se poate adapta la noi condiții (de viață).

dezrăsucí, *dezrăsucesc,* vb. IV. Tr. A face ca ceva să nu mai fie răsucit.

dezrobí, *dezrobesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) elibera din robie sau de sub o asuprire; (tr.) a elibera un stat sau un popor de sub o ocupație străină.

dezumanizá, *dezumanizez,* vb. I. Tr. și refl. A face pe cineva să-și piardă (sau a-și pierde) caracterele specific umane.

dezumflá, *dezúmflu,* vb. I. **1.** Tr. A face ca un obiect umflat sau un organ inflamat să revină la volumul normal; (refl.) a-și recăpăta volumul normal. **2.** Refl. (Fig.; despre oameni) A-și reveni dintr-o stare de exaltare, a se potoli.

dezvăluí, *dezvălui,* vb. IV. Tr. A da la iveală; a destăinui, a divulga.

dezvăț s.n. Dezobișnuire.

dezvățá, *dezvăț,* vb. I. Refl. și tr. A pierde (sau a face pe cineva să piardă) un obicei (rău).

dezvelí, *dezvelesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A da la o parte o învelitoare, a (se) descoperi; (tr.) a da jos învelișul de pe o casă. **2.** Tr. A inaugura un monument, o statuie.

dezvinovăți, *dezvinovățesc*, vb. IV. Refl. A-și dovedi nevinovăția.

dezvirginá, *dezvirginez*, vb. I. Tr. A deflora.

dezvoltá, *dezvólt*, vb. I. **1.** Refl. (Despre materie și despre fenomene ale naturii și societății) A trece de la o stare calitativă veche la alta nouă, de la o treaptă inferioară la alta superioară. **2.** Refl. (Despre plante, animale) A evolua, a crește; (despre oameni) a evolua din punct de vedere intelectual. **3.** Tr. A amplifica în mod creator o teorie, o doctrină. **4.** Tr. A expune în mod amănunțit un subiect, o problemă. **5.** Tr. A produce, a degaja (căldură, energie etc.).

dezvoltáre, *dezvoltări*, s.f. Acțiunea de *a (se) dezvolta;* succesiune de transformări constituind o mișcare ascendentă, progresivă, de la inferior la superior, de la simplu la complex.

dezvoltát, -ă, *dezvoltați*, *-te*, adj. **1.** (Despre ființe și însușirile lor) Ajuns la gradul normal de evoluție; aflat într-un stadiu înaintat. **2.** (Despre idei, planuri, teorii) Expus în mod amănunțit.

di interj. Strigăt cu care se îndeamnă caii sau boii la mers.

diabét s.n. Boală caracterizată prin eliminarea unei mari cantități de urină (ca unic simptom) sau și prin creșterea concentrației glucozei în sînge.

diabétic, -ă, *diabetici*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. De natura diabetului, caracteristic diabetului. **2.** S.m. și f. Persoană care suferă de diabet.

diabólic, -ă, *diabolici*, *-e*, adj. Drăcesc; rău, crud; perfid, viclean.

diác, *dieci*, s.m. Scriitor de cancelarie și slujbaș al vistieriei în țările românești; cărturar, om învățat.

diácon, *diaconi*, s.m. Cel mai mic grad în ierarhia preoțească.

diacrític, *diacritice*, adj. *Semn diacritic* = semn grafic care dă unei litere o valoare specială.

diacrónic, -ă, *diacronici*, *-ce*, adj. Evolutiv, istoric.

diacroníe s.f. Desfășurarea istorică a unui fenomen.

diadémă, *diademe*, s.f. Podoabă în formă de cunună, făcută din metal prețios și împodobită cu pietre scumpe, purtată pe cap de suverani sau de unele grade ecleziastice.

diadóh, *diadohi*, s.m. Nume dat generalilor lui Alexandru Macedon.

diafán, -ă, *diafani*, *-e*, adj. Foarte subțire, foarte puțin dens; (despre pielea omului) fină, delicată.

diafílm, *diafilme*, s.n. Film fotografic care cuprinde o succesiune de diapozitive.

diafoníe s.f. Interacțiune cu caracter perturbator între circuite de telecomunicații.

diaforéză s.f. Transpirație abundentă.

diafrágmă, *diafragme*, s.f. **1.** Mușchi lat și subțire care separă toracele de abdomen. **2.** Placă elastică, subțire (la microfon, la telefon etc.), care poate produce sunete prin vibrare. **3.** Dispozitiv la aparatele fotografice care limitează o deschidere reglabilă, lăsînd să treacă mai multă sau mai puțină lumină.

diagnóstic, *diagnostice*, s.n. Identificare a unei boli, după simptomele ei sau după rezultatul examenelor de laborator.

diagnóză, *diagnoze*, s.f. Diagnostic.

diagonál, -ă, *diagonali*, *-e*, s.f., adj. **1.** S.f. Segment de dreaptă care unește două vîrfuri neconsecutive ale unui poligon; *în diagonală* = de-a curmezișul. **2.** S.f. Curea purtată de-a curmezișul pieptului, la unele uniforme militare. **3.** S.f. Tip de ramificație care permite trecerea unui vehicul de cale ferată de pe o linie pe alta. **4.** Adj. Care este în formă de diagonală; cruciș, curmeziș.

diagrámă, *diagrame*, s.f. **1.** Grafic care reprezintă variațiile unui fenomen. **2.** Schemă reprezentînd locurile într-o sală de spectacol, în vagoane etc. **3.** Linie trasă pe hîrtie de un aparat înregistrator, reprezentînd desfășurarea unor fenomene.

dialéct, *dialecte*, s.n. Ramificație teritorială a unei limbi, cuprinzînd de obicei mai multe graiuri.

dialectál, -ă, *dialectali*, *-e*, adj. Care se referă la un dialect, care este caracteristic unui dialect.

dialéctic, -ă, *dialectici*, *-e*, s.f., adj. **1.** S.f. Teorie generală a principiilor devenirii realității, a dezvoltării naturii, societății și gîndirii; teorie și metodă generală de cunoaștere a realității și de transformare revoluționară a acesteia. **2.** Adj. Care este conform cu principiile dialecticii, care se bazează pe dialectică.

dialecticián, -ă, *dialecticieni*, *-e*, s.m. și f. Persoană care gîndește conform cu principiile dialecticii, care stăpînește dialectica.

dialectológ, -ă, *dialectologi*, *-e*, s.m. și f. Specialist în dialectologie.

dialectología s.f. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul dialectelor și al graiurilor unei limbi.

dialipetál, -ă, *dialipetali*, *-e*, adj. (Despre plante cu flori) A cărei corolă are petalele separate, neconcrescute.

dialisepál, -ă, *dialisepali*, *-e*, adj. (Despre plante cu flori) Al cărei caliciu are sepalele separate, neconcrescute.

dialíză s.f. Trecere a unei substanțe care se găsește într-o soluție printr-o membrană ce separă soluția de dizolvant.

dialóg, *dialoguri*, s.n. **1.** Convorbire între două (sau mai multe) persoane; convorbire între reprezentanții a două părți, a două țări etc. **2.** Formă de convorbire între personajele unei opere literare.

diamagnetísm s.n. Proprietate a unor corpuri de a avea magnetizația orientată în sens opus intensității cîmpului magnetic.

diamánt, *diamante*, s.n. Varietate cristalină de carbon, avînd cea mai mare duritate dintre toate mineralele, folosită ca piatră prețioasă sau ca abraziv.

diamantifér, -ă, *diamantiferi, -e,* adj. (Despre terenuri, zăcăminte minerale) Care conţine diamante.

diamantín, -ă, *diamantini, -e,* adj. Asemănător cu diamantul.

diametrál, -ă, *diametrale,* adj. *Plan diametral* = plan care trece prin centrul unei sfere; (adverbial) *diametral opus* = total opus.

diamétru, *diametre,* s.n. Segment de dreaptă care uneşte două puncte ale unui cerc sau ale unei sfere, trecînd prin centrul acestora; lungimea acestui segment.

diapazón, *diapazoane,* s.n. Mic instrument de oţel în formă de U, care vibrează la lovire, emiţînd un sunet muzical de o anumită frecvenţă, şi care este folosit pentru acordarea instrumentelor cu coarde.

diapozitív, *diapozitive,* s.n. Imagine fotografică pozitivă, făcută pe film sau pe o placă transparentă, care poate fi proiectată pe un ecran, cu ajutorul unui diascop.

diarée s.f. Stare patologică manifestată prin eliminarea frecventă de materii fecale de consistenţă moale.

diascóp, *diascoape,* s.n. Aparat care serveşte la proiectarea diapozitivelor.

diastáză, *diastaze,* s.f. Enzimă.

diástolă, *diastole,* s.f. Faza de relaxare fiziologică a cavităţilor inimii în timpul umplerii lor cu sîngele adus de vene.

diatermíe s.f. Procedeu terapeutic care constă în creşterea temperaturii unor organe interne, cu ajutorul unui curent electric de înaltă frecvenţă.

diatéză, *diateze,* s.f. Categorie gramaticală verbală care exprimă raportul dintre subiect şi acţiunea verbului.

diatomée, *diatomee,* s.f. (La pl.) Clasă de alge microscopice unicelulare, cu corpul închis între două valve silicioase; (şi la sg.) algă din această clasă.

diatomit s.n. Rocă sedimentară formată în cea mai mare parte din diatomee, utilizată ca material izolant, abraziv etc.

diatónică, *diatonice,* adj. *Gamă diatonică* = succesiune naturală de mai multe sunete muzicale aflate la distanţă de tonuri şi semitonuri.

diatribă, *diatribe,* s.f. Critică violentă; pamflet.

diávol, *diavoli,* s.m. **1.** Drac. **2.** (Fam.) Nume dat unui om (mai ales unui copil) vioi, isteţ, îndrăzneţ, obraznic.

diavolésc, -eáscă, *diavoleşti,* adj. Drăcesc.

diávoliţă, *diavoliţe,* s.f. Drăcoaică.

dibáci, -e, *dibaci, -e,* adj. Îndemînatic, iscusit.

dibăcie, *dibăcii,* s.f. Îndemînare, iscusinţă.

diblár, *diblari,* s.m. Lăutar care cîntă din diblă.

díblă, *dible,* s.f. (Pop.) Vioară.

díblu, *dibluri,* s.n. Mică piesă de lemn, de metal etc., care se introduce într-un zid servind pentru fixarea unor obiecte cu un cui, cu un şurub etc.

dibuí, *dibui,* vb. IV. **1.** Intr. A păşi şovăielnic, căutînd drumul (prin întuneric). **2.** Tr. A căuta, pipăind prin întuneric. **3.** Tr. A găsi, a descoperi pe cineva care se ascunde.

dichís, *dichisuri,* s.n. **1.** (La pl.) Obiecte mărunte, accesorii care completează ceva. **2.** Podoabă, găteală.

dichiseálă s.f. Faptul de a (se) dichisi; găteală.

dichisí, *dichisesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se îmbrăca cu îngrijire; (peior.) a se găti prea mult, în mod exagerat. **2.** Tr. A potrivi un lucru cu multă migală.

dicotiledonát, -ă, *dicotiledonaţi, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre plante) Al cărei embrion are două cotiledoane. **2.** S.f. (La pl.) Clasă de plante al căror embrion are două cotiledoane.

dictá, *dictez,* vb. I. Tr. **1.** A rosti rar şi desluşit cuvintele unui text pentru ca ascultătorul să le poată scrie întocmai. **2.** A impune ceva în mod categoric.

dictafón, *dictafoane,* s.n. Magnetofon special utilizat pentru înregistrarea de mesaje vorbite care urmează a fi dactilografiate ulterior.

dictándo s.n. invar. Scriere obişnuită, pe caiete cu linii orizontale, paralele.

dictáre, *dictări,* s.f. Acţiunea de *a dicta* **(1)**; lucrare şcolară care constă în scrierea unui text dictat.

dictát, *dictate,* s.n. Act prin care unul sau mai multe state impun altui stat anumite condiţii, obligîndu-l să le accepte împotriva voinţei lui.

dictatór, *dictatori,* s.m. Persoană care exercită conducerea unui stat avînd puteri nelimitate.

dictatoriál, -ă, *dictatoriali, -e,* adj. Impus cu forţa.

dictatúră, *dictaturi,* s.f. **1.** Instituţie politică în care deţinătorul puterii este învestit cu autoritate nelimitată prin legi. **2.** Conducerea de stat a societăţii, înfăptuită de clasa dominantă; *dictatura proletariatului* = puterea de stat a clasei muncitoare, instaurată prin revoluţia socialistă, şi pe care o exercită în alianţă cu ţărănimea şi cu ceilalţi oameni ai muncii, în interesul şi cu participarea majorităţii poporului.

dictón, *dictoane,* s.n. Zicătoare, maximă.

dicţionár, *dicţionare,* s.n. Lucrare lexicografică cuprinzînd cuvintele unei limbi, ale unui domeniu de activitate etc., aranjate în ordine alfabetică şi explicate în aceeaşi limbă sau traduse într-o limbă străină.

dicţiúne, *dicţiuni,* s.f. Modul de a pronunţa cuvintele sau sunetele; arta de a pronunţa corect şi clar pe scenă.

didáctic, -ă, *didactici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Referitor la învăţămînt; menit să instruiască. **2.** S.f. Parte a pedagogiei care stabileşte principiile, metodele şi formele de organizare ale procesului de învăţămînt.

didacticísm s.n. Folosire exagerată a metodelor didactice.

didahíe, *didahii,* s.f. (Bis.; înv.) Predică, cazanie; (p. ext.) învăţătură.

diecéză, *dieceze,* s.f. (Bis.) Eparhie.

diédru, *diedre*, s.n. Figură geometrică formată din două semiplane mărginite de aceeaşi dreaptă; (adjectival) *unghi diedru*.

dieléctric, *dielectrice*, s.n. Material izolant, susceptibil de a se polariza electric temporar, utilizat la condensatoarele electrice.

diesel s.n. *Motor diesel* = motor cu ardere internă la care combustibilul se aprinde datorită temperaturii înalte a aerului comprimat de piston. Pr.: *dizel*.

diétă[1]**,** *diete*, s.f. Regim alimentar special, recomandat în tratamentul unor boli.

diétă[2]**,** *diete*, s.f. Adunare legislativă (în unele ţări capitaliste).

dietétic, -ă, *dietetici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la dietă[1], de dietă. **2.** S.f. Ramură a medicinii care stabileşte regimurile alimentare indicate în diferite boli.

diéz, *diezi*, s.m. (Muz.) Semn convenţional care arată că nota înaintea căreia este pus trebuie cîntată cu un semiton mai sus; (adjectival, despre note) care se cîntă cu un semiton mai sus.

diferénd, *diferende*, s.n. Neînţelegere, dezacord; controversă.

diferénţă, *diferenţe*, s.f. **1.** Lipsă de asemănare; deosebire; *diferenţă de nivel* = deosebire de altitudine între două puncte de pe suprafaţa globului terestru. **2.** (Mat.) Numărul rezultat dintr-o scădere.

diferenţiá, *diferenţiez*, vb. I. Refl. A se deosebi (de altceva sau de altcineva); (tr.) a stabili deosebirea dintre două sau mai multe lucruri.

diferenţiál, -ă, *diferenţiali, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care face să se deosebească, care diferenţiază. **2.** Adj. (Mat.) *Calcul diferenţial* = capitol al analizei matematice care se ocupă cu definirea şi cu studiul proprietăţilor derivatelor. **3.** S.n. Mecanism constituit din roţi dinţate care, angrenîndu-se, transmit roţilor unui autovehicul, în anumite situaţii, turaţii diferite.

diferenţiát, -ă, *diferenţiaţi, -te*, adj. Care se deosebeşte de altul: *preţuri diferenţiate*.

diferi, *difér*, vb. IV. Intr. A nu fi la fel, a se deosebi.

diferít, -ă, *diferiţi, -te*, adj. Care se deosebeşte de cineva sau de ceva; (la pl., precedînd substantivul la care se referă) fel de fel de..., tot felul de...

dificíl, -ă, *dificili, -e*, adj. **1.** Care prezintă dificultăţi, greu de făcut sau de rezolvat. **2.** (Despre oameni) Care se împacă greu cu alţii; greu de mulţumit; mofturos, capricios.

dificultáte, *dificultăţi*, s.f. Greutate (ivită în muncă), piedică, obstacol.

difórm, -ă, *diformi, -e*, adj. (Despre fiinţe sau despre părţi ale corpului lor) Care prezintă anomalii; urît, pocit.

diformitáte, *diformităţi*, s.f. Abatere de la aspectul normal, de la proporţiile normale.

difractá, pers. 3 *difráctă*, vb. I. Refl. A produce fenomenul difracţiei.

difrácţie, *difracţii*, s.f. Fenomenul de abatere de la propagarea rectilinie a unei unde la marginea unui obstacol.

diftéric, -ă, *difterici, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. De natura difteriei; *anghină difterică* = difterie. **2.** S.m. şi f., adj. (Persoană) bolnavă de difterie.

difteríe, *difterii*, s.f. Boală infecţioasă gravă, provocată de bacilul difteric, care se localizează în faringe.

diftínă s.f. Ţesătură de bumbac, deasă şi rezistentă, cu una dintre feţe pufoasă.

diftóng, *diftongi*, s.m. Grup de două sunete (vocală şi semivocală) care se pronunţă în aceeaşi silabă.

diftongá, *diftonghez*, vb. I. Refl. (Despre vocale) A se transforma în diftong; (tr.) a pronunţa o vocală transformînd-o în diftong.

difúz, -ă, *difuzi, -e*, adj. Împrăştiat, răspîndit în toate părţile.

difuzá, *difuzez*, vb. I. **1.** Tr. A propaga o idee, o ştire (prin viu grai, prin scris, prin radio etc.). **2.** Tr. A pune în vînzare o carte, o publicaţie etc. **3.** Refl. (Despre moleculele unui corp) A pătrunde în masa altui corp; (despre lumină, căldură etc.) a se împrăştia, a se propaga.

difuzibilitáte s.f. Însuşirea pe care o au unele corpuri de a se difuza.

difúzie s.f. v. **difuziune.**

difuziúne, *difuziuni*, s.f. **1.** Împrăştiere **(1).** **2.** Pătrunderea moleculelor unui corp în masa altui corp. Var.: **difúzie** s.f.

difuzór, *difuzoare*, s.n. **1.** Aparat care transformă energia electrică în energie acustică, fiind întrebuinţat la aparatele de radiorecepţie şi la instalaţiile de amplificare a sunetului. **2.** Aparat bazat pe principiul difuzibilităţii corpurilor, întrebuinţat la extragerea unor substanţe (ex. a zahărului din sfeclă).

dig, *diguri*, s.n. Construcţie de piatră, de beton sau de pămînt, făcută spre a împiedica revărsările de apă, spre a corecta albia unei ape etc.

digerá, *digér*, vb. I. Tr. A mistui alimentele.

digerábil, -ă, *digerabili, -e*, adj. Care poate fi digerat (cu uşurinţă).

digéstie, *digestii*, s.f. Procesul de transformare a alimentelor ingerate în substanţe care pot fi asimilate de organism.

digestív, -ă, *digestivi, -e*, adj. Referitor la digestie; *aparat digestiv* = totalitatea organelor cu ajutorul cărora se face digestia.

digitál, -ă, *digitali, -e*, adj. Care se referă la degete; *amprente digitale* = urme lăsate pe un corp de vîrful degetelor de la mînă (şi care permit identificarea unei persoane).

digitalínă s.f. Substanţă extrasă din frunzele degeţelului-roşu şi folosită în tratamentul bolilor cardiovasculare.

digitáţie s.f. Tehnica repartizării degetelor pe clapele sau pe coardele unui instrument muzical.

digitigrád, *digitigrade*, s.n. (La pl.) Nume dat mamiferelor care se sprijină în mers numai pe degete; (şi la sg.) mamifer care face parte din acest grup.

digresiúne, *digresiuni*, s.f. Abatere de la subiectul tratat (în cursul unei expuneri).

dihái adv. (Pop. şi fam.) *Mai dihai* = mai grozav, şi mai şi decît...

dihánie, *dihănii,* s.f. Animal sălbatic; namilă, monstru.

dihónie, *dihonii,* s.f. Ceartă, discordie, vrajbă.

dihór, *dihori,* s.m. Mamifer carnivor de mărimea unei pisici, cu corpul lung şi subţire, cu picioarele scurte.

dihotomíe s.f. (Log.) Diviziune în două părţi a unui concept.

díjmă, *dijme,* s.f. Dare reprezentînd a zecea parte din produse, percepută de către stăpînii feudali de la producătorii direcţi.

dijmuí, *dijmuiesc,* vb. IV. Tr. A aduna, a lua dijma; (fig.) a-şi face parte din ceva în mod abuziv, a lua pe nedrept.

dilatá, *dilát,* vb. I. Refl. **1.** (Despre corpuri) A-şi mări dimensiunile sub acţiunea căldurii. **2.** (Despre organe ale corpului) A se mări, a se lărgi.

dilatáţie, *dilataţii,* s.f. Creştere a dimensiunilor unui corp sub acţiunea căldurii.

dilatométru, *dilatometre,* s.n. Instrument cu care se măsoară dilataţia corpurilor.

dilatóriu, -ie, *dilatorii,* adj. (Jur.) Care tinde spre amînarea soluţionării unui litigiu.

diléma, *dileme,* s.f. Raţionament disjunctiv-ipotetic care pune două alternative dintre care trebuie aleasă una deşi ambele duc la acelaşi rezultat; alternativă care pune pe cineva în încurcătură.

diletánt, -ă, *diletanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care se ocupă de artă, ştiinţă sau tehnică numai din plăcere, fără a avea pregătirea profesională corespunzătoare; (peior.) persoană care nu adînceşte problemele specialităţii sale.

diletantísm s.n. Faptul de a fi diletant; amatorism.

diligénţă, *diligenţe,* s.f. Trăsură mare, acoperită, cu care se făcea în trecut transportul călătorilor şi al poştei.

diluá, *diluez,* vb. I. Tr. A micşora concentraţia unei soluţii.

diluát, -ă, *diluaţi, -te,* adj. (Despre soluţii) Cu o concentraţie redusă; (fig., despre stil) dezlînat, prolix.

diluvián, -ă, *diluvieni, -e,* adj. Referitor la diluviu; provenit din diluviu; (substantivat, n.) pleistocen.

dilúviu, *diluvii,* s.n. **1.** Potopul biblic. **2.** Denumire învechită pentru pleistocen (perioada glaciară).

dimensioná, *dimensionez,* vb. I. Tr. A stabili, pe bază de calcul, dimensiunile unui element de construcţie, ale unei piese, ale unui organ de maşină etc.

dimensiúne, *dimensiuni,* s.f. **1.** (Mat.) Lungime care, singură sau împreună cu altele, determină mărimea unui corp sau a unei figuri geometrice; (fiz.) mărime fizică considerată din punctul de vedere al legăturii dintre unitatea sa de măsură şi unităţile mărimilor fundamentale ale unui sistem de unităţi de măsură. **2.** Mărime, măsură, proporţie.

dimíe, *dimii,* s.f. Ţesătură groasă de lînă din care se confecţionează obiecte de îmbrăcăminte ţărănească.

dimineáţă, *dimineţi,* s.f. **1.** Prima parte a zilei (din zori pînă la prînz); (adverbial) *dimineaţa* = înainte de prînz. **2.** (Bot.) *Bună-dimineaţa* = zorea.

diminuá, *diminuez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) micşora, a (se) împuţina, a scădea.

diminutív, -ă, *diminutivi, -e,* adj., s.n. (Cuvînt) derivat cu ajutorul unui sufix diminutival.

diminutivál, -ă, *diminutivali, -e,* adj. *Sufix diminutival* = sufix care formează derivate denumind lucruri sau fiinţe mai mici decît cele exprimate de cuvîntul de bază sau incluzînd o notă afectivă.

dimórf, -ă, *dimorfi, -e,* adj. Care prezintă dimorfism.

dimorfísm s.n. **1.** Proprietate a unor substanţe de a cristaliza în două forme deosebite. **2.** Existenţa a două tipuri structurale la aceeaşi specie de animale sau de vegetale.

dimpotrívă adj. invar., adv. **1.** Adj. Aflat în partea cealaltă, opus. **2.** Adv. Din contra, invers, cu totul altfel.

dimprejúr adv., adj. invar. Din jur.

dimprejúrul prep. Din jurul cuiva sau a ceva.

dimpreúnă adv. Împreună.

din prep. **1.** Introduce un atribut care indică locul unde se află cineva sau ceva, ori un complement care arată punctul de plecare: *casa din vale; am plecat din sat.* **2.** Introduce un complement circumstanţial de timp, de mod, de cauză etc.: *vine din oră în oră; am făcut-o din nebăgare de seamă.*

dinadíns adv. În mod intenţionat, anume; *cu tot dinadinsul* = cu toată stăruinţa, cu orice preţ.

dinafáră adv. *Pe dinafară* = pe de rost.

dináinte adv. **1.** În faţă, înainte; *a nu-i trece cuiva pe dinainte* = a nu îndrăzni să se arate în faţa cuiva. **2.** De mai înainte, de mai de mult: *a pregăti ceva dinainte.*

dináintea prep. **1.** Din locul aflat în faţa cuiva sau a ceva. **2.** Din timpul care precedă; înainte de...

dinám, *dinamuri,* s.n. Maşină electrică generatoare de curent continuu.

dinámic, -ă, *dinamici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care priveşte mişcarea şi forţa; care este în continuă mişcare, evoluţie, prefacere; care se desfăşoară sau se dezvoltă rapid. **2.** Adj. (Despre oameni) Plin de energie, activ. **3.** S.f. Ramură a mecanicii care studiază mişcarea corpurilor ca efect al forţelor aplicate. **4.** S.f. (Biol.) *Dinamica populaţiei* = totalitatea schimbărilor cantitative suferite de o populaţie de plante sau de animale. **5.** S.f. Dezvoltare intensă, schimbare continuă.

dinamísm s.n. Putere vitală, forţă de acţiune, de mişcare; *dinamism economic* = dezvoltare, creştere economică rapidă.

dinamitá, *dinamitez,* vb. I. Tr. A distruge ceva sau a îndepărta, a disloca (roci) cu ajutorul dinamitei sau al altui exploziv.

dinamítă s.f. Exploziv obţinut din glicerină, folosit în exploatările miniere, la aruncarea în aer a obstacolelor naturale etc.

dinamizá, *dinamizez,* vb. I. Tr. A face ca cineva să fie mai dinamic.

dinamométru, *dinamometre,* s.n. Instrument cu care se măsoară forţele.

dinapói adv. În spate, înapoi.

dinapóia prep. În spatele, înapoia cuiva sau a ceva.

dinár, *dinari,* s.m. Unitate monetară în unele ţări.

dinástic, -ă, *dinastici, -e,* adj. Privitor la dinastie; partizan al dinastiei.

dinastíe, *dinastii,* s.f. Familie ai cărei membri se succedă la cîrma ţării; şir de suverani dintr-o astfel de familie.

dínă, *dine,* s.f. Unitate de măsură pentru forţă egală cu forţa care imprimă unei mase de 1 gram o acceleraţie de 1 cm pe secundă la pătrat.

dinăúntru adv. Din interior.

díncoace adv. În partea aceasta (dinspre vorbitor).

díncolo adv. În partea cealaltă (opusă vorbitorului); (în credinţele religioase) pe lumea cealaltă.

dincotró adv. (De obicei interogativ) De unde, din ce parte, din ce direcţie.

dindărắt adv. Dinapoi.

dindărắtul prep. Dinapoia.

dinéu, *dineuri,* s.n. Masa de seară (în special de gală).

díngo s.m. invar. Cîine sălbatic din Australia.

dinotériu s.m. Mamifer proboscidian, mai mare decît elefantul, cu fildeşii curbaţi în jos.

dinozáur, *dinozauri,* s.m. Reptilă uriaşă din ordinul dinozaurienilor, care a trăit în mezozoic.

dinozaurián, *dinozaurieni,* s.m. (La pl.) Ordin de reptile din mezozoic, de dimensiuni gigantice; (şi la sg.) dinozaur.

dínspre prep. **1.** Din direcţia, de către... **2.** Cam spre...: *dinspre ziuă.*

dínte, *dinţi,* s.m. **1.** Fiecare dintre formaţiile osoase fixate în maxilare, servind pentru a rupe şi a mesteca alimentele sau pentru a muşca; (p. restr.) fiecare dintre formaţiile osoase aşezate în partea din faţă a maxilarelor; *dinţi de lapte* = primii dinţi care le cresc copiilor (şi care mai tîrziu cad, fiind înlocuiţi cu alţii). **2.** Fiecare dintre crestăturile sau zimţii de pe marginea unor unelte, piese sau organe de maşini; fiecare dintre colţii pieptenului, ai greblei etc.

dintîi adj. invar. Primul (dintr-o serie de lucruri de acelaşi fel); primul ca valoare, ca importanţă; (adverbial) la început, întîi.

díntre prep. **1.** Introduce atribute care indică locul sau complemente care arată punctul de plecare: *şoseaua dintre Bucureşti şi Ploieşti; a ieşit soarele dintre nori.* **2.** Introduce atribute care exprimă o corelaţie: *raporturile dintre oameni.*

díntru prep. **1.** (Cu sens local) Din, dinspre: *dintr-acolo.* **2.** (Partitiv) Din: *cîţiva dintr-un grup.* **3.** (Cu sens temporal) De la: *dintru început.*

dinţát, -ă, *dinţaţi, -te,* adj. Cu dinţi; crestat.

diódă, *diode,* s.f. Tub electronic cu doi electrozi.

dióic, -ă, *dioici, -e,* adj. (Despre plante) Care are florile mascule şi femele pe indivizi deosebiţi ai aceleiaşi specii.

dionisiác, -ă, *dionisiaci, -e,* adj. Care se referă la cultul zeului Dionysos.

díoptrie, *dioptrii,* s.f. Unitate de măsură a convergenţei lentilelor, egală cu convergenţa unei lentile care are distanţa focală de 1 m.

dióptru, *dioptre,* s.n. Suprafaţă care separă două medii transparente cu indici de refracţie diferiţi.

diorámă, *diorame,* s.f. Tablou de mari dimensiuni, alcătuit din diferite planuri şi care, sub aspectul unui joc de lumini, dă spectatorului impresia realităţii.

diorít, *diorite,* s.n. Rocă eruptivă de culoare cenuşie, folosită ca piatră de construcţie, la pavaje etc.

diplegíe, *diplegii,* s.f. Paralizie bilaterală a unor părţi ale corpului.

diplomát[1], **-ă,** *diplomaţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care a obţinut o diplomă.

diplomát[2], **-ă,** *diplomaţi, -te,* s.m., adj. **1.** S.m. Agent diplomatic. **2.** Adj. Care ştie cum să procedeze ca să-şi atingă scopul; abil, subtil.

diplomátic, -ă, *diplomatici, -e,* adj. Referitor la diplomaţie; *agent diplomatic* = persoană trimisă de un stat pentru a-l reprezenta în alt stat în relaţiile politice cu acesta.

diplomaţie, *diplomaţii,* s.f. **1.** Activitate dusă de un stat, prin organe specializate, pentru înfăptuirea scopurilor şi sarcinilor politicii sale externe. **2.** Carieră de diplomat[2].

diplomă, *diplome,* s.f. **1.** Act prin care se certifică pregătirea profesională a unei persoane şi care îi dă dreptul să poarte un anumit titlu. **2.** Act eliberat unui participant la un concurs sau la o expoziţie, prin care i se recunosc rezultatele obţinute sau calitatea lucrărilor expuse.

dipól, *dipoli,* s.m. **1.** *Dipol electric* = sistem de două puncte materiale foarte apropiate, încărcate cu sarcini electrice egale şi de semne contrare. **2.** *Dipol magnetic* = ansamblul celor doi poli ai unui magnet.

diptér, *diptere,* s.n. Ordin de insecte cu o singură pereche de aripi; (şi la sg.) insectă din acest ordin.

diréct, -ă, *direcţi, -te,* adj., s.f., adv. **1.** Adj. Care duce la ţintă fără ocol. **2.** S.f. (La box) Lovitură dată prin întinderea mîinii în linie dreaptă. **3.** Adv. De-a dreptul, fără ocol. **4.** Adj. Care se face sau are loc fără intermediar; *impozit direct* = impozit perceput nemijlocit pe baza datelor de care dispun organele fiscale; *stil direct* = reproducere întocmai a spuselor cuiva; (gram.) *complement direct* = complement care determină un verb tranzitiv. **5.** Adv. În mod nemijlocit; fără ascunzişuri. **6.** Adv. *Mărimi*

direct proporționale = mărimi care depind una de alta astfel încît dacă una din ele crește sau scade de un număr de ori, cealaltă crește sau scade și ea de același număr de ori.

directívă, *directive,* s.f. Indicație, îndrumare dată de un organ superior celor în subordine, pentru orientarea activității.

directór[1], -oáre, *directori, -oare,* adj., s.f. **1.** Adj. Care dirijează ceva sau care indică direcția. **2.** Adj. (Fig.) Care indică o linie de conduită, care îndrumează o activitate. **3.** S.f. Curbă pe care se sprijină generatoarele rectilinii ale unei suprafețe riglate.

diréctor[2], -oáre, *directori, -oare,* s.m. și f. Persoană care conduce o instituție, o întreprindere etc.

directorát, *directorate,* s.n. Funcția de director[2].

directoriál, -ă, *directoriali, -e,* adj. Al directorului[2], privitor la director sau la direcție.

diréctie, *direcții,* s.f. **1.** Orientare în spațiu a unui lucru, a unei mișcări; sens de desfășurare a unei acțiuni. **2.** Proprietate comună tuturor dreptelor paralele cu o dreaptă fixă. **3.** Acțiunea de a conduce o instituție, o întreprindere etc. **4.** Funcția de director; organ de conducere; *direcție de scenă* = regie. **5.** Subdiviziune în sistemul de organizare a unui minister sau a unui organ central, care conduce un anumit domeniu de activitate. **6.** Ansamblul organelor folosite pentru a dirija un autovehicul.

direcționál, -ă, *direcționali, -e,* adj. Care se referă la o anumită direcție; (despre un fascicul de raze) aproape paralel, puțin divergent.

dirigențíe, *dirigenții,* s.f. Supravegherea și îndrumarea unei clase de elevi de către un profesor diriginte.

diriginte, -ă, *diriginți, -te,* s.m. și f. **1.** Profesor însărcinat cu dirigenția unei clase de elevi. **2.** Șef al unui oficiu poștal sau vamal.

diriguitór, -oáre, *diriguitori, -oare,* adj. (Rar; și substantivat) Care dirijează, conducător.

dirijá, *dirijez,* vb. I. Tr. **1.** A conduce; a da o anumită orientare, a îndruma într-o anumită direcție. **2.** A conduce un cor, o orchestră.

dirijábil, *dirijabile,* s.n. Aerostat de formă cilindrică, prevăzut cu o nacelă pentru călători și echipat cu mijloace proprii de propulsie și de dirijare.

dirijór, -oáre, *dirijori, -oare,* s.m. și f. Persoană care conduce un cor sau o orchestră.

dirijorál, -ă, *dirijorali, -e,* adj. Care se referă la dirijor sau la dirijarea unui cor ori a unei orchestre.

dirt- track s.n. Cursă motociclistă care se desfășoară în circuit închis pe o pistă cu zgură.

dis- v. des[1]-.

disc, *discuri,* s.n. **1.** Obiect plat, de formă circulară; (fiz.) *discul lui Newton* = placă împărțită în mai multe sectoare pe care sînt reproduse culorile spectrului solar și care, învîrtită repede, pare albă (demonstrînd astfel sinteza luminii albe din elemente de diferite culori); (anat.) *disc intervertebral* = cartilaj fibros, așezat între două vertebre; (med.) *hernie de disc* = hernie a unui disc intervertebral. **2.** Placă circulară care servește la înregistrarea și reproducerea vocii, a sunetelor muzicale etc. **3.** (Sport) Placă de lemn sau din alt material, folosită de atleți pentru aruncări la distanță.

discernămínt s.n. Facultatea de a pătrunde și a aprecia un lucru la justa lui valoare.

discérne, *discérn,* vb. III. Tr. A distinge lucrurile unele de altele; a judeca limpede, cu pătrundere.

disciplină, *disciplinez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) obișnui cu spiritul de ordine, de disciplină.

disciplinár, -ă, *disciplinari, -e,* adj. (Adesea adverbial) Privitor la disciplină; *pedeapsă disciplinară* = sancțiune aplicată cuiva pentru nerespectarea regulilor de disciplină din cadrul instituției sau organizației din care face parte.

disciplinát, -ă, *disciplinați, -te,* adj. Care dovedește spirit de disciplină, care se supune disciplinei.

disciplínă, (2) *discipline,* s.f. **1.** Totalitatea regulilor de purtare obligatorii pentru membrii unei colectivități; respectarea acestor reguli; ordine. **2.** Ramură a unei științe.

discípol, *discipoli,* s.m. Persoană care adoptă (și continuă) învățătura sau doctrina unui maestru.

discoból, *discoboli,* s.m. Atlet care practică aruncarea discului.

discontinuitáte, *discontinuități,* s.f. Lipsă de continuitate; (mat., fiz.) variație bruscă, în salturi a valorii unei mărimi.

discontínuu, -ă, *discontinui, -e,* adj. Care este lipsit de continuitate.

discordá, pers. 3 *discordează,* vb. I. **1.** Intr. A fi în discordanță, a nu se potrivi. **2.** Refl. (Despre instrumente muzicale cu coarde) A se dezacorda.

discordánt, -ă, *discordanți, -te,* adj. Nepotrivit, nearmonios, strident; *notă discordantă* = vorbă sau faptă care nu se potrivește în cazul sau în momentul respectiv.

discordánță, *discordanțe,* s.f. Nepotrivire, dezacord.

discórdie, *discordii,* s.f. Neînțelegere, dezbinare; ceartă, vrajbă.

discotécă, *discoteci,* s.f. Colecție de discuri (2); mobilă cu rafturi în care se păstrează astfel de colecții; încăpere specială pentru păstrarea și audierea discurilor.

discreditá, *discreditez,* vb. I. Tr. și refl. A face să-și piardă (sau a-și pierde) considerația, a (se) compromite.

discrepánt, -ă, *discrepanți, -te,* adj. Care nu se potrivește, care distonează.

discrepánță, *discrepanțe,* s.f. Nepotrivire, dezacord.

discrét, -ă, *discreți, -te,* adj. Care știe să păstreze o taină; rezervat, reținut în vorbe și în acțiuni; (despre vorbe, gesturi, manifestări) care nu bate la ochi, care nu atrage atenția.

discréție s.f. Calitatea de a fi discret, de a păstra o taină; rezervă în comportare, reținere în vorbe.

discreționár, -ă, *discreționari, -e,* adj. (În unele state) *Puteri discreționare* = puteri, recunoscute de lege, în virtutea cărora unele organe de stat pot lua măsuri fără ca inițiativa lor să fie îngrădită.

discriminánt, -ă, *discriminanți, -te,* adj. Discriminatoriu.

discrimináre, *discriminări,* s.f. **1.** Deosebire, distincție făcută între două sau mai multe lucruri. **2.** Diferențiere restrictivă de drepturi pentru o parte a populației unei țări, pentru o organizație, pentru unele țări față de altele etc.; *discriminare rasială* = politică de nedreptățire sau de persecutare a unor categorii de cetățeni pe motivul apartenenței lor rasiale.

discriminatóriu, -ie, *discriminatorii,* adj. Care face discriminare, care susține discriminarea.

discuí, *discuiesc,* vb. IV. Tr. A lucra pămîntul cu discuitorul, în vederea pregătirii pentru semănat.

discuitór, *discuitoare,* s.n. Unealtă agricolă formată din mai multe discuri de oțel care taie și afînează solul.

disculpá, *discúlp,* vb. I. Tr. și refl. (Livr.) A (se) dezvinovăți.

discúrs, *discursuri,* s.n. Expunere făcută în fața unei adunări pe o temă politică, morală etc.

discursív, -ă, *discursivi, -e,* adj. (Despre un procedeu de cunoaștere) Care își atinge scopul printr-o serie de etape sau de operații intermediare, deducînd o idee din alta.

discursivitáte s.f. Însușirea de a fi discursiv; calitatea unei expuneri de a fi explicită, bazată pe gîndirea rațională.

discutá, *discút,* vb. I. **1.** Intr. A sta de vorbă cu cineva (în legătură cu o anumită chestiune). **2.** Tr. A analiza, a dezbate în colectiv o lucrare, un proiect, o lege etc.

discutábil, -ă, *discutabili, -e,* adj. Care (mai) poate fi discutat; îndoielnic, contestabil.

discúție, *discuții,* s.f. **1.** Convorbire, conversație; controversă, dispută. **2.** Dezbatere, examinare, analiză.

dis-de-dimineáță adv. Foarte de dimineață, în zorii zilei.

disecá, *diséc,* vb. I. Tr. A face o disecție; (fig.) a analiza ceva în mod minuțios.

disécție, *disecții,* s.f. Deschidere, secționare a corpului sau a unor părți ale lui în scopul studierii lor anatomice sau pentru efectuarea unei operații.

disemináre, *diseminări,* s.f. Împrăștiere, răspîndire; împrăștiere naturală a semințelor, fructelor, polenului etc. după maturizarea lor; răspîndire în organism a agenților unei boli.

disensiúne, *disensiuni,* s.f. Neînțelegere, dezacord; ceartă.

disertáție, *disertații,* s.f. Expunere în care se tratează o problemă în mod științific.

disidént, -ă, *disidenți, -te,* s.m. și f. Persoană care, făcînd parte dintr-o colectivitate, are păreri deosebite de acelea ale majorității.

disidénță, *disidențe,* s.f. **1.** Deosebire de opinii. **2.** Grup de persoane care fac opinie separată într-o organizație constituită, într-un partid etc.; sciziune ivită prin acțiunea unui astfel de grup.

disimilá, pers. 3 *disimilează,* vb. I. Refl. (Despre sunetele vorbirii) A se modifica sau a dispărea sub influența unui sunet identic sau asemănător din același cuvînt.

disimulá, *disimulez,* vb. I. Tr. A ascunde adevărata înfățișare a unui lucru; a masca, a camufla.

disipatór, *disipatoare,* s.n. Construcție executată în aval de corpul unui baraj, destinată să micșoreze viteza apei.

disjúnct, -ă, *disjuncți, -te,* adj. (Mat.) *Mulțimi disjuncte* = mulțimi care nu au elemente comune.

disjunctív, -ă, *disjunctivi, -e,* adj. Care separă, care deosebește; *propoziție disjunctivă* = propoziție coordonată care se află într-un raport de excludere față de coordonata ei; *conjuncție disjunctivă* = conjuncție care leagă propoziții disjunctive.

disjunctór, *disjunctoare,* s.n. Întrerupător care, în cazul unei perturbații, întrerupe automat circuitul electric pe care îl protejează.

disjúncție, *disjuncții,* s.f. Relație logică între două enunțuri care se exclud reciproc.

dislocá, *dislóc,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) mișca din loc; a (se) desprinde din întregul din care face parte. **2.** Refl. (Despre straturi geologice) A-și modifica poziția inițială. **3.** Tr. și refl. (Mil.; despre trupe) A (se) deplasa dintr-un loc în altul.

disociá, *disociez,* vb. I. **1.** Refl. (Despre molecule) A se scinda în molecule mai simple sau în atomi. **2.** Tr. A separa între ele noțiuni, idei etc.

disonánță, *disonanțe,* s.f. Lipsă de consecvență între sunete; asociere nearmonioasă de cuvinte, de silabe etc.

disparát, -ă, *disparați, -te,* adj. Fără legătură cu alte lucruri de același fel; desperecheat, răzleț.

disparént, -ă, *disparenți, -te,* adj. Care este pe cale să dispară.

disparíție, *dispariții,* s.f. Faptul de a dispărea (din fața ochilor, din viață, din actualitate).

dispăreá, *dispár,* vb. II. Intr. **1.** A ieși din cîmpul vizual; a se pierde fără urmă. **2.** A înceta să mai existe; (despre persoane) a muri.

dispărút, -ă, *dispăruți, -te,* adj. Care nu se mai vede; care nu mai poate fi găsit; care a încetat să mai existe; mort.

dispécer, *dispeceri,* s.m. Tehnician care urmărește și reglementează permanent un proces tehnic, un proces de producție, mersul trenurilor etc.

dispecerát, *dispecerate,* s.n. Funcția dispecerului; serviciul în care își desfășoară activitatea.

dispensá, *dispensez,* vb. I. **1.** Refl. A se lipsi de cineva sau de ceva. **2.** Tr. A scuti pe cineva de o obligație, de o îndatorire.

dispensár, *dispensare,* s.n. Instituție sanitară prin care se acordă asistență medicală ambulatorie pe un anumit teritoriu.

dispénsă, *dispense,* s.f. Scutire a unei persoane de obligația de a îndeplini anumite condiții legale.

dispepsíe, *dispepsii,* s.f. Tulburare a procesului de digestie, manifestată prin greață, arsuri, balonări etc.

disperá vb. I. v. **despera.**

disperáre s.f. v. **desperare.**

disperát, -ă adj. v. **desperat.**

dispérs, *disperse,* adj. *Sistem dispers* = amestec eterogen de două sau mai multe substanțe, din care cel puțin una este divizată în particule foarte mici.

dispersá, *dispersez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) împrăștia, a (se) risipi în toate părțile; (chim.) a realiza o dispersie sau a se afla în stare de dispersie; (refl., despre radiații) a se descompune și împrăștia într-un spectru de radiații monocromatice. **2.** Tr. (În timp de război) A deplasa populația sau instituțiile din centrele aglomerate, așezîndu-le în centre mai puțin expuse atacurilor dușmane.

dispersát, -ă, *dispersați, -te,* adj. Împrăștiat; *atenție dispersată* = atenție împrăștiată, lipsă de concentrare.

dispérsie, *dispersii,* s.f. Împrăștiere, răspîndire; (fiz.) descompunere a unei radiații compuse în radiațiile monocromatice componente; răspîndire a particulelor unei substanțe în masa altei substanțe.

displăceá, *displác,* vb. II. Intr. A nu plăcea, a nu fi pe plac.

dispnée s.f. Greutate în respirație, întîlnită mai ales în boli cardiace și respiratorii.

disponíbil, -ă, *disponibili, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. De care se poate dispune, care stă la dispoziție; (despre oameni) care nu este ocupat. **2.** S.n. Sumă de bani sau alte bunuri fără o destinație imediată și de care se poate dispune.

disponibilitáte, (2) *disponibilități,* s.f. **1.** Faptul de a fi disponibil; *a pune în disponibilitate* = a concedia. **2.** (Mai ales la pl.) Lucru de care se poate dispune; rezervă.

dispozitív, *dispozitive,* s.n. **1.** Ansamblu de organe legate între ele într-un anumit fel (fără posibilitatea de a se mișca, în serviciu, unele față de celelalte), care îndeplinesc o anumită funcție într-un sistem tehnic. **2.** Grupare a forțelor și a mijloacelor de luptă ale unei unități militare în vederea unei acțiuni de luptă sau a deplasării.

dispozíție, *dispoziții,* s.f. **1.** Prevedere obligatorie cuprinsă într-un act normativ; măsură luată de un organ superior obligatorie pentru organul în subordine. **2.** Așezare a unor obiecte într-o anumită ordine, după un anumit plan. **3.** Stare sufletească (bună sau rea).

dispréț s.n. Lipsă de considerație față de cineva sau ceva, atitudine disprețuitoare.

disprețuí, *disprețuiesc,* vb. IV. Tr. A manifesta dispreț față de cineva sau ceva; a trata cu dispreț.

disprețuitór, -oáre, *disprețuitori, -oare,* adj. (Adesea adverbial) Care disprețuiește, care exprimă dispreț.

dispropórție, *disproporții,* s.f. Lipsă de proporție între elementele unui ansamblu.

disproporționát, -ă, *disproporționați, -te,* adj. Lipsit de proporție, nepotrivit (de mare sau de mic).

dispúne, *dispún,* vb. III. **1.** Tr. A hotărî, a ordona. **2.** Intr. A avea la dispoziție, a putea utiliza după voie; (sport) *a dispune de...* = a învinge (o echipă). **3.** Tr. A aranja într-o anumită ordine. **4.** Refl. A căpăta bună dispoziție, a se înveseli.

dispús, -ă, *dispuși, -se,* adj. *A fi dispus să...* = a se declara gata să..., a fi înclinat să...; *a fi bine* (sau *prost*) *dispus* = a fi vesel, mulțumit (sau nemulțumit, fără chef); a fi ușor amețit de băutură.

disputá, *dispút,* vb. I. **1.** Tr. (Despre persoane, colectivități) A fi în concurență, a rivaliza; a lupta pentru ceva: *își dispută întîietatea.* **2.** Refl. (Despre competiții sportive) A avea loc, a se desfășura.

dispútă, *dispute,* s.f. **1.** Discuție în contradictoriu, dezbatere, ceartă. **2.** Luptă pentru întîietate; întrecere sportivă.

distánt, -ă, *distanți, -te,* adj. Rezervat, necomunicativ.

distanțá, *distanțez,* vb. I. **1.** Tr. A aranja ființe sau lucruri lăsînd anumite intervale între ele; (refl.) a se depărta de cineva sau de ceva, a întrece. **2.** Refl. (Fig.) A depăși pe cineva ca valoare.

distánță, *distanțe,* s.f. **1.** Interval care desparte două puncte în spațiu; depărtare. **2.** Interval de timp între două momente, între două evenimente.

distén s.n. Silicat natural de aluminiu folosit la fabricarea unor produse refractare.

distíh, *distihuri,* s.n. Grup de două versuri care au înțeles de sine stătător.

distilá, *distilez,* vb. I. Tr. A trece un lichid în stare de vapori prin încălzire pînă la fierbere, urmată de condensarea vaporilor obținuți.

distilát, -ă, *distilați, -te,* adj. Care a fost supus distilării; (substantivat, n.) produs obținut prin distilare.

distileríe, *distilerii,* s.f. Instalație industrială în care se efectuează operația de distilare.

distínct, -ă, *distincți, -te,* adj. **1.** Care se deosebește de alte lucruri de același fel. **2.** Clar, lămurit, deslușit.

distinctív, -ă, *distinctivi, -e,* adj. Prin care se deosebește un lucru de altul.

distíncție, *distincții,* s.f. **1.** Deosebire. **2.** Atitudine aleasă în înfățișare, în ținută. **3.** Decorație sau titlu care se acordă cuiva pentru anumite merite.

distínge, *disting,* vb. III. **1.** Tr. A deosebi un lucru de altul; a observa, a remarca, a deslușí. **2.** Refl. A se remarca, a se evidenția. **3.** Tr. A acorda cuiva o distincție.

distíns, -ă, *distinși, -se,* adj. **1.** Care se remarcă prin însușirile sale; deosebit; eminent, ilustru. **2.** Plin de distincție **(2).**

distoná, pers. 3 *distonează,* vb. I. Intr. A nu se potrivi (cu ansamblul din care face parte), a fi în dezacord; (despre sunete muzicale) a suna fals.

distonánt, -ă, *distonanți, -te,* adj. Care distonează.

distorsiúne, *distorsiuni,* s.f. **1.** (Fiz., telec.) Abatere (supărătoare) a unei imagini, a unei unde etc. de la forma inițială. **2.** Răsucire convulsivă a unor părți ale corpului.

distrá, *distrez,* vb. I. Refl. A petrece timpul în mod plăcut; (tr.) a face pe cineva să se amuze.

distractív, -ă, *distractivi, -e,* adj. Care distrează; amuzant.

distrácție, *distracții,* s.f. **1.** Ceea ce distrează; petrecere, amuzament. **2.** Lipsă de atenție.

distráge, *distrág,* vb. III. Tr. A abate atenția cuiva de la o activitate, de la o preocupare.

distrát, -ă, *distrați, -te,* adj. Care este cu gîndul în altă parte; neatent.

distribuí, *distríbui,* vb. IV. Tr. A repartiza, a împărți ceva în mai multe locuri sau la mai multe persoane.

distribuitór, -oáre, *distribuitori, -oare,* s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană care distribuie ceva. **2.** S.n. Piesă, mecanism, dispozitiv care servește la distribuirea unui material, a curentului electric etc.

distributív, -ă, *distributivi, -e,* adj. **1.** *Numeral distributiv* = numeral care arată repartizarea sau gruparea numerică a obiectelor. **2.** (Mat.) Care reprezintă proprietatea de distributivitate.

distributivitáte s.f. (Mat.) Proprietate a unei operații matematice de a putea fi efectuată separat asupra diferiților termeni dintr-o expresie.

distribúție, *distribuții,* s.f. **1.** Faptul de a distribui. **2.** Repartizarea rolurilor dintr-o piesă la actori; ansamblul actorilor care joacă într-o piesă. **3.** Repartizarea și transmiterea la diferiți consumatori a unui fluid, a unui flux de energie etc. **4.** Ansamblu de organe ale unei mașini termice care comandă automat admisia și evacuarea agentului energetic.

distríct, *districte,* s.n. Unitate administrativ-teritorială în unele țări.

distrófic, -ă, *distrofici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la distrofie. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de distrofie.

distrofíe, *distrofii,* s.f. Alterarea structurii normale a unui țesut, a unui organ, a unei regiuni anatomice sau a întregului organism, datorită unei tulburări de nutriție.

distructív, -ă, *distructivi, -e,* adj. Distrugător. Var.: **destructív, -ă** adj.

distrugătór, -oáre, *distrugători, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care distruge, nimicitor. **2.** S.n. Navă de luptă, fără cuirasă, dotată cu armament de artilerie, rachete și torpile.

distrúge, *distrúg,* vb. III. **1.** Tr. A face să nu mai existe, a nimici. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A face să-și piardă (sau a-și pierde) averea, sănătatea, liniștea sufletească etc.

distrús, -ă, *distruși, -se,* adj. **1.** Nimicit, dărîmat. **2.** (Fig.; despre oameni) Ruinat din punct de vedere moral, fizic sau material.

ditai adj. invar. (Fam.) Foarte mare, coșcogea.

dítamai adj. invar. (Fam.) Foarte mare, coșcogea.

ditirámb, *ditirambi,* s.m. Poem liric antic dedicat zeului Dionysos; (astăzi) poem liric elogios, (p. ext.) laudă excesivă.

ditirámbic, -ă, *ditirambici, -e,* adj. (Despre vorbire, stil) Plin de laude exagerate.

diurétic, -ă, *diuretici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care mărește secreția și eliminarea urinei.

diuréză, *diureze,* s.f. **1.** Proces fiziologic de producere și eliminare a urinei. **2.** Creșterea secreției și excreției de urină.

diúrn, -ă, *diurni, -e,* adj. De zi, din timpul zilei; care durează o zi (24 de ore).

diúrnă, *diurne,* s.f. Indemnizație zilnică plătită cuiva pentru acoperirea cheltuielilor făcute într-o deplasare în interes de serviciu.

divagá, *divaghez,* vb. I. Intr. A vorbi aiurea, abătîndu-se de la subiect.

divagáție, *divagații,* s.f. Abatere de la subiect; digresiune.

diván, *divanuri,* s.n. **1.** Canapea fără spătar, pe care se poate ședea sau dormi. **2.** (În trecut) Denumire a sfatului domnesc din Moldova și din Țara Românească.

divă, *dive,* s.f. Artistă mult admirată de public.

divérge, pers. 3 pl. *divérg*, vb. III. Intr. (Despre raze) A se răsfira plecînd din același punct.

divergént, -ă, *divergenți, -te,* adj. **1.** Care, plecînd dintr-un punct comun, se depărtează în direcții diferite; *lentilă divergentă* = lentilă care produce divergența razelor de lumină ce o străbat. **2.** (Fig.; despre concepții, atitudini) Care diferă, care se contrazic.

divergénță, *divergențe,* s.f. **1.** Însușirea de a fi divergent **(1). 2.** Deosebire de păreri, de concepții; neînțelegere.

divérs, -ă, *diverși, -se,* adj. **1.** Deosebit, variat, felurit; *fapt divers* = întîmplare banală; (substantivat, f. pl.) probleme mărunte și variate (care formează, de obicei, ultimul punct dintr-o ordine de zi a unei ședințe). **2.** (La pl.; precedînd substantivul la care se referă) Tot felul de...

diversificá, *diversífic,* vb. I. Tr. A face ca un lucru, un proces etc. să capete forme multiple și variate.

diversionísm s.n. Atitudine, manifestare diversionistă.

diversioníst, -ă, *diversioniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Cu caracter de **diversiune (1);** care caută să provoace o diversiune. **2.** S.m. și f. Persoană care provoacă (sau încearcă să provoace) o diversiune.

diversitáte s.f. Caracterul a ceea ce este divers; varietate, felurime.

diversiúne, *diversiuni,* s.f. **1.** Încercare de a schimba cursul unei acțiuni, de a abate gîndu-

rile sau planurile cuiva (creînd probleme false, înșelătoare). **2.** Acțiune militară făcută cu scopul de a abate atenția inamicului de la activitatea din zonă în care se pregătește sau se îndreaptă atacul.

divertisment, *divertismente,* s.n. **1.** Distracție, amuzament. **2.** Compoziție muzicală instrumentală cu caracter distractiv. **3.** Suită muzicală alcătuită dintr-o serie de piese cu caracter diferit.

divide, *divid,* vb. III. Tr. și refl. A (se) diviza, a (se) împărți.

dividénd, *dividende,* s.n. Parte din profitul unei societăți pe acțiuni care îi revine unui acționar în raport cu acțiunile pe care le posedă.

divín, -ă, *divini, -e,* adj. **1.** Care aparține unei divinități; considerat că provine de la Dumnezeu (sau de la zei); dumnezeiesc. **2.** (Fig.) Minunat, încîntător.

divinátie, *divinații,* s.f. Putere magică atribuită unor persoane de a ghici viitorul.

divinitáte, *divinități,* s.f. **1.** Dumnezeu; zeu, zeitate. **2.** Natură, esență divină.

divinizá, *divinizez,* vb. I. Tr. A adora, a iubi nespus de mult; (în concepțiile mistice) a considera drept divinitate.

divizá, *divizez,* vb. I. Tr. și refl. **1.** A (se) împărți în mai multe părți. **2.** A (se) dezbina.

divizibil, -ă, *divizibili, -e,* adj. Care poate fi divizat; care se împarte exact (fără rest) cu alt număr.

divizibilitáte s.f. Proprietatea a două numere întregi, a două polinoame etc., de a se împărți exact între ele (fără a da rest).

divízie, *divizii,* s.f. **1.** Mare unitate militară, constituită din mai multe regimente. **2.** Categorie de calificare a echipelor sportive.

divizión, *divizioane,* s.n. Subunitate a unui regiment de artilerie, constituită din mai multe baterii.

divizionár, -ă, *divizionari, -e,* adj. **1.** *Monedă divizionară* = monedă care reprezintă o fracțiune a unității bănești. **2.** Care face parte dintr-o divizie **(2).**

diviziúne, *diviziuni,* s.f. **1.** Împărțire; fragment obținut printr-o împărțire; *diviziunea muncii* = împărțirea muncii sociale în activități specializate. **2.** Linioară marcată pe scara sau pe cadranul unui instrument de măsură și care corespunde unei anumite valori.

divizór, *divizori,* s.m. Număr întreg prin care se împarte exact alt număr întreg.

divórț, *divorțuri,* s.n. Desfacere a unei căsătorii prin hotărîre judecătorească.

divorțá, *divorțez,* vb. I. Intr. A se despărți prin divorț.

divorțát, -ă, *divorțați, -te,* adj. Despărțit prin divorț de soție (sau de soț).

divulgá, *divúlg,* vb. I. Tr. A da în vileag (o taină); a face cunoscute secrete de stat, economice, profesionale etc. unei persoane care nu are dreptul să le cunoască.

dizentérie, -ă, *dizenterici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la dizenterie. **2.** S.m. și f. Persoană bolnavă de dizenterie.

dizenteríe, *dizenterii,* s.f. Infecție acută localizată în intestinul gros, caracterizată prin scaune diareice cu sînge.

dizéur, *dizeuri,* s.m. Cîntăreț de muzică ușoară. Pr.: *dizör.*

dizéuză, *dizeuze,* s.f. Cîntăreață de muzică ușoară. Pr.: *dizöză.*

dizgrațiá, *dizgrațiez,* vb. I. Tr. A lipsi pe cineva de bunăvoința, de favoarea de care s-a bucurat pînă atunci.

dizgráție, *dizgrații,* s.f. Pierdere a favoarei și bunăvoinței unui superior, a unei persoane influente.

dizgrațiós, -oásă, *dizgrațioși, -oase,* adj. Lipsit de grație, de farmec.

dizolvá, *dizólv,* vb. I. Tr. **1.** A face ca o substanță solidă, lichidă sau gazoasă să se disperseze în altă substanță (de obicei lichidă), obținîndu-se o soluție. **2.** A desființa o organizație, o asociație, o adunare.

dizolvánt, -ă, *dizolvanți, -te,* adj., s.m. (Substanță) care are proprietatea de a dizolva.

dîlmă, *dîlme,* s.f. (Reg.) Formă de relief cu aspect de deal mic, izolat și cu vîrful rotunjit.

dîmb, *dîmburi,* s.n. Ridicătură de teren mai mică decît dealul; mică ridicătură de pămînt la marginea unui șanț, a unei gropi etc.

dînsul, dînsa, *dînșii, dînsele,* pron. pers. El, ea.

dîră, *dîre,* s.f. **1.** Urmă subțire și continuă lăsată pe pămînt, pe nisip, pe zăpadă etc. de un obiect tîrît, de un lichid etc. **2.** Dungă, linie; rază de lumină.

dîrdîí, *dîrdîi,* vb. IV. Intr. **1.** A tremura de frig (sau de frică); (despre dinți) a clănțăni. **2.** (Despre ferestre, pămînt etc.) A se cutremura; a se clătina.

dîrdîiálă, *dîrdîieli,* s.f. Faptul de a dîrdîi.

dîrdoră s.f. (Pop.) Toi, zor.

dîrloágă, *dîrloage,* s.f. Cal slab și bătrîn.

dîrlóg, *dîrlogi,* s.m. Cureaua frîului pentru călărie; ștreangul legat de căpăstru, pe care îl ține în mînă cel ce duce calul.

dîrmón, *dîrmoane,* s.n. Ciur cu găuri mari pentru cernut cereale, nisip etc.

dîrmóz s.m. Arbust cu flori albe și fructe în formă de boabe roșii-negricioase, răspîndit în regiunile de dealuri.

dîrstă, *dîrste,* s.f. Piuă primitivă cu ciocane de lemn, acționată de o apă curgătoare.

dîrválă, *dîrvale,* s.f. Muncă grea și istovitoare.

dîrz, -ă, *dîrji, -ze,* adj. **1.** Îndrăzneț, cutezător. **2.** Neînduplecat, aprig, înverșunat. **3.** Mîndru, semeț, țanțoș.

dîrzénie s.f. Faptul de a fi dîrz; fire sau manifestare de om dîrz.

do s.m. invar. Prima treaptă din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

doágă, *doage,* s.f. Fiecare dintre piesele de lemn plate (sau ușor încovoiate) din care sînt făcute ciuberele, butoaiele etc.

doámnă, *doamne,* s.f. **1.** Termen de politețe pentru o femeie căsătorită; *doamnă de onoare* = femeie din înalta societate, aflată în serviciul unei prințese sau unei regine. **2.** (Înv.) Soție de domn **(2)** sau de boier.

doar adv. **1.** Numai: *doar tu ai venit?* **2.** Vezi bine, desigur: *de unde știi? doar nu ești ghicitor.* **3.** Poate; probabil; *fără doar și poate* = fără nici o îndoială. Var.: **doáră** adv.

doáră adv. v. **doar.**

dobitóc, -oácă, *dobitoci, -oace,* s.n., s.m. și f. **1.** S.n. Animal patruped (domestic.) **2.** S.m. și f. Calificativ dat unui om prost sau lipsit de bun-simț.

dobitocésc, -eáscă, *dobitocești,* adj. De dobitoc: stupid.

dobitocíe, *dobitocii,* s.f. Faptă sau vorbă prostească, nesocotită.

dobîndă, *dobînzi,* s.f. **1.** Sumă de bani care se plătește de către debitor creditorului pentru un împrumut bănesc. **2.** Cîștig, profit.

dobîndí, *dobîndesc,* vb. IV. Tr. A obține ceva în urma unui efort; a primi, a căpăta.

doborí, *dobór,* vb. IV. Tr. **1.** A culca la pămînt, a răsturna. **2.** A da jos, a face să cadă. **3.** A distruge, a nimici; (fig.) a birui, a copleși.

doborít, -ă, *doborîți, -te,* adj. Distrus sufletește.

dóboș, *doboșuri,* s.n. Tort făcut din foi de aluat suprapuse, între care se introduce cremă, foaia de deasupra avînd o glazură de zahăr ars.

dobrogeán, -ă, *dobrogeni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Din Dobrogea, privitor la Dobrogea. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Dobrogea.

dobrogeáncă, *dobrogence,* s.f. Dobrogeană **(2).**

doc[1] s.n. Țesătură de bumbac din care se confecționează obiecte de îmbrăcăminte, prelate etc.

doc[2], *docuri,* s.n. **1.** Bazin înconjurat de cheiuri în care staționează navele în timpul încărcării și descărcării mărfurilor. **2.** Construcție specială în șantierele navale destinată lansării la apă a navelor, executării unor lucrări de reparații și de întreținere a acestora etc.; *doc plutitor* = instalație plutitoare destinată lucrărilor de reparație a navelor.

docár, *docare,* s.n. Trăsură mică și ușoară cu două sau cu patru roți.

docént, *docenți,* s.m. **1.** Grad didactic onorific în învățămîntul universitar din unele țări. **2.** *Doctor docent* = titlu științific acordat doctorilor în științe care s-au distins printr-o activitate deosebită.

docénță, *docențe,* s.f. Titlul și funcția de docent.

dochér, *docheri,* s.m. Muncitor care lucrează la încărcatul și descărcatul vapoarelor în docuri.

docíl, -ă, *docili, -e,* adj. (Adesea adverbial) Supus, ascultător.

docilitáte s.f. Însușirea de a fi docil.

doct, -ă, *docți -te,* adj. Învățat, erudit.

dóctor, *doctori,* s.m. **1.** Medic. **2.** Titlu științific acordat de o instituție de învățămînt superior sau de un institut academic; *doctor honoris causa* = titlu onorific acordat de o universitate unor persoane cu merite mari în domeniul științei sau al culturii. **3.** (Fam.) Persoană foarte pricepută într-un anumit domeniu.

doctorál, -ă, *doctorali, -e,* adj. (Despre atitudini, ton etc.) Grav, solemn; pedant; încrezut, îngîmfat.

doctoránd, -ă, *doctoranzi, -de,* s.m. și f. Persoană înscrisă pentru doctorat.

doctorát, *doctorate,* s.n. Stagiu de calificare științifică superioară, efectuat după terminarea studiilor universitare, pentru obținerea titlului de doctor **(2).**

doctoríe, *doctorii,* s.f. Medicament.

dóctoriță, *doctorițe,* s.f. Femeie medic.

doctrinár, -ă, *doctrinari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la o doctrină. **2.** S.m. și f. Persoană care formulează sau susține o doctrină. **3.** S.m. și f. Adept al unor păreri preconcepute, dogmatice.

doctrínă, *doctrine,* s.f. Ansamblul tezelor fundamentale ale unui sistem filozofic, politic, științific etc.

document, *documente,* s.n. **1.** Înscris prin care se atestă un fapt, se conferă sau se recunoaște un drept etc. **2.** Text scris sau tipărit, inscripție, fotografie ori altă mărturie care servește la cunoașterea unui fapt actual sau din trecut.

documentá, *documentez,* vb. I. Refl. A se informa temeinic (pe bază de documente).

documentár, -ă, *documentari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Cu caracter sau cu valoare de document; care servește la documentare. **2.** S.n. Film sau scriere care prezintă fapte autentice, reale.

documentát, -ă, *documentați, -te,* adj. Dovedit prin documente; bazat pe documente; (despre oameni) bine informat.

documentáție, *documentații,* s.f. Totalitatea mijloacelor de informare asupra unei probleme.

dodecaédru, *dodecaedre,* s.n. Poliedru cu douăsprezece fețe.

dodecafoníe s.f. (Muz.) Folosirea consecventă în compoziție a celor douăsprezece sunete ale gamei cromatice.

dodecagón, *dodecagoane,* s.n. Poligon cu douăsprezece laturi.

dodecasiláb, *dodecasilabe,* s.n. Vers care are douăsprezece silabe.

dódii s.f. pl. (Pop. și fam.) *A vorbi în dodii* = a vorbi într-aiurea.

doftoricí, *doftoricesc,* vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) A îngriji un bolnav (folosind mai ales mijloace empirice).

dog, *dogi,* s.m. Rasă de cîini de talie mare, cu botul gros și urechile aplecate.

dogár, *dogari,* s.m. Meșteșugar care face sau repară vase din doage.

dogăríe, (2) *dogării,* s.f. **1.** Meseria dogarului. **2.** Atelier în care se lucrează obiecte din doage.

dóge, *dogi,* s.m. Titlu purtat de conducătorul politic al unor republici italiene din trecut.

dógger s.n. (Geol.) Epoca de mijloc a jurasicului.
dogi, *dogesc,* vb. IV. Refl. (Despre vase făcute din doage) A se desface, a se strica.
dogít, -ă, *dogiți, -te,* adj. **1.** Cu doagele desfăcute. **2.** (Fig., despre voce) Răgușit.
dogmátic, -ă, *dogmatici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la dogme; care se bazează pe dogme; care respinge principiul verificării critice, considerînd că o teză este de necontestat în orice condiții. **2.** S.f. Parte a teologiei care cuprinde expunerea dogmelor unei religii.
dogmatísm s.n. Mod de gîndire rigid care operează cu teze acceptate necritic, socotite imuabile.
dógmă, *dogme,* s.f. **1.** Teză fundamentală a unei religii, care este obligatorie pentru adepții ei și împotriva căreia nu se admit obiecții. **2.** Teză considerată imuabilă și acceptată în mod necritic.
dogoáre s.f. Căldură foarte puternică.
dogoreálă s.f. Faptul de a dogori, dogoare.
dogorí, *dogoresc,* vb. IV. Intr. A răspîndi o căldură foarte puternică.
dogoritór, -oáre, *dogoritori, -oare,* adj. Care dogorește; fierbinte, arzător.
dóhot s.n. (Pop.) Produs uleios obținut prin distilarea unor materii vegetale și folosit pentru uns osiile carului.
doi, dóuă num. card. Număr natural situat între unu și trei; (cu valoare de num. ord.) *etajul doi.*
dóică, *doici,* s.f. Femeie angajată să alăpteze copilul alteia.
dóilea, dóua num. ord. Care se află între întîiul și al treilea; *văr de-al doilea* = persoană considerată în raport cu copiii verilor primari ai unuia dintre părinții săi.
doíme, *doimi,* s.f. (Mat.) Jumătate dintr-un întreg; (muz.) jumătate dintr-o notă întreagă.
dóină, *doine,* s.f. Cîntec specific liricii populare românești, care exprimă un sentiment de dor, de jale, de dragoste etc.
doiní, *doinesc,* vb. IV. Intr. și tr. A cînta doine (din gură sau din fluier).
doinitór, -oáre, *doinitori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care doinește.
dóisprezece, dóuăsprezece num. card. Număr natural situat între unsprezece și treisprezece.
dóisprezecelea, dóuăsprezecea num. ord. Care se află între al unsprezecelea și al treisprezecelea; *în ceasul al doisprezecelea* = în ultimul moment.
dojánă, *dojeni,* s.f. Mustrare.
dojení, *dojenesc,* vb. IV. Tr. A mustra, a certa.
dojenitór, -oáre, *dojenitori, -oare,* adj. Care dojenește; care are un caracter de dojană.
dol, *doluri,* s.n. (Jur.) Acțiune făcută cu viclenie pentru a determina pe cineva să încheie un contract la care altfel acesta n-ar fi consimțit sau ar fi consimțit în alte condiții.
dolár, *dolari,* s.m. Unitate monetară principală în S.U.A., Canada, Australia și în alte țări.
dóldora adj. invar. Plin peste măsură; ticsit.
doleánță, *doleanțe,* s.f. Dorință; plîngere, jalbă.
dólie, *dolii,* s.f. Linie de intersecție a două versante de acoperiș, care formează un unghi intrînd.
dolihocefál, -ă, *dolihocefali, -e,* adj. (Despre oameni, adesea substantivat) Cu craniul alungit din față către spate.
dolínă, *doline,* s.f. Formă de relief adîncită, cu aspect de pîlnie.
dóliu, *doliuri,* s.n. **1.** Durere adîncă pricinuită de moartea cuiva sau de o mare nenorocire obștească. **2.** Semn exterior (îmbrăcăminte sau bantă neagră) prin care cineva își exprimă doliul **(1)**; *zi de doliu* = zi care amintește de un eveniment dureros.
dolmán, *dolmane,* s.n. Haină ofițerească scurtă, îmblănită și împodobită cu brandenburguri.
dolmén, *dolmene,* s.n. Monument megalitic din epoca preistorică, format dintr-o lespede mare de piatră, așezată orizontal pe două pietre verticale.
dolofán, -ă, *dolofani, -e,* adj. Gras, durduliu.
dolomít s.n. v. **dolomită.**
dolomítă s.f. Mineral constituit din carbonat de calciu și de magneziu; rocă grăunțoasă alcătuită din acest mineral, utilizată ca material refractar, ca piatră de construcție etc. Var.: **dolomít** s.n.
dom, *domuri,* s.n. Catedrală impunătoare; cupolă deasupra unei clădiri monumentale.
doméniu, *domenii,* s.n. **1.** Proprietate funciară feudală; moșie mare. **2.** Sector al unei științe, al unei arte etc.; sferă de activitate.
doméstic, -ă, *domestici, -e,* adj. **1.** (Despre animale) Care trăiește pe lîngă casa omului, fiind folosit în anumite scopuri. **2.** Care se ține de casă, de gospodărie; (p. ext.) intim, privat.
domesticí, *domesticesc,* vb. IV. Tr. A îmblînzi un animal sălbatic, obișnuindu-l să trăiască pe lîngă casa omului.
domiciliá, *domiciliez,* vb. I. Intr. A-și avea domiciliul undeva; a locui.
domicíliu, *domicilii,* s.n. Locul, casa în care locuiește cineva în mod statornic.
dominá, *domín,* vb. I. **1.** Tr. A ține pe cineva sub influența sa, a-l stăpîni. **2.** Refl. A-și reține sentimentele, a se stăpîni. **3.** Tr. și intr. A întrece prin înălțime lucrurile sau ființele din jur; a se înălța deasupra tuturor. **4.** Tr. și intr. A se impune prin număr, valoare, intensitate; (sport) a-și depăși adversarul.
dominánt, -ă, *dominanți, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. Care domină; (p. ext.) predominant, caracteristic, specific. **2.** S.f. (Muz.) Treapta a cincea a modurilor major și minor.
domináție, *dominații,* s.f. Stăpînire, autoritate exercitată asupra altora.
dominicán, -ă, *dominicani, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Călugăr (sau călugăriță) dintr-un ordin catolic, întemeiat la începutul secolului al XIII-lea. **2.** Adj. Care se referă la dominicani **(1).**
dominión, *dominioane,* s.n. Denumire a unor posesiuni engleze care se bucurau de o anumită

independență (și care au fost apoi declarate suverane și egale în drepturi cu Marea Britanie).

dominó, (1) *dominouri,* s.n. **1.** Îmbrăcăminte de bal costumat, în formă de mantie lungă, cu glugă. **2.** Numele unui joc de societate la care se folosesc 28 de piese plate, însemnate cu un număr de puncte și pe care jucătorii le combină între ele după anumite reguli.

domn, *domni,* s.m. **1.** Termen de politețe pentru un bărbat. **2.** Titlu purtat de suveranii Țării Românești și ai Moldovei. **3.** Dumnezeu; Iisus Hristos; (la vocativ, în forma *doamne)* exclamație de surpriză, mirare, amărăciune.

domnésc, -eáscă, *domnești,* adj. Privitor la domni (2); care emană de la un domn (2); boieresc.

domnéște adv. Boierește; ca boierii.

domní, *domnesc,* vb. IV. Intr. A guverna în calitate de domn (2); (fig.) a stăpîni, a domina: *domnește liniștea.*

domníe, *domnii,* s.f. **1.** Demnitatea de domn (2); autoritatea politică și juridică a domnului (2). **2.** Dominație, putere, stăpînire. **3.** În locuțiuni, cu valoare de pronume de reverență: *domnia voastră.*

domnișoáră, *domnișoare,* s.f. Termen de politețe pentru o fată; *domnișoară de onoare* = fată care însoțește pe mireasă la cununie.

domnișór, *domnișori,* s.m. (Pop.) Termen de politețe pentru un tînăr (de la oraș) necăsătorit.

domnitór, -oáre, *domnitori, -oare,* s.m., adj. **1.** S.m. Domn (2); (spec.) titlu purtat de suveranii României între 1859 și 1881. **2.** Adj. *Casă* (sau *familie) domnitoare* = dinastie.

domníță, *domnițe,* s.f. **1.** Fiică de domn (2). **2.** (Fam.) Termen de adresare pentru o femeie tînără.

domól, -oálă, *domoli, -oale,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Făcut fără grabă, încet; cu intensitate scăzută. **2.** (Despre sunete, glas, vorbire) Liniștit, lin, încet; (despre oameni), blînd, blajin. **3.** (Despre atmosferă, climă, vînt) Temperat, dulce, potolit.

domolí, *domolesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) calma, a (se) tempera; a face să se miște (sau a se mișca) mai încet. **2.** Refl. (Despre fenomene ale naturii) A se potoli, a scădea în intensitate; (despre suferințe fizice) a se atenua, a se liniști.

doná, *donez,* vb. I. Tr. A face o donație.

donatár, -ă, *donatari, -e,* s.m. și f. Persoană în favoarea căreia se face o donație.

donatór, -oáre, *donatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care face o donație; *donator de sînge* = persoană care oferă o cantitate din sîngele său pentru transfuzii.

donáție, *donații,* s.f. Act prin care o persoană transmite cu titlu gratuit un bun al său altei persoane; bun transmis printr-un astfel de act.

dondăní, *dondănesc,* vb. IV. Intr. A spune vorbe fără înțeles; a bombăni.

dóniță, *donițe,* s.f. Cofă; găleată în care se mulg vacile sau oile.

donjón, *donjoane,* s.n. Turnul principal al unui castel medieval.

donjuán, *donjuani,* s.m. (Fam.) Bărbat care umblă după aventuri amoroase.

dop, *dopuri,* s.n. **1.** Bucată de plută, de cauciuc, de lemn etc. cu care se astupă o sticlă, un flacon etc. **2.** Bucată de lemn care astupă deschizătura de sus a fluierului, a cavalului etc., lăsînd numai o gaură mică, prin care se suflă.

dopá, *dopez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) administra o substanță excitantă spre a obține, temporar, mărirea randamentului fizic peste cel normal.

dopáj, *dopaje,* s.n. Faptul de a (se) dopa.

dor, *doruri,* s.n. Dorință puternică de a revedea pe cineva drag, de a reveni la ceva; nostalgie; năzuință, dorință; poftă.

dorí, *doresc,* vb. IV. Tr. **1.** A rîvni, a năzui la ceva; a fi stăpînit de dorința de a avea sau de a obține ceva; *a lăsa de dorit* = a nu fi așa cum trebuie, a nu satisface. **2.** A ura cuiva ceva.

dóric, -ă, *dorici, -ce,* adj. *Ordin doric* = ordin de arhitectură greacă caracterizat prin coloane fără bază și cu capitel lipsit de ornamente.

dorínță, *dorințe,* s.f. **1.** Stare sufletească a celui care dorește ceva, care rîvnește, aspiră la ceva. **2.** Poftă, gust.

doritór, -oáre, *doritori, -oare,* adj. Care dorește, care este dornic de ceva.

dorméză, *dormeze,* s.f. Canapea fără spătar, de obicei cu căpătîi, pe care se poate dormi.

dormí, *dorm,* vb. IV. Intr. **1.** A se găsi în stare de somn; (fig.) a fi mort. **2.** A rămîne peste noapte undeva, a mînea.

dormitá, *dormitez,* vb. I. Intr. A moțăi, a ațipi din cînd în cînd.

dormitór, *dormitoare,* s.n. **1.** Cameră de dormit. **2.** Mobilă specială pentru camera de dormit.

dorn, *dornuri,* s.n. Priboi[1].

dórnic, -ă, *dornici, -ce,* adj. Care dorește, doritor.

dorobánț, *dorobanți,* s.m. (La pl.) Corp de ostași pedeștri, cu leafă, din Țara Românească și din Moldova; (și la sg.) soldat care făcea parte dintr-un astfel de corp.

dorsál, -ă, *dorsali, -e,* Adj. Din regiunea spatelui.

dos, *dosuri,* s.n. **1.** Partea de dindărăt, din spate, a unui lucru, a unei ființe, a unei construcții etc.; șezut, fund; *dosul mîinii* (sau *al palmei)* = partea din afară a mîinii; *de-a-ndoaselea* = altfel decît trebuie, anapoda. **2.** Partea mai puțin arătoasă a unei țesături; partea din interior a unei haine. **3.** Loc ferit, adăpostit, unde nu bate soarele.

dosár, *dosare,* s.n. Totalitatea actelor referitoare la o problemă sau la o persoană; învelitoare de carton în care se păstrează astfel de acte.

dosí, *dosesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) ascunde. **2.** Tr. A fura ceva (ascunzînd).

dósnic, -ă, *dosnici, -ce,* adj. (Despre străzi, clădiri etc.) Retras, izolat.

dospeálă, *dospeli,* s.f. Faptul de a dospi; substanță fermentată care servește pentru a face să dospească un aluat.

dospí, pers. 3 *dospește*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre aluat) A-și mări volumul și a deveni afînat sub influența unui ferment specific. **2.** (Despre alimente) A suferi un proces de fermentație.

dotá, *dotez*, vb. I. Tr. A înzestra, a utila o instituție, o întreprindere etc. cu cele necesare.

dotát, -ă, *dotați, -te*, adj. Înzestrat cu calități (intelectuale, artistice etc.) deosebite.

dotáție, *dotații*, s.f. Acțiunea de a dota; mijloace materiale puse la dispoziția unei întreprinderi sau instituții.

dótă, *dote*, s.f. Zestre care se dă unei fete cînd se mărită.

douăzéci num. card. Număr natural situat între nouăsprezece și douăzeci și unu; (cu valoare de num. ord.) *rîndul douăzeci.*

douăzécilea, douăzécea num. ord. Care se află între al nouăsprezecelea și al douăzeci și unulea.

dovádă, *dovezi*, s.f. **1.** Fapt sau lucru care demonstrează ceva. **2.** Adeverință.

dovedí, *dovedesc*, vb. IV. **1.** Tr. A arăta cu argumente, cu probe sau cu mărturii existența (sau inexistența) unui fapt, unei situații etc. **2.** Tr. și refl. A (se) manifesta, a (se) vădi. **3.** Tr. (Pop.) A învinge, a birui.

doveditór, -oáre, *doveditori, -oare*, adj. Care dovedește, care atestă.

dovleác, *dovleci*, s.m. **1.** Denumire dată mai multor specii de plante din familia cucurbitaceelor, cu fructe mari sferice ori alungite, folosite în alimentația omului sau a animalelor; fructul acestor plante. **2.** (Fig.) Cap de om (prost).

dovlecél, *dovlecei*, s.m. Varietate de dovleac cu fructe alungite, comestibile înainte de a ajunge la maturitate.

dozá, *dozez*, vb. I. Tr. **1.** A determina proporția elementelor, materialelor etc. care intră în componența unui amestec; a combina, în proporțiile stabilite, aceste elemente. **2.** A folosi ceva în proporții judicioase, echilibrate.

dozáj, *dozaje*, s.n. Acțiunea de a doza; proporția dintre diferitele substanțe sau materiale care intră într-un amestec.

dóză¹, *doze*, s.f. Cantitate determinată dintr-o substanță.

dózā², *doze*, s.f. Cutie izolată în interior care servește la protecția unor legături din instalațiile electrice.

dóxă s.f. sg. (Fam.) Minte, pricepere.

drac, *draci*, s.m. **1.** Ființă imaginară, considerată drept spirit al răului. **2.** (Fig.) Om plin de păcate, rău, crud; om isteț, vioi.

drácilă, *dracile*, s.f. Arbust cu flori galbene și fructe roșii, cultivat uneori ca gard viu.

dracónic, -ă, *draconici, -e*, adj. (Despre legi, dispoziții etc.) Foarte aspru, foarte sever.

drag, -ă, *dragi*, adj., s.m. și f., s.n. **1.** Adj. Iubit, scump; (substantivat; fam.) termen cu care ne adresăm unei persoane apropiate. **2.** Adj. Care exprimă iubire; plin de afecțiune: *vorbe dragi.* **3.** S.m. și f. Persoană care iubește pe alta de sex opus: iubit(ă). **4.** S.n. Iubire, dragoste: *de dragul...* = din dragoste sau din prietenie pentru...

dragá, *draghez*, vb. I. Tr. **1.** A săpa cu draga sub apă scoțînd materialul săpat. **2.** A curăța de mine o cale navigabilă.

drágă, *drage*, s.f. Instalație plutitoare cu care se draghează.

draglínă, *dragline*, s.f. Echipament de lucru montat pe un excavator, compus dintr-o cupă atașată la un braț lung, care servește la săpat și la încărcat pămîntul.

dragomán, *dragomani*, s.m. (Înv.) Interpret, tălmaci oficial în țările din Orient; *mare dragoman* = înalt dregător al Porții otomane, care se ocupa de relațiile diplomatice cu statele europene.

dragón¹, *dragoane*, s.n. Șnur din fir metalic, terminat cu un ciucure, care se atîrnă la mînerul săbiei.

dragón², *dragoni*, s.m. **1.** Monstru fabulos reprezentat cu aripi de vultur, gheare de leu și coadă de șarpe. **2.** (Înv.) Soldat din cavalerie echipat așa fel ca să poată lupta și pedestru.

dragór, *dragoare*, s.n. Navă folosită pentru culegerea minelor marine.

drágoste s.f. Sentiment de afecțiune pentru cineva sau ceva; sentiment de iubire față de o persoană de sex opus.

dráhmă, *drahme*, s.f. **1.** Monedă de argint în Grecia antică; unitate monetară din Grecia contemporană. **2.** Veche unitate de măsură pentru greutăți.

drajéu, *drajeuri*, s.n. **1.** Bomboană făcută din cristale de zahăr, sîmburi de fructe, creme etc. și acoperită cu o glazură de ciocolată sau de zahăr. **2.** Medicament în formă de pilulă, învelit în zahăr sau în ciocolată.

dram, *dramuri*, s.n. **1.** Veche unitate de măsură pentru greutate și pentru capacitate. **2.** Bucățică, fărîmă.

dramátic, -ă, *dramatici, -e*, adj. **1.** Care ține de dramă, privitor la dramă sau la teatru; *artă dramatică* = ansamblul principiilor și regulilor privitoare la interpretarea și punerea în scenă a unei piese de teatru; *genul dramatic* = gen literar cuprinzînd opere scrise pentru a fi reprezentate pe scenă. **2.** (Despre întîmplări, situații etc.) Zguduitor, impresionant.

dramatísm s.n. **1.** Încordarea acțiunii într-o operă dramatică. **2.** Tensiune, încordare; luptă ascuțită între interese și sentimente.

dramatizá, *dramatizez*, vb. I. Tr. **1.** A prelucra o operă literară (epică) pentru a putea fi reprezentată pe scenă. **2.** (Ir.) A exagera gravitatea unei situații, a unui fapt.

dramatizáre, *dramatizări*, s.f. Acțiunea de *a dramatiza;* piesă literară (epică) adaptată pentru prezentarea pe scenă.

dramatúrg, *dramaturgi*, s.m. Autor de piese de teatru.

dramaturgíe s.f. **1.** Totalitatea operelor dramatice care aparțin unui popor, unei epoci, unui autor etc. **2.** Artă dramatică.

drámă, *drame,* s.f. **1.** Piesă de teatru caracterizată prin oglindirea vieţii reale, într-un conflict complex şi puternic; *dramă lirică* (sau *muzicală*) = operă muzicală cu un puternic caracter dramatic. **2.** Artă dramatică. **3.** Întîmplare tragică, nenorocire.

dránită, *dranițe,* s.f. (Reg.) Scîndurică de lemn de brad, mai mare decît şindrila, folosită la acoperitul caselor ţărăneşti.

drapá, *drapez,* vb. I. Tr. **1.** A împodobi sau a acoperi cu o draperie. **2.** A aranja în mod artistic faldurile unei draperii, cutele unui obiect de îmbrăcăminte etc.

drapél, *drapele,* s.n. Fîşie de pînză sau de mătase (într-una sau mai multe culori, adesea cu o stemă sau cu o emblemă), prinsă de o lance lungă de lemn şi reprezentînd semnul distinctiv al unui stat, al unei unităţi militare sau al unei organizaţii; ***a fi sub drapel*** = a servi în armată.

draperíe, *draperii,* s.f. Perdea grea de stofă sau de catifea, cu falduri.

drástic, -ă, *drastici, -ce,* adj. Foarte aspru, brutal, violent; (despre medicamente sau tratamente) cu efect rapid şi puternic.

dravidián, -ă, *dravidieni, -e,* s.m. şi f. Persoană făcînd parte din grupul de populaţii de rasă intermediară între cea albă şi cea neagră care trăiesc în unele regiuni din India, Ceylon şi Pakistanul de Vest.

drăcésc, -eáscă, *drăceşti,* adj. Privitor la draci; diabolic.

drăcíe, *drăcii,* s.f. **1.** Faptă rea; ştrengărie, poznă. **2.** Minunăţie, ciudăţenie.

drăcoáică, *drăcoaice,* s.f. **1.** Fiinţă imaginară de sex feminin, considerată ca spirit al răului. **2.** (Fig.) Femeie rea, afurisită; (fam.) fată sau femeie vioaie, isteaţă.

drăcós, -oásă, *drăcoşi, -oase,* adj. Poznaş, ştrengar.

drăcovénie, *drăcovenii,* s.f. Drăcie.

drăcuí, *drăcuiesc,* vb. IV. Tr. A înjura, a blestema (pomenind pe dracul).

drăgáică, *drăgaice,* s.f. **1.** Sărbătoare populară (la 24 iunie) în care se celebrează coacerea holdelor; sînziene. **2.** Dans popular care se joacă, de obicei, la drăgaică **(1)**; fiecare dintre fetele care joacă acest dans. **3.** Bîlci ţinut la 24 iunie. **4.** Plantă erbacee, cu flori galbene-aurii, care creşte prin livezi.

drăgăláş, -ă, *drăgălaşi, -e,* adj. Drăguţ, graţios.

drăgălăşénie, *drăgălăşenii,* s.f. Gingăşie, graţie; (la pl.) atitudine plină de tandreţe faţă de cineva.

drăgăstós, -oásă, *drăgăstoşi, -oase,* adj. Iubitor, afectuos.

drăgostí, *drăgostesc,* vb. IV. (Pop.) **1.** Tr. şi refl. recipr. A(-şi) spune cuvinte de dragoste, a (se) dezmierda. **2.** Refl. recipr. A avea relaţii de dragoste cu cineva.

drăgúţ, -ă, *drăguţi, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Frumuşel, drăgălaş. **2.** S.m. şi f. (Pop.) Iubit(ă), amant(ă).

drămuí, *drămuiesc,* vb. IV. Tr. A măsura, a cîntări, a împărţi cu precizie, cu minuţiozitate.

dreávă, *dreve,* s.f. (Pop.) Vergea; gratie, zăbrea.

dregătór, *dregători,* s.m. (În trecut, în Ţara Românească şi în Moldova) Demnitar la curtea domnească cu atribuţii administrative, militare şi judecătoreşti.

dregătoríe, *dregătorii,* s.f. Demnitatea, funcţia de dregător.

drége, *dreg,* vb. III. Tr. **1.** A repara un obiect stricat; (fig.) a îndrepta o greşeală, o nedreptate. **2.** A potrivi gustul unei mîncări. **3.** A pune la cale, a aranja.

dren, *drenuri,* s.n. **1.** Lucrare subterană pentru colectarea şi evacuarea apei de infiltraţie. **2.** Tub sau meşă de tifon care se aplică la o plagă pentru a înlesni scurgerea secreţiei.

drená, *drenez,* vb. I. Tr. **1.** A colecta şi a evacua apa dintr-un teren, cu ajutorul unui dren **(1)**. **2.** A face să se scurgă secreţia dintr-o plagă, cu ajutorul drenului **(2)**.

drept, dreáptă, (1—4) *drepţi, -te,* adj., **(5)** adv., **(6—8)** *drepturi,* s.n., **(9)** prep. **1.** Adj. Care merge de la un punct la altul fără abatere; care nu este strîmb sau oblic; *linie dreaptă* (şi substantivat, f.) = linie care uneşte două puncte pe drumul cel mai scurt; *unghi drept* = unghi format de două drepte perpendiculare una pe alta; (cu valoare de interjecţie) *drepţi!* = formulă de comandă militară sau de gimnastică. **2.** Adj. Potrivit dreptăţii şi adevărului; just; (despre oameni) cinstit, integru; *luptă dreaptă* = luptă corp la corp, fără arme; *pe* (sau *cu*) *drept cuvînt* = în mod just, întemeiat; (adverbial) *a spune drept* = a vorbi sincer, deschis. **3.** Adj. (Despre părţi şi organe ale corpului) Aflat în partea opusă inimii; (substantivat, f.) mîna dreaptă. **4.** Adj. (Fig.; substantivat, f. art.; în viaţa politică) Grupare conservatoare, reacţionară. **5.** Adv. În linie dreaptă, fără ocol: *merge drept la ţintă; de-a dreptul* = fără a se abate din drum; în mod nemijlocit, pe faţă, fără înconjur; *în dreptul...* = în faţa...; *prin dreptul...* = prin faţa..., pe dinaintea...; **6.** S.n. Totalitatea regulilor şi normelor care reglementează relaţiile sociale într-o societate dată. **7.** S.n. Ştiinţă care studiază regulile şi normele de drept. **8.** S.n. Prerogativă sau putere recunoscută unei persoane de a pretinde altei persoane o anumită comportare. **9.** Prep. (Introduce complemente) În loc de...; în calitate de..., ca; *drept cine mă iei?* = cine crezi că sînt?; *drept care* = prin urmare, în concluzie, aşadar.

dreptár, *dreptare,* s.n. Scîndură cu muchiile perfect drepte, folosită în construcţii pentru trasare sau pentru verificarea suprafeţelor plane.

dreptáte s.f. Principiu moral şi juridic care cere să se respecte drepturile fiecăruia, să se dea fiecăruia ceea ce i se cuvine; faptul de a recunoaşte drepturile fiecăruia.

dreptúnghi, *dreptunghiuri,* s.n. Patrulater cu toate unghiurile drepte.

dreptúnghic, -ă, *dreptunghici, -e,* adj. (Despre figuri geometrice) Care are unul sau mai multe unghiuri drepte.

dreptunghiulár, -ă, *dreptunghiulari, -e,* adj. De forma unui dreptunghi.

dres[1], *dresuri,* s.n. (Pop.) Fard, cosmetic.

dres[2], **dreásă,** *dreşi, -se,* adj. (Pop.) **1.** Reparat. **2.** Fardat.

dresá[1], *dresez,* vb. I. Tr. A deprinde un animal să îndeplinească, la poruncă, anumite acţiuni, să facă anumite mişcări.

dresá[2], *dresez,* vb. I. Tr. A redacta (un proces-verbal).

dresór, -oáre, *dresori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu dresarea animalelor.

drezínă, *drezine,* s.f. Vehicul de cale ferată, acţionat manual, cu pedale sau cu motor, servind la transporturi uşoare.

driádă, *driade,* s.f. (În mitologia greacă) Nimfă a pădurilor.

driblá, *driblez,* vb. I. Intr. (Sport) A conduce mingea cu multă abilitate, pentru a evita adversarii care stau în cale.

dríbling, *driblinguri,* s.n. (Sport) Procedeu tehnic de înaintare cu mingea driblînd adversarul.

dric, *dricuri,* s.n. **1.** Scheletul unui car, fără roţi şi loitre. **2.** Car mortuar. **3.** (Fig.) Punct culminant al unui anotimp, al unei acţiuni; miez, toi.

dricár, *dricari,* s.m. **1.** Fabricant sau negustor de dricuri (2). **2.** Cioclu.

dril, *driluri,* s.n. Ţesătură deasă din fire de bumbac sau de cînepă, din care se confecţionează îmbrăcăminte de vară, pînze de corturi etc.

driopitéc, *driopiteci,* s.m. Gen fosil de maimuţe antropomorfe, considerat strămoşul maimuţelor antropoide şi al omului.

drîşcă, *drişte,* s.f. Unealtă cu care se netezeşte tencuiala, betonul sau asfaltul.

drîmbă, *drîmbe,* s.f. Mic instrument muzical care se ţine proptit de dinţi, sunetele fiind produse prin vibrarea unei lame elastice de oţel.

droáie s.f. Ceată mare de oameni sau de animale; *cu droaia* = în număr mare.

drob, (1) *drobi,* s.m., **(2)** *droburi,* s.n. **1.** S.m. Bulgăre de sare. **2.** S.n. Măruntaie de miel; fel de mîncare preparată din aceste măruntaie.

drog, *droguri,* s.n. Substanţă care serveşte la prepararea unor medicamente sau ca stupefiant.

drogá, *droghez,* vb. I. Tr. şi refl. A(-şi) administra stupefiante sau cantităţi exagerate de medicamente.

drogheríe, *drogherii,* s.f. Magazin în care se vînd articole de parfumerie, de toaletă şi unele preparate farmaceutice.

droghíst, -ă, *droghişti, -ste,* s.m. şi f. Proprietar al unei drogherii; persoană calificată care serveşte într-o drogherie.

drójdie, *drojdii,* s.f. **1.** Nume dat unor ciuperci microscopice unicelulare care produc fermentaţii alcoolice; preparat industrial făcut din una dintre aceste ciuperci, servind ca ferment pentru dospirea aluatului. **2.** Substanţă care se depune dintr-un lichid pe fundul vasului; reziduu; *rachiu de drojdie* = rachiu făcut din reziduul de vin.

dromadér, *dromaderi,* s.m. Cămilă cu o singură cocoaşă, care trăieşte în nordul Africii şi în sud-vestul Asiei.

drópgol, *dropgoluri,* s.n. (La rugbi) Lovitură de picior efectuată imediat după ce mingea a atins pămîntul (şi în urma căreia, mingea trecînd peste bara de sus a porţii adverse, se consemnează înscrierea a trei puncte).

drópie, *dropii,* s.f. Pasăre de stepă, de talie mare, ocrotită prin lege.

dróşcă, *droşte,* s.f. (Înv.) Trăsură mică, descoperită; birjă.

drug, *drugi,* s.m. **1.** Bară de fier sau de lemn, cu diverse întrebuinţări (mai ales în construcţii). **2.** Fiecare dintre cele două tălpi ale războiului de ţesut.

drúgă, *drugi,* s.f. Fus mare cu care se torc fire groase pentru anumite ţesături (lăicere, saci etc.)

druíd, *druizi,* s.m. Preot la vechii celţi.

drum, *drumuri,* s.n. **1.** Cale de comunicaţie terestră pentru circulaţia vehiculelor, a oamenilor şi a animalelor; *drum-de-fier* = cale ferată; *drum mare* = şosea de mare circulaţie. **2.** Călătorie. **3.** Parcurs, rută, itinerar; traseu; traiectorie.

drumeág, *drumeaguri,* s.n. Drum îngust.

drumét, -eáţă, *drumeţi, -e,* s.m. şi f. Călător.

drumeţíe, *drumeţii,* s.f. Călătorie; turism.

drúpă, *drupe,* s.f. Tip de fruct cărnos, cu un singur sîmbure tare.

drúşcă, *druşte,* s.f. (Reg.) Fată care însoţeşte mireasa la cununie şi are anumite atribuţii la nuntă.

duál s.n. (Gram.) Număr (deosebit de singular şi de plural) folosit în unele limbi pentru a indica două exemplare care alcătuiesc de obicei o pereche.

dualísm s.n. Concepţie potrivit căreia la baza existenţei ar sta două principii ireductibile, cel material şi cel spiritual.

dualitáte s.f. Însuşire a unui lucru de a avea o natură dublă; ansamblu format din două elemente diferite sau opuse.

dúbă, *dube,* s.f. **1.** Camionetă închisă, folosită pentru transporturi. **2.** Vehicul închis, cu ferestruici prevăzute cu gratii, cu care se transportă deţinuţii; (fig.) puşcărie.

dubiós, -oásă, *dubioşi, -oase,* adj. Nesigur, îndoielnic; suspect.

dubitatív, -ă, *dubitativi, -e,* adj. (Despre propoziţii) Care exprimă o îndoială, o nehotărîre, o nesiguranţă, o posibilitate sau o bănuială.

dúbiu, *dubii,* s.n. Îndoială, nesiguranţă.

dublá, *dublez,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) face de două ori mai mare. **2.** Tr. A reuni două materiale punîndu-le unul peste altul; a căptuşi. **3.** Tr. A face o lucrare la fel cu alta existentă (şi servind aceluiaşi scop). **4.** Tr. A înlocui pe

titularul unui rol într-un spectacol; a interpreta un rol alternativ cu titularul lui.

dúblă, *duble,* s.f. Măsură de capacitate pentru cereale, egală cu un dublu-decalitru.

dublé s.n. Metal placat cu un strat subțire de aur sau de platină.

dublét, *dublete,* s.n. Al doilea exemplar al unui obiect, al unei cărți etc. păstrat într-o colecție.

dúblu, -ă, *dubli, -e,* adj. **1.** Care este de două ori mai mare sau cuprinde de două ori mai mult decît o mărime sau o cantitate dată; care este alcătuit din două elemente identice sau asemănătoare; *dublu-decimetru* = riglă cu lungimea de 20 de centimetri; *cuvînt cu dublu înțeles* = cuvînt care poate fi înțeles în două feluri, dînd naștere la echivoc; (adverbial) *a vedea dublu* = a vedea două imagini ale aceluiași obiect. **2.** (Substantivat, m.) *Dublu băieți (fete* sau *mixt)* = partidă de tenis (sau de tenis de masă) în care joacă cîte doi jucători de fiecare parte.

dublúră, *dubluri,* s.f. **1.** Actor care înlocuiește pe titularul rolului într-o piesă de teatru, într-un film etc. **2.** Căptușeală la o haină.

ducát, (1) *ducate,* s.n., **(2)** *ducați,* s.m. **1.** S.n. Teritoriu, stat guvernat de un duce. **2.** S.m. Monedă de aur sau de argint care a circulat în trecut în mai multe țări din apusul Europei (într-o perioadă și în țările românești).

dúcă s.f. (Precedat de prepoziții) Plecare; călătorie; *a fi pe ducă* = a fi pe moarte.

dúce[1], *duc,* vb. III. **1.** Tr. A transporta ceva sau pe cineva într-un anumit loc; a transmite vești, vorbe etc.; a introduce, a conduce pe cineva într-un loc. **2.** Refl. A se deplasa, a pleca undeva; a dispărea; (substantivat) *un du-te-vino* = o mișcare continuă de colo pînă colo. **3.** Intr. (Despre drumuri) A conduce într-un anumit loc. **4.** Intr. A avea drept rezultat. **5.** Tr. A-și petrece viața, a trăi. **6.** Tr. A îndeplini; a purta (războaie, tratative etc.). **7.** Tr. A trage sau a desena (linii).

dúce[2], *duci,* s.m. **1.** (În evul mediu) Mare stăpîn feudal; titlu nobiliar superior marchizului și inferior prințului. **2.** Titlu purtat de unii conducători de provincii sau de state.

ducésă, *ducese,* s.f. **1.** Femeie care stăpînește un ducat **(1)**. **2.** Soție de duce.

dúcipal, *ducipali,* s.m. Cal sprinten, frumos, voinic.

dúco s.n. Denumire comercială pentru unele lacuri sau pentru solvenți, coloranți etc. folosiți în industria lacurilor.

ductíl, -ă, *ductili, -e,* adj. (Despre metale) Care poate fi tras în fire subțiri.

ductilitáte s.f. Proprietate a unor metale de a putea fi trase în fire subțiri.

dud, *duzi,* s.m. Numele unor specii de arbori cu fructe mici, cărnoase, ale căror frunze constituie hrana viermilor de mătase.

dúdă, *dude,* s.f. Fructul dudului.

dudúcă, *duduci,* s.f. Termen de politețe care se dădea în trecut fetelor și femeilor tinere de la oraș.

duduí, pers. 3 *dúduie,* vb. IV. Intr. (Despre foc) A arde cu zgomot; (despre clădiri, ferestre) a se zgudui, a se cutremura; (despre motoare, mașini) a produce un zgomot ritmic, sacadat.

dudúie, *dudui,* s.f. Domnișoară.

duél, *dueluri,* s.n. **1.** Luptă care se desfășoară, după anumite reguli, între două persoane înarmate. **2.** *Duel de artilerie* = acțiune în care artileriile părților aflate în luptă trag simultan una asupra celeilalte. **3.** (Fig.) Polemică vie.

duelá, *duelez,* vb. I. Intr. și refl. recipr. A se lupta în duel.

duét, *duete,* s.n. Compoziție muzicală care se execută pe două voci sau la două instrumente; ansamblu format din două voci sau două instrumente care execută împreună o astfel de compoziție.

dugheánă, *dugheni,* s.f. Prăvălie mică, sărăcăcioasă.

dughíe, *dughii,* s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, cultivată ca nutreț.

duh, *duhuri,* s.n. **1.** (În superstiții) Ființă supranaturală imaterială; arătare, stafie; spirit rău, drac. **2.** Suflet, spirit. **3.** Minte, inteligență; *vorbă de duh* = vorbă spirituală. **4.** Răsuflare; *a-și da duhul* = a muri.

duhní, *duhnesc,* vb. IV. Intr. A răspîndi un miros urît, greu.

duhoáre, *duhori,* s.f. Miros greu, urît.

duhóvnic, *duhovnici,* s.m. Preot care spovedește pe credincioși.

duiós, -oásă, *duioși, -oase,* adj. **1.** Mișcător, emoționant. **2.** Dulce, blînd. **3.** Jalnic, trist.

duioșíe, *duioșii,* s.f. **1.** Gingășie, simțire gingașă. **2.** Tristețe.

duiúm s.n. Mulțime, grămadă; gloată; *cu duiumul* = în număr mare, cu grămada.

dulámă, *dulame,* s.f. **1.** Haină de ceremonie purtată în trecut de domni și de boieri. **2.** Haină țărănească lungă, de obicei îmblănită.

duláp, (1) *dulapuri,* s.n. **(2)** *dulapi,* s.m. **1.** S.n. Mobilă (cu rafturi, cu cuiere) în care se păstrează haine, rufe, cărți, vase etc. **2.** S.m. Scîndură lată și groasă.

duláu, *dulăi,* s.m. Cîine mare.

dúlce, (1—5) *dulci,* adj., **(6)** s.n., **(7)** *dulciuri,* s.n. **1.** Adj. Care are gustul caracteristic al mierii sau al zahărului; care a fost îndulcit. **2.** Adj. *Lapte dulce* = lapte proaspăt, nefermentat. **3.** Adj. (Despre apă) De izvor, de rîu. **4.** Adj. (Fig.; despre sunete, glas) Melodios, plăcut la auz; (despre somn) liniștit, calm; odihnitor; (despre climă) moderat, temperat. **5.** Adj. (Fig.; despre ființe și manifestările lor) Simpatic, plăcut; gingaș, delicat; blînd. **6.** S.n. Ceea ce e plăcut, bun; ceea ce produce plăcere; (în ritualul creștin) *de dulce* = (despre mîncări) care este permis numai în perioadele dintre posturi. **7.** S.n. (Mai ales la pl.) Preparat culinar dulce **(1)**.

dulceág, -ă, *dulcegi, -ge,* adj. (Despre mîncări și băuturi) Cam dulce; fără gust, searbăd.

dulceáță, (2) *dulcețuri,* s.f. **1.** Însușirea de a fi dulce; gust dulce. **2.** Preparat din fructe sau flori

fierte cu zahăr. **3.** (Fig.) Calitatea de a fi plăcut, de a produce plăcere, desfătare.

dulcegăríe, *dulcegării,* s.f. Vorbă, atitudine care vrea să pară prietenoasă.

dulcícol, -ă, *dulcicoli, -e,* adj. (Biol.) Care trăiește în apele dulci.

dulghér, *dulgheri,* s.m. Muncitor calificat care execută construcții (sau elemente de construcții) din lemn.

dulgheríe, *dulgherii,* s.f. Meseria dulgherului; lucrările executate de dulgher.

dulíe, *dulii,* s.f. Piesă în care se fixează becul electric și care asigură racordarea acestuia la circuitul electric.

dumbrávă, *dumbrăvi,* s.f. **1.** Pădure tînără, nu prea deasă. **2.** Pădure de stejar.

dumbrávnic, *dumbravnici,* s.m. Plantă erbacee, medicinală și meliferă, cu frunze late și flori purpurii sau albe.

dumbrăveáncă, *dumbrăvenci,* s.f. Pasăre migratoare cu penajul albastru-verzui.

dumerí, *dumeresc,* vb. IV. Refl. și tr. A pricepe (sau a face pe cineva să priceapă), a(-și) explica, a (se) lămuri. Var.: **dumirí** vb. IV.

dumicá, *dumic,* vb. I. Tr. (Pop.) **1.** A fărîmița un aliment; a mesteca. **2.** A tăia pe cineva în bucăți, a ciopîrți.

dumicát, *dumicați,* s.m. (Pop.) Bucată mică ruptă dintr-un aliment; îmbucătură.

dumíneccă s.f. v. **duminică.**

duminicál, -ă, *duminicali, -e,* adj. De duminică: *repaus duminical.*

dumínică, *duminici,* s.f. Ultima zi a săptămînii; (adverbial, în forma *duminica)* în fiecare duminică. Var.: **dumineccă** s.f.

dumirí vb. IV. v. **dumerí.**

dumnealúi, dumneaéi, *dumnealor,* pron. pers. Pronume de politețe pentru persoana a 3-a singular.

dumneasá pron. pers. (Pop.) Pronume de politețe pentru persoana a 3-a singular.

dumneatá pron. pers. Pronume de politețe pentru persoana a 2-a singular.

dumneavoástră pron. pers. Pronume de politețe pentru persoana a 2-a (singular și plural).

dumnezeiésc, -iáscă, *dumnezeiești,* adj. **1.** Divin. **2.** (Fig.) Minunat, splendid.

dumnezeiéște adv. Minunat, splendid, superb.

dumnezéu, *dumnezei,* s.m. **1.** Ființă imaginară supranaturală, considerată de credincioși a fi creatoare a lumii, cauza ei primordială, principiu al existenței și al ordinii universale. **2.** Divinitate, zeu.

dúmping, *dumpinguri,* s.n. Export de mărfuri la prețuri mai scăzute decît cele de pe piața internă și mondială, cu scopul de a înlătura concurența.

dúnă, *dune,* s.f. Formă de relief cu aspectul unor coame paralele, apărută sub acțiunea vîntului în regiunile nisipoase.

dúnăre s.f. Apă mare; *dunăre de mînios* = foarte supărat.

dunăreán, -ă, *dunăreni, -e,* adj. Privitor la Dunăre, din regiunea Dunării.

dunétă, *dunete,* s.f. Construcție situată la pupa unei nave, deasupra punții superioare, unde se află cabinele echipajului.

dungát, -ă, *dungați, -te,* adj. Cu dungi.

dúngă, *dungi,* s.f. **1.** Linie vizibilă, pe un fond de altă culoare; dîră; cută. **2.** Marginea unui obiect; muchie; latură, coastă; *dunga pantalonului* = muchie făcută cu fierul de călcat în lungul pantalonului.

dúo s.n. invar. (Muz.) Duet.

duodén, *duodenuri,* s.n. Porțiunea de la începutul intestinului subțire.

duodenál, -ă, *duodenali, -e,* adj. Privitor la duoden; care se formează în duoden.

duodenítă, *duodenite,* s.f. Inflamație a mucoasei duodenale.

dúpă prep. **1.** (Introduce un complement circumstanțial de loc) Îndărătul, în dosul, în urma; dincolo de. **2.** (Introduce un complement circumstanțial de timp) Pe urmă, mai tîrziu. **3.** (Introduce un complement circumstanțial de mod) Potrivit cu, în conformitate sau în raport cu; la fel cu; avînd ca model sau ca exemplu. **4.** (Introduce un complement de scop) Pentru. **5.** (Introduce un atribut) *Văr după mamă.*

dúplex s.n. **1.** Carton fabricat prin lipirea a două straturi de pastă. **2.** (Telec.) *Sistem duplex* = sistem care asigură comunicația simultană bilaterală între două posturi corespondente.

duplicát, *duplicate,* s.n. Al doilea exemplar al unui act sau al unui document.

duplicitár, -ă, *duplicitari, -e,* adj. Fățarnic, ipocrit.

duplicitáte s.f. Fățărnicie, ipocrizie.

dur, -ă, *duri, -e,* adj. **1.** (Despre corpuri solide) Tare, greu de pătruns. **2.** (Despre apă) Care conține săruri de calciu și de magneziu peste limita admisă pentru apa potabilă sau industrială. **3.** (Fig.; despre oameni) Aspru, sever; brutal.

dúra[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de un corp care se rostogolește; *de-a dura* = de-a rostogolul.

durá[2], *durez,* vb. I. Tr. A construi, a zidi.

durá[3], pers. 3 *durează,* vb. I. Intr. A persista, a dăinui, a se menține (în stare bună); a se desfășura într-o anumită perioadă de timp.

durábil, -ă, *durabili, -e,* adj. Care durează mult timp; trainic.

durabilitáte s.f. Calitatea de a fi durabil.

duralumíniu s.n. Aliaj de aluminiu cu cupru, magneziu etc., ușor și rezistent, folosit în special în industria aeronautică.

duramáter subst. Membrana externă, fibroasă a meningelor.

duramén, *duramenuri,* s.n. Partea centrală a tulpinilor și ramurilor la arbori și arbuști, mai intens colorată.

durátă, *durate,* s.f. **1.** Interval de timp în care se petrece ceva sau cît durează ceva. **2.** (Muz.) Timpul cît ține intonarea sau executarea unei note.

duratív, -ă, *durativi, -e,* adj. (Despre verbe) Care arată că o acţiune durează, este în desfăşurare.

dúrdă, *durde,* s.f. (Înv. şi pop.) Puşcă, flintă.

durdulíu, -íe, *durdulii,* adj. Dolofan, grăsuliu.

dureá, pers. 3 *doáre,* vb. II. Tr. A simţi o durere fizică sau (fig.) o suferinţă morală; a produce cuiva o durere.

durére, *dureri,* s.f. Suferinţă fizică produsă de o boală, de o lovitură etc.; (fig.) suferință morală, mîhnire.

durerós, -oásă, *dureroşi, -oase,* adj. Care provoacă o durere (fizică sau morală); care exprimă o suferință.

durificá, *durific,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) face mai dur.

duritáte, *durităţi,* s.f. Calitatea de a fi dur.

duruí, *dúrui,* vb. IV. **1.** Intr. (Despre maşini, vehicule etc.) A face zgomot mare în mers. **2.** Intr. şi tr. (Fig.; despre oameni) A vorbi repede, cu glas ridicat; a turui.

dus, -ă, *duşi, -se,* adj. Plecat; *dus pe ceea lume* = mort; *dus pe gînduri* = absorbit de gînduri.

duş, *duşuri,* s.n. Instalaţie sanitară constînd dintr-un dispozitiv prin care apa ţîşneşte în jeturi subţiri; baie, spălare făcută prin acest mijloc.

dúşcă s.f. Cantitate de băutură (alcoolică) care se bea dintr-o singură înghiţitură.

duşmán, -ă, *duşmani, -e,* s.m. şi f., adj. (Persoană) care are o atitudine ostilă faţă de cineva, care urăşte pe cineva sau ceva; inamic (în război).

duşmáncă, *duşmance,* s.f. Duşmană.

duşmănéşte adv. Cu duşmănie.

duşmăní, *duşmănesc,* vb. IV.Tr. şi refl. recipr. A nutri sentimente ostile faţă de cineva.

duşmăníe, *duşmănii,* s.f. Sentiment de ură faţă de cineva; atitudine duşmănoasă, ostilă.

duşmănós, -oásă, *duşmănoşi, -oase,* adj. Ostil; răuvoitor.

duşumeá, *duşumele,* s.f. Pardoseală de scînduri.

duzínă, *duzini,* s.f. Grup de douăsprezece obiecte de acelaşi fel, care formează un tot.

E

e[1] s.m. invar. A șaptea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

e[2] interj. Exclamaţie care exprimă surpriză, admiraţie; enervare; indiferenţă etc.

ebeníst, -ă, *ebeniști, -ste,* s.m. și f. Tîmplar specializat în placarea mobilei; (p. ext.) tîmplar care execută lucrări de tîmplărie fină.

ebonítă s.f. Material electroizolant obţinut prin vulcanizarea cauciucului natural cu cantităţi mari de sulf.

ebóşă, *eboșe,* s.f. **1.** Semifabricat obţinut prin laminarea lingourilor. **2.** Primul stadiu în realizarea unei opere de artă, reprezentînd forma generală; schiţă, crochiu.

ebráic, -ă, *ebraici, -e,* adj. Privitor la vechii evrei; (substantivat, f.) limba vorbită de vechii evrei.

ebrietáte s.f. Stare de beţie.

ebuliométru, *ebuliometre,* s.n. Aparat care serveşte la determinarea conţinutului de alcool al unui lichid.

ecarisáj s.n. **1.** Operaţia de tratare şi de prelucrare a cadavrelor de animale și a deșeurilor de la abatoare în scopul transformării lor în produse industriale sau furajere. **2.** Acţiunea de stîrpire a cîinilor vagabonzi.

ecartamént, *ecartamente,* s.n. Distanţa dintre cele două șine ale unei căi ferate; distanţa dintre urmele roţilor de pe aceeaşi osie a unui vehicul.

echér, *echere,* s.n. Instrument în formă de triunghi dreptunghic, folosit pentru trasarea dreptelor paralele cu o direcţie dată, pentru ducerea perpendicularelor etc.

echidistánt, -ă, *echidistanţi, -te,* adj. (Despre puncte, drepte, planuri etc.) Care se află la distanţe egale faţă de un punct, de o dreaptă sau de un plan.

echilaterál, -ă, *echilaterali, -e,* adj. (Despre figuri geometrice) Care are toate laturile egale.

echilibrá, *echilibrez,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A aduce (sau a ajunge) în stare de echilibru. **2.** Tr. A face ca două valori să fie în proporţie justă una faţă de alta.

echilibrát, -ă, *echilibraţi, -te,* adj. **1.** Care se află în stare de echilibru; proporţionat. **2.** (Fig., despre oameni) Cumpănit, măsurat, ponderat.

echilibríst, -ă, *echilibriști, -ste,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu echilibristica.

echilibrística s.f. Arta de a-și păstra echilibrul în diferite poziţii sau mişcări dificile al corpului.

echilíbru, *echilibre,* s.n. **1.** Stare a unui corp supus acţiunii unor forţe care se compensează. **2.** *Echilibru bugetar* = situaţia unui buget în care veniturile acoperă cheltuielile. **3.** (Fig.) Stare de linişte, de calm, de armonie.

echimóză, *echimoze,* s.f. Pată de culoare roșie-vineţie, evoluînd pînă la galben, care apare pe piele în urma unei lovituri; vînătaie.

echinocóc, *echinococi,* s.m. Vierme parazit care trăieşte ca adult în intestinul carnivorelor iar ca larvă în unele organe ale rumegătoarelor, porcilor sau omului.

echinococóză, *echinococoze,* s.f. Boală, comună omului şi animalelor, provocată de echinococ şi manifestată prin apariţia de chisturi pline cu lichid în plămîni, ficat etc.

echinocţiál, -ă, *echinocţiali, -e,* adj. Privitor la echinocţiu. Var.: **echinoxiál, -ă** adj.

echinócţiu, *echinocţii,* s.n. Fiecare dintre cele două momente ale anului (la 23 septembrie şi la 21 martie) cînd ziua este egală cu noaptea. Var.: **echinóx** s.n.

echinodérm, *echinoderme,* s.n. (La pl.) Încrengătură de animale marine nevertebrate, cu schelet calcaros format din plăci; (şi la sg.) animal din această încrengătură.

echinóx s.n. v. **echinocţiu.**

echinoxiál, -ă adj. v. **echinocţial.**

echipá, *echipez,* vb. I. Tr. **1.** A înzestra (o armată, o navă, un soldat etc.) cu cele necesare unei acţiuni; (refl.) a-şi pune echipamentul, a se îmbrăca. **2.** A dota cu echipamentul necesar o întreprindere, o instalaţie etc.

echipáj, *echipaje,* s.n. Personalul de conducere şi de deservire a unei nave, a unui avion etc.

echipamént, *echipamente,* s.n. **1.** Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte, încălţăminte şi accesorii cu care este dotat un militar sau un excursionist, un sportiv etc. **2.** Ansamblul de aparate, de dispozitive şi mecanisme ale unei instalaţii, maşini etc., care îi asigură funcţionarea.

echípă, *echipe,* s.f. Grup de oameni care îndeplinesc o muncă sau o acțiune comună, sub conducerea unui șef; grup de sportivi organizați într-o formație în cadrul căreia se antrenează și participă la competiții.

echipiér, -ă, *echipieri, -e,* s.m. și f. Membru al unei echipe sportive.

echipotențiál, -ă, *echipotențiali, -e,* adj. (Despre o linie sau o suprafață) Pe care potențialul are aceeași valoare.

echitábil, -ă, *echitabili, -e,* adj. (Despre fapte, idei etc.) Care se întemeiază pe dreptate; just, drept, nepărtinitor.

echitáte s.f. Dreptate; cinste, omenie.

echitáție s.f. (Sport) Călărie.

echivalá, *echivalez,* vb. I. Intr. și tr. A avea (sau a face să aibă) aceeași valoare cu altceva sau cu altcineva; a fi (sau a face să fie) egal.

echivalént, -ă, *echivalenți, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are aceeași valoare, aceeași semnificație, același sens cu altceva; (despre figuri geometrice) care are aceeași suprafață cu altă figură, fără a fi identică cu aceasta. **2.** S.n. Mărime, număr etc. care caracterizează egalitatea sau echivalența a două efecte sau a două acțiuni.

echivalénță, *echivalențe,* s.f. Însușirea a ceea ce este echivalent; egalitate de valoare, de semnificație etc.

echivóc, -ă, *echivoci, -e,* adj. Care se poate înțelege în mai multe feluri, care dă loc la mai multe interpretări; (substantivat, n.) expresie, situație, atitudine neclară, ambiguă.

eclampsie, *eclampsii,* s.f. Sindrom întîlnit la unele femei către sfîrșitul sarcinii și manifestat prin convulsii, prin pierderea cunoștinței etc.

eclatánt, -ă, *eclatanți, -te,* adj. (Livr.) Care impresionează puternic; care produce vîlvă.

eclatór, *eclatoare,* s.n. Aparat electric folosit pentru măsurarea tensiunilor înalte sau pentru protecția contra supratensiunilor.

eclèctic, -ă, *eclectici, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care adoptă sau susține eclectismul.

eclectism s.n. Îmbinare mecanică, hibridă a mai multor puncte de vedere, idei, concepții etc. eterogene sau opuse.

ecleziárh, *ecleziarhi,* s.m. Cleric care are în grija sa rînduiala serviciului religios într-o biserică.

ecleziástic, -ă, *ecleziastici, -e,* adj. Privitor la biserică sau la cler.

eclimétru, *eclimetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea unghiurilor verticale (de pantă sau zenitale).

eclipsá, *eclipsez,* vb. I. Tr. **1.** (Despre corpuri cerești) A întuneca, total sau parțial, un alt corp ceresc. **2.** (Fig.) A lăsa în umbră, a depăși, a întrece.

eclípsă, *eclipse,* s.f. Dispariție (totală sau parțială) a imaginii unui astru datorită interpunerii unui corp ceresc între el și observator sau intrării lui în conul de umbră a altui corp ceresc.

ecliptică, *ecliptice,* s.f. Orbita aparentă pe care o descrie Soarele în mișcarea lui anuală.

eclísă, *eclise,* s.f. Piesă de lemn sau de metal cu care se acoperă rostul dintre două piese care se înnădesc în prelungire.

ecloziúne, *ecloziuni,* s.f. Ieșire a puiului din ou în urma incubației.

eclúză, *ecluze,* s.f. Construcție hidrotehnică executată pe traseul unei căi navigabile, care permite trecerea navelor între două porțiuni cu nivele de apă diferite.

ecológic, -ă, *ecologici, -e,* adj. Care aparține ecologiei, privitor la ecologie.

ecologie s.f. Știință care studiază interacțiunea dintre organisme și mediul lor de viață.

económ, -oámă, *economi, -oame,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care cheltuiește cu cumpătare, care face economii. **2.** S.m. și f. (În trecut) Persoană însărcinată cu administrarea unei instituții sau a averii cuiva.

econometríe s.f. Disciplină care se ocupă cu aplicarea metodelor statistice și matematice la analiza fenomenelor și proceselor economice.

económic, -ă, *economici, -e,* adj. **1.** Privitor la economie. **2.** Care cere cheltuieli puține, care permite economii; ieftin.

economicós, -oásă, *economicoși, -oase,* adj. Economic **(2).**

economie, *economii,* s.f. **1.** Ansamblul relațiilor sociale de producție existente într-o anumită orînduire socială, determinate de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție; *economie politică* = știință care studiază dezvoltarea relațiilor sociale de producție, legile care guvernează producția, repartiția, schimbul și consumul bunurilor materiale și serviciilor economice în societatea omenească pe diferitele ei trepte de dezvoltare. **2.** Chibzuință, cumpătare în cheltuirea resurselor materiale sau bănești; (la pl.) bani economisiți.

economisi, *economisesc,* vb. IV. Tr. A folosi cu chibzuială banii sau mijloacele materiale.

economíst, -ă, *economiști, -ste,* s.m. și f. Specialist în domeniul științelor economice.

ecoséz adj. invar. (Despre țesături) Cu carouri în culori variate.

ecosistém, *ecosisteme,* s.n. Ansamblu format din biotop și biocenoză, în cadrul căruia se stabilesc relații strînse atît între organisme cît și între acestea și factorii abiotici.

ecóu, *ecouri,* s.n. **1.** Fenomenul de repetare a unui sunet, datorită reflectării undelor sonore pe un obstacol. **2.** (Fig.) Răsunet, vîlvă produsă de o întîmplare, de un eveniment deosebit.

ecrán, *ecrane,* s.n. **1.** Suprafață mată, de obicei albă, de pînză, de hîrtie etc. pe care se proiectează imaginile reale produse de aparate, folosită în cinematografie, în laboratoare etc.; *micul ecran* = televizor. **2.** Perete sau înveliș de protecție contra unor acțiuni fizice exterioare.

ecranizá, *ecranizez,* vb. I. Tr. A adapta o operă literară sau muzicală pentru a fi reprezentată pe ecran **(1).**

ecrú adj. invar. De culoarea mătăsii naturale nealbite. Pr.: *ecrü.*

ectazíe, *ectazii,* s.f. (Med.) Dilatare a unui organ tubular, a unui vas etc.

ecténie, *ectenii,* s.f. (În ritualul ortodox) Șir de rugăciuni rostite de preot sau de diacon în cursul serviciului religios.

ectodérm, *ectoderme,* s.n. Foița externă a embrionului.

ecuatór s.n. Cerc imaginar pe suprafața Pămîntului, rezultat din intersecția cu planul care trece prin centrul lui, perpendicular pe axa polilor.

ecuatoriál, -ă, *ecuatoriali, -e,* adj. Privitor la ecuator, specific sau caracteristic ecuatorului; de la ecuator.

ecuáție, *ecuații,* s.f. Relație matematică exprimată sub forma egalității a două expresii algebrice care conțin atît mărimi cunoscute cît și necunoscute.

ecuménic, -ă, *ecumenici, -e,* adj. Învestit cu autoritate care se extinde asupra întregii biserici creștine.

ecusón, *ecusoane,* s.n. **1.** Ornament sculptat sau pictat în formă de scut, împodobit cu inscripții, semne heraldice etc. **2.** Mică bucată de stofă cusută pe anumite uniforme, indicînd apartenența la o organizație, la o unitate etc.

ecvéstru, -ă, *ecveștri, -stre,* adj. Călare; (despre opere plastice) care reprezintă o persoană călare.

ecvíd, *ecvide,* s.n. (La pl.) Grup de mamifere imparicopitate erbivore, nerumegătoare; (și la sg.) animal care face parte din acest grup (ex. calul).

eczémă, *eczeme,* s.f. Boală de piele caracterizată prin leziuni, umede sau uscate, însoțite de mîncărimi.

edéc, *edecuri,* s.n. Parîmă cu care se remorca de pe mal o ambarcație sau o navă împotriva curentului cursului de apă.

edém, *edeme,* s.n. (Med.) Acumulare de lichid seros în țesuturi.

edén s.n. (Livr.) Rai, paradis.

edentát, -ă, *edentați, -te,* adj., s.n. (Mamifer) fără dinți sau cu dinții atrofiați.

edict, *edicte,* s.n. (În antichitate și în evul mediu) Decret dat de un monarh, de o autoritate laică sau bisericească superioară.

edificá, *edific,* vb. I. **1.** Tr. A construi, a clădi. **2.** Tr. și refl. A (se) lămuri.

edificatór, -oáre, *edificatori, -oare,* adj. Care edifică **(2),** care lămurește.

edificiu, *edificii,* s.n. Clădire de proporții mari.

edíl, *edili,* s.m. Persoană din conducerea unei localități, care se ocupă cu problemele edilitare.

edilitár, -ă, *edilitari, -e,* adj. Privitor la administrația sau la lucrările de folos obștesc ale unei localități.

edilitáte s.f. Ansamblul lucrărilor de interes public dintr-o localitate.

editá, *editez,* vb. I. Tr. **1.** A efectua lucrările necesare pentru tipărirea și răspîndirea unei cărți sau a unei publicații. **2.** A pregăti și a publica un text însoțindu-l de comentarii și de adnotări critice sau explicative.

editór, -oáre, *editori, -oare,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu editarea cărților, a revistelor etc.

editoriál, -ă, *editoriali, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Privitor la edituri sau la editare. **2.** S.n. Articol dintr-un ziar sau dintr-o revistă, de obicei nesemnat, care exprimă punctul de vedere oficial al conducerii publicației într-o problemă importantă la ordinea zilei.

editúră, *edituri,* s.f. Întreprindere specializată în editarea de cărți, publicații periodice etc.

edíție, *ediții,* s.f. **1.** Totalitatea exemplarelor unei opere tipărite prin folosirea aceluiași zaț tipografic. **2.** Fiecare dintre competițiile sportive care fac parte dintr-o serie periodică, stabilă.

educá, *edúc,* vb. I. Tr. A forma pe cineva prin educație; a da educație (unui copil).

educatív, -ă, *educativi, -e,* adj. Privitor la educație; care contribuie la educația cuiva.

educatór, -oáre, *educatori, -oare,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. Persoană care se ocupă de educația copiilor și a tineretului. **2.** S.f. Persoană cu pregătire specială care se ocupă de educația copiilor preșcolari.

educáție, *educații,* s.f. Ansamblu de măsuri aplicate în mod sistematic în vederea formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale și fizice ale oamenilor (în special ale copiilor și tineretului); rezultatul acestei activități; *educație fizică* = ansamblu de măsuri care au ca scop asigurarea dezvoltării fizice armonioase a oamenilor.

efréb, *efebi,* s.m. (În Grecia antică) Tînăr între 18 și 20 de ani, care își făcea educația (militară și cetățenească) într-o școală specială; (astăzi) tînăr de o deosebită frumusețe.

eféct, *efecte,* s.n. **1.** Fenomen care urmează unui alt fenomen (numit cauză) și care este produs în mod necesar de acesta. **2.** Impresie produsă asupra cuiva. **3.** (La pl.) Bunuri mobile; îmbrăcăminte militară; echipament. **4.** (Fin.; la pl.) Hîrtii de valoare.

efectív, -ă, *efectivi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Real, adevărat. **2.** S.n. Numărul persoanelor care fac parte dintr-o colectivitate organizată (mai ales dintr-o unitate militară).

efectuá, *efectuez,* vb. I. Tr. A înfăptui, a realiza; a executa.

efedríná s.f. Alcaloid folosit în tratamentul bolilor respiratorii.

efemér, -ă, *efemeri, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Trecător, vremelnic. **2.** S.f. (La pl.) Ordin de insecte cu corpul subțire și moale, care trăiesc ca adulte numai cîteva ore sau cîteva zile, iar ca larvă 2—3 ani; (și la sg.) insectă din acest ordin.

efemerídă, *efemeride,* s.f. **1.** (La pl.) Ordinul efemerelor; (și la sg.) insectă din acest ordin. **2.** (La pl.) Notițe (de ziar sau de calendar) care arată evenimentele petrecute la aceeași dată în ani diferiți. **3.** (La pl.) Tabele, alcătuite cu anticipație, în care se indică, pentru o perioadă de un an, poziția corpurilor cerești.

efervescént, -ă, *efervescenţi, -te,* adj. (Despre lichide) Care dezvoltă cu putere gaze, în cursul unei reacţii chimice; (fig.) agitat, clocotitor.

efervescénţă, *efervescenţe,* s.f. Degajare activă şi zgomotoasă de gaze în masa unui lichid, în cursul unei reacţii chimice; (fig.) agitaţie, fierbere, frămîntare.

efeminát, -ă, *efeminaţi, -te,* adj. (Livr.) Cu aspect sau caracter feminin; delicat; (p. ext.) molatic, moleşit.

eficáce adj. invar. Care produce efectul aşteptat, care are un rezultat pozitiv.

eficacitáte s.f. Calitatea de a fi eficace.

eficiént, -ă, *eficienţi, -te,* adj. Eficace.

eficiénţă s.f. Eficacitate; *eficienţă economică* = raportul dintre rezultatele obţinute dintr-o activitate economică şi totalul cheltuielilor pe care le implică activitatea respectivă.

efígie, *efigii,* s.f. Reprezentare în relief pe o monedă, pe o medalie etc. a chipului unei persoane (de obicei al unui suveran).

eflorescént, -ă, *eflorescenţi, -te,* adj. **1.** Care înfloreşte. **2.** (Chim.; despre săruri) Care pierde o parte din apa de cristalizare şi capătă un aspect de pulbere.

eflorescénţă, *eflorescenţe,* s.f. **1.** Începutul înfloririi unei plante; (fig.) dezvoltare. **2.** (Chim.) Transformare în pulbere a unor săruri cristalizate, prin pierderea apei de cristalizare. **3.** Depunere de săruri care apare pe suprafaţa unor roci.

eflúviu, *efluvii,* s.n. Emanaţie gazoasă produsă de un corp şi perceptibilă cu ajutorul mirosului; (fig.) curent, flux.

éfor, *efori,* s.m. Membru în consiliul de conducere al unei eforii.

eforíe, *eforii,* s.f. (În trecut) Instituţie administrativă de utilitate publică social-culturală (ex. eforia spitalelor).

efórt, *eforturi,* s.n. **1.** Încordare a forţelor fizice sau intelectuale pentru realizarea unui randament mai mare decît cel obişnuit. **2.** Forţă interioară ce ia naştere sub acţiunea unei solicitări la care e supus un corp şi care se opune acestei solicitări.

efrácţie, *efracţii,* s.f. Spargere a zidurilor, forţare a încuietorilor sau a oricărui dispozitiv de închidere, ca mijloc pentru săvîrşirea unei infracţiuni.

efuziúne, *efuziuni,* s.f. **1.** Manifestare puternică a unor sentimente (frumoase). **2.** Trecere a unui gaz printr-un perete poros.

egál, -ă, *egali, -e,* adj. **1.** Care este la fel cu altul sau cu altceva într-o anumită privinţă; (despre oameni) care au aceleaşi drepturi şi aceleaşi îndatoriri. **2.** (Şi substantivat, n.) Semnul grafic (=) cu care se marchează o egalitate. **3.** Neschimbat, statornic; (adverbial) *mi-e egal* = mi-e indiferent.

egalá, *egalez,* vb. I. Tr. şi intr. A deveni (sau a face să devină) egal; (tr.; sport) a obţine un număr de puncte egal cu cel obţinut de adversar.

egalát, -ă, *egalaţi, -te,* adj. Făcut (sau devenit) egal; nivelat, uniformizat.

egalitarísm s.n. Concepţie utopică mic-burgheză care preconizează împărţirea egală a bunurilor, nivelarea retribuirii muncii, a trebuinţelor personale şi a consumului individual al membrilor societăţii.

egalitáte, *egalităţi,* s.f. **1.** Stare a două sau a mai multor lucruri care sînt egale între ele; (mat.) relaţia dintre două mărimi egale; (sport) situaţie în care mai mulţi concurenţi realizează acelaşi număr de puncte. **2.** Situaţie în care oamenii se bucură de aceleaşi drepturi şi au aceleaşi îndatoriri.

egalizá, *egalizez,* vb. I. Tr. A realiza o egalitate, a face ca mai multe lucruri, situaţii, mărimi etc. să fie egale între ele în anumite privinţe.

egalizatór, *egalizatoare,* s.n. Substanţă cu proprietăţi de egalizare a coloranţilor în soluţie.

eghilét, *eghileţi,* s.m. Şnur cu capetele îmbrăcate în metal, care împodobeşte uniforma unor militari.

egídă, *egide,* s.f. Ocrotire, protecţie; îndrumare.

egipteán, -ă, *egipteni, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Referitor la Egipt, la Republica Arabă Egipt sau la egipteni; (substantivat, f.) limba vorbită de egipteni. **2.** S.m. şi f. Persoană făcînd parte din populaţia care locuia, în antichitate, în valea şi în delta Nilului; persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Republicii Arabe Egipt.

egiptológ, *egiptologi,* s.m. Specialist în egiptologie.

egiptologíe s.f. Ramură a orientalisticii care se ocupă cu studiul istoriei şi culturii vechiului Egipt.

eglógă, *egloge,* s.f. Mic poem pastoral.

egocentrísm s.n. (Livr.) Preocupare excesivă de propria persoană, tendinţă de a raporta totul la sine însuşi şi la interesele proprii.

egoísm s.n. Trăsătură morală care constă în punerea intereselor personale mai presus de interesele obşteşti.

egoíst, -ă, *egoişti, -ste,* adj. (Adesea substantivat) Stăpînit de egoism; determinat de egoism, care denotă egoism.

egrená, *egrenez,* vb. I. Tr. A separa firele de bumbac prin smulgerea lor de pe seminţe cu ajutorul unor maşini speciale.

egrétă, *egrete,* s.f. **1.** Gen de păsări migratoare de baltă, de culoare albă, avînd pe spate un smoc de pene lungi. **2.** Mănunchi de pene de egretă **(1),** folosite altădată ca podoabă la pălării, la chipie etc.

egúmen, -ă, *egumeni, -e,* s.m. şi f. Stareţ(ă).

ehéi interj. Exclamaţie care exprimă admiraţie, bucurie, regret, nostalgie etc.

ei interj. Exclamaţie care introduce sau exprimă o întrebare, întăreşte un îndemn, exprimă mirare etc.

ejaculá, *ejaculez,* vb. I. Tr. A elimina sperma.

ejectór, *ejectoare,* s.n. Aparat care serveşte la evacuarea unui fluid dintr-un rezervor.

el, ea, *ei, ele,* pron. pers. 3. Ţine locul numelui persoanei despre care se vorbeşte: *el scrie; ea cîntă;* (la genitiv) *cărţile lui;* (la dativ) *lui i se*

cuvine aceasta; (la acuzativ) *pe el îl caută;* (cu valoare neutră) *a pățit-o.*

elaborá, *elaborez,* vb. I. Tr. **1.** A crea, a realiza, a formula, a redacta un text, o operă (literară, științifică etc.). **2.** A efectua operațiile necesare pentru obținerea oțelului.

elán¹, *elani,* s.m. Mamifer rumegător din ținuturile nordice, cu coarne ramificate și lățite.

elán², *elanuri,* s.n. Însuflețire, avînt, entuziasm; (sport) complex de mișcări care ajută la efectuarea unei sărituri sau a unei aruncări.

elástic, -ă, *elastici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are proprietatea de a-și modifica forma sub acțiunea unei forțe exterioare și de a reveni la forma inițială după încetarea acțiunii acelei forțe. **2.** Adj. (Despre ființe) Mlădios, suplu. **3.** S.n. Țesătură, șiret, panglică etc. din fire de cauciuc îmbrăcate în fire textile.

elasticitáte s.f. Proprietatea de a fi elastic.

elateríd, *elateride,* s.n. (La pl.) Familie de coleoptere cu corpul alungit și scorțos, cu picioarele scurte; (și la sg.) insectă din această familie.

electív, -ă, *electivi, -e,* adj. Care se referă la alegeri, bazat pe alegeri.

electór, *electori,* s.m. (În Imperiul romano-german) Principe sau prelat din colegiul care alegea pe împărat.

electorál, -ă, *electorali, -e,* adj. Privitor la alegeri; care ține de alegeri.

eléctric, -ă, *electrici, -ce,* adj. Privitor la electricitate; care funcționează pe bază de electricitate.

electrician, -ă, *electricieni, -e,* s.m. și f. Persoană specializată în lucrări de construcție, instalare și reparare a mașinilor, aparatelor și instalațiilor electrice.

electricitáte s.f. **1.** Totalitatea fenomenelor produse de sarcinile electrice în mișcare sau în repaus. **2.** Lumină electrică.

electrificá, *electrific,* vb. I. Tr. A introduce și a extinde utilizarea energiei electrice în economia națională, în activitatea social-culturală și în consumul casnic.

electrificát, -ă, *electrificați, -te,* adj. Dotat cu energie electrică.

electrizá, *electrizez,* vb. I. Tr. **1.** A dezvolta electricitate într-un corp. **2.** (Fig.) A produce asupra cuiva o impresie puternică și bruscă; a înflăcăra.

electro- Element de compunere cu sensul „electric", „bazat pe electricitate", care servește la formarea unor substantive sau adjective.

electrocár, *electrocare,* s.n. Cărucior autopropulsat, acționat de un motor electric, folosit pentru transportul de materiale pe distanțe scurte, în ateliere, depozite, gări etc.

electrocardiográmă, *electrocardiograme,* s.f. Înregistrare grafică a curenților electrici care însoțesc activitatea musculară a inimii.

electrochimíe s.f. Ramură a chimiei fizice care studiază procesele chimice produse sub acțiunea cîmpului electric și fenomenele electrice produse de procesele chimice.

electrocutá, *electrocutez,* vb. I. Tr. și refl. A omorî (sau a muri) prin acțiunea unui curent electric.

electród, *electrozi,* s.m. Conductor prin care intră sau iese curentul electric dintr-un mediu cu o conductibilitate electrică mai mică.

electrodinámică s.f. Ramură a fizicii care studiază proprietățile electrice și magnetice ale materiei.

electrogén, -ă, *electrogeni, -e,* adj. Care produce energie electrică prin transformarea altor forme de energie; *grup electrogen* = ansamblu format dintr-un motor și unul sau mai multe generatoare electrice acționate de acesta.

electrolít, *electroliți,* s.m. Compus chimic care, dizolvat sau în stare topită, se disociază în ioni, devenind bun conducător de electricitate.

electroliză, *electrolize,* s.f. Descompunere a unui electrolit cu ajutorul curentului electric.

electromagnét, *electromagneți,* s.m. Corp feromagnetic magnetizat temporar cu ajutorul unei bobine străbătute de un curent electric.

electromagnetísm s.n. Ramură a electricității care studiază cîmpurile magnetice produse de sarcinile electrice în mișcare, acțiunea cîmpului magnetic asupra curentului electric etc.

electromotór, *electromotoare,* s.n. Motor electric.

electrón, *electroni,* s.m. Particulă elementară, cu cea mai mică sarcină electrică negativă, care intră în compunerea atomilor tuturor substanțelor.

electrónic, -ă, *electronici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Referitor la electroni, bazat pe electroni. **2.** S.f. Ramură a științei care studiază fenomenele legate de mișcarea electronilor și ionilor în corpuri sau în cîmpuri electrice și magnetice. **3.** S.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu aplicațiile practice ale fenomenelor electronice.

electroníst, -ă, *electroniști, -ste,* s.m. și f. Specialist în electronică.

electroscóp, *electroscoape,* s.n. Instrument cu ajutorul căruia se poate constata starea de electrizare a unui corp.

electrostática s.f. Ramură a fizicii care studiază interacțiunile dintre sarcinile electrice aflate în repaus.

electrotéhnică s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu aplicațiile fenomenelor electrice și magnetice.

electroterapíe s.f. Tratament medical care folosește curenții electrici ca agenți terapeutici ai anumitor boli.

elefánt, *elefanți,* s.m. Mamifer de talie mare cu trompă mobilă și colți lungi de fildeș.

elefantiázis s.n. Edem voluminos, cronic, al pielii și al țesuturilor subcutanate, datorit unor paraziți.

elegánt, -ă, *eleganți, -te,* adj. (Despre îmbrăcăminte) Frumos, făcut cu gust; (despre oameni) îmbrăcat cu gust.

elegánță s.f. Calitatea de a fi elegant; distincție în atitudine, în maniere.

elegiác, -ă, *elegiaci, -e,* adj. Care are caracter de elegie; trist, jalnic; (despre poeți) care scrie elegii sau lucrări cu caracter de elegie.

elegíe, *elegii,* s.f. **1.** Specie a poeziei lirice în care se exprimă sentimente de melancolie, de jale, de tristețe. **2.** Compoziție muzicală cu caracter melancolic, nostalgic.

elemént, *elemente,* s.n. **1.** Partea cea mai simplă a unui întreg. **2.** (Chim.) Substanță simplă formată dintr-o singură specie de atomi care au același număr de protoni în nucleu; corp simplu. **3.** Persoană care face parte dintr-o colectivitate. **4.** Fenomen al naturii care se manifestă ca o forță puternică. **5.** Mediu în care trăiește o ființă. **6.** Pilă electrică. **7.** (Mai ales la pl.) Principiu de bază al unei discipline; noțiune fundamentală.

elementár, -ă, *elementari, -e,* adj. **1.** De bază; esențial, fundamental; (despre cărți, manuale etc.) care cuprinde elementele de bază ale unei științe. **2.** Necomplicat, simplu, ușor de înțeles.

elén, -ă, *eleni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Grecia antică sau la populația ei; (substantivat, f., în forma *elină)* limba greacă veche. **2.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația Greciei antice. Var.: **elín, -ă** adj.

elenísm s.n. Cultura epocii elenistice.

eleníst, -ă, *eleniști, -ste,* s.m. și f. Specialist în studiul limbii și culturii Greciei antice și epocii elenistice.

elenístic, -ă, *elenistici, -e,* adj. Privitor la elenism; *epoca elenistică* = perioadă din istoria și civilizația Greciei și a Orientului Apropiat și Mijlociu, cuprinsă între anii 323 î.e.n. (moartea lui Alexandru Macedon) și 30 î.e.n. (cucerirea Egiptului de către romani).

eleșteu s.n. v. **heleșteu.**

elév, -ă, *elevi, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care urmează cursurile unei școli. **2.** Persoană care urmează în concepții sau în acțiuni pe maestrul său; discipol.

elevatór, *elevatoare,* s.n. Utilaj folosit pentru transportul materialelor pe direcție verticală și pe distanțe relativ mici.

elf, *elfi,* s.m. (În mitologia popoarelor germanice) Ființă supranaturală, imaginată ca un pitic, spirit al vîntului, apei sau focului.

eliberá, *eliberez,* vb. I. **1.** Tr. A pune în libertate; a dezrobi. **2.** Refl. (Ieșit din uz; despre militari) A fi lăsat la vatră. **3.** Refl. (Despre atomi) A se desprinde dintr-o moleculă, rămînînd în stare liberă. **4.** Tr. A scoate pe cineva dintr-o funcție. **5.** Tr. A da cuiva (la cerere) un act sau un document. **6.** Tr. A preda o marfă. **7.** Tr. A evacua o încăpere, un teren etc.

eliberatór, -oáre, *eliberatori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care eliberează, care dezrobește.

elice, *elice,* s.f. **1.** Organ de mașină rotitor, format din două sau mai multe pale dispuse simetric pe un butuc, folosit pentru propulsia avioanelor și a navelor, pentru antrenarea unui rotor etc. **2.** Curbă în spațiu care taie, sub un unghi constant, generatoarele unui cilindru sau ale unui con.

elicoíd, *elicoide,* s.n. Suprafață generată de o curbă care efectuează o mișcare elicoidală.

elicoidál, -ă, *elicoidali, -e,* adj. În formă de elice.

elicoptér, *elicoptere,* s.n. Vehicul aerian prevăzut cu una sau mai multe elice portante, care poate decola și ateriza pe verticală.

eligíbil, -ă, *eligibili, -e,* adj. Care poate fi ales într-o funcție sau într-un organ reprezentativ.

eliminá, *elimin,* vb. I. Tr. A înlătura, a exclude; a da pe un elev afară din școală.

eliminatóriu, -ie, *eliminatorii,* adj. Care atrage eliminarea (dintr-un examen, dintr-un concurs etc.).

elín, -ă adj. v. **elen.**

elípsă, *elipse,* s.f. **1.** Curbă plană închisă pentru care suma distanțelor oricărui punct al său la două puncte fixe (numite focare) este totdeauna constantă. **2.** Omiterea din vorbire (sau din scris) a unor cuvinte care nu sînt absolut necesare pentru înțelesul comunicării.

elipsoíd, *elipsoide,* s.n. Suprafață închisă ale cărei secțiuni plane sînt elipse și care posedă trei plane de simetrie, perpendiculare două cîte două.

elipsoidál, -ă, *elipsoidali, -e,* adj. Care are forma unui elipsoid.

elíptic, -ă, *eliptici, -e,* adj. **1.** În formă de elipsă **(1)**. **2.** Care conține o elipsă **(2)**.

elítă, *elite,* s.f. Parte restrînsă a unei societăți, considerată ca cea mai distinsă și identificată de obicei cu aristocrația; *de elită* = ales, deosebit.

elítră, *elitre,* s.f. Fiecare dintre cele două aripi tari ale unor insecte.

elixír, *elixire,* s.n. **1.** Băutură cu proprietăți miraculoase, pe care încercau să o descopere alchimiștii evului mediu. **2.** (Farm.) Extract de uleiuri volatile, utilizat în terapeutică.

elizéu, *elizee,* s.n. Loc unde credeau vechii greci că se duc după moarte sufletele oamenilor virtuoși.

eliziúne, *eliziuni,* s.f. Suprimare a vocalei finale a unui cuvînt, cînd cuvîntul următor începe tot cu vocală.

elocínță s.f. v. **elocvență.**

elocvént, -ă, *elocvenți, -te,* adj. Care expune frumos și convingător; care este plin de conținut; expresiv, demonstrativ.

elocvénță s.f. Însușirea de a fi elocvent. Var.: **elocínță** s.f.

elogiá, *elogiez,* vb. I. Tr. A aduce elogii, a preamări.

elogiós, -oásă, *elogioși, -oase,* adj. Care elogiază.

elógiu, *elogii,* s.n. Laudă deosebită, apreciere foarte favorabilă.

elongáție, *elongații,* s.f. **1.** (Med.) Extensiune accidentală sau terapeutică a unui ligament sau a unui nerv. **2.** (Fiz.) Valoarea la un moment dat a unei mărimi oscilatorii.

elucidá, *elucidez,* vb. I. Tr. A lămuri o problemă.

elucubráție, *elucubrații,* s.f. Combinație haotică de idei absurde.

eludá, *eludez,* vb. I. Tr. A evita, a ocoli intenționat.

elúviu, *eluvii,* s.n. Totalitatea produselor rămase pe loc în urma procesului de alterare și dezagregare a rocilor.

elvețián, -ă, *elvețieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Elveția sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Elveției.

emáil, *emailuri,* s.n. Masă sticloasă constituită din oxizi, care se aplică pe suprafața unor obiecte metalice sau ceramice pentru a le proteja (și decora).

emailá, *emailez,* vb. I. Tr. A acoperi cu email suprafața unui obiect.

emaná, *emán,* vb. I. **1.** Tr. A degaja, a răspîndi un gaz, un miros etc. **2.** Intr. A proveni, a-și avea originea.

emanáție, *emanații,* s.f. **1.** Emitere, degajare (de gaze, de vapori etc.). **2.** Gaz radioactiv rezultat din dezintegrarea radiului, a toriului și a actiniului.

emancipá, *emancipez,* vb. I. **1.** Refl. și tr. A-și cîștiga (sau a face să-și cîștige) independența. **2.** Refl. A se elibera de constrîngeri, de convenții sociale etc.

embargó, *embargouri,* s.n. Interzicerea de către un stat a exportului (sau a importului) unor mărfuri în (sau din) alt stat.

emblémă, *embleme,* s.f. Obiect sau imagine care simbolizează ceva.

embolíe, *embolii,* s.f. Astuparea bruscă a unui vas sanguin cu un cheag de sînge.

embriologíe s.f. Știință care studiază embrionul în toate fazele dezvoltării lui.

embrión, *embrioni,* s.m. **1.** Primul stadiu din viața oricărui organism, începînd de la fecundarea oului pînă la realizarea unei forme capabile de viață independentă; germen al unei plante. **2.** (Fig.) Începutul unui lucru, al unei acțiuni.

embrionár, -ă, *embrionari, -e,* adj. Privitor la embrion.

emergént, -ă, *emergenți, -te,* adj. (Despre radiații) Care iese dintr-un mediu, după ce l-a traversat.

emerí s.n. Șmirghel.

emerít, -ă, *emeriți, -te,* adj. Calificativ cuprins în titlul de onoare care se acordă unor personalități pentru merite deosebite în activitatea lor: *profesor emerit, artist emerit.*

emersiúne, *emersiuni,* s.f. Stare a unui corp plutitor cufundat parțial într-un lichid.

emétic, *emetice,* s.n. Substanță care provoacă vărsături.

emfátic, -ă, *emfatici, -e,* adj. (Adesea adverbial) Plin de emfază; pretențios, bombastic.

emfáză s.f. Atitudine nenaturală, pretențioasă, în vorbire, în comportare.

emfizém, *emfizeme,* s.n. Sindrom care se datorește infiltrării de aer în țesuturi.

emigrá, *emigrez,* vb. I. Intr. A-și părăsi patria, stabilindu-se în altă țară.

emigránt, -ă, *emigranți, -te,* s.m. și f. Persoană care emigrează.

emigráție s.f. Emigrare; situația unei persoane emigrate.

eminaménte adv. În gradul cel mai înalt; prin excelență.

eminént, -ă, *eminenți, -te,* adj. Care se distinge prin calități deosebite.

eminénță, *eminențe,* s.f. Titlu dat cardinalilor, iar în trecut și episcopilor catolici.

eminescián, -ă, *eminescieni, -e,* adj. Privitor la Eminescu, la opera lui Eminescu.

emír, *emiri,* s.m. Titlu dat guvernatorilor sau principilor domnitori în unele țări musulmane.

emirát, *emirate,* s.n. Stat condus de un emir.

emisár, *emisari,* s.m. Trimis însărcinat cu o misiune (secretă); sol.

emisféră, *emisfere,* s.f. **1.** Jumătate dintr-o sferă. **2.** Fiecare dintre cele două jumătăți ale globului pămîntesc, determinate de ecuator și de meridianul de referință. **3.** *Emisferă cerebrală* = fiecare dintre cele două părți simetrice ale creierului mare.

emísie s.f. v. **emisiune.**

emisiúne, *emisiuni,* s.f. **1.** Faptul de a emite; punerea în circulație a banilor, a hîrtiilor de valoare, a unei serii de mărci poștale etc. **2.** Producere a unei radiații. **3.** Program transmis prin radio sau prin televiziune. Var.: **emisie** s.f.

emisív, -ă, *emisivi, -e,* adj. Referitor la emisiune; emițător.

emistíh, *emistihuri,* s.n. Fiecare dintre cele două jumătăți ale unui vers, despărțite de cezură.

emíte, *emít,* vb. III. Tr. **1.** A expune, a lansa o părere, o teorie; a scoate, a da, a publica o lege, un decret. **2.** A pune în circulație o bancnotă, o hîrtie de valoare. **3.** A produce radiații.

emitént, -ă, *emitenți, -te,* adj. Care emite (bancnote, hîrtii de valoare etc.).

emițătór, -oáre, *emițători, -oare,* adj. Care emite: *post emițător;* (substantivat, n.) aparat, dispozitiv sau instalație care emite unde electromagnetice sau sonore.

emoliént, -ă, *emolienți, -te,* adj., s.n. (Substanță) care are proprietatea de a muia pielea.

emotív, -ă, *emotivi, -e,* adj. Care se referă la emoție; care se emoționează ușor.

emotivitáte s.f. Însușirea de a fi emotiv; stare emotivă.

emóție, *emoții,* s.f. Reacție afectivă de intensitate mijlocie și de durată relativ scurtă.

emoționá, *emoționez,* vb. I. Tr. A provoca o emoție; (refl.) a fi cuprins de o emoție.

emoționál, -ă, *emoționali, -e,* adj. Care produce emoție; provocat de o emoție; propriu emoțiilor.

emoționánt, -ă, *emoționanți, -te,* adj. Care emoționează; mișcător, tulburător.

emoționát, -ă, *emoționați, -te,* adj. Cuprins de emoție.

empiréu s.n. (În mitologia greco-romană) Partea cea mai înaltă a cerului, unde se credea că se află lăcașul zeilor.

empíric, -ă, *empirici, -ce,* adj. Bazat numai pe experiență.

empiriocriticísm s.n. Curent filozofic de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, bazat în special pe o interpretare idealist-subiectivă a noțiunii de experiență.

empirísm s.n. Concepție filozofică care accentuează (unilateral) rolul experienței în procesul cunoașterii.

emplástru, *emplastre,* s.n. Preparat farmaceutic plastic care se aplică pe piele pentru izolarea rănilor sau fixarea pansamentelor.

emúl, *emuli,* s.m. Persoană care caută să egaleze sau să întreacă pe cineva.

emuláție, *emulații,* s.f. Străduința de a egala sau de a întrece pe cineva.

emúlsie, *emulsii,* s.f. **1.** Sistem constituit dintr-o dispersie a unui lichid în alt lichid. **2.** *Emulsie fotografică* = emulsie **(1)** sensibilă la lumină, care se așterne în strat subțire pe hîrtia sau pe filmele fotografice.

enantém, *enanteme,* s.n. Erupție apărută pe mucoase în unele boli contagioase.

encefál, *encefale,* s.n. Parte a sistemului nervos central care cuprinde creierul mare, pedunculii cerebrali și bulbul rahidian.

encefalítă, *encefalite,* s.f. Inflamație a țesutului nervos cerebral.

encíclică, *enciclice,* s.f. Circulară papală adresată tuturor catolicilor și cuprinzînd directive în probleme religioase, sociale etc.

enciclopédic, -ă, *enciclopedici, -ce,* adj. Cu caracter de enciclopedie; vast, cuprinzător.

enciclopedíe, *enciclopedii,* s.f. Tip de dicționar care tratează sistematic termeni din toate domeniile de activitate sau numai dintr-un anumit domeniu.

enciclopedíst, *enciclopediști,* s.m. Nume dat gînditorilor și savanților francezi progresiști din secolul al XVIII-lea care s-au grupat în jurul „Enciclopediei științelor, artelor și meșteșugurilor".

enclávă, *enclave,* s.f. Fragmente de roci înglobate în masa rocilor eruptive.

enclític, -ă, *enclitici, -ce,* adj. (Despre cuvinte) Care se atașează la un cuvînt precedent, formînd o unitate; *articol enclitic* = articol hotărît care se atașează la sfîrșitul unui cuvînt.

endecasiláb, *endecasilabi,* s.m. Vers care are unsprezece silabe.

endémic, -ă, *endemici, -ce,* adj. (Despre plante sau animale) Care trăiește numai pe un anumit teritoriu; (despre boli) care are caracter permanent în anumite locuri.

endocárd, *endocarduri,* s.n. Membrană subțire care căptușește cavitățile și valvulele inimii.

endocardítă, *endocardite,* s.f. Inflamație a endocardului.

endocárp, *endocarpuri,* s.n. Țesut tare care acoperă sămînța unor fructe (ca prunele, cireșele etc.).

endocrín, -ă, *endocrini, -e,* adj. **1.** *Glandă endocrină* = glandă care își varsă secrețiile direct în sînge; glandă cu secreție internă. **2.** Care se referă la glandele endocrine.

endocrinologíe s.f. Ramură a medicinii și biologiei care studiază glandele endocrine și funcțiile lor.

endodérm, *endoderme,* s.n. **1.** Foița interioară a embrionului la animalele superioare. **2.** Stratul interior al scoarței tulpinii sau rădăcinii plantelor.

endogamie s.f. Contractarea obligatorie a căsătoriilor în sînul aceluiași trib la unele popoare primitive.

endogén, -ă, *endogeni, -e,* adj. **1.** (Geol.) Care se datorează energiei interne a Pămîntului. **2.** (Med.) Care este produs în interiorul organismului.

endosmóză s.f. Pătrundere a unui fluid, prin osmoză, într-un spațiu mărginit de o membrană semipermeabilă.

endospérm s.n. Țesut vegetal aflat în semințe, în care se înmagazinează substanțele de rezervă necesare creșterii embrionului.

endotérmic, -ă, *endotermici, -ce,* adj. (Fiz., chim.) Care se produce cu absorbție de căldură din exterior.

energétic, -ă, *energetici, -ce,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la energie; *sistem energetic* = ansamblu de instalații care produce, transmite și distribuie energie electrică pe un anumit teritoriu. **2.** S.f. Știința și tehnica producerii, distribuirii și folosirii energiei, sub diferitele ei forme.

enérgic, -ă, *energici, -ce,* adj. (Adesea adverbial) Plin de energie; (despre medicamente) care are acțiune puternică, imediată.

energíe, *energii,* s.f. **1.** Forță, vigoare, capacitate de a acționa. **2.** Mărime egală cu capacitatea unui sistem de a efectua lucru mecanic trecînd dintr-o stare în alta; *energie atomică* (sau *nucleară*) = energie degajată într-o reacție de fisiune sau de fuziune.

enervá, *enervez,* vb. I. Tr. și refl. A face să-și piardă (sau a-și pierde) calmul, a (se) înfuria.

enervánt, -ă, *enervanți, -te,* adj. Care enervează.

enerváre, *enervări,* s.f. Faptul de *a (se) enerva;* tensiune nervoasă, manifestată prin neliniște, agitație, nerăbdare.

engléz, -ă, *englezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Anglia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Anglia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Angliei.

englezésc, -eáscă, *englezești,* adj. Englez **(1).**

englezéște adv. Ca englezii; în limba engleză.

englezoáică, *englezoaice,* s.f. Femeie care face parte din poporul englez.

enigmátic, -ă, *enigmatici, -ce,* adj. Greu de înțeles; misterios.

enígmă, *enigme,* s.f. Lucru nelămurit, greu de înțeles; taină, mister.

enologíe s.f. Știință care se ocupă cu vinificația.

enoriáș, -ă, *enoriași, -e,* s.m. și f. Credincios care aparține unei anumite parohii.

enoríe, *enorii,* s.f. Parohie.

enórm, -ă, *enormi, -e,* adj. Foarte mare, imens; (adverbial) foarte mult; extrem de...

enormitáte, *enormități,* s.f. Caracterul a ceea ce este enorm; lucru de necrezut.

enót, *enoți,* s.m. Animal cu blană prețioasă, asemănător unui cîine.

entalpíe s.f. Mărime termodinamică egală cu suma dintre energia internă a unui corp și lucrul mecanic de dezlocuire a volumului său la o presiune constantă.

enterítă, *enterite,* s.f. Inflamație acută sau cronică a intestinului subțire.

enterocolítă, *enterocolite,* s.f. Inflamația intestinului subțire și a celui gros.

entitáte, *entități,* s.f. Aspect al existenței, delimitat ca întindere, conținut, sens etc.

entomológ, -ă, *entomologi, -ge,* s.m. și f. Specialist în entomologie.

entomologíe s.f. Ramură a zoologiei, care se ocupă cu studiul insectelor.

entórsă, *entorse,* s.f. Leziune traumatică a unei articulații, care poate fi urmată uneori de ruperea ligamentului.

entropíe, *entropii,* s.f. **1.** Mărime termodinamică de stare a unui sistem fizic, exprimată prin suma cîturilor dintre cantitățile de căldură schimbate de el cu exteriorul și temperaturile absolute la care se efectuează aceste schimburi. **2.** Mărime fundamentală în teoria informației, raportată la un element al mesajului transmis.

entuziásm s.n. Stare de însuflețire puternică, de înflăcărare, de avînt.

entuziasmá, *entuziasmez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) înflăcăra, a (se) însufleți.

entuziást, -ă, *entuziaști, -ste,* adj. (Adesea substantivat) Plin de entuziasm, gata să se devoteze unei idei, unei cauze.

enumerá, *enúmăr,* vb. I. Tr. A număra pe rînd, unul cîte unul.

enúnț, *enunțuri,* s.n. **1.** Exprimare a unei judecăți, a unui înțeles complet. **2.** (Mat.) Formulare a datelor unei probleme.

enunțá, *enúnț,* vb. I. Tr. A exprima ceva oral sau în scris, a formula, a emite un enunț.

enzímă, *enzime,* s.f. Compus organic de natură proteică, prezent în celulele vii, care are proprietăți de catalizator pentru reacțiile vitale.

eocén s.n. Serie (epocă) a paleogenului, caracterizată prin anumite specii de numuliți, gasteropode, mamifere etc.

eolián, -ă, *eolieni, -e,* adj. Produs sau acționat de vînt; *formație eoliană* = ansamblu de forme de relief care se datoresc acțiunii de eroziune și de transport a vîntului.

eparhíe, *eparhii,* s.f. Unitate administrativă bisericească, condusă de un episcop.

epatá, *epatez,* vb. I. Tr. A impresiona, a uimi prin atitudine, prin comportare etc.

epávă, *epave,* s.f. Navă sau rămășiță a unei nave distruse sau naufragiate; (fig.) persoană distrusă din punct de vedere fizic sau moral.

epentéză, *epenteze,* s.f. Apariția unui sunet nou în interiorul unui cuvînt.

épic, -ă, *epici, -ce,* adj. Care nareaza fapte, întîmplări reale sau imaginare; *genul epic* = gen literar care cuprinde diverse specii de narațiuni în versuri și în proză.

epicárp s.n. (Bot.) Stratul extern al pericarpului.

epicén, *epicene,* adj. (Despre substantive nume de ființe) Care are aceeași formă pentru indicarea ambelor sexe.

epicéntru, *epicentre,* s.n. Punct de pe suprafața Pămîntului, situat deasupra locului unde se produce zguduirea inițială a unui cutremur și în care intensitatea acestuia este maximă.

epicurián, -ă, *epicurieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la epicurism. **2.** S.m. și f. Adept al epicurismului; persoană care caută plăcerile alese, rafinate.

epicurísm s.n. Doctrina lui Epicur.

epidémic, -ă, *epidemici, -ce,* adj. (Despre boli) Cu caracter de epidemie.

epidemíe, *epidemii,* s.f. Extindere a unei boli infecțioase la un mare număr de persoane dintr-o colectivitate.

epidérmă, *epiderme,* s.f. **1.** Stratul exterior al pielii. **2.** Țesutul exterior, de protecție, al organelor plantelor superioare.

epidérmic, -ă, *epidermici, -ce,* adj. Privitor la epidermă; de natura epidermei.

epidiascóp, *epidiascoape,* s.n. Aparat care servește la proiectarea pe un ecran fie a unui diafilm, fie a unei figuri netransparente luminate.

epifíză, *epifize,* s.f. **1.** Glandă endocrină situată în interiorul craniului, care influențează dezvoltarea glandelor sexuale și procesele metabolice. **2.** Extremitate a unui os lung.

epigástru s.n. Partea superioară a abdomenului, cuprinsă între coaste și ombilic.

epigenéză s.f. Concepție în biologie după care țesuturile și organele apar treptat din țesuturi și structuri mai simple, formate anterior.

epiglótă, *epiglote,* s.f. Membrană așezată în partea superioară a laringelui, pe care aceasta îl acoperă în momentul cînd se înghite mîncarea (separînd astfel calea alimentară de cea respiratorie).

epigón, *epigoni,* s.m. Urmaș, succesor, inferior ca valoare celor ce l-au precedat.

epigráf, *epigrafe,* s.n. **1.** Scurt fragment, în proză sau în versuri, pus la începutul unei cărți sau al unui capitol. **2.** Scurtă inscripție pe fațada unui monument, a unui edificiu antic.

epigrafíe s.f. Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul inscripțiilor vechi.

epigrámă, *epigrame,* s.f. Scurtă poezie lirică cu caracter satiric, care se termină de obicei printr-o poantă ironică.

epigramíst, -ă, *epigramiști, -ste,* s.m. și f. Autor de epigrame.

epilepsíe, *epilepsii,* s.f. Boală a sistemului nervos caracterizată prin crize repetate convulsive și pierderea cunoștinței.

epiléptic, -ă, *epileptici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Cu caracter de epilepsie. **2.** S.m. și f. Persoană bolnavă de epilepsie.

epilóg, *epiloguri,* s.n. Partea finală a unei opere literare, constituind un fel de concluzie sau de rezumat al operei, cu o expunere succintă a evoluției viitoare a personajelor; (fig.) sfîrșit al unei acțiuni, al unei situații.

episcop[1], *episcopi,* s.m. Grad înalt în ierarhia bisericească, imediat inferior mitropolitului; persoană care are acest grad.

episcóp[2], *episcoape,* s.n. Aparat care servește la proiecția figurilor de pe cărți, de pe fotografii sau de pe alte obiecte netransparente.

epíscopíe, *episcopii,* s.f. Teritoriu asupra căruia se extinde autoritatea unui episcop[1]; reședința episcopului.

episód, *episoade,* s.n. **1.** Acțiune secundară în ansamblul unei opere literare; parte dintr-o lucrare circumscrisă la un singur moment, la o singură situație. **2.** Întîmplare, incident din viața cuiva.

episódic, -ă *episodici, -e,* adj. Care ține de un episod; secundar, întîmplător.

epistát, *epistați,* s.m. (Înv.) **1.** Cel mai mic grad de ofițer de poliție. **2.** Administrator, intendent. Var.: **ipistát** s.m.

epistemologíe s.f. Parte a gnoseologiei care studiază procesul cunoașterii; teoria cunoașterii științifice.

epistolár, -ă, *epistolari, -e,* adj. Privitor la stilul, la modul de a scrie scrisori.

epístolă, *epistole,* s.f. **1.** (Înv.) Scrisoare. **2.** Specie literară în care se abordează, sub formă de scrisoare, un subiect filozofic, artistic etc.

epitáf, *epitafuri,* s.n. **1.** Inscripție funerară cuprinzînd elogiul defunctului sau o sentință morală. **2.** Obiect de cult constînd dintr-o țesătură brodată și reprezentînd pe Hristos mort.

epitalám, *epitalamuri,* s.n. (Livr.) Mic poem compus în cinstea mirilor cu prilejul oficierii căsătoriei.

epiteliál, -ă, *epiteliali, -e,* adj. Privitor la epiteliu.

epitéliu, *epitelii,* s.n. Țesut care formează învelișul pielii, al mucoaselor, al canalelor excretoare ale glandelor etc.

epitét, *epitete,* s.n. **1.** Cuvînt care determină în chip expresiv un substantiv sau un verb. **2.** Calificativ laudativ sau injurios dat cuiva.

epítrop, *epitropi,* s.m. Tutore.

epizootíe, *epizootii,* s.f. Extindere a unei boli infecțioase la un mare număr de vite dintr-o regiune.

epocál, -ă, *epocali, -e,* adj. Care marchează o epocă; care are un mare răsunet; memorabil.

épocă, *epoci,* s.f. **1.** Interval de timp din istorie, care se deosebește de celelalte prin anumite caracteristici. **2.** Subdiviziune a unei perioade geologice. **3.** Timp în care se repetă periodic același lucru: *epoca ploilor.* Accentuat și: *epócă.*

epódă, *epode,* s.f. Poezie lirică compusă din distihuri.

epolét, *epoleți,* s.m. Bandă de stofă prinsă pe umerii uniformelor și pe care se aplică, de obicei, însemnele gradului (militar), ale specialității etc.

epónj s.n. Țesătură moale, cu fire buclate, din care se fac prosoape, halate de baie etc.

epopée, *epopei,* s.f. Poem epic de mari proporții, în care se povestesc fapte eroice (legendare sau istorice); șir de fapte eroice, glorioase.

épos, *eposuri,* s.n. (Livr.) Epopee; povestire.

eprubétă, *eprubete,* s.f. Tub mic de sticlă cu pereții subțiri, închis la un capăt, întrebuințat în laboratoare.

epruvétă, *epruvete,* s.f. Obiect destinat efectuării încercărilor de determinare a unor proprietăți ale materialului din care este confecționat.

epuizá, *epuizez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) termina, a (se) isprăvi (prin vînzare, consum etc.). **2.** Tr. A termina studierea, lămurirea unei probleme. **3.** Tr. și refl. A (se) istovi, a (se) extenua.

epuizánt, -ă, *epuizanți, -te,* adj. Istovitor, extenuant.

epurá, *epurez,* vb. I. Tr. A îndepărta impuritățile dintr-un material (solid, lichid sau gazos); a curăța.

eradicá, *eradic,* vb. I. Tr. A dezrădăcina; (p. ext.) a stîrpi, a extirpa.

erátă, *erate,* s.f. Listă adăugată la o tipăritură, conținînd îndreptarea unor greșeli (de tipar).

erátic, -ă, *eratici, -e,* adj. (Despre blocuri de piatră, stînci etc.) Dus, transportat (de ghețari) între alte formațiuni geologice.

éră, *ere,* s.f. **1.** Perioadă istorică care începe cu data unui anumit eveniment sau fapt și de la care se începe numărătoarea anilor. **2.** (Geol.) Cea mai mare diviziune a timpului din trecutul istoric al Pămîntului.

erbacée, *erbacee,* adj. (Despre plante) Cu tulpina subțire, nelignificată.

erbicíd, *erbicide,* s.n. Substanță care distruge buruienile dăunătoare culturilor.

érbiu s.n. Element chimic din familia lantanidelor.

erbivór, -ă, *erbivori, -e,* adj., s.m. și f. (Mamifer) care se hrănește cu vegetale (în special cu iarbă).

eréct, -ă, *erecți, -te,* adj. (Despre tulpina unor plante) Ridicat în sus, vertical.

erectíl, -ă, *erectili, -e,* adj. Care se referă la erecție; capabil de erecție.

eréctie, *erecții,* s.f. Schimbare a consistenței și a volumului unor organe (în special genitale) sub influența afluxului de sînge.

eréde, *erezi,* s.m. (Livr.) Moștenitor.

ereditár, -ă, *ereditari, -e,* adj. **1.** (Despre particularități fizice și psihice). Care se transmite prin ereditate **(1)**. **2.** (Despre bunuri, privilegii etc.) Care se transmite prin moștenire; *monarhie ereditară* = monarhie în care tronul se lasă moștenire.

ereditáte s.f. **1.** Însușire fundamentală a materiei vii, care constă în transmiterea caracteristicilor morfologice, fiziologice și biochimice de la ascendenți la descendenți. **2.** Moștenire, succesiune.

eremít, *eremiți,* s.m. Pustnic, sihastru.

erés, *eresuri,* s.n. Credință în forțe supranaturale; erezie; prejudecată; rătăcire, eroare.

eréte, *ereți,* s.m. Gen de păsări răpitoare de zi, asemănătoare cu ulii, cu ciocul scurt și foarte curbat.

erétic, -ă, *eretici, -e,* s.m. și f. (Adesea adjectival) Adept sau propovăduitor al unei erezii.

erezíe, *erezii,* s.f. **1.** Concepție religioasă în contradicție cu dogmele bisericii în cadrul căreia ia naștere și condamnată de aceasta. **2.** (Fig.) Greșeală; abatere, rătăcire.

erg, *ergi,* s.m. Unitate de măsură pentru energie, egală cu lucrul mecanic efectuat de o forță de o dină cînd această forță își deplasează punctul de aplicație cu un centimetru.

ergónă, *ergone,* s.f. Nume generic dat unor substanțe organice (enzime, vitamine, hormoni) a căror acțiune constă în stimularea funcțiunilor celulare.

ergonomíe s.f. Știință care studiază relațiile dintre om, mașină și mediul de muncă.

ergoterapíe s.f. Metodă de tratament a unor boli prin munca efectuată de bolnav.

erijá, *erijez,* vb. I. Refl. A-și atribui fără drept un rol, o situație; a se da drept...

eritém, *eriteme,* s.n. Pete de culoare roșie, care apar pe piele în diferite boli.

erízipél, *erizipele,* s.n. Boală infecțioasă manifestată printr-o erupție cutanată de culoare roșie, localizată de obicei la față sau la membre.

ermétic, -ă, *ermetici, -e,* adj. (Adesea adverbial) **1.** (Despre sisteme de închidere) Care închide sau astupă perfect; (despre recipiente) perfect închis. **2.** (Fig.) Greu de înțeles.

ermetísm s.n. Tendință manifestată în literatură de a folosi un limbaj obscur, dificil.

eroáre, *erori,* s.f. **1.** Cunoștință greșită, falsă despre realitatea obiectivă; greșeală. **2.** Diferența dintre valoarea reală a unei mărimi și valoarea ei calculată.

erodá, pers. 3 *erodează,* vb. I. Tr. și refl. A produce (sau a suferi) o eroziune.

eróic, -ă, *eroici, -e,* adj. **1.** Caracteristic eroilor; cu calități de erou. **2.** (Despre opere literare) Care cîntă faptele unui erou.

eroicómic, -ă, *eroicomici, -e,* adj. Care este în același timp eroic și comic; *poem eroicomic* = gen de poem epic care, utilizînd modalitățile epopeii, narează, cu intenții satirice, întîmplări hazlii.

eroínă, *eroine,* s.f. **1.** Femeie care se distinge prin curaj, abnegație etc. **2.** Personajul feminin principal dintr-o operă literară; femeie care reprezintă personajul principal al unei întîmplări deosebite.

eroísm s.n. Capacitatea de a săvîrși fapte de vitejie; felul de a acționa al unui erou; vitejie, curaj.

eronát, -ă, *eronați, -e,* adj. Greșit, inexact.

erótic, -ă, *erotici, -e,* adj. Privitor la dragoste, de dragoste.

eróu, *eroi,* s.m. **1.** Persoană care se distinge prin vitejie, curaj, abnegație; ostaș căzut pe cîmpul de luptă. **2.** Personaj principal într-o operă literară; personaj principal al unei întîmplări deosebite.

eroziúne, *eroziuni,* s.f. Proces de roadere a solului prin acțiunea unor agenți externi; rezultatul acestui proces.

eroziv, -ă, *erozivi, -e,* adj. Care produce o eroziune.

erudít, -ă, *erudiți, -te,* adj. Care posedă cunoștințe temeinice și vaste; savant, învățat; (despre opere științifice) care cuprinde cunoștințe profunde și vaste.

erudíție, *erudiții,* s.f. Cunoaștere temeinică a uneia sau a mai multor științe; cultură vastă și temeinică.

erúpe, pers. 3 *erúpe,* vb. III. Intr. (Despre vulcani) A face erupție (aruncînd lavă); (despre sonde) a azvîrli cu putere afară țiței, gaze.

eruptív, -ă, *eruptivi, -e,* adj. **1.** Care provine de la o erupție **(1),** care are origine vulcanică. **2.** (Despre boli) Care este însoțit de erupții pe piele.

erúpție, *erupții,* s.f. **1.** Ieșire bruscă și violentă din pămînt a lavei vulcanilor, a țițeiului etc. **2.** Apariția, pe corp, a unor pete roșii sau a unor bășicuțe, constituind simptomul unor boli; totalitatea acestor pete sau bășicuțe.

erzáț, *erzațuri,* s.n. Surogat (de cafea).

escádră, *escadre,* s.f. Mare unitate a forțelor maritime militare.

escadrílă, *escadrile,* s.f. Subunitate a forțelor aeriene militare.

escadrón, *escadroane,* s.n. Subunitate a unui regiment de cavalerie (corespunzînd unei companii de infanterie).

escaladá, *escaladez,* vb. I. Tr. A se cățăra pe un zid sau pe alt obstacol înalt, pentru a trece de partea cealaltă.

escaladáre, *escaladări,* s.f. Acțiunea de *a escalada;* (fig.) extindere treptată a unei acțiuni, a unui conflict.

escaládă, *escalade,* s.f. Escaladare; ascensiune; (fig.) extindere, intensificare.

escálă, *escale,* s.f. Oprire prevăzută în itinerarul unui vapor sau al unui avion, pentru aprovizionare, debarcarea sau îmbarcarea pasagerilor.

escamotá, *escamotez,* vb. I. Tr. **1.** A face ca ceva să dispară fără să se bage de seamă; (fig.) a ascunde; a denatura, a falsifica. **2.** A retrage în fuzelaj, după decolare, roțile de aterizare ale unei aeronave.

escapádă, *escapade,* s.f. Ieșire de scurtă durată (uneori pe ascuns) cu scopul de a petrece.

eschimós, -ă, *eschimoși, -se,* s.m. și f. Persoană care face parte din populația indigenă a ținuturilor arctice din Europa, Asia și America.

eschivá, *eschivez,* vb. I. Refl. A se sustrage de la o obligaţie, de la o îndatorire; a se retrage pe furiş.

eschívă, *eschive,* s.f. Procedeu tehnic de apărare folosit în box, care constă în aplecarea capului lateral sau îndoirea picioarelor pentru a evita lovitura adversarului.

escortá, *escortez,* vb. I. Tr. **1.** A duce sub escortă **(1)** (un deţinut). **2.** A însoţi cu o escortă **(2, 3).**

escórtă, *escorte,* s.f. **1.** Pază alcătuită din persoane înarmate care însoţesc pe deţinuţi ca să nu fugă; persoanele care alcătuiesc această pază. **2.** Grup de oameni care însoţesc pe înalţii demnitari. **3.** Grup de nave sau de avioane militare care însoţesc (în timp de pace) o navă sau un avion în care călătoresc persoane oficiale importante sau (în timp de război) alte nave sau avioane, pentru a le asigura paza.

escróc, -oácă, *escroci, -oace,* s.m. şi f. Persoană care înşală pe alţii şi îşi însuşeşte, prin manopere frauduloase, bunuri străine.

escrocá, *escrochez,* vb. I. Tr. A obţine, prin manevre frauduloase, bunuri străine.

escrocheríe, *escrocherii,* s.f. Faptă de escroc; înşelăciune, pungăşie, şarlatanie.

eseíst, -ă, *eseişti, -ste,* s.m. şi f. Autor de eseuri.

esénţă, *esenţe,* s.f. **1.** Totalitatea trăsăturilor fundamentale şi stabile ale unui lucru, constituind natura lui internă; *în esenţă* = în ceea ce este fundamental; în ultimă analiză. **2.** Substanţă volatilă cu miros aromatic, extrasă din plante sau preparată sintetic, avînd diferite întrebuinţări în farmacie, parfumerie etc.; soluţie concentrată care, prin diluare, dă un produs alimentar. **3.** Varietate, speţă de arbori.

esenţiál, -ă, *esenţiali, -e,* adj. Care ţine de esenţă **(1);** fundamental, principal; de prim ordin.

eséu, *eseuri,* s.n. Studiu de proporţii reduse, în care autorul tratează, în chip original, probleme literare, filozofice etc., fără intenţia de a le epuiza.

esofág, *esofaguri,* s.n. Parte a tubului digestiv cuprinsă între faringe şi stomac.

esotéric, -ă, *esoterici, -e,* adj. (Despre doctrine, ritualuri) Secret, ascuns; destinat numai unui cerc restrîns de iniţiaţi.

espadrílă, *espadrile,* s.f. Încălţăminte uşoară, de obicei cu feţele de pînză şi cu talpa de sfoară.

esperánto s.n. Limbă artificială, bazată pe o gramatică simplă şi pe un vocabular împrumutat din cele mai răspîndite limbi europene, creată la sfîrşitul secolului al XIX-lea cu scopul de a servi ca limbă internaţională.

esplanádă, *esplanade,* s.f. Loc deschis (plantat cu arbori, iarbă şi flori), aflat de obicei în faţa unei clădiri monumentale.

est s.n. Unul dintre cele patru puncte cardinale, aflat în partea de unde răsare soarele.

estacádă, *estacade,* s.f. **1.** Punte fixă la ţărmul unei ape, făcînd legătura cu nava acostată la chei. **2.** Platformă pe picioare înalte, care realizează comunicaţia între două puncte situate deasupra solului. **3.** Baraj făcut la intrarea într-un port sau la gura unui fluviu, pentru protejarea contra minelor sau a obiectelor plutitoare lansate de inamic.

estér, *esteri,* s.m. Compus rezultat dintr-un alcool şi un acid organic sau anorganic oxigenat, prin eliminare de apă.

estét, -ă, *esteţi, -te,* s.m. şi f. Adept al estetismului.

estétic, -ă, *estetici, -e,* adj., s.n., s.f. **1.** Adj. Care aparţine esteticii, care corespunde cerinţelor esteticii. **2.** S.n. Ansamblul însuşirilor şi al fenomenelor studiate de estetică **(3);** domeniul esteticii. **3.** S.f. Ştiinţă care studiază arta, considerată ca forma cea mai înaltă de creare şi de receptare a frumosului.

esteticián, -ă, *esteticieni, -e,* s.m. şi f. Specialist în estetică.

estetísm s.n. Concepţie care absolutizează latura estetică a artei, negînd sau minimalizînd rolul şi importanţa conţinutului artistic.

éstic, -ă, *estici, -e,* adj. De la est, răsăritean.

estimá, *estimez,* vb. I. Tr. A evalua, a aprecia (cu aproximaţie) mărimea, valoarea etc.

estimatív, -ă, *estimativi, -e,* adj. Care se referă la o evaluare, la o estimare.

estivál, -ă, *estivali, -e,* adj. De vară.

estompá, *estompez,* vb. I. Tr. A potrivi cu estompa intensitatea umbrelor într-un desen; a diminua intensitatea unei culori sau a unor contururi; (tr. şi refl.; fig.) a (se) voala, a (se) atenua.

estompát, -ă, *estompaţi, -te,* adj. Cu umbrele sau cu conturul pierdut, şters; (fig.) vag, imprecis.

estómpă, *estompe,* s.f. Mic sul de hîrtie, de piele etc., cu care se potrivesc umbrele la un desen executat în creion, în cărbune sau în pastel.

estón, -ă, *estoni, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la R.S.S. Estonă sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limba vorbită de estoni **(2).** **2.** S.m. şi f. Persoană făcînd parte din poporul care s-a constituit ca naţiune în Estonia.

estonián, -ă, *estonieni, -e,* adj., s.m. şi f. Eston.

estorcá, *estorchez,* vb. I. Tr. A obţine ceva cu orice preţ, prin mijloace nepermise; a stoarce pe cineva de bani.

estrádă, *estrade,* s.f. **1.** Scenă improvizată, într-o sală sau în aer liber, pe care se desfăşoară reprezentaţii artistice; *concert (spectacol, muzică* etc.) *de estradă* = spectacol distractiv, variat. **2.** Platformă ridicată deasupra nivelului unei săli, pe care se află masa unui prezidiu, o catedră etc.

estropiá, *estropiez,* vb. I. Tr. A mutila, a schilodi.

estuár, *estuare,* s.n. Porţiune din zona de vărsare a unui fluviu, lărgită şi adîncită pe ţărmurile afectate de maree puternice.

eşafód, *eşafoduri,* s.n. (În evul mediu) Platformă în pieţele publice, pe care erau executaţi condamnaţii la moarte.

eşafodáj, *eşafodaje,* s.n. **1.** Construcţie provizorie, făcută pentru a susţine materialele şi muncitorii în timpul cînd se lucrează la o clădire. **2.** (Fig.) Ansamblu de fapte, de date, argumente etc. pe care se construieşte o ipoteză.

eşalón, *eşaloane,* s.n. (Mil.) **1.** Parte a dispozitivului de luptă sau operativ, ori a unei coloane de marş. **2.** Unitate de transport (coloană de maşini, tren etc.).

eşaloná, *eşalonez,* vb. I. Tr. **1.** A repartiza, a dispune părţile unui întreg la intervale succesive; a fixa datele succesive la care urmează să se facă o plată. **2.** (Mil.) A dispune trupele pe eşaloane.

eşantión, *eşantioane,* s.n. Probă, mostră dintr-un material sau dintr-un produs, pe baza căreia se poate aprecia întregul.

eşapamént, *eşapamente,* s.n. Ansamblul organelor de evacuare a gazelor arse dintr-un motor cu ardere internă.

eşárfă, *eşarfe,* s.f. **1.** Fîşie de stofă, de mătase etc., care se poartă în diagonală pe piept, ca semn al unei funcţii, al unei demnităţi etc. **2.** Fîşie de mătase, de stofă etc. purtată de femei (ca podoabă) înfăşurată în jurul gîtului.

eşéc, *eşecuri,* s.n. Insucces, nereuşită.

eşuá, *eşuez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre vapoare) A se aşeza, accidental sau voit, pe fundul unei ape puţin adînci. **2.** A nu reuşi, a da greş.

etáj, *etaje,* s.n. **1.** Fiecare dintre părţile unei clădiri situate deasupra parterului şi cuprinzînd încăperile de pe acelaşi plan orizontal. **2.** (Geol.) Complex de strate bine individualizate, corespunzător vîrstei geologice. **3.** Diviziune principală a zăcămîntului unei mine, stabilită în vederea exploatării.

etajá, *etajez,* vb. I. Tr. A aşeza în etaje, în rînduri suprapuse.

etajéră, *etajere,* s.f. Mobilă formată dintr-unul sau din mai multe rafturi suprapuse, pe care se aşază cărţi sau alte lucruri.

etalá, *etalez,* vb. I. Tr. A expune ceva (cu ostentaţie) pentru a fi privit sau admirat.

etalón, *etaloane,* s.n. **1.** Mărime, greutate etc. care serveşte ca unitate de bază în cadrul unui sistem de măsurare; model de mare precizie al unei astfel de unităţi, acceptat oficial ca bază de comparare. **2.** (Ec.) Cantitate determinată de metal preţios (aur, argint) pe care o conţine unitatea monetară a unei anumite ţări.

etaloná, *etalonez,* vb. I. Tr. **1.** A grada scara unui instrument de măsură. **2.** A compara un instrument de măsură cu un etalon.

etamínă, *etamine,* s.f. Ţesătură rară, de bumbac sau de mătase, pe care se brodează.

etán s.m. Gaz incolor şi fără miros care se găseşte în gazele de sondă, fiind întrebuinţat la prepararea etilenei, ca combustibil etc.

etánş, -ă, *etanşi, -e,* adj. (Despre aparate sau recipiente) Care nu permite să pătrundă sau să iasă un fluid.

etanşá, *etanşez,* vb. I. Tr. A face ca un aparat sau un recipient să fie etanş.

etanşeitáte s.f. Proprietate a unui aparat sau a unui recipient de a fi etanş.

etápă, *etape,* s.f. **1.** Stadiu, fază, interval de timp în desfăşurarea unei acţiuni. **2.** Distanţă străbătută de o unitate în marş, în timp de 24 de ore. **3.** Distanţă determinată dintr-o cursă sportivă, care trebuie parcursă fără oprire; parte dintr-o competiţie eşalonată în timp.

etáte s.f. Vîrstă.

etatizá, *etatizez,* vb. I. Tr. A trece un bun, o întreprindere, o instituţie în administrarea statului.

etcétera adv. (Arată că o enumerare ar putea fi continuată) Şi alţii, şi altele, şi aşa mai departe.

eténă s.f. (Chim.) Etilenă.

etér, (1) *eteri,* s.m., **(2)** s.n. **1.** S.m. Compus organic lichid, incolor, foarte volatil şi inflamabil, cu miros aromatic, avînd numeroase întrebuinţări în industrie, în medicină etc. **2.** S.n. (Fig.) Aer, atmosferă, văzduh, cer.

etéric, -ă, *eterici, -ce,* adj. **1.** Care are proprietăţi asemănătoare eterului **(1)**. **2.** (Fig.) Fin, subtil, diafan.

eteríe Nume dat unor societăţi patriotice greceşti înfiinţate în vederea organizării luptei antiotomane.

eteríst, *eterişti,* s.m. Membru sau partizan al unei eterii.

etérn, -ă, *eterni, -e,* adj (Şi adverbial) Care există de totdeauna şi va exista întotdeauna.

eternitáte s.f. Faptul de a fi etern; existenţă nelimitată în timp.

eterniză, *eternizez,* vb. I. Tr. A face să dureze veşnic, să rămînă în amintirea posterităţii.

eterogén, -ă, *eterogeni, -e,* adj. Compus din elemente diferite; de origine sau de provenienţă diferită.

etiáj, *etiaje,* s.n. Nivel de referinţă al unui curs de apă, în raport cu care se măsoară cotele apelor.

étic, -ă, *etici, -ce,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la morală, bazat pe morală. **2.** S.f. Ştiinţă care se ocupă cu morala; teoria filozofică a moralei. **3.** S.f. Totalitatea normelor de conduită morală.

etichetá, *etichetez,* vb. I. Tr. **1.** A aplica o etichetă pe un obiect. **2.** (Fig.; depr.) A califica pe cineva sau ceva.

etichétă, *etichete,* s.f. **1.** Bucată de hîrtie, de carton etc., care se fixează pe sticle, borcane, pachete, purtînd indicaţii de conţinut, destinaţie, preţ etc. **2.** (Fig.; depr.) Titlu, calitate, nume sub care se prezintă (sau figurează) cineva. **3.** Norme de comportare, riguros stabilite, la curţile monarhilor, în relaţiile dintre diplomaţi etc.; reguli convenţionale de comportare politicoasă în viaţa de toate zilele.

etil, *etili,* s.m. Radical organic derivat din etan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen.

etilénă s.f. Hidrocarbură gazoasă, incoloră, inflamabilă, folosită la fabricarea polietilenei, a cauciucului sintetic etc.

etilic, -ă, *etilici, -ce,* adj. Care conţine etil; *alcool etilic* = alcool obţinut prin fermentarea

fructelor, cerealelor etc. și care intră în compoziția băuturilor alcoolice.

etimológic, -ă, *etimologici, -ce,* adj. Privitor la etimologie; bazat pe etimologie.

etimologíe, (2) *etimologii,* s.f. **1.** Stabilirea originii unui cuvînt. **2.** Etimon.

etimón, *etimoane,* s.n. Cuvînt (de obicei dintr-o limbă străină) din care provine un anumit cuvînt al unei limbi.

etiopián, -ă, *etiopieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Etiopia sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Etiopiei.

etmoíd, *etmoide,* s.n. Os mic, nepereche, formînd o parte din scheletul nasului.

étnic, -ă, *etnici, -ce,* adj. Referitor la apartenența la un popor, la formele de cultură și de civilizație specifice unui popor.

etnográf, -ă, *etnografi, -e,* s.m. și f. Specialist în etnografie.

etnográfic, -ă, *etnografici, -ce,* adj. Care se referă la etnografie.

etnografíe s.f. Știință care studiază originea și răspîndirea teritorială a popoarelor, cultura și moravurile lor, particularitățile de viață materială și spirituală.

etnologíe s.f. Știință care studiază liniile directoare ale structurii și evoluției popoarelor.

etólă, *etole,* s.f. Fîșie lată de blană purtată de femei în jurul gîtului sau al umerilor.

étos s.n. **1.** Ansamblul trăsăturilor morale specifice unui grup social sau unei epoci. **2.** Specific cultural al unei colectivități.

etrávă, *etrave,* s.f. Element de rezistență care închide corpul unei nave la extremitatea prorei și cu care nava își deschide drumul prin apă.

etrúsc, -ă, *etrusci, -ce,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la etrusci **(2)**, care aparține etruscilor. **2.** S.m. și f. (La pl.) Populație care locuia în mileniul I î.e.n. în Italia și care a exercitat o puternică influență asupra Romei (fiind mai tîrziu complet romanizată); (și la sg.) persoană din această populație.

etúvă, *etuve,* s.f. Recipient destinat fie uscării sau menținerii la o temperatură ridicată a unor substanțe ori piese, fie sterilizării sau deparazitării.

eu, (1) pron. pers. 1 sg., **(2)** *euri,* s.n. **1.** Pron. pers. Ține locul numelui persoanei care vorbește: *eu citesc;* (la dativ) *mi-a dat cartea;* (cu valoare de dativ etic) *știu eu cine-mi ești!;* (la acuzativ) *mă privește;* (urmat de *unul, una,* la diferite cazuri, întărește ideea exprimată) *eu unul nu plec.* **2.** S.n. (Fil.) Ceea ce constituie individualitatea, personalitatea cuiva; reflectarea propriei existențe de către conștiința individuală a omului.

eucalípt, *eucalipți,* s.m. Gen de arbori tropicali și subtropicali, înalți pînă la 150 m, ale căror frunze conțin un ulei folosit în medicină și al căror lemn, foarte dur, se folosește în construcții.

eufemísm, *eufemisme,* s.n. Cuvînt sau expresie care înlocuiește un cuvînt sau o expresie jignitoare ori necuviincioasă.

eufoníe, *eufonii,* s.f. Succesiune de vocale și consoane care produce o impresie plăcută auzului.

eufóric, -ă, *euforici, -e,* adj. De euforie, care provoacă euforie.

euforíe, *euforii,* s.f. Stare de bună dispoziție exagerată care apare în unele boli nervoase sau este provocată de substanțe narcotice.

eugeníe s.f. Teorie (folosită de rasiști și fasciști în scopuri antiumane) care preconizează ameliorarea populațiilor umane prin măsuri genetice (sterilizarea, interdicția de a procrea etc.).

euharistíe, *euharistii,* s.f. Cuminecătură, împărtășanie.

eunúc, *eunuci,* s.m. Bărbat castrat, folosit ca paznic al haremului la curtea sultanului.

eupatríd, *eupatrizi,* s.m. Membru al aristocrației gentilice în Atica (Grecia antică).

eurístic, -ă, *euristici, -ce,* adj. (Despre procedee metodologice) Care servește la descoperirea unor cunoștințe noi.

eurítmic, -ă, *euritmici, -e,* adj. Care are un ritm armonios.

euritmíe, *euritmii,* s.f. Armonie de sunete, de mișcări (în muzică, dans etc.).

europeán, -ă, *europeni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Europa sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Europei.

europenizá, *europenizez,* vb. I. Refl. A adopta îmbrăcămintea, obiceiurile caracteristice europenilor.

ev, *evuri,* s.n. Perioadă din istoria omenirii; *evul mediu* = denumire convențională a perioadei care ține de la apariția modului de producție feudal pînă la începutul dezvoltării modului de producție capitalist.

evacuá, *evacuez,* vb. I. Tr. **1.** A goli, a lăsa liber, a părăsi (un imobil, o regiune etc.). **2.** A elimina fluidele uzate și nefolositoare dintr-o mașină; a elimina reziduurile rezultate dintr-un proces tehnologic.

evadá, *evadez,* vb. I. Intr. (Despre deținuți) A fugi din închisoare sau de sub pază; (fam.) a fugi, a o șterge.

evadát, -ă, *evadați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care a fugit din închisoare sau de sub pază.

evaluá, *evaluez,* vb. I. Tr. A aprecia, a stabili valoarea, prețul, numărul etc.

evangheliár, *evangheliare,* s.n. Carte care cuprinde cele patru evanghelii.

evanghélie, *evanghelii,* s.f. Parte a Bibliei care cuprinde legende privitoare la viața și la învățătura lui Hristos.

evanghelíst, *evangheliști,* s.m. Fiecare dintre cei patru autori cărora biserica le atribuie paternitatea unei evanghelii.

evantái, *evantaie,* s.n. Obiect pliabil de hîrtie, de mătase, de pene etc., folosit mai ales de femei pentru a-și face vînt și a se apăra de căldură.

evaporá, *evápor,* vb. I. Refl. **1.** (Despre lichide) A se transforma în vapori. **2.** (Fig.; fam.) A se face nevăzut, a dispărea.

evazá, *evazez,* vb. I. Tr. A lărgi progresiv, spre extremitatea deschisă, cavitatea unui obiect.

evaziúne, *evaziuni,* s.f. *Evaziune fiscală* = sustragere de la obligaţiile fiscale.

evazív, -ă, *evazivi, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care exprimă o atitudine vagă, neprecisă.

evenimént, *evenimente,* s.n. **1.** Întîmplare importantă. **2.** (Fiz.) Orice fenomen local şi instantaneu.

eventuál, -ă, *eventuali, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care este posibil (sau probabil), care se poate întîmpla.

eventualitáte, *eventualităţi,* s.f. Situaţie care s-ar putea ivi; caz posibil.

evidént, -ă, *evidenţi, -te,* adj. (Adesea adverbial) Vădit, clar, neîndoielnic.

evidénţă, *evidenţe,* s.f. **1.** Faptul de a fi evident; caracterul a ceea ce este evident. **2.** Oglindirea într-un document a ceea ce ţine de un fenomen, de o activitate, de o situaţie etc.

evidenţiá, *evidenţiez,* vb. I. **1.** Refl. şi tr. A ieşi (sau a scoate) în evidenţă; a (se) remarca, a (se) distinge. **2.** Tr. A recunoaşte oficial succesele obţinute de cineva în muncă.

evidenţiát, -ă, *evidenţiaţi, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care s-a remarcat în muncă; căruia i s-au recunoscut oficial meritele în muncă.

evitá, *evít,* vb. I. Tr. **1.** A se feri de cineva sau de ceva, a ocoli. **2.** A înlătura, a împiedica să se producă.

evlávie s.f. Religiozitate manifestată printr-o scrupuloasă îndeplinire a practicilor rituale.

evlaviós, -oásă, *evlavioşi, -oase,* adj. (Adesea substantivat) Stăpînit de evlavie.

evocá, *evóc,* vb. I. Tr. A readuce în conştiinţă fapte sau evenimente trecute.

evoluá, *evoluez,* vb. I. Intr. **1.** A trece, în cursul dezvoltării, dintr-o fază în alta, superioară; (despre boli) a-şi urma cursul. **2.** A se deplasa cu mişcări largi (circulare).

evoluát, -ă, *evoluaţi, -te,* adj. Care a ajuns la un stadiu superior de dezvoltare.

evolútă, *evolute,* s.f. Locul geometric al centrelor de curbură ale unei curbe date.

evolutív, -ă, *evolutivi, -e,* adj. Care se dezvoltă treptat şi neîntrerupt; care se referă la evoluţie.

evolúţie, *evoluţii,* s.f. **1.** (Fil.) Una dintre cele două forme ale dezvoltării, şi anume cea care constă în ansamblul schimbărilor cantitative. **2.** Dezvoltare; desfăşurare, curs.

evoluţionísm s.n. Concepţie potrivit căreia universul, fiinţele vii, societatea etc. trec printr-o evoluţie istorică; (în sens restrîns) teoria lui Lamarck, Darwin ş.a. despre evoluţia speciilor de plante şi animale.

evréică, *evreice,* s.f. Femeie care face parte dintr-o populaţie evreiască.

evreiésc, -ească, *evreieşti,* adj. Privitor la evrei; care aparţine evreilor.

evréu, *evrei,* s.m. (La pl.) Denumire dată populaţiilor de religie iudaică (mozaică), descendente din vechii locuitori ai Palestinei şi din alte populaţii care au adoptat iudaismul; (şi la sg.) bărbat care face parte dintr-o asemenea populaţie.

évrica interj. Exclamaţie de bucurie folosită îndeosebi la rezolvarea unei probleme dificile.

ex- Element de compunere însemnînd „afară de" sau „fost", care serveşte la formarea unor substantive.

exacerbá, *exacerbez,* vb. I. Tr. (Livr.) A accentua, a exagera sentimente, senzaţii etc.

exáct, -ă, *exacţi, -te,* adj., adv. **1.** Adj. Conform cu realitatea, cu adevărul. **2.** Adj. Punctual. **3.** Adv. În concordanţă cu adevărul, cu realitatea; chiar, întocmai.

exactitáte s.f. Calitatea de a fi exact.

exagerá, *exagerez,* vb. I. Tr. A prezenta un fapt mărindu-i proporţiile sau importanţa, a amplifica, a depăşi realitatea.

exagerát, -ă, *exageraţi, -te,* adj. Care depăşeşte proporţiile fireşti, reale; (despre oameni) care exagerează; (adverbial) prea mult; din cale-afară.

exalá, *exál,* vb. I. Tr. A degaja vapori, mirosuri etc.

exaltá, *exált,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) înflăcăra, a (se) entuziasma peste măsură.

exaltáre, *exaltări,* s.f. Entuziasm, înflăcărare exagerată.

exaltát, -ă, *exaltaţi, -te,* adj. **1.** Entuziasmat, înflăcărat. **2.** Surescitat; ieşit din minţi.

exámen, *examene,* s.n. **1.** Mijloc de verificare şi de apreciere a cunoştinţelor dobîndite de elevi, studenţi, candidaţi la un post etc. **2.** Cercetare amănunţită la care este supus un lucru sau o fiinţă; *examen medical* = cercetare de către medic a unui bolnav, pentru a i se stabili diagnosticul şi tratamentul.

examiná, *examinez,* vb. I. Tr. **1.** A supune la un examen **(1)**. **2.** A studia amănunţit ceva sau pe cineva. **3.** A cerceta un bolnav, pentru a-i pune diagnosticul şi a stabili tratamentul.

examinatór, -oáre, *examinatori, -oare,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care examinează.

exantém, *exanteme,* s.n. Erupţie care apare pe piele în unele boli contagioase.

exantemátic, *exantematice,* adj. *Tifos exantematic* = boală gravă, infecţioasă, transmisă prin păduchi de corp şi caracterizată prin febră, tulburări cardiace etc.

exárh, *exarhi,* s.m. (În biserica ortodoxă din trecut) Mitropolit delegat de patriarhul din Constantinopol cu conducerea treburilor bisericeşti dintr-o provincie sau dintr-o ţară.

exasperá, *exasperez,* vb. I. Tr. A enerva peste măsură.

exasperánt, -ă, *exasperanţi, -te,* adj. Care exasperează.

exasperát, -ă, *exasperaţi, -te,* adj. Enervat peste măsură.

excavá, *excavez,* vb. I. Tr. A săpa în pămînt (cu ajutorul unui excavator).

excavatór, *excavatoare,* s.n. Maşină de lucru de mare capacitate, cu care se sapă şi se încarcă

pămîntul, la lucrări de terasament, în exploatări miniere etc.

excaváție, *excavații,* s.f. Cavitate în scoarța pămîntului, creată de un fenomen natural sau făcută de om, pentru diferite scopuri.

excedént, *excedente,* s.n. Ceea ce rămîne după satisfacerea tuturor necesităților; (ec.) cantitatea, valoarea cu care veniturile sau resursele depășesc cheltuielile sau consumul.

excedentár, -á, *excedentari, -e,* adj. Care depășește necesarul; care are un excedent.

excelá, *excelez,* vb. I. Intr. A se remarca, a se distinge în mod deosebit într-un anumit domeniu.

excelént, -ă, *excelenți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care excelează; foarte bun, foarte frumos, minunat.

excelénță, *excelențe,* s.f. **1.** Titlu folosit în raporturile cu anumiți demnitari. **2.** *Prin excelență* = în cel mai înalt grad; cu deosebire, mai ales.

excéntric, -ă, *excentrici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Neobișnuit, ciudat, extravagant. **2.** Adj. (Despre puncte) Care nu se află în centrul unei figuri. **3.** S.n. Organ de mașină în formă de disc, montat pe un arbore rotitor, a cărui axă este deplasată paralel față de axa de rotație a arborelui.

excentricitáte, *excentricități,* s.f. **1.** Însușirea de a fi excentric; extravaganță. **2.** (Tehn.) Defect de calare a două piese coaxiale sau concentrice.

exceptá, *exceptez,* vb. I. Tr. A lăsa deoparte, a exclude.

excépție, *excepții,* s.f. Abatere de la o regulă; ceea ce nu se supune normei generale.

excepționál, -ă, *excepționali, -e,* adj. **1.** Care constituie o excepție. **2.** (Și adverbial) Foarte bun, minunat, excelent.

excerptá, *excerptez,* vb. I. Tr. A extrage anumite pasaje, date etc. dintr-o lucrare în vederea studierii lor.

excés, *excese,* s.n. Abuz; lipsă de măsură, de cumpătare; *exces de zel* = zel exagerat; exagerare.

excesív, -ă, *excesivi, -e,* adj. Exagerat; peste măsură; *climă excesivă* = climă cu diferențe mari de temperatură între iarnă și vară; (adverbial) foarte..., din cale-afară de...

excitá, *excit,* vb. I. Tr. **1.** A produce, a provoca o excitație. **2.** A ațîța, a întărîta; a stîrni. **3.** A transmite un plus de energie unui sistem fizic (atom, moleculă, nucleu atomic etc.) peste energia sa normală.

excitabilitáte s.f. Capacitate a substanței vii de a reacționa la stimuli.

excitánt, -ă, *excitanți, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Care excită. **2.** S.n. Substanță care stimulează capacitatea funcțională a organismului.

excitáție, *excitații,* s.f. **1.** (Fiziol.) Reacție a unui organ, a unui țesut, a unei celule sub influența unui excitant. **2.** (Electr.) Producere a cîmpului magnetic inductor util în mașinile, aparatele sau instrumentele electrice.

excízie, *excizii,* s.f. Secționare și scoatere din organism a unei porțiuni de țesut sau de organ.

exclamá, *exclám,* vb. I. Tr. A scoate o exclamație; a striga.

exclamáre, *exclamări,* s.f. Acțiunea de *a exclama;* exclamație; *semnul exclamării* = semn de punctuație folosit după interjecții, după vocativ, după propoziții exclamative sau imperative.

exclamatív, -ă, *exclamativi, -e,* adj. Care exprimă o exclamație; *propoziție exclamativă* = propoziție care exprimă o stare afectivă.

exclamáție, *exclamații,* s.f. Cuvînt, propoziție sau frază care exprimă o stare afectivă puternică.

exclúde, *exclúd,* vb. III. Tr. A elimina, a înlătura, a da afară.

exclús, -ă, *excluși, -se,* adj., adv. **1.** Adj. Înlăturat, eliminat (dintr-o organizație, dintr-un colectiv). **2.** Adv. Imposibil, inadmisibil.

exclusív, -ă, *exclusivi, -e,* adj., adv. **1.** Adj. (Despre noțiuni abstracte) Care se exclud; care se referă la un singur lucru. **2.** Adv. Numai, în afară de, exceptînd.

exclusivísm s.n. Atitudine a celui care refuză să ia în considerație părerile sau ideile altora.

exclusivitáte s.f. Însușirea a ceea ce este exclusiv; *în exclusivitate* = cu excluderea tuturor celorlalți.

excomunicá, *excomúnic,* vb. I. Tr. A exclude pe cineva dintr-o comunitate religioasă.

excremént, *excremente,* s.n. Materie rezultată din digestie, care se elimină prin anus.

excrescénță, *excrescențe,* s.f. Țesut cu aspect de tumoare crescut pe un organ sau pe corp.

excretá, *excretez,* vb. I. Tr. A elimina prin excreție.

excretór, -oáre, *excretori, -oare,* adj. Care se referă la excreție: *canal excretor.*

excréție, *excreții,* s.f. Faptul de a excreta; proces de eliminare a substanțelor neutilizate de organism; substanțele eliminate.

excúrs, *excursuri,* s.n. (Livr.) Digresiune, abatere de la subiect, pentru a lămuri o problemă secundară.

excúrsie, *excursii,* s.f. Plimbare sau călătorie (în grup) făcută cu scop educativ, sportiv sau distractiv.

excursioníst, -ă, *excursioniști, -ste,* s.m. și f. Persoană care face o excursie.

execrábil, -ă, *execrabili, -e,* adj. Respingător, detestabil, oribil.

executá, *execút,* vb. I. Tr. **1.** A face, a confecționa, a fabrica. **2.** A îndeplini un ordin; (refl.) a se supune, a da ascultare. **3.** A face exerciții de gimnastică, figuri de balet etc. **4.** A cînta o bucată muzicală. **5.** A aduce la îndeplinire un plan, o hotărîre judecătorească etc. **6.** A aduce la îndeplinire o condamnare la moarte, a lua viața celui condamnat.

executánt, -ă, *executanți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care execută, care îndeplinește ceva.

executív, -ă, *executivi, -e,* adj. Care are sarcina de a executa dispozițiile unui organ superior; *organ executiv* = organ de stat cu funcții de organizare și de asigurare a executării legilor; (în unele state) *putere executivă* = sistem de organe compus din guvern și întregul aparat administrativ, în frunte cu șeful statului.

executór, -oáre, *executori, -oare,* adj. Executant; (substantivat) *executor testamentar* = persoană însărcinată printr-un testament cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor acestuia; *executor judecătoresc* = funcționar care ajută la executarea silită a hotărîrilor unor organe de jurisdicție.

executóriu, -ie, *executorii,* adj. (Jur.) Care poate fi executat; care dă loc la executare.

execúție, *execuții,* s.f. Faptul de a executa; (în special) aducerea la îndeplinire a unei hotărîri de condamnare la moarte.

exegét, *exegeți,* s.m. Persoană care practică exegeza, specialist în exegeză.

exegétic, -ă, *exegetici, -e,* adj. Care se bazează pe exegeză, care explică, interpretează.

exegéză, *exegeze,* s.f. Interpretare (din punct de vedere filologic, istoric etc.) a unui text literar, juridic, religios.

exemplár[1], *exemplare,* s.n. Obiect care face parte dintr-o serie de obiecte identice; reprezentant al unei categorii de ființe sau de lucruri asemănătoare.

exemplár[2], **-ă,** *exemplari, -e,* adj. Care poate servi de exemplu; *pedeapsă exemplară* = pedeapsă foarte aspră, servind ca avertisment.

exemplificá, *exemplific,* vb. I. Tr. A ilustra prin exemple.

exémplu, *exemple,* s.n. **1.** Acțiune, persoană care servește drept model. **2.** Fapt tipic care demonstrează, sprijină, lămurește ceva.

exercitá, *exércit,* vb. I. Tr. **1.** A practica o meserie, o profesie; a îndeplini o funcție. **2.** A face uz de un drept; a-și face simțită autoritatea, influența.

exercițiu, *exerciții,* s.n. **1.** Acțiune (fizică sau intelectuală) făcută sistematic pentru a dobîndi deprindere, îndemînare. **2.** Temă dată școlarilor pentru a pune în aplicare cele învățate. **3.** *În exercițiul funcțiunii* = (despre funcționari sau persoane oficiale) în timpul sau în cadrul serviciului legal. **4.** *Exercițiu bugetar* (sau *financiar*) = perioadă (de un an) pentru care se întocmește un buget.

exersá, *exersez,* vb. I. Intr. și tr. A face exerciții.

exfoliére, *exfolieri,* s.f. Desprindere a unor straturi subțiri de la suprafața unui material.

exhaustív, -ă, *exhaustivi, -e,* adj. Care epuizează un subiect; în întregime, complet.

exhaustór, *exhaustoare,* s.n. Ventilator folosit pentru evacuarea aerului sau a altor gaze din încăperi închise.

exhibíție, *exhibiții,* s.f. **1.** Faptul de a arăta ceva în public, în mod ostentativ. **2.** (La pl.) Jonglerii (de circ).

exigént, -ă, *exigenți, -te,* adj. Care pretinde grijă, strictețe în îndeplinirea sarcinilor, lucrărilor etc.

exigénță, *exigențe,* s.f. **1.** Faptul de a fi exigent. **2.** Cerință; nevoie, trebuință.

exíl, *exiluri,* s.n. **1.** (În unele state) Pedeapsă, îndeosebi cu caracter politic, constînd în obligarea unui cetățean de a-și părăsi țara. **2.** Plecare de bunăvoie a cuiva din propria țară, de obicei din motive politice.

exilá, *exilez,* vb. I. Tr. și refl. A obliga să plece (sau a pleca de bunăvoie) în exil.

exilát, -ă, *exilați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Pedepsit cu exilul sau plecat de bunăvoie din țara lui.

existá, *exist,* vb. I. Intr. A trăi; a se afla, a se găsi, a fi.

existént, -ă, *existenți, -te,* adj. Care există; care se află.

existénță, *existențe,* s.f. **1.** Faptul de a exista. **2.** Tot ce există; realitatea exterioară, natura, materia; *existență socială* = categorie fundamentală a materialismului istoric, desemnînd condițiile materiale, obiective ale vieții sociale. **3.** Mijloacele materiale necesare vieții.

existențialísm s.n. Curent filozofic apărut la începutul sec. XX, care propagă o concepție pesimistă asupra existenței, preconizînd, utopic, dobîndirea ființării „autentice“ prin desprinderea individului din contextul relațiilor social-istorice reale.

exînscrís, -ă, *exînscrise,* adj. (Despre figuri sau corpuri geometrice) Care este tangent la una dintre laturile, respectiv fețele, altei figuri sau altui corp și la prelungirile celorlalte laturi, respectiv fețe, ale acelei figuri sau acelui corp.

exmatriculá, *exmatriculez,* vb. I. Tr. A exclude un elev sau un student dintr-o școală sau dintr-o facultate.

exód, *exoduri,* s.n. Emigrare în masă a unei populații.

exogamíe s.f. Lege fundamentală a ginții matriarhale, conform căreia căsătoriile între membrii aceleiași ginți erau interzise.

exogén, -ă, *exogeni, -e,* adj. **1.** (Despre procese geologice) Care se datorește unor cauze din afara Pămîntului. **2.** (Med.) Care se datorește unor cauze din afara organismului.

exorbitánt, -ă, *exorbitanți, -te,* adj. Exagerat de mare.

exorcísm s.n. Practică magică (rugăciuni, descîntece) care are drept scop alungarea duhurilor rele, a diavolului etc.

exórdiu, *exordii,* s.n. Prima parte a unui discurs, care urmărește cîștigarea atenției și bunăvoinței auditoriului.

exosmóză, *exosmoze,* s.f. Ieșire a unui fluid, prin osmoză, dintr-un spațiu mărginit de o membrană semipermeabilă.

exotérmic, -ă, *exotermici, -e,* adj. (Fiz., chim.) Care se produce cu dezvoltare de căldură.

exótic, -ă, *exotici, -e,* adj. Care se află într-o regiune foarte depărtată (sau provine dintr-o

astfel de regiune), avînd caracteristici proprii, neobişnuite.

expansibil, -ă, *expansibili, -e,* adj. Care tinde să ocupe un spaţiu sau o suprafaţă din ce în ce mai mare.

expansionísm s.n. Politică de expansiune (**2**).

expansiúne, *expansiuni,* s.f. **1.** Creşterea volumului unui fluid. **2.** Extindere a influenţei şi dominaţiei economice, politice şi ideologice ale unui stat asupra altuia; acapararea (cu forţa) de teritorii străine. **3.** (Fig.) Expansivitate, comunicativitate.

expansív, -ă, *expansivi, -e,* adj. Care are o fire deschisă, un temperament comunicativ.

expansivitáte s.f. Însuşirea de a fi expansiv.

expatriá, *expatriez,* vb. I. Refl. A emigra.

expectatívă, *expectative,* s.f. Aşteptare bazată pe anumite drepturi, promisiuni, calcule; aşteptarea unui moment potrivit pentru a interveni într-o problemă, într-o situaţie.

expectorá, *expectorez,* vb. I. Tr. A elimina prin tuse flegma.

expectoránt, -ă, *expectoranţi, -te,* adj., s.n. (Medicament) care favorizează expectoraţia.

expectoráţie, *expectoraţii,* s.f. **1.** Faptul de a expectora. **2.** Secreţie a căilor respiratorii; flegmă.

expediá, *expediez,* vb. I. Tr. **1.** A trimite (prin poştă) pachete, bani, scrisori etc., la o anumită adresă. **2.** (Fam.) A îndepărta pe cineva, a-l face să plece. **3.** (Fam.) A executa o lucrare repede şi superficial.

expediént, *expediente,* s.n. Mijloc (ingenios) de a face faţă unei situaţii grele, de a ieşi dintr-o încurcătură; mijloc improvizat, adesea ilicit, de a procura bani.

expeditív, -ă, *expeditivi, -e,* adj. Care rezolvă lucrurile uşor şi repede.

expeditór, -oáre, *expeditori, -oare,* s.m. şi f., adj. (Persoană) care expediază scrisori, pachete sau bani.

expedíţie, *expediţii,* s.f. **1.** Faptul de a expedia bani, pachete, scrisori. **2.** Călătorie lungă făcută de un grup de persoane în regiuni depărtate, cu scopuri ştiinţifice sau comerciale. **3.** Campanie militară făcută pentru a cuceri un teritoriu străin, depărtat.

expediţionár, -ă, *expediţionari, -e,* adj. *Corp expediţionar* (sau *armată expediţionară*) = forţe armate care participă la o expediţie (**3**).

experiénţă, *experienţe,* s.f. **1.** Totalitatea cunoştinţelor despre realitatea înconjurătoare dobîndite în mod nemijlocit în procesul practicii sociale. **2.** Experiment.

experimént, *experimente,* s.n. Procedeu de cercetare în ştiinţă, care constă în provocarea intenţionată a unor fenomene în scopul studierii lor; experienţă.

experimentá, *experimentez,* vb. I. Tr. A verifica prin experienţă.

experimentál, -ă, *experimentali, -e,* adj. (Adesea adverbial) Bazat pe experienţă; rezultat din experienţă.

experimentát, -ă, *experimentaţi, -te,* adj. Care are multă experienţă într-un domeniu; care a trecut prin multe încercări.

expért, -ă, *experţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care posedă cunoştinţe deosebite într-un anumit domeniu; persoană însărcinată să facă o expertiză.

expertíză, *expertize,* s.f. **1.** Cercetare făcută de un expert; raportul care cuprinde constatările expertului. **2.** *Expertiză medicală* = examinare a capacităţii de muncă a unei persoane; consultaţie sau autopsie făcută de medicul legist.

expiá, *expiez,* vb. I. Tr. (Livr.) A ispăşi o greşeală, o vină.

expirá, *expir,* vb. I. **1.** Tr. A elimina din plămîni aerul (în procesul de respiraţie). **2.** Intr. (Despre convenţii, contracte) A înceta să mai fie valabil, prin împlinirea termenului pentru care a fost încheiat; (despre termene, perioade de timp) a ajunge la scadenţă, a se împlini.

expiratór, -oáre, *expiratori, -oare,* adj. Care ajută la expiraţie.

expiráţie, *expiraţii,* s.f. Act fiziologic prin care se elimină aerul din plămîni.

explicá, *explic,* vb. I. **1.** Tr. A face să fie mai uşor de înţeles, a lămuri, a clarifica; a preda o lecţie. **2.** Intr. şi tr. A servi drept explicaţie a unui fenomen, a unui lucru. **3.** Refl. A-şi motiva acţiunile; a se justifica. **4.** Refl. (Cu pronumele în dativ) A înţelege, a pricepe. **5.** Tr. şi refl. recipr. (Despre două sau mai multe persoane) A (se) lămuri asupra unei chestiuni (în litigiu).

explicábil, -ă, *explicabili, -e,* adj. Care poate fi explicat.

explicatív, -ă, *explicativi, -e,* adj. Care explică; *dicţionar explicativ* = dicţionar care explică sensul cuvintelor.

explicáţie, *explicaţii,* s.f. **1.** Lămurire, clarificare; expunere făcută în vederea uşurării înţelegerii unui lucru. **2.** Cauză a unei întîmplări, a unui fenomen.

explicít, -ă, *expliciţi, -te,* adj. (Adesea adverbial) Exprimat limpede, clar, desluşit.

exploatá, *exploatez,* vb. I. Tr. **1.** A folosi un bun, o resursă în vederea realizării unor scopuri economice. **2.** A acapara o parte din rezultatele muncii altuia pentru profitul propriu. **3.** A trage folos (în mod abuziv) din ceva, a profita de ceva.

exploatáre, *exploatări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a exploata;* totalitatea lucrărilor de punere în valoare a unui bun natural sau a unui sistem tehnic. **2.** Însuşirea fără echivalent a unei părţi din munca producătorilor nemijlociţi de către proprietarii particulari ai mijloacelor de producţie. **3.** Exploataţie.

exploatát, -ă, *exploataţi, -te,* s.m. şi f. Cel care este supus exploatării (**2**), asupra căruia se exercită exploatarea.

exploatatór, -oáre, *exploatatori, -oare,* adj., s.m. şi f. **1.** (Cel) care exploatează o mină, o pădure etc. **2.** (Cel) care exploatează munca altuia.

exploatáţie, *exploataţii,* s.f. **1.** Unitate economică, întreprindere care exploatează terenuri, păduri etc. **2.** Terenurile, pădurile etc. care se află în exploatare (**1**).

explodá, *explodez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre explozivi, proiectile etc.) A face explozie **(1)**. **2.** (Fig.; despre oameni) A interveni brusc și cu violență într-o discuție; a izbucni.

explorá, *explorez,* vb. I. Tr. A cerceta un ținut necunoscut sau greu accesibil, în scopuri științifice; a cerceta posibilitățile de exploatare a unui zăcămînt.

exploratór, -oáre, *exploratori, -oare,* s.m. și f. Persoană care explorează.

explozíbil, *explozibile,* s.n. (Impropriu) Exploziv.

explózie, *explozii,* s.f. **1.** Reacție fizică sau chimică foarte rapidă, însoțită de degajarea unei cantități mari de energie. **2.** Manifestare bruscă, de scurtă durată, a unui sentiment.

exploziv, -ă, *explozivi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care poate exploda; care poate produce explozie. **2.** S.n. Substanță care are proprietatea de a se descompune brusc și violent sub acțiunea căldurii sau a unui factor mecanic, dezvoltînd căldură, lumină și gaze.

exponát, *exponate,* s.n. Obiect expus în cadrul unei expoziții, într-un muzeu etc.

exponént, -ă, *exponenți, -te,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană (sau grup) care reprezintă și apără o idee, un curent, un principiu. **2.** S.m. (Mat.) Număr sau literă scrisă sus, la dreapta unei mărimi matematice, indicînd puterea la care trebuie ridicată acea mărime.

exponențiál, -ă, *exponențiali, -e,* adj. (Mat.) Care conține un exponent **(2)**.

exponométru, *exponometre,* s.n. Instrument pentru stabilirea duratei de expunere a materialelor fotografice.

expórt, *exporturi,* s.n. Faptul de a exporta; totalitatea operațiilor prin care o parte din mărfurile produse sau prelucrate într-o țară se vînd pe piața altei (sau altor) țări; *export de capital* = plasare de capital în alte țări, în vederea obținerii de profituri.

exportá, *expórt,* vb. I. Tr. A vinde în afara țării mărfuri care au fost produse în țară.

exportatór, -oáre, *exportatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană, țară etc.) care exportă.

expozánt, -ă, *expozanți, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană, țară etc.) care expune ceva la o expoziție.

expozéu, *expozeuri,* s.n. Expunere amănunțită și sistematică a unor fapte, idei etc.; dare de seamă.

expozitiv, -ă, *expozitivi, -e,* adj. Care explică; în care se expune; (despre lecții) prezentat în forma unei expuneri.

expozíție, *expoziții,* s.f. Prezentare publică a unor obiecte de artă, a unor produse etc.; locul, clădirea unde sînt expuse astfel de obiecte.

exprés¹, -ă, *exprese,* adj. *Tren expres* (și substantivat, n.) = tren care merge cu viteză mare, oprindu-se numai în stațiile principale; *scrisoare expresă* (sau *colet expres)* = scrisoare (sau colet) care, în schimbul unei suprataxe, ajunge mai repede la destinație.

exprés², -ă, *expreși, -se,* adj. Exprimat clar, limpede, lămurit; (adverbial) special pentru...; anume.

exprésie, *expresii,* s.f. **1.** Exprimare. **2.** Îmbinare concisă (și fixă) de cuvinte care exprimă, adesea figurat, o idee. **3.** Redare a gîndirii sau a sentimentelor prin cuvinte, prin mimică; înfățișare exterioară a figurii, care reflectă starea sufletească a omului. **4.** Ansamblu de numere, litere etc., legate între ele prin simbolurile operațiilor matematice.

expresionísm s.n. Curent literar și artistic apărut în Germania la începutul sec. XX, definit printr-o puternică angajare socială, supralicitînd caracterul subiectiv al reprezentărilor, aspirînd către exprimarea adevărului prin sublinierea trăsăturilor esențiale ale realității și potențarea expresivității pînă la violență.

expresioníst, -ă, *expresioniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de expresionism. **2.** S.m. și f. Adept al expresionismului.

expresiv, -ă, *expresivi, -e,* adj. (Despre vorbe, gesturi, privire etc.) Care exprimă ceva în mod viu, plastic, sugestiv; care reflectă în mod pregnant stări interioare; (despre opere de artă) care evocă imagini vii.

expresivitáte s.f. Capacitatea de a fi expresiv.

exprimá, *exprim,* vb. I. Tr. A formula și a expune (prin cuvinte sau prin gesturi) păreri, idei, principii etc.; (refl.) a reda prin cuvinte; a vorbi.

exprimáre, *exprimări,* s.f. Acțiunea de *a (se) exprima;* comunicare a unor idei sau sentimente.

expropriá, *expropriez,* vb. I. Tr. A deposeda pe cineva de un bun care se află în proprietatea sa; a face un act de expropriere.

expropriát, -ă, *expropriați, -te,* adj. (Despre bunuri) Luat prin expropriere; (despre persoane; și substantivat) care a fost supus exproprierii.

exproprière, *exproprieri,* s.f. Acțiunea de *a expropria;* trecere în posesiunea statului, pentru lucrări de interes obștesc, a unui bun imobiliar.

expúlsie, *expulsii,* s.f. **1.** Împingere în afară a unui gaz, a unui lichid etc. **2.** Eliminare din organism a unui produs fiziologic, patologic sau a unui corp străin.

expulzá, *expulzez,* vb. I. Tr. **1.** (Jur.) A obliga să părăsească țara un străin care a executat o pedeapsă sau a cărui prezență pe teritoriul statului nu mai este dorită. **2.** A împinge afară, a sili să iasă.

expúne, *expún,* vb. III. **1.** Tr. A prezenta, a face cunoscut prin cuvinte, prin explicații. **2.** Tr. A așeza la vedere, a arăta. **3.** Tr. A așeza un obiect în așa fel, încît să se poată exercita asupra lui o acțiune, o influență. **4.** Tr. A supune un film, o placă fotografică acțiunii luminii, în vederea obținerii unei fotografii. **5.** Tr. și refl. A pune (sau a se afla) într-o situație periculoasă.

expúnere, *expuneri,* s.f. Acțiunea de *a (se) expune;* relatare; ceea ce se relatează; *expunere*

de motive = prezentare, explicare a unui proiect de act normativ, împreună cu motivarea prevederilor mai importante pe care le conține.

extáz, *extaze,* s.n. **1.** Stare psihică de mare intensitate, care apare sub influența unor ritualuri sau în unele stări patologice, caracterizată prin slăbirea contactului cu lumea exterioară, euforie, halucinații etc. **2.** Sentiment de venerație, de adîncă admirație pentru ceva.

extaziá, *extaziez,* vb. I. Refl. A fi cuprins de extaz (2).

extaziát, -ă, *extaziați, -te,* adj. Cuprins de extaz (2), încîntat, fermecat.

extemporál, *extemporale,* s.n. Probă scrisă, din lecția zilei, dată elevilor pentru a le verifica cunoștințele.

extensíbil, -ă, *extensibili, -e,* adj. Care se poate extinde.

extensibilitáte s.f. Însușirea de a fi extensibil.

extensiúne, *extensiuni,* s.f. **1.** Faptul de a se extinde; dezvoltare, amplificare. **2.** Proces prin care un cuvînt își lărgește înțelesul.

extensív, -ă, *extensivi, -e,* adj. Care are proprietatea de a se extinde; *agricultură extensivă* = sistem de agricultură în care sporirea producției se bazează pe mărirea suprafeței cultivate.

extensór, -oáre, *extensori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are rolul de a întinde; *mușchi extensor* = mușchi care ajută la întinderea diverselor părți ale corpului. **2.** S.n. Instrument pentru dezvoltarea mușchilor, format din tuburi elastice sau din arcuri de oțel.

extenuá, *extenuez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) obosi peste măsură; a (se) istovi.

extenuánt, -ă, *extenuanți, -te,* adj. Care extenuează; istovitor, epuizant.

extenuát, -ă, *extenuați, -te,* adj. Obosit peste măsură, istovit.

exterió r, -oáră, *exteriori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care este în afară, dincolo de o limită; extern; *comerț exterior* = comerț făcut de o țară cu țările străine. **2.** S.n. Partea din afară a unui lucru. **3.** S.n. Aspectul unei persoane ca ținută, îmbrăcăminte etc.

exteriorizá, *exteriorizez,* vb. I. Tr. și refl. A-și exprima gîndurile sau sentimentele prin cuvinte, gesturi, mimică.

exteritorialitáte s.f. Regim special de care se bucură anumite persoane (ex. agenții diplomatici), precum și sediile agențiilor diplomatice, de a nu fi supuse jurisdicției statului străin pe teritoriul căruia se află.

exterminá, *extérmin,* vb. I. Tr. A nimici cu totul, a stîrpi definitiv.

extérn, -ă, *externi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Așezat în afară; exterior; străin; (despre medicamente) care se aplică numai pe suprafața corpului; (mat.) *unghi extern* = fiecare dintre unghiurile formate de două drepte tăiate de o secantă, aflate în afara dreptelor. **2.** S.m. și f. Elev, ucenic care locuiește și ia masa în afara școlii (sau a locului unde învață). **3.** S.m. și f. Student în medicină care face practică într-un spital.

externát, *externate,* s.n. Stagiu de practică într-un spital, pe care îl fac studenții în medicină; examen în urma căruia sînt admiși studenții la acest stagiu.

extinctór, *extinctoare,* s.n. Aparat care servește la stingerea incendiilor; stingător.

extínde, *extínd,* vb. III. Tr. A lărgi spațiul ocupat de cineva sau de ceva; a lărgi o sferă de acțiune; (refl.) a se întinde ca suprafață; a-și lărgi sfera de acțiune.

extirpá, *extirp,* vb. I. Tr. **1.** A înlătura pe cale chirurgicală un organ sau o porțiune dintr-un organ bolnav. **2.** (Fig.) A distruge complet, a stîrpi.

extorcá, *extorchez,* vb. I. Tr. A obține ceva prin forță, prin amenințări, prin violență etc.

extra- Element de compunere însemnînd: a) „afară (de)", „(în) afară", „deosebit de"; b) „superior", „deosebit", „foarte", și care servește la formarea unor adjective.

extrabugetár, -ă, *extrabugetari, -e,* adj. Care nu este prevăzut în buget, care se face în afara bugetului.

extráct, *extracte,* s.n. Substanță sau amestec de substanțe extrase din diferite materii vegetale sau animale.

extractív, -ă, *extractivi, -e,* adj. Care servește la extragerea unor substanțe; care se referă la extracție.

extractór, *extractoare,* s.n. Mașină sau aparat care servește la extragerea anumitor substanțe sau corpuri.

extrácție, *extracții,* s.f. **1.** Operația de aducere la suprafață a minereurilor. **2.** (Chim.) Operația de separare a unui component dintr-un amestec. **3.** (Med.) Extragere a unui dinte sau a unui corp străin introdus în organism.

extrafín, -ă, *extrafini, -e,* adj. Foarte fin.

extráge, *extrág,* vb. III. Tr. **1.** A separa o substanță de alta; a scoate un corp din locul în care se află. **2.** (Mat.) *A extrage rădăcina pătrată* (sau *cubică)* = a calcula rădăcina pătrată (sau cubică) a unui număr.

extraneitáte s.f. Situația juridică a unei persoane care se află într-o țară străină.

extraordinár, -ă, *extraordinari, -e,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Care iese cu totul din comun; (despre oameni) înzestrat cu calități deosebite; (despre lucruri) foarte bun. **2.** (Despre legi, măsuri) Care depășește cadrul obișnuit, care se aplică în cazuri excepționale.

extrapoláre, *extrapolări,* s.f. (Mat.) Determinare a valorii unei funcții pentru o valoare a variabilei aflată în afara intervalului de valori ale variabilei pentru care funcția este cunoscută.

extrás, *extrase,* s.n. **1.** Fragment, pasaj scos dintr-o scriere; *în extras* = reprodus parțial; *extras de cont* = document care conține copia operațiilor efectuate într-un cont, într-o anumită perioadă. **2.** Articol dintr-o publicație colectivă prezentat separat (sub formă de broșură).

extrașcolár, -ă, *extrașcolari, -e,* adj. Care se face în afara programului sau activității școlare.

extraterésteru, -ă, *extratereștri, -stre,* adj. Care se află în afara globului terestru.

extraurbán, -ă, *extraurbani, -e,* adj. Care se află în afara orașului.

extrauterín, -ă, *extrauterini, -e,* adj. *Sarcină extrauterină* = sarcină patologică, în care oul fecundat se dezvoltă în afara cavității uterine.

extravagánt, -ă, *extravaganți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care iese (sau caută să iasă) din comun; neobișnuit, ciudat, excentric.

extravagánță, *extravaganțe,* s. f. Purtare, atitudine, ținută ieșită din comun; ciudățenie, bizarerie.

extravilán, -ă, *extravilani, -e,* adj. Care se referă la teritoriul aflat în afara spațiului construit al unei localități.

extrădá, *extrădez,* vb. I. Tr. A face o extrădare.

extrădáre, *extrădări,* s.f. Act prin care un stat predă altui stat, la cerere, un infractor aflat pe teritoriul său, pentru a fi judecat sau pentru a-și ispăși pedeapsa.

extrém, -ă, *extremi, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Foarte mare; foarte grav; (despre mijloace terapeutice, soluții, remedii) foarte energic; (adverbial) *extrem de...* = foarte, deosebit de... **2.** Adj. Aflat în punctul cel mai depărtat, la capăt, la vîrf. **3.** Adj. (Mat.) Care are cea mai mare sau cea mai mică valoare a unei funcții. **4.** S.f. Margine, limită, capăt; *extrema dreaptă* (sau *stîngă)* = partid, sau fracțiune dintr-un partid politic, dintr-o adunare etc., care se situează pe poziții extremiste de dreapta (sau de stînga). **5.** S.f. Jucător care ocupă locul cel mai înaintat din stînga sau din dreapta într-o echipă de fotbal, de handbal sau de hochei. **6.** S.m. (Mat.) Primul sau ultimul termen al unei proporții. **7.** S.n. (Mat.) Maximul sau minimul unei funcții.

extremísm s.n. Atitudine sau concepție a unor curente politice, care caută, prin măsuri violente sau radicale, să impună programul lor.

extremíst, -ă, *extremiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care depășește limitele normale, moderate. **2.** S.m. și f. Adept al extremismului.

extremitáte, *extremități,* s.f. Limită sau parte extremă; punct final; parte periferică a corpului, parte terminală a unui organ.

extrinséc, -ă, *extrinseci, -e,* adj. Care vine din afară și nu din esența unui lucru.

exuberánt, -ă, *exuberanți, -te,* adj. Care are o vioiciune excesivă; vioi, expansiv.

exuberánță, *exuberanțe,* s.f. Însușirea de a fi exuberant.

exultá, *exúlt,* vb. I. Tr. A simți și a manifesta o mare bucurie.

ezerínă, *ezerine,* s.f. Alcaloid extras din semințele unei plante leguminoase, utilizat în medicină.

ezitá, *ezit,* vb. I. Intr. A șovăi, a pregeta, a sta la îndoială.

F

f s.m. invar. A opta literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

fa[1] s.m. invar. Treapta a patra din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

fa[2] interj. v. **fă.**

fabricá, *fábric,* vb. I. Tr. **1.** A produce bunuri în cantități mari, cu mijloace mecanizate, transformînd materia primă în produse finite. **2.** (Fig.) A născoci, a plăsmui.

fabricánt, *fabricanți,* s.m. Proprietar al unei fabrici; cel care fabrică ceva.

fabricát, *fabricate,* s.n. Produs obținut prin fabricație.

fabricáție, *fabricații,* s.f. Proces tehnologic de producție într-o fabrică.

fábrică, *fabrici,* s.f. Unitate industrială în care se transformă materia primă în produse finite, cu ajutorul unor mașini și utilaje.

fabuláție, *fabulații,* s.f. **1.** Prezentare a unor fapte sau întîmplări imaginare drept reale sau posibile. **2.** Afabulație.

fábulă, *fabule,* s.f. Scurtă povestire alegorică, în versuri sau în proză, în care se satirizează, prin procedeul personificării, anumite moravuri, deprinderi sau mentalități.

fabulíst, -ă, *fabuliști, -ste,* s.m. și f. Autor de fabule.

fabulós, -oásă, *fabuloși, -oase,* adj. **1.** (Despre prețuri, sume de bani, averi) Foarte mare; extraordinar. **2.** Care aparține lumii fabulelor, poveștilor; fantastic.

fáce, *fac,* vb. III. **1.** Tr. A crea, a realiza; a executa, a confecționa; a zidi, a construi. **2.** Tr. A produce, a da naștere. **3.** Tr. A compune, a scrie: *face poezii.* **4.** Tr. A parcurge o distanță: *a făcut un drum lung.* **5.** Tr. A determina, a convinge, a obliga pe cineva la ceva. **6.** Tr. A preface, a schimba, a transforma. **7.** Tr. A califica drept...: *l-a făcut hoț.* **8.** Tr. A aranja, a pregăti pentru un anumit scop; *a face patul* = a așterne patul. **9.** Intr. A merge, a se îndrepta spre...; a o coti spre...: *face la dreapta.* **10.** Tr. A învăța, a studia; a practica o profesiune: *face medicina; face avocatură.* **11.** Tr. A se preface, a simula: *face pe nevinovatul;* (refl.) *se face că pleacă.* **12.** Refl. A se produce, a se întîmpla; a deveni; *s-a făcut!* = s-a executat; ne-am înțeles!; (în vis, în basme) *se făcea că...* = se părea că. **13.** Tr. și intr. A valora, a prețui, a costa; a merita, a fi vrednic de...: *scump, dar face.*

fácere, *faceri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) face; facere de bine* = binefacere; (în credințele religioase) *facerea lumii* = crearea lumii de către Dumnezeu. **2.** Naștere.

fachír, *fachiri,* s.m. **1.** Ascet musulman sau hindus. **2.** Prestidigitator, iluzionist.

faciál, -ă, *faciali, -e,* adj. (Anat.) Care ține de față, privitor la față.

fácies, *faciesuri,* s.n. **1.** Aspect caracteristic al feței în cursul unei boli. **2.** Totalitatea particularităților petrografice și paleontologice ale unui depozit sedimentar.

facíl, -ă, *facili, -e,* adj. Care se face fără greutate; (p. ext.) superficial.

facilitá, *facilitez,* vb. I. Tr. A înlesni, a ușura.

facilitáte s.f. Însușirea a ceea ce este facil; faptul de a realiza ceva fără mari eforturi.

fáclă, *facle,* s.f. Torță.

facsimil, *facsimile,* s.n. Reproducere exactă a unui text, a unui desen etc. prin fotografiere, galvanoplastie sau copiere manuală.

factíce adj. invar. (Livr.) Artificial, prefăcut.

factitív, *factitive,* adj. *Verb factitiv* = verb tranzitiv care arată că subiectul determină pe cineva să săvîrșească o acțiune.

factologíe s.f. Aglomerarea de date și fapte neesențiale (și neinterpretate) într-o operă științifică sau literară.

fáctor, *factori,* s.m. **1.** Împrejurare, condiție etc. care determină apariția unui proces, a unei acțiuni, a unui fenomen. **2.** (Mat.) Fiecare dintre termenii unui produs; *factor prim* = fiecare dintre numerele prime prin care se împarte exact un număr dat; *factor comun* = număr sau polinom prin care se împarte oricare dintre termenii unei sume de numere sau de polinoame. **3.** Mărime caracteristică pentru un sistem tehnic, un material etc. definită prin raportul a două mărimi de natură diferită. **4.** Funcționar al poștei care duce corespondența la destinație.

factoriál, *factoriali,* s.m. (Mat.) Produsul numerelor întregi și pozitive consecutive începînd de la 1 și pînă la numărul respectiv.

factótum s.m. (Fam., adesea ironic) Persoană care rezolvă probleme multiple și variate.

facturá, *facturez,* vb. I. Tr. A întocmi factura pentru o marfă.

factúră[1]**,** *facturi,* s.f. **1.** Structură, constituție (pishică, morală etc.). **2.** Aspectul exterior al unei opere de artă; ansamblul mijloacelor de expresie.

factúră[2]**,** *facturi,* s.f. Document justificativ cuprinzînd date amănunțite privitoare la o vînzare-cumpărare de mărfuri, executarea unor lucrări, prestarea unor servicii etc.

facturiér, *facturiere,* s.n. Carnet care cuprinde formulare pentru facturi[2].

facțiúne, *facțiuni,* s.f. Grup politic care caută să acapareze puterea prin acțiuni sedițioase.

facultáte, *facultăți,* s.f. **1.** Aptitudine (morală sau intelectuală), capacitate, posibilitate de a face ceva. **2.** Unitate didactică și administrativă în cadrul unei instituții de învățămînt superior, condusă de un decan și cuprinzînd mai multe catedre subordonate unui anumit domeniu de specialitate.

facultatív, -ă, *facultativi, -e,* adj. Care nu este obligatoriu, benevol.

fad, -ă, *fazi, -de,* adj. (Despre mîncăruri) Fără gust; (fig.) searbăd, anost.

fáding s.n. v. **feding.**

faetón, *faetoane,* s.n. Trăsură înaltă, cu patru roți și cu capotă pentru scaunul din față.

fag, *fagi,* s.m. Arbore înalt de 15—30 m, cu scoarța netedă, al cărui lemn este folosit în industria de mobile și de celuloză sau drept combustibil.

fagacée s.f. pl. Familie de plante lemnoase cu flori mici, dispuse în amenți, și cu fructele achene.

fagocít, *fagocite,* s.n. Celulă sanguină care apără organismul de infecții, digerînd bacteriile sau alte particule străine pătrunse în organism.

fagocitóză, *fagocitoze,* s.f. Proces de digerare a bacteriilor, a particulelor străine etc. de către fagocite.

fagót, *fagoturi,* s.n. Instrument muzical de suflat, în formă de tub lung prevăzut cu un al doilea tub, îndoit la capăt și terminat cu o ancie dublă.

fágure, *faguri,* s.m. Strat de ceară constînd din celule hexagonale, făcut de albine, care depun în el mierea sau ouăle.

faiánță, *faianțe,* s.f. Produs ceramic cu masa albă, poroasă, acoperit (pe una dintre fețe) cu smalț, din care se fac obiecte casnice, sanitare, de laborator etc.

fáimă, *faime,* s.f. Renume, reputație de care se bucură cineva.

faimós, -oásă, *faimoși, -oase,* adj. Care a devenit foarte cunoscut; vestit, celebru.

fain, -ă, *faini, -e,* adj. (Fam.) Foarte frumos, foarte bun.

falángă, *falange,* s.f. **1.** Formație de infanterie din antichitate, care lupta în rînduri compacte, avînd centrul și aripa dreaptă mai întărite; (astăzi, fig.) grup compact, omogen, de oameni care luptă pentru același scop. **2.** (În concepția unor socialiști utopici) Celulă social-economică de bază a viitoarei orînduiri sociale. **3.** Fiecare dintre oasele care alcătuiesc scheletul degetelor.

fálă s.f. **1.** Trufie, îngîmfare; mîndrie. **2.** Glorie, faimă, renume; strălucire, măreție, pompă.

fálcă, *fălci,* s.f. **1.** Maxilar; mandibulă. **2.** Element al unei mașini care servește la prinderea unui obiect; organ de mașină care servește la sfărîmarea unui material.

fálce, *fălci,* s.f. Veche unitate de măsură agrară, egală cu circa un hectar și jumătate, folosită în Moldova.

falconifórm, *falconiforme,* s.n. (La pl.) Ordin de păsări răpitoare de zi, cu ciocul gros și încovoiat; (și la sg.) pasăre din această familie.

fald, *falduri,* s.n. Cută adîncă la o haină largă sau la o stofă care atîrnă.

falézá, *faleze,* s.f. **1.** Țărm înalt și abrupt al unei mări. **2.** Fîșie de teren amenajată pentru plimbare pe malul mării.

fálie, *falii,* s.f. Ruptură în scoarța pămîntului în lungul căreia se constată denivelarea a două compartimente de straturi ca rezultat al mișcărilor tectonice verticale.

faliмént, *falimente,* s.n. Stare de insolvabilitate a unui comerciant, constatată de o instanță judecătorească; (fig.) ruină; eșec.

falimentár, -ă, *falimentari, -e,* adj. Care se află în stare de faliment; (fig.) care a suferit un mare eșec.

falít, -ă, *faliți, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în stare de faliment; (fig.) (persoană) care a suferit un eșec total.

fálnic, -ă, *falnici, -e,* adj. Măreț, grandios; (despre oameni) mîndru, semeț.

fals, -ă, (1—3) *falși, -se,* adj., **(4)** *falsuri,* s.n. **1.** Adj. Care nu corespunde adevărului; neautentic. **2.** Adj. (Despre oameni) Prefăcut, fățarnic. **3.** Adj. (Muz.) Care contravine legilor armoniei. **4.** S.n. Alterare a adevărului într-un act, prin adaosuri sau ștersături, prin imitarea semnăturii etc.; (jur.) *înscriere în fals* = procedură prin care se urmărește stabilirea falsului.

falsét, *falsete,* s.n. Sunet din registrul cel mai acut al vocii unui cîntăreț, avînd un timbru specific (cu o nuanță de artificialitate).

falsificá, *falsific,* vb. I. Tr. A contraface un lucru, cu scopul de a înșela; a prezenta ceva altfel decît este de fapt; a săvîrși un fals **(4).**

falsificát, -ă, *falsificați, -te,* adj. Contrafăcut, denaturat (cu scopul de a înșela).

falsificatór, -oáre, *falsificatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care comite un fals **(4).**

falsitáte s.f. **1.** Faptul de a fi fals; lipsă de adevăr. **2.** Atitudine fățarnică, prefăcătorie.

falț, *falțuri,* s.n. **1.** Scobitură, șanț mic pe marginea unei piese, făcut pentru a permite îmbinarea cu altă piesă; îndoitură pe marginea unei foi de tablă, care permite îmbinarea cu altă foaie. **2.** Cleşte de formă specială, folosit pentru tragerea pe calapod a fețelor de încălțăminte. **3.** Fiecare dintre bucățile mici de piele care cad de la mașina de fălțuit.

famát, -ă, *famaţi, -te,* adj. *Rău famat* = care are o reputaţie proastă.

fámen, *fameni,* s.m. (Înv.) Bărbat castrat; bărbat decăzut din punct de vedere moral.

familiál, -ă, *familiali, -e,* adj. Privitor la familie; care aparţine familiei; destinat familiei.

familiár, -ă, *familiari, -e,* adj. **1.** (Despre stil, exprimare etc.) Simplu, fără pretenţii; (despre atitudini, comportări, p. ext. despre oameni) simplu, prietenos. **2.** Bine cunoscut, obişnuit.

familiarísm s.n. Atitudine de intimitate, de prietenie neprincipială între membrii unui colectiv.

familiaritáte, *familiarităţi,* s.f. **1.** Atitudine prietenoasă, intimă. **2.** Familiarism.

familiarizá, *familiarizez,* vb. I. Refl. şi tr. A (se) obişnui, a (se) deprinde cu ceva.

famílie, *familii,* s.f. **1.** Formă de comunitate umană întemeiată prin căsătorie, care uneşte pe soţi şi pe copiii acestora prin relaţii strînse de natură biologică, economică şi spirituală; grup mai larg, cuprinzînd pe toţi cei ce se trag dintr-un strămoş comun. **2.** (Fig.) Grup de persoane, de popoare etc. legate prin comunitate de interese. **3.** Categorie sistematică în biologie, subordonată ordinului, care cuprinde mai multe genuri de organisme. **4.** Grup de cuvinte derivate din acelaşi cuvînt; grup de limbi care provin dintr-o limbă comună mai veche.

familíst, -ă, *familişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană căsătorită.

faná, *fanez,* vb. I. Refl. A se ofili, a se veşteji; a se trece.

fanariót, -ă, *fanarioţi, -te,* s.m., adj. **1.** S.m. Grec din păturile înstărite care locuia în cartierul Fanar din Constantinopol; dregător al Porţii otomane sau domn în Ţara Românească şi în Moldova, care provenea din rîndurile acestor greci. **2.** Adj. Privitor la fanarioţi; caracteristic fanarioţilor.

fanátic, -ă, *fanatici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) stăpînită de fanatism. **2.** Adj. Care exprimă sau trădează fanatism.

fanatísm s.n. Ataşament pătimaş faţă de o convingere, unit cu o totală intoleranţă faţă de convingerile altora.

fandá, *fandez,* vb. I. Intr. (Sport) A face un pas mare, piciorul din faţă fiind îndoit de la genunchi, iar celălalt întins şi sprijinit cu talpa pe pămînt.

fandoseálă, *fandoseli,* s.f. (Fam.) Atitudine afectată, mofturi, fasoane.

fandosí, *fandosesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A face mofturi; a-şi da aere.

fanerogámă, *fanerogame,* s.f. Nume dat plantelor cu flori care se înmulţesc prin seminţe.

fanfáră, *fanfare,* s.f. Ansamblu muzical (militar) format din instrumente de suflat şi de percuţie.

fanfarón, -oánă, *fanfaroni, -oane,* s.m. şi f. Persoană plină de sine, care se laudă cu calităţi închipuite.

fanfaronádă, *fanfaronade,* s.f. Laudă de sine zgomotoasă şi exagerată; lăudăroşenie.

fanión, *fanioane,* s.n. Steguleţ folosit pentru semnalizări (în sport, la căile ferate etc.).

fanón, *fanoane,* s.n. **1.** Fiecare dintre lamele cornoase fixate de maxilarul superior al balenelor. **2.** Cută a pielii de pe marginea inferioară a gîtului la bovine şi la unele rase de ovine.

fantasmagóric, -ă, *fantasmagorici, -e,* adj. Care are aspectul unei fantasmagorii.

fantasmagoríe, *fantasmagorii,* s.f. Idee, afirmaţie, manifestare bizară; imagine fantastică ireală; vedenie.

fantásmă, *fantasme,* s.f. Stafie, nălucă, fantomă; imagine neclară, ireală; iluzie himeră.

fantást, -ă, *fantaşti, -ste,* s.m. şi f. (Livr.) Persoană cu idei fantastice, ireale, nerealizabile.

fantástic, -ă, *fantastici, -e,* adj. **1.** Care nu există în realitate, care este plăsmuit de imaginaţie. **2.** Grozav, extraordinar; (adverbial) *fantastic de frumos.* **3.** (Despre oameni) Ale cărui fapte sau idei au un caracter fantezist.

fantazíe s.f.v. **fantezie.**

fántă, *fante,* s.f. Deschidere îngustă, dreptunghiulară, într-un perete, într-o placă, la un aparat optic etc.

fánte, *fanţi,* s.m. **1.** (Fam. şi peior.) Bărbat uşuratic, afemeiat. **2.** Valet la cărţile de joc.

fantezíe, *fantezii,* s.f. **1.** Imaginaţie (specifică unui creator în artă, în ştiinţă); produs al imaginaţiei, plăsmuire. **2.** (Fam.) Capriciu. **3.** Compoziţie muzicală de formă liberă, avînd un caracter de improvizaţie. Var.: **fantazíe** s.f.

fantezíst, -ă, *fantezişti, -ste,* adj. **1.** Care ţine de fantezie **(1),** care este un produs al fanteziei. **2.** (Despre oameni) Care se lasă dominat de imaginaţie, de idei fantastice.

fantomátic, -ă, *fantomatici, -e,* adj. Cu aspect de fantomă, ca o fantomă; care nu există în realitate.

fantómă, *fantome,* s.f. Fiinţă ireală, creată de fantezie; nălucă, stafie.

fapt, *fapte,* s.n. **1.** Întîmplare reală, eveniment, lucru petrecut în realitate; acţiune săvîrşită de cineva, faptă; *de fapt* = în realitate, într-adevăr. **2.** Fenomen: *fapte de limbă.* **3.** Început; *(în) faptul zilei* = (în) zori.

fáptă, *fapte,* s.f. Acţiune săvîrşită de cineva; *fapte de arme* = acte de eroism militar.

fáptic, -ă, *faptice,* adj. Care se referă la fapte; care înregistrează exclusiv faptele.

far, *faruri,* s.n. **1.** Instalaţie pe malul mării, pe o insulă etc., prevăzută cu o sursă de lumină, care serveşte la orientarea navelor în timpul nopţii. **2.** Corp de iluminat (la automobile, la locomotive) care proiectează lumina într-o anumită direcţie, sub forma unui fascicul.

farád, *farazi,* s.m. Unitate de măsură pentru capacitatea electrică, egală cu capacitatea unui condensator care acumulează o sarcină electrică de un coulomb sub o tensiune de un volt.

farafástîc, *farafasticuri,* s.n. (Fam.; de obicei la pl.) **1.** Podoabă sau ornament fără valoare, inutil. **2.** Moft, capriciu.

faraón, *faraoni,* s.m. Titlu purtat de vechii regi ai Egiptului.

fard, *farduri,* s.n. Produs cosmetic pentru colorat fața și buzele.
fardá, *fardez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) da cu fard.
farfuríe, *farfurii,* s.f. Vas de faianță, de porțelan etc., cu fundul plat sau adîncit, în care se servește mîncarea.
faringál, -ă, *faringali, -e,* adj. Care aparține faringelui, care se referă la faringe.
farínge, *faringe,* s.n. Organ musculos și membranos, situat între cavitatea bucală și esofag, reprezentînd locul de încrucișare a căii respiratorii cu cea digestivă.
faringián, -ă, *faringieni, -e,* adj. Care aparține faringelui, care se referă la faringe, localizat în faringe.
faringítă, *faringite,* s.f. Inflamație a mucoasei faringelui.
fariséic, -ă, *fariseici, -e,* adj. De fariseu, ipocrit.
fariseísm s.n. Ipocrizie.
fariséu, *farisei,* s.m. Membru al unei grupări politico-religioase la vechii evrei, care punea un accent exagerat pe formele exterioare ale cultului; (fig.) om fățarnic, ipocrit.
farmaceútic, -ă, *farmaceutici, -e,* adj. Privitor la farmacie; produs în farmacie.
farmacíe, *farmacii,* s.f. **1.** Știință care se ocupă cu prepararea, controlul și distribuirea medicamentelor. **2.** Local în care se prepară și se vînd medicamente.
farmacíst, -ă, *farmaciști, -ste,* s.m. și f. Persoană specializată în prepararea și vinderea medicamentelor.
farmacologíe s.f. Știință care studiază compoziția și proprietățile medicamentelor, acțiunea pe care o au asupra organismului etc.
fármec, *farmece,* s.n. **1.** (În basme și superstiții) Acțiunea de a fermeca; transformare miraculoasă, prin vrăji, a lucrurilor. **2.** Ansamblu de calități care produc admirație, plăcere, încîntare.
fársă, *farse,* s.f. **1.** Comedie în care comicul rezultă din vorbe de spirit și din situații amuzante, uneori burlești, fără aprofundarea psihologiei personajelor. **2.** Păcăleală, festă.
farsór, -oáre, *farsori, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care face farse **(2),** care se ține de păcăleli. **2.** Impostor.
fascícul, *fascicule,* s.n. Mănunchi de fire, linii etc. venind sau plecînd dintr-un punct; mănunchi de raze luminoase cu secțiune bine delimitată; ansamblu, flux de particule care se propagă în același sens.
fascículă, *fascicule,* s.f. Fiecare dintre părțile unei scrieri care se publică în etape succesive.
fáscie, *fascii,* s.f. Mănunchi de nuiele legate cu o curea în jurul unei securi, purtat de lictorii care însoțeau pe unii magistrați romani.
fasciná, *fascinez,* vb. I. Tr. **1.** A atrage pe cineva cu privirea. **2.** A captiva, a cuceri pe cineva prin însușiri deosebite.
fascinánt, -ă, *fascinanți, -te,* adj. Fermecător, captivant.
fascináție, *fascinații,* s.f. Atracție irezistibilă, captivare.
fascínă, *fascine,* s.f. Legătură de nuiele, uneori umplută cu piatră sau cu pămînt, folosită la executarea de lucrări sub apă sau în terenuri slabe (consolidări de maluri, diguri etc.).
fascísm s.n. Ideologie ultrareacționară și mișcare politică totalitară de extremă dreaptă, care exprimă interesele celor mai reacționare, mai șovine și mai agresive cercuri ale marii burghezii monopoliste.
fascíst, -ă, *fasciști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține fascismului, privitor la fascism. **2.** S.m. și f. Adept al fascismului.
fascizá, *fascizez,* vb. I. Tr. A introduce, a propaga fascismul, a educa în spirit fascist.
fasóle s.f. **1.** Plantă din familia leguminoaselor, ale cărei semințe și păstăi sînt folosite în alimentație. **2.** Păstaia și boabele fasolei **(1). 3.** Mîncare preparată din păstăile sau din boabele de fasole **(1).**
fasón, *fasoane,* s.n. **1.** Fel, mod în care este făcut un lucru; croială, model (al unei haine). **2.** (Fam.; la pl.) Mofturi, nazuri.
fasoná, *fasonez,* vb. I. Tr. A da unui lucru o anumită formă.
fast s.n. Strălucire, măreție, splendoare; lux, pompă.
fastidiós, -oásă, *fastidioși, -oase,* adj. Plicticos, anost, searbăd.
fastuós, -oásă, *fastuoși, -oase,* adj. Cu mult fast, măreț; splendid.
fásung, *fasunguri,* s.n. (Tehn.) Dulie.
fáșă, *feși,* s.f. **1.** Fîșie de pînză, lungă și îngustă, cu care se înfășoară copiii mici, peste scutece. **2.** Fîșie de tifon cu care se leagă o rană.
fatál, -ă, *fatali, -e,* adj. **1.** Care are urmări nenorocite, care pricinuiește moartea. **2.** Care este de neînlăturat, care nu poate fi evitat.
fatalísm s.n. Concepție filozofică sau religioasă după care tot ce se întîmplă este dinainte determinat de forțe supranaturale, de soartă, omul neputînd interveni în desfășurarea evenimentelor.
fatalíst, -ă, *fataliști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la fatalism, care se bazează pe fatalism. **2.** S.m. și f., adj. (Persoană) care crede în fatalitate.
fatalitáte, *fatalități,* s.f. **1.** (În concepțiile religioase) Forță supranaturală, soartă, destin care determină dinainte viața oamenilor. **2.** Concurs nefericit de împrejurări care nu pot fi evitate.
fatalménte adv. În mod fatal; inevitabil.
fata morgána s.f. Tip de miraj, frecvent în ținuturile calde, datorită căruia imaginile obiectelor aflate la orizont (sau dincolo de orizont) apar răsturnate, ca și cum s-ar reflecta în apă.
fátă, *fete,* s.f. **1.** Persoană de sex feminin, necăsătorită; *fată în casă* = femeie de serviciu într-o gospodărie. **2.** (În raport cu părinții) Fiică.
fatídic, -ă, *fatidici, -e,* adj. (Livr.) Aducător de nenorociri, fatal.
fațádă, *fațade,* s.f. Fiecare dintre fețele exterioare ale unei clădiri sau ale unui monument;

partea dinspre stradă (sau partea unde se găsește intrarea principală) a unei clădiri.

fáță, *fețe,* s.f. **1.** Partea anterioară a capului omului; figură, chip, obraz; *a fi de față* = a fi prezent, a asista; *de față cu* = în prezența...; *om cu două fețe* = om fățarnic. **2.** Expresie a figurii, mină. **3.** Suprafață a unui obiect, a apei, a pămîntului; partea lustruită a unui obiect; partea exterioară a unei țesături; prima pagină a unei foi de hîrtie; *față de masă* = țesătură special confecționată, cu care se acoperă masa; *față de pernă* = învelitoare de pînză pentru perne. **4.** Persoană, personaj.

fațétă, *fațete,* s.f. Fiecare dintre fețele șlefuite ale unei pietre prețioase, ale unui obiect de sticlă, de metal etc.

fault, *faulturi,* s.n. Abatere în unele jocuri sportive, care constă în împiedicarea unui adversar de a acționa în teren, în timpul jocului.

faultá, *faultez,* vb. I. Tr. și intr. A comite fault.

fáun, *fauni,* s.m. Zeu al cîmpiilor, pădurilor și turmelor la romani, înfățișat în chip de om, cu coarne și cu picioare de țap.

fáună, *faune,* s.f. Totalitatea speciilor de animale dintr-o regiune, dintr-o anumită epocă geologică etc.

faunístic, -ă, *faunistici, -e,* adj. Care se referă la faună.

fáur[1] s.m. Numele popular al lunii februarie.

fáur[2], *fauri,* s.m. Fierar.

favoáre, *favoruri,* s.f. Avantaj acordat cu preferință cuiva.

favorábil, -ă, *favorabili, -e,* adj. **1.** (Despre fenomene, împrejurări etc.) Avantajos, prielnic pentru cineva. **2.** (Despre oameni) Binevoitor.

favorít, -ă, *favoriți, -te,* adj., subst. **1.** Adj. Care este preferat de cineva. **2.** S.m. și f. Persoană care se bucură de o protecție deosebită (și care trage foloase de pe urma acestei situații). **3.** S.m. și f. (Sport) Concurent considerat ca avînd cele mai mari șanse de reușită la o competiție. **4.** S.m. (Mai ales la pl.) Barbă care încadrează fața de cele două părți, lăsînd bărbia liberă.

favoritísm, *favoritisme,* s.n. Acordare nemeritată, abuzivă, de favoruri.

favorizá, *favorizez,* vb. I. Tr. **1.** A face posibilă, a înlesni desfășurarea unei acțiuni, a unui eveniment etc. **2.** A acorda cuiva (în mod abuziv) o favoare, un avantaj.

fazán, *fazani,* s.m. Pasăre sedentară, de mărimea unei găini, cu coada lungă și ascuțită, al cărei bărbătuș se distinge printr-un penaj viu colorat.

fáză, *faze,* s.f. **1.** Fiecare dintre etapele succesive din evoluția unui fenomen, din dezvoltarea unui proces; fiecare dintre stările succesive ale unei transformări. **2.** Fiecare dintre aspectele succesive ale Lunii și ale unor planete, în cursul mișcării lor de revoluție. **3.** Fiecare dintre circuitele componente ale unui sistem polifazat de circuite electrice.

fazitrón, *fazitroane,* s.n. Tub electronic folosit pentru modulația de fază a unor oscilații de înaltă frecvență.

fazmétru, *fazmetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea diferenței de fază dintre două mărimi electrice de aceeași frecvență.

fazotrón, *fazotroane,* s.n. Accelerator de particule de tipul ciclotronului, folosit pentru energii mai mari, în care particulele sînt accelerate într-un cîmp electric alternativ cu frecvență variabilă.

fă interj. (Pop.) Termen cu care se adresează la țară unei femei. Var.: **fa** interj.

făcăléț, *făcălețe,* s.n. Băț rotund, neted, folosit la mestecatul mămăligii.

făcătór, -oáre, *făcători, -oare,* adj., s.m. și f. *Făcător-de-bine* = binefăcător; *făcător-de-rele* = răufăcător.

făcătúră, *făcături,* s.f. (Pop.) Farmec, vrajă; mijloc întrebuințat de vrăjitoare.

făclíe, *făclii,* s.f. Lumînare mare; torță; (fig.) flacără; lumină.

făcút[1] s.n. Acțiunea de a face; (în superstiții) vrajă, farmec.

făcút[2], **-ă,** *făcuți, -te,* adj. **1.** (Despre băuturi) Falsificat. **2.** *Parcă-i un (lucru) făcut,* se spune cînd ceva se întîmplă contrar așteptărilor.

făgáș, *făgașe,* s.n. Urmă adîncă săpată în pămînt de ploaie sau de roțile unui vehicul; (fig.) direcție, drum; orientare.

făgădáu, *făgădaie,* s.n. (Reg.) Han, cîrciumă.

făgăduí, *făgăduiesc,* vb. IV. Tr. A promite.

făgăduiálă, *făgăduieli,* s.f. Promisiune.

făgăduínță, *făgăduințe,* s.f. Făgăduială; *pămîntul* (sau *țara*) *făgăduinței* = numele biblic al Palestinei; (p. ext.) ținut bogat, roditor, fericit.

făgét, *făgete,* s.n. Pădure de fag.

fălnáre s.f. Boală a plantelor provocată de anumite ciuperci parazite și caracterizată prin apariția pe organele atacate a unui puf albcenușiu.

făínă, *făinuri,* s.f. **1.** Produs sub formă de pulbere fină, obținut prin măcinarea boabelor de cereale. **2.** Pulbere obținută prin măcinarea anumitor materiale, utilizată în hrana animalelor, ca îngrășămînt agricol etc.

făinós, -oásă, *făinoși, -oase,* adj. Care are aspectul sau consistența făinii; *paste făinoase* (și substantivat, f. pl.) = produse alimentare preparate din făină, apă, uneori și ouă.

fălceá, *fălcele,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două brațe ale piscului carului. **2.** Fiecare dintre cele două brațe ale afetului de tun.

fălí, *fălesc,* vb. IV. Refl. A se mîndri, a se lăuda (cu ceva sau cu cineva).

fălós, -oásă, *făloși, -oase,* adj. **1.** Mîndru, fudul; trufaș, semeț. **2.** Lăudăros.

fălțuí, *fălțuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A îndepărta un strat subțire de pe partea cărnoasă a pieilor tăbăcite. **2.** A face falțuri pe marginea unor obiecte pentru a le putea îmbina. **3.** A împături colile de hîrtie tipărite, în vederea broșării sau a legării.

fălțuitór, *fălțuitoare*, s.n. **1.** Rindea pentru executarea falțurilor la scînduri. **2.** Unealtă în formă de cuțit, cu care se fălțuiesc colile unei tipărituri.

făptáș, -ă, *făptași, -e*, s.m. și f. Persoană care săvîrșește o faptă (condamnabilă).

făptuí, *făptuiesc*, vb. IV. Tr. A face, a săvîrși ceva; a comite o faptă rea, condamnabilă.

făptuitór, -oáre, *făptuitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care făptuiește, care realizează ceva; făptaș.

făptúră, *făpturi*, s.f. **1.** Ființă, vietate. **2.** Înfățișare fizică exterioară a trupului, statură.

făráș, *fărașe*, s.n. Obiect casnic în formă de lopată cu coada scurtă, în care se adună, cu mătura, gunoiul.

fără conj., prep. **1.** Conj. Cu valoare de negație: *citește fără să înțeleagă.* **2.** Conj. Deși nu..., cu toate că nu... **3.** Prep. Lipsit de...; în lipsa a...; excluzînd; mai puțin, minus.

fărădelége, *fărădelegi*, s.f. Faptă rea, nelegiuire.

fărîmá, *fărím*, vb. I. Tr. și refl. A (se) sfărîma, a (se) sparge; a (se) zdrobi.

fărîmă, *fărîme*, s.f. Bucățică mică rămasă dintr-un lucru spart, rupt, zdrobit.

fărîmiciós, -oásă, *fărîmicioși, -oase*, adj. Care se sfărîmă (sau se poate sfărîma) ușor; sfărîmicios.

fărîmițá, *fărîmițez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) preface în mici fărîme.

fărșerót, *fărșeroți*, s.m. Nume dat aromânilor din Albania, din regiunea localității Frășari.

făt, *feți*, s.m. Produsul de concepție din uterul mamiferelor, dintre perioada de embrion și momentul nașterii; (pop.) băiat, copil; *fătul meu*, formulă cu care se adresează cineva mai bătrîn unui tînăr; *Făt-frumos* = erou din basme, care reprezintă vitejia și frumusețea bărbătească; (p. ext.) tînăr deosebit de frumos și curajos.

fătá, pers. 3 *fátă*, vb. I. Tr. (Despre femelele animalelor mamifere) A naște pui.

fătătoáre, *fătătoare*, adj. (Despre femelele animalelor mamifere) Care este aptă să fete.

fățárnic, -ă, *fățarnici, -e*, adj. Lipsit de sinceritate, prefăcut, ipocrit.

fățărnicíe, *fățărnicii*, s.f. Lipsă de sinceritate, prefăcătorie, ipocrizie.

fățíș, -ă, *fățiși, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care se face sau se spune pe față, deschis, sincer.

fățuí, *fățuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A netezi, a lustrui un obiect prin frecare, cioplire etc. **2.** A netezi tencuiala pe un zid. **3.** (În industria tăbăcăriei) A curăța pielea de impuritățile rămase după cenușărit.

fățuitoáre, *fățuitoare*, s.f. **1.** Unealtă de forma unei rindele, cu care se fățuiesc scîndurile sau piesele de lemn. **2.** Drișcă.

făurár[1], *făurari*, s.m. **1.** (Reg.) Fierar. **2.** (Fig.) Făuritor.

făurár[2] s.m. Numele popular al lunii februarie.

făurí, *făuresc*, vb. IV. Tr. A face, a crea, a înfăptui.

făuritór, -oáre, *făuritori, -oare*, s.m. și f. Persoană, colectiv, organizație care înfăptuiește, creează ceva.

fébră s.f. **1.** Temperatură ridicată a corpului peste 37°C, reprezentînd o reacție a organismului la un agent infecțios, toxic etc. **2.** (Fig.) Emoție, neliniște (înaintea unui eveniment).

febrifúg, *febrifuge*, adj., s.n. (Substanță) care face să scadă febra.

febríl, -ă, *febrili, -e*, adj. **1.** (Med.) Care se manifestă prin febră **(1)**: *stare febrilă.* **2.** (Fig.) Încordat, agitat; intens: *activitate febrilă.*

febrilitáte s.f. Încordare, agitație; activitate intensă.

februárie s.m. A doua lună a anului.

fecál, -ă, *fecali, -e*, adj. Care se referă la materiile fecale; *materii fecale* (și substantivat, f. pl.) = excremente.

fecioáră, *fecioare*, s.f. **1.** Fată mare, virgină. **2.** (Rel.; art.) Maica Domnului. **3.** (Art.) Numele unei constelații din emisfera boreală.

feciór, *feciori*, s.m. **1.** Fiu, băiat. **2.** Flăcău. **3.** Servitor la casele boierești; valet; *fecior boieresc* = vătaf pe moșia unui boier.

feciorélnic, -ă, *feciorelnici, -e*, adj. Curat, cast, nevinovat.

feciorésc[1], **-eáscă**, *feciorești*, adj. De fecioară **(1)**, care se referă la fecioare.

feciorésc[2], **-eáscă**, *feciorești*, adj. Care aparține feciorilor **(2)**, specific feciorilor; (substantivat, f.) numele unor dansuri populare, cu figuri de virtuozitate, executate de flăcăi.

feciorie s.f. Calitatea de a fi fecioară **(1)**, castitate, virginitate.

fecúlă s.f. Amidon extras din cartofi, din rădăcinile de manioc etc., folosit în alimentație.

fecúnd, -ă, *fecunzi, -de*, adj. **1.** Care este capabil de reproducere; care se înmulțește ușor și repede; care dă multe roade. **2.** (Fig.; despre oameni) Care scrie, compune mult, care realizează multe opere artistice sau științifice; (despre imaginație) bogat.

fecundá, *fecundez*, vb. I. Tr. A provoca procesul fecundației, a face să procreeze.

fecundáție, *fecundații*, s.f. Proces de unire a gametului mascul cu gametul femel, prin care se asigură formarea unui nou reprezentant al speciei.

fecunditáte s.f. **1.** Capacitate a organismelor de a se reproduce, de a se înmulți. **2.** Fertilitate (a solului).

fedeléș, *fedeleșuri*, s.n. Butoiaș mic, în care se transportă sau se păstrează apă ori vin.

féder, *federe*, s.n. Lambă.

federál, -ă, *federali, -e*, adj. Privitor la o federație (de state); care se prezintă sub formă de federație.

federalísm s.n. Concepție și acțiune politică în vederea organizării statale sub formă de federație.

federáție, *federații*, s.f. **1.** Formă de organizare statală constînd din unirea mai multor state, care își păstrează organizarea proprie, avînd însă anumite organe politico-administrative și

legi comune. **2.** Asociaţie formată din mai multe organizaţii (din acelaşi stat sau din state diferite).

féding, *fedinguri,* s.n. Scădere temporară a intensităţii undelor electromagnetice recepţionate în radiocomunicaţii, din cauza variaţiei stării atmosferice. Var.: **fáding** s.n.

feéric, -ă, *feerici, -e,* adj. Cu caracter de feerie, plin de farmec, de poezie; minunat, încîntător.

feeríe, *feerii,* s.f. **1.** Priveliște minunată, încîntătoare. **2.** Reprezentaţie teatrală, de circ etc. care îmbină textul poetic cu muzica şi dansul, într-un decor fantastic cu personaje supranaturale.

fel, *feluri,* s.n. **1.** Mod de a fi, de a acţiona; soi, varietate, gen; *de felul meu* = după firea mea; după locul meu de baştină; *de fel din...* = originar din... **2.** Soi de mîncare, de bucate.

feláh, *felahi,* s.m. Muncitor agricol din ţările arabe.

félcer, -ă, *felceri, -e,* s.m. şi f. Persoană cu o pregătire medicală medie, care ajută pe medici.

félceriţă, *felceriţe,* s.f. Felceră.

féldmareşal, *feldmareşali,* s.m. Cel mai înalt grad în armatele de uscat ale unor state.

féldspat, *feldspaţi,* s.m. Grupă de minerale care alcătuiesc în special rocile eruptive şi care sînt utilizate în industria sticlei, a ceramicii etc., unele varietăţi fiind pietre semipreţioase.

felíbru, *felibri,* s.m. Membru al unei grupări literare din sudul Franţei, întemeiată în 1854 cu scopul dezvoltării limbii şi literaturii provensale.

felicitá, *felicit,* vb. I. Tr. A adresa cuiva cuvinte de laudă pentru un succes obţinut; a exprima cuiva urări de fericire cu prilejul unei aniversări, unui eveniment important din viaţă etc.; (refl., fam.) a se socoti mulţumit pentru obţinerea unui rezultat.

felicitáre, *felicitări,* s.f. Acţiunea de *a felicita;* bilet, scrisoare etc. prin care cineva este felicitat.

felid, *felide,* s.n. (La pl.) Familie de mamifere carnivore cu corpul mlădios, cu coadă lungă şi gheare de obicei retractile; (şi la sg.) animal din această familie (ex. pisica, leul).

felíe, *felii,* s.f. Bucată (subţire) tăiată dintr-un întreg.

felín, -ă, *felini, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care aparţine familiei felidelor. **2.** S.f. (La pl.) Felid. **3.** Adj. Suplu, graţios.

felinár, *felinare,* s.n. Dispozitiv pentru iluminat, portativ sau fix, alimentat cu petrol.

felinitáte s.f. Supleţe, graţie (în mişcări).

felúcă, *feluci,* s.f. Navă mică şi îngustă, cu vele şi cu rame, folosită în Marea Mediterană.

felurime, *felurimi,* s.f. Diversitate, varietate.

felurít, -ă, *feluriţi, -te,* adj. Divers, variat.

feméie, *femei,* s.f. **1.** Persoană adultă de sex feminin. **2.** Persoană de sex feminin căsătorită; (pop.) soţie.

femeiésc, -iáscă, *femeieşti,* adj. Feminin.

femeiéşte adv. Ca femeile, în felul femeilor.

femeiúşcă, *femeiuşti,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *femeie;* femeie drăguţă, vioaie; (peior.) femeie neserioasă, uşuratică. **2.** Femelă.

femélă, *femele,* s.f. Denumire generică pentru animalele de sex feminin.

feminín, -ă, *feminini, -e,* adj. De sex femeiesc; care este propriu indivizilor de sex femeiesc; *gen feminin* (şi substantivat, n.) = gen gramatical care cuprinde numele de fiinţe de sex femeiesc, precum şi unele nume de lucruri.

feminísm s.n. Mişcare socială care susţine egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul în toate sferele de activitate.

feminist, -ă, *feminişti, -ste,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care susţine şi apără drepturile femeii.

feminitáte s.f. Ansamblu de trăsături care constituie specificul caracterului feminin.

femúr, *femure,* s.n. Osul coapsei, de la genunchi în sus.

fénic adj. *Acid fenic* = fenol.

fenicián, -ă, *fenicieni, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Fenicia sau la populaţia ei. **2.** S.m. şi f. Persoană care aparţinea populaţiei Feniciei.

feníl s.n. (Chim.) Radical organic derivat din benzen prin eliminarea din moleculă a unui atom de hidrogen.

fenilén s.n. (Chim.) Radical organic provenit din benzen prin îndepărtarea din moleculă a doi atomi de hidrogen.

fénix s.m. *Pasărea fenix* = pasăre fabuloasă care, după o legendă antică, atunci cînd îşi simţea sfîrşitul se arunca în foc şi renăştea din propria ei cenuşă; simbol al reînnoirii veşnice.

fenól, *fenoli,* s.m. Substanţă derivată din benzen, incoloră, toxică, cu miros specific, folosită ca dezinfectant şi în industria chimică.

fenomén, *fenomene,* s.n. **1.** Proces din natură şi societate; manifestare exterioară a esenţei unui lucru. **2.** Fiinţă, obiect, întîmplare care surprinde prin noutate, prin însuşiri etc.

fenomenál, -ă, *fenomenali, -e,* adj. **1.** Care aparţine fenomenelor, privitor la fenomene. **2.** Care iese din comun, uimind prin însuşirile sale.

fenomenalísm s.n. Concepţie filozofică după care nu există sau nu pot fi cunoscute decît fenomenele, nu şi esenţa lucrurilor.

fenomenologíe s.f. Curent idealist care îşi propune să interpreteze fenomenele conştiinţei prin prisma orientării lor spre ceva şi a conţinutului lor, făcînd abstracţie de omul real şi de activitatea lui psihică concretă.

féntă, *fente,* s.f. (Sport) Mişcare a corpului executată rapid, prin care un jucător încearcă să-şi inducă adversarul în eroare.

ferátă, *ferate,* adj. *Cale* (sau *linie) ferată* = drum prevăzut cu şine, pe care circulă trenurile.

ferăstrău, *ferăstraie,* s.n. **1.** Unealtă avînd formă de lamă, bandă sau disc (de obicei dinţate), pusă în funcţiune mecanic sau manual, folosită la tăiatul lemnelor, al metalelor sau al altor materiale tari. **2.** Instrument muzical alcătuit dintr-o lamă de metal care, prin frecare cu un arcuş, produce sunete.

férchez, -ă, *fercheși, -e*, adj. (Fam.) Cu o înfățișare plăcută; îmbrăcat cu grijă, dichisit.
ferchezuí, *ferchezuiesc*, vb. IV. Tr. și refl. (Fam.) A (se) dichisi.
fereálă s.f. **1.** Băgare de seamă; precauție. **2.** Adăpost.
fereástră, *ferestre*, s.f. **1.** Deschizătură lăsată în peretele unei clădiri, al unui vehicul etc., pentru a permite să intre aerul și lumina; ansamblu format din cadrul acestei deschizături, cercevelele și sticla fixată în cercevele. **2.** (Fam.) Oră neocupată, intercalată între două ore de curs în programul zilnic al unui profesor sau al unui student. **3.** (Fiz.) Fantă.
ferecá, *férec*, vb. I. Tr. **1.** A acoperi un obiect de lemn (total sau parțial) cu metal, pentru a-i da rezistență; a întări un obiect prin legături metalice. **2.** A îmbrăca un obiect cu plăci din metal prețios; a împodobi ceva cu aur, argint sau pietre scumpe. **3.** A lega pe cineva în lanțuri sau în obezi. **4.** A zăvorî o ușă. **5.** A bate cu ciocanul o piatră de moară, pentru a-i face crestături, șanțuri, (înv.) a face zimți pe muchia unei monede.
ferecát, -ă, *ferecați, -te*, adj. **1.** (Despre obiecte) Acoperit (total sau parțial) cu metal; întărit prin legături metalice; îmbrăcat sau împodobit cu un metal prețios sau cu pietre scumpe. **2.** (Despre oameni) Pus în lanțuri. **3.** (Despre uși sau încăperi) Zăvorît, încuiat. **4.** (Despre pietre de moară) Cu șanțuri crestături; (despre monede) cu zimți.
feregeá, *feregele*, s.f. **1.** Manta din stofă fină sau din mătase purtată odinioară de boieri. **2.** Văl cu care femeile musulmane își acoperă fața.
férfeniță s.f. *A face ferfeniță* = a rupe în bucăți, a ferfeniți.
ferfeniți, *ferfenițesc*, vb. IV. Refl. și tr. A (se) zdrențui, a (se) sfîșia în bucăți.
ferfenițós, -oásă, *ferfenițoși, -oase*, adj. Cu haine ferfenițite.
ferí, *feresc*, vb. IV. **1.** Tr. A păzi pe cineva de o primejdie, a apăra; a pune la adăpost ; (intr., în invocații, cu valoare negativă) *ferească Dumnezeu!* **2.** Refl. și tr. A (se) trage înapoi, a (se) da la o parte (pentru a evita ceva).
feribót, *feriboturi*, s.n. Navă sau pod plutitor special amenajate pentru a transporta vehicule, vagoane și locomotive de la un mal la altul al unei ape.
féric, -ă, *ferici, -e*, adj. Care are în componența sa fier trivalent.
ferice adj. invar. Fericit.
ferici, *fericesc*, vb. IV. Tr. A face pe cineva fericit.
fericire, *fericiri*, s.f. Stare de mulțumire sufletească deplină; *din fericire* = datorită unei împrejurări favorabile.
fericít, -ă, *fericiți, -te*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care se află într-o stare de deplină mulțumire sufletească. **2.** Care aduce fericire, care provoacă mulțumire; bun, favorabil.
ferigă, *ferigi*, s.f. Nume dat unor specii de plante erbacee, rar lemnoase, cu frunze mari, dințate, pe spatele cărora se găsesc sporangi cu spori.
ferimagnetísm s.n. Ansamblul proprietăților magnetice ale feritelor.
ferít, -ă, *feriți, -te*, adj. Pus sau aflat la adăpost; (despre locuri) tăinuit, ascuns.
ferítă s.f. Compus al unor metale bivalente cu oxid de fier, utilizat în construcția unor piese din dispozitivele electronice.
ferm, -ă, *fermi, -e*, adj. **1.** Hotărît, neclintit, nешovăitor. **2.** (Despre tranzacții comerciale, contracte etc.) Stabilit în mod hotărît, în condiții asupra cărora nu se mai poate reveni.
fermă[1], *ferme*, s.f. **1.** Subunitate productivă de bază a unei întreprinderi agricole de stat sau a unei cooperative agricole de producție, organizată și condusă de un specialist agronom. **2.** Gospodărie agricolă proprietate particulară (în unele state).
fermă[2], *ferme*, s.f. Construcție de lemn, de metal sau de beton armat, destinată să susțină învelitoarea unui acoperiș.
fermecá, *fármec*, vb. I. Tr. **1.** A încînta; a ademeni, a atrage. **2.** (În basme și superstiții) A face vrăji.
fermecát, -ă, *fermecați, -te*, adj. **1.** Plin de încîntare, cuprins de admirație. **2.** (În basme și superstiții) Aflat sub puterea unei vrăji.
fermecătór, -oáre, *fermecători, -oare*, adj. Care farmecă.
fermént, *fermenți*, s.m. Substanță sau microorganism care provoacă fermentație; enzimă.
fermentá, pers. 3 *fermentează*, vb. I. Intr. A se afla în stare de fermentație (transformîndu-se în altă substanță sau alterîndu-se).
fermentáre, *fermentări*, s.f. Acțiunea de *a fermenta;* fermentație.
fermentát, -ă, *fermentați, -te*, adj. Care a suferit un proces de fermentare.
fermentáție, *fermentații*, s.f. Proces de descompunere a unor substanțe organice (îndeosebi a zaharurilor) sub acțiunea fermenților și transformarea lor în alte substanțe.
fermiér, -ă, *fermieri, -e*, s.m. și f. Proprietar sau arendaș al unei ferme[1] (2).
fermitáte s.f. Tărie morală, hotărîre neclintită în păreri, în atitudini; statornicie, stabilitate.
férmiu s.n. Element chimic transuranic.
fermoár, *fermoare*, s.n. **1.** Încheietoare pentru obiecte de îmbrăcăminte, genți, serviete etc., formată din două benzi paralele prevăzute cu un fel de copci care se îmbucă și se desfac cu ajutorul unor mici piese de metal. **2.** Închizător de os sau de metal la un colier, la un album etc.
feroaliáj, *feroaliaje*, s.n. Aliaj de fier cu unul sau cu mai multe elemente, folosit ca adaos la producerea oțelurilor aliate.
feróce, *feroci, -e*, adj. Crud, nemilos, sălbatic.
ferocitáte s.f. Cruzime, sălbăticie.
ferodó, *ferodouri*, s.n. (Tehn.) Metalazbest.
feromagnétic, -ă, *feromagnetici, -e*, adj. Care posedă feromagnetism.

feromagnetísm s.n. Proprietate a unor metale (fier, nichel, cobalt, unele aliaje) de a prezenta o magnetizare permanentă chiar și în absența cîmpului magnetic exterior.

ferós, -oásă, *feroși, -oase,* adj. (Despre combinații ale fierului) Care conține fier bivalent.

feroviár, -ă, *feroviari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la calea ferată, de cale ferată. **2.** S.m. și f. Lucrător la căile ferate.

ferpár, *ferpare,* s.n. Scrisoare de tip special prin care se anunță nașterea, căsătoria sau (mai ales) decesul cuiva.

fertíl, -ă, *fertili, -e,* adj. (Despre terenuri) Roditor, productiv.

fertilitáte s.f. Calitatea unui teren de a fi fertil.

fertilizá, *fertilizez,* vb. I. Tr. A mări fertilitatea unui teren.

feruginós, -oásă, *feruginoși, -oase,* adj. Care conține oxizi de fier.

fervént, -ă, *fervenți, -te,* adj. Care lucrează cu pasiune, cu ardoare.

fervoáre s.f. Ardoare, zel.

fes, *fesuri,* s.n. Acoperămînt pentru cap, de forma unui trunchi de con, făcut din postav (roșu) și purtat mai ales de musulmani.

fésă, *fese,* s.f. Fiecare dintre cele două părți posterioare, cărnoase, ale corpului omenesc.

féstă, *feste,* s.f. *A-i face* (sau *a-i juca*) *cuiva o festă* = a păcăli pe cineva.

festín, *festinuri,* s.n. (Livr.) Banchet bogat, somptuos.

festív, -ă, *festivi, -e,* adj. De sărbătoare; măreț, maiestuos.

festivál, *festivaluri,* s.n. Manifestație artistică (muzicală, teatrală etc.) cu caracter festiv, organizată ocazional sau periodic.

festivitáte, *festivități,* s.f. Serbare cu caracter solemn, de obicei pentru celebrarea unui eveniment important.

festón, *festoane,* s.n. Broderie în formă de mici semicercuri, care mărginește un obiect de pînză; ornament arhitectonic care imită o astfel de broderie.

festoná, *festonez,* vb. I. Tr. A tivi cu feston.

feștelí, *feștelesc,* vb. IV. Tr. și refl. (Pop.) A (se) murdări.

feștílă, *feștile,* s.f. Fitil (de lampă sau de lumînare).

fetésc, -eáscă, *fetești,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la fete, de fată. **2.** S.f. Soi românesc de viță de vie, cu ciorchini mici, cilindrici; vin de calitate superioară obținut din strugurii acestui soi de viță.

fetíd, -ă, *fetizi, -de,* adj. Cu miros urît, greu, respingător.

fetíe s.f. (Pop.) **1.** Timpul petrecut ca fată. **2.** Virginitate.

fetíș, *fetișuri,* s.n. Obiect căruia în religiile primitive îi erau atribuite însușiri magice, fiind adorat ca divinitate; (fig.) idee, principiu care constituie obiectul unei adorații oarbe, nemotivate.

fetișcánă, *fetișcane,* s.f. Fată între vîrsta copilăriei și a adolescenței.

fetișísm s.n. **1.** Cult pentru fetișuri; (fig.) venerație exagerată pentru ceva. **2.** Transformare inconștientă în mintea oamenilor a unor raporturi sociale în raporturi între lucruri, în condițiile producției de mărfuri bazate pe proprietatea privată (ex. credința că mărfurile au însușiri supranaturale, soarta producătorilor fiind legată de soarta mărfurilor).

fetișizá, *fetișizez,* vb. I. Tr. A venera ceva ca pe un fetiș.

fetíță, *fetițe,* s.f. Diminutiv al lui *fată;* fiică tînără (în raport cu părinții ei).

fétru s.n. Pîslă din fire de lînă sau din păr de animale, încleiate și presate, întrebuințată în special pentru confecționarea pălăriilor.

fétus, *fetuși,* s.m. Făt.

feudál, -ă, *feudali, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Membru al clasei stăpînitoare în feudalism, mare proprietar de pămînt. **2.** Adj. Privitor la feudali sau la feudalism; din epoca feudalismului; *orînduire feudală* = feudalism.

feudalísm s.n. Orînduire social-economică succedînd sclavagismului și în care baza relațiilor de producție o constituie proprietatea feudală asupra pămîntului și dependența personală a țăranilor față de stăpînii feudali.

feudalitáte s.f. Feudalism.

feúdă, *feude,* s.f. Domeniu sau moșie în evul mediu, pe care vasalul o primea de la seniorul său, în schimbul anumitor obligații.

fi, *sînt,* vb. IV. Intr. **1.** (Ca verb predicativ) A exista, a avea ființă; a se afla, a se găsi. **2.** A-și avea obîrșia, a se trage, a proveni. **3.** A avea componența, alcătuirea: *tava este de argint.* **4.** A se întîmpla. **5.** (Ca verb copulativ, formează, împreună cu numele predicativ, predicatul) *Ionel este elev.* **6.** (Impers.) *Era cît pe ce să...* = n-a lipsit mult să... **7.** (Ca verb auxiliar, servește la formarea unor timpuri compuse și a conjugării pasive) *Trebuia să fi plecat; apartamentul a fost zugrăvit.*

fiabilitáte s.f. Grad de siguranță în funcționare a unui sistem (dispozitiv, mecanism) în conformitate cu scopul pentru care a fost conceput și realizat; capacitatea unui sistem tehnic de a putea fi utilizat un timp cît mai îndelungat.

fiáră, *fiare,* s.f. Animal sălbatic mare, crud; (fig.) om rău, crud.

fiásco s.n. (Livr.) Nereușită totală, insucces, eșec.

fíbră, *fibre,* s.f. **1.** Material în formă de fir subțire, de proveniență animală, vegetală sau minerală, ori produs pe cale sintetică, folosit ca materie primă în industria textilă. **2.** Nume dat formațiilor anatomice alungite care alcătuiesc unele țesuturi. **3.** Celulă vegetală alungită din țesutul lemnos al plantelor.

fibrínă s.f. Proteină din sînge, de culoare albă.

fibróm, *fibroame,* s.n. Tumoare benignă (localizată îndeosebi la uter sau la mamelă).

fibrós, -oásă, *fibroși, -oase,* adj. Alcătuit mai ales din fibre; cu aspect de fibre.

fibulă, *fibule,* s.f. Agrafă de metal cu care se încheiau în antichitate veșmintele.

ficát, *ficați,* s.m. Glandă anexă a tubului digestiv, situată în partea dreaptă a abdomenului și care îndeplinește diferite funcții fiziologice.

fictív, -ă, *fictivi, -e,* adj. Care nu există în realitate; imaginar.

ficțiúne, *ficțiuni,* s.f. Reprezentare care nu are corespondent în realitate; plăsmuire a imaginației, născocire.

fícus, *ficuși,* s.m. Plantă exotică cu frunze mari, strălucitoare, totdeauna verzi, cultivată și la noi ca plantă decorativă de interior.

fideá s.f. Pastă făinoasă în formă de fire lungi și subțiri.

fideísm s.n. Concepție filozofică idealistă care dă prioritate credinței față de știință sau pune credința pe același plan cu știința.

fidél, -ă, *fideli, -e,* adj. **1.** Statornic în sentimente, devotat, credincios. **2.** Care reproduce sau urmează cu exactitate un model, o normă, un obicei.

fidelitáte s.f. **1.** Statornicie în convingeri, în sentimente. **2.** Exactitate în reproducerea unui text, a unui model etc.

fiduciár, -ă, *fiduciari, -e,* adj. Care are o valoare fictivă, care se bazează pe încredere; *monedă fiduciară* = hîrtie monedă cu valoare convențională, folosită numai în interiorul unei țări.

fie[1] conj. **1.** (De obicei în corelație cu sine însuși) Ori..., ori... **2.** Chiar (și), măcar.

fie[2] s.f. (Pop.; urmat de un adj. pos. sg.) Fiică.

fiecáre pron. nehot. (Indică lucruri sau ființe luate individual) Și unul și altul; (adjectival) *fiecare om.*

fiecé adj. nehot. Fiecare.

fiecíne pron. nehot. Fiecare.

fíef, *fiefuri,* s.n. **1.** Feudă. **2.** (Fig.) Posesiune sau zonă de influență exclusivă.

fier, (2, 3) *fiare,* s.n. **1.** Metal greu, de culoare cenușie, maleabil, ductil, bun conducător de căldură și de electricitate și care, aliat cu carbonul sau cu alte elemente, se folosește pe scară largă în industrie; *epoca fierului* = epocă preistorică în care omul a început să folosească fierul; *drum-de-fier* = cale ferată. **2.** Obiect făcut din fier **(1)**; *fier de călcat* = unealtă întrebuințată la călcatul rufelor sau hainelor; *fier lat* (de plug) = brăzdar; *fier lung* = cuțitul care taie brazda; *fier vechi* = obiect de fier scos din uz (care poate fi topit și revalorificat). **3.** (La pl.) Lanțuri, cătușe cu care se leagă deținuții.

fierár, *fierari,* s.m. Muncitor sau meșteșugar care prelucrează fierul.

fierăríe, *fierării,* s.f. **1.** Atelier în care lucrează fierarul. **2.** Magazin unde se vînd obiecte sau piese de fier ori din alt metal.

fiérbe, *fierb,* vb. III. **1.** Intr. (Despre lichide) A se transforma în vapori, sub acțiunea căldurii; (tr.) *am fiert laptele;* (subiectul este vasul care conține lichidul) *fierbe oala.* **2.** Intr. (Despre alimente) A se afla introdus într-un lichid care fierbe **(1)**. **3.** Intr. (Despre unele lichide) A fi în stare de efervescență; a fermenta. **4.** Tr. A supune un corp acțiunii apei clocotite: *fierbe rufele.* **5.** Intr. (Fig.; despre oameni) A fi cuprins de o mare frămîntare, a fi foarte agitat. **6.** Intr. (Fig.; despre spații din natură) A vui, a răsuna de zgomot.

fiérbere, *fierberi,* s.f. Acțiunea de *a fierbe;* (fig.) stare de mare neliniște, de mare agitație.

fierbínte, *fierbinți,* adj. Care are o temperatură ridicată, care răspîndește o căldură puternică; (fig., despre sentimente și manifestări ale oamenilor) foarte puternic, aprins, înfocat.

fierbințeálă, *fierbințeli,* s.f. Temperatură ridicată (a aerului), căldură dogoritoare; (mai ales la pl.) stare de febră a unui bolnav.

fiére s.f. **1.** Lichid de culoare galbenă-verzuie, cu gust amar, secretat de ficat; (fig.) amărăciune, necazuri. **2.** *Bășica fierii* = vezicula biliară.

fiert, fiártă, *fierți, -te,* adj. **1.** (Despre lichide) Care a fost supus fierberii; (despre alimente) preparat prin fierbere. **2.** (Fig.) Necăjit, supărat.

fiertúră, *fierturi,* s.f. Mîncare preparată prin fierbere.

figurá, *figurez,* vb. I. Intr. A fi prezent undeva; a se afla pe o listă, pe un tabel etc.

figuránt, -ă, *figuranți, -te,* s.m. și f. Persoană care participă la desfășurarea acțiunii unei piese de teatru, a unui film etc. numai prin prezența pe scenă, prin gesturi, atitudini, fără să rostească vreo replică; persoană care este prezentă la desfășurarea unui eveniment, la o întîmplare etc., fără a participa efectiv la ea.

figurát, -ă, *figurați, -te,* adj. (Despre cuvinte sau expresii) Întrebuințat în alt înțeles decît cel obișnuit, cu scopul de a obține un efect stilistic; (despre limbă, stil) care conține multe figuri poetice.

figuratív, -ă, *figurativi, -e,* adj. **1.** Care conține multe figuri de stil. **2.** (Despre unele arte) Care se bazează pe reprezentarea plastică a lucrurilor.

figuráție, *figurații,* s.f. Ansamblul figuranților (într-o piesă de teatru, într-un film etc.); *a face figurație* = a avea rol de figurant.

figúră, *figuri,* s.f. **1.** Înfățișare; chip, față, obraz. **2.** Imagine plastică a unei ființe sau a unui obiect, redată prin desen, pictură etc.; *figură geometrică* = ansamblu de puncte, linii și suprafețe, aranjate într-un chip determinat. **3.** Fiecare dintre piesele folosite la jocul de șah; fiecare dintre cărțile de joc reprezentînd un personaj. **4.** Persoană, personalitate. **5.** *Figură de stil* = procedeu stilistic prin care se modifică înțelesul propriu al unui cuvînt, pentru a-i da mai multă expresivitate. **6.** Poziție sau ansamblu de poziții și de mișcări la dans, balet, patinaj etc.

figurínă, *figurine,* s.f. Statuetă de porțelan, de marmură, de bronz etc., servind ca ornament.

fíică, *fiice,* s.f. Persoană de sex feminin, considerată în raport cu părinții săi.

fiíndcă conj. Pentru că, deoarece; de vreme ce.

ființá, *ființez,* vb. I. Intr. A exista.

fiínță, *ființe,* s.f. **1.** Tot ce are viață; viețuitoare; om, persoană. **2.** Existență; viață; *a da ființă* = a da viață, a naște; a făuri, a realiza.

filá, *filez,* vb. I. **1.** Tr. A toarce. **2.** Tr. A transforma fibrele textile în fire. **3.** Tr. A urmări pe cineva, fără ca acela să observe. **4.** Intr. (Despre lămpi cu petrol) A scoate fum.

filamént, *filamente,* s.n. **1.** Fir metalic subțire din interiorul becurilor electrice sau al tuburilor electronice, care devine incandescent cînd este străbătut de un curent electric. **2.** Formație filiformă a unor celule din țesuturile animale sau vegetale.

filantróp, -oápă, *filantropi, -oape,* s.m. și f. Persoană care face acte de filantropie.

filantrópic, -ă, *filantropici, -e,* adj. Privitor la filantropie; caracteristic filantropului.

filantropíe s.f. Faptă de caritate, binefacere în folosul celor săraci.

filáre, *filări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a fila.* **2.** Fază a manevrei de aterizare a unui avion, constînd în zborul aproape orizontal, la înălțime mică, în scopul reducerii vitezei.

filarmónic, -ă, *filarmonici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la activitatea de răspîndire a culturii muzicale. **2.** S.f. Instituție care are ca scop cultivarea și răspîndirea artei muzicale; orchestră aparținînd unei astfel de societăți.

filatélic, -ă, *filatelici, -e,* adj. Privitor la filatelie.

filatelíe s.f. Colecționare de mărci poștale.

filatelíst, -ă, *filateliști, -ste,* s.m. și f. Colecționar de mărci poștale.

filatúră, *filaturi,* s.f. Întreprindere sau unitate industrială care se ocupă cu transformarea fibrelor textile în fire.

fílă, *file,* s.f. Fiecare dintre foile unei cărți sau ale unui caiet.

fíldeș, (1) *fildeși,* s.m., (2) *fildeșuri,* s.n. **1.** Fiecare dintre cei doi colți ai elefantului. **2.** Substanță din care sînt formați colții de elefant.

filé s.n. Carne de calitate superioară din lungul șirei spinării unei vite, unui porc sau unui pește.

filét, *fileturi,* s.n. Șanț elicoidal săpat pe suprafața interioară sau exterioară a unei piese cilindrice ori conice, în vederea asamblării, prin înșurubare, cu altă piesă similară, care are un șanț corespunzător.

filetá, *filetez,* vb. I. Tr. A executa un filet pe suprafața unei piese.

filéu, *fileuri,* s.n. **1.** Rețea de ață, cu ochiuri în formă de romb sau de pătrat, din care se confecționează perdele, plase etc.; rețea specială, din ață subțire, folosită pentru menținerea pieptănăturii. **2.** (Sport) Plasă la volei, la tenis etc.

filfizón, *filfizoni,* s.m. Tînăr cu pretenții de eleganță și cu preocupări neserioase.

filiál, -ă, *filiali, -e,* adj. (Despre sentimente) De fiu.

filiálă, *filiale,* s.f. Unitate în subordine a unei instituții, întreprinderi, asociații etc., ale căror funcții le îndeplinește într-un sector sau într-o regiune limitată.

filiáție, *filiații,* s.f. Legătură de înrudire în linie descendentă directă, de la părinte la copil; descendență; (fig.) legătură între lucruri care derivă unele din altele.

filiéră, *filiere,* s.f. **1.** Piesă perforată prin care se trage în fire sau în bare un metal ductil. **2.** Unealtă folosită la executarea fileturilor. **3.** Piesă a mașinii de filat fibre sintetice. **4.** (Fig.) Mijloc, cale, prin care se poate ajunge la un rezultat.

filifórm, -ă, *filiformi, -e,* adj. În formă de fir.

filigrán, *filigrane,* s.n. **1.** Lucrătură artistică asemănătoare cu o dantelă, executată din fire subțiri de aur, argint etc. **2.** Marcă executată pe hîrtiile de valoare, pe hîrtia din care se fac timbre etc.

filimícă, *filimici,* s.f. Plantă erbacee decorativă și medicinală, cu flori portocalii, plăcut mirositoare.

filípică, *filipice,* s.f. Discurs violent, acuzator, împotriva cuiva.

filistín, *filistini,* s.m. (Livr.) Om mulțumit de sine, mărginit, meschin, fățarnic, laș.

film, *filme,* s.n. **1.** Bandă flexibilă de celuloid, acoperită cu un strat de material sensibil la acțiunea luminii, folosită în fotografie, radiografie etc.; peliculă pe care sînt înregistrate, în cinematografie, imaginile ce urmează să fie proiectate pe ecran. **2.** Creație cinematografică și proiectarea ei pe un ecran; (fam.) cinematograf. **3.** Strat subțire dintr-un lichid care se întinde pe suprafața unui corp.

filmá, *filmez,* vb. I. Tr. A înregistra imagini, momente, scene pe o peliculă cinematografică.

filmotécă, *filmoteci,* s.f. **1.** Colecție de filme cinematografice. **2.** Loc special amenajat pentru păstrarea filmelor.

filo- Element de compunere însemnînd „iubitor", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

filodéndron, *filodendroni,* s.m. Plantă decorativă, originară din regiunile ecuatoriale, cu frunze mari, late, adînc crestate.

filodórmă, *filodorme,* s.f. Sumă de bani pretinsă în mod ilegal de cineva, în schimbul unui beneficiu, al unui privilegiu.

filogenétic, -ă, *filogenetici, -e,* adj. Privitor la filogenie.

filogeníe s.f. Procesul de diferențiere a unui grup de organisme în cadrul evoluției lumii vii.

filológ, -ógă, *filologi, -e,* s.m. și f. Specialist în filologie.

filológic, -ă, *filologici, -e,* adj. Privitor la filologie.

filologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul textelor vechi și al operelor literare, din punctul de vedere al limbii în care au fost scrise, al

autenticității lor, al felului în care ni s-au transmis, precum și cu editarea lor.

filón, *filoane,* s.n. Formă de zăcămînt rezultată din consolidarea magmei în crăpăturile scoarței pămîntului sau din depuneri de materii minerale.

filoxéră, *filoxere,* s.f. Insectă dăunătoare care distruge vița de vie; boala cauzată de această insectă.

filozóf, -oáfă, *filozofi, -oafe,* s.m. și f. Persoană care studiază problemele fundamentale ale filozofiei, care are o concepție filozofică proprie; (fig.) persoană care are o atitudine înțeleaptă față de viață.

filozofá, *filozofez,* vb. I. Intr. (Fam.) A face reflecții asupra problemelor vieții.

filozofálă, *filozofale,* adj. *Piatră filozofală* = substanță imaginară despre care alchimiștii credeau că are puterea miraculoasă de a transforma metalele în aur; (fig.) descoperire de o importanță extraordinară.

filozófic, -ă, *filozofici, -e,* adj. Privitor la filozofie; caracteristic filozofului sau filozofiei.

filozofíe, *filozofii,* s.f. **1.** Concepție generală despre lume și viață; teoria asupra celor mai generale legi ale dezvoltării naturii, societății și gîndirii. **2.** Totalitatea principiilor metodologice care stau la baza unui anumit domeniu științific. **3.** (Fam.) Comportare, atitudine față de problemele vieții.

filtrá, *filtrez,* vb. I. **1.** Tr. A trece un fluid printr-un filtru sau printr-un alt mediu permeabil, pentru a-l curăța de impurități. **2.** Tr. A selecta o parte din componentele unei radiații electromagnetice. **3.** Refl. (Despre lumină) A se strecura printr-o crăpătură, prin fereastră etc.

filtrát, -ă, *filtrați, -te,* adj. (Despre lichide; și substantivat, n.) Care a fost trecut prin filtru.

filtru, *filtre,* s.n. **1.** Dispozitiv sau aparat folosit pentru separarea unui fluid de substanțele solide aflate în suspensie. **2.** Vas prevăzut cu un dispozitiv special, prin care se trece cafeaua fiartă pentru a o separa de drojdie; (p. ext.) cafea obținută în acest fel. **3.** Ecran folosit pentru a izola anumite radiații dintr-un fascicul.

filț, *filțuri,* s.n. Țesătură elastică și rezistentă confecționată din lînă împîslită.

fin[1], -ă, *fini, -e,* adj. **1.** Plăcut la aspect, delicat; (despre țesături) foarte subțire. **2.** (Despre produse) De foarte bună calitate. **3.** (Fig.; despre gînduri, idei) Subtil, ingenios; (despre simțuri) ascuțit; (despre zîmbet) abia perceptibil. **4.** (Despre oameni) Cu purtări alese.

fin[2], -ă, *fini, -e,* s.m. și f. Persoană considerată în raport cu nașii săi.

finál, -ă, *finali, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Care marchează sau reprezintă încheierea, sfîrșitul unei lucrări, al unui eveniment etc.; care se află la sfîrșit. **2.** Adj. (Despre propoziții, conjuncții etc.) Care indică scopul, finalitatea. **3.** S.n. Încheiere, sfîrșit al unei acțiuni, al unei lucrări etc. **4.** S.f. Ultima fază a unei competiții sportive, în care se desemnează cîștigătorul.

finalísm s.n. Concepție filozofică idealistă potrivit căreia orice fenomen sau proces reprezintă realizarea unui scop dinainte stabilit.

finalíst, -ă, *finaliști, -ste,* s.m. și f. Sportiv care participă la o finală (4).

finalitáte s.f. Scopul în vederea căruia se desfășoară o activitate; orientare, tendință spre un scop.

finalizá, *finalizez,* vb. I. Tr. A încheia o acțiune prin atingerea scopului urmărit; a duce la îndeplinire, a realiza.

financiár, -ă, *financiari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la finanțe, (p. ext.) la bani, la credite etc. **2.** S.m. și f. Deținător de capital financiar; capitalist, bancher.

finanțá, *finanțez,* vb. I. Tr. A susține cu bani o instituție, o întreprindere, o lucrare.

finánțe s.f. pl. **1.** Expresie bănească a relațiilor economice în procesul repartiției produsului social și a venitului național. **2.** Totalitatea mijloacelor bănești de care dispune statul, o întreprindere etc.

fíne s.n. (Livr.) Sfîrșit; *în fine* = în sfîrșit.

finét, *fineturi,* s.n. Țesătură pufoasă de bumbac, din care se fac obiecte de lenjerie.

finéțe s.f. Însușirea a ceea ce este fin, delicat, plăcut la aspect; (fig.) subtilitate, ingeniozitate.

finisá, *finisez,* vb. I. Tr. A executa ultimele operații din procesul de fabricație sau de confecționare a unui obiect, prin care i se dau acestuia forma și dimensiunile dorite.

finisáj, *finisaje,* s.n. Acțiunea de a finisa.

fíniș, *finișuri,* s.n. Partea finală a unei curse sau probe sportive, în care concurenții depun efortul maxim pentru a obține un rezultat cît mai bun.

finít, -ă, *finiți, -te,* adj. **1.** Care a trecut prin toate fazele de prelucrare; terminat. **2.** Mărginit, limitat.

finlandéz, -ă, *finlandezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Finlanda sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Finlanda. **2.** S.m. și f. Persoană care aparține poporului constituit ca națiune în Finlanda.

fino-úgric, -ă, *fino-ugrici, -ce,* adj. **1.** *Limbi fino-ugrice* = familie de limbi vorbite în unele regiuni din nordul și centrul Europei și din nordul Asiei, din care fac parte finlandeza, maghiara etc. **2.** Care se referă la limbile fino-ugrice.

fiólă, *fiole,* s.f. Flacon mic de sticlă, închis ermetic, în care se păstrează medicamente lichide sau pulverulente injectabile.

fiór, *fiori,* s.m. Senzație de frig, însoțită de un tremur ușor; emoție vie pricinuită de un sentiment puternic.

fiórd, *fiorduri,* s.n. Golf maritim strîmt și sinuos, cu maluri înalte și abrupte, intrat adînc în uscat.

fiorós, -oásă, *fioroși, -oase,* adj. Care inspiră groază.

fir, *fire,* s.n. **1.** Produs obținut prin filarea mecanică sau prin torsul manual al fibrelor textile, și din care se fac țesături; *fir cu plumb*=

dispozitiv format dintr-o sfoară subțire cu o greutate metalică la capăt, servind la determinarea direcției verticale; *firul apei* = fîșia din cursul unui rîu, unde apa are cea mai mare viteză; (fig.) *firul gîndurilor* = șir neîntrerupt de gînduri; *fir conducător* = direcție de urmat; linie de conduită. **2.** Corp solid cu lungimea foarte mare în raport cu dimensiunile secțiunii transversale; sîrmă de telefon, de telegraf etc. **3.** Șuviță de aur sau de argint, folosită ca podoabă la veșminte. **4.** Fiecare dintre elementele care alcătuiesc iarba, părul etc.; *fir de nisip* = bob de nisip.

fírav, -ă, *firavi, -e,* adj. Care are o constituție delicată; slab, plăpînd.

fíre, *firi,* s.f. **1.** Natura înconjurătoare. **2.** Factură psihică și morală a ființelor; caracter, temperament. **3.** Minte, cuget.

firésc, -eáscă, *firești,* adj. **1.** Din natură; conform legilor naturii. **2.** Natural, normal, de la sine înțeles; (substantivat, n.) naturalețe.

firéște adv. Bineînțeles; desigur.

firét, *fireturi,* s.n. Broderie cusută cu fir (3).

firfiríc, *firfirici,* s.m. Monedă mică de argint, care a circulat în trecut.

firídă, *firide,* s.f. Adîncitură într-un perete, într-un zid etc., făcută în scop decorativ sau pentru a așeza acolo diferite obiecte.

firimitúră, *firimituri,* s.f. Bucățică foarte mică de pîine (sau din alt aliment).

firmamént s.n. (Livr.) Bolta cerească.

firmán, *firmane,* s.n. Ordin, decret emis de sultan (prin care erau numiți ori maziliți domnitorii sau guvernatorii din țările supuse Imperiului otoman).

fírmă, *firme,* s.f. **1.** Inscripție pusă la intrarea unei întreprinderi, a unui magazin etc. și care arată denumirea, caracterul, destinația acestora; placă pe care este scrisă această inscripție. **2.** Denumire sub care funcționează o întreprindere din țările capitaliste.

fírnis s.n. Soluție din ulei vegetal și oxizi metalici, folosită la prepararea vopselelor, ca grund pentru lemnărie etc.

físă, *fise,* s.f. Mică placă de os, de metal sau de material plastic care înlocuiește, în mod convențional, monedele la o plată, care poate declanșa mecanismul unui automat etc.

fisc s.n. Denumire a sistemului organelor de stat care au sarcina stabilirii, încasării și administrării impozitelor și taxelor.

fiscál, -ă, *fiscali, -e,* adj. Privitor la fisc, care aparține fiscului.

fiscalísm s.n. Politică financiară constînd în perceperea de la populație a unor impozite și taxe exagerate.

fiscalitáte s.f. Sistem de norme privitoare la stabilirea și perceperea impozitelor și taxelor.

fisioná, *fisionez,* vb. I. Tr. A provoca o fisiune.

fisiúne, *fisiuni,* s.f. Reacție nucleară de scindare a unui nucleu atomic greu în două sau mai multe fragmente (cu degajarea unei mari cantități de energie).

fistíc s.m. Arbore din țările calde din semințele căruia se extrage un ulei folosit în alimentație; fructul acestui arbore.

fistichiu, -íe, *fistichii,* adj. **1.** (Înv.) De culoarea verde-gălbuie a seminței de fistic. **2.** (Fig.) Ciudat, extravagant.

fístulă, *fistule,* s.f. Canal format accidental sau pe cale chirurgicală, prin care se scurge o secreție sau puroiul dintr-o rană.

fisurá, *fisurez,* vb. I. Tr. și refl. A produce (sau a căpăta) fisuri.

fisúră, *fisuri,* s.f. Crăpătură îngustă ivită într-un corp solid (de metal, porțelan, beton etc.).

fișá, *fișez,* vb. I. Tr. A extrage pe fișe însemnări dintr-o lucrare scrisă; a nota pe fișe.

físă, *fișe,* s.f. **1.** Foaie mică de hîrtie sau de carton, pe care se fac însemnări în cursul unei documentări, în vederea elaborării unei lucrări; (în biblioteci) foaie de carton pe care sînt notate datele bibliografice privitoare la o carte sau la o publicație periodică; *fișă de evidență* = foaie volantă folosită pentru urmărirea sistematică a unui mijloc sau proces economic; *fișă tehnologică* = ansamblul indicațiilor privitoare la tehnologia unui proces de lucru; formularul pe care se înscriu aceste indicații. **2.** (Tehn.) Piesă la capătul unui cordon, care se introduce într-o priză, pentru a stabili contactul unui receptor mobil cu o instalație electrică.

fișíc, *fișicuri,* s.n. Sul făcut din monede de metal, așezate una peste alta și înfășurate în hîrtie.

fișiér, *fișiere,* s.n. **1.** Colecție sau catalog de fișe. **2.** Dulap cu sertare, în care se păstrează fișele.

fișíu, *fișiuri,* s.n. Batic subțire de mătase.

fít s.n. (Fam.) *A trage la fit* = a lipsi de la datorie; (despre elevi) a lipsi de la școală.

fitíl, *fitiluri,* s.n. **1.** Șiret, panglică sau tub din fibre textile care absoarbe cu ușurință lichidele și care se introduce în felinare, lămpi etc., pentru a fi aprins; partea textilă centrală a unei lumînări. **2.** Șnur care, muiat într-o substanță inflamabilă, servea altădată pentru aprinderea încărcăturii la o armă de foc; tub cu încărcătură de pulbere, folosit pentru aprinderea explozivilor în mine.

fíting, *fitinguri,* s.n. Piesă de legătură cu ajutorul căreia se face îmbinarea țevilor, a tuburilor etc. (la o derivație, la schimbarea de direcție).

fitocenóză, *fitocenoze,* s.f. Asociație de plante care trăiesc într-un anumit mediu, fiind condiționate de anumiți factori fizico-geografici și biologici.

fitopatologíe s.f. Ramură a biologiei care studiază bolile plantelor.

fitoplanctón s.n. Totalitatea organismelor vegetale din plancton.

fitotehníe s.f. Știință care se ocupă cu metodele de cultivare a plantelor agricole.

fíțe s.f. pl. (Fam.) *A face fițe* = a face mofturi, a se sclifosi.

fițuică, *fițuici,* s.f. Bucată mică de hîrtie pe care se fac diferite însemnări.

fiu, *fii,* s.m. **1.** Persoană de sex bărbătesc, considerată în raport cu părinții săi. **2.** (Fig.) Cetățean; membru al unei colectivități (de care se simte atașat).

five o'clock s.n. Ceai (însoțit de o gustare) servit la ora cinci după-amiază; petrecere făcută după-amiaza, în jurul orei cinci.

fix, -ă, *ficși, -xe,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Nemișcat, neclintit; solidar cu un element la care se află atașat. **2.** Care nu se schimbă, stabil; *idee fixă* = idee care preocupă permanent pe cineva. **3.** (Despre ore) Precis, exact.

fixá, *fixez,* vb. I. Tr. **1.** A așeza, a prinde un lucru, astfel încît să nu mai poată fi clintit din loc. **2.** A se uita țintă la cineva sau la ceva; a pironi cu privirea. **3.** A stabili un termen, un preț; (refl.) a se decide, a lua o hotărîre definitivă. **4.** A trata cu o soluție chimică un material fotografic developat, pentru a-l face insensibil la acțiunea luminii. **5.** A trata o țesătură sau o fibră textilă cu o substanță care împiedică decolorarea. **6.** A acoperi, prin pulverizare cu un fixativ, un pastel sau un desen făcut în cărbune.

fixatív, *fixative,* s.n. Soluție cu care se stropesc pastelurile sau desenele în cărbune ca să nu se șteargă; soluție care ajută la menținerea coafurii.

fixatór, *fixatori,* s.m. Soluție care se folosește pentru fixarea materialelor fotografice developate; substanță folosită pentru a împiedica decolorarea materialelor textile.

fixísm s.n. Concepție care neagă evoluția lumii vii, considerînd că speciile de plante și de animale sînt invariabile.

fixitáte s.f. Starea a ceea ce este fix; imobilitate.

fízic, -ă, *fizici, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Care se referă la corpul unei ființe vii. **2.** S.n. Aspectul exterior al unei persoane. **3.** Adj. Care se referă la materie. **4.** S.f. Știință care are drept obiect studiul structurii și proprietăților generale ale materiei, formele mișcării ei și transformările acestor forme.

fizicián, -ă, *fizicieni, -e,* s.m. și f. Specialist în fizică.

fiziológ, -ă, *fiziologi, -e,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu fiziologia.

fiziológic, -ă, *fiziologici, -e,* adj. Care se referă la fiziologie; *ser fiziologic* = soluție salină diluată, apropiată de compoziția serului sanguin, care se injectează în organism sub formă de perfuzii.

fiziologíe s.f. Știință care studiază funcțiile organismelor vii.

fizionomíe, *fizionomii,* s.f. Ansamblul trăsăturilor feței cuiva și expresia ei particulară; (fig.) caracter distinctiv (al unei epoci, al unei colectivități umane etc.).

fizionomíst, -ă, *fizionomiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care caută să descifreze caracterul oamenilor din trăsăturile figurii lor.

fiziopatologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază modul de producere a bolilor.

fizioterapíe s.f. Metodă de tratament medical cu ajutorul luminii, apei sau al altor agenți fizici naturali.

fîlfîí, pers. 3 *fîlfîie,* vb. IV. Intr. (Despre păsări) A da din aripi, producînd zgomotul caracteristic zborului; (despre steaguri, pînze) a flutura în bătaia vîntului; (despre flăcări) a pîlpîi.

fîlfîít s.n. Faptul de a fîlfîi; zgomot caracteristic produs de mișcarea aripilor în timpul zborului.

fîn s.n. Iarbă cosită și uscată, servind ca nutreț pentru vite.

fînáț, *fînațuri,* s.n. Fîneață.

fîneáță, *fînețe,* s.f. Teren pe care crește iarba pentru fîn.

fîntinár, *fîntînari,* s.m. Muncitor care se ocupă cu săparea și cu întreținerea fîntînilor.

fîntínă, *fîntîni,* s.f. Groapă (de obicei cilindrică și cu pereții pietruiți) săpată în pămînt pînă la nivelul stratului de apă, și care servește la alimentarea curentă cu apă mai ales în mediul rural; construcție (de zid) cu apă (țîșnitoare) servind ca element decorativ într-un parc.

fîrtát, *fîrtați,* s.m. (Pop.) Prieten nedespărțit, frate de cruce.

fîsîí, *fîsîi,* vb. IV. Intr. A scoate un sunet șuierător, surd.

fîstîceálă s.f. Faptul de a se fîstîci, stare de zăpăceală.

fîstîcí, *fîstîcesc,* vb. IV. Refl. A se zăpăci, a se intimida, a-și pierde cumpătul.

fîș[1] interj. (De obicei repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de mișcarea hîrtiei, a frunzelor etc.

fîș[2], *fîșuri,* s.n. **1.** Material impermeabil, subțire, din care se confecționează haine de ploaie. **2.** Haină de ploaie confecționată din fîș[2] **(1).**

fîșíe, *fîșii,* s.f. **1.** Bucată lungă și îngustă de pînză, de piele etc., tăiată sau ruptă dintr-o bucată mai mare. **2.** Suprafață lungă și îngustă de teren.

fîșîí, pers. 3 *fîșîie,* vb. IV. Intr. (Despre frunze, hîrtie etc.) A foșni.

fîșneáță, *fîșnețe,* adj. (Fam., despre femei; și substantivat) Sprintenă, vioaie, neastîmpărată.

fíță, *fițe,* s.f. **1.** (Reg.) Nume dat speciilor de pește mic. **2.** (Fam.) Nume dat unei femei neastîmpărate.

fîțîí, *fîțîi,* vb. IV. Refl. A se mișca de colo pînă colo, fără astîmpăr.

fîțîiálă, *fîțîieli,* s.f. Umblet fără rost dintr-un loc în altul.

flácără, *flăcări,* s.f. Masă de gaze care iese dintr-un corp aprins și care arde dezvoltînd lumină și căldură; (fig.) pasiune, căldură, înflăcărare.

flacón, *flacoane,* s.n. Sticluță (închisă ermetic) în care se țin parfumuri, medicamente etc.

flagél[1], *flageli,* s.m. Formație alungită și subțire la unele protozoare și la spermatozoizi, servind ca organ de locomoție.

flagél[2], *flageluri*, s.n. Calamitate, dezastru; boală, epidemie.

flagelá, *flagelez*, vb. I. Tr. A biciui; (fig.) a satiriza cu asprime.

flagelát, *flagelate*, s.n. (La pl.) Clasă de protozoare caracterizate prin prezenţa unuia sau mai multor flageli; (şi la sg.) animal din această clasă.

flagránt, -ă, *flagranţi, -te*, adj. Evident, izbitor; *flagrant delict* = infracţiune flagrantă.

fláier, *flaiere*, s.n. Maşină pentru tors fire groase, cu care se transformă benzile de fibre textile în semitorturi. Var.: **flýer** s.n.

flajeolét, *flajeolete*, s.n. Mic instrument muzical de suflat, asemănător cu flautul, folosit în orchestre şi fanfare.

flamánd, -ă, *flamanzi, -de*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Flandra sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limbă germanică vorbită în Flandra. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia de bază a Flandrei.

flambá, *flambez*, vb. I. **1.** Tr. A trece un obiect printr-o flacără pentru a-l steriliza. **2.** Intr. (Despre corpuri în formă de bară) A suferi fenomenul de flambaj.

flambáj s.n. Încovoiere a unei bare, a unui tub sau a unei plăci supuse acţiunii unor sarcini exterioare, cînd efortul atinge o anumită valoare critică.

flamíngo, *flamingi*, s.m. Pasăre migratoare de mărimea unei berze, cu gîtul şi picioarele foarte lungi şi cu pene albe cu nuanţe roz.

flámură, *flamuri*, s.f. **1.** Steag, drapel; pavilion triunghiular purtînd culorile naţionale sau emblema marinei unei ţări, folosit pe navele de război. **2.** Pavilion triunghiular folosit pentru semnalizarea cifrelor.

flanc, *flancuri*, s.n. **1.** Extremitate laterală a unei formaţii de luptă, de sport etc. **2.** Parte laterală a unui obiect. **3.** (Poligr.) Carton special servind la confecţionarea, prin presare, a matriţelor de stereotipie.

flancá, *flanchez*, vb. I. Tr. **1.** A apăra, a sprijini flancul unei unităţi militare. **2.** A mărgini ceva de o parte şi de alta.

flanél s.n. v. **flanelă.**

flanélă, *flanele*, s.f. **1.** Ţesătură uşoară, moale şi pufoasă, de lînă sau de bumbac. **2.** Îmbrăcăminte de lînă tricotată, în formă de pieptar sau de cămaşă scurtă. Var.: **flanél** s.n.

flánşă, *flanşe*, s.f. Piesă de legătură între două conducte, între două ţevi etc.

flasc, -ă, *flasci, -e*, adj. Fără rezistenţă, moale, fleşcăit; (fig.) lipsit de vlagă.

flash s.n. Lumină puternică de scurtă durată, produsă de un tub de descărcare electrică şi folosită la fotografiere.

flaşnetár, *flaşnetari*, s.m. Muzicant ambulant, care cîntă din flaşnetă.

flaşnétă, *flaşnete*, s.f. Mică orgă portativă pusă în mişcare prin învîrtirea unei manivele; caterincă.

flatá, *flatez*, vb. I. Tr. A măguli.

fláut, *flaute*, s.n. Instrument muzical de suflat, alcătuit dintr-un cilindru de lemn sau de metal, cu găuri şi cu clape.

flautíst, -ă, *flautişti, -ste*, s.m. şi f. Persoană care cîntă din flaut.

flăcăiándru, *flăcăiandri*, s.m. Flăcău mai tînăr.

flăcăráie, *flăcăraie*, s.f. Flacără mare, vîlvătaie.

flăcắu, *flăcăi*, s.m. Tînăr neînsurat.

flămínd, -ă, *flămînzi, -de*, adj. Căruia îi este foame.

flămînzí, *flămînzesc*, vb. IV. Intr. A suferi de foame, a nu avea ce mînca; (tr.) a ţine pe cineva nemîncat.

flămînzílă s.m. Om veşnic flămînd.

flămînzít, -ă, *flămînziţi, -te*, adj. Înfometat.

fleac, *fleacuri*, s.n. Obiect de mică valoare; lucru lipsit de importanţă; (la pl.) palavre.

fleáncă s.f. (Fam.; depr.) Gură; *tacă-ţi fleanca!* = tacă-ţi gura!

fleándură, *flenduri*, s.f. Zdreanţă, haină ruptă.

fleáşcă s.f. Materie moale, apătoasă; (fig.) om lipsit de energie, de vlagă.

flebítă, *flebite*, s.f. Inflamaţie a pereţilor venelor (în special de la picioare).

flec, *flecuri*, s.n. Bucată de piele groasă, care se aplică pe tocul încălţămintei.

flecár, -ă, *flecari, -e*, s.m. şi f. Persoană căreia îi place să flecărească; limbut, palavragiu.

flecărí, *flecăresc*, vb. IV. Intr. A spune fleacuri, a trăncăni.

flegmátic, -ă, *flegmatici, -e*, adj. Cu fire nepăsătoare; calm, liniştit, imperturbabil.

flégmă, *flegme*, s.f. Mucozitate eliminată din căile respiratorii prin tuse.

flegmón, *flegmoane*, s.n. Inflamaţie purulentă localizată în ţesutul conjunctiv subcutanat.

fléică, *fleici*, s.f. Bucată de carne de pe pîntecele bovinelor (care se consumă de obicei friptă pe grătar).

flendurós, -oásă, *flenduroşi, -oase*, adj. Zdrenţăros.

fler, *fleruri*, s.n. Simţ de orientare rapidă într-o anumită situaţie; perspicacitate.

fleşcăí, *fleşcăiesc*, vb. IV. **1.** Intr. A produce un zgomot caracteristic umblînd prin noroi sau prin apă. **2.** Refl. (Fig.) A se muia; (despre oameni) a se moleşi.

fleşcăít, -ă, *fleşcăiţi, -te*, adj. Moale, fără consistenţă; (fig., despre oameni) moleşit.

flexíbil, -ă, *flexibili, -e*, adj. **1.** Care poate fi încovoiat fără a căpăta o deformaţie permanentă; elastic, mlădios. **2.** (Gram.) Care are flexiune **(2).**

flexibilitáte s.f. Însuşirea de a fi flexibil.

flexionár, -ă, *flexionari, -e*, adj. Care are flexiune **(2).**

flexiúne, *flexiuni*, s.f. **1.** Încovoiere, mlădiere. **2.** Totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvînt pentru a exprima diferite raporturi gramaticale.

flicténă, *flictene*, s.f. Băşicuţă plină cu serozitate care se formează la suprafaţa pielii în arsurile uşoare.

fligórn, *fligornuri,* s.n. Instrument muzical de suflat, cu clape, făcut din alamă.

flíntă, *flinte,* s.f. Pușcă cu fitil, folosită în trecut.

flirt, *flirturi,* s.n. Conversație curtenitoare între un bărbat și o femeie; cochetărie; legătură de dragoste lipsită de profunzime și de statornicie.

flirtá, *flirtez,* vb. I. Intr. A fi în flirt cu cineva.

fliș, *flișuri,* s.n. Formație geologică alcătuită din depozite detritice marine.

floáre, *flori,* s.f. **1.** Parte a unei plante care cuprinde organele de reproducere sexuată și care are de obicei petale colorate. **2.** Orice plantă erbacee care face flori (1) colorate; *floare de colț* = mică plantă erbacee, cu frunzele albicioase, pufoase, care crește pe crestele stîncoase ale munților; *floarea-soarelui* = plantă oleaginoasă cu tulpina înaltă, cu flori mari, galbene, cultivată pentru semințele ei din care se extrage ulei comestibil; *în floarea vîrstei* = tînăr; *copil din flori* = copil din afara căsătoriei. **3.** (Fig.) Partea cea mai aleasă din ceva, fruntea, elita. **4.** Strat de mucegai care se formează la suprafața vinului, a dulceții etc. **5.** *Floare de pucioasă* = pulbere de sulf. **6.** Capul cuiului; *floarea cheii* = parte a cheii care intră în broască sau în lacăt; *floarea literei* = extremitatea care tipărește a literei tipografice.

floc, *floci,* s.m. Smoc mic de păr, de lînă sau de mătase.

flocăí, *flocăiesc,* vb. IV. Tr. A smulge părul, penele; (fig.) a bate zdravăn.

flocós, -oásă, *flocoși, -oase,* adj. Cu păr des și moale.

flogístic, -ă, *flogistici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care provine din ardere. **2.** S.n. Substanță inexistentă, imaginată de alchimiști pentru a explica arderea.

florál, -ă, *florali, -e,* adj. Privitor la flori; în formă de floare.

florár, (1) *florari,* s.m., (2) s.m., (3) *florare,* s.n. **1.** S.m. Persoană care cultivă sau vinde flori. **2.** S.m. Numele popular al lunii mai. **3.** S.n. Instrument de desen folosit pentru trasarea liniilor curbe.

flóră s.f. Totalitatea plantelor dintr-o țară, dintr-o regiune, dintr-o perioadă geologică etc.

florăreásă, *florărese,* s.f. Cultivatoare sau vînzătoare de flori.

florăríe, *florării,* s.f. **1.** Grădină sau seră unde se cultivă flori. **2.** Magazin unde se vînd flori.

florétă, *florete,* s.f. Armă folosită la scrimă, formată dintr-o lamă lungă, flexibilă, în patru muchii, cu gardă și mîner.

floretíst, -ă, *floretiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care practică sportul cu floreta.

floriceá, -ícă, *floricele,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *floare* (1). **2.** (La pl.) Boabe de porumb prăjite și desfăcute, asemănătoare unor flori mici, albe.

floricultúră s.f. Ramură a horticulturii care se ocupă de cultura plantelor ornamentale.

floríi s.f. pl. Sărbătoare creștină, care cade în duminica dinaintea Paștelui.

florin, *florini,* s.m. Denumire a unor monede de aur și de argint care au circulat și la noi pînă în sec. XIX.

florínte, *florinți,* s.m. Pasăre mică de culoare verde-măslinie, cu ciocul roșiatic.

florístic, -ă, *floristici, -ce,* adj. Care se referă la floră.

flotabilitáte s.f. Proprietate a unui corp de a pluti pe suprafața apei sau la o anumită adîncime.

flotánt, -ă, *flotanți, -te,* adj. **1.** Care plutește. **2.** (Despre persoane; și substantivat) Care se află pentru scurt timp într-o localitate în care nu-și are locuința stabilă.

flotáție, *flotații,* s.f. Procedeu de separare a mineralelor din minereuri și a cărbunilor de steril, prin măcinarea și amestecarea lor cu un lichid în care plutesc.

flótă, *flote,* s.f. Totalitatea navelor fluviale, maritime sau aeriene ale unui stat; totalitatea navelor aflate într-o regiune sau afectate unui anumit scop și avînd o conducere unică.

flotílă, *flotile,* s.f. Mare unitate a forțelor maritime militare, constituită din unități de nave de luptă.

flotór, *flotoare,* s.n. **1.** Corp care poate pluti. **2.** Fiecare dintre cele două dispozitive umplute cu aer, care asigură plutirea unui hidroavion.

fluctuá, pers. 3 *fluctuează,* vb. I. Intr. A fi schimbător, a varia.

fluctuánt, -ă, *fluctuanți, -te,* adj. Care fluctuează, schimbător; nehotărît, ezitant.

fluctuáție, *fluctuații,* s.f. Abatere mică, temporară, față de o anumită stare sau față de o anumită valoare; schimbare necontenită, oscilație.

fluént, -ă, *fluenți, -te,* adj. (Despre vorbire) Curgător, limpede.

fluíd, -ă, *fluizi, -de,* adj., s.n. **1.** Adj. Care poate curge. **2.** S.n. Corp lichid sau gazos care nu are formă proprie, care poate curge.

fluiditáte s.f. **1.** Însușirea de a fi fluid. **2.** Cursivitate.

flúier, *fluiere,* s.n. **1.** Instrument muzical popular de suflat, alcătuit dintr-un tub subțire de lemn, prevăzut cu găuri. **2.** Mic instrument, de obicei de metal, cu care se dau anumite semnale. **3.** (Pop.) *Fluierul piciorului* = tibia.

fluierá, *flúier,* vb. I. Intr. **1.** A produce sunete asemănătoare cu cele ale fluierului (1), suflînd printre buze sau printre degetele băgate în gură; a-și manifesta dezaprobarea prin fluierături. **2.** A cînta din fluier (1). **3.** A semnaliza cu ajutorul fluierului (2).

fluierár, *fluierari,* s.m. Nume dat unor specii de păsări din regiunile mlăștinoase, care scot sunete asemănătoare cu ale fluierului.

fluieráș, (1) *fluierașe,* s.n., (2) *fluierași,* s.m. **1.** S.n. Diminutiv al lui *fluier.* **2.** S.m. Persoană care cîntă din fluier (1).

fluierătúră, *fluierături,* s.f. **1.** Sunet pe care îl scoate cineva fluierînd din gură sau din fluier. **2.** Șuierătură.

fluór s.n. Gaz de culoare galbenă-verzuie, cu miros înăbuşitor, foarte activ din punct de vedere chimic.

fluorescént, -ă, *fluorescenţi, -te,* adj. Care prezintă fluorescenţă; *tub fluorescent* = tub pentru iluminat, în interiorul căruia se produce o descărcare electrică, într-un amestec de gaze şi vapori de mercur.

fluorescénţă, *fluorescenţe,* s.f. Proprietate a unor substanţe de a emite lumină cît timp sînt iradiate cu radiaţii ultraviolete sau cu raze X.

fluorhídric adj. *Acid fluorhidric* = gaz toxic, rezultat din combinarea fluorului cu hidrogenul, folosit la gravarea pe sticlă.

fluorúră, *fluoruri,* s.f. Compus al fluorului cu un metal sau cu un radical organic.

fluşturátic, -ă, *fluşturatici, -e,* adj., s.m. şi f. (Om) nestatornic, uşuratic, zvăpăiat.

fluturá, *flútur,* vb. I. **1.** Intr. (Despre păsări, insecte) A bate din aripi; (despre steaguri, haine etc.) a se legăna în vînt, a fîlfîi. **2.** Tr. A mişca un obiect încoace şi încolo, a face să fîlfîie.

flúture, *fluturi,* s.m. **1.** Nume generic dat insectelor din ordinul lepidopterelor, cu patru aripi adesea viu colorate, şi a căror larvă este o omidă. **2.** (La pl.) Paiete. **3.** Procedeu tehnic de înot în care braţele execută mişcări simetrice dinainte înapoi, iar picioarele o împingere înapoi, în plan orizontal.

fluviál, -ă, *fluviali, -e,* adj. Privitor la fluvii; în legătură cu un fluviu.

flúviu, *fluvii,* s.n. Apă curgătoare cu lungime mare şi debit bogat, care se varsă într-un ocean sau într-o mare.

flux, *fluxuri,* s.n. **1.** Fază de ridicare periodică a nivelului apei unui ocean sau a unei mări, în cadrul fenomenului de maree. **2.** Curgere continuă şi uniformă de lichide, gaze, particule etc.; (fig.) şuvoi, val, revărsare; *flux luminos* = energia luminoasă pe care o emite un izvor de lumină într-o unitate de timp; *flux magnetic* = mărime egală cu produsul dintre inducţia magnetică perpendiculară pe o suprafaţă dată şi aria acestei suprafeţe. **3.** *Flux tehnologic* = fazele succesive ale proceselor tehnologice. **4.** *Flux de informaţie* = raportul dintre cantitatea de informaţie şi timpul în care ea este transmisă.

flýer s.n. v. **flaier.**

foáie, *foi,* s.f. **1.** Frunză; petală sau sepală. **2.** Bucată dreptunghiulară de hîrtie (de scris); filă dintr-un caiet, dintr-o carte, dintr-un registru; *foaie de drum* = document special care dă dreptul cuiva de a călători cu trenul (sau cu alt mijloc de transport în comun) fără a plăti costul călătoriei. **3.** Bucată dintr-un material, cu o grosime foarte mică; *foaie de tablă.* **4.** Bucată de pînză întrebuinţată în toată lăţimea ei la confecţionarea unui obiect de îmbrăcăminte: *fustă din trei foi.* **5.** (Pop., la pl.) Fustă. **6.** *Foaie de cort* = pînză impermeabilă din care se fac corturi; *foaie de aluat* = aluat întins cu vergeaua, din care se fac plăcinte, tăiţei etc.

foaiér, *foaiere,* s.n. Sală într-un teatru, unde spectatorii îşi pot petrece timpul în pauze.

foále, *foale,* s.n. **1.** Burduf de piele cu pereţii încreţiţi, cu care se pompează aer într-o forjă; burduful plisat al unor instrumente muzicale. **2.** (Pop). Pîntece, abdomen. Var.: **(1) foi** s.m.

foáme s.f. **1.** Senzaţie provocată de nevoia de a mînca. **2.** (Fig.) Dorinţă nestăvilită, lăcomie.

foámete s.f. Lipsă mare, generală şi prelungită, de hrană.

foárfecă s.f. v. **foarfece.**

foárfece, *foarfece,* s.n. Unealtă sau maşină-unealtă pentru tăiat, compusă din două lame tăioase suprapuse, unite între ele la mijloc. **Var.: foárfecă** s.f.

foárte adv. **1.** Ajută la formarea superlativului absolut: *foarte mic, foarte departe.* **2.** (Pop.; ca determinativ pe lîngă un verb) Mult, tare: *îţi foarte mulţumesc.*

fobíe, *fobii,* s.f. Stare bolnăvicioasă de frică, fără un motiv real.

foc[1], *focuri,* s.n. **1.** Ardere cu flacără şi cu dezvoltare de căldură; *foc de artificii* = ardere de materii inflamabile care produc jerbe de flăcări colorate; *scump foc* (sau *de mama focului)* = foarte scump; (în exclamaţii, adesea glumeţ, fam.) *arză-l focul.* **2.** Incendiu. **3.** Luptă, război; *a intra în foc* = a intra în luptă. **4.** Împuşcătură; *foc !* = comandă militară pentru a începe tragerea. **5.** Entuziasm, avînt; *plin de foc* = înflăcărat, entuziast; *în focul...* = în toiul, în faza culminantă. **6.** Durere, chin; nenorocire; *a-şi vărsa focul* = a spune ce are pe inimă.

foc[2], *focuri,* s.n. Pînză triunghiulară de manevră la prora unei nave.

focál, -ă, *focali, -e,* adj. Cu privire la focarul lentilelor sau al oglinzilor; *distanţă focală* = distanţa dintre centrul unei lentile şi focarul ei.

focár, *focare,* s.n. **1.** Punct de convergenţă a razelor unui fascicul. **2.** Parte a unui cuptor sau a unei instalaţii de încălzire, în care arde combustibilul. **3.** (Fig.) Punct de concentrare şi de răspîndire a unor acţiuni, a unor idei etc. **4.** *Focar de infecţie* = centru al unui proces inflamator; loc de unde se pot răspîndi microbi; (p. ext.) loc murdar, neîngrijit.

fócă, *foci,* s.f. Nume dat unor mamifere acvatice cu corpul fusiform şi cu membrele transformate în lopeţi înotătoare.

fochíst, *fochişti,* s.m. Muncitor calificat care dirijează arderea combustibilului într-un focar **(2).**

focós, -oásă, *focoşi, -oase,* adj., s.n. **1.** Adj. Plin de foc[1] **(5),** înfocat, înflăcărat. **2.** S.n. Dispozitiv de aprindere a încărcăturii explozive la proiectilele de artilerie, la bombe, mine etc.

foen, *foene,* s.n. Vînt cald şi uscat (caracteristic regiunilor alpine din Elveţia şi Austria), care bate primăvara dinspre crestele munţilor. Pr.: *fön.*

fofeázã, *fofeze,* s.f. Nume dat unor obiecte sau părţi de obiecte în formă de aripă ori de braţ; aripa unei ferestre sau a unei uşi; fiecare dintre penele fixate la capătul stinghiilor vîrtelniţei.

fofélniță, *fofelnițe,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două stinghii încrucișate ale vîrtelniței, pe care sînt așezate fofezele. **2.** Cuțitul meliței.

fofilá, *fofilez,* vb. I. Refl. **1.** A se strecura cu dibăcie, neobservat; a se introduce undeva pe furiș. **2.** (Fig.) A se sustrage de la o obligație.

fofîrlica s.f. art. *A umbla cu fofîrlica* = a umbla cu șmecherii, cu înșelăciuni.

foi[1] s.m. v. **foale.**

foí[2], *foiesc,* vb. IV. **1.** Intr. (Despre o mulțime) A umbla încoace și încolo, a se mișca întruna; (despre spații) a fi plin de lume care mișună. **2.** Refl. A se mișca de colo pînă colo, a nu sta locului; a se răsuci de pe o parte pe alta.

foiletón, *foiletoane,* s.n. Articol de literatură, de știință, de artă sau fragment de roman care se publică în partea de jos a paginilor unui ziar sau unei reviste.

foiós, -oásă, *foioși, -oase,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre arbori) Cu frunze căzătoare; (substantivat, f. pl.) denumire dată speciilor de arbori și arbuști din încrengătura angiospermelor, cu frunze care cad toamna. **2.** S.n. Unul din cele patru compartimente ale stomacului rumegătoarelor.

foișór, *foișoare,* s.n. Terasă deschisă și ieșită din linia fațadei, cu acoperiș susținut de stîlpi; pavilion sau chioșc într-o grădină sau într-o curte; (înv.) *foișor de foc* = turn de observație pentru descoperirea incendiilor.

foíță, *foițe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *foaie;* foaie subțire de hîrtie, de metal etc. **2.** Frunză mică.

folclór s.n. Totalitatea producțiilor artistice (literare, muzicale, plastice etc.) create și răspîndite de popor.

folclóric, -ă, *folclorici, -e,* adj. Privitor la folclor.

folclorist, -ă, *folcloriști, -ste,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu culegerea și studierea folclorului.

folclorístic, -ă, *folcloristici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Folcloric. **2.** S.f. Știință care se ocupă cu studiul folclorului.

foliacéu, -ée, *foliacei, -ee,* adj. Care seamănă cu o frunză.

folícul, *foliculi,* s.m. Formație anatomică de dimensiuni mici, în formă de săculeț.

folículă, *folicule,* s.f. Tip de fruct uscat, în formă de cornet, provenit dintr-o singură carpelă.

foliculínă s.f. Hormon secretat de glandele sexuale feminine.

fólie, *folii,* s.f. Foiță subțire de aur, aluminiu, material plastic etc.

fóllo s.n. Format de hîrtie sau de carte obținut prin îndoirea colii de hîrtie o singură dată.

foliólă, *foliole,* s.f. Fiecare dintre frunzulițele care intră în alcătuirea unei frunze compuse.

folós, *foloase,* s.n. Cîștig moral sau material; avantaj, profit.

folosi, *folosesc,* vb. IV. **1.** Tr. A utiliza, a întrebuința. **2.** Intr. A fi de folos, a servi la ceva. **3.** Refl. A trage folos din ceva; a profita de ceva.

folosínță, *folosințe,* s.f. Drept de a folosi un bun.

folositór, -oáre, *folositori, -oare,* adj. Care aduce folos, care este de folos.

fon, *foni,* s.m. Unitate de măsură pentru nivelul de tărie al unui sunet, apreciat după senzația auditivă pe care acesta o produce.

fonatór, *fonatoare,* adj. *Organ* (sau *aparat) fonator* = organ (sau aparat) care produce sunete.

fond, *fonduri,* s.n. **1.** (În corelație cu *formă)* Conținut; *în fond* = în realitate, de fapt. **2.** Totalitatea trăsăturilor esențiale ale caracterului unei persoane. **3.** Culoare de bază, cîmp (al unui tablou, al unei țesături etc.) pe care apar desenele sau figurile. **4.** Nume dat unor probe sportive care se desfășoară pe distanțe mari. **5.** Totalitatea mijloacelor materiale și bănești de care dispune o întreprindere, o organizație economică etc.

fondá vb. I. v. **funda.**

fondánt, -ă, *fondanți, -te,* adj., subst. **1.** Adj. Care se moaie, care se topește ușor. **2.** S.n. Substanță care coboară punctul de topire al unor aliaje metalice, al unor mase ceramice etc. **3.** S.f. Bomboană preparată dintr-o umplutură moale acoperită cu un strat asemănător cu șerbetul.

fondatór, -oáre, *fondatori, -oare,* s.m. și f. Întemeietor.

fondist, -ă, *fondiști, -ste,* s.m. și f. Sportiv care practică probe de fond.

foném, *foneme,* s.n. Cea mai mică unitate sonoră a limbii, care are funcțiunea de a diferenția cuvintele între ele, precum și formele gramaticale ale aceluiași cuvînt.

fonétic, -ă, *fonetici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la sunetele unei limbi; *ortografie fonetică* = ortografie bazată pe principiul scrierii cuvintelor după cum se pronunță. **2.** S.f. Ramură a lingvisticii care studiază producerea, transmiterea, audiția și evoluția sunetelor limbajului articulat.

foneticián, -ă, *foneticieni, -e,* s.m. și f. Specialist în fonetică.

fonetism, *fonetisme,* s.n. **1.** Totalitatea sunetelor unei limbi, unui dialect etc. **2.** Mod specific de a pronunța un anumit sunet sau cuvînt.

fonf, foánfă, *fonfi, foanfe,* adj. Care vorbește pe nas.

fonfăí, *fónfăi,* vb. IV. Intr. A pronunța cuvintele nazal.

fónic, -ă, *fonici, -e,* adj. Care se referă la sunete, format din sunete; sonor.

fonográf, *fonografe,* s.n. Vechi aparat pentru înregistrarea și reproducerea sunetelor.

fonográmă, *fonograme,* s.f. **1.** Înregistrare a sunetelor pe un disc, pe o bandă de magnetofon, pe o peliculă cinematografică etc. **2.** Mesaj transmis prin telefon și înregistrat automat pe un formular special.

fonológic, -ă, *fonologici, -e,* adj. Privitor la foneme sau la fonologie.

fonologíe s.f. Ramură a foneticii care se ocupă cu studiul sunetelor limbii din punctul de vedere al valorii lor funcționale.

fonotécă, *fonoteci*, s.f. Colecție de înregistrări sonore pe discuri, pe benzi de magnetofon etc.

fontanélă, *fontanele*, s.f. Spațiu neosificat dintre oasele craniului la noul-născut.

fóntă, *fonte*, s.f. Aliaj de fier și carbon produs în furnale și folosit la elaborarea oțelului sau la turnarea directă a unor piese.

for, *foruri*, s.n. **1.** Piață în Roma antică, unde era concentrată viața politică, economică și religioasă a orașului. **2.** Autoritate, organ de stat; (p. ext.) organ politic, științific etc. care se bucură de o mare autoritate; *for interior* = conștiință.

forá, *forez*, vb. I. Intr. A săpa găuri într-un teren pentru a ajunge la un zăcămînt, pentru a explora structura geologică etc.

foráibăr, *foraibăre*, s.n. Piesă de metal în formă de șurub în unghi drept, cu care se poate bloca o ușă sau o fereastră.

foráj, *foraje*, s.n. Acțiunea de a fora; ansamblul operațiilor executate pentru realizarea unei sonde.

foraminifér, *foraminifere*, s.n. (La pl.) Ordin de protozoare marine, avînd corpul acoperit cu o cochilie calcaroasă prevăzută cu orificii pentru pseudopode; (și la sg.) animal din acest ordin.

fórceps, *forcepsuri*, s.n. Instrument folosit pentru extragerea fătului viu, în cazul unei nașteri grele.

forestiér, -ă, *forestieri, -e*, adj. Privitor la păduri, de pădure.

forfecá, *foárfec*, vb. I. Tr. **1.** A tăia în bucăți cu foarfecele sau cu alt obiect tăios. **2.** (Fig.) A cerceta (o lucrare literară, științifică etc.) cu o minuțiozitate exagerată; a critica cu asprime.

forfetár, -ă, *forfetari, -e*, adj. (Despre tarife, taxe, impozite etc.) Stabilit dinainte la o sumă globală, invariabilă.

fórfotă s.f. Mișcare grăbită și zgomotoasă de colo pînă colo.

forfotí, *forfotesc*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre mulțimi) A umbla încoace și încolo, a foi, a mișuna. **2.** A fierbe cu zgomot înăbușit, a clocoti încet.

fórint, *forinți*, s.m. Unitate bănească oficială a Ungariei.

forjá, *forjez*, vb. I. Tr. A prelucra un metal prin presare la cald sau la rece, cu ajutorul ciocanului ori al presei.

forját, -ă, *forjați, -te*, adj. (Despre metale sau aliaje) Lucrat prin forjare; *fier forjat* = oțel prelucrat artistic prin forjare.

fórjă, *forje*, s.f. Instalație simplă, fixă sau mobilă, pentru încălzirea metalelor în vederea forjării.

forjór, *forjori*, s.m. Muncitor care lucrează la forjă.

formá, *formez*, vb. I. Tr. **1.** A da ființă și formă unui lucru; a face; (refl.) a căpăta ființă, a lua o formă; a se dezvolta. **2.** (Despre elemente multiple) A alcătui, a constitui; a reprezenta. **3.** A instrui pe cineva într-o profesie; a educa.

formál, -ă, *formali, -e*, adj. **1.** Privitor la formă, care ține de formă; (adverbial) în aparență. **2.** Formulat precis, categoric. **3.** Făcut de formă, caracterizat prin formalism.

formaldehídă s.f. Gaz cu miros înțepător, derivat de la metan, întrebuințat la fabricarea rășinilor sintetice, a lacurilor, coloranților, explozivilor etc.

formalísm s.n. **1.** Tendința de a da importanță exagerată formelor și formalităților într-o activitate, în dauna conținutului. **2.** Orientare care acordă întîietate formei operei de artă, care consideră forma ca scop în sine și nu ca expresie a conținutului.

formalíst, -ă, *formaliști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** (Persoană) care dă dovadă de formalism. **2.** (Persoană) care adoptă o atitudine de politețe exagerată.

formalitáte, *formalități*, s.f. **1.** Condiție de formă cerută pentru valabilitatea unui act. **2.** Cerință impusă de regulile de politețe.

formalizá, *formalizez*, vb. I. Refl. A se simți jignit pentru că cineva n-a respectat o regulă neînsemnată de politețe.

formát[1], *formate*, s.n. Ansamblul dimensiunilor care caracterizează forma și mărimea unui corp plat; ansamblul dimensiunilor unui produs de hîrtie finisat sau al unui text tipărit, de formă dreptunghiulară.

formát[2], -ă, *formați, -te*, adj. Instruit; maturizat, matur.

formatív, -ă, *formativi, -e*, adj. Care servește sau contribuie la formarea cuiva sau a ceva.

formáție, *formații*, s.f. **1.** Întocmire, constituire, organizare. **2.** Strat de roci dintr-o anumită perioadă geologică. **3.** *Formațiune social-economică* = treaptă de dezvoltare istoricește determinată a societății, caracterizată printr-un anumit nivel al forțelor de producție, prin relații de producție corespunzătoare acestora, printr-o structură socială specifică și o suprastructură adecvată bazei economice existente. **4.** (Mil.) Felul în care este dispusă o unitate militară. **5.** Ansamblu artistic. **6.** (Sport) Componența unei echipe. **7.** Combinație de cifre sau de figuri la unele jocuri. Var.: **formațiúne** s.f.

formațiúne s.f. v. **formație.**

fórmă, *forme*, s.f. **1.** Modul de organizare a elementelor din care se compune un obiect, structura lui internă și externă. **2.** Înfățișare, aspect exterior; proprietate a unei figuri determinată de raporturile dintre diferitele ei dimensiuni. **3.** *Formă de relief* = aspect exterior al suprafeței terestre. **4.** Tipar care servește pentru a fabrica anumite obiecte sau pentru a le da o anumită înfățișare. **5.** (Lingv.) Învelișul sonor al unui cuvînt. **6.** Fel, chip, mod; *a fi în formă* = a fi în cele mai bune condiții fizice sau intelectuale. **7.** *Formă de guvernămînt* = mod de organizare și de conducere politică și socială a unei țări. **8.** Dispoziție legală de procedură;

de formă = de ochii lumii, pentru a salva aparențele.

fórmic, -ă, *formici, -e,* adj. *Acid formic* = acid corosiv care se găsește în corpul furnicilor roșii și în urzici, fiind întrebuințat în industria textilă, ca antiseptic etc.

formidábil, -ă, *formidabili, -e,* adj. Care produce uimire prin însușiri sau dimensiuni neobișnuite; nemaipomenit, extraordinar, colosal.

formól s.n. Soluție apoasă de formaldehidă, folosită ca dezinfectant sau ca antiseptic.

formulá, *formulez,* vb. I. Tr. A exprima prin cuvinte, a da o formă precisă unui gînd, unei idei.

formulár, *formulare,* s.n. Imprimat cu anumite indicații tipărite, care se completează pentru întocmirea unui act, a unui tabel etc.

formúlă, *formule,* s.f. **1.** Expresie concisă a unei idei, a unei reguli de urmat etc.; frază-tip folosită la redactarea unui act, a unei sentințe etc.; *formulă de politețe* = formă convențională de exprimare cu care se adresează cineva unei autorități sau unei persoane. **2.** Expresie matematică reprezentînd o relație generală între mai multe mărimi. **3.** Expresie cu simboluri chimice care indică compoziția și structura moleculară a unei substanțe.

fort, *forturi,* s.n. Lucrare de fortificație care face parte dintr-un sistem de întărituri.

fortăreáță, *fortărețe,* s.f. Loc (sau cetate) cu fortificații permanente pentru apărare în caz de asediu.

fórte adj. invar., adv. **1.** Adj. (Livr.) Tare, puternic. **2.** Adv. (Muz.) Cu sonoritate puternică.

fortifiánt, -ă, *fortifianți, -te,* adj. (Despre medicamente) Întăritor, tonic.

fortificá, *fortific,* vb. I. Tr. **1.** A întări un organism, a-l face mai rezistent. **2.** A întări un loc prin lucrări de fortificații.

fortificáție, *fortificații,* s.f. (Mil.) Lucrare permanentă de apărare.

fortissimo adv. (Muz.) Cu cea mai mare intensitate, foarte tare.

fortuít, -ă, *fortuiți, -te,* adj. (Livr.) Neprevăzut, inopinat.

forțá, *forțez,* vb. I. Tr. **1.** A sili, a constrînge, a obliga; (refl.) a-și da osteneala, a se strădui. **2.** A supune o mașină la un efort prea mare; a mînui cu violență un mecanism, o închizătoare etc., deteriorîndu-le.

forțát, -ă, *forțați, -te,* adj. **1.** Făcut sau impus cu forța; *aterizare forțată* = aterizare impusă de împrejurări nefavorabile. **2.** (Despre uși, lacăte) Deschis cu forța. **3.** (Despre rîs, gesturi etc.) Silit, nenatural.

fórță, *forțe,* s.f. **1.** Putere fizică, vigoare; capacitatea de a realiza ceva; energie morală; *forță de muncă* = totalitatea aptitudinilor fizice și intelectuale ale omului, pe care el le pune în funcțiune atunci cînd creează valori de întrebuințare; totalitatea persoanelor care dispun de capacitate de muncă; *forțe de producție* = totalitatea mijloacelor de producție și a forței de muncă, atrase în procesul de producție. **2.** Persoană înzestrată cu multă putere și energie; grup politic sau social care se manifestă activ în viața socială; putere. **3.** *Forțe armate* = armată. **4.** Putere de constrîngere, violență; *caz de forță majoră* = situație în care cineva este nevoit să acționeze altfel de cum ar vrea; *prin forța împrejurărilor* = constrîns de împrejurări. **5.** (Fiz.) Mărime care caracterizează acțiunea mecanică exercitată de un sistem fizic asupra unui corp, putînd duce la modificarea stării de repaus sau de mișcare a acestuia ori la deformarea lui (ex. forță gravitațională, electromagnetică, nucleară etc.); *forță de tracțiune* = forță exercitată de un vehicul motor asupra unei mașini sau a unui vehicul pe care îl remorchează.

fórum s.n. For (2).

fósă, *fose,* s.f. **1.** Cavitate situată la suprafața unei structuri anatomice; *fosă nazală* = fiecare dintre cele două cavități ale nasului. **2.** Spațiu aflat sub avanscena unui teatru, destinat orchestrei.

fosfát, *fosfați,* s.m. Sare a acidului fosforic; *fosfat de calciu* = sare de calciu a acidului fosforic, folosită ca îngrășămînt agricol.

fosfatá, *fosfatez,* vb. I. Tr. **1.** A îngrășa cu fosfați un teren de cultură. **2.** A trata un obiect de oțel sau de fontă cu acid fosforic sau cu fosfați, pentru a-l proteja contra acțiunii agenților corosivi.

fósfor s.n. Element chimic otrăvitor, inflamabil, care se găsește în natură sub formă de fosfați.

fosforescént, -ă, *fosforescenți, -te,* adj. Care poate produce fosforescență.

fosforescénță, *fosforescențe,* s.f. Proprietate a unor substanțe de a emite lumină după ce au absorbit radiații (în special ultraviolete).

fosfóric, -ă, *fosforici, -e,* adj. *Acid fosforic* = acid al fosforului întrebuințat la fabricarea unor îngrășăminte.

fosforít, *fosforite,* s.n. Rocă sedimentară formată din fosfați de calciu, folosită la prepararea îngrășămintelor pentru soluri.

fosíl, -ă, *fosili, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Rest, urmă a unui organism animal sau vegetal dintr-o epocă geologică anterioară, conservată în roci. **2.** Adj. (Despre organisme) Care a rămas conservat în roci, dintr-o epocă geologică anterioară.

fosilizá, pers. 3 *fosilizează,* vb. I. Refl. A se transforma în fosilă.

fost, -ă, *foști, -ste,* adj. Care a avut o calitate, o funcție etc. pe care nu o mai are; (despre lucruri) care și-a pierdut vechea destinație; care a aparținut cuiva în trecut.

fóșnet, *foșnete,* s.n. Sunet ușor, produs de mișcarea frunzelor, a hîrtiei etc.

foșní, *foșnesc,* vb. IV. Intr. (Despre hîrtie, frunze etc.) A produce un sunet ușor, prin mișcare sau prin frecare.

fot, *foți,* s.m. Unitate de măsură a iluminării.

fótă, *fote,* s.f. Obiect de îmbrăcăminte din costumul popular românesc, purtat de femei, format dintr-o piesă dreptunghiulară din stofă de lînă (ornamentată), care se înfășoară în

jurul corpului de la talie în jos, sau din două bucăți, una acoperind partea din față a corpului (ca un șorț), cealaltă pe cea din spate.

fótbal s.n. Joc sportiv între două echipe de cîte 11 jucători care lovesc o minge cu piciorul sau cu altă parte a corpului în afară de mîini, căutînd să o introducă în poarta adversarului.

fotbalíst, -ă, *fotbaliști, -ste,* s.m. și f. Persoană care practică fotbalul.

fotbalístic, -ă, *fotbalistici, -e,* adj. Care se referă la fotbal.

foto-[1] Element de compunere cu sensul „al luminii", „produs de lumină" sau „fotografic", servind la formarea unor substantive.

foto[2] adj. invar. Fotografic: *atelier foto.*

fotochímic, -ă, *fotochimici, -e,* adj. Care se referă la transformările chimice provocate sau accelerate de lumină.

fotocópie, *fotocopii,* s.f. Copie fotografică a unui document, a unui text etc.

fotoeléctric, -ă, *fotoelectrici, -e,* adj. *Efect fotoelectric* = emisie de electroni de pe suprafața metalelor sub acțiunea luminii; *celulă fotoelectrică* = element de circuit electric, bazat pe efectul fotoelectric, care lasă să treacă prin el un curent de intensitate mai mare sau mai mică, după cum iluminarea sa este mai intensă sau mai slabă, fiind întrebuințat în cinematografie și televiziune.

fotogénic, -ă, *fotogenici, -e,* adj. (Despre oameni) Care are calitățile cerute pentru a putea fi reprodus în mod avantajos în fotografie sau în film.

fotográf, *fotografi,* s.m. Specialist în tehnica fotografică.

fotografiá, *fotografiez,* vb. I. Tr. A fixa imaginea unui obiect, a unei persoane etc. pe un film sau pe o placă, cu ajutorul unui aparat fotografic.

fotográfic, -ă, *fotografici, -e,* adj. Privitor la fotografie; care servește la fotografiere; care este obținut prin fotografiere.

fotografíe, *fotografii,* s.f. Imagine pozitivă obținută prin fotografiere; tehnica fotografierii.

fotográmă, *fotograme,* s.f. Fotografie luată din avion sau dintr-un punct înalt de pe Pămînt, folosită în cartografie și în topografie.

fotogrammetríe s.f. Ramură a topografiei care se ocupă cu determinarea formei și dimensiunilor obiectelor pe baza fotogramelor.

fotogravúră s.f. Procedeu fotografic folosit la confecționarea clișeelor, cu ajutorul căruia se obțin planșe care permit tirajul tipografic al imaginilor.

fotolitografíe, *fotolitografii,* s.f. Procedeu de preparare a formelor de tipar prin fotografiere pe o placă litografică.

fotóliu, *fotolii,* s.n. Scaun mare (capitonat), cu spătar și cu rezemători pentru brațe.

fotoliză, *fotolize,* s.f. Descompunere chimică a unei substanțe sub acțiunea luminii.

fotoluminescénță s.f. Luminescență a unor substanțe provocată prin iluminarea sau iradierea lor cu radiații ultraviolete ori cu raze X.

fotometríe s.f. Parte a fizicii care se ocupă cu studiul și cu măsurarea radiațiilor luminoase.

fotométru, *fotometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea intensității surselor de lumină.

fotomontáj, *fotomontaje,* s.n. Ansamblu de fotografii ori fragmente de fotografii dispuse într-o figură unică.

fotón, *fotoni,* s.m. Particulă (corpuscul, cuantă) a radiației electromagnetice.

fotonastíe s.f. Mișcare a petalelor sau a frunzelor provocată de variația intensității luminii.

fotoreportáj, *fotoreportaje,* s.n. Reportaj care prezintă evenimente, fapte diverse etc., în fotografii însoțite de un scurt text explicativ.

fotorepórter, -ă, *fotoreporteri, -e,* s.m. și f. Fotograf specializat în instantanee pentru fotoreportaje.

fotosensíbil, -ă, *fotosensibili, -e,* adj. (Despre substanțe) Care este sensibil la lumină.

fotosféră s.f. Stratul exterior al Soarelui, care emite radiația luminoasă.

fotosintéză, *fotosinteze,* s.f. Asimilație clorofiliană.

fototécă, *fototeci,* s.f. Colecție de fotografii organizată pentru diverse studii.

fototelegrafíe s.f. Transmiterea pe cale electrică a unor imagini statice.

fototerapíe s.f. Tratament medical care folosește radiațiile luminoase (naturale sau artificiale).

fototipíe, *fototipii,* s.f. Procedeu prin care se execută reproduceri cu ajutorul unui clișeu format dintr-un strat subțire de gelatină, aplicat pe o placă de cupru; reproducere obținută prin acest procedeu.

fototropísm s.n. Mișcare automată a organelor vegetale către sursa de lumină.

fotozincografíe s.f. Procedeu de reproducere a unei fotografii prin copierea pe o placă de zinc.

fovísm s.n. Curent în pictura franceză, apărut la începutul sec. XX, care exaltă culoarea pură, distribuită în pete mari, adeseori violente.

fox, *focși,* s.m. Foxterier.

foxteriér, *foxterieri,* s.m. Rasă de cîini mici, cu urechile scurte și picioarele drepte, folosiți pentru vînarea animalelor din vizuini.

fóxtrot, *foxtroturi,* s.n. Dans modern de origine americană, cu ritm sincopat.

frac, *fracuri,* s.n. Costum bărbătesc de ceremonie, din stofă de culoare neagră, cu sacoul scurt în față pînă în talie, iar în spate terminat cu două cozi lungi.

fracturá, *fracturez,* vb. I. Tr. și refl. A produce (sau a suferi) o fractură.

fractúră, *fracturi,* s.f. **1.** (Med.) Rupere, completă sau incompletă, a unui os. **2.** (Tehn.) Suprafață neregulată produsă prin ruperea unui obiect.

frácție, *fracții,* s.f. Simbol sau număr reprezentînd raportul a două numere întregi.

fracționá, *fracționez,* vb. I. Tr. A împărți un întreg în mai multe părți egale.

fracționár, -ă, *fracționari, -e,* adj. Care conține o fracție, care are forma unei fracții; *număr fracționar* = număr rațional.

fracționát, -ă, *fracționați, -te,* adj. Divizat în fracțiuni; (chim.) *distilare fracționată* = izolarea dintr-un amestec a lichidelor cu puncte de fierbere diferite prin colectarea lor separată, după temperatura de fierbere a fiecăruia.

fracționísm s.n. Acțiune dusă de o fracțiune **(2).**

fracțiúne, *fracțiuni,* s.f. **1.** Parte sau fragment dintr-un întreg. **2.** Grupare de membri ai unui partid care își stabilesc o platformă politică proprie, împotriva liniei politice a majorității membrilor acelui partid: *fracțiune parlamentară* = grupare într-un parlament formată din reprezentanții unui anumit partid politic.

frag, *fragi,* s.m. Plantă perenă din familia rozaceelor, cu tulpina scurtă, cu flori albe și fructe comestibile.

frágă, *fragi,* s.f. Receptaculul cărnos al fragului, pe suprafața căruia se găsesc presărate fructele.

fráged, -ă, *fragezi, -de,* adj. **1.** (Despre plante) Tînăr, crud; (despre carne) care provine de la animale tinere. **2.** (Despre copii) Mic, gingaș; *vîrstă fragedă* = vîrsta copilăriei.

fragíl, -ă, *fragili, -e,* adj. Care se sparge, se sfărîmă, se frînge ușor; firav.

fragmént, *fragmente,* s.n. Parte sau frîntură dintr-un tot; parte izolată dintr-o scriere.

fragmentá, *fragmentez,* vb. I. Tr. A împărți, a tăia în fragmente.

fragmentár, -ă, *fragmentari, -e,* adj. Care se prezintă în fragmente, fărîmițat.

fraht, *frahturi,* s.n. Document care însoțește o marfă transportată pe calea ferată; scrisoare de trăsură.

fráier, -ă, *fraieri, -e,* s.m. și f., adj. (Om) prost, care nu știe să profite într-o anumită împrejurare.

franc¹, *franci,* s.m. Denumire a unității bănești principale din Franța, Belgia, Elveția și numeroase alte țări.

franc², -ă, *franci, -e,* adj. Care spune pe față, fără înconjur ce gîndește.

francá, *franchez,* vb. I. Tr. **1.** A timbra o scrisoare. **2.** A plăti anticipat taxa de transport pentru un colet.

francéz, -ă, *francezi, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Care se referă la Franța sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Franța. **2.** S.m. Persoană făcînd parte din poporul care s-a constituit ca națiune pe teritoriul Franței.

franchéțe s.f. Calitatea de a fi sincer, de a-și spune deschis gîndurile.

franciscán, -ă, *franciscani, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Călugăr (sau călugăriță) din ordinele înființate în sec. XIII de Francisc din Assisi. **2.** Adj. Care ține de ordinul franciscanilor **(1).**

francmasón, *francmasoni,* s.m. Membru al unei organizații francmasonice; adept al francmasoneriei.

francmasoneríe s.f. Asociație secretă, cu scopuri etico-religioase, politice și filantropice, înființată la începutul sec. XVIII în Anglia.

fránco adv. Termen comercial indicînd faptul că marfa se pune liberă la dispoziția cumpărătorului, toate cheltuielile (inclusiv cele de transport) fiind suportate de furnizor.

franctirór, *franctirori,* s.m. Denumire dată partizanilor din Franța care participau la lupta împotriva invadatorilor.

franj, *franjuri,* s.n. **1.** Ornament la marginea unui obiect de stofă, de pînză etc., făcut din fire care atîrnă unele lîngă altele. **2.** Fiecare dintre dungile alternativ luminoase și întunecate obținute pe un ecran, ca urmare a unui fenomen de interferență sau de difracție. Var.: **(2) fránjă** s.f.

fránjă s.f. v. **franj.**

franțuzésc, -eáscă, *franțuzești,* adj. Francez; (substantivat, f.) limba franceză.

franțuzéște adv. În felul francezilor; în limba franceză.

franțuzísm, *franțuzisme,* s.n. Cuvînt sau expresie împrumutată din limba franceză de o altă limbă și neadaptată la sistemul acesteia.

franțuzít, -ă, *franțuziți, -te,* adj. (Și substantivat) Care imită obiceiurile franceze și folosește, fără a fi necesar, cuvinte și expresii franceze.

franțuzoáică, *franțuzoaice,* s.f. Femeie care face parte din poporul francez.

franzelár, *franzelari,* s.m. Persoană care face sau vinde franzele.

franzélă, *franzele,* s.f. Pîine albă, de formă lunguiață.

franzelăríe, *franzelării,* s.f. Prăvălie unde se vînd franzele.

frapá, *frapez,* vb. I. Tr. **1.** A face impresie, a bate la ochi. **2.** A răci șampania sau alte băuturi alcoolice cu ajutorul gheții.

frapánt, -ă, *frapanți, -te,* adj. Care frapează, care bate la ochi.

frapiéră, *frapiere,* s.f. Vas, de obicei din aluminiu, folosit pentru răcirea cu gheață a băuturilor.

frásin, *frasini,* s.m. Arbore cu coroana rară, cu fructe (samare) alungite, al cărui lemn, rezistent și flexibil, se folosește în industria mobilelor, a articolelor de sport etc.

fráte, *frați,* s.m. **1.** Persoană de sex masculin considerată în raport cu altă persoană născută din aceiași părinți *(frate bun)* sau numai din același tată ori din aceeași mamă *(frate vitreg)*; (la pl.) nume dat copiilor (băieți și fete) născuți din aceiași părinți; *frați de lapte* = copii care au supt la aceeași doică. **2.** Termen familiar, prietenesc cu care se adresează cineva unei persoane (indiferent de sex). **3.** Călugăr care nu este cleric și care ajută la treburile gospodărești. **4.** Lăstar care crește din nodurile de la baza tulpinii cerealelor păioase.

fratérn, -ă, *fraterni, -e,* adj. Frățesc.

fraternitáte, *fraternități,* s.f. Legătură strînsă, prietenească, între persoane, colectivități sau popoare.

fraternizá, *fraternizez,* vb. I. Intr. A manifesta sentimente frățești față de cineva; a face cauză comună cu cineva.

fratricíd, -ă, *fratricizi, -de,* subst., adj. **1.** S.m. și f., adj. (Persoană) care și-a ucis fratele sau sora. **2.** S.n. Omor de frate sau de soră. **3.** Adj. Care constituie o crimă față de un frate, o soră sau față de semenii săi.

fraudá, *fraudez,* vb. I. Tr. A săvîrși o fraudă.

fraúdă, *fraude,* s.f. Săvîrșirea cu rea-credință, pentru a obține un profit, a unor fapte păgubitoare pentru altă persoană.

fraudulós, -oásă, *frauduloși, -oase,* adj. (Despre acțiuni) Care se bazează pe fraudă, pe înșelătorie.

frázá, *fraze,* s.f. Îmbinare a două sau mai multe propoziții legate între ele printr-un raport de coordonare sau de subordonare; *frază muzicală* = succesiune de sunete care formează o unitate cu sens expresiv propriu.

frazeológic, -ă, *frazeologici, -e,* adj. Care ține de frazeologie, privitor la frazeologie.

frazeologíe, *frazeologii,* s.f. **1.** Fel propriu unei limbi sau unui scriitor de a construi frazele. **2.** Vorbărie fără conținut, vorbe goale.

frăgezí, *frăgezesc,* vb. IV. Refl. și tr. (Despre unele alimente) A deveni (sau a face să devină) fraged.

frăgezíme s.f. Însușirea de a fi fraged.

frămîntá, *frămînt,* vb. I. **1.** Tr. A amesteca (cu mîinile) un aluat pentru a-l preface într-o masă uniformă. **2.** Tr. (Fig.) A examina o idee, un plan, o problemă întorcînd-o pe toate fețele. **3.** Tr. și refl. A (se) mișca puternic; a (se) agita; a (se) neliniști, a (se) îngrijora.

frămîntáre, *frămîntări,* s.f. Acțiunea de *a (se) frămînta;* neastîmpăr; tulburare, zbucium.

frăsinét, *frăsineturi,* s.n. Pădure de frasini.

frățésc, -eáscă, *frățești,* adj. Ca de frate, afectuos, devotat.

frățéște adv. În mod frățesc, ca frații.

fráție, *frății,* s.f. **1.** Legătură de rudenie între frați; iubire frățească. **2.** Prietenie strînsă, caldă; înfrățire.

freámăt, *freamăte,* s.n. **1.** Zgomot surd, produs de frunzele mișcate de vînt, de valurile mării etc.; murmur de voci nedeslușite. **2.** (Fig.) Fior, înfiorare.

freátic, -ă, *freatici, -e,* adj. (Despre ape sau pînze de ape subterane) Care se află pe primul strat impermeabil din scoarța terestră și din care se alimentează izvoarele și fîntînile.

frecá, *frec,* vb. I. Tr. **1.** A mișca forțat un corp pe suprafața altui corp; a lustrui, a curăța un obiect, ștergîndu-l. **2.** A fricționa o parte a corpului. **3.** A amesteca (cu lingura) un aliment, pentru a obține o masă omogenă. **4.** (Fam.) A examina riguros pe cineva; a mustra cu asprime.

frecáre, *frecări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a freca.* **2.** (Fiz.) Interacțiune a două corpuri aflate în contact, concretizată prin forțe și momente care se opun deplasării sau tendinței de deplasare a corpurilor unul față de celălalt.

frecătúră, *frecături,* s.f. **1.** Loc care poartă urma unei frecări. **2.** (Fig.) Mustrare aspră. **3.** (Fig.; la pl.) Divergențe, neînțelegeri.

frecățéi s.m. pl. Aluat ras pe răzătoare sau frecat în palme, care se fierbe în supă.

fréctie, s.f. v. **fricțiune.**

frecúș, *frecușuri,* s.n. **1.** *A-i trage cuiva un frecuș* = a mustra cu asprime. **2.** (Fig.; la pl.) Divergențe, neînțelegeri.

frecvént, -ă, *frecvenți, -te,* adj. Care se întîmplă des, la intervale de timp scurte.

frecventá, *frecventez,* vb. I. Tr. A se duce (regulat) la școală, la spectacole etc.

frecvénță, *frecvențe,* s.f. **1.** Repetare (regulată) a unei acțiuni, a unui fenomen etc. **2.** Participare a elevilor sau a studenților la cursuri. **3.** Numărul de repetări ale unui fenomen periodic într-o unitate de timp.

frecvențmétru, *frecvențmetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea frecvenței unei mărimi care variază periodic.

fredoná, *fredonez,* vb. I. Tr. A îngîna încetișor o melodie.

fregátă, *fregate,* s.f. **1.** Navă militară cu pînze, echipată cu tunuri, folosită în trecut în special pentru recunoașteri. **2.** Gen de păsări palmipede, cu coada și aripile lungi, care trăiesc în apropierea mărilor tropicale.

fremătá, *freámăt,* vb. I. Intr. **1.** (Despre frunze, p. ext. despre copaci, păduri) A produce freamăt. **2.** (Despre colectivități) A se mișca, a se agita.

frenétic, -ă, *frenetici, -e,* adj. Cuprins de frenezie; (adverbial) violent; pasionat.

frenezíe, *frenezii,* s.f. Stare de excitare puternică, de pasiune violentă.

frenologíe s.f. Teorie neștiințifică potrivit căreia ar exista anumite relații între forma craniului și unele funcții nervoase.

frésca, *fresce,* s.f. **1.** Pictură monumental-decorativă, făcută pe un zid cu tencuiala încă udă. **2.** (Fig.) Compoziție literară de proporții mari, care înfățișează tabloul unei societăți, al unei epoci.

fretá, *fretez,* vb. I. Tr. A asambla prin strîngere două piese, două tuburi metalice etc.

frétă, *frete,* s.f. Tub sau inel metalic montat forțat la exteriorul unei piese tubulare pentru a o consolida; fir metalic înfășurat forțat pe o piesă tubulară pentru a-i mări rezistența.

frez adj. invar. De culoarea fragilor.

frezá, *frezez,* vb. I. Tr. A prelucra un material prin așchiere cu freza[1].

fréză[1], *freze,* s.f. Unealtă cu unul sau mai multe tăișuri dispuse simetric în jurul unui ax, folosită la prelucrarea prin așchiere.

fréză[2], *freze,* s.f. Pieptănătură bărbătească.

friábil, -ă, *friabili, -e,* adj. (Despre materiale) Care se fărîmițează ușor.

frică s.f. Stare de mare neliniște provocată de un pericol, real sau imaginar.

fricós, -oásă, *fricoși, -oase,* adj. (Adesea substantivat) Care se lasă ușor cuprins de frică.

fricționá, *fricționez,* vb. I. Tr. A face cuiva o fricțiune (2).

fricțiúne, *fricțiuni,* s.f. **1.** (Fiz.) Frecare (2). **2.** Frecare a unei părți a corpului cu un lichid revulsiv. **3.** (Fig.; de obicei la pl.) Neînțelegere, divergență, ceartă. Var.: **frécție** s.f.

frig, (2) *friguri,* s.n. **1.** Temperatură scăzută a atmosferei, care dă senzația de rece. **2.** (La pl.) Malarie.

friganeá, *friganele,* s.f. Felie de pîine albă, muiată în lapte și ouă și prăjită în grăsime. Var.: **frigăneá** s.f.

frigáre, *frigări,* s.f. Vergea de fier sau de lemn, în care se înfige carnea pentru a o frige deasupra jeraticului.

frigăneá s.f. v. **friganea.**

frigărúie, *frigărui,* s.f. Carne tăiată în bucăți mici și friptă la frigare.

fríge, *frig,* vb. III. **1.** Tr. A prepara un aliment expunîndu-l direct acțiunii focului (în frigare, pe grătar etc.); (p. ext.) a prăji în tigaie. **2.** Tr. (Despre surse de căldură sau despre corpuri fierbinți) A dogori, a arde, a provoca arsuri. **3.** Refl. (Fig.; fam.) A se păcăli.

frigián, -ă, *frigieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Frigia sau la populația ei; *bonetă frigiană* = bonetă purtată în antichitate de sclavii eliberați (și adoptată în timpul revoluției franceze din 1789, ca simbol al libertății). **2.** S.m. și f. Locuitor al Frigiei.

frigidér, *frigidere,* s.n. Dulap de construcție specială echipat cu un agregat frigorigen, în care se păstrează, la temperaturi scăzute, alimente și alte produse ușor alterabile.

frigiditáte s.f. Aversiune sau indiferență față de actul sexual.

frigorifér, -ă, *frigoriferi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre sisteme fizico-chimice sau despre agenți fizici) Care transferă frigul (la un mediu ce trebuie răcit de la un mediu care se află la o temperatură mai joasă). **2.** S.n. Ansamblu alcătuit dintr-o instalație pentru producerea frigului artificial și încăperea în care trebuie realizat și menținut frigul.

frigorífic, -ă, *frigorifici, -e,* adj. Privitor la frig; *agent frigorific* = substanță sau amestec de substanțe care produce sau transferă frig; *instalație frigorifică* = frigorifer (2).

frigorigén, -ă, *frigorigeni, -e,* adj. Care poate produce frig; *agent frigorigen* = agent frigorific.

frigotéhnică s.f. Ramură a tehnicii care studiază mijloacele și instalațiile de producere a frigului artificial.

friguros, -oásă, *friguroși, -oase,* adj. **1.** Care are o temperatură scăzută; (despre locuințe) care se încălzește greu; care nu păstrează căldura multă vreme. **2.** (Despre ființe) Care suportă greu frigul.

fringilide s.f. pl. Familie de păsări cîntătoare, cu ciocul conic și scurt (ex. cinteza, canarul, sticletele).

fript,-ă, *fripți, -te,* adj. **1.** (Despre alimente) Gătit prin expunere directă la foc, (p. ext.) prăjit. **2.** Rănit prin acțiunea focului sau a unui obiect fierbinte; (fig.) chinuit.

friptúră, *fripturi,* s.f. Fel de mîncare constînd din carne friptă pe grătar, în frigare sau în cratiță.

frisón, *frisoane,* s.n. Succesiune de tremurături convulsive, asociată cu senzația de frig.

frișcă s.f. Smîntînă proaspătă care se ridică la suprafața laptelui nefiert și care, bătută cu telul, devine spumoasă.

frivól, -ă, *frivoli, -e,* adj. Lipsit de seriozitate, ușuratic; neserios.

frivolitáte, *frivolități,* s.f. **1.** Însușire a ceea ce este frivol. **2.** (La pl.) Lucruri, fapte, purtări ușuratice, neserioase.

friz, *frize,* s.n. **1.** Piesă de lemn de esență tare, folosită la fabricarea parchetului și în tîmplărie. **2.** Chenar care încadrează o pardoseală de parchet în lungul pereților.

friză, *frizez,* vb. I. Tr. și refl. (Rar) A(-și) ondula părul; a (se) coafa.

friză, *frize,* s.f. **1.** Parte a antablamentului, cuprinsă între arhitrava și cornișa unei coloane antice. **2.** Ornament în jurul unui vas, unui sarcofag, unei săli etc., în formă de bandă cu picturi sau reliefuri.

frizér, *frizeri,* s.m. Lucrător care se ocupă cu bărbieritul și cu tunsul părului.

frizeríe, *frizerii,* s.f. Atelier pentru tuns, pentru ras și pentru frizat.

frizeriță, *frizerițe,* s.f. Lucrătoare care se ocupă cu bărbieritul și cu tunsul părului.

frizúră, *frizuri,* s.f. Freză[2].

frîná, *frînez,* vb. I. Tr. A opri sau a încetini mersul unui vehicul cu ajutorul frînei; (fig.) a împiedica dezvoltarea sau manifestarea unei acțiuni, a unei activități.

frînár, *frînari,* s.m. Muncitor însărcinat cu manevrarea frînei de mînă a vagoanelor de cale ferată.

frînă, *frîne,* s.f. **1.** Dispozitiv pentru oprirea sau pentru încetinirea unui corp ori a unui vehicul în mișcare. **2.** (Fig.) Piedică, obstacol în calea unei acțiuni, a unei activități.

frînge, *frîng,* vb. III **1.** Tr. A rupe un obiect prin lovire, apăsare sau îndoire; a fractura. **2.** Refl. A se apleca, a se îndoi de mijloc. **3.** Tr. (Fig.) A învinge, a birui (în luptă).

frînghíe, *frînghii,* s.f. Cablu, sfoară lungă și groasă, confecționată din mai multe șuvițe de fibre, împletite sau răsucite.

frînt, -ă, *frînți, -te,* adj. **1.** Rupt; (despre linii) care prezintă îndoituri, întorsături (în formă de unghi). **2.** (Fig.) Foarte obosit, extenuat.

frîntúră, *frînturi,* s.f. **1.** Bucată ruptă, desprinsă de la locul ei; parte dintr-un întreg. **2.** (Pop.) Fractură.

frîu, (1) *frîie,* (2) *frîne,* s.n. **1.** Ansamblul curelelor, împreună cu zăbala, care se pun pe capul unui cal pentru a-l putea mîna și conduce. **2.** (Fig., la pl.) Conducere.

fróndă, *fronde,* s.f. Atitudine potrivnică, sfidătoare, față de cineva sau de ceva; opoziție pornită din motive personale.

front, *fronturi,* s.n. **1.** Locul unde se desfășoară acțiunile de luptă în timp de război; partea dinspre inamic a unui dispozitiv de luptă; partea spre care este orientată o formație militară, sportivă etc. **2.** Mare unitate operativă compusă din mai multe armate; (fig.) grup organizat în vederea unei lupte comune. **3.** Porțiune dintr-un zăcămînt unde se face tăierea rocilor, în exploatările miniere. **4.** Planul vertical în care este situată fațada unei clădiri. **5.** (Fiz.) *Front de undă* = suprafața de undă cea mai depărtată de sursă în cursul propagării unei unde.

frontál, -ă, *frontali, -e,* adj. **1.** Care ține de regiunea frunții. **2.** Care se află în față; care se face în față.

frontiéră, *frontiere,* s.f. Linie care desparte teritoriul unui stat de teritoriul altor state sau de o întindere de apă care nu face parte din teritoriul său.

frontispíciu, *frontispicii,* s.n. **1.** Partea superioară a fațadei unui edificiu sau a unui monument. **2.** Prima pagină a unei cărți, care cuprinde titlul, numele autorului etc.; partea de sus de pe prima pagină a unui ziar, cuprinzînd numele ziarului și alte indicații.

frontón, *frontoane,* s.n. Element arhitectural decorativ, de obicei de formă curbă sau triunghiulară, plasat deasupra intrării unui edificiu, deasupra ușilor, a ferestrelor etc.

frotíu, *frotiuri,* s.n. Preparat întins pe o lamă în vederea unui examen microscopic.

fruct, *fructe,* s.n. **1.** Formațiune caracteristică plantelor angiosperme, care se dezvoltă din pistil (după fecundare) și care conține semințele. **2.** (Fig.) Rezultat material sau moral al unei acțiuni, al unei activități.

fructiéră, *fructiere,* s.f. Vas în care se pun fructele pe masă.

fructifér, -ă, *fructiferi, -e,* adj. (Despre pomi) Care produce fructe comestibile.

fructificá, *fructific,* vb. I. **1.** Intr. (Despre bani, capitaluri) A aduce venit, a spori. **2.** Tr. (Fig.) A folosi cu profit o valoare, o situație, o ocazie.

fructóză s.f. Monozaharid prezent în fructele dulci, în miere, în flori etc.

fructuós, -oásă, *fructuoși, -oase,* adj. Care dă rezultate bune, avantajos.

frugál, -ă, *frugali, -e,* adj. (Despre mese) Alcătuit din mîncare puțină și simplă.

frumós, -oásă, *frumoși, -oase,* adj., adv., s.n. **1.** Adj. Care place pentru armonia liniilor, mișcărilor, sunetelor, culorilor; care are însușiri estetice. **2.** Adj. Care place din punct de vedere moral. **3.** Adj. (Despre timp) Senin, calm, liniștit. **4.** Adj. (Despre fapte, acțiuni ale oamenilor) Remarcabil, bun, de valoare. **5.** Adv. În mod plăcut, armonios, estetic. **6.** Adv. Bine, potrivit, așa cum se cuvine. **7.** S.n. Însușire a obiectelor naturii și a creațiilor omenești care provoacă satisfacție estetică.

frumuséțe, *frumuseți,* s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este frumos. **2.** Lucru frumos sau persoană frumoasă.

fruntár, *fruntare,* s.n. Cureaua care trece peste fruntea calului, legînd părțile laterale ale căpețelei.

fruntáș, -ă, *fruntași, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. (Și substantivat) (Persoană) care este în frunte într-o activitate. **2.** S.m. Grad militar între ostaș și caporal.

frúnte, *frunți,* s.f. **1.** (La oameni) Partea de sus a feței, cuprinsă între sprîncene și păr și mărginită lateral de tîmple; (la animale) partea dinainte a capului, deasupra ochilor. **2.** (Fig.) Ceea ce este mai bun, mai de seamă, mai ales; persoană care se distinge dintre altele; *în frunte* = înainte, pe primul loc; în locul cel mai de cinste. **3.** Lichid obținut la începutul unei distilări fracționate.

frunzár, *frunzare,* s.n. **1.** Desiș format din crengile pline de frunze ale unui copac sau ale unor tufe. **2.** Umbrar făcut din crengi. **3.** Frunze uscate, servind ca așternut sau ca nutreț pentru vite.

frúnză, *frunze.* s.f. Organ principal al plantelor, format dintr-un limb și o codiță, care servește la respirație, transpirație și asimilație.

frunzăreálă, *frunzăreli,* s.f. Faptul de a frunzări.

frunzărí, *frunzăresc,* vb. IV. Tr. A răsfoi repede foile unei cărți, ale unui dosar etc., cercetînd conținutul în mod superficial.

frunzíș, *frunzișuri,* s.n. Frunzele unuia sau ale mai multor arbori; mulțime de frunze.

frunzós, -oásă, *frunzoși, -oase,* adj. Cu frunze multe și dese.

frupt s.n. Produsul în lapte al animalelor mulgătoare; derivate ale laptelui; mîncare de lapte, ouă, carne și pește (sau derivate ale lor) de la care creștinii ortodocși sînt opriți în zilele de post.

frust, -ă, *fruști, -ste,* adj. (Livr.) Natural, simplu; rudimentar.

frustrá, *frustrez,* vb. I. Tr. A lipsi pe cineva (în special statul) de un drept, de un bun.

ftálic adj. *Acid ftalic* = acid organic în formă de cristale albe, folosit în industria maselor plastice.

ftízic, -ă, *ftizici, -e.* adj., s.m. și f. Tuberculos.

ftizíe, *ftizii,* s.f. Tuberculoză pulmonară.

ftiziologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază tuberculoza pulmonară.

fucsínă s.f. Colorant roșu folosit la vopsitul pieilor, al țesăturilor etc.

fudúl, -ă, *fuduli, -e,* adj. Îngîmfat, încrezut, mîndru; arogant.

fudulí, *fudulesc,* vb. IV. Refl. A se făli; a deveni îngîmfat.

fudulíe, (2) *fudulii,* s.f. **1.** Faptul de a fi fudul. **2.** (Pop.) Testicul al unor animale.

fugáci, -e, *fugaci, -e,* adj. (Despre cai) Care aleargă bine, iute la fugă.

fugár, -ă, *fugari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care a fugit de undeva pentru a scăpa de o primejdie sau de o urmărire. **2.** Adj. Care trece repede; fugitiv. **3.** Adj. (Des-

pre cai) Fugaci; (p. ext.; substantivat, m.) cal.

fúgă[1] s.f. **1.** Faptul de a fugi; deplasare rapidă, goană, alergare; (adverbial, în forma *fuga*) repede. **2.** Părăsire grabnică (şi pe ascuns) a unui loc, pentru a scăpa de o urmărire, de o constrîngere sau de o primejdie.

fúgă[2], *fugi*, s.f. Compoziţie muzicală pe două sau mai multe voci, melodia pe o voce fiind reluată pe rînd de celelalte voci.

fugărí, *fugăresc*, vb. IV. Tr. A goni pe cineva sau a-l urmări, fugind în urma lui.

fugí, *fug*, vb. IV. Intr. **1.** A se mişca într-o direcţie cu paşi repezi, a merge în fugă; a alerga după cineva (pentru a-l ajunge sau a-l prinde). **2.** A părăsi în grabă un loc pentru a scăpa de o urmărire, de o primejdie; (despre deţinuţi) a evada. **3.** (Fig., despre vreme, ani, luni) A trece repede. **4.** A se sustrage, a se eschiva (de la o muncă, de la o răspundere).

fugít, *fugiţi*, s.m. Fugar, evadat, dezertor.

fugitív, -ă, *fugitivi, -e*, adj. De scurtă durată, trecător; care se face repede, superficial.

fugúţă, *fuguţe*, s.f. Diminutiv al lui *fugă; a da fuguţa* = a se duce repede, a da o fugă pînă undeva.

fuiór, *fuioare*, s.n. Mănunchi de fibre de in, lînă, cînepă pregătit pentru tors.

fulár, *fulare*, s.n. **1.** Fîşie dintr-o ţesătură sau împletitură de lînă, de mătase etc., care se poartă iarna în jurul gîtului. **2.** Ţesătură uşoară de mătase pentru rochii.

fulg, *fulgi*, s.m. **1.** Pană subţire, moale şi mătăsoasă, care creşte pe burta păsărilor şi printre penele mari. **2.** Cristale de apă care se formează iarna în atmosferă şi care, căzînd pe pămînt, formează zăpada. **3.** (La pl.) Produs alimentar, sub formă de foiţe subţiri, obţinut din boabe de ovăz alimentar, din porumb, cartofi etc.

fulgarín, *fulgarine*, s.n. Manta de ploaie confecţionată dintr-un material impermeabil.

fúlger, *fulgere*, s.n. Descărcare electrică luminoasă care se produce între doi nori sau în interiorul unui singur nor; *şedinţă fulger* = şedinţă care se constituie spontan, cu un scop deosebit; *telegramă-fulger* = telegramă care se transmite (în schimbul unei suprataxe) mai repede decît telegramele obişnuite.

fulgerá, *fúlger*, vb. I. **1.** Intr. (La pers. 3) A se produce fulgere; (fig.) a scînteia, a luci, a sclipi. **2.** Intr. (Fig.) A se ivi sau a trece repede ca fulgerul. **3.** Tr. (Fig.) A izbi puternic pe cineva; a străpunge, a străfulgera pe cineva cu privirea.

fulgerătór, -oáre, *fulgerători, -oare*, adj. **1.** Iute, rapid, **2.** (Fig., despre priviri) Pătrunzător.

fulguí, pers. 3 *fulguieşte*, vb. IV. Intr. A ninge cu fulgi rari.

fulguiálă, *fulguieli*, s.f. Ninsoare uşoară cu fulgi rari.

fulguránt, -ă, *fulguranţi, -te*, adj. Care împrăştie o lumină vie şi de scurtă durată.

fulmicotón s.n. Exploziv puternic, obţinut prin acţiunea acidului azotic asupra celulozei.

fulminánt, -ă, *fulminanţi, -te*, adj. Care produce explozie; (fig.) violent; aţîţător, provocator.

fulminát, *fulminaţi*, s.n. *Fulminat de mercur* = exploziv detonant folosit în capse şi amorse.

fum, *fumuri*, s.n. **1.** Suspensie de particule solide într-un mediu gazos, produsă, de obicei, dintr-o ardere incompletă. **2.** (Fig., la pl.) Îngîmfare, pretenţii nejustificate. **3.** Canal cotit în interiorul unei sobe, prin care circulă gazele arse spre coş.

fumá, *fumez*, vb. I. Intr. A trage fum de tutun din ţigară sau din pipă.

fumaróle s.f. pl. Produse gazoase emanate de vulcani.

fumát s.n. Faptul de a fuma; deprinderea, obiceiul de a fuma.

fumărie s.f. Cantitate mare de fum.

fumătór, -oáre, *fumători, -oare*, s.m. şi f. Persoană care are deprinderea de a fuma.

fumegá, pers. 3 *fúmegă*, vb. I. Intr. A scoate fum; (despre lămpi, lumînări etc.) a arde defectuos, producînd fum.

fumigáţie, *fumigaţii*, s.f. Afumare în scop terapeutic sau pentru dezinfecţie, pentru deparazitare etc.

fumigén, -ă, *fumigeni, -e*, adj. (Despre unele substanţe) Care produce fum.

fumoár, *fumoare*, s.n. Încăpere, amenajată de obicei pe lîngă sălile de spectacol, în care se poate fuma.

fumuríu, -íe, *fumurii*, adj. De culoarea fumului, cenuşiu.

funciár, -ă, *funciari, -e*, adj. Care se referă la terenuri sau la alte averi imobiliare.

fúncţie, *funcţii*, s.f. (Şi în forma *funcţiune*) **1.** Activitate pe care o prestează un funcţionar. **2.** (Fiziol.) Activitate a unui organ, a unui ţesut, a unui aparat, specifică organismelor vii, animale sau vegetale. **3.** Sarcină, rol; destinaţie; (gram.) rolul sintactic al unui cuvînt în propoziţie. **4.** (Mat.) Corespondenţă între elementele a două mulţimi prin care fiecărui element al unei mulţimi i se asociază un element determinant al celeilalte. **5.** *A fi în funcţie de...* = a depinde de... Var.: **funcţiúne** s.f.

funcţioná, *funcţionez*, vb. I. Intr. **1.** A-şi exercita funcţia. **2.** A fi în stare de activitate, de producţie.

funcţionál, -ă, *funcţionali, -e*, adj. Care se referă la o funcţie, care ţine de o funcţie, de îndeplinirea unei funcţii; (mat.) *analiză funcţională* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul funcţiilor (4) şi al relaţiilor dintre ele.

funcţionalitáte s.f. Capacitate a unor construcţii, sisteme fizice, tehnice etc. de a îndeplini un rol, o funcţie, de a corespunde unor cerinţe.

funcţionár, -ă, *funcţionari, -e*, s.m. şi f. Persoană care prestează o muncă cu caracter administrativ, în schimbul unei retribuţii.

funcţionărésc, -eáscă, *funcţionăreşti*, adj. Care se referă la funcţionari, specific funcţionarilor.

funcţiúne s.f. v. **funcţie.**

fund, *funduri*, s.n. **1.** Partea de jos a unui vas, formînd baza lui; fiecare dintre cele două feţe

plane, opuse, ale unui butoi sau ale altui recipient; partea opusă deschizăturii la unele obiecte. **2.** (Fam.) Șezut, dos. **3.** Placă de lemn pe care se răstoarnă mămăliga, se toacă zarzavatul etc. **4.** Partea de jos, închisă, a unei cavități naturale, a unei gropi, a unei văi etc. **5.** Partea cea mai îndepărtată a unui loc. **6.** Partea dinapoi a unui vehicul.

fundá, *fundez,* vb. I. Tr. A pune bazele la ceva, a întemeia, a înființa. Var.: **fondá** vb. I.

fundál, *fundale,* s.n. **1.** Fond al unui tablou sau al unui panou sculptat, din care se detașează elementele principale ale compoziției. **2.** Pînză, decor care închide în partea dinapoi scena unui teatru. Pl. și: *fundaluri.*

fundamént, *fundamente,* s.n. **1.** Fundație, bază, temelie a unei construcții. **2.** (Fig.) Element pe care se întemeiază ceva; bază, temei.

fundamentá, *fundamentez,* vb. I. Tr. A pune baze temeinice unei concepții, unei teorii; a demonstra, a argumenta în mod științific.

fundamentál, -ă, *fundamentali, -e,* adj. De bază, esențial; (despre cercetările științifice) care se efectuează asupra unor fenomene sau procese nou descoperite, căutînd să stabilească legile acestora.

fundáș, *fundași,* s.m. Jucător din apărarea unei echipe de fotbal, de rugbi etc.; apărător.

fundáție, *fundații,* s.f. **1.** Ansamblul elementelor de construcție care servește ca suport unui sistem tehnic (construcție, utilaj etc.). **2.** Strat de teren pe care se reazemă o construcție; material peste care se aplică îmbrăcămintea unui drum. **3.** Fond constituit pentru o activitate de interes obștesc; instituție creată din astfel de fonduri.

fúndă, *funde,* s.f. Nod în forma aripilor unui fluture, făcut dintr-o fîșie de mătase sau de pînză și servind ca podoabă.

fundătúră, *fundături,* s.f. Stradă, uliță închisă la un capăt prin construcții.

funébru, -ă, *funebri, -e,* adj. De înmormîntare; trist, jalnic; *marș funebru* = melodie solemnă care se cîntă de obicei la înmormîntări.

funerálii s.f. pl. Ceremonie de înmormîntare sau de incinerare a unei personalități.

funerár, -ă, *funerari, -e,* adj. Care se referă la funeralii, la înmormîntare; *urnă funerară* = vas în care se păstrează cenușa unui mort incinerat; *piatră funerară* (sau *monument funerar*) = lespede de piatră (sau monument) care se așază pe un mormînt.

funést, -ă, *funești, -ste,* adj. Care aduce nenorocire sau moarte; trist; întristător.

fungi s.m. pl. Denumire generală pentru ciuperci.

fungicíd, -ă, *fungicizi, -de,* adj., s.n. (Substanță) care distruge ciupercile dăunătoare plantelor.

funiculár, *funiculare,* s.n. Mijloc de transport aerian pentru materiale sau pentru persoane, constînd din unul sau din mai multe cabluri purtătoare ori de rulare, de care sînt suspendate cabine, vagonete ori cărucioare.

fúnie, *funii,* s.f. Sfoară groasă răsucită din fibre vegetale; frînghie.

funigél, *funigei,* s.m. (De obicei la pl.) Fire ale unor păianjeni mici care se văd plutind în aer toamna (mai ales în zilele senine).

funíngine, *funingini,* s.f. Produs negru rezultat din arderea incompletă a materiilor organice, care se depune mai ales pe partea interioară a coșurilor.

fur, *furi,* s.m. (Înv.) Hoț, tîlhar.

furá, *fur,* vb. I. Tr. **1.** A-și însuși pe nedrept, pe ascuns sau cu forța, un lucru care aparține altcuiva; *a-l fura pe cineva somnul* = a adormi pe neașteptate. **2.** A răpi pe cineva.

furáj, *furaje,* s.n. Produs de origine vegetală, animală sau minerală, folosit pentru hrana animalelor; nutreț.

furajér, -ă, *furajeri, -e,* adj. Care se întrebuințează ca furaj.

fúrcă, *furci,* s.f. **1.** Unealtă agricolă formată dintr-o prăjină de lemn, avînd la un capăt doi sau trei dinți încovoiați, cu care se strîng paiele, fînul etc. **2.** *Furca telefonului* = partea telefonului pe care stă receptorul; *furca pieptului* = extremitatea inferioară a sternului; *furca fîntînii* = stîlpul pe care se sprijină cumpăna fîntînii; *furca* (sau *furcile*) *drumului* = răspîntie. **3.** Unealtă pentru torsul manual, formată dintr-o vergea de lemn, adesea ornamentată, pe care se prinde caierul.

furchét, *furcheți,* s.m. Dispozitiv fixat la marginea unei bărci, pe care se sprijină vîsla în timpul vîslitului.

furcói, *furcoaie,* s.n. Furcă (1) mare, întrebuințată mai ales la încărcatul fînului și al snopilor.

furculíță, *furculițe,* s.f. Obiect de metal alcătuit dintr-un mîner și doi pînă la patru dinți, care servește pentru a duce mîncarea la gură; *în furculiță* = (despre barbă) cu părțile laterale mai lungi decît mijlocul; (despre mustăți) cu capetele răsucite în sus.

furgón, *furgoane,* s.n. Căruță de mare capacitate, folosită de unitățile militare pentru transportul alimentelor, bagajelor etc.

furibúnd, -ă, *furibunzi, -de,* adj. Plin de mînie, furios.

fúrie, *furii,* s.f. Mînie nestăpînită.

furiér, *furieri,* s.m. Ostaș însărcinat cu lucrările de birou ale unei unități militare.

furiós, -oásă, *furioși, -oase,* adj. Cuprins de furie, mînios.

furióso adv. (Muz.) Cu pasiune, vijelios.

furíș, -ă, *furiși, -e,* adj. Care se face în ascuns, pe neobservate; *pe furiș* = în ascuns.

furișá, *furișez,* vb. I. Refl. A se strecura pe neobservate, pe nesimțite.

furmínt s.m. Soi de viță de vie cu ciorchini cilindrici, cu boabe dese, verzi-gălbui; vin de calitate superioară obținut din strugurii acestui soi de viță.

furnál, *furnale,* s.n. Cuptor înalt în formă de turn, construit din cărămizi refractare, folosit la elaborarea fontei din minereuri de fier.

furnalíst, *furnaliști,* s.m. Muncitor care lucrează la un furnal.

furnicá, pers. 3 *furnică,* vb. I. **1.** Intr. (Despre ființe) A umbla de colo pînă colo în număr mare, a forfoti, a mișuna. **2.** Tr. impers. A avea senzația de mîncărime sau de înțepături pe piele.

furnicár[1], *furnicare,* s.n. **1.** Ridicătură mică de pămînt făcută de o colonie de furnici, mușuroi; totalitatea furnicilor dintr-un mușuroi. **2.** (Fig.) Mulțime de oameni care mișună.

furnicár[2], *furnicari,* s.m. Mamifer din America de Sud, cu botul alungit ca o trompă, cu limba lungă și cleioasă, care se hrănește cu furnici.

furnícă, *furnici,* s.f. Nume dat unor insecte mici, de culoare neagră sau roșie, care trăiesc în colonii.

furnicătúră, *furnicături,* s.f. Senzație de înțepături și de mîncărime pe piele.

furnír, *furnire,* s.n. Foaie subțire de lemn de calitate superioară, care servește la fabricarea placajelor, a panelelor sau se aplică pe lemnul din care se fac mobile.

furniruí, *furniruiesc,* vb. IV. Tr. A aplica foi de furnir pe lemnul din care se fac mobile.

furnitúră, *furnituri,* s.f. Material accesoriu folosit în croitorie.

furnizá, *furnizez,* vb. I. Tr. **1.** A pune la dispoziția cuiva mărfuri, materiale etc., contra plată, în baza unei înțelegeri prealabile. **2.** A procura, a da o informație, o știre, datele unei probleme etc.

furnizór, -oáre, *furnizori, -oare,* s.m. și f. Persoană (fizică sau juridică) care furnizează mărfuri, materiale etc.

furóri s.f. pl. *A face furori* = a stîrni admirație, a face senzație.

furséc, *fursecuri,* s.n. Nume dat unor prăjituri mici, uscate, cu sau fără umplutură.

furt, *furturi,* s.n. Faptul de a fura.

furtișág, *furtișaguri,* s.n. Furt, mai ales de lucruri mărunte.

furtún, *furtunuri,* s.n. Tub flexibil de cauciuc, din material textil etc., folosit la conducerea, pe distanță mică, a gazelor sau a lichidelor.

furtunátic, -ă, *furtunatici, -e,* adj. Năvalnic, impetuos.

furtúnă, *furtuni,* s.f. **1.** Vînt puternic însoțit de averse și descărcări electrice; vijelie. **2.** (Fig.) Zbucium, tulburare sufletească. **3.** (Fig.) Răscoală, revoltă.

furtunós, -oásă, *furtunoși, -oase,* adj. **1.** Bîntuit de furtună: *mare furtunoasă.* **2.** (Fig.) Agitat, zbuciumat. **3.** (Fig.) Năvalnic, impetuos, violent.

furúncul, *furuncule,* s.n. Inflamație a foliculilor firelor de păr, care poate cuprinde țesuturile învecinate, provocînd leziuni întinse ale pielii.

furunculóză, *furunculoze,* s.f. Boală manifestată prin apariția repetată de furuncule.

fus[1], **(1)** *fuse,* **(2—4)** *fusuri,* s.n. **1.** Unealtă alcătuită dintr-un bețișor îngroșat la mijloc, pe care se înfășoară firul pe măsură ce este tors; piesă la mașinile de tors, care servește la răsucirea și înfășurarea firelor. **2.** (Tehn.) Porțiune cilindrică, conică sau sferică a unui arbore sau a unui ax, care se sprijină și se rotește într-un lagăr. **3.** (Arhit.) Partea principală a unei coloane, cuprinsă între bază și capitel. **4.** *Fus orar* = fiecare dintre cele 24 de porțiuni în care este împărțită suprafața Pămîntului, prin meridiane distanțate la 15 grade unul de altul.

fus[2], *fusuri,* s.n. Unitate de măsură a suprafeței pieilor, egală cu 929 cm^2.

fusár, *fusari,* s.m. Pește de apă dulce cu corpul fusiform, de culoare galbenă-castanie, lung de circa 15 cm.

fuscél, *fuscei,* s.m. **1.** Fiecare dintre vergelele care separă firele de urzeală la războiul de țesut. **2.** Fiecare dintre vergelele orizontale care formează treptele unei scări. Var.: **fuștél** s.m.

fusifórm, -ă, *fusiformi, -e,* adj. Care are formă de fus[1].

fustanélă, *fustanele,* s.f. Fustă scurtă, largă și creață, de culoare albă, care face parte din costumul național al grecilor și al albanezilor.

fústă, *fuste,* s.f. Obiect de îmbrăcăminte femeiască, care acoperă corpul de la talie în jos.

fuștél s. m. v. **fuscel.**

futíl, -ă, *futili, -e,* adj. (Livr.) Lipsit de valoare, de importanță; inutil; neserios, frivol.

futurísm s.n. Curent literar-artistic apărut în Italia la începutul sec. XX, caracterizat prin negarea tradițiilor clasice ale artei, pe care încerca să le înlocuiască prin cultul vitezei, al mașinii, sugerînd ritmul trepidant al vieții moderne.

futuríst, -ă, *futuriști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la futurism, care aparține futurismului. **2.** S.m. și f. Adept al futurismului.

fuzánt, -ă, *fuzanți, -te,* adj. (Despre proiectile) Care explodează în aer, într-un anumit punct al traiectoriei.

fuzeláj, *fuzelaje,* s.n. Partea de formă aerodinamică ce constituie corpul avionului sau al planorului și care adăpostește încărcătura, postul de pilotaj și comenzile.

fuzétă, *fuzete,* s.f. Fiecare dintre cele două dispozitive care permit orientarea roților unui autovehicul în direcția dorită.

fuzíbil, -ă, *fuzibili, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. (Despre metale) Care poate fi topit ușor. **2.** S.m. Element al unei siguranțe electrice format dintr-un fir subțire care se topește atunci cînd este parcurs de un curent mai intens decît cel prescris pentru rețeaua respectivă.

fuzioná, *fuzionez,* vb. I. Intr. A realiza o fuziune, a se contopi, a se uni.

fuziúne, *fuziuni,* s.f. **1.** Unificare a două sau mai multe grupări, partide politice, state etc. **2.** (Fiz.) Topire. **3.** Contopirea a două sau mai multe nuclee atomice ușoare într-unul singur, mai greu, cu degajarea unei mari cantități de energie.

G

g s.m. invar. A noua literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

gabáră, *gabare,* s.f. Navă cu care se transportă piatra pentru lucrările hidrotehnice.

gabardínă s.f. Stofă de lînă cu dungi oblice pe ambele fețe.

gabarít, *gabarite,* s.n. Contur format din liniile care delimitează dimensiunile maxime admisibile ale unei mașini, ale unei clădiri etc.

gábie, *gabii,* s.f. Platformă orizontală la partea de sus a unui catarg, servind ca post de observație sau ca loc de unde se manevrează parîmele.

gabión, *gabioane,* s.n. Coș de nuiele sau de sîrmă, umplut cu pietriș ori cu pămînt, cu care se consolidează, malurile apelor, bazele digurilor etc.

gádină, *gadine,* s.f. (Pop.) Animal sălbatic, jivină.

gáfă[1], *gafe,* s.f. Prăjină prevăzută cu un cîrlig la unul dintre capete, care servește la prins obiectele de la distanță.

gáfă[2], *gafe,* s.f. Vorbă sau atitudine care poate aduce o jignire neintenționată.

gag, *gaguri,* s.n. Efect comic într-o piesă de teatru sau într-un film, rezultat din situații contrastante, surprinzătoare.

gáică, *găici,* s.f. Bandă de stofă cusută în talie la partea din spate a unei haine, pentru a-i micșora lărgimea sau în scop decorativ; bentiță prin care se trece cordonul sau cingătoarea.

gáie, *găi,* s.f. Pasăre răpitoare de zi asemănătoare cu uliul, dar cu coada bifurcată.

gáiță, *gaițe,* s.f. Pasăre sedentară de mărimea unei ciori, cu penajul frumos colorat, care poate imita glasul altor animale.

gaj, *gajuri,* s.n. Garanție depusă în contul unei datorii sau pentru executarea unei lucrări.

gal, *gali,* s.m. Persoană care făcea parte din populația de bază a vechii Galii.

galáctic, -ă, *galactici, -e,* adj. Care se referă la galaxii.

galactóză s.f. Substanță cu proprietăți asemănătoare cu ale glucozei, prezentă în vegetale și în organismul animal, sub formă de derivați.

galalít s.n. Masă plastică dură, obținută din cazeină, fiind întrebuințată la fabricarea nasturilor, a pieptenilor etc.

galánt, -ă, *galanți, -te,* adj. (Despre bărbați) Manierat, atent, curtenitor față de femei; (despre atitudini, gesturi etc.) politicos, amabil.

galantár, *galantare,* s.n. Vitrină a unui magazin.

galanteríe, *galanterii,* s.f. **1.** Politețe, amabilitate față de femei. **2.** Obiecte mărunte de îmbrăcăminte (mănuși, cravate etc.) care se vînd în magazine.

galantóm, -oámă adj. v. **galanton.**

galantón, -oánă, *galantoni, -oane,* adj. (Fam.) Darnic, generos. Var.: **galantóm, -oámă** adj.

galaxíe, *galaxii,* s.f. Sistem stelar cuprinzînd un număr uriaș de stele de mărime și strălucire foarte variate.

gálă, *gale,* s.f. **1.** Spectacol (sau șir de spectacole) cu caracter solemn. **2.** *Gală de box* = competiție sportivă alcătuită din mai multe meciuri de box.

gálben, -ă, *galbeni, -e,* adj., subst. **1.** Adj. De culoarea aurului, a lămîii etc. **2.** Adj. (Despre oameni) Palid; (despre părul oamenilor) blond; (despre părul cailor) șarg. **3.** S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, între portocaliu și verde. **4.** S.m. Denumire a unor monede de aur străine, care au circulat și la noi în evul mediu.

galénă s.f. Sulfură naturală de plumb, utilizată la prepararea vopselelor, în radiotehnică etc.

galénți s.m. pl. Papuci cu talpă de lemn.

galéră, *galere,* s.f. Corabie cu vîsle mînuite de sclavi sau de condamnați, folosită în antichitate și în evul mediu.

galerie, *galerii,* s.f. **1.** Lucrare minieră în formă de tunel, prin care se pătrunde la locurile de lucru din mină. **2.** Coridor lung în interiorul sau în afara unei clădiri, servind ca loc de trecere. **3.** Muzeu sau secție a unui muzeu de artă, în care sînt expuse lucrări de pictură, de sculptură etc. **4.** Balcon situat la cel mai înalt nivel într-o sală de spectacol; spectatorii de la acest balcon; (p. ext.) publicul care se manifestă zgomotos la un spectacol, la o întrunire etc. **5.** Conductă de legătură într-o lucrare hidroteh-

nică. 6. Canal subteran săpat de unele animale. 7. Bară de lemn sau de metal de care se atîrnă perdelele.

gáleş, -ă, *galeşi, -e,* adj. (Despre ochi, privire) Care exprimă duioşie, melancolie, tristeţe.

gálic adj. m. *Acid galic* = acid organic care se găseşte în gogoşile de ristic, folosit la fabricarea cernelurilor, a unor coloranţi, a unor medicamente etc.

galicísm, *galicisme,* s.n. Expresie proprie limbii franceze.

galimátias s.n. Vorbire sau scriere confuză.

galinacée, *galinacee,* s.f. (La pl.) Subordin de păsări al cărui tip este găina domestică; (şi la sg.) pasăre care face parte din acest subordin.

galión, *galioane,* s.n. Corabie mare cu pînze, folosită în trecut de spanioli pentru transportul de mărfuri din colonii.

gáliu s.n. Metal moale, cenuşiu, folosit la umplerea termometrelor pentru temperaturi înalte, la confecţionarea plombelor dentare etc.

galón, *galoane,* s.n. Panglică, şiret sau bandă de metal care se prinde pe epoleţi sau pe mînecile unei uniforme pentru a indica gradul; şiret de mătase sau de fir cusut ca podoabă pe unele haine, pălării etc.

galóp, *galopuri,* s.n. Mersul cel mai rapid al calului.

galopá, *galopez,* vb. I. Intr. (Despre cai) A alerga în galop; (despre oameni) a fi purtat în galopul calului.

galopántă, *galopante,* adj. *Tuberculoză galopantă* = tuberculoză cu evoluţie rapidă.

galóş, *galoşi,* s.m. Încălţăminte de cauciuc care se poartă peste pantofi, pentru a-i feri de umezeală, de noroi.

galvánic, -ă, *galvanici, -e,* adj. Referitor la curentul electric produs de pile electrochimice.

galvanizá, *galvanizez,* vb. I. Tr. A efectua operaţia de galvanizare.

galvanizáre, *galvanizări,* s.f. Acoperire, prin depunere electrolitică, a unei piese metalice cu un strat subţire de zinc, pentru a o face mai rezistentă la coroziune.

galvanocautér, *galvanocautere,* s.n. Cauter care foloseşte ca sursă de căldură curentul electric.

galvanométru, *galvanometre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea intensităţii unui curent electric continuu, slab, sau numai pentru punerea în evidenţă a unui astfel de curent.

galvanoplastíe s.f. Reproducere a unui obiect prin depunere electrolitică de cupru, aur, nichel etc. pe o formă executată după obiectul respectiv dintr-un material plastic adecvat.

galvanoscóp, *galvanoscoape,* s.n. Instrument care indică prezenţa unui curent electric continuu într-un circuit fără a-l măsura.

galvanostegíe s.f. Acoperire, prin depunere electrolitică, a unei piese conducătoare de electricitate cu un strat subţire dintr-un material oarecare.

galvanotéhnică s.f. Ramură a electrometalurgiei care se ocupă cu procedeele folosite în galvanoplastie şi galvanostegie.

galvanoterapíe s.f. Metodă de tratament a unor boli cu ajutorul curentului electric continuu.

galvanotipíe s.f. Procedeu galvanoplastic de reproducere a planşelor tipografice şi a gravurilor.

gáma s.m. invar. *Radiaţie gama* = radiaţie electromagnetică cu lungimea de undă foarte mică, avînd o mare putere de pătrundere.

gamaglobulínă s.f. Substanţă proteică, cu acţiune antimicrobiană, prezentă în sîngele persoanelor imune.

gámă, *game,* s.f. 1. Succesiune melodică cuprinzînd toate sunetele unei scări muzicale, în ordine ascendentă sau descendentă, şi luînd numele de la nota cu care începe. 2. Succesiune de culori într-o gradaţie armonioasă. 3. (Fig.) Serie, succesiune de obiecte, fenomene, situaţii etc. alcătuind un tot.

gámbă, *gambe,* s.f. (La oameni) Partea piciorului de la genunchi pînă la gleznă; (la animale) porţiune a membrelor posterioare cuprinsă între încheietura genunchiului şi copită.

gambétă, *gambete,* s.f Pălărie bărbătească din fetru tare, cu calota ovală şi borurile răsfrînte.

gambít, *gambituri,* s.n. Mod de deschidere la jocul de şah, prin care jucătorul cu piesele albe sacrifică un pion sau altă piesă de mică valoare pentru a obţine o poziţie favorabilă de atac.

gamélă, *gamele,* s.f. Vas de metal în care ostaşii îşi primesc, în timpul aplicaţiilor şi campaniilor, porţia de mîncare gătită.

gamét, *gameţi,* s.m. Celulă sexuală matură a plantelor şi animalelor.

gamopetál, -ă, *gamopetale,* adj. (Despre flori) Cu petalele unite; (despre plante) a cărei floare are petalele unite.

gamosepál, -ă, *gamosepale,* adj. (Despre flori) Cu sepalele unite; (despre plante) a cărei floare are sepalele unite.

gang, *ganguri,* s.n. Loc de trecere, la nivelul terenului, pe sub o construcţie; coridor, culoar.

ganglión, *ganglioni,* s.m. Formaţie anatomică, alcătuită dintr-o masă de celule nervoase, situată pe traiectul unui vas limfatic sau al unui nerv.

gangrénă s.f.v. **cangrenă.**

gángster, *gangsteri,* s.m. Nume dat în S.U.A. escrocilor organizaţi în bande.

gará, *garez,* vb. I. Tr. 1. A adăposti un autovehicul într-un garaj. 2. A trece un tren sau o locomotivă pe o linie de garaj.

garáfă, *garafe,* s.f. Sticlă cu gîtul lung şi strîmt şi cu partea de jos bombată.

garáj, *garaje,* s.n. 1. Încăpere sau clădire specială destinată adăpostirii (şi întreţinerii) autovehiculelor. 2. *Linie de garaj* = linie de cale ferată pe care sînt dirijate vagoanele cînd trebuie să staţioneze mai mult timp într-o gară.

garánt, -ă, *garanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană sau instituţie care dă o garanţie.

garantá, *garantez,* vb. I. Tr. 1. A da cuiva asigurare pentru executarea unei obligaţii; a asigura respectarea unui principiu, a unui drept. 2. A răspunde de valoarea sau de calitatea unui

lucru, a unei mărfi, de autenticitatea unei afirmaţii etc.

garantát, -ă, *garantaţi, -te,* adj. **1.** (Despre mărfuri, obiecte etc.) Pentru a cărui valoare sau calitate s-au dat garanţii. **2.** (Adverbial, fam.) Sigur, neîndoielnic.

garanţíe, *garanţii,* s.f. **1.** Mijloc prin care se asigură executarea unei obligaţii; (concr.) ceea ce serveşte drept asigurare. **2.** Obligaţie în virtutea căreia o persoană răspunde de ceva.

gáră, *gări,* s.f. Ansamblu de clădiri şi de instalaţii situate pe o linie de cale ferată, unde opresc trenurile pentru urcarea şi coborîrea călătorilor şi pentru încărcarea şi descărcarea mărfurilor; *gară maritimă* (sau *fluvială*) = ansamblul clădirilor şi instalaţiilor portuare amenajate pentru îmbarcarea şi debarcarea călătorilor şi a bagajelor.

gard, *garduri,* s.n. **1.** Construcţie de lemn, de zidărie, de metal etc. care împrejmuieşte o curte, o grădină, un teren; *gard viu* = împrejmuire în grădini şi parcuri formată din plantaţii dese de arbuşti. **2.** (Sport) Obstacol în formă de gard **(1)** amplasat pe o pistă de alergări.

gárdă, *gărzi,* s.f. **1.** Subunitate militară avînd misiunea de a păzi un obiectiv sau persoane aflate în stare de arest; *gardă de onoare* = subunitate militară care dă onorurile cu ocazia vizitei unei persoane oficiale; pază simbolică, instituită în semn de respect, la anumite solemnităţi. **2.** Pază, supraveghere; *medic de gardă* = medic de serviciu într-un spital, în afara orelor obişnuite de lucru. **3.** Apărătoare de metal la mînerul săbiilor şi al spadelor.

gardénie, *gardenii,* s.f. Denumire dată unor plante lemnoase tropicale, cu flori mari, albe, cu miros plăcut, cultivate la noi ca plante decorative.

garderób, -ă, (1) *garderoburi,* s.n., **(2, 3, 4)** *garderobe,* s.f. **1.** S.n. Dulap în care se păstrează obiecte de îmbrăcăminte. **2.** S.f. Loc special amenajat la intrarea într-o sală de spectacole, într-un local public, unde se pot lăsa paltoanele, pălăriile etc. **3.** S. f. Totalitatea costumelor din depozitul unui teatru. **4.** S.f. Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte ale unei persoane.

garderobiér, -ă *garderobieri, -e,* s.m. şi f. Persoană care are în grijă o garderobă.

gardián, *gardieni,* s.m. Persoană însărcinată cu paza unei instituţii, a unei închisori etc.

gárdină, *gardini,* s.f. Şănţuleţ transversal la capetele doagelor de butoi, în care se fixează fundul (şi capacul).

garf, *garfuri,* s.n. Bucată de carne de porc din regiunea primelor vertebre.

gargáră, *gargare,* s.f. Clătirea gurii şi a gîtului cu un lichid dezinfectant; lichid folosit în acest scop.

garnisí, *garnisesc,* vb. IV. Tr. A completa un lucru cu accesorii sau podoabe; a împodobi, a orna.

garnitúră, *garnituri,* s.f. **1.** Accesoriu folosit pentru completarea sau împodobirea unui lucru; adaos de legume, salată etc. care se serveşte la friptură. **2.** Piesă demontabilă care protejează sau întăreşte altă piesă; placă elastică cu care se etanşează asamblarea a două organe ale unei maşini, a două conducte etc. **3.** Grup de mai multe lucruri care formează un sortiment; ansamblu de unelte, scule, piese etc. de acelaşi gen: *garnitură de chei; garnitură de tren* = totalitatea vagoanelor care formează un tren.

gárniţă, *garniţe,* s.f. Vas de metal pentru transportul laptelui sau al altor lichide.

garnizoánă, *garnizoane,* s.f. Totalitatea unităţilor şi instituţiilor militare stabilite într-o localitate sau (în timp de război) într-un loc întărit, pentru a-l apăra; localitatea în care sînt instalate aceste unităţi.

garoáfă, *garoafe,* s.f. Plantă erbacee decorativă, cu flori diferit colorate şi cu miros specific.

garofíţă, *garofiţe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *garoafă*. **2.** Nume dat unor specii de plante erbacee, cu flori divers colorate.

garsoniéră, *garsoniere,* s.f. Locuinţă (într-o clădire mai mare), compusă de obicei dintr-o cameră şi baie (uneori şi bucătărie).

gasteropód s.n. v. **gastropod.**

gástric, -ă, *gastrici, -e,* adj. Care se referă la stomac; *suc gastric* = suc secretat de stomac, care ajută la digestie.

gastrítă, *gastrite,* s.f. Inflamaţie a mucoasei stomacului.

gastroenterítă, *gastroenterite,* s.f. Inflamaţie concomitentă a mucoasei stomacului şi a celei intestinale.

gastrointestinál, -ă, *gastrointestinali, -e,* adj. Care se referă la stomac şi la intestinul subţire.

gastronóm, -oámă, *gastronomi, -oame,* s.m. şi f. Persoană căreia îi plac mîncărurile alese şi care ştie să le aprecieze.

gastronomie s.f. Arta de a prepara mîncăruri alese sau priceperea de a le aprecia calitatea.

gastropód, *gastropode,* s.n. (La pl.) Clasă de moluşte (melci) cu trupul adăpostit într-o cochilie şi care se mişcă cu ajutorul unui picior în formă de talpă; (şi la sg.) animal care face parte din această clasă. Var.: **gasteropód** s.n.

gastrúlă s.f. Stadiu în dezvoltarea embrionului la metazoare.

gáşcă, *găşti,* s.f. (Peior). Grup restrîns de oameni, uniţi în scopul de a-şi satisface interese personale.

gáta adj. invar. (Adesea adverbial) **1.** Isprăvit, terminat; *haine de gata* = haine confecţionate, care se vînd în magazine. **2.** (Cu valoare de interjecţie) Ajunge! destul! **3.** Pregătit, dispus pentru un lucru; *gata să...* = pe punctul de a...

gáter, *gatere,* s.n. Ferăstrău mecanic.

gáură, *găuri,* s.f. **1.** Scobitură sau spărtură într-un corp; *gaura cheii* = orificiul prin care se introduce cheia în broască. **2.** *Gaură neagră* = obiect ceresc spre care este atrasă puternic materia din spaţiul înconjurător, datorită cîmpului său gravitaţional foarte intens.

gauss s.m. Unitate de măsură a inducţiei magnetice.

gavanós, *gavanoase,* s.n. (Reg.) Borcan (pentru dulceață).

gavótă, *gavote,* s.f. Numele unui vechi dans francez, devenit dans de curte.

gaz, *gaze,* s.n. **1.** Corp fluid, cu densitate mică, expansibil, care ia volumul și forma recipientului în care este închis; *gaz perfect* (sau *ideal*) = gaz foarte rarefiat pentru care produsul dintre presiune și volum este același la orice temperatură; *gaz de iluminat* (sau *aerian*) = gaz obținut prin distilarea huilei, folosit la iluminat; *gaze naturale* = gaze formate în natură, fără intervenția omului. **2.** Petrol lampant.

gazá, *gazez,* vb. I. Tr. **1.** A răspîndi substanțe toxice de luptă într-o anumită zonă. **2.** A distruge dăunătorii animali sau paraziții cu ajutorul gazelor toxice.

gázdă, *gazde,* s.f. **1.** Stăpînul, proprietarul casei, în raport cu oaspeții săi; persoană care ține pe cineva cu chirie (și cu întreținerea plătită). **2.** Organism pe (sau în) care trăiește un parazit.

gazeificá vb. I. **v. gazifica.**

gazél, *gazeluri,* s.n. Poezie lirică cu formă fixă (de origine orientală), alcătuită din distihuri, avînd un conținut erotic sau filozofic.

gazélă, *gazele,* s.f. Nume generic dat unor mamifere rumegătoare din familia antilopei, cu corpul zvelt, cu picioare lungi și sprintene, care trăiesc în Asia și Africa.

gazetár, *gazetari,* s.m. Ziarist.

gazétă, *gazete,* s.f. Ziar; *gazetă de perete* = panou plasat în cadrul unei întreprinderi sau instituții, pe care se afișează articole referitoare la activitatea din unitatea respectivă sau la probleme de interes general.

gazetărésc, -eáscă, *gazetărești,* adj. Care se referă la gazetărie sau la gazetari.

gazetăríe s.f. Profesiunea de gazetar, ziaristică.

gazifér, -ă *gaziferi, -e,* adj. (Despre zăcăminte) Care conține gaze.

gazificá, *gazific,* vb. I. Tr. A transforma un corp solid sau lichid în gaz, printr-o reacție chimică. Var.: **gazeificá** vb. I.

gazolínă s.f. Produs lichid combustibil, amestec de hidrocarburi, obținut din gazele de sondă.

gazométru, *gazometre,* s.n. Aparat pentru măsurarea cantității de gaz care trece printr-o conductă.

gazón s.n. Iarbă cultivată în parcuri, pe unele terenuri sportive etc., stropită și cosită des; teren cu astfel de iarbă.

gazórniță, *gazornițe,* s.f. Lampă simplă de petrol.

gazós, -oásă, *gazoși, -oase,* adj. Care se află în stare de gaz; care conține gaze: *ape gazoase.*

găgăúță, *găgăuți,* s.m. Bărbat prost, tont.

găinár, *găinari,* s.m. **1.** Vînzător de găini. **2.** Hoț de găini; (p. ext.) hoț de lucruri mărunte, borfaș.

găináț, *găinațuri,* s.n. Excremente de pasăre.

găínă, *găini,* s.f. Specie de pasăre domestică, crescută pentru carne și ouă; femela cocoșului.

găinăríe, *găinării,* s.f. (Fam.) Furt de găini; (p. ext.) furt de lucruri mărunte; afacere necinstită; potlogărie.

găinúșă, *găinușe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *găină.* **2.** *Găinușă de baltă* = pasăre migratoare cu penaj negru, frecventă în bălțile Dunării. **3.** (Astron.) Cloșca-cu-pui.

găitán, *găitane,* s.n. Șiret din fire de lînă, de bumbac, de mătase ori din fire metalice, cusut ca ornament pe unele obiecte de îmbrăcăminte.

gălăgíe s.f. Zgomot mare (de glasuri), larmă, tărăboi.

gălăgiós, -oásă, *gălăgioși, -oase,* adj. Care face gălăgie.

gălbeáză, *gălbeze,* s.f. Boală la oi și la bovine provocată de un vierme parazit care trăiește în căile biliare ale acestor animale.

gălbejí, *gălbejesc,* vb. IV. Refl. (Pop.) A deveni palid, tras la față (în urma unei boli).

gălbeneá, *gălbenele,* s.f. **1.** Plantă erbacee cu tulpina groasă, înaltă pînă la un metru, cu frunze dințate și flori galbene. **2.** (La pl.) Plantă erbacee cu frunze palmate și flori galbene-aurii.

gălbeneálă, *gălbenele,* s.f. (Pop.) Vopsea galbenă (extrasă din plante).

gălbenúș, *gălbenușuri,* s.n. Partea din mijloc, de culoare galbenă, a oului de păsări, reptile, batracieni.

gălbinóre, *gălbinări,* s.f. **1.** (Pop.) Icter. **2.** Plantă erbacee, înaltă pînă la un metru, cu frunze dințate și flori roșii-purpurii.

gălbúi, -úie, *gălbui,* adj. Galben-deschis.

găleátă, *găleți,* s.f. Vas de lemn, de tablă etc. folosit pentru muls laptele sau pentru ținut și transportat apă și alte lichide ori diverse materiale granulare.

găligán, *găligani,* s.m. (Pop și fam.) Om foarte înalt, lungan.

gălúșcă, *găluște,* s.f. Preparat culinar în formă de cocoloș, făcut din aluat, din griș, din brînză etc.

gămălíe, *gămălii,* s.f. Capăt îngroșat, de formă sferică, al unor ace *(ace cu gămălie),* al chibriturilor etc.

găoáce, *găoci,* s.f. **1.** Coaja tare a oului. **2.** Fiecare dintre jumătățile unei coji de nucă, de alună etc.

gărdurăriță, *gărdurarițe,* s.f. Arbust spinos, otrăvitor, cu flori roșii-violete, cultivat pentru a forma garduri vii.

gărgăriță, *gărgărițe,* s.f. Nume dat mai multor insecte coleoptere mici, dăunătoare unor plante.

gărgăún, *gărgăuni,* s.m. Viespe mare de pădure, cu ac veninos.

găsélniță[1], *găselnițe,* s.f. Fluture cenușiu-roșiatic cu cercuri albe, ale cărui larve rod fagurii de miere.

găsélniță[2], *găselnițe,* s.f. (Fam.) Soluție, rezolvare ingenioasă, de efect, găsită de cineva.

găsí, *găsesc,* vb. IV. **1.** Tr. A da de ceva sau de cineva, a descoperi (în urma unor cercetări); (tr. și refl.) a întîlni pe cineva (sau a se întîlni

cu cineva). **2.** Refl. A se afla, a fi. **3.** Tr. A fi de părere, a crede că..., a socoti.

găteálă, *găteli*, s.f. Faptul de a (se) găti; îmbrăcăminte, podoabe cu care se găteşte cineva.

gătéj, *gătej*e, s.n. Ramură, creangă subţire şi uscată, vreasc.

gătí, *gătesc*, vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A (se) îmbrăca (frumos). **2.** Refl. şi tr. A (se) pregăti (de drum, de plecare). **3.** Tr. A face de mîncare.

gătit[1] s.n. Prepararea mîncării.

gătít[2], **-ă**, *gătiţi*, *-te*, adj. **1.** Îmbrăcat îngrijit, frumos, împodobit. **2.** (Despre mîncăruri) Preparat, pregătit.

găunós, -oásă, *găunoşi*, *-oase*, adj. (Despre copaci) Cu găuri pe dinăuntru, scorburos; (despre nuci) fără miez sau cu miezul nedezvoltat; (despre măsele) cariat.

găuréle s.f. pl. Fel de broderie pe o pînză din care se scot cîteva fire.

găurí, *găuresc*, vb. IV. Tr. A face o gaură (într-un material sau obiect), a perfora; (refl.) a se strica, a se deteriora.

găván, *găvane*, s.n. **1.** Scobitură, adîncitură; partea unui obiect care prezintă o scobitură. **2.** Orbita ochiului.

găzár, *găzari*, s.m. Vînzător (ambulant) de petrol lampant.

găzduí, *găzduiesc*, vb. IV. Tr. A primi pe cineva în casă, dîndu-i adăpost; a oferi cuiva ospitalitate.

geába adv. (Pop.) Degeaba.

gealát, *gealaţi*, s.m. (Înv.) Călău.

gealáu, *gealăie*, s.n. Rindea (lungă).

geam, *geamuri*, s.n. **1.** Placă de sticlă care se fixează în cercevelele ferestrelor sau ale uşilor, pentru a lăsa să pătrundă lumina în încăperi; bucată de sticlă care se fixează în rama ochelarilor, ceasornicelor etc. **2.** (P. ext.) Fereastră.

geamandúră, *geamanduri*, s.f. Corp plutitor făcut din tablă, din lemn etc., ancorat de fundul unei ape, care serveşte ca indicator pentru navigaţie.

geamantán, *geamantane*, s.n. Cufăr portabil (din piele, carton, material plastic), în care se pun lucrurile necesare pentru călătorie; valiză.

geámăn, -ă, *gemeni*, *-e*, adj. **1.** (Despre fiinţe; adesea substantivat) Care a fost născut odată cu altă fiinţă de către aceeaşi mamă. **2.** (Despre tulpinile unor plante) Care au crescut din aceeaşi rădăcină; (despre fructe) care au crescut lipite, cîte două.

geámăt, *gemete*, s.n. Sunet nearticulat, emis de cel care geme.

geambáş, *geambaşi*, s.m. Negustor sau samsar de cai.

geamblác, *geamblacuri*, s.n. Ansamblu de scripeţi montat la capătul de sus al turlei unei sonde, peste care se înfăşoară cablul de foraj.

geamgíu, *geamgii*, s.m. Persoană care vinde sau pune geamuri.

geamíe, *geamii*, s.f. Locaş de cult la musulmani.

geamlîc, *geamlîcuri*, s.n. Perete format din geamuri; coridor sau verandă cu pereţii făcuţi din geamuri.

geamparále s.f. pl. Numele unui dans popular românesc răspîndit în Cîmpia Dunării.

geánă, *gene*, s.f. **1.** Fir de păr de pe marginea pleoapelor. **2.** Dungă luminoasă; muchie, fîşie luminată a unui deal, a unui nor etc.

geántă, *genţi*, s.f. **1.** Obiect de piele, de material plastic etc. (cu despărţituri în interior), folosit pentru a purta acte, cărţi. **2.** Poşetă.

gel s.n. Stare a unei substanţe care prezintă simultan proprietăţi ale lichidelor şi solidelor, păstrîndu-şi forma şi fiind de obicei elastică.

gelatínă, *gelatine*, s.f. Substanţă coloidală obţinută din oase, cartilaje etc., avînd diverse întrebuinţări în industria alimentară, textilă, a hîrtiei.

gelatinós, -oásă, *gelatinoşi*, *-oase*, adj. Care conţine gelatină; care are consistenţa gelatinei.

gelifícá, *gelific*, vb. I. Tr. A transforma o soluţie coloidală într-un gel.

gelós, -oásă, *geloşi*,*-oase*, adj. **1.** Care suferă de gelozie. **2.** Invidios.

gelozíe, *gelozii*, s.f. **1.** Sentiment chinuitor provocat cuiva de faptul (sau de bănuiala) că fiinţa iubită îi este necredincioasă. **2.** Invidie, pizmă.

geluí, *geluiesc*, IV. Tr. A netezi cu gealăul suprafaţa unei piese de lemn.

gem, *gemuri*, s.n. Produs alimentar asemănător cu marmelada, în care fructele sînt aproape întregi, iar siropul este gelatinos.

gémă, *geme*, s.f. **1.** Denumire dată pietrelor preţioase translucide; bijuterie avînd o piatră preţioasă pe care sînt gravate figuri sau motive decorative. **2.** (Adjectival) *Sare gemă* = clorură naturală de sodiu cristalizată.

géme, *gem*, vb. III. Intr. **1.** (Despre oameni) A scoate sunete nearticulate, provocate de o durere. **2.** (Fig.) A fi plin, încărcat peste măsură.

geminát, -ă, *geminaţi*, *-te*, adj. Îngemănat, împerecheat; *consoană geminată* = consoană lungă, pronunţată cu o durată mai mare decît cea obişnuită.

gen, *genuri*, s.n. **1.** Fel, soi, tip; fel de a fi al cuiva. **2.** Diviziune care cuprinde creaţii artistice asemănătoare ca formă, temă, stil; fiecare dintre diviziunile fundamentale în care se împart operele literare; *pictură de gen* = pictură care înfăţişează aspecte ale vieţii cotidiene. **3.** Categorie gramaticală exprimată prin forma pe care o iau substantivele pentru a indica sexul fiinţelor pe care le denumesc (şi care s-a extins şi la substantivele nume de lucruri). **4.** (Biol.) Categorie sistematică inferioară familiei, care cuprinde una sau mai multe specii. **5.** (Log.) Clasă de obiecte avînd aceleaşi note esenţiale.

génă, *gene*, s.f. (Biol.) Unitate elementară a eredităţii, cu efect specific asupra caracterelor organismului.

genealógic, -ă, *genealogici*, *-e*, adj. Care se referă la genealogie; *arbore genealogic* = repre-

zentare grafică prin care se indică filiaţia membrilor unei familii, gradele lor de înrudire.

genealogíe, *genealogii,* s.f. Filiaţia membrilor unei familii cu gradul lor de înrudire.

generá, pers. 3 *generează,* vb. I. Tr. A da naştere la ceva, a produce; a determina.

generál¹, *generali,* s.m. Grad de ofiţer, superior gradului de colonel.

generál², **-ă,** *generali, -e,* adj. **1.** Care este comun tuturor fiinţelor sau obiectelor dintr-o anumită categorie; care priveşte pe toţi; la care participă toţi; (substantivat, n.) ceea ce este comun tuturor obiectelor unei clase. **2.** Care priveşte ceva în ansamblu; *în general* = în linii mari. **3.** Care se întîmplă sau care există pe o întindere mare, care cuprinde tot.

generalisím, *generalisimi,* s.m. Denumire dată în unele ţări comandantului suprem al armatei.

generalitáte, *generalităţi,* s.f. Caracterul a ceea ce este general²; (la pl.) idei generale.

generalizá, *generalizez,* vb. I. **1.** Tr. A desprinde şi reţine mintal însuşirile fundamentale comune ale unei clase de obiecte; a da o formulare sintetică. **2.** Tr. A face să fie general, a extinde sfera de desfăşurare a unor procese; a considera o situaţie ca generală. **3.** Refl. (Despre boli) A se extinde în întregul organism.

generalizáre, *generalizări,* s.f. Acţiunea de a *a (se) generaliza*; operaţie mintală prin care se grupează în acelaşi gen obiecte cu note esenţiale comune.

generatór, **-oáre,** *generatori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care generează ceva; (substantivat, f.) linie dreaptă care, prin deplasarea sa în spaţiu, dă naştere unei suprafeţe. **2.** S.n. Aparat, maşină sau instalaţie care produce energie de o anumită formă folosind energie de altă formă; *generator electric* = maşină care transformă energia mecanică în energie electrică. **3.** S.n. Aparat sau instalaţie care serveşte la producerea unui fluid sau a unei suspensii fluide. **4.** S.n. *Generator cuantic* = denumire generică dată laserului, maserului sau altor dispozitive de acest tip.

generáţie, *generaţii,* s.f. **1.** Totalitatea oamenilor care au aproximativ aceeaşi vîrstă. **2.** Totalitatea animalelor dintr-o anumită specie sau rasă născute în acelaşi an. **3.** *Generaţie spontanee* (sau *spontană*) = teorie naivă care susţinea că unele organisme vii pot lua naştere în mod spontan din substanţă nevie.

génere s.n. *În genere* = în general; în mod obişnuit, de obicei.

genéric, **-ă,** *generici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care ţine de o categorie, de un gen, ; care cuprinde toate cazurile asemănătoare. **2.** S.n. Parte (introductivă) a unui film, în care este menţionat titlul filmului, numele producătorului, regizorului, actorilor etc.

generós, **-oásă,** *generoşi, -oase,* adj. Mărinimos, darnic; însufleţit de idei sau de sentimente alese.

generozitáte s.f. Mărinimie, dărnicie.

genétic, **-ă,** *genetici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a biologiei care studiază legile eredităţii şi ale variabilităţii organismelor. **2.** Adj. Care aparţine geneticii (1) sau genezei.

geneză, *geneze,* s.f. Procesul naşterii şi al formării unei fiinţe sau unui lucru; (fig.) creaţie, apariţie.

geniál, **-ă,** *geniali, -e,* adj. De geniu, înzestrat cu geniu.

genialitáte s.f. Însuşirea de a fi genial.

geníst, *genişti,* s.m. Militar aparţinînd trupelor de geniu (2).

genitál, **-ă,** *genitali, -e,* adj. Care se referă la procreare şi la glandele de reproducere.

genitív s.n. (Gram.) Caz al declinării, cu funcţie de atribut, care indică dependenţa, posesiunea, apartenenţa.

genitivál, **-ă,** *genitivali, -e,* adj. Care se află în cazul genitiv sau are valoare de genitiv.

géniu, *genii,* s.n. **1.** Cea mai înaltă treaptă de dezvoltare a aptitudinilor spirituale ale omului; persoană care are o astfel de înzestrare. **2.** (Mil.) *Trupe de geniu* = trupe specializate în executarea unor lucrări cu caracter tehnic, ca poduri, drumuri, fortificaţii.

genocíd, *genociduri,* s.n. Crimă săvîrşită în scopul de a distruge, în întregime sau în parte, o colectivitate ori un grup naţional, etnic, rasial sau religios.

genotíp, *genotipuri,* s.n. Totalitatea genelor unui organism.

gentíl, **-ă,** *gentili, -e,* adj. Amabil, politicos.

gentiléţe s.f. Atitudine de om gentil.

gentílic, **-ă,** *gentilici, -e,* adj. Care aparţine gintei, privitor la gintă.

gentilóm, *gentilomi,* s.m. (În evul mediu) Denumire dată membrilor aristocraţiei din apusul Europei; (fig.) om cu comportare aleasă, amabil, politicos.

géntleman, *gentlemeni,* s.m. Bărbat amabil, politicos.

genţiánă, *genţiane,* s.f. Nume dat unor specii de plante erbacee cu flori mari, albastre sau galbene, care cresc în regiunile de munte.

genuflexiúne, *genuflexiuni,* s.f. Îndoire a genunchilor (în exerciţiile de gimnastică).

genuín, **-ă,** *genuini, -e,* adj. (Livr.) Natural, pur.

genúnchi, *genunchi,* s.m. **1.** Parte a piciorului cuprinzînd regiunea articulaţiei femurului cu tibia. **2.** Deformare a pantalonilor în dreptul genunchilor.

genunchiéră, *genunchiere,* s.f. Bucată de pînză, de piele etc. cu care se îmbracă genunchiul, în unele munci sau sporturi, pentru a-l proteja.

genúne, *genuni,* s.f. (Livr.) Prăpastie, abis.

geobotánică s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul plantelor în legătură cu factorii de mediu.

geocéntric, **-ă** *geocentrici, -e,* adj. Care are Pămîntul drept centru; *sistemul geocentric* = sistem conceput de Ptolemeu în sec. II, potrivit căruia Pămîntul s-ar afla în centrul universului.

geocentrísm s.n. Concepţie care admite sistemul geocentric.

geochimíe s.f. Disciplină care studiază distribuția elementelor chimice care intră în componența scoarței Pămîntului.

geódă, *geode,* s.f. Agregat de minerale depuse în cavitățile rocilor, începînd de la pereții cavității spre centru.

geodézic, -ă, *geodezici, -e,* adj. Care aparține geodeziei, privitor la geodezie; *punct geodezic* = punct de pe suprafața Pămîntului, stabilit prin coordonate geografice și care constituie baza pentru noi măsurători.

geodezíe s.f. Știință care studiază forma și dimensiunile Pămîntului, tehnica măsurării și a reprezentării cartografice sau numerice a acestora.

geofízică s.f. Știință care studiază proprietățile și fenomenele fizice ale Pămîntului și legătura lor cu structura acestuia.

geográf, -ă, *geografi, -e,* s.m. și f. Specialist în geografie.

geográfic, -ă, *geografici, -e,* adj. Care se referă la geografie.

geografíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul Pămîntului sub aspectul fenomenelor care se desfășoară în interiorul învelișului geografic (atmosferă, hidrosferă, litosferă, biosferă), al activității omenești și al interacțiunii dintre factorii fizico-geografici și cei social-economici.

geológ, -ă, *geologi, -e,* s.m. și f. Specialist în geologie.

geológic, -ă *geologici, -e,* adj. Care se referă la geologie.

geologíe s.f. Știință care studiază istoria și modul de formare a Pămîntului, compoziția și structura lui.

geométric, -ă, *geometrici, -e,* adj. Referitor la geometrie; *loc geometric* = totalitatea punctelor care au o proprietate comună.

geometríe s.f. **1.** Ramură a matematicii care studiază proprietățile punctelor și figurilor din spațiu, precum și relațiile dintre ele. **2.** Structură regulată a unui corp.

geomorfologíe s.f. Ramură a geografiei care studiază relieful scoarței terestre și evoluția lui.

geopolítică s.f. Teorie neștiințifică, retrogradă, care susține că politica unui stat ar fi determinată de situația sa geografică.

geosinclinál, *geosinclinale,* s.n. Regiune mobilă a scoarței terestre care, în decursul timpului geologic, suferă o scufundare foarte intensă, însoțită de acumularea unor depozite sedimentare de mare grosime, și care, datorită mișcărilor tectonice, se transformă ulterior într-un lanț muntos.

geotermál, -ă, *geotermali, -e,* adj. (Despre izvoare) Cu apă caldă.

geotérmic, -ă, *geotermici, -e,* adj. Care se referă la căldura din interiorul scoarței terestre.

geotermíe s.f. Căldura internă a Pămîntului.

geotropism s.n. Creștere orientată a plantelor sau a părților unor plante, sub influența forței gravitaționale.

gepíd, -ă, *gepizi, -de,* **s.m. și f.** Persoană aparținînd unui trib germanic, stabilit temporar, în secolul al III-lea, în Dacia.

ger, *geruri,* s.n. Frig mare (în timpul iernii).

gerár s.m. Numele popular al lunii ianuarie.

geriatríe s.f. Ramură a medicinii care studiază bolile bătrîneții, tratamentul și prevenirea lor.

germán, -ă, *germani, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Germania sau la populația ei; (substantivat, f.) limba care se vorbește în Germania. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Germaniei.

germánic, -ă, *germanici, -e,* adj. Care se referă la germani și la popoarele înrudite cu germanii; *limbi germanice* = grup de limbi indo-europene vorbite în centrul și în nordul Europei, extinse, cu vremea, și în alte regiuni.

gérmen, *germeni,* s.m. **1.** (Biol.) Formație care constituie punctul de plecare în dezvoltarea ființelor vii; ou fecundat; embrionul plantelor. **2.** (Fig.) Cauză, element din care se dezvoltă ceva. Var.: **gérmene** s.m.

gérmene s.m. v. **germen.**

germicíd, *germicide,* s.n. Substanță care distruge germenii dăunători.

germiná, pers. 3 *germinează,* vb. I. Intr. A începe un nou ciclu de vegetație; a încolți.

germinatív, -ă, *germinativi, -e,* adj. Care se referă la germinație, care poate să germineze sau să producă germinarea.

germináție, *germinații,* s.f. Proces prin care un germen pornește un nou ciclu vital.

gerontologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul bătrîneții sub aspect biologic și social.

gerós, *-oásă, geroși, -oase,* adj. (Despre timp) Foarte friguros.

geruiálă, *geruieli,* s.f. Vreme de iarnă cu ger; frig mare.

gerundív, *gerundive,* s.n. (În limba latină) Adjectiv verbal cu sens pasiv, derivat de la tema gerunziului.

gerúnziu, *gerunzii,* s.n. Mod verbal care exprimă o acțiune în desfășurare, fără referire la autorul ei sau la momentul desfășurării.

gest, *gesturi,* s.n. Mișcare a mîinilor, a capului etc. care exprimă un sentiment, o intenție sau dă mai multă expresivitate vorbirii; (fig.) purtare, faptă cu o anumită semnificație.

gestapó s.n. v. **gestapou.**

gestapóu s.n. Secție a poliției secrete din Germania hitleristă. Var.: **gestapó** s.n.

gestáție s.f. Stare a organismului femelei de la fecundarea ovulului pînă la nașterea fătului.

géstică s.f. Ansamblul gesturilor folosite de un actor în interpretarea unui rol.

gesticulá, *gesticulez* , vb. I. Intr. A face gesturi (cu mîinile).

gestionár, -ă, *gestionari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la o gestiune. **2.** S.m. și f. Persoană care răspunde de o gestiune.

gestiúne, *gestiuni,* s.f. **1.** Administrare a patrimoniului sau a unor bunuri ale unei persoane

de către reprezentantul ei. **2.** Totalitatea operaţiilor efectuate de un gestionar privind primirea, păstrarea şi eliberarea bunurilor materiale sau a valorilor băneşti dintr-o întreprindere sau dintr-o instituţie; totalitatea bunurilor încredinţate unei persoane, în vederea păstrării şi mînuirii lor. **3.** *Gestiune economică socialistă* = principiu de organizare şi de conducere a unităţilor economice socialiste, determinat de necesitatea folosirii cu maximă eficienţă a resurselor acestora.

gestuál, -ă, *gestuali, -e,* adj. Care se referă la gesturi, care se exprimă prin gesturi.

get, -ă, *geţi,-te,* s.m. şi f. Nume dat de greci dacilor.

get-begét adj. invar. (Despre persoane) Care se află din moşi-strămoşi într-un anumit loc; neaoş.

gétic, -ă, *getici, -ce,* adj. Care se referă la geţi, care aparţine geţilor.

gheáră, *gheare,* s.f. **1.** Formaţie cornoasă, ascuţită şi încovoiată, la vîrful degetelor unor păsări, mamifere şi reptile. **2.** Piesă din anumite dispozitive de apucat, asemănătoare cu o gheară **(1).**

gheátă, *ghete,* s.f. Încălţăminte de piele sau din material sintetic, care acoperă piciorul pînă deasupra gleznei.

gheáţă, (2) *gheţuri,* s.f. **1.** Apă în stare solidă (apă îngheţată). **2.** (La pl.) Întinderi mari de gheaţă **(1).**

gheb, *gheburi,* s.n. **1.** Cocoaşă (la om). **2.** Înălţime, ridicătură.

ghébe s.f. Ciupercă comestibilă de culoare galbenă-brună, avînd la jumătatea piciorului un inel alb.

ghebós, -oásă, *gheboşi, -oase,* adj. Cu gheb în spate, cocoşat; gîrbovit.

gheboşá, *gheboşez,* vb. I. Refl. A deveni ghebos.

gheénă s.f. (Livr.) Iad, infern.

gheíşă, *gheişe,* s.f. Dansatoare şi cîntăreaţă japoneză.

ghéizer, *gheizere,* s.n. Izvor intermitent din regiunile vulcanice, care aruncă la intervale egale apă fierbinte şi vapori.

ghem, *gheme,* s.n. Înfăşurare de fire, de forma unei mingi.

ghemotóc, *ghemotoace,* s.n. Obiect mototolit în formă de ghem.

ghemuí, *ghemuiesc,* vb. IV. Refl. A se strînge, a se aduna (ca un ghem).

gheonoáie s.f. v **ghionoaie.**

ghepárd, *gheparzi,* s.m. Mamifer sălbatic carnivor, cu capul mic, picioare lungi, blana cu pete de culoare galbenă-închisă, care trăieşte în stepele din Asia şi Africa.

gherétă, *gherete,* s.f. **1.** Construcţie mică în care se adăposteşte o santinelă, un paznic etc. **2.** Construcţie mică, chioşc în care se vînd alimente, ziare etc.

gherghéf, *gherghefuri,* s.n. Cadru de lemn sau de metal pe care se întinde o ţesătură pentru a fi brodată sau firele de urzeală pentru covoare; ţesătura întinsă pe acest cadru.

gherghínă, *gherghine,* s.f. (Bot.) Dalie.

gherílă s.f. Denumire dată războiului de partizani, îndeosebi în ţările Americii Latine. Var.: **guerílă** s.f.

ghermeá, *ghermele,* s.f. Piesă de lemn fixată în zid la marginea spaţiului destinat unei uşi sau unei ferestre, de care se prinde tocul acestora.

ghes s.n. *A da cuiva ghes* = a îndemna, a zori, a îmboldi pe cineva.

gheşéft, *gheşefturi,* s.n. (Fam.) Afacere măruntă şi de obicei necinstită.

gheşeftár, *gheşeftari,* s.m. Persoană care face gheşefturi, care umblă după gheşefturi.

ghetóu, *ghetouri,* s.n. Cartier al unui oraş în care erau constrînse să trăiască în evul mediu anumite grupuri rasiale sau religioase, iar mai tîrziu, în ţările ocupate de fasciştii germani, populaţiile evreieşti.

ghétră, *ghetre,* s.f. Învelitoare de postav, purtată uneori de bărbaţi, acoperind glezna şi partea de deasupra a încălţămintei.

gheţár, *gheţari,* s.m. Masă de gheaţă formată în munţii înalţi şi în regiunile polare.

gheţăríe, *gheţării,* s.f. Loc în care se depozitează iarna blocuri de gheaţă, pentru a fi folosite vara.

gheţúş, *gheţuşuri,* s.n. Polei; lunecuş pe care se dau copiii iarna.

ghiaúr, *ghiauri,* s.m. Denumire batjocoritoare dată de turci în trecut celor de altă religie decît cea mahomedană.

ghibórţ, *ghiborţi,* s.m. Peşte de apă dulce, lung de 10—15 cm, de culoare verde-măslinie, cu aripioara dorsală ţepoasă.

ghicí, *ghicesc,* vb. IV. Tr. **1.** A afla ceva, a intui; a dezlega o ghicitoare. **2.** (În superstiţii) A prezice viitorul.

ghicitór, -oáre, *ghicitori, -oare,* subst. **1.** S.m. şi f. Persoană care se ocupă cu prezicerea viitorului. **2.** S.f. Specie a literaturii populare, cu caracter alegoric şi metaforic, prin care se cere identificarea unui obiect sau a unei fiinţe pe baza unor asociaţii logice.

ghid, (1) *ghizi,* s.m., **(2, 3)** *ghiduri,* s.n. **1.** S.m. Persoană care conduce un grup de turişti, de vizitatori ai unui muzeu etc., dîndu-le explicaţiile necesare. **2.** S.n. Broşură sau carte care cuprinde informaţii pentru orientarea într-o regiune, într-un oraş, într-un muzeu etc. **3.** S.n. *Ghid de unde* = mediu în care are loc propagarea ghidată a undelor electromagnetice.

ghidá, *ghidez,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) călăuzi, a (se) conduce, a (se) orienta. **2.** Tr. A imprima unei piese o mişcare între anumite limite.

ghidáj, *ghidaje,* s.n. Dispozitiv al unui mecanism care obligă o piesă mobilă să se deplaseze între anumite limite şi după o anumită direcţie.

ghidón, *ghidoane,* s.n. Bară cu mînere care serveşte la dirijarea mersului unei biciclete, unei motociclete etc.

ghidúş, -ă, *ghiduşi, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care face ghiduşii.

ghiduşíe, *ghiduşii,* s.f. Poznă, glumă.

ghiftuí, *ghiftuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A mînca (sau a hrăni pe cineva) în mod excesiv.

ghiliméle s.f. pl. Semne de punctuație în formă de două virgule sau două unghiuri dispuse paralel, între care se închid citate sau titluri, un text în vorbirea directă ori cuvinte cărora li se dă un anumit sens.

ghilotiná, *ghilotinez,* vb. I. Tr. A executa cu ghilotina un condamnat la moarte.

ghilotínă, *ghilotine,* s.f. Instrument de execuție a condamnaților la moarte prin decapitare.

ghimbér s.m. Plantă erbacee din regiunile tropicale, din al cărei rizom, bogat în uleiuri eterice, se extrage un drog aromatic.

ghimirlíe, *ghimirlii,* s.f. Ferăstrău cu pînza foarte îngustă, folosit de dogari și de dulgheri.

ghimpáriță, *ghimparițe,* s.f. Mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina ramificată, cu frunze ascuțite și flori verzui.

ghimpát, -ă, *ghimpați, -te,* adj. Cu ghimpi; *sîrmă ghimpată* = sîrmă pe care sînt fixate alte bucăți de sîrmă, scurte și ascuțite.

ghímpe, *ghimpi,* s.m. **1.** Spin. **2.** Scaiete.

ghimpós, -oásă, *ghimpoși, -oase,* adj. Cu ghimpi, țepos, spinos.

ghin, *ghinuri,* s.n. **1.** Cuțit cu lama curbată, cu care se fac săpături în lemn. **2.** Cazma îndoită pe ambele laturi.

ghíndă, *ghinde,* s.f. **1.** Fructul stejarului. **2.** Una dintre culorile cărților de joc.

ghinión, *ghinioane,* s.n. Întîmplare sau conjunctură nefavorabilă; neșansă.

ghinioníst, -ă, *ghinioniști, -ste,* s.m. și f., adj. (Persoană) care are ghinion.

ghint, *ghinturi,* s.n. **1.** Șanț elicoidal săpat pe suprafața interioară a țevii unei arme de foc, pentru a imprima proiectilului o mișcare de rotație. **2.** Cui de fier cu capul bombat (folosit la buzdugane, la ghioage etc.).

ghintuí, *ghintuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A executa ghinturi pe suprafața interioară a țevii unei arme de foc. **2.** A fereca cu ghinturi **(2)** un buzdugan, o ghioagă.

ghioágă, *ghioage,* s.f. **1.** Bîtă cu măciulie la un capăt, folosită în trecut și ca armă de luptă. **2.** Capătul bombat și ghintuit al unei ghioage **(1).**

ghióc, *ghiocuri,* s.n. Cochilie ovală, albă și lucioasă a unei specii de melci de mare, folosită ca podoabă sau în practica ghicitului.

ghiocél, *ghiocei,* s.m. Plantă erbacee care înflorește îndată după topirea zăpezii, avînd o singură floare, de culoare albă, în formă de clopoțel.

ghiol, *ghioluri,* s.n. Denumire dată lacurilor cu fundul mîlos din Dobrogea.

ghiondér, *ghiondere,* s.n. Prăjină folosită pentru împingerea bărcilor.

ghionoáie, *ghionoi,* s.f. Ciocănitoare. Var.: **gheonoáie** s.f.

ghionói, *ghionoaie,* s.n. Tîrnăcop cu un braț lung, ascuțit la vîrf, iar cu celălalt în formă de ciocan, folosit în lucrările miniere.

ghiont, *ghionți,* s.m. Lovitură dată cuiva cu pumnul sau cu cotul (pentru a-i atrage atenția).

ghiontí, *ghiontesc,* vb. IV. Tr. și refl. recipr. A (se) îmbrînci; a(-și) da ghionți.

ghiorțăí, pers. 3 *ghiórțăie,* vb. IV. Intr. A chiorăi.

ghióșă, *ghioșe,* s.f. Daltă subțire, folosită la gravarea pe pietre litografice și pe plăci metalice.

ghiótura s.f. art. (Pop. și fam.) *Cu ghiotura* = în cantitate mare, cu grămada.

ghiozdán, *ghiozdane,* s.n. Geantă de piele, de carton etc., purtată de obicei în spate, folosită de școlarii mai mici pentru a-și duce cărțile și caietele.

ghips s.n. Sulfat de calciu hidratat, utilizat în industria cimentului, la fabricarea ipsosului, ca piatră de ornament etc. Var.: **gips** s.n.

ghirlándă, *ghirlande,* s.f. Împletitură de frunze sau de flori, în formă de lanț; ornament avînd această formă, folosit în arhitectură și în artele decorative.

ghișéu, *ghișee,* s.n. Ferestruică sau deschizătură făcută în ușa sau în peretele unui birou, prin care publicul poate lua contact direct cu funcționarii.

ghitáră s.f. v. **chitară.**

ghiudén, *ghiudenuri,* s.n. Cîrnat uscat și presat, foarte condimentat, făcut din carne de oaie, de capră sau de vacă.

ghiuj, *ghiuji,* s.m. (Peior.) Om bătrîn.

ghiuleá, *ghiulele,* s.f. Proiectil sferic, folosit la tunurile vechi, neghintuite.

ghivéci, **(1)** *ghivece,* **(2)** *ghiveciuri,* s.n. **1.** Vas de pămînt ars, în care se plantează flori. **2.** Mîncare preparată din mai multe feluri de zarzavat, cu sau fără carne.

ghivént, *ghiventuri,* s.n. Filet.

ghizd, *ghizduri,* s.n. Căptușeala de piatră, din bîrne de lemn etc. a unei fîntîni; împrejmuire de piatră, de bîrne etc. a unei fîntîni, de la pămînt în sus.

ghizdéi, *ghizdei,* s.m. Plantă furajeră asemănătoare cu trifoiul, bogată în substanțe hrănitoare·

gibón, *giboni,* s.m. Maimuță antropoidă, fără coadă, cu membrele anterioare foarte lungi, care trăiește în sud-estul Asiei.

gig, *giguri,* s.n. Ambarcație de sport, care servește pentru inițierea în canotaj.

gigánt, *giganți,* s.m. **1.** Uriaș; (fig.) lucrare (construcție) de mari proporții. **2.** (Fig.) Persoană care se remarcă prin calități excepționale.

gigántic, -ă, *gigantici, -e,* adj. De proporții uriașe, enorm, colosal.

gigantísm s.n. **1.** Însușirea de a fi gigantic. **2.** (Med.) Creștere exagerată a corpului sau a unor părți ale lui.

gimnást, -ă, *gimnaști, -ste,* s.m. și f. Sportiv care practică gimnastica.

gimnástic, -ă, *gimnastici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Ansamblu de exerciții fizice prin care se urmărește dezvoltarea armonioasă a corpului. **2.** Adj. Privitor la gimnastică **(1).**

gimnaziál, -ă, *gimnaziali, -e,* adj. Privitor la gimnaziu; *ciclu gimnazial* = clasele V—VIII ale școlii generale.

gimnáziu, *gimnazii,* s.n. (În trecut) Școală cu patru clase, corespunzătoare claselor V—VIII ale școlii generale.

gimnospérmă, *gimnosperme,* s.f. (La pl.) Încrengătură de plante ale căror semințe se dezvoltă pe o carpelă deschisă; (și la sg.) plantă care face parte din această încrengătură.

gin, *ginuri,* s.n. Băutură alcoolică obținută prin distilarea repetată a plămezii de cereale, în care se adaugă boabe de ienupăr.

ginecéu, *ginecee,* s.n. **1.** Apartament rezervat femeilor în casele antice grecești. **2.** Loc rezervat femeilor în vechile biserici creștine. **3.** (Bot.) Pistil.

ginecológ, -ă, *ginecologi, -e,* s.m. și f. Medic specialist în ginecologie.

ginecologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul patologiei aparatului genital feminin.

gínere, *gineri,* s.m. Soțul considerat în raport cu părinții soției.

gíngaș, -ă, *gingași, -e,* adj. **1.** Plăpînd, firav; delicat, fin; (fig.) plin de delicatețe, de sensibilitate. **2.** (Despre lucruri) Dificil, greu de realizat.

gingășíe, *gingășii,* s.f. Însușirea a ceea ce este gingaș; grație, delicatețe; sensibilitate.

gingíe, *gingii,* s.f. Țesut care învelește pereții exteriori ai alveolelor dentare și o parte din corpul dinților și al măselelor.

gingirícă, *gingirici,* s.f. Mic pește marin, asemănător cu scrumbia.

gingivál, -ă, *gingivali, -e,* adj. Care se referă la gingii, care ține de gingii.

gingivítă, *gingivite,* s.f. Inflamație a gingiilor.

gíntă, *ginți,* s.f. Grup de oameni alcătuit din urmașii aceluiași strămoș, constituind forma fundamentală de organizare socială în comuna primitivă.

gioárșă, *gioarse,* s.f. (Fam.) Haină veche uzată.

gips s.n. v. **ghips.**

gir, *giruri,* s.n. **1.** Operație de transferare a unei cambii printr-o mențiune scrisă pe versoul acesteia. **2.** Mijloc prin care cineva garantează pentru acțiunile, angajamentele cuiva.

girá, *girez,* vb. I. Tr. A face un gir; a garanta, printr-un gir, o cambie.

giráfă, *girafe,* s.f. **1.** Gen de mamifer rumegător din Africa, de talie mare, cu gîtul foarte lung și cu blană alburie cu pete brune. **2.** Suport cu braț de suspensie lung, care permite diferite orientări și deplasări ale unui microfon.

giránt, *giranți,* s.m. Persoană care girează.

giratóriu, -ie, *giratorii,* adj. (Despre mișcări) Circular; *sens giratoriu* = sens de circulație într-o piață, la o intersecție etc., în care vehiculele sînt obligate să facă o rotație de la stînga la dreapta.

giráție, *girații,* s.f. (Tehn.) Mișcare de rotație.

gireádă, *girezi,* s.f. (Reg.) Șiră de paie, de fîn, de grîu etc.

giroscóp, *giroscoape,* s.n. Disc rotitor greu, cu axul susținut de cîteva cadre cardanice succesive, care îi permit să ia orice orientare în spațiu, fiind folosit la aparatele care dau indicații în legătură cu direcția de zbor a avioanelor.

giroscópic, -ă, *giroscopici, -e,* adj. Bazat pe principiile giroscopului; *compas giroscopic* = aparat instalat pe bordul navelor, care indică direcția nordului geografic.

giruétă, *giruete,* s.f. Instrument meteorologic cu ajutorul căruia se determină direcția și intensitatea vîntului.

giubeá, *giubele,* s.f. Haină de postav, largă și lungă, purtată în trecut de boieri.

giugiulí, *giugiulesc,* vb. IV. Tr. și refl. recipr. (Fam.) A (se) dezmierda, a(se) mîngîia.

giúlgiu, *giulgiuri,* s.n. Pînză subțire, foarte fină; bucată de pînză cu care este acoperit mortul.

giumbușlúc, *giumbușlucuri,* s.n. Faptă, gest, vorbă care stîrnește rîsul; ghidușie, caraghioslîc.

giuvaér, *giuvaere,* s.n. Bijuterie; (fig.) lucru de mare preț.

giuvaergeríe, (2) *giuvaergerii,* s.f. **1.** Arta giuvaergiului. **2.** Atelierul sau prăvălia giuvaergiului.

giuvaergíu, *giuvaergii,* s.m. Bijutier.

givráj s.n. Depunere de gheață pe aripile unui avion, pe conductele electrice aeriene etc.

gíde, *gîzi,* s.m. (Pop.) Călău.

gîdilá, *gîdil,* vb. I. Tr. A atinge ușor, cu vîrful degetelor, anumite părți ale corpului cuiva, provocîndu-i o senzație specifică, de obicei însoțită de rîs; (refl.) a fi sensibil la astfel de atingeri.

gîdilíci s.n. (Fam.) *A avea gîdilici la limbă* = a spune prea multe (și ce nu trebuie); a avea mîncărime de limbă.

gîdiliciós, -oásă, *gîdilicioși, -oase,* adj. Care se gîdilă ușor.

gîfîí, *gîfîi,* vb. IV. Intr. A respira des și greu (din cauza oboselii); (fig., despre locomotive cu aburi) a pufăi.

gîfîiálă, *gîfîieli,* Faptul de a gîfîi; respirație deasă și grea.

gîgîí, pers. 3 *gîgîie,* vb. IV. Intr. (Despre gîște) A scoate sunete caracteristice speciei.

gîgîít s.n. Faptul de a gîgîi; strigătul caracteristic scos de gîște.

gîgîlíce, *gîgîlici,* s.f. (Fam.) Ființă mică și gingașă.

gîl interj. (De obicei repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de un lichid cînd este golit dintr-un vas cu gîtul strîmt sau cînd este înghițit.

gîlcă, *gîlci,* s.f. (Pop.) Inflamație a ganglionilor gîtului.

gîlceávă, *gîlcevi,* s.f. Ceartă, ciorovăială.

gîlcevi, *gîlcevesc,* vb. IV. Refl. recipr. A se certa, a se ciorovăi.

gîlcevitór, -oáre, *gîlcevitori, -oare,* adj., s.m. şi f. (Om) pornit pe gîlceavă, certăreţ.

gîlgîi, pers. 3 *gîlgîie,* vb. IV. Intr. (Despre lichide) A curge cu zgomot (printr-o deschizătură).

gîlgîít s.n. Faptul de a gîlgîi; zgomot caracteristic produs de un lichid cînd curge printr-o deschizătură sau cînd se bea cu înghiţituri mari.

gîlmă, *gîlme,* s.f. (Pop.) **1.** Movilă. **2.** Umflătură, gîlcă.

gînd, *gînduri,* s.n. **1.** Rezultatul procesului de gîndire; idee, cuget. **2.** Reflecţie, meditare. **3.** Intenţie, plan. **4.** Grijă, îngrijorare. **5.** Voie, dorinţă, plac.

gîndác, *gîndaci,* s.m. Denumire dată unor insecte, în special coleopterelor; *gîndac de casă* (sau *de bucătărie)* = şvab[1]; *gîndac de frasin* = cantaridă; *gîndac de mai* = cărăbuş; *gîndac de Colorado* = insectă dăunătoare cartofilor, de culoare galbenă-portocalie, cu dungi negre, longitudinale pe aripi.

gîndí, *gîndesc,* vb. IV. **1.** Intr. şi refl. A pătrunde cu mintea pentru a-şi forma o idee despre ceva, a cugeta, a reflecta, a medita, a chibzui, a judeca. **2.** Tr. A-i trece cuiva prin minte, a socoti că... **3.** Refl. A-şi da seama că... **4.** Intr. A intenţiona, a plănui să...

gîndíre, *gîndiri,* s.f. **1.** Reflectare abstractă şi generalizată a realităţii (sub forma noţiunilor, judecăţilor etc.), produs al activităţii creierului uman. **2.** Meditare, reflecţie. **3.** Idee, gînd.

gîndirísm s.n. Curent ideologic şi politic din România, din deceniul al patrulea al sec. XX, care a propagat iraţionalismul mistic, naţionalismul rasist şi tradiţionalismul retrograd.

gînditór, -oáre, *gînditori, -oare,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Preocupat de ceva, îngîndurat. **2.** S.m. şi f. Filozof.

gîngánie, *gîngănii,* s.f. Vietate mică (în special insectă).

gîngav, -ă, *gîngavi, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care vorbeşte greu, împiedicat, repetînd silabele.

gîngăví, *gîngăvesc,* vb. IV. Intr. A vorbi nedesluşit, a se exprima cu greutate, repetînd silabele.

gînguri, *gînguresc,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre copiii mici) A scoate sunete puţin articulate (încercînd să vorbească). **2.** (Despre porumbei, turturele) A scoate sunetele caracteristice speciei.

gîngurít s.n. Faptul de a gînguri; sunete caracteristice scoase de copiii mici; sunete specifice scoase de porumbei, de turturele etc.

gînsác, *gînsaci,* s.m. (Pop.) Gîscan.

gîrbáci, *gîrbace,* s.n. Bici din curele împletite sau din vînă de bou (servind în trecut şi ca instrument de tortură).

gîrbov, -ă, *gîrbovi, -e,* adj. Adus de spate, încovoiat (mai ales de bătrîneţe).

gîrbovi, *gîrbovesc,* vb. IV. Refl. A deveni gîrbov.

gîrlă, *gîrle,* s.f. Mică apă curgătoare; ramificaţie, braţ al unui rîu; (adverbial) în cantitate mare, din belşug.

gîrlíci, *gîrliciuri,* s.n. Încăpere strîmtă pe unde se intră într-o pivniţă.

gîrliţă, *gîrliţe,* s.f. Specie de gîscă sălbatică de culoare cenuşie, cu o pată albă în frunte.

gîrniţă, *gîrniţe,* s.f. Arbore înrudit cu stejarul, cu lemnul rezistent, folosit în construcţii.

gîscán, *gîscani,* s.m. Bărbătuşul gîştei; gînsac.

gîscă, *gîşte,* s.f. Pasăre domestică de talie mare, crescută pentru carne, grăsime şi fulgi; *gîscă sălbatică* = specie de gîscă, mai mică decît cea domestică, şi care vine la noi vara, fiind vînată pentru carnea ei.

gît, *gîturi,* s.n. **1.** Partea corpului care uneşte capul cu trunchiul. **2.** Interiorul gîtului **(1)**. **3.** Parte a unor obiecte care se aseamănă cu gîtul **(1)**.

gîtléj, *gîtlejuri,* s.n. Partea interioară a gîtului **(1)**, cuprinzînd faringele, esofagul, laringele şi traheea.

gîtuí, *gîtui,* vb. IV. **1.** Tr. A strînge de gît; a sugruma. **2.** Refl. A se îngusta pe o anumită porţiune.

gîtuitúră, *gîtuituri,* s.f. Porţiune îngustată a unui lucru.

gîză, *gîze,* s.f. Nume generic dat insectelor mici, zburătoare.

glábru, -ă, *glabri, -e,* adj. (Bot., despre organele plantelor) Care este lipsit de perişori pe suprafaţă.

glaciál, -ă, *glaciali, -e,* adj. (Livr.) **1.** Rece ca gheaţa. **2.** (Fig.) Lipsit de căldură, de prietenie; distant, rece.

glaciár, -ă, *glaciari, -e,* adj. Care se referă la procesul glaciaţiei; *lac glaciar* = lac provenit din gheţari.

glaciáţie s.f. Proces de dezvoltare intensă a gheţarilor pe suprafeţe întinse ale Pămîntului, care a avut loc în cuaternar şi în alte perioade mai vechi.

gladiatór, *gladiatori,* s.m. Luptător (de obicei sclav) din Roma antică, care se lupta în arenă cu un alt luptător sau cu fiare sălbatice.

gladiólă, *gladiole,* s.f. Plantă ornamentală, înaltă pînă la 150 cm, cu frunze în formă de sabie şi cu flori mari, de diferite culori.

glagolitic, -ă, *glagolitici, -e,* adj. *Alfabet glagolitic* (sau *scriere glagolitică)* = alfabet întocmit după modelul literelor mici greceşti şi folosit în unele scrieri slave bisericeşti.

glándă, *glande,* s.f. (Anat.) Organ secretor, de diferite forme: *glandă salivară; glande mamare.*

glandulár, -ă, *glandulari, -e,* adj. Care se referă la glande, care aparţine glandelor.

glanţ s.n. Lustrul pieilor tăbăcite şi finisate.

glas, *glasuri,* s.n. Voce.

glasá, *glasez,* vb. I. Tr. A acoperi cu glazură prăjituri, fructe etc.

gláspapir s.n. Hîrtie pe care s-a aplicat un strat de sticlă pisată, fiind folosită la şlefuitul lemnului, metalelor etc.

glástră, *glastre,* s.f. Ghiveci de flori.

glásvand, *glasvanduri,* s.n. Perete interior sau uşă mare din panouri de sticlă, fixate într-un cadru de lemn sau de metal.

glaucóm, *glaucomuri,* s.n. Boală de ochi caracterizată prin creşterea tensiunii intraoculare, însoţită de tulburări grave ale vederii.

glazúră, *glazuri,* s.f. **1.** Strat subţire de zahăr ars, de ciocolată, de şerbet etc., cu care se acoperă unele prăjituri, bomboane sau fructe. **2.** Email pentru faianţă.

glăsuí, *glăsuiesc,* vb. IV. Intr. şi tr. (Poetic) A vorbi, a spune.

glet s.n. Strat subţire de var amestecat cu ipsos, care se întinde peste tencuială pentru a obţine o suprafaţă netedă.

gléznă, *glezne,* s.f. **1.** (La om) Partea piciorului care cuprinde porţiunea articulaţiei tibiei cu tarsul. **2.** (La animale) Porţiune a membrelor, între fluier şi chişiţă.

glezniéră, *glezniere,* s.f. Fîşie (elastică) de bumbac, de lînă sau din fibre sintetice, folosită de către balerini şi sportivi pentru protecţia gleznelor.

glicemíe s.f. Cantitatea de glucoză din sînge.

glicerínă s.f. Lichid uleios, incolor, care se extrage din grăsimi, avînd întrebuinţări în industrie şi în cosmetică.

glicínă, *glicine,* s.f. Arbust decorativ cu flori albastre-liliachii, asemănătoare cu ale salcîmului.

glicogén s.n. Polizaharid prezent în muşchi şi ficat, constituind o rezervă de glucoză a organismului.

glicozuríe s.f. Prezenţa glucozei în urină.

glíe, *glii,* s.f. Brazdă de pămînt (cîtă se poate desprinde o dată cu cazmaua); (p. ext.) ogor; (poetic) pămînt strămoşesc, patrie.

glíptică s.f. Arta de a grava figuri sau motive decorative pe o piatră preţioasă.

gliptotécă, *gliptoteci,* s.f. Colecţie de pietre preţioase (sau semipreţioase) gravate; muzeu în care se păstrează astfel de colecţii.

glisá, *glisez,* vb. I. Intr. (Despre piese tehnice) A aluneca de-a lungul altei piese; (despre hidroavioane) a se deplasa pe suprafaţa apei.

glisánt, -ă, *glisanţi, -te,* adj. (Tehn.) Care glisează.

glisiéră, *glisiere,* s.f. Element în formă de bară (la unele maşini, la ascensoare), care ghidează, prin alunecare, alt element, mobil.

gloábă, *gloabe,* s.f. Cal slab (şi bătrîn), mîrţoagă.

gloátă, *gloate,* s.f. Mulţime de oameni strînşi într-un loc; (depr.) adunătură.

glob, (1, 3) *globuri,* s.n., **(2)** *globi,* s.m. **1.** S.n. Corp sferic; înveliş de formă sferică, de sticlă, porţelan etc., care protejează un bec sau o lampă. **2.** S.m. *Glob ocular* = partea de formă sferică a ochiului, care se găseşte în orbită. **3.** S.n. Pămîntul; *globul pămîntesc* (sau *terestru*) = sferoid pe care este desenată harta Pămîntului.

globál, -ă, *globali, -e,* adj. În întregime, total.

globulár, -ă, *globulari, -e,* adj. **1.** În formă de glob, sferic. **2.** Care se referă la globulele sîngelui.

globúlă, *globule,* s.f. Element de formă sferică sau ovală care se găseşte în diferite lichide organice; *globule roşii* = hematii; *globule albe* = leucocite.

globulínă, *globuline,* s.f. Proteină aflată în plasma sanguină.

glod, *gloduri,* s.n. (Pop.) Noroi.

glodurós, -oásă, *glodurоşi, -oase,* adj. Plin de glod, noroios.

glomerúl s.n. v. **glomerulă.**

glomerulár, -ă, *glomerulari, -e,* adj. Care se referă la glomerule; format din glomerule.

glomerúlă, *glomerule,* s.f. **1.** Formaţie anatomică cu aspect de ghem, constituită din vase sanguine sau din tuburi glandulare. **2.** Agregat format prin alipirea unor particule elementare de sol. Var.: **glomerúl** s.n.

glónte s.n. v. **glonţ.**

glónţ, *gloanţe,* s.n. Proiectil mic pentru armamentul de infanterie. Var.: **glónte** s.n.

glórie, *glorii,* s.f. Onoare, strălucire; renume; (fig.) persoană de mare valoare.

glorifică, *glorific,* vb. I. Tr. A preamări, a slăvi.

gloriós, -oásă, *glorioşi, -oase,* adj. Încărcat de glorie.

glosá, *glosez,* vb. I. Tr. A explica un cuvînt sau un pasaj dintr-un text.

glosár, *glosare,* s.n. Listă de cuvinte (regionale, învechite etc.) însoţite de explicaţia lor.

glósă, *glose,* s.f. **1.** Explicaţie a unui cuvînt sau a unui pasaj dintr-un text; notă explicativă făcută de un copist pe marginea unui manuscris. **2.** Poezie cu formă fixă, în care fiecare vers din prima strofă este comentat succesiv în cîte o strofă următoare, ultima strofă reproducînd în ordine inversă versurile primei strofe.

glótă, *glote,* s.f. Porţiunea cea mai strîmtă a laringelui, cuprinsă între coardele vocale.

glucíd, *glucide,* s.n. Substanţă organică naturală, formată din carbon, hidrogen şi oxigen, reprezentînd un constituent fundamental al materiei vii, cu rol important în metabolism.

glucónic adj. *Acid gluconic* = acid obţinut prin oxidarea glucozei, întrebuinţat în medicină.

glucóză s.f. Substanţă de culoare albă, cristalizată, cu gust dulce, care se găseşte în miere şi în fructe, avînd rol important în metabolismul fiinţelor vii.

glúgă, *glugi,* s.f. Obiect (de stofă, de material impermeabil etc.) de formă conică, cu care se acoperă capul pentru a-l feri de frig, de ploaie etc.

glúmă[1], *glume,* s.f. Scurtă istorioară care stîrneşte rîsul; faptă hazlie.

glúmă[2], *glume*, s.f. Frunzuliță (bractee) așezată la baza fiecărei flori dintr-un spic sau la baza fiecărui spiculeț (la graminee).

gluméț, -eáță, *glumeți, -e,* adj. Care face glume.

glumí, *glumesc,* vb. IV. Intr. A spune glume, a vorbi în glumă.

glutén s.n. Substanță proteică vîscoasă, de culoare cenușie, care se găsește în boabele de cereale.

gnais, *gnaisuri,* s.n. Rocă alcătuită din cuarț, feldspat și mică.

gnom, *gnomi,* s.m. Nume dat în evul mediu spiritelor care ar locui în interiorul pămîntului, păzind bogățiile lui ascunse.

gnómic, -ă, *gnomici, -e,* adj. (Despre scrieri) Care conține maxime, sentințe și precepte morale.

gnoseológic, -ă, *gnoseologici, -e,* adj. Care se referă la cunoaștere sau la teoria cunoașterii.

gnoseologíe s.f. (Fil.) Teoria cunoașterii.

gnosticísm s.n. Curent filozofic religios, apărut în sec. II, care proclama ideea unei cunoașteri mistice.

gnu s.m. Specie de antilopă de talie mare, care trăiește în sudul Africii.

goánă, *goane,* s.f. **1.** Deplasare cu pași mari și repezi; urmărire, fugărire. **2.** Vînătoare cu gonaci.

goángă, *goange,* s.f. (Pop.) Nume dat insectelor.

goárnă, *goarne,* s.f. Instrument muzical de suflat, făcut din alamă și folosit mai ales în armată pentru semnalizări.

goblén, *goblenuri,* s.n. Tapiserie, broderie sau țesătură făcută din fire colorate, reprezentînd o imagine plastică.

godéu, *godeuri,* s.n. **1.** Cupă de elevator. **2.** Fald la o draperie, la o rochie etc.

godín, *godinuri,* s.n. Sobă de fier, de obicei cilindrică.

goelétă, *goelete,* s.f. Navă cu pînze, de mărime mijlocie, cu două pînă la șase catarge.

gofră, *gofrez,* vb. I. Tr. A executa un gofraj.

gofráj, *gofraje,* s.n. Serie de cute paralele sau de desene în relief, imprimate pe o țesătură.

gogîlț interj. Cuvînt care imită zgomotul făcut de cel ce înghite repede băutura sau mîncarea.

gogoáșă, *gogoși,* s.f. **1.** Produs de patiserie, de formă rotundă, făcut din aluat dospit și prăjit în grăsime. **2.** (Fig., la pl.) Minciuni. **3.** Înveliș protector din fire mătăsoase, în interiorul căruia se petrece transformarea larvelor unor insecte în nimfe; *gogoașă de mătase* = învelișul format din firul produs de viermele-de-mătase. **4.** *Gogoașă de ristic* = excrescență bogată în tanin, provocată de unele insecte pe frunzele de stejar.

gogomán, *gogomani,* s.m. Om prost, nătăfleț.

gogomăníe, *gogomănii,* s.f. Faptă sau vorbă de gogoman, prostie, neghiobie.

gogonát, -ă, *gogonați, -te,* adj. **1.** De formă sferică; umflat. **2.** (Fig.; despre minciuni) Mare, exagerat.

gogoneá, *gogonele,* s.f. (Mai ales la pl.) Pătlăgele roșii, neajunse la maturitate, din care se fac murături.

gógoriță, *gogorițe,* s.f. Ființă imaginară cu care sînt speriați copiii; (fig.) amenințare neîntemeiată.

gogoșár, *gogoșari,* s.m. Varietate de ardei gras, de formă sferică.

gol[1], *goluri,* s.n. (În unele jocuri sportive) Punct marcat prin introducerea mingii în poarta adversarului.

gol[2], **goálă, (1—4)** *goi, goale,* adj., **(5)** *goluri,* s.n. **1.** Adj. Fără îmbrăcăminte, despuiat; cu haine puține, sărăcăcios îmbrăcat; sărac. **2.** Adj. (Despre copaci) Fără frunze; (despre terenuri, suprafețe etc.) care nu este acoperit cu vegetație, cu case etc. **3.** Adj. (Despre alimente) Simplu, neînsoțit de alt aliment: *mănîncă pîine goală.* **4.** Adj. Care nu conține nimic înăuntru, deșert. **5.** S.n. Spațiu liber, vid într-un corp; *gol de aer* = zonă din atmosferă unde avionul întîlnește un curent de aer descendent; *în gol* = în aer, nesusținut, nesprijinit.

golán, -á, *golani, -e,* s.m. și f. Om fără ocupație, vagabond; om sărac, zdrențăros.

goláș, -ă, *golași, -e,* adj. (Despre păsări) Fără pene; (despre copaci) fără frunze.

golaveráj, *golaveraje,* s.n. (La unele jocuri sportive) Raportul dintre golurile marcate și cele primite de către o echipă în cursul unei competiții.

golăníe, *golănii,* s.f. Faptă de golan; obrăznicie.

golăníme s.f. Mulțime de golani.

goldán, *goldani,* s.m. Soi de prun cu lemnul rezistent, folosit în tîmplărie.

goldánă, *goldane,* s.f. Fructul goldanului, sferic, cu miezul galben, zemos.

golf[1] s.n. Joc sportiv care constă din introducerea unei mingi în mai multe gropițe succesive, prin lovirea ei cu un baston special.

golf[2], *golfuri,* s.n. Parte a unui ocean, a unui lac sau a unei mări, care pătrunde în uscat printr-o deschizătură largă.

golgéter s.m. v. **golgheter.**

golghéter, *golgheteri,* s.m. Sportiv care marchează, pe durata unei competiții, cele mai multe goluri. Var.: **golgéter** s.m.

golí, *golesc,* vb. IV. Tr. A scoate tot conținutul dintr-un recipient, dintr-un spațiu etc.

golíciúne, *goliciuni,* s.f. **1.** Starea omului gol[2] **(1)**; părțile goale, dezbrăcate ale trupului. **2.** Starea omului sărac.

gologán, *gologani,* s.m. Monedă cu valoare mică; (la pl.) bani.

gómă, *gome,* s.f. Tumoare cu aspect de nodul, infecțioasă sau parazitară, care apare pe piele, în ficat etc.

gomenól s.n. Lichid incolor, uleios, întrebuințat ca antiseptic.

gonáci, *gonaci*, s.m. Persoană care stîrneşte vînatul şi îl goneşte spre vînători.

gonádă, *gonade*, s.f. Glandă sexuală embrionară.

gondólă, *gondole*, s.f. Barcă lungă, puţin adîncă, cu prora şi pupa ridicate, care se conduce cu o singură vîslă, fiind folosită în special pe canalele Veneţiei.

gondoliér, *gondolieri*, s.m. Bărbat care conduce o gondolă.

gong, *gonguri*, s.n. Disc de metal care, lovit cu un ciocănel, produce un sunet caracteristic, fiind folosit ca instrument de semnalizare; sunet emis (ca semnal) de acest disc.

gongorísm s.n. Stil afectat, plin de metafore.

goní, *gonesc*, vb. IV. **1.** Tr. A fugi după cineva; a alunga, a izgoni. **2.** Intr. A alerga, a fugi.

gonídii s.f. pl. Celulele verzi ale algelor, care trăiesc în simbioză cu ciupercile, formînd licheni.

goniometríe s.f. **1.** Ramură a geometriei aplicate care se ocupă cu studiul relaţiilor dintre unghiuri şi cu determinarea valorii lor. **2.** Tehnica măsurării unghiurilor cu ajutorul goniometrului.

goniométru, *goniometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea unghiurilor, folosit în geodezie, topografie etc.

gonitór, *gonitori*, s.m. Taur tînăr.

gonocóc, *gonococi*, s.m. Microb care provoacă blenoragia.

gonorée s.f. (Med.) Blenoragie.

gordián adj. *Nod gordian* = problemă grea, complicată, de nerezolvat; *a tăia nodul gordian* = a găsi soluţia unei probleme complicate.

gorgán, *gorgane*, s.n. Movilă (ridicată deasupra unui mormînt străvechi).

gorgónă, *gorgone*, s.f. Monstru din mitologia greacă, închipuit ca o femeie cu şerpi în loc de păr.

gorílă, *gorile*, s.f. Maimuţă antropoidă de talie mare, cu poziţie bipedă, care trăieşte în Africa ecuatorială.

gorníst, *gornişti*, s.m. Ostaş care dă semnale cu goarna; cîntăreţ din goarnă.

gorún, *goruni*, s.m. Arbore înrudit cu stejarul, al cărui lemn este folosit în construcţii, în tîmplărie etc.

gospodár, *gospodari*, s.m., adj. **1.** S.m. Om care posedă o gospodărie. **2.** S.m., adj. (Om) care dovedeşte pricepere şi chibzuială în conducerea gospodăriei personale sau în administrarea unor bunuri publice.

gospodărésc, -eáscă, *gospodăreşti*, adj. De bun gospodar, chibzuit.

gospodărí, *gospodăresc*, vb. IV. **1.** Tr. A conduce treburile unei gospodării, ale unei instituţii etc. **2.** Refl. A-şi întemeia o gospodărie.

gospodăríe, *gospodării*, s.f. **1.** Totalitatea bunurilor, în special casa cu dependinţele, care formează averea unui locuitor (de la ţară); unitate formată dintr-o locuinţă şi din familia care o locuieşte. **2.** Activitatea casnică a gospodinei. **3.** Unitate de producţie (îndeosebi agricolă) sau de prestări de servicii; *gospodărie comunală* = ansamblu de activităţi şi de mijloace tehnice, sanitare, energetice, de transport etc., menite să satisfacă necesităţile populaţiei dintr-o localitate.

gospodínă, *gospodine*, s.f. Femeie a cărei ocupaţie principală este gospodăria (2); femeie pricepută la treburile gospodăriei.

gostát, *gostaturi*, s.n. Denumire prescurtată pentru *gospodărie agricolă de stat*.

got, *goţi*, s.m. (La pl.) Popor migrator, ramură a vechilor germani, divizat în sec. IV în ostrogoţi şi vizigoţi; (şi la sg.) persoană aparţinînd acestui popor.

gótic, -ă, *gotici, -e*, adj. Care se referă la goţi; *stil gotic* = stil arhitectural caracterizat prin monumente zvelte, cu arcuri şi bolţi ogivale; *scriere gotică* (sau *litere gotice*) = scriere cu caractere colţuroase, întrebuinţată în evul mediu în apusul Europei.

grábă s.f. Silinţă, tendinţă de a face ceva sau de a ajunge undeva cît mai repede.

grában, *grabene*, s.n. Porţiune scobită a scoarţei Pămîntului, de formă alungită, mărginită de falii.

grábnic, -ă, *grabnici, -e*, adj. (Şi adverbial) Iute, grăbit; urgent.

grad, *grade*, s.n. **1.** Unitate de măsură a unor mărimi fizice (temperatură, densitate etc.). **2.** Unitate de măsură a unghiurilor, a latitudinii şi longitudinii. **3.** Valoare relativă a unei mărimi în raport cu o valoare de referinţă. **4.** Diviziune pe scara unui instrument de măsură. **5.** Treaptă, nivel, stadiu; *grad de rudenie* = raportul de apropiere între rude. **6.** Treaptă în ierarhia administrativă, în cadrul unei anumite funcţii; treaptă în ierarhia militară.

gradá, *gradez*, vb. I. Tr. **1.** A marca diviziunile pe scara unui instrument de măsură. **2.** A repartiza în raport cu o scară de valori; a nuanţa.

gradát[1], *gradaţi*, s.m. Persoană avînd unul dintre gradele militare de fruntaş, caporal sau sergent.

gradát[2], **-ă**, *gradaţi, -te*, adj. **1.** (Despre unele instrumente de măsură, scări etc.) Împărţit în grade. **2.** (Şi adverbial) Care creşte sau descreşte treptat.

gradáţie, *gradaţii*, s.f. **1.** Creştere treptată, succesivă. **2.** Fiecare dintre semnele de pe scara gradată a unui instrument de măsură; diviziune. **3.** Treaptă de încadrare; grad (de vechime) într-o funcţie. **4.** Figură de stil care constă în trecerea treptată, ascendentă sau descendentă, de la o idee la alta, de la o situaţie la alta etc.

gradén, *gradenuri*, s.n. Fiecare dintre treptele (cu scaune sau bănci) dintr-un amfiteatru, stadion etc.

gráfic, -ă, *grafici, -e*, adj., s.n., s.f. **1.** Adj. Care se referă la reprezentarea prin desen a variaţiei unor mărimi. **2.** S.n. Desen sub formă de linii, puncte, figuri geometrice, hărţi etc., executat la o anumită scară, prin care se reprezintă variaţia unor mărimi, legătura dintre două sau mai multe mărimi etc. **3.** S.f. Domeniu

al artei plastice, la baza căruia stă desenul (făcut cu cărbune, creion, peniţă etc.).

graficián, -ă, *graficieni, -e,* s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu grafica.

grafie, *grafii,* s.f. Scriere; felul în care este scris un cuvînt, un text.

grafít s.n. Formă a carbonului natural, de culoare cenuşie, cu luciu metalic, cu punct de topire ridicat, bun conducător de electricitate şi de căldură, avînd numeroase întrebuinţări în industrie.

grafológ, -ă, *grafologi, -e,* s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu grafologia.

grafologíe s.f. Disciplină care studiază particularităţile individuale ale scrisului, în vederea stabilirii autenticităţii unor acte, a trăsăturilor de caracter etc.

grahám s.n. *Pîine graham* = pîine dietetică, fără sare, preparată din făină integrală.

grai, *graiuri,* s.n. **1.** Voce, glas. **2.** Facultatea de a vorbi; limbaj; *prin viu grai* = pe cale orală. **3.** Unitate lingvistică subordonată dialectului, caracteristică pentru o regiune mai puţin întinsă.

grajd, *grajduri,* s.n. Clădire în care sînt adăpostite animalele domestice mari.

gram, *grame,* s.n. Unitate de măsură a masei, egală cu a mia parte dintr-un kilogram.

gramáj s.n. (Fiz.) Masă (greutate) exprimată în grame; (tehn.) greutatea în grame pe metru pătrat a hîrtiei de papetărie.

gramátic, -ă, *gramatici, -e,* s.m. şi f. Specialist în probleme de gramatică.

gramaticál, -ă, *gramaticali, -e,* adj. Care ţine de gramatică, referitor la gramatică.

gramátică, *gramatici,* s.f. **1.** Ansamblu de reguli privitoare la modificarea formei cuvintelor şi la îmbinarea lor în propoziţii. **2.** Studiul sistematic al elementelor constitutive ale unei limbi.

graminée, *graminee,* s.f. (La pl.) Familie de plante monocotiledonate, cu tulpina împărţită în noduri şi internoduri, cu frunze înguste, liniare şi cu inflorescenţă în formă de spic; (şi la sg.) plantă care face parte din această familie (ex. grîul, porumbul, secara, orzul).

gramofón, *gramofoane,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se reproduc sunete înregistrate pe discuri.

granát, *granate,* s.n. Silicat natural, cristalizat, de calciu şi de aluminiu, întrebuinţat ca abraziv sau ca piatră semipreţioasă.

grandilocvént, -ă, *grandilocvenţi, -te,* adj. (Despre stil, expresii) Pompos, bombastic.

grandilocvénţă s.f. Întrebuinţare afectată a unor expresii şi fraze.

grandiós, -oásă, *grandioşi, -oase,* adj. Măreţ, impunător.

grandoáre, *grandori,* s.f. Însuşirea de a fi grandios; măreţie.

grandomán, -ă, *grandomani, -e,* s.m. şi f. Persoană care suferă de grandomanie.

grandomaníe, *grandomanii,* s.f. Mania de a se crede om mare, important.

grángur, *granguri,* s.m. Pasăre cîntătoare migratoare, cu penele galbene şi negre la mascul, verzi şi albe la femelă, care trăieşte prin livezi şi prin păduri. Var.: **grángure** s.m.

grángure s.m. v. **grangur.**

gránic, *granice,* s.n. Troliu de foraj.

granít, *granituri,* s.n. Rocă granuloasă, foarte dură, întrebuinţată la construcţii.

grániţă, *graniţe,* s.f. Frontieră.

granulár, -ă, *granulari, -e,* adj. Format din granule; cu aspect de granule.

granuláţie, *granulaţii,* s.f. Caracteristică a materialelor granulare, determinată de mărimea granulelor componente.

granúlă, *granule,* s.f. Particulă solidă, mică, dintr-un corp.

granulóm, *granuloame,* s.n. Mică tumoare într-un ţesut organic, apărută în urma unui proces inflamator; ţesut inflamat la rădăcina unui dinte.

granulometríe s.f. Disciplină care se ocupă cu cercetarea şi determinarea granulozităţii unui material.

granulós, -oásă, *granuloşi, -oase,* adj. Granular.

granulozitáte, *granulozităţi,* s.f. Modul de alcătuire a unui material granular, din punctul de vedere al mărimii granulelor care îl compun.

grápă, *grape,* s.f. Unealtă agricolă în formă de grătar cu dinţi, cu discuri sau cu roţi stelate, folosită pentru mărunţirea, afînarea şi nivelarea arăturii.

gras, -ă, *graşi, -se,* adj. **1.** Care are sub piele un strat gros de grăsime; cu forme pline, rotunde; *litere grase* = litere tipografice aldine. **2.** Care conţine multă grăsime, gătit cu multă grăsime. **3.** (Despre pămînt) Fertil, roditor. **4.** *Acid gras* = acid care în combinaţie cu glicerina formează grăsimi.

graseiá, *graseiez,* vb. I. Intr. A pronunţa sunetul „r" în partea posterioară a cavităţii bucale (ca francezii).

grasét, *grasete,* s.n. Regiune a picioarelor la animalele mari, avînd ca bază rotula şi ţesuturile moi din jur.

grátie, *gratii,* s.f. Fiecare dintre vergelele care se fixează în tocul uşilor sau al ferestrelor, alcătuind împreună un ansamblu; fiecare dintre barele unei grile.

gratifică, *gratific,* vb. I. Tr. A acorda cuiva o gratificaţie.

gratificáţie, *gratificaţii,* s.f. Retribuţie suplimentară sau recompensă acordată (de obicei la sfîrşitul anului) de către unele unităţi economice celor care s-au distins în muncă.

gratiná, *gratinez,* vb. I. Tr. A acoperi unele mîncăruri cu pesmet şi a le coace în cuptor.

grátis adv. Fără plată, în mod gratuit.

gratitúdine, *gratitudini,* s.f. (Livr.) Recunoştinţă.

gratuít, -ă, *gratuiţi, -te,* adj. Care nu costă nimic, fără plată; (fig.) fără temei, inutil.

gratuitáte, *gratuităţi,* s.f. Însuşirea de a fi gratuit, de a nu costa nimic; (concr.) ceea ce

se oferă în mod gratuit; (fig.) inutilitate sau netemeinicie a unei acțiuni, a unei afirmații etc.

grațiá, *grațiez*, vb. I. Tr. A acorda cuiva o grațiere.

gráție, *grații*, s.f. **1.** Drăgălășenie, finețe, gingășie (în atitudine, în mișcări). **2.** Bunăvoință, favoare de care se bucură cineva. **3.** (Cu valoare de prepoziție) Datorită, mulțumită cuiva (sau a ceva).

grațiére, *grațieri*, s.f. Acțiunea de *a grația;* act al șefului unui stat, prin care se acordă iertarea, totală sau parțială, de executare a pedepsei ori comutarea acesteia.

grațiós, -oásă, *grațioși, -oase*, adj. Plin de grație, de gingășie.

grațiozitáte, *grațiozități*, s.f. Politețe, amabilitate, atitudine curtenitoare; (la pl.) mofturi, nazuri.

gráur, *grauri*, s.m. Pasăre migratoare cu ciocul ascuțit, cu pene negre-verzui, stropite cu alb.

grav, -ă, *gravi, -e*, adj. **1.** Care poate avea urmări grele; (despre boli, răni) periculos. **2.** (Despre oameni și manifestările lor) Foarte serios, sever; solemn. **3.** (Lingv.) *Accent grav* = accent care se pune, în unele limbi, pe vocale deschise. **4.** (Despre sunete, note) Profund, adînc.

gravá, *gravez*, vb. I. Tr. A executa un desen, în relief sau în adîncime, pe metal, lemn sau piatră, cu ajutorul unor instrumente sau prin mijloace chimice speciale.

gravidă, *gravide*, s.f. Femeie însărcinată.

graviditáte s.f. Starea femeii gravide; sarcină.

gravimetríe s.f. Metodă de analiză chimică pentru determinarea cantității unui element dintr-un amestec, bazată pe separarea lui cu ajutorul unui reactiv.

gravitá, *gravitez*, vb. I. Intr. A se afla sau a se mișca în cîmpul de gravitație al unui corp; (fig.) a evolua, a tinde spre un centru sau în jurul unui centru; a trăi, a se afla mereu în vecinătatea (și sub influența) cuiva.

gravitáte s.f. **1.** Însușirea de a fi grav **(1)**; stare gravă, primejdioasă. **2.** Severitate, seriozitate.

gravitáție s.f. Atracție reciprocă a corpurilor dependentă de masa lor; *cîmp de gravitație* = spațiul din jurul unui corp, în care el își exercită atracția asupra altor corpuri.

gravitaționál, -ă, *gravitaționali, -e*, adj. Care se referă la gravitație.

gravór, *gravori*, s.m. Specialist în arta gravării.

gravúră, (2) *gravuri*, s.f. **1.** Arta de a grava. **2.** Imagine realizată prin gravare.

grăbí, *grăbesc*, vb. IV. **1.** Refl., intr. și tr. A acționa (sau a stimula pe cineva să acționeze) mai repede; (tr.) a face ca o acțiune să se petreacă mai repede. **2.** Refl. A face ceva în prea mare grabă, a se pripi.

grădinár, *grădinari*, s.m. Persoană care se ocupă cu grădinăritul.

grădínă, *grădini*, s.f. Teren îngrădit pe care se cultivă flori, legume sau pomi fructiferi.

grădinărie s.f. Grădinărit.

grădinărít s.n. Ocupația sau profesiunea grădinarului.

grădiníță, *grădinițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *grădină*. **2.** *Grădiniță de copii* = instituție pentru educarea și instruirea copiilor preșcolari.

grădíște, *grădiști*, s.f. **1.** Ridicătură de pămînt izolată, rămasă în lunca unui rîu în urma deplasării meandrelor. **2.** Locul unei așezări vechi.

grăí, *grăiesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) A zice, a spune; (intr.) a vorbi.

grăitór, -oáre, *grăitori, -oare*, adj. (Despre vorbe, dovezi, exemple) Convingător, concludent, elocvent.

grăjdár, *grăjdari*, s.m. Persoană care se ocupă cu întreținerea unui grajd și a animalelor adăpostite acolo.

grămádă, *grămezi*, s.f. **1.** Cantitate mare de lucruri sau de materiale așezate la un loc (unele peste altele). **2.** Număr mare de ființe aflate la un loc.

grămătíc, *grămătici*, s.m. (În evul mediu) Scriitor sau secretar la cancelaria domnească.

grănicér, *grăniceri*, s.m. Militar din trupele de pază de la granița unei țări.

grănicerésc, -eáscă, *grănicerești*, adj. Care se referă la grăniceri.

grăpá, *grăpez*, vb. I. Tr. A lucra pămîntul cu grapa.

grăsíme, *grăsimi*, s.f. Substanță unsuroasă răspîndită în țesuturile animale, constituind un aliment de bază pentru organisme și avînd largi întrebuințări în industrie.

grăsún, *grăsuni*, s.m. Porc tînăr, în vîrstă de 3—4 luni.

grătár, *grătare*, s.n. **1.** Dispozitiv format din tablă găurită, din vergele paralele sau încrucișate etc., folosit în instalațiile de ardere pentru înlesnirea pătrunderii aerului și eliminarea cenușii sau, în instalațiile hidrotehnice pentru împiedicarea pătrunderii corpurilor străine. **2.** Obiect alcătuit din vergele de fier, pe care se frige carne, pește etc.; friptură preparată pe acest obiect.

grăúnte, *grăunți*, s.m. **1.** Sămînța unor plante, mai ales a cerealelor. **2.** Părticică din ceva. Var. **grăúnță** s.f.

grăúnță s.f. v. **grăunte**.

greábăn, *grebene*, s.n. Partea corpului situată între gît și spinare la cabaline și la bovine.

greáță, *grețuri*, s.f. **1.** Senzație neplăcută, urmată adesea de vărsături, provocată în special de tulburări digestive. **2.** (Fig.) Scîrbă, dezgust.

greblá, *greblez*, vb. I. Tr. A aduna, a strînge (fîn, paie etc.) cu grebla; a nivela cu grebla pămîntul arat sau săpat.

gréblă, *greble*, s.f. **1.** Unealtă agricolă manuală, formată dintr-o lamă cu dinți, fixată într-o coadă, cu care se string paiele, fînul, se nivelează pămîntul etc. **2.** Mașină de recoltat cu care se strînge iarba, grîul etc. după cosit.

grec, greácă, *greci, grece,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Grecia sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Grecia. **2.** S.m. şi f. Persoană făcînd parte din poporul care s-a constituit ca naţiune pe teritoriul Greciei.

grecésc, -eáscă, *greceşti,* adj. Grec (**1**).

grecéşte adv. Ca grecii; în limba greacă.

grecísm, *grecisme,* s.n. Cuvînt sau expresie împrumutată din limba greacă de o altă limbă şi neadaptată la sistemul acesteia.

grecoáică, *grecoaice,* s.f. Femeie care face parte din poporul grec.

greco-católic, -ă, *greco-catolici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care ţine de biserica unită, privitor la biserica unită. **2.** S.m. şi f. Adept al bisericii unite.

greco-orientál, -ă, *greco-orientali, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care ţine de religia ortodoxă, referitor la religia ortodoxă. **2.** S.m. şi f. Adept al religiei ortodoxe.

gréder, *gredere,* s.n. Maşină rutieră folosită la săpare, nivelare, înlăturarea zăpezii etc.

greemént, *greemente,* s.n. Totalitatea catargelor, velelor şi parîmelor unei nave cu pînze.

grefá, *grefez,* vb. I. Tr. A transplanta o grefă[2].

gréfă[1], *grefe,* s.f. Serviciu în cadrul instanţelor judecătoreşti, care efectuează lucrările de procedură.

gréfă[2], *grefe,* s.f. Fragment de ţesut sau organ transplantat dintr-o regiune în alta a corpului aceluiaşi individ sau de la un individ la altul, pentru a înlocui un ţesut sau un organ bolnav.

grefiér, *grefieri,* s.m. Funcţionar judecătoresc care consemnează dezbaterile din instanţă, redactează încheierile, întocmeşte, comunică şi păstrează actele de procedură.

gregár, -ă, *gregari, -e,* adj. (Despre animale) Care trăieşte în grupuri compacte; (fig.) *spirit gregar* = atitudine de supunere oarbă, spirit de turmă.

gregorián adj. *Calendar gregorian* = calendarul actual, instituit din îndemnul papii Grigore al XIII-lea în 1582 (adoptat de ţara noastră în 1919).

gréier, *greieri,* s.m. Gen de insecte cu corpul scurt şi gros, cu antene lungi şi subţiri, care produce un ţîrîit pătrunzător, prin frecarea picioarelor posterioare de elitre.

grenádă, *grenade,* s.f. Proiectil format dintr-un corp cu încărcătură explozivă, care se aruncă cu mîna sau cu un dispozitiv special.

grenadiér, *grenadieri,* s.m. (Înv.) Soldat care acţiona în luptă cu grenada.

greói, -oáie, *greoi, -oaie,* adj. **1.** Care se mişcă încet şi greu; lipsit de vioiciune, de agerime. **2.** (Fig.; despre stil) Încărcat şi confuz.

grépfrut, *grepfruturi,* s.n. Fruct citric asemănător cu portocala, dar mai mare decît aceasta, cu gust acrişor-amărui, produs de un arbore subtropical.

gresá, *gresez,* vb. I. Tr. A unge piesele (în contact şi în mişcare relativă) ale unui mecanism sau ale unei maşini, în vederea reducerii uzurii, a protejării contra coroziunii etc.

gresáj, *gresaje,* s.n. Acţiunea de a gresa; ungere.

grésie, *gresii,* s.f. **1.** Rocă sedimentară dură, folosită ca material de construcţie, ca abraziv etc. **2.** Cute făcută din gresie (**1**).

gresór, *gresoare,* s.n. Dispozitiv folosit pentru gresaj.

greş, *greşuri,* s.n. Greşeală, eroare; *a da greş* = a greşi ţinta, a nu nimeri; a nu izbuti într-o acţiune.

greşeálă, *greşeli,* s.f. **1.** Abatere de la adevăr, de la un principiu, de la o normă; eroare. **2.** Faptă greşită, lucru rău făcut.

greşí, *greşesc,* vb. IV. **1.** Intr. A comite o greşeală; a nu nimeri ţinta, a da greş; (tr.) a face ceva greşit; *a greşi drumul* = a rătăci. **2.** Tr. şi intr. A se face vinovat faţă de cineva, a face cuiva un rău; a păcătui.

greţós, -oásă, *greţoşi, -oase,* adj. Care provoacă greaţă.

greu, grea, *grei, grele,* adj., adv., s.n. **1.** Adj. Care apasă cu greutate; care cîntăreşte mult; *artilerie grea* = artilerie dotată cu tunuri de mare calibru; *categorie grea* = categorie în care intră boxerii, luptătorii, halterofilii cu cea mai mare greutate; *apă grea* = combinaţie a oxigenului cu deuteriul, folosită în unele reactoare nucleare. **2.** Adj. (Despre părţi ale corpului) Care pare că apasă (din cauza bolii, oboselii etc.). **3.** Adj. Împovărat, încărcat; (despre nori) aducător de ploaie, de furtună. **4.** Adj. (Despre alimente) Care se asimilează anevoie; (despre mirosuri) neplăcut; (despre aer) viciat. **5.** Adj. Care se face cu greutate, cu eforturi mari; (despre drumuri) dificil, anevoios; (despre lecţii, probleme) care se reţine, se rezolvă, se învaţă cu efort, cu greutate; (despre suferinţe, necazuri) apăsător, dificil de suportat; grav; *casă grea* = familie numeroasă. **6.** Adj. Dificil, critic; *iarnă grea* = iarnă lungă şi geroasă. **7.** Adv. Cu greutate, cu toată greutatea. **8.** Adv. Cu trudă, anevoie; încet, lent: *timpul se scurge greu.* **9.** Adv. Grav: *greu bolnav.* **10.** S.n. Greutate; împrejurare dificilă, impas. **11.** S.n. Povară, sarcină; *a duce greul* = a avea partea cea mai dificilă dintr-o acţiune.

greutáte, *greutăţi,* s.f. **1.** Forţă cu care corpurile sînt atrase de Pămînt, spre centrul acestuia; însuşirea unui corp de a fi greu; *greutate specifică* = greutatea unităţii de volum dintr-un material; *greutate atomică* = număr care arată de cîte ori atomul unui element este mai greu decît a douăsprezecea parte din masa atomului de carbon. **2.** Sarcină, povară, încărcătură. **3.** Bucată de metal etalonată, care serveşte la stabilirea, prin cîntărire, a masei altor corpuri. **4.** (Sport) Obiect de metal de formă sferică, folosit în probele atletice de aruncări; halteră. **5.** Lucru greu de făcut; dificultate, piedică. **6.** (Fam.) Influenţă, trecere. **7.** Putere de convingere; valoare documentară.

grevá, *grevez*, vb. I. Tr. A împovăra (o proprietate, un imobil) cu o ipotecă, (un buget) cu cheltuieli.

grévă, *greve*, s.f. Formă organizată a luptei de clasă a oamenilor muncii în condiţiile capitalismului, care constă în încetarea, parţială sau totală, a lucrului, cu scopul de a determina satisfacerea unor revendicări (economice, sociale, politice); *greva foamei* =refuzarea hranei de către un deţinut, în semn de protest (împotriva deţinerii abuzive, a tratamentului inuman etc.).

grevíst, -ă, *grevişti, -ste*, s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care participă la o grevă. **2.** Adj. Privitor la grevă; care face grevă.

gri adj. invar. Cenuşiu.

grifón, *grifoni*, s.m. Monstru mitologic cu trup de leu, cu cap, aripi şi gheare de vultur şi cu urechi de cal; motiv decorativ reprezentînd acest monstru.

grijánie, *grijanii*, s.f. (Bis.; pop.) Împărtăşanie.

gríjă, *griji*, s.f. **1.** Nelinişte, teamă, îngrijorare pricinuită de o eventuală primejdie. **2.** Interes, atenţie, preocupare pentru cineva sau ceva.

grijulíu, -íe, *grijulii*, adj. Plin de grijă; prudent, prevăzător.

griláj, *grilaje*, s.n. Împrejmuire făcută din zăbrele de fier sau de lemn, din plasă de sîrmă etc.

grílă, *grile*, s.f. **1.** Panou alcătuit din vergele de metal sau de lemn, plasat în faţa sau în golul unei deschideri (uşă, fereastră). **2.** Electrod al unui tub electronic, în formă de sită sau de spirală prin ale cărei deschideri trece fluxul de electroni sau de ioni emis de catod.

grimá, *grimez*, vb. I. Refl. şi tr. A (se) machia pentru scenă.

grimásă, *grimase*, s.f. Strîmbătură, schimonosire a feţei.

grímă, *grime*, s.f. Machiaj.

grind, *grinduri*, s.n. Fîşie de teren mai ridicată de-a lungul malurilor unui rîu, rezultată din depuneri aluvionare.

grínda, *grinzi*, s.f. Element de construcţie din lemn, metal sau beton armat, cu lungimea mare în raport cu celelalte dimensiuni, folosită ca piesă de rezistenţă.

grindéi, *grindeie*, s.n. Parte a plugului cu tracţiune animală, pe care se montează trupiţa, cuţitul lung şi coarnele.

grindél, *grindei*, s.m. Peşte mic din apele de munte şi de deal, de culoare verde-gălbuie, cu pete mari, negre.

gríndină, *grindine*, s.f. Precipitaţie atmosferică alcătuită din boabe de gheaţă.

gripá, *gripez*, vb. I. Refl. **1.** (Despre maşini sau organe de maşină; la pers. 3) A se bloca în cursul funcţionării. **2.** (Despre oameni) A se îmbolnăvi de gripă.

gripál, -ă, *gripali, -e*, adj. Care se referă la gripă; cauzat de gripă.

grípă, *gripe*, s.f. Boală infecţioasă şi contagioasă provocată de virusuri care afectează căile respiratorii.

griş s.n. Produs alimentar granular obţinut din boabe de grîu.

griv, -ă, *grivi, -e*, adj. (Pop.; despre cîini, păsări) Pătat cu alb şi negru; pestriţ.

grizú s.n. Amestec natural de gaze inflamabile şi explozibile, care se degajă în mine (mai ales de cărbuni).

grînár, *grînare*, s.n. **1.** Magazie de cereale. **2.** (Fig.) Regiune sau ţară care produce multe grîne.

grîu, (2) *grîie* şi *grîne*, **(3)** *grîne*, s.n. **1.** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu spicul lung, din ale cărei boabe se face făină; boabele acestei plante. **2.** Semănătură, lan de grîu **(1)**. **3.** (La pl.) Cereale sub formă de boabe.

groápă, *gropi*, s.f. **1.** Gaură (mare) în pămînt. **2.** Mormînt.

groáză s.f. **1.** Sentiment de frică puternică, violentă, provocat de un pericol, de o nenorocire. **2.** (Fig.) *O groază de...* = o cantitate mare de...

groáznic, -ă, *groaznici, -e*, adj. **1.** Care inspiră groază, înfricoşător, înspăimîntător. **2.** Extrem de puternic, de violent; (adverbial) extrem de...

grof, *grofi*, s.m. Titlu purtat în trecut de marii latifundiari din Ungaria.

grog, *groguri*, s.n. Băutură alcoolică preparată din rom, coniac sau rachiu amestecat cu apă fierbinte îndulcită.

grohăí, pers. 3 *gróhăie*, vb. IV. Intr. (Despre porci) A scoate sunete groase, sacadate, caracteristice speciei.

grohotíş, *grohotişuri*, s.n. Îngrămădire de bucăţi de rocă pe versanţii munţilor şi la poalele pantelor, rezultate din sfărîmarea stîncilor.

gromóvnic, *gromovnice*, s.n. Carte populară cuprinzînd preziceri făcute pe baza interpretării tunetelor şi a fulgerelor.

gropár, *gropari*, s.m. **1.** Persoană care sapă gropi pentru morminte. **2.** (Entom.) Necrofor.

gropíţă, *gropiţe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *groapă*. **2.** Mică adîncitură care se formează în obrajii unor oameni cînd rîd.

gros, groásă, *groşi*, *groase*, adj., adv., s.n. **1.** Adj. (Despre corpuri cilindrice) Cu circumferinţă şi diametru mari; (despre fiinţe sau părţi ale corpului lor) foarte dezvoltat, gras; (despre obiecte) care are un volum mare. **2.** Adj. Ţesut din fire groase. **3.** Adj. (Despre lichide) Care curge greu, dens. **4.** Adj. (Despre voce, glas) Adînc, profund. **5.** Adv. (Pop. şi fam.) Mult, din belşug. **6.** S.n. Partea cea mai numeroasă a unei colectivităţi, a unui ansamblu de obiecte etc.

grosime, *grosimi*, s.f. Diametrul secţiunii transversale a unui corp cilindric; dimensiunea secţiunii transversale dreptunghiulare a unui corp; distanţa dintre feţele unui strat.

grosolán, -ă, *grosolani, -e*, adj. **1.** Insuficient prelucrat, nefinisat. **2.** (Despre oameni) Lipsit de delicateţe, nepoliticos.

grosolăníe, *grosolănii*, s.f. Faptă sau vorbă de om grosolan.

grótă, *grote*, s.f. (Livr.) Peşteră.

grotésc, -ă, *grotești*, adj., s.n. **1.** Adj. De un comic exagerat; ridicol. **2.** S.n. Categorie a esteticii care reflectă realitatea în forme fantastice, bizare, caricaturale.

grozámă, *grozame*, s.f. Arbust cu flori galbene, din ramurile căruia se fac mături.

grozáv, -ă, *grozavi, -e*, adj. **1.** Care umple de groază. **2.** (Adesea adverbial) Foarte mare, foarte tare, extraordinar. **3.** (Fig.) Remarcabil, excepțional.

grozăvénie, *grozăvenii*, s.f. **1.** Lucru sau ființă groaznică, înfricoșătoare. **2.** Număr sau cantitate mare, sumedenie.

grozăví, *grozăvesc*, vb. IV. Refl. A-și da importanță, a se arăta mai curajos decît este; a se lăuda, a se fuduli.

grozăvie, *grozăvii*, s.f. **1.** Faptă sau întîmplare îngrozitoare. **2.** Lucru sau ființă grozavă, extraordinară.

grui, *gruie*, s.n. Ridicătură de teren pe loc șes, colină, movilă.

grumáz, *grumaji*, s.m. (Pop.) Gît; (p. restr.) cerbice, ceafă.

grund, *grunduri*, s.n. **1.** Primul strat, de pigmenți sau de umplutură, aplicat pe o suprafață de vopsit. **2.** Strat de mortar aplicat direct pe zidărie.

grunjós, -oásă, *grunjoși, -oase*, adj. Cu grunji; granulos.

grunz, *grunji*, s.m. Bucată, bulgăre dintr-un material sfărîmicios.

grup, *grupuri*, s.n. **1.** Ansamblu de ființe sau de lucruri aflate laolaltă; ansamblu de persoane reunite (temporar) prin comunitate de interese, de concepții etc.; *grup parlamentar* = grupare în parlamentul unei țări, formată din reprezentanții unui partid (sau ai mai multor partide), care adoptă o anumită poziție. **2.** Ansamblu de piese, mecanisme, mașini etc. reunite pe baza caracteristicilor lor funcționale: *grup electrogen.*

grupá, *grupez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) aduna, a (se) reuni într-un grup; (tr.) a comasa.

grupáre, *grupări*, s.f. Acțiunea de *a (se) grupa*; grup de persoane reunite printr-o comunitate de interese, de idei.

grúpă, *grupe*, s.f. **1.** Colectiv restrîns de oameni, făcînd parte dintr-o organizație mai mare; cea mai mică subunitate militară. **2.** Subdiviziune, mai ales în științe, constînd din elemente care prezintă trăsături comune; *grupă sanguină* = clasificare a sîngelui pe baza caracteristicilor globulelor roșii și ale plasmei (avînd importanță în transfuzia de sînge, în medicina legală etc.).

guáno s.m. Îngrășămînt organic provenit din transformarea, în condițiile unui climat arid sau de peșteră, a unor resturi de organisme, excremente de păsări etc.

guáșă, *guașe*, s.f. Culoare preparată din gumă arabică și pigmenți minerali, folosită în pictură; tablou executat cu o astfel de culoare.

gudrón, *gudroane*, s.n. Lichid vîscos de culoare închisă, care se obține prin distilarea uscată a lemnului, a cărbunilor etc., avînd largi întrebuințări în industrie.

gudroná, *gudronez*, vb. I. Tr. A trata cu gudron un material, un element de construcție etc., pentru a-l proteja.

gudurá, *gúdur*, vb. I. Refl. (Despre cîini) A-și manifesta atașamentul față de om, tîrîndu-se înaintea lui și mișcînd din coadă; (fig.; despre oameni) a linguși pe cineva, înjosindu-se.

gherílă s.f. v. **gherilă.**

gugiumán, *gugiumane*, s.n. Căciulă de samur purtată în trecut de domnitori și de boieri.

guguștiúc, *gugușiuci*, s.m. Specie de turturea, de culoare cenușie, cu o dungă neagră la gît.

guițá, pers. 3 *guiță*, vb. I. Intr. (Despre porci) A scoate strigăte subțiri, ascuțite, caracteristice speciei.

gúlaș, *gulașuri*, s.n. Un fel de tocană din carne și cartofi sau găluște.

gúler, *gulere*, s.n. **1.** Parte a unor obiecte de îmbrăcăminte care înconjură și acoperă, parțial sau integral, gîtul. **2.** Spumă care se formează la gura paharului cu bere. **3.** Proeminență inelară la suprafața unui obiect cilindric, servind, de obicei, la etanșare.

gulíe, *gulii*, s.f. Plantă legumicolă comestibilă, cu tulpina rotundă și îngroșată.

gúmă, *gume*, s.f. **1.** Materie vîscoasă secretată de unele plante sau obținută pe cale sintetică, avînd proprietatea de a se întări în contact cu aerul și fiind utilizată în industrie; *gumă arabică* = substanță vîscoasă și lipicioasă, utilizată pentru lipit hîrtia. **2.** Mic obiect de cauciuc, folosit la ștergerea urmelor de creion sau de cerneală de pe hîrtie.

gunóí, *gunoaie*, s.n. **1.** Resturi murdare sau netrebuincioase care se aruncă. **2.** Bălegar amestecat cu paie din așternutul vitelor, întrebuințat ca îngrășămînt agricol.

gunoí, *gunoiesc*, vb. IV. Tr. A îngrășa pămîntul cu gunoi de grajd.

gunoiér, -ă, *gunoieri, -e*, s.m. și f. Persoană din serviciul salubrității care ridică gunoiul (1) depozitat în curți și pe străzi.

guralív, -ă, *guralivi, -e*, adj., s.m. și f. (Om) care vorbește mult, vorbăreț, limbut.

gúră, *guri*, s.f. **1.** Cavitate din partea anterioară-inferioară a capului oamenilor, delimitată de buze, în care se găsesc limba și dinții și care servește ca organ al alimentării, al vorbirii etc.; cavitate din partea anterioară (și inferioară) a capului animalelor, servind ca organ al alimentării; *gură-de-lup* = defect congenital al feței omului, constînd dintr-o fisură prin care cavitatea bucală comunică cu fosele nazale; *de-ale gurii* = lucruri de mîncare; *gura lumii* = vorbe, bîrfeli; *gurile-rele* = bîrfitorii; *gură-cască* = persoană care pierde vremea, care dovedește dezinteres, care stă absentă; (bot.) *gura-leului* = plantă decorativă cu tulpina înaltă, cu flori de diferite culori. **2.** Deschizătură a unui obiect, a unei instalații etc., prin care se introduce sau se evacuează ceva, se stabilește o legătură între două încăperi sau recipiente: *gură de canal; gura cămășii.* **3.** Deschizătură prin care iese sau

se varsă ceva; *gura fluviului*; *gura craterului*; *gură de foc* = armă de foc (în special tun).

gúreș, -ă, *gureși, -e,* adj. Care vorbește mult, guraliv, limbut.

gurgúi, *gurguie,* s.n. **1.** Vîrful opincii, strîns cu o curelușă. **2.** Partea în formă de cioc de la gura urciorului. **3.** Vîrf de deal sau de munte.

gurmánd, -ă, *gurmanzi, -de,* adj., s.m. și f. (Persoană) căreia îi plac (și care știe să aprecieze) mîncărurile bune.

gust, *gusturi,* s.n. **1.** Simț prin care organismul primește informații (cu ajutorul limbii și mucoasei bucale) despre proprietățile chimice ale unor substanțe cu care vine în contact; senzație produsă, mai ales de alimente, asupra mucoasei bucale și a limbii. **2.** (Fig.) Capacitatea de a înțelege și de a aprecia frumosul. **3.** Preferință; dorință, plăcere, poftă.

gustá, *gust,* vb. I. Tr. și intr. **1.** A lua cîte puțin dintr-o mîncare sau dintr-o băutură, pentru a-i cunoaște gustul. **2.** A mînca sau a bea puțin, pentru a-și potoli foamea, setea sau pofta. **3.** A prețui, a-i plăcea cuiva ceva.

gustáre, *gustări,* s.f. **1.** Faptul de *a gusta*. **2.** Mîncare (rece) care se ia în grabă, în cantitate mică.

gustatív, -ă, *gustativi, -e,* adj. Privitor la gust, care aparține gustului.

gustós, -oásă, *gustoși, -oase,* adj. (Despre mîncăruri și băuturi) Cu gust bun, plăcut.

gușát, -ă, *gușați, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) cu gușă (3).

gúșă, *guși,* s.f. **1.** Porțiunea dilatată a esofagului la păsări, în care stau cîtva timp alimentele înainte de a trece în stomac. **2.** Pielea de pe maxilarul inferior la animalele amfibii, care ajută la respirație. **3.** Umflătură patologică în partea de dinainte a gîtului la oameni, produsă de mărirea volumului glandei tiroide.

gúșter, *gușteri,* s.m. Specie de șopîrlă de culoare verde, cu coada lungă.

gutapércă s.f. Substanță plastică, izolantă, care se extrage dintr-un arbore tropical, avînd diverse utilizări în medicină și în tehnică.

gútă s.f. Boală de nutriție caracterizată prin crize de artrită, datorată excesului de acid uric în sînge și depunerii uraților în dreptul articulațiilor.

gutúi, *gutui,* s.m. Pom fructifer cu frunze groase, flori roz sau albe și fructe mari, galbene, acoperite cu perișori.

gutúie, *gutui,* s.f. Fructul gutuiului.

guturái, *guturaiuri,* s.n. Inflamație acută a mucoasei nazale, provocată de virusuri și manifestată prin strănuturi și printr-o secreție nazală apoasă.

guturál, -ă, *guturali, -e,* adj. (Despre sunete sau voce) Care se produce în fundul gîtului.

guvérn, *guverne,* s.n. Organul central al administrației de stat; (în statele socialiste) organul suprem al administrației de stat, avînd putere executivă și de dispoziție; consiliu de miniștri; (în statele capitaliste) organul de stat care exercită puterea executivă.

guverná, *guvernez,* vb. I. Tr. A conduce, a administra un stat.

guvernamentál, -ă, *guvernamentali, -e,* adj. Care aparține guvernului, care se referă la guvern.

guvernánt, -ă, *guvernanți, -te,* adj. (Și substantivat, m. pl.) Care guvernează.

guvernántă, *guvernante,* s.f. Persoană angajată într-o familie pentru îngrijirea și educarea copiilor (în special pentru a-i învăța o limbă străină).

guvernatór, *guvernatori,* s.m. **1.** (În unele state) Conducător al unei mari unități administrativ-teritoriale sau al unei colonii. **2.** Conducător desemnat de guvern al unor instituții de credit.

guvernămînt s.n. *Formă de guvernămînt* = formă de conducere politică a unui stat.

guvíd, *guvizi,* s.m. Denumire dată unor specii de pești, de 15—30 cm lungime, cu capul mare, lățit, și corpul subțiat spre coadă.

guzgán, *guzgani,* s.m. Șobolan.

H

h s.m. invar. A zecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ha interj. **1.** Exclamație care exprimă surprindere, mulțumire, satisfacție. **2.** (Fam.) Poftim? ce? **3.** (Repetat) Cuvînt care imită rîsul în hohote.

habár s.n. *A nu avea habar de ceva* = a nu ști nimic despre ceva; a nu-i păsa de ceva.

habitát, *habitate,* s.n. Teritoriu locuit (de oameni, de animale, de plante), împreună cu mediul de viață înconjurător; biotop.

habótnic, -ă, *habotnici, -e,* adj., s.m. și f. Bigot; fanatic.

hac s.n. *A-i veni cuiva de hac* = a pune pe cineva la punct, a face inofensiv.

háchițe s.f. pl. *A avea hachițe* (sau *a-l apuca pe cineva hachițele)* = a avea toane, capricii.

hagialíc, *hagialîcuri,* s.n. Pelerinaj la locurile socotite sfinte.

hagiográf, *hagiografi,* s.m. Autor care scrie despre viețile sfinților.

hagiografíe s.f. Ramură a teologiei care se ocupă cu viețile sfinților.

hagíu, *hagii,* s.m. Creștin sau musulman care a fost în hagialîc.

hahaléră, *hahalere,* s.f. (Fam.) Flecar; om neserios, ușuratic.

hai interj. **1.** Cuvînt care exprimă un îndemn. **2.** (Cu funcție de imperativ) Vino! veniți! să mergem! **3.** (Repetat) Exprimă ideea unei înaintări încete, anevoioase.

háida interj. v. **haide.**

haidamác, *haidamaci,* s.m. (Fam.) Om zdravăn dar leneș; haimana, derbedeu; bătăuș.

háide interj. **1.** Cuvînt care exprimă un îndemn; (cu funcție de imperativ, adesea cu desinențe verbale) vino! veniți! să mergem! **2.** (Adverbial) *Haide-hai* (sau *haida-hai)* = încet, încetișor. **3.** (Fam.) *Haida-de!* = aș! nici pomeneală!; *haide-haide,* se spune cînd încercăm să îmbunăm pe cineva. **Var.: háida** interj.

haidúc, *haiduci,* s.m. Om răzvrătit împotriva asupritorilor, care trăia în păduri, singur sau în cete, jefuind pe bogați și ajutînd pe săraci.

haiducésc, -eáscă, *haiducești,* adj. De haiduc.

haiduci, *haiducesc,* vb. IV. Intr. A duce viață de haiduc; (refl.) a se face haiduc.

haiducie s.f. Viață de haiduc; lupta haiducilor împotriva asupritorilor.

haihúi, -ie, *haihui,* adj. Zăpăcit, zănatic; (adverbial) *a umbla haihui* = a umbla hoinar, fără țintă.

háilaif s.n. Denumire dată în trecut vîrfurilor societății din orînduirea burgheză. Scris și (după limba engleză): *high-life.*

haimaná, *haimanale,* s.f. Om de nimic, derbedeu, vagabond; (adverbial) *a umbla haimana* = a vagabonda.

haín, -ă, *haini, -e,* adj. Rău la inimă, crud, cîinos.

háină, *haine,* s.f. **1.** (La pl.) Denumire dată obiectelor de îmbrăcăminte; *un rînd de haine* = un costum bărbătesc. **2.** (Și la sg.) Îmbrăcăminte bărbătească pentru partea de sus a corpului, sacou.

hait interj. Cuvînt care exprimă o surpriză neplăcută sau care sugerează o mișcare repede și neașteptată.

háită, *haite,* s.f. **1.** Grup de cîini sau de lupi care umblă împreună (după pradă). **2.** (Fig.) Bandă de răufăcători.

hal s.n. Stare rea, nenorocită; *într-un hal fără (de) hal* = într-o stare foarte proastă.

halál interj. Bravo!; (fam., adesea ir.) *halal să-mi fie (să-ți fie* etc.*)!* = bravo!; să-mi fie (să-ți fie etc.) de bine!

halát, *halate,* s.n. **1.** Haină (lungă) și largă care se poartă în casă; *halat de baie* = veșmînt lung și larg care se îmbracă la ieșirea din baie. **2.** Haină de protecție care se poartă în timpul lucrului. **3.** Haină lungă și largă purtată de orientali.

hálă, *hale,* s.f. **1.** Clădire în care se vînd alimente (îndeosebi carne). **2.** Sală de dimensiuni foarte mari, amenajată ca atelier, într-o fabrică, ca sală pentru manifestații sportive, culturale etc.

hálbă, *halbe,* s.f. Pahar special de o jumătate de litru, în care se servește berea.

hálcă, *hălci,* s.f. Bucată mare de carne.

haleálă s.f. (Fam.) Faptul de a mînca (cu lăcomie); (concr.) mîncare.

halebárdă, *halebarde,* s.f. Armă din evul mediu, în formă de lance terminată cu un vîrf

de fier prevăzut pe o parte cu o secure iar pe partea opusă cu un cîrlig.

halebardiér, *halebardieri*, s.m. Soldat înarmat cu o halebardă.

halí, *halesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A mînca cu lăcomie (şi repede).

halimá, *halimale*, s.f. Întîmplare complicată, cu multe peripeţii.

haló, *halouri*, s.n. Zone luminoase circulare care apar uneori în jurul Soarelui sau al Lunii şi care se datoresc refracţiei şi reflexiei luminii în cristalele de gheaţă aflate în atmosferă la înălţimi mari.

halogén, *halogeni*, s.m. Denumire dată unor elemente (fluor, clor, brom, iod) care au proprietatea de a forma săruri prin combinare directă cu metalele.

háltă, *halte*, s.f. **1.** Staţie mică de cale ferată. **2.** Popas; (mil.) scurtă oprire a trupelor în marş pentru odihnă şi pentru ajustarea echipamentului.

haltéră, *haltere*, s.f. **1.** Aparat de atletică grea format dintr-o bară la capetele căreia se fixează discuri metalice de diferite greutăţi. **2.** (La pl.) Sport care constă în ridicarea halterelor (1).

halterofil, *halterofili*, s.m. Persoană care practică sportul cu haltere.

halucinánt, -ă, *halucinanţi*, *-te*, adj. Care provoacă halucinaţii; (fig.) impresionant, uluitor.

halucináţie, *halucinaţii*, s.f. Tulburare psihică constînd în impresia de a percepe lucruri sau fenomene fără ca acestea să fie prezente în realitate.

halvá s.f. Produs alimentar făcut din tahîn sau din seminţe de floarea-soarelui şi zahăr.

ham¹ interj. (De obicei repetat) Cuvînt care imită lătratul cîinelui.

ham², *hamuri*, s.n. Ansamblu de curele sau de frînghii cu care se înhamă calul la un vehicul.

hamác, *hamacuri*, s.n. Pat suspendat confecţionat dintr-o bucată de pînză sau dintr-o plasă de sfoară şi folosit în aer liber sau în încăperi mici.

hamál, *hamali*, s.m. Muncitor care transportă poveri în porturi şi în gări.

hamalíc s.n. Muncă de hamal; (fig.) muncă grea, istovitoare.

hambár, *hambare*, s.n. Magazie pentru păstrat cereale.

haméi s.m. Plantă căţărătoare ale cărei inflorescenţe femele sînt folosite la fabricarea berii.

hamsíe, *hamsii*, s.f. Peşte marin, de culoare argintie, lung de 10—15 cm.

han¹, *hani*, s.m. Titlu purtat în trecut de conducătorii mongoli şi preluat de suveranii mai multor ţări din Orient.

han², *hanuri*, s.n. Local cu ospătărie unde se adăposteau în trecut, peste noapte, drumeţii, cu caii şi căruţele lor.

hándbal s.n. Joc sportiv de echipă în care jucătorii încearcă să introducă mingea, jucată numai cu mîinile, în poarta adversă.

handbalíst, -ă, *handbalişti*, *-ste*, s.m. şi f. Persoană care practică handbalul.

handicáp, *handicapuri*, s.n. **1.** (Sport) Avantaj acordat unui concurent mai slab; diferenţă (mare) de puncte dintre o echipă învinsă şi cea învingătoare. **2.** (Fig.) Dezavantaj intervenit în activitatea cuiva.

handicapá, *handicapez*, vb. I. Tr. **1.** A dezavantaja un concurent într-o întrecere sportivă. **2.** (Fig.) A pune pe cineva în stare de inferioritate.

hang s.n. *A ţine hangul* = a acompania o melodie; (fig.) a ţine parte cuiva, a-i face pe plac.

hangár, *hangare*, s.n. Construcţie mare, destinată adăpostirii avioanelor.

hangér, *hangere*, s.n. Pumnal mare, încovoiat.

hangíţă, *hangiţe*, s.f. Soţie de hangiu; femeie care ţine un han².

hangíu, *hangii*, s.m. Persoană care ţine un han².

hanorác, *hanorace*, s.n. Haină scurtă impermeabilă, cu glugă, folosită mai ales în sporturile de iarnă.

hán-tătar, *han-tătari*, s.m. Han¹; (fam.) dracul, naiba.

hántru, *hantri*, s.m. Unitate convenţională de măsură care reprezintă necesarul energetic pentru executarea cu tractorul a unui hectar de arătură.

háos, *haosuri*, s.n. **1.** (În mitologia greacă) Starea de dezordine a materiei, care ar fi existat înainte de apariţia universului cunoscut de om. **2.** (Fig.) Confuzie, dezordine, neorînduială.

haótic, -ă, *haotici*, *-e*, adj. **1.** De haos, asemănător cu haosul. **2.** (Fig.) Dezordonat, confuz.

hap¹ interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de apucarea sau înghiţirea rapidă a ceva.

hap², *hapuri*, s.n. (Pop. şi fam.) Medicament în formă de pastilă sau de caşetă.

hápcă s.f. Cîrlig mare de undiţă; *a lua cu hapca* = a lua în mod abuziv, cu forţa.

hapciú interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de strănut.

háplea s.m. **1.** Epitet dat unui prostănac. **2.** Om lacom la mîncare.

haplologíe, *haplologii*, s.f. (Lingv.) Suprimare a unei silabe dintr-un cuvînt (ex. *jumate* în loc de *jumătate*).

hapsín, -ă, *hapsîni*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Rău la inimă, hain. **2.** Lacom (de avere).

har, *haruri*, s.n. **1.** Dar, ajutor spiritual pe care, după religia creştină, l-ar acorda Dumnezeu omului; putere acordată preoţilor de a oficia actele de cult. **2.** Talent, vocaţie.

harabá, *harabale*, s.f. Car mare pentru transportul poverilor.

harababúră, *harababuri*, s.f. Dezordine, învălmăşeală.

harabagíu, *harabagii*, s.m. Căruţaş care transportă poveri cu harabaua.

harachíri s.n. Sinucidere prin spintecarea pîntecelui, practicată în trecut în Japonia de către samurai, în caz de înfrîngere sau dezonoare.

harácí, *haraciuri*, s.n. Tribut anual plătit sultanului de către ţările vasale.

harám s.n. Pradă, jaf; *de haram* = lăsat la voia întîmplării; de pomană, pe degeaba.

harápníc, *harapnice*, s.n. Bici mare, cu codiriște scurtă.

harbúz, *harbuji*, s.m. (Reg.) Pepene verde, lubeniţă.

hárcea-parcea adv. (Fam.) *A face pe cineva* (sau *ceva) harcea-parcea* = a tăia în bucăţi, a face fărîme; a nimici, a distruge.

harđughie, *hardughii*, s.f. Clădire mare, veche, dărăpănată.

harém, *haremuri*, s.n. (La musulmani) **1.** Partea dintr-o casă rezervată femeilor. **2.** Totalitatea soţiilor unui mahomedan poligam.

hárfă s.f. v. **harpă.**

harnaşamént, *harnaşamente*, s.n. Totalitatea obiectelor necesare pentru înhămarea şi înşăuarea calului.

hárnic, -ă, *harnici*, *-e*, adj. Care munceşte mult, cu rîvnă şi cu spor.

harpagón, *harpagoni*, s.m. Om zgîrcit, avar.

hárpă, *harpe*, s.f. Vechi instrument muzical cu coarde (de lungimi diferite) fixate într-o ramă triunghiulară. Var.: **hárfă** s.f.

hárpie, *harpii*, s.f. **1.** Monstru fabulos din mitologia greacă, închipuit cu cap de femeie, cu trup şi gheare de vultur, care personifica furtunile şi moartea. **2.** Femeie rea, hrăpăreaţă.

harpist, -ă, *harpişti*, *-ste*, s.m. şi f. Persoană care cîntă la harpă.

harpón, *harpoane*, s.n. Unealtă în formă de lance, prevăzută cu o frînghie lungă şi folosită la vînatul balenelor.

hartán, *hartane*, s.n. Bucată mare de carne; halcă.

hártă, *hărţi*, s.f. Reprezentare cartografică, în plan orizontal, a suprafeţei terestre, micşorată la o anumită scară.

hárţă s.f. Încăierare; ceartă.

hasmaţúchi s.m. Plantă erbacee cu flori albe, cultivată uneori pentru frunzele sale aromatice, întrebuinţate drept condiment.

haşíş s.n. Alcaloid extras din vîrfurile înflorite ale unei specii de cînepă exotică, întrebuinţat pentru efectele sale euforice, şi care, consumat sistematic, duce la toxicomanii grave.

haşură, *haşurez*, vb. I. Tr. A acoperi cu haşuri o porţiune dintr-un desen, dintr-o hartă etc.

haşúră, *haşuri*, s.f. (Mai ales la pl.) Sistem de linii paralele sau întretăiate cu care se obţin umbrele într-un desen, se notează anumite indicaţii pe o hartă etc.

hat, *haturi*, s.n. Fîşie îngustă de pămînt necultivat care serveşte drept hotar între două terenuri agricole.

hatişerif, *hatişerifuri*, s.n. Decret sau ordin emis în trecut de cancelaria Porţii otomane.

hatír, *hatîruri*, s.n. (Pop. şi fam.) **1.** Plăcere, poftă, plac. **2.** Favoare, concesie.

hátman, *hatmani*, s.m. **1.** Titlu dat în evul mediu, în Moldova, boierului însărcinat de domn cu comanda întregii oştiri. **2.** Titlu purtat de marii comandanţi ai oştilor polone şi ai celor căzăceşti.

haţ interj. Cuvînt care indică o mişcare bruscă, făcută pentru a apuca pe cineva sau ceva.

havá, *havez*, vb. I. Tr. A tăia cu haveza făgaşe în frontul unei lucrări miniere, pentru a uşura desprinderea materialului.

havaiánă, *havaiane*, s.f. Instrument muzical asemănător cu chitara, cu sunetul melodios, tărăgănat.

havánă, *havane*, s.f. Ţigară de foi, de calitate superioară.

havéză, *haveze*, s.f. Maşină de havat.

havúz, *havuzuri*, s.n. Bazin de apă în parcuri, de obicei cu fîntînă arteziană în interior.

haz s.n. **1.** Veselie. **2.** Însuşirea de a înveseli pe cei din jur. **3.** Însuşirea de a plăcea, de a avea farmec.

hazárd, *hazarduri*, s.n. Concurs de împrejurări neprevăzute; *joc de hazard* = joc de noroc.

hazardá, *hazardez*, vb. I. Refl. A întreprinde ceva, bazîndu-se pe întîmplare, pe noroc; a se aventura.

hazardát, -ă, *hazardaţi*, *-te*, adj. Riscat.

hazliu, -ie, *hazlii*, adj. Plin de haz, de umor; spiritual, vesel.

hazná, *haznale*, s.f. **1.** (Înv.) Vistierie. **2.** Bazin subteran de dimensiuni reduse, folosit pentru colectarea apelor menajere.

hă interj. **1.** (Repetat) Cuvînt care redă rîsul sau plînsul. **2.** (Pop.) Exclamaţie care exprimă mirare, neîncredere.

hăbăúc, -ă, *hăbăuci*, *-e*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Năuc, zăpăcit, buimac.

hăcuí, *hăcuiesc*, vb. IV. Tr. (Reg.) A tăia în bucăţi, a ciopîrţi.

hădărág, *hădăragi*, s.m. Băţul scurt al îmblăciului, cu care se bat cerealele.

hăis interj. Strigăt cu care se mînă spre stînga boii înjugaţi.

hăitáş, *hăitaşi*, s.m. Gonaci.

hăituí, *hăituiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A stîrni vînatul. **2.** (Fig.) A fugări, a urmări pe cineva (pentru a-l prinde).

hălăduí, *hălăduiesc*, vb. IV. Intr. (Pop.) A trăi undeva în voie, în libertate.

hăldán, *hăldani*, s.m. Cînepă de toamnă, care produce sămînţă.

hămăí, pers. 3 *hămăie*, vb. IV. Intr. (Despre cîini) A lătra.

hămăít, *hămăituri*, s.n. Lătrat.

hămeseálă s.f. (Fam.) Foame mare; slăbiciune din cauza foamei.

hămesít, -ă, *hămesiţi*, *-te*, adj. (Fam.) Lihnit de foame.

hăpăí, *hăpăiesc*, vb. IV. Tr. A mînca înghiţind repede şi cu zgomot.

hărăzí, *hărăzesc*, vb. IV. Tr. A destina; a închina, a dedica.

hărmăláie s.f. Zgomot mare, gălăgie, larmă, tărăboi.

hărnicí, *hărnicesc*, vb. IV. Refl. A se arăta harnic, a deveni harnic, sîrguincios.

hărnicíe s.f. Sîrguinţă, zel în muncă.

hărtăní, *hărtănesc*, vb. IV. Tr. A rupe în bucăţi, a sfîşia.

hărţuí, *hărţuiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A necăji pe cineva, a nu-i da pace. **2.** Refl. recipr. A se lua la ceartă sau la bătaie. **3.** Tr. A da atacuri repetate, de mică amploare, asupra inamicului.

hărţuiálă, *hărţuieli*, s.f. Harţă, încăierare.

hăt adv. (Reg.) Mult, tare, foarte: *pînă hăt departe*.–

hătmăníe, *hătmănii*, s.f. Demnitatea sau rangul de hatman; conducerea, puterea hatmanului.

hăţ, *hăţuri*, s.n. Parte a hamului, alcătuită din curele lungi cu ajutorul cărora se conduc caii înhămaţi.

hăţáş, *hăţaşuri*, s.n. Cărare făcută de animalele sălbatice prin pădure.

hăţíş, *hăţişuri*, s.n. Tufiş, mărăciniş; desiş într-o pădure.

hău, *hăuri*, s.n. Prăpastie adîncă, genune, abis.

hăuí, pers. 3 *háuie*, vb. IV. Intr. A răsuna prelung, a hui.

hăulí, *hăulesc*, vb. IV. Intr. A chiui.

hebdomadár, -ă, *hebdomadari*, *-e*, adj., s.n. (Publicaţie) care apare o dată pe săptămînă.

hecatómbă, *hecatombe*, s.f. (În antichitate) Jertfă religioasă de o sută de animale; (fig.) masacru, măcel; grămadă de cadavre.

hectár, *hectare*, s.n. Unitate de măsură pentru suprafeţe de teren, egală cu zece mii de metri pătraţi.

hectolítru, *hectolitri*, s.m. Unitate de măsură pentru capacităţi, egală cu 100 de litri.

hectométru, *hectometri*, s.m. Unitate de măsură pentru distanţe, egală cu 100 de metri.

hedonísm s.n. Concepţie etică după care scopul vieţii este plăcerea.

hegemón, *hegemoni*, s.m., adj. Conducător; (cel) care reprezintă forţa conducătoare.

hegemoníe s.f. Supremaţie, rol de conducere.

hei interj. **1.** Exclamaţie prin care se atrage atenţia cuiva. **2.** Exclamaţie care exprimă voie bună, plăcere, admiraţie, sau regret, rezervă, contrarietate.

heleştéu, *heleşteie*, s.n. Lac mic sau iaz amenajat pentru creşterea şi reproducerea peştilor. Var.: **eleştéu** s.n.

helicón, *helicoane*, s.n. Instrument muzical de suflat, făcut din alamă, care emite tonuri grave.

helio- Element de compunere cu sensul „al Soarelui, privitor la Soare", servind la formarea unor substantive şi adjective.

heliocéntric, -ă, *heliocentrici*, *-e*, adj. *Sistem heliocentric* = teorie, fundamentată de Copernic, conform căreia Soarele se află în centrul sistemului nostru planetar, iar Pămîntul şi celelalte planete se rotesc în jurul său.

heliográf, *heliografe*, s.n. Aparat utilizat pentru reproducerea, pe o hîrtie specială sensibilă la lumină, a desenelor executate pe hîrtie de calc.

heliografíe s.f. Procedeu de reproducere şi multiplicare a desenelor, în care se folosesc clişee pe plăci de cupru, obţinute pe cale chimică.

heliogravúră, *heliogravuri*, s.f. Procedeu utilizat la executarea clişeelor de cupru pentru imprimarea heliografică; gravură obţinută printr-un astfel de procedeu.

helioterapíe s.f. Tratament al unei boli prin expunere progresivă la razele solare.

heliotróp, (**1**) *heliotropi*, s.m., (**2**) s.n. **1.** S.m. Plantă ornamentală, cu flori albe sau albastre, întrebuinţate în industria parfumului. **2.** S.n. Piatră semipreţioasă, de culoare verde sau roşie cu pete galbene.

heliotropísm s.n. (Bot.) Fototropism.

héliu s.n. Element chimic, cu densitate mică, din familia gazelor nobile, întrebuinţat la umplerea baloanelor.

helmintiáză, *helmintiaze*, s.f. Infestare cu viermi paraziţi intestinali.

hematíe, *hematii*, s.f. Celulă sanguină de culoare roşie, datorită hemoglobinei pe care o conţine.

hematít s.m. Oxid natural de fier, de culoare cenuşie-neagră.

hematóm, *hematoame*, s.n. Acumulare de sînge într-un ţesut, cauzată de ruperea unor vase sanguine.

hematóză s.f. Transformare a sîngelui venos în sînge arterial, prin eliminarea bioxidului de carbon şi fixarea oxigenului din aerul inspirat pe hemoglobina sîngelui venos din plămîni.

hematozoár, *hematozoare*, s.n. Protozoar parazit care trăieşte în sîngele omului şi în tubul digestiv al ţînţarului anofel, fiind agentul patogen al malariei.

hemiparéză, *hemipareze*, s.f. (Med.) Reducere a forţei şi a amplitudinii mişcărilor voluntare într-una din jumătăţile corpului.

hemiplegíe, *hemiplegii*, s.f. Paralizie a unei jumătăţi a corpului.

hemiptér, *hemiptere*, s.n. (La pl.) Ordin de insecte parazite cu aripile anterioare membranoase sau pergamentoase, cu aparatul bucal adaptat pentru înţepat şi supt; (şi la sg.) insectă care face parte din acest ordin.

hemofilíe, *hemofilii*, s.f. Boală ereditară transmisă de mamă la copiii de sex masculin, caracterizată prin hemoragii cauzate de prelungirea timpului de coagulare a sîngelui.

hemoglobínă s.f. Pigment al globulelor roşii din sînge, care transportă în celulele organismului oxigenul inspirat.

hemopatíe, *hemopatii*, s.f. Denumire dată bolilor de sînge.

hemoptizíe, *hemoptizii*, s.f. Eliminarea prin tuse a unei cantităţi de sînge din plămîni sau din căile respiratorii.

hemoragíe, *hemoragii*, s.f. Scurgere de sînge (internă sau externă) în urma ruperii peretelui unui vas sanguin.

hemoroízi s.m. pl. Dilataţii ale venelor din regiunea rectului, însoţite de dureri şi hemoragii.

hemostátic, -ă, *hemostatici*, *-e*, adj., s.n. (Substanţă) care are proprietatea de a opri hemoragia.

hemostáză, *hemostaze*, s.f. Oprire a unei hemoragii (prin mijloacele proprii ale organismului sau prin procedee medicale).

hemoterapíe s.f. Tratare a unei boli prin injectare de sînge.
henț s.n. (La fotbal) Atingere nereglementară a mingii cu mîna.
hepátic, -ă, *hepatici, -e,* adj. Care aparține ficatului, referitor la ficat.
hepátită, *hepatite,* s.f. Denumire dată afecțiunilor inflamatorii ale ficatului, în general de origine virotică.
heptaédru, *heptaedre,* s.n. Corp geometric cu șapte fețe.
heptagón, *heptagoane,* s.n. Poligon cu șapte laturi și șapte unghiuri.
heptamétru, *heptametre,* s.n. Vers alcătuit din șapte picioare.
heráld, *heralzi,* s.m. (În evul mediu) Dregător care avea sarcina de a purta insignele suveranilor, de a organiza turnirele, de a transmite declarațiile de război etc.
heráldic, -ă, *heraldici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la steme sau la blazoane; care aparține heraldicii **(2)**. **2.** S.f. Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studiul stemelor și al blazoanelor.
herb, *herburi,* s.n. (Înv.) Stemă; blazon.
herculeán, -ă, *herculeeni, -e,* adj. Caracteristic lui Hercule; foarte puternic.
herghelegíu, *herghelegii,* s.m. Păzitor al unei herghelii.
herghelie, *herghelii,* s.f. **1.** Grup mare de cai crescuți împreună. **2.** Crescătorie de cai.
héring, *heringi,* s.m. Pește marin, lung de circa 20 cm, de culoare albastră-argintie, care se pescuiește în cantități foarte mari.
hermafrodít, -ă, *hermafrodiți, -te,* adj. (Despre plante sau animale) Care are organe de reproducere atît masculine cît și feminine pe același individ; (substantivat) om anormal, posedînd caractere specifice ambelor sexe.
hermafroditísm s.n. Prezența organelor sexuale de ambele sexe la același individ (la om și la animalele superioare fiind un caz patologic).
hermelínă s.f. Hermină.
hermeneútică s.f. Arta sau știința de a interpreta textele vechi, în special textele biblice; știința exegezei.
hermínă, *hermine,* s.f. Animal carnivor asemănător cu nevăstuica, cu blana fină, cafenie vara și albă iarna; blana prelucrată a acestui animal.
herníe, *hernii,* s.f. Umflătură cauzată de ieșirea, totală sau parțială, a unui organ (mai ales a intestinului subțire) din cavitatea sa naturală.
heroínă s.f. Alcaloid toxic derivat din morfină, cu acțiune analgezică și stupefiantă.
hérpes, *herpesuri,* s.n. Boală de piele virotică, manifestată prin grupuri de bășicuțe localizate de obicei în jurul gurii, al nasului, al organelor genitale.
hertz, *hertzi,* s.m. Unitate de măsură pentru frecvență, egală cu frecvența unui fenomen periodic care se repetă o dată la fiecare secundă.
hertzián, -ă, *hertzieni, -e,* adj. Care se referă la undele electromagnetice radio; *undă hertziană* = undă electromagnetică prin care se fac transmisiunile radiofonice.
heruvím, *heruvimi,* s.m. (Bis.) Înger care urmează ierarhic după arhangheli.
heterocíclu, *heterocicluri,* s.n. Compus organic ciclic care conține, pe lîngă atomi de carbon, și atomi ai altor elemente.
heterotróf, -ă, *heterotrofi, -e,* adj., s.m. și f. (Organism) care utilizează în nutriție substanțe organice.
heterózis s.n. Fenomenul de creștere neobișnuită a vitalității la hibrizii din prima generație obținuți din rase sau soiuri diferite.
hexaédru, *hexaedre,* s.n. Corp geometric cu șase fețe.
hexagón, *hexagoane,* s.n. Poligon cu șase laturi și șase unghiuri.
hexagonál, -ă, *hexagonali, -e,* adj. În formă de hexagon.
hexamétru, *hexametri,* s.m. Vers alcătuit din șase picioare.
hexapóde s.f. pl. Denumire dată insectelor.
hi interj. Strigăt cu care se îndeamnă caii la mers.
hiacínt, *hiacinturi,* s.n. Piatră semiprețioasă de culoare galbenă-roșiatică.
hiát, *hiaturi,* s.n. **1.** Întîlnire a două vocale care fac parte din silabe diferite (fie din același cuvînt, fie din două cuvinte alăturate). **2.** (Fig.) Discontinuitate, întrerupere.
hiberná, pers. 3 *hibernează,* vb. I. Intr. (Despre unele animale) A petrece iarna în stare de viață latentă.
hibríd, -ă, *hibrizi, -de,* s.m., adj. **1.** S.m., adj. (Organism) provenit din încrucișarea a doi indivizi de soiuri, rase, specii sau genuri diferite. **2.** Adj. (Fig.) Alcătuit din elemente disparate.
hibridáre, *hibridări,* s.f. Proces de obținere a unui hibrid.
hicori s.m. Arbore subtropical cu lemnul tare, dens și foarte elastic, folosit la fabricarea schiurilor și a altor materiale sportive.
hidátic, *hidatice,* adj. *Chist hidatic* = tumoare benignă provocată de dezvoltarea în unele organe (ficat, plămîni etc.) a larvelor de tenie.
hidós, -oásă, *hidoși, -oase,* adj. Foarte urît; dezgustător, scîrbos.
hidoșénie s.f. Urîțenie, sluțenie.
hidránt, *hidrante,* s.n. Dispozitiv de închidere și deschidere a apei, care permite montarea furtunurilor la o conductă sub presiune.
hidrargír s.n. Mercur.
hidrát, *hidrați,* s.m. Substanță solidă cristalizată, cu una sau mai multe molecule de apă de cristalizare.
hidratá, pers. 3 *hidratează,* vb. I. Refl. **1.** (Despre substanțe chimice) A se combina cu apa. **2.** (Despre corpuri solide) A absorbi, a reține apă prin adeziune.
hidraúlic, -ă, *hidraulici, -e,* adj., s. f. **1.** Adj. Care funcționează prin presiunea apei sau a altor lichide: *frînă hidraulică; presă hidraulică.* **2.** S.f. Disciplină care studiază mecanica fluidelor și aplicarea ei în practică. **3.** Adj. *Var hidraulic* =

var cu o compoziţie specială, care poate fi folosit în locul cimentului.

hídră, *hidre,* s.f. **1.** Mic animal care trăieşte fixat în apele dulci, avînd corpul de forma unui sac, cu gura înconjurată de 6—8 tentacule. **2.** Monstru fabulos închipuit ca un şarpe uriaş cu mai multe capete.

hidro- Element de compunere cu sensul „(care se referă la) apă", servind la formarea unor substantive şi a unor adjective.

hidroameliorắţii s.f. pl. Lucrări hidrotehnice executate pentru îmbunătăţirea regimului apei în sol şi la suprafaţa solului.

hidroavión, *hidroavioane,* s.n. Avion echipat cu dispozitive care îi permit folosirea suprafeţei apei pentru decolare şi amerizare.

hidrocarbúră, *hidrocarburi,* s.f. Combinaţie organică constituită din carbon şi hidrogen.

hidrocefalíe s.f. Acumulare excesivă de lichid cefalorahidian în cutia craniană.

hidrocentrálă, *hidrocentrale,* s.f. Centrală hidroelectrică.

hidrodinámic, -ă, *hidrodinamici, -e* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la legile mişcării lichidelor. **2.** S.f. Ramură a hidromecanicii care studiază legile mişcării lichidelor.

hidroeléctric, -ă, *hidroelectrici, -e,* adj. Care transformă energia hidraulică în energie electrică; *centrală hidroelectrică* = centrală electrică în care generatoarele de curent sînt antrenate de turbine hidraulice.

hidroenergétic, -ă, *hidroenergetici, -e,* adj. Care se referă la energia produsă cu ajutorul apei.

hidrofíl, -ă, *hidrofili, -e,* adj. Care are afinitate pentru apă, care are proprietatea de a absorbi apa.

hidrofite s.f. pl. Plante adaptate la viaţa acvatică.

hidrofób, -ă, *hidrofobi, -e,* adj. Care nu are afinitate pentru apă, care nu absoarbe apa.

hidrofobíe s.f. Teamă patologică de apă.

hidrofór, *hidrofoare,* s.n. Instalaţie cu ajutorul căreia apa poate fi ridicată, prin conducte, la o înălţime oarecare (asigurînd presiunea necesară în reţeaua de distribuţie).

hidrofúg, -ă, *hidrofugi, -e,* adj. Hidrofob.

hidrogén s.n. Element chimic gazos, foarte uşor, inflamabil, incolor şi inodor, care, combinat în anumite proporţii cu oxigenul, formează apă.

hidrogeologíe s.f. Ştiinţă care studiază apele subterane.

hidroglisór, *hidroglisoare,* s.n. Ambarcaţie cu fundul plat, pusă în mişcare cu ajutorul unei elice aeriene.

hidrográfic, -ă, *hidrografici, -e,* adj. Care se referă la hidrografie.

hidrografíe s.f. Ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor de pe un anumit teritoriu.

hidrolític, -ă, *hidrolitici, -e,* adj. Care se obţine prin hidroliză.

hidrolíză, *hidrolize,* s.f. **1.** Reacţie chimică între ionii unei sări şi ionii apei, cu formarea unui acid slab sau a unei baze slabe. **2.** Reacţie chimică între un compus organic şi apă, în prezenţa unui catalizator.

hidrológic, -ă, *hidrologici, -e,* adj. Care se referă la hidrologie; *regim hidrologic* = variaţie în timp a cantităţii de apă care trece printr-o secţiune a unui rîu.

hidrologíe s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul apelor din natură şi cu influenţa reciprocă dintre acestea şi ceilalţi factori fizico-geografici.

hidromecánic, -ă, *hidromecanici, -e,* adj. s.f. **1.** Adj. Care se referă la echilibrul şi la mişcarea fluidelor. **2.** S.f. Parte a mecanicii care studiază legile echilibrului şi ale mişcării fluidelor.

hidromél s.n. Băutură alcoolică obţinută prin fermentarea mierii.

hidrometríe s.f. Ramură a hidrotehnicii care se ocupă cu determinarea debitului, vitezei şi adîncimii unui curs de apă.

hidropizíe s.f. Acumulare patologică de apă într-un ţesut sau într-o cavitate naturală a corpului.

hidrosféră s.f. Învelişul de apă al globului terestru, cuprins între atmosferă şi litosferă.

hidrostátic, -ă, *hidrostatici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la echilibrul lichidelor. **2.** S.f. Ramură a hidromecanicii care studiază echilibrul lichidelor şi al corpurilor cufundate în lichide.

hidrotéhnic, -ă, *hidrotehnici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la folosirea apei şi a energiei hidraulice; *sistem hidrotehnic* = ansamblu de construcţii şi instalaţii destinate valorificării potenţialelor cursurilor de apă pentru producerea energiei electrice sau pentru navigaţie, irigaţii etc. **2.** S.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu folosirea energiei apei şi cu proiectarea şi executarea lucrărilor bazate pe energia hidraulică.

hidroterapíe s.f. Folosire terapeutică a apei, sub formă de duşuri, băi, aburi etc.

hidroxíd, *hidroxizi,* s.m. Compus chimic anorganic care conţine în molecula sa una sau mai multe grupe hidroxil.

hidroxíl, *hidroxili,* s.m. Radical monovalent format dintr-un atom de hidrogen şi unul de oxigen.

hidrozoár, *hidrozoare,* s.n. (La pl.) Clasă de celenterate care cuprinde hidrele şi meduzele; (şi la sg.) animal care face parte din această clasă.

hiénă, *hiene,* s.f. Mamifer carnivor din Africa şi Asia, asemănător cu cîinele, cu picioarele anterioare mai lungi decît cele posterioare.

hierátic, -ă, *hieratici, -e,* adj. Care se referă la lucruri considerate sfinte; *scriere hieratică* = scriere simplificată a hieroglifelor.

hieroglífă, *hieroglife,* s.f. Semn din scrierea vechilor egipteni, care consta dintr-un desen simplificat reprezentînd fiinţa sau obiectul respectiv ori simbolizînd noţiuni legate de acestea.

higrométru, *higrometre,* s.n. Aparat cu care se măsoară umiditatea din atmosferă sau din alte medii gazoase.

higroscóp, *higroscoape,* s.n. Aparat pentru observarea variaţiilor umidităţii aerului.

higroscópic, -ă, *higroscopici, -e,* adj. (Despre substanţe sau materiale) Care absoarbe apă din atmosferă.

higrostát, *higrostate,* s.n. Aparat folosit pentru menţinerea constantă a umidităţii aerului dintr-o încăpere sau din incinta unei instalaţii.

hil, *hiluri,* s.n. Porţiune pe suprafaţa unui organ, pe unde pătrund vasele sanguine şi nervii.

hilár, -ă, *hilari, -e,* adj. Care se referă la hil.

himén, *himene,* s.n. Membrană care închide parţial vaginul la virgine.

himenoptér, *himenoptere,* s.n. (La pl.) Ordin de insecte care au două perechi de aripi membranoase, transparente, (şi la sg.) insectă din acest ordin.

himéră, *himere,* s.f. **1.** Monstru în mitologia greacă, închipuit cu cap de leu, cu corp de capră şi coadă de şarpe; motiv decorativ reprezentînd un astfel de monstru. **2.** Închipuire fără temei, irealizabilă; iluzie.

himéric, -ă, *himerici, -e,* adj. Lipsit de temei real; iluzoriu, irealizabil.

hinduísm s.n. Religia cea mai răspîndită în India, reprezentînd o îmbinare a brahmanismului cu budismul.

hinghér, *hingheri,* s.m. Persoană în slujba serviciului de ecarisaj, care se ocupă cu prinderea cîinilor vagabonzi.

hínterland, *hinterlanduri,* s.n. Regiune învecinată cu o posesiune colonială şi asupra căreia un stat colonialist pretinde să-şi exercite suveranitatea.

hiper- Element de compunere cu sensul „peste, exagerat", care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

hiperaciditáte s.f. Creştere excesivă a acidului clorhidric din secreţia gastrică.

hipérbolă, *hiperbole,* s.f. **1.** (Mat.) Curbă reprezentînd locul geometric al punctelor dintr-un plan pentru care diferenţa distanţelor faţă de două puncte fixe (numite focare) este constantă. **2.** Figură de stil care constă în exagerarea dimensiunilor, importanţei etc. a lucrurilor.

hiperbólic, -ă, *hiperbolici, -e,* adj. **1.** (Mat.) De forma hiperbolei (1.) **2.** Care are caracterul hiperbolei (2), foarte exagerat.

hipercorectitúdine s.f. Schimbare a formei corecte a unui cuvînt cu altă formă, pe care vorbitorul o consideră mai literară.

hiperemíe, *hiperemii,* s.f. Acumulare de sînge într-o anumită regiune a corpului.

hipermetropie, *hipermetropii,* s.f. Anomalie a vederii, care constă în formarea imaginii în spatele retinei.

hipersecréţie, *hipersecreţii,* s.f. Secreţie excesivă a unei glande.

hipersensíbil, -ă, *hipersensibili, -e,* adj. Excesiv de sensibil.

hipertensiúne s.f. Creştere a tensiunii arteriale peste valorile normale.

hipertensív, -ă, *hipertensivi, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de hipertensiune.

hipertiroidíe s.f. Secreţie excesivă a hormonilor tiroidieni.

hipertrofiá, pers. 3 *hipertrofiază,* vb. I. Refl. (Despre organe sau ţesuturi) A-şi mări volumul în mod anormal.

hipertrofíe s.f. Dezvoltare exagerată a unui organ sau a unui ţesut.

hiperurbanism, *hiperurbanisme,* s.n. (Lingv.) Hipercorectitudine.

hipic, -ă, *hipici, -e,* adj. Referitor la caii de curse; la care participă caii de curse.

hipísm s.n. Sport constînd din călărie şi curse de cai.

hipnótic, -ă, *hipnotici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Provocat de hipnoză. **2.** Adj., s.n. (Substanţă) care provoacă un somn artificial.

hipnotism s.n. Ansamblul fenomenelor legate de hipnoză; provocarea hipnozei.

hipnotizá, *hipnotizez,* vb. I. Tr. A provoca cuiva starea de hipnoză; (fig.) a fascina, a captiva.

hipnóză, *hipnoze,* s.f. Stare asemănătoare cu somnul, provocată artificial prin sugestie, şi în timpul căreia acţiunile celui hipnotizat sînt supuse voinţei persoanei care hipnotizează.

hipo[1]- Element de compunere cu sensul „sub, mai puţin", care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

hipo[2]- Element de compunere cu sensul „(care se referă la) cal", servind la formarea unor substantive şi a unor adjective.

hipoaciditáte s.f. Scădere sub valorile normale a acidului clorhidric din secreţia gastrică.

hipocéntru, *hipocentre,* s.n. Loc în scoarţa Pămîntului în care au loc zguduirile iniţiale ale unui cutremur.

hipocóndru, *hipocondre,* s.n. Partea superioară a abdomenului, situată de o parte şi de alta a epigastrului.

hipodróm, *hipodromuri,* s.n. Teren amenajat pentru cursele de cai, prevăzut cu tribune pentru spectatori.

hipofíză, *hipofize,* s.f. Glandă endocrină situată la baza creierului avînd rol important în reglarea hormonală.

hipogástru, *hipogastre,* s.n. Parte inferioară a abdomenului.

hipologíe s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu anatomia şi fiziologia calului şi cu metodele de ameliorare şi de dresare a cailor.

hipopotám, *hipopotami,* s.m. Mamifer erbivor nerumegător din Africa ecuatorială, cu corpul masiv, cu pielea groasă, fără păr.

hiposecréţie, *hiposecreţii,* s.f. Scădere a secreţiei unei glande sub valorile normale.

hipotensiúne s.f. Scădere a tensiunii arteriale sub valorile normale.

hipotensív, -ă, *hipotensivi, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de hipotensiune.

hipotiroidíe s.f. Sindrom datorit insuficienţei de hormoni tiroidieni.

hipotrofíe s.f. Dezvoltare subnormală a unui organ sau a unui ţesut.

hirotoníe, *hirotonii,* s.f. (În ritualul creştin) Taina preoţiei.

hirotonisí, *hirotonisesc,* vb. IV. Tr. (În ritualul creştin) A consacra pe cineva diacon, preot sau arhiereu.

hirsút, -ă, *hirsuţi, -te,* adj. **1.** Cu părul şi cu barba neîngrijite. **2.** Aspru, grosolan; posac, ursuz.

histamínă, *histamine,* s.f. Amină prezentă în ţesuturile vegetale şi animale, cu acţiune puternic dilatatoare asupra vaselor sanguine.

histologíe s.f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul structurii microscopice a ţesuturilor.

histrión, *histrioni,* s.m. (În antichitatea grecoromană) Actor de comedie.

hitít, -ă, *hitiţi, -te,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la hitiţi **(2)**; (substantivat, f.) limba vorbită de hitiţi. **2.** S.m. şi f. Persoană făcînd parte dintr-o populaţie indo-europeană stabilită în mileniul al II-lea î.e.n. în Asia Mică.

hîc interj. Sunet pe care îl scoate cineva cînd sughite sau cînd i se opreşte brusc respiraţia.

hîd, -ă, *hîzi, -de,* adj. Foarte urît, slut.

hîí, *hîiesc,* vb. IV. Refl. (Pop.) A se apleca într-o parte, a se înclina.

hîr interj. Cuvînt care imită mîrîitul cîinilor.

hîrb, *hîrburi,* s.n. (Pop.) Bucată spartă dintr-un vas, dintr-un geam etc.; vas spart sau de proastă calitate; (p. ext.) lucru lipsit de valoare.

hîrbáreţ, -ă, *hîrbareţi, -e,* adj. **1.** Pofticios. **2.** Hoinar, haimana.

hîrbuí, *hîrbuiesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) preface în hîrburi; a (se) uza, a (se) strica.

hîrcă, *hîrci,* s.f. **1.** Craniu, tigvă. **2.** Epitet dat unei femei bătrîne, urîte şi rele.

hîrciógt, *hîrciogi,* s.m. Mamifer rozător de circa 30 cm lungime, cu blana pufoasă, roşcată, care se hrăneşte cu cereale pe care le transportă în galerii subterane.

hîrcîí, *hîrcîi,* vb. IV. Intr. A respira greu, scoţînd sunete răguşite.

hîrdáu, *hîrdaie,* s.n. Vas din doage de lemn, cu două toarte, folosit la păstrarea şi la transportul lichidelor sau al altor materiale.

hîrîí, *hîrîi,* vb. IV. **1.** Intr. (Despre oameni) A respira greu şi cu zgomot; (despre cîini) a mîrîi. **2.** Tr. A întărîta, a irita pe cineva; (refl.) a se certa. **3.** Intr. (Despre mecanisme stricate) A produce un zgomot specific, dogit.

hîrîít, *hîrîituri,* s.n. Faptul de a hîrîi; zgomot produs de un mecanism stricat, de o respiraţie grea etc.

hîrjoánă, *hîrjoane,* s.f. Încăierare în glumă, la joacă.

hîrjoní, *hîrjonesc,* vb. IV. Refl. A se încăiera cu cineva în glumă, în joacă.

hîrléţ, *hîrleţe,* s.n. Cazma.

hîrşîí, *hîrşîi,* vb. IV. Intr. A produce un zgomot caracteristic prin frecare.

hîrşti interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de frecarea a două obiecte cu suprafaţa aspră, de o mişcare făcută cu putere etc.

hîrtie, *hîrtii,* s.f. **1.** Produs industrial în formă de foi subţiri, folosit pentru scris, desenat, împachetat etc. **2.** Scrisoare oficială, act, document, legitimaţie. **3.** Bancnotă; *hîrtie de valoare* = titlu de credit.

hîrtóp, *hîrtoape,* s.n. Adîncitură formată pe un drum; rîpă săpată de ape.

hîrţoágă, *hîrţoage,* s.f. (Depr.) Hîrtie scrisă; act sau document fără valoare.

hîrzób, *hîrzoabe,* s.n. Funie groasă întrebuinţată la coborîrea sau la ridicarea de greutăţi.

hîş interj. Cuvînt cu care se alungă găinile (sau alte păsări).

hîşîí, *hîşîiesc,* vb. IV. Tr. A alunga păsările.

hîtru, -ă, *hîtri, -e,* adj., s.m. şi f. (Pop.) Glumeţ, hazliu, poznaş; viclean, şiret.

hîţ interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de o mişcare bruscă, de o zmucitură.

hîţa interj. Cuvînt prin care se sugerează o mişcare ritmică, legănată.

hîţîná, *hîţîn,* vb. I. Tr. A zgudui puternic, a zgîlţîi; (tr. şi refl.) a (se) legăna, a (se) balansa.

hîzénie, *hîzenii,* s.f. (Pop.) Urîciune, sluţenie.

hlamídă, *hlamide,* s.f. Mantie la vechii greci şi la romani, făcută dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă, care se purta prinsă cu o agrafă pe umăr; mantie împărătească sau arhierească la bizantini.

hlizí, *hlizesc,* vb. IV. Refl. (Pop.) **1.** A rîde prosteşte, fără rost. **2.** A se zgîi, a se holba.

hluján, *hlujeni,* s.m. (Reg.) Tulpina porumbului (sau a altor plante).

ho interj. Strigăt cu care se opresc vitele; (fam., la adresa unui vorbitor) destul! opreşte-te!

hoárdă, *hoarde,* s.f. **1.** Grupare în care erau organizate vechile popoare mongole. **2.** Ceată care pradă şi jefuieşte; armată cotropitoare.

hoáspă, *hoaspe,* s.f. (Reg.) Învelişul boabelor de cereale; păstaie uscată de fasole sau de mazăre, din care s-au scos boabele.

hoáşcă, *hoaşte,* s.f. Epitet dat unei femei bătrîne şi rele.

hóbby s.n. Pasiune, îndeletnicire plăcută în afara preocupărilor profesionale.

hóbot, *hobote,* s.n. (Reg.) Basma; văl de mireasă.

hóchei s.n. Joc sportiv de echipă, practicat pe gheaţă sau pe iarbă, jucătorii căutînd să introducă în poarta echipei adverse un mic disc sau (la jocul pe iarbă) o mică minge, lovite cu crosa.

hocheíst, *hocheişti,* s.m. Jucător de hochei.

hocus-pócus s.n. Formulă întrebuinţată de scamatori; scamatorie.

hodorógt[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de ciocnirea unor obiecte tari, de mersul zdruncinat al unui vehicul etc.

hodorógt[2], -oágă, *hodorogi, -oage,* subst. **1.** S.f. şi n. Lucru (mai ales vehicul) vechi, stricat,

hodorogit. 2. S.m. şi f. Epitet injurios dat bătrînilor.

hodorogeálă, *hodorogeli*, s.f. Faptul de a (se) hodorogi.

hodorogí, *hodorogesc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre vehicule) A face zgomot mare în timpul mersului. **2.** Intr. (Despre oameni) A face zgomot lovind obiecte unul de altul. **3.** Intr. (Fig.) A flecări, a trăncăni. **4.** Refl. (Despre obiecte) A se uza, a se strica; (fig., despre oameni) a slăbi, a se ramoli.

hodoronc-trónc interj. (Ir.) Exclamaţie folosită cînd cineva face un lucru nepotrivit sau spune o vorbă nelalocul ei.

hóge, *hogi*, s.m. Preot sau dascăl musulman.

hogéag, *hogeaguri*, s.n. (Reg.) Coş, horn.

hóhot, *hohote*, s.n. Izbucnire zgomotoasă de rîs (sau de plîns).

hohotí, *hohotesc*, vb. IV. Intr. A izbucni în hohote de rîs (sau de plîns), a rîde (sau a plînge) tare, zgomotos.

hoinár, **-ă**, *hoinari*, *-e*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care umblă fără ţintă, fără rost.

hoinăreálă, *hoinăreli*, s.f. Faptul de a hoinări.

hoinărí, *hoinăresc*, vb. IV. Intr. A umbla fără ţintă, a bate drumurile, a vagabonda.

hoit, *hoituri*, s.n. Cadavru (mai ales al unui animal) intrat în descompunere; stîrv.

hoitár, *hoitari*, s.m. Specie de vultur mic, pleşuv, care se hrăneşte cu hoituri.

hol, *holuri*, s.n. Încăpere dintr-o locuinţă sau dintr-un edificiu public, care face legătura cu intrarea şi în jurul căreia sînt grupate celelalte încăperi.

holbá, *holbez*, vb. I. Refl. şi tr. A deschide ochii tare (de curiozitate, de spaimă, de mirare etc.).

hóldă, *holde*, s.f. Semănătură de cereale (mai ales de grîu).

holéndru, *holendre*, s.n. **1.** Element folosit pentru racordarea a două ţevi. **2.** Maşină folosită pentru decorticarea cerealelor.

holéră, *holere*, s.f. Boală infecţioasă acută, epidemică, deseori mortală, caracterizată prin crampe stomacale, vărsături şi diaree.

holéric, **-ă**, *holerici*, *-e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la holeră. **2.** S.m. şi f. Persoană bolnavă de holeră.

holm, *holmuri*, s.n. (Reg.) Ridicătură mică de pămînt, movilă.

holocáust, *holocausturi*, s.n. Jertfă adusă zeilor în antichitate, constînd din arderea integrală a animalului sacrificat.

holocén s.n. Ultima perioadă a erei cuaternare (care continuă şi astăzi).

holografíe s.f. Procedeu de obţinere a imaginilor în relief cu ajutorul laserului.

holográmă, *holograme*, s.f. Placă fotografică pe care sînt înregistrate imagini obţinute prin procedeul holografiei.

holotúrie, *holoturii*, s.f. Nume dat echinodermelor cu corpul moale şi alungit.

holtéi, *holtei*, s.m. Bărbat necăsătorit; burlac.

homár, *homari*, s.m. Crustaceu marin, comestibil, asemănător cu racul.

homeopatíe s.f. Sistem terapeutic care constă în administrarea în doze foarte mici a substanţelor care, în cantităţi mari, ar putea provoca la omul sănătos simptomele bolii respective.

homéric, **-ă**, *homerici*, *-e*, adj. **1.** Care aparţine lui Homer, privitor la Homer sau la epopeile lui. **2.** De proporţii grandioase.

hominíd, *hominizi*, s.m. (La pl.) Familie de primate cuprinzînd omul şi precursorii săi din perioada cuaternară; (şi la sg.) reprezentant al acestei familii.

homosexuál, **-ă**, *homosexuali*, *-e*, s.m. şi f. Persoană care practică homosexualitatea.

homosexualitáte s.f. Perversiune constînd în atracţia sexuală pentru indivizi de acelaşi sex.

hon, *honuri*, s.n. Unealtă aşchietoare alcătuită din mai multe bare abrazive dispuse în jurul unui ax central.

honníre s.f. Operaţie de netezire a unei suprafeţe interioare, executată cu honul.

hop (**1, 2**) interj., (**3**) *hopuri*, s.n. **1.** Interj. Exclamaţia scoasă de cel care face o săritură peste un obstacol, care ridică o greutate, care scapă din mînă un obiect etc. **2.** Interj. Exclamaţie care exprimă o surpriză. **3.** S.n. Ridicătură sau adîncitură în drum; (fig., fam.) piedică, obstacol.

hor interj. (Adesea repetat) Cuvînt care imită sforăitul.

hóră, *hore*, s.f. **1.** Dans popular românesc cu numeroase variante, răspîndit în întreaga ţară; melodia după care se dansează. **2.** Petrecere ţărănească la care se execută dansuri populare; *a ieşi la horă* = (despre tineri) a intra în rîndul fetelor şi flăcăilor care joacă la horă.

hórbotă, *horbote*, s.f. (Reg.) Dantelă.

horcăí, *hórcăi*, vb. IV. Intr. **1.** A hîrîi în timpul respiraţiei; a respira greu, răguşit (în clipele care precedă moartea). **2.** A sforăi.

horcăiálă, *horcăieli*, s.f. Faptul de a horcăi; zgomotul produs de cel care horcăie.

horí, *horesc*, vb. IV. Intr. A cînta (din gură sau din fluier) o horă sau o doină.

hormón, *hormoni*, s.m. Produs secretat de glandele endocrine sau de unele ţesuturi, care contribuie la dezvoltarea şi funcţionarea normală a organismului.

hormonál, **-ă**, *hormonali*, *-e*, adj. Care se referă la hormoni.

horn, *hornuri*, s.n. Coş de fum al unei sobe.

hornbléndă, *hornblende*, s.f. Mineral de culoare verde, brună sau negricioasă, cu luciu sticlos.

horoscóp, *horoscoape*, s.n. Tablou cu poziţia aştrilor pe care îl întocmeau astrologii în momentul naşterii unui copil şi pe baza căruia ei pretindeau că pot prezice viitorul acestuia.

hortatív, **-ă**, *hortativi*, *-e*, adj. (Despre propoziţii sau forme verbale) Care exprimă un îndemn.

horténsie, *hortensii*, s.f. Plantă ornamentală cu flori mari, fără miros, cultivată prin parcuri şi grădini.

hortícol, -ă, *horticoli, -e,* adj. Care se referă la horticultură.

horticultór, -oáre, *horticultori, -oare,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu horticultura.

horticultúră s.f. Știință care se ocupă de cultivarea pomilor, a legumelor și a florilor.

hotár, *hotare,* s.n. **1.** Frontieră, graniță; linie despărțitoare între două proprietăți. **2.** (Fig.) Limită, margine. **3.** Teritoriul care formează proprietatea unei comune.

hotárnic, -ă, *hotarnici, -e,* adj. (Înv.) Care se referă la hotarele unei moșii.

hótă, *hote,* s.f. Construcție așezată deasupra unei surse de gaze vătămătoare, pentru a le colecta și a le evacua.

hotărí, *hotărăsc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A lua (sau a face pe cineva să ia) o hotărîre, a (se) decide. **2.** Tr. A dispune, a decreta. **3.** Tr. A fixa, a stabili (o dată, un termen etc.).

hotărîre, *hotărîri,* s.f. **1.** Faptul *de a (se) hotărî;* decizie, fermitate în conduita sau activitatea cuiva. **2.** Denumire dată actelor unor organe de stat sau de partid, adoptate în urma unor dezbateri; act al unei instanțe judecătorești, dat în soluționarea unui litigiu.

hotărît, -ă, *hotărîți, -te,* adj. **1.** Care a luat o hotărîre; ferm, neșovăitor. **2.** Stabilit, fixat. **3.** (Și adverbial) Precis, categoric, indiscutabil. **4.** *Articol hotărît* = articol care arată că obiectul denumit de substantivul pe lîngă care stă este cunoscut de vorbitor sau este individualizat.

hotărîtór, -oáre, *hotărîtori, -oare,* adj. Care hotărăște sau care poate determina luarea unei hotărîri.

hotărnicí, *hotărnicesc,* vb. IV. Tr. A fixa hotarele unui teritoriu; a delimita.

hotél, *hoteluri,* s.n. Clădire cu multe camere sau apartamente mobilate, care se închiriază, de obicei cu ziua, călătorilor.

hoteliér, -ă, *hotelieri, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care administrează un hotel; proprietar al unui hotel. **2.** Adj. Care se referă la hoteluri.

hoț, hoáță, *hoți, hoațe,* s.m. și f. Persoană care fură; (fam.) viclean, șiret, șmecher.

hoție, *hoții,* s.f. Faptul de a fura; furt.

hoțomán, -ă, *hoțomani, -e,* s.m. și f. Hoț; om rău, ticălos; (fam.) ștrengar.

hoțomănie, *hoțomănii,* s.f. Hoție, tîlhărie; înșelătorie, șarlatanie.

hram, *hramuri,* s.n. Patronul unei biserici creștine; (p. ext.) serbarea pentru comemorarea patronului unei biserici.

hrână s.f. Tot ceea ce servește la nutriția omului, animalelor sau plantelor.

hrăní, *hrănesc,* vb. IV. Tr. și refl. A mînca (sau a da cuiva să mănînce); (tr.; fig.) a întreține un sentiment, o stare sufletească.

hrănitór, -oáre, *hrănitori, -oare,* adj. Care hrănește, nutritiv.

hrăpăréț, -eáță, *hrăpăreți, -e,* adj. Lacom de avere, de cîștig.

hrean s.m. Plantă legumicolă a cărei tulpină, subterană, este folosită drept condiment.

hreníță, *hrenițe,* s.f. Numele a două plante erbacee, una cu flori galbene, care crește prin locuri necultivate, alta cu flori mici albe, ale cărei frunze se întrebuințează ca salată.

hrib, *hribi,* s.m. Ciupercă comestibilă cu pălăria brună-gălbuie, cu carnea grasă, care crește prin păduri.

hrisóv, *hrisoave,* s.n. Act emis, în evul mediu, de cancelaria domnească, prin care se acordau cuiva anumite privilegii, un titlu de proprietate etc.

hrișcă s.f. Plantă erbacee meliferă, cu flori mici, roz sau albe, cultivată pentru fructele sale, folosite în alimentație.

hrúbă, *hrube,* s.f. Încăpere sau galerie subterană (folosită pentru depozitarea unor produse); (p. ext.) cavitate subterană.

hublóu, *hublouri,* s.n. Fereastră mică, circulară, în peretele unei nave sau al unui avion.

huceág, *huceaguri,* s.n. Pădure mică, tînără și deasă; tufiș, crîng.

hughenót, -ă, *hughenoți, -te,* s.m. și f. Nume dat adepților din Franța ai curentului protestant calvin din sec. XVI—XVIII.

huhuréz, *huhurezi,* s.m. Gen de păsări răpitoare de noapte, asemănătoare cu bufnița dar fără smocuri de pene pe cap, care își face cuibul în scorburi de copaci.

huí, pers. 3 *huiește,* vb. IV. Intr. A vui, a răsuna.

huideó interj. Strigăt cu care se alungă porcii; (p. ext.) expresie de ocară la adresa cuiva.

huiduí, *huiduiesc,* vb. IV. Tr. A alunga; a-și exprima dezaprobarea față de afirmațiile sau faptele cuiva prin strigăte și fluierături.

huiduiálă, *huiduieli,* s.f. Faptul de a huidui; strigăte puternice de dezaprobare.

huidúmă, *huidume,* s.f. (Fam.) Epitet depreciativ dat unei persoane corpolente.

huílă, *huile,* s.f. Cărbune natural compact, negru-strălucitor, cu mare putere calorică, utilizat la fabricarea cocsului, a gazului de iluminat etc.

húlă[1], *hule,* s.f. (Pop.) Ocară, injurie; calomnie.

húlă[2], *hule,* s.f. Mișcare ondulatorie a suprafeței mării, după încetarea furtunii.

hulí, *hulesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A spune vorbe de ocară la adresa cuiva; a vorbi de rău, a calomnia.

huligán, *huligani,* s.m. Persoană care comite acte de huliganism.

huliganísm s.n. Ultraj contra bunelor moravuri și tulburare a liniștii publice.

húlpav, -ă, *hulpavi, -e,* adj. (Pop.) Lacom, nesățios la mîncare.

hulúb, *hulubi,* s.m. (Reg.) Porumbel.

hulúbă, *hulube,* s.f. Fiecare dintre cele două prăjini prinse de crucea căruței, între care se înhamă calul.

hulubăríe, *hulubării,* s.f. (Reg.) Coteț pentru porumbei; porumbar.

húmă, *hume,* s.f. (Pop.) Argilă.

húmerus s.n. Osul brațului, de la umăr pînă la cot.

humoréscă, *humorești,* s.f. Mică compoziție muzicală pentru instrumente, cu caracter umoristic.

húmus, *humusuri,* s.n. Component principal al materiei organice din sol, care determină fertilitatea solului.

hun, *huni,* s.m. Persoană făcînd parte din triburile nomade de neam turanic care au ajuns în sec. IV—V pînă în Apusul Europei, trecînd și prin țara noastră.

húo interj. Strigăt care exprimă dezaprobarea, indignarea, revolta față de cineva sau de ceva.

hurducá, *hurdúc,* vb. I. **1.** Tr. și refl. (Despre vehicule) A (se) scutura, a (se) zdruncina. **2.** Intr. A face zgomot mare, a hurui.

hurducătúră, *hurducături,* s.f. Zdruncinătură.

hurmúz, (1) *hurmuzuri,* s.n., (2) *hurmuzi,* s.m. **1.** S.n. Mărgea de sticlă, imitînd mărgăritarul; (la pl.) șirag din astfel de mărgele. **2.** S.m. Arbust decorativ cu flori roz-trandafirii, cu fructe albe de mărimea cireșelor, cultivat ca plantă ornamentală.

húrtă s.f. (Reg.) *Cu hurta* = cu grămada, cu toptanul.

huruí, pers. 3 *húruie,* vb. IV. Intr. (Despre vehicule, roți etc.) A produce un zgomot caracteristic în timpul mersului.

husár, *husari,* s.m. (Înv.) Ostaș din cavaleria maghiară și din cea poloneză.

húsă, *huse,* s.f. Învelitoare de pînză, de material plastic etc. cu care se protejează unele piese, aparate sau mașini; învelitoare de stofă sau de pînză pentru mobile.

husít, -ă, *husiți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține husitismului, referitor la husitism. **2.** S.m. și f. Adept al husitismului.

husitísm s.n. Mișcare religioasă și social-politică inițiată la începutul sec. al XV-lea de Jan Hus.

huști interj. Cuvînt care sugerează mișcarea făcută de cineva care iese, pleacă repede undeva.

húța interj. Cuvînt cu care se însoțește o mișcare de legănare, de balansare.

huțán, -á, *huțani, -e,* adj. s.m. și f. (Reg.) **1.** Adj. *Cal huțan*=cal de munte, din nordul Moldovei. **2.** S.m. și f. Huțul (2).

huțúl, -ă, *huțuli, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la huțuli (2), care aparține huțulilor. **2.** S.m. și f. Persoană făcînd parte dintr-o populație slavă care trăiește în regiunea Carpaților nordici.

huzúr s.n. Trai comod, îmbelșugat, liniștit; (p. ext.) îmbuibare, trîndăvie.

huzurí, *huzuresc,* vb. IV. Intr. A trăi în huzur.

I

i s.m. invar. A unsprezecea literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

ia interj. **1.** Cuvînt prin care se atrage atenţia: iată, uite. **2.** Precedă o poruncă, un îndemn. **3.** Exprimă indiferenţă: *ia, mai nimica!*

iac, *iaci,* s.m. Mamifer rumegător din Tibet, cu corpul masiv, acoperit de păr lung de culoare brună, şi cu o cocoaşă pe ceafă.

iácă interj. Iată.

iad, *iaduri,* s.n. Loc în care, potrivit credinţei creştine, sufletele păcătoşilor sînt supuse, după moarte, la chinuri veşnice; (fig.) situaţie chinuitoare.

iádă, *iede,* s.f. Puiul de sex feminin al caprei sau al căprioarei.

iádeş, *iadeşuri,* s.n. Os în formă de furcă, de la pieptul păsărilor.

iahnie, *iahnii,* s.f. Fel de mîncare scăzută, preparată din legume (mai ales din boabe de fasole), din peşte sau din carne.

iaht, *iahturi,* s.n. **1.** Navă mică, elegantă, folosită pentru călătorii de agrement. **2.** Ambarcaţie sportivă cu vele, folosită pentru regate.

iáma s.f. art. *A da iama* = a da năvală, a se repezi; a distruge.

iamb, *iambi,* s.m. Picior de vers format din două silabe, prima neaccentuată şi a doua accentuată (în metrica modernă) sau prima scurtă şi a doua lungă (în metrica antică).

iămbic, -ă, *iambici, -e,* adj. Privitor la iambi, scris în iambi.

ianuárie s.m. Prima lună a anului.

iápă, *iepe,* s.f. **1.** Femela calului. **2.** Tălpig **(1).**

iar adv., conj. **1.** Adv. Încă o dată, din nou. **2.** Conj. Dar, însă. **3.** Conj. Şi. Var.: **iáră** adv., conj.

iáră adv., conj. v. **iar.**

iárăşi adv. Iar **(1).**

iárbă, *ierburi,* s.f. **1.** Nume dat plantelor erbacee, mai ales gramineelor de pe pajişti, utilizate ca hrană pentru animale. **2.** Pajişte. **3.** Intră în denumirea a numeroase plante (erbacee): *iarba-cîmpului*; *iarbă-mare*; *iarba-ciutei*; *iarbă-grasă.* **4.** *Iarbă-de-mare* = plantă care creşte pe fundul mării şi ale cărei frunze uscate servesc la umplerea pernelor, saltelelor etc.; *iarbă-de-Sudan* = plantă din familia gramineelor, cu tulpina înaltă pînă la 2 m, cultivată pentru furaj.

iarmaróc, *iarmaroace,* s.n. Tîrg (anual), bîlci.

iárnă, *ierni,* s.f. Anotimp cuprinzînd intervalul dintre 22 decembrie (solstiţiul de iarnă) şi 21 martie (echinocţiul de primăvară); (adverbial, în forma *iarna*) în cursul acestui anotimp.

iáscă s.f. Ciupercă lemnoasă, în formă de copită, care trăieşte ca parazită pe diferiţi arbori, fiind folosită în trecut pentru aprins focul.

iasomie, *iasomii,* s.f. Arbust ornamental, cu flori albe parfumate, cultivat prin parcuri şi grădini.

iatác, *iatacuri,* s.n. Cameră (mică) de culcare.

iatagán, *iatagane,* s.n. Sabie turcească, curbă şi lată, cu două tăişuri.

iátă interj. Uite! vezi!

iaurgiu, *iaurgii,* s.m. Persoană care prepară sau vinde iaurt.

iaúrt, *iaurturi,* s.n. Produs lactat, obţinut prin fermentarea laptelui cu maia.

iaz, *iazuri,* s.n. **1.** Canal descoperit (abătut dintr-o apă curgătoare) prin care se aduce apa la o moară, la un joagăr etc. **2.** Lac mic natural, format în albia unui rîu. **3.** Bazin format prin stăvilirea unui curs de apă.

iázmă, *iazme,* s.f. (Pop.) Arătare, nălucă, vedenie.

ibéric, -ă, *iberici, -e,* adj. Care aparţine Peninsulei Iberice.

ibidem adv. În acelaşi loc sau în acelaşi pasaj al unei cărţi. Prescurtat: *ibid.* sau *ib.*

ibis, *ibişi,* s.m. Pasăre din ţările calde, asemănătoare cu barza, cu pene albe, cu ciocul lung, curbat.

ibóvnic, -ă, *ibovnici, -e,* s.m. şi f. (Pop.) Iubit(ă), amant(ă).

ibríc, *ibrice,* s.n. Vas cilindric de metal, cu cioc şi cu coadă lungă, servind pentru fiert cafea sau ceai.

ibrişín, *ibrişine,* s.n. Fir de aţă răsucită, alb sau colorat, folosit la cusut, la brodat etc.

ic, *icuri,* s.n. (Reg.) Pană întrebuinţată la despicat lemne, la fixarea unor piese într-o anumită poziţie.

ici adv. (Pop.) Aici.

icneálă, *icneli,* s.f. Geamăt scurt şi adînc.

icní, *icnesc*, vb. IV. Intr. A geme scurt și adînc (din cauza unui efort); a produce sunete caracteristice sughițului.

icoánă, *icoane*, s.f. Tablou care reprezintă chipuri de sfinți sau scene religioase și care servește ca obiect de cult; (fig.) imagine, chip.

iconoclást, -ă, *iconoclaști, -ste*, s.m. și f. Partizan al mișcării ce a avut loc în Imperiul bizantin (în sec. VIII—IX) și care urmărea desființarea cultului icoanelor.

iconográf, -ă, *iconografi, -e*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu iconografia.

iconografíe, *iconografii*, s.f. **1.** Disciplină care studiază operele realizate în artele plastice. **2.** Ansamblu de imagini legate de o anumită temă, de o anumită epocă etc.

iconoscóp, *iconoscoape*, s.n. Tub electronic folosit în televiziune pentru transformarea semnalelor luminoase în impulsuri de tensiune.

iconostás, *iconostase*, s.n. Catapeteasmă.

icosaédru, *icosaedre*, s.n. Poliedru cu douăzeci de fețe.

ícră, *icre*, s.f. (Mai ales la pl.) Denumire generică pentru ouăle peștilor.

icter, *ictere*, s.n. Boală a ficatului și a veziculei biliare, caracterizată prin colorația galbenă a pielii, din cauza impregnării acesteia cu pigmenți biliari.

íctus, *ictusuri*, s.n. Stare patologică manifestată brusc și intens (însoțită de căderea corpului); șoc.

íde s.f. pl. (La romani) Nume dat zilei a cincisprezecea din lunile martie, mai, iulie și octombrie, precum și zilei a treisprezecea din celelalte luni.

ideál, -á, (1, 2), *ideali, -e*, **adj., (3)** *idealuri*, s.n. **1.** Adj. Perfect, desăvîrșit. **2.** Adj. Care ține de domeniul ideilor, al gîndirii, care există numai în închipuirea omului. **3.** S.n. Scopul suprem al activității creatoare și al năzuințelor omului; gradul cel mai înalt al perfecțiunii într-o anumită direcție.

idealism s.n. Orientare filozofică opusă materialismului, care consideră spiritul, conștiința, gîndirea ca factor primordial, iar existența, materia, natura ca factor secund, derivat.

idealist, -ă, *idealiști, -ste* , adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține idealismului, care se referă la idealism. **2.** S.m. și f. Adept al idealismului. **3.** S.m. și f. Persoană însuflețită de un ideal; (p. ext.) persoană lipsită de spirit practic, de simțul realității.

idealizá, *idealizez*, vb. I. Tr. A atribui, în mod exagerat, unei ființe sau unui lucru calități excepționale.

idealizáre s.f. Faptul de *a idealiza;* (în artă) transfigurare a realității în vederea realizării unui ideal estetic.

ideátic, -ă, *ideatici, -e*, adj. Care se referă la idei.

ideáție s.f. Proces de formare a ideilor și de înlănțuire a lor într-o concepție despre lume și cunoaștere.

idée, *idei*, s.f. **1.** Produs al activității de gîndire; noțiune, concept; părere, gînd, judecată. **2.** Concepție de bază, principiu. **3.** Intenție, plan, proiect. **4.** *Idee fixă* = gînd izolat, intens și durabil, lipsit de rațiune. **5.** Teamă, grijă; (fam.) *a intra la idei* = a fi preocupat, a-și face griji.

idem adv. (Folosit în lucrări administrative sau științifice pentru a evita repetarea unor date sau pentru a indica același autor) Tot așa, la fel; același.

idéntic, -ă, *identici, -e*, adj. Exact la fel cu cineva sau ceva, întocmai, aidoma.

identificá, *identific*, vb. I. **1.** Tr. A constata identitatea unei persoane sau a unui lucru; a considera două sau mai multe mărimi ca identice. **2.** Refl. A se transpune în situația cuiva, a acționa la fel cu cineva.

identitáte, *identități*, s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este identic; asemănare perfectă, similitudine. **2.** Datele prin care se poate identifica o persoană. **3.** Egalitate între două expresii algebrice care au aceeași valoare numerică pentru orice sistem de valori date literelor.

ideografíe s.f. Sistem de scriere cu ajutorul ideogramelor.

ideográmă, *ideograme*, s.f. Semn grafic folosit în loc de litere în scrierea unor limbi și care reprezintă un cuvînt întreg.

ideológ, -ă, *ideologi, -e*, s.m. și f. Persoană care formulează, apără și reprezintă ideologia unei clase, a unui grup social, a unei orînduiri sociale.

ideológic, -ă, *ideologici, -e*, adj. Care aparține ideologiei, privitor la ideologie.

ideologíe, *ideologii*, s.f. Ansamblul ideilor și concepțiilor care exprimă, într-o formă teoretică, interesele și aspirațiile unei clase sau pături sociale, determinate de condițiile obiective ale existenței acestora.

idílă, *idile*, s.f. **1.** Poezie lirică în care se zugrăvește, în formă idealizată, viața de la țară, pe motive de obicei erotice. **2.** Dragoste curată, naivă, între persoane tinere de sex opus.

idílic, -ă, *idilici, -e*, adj. De idilă, ca în idile.

idilísm s.n. **1.** Caracterul a ceea ce este idilic, sentimental, romanțios. **2.** Preferință pentru elemente idilice.

idióm, *idiomuri*, s.n. Termen generic pentru noțiunile de limbă, dialect sau grai.

idiomátic, -ă, *idiomatici, -e*, adj. Care se referă la un idiom, care aparține unui idiom: *expresii idiomatice.*

idiosincrasíe, *idiosincrasii*, s.f. Sensibilitate sau intoleranță față de unele medicamente, alimente, mirosuri etc.

idiót, -oátă, *idioți, -oate*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de idioție.

idiotism, *idiotisme*, s.n. Expresie sau construcție specifică unei limbi și al cărei sens nu poate fi redat, prin traducere cuvînt cu cuvînt, în altă limbă.

idioțénie, *idioțenii*, s.f. Atitudine, faptă sau vorbă prostească; tîmpenie, neghiobie.

idioțíe, *idioții,* s.f. **1.** Deficiență maximă a dezvoltării mintale, caracteristică indivizilor care nu-și pot însuși vorbirea și deprinderile elementare. **2.** Idioțenie.

ídiș s.n. Idiom german (cuprinzînd și elemente din alte limbi) vorbit de unele populații evreiești.

idol, *idoli,* s.m. Reprezentare (în formă de statuie) a zeilor în religiile politeiste, constituind obiect de adorație; (fig.) ființă sau lucru iubit, adorat.

idolatríe s.f. Adorare a idolilor; (fig.) iubire exagerată.

idolatrizá, *idolatrizez,* vb. I. Tr. A adora pe cineva sau ceva ca pe un idol, a diviniza.

idolátru, -ă, *idolatri, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care se închină la idoli.

ie, *ii,* s.f. **1.** Cămașă femeiască din portul popular românesc, ornamentată cu broderii sau cusături pe mîneci, pe piept și la guler. **2.** Pielea care atîrnă sub gîtul vitelor.

ied, *iezi,* s.m. Puiul, în special de sex bărbătesc, al caprei sau al căprioarei.

iéderă, *iederi,* s.f. Arbust agățător, cu frunze persistente, verzi, strălucitoare, cultivat adesea ca plantă decorativă.

iéftin, -ă, *ieftini, -e,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Care are un preț mic, care nu costă mult. **2.** (Fig.) Comun, banal.

ieftiní, *ieftinesc,* vb. IV. Tr. A reduce prețul mărfurilor sau costul lucrărilor, al serviciilor.

iéle s.f. pl. Ființe imaginare din mitologia populară românească, înfățișate ca niște zîne cu puteri nefaste.

ienibahár s.n. Fructele mici, rotunde, de culoare neagră, ale unei plante exotice, folosite drept condiment.

ienicér, *ieniceri,* s.m. Soldat din corpul de elită al vechii infanterii turcești.

ienúpăr, *ienuperi,* s.m. Arbust foarte ramificat, cu frunze persistente și conuri sferice, ale cărui fructe sînt folosite în industria farmaceutică.

iépure, *iepuri,* s.m. Mamifer rozător cu blană cenușie-brună, cu urechi lungi și cu picioarele dinapoi mai lungi decît cele dinainte, vînat pentru carne și blană; *iepure-de-casă* = iepure domestic.

iepuréște adv. Ca iepurii; *a dormi iepurește* = a dormi ușor.

iepuroáică, *iepuroaice,* s.f. Femela iepurelui.

ierárh, *ierarhi,* s.m. (Bis.) Arhiereu.

ierárhic, -ă, *ierarhici, -e,* adj. Conform ierarhiei, după ierarhie; *pe cale ierarhică* = în ordinea indicată de ierarhie.

ierarhíe, *ierarhii,* s.f. Sistem de subordonare a gradelor, a funcțiilor etc.

ierbár[1], *ierbare,* s.n. Colecție de plante, presate între foi de hîrtie și păstrate în cutii sau în mape (într-o anumită ordine).

ierbár[2], *ierbare,* s.n. Rumen[1].

ierbós, -oásă, *ierboși, -oase,* adj. Acoperit cu iarbă (bogată).

ieri adv. În ziua precedentă celei în curs; *ieri-noapte* (sau *-dimineață, -seară)* = în noaptea (sau în dimineața, în seara) precedentă.

ierná, *iernez,* vb. I. **1.** Intr. A petrece iarna undeva. **2.** Tr. A adăposti și a hrăni vitele pe timpul iernii.

iernătic, -ă, *iernatici, -e,* adj. De iarnă, caracteristic iernii.

ieromonáh, *ieromonahi,* s.m. Călugăr cu funcție de preot.

iertá, *iert,* vb. I. Tr. **1.** A scuti de pedeapsă; a trece cu vederea vina sau greșeala cuiva. **2.** A scuti pe cineva de o obligație. **3.** A îngădui, a permite.

iertătór, -oáre, *iertători, -oare,* adj. Care iartă ușor.

ierúgă, *ierugi,* s.f. (Reg.) Iaz.

ierúncă, *ierunci,* s.f. Pasăre puțin mai mare decît o cioară, cu pene ruginii pătate cu alb și negru și cu un moț pe cap.

iésle, *iesle,* s.f. Construcție în grajd, în formă de jgheab, în care li se dă de mîncare vitelor.

ieșí, *ies,* vb. IV. Intr. **1.** A trece din interior în exterior, a părăsi o încăpere, un spațiu închis sau limitat; a pleca de acasă (la plimbare). **2.** A se ivi, a apărea; (fig.) a se remarca. **3.** A părăsi o poziție, o situație, o stare. **4.** A se abate de la o decizie, de la o normă. **5.** A ajunge, a reuși, a izbuti. **6.** A rezulta de pe urma unui efort, a unei activități; a da rezultatul cerut. **7.** A se decolora.

ieșínd, *ieșinduri,* s.n. Ieșitură.

ieșíre, *ieșiri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a ieși;* (fig.) soluție pentru a scăpa dintr-o încurcătură. **2.** (Fig.) Manifestare violentă, prin vorbe, a unei atitudini ostile față de cineva. **3.** Locul prin care se iese dintr-o încăpere, dintr-un spațiu închis. **4.** Bornă terminală a unei rețele electrice sau a unui sistem de transmisiune.

ieșit, -ă, *ieșiți, -te,* adj. *Ieșit din minți* = nebun.

ieșitúră, *ieșituri,* s.f. Parte ieșită mai în afară (la un zid, la un obiect etc.); proeminență.

iezătúră, *iezături,* s.f. Stăvilar sau dig la un iaz.

iézer, *iezere,* s.n. Lac adînc de munte.

iezí, *iezesc,* vb. IV. Tr. A opri apa printr-un stăvilar.

iezuit, *iezuiți,* s.m. Membru al unui ordin călugăresc catolic, întemeiat în 1534; (fig.) om ipocrit, viclean, perfid.

iezuitísm s.n. Concepția morală și politică a iezuiților; (fig.) lipsă de scrupule; ipocrizie, perfidie.

ífos, *ifose,* s.n. (Fam.) Înfumurare, îngîmfare.

igiénă s.f. **1.** Ramură a medicinii umane care studiază normele și mijloacele de păstrare a sănătății. **2.** Ansamblul normelor de păstrare a sănătății.

igiénic, -ă, *igienici, -e,* adj. Care este conform cu regulile de igienă.

igienist, -ă, *igieniști, -ste,* s.m. și f. Medic specialist în igienă.

igliță, *iglițe,* s.f. **1.** Croșetă. **2.** Ustensilă care servește la împletirea plaselor.

ignát s.m. (Pop.) Nume dat zilei de 20 decembrie, în care se obișnuiește la țară să se taie porcii îngrășați pentru iarnă.

ignifúg, -ă, *ignifugi, -e,* adj. (Despre materiale) Care se aprinde foarte greu sau nu se aprinde deloc, fiind folosit pentru a împiedica propagarea focului și a proteja materialele combustibile.

ignitrón, *ignitroane,* s.n. Tub electronic cu catod de mercur, folosit pentru redresarea curenților electrici alternativi de mare intensitate.

ignorá, *ignorez,* vb. I. Tr. **1.** A nu ști ceva, a nu cunoaște. **2.** A nu ține seamă de cineva sau de ceva, a neglija.

ignoránt, -ă, *ignoranți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) fără învățătură, fără cunoștințe, neștiutor.

ignoránță s.f. Lipsă de cunoștințe, de învățătură; incultură.

igrasíe s.f. Umezeală persistentă a pereților unei clădiri.

igrasiós, -oásă, *igrasioși, -oase,* adj. Care are igrasie.

iguánă, *iguane,* s.f. Gen de șopîrlă mare din America de Sud, cu carnea și ouăle comestibile.

ihtiofág, -ă, *ihtiofagi, -e,* adj. (Despre animale și păsări) Care se hrănește cu pește.

ihtiologíe s.f. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul peștilor.

ihtiozáur, *ihtiozauri,* s.m. Gen de reptile marine uriașe, din era mezozoică, cu corpul asemănător cu al peștilor.

ilariánt, -ă, *ilarianți, -te,* adj. Care stîrnește rîsul.

ilaritáte s.f. Explozie generală de rîs.

iláu, *ilaie,* s.n. (Reg.) Nicovală.

ilegál, -ă, *ilegali, -e,* adj. **1.** Care nu este în conformitate cu legea. **2.** (Despre guverne sau partide) Care nu este recunoscut sau aprobat de către autoritățile de stat.

ilegalíst, -ă, *ilegaliști, -ste,* s.m. și f. Persoană care activează în ilegalitate.

ilegalitáte, *ilegalități,* s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este ilegal. **2.** Situația ilegală a unei organizații sau a unui membru al ei.

ilegítim, -ă, *ilegitimi, -e,* adj. (Livr.) Care nu este legitim.

iliác, -ă, *iliace,* adj. Care este așezat în partea de mijloc a corpului; *os iliac* = fiecare dintre cele două oase care formează partea laterală a bazinului.

ilicít, -ă, *iliciți, -te,* adj. Contrar legii, interzis de lege; (p. ext.) necinstit.

ilír, -ă, *iliri, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la vechea Ilirie sau la populația ei; (substantivat, f.) limbă indo-europeană vorbită în Iliria. **2.** S.m. și f. Locuitor al Iliriei.

ilizíbil, -ă, *ilizibili, -e,* adj. (Livr.) Necitet, indescifrabil.

ilógic, -ă, *ilogici, -e,* adj. Lipsit de logică; absurd.

ilumină, *iluminez,* vb. I. **1.** Tr. A răspîndi lumină pe suprafața unui corp, în încăperi, pe străzi etc. **2.** Refl. (Fig., despre față, ochi etc.) A străluci de bucurie, de mulțumire.

ilumināt[1] s.n. Faptul de a (se) ilumina; producerea și răspîndirea luminii artificiale.

iluminát[2], **-ă,** *iluminați, -te,* adj. **1.** Luminat cu lumină artificială. **2.** (Fig.) Care iradiază fericire, mulțumire.

iluminấție, *iluminații* s.f. Iluminare puternică a unor străzi, a unui oraș etc., cu ocazia unei festivități.

iluminísm s.n. Mișcare ideologică și culturală antifeudală a burgheziei în ascensiune, desfășurată în secolele XVIII—XIX, care urmărea crearea unei societăți raționale prin răspîndirea culturii în mase.

iluminist, -ă, *iluminiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține iluminismului, privitor la iluminism. **2.** S.m. și f. Adept al iluminismului.

ilustrá, *ilustrez,* vb. I. **1.** Tr. A lămuri un lucru prin exemple, prin fapte. **2.** Tr. A împodobi un text, o carte cu ilustrații. **3.** Refl. A se remarca, a se distinge.

ilustrát, -ă, *ilustrați, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. Cu ilustrații. **2.** S.f. Carte poștală care are pe una dintre fețe o imagine, o vedere.

ilustratív, -ă, *ilustrativi, -e,* adj. Care ilustrează, care exemplifică.

ilustrấție, *ilustrații,* s.f. Desen, imagine care împodobește, explică sau completează un text.

ilústru, -ă, *iluștri, -stre,* adj. Celebru, vestit, strălucit.

ilúzie, *iluzii,* s.f. **1.** Percepere falsă, denaturată a unui obiect. **2.** (Fig.) Amăgire, înșelare; speranță neîntemeiată.

iluzionísm s.n. Scamatorie.

iluzioníst, -ă, *iluzioniști, -ste,* **s.m. și f.** Scamator.

iluzóriu, -ie, *iluzorii,* adj. Nerealizabil; ireal; înșelător, amăgitor.

imaculát, -ă, *imaculați, -te,* adj. Curat, fără pete; (fig.) neprihănit.

imaginá, *imaginez,* vb. I. Refl. A-și închipui ceva; (tr.) a concepe, a crea, a născoci.

imaginár, -ă, *imaginari, -e,* adj. Care există numai în imaginație; fictiv, închipuit; (mat.) *număr imaginar* = număr al cărui pătrat are valoare negativă.

imaginatív, -ă, *imaginativi, -e,* adj. Care are putere de imaginație, înzestrat cu imaginație vie.

imaginấție, *imaginații,* s.f. Capacitatea de a crea reprezentări sau idei noi, pe baza reprezentărilor sau ideilor cîștigate anterior.

imágine, *imagini,* s.f. **1.** Reflectare a unui obiect în conștiință sub forma unei senzații, percepții sau reprezentări. **2.** Reproducere a unui obiect cu ajutorul unui sistem optic; reprezentare plastică obținută prin desen, pictură, sculptură etc.; reflectare artistică a realității cu ajutorul cuvintelor. **3.** (Fiz.) Locul în care se întîlnesc razele de lumină izvorîte dintr-un punct sau prelungirile acestor raze după ce au fost reflectate pe oglinzi sau refractate în lentile, prisme etc.

imagístic, -ă, *imagistici, -e,* adj. Care se referă la imagini, care ține de imagini.

imám, *imami,* s.m. **1.** Șef suprem religios, politic și militar al unui stat feudal arab. **2.** Conducătorul rugăciunii colective într-o moschee.

imanént, -ă, *imanenți, -te,* adj. Care aparține naturii sau esenței unui obiect, care acționează din interiorul obiectului.

imanénță, *imanențe,* s.f. Însușirea sau starea de a fi imanent.

imáș, *imașuri,* s.n. Porțiune de teren necultivată, folosită ca pășune.

imateriál, -ă, *imateriali, -e,* adj. Care există numai în conștiință; spiritual.

imbatábil, -ă, *imbatabili, -e,* adj. Care nu poate fi învins sau întrecut.

imbecíl, -ă, *imbecili, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care are capacitate mintală redusă; neghiob, tîmpit.

imbecilitáte, (2) *imbecilități,* s.f. **1.** Deficiență gravă a dezvoltării mintale. **2.** Comportare, faptă, vorbă de imbecil; prostie.

imbérb, *imberbi,* adj. (Livr.) Căruia nu i-a crescut încă barba; (p. ext.; depr.) tînăr.

imbóld, *imbolduri,* s.n. Îndemn, impuls.

imediát, -ă, *imediați, -te,* adv., adj. **1.** Adv. Fără întîrziere, numaidecît. **2.** Adj. Care se produce fără întîrziere; care ocupă primul loc lîngă (sau după) ceva.

imemoriál, -ă, *imemoriali, -e,* adj. Care datează dintr-o epocă foarte îndepărtată, din timpuri străvechi.

iméns, -ă, *imenși, -se,* adj. Foarte mare, foarte numeros, foarte intens, foarte important.

imensitáte, *imensități,* s.f. Însușirea a ceea ce este imens; vastitate a proporțiilor, mărime extraordinară; spațiu nesfîrșit.

imersiúne s.f. **1.** Afundare parțială sau totală a unui corp într-un lichid. **2.** Intrarea unui corp ceresc în conul de umbră al altui corp ceresc.

imigrá, *imigrez,* vb. I. Intr. A intra într-o țară pentru a se stabili acolo, venind dintr-o altă țară.

iminéi s.m. pl. **1.** Pantofi fini de marochin, purtați în trecut de boieri. **2.** Un fel de pantofi din piele de bovine, purtați la țară.

iminént, -ă, *iminenți, -te,* adj. Care este pe punctul de a se produce (și nu mai poate fi evitat).

iminénță, *iminențe,* s.f. Faptul de a fi iminent; caracterul a ceea ce este iminent.

imitá, *imit,* vb. I. Tr. **1.** A adopta felul de comportare al cuiva; a reproduce felul de a vorbi sau gesturile caracteristice cuiva. **2.** A lua ca model un scriitor, un artist, o operă literară, artistică etc.; a reproduce servil.

imitatív, -ă, *imitativi, -e,* adj. Care imită.

imitáție, *imitații,* s.f. Acțiunea de a imita; obiect făcut prin imitare.

imixtiúne, *imixtiuni,* s.f. Amestec nejustificat în treburile altuia.

imn, *imnuri,* s.n. **1.** Poezie lirică cu caracter solemn, în care se preamărește o idee, un eveniment etc.; cîntec solemn adoptat ca simbol al unității naționale, de stat sau de clasă. **2.** Cîntec religios de preamărire a divinității.

imóbil¹, *imobile,* s.n. Lucru nemișcător (clădire, casă etc.).

imobíl², **-ă,** *imobili, -e,* adj. Care stă nemișcat, fix, neclintit.

imobiliár, -ă, *imobiliari, -e,* adj. (Despre bunuri materiale) Care nu poate fi mutat, transportat dintr-un loc în altul.

imobilísm s.n. Atitudine de opoziție sistematică față de orice inovație, față de progres.

imobilitáte s.f. Stare de nemișcare, de fixitate.

imobilizá, *imobilizez,* vb. I. Tr. A ține pe cineva sau ceva în stare de imobilitate, a nu permite să se miște.

imobilizát, -ă, *imobilizați, -te,* adj. **1.** (Despre ființe sau părți ale corpului) Care nu se poate mișca. **2.** (Despre fonduri bănești) Care nu poate fi folosit, care nu e disponibil; scos din circuit.

imorál, -ă, *imorali, -e,* adj. Care este contrar moralei; care încalcă principiile moralei.

imoralitáte, (2) *imoralități,* s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este imoral. **2.** Faptă, comportare imorală.

imortalizá, *imortalizez,* vb. I. Tr. A face ca ceva sau cineva să rămînă veșnic în memoria oamenilor.

impaciént, -ă, *impacienți, -te,* adj. Nerăbdător.

impacientá, *impacientez,* vb. I. Refl. A-și pierde răbdarea.

impáct, *impacturi,* s.n. Ciocnire; incidență.

impár, -ă, *impari, -e,* adj. (Despre numere întregi) Care nu este divizibil cu 2; fără soț.

imparábil, -ă, *imparabili, -e,* adj. (Mai ales în sport) Care nu poate fi parat sau evitat.

imparicopitát, *imparicopitate,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere erbivore nerumegătoare, cu degetele neperechi, cel mijlociu fiind mai dezvoltat; (și la sg.) animal din acest ordin (ex. calul, zebra).

imparipenát, -ă, *imparipenați, -te,* adj. (Despre frunzele compuse) Care are un număr variabil de foliole, înșirate de-a lungul unui ax comun în vîrful căruia se găsește o singură foliolă.

imparisilábic, -ă, *imparisilabici, -e,* adj. (Despre substantive și adjective) Care nu păstrează același număr de silabe în cursul declinării.

imparitáte s.f. Lipsă de paritate; inegalitate.

imparțiál, -ă, *imparțiali, -e,* adj. Care face aprecieri juste; nepărtinitor.

imparțialitáte s.f. Calitatea de a fi imparțial.

impás, *impasuri,* s.n. Situație dificilă, încurcată în care se găsește cineva și din care nu știe cum să iasă.

impasíbil, -ă, *impasibili, -e,* adj. (Livr.) Indiferent, nepăsător.

impecábil, -ă, *impecabili, -e,* adj. Fără cusur, ireproșabil, desăvîrșit.

impedánță s.f. *Impedanță electrică* = mărime caracteristică unui circuit electric de curent alternativ egală cu raportul dintre valorile efective

ale tensiunii aplicate la borne și ale curentului care trece prin circuit; *impedanță acustică* = mărime caracteristică unui sistem acustic, egală cu raportul dintre presiunea sonoră și fluxul acustic corespunzător.

impedimént, *impedimente,* s.n. Piedică, obstacol.

impenetrábil, -ă, *impenetrabili, -e,* adj. Prin care nu poate străbate nimic; prin care nu se poate pătrunde cu privirea; (fig.) de neînțeles, tainic; (despre oameni) care nu lasă să se vadă ce simte sau ce gîndește.

impenetrabilitáte s.f. **1.** Însușirea sau starea a ceea ce este impenetrabil. **2.** (Fiz.) Proprietate a corpurilor de a-și ocupa fiecare propriul volum, neputîndu-se întrepătrunde.

imperatív, -ă, *imperativi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care ordonă; *modul imperativ* (și substantivat, n.) = mod verbal personal prin care se exprimă un ordin, un îndemn, o rugăminte. **2.** S.n. Necesitate categorică și necondiționată.

imperceptíbil, -ă, *imperceptibili, -e,* adj. Care nu poate fi perceput cu ajutorul simțurilor; care este abia perceptibil, aproape neobservat.

imperféct, -ă, *imperfecți, -te,* adj. Cu defecte, nedesăvîrșit; *timpul imperfect* (și substantivat, n.) = timp verbal care exprimă o acțiune din trecut, neterminată în momentul la care se referă vorbirea.

imperfecțiúne, *imperfecțiuni,* s.f. Stare a ceea ce este imperfect; defect, cusur.

imperiál, -ă, *imperiali, -e,* adj. Care se referă la imperiu sau la împărat, care aparține imperiului sau împăratului.

imperialísm s.n. Stadiul cel mai înalt și ultim al capitalismului, caracterizat prin dominația monopolurilor și a capitalului financiar, prin exportul de capital, prin împărțirea economică a lumii între uniunile monopoliste internaționale și prin împărțirea teritorială a lumii, între principalele state imperialiste, în zone de dominație și influență.

imperialíst, -ă, *imperialiști, -ste,* adj., s.m. **1.** Adj. Care aparține imperialismului, care se referă la imperialism. **2.** S.m. Adept al imperialismului.

imperiós, -oásă, *imperioși, -oase,* adj. (Adesea adverbial) Care este absolut necesar.

impériu, *imperii,* s.n. **1.** Stat monarhic condus de un împărat. **2.** Teritoriu cuprinzînd un stat dominant împreună cu posesiunile lui coloniale. **3.** *Sub imperiul...* = sub stăpînirea..., sub influența...; determinat de...

impermeábil, -ă, *impermeabili, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre materiale, țesături) Care nu lasă să treacă prin el un fluid. **2.** S.n. Manta sau pardesiu de ploaie.

impermeabilitáte s.f. Însușirea de a fi impermeabil.

impermeabilizá, *impermeabilizez,* vb. I. Tr. A face ca un material să devină impermeabil.

impersonál, -ă, *impersonali, -e,* adj. **1.** Care nu se referă la o persoană anume; (fig.) care este lipsit de personalitate. **2.** (Despre verbe) Care exprimă o acțiune neatribuită unei persoane (din care cauză se întrebuințează numai la persoana a treia singular).

impertinént, -ă, *impertinenți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Obraznic, necuviincios.

impertinénță, *impertinențe,* s.f. Atitudine, comportare sau vorbă impertinentă.

imperturbábil, -ă, *imperturbabili, -e,* adj. Care își păstrează calmul, care denotă stăpînire de sine.

impetuós, -oásă, *impetuoși, -oase,* adj. Care se manifestă cu o forță de nestăpînit; năvalnic.

impetuozitáte s.f. Însușirea de a fi impetuos.

impiegát, -ă, *impiegați, -te,* s.m. și f. Funcționar la căile ferate însărcinat cu primirea, expedierea și manevra trenurilor într-o stație.

impietá, *impietez,* vb. I. Intr. A se amesteca în treburile altuia, nesocotindu-i drepturile; a leza.

impietáte s.f. Lipsă de respect față de ceea ce este considerat sfînt sau față de cineva ori ceva demn de venerație.

implacábil, -ă, *implacabili, -e,* adj. Care nu poate fi înduplecat, neîndurător.

implánt, *implanturi,* s.n. Fragment de țesut implantat.

implantá, *implantez,* vb. I. Tr. A executa o implantare.

implantáre, *implantări,* s.f. Metodă terapeutică constînd în introducerea pe cale chirurgicală, sub piele sau în mușchi, a unui medicament ori a unui fragment de țesut.

implicá, *implic,* vb. I. Tr. **1.** (La pers. 3) A atrage după sine, a avea drept consecințe. **2.** A amesteca pe cineva într-o afacere, într-un proces etc.

implicáție, *implicații,* s.f. Idee, fapt care decurge în mod implicit din altul, care apare ca o consecință imediată a acestuia.

implicít, -ă, *impliciți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care e cuprins în ceva (fără a fi exprimat); care se înțelege de la sine.

implorá, *implór,* vb. I. Tr. A ruga pe cineva în mod stăruitor și cu umilință.

implózie, *implozii,* s.f. Fenomen (opus exploziei) constînd în pătrunderea rapidă a aerului într-o incintă cu vid ai cărei pereți s-au deteriorat.

impolitéțe, *impolitețí,* s.f. Lipsă de politețe, necuviință.

imponderabilitáte s.f. Stare a unui corp asupra căruia nu acționează forțe gravitaționale; stare a unui corp a cărui greutate a fost anihilată de alte forțe.

impórt, *importuri,* s.n. Faptul de a importa[1]; totalitatea operațiilor privind cumpărarea și aducerea în țară a unor mărfuri produse în alte țări; (concr.) mărfuri importate.

importá[1], *impórt,* vb. I. Tr. A cumpăra și a aduce în țară mărfuri din alte țări.

importá[2], pers. 3 *impórtă,* vb. I. Tr. și intr. A prezenta importanță sau interes pentru cineva.

importánt, -ă, *importanți, -te,* adj. Care prezintă însemnătate, valoare, interes; (despre persoane) însemnat, marcant.

importánță s.f. Însemnătate, valoare; *a-și da importanță* = a-și da aere de superioritate, a se îngîmfa.

importatór, -oáre, *importatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Cel) care importă mărfuri din altă țară.

importuná, *importunez,* vb. I. Tr. (Livr.) A plictisi sau a stingheri pe cineva cu stăruințele sau cu prezența sa.

imposíbil, -ă, *imposibili, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care nu este posibil; care nu este realizabil. **2.** S.n. Ceea ce este cu neputință de realizat.

imposibilitáte s.f. Caracterul a ceea ce este imposibil; faptul de a nu putea face ceva.

impostór, -oáre, *impostori, -oare,* s.m. și f. Persoană care caută, prin înșelăciune și prin prefăcătorie, să treacă drept altcineva; șarlatan.

impostúră, *imposturi,* s.f. Acțiune, faptă de impostor.

impotént, -ă, *impotenți, -te,* adj. Lipsit de vigoare, neputincios; (spec.; despre bărbați) inapt pentru săvîrșirea actului sexual.

impoténță s.f. Lipsă de vigoare, neputință; (spec.) stare a unui bărbat inapt pentru săvîrșirea actului sexual.

impozábil, -ă, *impozabili, -e,* adj. Care poate fi supus la plata unui impozit; (despre bunuri, venituri) asupra căruia se percepe un impozit.

impozánt, -ă, *impozanți, -te,* adj. Care impresionează, care impune respect sau admirație (prin înfățișare, aspect, ținută).

impózit, *impozite,* s.n. Plată obligatorie, stabilită prin lege, pe care cetățenii, instituțiile etc. o varsă din venitul lor în bugetul statului.

impracticábil, -ă, *impracticabili, -e,* adj. (Despre drumuri, terenuri) Pe care nu se poate circula (fiind stricat, desfundat).

imprecáție, *imprecații,* s.f. (Livr.) Blestem, ocară; (lit.) figură de stil care conține un blestem.

imprecís, -ă, *imprecişi, -se,* adj. Care este lipsit de precizie.

imprecízie, *imprecizii,* s.f. Lipsă de precizie.

impregná, *impregnez,* vb. I. Tr. A imbiba un material poros cu o substanță lichidă, pentru a căpăta impermeabilitate, rezistență etc.

impresár, *impresari,* s.m. Persoană care mijlocește sau organizează spectacole, turnee artistice etc.

imprescriptíbil, -ă, *imprescriptibili, -e,* adj. Care nu poate fi prescris.

imprésie, *impresii,* s.f. **1.** Efect lăsat în conștiință de un factor din afară; (la pl.) gînduri, imagini întipărite în memorie. **2.** Opinie.

impresioná, *impresionez,* vb. I. Tr. **1.** A produce o impresie puternică. **2.** (Despre lumină) A acționa asupra substanței sensibile de pe un film sau de pe o hîrtie fotografică.

impresionábil, -ă, *impresionabili, -e,* adj. Care poate fi ușor impresionat; sensibil, emotiv.

impresionánt, -ă, *impresionanți, -te,* adj. **1.** Care produce o impresie puternică; emoționant. **2.** Impunător, impozant.

impresionísm s.n. Mișcare artistică apărută la sfîrșitul sec. XIX în Franța, care a cultivat un sistem estetic bazat pe impresie; în artele plastice surprinde aspectele fugitive ale realității prin redarea nuanțată a vibrației luminii și a jocului ei pe suprafața volumelor; în muzică îmbogățește mijloacele de expresie prin jocul combinațiilor sonore.

impresioníst, -ă, *impresioniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă a impresionism. **2.** S.m. și f. Adept al impresionismului.

imprevizíbil, -á, *imprevizibili, -e,* adj. Care nu poate fi prevăzut.

imprimá, *imprim,* vb. I. Tr. **1.** A lăsa urme prin apăsare. **2.** A întipări pe o țesătură desene colorate. **3.** A înregistra sunete pe benzi sau pe plăci. **4.** A tipări. **5.** (Fig.) A determina, a impune (un anumit ritm în muncă, viteză unui corp etc.).

imprimát, -ă, *imprimați, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Tipărit. **2.** Adj. (Despre țesături) Pe care sînt întipărite desene, figuri. **3.** S.n. Formular pentru întocmirea unor acte oficiale. **4.** S.n. (La pl.) Tipărituri.

imprimerie, *imprimerii,* s.f. **1.** Tipografie. **2.** Atelier unde se execută imprimarea țesăturilor.

imprimeú, *imprimeuri,* s.n. Țesătură imprimată cu figuri sau cu desene colorate; desen imprimat pe o țesătură.

improbábil, -ă, *improbabili, -e,* adj. **1.** Care nu poate fi dovedit. **2.** Puțin probabil, nesigur, incert.

impróprіu, -ie, *improprii,* adj. **1.** (Despre cuvinte, expresii) Care nu redă exact ideea ce trebuie exprimată. **2.** Necorespunzător, neindicat pentru ceva.

improvizá, *improvizez,* vb. I. Tr. **1.** A compune în grabă, pe nepregătite, un discurs, o melodie etc. **2.** A face, a construi ceva la repezeală (și provizoriu).

improvizáție, *improvizații,* s.f. Faptul de a improviza; lucru făcut la repezeală.

imprudént, -ă, *imprudenți, -te,* adj. Lipsit de prudență.

imprudénță, *imprudențe,* s.f. **1.** Lipsă de prudență. **2.** Faptă sau vorbă nesocotită.

impúber, -ă, *impuberi, -e,* adj. (Livr.) Care nu a atins vîrsta pubertății.

impúdic, -ă, *impudici, -e,* adj. Lipsit de pudoare; indecent, necuviincios.

impúls, *impulsuri,* s.n. **1.** Imbold, îndemn către o acțiune. **2.** (Fiz.) Mărime egală cu produsul dintre masa și viteza unui corp. **3.** (Tehn., fiz.) Variație bruscă, intensă și de scurtă durată a unei mărimi fizice; emisiune de scurtă durată a unui curent electric.

impúlsie, *impulsii,* s.f. **1.** Tendință, pornire spontană, involuntară. **2.** Impuls **(3)**.

impulsioná, *impulsionez,* vb. I. Tr. A stimula, a îmbolди; a imprima o mișcare.

impulsív, -ă, *impulsivi, -e,* adj. Violent, nestăpînit.

impulsivitáte s.f. Însușirea de a fi impulsiv.

impunătór, -oáre, *impunători, -oare,* adj. Care impresionează prin dimensiuni, calități etc., impozant, măreț.

impúne, *impún,* vb. III. **1.** Tr. A face ca ceva să fie acceptat; a obliga la ceva. **2.** Intr. A insufla cuiva respect. **3.** Refl. A căpăta prestigiu, a se afirma. **4.** Tr. A supune la un impozit.

impunitáte s.f. Nepedepsire a unui infractor, determinată de anumite împrejurări prevăzute de lege.

impúr, -ă, *impuri, -e,* adj. Care conține impurități.

impuritáte, *impurități,* s.f. Lipsă de puritate; corp sau substanță străină care se găsește în masa altui corp, modificîndu-i proprietățile.

imputá, *impút,* vb. I. Tr. **1.** A atribui sau a reproșa cuiva fapte, atitudini nepotrivite, reprobabile. **2.** A face pe cineva răspunzător pentru o pagubă, obligîndu-l la despăgubiri.

imputáție, *imputații,* s.f. **1.** Faptul de a imputa. **2.** Sumă plătită ca urmare a unei imputări.

imuábil, -ă, *imuabili, -e,* adj. Care nu se schimbă niciodată.

imún, -ă, *imuni, -e,* adj. Care prezintă imunitate (1).

imunitáte s.f. **1.** Capacitate a unui organism de a rezista la un agent infecțios sau la un produs nociv. **2.** Ansamblul drepturilor de care se bucură în țara în care au fost acreditați membrii unei misiuni diplomatice, personalul administrativ și tehnic precum și familiile acestora.

imunizá, *imunizez,* vb. I. Tr. A face să devină imun.

in[1]- Element de compunere cu sens negativ și privativ, servind la formarea unor substantive, adjective sau verbe.

in[2] s.m., s.n. **1.** S.m. Plantă erbacee textilă și oleaginoasă, cu tulpina subțire, fibroasă, cu flori albastre sau albe. **2.** S.n. Fir obținut prin prelucrarea fibrelor acestei plante; (p. ext.) pînză făcută din aceste fire.

inabordábil, -ă, *inabordabili, -e,* adj. (Livr.) Care nu poate fi abordat; inaccesibil.

inacceptábil, -ă, *inacceptabili, -e,* adj. Care nu poate fi acceptat, admis.

inaccesíbil, -ă, *inaccesibili, -e,* adj. Care nu este accesibil, la care nu se poate ajunge.

inactív, -ă, *inactivi, -e,* adj. **1.** Care nu activează, care este pasiv. **2.** (Chim.) Care nu reacționează.

inactivitáte s.f. Lipsă de activitate, pasivitate.

inadaptábil, -ă, *inadaptabili, -e,* adj. Care nu se poate adapta la o situație nouă.

inadaptabilitáte s.f. Faptul de a fi inadaptabil.

inadmisíbil, -ă, *inadmisibili, -e,* adj. Care nu poate fi admis, acceptat.

inadverténță, *inadvertențe,* s.f. **1.** Lipsă de atenție; greșeală comisă din neatenție. **2.** Nepotrivire, neconcordanță.

inalienábil, -ă, *inalienabili, -e,* adj. (Despre drepturi, bunuri) Care nu poate fi înstrăinat.

inalterábil, -ă, *inalterabili, -e,* adj. Care nu se alterează.

inamíc, -ă, *inamici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Dușmănos, ostil. **2.** S.m. și f. Dușman.

inamovíbil, -ă, *inamovibili, -e,* adj. (Despre funcționari de stat) Care nu poate fi mutat sau destituit.

inamovibilitáte s.f. Faptul sau dreptul de a fi inamovibil.

inaníție s.f. Stare de denutriție extremă provocată de lipsa cronică de hrană sau de defecte mari în asimilație.

inapeténță s.f. Lipsă de poftă de mîncare.

inaplicábil, -ă, *inaplicabili, -e,* adj. Care nu poate fi pus în practică.

inápt, -ă, *inapți, -te,* adj. Lipsit de capacitatea de a face un lucru; nepotrivit, necorespunzător pentru o activitate, pentru o sarcină.

inatacábil, -ă, *inatacabili, -e,* adj. Care nu poate fi atacat sau contestat.

inaugurá, *inaugurez,* vb. I. Tr. A deschide, în mod solemn și oficial, activitatea sau darea în folosință a unui așezămînt; a deschide o expoziție; a dezveli un monument.

inaugurál, -ă, *inaugurali, -e,* adj. Care se referă la o inaugurare.

inavuábil, -ă, *inavuabili, -e,* adj. (Livr.) Care nu poate fi mărturisit, declarat; rușinos, nedemn.

inăríță, *inărițe,* s.f. Pasăre mică, migratoare, cu penele de culoare castanie, cu fruntea roșie și pieptul roz.

incalculábil, -ă, *incalculabili, -e,* adj. Care nu poate fi calculat, apreciat; imens, enorm.

incalificábil, -ă, *incalificabili, -e,* adj. Care nu poate fi calificat, care este sub orice critică.

incandescént, -ă, *incandescenți, -te,* adj. Care se află în stare de incandescență.

incandescénță s.f. Stare a unui corp care emite lumină datorită temperaturii lui înalte; *lampă cu incandescență* = lampă a cărei sursă de lumină este un bec electric.

incantáție, *incantații,* s.f. (Livr.) Stare de încîntare.

incapábil, -ă, *incapabili, -e,* adj. (Adesea substantivant) Care nu este în stare să facă un lucru; nepriceput; lipsit de capacitate.

incapacitáte s.f. Lipsă de capacitate, neputință de a face ceva; lipsă de pricepere.

incarbonizáre s.f. Proces de transformare în cărbuni a resturilor vegetale depuse pe fundul unui bazin de sedimentare.

incarná, *incarnez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) întrupa; a (se) prezenta sub o formă concretă, materială, precisă.

incás, -ă, *incași, -se,* s.m. și f. Persoană făcînd parte dintr-o populație băștinașă din America de Sud.

incasábil, -ă, *incasabili, -e,* adj. Care nu se sparge (ușor).

incendiá, *incendiez,* vb. I. Tr. A da foc la ceva, a provoca un incendiu.

incendiár, -ă, *incendiari, -e*, adj. **1.** Care provoacă (sau poate provoca) un incendiu. **2.** (Fig.) Care aţîţă, care îndeamnă la acţiuni violente.

incendiatór, -oáre, *incendiatori, -oare*, s.m. şi f. Persoană care provoacă un incendiu.

incéndiu, *incendii*, s.n. Foc mare, care cuprinde şi distruge clădiri, păduri etc.

incért, -ă, *incerţi, -te*, adj. Nesigur, îndoielnic.

incertitúdine, *incertitudini*, s.f. Lipsă de certitudine; nesiguranţă, îndoială; ezitare.

incést, *incesturi*, s.n. Legătură sexuală (constituind o infracţiune) între rude apropiate în linie directă ori între fraţi şi surori.

inchizitór, *inchizitori*, s.m. Judecător în tribunalul inchiziţiei; (fig.) anchetator aspru, necruţător.

inchizíţie s.f. Instituţie a bisericii catolice, creată în sec. XIII, care judeca pe cei acuzaţi de erezie sau de nesupunere faţă de biserica catolică.

incidént, *incidente*, s.n., adj. **1.** S.n. Întîmplare neaşteptată (şi neplăcută) care intervine în desfăşurarea unei acţiuni. **2.** S.n. Obiecţie ridicată în cursul unui proces de către una dintre părţi. **3.** Adj. (Despre cuvinte, propoziţii) Intercalat între părţile unei propoziţii sau ale unei fraze. **4.** Adj. (Despre raze, fascicule de lumină etc.) Care cade asupra unui corp.

incidentál, -ă, *incidentali, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care intervine întîmplător.

incidénţă, *incidenţe*, s.f. Întîlnire a unei raze sau a unui fascicul de raze cu o suprafaţă; *punct de incidenţă* = punctul în care o rază întîlneşte suprafaţa unui corp; *unghi de incidenţă* = unghiul format de o rază incidentă cu normala la suprafaţa corpului.

incinerá, *incinerez*, vb. I. Tr. A arde un corp organic, prefăcîndu-l în cenuşă.

incintă, *incinte*, s.f. **1.** Spaţiu închis în interiorul unei construcţii. **2.** Suprafaţă de teren înconjurată de construcţii.

incipiént, -ă, *incipienţi, -te*, adj. Care se află la început, care abia începe.

incisív[1], *incisivi*, s.m. Fiecare dintre dinţii laţi din faţă (la om în număr de opt), care servesc la tăierea alimentelor.

incisiv[2], **-ă**, *incisivi, -e*, adj. (Despre vorbe, stil) Pătrunzător, muşcător, tăios.

incitá, *incit*, vb. I. Tr. (Livr.) A aţîţa, a instiga.

incízie, *incizii*, s.f. **1.** Tăietură în ţesuturile organice, făcută cu un instrument chirurgical. **2.** Ornamentare a unui obiect de lut, de piatră etc. prin zgîrierea la suprafaţa lui cu ajutorul unui instrument.

inclúde, *inclúd*, vb. III. Tr. A cuprinde, a conţine, a îngloba.

inclusiv adv. Cuprinzînd şi..., împreună cu...

incluziúne, *incluziuni*, s.f. **1.** Particulă de material străin în masa unui corp solid. **2.** (Mat.) Relaţie între două mulţimi prin care se exprimă faptul că orice element al primei mulţimi aparţine şi celeilalte.

incoatív, -ă, *incoativi, -e*, adj. (Despre verbe) Care exprimă începutul unei acţiuni.

incoercibil, -ă, *incoercibili, -e*, adj. (Livr.) Care nu poate fi constrîns; (fiz.) care nu poate fi comprimat sau reţinut într-un recipient.

incoerént, -ă, *incoerenţi, -te*, adj. Lipsit de legătură logică în gîndire sau în manifestări; fără şir.

incoerénţă, *incoerenţe*, s.f. Lipsă de coerenţă, de legătură logică în gîndire, în manifestări.

incógnito adv. (În legătură cu o personalitate aflată în călătorie) Fără să fie cunoscut; sub nume fals.

incolór, -ă, *incolori, -e*, adj. Care nu este colorat, care nu are culoare; şters, spălăcit.

incomensurábil, -ă, *incomensurabili, -e*, adj. Care nu poate fi măsurat; foarte mare, nemăsurat.

incomód, -ă, *incomozi, -de*, adj. **1.** Care nu este comod, care nu oferă comoditate. **2.** (Despre fiinţe) Care deranjează, stinghereşte.

incomodá, *incomodez*, vb. I. Tr. A deranja, a stingheri pe cineva.

incomparábil, -ă, *incomparabili, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care nu se poate compara cu nimic; fără pereche, neasemănat, extraordinar.

incompatíbil, -ă, *incompatibili, -e*, adj. **1.** Care nu este compatibil cu altceva, care nu poate exista, nu se poate exercita în acelaşi timp cu altceva. **2.** (Despre un sistem de ecuaţii sau inecuaţii) Care nu are soluţii.

incompatibilitáte s.f. Faptul de a fi incompatibil; situaţia a două funcţii, profesiuni etc. care nu pot fi ocupate sau exercitate de cineva în acelaşi timp.

incompetént, -ă, *incompetenţi, -te*, adj. Care nu este competent; care nu are calitatea sau competenţa de a hotărî într-o problemă.

incomplét, -ă, *incompleţi, -te*, adj. Care nu este complet, din care lipseşte ceva.

incomprehensibil, -ă, *incomprehensibili, -e*, adj. Care nu poate fi înţeles, cuprins cu mintea.

incompresibil, -ă, *incompresibili, -e*, adj. Care nu poate fi comprimat.

inconciliábil, -ă, *inconciliabili, -e*, adj. Care nu poate fi conciliat, de neîmpăcat.

incongruént, -ă, *incongruenţi, -te*, adj. Care nu se potriveşte, care nu este în concordanţă cu ceva.

inconsecvént, -ă, *inconsecvenţi, -te*, adj. Lipsit de consecvenţă în idei, în acţiuni; nestatornic.

inconsecvénţă, *inconsecvenţe*, s.f. Lipsă de consecvenţă în idei sau în acţiuni.

inconsistént, -ă, *inconsistenţi, -te*, adj. Lipsit de consistenţă.

inconsolábil, -ă, *inconsolabili, -e*, adj. Care nu se poate consola; nemîngîiat.

inconstánt, -ă, *inconstanţi, -te*, adj. Schimbător, nestatornic.

inconştiént, -ă, *inconştienţi, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care nu este conştient, care şi-a pierdut cunoştinţa. **2.** Adj. Care nu are o atitudine conştientă faţă de realitatea înconjurătoare; fă-

ră minte, fără judecată. **3.** S.n. Totalitatea fenomenelor psihice care scapă conștiinței.

inconștiénță s.f. **1.** Lipsă sau pierdere a cunoștinței. **2.** Lipsa unei atitudini conștiente, raționale.

incontestábil, -ă, *incontestabili, -e,* adj. Care nu poate fi contestat, care este de netăgăduit; (adverbial) fără îndoială, indiscutabil.

incontinénță s.f. (Med.) Eliminare involuntară a urinei sau a materialelor fecale.

inconveniént, *inconveniente,* s.n. Neajuns; impediment.

incoréct, -ă, *incorecți, -te,* adj. **1.** Greșit, eronat, inexact. **2.** Necinstit.

incorectitúdine, *incorectitudini,* s.f. Lipsă de corectitudine; faptă incorectă; necinste.

incorigibil, -ă, *incorigibili, -e,* adj. Care nu poate fi îndreptat, corijat, care persistă în greșeli.

incoruptibil, -ă, *incoruptibili, -e,* adj. Care nu poate fi corupt; cinstit, onest.

incredíbil, -ă, *incredibili, -e,* adj. Care este de necrezut.

incriminá, *incriminez,* vb. I. Tr. A învinui pe cineva de săvîrșirea unei crime (p. ext.) a acuza, a învinovăți.

incrustá, *incrustez,* vb. I. **1.** Tr. A împodobi un obiect cu incrustații. **2.** Refl. (Despre sărurile din apă) A se depune sub formă de crustă pe pereții conductelor, ai rezervoarelor etc.

incrustáție, *incrustații,* s.f. **1.** Ornament înfipt în masa unui obiect. **2.** Crustă de săruri depusă dintr-o soluție.

incubatór, *incubatoare,* s.n. Instalație pentru clocirea artificială a ouălor.

incubáție, *incubații,* s.f. **1.** Proces de dezvoltare a embrionului din ou și de transformare a lui în pui. **2.** *Perioadă de incubație* = timpul dintre primul contact al organismului cu un agent patogen și apariția primelor semne ale bolii.

inculpát, -ă, *inculpați -te,* s.m. și f. Persoană împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală și care este parte în procesul penal.

incúlt, -ă, *inculți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Lipsit de cultură.

incultúră s.f. Lipsă de cultură.

incumbá, pers. 3 *incúmbă,* vb. I. Intr. (Despre sarcini, obligații) A-i reveni cuiva, a intra în obligațiile cuiva.

incunábul, *incunabule,* s.n. Exemplar dintr-o carte tipărită în primii ani ai introducerii tiparului (înainte de anul 1500); (p. ext.) carte foarte veche (și prețioasă).

incurábil, -ă, *incurabili, -e,* adj. (Despre boli sau despre bolnavi) Care nu mai poate fi vindecat.

incursiúne, *incursiuni,* s.f. **1.** (Mil.) Acțiune de cercetare, de mică amploare, executată prin surprindere în dispozitivul inamic. **2.** Cercetare, studiu făcut de cineva într-un domeniu străin de tema tratată (ca obiect principal al cercetării).

indecént, -ă, *indecenți, -te,* adj. Care calcă regulile decenței; necuviincios.

indecénță, *indecențe,* s.f. Lipsă de decență; vorbă, faptă, atitudine necuviincioasă.

indelicatéțe, *indelicateți,* s.f. Lipsă de delicatețe; vorbă, faptă, purtare jignitoare, grosolană.

indemnizáție, *indemnizații,* s.f. **1.** Sumă de bani care se acordă cuiva în afara retribuției, pentru acoperirea unor cheltuieli speciale (deplasări, transfer etc.). **2.** Sumă plătită oamenilor muncii pe timpul concediului. Var.: **îndemnizáție** s.f.

independént, -ă, *independenți, -te,* adj. **1.** Care nu depinde de nimeni; care se bucură de independență, liber, autonom. **2.** Care are inițiativă personală, care nu se orientează după altcineva. **3.** (Despre mărimi) A cărei valoare nu depinde de nici o altă valoare sau mărime.

independénță s.f. **1.** Dreptul unui stat de a-și rezolva liber toate problemele interne și externe, fără amestec din afară; situația de fapt a statului conformă cu acest drept. **2.** Starea celui care judecă și acționează în mod independent, neinfluențat de alții. **3.** (Despre mărimi) Faptul de a fi independent **(3)**.

indescifrábil, -ă, *indescifrabili, -e,* adj. (Despre texte scrise) Care nu poate fi descifrat, neciteț.

indescriptíbil, -ă, *indescriptibili, -e,* adj. Care nu poate fi descris sau exprimat prin cuvinte; de nedescris.

indestructibil, -ă, *indestructibili, -e,* adj. Care nu poate fi distrus, nimicit.

índex, (1) *indexuri,* s.n., **(2)** *indecși,* s.m. **1.** S.n. Listă alfabetică sau sistematică, la sfîrșitul sau la începutul unei cărți, cuprinzînd cuvintele sau materiile tratate, cu indicarea paginilor la care se află. **2.** S.m. Degetul arătător.

indezirábil, -ă, *indezirabili, -e,* adj. Nedorit, neagreat.

indián[1] s.n. Țesătură subțire de bumbac din care se confecționează articole de lenjerie.

indián[2], **-ă,** *indieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la India sau la populația ei; (impropriu) care se referă la amerindieni; (substantivat, f.) limba vorbită de indieni. **2.** S.m. și f. Locuitor al Indiei; (impropriu) amerindian.

indicá, *indic,* vb. I. Tr. **1.** A arăta, a semnala; a face cunoscut. **2.** A recomanda, a prescrie (un medicament, un tratament etc.).

indicativ adj. **1.** (Gram.) *Modul indicativ* (și substantivat, n.) = mod personal care exprimă o acțiune prezentată de vorbitor ca reală. **2.** Tot ceea ce servește pentru a indica ceva.

indicatór, -oáre, *indicatori, -oare,* adj., s.n., s.m. **1.** Adj. Care indică. **2.** S.n. Instrument sau dispozitiv al unui sistem tehnic care indică valoarea unei mărimi. **3.** S.n. Semn care dă anumite indicații (de direcție, distanță etc.). **4.** S.n. Text tipărit care cuprinde informații într-un anumit domeniu. **5.** S.m. Expresie numerică cu ajutorul căreia se caracterizează un fenomen social-economic (ca structură, creștere etc.). **6.** S.m. (Chim.) Substanță cu

ajutorul căreia se determină sfîrşitul unei reacţii chimice.

indicáţie, *indicaţii*, s.f. Îndrumare, lămurire; indiciu, informaţie.

índice, *indici*, s.m. **1.** Semn (număr sau literă) scris alături de un număr sau de o literă (de obicei la dreapta ei şi mai jos), pentru a-i preciza valoarea sau înţelesul. **2.** Expresie numerică a laturii cantitative a fenomenelor economice; indicaţie (număr, formulă) care înfăţişează dinamica sau aspectul unui fenomen, al unei acţiuni etc. **3.** Mărime care caracterizează o proprietate a unei substanţe, a unui sistem tehnic etc. **4.** (Fiz.) *Indice de refracţie* = raportul dintre viteza luminii în vid şi viteza într-un anumit mediu. **5.** Ac sau piesă mobilă a unui instrument de măsură, care arată, pe o scară gradată, valoarea mărimii măsurate. **6.** Index (1).

indíciu, *indicii*, s.n. Particularitate, semnalment după care poate fi recunoscut un obiect, un fenomen etc.; semn după care se deduce existenţa unui lucru, a unui fenomen.

indiferént, -ă, *indiferenţi, -te*, adj. **1.** Care nu manifestă nici un fel de interes (pentru cineva sau ceva). **2.** Care nu interesează, nu prezintă nici o însemnătate.

indiferénţă s.f. Starea, atitudinea celui indiferent; lipsă de interes faţă de cineva sau ceva; nepăsare.

indigén, -ă, *indigeni, -e*, adj. **1.** (Despre persoane; adesea substantivat) Băştinaş, autohton. **2.** (Despre animale, plante, mărfuri) Din propria ţară.

indigést, -ă, *indigeşti, -ste*, adj. (Despre alimente) Greu de digerat.

indigéstie, *indigestii*, s.f. Tulburare a digestiei, manifestată prin greţuri, vărsături, diaree.

indigná, *indignez*, vb. I. Tr. şi refl. A produce (sau a fi cuprins de) indignare.

indignáre, *indignări*, s.f. Faptul de *a (se) indigna;* sentiment de mînie, de revoltă, provocat de o faptă nedemnă sau nedreaptă.

indigó, *indigouri*, s.n., adj. **1.** S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată între albastru şi violet. **2.** Adj. Care are culoarea descrisă mai sus. **3.** S.n. Colorant albastru-închis, extras din diferite plante sau preparat sintetic. **4.** S.n. Hîrtie-carbon.

indiréct, -ă, *indirecţi, -te*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care se produce sau se obţine prin intermediul cuiva sau a ceva. **2.** *Complement indirect* = parte de propoziţie asupra căreia se răsfrînge în mod indirect (1) acţiunea verbului; *propoziţie completivă indirectă* = propoziţie care îndeplineşte în frază funcţia de complement indirect.

indisciplínă s.f. Lipsă de disciplină; nesupunere.

indiscrét, -ă, *indiscreţi, -te*, adj. Care se amestecă în mod jenant în treburile altuia pentru a-i afla secretele (pe care le împărtăşeşte şi altora).

indiscréţie, *indiscreţii*, s.f. Faptul de a destăinui secrete încredinţate de cineva; faptă nedelicată, lipsită de discreţie.

indiscutábil, -ă, *indiscutabili, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care nu poate stîrni obiecţii, care este neîndoielnic.

indisolúbil, -ă, *indisolubili, -e*, adj. Care nu poate fi desfăcut, rupt, destrămat; (fig.) de nezdruncinat.

indispensábil, -ă, *indispensabili, -e*, adj., s.m. pl. **1.** Adj. Absolut necesar. **2.** S.m. pl. Izmene.

indisponíbil, -ă, *indisponibili, -e*, adj. Care nu poate fi folosit după voie; de care nu se poate dispune.

indispoziţie, *indispoziţii*, s.f. **1.** Lipsă de voie bună, de dispoziţie; supărare. **2.** Starea celui uşor bolnav.

indispúne, *indispún*, vb. III. Tr. şi refl. A(-şi) strica buna dispoziţie, a (se) supăra, a (se) mîhni.

indispús, -ă, *indispuşi, -se*, adj. Supărat, mîhnit, prost dispus; uşor bolnav.

índiu s.n. Metal alb-cenuşiu, moale, cu diverse utilizări în industrie.

indivíd, -ă, *indivizi, -de*, s.m. şi f. **1.** Persoană considerată izolat în raport cu o colectivitate; (peior.) om necunoscut, suspect. **2.** Fiinţă (animal sau plantă) considerată ca unitate distinctă a speţei din care face parte.

individuál, -ă, *individuali, -e*, adj. **1.** Care este propriu sau specific unui individ; care aparţine unei singure persoane. **2.** Care este executat de o singură persoană; (adverbial) în mod izolat, fiecare în parte.

individualísm s.n. **1.** Concepţie care ia ca punct de plecare individul izolat, independent de societate. **2.** Atitudinea celui care este preocupat în mod exagerat de propria sa persoană, de problemele sale personale.

individualist, -ă, *individualişti, -ste*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care dă dovadă de individualism. **2.** Care se referă la individualism.

individualitáte, *individualităţi*, s.f. Ansamblul particularităţilor proprii unui individ.

individualizá, *individualizez*, vb. I. Tr. A determina un lucru prin caracterele sale individuale; a scoate în evidenţă individualitatea unei persoane, specificul unui fapt etc.

indivizíbil, -ă, *indivizibili, -e*, adj. Care nu poate fi divizat.

indivizibilitáte s.f. Faptul de a fi indivizibil; caracterul unui lucru indivizibil.

indiviziúne s.f. (Jur.) Situaţia în care o proprietate este stăpînită în comun de mai multe persoane, fără a fi delimitată partea fiecăruia.

indo-europeán, -ă, *indo-europeni, -e*, adj. **1.** *Limbi indo-europene* = familie de limbi reprezentînd continuarea unei limbi neatestate în texte, dar reconstituită în esenţă. **2.** Care aparţine limbilor indo-europene, care se referă la aceste limbi.

indolént, -ă, *indolenţi, -te*, adj. Nepăsător, apatic; leneş, trîndav.

indolénţă, *indolenţe*, s.f. Nepăsare, apatie; lene.

indruşáim, *indruşaimi*, s.m. (Bot.) Sîngele-voinicului.

indúce, *indúc,* vb. III. Tr. **1.** *A induce în eroare* = a înșela. **2.** A produce un fenomen de inducție (2).

inductánță s.f. Mărime caracteristică unui circuit electric, egală cu raportul dintre fluxul magnetic care străbate suprafața mărginită de circuitul respectiv și intensitatea curentului electric care produce acel flux.

inductív, -ă, *inductivi, -e,* adj. Care procedează prin inducție (1), care se bazează pe inducție.

inductivitáte s.f. (Fiz.) Inductanță.

inductór, -oáre, *inductori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre cîmpuri sau fluxuri magnetice) Care induce tensiuni electromotoare prin fenomenul inducției electromagnetice. **2.** S.n. Parte componentă a unei mașini electrice, a unui aparat electric etc. care produce fluxuri magnetice inductoare (1).

indúcție, *inducții,* s.f. **1.** Formă fundamentală de raționament, care face trecerea de la particular la general, de la fapte la concepție. **2.** *Inducție electro-magnetică* = producere a unei tensiuni electromotoare într-un circuit străbătut de un flux magnetic variabil; *inducție electrică* = mărime vectorială care, împreună cu intensitatea, caracterizează local componenta electrică a cîmpului electromagnetic; *inducție magnetică* = mărime vectorială care, împreună cu intensitatea, caracterizează local componenta magnetică a cîmpului electromagnetic.

indulgént, -ă, *indulgenți, -te,* adj. Care dă dovadă de indulgență, iertător, îngăduitor.

indulgénță, (2) *indulgențe,* s.f. **1.** Atitudine îngăduitoare față de greșelile cuiva; îngăduință. **2.** (În biserica catolică) Iertare de păcate, acordată credincioșilor în schimbul unei sume de bani.

indús, -ă, *induși, -se,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre curenți electrici) Care se produce prin inducție electromagnetică. **2.** S.n. Parte componentă a unei mașini electrice în care se produce, prin inducție, un curent electric.

industriál, -ă, *industriali, -e,* adj. Care se referă la industrie, care este produs de industrie; *plante industriale* = grup de plante agricole (oleaginoase, textile etc.) cultivate pentru a servi ca materie primă în industrie.

indnstrializá, *industrializez,* vb. I. Tr. **1.** A crea, a dezvolta industria unei țări. **2.** A prelucra o materie primă pentru a obține produse industriale.

industrializáre, *industrializări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a industrializa* (1); procesul de apariție și dezvoltare a marii producții industriale, pe baza căruia industria devine ramura principală și conducătoare a economiei naționale. **2.** Prelucrarea industrială a unor materii prime.

industriáș, *industriași,* s.m. Proprietar (capitalist) de întreprinderi industriale.

indústrie, *industrii,* s.f. Ramură a producției materiale care realizează fie extragerea materiilor prime minerale și a combustibililor, fie prelucrarea acestora și a altor materii prime, transformîndu-le în mijloace de producție sau în bunuri de consum; *industrie grea* = totalitatea ramurilor industriale care produc, cu precădere, mijloace de producție; *industrie ușoară* = grup de ramuri industriale care au ca obiect îndeosebi producția de bunuri de consum (textile, confecții, încălțăminte, sticlărie, produse alimentare etc.); *industrie extractivă* = ramură industrială care cuprinde activitățile de desprindere din natură a unor materii utile (cărbune, țiței, minereuri etc.); *industrie casnică* = activitatea de prelucrare, cu mijloace simple, a materiilor prime în cadrul gospodăriei producătorului.

inechitábil, -ă, *inechitabili, -e,* adj. Nedrept.

inechitáte, *inechități,* s.f. Nedreptate.

inecuáție, *inecuații,* s.f. Inegalitate cu una sau mai multe variabile, adevărată numai pentru anumite valori date variabilelor.

inedít, -ă, *inediți, -te,* adj. **1.** (Despre documente, lucrări) Care se publică pentru prima oară. **2.** (Fig.) Necunoscut, nou, neobișnuit.

inefábil, -ă, *inefabili, -e,* adj. (Livr.) Care nu poate fi exprimat prin cuvinte; inexprimabil.

ineficáce adj. invar. Care nu produce efectul dorit; fără efect.

ineficacitáte, *ineficacități,* s.f. Lipsă de eficacitate.

inegál, -ă, *inegali, -e,* adj. **1.** Care nu este egal (cu altceva); care denotă o lipsă de echilibru între forțe, valori etc. **2.** Schimbător, nestabil.

inegalábil, -ă, *inegalabili, -e,* adj. Care nu poate fi egalat.

inegalitáte, *inegalități,* s.f. Faptul de a fi inegal; (mat.) relație între două mărimi care nu sînt egale.

inél, *inele,* s.n. **1.** Cerc mic de metal (prețios) care se poartă ca podoabă pe deget. **2.** Obiect în formă de cerc, avînd diverse întrebuințări; (la pl.) aparat de gimnastică, format din două cercuri de metal, atîrnate de cîte o frînghie, la oare se execută anumite exerciții. **3.** Fiecare dintre zonele inelare din tulpina sau rădăcina plantelor lemnoase, care permit evaluarea vîrstei acestora. **4.** Fiecare dintre segmentele din care este alcătuit corpul unor viermi.

inelár, -ă, *inelari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are aspectul unui inel (1), de forma unui inel. **2.** S.n. Degetul aflat între cel mijlociu și cel mic, pe care se poartă, de obicei, inelul.

inelát, -ă, *inelați, -te,* adj. În formă de inel; (despre păr) buclat, cîrlionțat.

inépție, *inepții,* s.f. Faptă sau vorbă prostească, stupiditate, absurditate.

inepuizábil, -ă, *inepuizabili, -e,* adj. Care nu se epuizează; extrem de abundent, de bogat.

inerént, -ă, *inerenți, -te,* adj. Care face parte integrantă din ceva, care aparține în mod necesar la ceva.

inért, -ă, *inerți, -te,* adj. **1.** Fără viață, neînsuflețit; lipsit de vigoare. **2.** (Fiz.) Care posedă inerție. **3.** (Chim.) Lipsit de reactivitate.

inérție, *inerții,* s.f. **1.** (Fiz.) Proprietate a corpurilor de a-și menține starea de repaus sau de mișcare rectilinie și uniformă, atît timp cît nu se exercită asupra lor acțiuni exterioare. **2.**

Proprietate a unor substanţe de a nu reacţiona cu alte substanţe. **3.** (Fig.) Tendinţa de a rămîne în inactivitate; indolenţă, apatie.

inervá, pers. 3 *inervează*, vb. I. Tr. A produce unui organ sau unui ţesut o stare de excitare.

inervátie, *inervaţii*, s.f. Ansamblul formaţiilor periferice care constituie aparatul nervos al unui ţesut sau al unui organ.

inestétic, -ă, *inestetici, -e*, adj. Care nu este estetic; urît.

inestimábil, -ă, *inestimabili, -e*, adj. De nepreţuit, foarte valoros.

inevitábil, -ă, *inevitabili, -e*, adj. Care nu poate fi evitat, care este de neînlăturat.

inexáct, -ă, *inexacţi, -te*, adj. Lipsit de exactitate; fals, eronat.

inexactitáte, *inexactităţi*, s.f. Lipsă de exactitate; neadevăr.

inexistént, -ă, *inexistenţi, -te*, adj. Care nu există; (fig.) lipsit de importanţă, de valoare.

inexorábil, -ă, *inexorabili, -e*, adj. Care nu poate fi înduplecat.

inexplicábil, -ă, *inexplicabili, -e*, adj. Care nu poate fi explicat; de neînţeles.

inexplorábil, -ă, *inexplorabili, -e*, adj. Care nu poate fi explorat, cercetat.

inexpresiv, -ă, *inexpresivi, -e*, adj. Lipsit de expresivitate.

inexprimábil, -ă, *inexprimabili, -e*, adj. Care nu poate fi redat prin cuvinte.

inexpugnábil, -ă, *inexpugnabili, -e*, adj. Care nu poate fi cucerit.

in extenso adv. Pe larg, în detaliu.

in extremis adv. Neavînd altă posibilitate, în ultimă instanţă.

infailíbil, -ă, *infailibili, -e*, adj. Care nu poate greşi, care nu se poate înşela.

infám, -ă, *infami, -e*, adj. (Adesea substantivat) Josnic, nedemn.

infamánt, -ă, *infamanţi, -te*, adj. Care dezonorează, care atrage înfierarea publică; degradant, dezonorant.

infamíe, *infamii*, s.f. Caracterul a ceea ce este infam; faptă sau vorbă josnică; ticăloşie.

infánte, -ă, *infanţi, -te*, s.m. şi f. Titlu dat copiilor regilor Spaniei şi ai Portugaliei (în afară de primul născut).

infantérie, *infanterii*, s.f. Parte a forţelor armate care duce lupta pe jos.

infanteríst, *infanterişti*, s.m. Militar din infanterie.

infanticíd s.n. Pruncucidere.

infantíl, -ă, *infantili, -e*, adj. Referitor la copii, caracteristic copiilor; *paralizie infantilă* = poliomielită.

infárct, *infarcte*, s.n. Mortificare a unui organ sau a unei părţi dintr-un organ ca urmare a astupării unei artere sau a unei vene.

infatuá, *infatuez*, vb. I. Refl. (Livr.) A se înfumura, a se îngîmfa.

inféct, -ă, *infecţi, -te*, adj. **1.** (Despre mirosuri) Greu, urît; (despre aer) stricat, viciat. **2.** (Despre obiecte) Respingător, murdar. **3.** (Despre oameni şi manifestările lor) Josnic, mîrşav.

infectá, *infectez*, vb. I. Refl. A contracta o infecţie (1); (tr.) a contamina.

infécţie, *infecţii*, s.f. **1.** Proces patologic al organismului, cauzat de pătrunderea în el a unui agent patogen. **2.** Miros urît, duhoare.

infecţiós, -oásă, *infecţioşi, -oase*, adj. (Despre boli) Provocat de o infecţie; molipsitor, contagios.

inferiór, -oáră, *inferiori, -oare*, adj. **1.** Care este aşezat mai jos sau dedesubt; (despre porţiuni ale apelor curgătoare) situat mai aproape de vărsare decît de izvor. **2.** Mai mic din punct de vedere numeric. **3.** De calitate mai proastă; de importanţă mai mică. **4.** Care are un rang sau un grad mai mic decît altul; (substantivat, m.) subaltern, subordonat.

inferioritáte s.f. Faptul de a fi inferior; stare a ceea ce este inferior.

inférn s.n. Iad.

infernál, -ă, *infernali, -e*, adj. De infern; groaznic, înspăimîntător; (despre zgomote) asurzitor.

infestá, pers. 3 *infestează*, vb. I. Tr. A contamina.

infidél, -ă, *infideli, -e*, adj. Necredincios, nestatornic în sentimente; (despre soţi) care încalcă credinţa conjugală.

infiltrá, *infiltrez*, vb. I. Refl. (Despre lichide) A pătrunde într-un mediu poros; (fig.) a pătrunde undeva, a se strecura pe nesimţite.

infiltrát, -ă, *infiltraţi, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. *Ţesut infiltrat* = ţesut în care s-au acumulat elemente celulare, pentru a combate un agent microbian. **2.** S.n. Acumulare într-un organ sau într-un ţesut a leucocitelor sau a altor celule, ca reacţie la pătrunderea unor agenţi vătămători.

infiltrátie, *infiltraţii*, s.f. **1.** Pătrundere a apei în sol sau în alt mediu poros. **2.** Pătrundere a unor lichide (sînge, puroi etc.) într-un organ sau într-un ţesut.

infím, -ă, *infimi, -e*, adj. Extrem de mic, minuscul.

infinít, -ă, (1) *infiniţi, -te*, adj., **(2)** *infinituri*, s.n. **1.** Adj. Care nu are margini, nesfîrşit, nelimitat; foarte mare, considerabil; (substantivat, m.; mat.) mărime variabilă care poate lua valori absolute mai mari decît orice mărime dată. **2.** S.n. Ceea ce nu are limită în timp sau în spaţiu.

infinitáte, *infinităţi*, s.f. Număr sau cantitate foarte mare.

infinitezimál, -ă, *infinitezimali, -e*, adj. (Mat., despre mărimi variabile) Care tinde către zero; *calcul infinitezimal* = calcul care operează cu mărimi infinitezimale.

infinitív, *infinitive*, s.n. (Gram.) Mod nepersonal care denumeşte acţiunea exprimată de verb, fiind considerat drept forma tip a verbului.

infírm, -ă, *infirmi, -e*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de o infirmitate.

infirmá, *infirm*, vb. I. Tr. A declara ceva ca nevalabil, ca neadevărat; (jur.) a anula un act sau o măsură procesuală ca fiind ilegală.

infirmeríe, *infirmerii*, s.f. Local amenajat pe lîngă cazărmi, internate etc., pentru îngrijirea bolnavilor.

infirmiér, -ă, *infirmieri, -e,* s.m. şi f. Persoană din cadrul personalului sanitar auxiliar, care îngrijeşte bolnavii într-un spital sau într-o infirmerie.

infirmitáte, *infirmităţi,* s.f. Defect fizic (congenital sau dobîndit).

infíx, *infixe,* s.n. Particulă care se introduce în rădăcina unui cuvînt, avînd o valoare morfologică.

inflamá, pers. 3 *inflamează,* vb. I. Refl. (Despre organe sau părţi ale corpului) A se umfla, a suferi o inflamaţie.

inflamábil, -ă, *inflamabili, -e,* adj. Care se aprinde uşor.

inflamatór, -oáre, *inflamatori, -oare,* adj. Care se manifestă printr-o inflamaţie; care provoacă o inflamaţie.

inflamáţie, *inflamaţii,* s.f. Proces patologic manifestat prin înroşirea şi umflarea părţii corpului sau a organului bolnav.

infláţie, *inflaţii,* s.f. Existenţa în circulaţie a unei cantităţi excedentare de bani de hîrtie, ceea ce duce la devalorizarea banilor şi la scăderea puterii lor de cumpărare.

inflaţioníst, -ă, *inflaţionişti, -ste,* adj. Care are caracter de inflaţie.

inflexíbil, -ă, *inflexibili, -e,* adj. Care nu este flexibil; (fig.) ferm, intransigent.

inflexiúne, *inflexiuni,* s.f. **1.** Schimbare a înălţimii unui sunet; schimbare sau modulare a tonului în cursul vorbirii sau în cînt. **2.** (Mat.) *Punct de inflexiune* = punct în care o curbă îşi schimbă sensul concavităţii.

inflorescénţă, *inflorescenţe,* s.f. Ansamblul florilor dispuse în anumit mod pe un ax sau pe un sistem de axe.

influént, -ă, *influenţi, -te,* adj. Care are trecere, influenţă **(2)**.

influenţá, *influenţez,* vb. I. Tr. A exercita o influenţă asupra cuiva sau a ceva.

influenţábil, -ă, *influenţabili, -e,* adj. Care poate fi influenţat cu uşurinţă.

influénţă, *influenţe,* s.f. **1.** Acţiune pe care o exercită o persoană asupra alteia şi care poate duce la schimbarea caracterului, a concepţiilor acesteia; acţiune pe care o exercită un fenomen asupra altuia sau asupra unei persoane. **2.** Putere de a influenţa pe alţii; autoritate.

inflúx, *influxuri,* s.n. *Influx nervos* = propagarea undei unei excitaţii într-o fibră nervoasă.

infórm, -ă, *informi, -e,* adj. Care nu are o formă determinată; urît, inestetic.

informá, *informez,* vb. I. Tr. A da cuiva informaţii despre cineva sau despre ceva; (refl.) a căuta să se pună la curent cu ceva, a se documenta.

informática s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul prelucrării informaţiei **(2)** cu ajutorul sistemelor automate de calcul.

informatív, -ă, *informativi, -e,* adj. Care are rolul de a informa.

informatór, -oáre, *informatori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care dă informaţii.

informáţie, *informaţii,* s.f. **1.** Lămurire, veste, ştire; material informativ. **2.** Fiecare dintre elementele noi, în raport cu cunoştinţele prealabile, cuprinse în semnificaţia unui simbol sau a unui grup de simboluri; *teoria informaţiei* = teorie matematică asupra proprietăţilor generale ale surselor de informaţie şi ale canalelor de transmisie a informaţiilor.

informaţionál, -ă, *informaţionali, -e,* adj. Care conţine sau care dă informaţii.

infra- Element de compunere cu sensul „dedesubt, sub" şi care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

infractór, -oáre, *infractori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care a săvîrşit o infracţiune.

infracţiúne, *infracţiuni,* s.f. Faptă care prezintă pericol social, săvîrşită cu vinovăţie şi sancţionată de legea penală; *infracţiune flagrantă* = infracţiune descoperită în momentul săvîrşirii sau imediat după săvîrşire.

inframicrób, *inframicrobi,* s.m. Microorganism de dimensiuni foarte reduse care se găseşte ca parazit în celula vie.

inframicrobiologíe s.f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul inframicrobilor.

infraróşu, -ie, *infraroşii,* adj. *Radiaţii infraroşii* = radiaţii electromagnetice invizibile, penetrante, situate în spectru dincolo de limita roşie a domeniului luminii vizibile.

infrastructúră, *infrastructuri,* s.f. **1.** Ansamblul elementelor care susţin partea principală a unei construcţii. **2.** Elemente ale bazei tehnico-materiale (şosele, căi ferate, sistemul de comunicaţii şi telecomunicaţii).

infrasúnet, *infrasunete,* s.n. Vibraţie a unui mediu cu o frecvenţă mai mică decît frecvenţa cea mai joasă care poate fi percepută de urechea omului.

infructuós, -oásă, *infructuoşi, -oase,* adj. Care nu dă rezultatele aşteptate, care nu dă roade.

infúzie, *infuzii,* s.f. Soluţie apoasă obţinută dintr-o plantă, prin opărirea ei cu apă clocotită, şi folosită ca medicament.

infuzór, *infuzori,* s.m. (La pl.) Clasă de protozoare cu corpul acoperit de cili, cu ajutorul cărora se deplasează; (şi la sg.) animal care face parte din această clasă.

ingeniós, -oásă, *ingenioşi, -oase,* adj. **1.** Care dovedeşte agerime de minte şi spirit inventiv. **2.** Făcut cu isteţime, cu măiestrie.

ingeniozitáte s.f. Însuşirea de a fi ingenios.

ingenuitáte s.f. Naturaleţe, candoare, inocenţă.

ingénuu, -uă, *ingenui, -ue,* adj., s.f. **1.** Adj. Care vădeşte ingenuitate. **2.** S.f. Personaj, eroină care reprezintă o fată inocentă, pură; (p. ext.) persoană ingenuă.

ingerá, *ingerez,* vb. I. Tr. A înghiţi alimente.

ingerínţă, *ingerinţe,* s.f. Amestec ilegal, forţat, în viaţa unei persoane, a unui stat etc.

inghinál, -ă, *inghinali, -e,* adj. (Anat.) Care se găseşte în regiunea abdomenului, al stinghiei **(2)**.

inginér, -ă, *ingineri, -e,* s.m. şi f. Specialist cu calificare superioară în lucrări tehnice de concepţie, de proiectare şi de conducere.

inginerésc, -eáscă, *inginereşti,* adj. Care se referă la ingineri sau la inginerie.

inginería s.f. Profesiunea inginerului.

ingrát, -ă, *ingraţi, -te,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care nu manifestă recunoştinţă pentru serviciile sau avantajele primite. **2.** (Fig.) Care nu corespunde eforturilor făcute; (p. ext.) anevoios, greu.

ingratitúdine s.f. Atitudinea celui ingrat; nerecunoştinţă.

ingrediént, *ingrediente,* s.n. Substanţă care intră ca accesoriu în compoziţia unui medicament, a unui aliment, ca material de umplutură într-un produs etc.

ingurgitá, *ingurgitez,* vb. I. Tr. A înghiţi (un aliment).

inhalá, *inhalez,* vb. I. Tr. A trage în piept vapori, gaze etc.

inhalatór, *inhalatoare,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se fac inhalaţii.

inhaláţie, *inhalaţii,* s.f. Acţiunea de a inhala; absorbţie pe căile respiratorii a unor vapori, gaze, aerosoli (mai ales în scop terapeutic).

inhibá, *inhibez,* vb. I. **1.** Refl. A se abţine, a se reţine. **2.** Tr. A încetini sau a împiedica un proces fiziologic.

inhibitór, -oáre, *inhibitori, -oare,* adj., s.m. **1.** Adj. Care inhibează. **2.** S.m. Substanţă care, adăugată (chiar în cantităţi mici) într-un mediu de reacţie, opreşte sau încetineşte reacţia.

inhibíţie, *inhibiţii,* s.f. **1.** Proces al activităţii nervoase care se manifestă prin diminuarea, frînarea sau suprimarea unei anumite activităţi fiziologice. **2.** Oprire, întîrziere sau micşorare a vitezei de desfăşurare a unei reacţii chimice, cu ajutorul inhibitorilor (2).

inimaginábil, -ă, *inimaginabili, -e,* adj. Care întrece orice închipuire, extraordinar.

ínimă, *inimi,* s.f. **1.** Organ central al aparatului circulator, situat în partea stîngă a pieptului, avînd rolul de a asigura circulaţia sîngelui în organism; *cu inimă* = în mod energic; inimos, curajos; *slab de inimă* = milos. **2.** Fire, caracter, structură sufletească. **3.** Mijloc, centru; interior. **4.** Piesă care ocupă un loc central într-un sistem tehnic. **5.** (Pop.) Stomac. **6.** Partea din interior a unor plante; partea esenţială a unui lucru.

inimitábil, -ă, *inimitabili, -e,* adj. Care nu poate fi (uşor) imitat.

inimós, -oásă, *inimoşi, -oase,* adj. **1.** Curajos, viteaz. **2.** Bun, mărinimos.

ininteligíbil, -ă, *ininteligibili, -e,* adj. Care nu se poate înţelege, neclar.

ínişte, *inişti,* s.f. Cultură de in; teren cultivat cu in.

iniţiá, *iniţiez,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A da cuiva (sau a-şi însuşi) primele cunoştinţe, a (se) introduce într-un domeniu de activitate. **2.** Tr. A pune bazele unei acţiuni, unei activităţi.

iniţiál, -ă, *iniţiali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care este la început, de la început. **2.** S.f. Litera cu care începe un cuvînt.

iniţiát, -ă, *iniţiaţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care posedă primele cunoştinţe într-un domeniu.

iniţiatívă, *iniţiative,* s.f. Faptul de a iniţia, de a organiza sau de a începe ceva; însuşirea de a întreprinde cel dintîi ceva.

iniţiatór, -oáre, *iniţiatori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care ia o iniţiativă, care iniţiază.

injectá, *injectez,* vb. I. **1.** Tr. A efectua o injecţie. **2.** Refl. (Despre ochi) A se congestiona, a se înroşi.

injectát, -ă, *injectaţi, -te,* adj. (Despre ochi) Congestionat, înroşit.

injectór, *injectoare,* s.n. Dispozitiv care serveşte la injectarea combustibilului în camera de ardere a unui motor, la alimentarea cu apă a cazanelor de aburi etc.

injécţie, *injecţii,* s.f. **1.** Introducerea unui medicament lichid într-un organism cu ajutorul seringii. **2.** Introducere, sub presiune, a unui fluid într-un spaţiu închis, într-un material etc.

injúrie, *injurii,* s.f. Atingere a onoarei sau a reputaţiei cuiva; insultă, jignire gravă.

injuriós, -oásă, *injurioşi, -oase,* adj. Care conţine o injurie.

inocént, -ă, *inocenţi, -te,* adj. Care este curat la suflet, nevinovat; care exprimă nevinovăţie.

inocénţă s.f. Curăţenie sufletească, nevinovăţie.

inoculá, *inoculez,* vb. I. Tr. A introduce în organism o substanţă, un ser, un vaccin.

inodór, -ă, *inodori, -e,* adj. Fără miros.

inofensív, -ă, *inofensivi, -e,* adj. Care nu face rău, nevătămător.

inopinát, -ă, *inopinaţi,* adj. Neaşteptat, neprevăzut.

inoportún, -ă, *inoportuni, -e,* adj. Care nu este oportun; nepotrivit.

inoróg, *inorogi,* s.m. Animal fabulos imaginat cu corp de cal şi cu un corn în frunte.

inová, *inovez,* vb. I. Intr. A face o inovaţie.

inovatór, -oáre, *inovatori, -oare,* s.m. şi f., adj. (Persoană) care realizează o inovaţie.

inováţie, *inovaţii,* s.f. **1.** Perfecţionare tehnică sau organizatorică adusă în procesul muncii şi care reprezintă o noutate pentru întreprinderea respectivă. **2.** Noutate, schimbare, prefacere.

inoxidábil, -ă, *inoxidabili -e,* adj. (Despre metale şi aliaje) Care nu se oxidează, care nu rugineşte.

ins, *inşi,* s.m. Individ, persoană, om.

insalúbru, -ă, *insalubri, -e,* adj. Care vatămă sănătatea, nesănătos.

inscrípţie, *inscripţii,* s.f. Text scurt gravat pe piatră, pe metal sau pe lemn, în amintirea unei persoane, a unui eveniment etc.

insectár, *insectare,* s.n. Colecţie de insecte, conservate şi clasate după anumite criterii; cutie specială în care se păstrează o astfel de colecţie.

inséctă, *insecte,* s.f. (La pl.) Clasă de artropode cu corpul diferenţiat în cap, torace şi abdomen

și cu trei perechi de picioare; (și la sg.) animal care face parte din această clasă.

insecticíd, -ă, *insecticide,* adj., s.n. (Substanță) care ucide insectele dăunătoare.

insectifúg, -ă, *insectifuge,* adj., s.n. (Substanță) cu care se îndepărtează insectele dăunătoare.

insectivór, -ă, *insectivori, -e,* adj., s.n. **1.** Adj., s.n. (Animal) care se hrănește cu insecte. **2.** S.n. (La pl.) Ordin de mamifere inferioare care se hrănesc în special cu insecte.

insecuritáte s.f. Stare de nesiguranță.

insensíbil, -ă, *insensibili, -e,* adj. Lipsit de sensibilitate, nesimțitor; (fig.) nepăsător.

insensibilizá, *insensibilizez,* vb. I. Tr. A face să devină insensibil.

inseparábil, -ă, *inseparabili, -e,* adj. Care nu se poate separa de ceva sau de cineva; strîns unit.

inserá, *inserez,* vb. I. Tr. **1.** A introduce o informație într-un ziar; a include un adaos într-un text, într-un șir de numere. **2.** (Tehn.) A introduce un material în masa altui material.

insérție, *inserții,* s.f. **1.** Faptul de a insera; strat de material inclus în interiorul altui material sau între fețele de contact a două materiale. **2.** (Anat.) Fixarea pe os a capătului unui mușchi.

insesizábil, -ă, *insesizabili, -e,* adj. Care nu poate fi sesizat.

insidiós, -oásă, *insidioși, -oase,* adj. Perfid, viclean; (despre boli) care apare pe nesimțite.

insígnă, *insigne,* s.f. Mic obiect cu imagini simbolice sau cu indicații grafice, purtat ca semn distinctiv de către membrii unei grupări, ai unei organizații etc.

insignifiánt, -ă, *insignifianți, -te,* adj. (Livr.) Lipsit de însemnătate, neînsemnat.

insinuá, *insinuez,* vb. I. **1.** Tr. A strecura o aluzie răutăcioasă. **2.** Refl. A se strecura undeva pe nesimțite.

insinuánt, -ă, *insinuanți, -te,* adj. Care insinuează.

insipíd, -ă, *insipizi, -de,* adj. Fără gust; fad, searbăd.

insistá, *insist,* vb. I. Intr. **1.** A acționa cu stăruință, cu tenacitate, a persevera într-o acțiune. **2.** A se ruga stăruitor pentru ceva. **3.** A sublinia, a pune accentul pe...

insistént, -ă, *insistenți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Stăruitor, perseverent.

insisténță, *insistențe,* s.f. Faptul de a insista, stăruință, perseverență.

insoláție, *insolații,* s.f. Stare patologică provocată de expunerea îndelungată a corpului la soare și manifestată prin dureri de cap, febră etc.

insolént, -ă, *insolenți, -te,* adj. Obraznic, impertinent.

insolít, -ă, *insoliți, -te,* adj. (Livr.) Neobișnuit; neuzitat.

insolúbil, -ă, *insolubili, -e,* adj. **1.** Care nu se dizolvă (într-un anumit lichid). **2.** (Fig.) De nerezolvat.

insolvábil, -ă, *insolvabili, -e,* adj. Care nu-și poate plăti datoriile.

insolvabilitáte s.f. Situația unui debitor insolvabil.

insomnie, *insomnii,* s.f. Stare bolnăvicioasă caracterizată prin reducerea importantă a duratei somnului.

insonorizáre s.f. Reducerea intensității zgomotelor dintr-un spațiu închis.

inspectá, *inspectez,* vb. I. Tr. A controla activitatea unei persoane, a unei instituții etc.; (p. ext.) a examina, a cerceta cu atenție.

inspéctor, -oáre, *inspectori, -oare,* s.m. și f. Persoană împuternicită cu efectuarea de inspecții.

inspectorát, *inspectorate,* s.n. Serviciu care are sarcina de a inspecta activitatea unor unități subordonate.

inspécție, *inspecții,* s.f. Control, verificare a unei activități, a executării unor dispoziții etc.

inspirá, *inspír,* vb. I. **1.** Tr. A inhala aer în plămîni. **2.** Tr. (Fig.) A insufla cuiva un gînd, un sentiment. **3.** Refl. (Fig.) A lua idei, sugestii de undeva sau de la cineva.

inspiratór, -oáre, *inspiratori, -oare,* adj. Care se referă la inspirația aerului în plămîni.

inspiráție, *inspirații,* s.f. **1.** Fază a respirației care constă în introducerea aerului în plămîni. **2.** (Fig.) Avînt, entuziasm creator. **3.** (Fig.) Gînd, idee, soluție apărută pe neașteptate în conștiință.

instabíl, -ă, *instabili, -e,* adj. Care nu prezintă stabilitate; variabil.

instabilitáte s.f. Caracterul a ceea ce este instabil.

instalá, *instalez,* vb. I. **1.** Tr. A monta, a așeza o instalație, o mașină, un aparat etc. **2.** Tr. și refl. A (se) stabili într-un loc, într-un post.

instalatór, -oáre, *instalatori, -oare,* s.m. și f. Persoană specializată în montarea și în repararea unor instalații, conducte, aparate etc.

instaláție, *instalații,* s.f. Ansamblu de construcții, aparate, mașini etc. care servesc la îndeplinirea unei anumite funcțiuni sau operații.

instantanéu, -ée, *instantanei, -ee,* adj., s.n. **1.** Adj. (Și adverbial) Care se produce brusc și se desfășoară foarte repede. **2.** S.n. Fotografie obținută printr-o expunere de foarte scurtă durată.

instánță, *instanțe,* s.f. *Instanță judecătorească* = organ de stat însărcinat cu soluționarea litigiilor.

instaurá, *instaurez,* vb. I. Tr. A stabili, a așeza, a întrona; a introduce.

instigá, *instig,* vb. I. Tr. A îndemna la acțiuni dușmănoase; a incita, a ațîța.

instigatór, -oáre, *instigatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care instigă; ațîțător, provocator.

instilatór, *instilatoare,* s.n. Instrument cu care se fac instilații.

instiláție, *instilații,* s.f. Administrarea, sub formă de picături, a unui medicament lichid.

instínct, *instincte,* s.n. Complex de reflexe înnăscute care asigură necesitățile vitale ale organismului (de alimentare, reproducere, apărare etc.).

instinctiv, -ă, *instinctivi, -e,* adj. **1.** Care se referă la instincte. **2.** (Adesea adverbial) Care este făcut din instinct.

institui, *institui,* vb. IV. Tr. A înființa, a întemeia (prin lege).

institút, *institute,* s.n. Instituție de învățămînt superior; așezămînt, instituție în care se fac cercetări științifice.

institutór, -oáre, *institutori, -oare,* s.m. și f. (În trecut) Învățător la oraș.

institúție, *instituții,* s.f. **1.** Organism care îndeplinește un ansamblu de servicii, avînd în competența sa desfășurarea unei activități sociale (economice, social-culturale etc.). **2.** Ansamblul normelor juridice care reglementează o anumită categorie de relații sociale. **3.** Organizație care desfășoară o activitate de interes internațional.

instituționál, -ă, *instituționali, -e,* adj. Care se referă la instituții; care are caracter de instituție.

instituționalizát, -ă, *instituționalizați, -te,* adj. Căruia i s-a atribuit caracter de instituție.

instructáj, *instructaje,* s.n. Instruire în vederea bunei desfășurări a unei activități.

instructív, -ă, *instructivi, -e,* adj. Care instruiește; din care se pot trage învățăminte.

instrúctor, -oáre, *instructori, -oare,* s.m. și f. Persoană care face muncă de instruire, care instruiește pe alții.

instrúcție s.f. **1.** Procesul de predare a cunoștințelor și deprinderilor, care se desfășoară în instituțiile de învățămînt. **2.** Activitatea de pregătire teoretică și practică a militarilor. **3.** (Jur., înv.) Activitatea de urmărire penală.

instrucțiúne, *instrucțiuni,* s.f. (Mai ales la pl.) Indicații cu privire la modul de îndeplinire a unui lucru; norme emise de conducătorii organelor centrale ale administrației de stat în vederea aplicării legilor, decretelor etc.

instruí, *instruiesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) pregăti într-un anumit domeniu, a învăța. **2.** Tr. A pregăti ostașii în teoria și practica militară.

instruit, -ă, *instruiți, -te,* adj. **1.** Învățat, cultivat. **2.** (Despre ostași) Care și-a însușit cunoștințele de teorie și practică militară.

instrumént, *instrumente,* s.n. **1.** Sistem de piese care constituie un tot unitar folosit pentru observarea, măsurarea sau controlul unei mărimi. **2.** Aparat cu ajutorul căruia se produc sunete muzicale. **3.** (Fig.) Mijloc sau persoană folosită pentru atingerea unui scop.

instrumentál, -ă, *instrumentali, -e,* adj. **1.** (Muz.) Care se execută cu ajutorul instrumentelor. **2.** *Complement circumstanțial instrumental* = complement circumstanțial care arată mijlocul prin care se realizează o acțiune.

instrumentáție, *instrumentații,* s.f. Repartizare a părților unei compoziții muzicale pe grupuri de instrumente.

instrumentist, -ă, *instrumentiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă (într-un ansamblu) dintr-un instrument muzical.

insuccés, *insuccese,* s.n. Nereușită, eșec.

insuficiént, -ă, *insuficienți, -te,* adj. Care nu este de ajuns, care nu satisface (cantitativ sau calitativ); (substantivat, m.) calificativ sub limita de trecere (la un examen).

insuficiénță, *insuficiențe,* s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este insuficient. **2.** (Med.) Incapacitate a unui organ de a-și îndeplini integral funcțiile.

insuflá, *insúflu,* vb. I. Tr. **1.** A introduce sub presiune gaze sau vapori într-un motor, într-un cuptor metalurgic etc. **2.** (Fig.) A-i provoca cuiva un anumit sentiment, o anumită stare sufletească.

insufláție, *insuflații,* s.f. Introducerea sub presiune a unei substanțe pulverulente sau gazoase într-o cavitate a organismului, în scop terapeutic.

insulár, -ă, *insulari, -e,* adj. Caracteristic unei insule; care se află pe o insulă; (substantivat) locuitor al unei insule.

ínsulă, *insule,* s.f. Porțiune de uscat înconjurată din toate părțile de apă; *insulă plutitoare* = îngrămădire compactă de rădăcini și ramuri rupte care plutesc pe o apă.

insulínă s.f. Hormon secretat de pancreas, care intervine în reglarea metabolismului zahărului.

insultá, *insúlt,* vb. I. Tr. A aduce cuiva o insultă, a jigni.

insúltă, *insulte,* s.f. Cuvînt sau faptă injurioasă la adresa cuiva; jignire.

insuportábil, -ă, *insuportabili, -e,* adj. Care nu poate fi suportat sau care este greu de suportat.

insuréctie, *insurecții,* s.f. Formă de luptă armată, organizată, a forțelor sociale progresiste, revoluționare, cu sprijinul maselor populare, în scopul răsturnării unui regim politic reacționar sau al izgonirii unei armate ocupante.

insurgént, -ă, *insurgenți, -te,* s.m. și f. Persoană care participă la o insurecție.

insurmontábil, -ă, *insurmontabili, -e,* adj. (Livr.; despre obstacole, dificultăți) Care nu poate fi trecut, depășit.

intabulá, *intabulez,* vb. I. Tr. A înscrie în cartea funciară un drept imobiliar.

intáct, -ă, *intacți, -te,* adj. Neatins, neștirbit, întreg.

intangíbil, -ă, *intangibili, -e,* adj. Care trebuie să rămînă intact, de care nu te poți atinge.

integrá, *integrez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) include, a (se) îngloba, a (se) armoniza într-un ansamblu; (mat.) *a integra o funcție* = a calcula integrala.

integrál, -ă, *integrali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Întreg, complet; *făină integrală* = făină brută, neselecționată. **2.** Adj. (Mat.) *Calcul integral* = ramură a matematicii, care se ocupă cu studiul integralelor. **3.** S.f. *Integrală a unei funcții* = funcție a cărei derivată este chiar funcția dată; *integrală a unei ecuații diferențiale* = soluția ecuației respective.

integrántă, *integrante,* adj. *Parte integrantă* = parte care se include în mod necesar în componența unui tot.

integráre, *integrări,* s.f. Acţiunea de *a (se) integra; integrare economică* = proces complex de dezvoltare a economiei mondiale în condiţiile contemporane, constînd în intensificarea, adîncirea interdependenţelor dintre economiile diferitelor state.

integritáte s.f. **1.** Însuşirea de a fi integru; cinste, probitate. **2.** Însuşirea de a fi (sau de a se menţine) întreg, intact.

intégru, -ă, *integri, -e,* adj. Cinstit, onest, incoruptibil.

inteléct, *intelecte,* s.n. Capacitatea de a gîndi, de a cunoaşte, de a opera cu noţiuni.

intelectuál, -ă, *intelectuali, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la intelect. **2.** S.m. şi f. Persoană care posedă pregătire de specialitate şi lucrează în domeniul ştiinţei, artei etc.; persoană care aparţine intelectualităţii.

intelectualitáte, *intelectualităţi,* s.f. **1.** Categorie socială care lucrează în domeniul muncii intelectuale. **2.** Totalitatea intelectualilor, mulţime de intelectuali.

inteligént, -ă, *inteligenţi, -te,* adj. Înzestrat cu inteligenţă; care denotă inteligenţă.

inteligénţă, *inteligenţe,* s.f. Facultatea de a înţelege uşor, de a sesiza esenţialul, de a rezolva situaţii sau probleme noi.

inteligíbil, -ă, *inteligibili, -e,* adj. Care poate fi înţeles.

intemperánţă, *intemperanţe,* s.f. Necumpătare.

intemperíe, *intemperii,* s.f. Stare atmosferică nefavorabilă; vreme rea.

intempestív, -ă, *intempestivi, -e,* adj. (Livr.) Care se produce pe neaşteptate şi la timp nepotrivit; inoportun.

intendént, -ă, *intendenţi, -te,* s.m. şi f. Persoană însărcinată cu administrarea unei instituţii.

inténs, -ă, *intenşi, -se,* adj. Care acţionează cu forţă; tare, viu, puternic.

intensificá, *intensific,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) face mai intens; a (se) înteţi; a (se) mări.

intensitáte, *intensităţi,* s.f. **1.** Starea a ceea ce este intens; grad de tărie, de forţă. **2.** (Fiz.) Mărime scalară sau vectorială utilizată pentru a caracteriza cantitativ un fenomen, starea unui cîmp ori a unui corp într-un anumit punct.

intensív, -ă, *intensivi, -e,* adj. Care are intensitate; *agricultură intensivă* = sistem de agricultură care asigură producţii mari pe unitatea de suprafaţă, datorită investiţiilor suplimentare în mijloace de producţie.

intentá, *intentez,* vb. I. Tr. (Jur.) *A intenta un proces* = a introduce, a porni o acţiune (5).

inténţie, *intenţii,* s.f. Voinţă, gînd de a întreprinde ceva.

intenţioná, *intenţionez,* vb. I. Tr. A avea intenţia să..., a plănui.

intenţionát, -ă, *intenţionaţi, -te,* adj. Cu intenţie, cu un anumit scop.

inter- Element de compunere cu sensul „între“, care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

interacţiúne, *interacţiuni,* s.f. Acţiune între două sau mai multe corpuri, sisteme fizice, fenomene etc., manifestată printr-o influenţare, condiţionare sau acţiune cauzală reciprocă şi care stă la baza mişcării în genere.

interastrál, -ă, *interastrali, -e,* adj. Care se află sau care se petrece între aştri.

interbélic, -ă, *interbelici, -e,* adj. Dintre două războaie (în special dintre cele două războaie mondiale).

intercalá, *intercalez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) introduce într-un şir de lucruri sau de fiinţe.

interceptá, *interceptez,* vb. I. Tr. A prinde, a reţine un obiect în timpul mişcării lui; a surprinde (şi a controla) o convorbire telefonică, o corespondenţă etc.

interconectá, *interconectez,* vb. I. Tr. A realiza o interconexiune.

interconexiúne, *interconexiuni,* s.f. Legătură între mai multe reţele electrice cu ajutorul unor linii de transport al energiei electrice.

intercontinentál, -ă, *intercontinentali, -e,* adj. Care este situat sau care are loc între două sau mai multe continente.

intercostál, -ă, *intercostali, -e,* adj. Care se referă la spaţiul dintre coaste; care este aşezat între coaste.

interdependénţă s.f. Totalitatea legăturilor şi raporturilor dintre obiectele şi procesele din domeniul naturii, societăţii şi gîndirii.

interdícţie, *interdicţii,* s.f. Prevedere legală prin care se interzice săvîrşirea anumitor fapte sau acte.

interdisciplinár, -ă, *interdisciplinari, -e,* adj. Care se referă la mai multe discipline ştiinţifice, care aparţine mai multor ramuri ale ştiinţei.

interés, *interese,* s.n. **1.** Preocuparea de a obţine ceea ce este avantajos, necesar, folositor. **2.** Orientare activă spre anumite lucruri, dorinţă de a cunoaşte şi de a înţelege. **3.** Simpatie faţă de cineva.

interesá, *interesez,* vb. I. **1.** Tr. A stîrni interesul cuiva; a reţine atenţia cuiva; a face pe cineva părtaş la o acţiune, la un cîştig. **2.** Refl. A manifesta grijă, interes faţă de cineva sau ceva. **3.** Refl. A căuta să afle, a se informa.

interesánt, -ă, *interesanţi, -te,* adj. Care interesează; care atrage atenţia, care prezintă sau stîrneşte interes.

interesát, -ă, *interesaţi, -te,* adj. **1.** Care are un anumit interes. **2.** Care urmăreşte numai avantaje personale. **3.** Plin de interes, de curiozitate.

interferá, pers. 3 *interferează,* vb. I. Intr. (Despre unde) A produce fenomenul interferenţei.

interferénţă, *interferenţe,* s.f. **1.** Întîlnire, încrucişare a două sau a mai multor fenomene, întîmplări, fapte etc. **2.** (Fiz.) Suprapunerea unor mişcări vibratorii (unde luminoase, acustice, electrice etc.) cu aceeaşi frecvenţă, avînd drept rezultat întărirea (sau slăbirea) lor.

interferométru, *interferometre,* s.n. Instrument optic bazat pe fenomenul interferenţei, care serveşte la determinarea lungimilor de undă, a indicilor de refracţie etc.

interflúviu, *interfluvii*, s.n. Porţiune de teren cuprinsă între două văi vecine.

interimár, -ă, *interimari, -e*, s.m., adj. (Persoană) care exercită în mod provizoriu o funcţie în locul titularului.

interiór, -oáră, *interiori, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este situat înăuntrul unui lucru, al unui spaţiu limitat etc.; (fig.) care se referă la natura morală, la partea sufletească a omului. **2.** S.n. Partea dinăuntru a unui obiect, a unei camere, a unei locuinţe etc. **3.** S.n. (Fig.) Latura lăuntrică, natura morală a omului. **4.** S.n. Post telefonic instalat într-o cameră, într-un birou etc. și care este legat de liniile exterioare printr-o centrală.

interjécţie, *interjecţii*, s.f. Parte de vorbire neflexibilă care exprimă sentimente și manifestări de voinţă sau care imită sunete și zgomote din natura înconjurătoare.

interlocutór, -oáre, *interlocutori, -oare*, s.m. și f. Persoană care vorbește cu alta, care participă la o discuţie, la o conversaţie.

interlóp, -ă, *interlopi, -e*, adj. Care are o reputaţie proastă; dubios, suspect, deocheat.

interlúdiu, *interludii*, s.n. **1.** Episod muzical care face legătura între două secţiuni mai importante ale unei compoziţii muzicale. **2.** (Teatru) Episod muzical care face legătura între două momente ale unei lucrări dramatice.

intermediár, -ă, *intermediari, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se află la mijloc. **2.** S.m. și f. Persoană care mijlocește tîrgul între un vînzător și un cumpărător sau încheie o tranzacţie între două părţi, cu împuternicirea acestora.

intermédiu s.n. *Prin intermediul cuiva* = prin mijlocirea cuiva.

interméz̦zo s.n. **1.** Divertisment muzical între actele unui spectacol. **2.** Mică piesă instrumentală, de formă liberă.

interminábil, -ă, *interminabili, -e*, adj. Care nu se mai termină; foarte lung; foarte mare.

intermitént, -ă, *intermitenţi, -te*, adj. Care acţionează sau se produce cu intermitenţă; (adverbial) cu întreruperi, din cînd în cînd.

intermiténţă, *intermitenţe*, s.f. Întrerupere temporară în desfășurarea unei acţiuni, a unei activităţi.

intermoleculár, -ă, *intermoleculari, -e*, adj. Care se află sau se petrece între două sau mai multe molecule.

intérn, -ă, *interni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se află în interiorul unui lucru, al unei fiinţe, al unui fenomen; *boli interne* = boli ale organelor din interiorul corpului; *unghiuri interne* = unghiuri formate de două paralele tăiate de o secantă și situate între cele două paralele. **2.** S.m. și f. Elev sau ucenic care locuiește într-un internat. **3.** S.m. și f. Student în medicină sau medic angajat (prin concurs) la un spital.

interná, *internez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) instala într-un spital, pentru tratament. **2.** Tr. A obliga pe cineva să stea într-un ospiciu, într-un institut de reeducare, a închide într-un lagăr.

internát, *internate*, s.n. **1.** Așezămînt școlar în care locuiesc și iau masa elevii. **2.** Stagiu de practică medicală efectuat în spitale și în clinici de către studenţii din ultimii ani de facultate.

internaţionál, -ă, *internaţionali, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la relaţiile dintre state; care interesează mai multe state; la care participă reprezentanţi din mai multe state. **2.** Adj. *Limbă internaţională* = limbă de largă circulaţie, folosită în relaţiile internaţionale; *drept internaţional* = totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile dintre state. **3.** S.m. și f. Sportiv care participă la întîlniri sportive internaţionale **(1)**.

internaţionalism s.n. Solidaritate, colaborare liber-consimţită între naţiuni, popoare, ţări, partide independente, egale în drepturi, în scopul sprijinului reciproc și al progresului fiecărei naţiuni; *internaţionalism proletar* = unitate, solidaritate a clasei muncitoare din toate ţările în lupta împotriva capitalismului, pentru construirea socialismului și comunismului.

internaţionalist, -ă, *internaţionaliști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aplică principiile internaţionalismului. **2.** S.m. și f. Partizan al internaţionalismului.

interníst, -ă, *interniști, -ste*, adj. *Medic internist* (și substantivat, m.) = medic specialist în boli interne.

internód, *internoduri*, s.n. Porţiune din tulpina unor plante cuprinsă între două noduri.

interogá, *interoghez*, vb. I. Tr. **1.** A supune pe cineva la un interogatoriu. **2.** A examina un elev, un student etc.

interogativ, -ă, *interogativi, -e*, adj. Care exprimă o întrebare.

interogatóriu, *interogatorii*, s.n. Totalitatea întrebărilor puse învinuitului sau inculpatului în cursul procesului penal, în legătură cu fapta săvîrșită.

interpelă, *interpelez*, vb. I. Tr. A face o interpelare.

interpeláre, *interpelări*, s.f. Întrebare pusă de către un deputat în parlament unui membru al guvernului în legătură cu modul de rezolvare a unor probleme (de ordin politic, diplomatic, economic etc.).

interplanetár, -ă, *interplanetari, -e*, adj. Care este situat între planete; privitor la legătura dintre planete.

interpolá, *interpolez*, vb. I. Tr. **1.** A introduce într-un text (manuscris) cuvinte sau fraze care nu fac parte din acel text, dar care îl explică sau îl completează. **2.** (Mat.) A intercala, într-un șir de valori cunoscute, unul sau mai mulţi termeni determinaţi prin calcul.

interprét, -ă, *interpreţi, -te*, s.m. și f. **1.** Persoană care traduce oral cele spuse de cineva în altă limbă. **2.** (Fig.) Persoană care face cunoscute altuia voinţa, dorinţa, sentimentele cuiva. **3.** Persoană care interpretează un rol, o compoziţie muzicală.

interpretá, *interpretez,* vb. I. Tr. **1.** A explica, a da un anumit înțeles unui lucru; a comenta un text (vechi). **2.** A juca un rol într-o piesă, într-un film etc.; a executa o bucată muzicală.

interpúne, *interpún,* vb. III. Refl. A interveni ca mijlocitor (pentru a stabili o înțelegere); a se amesteca în relațiile dintre două persoane.

interrégn, *interregnuri,* s.n. Interval în care un stat monarhic este lipsit de suveran.

intersectá, *intersectez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) întretăia.

intersécție, *intersecții,* s.f. Încrucișare de drumuri; locul sau punctul unde se întretaie două linii, două drumuri etc.

interstatál, -ă, *interstatali, -e,* adj. Care privește mai multe state, care are loc între mai multe state.

interstițiál, -ă, *interstițiali, -e,* adj. Care se află într-un interstițiu; care provine dintr-un interstițiu; *țesut interstițial* = țesut situat în spațiile dintre celelalte țesuturi ale organelor.

interstițiu, *interstiții,* s.n. Mic spațiu între granulele unui material, între părțile unui corp etc.

interșcolár, -ă, *interșcolari, -e,* adj., Care are loc între două sau mai multe școli.

interurbán, -ă, *interurbani, -e,* adj. Care are loc între două sau mai multe orașe; care leagă două orașe; (substantivat, n.) telefon care stabilește legătura între două localități.

intervál, *intervale,* s.n. **1.** Distanță în timp între două fenomene sau evenimente consecutive. **2.** Spațiu care separă două lucruri; (mat.) mulțimea punctelor cuprinse între două puncte date. **3.** Diferența dintre înălțimile a două sunete muzicale.

interveni, *intervin,* vb. IV. Intr. **1.** A intra într-o acțiune; a se amesteca în vorbă, într-o dispută; a lua cuvîntul. **2.** A face un demers pentru a obține ceva (mai ales o favoare). **3.** A se întîmpla, a se ivi, a surveni.

intervénție, *intervenții,* s.f. **1.** Faptul de a interveni, de a intra într-o acțiune, într-o discuție. **2.** Amestec al unui stat în treburile altui stat, folosind forța armată, presiuni politice etc. **3.** Demers făcut pentru a obține ceva (mai ales o favoare). **4.** (Med.) Operație.

intervenționísm s.n. Amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat.

interverti, *intervertesc,* vb. IV. Tr. A schimba ordinea sau locul elementelor dintr-o serie.

intervievá, *intervievez,* vb. I. Tr. A lua cuiva un interviu.

interviu, *interviuri,* s.n. Convorbire între o personalitate politică, culturală etc. și un ziarist, un reporter, în scopul publicării în presă, al difuzării prin radio sau televiziune a răspunsurilor la întrebările puse de aceștia; (p. ext.) textul convorbirii publicat în ziar.

interzice, *interzic,* vb. III. Tr. A nu permite să se facă un anumit lucru.

intestín¹, *intestine,* s.n. Parte a tubului digestiv, la oameni și la mamifere, cuprinsă între stomac și anus și alcătuită din două părți distincte *(intestinul gros* și *intestinul subțire).*

intestín², **-ă,** *intestini, -e,* adj. (Livr.) Care se petrece în interiorul unui stat, al unui organism social etc.; intern.

intestinál, -ă, *intestinali, -e,* adj. Care aparține intestinului¹, care se referă la intestine.

intim, -ă, *intimi, -e,* adj. **1.** Care constituie esența unui lucru. **2.** (Despre persoane) Legat de cineva printr-o afecțiune puternică; familiar, prietenos, afectuos. **3.** Care se referă la viața particulară sau familială a cuiva. **4.** Care are loc într-un cadru restrîns.

intimidá, *intimidez,* vb. I. Tr. și refl. A simți (sau a insufla cuiva) teamă, a (se) speria; a (se) încurca, a (se) zăpăci.

intimitáte, *intimități,* s.f. **1.** Calitatea a ceea ce este intim; prietenie strînsă. **2.** Cadru, cerc restrîns, familial. **3.** (La pl.) Chestiuni personale.

intitulá, *intitulez,* vb. I. Tr. A da un titlu (unei scrieri, unei persoane etc.); (refl.) a purta un titlu; a se numi.

intolerábil, -ă, *intolerabili, -e,* adj. Care nu poate fi tolerat; de neîngăduit.

intoleránță, *intoleranțe,* s.f. **1.** Lipsă de toleranță, de îngăduință. **2.** Incapacitate organică de a suporta unele medicamente.

intoná, *intonez,* vb. I. Tr. **1.** A executa, a cînta un imn, o melodie solemnă. **2.** A rosti cu un anumit ton un cuvînt, o frază.

intonáție, *intonații,* s.f. **1.** Acțiunea de a emite sunete; modul în care sînt emise sunetele. **2.** Modulații, inflexiuni ale vocii în timpul vorbirii sau cîntatului.

intoxicá, *intóxic,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) introduce în organism substanțe toxice; a (se) otrăvi.

intoxicáție, *intoxicații,* s.f. Stare patologică datorită introducerii în organism a unor substanțe toxice.

intra¹- Element de compunere însemnînd „în", „între", care servește la formarea unor adjective și a unor substantive.

intrá², *intru,* vb. I. Intr. **1.** A trece din afară înăuntru, dintr-un loc deschis într-unul închis; a se introduce, a se băga; a pătrunde. **2.** (Fig.) A se amesteca, a lua parte la...; a ajunge într-o anumită situație. **3.** A începe un serviciu, a se angaja într-o slujbă; a se înscrie într-o organizație, într-o asociație etc. **4.** A încăpea; (mat., despre numere) a se cuprinde de un număr de ori în alt număr. **5.** A fi necesar, a trebui (în anumită cantitate): *la un costum intră trei metri de stofă.* **6.** *A intra la spălat* = (despre țesături) a-și micșora dimensiunile prin spălare.

intracelulár, -ă, *intracelulari, -e,* adj. Care se află sau se petrece în interiorul celulelor.

intradós, *intradosuri,* s.n. Fața interioară, concavă, a unei bolți, a unui arc etc.; fața inferioară a unui planșeu.

intramontán, -ă, *intramontani, -e,* adj. Care se află sau care se desfășoară între culmile munților; care este înconjurat de munți.

intramusculár, -ă, *intramusculari, -e,* adj. Care se află sau se petrece în interiorul mușchilor.

intransigént, -ă, *intransigenți, -te,* adj. Care nu se abate de la un anumit principiu, care nu acceptă compromisuri.

intransigénță s.f. Însușirea de a fi intransigent.

intranzitiv, *intranzitive,* adj. (Despre verbe) A cărui acțiune nu se exercită în mod nemijlocit asupra unui obiect.

intráre, *intrări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a intra;* locul prin care se intră; locul de acces într-o clădire, într-un spațiu închis. **2.** Stradă mică, fundătură. **3.** Valoare care se înregistrează în patrimoniul unei întreprinderi sau instituții. **4.** (Cib.) Bornă de acces a unui element sau sistem.

intravenós, -oásă, *intravenoși, -oase,* adj. (Despre injecții) Care se face în venă.

intravilán, *intravilane,* s.n. Zonă care cuprinde suprafața unui oraș sau a unui sat.

intrepid, -ă, *intrepizi, -de,* adj. (Livr.) Cutezător, curajos.

intrigá, *intrig,* vb. I. Tr. A stîrni surprinderea sau curiozitatea cuiva; a provoca suspiciune.

intrigánt, -ă, *intriganți, -te,* s.m. și f., adj. (Persoană) care face intrigi **(1).**

intrigă, *intrigi,* s.f. **1.** Acțiune, de obicei ascunsă, care folosește mijloace nepermise pentru realizarea sau zădărnicirea unui lucru; uneltire. **2.** Totalitatea întîmplărilor care determină acțiunea unei opere literare epice sau dramatice.

intrinséc, -ă, *intrinseci, -e,* adj. Care constituie partea lăuntrică, esențială, a unui lucru; ceea ce are un lucru prin el însuși (ex. valoare).

intrínd, *intrînduri,* s.n. Parte adîncită în zidul unei construcții, la o parcelă de teren etc.

introdúce, *introdúc,* vb. III. Tr. **1.** A face să intre, să pătrundă; a băga, a vîrî; (refl.) a intra undeva (cu forța sau pe furiș). **2.** A face ca o persoană să fie primită de cineva sau să fie admisă într-o organizație. **3.** A ajuta pe cineva să se inițieze într-o activitate, într-o problemă. **4.** A pune în practică, în uz.

introdúcere, *introduceri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) introduce;* includere, adăugare; punere în practică. **2.** Lucrare, studiu care cuprinde noțiunile elementare și pregătitoare ale unei discipline științifice. **3.** Capitol la începutul unei lucrări, cuprinzînd elemente necesare înțelegerii ei; partea de la început a unei compoziții muzicale.

introductiv, -ă, *introductivi, -e,* adj. Care servește ca introducere; de la început.

introspectiv, -ă, *introspectivi, -e,* adj. Care se referă la introspecție; bazat pe introspecție.

introspécție, *introspecții,* s.f. Observare a fenomenelor propriei conștiințe.

intrús, -ă, *intruși, -se,* s.m. și f. Persoană care se introduce undeva, sau la cineva, fără ca prezența să-i fie necesară sau solicitată.

intruziúne, *intruziuni,* s.f. Pătrundere a magmei între alte formații geologice ale scoarței Pămîntului; corp care ia naștere prin acest proces.

intui, *intuiesc,* vb. IV. Tr. A avea o intuiție; a înțelege ceva în mod nemijlocit; a sesiza.

intuitív, -ă, *intuitivi, -e,* adj. Bazat pe intuiție, pe cunoașterea nemijlocită a realității.

intuíție, *intuiții,* s.f. **1.** Capacitatea de a pătrunde în mod direct, nemijlocit în esența lucrurilor. **2.** Descoperire bruscă a unui adevăr, a unei soluții.

inumán, -ă, *inumani, -e,* adj. Neomenos, crud, feroce.

inundá, pers. 3 *inúndă,* vb. I. Tr. (Despre apă) A acoperi, prin revărsare, un teren; a pătrunde în cantitate mare într-o mină, într-o sondă etc.

inundábil, -ă, *inundabili, -e,* adj. (Despre terenuri) Care poate fi inundat, care este expus inundațiilor.

inundáție, *inundații,* s.f. Acoperire a unei porțiuni do uscat cu o mare cantitate de apă (provenită din revărsarea rîurilor sau din ploi); cantitate de apă care inundă un teren.

inutíl, -ă, *inutili, -e,* adj. Nefolositor; (adverbial) zadarnic, degeaba.

inutilitáte s.f. Faptul de a fi inutil.

inutilizábil, -ă, *inutilizabili, -e,* adj. Care nu poate fi utilizat.

inuzitát, -ă, *inuzitați, -te,* adj. (Livr.) Care nu se folosește, care nu este întrebuințat.

invadá, *invadez,* vb. I. Tr. **1.** (Mai ales despre armate) A ocupa prin violență un teritoriu străin, provocînd pagube; a cotropi. **2.** (Fig.) A cuprinde, a copleși.

invadatór, -oáre, *invadatori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană, armată, stat) care invadează; năvălitor, cotropitor.

invalid, -ă, *invalizi, -de,* adj., s.m. și f. (Persoană) care are o infirmitate.

invalidá, *invalidez,* vb. I. Tr. A declara ca nevalabil (un act de procedură, o alegere), a infirma.

invaliditáte, *invalidități,* s.f. Starea celui invalid; infirmitate.

invár s.n. Oțel aliat, cu un conținut mare de nichel, cu coeficient de dilatare foarte mic, folosit în construcția aparatelor și instrumentelor de precizie.

invariábil, -ă, *invariabili, -e,* adj. Care nu variază, nu se schimbă.

invariánt, *invarianți,* s.m. (Mat.) Număr, grup etc. care nu se schimbă față de un grup de transformări.

invázie, *invazii,* s.f. **1.** Năvălire neașteptată a unei armate inamice într-o țară. **2.** (Biol.) Apariție masivă a unor paraziți sau dăunători într-o regiune.

invectívă, *invective,* s.f. Expresie violentă, jignitoare la adresa cuiva.

inventá, *inventez,* vb. I. Tr. **1.** A crea, a realiza ceva care nu exista pînă atunci. **2.** (Fig.) A scorni lucruri neadevărate.

inventár, *inventare,* s.n. Document (listă, registru) în care sînt consemnate, sub aspect cantitativ și valoric, mijloacele pe care le posedă

la un moment dat o persoană fizică sau juridică.

inventariá, *inventariez,* vb. I. Tr. A înregistra în inventar obiecte, bunuri etc.

inventatór, -oáre, *inventatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care a realizat o invenție (1).

inventiv, -ă, *inventivi, -e,* adj. Care are talentul, capacitatea de a inventa.

inventivitáte s.f. Însușirea de a fi inventiv.

invénție, *invenții,* s.f. **1.** Realizare tehnică nouă, care reprezintă un progres față de realizările anterioare ale tehnicii mondiale. **2.** (Fig.) Născocire de lucruri inexistente, neadevărate.

invers, -ă, *inverși, -se,* adj. (Adesea adverbial) Care este contrar direcției inițiale sau firești; (mat.) *mărimi invers proporționale* = mărimi care depind în așa fel una de alta, încît dacă una se mărește de un număr de ori, cealaltă se micșorează de același număr de ori.

inversá, *inversez,* vb. I. Tr. A schimba, a răsturna ordinea inițială sau firească; (fiz.) a schimba sensul, pe aceeași direcție, al unei mărimi vectoriale.

inversiúne, *inversiuni,* s.f. **1.** Schimbare, răsturnare a sensului sau a ordinii obișnuite. **2.** Procedeu stilistic care constă în schimbarea topicii normale a cuvintelor în frază.

inversór, *inversoare,* s.n. Dispozitiv care servește la schimbarea sensului mișcării unei mașini, unui vehicul, unui curent electric, unui curent de fluid etc.

invertáză, *invertaze,* s.f. Enzimă produsă de drojdia de bere, care transformă zahărul în glucoză și în fructoză.

inverti, *invertesc,* vb. IV. Tr. A face o inversiune, a schimba, a transforma.

investi, *investesc,* vb. IV. Tr. A face o investiție.

investigá, *investighez,* vb. I. Tr. A face investigații.

investigáție, *investigații,* s.f. Cercetare sistematică și amănunțită pentru a afla ceva.

investíție, *investiții,* s.f. Totalitatea cheltuielilor efectuate pentru crearea de noi fonduri fixe, precum și pentru reconstruirea, lărgirea și modernizarea celor existente.

inveterát, -ă, *inveterați, -te,* adj. Învechit în rele, în vicii.

invidiá, *invidiez,* vb. I. Tr. **1.** A fi stăpînit de invidie, a pizmui. **2.** A rîvni la ceva ce aparține altuia.

invídie, *invidii,* s.f. Sentiment egoist de părere de rău, de necaz, provocat de succesele, de calitățile, de situația bună a altuia.

invidiós, -oásă, *invidioși, -oase,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Plin de invidie; care denotă invidie. **2.** S.m. și f. Om stăpînit de invidie.

invincibil, -ă, *invincibili, -e,* adj. Care nu poate fi învins.

inviolábil, -ă, *inviolabili, -e,* adj. Care nu poate fi violat, încălcat.

inviolabilitáte s.f. Faptul de a fi inviolabil.

invitá, *invit,* vb. I. Tr. A pofti pe cineva să vină undeva sau să participe la ceva.

invitát, -ă, *invitați, -te,* s.m și f. Persoană chemată să vină undeva sau să participe la ceva.

invitáție, *invitații,* s.f. Chemare, convocare; bilet sau scrisoare prin care cineva este invitat undeva.

invizibil, -ă, *invizibili, -e,* adj. Care nu se vede sau nu poate fi văzut.

invocá, *invóc,* vb. I. Tr. **1.** A chema în ajutor (o divinitate). **2.** A cita, a se referi la ceva în favoarea sa.

invocáție, *invocații,* s.f. Chemare în ajutor; (spec.) chemare adresată de poet muzei, pentru a-l inspira.

involúcru, *involucre,* s.n. Totalitatea bracteelor grupate la baza unei flori sau a unei inflorescențe.

involuntár, -ă, *involuntari, -e,* adj. (Adesea adverbial) Făcut fără voie; neintenționat.

involúție, *involuții,* s.f. **1.** Transformare regresivă; represiunea unui organ sau a organismului. **2.** Revenirea la normal a unui organ (mărit anterior).

invulnerábil, -ă, *invulnerabili, -e,* adj. Care nu poate fi rănit; care nu poate fi atacat sau învinuit.

invulnerabilitáte s.f. Însușirea de a fi invulnerabil.

iobág, *iobagi,* s.m. Țăran dependent de stăpînul feudal căruia era obligat să-i facă prestații în muncă și în natură sau în bani.

iobăgie s.f. Sistem de relații de producție feudale, bazat pe proprietatea privată a feudalului asupra pămîntului și a celorlalte mijloace de producție, pe proprietatea incompletă asupra iobagului și pe însușirea rentei feudale.

ioc adv. (Pop. și fam.) Nimic, deloc.

iod s.n. Element chimic în stare solidă, formînd cristale negre, întrebuințat în medicină: *tinctură de iod* = soluție de iod în alcool, folosită pentru dezinfectarea rănilor.

iodofórm s.n. Pulbere cristalină galbenă, cu miros puternic, întrebuințată ca antiseptic.

iodúră, *ioduri,* s.f. Compus al iodului cu un alt element sau cu un radical organic.

iólă, *iole,* s.f. Mică ambarcație sportivă, cu o velă, condusă de o singură persoană.

ión, *ioni,* s.m. Particulă încărcată electric pozitiv sau negativ datorită pierderii sau cîștigării unuia sau mai multor electroni.

ionatán, (1) *ionatani,* s.m., (2) *ionatane,* s.n. **1.** S.m. Soi de măr originar din America de Nord. **2.** S.n. Fructul ionatanului (1), de culoare roșie, cu gust dulce-acrișor.

iónic, -ă, *ionici, -e,* adj. *Ordin ionic* = ordin arhitectonic (apărut în Grecia), caracterizat prin coloane zvelte, al căror capitel este decorat cu volute.

ionizá, *ionizez,* vb. I. Tr. (Fiz.) A produce ioni liberi în masa unui gaz sau a unor lichide.

ionizánt, -ă, *ionizanți, -te,* adj. (Fiz.; despre agenți sau factori fizici) Care poate ioniza.

ionizáre, *ionizări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a ioniza.* **2.** Tratament care constă în introducerea de ioni în organism.

ionosferă s.f. Regiune superioară a atmosferei, alcătuită din gaze rarefiate și puternic ionizate.

iot, *ioturi,* s.n. (Lingv.) Numele lui „i" consonantic (ex. în cuvîntul „ierta").

iótă s.f. (Pop. și fam.) *Nici o iotă* = nimic, deloc.

iperită s.f. Substanță toxică cu aspect de lichid uleios (folosită ca armă chimică în primul război mondial).

ipingeá, *ipingele,* s.f. Manta cu glugă împodobită cu găitane, purtată în trecut de bărbați.

ipistát s.m. v. **epistat.**

ipocrit, -ă, *ipocriți, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) prefăcută, fățarnică.

ipocrizie s.f. Prefăcătorie, fățărnicie.

ipohondríe, *ipohondrii,* s.f. Stare psihică morbidă caracterizată prin teamă exagerată și obsesivă de boli.

ipohóndru, -ă, *ipohondri, -e,* adj, s.m. și f. (Persoană) care suferă de ipohondrie.

ipostáză, *ipostaze,* s.f. Stare, situație în care se găsește cineva; aspect, înfățișare.

ipotecá, *ipotechez,* vb. I. Tr. A greva un imobil cu o ipotecă.

ipotécă, *ipoteci,* s.f. Drept al creditorului asupra bunurilor imobile aparținînd debitorului, ca garanție pentru plata unei creanțe.

ipotenúză, *ipotenuze,* s.f. Latura care se opune unghiului drept într-un triunghi dreptunghic.

ipotétic, -ă, *ipotetici, -e,* adj. Întemeiat pe o ipoteză; presupus, nesigur.

ipotéză, *ipoteze,* s.f. **1.** Presupunere, făcută pe baza unor fapte cunoscute, cu privire la esența, cauza, mecanismul intern al unui fenomen; supoziție bazată pe probabilități. **2.** (Mat.) Ansamblul elementelor date pe baza cărora se obține o concluzie.

ípsos s.n. Material obținut prin deshidratarea ghipsului, folosit în arhitectură, în sculptură etc.

iradiá, *iradiez,* vb. I. **1.** Tr. A expune un corp acțiunii unei radiații. **2.** Intr. A se răspîndi în toate părțile.

iradiáție, *iradiații,* s.f. Emisiune de radiații.

iradiére, *iradieri,* s.f. Acțiunea de *a iradia;* (med.) expunerea organismului (în scop terapeutic) la acțiunea unor radiații.

irascíbil, -ă, *irascibili, -e,* adj. Care se enervează ușor, iute la mînie.

irascibilitáte s.f. Caracterul celui irascibil.

irațională, -ă, *iraționali, -e,* adj. **1.** Care nu este conform cu rațiunea, care nu poate fi înțeles cu ajutorul rațiunii. **2.** (Mat.) *Număr irațional* = număr real care nu poate fi scris sub forma unei fracții.

iraționalísm s.n. Orientare în filozofie care neagă posibilitatea de a cunoaște realitatea pe cale rațională, punînd pe primul plan intuiția, instinctul, inconștientul.

ireál, -ă, *ireali, -e,* adj. Care nu există în realitate; imaginar.

irealizábil, -ă, *irealizabili, -e,* adj. Care nu poate fi realizat, înfăptuit.

ireconciliábil, -ă, *ireconciliabili, -e,* adj. (Livr.) Care nu se poate pune de acord, care este de neîmpăcat.

iredentísm s.n. Mișcare politică de eliberare a unor teritorii aflate sub stăpînire străină (apărută în sec. XIX în Italia), devenită, după primul război mondial, mișcare naționalist-șovină, anexionistă.

ireductíbil, -ă, *ireductibili, -e,* adj. **1.** Care nu poate fi redus la o formă mai simplă. **2.** (Mat.) *Fracție ireductibilă* = fracție care nu mai poate fi simplificată.

iremediábil, -ă, *iremediabili, -e,* adj. Care nu poate fi remediat sau îndreptat.

ireparábil, -ă, *ireparabili, -e,* adj. Care nu poate fi reparat, corectat sau îndreptat.

ireproșábil, -ă, *ireproșabili, -e,* adj. Căruia nu i se poate reproșa nimic; fără cusur.

irespirábil, -ă, *irespirabili, -e,* adj. (Despre aer) În care nu se poate respira; sufocant.

iresponsábil, -ă, *iresponsabili, -e,* adj. Care este în situația de a nu putea răspunde pentru faptele sale; care este lipsit de simțul răspunderii.

ireverențiós, -oásă, *ireverențioși, -oase,* adj. Care dovedește lipsă de respect; necuviincios.

ireversíbil, -ă, *ireversibili, -e,* adj. (Despre fenomene, transformări) Care nu se poate produce și în sens invers.

ireversibilitáte s.f. Proprietate a unei transformări de a fi ireversibilă.

irevocábil, -ă, *irevocabili, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care nu poate fi revocat, asupra căruia nu se poate reveni.

irezistíbil, -ă, *irezistibili, -e,* adj. Căruia nu i se poate rezista, căruia nu i te poți împotrivi.

irídiu s.n. Metal din familia platinei, foarte dur, întrebuințat sub formă de aliaje la fabricarea creuzetelor de laborator, a unor etaloane de măsură etc.

irigá, *irighez,* vb. I. Tr. A efectua lucrări de irigație.

irigatór, *irigatoare,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se fac clisme sau spălături.

irigáție, *irigații,* s.f. Ansamblul lucrărilor pentru alimentare cu apă a culturilor agricole, printr-un sistem de canale, prin aspersiune etc.

íris[1], *irisuri,* s.n. Membrană colorată a ochiului, situată între cornee și cristalin, în mijlocul căreia se găsește pupila.

íris[2], *iriși,* s.m. (Bot.) Stînjenel.

iritá, *irit,* vb. I. **1.** Tr. A produce o iritație. **2.** Tr. și refl. A (se) supăra, a (se) enerva.

iritábil, -ă, *iritabili, -e,* adj. Care se enervează ușor.

iritánt, -ă, *iritanți, -te,* adj. **1.** Care produce iritații. **2.** Care supără, enervează.

iritáție, *iritații,* s.f. Faptul de a (se) irita; congestie ușoară a pielii ori a unui organ.

irizáție, *irizații,* s.f. Ansamblu de culori care apare la suprafața unor cristale, scoici etc., datorită fenomenelor de interferență.

irlandéz, -ă, *irlandezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Irlanda sau la populația

ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Irlanda. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Irlandei.

irmilic, *irmilici,* s.m. Monedă turcească de aur, care a circulat şi la noi în sec. XIX.

irónic, -ă, *ironici, -e,* adj. Care conţine sau exprimă o ironie; căruia îi place să facă ironii.

ironíe, *ironii,* s.f. Vorbă sau expresie care conţine o uşoară batjocură la adresa cuiva sau a ceva.

ironiză, *ironizez,* vb. I. Tr. A spune ironii la adresa cuiva; a avea o atitudine ironică, batjocoritoare faţă de cineva.

iroseálă, *iroseli,* s.f. Faptul de a (se) irosi; risipă.

irosí, *irosesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) risipi, a (se) pierde; (refl.) a se împrăştia în toate părţile.

irózi s.m. pl. Spectacol de teatru popular în care se dezvoltă motive religioase într-o viziune autohtonă; vicleim.

irúpe, *irúp,* vb. III. Intr. A se manifesta brusc şi cu putere, a izbucni; a ţîşni.

irúpţie, *irupţii,* s.f. Izbucnire violentă, ţîşnire.

iscă, *isc,* vb. I. Refl. A se produce pe neaşteptate, a se naşte, a se ivi; (tr.) a face să se nască, a provoca.

iscălí, *iscălesc,* vb. IV. Refl. A-şi scrie numele pe o scrisoare, pe o cerere; (tr.) a semna un act.

iscălitúră, *iscălituri,* s.f. Numele unei persoane scris de ea însăşi pe un act, pe o scrisoare etc.

iscoádă, *iscoade,* s.f. Persoană care iscodeşte; spion.

iscodí, *iscodesc,* vb. IV. Tr. **1.** A cerceta cu atenţie (şi în ascuns) pentru a afla o taină; a spiona. **2.** A pune cuiva întrebări insistente pentru a afla ceva. **3.** A născoci un lucru.

iscodítór, -oáre, *iscoditori, -oare,* adj. **1.** Care iscodeşte, care caută să afle o taină. **2.** Care caută să pătrundă cu mintea, să afle, să cunoască.

iscusínţă, *iscusinţe,* s.f. Îndemînare, dibăcie, pricepere.

iscusít, -ă, *iscusiţi, -te,* adj. **1.** Priceput, dibaci, îndemînatic. **2.** Făcut cu iscusinţă.

islamísm s.n. Mahomedanism.

islandéz, -ă, *islandezi, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Islanda sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Islanda. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Islandei.

isón s.n. Acompaniament muzical format din sunete prelungite; *a-i ţine cuiva isonul* = a acompania o melodie; (p. ext.) a aproba şi a susţine vorbele sau faptele cuiva.

isóp s.n. Ulei parfumat sau parfum extras din frunzele unui arbust exotic.

isoscél, *isoscele,* adj. (Despre triunghiuri) Care are două laturi egale.

ispăşí, *ispăşesc,* vb. IV. Tr. A răscumpăra prin suferinţă o greşeală sau o vină; a-şi lua pedeapsa.

ispăşitór, -oáre, *ispăşitori, -oare,* adj. Care ispăşeşte o vină sau o greşeală; (fam.) *ţap ispăşitor* = persoană asupra căreia se aruncă vina pentru o greşeală a altuia.

íspítă, *ispite,* s.f. Ceea ce atrage, ademeneşte; tentaţie; îndemn la rău.

ispití, *ispitesc,* vb. IV. Tr. **1.** A atrage, a ademeni, a tenta, a seduce. **2.** A căuta să afli ceva, a cerceta, a descoase.

ispititór, -oáre, *ispititori, -oare,* adj. Care ispiteşte, ademenitor.

ispráva, *isprăvi,* s.f. **1.** Faptă sau acţiune dusă pînă la capăt. **2.** Succes, reuşită. **3.** Faptă ieşită din comun; (fam.) poznă, năzdrăvănie.

isprávnic, *ispravnici,* s.m. (În trecut) Dregător însărcinat cu conducerea unui judeţ sau a unui ţinut.

isprăví, *isprăvesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) termina, a (se) sfîrşi; a (se) înfăptui, a (se) realiza.

isprăvnicél, *isprăvnicei,* s.m. (În trecut) Supraveghetor al argaţilor la o moşie.

isprăvnicíe, *isprăvnicii,* s.f. Instituţia condusă de un ispravnic; funcţia de ispravnic.

istéric, -ă, *isterici, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de isterie.

istericále s.f. pl. (Fam.) Acces de isterie.

isteríe, *isterii,* s.f. Boală nervoasă, caracterizată prin convulsii şi prin accese de rîs sau de plîns.

istéţ, -eáţă, *isteţi, -e,* adj. Ager la minte, deştept, priceput.

isteţíme, *isteţimi,* s.f. Agerime de minte, inteligenţă, iscusinţă, pricepere.

ístm, *istmuri,* s.n. Fîşie îngustă de pămînt care leagă două continente sau o peninsulă de un continent.

istóric, -ă, *istorici, -e,* adj., s.n., s.m. **1.** Adj. Care aparţine istoriei, referitor la istorie; care are o mare importanţă în dezvoltarea societăţii. **2.** Adj. Care relatează fapte din istorie; care prezintă faptele în ordine cronologică. **3.** S.n. Expunere amplă a unei întîmplări, a unui eveniment. **4.** S.m. Specialist în istorie.

istoricéşte adv. Din punct de vedere istoric.

istórie, *istorii,* s.f. **1.** Proces obiectiv al dezvoltării fenomenelor în natură şi în societate. **2.** Ştiinţă care studiază dezvoltarea societăţii, precum şi legile care guvernează această dezvoltare; scriere care relatează fapte legate de această ştiinţă. **3.** Ştiinţă care studiază dezvoltarea şi schimbările succesive într-un anumit domeniu: *istoria artelor.* **4.** Povestire, naraţiune. **5.** (Fam.) Întîmplare, păţanie; poznă.

istorioáră, *istorioare,* s.f. Scurtă povestire distractivă, de obicei pentru copii.

istoriográf, *istoriografi,* s.m. (În trecut) Persoană însărcinată în mod oficial să scrie istoria unei epoci, a unei domnii.

istoriografíe, *istoriografii,* s.f. **1.** Ştiinţă auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studiul operelor şi al concepţiilor istorice. **2.** Totalitatea scrierilor istorice dintr-o ţară sau dintr-o anumită perioadă.

istorisí, *istorisesc,* vb. IV. Tr. A relata o întîmplare, a expune, a povesti.

istorisíre, *istorísiri*, s.f. Acţiunea de *a istorisi*; povestire.
istorism s.n. Principiu al dialecticii potrivit căruia fenomenele realităţii trebuie privite în evoluţia lor istorică şi în legătură cu condiţiile concrete care le-au generat.
istóv s.n. (Pop.) *De istov* = complet, în întregime; *fără istov* = fără încetare.
istoví, *istovesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) obosi peste măsură, a (se) extenua.
istovitór, -oáre, *istovitori, -oare*, adj. Care istoveşte.
istroromân, -ă, *istroromâni, -e*, s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care face parte dintr-o populaţie românească ce trăieşte în peninsula Istria. **2.** Adj. Care se referă la istroromâni **(1)**; (substantivat, f.) dialect al limbii române vorbit de istroromâni.
işlíc, *işlice*, s.n. Căciulă mare de blană sau de postav, rotundă sau cu fundul pătrat, purtată odinioară de domni şi de boieri, iar mai tîrziu şi de negustori.
italián, -ă, *italieni, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Italia sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Italia. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Italiei.
italiáncă, *italience*, s.f. Femeie care face parte din poporul italian.
itálic, -ă, *italici, -e*, adj., Care ţine de Italia antică; privitor la Italia antică.
italienésc, -eáscă, *italieneşti*, adj. Italian **(1)**.
italienéşte adv. În felul italienilor; în limba italiană.
italienísm s.n. Curent lingvistic iniţiat de I. Heliade-Rădulescu, care căuta să apropie, prin mijloace artificiale, limba română de cea italiană.
itineránt, -ă, *itineranţi, -te*, adj. Care se deplasează din loc în loc pentru a desfăşura o anumită activitate.
itinerár, *itinerare*, s.n. Drumul pe care circulă un vehicul sau pe care se desfăşoară o călătorie; indicator cuprinzînd orele de trecere prin anumite puncte a vehiculelor de transport în comun.
iţári s.m. pl. Pantaloni ţărăneşti, lungi şi strîmţi, confecţionaţi dintr-o ţesătură de bumbac sau de lînă.
íţă, *iţe*, s.f. Dispozitiv al războiului de ţesut, constînd dintr-o serie de cocleţe aşezate vertical între două vergele, prin care se trec firele de urzeală.
iţi, *iţesc*, vb. IV. Refl. A se ivi, a se arăta puţin, pentru un moment.
iubi, *iubesc*, vb. IV. Tr. **1.** A nutri o mare afecţiune pentru o persoană de sex opus, a fi îndrăgostit de cineva; (refl. recipr.) a avea relaţii de dragoste cu cineva. **2.** A ţine foarte mult la cineva sau la ceva.
iubíre, *iubiri*, s.f. Faptul de *a (se) iubi;* sentiment de dragoste pentru o persoană de sex opus; sentiment de afecţiune, de preţuire pentru cineva sau ceva.
iubít, -ă, *iubiţi, -te*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Pe care cineva îl iubeşte, care este drag cuiva. **2.** S.m. şi f. Persoană care este în relaţii de dragoste cu o persoană de sex opus.
iubitór, -oáre, *iubitori, -oare*, adj. Care iubeşte, care este plin de dragoste, de afecţiune.
iudáic, -ă, *iudaici, -e*, adj. Care se referă la Iudeea sau la populaţia ei.
iúdă, *iude*, s.f. Om făţarnic, ipocrit; trădător.
iudéu, *iudei*, s.m. Persoană care făcea parte din populaţia Iudeii.
iuft s.n. Piele de bovine din care se fac feţe de încălţăminte.
iúgăr, *iugăre*, s.n. Veche unitate de măsură pentru suprafeţe agrare (egală cu 0,5775 ha), folosită în Transilvania.
iugoslắv, -ă, *iugoslavi, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Iugoslavia sau la populaţia ei. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia Iugoslaviei.
iulián adj. *Calendar iulian* = calendar instituit din ordinul lui Iuliu Cezar în anul 46 î.e.n.
iúlie s.m. A şaptea lună a anului.
iúnie s.m. A şasea lună a anului.
iúreş, *iureşuri*, s.n. Asalt, năvală, atac; mers impetuos; fugă, goană.
iúrtă, *iurte*, s.f. Locuinţă de formă conică sau de cupolă, acoperită cu pîslă, obişnuită la populaţiile nomade din Asia Centrală.
iútă s.f. **1.** Plantă anuală cu tulpina înaltă pînă la 3 m, cultivată pentru fibrele textile care se extrag din tulpină. **2.** Fibră textilă obţinută din tulpina acestei plante şi folosită la fabricarea de frînghii, saci, covoare etc.
iúte, *iuţi*, adj. **1.** Care acţionează repede; care se produce repede, fără întîrziere. **2.** Care aleargă cu repeziciune; (adverbial) în grabă. **3.** Care se supără uşor; violent. **4.** (Despre alimente) Cu gust înţepător, pişcător.
iuţeálă, *iuţeli*, s.f. Viteză mare, repeziciune.
iuţí, *iuţesc*, vb. IV. **1.** Tr. şi refl. A face să devină (sau a deveni) iute în mişcări; a (se) grăbi. **2.** Refl. (Despre alimente) A căpăta un gust înţepător, pişcător.
ívăr, *ivăre*, s.n. Clanţă (la uşă); zăvor, încuietoare.
iveálă s.f. *A ieşi la iveală* = a apărea, a se manifesta; *a scoate* (sau *a da) la iveală* = a da pe faţă, a face cunoscut; a publica, a tipări.
iví, *ivesc*, vb. IV. Refl. A se arăta (pe neaşteptate), a apărea dintr-o dată.
ivóriu s.n. Fildeş.
iz, *izuri*, s.n. Miros deosebit, specific; miros (şi gust) neplăcut.
ízbă, *izbe*, s.f. Casă ţărănească (de lemn) specifică unor sate ruseşti.
izbăví, *izbăvesc*, vb. IV. Tr. şi refl. (Înv.) A scăpa (pe cineva) dintr-o primejdie, dintr-o boală etc., a (se) salva, a (se) mîntui.
izbăvitór, -oáre, *izbăvitori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care izbăveşte.
izbélişte s.f. (Pop.) *De izbelişte* = (lăsat) la voia întîmplării.

izbí, *izbesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) lovi cu putere; a (se) trînti; a (se) arunca cu violență, a (se) năpusti. **2.** Tr. (Fig.) A impresiona puternic, a bate la ochi, a surprinde pe cineva.

izbitór, -oáre, *izbitori, -oare,* adj. Care bate la ochi, care impresionează puternic.

izbitúră, *izbituri,* s.f. Lovitură puternică.

izbîndă, *izbînzi,* s.f. Victorie, biruință; reușită, succes.

izbîndí, *izbîndesc,* vb. IV. Intr. **1.** A învinge, a birui. **2.** A reuși într-o acțiune.

izbucní, *izbucnesc,* vb. IV. Intr. **1.** A se produce brusc și cu putere; a se ivi deodată, pe neașteptate. **2.** (Despre sunete, vorbe) A răsuna deodată, cu putere.

izbutí, *izbutesc,* vb. IV. Tr. și intr. A ajunge la rezultatul dorit, a reuși.

izgoní, *izgonesc,* vb. IV. Tr. A sili pe cineva să plece, să părăsească locul, a alunga, a goni.

izláz, *izlazuri,* s.n. Imaș, pășune.

izmánă, *izmene,* s.f. (Mai ales la pl.) Obiect de lenjerie bărbătească, în formă de pantaloni, care acoperă corpul de la talie în jos.

ízmă s.f. Plantă erbacee cu flori mici, roșii-violete, folosită în industria farmaceutică; *izmă-creață* = specie de izmă cultivată, cu frunze crețe, folosită la prepararea unor medicamente.

izmeneálă, *izmeneli,* s.f. (Fam.) Faptul de a se izmeni.

izmení, *izmenesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A se purta afectat, a se fandosi.

iznoávă, *iznoave,* s.f. (Înv.) *De iznoavă* = din nou, încă o dată.

izobár, -ă, *izobari, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Fiz.; despre transformările de stare) Care se face la o presiune constantă. **2.** Adj. *Linie* (sau *curbă*) *izobară* (și substantivat, f.) = linie care unește, pe o hartă, punctele cu aceeași presiune atmosferică. **3.** S.f. (Fiz.) Curbă care reprezintă pe o diagramă de stare o transformare izobară **(1).**

izobátă, *izobate,* s.f. Linie care unește, pe o hartă, punctele de pe suprafața Pămîntului cu aceeași adîncime în raport cu **o** suprafață reper.

izocór, -ă, *izocori, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre transformările de stare) Care are loc la un volum constant. **2.** S.f. Curbă care reprezintă pe o diagramă de stare o transformare izocoră **(1).**

izocróne adj. f. pl. (Despre fenomene) Care se repetă în mod identic după o perioadă de timp.

izoédric, -ă, *izoedrici, -e,* adj. (Despre corpuri geometrice) Care are toate fețele egale.

izolá, *izolez,* vb. I. **1.** Tr. A despărți, a separa. **2.** Tr. A împiedica trecerea dintr-un mediu sau dintr-un sistem fizic în altul a unor forme de energie sau a unor substanțe. **3.** Refl. (Despre oameni) A se îndepărta de societate; a trăi retras.

izolánt, -ă, *izolanți, -te,* adj. **1.** (Și substantivat, m.; despre materiale) Care are proprietatea de a izola **(2). 2.** *Limbă izolantă* = limbă care nu are afixe, raportul dintre cuvinte fiind determinat de ordinea acestora, de accent etc.

izolatór, -oáre, *izolatori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care izolează. **2.** S.n. (Electr.) Piesă care servește la izolarea unui conductor.

izoláție, *izolații,* s.f. Strat de material izolant.

izomér, -ă, *izomeri, -e,* adj., s.m. (Substanță) care prezintă izomerie.

izomeríe s.f. Proprietate a unor substanțe, ale căror molecule sînt alcătuite din același număr și fel de atomi, de a avea proprietăți fizice și chimice diferite, din cauza modului diferit de legare a atomilor în moleculă.

izomórf, -ă, *izomorfi, -e,* adj. Care prezintă izomorfism.

izomorfísm s.n. Proprietate a unor substanțe cu compoziție chimică diferită de a prezenta aceleași forme cristalografice.

izopód, *izopode,* s.n. (La pl.) Ordin de crustacee cu șapte segmente toracice, fiecare cu cîte o pereche de picioare, toate avînd aceeași conformație; (și la sg.) crustaceu din acest ordin.

izoprén s.m. Hidrocarbură nesaturată, prin a cărei polimerizare se obține cauciuc.

izotérm, -ă, *izotermi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Fiz.; despre transformările de stare) În decursul căreia temperatura rămîne constantă. **2.** S.f. Curbă care reprezintă într-o diagramă de stare punctele cu aceeași temperatură; linie care unește pe hărțile climatologice punctele cu aceeași temperatură a aerului, a apei sau a solului.

izotóp, *izotopi,* s.m. Atom avînd același număr atomic cu un alt atom, dar care diferă de acesta prin numărul de masă, adică prin numărul de neutroni.

izotróp, -ă, *izotropi, -e,* adj. (Despre corpuri) Care prezintă aceleași proprietăți în orice direcție.

izraelít, -ă, *izraeliți, -te,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană de religie mozaică. **2.** Adj. Evreiesc.

izvód, *izvoade,* s.n. (Înv.) **1.** Însemnare; listă, registru. **2.** Manuscris, text; document. **3.** Concept, schiță, model.

izvodí, *izvodesc,* vb. IV. Tr. (Înv.) **1.** A crea, a inventa, a născoci, a plăsmui. **2.** A alcătui; a compune, a redacta.

izvór, *izvoare,* s.n. **1.** Apă subterană care iese la suprafață; locul de unde izvorăște o apă. **2.** Sursă de lumină sau de căldură. **3.** (Fig.) Lucru din care provine ceva; obîrșie, origine. **4.** Document (științific, istoric etc.).

izvorí, pers. 3 *izvorăște,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre apă) A ieși din pămînt; (fig., despre lacrimi, sînge etc.) a începe să curgă. **2.** (Fig.) A ieși la iveală; a lua naștere; a rezulta.

Î

î s.m. invar. A douăsprezecea literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

îmbarcá, *îmbárc,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) urca pe o navă sau (p. ext.) într-un vehicul terestru ori aerian, pentru a face o călătorie.

îmbăiá, *îmbăiez,* vb. I. Refl. A face baie.

îmbălsămá, *îmbălsămez,* vb. I. Tr. **1.** (Despre flori, parfumuri) A parfuma, a înmiresma (aerul). **2.** A impregna un cadavru cu substanţe chimice care împiedică putrefacţia.

îmbărbătá, *îmbărbătez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) încuraja, a(-şi) face curaj.

îmbătá, *îmbát,* vb. I. **1.** Refl. A se ameţi de băutură, a ajunge în stare de beţie; (despre miresme) a ameţi. **2.** Tr. (Fig.) A încînta, a fermeca.

îmbătătór, -oáre, *îmbătători, -oare,* adj. (Despre miresme, arome) Care ameţeşte, care tulbură.

îmbătrîní, *îmbătrînesc,* vb. IV. **1.** Intr. A deveni bătrîn. **2.** Tr. A face pe cineva să devină (sau să pară) bătrîn. **3.** Intr. (Despre materiale) A-şi schimba în mod lent structura şi proprietăţile caracteristice.

îmbelşugáre s.f. Belşug; abundenţă.

îmbelşugát, -ă, *îmbelşugaţi, -te,* adj. Care are din abundenţă cele necesare; care există din belşug.

îmbiá, *îmbii,* vb. I. Tr. A îndemna pe cineva să facă sau să primească ceva; (fig.) a atrage, a ispiti.

îmbibá, *îmbib,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) pătrunde, a (se) umple (de un lichid, de un miros etc.).

îmbietór, -oáre, *îmbietori, -oare,* adj. Care îmbie; care ademeneşte, ispititor.

îmbiná, *îmbin,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) asambla, a (se) uni, a (se) lega strîns.

îmbináre, *îmbinări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) îmbina;* asamblare a elementelor componente ale unui sistem tehnic. **2.** Locul unde se realizează o îmbinare **(1).**

îmbîcseálă, *îmbîcseli,* s.f. Faptul de a fi îmbîcsit; starea a ceea ce este îmbîcsit.

îmbîcsí, *îmbîcsesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) umple (de murdărie, de praf, de miros etc.)

îmblăcíu, *îmblăcie,* s.n. Unealtă agricolă rudimentară, formată dintr-un băţ de lemn legat prin curele de o coadă lungă, cu care se îmblătesc grînele.

îmblăní, *îmblănesc,* vb. IV. Tr. A căptuşi cu blană un obiect de îmbrăcăminte.

îmblătí, *îmblătesc,* vb. IV. Tr. A bate cerealele cu îmblăciul pentru a scoate seminţele din spic.

îmblînzí, *îmblînzesc,* vb. IV. **1.** Tr. A deprinde un animal sălbatic să se supună omului. **2.** Tr. şi refl. (Despre oameni) A face să devină (sau a deveni) (mai) blînd.

îmblînzitór, -oáre, *îmblînzitori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu îmblînzirea animalelor sălbatice.

îmbobocí, pers. 3: *îmboboceşte,* vb. IV. Intr. (Despre plante) A face boboci; (despre muguri) a începe să se desfacă.

îmbogăţí, *îmbogăţesc,* vb. IV. **1.** Refl. A strînge bogăţii; a deveni bogat. **2.** Tr. A dezvolta, a mări.

îmboldí, *îmboldesc,* vb. IV. Tr. A îndemna un animal la mers (lovindu-l); (fig.) a stimula, a îndemna la o acţiune.

îmbolnăví, *îmbolnăvesc,* vb. IV. Refl. A deveni bolnav.

îmbrăcá, *îmbrác,* vb. I. **1.** Refl. şi tr. A-şi pune (sau a-i pune cuiva) hainele pe corp. **2.** Refl. şi tr. A-şi procura (sau a-i procura cuiva) îmbrăcămintea necesară. **3.** Tr. A acoperi cu hîrtie copertele unei cărţi, ale unui caiet etc.; a acoperi un obiect cu un strat subţire de metal preţios.

îmbrăcămínte, (2) *îmbrăcăminţi,* s.f. **1.** Obiect confecţionat din ţesături, blană, piele etc. cu care se îmbracă corpul omenesc; totalitatea obiectelor folosite la îmbrăcat. **2.** Strat de material aplicat pe suprafaţa unei construcţii pentru a o proteja; strat de material aşezat pe fundaţia unui drum.

îmbrăţişá, *îmbrăţişez,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. recipr. A (se) cuprinde cu braţele, a (se) strînge în braţe. **2.** Tr. (Fig.) A învălui, a cuprinde dintr-o privire; a include în sfera preocupărilor. **3.** Tr. (Fig.) A-şi însuşi o idee, o doctrină; a se încadra într-o profesiune.

îmbrîncí, *îmbrîncesc,* vb. IV. Tr. și refl. recipr. A(-și) da brînci, a (se) împinge cu violență.
îmbrobodí, *îmbrobodesc,* vb. IV. **1.** Refl. A-și acoperi capul cu o broboadă, cu un văl etc. **2.** Tr. (Fig.) A înșela pe cineva, a-l face să nu vadă adevărul.
îmbucá, *îmbúc,* vb. I. **1.** Tr. A apuca cu gura; a înghiți; a mînca puțin și în grabă. **2.** Refl. (Despre piese) A se împreuna, a se îmbina, a se asambla.
îmbucătățí, *îmbucătățesc,* vb. IV. Tr. A tăia în bucăți.
îmbucătúră, *îmbucături,* s.f. Cantitate dintr-un aliment care se poate lua o dată în gură.
îmbucurătór, -oáre, *îmbucurători, -oare,* adj. Care bucură, care produce bucurie.
îmbufná, *îmbufnez,* vb. I. Refl. A se supăra; a se bosumfla.
îmbuibá, *îmbúib,* vb. I. Refl. A se îndopa cu mîncare și cu băutură; a trăi în belșug.
îmbujorá, *îmbujorez,* vb. I. Refl. (Despre obraji) A se înroși; (despre oameni) a se aprinde la față.
îmbulzeálă, *îmbulzeli,* s.f. Îngrămădire mare de oameni, înghesuială.
îmbulzí, *îmbulzesc,* vb. IV. Refl. A se îngrămădi, a se înghesui.
îmbuná, *îmbunez,* vb. I. **1.** Tr. A face pe cineva să devină mai bun; a îmblînzi. **2.** Tr. și refl. A-și uita (sau a face pe cineva să-și uite) necazul, supărarea, a (se) împăca, a (se) calma.
îmbunătățí, *îmbunătățesc,* vb. IV. Tr. A aduce ceva în stare mai bună; a spori calitățile unui material; a ameliora.
îmbuteliá, *îmbuteliez,* vb. I. Tr. A introduce un fluid în butelii.
împachetá, *împachetez,* vb. I. Tr. **1.** A înfășura (în hîrtie, în pînză etc.) unul sau mai multe obiecte, făcînd un pachet; a ambala (mobile, lucruri etc.). **2.** A înveli o parte bolnavă a corpului în comprese cu nămol.
împăcá, *împác,* vb. I. **1.** Refl. recipr. A restabili înțelegerea, raporturile de prietenie cu cineva. **2.** Tr. A liniști, a potoli pe cineva. **3.** Refl. A se obișnui, a se deprinde cu ceva.
împăciuí, *împăciuiesc,* vb. IV. Tr. A convinge să se împace cu cineva.
împăciuitór, -oáre, *împăciuitori, -oare,* adj. Care împăciuiește.
împăciuitorísm s.n. Atitudine de îngăduință față de greșeli; tendință de împăcare a unor divergențe.
împădurí, *împăduresc,* vb. IV. Tr. A planta arbori pentru a forma o pădure.
împădurít, -ă, *împăduriți, -te,* adj. Acoperit cu păduri.
împăiá, *împăiez,* vb. I. Tr. A umple cu paie pielea jupuită de pe un animal, redînd forma corpului acestuia.
împăienjení, pers. 3 *împăienjenește,* vb. IV. Refl. **1.** A se acoperi cu pînză de păianjen. **2.** (Despre ochi) A-și pierde puterea de a distinge cu claritate; (despre privire) a se tulbura, a-și pierde limpezimea.
împămîntení, *împămîntenesc,* vb. IV. Refl. A se stabili undeva, integrîndu-se în viața localnicilor.
împăná, *împănez,* vb. I. Tr. **1.** A înfige într-o bucată de carne sau într-o legumă bucățele de slănină, de usturoi etc. **2.** A asambla două sau mai multe obiecte cu ajutorul unei pene[1] **(4)**.
împărát, *împărați,* s.m. Suveranul unui imperiu.
împărăteásă, *împărătese,* s.f. Soția unui împărat sau femeie care conduce un imperiu.
împărătésc, -eáscă, *împărătești,* adj. **1.** De împărat; care aparține unui împărat. **2.** Măreț, maiestuos.
împărătéște adv. Ca împărații; foarte bine, excelent.
împărăție, *împărății,* s.f. Imperiu; *împărăția cerului* = (în credința creștină) rai.
împărtășánie, *împărtășanii,* s.f. Ritual creștin care constă în gustarea de către credincioși a vinului și a pîinii sfințite de preot (simbolizînd sîngele și trupul lui Hristos); cuminecătură.
împărtășí, *împărtășesc,* vb. IV. **1.** Tr. A destăinui cuiva un gînd, o idee. **2.** Tr. A fi de acord cu părerile, cu sentimentele cuiva. **3.** Refl. A se face părtaș la ceva. **4.** Refl. și tr. A primi (sau a da) împărtășania.
împărțeálă, *împărțeli,* s.f. Faptul de a împărți ceva.
împărțí, *împárt,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) separa în părți, a (se) diviza; (tr.) a repartiza, a distribui; (mat.) a efectua operația împărțirii.
împărțíre, *împărțiri,* s.f. Acțiunea de *a (se) împărți;* (mat.) operație prin care se stabilește de cîte ori un număr se cuprinde în altul.
împărțitór, *împărțitori,* s.m. Număr prin care se împarte alt număr.
împătrít, -ă, *împătriți, -te,* adj. De patru ori mai mare.
împăturí, *împăturesc,* vb. IV. Tr. A strînge o stofă, o haină etc., îndoind-o de mai multe ori.
împăuná, *împăunez,* vb. I. Refl. A se făli, a se fuduli.
împelițát, -ă, *împelițați, -te,* adj. Afurisit, blestemat, îndrăcit; *drac împelițat,* se spune despre un copil neastîmpărat; (substantivat m., art.) dracul.
împerecheá, *împerechez,* vb. I. **1.** Tr. A uni formînd o pereche. **2.** Refl. A se împreuna, a săvîrși actul sexual.
împestrițá, *împestrițez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) face pestriț.
împiedicá, *împiédic,* vb. I. **1.** Refl. A se lovi (în mers) de ceva; (fig.) a da mereu peste cineva sau ceva care stingherește. **2.** Tr. A pune piedică la picioarele unui animal; a frîna roțile unui vehicul; a pune piedica la mecanismul unei arme de foc. **3.** Tr. (Fig.) A nu lăsa pe cineva să facă ceva.
împietrí, *împietresc,* vb. IV. **1.** Refl. A deveni tare ca piatra. **2.** Intr. (Fig.) A rămîne nemișcat, a încremeni, a înlemni. **3.** Refl. (Fig.) A deveni insensibil.

împietruíre, *împietruiri*, s.f. Așternerea unui strat de pietriș pe o șosea.

împilá, *împilez*, vb. I. Tr. A asupri, a oprima.

împínge, *împíng*, vb. III. **1.** Tr. A deplasa (sau a face să se deplaseze), a muta cu forța; a îndesa. **2.** Tr. (Fig.) A îndemna, a îmboldi la o acțiune. **3.** Refl. A se înghesui pentru a putea merge înainte.

împíngere s.f. Acțiunea de *a împinge; forța* de apăsare exercitată de un corp asupra altuia.

împîclí, *împîclesc*, vb. IV. Refl. A se acoperi cu pîclă; a-și pierde claritatea.

împînzí, *împînzesc*, vb. IV. **1.** Tr. A acoperi (ca o pînză) o suprafață. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) întinde, a (se) răspîndi.

împîslí, *împîslesc*, vb. IV. Refl. A se face des, îndesat (ca pîsla).

împletí, *împletesc*, vb. IV. **1.** Tr. A împreuna încrucișînd mai multe fire; a confecționa **un** obiect din fire textile, din nuiele etc. **2.** Tr. A strînge părul în cozi. **3.** Refl. (Fig.) A se încrucișa, a se întretăia.

împleticí, *împleticesc*, vb. IV. Refl. **1.** (Despre picioare) A se împiedica unul de altul în mers; (despre oameni) a umbla clătinîndu-se; (fig., despre limbă) a se încurca la vorbă. **2.** A se încurca, a se încîlci, a se încolăci.

împletitúră, *împletituri*, s.f. Obiect confecționat prin împletire.

împliní, *împlinesc*, vb. IV. **1.** Tr. A completa, a întregi. **2.** Refl. și tr. A (se) îndeplini, a (se) realiza. **3.** Refl. (Despre oameni) A se dezvolta, a se îngrășa. **4.** Tr. A atinge vîrsta de... **5.** Refl. (Despre timp) A se scurge, a trece în întregime; a ajunge la termen, la soroc.

împlîntá, *împlínt*, vb. I. Tr. și refl. A (se) înfige.

împodobí, *împodobesc*, vb. IV. Tr. și refl. A(-și) pune podoabe, a (se) găti.

împopoțoná, *împopoțonez*, vb. I. Refl. și tr. A (se) găti fără gust, cu multe podoabe.

împotmolí, *împotmolesc*, vb. IV. Refl. A rămîne înfundat în nămol, în nisip etc.; a se îngloda; (fig.) a nu găsi soluția pentru a duce ceva pînă la capăt.

împotríva prep. În contra, în ciuda.

împotrívă adv. *A fi* (sau *a sta, a se pune* etc.) *împotrivă* = a se împotrivi.

împotriví, *împotrivesc*, vb. IV. Refl. A se opune, a nu fi de acord.

împovărá, *împovărez*, vb. I. Tr. și refl. A pune asupra cuiva (sau a lua asupra sa) o povară.

împovărătór, -oáre, *împovărători, -oare*, adj. Care împovărează, care copleșește.

împrăștiá, *împrắștii*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A pleca (sau a face să plece) în diferite părți, a (se) risipi, a (se) răspîndi. **2.** Tr. A răspîndi, a difuza (un miros, **un** zvon etc.).

împrăștiát, -ă, *împrăștiați, -te*, adj. **1.** Răspîndit în toate părțile, risipit. **2.** (Fig.) Distrat, zăpăcit; dezordonat.

împrăștiére s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) împrăștia;* (fiz.) răspîndire în toate părțile a unor radiații. **2.** Dezorganizare, dezordine.

împrejmuí, *împrejmuiesc*, vb. IV. Tr. A înconjura, a închide un loc cu o îngrăditură; a îngrădi.

împrejmuíre, *împrejmuiri*, s.f. Îngrăditură, gard.

împrejúr adv. În jur; în preajmă; *(la) stînga-mprejur!* comandă de întoarcere spre îndărăt, prin învîrtire cu 180 de grade spre stînga.

împrejuráre, *împrejurări*, s.f. Situație în care se află cineva; circumstanță.

împrejuríme, *împrejurimi*, s.f. Locul sau ținutul dimprejur; vecinătate.

împrejúrul prep. În jurul.

împresurá, *împresór*, vb. I. Tr. **1.** A înconjura din toate părțile; a cuprinde. **2.** A încercui, a asedia.

împreuná, *împreunez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) strînge laolaltă; a (se) uni. **2.** Refl. recipr. A săvîrși actul sexual. Prez, ind. și *împreún.*

împreúnă adv. La un loc, laolaltă.

împricinát, -ă, *împricinați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) implicată într-un proces, într-un conflict.

împrietení, *împrietenesc*, vb. IV. Refl. A deveni prieten cu cineva.

împrimăvărá, pers. 3 *împrimăvărează*, vb. I. Refl. impers. A se face primăvară; a se desprimăvăra.

împroprietărí, *împroprietăresc*, vb. IV. Tr. A face un act de împroprietărire.

împroprietăríre, *împroprietăriri*, s.f. Acțiunea de *a împroprietări;* act prin care statul atribuie cuiva dreptul de proprietate asupra unui teren sau a unei construcții.

împrospătá, *împrospătez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) reînnoi; a (se) înviora.

împroșcá, *împróșc*, vb. I. Tr. **1.** A împrăștia apă sau noroi, stropind în toate părțile. **2.** A arunca întruna (în toate părțile) proiectile, pietre etc. **3.** (Fig.) A arunca asupra cuiva cuvinte injurioase.

împrumút, *împrumuturi*, s.n. **1.** Faptul de a împrumuta; obiect sau sumă de bani împrumutată. **2.** Cuvînt, construcție lexicală luată din altă limbă.

împrumutá, *împrumút*, vb. I. Tr. **1.** A da cuiva (sau a lua de la cineva) un lucru sau o sumă de bani sub rezerva restituirii. **2.** A lua de la altul un obicei, o idee.

împuiá, *împuiez*, vb. I. Tr. *A-i împuia cuiva capul* (sau *urechile)* = a-i repeta cuiva ceva în mod insistent, a ameți cu vorba.

împúnge, *împúng*, vb. III. Tr. **1.** A vîrî, a înfige în ceva un obiect ascuțit; (tr. și refl.) a (se) înțepa. **2.** (Despre animale) A lovi cu coarnele. **3.** (Fig.) A ironiza.

împunsătúră, *împunsături*, s.f. **1.** Străpungere a unui material cu acul; înțepătură. **2.** (Fig.) Vorbă usturătoare; înțepătură **(2).**

împurpurá, *împurpurez*, vb. I. Refl. A se înroși.

împușcá, *împúșc*, vb. I. **1.** Intr. A trage cu pușca; a provoca o explozie în lucrările miniere

pentru a rupe o rocă în bucăţi. **2.** Tr. şi refl. A (se) omorî sau a (se) răni cu o armă de foc.

împuşcătúră, *împuşcături,* s.f. Explozia încărcăturii unei arme de foc; explozie produsă în lucrările miniere.

împuternicí, *împuternicesc,* vb. IV. Tr. A da cuiva puterea, autorizaţia de a face ceva.

împuternicíre, *împuterniciri,* s.f. Acţiunea de *a împuternici;* mandat, procură, autorizaţie.

împuternicít, -ă, *împuterniciţi, -te,* s.m. şi f. Persoană autorizată să acţioneze în numele altcuiva.

împuţí, *împút,* vb. IV. **1.** Refl. A se altera şi a căpăta un miros rău. **2.** Tr. A umple ceva cu un miros greu.

împuţiná, *împuţinez,* vb. I. Refl. A descreşte, a se micşora.

împuţít, -ă, *împuţiţi, -te,* adj. **1.** Care miroase urît (fiind alterat). **2.** (Fig.) Leneş, trîndav.

în prep. **1.** Introduce un complement circumstanţial: a) de loc: *intră în casă; merge în oraş; stă în pat;* b) de timp: *vine în fiecare zi;* c) de scop: *i-a sărit în ajutor;* d) de mod: *vine în fugă.* **2.** Introduce un complement indirect: *cufundat în gînduri.*

înadíns adv. Anume, în mod intenţionat.

înaintá, *înaintez,* vb. I. **1.** Intr. A merge înainte, a avansa; a progresa; a evolua. **2.** Tr. A avansa în grad pe cineva. **3.** Tr. A expedia, a trimite sau a depune (o cerere, un act etc.).

înaintáş, *înaintaşi,* s.m. **1.** Precursor. **2.** (Sport) Jucător din linia de atac a unei echipe. **3.** Cal înhămat în faţă, înaintea rotaşilor (sau a mijlocaşilor).

înaintát, -ă, *înaintaţi, -te,* adj. **1.** Care se situează înaintea altora (prin cunoştinţe), care se conduce după concepţii avansate. **2.** Situat în faţa altora. **3.** Avansat în timp.

înáinte adv. **1.** (Local) În locul dintîi, în frunte; în faţă. **2.** (Temporal) Mai degrabă, mai devreme; *înainte vreme* = odinioară. **3.** Mai departe, în continuare.

înáintea prep. **1.** În faţa, dinaintea cuiva sau a ceva; de faţă cu... **2.** Anterior, mai devreme decît...

înált, -ă, *înalţi, -te,* adj. **1.** Care se întinde mult în sus; (despre fiinţe) de statură mare. **2.** (Despre sunete) Ascuţit, subţire; (despre tensiuni electrice) de valoare foarte mare (în hertzi sau în volţi). **3.** (Fig.) Situat pe o treaptă ridicată în ierarhia valorilor; superior.

înamorá, *înamorez,* vb. I. Refl. (Livr.) A se îndrăgosti.

înapói adv. **1.** În direcţie contrară înaintării; îndărăt, în spate. **2.** În locul unde a fost mai înainte.

înapóia[1] prep. În urma, îndărătul cuiva sau a ceva.

înapoiá[2], *înapoiez,* vb. I. **1.** Tr. A restitui. **2.** Refl. A se întoarce la locul de unde a plecat.

înapoiát, -ă, *înapoiaţi, -te,* adj. **1.** Întîrziat, nedezvoltat din punct de vedere mintal. **2.** (Despre persoane, popoare, ţări etc.) Rămas în urmă din punct de vedere cultural, economic etc.

înapoiére, *înapoieri,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) înapoia.* **2.** Starea celui înapoiat.

înaripá, *înaripez,* vb. I. Tr. şi refl. A da (sau a-şi lua) avînt, a (se) însufleţi.

înarmá, *înarmez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) înzestra cu arme, cu armament; a (se) pregăti de luptă.

înarmáre, *înarmări,* s.f. Acţiunea de *a (se) înarma; cursa înarmărilor* = sporirea în ritm intens a armamentului şi a forţelor militare.

înavuţí, *înavuţesc,* vb. IV. Refl. şi tr. A (se) îmbogăţi.

înăbuşí, *înăbuş,* vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A (se) sufoca, a (se) asfixia. **2.** Tr. (Fig.) A reprima (manifestări, acţiuni, mişcări sociale etc.). **3.** Tr. A face ca ceva să nu se vadă, să nu se audă, să nu se simtă. **4.** Tr. A face ca focul să ardă mocnit.

înăbuşít, -ă, *înăbuşiţi, -te,* adj. **1.** (Despre sunete, voce) Fără putere, stins. **2.** (Despre alimente) Fiert în aburi.

înăbuşitór, -oáre, *înăbuşitori, -oare,* adj. Care înăbuşă; sufocant.

înăcrí, *înăcresc,* vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A (se) acri; (p. ext.) a (se) altera. **2.** Refl. (Fig., despre oameni) A deveni posac.

înălbí, *înălbesc,* vb. IV. Tr. A face să devină (mai) alb.

înălţá, *înálţ,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) îndrepta în sus, a (se) ridica; (refl.) a apărea, a se ivi (în toată înălţimea); *a-şi înălţa ochii* = a privi în sus. **2.** Tr. şi refl. A face să devină (sau a deveni) mai înalt. **3.** Tr. A construi, a clădi. **4.** Tr. (Fig.) A înnobila sufleteşte.

înălţătór, -oáre, *înălţători, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care înalţă, care înnobilează. **2.** S.n. Dispozitiv al armelor de foc, folosit la ochirea în înălţime.

înălţíme, *înălţimi,* s.f. **1.** Distanţă între două puncte pe aceeaşi verticală; dimensiunea verticală a unui lucru sau a unei fiinţe. **2.** Segment de dreaptă dus perpendicular din vîrful unui poligon (sau poliedru) pe latura (sau faţa) opusă. **3.** Altitudine; punct foarte ridicat deasupra nivelului mării; vîrf, culme. **4.** Însuşirea unui sunet de a fi mai ascuţit sau mai grav. **5.** (Fig.) Stare de superioritate intelectuală, morală etc.

înăsprí, *înăspresc,* vb. IV. **1.** Tr. şi refl. A face să devină (sau a deveni) aspru; (fig.) a (se) face mai sever, mai dur. **2.** Refl. (Despre vreme) A se răci. **3.** Refl. (Fig.) A se încorda; a se agrava, a se ascuţi.

înăúntru adv. În interior.

înăúntrul prep. În interiorul, în mijlocul...

încadrá, *încadrez,* vb. I. **1.** Tr. A înrăma. **2.** Tr. A înconjura, a împresura. **3.** Refl. A se potrivi, a se armoniza. **4.** Tr. A numi într-un loc de muncă; (refl.) a se integra într-un colectiv, într-o acţiune etc.

încadráre, *încadrări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) încadra.* **2.** (Telec.) Precizarea unor momente determinate în evoluția unui fenomen periodic.

încáltea adv. (Reg.) Cel puțin, măcar.

încapsulá, *încapsulez*, vb. I. Tr. A astupa o sticlă cu o capsulă.

încarcerá, *încarcerez*, vb. I. Tr. A băga pe cineva în carceră.

încartiruí, *încartiruiesc*, vb. IV. Tr. A instala o trupă într-un cantonament.

încasá, *încasez*, vb. I. Tr. A primi o sumă de bani.

încasáre, *încasări*, s.f. Acțiunea de *a încasa;* (cont.; la pl.) sume de bani încasate.

încasatór, -oáre, *încasatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care încasează banii datorați unei întreprinderi sau organizații, deplasîndu-se la datornici.

încastrá, *încastrez*, vb. I. Tr. A realiza o legătură între două corpuri solide, în așa fel încît să împiedice mișcarea lor relativă.

încazarmá, *încazarmez*, vb. I. Tr. A instala un ostaș (sau o trupă) în cazarmă.

încă adv. **1.** În plus, pe deasupra. **2.** Din nou, iarăși. **3.** Și acum; în continuare: *durează încă.* **4.** Chiar: *încă din copilărie.* **5.** Pînă acum: *n-a sosit încă.*

încăierá, *încáier*, vb. I. Refl. recipr. A se lua la bătaie.

încălcá, *încálc*, vb. I. Tr. **1.** A cotropi un teritoriu străin. **2.** (Fig.) A nu respecta o lege, un drept, o obligație.

încălecá, *încálec*, vb. I. **1.** Intr. A se sui pe cal; (tr.) a călări un cal. **2.** Refl. A se suprapune.

încălțá, *încálț*, vb. I. **1.** Refl. A-și trage încălțămintea în picioare. **2.** Tr. (Fig.; fam.) A păcăli, a înșela.

încălțăminte s.f. Obiect (făcut de obicei din piele) care servește ca să acopere și să protejeze picioarele.

încălzí, *încălzesc*, vb. IV. **1.** Tr. A expune ceva la căldură; a ridica temperatura unui corp; (refl.) a i se face cuiva cald; (despre corpuri) a-și ridica temperatura; (despre vreme) a deveni (mai) caldă. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) înflăcăra, a (se) entuziasma.

încălzíre, *încălziri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) încălzi; încălzire centrală* = încălzirea încăperilor dintr-o clădire (sau din mai multe clădiri) de la o singură sursă de căldură. **2.** Efectuarea de către sportivi a unor exerciții fizice, înainte de începerea unei competiții.

încăpătór, -oáre, *încăpători, -oare*, adj. Care are o capacitate mare, larg, spațios.

încăpățîná, *încăpățînez*, vb. I. Refl. A stărui, a persista într-o părere, într-o atitudine.

încăpățînát, -ă, *încăpățînați,-te*, adj. Care se încăpățînează; îndărătnic.

încăpeá, *încáp*, vb. II. Intr. **1.** A avea loc, a putea intra într-un spațiu închis. **2.** A putea trece, pătrunde, străbate pe undeva.

încăpére, *încăperi*, s.f. Spațiu închis; cameră, odaie.

încărcá, *încárc*, vb. I. **1.** Tr. A umple un recipient cu ceva; a pune o sarcină, o povară într-un vehicul pentru a fi transportată. **2.** Tr. A introduce un cartuș sau un proiectil în țeava unei arme de foc. **3.** Refl. A se acoperi de..., a se umple de... **4.** Tr. A acumula energie electrică într-un acumulator.

încărcát, -ă, *încărcați, -te*, adj. **1.** Plin, umplut. **2.** (Despre arme) Cu cartușul sau proiectilul introdus în țeavă. **3.** *Aer încărcat* = aer viciat, greu de respirat; *atmosferă încărcată* = atmosfera premergătoare unei furtuni; (fig.) stare de încordare, de tensiune.

încărcătór, *încărcătoare*, s.n. **1.** Mașină sau aparat care servește la încărcarea unui vehicul, a unui furnal etc. **2.** (Mil.) Dispozitiv care conține cartușele ce se introduc într-o gură de foc.

încărcătúră, *încărcături*, s.f. **1.** Cantitatea de materiale cu care este încărcat un vehicul; cantitatea de materii prime introduse într-un recipient sau într-un cuptor, în vederea unui proces de fabricație. **2.** Cantitatea de exploziv care asigură azvîrlirea proiectilului din armele de foc sau care este introdus într-o gaură de mină. **3.** Capacitate de încărcare, tonaj.

încărunțí, *încărunțesc*, vb. IV. Intr. A deveni cărunt.

încătărămá, *încătărămez*, vb. I. Tr. A încheia cu catarame un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte.

încătușá, *încătușez*, vb. I. **1.** Tr. A pune cuiva cătușe; a lega în lanțuri; (fig., despre sentimente, pasiuni) a cuprinde, a pune stăpînire pe cineva.

începătór, -oáre, *începători, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care începe. **2.** S.m. și f. Persoană care a intrat de curînd într-un domeniu de activitate, care se inițiază în ceva.

încépe, *încép*, vb. III. **1.** Intr. A se manifesta, a se arăta, a se ivi; (despre lucrări, acțiuni) a porni. **2.** Tr. A realiza prima parte dintr-o lucrare, dintr-o acțiune. **3.** Tr. A lua prima porțiune din ceva.

începút, *începuturi*, s.n. **1.** Faptul de a începe. **2.** Moment inițial; parte cu care se începe ceva.

încercá, *încérc*, vb. I. Tr. **1.** A supune un lucru unei probe, a verifica, a proba. **2.** A-și da silința, a căuta să facă, să realizeze ceva. **3.** (Despre senzații, sentimente) A cuprinde pe cineva.

încercáre, *încercări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a încerca;* probă, verificare. **2.** Tentativă; străduință, silință. **3.** Necaz, suferință prin care trece cineva. **4.** Determinare experimentală a proprietăților unor materiale sau sisteme tehnice.

încercát, -ă, *încercați, -te*, adj. Priceput, experimentat; trecut prin greutăți, prin necazuri.

încercănát, -ă, *încercănați, -te*, adj. (Despre ochi) Înconjurat de cearcăne.

încercuí, *încercuiesc*, vb. IV. Tr. A înconjura cu un cerc; a înconjura din toate părțile, a împresura.

încét, înceátă, *înceți, -te*, adj., adv. **1.** Adj. Care se mișcă sau acționează cu greutate; liniștit, domol. **2.** Adj. (Despre sunete, cîntece,

vorbă) Cu sonoritate scăzută. 3. Adv. Fără grabă, domol; lin. 4. Adv. Cu glas coborît, potolit.

încetá, *încetez,* vb. I. Intr. A nu mai continua, a se întrerupe; *a înceta din viață* = a muri.

încetățení, *încetățenesc,* vb. IV. **1.** Tr. A acorda unei persoane cetățenia. **2.** Refl. (Fig.) A se statornici.

încetineálă, *încetineli,* s.f. Lipsă de iuțeală, de vioiciune în mișcări, în gîndire.

încetiní, *încetinesc,* vb. IV. Tr. A reduce, a face să scadă viteza sau intensitatea unei mișcări, a unei acțiuni.

încetinitór, *încetinitoare,* s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia poate fi micșorată viteza unui sistem tehnic.

încețoșá, pers. 3 *încețoșează,* vb. I. Refl. A se lăsa ceață; (fig., despre ochi sau privire) a se împăienjeni.

închegá, *închég,* vb. I. Refl. **1.** (Despre lichide) A se solidifica, a se coagula. **2.** (Fig.) A se forma; a lua ființă; a se înjgheba.

încheiá, *închéi,* vb. I. Tr. **1.** A îmbina, a uni părțile unui obiect. **2.** A prinde în nasturi, în copci etc. marginile unui obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte; (refl.) *mă închei la haină.* **3.** A isprăvi un lucru; (refl., despre acțiuni) a se termina. **4.** A trage concluzii, a conchide. **5.** A face, a întocmi, a redacta un pact, un tratat, un act oficial, un proces-verbal etc.

încheiére, *încheieri,* s.f. Faptul de *a încheia;* hotărîre judecătorească.

încheietúră, *încheieturi,* s.f. **1.** Locul unde se îmbină două obiecte sau părți ale unui obiect. **2.** (Anat.) Articulație.

închíde, *închid,* vb. III. **1.** Tr. A mișca (din balamale) o ușă, o fereastră, un capac etc., astfel încît să se acopere deschizătura corespunzătoare; a încuia cu cheia, cu zăvorul; a astupa, a acoperi deschizătura unui spațiu limitat. **2.** Tr. A strînge, a apropia marginile unui obiect. **3.** Refl. (Despre răni) A se cicatriza. **4.** Tr. A întrerupe, potrivit unui orar, activitatea unei instituții, a unei întreprinderi, a unui local etc. **5.** Tr. A întrerupe funcționarea unui aparat, a unui mecanism etc. **6.** Tr. A izola pe cineva într-un spațiu închis, îngrădit; a băga la închisoare. **7.** Tr. (Fig.) A conține, a cuprinde ceva. **8.** Tr. A îngrădi, a împrejmui o curte, un teren; a bara o cale de comunicație. **9.** Refl. (Despre cer sau despre vreme) A se întuneca, a se înnora; (despre obiecte colorate) a căpăta o nuanță mai întunecată.

închiná, *închin,* vb. I. **1.** Refl. A-și manifesta evlavia față de divinitate prin rugi, prin semnul crucii etc. **2.** Refl. A se înclina înaintea cuiva în semn de devotament sau de salut. **3.** Tr. A oferi ceva cuiva, în semn de recunoștință, de supunere. **4.** Tr. A ridica paharul plin în sănătatea cuiva, făcînd o urare.

închinăciúne, *închinăciuni,* s.f. (Înv., pop.) Plecăciune, salut.

închingá, *înching,* vb. I. Tr. A strînge chingile șeii pe cal.

închipuí, *închipui,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. (Cu pronumele în dativ) A-și face o imagine sau o părere despre cineva sau ceva; (tr.) a plăsmui ceva cu mintea, cu fantezia. **2.** Refl. A se imagina pe sine însuși într-o situație oarecare. **3.** Tr. A reprezenta, a simboliza.

închipuíre, (2) *închipuiri,* s.f. **1.** Faptul de *a(-și) închipui;* imaginație, fantezie. **2.** Plăsmuire, ficțiune; halucinație.

închipuít, -ă, *închipuiți, -te,* adj. **1.** Imaginar, fictiv. **2.** (Și substantivat) Înfumurat, îngîmfat, plin de sine.

închircí, *închircesc,* vb. IV. Refl. **1.** A se pipernici. **2.** A se ghemui, a se face mic.

închiriá, *închiriez,* vb. I. Tr. A da (sau a lua) în folosință un bun, în schimbul unei chirii.

închís, -ă, *închiși, -se,* adj. **1.** (Despre uși, ferestre etc.) Așezat astfel încît să acopere deschizătura corespunzătoare; (despre încăperi, recipiente etc.) cu ușa sau cu capacul fixat ori încuiat. **2.** (Despre obiecte care se pot desface) Cu marginile apropiate, împreunate. **3.** (Despre instituții, întreprinderi, localuri) Care și-a întrerupt activitatea. **4.** Îngrădit, împrejmuit. **5.** (Fig.; despre ședințe, adunări) Care are loc numai cu membrii organizației respective, fără persoane din afară. **6.** Ținut în închisoare. **7.** (Fig.; despre oameni și despre caracterul lor) Retras, izolat; ursuz. **8.** (Despre aer) Stătut, viciat. **9.** (Despre cer, vreme) Înnorat, întunecat; (despre culori) întunecat, sumbru. **10.** *Circuit închis* = circuit prin care circulă un curent electric.

închisoáre, *închisori,* s.f. **1.** Faptul de a sta închis, întemnițat. **2.** Loc în care se execută pedepsele privative de libertate.

închistá, *închistez,* vb. I. Refl. **1.** (Despre unele organisme animale sau vegetale) A se închide într-un chist; a se acoperi cu o membrană. **2.** (Fig.) A se izola.

închizătór, -oáre, *închizătoare,* s.n., s.f. **1.** S.n. Dispozitiv care închide partea dinapoi a țevilor la armele de foc. **2.** S.f. Dispozitiv de închidere a unui obiect.

încínge[1], *încing,* vb. III. **1.** Refl. (Despre foc) A se aprinde bine, a arde cu putere. **2.** Refl. și tr. A (se) înfierbînta, a (se) încălzi tare; (refl., despre lupte, discuții) a se înteți. **3.** Refl. (Despre făină, cereale) A începe să fermenteze.

încínge[2], *încing,* vb. III. Tr. și refl. **1.** A (se) înfășura peste mijloc cu o cingătoare, cu un brîu. **2.** A(-și) prinde o armă la brîu (cu o curea).

încíns[1], -ă, *încinși, -se,* adj. **1.** (Despre foc) Care s-a aprins bine și arde cu putere. **2.** Înfierbîntat, încălzit (la foc, la soare). **3.** (Despre făină, cereale) Alterat.

încíns[2], -ă, *încinși, -se,* adj. Înfășurat, legat cu o cingătoare.

înciudá, *înciudez,* vb. I. Refl. A fi cuprins de ciudă, a se înfuria.

încîlceálă, *încîlceli,* s.f. Faptul de a (se) încîlci; încurcătură.

încîlcí, *încîlcesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) încurca, a (se) amesteca (fire, păr etc.); (refl.; fig., despre gînduri, acțiuni) a deveni confuz, neclar.

încîlcít, -ă, *încîlciți, -te,* adj. **1.** (Despre fire sau despre păr) Încurcat. **2.** (Fig.; despre vorbe, gînduri) Confuz, neclar.

încîntá, *încínt,* vb. I. Tr. A produce o stare de satisfacție, de plăcere; a fermeca.

încîntătór, -oáre, *încîntători, -oare,* adj. Care încîntă; fermecător.

încîrligá, *încîrlig,* vb. I. Tr. și refl. A (se) îndoi, a (se) încovoia, a (se) strîmba.

încît conj. Atît de mult, că..., în așa măsură, că...

încleiá, *încleiez,* vb. I. **1.** Tr. A unge cu clei (pentru a lipi); a îmbina cu clei (piese de lemn, hîrtie etc.). **2.** Refl. A se lipi.

încleiére, *încleieri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) încleia;* îmbinare cu clei a unor piese. **2.** Tratare a firelor de urzeală cu o pastă cleioasă, pentru a le mări netezimea și rezistența.

încleștá, *încleștez,* vb. I. **1.** Tr. A strînge puternic (mîinile, pumnii, fălcile). **2.** Refl. A se lupta cu îndîrjire, corp la corp.

încliná, *înclín,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) apleca în jos sau într-o parte; (refl.) a se pleca în fața cuiva în semn de salut sau de respect. **2.** Intr. A fi dispus să...; a se simți atras de ceva.

înclinát, -ă, *înclinați, -te,* adj. **1.** Aplecat, încovoiat. **2.** Oblic; *plan înclinat* = platformă oblică, servind la ridicarea și la coborîrea, prin împingere sau rostogolire, a unor greutăți.

înclináție, *înclinații* s.f. **1.** Unghiul pe care îl face o dreaptă sau un plan cu un plan de referință. **2.** Vocație, dispoziție spre ceva.

încoáce adv. **1.** Înspre mine, în partea aceasta. **2.** Înspre timpul acesta, mai aproape de prezent.

încolăcí, *încolăcesc,* vb. IV. Refl. și tr. A (se) înfășura în formă de colac, a (se) așeza în formă de cerc (împrejurul a ceva).

încólo adv. **1.** În partea sau în direcția aceea, într-acolo. **2.** *De aici încolo* = de acum înainte. **3.** În afară de asta: *încolo, n-a mai zis nimic.*

încoloná, *încolonez,* vb. I. Refl. A forma o coloană (de marș), a se așeza în coloană; (despre persoane izolate) a se încadra într-o coloană.

încolți, *încolțesc,* vb. IV. **1.** Intr. A da colț, a germina; a răsări; (fig., despre idei, sentimente) a prinde viață, a se naște. **2.** Tr. (Despre lupi, cîini) A-și înfige colții, a mușca. **3.** Tr. (Fig.) A prinde pe cineva la strîmtoare; (despre sentimente, dureri etc.) a cuprinde.

încolțít, -ă, *încolțiți, -te,* adj. **1.** Care a dat colț; care a răsărit. **2.** (Fig.) Prins la strîmtoare, înghesuit.

încondeiá, *încondeiez,* vb. I. Tr. **1.** A decora ouăle de Paști. **2.** (Fig.) A vorbi pe cineva de rău, a ponegri.

încónjur, (rar) *înconjururi,* s.n. Ocol, ocolire; *fără înconjur* = de-a dreptul; (fig.) direct, pe față; *cu înconjur* (sau *cu înconjururi)* = indirect, pe ocolite.

înconjurá, *încónjur,* vb. I. **1.** Tr. A face ocolul unui lucru sau al unui loc; a se afla, a fi așezat în jurul cuiva sau a ceva. **2.** Tr. A încercui, a împresura; a asedia. **3.** Refl. A aduna în jurul său (prieteni), a trăi în anturajul cuiva. **4.** Tr. A împrejmui cu îngrăditură; a închide într-un cerc. **5.** Intr. A merge pe căi ocolite.

înconjurătór, -oáre, *înconjurători, -oare,* adj. Care se află de jur împrejur, care înconjură ceva.

încontínuu adv. Mereu, întruna, fără încetare.

încontrá, *încontrez,* vb. I. Refl. (Pop.) A se împotrivi, a se opune; a se ciocni în păreri cu cineva.

încopciá, *încopciez,* vb. I. Tr. **1.** A încheia o haină în copci. **2.** A îmbina două piese (de tablă) apropiind și îndoind marginile.

încordá, *încordez,* vb. I. **1.** Tr. A întinde un arc, o coardă. **2.** Tr. și refl. A aduce mușchii corpului într-o stare de tensiune; (refl.; fig.) a face un efort (pentru a-și aduce aminte, pentru a înțelege). **3.** Refl. (Fig.; despre relațiile dintre oameni) A se înăspri, a se agrava.

încordát, -ă, *încordați, -te,* adj. **1.** Întins. **2.** (Fig.) Adus în stare de tensiune; concentrat, atent.

încornorá, *încornorez,* vb. I. Tr. **1.** A exagera faptele, a deforma adevărul. **2.** (Fam.) A-și înșela soțul (sau soția).

încornorát, -ă, *încornorați, -te,* adj. **1.** (Despre vorbe, relatări) Exagerat, înflorit. **2.** (Fam.; despre soți) Înșelat. **3.** (Substantivat, m., art.) Dracul.

încoroná, *încoronez,* vb. I. **1.** Refl. și tr. A(-și) pune coroană (de împărat, de rege); a deveni (sau a face pe cineva să devină) monarh. **2.** Tr. (Fig.; despre o operă, o realizare) A încheia, a împlini activitatea cuiva.

încoronát, -ă, *încoronați, -te,* adj. Învestit ca monarh; *cap încoronat* = monarh, suveran.

încorporá, *încorporez,* vb. I. Tr. **1.** A cuprinde, a îngloba; a anexa un ținut, o țară. **2.** A încadra recruții într-o unitate militară.

încorsetá, *încorsetez,* vb. I. Tr. A strînge în corset; (fig.) a îngrădi, a împiedica pe cineva în acțiunile sale.

încotoșmăná, *încotoșmănez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) înfofoli.

încotró adv. În ce direcție, unde; oriunde.

încovoiá, *încovói,* vb. I. Refl. și tr. A (se) apleca, a (se) îndoi, a (se) arcui, a (se) curba în urma unor apăsări exterioare.

încovrigá, *încovrig,* vb. I. Refl. A se încolăci.

încréde, *încréd,* vb. III. Refl. A avea încredere în cineva sau în ceva.

încrédere s.f. Acțiunea de *a se încrede;* sentiment de siguranță în capacitatea, în cinstea, în sinceritatea cuiva; *a da vot de încredere* = a aproba în parlament activitatea sau programul guvernului.

încredințá, *încredințez,* vb. I. Tr. **1.** A da pe cineva sau ceva în păstrare sau în grija cuiva. **2.** A împărtăși cuiva o taină. **3.** A garanta cuiva ceva; (refl.) a se convinge de ceva.

încremení, *încremenesc,* vb. IV. Intr. **1.** A rămîne nemișcat (de mirare, de groază etc.). **2.** (Despre lucruri în mișcare) A se opri, a sta.

încrengătúră, *încrengături,* s.f. Diviziune a regnului animal sau a celui vegetal, care cuprinde mai multe clase.

încreţí, *încreţesc,* vb. IV. **1.** Tr. şi refl. A face să capete (sau a căpăta) creţuri, cute, riduri; a (se) zbîrci. **2.** Tr. A ondula părul.

încreţitúră, *încreţituri,* s.f. Cută, creţ; zbîrcitură.

încrezătór, -oáre, *încrezători, -oare,* adj. Care se încrede (uşor).

încrezút, -ă, *încrezuţi, -te,* adj. Plin de sine, îngîmfat, înfumurat.

încrîncená, *încrîncen,* vb. I. Refl. A se înfiora, a se cutremura (de scîrbă, de spaimă etc.).

încropí, *încropesc,* vb. IV. Tr. **1.** A încălzi puţin un lichid. **2.** (Fig.) A înjgheba, a înfiripa.

încrucişá, *încrucişez,* vb. I. **1.** Tr. A pune, a aşeza cruciş; *a încrucişa săbiile* = a se încăiera, a începe să se lupte. **2.** Refl. recipr. (Despre fiinţe sau obiecte în mişcare) A se întîlni, venind din direcţii diferite; (despre drumuri) a se întretăia. **3.** Tr. A împerechea animale sau plante din rase ori specii diferite.

încrucişát, -ă, *încrucişaţi, -te,* adj. **1.** Aşezat cruciş. **2.** Saşiu.

încruntá, *încrúnt,* vb. I. Refl. **1.** A apropia sprîncenele făcînd o cută între ele (în semn de nemulţumire, de mînie etc.). **2.** (Înv.) A se umple de sînge.

încruntát, -ă, *încruntaţi, -te,* adj. Care are o înfăţişare aspră, posomorîtă.

încuiá, *încúi,* vb. I. Tr. **1.** A închide o uşă cu lacătul, cu cheia. **2.** A reţine pe cineva închis într-o încăpere; (fam.) a aduce pe cineva în situaţia de a nu mai şti ce să răspundă.

încuiát, -ă, *încuiaţi, -te,* adj. **1.** Închis cu cheia. **2.** (Fig.; despre oameni) Necomunicativ, nesociabil.

încuibá, *încuibez,* vb. I. Refl. A pătrunde adînc, a se înrădăcina, a se statornici.

încuietoáre, *încuietori,* s.f. Dispozitiv cu care se încuie o uşă.

încumetá, *încúmet,* vb. I. Refl. A avea curajul de a întreprinde ceva; a cuteza.

încunoştinţá, *încunoştinţez,* vb. I. Tr. A aduce la cunoştinţă, a înştiinţa.

încununá, *încununez,* vb. I. Tr. **1.** A pune o cunună pe capul cuiva în semn de distincţie. **2.** (Despre o operă, o realizare valoroasă) A încorona (2).

încurajá, *încurajez,* vb. I. Tr. **1.** A insufla curaj, a îmbărbăta. **2.** A stimula.

încurajatór, -oáre, *încurajatori, -oare,* adj. Care dă curaj, care stimulează.

încurcá, *încúrc,* vb. I. **1.** Tr. A amesteca, a încîlci fire, aţă etc. **2.** Tr. A stingheri; *încurcă-lume* s.m. = persoană care face încurcături, stingherind pe alţii. **3.** Refl. A se rătăci. **4.** Refl. şi tr. A pierde (sau a face pe cineva să piardă) firul ideilor. **5.** Refl. A se angaja într-o afacere din care nu se mai poate descurca.

încurcát, -ă, *încurcaţi, -te,* adj. **1.** Încîlcit, amestecat. **2.** (Despre drumuri) Întortocheat. **3.** Neclar, confuz.

încurcătúră, *încurcături,* s.f. **1.** Încîlcire de fire, de aţă. **2.** Situaţie complicată, confuză.

încuscrí, *încuscresc,* vb. IV. Refl. A deveni cuscru cu cineva.

încuviinţá, *încuviinţez,* vb. I. Intr. A-şi da consimţămîntul, a fi de acord.

îndátă adv. Imediat, numaidecît.

îndatorá, *îndatorez,* vb. I. **1.** Tr. A obliga pe cineva, făcîndu-i un serviciu, să fie recunoscător. **2.** Refl. A se împrumuta, a face datorii.

îndatoríre, *îndatoriri,* s.f. Obligaţie; sarcină.

îndatoritór, -oáre, *îndatoritori, -oare,* adj. Serviabil, binevoitor.

îndărăt adv. **1.** În spate, înapoi; *de-a-ndăratelea* = cu spatele înainte; pe dos, invers. **2.** La locul de unde provine; *a da îndărăt* = a regresa.

îndărătnic, -ă, *îndărătnici, -e,* adj. (Adesea substantivat) **1.** Încăpăţînat; recalcitrant. **2.** Stăruitor, perseverent.

îndărătnicí, *îndărătnicesc,* vb. IV. Refl. A stărui, a persevera; a se încăpăţîna.

îndărătnicie, *îndărătnicii,* s.f. Stăruinţă, perseverenţă; încăpăţînare.

îndărătul prep. În spatele, în urma cuiva sau a ceva.

îndătinát, -ă, *îndătinaţi, -te,* adj. Care s-a înrădăcinat, care a devenit datină.

índe prep. (Înv. şi reg.) Între, unul cu altul: *vorbesc ei înde ei.*

îndeajúns adv. Destul, suficient.

îndeaproápe adv. În mod amănunţit.

îndeléte adv. *Pe îndelete* = încet, fără grabă.

îndeletnicí, *îndeletnicesc,* vb. IV. Refl. A se ocupa cu ceva.

îndeletnicire, *îndeletniciri,* s.f. Ocupaţie; meserie, profesiune.

îndelúng, -ă, *îndelungi,* adj. Îndelungat; (adverbial) multă vreme.

îndelungát, -ă, *îndelungaţi, -te,* adj. Care durează mult timp.

îndemînáre s.f. Uşurinţa de a face un lucru; abilitate.

îndemînátic, -ă, *îndemînatici, -e,* adj. Care are îndemînare, dibaci, iscusit.

îndemînă adv. *La îndemînă* = la dispoziţie; uşor de obţinut, accesibil.

îndémn, *îndemnuri,* s.n. Imbold, impuls; stimulent.

îndemná, *îndémn,* vb. I. Tr. A stimula, a încerca să determini pe cineva la o acţiune; a sili un animal să pornească sau să meargă mai repede.

îndemnizáţie s.f. v. **indemnizaţie.**

îndeóbşte adv. În mod obişnuit, de obicei.

îndeosébi adv. Mai cu seamă.

îndepărtá, *îndepărtez,* vb. I. **1.** Tr. A trimite departe; a scoate pe cineva din funcţie, a concedia. **2.** Refl. A pleca de lîngă cineva sau ceva; a se depărta; a se abate, a devia.

îndepărtát, -ă, *îndepărtaţi, -te,* adj. **1.** Depărtat. **2.** Care s-a petrecut demult.

îndepliní, *îndeplinesc,* vb. IV. Tr. A săvîrşi, a realiza; a duce la bun sfîrşit.

îndeplinire, *îndepliniri,* s.f. Acţiunea de *a îndeplini; a duce la îndeplinire* = a îndeplini, a realiza.

îndesá, *îndés,* vb. I. **1.** Tr. A apăsa, a înghesui (ca să încapă). **2.** Refl. (Despre fiinţe) A se îngrămădi. **3.** Refl. A deveni mai dens, mai compact.

îndesát, -ă, *îndesaţi, -te,* adj. **1.** Presat, apăsat; îngrămădit; *cu vîrf şi îndesat* = din belşug, cu prisosinţă. **2.** Compact, dens. **3.** (Despre paşi, mers) Apăsat. **4.** (Despre oameni) Mic şi gros.

îndesí, *îndesesc,* vb. IV. Refl. şi tr. A deveni (sau a face să devină) mai des, mai compact.

îndestulá, *îndestulez,* vb. I. Tr. A satisface, a sătura.

îndestulát, -ă, *îndestulaţi, -te,* adj. Care are de ajuns, din belşug; satisfăcut.

îndestulătór, -oáre, *îndestulători, -oare,* adj. Care îndestulează, care satisface.

îndiguí, *îndiguiesc,* vb. IV. Tr. A mărgini o apă cu diguri (pentru a proteja ceva contra inundaţiilor).

îndîrjí, *îndîrjesc,* vb. IV. Refl. **1.** A deveni dîrz; a acţiona cu dîrzenie. **2.** A se înverşuna.

îndîrjít, -ă, *îndîrjiţi, -te,* adj. **1.** Dîrz, înverşunat. **2.** Stăruitor.

îndobitocí, *îndobitocesc,* vb. IV. Refl. şi tr. A (se) tîmpi, a (se) prosti.

îndocáre s.f. Introducerea unei nave într-un doc, în vederea unor reparaţii.

îndoctriná, *îndoctrinez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) iniţia într-o doctrină; a (se) înarma cu o doctrină.

îndoí, (1, 2) *îndói,* **(3, 4)** *îndoiesc,* vb. IV. **1.** Tr. A împături sau a strînge ceva în două; a dubla. **2.** Tr. A încovoia. **3.** Tr. A amesteca un lichid cu altul (în proporţii egale). **4.** Refl. A fi nesigur în părerea sa, a sta la îndoială; a nu avea încredere în cineva sau ceva.

îndoiálă, *îndoieli,* s.f. Ezitare, şovăială; neîncredere.

îndoiélnic, -ă, *îndoielnici, -e,* adj. Nesigur; dubios.

îndoít, -ă, *îndoiţi, -te,* adj. **1.** Împăturit (în două). **2.** Încovoiat, curbat. **3.** Dublat.

îndoitúră, *îndoituri,* s.f. Partea, locul unde este (sau a fost) îndoit un obiect.

îndoliá, *îndoliez,* vb. I. Tr. A produce doliu, a pricinui întristare, durere adîncă.

îndopá, *îndóp,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. (Fam.) A (se) hrăni mai mult decît este necesar, a (se) ghiftui. **2.** Tr. A hrăni forţat (o gîscă, un curcan) pentru a îngrăşa.

îndrăcít, -á, *îndrăciţi, -te,* adj. **1.** Afurisit, rău; furios. **2.** Teribil, grozav.

îndrăgí, *îndrăgesc,* vb. IV. Tr. A simţi dragoste pentru cineva sau ceva; (tr. şi refl.; pop.) a (se) iubi.

îndrăgostí, *îndrăgostesc,* vb. IV. Refl. A începe să iubească, a prinde dragoste de cineva.

îndrăgostit, -ă, *îndrăgostiţi, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care iubeşte; amorezat, înamorat.

îndrăzneálă, *îndrăzneli,* s.f. Atitudine, faptă, purtare plină de curaj; cutezanţă.

îndrăznéţ, -eáţă, *îndrăzneţi, -e,* adj. Curajos.

îndrăzní, *îndrăznesc,* vb. IV. Intr. A nu se teme, a avea curaj.

îndreptá, *îndrépt,* vb. I. **1.** Tr. A aduce în poziţie dreaptă ceea ce era strîmb sau îndoit. **2.** Refl. (Despre oameni) A lua o ţinută dreaptă. **3.** Refl. A se întrema, a-şi reveni după o boală; (despre vreme) a se schimba în bine. **4.** Tr. şi refl. A (se) corecta. **5.** Refl. A porni într-o anumită direcţie; (tr.) a arăta cuiva drumul, a-l îndruma.

îndreptár, *îndreptare,* s.n. Lucrare în care se dau îndrumări într-un anumit domeniu.

îndreptăţí, *îndreptăţesc,* vb. IV. Tr. A da (sau a recunoaşte cuiva) dreptul la ceva.

îndrugá, *îndrúg,* vb. I. Tr. **1.** A toarce cu druga. **2.** A vorbi nedesluşit; a vorbi mult şi fără rost.

îndrumá, *îndrumez,* vb. I. Tr. **1.** A arăta cuiva drumul. **2.** A călăuzi pe cineva în viaţă, în activitatea sa.

îndrumătór, -oáre, *îndrumători, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care îndrumează.

înduioşá, *înduioşez,* vb. I. Refl. şi tr. A fi cuprins (sau a face pe cineva să fie cuprins) de duioşie, de milă.

înduioşătór, -oáre, *înduioşători, -oare,* adj. Care provoacă înduioşare; mişcător.

îndulcí, *îndulcesc,* vb. IV. **1.** Tr. A face ca o mîncare sau o băutură să fie (mai) dulce (prin adăugare de zahăr, miere etc.). **2.** Tr. A umple de mulţumire, a desfăta. **3.** Tr. şi refl. A (se) îmbuna, a (se) îmblînzi.

îndupleca, *îndúplec,* vb. I. Tr. A determina pe cineva să consimtă la ceva, să cedeze; a-l determina să facă ceva.

îndurá, *îndúr,* vb. I. **1.** Tr. A suporta (cu răbdare) un necaz, o boală etc. **2.** Refl. A-i fi cuiva milă de cineva. **3.** Refl. A consimţi să..., a se hotărî să...

îndurare, *îndurări,* s.f. Acţiunea de *a (se) îndura;* milă, compătimire.

îndurătór, -oáre, *îndurători, -oare,* adj. Milos, milostiv.

îndurerá, *îndurerez,* vb. I. Tr. A pricinui cuiva o durere sufletească, a întrista.

înéc, *înecuri,* s.n. **1.** Moarte prin asfixiere în apă. **2.** Revărsare mare de ape; inundaţie.

îneca, *înéc,* vb. I. **1.** Refl. A muri prin înec **(1). 2.** Refl. (Despre nave) A se scufunda. **3.** Tr. (Despre ape) A inunda. **4.** Refl. A se sufoca.

înecăciós, -oásă, *înecăcioşi, -oase,* adj. Care îneacă **(4),** sufocant; (despre alimente) care se înghite greu.

înfáptuí, *înfăptuiesc,* vb. IV. Tr. A realiza, a îndeplini.

înfăptuitór, -oáre, *înfăptuitori, -oare,* s.m. şi f. Cel care înfăptuieşte ceva.

înfăşá, *înfáş,* vb. I. Tr. A înveli un copil în scutece; a înfăşura corpul sau o parte a corpului cu un bandaj, cu o faşă.

înfăşurá, *înfăşór,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) acoperi de jur împrejur cu o învelitoare, cu o legătură, cu o faşă etc. **2.** Tr. A încolăci un lucru

în jurul cuiva sau a ceva. 3. Tr. (Fig.) A cuprinde, a învălui.

înfăşuráre, *înfăşurări,* s.f. Acţiunea de *a (se) înfăşura; înfăşurare electrică* = ansamblu de spire care fac parte dintr-un circuit electric al unei maşini, al unui aparat, transformator etc.

înfăţá, *înfáţ,* vb. I. Tr. A pune feţe curate la perne sau la plăpumi.

înfăţişá, *înfăţişez,* vb. I. **1.** Refl. A se prezenta undeva. **2.** Tr. A descrie, a zugrăvi.

înfăţişáre, *înfăţişări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) înfăţişa;* prezentare a unei persoane în faţa unui organ de judecată. **2.** Aspect sub care se prezintă o fiinţă sau un lucru.

înfeudá, *înfeudez,* vb. I. **1.** Tr. A supune, a înrobi. **2.** Refl. A se subordona întru totul unei persoane, unor concepţii.

înfiá, *înfiez,* vb. I. Tr. A adopta un copil.

înfierá, *înfierez,* vb. I. Tr. **1.** A face (cu un fier înroşit în foc) un semn distinctiv pe corpul unui animal. **2.** (Fig.) A condamna cu severitate, a stigmatiza.

înfierbîntá, *înfierbínt,* vb. I. Tr. şi refl. **1.** A face să devină (sau a deveni) fierbinte. **2.** (Fig.) A (se) agita; a (se) însufleţi.

înfigăréţ, -eáţă, *înfigăreţi, -e,* adj. Care se vîră, se amestecă în toate.

înfíge, *înfíg,* vb. III. **1.** Tr. A vîrî, a împlînta un obiect ascuţit în ceva; a împlînta ceva într-un obiect ascuţit. **2.** Refl. (Fig.) A se amesteca undeva în mod obraznic.

înfiinţá, *înfiinţez,* vb. I. **1.** Tr. A face să ia fiinţă, a crea, a întemeia. **2.** Refl. (Fig.) A apărea, a se înfăţişa undeva.

înfiorá, *înfiór,* vb. I. **1.** Refl. şi tr. A fi (sau a face ca cineva să fie) cuprins de fiori; a (se) înspăimînta, a (se) înfricoşa. **2.** Refl. (Despre frunze, suprafaţa unei ape etc.) A se mişca uşor.

înfiorătór, -oáre, *înfiorători, -oare,* adj. Care înfioară, înspăimîntător.

înfipt, -ă, *înfipţi, -te,* adj. **1.** Nemişcat, neclintit, ţeapăn. **2.** (Fam.) Îndrăzneţ.

înfiripá, *înfiripez,* vb. I. **1.** Tr. A alcătui ceva (cu mijloace puţine), a înjgheba; (refl.; fig.) a lua fiinţă. **2.** Refl. (Fig.) A se reface după o boală, a se întrema.

înflăcărá, *înflăcărez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) entuziasma, a (se) însufleţi.

înflăcăráre s.f. Acţiunea de *a (se) înflăcăra;* entuziasm, ardoare.

înflăcărát, -ă, *înflăcăraţi, -te,* adj. Entuziasmat, avîntat.

înflorá, *înflorez,* vb. I. Tr. A împodobi, a decora cu flori brodate, pictate etc.

înflorí, *înfloresc,* vb. IV. **1.** Intr. A face flori; a se acoperi cu flori. **2.** Intr. (Fig.) A se dezvolta frumos, a prospera. **3.** Tr. (Fig.) A exagera.

înflorít, -ă, *înfloriţi, -te,* adj. **1.** Care a făcut flori; acoperit de flori, plin de flori. **2.** (Fig., despre limbă, stil) Bogat în imagini.

înfloritór, -oáre, *înfloritori, -oare,* adj. Care este în plină dezvoltare, care prosperă.

înfloritúră, *înflorituri,* s.f. Podoabă, ornament.

înfocáre s.f. Înflăcărare, entuziasm; pasiune, ardoare.

înfocát, -ă, *înfocaţi, -te,* adj. **1.** Înfierbîntat, aprins. **2.** (Fig.) Însufleţit, pasionat.

înfofolí, *înfofolesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) îmbrăca cu prea multe haine călduroase.

înfoiá, *înfoiez,* vb. I. Refl. **1.** (Despre păr, blană, pene) A se umfla, a se desface; (despre păsări) a-şi umfla penele. **2.** (Despre materiale) A-şi mări volumul, a se afîna.

înfometá, *înfometez,* vb. I. Tr. A face pe cineva să sufere de foame; a constrînge prin foame.

înfrăţí, *înfrăţesc,* vb. IV. Refl. recipr. A se uni printr-o prietenie strînsă.

înfricoşá, *înfricoşez,* vb. I. Refl. A fi cuprins de frică; (tr.) a speria, a înspăimînta.

înfricoşătór, -oáre, *înfricoşători, -oare,* adj. Care provoacă frică; înspăimîntător.

înfriguráre, *înfrigurări,* s.f. Stare de încordare nervoasă, de nerăbdare.

înfrigurát, -ă, *înfriguraţi, -te,* adj. Care este pătruns de frig; (fig.) cuprins de nerăbdare.

înfrîná, *înfrînez,* vb. I. **1.** Tr. A pune frîu (unui cal). **2.** Tr. (Fig.) A stăvili, a domoli. **3.** Refl. (Fig.) A-şi stăpîni patimile, dorinţele etc.

înfrînge, *înfríng,* vb. III. Tr. A învinge, a birui; (fig.) a-şi stăpîni o stare sufletească.

înfrînt, -ă, *înfrînţi, -te,* adj. Biruit, învins (în luptă).

înfrumuseţá, *înfrumuseţez,* vb. I. Tr. A face (mai) frumos; a împodobi.

înfruntá, *înfrúnt,* vb. I. Tr. **1.** A ţine piept unei primejdii, a se împotrivi unei forţe. **2.** A mustra, a certa.

înfrunzi, pers. 3 *înfrunzeşte,* vb. IV. Intr. A face frunze, a se acoperi cu frunze.

înfruptá, *înfrúpt,* vb. I. Refl. **1.** A mînca din ceva bun, gustos; (în ritualul creştin) a mînca de dulce în zi de post. **2.** (Fig.) A trage profituri necinstite din ceva.

înfulecá, *înfúlec,* vb. I. Tr. (Fam.) A mînca cu lăcomie.

înfumurá, *înfumurez,* vb. I. Refl. A se îngîmfa, a-şi da aere.

înfumurát, -ă, *înfumuraţi, -te,* adj. (Adesea substantivat) Îngîmfat, încrezut.

înfundá, *înfúnd,* vb. I. **1.** Tr. A pune fund la un butoi, a închide printr-un capac; a astupa complet un orificiu, o deschizătură. **2.** Refl. (Despre drumuri) A se închide într-un anumit punct, a nu mai continua. **3.** Refl. (Despre conducte, şanţuri) A se astupa. **4.** Tr. A umple bine, a îndesa. **5.** Tr. (Fig.) A aduce pe cineva într-o situaţie dificilă. **6.** Tr. şi refl. A (se) cufunda, a (se) adînci; (refl.) a intra într-un loc care este (sau pare) fără ieşire.

înfundát, -ă, *înfundaţi, -te,* adj. **1.** Închis, astupat; *vin înfundat* = vin păstrat în sticle astupate. **2.** (Despre sunete) Înăbuşit.

înfundătúră, *înfundături,* s.f. Adîncitură de teren.

înfuriá, *înfúrii,* vb. I. Refl. şi tr. A fi cuprins (sau a face să fie cuprins) de furie.

îngădui, *îngădui*, vb. IV. **1.** Tr. A da voie, a permite, a admite; a tolera. **2.** Intr. (Pop.) A avea răbdare, a aştepta; (tr.) a amîna, a păsui.

îngăduinţă s.f. Încuviinţare, permisiune; indulgenţă, toleranţă.

îngăduitór, -oáre, *îngăduitori, -oare*, adj. Care îngăduie; indulgent, tolerant.

îngăimá, *îngăim*, vb. I. Tr. A vorbi cu greutate, nedesluşit.

îngălbení, *îngălbenesc*, vb. IV. Intr., refl. şi tr. A deveni (sau a face să devină) galben; a (se) ofili, a (se) veşteji.

îngemăná, *îngémăn*, vb. I. Tr. şi refl. A (se) uni strîns, a (se) îmbina, a (se) împreuna.

îngenuncheá, *îngenunchez*, vb. I. **1.** Intr. A se aşeza în genunchi. **2.** Tr. (Fig.) A supune, a aservi.

înger, *îngeri*, s.m. (În creştinism) Fiinţă spirituală supranaturală, considerată ca slujitor şi vestitor al lui Dumnezeu.

îngerésc, -eáscă, *îngereşti*, adj. Care se referă la îngeri; (ca) de înger.

înghesuí, *înghésui*, vb. IV. **1.** Refl. A se strînge, a se îngrămădi (într-un spaţiu restrîns). **2.** Tr. A vîrî pe cineva sau ceva într-un loc strîmt, neîncăpător.

înghesuiálă, *înghesuieli*, s.f. Îngrămădire de fiinţe sau de lucruri într-un loc.

înghéţ, *îngheţuri*, s.n. Trecere a apei în stare de gheaţă (cînd temperatura coboară sub zero grade).

îngheţá, *înghéţ*, vb. I. Intr. **1.** A se transforma în gheaţă. **2.** A amorţi de frig, a degera. **3.** (Fig.) A rămîne locului, încremenit (de emoţie, de spaimă etc.).

îngheţáre s.f. Faptul de *a îngheţa; îngheţarea salariilor* = măsură economică practicată în capitalism, prin care salariile se menţin neschimbate într-o perioadă cînd costul vieţii se urcă.

îngheţát, -ă, *îngheţaţi, -te*, adj., s.f. **1.** Adj. Transformat în gheaţă; (despre anumite corpuri şi substanţe solide) întărit prin îngheţarea apei pe care o conţine. **2.** Adj. Amorţit de frig, degerat. **3.** S.f. Preparat alimentar răcoritor obţinut prin îngheţarea unor creme de lapte, fructe, ouă etc.

înghimpá, *înghimp*, vb. I. Refl. A se înţepa, a se împunge (cu un ghimpe).

înghiontí, *înghiontesc*, vb. IV. Tr. şi refl. recipr. A (se) lovi cu cotul sau cu pumnul, a(-şi) da ghionţi.

înghiţí, *înghit*, vb. IV. Tr. **1.** A face să pătrundă mîncarea, băutura etc. din gură în stomac. **2.** (Fig.) A suporta, fără a protesta, o insultă, o necuviinţă. **3.** (Fig.) A omite cuvinte sau silabe în cursul vorbirii. **4.** (Fig., despre pămînt, apă etc.) A cuprinde în sine, a absorbi, a face să dispară.

înghiţitúră, *înghiţituri*, s.f. Acţiunea de a înghiţi; cantitatea de mîncare sau de băutură care se poate înghiţi dintr-o dată.

îngîmfá, *îngîmf*, vb. I. Refl. A fi plin de sine, a se înfumura.

îngîmfát, -ă, *îngîmfaţi, -te*, adj. (Adesea substantivat) Încrezut, plin de sine.

îngîná, *îngín*, vb. I. **1.** Tr. A imita (în bătaie de joc) glasul sau vorbele cuiva. **2.** Tr. A rosti sau a cînta ceva încet (şi neclar). **3.** Refl. A se amesteca, a se îmbina; *se îngînă ziua cu noaptea* = începe să se lumineze, să se facă ziuă.

îngîndurá, *îngîndurez*, vb. I. Refl. A cădea pe gînduri; a se îngrijora.

înglobá, *înglobez*, vb. I. Tr. A introduce într-un tot, ca parte integrantă, a include.

îngloda, *înglodez*, vb. I. Refl. A se împotmoli în noroi; (fig.) a face multe datorii.

îngrădi, *îngrădesc*, vb. IV. Tr. **1.** A împrejmui cu gard. **2.** (Fig.) A limita, a stăvili.

îngrăditúră, *îngrădituri*, s.f. Gard de nuiele, de scînduri etc.

îngrămădí, *îngrămădesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) aduna undeva în număr mare, a (se) strînge grămadă.

îngrăşá, *îngráş*, vb. I. **1.** Refl. A deveni (mai) gras; (tr.) a hrăni bine un animal ca să devină gras. **2.** Tr. A mări fertilitatea unui teren agricol cu ajutorul îngrăşămintelor.

îngrăşămînt, *îngrăşăminte*, s.n. Produs organic sau mineral, folosit pentru a mări fertilitatea solului.

îngrăşătoríe, *îngrăşătorii*, s.f. Unitate agricolă specializată în îngrăşarea de animale.

îngreţoşá, *îngreţoşez*, vb. I. Refl. A fi cuprins de greaţă.

îngreuiá, *îngreuiez*, vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) face (mai) greu, (mai) greoi; (tr.) a produce cuiva o senzaţie de greutate, de apăsare. **2.** Tr. A face ca ceva să devină mai anevoios.

îngreuná, *îngreunez*, vb. I. Tr. şi refl. **1.** A (se) îngreuia. **2.** A (se) încărca cu o greutate, a (se) împovăra.

îngrijí, *îngrijesc*, vb. IV. **1.** Tr., intr. şi refl. A avea grijă de cineva sau de ceva. **2.** Tr. A păstra un lucru în bună stare. **3.** Refl. A (-şi) vedea de sănătate. **4.** Refl. A lua din timp măsuri în vederea..., a se pregăti.

îngrijire, *îngrijiri*, s.f. Acţiunea de *a (se) îngriji*; purtare de grijă; *a da primele îngrijiri* = a da primul ajutor unui accidentat, unui bolnav.

îngrijitór, -oáre, *îngrijitori, -oare*, s.m. şi f. Persoană însărcinată cu întreţinerea unei clădiri, a unui imobil etc.

îngrijorá, *îngrijorez*, vb. I. Tr. şi refl. A produce cuiva (sau a simţi) nelinişte, grijă, teamă.

îngrijorătór, -oáre, *îngrijorători, -oare*, adj. Care îngrijorează.

îngropá, *îngróp*, vb. I. **1.** Tr. A înmormînta. **2.** Tr. A băga ceva în pămînt, a acoperi cu pămînt. **3.** Tr. şi refl. A (se) înfunda în ceva.

îngropát s.n. **1.** Faptul de a îngropa. **2.** Prăşitul al doilea al porumbului, al cartofilor etc.; acoperirea cu pămînt a viţei de vie, toamna.

îngropăciúne, *îngropăciuni*, s.f. Înmormîntare.

îngroşá, *îngróş*, vb. I. **1.** Tr. şi refl. A deveni (sau a face să devină) mai gros. **2.** Tr. şi refl. A deveni (sau a face să devină) mai dens, mai

concentrat. **3.** Refl. (Despre voce) A căpăta un timbru mai coborît, mai grav.

îngrozí, *îngrozesc*, vb. IV. Tr. A produce, a provoca groază; (refl.) a fi cuprins de teamă, de groază.

îngrozitór, -oáre, *îngrozitori, -oare*, adj. Care îngrozește; înspăimîntător; (adverbial) grozav, extrem de...

îngúst, -ă, *înguști, -ste*, adj. **1.** Care are lățime mică. **2.** Subțire; strîmt. **3.** (Fig.; despre oameni și manifestările lor) Lipsit de orizont, mărginit.

îngustá, *îngustez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) face (mai) îngust.

îngustíme, *îngustimi*, s.f. **1.** Însușirea de a fi îngust. **2.** (Fig.) Lipsă de orizont, mărginire (în gîndire, în concepții).

înhăitá, *înhăitez*, vb. I. Refl. recipr. (Depr.) A se asocia cu alții în vederea săvîrșirii în comun a unor acte reprobabile.

înhămá, *înhám*, vb. I. **1.** Tr. A pune hamurile pe cai; a pune caii la căruță. **2.** Refl. (Fig.) A se angaja la un lucru greu.

înhățá, *înháț*, vb. I. Tr. A apuca repede, cu violență.

înhumá, *înhumez*, vb. I. Tr. (Livr.) A înmormînta.

înierbá, *înierbez*, vb. I. Tr. A însămînța cu iarbă un teren.

înjghebá, *înjghebez*, vb. I. Tr. A alcătui ceva din lucruri aflate la îndemînă, a improviza.

înjosí, *înjosesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) umili, a (se) dezonora.

înjositór, -oáre, *înjositori, -oare*, adj. Care înjosește, umilitor, degradant.

înjugá, *înjúg*, vb. I. Tr. A pune vitele la jug.

înjumătățí, *înjumătățesc*, vb. IV. Tr. A împărți în două părți egale; a reduce la jumătate.

înjunghiá, *înjúnghii*, vb. I. Tr. **1.** A înfige în cineva un cuțit, un pumnal etc.; a tăia un animal (pentru consum). **2.** (La pers. 3) A simți o durere vie.

înjurá, *înjúr*, vb. I. Tr. și intr. A spune cuvinte insultătoare, injurioase (la adresa cuiva).

înjurătúră, *înjurături*, s.f. Cuvînt sau expresie cu care se înjură.

înlăcrimát, -ă, *înlăcrimați, -te*, adj. (Despre ochi) Plini de lacrimi; (despre oameni) plîns, supărat.

înlănțuí, *înlănțui*, vb. IV. Tr. **1.** (Înv.) A pune în lanțuri, a încătușa. **2.** A îmbrățișa. **3.** (Fig.) A încînta, a captiva, a subjuga. **4.** A așeza în rînd, în ordine; (refl.) a urma într-o succesiune.

înlăturá, *înlătur*, vb. I. Tr. A da la o parte, a îndepărta.

înlemní, *înlemnesc*, vb. IV. Intr. A rămîne nemișcat (de spaimă, de uimire etc.).

înlesní, *înlesnesc*, vb. IV. Tr. A face ca ceva să fie mai ușor de înfăptuit, de obținut etc.

înlocuí, *înlocuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A pune ceva sau pe cineva în locul altuia. **2.** A îndepărta pe cineva dintr-un post, numind pe altcineva în loc. **3.** A ține temporar locul cuiva; a suplini.

înlocuitór, -oáre, *înlocuitori, -oare*, adj., s.m. **1.** Adj. Care înlocuiește sau cu care poate fi înlocuit cineva sau ceva. **2.** S.m. Produs sau material avînd proprietăți asemănătoare cu ale altui produs, pe care îl poate înlocui.

înmagaziná, *înmagazinez*, vb. I. Tr. **1.** A pune, a depozita (mărfuri, produse etc.) într-o magazie; a acumula (căldură, energie, substanțe de rezervă). **2.** (Fig.) A aduna, a acumula (cunoștințe).

înmatriculá, *înmatriculez*, vb. I. Tr. A înscrie într-o matricolă.

înmănuncheá, *înmănunchez*, vb. I. Tr. A aduna, a strînge, a lega în mănunchi.

înmănușát, -ă, *înmănușați, -te*, adj. Care poartă mănuși, cu mănuși.

înmărmurí, *înmărmuresc*, vb. IV. Intr. A rămîne nemișcat (de frică, de uimire).

înmiit, -ă, *înmiiți, -te*, adj. (Adesea adverbial) De o mie de ori mai mare sau mai mult; (p. ext.) mult mai mare, mult mai numeros.

înmiresmá, *înmiresmez*, vb. I. Tr. A răspîndi o mireasmă.

înmîná, *înmînez*, vb. I. Tr. A preda un obiect, un act etc. în mîna cuiva.

înmormîntá, *înmormîntez*, vb. I. Tr. **1.** A așeza un mort în mormînt, a îngropa **(1)**. **2.** (Fig.) A da uitării.

înmormîntáre, *înmormîntări*, s.f. Acțiunea de *a înmormînta;* ceremonia funebră, ritualul care însoțește această acțiune.

înmugurí, *înmuguresc*, vb. IV. Intr. A da muguri; (fig., despre idei, proiecte) a se ivi, a apărea în minte.

înmuiá, *înmói*, vb. I. **1.** Tr. A băga în apă (sau în alt lichid); a umezi; (refl.) a se îmbiba cu un lichid. **2.** Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) mai moale. **3.** Refl. (Despre ger, vreme) A deveni mai puțin aspru. **4.** Refl. și tr. (Fig., despre oameni) A (se) potoli, a (se) calma, a (se) liniști.

înmulți, *înmulțesc*, vb. IV. Refl. **1.** A spori, a se mări; (tr.; mat.) a efectua operația înmulțirii. **2.** A produce indivizi noi din aceeași specie, a se reproduce.

înmulțire, *înmulțiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) înmulți;* (mat.) operație prin care un număr este mărit de un anumit număr de ori; *tabla înmulțirii* = tablou care conține rezultatele acestei operații, efectuată între primele zece numere.

înmulțitór, *înmulțitori*, s.m. Număr cu care se înmulțește alt număr.

înnădí, *înnădesc*, vb. IV. **1.** Tr. A adăuga unui obiect (cosînd, lipind etc.) o bucată, de obicei din același material, pentru a-l mări, a-l lungi, a-l lărgi. **2.** Refl. A prinde poftă de ceva, a se obișnui la ceva.

înnămolí, *înnămolesc*, vb. IV. Refl. A se înfunda în nămol, a se îngloda.

înnăscút, -ă, *înnăscuți, -te*, adj. Din naștere, congenital.

înnebuni, *înnebunesc*, vb. IV. **1.** Intr. A-și pierde facultățile mintale, a deveni nebun;

a-și ieși din minți. **2.** Tr. A face pe cineva să-și piardă stăpînirea de sine.

înnegrí, *înnegresc,* vb. IV. **1.** Tr. A vopsi în negru; a face să devină de culoare închisă; (intr. și refl.) a deveni negru; a căpăta o culoare închisă. **2.** Refl. A se bronza.

înnegurá, *înnegurez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) acoperi cu negură. **2.** Refl. (Fig.; despre oameni) A se posomorî.

înnisipá, pers. 3 *înnisipează,* vb. I. Refl. (Despre conducte, canale) A se astupa cu nisip; (tr.) a așterne un strat de nisip pe suprafața unei împietruiri.

înnobilá, *înnobilez,* vb. I. Tr. **1.** A acorda cuiva un titlu de noblețe; (refl.) a deveni mai distins. **2.** A îmbunătăți proprietățile unor materiale (minereuri, cărbuni, oțeluri etc.).

înnodá, *înnód,* vb. I. Tr. A face un nod (la o sfoară); a lega printr-un nod.

înnoí, *înnoiesc,* vb. IV. **1.** Tr. A reface un obiect (înlocuind ce era uzat); a pune un lucru nou în locul altuia vechi; (refl.) a se îmbrăca cu haine noi. **2.** Refl. (Fig.) A se împrospăta, a se regenera. **3.** Tr. A relua, a repeta. **4.** Tr. A prelungi valabilitatea unui act, a unui document.

înnoitór, -oáre, *înnoitori, -oare,* adj. Care înnoiește, care regenerează.

înnoptá, *înnoptez,* vb. I. **1.** Intr. și refl. impers. A se face noapte; *pe înnoptat* (sau *pe înnoptate*) = la căderea nopții. **2.** Intr. A-l apuca pe cineva noaptea (într-un loc străin); a petrece noaptea undeva.

înnorá, pers. 3 *înnorează,* vb. I. Refl. impers. A se ivi nori pe cer. Var.: **înnourá** vb. I.

înnorát, -ă, *înnorați, -te,* adj. (Despre cer) Acoperit cu nori. Var.: **înnourát, -ă,** adj.

înnourá vb. I. v. **înnora.**

înnourát, -ă, adj. v. **înnorat.**

înót s.n. **1.** Plutire și înaintare în apă (sau la suprafața apei) prin anumite mișcări făcute cu mîinile și cu picioarele; sportul practicat în acest fel. **2.** Deplasarea în apă a viețuitoarelor acvatice.

înotá, *înót,* vb. I. Intr. **1.** A pluti și a înainta la suprafața apei (sau în apă) prin mișcări ritmice făcute cu brațele și cu picioarele; (despre animale acvatice) a se deplasa în apă. **2.** (Despre corpuri) A pluti într-un mediu lichid. **3.** A merge cu greu prin noroi, prin zăpadă etc. **4.** (Fig.) A fi cufundat în ceva, năpădit de ceva.

înotătór, -oáre, *înotători, -oare,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care știe să înoate, care practică înotul. **2.** S.f. Organ exterior al peștilor, balenelor, delfinilor etc., care le servește la înot; aripioară.

înrădăciná, *înrădăcinez,* vb. I. Refl. **1.** (Despre plante) A prinde rădăcini. **2.** (Fig.) A pătrunde adînc (în conștiință, în obișnuință).

înrăí, *înrăiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) mai rău.

înrămá, *înrămez,* vb. I. Tr. A pune în ramă, a încadra.

înrăutățí, *înrăutățesc,* vb. IV. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) mai rău.

înregimentá, *înregimentez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) încadra într-o grupare, într-un partid etc.

înregistrá, *înregistrez,* vb. I. Tr. **1.** A înscrie un act sau a efectua o operație într-un registru; a consemna, a nota un fapt, un eveniment. **2.** (Despre aparate) A marca variația unei mărimi. **3.** A fixa semnale acustice pe o bandă de magnetofon, pe un disc etc. **4.** (Fig.) A întipări în memorie, a nota. **5.** (Fig.) A obține și a înscrie la activul său un rezultat, o realizare.

înregistratór, -oáre, *înregistratori, -oare,* adj., s.n. (Aparat sau instrument) care înregistrează.

înrîurí, *înrîuresc,* vb. IV. Tr. A influența.

înrobi, *înrobesc,* vb. IV. Tr. A subjuga, a robi.

înrobitór, -oáre, *înrobitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care înrobește.

înrolá, *înrolez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) încadra în rîndurile armatei; (refl.; p. ext.) a intra într-un partid, într-o organizație etc.

înroși, *înroșesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) colora în roșu; a (se) îmbujora; (despre metale) a deveni (sau a face să devină) incandescent.

înrourá, pers. 3 *înrourează,* vb. I. Refl. A se acoperi cu rouă.

înrudí, *înrudesc,* vb. IV. Refl. A fi (sau a deveni) rudă cu cineva; (fig.) a avea trăsături comune cu cineva sau cu ceva.

însă conj. **1.** Cu toate acestea, totuși. **2.** Dar, pe de altă parte.

însăilá, *însăilez,* vb. I. Tr. A coase ceva în mod provizoriu, cu împunsături rare.

însămînțá, *însămînțez,* vb. I. Tr. **1.** A încorpora în sol semințele unei plante (agricole); a semăna. **2.** A introduce gameți masculi în organele genitale femele cu ajutorul unor instrumente. **3.** A pune germenii unor microorganisme pe medii nutritive, pentru a obține o cultură.

însănătoși, *însănătoșesc,* vb. IV. Refl. și tr. A (se) face sănătos, a (se) vindeca.

însărciná, *însărcinez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A încredința cuiva (sau a-și asuma) îndeplinirea unei sarcini. **2.** Tr. A face ca o femeie să devină gravidă.

însărcinát, *însărcinați,* s.m. *Însărcinat cu afaceri* = diplomat care conduce misiunea diplomatică în lipsa șefului permanent.

însărcinátă, *însărcinate,* adj. (Despre femei) Care poartă un făt în pîntece.

înscăuná, *înscăunez,* vb. I. Refl. (Înv.; despre împărați, regi, domni sau arhierei) A prelua puterea, a se instala la conducere.

înscená, *înscenez,* vb. I. Tr. **1.** A pune în scenă un spectacol. **2.** (Fig.) A pune la cale acțiuni rău intenționate.

înscríe, *înscriu,* vb. III. **1.** Tr. și refl. A(-și) trece numele într-un registru, într-un catalog etc., a (se) înregistra. **2.** Tr. A consemna ceva în scris. **3.** Tr. (Mat.) A construi o figură geometrică înscrisă. **4.** Refl. *A se înscrie în curbă* = (despre vehicule) a intra în curba unui drum în așa fel ca să nu derapeze sau să nu deraieze.

înscrís[1], *înscrisuri*, s.n. Act, document.

înscrís[2], **-ă**, *înscriși*, *-se*, adj. (Despre poligoane) Care are vîrfurile situate pe circumferința unui cerc; (despre poliedre) care are vîrfurile situate pe suprafața unei sfere sau a unui corp de revoluție.

însémn, *însemne*, s.n. (Înv.) Semn distinctiv al unei demnități, al unui rang.

însemná, *însémn* și *însemnez*, vb. I. **1.** Tr. și intr. unipers. A avea un anumit înțeles; a arăta, a indica. **2.** Tr. A avea o anumită valoare. **3.** Tr. A nota, a consemna în scris. **4.** Tr. A marca, a delimita; a pune un semn distinctiv pe ceva.

însemnáre, *însemnări*, s.f. Acțiunea de *a însemna;* mențiune scrisă, notă.

însemnát, **-ă**, *însemnați*, *-te*, adj. **1.** Care are imprimat un semn distinctiv. **2.** (Fig.) De vază, important.

însemnătáte, s.f. **1.** Importanță, valoare. **2.** Semnificație, înțeles.

însenină, *însеninez*, vb. I. Refl. **1.** A se face senin. **2.** (Fig.; despre oameni) A deveni calm, liniștit, bine dispus.

înserá, *înserez*, vb. I. **1.** Intr. și refl. unipers. A se face seară; *pe înserat* (sau *pe înserate)* = la căderea serii, în amurg. **2.** Intr. A-l apuca pe cineva seara undeva.

înseráre, *înserări*, s.f. Faptul de *a se însera;* amurg.

însetá, *însetez*, vb. I. Intr. **1.** A-i fi (sau a i se face cuiva) sete. **2.** (Fig.) A fi stăpînit de o dorință puternică.

însilozá, *însilozez*, vb. I. Tr. A depozita (furaje, cereale etc.) într-un siloz.

însingurá, *însingurez*, vb. I. Refl. A se izola, a căuta singurătatea.

însingurát, **-ă**, *însingurați*, *-te*, adj. Singur, izolat; stingher.

însîngerá, *însîngerez*, vb. I. Tr. A face să sîngereze, să piardă sînge; a păta cu sînge; (fig.) a înroși, a colora în roșu.

însori, *însoresc*, vb. IV. Refl. A se încălzi la soare, a se expune la razele soarelui.

însorít, **-ă**, *însoriți*, *-te*, adj. **1.** (Despre locuri, clădiri) Luminat de soare; situat în bătaia soarelui. **2.** (Despre timp) Cu soare, senin.

însoțí, *însoțesc*, vb. IV. **1.** Tr. A merge împreună cu cineva; a-i fi cuiva tovarăș de drum. **2.** Refl. recipr. A se asocia, a se întovărăși cu cineva. **3.** Tr. A adăuga, a alătura ceva pentru completare, pentru lămurire.

însoțitór, **-oáre**, *însoțitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care însoțește pe cineva sau ceva.

înspăimîntá, *înspăimînt*, vb. I. Refl. A fi cuprins de spaimă; (tr.) a provoca spaimă, a înfricoșa.

înspăimîntătór, **-oáre**, *înspăimîntători*, *-oare*, adj. Care provoacă spaimă; înfricoșător.

înspicá, pers. 3 *înspică*, vb. I. Intr. A face spic, a da în spic.

înspicát, **-ă**, *înspicați*, *-te*, adj. **1.** Care are spice, care a dat în spic. **2.** (Despre păr) Amestecat cu fire albe.

înspre prep. **1.** (Local) Spre, către. **2.** (Temporal) Pe la, spre. **3.** (Modal) Spre: *merge înspre vindecare.*

înspumát, **-ă**, *înspumați*, *-te*, adj. Cu spume, plin de spume.

înstărí, *înstăresc*, vb. IV. Refl. A se îmbogăți.

înstărít, **-ă**, *înstăriți*, *-te*, adj. Bogat, avut.

înstelát, **-ă**, *înstelați*, *-te*, adj. (Despre cer, p. ext. despre nopți) Cu stele, plin de stele.

înstrăiná, *înstrăinez*, vb. I. **1.** Refl. A-și părăsi familia, țara, stabilindu-se în altă parte; (fig.) a se îndepărta sufletește de cineva. **2.** Tr. A transmite un drept de proprietate. **3.** Tr. A sustrage, a fura.

înstruná, *înstrún*, vb. I. Tr. **1.** A acorda un instrument muzical. **2.** A strînge un cal cu chingile, a-l stăpîni, a-l ține în frîu.

însuflețí, *însuflețesc*, vb. IV. Refl. și tr. A prinde (sau a da) viață; a (se) înviora; a (se) anima; (tr.) a stimula.

însuflețíre, *însuflețiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) însufleți;* avînt, elan, entuziasm.

însul, **însa**, *înșii*, *însele*, pron. **1.** (Pronume personal precedat de prep. „întru", „printru", „dintru") El (ea), dînsul, (dînsa): *am încredere într-însul.* **2.** (Pronume de întărire; la f. pl.) Însuși: *ele însele.*

însumá, *însumez*, vb. I. Tr. A aduna laolaltă; a cuprinde, a totaliza.

însumi, **însămi**, *înșine*, *însene*, pron. de întărire. Chiar, tocmai: *am văzut eu însumi.* Forme gramaticale: pers. 2 sg. *însuți însăți* (pl. *înșivă, însevă);* pers. 3 sg. *însuși, însăși* (pl. *înșiși, înseși).*

însurá, *însór*, vb. I. Refl. (Despre bărbați) A se căsători.

însurát, *însurați*, adj. (Despre bărbați) Căsătorit.

însurătoáre, *însurători*, s.f. Căsătorie a unui bărbat.

însurățél, *însurăței*, s.m. Tînăr însurat de curînd; (la pl.) soți (tineri) căsătoriți, de curînd.

însușí, *însușesc*, vb. IV. Tr. **1.** A lua ceva în stăpînire; a-și aroga un drept. **2.** A asimila cunoștințe, idei etc. **3.** A fi de acord cu opinia cuiva, a adopta un punct de vedere.

însușíre, *însușiri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a-și însuși* ceva. **2.** Trăsătură caracteristică, distinctivă a unui lucru.

însutít, **-ă**, *însutiți*, *-te*, adj. De o sută de ori mai mare; (p. ext.) mult mai mare, mult mai numeros.

înșelá, *înșél*, vb. I. **1.** Tr. A induce în eroare, a amăgi. **2.** Tr. A face să creadă altceva decît e în realitate. **3.** Refl. A cădea în eroare, a greși. **4.** Tr. A încălca fidelitatea conjugală.

înșelăciúne, *înșelăciuni*, s.f. Inducere în eroare; escrocherie, fraudă.

înșelătór, **-oáre**, *înșelători*, *-oare*, adj. Care înșală; care amăgește.

înșelătoríe, *înșelătorii*, s.f. Fapta celui care înșală; înșelăciune.

înșeuá, *înșeuez*, vb. I. Tr. A pune șaua pe cal.

înșfăcá, *înșfác*, vb. I. Tr. A prinde, a apuca brusc și cu violență.

înșirá, *înșir*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) așeza în șir, unul după altul. **2.** Tr. A petrece pe un fir mărgele, pentru a face un șirag. **3.** Refl. A urma unul după altul, a se succeda. **4.** Tr. A expune, a povesti un șir de fapte, de idei etc.

înșiruí, *înșirui*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) așeza la rînd, în șir.

înștiințá, *înștiințez*, vb. I. Tr. A aduce la cunoștință; a informa.

înștiințáre, *înștiințări*, s.f. Acțiunea de *a înștiința;* informație, anunț.

înșurubá, *înșurubez*, vb. I. Tr. A roti, a strînge un șurub pentru a fixa ceva; a asambla două piese prevăzute cu filet.

întărí, *întăresc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A deveni (sau a face să devină) mai dur, mai tare, mai vîrtos, mai rezistent. **2.** Tr. A mări rezistența unei piese, a unui sistem tehnic; a fortifica un loc, o poziție. **3.** Tr. și refl. A (-și) spori puterile, forța (fizică sau morală). **4.** Tr. A consolida, a face mai puternic. **5.** Tr. A confirma.

întăríre, *întăriri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) întări.* **2.** *Pronume de întărire* = pronume care însoțește un substantiv sau un pronume cu scopul de a insista asupra lui.

întăritór, -oáre, *întăritori, -oare*, adj. (Despre medicamente) Care fortifică organismul.

întăritúră, *întărituri*, s.f. **1.** Element folosit pentru întărirea unei piese, a unui sistem tehnic etc. **2.** Loc întărit, fortificație.

întărîtá, *întărît*, vb. I. Tr. **1.** A enerva; a mînia, a irita; a instiga (un grup de oameni); a ațîța. **2.** A îndemna, a îmboldi, a incita.

întemeiá, *întemeiez*, vb. I. **1.** Tr. A pune bazele la ceva, a înființa, a funda. **2.** Refl. (Fig.) A avea ca temei, a se sprijini pe ceva.

întemeiére s.f. Acțiunea de *a (se) întemeia;* înființare, fundare.

întemeietór, -oáre, *întemeietori, -oare*, s.m. și f. Persoană care întemeiază ceva; fondator, ctitor.

întemnițá, *întemnițez*, vb. I. Tr. A băga pe cineva la închisoare.

întețí, *întețesc*, vb. IV. Refl. A deveni mai intens, mai puternic; a se intensifica.

întinát, -ă, *întinați, -te*, adj. Pîngărit, pătat.

întínde, *întind*, vb. III. **1.** Tr. și intr. A trage de marginile unui corp pentru a-l mări. **2.** Refl. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A se lărgi sau a se lungi, deformîndu-se; (despre lichide) a curge gros, vîscos. **3.** Tr. și refl. A (se) desfășura în lungime. **4.** Refl. A-și destinde corpul; a se culca, a se lungi; a se înălța în vîrful picioarelor. **5.** Tr. A înmîna, a da. **6.** Tr. A desfășura, a desface un obiect îndoit sau împăturit; *a întinde masa* = a așterne masa pentru mîncare. **7.** Tr. A trage în toate părțile de cineva, a hărțui. **8.** Tr. A da unui material moale formă de strat subțire. **9.** Refl. (Fig.) A se răspîndi, a se extinde, a se propaga; a se prelungi în timp, a dura. **10.** Tr. *A o întinde* = a pleca repede, a fugi.

întíndere, (2) *întinderi*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) întinde;* (tendința de) alungire a unui corp. **2.** Suprafață, spațiu întins.

întinerí, *întineresc*, vb. IV. **1.** Intr. A căpăta o înfățișare tinerească, a părea (din nou) tînăr. **2.** Tr. A-i da cuiva o înfățișare (mai) tînără.

întínge, *înting*, vb. III Tr. (Pop.) A muia puțină pîine, mămăligă etc. într-o mîncare, într-un sos.

întíns[1], *întinsuri*, s.n. Spațiu larg; suprafață, întindere.

întíns[2], **-ă,** *întinși, -se*, adj. **1.** Lungit; desfășurat; *pe scară întinsă* = de proporții mari; în stil mare. **2.** Care ocupă o suprafață mare, vast. **3.** (Despre corturi, tabere) Așezat, instalat. **4.** Fără crețuri, neted.

întipărí, *întipăresc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) imprima, a lăsa urmă pe ceva; (fig.) a se fixa în minte.

întîí, întîia adv., num. ord. **1.** Adv. La început. **2.** Adv. În primul rînd; pentru întîia dată. **3.** Num. ord. (Cînd precedă substantivul, în forma articulată *întîiul, întîia)* Care se află în fruntea unei serii; (fam.) *clasa întîi* = de cea mai bună calitate.

întîíași num. ord. f. *Întîiași dată* = prima dată.

întîietáte s.f. Faptul de a fi primul; *a avea* (sau *a da) întîietate* = a avea (sau a da) prioritate.

întîlní, *întîlnesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. recipr. A se încrucișa în drum cu cineva sau cu ceva; a da peste cineva (din întîmplare); a se găsi, a se vedea cu cineva. **2.** Refl. (Despre linii) A se uni într-un punct. **3.** Refl. A lua contact cu adversarul (într-o competiție sportivă, într-o luptă).

întîlníre, *întîlniri*, s.f. Acțiunea de *a (se) întîlni;* competiție, meci.

întîmpiná, *întîmpin*, vb. I. Tr. **1.** A ieși înaintea cuiva (pentru a-l primi). **2.** (Fig.) A da peste un necaz, peste o greutate.

întîmpináre, *întîmpinări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a întîmpina.* **2.** (Jur.) Act prin care pîrîtul răspunde la acțiunea reclamantului.

întîmplá, pers. 3 *întîmplă*, vb. I. Refl. **1.** A se petrece, a avea loc. **2.** A i se ivi cuiva ocazia, prilejul să... **3.** A se nimeri să fie într-un anumit fel.

întîmpláre, *întîmplări*, s.f. **1.** Faptul de *a se întîmpla;* lucru petrecut, fapt, eveniment. **2.** Categorie filozofică, corelată cu necesitatea, care desemnează însușiri și legături neesențiale, singulare și vremelnice ale obiectelor și proceselor, avînd însă caracter obiectiv și o determinare cauzală.

întîmplătór, -oáre, *întîmplători, -oare*, adj. (Adesea adverbial) Care se produce din întîmplare, în mod neprevăzut.

întîrziá, *întîrzii*, vb. I. **1.** Intr. A ajunge undeva (sau a îndeplini ceva) mai tîrziu decît trebuia, decît era stabilit. **2.** Tr. A împiedica pe cineva să săvîrșească la timp o acțiune. **3.** Intr. (Despre acțiuni, fenomene) A se produce cu întîrziere. **4.** Intr. A rămîne undeva mai mult decît trebuie.

întîrziére, *întîrzieri*, s.f. Faptul de *a întîrzia;* timpul, durata cît cineva sau ceva întîrzie.

întoárce, *întórc*, vb. III. **1.** Refl. și tr. A veni (sau a aduce pe cineva) înapoi, a (se) înapoia. **2.** Tr. A da îndărăt, a restitui. **3.** Tr. (Despre boli) A cuprinde din nou pe cineva. **4.** Refl. A se îndrepta spre un punct, schimbînd direcția inițială. **5.** Tr. și refl. A-și modifica (sau a face pe cineva să-și modifice) părerea; (tr.) a reveni asupra unei afirmații, promisiuni etc. **6.** Tr. și refl. A (se) învîrti, a (se) răsuci. **7.** Tr. A încorda resortul unui mecanism. **8.** Tr. și refl. A(-și) îndrepta corpul sau o parte a corpului, privirea etc. în altă direcție, în altă parte. **9.** Tr. A schimba poziția unui obiect, așezîndu-l invers față de poziția anterioară sau normală. **10.** Tr. A da înainte sau înapoi filele unei cărți, ale unui caiet. **11.** Tr. A transforma o haină punînd ca față partea care a fost dosul. **12.** Tr. A răsuci paiele, fînul etc., aducînd deasupra partea umedă de la pămînt.

întócmai adv. **1.** Exact, la fel, chiar. **2.** Da, desigur.

întocmi, *întocmesc*, vb. IV. Tr. A face, a alcătui; a înjgheba; a organiza.

întórs, -oársă, *întorși, -oarse*, adj. **1.** Înapoiat la locul de plecare; *a face calea întoarsă* = a se întoarce din drum. **2.** Răsucit, încovoiat.

întorsătúră, *întorsături*, s.f. **1.** Cotitură (a unui drum, a unei ape). **2.** (Fig.) Schimbare în desfășurarea unei acțiuni sau întîmplări.

întortocheá, *întortochez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) întoarce, a (se) răsuci.

întortocheát, -ă, *întortocheați, -te*, adj. Cu multe cotituri, șerpuit; învîrtit, răsucit în toate sensurile; încîlcit; (fig., despre modul de a vorbi) încurcat, confuz.

întovărăși, *întovărășesc*, vb. IV. **1.** Tr. A însoți, a acompania. **2.** Refl. A se asocia cu cineva. **3.** Refl. A forma o întovărășire agricolă.

întovărășíre, *întovărășiri*, s.f. Acțiunea de *a (se) întovărăși*; *întovărășire agricolă* = formă simplă a cooperației agricole de producție care constă în cultivarea în comun a pămîntului, mijloacele de producție rămînînd în proprietate personală.

întrajutoráre s.f. Ajutorare reciprocă.

între[1]- Element de compunere care arată reciprocitate, amestec, îmbinare, servind la formarea unor substantive, adjective și verbe.

între[2] prep. **1.** În locul dintre...; printre. **2.** În intervalul dintre...; *între timp* = în acest timp. **3.** Dintre. **4.** Unul cu altul: *se ajută între ei.*

întrebá, *întréb*, vb. I. **1.** Tr. A cere cuiva un răspuns. **2.** Refl. A căuta răspuns la o nedumerire. **3.** Tr. și intr. A cere cuiva lămuriri, informații în legătură cu cineva sau ceva. **4.** Tr. A examina un elev, un candidat.

întrebáre, *întrebări*, s.f. Acțiunea de *a întreba;* problemă, chestiune; *semnul întrebării* = semnul „?“, care se pune la sfîrșitul propozițiilor interogative directe.

întrebătór, -oáre, *întrebători, -oare*, adj. (Și adverbial) Care întreabă; care exprimă o întrebare.

întrebuință, *întrebuințez*, vb. I. Tr. A se servi de cineva sau de ceva, a face uz, a folosi, a utiliza.

întréce, *întréc*, vb. III. **1.** Tr. A depăși pe cineva în mers. **2.** Tr. A-i fi cuiva superior într-o anumită privință. **3.** Refl. recipr. A se lua la întrecere; *pe întrecute* = căutînd să se depășească unul pe altul. **4.** Tr. A trece peste o anumită limită sau măsură; (intr.) a fi în plus, a prisosi.

întrécere, *întreceri*, s.f. Acțiunea de *a (se) întrece;* concurs, competiție; *întrecere socialistă* = mișcare de masă, specifică socialismului, a lucrătorilor din ramurile productive și din sfera serviciilor, care stimulează inițiativa creatoare în vederea progresului general al societății.

întredeschíde, *întredeschid*, vb. III. Tr. A deschide puțin, în parte, o ușă, o fereastră, ochii, gura etc.

întrég, -eágă, *întregi*, adj. **1.** Din care nu lipsește nimic; complet; neștirbit, intact; *pe de-a-ntregul* = în întregime, peste tot. **2.** (Despre ființe) Teafăr, nevătămat; (fig.) integru. **3.** (Despre unități de timp) Deplin, complet. **4.** (Despre numere) Care se poate obține prin adunarea repetată a numărului „unu“ cu el însuși.

întregí, *întregesc*, vb. IV. Tr. A face să fie întreg; a completa.

întregime s.f. Calitatea de a fi întreg; *în întregime* = cu totul, complet.

întreít, -ă, *întreiți, -te*, adj. De trei ori mai mare.

întremá, *întremez*, vb. I. Refl. A-și reface puterile, sănătatea (după o boală).

întrepătrúnde, *întrepătrúnd*, vb. III. Refl. recipr. A se pătrunde unul pe altul.

întreprínde, *întreprind*, vb. III. Tr. A porni la o acțiune; a face, a efectua ceva.

întrepríndere, *întreprinderi*, s.f. **1.** Acțiune pornită din inițiativă personală. **2.** Unitate economică de producție, de comerț sau de prestări de servicii.

întreprinzătór, -oáre, *întreprinzători, -oare*, adj. Care pornește ușor la o acțiune; care are inițiativă.

întrerupătór, *întrerupătoare*, s.n. Aparat care poate întrerupe sau restabili transmiterea energiei într-un sistem tehnic; *întrerupător electric* = aparat care servește pentru întreruperea sau restabilirea curentului într-un circuit electric. Var.: **întreruptór** s.n.

întrerúpe, *întrerúp*, vb. III. **1.** Tr. A opri temporar desfășurarea unei acțiuni. **2.** Tr. și refl. A (se) opri din acțiune, din activitate. **3.** Tr. A opri pe cineva în timp ce vorbește.

întrerúpere, *întreruperi*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) întrerupe*. **2.** Intervenție care împiedică pe cineva să-și urmeze cursul vorbirii.

întreruptór s.n. v. **întrerupător.**

întretăiá, *întretăi*, vb. I. Refl. recipr. A se încrucișa, a se intersecta.

întretăiát, -ă, *întretăiați, -te*, adj. **1.** Încrucișat, intersectat (cu altceva). **2.** (Despre vorbire, respirație) Cu întreruperi, cu intermitențe.

întretăiére, *întretăieri,* s.f. Faptul de *a se întretăia;* punct de intersecţie.

întreţése, *întreţés,* vb. III. Tr. A introduce într-o ţesătură fire de altă culoare sau din alt fel de material; (refl. recipr.) a se încrucişa, a se amesteca.

întreţíne, *întreţin,* vb. III. **1.** Tr. A îngriji un lucru, a-l păstra în stare bună. **2.** Tr. şi refl. A asigura cuiva (sau a-şi procura) mijloacele de existenţă. **3.** Refl. recipr. A sta de vorbă cu cineva, a discuta.

întreţínere, *întreţineri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) întreţine.* **2.** Asigurare a mijloacelor de trai; mijloacele materiale necesare traiului.

întrevedeá, *întrevăd,* vb. II. Tr. A întrezări.

întrevedére, *întrevederi,* s.f. Întîlnire între două sau mai multe persoane (oficiale) în vederea discutării unor chestiuni de interes comun.

întrezărí, *întrezăresc,* vb. IV. Tr. A vedea in chip vag, nedeslușit.

întristá, *întristez,* vb. I. Refl. şi tr. A deveni (sau a face pe cineva să devină) trist.

întristáre, *întristări,* s.f. Faptul de *a (se) întrista;* tristeţe, mîhnire.

întroná, *întronez,* vb. I. **1.** Refl. A se urca pe tron. **2.** Tr. şi refl. (Fig.) A (se) statornici, a (se) instaura.

întru prep. (Cu elidarea vocalei finale, cînd este urmat de „un", „o") **1.** Introduce un complement circumstanţial: a) de loc: *a intrat într-o casă;* b) de timp: *s-a întîmplat într-o vară;* c) de mod: *vine într-un suflet.* **2.** Introduce un complement indirect: *s-a transformat într-un oraș frumos.*

întruchipá, *întruchipez,* vb. I. Tr. **1.** A reprezenta ceva în forme concrete; (refl.) a se concretiza, a se realiza. **2.** A întocmi, a alcătui.

întrucît conj. Deoarece; fiindcă.

întrucîtvă adv. Într-o măsură oarecare.

întrúna adv. Neîntrerupt, continuu, mereu.

întruní, *întrunesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) strînge laolaltă, a (se) aduna, a (se) reuni.

întruníre, *întruniri,* s.f. Acţiunea de *a (se) întruni;* reuniune, adunare.

întrupá, *întrupez,* vb. I. Refl. şi tr. A lua (sau a da) o formă concretă, a (se) concretiza.

întunecá, *întúnec,* vb. I. **1.** Refl. (Despre corpuri cereşti) A-şi pierde strălucirea; a nu mai răspîndi lumină. **2.** Refl. A se înnopta. **3.** Tr. A face să fie sau să devină întunecos; (fig.) a lăsa în umbră, a eclipsa. **4.** Refl. A slăbi, a păli, a (se) estompa; (fig.; despre chipul oamenilor) a se posomorî; (despre minte) a-şi pierde claritatea. **5.** Refl. A se face mai închis la culoare.

întunecát, -ă, *întunecaţi, -te,* adj. **1.** Lipsit de lumină, întunecos. **2.** (Fig.) Posomorît. **3.** (Fig.) Confuz, greu de înţeles. **4.** (Despre culori) Închis.

întunecime, *întunecimi,* s.f. Întuneric.

întunecós, -oásă, *întunecoşi, -oase,* adj. **1.** Lipsit de lumină; cufundat în întuneric. **2.** De culoare închisă. **3.** (Fig.) Trist, posomorît.

întunéric s.n. **1.** Lipsă de lumină, întunecime. **2.** (Fig.) Ignoranţă, incultură.

înturná, *întórn,* vb. I. Tr. şi refl. (Pop.) A (se) întoarce; a (se) înapoia.

înţărcá, *înţárc,* vb. I. **1.** Tr. A înceta alăptarea, a dezvăţa de supt; (fig.; fam.) a dezobişnui, a dezvăţa pe cineva de ceva. **2.** Intr. (Despre mamifere) A nu mai avea lapte.

înţelegătór, -oáre, *înţelegători, -oare,* adj. Care dovedeşte înţelegere pentru ceva sau pentru cineva.

înţelége, *înţeleg,* vb. III. **1.** Tr. A pătrunde cu mintea, a pricepe sensul lucrurilor; a observa, a băga de seamă; a constata. **2.** Tr. şi intr. A pricepe o limbă străină. **3.** Tr. A-şi face o idee justă despre cineva, despre comportarea cuiva. **4.** Refl. recipr. A trăi în bună înţelegere cu altul; a ajunge la învoială, a cădea de acord. **5.** Tr. şi intr. A constata, a observa.

înţelégere, *înţelegeri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) înţelege;* facultatea de a pricepe. **2.** Bunăvoinţă; compasiune. **3.** Acord, învoială. **4.** Relaţii paşnice; pace.

înţeleni, *înţelenesc,* vb. IV. Intr. (Despre pămînt) A se întări (nefiind cultivat), a se preface în ţelină.

înţelepciúne s.f. Capacitatea de a înţelege, de a judeca lucrurile; prudenţă, chibzuinţă.

înţelépt, -eáptă, *înţelepţi, -te,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Înzestrat cu înţelepciune; prevăzător, chibzuit. **2.** Care exprimă înţelepciune; izvorît din înţelepciune; plin de înţelepciune.

înţelés, *înţelesuri,* s.n. Conţinut logic; sens, semnificaţie; *cu înţeles* = cu anumită semnificaţie, cu tîlc.

înţepá, *înţép,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) împunge uşor cu un obiect ascuţit; a produce o senzaţie dureroasă, a pişca. **2.** Tr. (Fig.) A adresa cuiva cuvinte ironice, răutăcioase.

înţepát, -ă, *înţepaţi, -te,* adj. **1.** Cu înţepături (1). **2.** (Fig.) Îngîmfat, înfumurat; îmbufnat, ţîfnos.

înţepătór, -oáre, *înţepători, -oare,* adj. **1.** Care înţeapă; (despre băuturi, mirosuri etc.) care provoacă o senzaţie ca de arsură; pişcător. **2.** (Fig.) Ironic, sarcastic.

înţepătúră, *înţepături,* s.f. **1.** Faptul de a înţepa; împunsătură; locul unde s-a produs o înţepare. **2.** Vorbă ironică, aluzie răutăcioasă.

înţepení, *înţepenesc,* vb. IV. **1.** Intr. A nu se mai putea mişca; a rămîne ţeapăn. **2.** Tr. şi refl. A (se) fixa.

înţesá, *înţés,* vb. I. Tr. A umple, a tixi.

înţolí, *înţolesc,* vb. IV. Tr. şi refl. (Fam.) A-şi face haine noi; a se îmbrăca bine.

învălătucí, *învălătucesc,* vb. IV. Refl. şi tr. A (se) înfăşura, a (se) face ghem, vălătuc.

învălmăşág, *învălmăşaguri,* s.n. Învălmăşeală.

învălmăşeálă, *învălmăşeli,* s.f. **1.** Amestecătură de lucruri sau de fiinţe în dezordine; neorînduială; (fig.) confuzie, zăpăceală. **2.** Încăierare, luptă.

învălmăşí, *învălmăşesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) amesteca, a (se) îngrămădi în dezordine; (refl.; fig.) a se încurca, a se zăpăci.

învăluí, *învălui,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) acoperi, a (se) înfășura în ceva. **2.** Tr. (Fig.) A cuprinde din toate părțile, a împresura; a cuprinde cu privirea. **3.** Refl. A se învolbura. **4.** Tr. (Mil.) A efectua o învăluire. **5.** Refl. A se amesteca.

învăluíre, *învăluiri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) învălui.* **2.** (Mil.) Operație ofensivă executată în scopul lovirii inamicului în flanc și în spate.

învălurá, *învălurez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) mișca în valuri, a (se) ondula.

învăpăiá, *învăpăiez,* vb. I. Refl. A se aprinde, a se înroși.

învăpăiát, -ă, *învăpăiați, -te,* adj. **1.** Care arde cu văpăi; (despre fața omului) înroșit, îmbujorat; (despre ochi, privire) scînteietor, arzător. **2.** (Fig.) Înflăcărat, entuziasmat.

învăț s.n. **1.** Deprindere, obișnuință. **2.** Povață, sfat.

învățá, *învăț,* vb. I. **1.** Tr. A asimila cunoștințe, a studia. **2.** Tr. A transmite cuiva cunoștințe dintr-un domeniu oarecare; a iniția pe cineva într-o meserie, într-o știință, în artă; a sfătui pe cineva. **3.** Tr. și refl. A (se) deprinde, a (se) obișnui cu ceva. **4.** Tr. A trage învățăminte, a căpăta experiență.

învățát, -ă, *învățați, -te,* adj. **1.** Care are multă știință de carte; instruit, erudit; (substantivat) savant. **2.** (Despre cunoștințe, deprinderi) Însușit și reținut în memorie. **3.** Deprins, obișnuit cu ceva; (despre animale) îmblînzit, dresat.

învățăcél, *învățăcei,* s.m. (Fam.) Elev, discipol; ucenic.

învățămînt, **(2)** *învățăminte,* s.n. **1.** Proces organizat de instruire și de educare în școală; sistemul instituțiilor școlare dintr-o țară. **2.** Precept din care se deduce un mod de a acționa, de a gîndi; învățătură.

învățătór, -oáre, *învățători, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care predă la primele clase de școală. **2.** Persoană care învață, instruiește pe cineva; dascăl, maestru. **3.** Inițiator sau propagator al unei doctrine.

învățătoríme s.f. Corpul învățătorilor.

învățătúră, **(1, 4)** *învățături,* s.f. **1.** Totalitatea îndrumărilor teoretice și practice într-un anumit domeniu; doctrină, principiu. **2.** Cultură, erudiție. **3.** Studiu, școală; ucenicie. **4.** Povață, sfat.

învechí, *învechesc,* vb. IV. Refl. A deveni vechi; a se uza; a nu se mai folosi, a nu mai fi actual; a ieși din uz.

învechít, -ă, *învechiți, -te,* adj. Care a devenit vechi; uzat; care nu mai este actual; perimat, ieșit din uz.

învecină, *învecinez,* vb. I. Refl. recipr. A fi vecin cu cineva sau cu ceva; a avea hotar comun.

învederá, *învederez,* vb. I. Tr. A arăta, a dovedi în mod clar, evident.

învederát, -ă, *învederați, -te,* adj. (Și adverbial) Evident, clar.

învelí, *învelesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) acoperi; (tr.) a îmbrăca scoarțele unei cărți, unui caiet. **2.** Tr. A acoperi o clădire cu țigle, cu tablă etc. **3.** Tr. A acoperi focul cu cenușă sau cu pămînt, pentru a-l face să ardă mocnit.

învelíș, *învelișuri,* s.n. **1.** Obiect care servește la învelit; stratul exterior al unui obiect. **2.** *Înveliș geografic* = zona de întrepătrundere și de interacțiune a litosferei, atmosferei, hidrosferei și biosferei.

învelitoáre, *învelitori,* s.f. **1.** Ceea ce servește la învelit; plapumă, cuvertură; hîrtia cu care sînt îmbrăcate cărțile, caietele. **2.** Stratul de țiglă, de tablă etc. de pe acoperișul unei case.

înveniná, *înveninez,* vb. I. **1.** Tr. A otrăvi; a face să devină otrăvitor. **2.** Tr. (Fig.) A face să devină neplăcut, greu de suportat. **3.** Tr. și refl. (Fig.) a (se) supăra, a (se) amărî; a (se) umple de răutate.

înverșuná, *înverșunez,* vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) neînduplecat, necruțător.

înverșunát, -ă, *înverșunați, -te,* adj. Îndîrjit, necruțător.

înverzí, *înverzesc,* vb. IV. **1.** Intr. A înfrunzi; (despre locuri, cîmpuri) a se acoperi cu verdeață. **2.** Refl. și tr. A căpăta (sau a face să capete) culoarea verde; a (se) păta cu verde.

înveselí, *înveselesc,* vb. IV. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) vesel, bine dispus.

învestí, *învestesc,* vb. IV. Tr. A acorda unei persoane, în mod oficial, un drept, o demnitate; (în evul mediu) a da cuiva investitura.

învestitúră, *învestituri,* s.f. (În evul mediu) Act solemn prin care o persoană era învestită cu o demnitate, cu un drept.

înveșmîntá, *înveșmînt,* vb. I. Tr. și refl. A (se) îmbrăca în veșminte (în vederea unei solemnități, a unui ritual etc.).

înviá, *înviez,* vb. I. Intr. și tr. (În credințele religioase și în basme) A reveni (sau a readuce pe cineva) la viață; (fig.) a prinde (sau a da) putere, a (se) înviora.

înviére s.f. Faptul de *a învia;* sărbătoarea creștină a Paștilor.

învijorát, -ă, *învijorați, -te,* adj. Bătut de vifor; furtunos, năvalnic, vijelios; (fig.) tulburat, zbuciumat.

învinețí, *învinețesc,* vb. IV. **1.** Intr. și refl. A căpăta culoare vînătă; (despre oameni) a deveni vînăt la față sau pe corp (de mînie, de frig etc.). **2.** Tr. A-i provoca cuiva vînătăi.

învingătór, -oáre, *învingători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care a învins, care a obținut o victorie; biruitor.

învínge, *înving,* vb. III. **1.** Tr. A depăși; a bate, a birui un adversar în luptă, în război, într-o întrecere etc.; (fig.) a înfrîna, a stăpîni (un sentiment). **2.** Intr. A răzbi, a duce o acțiune pînă la capăt; a obține victoria.

învinovățí, *învinovățesc,* vb. IV. Tr. A considera sau a declara pe cineva vinovat.

învíns, -ă, *învinși, -se,* adj. (Adesea substantivat) Biruit, înfrînt.

învinuí, *învinuiesc,* vb. IV. Tr. A învinovăți, a acuza.

înviorá, *înviorez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) face (mai) vioi; (fig.) a (se) însufleți.

învîrstá, *învîrstez,* vb. I. Tr. A țese vîrste, dungi diferit colorate într-o pînză; a îmbina între ele lucruri de culori diferite.

învîrteálă, *învîrteli,* s.f. Faptul de a se învîrti; (fam.) manevră (necinstită) prin care cineva caută să obțină avantaje personale.

învîrtecúș s.n. *Ineluș-învîrtecuș* = numele unui joc de copii.

învîrtejí, *învîrtejesc,* vb. IV. Refl. (Despre apă, vînt etc.) A se învîrti cu repeziciune, a se învolbura.

învîrtí, *învîrtesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) mișca în cerc, a (se) roti. **2.** Intr. A mesteca. **3.** Refl. A umbla de colo pînă colo fără rost. **4.** Tr. și refl. (Fig.; fam.) A se îndeletnici cu o treabă neprecisă, dubioasă; a-și aranja (pe căi lăturalnice) o situație favorabilă.

învîrtít, -ă, *învîrtiți, -te,* adj., s.m. **1.** Adj. Înfășurat, răsucit. **2.** S.m. Persoană care s-a eschivat de la anumite obligații sau care și-a creat o situație bună prin mijloace necinstite.

învîrtoșá, *învîrtoșez,* vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) vîrtos; a (se) întări.

învoí, *învoiesc,* vb. IV. **1.** Refl. recipr. A cădea de acord cu cineva, a ajunge la o înțelegere; (refl.) a accepta, a consimți la ceva. **2.** Tr. A îngădui cuiva să lipsească pentru scurt timp de la locul de muncă.

învoiálă, *învoieli,* s.f. Înțelegere, acord; aranjament.

învoíre, *învoiri,* s.f. Acțiunea de *a (se) învoi;* permisie acordată cuiva.

învolburá, pers. 3 *învólbură,* vb. I. Refl. (Despre ape) A se mișca în vîrtejuri.

învólt, învoáltă, *învolți, învoalte,* adj. **1.** (Despre flori) Cu petale bogate; (despre păr, pene, coamă) des, îmbelșugat. **2.** Umflat, înfoiat.

învrăjbí, *învrăjbesc,* vb. IV. **1.** Refl. recipr. A intra în vrajbă cu cineva; a se dușmăni. **2.** Tr. A semăna vrajbă.

învrednicí, *învrednicesc,* vb. IV. Refl. **1.** A se dovedi vrednic, capabil să înfăptuiască ceva. **2.** A avea cinstea, norocul să... **3.** A găsi de cuviință să...; a binevoi.

înzăpezí, *înzăpezesc,* vb. IV. Refl. (Despre drumuri, terenuri) A se acoperi cu zăpadă (devenind impracticabil); (despre vehicule) a rămîne imobilizat în zăpadă.

înzdrăvení, *înzdrăvenesc,* vb. IV. Refl. A se însănătoși, a prinde putere.

înzecít, -ă, *înzeciți, -te,* adj. De zece ori mai mare; mult mai mare, mai numeros.

înzestrá, *înzestrez,* vb. I. Tr. **1.** A da zestre unei fete. **2.** A dota o întreprindere, o instituție etc. cu cele necesare.

înzestrát, -ă, *înzestrați, -te,* adj. **1.** Prevăzut cu cele necesare. **2.** (Fig.) Dotat cu calități deosebite.

înzidíre, *înzidiri,* s.f. Fixare a unei piese sau a unui element de construcție într-un masiv de zidărie.

înzorzoná, *înzorzonez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) împodobi în mod exagerat și fără gust.

J

j s.m. invar. A treisprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

jabóu, *jabouri,* s.n. Accesoriu de îmbrăcăminte constînd dintr-un volan de dantelă care se fixează la piept ca o cravată.

jac, *jacuri,* s.n. Dispozitiv folosit în telefonia manuală, care, prin introducerea unei fișe **(2),** stabilește legătura între două linii.

jacárd, *jacarde,* s.n. Mecanism montat la războaiele de țesut, care servește la formarea rostului cînd se lucrează țesături cu desene complicate.

jachétă, *jachete,* s.f. Haină femeiască (tricotată) care acoperă partea superioară a corpului, fiind purtată peste bluză sau peste rochie; veston croit pe talie, lung pînă mai jos de șolduri.

jad, *jaduri,* s.n. Piatră semiprețioasă, foarte dură, de culoare albă-verzuie pînă la verde închis, cu luciu sticlos.

jaf, *jafuri,* s.n. Furt săvîrșit prin mijloace violente.

jaguár, *jaguari,* s.m. Mamifer carnivor din familia felidelor, cu blana galben-roșcată și cu pete negre, care trăiește în America de Sud.

jálbă, *jalbe,* s.f. (Pop.) Plîngere, reclamație.

jále s.f. Tristețe, durere adîncă.

jăleș, *jaleși,* s.m. Plantă erbacee meliferă, cu frunze ovale, cu flori purpurii dispuse în spice, întrebuințată în medicină.

jálnic, -ă, *jalnici, -e,* adj. (Adesea adverbial) De jale, trist; vrednic de compătimire, nenorocit.

jalón, *jaloane,* s.n. **1.** Tijă de lemn servind în lucrările topografice la marcarea și la semnalizarea punctelor de pe teren. **2.** (Fig.) Element care marchează un moment semnificativ în desfășurarea unei activități.

jaloná, *jalonez,* vb. I. Tr. **1.** A marca prin jaloane **(1)** punctele unui traseu, ale unei alinieri etc. **2.** (Fig.) A stabili punctele principale ale desfășurării unei acțiuni.

jaluzeá, *jaluzele,* s.f. Stor confecționat din lame subțiri de lemn, de aluminiu sau de material plastic.

jambiéră, *jambiere,* s.f. Învelitoare de piele, de lînă sau de postav, care acoperă piciorul de la gleznă pînă sub genunchi.

jambón, *jamboane,* s.n. Șuncă.

jandárm, *jandarmi,* s.m. Militar din cadrul jandarmeriei.

jandarmeríe, *jandarmerii,* s.f. (În trecut) Poliție militară însărcinată cu paza și cu menținerea ordinii la sate.

jántă, *jante,* s.f. Partea periferică a unei roți de autovehicul, de bicicletă etc., pe care se montează pneul.

janț s.n. **1.** Zer gras care se scurge din caș. **2.** Zara din care s-a scos urda.

jap interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de o lovitură dată cu putere și cu repeziciune.

jápcă s.f. *A lua cu japca* = a lua cu forța, pe nedrept.

japonéz, -ă, *japonezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Japonia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba care se vorbește în Japonia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Japoniei.

jar s.m. Grămadă de cărbuni în stare de incandescență, care ard fără flacără.

jardiniéră, *jardiniere,* s.f. **1.** Etajeră sau suport pe care se țin ghivece cu flori. **2.** Cutie așezată sub ferestre sau pe balcoane și în care se pune pămînt pentru flori.

jarét, *jarete,* s.n. Articulația picioarelor dinapoi la animalele patrupede, situată între gambă și fluier.

jargón, *jargoane,* s.n. Limbaj caracterizat prin cuvinte pretențioase, folosit de anumite categorii sociale, profesionale etc. cu scopul de a se distinge de masa vorbitorilor.

jartiéră, *jartiere,* s.f. Accesoriu de îmbrăcăminte, dintr-o fîșie de elastic, cu care se țin ciorapii întinși pe picior.

jasp s.n. Rocă silicioasă compactă, variat colorată, folosită ca piatră semiprețioasă.

javél s.n. *Apă de javel* = soluție de clor și de hidroxid alcalin în apă, utilizată ca dezinfectant.

jávră, *javre,* s.f. Cîine slab, prăpădit.

jaz, (2) *jazuri,* s.n. **1.** Muzică ușoară (de dans), cu ritm viu, sincopat, adesea cu caracter de improvizație. **2.** Orchestră care execută o astfel de muzică.

jărăgái s.n. (Pop.) **1.** Jar. **2.** Senzație de arsură pe gît.

jder, *jderi,* s.m. Mic animal carnivor, asemănător cu dihorul, cu blană prețioasă de culoare brună-închis; blana acestui animal.

jecmăneálă, *jecmăneli,* s.f. Jefuire; jaf.

jecmăní, *jecmănesc,* vb. IV. Tr. A stoarce de la cineva bani sau alte bunuri materiale (cu forța sau prin exploatare).

jeep, *jeepuri,* s.n. Mașină mică (de campanie).

jefuí, *jefuiesc,* vb. IV. Tr. A fura bunuri în cantitate mare (și făcînd uz de violență).

jefuitór, -oáre, *jefuitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care jefuiește.

jeg, *jeguri,* s.n. Strat de murdărie pe piele.

jegós, -oásă, *jegoși, -oase,* adj. Plin de jeg; murdar.

jejún, *jejunuri,* s.n. Parte a intestinului subțire, cuprinsă între duoden și intestinul gros.

jelánie, *jelanii,* s.f. Tînguire, plîngere.

jeléu, *jeleuri,* s.n. Produs zaharos sub formă de gel, obținut dintr-un amestec de sucuri de fructe cu zahăr.

jelí, *jelesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se jelui **(1). 2.** Tr. și intr. A boci.

jeluí, *jeluiesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se văita, a se tîngui, a se căina. **2.** Refl și intr. A se plînge împotriva unei nedreptăți, a reclama.

jená, *jenez,* vb. I. **1.** Tr. (Despre obiecte de îmbrăcăminte sau de încălțăminte) A apăsa, a roade. **2.** Tr. A stînjeni, a incomoda. **3.** Refl. (Fig.) A se sfii.

jenánt, -ă, *jenanți, -te,* adj. Care jenează **(2).**

jénă s.f. **1.** Sentiment de sfială produs de o situație neplăcută. **2.** Senzație supărătoare, durere ușoară.

jep, *jepi,* s.m. (Bot.) Jneapăn.

jerátic s.n. Jar.

jérbă, *jerbe,* s.f. Buchet mare de flori.

jerpelí, *jerpelesc,* vb. IV. Refl. A se învechi, a se uza; a se zdrențui.

jerpelít, -ă, *jerpeliți, -te,* adj. Învechit, uzat; zdrențuit; (despre oameni) zdrențăros.

jerséu, *jerseuri,* s.n. **1.** Obiect de îmbrăcăminte tricotat, care acoperă partea de sus a corpului. **2.** Material elastic, tricotat din lînă, bumbac sau mătase.

jértfă, *jertfe,* s.f. **1.** (În unele ritualuri religioase) Ceea ce se aduce ca dar divinității. **2.** (Fig.) Sacrificiu, jertfire; victimă.

jertfélnic, *jertfelnice,* s.n. (În trecut) Loc în care se aduceau jertfele; (în biserica creștină) masa de altar.

jertfí, *jertfesc,* vb. IV. **1.** Tr. A aduce o jertfă. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) sacrifica.

jet, *jeturi,* s.n. Vînă de fluid care țîșnește sub presiune dintr-un orificiu.

jetélă, *jetele,* s.f. Dig construit la intrarea într-un port maritim sau la gura unui fluviu.

jetón, *jetoane,* s.n. **1.** Fisă. **2.** Sumă plătită membrilor consiliului de administrație al unei societăți capitaliste pentru participarea la ședințe.

jeț, *jețuri,* s.n. Scaun cu spătar înalt. Var.: **jilț** s.n.

jgheab, *jgheaburi,* s.n. **1.** Conductă deschisă la partea superioară, care servește pentru scurgerea unui lichid sau a unui material pulverulent. **2.** Scoc, uluc la streașină. **3.** Adăpătoare pentru vite, făcută de obicei dintr-un trunchi de copac scobit. **4.** Făgaș săpat de scurgerea apei.

jiclór, *jicloare,* s.n. Element al carburatorului la motoarele cu ardere internă, care dozează debitul de combustibil necesar formării amestecului carburant.

jigánie, *jigănii,* s.f. Animal sălbatic, jivină.

jigărí, *jigăresc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A slăbi, a se sfriji.

jigní, *jignesc,* vb. IV. Tr. A atinge pe cineva ;în onoarea sau în demnitatea sa, a ofensa.

jignire, *jigniri,* s.f. Acțiunea de *a jigni;* ofensă, insultă.

jignitór, -oáre, *jignitori, -oare,* adj. Care jignește, ofensator.

jigódie, *jigodii,* s.f. **1.** Boală infecțioasă a cîinilor tineri. **2.** Cîine jigărit; javră.

jílav, -ă, *jilavi, -e,* adj. Umed.

jilăveálă, *jilăveli,* s.f. Umezeală.

jilăví, *jilăvesc,* vb. IV. Refl. A se umezi.

jilétcă, *jiletci,* s.f. Vestă.

jilíp, *jilipuri,* s.n. Construcție în formă de jgheab, făcută din pămînt, din scînduri etc., care servește la scoaterea, prin alunecare, a buștenilor tăiați în pădure.

jilț s.n. v. **jeț.**

jímblă, *jimble,* s.f. Franzelă.

jind s.n. Dorință puternică, poftă.

jindui, *jinduiesc,* vb. IV. Tr. A dori ceva în mod intens; a rîvni.

jintiță s.f. Produs obținut prin încălzirea lentă a zerului scurs din caș.

jintuiálă, *jintuieli,* s.f. Zer gras, stors din caș; zer rămas de la urdă.

jir s.n. Fructul fagului (folosit ca hrană pentru porci).

jirébie, *jirebii,* s.f. Legătură formată din treizeci de fire de tort (constituind o unitate de măsură pentru urzit).

jitár, *jitari,* s.m. (Reg.) Paznic de cîmp.

jiu-jítsu s.n. Gen de lupte în stil liber (de origine japoneză) în care se folosesc metode brutale de atac și apărare. Pr.: *jiu-ji-țu.*

jivină, *jivine,* s.f. Animal sălbatic; dihanie, lighioană.

jneápăn, *jnepeni,* s.m. Arbust din familia pinului, cu tulpini ramificate, răspîndit în zona alpină.

joácă s.f. **Joc (1),** distracție a copiilor.

joágăr, *joagăre,* s.n. **1.** Ferăstrău cu pînze verticale pentru tăiatul buștenilor, acționat de forța unei ape curgătoare. **2.** Beschie.

joántă, *joante*, s.f. Legătură făcută la capetele șinelor de cale ferată, pentru a asigura continuitatea căii.

joárdă, *joarde*, s.f. Nuia lungă.

jobén, *jobenuri*, s.n. Pălărie bărbătească înaltă, de formă cilindrică (purtată astăzi numai la ceremonii).

joc, *jocuri*, s.n. **1.** Acțiunea de a (se) juca **(1)**, activitate distractivă (mai ales a copiilor); *a-și bate joc de cineva* = a lua în rîs, în bătaie de joc pe cineva; *joc de societate* = distracție la care participă un grup de persoane și care constă din dezlegarea unor probleme amuzante. **2.** Distracție cu cărți de joc, cu zaruri etc. (care angajează uneori sume de bani); totalitatea obiectelor care servesc la jucat. **3.** Dans popular; petrecere populară la care se dansează. **4.** (Fig.) Mișcare repede (și variată) a valurilor, a unor imagini etc.; tremur, vibrație. **5.** Denumire dată unor manifestări sportive (fotbal, baschet, volei etc.); mod specific de a se comporta într-o întrecere sportivă. **6.** Interpretare a unui rol dintr-o piesă de teatru; *joc de scenă* = ansamblul mișcărilor și al atitudinilor unui actor în timpul interpretării unui rol. **7.** Deplasare relativă, pe o direcție dată, a două piese asamblate; dimensiunile maxime ale acestei deplasări.

jochéu, *jochei*, s.m. Călăreț specializat în conducerea cailor la alergări **(3)**.

joi s.f. A patra zi a săptămînii; (adverbial, în forma *joia)* în fiecare joi.

jóker, *jokeri*, s.m. Cartea de joc cu cea mai mare valoare în unele jocuri de noroc, care poate înlocui orice carte din jocul respectiv.

joncțiúne, *joncțiuni*, s.f. Legătură, unire; locul unde se realizează o legătură.

jonglá, *jonglez*, vb. I. Intr. **1.** A arunca în aer și a prinde apoi cu repeziciune și abilitate mai multe obiecte, unul după altul. **2.** (Fig.) A mînui cu abilitate și cu promptitudine cuvinte, expresii etc.

jonglér, *jongleri*, s.m. Artist de circ specializat în arta de a jongla **(1)**.

jonglerie, *jonglerii*, s.f. **1.** Arta de a jongla; figură executată de un jongler. **2.** (Fig.) Abilitate în folosirea cuvintelor, a expresiilor etc.

jos, joásă, *joși, joase*, adv., adj. **1.** Adv. Pe pămînt sau aproape de pămînt, într-un loc mai puțin ridicat (decît altul); *pe jos* = (despre mers) cu piciorul, fără un mijloc de locomoție; *de jos* = care vine din mase, din popor. **2.** Adv. (Cu valoare de interjecție) Exprimă ostilitate, dezaprobare față de cineva sau de ceva. **3.** Adj. Puțin ridicat, scund; cu altitudine mică. **4.** (Despre glas, sunete muzicale) Profund, grav. **5.** Adj. (Despre temperatură) Coborît.

jósnic, -ă, *josnici, -e*, adj. Lipsit de demnitate, ticălos, mîrșav.

josnicíe, *josnicii*, s.f. Faptul de a fi josnic; faptă, atitudine josnică.

joule, *jouli*, s.m. Unitate de măsură a energiei, egală cu lucrul mecanic efectuat de o forță de un newton cînd punctul ei de aplicație se deplasează cu 1 m. Pr.: *jul.*

joviál, -ă, *joviali, -e*, adj. Vesel, voios, bine dispus.

jovialitáte s.f. Însușirea de a fi jovial, bună dispoziție.

jubilá, *jubilez*, vb. I. Intr. A simți și a manifesta o mare satisfacție.

jubiléu, *jubilee*, s.n. Sărbătorirea împlinirii unui anumit număr de ani de la producerea unui eveniment important.

jubiliár, -ă, *jubiliari, -e*, adj. Care se face cu ocazia unui jubileu.

jucá, *joc*, vb. I. **1.** Refl. A-și petrece timpul cu anumite jocuri sau jucării. **2.** Refl. A nu lua în serios pe cineva sau ceva, a nu-i da importanță, a-și bate joc. **3.** Intr. și tr. A participa la un joc de noroc. **4.** Intr. A participa ca jucător la o competiție sportivă; a practica un joc sportiv. **5.** Intr. și tr. A dansa (dansuri populare). **6.** Intr. (Fig., despre lucruri, imagini) A se mișca (sau a da impresia că se mișcă); a tremura, a vibra. **7.** Intr. A interpreta un rol într-o piesă sau într-un film. **8.** Intr. A nu sta bine fixat, a se mișca.

jucăríe, *jucării*, s.f. **1.** Obiect cu care se joacă copiii. **2.** (Fig.) Lucru de nimic, fleac.

jucătór, -oáre, *jucători, -oare*, s.m. și f. Persoană care practică un joc (sportiv, de noroc etc.).

jucăúș, -ă, *jucăuși, -e*, adj. **1.** Căruia îi place să danseze. **2.** Care se mișcă repede; vioi, zglobiu.

júde, *juzi*, s.m. (Înv.) Judecător.

judecá, *júdec*, vb. I. **1.** Tr. A-și forma o părere despre cineva sau ceva (în urma analizei faptelor). **2.** Intr. A considera, a fi de părere; a aprecia, a califica. **3.** Tr. A critica, a trage la răspundere. **4.** Tr. A soluționa un litigiu; (refl.) a fi în proces cu cineva.

judecátă, *judecăți*, s.f. **1.** Facultatea de a gîndi logic; formă logică fundamentală, exprimată printr-o propoziție în care se afirmă sau se neagă ceva. **2.** Părere, idee. **3.** (Jur.) Acțiunea de a judeca, dezbatere, proces.

judecătór, *judecători*, s.m. Funcționar care are atribuția de a soluționa procesele în cadrul unei instanțe judecătorești.

judecătorésc, -eáscă, *judecătorești*, adj. Judiciar.

judecătoríe, *judecătorii*, s.f. Organ de jurisdicție avînd competența de a soluționa în prima instanță toate pricinile, în afară de cele date prin lege în competența tribunalului.

judéț, *județe*, s.n. **1.** Unitate administrativ-teritorială în componența căreia intră mai multe comune și orașe. **2.** (Înv.) Judecată.

județeán, -ă, *județeni, -e*, adj. Care aparține unui județ **(1)**; referitor la un județ.

judiciár, -ă, *judiciari, -e*, adj. Care ține de activitatea de judecată **(3)**; *medicină judiciară* = ramură a medicinii care se ocupă cu efectuarea expertizelor medicale cerute de justiție.

judiciós, -oásă, *judicioși, -oase*, adj. Care judecă cu pătrundere și cu discernămînt; bine gîndit, chibzuit.

júdo s.n. Sport originar din Japonia, cuprinzînd diverse procedee de trîntire și de torsionare a unor părți ale corpului. Pr.: *giudo.*

jug, *juguri,* s.n. **1.** Dispozitiv de lemn în care se introduce gîtul vitelor care trag carul, plugul etc.; (fig.) muncă grea; robie. **2.** Jujeu. **3.** Dispozitiv în care se introduce gîtul cailor care transportă, cu carul, poveri grele. **4.** Grindă folosită la construcția planșeelor de lemn.

jugástru, *jugaștri,* s.m. Arbore înalt pînă la 15 m, cu lemnul alb, tare, utilizat în tîmplărie sau pentru foc.

jugăní, *jugănesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A castra.

jugulár, -ă, *jugulari, -e,* adj. Care se referă la gît; *venă jugulară* = venă a gîtului care colectează sîngele din regiunea capului și a gîtului.

juisá, *juisez,* vb. I. Intr. A se bucura de plăcerile vieții, de plăcerile simțurilor.

jujéu, *jujeie,* s.n. Jug mic, triunghiular, care se pune la gîtul porcilor, cîinilor etc., pentru a-i împiedica să treacă prin îngrădituri.

julí, *julesc,* vb. IV. Refl. A se răni ușor, jupuindu-și pielea.

julitúră, *julituri,* s.f. Rană ușoară, provocată prin julirea pielii.

jumáră, *jumări,* s.f. **1.** (Mai ales la pl.) Resturile rezultate din topirea slăninii și stoarcerea unturii. **2.** (La pl.) Mîncare făcută din ouă bătute și prăjite în grăsime.

jumătáte, *jumătăți,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două părți egale în care a fost împărțit un întreg. **2.** Punct care marchează mijlocul unei distanțe sau al unui interval de timp. **3.** Măsură de capacitate (sau de greutate), reprezentînd 1/2 dintr-un litru (sau dintr-un kilogram).

jumuleálă s.f. Faptul de a jumuli; (fam.) ceartă; bătaie.

jumulí, *jumulesc,* vb. IV. Tr. **1.** A curăța de pene și de fulgi o pasăre (tăiată). **2.** (Fig.) A stoarce pe cineva de bani.

june, *junci,* s.m. Bou sau taur tînăr (între doi și trei ani).

juncán, *juncani,* s.m. Bou tînăr (între trei și patru ani).

júncă, *junci,* s.f. Vacă tînără, care nu a avut încă vițel.

júne, -ă, *juni, -e,* adj., s.m. și f. Tînăr; *june prim* = actor care interpretează roluri de tînăr îndrăgostit.

junghér, *junghere,* s.n. (Înv.) Pumnal, stilet.

junghi, *junghiuri,* s.n. Durere ascuțită de scurtă durată (între coaste, la piept sau la încheieturi).

junghietúră, *junghieturi,* s.f. Junghi.

júnglă, *jungle,* s.f. Pădure deasă, greu de străbătut, din ținuturile tropicale și subtropicale.

juníme, *junimi,* s.f. Tinerime, tineret.

junimísm s.n. Mișcare literar-culturală și politică din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, formată în jurul societății „Junimea".

junimist, -ă, *junimiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Referitor la junimism. **2.** S.m. și f. Adept al junimismului.

junincă, *juninci,* s.f. Vițea între unu și doi ani.

junior, -oáră, *juniori, -oare,* adj., subst. **1.** S.m. (Pe lîngă un nume propriu de persoană) Fiul, considerat în raport cu tatăl său. **2.** S.m. și f., adj. (Sportiv) care nu a împlinit încă 19 ani.

júntă, *junte,* s.f. Denumire dată unor organe de stat sau unor organisme de stat, politice sau militare în Spania și în unele țări latino-americane. Pr.: *huntă.*

júpă, *jupe,* s.f. Fustă.

jupîn, *jupîni,* s.m. (Înv.) **1.** Titlu de politețe dat persoanelor care ocupau o anumită demnitate sau funcție. **2.** Patron.

jupîneásă, *jupînese,* s.f. (Înv.) **1.** Soție de boier; soție de negustor. **2.** Femeie de serviciu într-o casă particulară.

jupón, *jupoane,* s.n. Fustă care se poartă pe dedesubtul rochiei.

jupuí, *jupói,* vb. IV. Tr. **1.** A îndepărta pielea de pe corpul animalelor (în special al celor tăiate pentru hrană). **2.** (Fig.) A lua cuiva tot ce are, a jefui.

jur[1], *juri,* s.m. Jurat; *curte cu juri* = organ de jurisdicție în componența căruia intrau jurați.

jur[2], *jururi,* s.n. Spațiul care înconjură pe cineva sau ceva; împrejurime.

jurá, *jur,* vb. I. Tr. A depune un jurămînt; (refl.) a promite, a afirma prin jurămînt.

jurásic s.n. A doua perioadă a erei mezozoice, reprezentată prin toate grupele de viețuitoare.

jurát, *jurați,* s.m. (În vechea organizare judecătorească) Cetățean ales pentru a participa la soluționarea unor procese penale; *curte cu jurați* = curte cu juri.

jurămînt, *jurăminte,* s.n. **1.** Promisiune solemnă făcută de o persoană că va spune adevărul în legătură cu anumite fapte pe care le cunoaște. **2.** Angajament solemn, prin care cineva se obligă să-și facă datoria (față de stat, față de popor).

juridic, -ă, *juridici, -e,* adj. Care ține de drept, privitor la drept; *persoană juridică* = organizație cu patrimoniu propriu și cu organizare de sine stătătoare, avînd anumite drepturi și obligații prevăzute de lege.

jurisconsúlt, *jurisconsulți,* s.m. Specialist în drept care rezolvă problemele juridice ale unei instituții sau întreprinderi.

jurisdicție, *jurisdicții,* s.f. (Jur.) **1.** Competența de a judeca. **2.** Totalitatea organelor judecătorești de același grad sau de aceeași natură.

jurisprudénță, *jurisprudențe,* s.f. Totalitatea soluțiilor date de instanțele judecătorești cu privire la problemele de drept.

juríst, -ă, *juriști, -ste,* s.m. Specialist în domeniul dreptului.

júriu, *jurii,* s.n. Comisie de specialiști însărcinată cu clasificarea unor candidați sau a unor concurenți.

jurnál, *jurnale,* s.n. **1.** Publicație periodică cu apariție zilnică; ziar. **2.** Însemnări despre

faptele și întîmplările din fiecare zi; *jurnal de bord* = caiet în care sînt consemnate faptele intervenite în timpul călătoriei unei nave. **3.** Emisiune de radio sau de televiziune care prezintă știri, informații de imediată actualitate. **4.** Registru în care se înscriu în ordine cronologică operațiile de contabilitate.

jurnalístică s.f. Ziaristică, gazetărie.

jurubíță, *jurubițe,* s.f. Scul mic de fire textile, formînd o unitate de măsură în filatură.

juruí, *juruiesc,* vb. IV. Tr. (Înv.) A făgădui, a promite în mod solemn; (refl.) a se lega prin jurămînt.

just, -ă, *juști, -ste,* adj. **1.** Drept, adevărat; echitabil. **2.** Potrivit, corespunzător.

justéțe s.f. Însușirea de a fi just; adevăr, dreptate.

justificá, *justific,* vb. I. **1.** Tr. A dovedi, a arăta că ceva este just, legal. **2.** Refl. A da explicații în legătură cu o atitudine, cu o faptă; a se dezvinovăți. **3.** Tr. A dovedi folosirea legală a unor sume de bani, a unor materiale etc.

justificatív, -ă, *justificativi, -e,* adj. Care servește pentru a justifica ceva.

justițiábil, -ă, *justițiabili, -e,* s.m. și f. Persoană care apare ca parte într-un proces.

justíție s.f. **1.** Dreptate, echitate. **2.** Activitate a statului constînd în judecarea cauzelor penale și civile. **3.** Totalitatea instanțelor judecătorești.

juvăț, *juvețe,* s.n. Laț la capătul unei funii.

juvélnic, *juvelnice,* s.n. Unealtă pescărească în care se poate păstra viu, în apă, peștele prins.

juveníl, -ă, *juvenili, -e,* adj. Tineresc.

juxtalineáră, *juxtalineare,* adj. *Traducere juxtalineară* = traducere cuvînt cu cuvînt, cu reproducerea paralelă a textului original.

juxtapúne, *juxtapún,* vb. III. Tr. A pune unul lîngă altul, a alătura.

juxtapúnere, *juxtapuneri,* s.f. Acțiunea de *a juxtapune;* (gram.) alăturare, fără ajutorul unui cuvînt de legătură, a elementelor alcătuitoare ale unei propoziții sau fraze.

K

k s.m. invar. A paisprezecea literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

kakemóno s.n. Pictură japoneză executată în tuş sau în culori de apă, pe rulouri de mătase sau de hîrtie, care se atîrnă în lung pe pereţi.

kakí adj. invar. De culoare cafenie cu nuanţă galben-verzuie.

káliu s.n. (Chim.) Potasiu.

kenotrón, *kenotroane,* s.n. Tub electronic cu doi electrozi folosit pentru redresarea curentului alternativ de înaltă tensiune.

kilocaloríe, *kilocalorii,* s.f. Unitate de măsură pentru energia termică, egală cu o mie de calorii.

kilográm, *kilograme,* s.n. Unitate de măsură pentru mase, egală cu masa unui litru de apă distilată la temperatura de 4 grade Celsius; *kilogram-forţă* = unitate de măsură a forţei, egală cu greutatea unui corp cu masa de un kilogram; *kilogram-forţă-metru* (sau *kilogrammetru)* = unitate de măsură a energiei, egală cu 9,81 jouli.

kilohértz, *kilohertzi,* s.m. Unitate de măsură pentru frecvenţă, egală cu o mie de hertzi. Pr.: *chiloherţ.*

kilometráj, *kilometraje,* s.n. Distanţa în kilometri parcursă de un vehicul într-un anumit timp; instrument montat la unele vehicule, care înregistrează distanţa parcursă.

kilométric, -ă, *kilometrici, -e,* adj. Privitor la kilometru, care indică kilometri.

kilométru, *kilometri,* s.m. Unitate de măsură pentru distanţe, egală cu o mie de metri.

kilovólt, *kilovolţi,* s.m. Unitate de măsură pentru tensiunea electrică, egală cu o mie de volţi.

kilowátt, *kilowaţi,* s.m. Unitate de măsură pentru putere, egală cu o mie de waţi; *kilowatt-oră* = unitate de măsură pentru energie, egală cu energia produsă într-o oră de un generator cu puterea de un kilowatt.

kimberlit s.n. Rocă eruptivă din coşurile vulcanice, în masa căreia se găsesc uneori cristale de diamant.

kiselgúr s.n. Diatomit.

kíwi s.f. Pasăre din Noua Zeelandă, pe cale de dispariţie, lipsită de claviculă şi cu aripile atrofiate.

kóvar s.n. Aliaj de fier, nichel şi cobalt, folosit la fabricarea becurilor electrice, a tuburilor electronice etc.

kriptón s.n. Element chimic din familia gazelor nobile, întrebuinţat în unele becuri cu incandescenţă.

L

l s.m. invar. A cincisprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

la[1] prep. **1.** Introduce un complement circumstanțial: a) de loc: *a plecat la țară;* b) de timp: *vine la toamnă;* c) de mod: *caii merg la pas;* d) instrumental: *cîntă la vioară.* **2.** Introduce un complement indirect: *spune la toată lumea.* **3.** (Adverbial) Cam, aproape: *erau ca la două mii de oameni.* **4.** În prepoziții compuse: *vine de la școală; sosește pe la cinci; toți pînă la unul.*

la[2] s.m. invar. Treapta a șasea din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

la[3], *lau*, vb. I. Tr. și refl. (Pop.) **1.** A (se) spăla pe cap. **2.** A (se) îmbăia.

lábă, *labe,* s.f. **1.** Partea piciorului de la gleznă în jos, la om și la unele animale patrupede; partea piciorului pe care calcă păsările; picior (la cîine, urs, lup, pisică etc.). **2.** (Fam.) Mînă.

labiál, -ă, *labiali, -e,* adj. Care aparține buzelor, care se referă la buze; (despre sunete) care se articulează cu participarea buzelor.

labiát, -ă, *labiați, -te,* adj. (Despre corole și calicii) Care are o prelungire de forma unei pîlnii, cu marginea tăiată în doi lobi; (substantivat, f. pl.) familie de plante dicotiledonate, bogate în uleiuri eterice, cu tulpina în patru muchii și cu frunze opuse; (și la sg.) plantă din această familie.

labíl, -ă, *labili, -e,* adj. (Livr.) **1.** Schimbător, nestatornic. **2.** (Despre un sistem fizic) Care se află în stare de echilibru instabil.

labirínt, *labirinturi,* s.n. **1.** Edificiu cu multe încăperi și galerii, în care orientarea este foarte dificilă. **2.** (Fig.) Problemă, situație încurcată. **3.** (Tehn.) Dispozitiv cu camere foarte înguste care obligă un fluid să parcurgă un drum foarte lung, micșorîndu-i astfel viteza. **4.** Totalitatea cavităților care alcătuiesc urechea internă.

lábiu, *labii,* s.n. Buza inferioară a insectelor și a unor miriapode.

laboránt, -ă, *laboranți, -te,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu întreținerea aparatelor dintr-un laborator și cu efectuarea unor lucrări mai simple.

laboratór, *laboratoare,* s.n. Încăpere prevăzută cu instalații, aparate și instrumente, folosită pentru cercetări științifice, verificarea unor procese tehnologice etc.

laborióș, -oásă, *laborioși, -oase,* adj. **1.** Care necesită efort, osteneală, muncă multă. **2.** Muncitor, sîrguincios.

lac[1], *lacuri,* s.n. Întindere de apă stătătoare, situată într-o depresiune; *lac de acumulare* = lac artificial realizat pe albia unui rîu în scopul formării unei rezerve de apă (mai ales pentru hidrocentrale).

lac[2], *lacuri,* s.n. **1.** Soluție a unor rășini, uleiuri etc. care, aplicată pe suprafața unui obiect, formează o peliculă ce protejează obiectul și totodată îi dă un aspect plăcut. **2.** Piele (sau imitație de piele), cu fața netedă și lucioasă, acoperită cu un strat de lac[2] **(1).**

lácăt, *lacăte,* s.n. Dispozitiv pentru încuierea unei uși, prevăzut cu o toartă care se trece prin două inele fixate la ușă.

lachérdă, *lacherde,* s.f. Produs alimentar obținut din pălămida proaspătă, prin sărare și afumare.

lachéu, *lachei,* s.m. **1.** Servitor în casele aristocratice, îmbrăcat în livrea; fecior. **2.** (Fig.) Persoană slugarnică.

lácom, -ă, *lacomi, -e,* adj. **1.** Care mănîncă și bea cu mare poftă. **2.** (Fig.) Avid, nesățios.

lacónic, -ă, *laconici, -e,* adj. (Despre vorbire, stil) Concis, lapidar, în cuvinte puține.

lacrimál, -ă, *lacrimali, -e,* adj. *Glandă lacrimală* = glandă a cărei secreție umezește ochiul; *canal lacrimal* = canal prin care se scurge secreția produsă de glanda lacrimală.

lácrimă, *lacrimi,* s.f. Lichid secretat de glandele lacrimale, care umezește ochii; picătură din acest lichid.

lacrimogén, -ă, *lacrimogeni, -e,* adj. (Despre substanțe) Care pricinuiește apariția lacrimilor.

lactámă s.f. Compus organic obținut din aminoacizi și folosit ca materie primă pentru fabricarea unor fibre sintetice.

lactát[1], *lactați,* s.m. Sare a acidului lactic.

lactát[2], **-ă,** *lactați, -te,* adj. Preparat din lapte.

lactáție s.f. Proces de formare și de secreție a laptelui la femelele mamiferelor.

lactée adj. *Calea lactee* = fîșie luminoasă difuză care se vede noaptea pe bolta cerească, alcătuită dintr-un număr enorm de stele ale galaxiei noastre.

láctic, *lactici,* adj. *Acid lactic* = acid organic care se formează în timpul fermentării laptelui, fiind folosit în industria alimentară, în medicină etc.

lacto- Element de compunere însemnînd „cu lapte", „referitor la lapte", care servește la formarea unor adjective și a unor substantive.

lactométru, *lactometre,* s.n. Instrument pentru determinarea densității laptelui, respectiv a purității acestuia.

lactovegetarián, -ă, *lactovegetarieni, -e,* adj. (Despre regimuri alimentare) Care se compune mai ales din produse lactate, legume și fructe.

lactóză s.f. Substanță cu gust dulce extrasă din lapte, fiind folosită în industria farmaceutică.

lacunár, -ă, *lacunari, -e,* adj. Cu lacune; cu întreruperi.

lacúnă, *lacune,* s.f. Lipsă, gol în continuitatea unui lucru; (fig.) întrerupere în continuitatea unui text, în înlănțuirea unor idei etc.

lacústru, -ă, *lacustri, -stre,* adj. Care trăiește sau care crește în lacuri; *locuință lacustră* = locuință clădită pe stîlpi la suprafața unui lac, caracteristică epocilor preistorice.

ládă, *lăzi,* s.f. Cutie mare de lemn sau de tablă, uneori cu capac, în care se păstrează sau se transportă diferite obiecte.

lágăr, *lagăre,* s.n. **1.** Loc unde sînt închiși prizonierii de război. **2.** Organ de mașină care sprijină și ghidează un ax sau un arbore și permite mișcarea de rotație sau de oscilație a acestora.

lagúnă, *lagune,* s.f. Porțiune din bazinul unei mări sau al unui ocean, separată aproape complet de acesta printr-o fîșie de uscat.

lai, láie, *lăi,* adj. (Pop.; mai ales despre lîna oilor) Negru sau negru amestecat cu alb.

láibăr, *laibăre,* s.n. Haină țărănească de postav, scurtă pînă în talie, de obicei fără mîneci.

láic, -ă, *laici, -e,* adj. Care nu ține de biserică; mirean, lumesc; (substantivat) persoană care nu face parte din cler.

laicizá, *laicizez,* vb. I. Tr. A scoate (o instituție) de sub autoritatea bisericii.

láie s.f. Ceată de țigani (nomazi).

láitmotiv, *laitmotive,* s.n. Motiv melodic, ritmic sau armonic care revine adesea în cursul unei compoziții muzicale; (fig.) idee călăuzitoare repetată în mai multe rînduri într-o lucrare științifică sau literară.

laleá, *lalele,* s.f. Plantă decorativă cu tulpina înaltă de 30—40 cm, care face o singură floare, de culoare albă, galbenă, roșie etc.

láma s.m. Preot-călugăr budist din Tibet, Mongolia etc.

lamantín, *lamantini,* s.m. Gen de mamifere asemănătoare cu foca, de 3—5 m lungime, care trăiesc în fluviile tropicale din America și din Africa.

lámă[1], *lame,* s.f. **1.** Placă subțire de metal, avînd diverse întrebuințări; partea metalică și tăioasă a unui instrument. **2.** Placă mică și subțire de sticlă, pe care se așază substanțele ce urmează a fi examinate la microscop.

lámă[2], *lame,* s.f. Mamifer rumegător înrudit cu cămila, care trăiește în zonele muntoase din America de Sud, fiind folosit la transport de poveri.

lámbă, *lambe,* s.f. Proeminență în lungul muchiei unei piese de lemn sau de metal, care intră în scobitura corespunzătoare a altei piese, pentru a realiza o îmbinare.

lambrechín, *lambrechine,* s.n. Draperie scurtă, decorativă, așezată în partea de sus a unei ferestre, a unei uși etc.

lambriu, *lambriuri,* s.n. Îmbrăcăminte de lemn, de marmură etc. care căptușește (pînă la o anumită înălțime) pereții interiori ai unei încăperi.

lamelár, -ă, *lamelari, -e,* adj. Care are formă de lamelă; care se desface în lamele.

lamélă, *lamele,* s.f. **1.** Mică placă subțire de sticlă, de metal sau de lemn, avînd diverse întrebuințări. **2.** Foiță subțire care separă unele structuri ale țesuturilor vegetale și animale.

lamelibranhiát, -ă, *lamelibranhiați, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre moluște) Cu branhiile în formă de lamele. **2.** S.f. (La pl.) Clasă de moluște cu branhii lamelare, cu corpul cuprins într-o cochilie cu două valve.

lamentá, *lamentez,* vb. I. Refl. A se tîngui, a se văicări.

lamentábil, -ă, *lamentabili, -e,* adj. **1.** Care inspiră milă, vrednic de plîns. **2.** Prost, mizerabil.

laminá, *laminez,* vb. I. Tr. **1.** A prelucra un material, prin deformare plastică, la cald sau la rece, cu ajutorul laminorului. **2.** A întinde și a omogeniza cu laminorul (2) fibrele textile în filatură.

laminát, *laminate,* s.n. Produs metalic obținut prin laminare.

laminór, *laminoare,* s.n. **1.** Mașină pentru laminarea metalelor, formată din doi sau mai mulți cilindri metalici care se rotesc și printre care trece materialul ce urmează a fi transformat în lame, în fire etc. **2.** Mașină cu care se subțiază, se paralelizează și se omogenizează fibrele textile.

laminoríst, -ă, *laminoriști, -ste,* s.m. și f. Muncitor care lucrează la laminor.

lampadár, *lampadare,* s.n. Suport vertical care susține una sau mai multe lămpi.

lampánt adj. *Petrol lampant* = produs lichid obținut prin distilarea țițeiului și întrebuințat drept combustibil, în special în lămpi; gaz (2).

lampás, *lampasuri,* s.n. Fîșie lată de postav, cusută la unele uniforme în lungul pantalonilor, pe latura lor exterioară.

lámpă, *lămpi*, s.f. Aparat care produce lumină, prin arderea unui combustibil sau cu ajutorul curentului electric; *lampă de radio* = tub electronic; *lampă de lipit* = lampă cu benzină, folosită în operaţia de lipire a metalelor.

lampión, *lampioane*, s.n. Felinar cu pereţii din pergament, din hîrtie colorată etc., întrebuinţat la iluminatul festiv al sălilor, al parcurilor etc.

lámură s.f. Partea cea mai bună, mai fină, mai aleasă dintr-un lucru.

lan, *lanuri*, s.n. Cîmp semănat, de obicei cu cereale.

lănce, *lănci*, s.f. Veche armă de atac, formată dintr-un vîrf ascuţit de fier montat la capătul unei vergi lungi de lemn.

lanceolát, -ă, *lanceolaţi, -te*, adj. (Despre frunze) Care are forma unui vîrf de lance.

landóu, *landouri*, s.n. **1.** Trăsură luxoasă, cu patru locuri aşezate faţă în faţă. **2.** Cărucior mare, acoperit, pentru copii.

langurós, -oásă, *languroşi, -oase*, adj. Plin de sentimentalism; galeş.

langústă, *languste*, s.f. Crustaceu marin, de 30—50 cm lungime, lipsit de cleşti.

lanitál s.n. Fibră textilă fabricată din cazeină, folosită ca înlocuitor al lînii.

lanolínă s.f. Substanţă grasă, păstoasă, secretată de pielea oilor şi extrasă prin prelucrarea lînii acestora, fiind folosită în industrie, în medicină şi în cosmetică.

lansá, *lansez*, vb. I. Tr. **1.** A da drumul pe apă unei nave, a o trece în stare de plutire; a face să decoleze (o aeronavă), să se desprindă de pe rampa de lansare (o rachetă). **2.** A arunca cu putere ceva, spre un obiectiv; (refl.) a se arunca, a se avînta. **3.** A pune în circulaţie; a difuza, a răspîndi.

lansétă, *lansete*, s.f. Vargă de pescuit cu care se poate arunca (năluca) la distanţă mare.

lantán s.n. Element chimic din grupa pămînturilor rare, care se găseşte în natură combinat în unele minerale.

lantanide s.f. pl. Nume dat elementelor chimice din grupa pămînturilor rare.

lantérnă, *lanterne*, s.f. **1.** Aparat de iluminat constituit dintr-o sursă de lumină închisă într-o carcasă (de metal) cu geamuri; lampă mică, portativă, care funcţionează cu baterie electrică; *lanternă veneţiană* = lampion. **2.** *Lanternă magică* = aparat simplu cu care se proiectează figuri desenate sau fotografiate pe plăci de sticlă.

lanţ, *lanţuri*, s.n. **1.** Dispozitiv format dintr-un şir de verigi metalice, legate între ele, servind pentru a lega ceva, pentru tracţiune, pentru a transmite o mişcare etc. **2.** Lanţ **(1)** mic, subţire, de obicei din metal preţios, servind ca podoabă. **3.** Şir continuu de elemente de acelaşi fel; *lanţ de munţi* = sistem muntos; (fiz., chim.) *reacţie în lanţ* = succesiune de reacţii elementare, care continuă de la sine, una din alta.

lanţétă, *lanţete*, s.f. Instrument chirurgical constînd dintr-o lamă cu două tăişuri, folosit la vaccinări, incizii etc.

laoláltă adv. Împreună, la un loc.

lapidár, -ă, *lapidari, -e*, adj. **1.** (Despre inscripţii, ornamente) Săpat în piatră. **2.** (Fig.) (Despre stil, vorbire) Scurt, concis.

lapidáriu, *lapidarii*, s.n. Colecţie de pietre mari, sculptate sau gravate (pietre de mormînt, basoreliefuri etc.).

lapón, -ă, *laponi, -e*, s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care face parte dintr-o populaţie băştinaşă din nordul Peninsulei Scandinave şi din vestul peninsulei Kola. **2.** Adj. Care se referă la laponi **(1)**.

lápoviţă s.f. Ploaie amestecată cu ninsoare.

lápsus, *lapsusuri*, s.n. Incapacitate momentană de a-şi aminti de un lucru ştiut.

lápte s.n. **1.** Lichid secretat de glandele mamare ale femeii şi ale femelelor mamifere (constituind hrana exclusivă a sugarului şi a puiului de animal); *purcel* (sau *viţel) de lapte* = purcel (sau viţel) care nu a fost încă înţărcat; *lapte de pasăre* = desert preparat din lapte, ouă şi zahăr. **2.** (Bot.) *Laptele-cîinelui* = alior. **3.** Suc care se găseşte în unele plante sau fructe; *a fi în lapte* = (despre cereale) a fi crud, necopt. **4.** *Lapte de var* = suspensie de var stins cu apă, folosit la văruit.

lapţi s.m. pl. Produsele sexuale masculе la peşti.

larg, -ă, (1—3) *largi*, adj., **(4,5)** *larguri*, s.n. **1.** Adj. Extins în toate direcţiile. **2.** Adj. De dimensiuni mari, lat; (fig.) amplu; *vederi largi* = receptivitate faţă de nou, faţă de progres. **3.** Adj. Încăpător, spaţios, cuprinzător; (fig., despre gesturi, mişcări) desfăşurat în toată amploarea. **4.** S.n. Lărgime; întreaga suprafaţă (a unui loc); *în larg* = pe apă, departe de ţărm. **5.** S.n. Loc deschis care se întinde departe; spaţiu vast.

larghéţe s.f. Dărnicie, generozitate.

lárgo adv. (Muz.) Într-un tempo foarte lent.

lari s.m. pl. Nume dat în mitologia romană unor divinităţi protectoare ale casei şi familiei.

lárice s.f. (Bot.) Zadă.

larínge, *laringe*, s.n. Organ tubular format din cartilaje, situat la partea superioară a traheii, în care se găsesc coardele vocale.

laringítă, *laringite*, s.f. (Med.) Inflamaţie a laringelui.

laringologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază anatomia, fiziologia şi patologia laringelui.

laringoscóp, *laringoscoape*, s.n. Instrument format dintr-o oglindă specială cu coadă lungă, folosit la examinarea laringelui.

laringoscopíe, *laringoscopii*, s.f. Examinarea laringelui cu ajutorul laringoscopului.

lármă s.f. Zgomot mare, gălăgie.

larvár, -ă, *larvari, -e*, adj. Care este în stare de larvă.

lárvă, *larve*, s.f. Stadiu de dezvoltare a unor peşti, amfibieni şi nevertebrate după ieşirea din ou.

larvicíd, *larvicide*, s.n. Substanţă care distruge larvele unor insecte.

lascív, -ă, *lascivi, -e*, adj. Care aţîţă la plăceri sexuale; senzual, voluptos; obscen.

láser, *lasere,* **s.n.** Instalaţie pentru generarea şi amplificarea radiaţiilor electromagnetice din domeniul vizibil, bazată pe emisia stimulată a radiaţiei, producînd fascicule monocromatice paralele foarte intense care concentrează energie corespunzătoare unor temperaturi de zeci de mii de grade, cu utilizări în fizica nucleară, în chirurgie, în telecomunicaţii.

lasóu, *lasouri,* s.n. Curea sau frînghie lungă, terminată la un capăt cu un laţ, folosită în America de Sud pentru prinderea animalelor sălbatice.

laş, -ă, *laşi, -e,* adj., s.m. şi f. (Om) lipsit de curaj şi de sentimentul onoarei; fricos.

laşitáte s.f. Faptul de a fi laş, starea celui laş; faptă de om laş.

lat, -ă, (1) *laţi, -te,* adj., **(2)** *laturi,* s.n. **1.** Adj. Care are o lăţime (mare). **2.** S.n. Partea lată a unui obiect; lăţime; *de-a latul* = în curmeziş.

latént, -ă, *latenţi, -te,* adj. Care nu se manifestă, dar se poate manifesta oricînd.

laterál, -ă, *laterali, -e,* adj. **1.** Situat pe o latură, pe o parte sau pe marginea unui lucru; (fig.) secundar, marginal. **2.** (Mat.) *Arie* (sau *suprafaţă) laterală* = suprafaţa unui corp geometric fără suprafeţele bazelor.

látex, *latexuri,* s.n. Suc lăptos secretat de unele plante, care, în prezenţa aerului, se coagulează.

latifundiár, -ă, *latifundiari, -e,* s.m. şi f. Proprietar de întinse domenii agricole.

latifúndiu, *latifundii,* s.n. Mare proprietate funciară privată.

latín, -ă, *latini, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la vechiul ţinut Latium din Italia; care se referă la limba şi literatura romanilor; (substantivat, f.) limba vorbită de romani. **2.** S.m. şi f. Persoană care făcea parte din populaţia stabilită la sfîrşitul mileniului II î.e.n. în provincia Latium.

latinésc, -eáscă, *latineşti,* adj. Latin **(1).**

latinéşte adv. În limba latină.

latinísm, (1) *latinisme,* s.n. **1.** Cuvînt sau expresie împrumutată din limba latină de o altă limbă şi neadaptată la sistemul acesteia. **2.** Curent în lingvistica şi filologia românească din secolul al XIX-lea, care a militat pentru demonstrarea caracterului latin al limbii române, căzînd însă în unele exagerări, ca: înlocuirea cuvintelor nelatine, introducerea unei ortografii latinizante.

latiníst, -ă, *latinişti, -ste,* s.m. şi f. **1.** Specialist în filologia latină şi în antichitatea romană. **2.** Adept al latinismului **(2).**

latinitáte s.f. Origine latină, caracter latin; cultura şi civilizaţia latină.

latinizá, *latinizez,* vb. I. Tr. A introduce într-o limbă, pe cale savantă, cuvinte latine; a da unui cuvînt o formă apropiată de originalul latin.

latinizánt, -ă, *latinizanţi, -te,* adj. Care urmăreşte latinizarea limbii; (despre cuvinte, texte) care a fost latinizat.

latitúdine, *latitudini,* s.f. **1.** Distanţa în grade a unui punct de pe glob faţă de ecuator, măsurată pe meridianul locului. **2.** (Fig.) Libertate de acţiune.

látură, *laturi,* s.f. **1.** Parte laterală a unui obiect; margine; fiecare dintre cele două părţi laterale ale corpului omenesc. **2.** (Fig.) Aspect sub care poate fi privit un lucru. **3.** (Mat.) Fiecare dintre segmentele de dreaptă care alcătuiesc un poligon; fiecare dintre semidreptele care formează un unghi. Pl. şi: *lături.*

laţ, *laţuri,* s.n. **1.** Nod larg la o sfoară, care se poate strînge în jurul unui punct fix. **2.** Instrument pentru prins păsări sau animale, format dintr-un ochi de sfoară sau de sîrmă.

láţe s.f. pl. Şuviţe de lînă sau de păr care atîrnă în mod dezordonat.

laudatív, -ă, *laudativi, -e,* adj. Care laudă; elogios.

láudă, *laude,* s.f. Apreciere elogioasă la adresa cuiva sau a ceva; elogiu; cuvinte prin care se exprimă această apreciere.

láur, *lauri,* s.m. **1.** Dafin; (la pl.) frunze de dafin cu care se încununau în antichitate poeţii şi eroii. **2.** Ciumăfaie.

laureát, -ă, *laureaţi, -te,* s.m. şi f. Persoană sau colectiv care a fost premiat pentru reuşita la un concurs sau pentru merite deosebite într-un anumit domeniu: *laureat al Premiului de stat.*

lavábil, -ă, *lavabili, -e,* adj. (Despre ţesături) Care poate fi spălat fără a-şi pierde calităţile.

lavabóu, *lavabouri,* s.n. Încăpere utilată cu chiuvete şi cu alte instalaţii sanitare, servind ca spălător comun.

lavalieră, *lavaliere,* s.f. Cravată care se înnoadă în formă de fundă, capetele atîrnînd în jos.

lávă, *lave,* s.f. Masă minerală topită, aruncată la suprafaţa Pămîntului de un vulcan în erupţie.

lavínă, *lavine,* s.f. Avalanşă de zăpadă.

lávíţă, *laviţe,* s.f. **1.** Scîndură lată fixată pe ţăruşi de-a lungul unui perete în casele vechi ţărăneşti, folosită ca bancă sau pentru dormit. **2.** Bancă fixată la poarta caselor ţărăneşti.

lavoár, *lavoare,* s.n. Mobilă de toaletă, pe care se ţin ligheanul şi celelalte obiecte necesare pentru spălat.

lávră, *lavre,* s.f. Mănăstire mare din unele ţări ortodoxe, ale cărei chilii formează o aşezare de tip rural.

lax, -ă, *lacşi, -xe,* adj. (Livr.) Care nu este strîns, întins sau încordat.

laxatív, -ă, *laxativi, -e,* adj., s.n. (Substanţă medicamentoasă) care are proprietăţi purgative.

lăbărţá, *lăbărţez,* vb. I. Refl. A se lărgi, deformîndu-se; a se întinde în lături.

lăbărţát, -ă, *lăbărţaţi, -te,* adj. **1.** Care s-a lărgit, deformîndu-se; (despre scris) cu litere prea mari şi prea distanţate. **2.** (Fig., despre stil) Lipsit de concizie.

lăcáş s.n. v. **locaş.**

lăcaríe, *lăcării,* s.f. Cantitate mare de apă rămasă pe un teren după ploi sau după inundaţii; apă vărsată pe jos.

lăcătúș, *lăcătuși*, s.m. Lucrător calificat care efectuează operații de ajustare și de asamblare a pieselor metalice.

lăcătușăríe, *lăcătușării*, s.f. Meseria lăcătușului; atelierul în care lucrează lăcătușul.

lăcomí, *lăcomesc*, vb. IV. Intr. și refl. A jindui la ceea ce aparține altuia; (refl.) a se lăsa stăpînit de lăcomie.

lăcomíe, *lăcomii*, s.f. Poftă de a mînca sau de a bea mult; (fig.) dorință nestăpînită de cîștig, de avere.

lăcrămós, -oásă, *lăcrămoși*, *-oase*, adj. Plin de lacrimi, înlăcrimat. Var.: **lăcrimós, -oásă** adj.

lăcrimá, *lăcrimez*, vb. I. Intr. (Despre oameni) A-i curge lacrimile; (despre ochi) a se umple de lacrimi.

lăcrimár, *lăcrimare*, s.n. Mulură făcută la cornișa unui acoperiș, pentru a împiedica prelingerea apei de ploaie pe perete; piesă de lemn sau de metal fixată la partea exterioară a tocului unei ferestre, pentru a împiedica pătrunderea apei de ploaie în interior.

lăcrimioáră, *lăcrimioare*, s.f. Plantă erbacee cu frunze mari, lucioase și cu flori mici, albe, plăcut mirositoare; mărgăritar.

lăcrimós, -oásă adj. v. **lăcrămos.**

lăcuí, *lăcuiesc*, vb. IV. Tr. A aplica un strat de lac pe suprafața unui obiect.

lăcustár, *lăcustari*, s.m. Pasăre călătoare înrudită cu sturzul, lungă de 20—23 cm, care trăiește prin găurile stîncilor și se hrănește în special cu lăcuste.

lăcústă, *lăcuste*, s.f. Denumire dată mai multor specii de insecte dăunătoare agriculturii, avînd picioarele posterioare lungi, adaptate pentru sărit.

lăfăí, *lăfăiesc*, vb. IV. Refl. **1.** A sta comod, întins în voie. **2.** A trăi în belșug, a huzuri.

lăicér, *lăicere*, s.n. (Reg.) Covor țărănesc de lînă, cu care se împodobesc, la țară, lavițele sau pereții.

lăiéț, -iáță, *lăieți*, *-e*, s.m. și f. Țigan nomad care face parte dintr-o laie; (p. ext.) om cu înfățișare neîngrijită.

lălíu, -íe, *lălii*, *-e*, adj. Cu mișcări greoaie; bleg; prostănac, nătăfleț.

lămîí, *lămîi*, s.m. Arbust din țările calde, cu frunze lucioase și flori albe, cultivat pentru fructele lui comestibile.

lămîíe, *lămîi*, s.f. Fructul lămîiului, sferic-alungit, cu coaja galbenă, aromată, bogat în vitamina C și în acid citric.

lămîíță, *lămîițe*, s.f. **1.** Arbust ornamental cu flori mici, de culoare albă, plăcut mirositoare. **2.** Floare artificială de ceară albă, din care se fac coronițe și buchete pentru mirese.

lămurí, *lămuresc*, vb. IV. **1.** Tr. A explica cuiva un lucru, a face să înțeleagă; (refl.) a-și explica. **2.** Refl. A ajunge cu cineva la înțelegere (în urma unei discuții). **3.** Tr. A explica, a clarifica (o problemă); (refl.) a deveni clar, înțeles. **4.** Refl. (Despre obiecte) A apărea vederii în mod distinct.

lămuritór, -oáre, *lămuritori*, *-oare*, adj. Care lămurește, care clarifică.

lănciér, *lăncieri*, s.m. (În trecut) Soldat din cavalerie înarmat cu lance.

lănțișór, *lănțișoare*, s.n. Diminutiv al lui *lanț;* lanț mic de metal prețios, servind ca podoabă.

lăpăí vb. IV. v. **lipăi.**

lăptár, *lăptari*, s.m. Bărbat care duce lapte spre vînzare la oraș.

lăptăreásă, *lăptărese*, s.f. Femeie care duce lapte spre vînzare la oraș.

lăptăríe, *lăptării*, s.f. **1.** Prăvălie unde se vinde lapte (și produse lactate). **2.** (La pl.) Produse lactate.

lăptișór, (**3**) *lăptișori*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *lapte.* **2.** *Lăptișor de matcă* = produs secretat de glandele faringiene ale albinelor-doici, utilizat în medicină și în cosmetică. **3.** Mică plantă erbacee cu tulpina ramificată, răspîndită în regiunea alpină.

lăptóc, *lăptoace*, s.n. Jgheab prin care se duce apa la moară; scoc.

lăptós, -oásă, *lăptoși*, *-oase*, adj. **1.** (Despre animale femele) Care are mult lapte. **2.** De culoarea laptelui, cu aspect de lapte.

lăptúcă, *lăptuci*, s.f. Plantă legumicolă ale cărei frunze, dispuse în formă de rozetă, sînt comestibile.

lărgí, *lărgesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) face (mai) larg; (fig.) a da (sau a lua) amploare; (refl.) a se extinde.

lărgíme, *lărgimi*, s.f. **1.** Însușirea de a fi larg; întindere în toate direcțiile. **2.** Loc larg, deschis.

lărmuí, *lărmuiesc*, vb. IV. Intr. A face larmă, zgomot mare.

lăsá, *las*, vb. I. **1.** Tr. A elibera un lucru ținut strîns; a da drumul să cadă; a depune ceva undeva, a lepăda. **2.** Tr. A permite, a îngădui; a accepta sau a face ca ceva sau cineva să rămînă în starea în care se află. **3.** Refl. A nu se opune, a suporta să... **4.** Tr. A amîna. **5.** Tr. A se îndepărta de cineva sau de ceva; a părăsi; (despre obiecte de folosință sau despre facultăți fizice ori intelectuale) a nu mai ajuta, a nu mai servi pe cineva; (despre dureri) a nu mai supăra; (refl.) a se dezbăra de un obicei, de un nărav. **6.** Tr. A depăși, a întrece. **7.** Tr. A ceda cuiva ceva, a transmite prin moștenire; a face să rămînă, să persiste în urma sa. **8.** Tr. A nesocoti, a trece cu vederea. **9.** Refl. A merge la vale, a coborî; a se așeza pe ceva venind din zbor; (fig.; despre întuneric, ger etc.) a începe, a se așeza. **10.** Tr. A da jos, a coborî, a apleca; (intr.) a reduce din preț. **11.** Refl. (Despre lucruri) A se îndoi sub o povară.

lăsát s.n. *Lăsatul* (sau *lăsata) secului* = (în practica religioasă creștină) ultima zi înainte de începerea unui post. Var.: **lăsáta** s.f. art.

lăsáta s.f. art. v. **lăsat.**

lăsătór, -oáre, *lăsători*, *-oare*, adj. Care amînă treburile de pe o zi pe alta; care își neglijează îndatoririle.

lăscáie, *lăscăi*, s.f. Monedă de aramă de mică valoare, care a circulat și la noi în trecut;

(p. ext.) orice monedă de valoare mică. Var.: **lețcáie** s.f.

lăsniciór, *lăsniciori,* s. m. Plantă agățătoare cu flori violete și fructe bace, otrăvitoare, din a cărei tulpină se fac ceaiuri medicinale.

lăstár, *lăstari,* s.m. Ramură tînără care crește din rădăcina sau din tulpina unei plante; (la pl.) copăcei tineri, crescuți după tăierea unei păduri.

lăstărí, *lăstăresc,* vb. IV. **1.** Intr. (Despre plante) A da lăstari. **2.** Tr. A îndepărta lăstarii de prisos.

lăstún, *lăstuni,* s.m. Pasăre călătoare asemănătoare cu rîndunica, dar cu coada mai puțin despicată.

lătăréț, -cáță, *lătăreți, -e,* adj. Care are formă lată, turtită.

lătră, pers. 3 *látră,* vb. I. Intr. (Despre cîini) A scoate sunete sacadate, caracteristice speciei; (tr.) a se repezi asupra cuiva, lătrînd.

lătrát, *lătraturi,* s.n. Faptul de a lătra; sunete caracteristice scoase de cîini.

lătrătúră, *lătrături,* s.f. Lătrat.

lătunoáie, *lătunoi,* s.f. **1.** Defect care se produce în pînză, la țesut, prin ruperea unor fire de urzeală. **2.** Scîndură cu o față plană și cu cealaltă convexă, tăiată de la marginea unui buștean.

lăturálnic, -ă, *lăturalnici, -e,* adj. Care este așezat lateral, la o margine; dosnic; (fig.) ascuns, ocolit, necinstit.

lăturáș, *lăturași,* s.m. Cal înhămat la dreapta (sau la stînga) cailor de lîngă oiște (sau a calului dintre hulube).

lătúri s.f. pl. Apă murdară, amestecată cu resturi de mîncare, rămasă după spălatul vaselor, folosită uneori ca hrană pentru porci; (depr.) mîncare de proastă calitate.

lăți, *lățesc,* vb. IV. Refl. și tr. **1.** A (se) face mai lat, sau mai turtit. **2.** A (se) face mai întins, a (se) mări.

lățime, *lățimi,* s.f. Însușirea unui lucru de a fi lat; cea mai mică dintre cele două dimensiuni ale unei suprafețe plane; dimensiunea mijlocie a unui corp paralelipipedic.

lățós, -oásă, *lățoși, -oase,* adj. (Despre animale) Cu lațe, cu părul lung și mițos; (despre barba și părul oamenilor) nepieptănat, neîngrijit.

lăudá, *láud,* vb. I. Tr. A-și exprima prin cuvinte prețuirea față de cineva sau ceva, a elogia; (refl.) a spune despre sine însuși cuvinte de laudă.

lăudábil, -ă, *lăudabili, -e,* adj. Vrednic de laudă.

lăudărós, -oásă, *lăudăroși, -oase,* adj. Care are obiceiul să se laude.

lăudăroșénie s.f. Obișnuința de a se lăuda; laudă de sine.

lăúntric, -ă, *lăuntrici, -e,* adj. Care se află în interior; intern.

lăút s.n. (Pop.) Acțiunea de a (se) la[3].

lăutár, *lăutari,* s.m. Muzicant popular care cîntă la un instrument (mai ales la vioară) și care face parte, de obicei, dintr-un taraf.

lăútă, *lăute,* s.f. Instrument muzical cu coarde, cu gîtul încovoiat și cu cutia de rezonanță foarte bombată. Var.: **aláútă** s.f.

lăutăréşc, -eáscă, *lăutărești,* adj. Caracteristic lăutarilor, de lăutar.

lăúză, *lăuze,* s.f. Femeie care se află imediat după o naștere. Var.: **lehúză** s.f.

leac, *leacuri,* s.n. **1.** Medicament, remediu, mijloc care poate vindeca o boală. **2.** *Fără leac de...* = fără nici un pic de...; *nici de leac* = deloc, cîtuși de puțin.

leáfă, *lefuri,* s.f. (Ieșit din uz) Retribuție bănească lunară.

leágăn, *leagăne,* s.n. **1.** Pătuț pentru copiii mici, construit așa fel ca să poată fi balansat; *din leagăn* = din fragedă copilărie. **2.** (Fig.) Loc de origine, obîrșie. **3.** Scaun sau scîndură suspendată, pe care se balansează copiii.

leál, -ă, *leali, -e,* adj. Care își respectă cuvîntul; cinstit, drept, corect; sincer.

lealitáte s.f. Însușirea de a fi leal.

leándru, *leandri,* s.m. Arbust ornamental, cu flori mari, albe, roșii sau gălbui, plăcut mirositoare.

leápșă, *lepșe,* s.f. (Pop. și fam.) Lovitură cu palma; *de-a leapșa* = numele unui joc de copii.

leásă, *lese,* s.f. Împletitură de nuiele avînd diverse întrebuințări (la uscat fructe, la pescuit etc.).

leat, *leaturi,* s.n. (Pop.) Contingent.

leaț, *leațuri,* s.n. Șipcă groasă folosită la construcții și în tîmplărie.

lébădă, *lebede,* s.f. Gen de păsări acvatice, mai mari decît gîsca, cu pene albe, cu gîtul lung și arcuit.

lébărvurșt, *lebărvurști,* s.m. Preparat alimentar, sub formă de cîrnat, din pateu de ficat de porc.

lectícă, *lectici,* s.f. Un fel de pat sau de scaun, purtat de oameni ori de cai, întrebuințat (în special în antichitatea romană) ca mijloc de locomoție.

léctor, -ă, *lectori, -e,* s.m. și f. **1.** Grad universitar, între asistent și conferențiar. **2.** Membru al unui lectorat **(2)**.

lectorát, *lectorate,* s.n. **1.** Funcția de lector **(1)**. **2.** Catedră universitară pentru o limbă străină.

lectúră, *lecturi,* s.f. Citire, citit; *lectură particulară* = ceea ce citește un elev în afara manualelor școlare.

lécție, *lecții,* s.f. **1.** Formă de bază a activității instructiv-educative din școală, desfășurată cu o clasă de elevi într-un timp determinat. **2.** Materia și temele indicate elevilor de către profesor, pentru a fi pregătite acasă. **3.** Mustrare, dojană; (p. ext.) bătaie. **4.** Învățătură trasă de cineva dintr-o întîmplare.

lecuí, *lecuiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) trata cu medicamente; a (se) vindeca, a (se) însănătoși; (refl.; fig.) a-i pieri cuiva cheful sau pofta de ceva, a nu mai dori să facă ceva.

lefegíu, *lefegii,* s.m. (În trecut) Mercenar.

léfter, -ă, *lefteri, -e*, adj. (Fam.) Care nu are nici un ban.

legá, *leg*, vb. I. **1.** Tr. A împreuna strîns, a înnoda capetele unor bucăți de sfoară, de sîrmă etc. **2.** Tr. A închide la gură un sac, o pungă etc., adunînd și strîngînd marginile (cu ajutorul unei sfori); a uni mai multe lucruri și a le strînge cu sfoară, cu sîrmă etc. **3.** Tr. A reuni foi (tipărite) sub formă de carte, revistă etc. **4.** Tr. A prinde sau a atîrna un obiect de altul, cu ajutorul unei frînghii, al unui laț etc.; (fig.) a stabili o legătură între două puncte depărtate. **5.** Tr. A stabili o legătură, un contact între două elemente ale unei instalații electrice. **6.** Tr. A imobiliza pe cineva cu ajutorul unei frînghii, al unui lanț. **7.** Tr. A priponi un animal. **8.** Tr. A înfășura o parte a corpului cu o legătoare; (tr. și refl.) a (se) pansa, a (se) bandaja. **9.** Refl. A se apuca cu încredere de un lucru; a se angaja să facă ceva. **10.** Intr. (Despre plante) A începe să formeze rodul. **11.** Refl. (Despre dulcețuri) A se îngroșa, a se închega.

legál, -ă, *legali, -e*, adj. Care se face în baza unei legi, care este conform cu legea.

legalitáte s.f. Faptul de a fi legal; principiu potrivit căruia orice persoană fizică sau juridică este obligată să respecte legile.

legalizá, *legalizez*, vb. I. Tr. **1.** A atesta autenticitatea semnăturilor de pe un act, conformitatea unor copii cu originalul etc. **2.** A da caracter legal unui fapt, unei situații.

legát[1], *legate*, s.n. Dispoziție cuprinsă într-un testament, prin care se lasă cuiva o moștenire; bun transmis printr-o dispoziție testamentară.

legát[2], **-ă,** *legați, -te*, adj. **1.** Strîns, imobilizat printr-o legătură. **2.** Voinic, vînjos. **3.** (Despre sosuri, dulcețuri) Îngroșat, devenit consistent.

legatár, -ă, *legatari, -e*, s.m. și f. Persoană în favoarea căreia se face un legat[1].

legáto adv. (Muz.) Fără întrerupere, în mod continuu.

legáție, *legații*, s.f. Misiune diplomatică condusă de un diplomat cu rang inferior celui de ambasador.

legămînt, *legăminte*, s.n. **1.** Promisiune solemnă, angajament. **2.** Învoială, înțelegere.

legăná, *leágăn*, vb. I. **1.** Tr. A mișca lin, balansînd, un copil (cu leagănul sau pe brațe). **2.** Tr. și refl. A (se) pleca într-o parte și alta, a (se) balansa; (refl.) a se da în leagăn. **3.** Refl. A se mișca ritmic, într-o parte și într-alta (în timpul mersului).

legănát, -ă, *legănați, -te*, adj. **1.** (Despre felul de a umbla) Cu mișcări ritmice într-o parte și în alta. **2.** (Despre voce) Tărăgănat.

legătór, -oáre, *legători, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. Specialist în legatul cărților. **2.** S.m. și f. Persoană care leagă snopii. **3.** S.f. Obiect (sfoară, fîșie de pînză etc.) cu care se leagă ceva.

legătorie, *legătorii*, s.f. Atelier sau întreprindere unde se execută legatul cărților.

legătúră, *legături*, s.f. **1.** Reunire, asamblare a unor corpuri, prin care se limitează mobilitatea lor relativă i care permite transmiterea de forțe sau mișcări de la un corp la altul. **2.** Obiecte legate împreună. **3.** Sfoară, sîrmă, lanț etc. cu care se leagă ceva; fașă, bandaj; scoarțele și cotorul între care se leagă o carte. **4.** Mod de conectare a mai multor elemente de circuit electric. **5.** Mod de încrucișare a firelor de urzeală cu firele de bătătură la războiul de țesut. **6.** Ansamblu de mijloace care asigură realizarea unei comunicații rutiere, aeriene, telefonice etc. **7.** Relație între fenomene, persoane, comunități; (la pl.) relații cu persoane dintr-un anumit mediu. **8.** Contact stabilit între persoane, grupări, unități, țări etc. **9.** Concordanță, continuitate între părțile unei expuneri. **10.** (Chim.) Forță care leagă între ei atomii unei molecule.

lége, *legi*, s.f. **1.** Categorie filozofică exprimînd raporturi esențiale, necesare, generale, relativ stabile și repetabile, între laturile interne ale aceluiași obiect sau fenomen, între obiecte ori fenomene diferite sau între stadiile succesive ale unui anumit proces. **2.** Act normativ care emană de la organul legislativ al statului. **3.** Legalitate. **4.** Religie, credință. **5.** Datină, obicei.

legendár, -ă, *legendari, -e*, adj. Care are caracter de legendă, de domeniul legendei.

legéndă, *legende*, s.f. **1.** Specie a genului epic, în versuri sau în proză, în care se povestesc, apelîndu-se de obicei la fantastic, isprăvi neobișnuite ale unor eroi sau se explică geneza unui lucru, a unui fenomen etc. **2.** Text prin care se explică semnele convenționale de pe o hartă, de pe un plan etc.

léghe, *leghe*, s.f. Unitate de măsură pentru distanțe terestre sau maritime, folosită în unele țări și variind între 4 și 5,5 km.

légic, -ă, *legici, -e*, adj. Care este în conformitate cu legile obiective.

legiferá, *legiferez*, vb. I. Tr. A elabora și a adopta o lege.

legionár, *legionari*, s.m. **1.** Ostaș care făcea parte dintr-o legiune romană. **2.** Membru al unei organizații fasciste din România dintre cele două războaie mondiale.

legislativ, -ă, *legislativi, -e*, adj. Care se referă la elaborarea și la adoptarea legilor.

legislatór, *legislatori*, s.m. Persoană care legiferează.

legislatúră, *legislaturi*, s.f. Perioadă de timp pentru care este ales organul legislativ sau organul suprem al puterii de stat.

legisláție, *legislații*, s.f. **1.** Totalitatea legilor unei țări. **2.** Ansamblul actelor normative dintr-o anumită ramură a dreptului.

legíst, -ă, *legiști, -ste*, adj. *Medic legist* = medic însărcinat să facă anumite constatări de specialitate care interesează justiția.

legitáte, *legități*, s.f. Însușire a fenomenelor de a se desfășura în conformitate cu anumite legi; ansamblul legilor din natură, societate și gîndire.

legitim, -ă, *legitimi, -e*, adj. Care se întemeiază pe lege; legal; justificat, îndreptățit; *legitimă apărare* = situație în care un act de violență este justificat din punct de vedere legal ca fiind

un act de apărare împotriva unei agresiuni injuste, imediate și directe.

legitimá, *legitimez,* vb. I. Tr. și refl. A stabili (sau a-și dovedi) identitatea pe baza unui document legal.

legitimáție, *legitimații,* s.f. Document care atestă oficial identitatea unei persoane.

legiuíre, *legiuiri,* s.f. **1.** Acțiunea de a legifera. **2.** Lege; legislație.

legiuít, -ă, *legiuiți, -te,* adj. (Înv. și pop.) Legal; legitim.

legiuitór, -oáre, *legiuitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care face legi, care legiferează.

legiúne, *legiuni,* s.f. Unitate de bază a armatei romane, avînd un efectiv între 4200 și 6000 de oameni.

legúmă, *legume,* s.f. Nume generic dat unor specii de plante (fasole, cartofi, ceapă etc.) cultivate pentru a servi ca hrană omului; zarzavat.

legumícol, -ă, *legumicoli, -e,* adj. Care se referă la cultura legumelor.

legumicultór, -oáre, *legumicultori, -oare,* s.m. și f. Cultivator de legume.

legumicultúră s.f. **1.** Ramură a agriculturii care studiază metodele de cultivare a legumelor. **2.** Cultura legumelor.

leguminós, -oásă, *leguminoși, -oase,* adj. (Despre plante) Al cărui fruct este o păstaie; (substantivat, f. pl.) familie de plante cu fructele păstăi, cultivate ca plante alimentare, furajere, medicinale sau industriale; (și la sg.) plantă din această familie.

lehámite s.f. (Pop.) Plictiseală, dezgust, silă.

lehúză s.f. v. **lăuză.**

leít, -ă, *leiți, -te,* adj. *A fi leit cineva* = a fi întocmai, la fel cu cineva.

lejér, -ă, *lejeri, -e,* adj. (Despre îmbrăcăminte) Ușor, comod.

léle s.f. **1.** Termen de respect cu care se adresează, la țară, unei femei mai în vîrstă; (în poezia populară) iubită. **2.** Femeie cu purtări rele; *fecior* (sau *pui) de lele* = copil din flori; șmecher, șiret; ticălos.

lemn, (2) *lemne,* s.n. **1.** Țesut compact, de consistență tare, care alcătuiește tulpina, ramurile și rădăcina plantelor superioare și prin care circulă seva brută. **2.** Material provenit din tulpina și din ramurile unui arbore tăiat, folosit în construcții, ca combustibil etc.; bucată tăiată din trunchiul sau din ramurile unui arbore. **3.** *Lemn-cîinesc* = arbust cu frunze mici, cu flori albe și fructe negre, cultivat în parcuri pentru a forma garduri vii; *lemnul-domnului* = arbust din familia compozitelor, cu miros asemănător cu al lămîiei.

lemnár, *lemnari,* s.m. Lucrător specializat în prelucrarea lemnului; dulgher, tîmplar.

lemnăríe, *lemnării,* s.f. Material lemnos folosit la construcții.

lemnós, -oásă, *lemnoși, -oase,* adj. (Despre țesuturile vegetale) De natura lemnului.

lemurián, *lemurieni,* s.m. (La pl.) Subordin de mamifere asemănătoare cu maimuțele, dar mai mici decît acestea; (și la sg.) animal din acest subordin.

léne s.f. Lipsă a dorinței (și a voinței) de a munci; inactivitate, trîndăvie.

léneș, -ă, *leneși, -e,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Om) căruia nu-i place să muncească; trîndav. **2.** S.m. (La pl.) Familie de mamifere din America de Sud, caracterizate prin mișcările lor foarte încete și prin faptul că stau, de obicei, agățate de crengile copacilor; (și la sg.) animal din această familie.

leneví, *lenevesc,* vb. IV. Intr. A fi inactiv, a pierde vremea; (refl.) a deveni leneș, a fi cuprins de lene.

leneví́e s.f. Lene.

lenitív, -ă, *lenitivi, -e,* adj., s.n. (Substanță) care calmează durerile.

lenjereásă, *lenjerese,* s.f. Meseriașă care confecționează articole de lenjerie.

lenjeríe, *lenjerii,* s.f. Rufărie de corp sau de pat.

lent, -ă, *lenți, -te,* adj. Încet, domol; lin.

lenticulár, -ă, *lenticulari, -e,* adj. De forma unei lentile.

lentílă, *lentile,* s.f. Piesă transparentă de sticlă, cu una sau cu ambele fețe sferice, care produce convergența sau divergența razelor de lumină, fiind utilizată în construcția unor aparate optice; *lentilă electronică* = dispozitiv format din sisteme de electrozi sau din combinații de magneți și electromagneți, care servește la focalizarea fasciculelor de electroni.

lénto adv. (Muz.) Domol, lin.

leoáică, *leoaice,* s.f. Femela leului.

leoárcă adj. invar., adv. Foarte ud, plin de apă.

leonín, -ă, *leonini, -e,* adj. Privitor la leu; ca de leu.

leopárd, *leoparzi,* s.m. Mamifer carnivor din familia felidelor, cu blana galbenă roșcată cu pete negre, care trăiește în Asia și Africa; panteră.

lepădá, *lépăd,* vb. I. (Pop.) **1.** Tr. A lăsa ceva din mînă, a arunca (un obiect nefolositor). **2.** Intr. (Despre femei și despre femelele animalelor) A avorta. **3.** Tr. A părăsi ceva, a îndepărta; a renunța la ceva.

lepădát, -ă, *lepădați, -te,* adj. (Despre copii nou-născuți) Părăsit de mamă, abandonat.

lepădătúră, *lepădături,* s.f. **1.** Copil născut înainte de termen. **2.** Om netrebnic, decăzut.

lepidodéndron, *lepidodendroni,* s.m. Arbore fosil din grupul criptogamelor vasculare.

lepidoptér, *lepidoptere,* s.n. (La pl.) Ordin de insecte care cuprinde fluturii; (și la sg.) fluture.

lépră, (2) *lepre,* s.f. **1.** Boală infecțioasă cronică, răspîndită în regiunile calde, caracterizată prin apariția, mai ales pe piele, a unor plăgi. **2.** (Fig.) Om fără caracter, lipsit de scrupule.

leprós, -oásă, *leproși, -oase,* adj., s.m. și f. (Om) bolnav de lepră

leprozeríe, *leprozerii,* s.f. Loc în care sînt izolați și tratați bolnavii de lepră.

lepuíre, *lepuiri,* s.f. Operație de netezire fină a suprafețelor pieselor metalice cu ajutorul unei mașini-unelte în care sînt introduse granule abrazive.

ler interj. Cuvînt care servește ca refren în colinde. Var.: **lérui** interj.

lérui interj. v. **ler.**

lésă, *lese,* s.f. Curea cu care sînt purtați cîinii.

lésne adv. Cu ușurință, fără osteneală.

lesniciós, -oásă, *lesnicioși, -oase,* adj. **1.** Care este ușor de făcut sau de urmat. **2.** Care înlesnește efectuarea unei acțiuni.

léspede, *lespezi,* s.f. Placă de piatră cu care se pavează aleile, interioarele palatelor, bisericilor etc.; piatră cu care se acoperă mormintele.

lest, *lesturi,* s.n. Greutate suplimentară (nisip, pietriș) cu care se încarcă o navă sau un aerostat pentru a-i mări stabilitatea; balast.

leș, *leșuri,* s.n. Cadavru.

leșésc, -eáscă, *leșești,* adj. (Înv.) Polonez.

leși s.m. pl. Nume dat în trecut polonilor.

leșíe s.f. Soluție alcalină obținută prin dizolvarea în apă a sodei caustice sau prin fierberea cu apă a cenușii de lemn și folosită la spălatul rufelor, al dușumelelor etc.

leșiétic, -ă, *leșietici, -e,* adj. **1.** Cu gust sau cu miros de leșie. **2.** Cenușiu, mohorît.

leșín, *leșinuri,* s.n. **1.** Pierdere subită, de scurtă durată, a cunoștinței, cauzată de o stare maladivă sau de o emoție puternică. **2.** Senzație de slăbiciune mare provocată de foame, de sete etc.

leșiná, *leșin,* vb. I. Intr. A cădea în leșin.

letárgic, -ă, *letargici, -e,* adj. Care ține de letargie.

letargie s.f. Stare patologică caracterizată printr-un somn adînc, prelungit; (fig.) apatie, amorțeală.

létcon, *letcoane,* s.n. Unealtă care servește la încălzirea pieselor metalice în vederea lipirii cu cositor, cu plumb etc.; ciocan de lipit.

letón, -ă, *letoni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la R.S.S. Letonă sau la letoni **(2)**; (substantivat, f.) limba vorbită în R.S.S. Letonă. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Letonia.

letopiséț, *letopisețe,* s.n. Cronică **(1).**

lețcáie s.f. v. **lăscaie.**

leu[1], *lei,* s.m. **1.** Mamifer carnivor de talie mare din familia felidelor, cu blană de culoare gălbuie și cu coama bogată, care trăiește în Africa; (în basme) *leu-paraleu* = leu cu putere extraordinară; (fig.) om curajos, viteaz. **2.** *Leul-furnicilor* = insectă răpitoare, cu corpul lung și subțire.

leu[2], *lei,* s.m. Unitate bănească oficială a României, egală cu 100 de bani.

léucă, *leuci,* s.f. Parte a carului, constînd dintr-un lemn încovoiat, cu un capăt prins la osie, iar cu celălalt la carîmbul de sus al loitrei, pe care o sprijină.

leucemíe s.f. Boală de sînge caracterizată printr-o înmulțire anormală a leucocitelor și manifestată prin anemie, febră, hemoragii etc.

leucocít s.n. v. **leucocită.**

leucocítă, *leucocite,* s.f. Celulă din sînge (globulă albă) cu rol important în apărarea organismului împotriva microbilor. Var.: **leucocit** s.n.

leucóm, *leucoame,* s.n. Boală de ochi manifestată prin formarea unei pete albe pe cornee; albeață.

leucopeníe s.f. Boală caracterizată prin scăderea sub valorile normale a globulelor albe din sînge.

leucoplást, *leucoplaste,* s.n. Fîșie de pînză impregnată cu cauciuc, lipicioasă pe o parte, care servește la fixarea pansamentelor.

leucorée s.f. Scurgere vaginală de lichid albicios, uneori purulent.

leúrdă, *leurde,* s.f. Plantă erbacee din familia liliaceelor, cu miros de usturoi.

leușteán s.m. Plantă erbacee cu miros pătrunzător, din familia umbeliferelor, întrebuințată în alimentație.

levantin, -ă, *levantini, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Originar din Levant, specific Levantului. **2.** S.m. și f. Locuitor din Levant; negustor originar din această regiune.

levănțícă s.f. Plantă erbacee cu frunze mici, înguste și flori albastre, plăcut mirositoare, întrebuințată în medicină și în industria parfumurilor.

levulóză, *levuloze,* s.f. Fructoză.

léxic s.n. Totalitatea cuvintelor unei limbi; vocabular.

lexicál, -ă, *lexicali, -e,* adj. Care aparține lexicului, privitor la lexic.

lexicográf, -ă, *lexicografi, -e,* s.m. și f. Specialist în lexicografie.

lexicografíe s.f. Disciplină a lingvisticii care stabilește principiile și metodele de întocmire a dicționarelor.

lexicologíe s.f. Disciplină a lingvisticii care se ocupă cu studiul lexicului.

lexicón, *lexicoane,* s.n. **1.** Dicționar (tehnic sau enciclopedic). **2.** Enciclopedie.

lezá, *lezez,* vb. I. Tr. **1.** A vătăma, a răni; (fig.) a jigni. **2.** A aduce cuiva un prejudiciu.

leziúne, *leziuni,* s.f. Rană.

liánă, *liane,* s.f. Nume dat plantelor lemnoase agățătoare, cu tulpina foarte lungă și flexibilă, răspîndite mai ales în pădurile tropicale.

liánt, *lianți,* s.m. Material fluid care are proprietatea de a lega, prin întărire, particulele unui aglomerat.

libelúlă, *libelule,* s.f. (La pl.) Ordin de insecte cu corpul lung și subțire și cu două perechi de aripi străvezii; (și la sg.) insectă din acest ordin.

líber[1], *libere,* s.n. Țesut fibros al plantelor superioare, format din vase prin care circulă seva.

liber[2], **-ă,** *liberi, -e,* adj. **1.** Care se bucură de libertate; independent, neatîrnat, autonom. **2.** Care are posibilitatea de a acționa după voia sa; care nu este supus nici unei restricții; *traducere liberă* = traducere în forme proprii limbii în care se traduce, fără a respecta riguros origi-

nalul; *versuri libere* = versuri care nu sînt supuse unei reguli fixe de măsură; *liber-profesionist* = persoană care exercită o muncă, o activitate în afara unui contract de muncă. **3.** (Despre părţi ale corpului) Neîmpiedicat în mişcări. **4.** (Despre scaune, locuinţe etc.) Neocupat, gol; neînchiriat. **5.** Care nu este forţat; (adverbial) *a vorbi liber* = a ţine un discurs, o prelegere etc. fără a citi, fără a avea textul în faţă.

liberalísm s.n. **1.** Doctrină politică şi economică apărută în perioada ascensiunii burgheziei, care viza înlocuirea modului de producţie feudal cu cel capitalist, trecerea puterii politice în mîinile burgheziei, acordarea unor libertăţi democratice. **2.** Atitudine tolerantă, împăciuitoristă.

liberalitáte s.f. (Livr.) Mărinimie, generozitate.

liber-arbítru s.m. (În concepţiile idealiste) Presupusă libertate absolută a omului, independenţă totală faţă de necesitatea şi cauzalitatea obiectivă.

liber-cugetătór, *liber-cugetători,* s.m. Nume dat adepţilor unor curente ideologice progresiste care promovează o atitudine critică faţă de religie şi faţă de biserică.

liberián, *liberiene,* adj. *Vas liberian* = tub format din celule suprapuse prin care circulă seva în plante.

libért, *liberţi,* s.m. Sclav roman eliberat.

libertáte, (3) *libertăţi,* s.f. **1.** Posibilitatea de acţiune conştientă a oamenilor, în condiţiile cunoaşterii legilor obiective ale realităţii; posibilitatea de a acţiona în anumite împrejurări după propria sa voinţă sau dorinţă. **2.** Starea unei persoane care se bucură de deplinătatea drepturilor politice şi civile în stat; stare a unei persoane nesupuse unui stăpîn; situaţia unei persoane care nu se află întemniţată. **3.** (La pl.) Drepturi cetăţeneşti.

libertin, -ă, *libertini, -e,* adj. (Şi substantivat) Care nesocoteşte regulile decenţei şi ale moralităţii; uşuratic; indecent.

libertináj s.n. Comportare de libertin; destrăbălare, desfrîu.

libidinós, -oásă, *libidinoşi, -oase,* adj. Stăpînit de pofta plăcerilor senzuale; înclinat spre desfrîu.

librár, *librari,* s.m. Vînzător într-o librărie; proprietar al unei librării.

librărie, *librării,* s.f. Magazin în care se vînd cărţi.

librét, *librete,* s.n. **1.** (Muz.) Textul unei opere, operete, oratoriu etc. **2.** *Libret de economii* = carnet în care se consemnează depunerile, restituirile, dobînzile la casele de economii.

libretíst, *libretişti,* s.m. Autor de librete **(1).**

licăr, *licăre,* s.n. Licărire, scînteiere.

licări, pers. 3 *licăreşte,* vb. IV. Intr. **1.** A răspîndi o lumină slabă, intermitentă. **2.** A sclipi, a luci.

liceál, -ă, *liceali, -e,* adj. Care se referă la liceu, care ţine de liceu.

liceán, -ă, *liceeni, -e,* s.m. şi f. Elev de liceu.

licénţă, *licenţe,* s.f. **1.** Titlu obţinut la trecerea examenului de absolvire a învăţămîntului superior; examenul dat pentru obţinerea acestui titlu; diplomă care conferă acest titlu. **2.** Contract prin care posesorul unui brevet de invenţie acordă altei persoane sau statului dreptul de a folosi sau de a valorifica invenţia sa. **3.** Autorizaţie dată de către organele de stat unei persoane sau unei întreprinderi pentru exportul sau importul unor mărfuri. **4.** Purtare care întrece limitele bunei-cuviinţe. **5.** *Licenţă poetică* = abatere conştientă de la regulile gramaticale, îngăduită în poezie din necesităţi stilistice sau de versificaţie.

licenţiát, -ă, *licenţiaţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care a trecut un examen de licenţă.

licenţiós, -oásă, *licenţioşi, -oase,* adj. Care calcă legile moralei şi ale bunei-cuviinţe.

licéu, *licee,* s.n. Ciclu de învăţămînt superior ciclului gimnazial, în care se predau cunoştinţe necesare continuării studiilor în învăţămîntul superior sau diverse specialităţi pentru pregătirea de cadre medii.

lichea, *lichele,* s.f. Om de nimic, secătură.

lichefiá, *lichefiez,* vb. I. Tr. A trece un corp din stare gazoasă în stare lichidă.

lichelism s.n. Atitudine, comportare de lichea.

lichén, *licheni,* s.m. (La pl.) Grup de plante inferioare cu talul format dintr-o ciupercă şi o algă, trăind în simbioză, care cresc pe stînci, pe scoarţa copacilor bătrîni etc.; (şi la sg.) plantă care face parte din acest grup.

lichid, -ă, *lichizi, -de,* s.n., adj. **1.** S.n. Corp aflat într-o stare de agregare care se aseamănă cu cea gazoasă în privinţa fluidităţii şi cu cea solidă în privinţa densităţii, a incompresibilităţii etc. **2.** Adj. Care are stuctura şi proprietăţile unui lichid **(1).** **3.** Adj. (Despre bani) Care sînt la îndemînă, de care se poate dispune imediat.

lichidá, *lichidez,* vb. I. Tr. **1.** A pune capăt unei acţiuni. **2.** A îndeplini formele pentru încetarea unei situaţii juridice sau financiare; a plăti o datorie.

lichiór, *lichioruri,* s.n. Băutură alcoolică preparată din spirt, cu adaos de sirop, esenţe aromatice şi substanţe colorante.

licit, -ă, *liciţi, -te,* adj. Care este îngăduit de lege.

licitá, *licitez,* vb. I. Tr. A vinde la licitaţie; (intr.) a face oferte în cadrul unei licitaţii.

licitáţie, *licitaţii,* s.f. Vînzare publică a unui bun, care se atribuie celui ce oferă, dintre toţi participanţii, preţul cel mai ridicat.

licoáre, *licori,* s.f. **1.** Băutură fină. **2.** Lichid medicamentos.

lictor, *lictori,* s.m. Slujbaş care însoţea pe înalţii demnitari romani, mergînd înaintea lor şi purtînd fasciile.

licurici, *licurici,* s.m. Nume dat unor insecte din ordinul coleopterelor, care au pe abdomen organe ce emit lumină fosforescentă.

líder, *lideri,* s.m. **1.** Conducător al unui partid politic sau al unei organizaţii obşteşti. **2.** Echi-

pă (sau sportiv) care se găsește în fruntea unei competiții.

lied, *lieduri,* s.n. Compoziție muzicală vocală cu caracter liric, compusă pe textul unei poezii scurte. Pr.: *lid.*

lift, *lifturi,* s.n. Ascensor.

liftă, *lifte,* s.f. Nume de ocară dat în trecut cotropitorilor.

liftiér, -ă, *liftieri, -e,* s.m. și f. Conducător de ascensor.

ligamént, *ligamente,* s.n. Fascicul de fibre care leagă între ele oasele sau fixează anumite organe.

ligatúră, *ligaturi,* s.f. Legare chirurgicală, cu un fir special, a unui vas de sînge, a intestinului etc.

ligă, *ligi,* s.f. Uniune sau asociație de state, orașe, societăți etc., constituită în vederea unui țel comun.

ligheán, *lighene,* s.n. Vas larg și puțin adînc, de metal, de porțelan etc., întrebuințat la spălatul corpului, al rufelor, al veselei etc.

lighioánă, *lighioane,* s.f. **1.** Animal sălbatic. **2.** Pasăre de curte; orătanie.

lignificá, pers. 3 *lignifică,* vb. I. Refl. A se transforma în lemn; a se impregna cu lignină.

lignínă s.f. Substanță organică cu structură complexă care se găsește în țesuturile plantelor lemnoase.

lignít s.n. Cărbune natural de calitate inferioară, care păstrează parțial structura lemnoasă inițială.

lihnit, -ă, *lihniți, -te,* adj. Foarte flămînd.

lilá adj. invar. (Livr.) Violet.

liliác[1]**,** *lilieci,* s.m. Arbust înalt, cu flori violete sau albe plăcut mirositoare, crescute în formă de buchete.

liliác[2]**,** *lilieci,* s.m. Mamifer insectivor nocturn, cu aripi formate dintr-o membrană ce leagă degetele membrelor anterioare cu cele posterioare și cu coada.

liliacée, *liliacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante monocotiledonate, erbacee sau lemnoase, cu bulbi sau cu rizomi și cu flori variat colorate; (și la sg.) plantă din această familie (ex. crinul, laleaua, ceapa).

liliachíu, -íe, *liliachii,* adj. Violet-deschis, de culoarea florii de liliac.

lilipút adj. invar. Liliputan, pitic.

lilipután, -ă, *liliputani, -e,* adj. (Și substantivat) Mic, pitic.

limán, *limanuri,* s.n. **1.** Țărm, mal (al unei ape mari). **2.** Lac format prin depunere de aluviuni la gura unui rîu.

limb, *limburi,* s.n. Partea lată a frunzei.

limbáj, *limbaje,* s.n. **1.** Sistem de semne alcătuit din sunete articulate, specific oamenilor, prin care aceștia își exprimă gîndurile, sentimentele și dorințele; *limbaj artificial* = orice sistem de semne nelingvistice care pot fi înțelese pe baza unor convenții. **2.** Mod specific de exprimare a sentimentelor și a gîndurilor în cadrul limbii naționale; (p. ext.) orice mijloc de exprimare a ideilor sau a sentimentelor.

límbă, *limbi,* s.f. **1.** Organ musculos mobil situat în cavitatea bucală, avînd un rol important în mestecarea și înghițirea alimentelor și fiind, la om, organul principal al vorbirii. **2.** Limbajul **(1)** unei comunități umane istoricește constituit; fel de exprimare propriu unui scriitor. **3.** Vorbă, cuvînt; grai, glas; *cu limbă de moarte* = ca ultimă dorință, exprimată pe patul morții. **4.** (Înv.) Popor, neam, națiune. **5.** Nume dat unor obiecte sau unor instrumente care se aseamănă ca formă cu limba **(1)**; bară mobilă de metal atîrnată în interiorul clopotului; fiecare dintre arătătoarele ceasornicului; pendulul unui orologiu; obiect de metal, de os etc. care ajută la încălțatul pantofilor; bucată de piele care acoperă deschizătura încălțămintei în locul unde se petrec șireturile; lama de metal a unui cuțit, a unui briceag etc.; flacără de formă alungită; porțiune lungă și îngustă de pămînt. **6.** *Limba-boului* = plantă erbacee meliferă, cu flori albastre, acoperită cu peri aspri; *limba-cucului* = plantă erbacee din regiunea de munte, cu rizom scurt, tîrîtor.

limbríc, *limbrici,* s.m. Nume dat unor viermi paraziți, lungi de 15—30 cm, care trăiesc în intestinul subțire al omului și al unor animale.

limbút, -ă, *limbuți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) care vorbește mult (și fără rost); guraliv, flecar.

limbuție, *limbuții,* s.f. Înclinare spre vorbărie, spre flecăreală.

limfangítă, *limfangite,* s.f. Inflamație a vaselor limfatice.

limfátic, -ă, *limfatici, -e,* adj. Care se referă la limfă, care conține limfă.

limfatísm s.n. Stare patologică, întîlnită în special la copii, caracterizată prin mărirea volumului organelor limfatice.

límfă, *limfe,* s.f. Lichid incolor aflat în vasele limfatice, care are rolul de transport de substanțe între sînge și țesuturi.

limfocít, *limfocite,* s.n. Varietate de leucocită care se găsește în limfă, avînd un rol important în procesul de imunitate. Var.: **limfocítă** s.f.

limfocítă s.f. v. **limfocit.**

limfocitóză s.f. Creștere a numărului limfocitelor peste valorile normale.

limitá, *limitez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) fixa între anumite limite, a (se) mărgini, a (se) restrînge.

limitát, -ă, *limitați, -te,* adj. **1.** Restrîns între anumite limite. **2.** (Fig.) Cu posibilități intelectuale reduse; mărginit.

limitativ, -ă, *limitativi, -e,* adj. Care limitează, care restrînge între anumite limite.

límită, *limite,* s.f. **1.** Punct extrem, margine, hotar. **2.** (Mat.) Valoare fixă către care tind valorile unei mărimi variabile. **3.** *Limită teritorială* = graniță, hotar. **4.** (Fig.) Punct pînă la care pot ajunge posibilitățile, facultățile sau mijloacele cuiva.

limitróf, -ă, *limitrofi, -e,* adj. Care se află la marginea, la hotarul unei țări, unui ținut etc.; care se învecinează cu...

limnimétru, *limnimetre,* s.n. Instrument cu care se măsoară nivelul unui curs de apă, al unui lac sau al unui rezervor.

limnologíe s.f. Ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul lacurilor și al iazurilor.

limonádă s.f. Băutură răcoritoare preparată din zeamă de lămîie, apă și zahăr.

limonít s.n. Minereu de fier de culoare galbenă-brună sau roșcată, compus din oxid de fier hidratat.

límpede, *limpezi,* adj. **1.** (Despre lichide) Clar, transparent; (despre cer, atmosferă) senin; (despre ochi) curat, luminos. **2.** (Despre sunete) Deslușit, clar. **3.** (Despre minte) Care înțelege bine lucrurile; lucid; (despre idei, gînduri) ușor de înțeles, deslușit.

limpezí, *limpezesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) curăța de impurități, a (se) face limpede; (refl.; despre cer, atmosferă) a se însenina; (despre ochi) a deveni limpede, curat. **2.** Refl. (Despre glas) A deveni clar, deslușit. **3.** Tr. A clăti cu apă curată ceea ce a fost spălat cu săpun, cu detergenți etc. **4.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) clarifica, a (se) lămuri.

limpezíme, *limpezimi,* s.f. **1.** Calitatea de a fi limpede. **2.** Întindere senină a văzduhului. **3.** (Fig.) Claritate, precizie.

limuzínă, *limuzine,* s.f. Automobil de lux, nedecapotabil.

lin¹, *lini,* s.m. Pește de apă dulce stătătoare, lung de 20—30 cm, cu corpul gros și cu solzi mici.

lin², *linuri,* s.n. **1.** Vas în formă de jgheab în care se storc strugurii. **2.** Vas de doage în care se pun la fermentat prunele pentru țuică.

lin³, -ă, *lini, -e,* adj. **1.** Care se mișcă sau se desfășoară în mod egal, continuu, fără salturi; domol. **2.** (Despre ape) Liniștit, fără valuri mari. **3.** (Despre zbor) Fără scuturături, fără zdruncinături; liniștit. **4.** (Despre pante, drumuri) Cu înclinație mică, ușor de urcat.

lináriță, *linarițe,* s.f. Denumire dată plantelor erbacee cu frunze înguste, asemănătoare cu ale inului, cu flori galbene, grupate în ciorchini.

líndină, *lindini,* s.f. Ou de păduche.

lineál, *lineale,* s.n. Instrument în formă de bară, cu muchii drepte și cu o suprafață plană, folosit pentru trasarea liniilor, pentru măsurarea sau verificarea dimensiunilor.

lineár, -ă adj. v. **liniar.**

lingắu, *lingăi,* s.m. Om lingușitor.

línge, *ling,* vb. III. Tr. **1.** A trece cu limba peste un lucru de mîncare, a lua cu limba resturi de mîncare. **2.** (Despre animale) A trece cu limba peste ceva; a-și netezi cu limba părul.

lingoáre, *lingori,* s.f. (Pop.) Febră tifoidă. Var.: **lîngoáre** s.f.

lingotiéră, *lingotiere,* s.f. Formă de metal în care se toarnă metalul sau aliajul topit pentru a obține lingouri.

lingóu, *lingouri,* s.n. Bloc obținut prin turnarea unui metal sau a unui aliaj într-o lingotieră.

lingurár, *lingurari,* s.m. Persoană care lucrează și vinde linguri de lemn.

língură, *linguri,* s.f. **1.** Obiect de metal sau de lemn, alcătuit dintr-o parte ovală scobită și dintr-o coadă, fiind folosit pentru a duce la gură mîncările lichide. **2.** Nume dat unor unelte sau piese care au o formă asemănătoare cu o lingură **(1)**; nălucă **(2)** de metal folosită în pescuitul sportiv; unealtă (în formă de tub prevăzut cu o supapă) folosită la sonde pentru extragerea unor cantități mici de țiței; recipient deschis, cu coadă, folosit în turnătorie pentru turnarea metalului topit în forme.

linguréa, -ícă, *lingurele,* s.f. **1.** Mică plantă din familia cruciferelor, cu flori albe și frunze crestate, cultivată ca plantă medicinală. **2.** (Pop.) Cavitatea de la partea inferioară a osului pieptului.

lingurítă, *lingurițe,* s.f. Diminutiv al lui *lingură;* lingură mică folosită pentru a bea ceai, lapte etc.

lingușeálă, *lingușeli,* s.f. Faptul de a (se) linguși.

lingușí, *lingușesc,* vb. IV. Tr. și refl. A căuta să cîștigi bunăvoința cuiva prin laude exagerate, prin atitudine și vorbe măgulitoare.

lingușitór, -oáre, *lingușitori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care (se) lingușește.

lingvíst, -ă, *lingviști, -ste,* s.m. și f. Specialist în lingvistică.

lingvístic, -ă, *lingvistici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Știință care studiază limba **(2)** și legile ei de dezvoltare. **2.** Adj. Care aparține lingvisticii **(1),** privitor la lingvistică.

liniá, *liniez,* vb. I. Tr. A trage linii.

liniamént, *liniamente,* s.n. Linii, trăsături prin care se schițează ceva.

liniár, -ă, *liniari, -e,* adj. **1.** De forma unei linii drepte; alcătuit din linii geometrice: *desen liniar.* **2.** (Despre ecuații) De gradul întîi. Var.: **lineár, -ă** adj.

liniatúră, *liniaturi,* s.f. Totalitatea liniilor imprimate pe colile de hîrtie din care se fac caiete, registre etc.

línie, *linii,* s.f. **1.** Trăsătură continuă (făcută cu creionul, cu penița etc. pe o suprafață plană) avînd o singură dimensiune; *linie de plutire* = linie obținută prin intersecția suprafeței apei cu corpul unei nave. **2.** Trăsătură (reală sau imaginară) care marchează o limită, o direcție etc.; fiecare dintre subdiviziunile gradelor marcate pe termometru. **3.** Riglă. **4.** (Mil.) *Linie de apărare* = dispozitiv de apărare alcătuit din fortificații și trupe. **5.** Traseu al unei căi de comunicație. **6.** Ansamblul conductelor care asigură transmiterea la distanță a energiei electrice. **7.** (La pl.) Trăsăturile care dau forma sau conturul unui obiect; (fig.) laturile principale ale unei probleme. **8.** *Linie tehnologică* = organizarea procesului tehnologic în așa fel ca operațiile să fie efectuate succesiv, la locul de muncă; ansamblu de mașini și instalații dintr-o fabrică sau uzină în care are loc un proces continuu de fabricație. **9.** (Fig.) Orientare, direcție (de acțiune).

linimént, *linimente,* s.n. Preparat farmaceutic folosit pentru fricţiuni sau aplicaţii locale.

linioáră, *linioare,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *linie.* **2.** Liniuţă de unire; cratimă.

líniște s.f. **1.** Lipsă de zgomot. **2.** Calm, acalmie (în natură). **3.** Stare sufletească lipsită de agitaţie, de zbucium; tihnă, pace.

liniști, *liniștesc,* vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A (se) astîmpăra, a (se) potoli; a (se) calma. **2.** Refl. (Despre vînt, furtună) A înceta, a se domoli.

liniștít, -ă, *liniștiți, -te,* adj. **1.** Lipsit de zgomot, de mişcare; lipsit de agitaţie. **2.** Potolit, domol. **3.** (Despre oameni) Calm, netulburat.

liniștitór, -oáre, *liniștitori, -oare,* adj. Care linişteşte, care calmează.

liniúță, *liniuțe,* s.f. Linioară; *liniuță de unire* = semn folosit pentru a marca rostirea împreună a două sau a mai multor cuvinte, pentru a despărţi cuvintele în silabe ori pentru a uni două sau mai multe cuvinte între care există un strîns raport lexical; cratimă.

linogravúră, *linogravuri,* s.f. Tehnică a gravurii în care imaginea este obţinută prin imprimarea unei plăci de linoleum.

linoléum s.n. Produs obţinut prin aplicarea pe un suport textil a unui amestec de linoxină, plastifianţi, pigmenţi, şi care se foloseşte pentru a acoperi pardoselile, mesele etc.

linotip, *linotipuri,* s.n. Maşină tipografică cu care se culeg şi se toarnă literele în rînduri întregi.

linotipíe, *linotipii,* s.f. Secţie într-o tipografie, unde se lucrează cu linotipul.

linoxínă s.f. Material obţinut dintr-un amestec de ulei de in fiert cu substanţe sicative.

lins, -ă, *linși, -se,* adj. (Despre păr) Cu firele întinse, fără bucle.

linșá, *linșez,* vb. I. Tr. A ucide pe cineva prin linşaj.

linșáj, *linșaje,* s.n. Uciderea fără judecată a unui om de către o mulţime agitată.

linte s.f. Plantă alimentară şi furajeră din familia leguminoaselor, cu frunze compuse, flori albe-albăstrui şi fructul o păstaie; fructul şi sămînţa acestei plante.

lintiță, *lintițe,* s.f. Nume dat mai multor specii de plante acvatice, lipsite de frunze, care formează colonii întinse pe suprafaţa apelor stătătoare.

linţóliu, *linţolii,* s.n. (Livr.) Giulgiu.

linx, *lincși,* s.m. (Zool.) Rîs[2].

liotă, *liote,* s.f. (Pop. şi fam.) Grămadă, adunătură, gloată.

lipa interj. (Adesea repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de o lovitură cu palma sau de mersul cu picioarele goale ori în papuci.

lipán[1], *lipani,* s.m. Peşte din apele de munte, de 30—35 cm lungime, cu capul mic şi corpul alungit, de culoare argintie.

lipán[2], *lipani,* s.m. (Bot.) Brusture.

lipăí, *lipăi,* vb. IV. Intr. **1.** A produce un zgomot caracteristic, umblînd desculţ sau în papuci. **2.** (Despre animale) A bea sau a mînca ceva făcînd un zgomot caracteristic cu limba. Var.: **lăpăí** vb. IV.

lípcă adv. (Reg.) *A sta* (sau *a ședea) lipcă (undeva)* = a sta prea mult timp într-un loc (stingherind pe cei din jur).

lipí, *lipesc,* vb. IV. **1.** Tr. A uni, a împreuna două lucruri cu ajutorul unei materii cleioase sau printr-un procedeu tehnic; a închide un plic. **2.** Refl. (Despre pleoape) A nu se putea deschide, din cauza unei secreţii vîscoase, (fig.) a se închide de somn. **3.** Tr. şi refl. A (se) prinde de...; a (se) fixa. **4.** Refl. (Fig.) A se ataşa de cineva. **5.** Tr. A întinde pe pereţii caselor, pe jos, pe cuptorul de pîine un strat de lut muiat şi frămîntat.

lipíci, *lipiciuri,* s.n. **1.** Substanţă vîscoasă care serveşte pentru lipit (hîrtia). **2.** (Fig.) Putere de atracţie, farmec personal.

lipiciós, -oásă, *lipicioși, -oase,* adj. **1.** Care se lipeşte; cleios, vîscos. **2.** (Pop., despre boli) Molipsitor.

lipíde s.f. pl. Substanţe organice constituente principale ale organismelor vii.

lipíe, *lipii,* s.f. Un fel de pîine rotundă şi plată, puţin crescută, cu miez puţin.

lipitoáre, *lipitori,* s.f. Vierme din apele dulci, avînd corpul prevăzut la capete cu cîte o ventuză cu ajutorul căreia suge sîngele animalelor de al căror corp se lipeşte.

lipitúră, *lipituri,* s.f. **1.** Locul unde s-au lipit două lucruri. **2.** Stratul de lut lipit pe pereţi, pe jos etc.

lipiţán, *lipiţani,* s.m. Rasă de cai de talie înaltă, folosită la tracţiune uşoară şi la călărie.

lipóm, *lipomuri,* s.n. Tumoare benignă formată din ţesut adipos.

lipotimíe, *lipotimii,* s.f. (Med.) Leşin.

lipoveán, -ă, *lipoveni, -e,* s.m. şi f. Persoană care face parte dintr-o populaţie de origine rusă stabilită în regiunea deltei Dunării şi care se ocupă mai ales cu pescuitul.

lipovéancă, *lipovence,* s.f. Lipoveană.

lipovenésc, -eáscă, *lipovenești,* adj. Care aparţine lipovenilor, privitor la lipoveni.

lípsă, *lipsuri,* s.f. **1.** Faptul că cineva sau ceva lipseşte dintr-un anumit loc. **2.** Ceea ce lipseşte din ceva. **3.** Deficienţă, scădere.

lipscán, *lipscani,* s.m. Nume dat negustorilor care vindeau pe pieţele româneşti mărfuri aduse de la Lipsca.

lipsí, *lipsesc,* vb. IV. **1.** Intr. A nu fi, a nu se găsi (la îndemîna sau la dispoziţia cuiva); a nu fi de faţă, a absenta. **2.** Intr. A nu ajunge, a mai trebui ceva. **3.** Refl. A se dispensa de ceva. **4.** Tr. A lua cuiva un lucru, a-l face să ducă lipsă de ceva.

lipsít, -ă, *lipsiți, -te,* adj. **1.** Care nu (mai) dispune de ceva. **2.** Sărac.

líră[1], *lire,* s.f. **1.** Vechi instrument muzical format dintr-o ramă curbată în interiorul căreia erau întinse coarde acordate în diferite feluri; (fig.) simbol al inspiraţiei poetice, al poeziei. **2.** (Art.) Numele unei constelaţii.

líră[2], *lire,* s.f. Denumirea unităţii băneşti principale din diferite ţări.

líric, -ă, *lirici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Sentimental; afectiv; *genul liric* = gen literar cuprinzînd creațiile în care accentul cade pe exprimarea directă de către autor a sentimentelor proprii. **2.** S.f. Poezia lirică **(1)**; totalitatea operelor lirice ale unui poet, ale unui popor, ale unei epoci. **3.** Adj. Care se referă la poezia lirică; (adesea substantivat) care scrie poezii lirice. **4.** Adj. Care se referă la muzica de operă.

lirísm s.n. Conținut sau caracter liric; inspirație lirică.

lisă, *lise,* s.f. Bară de lemn, de metal sau de beton așezată orizontal între stîlpii unei balustrade.

lístă, *liste,* s.f. Foaie care cuprinde un șir de nume, de date etc.; șir de nume notate într-un anumit scop; *listă de bucate* = foaie pe care sînt înscrise felurile de mîncare ce se servesc într-un restaurant; *liste electorale* = liste în care sînt trecuți cetățenii cu drept de vot.

líșiță, *lișițe,* s.f. Pasăre călătoare de baltă, cu pene negre și cu o pată albă între ochi.

litánie, *litanii,* s.f. **1.** Rugăciune lungă (rostită alternativ de preot și de credincioși). **2.** (Fig.) Expunere, înșirare lungă, monotonă și plictisitoare.

litárgă s.f. Oxid de plumb cristalizat, folosit în ceramică pentru smălțuit, în vopsitorie etc.

literál, -ă, *literali, -e,* adj. Care se face sau se reproduce cuvînt cu cuvînt, literă cu literă; textual.

literalménte adv. În adevăratul înțeles al cuvîntului.

literár, -ă, *literari, -e,* adj. Care se referă la literatură; care este în conformitate cu normele operelor literare; *limbă literară* = aspectul cel mai corect al limbii naționale.

literarizát, -ă, *literarizați, -te,* adj. (Despre cuvinte, texte) Căruia i s-a dat o formă literară.

literát, -ă, *literați, -te,* s.m. și f. Om de litere; scriitor.

literatúră, *literaturi,* s.f. **1.** Creație artistică al cărei mijloc de exprimare este limba. **2.** Totalitatea operelor literare ale unei epoci, ale unei țări etc.; *literatură populară* = creație literară apărută în popor, avînd un caracter oral, anonim, colectiv; *literatură cultă* = creație literară a unor autori cunoscuți, transmisă prin scris. **3.** Totalitatea lucrărilor privitoare la o anumită problemă.

líteră, *litere,* s.f. **1.** Fiecare dintre semnele ce alcătuiesc alfabetul unei limbi și care corespund, în general, cîte unui fonem; *literă mare* = literă mai mare și, de obicei, cu altă formă decît cele obișnuite, cu care se scrie sunetul inițial al unui nume propriu, al unui titlu, al unui cuvînt la începutul frazei etc.; majusculă; *literă mică* = literă folosită în mod obișnuit în interiorul cuvintelor; minusculă. **2.** (La pl.) Studiul literaturii; literatură.

litiáză, *litiaze,* s.f. Formarea de calculi într-un organ sau într-un canal excretor.

litigánt, -ă, *litiganți, -te,* adj. (Jur.) Care se află într-un litigiu.

litigiós, -oásă, *litigioși, -oase,* adj. Care constituie (sau care poate constitui) obiectul unui litigiu.

litígiu, *litigii,* s.n. Conflict care poate fi supus spre rezolvare unui organ de jurisdicție; diferend, neînțelegere.

lítiu s.n. Element din familia metalelor alcaline, de culoare albă-argintie, care se întrebuințează în unele aliaje sau, sub formă de săruri, în medicină.

litografiá, *litografiez,* vb. I. Tr. A multiplica prin tehnica litografiei.

litografíe, *litografii,* s.f. Procedeu de reproducere și multiplicare pe hîrtie, de pe o placă calcaroasă, a unor texte, desene etc.; lucrare realizată prin acest procedeu.

litorál, -ă, (1) *litoraluri,* s.n., **(2)** *litorali, -e,* adj. **1.** S.n. Fîșie de teren situată de-a lungul țărmului unei mări sau unui ocean. **2.** Adj. Privitor la litoral **(1)**, care se află pe litoral.

litosféră s.f. Învelișul extern solid al globului terestru.

litótă, *litote,* s.f. Procedeu stilistic care pune în lumină o idee ori un sentiment prin negație sau prin atenuare.

lítră, *litre,* s.f. (Pop.) Măsură de capacitate de un sfert de litru; măsură de greutate de un sfert de kilogram.

lítru, *litri,* s.m. Unitate de măsură pentru capacități, egală cu volumul unui kilogram de apă la temperatura de 4 grade Celsius.

lituanián, -ă, *lituanieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la R.S.S. Lituaniană sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită de lituanieni. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul R.S.S. Lituaniene.

liturghíe, *liturghii,* s.f. Principala slujbă religioasă la creștini.

liturghiér, *liturghiere,* s.n. Carte care cuprinde rînduiala liturghiei.

litúrgic, -ă, *liturgici, -e,* adj. Care ține de liturghie, privitor la liturghie.

liță, *lițe,* s.f. Conductor electric constituit din fire metalice subțiri.

livádă, *livezi,* s.f. **1.** Suprafață de teren plantată cu pomi fructiferi. **2.** Teren pe care se lasă să crească iarbă pentru cosit sau pentru pășunat.

liván, *livani,* s.m. Arbore exotic din scoarța căruia se extrage tămîia.

livid, -ă, *livizi, -de,* adj. Învinețit la față (de frig, de mînie, de oboseală).

livrá, *livrez,* vb. I. Tr. A furniza, a preda o marfă.

lívră, *livre,* s.f. Unitate de măsură pentru masă, egală cu aproximativ 1/2 kg, folosită în unele țări.

livreá, *livrele,* s.f. Uniformă (împodobită cu galoane și cu fireturi) purtată de personalul de serviciu din marile hoteluri, din restaurante sau din unele case particulare.

livrésc, -ă, *livrești,* adj. Întemeiat exclusiv pe informații din cărți; (despre cuvinte, expresii) folosit numai în cărți, în literatură.

livrét, *livrete*, s.n. *Livret militar* = document eliberat celor care au satisfăcut serviciul militar.

lizibil, -ă, *lizibili, -e*, adj. Citeţ.

liziéră, *liziere*, s.f. **1.** Margine a unei păduri. **2.** Bandă îngustă de stofă, de mătase etc., aplicată ca garnitură la marginile unor obiecte de îmbrăcăminte.

lînă, (2) *lîni*, **(3)** *lînuri*, s.f. **1.** Părul care acoperă corpul unor animale, mai ales al oilor, din care se obţin fire textile. **2.** Cantitatea de lînă **(1)** tunsă o dată de pe o oaie. **3.** (La pl.) Varietăţi de lînă **(1).**

lînced, -ă, *lîncezi, -de*, adj. Lipsit de vlagă, sleit de puteri.

lîncezeálă s.f. Stare de moleşeală; toropeală; (fig.) lipsă de activitate; stagnare.

lîncezí, *lîncezesc*, vb. IV. Intr. (Despre oameni) A se afla în stare de slăbiciune, de moleşeală; a sta inactiv; (despre acţiuni, activităţi) a încetini, a stagna.

lîngă prep. **1.** (Introduce un complement circumstanţial de loc) În preajma..., în apropiere de... **2.** (Introduce un complement circumstanţial de mod) Faţă de... în comparaţie cu... **3.** (Precedat de „pe" arată o asociere, o cumulare) În afară de..., în plus.

lîngoáre s.f. v. **lingoare.**

lînós, -oásă, *lînoşi, -oase*, adj. Cu lînă multă, bogat în lînă; asemănător cu lîna.

lob, *lobi*, s.m. **1.** Porţiune anatomică şi funcţională a unui organ, delimitată prin fisuri sau cute adînci (ex. la creier, la plămîn). **2.** Partea inferioară a urechii externe. **3.** Fiecare dintre părţile în care este împărţită, prin crestături adînci, o frunză, o petală, o sepală etc.

lobát, -ă, *lobaţi, -te*, adj. Care are lobi, alcătuit din lobi.

lóbodă, *lobode*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante erbacee, dintre care una cu frunze comestibile.

lobúl, *lobuli*, s.m. Diviziune a unui lob; lob mic.

loc, *locuri*, s.n. **1.** Punct sau porţiune determinată în spaţiu; *loc de casă* = teren destinat pentru clădirea unei case; *loc de veci* = cimitir; mormînt. **2.** Regiune, ţinut, ţară; localitate; regiunea, ţara, localitatea în care s-a născut cineva; *a fi de loc din...* = a fi născut în..., a fi originar din... **3.** Spaţiu ocupat de cineva sau de ceva; *loc de muncă* = întreprindere, instituţie etc. în care o persoană îşi desfăşoară în mod obişnuit activitatea. **4.** Scriere sau pasaj într-o scriere unde a apărut o anumită informaţie sau relatare. **5.** Situaţie ocupată de cineva în viaţa socială. **6.** Moment potrivit; prilej, ocazie; *a avea loc* = a se întîmpla, a se produce; *din capul locului* = de la început. **7.** *În loc de...* (sau *în locul...*), arată o înlocuire, o substituire; *în loc să...* (sau *în loc de a...*), se spune pentru a marca opoziţia între două idei.

locál, -ă, (1) *localuri*, s.n., **(2)** *locali, -e*, adj. **1.** S.n. Clădire sau grup de încăperi ocupate de o instituţie, de o întreprindere etc.; (spec.) restaurant, bodegă. **2.** Adj. Specific unui anumit loc; dintr-un anumit loc: *autorităţi locale; resurse locale; tratament local* = tratament care se aplică direct pe locul bolnav.

localitáte, *localităţi*, s.f. Aşezare omenească, oraş, comună, sat.

localizá, *localizez*, vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) stabili, a (se) limita la un spaţiu determinat. **2.** Tr. A determina (în spaţiu sau în timp) un fapt, o acţiune etc. **3.** Tr. A da (unei opere literare) un caracter local, a adapta la condiţiile specifice unei regiuni, unei epoci etc.

locálnic, -ă, *localnici, -e*, s.m. şi f. Persoană din localitatea despre care este vorba, om din partea locului.

locáş, *locaşuri*, s.n. **1.** (Astăzi rar) Încăpere, casă, locuinţă; *locaş sfînt* (sau *dumnezeiesc*) = biserică, mănăstire. **2.** Cavitate într-o piesă, într-un obiect etc. în care urmează să intre un element al altei piese (cele două piese fiind asociate în funcţionare). Var.: **lăcáş** s.n.

locatár, -ă, *locatari, -e*, s.m. şi f. Persoană care locuieşte într-o casă (ca chiriaş).

locatív, -ă, *locativi, -e*, adj. Referitor la spaţiul de locuit, la casele care se închiriază; *spaţiu locativ* = încăperi locuite sau destinate a fi locuite de cineva.

locáţie, *locaţii*, s.f. **1.** Închiriere; chirie. **2.** *Taxă de locaţie* = sumă pe care o plăteşte, ca sancţiune, cel ce a depăşit termenul de încărcare sau de descărcare a vagoanelor de cale ferată.

lóco adv. (În adrese) În aceeaşi localitate unde se află şi expeditorul.

locomobíl, -ă, *locomobili, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre maşini) Care poate fi deplasat la locul de utilizare. **2.** S.f. Agregat, prevăzut cu un motor cu abur, care serveşte pentru acţionarea unor maşini de lucru (agricole, forestiere etc.).

locomotívă, *locomotive*, s.f. Vehicul motor de cale ferată folosit pentru a remorca vagoanele.

locomotór, -oáre, *locomotori, -oare*, adj. Care se referă la locomoţie.

locomóţie s.f. Deplasare, mişcare dintr-un loc în altul; funcţie a organismelor vii, datorită căreia acestea se pot deplasa.

locotenént, *locotenenţi*, s.m. Grad de ofiţer imediat superior sublocotenentului; *locotenent-major* = grad de ofiţer între locotenent şi căpitan; *locotenent-colonel* = grad de ofiţer între maior şi colonel.

locotenénţă, *locotenenţe*, s.f. *Locotenenţă domnească* = organ administrativ-politic în Ţara Românească şi în Moldova, care ţinea locul domnului, exercitînd atribuţiile acestuia.

locţiitór, -oáre, *locţiitori, -oare*, s.m. şi f. Persoană care ţine locul alteia într-o funcţie.

locuí, *locuiesc*, vb. IV. Intr. A-şi avea domiciliul undeva.

locuíbil, -ă, *locuibili, -e*, adj. Care poate fi locuit.

locuínţă, *locuinţe*, s.f. Casă, încăpere în care se locuieşte.

locuít, -ă, *locuiţi, -te*, adj. (Despre case, ţinuturi etc.) În care locuieşte cineva, unde există oameni.

locuitór, -oáre, *locuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care își are domiciliul obișnuit într-un oraș, într-o regiune, într-o țară etc.

locuțiúne, *locuțiuni,* s.f. Grup de cuvinte care au un înțeles unitar și se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire.

locváce adj. invar. (Livr.) Care vorbește mult; vorbăreț, limbut.

lóden, *lodene,* s.n. Stofă groasă și păroasă, de obicei impermeabilă; pardesiu confecționat dintr-o astfel de stofă.

loess, *loessuri,* s.n. Rocă sedimentară detritică, alcătuită din particule fine, de culoare gălbuie, cu un mare grad de fertilitate. Pr.: *lös.*

logarítm, *logaritmi,* s.m. Putere la care trebuie ridicat un anumit număr pozitiv (numit bază) pentru a obține numărul dat.

lóggia s.f. Galerie încorporată unei clădiri, acoperită și deschisă spre exterior printr-un șir de arcade sprijinite pe coloane; balcon mărginit de panouri care împiedică pătrunderea directă a soarelui.

lógic, -ă, *logici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Știință a demonstrației, al cărei obiect îl constituie stabilirea condițiilor corectitudinii gîndirii, a tiparilor și a legilor raționării juste; *logică simbolică* (sau *matematică)* = ramură a logicii care operează cu metode matematice și elaborează calcule logice, avînd aplicații în electronică, cibernetică etc. **2.** S.f. Mod de a gîndi al cuiva; gîndire justă, raționament corect. **3.** S.f. Cerință firească, temei, rațiune. **4.** Adj. Conform cu regulile logicii; rațional, corect, just.

logicián, -ă, *logicieni, -e,* s.m. și f. Specialist în logică **(1).**

logodí, *logodesc,* vb. IV. Refl. recipr. A se angaja, prin logodnă, să se căsătorească.

logódnă, *logodne,* s.f. Ceremonie prin care un bărbat și o femeie se angajează să se căsătorească.

logódnic, -ă, *logodnici, -e,* s.m. și f. Persoană care s-a logodit cu cineva, considerată în raport cu acela.

logofắt, *logofeți,* s.m. (În evul mediu în Țara Românească și în Moldova) Mare dregător, membru în sfatul domnesc.

logogríf, *logogrifuri,* s.n. Joc distractiv care constă în deducerea unui cuvînt din altul prin adăugarea, eliminarea ori inversarea unor sunete sau silabe.

logopéd, -ă, *logopezi, -de,* s.m. și f. Specialist în logopedie.

logopedíe s.f. Ramură a pedagogiei speciale care se ocupă cu studierea și corectarea deficiențelor de vorbire ale copiilor.

logorée s.f. (Med.) Creștere patologică a ritmului și debitului vorbirii.

lógos, *logosuri,* s.n. **1.** Termen folosit în filozofia antică pentru a denumi ordinea cosmică și a gîndirii omenești, ulterior atribuindu-i-se sensul mistic de rațiune divină. **2.** (Ironic) Cuvîntare, discurs.

loiál, -ă, *loiali, -e,* adj. Sincer, cinstit, corect.

loialitáte s.f. Însușirea de a fi loial; sinceritate.

lóitră, *loitre,* s.f. Fiecare dintre cele două părți laterale, în formă de scară, ale coșului carului.

lójă, *loji,* s.f. **1.** Fiecare dintre compartimentele pentru spectatori, așezate în jurul incintei unei săli de spectacole, cu deschidere spre scenă. **2.** Mic compartiment la intrarea unei clădiri, în care stă portarul în timpul serviciului. **3.** Organizație francmasonică. **4.** Cavitate în interiorul unei flori, în care se găsesc ovulele sau polenul.

lombár, -ă, *lombari, -e,* adj. Care se referă la regiunea șalelor; care ține de șale.

lombárd, *lombarduri,* s.n. Împrumut bancar cu garanție constituită din hîrtii de valoare, îndeosebi rente de stat.

longerón, *longeroane,* s.n. Grindă montată în lungul unui pod, al unei mașini, al unei instalații etc. Var.: **lonjerón** s.n.

longevitáte s.f. Durată excepțională a vieții; faptul de a trăi mult.

longevív, -ă, *longevivi, -e,* s.m. și f. Persoană care trăiește mult.

longitudinál, -ă, *longitudinali, -e,* adj. Care se referă la lungime; care este așezat în direcția lungimii.

longitúdine, *longitudini,* s.f. Distanța în grade, măsurată pe ecuator, dintre primul meridian (care trece prin Greenwich) și cel care trece prin punctul dat.

lonjerón s.n. v. **longeron.**

lopátă, *lopeți,* s.f. **1.** Unealtă formată dintr-o placă de fier, ușor curbată sau plată, montată pe o coadă lungă de lemn, servind pentru a ridica pămînt, pietriș, nisip etc.; unealtă de lemn cu care se bagă pîinea în cuptor. **2.** Vîslă.

lopătá, *lopătez,* vb. I. Intr. A vîsli.

lopătár, *lopătari,* s.m. **1.** Vîslaș, barcagiu. **2.** Pasăre călătoare de mărimea unei berze, de culoare albă, cu ciocul lățit spre vîrf.

lord, *lorzi,* s.m. Titlu nobiliar, ereditar sau conferit de monarh, în Anglia.

lorniétă, *lorniete,* s.f. **1.** Ochelari plianți, cu mîner. **2.** Binoclu mic, pentru teatru.

lornión, *lornioane,* s.n. Lornietă **(1).**

lóstriță, *lostrițe,* s.f. Pește răpitor din apele de munte, asemănător cu păstrăvul, dar mult mai mare decît acesta (60—80 cm lungime).

lot, *loturi,* s.n. **1.** Fiecare dintre porțiunile în care a fost împărțit un teren sau o pădure. **2.** Grup de ființe sau de obiecte cu trăsături comune.

lótcă' *lotci,* s.f. Barcă pescărească îngustă, cu prora și pupa ascuțite și ridicate în sus.

loteríe, *loterii,* s.f. Joc de noroc cu bilete prevăzute cu numere sau combinații de numere, dintre care, prin tragere la sorți, unele sînt declarate cîștigătoare, dînd dreptul la premii; (fig.) hazard, noroc.

lóto, *lotouri,* s.n. **1.** Joc de societate cu fise numerotate, scoase la întîmplare dintr-un săculeț. **2.** Loterie.

lótru, *lotri,* s.m. (Înv. și pop.) Hoț, tîlhar.

lótus, *lotuşi,* s.m. Nume dat mai multor plante acvatice din ţările calde, cu floarea mare, plăcut mirositoare.

loţiúne, *loţiuni,* s.f. Preparat cosmetic lichid, folosit pentru îngrijirea pielii sau a părului.

loví, *lovesc,* vb. IV. **1.** Tr., intr. şi refl. A (se) atinge cu putere, a (se) izbi; (tr.) a aplica o lovitură, a bate; (tr.; fig.) a aduce pagube sau prejudicii. **2.** Refl. A da peste o piedică, (fig.) a întîmpina dificultăţi. **3.** Tr. A izbi într-o ţintă cu un proiectil. **4.** Tr. (Despre stări fiziologice, boli etc.) A cuprinde, a ataca pe cineva dintr-o dată.

lovitúră, *lovituri,* s.f. **1.** Atingere bruscă şi puternică, izbitură; zgomot cauzat de o izbitură; (fig.) durere sufletească, supărare, necaz; *lovitură de graţie* = lovitură care răpune definitiv. **2.** Descărcare a unei arme de foc. **3.** Atac îndrăzneţ; *a da lovitura* = a obţine un succes important şi neaşteptat. **4.** *Lovitură de stat* = acţiune rapidă care vizează răsturnarea regimului politic existent şi preluarea prin forţă a puterii, efectuată de către persoane sau grupuri aparţinînd aceleiaşi clase sociale; *lovitură de teatru* = acţiune bruscă, efectuată cu scopul de a impresiona puternic. **5.** (Sport) *Lovitură de pedeapsă* = sancţiune dată de arbitru pentru o incorectitudine de joc, constînd dintr-o lovitură executată de un jucător din echipa adversă.

loz, *lozuri,* s.n. Bilet de loterie.

lózie, *lozii,* s.f. Specie de salcie, din ale cărei ramuri se confecţionează, prin împletire, diferite obiecte.

lozíncă, *lozinci,* s.f. Formulare concisă care exprimă o idee călăuzitoare, un îndemn, o chemare etc.

luá, *iau,* vb. I. Tr. **1.** A prinde un obiect în mînă pentru a-l ţine (şi a se servi de el) sau a-l duce în alt loc. **2.** A apuca pe cineva (sau ceva) cu mîna; a înhăţa, a înşfăca. **3.** A mînca (puţin, pe apucate), a bea, a înghiţi o doctorie. **4.** A-şi pune pe sine o haină. **5.** A scoate o porţiune, o cantitate din ceva. **6.** A da la o parte, a îndepărta; (refl., despre vopsele) a se desprinde; a se şterge. **7.** A deposeda pe cineva de un lucru; a retrage cuiva un drept, o favoare. **8.** A-şi însuşi un lucru (care i se cuvine), a pune stăpînire pe ceva; a primi; a încasa o sumă de bani. **9.** A găsi pe cineva sau ceva (şi a-l duce cu sine): *ia-l dacă ai de unde.* **10.** A contracta o boală molipsitoare. **11.** A dobîndi, a obţine; a cumpăra; a confisca, a fura. **12.** A cuceri, a ocupa. **13.** A angaja pe cineva; a primi pe cineva la sine; (refl. recipr.) a se căsători. **14.** (Despre vehicule) A transporta. **15.** A trata pe cineva într-un anumit fel; *nu mă lua aşa* = nu-mi vorbi în felul acesta; *a lua pe cineva* (sau *ceva) drept...* = a considera drept altcineva sau altceva; a confunda. **16.** A pleca, a porni; a se îndrepta într-o direcţie oarecare; *a o lua din loc* = a pleca repede. **17.** *A lua fiinţă* = a se înfiinţa; (refl.) *a se lua de gînduri* = a se îngrijora; *a se lua cu vorba* = a se antrena într-o conversaţie, uitînd de treburi.

lúbric, -ă, *lubrici, -e,* adj. (Livr.) Excesiv de senzual, libidinos; lasciv.

lubrifiánt, *lubrifianţi,* s.m. Material fluid, vîscos sau solid, care se întinde între suprafeţele de contact a două corpuri solide în mişcare relativă şi care formează între acestea o peliculă subţire, servind pentru a reduce încălzirea şi uzura lor.

lucárnă, *lucarne,* s.f. Fereastră mică în acoperişul unei case.

luceáfăr, *luceferi,* s.m. **1.** Numele popular al planetei Venus şi al altor stele strălucitoare. **2.** (Fig.) Om cu calităţi strălucite.

lucérnă s.f. Plantă erbacee furajeră cu frunze compuse din cîte trei foliole şi cu flori violete.

lucí, pers. 3 *luceşte,* vb. IV. Intr. **1.** A răspîndi lumină, a străluci. **2.** A sclipi, a scînteia; (despre ochi) a fi expresivi, luminoşi.

lucíd, -ă, *lucizi, -de,* adj. Care are mintea clară; treaz.

luciditáte s.f. Calitatea de a fi lucid; claritate în gîndire.

luciós, -oásă, *lucioşi, -oase,* adj. Care are luciu, care sclipeşte.

lucitór, -oáre, *lucitori, -oare,* adj. Care împrăştie lumină, care luceşte; sclipitor.

lúciu, -ie, (1, 2) *lucii,* adj., **(3)** *luciuri,* s.n. **1.** Adj. Care luceşte, lucios. **2.** Adj. Cu lustru, lustruit; (fam.) *sărăcie lucie* = sărăcie mare, mizerie. **3.** S.n. Aspectul unui corp lucios; suprafaţa strălucitoare a unor obiecte, lustru.

lucrá, *lucrez,* vb. I. **1.** Intr. şi tr. A munci, a presta o muncă. **2.** Intr. A fi în mişcare, în acţiune; a funcţiona; a fi eficient. **3.** Tr. A prelucra un material. **4.** Tr. (Fig.) A unelti împotriva cuiva.

lucráre, *lucrări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a lucra* şi rezultatul ei; scriere, studiu; operă artistică. **2.** Muncă, efort pentru a realiza ceva; *lucrarea pămîntului* = agricultură.

lucratív, -ă, *lucrativi, -e,* adj. Care aduce cîştig; rentabil.

lucrătór, -oáre, *lucrători, -oare,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care munceşte; harnic; (despre zile) în care se lucrează. **2.** S.m. şi f. Persoană care munceşte.

lucrătúră, *lucrături,* s.f. **1.** Mod de execuţie a unei lucrări manuale. **2.** (Fig.; fam.) Uneltire, intrigă.

lúcru, *lucruri,* s.n. **1.** Tot ceea ce există (în afară de fiinţe) şi care este conceput ca o unitate; (la pl.) obiecte care aparţin unei persoane sau unei colectivităţi. **2.** Activitate, muncă pentru a realiza ceva; *zi de lucru* = zi în care se lucrează; (fiz.) *lucru mecanic* = energie dezvoltată de o forţă care acţionează asupra unui corp. **3.** Rezultatul muncii. **4.** Chestiune, problemă. **5.** Fapt, fenomen, eveniment.

lúes s.n. (Med.) Sifilis.

luétic, -ă, *luetici, -e,* adj., s.m. şi f. (Livr.) Sifilitic.

lugúbru, -ă, *lugubri, -e,* adj. Care exprimă sau produce tristeţe, groază; înfiorător, sinistru; jalnic, sumbru.

lújer, *lujeri,* s.m. Tulpină subțire; ramură tînără.

luleá, *lulele,* s.f. Obiect folosit la fumat, alcătuit dintr-o parte mai groasă, scobită, în care se pune tutunul și o țeavă prin care trece fumul.

lumbágo s.n. Afecțiune care se manifestă prin dureri în regiunea șalelor, fiind cauzată de un efort fizic sau de unele stări patologice ale coloanei vertebrale lombare.

lúme, *lumi,* s.f. **1.** Totalitatea celor ce există în realitate; univers. **2.** Ansamblu format din Pămînt și din aștri. **3.** Pămîntul cu întreaga viață (animală și vegetală) de pe el. **4.** Omenirea; societatea omenească; grup social caracterizat prin aceeași profesiune, cultură, același fel de viață etc. **5.** Mulțime, public, mediu social; *a veni pe lume* = a se naște; *lumea de apoi* (sau *cealaltă)* = (în concepțiile religioase) presupusa viață de după moarte; (în basme) celălalt tărîm. **6.** (Înv. și reg.) Lumină; *lumea ochiului* = pupilă.

lúmen, *lumeni,* s.m. **1.** Unitate de măsură a fluxului luminos. **2.** Spațiul din interiorul unui organ cavitar.

lumésc, -eáscă, *lumești,* adj. **1.** Privitor la lume; de lume, pămîntesc. **2.** Vesel, glumeț.

lumíná, *luminez,* vb. I. **1.** Intr. A emite, a răspîndi lumină. **2.** Tr. A proiecta lumină asupra unui lucru (pentru a fi văzut mai bine). **3.** Refl. A deveni luminos, a se umple de lumină; a se însenina; *a se lumina de ziuă* = a se face ziuă. **4.** Tr. (Fig.) A răspîndi știința și cultura în mase; a instrui, a învăța pe cineva; (tr. și refl.) a (se) lămuri, a (se) clarifica. **5.** Refl. A căpăta o expresie de mulțumire, de bucurie.

luminát, -ă, *luminați, -te,* adj. **1.** Care primește lumină, asupra căruia se revarsă lumină. **2.** (Despre oameni) Înțelept, învățat. **3.** (Despre ochi, față) Care exprimă mulțumire, plăcere, bucurie.

luminatór, *luminatoare,* s.n. Geam sau panou transparent în acoperișul sau în plafonul unei clădiri, făcut în vederea luminării naturale a unei încăperi.

lumínă, *lumini,* s.f. **1.** Radiație electromagnetică (emisă de un corp incandescent sau luminescent) care impresionează ochiul; efectul acestei radiații; *a vedea lumina zilei* = a se naște; *în lumina...* = prin prisma..., din punctul de vedere al...; *a da la lumină* = a descoperi; a publica o carte. **2.** Sursă de lumină **(1)**; (pop.) lumînare. **3.** Pupilă; *a-i fi cuiva drag ca lumina ochilor* = a-i fi foarte drag. **4.** Învățătură, cultură. **5.** Deschidere liberă într-o construcție.

luminescént, -ă, *luminescenți, -te,* adj. Care prezintă luminescență.

luminescénță, *luminescențe,* s.f. Emisie de lumină a unor substanțe, datorită unor procese în care încălzirea nu intervine sau nu joacă un rol esențial.

luminíș, *luminișuri,* s.n. **1.** Loc deschis, fără arbori, în interiorul unei păduri. **2.** Porțiune de cer senin.

luminíță, *luminițe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *lumină.* **2.** Plantă erbacee de grădină, cu flori mari galbene.

luminós, -oásă, *luminoși, -oase,* adj. **1.** Care răspîndește lumină. **2.** Luminat; plin de lumină. **3.** (Fig.) Care călăuzește: *exemplu luminos.* **4.** (Fig.) Clar, limpede.

luminozitáte, *luminozități,* s.f. Însușirea unui corp de a fi luminos.

lumînáre, *lumînări,* s.f. Obiect de formă cilindrică, făcut din ceară, din stearină etc., prevăzut cu un fitil în interior, și care, aprins, produce lumină.

lumînărícă, *lumînărele,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *lumînare* **(1)**. **2.** Nume dat unor plante erbacee medicinale cu frunze mari și cu flori galbene, dispuse în spic.

lumpenproletariát s.n. Pătură socială alcătuită din elemente declasate, fără ocupație precisă, produs al șomajului și al pauperizării din țările capitaliste.

lunár, -ă, *lunari, -e,* adj. **1.** Care se referă la Lună **(1)**. **2.** Care se produce sau apare o dată pe lună **(3)**.

lunátic, -ă, *lunatici, -e,* adj. (Adesea substantivat) Somnambul.

lúnă, (3) *luni,* s.f. **1.** Astru, satelitul natural al Pămîntului, pe care îl luminează în timpul nopții, difuzînd lumina primită de la Soare; *lună nouă* = momentul cînd Luna este în conjuncție cu Soarele și se vede numai o mică porțiune din suprafața sa; *lună plină* = momentul cînd se vede întregul disc al Lunii. **2.** Lumina pe care o răspîndește Luna **(1)**; timpul cît Luna se vede pe cer. **3.** Interval de timp egal cu a douăsprezecea parte dintr-un an (corespunzînd aproximativ unei revoluții a Lunii **(1)** în jurul Pămîntului).

lúncă, *lunci,* s.f. **1.** Șes de-a lungul unei ape curgătoare, în care se acumulează aluviunile; regiune inundabilă a unei ape. **2.** Pădure de sălcii, arini, plopi etc., pe malurile unei ape curgătoare.

luneca, *lúnec,* vb. I. Intr. **1.** A aluneca. **2.** A se mișca, a se deplasa lin, fără zgomot; (despre mîncări sau băuturi) a merge ușor pe gît.

lunecós, -oásă, *lunecoși, -oase,* adj. Pe care se lunecă ușor; care lunecă ușor.

lunecúș, *lunecușuri,* s.n. Loc umed sau înghețat pe care se lunecă.

lunétă, *lunete,* s.f. Instrument optic format dintr-un tub cu mai multe lentile, cu ajutorul căruia pot fi observate obiecte depărtate.

lung, -ă, *lungi,* adj., adv., s.n. **1.** Adj. Care are o lungime mare, ale cărui capete sînt depărtate unul de altul. **2.** Adj. Înalt de statură. **3.** Adj. Care se întinde pe o distanță mare. **4.** Adj. Care durează mult timp. **5.** Adv. Mult, îndelungat; *a se uita lung la cineva* (sau *la ceva)* = a se uita cu insistență sau cu nedumerire. **6.** S.n. Lungime; *de-a lungul* = în sensul lungimii; de la un capăt la altul.

lungán, -ă, *lungani, -e,* s.m. și f. Persoană foarte înaltă (și slabă).

lungăréț, -eáță, *lungăreți, -e,* adj. Alungit.

lungí, *lungesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) face mai lung, a (se) întinde în lungime. **2.** Refl. A se întinde pe ceva, a se culca. **3.** Tr. A spori o mîncare sau o băutură, adăugîndu-i apă. **4.** Tr. A face să dureze, a prelungi.

lungíme, *lungimi,* s.f. **1.** Dimensiunea cea mai mare a unui corp sau a unei suprafețe plane dreptunghiulare; *lungime de undă* = distanța dintre două puncte succesive ale unei unde aflate în aceeași fază de oscilație. **2.** Durată (mare) în timp.

lungíș s.n. *În lungiș și în curmeziș* = în toate direcțiile, peste tot.

luni s.f. Prima zi a săptămînii; (adverbial, în forma *lunea)* în fiecare luni.

luntráș, *luntrași,* s.m. Persoană care conduce o luntre; vîslaș.

lúntre, *luntre,* s.f. Ambarcație cu fundul plat, folosită pe ape liniștite; barcă (cu vîsle).

lup, *lupi,* s.m. **1.** Mamifer carnivor canid, cu capul mare, gîtul gros și coada stufoasă. **2.** *Lupul-bălții* = știucă; *lup-de-mare* = pește marin de circa 1 m lungime, cu dinți puternici; (fig.) marinar experimentat; *lupul-vrăbiilor* = pasăre răpitoare cu spinarea cenușie, cu aripile și coada negre.

lupanár, *lupanare,* s.n. Bordel.

lúpă, *lupe,* s.f. Lentilă convergentă folosită la examinarea obiectelor foarte mici.

lúping, *lupinguri,* s.n. Evoluție acrobatică a unui avion, constînd într-o rotire pe o curbă, în plan vertical.

lupoáică, *lupoaice,* s.f. Femela lupului.

lupoáie, *lupoaie,* s.f. **1.** (Înv. și reg.) Lupoaică. **2.** Plantă erbacee parazită pe rădăcinile de floarea-soarelui, cînepă, tutun etc., din care își extrage hrana.

luptá, *lupt,* vb. I. **1.** Refl. recipr. A se bate corp la corp cu cineva. **2.** Refl. recipr. și intr. A purta război, a se război. **3.** Refl. și intr. A se strădui să învingă o greutate sau să atingă un rezultat.

lúptă, *lupte,* s.f. **1.** Încăierare, bătaie între două sau mai multe persoane; (la pl.) întrecere sportivă, după anumite reguli, între doi luptători. **2.** Ciocnire între două forțe armate; (fig.) ciocnire între forțe, tendințe etc. contrare; *luptă de clasă* = luptă desfășurată (pe plan economic, politic și ideologic) între clase sociale cu interese fundamentale opuse, determinată în mod obiectiv de contradicțiile proprii fiecărei orînduiri bazate pe clase antagoniste. **3.** Străduință pentru a învinge o greutate, pentru a se apăra, (fig.) pentru a combate o idee, o concepție.

luptătór, -oáre, *luptători, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care (se) luptă. **2.** Atlet care practică sportul luptelor.

lúpus s.n. Nume dat mai multor boli caracterizate prin leziuni ale pielii și ale mucoaselor.

lustragerío, *lustragerii,* s.f. Atelier unde se lustruiește încălțămintea.

lustragíu, *lustragii,* s.m. Persoană care se ocupă cu lustruitul încălțămintei.

lústră, *lustre,* s.f. Lampă ornamentală cu mai multe brațe, suspendată de plafonul unei încăperi.

lústru s.n. Luciu, strălucire a suprafeței unui obiect; luciu pe care îl capătă unele obiecte de îmbrăcăminte din cauza uzării; (fig.) strălucire aparentă, spoială; superficialitate.

lustruí, *lustruiesc,* vb. IV. Tr. A da lustru unui obiect, a-l face să lucească.

lut s.n. **1.** Material sedimentar format dintr-un amestec de argilă și nisip fin, folosit în construcții, la fabricarea oalelor etc. **2.** Pămînt.

lutărie, *lutării,* s.f. Loc de unde se scoate lut.

luterán, -ă, *luterani, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de luteranism. **2.** S.m. și f. Adept al luteranismului.

luteranísm s.n. Doctrina protestantismului german, întemeiată în sec. XVI de Martin Luther.

lutéțiu s.n. Element chimic din familia pămînturilor rare.

lutiér, *lutieri,* s.m. Meșteșugar specialist în construirea și repararea instrumentelor muzicale cu coarde.

lutós, -oásă, *lutoși, -oase,* adj. Care conține lut; care are consistența lutului.

lútră, *lutre,* s.f. (Zool.) Vidră.

lútru s.n. Blană de vidră.

lux¹, *lucși,* s.m. Unitate de măsură a iluminării.

lux² s.n. Fel de viață foarte costisitor; eleganță, fast; *de lux* = elegant, somptuos; de calitate superioară.

luxá, *luxez,* vb. I. Tr. A-și deplasa un os din articulație, a-și scrînti piciorul, mîna.

luxáție, *luxații,* s.f. Deplasare a unui os din poziția obișnuită.

luxós, -oásă, *luxoși, -oase,* adj. Fastuos, somptuos, bogat; (despre persoane) care se îmbracă cu o eleganță costisitoare, cu lucruri scumpe.

luxuriánt, -ă, *luxurianți, -te,* adj. (Despre vegetație) Extrem de bogat, de abundent.

luxuriós, -oásă, *luxurioși, -oase,* adj. (Livr.) Desfrînat, lasciv.

M

m s.m. invar. A șaisprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

mac[1] interj. Cuvînt care imită strigătul caracteristic al rațelor.

mac[2], *maci*, s.m. Nume dat mai multor plante cu tulpina înaltă pînă la 1,5 m, cu flori de obicei roșii și cu semințe uleioase; sămînța uneia dintre aceste plante, folosită în alimentație; *mac-cornut* = plantă erbacee cu florii roșii, avînd la baza petalelor o pată neagră.

macábru, -ă, *macabri, -e*, adj. Care se referă la moarte; care inspiră groază.

macác, *macaci*, s.m. Specie de maimuță mică, în general fără coadă, care trăiește în Asia.

macadám, *macadamuri*, s.n. Pavaj rutier alcătuit din piatră spartă îndesată cu compresorul.

macară, *macarale*, s.f. Sistem tehnic care cuprinde scripeți și trolii, folosit la ridicarea și deplasarea pe distanțe scurte a obiectelor grele.

macaragiu, *macaragii*, s.m. Muncitor care manipulează o macara.

macaroánă, *macaroane*, s.f. (Mai ales la pl.) Produs alimentar industrial în formă de tuburi lungi și subțiri, fabricat din făină albă de grîu.

macát, *macaturi*, s.n. Cuvertură subțire de lînă, de bumbac etc.

macáz, *macazuri*, s.n. Dispozitiv folosit pentru dirijarea de pe o linie pe alta a vehiculelor de cale ferată.

macedoneán, -ă, *macedoneni, -e*, subst., adj. **1.** S.m. (La pl.) Popor indo-european care locuia în Macedonia antică. **2.** S.m. și f. Locuitor al R.S. Macedonia (Iugoslavia). **3.** Adj. Care se referă la Macedonia sau la populația ei.

macedorомân, -ă, *macedoromâni, -e*, adj., s.m. și f. Aromân.

macedoromâncă, *macedoromânce*, s.f. Aromâncă.

macerá, *macerez*, vb. I. Tr. A ține un corp (plante, flori etc.) vreme îndelungată într-un solvent pentru a-i dizolva părțile solubile.

macferlán, *macferlane*, s.n. Pardesiu bărbătesc fără mîneci, cu două deschizături laterale pentru brațe și cu o pelerină scurtă pe umeri.

machétă, *machete*, s.f. **1.** Reproducere (la scară redusă) a unei clădiri, a unei sculpturi etc. **2.** Text, integral sau fragmentar, al unei lucrări științifice ori literare, destinat discuției înainte de a fi publicat.

machiá, *machiez*, vb. I. Tr. și refl. A(-și) aranja, a(-și) potrivi înfățișarea (pentru scenă) cu ajutorul fardului.

machiáj, *machiaje*, s.n. Faptul de a (se) machia.

machiavélic, -ă, *machiavelici, -e*, adj. Viclean, perfid.

machiavelísm s.n. Comportare vicleană, perfidă.

machiór, -ă, *machiori, -e*, s.m. și f. Persoană care machiază, specialist în arta machiajului.

máclă, *macle*, s.f. Concreștere regulată și simetrică a două sau a mai multor cristale de același fel.

macramén, *macrameuri*, s.n. Un fel de dantelă făcută prin împletirea și înnodarea unor fire groase de bumbac mercerizat.

mácră adj. f. *Carne macră* = carne slabă, fără grăsime și fără oase.

macro- Element de compunere însemnînd „mare", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

macrocefál, -ă, *macrocefali, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care prezintă macrocefalie.

macrocefalíe, *macrocefalii*, s.f. Anomalie congenitală care constă în dezvoltarea exagerată a capului.

macrocósm s.n. Univers, cosmos.

macromicéte s.f. pl. Grup de ciuperci mari, de diferite culori, care cresc prin pajiști și prin păduri.

macromoleculár, -ă, *macromoleculari, -e*, adj. Alcătuit din macromolecule.

macromolecúlă, *macromolecule*, s.f. Moleculă formată dintr-un număr foarte mare de atomi.

macroscópic, -ă, *macroscopici, -e*, adj. Care se poate vedea cu ochiul liber, care poate fi examinat fără ajutorul microscopului.

macrospór, *macrospori*, s.m. (Bot.) Spor mare care dă naștere unui protal femel.

macrostructúră, *macrostructuri,* s.f. Structura unui corp aşa cum apare la examinarea cu ochiul liber sau cu o lupă.

macróu, *macrouri,* s.n. Conservă din carnea unui peşte marin.

maculatór, *maculatoare,* s.n. Caiet (neliniat) folosit în special pentru a lua note la lecţii, la cursuri.

maculatúră s.f. Hîrtie de calitate inferioară, folosită pentru ambalaj; deşeuri de hîrtie; (fig.) scriere fără valoare.

madám s.f. (Astăzi rar) Termen de adresare unei femei căsătorite; doamnă.

madipolón s.n. Pînză deasă şi fină de bumbac din care se confecţionează rufărie de pat şi de corp.

madónă, *madone,* s.f. Pictură sau sculptură reprezentînd pe Fecioara Maria.

madreporár, *madreporari,* s.m. (La pl.) Ordin de corali cu schelet calcaros, care formează recife în mările tropicale; (şi la sg.) coral care aparţine acestui ordin.

madrigál, *madrigale,* s.n. **1.** Specie a poeziei lirice, de proporţii reduse, cu conţinut liric sau galant. **2.** Scurtă compoziţie muzicală cu caracter liric.

maéstru, -ă, *maeştri, -stre,* s.m. şi f. **1.** Persoană care a adus contribuţii valoroase într-un domeniu, fiind de obicei creator al unui curent, şef al unei şcoli. **2.** Persoană calificată într-un anumit domeniu (dans, muzică, sport), care adesea instruieşte pe alţii în acest domeniu.

máfie s.f. Asociaţie teroristă secretă care practică şantajul şi asasinatul; (p. ext.) grup de indivizi cu preocupări dubioase.

mafiót, *mafioţi,* s.m. Membru al mafiei.

mag, *magi,* s.m. **1.** Nume dat preoţilor unor popoare din antichitate; (p. ext.) astrolog. **2.** (La pl.) Cei trei regi mitici care ar fi venit să se închine lui Hristos la naşterea sa.

magazie, *magazii,* s.f. **1.** Încăpere sau clădire specială în care se păstrează materiale, mărfuri etc. în cantitate mare. **2.** Locaş la armele de foc cu repetiţie, în care stau cartuşele ce urmează să fie introduse în ţeavă.

magazín, *magazine,* s.n. **1.** Prăvălie (mare). **2.** Publicaţie periodică (ilustrată) conţinînd materiale din domenii variate.

magazináj, *magazinaje,* s.n. Depozitare a unei mărfi într-o magazie.

magazinér, -ă, *magazineri, -e,* s.m. şi f. Persoană însărcinată cu administrarea şi cu gestiunea unei magazii. Var.: **magazionér, -ă** s.m. şi f.

magazionér, -ă s.m. şi f. v. **magaziner.**

maghérniţă, *maghernițe,* s.f. **1.** Casă mică, sărăcăcioasă. **2.** Prăvălie mică.

maghiár, -ă, *maghiari, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Ungaria sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limbă fino-ugrică vorbită în Ungaria. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Ungariei.

maghiarísm, *maghiarisme,* s.n. Cuvînt sau expresie împrumutată din limba maghiară de o altă limbă şi neadaptată la sistemul acesteia.

maghirán, *maghirani,* s.m. Plantă erbacee înaltă de 20—30 cm, cu flori albe sau roşiatice, utilizată în farmacie şi în parfumerie. Var.: **măgherán** s.m.

mágic, -ă, *magici, -e,* adj. Care se referă la magie; misterios, tainic, ocult.

magicián, *magicieni,* s.m. Persoană care practică magia.

magíe, *magii,* s.f. Totalitatea practicilor superstiţioase prin care se crede că se pot provoca fenomene miraculoase.

magistrál, -ă, *magistrali, -e,* adj. **1.** De maestru; (şi adverbial) perfect, desăvîrşit. **2.** (Despre conducte, căi de comunicaţie) Principal; (substantivat, f.) arteră principală de comunicaţie rutieră, feroviară etc.

magistrát, *magistraţi,* s.m. Denumire dată în trecut judecătorilor şi procurorilor.

magistratúră, *magistraturi,* s.f. Denumire dată în trecut corpului magistraţilor.

magístru, *magiştri,* s.m. (Livr.) Profesor, dascăl (în raport cu elevii săi).

magiún s.n. Produs alimentar sub formă de pastă, făcut din fructe, în special din prune fierte fără zahăr.

magmátic, -ă, *magmatici, -e,* adj. Care se referă la magmă; care este alcătuit din magmă: *rocă magmatică.*

mágmă, *magme,* s.f. Masă fluidă incandescentă din interiorul Pămîntului, prin consolidarea căreia iau naştere rocile şi minereurile magmatice (eruptive).

magnát, *magnaţi,* s.m. Titlu dat în evul mediu marilor proprietari de pămînt din Ungaria şi Polonia; (azi) mare capitalist.

magnét, *magneţi,* s.m. Bucată de oţel, de ferită etc. care are proprietatea de a atrage fierul şi de a acţiona asupra altor corpuri cu proprietăţi magnetice, precum şi asupra conductoarelor străbătute de curent electric.

magnétic, -ă, *magnetici, -e,* adj. Care se referă la magnet sau la magnetism.

magnetísm s.n. Ansamblu de fenomene pe care le prezintă corpurile magnetizate; *magnetism terestru* = cîmpul magnetic permanent al Pămîntului.

magnetít s.n. Oxid natural de fier.

magnetizá, *magnetizez,* vb. I. Tr. **1.** A face ca un corp să dobîndească proprietăţi magnetice (permanente sau temporare). **2.** (Fig.) A exercita o atracţie puternică asupra cuiva.

magnetofón, *magnetofoane,* s.n. Aparat de înregistrare şi de reproducere a sunetelor cu ajutorul unei benzi acoperite cu un strat fin de substanţă feromagnetică.

magnetométru, *magnetometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea intensităţii cîmpului magnetic.

magnetón, *magnetoni,* s.m. Unitate de măsură pentru magnetismul electronului sau al nucleelor atomice.

magnetóu, *magnetouri,* s.n. Generator electric care serveşte la producerea scînteilor necesare aprinderii carburantului la motoarele cu aprindere electrică.
magnetrón, *magnetroane,* s.n. Tub electronic generator de oscilaţii de foarte înaltă frecvenţă.
magnézie s.f. Oxid de magneziu.
magnezít s.n. Carbonat natural de magneziu, mineral refractar întrebuinţat în metalurgie, în industria cimentului, în electrotehnică.
magnéziu s.n. Metal alb-argintiu, maleabil şi ductil, întrebuinţat mai ales la fabricarea aliajelor uşoare, şi care arde în aer producînd lumină puternică.
magnífic, -ă, *magnifici, -e,* adj. (Livr.) Măreţ, grandios.
magnólie, *magnolii,* s.f. Nume dat unor specii de arbori exotici cu flori mari, frumos colorate, cultivaţi ca plante decorative.
mahalá, *mahalale,* s.f. Cartier mărginaş al unui oraş; populaţia unui astfel de cartier.
mahalagioáică, *mahalagioaice,* s.f. Femeie care trăieşte într-o mahala; (p. ext.) femeie cu apucături vulgare.
mahalagism, *mahalagisme,* s.n. Vorbă sau expresie vulgară; bîrfeală.
mahalagíu, *mahalagii,* s.m. Bărbat care locuieşte într-o mahala; (p. ext.) persoană cu apucături grosolane.
maharadjáh, *maharadjahi,* s.m. Titlu purtat în trecut de prinţii suverani indieni.
mahmudeá, *mahmudele,* s.f. Monedă turcească de aur care a circulat în trecut şi în ţările româneşti.
mahmúr, -ă, *mahmuri, -e,* adj. (Adesea substantivat) Indispus, fără chef; buimac (de băutură, de somn etc.).
mahmureálă, *mahmureli,* s.f. Starea celui mahmur; indispoziţie.
mahomedán, -ă, *mahomedani, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine mahomedanismului, referitor la mahomedanism. **2.** S.m. şi f. Adept al mahomedanismului; (p. restr.) turc.
mahomedanism s.n. Religie monoteistă întemeiată în secolul al VII-lea de Mahomed; islamism.
mahón s.m. Nume dat mai multor specii de arbori tropicali, cu lemnul de culoare brună-roşiatică, foarte rezistent, din care se fac mobile fine.
mahórcă s.f. Tutun de calitate inferioară.
mai[1] adv. **1.** Serveşte la formarea gradului comparativ şi, precedat de „cel“, „cea“, a gradului superlativ relativ: *mai bun; cel mai bun.* **2.** Atenuează ideea exprimată de cuvîntul determinat: *şi mai buni şi mai răi.* **3.** (Înaintea unui verb) În oarecare măsură; puţin: *ploaia a mai încetat.* **4.** Arată că o acţiune durează încă; *mai e vorbă!* = desigur, neapărat. **5.** (Arată repetarea unei acţiuni) Din nou, iar. **6.** Cu sens intensiv: *ce mai plouă!*
mai[2] s.m. A cincea lună a anului.
mai[3], *maiuri,* s.n. **1.** (Reg.) Ciocan de lemn. **2.** Unealtă de lemn folosită în diverse lucrări pentru îndesarea pămîntului. **3.** (Reg.) Lopăţică de lemn cu care se bat rufele cînd se spală (la rîu sau la fîntînă).
maiá s.f. Bucată de aluat dospit, folosit la fabricarea pîinii pentru a face să dospească un nou aluat.
máică, *maici,* s.f. **1.** (Pop.) Mamă. **2.** Termen de politeţe cu care se adresează cineva unei femei în vîrstă; termen familiar cu care o femeie se adresează unei persoane mai tinere. **3.** Călugăriţă.
maidán, *maidane,* s.n. Teren viran în interiorul sau la marginea unei localităţi.
maiestáte, (2) *maiestăţi,* s.f. **1.** Grandoare, măreţie. **2.** Suveran, monarh; titlu care se dă monarhilor.
maiestós, -oásă adj. v. **maiestuos.**
maiestuós, -oásă, *maiestuoşi, -oase,* adj. Măreţ, impunător. Var.: **maiestós, -oásă** adj.
maiéu s.n. v. **maiou.**
maieútică s.f. Metodă (folosită de Socrate) prin care se urmăreşte ajungerea la adevăr pe calea discuţiilor, a dialogului.
maimúţă, *maimuţe,* s.f. **1.** Nume dat mamiferelor tropicale cu conformaţia corpului asemănătoare cu cea a omului, inteligente, sociabile şi cu un spirit de imitaţie foarte dezvoltat. **2.** Epitet depreciativ pentru o persoană care obişnuieşte să imite pe altul.
maimuţăreálă, *maimuţăreli,* s.f. Imitaţie caraghioasă; strîmbătură, schimonoseală.
maimuţărí, *maimuţăresc,* vb. IV. **1.** Tr. A imita pe cineva (pentru a-şi bate joc de el). **2.** Refl. A se strîmba, a se schimonosi.
maimuţói, *maimuţoi,* s.m. **1.** Augmentativ al lui *maimuţă;* masculul maimuţei. **2.** (Fam.) Epitet depreciativ dat unui bărbat urît sau care obişnuieşte să imite pe alţii.
maionéză, *maioneze,* s.f. Sos rece, preparat din gălbenuşuri de ou frecate cu untdelemn şi cu zeamă de lămîie.
maiór, *maiori,* s.m. Grad de ofiţer între căpitan şi locotenent-colonel.
maióu, *maiouri,* s.n. Tricou (cu sau fără mîneci) care se poartă direct pe piele. **Var.: maiéu** s.n.
máistru, *maiştri,* s.m. Meseriaş cu calificare tehnică superioară, care conduce, de obicei, un anumit sector al unei întreprinderi; (fam.) persoană iscusită, pricepută, îndemînatică.
majolícă s.f. Faianţă.
majór, -ă, *majori, -e,* adj. **1.** Care a împlinit vîrsta cerută de lege pentru dobîndirea deplinei capacităţi de exerciţiu. **2.** Foarte important, foarte însemnat. **3.** (Muz.) *Gamă majoră* = gamă care cuprinde cinci tonuri şi două semitonuri.
majorá, *majorez,* vb. I. Tr. A mări, a spori, a urca (preţurile, impozitele etc.).
majoráre, *majorări,* s.f. Acţiunea de *a majora;* sumă care se adaugă la o taxă, la o retribuţie etc.
majorát s.n. Vîrsta la care o persoană devine majoră; situaţia juridică a persoanei majore.

majordóm, *majordomi,* s.m. Intendentul unui palat regal sau princiar; (p. ext.) şeful personalului de serviciu din casele nobililor sau ale marilor bogătaşi.

majoritár, -ă, *majoritari, -e,* adj. Care face parte din majoritate; care reprezintă cel mai mare număr; care are majoritatea.

majoritáte, *majorităţi,* s.f. Partea sau numărul cel mai mare dintr-o colectivitate; *majoritate absolută* = număr de voturi reprezentînd cel puţin jumătate plus unu din total; *majoritate relativă* = număr de voturi mai mare decît cel obţinut de oricare dintre ceilalţi candidaţi.

majúsculă, *majuscule,* s.f. Literă mare, capitală.

mal, *maluri,* s.n. **1.** Margine de pămînt (în pantă) de-a lungul unei ape; (p. ext.) regiune de lîngă o apă; ţărm. **2.** Peretele unui şanţ sau al unei gropi; rîpă.

malá, *malale,* s.f. Unealtă a zidarului, cu care se întinde şi se nivelează stratul de tencuială.

malác, *malaci,* s.m. Pui de bivol; epitet depreciativ dat unui om gras şi greoi.

malacóf, *malacofuri,* s.n. Crinolină.

maladíe, *maladii,* s.f. (Livr.) Boală.

maladív, -ă, *maladivi, -e,* adj. Care are aspect bolnăvicios.

malahít s.n. Carbonat bazic de cupru, de culoare verde, utilizat ca piatră de ornament şi la prepararea sulfatului de cupru.

malár, *malare,* s.n. Fiecare dintre cele două oase ale craniului, situate sub orbite.

maláric, -ă, *malarici, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de malarie.

malaríe, *malarii,* s.f. Boală infecţioasă provocată de hematozoarul palustru (transmis de femela ţînţarului anofel) şi caracterizată prin puternice accese de friguri; paludism.

malaxá, *malaxez,* vb. I Tr. A amesteca (şi a mărunţi) unul sau mai multe materiale (granulare, pulverulente sau păstoase), pentru a obţine un produs omogen.

malaxór, *malaxoare,* s.n. Maşină cu care se execută operaţiile de malaxare.

máldăr, *maldăre,* s.n. **1.** Grămadă de tulpini de plante, de nuiele, de crengi etc. **2.** Cantitate mare de lucruri (în dezordine).

maleábil, -ă, *maleabili, -e,* adj. **1.** (Despre metale) Care poate fi prelucrat în foi subţiri; (despre alte materiale) care poate fi uşor modelat, fără a se fisura. **2.** (Fig.; despre oameni) Care se adaptează cu uşurinţă.

maleabilitáte s.f. Însuşirea de a fi maleabil.

maléfic, -ă, *malefici, -e,* adj. (Livr.) Care are o influenţă nefastă.

malformáţie, *malformaţii,* s.f. (Med.) Anomalie morfologică congenitală.

malígn, -ă, *maligni, -e,* adj. (Despre o boală sau o tumoare) De natură gravă sau care evoluează spre agravare.

malíţie, *maliţii,* s.f. (Livr.) Maliţiozitate.

maliţiós, -oásă, *maliţioşi, -oase,* adj. (Livr.) Răutăcios, caustic.

maliţiozitáte, *maliţiozităţi,* s.f. (Livr.) Atitudine răutăcioasă; răutate.

maloteá, *malotele,* s.f. Haină (lungă pînă la pămînt), căptuşită cu blană, purtată în trecut de femei; un fel de scurteică purtată de ţărănci în zilele de sărbătoare.

maltáză s.f. Enzimă care are proprietatea de a transforma maltoza în glucoză.

malthusianísm s.n. Teorie social-politică potrivit căreia populaţia globului ar creşte în progresie geometrică în timp ce mijloacele de existenţă cresc în progresie aritmetică.

maltóză s.f. Substanţă zaharoasă care se găseşte în natură ca produs de descompunere a amidonului.

maltratá, *maltratez,* vb. I. Tr. A-i provoca cuiva dureri fizice sau morale; a brutaliza, a chinui.

malţ s.n. Produs obţinut din boabe de orz (sau de alte cereale), încolţite, uscate şi măcinate, folosit la fabricarea berii şi a spirtului sau, prăjit, la prepararea unui surogat de cafea.

malvacée s.f. pl. Familie de plante dicotiledonate, erbacee sau lemnoase, cu flori solitare sau grupate în inflorescenţe şi cu fructul o capsulă (ex. nalba, bumbacul).

mamár, -ă, *mamari, -e,* adj. Referitor la mamele; *glandă mamară* = organul secreţiei lactate la mamifere.

mámă, *mame,* s.f. **1.** Femeie considerată în raport cu copiii săi; *mamă-mare* = bunică; *mamă-soacră* = soacră; *mama-pădurii* = personaj din basme, imaginat sub chipul unei femei bătrîne şi rele. **2.** Termen de politeţe folosit, mai ales la ţară, pentru o femeie mai în vîrstă. **3.** Termen familiar cu care o femeie se adresează copiilor ei sau unei persoane mai tinere.

mamélă, *mamele,* s.f. Glandă mamară; sîn, piept.

mamelón, *mameloane,* s.n. **1.** Vîrful proeminent al mamelei; sfîrc. **2.** Ridicătură de teren izolată, cu vîrful rotunjit.

mamelúc, *mameluci,* s.m. **1.** Soldat din garda personală a sultanilor din Egipt. **2.** (Fig.) Om fără personalitate.

mamifér, *mamifere,* s.n. (La pl.) Clasă de vertebrate superioare care îşi hrănesc puii cu laptele secretat de glandele mamare; (şi la sg.) animal din această clasă.

mámoş, *mamoşi,* s.m. Medic specializat în obstetrică şi ginecologie.

mamút, *mamuţi,* s.m. Specie de elefant care a trăit în epoca glaciară, cu corpul acoperit cu păr lung şi cu fildeşii foarte dezvoltaţi.

manágement s.n. (Termen folosit de regulă în ţările capitaliste) Ansamblul tehnicilor de organizare, conducere şi gestiune a întreprinderilor.

managér, *manageri,* s.m. Persoană care însoţeşte în turneu un sportiv sau o echipă sportivă, ocupîndu-se de problemele administrative şi financiare.

máná s.f. **1.** Lichen comestibil, bogat în amidon, care creşte în Asia şi în nordul Africii.

2. (Fig.) Rod; abundență, belșug. 3. Boală infecțioasă a plantelor, provocată de unele ciuperci parazite.

mánco s.n. (Fin.) Lipsă de bani constatată la încheierea unei socoteli; pierdere la o marfă cu prilejul transportului, al desfacerii etc.

mandarín[1], *mandarini*, s.m. Arbust fructifer din regiunile tropicale și subtropicale, cu fructe sferice, comestibile, asemănătoare cu portocalele, dar mai mici decît acestea.

mandarín[2], *mandarini*, s.m. Nume dat demnitarilor indigeni din Indochina, extins apoi la funcționarii publici din China feudală.

mandarínă, *mandarine*, s.f. Fructul mandarinului.

mandát, *mandate*, s.n. 1. Ordin, dispoziție; *mandat de aducere* = ordin dat de un organ de jurisdicție sau de urmărire penală de a se aduce în fața sa o persoană a cărei ascultare sau prezență este necesară; *mandat de arestare* = ordin scris, emis de un organ judiciar, prin care se dispune arestarea unei persoane. 2. Împuternicire dată cuiva de o persoană sau de o colectivitate pentru a o reprezenta, a-i apăra interesele, a efectua un act juridic, politic etc. în numele ei. 3. *Mandat poștal* = formular-tip cu care se expediază, prin poștă, bani.

mandatár, -ă, *mandatari, -e*, s.m. și f. Persoană care încheie acte juridice pentru altă persoană, în temeiul unui contract.

mandibulă, *mandibule*, s.f. 1. Maxilarul inferior al animalelor. 2. Fiecare dintre cele două părți ale ciocului păsărilor. 3. Fiecare dintre cele două piese bucale la insecte, servind la supt, mestecat sau înțepat.

mandolínă, *mandoline*, s.f. Instrument muzical cu coarde metalice duble, care produc sunete prin atingere cu o pană.

mandragóră, *mandragore*, s.f. Plantă erbacee cu rădăcina ramificată, cărnoasă, și cu flori de culoare violetă.

mándră, *mandre*, s.f. Îngrăditură de stuf sau de nuiele așezată în bălți în vederea prinderii și păstrării peștelui viu.

mandríl, *mandrili*, s.m. Specie de maimuță din Africa ecuatorială, cu coada scurtă, cu fața dungată cu roșu și albastru și cu blana brună-măslinie.

mandrínă, *mandrine*, s.f. Dispozitiv cu care se fixează o piesă de prelucrat la strung, la mașina de găurit etc.

manechín, *manechine*, s.n. 1. Figură de lemn, de ceară, de carton presat etc., care înfățișează corpul omenesc sau o parte a lui și care servește pentru a proba sau a expune un obiect de îmbrăcăminte. 2. Persoană angajată de o casă de mode pentru a prezenta modele noi de îmbrăcăminte. 3. (Fig.) Om lipsit de personalitate, ușor de condus.

manéj, *manejuri*, s.n. Teren amenajat pe care se dresează caii, se învață călăria etc.; arenă la circ pe care evoluează animalele dresate.

manétă, *manete*, s.f. Pîrghie de mînă avînd o mișcare limitată în jurul axei de articulație, cu ajutorul căreia se declanșează sau se oprește un mecanism ori un aparat.

manevrá, *manevrez*, vb. I. 1. Intr. (Despre trenuri) A executa o manevră (1). 2. Intr. (Despre unități militare) A executa o manevră (2). 3. Tr. A manipula un aparat, un dispozitiv etc. 4. Intr. (Fig.) A unelti.

manévră, *manevre*, s.f. 1. Ansamblu de operații destinate compunerii și descompunerii trenurilor, atașării și detașării vagoanelor etc. 2. Deplasare rapidă a unor trupe pentru a lovi prin surprindere pe adversar; (mai ales la pl.) pregătiri tactice ale unei mari unități militare. 3. Parîmă folosită la legarea catargelor, la mînuirea pînzelor etc. 4. (Fig.) Uneltire.

mangafá, *mangafale*, s.f. (Fam.) Om mărginit, prost, nătîng.

mangál s.n. Cărbune obținut prin arderea mocnită și incompletă a lemnului.

mangáliță s.f. Rasă de porci cu părul des și creț, crescută pentru producția de grăsime.

mangán s.n. Metal alb-cenușiu, dur și sfărîmicios, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale.

manganín s.n. Aliaj de cupru, mangan și nichel, folosit la fabricarea rezistențelor electrice.

manganít s.n. Oxid natural hidratat de mangan.

mangosít, -ă, *mangosiți, -te*, s.m. și f. (Fam.) Om neîndemînatic; nătărău, tont.

mangústă, *manguste*, s.f. Mamifer carnivor, de 60—70 cm lungime, cu corpul suplu, alungit și cu labe scurte, care se hrănește cu șoareci și cu șerpi veninoși.

maniábil, -ă, *maniabili, -e*, adj. Care este ușor de mînuit.

maniác, -ă, *maniaci, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de o manie (1); (persoană) care se preocupă în mod exagerat de ceva.

manichiúră, *manichiuri*, s.f. Îngrijirea unghiilor de la mîini prin curățare (și lăcuire).

manichiurístă, *manichiuriste*, s.f. Lucrătoare specializată în executarea manichiurei.

maníe, *manii*, s.f. 1. Stare psihică caracterizată printr-o dispoziție euforică, prin trecerea de la o idee la alta etc. 2. Preocupare exagerată și obsedantă pentru ceva.

manierát, -ă, *manierați, -te*, adj. Care are o purtare aleasă și cuviincioasă; politicos, binecrescut.

maniéră, *maniere*, s.f. 1. Fel, chip; procedeu, modalitate. 2. Mod de a se purta în societate; comportare corectă și cuviincioasă. 3. Ansamblul mijloacelor și al procedeelor caracteristice unui artist, unui scriitor etc.

manierísm s.n. 1. Lipsă de naturalețe în comportare; afectare, artificialitate. 2. Formalism în realizarea unei lucrări artistice sau literare, caracterizat prin reluarea insistentă a acelorași mijloace de expresie.

manifést, -ă, *manifești, -ste*, s.n., adj. 1. S.n. Document prin care conducerea unui stat, a unui partid, o organizație politică sau obștească își expun concepțiile, programul, hotărîrile etc.; apel, chemare (de obicei cu conținut politic)

în scopul unei acţiuni imediate. **2.** Adj. (Adesea adverbial) Vădit, evident.

manifestá, (1) *manifést,* **(2)** *manifestez,* vb. I. Tr. şi refl. **1.** A exprima, a arăta (prin comportare, prin atitudine) un sentiment, o intenţie etc.; a (se) face cunoscut, a (se) vădi, a (se) exterioriza. **2.** A face (sau a participa la) o manifestaţie.

manifestánt, -ă, *manifestanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care participă la o manifestaţie.

manifestáre, *manifestări,* s.f. Acţiunea de *a (se) manifesta;* exteriorizare a gîndurilor, a sentimentelor etc.; acţiune, fapt prin care cineva îşi exteriorizează personalitatea sau prin care un lucru îşi dovedeşte existenţa.

manifestáţie, *manifestaţii,* s.f. Demonstraţie de masă în semn de ataşament (sau de protest) faţă de o persoană ori faţă de o acţiune de interes general.

manila s.f. Fibră textilă extrasă din frunzele unei plante exotice, întrebuinţată la fabricarea frînghiilor şi a unor pînzeturi rezistente.

manióc s.m. Plantă tropicală din ale cărei tubercule se extrage tapioca; (p. ext.) tapiocă.

manipulá, *manipulez,* vb. I. Tr. A mînui, a manevra.

manipulánt, -ă, *manipulanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care mînuieşte aparate, mecanisme etc.; conducător de tramvai.

manipulatór, -oáre, *manipulatori, -oare,* subst. **1.** S.n. Aparat cu care se manevrează piesele calde într-o uzină. **2.** S.n. Dispozitiv cu care se stabileşte sau se întrerupe circuitul la transmiterea semnalelor telegrafice. **3.** S.m. şi f. Manipulant.

manivélă, *manivele,* s.f. **1.** Pîrghie acţionată manual care serveşte pentru a porni un motor, a acţiona un mecanism, un vinci etc. **2.** Pîrghie care face parte dintr-un mecanism de transformare a unei mişcări rectilinii alternative într-o mişcare de rotaţie (şi invers).

manométru, *manometre,* s.n. Instrument cu care se măsoară presiunea fluidelor.

manóperă, *manopere,* s.f. **1.** Muncă manuală depusă pentru efectuarea unei lucrări. **2.** (Fig.) Manevră (4), uneltire, intrigă.

mansárdă, *mansarde,* s.f. Încăpere sau ansamblu de încăperi de locuit aşezate imediat sub acoperişul unei clădiri (şi avînd tavanul şi pereţii înclinaţi).

mansuetúdine s.f. (Livr.) Blîndeţe, bunătate; îngăduinţă.

mánşă[1], *manşe,* s.f. Pîrghie pentru comanda aripioarelor şi a profundorului unui avion.

mánşă[2], *manşe,* s.f. Etapă într-o probă sportivă (de tir, de motociclism, de schi etc.).

manşétă, *manşete,* s.f. **1.** Partea de jos (mai strîmtă, uneori răsfrîntă) a mînecii la cămăşi, la bluze etc.; marginea de jos, răsfrîntă, a pantalonilor. **2.** Garnitură de etanşare, în formă de inel sau de cilindru, confecţionată din piele sau din cauciuc. **3.** Text tipărit cu litere mari pe prima pagină a unui ziar, conţinînd, de obicei, o indicaţie asupra cuprinsului.

manşón, *manşoane,* s.n. **1.** Accesoriu de îmbrăcăminte femeiască, confecţionat din blană sau din stofă, în care se ţin iarna mîinile pentru a le apăra de frig. **2.** Tub scurt folosit la îmbinarea sau la ramificarea ţevilor, a cablurilor etc.; partea lărgită de la capătul unui tub, care serveşte la îmbinarea acestuia cu alt tub. **3.** Înveliş de protecţie al mînerului unor obiecte.

mantá, *mantale,* s.f. **1.** Haină lungă şi largă, purtată peste îmbrăcămintea obişnuită. **2.** Înveliş de tablă, de material plastic etc., care serveşte pentru protecţia unui sistem tehnic.

mántie, *mantii,* s.f. **1.** Veşmînt (de ceremonie), de forma unei pelerine, care se purta în trecut peste îmbrăcămintea obişnuită. **2.** Haină de postav, lungă şi largă, purtată de călugări.

mantinélă, *mantinele,* s.f. Bordură (gard, zid) care înconjură un patinoar sau care delimitează cîmpul de joc la hochei pe gheaţă.

mantísă, *mantise,* s.f. Partea zecimală a unui logaritm.

mantóu, *mantouri,* s.n. Palton sau pardesiu femeiesc.

manuál, -ă, (1, 2) *manuali, -e,* adj., **(3)** *manuale,* s.n. **1.** Adj. Care se execută cu mîna, de mînă; care se efectuează prin muncă fizică, cu unelte manipulate cu mîna. **2.** Adj. (Despre oameni) Care execută lucrări de mînă, care lucrează cu mîinile. **3.** S.n. Carte care cuprinde elementele fundamentale ale unei discipline, fiind folosită mai ales în şcoli.

manufactúră, *manufacturi,* s.f. **1.** Formă de producţie industrială bazată pe munca manuală a lucrătorilor reuniţi în ateliere, în cadrul diviziunii interne a muncii (constituind a doua treaptă a producţiei industriale capitaliste). **2.** Produs obţinut prin prelucrarea (manuală) a unor materii prime.

manufacturiér, -ă, *manufacturieri, -e,* adj. Care ţine de manufactură, privitor la manufactură.

manuscrís, -ă, (1) *manuscrise,* s.n., **(2)** *manuscrişi, -se,* adj. **1.** S.n. Text scris de mînă (sau dactilografiat). **2.** Adj. (Despre texte, lucrări) Scris cu mîna (sau dactilografiat).

manutánţă, *manutanţe,* s.f. Serviciu din cadrul armatei care se ocupă cu fabricarea pîinii pentru militari.

mapamónd, *mapamonduri,* s.n. Planisferă, planiglob.

mápă, *mape,* s.f. **1.** Obiect de birou făcut din carton, din piele sau din material plastic, în care se ţin hîrtii, foi volante etc. **2.** Servietă plată.

marabú s.m. Pasăre din regiunile ecuatoriale, asemănătoare cu barza, cu capul şi cu gîtul golaşe.

marafét, *marafeturi,* s.n. (Pop. şi fam.; mai ales la pl.) **1.** Lucruri mărunte, lipsite de importanţă. **2.** Mofturi, nazuri, fasoane.

marámă, *marame,* s.f. Fîşie de ţesătură fină (de borangic) cu care femeile de la ţară îşi acoperă capul, lăsînd capetele să atîrne.

maramureșeán, -ă, *maramureșeni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Maramureș sau la populația lui. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Maramureș.

marangóz, *marangozi,* s.m. Dulgher specializat în prelucrarea lemnăriei pentru nave.

marásm s.n. (Livr.) Stare de epuizare morală; apatie, descurajare.

maratón, *maratonuri,* s.n. Probă atletică pentru bărbați, care constă în alergarea pe o distanță de circa 42 km.

marcá, *marchez,* vb. I. Tr. **1.** A imprima pe ceva un semn distinctiv; a imprima pe un obiect de metal prețios semnul oficial care îi garantează calitatea și autenticitatea. **2.** (Fig.) A constitui o notă specifică; a reprezenta, a indica, a arăta. **3.** A delimita (prin linii, prin semne) o suprafață, un teren. **4.** A înscrie un punct în jocurile sportive. **5.** (Sport) A se ține mereu în apropierea unui jucător advers, împiedicîndu-l să acționeze în voie.

marcáj, *marcaje,* s.n. **1.** Semn distinctiv aplicat pe ceva; semne convenționale făcute pe copaci, pe stînci sau pe tăblițe speciale, pentru a indica turiștilor un anumit drum; liniile care delimitează spațiile sau care indică traseele în unele jocuri sportive. **2.** (Sport) Faptul de a marca **(5)**. **3.** *Tabelă de marcaj* = tabelă pe care se înregistrează punctele înscrise într-o competiție sportivă.

marcánt, -ă, *marcanți, -te,* adj. Care se distinge prin valoare, prin importanță.

marcasít s.n. Sulfură naturală de fier, asemănătoare cu pirita, utilizată la fabricarea acidului sulfuric.

marcát, -ă, *marcați, -te,* adj. **1.** Căruia i s-a aplicat un semn distinctiv; (despre drumuri) prevăzut cu marcaj. **2.** (Fig.) Pronunțat, accentuat. **3.** *Atom marcat* = trasor **(3)**.

mărcă[1], *mărci,* s.f. Mic imprimat emis de stat, care se aplică pe corespondență, servind drept plată a transportului poștal.

márcă[2], *mărci,* s.f. **1.** Semn distinctiv aplicat pe un obiect sau pe un animal; semn distinctiv pus de întreprinderi pe produsele lor pentru a le deosebi de ale altor întreprinderi. **2.** Fisă (numerotată) cu care lucrătorii își dovedesc prezența la lucru. **3.** (Fig.) Trăsătură specifică.

márcă[3], *mărci,* s.f. Denumire dată unității bănești din unele țări.

marchetăríe, *marchetării,* s.f. Procedeu de decorare a unui obiect prin aplicarea pe suprafața lui a unor bucăți mici de fildeș, de metal sau de lemn prețios; obiecte decorative lucrate prin acest procedeu.

marchíz, *marchizi,* s.m. Titlu nobiliar în unele țări, superior celui de conte și inferior celui de duce.

marchízá[1], *marchize,* s.f. Soție de marchiz.

marchízá[2], *marchize,* s.f. **1.** Mic acoperiș de sticlă fixat deasupra intrării principale a unei clădiri. **2.** Mică încăpere cu pereți de sticlă, făcînd corp comun cu intrarea într-o clădire.

marchizét s.n. Țesătură de bumbac, subțire și ușoară, din care se fac rochii, perdele etc.

marcotáj, *marcotaje,* s.n. Procedeu de înmulțire vegetativă a unor plante prin marcote.

marcótă, *marcote,* s.f. Ramură, lăstar al unei plante care se îngroapă în pămînt, cu vîrful afară, și care, după ce a prins rădăcini, se separă de planta-mamă, formînd o nouă plantă.

máre[1], *mari,* adj. **1.** Care depășește dimensiunile obișnuite; întins, vast; încăpător, spațios; (despre ființe, despre forme de relief, clădiri etc.) înalt; (despre păr) lung; *degetul cel mare* = degetul cel gros (de la mînă sau de la picior); *în mare* = după un plan vast; în linii generale. **2.** Mult, abundent; numeros. **3.** De lungă durată. **4.** (Despre fenomene atmosferice) Violent, năprasnic. **5.** În grad înalt; intens, profund. **6.** Adult, matur, vîrstnic. **7.** Vestit, renumit; de rang înalt, sus-pus; (substantivat) *mai marele* = șef, căpetenie. **8.** Important, de seamă. **9.** Superior, deosebit, ales.

máre[2], *mări,* s.f. **1.** Porțiune din oceanul planetar situată în vecinătatea unui continent, între continente sau în interiorul lor, care comunică, de obicei, cu oceanul prin strîmtori sau peste praguri submarine. **2.** Întindere mare, imensitate.

marée, *maree,* s.f. Oscilație ritmică de înaintare spre țărm (flux) și de retragere (reflux) a apelor mărilor și oceanelor, datorită atracției exercitate de Lună și de Soare.

maregráf, *maregrafe,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se determină și se înregistrează variația nivelului apelor mării.

mareșál, *mareșali,* s.m. Cel mai înalt grad militar.

márfă, *mărfuri,* s.f. Produs al muncii omenești care satisface o necesitate socială și este destinat schimbului prin intermediul vînzării-cumpărării.

margarétă, *margarete,* s.f. Plantă erbacee decorativă din familia compozitelor, cu inflorescența în formă de rozetă, compusă din flori mici, galbene în centru, și flori mai mari, albe pe margine.

margarínă s.f. Produs alimentar asemănător cu untul, obținut dintr-un amestec de grăsimi vegetale ori animale cu zer sau cu lapte smîntînit.

marghilomán, *marghilomane,* s.n. Cafea turcească fiartă cu rom sau cu coniac.

marginál, -ă, *marginali, -e,* adj. Care se află la margine; (despre note, comentarii) care este scris pe marginea unui manuscris sau a unui text tipărit.

márgine, *margini,* s.f. **1.** Partea extremă a unei suprafețe; capăt, extremitate. **2.** Hotar, periferie. **3.** Mal, țărm. **4.** Porțiune laterală, lăsată nescrisă, dintr-o foaie de hîrtie sau dintr-o pagină a unei cărți. **5.** Limita superioară a pereților unei gropi sau ai unui recipient. **6.** (Fig.) Limită pînă la care se poate admite sau concepe ceva.

mariáj, *mariaje,* s.n. (Livr.) Căsătorie; căsnicie.

marijuána s.f. Stupefiant extras din frunzele unei specii de cînepă. Pr.: *marihuana.*

marín, -ă, *marini, -e,* adj. De mare², privitor la mare; (despre plante şi animale) care creşte sau trăieşte în mare.

mariná, *marinez,* vb. I. Tr. A prepara peşte, carne etc. cu sos făcut din untdelemn, bulion, lămîie şi diverse condimente.

marinár, *marinari,* s.m. Membru al echipajului unei nave.

marinát, -ă, *marinaţi, -te,* adj. (Despre peşte, carne) Pregătit cu sos de bulion, untdelemn, lămîie şi diverse condimente; (substantivat, f.) mîncare de peşte, de carne etc., pregătită cu astfel de sos.

marínă s.f. Totalitatea navelor şi a unităţilor navale ale unei ţări, împreună cu personalul care le deserveşte.

marinărésc, -eáscă, *marinăreşti,* adj. De marinar, caracteristic marinarilor.

marionétă, *marionete,* s.f. **1.** Păpuşă care, manevrată de o persoană, interpretează diferite roluri în teatrul de păpuşi. **2.** (Fig.) Om fără personalitate, care execută servil ceea ce i se cere.

marítim, -ă, *maritimi, -e,* adj. **1.** Care se află pe ţărmul mării sau aproape de mare. **2.** Care se referă la navigaţia pe mare.

márketing s.n. Ansamblul activităţilor, metodelor şi tehnicilor care au ca obiect studiul cererii consumatorilor şi satisfacerii acestei cereri cu produse şi servicii.

marmeládă s.f. Produs alimentar în formă de pastă, preparat din fructe terciuite sau trecute prin sită şi fierte cu zahăr.

marmítă, *marmite,* s.f. Vas mare de metal cu două toarte şi cu capac, în care se transportă mîncare caldă.

marmorá, *marmorez,* vb. I. Tr. A da aspect de marmură (hîrtiei, lemnului etc.).

mármoră s.f. v. **marmură.**

marmoreán, -ă, *marmoreeni, -e,* adj. Ca de marmură, asemănător cu marmura.

marmótă, *marmote,* s.f. Mamifer rozător cu corpul greoi, de circa 50 cm lungime, cu blană cenuşie.

mármură s.f. Rocă metamorfică cristalizată, alcătuită din calcit ori dolomit, albă sau colorată, întrebuinţată în sculptură şi ca material de construcţie. Var.: **mármoră** s.f.

márnă, *marne,* s.f. Rocă sedimentară constituită din particule fine de argilă şi calcar, întrebuinţată la fabricarea cimentului.

maró adj. invar. De culoarea castanei coapte; cafeniu, castaniu.

marochín s.n. Piele fină de capră, tăbăcită cu extracte vegetale, din care se confecţionează poşete, mănuşi etc.

marochinăríe, *marochinării,* s.f. Atelier sau magazin unde se lucrează sau se vînd articole din marochin (ori din alt fel de piele).

marótă, *marote,* s.f. Preocupare excesivă pentru un anumit lucru; idee fixă; (p. ext.) obiect la unei astfel de preocupări.

marsuín, *marsuini,* s.m. Mamifer marin asemănător cu delfinul.

marsupiál, *marsupiale,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere caracterizate prin prezenţa marsupiului; (şi la sg.) animal care face parte din acest ordin (ex. cangurul).

marsúpiu, *marsupii,* s.n. Pungă abdominală la femelele din ordinul marsupialelor, în care acestea îşi ţin puii după naştere.

marş, (1, 2, 3) *marşuri,* s.n., **(4, 5)** interj. **1.** S.n. Deplasare a unei unităţi militare; *marş forţat* = marş executat cu o viteză mărită faţă de cea normală. **2.** S.n. Probă atletică constînd în deplasarea pas cu pas a sportivului, menţinînd un contact permanent cu solul. **3.** S.n. Compoziţie muzicală cu ritm vioi, cadenţat; compoziţie literară în versuri, destinată a fi cîntată pe o astfel de arie. **4.** Interj. Cuvînt cu care se ordonă pornirea unei unităţi militare **5.** Interj. Cuvînt cu care se alungă un cîine; termen cu care se alungă în mod brutal un om.

marşrút, *marşrute,* s.n. Mers al unui tren de marfă pe distanţă lungă, fără a lăsa sau a lua vagoane pe parcurs.

mártie s.m. A treia lună a anului.

martingálă, *martingale,* s.f. Curea în formă de furcă la hamuri, care nu permite calului să se ridice pe picioarele de dinapoi.

martír, -ă, *martiri, -e,* s.m. şi f. **1.** Persoană care îndură chinuri sau suferă moartea pentru ideile sau convingerile sale. **2.** Mucenic.

martíriu, *martirii,* s.n. Suferinţă, tortură, moarte de martir.

martirizá, *martirizez,* vb. I. Tr. A supune pe cineva la un martiriu.

mártor, -ă, *martori, -e,* s.m. şi f. **1.** Persoană care a asistat la o întîmplare, la o discuţie etc. şi care poate da informaţii cu privire la aceasta. **2.** Persoană chemată în faţa unui organ judiciar pentru a da lămuriri în legătură cu fapte care interesează soluţionarea unei cauze şi pe care ea le cunoaşte. **3.** Persoană chemată să asiste la încheierea unui act, a unei învoieli. **4.** Bandă sau fir lipit pe un element de construcţie pentru observarea evoluţiei fisurilor acestuia.

marţ s.m. invar. *A face pe cineva marţ* = a cîştiga la jocul de table în condiţii în care se punctează dublu; (fig.) a învinge în mod categoric într-o discuţie.

marţi s.f. A doua zi a săptămînii; (adverbial, în formă *marţea)* în fiecare marţi.

marţiál, -ă, *marţiali, -e,* adj. **1.** Milităresc, războinic; *curte marţială* = denumire sub care funcţionează, în unele state, tribunalul militar în timp de război. **2.** (Livr.) Solemn, grav, impunător.

marţián, -ă, *marţieni, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Referitor la planeta Marte. **2.** S.m. Locuitor imaginar al planetei Marte.

marúlă, *marule,* s.f. (Bot.) Lăptucă.

marxism s.n. Concepţie revoluţionară unitară despre lume, societate, om şi gîndire a clasei muncitoare şi a partidului său, fondată în sec. XIX de Karl Marx şi Friedrich Engels, şi a cărei

bază filozofică este materialismul dialectic şi istoric.

marxíst, -ă, *marxişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la marxism. **2.** S.m. şi f. Adept al marxismului.

masá¹, *masez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) aduna în număr mare, în grup compact; a (se) îngrămădi.

masá², *masez,* vb. I. Tr. A face masaj.

masacrá, *masacrez,* vb. I. Tr. A ucide cu sălbăticie, în masă; a măcelări.

masácru, *masacre,* s.n. Măcel.

masáj, *masaje,* s.n. Acţiunea de a masa²; procedeu terapeutic care constă în fricţionarea diferitelor părţi ale corpului, în scopul activării circulaţiei sîngelui, a înviorării organismului etc.

másă¹, *mase,* s.f. **1.** Mulţime compactă de oameni; grup mare de oameni cu anumite caractere comune; cantitate mare de ceva; *în masă* = în număr mare. **2.** Mărime fizică ce caracterizează cantitatea de materie din care este alcătuit un corp; materia din care este format un corp. **3.** *Mase plastice* = materiale plastice.

másă², *mese,* s.f. **1.** Mobilă formată dintr-o placă dreptunghiulară, pătrată, rotundă etc., sprijinită pe unul sau pe mai multe picioare şi avînd diverse întrebuinţări; (în special) mobilă pe care se serveşte mîncarea. **2.** Prînz; cină; ospăţ, banchet; ceea ce se mănîncă (mai ales la prînz şi seara). **3.** Nume dat unor obiecte asemănătoare cu masa **(1),** avînd diverse utilizări.

mascá, *maschez,* vb. I. **1.** Refl. A-şi acoperi faţa cu o mască. **2.** Tr. A ascunde privirilor, a sustrage vederii. **3.** Tr. (Fig.) A ascunde ceva sub aparenţe înşelătoare, a disimula.

mascarádă, *mascarade,* s.f. Acţiune sau atitudine falsă, ipocrită; farsă, prefăcătorie, înscenare.

mascát, -ă, *mascaţi, -te,* adj. Care poartă mască, acoperit cu o mască; *bal mascat* = bal la care participanţii poartă măşti.

máscă, *măşti,* s.f. **1.** Bucată de carton (înfăţişînd o figură de om sau de animal) ori de stofă, de mătase etc., cu care o persoană îşi acoperă faţa pentru a nu fi recunoscută, lăsînd numai ochii descoperiţi. **2.** Persoană mascată. **3.** Chip prefăcut, atitudine simulată. **4.** *Mască mortuară* = mulaj în ghips al feţei unei persoane decedate. **5.** Dispozitiv de protecţie care acoperă, parţial sau total, corpul unei persoane; dispozitiv care se aşază etanş pe cap şi pe faţă pentru a evita contactul direct cu un mediu contaminat. **6.** Lucrare menită să sustragă vederii inamicului un obiectiv militar.

mascótă, *mascote,* s.f. Fiinţă sau lucru considerat ca purtător de noroc; amuletă, talisman.

mascúl, *masculi,* s.m., adj. (Individ) de sex bărbătesc.

masculín, -ă, *masculini, -e,* adj. De sex bărbătesc; care este propriu indivizilor de sex bărbătesc; *gen masculin* (şi substantivat, n.) = gen gramatical care cuprinde numele de fiinţe de sex bărbătesc, precum şi unele nume de lucruri.

máser, *masere,* s.n. Dispozitiv pentru generarea şi amplificarea radiaţiilor electromagnetice cu lungimea de undă de ordinul milimetrilor şi centimetrilor, folosit în radiolocaţie, în radioastronomie etc., bazat pe acelaşi principiu de funcţionare ca şi laserul.

masetér, *maseteri,* s.m. Muşchi al feţei care serveşte la ridicarea mandibulei, avînd rol important în masticaţie.

maséză, *maseze,* s.f. Femeie specializată în practicarea masajului.

masív, -ă, (1—3) *masivi, -e,* adj., **(4, 5)** *masive,* s.n. **1.** Adj. Care se prezintă ca o masă unitară şi compactă. **2.** Adj. Mare, impunător; solid. **3.** Adj. Care este (sau se produce) în cantităţi mari, pe scară întinsă. **4.** S.n. *Masiv muntos* = înălţime muntoasă cu caractere morfologice proprii, alcătuind o unitate distinctă faţă de formele de relief înconjurătoare. **5.** S.n. Masă compactă de material solid.

masivitáte s.f. Însuşirea de a fi masiv.

máslu, *masluri,* s.n. Slujbă religioasă care se oficiază pentru muribunzi şi cărora li se face ungerea cu mir.

masonerie s.f. Francmasonerie.

masór, *masori,* s.m. Specialist în practicarea masajului.

mass média subst. Nume dat mijloacelor tehnice (radioul, televiziunea, cinematograful etc.) care servesc la comunicarea în masă a informaţiilor.

mastíc, *masticuri,* s.n. **1.** Amestec de substanţe minerale şi vegetale care se foloseşte la lipit, la chituit etc. **2.** Suc răşinos cu miros aromatic, servind la fabricarea masticii, a unor lacuri etc.

masticatór, *masticatori,* adj. Care se referă la masticaţie, care serveşte la masticaţie; *muşchi masticator* = muşchi care intervine în procesul de masticaţie, punînd în mişcare falca inferioară (ex. maseterul).

masticáţie, *masticaţii,* s.f. Mestecarea alimentelor în gură.

mastícă, *mastici,* s.f. Băutură alcoolică aromată cu mastic **(2).**

mastodónt, *mastodonţi,* s.m. Mamifer uriaş din erele terţiară şi cuaternară, asemănător cu elefantul.

mastoídă, *mastoide,* s.f. Proeminenţă a osului temporal, situată înapoia urechii.

mastoidítă, *mastoidite,* s.f. Inflamaţie a mastoidei, frecventă în otita acută.

masturbáţie, *masturbaţii,* s.f. Onanie.

maşinál, -ă, *maşinali, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care se face mecanic, automat, inconştient.

maşináţie, *maşinaţii,* s.f. Intrigă, uneltire.

maşínă, *maşini,* s.f. **1.** Sistem tehnic format din organe solide cu mişcări determinate, care serveşte la transformarea unei forme de energie în altă formă de energie sau într-un lucru mecanic; *maşină-unealtă* = maşină echipată cu scule

pentru aşchiere, pentru tăiere sau pentru deformare plastică. **2.** Automobil. **3.** Sobă de bucătărie.

maşinăríe, *maşinării,* s.f. Totalitatea pieselor care alcătuiesc mecanismul unei maşini.

maşiním s.n. Utilizare pe scară largă a maşinilor în procesele de producţie.

maşiníst, -ă, *maşinişti, -ste,* s.m. şi f. Lucrător care conduce sau supraveghează o maşină.

máşteră, *maştere,* s.f. Mamă vitregă.

mat[1] s.n. Situaţie în cadrul unei partide de şah, în care regele uneia dintre părţi nu mai poate fi apărat, determinîndu-se astfel sfîrşitul partidei.

mat[2]**, -ă,** *mați, -te,* adj. Fără luciu, fără strălucire; (despre sticlă) care nu este transparentă.

matá pron. pers. (Fam.) Dumneata. Var.: **matále** pron. pers.

matadór, *matadori,* s.m. Nume dat toreadorului căruia îi revine sarcina să dea taurului lovitura mortală.

matahálă, *matahale,* s.f. **1.** Ființă sau lucru de proporţii foarte mari. **2.** Ființă fantastică, enormă, cu înfăţişare îngrozitoare.

matále pron. pers. v. **mata.**

mátcă, *mătci,* s.f. **1.** Albia minoră a unei ape curgătoare. **2.** (Fig.) Origine, început, izvor. **3.** Albină femelă care depune ouă.

matelót, *mateloţi,* s.m. Marinar.

matemátic, -ă, *matematici, -e,* adj. Care se referă la matematică; (adverbial) precis, exact.

matemátică, *matematici,* s.f. Ştiinţă care studiază, cu ajutorul raţionamentului deductiv, proprietăţile entităţilor de natură abstractă (ex. numere, puncte, mulţimi) precum şi relaţiile dintre acestea.

matematicián, -ă, *matematicieni, -e,* s.m. şi f. Specialist în matematică.

materiál, -ă, (1—2) *materiali, -e,* adj., **(3—7)** *materiale,* s.n. **1.** Adj. Care aparţine materiei, realităţii obiective, existînd independent de conştiinţă şi în afara ei. **2.** Adj. Care constă în bunuri ce pot servi la desfăşurarea unei activităţi, la asigurarea traiului etc.; *bază materială* = totalitatea mijloacelor, bunurilor etc. care servesc la desfăşurarea unei activităţi. **3.** S.n. Materie primă sau semifabricat din care (sau cu ajutorul căruia) se obţin diferite produse. **4.** S.n. *Materiale plastice* = materiale (1) de sinteză, alcătuite dintr-un produs macromolecular la care se adaugă plastifianţi, coloranţi etc., avînd multiple întrebuinţări, ca înlocuitori ai metalelor, lemnului, pielii etc. **5.** S.n. Produs textil; ţesătură, stofă. **6.** S.n. Totalitatea obiectelor specifice unui domeniu de activitate. **7.** S.n. Informaţii şi date folosite pentru elaborarea unei lucrări literare, ştiinţifice etc.

materialísm s.n. Orientare fundamentală în filozofie, care, în opoziţie cu idealismul, consideră materia, natura, existenţa ca factor primordial, determinant, iar conştiinţa, spiritul, gîndirea ca factor secund, derivat; *materialism dialectic* = concepţie filozofică de ansamblu asupra lumii, care îmbină organic rezolvarea consecvent materialistă a problemei fundamentale a filozofiei cu interpretarea consecventă a dialecticii; *materialism istoric* = concepţie filozofică materialist-dialectică despre societate, despre legile generale şi forţele motrice ale dezvoltării sociale.

materialíst, -ă, *materialişti, -ste,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Adept al materialismului. **2.** Adj. Care aparţine materialismului, care se referă la materialism. **3.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) preocupată în mod exagerat de cîştig, de foloase materiale.

materialitáte s.f. Caracterul a ceea ce este material; natură materială.

materializá, *materializez,* vb. I. Tr. şi refl. A face să devină (sau a deveni) material; a (se) concretiza, a (se) transpune în viaţă.

matérie, *materii,* s.f. **1.** Realitatea obiectivă, existentă independent de conştiinţă şi reflectată de aceasta; substanţa unică şi universală a lumii. **2.** Substanţă din care sînt făcute obiectele; *materie cenuşie* = parte a sistemului nervos central situată la suprafaţa creierului şi în interiorul măduvei; (p. ext.) minte, inteligenţă; *materie primă* = produs natural sau material semifabricat, destinat prelucrării sau transformării în alte produse. **3.** Problemă, chestiune; domeniu de cercetare. **4.** Conţinut, cuprins; fond, esenţă. **5.** Obiect de studiu (în învăţămînt).

matérn, -ă, *materni, -e,* adj. Care se referă la mamă, propriu mamei; care provine de la mamă; *limbă maternă* = limba pe care o învaţă cineva din prima copilărie, de la părinţi.

maternitáte, (2) *maternităţi,* s.f. **1.** Calitatea de mamă; instinct matern. **2.** Spital în care sînt îngrijite femeile în timpul naşterii.

matinál, -ă, *matinali, -e,* adj. Care se referă la dimineaţă, care se petrece dimineaţa; (despre oameni) care se scoală de dimineaţă.

matinéu, *matinee,* s.n. Spectacol care are loc dimineaţa sau în primele ore ale după-amiezii.

matisáre, *matisări,* s.f. Operaţia de finisare a ţesăturilor de mătase artificială prin care li se micşorează luciul.

matisíre, *matisiri,* s.f. Împreunare, fără nod, a capetelor a două frînghii sau a două cabluri, împletind şuviţele care le compun.

matlasá, *matlasez,* vb. I. Tr. A căptuşi un material textil cu altul mai gros, cu ajutorul unor cusături care scot în relief un model.

matostát, *matostate,* s.n. Varietate de calcedonie de culoare verde, utilizată ca piatră semipreţioasă.

matrapazlíc, *matrapazlîcuri,* s.n. (Fam.) Şarlatanie, escrocherie.

matriarhát s.n. Denumire a perioadei din comuna primitivă în care apartenenţa la gintă se stabilea pe linia descendenţei materne.

matríce, *matrice,* s.f. **1.** (Fil.) Tabel reprezentînd valoarea de adevăr ale unui enunţ pe baza valorii de adevăr a elementelor sale componente. **2.** (Anat.) Uter; (fig.) origine, obîrşie.

matricíd, -ă, *matricizi, -de,* subst. **1.** S.m. şi f. Persoană care îşi ucide mama. **2.** S.n. Crima celui care îşi ucide mama.

matrícol, -ă, *matricoli, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Registru în care se înscriu numele persoanelor a căror evidenţă este necesară într-o instituţie; (în special) registru folosit în şcoli, în care se înscriu numele, datele personale şi situaţia şcolară a elevilor. **2.** Adj. De matricolă: *număr matricol.*

matrimoniál, -ă, *matrimoniali, -e,* adj. De căsătorie, privitor la căsătorie.

matriţáre s.f. Operaţie de prelucrare prin deformare plastică a unui material, cu ajutorul unei matriţe.

matríţă, *matriţe,* s.f. **1.** Unealtă folosită la fasonarea unui material prin deformare plastică sub presiune. **2.** Formă în care se toarnă literele folosite la tipărit.

matriţér, *matriţeri,* s.m. Muncitor specializat în lucrările de matriţare.

matroánă, *matroane,* s.f. Soţie a unui cetăţean roman; (astăzi, mai ales ironic) nume dat unei femei căsătorite, în vîrstă.

matróz, *matrozi,* s.m. (Ieşit din uz) Soldat din marina militară.

matúr, -ă, *maturi, -e,* adj. Care a ajuns la deplina dezvoltare (fizică şi intelectuală); care dovedeşte maturitate de gîndire, judecată profundă, seriozitate.

maturáţie s.f. **1.** (Biol.) Proces prin care un produs al unui organism viu ajunge la maturitate. **2.** Totalitatea transformărilor chimice, fizice sau de altă natură pe care le suferă unele substanţe pînă ajung la proprietăţile optime.

maturitáte s.f. **1.** Stare de deplină dezvoltare (fizică şi intelectuală); perioadă din viaţa omului între tinereţe şi bătrîneţe; stare de dezvoltare deplină a unui organ sau a unui organism. **2.** (Fig.) Seriozitate, profunzime (pe care o dau vîrsta, experienţa).

maturizá, *maturizez,* vb. I. Refl. A deveni matur; (fig.) a căpăta seriozitatea şi profunzimea omului matur.

matusalémică, *matusalemice,* adj. (Livr.; despre vîrstă) Foarte înaintată.

maţ, *maţe,* s.n. (Pop.) Intestin.

máur, -ă, *mauri, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. (La pl.) Nume dat în antichitate populaţiei băştinaşe din nord-vestul Africii; nume dat în evul mediu cuceritorilor arabi din nord-vestul Africii şi din Spania. **2.** Adj. Care aparţine maurilor, privitor la mauri.

mausoléu, *mausolee,* s.n. Monument funerar de proporţii mari, ridicat în memoria unor eroi, a unei personalităţi etc.

maxilár, *maxilare,* s.n. Fiecare dintre cele două oase ale feţei, în care sînt înfipţi dinţii; falcă.

maxílă, *maxile,* s.f. Fiecare dintre apendicele chitinoase de la gura artropodelor, a unor viermi şi a unor moluşte.

máxim¹ s.n. Maximum.

máxim², -ă, *maximi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care are cea mai mare dimensiune, durată, intensitate etc. **2.** S.f. Cea mai mare valoare pe care o poate avea într-un anumit interval o funcţie sau o cantitate variabilă.

maximál, -ă, *maximali, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Maxim² **(1)**; *preţ maximal* = preţul cel mai ridicat la care este admisă vînzarea unei mărfi, la un moment dat. **2.** S.n. Tabel care cuprinde preţurile curente fixate de stat pentru mărfurile micilor producători.

máximă, *maxime,* s.f. Enunţ concis, exprimînd un principiu etic, o normă de conduită etc.; aforism, sentinţă.

máximum s.n. Punct, limită sau fază superioară peste care nu se poate trece; cea mai mare cantitate, valoare, intensitate; (adverbial) cel mult.

mazagrán, *mazagranuri,* s.n. Băutură răcoritoare preparată din cafea neagră, foarte concentrată, în care se introduc bucăţele de gheaţă.

mázăre s.f. Plantă alimentară şi furajeră din familia leguminoaselor, cu flori albe sau trandafirii şi cu seminţe sferice închise în păstăi; păstăile (sau seminţele) acestei plante.

mazíl, *mazili,* s.m. (În trecut) **1.** Domn sau înalt demnitar scos din funcţie. **2.** Descendent al unei familii boiereşti de rangul al doilea. **3.** Răzeş însărcinat cu strîngerea birurilor.

mazilí, *mazilesc,* vb. IV. Tr. A scoate din domnie, a detrona; a îndepărta (un boier) din slujbă.

mazúrcă, *mazurci,* s.f. Vechi dans polonez, devenit dans de salon; melodia după care se execută acest dans.

măcár adv. **1.** Cel puţin, barem. **2.** *Măcar că...* = cu toate că..., deşi.

măcăí, pers. 3 *măcăie,* vb. IV. Intr. (Despre raţe) A scoate strigătul caracteristic speciei.

măcăít, *măcăituri,* s.n. Faptul de a măcăi; strigătul specific al raţei.

măcăleándru, *măcălendri,* s.m. Mică pasăre migratoare, cu pene cenuşii pe spate, roşii-galbene pe gît şi pe piept.

măceáşă, *măceşe,* s.f. Fructul, de culoare roşie, cu gust acrişor, al măceşului.

mačél, *măceluri,* s.n. Omor în masă, masacru al unei mulţimi fără apărare; (fig.) război.

măcelár, *măcelari,* s.m. Persoană care se ocupă cu tăierea vitelor pentru consum sau cu vînzarea cărnii.

măcelărí, *măcelăresc,* vb. IV. Tr. A ucide cu sălbăticie în masă, a masacra.

măcelăríe, *măcelării,* s.f. Prăvălie în care se vinde carne.

măcéş, *măceşi,* s.m. Nume dat unor specii de arbuşti spinoşi din familia rozaceelor, cu flori roşii, roz sau albe şi cu fructe mici, roşii, bogate în vitamina C.

măciná, *mácin,* vb. I. **1.** Tr. A preface boabele de cereale în făină. **2.** Tr. şi refl. A (se) fărîmiţa, a (se) zdrobi; (fig.) a (se) distruge pe încetul.

măciníş, *măcinişuri,* s.n. **1.** Acţiunea de a măcina. **2.** Cereale duse la moară pentru a fi măcinate; produsul obţinut prin măcinarea cerealelor.

măciúcă, *măciuci,* s.f. **1.** Capătul îngroşat şi rotunjit al unui ciomag sau al altor obiecte.

2. Bîtă mare, îngroșată (și ferecată) la unul dintre capete (folosită în trecut ca armă de luptă).

măciúlie, *măciulii*, s.f. **1.** Capătul îngroșat și rotunjit al unui baston, al unui băț de chibrit etc. **2.** (Bot.; pop.) Capsulă.

măcríș s.m. Plantă legumicolă ale cărei frunze, cu gust acrișor, sînt folosite în alimentație.

mădulár, *mădulare*, s.n. (Pop.) Fiecare dintre membrele unei ființe; (p. ext.) parte a corpului sau organ al unei ființe.

máduvă s.f. **1.** Substanță moale, de culoare gălbuie sau roșie, situată în cavitățile oaselor; *măduva spinării* = parte a sistemului nervos central aflată în interiorul coloanei vertebrale. **2.** Țesutul vegetal (moale) din centrul tulpinilor și rădăcinilor unor plante.

măgár, *măgari*, s.m. **1.** Animal domestic din familia calului, mai mic decît acesta, cu urechi mari, cu coamă bogată, întrebuințat ca animal de povară și de tracțiune. **2.** Epitet dat unui om prost, încăpățînat sau obraznic.

măgăoále, *măgăoi*, s.f. (Pop.) **1.** Sperietoare de păsări care se pune în semănături. **2.** Matahală, namilă.

măgărésc, -eáscă, *măgărești*, adj. De măgar, privitor la măgar; *tuse măgărească* = tuse convulsivă.

măgăríe, *măgării*, s.f. Faptă sau vorbă prostească, impertinentă.

măgăríță, *măgărițe*, s.f. Femela măgarului.

măgherăn s.m. v. **maghiran.**

măgulí, *măgulesc*, vb. IV. Tr. A satisface mîndria, vanitatea, orgoliul cuiva prin vorbe de laudă.

măgulitór, -oáre, *măgulitori, -oare*, adj. Care măgulește.

mắgură, *măguri*, s.f. Deal mare, izolat, de obicei împădurit.

măi interj. (Pop. și fam.) **1.** Cuvînt de adresare către una sau mai multe persoane de sex masculin. **2.** Exclamație care exprimă admirație, mirare, nedumerire etc.

măicúță, *măicuțe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *maică*; mamă. **2.** Termen de adresare către o femeie mai în vîrstă. **3.** Călugăriță.

măiestríe s.f. Pricepere deosebită, iscusință, talent.

măiéstru, -iástră, *măieștri, -stre*, adj. **1.** Iscusit, priceput, abil. **2.** Lucrat sau executat cu măiestrie. **3.** (În basme) Înzestrat cu însușiri supranaturale; năzdrăvan.

mălái, (2) *mălaie*, s.n. **1.** Făină de porumb. **2.** Turtă făcută din făină de porumb, dospită și coaptă în cuptor.

mălăiéț, -iáță, *mălăieți, -e*, adj. (Despre fructe) Moale, făinos, prea copt.

mălin, *mălini*, s.m. Arbore din familia rozaceelor, înalt pînă la 15 m, cu flori mici, albe, puternic mirositoare.

mălurát, -ă, *mălurați, -te*, adj. (Despre cereale) Atacat de mălură.

mălúră, *măluri*, s.f. Boală a grîului, orzului și a altor graminee, cauzată de o ciupercă parazită care produce în boabe o pulbere de culoare brună.

mămăligă, *mămăligi*, s.f. **1.** Aliment preparat din făină de porumb, fiartă în apă. **2.** (Fig.) Epitet depreciativ dat unui om lipsit de energie.

mămărúță, *mămăruțe*, s.f. (Reg.) Buburuză.

mănăstíre, *mănăstiri*, s.f. Așezămînt religios în care trăiesc, după anumite reguli ascetice, călugări sau călugărițe; ansamblu de clădiri care alcătuiesc un astfel de așezămînt.

mănăstirésc, -eáscă, *mănăstirești*, adj. Care aparține mănăstirii, privitor la mănăstire.

mănós, -oásă, *mănoși, -oase*, adj. **1.** Roditor, fertil. **2.** (Fig.) Care aduce venituri mari; rentabil.

mănúnchi, *mănunchiuri*, s.n. **1.** Cantitate de fire de grîu, de iarbă etc. care poate fi cuprinsă cu mîna; buchet (de flori). **2.** Legătură de mai multe obiecte de același fel.

mănúșă, *mănuși*, s.f. Obiect confecționat din lînă, piele, cauciuc etc., care acoperă mîna, ferind-o de frig, de murdărie etc.

măr[1], *meri*, s.m. Arbore fructifer din familia rozaceelor, cu flori albe-trandafirii și fructe comestibile.

măr[2], *mere*, s.n. **1.** Fructul mărului[1], de formă în general rotundă și de culori diferite; *mărul discordiei* = motiv de neînțelegere, de dușmănie. **2.** *Mărul-lui-Adam* = proeminență în partea anterioară a gîtului, la bărbați.

mărár s.m. Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu tulpina înaltă, cu flori galbene, întrebuințată drept condiment.

mărăcinár, *mărăcinari*, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări călătoare mici, cu penajul castaniu-închis și gîtul negru sau roșu.

mărăcíne, *mărăcini*, s.m. Nume generic dat speciilor de plante a căror tulpină este acoperită cu spini.

mărăcíniș, *mărăcinișuri*, s.n. Loc acoperit cu mărăcini.

mărăcinós, -oásă, *mărăcinoși, -oase*, adj. Plin de mărăcini.

mărăráș s.m. Plantă erbacee acvatică din familia umbeliferelor, asemănătoare cu mărarul.

măre interj. (Pop.) Cuvînt care exprimă mirare, uimire, admirație etc.

măréț, -eáță, *măreți, -e*, adj. Care trezește admirație prin calitățile sale excepționale; grandios, falnic, impunător.

măreție s.f. Faptul de a fi măreț; ansamblu de calități care trezesc admirație; grandoare.

mărfár, *mărfare*, s.n. Tren de marfă.

mărgărít, *mărgărite*, s.n. (Pop.) Mărgăritar.

mărgărítár, *mărgăritare*, s.n. Perlă.

mărgeá, *mărgele*, s.f. **1.** Boabă mică de piatră, de sticlă etc., de culori diferite, folosită ca podoabă (în șiraguri, cusută pe îmbrăcăminte etc.). **2.** (La pl.) Proeminențe ale pielii pe capul și pe gîtul curcanului. **3.** (În forma *mărgică*) Nume dat mai multor specii de plante erbacee din familia gramineelor, cu flori mici dispuse în vîrful unor spiculețe. Var.: **mărgícă** s.f.

mărgeán s.n. **1.** (Zool.) Coral[1]. **2.** Șirag de mărgele făcut din mărgean **(1).**

mărgícă s.f. v. **mărgea.**

mărgináș, -ă, *mărginași, -e,* adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se află la margine, la periferie. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care locuiește la marginea unei așezări omenești, a unui ținut etc.

mărginí, *mărginesc,* vb. IV. 1. Refl. A se învecina cu... 2. Tr. A forma marginile, limitele (unei suprafețe, unui lucru). 3. Refl. (Fig.) A se limita, a se rezuma.

mărginíre, *mărginiri,* s.f. 1. Acțiunea de *a (se) mărgini.* 2. (Fig.) Limitare a puterii de înțelegere; îngustime a minții.

mărginít, -ă, *mărginiți, -te,* adj. 1. Restrîns, limitat. 2. (Fig.) Lipsit de inteligență.

mărí, *măresc,* vb. IV. 1. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) mai mare; a spori (sau a face să sporească). 2. Refl. și tr. A (se) intensifica. 3. Refl. A crește în vîrstă. 4. Tr. (În optică, în fotografie) A reproduce la o scară mai mare.

măríe, *mării,* s.f. (Înv.; urmat de un adj. pos. sau de un pron. pos.) Termen de reverență la adresa unui monarh, a unui boier etc.

măríme, *mărimi,* s.f. 1. Proprietate a corpurilor sau a fenomenelor în baza căreia acestea pot fi comparate; dimensiune; întindere, volum; cantitate; proporție, valoare. 2. Durată. 3. Importanță; gravitate. 4. (Adesea ironic) Persoană care ocupă o funcție înaltă.

mărinimíe s.f. Bunăvoință; bunătate, generozitate.

mărinimós, -oásă, *mărinimoși, -oase,* adj. Care este plin de mărinimie.

măríre, *măriri,* s.f. 1. Acțiunea de *a (se) mări;* creștere, sporire, dezvoltare. 2. (Fig.) Glorie, strălucire.

mărít, -ă, *măriți, -te,* adj. 1. Devenit mai mare; crescut. 2. (Fig.) Slăvit, preamărit.

măritá, *mărit,* vb. I. Refl. (Despre femei) A se căsători; (tr.) a da în căsătorie.

mărităt s.n. Faptul de a (se) mărita; *de măritat* = (despre fete) de vîrsta potrivită pentru căsătorie.

mărităţă, *măritate,* adj. Căsătorită.

măritíș, *măritișuri,* s.n. Căsătorie a unei persoane de sex feminin; măritat.

mărșăluí, *mărșăluiesc,* vb. IV. Intr. A face un marș (1).

mărturíe, *mărturii,* s.f. 1. Declarație făcută de o persoană pentru a adeveri un lucru; (jur.) depoziție a unui martor. 2. Dovadă, probă, atestare.

mărturisí, *mărturisesc,* vb. IV. 1. Tr. A face o mărturisire (1). 2. Tr. A dovedi, a proba. 3. Tr. A arăta, a da pe față; a spune deschis; a recunoaște ceva ca adevărat, a destăinui. 4. Tr. și refl. (Bis.) A (se) spovedi.

mărturisíre, *mărturisiri,* s.f. 1. Faptul de *a (se) mărturisi;* depoziție; declarație făcută de o persoană în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală despre faptele pe care le-a săvîrșit. 2. (Bis.) Spovedanie.

mărțișór, (2) *mărțișori,* s.m., (3) *mărțișoare,* s.n. 1. S.m. Numele popular al lunii martie. 2. Mică plantă erbacee din familia rozaceelor, cu o singură floare, de culoare galbenă, și frunze adînc crestate. 3. S.n. Mic obiect de podoabă care se oferă în dar, mai ales femeilor și fetelor, la 1 martie.

mărúnt, -ă, *mărunți, -te,* adj. 1. De proporții reduse; cu elementele componente foarte mici; (despre scris) cu litere foarte mici. 2. (Despre bani) Cu monede divizionare de valoare mică. 3. De statură mică, scund; scurt. 4. (Despre mers) Cu pași mici. 5. (Fig.) De mică importanță; neînsemnat.

măruntáie s.f. pl. 1. Organele interne la om și la animale, aflate în cavitatea abdominală. 2. (Fig.) Partea din interior, din adînc a unui lucru.

mărunțí, *mărunțesc,* vb. IV. Tr. A tăia, a sfărîma în bucăți mici; a pisa.

mărunțíș, *mărunțișuri,* s.n. 1. (La pl.) Lucruri fără valoare sau de mică importanță; (fig.) nimicuri, fleacuri. 2. (La pl.) Obiecte de mercerie. 3. (La sg.) Bani mărunți.

măscăríci, *măscărici,* s.m. Bufon; paiață, clovn.

măseá, *măsele,* s.f. 1. Fiecare dintre dinții mari, cu partea de sus plată, situați în părțile laterale ale maxilarelor; *măsea de minte* = fiecare dintre ultimele patru măsele, care apar la sfîrșitul adolescenței. 2. *Măseaua ciutei* = mică plantă erbacee din familia liliaceelor, cu flori divers colorate și frunze cu pete roșii-brune.

măselárîță, *măselarițe,* s.f. Plantă erbacee otrăvitoare, cu flori galbene cu nervuri violete, din care se extrage atropina.

măslín, *măslini,* s.m. Arbore mediteranean cu frunze lucioase, persistente, cu fructe mici, comestibile, bogate în ulei.

măslínă, *măsline,* s.f. Fructul comestibil al măslinului.

măsliníu, -íe, *măslinii,* adj. De culoarea măslinei; galben-verzui închis.

măsluí, *măsluiesc,* vb. IV. Tr. A aranja într-un anumit fel cărțile de joc sau a le însemna pe dos în scopul de a cîștiga; (p. ext.) a falsifica.

măsluitór, -oáre, *măsluitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care măsluiește cărțile de joc; (p. ext.) falsificator.

măsurá, *măsór,* vb. I. 1. Tr. A determina valoarea unei mărimi în raport cu o mărime de același fel luată drept unitate. 2. Tr. A cerceta cu privirea; a examina, a scruta; a privi pe cineva cu atenție. 3. Refl. A se compara cu cineva; a se înfrunta. 4. Tr. A cumpăni, a chibzui (cuvintele, faptele). 5. Tr. A parcurge, a străbate o distanță, un loc.

măsurát, -ă, *măsurați, -te,* adj. 1. Determinat; evaluat. 2. (Despre timpul de care dispune cineva) Limitat. 3. Moderat, cumpătat, echilibrat, chibzuit.

măsúră, *măsuri,* s.f. 1. Faptul de a măsura; determinare, evaluare. 2. Valoarea unei mărimi, în raport cu o unitate dată; *in mare măsură* = în mare parte, mult. 3. Unitate convențională folosită pentru măsurare; instrument, obiect etc. cu care se măsoară. 4. (Muz.) Cea mai mică diviziune care stă la baza organizării și grupării duratei sunetelor. 5. Unitate metrică compusă

dintr-un anumit număr de silabe accentuate şi neaccentuate (sau, în metrica antică, dintr-un anumit număr de silabe lungi şi scurte), care determină ritmul unui vers. **6.** (Fig.) Limită, proporţie firească a lucrurilor; punct pînă la care se poate concepe sau admite ceva; (p. ext.) moderaţie, cumpătare. **7.** (Fig.) Putere, valoare, grad; *a fi în măsură* = a fi în stare, a avea posibilitatea. **8.** (Fig.) Hotărîre, prevedere; mijloc, procedeu pentru realizarea unui scop.

măsurătoáre, *măsurători,* s.f. Acţiunea de a măsura.

mătánie, *mătănii,* s.f. (În unele practici religioase) **1.** (Mai ales la pl.) Îngenunchere şi înclinare a corpului, în semn de veneraţie sau de pocăinţă. **2.** (La pl.) Şirag de mărgele de os, de lemn etc., pe care credincioşii numără rugăciunile ce le rostesc.

mătáse, (2) *mătăsuri,* s.f. **1.** Fibră textilă de borangic; *mătase artificială* = fibră textilă obţinută pe cale chimică (din celuloză, viscoză etc.). **2.** Ţesătură fină executată din fibre de mătase **(1)**; (la pl.) varietăţi de ţesături de acest fel. **3.** *Mătasea porumbului* = fire mătăsoase, galbene-cafenii, care ies din pănuşi la vîrful ştiuletelui de porumb. **4.** *Mătasea-broaştei* = nume dat unor specii de alge verzi, filamentoase, care formează mase plutitoare la suprafaţa apelor stătătoare.

mătăcínă, *mătăcine,* s.f. Plantă erbacee meliferă, cu flori albe sau albastre, din frunzele căreia se prepară apa de melisă.

mătăhălós, -oásă, *mătăhăloşi, -oase,* adj. Mare şi greoi; diform.

mătăsár, *mătăsari,* s.m. Pasăre migratoare (care petrece uneori iarna la noi), de culoare brună-cenuşie, cu un moţ de pene pe creştet.

mătăsícă s.f. Ţesătură subţire de mătase vegetală, amestecată cu bumbac.

mătăsós, -oásă, *mătăsoşi, -oase,* adj. Moale şi lucios (ca mătasea).

mătăúz, *mătăuze,* s.n. Mănunchi de busuioc cu care preotul stropeşte cu agheasmă.

mătrăgúnă s.f. Plantă erbacee otrăvitoare, cu flori brune-violete şi cu fructe negre-lucioase, întrebuinţată în medicină pentru alcaloizii pe care îi conţine.

mătrăşí, *mătrăşesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A alunga, a îndepărta pe cineva.

mătreáţă s.f. **1.** Părticele de epidermă care se desprind de pe pielea capului. **2.** (Bot.) Mătasea-broaştei; *mătreaţa-bradului* = gen de licheni care cresc pe ramurile uscate ale brazilor.

măturá, *mătur,* vb. I. Tr. **1.** A îndepărta praful sau gunoiul cu mătura. **2.** (Despre vînt, ape) A lua şi a duce cu sine tot ce întîlneşte în cale. **3.** (Fig.) A alunga, a izgoni pe cineva.

mắtură, *mături,* s.f. **1.** Obiect de uz casnic, făcut din tulpinile plantei cu acelaşi nume, din nuiele etc., cu care se mătură. **2.** Plantă erbacee cu tulpina foarte ramificată, stufoasă, din care se fac mături **(1)**.

măturătór, -oáre, *măturători, -oare,* s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu măturatul străzilor.

măturéle s.f. pl. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina ramificată şi flori de culoare roz.

măturói, *măturoaie,* s.n. Augmentativ al lui *mătură* **(1)**; mătură mare de nuiele cu care se curăţă curţile şi străzile.

mătúşă, *mătuşi,* s.f. **1.** Sora tatălui sau a mamei unei persoane; verişoara unuia dintre părinţi sau soţia unchiului. **2.** (Pop.) Termen de respect cu care se adresează cineva unei femei în vîrstă.

măzăríche s.f. **1.** Denumire dată mai multor specii de plante furajere, anuale, din familia leguminoaselor. **2.** Precipitaţie atmosferică sub formă de bobiţe de gheaţă, care cade în timpul iernii.

meándru, *meandre,* s.n. **1.** Buclă, sinuozitate a cursului unei ape, a unui drum etc. **2.** Motiv ornamental format din linii ondulate.

meát, *meaturi,* s.n. (Anat.) Canal, orificiu între diferite organe.

mecánic, -ă, *mecanici, -e,* subst., adj. **1.** S.f. Ştiinţă care studiază legile mişcării şi ale echilibrului corpurilor sub acţiunea forţelor exercitate asupra lor; *mecanică cerească* = ramură a astronomiei care studiază mişcarea corpurilor cereşti. **2.** S.f. Ramură a tehnicii care are ca obiect prelucrarea materiilor prime pentru obţinerea de piese, asamblarea acestor piese etc. **3.** Adj. Care este acţionat de o maşină sau de un mecanism; care se face cu ajutorul maşinilor sau al mecanismelor; (adverbial) automat. **4.** Adj. Care se referă la mecanică **(1)**. **5.** Adj. (Adesea adverbial) Care se face în mod automat, fără participarea conştiinţei şi a voinţei omului. **6.** S.m. Lucrător care efectuează operaţii de întreţinere sau de reparare a maşinilor, motoarelor etc.; persoană care supraveghează sau conduce un vehicul sau un motor.

mecanicísm s.n. Concepţie care caută să explice procesele şi fenomenele caracteristice formelor superioare de mişcare a materiei prin reducerea lor la principiile şi legile mecanicii **(1)**.

mecanicíst, -ă, *mecanicişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la mecanicism, care este în conformitate cu principiile mecanicismului. **2.** S.m. şi f. Adept al mecanicismului.

mecanísm, *mecanisme,* s.n. **1.** Sistem tehnic alcătuit din mai multe elemente, folosit la transmiterea unei mişcări de la elementul conducător la elementul condus. **2.** Mod de organizare sau de funcţionare administrativă, socială, economică etc.

mecanizá, *mecanizez,* vb. I. Tr. A efectua mecanizarea proceselor de producţie.

mecanizáre, *mecanizări,* s.f. Acţiunea de *a mecaniza;* introducerea maşinilor, aparatelor etc. în procesele de producţie.

mecanizát, -ă, *mecanizaţi, -te,* adj. Care se face cu ajutorul unor maşini, unor mecanisme, dispozitive etc.; care este înzestrat cu maşini.

mecanizatór, *macanizatori,* s.m. Mecanic pentru maşini agricole.

mecanoterapie s.f. Procedeu terapeutic care folosește masajul, gimnastica medicală, aparate speciale etc.

mecéna s.m. invar. (Livr.) Protector al literaturii, al artelor, al științelor.

meci, *meciuri,* s.n. Întrecere sportivă disputată între două persoane sau între două echipe.

mecóniu s.n. Primele materii fecale eliminate de noul-născut.

medaliát, -ă, *medaliați, -te,* adj. Care a fost distins cu o medalie.

medálie, *medalii,* s.f. Mică piesă de metal în formă de monedă, gravată cu figuri și inscripții, emisă în amintirea unui eveniment, a unei acțiuni însemnate etc.

medalión, *medalioane,* s.n. **1.** Obiect de podoabă, de formă rotundă sau ovală, în care se păstrează de obicei un portret sau alt obiect și care se poartă atîrnat la gît. **2.** Element decorativ de formă rotundă sau ovală, folosit în arhitectură, în mobilier etc. **3.** Scriere în proză, de mici dimensiuni, în care se schițează portretul unei personalități.

mediá, *mediez,* vb. I. Tr. A mijloci o înțelegere între părți adverse; a face demersuri pentru a aplana un diferend sau un conflict între două sau mai multe state.

mediál, -ă, *mediali, -e,* adj. Median; așezat la mijloc.

medián, -ă, *mediani, -e,* adj. Care este situat la mijloc; (substantivat, f.) fiecare dintre dreptele care unesc vîrfurile unui triunghi cu mijlocul laturii opuse.

mediatór, -oáre, *mediatori, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană, guvern etc. care mijlocește o înțelegere între două părți adverse, care face un act de mediație. **2.** S.f. Perpendiculară ridicată pe mijlocul unui segment de dreaptă.

mediáție, *mediații,* s.f. Acțiunea de a media; intervenție a unei persoane, a unui guvern etc. pentru rezolvarea pașnică a unui diferend dintre două sau mai multe state.

médic, *medici,* s.m. Persoană care practică medicina; specialist în medicină.

medicál, -ă, *medicali, -e,* adj. Care se referă la medic sau la medicină; *gimnastică medicală* = sistem de exerciții menite să corecteze anumite deficiențe fizice sau funcționale.

medicamént, *medicamente,* s.n. Substanță naturală sau de sinteză, utilizată în scopul vindecării, ameliorării sau prevenirii unor boli.

medicamentós, -oásă, *medicamentoși, -oase,* adj. Care servește ca medicament; (despre tratamente) care se face cu medicamente.

medicáție, *medicații,* s.f. Tratament (cu ajutorul medicamentelor) aplicat unui bolnav.

medicinál, -ă, *medicinali, -e,* adj. Care este folosit ca medicament, care are proprietăți medicamentoase; din care se fabrică medicamente: *plante medicinale.*

medicínă s.f. Știință care se ocupă cu prevenirea și vindecarea bolilor.

medicinist, -ă, *mediciniști, -ste,* s.m. și f. Student în medicină.

medico-sanitár, -ă, *medico-sanitari, -e,* adj. Care are caracter medical și sanitar; privitor la personalul medical și sanitar.

medievál, -ă, *medievali, -e,* adj. Care se referă la evul mediu; din evul mediu.

mediocritáte, *mediocrități,* s.f. Faptul de a fi mediocru; persoană lipsită de calități (intelectuale) deosebite.

mediócru, -ă, *mediocri, -e,* adj. **1.** Care nu iese din comun; mijlociu. **2.** Lipsit de inteligență, de spirit.

meditá, *meditez,* vb. I. **1.** Intr. A gîndi, a cugeta adînc asupra unui lucru. **2.** Tr. A da lecții particulare unui elev.

meditatív, -ă, *meditativi, -e,* adj. Înclinat spre meditare; gînditor.

meditatór, -oáre, *meditatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care meditează un elev.

meditáție, *meditații,* s.f. **1.** Faptul de a medita; gîndire, cugetare. **2.** Specie a genului liric, alcătuită pe o temă filozofică. **3.** Lecție particulară dată de un meditator.

mediteranéan, -ă, *mediteraneeni, -e,* adj. Care se referă la Marea Mediterană, care se află în zona acestei mări.

médiu[1], *medii,* s.n. **1.** Totalitatea factorilor și condițiilor în care trăiesc organismele; substanță, cîmp electromagnetic etc. în care se află corpurile sau în care se desfășoară fenomenele fizice și chimice; *mediu de cultură* = soluție nutritivă utilizată pentru înmulțirea microbilor în laborator. **2.** Societatea, lumea în care trăiește cineva. **3.** (În practicile oculte) Persoană despre care se crede că poate comunica cu spiritele, servind astfel ca intermediar între ele și oamenii vii.

médiu[2], **-ie,** *medii,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se găsește la mijloc; de mijloc, mijlociu; *termen mediu* = termen al unui silogism, care pune în relație pe ceilalți doi termeni (major și minor). **2.** Adj. Care reprezintă o medie. **3.** S.f. Valoare mijlocie a mai multor mărimi; *medie aritmetică* = rezultatul obținut din împărțirea sumei mai multor mărimi la numărul lor. **4.** S.f. Rezultat obținut din adunarea notelor primite de un elev sau de un student și împărțirea acestora la numărul lor total.

medulár, -ă, *medulari, -e,* adj. Care se referă la măduva spinării sau la măduva oaselor.

medúză, *meduze,* s.f. Animal celenterat marin cu corpul gelatinos, transparent, în formă de ciupercă.

mefistofélic, -ă, *mefistofelici, -e,* adj. (Livr.) Diabolic, drăcesc; răutăcios, perfid.

mefític, -ă, *mefitici, -e,* adj. (Livr.) Cu miros urît; infect.

megafón, *megafoane,* s.n. Difuzor de mare putere (instalat în piețe, pe stadioane etc.)

megalít, *megaliți,* s.m. Nume dat unor monumente preistorice funerare sau religioase, alcătuite din blocuri mari de piatră.

megalític, -ă, *megalitici, -e,* adj. Referitor la megaliți sau la epoca lor.

megalomán, -ă, *megalomani, -e,* adj., s.m. și f. **1.** (Persoană) care are o părere exagerat de bună despre sine; grandoman. **2.** Bolnav de megalomanie **(2)**.

megalomanie, *megalomanii,* s.f. **1.** Faptul de a fi megaloman **(1)**; grandomanie. **2.** Stare patologică manifestată printr-un delir de grandoare, bolnavul crezînd despre sine că este un personaj important.

megatériu, *megaterii,* s.m. Mamifer erbivor de talie mare, care a trăit în era cuaternară.

megiéș, -ă, *megieși, -e,* s.m. și f., adj. (Înv. și pop.) Vecin.

meglenít, -ă, *mégleniți, -te,* adj., s.m. și f. Meglenoromân.

meglenoromân, -ă, *meglenoromâni, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparține unei populații românești aflate în sudul Peninsulei Balcanice, în regiunea Meglen. **2.** Adj. Care se referă la meglenoromâni **(1)**; (substantivat, f.) dialect al limbii române vorbit de meglenoromâni.

mehénghi, -e, *mehenghi, -e,* adj. (Și substantivat) Isteț, abil; șmecher, șiret; glumeț, poznaș.

mei s.m. Plantă furajeră din familia gramineelor, cu semințe mici, ovale, cultivată în trecut și ca plantă alimentară.

meióză s.f. (Biol.) Totalitatea fenomenelor complexe premergătoare formării gameților.

meișór, *meișori,* s.m. **1.** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina tîrîtoare, cu flori de culoare verde-deschis sau violetă. **2.** Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze păroase și flori violacee, grupate în spice.

melamínă s.f. Substanță chimică organică întrebuințată la fabricarea unor mase plastice rezistente.

meláná s.f. Fibră textilă sintetică cu proprietăți asemănătoare cu ale lînii.

melancólic, -ă, *melancolici, -e,* adj. **1.** Înclinat spre melancolie; cuprins de melancolie. **2.** Care predispune la melancolie, la tristețe. **3.** Care suferă de melancolie **(2)**.

melancolíe, *melancolii,* s.f. **1.** Stare de tristețe ușoară. **2.** Boală psihică manifestată printr-o depresiune continuă, prin tristețe adîncă, apatie, anxietate etc.

melanínă s.f. Pigment organic de culoare brună-închis, care se găsește în piele, în păr, în coroida oculară etc.

melánj, *melanjuri,* s.n. **1.** Amestec. **2.** Fir textil tors din două sau mai multe feluri de fibre de culori diferite.

melanterít s.n. Sulfat natural hidratat de fier folosit la fabricarea unor vopsele.

melásă s.f. Lichid siropos de culoare brună obținut ca reziduu la fabricarea zahărului și folosit la fabricarea spirtului, ca hrană pentru vite etc.

melc, *melci,* s.m. **1.** (La pl.) Clasă de moluște cu un picior în formă de talpă, cu corpul moale, vîscos, apărat de o cochilie în formă de spirală; (și la sg.) animal din această clasă. **2.** Partea anterioară, osoasă, a urechii interne. **3.** (Tehn.) Angrenaj care servește la transmiterea mișcării de rotație între doi arbori care nu se găsesc în același plan. **4.** Prăjitură făcută din aluat încolăcit, presărat cu nucă.

melcișór, *melcișori,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *melc*. **2.** (La pl.) Pastă făinoasă în formă de bucăți mici răsucite în spirală.

meleág, *meleaguri,* s.n. (De obicei la pl.) Loc, ținut, regiune.

melifér, -ă, *meliferi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre plante) Ale cărei flori conțin nectar și polen. **2.** S.f. (La pl.) Grup de plante cu flori bogate în nectar și în polen; (și la sg.) plantă din acest grup.

melinítă s.f. Exploziv puternic din acid picric, folosit la fabricarea fitilurilor detonante.

melísă, *melise,* s.f. Plantă meliferă cu flori albe, plăcut mirositoare; băutură alcoolică aromată obținută prin fermentarea frunzelor acestei plante.

melițá, *mélit,* vb. I. **1.** Tr. A zdrobi cu melița partea lemnoasă a tulpinilor de in sau de cînepă, pentru a alege fuiorul. **2.** Intr. (Fig.) A vorbi mult și fără rost, a trăncăni.

méliță, *melițe,* s.f. **1.** Unealtă de lemn acționată manual, folosită în gospodăriile țărănești pentru a alege fuiorul din tulpinile de cînepă și de in. **2.** (Fam.) Gură.

melódic, -ă, *melodici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la melodie. **2.** Adj. Melodios, armonios. **3.** S.f. Ramură a teoriei muzicale care se ocupă cu studiul melodiei.

melodíe, *melodii,* s.f. **1.** Succesiune organizată de sunete, cu înălțimi și durate diferite, care alcătuiesc o unitate cu sens expresiv. **2.** Compoziție muzicală, cîntec.

melodiós, -oásă, *melodioși, -oase,* adj. Care conține sunete armonioase, plăcute auzului.

melodramátic, -ă, *melodramatici, -e,* adj. Care se referă la melodramă, cu caracter de melodramă; (depr.) cu caracter patetic exagerat.

melodrámă, *melodrame,* s.f. Operă dramatică scrisă într-un stil de un patetism violent, cu acțiune complicată, adesea neverosimilă, în care scene tragice alternează cu scene comice.

melomán, -ă, *melomani, -e,* s.m. și f. Persoană care iubește muzica.

melopée, *melopei,* s.f. Melodie monotonă, tărăgănată.

mélos s.n. **1.** Aspectul melodic al muzicii. **2.** Melodie, cîntec; (p. ext.) muzică.

membránă, *membrane,* s.f. **1.** Țesut subțire, animal sau vegetal, care delimitează, acoperă, susține anumite organe. **2.** Placă subțire, foarte flexibilă, care, prin vibrare, produce sau transmite sunete. **3.** Foiță subțire care separă două medii; diafragmă.

membranós, -oásă, *membranoși, -oase,* adj. Cu aspect de membrană; format din una sau mai multe membrane.

mémbru, -ă, *membri, -e,* subst. **1.** S.n. Fiecare dintre prelungirile perechi, articulate, ale corpului omului sau al unor animale, care servesc

la mers, la zbor, la apucat etc.; *membru superior* = mînă; *membru inferior* = picior. **2.** S.m. Fiecare dintre cele două părţi ale unei expresii matematice. **3.** S.n. Fiecare dintre părţile unei propoziţii, unei fraze sau unei perioade. **4.** S.m. și f. Persoană (sau unitate) care face parte dintr-o organizaţie (socială, politică, culturală) sau dintr-o asociaţie, dintr-o alianţă etc.

meménto s.n. **1.** Însemnare, notă, semn care reamintește ceva. **2.** Carte care rezumă esenţialul (prin tabele, formule etc.) dintr-una sau din mai multe științe.

memorá, *memorez,* vb. I. Tr. A întipări şi a reține în memorie; a memoriza.

memorábil, -ă, *memorabili, -e,* adj. Demn de ţinut minte; (p. ext.) important, însemnat.

memorándum, *memorandumuri,* s.n. Document în care sînt expuse faptele sau argumentele juridice care privesc relaţiile dintre state.

memoriál, -ă, *memoriali, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Specie literară care cuprinde observații ori impresii personale în legătură cu anumite fapte sau evenimente. **2.** Adj. Care servește pentru a aminti ceva: *casă memorială.*

memorialíst, -ă, *memorialiști, -ste,* s.m. şi f. Autor de memoriale sau de memorii.

memorialístic, -ă, *memorialistici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Scriere literară care conţine memorii; totalitatea lucrărilor care conţin memorii. **2.** Adj. Care aparţine memorialisticii **(1),** care se referă la memorialistică.

memórie, *memorii,* s.f. **1.** Proces psihic care constă în întipărirea, păstrarea, recunoașterea și reproducerea experienței din trecut (percepțiile, ideile, emoţiile etc.) **2.** Aducere-aminte, amintire. **3.** Amintire pe care o păstrează posteritatea despre oameni sau despre evenimente (de seamă) din trecut. **4.** Parte componentă a calculatorului electronic în care se înmagazinează datele ce au fost codificate.

memóriu, *memorii,* s.n. **1.** Expunere scrisă, amănunţită și documentată, asupra unei probleme, a unui fapt etc. **2.** (La pl.) Scriere care cuprinde însemnări asupra evenimentelor din timpul vieţii autorului. **3.** (La pl.) Colecție de conferinţe, comunicări și dezbateri ale unei societăţi ştiinţifice. **4.** Petiţie (a unui grup de persoane) în care motivele și documentaţia sînt expuse pe larg.

memorizá, *memorizez,* vb. I. Tr. A învăța pe de rost.

menádă, *menade,* s.f. (Mitol.) Bacantă.

menáj, *menajuri,* s.n. **1.** Treburile casnice; activitatea gospodinei; gospodărie. **2.** Căsnicie.

menajá, *menajez,* vb. I. **1.** Tr. A trata pe cineva cu grijă, cu îngăduinţă; a cruţa. **2.** Refl. A-și cruţa forţele, sănătatea.

menajamént, *menajamente,* s.n. (Mai ales la pl.) Tact, grijă faţă de susceptibilitatea și sensibilitatea unei persoane.

menajér, -ă, *menajeri, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Femeie angajată să îngrijească de gospodăria cuiva. **2.** Adj. Privitor la menaj, la gospodărie; de menaj, casnic.

menajeríe, *menajerii,* s.f. Loc special amenajat în care sînt ţinute și expuse publicului animale vii, mai ales sălbatice; totalitatea animalelor expuse într-un asemenea loc.

méndre s.f. pl. (Fam.) *A-și face mendrele* = a-și satisface capriciile; a-și face de cap.

menestrél, *menestreli,* s.m. Poet-muzicant medieval care recita sau cînta versuri cu conţinut epic, acompaniindu-se cu un instrument muzical.

ménghină, *menghine,* s.f. Dispozitiv de prindere a unor piese care urmează a fi prelucrate (la strung, la masa de lucru).

menhír, *menhire,* s.n. Monument megalitic făcut din unul sau mai multe blocuri de piatră neprelucrată.

mení, *menesc,* vb. IV. Tr. **1.** A hotărî de mai înainte; a destina. **2.** (În superstiții) A predestina, a ursi; a prezice.

menínge, *meninge,* s.n. Fiecare dintre cele trei membrane care învelesc creierul și măduva spinării.

meningítă, *meningite,* s.f. Inflamaţie a meningelor.

meníre, *meniri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a meni;* misiune, sarcină, rost. **2.** Soartă, destin.

menísc, *meniscuri,* s.n. **1.** Lentilă cu o faţă concavă și alta convexă. **2.** Cartilaj în formă de disc, care se află între unele articulaţii ale corpului.

meníu, *meniuri,* s.n. **1.** Totalitatea felurilor de mîncare ce se servesc la o masă. **2.** Listă pe care sînt scrise felurile de mîncare și băuturile care se servesc într-un restaurant.

menopáuză s.f. Fenomen fiziologic care constă în încetarea definitivă a menstruaţiei la femei.

menstruál, -ă, *menstruali, -e,* adj. Care se referă la menstruaţie.

menstruáție s.f. Hemoragie fiziologică la femei, care apare periodic începînd din epoca pubertăţii și pînă la menopauză.

mensuál, -ă, *mensuali, -e,* adj. Care apare sau are loc lunar.

mentalitáte, *mentalităţi,* s.f. Fel de a gîndi și de a reacţiona propriu unui individ sau unei colectivităţi.

méntă s.f. (Bot.) Izmă; *mentă-creață* = izmă-creaţă. Var.: **míntă** s.f.

mentól s.n. Produs volatil, aromatic, obținut din uleiul de mentă (sau preparat sintetic), folosit ca antiseptic și calmant.

mentolát, -ă, *mentolaţi, -te,* adj. Care conţine mentol, cu mentol.

méntor, *mentori,* s.m. Povăţuitor, îndrumător spiritual.

menţíne, *menţin,* vb. III. Tr. A păstra ceva în aceeași stare sau formă în care se afla la un moment dat; a lăsa neschimbat; (refl.) a rămîne neschimbat, a dura, a dăinui.

menționá, *menționez,* vb. I. Tr. A semnala ceva, a aminti, a pomeni; a specifica, a consemna.

menţiúne, *menţiuni,* s.f. **1.** Semnalare, indicaţie, specificare. **2.** Distincţie (mai mică decît

premiul) care se acordă elevilor, concurenților la o competiție etc.

menuét, *menuete,* s.n. **1.** Numele unui vechi dans francez, devenit cu timpul dans de salon; compoziție muzicală după care se execută acest dans. **2.** A treia parte a simfoniei clasice.

meoțián s.n. (Geol.) Primul etaj al pliocenului.

mercantíl, -ă, *mercantili, -e,* adj. (Livr.) **1.** Comercial. **2.** (Peior.) Care se preocupă în mod exagerat de cîștigul material.

mercantilísm s.n. **1.** Doctrină economică din sec. XV—XVIII care proclama banii ca principala formă a avuției. **2.** Spirit negustoresc; preocupare de a cîștiga bani prin orice mijloace.

mercaptán, *mercaptani,* s.m. Substanță derivată din hidrogenul sulfurat, folosită la odorizarea gazelor combustibile.

mercenár, -ă, *mercenari, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Ostaș angajat cu leafă într-o armată străină; (fig., depr.) persoană care, pentru bani sau pentru alte avantaje materiale, se pune în slujba oricăror interese. **2.** Adj. Care se referă la mercenari, alcătuit din mercenari.

merceológ, -ă, *merceologi, -e,* s.m. și f. Specialist în merceologie.

merceologíe s.f. Disciplină care studiază proprietățile fizice și chimice ale mărfurilor în vederea stabilirii calității lor și a condițiilor de păstrare.

mercería, *mercerii,* s.f. Obiecte mărunte (ață, ace, agrafe, nasturi, panglici etc.) care servesc la cusut sau ca accesorii la îmbrăcăminte.

mercerizá, *mercerizez,* vb. I. Tr. A trata firele sau țesăturile de bumbac cu o soluție de hidroxid de sodiu pentru a le da un aspect mătăsos și a le mări rezistența.

mercúr s.n. Metal lichid cu luciu argintiu, foarte dens și foarte mobil, întrebuințat la umplerea termometrelor, la extragerea aurului și argintului, în medicină etc.

mercuriál¹, *mercuriale,* s.n. Listă zilnică a prețurilor, care se afișează în piețe și în tîrguri.

mercuriál², **-ă,** *mercuriali, -e,* adj. Care conține mercur; preparat pe bază de mercur.

meréu adv. Continuu, neîncetat, neîntrerupt.

mérge, *merg,* vb. III. Intr. **1.** A se mișca dintr-un loc în altul, a se deplasa, a umbla; (despre vehicule) a circula; (despre ape curgătoare) a curge. **2.** A se duce într-un anumit loc, a se îndrepta spre... **3.** (Despre drumuri) A duce pînă la... **4.** (Despre știri, vești) A se răspîndi. **5.** (Despre acțiuni, evenimente) A decurge; (despre mecanisme) a funcționa; (despre bani) a avea curs; (despre retribuții, venituri) a-i reveni cuiva în mod regulat. **6.** A izbuti, a reuși; a înainta, a progresa. **7.** A se potrivi; a fi posibil; *așa mai merge* = așa e bine, se potrivește.

meridián, *meridiane,* s.n. Fiecare dintre liniile imaginare care unesc polii globului pămîntesc, tăind ecuatorul sub un unghi drept, și care servesc la stabilirea longitudinii punctelor de pe glob; *primul meridian* (sau *meridianul zero*) = meridianul care trece prin orașul Greenwich din Anglia, de la care se măsoară longitudinile geografice; *meridian ceresc* = cerc imaginar care trece prin zenitul locului și prin polii cerești; *meridianul locului* = linia de intersecție a planului meridianului ceresc al locului respectiv cu planul orizontal.

meridionál, -ă, *meridionali, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este (de) la sud; specific țărilor sau popoarelor din sud. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația regiunilor sudice.

merínde, *merinde,* s.f. Hrană rece pe care o ia cu sine cel care pleacă la drum sau la lucru (pe cîmp).

merinós subst., adj. invar. **1.** Subst. Rasă de oi de talie mijlocie, cu lîna fină, de culoare albă. **2.** Adj. (Despre lînă) Care este obținut de la oile din rasa merinos (**1**).

merișór¹, *merișori,* s.m. Mic arbust din regiunile de munte, cu flori albe sau roz și cu fructe comestibile, în formă de boabe roșii.

merișór², *merișoare,* s.n. Fructul merișorului¹, întrebuințat pentru compot și dulceață.

mérit, *merite,* s.n. Calitate, însușire remarcabilă, care face ca cineva sau ceva să fie vrednic de laudă, de răsplată.

meritá, *mérit,* vb. I. Tr. A fi vrednic de o răsplată, de o recompensă; a justifica prețuirea, interesul, grija care i se acordă.

meritóriu, -íe, *meritorii,* adj. Care are merite, care se bucură de apreciere; care este destul de bun, de valoros.

merituós, -oásă, *merituoși, -oase,* adj. Meritoriu.

mers s.n. **1.** Faptul de a merge; deplasare dintr-un loc în altul. **2.** Fel de a merge al cuiva, umblet. **3.** Evoluție, desfășurare (a unui fenomen, a unui proces). **4.** Funcționare a unui sistem tehnic.

mertíc, *mertice,* s.n. Veche măsură pentru cereale.

mésa adv. (Fam.) *A cădea* (sau *a intra*) *mesa* = a ajunge într-o situație neplăcută, a intra într-o încurcătură.

mesádă s.f. v. **misadá.**

mesagér, -ă, *mesageri, -e,* s.m. și f. Persoană însărcinată să ducă un mesaj; trimis, sol.

mesageríe, *mesagerii,* s.f. Sistem de transport al mărfurilor (cu trenul, cu vaporul etc.); oficiul prin care se expediază și se primesc mărfurile.

mesáj, *mesaje,* s.n. **1.** Apel, oral sau scris, de obicei cu caracter oficial, adresat poporului, armatei etc. **2.** Însărcinarea de a comunica ceva; ceea ce se comunică, știre, veste. **3.** (Cib.) Grup de cuvinte transportate ca o unitate de-a lungul unui sistem informațional.

meschín, -ă, *meschini, -e,* adj. **1.** Lipsit de generozitate, preocupat de interese mărunte. **2.** Lipsit de importanță, mărunt, neînsemnat.

meschinăríe, *meschinării,* s.f. Atitudine, gest, faptă de om meschin; lipsă de generozitate, de noblețe sufletească.

meseán, *meseni,* s.m. Cel care participă la o masă, la un banchet, la un ospăț.

meseriáș, *meseriași*, s.m. Persoană calificată pentru practicarea unei meserii.

meseríe, *meserii*, s.f. Îndeletnicire bazată pe o muncă manuală calificată și constînd în executarea anumitor operații de transformare și de prelucrare a obiectelor muncii sau de prestare a unor servicii.

mesía s.m. Personaj mitic căruia textele biblice îi atribuie rolul de mîntuitor al lumii; nume dat de creștini lui Iisus Hristos.

mesiánic, -ă, *mesianici, -e*, adj. Referitor la mesia; de profet, profetic.

mesteácăn, *mesteceni*, s.m. Arbore din regiunile deluroase, cu coaja albă, frunze argintii, flori grupate în amenți și cu lemnul moale și flexibil.

mestecá, *méstec*, vb. I. Tr. A sfărîma un aliment cu dinții și a-l amesteca cu saliva.

mestecăníș, *mestecănișuri*, s.n. Pădure de mesteceni.

méșă, *meșe*, s.f. **1.** Șuviță de păr, de obicei de altă culoare sau nuanță decît restul părului; șuviță atașată la părul natural (pentru a-l îmbogăți sau a-l înfrumuseța). **2.** Bucată de tifon care se introduce într-o rană pentru a favoriza eliminarea puroiului.

meși s.m. pl. Încălțăminte ușoară fără toc, confecționată din piele subțire, purtată în trecut de bărbați.

meșínă, *meșine*, s.f. Piele de oaie sau de capră, folosită la căptușirea încălțămintei, a articolelor de marochinărie, la legătoria de cărți etc.

méșter, *meșteri*, s.m. **1.** Meseriaș calificat care îndrumează și alți muncitori; proprietar al unui atelier (în raport cu angajații săi). **2.** (Adesea adjectival) Persoană pricepută, îndemînatică, iscusită.

meșterí, *meșteresc*, vb. IV. Tr. **1.** A face, a executa; a prelucra. **2.** A pune la punct, a aranja, a potrivi.

meșteșúg, *meșteșuguri*, s.n. **1.** Meserie. **2.** Pricepere, îndemînare; artă.

meșteșugár, *meșteșugari*, s.m. Meseriaș.

meșteșugărésc, -eáscă, *meșteșugărești*, adj. Care aparține meșteșugarului sau ocupației lui; de meșteșugar.

meșteșugí, *meșteșugesc*, vb. IV. Tr. A efectua un lucru cu pricepere, cu îndemînare, (tr; fig.) a unelti (împotriva cuiva).

metabolísm s.n. Totalitatea proceselor de asimilație și dezasimilație care se desfășoară într-un organism viu și care au drept rezultat menținerea vieții.

metacárp, *metacarpuri*, s.n. Parte a scheletului mîinii, cuprinsă între carp și falange.

metafízic, -ă, *metafizici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Metodă generală de cunoaștere, opusă dialecticii, care consideră obiectele și procesele în mod izolat, concepe dezvoltarea ca un simplu proces de creștere, negînd automișcarea și contradicțiile interne ale lucrurilor. **2.** Adj. Care aparține metafizicii, privitor la metafizică.

metáforă, *metafore*, s.f. Figură de stil care constă în a da unui cuvînt o semnificație nouă, printr-o comparație subînțeleasă.

metafóric, -ă, *metaforici, -e*, adj. Care ține de metaforă; exprimat prin metafore; (p. ext.) figurat.

metagalaxíe, *metagalaxii*, s.f. **1.** Sistem ipotetic în care ar fi înglobate galaxiile. **2.** Partea universului accesibilă observației.

metál, *metale*, s.n. Element chimic cu luciu caracteristic, bun conducător de căldură și de electricitate, maleabil și ductil, mult folosit în tehnică; *metal prețios* = nume dat aurului, platinei și argintului ; *metal nobil* = metal care se oxidează greu; *metal rar* = metal care se găsește în cantități mici sau în stare dispersă în scoarța Pămîntului.

metalazbést s.n. Material constituit dintr-o țesătură de fire metalice și de azbest, folosit ca garnitură la discuri de ambreiaj, la saboți de frînă etc.

metálic, -ă, *metalici, -e*, adj. **1.** Care are însușiri asemănătoare cu ale metalului; de metal, făcut din metal. **2.** (Despre sunete) Cu rezonanță de metal.

metalifér, -ă, *metaliferi, -e*, adj. (Despre minerale, minereuri etc.) Care conține metale.

metalizá, *metalizez*, vb. I. Tr. A acoperi un obiect cu un strat de metal, în scopul protejării sau pentru a-i da un aspect plăcut.

metalográfic, -ă, *metalografici, -e*, adj. Care aparține metalografiei sau se referă la metalografie.

metalografíe s.f. Ramură a metalurgiei care studiază structura metalelor și a aliajelor.

metalogravúră, *metalogravuri*, s.f. **1.** Procedeu (folosit în poligrafie) de gravare cu dalta a clișeelor metalice. **2.** Clișeu obținut prin acest procedeu.

metaloíd, *metaloizi*, s.m. Element chimic ale cărui proprietăți sînt diferite de cele ale metalelor și ai cărui oxizi cu apa dau acizi.

metalúrgic, -ă, *metalurgici, -e*, adj. Care aparține metalurgiei, privitor la metalurgie.

metalurgíe s.f. **1.** Tehnica extragerii metalelor, a elaborării aliajelor industriale precum și a prelucrării lor în semifabricate. **2.** Știință care se ocupă cu studiul proprietăților fizice și chimice ale metalelor și ale aliajelor lor, precum și cu studiul proceselor fizico-chimice care se produc în operațiile de extragere, preparare și elaborare a lor.

metalurgíst, -ă, *metalurgiști, -ste*, s.m. și f. Persoană calificată pentru prelucrarea industrială a metalelor; specialist în metalurgie.

metamórfic, -ă, *metamorfici, -e*, adj. Care se referă la metamorfism, care provine din metamorfism.

metamorfísm s.n. Totalitatea transformărilor structurale și chimice suferite de roci sub influența căldurii Pămîntului, a presiunii exercitate asupra lor etc.

metamorfozá, *metamorfozez,* vb. I. Refl. A se schimba, a se transforma prin metamorfoză.

metamorfóză, *metamorfoze,* s.f. **1.** Totalitatea transformărilor succesive pe care le suferă unele animale în dezvoltarea lor, de la ieşirea din ou şi pînă la faza de adult. **2.** (Mitol.) Transformare a unei fiinţe umane sau a unei zeităţi, prin mijloace supranaturale, în animal, în plantă sau într-un lucru neînsufleţit. **3.** (Fig.) Transformare, schimbare a înfăţişării, a caracterului, a comportării cuiva.

metán s.n. Cea mai simplă hidrocarbură, gaz incolor care se găseşte în zăcăminte, în minele de cărbuni etc., fiind folosit drept combustibil şi ca materie primă în industrie.

metastáză, *metastaze,* s.f. Apariţie în cursul unei boli a unui focar patologic secundar într-o regiune a corpului situată la oarecare distanţă de focarul primar.

metatárs, *metatarsuri,* s.n. Parte a scheletului piciorului, situată între tars şi falange.

metatéză, *metateze,* s.f. (Lingv.) Modificare fonetică produsă prin schimbarea locului sunetelor sau al silabelor dintr-un cuvînt.

metazoár, *metazoare,* s.n. (La pl.) Subregn de animale care au corpul format din mai multe celule variate ca structură şi specializate funcţional; (şi la sg.) animal din acest subregn.

meteáhnă, *metehne,* s.f. (Pop.) **1.** Defect, cusur; (fig.) patimă, slăbiciune; viciu. **2.** Boală; infirmitate.

metempsihóză s.f. Concepţie mistică potrivit căreia sufletul omului ar străbate, după moarte, în vederea purificării, un lung ciclu de incarnări succesive în plante, animale şi oameni.

meteór, *meteori,* s.m. **1.** Fenomen atmosferic (electric, luminos, de condensare a vaporilor de apă etc.). **2.** Fenomen luminos care apare pe cer sub forma unei urme strălucitoare, lăsată de trecerea rapidă prin atmosferă a unei particule provenind din spaţiul cosmic.

meteóric, -ă, *meteorici, -e,* adj. **1.** Care se referă la fenomenele atmosferice. **2.** Care aparţine meteorilor **(2)**, care se referă la meteori; (fig.) care se iveşte brusc şi trece repede.

meteorísm s.n. (Med.) Mărirea abdomenului provocată de acumularea de gaze în stomac sau în intestin.

meteorit, *meteoriţi,* s.m. Fragment de corp ceresc care cade pe suprafaţa Pămîntului.

meteorográf, *meteorografe,* s.n. Aparat care măsoară şi înregistrează, simultan şi în mod continuu, presiunea atmosferică, temperatura şi umiditatea aerului.

meteorológ, *meteorologi,* s.m. Specialist în meteorologie.

meteorológic, -ă, *meteorologici, -e,* adj. Care se referă la meteorologie.

meteorologíe s.f. Ramură a ştiinţei care se ocupă cu studiul atmosferei şi al fenomenelor atmosferice.

meteréz, *metereze,* s.n. **1.** (Mil.) Val de pămînt întărit cu nuiele şi prevăzut cu mici deschizături pentru tragere. **2.** Partea superioară a unui turn sau a unui zid de apărare, prevăzută cu creneluri.

meterhaneá, *meterhanele,* s.f. (Înv.) Fanfară (turcească) în care predominau tobele.

meticulós, -oásă, *meticuloşi, -oase,* adj. **1.** Care lucrează cu multă atenţie, preocupat de amănunte. **2.** Făcut cu multă atenţie şi cu migală.

meticulozitáte s.f. Însuşirea de a fi meticulos.

metíl s.m. (Chim.) Radical organic monovalent, derivat din metan prin îndepărtarea unui atom de hridrogen.

metilén s.m. (Chim.) Radical organic bivalent, derivat din metan prin îndepărtarea a doi atomi de hidrogen; *albastru de metilen* = colorant albastru folosit în vopsitorie şi în medicină.

metílic, -ă, *metilici, -e,* adj. *Alcool metilic* = lichid incolor, toxic, obţinut prin distilarea lemnului şi folosit în industria chimică.

metioníně s.f. Aminoacid esenţial pentru procesele vitale, folosit ca medicament în afecţiunile hepatice.

metís, -ă, *metişi, -se,* s.m. şi f. **1.** Persoană provenită din rase diferite, îndeosebi din încrucişări între albi şi negri. **2.** Animal provenit din încrucişarea a doi indivizi de rase deosebite.

metóc, *metocuri,* s.n. **1.** Mănăstire mică, subordonată unei mănăstiri mai mari. **2.** Clădire (sau ansamblu de clădiri) servind ca loc de găzduire pe lîngă o mănăstire.

metódă, *metode,* s.f. **1.** Mod de cercetare, de cunoaştere şi de transformare a realităţii obiective; procedeu folosit în scopul cunoaşterii unui obiect sau al obţinerii unui rezultat. **2.** Mod organizat, sistematic, de lucru sau de gîndire. **3.** Ansamblul procedeelor pentru predarea unei discipline; manual cuprinzînd regulile de învăţare a unei limbi, a unui instrument muzical etc.

metódic, -ă, *metodici, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care se conformează unei metode; care se face după o metodă.

metódică, *metodici,* s.f. Parte a didacticii generale care tratează despre principiile şi regulile de predare proprii fiecărui obiect de studiu.

metodíst, -ă, *metodişti, -ste,* s.m. şi f. Specialist în metodică.

metodológic, -ă, *metodologici, -e,* adj. Care se referă la metodologie.

metodologíe s.f. **1.** Ansamblul metodelor folosite într-o ştiinţă, bazate pe legile şi principiile ştiinţei respective. **2.** Parte a filozofiei care studiază metodele folosite în ştiinţă.

metonimie, *metonimii,* s.f. Figură de stil care constă în înlocuirea unui termen prin altul, cu care se află într-o relaţie logică (înlocuirea întregului prin parte, a cauzei prin efect, a abstractului prin concret etc.).

metópă, *metope,* s.f. Element decorativ al frizei la templele dorice, constînd dintr-o placă decorată de obicei cu basoreliefuri.

metráj, *metraje,* s.n. Lungime a unui obiect, măsurată în metri; cantitate de material, în special de ţesături, care se măsoară cu metrul; *(film de) scurt metraj* = film a cărui peliculă

are o lungime de maximum 1500 m; *(film de) lung metraj* = film a cărui peliculă are o lungime mai mare de 1500 m.

métric, -ă, *metrici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre sisteme de unități de măsură) Care are metrul drept unitate fundamentală pentru lungime. **2.** S.f. Ramură a poeticii care studiază structura versurilor și a unităților prozodice.

metrología s.f. Disciplină care se ocupă cu măsurările precise și cu unitățile și procedeele de măsură; totalitatea activităților legate de mijloacele și metodele de măsurare.

metronóm, *metronoame,* s.n. Instrument care marchează, prin bătăile regulate ale unui pendul, intervale de timp egale.

metrópolă, *metropole,* s.f. **1.** Nume dat marilor orașe (de obicei capitale de state). **2.** Stat imperialist, considerat în raport cu coloniile sale.

metróu, *metrouri,* s.n. Cale ferată urbană subterană, servind ca mijloc de transport în comun.

métru, *metri,* s.m. **1.** Unitate fundamentală de măsură pentru lungime în sistemul internațional de unități de măsură. **2.** Riglă de lemn, de metal, de material plastic etc. (sau bandă de metal ori de material plastic), gradată în centimetri și milimetri, care servește pentru măsurat. **3.** Grup de silabe constituind unitatea de măsură a unui vers.

meu, mea, *mei, mele,* pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. (Precedat de „al", „a", „ai", „ale"; înlocuiește numele obiectului posedat de vorbitor precum și numele vorbitorului) *Ai mei sînt.* **2.** Adj. pos. Care aparține vorbitorului: *lucrurile mele;* (arată o dependență, o înrudire) *părinții mei.* **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele, prietenii vorbitorului sau (la f. pl.) treburile, preocupările acestuia: *îi aștept pe ai mei; mă întorc la ale mele.*

mexicán, -ă, *mexicani, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Mexic sau la populația lui. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Mexic.

mezaliánță, *mezalianțe,* s.f. Căsătorie cu o persoană de condiție socială considerată inferioară.

mezanín, *mezanine,* s.n. Etaj mai scund, situat între parter și primul etaj.

mezát s.n. Vînzare publică a bunurilor unui datornic; licitație.

mezél, *mezeluri,* s.n. (Mai ales la pl.) Nume dat unor preparate alimentare din carne, de tipul salamului.

mezelăríe, *mezelării,* s.f. Fabrică sau magazin de mezeluri.

mezelíc, *mezelicuri,* s.n. Gustare, aperitiv.

mezentér, *mezentere,* s.n. Foiță a peritoneului, care învelește intestinul subțire și îl leagă de peretele posterior al abdomenului.

mezín, -ă, *mezini, -e,* adj., s.m. și f. (Fratele) cel mai tînăr dintre mai mulți frați.

mezocárp, *mezocarpuri,* s.n. Partea cărnoasă a unui fruct.

mezodérm, *mezoderme,* s.n. Foiță a embrionului situată între ectoderm și endoderm.

mezolític s.n. Epoca mijlocie a pietrei, situată între paleolitic și neolitic.

mezón, *mezoni,* s.m. Particulă elementară instabilă avînd masa cuprinsă între cea a electronului și cea a protonului.

mezozóic s.n. Eră geologică situată între paleozoic și neozoic, caracterizată prin existența reptilelor uriașe, prin apariția mamiferelor, a plantelor cu flori etc.

mezzo-fórte adv. (Muz.) Cu intensitate mijlocie (între piano și forte).

mezzo-sopránă, *mezzo-soprane,* s.f. Voce de femeie, situată ca registru între sopran și alto; cîntăreață cu o astfel de voce.

mi s.m. invar. Treapta a treia din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

mia, *miele,* s.f. Puiul de sex feminin al oii.

mialgíe, *mialgii,* s.f. Nume dat durerilor musculare.

miásmă, *miasme,* s.f. Emanație rău mirositoare; duhoare.

miau interj. Cuvînt care imită strigătul pisicii; (substantivat; fam.) *a-i lua cuiva miaul* = a face pe cineva să tacă; a omorî pe cineva.

miazănoápte s.f. Nord.

miazăzi s.f. Sud.

mic, -ă, *mici,* adj. **1.** Care este de proporții reduse, sub dimensiunile obișnuite; puțin încăpător, strîmt; scurt, scund; *degetul (cel) mic* = cel mai subțire dintre degete, așezat lîngă inelar; *în mic* = după un plan redus; fără amploare. **2.** (Despre ape) De adîncime (și lățime) redusă. **3.** Redus (ca număr), limitat. **4.** (Despre zi, noapte etc.) Care durează puțin; scurt. **5.** În vîrstă fragedă; (substantivat) *cei mici* = copiii. **6.** Fără (prea mare) importanță; neînsemnat; (despre oameni) lipsit de noblețe, de generozitate; meschin. **7.** Care se află pe o treaptă inferioară într-o ierarhie.

micacéu, -ée, *micacei, -ee,* adj. (Despre roci, minerale) Care conține mică[2].

micașíst, *micașisturi,* s.n. Rocă metamorfică alcătuită în cea mai mare parte din mice și cuarț.

mícă[1] s.f. (Pop.) *Pe mică pe ceas* = foarte repede, într-o clipă; foarte des, mereu.

mícă[2], *mice,* s.f. Grupă de minerale cristalizate, cu luciu sticlos, care se desfac ușor în foițe subțiri și elastice, fiind întrebuințate în special ca izolante electrice și termice.

micéliu, *micelii,* s.n. Rețea de filamente care alcătuiesc aparatul vegetativ al ciupercilor.

michidúță s.m. (Fam. și glumeț) Drac; drăcușor.

micíme, *micimi,* s.f. Faptul de a fi mic; (fig.) josnicie, meschinărie.

micología s.f. Ramură a botanicii care se ocupă cu studiul ciupercilor.

micóză, *micoze,* s.f. Nume dat bolilor provocate de ciuperci.

micro- Element de compunere însemnînd „mic", care servește la formarea unor substantive.
micrób, *microbi,* s.m. Nume dat unor ființe unicelulare, microscopice, care trăiesc în sol, în apă, în aer, în corpul plantelor sau al animalelor, și din care fac parte bacteriile, bacilii, virusurile.
microbián, -ă, *microbieni, -e,* adj. Care se referă la microbi, cauzat de microbi.
microbiologíe s.f. Ramură a biologiei care se ocupă cu studiul microorganismelor.
microbúz, *microbuze,* s.n. Autobuz pentru un număr mic de pasageri.
microcefál, -ă, *microcefali, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care prezintă fenomenul de microcefalie.
microcefalíe s.f. Anomalie congenitală care constă în dezvoltarea insuficientă a craniului.
microclímă s.f. Climă locală, caracteristică unei anumite arii geografice, în spațiul din imediata apropiere a solului.
microcósm s.n. Lumea obiectelor submicroscopice (molecule, atomi, particule elementare etc.).
microfilm, *microfilme,* s.n. Film fotografic pe care sînt copiate, la scară foarte mică, documente sau cărți.
microfón, *microfoane,* s.n. Dispozitiv care transformă vibrațiile sonore în oscilații electrice, folosit în radioteleviziune și în telecomunicații.
microlít, *microlite,* s.n. Cristal microscopic care se găsește în compoziția rocilor vulcanice.
micrométru, *micrometre,* s.n. Instrument care servește la măsurarea lungimilor, cu o precizie de ordinul sutimilor și chiar al miimilor de milimetru.
micrón, *microni,* s.m. Unitate de măsură egală cu a mia parte dintr-un milimetru.
microorganísm, *microorganisme,* s.n. Denumire generică pentru organismele de dimensiuni microscopice (bacterii, virusuri etc.).
micropíl, *micropile,* s.n. Canal microscopic la vîrful ovulului plantelor superioare, prin care tubul polinic pătrunde la oosferă.
microporós s.n. Material sintetic poros, din care se confecționează talpa la unele obiecte de încălțăminte.
microradiografíe, *microradiografii,* s.f. Radiografie efectuată pe un film de dimensiuni reduse (putînd fi mărită ulterior pînă la dimensiunile necesare).
microraión, *microraioane,* s.n. Parte dintr-o zonă a unui oraș, avînd un caracter unitar și cuprinzînd edificii cu dotare de primă necesitate.
microreceptór, *microreceptoare,* s.n. Ansamblu format din microfonul și receptorul telefonic, cu conductoarele de legătură aferente.
microscóp, *microscoape,* s.n. Instrument optic folosit pentru examinarea obiectelor foarte mici, cu ajutorul lui putîndu-se distinge detalii de ordinul miimilor de milimetru.
microscópic, -ă, *microscopici, -e,* adj. De dimensiuni foarte mici; care nu poate fi văzut decît la microscop.
microscopíe, *microscopii,* s.f. Tehnica observării și examinării obiectelor cu ajutorul microscopului.
microseísm, *microseisme,* s.n. Cutremur de pămînt de mică intensitate, înregistrat numai de aparate.
microspór, *microspori,* s.m. (Bot.) Spor la unele criptogame, care dă naștere unui protal mascul.
microstructúră, *microstructuri,* s.f. Structură de amănunt a unui material, observată cu ajutorul microscopului.
micsándră, *micsandre,* s.f. Plantă din familia cruciferelor, înaltă pînă la 75 cm, cu flori albe, roșii sau violete, plăcut mirositoare.
micșorá, *micșorez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) mai mic (ca dimensiune, volum, intensitate). **2.** Tr. A reduce, a scădea (prețul, valoarea, numărul etc.).
micșunéa, *micșunele,* s.f. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori parfumate, galbene-aurii, cultivată ca plantă ornamentală.
mídie, *midii,* s.f. Animal marin, comestibil, din încrengătura moluștelor, cu cochilia aproape triunghiulară.
míe, *mii,* num. card. Numărul care în numărătoare are locul între 999 și 1001; (substantivat, f.) *unde s-a dus mia, meargă și suta.*
mied s.n. Hidromel.
miel, *miei,* s.m. Puiul, în special de sex masculin, al oii; blana prelucrată a puiului oii; carnea acestui animal.
mielăreá, *mielărele,* s.f. Arbust ornamental, înalt pînă la 4 m, cu flori mici, violete.
mielítă, *mielite,* s.f. **1.** Inflamație a măduvei osoase. **2.** Inflamație a măduvei spinării.
miércuri s.f. A treia zi a săptămînii; (adverbial, în forma *miercurea)* în fiecare miercuri.
miére s.f. **1.** Substanță semilichidă, bogată în zaharuri, vitamine și enzime, rezultată din nectarul cules și prelucrat de albine; *luna de miere* = prima lună din viața conjugală. **2.** *Mierea ursului* = nume dat unor specii de plante erbacee, cu frunze păroase și flori roșii, violete sau albastre.
miérlă, *mierle,* s.f. Pasăre cîntătoare sedentară de pădure, cu cioc galben și pene negre.
mierlói, *mierloi,* s.m. Bărbătușul mierlei.
mierós, -oásă, *mieroși, -oase,* adj. Care arată o amabilitate exagerată, falsă, ipocrită.
miérță, *mierțe,* s.f. Unitate de măsură pentru cereale, folosită în trecut în Moldova și în Transilvania.
mieuná, pers. 3 *miaúnă,* vb. I. Intr. (Despre pisici) A scoate strigătul caracteristic speciei
mieunát, *mieunaturi,* s.n. Faptul de a mieuna; strigătul scos de pisici.
miez, *miezuri,* s.n. **1.** Partea interioară, de obicei mai moale, a unui fruct, a pîinii etc.; partea interioară, centrală a unui lucru. **2.** *Miezul nopții (al verii* etc.*)* = mijlocul, toiul nopții (al verii

etc.). **3.** (Tehn.) Corp detașabil din interiorul unei forme de turnătorie, cu ajutorul căruia se obțin goluri în piesele turnate. **4.** *Miez magnetic* = porțiune feromagnetică de circuit magnetic, înconjurată de o înfășurare electrică. **5.** (Fig.) Partea esențială a unei probleme; *cu miez* = cu conținut, cu tîlc.

miezós, -oásă, *miezoși, -oase,* adj. Cu mult miez.

migálă s.f. Minuțiozitate și scrupulozitate în efectuarea unei munci.

migăleálă, *migăleli,* s.f. Migală.

migăli, *migălesc,* vb. IV. Tr. și intr. A lucra cu multă răbdare, grijă și minuțiozitate.

migălós, -oásă, *migăloși, -oase,* adj. **1.** Care cere migală; care se face cu migală, cu meticulozitate. **2.** (Despre oameni) Care lucrează cu migală.

migdál, *migdali,* s.m. Arbore mediteranean din familia rozaceelor, cu flori albe sau trandafirii și fructe drupe.

migdalát, -ă, *migdalați, -te,* adj. (Despre ochi) De forma migdalei; alungit.

migdálă, *migdale,* s.f. Fructul migdalului, oval-alungit, cu sîmburele comestibil, bogat în ulei.

migmatít, *migmatite,* s.n. Rocă metamorfică formată prin pătrunderea magmei granitice între roci sedimentare.

mignón, -ă, *mignoni, -e,* adj. (Adesea substantivat) Mic și delicat. Pr.: *mi-nion.*

migrá, *migrez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre triburi, popoare) A se deplasa în masă de pe un teritoriu pe altul. **2.** (Despre unele animale, mai ales păsări) A se muta în masă dintr-o regiune în alta, în anumite epoci ale anului, datorită nevoilor de hrană sau de reproducere, factorilor climatici etc.

migratór, -oáre, *migratori, -oare,* adj. Care migrează.

migrațiúne, *migrațiuni,* s.f. Faptul de a migra; deplasare în masă de pe un teritoriu pe altul.

migrénă, *migrene,* s.f. Durere de cap intensă, de obicei într-o singură parte.

mihálț, *mihalți,* s.m. Pește răpitor de apă dulce, de 30—40 cm lungime, cu solzi mărunți de culoare brună-verzuie.

míilea, mia num. ord. Care se află între al nouă sute nouăzeci și nouălea și al o mie unulea.

miime, *miimi,* s.f. **1.** Număr egal cu a mia parte dintr-o unitate; a mia parte dintr-un întreg. **2.** Unitate de măsură pentru unghiuri, folosită mai ales în artilerie.

míja s.f. art. *De-a mija* = numele unui joc de copii.

mijí, *mijesc,* vb. IV. Intr. **1.** A începe să se zărească, să devină vizibil; a apărea, a se ivi; (intr. și refl.): *a (se) miji de ziuă* = a se face ziuă. **2.** (Despre iarbă) A încolți, a răsări. **3.** A închide pe jumătate ochii pentru a vedea mai bine sau pentru a se acomoda cu lumina ori cu întunericul.

mijloc, (1—3) *mijlocuri,* **(4, 5)** *mijloace,* s.n. **1.** Punct, loc situat la egală distanță de punctele periferice, de extremități; loc situat în interior, la oarecare distanță de margine; intervalul dintre două obiecte sau dintre două extremități; *de mijloc* = mijlociu. **2.** Parte a corpului omenesc situată între torace și șolduri; talie, brîu. **3.** Moment situat (aproximativ) la aceeași depărtare de începutul și sfîrșitul unui interval de timp, al unui proces în desfășurare. **4.** Procedeu, metodă; chip, mod de a acționa. **5.** Ceea ce servește pentru realizarea unui scop; (la pl.) posibilități materiale sau bănești; *mijloace de muncă* = lucruri cu ajutorul cărora oamenii acționează asupra obiectelor muncii pentru a le transforma potrivit nevoilor lor; *mijloace de producție* = totalitatea mijloacelor de muncă și a obiectelor muncii, pe care oamenii le folosesc în procesul de producere a bunurilor materiale. Accentuat și: *mijlóc.*

mijlocáș, -ă, *mijlocași, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. (Despre țărani sau țărănime; și substantivat, m.) Care are în proprietate pămînt și alte mijloace de producție cu ajutorul cărora își cîștigă existența, fără a exploata munca altora. **2.** S.m. Sportiv care acționează între linia de apărare și cea de atac a unei echipe. **3.** S.m. (La pl.) Perechea de cai înhămați la mijloc, între înaintași și rotași; (la sg.) fiecare dintre caii care formează această pereche.

mijlocí, *mijlocesc,* vb. IV. **1.** Intr. A interveni pe lîngă cineva în favoarea cuiva. **2.** Tr. A înlesni, a ajuta.

mijlocire, *mijlociri,* s.f. Acțiunea de *a mijloci; prin mijlocirea...* = prin intermediul..., cu ajutorul...

mijlocitór, -oáre, *mijlocitori, -oare,* s.m. și f. Intermediar.

mijlocíu, -íe, *mijlocii,* adj. **1.** De mijloc; care se găsește la mijloc. **2.** Care se situează între extrema superioară și cea inferioară (în ce privește dimensiunea, calitatea, valoarea). **3.** (Și substantivat) Al doilea născut dintre trei frați.

milanéză, *milaneze,* s.f. Tricot de mătase folosit pentru confecționarea unor obiecte de lenjerie.

mílă¹, *mile,* s.f. **1.** Sentiment de înțelegere și de părere de rău față de suferința sau nenorocirea altuia. **2.** Ajutor, binefacere, pomană. **3.** Bunăvoință, bunătate, înțelegere, îngăduință, cruțare. **4.** Grație, îndurare divină.

mílă², *mile,* s.f. Unitate de măsură pentru lungimi egală cu 1609,3 m (folosită în unele țări); *milă marină* = unitate de măsură pentru lungimi egală cu 1852 m, folosită în navigația maritimă.

milenár, -ă, *milenari, -e,* adj. Care există de o mie de ani, care durează de un mileniu; (p. ext.) care există de mii de ani.

miléniu, *milenii,* s.n. Perioadă de timp de o mie de ani.

miliampér, *miliamperi,* s.m. Unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu o miime dintr-un amper.

miliár, -ă, *miliari, -e,* adj., s.n. (Stîlp sau piatră) așezată la marginea drumurilor principale,

din milă în milă sau din kilometru în kilometru, pentru a indica distanţele.

miliárd, *miliarde,* num. card. Număr egal cu o mie de milioane.

miliardár, -ă, *miliardari, -e,* s.m. şi f. Cel care posedă o avere evaluată în miliarde.

miligrám, *miligrame,* s.n. Unitate de măsură egală cu a mia parte dintr-un gram.

mililítru, *mililitri,* s.m. Unitate de măsură egală cu a mia parte dintr-un litru.

milimétric, -ă, *milimetrici, -e,* adj. **1.** De mărimea unui milimetru; (p. ext.) foarte mic; (adverbial) cu mare exactitate. **2.** Gradat în milimetri; *hîrtie milimetrică* = hîrtie liniată orizontal şi vertical din milimetru în milimetru.

milimétru, *milimetri,* s.m. Unitate de măsură egală cu a mia parte dintr-un metru.

milión, *milioane,* num. card. Număr egal cu o mie de mii.

milionár, -ă, *milionari, -e,* s.m. şi f. Cel care posedă o avere evaluată în milioane.

militá, *militez,* vb. I. Intr. A desfăşura o activitate intensă într-un domeniu social, politic, cultural; a lupta pentru o cauză, pentru un principiu.

militánt, -ă, *militanţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care militează pentru un principiu, pentru o cauză.

militár, -ă, *militari, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Persoană care face parte din cadrele armatei sau care efectuează stagiul militar. **2.** Adj. Care se referă la armată sau la militari, care aparţine armatei sau militarilor; *stagiu militar* = stagiu pe care sînt obligaţi să-l presteze în cadrul armatei toţi bărbaţii valizi.

militarísm s.m. Politică promovată de unele state capitaliste, care subordonează activitatea de stat intereselor de mărire a potenţialului militar şi de pregătire pentru război.

militarist, -ă, *militarişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Propriu, caracteristic militarismului. **2.** S.m. şi f. Persoană care sprijină militarismul, adept al militarismului.

militarizá, *militarizez,* vb. I. Tr. A introduce un regim militar într-o ţară, într-un teritoriu etc.; a subordona unor scopuri militare.

militărésc, -cáscă, *milităreşti,* adj. Militar.

milităréşte adv. Ca militarii, ostăşeşte.

milităríe s.f. Serviciu sau stagiu militar; viaţa, profesiunea de militar.

militărós, -oásă, *milităroşi, -oase,* adj. Specific militarilor, ca de militar; (p. ext.) aspru, rigid.

miliţián, -ă, *miliţieni, -e,* s.m. şi f. **1.** Persoană care face parte din cadrele miliţiei **(1)**. **2.** Soldat din miliţie **(2)**.

miliţie, *miliţii,* s.f. **1.** Organ al administraţiei de stat avînd ca atribuţii principale menţinerea ordinii publice, apărarea proprietăţii socialiste şi a celei individuale, respectarea regulilor de convieţuire socială. **2.** (În trecut) Armată nepermanentă sau de rezervă.

milivólt, *milivolţi,* s.m. Unitate de măsură pentru tensiunea electrică, egală cu o miime de volt.

milóg, -oágă, *milogi, -oage,* s.m. şi f. Cerşetor (infirm).

milogeálă, *milogeli,* s.f. Faptul de a se milogi.

milogí, *milogesc,* vb. IV. Refl. **1.** A cere de pomană, a cerşi. **2.** A cere ceva cu stăruinţă (şi cu glas plîngător).

milós, -oásă, *miloşi, -oase,* adj. Plin de milă faţă de necazurile sau de suferinţele altuia; înţelegător, îngăduitor, bun.

milosténie *milostenii,* s.f. Binefacere, pomană; ceea ce se dă de pomană.

milostív, -ă, *milostivi, -e,* adj. Milos; îngăduitor, iertător; bun.

milostiví, *milostivesc,* vb. IV. Refl. A avea milă de cineva; a se arăta milostiv, bun îngăduitor.

miluí, *miluiesc,* vb. IV. Tr. A da cuiva de pomană.

mim, *mimi,* s.m. Actor de pantomimă.

mimá, *mimez,* vb. I. Tr. A exprima idei sau sentimente fără cuvinte, numai prin gesturi şi mimică.

mimetísm s.n. Însuşire pe care o au unele animale de a lua culoarea sau forma altor animale, ori a unor obiecte din mediul înconjurător.

mimică s.f. **1.** Ansamblu de modificări ale fizionomiei, prin care se exteriorizează anumite sentimente sau gînduri. **2.** Arta de a exprima pe scenă gînduri sau sentimente prin modificări ale fizionomiei (şi prin gesturi).

mimóză, *mimoze,* s.f. Nume dat mai multor specii de plante erbacee sau lemnoase, cu flori mici şi dese de culoare roz şi cu frunze compuse care se strîng la cea mai mică atingere.

miná, *minez,* vb. I. Tr. **1.** A aşeza mine[1] **(2)** pe un teren sau într-o apă; a pune o încărcătură de exploziv într-o clădire, la un pod etc. pentru a le arunca în aer. **2.** (Fig.) A distruge (cu încetul) o activitate, o acţiune etc.

minarét, *minarete,* s.n. Turnul înalt al moscheilor, avînd în partea superioară un balcon.

minát, -ă, *minaţi, -te,* adj. În care s-au pus mine[1] **(2)** sau exploziv.

mină[1], *mine,* s.f. **1.** Ansamblu de lucrări, construcţii şi instalaţii destinate exploatării unui zăcămînt de substanţe minerale. **2.** Mijloc de luptă format dintr-un corp încărcat cu exploziv, folosit la distrugerea unor obiective în timp de război. **3.** Vergea de grafit utilizată la confecţionarea creioanelor.

mínă[2], *mine,* s.f. Expresie, a feţei; fizionomie, chip, figură.

mincinós, -oásă, *mincinoşi, -oase,* adj. **1.** (Adesea substantival) Care spune minciuni, care are obiceiul să mintă. **2.** Fals, neadevărat, neîntemeiat.

minciógi, *minciuguri,* s.n. Plasă mică în formă de coşuleţ, prinsă de un băţ şi folosită pentru a scoate din apă peştele prins în undiţă.

minciúnă, *minciuni,* s.f. **1.** Afirmaţie prin care se denaturează, în mod intenţionat, adevărul; obiceiul, deprinderea de a minţi. **2.** Născocire, plăsmuire. **3.** Prăjitură făcută din bucăţi de aluat nedospit, prăjite în multă grăsime.

mindír, *mindire,* s.n. Saltea umplută cu paie.

minéi, *mineie,* s.n. Carte bisericească în care sînt indicate, pe luni şi pe zile, slujbele religioase.

minér, *mineri,* s.m. Muncitor calificat care lucrează într-o exploatare minieră.

minerál, -ă, *minerali, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Corp solid natural, cu o anumită compoziţie chimică, component al rocilor şi al minereurilor. **2.** Adj. Care se referă la minerale **(1)**, care conţine minerale.

mineraliér, *mineraliere,* s.n. Cargobot folosit la transportul minereurilor.

mineralizá, *mineralizez,* vb. I. Refl. A se transforma în mineral.

mineralizáţie, *mineralizaţii,* s.f. Proces de formare a unor minerale în crăpăturile scoarţei terestre.

mineralóg, *mineralogi,* s.m. Specialist în mineralogie.

mineralogie s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul mineralelor.

minereú, *minereuri,* s.n. Acumulare de unul sau mai multe minerale din care se pot extrage, la scară industrială, anumite elemente (metale, metaloizi).

minerít s.n. **1.** Ramură a industriei extractive care se ocupă cu exploatarea zăcămintelor de minerale şi a masivelor de roci. **2.** Îndeletnicirea minerului.

minge, *mingi,* s.f. Obiect sferic (sau la unele jocuri, ovoidal) de diverse dimensiuni, confecţionat din cauciuc, piele, material plastic etc., umplut cu aer, cu păr, cu cîlţi şi folosit în jocurile sportive sau distractive.

mini- Element de compunere însemnînd „mic", care serveşte la formarea unor substantive.

miniaturál, -ă, *miniaturali, -e,* adj. Care se referă la miniaturi; de proporţii foarte mici.

miniatúră, *miniaturi,* s.f. **1.** Lucrare de artă plastică (în special pictură) de dimensiuni reduse, executată cu multă fineţe. **2.** Desen ornamental executat în culori pe vechile manuscrise şi tipărituri.

miniaturíst, -ă, *miniaturişti, -ste,* s.m. şi f. Artist care execută miniaturi.

miniér, -ă, *minieri, -e,* adj. Care ţine de mine[1] **(1),** privitor la mine.

minim[1], *minimuri,* s.n. Minimum **(1);** *minim de trai* = venitul necesar pentru satisfacerea nevoilor elementare de consum ale unei persoane sau ale unei familii.

mínim[2], **-ă,** *minimi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care are cea mai mică dimensiune, durată, intensitate, valoare etc. **2.** S.f. (Mat.) Valoarea cea mai mică a unei variabile sau a unei funcţii.

minimál, -ă, *minimali, -e,* adj. Minim[2] **(1).**

minimalizá, *minimalizez,* vb. I. Tr. A diminua, a reduce (la minimum) valoarea, importanţa cuiva sau a ceva.

mínimum s.n., adv. **1.** S.n. Punct, limită inferioară; cea mai mică valoare, cantitate, intensitate. **2.** Adv. Cel puţin.

ministér, *ministere,* s.n. Organ central al administraţiei de stat care conduce o anumită ramură de activitate a statului; sediul acestui organ.

ministeriál, -ă, *ministeriali, -e,* adj. Care se referă la un minister sau la un ministru; care este emis de minister sau de ministru; *hîrtie* (sau *coală) ministerială* = coală de hîrtie de format obişnuit pentru cereri.

ministru, *miniştri,* s.m. Membru al guvernului care conduce un minister.

miniu s.n. Oxid de plumb de culoare roşie-portocalie, folosit în vopselărie.

minór, -ă, *minori, -e,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care nu a ajuns la vîrsta majoratului. **2.** De mică importanţă, neînsemnat, secundar. **3.** (Log.) *Termen minor* = subiectul concluziei unui silogism. **4.** (Muz.) *Gamă minoră* = gamă formată din cinci tonuri şi două semitonuri, acestea din urmă fiind dispuse între treptele II—III şi V—VI.

minorát s.n. Situaţia juridică a minorului; timpul cît cineva este minor.

minorit, *minoriţi,* s.m. Călugăr dintr-un ordin franciscan cu acelaşi nume.

minoritár, -ă, *minoritari, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care face parte dintr-o minoritate **(2).**

minoritáte, *minorităţi,* s.f. **1.** Minorat. **2.** Numărul cel mai mic sau partea cea mai mică dintr-o colectivitate; *în minoritate* = în inferioritate numerică.

minotáur, *minotauri,* s.m. Monstru mitologic, închipuit cu trup de om şi cap de taur.

mintál, -ă, *mintali, -e,* adj. Care se referă la minte, care aparţine minţii; care se petrece în minte.

mintă s.f. v. **mentă.**

mínte, *minţi,* s.f. **1.** Facultatea de a gîndi, de a judeca; raţiune; gînd, cuget; memorie; *a ţine minte* = a nu uita. **2.** Judecată sănătoasă, chibzuinţă.

minteán, *mintene,* s.n. Haină ţărănească din dimie (de obicei scurtă şi împodobită cu găitane) purtată de bărbaţi.

mintós, -oásă, *mintoşi, -oase,* adj. (Pop.) Deştept, inteligent.

minţi, *mint,* vb. IV. **1.** Intr. A face afirmaţii care denaturează, în mod intenţionat, adevărul; a spune minciuni. **2.** Tr. A induce în eroare; a înşela.

minuná, *minunez,* vb. I. Refl. A fi cuprins de mirare sau de admiraţie; a rămîne surprins, uimit.

minunát, -ă, *minunaţi, -te,* adj. Admirabil, splendid; foarte bun, excepţional.

minunăţie, *minunăţii,* s.f. Minune **(2).**

minúne, *minuni,* s.f. **1.** (În concepţiile religioase şi în superstiţii) Fenomen uimitor, ieşit din comun, care s-ar produce împotriva firii. **2.** Lucru, fapt extraordinar, care trezeşte admiraţie.

mínus, (1, 2) *minusuri,* s.n., **(3)** adv. **1.** S.n. Semn de forma unei liniuţe orizontale cu care se notează operaţia de scădere sau numerele şi

mărimile negative. **2.** S.n. Lipsă, deficit. **3.** Adv. Mai puţin, fără.

minúscul, -ă, *minusculi, -e,* adj. De dimensiuni foarte mici; (substantivat, f.) literă mică.

minút, -ă, *minute,* s.n., s.f. **1.** S.n. Interval de timp egal cu a şaizecea parte dintr-o oră şi cuprinzînd şaizeci de secunde; răstimp foarte scurt; clipă, moment. **2.** S.n. (Mat.) Unitate de măsură pentru unghiuri, egală cu a şaizecea parte dintr-un grad. **3.** S.f. Notă scrisă, în care sînt consemnate, pe scurt, problemele discutate într-o şedinţă.

minutár, *minutare,* s.n. Ac al ceasornicului, care indică minutele.

minuţiós, -oásă, *minuţioşi, -oase,* adj. Care cercetează lucrurile în amănunt şi cu multă atenţie; făcut cu atenţie, cu migală; meticulos.

minuţiozitáte, *minuţiozităţi,* s.f. Însuşirea de a fi minuţios.

mioáră, *mioare,* s.f. Oaie tînără care încă nu a fătat.

miocárd s.n. Muşchiul inimii.

miocardítă, *miocardite,* s.f. Inflamaţie a miocardului, care apare în unele boli.

miocén s.n. Seria inferioară a neogenului, caracterizată printr-o faună şi o floră apropiate de cele actuale.

miogén s.n. Proteină care se găseşte în ţesutul muscular.

miográf, *miografe,* s.n. Aparat cu care se înregistrează grafic contracţiile musculare.

miób, mioápă, *miopi, mioape,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de miopie; (fig.) (persoană) cu vederi înguste, lipsită de perspicacitate.

miopíe, *miopii,* s.f. Defect al vederii caracterizat prin imposibilitatea de a distinge clar obiectele situate la distanţă.

mioríţă, *mioriţe,* s.f. Diminutiv al lui *mioară;* oaie tînără.

miorlăí, pers. 3 *miórlăie,* **vb. IV. Intr.** (Despre pisici) A mieuna.

miorlăít, -ă, *miorlăiţi, -te,* adj. (Despre oameni sau despre glasul lor) Plîngăreţ.

miozínă, *miozine,* s.f. Proteină care se găseşte în ţesutul muscular, avînd rol important în contracţia muşchilor.

miozítă, *miozite,* s.f. Inflamaţie a unuia sau a mai multor muşchi striaţi.

miozótis s.m. (Bot.) Nu-mă-uita.

mir s.n. (Bis.) Untdelemn sfinţit cu care preotul îi unge pe credincioşi pe frunte, în cadrul unor ritualuri.

mirá, *mir,* vb. I. Refl. **1.** A fi nedumerit, surprins, uimit. **2.** A manifesta uimire sau admiraţie.

mirácol, *miracole,* s.n. Minune **(1).**

miraculós, -oásă, *miraculoşi, -oase,* adj. **1.** Care pare a fi produs printr-o minune; uimitor, extraordinar; (substantivat, m. sg.) elementul supranatural din basme şi legende. **2.** Care produce efecte excepţionale.

miráj, *miraje,* s.n. **1.** Fenomen optic datorit refracţiei treptate a razelor de lumină cînd străbat straturi de aer cu densităţi diferite, din care cauză obiectele depărtate aflate la orizont apar însoţite de imaginea lor răsturnată. **2.** (Fig.) Plăsmuire, închipuire, iluzie deşartă. **3.** (Fig.) Lucru atrăgător, farmec, atracţie.

miráre s.f. Surprindere; uimire; *n-ar fi de mirare să...* = ne putem aştepta să...

míră, *mire,* s.f. **1.** Riglă gradată, cu lungimea de 2—4 m, utilizată în măsurătorile topografice. **2.** Imagine standard transmisă pe ecranele televizoarelor pentru reglarea imaginii acestora.

míre, *miri,* s.m. Nume purtat de bărbat în ziua (şi în preajma zilei) căsătoriei sale; (la pl.) nume dat celor două persoane care se căsătoresc.

mireán, -ă, *mireni, -e,* **s.m. şi f.,** adj. (Persoană) care nu aparţine clerului.

mireásă, *mirese,* s.f. Nume purtat de femeie în ziua (şi în preajma zilei) căsătoriei sale.

mireásmă, *miresme,* s.f. **1.** Miros plăcut (răspîndit mai ales de flori). **2.** (Adesea la pl.) Ulei sau substanţă aromatică folosită pentru ungerea trupului, pentru parfumarea aerului etc.

miriáde s.f. pl. (Livr.) Număr, mulţime, cantitate foarte mare.

miriapód, *miriapode,* s.n. (La pl.) Clasă de artropode cu numeroase perechi de picioare, corespunzătoare segmentelor corpului; (şi la sg.) animal din această clasă.

miríflc, -ă, *mirifici, -e,* adj. (Livr.) Măreţ, minunat.

míriște, *miriști,* s.f. Cîmp de pe care s-au secerat cerealele şi pe care au rămas părţile inferioare ale tulpinilor; (cu sens colectiv) tulpinile retezate, rămase cu rădăcina în pămînt.

mirodénie, *mirodenii,* s.f. **1.** Nume dat unor substanţe aromatice cu miros puternic, plăcut. **2.** Nume dat părţilor unor plante (exotice) folosite drept condiment.

mironosíţă, *mironosiţe,* s.f. Femeie cucernică, smerită; epitet dat unei femei care simulează nevinovăţia, modestia.

mirós, *mirosuri,* s.n. **1.** Simţ prin care organismul percepe proprietăţile unor substanţe cînd vine în contact cu vaporii acestora. **2.** Emanaţie pe care o exală unele corpuri; senzaţie olfactivă pe care o produce această emanaţie.

mirosí, *mirós,* vb. IV. **1.** Tr. A percepe, a simţi un miros. **2.** Tr. (Fig.) A presimţi, a bănui, a presupune. **3.** Intr. A avea (sau a răspîndi) un miros.

mirositór, -oáre, *mirositori, -oare,* adj. Care are (sau răspîndeşte) un miros (plăcut).

mirt, *mirţi,* s.m. Arbust ornamental mediteranean cu frunze persistente şi cu flori mici, albe, parfumate.

miruí, *miruiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A unge pe credincioşii creştini cu mir. **2.** (Fig.; fam.) A lovi pe cineva în cap; a omorî.

misádă, *misade,* s.f. Blană confecţionată din mai multe piei, cu care se căptuşesc paltoanele. Var.: **mesádă** s.f.

mísă, *mise,* s.f. Compoziţie muzicală pentru cor şi solişti, scrisă pe textul liturghiei catolice.

miscelanéu, -ée, *miscelanee,* adj., s.n. (Rubrică într-o publicaţie ori volum) cu conţinut variat.

miscibilitáte s.f. Proprietate a două sau a mai multor substanţe de a forma un amestec omogen.

misionár, *misionari,* s.m. Persoană trimisă de biserică să răspîndească creştinismul (mai ales catolicismul) în ţări cu altă religie.

misít, *misiţi,* s.m. Persoană care mijloceşte afaceri comerciale; samsar.

misiúne, *misiuni,* s.f. **1.** Însărcinare dată cuiva; rost, menire. **2.** *Misiune diplomatică* = reprezentanţă diplomatică a unui stat, cu grad de ambasadă sau de legaţie. **3.** Instituţie religioasă prin care se propagă creştinismul într-o ţară cu altă religie.

misivă, *misive,* s.f. (Astăzi glumeţ) Scrisoare, bilet.

mistér, *mistere,* s.n. **1.** Ceea ce este (încă) nedescoperit sau neînţeles. **2.** (Mai ales la pl.) Lucrare dramatică medievală (la început cu caracter religios).

misteriós, -oásă, *misterioşi, -oase,* adj. **1.** Care este necunoscut sau neînţeles; tainic. **2.** Care ascunde ceva; care este înconjurat de mister.

mistic, -ă, *mistici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine misticismului; care vădeşte misticism. **2.** S.m. şi f. Adept al misticismului. **3.** Adj. Cu înţeles ascuns, tainic.

misticísm s.n. Credinţă eronată în existenţa unor forţe supranaturale şi în posibilitatea omului de a comunica cu ele pe căi tainice, nonraţionale.

mistificá, *mistific,* vb. I. Tr. A induce în eroare, a înşela; a denatura adevărul.

mistificatór, -oáre, *mistificatori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care mistifică.

mistrál s.n. Vînt puternic care suflă iarna în Franţa, de-a lungul văii Ronului, spre Marea Mediterană.

mistréţ, -eáţă, *mistreţi, -e,* adj. *Porc mistreţ* (şi substantivat, m.) = animal sălbatic, cu corpul masiv, cu caninii lungi şi tăioşi, strămoşul porcului domestic.

mistrie, *mistrii,* s.f. Unealtă de zidărie în formă de lopăţică cu care se întinde mortarul pe zid.

mistui, *mistui,* vb. IV. **1.** Tr. A digera alimentele. **2.** Tr. (Fig.) A distruge, a nimici. **3.** Tr. şi refl. (Fig.) A (se) chinui sufleteşte. **4.** Refl. A se face nevăzut, a dispărea.

mistuitór, -oáre, *mistuitori, -oare,* adj. Care mistuie; care nimiceşte; (fig.) chinuitor.

mişcá, *mişc,* vb. I. **1.** Intr., tr. şi refl. A ieşi (sau a face să iasă) din starea de repaus, de imobilitate; (refl. şi intr.) a porni din loc, a se deplasa. **2.** Refl. şi intr. A începe să lucreze, a ieşi din pasivitate; a dovedi oarecare pricepere într-o anumită muncă. **3.** Intr. şi refl. A fi viu, a da semne de viaţă. **4.** Refl. (Despre colectivităţi) A se agita, a se răscula. **5.** Tr. A impresiona, a emoţiona; a înduioşa.

mişcáre, *mişcări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) mişca;* exerciţiu (sau parte a unui exerciţiu) sportiv ori de gimnastică; (fiz.) variaţie în timp a poziţiei unui corp în raport cu un sistem de referinţă. **2.** (Fil.) Categorie care cuprinde toate procesele şi schimbările ce au loc în univers. **3.** Fiecare mutare de piese la jocul de şah, de table etc. **4.** Viteză cu care se execută o bucată muzicală. **5.** Acţiune sau curent care antrenează un număr mare de oameni în sprijinul unei idei, al unui scop comun etc. **6.** Circulaţie; animaţie, forfoteală; *birou de mişcare* = birou de unde se dirijează şi se coordonează într-o gară circulaţia trenurilor. **7.** (La pl.) Deplasare a unor unităţi militare; *mişcări de trupe.* **8.** Schimbare intervenită în organizarea personalului dintr-o unitate.

mişcát, -ă, *mişcaţi, -te,* adj. Emoţionat, impresionat; înduioşat.

mişcătór, -oáre, *mişcători, -oare,* adj. **1.** Care se mişcă; care poate fi mişcat, mutat; mobil. **2.** (Fig.) Care impresionează, emoţionează.

mişél, -eá, *mişei, -ele,* adj., s.m. şi f. (Om) ticălos, netrebnic; fricos, laş.

mişelésc, -eáscă, *mişeleşti,* adj. De mişel, ticălos, nemernic.

mişeléşte adv. Ca mişeii, nedemn; ca un fricos, ca un laş.

mişelie, *mişelii,* s.f. Faptă de mişel; ticăloşie, mîrşăvie.

mişină, *mişine,* s.f. Mică scobitură pe suprafaţa dinţilor cailor şi ai altor animale erbivore (după care li se poate recunoaşte vîrsta).

mişmáş, *mişmaşuri,* s.n. (Fam.) Amestecătură, harababură.

mişună, pers. 3 *mişună,* vb. I. Intr. (Despre fiinţe) A se mişca în număr mare, de colo pînă colo, a forfoti.

mit, *mituri,* s.n. Povestire fabuloasă, fantastică, despre originea universului şi a fenomenelor naturii, despre zei şi eroi legendari; (p. gener.) poveste, legendă, basm.

mită, *mite,* s.f. Bani sau daruri în obiecte date sau promise unei persoane oficiale (unui funcţionar) pentru a îndeplini (ori a nu îndeplini) un act care intră în obligaţiile sale de serviciu.

mític, -ă, *mitici, -e,* adj. Care ţine de un mit; legendar, fabulos.

miting, *mitinguri,* s.n. Întrunire publică prilejuită de un eveniment politic important.

mititél, -eá, -ică, *mititei, -ele,* adj., s.m. **1.** Adj. Diminutiv al lui *mic.* **2.** S.m. Cîrnăcior făcut din carne tocată, condimentată, care se mănîncă fript la grătar.

mitocán, *mitocani,* s.m. Om cu purtări grosolane; bădăran.

mitocănésc, -eáscă, *mitocăneşti,* adj. De mitocan; grosolan.

mitocăníe, *mitocănii,* s.f. Atitudine, faptă, vorbă de mitocan; bădărănie, mojicie.

mitológic, -ă, *mitologici, -e,* adj. Care aparţine mitologiei, care se referă la mitologie.

mitologíe, *mitologii,* s.f. Totalitatea miturilor create de un popor sau de un grup de popoare înrudite.

mitrálă, *mitrale,* adj. *Stenoză mitrală* = boală care constă în îngustarea orificiului auriculo-ventricular din partea stîngă a inimii.
mitraliá, *mitraliez,* vb. I. Tr. A trage cu mitraliera asupra unui obiectiv.
mitralíéră, *mitraliere,* s.f. Armă automată de calibru mic, montată pe un suport, cu care se poate trage, într-un timp scurt, un număr mare de proiectile.
mitraliór, *mitraliori,* s.m. Militar specializat în trageri cu mitraliera.
mítră[1], *mitre,* s.f. (Anat.) Uter.
mítră[2], *mitre,* s.f. Acoperămînt pentru cap, de formă sferică sau conică, uneori ornamentat, purtat mai ales de arhierei în timpul slujbelor religioase.
mitropolíe, *mitropolii,* s.f. **1.** Unitate administrativă a bisericii ortodoxe, superioară episcopiei și inferioară patriarhiei. **2.** Biserica și ansamblul de clădiri anexe care constituie sediul unei mitropolii **(1).**
mitropolít, *mitropoliți,* s.m. Înalt cleric ortodox, conducător al unei mitropolii.
mitropolitán, -ă, *mitropolitani, -e,* adj. Care se referă la mitropolie sau la mitropolit, care aparține mitropoliei sau mitropolitului.
mituí, *mituiesc,* vb. IV. Tr. A da cuiva mită.
mituitór, -oáre, *mituitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care mituiește.
míță, *mițe,* s.f. **1.** Lînă scurtă, tunsă pentru prima oară de pe miei; lînă tunsă de pe capul, coada și picioarele oilor. **2.** Fire lungi de lînă care atîrnă în smocuri.
mițós, -oásă, *mițoși, -oase,* adj. (Despre blăni, păr, lînă sau obiecte confecționate din lînă) Cu fire lungi; cu mițe **(2).**
mixedém s.n. Boală endocrină datorită unei grave insuficiențe tiroidiene, care duce la scăderea funcțiilor organismului.
mixomicéte s.f. pl. Încrengătură de plante inferioare saprofite, lipsite de clorofilă.
mixt, -ă, *micști, mixte,* adj. Alcătuit din elemente eterogene; amestecat; *cor mixt* = cor compus din voci bărbătești și voci femeiești; *număr mixt* = număr compus din numere întregi și din fracții ordinare.
mixtúră, *mixturi,* s.f. **1.** Amestecătură. **2.** Amestec de materiale granulare, folosit la prepararea unor mortare, a unor îmbrăcăminți rutiere etc.
mizá, *mizez,* vb. I. A depune o sumă de bani ca miză; (fig.) a conta pe...
mizanscénă, *mizanscene,* s.f. Montare a unui spectacol artistic; punere în scenă.
mizantróp, -ă, *mizantropi, -e,* s.m. și f. Persoană stăpînită de mizantropie.
mizantropíe s.f. Lipsă de încredere în oameni; tendința de a se izola de lume.
míză, *mize,* s.f. Sumă de bani pe care o angajează la unele jocuri de noroc fiecare dintre participanți.
mizer, -ă, *mizeri, -e,* adj., s.m. și f. (Livr.) **1.** Adj., s.m. și f. (Om) sărman, nenorocit. **2.** Adj. Care denotă o situație proastă; sărăcăcios.
mizerábil, -ă, *mizerabili, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Om) ticălos, nemernic. **2.** Adj. Care se află într-o stare foarte proastă; sărac, sărăcăcios.
mizericórdie, *mizericordii,* s.f. (Livr.; rar) Îndurare, milostivire.
mizérie, (2) *mizerii,* s.f. **1.** Stare de extremă sărăcie; situație jalnică, vrednică de plîns. **2.** (Mai ales la pl.) Greutăți, griji, necazuri.
mîhní, *mîhnesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) supăra, a (se) întrista.
mîhníre, *mîhniri,* s.f. Faptul de *a (se) mîhni;* supărare, întristare, amărăciune.
mîhnít, -ă, *mîhniți, -te,* adj. Supărat, amărît, întristat.
mîine adv. În ziua care urmează după cea de azi; în viitor, cîndva.
mîl, *mîluri,* s.n. Sediment alcătuit în general din particule argiloase foarte fine, depuse pe fundul apelor sau pe terenuri inundabile; pămînt noroios.
mîlc adv. *A tăcea mîlc* = a nu scoate o vorbă, a tăcea chitic.
mîlí, *mîlesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) umple de mîl, a (se) acoperi cu mîl.
mîlít, -ă, *mîliți, -te,* adj. Acoperit cu mîl, plin de mîl.
mîlitúră, *mîlituri,* s.f. Depunere de mîl; loc acoperit cu mîl.
mîlós, -oásă, *mîloși, -oase,* adj. Cu mîl, plin de mîl.
mînă, *mîn,* vb. I. Tr. **1.** A îndemna un animal la mers; a dirija mersul unui vehicul cu tracțiune animală. **2.** A trimite pe cineva să se ducă undeva, să facă ceva. **3.** A pune în mișcare; a acționa; a mișca din loc; a deplasa, a duce.
mînă, *mîini,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două membre superioare ale corpului omenesc; (p. restr.) extremitatea antebrațului, care se termină cu cele cinci degete; *de mînă* = (despre unelte, instrumente) care este acționat manual; *de mîna întîi* (sau *a doua*) = de calitatea (sau de rangul, de categoria) întîi (sau a doua); *mînă de lucru* = forță de muncă; muncitori; *a cere mîna (unei femei)* = a cere o femeie în căsătorie. **2.** Cantitate din ceva, atît cît încape într-o palmă. **3.** Grup mic, număr restrîns de oameni.
mînătárcă, *mînătărci,* s.f. Hrib.
mîncá, *mănînc,* vb. I. **1.** Tr. A ingera alimente, hrană; a mesteca în gură alimentele și a le înghiți. **2.** Tr. (Despre animale sălbatice) A sfîșia (și a devora). **3.** Tr. (Despre viermi, molii; p. ext., despre agenți fizici, chimici etc.) A roade, a măcina, a distruge. **4.** Tr. A produce o senzație de mîncărime. **5.** Tr. A face să dispară; a nimici, a distruge. **6.** Refl. (Fig.; despre oameni) A se certa; a-și face rău unul altuia, a se săpa.
mîncáre, (2) *mîncări și mîncăruri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a mînca.* **2.** Ceea ce se mănîncă; hrană, alimente; fel de bucate.
mîncát, -ă, *mîncați, -te,* adj. Ros, măcinat; distrus.

mîncăciós, -oásă, *mîncăcioși, -oase,* adj., s.m. și f. (Ființă) care mănîncă mult, lacom la mîncare.

mîncăríme, *mîncărimi,* s.f. Iritație a pielii provocată de anumite boli, de înțepătura unor insecte etc. și însoțită de nevoia de a se scărpina.

mîncătoríe, *mîncătorii,* s.f. (Fam.) Intrigă.

mîncătúră, *mîncături,* s.f. Eroziune a solului (produsă în special de ape).

mîncắu, *mîncăi,* s.m. (Fam.) Persoană care mănîncă mult; lacom la mîncare.

mîndréțe, *mîndrețe,* s.f. **1.** Frumusețe, splendoare. **2.** Ființă sau lucru cu aspect foarte frumos.

mîndrí, *mîndresc,* vb. IV. Refl. **1.** A fi mîndru **(1);** a se lăuda, a se făli. **2.** A se îngîmfa.

mîndríe, *mîndrii,* s.f. **1.** Faptul de a fi mîndru **(1);** sentiment de demnitate și de încredere în calitățile proprii. **2.** Trufie, îngîmfare.

mîndru, -ă, *mîndri, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Plin de încredere în calitățile proprii. **2.** Adj. Orgolios, îngîmfat. **3.** Adj. Falnic, măreț; (pop.) frumos. **4.** S.m. și f. (Pop.) Drag, iubit.

mîneá, *mîn,* vb. II. Intr. (Pop.) A petrece noaptea undeva, a poposi peste noapte.

mînecá, *mînec,* vb. I. Intr. (Pop.) A porni în zori; a pleca, a se duce; *de* (sau *pe) mînecate*= de dimineață, în zori.

mînecár, *mînecare,* s.n. Haină țărănească scurtă, cu sau fără mîneci; mintean.

mînecă, *mîneci,* s.f. Parte a îmbrăcămintei care acoperă brațul (în întregime sau de la umăr pînă deasupra cotului).

mînecúță, *mînecuțe,* s.f. Diminutiv al lui *mînecă;* (la pl.) obiect de îmbrăcăminte de forma unor manșete lungi, care se poartă peste mîneci, pentru a le proteja.

mînér, *mînere,* s.n. Parte a unei unelte, a unui instrument etc. de care se apucă cu mîna.

mîngîiá, *mîngîi,* vb. I. Tr. **1.** A netezi ușor cu palma, în semn de dragoste; a dezmierda, a alinta. **2.** A căuta să alini durerea, mîhnirea, suferința cuiva, prin vorbe de încurajare.

mîngîiére, *mîngîieri,* s.f. **1.** Dezmierdare, alintare; gest prin care se mîngîie. **2.** Liniștire, alinare, consolare; încurajare, îmbărbătare.

mîngîietór, -oáre, *mîngîietori, -oare,* adj. Care mîngîie, consolează.

mîngîiós, -oásă, *mîngîioși, -oase,* adj. Mîngîietor; plăcut, desfătător, încîntător.

mîniá, *mînii,* vb. I. Refl. și tr. A-și ieși (sau a face pe cineva să-și iasă) din fire; a fi cuprins de mînie.

mîníe, *mînii,* s.f. **1.** Enervare (trecătoare); necaz, ciudă. **2.** Dușmănie, ură. **3.** *Mînia lui Dumnezeu* = urgie, prăpăd, calamitate.

mîniós, -oásă, *mînioși, -oase,* adj. **1.** Cuprins de mînie; furios. **2.** Supărat, necăjit.

mînjeálă, *mînjeli,* s.f. Un fel de pastă subțire făcută din sămînță de in, din făină de porumb etc., cu care se ung firele urzelii de cînepă ca să nu se scămoșeze în timpul țesutului.

mînjí, *mînjesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) murdări, a (se) păta.

mînjít, -ă, *mînjiți, -te,* adj. Murdar, pătat.

mîntuí, *mîntui,* vb. IV. Tr. și refl. **1.** (Pop.) A scăpa (pe cineva) dintr-o primejdie, de la moarte etc. **2.** (În limbajul bisericesc) A (se) curăța de păcate, a (se) izbăvi. **3.** (Pop.) A (se) termina, a (se) isprăvi.

mîntuiálă s.f. *De mîntuială* = superficial.

mîntuíre, *mîntuiri,* s.f. Faptul de *a (se) mîntui;* salvare, scăpare; (în limbajul bisericesc) iertare de păcate.

mîntuitór, -oáre, *mîntuitori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care mîntuie **(1, 2).**

mînuí, *mînuiesc,* vb. IV. Tr. A folosi o unealtă, un instrument, o armă etc. cu ajutorul mîinilor.

mînuitór, -oáre, *mînuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care mînuiește ceva; *mînuitor de bani (publici)* = persoană care încasează și eliberează bani în cadrul unei gestiuni publice.

mînz, *mînji,* s.m. **1.** Puiul iepei. **2.** (Fam.) Epitet dat unui copil (zburdalnic, neastîmpărat) sau unui bărbat tînăr.

mînzáre, *mînzări,* s.f. Oaie care a fătat și are lapte.

mînzát, -ă, *mînzați, -te,* s.m. și f. Vițel înțărcat.

mînzărár, *mînzărari,* s.m. Cioban care păzește mînzările.

mînzéște adv. *A rîde mînzește* = a rîde silit, nenatural.

mîr interj. Cuvînt care redă mîrîitul cîinelui.

mîrc s.n. (Pop.) *A nu zice nici mîrc* = a nu zice nimic; a tăcea chitic.

mîrîí, *mîrîi,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre cîini) A scoate sunete guturale, hîrîite. **2.** (Despre oameni) A mormăi, a bombăni; a protesta, a cîrti.

mîrîít s.n. Faptul de a mîrîi; sunete specifice scoase de cîini.

mîrlán, *mîrlani,* s.m. (Depr.) Om prost crescut, bădăran, grosolan.

mîrlí, pers. 3 *mîrlește,* vb. IV. Refl. (Despre oi) A se împreuna, a se împerechea.

mîrșav, -ă, *mîrșavi, -e,* adj. Lipsit de scrupule, josnic, ticălos.

mîrșăvíe, *mîrșăvii,* s.f. Faptă mîrșavă, josnicie, ticăloșie.

mîrțoágă, *mîrțoage,* s.f. Cal slab; gloabă.

mîrzác, *mîrzaci,* s.m. (În trecut) Nobil tătar (căpetenie de ceată ostășească).

mîț, *mîți,* s.m. (Pop.) Masculul pisicii; pui de pisică.

mîță, *mîțe,* s.f. **1.** (Pop.) Pisică. **2.** Nume dat unor dispozitive în formă de gheară, cu care se prinde, se apucă, se trage ceva.

mîțișór, *mîțișori,* s.m. (Pop.) **1.** Diminutiv al lui *mîț.* **2.** Inflorescență masculă în formă de ament (ex. la salcie, la alun).

mîzgă s.f. **1.** (Pop.) Seva arborilor. **2.** Noroi moale, alunecos.

mîzgălí, *mîzgălesc,* vb. IV. Tr. **1.** A mînji, a păta. **2.** A scrie sau a desena urît, neglijent, murdar.

mîzgălitúră, *mîzgălituri,* s.f. Faptul de a mîzgăli; scriere, desen executate neîndemînatic, neîngrijit, murdar.

mîzgós, -oásă, *mîzgoşi, -oase,* adj. **1.** (Despre plante) Plin de sevă. **2.** Noroios şi alunecos.

mládă, *mlăzi,* s.f. **1.** Mlădiţă (1). **2.** Pădure tînără şi deasă.

mláje, *mlăji,* s.f. **1.** Nume dat unor specii de răchită; (cu sens colectiv) tufiş sau pădurice de răchită. **2.** Ramură tînără de răchită, de salcie, de tei, folosită la împletitul coşurilor, la legatul viţei-de-vie etc.

mláştină, *mlaştini,* s.f. Teren pe care se adună şi stagnează apa.

mlădiá, *mlădiez,* vb. I. Refl. **1.** A se înclina, a se îndoi, a se legăna uşor, într-o parte şi în alta. **2.** (Fig.; despre oameni) A deveni conciliant, maleabil. **3.** (Fig.; despre voce, glas) A se modula.

mlădiére, *mlădieri,* s.f. Acţiunea de *a se mlădia;* mişcare mlădioasă; inflexiune, modulaţie a vocii.

mlădiós, -oásă, *mlădioşi, -oase,* adj. **1.** Care se îndoaie cu uşurinţă (fără să se frîngă); flexibil, elastic. **2.** (Despre fiinţe, despre corpul sau părţi ale corpului lor) Suplu, zvelt; cu mişcări graţioase. **3.** (Fig.; despre oameni) Conciliant, maleabil. **4.** (Fig.; despre sunete, voce) Melodios, armonios.

mlădíţă, *mlădiţe,* s.f. **1.** Ramură tînără, subţire şi flexibilă; lăstar. **2.** (Fig.) Descendent, urmaş; odraslă.

mlădíu, -íe, *mlădii,* adj. Mlădios (2).

mlăştinós, -oásă, *mlăştinoşi, -oase,* adj. (Despre terenuri) Cu mlaştini, acoperit de mlaştini.

mnemotéhnic, -ă, *mnemotehnici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Ansamblu de procedee care uşurează memorarea şi reproducerea unor cunoştinţe. **2.** Adj. Care ajută memorarea.

moácă, *moace,* s.f. **1.** (Fam.) Cap. **2.** Epitet dat unei persoane încete, leneşe.

moále, *moi,* adj. **1.** Care cedează uşor la apăsare (modificîndu-şi forma); (p. ext.) afînat, pufos; *ouă moi* = ouă fierte puţin, astfel ca să nu fie complet coagulate; (substantivat, n. sg. art.) *moalele capului* = fontanelă, (p. ext.) creştetul capului. **2.** Lipsit de duritate; puţin consistent; (despre terenuri) care conţine umezeală, umed, jilav; (despre pîine) proaspătă; (despre fructe) zemos, mălăieţ. **3.** Neted, mătăsos, catifelat; (despre sunete, voce; adesea adverbial) potolit, blînd; (despre lumină, culori) lipsit de intensitate; estompat; (despre vreme, anotimpuri) călduţ (şi umed); blînd, plăcut. **4.** (Despre mişcări) Lipsit de vioiciune; uşor, lin. **5.** (Despre fiinţe, despre corpul sau părţi ale corpului lor) Fără putere; debil, slab. **6.** (Despre oameni) Lipsit de energie, de voinţă; apatic, indolent, bleg, leneş.

moar, *moaruri,* s.n. Ţesătură groasă de mătase, cu reflexe lucioase, ondulate.

moáră, *mori,* s.f. **1.** Maşină pentru măcinarea cerealelor; instalaţia care cuprinde asemenea maşini. **2.** Maşină folosită pentru mărunţirea fină a unor materiale tari (minereuri, pietriş etc.).

moárte, *morţi,* s.f. **1.** Încetare definitivă a tuturor funcţiilor vitale; sfîrşitul vieţii. **2.** Omor, masacru, măcel; *a face moarte (de om)* = a ucide.

moáşă, *moaşe,* s.f. Femeie cu pregătire specială care asistă şi îngrijeşte femeile la naştere.

moáşte s.f. pl. (În religia creştină) Rămăşiţe din corpul unei persoane considerată sfîntă sau obiecte care au aparţinut unei astfel de persoane (şi cărora li se atribuie puteri supranaturale).

mobíl, -ă, *mobili, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se mişcă (sau care poate fi mişcat); *avere mobilă* (sau *bunuri mobile*) = avere, bunuri care pot fi mutate dintr-un loc în altul. **2.** Adj. Schimbător, variabil, nestabil; (despre ochi, privire, figură) care îşi schimbă mereu expresia; care este într-o continuă mişcare; *substantiv mobil* = substantiv care îşi poate crea formă de feminin de la cea de masculin sau formă de masculin de la cea de feminin, prin adăugarea unui sufix. **3.** S.n. Corp în mişcare. **4.** S.n. Impuls, imbold; scop, obiectiv.

mobilá, *mobilez,* vb. I. Tr. A înzestra (o încăpere, o locuinţă) cu mobilă.

mobilát, -ă, *mobilaţi, -te,* adj. (Despre încăperi, locuinţe) Amenajat cu mobilă; care se închiriază cu mobilă.

móbilă, *mobile,* s.f. Fiecare dintre obiectele care servesc la amenajarea interiorului încăperilor dintr-o locuinţă, dintr-o instituţie etc.; (cu sens colectiv) mobilier.

mobiliár, -ă, *mobiliari, -e,* adj. Care este alcătuit din bunuri mobile.

mobiliér s.n. Totalitatea mobilelor dintr-o încăpere, dintr-o clădire.

mobilitáte s.f. **1.** Însuşirea de a fi mobil (1). **2.** Capacitatea feţei omului de a-şi schimba expresia.

mobilizá, *mobilizez,* vb. I. Tr. **1.** A trece forţele armate de la starea de pace la starea de război, chemînd sub arme rezerviştii. **2.** A antrena o colectivitate la o acţiune de interes general.

mobilizatór, -oáre, *mobilizatori, -oare,* adj. Care mobilizează (2), care antrenează.

mocán, *mocani,* s.m. Nume dat locuitorilor din regiunile muntoase (în special ale Transilvaniei); cioban din aceste regiuni.

mocáncă, *mocance,* s.f. Nume dat femeilor din regiunile muntoase (în special ale Transilvaniei).

mocasín, *mocasini,* s.m. (La pl.) Încălţăminte din piele netăbăcită, purtată de indienii din America de Nord; încălţăminte uşoară, comodă, fără şireturi, cu talpa plată.

mocăí, *mocăiesc,* vb. IV. Refl. A lucra încet, fără spor.

mocăít, -ă, *mocăiţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care lucrează încet, fără spor.

mocănésc, -eáscă, *mocăneşti,* adj. Care aparţine mocanilor, care se referă la mocani, de mocan.

mocănéşte adv. Ca mocanii, în felul mocanilor.

mocănime s.f. Totalitatea mocanilor; mulțime de mocani.
mocăniță, *mocănițe,* s.f. **1.** Mocancă. **2.** (Glumeț) Nume dat unor trenuri de linie îngustă care circulă în regiunile de munte.
mochétă, *mochete,* s.f. Țesătură plușată folosită pentru covoare sau pentru acoperit întreaga suprafață a podelei.
mocírlă, *mocirle,* s.f. **1.** Întindere (mică) de apă stătătoare, plină de noroi; loc mlăștinos, noroios. **2.** (Fig.) Stare de decădere morală; mediu decăzut, viciat.
mocirlós, -oásă, *mocirloși, -oase,* adj. Plin de mocirle **(1),** de noroi; mlăștinos.
mocîrțán, *mocîrțani,* s.m. **1.** (Pop.) Mocan. **2.** Om necioplit, cu apucături grosolane.
mocní, *mocnesc,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre foc) A arde înăbușit, fără flacără. **2.** (Fig.) A nutri în ascuns sentimente de ură sau de revoltă.
mocnít, -ă, *mocniți, -te,* adj. **1.** (Despre foc) Care arde înăbușit. **2.** (Fig.; despre sentimente, stări sufletești etc.) Reținut (dar gata să izbucnească).
mocofán, *mocofani,* s.m. Om prost, bleg; om necioplit, bădăran.
mocoșí, *mocoșesc,* vb. IV. Intr. și refl. (Pop. și fam.) A lucra încet, cu prea multă migală; a se mocăi.
mod, *moduri,* s.n. **1.** Fel, chip (de a fi, de a se manifesta, de a se desfășura); *mod de producție* = mod istoricește determinat în care oamenii produc bunurile materiale necesare existenței și dezvoltării societății și care reprezintă unitatea dialectică a forțelor de producție și a relațiilor de producție; (gram.) *adverb de mod* = adverb care arată felul cum apare acțiunea, starea sau însușirea exprimată de verb; *complement circumstanțial de mod* = complement care arată cum se desfășoară sau apare o acțiune, o stare sau o însușire. **2.** Categorie gramaticală prin care se arată felul cum consideră vorbitorul acțiunea exprimată de verb. **3.** (Muz.) Caracterul succesiunii sunetelor care alcătuiesc o piesă muzicală.
modál, -ă, *modali, -e,* adj. (Gram.) Care se referă la modurile verbale.
modalitáte, *modalități,* s.f. Procedeu, metodă de a acționa, de a realiza ceva.
módă, *mode,* s.f. Ansamblu de gusturi, preferințe sau deprinderi care predomină la un moment dat într-un mediu social cu privire la felul de a se îmbrăca, de a se comporta.
modél, *modele,* s.n. **1.** Ceea ce întrunește însușirile tipice ale unei categorii; tip reprezentativ; tot ceea ce servește sau poate servi ca obiect de imitație. **2.** (În știință și tehnică) Sistem cu ajutorul căruia pot fi studiate proprietățile și transformările unui alt sistem, mai complex, cu care prezintă anumite analogii. **3.** Tipul original al unui obiect, după care sînt reproduse obiecte de același fel. **4.** Tipar folosit la confecționarea formelor pentru turnat obiecte care urmează să fie reproduse. **5.** Persoană care pozează pentru un pictor sau sculptor.
modelá, *modelez,* vb. I. Tr. **1.** A executa dintr-un material plastic o formă oarecare după un anumit model **(3). 2.** A elabora modelul corespunzător unui anumit sistem.
modeláj s.n. Acțiunea de a modela.
modelatór, *modelatoare,* s.n. Unealtă folosită de sculptori pentru modelare.
moderá, *moderez,* vb. I. **1.** Tr. A micșora, a reduce. **2.** Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) mai cumpătat, mai stăpînit.
moderát, -ă, *moderați, -te,* adj. **1.** De mărime sau de intensitate mijlocie; redus. **2.** (Despre oameni) Cumpătat, ponderat. **3.** (Despre prețuri) Care nu este prea ridicat.
moderáto adv. (Muz.) În tempo moderat (între andante și allegro).
moderatór, *moderatoare,* s.n. **1.** Dispozitiv de siguranță care reduce automat viteza unui mecanism. **2.** Substanță folosită pentru moderarea neutronilor.
moderáție s.f. Însușirea de a fi moderat; cumpătare, măsură.
modérn, -ă, *moderni, -e,* adj. **1.** Care aparține epocii actuale sau trecutului apropiat; care corespunde nivelului actual al progresului; *limbă modernă* = limbă vorbită în zilele noastre. **2.** Care este la modă.
modernísm s.n. **1.** Preferință pentru ceea ce este nou, modern. **2.** Nume dat curentelor și tendințelor în arta și literatura sec. al XX-lea, caracterizate prin negarea tradiției și prin adoptarea unor noi principii de creație.
moderníst, -ă, *moderniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de modernism, privitor la modernism. **2.** S.m. și f. Adept al modernismului.
modernizá, *modernizez,* vb. I. Tr. A adapta la realitățile prezentului; a face să corespundă progresului modern.
modernizát, -ă, *modernizați, -te,* adj. Adaptat la cerințele actuale, la stadiul actual al progresului.
modést, -ă, *modești, -ste,* adj. **1.** Lipsit de îngîmfare; cumpătat, moderat în comportare, în pretenții. **2.** De proporții, valoare sau importanță redusă.
modestíe s.f. Însușirea de a fi modest.
modificá, *modific,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) schimba aspectul, forma; a (se) preface, a (se) transforma.
modificáre, *modificări,* s.f. Acțiunea de *a (se) modifica;* schimbare, transformare.
modístă, *modiste,* s.f. Femeie care se ocupă cu confecționarea pălăriilor de damă.
modîlcă, *modîlci,* s.f. (Pop.) Umflătură care se formează sub piele sau pe diferite părți ale corpului omenesc.
modúl, *module,* s.n. **1.** Unitate de măsură convențională folosită în arhitectura clasică pentru proporționarea diferitelor părți ale unei construcții. **2.** (Mat.) Valoarea absolută a unui număr real; rădăcina pătrată, luată cu semnul plus, din suma pătratelor componentelor unui

număr complex. **3.** Parte componentă a unui vehicul spațial.

modulá, *modulez,* vb. I. **1.** Intr. (Muz.) A trece de la o tonalitate la alta, a face modulații **(1)**. **2.** Tr. A articula cu inflexiuni ale vocii. **3.** Tr. A efectua o modulație **(2)**.

modulatór, *modulatoare,* s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează o modulație **(2)**.

modulấție, *modulații,* s.f. **1.** (Muz.) Trecere dintr-o tonalitate în alta; serie de inflexiuni ale vocii. **2.** (Telec.) Variație a amplitudinii sau a frecvenței unui semnal purtător de informații.

mofétă, *mofete,* s.f. Emanație gazoasă, alcătuită în cea mai mare parte din bioxid de carbon, care se degajează în fazele finale ale activității vulcanice.

mofluz, -ă, *mofluzi, -e,* s.m. și f. **1.** (Înv.) Falit. **2.** Om nemulțumit, dezamăgit, blazat.

moft, *mofturi,* s.n. (Fam.) **1.** Lucru lipsit de însemnătate, de valoare; fleac. **2.** (La pl.) Capricii, nazuri, fasoane.

moftangioáică, *moftangioaice,* s.f. (Fam.) Femeie neserioasă, flecară.

moftangiu, *moftangii,* s.m. (Fam.) Om neserios, flecar, palavragiu.

mofturós, -oásă, *mofturoși, -oase,* adj., s.m. și f. (Persoană) care face mofturi **(2)**; (om) capricios.

mogîldeáță, *mogîldețe,* s.f. **1.** Ființă sau lucru cu contururi vagi, greu de deslușit (din cauza întunericului, a depărtării etc.). **2.** Mică ridicătură de pămînt.

mohaír, *mohairuri,* s.n. Păr de capră angora, folosit la fabricarea stofelor, a covoarelor etc.; stofă țesută din lînă amestecată cu păr de capră angora.

mohór s.m. Nume dat mai multor specii de plante erbacee din familia gramineelor, dintre care unele sînt cultivate ca plante furajere.

mohorî, *mohorăsc,* vb. IV. Refl. **1.** A căpăta o culoare închisă; (p. ext.) a se întuneca. **2.** (Fig.) A se posomori, a se întrista.

mohorît, -ă, *mohorîți, -te,* adj. **1.** De culoare închisă; întunecat. **2.** (Fig.) Posomorît, supărat, trist.

moiná, pers. 3 *moinează,* vb. I. Refl. A se face moină **(1)**.

móină, (2) *moine,* s.f. **1.** Vreme umedă și relativ călduroasă, în timpul iernii; vreme moale, timp umed, cețos. **2.** Cîmp lăsat necultivat timp de unul sau mai mulți ani.

mojár, *mojare,* s.n. Vas de porțelan, de sticlă etc., de formă semisferică, folosit în laboratoare și în farmacii pentru mărunțirea fină a unor substanțe.

mojdreán, *mojdreni,* s.m. Arbore din regiunile sudice ale țării, înalt pînă la 10 m, cu frunze compuse și flori albe, mirositoare.

mojíc, -ă, *mojici, -e,* s.m. și f., adj. (Persoană) lipsită de educație, de maniere, (om) prost crescut, bădăran.

mojicíe, *mojicii,* s.f. Vorbă, faptă, atitudine de mojic; bădărănie.

mol¹, *moli,* s.m. (Chim.; fiz.) Moleculă-gram.

mol², *moluri,* s.n. Dig construit spre largul mării, la intrarea într-un port, pentru a apăra portul de acțiunea valurilor, de depunerea aluviunilor etc.

molán, *molani,* s.m. (Iht.) Grindel.

molár, *molari,* adj. *Dinte molar* (și substantivat) = măsea.

molásă, *molase,* s.f. Depozit de roci formate din gresii, argile și conglomerate cu ciment calcaros, slab consolidat.

molátec, -ă adj. v. **molatic.**

molátic, -ă, *molatici, -e,* adj. **1.** Moale; potolit, blînd. **2.** Lipsit de energie, încet, lin, domol. Var.: **molatéc, -ă** adj.

mólcom, -ă, *molcomi, -e,* adj. Liniștit, domol, potolit; (adverbial) *a tăcea molcom* = a nu scoate o vorbă, a nu spune nimic.

molcomí, *molcomesc,* vb. IV. Refl. (Pop.) A se liniști, a se potoli, a se calma.

moldáv, -ă, *moldavi, -e,* s.m. și f., adj. (Înv.) Moldovean.

moldoveán, -ă, *moldoveni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Moldova sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană (originară) din Moldova.

moldoveáncă, *moldovence,* s.f. Femeie (originară) din Moldova.

moldovenésc, -eáscă, *moldovenești,* adj. Moldovean **(1)**.

moldovenéște adv. Ca moldovenii, în felul moldovenilor.

moleculár, -ă, *moleculari, -e,* adj. Care aparține moleculei, care se referă la molecule; *masă* (sau *greutate) moleculară* = mărime egală cu suma maselor atomice ale elementelor care compun o moleculă.

moleculă, *molecule,* s.f. Cea mai mică parte dintr-o substanță, care păstrează proprietățile chimice și compoziția substanței respective; *moleculă-gram* = cantitatea în grame dintr-o substanță, egală numeric cu masa ei moleculară; mol¹.

molestá, *molestez,* vb. I. Tr. (Livr.) A brutaliza.

moleșeálă s.f. Senzație de pierdere a puterilor, de slăbire a energiei; stare de toropeală însoțită de somnolență.

moleșí, *moleșesc,* vb. IV. Refl. A fi cuprins de moleșeală.

moleșít, -ă, *moleșiți, -te,* adj. Cuprins de moleșeală.

moleșitór, -oáre, *moleșitori, -oare,* adj. Care moleșește.

moletáre, *moletări,* s.f. Imprimare de zimți pe o piesă, cu ajutorul moletei.

molétă, *molete,* s.f. Rotiță cu muchia zimțată, folosită pentru moletare.

moletiéră, *moletiere,* s.f. Fîșie lungă de stofă cu care se înfășoară pulpa piciorului, peste pantaloni (folosită mai ales în vechea uniformă militară).

molfăí, *mólfăi,* vb. IV. Tr. **1.** A mesteca (un aliment) în gură numai cu gingiile și cu limba (din cauza lipsei dinților); a învîrti ceva prin gură, a mozoli. **2.** (Fig.) A vorbi nedeslușit.

molfăít s.n. Faptul de a molfăi; zgomotul produs de cel care molfăie (1).

molíbden s.n. Metal alb-cenușiu, asemănător cu fierul, întrebuințat la fabricarea unor oțeluri speciale.

moliciúne, *moliciuni*, s.f. **1.** Însușirea de a fi moale. **2.** Lipsă de energie, de vigoare; moleșeală.

molid, *molizi*, s.m. Arbore rășinos, înalt pînă la 50 m, cu tulpina dreaptă, cu coroana piramidală și cu frunzele în formă de ace. Var.: **molíft** s.m.

mólie, *molii*, s.f. Nume dat mai multor specii de fluturi mici, ale căror larve atacă diferite produse animale sau vegetale (haine, blănuri, fructe, făină etc.).

molíft s.m. v. **molid.**

mólimă, *molime*, s.f. (Pop.) Epidemie.

molipsí, *molipsesc*, vb. IV. **1.** Refl. și tr. A (se) îmbolnăvi prin contaminare. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A influența (sau a fi influențat) în rău.

molipsitór, -oáre, *molipsitori, -oare*, adj. Contagios.

molítvă, *molitve*, s.f. Rugăciune citită de preot în anumite împrejurări (la bolnavi, la botezuri etc.).

molitvélnic, *molitvelnice*, s.n. Carte ortodoxă de rugăciuni, cuprinzînd rînduiala celor șapte taine.

molîu, -íie, *molîi*, adj. Lipsit de energie, de voință; încet, greoi, leneș.

molótru, *molotri*, s.m. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori albastre și cu fructul păstaie.

molóz s.n. Material compus din sfărîmături de cărămidă și din mortar, rezultate de la dărîmarea unei clădiri.

moltón s.n. Țesătură groasă, scămoșată pe una sau pe ambele fețe, din care se confecționează halate de casă, îmbrăcăminte pentru copii etc.

molúră, *moluri*, s.f. Plantă erbacee cu flori galbene dispuse în umbele, ale cărei fructe sînt întrebuințate în medicină.

molúscă, *moluște*, s.f. (La pl.) Încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul moale, protejat la unele de o cochilie calcaroasă; (și la sg.) animal din această încrengătură.

momeálă, *momeli*, s.f. **1.** Mijloc folosit pentru a ademeni; lucru care ademenește. **2.** Mîncare care se pune în undiță sau se aruncă în apă pentru a ademeni peștii; nadă; hrană care se pune într-un anumit loc pentru a atrage vînatul.

momént, *momente*, s.n. **1.** Interval scurt de timp; clipă, secundă. **2.** Etapă, fază în desfășurarea unui proces. **3.** Timpul de față (sau cel despre care este vorba); timpul indicat. **4.** Ocazie favorabilă; prilej. **5.** (Fiz.) Produsul dintre mărimea unei forțe și distanța de la direcția ei de acțiune pînă la un punct fix.

momentán, -ă, *momentani, -e*, adj., adv. **1.** Adj. De scurtă durată, de moment. **2.** Adv. Pentru foarte scurt timp; în prezent, în clipa de față.

momí, *momesc*, vb. IV. Tr. **1.** A atrage, a ademeni. **2.** A atrage cu momeală pești sau vînat.

momíță, *momițe*, s.f. (Pop.; mai ales la pl.) Nume dat unor organe glandulare (ale mieilor, vițeilor etc.), din care se prepară unele feluri de mîncare.

momîie, *momîi*, s.f. **1.** Sperietoare pentru păsări, de forma unui om, care se pune în semănături. **2.** Mogîldeață.

monádă, *monade*, s.f. Denumire, la diverși filozofi, a celei mai simple unități din care ar fi alcătuită lumea.

monáh, *monahi*, s.m. Călugăr.

monahál, -ă, *monahali, -e*, adj. Care se referă la monahi, specific monahilor sau vieții de monah.

monárh, *monarhi*, s.m. Conducător (rege, împărat etc.) al unui stat monarhic.

monárhic, -ă, *monarhici, -e*, adj. Care se referă la monarh sau la monarhie.

monarhíe, *monarhii*, s.f. Formă de guvernămînt în care conducerea revine, total sau parțial, unei singure persoane, monarhul, și care se transmite ereditar; *monarhie absolută* = formă de conducere a statului în care monarhul dispune de puteri nelimitate; *monarhie constituțională* = formă de conducere a statului în care prerogativele monarhului sînt limitate prin constituție.

monarhíst, -ă, *monarhiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține monarhiei; care se referă la monarhie. **2.** S.m. și f. Adept al monarhiei.

mondén, -ă, *mondeni, -e*, adj. Care este specific cercurilor înalte ale societății burgheze; (adesea substantivat) căruia îi place viața de societate, care frecventează reuniunile înaltei societăți.

mondiál, -ă, *mondiali, -e*, adj. Care se referă la întreaga lume, care interesează întreaga lume; care are un caracter internațional sau universal.

monédă, *monede*, s.f. Piesă de metal, cu o greutate și formă stabilite prin lege, care servește ca mijloc de circulație și de plată în cadrul economiei unei țări. Var.: **monétă** s.f.

monetár, -ă, *monetari, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Privitor la monede. **2.** S.n. Tabel în care se specifică (după valori) numărul de monede care alcătuiesc o sumă de bani.

monétă s.f. v. **monedă.**

monetăríe, *monetării*, s.f. Întreprindere de stat în care se fabrică monedele.

mongól, -ă, *mongoli, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparține populației de bază a R.P. Mongole sau grupului de populații din Asia Centrală aparținînd rasei mongolide. **2.** Adj. Care se referă la mongoli (1) sau la Mongolia.

mongólic, -ă, *mongolici, -e*, adj. Mongol (2).

mongolid, -ă, *mongolizi, -de*, adj. *Rasă mongolidă* = denumirea uneia dintre cele trei rase

omenești, răspîndită mai ales în Asia Centrală; (substantivat, m.) persoană care aparține acestei rase.

mongoloíd, -ă, *mongoloizi, -de,* adj. Mongolid.

monísm s.n. Concepție filozofică potrivit căreia la baza tuturor fenomenelor lumii se află un singur principiu, fie material (monism materialist), fie spiritual (monism idealist).

monitór[1], *monitoare,* s.n. Navă fluvială de luptă, de tonaj mic, blindată și înarmată cu tunuri.

monitór[2], *monitoare,* s.n. Aparat pentru controlul calității unei instalații de telecomunicații.

mono- Element de compunere însemnînd „unic", „singur", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

monobázic, -ă, *monobazici, -e,* adj. *Acid monobazic* = acid cu un singur atom de hidrogen în moleculă, care poate fi înlocuit cu un metal.

monoblóc adj. invar. Care este alcătuit dintr-o singură bucată, dintr-un singur corp.

monocelulár, -ă, *monocelulari, -e,* adj. (Biol.) Constituit dintr-o singură celulă; unicelular.

monocít, *monocite,* s.n. Globulă albă, monocelulară, de dimensiuni mari.

monoclínic, -ă, *monoclinici, -e,* adj. (Despre cristale) De forma unei prisme oblice.

monóclu, *monocluri,* s.n. Lentilă care se așază în orbita unui ochi, pentru a corecta un defect de vedere.

monocórd, -ă, *monocorzi, -de,* adj. (Despre instrumente muzicale) Care are o singură coardă.

monocotiledonát, -ă, *monocotiledonați, -te,* s.m. și f. (La pl.) Clasă de plante superioare al căror embrion are un singur cotiledon; (și la sg.) plantă care face parte din această clasă.

monocróm, -ă, *monocromi, -e,* adj. Care are o singură culoare.

monocromátic, -ă, *monocromatici, -e,* adj. **1.** Monocrom. **2.** (Despre fascicule de radiații) Alcătuit din radiații de aceeași lungime de undă.

monocultúră, *monoculturi,* s.f. Sistem de cultivare, timp de mai mulți ani consecutivi, a aceleiași plante pe același teren.

monodíe, *monodii,* s.f. Melodie executată de o singură voce sau de un ansamblu la unison.

monofazát, -ă, *monofazați, -te,* adj. (Despre circuite electrice alternative) Care are o singură fază.

monofázic, -ă, *monofazici, -e,* adj. (Despre sisteme fizico-chimice) Care cuprinde o singură fază.

monogám, -ă, *monogami, -e,* s.m. și f., adj. (Bărbat) căsătorit cu o singură femeie; (femeie) căsătorită cu un singur bărbat.

monogamíe, *monogamii,* s.f. Formă de căsătorie în care bărbatul are o singură soție, iar femeia un singur soț.

monogenéză, *monogeneze,* s.f. (Biol.) Înmulțire directă, fără alternare de generații sexuate și asexuate.

monográfic, -ă, *monografici, -e,* adj. Care se referă la monografie.

monografíe, *monografii,* s.f. Studiu științific, amplu și aprofundat, cu privire la un singur subiect.

monográmă, *monograme,* s.f. Semn (scris, gravat sau brodat) format prin alăturarea sau prin împletirea inițialelor numelui și prenumelui unei persoane.

monóic, -ă, *monoici, -e,* adj. (Despre plante) Care are flori unisexuate, situate, atît cele mascule cît și cele femele, pe același individ.

monolít, -ă, *monoliți, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Alcătuit sau executat dintr-un singur bloc (de piatră); (fig.) unitar, omogen; trainic, solid. **2.** S.n. Monument format dintr-un singur bloc de piatră.

monológ, *monoloage,* s.n. Lucrare (sau scenă dintr-o lucrare) dramatică, în care vorbește un singur personaj; *monolog interior* = procedeu literar de analiză psihologică prin care personajul supune analizei propriile sale stări sufletești.

monologá, *monologhez,* vb. I. Intr. A vorbi singur; a vorbi cu sine însuși.

monóm, *monoame,* s.n. Expresie algebrică alcătuită dintr-un singur termen.

monomér, *monomeri,* s.m. Substanță chimică cu masă moleculară mică și cu compoziție simplă, capabilă să polimerizeze.

monoplán, *monoplane,* s.n. Avion cu o singură aripă, dispusă transversal și simetric față de axa lui longitudinală.

monopól, *monopoluri,* s.n. **1.** Drept exclusiv pe care îl are cineva (de obicei statul) de a dispune de ceva, de a efectua ceva (în special de a produce și de a desface anumite mărfuri). **2.** Mare întreprindere sau uniune de întreprinderi capitaliste care concentrează o însemnată parte a producției și a desfacerii unei mărfi, ceea ce îi permite să îngrădească libera concurență, să domine piața și să impună astfel de prețuri încît să obțină profituri ridicate; dominația monopolurilor (**2**) constituie esența economică a imperialismului.

monopolíst, -ă, *monopoliști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la monopol, care ține de monopol. **2.** S.m. și f. Capitalist care participă la un monopol (**2**).

monopolizá, *monopolizez,* vb. I. Tr. **1.** A exercita un monopol (**1**), a supune unui monopol. **2.** (Fig.) A-și aroga drepturi exclusive asupra unor lucruri, privilegii etc.

monorái, *monoraiuri,* s.n. Monoșină.

monorímă, *monorime,* s.f. Repetare a aceleiași rime într-o succesiune de versuri.

monosilábic, -ă, *monosilabici, -e,* adj. (Despre cuvinte) Care este format dintr-o singură silabă.

monoșínă, *monoșine,* s.f. Cale de rulare terestră sau suspendată alcătuită dintr-o singură șină; monorai.

monoteísm s.n. Sistem religios care recunoaște o singură divinitate.

monoteíst, -ă, *monoteiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la monoteism, care apar-

ține monoteismului. **2.** S.m. și f. Adept al monoteismului.

monotíp, *monotipuri,* s.n. Mașină tipografică cu care se culege și se toarnă fiecare literă în parte.

monotón, -ă, *monotoni, -e,* adj. **1.** (Despre glas, melodii) Care păstrează mereu același ton. **2.** (Fig.) Lipsit de variație; (p. ext.) plicticos.

monotoníe, *monotonii,* s.f. Însușirea de a fi monoton.

monovalént, -ă, *monovalenți, -te,* adj. (Despre elemente chimice) Care are valența unu.

monovérb, *monoverbe,* s.n. Joc distractiv care constă în a reprezenta un cuvînt prin litere combinate între ele sau prin figuri.

monseniór, *monseniori,* s.m. Titlu dat principilor din familiile domnitoare, cardinalilor și altor prelați.

mónstru, *monștri,* s.m. **1.** Ființă mitologică cu corpul format din părți ale unor animale diferite sau din unele părți de om și altele de animal. **2.** Ființă cu mari anomalii fizice. **3.** (Fig.) Persoană cu mari defecte morale; om josnic, crud.

monstruós, -oásă, *monstruoși, -oase,* adj. **1.** Ca un monstru; urît, hidos. **2.** (Despre fapte, acțiuni) Oribil, groaznic.

monstruozitáte, *monstruozități,* s.f. Faptul de a fi monstruos; ieșit din comun, anormal (ca aspect, ca proporții etc.); (fig.) ceea ce îngrozește, revoltă; grozăvie, cruzime.

mont, *monturi,* s.n. **1.** Parte care rămîne dintr-un membru amputat. **2.** Capăt al unui os sau articulație proeminentă (patologică).

montá, *montez,* vb. I. Tr. **1.** A asambla și a așeza la locul lor diferitele piese ale unui sistem tehnic; a amplasa un aparat la locul de funcționare; a fixa pietre prețioase într-o bijuterie. **2.** A pregăti reprezentarea unui spectacol artistic; a pune în scenă. **3.** A ațîța, a întărîta pe cineva împotriva cuiva.

montáj, *montaje,* s.n. **1.** Faptul de a monta (1). **2.** Realizarea legăturilor electrice ale elementelor unei instalații sau ale unui circuit. **3.** Operație de alegere a secvențelor imaginii și a sunetului și de asamblare a lor în succesiunea scenariului unui film; *montaj radiofonic* = pregătirea unei opere literare sau muzicale în vederea reprezentării în cadrul unei emisiuni radiofonice.

montán, -ă, *montani, -e,* adj. De munte, specific muntelui.

montánt, *montanți,* s.m. Bară care se așază vertical într-o construcție, pentru a servi ca piesă de susținere.

móntă, *monte,* s.f. Împreunare a două animale de sex opus în vederea reproducției.

montór, *montori,* s.m. Muncitor specializat care efectuează operații de montaj (2).

montúră, *monturi,* s.f. **1.** Parte a unui sistem tehnic în care se montează o piesă. **2.** Garnitură de metal în care se fixează o piatră prețioasă.

monumént, *monumente,* s.n. **1.** Operă de sculptură sau de arhitectură făcută în amintirea unei personalități sau a unui eveniment important; construcție de o deosebită valoare istorică sau arhitectonică. **2.** *Monument al naturii* = plantă, animal, formație naturală etc. de mare însemnătate științifică sau estetică, ocrotite prin lege. **3.** (Fig.) Document istoric, scriere, creație culturală de însemnătate națională sau internațională.

monumentál, -ă, *monumentali, -e,* adj. Grandios, măreț, impunător.

monumentalitáte s.f. Însușirea a ceea ce este monumental; grandoare, măreție.

mops, *mopși,* s.m. (Zool.) Buldog.

mor interj. Cuvînt care redă mormăitul ursului.

morál, -ă, *morali, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se referă la morală, care este în conformitate cu normele moralei. **2.** Adj. Care ține de spirit sau de intelect. **3.** S.n. Ansamblul facultăților sufletești; stare sufletească; tărie sufletească.

morálă, *morale,* s.f. **1.** Formă a conștiinței sociale care reflectă și fixează, în principii, norme, reguli, cerințele de comportare privind raporturile dintre indivizi și dintre individ și colectivitate (familie, societate, națiune, popor). **2.** Învățătură care se desprinde dintr-o scriere (mai ales dintr-o fabulă). **3.** (Fam.) Mustrare, dojană.

moralíst, *moraliști,* s.m. Persoană (scriitor, pedagog) care se ocupă cu probleme de morală (1).

moralitáte s.f. Însușirea a ceea ce este moral; comportare conformă cu principiile moralei.

moralizatór, -oáre, *moralizatori, -oare,* adj. Care contribuie la răspîndirea și la apărarea principiilor moralei.

moralménte adv. Din punct de vedere moral.

morár, *morari,* s.m. **1.** Proprietar sau administrator al unei mori; muncitor într-o întreprindere de morărit. **2.** Gîndac cu aripile lucioase, brune sau negre, care trăiește în făină, în lemn putred, în gunoaie etc.

moratóriu, *moratorii,* s.n. Amînare a plății datoriilor publice sau particulare scadente, stabilită prin lege pentru un anumit timp sau pentru perioada existenței unor împrejurări speciale.

morávuri s.n. pl. Obiceiuri, deprinderi ale unei colectivități (popor, clasă socială etc.) sau ale unei persoane, în legătură cu conduita morală.

morărít s.n. **1.** Operațiile de măcinare a cerealelor. **2.** Ocupația, meseria morarului.

morăríță, *morărițe,* s.f. Soție de morar; proprietară a unei mori.

morb, *morburi,* s.n. (Livr.) Boală; *morbul lui Pott* = tuberculoză a coloanei vertebrale.

morbíd, -ă, *morbizi, -de,* adj. Care denotă o stare bolnăvicioasă sau care rezultă dintr-o astfel de stare.

morbidéțe s.f. (Livr.) Rafinament bolnăvicios; sensibilitate excesivă.

morbiditáte s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este morbid; faptul de a fi bolnav. **2.** Frecvenţa cazurilor de îmbolnăvire în cadrul unei populaţii într-o anumită perioadă de timp.

mórcov, *morcovi*, s.m. Plantă legumicolă din familia umbeliferelor, cu rădăcina îngroşată, de culoare galbenă-roşiatică, folosită în alimentaţie

mordánt, *mordanţi*, s.m. Substanţă care fixează coloranţii pe fibrele textile.

morénă, *morene*, s.f. Acumulare de pietriş, nisip, sfărîmături de stînci etc. transportate de gheţari şi depuse în locul de topire a gheţii.

morfém, *morfeme*, s.n. (Lingv.) Cea mai mică unitate din structura morfologică a cuvîntului, avînd un sens determinat (lexical sau gramatical).

morfínă s.f. Alcaloid extras din opiu, cu acţiune puternic analgezică, folosit în medicină, dar care, utilizat cronic, produce intoxicaţii grave.

morfinomán, -ă, *morfinomani, -e*, s.m. şi f. Persoană care suferă de morfinomanie.

morfinomaníe s.f. Toxicomanie care constă în introducerea repetată în organism a unor doze de morfină.

morfolí, *morfolesc*, vb. IV. Tr. A mesteca un aliment cu gingiile şi cu limba; a molfăi.

morfológic, -ă, *morfologici, -e*, adj. **1.** (Biol.) Care se referă la forma şi la structura organismelor. **2.** (Gram.) Care aparţine morfologiei **(2)**, care se referă la morfologie.

morfologíe s.f. **1.** Disciplină a biologiei care studiază forma şi structura organismelor vii. **2.** Parte a gramaticii care se ocupă cu studiul regulilor de modificare a formei cuvintelor.

morganátică, *morganatice*, adj. *Căsătorie morganatică* = căsătorie între un bărbat dintr-o familie domnitoare şi o femeie de rang social inferior.

mórgă¹, *morgi*, s.f. (Livr.) Atitudine arogantă, trufie, orgoliu.

mórgă², *morgi*, s.f. Sală specială într-un spital în care se depun cadavrele pentru constatarea cauzei decesului.

moríşcă, *morişti*, s.f. **1.** Moară mică. **2.** Obiect imitînd aripile unei mori de vînt, care se aşază (ca ornament) pe acoperişul caselor sau se pune ca sperietoare pentru păsările din semănături. **3.** *Morişcă hidraulică* = instrument care serveşte la măsurarea vitezei unui curs de apă.

mormán, *mormane*, s.n. Grămadă mare de obiecte sau dintr-un material.

mormăí, *mórmăi*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre urşi) A scoate sunete caracteristice speciei. **2.** (Despre oameni) A vorbi nedesluşit, pe un ton coborît (pentru a-şi manifesta nemulţumirea).

mormăít, *mormăituri*, s.n. Faptul de a mormăi; vorbire nedesluşită, pe un ton coborît.

mormínt, *morminte*, s.n. Groapă săpată în pămînt pentru înhumarea celor decedaţi; locul unde este înmormîntat cineva; monument funerar, cavou.

mormîntál, -ă, *mormîntali, -e*, adj. (Livr.) De mormînt, funerar; *tăcere mormîntală* = tăcere deplină, linişte totală.

mormolóc, *mormoloci*, s.m. **1.** Larvă de batracieni. **2.** Epitet glumeţ dat copiilor mici.

morocănós, -oásă, *morocănoşi, -oase*, adj. Prost dispus, ursuz, posomorît.

morói, *moroi*, s.m. (În superstiţii) Strigoi.

mórsă, *morse*, s.f. Mamifer acvatic din regiunile polare, lung de 3—4 m, cu membrele scurte, în formă de lopeţi, cu caninii superiori foarte dezvoltaţi.

mórse subst. invar. *Alfabet Morse* = cod telegrafic, în care literele alfabetului sînt reprezentate prin puncte şi linii.

mort, moártă, *morţi, moarte*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care nu mai trăieşte, care a murit. **2.** Adj. (Despre părţi ale corpului) Paralizat, inert; *os mort* = excrescenţă osoasă sau cartilaginoasă pe corp. **3.** Adj. (Despre obiecte) Fără viaţă; neînsufleţit; nemişcat; (despre oraşe, străzi) lipsit de viaţă, de mişcare, de zgomot; (despre culori) fără strălucire; (despre frunze) uscat, veşted; *natură moartă* = pictură care înfăţişează obiecte (flori, fructe, cărţi etc.) **4.** Adj. *Limbă moartă* = limbă care a încetat să mai fie vorbită ca limbă maternă; *unghi mort* = loc care nu poate fi atins de un proiectil, din cauza imposibilităţii de a realiza traiectoria corespunzătoare; *punct mort* = poziţie a unui mecanism bielă-manivelă, în care axele se suprapun sau vin în prelungire; *linie moartă* = linie de cale ferată care serveşte numai pentru garare. **5.** S.m. şi f. Persoană care a murit, defunct; *apa morţilor* = fata morgana.

mortál, -ă, *mortali, -e*, adj. Care provoacă moartea; *salt mortal* = figură acrobatică constînd în rotirea liberă a corpului în aer.

mortalitáte s.f. Frecvenţa cazurilor de deces în cadrul unei populaţii într-o anumită perioadă de timp.

mortár, *mortare*, s.n. Material de construcţie alcătuit din var, nisip, ciment şi apă, folosit ca element de legătură între cărămizi.

mortăciúne, *mortăciuni*, s.f. Cadavru de animal; stîrv, hoit.

mortezá, *mortezez*, vb. I. Tr. A prelucra cu ajutorul mortezei.

mortéză, *morteze*, s.f. Maşină-unealtă cu care se prelucrează, prin aşchiere, suprafeţele metalice cu profil complex.

mortiér, *mortiere*, s.n. Armă de foc cu ţeava scurtă şi cu traiectoria proiectilului de curbură mare.

mortificát, -ă, *mortificaţi, -te*, adj. (Despre ţesuturi organice) Mort, distrus; cangrenat.

mortuár, -ă, *mortuari, -e*, adj. Care se referă la mort sau la înmormîntare; funerar, funebru.

morţiş adv. Cu orice preţ; cu încăpăţînare.

morúlă s.f. Primul stadiu de dezvoltare embrionară la animale.

morún, *moruni*, s.m. Peşte de mare cu corpul masiv, lung de 2—4 m, fără solzi, apreciat pentru carnea şi icrele lui (negre).

mórvă, *morve,* s.f. Boală contagioasă la cai și la alte animale, manifestată prin ulcerații ale foselor nazale.

mosc, (1) *moști,* s.m., **(2)** *moscuri,* s.n. **1.** S.m. Mamifer originar din Asia, de mărimea unei căprioare, fără coarne, cu caninii superiori foarte lungi. **2.** S.n. Substanță cu miros caracteristic secretată de o glandă situată pe abdomenul masculului moscului **(1),** utilizată în industria parfumurilor.

moschée, *moschei,* s.f. Templu de cult mahomedan.

moscovít, -ă, *moscoviți, -te,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Locuitor al Moscovei. **2.** Adj. Care se referă la Moscova sau la moscoviți **(1).**

mosór, *mosoare,* s.n. Piesă cilindrică de lemn sau de metal, pe care se înfășoară fire de ață, de lînă, de sîrmă etc.; piesa împreună cu firele înfășurate.

móstră, *mostre,* s.f. Eșantion.

moș, *moși,* s.m. **1.** Bărbat bătrîn, moșneag; termen cu care o persoană mai tînără se adresează unui bătrîn. **2.** Ascendent (îndepărtat), înaintaș, strămoș. **3.** (La pl.) Bîlci tradițional la care sînt organizate distracții publice.

moșí, *moșesc,* vb. IV. Tr. A da unei femei ajutorul necesar cînd naște; a da primele îngrijiri unui nou-născut.

moșíe, *moșii,* s.f. **1.** Mare proprietate funciară aparținînd unui moșier. **2.** (Înv. și pop.) Pămînt strămoșesc, țară natală, patrie.

moșiér, *moșieri,* s.m. Proprietar al unei moșii.

moșiereásă, *moșierese,* s.f. Proprietară a unei moșii; soție de moșier.

moșierésc, -eáscă, *moșierești,* adj. Care se referă la moșier sau la moșierime, care aparține moșierului.

moșieríme s.f. Clasă socială exploatatoare, formată din marii proprietari funciari.

moșmoánă, *moșmoane,* s.f. Fructul comestibil al moșmonului.

moșmón, *moșmoni,* s.m. Pom fructifer din familia rozaceelor, cu flori mari, albe și fructe sferice cu gust dulce-acrișor.

moșmoní, *moșmonesc,* vb. IV. Intr. și refl. A se mișca încet și greoi; a (se) mocoși.

moșneág, *moșnegi,* s.m. Om bătrîn.

moșneán, *moșneni,* s.m. (În orînduirea feudală, în Țara Românească) Țăran liber, proprietar în devălmășie al unei bucăți de pămînt moștenite.

moștení, *moștenesc,* vb. IV. Tr. A dobîndi un patrimoniu prin moștenire.

moștenîre, *moșteniri,* s.f. **1.** Faptul de *a moșteni;* transmitere a patrimoniului unei persoane decedate către una sau mai multe persoane în viață. **2.** (Fig.) Valori morale, culturale, artistice etc., care se transmit de la o generație la alta.

moștenitór, -oáre, *moștenitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care moștenește; urmaș.

motán, *motani,* s.m. Masculul pisicii.

motél, *moteluri,* s.n. Hotel construit pe un important traseu turistic, pentru cazarea călătorilor și parcarea automobilelor.

motét s.n. Compoziție muzicală polifonică în care fiecare voce își are melodia sa, uneori și text propriu.

motilitáte, *motilități,* s.f. Proprietate a unor organe de a efectua mișcări de contracție și de relaxare.

motiv, *motive,* s.n. **1.** Cauza, rațiunea unei acțiuni, a unui fapt; imbold care împinge la o acțiune. **2.** Pretext. **3.** Cel mai mic element constitutiv al unei compoziții muzicale. **4.** Element pictural, sculptural etc. într-o compoziție. **5.** (Lit.) Temă.

motivá, *motivez,* vb. I. Tr. **1.** A expune motivele unei fapte, ale unei atitudini etc. **2.** A justifica absențele de la cursuri (ale elevilor, ale studenților etc.).

motiváre, *motivări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a motiva.* **2.** Bilet prin care se justifică absențele unui elev de la cursuri.

motiváție, *motivații,* s.f. Totalitatea motivelor sau mobilelor care determină o acțiune.

moto-[1] Element de compunere însemnînd „pus în mișcare cu ajutorul unui motor", „echipat cu motor", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

móto[2], *motouri,* s.n. Citat luat de obicei din opera unui scriitor consacrat și pus la începutul unei lucrări sau al unui capitol pentru a sugera ideea principală a lucrării.

motocicl étă, *motociclete,* s.f. Vehicul cu două roți în linie sau cu trei roți în triunghi isoscel, pus în mișcare de un motor cu ardere internă.

motociclísm s.n. Ramură sportivă practicată cu motocicleta.

motociclist, -ă, *motocicliști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care conduce o motocicletă; sportiv care practică motociclismul. **2.** Adj. Care se referă la motociclism.

motocompresór, *motocompresoare,* s.n. Agregat format dintr-un motor și un compresor, montate pe un șasiu comun, folosit pe șantiere pentru a produce aer comprimat.

motocrós, *motocrosuri,* s.n. Cursă de motociclete, care se desfășoară pe un teren accidentat.

motonávă, *motonave,* s.f. Navă propulsată de unul sau de mai multe motoare cu ardere internă.

motopómpă, *motopompe,* s.f. Agregat constituit dintr-o pompă și un motor, montate pe un șasiu comun.

motopropulsór, *motopropulsoare,* s.n. Agregat format în general dintr-un motor cu ardere internă, cuplat cu o elice.

motór, -oáre, *motori, -oare,* adj., s.n. **1.** S.n. Mașină de forță care transformă o formă oarecare de energie în energie mecanică, convertibilă în lucru mecanic. **2.** S.n. (Fig.) Impuls, stimulent. **3.** Adj. Care produce o mișcare, care pune ceva în mișcare.

motoreactór, *motoreactoare,* s.n. Agregat format dintr-un motor cu ardere internă și un compresor, folosit la propulsia avioanelor.

motorétă, *motorete,* s.f. Motocicletă cu capacitate cilindrică mică (sub 100 cm^3).

motorínă, *motorine,* s.f. Combustibil lichid, vîscos, obţinut prin distilarea ţiţeiului sau a unor produse sintetice, folosit la motoarele cu autoaprindere.

motorizá, *motorizez,* vb. I. Tr. A înlocui tracţiunea animală prin tracţiune mecanică; a înzestra cu motor un vehicul.

motorizát, -ă, *motorizaţi, -te,* adj. Prevăzut cu tracţiune mecanică; (despre trupe, şi substantivat, n. pl.) care se deplasează cu autovehicule.

mototól, -oálă, *mototoli, -oale,* s.n., adj. **1.** S.n. Cocoloş, ghemotoc. **2.** Adj. (Despre oameni) Moale; bleg, nătîng.

mototolí, *mototolesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) face mototol, a (se) strînge ghem.

mototolit, -ă, *mototoliţi, -te,* adj. Făcut mototol, strîns, ghem.

motríce adj. invar. *Forţă motrice* = forţă care produce o mişcare.

motricitáte s.f. Motilitate.

moţ¹, *moţuri,* s.n. **1.** Şuviţă de păr din frunte sau din creştetul capului; (mai ales la pl., în forma *moaţe*) şuviţă de păr răsucită pe o cîrpă; (p. ext.) cîrpă folosită în acest scop. **2.** Smoc de pene de pe capul unor păsări. **3.** Ciucure; pielea roşie de pe capul curcanului, care atîrnă ca un ciucure. **4.** Partea cea mai înaltă, vîrful unui obiect; vîrful ascuţit al unei căciuli, al unei bonete. **5.** *Moţul curcanului* = plantă erbacee ornamentală, cu flori purpurii grupate în spice lungi. Pl. şi : *moaţe.*

moţ², **moáţă,** *moţi, moaţe,* s.m. şi f. Român din Munţii Apuseni.

moţát, -ă, *moţaţi, -te,* adj. **1.** Care are moţ. **2.** (Despre căciuli) Ţuguiat.

moţăí, *móţăi,* vb. IV. Intr. **1.** A aţipi (şezînd), a picoti. **2.** A da uşor din cap (în semn de aprobare sau de salut).

moţăiálă, *moţăieli,* s.f. Faptul de a moţăi; piroteală.

moţésc, -eáscă, *moţeşti,* adj. Care se referă la moţi; caracteristic moţilor.

moţionál, -ă, *moţionali, -e,* adj. (Gram.) Care serveşte la moţiune (2).

moţiúne, *moţiuni,* s.f. **1.** Hotărîre exprimată prin vot de către membrii unei adunări, prin care aceasta îşi exprimă atitudinea într-o problemă importantă. **2.** Procedeu de formare a substantivelor feminine de la cele masculine sau a celor masculine de la cele feminine, prin adăugarea unui sufix.

mov adj. invar., s.n. invar. **1.** Adj. invar. Care are culoarea violet-deschisă . **2.** S.n. invar. Culoarea mov (1).

movílă, *movile,* s.f. **1.** Ridicătură de pămînt naturală, mai mică decît dealul, de formă conică, de obicei în regiunile de cîmpie. **2.** Mică ridicătură de pămînt făcută cu scopul de a servi ca semn de hotar. **3.** Grămadă, vraf, maldăr.

movilí, *movilesc,* vb. IV. Tr. A aşeza grămadă, în formă de movilă.

mozaic¹, *mozaicuri,* s.n. **1.** Lucrare constînd din asamblarea unor cuburi mici, colorate, de marmură, sticlă, ceramică etc. şi fixarea lor pe faţa unui element de construcţie (perete, pardoseală etc.). **2.** (Fig.) Amestec de elemente eterogene.

mozáic², **-ă,** *mozaici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine mozaismului, privitor la mozaism. **2.** S.m. şi f. Adept al mozaismului.

mozaicár, *mozaicari,* s.m. Lucrător specializat în lucrări de mozaic.

mozaísm s.n. Religie monoteistă răspîndită la evrei, ale cărei baze sînt cuprinse în Vechiul testament.

mozolí, *mozolesc,* vb. IV. Tr. A frămînta ceva în gură, fără a sfărîma cu dinţii; a molfăi.

mránıţă s.f. Îngrăşămînt agricol obţinut din gunoi de grajd fermentat.

mreájă, *mreje,* s.f. **1.** Unealtă de pescuit în apele liniştite, formată dintr-o plasă uşoară. **2.** (Fig., mai ales la pl.) Procedeu abil şi viclean de a ademeni sau de a prinde pe cineva.

mreánă, *mrene,* s.f. Peşte de rîu, lung de 25—50 cm, cu corpul acoperit cu solzi mărunţi şi şi cu două perechi de mustăţi în jurul gurii.

muc, (1) *muci,* s.m., **(2, 3)** *mucuri,* s.n. **1.** S.m. (Mai ales la pl.) Secreţie produsă de mucoasa nazală şi eliminată prin nări. **2.** S.n. Vîrful (ars) al unui fitil de lumînare, de lampă etc. **3.** S.n. Bucăţică rămasă dintr-o lumînare aproape consumată sau dintr-o ţigară fumată.

mucalít, -ă, *mucaliţi -te,* adj. (Şi substantivat) Care ştie să stîrnească rîsul, păstrînd un aer de seriozitate.

mucavá, *mucavale,* s.f. Carton gros folosit la legatul cărţilor, la confecţionarea cutiilor şi a ambalajelor etc.

múced, -ă, *mucezi, -de,* adj. Mucegăit.

mucegái, *mucegaiuri,* s.n. Nume dat ciupercilor saprofite sau parazite care formează un strat cenuşiu sau verzui pe suprafaţa substanţelor organice, pe ziduri, pietre etc.

mucegăí, pers. 3 *mucegăieşte,* vb. IV. Refl. şi intr. A se acoperi de mucegai, a deveni muced.

mucegăít, -ă, *mucegăiţi, -te,* adj. Acoperit de mucegai.

mucenic¹, *mucenici,* s.m. (Pop.; de obicei la pl.) Un fel de covrigi preparaţi din aluat cu nuci şi cu zahăr sau miere, care se mănîncă la sărbătoarea din 9 martie.

mucenic², **-ă,** *mucenici, -e,* s.m. şi f. **1.** Martir din primele timpuri ale creştinismului; (p. ext.) persoană care a îndurat suferinţe pentru ideile, pentru convingerile sale. **2.** (La m. pl.) Sărbătoare creştină la 9 martie, în amintirea a patruzeci de mucenici (1).

mucenicíe s.f. Viaţa de suferinţă, de chin a mucenicului² (1).

mucezeálă, *mucezeli,* s.f. Faptul de a mucezi; mucegai.

mucezí, *mucezesc,* vb. IV. Intr. şi refl. **1.** A deveni muced, a (se) mucegăi. **2.** (Fig.; despre oameni) A duce o viaţă lipsită de activitate.

múchie, *muchii,* s.f. **1.** Linie după care se întretaie două fețe ale unui corp. **2.** Margine, dungă a unui lucru; *muchia palmei* = marginea palmei dinspre degetul mic. **3.** Partea unor unelte de tăiat, opusă tăişului.

mucilaginós, -oásă, *mucilaginoși, -oase,* adj. Asemănător mucilagiului.

mucilágiu, *mucilagii,* s.n. Substanță vîscoasă care se găseşte în semințele de in, de cereale etc., folosită în medicină pentru proprietățile ei emoliente.

mucoásă, *mucoase,* s.f. (Anat.) Membrană subțire care căptușește organele și canalele ce se deschid la exterior.

mucoracée s.f. pl. Familie de ciuperci saprofite care produc mucegaiuri.

mucós, -oásă, *mucoși, -oase,* adj. (Adesea substantivat) **1.** Căruia îi curg mucii. **2.** Epitet dat unei persoane tinere impertinente. **3.** (Despre membranele unor organe) Care produce mucus.

mucozitáte, *mucozități,* s.f. Cantitate (mare) de mucus.

múcus s.n. Secreție vîscoasă produsă de glandele unor membrane.

muezín, *muezini,* s.m. Preot musulman care cheamă din minaret credincioșii la rugăciune.

múfă, *mufe,* s.f. (Tehn.) Manșon **(2).**

múflă, *mufle,* s.f. **1.** Încăpere a unui cuptor industrial sau de laborator, cu pereții refractari, în care se introduce materialul de încălzit, fără ca acesta să vină în contact direct cu gazele de ardere. **2.** Sistem de scripeți folosit la ridicarea greutăților mari.

muflón, *mufloni,* s.m. Denumire dată ovinelor sălbatice, de culoare brună-roșcată, cu coarne groase în spirală.

muftíu, *muftii,* s.m. Căpetenie religioasă a unei comunități musulmane.

múget, *mugete,* s.n. **1.** Strigăt prelung scos de unele animale cornute. **2.** Zgomot puternic produs de ape, de furtună etc.

mugi, pers. 3 *mugește,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre unele animale cornute) A scoate strigăte prelungi, caracteristice; a rage. **2.** (Despre vînt, furtună ape etc.) A produce zgomote puternice și prelungi, a vui.

múgur, *muguri,* s.m. Organ al plantelor superioare, din care se dezvoltă frunze, ramuri sau flori.

muiá, *moi,* vb. I. **1.** Tr. A introduce un corp într-un lichid; a îmbiba cu lichid; a umezi, a uda. **2.** Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) mai moale. **3.** Refl. (Despre vreme, ger) A deveni mai puțin aspru, mai puțin rece. **4.** Refl. (Despre ființe) A-și pierde puterile; a se moleși. **5.** Tr. și refl. A (se) potoli, a (se) domoli; a (se) îndupleca, a (se) îmbuna.

muiát, -ă, *muiați, -te,* adj. **1.** Îmbibat cu lichid; udat, umezit. **2.** Moleșit, vlăguit. **3.** (Despre țesături, haine) *Muiat în aur* (sau *în fir)* = întrețesut cu fire de aur; (despre oameni) îmbrăcat în astfel de haine.

muierátic, *muieratici,* adj. Afemeiat.

muiére, *muieri,* s.f. (Pop.) **1.** Femeie. **2.** Soție.

muierésc, -eáscă, *muierești,* adj. (Pop.) De muiere; femeiesc.

muierúșcă, *muieruști,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *muiere.* **2.** Piesă la războiul de țesut, în formă de lopățică, cu ajutorul căreia se fixează sulul dinainte.

mujdéi s.n. Usturoi pisat, amestecat cu apă (sau cu oțet) și sare, servind ca adaos la unele mîncăruri.

mulá, *mulez,* vb. I. **1.** Tr. A scoate un tipar după un obiect, cu ajutorul unui material plastic. **2.** Refl. (Despre obiecte de îmbrăcăminte). A se lipi de corp (conturîndu-i formele), a lua forma corpului.

muláj, *mulaje,* s.n. **1.** Tipar negativ scos după un obiect cu ajutorul unui material plastic. **2.** Model sau tipar după care se croiește un obiect de îmbrăcăminte.

mulátru, -ă, *mulatri, -e,* s.m. și f. Persoană născută dintr-un bărbat alb și o negresă sau dintr-un negru și o femeie albă.

mulgătór, -oáre, *mulgători, -oare,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care mulge vacile, oile. **2.** Adj. (Despre vaci, oi) Care dă lapte, care se mulge.

múlge, *mulg,* vb. III. Tr. A extrage laptele din ugerul femelelor unor animale domestice (vaci, oi, capre).

mulinétă, *mulinete,* s.f. Dispozitiv folosit în pescuitul sportiv cu lanseta, fixat pe varga de pescuit, alcătuit dintr-un tambur pe care se înfășoară și de pe care se derulează firul undiței.

muls s.n. Acțiunea de a mulge.

mulsoáre, *mulsori,* s.f. Muls.

mult, -ă, *mulți, multe,* adj., adv. **1.** Adj. Care se află în număr sau în cantitate mare; de proporții mari, de durată lungă, de forță sau intensitate mare; (substantivat) *multe și de toate* = tot felul de lucruri. **2.** Adv. În cantitate mare; cu intensitate mare; în mare măsură; *cel mult* = maximum; în cel mai bun caz. **3.** Adv. Într-un timp îndelungat; pe o distanță lungă; de repetate ori; *de mult* = dintr-o vreme îndepărtată.

multi- Element de compunere care exprimă ideea de pluralitate și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

multicolór, -ă, *multicolori, -e,* adj. Colorat în culori variate.

multilaterál, -ă, *multilaterali, -e,* adj. Care cuprinde mai multe aspecte; care se desfășoară pe mai multe planuri sau este orientat în mai multe sensuri.

multimilionár, -ă, *multimilionari, -e,* s.m. și f. Cel care posedă o avere de mai multe milioane.

multinaționál, -ă, *multinaționali, -e,* adj. (Despre state) În care trăiesc mai multe națiuni.

multipléx adj. *Procedeu* (sau *sistem) multiplex* = procedeu folosit în telecomunicații pentru transmiterea simultană a mai multor mesaje pe același circuit.

multiplicá, *multiplic,* vb. I. Tr. **1.** A înmulți. **2.** A reproduce în mai multe exemplare (o lucrare imprimată, un text dactilografiat etc.).

multiplicativ, -ă, *multiplicativi, -e,* adj. *Numeral multiplicativ* = numeral care indică în ce proporție crește o cantitate sau se desfășoară o acțiune.
multiplicatór, (1) *multiplicatori,* s.m., **(2)** *multiplicatoare,* s.n. **1.** S.m. (Mat.) Factor al unui produs; număr sau expresie cu care se înmulțește o altă expresie. **2.** S.n. Aparat sau mașină de multiplicat.
multiplu, -ă, *multipli, -e,* adj., s.m. **1.** S.m. Număr întreg divizibil printr-un număr dat. **2.** S.m. Fiecare dintre unitățile de măsură mai mari decît unitatea-tip, considerate în raport cu aceasta. **3.** Adj. Care este compus din mai multe unități, care are o structură complexă.
multipolár, -ă, *multipolari, -e,* adj. (Despre mașini electrice) Care are mai multe perechi de poli magnetici sau mai multe borne electrice de acces.
multiseculár, -ă, *multiseculari, -e,* adj. Care a dăinuit timp de mai multe secole sau durează de mai multe secole.
multitúdine, *multitudini,* s.f. Număr mare, mulțime (de lucruri, de fapte etc.).
mulțám interj. (Pop.) Cuvînt cu care se răspunde la o urare, se exprimă recunoștința pentru un serviciu etc.
mulțíme, *mulțimi,* s.f. **1.** Număr sau cantitate mare (de ființe, de lucruri etc.). **2.** Lume multă, strînsă laolaltă, grup mare de oameni; (mat.) ansamblu de obiecte (numite elemente), identificate fie prin indicarea lor, fie prin enunțarea unei proprietăți comune numai lor.
mulțumí, *mulțumesc,* vb. IV. **1.** Intr. (La prez. ind., pers. 1 sg. sau pl., folosit și cu valoare de interjecție) A exprima recunoștința (pentru un ajutor, un dar, un sfat etc.); a răspunde la o urare **2.** Tr. A răsplăti, a recompensa; a satisface pe cineva; (refl.) a fi, a se considera, a se declara satisfăcut.
mulțumíre, *mulțumiri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) mulțumi;* exprimare a recunoștinței, a satisfacției. **2.** Stare de satisfacție, de plăcere.
mulțumít, -ă, *mulțumiți, -te,* adj, s.f., prep. **1.** Adj. Care se simte bine, căruia nu-i lipsește nimic; satisfăcut, îndestulat. **2.** S.f. (Înv. și pop.) Mulțumire, recunoștință, răsplată. **3.** Prep. (În forma *mulțumită)* Cu ajutorul..., prin intermediul..., datorită (cuiva sau a ceva).
mulțumitór, -oáre, *mulțumitori, -oare,* adj. Care corespunde cerințelor, satisfăcător.
mulúră, *muluri,* s.f. Element arhitectural decorativ, cu profil pronunțat.
mumíe, *mumii,* s.f. Cadavru conservat prin îmbălsămare.
mumificá, *mumific,* vb. I. Tr. A îmbălsăma; a transforma în mumie.
múncă, *munci,* s.f. **1.** Desfășurare a unei activități fizice sau intelectuale îndreptată spre un anumit scop; activitate în procesul căreia omul modifică și adaptează lucrurile din natură, pentru satisfacerea trebuințelor sale; *oamenii muncii* = totalitatea celor ce muncesc. **2.** Efort, strădanie de a realiza ceva. **3.** (La pl.) Lucrări agricole. **4.** Lucru realizat ca rezultat al unei activități. **5.** (Înv., mai ales la pl.) Tortură, cazně (la care erau supuși osîndiții).
muncél, *muncele,* s.n. Munte puțin înalt, făcînd parte din treapta cea mai coborîtă a unui lanț muntos.
muncí, *muncesc,* vb. IV. **1.** Intr. A desfășura o activitate fizică sau intelectuală; a avea o ocupație, a lucra. **2.** Refl. A se strădui, a se osteni, a depune eforturi. **3.** Tr. (Despre senzații, sentimente) A provoca cuiva suferințe (fizice sau morale); a chinui.
muncít, -ă, *munciți, -te,* adj. **1.** Dobîndit prin muncă, cîștigat, agonisit cu osteneală. **2.** Ostenit, istovit (de muncă).
muncitór, oáre, *muncitori, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care muncește; activ, harnic, zelos; *clasa muncitoare* = una dintre clasele fundamentale ale epocii contemporane, care are rolul principal în dezvoltarea producției de bunuri materiale, singura interesată pînă la capăt în abolirea relațiilor capitaliste și în lichidarea exploatării omului de către om. **2.** S.m. și f. Persoană care participă în mod nemijlocit în procesul de producere a bunurilor materiale sau în activitatea de întreținere, de reparare a acestor bunuri, ori în procese de muncă similare acestora.
muncitorésc, -eáscă, *muncitorești,* adj. Care aparține muncitorilor, care se referă la muncitori, alcătuit din muncitori.
muncitoríme s.f. Totalitatea muncitorilor; clasa muncitoare.
municipál, -ă, *municipali, -e,* adj. Care aparține unui municipiu; privitor la un municipiu.
municipalitáte, *municipalități,* s.f. Administrația unui oraș sau a unui municipiu, împreună cu organele de conducere ale acestuia.
municípiu, *municipii,* s.n. Oraș cu un număr mare de locuitori și cu o viață economică, politică și social-culturală dezvoltată.
muníție, *muniții,* s.f. Denumire generică dată cartușelor, proiectilelor, bombelor, grenadelor etc.
múnte, *munți,* s.m. **1.** Formă complexă de relief, cu înălțimi care depășesc, în general, 800 m. **2.** (Fig.) Cantitate mare de ceva, grămadă.
munteán, -ă, *munteni, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Locuitor de la munte. **2.** S.m. Persoană (originară) din Muntenia. **3.** Adj. Muntenesc.
munteáncă, *muntence,* s.f. **1.** Femeie care locuiește la munte. **2.** Femeie (originară) din Muntenia.
muntenésc, -eáscă, *muntenești,* adj. Care se referă la munteni **(2)** sau la Muntenia.
muntós, -oásă, *muntoși, -oase,* adj. Cu munți, format din munți.
mur[1], *muri,* s.m. Nume dat unor specii de plante din familia rozaceelor, cu tulpini spinoase, flori albe sau roz și fructe comestibile.
mur[2], *muri,* s.m. (Livr.) Zid.
murá, *murez,* vb. I. Tr. **1.** A pune (varză, castraveți etc.) în saramură sau într-o soluție de oțet pentru a face să se acrească. **2.** (Despre ploaie) A uda pe cineva foarte tare.

murál, -ă, *murali, -e,* adj. Aplicat sau fixat pe perete; *pictură murală* = pictură făcută pe un zid.

murát, -ă, *murați, -te,* adj. **1.** (Despre legume) Fermentat, acrit (în saramură sau într-o soluție de oțet). **2.** (Despre oameni sau despre îmbrăcămintea lor) Foarte ud (de ploaie).

múră, *mure,* s.f. Fructul comestibil, de culoare neagră, al murului.

murătúră, *murături,* s.f. (Mai ales la pl.) Legumă conservată în oțet sau în saramură.

murdár, -ă, *murdari, -e,* adj. **1.** Plin de murdărie; (despre ființe) care nu se spală, nu respectă curățenia. **2.** (Fig.) Josnic, mîrșav; (despre vorbe, expresii) necuviincios, obscen.

murdărí, *murdăresc,* vb. IV. Tr. și refl. **1.** A (se) umple de murdărie, a (se) mînji, a (se) păta. **2.** (Fig.) A (se) compromite.

murdăríe, *murdării,* s.f. **1.** Strat de necurățenie (pete, noroi, praf etc.) care acoperă sau îmbîcsește ceva. **2.** Excremente.

murg, -ă, *murgi,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre cai sau despre părul lor) Negru-roșcat, castaniu-închis. **2.** S.m. și f. Cal de culoare murgă **(1)**; (p. gener.) cal; *a intrat murga-n sat* = s-a înserat.

murí, *mor,* vb. IV. Intr. **1.** A înceta de a mai trăi, a deceda, a răposa. **2.** (Poetic; despre plante) A se usca, a se veșteji. **3.** (Fig.) A înceta de a mai fi văzut sau auzit, a dispărea; a se termina, a se sfîrși.

muribúnd, -ă, *muribunzi, -de,* adj., s.m. și f. (Persoană) care se află pe moarte.

muritór, -oáre, *muritori, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care își termină existența prin moarte, care este supus morții; *muritor de foame* = om foarte sărac. **2.** S.m. și f. Om, pămîntean.

múrmur, *murmure,* s.n. **1.** Zgomot slab, monoton, prelung, produs de o apă curgătoare, de vînt etc. **2.** Zgomot surd și confuz de glasuri (constituind uneori expresia unei nemulțumiri, a unei dezaprobări, a unui protest).

murmurá, *múrmur,* vb. I. **1.** Intr. (Despre ape, vînt etc.) A produce un zgomot slab, prelung și monoton. **2.** Tr. (Despre oameni) A vorbi sau a cînta încet, monoton (și nedeslușit); (intr.) a-și exprima nemulțumirea, vorbind încet; a bombăni;

mursecá, *múrsec,* vb. I. Tr. (Pop.; mai ales despre animale sălbatice și despre cîini) A rupe, a sfîșia cu dinții (o ființă vie).

muruí, *muruiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A întinde (pe pereți) un strat de muruială, pentru a astupa crăpăturile; a netezi cu lut, a lipi. **2.** A mînji, a murdări.

muruiálă, *muruieli,* s.f. Lut muiat cu apă, uneori amestecat cu baligă, cu care se muruiește.

musacá, *musacale,* s.f. Mîncare preparată din carne tocată și felii de cartofi, pătlăgele vinete sau dovlecei.

musafír,-ă, *musafiri, -e,* s.m. și f. Oaspete.

muscár, *muscari,* s.m. Pasăre insectivoră migratoare, cu penele de culoare cenușie, cu ciocul și picioarele negre.

muscát s.n. Denumire dată unor soiuri de viță-de-vie, din care se obțin vinuri tămîioase.

múscă, *muște,* s.f. **1.** Nume dat unor insecte din ordinul dipterelor, cu aparatul bucal adaptat pentru supt, dintre care cea mai cunoscută trăiește pe lîngă casa omului; (pop.) nume dat oricărei insecte mici, zburătoare; *muscă mare (albastră* sau *de carne)* = muscă mare, cu abdomenul albastru lucios. **2.** Smoc de păr lăsat să crească sub buza inferioară. **3.** Mișină. **4.** Categorie în care sînt încadrați sportivii cu cea mai mică greutate, la box și la lupte.

muscél, *muscele,* s.n. Culme deluroasă, cu povîrnișuri domoale, caracteristică zonelor subcarpatice.

muschétă, *muschete,* s.f. Armă de foc portativă, cu fitil, folosită în trecut

musculár, -ă, *musculari, -e,* adj. Care aparține mușchilor[2] **(1),** care se referă la mușchi.

musculatúră, *musculaturi,* s.f. Totalitatea mușchilor corpului.

musculíță, *musculițe,* s.f. Diminutiv al lui *muscă;* insectă mică, gîză; *musculiță de oțet* (sau *bețivă*) = insectă din ordinul dipterelor, ale cărei larve trăiesc în materii care fermentează sau care putrezesc.

musculós, -oásă, *musculoși, -oase,* adj. Care are mușchi puternici.

muselínă s.f. Țesătură foarte fină și subțire, de bumbac sau de mătase.

musón, *musoni,* s.m. Vînt periodic caracteristic regiunilor din sudul Asiei, care bate iarna dinspre continent spre ocean, iar vara dinspre ocean spre continent.

must, *musturi,* s.n. Suc dulce obținut prin zdrobirea și presarea boabelor de struguri sau (p. ext.) a altor fructe.

mustáță, *mustăți,* s.f. **1.** Părul care crește deasupra buzei superioare la bărbați. **2.** (Mai ales la pl.) Fire lungi de păr care cresc în jurul botului la unele animale; antenele insectelor; organe pentru pipăit ale unor pești, în formă de fire subțiri situate în jurul gurii. **3.** Fire lungi și subțiri care cresc pe spicul unor cereale.

mustăciós, -oásă, *mustăcioși, -oase,* adj. (Adesea substantivat) Care are mustăți (mari).

mustăríe, *mustării,* s.f. Loc unde se face sau se vinde must.

mustelídă, *mustelide,* s.f. (La pl.) Familie de mamifere carnivore, cu corp suplu, cu picioare scurte și cu coadă lungă; (și la sg.) animal care face parte din această familie (dihorul, vidra, jderul etc.).

mustí, pers. 3 *mustește,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre lichide) A ieși la suprafață (dintr-un corp îmbibat). **2.** (Despre materii și corpuri) A fi îmbibat cu un lichid (care iese la apăsare).

mustós, -oásă, *mustoși, -oase,* adj. (Despre fructe) Plin de must, zemos.

mustrá, *mústru,* vb. I. Tr. A-i face cuiva observații aspre, a dojeni.

mustráre, *mustrări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a mustra;* observație făcută cuiva; sancțiune disciplinară aplicată pe linie administrativă. **2.** *Mus-*

trare de cuget (sau *de conştiinţă)* = părere de rău, remuşcare.

mustrătór, -oáre, *mustrători, -oare,* adj. (Adesea adverbial) Care mustră, dojenitor.

mustuí, *mustuiesc,* vb. IV. Tr. A zdrobi strugurii pentru a stoarce mustul.

mustuitór, *mustuitoare,* s.n. Unealtă de lemn formată dintr-un băţ ramificat la un capăt, cu care se zdrobesc strugurii pentru a stoarce mustul.

musulmán, -ă, *musulmani, -e* adj., s.m. şi f. Mahomedan.

muşamá, *muşamale,* s.f. Ţesătură de pînză impregnată cu substanţe impermeabile, lăcuită pe o faţă, utilizată pentru a proteja obiectele împotriva apei.

muşamalizá, *muşamalizez,* vb. I. Tr. (Fam.) A ascunde, a acoperi o greşeală, o faptă necinstită.

muşcá, *muşc,* vb. I. **1.** Tr. A apuca şi a strînge cu dinţii (provocînd dureri, rănind); (despre insecte) a înţepa, a pişca. **2.** Tr. (Fig.; despre ger, vînt etc.) A produce o senzaţie de usturime, de durere. **3.** Intr. A apuca şi a rupe cu dinţii dintr-un aliment (pentru a mînca).

muşcátă, *muşcate,* s.f. Nume dat unor specii de plante decorative, cu frunze rotunde, păroase, şi cu flori roz, roşii sau albe, dispuse în umbele.

muşcătór, -oáre, *muşcători, -oare,* adj. **1.** Care muşcă; care provoacă o senzaţie de usturime, de arsură. **2.** (Fig.) Care critică cu severitate, cu vorbe răutăcioase, caustice.

muşcătúră, *muşcături,* s.f. **1.** Faptul de a muşca; senzaţie de durere, de usturime. **2.** Bucată muşcată dintr-un aliment.

muşchetár, *muşchetari,* s.m. (În evul mediu) Soldat de infanterie înarmat cu muschetă; nobil care făcea parte dintr-o unitate de călăreţi de la curtea regilor Franţei.

muşchi[1], *muşchi,* s.m. (La pl.) **1.** Clasă de plante cu corpul vegetativ rudimentar, fără rădăcini, avînd ca organe de reproducere anteridii şi arhegoane; (şi la sg.) plantă din această clasă. **2.** (Pop.) Nume dat unor licheni, asemănători cu muşchii[1] **(1).**

muşchi[2], *muşchi,* s.m. **1.** Organ contractil (la om şi la majoritatea animalelor) care serveşte la mişcarea diverselor părţi şi organe ale corpului. **2.** Bucată de carne de porc, de vacă etc., desprinsă din regiunea coloanei vertebrale şi folosită în alimentaţie.

muşeţél s.m. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze divizate, ale cărei flori sînt folosite în medicină.

múşiţă, *muşiţe,* s.f. **1.** Nume dat musculiţelor care se adună în jurul butoaielor cu vin, al vaselor cu oţet sau al fructelor în fermentaţie. **2.** Grămadă de larve care se dezvoltă din ouăle depuse de unele muşte pe carnea descoperită.

muştár s.m., s.n. **1.** S.m. Numele unor specii de plante erbacee anuale din familia cruciferelor, cu tulpini ramificate, flori galbene şi seminţe mici, rotunde. **2.** S.n. Seminţele muştarului **(1),** folosite la prepararea unui condiment; condimentul preparat, sub formă de pastă moale, de culoare galbenă-verzuie.

muşteríu, *muşterii,* s.m. Client, cumpărător.

muştiúc, *muştiucuri,* s.n. **1.** Piesă (de os, de metal etc.) prin care se suflă la instrumentele muzicale de suflat. **2.** Capăt metalic la un furtun, care serveşte la dirijarea jetului de lichid.

muştruluí, *muştruluiesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A certa, a dojeni cu asprime; a instrui, a învăţa pe cineva.

muşuróі[1], *muşuroaie,* s.n. **1.** Moviliţă formată din ţărîna pe care o scot la suprafaţa solului cîrtiţele, furnicile etc.; moviliţa împreună cu grupul de furnici care vieţuiesc în ea. **2.** Grămăjoară de pămînt, adunată la rădăcina unor plante de cultură pentru a le ocroti sau a le favoriza dezvoltarea.

muşuroí[2], *muşuroiesc,* vb. IV. Tr. A face muşuroaie **(2)** la rădăcina plantelor de cultură.

mut, -ă, *muţi, -te,* adj. **1.** (Despre oameni, adesea substantivat) Care este lipsit de facultatea de a vorbi. **2.** Care nu vrea sau nu poate să vorbească într-o anumită împrejurare; căruia nu-i place să vorbească (mult). **3.** Care se petrece în tăcere; care nu se exprimă prin vorbe; *scenă mută* = scenă într-o piesă de teatru în care personajele nu vorbesc, ci îşi exprimă ideile şi sentimentele prin gesturi, atitudini etc.

mutá, *mut,* vb. I. **1.** Tr. A mişca, a deplasa un lucru din locul în care se află şi a-l aşeza în alt loc. **2.** Tr. şi refl. A trece dintr-un loc de muncă în altul. **3.** Refl. A-şi schimba domiciliul, a se stabili în altă parte.

mutabilitáte s.f. Însuşirea de a se putea schimba (sau de a putea fi schimbat).

mutatór, *mutatoare,* s.n. Aparat care transformă curentul alternativ în curent continuu, modifică frecvenţa sau faza unui curent alternativ, tensiunea unui curent continuu.

mutáţie, *mutaţii,* s.f. **1.** Schimbare, modificare radicală. **2.** (Biol.) Apariţie bruscă într-un organism a unui caracter genetic nou.

mutaţionism s.n. (Biol.) Teorie după care speciile noi sînt produsul mutaţiilor, fără intervenţia selecţiei.

mutătoáre, *mutătoare,* s.f. Numele a două plante erbacee agăţătoare, veninoase, cu fructele în formă de boabe roşii.

mutéşte adv. Pe tăcute, fără vorbă.

mutilá, *mutilez,* vb. I. Tr. A tăia, a reteza (cu o armă) o parte a corpului; a schilodi; a desfigura.

mutilát, -ă, *mutilaţi, -te,* adj. Ciuntit, schilodit; desfigurat.

mutísm s.n. Muţenie; (p. ext.) faptul de a tăcea cu încăpăţînare.

mútră, *mutre,* s.f. (Fam.) Faţă, obraz; figură; înfăţişare, fizionomie.

mutuál, -ă, *mutuali, -e,* adj. Care se face în mod reciproc.

muţénie s.f. Starea celui mut, incapacitatea de a vorbi.

muțunáche s.m. invar. (În teatrul de marionete) Păpușă care reprezintă un personaj amuzant, caraghios.

múză, *muze,* s.f. (În mitologie) Fiecare dintre cele nouă zeițe ocrotitoare și inspiratoare ale artelor și ale științelor; (în special) zeița poeziei, inspiratoare a poeților; (p.ext.) izvorul inspirației poetice.

muzeál, -ă, *muzeali, -e,* adj. Care se referă la un muzeu, care aparține unui muzeu.

muzeístic, -ă, *muzeistici, -e,* adj. Care aparține muzeologiei, care se referă la muzeologie.

muzeográf, -ă, *muzeografi, -e,* s.m. și f. Specialist în muzeografie.

muzeografíe s.f. Disciplină care se ocupă cu descrierea, clasarea și conservarea obiectelor dintr-un muzeu.

muzeológ, *muzeologi,* s.m. Specialist în muzeologie.

muzeologie s.f. Știință care se ocupă cu studiul organizării muzeelor.

muzéu, *muzee,* s.n. Instituție care se ocupă cu strîngerea, studierea, păstrarea și expunerea unor obiecte de interes artistic, istoric, științific etc.; clădire în care sînt păstrate și expuse astfel de obiecte.

muzicál, -ă, *muzicali, -e,* adj. **1.** Care aparține muzicii, care se referă la muzică; care are aptitudini pentru muzică. **2.** (Despre sunete) Armonios, melodios.

muzicalitáte s.f. Însușirea de a fi muzical, caracter muzical.

muzicánt, *muzicanți,* s.m. **1.** Persoană care cîntă la un instrument muzical. **2.** Persoană care se ocupă cu muzica.

múzică, (4) *muzici,* s.f. **1.** Arta de a exprima sentimente, stări psihice, idei etc. în imagini artistice sonore. **2.** Știința sunetelor considerate sub raportul melodiei, ritmului și armoniei. **3.** Creație muzicală. **4.** Orchestră, fanfară.

muzicián, -ă, *muzicieni, -e,* s.m. și f. Persoană care are pregătire și cunoștințe speciale în arta muzicii.

muzicológ, *muzicologi,* s.m. Specialist în muzicologie.

muzicologíe s.f. Știință care studiază istoria și teoria muzicii, cultura muzicală a popoarelor etc.

muzicúță, *muzicuțe,* s.f. Mic instrument muzical de suflat, format dintr-un șir de tuburi cu ancii de metal; armonică de gură.

N

n s.m. invar. A șaptesprezecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

na interj. **1.** (Fam.) Poftim! ia! ține! **2.** Însoțește gestul unei lovituri. **3.** Exprimă nemulțumire, nerăbdare, surprindere. **4.** (De obicei repetat) Strigăt cu care se cheamă unele animale.

nabáb, *nababi*, s.m. **1.** Titlu dat în trecut guvernatorilor unor provincii din India și din alte țări ale Orientului. **2.** Om foarte bogat.

nacélă, *nacele*, s.f. **1.** Cabină deschisă atîrnată de un balon și folosită pentru transportul persoanelor, al instrumentelor de bord și al lestului. **2.** Încăpere închisă atîrnată de un dirijabil, în care se găsesc motoarele, personalul etc.

nádă, *nade*, s.f. **1.** Hrană folosită pentru atragerea într-un anumit loc a peștelui sau a vînatului; rîme, insecte etc. care se pun în cîrligul undiței; momeală. **2.** (Fig.) Tentație, ispită.

nadír s.n. Punct pe sfera cerească, opus zenitului, situat la intersecția verticalei locului cu emisfera opusă locului respectiv.

naftalínă s.f. Hidrocarbură cristalină, de culoare albă, cu miros pătrunzător, folosită ca insectifug și ca materie primă în industria coloranților.

naftól, *naftoli*, s.m. Compus organic derivat din naftalină, întrebuințat în industria coloranților, la prepararea unor medicamente etc.

nagîț, *nagîți*, s.m. Pasăre migratoare de baltă, de mărimea unui porumbel, cu penaj negru-verzui și cu un moț de pene negre pe cap.

nahláp, *nahlapi*, s.m. (Reg.) Vîrtej mare într-o apă curgătoare; val, undă.

nai, *naiuri*, s.n. **1.** Vechi instrument muzical de suflat, alcătuit dintr-un sistem de fluiere de diferite dimensiuni. **2.** Fluier de trestie.

naiádă, *naiade*, s.f. (Mitol.) Nimfă a izvoarelor, a fîntînilor și a apelor curgătoare.

náiba s.f. art. (Fam.) Dracul.

náilon s.n. Fibră textilă obținută pe cale sintetică și utilizată la fabricarea unor țesături subțiri și a altor produse industriale.

naíst, *naiști*, s.m. Cîntăreț din nai.

naív, **-ă**, *naivi*, *-e*, adj. **1.** Lipsit de prefăcătorie, sincer, natural; credul. **2.** Fără experiență, prostuț. **3.** *Pictori naivi* = pictori autodidacți, de obicei din mediul rural, care ignoră perspectiva, anatomia și legile proporțiilor.

naivitáte, **(2)** *naivități*, s.f. **1.** Însușirea de a fi naiv **(1)**, naturalețe, simplitate; credulitate. **2.** Lipsă de maturitate în judecată, în comportare; vorbă sau faptă specifică omului naiv **(2)**.

nálbă, *nalbe*, s.f. Numele mai multor specii de plante erbacee, unele fiind cultivate ca plante decorative sau medicinale.

namiáză, *nămiezi*, s.f. Mijlocul zilei, amiază; *ziua namiaza mare* = în plină zi.

námilă, *namile*, s.f. Ființă sau lucru de proporții mari, exagerate; ființă fantastică uriașă, cu înfățișare îngrozitoare, matahală.

nánă s.f. Termen de respect cu care se adresează la țară unei femei mai în vîrstă.

nánchin s.n. Țesătură de bumbac deasă și rezistentă, folosită în special pentru confecționarea dosurilor de pernă. Var.: **nánghin** s.n.

nándu s.n. invar. Nume dat unui gen de păsări alergătoare din America de Sud, asemănătoare cu strutul.

nánghin s.n. v. **nanchin.**

náni interj. (De obicei repetat) Cuvînt de alintare în cîntecele de leagăn.

nanísm s.n. Anomalie caracterizată prin creșterea insuficientă în înălțime, în raport cu vîrsta.

náos, *naosuri*, s.n. Partea de mijloc a unei biserici, cuprinsă între altar și pronaos.

nap, *napi*, s.m. **1.** Plantă din familia cruciferelor, cu rădăcina cărnoasă, comestibilă. **2.** *Nap porcesc* = plantă furajeră din familia compozitelor, cu tulpina înaltă și cu flori galbene.

napálm s.n. Material gelatinos, folosit în bombele incendiare.

napoleón, *napoleoni*, s.m. Veche monedă franceză de aur, care a circulat și în țara noastră.

napolitánă, *napolitane*, s.f. Produs de cofetărie preparat din straturi de foi cu umplutură de cremă.

nará, *narez*, vb. I. Tr. (Livr.) A povesti, a istorisi.

narámz, *naramzi*, s.m. (Înv. și pop.) **1.** Portocal. **2.** Varietate de portocal ale cărui fructe au gust amar.

narámză, *naramze*, s.f. (Înv. și pop.) **1.** Portocală. **2.** Fructul naramzului **(2).**

naratív, -ă, *narativi, -e*, adj. Care ține de narațiune; care se referă la narațiune.

naratór, -oáre, *naratori, -oare*, s.m. și f. (Livr.) Povestitor.

narațiúne, *narațiuni*, s.f. Relatare în formă literară, specifică genului epic, a unei întîmplări, a unui eveniment etc.

náră, *nări*, s.f. **1.** Fiecare dintre cele două orificii exterioare ale cavității nazale la om și la unele animale. **2.** Piesă de fontă sau de oțel fixată pe puntea sau pe bordajul unei nave, prin care trece lanțul ancorei de pe punte în afara bordului.

narcís s.m. sg. Om îndrăgostit de propriul aspect fizic; tînăr frumos.

narcísă, *narcise*, s.f. Numele mai multor specii de plante erbacee, spontane sau cultivate, cu frunze lungi și cu flori mari, albe sau galbene, plăcut mirositoare.

narcisísm s.n. Dragoste exagerată, patologică, față de propria persoană.

narcótic, -ă, *narcotici, -e*, adj., s.n. (Substanță) care provoacă narcoză.

narcotínă, *narcotine*, s.f. Substanță extrasă din opiu, întrebuințată ca tonic și calmant al tusei.

narcotizá, *narcotizez*, vb. I. Tr. A provoca cuiva starea de narcoză.

narcóză, *narcoze*, s.f. Stare de insensibilitate și inconștiență temporară, provocată prin administrarea unei substanțe narcotice.

narghileá, *narghilele*, s.f. Lulea orientală, fixată cu partea de jos într-un vas cu apă parfumată și prevăzută cu o țeavă lungă, flexibilă, prin care trece fumul înainte de a fi inspirat.

naródnic, -ă, *narodnici, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține narodnicismului, care se referă la narodnicism. **2.** S. m. și f. Adept al narodnicismului.

narodnicísm s.n. Mișcare social-politică apărută în Rusia, în a doua jumătate a sec. XIX, care nega rolul conducător al clasei muncitoare în lupta revoluționară, socotind țărănimea și intelectualitatea ca fiind forța socială capabilă să răstoarne țarismul și să instaureze socialismul, pe calea dezvoltării obștilor țărănești.

nart, *narturi*, s.n. **1.** Preț maximal fixat în trecut de autorități pentru vînzarea anumitor mărfuri. **2.** Normă zilnică de muncă pe care țăranii clăcași erau obligați să o presteze pe moșia boierului.

narvál, *narvali*, s.m. Mamifer cetaceu marin, asemănător cu delfinul, avînd unul dintre canini în formă de lance.

nas, *nasuri*, s.n. **1.** Parte proeminentă a feței, situată între obraji, gură și frunte, constituind începutul căii respiratorii, și în care se găsesc receptorii olfactivi; (fig.) miros fin, dezvoltat; simț de orientare și de intuire a unei situații; *a vorbi* (sau *a cînta) pe nas* = a vorbi (sau a cînta) cu un timbru nazal. **2.** Proeminență pe un organ de mașină care servește la inițierea sau la blocarea mișcării altui organ.

nasicórn, *nasicorni*, s.m. Insectă coleopteră mare, de culoare castanie, al cărei mascul are pe cap un corn curbat spre spate.

nasól, -oálă, *nasoli, -oale*, adj. (Arg.) Urît, caraghios; de proastă calitate.

nástie, *nastii*, s.f. Mișcare la plante, provocată de diferiți factori (variațiile de lumină, temperatură etc.).

năsture, *nasturi*, s.m. Obiect de sidef, os, metal, lemn etc., folosit pentru a încheia părțile unui obiect de îmbrăcăminte ori ca ornament.

naș, -ă, *nași, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană care ține în brațe pruncul în timpul botezului. **2.** Nun.

náște, *nasc*, vb. III. Tr. **1.** A da viață, a aduce pe lume un copil; (refl.) a căpăta viață, a veni pe lume. **2.** A face, a crea; a produce, a provoca, a stîrni; (refl.) a se forma, a se ivi, a se isca.

náștere, *nașteri*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) naște; din naștere* = din momentul în care s-a născut; potrivit unor predispoziții naturale, congenital. **2.** (Fig.) Apariție, ivire, creare.

natál, -ă, *natali, -e*, adj. (Despre locuri, așezări) În care s-a născut cineva; de naștere, de baștină.

natalitáte s.f. Frecvența nașterilor de copii vii în cadrul unei populații, într-o anumită perioadă de timp.

natáție s.f. Înotul practicat ca sport.

natív, -ă, *nativi, -e*, adj. **1.** Înnăscut. **2.** (Despre elemente chimice) Care se găsește în natură necombinat (ex. aurul, cuprul, sulful).

nátră, *natre*, s.f. (La războiul de țesut) Partea urzelii dintre ițe și sulul de dinapoi.

nátriu s.n. (Chim.) Sodiu.

naturál, -ă, *naturali, -e*, adj., adv. **1.** Adj. Care se referă la natură **(1);** care se găsește în natură; care este generat, produs de natură. **2.** Adj. Care este (sau care se face, se produce) în conformitate cu realitatea obiectivă; veritabil, firesc, lipsit de artificialitate. **3.** Adv. Firește, desigur. **4.** Adj. *Copil natural* = copil născut în afara căsătoriei.

naturaléțe s.f. Lipsă de artificialitate, de afectare; comportare naturală **(2).**

naturalísm s.n. **1.** Doctrină după care nu există nimic în afara naturii, nimic supranatural. **2.** Curent în artă și literatură, apărut în Franța în a doua jumătate a sec. XIX, care caută să reproducă în mod riguros realitatea, fără a ocoli aspectele urîte sau vulgare ale naturii omenești. **3.** Teorie etică după care viața morală este o prelungire a celei biologice.

naturalíst, -ă, *naturaliști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care se ocupă cu studiul științelor naturii. **2.** Adj. Care aparține naturalismului, care se referă la naturalism.

naturalizá, *naturalizez*, vb. I. **1.** Tr. A acorda unui străin cetățenia statului în care locuiește. **2.** Refl. (Despre specii de animale sau de plante)

A se adapta la un nou mediu, fără intervenţia omului.

natúră, *naturi,* s.f. **1.** Realitatea materială, materia; universul; lumea fizică înconjurătoare, organică şi anorganică; *ştiinţele naturii* = ştiinţe care au ca obiect fenomenele lumii înconjurătoare, lumea organică şi anorganică; *în natură* = (impozit, taxă, plată etc.) în obiecte sau în produse (nu în bani). **2.** Caracter specific, însuşire caracteristică, fel de a fi; temperament, fire.

naţionál, -ă, *naţionali, -e,* adj. Care aparţine unei naţiuni, unui stat; care se referă la o naţiune sau la un stat.

naţionalísm s.n. Ideologie şi atitudine politică a burgheziei în problema naţională, folosită ca armă pentru a aţîţa ura de rasă şi naţională, pentru a justifica asuprirea naţională, tendinţele de expansiune şi politica sa agresivă.

naţionalíst, -ă, *naţionalişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la naţionalism, care susţine naţionalismul. **2.** S.m. şi f. Adept al naţionalismului.

naţionalitáte, *naţionalităţi,* s.f. **1.** Apartenenţa unei persoane la o anumită naţiune. **2.** *Naţionalitate conlocuitoare* = comunitate de oameni cu limbă şi origine comună, care locuieşte, numericeşte în minoritate, pe teritoriul unui stat naţional, convieţuind cu populaţia naţională, numeric majoritară.

naţionalizá, *naţionalizez,* vb. I. Tr. A trece, cu sau fără plată, mijloace de producţie sau alte bunuri din proprietate privată sau străină în proprietatea statului.

naţional-socialísm s.n. Concepţie ideologică şi politică fascistă, apărută în Germania după primul război mondial, promovată de partidul hitlerist.

naţiúne, *naţiuni,* s.f. Formă istorică de comunitate umană, caracterizată prin comunitate de limbă, de teritoriu, de origine, de viaţă economică, politică (statală) şi de cultură; *naţiune socialistă* = tip nou, superior de naţiune, născută în procesul revoluţiei socialiste, în care forţa conducătoare o reprezintă clasa muncitoare în frunte cu partidul ei.

naufragiá, *naufragiez,* vb. I. Intr. A suferi un naufragiu.

naufrágiu, *naufragii,* s.n. Avariere (prin accident) a unei nave, care poate provoca scufundarea sau punerea ei în imposibilitate de a-şi continua drumul.

náutic, -ă, *nautici, -e,* adj. Care se referă la navigaţia pe apă; (despre sporturi) Care se practică pe apă.

nautíl, *nautili,* s.m. Gen de cefalopode apărut în triasic, cu corpul închis într-o cochilie cu mai multe despărţituri.

navál, -ă, *navali, -e,* adj. Care se referă la nave sau la navigaţie.

návă, *nave,* s.f. **1.** Vehicul construit şi echipat pentru transportul pe apă (sau sub apă), deplasarea făcîndu-se fie mecanizat, fie prin forţa vîntului, cu ajutorul pînzelor; *navă cosmică* = vehicul destinat zborurilor extraterestre. **2.** (Bis.) Naos.

navétă, *navete,* s.f. **1.** Suveică (la războaiele mecanice). **2.** Instrument de lemn sau de oţel, cu care se lucrează fileuri. **3.** Drum pe care îl parcurge o persoană sau un vehicul în mod regulat, dus şi întors; vehicul care parcurge un astfel de drum. **4.** *Navetă spaţială* = vehicul spaţial cu echipaj, prevăzut cu motoare-rachetă şi conceput astfel ca să revină pe Pămînt prin aterizare.

navetíst, -ă, *navetişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care face naveta (3).

navigá, *navighez,* vb. I. Intr. **1.** A călători cu o navă sau cu o aeronavă; a conduce o navă sau o aeronavă. **2.** (Despre nave) A merge pe apă, a pluti; (despre aeronave) a se deplasa în aer, a zbura.

navigábil, -ă, *navigabili, -e,* adj. (Despre ape) Pe care se poate naviga.

navigánt, -ă, *naviganţi, -te,* adj. Care navighează; *personal navigant* = personal care face parte din echipajul unui avion sau al unei nave.

navigatór, -oáre, *navigatori, -oare,* s.m. şi f. **1.** Persoană care întreprinde călătorii pe mare. **2.** Persoană care conduce o navă sau care face parte din personalul unei nave; membru al echipajului unei aeronave.

navigáţie, *navigaţii,* s.f. **1.** Faptul de a naviga; transport naval de mărfuri sau de persoane; călătorie făcută cu o navă. **2.** Ştiinţa şi tehnica conducerii unei nave sau a unei aeronave.

návlu, *navluri,* s.n. Chirie plătită pentru transportul mărfurilor cu vaporul.

nazál, -ă, *nazali, -e,* adj. **1.** Care se referă la nas, care aparţine nasului. **2.** (Despre voce, sunete) Care se pronunţă cu expirarea aerului pe nas.

nazísm s.n. Naţional-socialism.

nazíst, -ă, *nazişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine nazismului, privitor la nazism. **2.** S.m. şi f. Adept al nazismului.

názuri s.n. pl. (Fam.) Atitudine, gesturi, manifestări de om răsfăţat; gusturi schimbătoare; capricii, toane.

năbădăi s.f. pl. (Pop. şi fam.) Acces de furie.

năbădăiós, -oásă, *năbădăioşi, -oase,* adj. (Pop. şi fam.; adesea substantivat) **1.** Iute la mînie, supărăcios; capricios. **2.** (Despre animale) Nărăvaş.

năbói, *năboiuri,* s.n. (Reg. şi înv.) Puhoi, torent.

năbúc s.n. Piele de bovine catifelată, imitînd pielea de antilopă. Var.: **nubúc** s.n.

năbuşeálă, *năbuşeli,* s.f. (Pop.) Căldură mare, zăpuşeală.

năbuşí, *năbuşesc,* vb. IV. Tr. şi refl. (Pop.) A (se) înnăbuşi.

năclăí, *năclăiesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) îmbiba sau a (se) acoperi cu substanţe cleioase, unsuroase, cu sînge etc.

nădăjduí, *nădăjduiesc,* vb. IV. Tr. A crede în îndeplinirea unei dorinţe, în rezultatul favorabil al unei acţiuni; a spera.

nădéjde, *nădejdi,* s.f. Încredere în realizarea unei dorinţe, a unei acţiuni; speranţă.

nădrág, *nădragi,* s.m. (Pop.; de obicei la pl.) Pantaloni.

nădúf, (3) *nădufuri,* s.n. **1.** Senzaţie de greutate în respiraţie, sufocare; astm. **2.** Căldură înăbuşitoare, zăpuşeală. **3.** Supărare, necaz, ciudă, mînie.

năduşeálă, *năduşeli,* s.f. **1.** Faptul de a se năduşi; transpiraţie, sudoare. **2.** Căldură mare, zăpuşeală.

năduşí, *năduşesc,* vb. IV. **1.** Intr. A transpira, a asuda. **2.** Tr. şi refl. (Pop.) A (se) sufoca.

năfrámă, *năframe,* s.f. Bucată de ţesătură de in, de bumbac, de borangic etc., tivită pe margini, cu care femeile (mai ales la ţară) îşi acoperă capul; maramă.

năgáră s.f. Colilie. Var.: **negáră** s.f.

năimí, *năimesc,* vb. IV. (Înv. şi pop.) **1.** Tr. A închiria; a arenda. **2.** Tr. şi refl. A (se) angaja cu plată (pentru o muncă).

nălbár, *nălbari,* s.m. Fluture mare cu aripile albe cu nervuri negre, ale cărui omizi se hrănesc cu frunzele pomilor fructiferi.

nălúcă, *năluci,* s.f. **1.** Fiinţă fantastică, ireală, arătare, vedenie; (p. ext.) iluzie, himeră. **2.** Obiect din metal (sclipitor), de obicei de forma unui peştişor, folosit ca momeală în pescuitul sportiv.

năluci, pers. 3 *nălucește,* vb. IV. Intr. A se arăta, a se ivi (neclar, în treacăt).

năméte, *nămeţi,* s.m. (Mai ales la pl.) Cantitate mare de zăpadă (adunată de viscol); troian.

nămól, *nămoluri,* s.n. Mîl care se depune pe fundul apelor stătătoare, în general cu conţinut mare de substanţe organice şi avînd uneori proprietăţi terapeutice.

nămolós, -oásă, *nămoloşi, -oase,* adj. Plin de nămol; mîlos.

năpástă, *năpaste,* s.f. **1.** Nenorocire, pacoste. **2.** Învinuire neîntemeiată, nedreaptă; prigoană, urgie.

năpădí, *năpădesc,* vb. IV. Intr. **1.** A se năpusti, a năvăli; (tr.) a învălui din toate părţile; a cotropi, a invada. **2.** (Despre sînge, lacrimi) A ţîşni (cu putere), a porni să curgă; (tr.) a podidi.

năpăstuí, *năpăstuiesc,* vb. IV. Tr. A face cuiva o nedreptate, a învinui pe nedrept; a persecuta, a asupri.

năpăstuít, -ă, *năpăstuiţi, -te,* adj. (Adesea substantivat) Învinuit pe nedrept, nedreptăţit; asuprit, împilat.

năpîrcă, *năpîrci,* s.f. **1.** Şopîrlă fără membre, de circa 25 cm lungime, care trăieşte prin păduri. **2.** Viperă; *pui de năpîrcă* = om perfid, primejdios.

năpîrlí, *năpîrlesc,* vb. IV. Intr. (Despre unele animale) A-şi schimba (la anumite epoci) pielea, părul sau penele.

năpîrstóc, -oácă, *năpîrstoci, -oace,* subst. **1.** S.m. (Pop.) Degetar. **2.** S.m. şi f. (Fam.) Epitet dat unui copil sau (p. ext.) unui om mic de statură.

năprásnic, -ă, *năprasnici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care vine pe neaşteptate şi se petrece fulgerător; îngrozitor, înfricoşător, teribil, cumplit. **2.** Adj. Nestăpînit, impetuos, năvalnic, furtunos; (despre oameni) impulsiv, violent, aprig. **3.** S.f. Plantă erbacee cu miros neplăcut, cu tulpina dreaptă, păroasă, şi cu flori roşii-roz.

năpustí, *năpustesc,* vb. IV. Refl. A se repezi asupra cuiva sau a ceva, a tăbărî, a da buzna.

năráv, *năravuri,* s.n. **1.** Obicei, deprindere; fel de a fi, temperament, fire. **2.** Deprindere rea, obicei rău; viciu.

nărăváş, -ă, *nărăvaşi, -e,* adj. (Despre cai) Care muşcă sau azvîrle din picioare; (fig., despre oameni) cu nărav **(2)**; neascultător, îndărătnic.

nărăví, *nărăvesc,* vb. IV. Refl. A lua un obicei rău, a se deprinde cu un nărav.

năruí, *nărui,* vb. IV. Refl. şi tr. A (se) dărîma, a (se) surpa, a (se) prăbuşi.

năruitúră, *năruituri,* s.f. Surpătură, dărîmătură, ruină.

năsălíe, *năsălii,* s.f. Suport de lemn în formă de targă, pe care se aşază coşciugul cu mortul pentru a fi transportat (la biserică sau la cimitir).

născáre s.f. (Pop.) Naştere; *din născare* = din naştere.

născătoáre, *născătoare,* s.f. (Înv. şi pop.) Femeie care naşte sau care a născut; (bis.) Maica Domnului.

născocí, *născocesc,* vb. IV. Tr. **1.** A inventa, a crea. **2.** A plăsmui, a scorni (lucruri închipuite, inexistente, neadevărate).

născocíre, *născociri,* s.f. Acţiunea de a născoci; ceea ce născoceşte cineva.

născocitór, -oáre, *născocitori, -oare,* adj. **1.** Care născoceşte **(1)**, care descoperă ceva nou. **2.** Care scorneşte; mincinos.

născút, -ă, *născuţi, -te,* s.m. şi f., adj. (Cel) care a căpătat viaţă, care a venit pe lume; *întîiul născut* = cel mai vîrstnic dintre copiii unei familii.

năsós, -oásă, *năsoşi, -oase,* adj. Cu nasul mare; (fig.) impertinent, obraznic.

năstrúşnic, -ă, *năstruşnici, -e,* adj. Straşnic, grozav, extraordinar; ciudat, straniu, bizar.

năstruşnicíe, *năstruşnicii,* s.f. Faptă, comportare năstruşnică, bizară, ciudată.

năsturél, *năsturei,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *nasture.* **2.** Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina tîrîtoare, cu flori mici, albe, întrebuinţată ca salată şi ca plantă medicinală.

năşíe s.f. Faptul de a fi naş; calitatea de naş.

nătăflét, -eáţă, *nătăfleţi, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) lipsită de isteţime, care nu ştie să se descurce; nătîng, tont.

nătărắu, *nătărăi,* adj., s.m. (Om) care pricepe greu, prost, neghiob.

nătîng, -ă, *nătîngi, -e,* adj., s.m. şi f. (Om) mărginit la minte, prost, neghiob, nătărău; nepriceput, neîndemînatic.

năúc, -ă, *năuci, -e,* adj. Buimăcit, dezorientat; nătărău, nătîng, prost.

năuceálă s.f. Starea omului năuc; buimăceală, dezorientare.

năuci, *năucesc*, vb. IV. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) năuc; a (se) buimăci, a (se) zăpăci; a (se) prosti, a (se) tîmpi.

năút s.m. Plantă din familia leguminoaselor, cu tulpina înaltă, cu flori liliachii sau albe, ale cărei semințe sînt folosite ca înlocuitor de cafea.

năválă s.f. **1.** Faptul de a năvăli, de a se repezi asupra cuiva sau undeva cu intenții agresive; goană, fugă impetuoasă. **2.** Înghesuială, îmbulzeală.

năválnic, -ă, *năvalnici, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Furtunos, impetuos, violent; straşnic, cumplit. **2.** S.m. Specie de ferigă cu frunze late, lucitoare, folosită în medicina populară.

năvădí, *năvădesc*, vb. IV. Tr. A trece firele de urzeală prin ițe (stabilind astfel modelul țesăturii) înaintea începerii țesutului. Var.: **nevedí** vb. IV.

năvăli, *năvălesc*, vb. IV. Intr. **1.** A se repezi, a tăbărî asupra cuiva sau undeva cu intenții agresive; (mil.) a pătrunde pe un teritoriu străin, cu scopul de a-l cotropi. **2.** A se repezi într-o anumită direcție, a fugi în grabă spre cineva, a da buzna; a pătrunde sau a ieși de undeva brusc, cu putere, în număr ori în cantitate mare. **3.** (Despre sînge) A se strînge în cantitate mare într-o parte a corpului.

năvălitór, -oáre, *năvălitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană, armată etc.) care năvălește **(1);** invadator, cotropitor.

năvód, *năvoade*, s.n. Plasă de pescuit, de dimensiuni mari, cu care se adună peștele de pe suprafețe întinse.

năvodár, *năvodari*, s.m. **1.** Pescar care pescuiește cu năvodul. **2.** Meșter care face năvoade, sfori, frînghii, plase folosite la pescuit.

năzărí, pers. 3 *năzáre*, vb. IV. Refl. **1.** A apărea, a se ivi de departe, nedeslușit. **2.** A i se părea cuiva că aude sau că vede ceva ce nu există; (p. ext.) a-și închipui, a-și imagina; a-i veni o idee ciudată, curioasă.

năzbîtie, *năzbîtii*, s.f. Faptă, vorbă, idee lipsită de seriozitate; poznă, glumă.

năzdrăván, -ă, *năzdrăvani, -e,* adj. **1.** (În basme, adesea substantivat) Înzestrat cu puteri supranaturale, miraculoase. **2.** Care iese din comun; grozav, extraordinar; foarte iscusit, foarte dibaci. **3.** Care se ține de pozne; hazliu, glumeț.

năzdrăvănie, *năzdrăvănii*, s.f. **1.** (În basme) Faptă năzdrăvană, supranaturală. **2.** Faptă sau vorbă glumeață; glumă, poznă, năzbîtie.

năzuí, *năzuiesc*, vb. IV. Intr. **1.** A tinde spre ceva, a aspira, a rîvni. **2.** (Pop). A se îndrepta spre..., a căuta să ajungă la...

năzuínță, *năzuințe*, s.f. Aspirație, tendință spre ceva.

năzurós, -oásă, *năzuroși, -oase,* adj. Care face nazuri, mofturi; capricios

ne- Element de compunere care exprimă o negație și care servește la formarea unor substantive, adjective și adverbe.

nea[1] s.f. (Reg.) Zăpadă.

nea[2] s.m. v. **nene.**

neabătút, -ă, *neabătuți, -te,* adj. Care nu se abate de la un principiu, de la o convingere.

neadormit, -ă, *neadormiți, -te,* adj. Care veghează atent; care nu slăbește, activ, neobosit.

neagresiúne s.f. Principiu fundamental al dreptului internațional contemporan, care condamnă recurgerea la forță în relațiile dintre state, respinge războiul ca mijloc de soluționare a problemelor litigioase și presupune respectarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale.

neajúns, *neajunsuri*, s.n. **1.** Greutate, dificultate; neplăcere, necaz. **2.** Lipsă, scădere, defect.

neajutorát, -ă, *neajutorați, -te,* adj. **1.** Lipsit de sprijin, de apărare; care nu este în stare să se descurce singur nepriceput, neîndemînatic. **2.** Sărac, nevoiaș.

nealiniére s.f. Concepție de politică externă care tinde să evite participarea obligatorie la înfruntările dintre diferite state mari sau dintre blocuri politico-militare și să respingă menținerea de către unele mari puteri a zonelor de influență în lume.

neam, *neamuri*, s.n., adv. **1.** S.n. Popor, națiune; seminție, trib; *neamul omenesc* = spețа umană, omenirea. **2.** S.n. Familie; rudă. **3.** S.n. Specie, gen, fel, soi. **4.** Adv. (Reg. și fam.) Deloc, cîtuși de puțin.

neaméstec s.n. Faptul de a nu se amesteca (în treburile altcuiva); neintervenție.

neamț, *nemți*, s.m. (Pop.) German.

neánt s.n. Neființă, inexistență.

neáoș, -ă, *neaoși, -e,* adj. **1.** Băștinaș, autohton, pămîntean. **2.** Autentic, veritabil; curat, sadea.

neapărát, -á, *neapărați, -te,* adj., adv. **1.** Adj. Care este absolut necesar; imperios, stringent. **2.** Adv. Cu orice preț, negreșit.

nearticulát, -ă, *nearticulați, -te,* adj. **1.** (Despre sunete) Emis fără participarea organelor vorbirii; neclar, nedeslușit. **2.** (Gram.) Care nu este însoțit de articol (hotărît).

neascultătór, -oáre, *neascultători, -oare,* adj. Care nu ascultă de cineva sau de ceva; nedisciplinat.

neasemănát, -ă, *neasemănați, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care nu poate fi asemănat cu nimic, care nu are seamăn; incomparabil, inegalabil.

neasemuít, -ă, *neasemuiți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Neasemănat.

neastîmpăr s.n. Faptul de a fi neastîmpărat, lipsă de astîmpăr.

neastîmpărát, -ă, *neastîmpărați, -te,* adj. Care nu se astîmpără, care se agită continuu; (mai ales despre copii) zglobiu, zburdalnic.

neașteptát[1] s.n. *Pe neașteptate* = fără să te aștepți, deodată.

neașteptát[2], **-ă,** *neașteptați, -te,* adj. (Adesea adverbial) La care nu te aștepți; neprevăzut;

care este peste aşteptări (de bun, de frumos etc.).

neaténţie s.f. Lipsă de atenţie.

neatins, -ă, *neatinşi, -se,* adj. Care nu este sau nu a fost atins; intact, întreg.

neatîrnáre s.f. Independenţă (politică).

neatîrnát, -ă, *neatîrnaţi, -te,* adj. Independent.

neavenít, -ă, *neaveniţi, -te,* adj. *Nul şi neavenit* = (mai ales despre acte juridice) lipsit de valabilitate, considerat ca inexistent.

nebăgáre s.f. *Nebăgare de seamă* = lipsă de atenţie; neglijenţă.

nebăgát[1] s.n. *Pe nebăgate de* (sau *în*) *seamă* = pe neobservate.

nebăgát[2], **-ă,** *nebăgaţi, -te,* adj. *Nebăgat în seamă* = care nu este luat în considerare, trecut cu vederea.

nebănuít, -ă, *nebănuiţi, -te,* adj. Care n-a putut fi bănuit; neaşteptat, neprevăzut.

nebiruít, -ă, *nebiruiţi, -te* adj. Care nu este sau nu poate fi biruit.

nebulós, -oásă, *nebuloşi, -oase,* adj., s.f. **1.** Adj. Neclar, confuz; imprecis. **2.** S.f. Corp ceresc difuz, de strălucire slabă, alcătuit din gaze sau din pulberi *(nebuloasă galactică)* ori din miliarde de stele *(nebuloasă extragalactică).*

nebulozitáte, *nebulozităţi,* s.f. Stare a cerului acoperit de nori, întunecare uşoară; lumină difuză.

nebún, -ă, *nebuni, -e,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de o boală mintală; dement, alienat mintal. **2.** Adj., s.m. şi f. Nesocotit, nechibzuit. **3.** Adj., s.m. şi f. Neastîmpărat, zvăpăiat. **4.** S.m. Piesă la jocul de şah.

nebunáriţă, *nebunariţe,* s.f. (Bot.) Măselariţă.

nebunátic, -ă, *nebunatici, -e,* adj. Neastîmpărat, zglobiu, zburdalnic.

nebunésc, -eáscă, *nebuneşti,* adj. Necugetat, nechibzuit, nesocotit; excesiv, exagerat.

nebunéşte adv. În mod necugetat, nesocotit; în mod excesiv, exagerat.

nebuníe, *nebunii,* s.f. **1.** Boală mintală caracterizată prin pierderea judecăţii; demenţă. **2.** Faptă sau vorbă necugetată; nesocotinţă; prostie. **3.** Faptă lipsită de seriozitate, năzbîtie, poznă. **4.** Neastîmpăr, zburdălnicie; extravaganţă.

necáz, *necazuri,* s.n. **1.** Suferinţă fizică sau morală, supărare, amărăciune; neajuns, neplăcere. **2.** Enervare; mînie, furie, ciudă.

necăjí, *necăjesc,* vb. IV. **1.** Tr. A pricinui cuiva un necaz, o neplăcere, un neajuns; a supăra; a sîcîi, a deranja; (refl.) a se supăra, a se enerva. **2.** Refl. A se strădui, a se trudi.

necăjít, -ă, *necăjiţi, -te,* adj. **1.** Care are un necaz, o supărare, o nemulţumire; supărat, enervat. **2.** Care duce o viaţă grea; sărac, nevoiaş.

necesár, -ă, *necesari, -e,* adj. De care este nevoie, care nu poate lipsi; trebuincios; (substantivat, n.) ceea ce e trebuincios la ceva, fără de care nu se poate realiza ceva.

necesitá, pers. 3 *necésită,* vb. I. Tr. A face necesar; a pretinde, a reclama, a impune.

necesitáte, *necesităţi,* s.f. **1.** Ceea ce se cere, se impune, se reclamă; trebuinţă, nevoie; *stare de necesitate* = situaţie în care un stat poate lua unele măsuri excepţionale (de apărare a ordinii publice, de securitate etc.). **2.** Categorie filozofică desemnînd însuşirile şi raporturile care au un temei intern, decurgînd inevitabil din esenţa lucrurilor, din legile lor de dezvoltare.

nechemát, -ă, *nechemaţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Cel) care nu este indicat, competent, îndreptăţit (să facă ceva).

necheză, pers. 3 *nechează,* vb. I. Intr. (Despre cai) A scoate strigătul caracteristic speciei.

nechezát, *nechezaturi,* s.n. Faptul de a necheza; strigătul caracteristic al calului.

nechibzuínţă, *nechibzuinţe,* s.f. Lipsă de judecată, de chibzuială, faptă nechibzuită; nesocotinţă.

nechibzuít, -ă, *nechibzuiţi, -te,* adj. Lipsit de chibzuinţă, nesocotit, necugetat.

necinsti, *necinstesc,* vb. IV. Tr. A dezonora, a compromite pe cineva sau ceva; a profana, a pîngări; a viola o femeie.

necinstít, -ă, *necinstiţi, -te,* adj. Lipsit de cinste, de probitate, de onestitate, incorect.

necioplít, -ă, *necioplіţi, -te,* adj. Lipsit de educaţie, de maniere; bădăran, mojic.

necitéţ, -eáţă, *neciteţi, -e,* adj. Care nu se poate citi sau se citeşte cu greu; indescifrabil.

neclár, -ă, *neclari, -e,* adj. Care nu se vede (bine), nu se distinge; care nu se înţelege bine.

neclintíre s.f. Stare de nemişcare, fixitate; (fig.) trăinicie, statornicie, fermitate.

neclintít, -ă, *neclintiţi, -te,* adj. Care nu se clinteşte (din loc), nemişcat; (fig.) neschimbător, statornic; hotărît, ferm.

necondiţionát, -ă, *necondiţionaţi, -te,* adj. Care se face sau se acceptă fără condiţii, fără rezerve.

neconsolát, -ă, *neconsolaţi, -te,* adj. Care nu găseşte consolare; nemîngîiat.

necontenít, -ă, *neconteniţi, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care se desfăşoară fără întrerupere, neîncetat, continuu.

necópt, necoáptă, *necopţi, necoapte,* adj. Care nu este (bine) copt; (fig.) nevîrstnic, fără experienţă.

necredinciós, -oásă, *necredincioşi, -oase,* adj., s.m. şi f. **1.** (Om) care nu-şi ţine cuvîntul dat; infidel. **2.** (Om) care nu are o credinţă religioasă sau care se abate de la dogmele religiei; ateu.

necrofág, -ă, *necrofagi, -e,* adj. (Despre animale; şi substantivat) Care se hrăneşte cu cadavre.

necrofór, *necrofori,* s.m. Gen de insecte coleoptere care îşi depun ouăle pe cadavre; gropar (2).

necrológ, *necrologuri,* s.n. **1.** Cuvîntare sau articol (de ziar, de revistă) care relevă meritele unei persoane de curînd decedate. **2.** Anunţ mortuar.

necromanțíe s.f. Practică obscurantistă constînd în invocarea spiritelor morților pentru aflarea viitorului.

necrópolă, *necropole,* s.f. Cimitir din antichitate; criptă.

necróză, *necroze,* s.f. (Biol.) Mortificare, distrugere a unei porțiuni de țesut sau de organ.

necruțătór, -oáre, *necruțători, -oare,* adj. Care nu cruță, nu are milă; crud, neîndurător.

nectár, *nectare,* s.n. **1.** Lichid secretat de flori, pe care albinele îl adună și îl transformă în miere. **2.** (În mitologia greacă) Băutură a zeilor, despre care se credea că dă nemurire celor care o beau.

necugetát, -ă, *necugetați, -te,* adj. Care nu este chibzuit în acțiunile sale.

necúm conj. (Și) cu atît mai puțin.

necunoscút, -ă, *necunoscuți, -te,* adj., subst. **1.** Adj. Care nu este cunoscut; obscur. **2.** S.n. Ceea ce nu este cunoscut (încă). **3.** S.f. (Mat.) Mărime care apare într-o problemă sau într-o ecuație și a cărei valoare trebuie aflată pe baza datelor problemei.

necupríns, -ă, *necuprinși, -se,* adj., s.n. **1.** Adj. Imens, nemărginit. **2.** S.n. Spațiu, întindere nelimitată; nemărginire, infinit.

necurát, -ă, *necurați, -te,* adj. *Duh* (sau *spirit) necurat* = spirit rău; (substantivat, m. art.) dracul, diavolul.

necurățénie, *necurățenii,* s.f. Lipsă de curățenie; murdărie.

necurmát adv. Necontenit, neîncetat, neîntrerupt.

necuviinciós, -oásă, *necuviincioși, -oase,* adj. Lipsit de bună-cuviință, de respect; obraznic.

necuviínță, *necuviințe,* s.f. Vorbă, faptă, atitudine necuviincioasă; lipsă de respect.

necuvîntătór, *necuvîntătoare,* s.n. (Mai ales la pl.) Animal.

nedefinít, -ă, *nedefiniți, -te,* adj. (Gram.; despre articole, adjective, pronume, numerale) Nehotărît.

nedéie, *nedei,* s.f. Petrecere populară cîmpenească, organizată de obicei cu prilejul unei sărbători sau al unui hram.

nedelicatéțe, *nedelicateți,* s.f. Lipsă de delicatețe; gest sau vorbă lipsită de delicatețe.

nedémn, -ă, *nedemni, -e,* adj. Care nu este demn; care nu merită, nu este vrednic (să...).

nedeslușít, -ă, *nedeslușiți, -te,* adj. Care nu poate fi distins (cu ușurință); neclar, confuz.

nedespărțít, -ă, *nedespărțiți, -te,* adj. Care (sau de care) nu se desparte (de) cineva; strîns unit, inseparabil.

nedezmințít, -ă, *nedezmințiți, -te,* adj. Care nu se dezminte; consecvent.

nedomolít, -ă, *nedomoliți, -te,* adj. Care nu poate fi domolit; nestăpînit, aprig.

nedrépt, nedreáptă, *nedrepți, -te,* adj. Care nu este conform cu dreptatea; (despre oameni) care nedreptățește pe cineva; (substantivat) *pe nedrept(ul)* = în mod samavolnic, fără temei, neîntemeiat.

nedreptáte, *nedreptăți,* s.f. Lipsă de dreptate; faptă nedreaptă.

nedreptățí, *nedreptățesc,* vb. IV. Tr. A face cuiva o nedreptate.

nedumeríre, *nedumeriri,* s.f. Starea celui nedumerit; surprindere, uimire.

nedumerít, -ă, *nedumeriți, -te,* adj. Care nu este lămurit; care este surprins, încurcat, uimit în fața unui fapt, a unui lucru neașteptat.

nefást, -ă, *nefaști, -ste,* adj. Care aduce nenorocire, necaz; fatal, funest.

nefavorábil, -ă, *nefavorabili, -e,* adj. Care este în dezavantajul cuiva; neprielnic.

neferícire, *nefericiri,* s.f. Starea celui nefericit; nenorocire.

nefericít, -ă, *nefericiți, -te,* adj. Lipsit de fericire, nenorocit.

neferós, -oásă, *neferoși, -oase,* adj. (Despre materiale metalice) Care nu conține fier.

nefiínță s.f. (Poetic) Faptul de a nu exista, de a nu fi; inexistență.

nefirésc, -eáscă, *nefirești,* adj. Care nu este în firea lucrurilor; nenatural, anormal.

nefolositór, -oáre, *nefolositori, -oare,* adj. Care nu folosește la nimic.

nefrít s.n. Rocă metamorfică de culoare verzuie, folosită ca piatră semiprețioasă.

nefrítă, *nefrite,* s.f. Afecțiune renală de natură inflamatorie.

neg, *negi,* s.m. Excrescență mică, rotundă, nedureroasă, care apare uneori pe piele.

negá, *neg,* vb. I. Tr. A nu recunoaște ceva; a tăgădui, a contesta.

negúră s.f. v. **năgară.**

negatív, -ă, *negativi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care neagă ceva, care exprimă o negație. **2.** Adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cu însușiri rele, dăunătoare; rău, periculos. **3.** Adj. (Mat.) A cărui valoare este mai mică decît zero. **4.** Adj. (Despre sarcini electrice) De același fel cu sarcina electronului sau cu cea a unui baston de ebonită electrizat prin frecare cu o bucată de postav. **5.** S.n. Imagine fotografică la care distribuția luminii și a umbrei este inversată față de cea reală; film sau hîrtie fotografică pe care s-a obținut o astfel de imagine.

negativísm s.n. Atitudine de ignorare intenționată a elementelor pozitive pe care le prezintă cineva sau ceva.

negativíst, -ă, *negativiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de negativism sau este caracteristic negativismului. **2.** S.m. și f. Persoană care are o atitudine negativistă **(1),** care manifestă negativism.

negáție, *negații,* s.f. **1.** Faptul de a nega; judecată prin care se contestă valoarea de adevăr a unei afirmații. **2.** *Negarea negației* = principiu fundamental al dialecticii materialiste, potrivit căruia dezvoltarea, înțeleasă ca proces continuu de înnoire, are caracterul unei mișcări progresive, ascendente, de la simplu la complex, de la inferior la superior, prin preluarea și dezvoltarea elementelor pozitive din etapele anterioare ale dezvoltării și înlăturarea celor negative.

negél, *negei,* s.m. Neg.

neghínă, *neghine,* s.f. Plantă erbacee cu flori roșii-purpurii, răspîndită în culturile de cereale; sămînța acestei plante, care, măcinată împreună cu boabele de grîu, dă făinii un gust neplăcut și proprietăți toxice.

neghiób, -oábă, *neghiobi, -oabe,* adj., s.m. și f. (Om) cu mintea mărginită, prost, nătărău; nepriceput, neîndemînatic.

neghiobíe, *neghiobii,* s.f. Faptă sau vorbă de neghiob; prostie, nerozie.

negîndít s.n. *Pe negîndite* = în mod neașteptat, spontan, prin surprindere.

neglijá, *neglijez,* vb. I. Tr. A nu avea grijă de cineva sau de ceva; a trece cu vederea, a lăsa la o parte, a omite; (refl.) a nu avea grijă de propria persoană.

neglijábil, -ă, *neglijabili, -e,* adj. Care poate fi neglijat, lăsat la o parte sau trecut cu vederea; neînsemnat.

neglijént, -ă, *neglijenți, -te,* adj. **1.** Care își neglijează îndatoririle, indolent, nepăsător; neîngrijit, dezordonat (în ținută). **2.** Care denotă lipsă de atenție, de grijă.

neglijénță, *neglijențe,* s.f. Faptul de a fi neglijent; atitudine sau faptă care denotă lipsă de grijă, nepăsare, delăsare.

negociá, *negociez,* vb. I. Tr. **1.** A duce tratative pentru încheierea unei convenții, a unei înțelegeri etc. **2.** A mijloci (o afacere); a încheia tranzacții comerciale.

negociatór, -oáre, *negociatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care negociază.

negóț, *negoțuri,* s.n. Comerț (particular), negustorie.

negrăít, -ă, *negrăiți, -te,* adj. Care nu poate fi exprimat prin cuvinte; extraordinar.

negreálă, *negreli,* s.f. Culoare neagră; materie colorantă de culoare neagră.

negreáță, *negreți,* s.f. Lucru (ființă, obiect, pată) de culoare neagră.

negrésă, *negrese,* s.f. Femeie de rasă neagră.

negreșít adv. Fără nici o îndoială, desigur, neapărat.

negriciós, -oásă, *negricioși, -oase,* adj. De culoare închisă, care se apropie de negru; (despre oameni) brunet.

negrilícă, *negrilici,* s.f. Plantă erbacee cu flori albe și fructe capsule cu semințe negre, aromatice, folosite drept condiment.

négru, neágră, *negri, -e,* adj., s.n., s.m. **1.** Adj. Care nu reflectă lumina, avînd culoarea cea mai închisă, a funinginii, a cărbunilor, a penelor corbului; (despre culori) ca funinginea, ca penele corbului; *pîine neagră* = pîine făcută din făină integrală. **2.** Adj. Lipsit de lumină, întunecos; (fig.) trist, mohorît. **3.** S.n. Culoare a corpurilor care nu reflectă lumina; culoare neagră; materie colorantă de culoare neagră; *negru de fum* = cărbune fin obținut prin arderea unor substanțe organice cu cantități insuficiente de aer, întrebuințat în industria cauciucului, la prepararea unor vopsele etc.; *negru animal* = cărbune obținut prin calcinarea oaselor și folosit ca absorbant. **4.** S.m. Bărbat care aparține rasei negre.

négură, *neguri,* s.f. Ceață deasă, care apare îndeosebi dimineața și seara; (fig.) întunecime, beznă.

negurós, -oásă, *neguroși, -oase,* adj. Învăluit în negură; (fig.) mohorît, posomorît.

negús, *neguși,* s.m. Titlu purtat în perioada monarhiei de suveranii Etiopiei.

negustór, *negustori,* s.m. Comerciant (particular). Var.: **negutătór** s.m.

negustoreásă, *negustorese,* s.f. Femeie care se ocupă cu comerțul particular; soție de negustor.

negustorésc, -eáscă, *negustorești,* adj. Care se referă la negoț sau la negustori.

negustoríe, *negustorii,* s.f. **1.** Faptul de a se ocupa cu negoțul, ocupația de negustor. **2.** Afacere comercială.

negustoríme s.f. Tagma, breasla negustorilor.

negutătór s.m. v. **negustor.**

nehotărîre s.f. Lipsă de hotărîre, ezitare, șovăială.

nehotărît, -ă, *nehotărîți, -te,* adj. **1.** Care nu este hotărît, care șovăie. **2.** (Gram.) *Adjectiv nehotărît* = adjectiv care însoțește un substantiv fără să califice în mod precis obiectul denumit de acesta; *pronume nehotărît* = pronume care dă indicații imprecise asupra obiectului al cărui nume îl înlocuiește; *articol nehotărît* = articol care indică obiectul denumit de substantiv drept reprezentant al speciei.

neícă s.m. **1.** Nene. **2.** Termen afectiv cu care o fată se adresează flăcăului iubit.

neimpozábil, -ă, *neimpozabili, -e,* adj. Care nu este supus unui impozit.

neintervénție s.f. Principiu fundamental al dreptului și relațiilor internaționale contemporane potrivit căruia nici un stat nu are căderea de a se amesteca în treburile interne sau externe ale altui stat.

neisprăvit, -ă, *neisprăviți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Lăsat neterminat. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) incapabilă, care nu are o situație, un rost.

neistovít, -ă, *neistoviți, -te,* adj. Neobosit.

neîmpăcát, -ă, *neîmpăcați, -te,* adj. **1.** Care nu poate fi împăcat. **2.** Neînduplecat, aprig, înverșunat.

neîncetát, -ă, *neîncetați, -te,* adj. Care nu încetează, nu se oprește; continuu; (adverbial) fără întrerupere, fără încetare.

neînchipuít, -ă, *neînchipuiți, -te,* adj. Care nu se poate imagina, care depășește puterea de închipuire.

neîncrédere s.f. Lipsă de încredere.

neîncrezătór, -oáre, *neîncrezători, -oare,* adj. Care nu se încrede ușor; bănuitor.

neîndemînáre s.f. Lipsă de îndemînare; stîngăcie.

neîndemînátic, -ă, *neîndemînatici, -e,* adj. Care nu are îndemînare, abilitate, iscusință.

neîndoiélnic, -ă, *neîndoielnici, -e,* adj. Care nu provoacă îndoială; indiscutabil, incontestabil.

neînduplecát, -ă, *neînduplecați, -te,* adj. Care nu poate fi înduplecat; necruțător.

neîndurătór, -oáre, *neîndurători, -oare,* adj. Care nu iartă, nemilos, necruțător.

neînfricát, -ă, *neînfricați, -te,* adj. Care nu se înfricoșează, curajos, viteaz.

neîngrijít, -ă, *neîngrijiți, -te,* adj. **1.** Care nu-și îngrijește ținuta, dezordonat; care nu este făcut cu grijă; neglijent. **2.** Care nu este întreținut cum trebuie; neglijat.

neînsemnát, -ă, *neînsemnați, -te,* adj. Lipsit de însemnătate; mărunt.

neînsuflețít, -ă, *neînsuflețiți, -te,* adj. Lipsit de viață; mort.

neîntemeiát, -ă, *neîntemeiați, -te,* adj. Lipsit de temei.

neîntîrziát, -ă, *neîntîrziați, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care are loc fără întîrziere; care trebuie executat imediat.

neîntrecút, -ă, *neîntrecuți, -te,* adj. Care nu este sau nu poate fi întrecut; extraordinar, excepțional.

neîntrerúpt, -ă, *neîntrerupți, -te,* adj., adv. (Care are loc) continuu, fără întrerupere.

neînțelegére, *neînțelegeri,* s.f. Lipsă de înțelegere, dezacord; discordie, conflict.

neînțelés, -eásă, *neînțeleși, -se,* adj. Care nu este sau nu poate fi înțeles; tainic, misterios.

nelămuríre, *nelămuriri,* s.f. Lucru nelămurit; nedumerire.

nelămurít, -ă, *nelămuriți, -te,* adj. **1.** Care nu se poate distinge clar; nedeslușit. **2.** Neînțeles; confuz.

nelegitím, -ă, *nelegitimi, -e,* adj. (Despre copii) Care s-a născut în afara căsătoriei.

nelegiuíre, *nelegiuiri,* s.f. Faptă rea, fărădelege.

nelegiuít, -ă, *nelegiuiți, -te,* adj. Care comite nelegiuiri; (despre fapte sau atitudini) care constituie o nelegiuire.

nelimitát, -ă, *nelimitați, -te,* adj. Care nu are limite, nemărginit, nemăsurat.

nelinίște, *neliniști,* s.f. Frămîntare, agitație, neastîmpăr; tulburare, îngrijorare.

neliniștí, *neliniștesc,* vb. IV. Refl. și tr. A-și pierde (sau a face să-și piardă) liniștea sufletească; a (se) frămînta, a (se) tulbura, a (se) îngrijora.

neliniștít, -ă, *neliniștiți, -te,* adj. Agitat, tulburat; îngrijorat.

nelipsít, -ă, *nelipsiți, -te,* adj. Care este totdeauna prezent, care nu lipsește niciodată.

nemaipomenít, -ă, *nemaipomeniți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Cum nu s-a mai pomenit, extraordinar, formidabil.

nematelmínt, *nematelminți,* s.m. (La pl.) Încrengătură care cuprinde viermi cilindrici nesegmentați; (și la sg.) vierme din această încrengătură.

nematód, *nematode,* s.n. (La pl.) Clasă de viermi cu corpul subțire, cilindric; (și la sg.) vierme din această clasă (ex. limbricul).

nemărginíre, *nemărginiri,* s.f. Caracterul a ceea ce este nemărginit; spațiu, întindere fără margini; infinit.

nemărginít, -ă, *nemărginiți, -te,* adj. Care nu are margini, nelimitat, infinit.

nemăsurát, -ă, *nemăsurați, -te,* adj. Care nu poate fi măsurat sau calculat; nelimitat, imens, enorm.

nemérnic, -ă, *nemernici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** (Om) ticălos, mișel, mizerabil. **2.** (Om) sărman, nefericit.

némeș, -ă, *nemeși, -e,* s.m. și f. Nobil (de rang mic sau mijlociu) din Transilvania medievală.

nemetál, *nemetale,* s.n. Element chimic fără luciu metalic, rău conducător de căldură și electricitate.

nemijlocít, -ă, *nemijlociți, -te,* adj., adv. (Care se face) direct, fără mijlocirea cuiva.

nemilós, -oásă, *nemiloși, -oase,* adj. Fără milă, neîndurător, necruțător.

nemiluíta s.f. *Cu nemiluita* = în cantitate sau în număr mare, din belșug.

nemișcát, -ă, *nemișcați, -te,* adj. Care nu se mișcă, neclintit; țeapăn, rigid.

nemîncát s.n. *Pe nemîncate* = înainte de a fi mîncat; pe stomacul gol.

nemțésc, -eáscă, *nemțești,* adj. Care aparține nemților, privitor la nemți; german.

nemțéște adv. Ca nemții, în felul nemților; în limba germană.

nemțișór, *nemțișori,* s.m. Numele unor specii de plante din familia ranunculaceelor, cu flori albastre-mov, cu pinten.

nemțoáică, *nemțoaice,* s.f. Germană.

nemulțumí, *nemulțumesc,* vb. IV. Tr. A pricinui cuiva o nemulțumire; a supăra, a indispune.

nemulțumíre, *nemulțumiri,* s.f. Faptul de a fi nemulțumit; supărare.

nemulțumít, -ă, *nemulțumiți, -te,* adj. Care nu este mulțumit; care are o nemulțumire; nesatisfăcut.

nemuríre s.f. **1.** (În unele concepții religioase și în basme) Faptul de a fi nemuritor, de a trăi veșnic. **2.** Glorie veșnică.

nemuritór, -oáre, *nemuritori, -oare,* adj. **1.** (În unele concepții religioase și în basme) Care nu moare niciodată. **2.** Care trăiește veșnic în amintirea oamenilor.

néne s.m. (Pop și fam.) Termen de respect cu care se adresează cineva unui bărbat mai în vîrstă sau unui frate mai mare. Var.: **nea** s.m.

nenoróc s.n. Lipsă de noroc; insucces, ghinion.

nenorocí, *nenorocesc,* vb. IV. Tr. și refl. A fi (sau a face pe cineva să fie) nenorocit.

nenorocíre, *nenorociri,* s.f. **1.** Starea celui nenorocit; nefericire. **2.** Întîmplare cu urmări foarte grave; necaz mare.

nenorocít, -ă, *nenorociți, -te,* adj. Care se găsește într-o situație vrednică de plîns.

nenorocós, -oásă, *nenorocoși, -oase,* adj. **1.** Care nu are noroc, care nu are succes. **2.** Care aduce nenorocire.

nenumărát, -ă, *nenumărați, -te,* adj. Foarte numeros, fără număr.

neo- Element de compunere însemnînd „nou“, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

neobișnuít, -ă, *neobișnuiți, -te,* adj. Care iese din comun, care are un caracter deosebit, aparte; ciudat, bizar.

neobosít, -ă, *neobosiți, -te,* adj. Care nu simte oboseală, care este mereu activ; harnic.

neobrăzáre s.f. Lipsă de bună-cuviință; atitudine, vorbă obraznică.

neobrăzát, -ă, *neobrăzați, -te,* adj. Obraznic, nerușinat, impertinent.

neoclásic, -ă, *neoclasici, -e,* adj. Care se referă la neoclasicism; care aparține neoclasicismului.

neoclasicísm s.n. Mișcare artistică și literară apărută în a doua jumătate a sec. XVIII, caracterizată prin promovarea principiilor clasiciste în spiritul ideologiei iluminismului.

neocolonialísm s.n. Politică promovată de marile puteri imperialiste pe tărîm economic, social, ideologic, militar cu scopul de a-și menține, în forme și cu metode noi, influența și dominația asupra fostelor țări coloniale.

neofalínă s.f. Amestec de benzen și benzină ușoară întrebuințat la curățirea materialelor textile, a parchetelor etc.

neofascísm s.n. Mișcare politică reacționară de extremă dreaptă, apărută în unele țări capitaliste după cel de-al doilea război mondial, care continuă ideologia și practicile politice ale vechiului fascism.

neofít, -ă, *neofiți, -te,* s.m. și f. **1.** Persoană convertită de curînd la o religie (de obicei la creștinism). **2.** Persoană care a aderat de curînd la o doctrină, la o cauză, la un program.

neogén s.n. A doua perioadă a neozoicului, caracterizată prin faună și floră asemănătoare atît cu cea din paleogen cît și cu cea actuală.

neogréc, -greácă, *neogreci, -e,* adj. Care se referă la Grecia modernă sau la poporul grec modern; (substantivat, f.) limba greacă din perioada modernă.

neolatín, -ă, *neolatini, -e,* adj. (Despre limbi) Care are la bază limba latină, care continuă limba latină; (despre popoare) care descinde din romani.

neolític, -ă, *neolitici, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Perioadă a istoriei comunei primitive, situată între mezolitic și epoca metalelor. **2.** Adj. Care se referă la neolitic **(1),** caracteristic acestei perioade.

neologísm, *neologisme,* s.n. Cuvînt împrumutat de curînd din altă limbă sau format recent într-o limbă prin mijloace proprii.

neóm, *neoameni,* s.m. Persoană lipsită de însușirile proprii omului normal.

neón s.n. Gaz nobil, fără culoare și fără miros, cu care se umplu unele tuburi cu descărcare electrică.

neoplásm, *neoplasme,* s.n. (Med.) Cancer.

neoprén s.n. Cauciuc sintetic, obținut prin polimerizarea cloroprenului.

neorînduiálă, *neorînduieli,* s.f. Lipsă de ordine sau de disciplină.

neozóic s.n. Ultima eră geologică, care continuă și astăzi.

nepărtiníre s.f. Imparțialitate.

nepăsáre s.f. Lipsă de interes; indiferență.

nepăsătór, -oáre, *nepăsători, -oare,* adj. Care nu manifestă interes pentru ceea ce se petrece în jur; indiferent.

nepătát, -ă, *nepătați, -te,* adj. Care nu are pete; (fig.) cinstit; curat, neprihănit.

nepătrúns, -ă, *nepătrunși, -se,* adj. **1.** Care nu a fost pătruns sau străbătut. **2.** (Fig.) Neînțeles, tainic, misterios.

neplátă s.f. Faptul de a nu achita o obligație bănească.

neplăcére, *neplăceri,* s.f. **1.** Sentiment sau senzație produsă de ceva neplăcut. **2.** Necaz, neajuns.

neplăcút, -ă, *neplăcuți, -te,* adj. Care nu este pe plac, care cauzează o neplăcere.

nepoftít, -ă, *nepoftiți, -te,* adj. (Și substantivat) Care nu a fost chemat sau invitat undeva; a cărui prezență nu este dorită undeva.

nepót, -oátă, *nepoți, -oate,* s.m. și f. **1.** Persoană considerată în raport cu bunicii săi ori cu unchii și mătușile sale. **2.** (Fam.) Cuvînt cu care o persoană mai în vîrstă se adresează unui tînăr sau unui copil.

nepotísm s.n. Faptul de a acorda favoruri rudelor sau prietenilor (în special prin numirea sau promovarea lor în funcții).

nepotrivíre, *nepotriviri,* s.f. Lipsă de potrivire, de concordanță.

nepotrivít, -ă, *nepotriviți, -te,* adj. Care nu se potrivește; care nu este indicat (într-o anumită situație).

neprecupețít, -ă, *neprecupețiți, -te,* adj. (Despre sprijin, ajutor) Care se acordă fără rezerve, fără condiții.

nepredicatív, -ă, *nepredicativi, -e,* adj. (Despre verbe) Care nu poate forma singur predicatul.

nepregătít, -ă, *nepregătiți, -te,* adj. Căruia îi lipsește pregătirea sau calificarea necesară (într-un domeniu).

neprețuít, -ă, *neprețuiți, -te,* adj. Foarte prețios, foarte valoros.

neprevăzút, -ă, *neprevăzuți, -te,* adj. Care nu a fost (sau nu poate fi) prevăzut; care se ivește pe neașteptate; (substantivat, n.) fapt, eveniment care survine pe neașteptate.

nepricépere s.f. **1.** Lipsă de iscusință, de îndemînare. **2.** Faptul de a nu pricepe, de a nu înțelege un lucru.

nepricepút, -ă, *nepricepuți, -te,* adj. (Adesea substantivat) **1.** Lipsit de îndemînare, stîngaci. **2.** Care nu înțelege, nu pricepe (sau pricepe greu).

nepricopsít, -ă, *nepricopsiți, -te,* adj. (Pop. și fam.; adesea substantivat) Care nu și-a făcut o situație; sărac, nevoiaș; care nu este bun de nimic; neisprăvit.

nepriélnic, -ă, *neprielnici, -e,* adj. Nepotrivit, nefavorabil.

neprietenós, -oásă, *neprietenoși, -oase,* adj. Care nu dă dovadă de prietenie; ostil, dușmănos.

neprihănít, -ă, *neprihăniți, -te,* adj. Fără prihană, nepătat; curat, cast.

neproductív, -ă, *neproductivi, -e,* adj. Care nu produce roade, neroditor.

neproliferáre s.f. Faptul de a nu mai crea și a nu mai răspîndi ceva: *neproliferarea armelor atomice.*

neptúniu s.n. Element chimic radioactiv, obținut pe cale artificială.

nepúsă adj. (Pop. și fam.) *Pe nepusă masă* = pe neașteptate, prin surprindere.

neputinciós, -oásă, *neputincioși, -oase,* adj. **1.** Lipsit de putere, de forță; neajutorat, incapabil. **2.** Bolnav, infirm.

neputínță, *neputințe,* s.f. **1.** Lipsă de putere, de energie; incapacitate; *cu neputință* = imposibil, în nici un caz. **2.** Slăbiciune; boală, infirmitate.

nerăbdáre s.f. Lipsă de răbdare; dorință puternică, grabă mare de a face ceva.

nerăbdătór, -oáre, *nerăbdători, -oare,* adj. Care nu are răbdare; care dorește sau așteaptă ceva cu înfrigurare; impacient.

nerăsuflát s.n. *Pe nerăsuflate* = dintr-o dată; foarte repede.

nerecunoscătór, -oáre, *nerecunoscători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care nu arată recunoștință pentru binele ce i s-a făcut.

nerecunoștínță s.f. Lipsă de recunoștință, ingratitudine.

neregularitáte, *neregularități,* s.f. **1.** Lipsă de regularitate. **2.** Abatere de la forma obișnuită, de la normă.

neregulát, -ă, *neregulați, -te,* adj. **1.** Lipsit de regularitate. **2.** Care constituie o abatere de la forma sau de la norma obișnuită; (gram.) *verb neregulat* = verb care se abate de la forma de conjugare obișnuită.

nerégulă, *nereguli,* s.f. **1.** Lipsă de regulă, de ordine. **2.** Lipsă de conformitate cu o anumită regulă sau normă; abatere, incorectitudine.

nereídă, *nereide,* s.f. Nimfă a mării în mitologia greacă.

nerític, -ă, *neritici, -e,* adj. **1.** *Regiune* (sau *zonă*) *neritică* = zonă a fundului mării, situată în apropierea țărmului, cu adîncimi pînă la 200 m. **2.** Care se găsește în regiunea neritică.

neród, -oádă, *nerozi, -oade,* adj. (Adesea substantivat) Prost, neghiob, nătărău.

nerozíe, *nerozii,* s.f. Prostie, neghiobie; vorbă sau faptă prostească; aberație, absurditate.

nerușináre s.f. Lipsă de rușine, de bună-cuviință; impertinență, neobrăzare.

nerușinát, -ă, *nerușinați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care este lipsit de rușine, de bună-cuviință; obraznic, impertinent.

nerv, *nervi,* s.m. **1.** Formație anatomică cu aspect fibros care se ramifică spre periferia și spre interiorul diferitelor organe, realizînd legătura între sistemul nervos central și restul organismului. **2.** Energie, vigoare; vioiciune. **3.** (La pl.) Enervare, surescitare.

nervós, -oásă, *nervoși, -oase,* adj. **1.** Care se referă la nervi, care aparține nervilor. **2.** (Despre oameni) Care se enervează ușor; irascibil; (despre gusturi, manifestări) care trădează nervozitate, iritare.

nervozitáte s.f. Stare de enervare, de încordare nervoasă.

nervúră, *nervuri,* s.f. **1.** Fiecare dintre fasciculele prin care circulă seva în frunze. **2.** Fiecare dintre fibrele ramificate care străbat membrana aripilor unor insecte. **3.** Proeminență în lungul sau în latul unei piese, care servește la mărirea rezistenței piesei respective. **4.** Element arhitectural reliefat, care formează osatura unei bolți. **5.** Element al scheletului unei aripi de avion, care asigură rigiditatea acesteia.

nesaturát, -ă, *nesaturați, -te,* adj. (Despre sisteme fizico-chimice) Care conține o cantitate mai mică dintr-un constituent decît cantitatea maximă posibilă; (despre combinații chimice organice) la care, datorită prezenței în moleculă a unor legături duble sau triple, se pot adăuga atomi sau molecule simple.

nesát s.n. Poftă exagerată și nepotolită de mîncare sau de băutură; dorință nestăpînită de cîștig, de avere etc.

nesăbuít, -ă, *nesăbuiți, -te,* adj. Lipsit de judecată, de chibzuință.

nesănătós, -oásă, *nesănătoși, -oase,* adj. Care dăunează sănătății; insalubru.

nesărát, -ă, *nesărați, -te,* adj. **1.** Care nu conține (destulă) sare, care nu e sărat (atît cît trebuie). **2.** (Fig.) Lipsit de spirit, de haz, de farmec.

nesățiós, -oásă, *nesățioși, -oase,* adj. **1.** Care nu se simte niciodată sătul; (fig.) care nu se mulțumește cu ce are; lacom, avid. **2.** (Despre mîncăruri) Care nu satură.

nescríptic, *nescriptice,* adj. *Fond nescriptic* = fond care servește la remunerarea muncitorilor (utilizați temporar) necuprinși în schema instituției sau întreprinderii respective.

nesecát, -ă, *nesecați, -te,* adj. Inepuizabil.

nesfîrșít, -ă, *nesfîrșiți, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Care nu se sfîrșește, nu încetează; fără margini, infinit; (adverbial) extrem de..., foarte. **2.** S.n. Infinit, nemărginire.

nesígur, -ă, *nesiguri, -e,* adj. Care nu oferă siguranță, pe care nu poți conta; (despre oameni și acțiuni ale lor) nehotărît.

nesiguránță s.f. Lipsă de siguranță; incertitudine.

nesimțíre s.f. **1.** Stare de inconștiență, leșin. **2.** Faptul de a fi nesimțitor, lipsit de bun-simț.

nesimțít[1] s.n. *Pe nesimțite* = fără să se simtă, fără să se observe.

nesimțít[2]**, -ă,** *nesimțiți, -te,* adj. Lipsit de bun-simț, de bună creștere.

nesimțitór, -oáre, *nesimțitori, -oare,* adj. **1.** Care nu are facultatea de a simți. **2.** Nesimțit[2].

nesocotí, *nesocotesc,* vb. IV. Tr. A nu ţine seama de..., a ignora; a nu respecta (o lege, o dispoziţie).

nesocotínţă, (2) *nesocotinţe,* s.f. **1.** Lipsă de chibzuinţă, de judecată. **2.** Faptă sau vorbă de om nesocotit.

nesocotít, -ă, *nesocotiţi, -te,* adj. Lipsit de chibzuinţă, de judecată în acţiuni; imprudent.

nesómn s.n. **1.** Lipsă de somn, stare de veghe. **2.** Insomnie.

nespălát, -ă, *nespălaţi, -te,* adj. Care nu s-a spălat (sau nu a fost spălat); murdar; (substantivat) om fără căpătîi, care nu e bun de nimic.

nespús, -ă, *nespuşi, -se,* adj. Care nu poate fi exprimat prin cuvinte; peste măsură de..., extraordinar.

nestabíl, -ă, *nestabili, -e* adj. Care nu are stabilitate, instabil.

nestatórnic, -ă, *nestatornici, -e,* adj. Lipsit de fermitate, de hotărîre, schimbător.

nestăpînít, -ă, *nestăpîniţi, -te,* adj. Care nu poate fi stăpînit; care nu se poate înfrîna, reţine.

nestăvilít, -ă, *nestăviliţi, -te,* adj. Care nu poate fi stăvilit, oprit, reţinut; impetuos, năvalnic.

nestemátă, *nestemate,* adj. *Piatră nestemată* (şi substantivat, f.) = piatră preţioasă; (fig.) lucru scump, preţios.

nestíns, -ă, *nestinşi, -se,* adj. Care nu se stinge niciodată; (fig.) care nu încetează, nu se curmă.

nestrămutát, -ă, *nestrămutaţi, -te,* adj. **1.** Care nu se clinteşte (sau nu poate fi clintit) din loc. **2.** (Fig.) Ferm, hotărît, statornic.

nesuferít, -ă, *nesuferiţi, -te,* adj. **1.** Care e greu de suportat. **2.** Care displace, repugnă; odios.

nesupúnere s.f. Faptul de a nu se supune unei legi, unei dispoziţii; împotrivire.

neşánsă, *neşanse,* s.f. Întîmplare nefavorabilă; ghinion.

neştérs, -eárşă, *neşterşi, -se,* adj. Care nu poate fi uitat, nu se poate şterge din minte, din memorie.

neştiínţă s.f. **1.** Necunoaştere, necunoştinţă. **2.** Lipsă de cultură, de ştiinţă sau de învăţătură.

neştíre s.f. *În neştire* = fără a-şi da seama; la întîmplare.

neştiutór, -oáre, *neştiutori, -oare,* adj. Care nu ştie, nu este informat; ignorant, nepriceput.

net, -ă, *neţi, nete,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Clar, precis, categoric. **2.** (Despre venituri) Din care s-au făcut scăzămintele aferente; (despre greutatea mărfurilor) din care s-a scăzut greutatea ambalajului.

netam-nesám adv. v. **nitam-nisam.**

netăgăduit, -ă, *netăgăduiţi, -te,* adj. *De netăgăduit* = care nu poate fi pus la îndoială; indiscutabil, incontestabil.

néted, -ă, *netezi, -de,* adj. Cu suprafaţa dreaptă, fără asperităţi sau neregularităţi.

netemeinicie s.f. Lipsă de temeinicie, de temei, de motivare.

netezí, *netezesc,* vb. IV. Tr. **1.** A face să devină neted, a nivela. **2.** A aranja, a îndrepta (părul, penele).

netezíme s.f. Însuşirea de a fi neted.

netezíş, *netezişuri,* s.n. Suprafaţă netedă.

néto adv. (Şi adjectival) Fără reţineri, fără scăzăminte.

netót, -oátă, *netoţi, -oate,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care pricepe greu; prost, nătărău.

netrébnic, -ă, *netrebnici, -e,* adj. **1.** Lipsit de valoare, de utilitate sau de însemnătate. **2.** (Adesea substantivat) Ticălos, mizerabil.

netrebnicíe, *netrebnicii,* s.f. Ticăloşie; faptă rea, netrebnică.

neţărmurít, -ă, *neţărmuriţi, -te,* adj. Care nu cunoaşte limite (în intensitate), nemărginit.

neuitát, -ă, *neuitaţi, -te,* adj. Care nu poate fi uitat, a cărui amintire a rămas neştearsă.

neumblát, -ă, *neumblaţi, -te,* adj. (Despre drumuri, locuri etc.) Pe care se umblă foarte puţin; pe unde nu a umblat nimeni.

neurasténic, -ă, *neurastenici, -e,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f., adj. (Persoană) bolnavă de neurastenie. **2.** Adj. Privitor la neurastenie.

neurasteníe, *neurastenii,* s.f. Nevroză caracterizată prin astenie, dureri de cap, insomnie.

neurastenizá, *neurastenizez,* vb. I. Refl. A se îmbolnăvi de neurastenie.

neurínă s.f. Substanţă organică toxică, existentă mai ales în materiile intrate în descompunere.

neurológ, *neurologi,* s.m. Medic specialist în bolile sistemului nervos.

neurologie s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul bolilor sistemului nervos.

neurón, *neuroni,* s.m. Celulă nervoasă completă care conduce impulsurile nervoase.

neutralitáte s.f. Situaţia politică şi juridică a unui stat care nu se amestecă în conflictul dintre alte state, nu participă la pacte şi alianţe militare, la războaie între alte state şi întreţine relaţii normale cu toate statele chiar dacă acestea se află în stare de război unele cu altele.

neutralizá, *neutralizez,* vb. I. Tr. **1.** A face inofensiv; a anihila, a zădărnici. **2.** (Chim.) A face să devină neutru **(4).**

neutríno subst. Particulă elementară cu masa practic nulă şi fără sarcină electrică.

neutrón, *neutroni,* s.m. Particulă elementară din nucleul atomului, cu masa aproape egală cu cea a protonului, fără sarcină electrică şi care, împreună cu protonul, constituie nucleele atomice.

neútru, -ă, *neutri, -e,* adj. **1.** Care se abţine de a lua partea cuiva, de a se pronunţa în favoarea unuia sau altuia. **2.** (Despre state) Care se află în stare de neutralitate. **3.** *Gen neutru* (şi substantivat, n.) = gen gramatical caracteristic numelor de lucruri. **4.** (Chim., despre soluţii) Care nu are nici caracter acid, nici caracter bazic; (fiz.) care nu are sarcină electrică.

nev, *nevi,* s.m. Tumoare benignă a pielii, colorată de obicei în brun, negru sau cenuşiu.

nevástă, *neveste,* s.f. Femeie măritată; soţie.

nevăstúică, *nevăstuici,* s.f. Mamifer carnivor cu corpul suplu, lung de circa 25 cm, cu blana brună vara şi alburie iarna.

nevătămát, -ă, *nevătămaţi, -te,* adj. Care nu este rănit sau lovit; întreg, teafăr.

nevăzút, -ă, *nevăzuţi, -te,* adj. Care nu se vede sau nu se poate vedea; *a se face nevăzut* = a dispărea.

nevedí vb. IV. v. **năvădi.**

nevertebrát, -ă, *nevertebraţi, -te,* adj., s. m. şi f. (Animal) lipsit de coloana vertebrală şi de schelet osos intern.

nevinovát, -ă, *nevinovaţi, -te,* adj. **1.** Care nu este vinovat. **2.** Curat la suflet, inocent, candid.

nevinovăţíe, *nevinovăţii,* s.f. **1.** Faptul de a fi nevinovat; lipsă de vinovăţie. **2.** Candoare, inocenţă.

nevírstnic, -ă, *nevîrstnici, -e,* adj. Care este încă în vîrsta copilăriei, care nu a ajuns la maturitate.

nevoí vb. IV. Tr. (Numai la pasiv) A fi silit, obligat, constrîns.

nevoiáş, -ă, *nevoiaşi, -e,* adj. Sărac, lipsit de mijloace materiale.

nevóie, *nevoi,* s.f. **1.** Ceea ce se cere, se impune să fie făcut; trebuinţă, necesitate. **2.** Sărăcie, mizerie; (p. ext.) grijă, necaz, chin; situaţie grea, primejdioasă.

nevólnic, -ă, *nevolnici, -e,* adj., s.m. şi f. (Pop.) (Om) lipsit de puteri; neajutorat.

nevrálgic, -ă, *nevralgici, -e,* adj. Privitor la nevralgie, provocat de nevralgie; *punct nevralgic* = partea spinoasă, dificilă a unei probleme.

nevralgíe, *nevralgii,* s.f. Durere localizată de-a lungul unui nerv.

nevrédnic, -ă, *nevrednici, -e,* adj. Care nu este capabil de ceva; care nu merită ceva.

nevricále s.f. (Fam.) Criză de nervi; istericale.

nevrítă, *nevrite,* s.f. Inflamaţie a unui nerv.

nevropát, -ă, *nevropaţi, -te,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de o boală de nervi.

nevropatíe s.f. Denumire generală pentru bolile sistemului nervos.

nevróză, *nevroze,* s.f. Boală manifestată prin diferite tulburări psihice (isterie, neurastenie etc.), care apare în condiţii de suprasolicitare psihică.

néwton, *newtoni,* s.m. Unitate de măsură pentru forţă, egală cu forţa care imprimă o acceleraţie de 1 m pe secundă unui corp cu greutatea de 1 kg. Pr.: *niutn.*

nex, *nexuri,* s.n. (Livr.) Legătură, înlănţuire; relaţie, raport.

nicăiéri adv. În nici un loc, în nici o parte. Var.: **nicăíri** adv.

nicăírí adv. v. **nicăieri.**

nichel s.n. Metal alb-cenuşiu, maleabil şi ductil, întrebuinţat la fabricarea unor oţeluri speciale, a unor aliaje şi la nichelare.

nichelá, *nichelez,* vb. I. Tr. A acoperi suprafaţa unor obiecte de metal cu un strat subţire de nichel.

nichelát, -ă, *nichelaţi, -te,* adj. Acoperit cu un strat de nichel.

nichelínă s.f. Aliaj de nichel şi cupru, uneori şi cu zinc, folosit la fabricarea rezistenţelor electrice.

nichipércea s.m. art. (Pop.) Unul dintre numele populare date diavolului.

nici adv., conj. **1.** Adv. În propoziţii negative, avînd valoare de negaţie sau întărind o negaţie: *nici nu se putea clinti din loc.* **2.** Adv. Împreună cu „unul“, „una“, formează pronume negative: *nici unul;* (adjectival, urmat de art. nehot. „un“, „o“): *n-a scos nici o vorbă.* **3.** Conj. Leagă două propoziţii sau două ori mai multe părţi ale unei propoziţii negative: *nici nu aude, nici nu vede.*

nicicínd adv. Niciodată.

nicicúm adv. (Pop.) În nici un chip, nicidecum.

nicidecúm adv. În nici un chip, în nici un caz.

niciodátă adv. În nici un moment, în nici o împrejurare.

nicoréte, *nicoreţi,* s.m. Nume dat mai multor specii de bureţi comestibili.

nicotínă s.f. Alcaloid lichid, incolor, toxic, care se găseşte în tutun.

nicoválă, *nicovale,* s.f. **1.** Bloc de oţel pe care se sprijină piesele de metal pentru a fi prelucrate prin batere cu ciocanul. **2.** Unul dintre oasele mici care formează urechea medie.

nicróm s.n. Aliaj de nichel şi crom, care se foloseşte la fabricarea rezistenţelor electrice.

nigrozínă s.f. Colorant negru care serveşte la fabricarea cremei de ghete, la îmbibarea panglicilor pentru maşinile de scris etc.

nihilísm s.n. Concepţie care neagă instituţiile, morala, tradiţiile existente într-o societate dată, fără să le opună în schimb altele; atitudine de negare absolută.

nihilíst, -ă, *nihilişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la nihilism, care aparţine nihilismului. **2.** S.m. şi f. Adept al nihilismului.

nimb, *nimburi,* s.n. **1.** Cerc luminos cu care sînt înconjurate, în pictura bisericească, capetele sfinţilor; aureolă. **2.** (Fig.) Glorie; măreţie, splendoare.

nimbostrátus s.n. Formaţie de nori inferiori, de culoare cenuşie-închisă, care produc precipitaţii de lungă durată.

nimenea pron. neg. v. **nimeni.**

nímeni pron. neg. Nici un om, nici o fiinţă.

nimereálă s.f. Faptul de a nimeri; *la nimereală* = la întîmplare; fără alegere.

nimerí, *nimeresc,* vb. IV. **1.** Tr. A atinge pe cineva sau ceva cu un obiect aruncat; a lovi într-o ţintă. **2.** Tr. A găsi, a afla (din întîmplare), a da peste... **3.** Tr. A găsi soluţia potrivită într-o anumită împrejurare; a o potrivi, a o brodi. **4.** Intr. A sosi (din întîmplare) într-un loc anumit; (refl.) a se afla undeva (în mod incidental). **5.** Refl. A fi într-un anumit fel, a se potrivi; a se întîmpla, a surveni.

nimerít, -ă, *nimeriţi, -te,* adj. **1.** Bine ales, potrivit, corespunzător. **2.** Reuşit, izbutit.

nímfă, *nimfe,* s.f. **1.** (În mitologia greacă) Zeitate a apelor, a munților, a pădurilor. **2.** Stadiu intermediar între larvă și adult, la unele insecte.

nimíc, (1) pron. neg., **(2)** *nimicuri,* s.n. **1.** Pron. neg. Nici un lucru; (adverbial) *nu are nimic a face cu...* = nu are nici o legătură cu... **2.** S.n. Lucru sau vorbă fără valoare, fără importanță; *nimica toată* = ceva de foarte mică importanță. Var.: **nimica** pron. neg., s.f.

nimica pron. neg., s.f. v. **nimic.**

nimicí, *nimicesc,* vb. IV. Tr. A desființa, a distruge, a prăpădi, a extermina.

nimicitór, -oáre, *nimicitori, -oare,* adj. Care nimicește; distrugător.

nimicnicíe s.f. **1.** Lipsă de valoare, de importanță. **2.** Zădărnicie, deșertăciune.

ninge, pers. 3 *ninge,* vb. III. **1.** Intr. impers. A cădea zăpadă. **2.** Tr. A acoperi cu ninsoare.

nins, -ă, *ninși, -se,* adj. Pe care s-a depus zăpadă, acoperit de zăpadă; (fig., despre păr) cărunt.

ninsoáre, *ninsori,* s.f. **1.** Faptul de a ninge. **2.** Zăpadă.

niobit s.n. Minereu natural de fier și mangan.

nióbiu s.n. Metal rar, alb-cenușiu, utilizat la fabricarea oțelurilor speciale inoxidabile și anticorosive.

níplu, *nipluri,* s.n. Piesă în formă de tub folosită pentru îmbinarea a două țevi.

nipón, -ă, *niponi, -e,* adj., s.m. și f. Japonez.

niprálă, *niprale,* s.f. Plantă furajeră din familia leguminoaselor, cu tulpina înaltă, cu flori galbene și cu fructele păstăi.

nirvána s.f. (În budism, în filozofia indiană etc.) Noțiune care desemnează „repausul absolut", eliberarea definitivă de suferințe.

niscai adj. nehot. invar. (Pop.) Oarecare; niște.

niscaivá adj. nehot. invar. (Pop.) Niscai.

nisétru, *nisetri,* s.m. Pește răpitor, înrudit cu morunul, lung de 1—2 m, cu plăci osoase pe spate și pe laturi, apreciat pentru carnea și icrele lui (negre).

nisip, *nisipuri,* s.n. **1.** Rocă sedimentară neconsolidată, provenită din sfărîmarea unor minerale, roci, resturi organice etc. **2.** Granule fine de oxalați, urați etc. formate în rinichi, în vezica urinară sau în vezicula biliară.

nisipós, -oásă, *nisipoși, -oase,* adj. Care conține mult nisip; plin de nisip sau acoperit cu nisip.

nișă, *nișe,* s.f. **1.** Firidă. **2.** Adîncitură făcută în peretele unei galerii de mină sau al unui tunel, servind ca loc de adăpostire pentru lucrători.

níște art. nehot. Precedă substantive la pl. (sau la sg. cu sens colectiv) ori nume de materie, pentru a arăta o cantitate oarecare: *niște mere; niște carne.*

nit, *nituri,* s.n. Piesă de metal, în formă de tijă prevăzută cu un cap semisferic, folosită la îmbinarea pieselor plate de metal.

nitam-nisám adv. (Pop. și fam.) Deodată, pe neașteptate. Var.: **netam-nesám** adv.

nitrát, *nitrați,* s.m. Azotat.

nitric adj. *Acid nitric* = acid azotic.

nitrificáre s.f. Proces chimic realizat în sol sub acțiunea unor bacterii, care asigură circuitul azotului în natură, prin încorporarea azotaților în plante.

nitríl, *nitrili,* s.m. Compus organic (ester al acidului cianhidric) folosit la fabricarea cauciucului sintetic.

nitrobenzén s.m. Lichid uleios, gălbui, cu miros de migdale amare, obținut din benzen și acid azotic, folosit ca solvent și intermediar în industrie.

nitroceluloză s.f. Produs obținut prin tratarea celulozei cu un amestec de acid azotic și acid sulfuric, întrebuințat ca exploziv, la fabricarea unor lacuri etc.

nitrogén s.m. (Chim.) Azot.

nitroglicerină s.f. Lichid uleios, toxic, obținut prin tratarea glicerinei cu un amestec de acid azotic și acid sulfuric, folosit la fabricarea dinamitei.

nitruráre, *nitrurări,* s.f. Tratament aplicat unor oțeluri pentru a le mări duritatea, constînd în încălzirea lor în mediu de amoniac.

nituí, *nituiesc,* vb. IV. Tr. A îmbina două sau mai multe piese cu ajutorul niturilor.

nițél, -ícă, *niței, -ele,* adj. (Fam.; și adverbial) Puțin.

nivél, (1—3) *niveluri,* **(4)** *nivele,* s.n. **1.** Înălțimea unui punct față de un plan orizontal dat; cotă a suprafeței libere a unei ape, măsurată față de un plan orizontal convențional; *pasaj de nivel* = locul unde se încrucișează, la aceeași altitudine, o cale ferată cu o șosea. **2.** Cat, etaj. **3.** (Fig.) Stadiu, grad, treaptă (de dezvoltare, de evoluție); *nivel de trai* = gradul de satisfacere a nevoilor materiale și spirituale ale populației. **4.** Instrument topometric cu ajutorul căruia se măsoară pe teren diferențele de înălțime dintre două sau mai multe puncte; (în forma *nivelă)* instrument cu ajutorul căruia se verifică poziția orizontală a unui obiect, a unei construcții etc. Var.: **nivélă** s.f.

nivelá, *nivelez,* vb. I. Tr. **1.** A face să fie la același nivel; a netezi, a îndrepta. **2.** (Fig.) A face să dispară diferențele; a egaliza.

nivélă s.f. v. **nivel.**

nivelmént, *nivelmente,* s.n. Ansamblul procedeelor și operațiilor care se folosesc pentru determinarea altitudinii unor puncte de pe o porțiune de teren.

niznái adv. (Pop. și fam.) Simulînd indiferență, nepăsare, dezinteres; (substantivat, m.) *a face pe niznaiul* = a se preface că nu știe nimic.

noápte, *nopți,* s.f. **1.** Interval de timp cuprins între apusul și răsăritul soarelui, cînd este întuneric. **2.** (Fig.) Lipsă de lumină, întuneric, întunecime. **3.** (Adverbial, în forma *noaptea)* În timpul nopții.

noáten, -ă, *noateni, -e,* s.m. şi f. **1.** Miel (mioară) între şase luni şi doi ani. **2.** Mînz de la şase luni pînă la 2—3 ani.

nóbil, -ă, *nobili, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care dă dovadă de cinste, de generozitate; distins. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din nobilime.

nobiliár, -ă, *nobiliari, -e,* adj. Care aparţine nobilimii, privitor la nobilime.

nobilíme s.f. Pătură socială privilegiată, formată din elemente ale claselor exploatatoare, posesoare ale unor titluri de nobleţe.

nobléţe s.f. **1.** Calitatea sau rangul de nobil (**2**). **2.** Caracter nobil (**1**); distincţie.

nocív, -ă, *nocivi, -e,* adj. Dăunător, vătămător (pentru sănătate).

nocivitáte s.f. Caracterul a ceea ce este nociv.

noctambúl, -ă, *noctambuli, -e,* s.m. şi f. Somnambul.

noctúrn, -ă, *nocturni, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se petrece noaptea; de noapte; (substantivat, f.) *în nocturnă* = (despre competiţii sportive) (care are loc) în timpul nopţii. **2.** Adj. (Despre păsări, insecte etc.). De noapte. **3.** S.f. Compoziţie muzicală cu caracter liric, melancolic.

nod, *noduri,* s.n. **1.** Punct în care sînt legate capetele a două fire; a două sfori, a două fîşii de pînză etc.; loc în lungul sau la capătul unui fir, al unei sfori etc., unde s-a făcut o legătură, petrecîndu-se unul dintre capete printr-un ochi; legătura astfel obţinută. **2.** Proeminenţă pe tulpina unei plante de unde încep să crească crengile; porţiune mică, rotundă, dură şi, de obicei, mai închisă la culoare, într-o bucată de lemn sau într-o scîndură, reprezentînd locul de ramificaţie a crengilor pe trunchi. **3.** (Tehn.) Locul de îmbinare a două sau mai multe bare. **4.** *Nod de cale ferată* = punct de intersecţie a mai multor linii de cale ferată; *nod rutier* = loc de întîlnire a mai multor şosele importante. **5.** *Nod vital* = centrul mişcărilor respiratorii, situat în bulb. **6.** (Fig.) Senzaţie de sufocare pe care o are cineva cînd este cuprins de o emoţie sau de o enervare puternică. **7.** Unitate de măsură pentru viteza navelor, egală cu viteza unui vas care parcurge o milă marină într-o oră.

nodál, -ă, *nodali, -e,* adj. Care constituie punctul esenţial fundamental al unei probleme.

nodozitáte, *nodozităţi,* s.f. **1.** Formaţie secundară pe rădăcinile unor plante leguminoase, rezultată în urma infectării cu anumite bacterii. **2.** Proeminenţă noduroasă la articulaţiile corpului.

nodúl, *noduli,* s.m. Mică umflătură (la oameni sau la animale) care apare în unele boli cronice.

nodurós, -oásă, *noduroşi, -oase,* adj. **1.** (Despre sfori, funii etc.) Cu noduri, plin de noduri. **2.** (Despre fiinţe sau despre părţi ale corpului lor) Cu articulaţii proeminente, ciolănos. **3.** (Despre plante) Cu noduri (**2**).

noi pron. pers. **1.** pl. **1.** Ţine locul numelui celui care vorbeşte şi al persoanei sau persoanelor pe care acesta şi le asociază în vorbire: *noi muncim;* (la dativ) *spuneţi-ne şi nouă;* (indicînd posesia) *ne-a lăudat lucrarea;* (în compunerea verbelor reflexive construite cu dativul) *ne spunem multe;* (la acuzativ) *ne-a aşteptat.* **2.** (Ca plural al modestiei sau al autorităţii, cu valoare de singular) Eu.

noián, *noiane,* s.n. **1.** Cantitate mare; număr mare (de fiinţe, lucruri, fenomene); mulţime. **2.** Întindere mare, imensitate, nemărginire de apă. **3.** Genune, abis.

noiémbrie s.m. A unsprezecea lună a anului.

nóimă s.f. Înţeles, sens, tîlc; ţel, scop.

nojíţă, *nojiţe,* s.f. **1.** Cureluşă cu care se leagă opincile. **2.** Fiecare dintre găurile de pe marginea opincii, prin care se trece nojiţa (**1**).

nomád, -ă, *nomazi, -de,* adj., s.m. şi f. (Persoană, colectivitate) care nu are aşezare statornică.

nomadísm s.n. Mod de viaţă al unui trib, al unui popor, caracterizat prin lipsa unor aşezări statornice.

nomenclatór, *nomenclatoare,* s.n. Listă, broşură, carte cuprinzînd nomenclatura dintr-un anumit domeniu (ştiinţific, tehnic etc.) sau enumerarea unor sortimente de produse.

nomenclatúră, *nomenclaturi,* s.f. **1.** Totalitatea termenilor specifici unui domeniu ştiinţific, tehnic, artistic etc. **2.** Listă, catalog cuprinzînd nume proprii, titluri de lucrări etc. dintr-un anumit domeniu.

nominál, -ă, *nominali, -e,* adj. **1.** Care se referă la nume, care conţine nume; după nume, pe nume. **2.** *Valoare nominală* = valoare scrisă pe un bilet de bancă, pe o monedă etc. **3.** (Despre acte de valoare, librete de economii etc.) Pe care este indicat numele titularului. **4.** (Gram.) Care face parte din categoria numelui (**4**).

nominalísm s.n. Curent în filozofia medievală care susţinea că numai lucrurile individuale există cu adevărat, noţiunile generale nefiind decît simple nume ale lucrurilor.

nominalizá, *nominalizez,* vb. I. Tr. A specifica pe nume.

nominatív s.n. Caz al declinării, a cărui funcţie specifică este aceea de subiect.

nomografíe s.f. Capitol al matematicii care se ocupă cu modul de întocmire şi de folosire practică a nomogramelor.

nomográmă, *nomograme,* s.f. Reprezentare grafică a relaţiei de dependenţă dintre două sau mai multe mărimi variabile, servind la determinarea rapidă a valorilor unor variabile.

non- Element de compunere însemnînd „nu", care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

nonagenár, -ă, *nonagenari, -e,* s.m. şi f., adj. (Persoană) care a atins vîrsta de nouăzeci de ani.

nónă, *none,* s.f. (Muz.) Intervalul dintre două sunete ale gamei, aflate la distanţa de nouă trepte.

nonséns, *nonsensuri,* s.n. Ceea ce este lipsit de sens.

nonșalánt, -ă, *nonșalanți, -te,* adj. (Livr.) Lipsit de grijă; nepăsător; degajat (în comportare).

noptátec, -ă, adj. v. **noptatic.**

noptátic, -ă, *noptatici, -e,* adj. De noapte, nocturn. Var.: **noptátec, -ă,** adj.

nopticoásă, *nopticoase,* s.f. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori purpurii sau violete, rar albe, care răspîndesc seara un miros puternic.

noptiéră, *noptiere,* s.f. Dulăpior sau măsuță care se așază lîngă pat.

nor, *nori,* s.m. **1.** Masă de vapori, de picături de apă sau de cristale de gheață care se află în suspensie în atmosferă. **2.** Masă densă (care plutește în atmosferă) de praf, de fum etc.; mulțime compactă de păsări sau de insecte (în zbor).

nóră, *nurori,* s.f. Soția cuiva considerată în raport cu părinții soțului ei.

nord s.n. **1.** Punct cardinal situat în direcția stelei polare; (adjectival): *polul nord.* **2.** *Nord magnetic* = direcția în care se îndreaptă întotdeauna vîrful unui ac magnetic.

nord-ést s.n. Punct cardinal secundar situat între direcțiile nord și est.

nord-éstic, -ă, *nord-estici, -e,* adj. De la sau dinspre nord-est.

nórdic, -ă, *nordici, -e,* adj. De la sau dinspre nord; (substantivat) persoană făcînd parte dintr-o populație care trăiește în regiunile de nord ale globului pămîntesc.

nord-vést s.n. Punct cardinal secundar situat între direcțiile nord și vest.

nord-véstic, -ă, *nord-vestici, -e,* adj. De la sau dinspre nord-vest.

normá, *normez,* vb. I. Tr. A stabili o normă (pentru o lucrare, pentru un sector de activitate etc.).

normál, -ă, *normali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Care este sau care se face, se întîmplă în mod obișnuit; firesc, natural. **2.** S.f. Dreaptă perpendiculară pe tangenta la o curbă, în punctul de contact; dreaptă perpendiculară pe planul tangent la o suprafață, în punctul de contact. **3.** Adj. *Școală normală* = (în trecut) școală pentru pregătirea învățătorilor.

normalizá, *normalizez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) normal. **2.** Tr. A face să se conformeze unei norme.

normánd, -ă, *normanzi, -de,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La m. pl.) Neamuri germanice care locuiau în Peninsula Scandinavică (numite și *vikingi);* (și la sg.) persoană aparținînd acestor neamuri. **2.** Adj. Care se referă la normanzi **(1).**

normát, -ă, *normați, -te,* adj. Care se efectuează după anumite norme, care corespunde unor norme.

normativ, -ă, *normativi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care stabilește o normă, care servește ca normă. **2.** S.n. Instrucțiuni, prescripții cu caracter de normă.

normatór, -oáre, *normatori, -oare,* s.m. și f. Persoană calificată în stabilirea normelor (de muncă).

nórmă, *norme,* s.f. **1.** Regulă (obligatorie) stabilită prin lege sau prin uz, constituind un principiu de conduită. **2.** Volumul de muncă ce trebuie efectuată de cineva într-o unitate de timp. **3.** Criteriu de apreciere; îndreptar.

noróc s.n. **1.** Soartă, ursită, destin (favorabil). **2.** Împrejurare sau concurs de împrejurări favorabile; *joc de noroc* = joc de cărți, de zaruri, etc. care angajează, de obicei, sume de bani. **3.** Stare sufletească în care omul se simte fericit.

norocí, *norocesc,* vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) A aduce cuiva noroc; a face pe cineva fericit.

norocíre, *norociri,* s.f. Faptul de *a noroci;* noroc.

norocós, -oásă, *norocoși, -oase,* adj. **1.** Care are noroc, care izbutește în ceea ce întreprinde. **2.** (Despre împrejurări, întîmplări) Care aduce noroc; favorabil.

noród, *noroade,* s.n. (Înv. și pop.) **1.** Mulțime de oameni strînși la un loc. **2.** Grosul populației. **3.** Popor.

norói, *noroaie,* s.n. Pămînt amestecat cu apă; tină, glod.

noroiós, -oásă, *noroioși, -oase,* adj. Cu noroi, plin de noroi.

norós, -oásă, *noroși, -oase,* adj. **1.** (Despre cer, p. ext. despre vreme) Cu nori, înnorat. **2.** (Fig.; despre oameni) Posomorît, trist.

norvegián, -ă, *norvegieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Norvegia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Norvegia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Norvegia.

nostálgic, -ă, *nostalgici, -e,* adj. Plin de nostalgie.

nostalgíe, *nostalgii,* s.f. Sentiment de melancolie provocat de dorința de a revedea persoane sau locuri dragi ori de a retrăi momente din trecut.

nóstim, -ă, *nostimi, -e,* adj. **1.** Plin de haz, spiritual; original, interesant. **2.** Atrăgător, simpatic.

nostimádă, *nostimade,* s.f. Întîmplare, faptă nostimă, amuzantă, plină de haz.

nóstru, noástră, *noștri, noastre,* pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. Înlocuiește numele obiectului posedat de vorbitor și de un grup din care vorbitorul face parte, precum și numele acestora: *orașul acesta este la fel cu al nostru.* **2.** Adj. pos. Care aparține vorbitorului și grupului din care acesta face parte: *casa noastră;* (arată o dependență, o înrudire) *copiii noștri.* **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele vorbitorului ori grupului din care face parte sau (la pl.) treburile, preocupările acestora: *au venit ai noștri; să trecem la ale noastre.*

notá, *notez,* vb. I. Tr. **1.** A consemna, a însemna. **2.** A semnala, a remarca, a observa. **3.** A califica, cu ajutorul notelor.

notábil, -ă, *notabili, -e,* adj. Vrednic de a fi luat în seamă; remarcabil; (substantivat, m. pl.) notabilități.

notabilitáte, *notabilități,* s.f. (Mai ales la pl.) Persoană importantă (în special făcînd parte dintre conducătorii unui oraș).

notár, *notari,* s.m. **1.** Funcționar care îndeplinește atribuțiile ce intră în competența notariatului de stat. **2.** (În vechea organizare administrativă) Funcționar cu atribuții de secretar comunal.

notariát, *notariate,* s.n. *Notariat de stat* = organ de stat avînd competența de a întocmi, autentifica și legaliza anumite acte care să înlesnească cetățenilor dovedirea și valorificarea drepturilor lor civile.

notáție, *notații,* s.f. **1.** Însemnare, consemnare, notă **(1)**. **2.** Marcare, reprezentare prin semne grafice; sistem de reprezentare grafică a sunetelor muzicale și a diferitelor raporturi dintre ele.

nótă, *note,* s.f. **1.** Însemnare, remarcă în scris referitoare la o anumită chestiune; *a lua notă de ceva* = a lua cunoștință. **2.** (La pl.) Notițe; însemnări asupra unui eveniment, asupra unei călătorii etc. **3.** (La pl.) Adnotări la un text literar sau științific, cuprinzînd informații suplimentare, referințe bibliografice etc. **4.** *Notă diplomatică* = comunicare oficială transmisă unui stat de către alt stat prin intermediul misiunii diplomatice, privind anumite probleme (în special de politică externă). **5.** Socoteală scrisă cuprinzînd sumele care trebuie achitate pentru o cumpărătură, o consumație, un serviciu etc. **6.** Calificativ prin care se apreciază cunoștințele elevilor, studenților, candidaților la examene. **7.** Semn prin care se reprezintă grafic înălțimea și durata unui sunet muzical; (la pl.) foaie sau caiet care cuprinde piese muzicale; *a fi în notă* = a fi în concordanță cu situația. **8.** Trăsătură, aspect caracteristic; semn distinctiv, particularitate.

notificá, *notific,* vb. I. Tr. A înștiința, a anunța (în mod oficial).

notíță, *notițe,* s.f. Scurtă însemnare, notă **(2)**; (la pl.) însemnări rezumative făcute la un curs, la o lecție etc.

notocórd s.n. v. **notocordă.**

notocórdă, *notocorde,* s.n. Ax de susținere la vertebratele inferioare. Var.: **notocórd** s.n.

notorietáte s.f. Faptul de a fi notoriu.

notóriu, -ie, *notorii,* adj. Cunoscut de multă lume; renumit.

noționál, -ă, *noționali, -e,* adj. Care exprimă o noțiune **(1)**, care se referă la o noțiune.

noțiúne, *noțiuni,* s.f. **1.** Formă logică fundamentală care reflectă însușirile esențiale, necesare și generale ale unei clase de obiecte. **2.** Cunoștință generală despre valoarea, sensul, însemnătatea unui lucru. **3.** (La pl.) Cunoștințe generale, de bază, într-un anumit domeniu.

nou, nóuă, *noi,* adj. **1.** Care a fost făcut, creat, descoperit de curînd, care apare pentru prima dată; *din nou* = încă o dată; *nou-născut* = copil care s-a născut de curînd. **2.** Care apare în locul unui lucru mai vechi; (substantivat, n.) element care apare la un moment dat în procesul dezvoltării unui fenomen. **3.** Care a fost executat, cumpărat etc. de curînd; care a fost puțin (sau de loc) folosit; *nou-nouț* = foarte nou. **4.** Cu aspect și conținut schimbat. **5.** Care se adaugă la ceva care exista de mai înainte.

nóuă num. card. Număr natural situat între opt și zece; (cu valoare de num. ord.): *rîndul nouă.*

nóuălea, nóna num. ord. Care se află între al optulea și al zecelea.

nóuăsprezece num. card. Număr natural situat între optsprezece și douăzeci.

nóuăsprezecelea, -cea num. ord. Care se află între al optsprezecelea și al douăzecilea.

nouăzéci num. card. Număr natural situat între optzeci și nouă și nouăzeci și unu.

nouăzécilea, -cea num. ord. Care se află între al optzeci și nouălea și al nouăzeci și unulea.

noutáte, *noutăți,* s.f. **1.** Însușirea de a fi nou. **2.** Lucru nou. **3.** Veste, știre recentă.

novatór, -oáre, *novatori, -oare,* s.m. și f., adj. (Livr.) **1.** S.m. și f. Persoană cu idei și concepții noi, care aduce înnoiri. **2.** Adj. Care aduce sau cuprinde idei noi.

nóvă, *nove,* s.f. Stea variabilă a cărei strălucire crește brusc, ca urmare a unei explozii interne, revenind apoi treptat la strălucirea inițială.

novíce, *novici, -e,* s.m. și f. **1.** Începător într-un anumit domeniu. **2.** Persoană intrată de curînd într-o mănăstire și care își face stagiul în vederea călugăririi.

novocaínă s.f. Substanță chimică sub formă de cristale incolore, solubile în apă, care se întrebuințează ca anestezic local.

nóxă, *noxe,* s.f. Agent cu acțiune dăunătoare asupra organismului.

nu adv. **1.** Dă valoare negativă unei propoziții, unei părți de propoziție, unui cuvînt: *nu pleacă nimeni; nu prea repede;* (fără valoare de negație): *mă tem să nu întîrzie.* **2.** Cu valoare de propoziție: *ai fost la teatru? — Nu.*

nuanțá, *nuanțez,* vb. I. Tr. **1.** A reda ceva în diferite nuanțe. **2.** (Fig.) A reliefa ceva prin treceri gradate; a varia tonul, pentru a obține un anumit efect.

nuánță, *nuanțe,* s.f. **1.** Varietate a unei culori; variație de intensitate a unui sunet. **2.** Diferență foarte mică între lucruri de același fel.

nubúc s.n. v. **năbuc.**

nuc, *nuci,* s.m. Arbore înalt de 18—20 m, cu coroana bogată, cu fructul drupă și semințele comestibile; lemnul acestui arbore, folosit la fabricarea mobilelor.

núcă, *nuci,* s.f. **1.** Fructul nucului. **2.** *Nucă de cocos* = fructul comestibil al cocotierului; *nucă vomică* = nume dat semințelor unui arbust tropical, care conțin stricnină. **3.** Capătul sferic al unei tije, care servește la realizarea unei legături articulate între două organe de mașină.

nucleár, -ă, *nucleari, -e,* adj. Care se referă la nucleul atomic; *reacție nucleară* = ansamblu de fenomene care se produc cînd se schimbă structura unui nucleu atomic în urma ciocnirii sale cu un alt nucleu, cu o particulă (neutron, proton etc.) sau cu un foton; *energie nucleară* =

energie obţinută printr-o reacţie nucleară; *combustibil nuclear* = material fisionabil întrebuinţat pentru a produce energie nucleară.

nucléic adj. *Acid nucleic* = acid organic complex, cu rol fundamental în sinteza proteinelor din organism şi în transmiterea caracterelor ereditare.

nucleól, *nucleoli,* s.m. Corpuscul sferic din interiorul nucleului celular.

nucleón, *nucleoni,* s.m. Denumire comună pentru proton şi neutron, particule constituente ale nucleului atomic.

nucléu, *nuclee,* s.n. **1.** (Biol.) Element constitutiv al celulei organice, care îndeplineşte funcţii însemnate în viaţa acesteia. **2.** *Nucleu atomic* = partea centrală a atomului, compusă din protoni şi neutroni şi avînd sarcină electrică pozitivă. **3.** (Fig.) Element esenţial al unui lucru, al unei acţiuni etc.

nucşoáră s.f. **1.** Diminutiv al lui *nucă.* **2.** Nume dat seminţelor unui arbore tropical, folosite drept condiment.

nud, -ă, (1,2) *nuzi, -de,* adj., **(3)** *nuduri,* s.n. **1.** Adj. (Despre corpul omenesc) Dezbrăcat, gol. **2.** Adj. (Fig.) Fără artificii, simplu; curat, pur. **3.** S.n. Corp omenesc complet dezbrăcat; statuie, pictură, desen etc. care reprezintă un corp omenesc gol.

nudísm s.n. Expunere a corpului gol la soare.

nuditáte s.f. **1.** Starea unei persoane nude; goliciune. **2.** (Fig.) Simplitate, lipsă de artificii.

núfăr, *nuferi,* s.m. Numele a două specii de plante acvatice cu frunze mari, late, care plutesc la suprafaţa apei, una cu flori mari albe, cealaltă cu flori galbene.

nugá, *nugale,* s.f. Preparat de cofetărie făcut din albuş de ou, zahăr (sau miere) şi nuci, formînd o pastă foarte consistentă.

nuiá, *nuiele,* s.f. Ramură tînără (de alun, de răchită etc.), subţire şi flexibilă.

nul, -ă, *nuli, -e,* adj. **1.** Care se reduce la nimic; care nu se manifestă în nici un fel; care nu valorează nimic. **2.** (Despre acte) Lipsit de valoare legală, considerat ca inexistent.

núlă, *nule,* s.f. Cifra zero.

nulitáte, *nulităţi,* s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este nul; persoană lipsită de orice merit. **2.** Lipsă de valoare legală a unui act. **3.** (Mat.) Care are valoare egală cu zero.

númai adv. **1.** (Cu sens restrictiv sau exclusiv) Nu mai mult de... (sau decît...); nimeni altcineva (sau nimic altceva) decît...; doar, exclusiv. **2.** Chiar, tocmai: *e numai bun pentru aceasta.* **3.** Dar, însă; totuşi. **4.** (Condiţional) *Numai să...* (sau *numai dacă...*) = cu condiţia ca... **5.** (Temporal) *Numai ce...* = iată că, deodată.

numaidecît adv. Îndată, imediat.

número, *numere,* s.n. **1.** Entitate matematică cu care se poate calcula, notată de obicei prin cifre; cifră; *număr natural* = fiecare dintre numerele 1, 2, 3 ... **2.** Categorie gramaticală prin care se exprimă diferenţa dintre un singur exemplar şi două sau mai multe exemplare ale aceluiaşi obiect. **3.** Cifră sau grup de cifre prin care se identifică un obiect dintr-o mulţime de obiecte clasificate după o anumită regulă; cifră sau grup de cifre corespunzînd unui anumit post telefonic. **4.** Cifră sau grup de cifre folosite ca indice de mărime (pentru obiecte de îmbrăcăminte, de încălţăminte); cifră matricolă; bucată de material pe care este însemnată această cifră. **5.** Fiecare dintre exemplarele unui ziar, ale unei publicaţii periodice care poartă aceeaşi dată de apariţie. **6.** Bucată (sau parte) din programul unui spectacol de varietăţi, al unui concert etc.

numărá, *număr,* vb. I. **1.** Tr. A înşira numere, în ordine crescîndă sau descrescîndă; a socoti cîte unităţi sau cîţi indivizi sînt într-un şir, într-o serie, într-un grup; a determina numărul elementelor dintr-o mulţime. **2.** Tr. A reuni, a îngloba un anumit număr de... **3.** Tr. şi refl. A (se) socoti printre...

numărătoáre, *numărători,* s.f. Operaţia de a număra; socoteală, calcul.

numărătór, *numărători,* s.m. Număr al unei fracţii ordinare, scris deasupra liniei de fracţie şi reprezentînd deîmpărţitul acestei fracţii.

nu-mă-uitá s.f. Plantă erbacee cu flori mici, albastre, roz sau albe, care creşte spontan sau cultivată ca plantă decorativă; miozotis.

núme, *nume,* s.n. **1.** Cuvînt sau grup de cuvinte prin care se arată cum se cheamă o fiinţă sau un lucru, o acţiune, o noţiune etc. şi care serveşte pentru a le individualiza; *în numele cuiva* (sau *a ceva*) = în locul cuiva sau a ceva; din partea, din însărcinarea cuiva. **2.** Calificativ pe care îl are cineva. **3.** Reputaţie, faimă. **4.** (Gram.) Denumire comună pentru părţile de vorbire care se declină.

numerál, *numerale,* s.n. Parte de vorbire flexibilă care exprimă un număr, o determinare numerică a unor obiecte sau ordinea lor prin numărare.

numerár s.n. Bani în monedă sau în hîrtie-monedă; bani gheaţă.

numeráţie s.f. *Sistem de numeraţie* = ansamblu de reguli folosite pentru exprimarea numerelor.

numéric, -ă, *numerici, -e,* adj. Referitor la numere, exprimat cu ajutorul numerelor; *calculator numeric* = calculator care efectuează calculele pe baza reducerii operaţiilor de executat la un număr finit de operaţii aritmetice elementare.

numericéşte adv. În ce priveşte numărul, referitor la număr.

numerós, -oásă, *numeroşi, -oase,* adj. Care se află în număr mare; mult.

numerotá, *numerotez,* vb. I. Tr. A însemna o serie de obiecte cu numere în ordine succesivă.

numerotáre, *numerotări,* s.f. Acţiunea de *a numerota.*

numerotát, -ă, *numerotaţi, -te,* adj. Care poartă un număr de ordine.

numí, *numesc,* vb. IV. **1.** Tr. A da cuiva un nume, o denumire, un calificativ, o poreclă; a denumi. **2.** Refl. A purta numele de..., a se chema... **3.** Tr. A rosti, a menţiona numele cuiva.

4. Tr. A pune pe cineva într-o funcţie; a da cuiva o însărcinare.

numíre, *numiri,* s.f. **1.** Faptul de *a numi* sau de a fi numit. **2.** Act prin care se comunică cuiva încadrarea într-o funcţie.

numismát, -ă, *numismaţi, -te,* s.m. şi f. Specialist în numismatică; colecţionar de monede şi medalii.

numismática s.f. Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studiul monedelor şi medaliilor vechi.

numít, -ă, *numiţi, -te,* adj. **1.** Care poartă numele de... **2.** Al cărui nume a fost pomenit, citat mai înainte.

numitór, *numitori,* s.m. Număr al unei fracţii ordinare, scris sub linia de fracţie şi reprezentînd împărţitorul acestei fracţii; *a aduce la acelaşi numitor* = a face ca două sau mai multe fracţii ordinare să aibă acelaşi numitor; (fig.) a pune de acord puncte de vedere, păreri deosebite.

numulít, *numuliţi,* s.m. Gen fosil de foraminifere, caracteristic primei jumătăţi a erei terţiare, cu ţestul calcaros, în formă de bănuţ.

nun, -ă, *nuni, -e,* s.m. şi f. Nume dat fiecăreia dintre cele două persoane (bărbat şi femeie) care asistă pe miri la căsătoria religioasă, îndeplinind formele cerute de ritualul bisericesc.

nuntáş, -ă, *nuntaşi, -e,* s.m. şi f. Persoană care participă la o nuntă, care face parte din alaiul unei nunţi.

núntă, *nunţi,* s.f. **1.** Ceremonia şi petrecerea care au loc cu prilejul unei căsătorii (religioase); *nuntă de argint* (sau *de aur)* = sărbătorirea împlinirii a 25 (respectiv a 50) de ani de la căsătorie. **2.** Persoanele care iau parte la o nuntă **(1),** formînd alaiul care însoţeşte pe miri.

nuntí, *nuntesc,* vb. IV. Intr. (Pop.) **1.** A face nuntă, a se căsători. **2.** A petrece la o nuntă.

nunţiatúră, *nunţiaturi,* s.f. Reprezentanţă diplomatică a Vaticanului într-o ţară străină.

núnţiu, *nunţii,* s.m. Reprezentant diplomatic al Vaticanului într-o ţară străină.

nupţiál, -ă, *nupţiali, -e,* adj. Care se referă la nuntă, de nuntă.

nur, *nuri,* s.m. (Pop. şi fam.; mai ales la pl.) Aspect atrăgător, farmec, graţie a unei persoane (în special a unei femei).

núrcă, *nurci,* s.f. **1.** Mic mamifer carnivor, asemănător cu dihorul, cu blană preţioasă, de culoare cafenie-roşcată. **2.** Blană de nurcă **(1).**

nurlíu, -íe, *nurlii,* adj. (Pop. şi fam.) Cu nuri; atrăgător, graţios.

nut, *nuturi,* s.n. Scobitură făcută de-a lungul unei piese, pentru a putea fi îmbinată cu altă piesă; canelură.

nutáţie, *nutaţii,* s.f. **1.** Mişcare laterală şi în spirală a vîrfului unor organe ale plantelor. **2.** Mişcare oscilatorie a axei de rotaţie a unui corp aflat în mişcare de precesie, constînd în apropierea şi îndepărtarea periodică a acestei axe de axa conului descris.

nutréţ, *nutreţuri,* s.n. Nume dat plantelor recoltate (fîn, trifoi etc.) care servesc ca hrană animalelor domestice erbivore; furaj.

nutrí, *nutresc,* vb. IV. **1.** Tr. şi refl. A (se) hrăni, a (se) alimenta. **2.** Tr. (Fig.) A întreţine, a cultiva (idei, sentimente).

nútria, *nutrii,* s.f. Mamifer rozător acvatic, de circa 60 cm lungime, cu blană preţioasă, brună-cenuşie.

nutritív, -ă, *nutritivi, -e,* adj. **1.** Care nutreşte; hrănitor. **2.** Care se referă la nutriţie.

nutríţie s.f. Totalitatea proceselor de ingerare şi asimilare a hranei, prin care un organism viu îşi asigură creşterea, dezvoltarea şi activitatea.

nuvélă, *nuvele,* s.f. Specie literară a genului epic, înfăţişînd, într-un cadru mai restrîns decît al romanului, un episod din viaţa unuia sau a mai multor personaje.

nuvelíst, -ă, *nuvelişti, -ste,* s.m. şi f. Autor de nuvele.

nuvelístic, -ă, *nuvelistici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care aparţine nuvelei, privitor la nuvelă. **2.** S.f. Totalitatea nuvelelor aparţinînd unui scriitor, unei epoci sau unei literaturi.

o[1] s.m. invar. A optsprezecea literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

o[2] interj. Exclamaţie care exprimă admiraţie, dorinţă, surprindere, regret etc.

o[3] art. nehot. v. **un.**

oácheş, -ă, *oacheşi, -e,* adj. **1.** (Despre oi) Cu pete negre în jurul ochilor. **2.** (Despre oameni) Brunet.

oáie, *oi,* s.f. Animal domestic rumegător, crescut pentru lîna, laptele şi carnea lui; femela acestui animal.

oálă, *oale,* s.f. **1.** Vas de metal, de porţelan, de lut ars etc., cu gura largă, folosit pentru prepararea şi păstrarea bucatelor. **2.** Vas de o construcţie specială, folosit în diverse operaţii tehnice, în industrie etc.: *oală de turnare.*

oáră, *ori,* s.f. **1.** (La sg.) Timpul sau momentul în care are loc un fapt. **2.** La pl., folosit la formarea numeralului adverbial: *de trei ori.*

oáre adv. interog. Întăreşte valoarea interogativă sau dubitativă a unei propoziţii: *oare n-a sosit?*

oarecáre adj. nehot. Indiferent care, careva; neînsemnat, fără importanţă.

oarecúm adv. Întrucîtva, într-o măsură oarecare; cumva.

oáspe s.m. v. **oaspete.**

oáspete, *oaspeţi,* s.m. Persoană care vizitează pe cineva sau căreia i se oferă ospitalitate; musafir. Var.: **oáspe** s.m.

oáste, *oşti,* s.f. (Înv. şi pop.) Armată, oştire.

oáză, *oaze,* s.f. Loc cu izvoare de apă şi cu vegetaţie în mijlocul unui pustiu nisipos.

obádă, *obezi,* s.f. **1.** Partea periferică a unei roţi (peste care se montează şina). **2.** (La pl.) Instrument de tortură în evul mediu, cu care se imobilizau picioarele sau mîinile osîndiţilor.

óbcină, *obcini,* s.f. Culme muntoasă despărţită de văi largi, uneori cu aspect de podiş.

obelísc, *obeliscuri,* s.n. Monument comemorativ de forma unui stîlp înalt şi ascuţit la vîrf.

oberlíht, *oberlihturi,* s.n. Porţiunea de sus, cu deschidere separată, a unei uşi sau ferestre.

obéz, -ă, *obezi, -e,* adj. Foarte gras.

obezitáte s.f. Stare de îngrăşare excesivă.

obiálă, *obiele,* s.f. Bucată de pînză sau de postav cu care se înveleşte piciorul în loc de ciorap (mai ales în opinci).

obicéi, *obiceiuri,* s.n. **1.** Deprindere caracteristică unui individ, cîştigată prin repetarea deasă şi îndelungată a aceleiaşi acţiuni. **2.** Deprindere, uz; mod de a se îmbrăca, de a se purta, caracteristic unui grup social; datină.

obídă, *obide,* s.f. (Pop.) Durere sufletească, amărăciune.

obídit, -ă, *obidiţi, -te,* adj. **1.** Amărît, mîhnit. **2.** Asuprit.

obiéct, *obiecte,* s.n. **1.** Corp solid (de obicei prelucrat), avînd anumite întrebuinţări; *obiect al muncii* = orice lucru asupra căruia omul intervine în procesul muncii pentru a-l adapta nevoilor sale. **2.** Ceea ce formează materia unei discipline; disciplină de învăţămînt. **3.** Scop, ţintă, ţel. **4.** (Gram.) Complement.

obiectá, *obiectez,* vb. I. Tr. A face o obiecţie.

obiectív, -ă, *obiectivi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care există în afara conştiinţei şi independent de ea. **2.** Adj. Nepărtinitor, imparţial. **3.** S.n. Lentilă (sau sistem de lentile) care are rolul de a forma, într-un aparat, imaginea reală a unui obiect. **4.** S.n. Localitate, construcţie etc. care prezintă interes, din punct de vedere militar, în timp de război; ţintă asupra căreia se execută o tragere sau se lansează bombe. **5.** S.n. Scop, ţel, ţintă; (concretizat) ceea ce urmează să fie realizat, construit.

obiectivísm s.n. Atitudine de pretinsă nepărtinire în domeniul ideologic, social-politic etc., de nesituare pe poziţii de clasă în aprecierea şi interpretarea fenomenelor social-politice.

obiectivíst, -ă, *obiectivişti, -ste,* adj. Care se referă la obiectivism, care manifestă obiectivism.

obiectivitáte s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este obiectiv **(1)**. **2.** Nepărtinire, imparţialitate.

obiécţie, *obiecţii,* s.f. Argument pe care cineva îl opune unei propuneri, unei teze etc.

obişnuí, *obişnuiesc,* vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A (se) deprinde, a (se) învăţa cu... **2.** Tr. A avea un anumit obicei.

obişnuínţă, *obişnuinţe,* s.f. Faptul de a fi obişnuit cu ceva; deprindere, obicei.

obişnuít, -ă, *obişnuiţi, -te,* adj. **1.** Care a intrat în obişnuinţa cuiva. **2.** Care se face, se întîmplă sau se întîlneşte în mod regulat; (substantivat) persoană care frecventează cu regularitate un anumit loc. **3.** Care nu se distinge prin nimic; de rînd, comun.

obîrşie, *obîrşii,* s.f. **1.** Început, origine; izvor. **2.** Locul unde s-a născut cineva; familia, neamul din care se trage.

oblădui, *oblăduiesc,* vb. IV. Tr. (Înv. şi pop.) **1.** A conduce, a cîrmui. **2.** A proteja, a ocroti.

oblét, *obleţi,* s.m. Peşte mic, de apă dulce, cu solzi argintii.

óblic, -ă, *oblici, -e,* adj. Înclinat; (despre ochi) cu colţurile exterioare ridicate.

obligá, *oblíg,* vb. I. **1.** Tr. A sili, a constrînge pe cineva. **2.** Refl. A-şi lua o sarcină, a se angaja.

obligativitáte s.f. Caracterul a ceea ce este obligatoriu.

obligatóriu, -ie, *obligatorii,* adj. Care trebuie îndeplinit, care trebuie urmat întocmai.

obligáţie, *obligaţii,* s.f. **1.** Ceea ce i se impune cuiva (sau îşi impune singur cineva) să facă într-o anumită situaţie; datorie, sarcină, îndatorire. **2.** (Fin.) Hîrtie de valoare care conferă posesorului ei calitatea de creditor al statului, al unei instituţii etc. şi îi dă dreptul să primească, pentru suma împrumutată, o dobîndă. Var.: **obligaţiúne** s.f.

obligaţiúne s.f. v. **obligaţie.**

obligeánă, *obligene,* s.f. Plantă erbacee cu miros plăcut, cu flori gălbui, ai cărei rizomi sînt întrebuinţaţi în medicină şi în parfumerie.

oblînc, *oblîncuri,* s.n. Partea de dinainte a şeii, mai ridicată şi încovoiată.

oblojeálă, *oblojeli,* s.f. (Pop.) Cataplasmă, compresă.

oblojí, *oblojesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A lecui prin oblojeli; a pansa.

oblón, *obloane,* s.n. Panou aşezat în faţa unei ferestre sau a unei uşi, servind pentru protecţie.

óblu, oáblă, *obli, oable,* adj., adv. (Pop.) **1.** Adj. Drept, neted; plan. **2.** Adv. Direct, fără înconjur.

obói, *oboaie,* s.n. Instrument muzical de suflat, în formă de tub, cu ancie dublă, cu găuri şi cu clape.

oból, *oboluri,* s.n. Contribuţie (modestă) la o acţiune.

obór, *oboare,* s.n. (Pop.) **1.** Loc unde se ţine tîrg de vite, de fîn etc. **2.** Ocol **(2)**, ţarc; loc împrejmuit în jurul casei sau parte a curţii unde se ţin uneltele agricole, nutreţul etc.

oboróc, *oboroace,* s.n. Vas mare pentru cereale.

oboseálă, *oboseli,* s.f. Stare de slăbiciune generală, provocată de un efort fizic sau intelectual.

obosí, *obosesc,* vb. IV. Intr. A-i slăbi cuiva puterile (fizice sau intelectuale), în urma unui efort.

obositór, -oáre, *obositori, -oare,* adj. Care oboseşte, care provoacă oboseală.

obráz, (1) *obraji,* s.m., **(2)** *obraze,* s.n. **1.** S.m. Fiecare dintre cele două părţi laterale ale feţei **2.** S.n. Partea anterioară a capului omenesc; faţă.

obráznic, -ă, *obraznici, -e,* adj. (Adesea substantivat) Lipsit de respect, neruşinat, impertinent.

obrăzár, *obrăzare,* s.n. **1.** (Pop.) Mască. **2.** Plasă deasă de sîrmă sau sac de pînză cu care stuparul îşi apără faţa de înţepăturile albinelor.

obrăznicí, *obrăznicesc,* vb. IV. Refl. A deveni necuviincios, obraznic, impertinent.

obrăznicíe, *obrăznicii,* s.f. Atitudine, purtare, vorbă obraznică impertinenţă.

obrintí, *obrintesc,* vb. IV. Refl. şi intr. (Înv. şi pop.) A se inflama, a se irita (din cauza unei infecţii, a frigului etc.).

obscén, -ă, *obsceni, -e,* adj. Indecent, trivial.

obscenitáte, *obscenităţi,* s.f. Caracterul a ceea ce este obscen; vorbă sau faptă obscenă.

obscúr, -ă, *obscuri, -e,* adj. **1.** Lipsit de lumină, întunecos. **2.** (Fig.) Nedesluşit, nelămurit, neclar. **3.** (Fig.) Necunoscut sau puţin cunoscut; fără merite sau calităţi deosebite.

obscurantism s.n. Stare de înapoiere culturală; atitudine ostilă progresului.

obscuritáte, *obscurităţi,* s.f. **1.** Întuneric, întunecime. **2.** (Fig.) Lipsă de claritate (în gîndire, în exprimare etc.).

obsedá, *obsedez,* vb. I. Tr. A preocupa neîncetat pe cineva, a stărui în mintea cuiva.

obsedánt, -ă, *obsedanţi, -te,* adj. Care obsedează.

observá, *obsérv,* vb. I. Tr. **1.** A băga de seamă, a remarca, a sesiza; a exprima o observaţie, o constatare. **2.** A examina, a studia.

observáre, *observări,* s.f. Acţiunea de *a observa;* cercetare, examinare; remarcă.

observatór[1], *observatoare,* s.n. **1.** Clădire special amenajată pentru efectuarea de observaţii astronomice, meteorologice etc. **2.** (Mil.) Loc, amplasament de unde se pot face observări asupra inamicului.

observatór[2], **-oáre,** *observatori, -oare,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care observă. **2.** S.m. şi f. Persoană care observă, studiază sau cercetează ceva; (jur.) reprezentant al unui stat la lucrările unor organisme internaţionale, fără drept de vot şi de semnătură a documentelor întocmite de acestea.

observáţie, *observaţii,* s.f. **1.** Constatare, observare, remarcă. **2.** Cercetare, examinare; supraveghere medicală a unui bolnav; *foaie de observaţie* = formular pe care se notează zilnic evoluţia bolii şi fazele tratamentului aplicat unui bolnav. **3.** Obiecţie critică.

obsésie, *obsesii,* s.f. Imagine, idee care revine neîncetat în cîmpul conştiinţei; preocupare chinuitoare.

obsesív, -ă, *obsesivi, -e,* adj. Care ţine de obsesie, care obsedează.

obsidián, *obsidiane,* s.n. Rocă vulcanică sticloasă, de culoare închisă.

obsígă s.f. Plantă furajeră din familia gramineelor, asemănătoare cu ovăzul.

obstácol, *obstacole,* s.n. **1.** Piedică, stavilă care stă în cale, închide drumul, oprește vederea etc.; (fig.) ceea ce împiedică săvîrșirea unei acțiuni. **2.** Piedică naturală sau amenajată (gard, șanț etc.) peste care trebuie să se treacă în unele întreceri sportive (de cros, de hipism etc.).

obstétric, -ă, *obstetrici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care ține de obstetrică, privitor la obstetrică. **2.** S.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu fiziologia și patologia sarcinii și a nașterii.

obstiná, *obstinez,* vb. I. Refl. (Livr.) A se încăpățîna, a se îndîrji.

obstrúcție, *obstrucții,* s.f. **1.** (Med.) Astuparea (accidentală) a lumenului unui organ tubular (trahee, intestin etc.). **2.** Tactică folosită în parlamentele burgheze care urmărește împiedicarea desfășurării unei dezbateri sau luarea unei hotărîri, prin discuții prelungite, interpelări etc.; opoziție înverșunată.

obstrucționism s.n. Atitudine a celor care folosesc obstrucția (2).

obstrucționíst, -ă, *obstrucționiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la obstrucționism. **2.** S.m. și f. Persoană care practică obstrucționismul.

óbște, *obști,* s.f. **1.** (Înv. și pop.) Comunitate de oameni, colectivitate, populație; (p. ext.) mulțime, gloată. **2.** *Obște sătească* = formă de organizare socială apărută în perioada descompunerii comunei primitive (menținută în parte și în evul mediu), caracterizată prin îmbinarea proprietății private cu cea colectivă.

obștésc, -eáscă, *obștești,* adj. Care aparține ntregului popor; comun, general, public.

obturá, *obturez,* vb. I. Tr. A astupa, a închide (parțial sau total) un canal, un tub, o conductă, un vas sanguin etc.

obturatór, *obturatoare,* s.n. Dispozitiv folosit pentru reducerea sau închiderea secțiunii de trecere a unui fluid, a unui material pulverulent, a unui fascicul de lumină etc. printr-un orificiu.

obturáție, *obturații,* s.f. Închidere, astupare a unei cavități, a unui orificiu.

obtúz, -ă, *obtuzi, -e,* adj. **1.** *Unghi obtuz* = unghi mai mare de 90 de grade. **2.** (Fig.) Prost, redus, mărginit.

obtuzitáte s.f. Lipsă de înțelegere sau de pătrundere, îngustime de vederi.

obține, *obțin,* vb. III. Tr. A dobîndi, a primi, a căpăta; a realiza ceva.

obúz, *obuze,* s.n. Proiectil de artilerie.

obuziér, *obuziere,* s.n. Armă de artilerie asemănătoare cu tunul, care poate trage cu traiectorii foarte curbe.

ocá, *ocale,* s.f. Veche unitate de măsură pentru capacități și pentru mase.

ocáră, *ocări,* s.f. Vorbă sau faptă care dojenește, rușinează sau supără pe cineva; mustrare, dojană; jignire, insultă.

ocarínă, *ocarine,* s.f. Mic instrument muzical de suflat, de formă ovală, cu găuri, făcut din lut ars sau din metal.

ocázie, *ocazii,* s.f. **1.** Împrejurare, situație care provoacă sau ușurează săvîrșirea unei acțiuni; prilej, moment favorabil; *de ocazie* = potrivit pentru o anumită împrejurare; ivit întîmplător; cumpărat sau vîndut ocazional, din întîmplare. **2.** Mijloc de locomoție găsit din întîmplare.

ocazioná, *ocazionez,* vb. I. Tr. (Rar) A cauza, a pricinui, a prilejui ceva.

ocazionál, -ă, *ocazionali, -e,* adj. Care are loc cu prilejul unui anumit eveniment; care se ivește întîmplător.

ocărî, *ocărăsc,* vb. IV. Tr. (Pop.) **1.** A mustra, a certa, a dojeni. **2.** A defăima, a denigra.

occidént s.n. Vest; nume dat spațiului geografic, țărilor și popoarelor din vestul Europei.

occidentál, -ă, *occidentali, -e,* adj. Referitor la occident, caracteristic occidentului; care ține de apusul Europei; (substantivat) persoană din regiunea apuseană a Europei.

occipitál, -ă, *occipitali, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Os lat care constituie peretele posterior-inferior al craniului. **2.** Adj. Care este situat în partea posterioară-inferioară a craniului.

occipút, *occiputuri,* s.n. Proeminență osoasă în partea posterioară și inferioară a craniului.

oceán, *oceane,* s.n. Vastă întindere de apă, pe suprafața Pămîntului, delimitată de mase continentale; (fig.) întindere nemărginită, imensitate, noian.

oceánic, -ă, *oceanici, -e,* adj. Care se referă la ocean; care trăiește în ocean.

oceanográf, *oceanografi,* s.m. Specialist în oceanografie.

oceanográfic, -ă, *oceanografici, -e,* adj. Care se referă la oceanografie.

oceanografíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul complex al oceanului planetar.

ocheádă, *ocheade,* s.f. Privire semnificativă aruncată cuiva pe furiș; semn făcut cu ochiul.

ocheán, *ocheane,* s.n. Nume dat diferitelor instrumente optice portative care măresc unghiul sub care se văd obiectele depărtate.

ocheléri s.m. pl. Dispozitiv optic format dintr-o pereche de lentile fixate într-o ramă, care se pune la ochi cu scopul de a corecta un defect de vedere, de a apăra ochii de praf, de o lumină prea puternică etc.

ochi[1], **(1, 2, 3, 8, 11, 12, 13, 15)** *ochi,* s.m., **(4, 5, 6, 7, 9, 10, 14)** *ochiuri,* s.n. **1.** S.m. Fiecare dintre cei doi globi sticloși, așezați în chip simetric în partea din față a capului și care constituie organul vederii; globul împreună cu orbita, pleoapele și genele; *ochi de pisică* = disc de sticlă care reflectă razele de lumină proiectate asupra lui, fiind folosit ca semnalizator; *ochi magic* = tub electronic cu ecran fluorescent, care arată, la aparatele de radio, în ce măsură este realizat acordul pe lungimea de undă dorită. **2.** S.m. Facultatea de a vedea; simțul văzului. **3.** S.m. (La pl.) Obraz, față. **4.** S.m. Fiecare dintre spațiile libere ale unei ferestre, în care se pune geamul; bucată de sticlă care închide

un astfel de spaţiu. **5.** S.n. Vîrtej de apă; porţiune circulară de loc acoperită cu apă, zăpadă, etc. **6.** S.n. Pată de lumină, punct strălucitor. **7.** S.n. Gaură făcută în gheaţa unui rîu sau a unei bălţi; copcă. **8.** S.n. Buclă formată prin îndoirea unei sfori; fiecare dintre golurile aflate între firele unei împletituri, ale unei ţesături, plase etc.; verigă de lanţ. **9** S.n. Orificiu în plita unei maşini de gătit, pe care se aşază vasele la foc. **10.** S.n. (La pl.) Mîncare făcută din ouă prăjite sau fierte fără coajă, astfel ca gălbenuşul să rămînă întreg. **11.** S.m. Mugur. **12.** S.m· Pata colorată de pe penele de la coada păunului. **13.** S.m. Fiecare dintre punctele colorate de pe zaruri, cărţi de joc etc. **14.** S.n. Pată rotundă de grăsime pe suprafaţa unui lichid. **15.** S.m. *Ochiul-boului* = nume dat mai multor specii de plante din familia compozitelor, cu inflorescenţe mari, albe sau viu colorate.

ochi², *ochesc*, vb. IV. **1.** Intr. A aduce ţeava unei arme în poziţia potrivită pentru trimiterea proiectilului la ţintă; (tr.) a ţinti pe cineva sau ceva cu o armă; a nimeri, a lovi o ţintă. **2.** Tr. A distinge pe cineva sau ceva cu privirea; a fixa cu privirea pe cineva (dintr-un grup).

ochiós, -oásă, *ochioşi*, *-oase*, adj. Cu ochi mari.

ochíre, *ochiri*, s.f. Acţiunea de *a ochi²;* cercetare rapidă, sumară.

ochitór, *ochitori*, s.m. Militar care execută ochirea la armele de artilerie.

ócină, *ocini*, s.f. (Înv.) Bucată de pămînt moştenită; moşie.

ocîrmuí, *ocîrmuiesc*, vb. IV. Tr. (Înv.) A conduce; a guverna.

oclúzie s.f. v. **ocluziune**.

ocluziúne, *ocluziuni*, s.f. Închidere, astupare a unui canal, a unui tub, a unei conducte etc.; *ocluzie intestinală* = obstrucţie a intestinului subţire, manifestată prin colici, vărsături, stare gravă de şoc etc. Var.: **oclúzie** s.f.

ocnáş, *ocnaşi*, s.m. (În trecut) Persoană condamnată la muncă silnică în ocnă.

ócnă, *ocne*, s.f. **1.** Mină de sare. **2.** (Înv.) Mină în care erau deţinuţi cei condamnaţi la muncă silnică; (p. ext.) închisoare, temniţă.

ócniţă, *ocniţe*, s.f. (Pop.) Cotlon, firidă în perete sau sub cuptorul vetrei ţărăneşti.

ocól, **(1)** *ocoluri*, **(2)** *ocoale*, s.n. **1.** Mişcare în jurul unui punct fix sau de jur împrejurul unui loc; deplasare care nu urmează calea dreaptă; înconjur. **2.** (Pop.) Loc îngrădit lîngă casă sau în cîmp, unde se ţin vitele, oile etc.

ocolí, *ocolesc*, vb. IV. Tr. **1.** A face un ocol; (fig.) a spune ceva indirect; a lăsa ceva deoparte, în mod intenţionat. **2.** A evita să atingi, să loveşti pe cineva sau ceva, să treci pe undeva sau să întîlneşti pe cineva.

ocolíş, *ocolişuri*, s.n. Ocol, înconjur; *fără ocolişuri* = direct, pe faţă.

ocroti, *ocrotesc*, vb. IV. Tr. A lua sub paza, sub protecţia sa; a apăra, a proteja.

ocrotíre s.f. Acţiunea de *a ocroti; ocrotirea sănătăţii; ocrotirea naturii* = acţiune organizată în scopul utilizării raţionale, al conservării şi al reproducerii resurselor naturale.

ocrotitór, -oáre, *ocrotitori*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) Care ocroteşte, care apără, protejează.

ócru s.n. **1.** Argilă de culoare galbenă, roşie sau brună, folosită ca pigment în pictură; vopsea preparată din această argilă. **2.** Culoare galbenă-brună.

octaédric, -ă, *octaedrici*, *-e*, adj. Care are formă de octaedru.

octaédru, *octaedre*, s.n. Poliedru cu opt feţe.

octán, *octani*, s.m. Hidrocarbură din seria parafinelor, care se prezintă în mai multe forme izomere.

octánic, -ă, *octanici*, *-e*, adj. *Cifră octanică* = parametru care caracterizează rezistenţa la detonaţie a benzinelor.

octánt, *octante*, s.n. A opta parte dintr-un cerc, egală cu 45 de grade.

octávă, *octave*, s.f. (Muz.) Interval dintre două sunete ale gamei la distanţă de opt trepte.

octét, *octete*, s.n. Ansamblu format din opt voci sau din opt instrumentişti; lucrare muzicală scrisă pentru acest ansamblu.

octódă, *octode*, s.f. Tub electronic cu opt electrozi (un anod, un catod şi şase grile), folosit ca schimbător de frecvenţă în radioreceptoare.

octogenár, -ă, *octogenari*, *-e*, s.m. şi f. Persoană care a atins vîrsta de optzeci de ani.

octogón, *octogoane*, s.n. Poligon cu opt laturi.

octogonál, -ă, *octogonali*, *-e*, adj. (Despre poligoane) Care are opt laturi.

octoíh, *octoihuri*, s.n. Carte de cult ortodox, în care sînt cuprinse cîntările din fiecare zi a săptămînii.

octómbrie s.m. A zecea lună a anului.

octopód, *octopode*, s.n. (La pl.) Ordin de moluşte cefalopode cu opt tentacule; (şi la sg.) animal din acest ordin.

oculár, -ă, *oculari*, *-e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se referă la ochi; al ochiului; *martor ocular* = persoană care a văzut cum s-a petrecut un fapt. **2.** S.n. Lentilă sau grup de lentile dintr-un instrument optic, prin care se priveşte imaginea produsă de un obiectiv.

oculíst, -ă, *oculişti*, *-ste*, s.m. şi f. Oftalmolog.

ocúlt, -ă, *oculţi*, *-e*, adj. **1.** Care aparţine ocultismului, privitor la ocultism. **2.** Ascuns, tainic, misterios.

ocultism s.n. Ansamblu de concepţii şi practici superstiţioase privitoare la pretinse forţe supranaturale, cu care unii oameni „iniţiaţi“ ar putea comunica prin intermediul magiei, spiritismului etc.

ocupá, *ocúp*, vb. I. **1.** Tr. A lua în stăpînire cu forţa armată o ţară, un oraş etc. **2.** Tr. A lua (temporar) în stăpînire, în folosinţă un imobil, un spaţiu locativ. **3.** Tr. A lua în primire, a deţine un post. **4.** Tr. A se întinde pe o suprafaţă; a reţine, a rezerva un loc în tren, la teatru etc. **5.** Refl. A lucra sau a studia ceva; a se îndeletnici cu ceva. **6.** Refl. A se interesa, a se îngriji de cineva sau de ceva.

ocupánt, -ă, *ocupanți, -te,* s.m. și f. **1.** Stat (armată) care ia în stăpînire un teritoriu, un oraș străin etc. **2.** Persoană care ocupă ceva (un loc, un scaun).

ocupát, -ă, *ocupați, -te,* adj. **1.** Cucerit, stăpînit (de o armată străină). **2.** Stăpînit, deținut (temporar) de cineva. **3.** (Despre persoane) Care are mult de lucru; preocupat, absorbit.

ocupáție, *ocupații,* s.f. **1.** Activitate desfășurată de o persoană într-una dintre ramurile muncii sociale și care îi asigură sursa principală de venit; îndeletnicire; post. **2.** (Jur.) Luare vremelnică în stăpînire, de către forțele armate ale unui stat, a unei părți sau a totalității teritoriului unui alt stat.

odagáci s.m. **1.** Numele a doi arbuști exotici a căror scoarță răspîndește (prin ardere) un miros plăcut. **2.** Plantă erbacee cu flori trandafirii ale cărei rădăcini se folosesc pentru scoaterea petelor de pe haine. Var.: **odogáci** s.m.

odáie, *odăi,* s.f. (Pop.) Cameră, încăpere.

odalíscă, *odalisce,* s.f. Sclavă în serviciul haremului unui sultan; cadînă.

odátă adv. **1.** Într-un timp nedeterminat, cîndva; odinioară, mai demult; *odată și odată* = într-o bună zi, cîndva. **2.** În sfîrșit, în cele din urmă.

ódă, *ode,* s.f. **1.** Poezie lirică în care se face elogiul unor persoane, unor fapte eroice etc. **2.** Compoziție muzicală cu caracter eroic, solemn.

odăjdii s.f. pl. Veșminte bisericești pe care le îmbracă preoții la oficierea slujbei religioase sau în împrejurări solemne.

odgón, *odgoane,* s.n. Funie groasă și lungă; parîmă.

odíhnă, (4) *odihne,* s.f. **1.** Întrerupere temporară a activității, în scopul refacerii energiei, a forțelor; stare sau timp de repaus; pauză. **2.** Somn. **3.** Calm desăvîrșit, pace, liniște sufletească; *odihna de veci* (sau *veșnică)* = moarte. **4.** Platformă orizontală plasată după o serie de trepte ale unei scări.

odihni, *odihnesc,* vb. IV. Refl. **1.** A întrerupe temporar o activitate pentru a-și recîștiga energia; a se afla în repaus. **2.** A se reface prin somn; a dormi. **3.** A zăcea în mormînt, a fi mort.

odihnít, -ă, *odihniți, -te,* adj. Care și-a recîștigat energia, și-a refăcut puterile.

odihnitór, -oáre, *odihnitori, -oare,* adj. Care reface energia, puterile; reconfortant; care liniștește.

odinioáră adv. Pe vremuri, altădată.

odiós, -oásă, *odioși, -oase,* adj. Care provoacă ură, indignare; detestabil, respingător.

odisée s.f. Călătorie lungă și plină de aventuri; șir de întîmplări neprevăzute.

odogáci s.m. v. **odagaci.**

odoleán, *odoleni,* s.m. Nume dat mai multor specii de plante erbacee cu tulpina înaltă și cu flori trandafirii sau albe, rizomul și rădăcinile uneia dintre ele (valeriana) avînd proprietăți sedative.

odór, (1) *odoare,* s.n. **1.** Obiect de mare preț, giuvaer; (la pl.) veșminte scumpe și alte obiecte prețioase folosite la serviciile religioase. **2.** (Fig.) Nume dat ființei iubite, în special copiilor.

odoránt, -ă, *odoranți, -te,* adj. Care răspîndește un miros plăcut; parfumat.

odorizá, *odorizez,* vb. I. Tr. A face ca un gaz combustibil să exale un miros (în scopul detectării scurgerilor accidentale de gaze din conducte).

odorizánt, *odorizanți,* s.m. Compus chimic cu miros puternic, folosit pentru a da miros gazelor combustibile.

odráslă, *odrasle,* s.f. **1.** Copil, descendent, urmaș. **2.** (Pop.) Ramură tînără, mlădiță.

odrăsli, *odrăslesc,* vb. IV. Intr. **1.** A da mlădițe. **2.** A se ivi; a se naște, a se crea.

oerstéd, *oerstezi,* s.m. Unitate de măsură a intensității cîmpului magnetic. Pr.: *örsted.*

of, (1) interj., **(2)** *ofuri,* s.n. **1.** Interj. Exclamație care exprimă durere, mîhnire, regret, necaz, ciudă etc. **2.** S.n. Tristețe, mîhnire, amărăciune.

ofensá, *ofensez,* vb. I. Tr. A aduce cuiva o ofensă, a insulta, a jigni.

ofénsă, *ofense,* s.f. Cuvînt sau faptă care jignește; insultă, jignire.

ofensív, -ă, *ofensivi, -e,* adj. Care atacă sau cu care se atacă; care are caracter de ofensivă.

ofensívă, *ofensive,* s.f. **1.** (Mil.) Formă principală de luptă constînd în declanșarea unor atacuri de mare amploare. **2.** (Fig.) Acțiune susținută pentru a înfrînge o dificultate, pentru a înfăptui un obiectiv important.

oferi, *ofér,* vb. IV. Tr. **1.** A propune cuiva să primească un lucru (în dar); a pune la dispoziție; (refl.) a se pune la dispoziția cuiva (pentru a-i face un serviciu). **2.** A propune (un lucru, o marfă) spre cumpărare; a propune un preț pentru o marfă. **3.** (Fig.) A înfățișa, a arăta, a prezenta.

ofertánt, -ă, *ofertanți, -te,* s.m. și f. Persoană care face o ofertă **(1).**

ofértă, *oferte,* s.f. **1.** Propunere făcută pentru vînzarea-cumpărarea unor mărfuri, pentru prestarea unor servicii etc.; document prin care se face o astfel de propunere. **2.** Categorie economică exprimînd relațiile ce se formează pe piață prin prezența bunurilor materiale și a serviciilor destinate schimbului prin vînzare-cumpărare.

oficiá, *oficiez,* vb. I. Tr. **1.** A celebra o slujbă religioasă. **2.** A săvîrși cu solemnitate un act public sau privat (în special o căsătorie).

oficiál, -ă, *oficiali, -e,* adj. **1.** Care emană de la o autoritate; care reprezintă o autoritate, un stat, un guvern. **2.** Care are caracter legal, care se conformează regulilor, legilor.

oficialitáte, *oficialități,* s.f. (Mai ales la pl.) Reprezentanții oficiali ai autorității dintr-o țară, dintr-un oraș.

oficializá, *oficializez,* vb. I. Tr. A da (sau a face să aibă) caracter oficial.

oficínă, *oficine,* s.f. (Livr.) **1.** Laborator farmaceutic. **2.** (Fig.) Loc sau mediu social în care se urzesc intrigi.

oficiós, -oásă, *oficioși, -oase,* **adj., s.n.** (Publicație) care reflectă, reprezintă, susține punctul de vedere al unui guvern, al unui partid, al unei grupări.

oficiu, *oficii,* s.n. **1.** Denumire dată anumitor servicii ale unor întreprinderi sau instituții (ex. oficiu juridic). **2.** Îndatorire, funcție; *din oficiu* = în virtutea unei dispoziții date de o autoritate. **3.** (La pl.) Ajutor, serviciu; *bune oficii* = intervenție a unui stat pentru determinarea altor state, aflate în litigiu, la rezolvarea pe cale pașnică, prin tratative, a diferendului dintre ele.

ofilí, *ofilesc,* vb. IV. Refl. **1.** (Despre plante) A se veșteji, a se îngălbeni. **2.** (Despre persoane) A-și pierde frăgezimea feței, vigoarea, puterea.

ofilít, -ă, *ofiliți, -te,* adj. **1.** Veștejit. **2.** Palid, tras la față; lipsit de vigoare.

ofit s.n. Varietate de marmură de culoare verde cu vinișoare galbene.

ofițér, *ofițeri,* s.m. **1.** Nume generic pentru gradele militare de la sublocotenent pînă la general. **2.** *Ofițer al stării civile* = persoană însărcinată cu efectuarea actelor de stare civilă (ex. a căsătoriilor).

ofițerésc, -eáscă, *ofițerești,* adj. Care aparține ofițerilor, privitor la ofițeri.

ofițeríme s.f. Număr mare de ofițeri, corpul ofițerilor.

ofiuríd, *ofiuride,* s.n. (La pl.) Clasă de echinoderme cu corpul în formă de disc, cu cinci brațe subțiri; (și la sg.) animal din această clasă.

ofrándă, *ofrande,* s.f. **1.** Jertfă adusă unei divinități; dar făcut bisericii. **2.** (Fig.) Dar făcut unei persoane în semn de devotament; contribuție (la o operă de binefacere).

ófsaid, *ofsaiduri,* s.n. (Sport) Situație (penalizată de arbitru) în care un jucător căruia i se trimite mingea se găsește înapoia ultimului jucător advers (exceptînd pe portar).

ófset s.n. (Tipogr.) Procedeu de imprimare cu clișee metalice, prin intermediul unui cilindru de cauciuc.

oftá, *oftez,* vb. I. Intr. A scoate un oftat.

oftalmíe s.f. Denumire generică pentru unele inflamații oculare grave (fie a unor membrane, fie a globului ocular în totalitate).

oftalmológ, *oftalmologi,* s.m. Medic specializat în oftalmologie.

oftalmológic, -ă, *oftalmologici, -e,* adj. Care se referă la oftalmologie.

oftalmologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu fiziologia și patologia ochiului.

oftalmométru, *oftalmometre,* s.n. Instrument utilizat pentru măsurarea razelor de curbură a corneii (în special pentru determinarea astigmatismului).

oftalmoscóp, *oftalmoscoape,* s.n. Instrument cu ajutorul căruia se examinează interiorul globului ocular.

oftát, *oftaturi,* s.n. Respirație profundă, prelungă, însoțită în expirație de un zgomot caracteristic, și care este pricinuită de o durere morală sau fizică.

oftícá, *oftic,* vb. I. **1.** Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi de tuberculoză. **2.** Tr. (Fig.) A necăji pe cineva, a-i face cuiva zile amare.

ófticá, *oftici,* s.f. (Pop.) Tuberculoză pulmonară.

ofticós, -oásă, *ofticoși, -oase,* adj. (Pop., adesea substantivat) Tuberculos.

ogár, *ogari,* s.m. Cîine de vînătoare cu botul lung, cu corpul zvelt, iute la fugă.

ogivál, -ă, *ogivali, -e,* adj. De forma unei ogive.

ogívă, *ogive,* s.f. Element arhitectural și de construcție caracteristic stilului gotic, format din intersecția a două arcuri dispuse diagonal și constituind osatura unei bolți.

oglíndă, *oglinzi,* s.f. **1.** Obiect de sticlă, de metal etc., cu una dintre fețe netedă și lucioasă, avînd proprietatea de a reflecta razele de lumină și de a forma prin reflexie imaginile obiectelor din fața sa. **2.** (Fig.) Imagine. **3.** Suprafață netedă și lucioasă (în special a unei ape).

oglindí, *oglindesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se reflecta pe o suprafață lucioasă sau într-o oglindă. **2.** Refl. (Fig.; despre stări, fenomene, acțiuni etc.) A se răsfrînge în..., a-și găsi ecoul în...; a se reflecta. **3.** Tr. (Fig.) A înfățișa, a reprezenta.

ogoí, *ogoiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) potoli, a (se) domoli, a (se) calma.

ogór, *ogoare,* s.n. **1.** Teren arat în vederea cultivării plantelor agricole. **2.** Teren arabil lăsat nelucrat timp de un an. **3.** Bucată de pămînt cultivată; cîmp semănat cu același fel de plante (de obicei cereale); lan.

ogorí, *ogorăsc,* vb. IV. Tr. A face prima (sau a doua) arătură, în vederea cultivării terenului.

ográdă, *ogrăzi,* s.f. **1.** Curte, bătătură. **2.** (Reg.) Grădină.

ogrínji s.m. pl. Resturi de fîn, cotoare (nemîncate de vite).

ohm, *ohmi,* s.m. Unitate de măsură a rezistenței electrice, egală cu rezistența unui conductor străbătut de un curent de un amper, cînd la capetele sale se aplică o tensiune de un volt.

ohmmétru, *ohmmetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea rezistențelor electrice.

ohó interj. Exclamație care exprimă surprindere sau neîncredere față de cele spuse de cineva.

oiér, *oieri,* s.m. Crescător sau proprietar de oi; păstor, cioban.

oierít s.n. Creșterea oilor; păstorit.

óină s.f. Joc sportiv popular între două echipe care lovesc cu un băț o minge mică (una dintre echipe fiind „la bătaie", iar cealaltă „la prindere").

óiște, *oiști,* s.f. Bară de lemn fixată în crucea carului (căruței, trăsurii etc.), de-a dreapta și de-a stînga căreia se înhamă caii (sau se înjugă boii).

ol, *oluri,* s.n. Vas de lut în care se pune de obicei laptele la prins, se păstrează sau se transportă apă etc.

olác, (1) *olaci,* s.m., (2) *olace,* s.n., (Înv.) **1.** S.m. Curier (călare); sol, ștafetă. **2.** S.n. Căruță de poștă, poștalion.

oláltă adv. împreună, la un loc; *după olaltă* = unul după altul.
olán, *olane,* s.n. **1.** Țiglă semicilindrică cu care se învelesc acoperișurile caselor. **2.** Tub de argilă arsă din care se fac canale de scurgere a apei, coșuri de fum etc.
olándă s.f. Pînză de in, cu țesătura deasă și fină.
olandéz, -ă, *olandezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Olanda sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Olanda. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Olandei.
olandínă s.f. Țesătură de bumbac care imită olanda.
olár, *olari,* s.m. Meșter care face (și vinde) oale sau alte obiecte de lut ars.
olăcár, *olăcari,* s.m. (Înv.) Curier, olac **(1)**.
olărít[1] s.n. Meșteșugul olarului.
olărít[2] s.n. (În exploatările forestiere) Teșirea capătului buștenilor pentru a se ușura scoaterea lor din pădure prin tîrîre.
oleácă adv. Puțin.
oleacée s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu frunze opuse; (și la sg.) plantă din această familie (ex. frasinul, liliacul, măslinul).
oleaginós, -oásă, *oleaginoși, -oase,* adj. (Despre plante și semințele lor) Care conține ulei, din care se poate extrage ulei.
oléic adj. *Acid oleic* = acid gras, lichid, care se găsește în grăsimile naturale și care se folosește la fabricarea săpunurilor.
oleografíe, *oleografii,* s.f. Cromolitografie care reproduce o pictură în ulei.
oléum s.n. Amestec de acid sulfuric concentrat și anhidridă sulfurică.
olfactív, -ă, *olfactivi, -e,* adj. Care se referă la simțul mirosului.
oligárh, *oligarhi,* s.m. Membru al unei oligarhii; partizan al oligarhiei.
oligárhic, -ă, *oligarhici, -e,* adj. Care se referă la oligarhie, propriu oligarhiei.
oligarhíe, *oligarhii,* s.f. Dominație politică și economică a unui grup restrîns de persoane, în societățile bazate pe clase antagoniste; *oligarhie financiară* = grup restrîns de mari capitaliști care domină viața economică și politică a unui stat capitalist.
oligocén s.n. Epoca superioară a paleogenului, caracterizată prin numuliți, gasteropode, mamifere etc.
oligofrenie s.f. Stare patologică caracterizată prin rămînerea în urmă a dezvoltării facultăților psihice.
olimpiádă, *olimpiade,* s.f. **1.** Intervalul de patru ani dintre două serbări succesive ale jocurilor olimpice din Grecia antică. **2.** Denumire uzuală dată jocurilor olimpice.
olimpián, -ă, *olimpieni, -e,* adj. Care aparține zeilor din antichitatea greacă; din Olimp; (fig.) maiestuos, impunător.
olímpic, -ă, *olimpici, -e,* adj. **1.** Olimpian; (fig.) maiestuos, impunător. **2.** *Jocuri olimpice* = întreceri sportive cu caracter periodic practicate în Grecia antică și reluate în timpurile noastre sub formă de competiții internaționale complexe; olimpiadă. **3.** Care se referă la jocurile olimpice.
olivínă s.f. Silicat natural de magneziu și fier, folosit ca materie primă pentru produse refractare.
olmáz, *olmazuri,* s.n. (Înv.) Diamant de culoare trandafirie.
ológ, oloágă, *ologi, oloage,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Căruia îi lipsește un picior sau amîndouă; cu picioarele paralizate. **2.** (Despre plante) Care nu are cîrcei cu care să se poată agăța de arac: *fasole oloagă.*
ologeálă s.f. Faptul de a deveni olog **(1)**, paralizie a picioarelor.
ologí, *ologesc,* vb. IV. Tr. și intr. A face pe cineva să devină (sau a deveni) olog.
olográf, -ă, *olografi, -e,* adj. (Despre testamente) Scris și semnat personal de cel care lasă moștenirea; (despre acte, scrisori) scris de mîna autorului.
olteán, -ă, *olteni, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Care se referă la Oltenia sau la populația ei. **2.** S.m. Persoană (originară) din Oltenia.
olteáncă, *oltence,* s.f. Femeie (originară) din Oltenia.
oltenésc, -eáscă, *oltenești,* adj. Oltean **(1)**.
olteneşte adv. Ca oltenii, în felul oltenilor.
om, *oameni,* s.m. **1.** Ființă socială care se caracterizează prin gîndire, limbaj articulat și prin capacitatea de a făuri unelte cu ajutorul cărora transformă realitatea înconjurătoare. **2.** Persoană care întrunește calități morale deosebite. **3.** Persoană care se află în slujba cuiva; persoană de încredere. **4.** Persoană de vază, de seamă. **5.** O persoană oarecare, cineva. **6.** (Determinat de „meu", „tău" etc.) Bărbat, soț.
omág, *omagi,* s.m. Numele mai multor specii de plante decorative și medicinale toxice, cu flori albastre, violacee sau galbene, care cresc prin păduri, în regiunile de munte.
omagiá, *omagiez,* vb. I. Tr. A aduce cuiva un omagiu (2).
omagiál, -ă, *omagiali, -e,* adj. Care are caracter de omagiu; care se face în semn de omagiu.
omágiu, *omagii,* s.n. **1.** (În evul mediu) Jurămînt de credință și de supunere al unui vasal către suzeranul său. **2.** Manifestare (prin cuvinte) a credinței, respectului, admirației sau recunoștinței față de cineva.
omát, *omături,* s.n. (Reg.) Zăpadă.
ombilíc, *ombilicuri,* s.n. Orificiu abdominal prin care trece cordonul ombilical la făt.
ombilicál, -ă, *ombilicali, -e,* adj. Care se referă la ombilic; *cordon ombilical* = formație tubulară prin care fătul este legat de mamă, asigurînd hrănirea acestuia.
oméga s.m. invar. Numele ultimei litere a alfabetului grecesc, corespunzînd sunetului „o".
omenésc, -eáscă, *omenești,* adj. **1.** Care aparține omului sau genului uman, privitor la om sau la genul uman. **2.** (Înv. și pop.) Prietenos, binevoitor: *purtare omenească.*

omenéşte adv. **1.** Din punct de vedere omenesc, în mod omenesc. **2.** Ca oamenii; cumsecade, cum se cuvine.

omení, *omenesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A primi pe cineva în mod ospitalier; a respecta, a cinsti.

omeníe s.f. Complex de calităţi alese, proprii unei persoane; purtare blîndă, înţelegătoare; atitudine cuviincioasă; *de omenie* = cumsecade, cinstit; ospitalier.

omeníre s.f. Totalitatea oamenilor, neamul omenesc; mulţime de oameni, lume.

omenós, -oásă, *omenoşi, -oase,* adj. Plin de omenie, cumsecade.

omídă, *omizi,* s.f. Larvă de fluture, de obicei dăunătoare pomilor.

omilíe, *omilii,* s.f. Cuvîntare bisericească, predică.

omisiúne, *omisiuni,* s.f. Faptul de a omite; trecere cu vederea, neglijare; lipsă, lacună.

omíte, *omit,* vb. III. Tr. A lăsa (intenţionat) la o parte, a neglija; a trece cu vederea.

omlétă, *omlete,* s.f. Mîncare preparată din ouă bătute şi prăjite în grăsime.

omní- Element de compunere însemnînd „(a) tot", care serveşte la formarea unor adjective şi a unor substantive.

omnibúz, *omnibuze,* s.n. Mijloc de transport în comun a călătorilor, cu itinerar şi staţii fixe.

omnipotént, -ă, *omnipotenţi, -te,* adj. (Livr.) Cu putere nelimitată, atotputernic.

omnipoténţă s.f. (Livr.) Putere nelimitată, atotputernicie.

omnivór, -ă, *omnivori, -e,* adj. (Despre animale, adesea substantivat) Care se hrăneşte atît cu hrană vegetală, cît şi cu hrană animală.

omofór, *omofoare,* s.n. Veşmînt bisericesc de forma unei eşarfe, pe care arhiereul îl poartă pe umeri în timpul slujbei religioase.

omogén, -ă, *omogeni, -e,* adj. Care prezintă omogenitate.

omogenitáte s.f. Însuşire a unui obiect, a unui grup, a unui sistem fizic etc. de a avea aceleaşi proprietăţi în toate punctele sale.

omogenizá, *omogenizez,* vb. I. Tr. A face să fie omogen.

omológ, -oágă, *omologi, -oage,* adj., s.m. **1.** Adj. (Mat., despre două elemente din două figuri) Care sînt asociate printr-o anumită corespondenţă. **2.** Adj. (Despre doi sau mai mulţi compuşi organici) Care diferă între ei prin prezenţa unei grupe în care carbonul se află în combinaţie cu doi atomi de hidrogen. **3.** S.m. Persoană care deţine o funcţie oficială într-un stat sau într-o organizaţie, privită în raport cu altă persoană care deţine aceeaşi funcţie oficială în alt stat sau în altă organizaţie.

omologá, *omologhez,* vb. I. Tr. **1.** A accepta oficial un tip de produs, aprobînd fabricarea lui curentă. **2.** A recunoaşte oficial o performanţă sportivă.

omoním, *omonime,* s.n. Cuvînt care are aceeaşi formă cu alt cuvînt sau cu alte cuvinte, de care se deosebeşte însă ca sens.

omonimíe, *omonimii,* s.f. Faptul de a fi omonim.

omoplát, *omoplaţi,* s.m. Os pereche de formă plată, triunghiulară, care formează partea posterioară a articulaţiei umărului.

omór, *omoruri,* s.n. Faptul de a omorî, ucidere, asasinat.

omorî́, *omór,* vb. IV. **1.** Tr. A pricinui moartea unei fiinţe, a lua viaţa cuiva, a ucide. **2.** Refl. A se sinucide. **3.** Tr. (Fig.) A distruge, a nimici. **4.** Tr. (Fig.) A pricinui cuiva suferinţe (fizice sau morale), a chinui. **5.** Refl. A-şi cheltui toate puterile, a se epuiza făcînd ceva.

omorîtór, -oáre, *omorîtori, -oare,* adj. (Şi substantivat) Care omoară, care ucide.

omucídere, *omucideri,* s.f. Omor, asasinat.

omuléţ, *omuleţi,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *om;* om mic de statură. **2.** (Fig.) Om neînsemnat, lipsit de merite.

omuşór, *omuşoare,* s.n. Apendice cărnos, mobil, situat în fundul cavităţii bucale; uvulă.

onaníe s.f. Producere a plăcerii sexuale prin autoexcitaţie.

oncológic, -ă, *oncologici, -e,* adj. Care se referă la oncologie.

oncologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul şi tratamentul tumorilor canceroase.

onctuós, -oásă, *onctuoşi, -oase,* adj. **1.** Unsuros, uleios. **2.** (Fig.) Insinuant, mieros.

onctuozitáte s.f. **1.** Proprietate a unui lubrifiant de a adera la suprafeţele a două piese care alunecă una pe alta. **2.** Faptul de a fi onctuos (**2**).

ondográf, *ondografe,* s.n. Aparat care înscrie pe o bandă curba de variaţie a tensiunii sau intensităţii unui curent electric la încărcarea sau descărcarea periodică a unui condensator.

ondulá, *ondulez,* vb. I. **1.** Intr. A se mişca, a se legăna ca undele apei; a descrie o linie sinuoasă, a şerpui. **2.** Tr. A bucla, a încreţi părul. **3.** Tr. A deforma plastic o bandă sau o tablă de metal astfel încît să capete aspect de valuri.

ondulát, -ă, *ondulaţi, -te,* adj. **1.** Care are ondulaţii (**2**). **2.** (Despre păr) Cu ondulaţii (**3**), buclat.

ondulatóriu, -ie, *ondulatorii,* adj. Referitor la unde; care se propagă în formă de unde.

ondulaţie, *ondulaţii,* s.f. **1.** Mişcare unduioasă a apei. **2.** Alternare de proeminenţe şi de adîncituri pe o suprafaţă. **3.** Ondulare a părului; buclă.

onerós, -oásă, *oneroşi, -oase,* adj. **1.** Împovărător, apăsător. **2.** *Cu titlu oneros* = (despre contracte, convenţii, acte) care implică anumite obligaţii, anumite sarcini.

onést, -ă, *oneşti, -ste,* adj. Cinstit, corect.

onestitáte s.f. Cinste, corectitudine.

oníric, -ă, *onirici, -e,* adj. Care se referă la vise, care aparţine visului.

ónix s.n. Varietate de agat de culoare neagră, cu dungi de altă culoare, folosită ca piatră semipreţioasă.

onoáre s.f. **1.** Integritate morală; corectitudine, cinste. **2.** Reputaţie bună, prestigiu; demnitate. **3.** Consideraţie, preţuire. **4.** Favoare, cinste.

onomasiologíe s.f. Ramură a lingvisticii care studiază mijloacele folosite de o limbă pentru a exprima o anumită noţiune.

onomástic, -ă, *onomastici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la nume proprii (în special la nume de persoane); *zi onomastică* (şi substantivat, f.) = zi în care cineva îşi serbează numele; ziua numelui. **2.** S.f. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul numelor proprii. **3.** S.f. Totalitatea numelor proprii dintr-o limbă, dintr-o regiune, dintr-o epocă etc.

onomatopée, *onomatopee,* s.f. Cuvînt care imită sunete sau zgomote din natură.

onomatopéic, -ă, *onomatopeici, -e,* adj. (Despre cuvinte, fraze, versuri) Cu caracter de onomatopee; imitativ.

onór, (1) *onoruri,* s.n. **1.** Manifestare a stimei, a consideraţiei pentru cineva; (la pl.) ranguri, demnităţi. **2.** (Mil.) Prezentarea armei în semn de salut la întîmpinarea unei personalităţi sau în anumite ocazii; semnalul din trompetă care însoţeşte, uneori, această prezentare.

onorá, *onorez,* vb. I. Tr. **1.** A manifesta respect, consideraţie, stimă faţă de cineva sau de ceva; a cinsti. **2.** A face pe cineva demn de cinste, de laudă. **3.** A achita o datorie bănească.

onorábil, -ă, *onorabili, -e,* adj. Demn de cinste, de stimă, de respect; (adverbial) în mod demn, corect, cinstit.

onoráriu, *onorarii,* s.n. Sumă de bani dată unei persoane de profesiune liberă pentru un serviciu prestat în sfera ocupaţiei sale.

onorát, -ă, *onoraţi, -te,* adj. Stimat, respectat.

onorífic, -ă, *onorifici, -e,* adj. **1.** (Despre titluri, distincţii) Acordat în semn de cinste, de respect; (despre persoane) căruia i s-a acordat un titlu în semn de cinste. **2.** Care îndeplineşte o funcţie fără a fi retribuit.

óntic, -ă, *ontici, -e,* adj. (Livr.) Care se referă la existenţă, care ţine de domeniul existenţei.

ontogenétic, -ă, *ontogenetici, -e,* adj. Care se referă la ontogeneză.

ontogenéză s.f. **1.** Procesul de dezvoltare individuală a organismelor vegetale şi animale, de la începutul şi pînă la sfîrşitul existenţei lor; ciclul vital al unui organism. **2.** Istoria creşterii şi dezvoltării unui organism.

ontogeníe s.f. Ontogeneză **(1).**

ontológic, -ă, *ontologici, -e,* adj. Care se referă la ontologie; ontic.

ontologíe s.f. Ramură a filozofiei care studiază trăsăturile generale ale existenţei; teoria existenţei.

oolít, *oolite,* s.n. Formaţie sferică sau elipsoidală de carbonat sau de fosfat de calciu, rezultată în urma precipitării mineralelor, de regulă în jurul unui nucleu.

oolític, -ă, *oolitici, -e,* adj. Care conţine oolite, format din oolite.

oosféră, *oosfere,* s.f. Celulă reproducătoare femelă a plantelor.

op, *opuri,* s.n. (Livr.) Lucrare, scriere, operă, carte.

opác, -ă, *opaci, -e,* adj. **1.** Lipsit de transparenţă; prin care nu pot trece anumite radiaţii. **2.** (Fig.; despre persoane) Cu orizont mărginit, îngust la minte.

opacifiá, pers. 3 *opacifiază,* **vb. I. Refl.** A deveni opac **(1).**

opacitáte s.f. **1.** Însuşirea de a fi opac **(1),** lipsă de transparenţă. **2.** (Fig.) Incapacitate de a înţelege ceva, îngustime de minte.

opáiţ, *opaiţe,* s.n. Lampă simplă care luminează cu ajutorul unui fitil introdus într-un vas umplut cu ulei sau cu seu.

opál, *opale,* s.n. Varietate de bioxid de siliciu, cu luciu gras, folosită ca piatră semipreţioasă.

opalescént, -ă, *opalescenţi, -te,* adj. Care prezintă opalescenţă.

opalescénţă s.f. Aspect tulbure, lăptos, rezultat în urma împrăştierii luminii în medii care conţin particule fin dispersate.

opăreálă, *opăreli,* s.f. **1.** Faptul de a (se) opări. **2.** (Pop.) Iritaţie a pielii, frecventă mai ales la copiii mici.

opărí, *opăresc,* **vb. IV. 1. Tr.** A turna peste ceva apă, leşie sau alt lichid fierbinte; (tr. şi refl.) a provoca (sau a căpăta) arsuri, turnînd sau vărsînd apă ori alt lichid fierbinte. **2.** Refl. (Mai ales despre copiii mici) A căpăta iritaţii ale pielii, mai ales la încheieturi.

opărít, -ă, *opăriţi, -te,* adj. **1.** Care are iritaţii ale pielii (la încheieturi). **2.** (Fig.) Fără chef, plouat.

operá, *operez,* vb. I. **1.** Tr. A face, a realiza, a înfăptui; (intr.) a lucra cu..., a se folosi de... **2.** Tr. A supune pe cineva unei intervenţii chirurgicale. **3.** Tr. A înregistra anumite date contabile. **4.** Intr. A întreprinde o acţiune militară.

operánt, -ă, *operanţi, -te,* adj. Eficace.

operatív, -ă, *operativi, -e,* adj. Care lucrează repede şi cu efect; eficace.

operativitáte s.f. Calitatea de a fi operativ.

operatór, *operatori,* s.m. Muncitor calificat care supraveghează funcţionarea unui aparat, a unei maşini sau care efectuează diverse operaţii cu acestea; persoană care mînuieşte aparatul de luat vederi în timpul unei filmări sau care proiectează filmul pe ecran.

operáţie, *operaţii,* s.f. **1.** Activitate efectuată de om, de un aparat sau de o maşină, în cadrul unei anumite munci. **2.** Intervenţie chirurgicală. **3.** Tranzacţie financiară sau comercială; înscrierea ei într-un registru special. **4.** (Mat.) Calcul special efectuat asupra unor valori, cantităţi etc. **5.** (Mil.) Acţiune de luptă de mare amploare. Var.: **operaţiúne s.f.**

operaţiúne s.f.v. **operaţie.**

óperă[1], *opere,* s.f. **1.** Acţiune, lucrare; rezultat al unei activităţi creatoare. **2.** Lucrare în domeniul artei, al ştiinţei etc.; (la sg.) totalitatea lucrărilor unui scriitor, ale unui pictor etc.

óperă[2], *opere*, s.f. Compoziție muzicală scrisă pentru soliști, cor și orchestră, pe textul unui libret; clădire destinată reprezentării unor asemenea compoziții.

opércul, *opercule*, s.n. **1.** Fiecare dintre cele două membrane osoase situate pe părțile laterale ale capului la pești și care acoperă cavitatea branhială. **2.** Capac care acoperă gura cochiliei la unii melci.

operétă, *operete*, s.f. Compoziție muzicală pentru soliști, cor și orchestră, scrisă pe un libret cu conținut agreabil, în care replicile cîntate alternează cu dialogul vorbit.

opiná, *opinez*, vb. I. Tr. A-și exprima părerea; a socoti, a crede, a considera.

opincár, *opincari*, s.m. **1.** Meșter care face opinci. **2.** Cel care poartă opinci.

opíncă, *opinci*, s.f. Încălțăminte țărănească făcută dintr-o bucată de piele, cu marginile încrețite și răsfrînte în sus, strînsă pe picior cu ajutorul nojițelor.

opínie, *opinii*, s.f. Părere, judecată; *opinia publică* = părerile, aprecierile, opțiunile publicului, ale maselor.

opinteálă, *opinteli*, s.f. (Pop.) Sforțare, efort.

opintí, *opintesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A face un efort pentru a împinge, a urni, a ridica ceva; a-și încorda puterile.

ópiu s.n. Produs obținut din capsulele unor specii de mac, folosit în industria farmaceutică pentru alcaloizii pe care îi conține.

opleán, *oplene*, s.n. Fiecare dintre cele două bare de lemn transversale care leagă și fixează tălpile saniei.

oploșí, *oploșesc*, vb. IV. **1.** Refl. A-și găsi refugiu, a se adăposti undeva (sau la cineva); a se pripăși. **2.** Tr. A adăposti, a găzdui pe cineva.

oponént, -ă, *oponenți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care face opoziție.

oportún, -ă, *oportuni*, *-e*, adj. Care se întîmplă sau se face la momentul potrivit, adecvat situației, potrivit.

oportunísm s.n. **1.** Atitudine lipsită de principialitate a unei persoane care adoptă, după împrejurări, poziții și păreri diferite, pentru a-și satisface interesele. **2.** (În mișcarea muncitorească) Îndepărtare de la poziția de clasă consecvent revoluționară, ducînd la subordonarea intereselor de clasă ale proletariatului față de interesele burgheziei.

oportuníst, -ă, *oportuniști*, *-ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la oportunism. **2.** S.m. și f. Persoană care se situează pe pozițiile oportunismului.

oportunitáte s.f. Caracterul a ceea ce este oportun.

opósum, *oposumi*, s.m. Mamifer marsupial de mărimea unei pisici, care trăiește în America de Nord și a cărui blană, cenușie, este foarte apreciată.

opoterapíe s.f. (Med.) Tratament care constă în administrarea de extracte glandulare.

opozábil, -ă, *opozabili*, *-e*, adj. **1.** Care poate fi opus; care se poate opune. **2.** (Despre acte juridice, drepturi etc.) Care trebuie respectat și de alte persoane, nu numai de titularul dreptului sau de părțile litigante.

opozánt, -ă, *opozanți*, *-te*, s.m. și f. **1.** Oponent. **2.** Persoană din cadrul opoziției (**3**).

opozíție, *opoziții*, s.f. **1.** Raportul dintre două lucruri sau două situații opuse, contradictorii; raport de excludere între două noțiuni sau două judecăți. **2.** Împotrivire, opunere. **3.** (În capitalism) Partid politic sau grup de partide care acționează împotriva politicii partidului de guvernămînt.

opreálă, *opreli*, s.f. (Înv. și pop.) **1.** Piedică, obstacol în calea unei acțiuni. **2.** Detențiune, arest; închisoare.

oprég, *oprege*, s.n. Piesă din portul popular femeiesc, alcătuită dintr-o platcă de țesătură de care atîrnă fire de diferite culori și care se poartă peste poale, în față și în spate (sau numai în spate).

opréliște, *opreliști*, s.f. Piedică, obstacol în calea unei acțiuni; măsură prin care se interzice ceva.

opresiúne, *opresiuni*, s.f. Asuprire, oprimare.

opresív, -ă, *opresivi*, *-e*, adj. Care oprimă; asupritor.

opresór, -oáre, *opresori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care oprimă; asupritor.

oprí, *opresc*, vb. IV. **1.** Tr. A întrerupe (brusc) o mișcare, o acțiune, un proces, a face să înceteze; (refl.) a se întrerupe din mers, a sta pe loc, a conteni, a înceta. **2.** Tr. A reține pe cineva (prin stăruințe), a-l determina să rămînă; a reține cu forța, a sechestra. **3.** Tr. A împiedica de la o acțiune, a nu îngădui, a nu permite; (refl.) a se stăpîni, a se abține de la ceva. **4.** Refl. A se așeza undeva (temporar); a-și fixa atenția asupra unei probleme; (despre ochi, privire) a se fixa asupra cuiva sau a ceva. **5.** Tr. A reține pentru sine; a rezerva, a reține (pentru mai tîrziu).

oprimá, *oprim*, vb. I. Tr. A asupri, a împila.

oprimát, -ă, *oprimați*, *-te*, adj. Asuprit, împilat.

opríre, *opriri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) opri*; întrerupere, încetare a unei acțiuni, a unei mișcări. **2.** Stație; popas.

opritór, -oáre, *opritori*, *-oare*, subst. **1.** S.f. Lanț sau curea de la ham, care ajută la împingerea înapoi, de către cai, a căruței sau la încetinirea vitezei. **2.** S.f. Frînă cu care se împiedică una dintre roțile carului la coborîrea unei pante. **3.** S.n. Dispozitiv al unei mașini, care limitează deplasarea unei piese mobile.

opróbriu s.n. (Livr.) Dezaprobare publică a unor fapte nedemne, necinstite.

opt num. card. Număr natural situat între șapte și nouă; (cu valoare de num. ord.) *etajul opt*.

optá, *optez*, vb. I. Intr. A alege dintre mai multe lucruri, soluții, situații etc., pe cea mai convenabilă; a-și manifesta preferința pentru ceva.

optatív, -ă, *optativi*, *-e*, adj. *Modul optativ* (și substantivat, n.) = mod al verbului, care exprimă acțiunea ca dorită; *propoziție optativă* =

propoziţie care exprimă o acţiune sau o stare a cărei realizare este dorită.

óptic, -ă, *optici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la fenomenele luminoase; care aparţine opticii. **2.** Adj. Care se referă la vedere sau la organele vederii. **3.** S.f. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul luminii şi al fenomenelor luminoase, precum şi cu construcţia instrumentelor legate de propagarea luminii. **4.** S.f. (Fig.) Fel de a vedea şi de a interpreta lucrurile, fenomenele.

opticián, -ă, *opticieni, -e,* s.m. şi f. Specialist în optică **(3)**; persoană care face sau repară instrumente optice.

óptim, -ă, *optimi, -e,* adj. Cel mai bun sau foarte bun (foarte potrivit, indicat etc.).

optíme, *optimi,* s.f. A opta parte dintr-un întreg.

optimétru, *optimetre,* s.n. Instrument de mare precizie folosit pentru măsurarea dimensiunilor unor piese.

optimísm s.n. Atitudine a omului care priveşte cu încredere viaţa şi viitorul; tendinţa de a vedea latura bună, favorabilă a lucrurilor.

optimist, -ă, *optimişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care manifestă optimism, care se bazează pe optimism. **2.** S.m. şi f. Persoană care manifestă optimism.

optimizáre s.f. Alegerea şi aplicarea celei mai bune soluţii; obţinerea celei mai bune situaţii.

óptsprezece num. card. Număr natural situat între şaptesprezece şi nouăsprezece.

óptsprezecelea, -cea num. ord. Care se află între al şaptesprezecelea şi al nouăsprezecelea.

óptulea, ópta num. ord. Care se află între al şaptelea şi al nouălea.

optzéci num. card. Număr natural situat între şaptezeci şi nouă şi optzeci şi unu.

optzécilea, -zécea num. ord. Care se află între al şaptezeci şi nouălea şi al optzeci şi unulea.

opţiúne, *opţiuni,* s.f. Alegere, însuşire a unei alternative din mai multe posibile; dreptul de a putea alege ceea ce îţi convine (dintre două sau mai multe lucruri, posibilităţi etc.); (jur.) alegere, în temeiul unui drept, între două sau mai multe situaţii juridice.

opúne, *opún,* vb. III. Tr. **1.** A pune în faţa cuiva sau a ceva (ca împotrivire) un lucru, un argument etc.; (refl.) a se împotrivi, a ţine piept. **2.** A pune faţă în faţă două ori mai multe fiinţe sau lucruri, pentru a scoate în evidenţă, prin comparaţie, deosebirile dintre ele; (refl.) a fi aşezat în faţa cuiva sau a ceva.

ópus[1], *opusuri,* s.n. (Muz.) Termen care denumeşte, împreună cu un număr de clasificare, o operă a unui compozitor, potrivit succesiunii cronologice a lucrărilor sale.

opús[2], -ă, *opuşi, -se,* adj. Care este aşezat în faţa, în partea dimpotrivă a cuiva sau a ceva; (p. ext.) contrar, potrivnic.

opúscul, *opuscule,* s.n. Scriere ştiinţifică sau literară de proporţii reduse.

or conj. Dar, însă.

orácol, *oracole,* s.n. Răspuns profetic pe care, potrivit credinţei vechilor greci, zeii îl dădeau celor veniţi să-i consulte; prezicere, profeţie; lăcaşul unde se făceau aceste profeţii.

orál, -ă, *orali, -e,* adj. Care se transmite prin viu grai; (despre examene; şi substantivat, n.) care se desfăşoară prin întrebări şi răspunsuri verbale.

oralitáte s.f. Calitate a stilului unei scrieri literare de a părea vorbit, expunerea avînd un caracter spontan şi viu.

orangután s.m. v. **urangutan.**

oránj adj. invar. Portocaliu.

oranjádă, *oranjade,* s.f. Băutură răcoritoare, preparată din suc de portocale, zahăr şi sifon sau apă.

orár, -ă, *orari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Privitor la ore; care arată orele; care se efectuează timp de o oră; *diferenţă orară* = diferenţa dintre orele locale a două puncte de pe suprafaţa Pămîntului situate la longitudini diferite. **2.** S.n. Program al unei activităţi, împărţit pe ore; program săptămînal pe baza căruia se desfăşoară activitatea didactică în şcoli şi în facultăţi.

oráş, *oraşe,* s.n. Formă complexă de aşezare umană, constituind, de obicei, un centru industrial, comercial, administrativ, politic şi cultural; *oraş liber* = oraş cu statut juridic propriu de independenţă şi cu un regim internaţional special de demilitarizare.

oratór, *oratori,* s.m. Persoană care rosteşte un discurs.

oratóric, -ă, *oratorici, -e,* adj. Care se referă la orator sau la oratorie.

oratoríe s.f. Arta de a compune şi de a rosti discursuri.

oratóriu, *oratorii,* s.n. Compoziţie muzicală de mare întindere, scrisă pe o temă dramatică pentru orchestră, cor şi solişti vocali şi destinată a fi interpretată în concert.

oráţie, *oraţii,* s.f. (Pop.) Urare în versuri, pe care colăcarii o adresează mirilor la nuntă.

óră, *ore,* s.f. **1.** Unitate de măsură a timpului, egală cu a douăzeci şi patra parte dintr-o zi. **2.** Fiecare dintre cele 24 de părţi în care este împărţită o zi. **3.** Interval de timp nedeterminat precis; moment, clipă. **4.** Timp fixat de mai înainte pentru realizarea unei acţiuni. **5.** Lecţie, curs.

orăcăí, pers. 3 *orăcăie,* vb. IV. Intr. (Despre broaşte) A scoate strigătul caracteristic speciei.

orăcăít, *orăcăituri,* s.n. Strigăt caracteristic broaştei.

orăşeán, -ă, *orăşeni, -e,* s.m. şi f. Locuitor al unui oraş.

orăşeáncă, *orăşence,* s.f. Locuitoare a unui oraş.

orăşenésc, -eáscă, *orăşeneşti,* adj. Care aparţine oraşului, privitor la oraş, de oraş.

orăşenéşte adv. Ca orăşenii, în felul orăşenilor.

orătánie, *orătănii,* s.f. (Mai ales la pl.) Pasăre de curte.

orb[1] s.n. *Orbul găinilor* = numele popular al unei boli de ochi; miopie.

orb[2], **oárbă**, *orbi*, *oarbe*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Care nu vede, care este lipsit de vedere. **2.** (Fig.) Lipsit de spirit de observaţie, de perspicacitate. **3.** (Fig.) Care se manifestă iraţional, la întîmplare; care acţionează fără stavilă, necontrolat. **4.** Total, complet, desăvîrşit: *încredere oarbă*. **5.** *Cartuş orb* = cartuş fără proiectil, folosit la exerciţii, la demonstraţii etc.

orbecăí, *orbecăiesc*, vb. IV. Intr. A umbla încoace şi încolo, pipăind prin întuneric.

orbéşte adv. **1.** Ca orbii, pe dibuite, (fig.) fără alegere. **2.** (Fig.) Fără discernămînt, fără chibzuinţă, necontrolat.

orbéte, *orbeţi*, s.m. Mamifer rozător asemănător cu cîrtiţa, cu ochii ascunşi sub piele, care trăieşte în galerii sub pămînt.

orbéţ, **-eáţă**, *orbeţi*, *-e*, s.m. şi f. Persoană care nu vede (bine); (p. ext.) cerşetor (orb).

orbí, *orbesc*, vb. IV. **1.** Intr. A deveni orb, a-şi pierde vederea. **2.** Tr. A face pe cineva să-şi piardă vederea; a scoate cuiva ochii. **3.** Tr. (Despre lumină, viscol, obiecte strălucitoare etc.) A tulbura vederea. **4.** Tr. (Fig.) A face pe cineva să-şi piardă raţiunea, dreapta judecată; a înşela, a amăgi.

orbiculár, **-ă**, *orbiculari*, *-e*, adj. Globular, circular; *muşchi orbicular* (şi substantivat, m.) = muşchi situat în jurul pleoapelor şi buzelor, pe care le pune în mişcare.

orbíre s.f. Faptul de *a orbi*; (fig.) întunecare a minţii, rătăcire, lipsă de raţiune.

orbíş adv. Orbeşte.

orbít, **-ă**, *orbiţi*, *-te*, adj. **1.** Lipsit de vedere, cu vederea întunecată. **2.** (Fig.) Cu mintea întunecată (de mînie, de durere etc.).

orbitál, **-ă**, *orbitali*, *-e*, adj. **1.** Care aparţine orbitei unui corp ceresc; care parcurge o orbită (1). **2.** Care aparţine orbitei oculare, care se află în regiunea acestei orbite.

orbítă, *orbite*, s.f. **1.** Traiectorie în formă de curbă (închisă) parcursă de un corp ceresc sau de un vehicul spaţial; *orbită aparentă* = drumul aparent al unui corp ceresc (proiecţie a drumului său real). **2.** Fiecare dintre cele două cavităţi osoase în care se află ochii.

orbitór, **-oáre**, *orbitori*, *-oare*, adj. Care orbeşte; care tulbură vederea (din cauza strălucirii); (fig.) care întunecă mintea.

orchestrá, *orchestrez*, vb. I. Tr. A repartiza elementele componente ale unei compoziţii muzicale diferitelor instrumente ale orchestrei.

orchestrál, **-ă**, *orchestrali*, *-e*, adj. Care se referă la orchestră, care aparţine orchestrei.

orchestráţie, *orchestraţii*, s.f. Arta de a orchestra.

orchéstră, *orchestre*, s.f. Ansamblul instrumentelor la care se execută compoziţii muzicale; colectivul de instrumentişti care execută împreună compoziţii muzicale.

orcíc, *orcicuri*, s.n. Fiecare dintre cele două bucăţi de lemn prinse de crucea căruţei, de capetele cărora se leagă şleaurile.

ordalie, *ordalii*, s.f. Mod de stabilire, în evul mediu, a dreptăţii sau a vinovăţiei părţilor în litigiu, şi care consta în diverse probe.

órdie, *ordii*, s.f. (Înv.) Oaste, hoardă.

órdin, *ordine*, s.n. **1.** Dispoziţie obligatorie dată de o autoritate sau de un reprezentant al ei; act, hîrtie care conţine o astfel de dispoziţie; *ordin de plată* = dispoziţie scrisă, dată de un debitor către o bancă spre a vira din contul lui o sumă în contul unui creditor. **2.** Decoraţie (superioară medaliei). **3.** (Biol.) Categorie sistematică subordonată clasei. **4.** Complex de caracteristici arhitectonice definind un tip de construcţie din antichitatea greacă şi romană. **5.** Rang, categorie. **6.** Comunitate de călugări catolici.

ordinál, *ordinale*, adj. *Numeral ordinal* = numeral care indică locul, ordinea numerică a unui obiect într-o serie.

ordinár, **-ă**, *ordinari*, *-e*, adj. **1.** Obişnuit, comun; *fracţie ordinară* = raportul a două numere întregi. **2.** De calitate inferioară, fără valoare.

ordinatór, *ordinatoare*, s.n. Calculator electronic.

órdine, *ordini*, s.f. **1.** Mod de succesiune în timp sau în spaţiu a unor lucruri, a unor fapte etc.; *ordine de zi* = program după care se discută problemele într-o şedinţă, într-o adunare etc.; *la ordinea zilei* = de actualitate. **2.** Aşezare a unor obiecte potrivit unor cerinţe de ordin practic şi estetic; rînduială, regulă. **3.** Orînduire (socială, politică, economică); regim; *noua ordine economică şi politică internaţională* = concept fundamental de politică internaţională avînd ca scop înlocuirea structurilor economice şi politice mondiale perimate, bazate pe exploatare şi asuprire, cu noi relaţii interstatale, juste, echitabile şi democratice.

ordoná, **(1)** *ordón*, **(2)** *ordonez*, vb. I. Tr. **1.** A da un ordin, a porunci, a dispune. **2.** A pune în ordine, a orîndui, a aranja.

ordonanţá, *ordonanţez*, vb. I. Tr. A dispune plata unei sume printr-un ordin de plată.

ordonánţă, *ordonanţe*, s.f. **1.** Dispoziţie scrisă, emanînd de la o autoritate. **2.** *Ordonanţă prezidenţială* = hotărîre judecătorească dată în proceduri cu caracter urgent. **3.** (Mil., în trecut) Soldat în serviciul personal al unui ofiţer.

ordonát, **-ă**, *ordonaţi*, *-te*, adj. **1.** Căruia îi place ordinea, care păstrează ordinea. **2.** (Despre obiecte) Pus în ordine, aranjat; (mat.) *mulţime ordonată* = mulţime pentru elementele căreia este definită o relaţie de ordine.

ordonátă, *ordonate*, s.f. (Mat.) A doua coordonată a unui punct dintr-un sistem rectangular de coordonate din plan sau din spaţiu.

ordonatór, **-oáre**, *ordonatori*, *-oare*, s.m. şi f. *Ordonator de credite* = conducător al unei instituţii de stat, care are dreptul să dispună de creditele bugetare ale instituţiei.

ordovicián s.n. A doua perioadă a paleozoicului.

orelón s.n. Boală contagioasă epidemică, frecventă la copii, care se manifestă prin inflamarea glandelor salivare.

oréşniţă, *oreşniţe*, s.f. Plantă erbacee agăţătoare, meliferă, din familia leguminoaselor,

înaltă pînă la 1 m, cu flori purpurii, plăcut mirositoare.

oréz s.m. Plantă alimentară din familia gramineelor, cu tulpina înaltă, cultivată pentru fructele ei cu semințe bogate în amidon; semințele acestei plante.

orezăríe, *orezării,* s.f. Loc cultivat cu orez.

orfán, -ă, *orfani, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care și-a pierdut unul dintre părinți sau pe amîndoi.

orfelinát, *orfelinate,* s.n. (În trecut) Așezămînt în care erau crescuți copiii orfani.

orfevrăríe, *orfevrării,* s.f. Meșteșugul de a executa obiecte de artă din metale prețioase; obiecte executate prin acest meșteșug.

orgán, *organe,* s.n. **1.** Parte a unui organism animal sau vegetal, adaptată la îndeplinirea unei funcții speciale. **2.** Parte componentă a unei mașini, alcătuită din una sau mai multe piese și care îndeplinește o anumită funcție. **3.** Mijloc de acțiune, de comunicare; ziar, revistă. **4.** Formație, grup de persoane care îndeplinesc o funcție politică, administrativă, științifică etc.; *organ de stat* = formă organizatorică creată prin lege și învestită cu anumită competență în scopul exercitării funcțiilor statului.

organdí s.n. Țesătură de bumbac sau de in, subțire și transparentă, foarte apretată, din care se fac perdele, obiecte de îmbrăcăminte pentru femei și copii etc.

orgánic, -ă, *organici, -e,* adj. **1.** Care ține de structura, de esența, de funcțiile unui organ sau ale unui organism; care se referă la organe sau la organisme. **2.** Care rezultă din organizarea, din structura unui lucru. **3.** (Despre substanțe) Care este alcătuit din carbon și hidrogen (uneori și din alte elemente).

organicísm s.n. Concepție potrivit căreia societatea ar fi un organism asemănător celor biologice, fiind supus acelorași legi ca și acestea.

organigrámă, *organigrame,* s.f. Reprezentare grafică a structurii organizatorice a unei instituții sau întreprinderi.

organísm, *organisme,* s.n. **1.** Totalitatea organelor care constituie o ființă vie. **2.** (Fig.) Ceea ce apare ca un tot închegat; ceea ce funcționează în mod organizat.

organíst, -ă, *organiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă la orgă.

organizá, *organizez,* vb. I. Tr. **1.** A face ca ceva să se desfășoare sau să acționeze în mod eficient, după un anumit plan; (refl.) a-și coordona acțiunile, orientîndu-le după un plan. **2.** A pregăti o acțiune după un plan; a pune la cale, a aranja.

organizáre s.f. Acțiunea de *a (se) organiza; organizarea întreprinderii* = ansamblul de metode și tehnici privind organizarea conducerii, a producției și a muncii.

organizatór, -oáre, *organizatori, -oare,* adj. Care se referă la organizare; (și substantivat) care organizează.

organizatóric, -ă, *organizatorici, -e,* adj. Care ține de organizare, care se referă la organizare.

organizáție, *organizații,* s.f. **1.** Mod de organizare; orînduire, aranjare, alcătuire. **2.** Grup de persoane constituit după criterii profesionale, de vîrstă, de sex, după obiectivul urmărit etc.: *organizație obștească; organizații de masă.*

organogenéză s.f. Procesul de formare a organelor în cursul dezvoltării individuale a organismelor.

organoterapíe s.f. Metodă de tratament al unor boli prin administrarea extractelor de organe sau a organelor ca atare.

orgásm s.n. Punctul culminant al excitației sexuale.

órgă, *orgi,* s.f. Instrument muzical complex alcătuit dintr-un sistem de tuburi de diferite mărimi, acționate pneumatic cu ajutorul unor pedale și al unei claviaturi.

orgíe, *orgii,* s.f. Petrecere desfrînată, cu exces de mîncare și băutură.

orgoliós, -oásă, *orgolioși, -oase,* adj. Plin de orgoliu, mîndru, vanitos, îngîmfat.

orgóliu, *orgolii,* s.n. Părere foarte bună, exagerată, despre sine; îngîmfare, trufie.

orhidée, *orhidee,* s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee cu flori mari, divers colorate, răspîndite mai ales în zonele tropicale; (și la sg.) plantă din această familie.

ori conj. **1.** (Cu funcție disjunctivă) Sau: *ori una, ori alta.* **2.** Leagă două propoziții subordonate opuse: *nu știu dacă vine ori nu vine.*

oríbil, -ă, *oribili, -e,* adj. Care inspiră oroare.

oricáre pron. nehot. Indiferent care, fiecare.

oricé pron. nehot. Indiferent ce, tot ce vrei.

oricíne pron. nehot. Indiferent care persoană.

oricínd adv. În orice timp, indiferent cînd.

oricít, -ă, *oricîți, -te,* pron. nehot., adv. **1.** Pron. nehot. Indiferent cît, indiferent de număr sau de cantitate. **2.** Adv. Indiferent cît; cît de mult, cît de tare.

oricúm adv. Indiferent cum, în orice fel.

órie, *orii,* s.f. Plasă de prins pește, de forma unui sac, mînuită din luntre de către doi oameni.

oriént s.n. Răsărit, est; nume dat spațiului geografic situat la est față de un punct de referință; nume generic pentru țările sau popoarele din acest spațiu.

orientá, *orientez,* vb. I. **1.** Refl. A recunoaște, a găsi drumul de urmat; (fig.) a găsi soluția potrivită. **2.** Tr. A așeza ceva într-o anumită poziție sau direcție; (fig.) a îndruma.

orientál, -ă, *orientali, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține Orientului, caracteristic Orientului; răsăritean. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația unei țări din Orient.

orientalísm s.n. Ceea ce este specific orientalilor, felul de a fi al orientalilor.

orientalíst, *orientaliști,* s.m. Specialist în orientalistică.

orientalístică s.f. Grup de discipline care se ocupă cu studiul istoriei, limbilor și culturii popoarelor orientale.

orientatív, -ă, *orientativi, -e,* adj. Care servește la orientare.

orificiu, *orificii*, s.n. Deschidere prin care o cavitate comunică cu exteriorul sau cu altă cavitate.

originál, -ă, *originali, -e*, adj. **1.** (Despre documente, texte, fotografii etc.; şi substantivat) Care constituie primul exemplar, care a servit sau poate servi pentru copii sau reproduceri. **2.** (Despre idei, teorii, opere) Care este propriu unei persoane, unui autor; neimitat după altcineva; (despre artişti, scriitori) care creează ceva nou. **3.** Care iese din comun, neobişnuit; ciudat, bizar.

originalitáte, (2) *originalităţi*, s.f. **1.** Însuşirea a ceea ce este original **(2)**; fel particular de a fi. **2.** Faptă originală **(3)**; ciudăţenie.

originár, -ă, *originari, -e*, adj. Care este de loc din..., care îşi are obîrşia în...

origine, *origini*, s.f. **1.** Punct iniţial în formarea unui lucru, a unui fenomen; început, provenienţă, izvor. **2.** Apartenenţă prin naştere la o anumită familie, la o anumită naţiune etc. **3.** (Mat.) Punct pe o linie, pe o suprafaţă sau în spaţiu, în raport cu care se determină poziţia celorlalte puncte; ***originea unui sistem de coordonate*** = punctul în care se intersectează axele de coordonate.

oriîncotró adv. Indiferent în ce parte, în orice direcţie.

orişicáre pron. nehot. Oricare.

orişicé pron. nehot. Orice.

orişicíne pron. nehot. Oricine.

orişicînd adv. Oricînd.

orişicît pron. nehot., adv. Oricît.

orişicúm adv. Oricum.

orişiúnde adv. Oriunde.

oriúnde adv. În orice loc, indiferent unde; pretutindeni.

orizónt, *orizonturi*, s.n. **1.** Linie care reprezintă intersecţia aparentă a suprafeţei Pămîntului cu bolta cerească; limită pînă la care ajunge vederea noastră. **2.** (Fig.) Întindere, sferă a cunoştinţelor, a unei activităţi intelectuale; capacitate de înţelegere. **3.** Strat distinct din formaţia unui sol. **4.** Totalitatea lucrărilor miniere situate la acelaşi nivel.

orizontál, -ă, *orizontali, -e*, adj. (Despre o dreaptă sau un plan) Care este paralel cu suprafaţa unui lichid în repaus.

orizontalitáte s.f. Însuşirea de a fi orizontal.

orîndui, *orînduiesc*, vb. IV. **1.** Tr. şi refl. A (se) aşeza într-o anumită ordine. **2.** Tr. (Înv. şi pop.) A hotărî, a dispune; a numi, a desemna.

orînduiálă, *orînduieli*, s.f. Ordine, regulă, rînduială; întocmire, organizare.

orînduíre, *orînduiri*, s.f. **1.** Acţiunea de *a orîndui;* aranjare. **2.** Formaţiune social-economică. **3.** ***Orînduire de stat*** = organizarea politică şi teritorială a statului.

orná, *ornez*, vb. I. Tr. A împodobi, a decora.

ornamént, *ornamente*, s.n. **1.** Element decorativ (pe un obiect, pe o clădire etc.). **2.** (Muz.) Notă sau grup de note destinate să sublinieze conturul unei melodii.

ornamentá, *ornamentez*, vb. I. Tr. A împodobi, a decora.

ornamentál, -ă, *ornamentali, -e*, adj. Care serveşte ca ornament; decorativ.

ornamentáţie, *ornamentaţii*, s.f. Împodobire cu ornamente; ansamblu ornamental; tehnica ornamentării.

ornát, -ă, *ornaţi, -te*, adj. Împodobit, decorat.

órnic, *ornice*, s.n. Ceasornic de perete, orologiu.

ornitológ, *ornitologi*, s.m. Specialist în ornitologie.

ornitológic, -ă, *ornitologici, -e*, adj. Care se referă la ornitologie.

ornitologíe s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul păsărilor.

ornitorinc, *ornitorinci*, s.m. Mamifer semiacvatic din Australia, cu cioc asemănător celui de raţă şi cu membrane înotătoare între degete, care se înmulţeşte prin ouă, dar alăptează puii.

oroáre, (2) *orori*, s.f. **1.** Dezgust, aversiune, scîrbă. **2.** Faptă sau vorbă care inspiră aversiune, dezgust.

orogén, *orogene*, s.n. Regiune a scoarţei terestre în care s-au produs mişcări tectonice, avînd ca urmare formarea unui lanţ muntos.

orogenéză s.f. Ansamblul proceselor tectonice care au ca rezultat formarea lanţurilor muntoase.

orogénic, -ă, *orogenici, -e*, adj. Care se referă la orogeneză.

orográf, *orografi*, s.m. Specialist în orografie.

orográfic, -ă, *orografici, -e*, adj. Care se referă la orografie.

orografíe s.f. Ramură a geografiei fizice care se ocupă cu descrierea formelor de relief.

orológiu, *orologii*, s.n. Ceas de dimensiuni mari, fixat pe faţada unei clădiri, pe un turn etc.

oropsí, *oropsesc*, vb. IV. Tr. **1.** A asupri, a prigoni. **2.** (Înv. şi pop.) A izgoni, a alunga; a părăsi.

oropsít, -ă, *oropsiţi, -te*, adj. (Adesea substantivat) Asuprit, prigonit; (înv. şi pop.) lăsat la voia întîmplării, părăsit.

orpimént s.m. Pigment natural de arsen, de culoare galbenă-strălucitoare, folosit în pictură.

ort, *orţi*, s.m. (Înv. şi pop.) Monedă reprezentînd a patra parte dintr-un leu vechi.

ortác, *ortaci*, s.m. (Reg.) Tovarăş (de drum, de muncă etc.); asociat, părtaş.

orto- Element de compunere cu sensul „drept", „conform cu", care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

ortocéntric, -ă, *ortocentrici, -e*, adj. Care are un ortocentru.

ortocéntru, *ortocentre*, s.n. Punct de intersecţie a înălţimilor unui triunghi.

ortodóx, -ă, *ortodocşi, -xe*, adj. **1.** Care ţine de biserica creştină răsăriteană; (substantivat) persoană de religie creştină răsăriteană. **2.** Conform cu o doctrină, cu o concepţie; (despre persoane) care urmează riguros o doctrină, o dogmă.

ortodoxíe s.f. Religia ortodoxă; biserica ortodoxă.

ortodoxísm s.n. Confesiunea creştină ortodoxă.

ortoédric, -ă, *ortoedrici, -e,* adj. (Despre poliedre) Care are fețele intersectate în unghi drept.

ortoépic, -ă, *ortoepici, -e,* adj. Care se referă la ortoepie.

ortoepíe s.f. Ansamblu de reguli care stabilesc pronunțarea corectă a unei limbi; aplicarea practică a acestor reguli.

ortogonál, -ă, *ortogonali, -e,* adj. Care formează unghiuri drepte; *curbe ortogonale* = curbe ale căror tangente în punctele lor de intersecție sînt perpendiculare.

ortográfic, -ă, *ortografici, -e,* adj. Care se referă la ortografie; care este conform cu regulile ortografiei.

ortografíe, *ortografii,* s.f. Ansamblu de reguli care stabilesc scrierea corectă a unei limbi; aplicarea practică a acestor reguli.

ortolán, *ortolani,* s.m. Pasăre migratoare cu penele de culoare brună-roşcată, cu capul cenuşiu şi cu guşa galbenă.

ortomán, -ă, *ortomani, -e,* adj. (Mai ales în poezia populară) **1.** (Despre ciobani) Bogat în turme de oi. **2.** (Despre haiduci) Chipeş, mîndru.

ortopéd, *ortopezi,* s.m. **1.** Medic specializat în ortopedie. **2.** Meseriaş care face aparate ortopedice.

ortopédic, -ă, *ortopedici, -e,* adj. Care se referă la ortopedie.

ortopedíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul şi tratamentul bolilor şi deformațiilor sistemului osos.

ortoptér, *ortoptere,* s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu aripile anterioare pergamentoase, cu cele posterioare late şi membranoase şi cu picioarele posterioare lungi, adaptate pentru sărit; (şi la sg.) insectă din acest ordin.

ortóză, *ortoze,* s.f. Feldspat potasic de culoare roz, gălbuie sau albicioasă, cu luciu sticlos, utilizat în industria ceramicii şi a sticlei.

orz s.m. Plantă din familia gramineelor, cu tulpina înaltă şi spic lung, format din 4—6 rînduri de boabe; boabele acestei plante, folosite ca hrană pentru animale, în industrie şi în alimentația omului.

orzoáică s.f. Specie de orz cu spicul format din două rînduri de boabe, bogate în amidon, folosite la fabricarea berii.

os, *oase,* s.n. **1.** Organ de bază al scheletului vertebratelor, format dintr-o materie organică dură şi rezistentă. **2.** Os (1) sau substanță cornoasă din care se fabrică unele obiecte. **3.** (Fig.) Neam, familie, viță.

osaná, (1) interj., **(2)** *osanale,* s.f. **1.** Interj. (În imnurile şi textele religioase) Exclamație de preamărire a lui Dumnezeu. **2.** S.f. (La pl.) Cuvinte de laudă (exagerată). Accentuat şi: *osána.*

osatúră, *osaturi,* s.f. **1.** Totalitatea oaselor unui vertebrat; schelet; (fig.) structură, alcătuire. **2.** Structură de rezistență a unei construcții, a unei maşini, a unei nave etc.

oscilá, *oscilez,* vb. I. Intr. **1.** A se mişca într-o parte şi în alta, a pendula, a se balansa. **2.** (Fig.) A şovăi, a ezita; a fluctua. **3.** (Despre mărimile unui sistem fizic) A lua succesiv valori pozitive şi valori negative simetrice.

oscilánt, -ă, *oscilanți, -te,* adj. Care oscilează; (fig.) şovăitor.

oscilatór, *oscilatoare,* s.n. Aparat care produce unde electromagnetice.

oscilatóriu, -ie, *oscilatorii,* adj. Care oscilează.

osciláție, *oscilații,* s.f. **1.** Mişcare periodică, alternativă şi simetrică, a unui corp în raport cu o anumită poziție a sa. **2.** Variație periodică, în timp, a valorilor unei mărimi care caracterizează un sistem fizic. **3.** (Fig.) Fluctuație; şovăială, ezitare, nehotărîre.

oscilográf, *oscilografe,* s.n. Aparat care indică şi înregistrează variația intensității sau a tensiunii unui curent electric ori a altor mărimi fizice care influențează acest curent.

oscilográmă, *oscilograme,* s.f. Diagramă obținută cu ajutorul unui oscilograf.

osciloscóp, *osciloscoape,* s.n. Aparat de măsură şi de observare a variației unor mărimi electrice, fără a le înregistra.

osebí, *osebesc,* vb. IV. Tr. şi refl. (Înv. şi pop.) A (se) despărți, a (se) separa; a (se) diferenția, a (se) deosebi.

osebíre, *osebiri,* s.f. (Înv. şi pop.) Deosebire, diferență; *fără osebire* = fără deosebire; *cu osebire* = în special, mai ales.

osebít, -ă, *osebiți, -te,* adj. (Înv. şi pop.) **1.** Deosebit, diferit. **2.** Ales, remarcabil.

oseínă s.f. Substanță organică din clasa proteinelor, care se găseşte în oase.

osemínte s.n. pl. Oasele care rămîn dintr-o ființă după moarte.

ósie, *osii,* s.f. Ax pe care se montează roțile unui vehicul.

osificá, pers. 3 *osífică,* vb. I. Refl. A se transforma în os, a căpăta consistența osului.

osîndă, *osînde,* s.f. **1.** (Înv. şi pop.) Condamnare, pedeapsă. **2.** Blestem; nenorocire, năpastă, pacoste.

osîndí, *osîndesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A condamna, a pedepsi; (fig.) a dezaproba, a înfiera.

osîndít, -ă, *osîndiți, -te,* adj. (Pop.; adesea substantivat) Condamnat.

osînză, *osînze,* s.f. Grăsime crudă de porc, din regiunea abdominală.

osírdie s.f. (Înv.) Străduință, sîrguință; ardoare, zel.

osmanlíu, -íe, *osmanlii,* s.m. şi f., adj. (Înv.) **1.** S.m. şi f. Turc. **2.** Adj. Turcesc.

osmirídiu s.n. Aliaj al osmiului cu iridiul, întrebuințat la fabricarea axelor pentru ceasornice, a vîrfurilor penițelor de stilou etc.

ósmiu s.n. Metal alb-cenuşiu, lucios, dur şi rezistent din punct de vedere chimic.

osmótic, -ă, *osmotici, -e,* adj. Care se referă la osmoză.

osmóză, *osmoze,* s.f. Trecere a unui solvent printr-o membrană semipermeabilă care separă două soluţii de concentraţii diferite.

osós, -oásă, *osoşi, -oase,* adj. **1.** Care se referă la oase. **2.** Cu oase mari, ieşite în relief.

ospătá, *ospătez,* vb. I. Tr. A oferi unui oaspete mîncare şi băutură; (intr. şi refl.; pop.) a mînca (împreună cu alţii); a petrece, a benchetui.

ospătár, *ospătari,* s.m. Lucrător comercial care serveşte pe consumatori într-un restaurant.

ospătăríe, *ospătării,* s.f. (Înv. şi pop.) Birt, han.

ospắţ, *ospeţe,* s.n. (Pop.) Masă mare, îmbelşugată, organizată în împrejurări festive.

ospeţíe, *ospeţii,* s.f. Ospitalitate.

ospíciu, *ospicii,* s.n. Spital sau sanatoriu în care sînt îngrijiţi alienaţii mintali.

ospitaliér, -ă, *ospitalieri, -e,* adj. Care primeşte bucuros oaspeţi; primitor; (despre case, oraşe, ţări) care oferă ospitalitate, în care eşti bine primit.

ospitalitáte s.f. Însuşirea de a fi ospitalier; primire, găzduire bună.

ósram s.n. Aliaj de osmiu cu wolfram întrebuinţat la fabricarea filamentelor de becuri electrice cu incandescenţă.

ostáş, *ostaşi,* s.m. Persoană care face serviciul militar; oştean.

ostátic, *ostatici,* s.m. Persoană din rîndul populaţiei civile a unui teritoriu ocupat în timp de război şi pe care forţele ocupante o reţin pentru a preveni acte ostile împotriva lor.

ostăşésc, -éască, *ostăşeşti,* adj. De ostaş; militar, milităresc.

osteítă, *osteite,* s.f. Inflamaţie a ţesutului osos.

osteneálă, *osteneli,* s.f. **1.** Oboseală. **2.** Muncă grea şi obositoare; trudă, efort, strădanie.

ostení, *ostenesc,* vb. IV. **1.** Intr. A obosi. **2.** Refl. A depune un efort, a se strădui.

ostenít, -ă, *osteniţi, -te,* adj. Obosit, trudit.

ostenitór, -oáre, *ostenitori, -oare,* adj. Obositor.

ostentatív, -ă, *ostentativi, -e,* adj. Făcut cu intenţia de a impresiona.

ostentáţie, *ostentaţii,* s.f. Prezentare demonstrativă, etalare pretenţioasă a ceva.

osteoartrítă, *osteoartrite,* s.f. Inflamaţie care cuprinde o articulaţie şi partea osoasă din jurul acesteia.

osteolít, *osteoliţi,* s.m. Os fosilizat.

osteologíe s.f. Ramură a anatomiei care se ocupă cu studiul oaselor.

osteomielítă s.f. Formă de osteită de natură infecţioasă care se localizează mai ales în măduva oaselor.

osteoplastíe, *osteoplastii,* s.f. Operaţie de înlocuire a unui fragment de os sau a unui os întreg cu alt os sau cu o bucată de material plastic ori metalic.

óstie, *ostii,* s.f. Unealtă de pescuit, de forma unei furci.

ostíl, -ă, *ostili, -e,* adj. Care are o atitudine potrivnică, duşmănoasă.

ostilitáte, *ostilităţi,* s.f. **1.** Atitudine ostilă; duşmănie, vrăjmăşie. **2.** (La pl.) Operaţii militare întreprinse de trupele unor state care se află în stare de război.

ostoí, *ostoiesc,* vb. IV. Refl. şi tr. (Înv. şi pop.) A (se) linişti, a (se) potoli, a (se) calma.

ostracísm s.n. Persecuţie, ostracizare.

ostracizá, *ostracizez,* vb. I. Tr. A înlătura pe cineva din viaţa publică; a proscrie; (p. ext.) a persecuta.

ostracizáre, *ostracizări,* s.f. Acţiunea de *a ostraciza;* persecuţie, ostracism.

ostreicultúră s.f. Cultura stridiilor.

ostréţ, *ostreţe,* s.n. Şipcă folosită la facerea gardurilor; îngrăditură de şipci, de zăbrele sau de pari; gard.

ostrogót, -ă, *ostrogoţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care făcea parte din triburile germanice aparţinînd ramurii răsăritene a goţilor.

ostropél, *ostropeluri,* s.n. Fel de mîncare preparată din carne de miel, de pasăre sau de vînat, cu sos făcut din făină, usturoi şi oţet.

ostróv, *ostroave,* s.n. **1.** (Înv. şi pop.) Insulă (în mare). **2.** Insulă mică, adesea plutitoare, într-o apă curgătoare.

oşteán, *oşteni,* s.m. (Înv. şi pop.) Ostaş, militar.

oştíre, *oştiri,* s.f. (Înv. şi pop.) Armată, oaste.

otác, *otace,* s.n. (Pop.) Colibă pentru ciobani, pescari sau muncitori agricoli la cîmp.

otávă s.f. Iarbă crescută în acelaşi an, după prima cosire.

otíc, *otice,* s.n. Lopăţică cu care se curăţă de pămînt brăzdarul şi cormana plugului.

otítă, *otite,* s.f. Inflamaţie acută sau cronică a urechii.

otomán, -ă, *otomani, -e,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Turc. **2.** Adj. Turcesc.

otorinolaringológ, *otorinolaringologi,* s.m. Medic specialist în otorinolaringologie.

otorinolaringologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază anatomia, fiziologia şi patologia urechii, nasului şi laringelui.

otoscóp, *otoscoape,* s.n. Instrument cu care se examinează conductul auditiv extern şi membrana timpanului.

ótova adj. invar. Uniform; drept, neted, egal.

otrávă, *otrăvuri,* s.f. **1.** Nume dat substanţelor toxice care, introduse în organism, provoacă leziuni grave, tulburări sau moartea. **2.** (Fig.) Ceea ce produce un rău, un necaz, o mîhnire.

otrăţél, *otrăţei,* s.m. Plantă erbacee cu frunze păroase şi flori galbene, întrebuinţată în medicina populară.

otrăví, *otrăvesc,* vb. IV. Tr. şi refl. **1.** A (se) intoxica cu otravă, a ucide (sau a fi ucis) cu otravă; (tr.) a pune otravă în apă, în alimente etc. **2.** (Fig.) A (se) supăra, a (se) amărî, a (se) învenina.

otrăvít, -ă, *otrăviți, -te,* adj. **1.** Intoxicat sau omorît cu otravă. **2.** Care conține (sau în care s-a pus) otravă. **3.** (Fig.) Supărat, amărît.

otrăvitór, -oáre, *otrăvitori, -oare,* adj. Care otrăvește, care conține otravă; veninos.

otreápă, *otrepe,* s.f. **1.** Cîrpă (de șters), zdreanță. **2.** (Fig.) Om de nimic, fără caracter, secătură.

otuzbír s.n. *Cu otuzbirul* = cu forța.

oțărî, *oțărăsc,* vb. IV. Refl. (Pop.) A se mînia; a se răsti la cineva.

oțărît, -ă, *oțărîți, -te,* adj. Supărat, mînios, furios.

oțél, (2) *oțeluri,* **(3)** *oțele,* s.n. **1.** Aliaj de fier și carbon, caracterizat prin rezistență, duritate și elasticitate, și avînd o largă întrebuințare în tehnică; *oțel aliat* = oțel care pe lîngă carbon conține și alte elemente; *oțel rapid* = oțel cu adaos de wolfram, crom și vanadiu; *oțel-beton* = bare de oțel care se întrebuințează la armarea betonului. **2.** (La pl.) Diferite sorturi de oțel. **3.** (Înv. și pop., la pl.) Mecanism de declanșare a focului la armele vechi; (p. ext.) armă de foc.

oțelár, *oțelari,* s.m. Lucrător calificat care lucrează într-o oțelărie.

oțelăríe, *oțelării,* s.f. Secție a unei uzine metalurgice în care se elaborează șarjele de oțel.

oțelí, *oțelesc,* vb. IV. **1.** Tr. A căli **(1)**. **2.** Tr. și refl. (Fig.) A (se) întări, a (se) fortifica.

oțelít, -ă, *oțeliți, -te,* adj. **1.** (Tehn.) Călit. **2.** (Fig.) Întărit, fortificat.

oțét s.n. Lichid cu gust acru, obținut prin fermentarea acetică a vinului, a berii etc., folosit în alimentație drept condiment sau conservant.

oțetár, *oțetari,* s.m. Arbust cu flori verzui și fructe roșii, acrișoare, cultivat în scop decorativ prin parcuri.

oțetí, pers. 3 *oțetește,* vb. IV. Refl. (Despre vin) A se transforma în oțet; a se acri.

oțetít, -ă, *oțetiți, -te,* adj. (Despre vin) Transformat în oțet; acrit.

oțiós, -oásă, *oțioși, -oase,* adj. (Livr.) Inutil, zadarnic.

ou, *ouă,* s.n. **1.** Celulă care rezultă în urma fecundării ovulului de către un spermatozoid și care conține germenul unei noi ființe; la păsări este alcătuit din albuș și gălbenuș, închise într-o coajă calcaroasă, fiind folosit și ca aliment. **2.** (Bot.) Celulă reproducătoare rezultată din fuziunea a doi gameți. **3.** Obiect în formă de ou **(1)**.

ouá, pers. 3 *óuă,* vb. I. Intr. și refl. (Despre păsări) A face ouă.

ouát s.n. Faptul de *a (se) oua.*

ouătoáre, *ouătoare,* adj. (Despre păsări) Care face ouă; care se află în perioada ouatului.

ovál, -á, *ovali, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Curbă convexă închisă care are o axă de simetrie și curbura maximă în punctul de pe axă. **2.** Adj. Care are forma unui oval **(1)**.

ovár, *ovare,* s.n. **1.** Fiecare dintre cele două glande de reproducere ale femelei, care conțin celulele germinative. **2.** Organ al florii în care se formează ovulele și care, după fecundație, se transformă în fruct.

ovarián, -ă, *ovarieni, -e,* adj. Care aparține ovarelor **(1)**, privitor la ovare.

ovátie, *ovații,* s.f. Manifestare publică entuziastă de admirație sau aprobare, exprimată prin aclamații și aplauze.

ovaționá, *ovaționez,* vb. I. Tr. A-și manifesta prin ovații admirația sau aprobarea.

ováz s.m., s.n. **1.** S.m. Plantă furajeră din familia gramineelor, cu paiul drept și cu inflorescența ramificată. **2.** S.n. Semințele acestei plante, folosite mai ales ca hrană pentru cai.

ovidúct, *oviducte,* s.n. (Anat.) Conduct care transportă spre exterior ovulele ajunse la maturitate.

ovín, -ă, *ovini, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Din familia oii; de oaie. **2.** S.f. (La pl.) Denumire generică dată oilor.

ovipár, -ă, *ovipari, -e,* adj. (Despre animale) Care se înmulțește prin ouă.

ovipozitór, *ovipozitoare,* s.n. Organ al insectelor care servește la depunerea ouălor.

ovoíd, -ă, *ovoizi, -de,* adj. Care are forma unui ou.

ovoidál, -ă, *ovoidali, -e,* adj. Ovoid.

ovúl, *ovule,* s.n. **1.** Gametul femel al animalelor. **2.** Parte a carpelei plantelor cu flori care, după fecundare, se transformă în sămînță.

oxalát, *oxalați,* s.m. Sare sau ester al acidului oxalic, întrebuințat în medicină, în vopsitorie etc.

oxálic adj. *Acid oxalic* = acid organic, sub formă de cristale albe, întrebuințat în vopsitorie, în tăbăcărie etc.

oxíd, *oxizi,* s.m. Compus al oxigenului cu alt element chimic; *oxid de calciu* = var nestins; *oxid de carbon* = gaz otrăvitor, incolor, fără miros, care se formează în arderile incomplete; *oxid de zinc* = pulbere albă, folosită în vopsitorie.

oxidá, *oxidez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) combina cu oxigenul; a (se) acoperi cu oxid, a rugini.

oxidábil, -ă, *oxidabili, -e,* adj. Care se poate oxida, care poate rugini (ușor).

oxidánt, -ă, *oxidanți, -te,* adj. Care are proprietatea de a produce oxidarea altor substanțe.

oxidríl, *oxidrili,* s.m. (Chim.) Hidroxil.

oxigén s.n. Gaz incolor și inodor care formează o cincime din aerul atmosferic și care este indispensabil în procesul respirației și al arderii.

oxigená, *oxigenez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) decolora prin tratare cu apă oxigenată.

oxigenát, -ă, *oxigenați, -te,* adj. **1.** Care conține oxigen; *apă oxigenată* = lichid dens, incolor sau albăstrui, întrebuințat ca dezinfectant și decolorant. **2.** Care s-a decolorat prin tratare cu apă oxigenată: *păr oxigenat.*

oxitón, -ă, *oxitone,* adj., s.n. (Cuvînt) care are accentul pe ultima silabă.

oxiúr, *oxiuri,* s.m. Vierme parazit, care trăiește în intestinele oamenilor.

ozalid s.n. Hîrtie fotosensibilă folosită pentru reproducerea desenelor executate pe hîrtie de calc.

ozocherítă s.f. Ceară minerală de culoare galbenă-brună, utilizată ca înlocuitor al parafinei.

ozón s.n. Gaz de culoare albăstruie (formă alotropică a oxigenului), oxidant puternic, care ia naștere din oxigen prin acțiunea descărcărilor electrice.

ozonát, -ă, *ozonați, -te,* adj. Care conține ozon.

ozonizá, *ozonizez,* vb. I. Tr. **1.** A introduce ozon în aerul dintr-o încăpere. **2.** A steriliza apa prin tratare cu ozon.

P

p s.m. invar. A nouăsprezecea literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

pa interj. (Fam.) La revedere.

pac[1] interj. Cuvînt care redă zgomotul produs de o lovitură, de declanşarea unei arme de foc etc. sau sugerează rapiditatea unei mişcări.

pac[2], *pacuri*, s.n. (Reg.) Pachet (de tutun).

páce s.f. **1.** Situaţie în care nu există conflicte armate sau războaie între state. **2.** Armonie, bună înţelegere. **3.** Linişte, tăcere, calm. **4.** Linişte, seninătate sufletească. **5.** (În concepţia religioasă) Liniştea veşnică de după moarte.

paceaúră, *paceaure*, s.f. **1.** Cîrpă de şters praful, de spălat vasele etc. **2.** Epitet depreciativ dat unei femei de moravuri uşoare.

pachebót, *pacheboturi*, s.n. Navă cu motor pentru transportul călătorilor şi al coletelor poştale.

pachét, *pachete*, s.n. Unul sau mai multe obiecte înfăşurate într-o învelitoare (şi legate) pentru a putea fi păstrate sau transportate mai uşor.

pachidérm s.n. v. **pahiderm.**

paciént, -ă, *pacienţi, -te*, s.m. şi f. Bolnav care se găseşte în tratamentul unui medic.

paciénţă s.f. (Livr.) Răbdare, îngăduinţă.

pacific, -ă, *pacifici, -e*, adj. (Înv.) Paşnic.

pacifică, *pacific*, vb. I. Tr. A restabili pacea; a împăciui.

pacificatór, -oáre, *pacificatori, -oare*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care pacifică.

pacifism s.n. Curent politic, întemeiat pe un umanism abstract, care condamnă orice fel de război, indiferent de caracterul lui.

pacifist, -ă, *pacifişti, -ste*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la pacifism. **2.** S.m. şi f. Adept al pacifismului.

paciúli s.f. invar. Plantă din regiunile tropicale din ale cărei frunze se extrag esenţe folosite la fabricarea parfumurilor. Var.: **paciúlie** s.f.

paciúlie s.f. v. **paciuli.**

pácoste, *pacoste*, s.f. Ceea ce pricinuieşte cuiva necazuri mari, suferinţe; nenorocire, năpastă.

pact, *pacte*, s.n. Tratat, acord internaţional prin care se reglementează anumite relaţii dintre state.

pactiză, *pactizez*, vb. I. Intr. A se înţelege, a cădea la învoială; a face cauză comună cu un adversar.

padélă, *padele*, s.f. Vîslă nefixată, cu care se poate vîsli alternativ în cele două laturi ale bărcii.

pádină, *padini*, s.f. Loc (aproape) plan pe vîrful unui deal sau al unui munte.

padişáh, *padişahi*, s.m. (Înv.) Sultan.

padóc, *padocuri*, s.n. Loc îngrădit într-o păşune sau în apropierea grajdului, unde se ţin vara animalele domestice.

paf interj. Cuvînt care redă zgomotul produs de o lovitură.

paftá, *paftale*, s.f. Încheietoare de metal la haine sau la cingători, uneori împodobită cu pietre preţioase.

pag, -ă, *pagi, -e*, adj. (Despre cai) Negru sau roşcat cu pete albe.

pagáie, *pagăi*, s.f. Vîslă scurtă cu o singură pală.

paginá, *paginez*, vb. I. Tr. **1.** A numerota paginile unei cărţi ale unui manuscris etc. **2.** (Tipogr.) A aranja în format de pagini un text cules.

paginátie s.f. Acţiunea de a pagina **(2).**

páginä, *pagini*, s.f. **1.** Fiecare dintre cele două feţe ale unei foi dintr-o carte, dintr-un caiet etc.; cuprinsul unei astfel de feţe. **2.** (Fig.) Moment istoric, eveniment sau fapt important.

pagódă, *pagode*, s.f. Templu brahman sau budist.

págubă, *pagube*, s.f. **1.** Pierdere materială suferită de cineva sau adusă cuiva. **2.** Ştirbire a valorii unui lucru; prejudiciu moral.

pahár, *pahare*, s.n. Vas mic de sticlă, de metal, de material plastic etc., din care se bea; conţinutul unui asemenea vas.

pahárnic, *paharnici*, s.m. (În Ţara Românească şi în Moldova) Dregător de curte în evul mediu, care se îngrijea de băutura domnului.

pahidérm, *pahiderme*, s.n. Denumire dată mamiferelor erbivore cu pielea foarte groasă, cu corpul masiv, acoperit cu păr puţin (ex. elefantul). Var.: **pachidérm** s.n.

pai, *paie*, s.n. Tulpină subţire fără ramificaţii, goală în interior, caracteristică unor cerea-

le, în special gramineelor; (la pl.) grămadă de asemenea tulpini, rămase după treierat.

paiánjen s.m.v. **păianjen.**

paiántă, *paiante,* s.f. Schelet de lemn, avînd golurile umplute cu zidărie, cu chirpici etc. sau acoperite cu șipci, care alcătuiește peretele unei clădiri.

paiáță, *paiațe,* s.f. Personaj comic în spectacolele de circ sau de bîlci; măscărici, clovn.

paiétă, *paiete,* s.f. Disc mic, sclipitor din foaie subțire de metal, de sticlă etc., care se coase pe unele haine ca podoabă.

páisprezece num. card. Număr natural situat între treisprezece și cincisprezece.

páisprezecelea, -zécea num. ord. Care se află între al treisprezecelea și al cincisprezecelea.

paj, *paji,* s.m. (În evul mediu) Tînăr nobil aflat în serviciul unui senior; (p. ext.) copil de casă.

pájiște, *pajiști,* s.f. Teren acoperit cu iarbă folosită pentru pășunat sau ca nutreț.

pájură, *pajuri,* s.f. **1.** Acvilă; (în basme) pasăre uriașă, năzdrăvană. **2.** Figură simbolică, reprezentînd o acvilă, de pe stemele, monedele, pecețile sau steagurile unor țări.

pal, -ă, *pali, -e,* adj. Palid; (despre lumină) fără intensitate; (despre culori) șters, spălăcit.

paladín, *paladini,* s.m. (În evul mediu) Nobil slujitor la palatul regilor; (p. ext.) cavaler rătăcitor.

paládiu s.n. Metal alb-cenușiu din familia platinei, maleabil și ductil, întrebuințat la prepararea unor catalizatori.

palafítă, *palafite,* s.f. Locuință lacustră preistorică.

palán, *palane,* s.n. Macara formată din mai mulți scripeți așezați pe două sau pe mai multe axe.

paláncă, *palănci,* s.f. (Înv.) Întăritură pentru apărare, făcută din pari groși, înfipți în pămînt.

palanchín, *palanchine,* s.n. Lectică.

palát¹ s.n. Cerul gurii.

palát², *palate,* s.n. Clădire monumentală care adăpostește o instituție importantă sau care servește ca reședință unui suveran, unei personalități etc.

palatál, -ă, *palatali, -e,* adj. (Despre sunete) Care se articulează prin atingerea sau apropierea limbii de cerul gurii.

palatín, *palatini,* s.m. (În evul mediu) Mare demnitar la curtea regilor din apusul Europei; guvernator al unei provincii din Polonia medievală.

palavragioáică, *palavragioaice,* s.f. Femeie care spune palavre, care flecărește.

palavragíu, *palavragii,* s.m. Om care spune palavre; flecar.

palávră, *palavre,* s.f. (Mai ales la pl.) Vorbă goală, trăncăneală.

pálă¹, *pale,* s.f. **1.** Cantitate de fîn, de paie etc. care se poate lua o dată cu furca; cantitate de iarbă sau de păioase care se taie dintr-o singură tragere cu coasa. **2.** (Fig.) Undă, val de vînt.

pálă², *pale,* s.f. Organ al unei elice, al unui rotor de turbină etc., de forma unei aripi.

pálă³, *pale,* s.f. (Înv.) Paloș.

palée¹, *palee,* s.f. Picior intermediar de susținere a unui pod de lemn.

palée², *palee,* s.f. Fiecare dintre cele două frunzișoare ce formează învelișul floral al gramineelor.

paleo- Element de compunere însemnînd „vechi", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

paleocén s.n. Prima epocă a paleogenului.

paleogén s.n. Prima perioadă a erei neozoice.

paleográf, *paleografi,* s.m. Specialist în paleografie.

paleografíe s.f. Știință care se ocupă cu descifrarea și studiul textelor vechi.

paleolitic s.n. Cea mai veche epocă din istoria omenirii, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră cioplită.

paleontológ, *paleontologi,* s.m. Specialist în paleontologie.

paleontologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul organismelor fosile animale și vegetale.

paleosláv, -ă, *paleoslavi, -e,* adj. Care se referă la limba veche slavă.

paleotériu, *paleoterii,* s.n. (La pl.) Familie de mamifere fosile din paleogen, asemănătoare cu tapirul; (și la sg.) animal din această familie.

paleozóic s.n. A doua eră geologică, în care au apărut mamiferele.

palétă, *palete,* s.f. **1.** Placă de lemn sau de faianță pe care pictorii întind și amestecă culorile cînd pictează. **2.** Lopățică de lemn, de formă ovală, acoperită cu cauciuc sau cu plută, cu care este lovită mingea la tenisul de masă. **3.** Pală²; element al rotorului unei mașini, de forma unei aripi cu fețe curbe.

paliatív, -ă, *paliativi, -e,* adj., s.n. **1.** (Medicament sau tratament) care ameliorează o boală, fără a o vindeca. **2.** (Fig.) (Soluție) care rezolvă în mod aparent sau provizoriu o situație dificilă.

pálid, -ă, *palizi, -de,* adj. Galben la față (din cauza unei boli, a unei emoții); (fig.) fără strălucire, șters, spălăcit.

paliditáte s.f. Faptul de a fi palid.

pálie, *palii,* s.f. Carte care conține Vechiul testament.

paliér, *paliere,* s.n. **1.** (Tehn.) Lagăr **(2)**. **2.** Platformă orizontală la o scară, de obicei la nivelul etajelor; odihnă **(4)**. **3.** Ansamblul planșeelor unei construcții, care se găsesc la același nivel.

palingenéză s.f. Procesul de formare a magmei, prin topirea unor roci.

palisádă, *palisade,* s.f. Palancă.

palisándru, *palisandri,* s.m. Arbore exotic cu lemnul tare și cu miros plăcut, din care se fac mobile.

palmarés, *palmaresuri,* s.n. Listă în care se înscriu succesele sau victoriile sportive, literare etc. obținute de cineva.

palmát, -ă, *palmați, -te,* adj. **1.** (Despre frunze) Cu marginile crestate adînc, în forma unei palme cu degetele depărtate. **2.** (Despre picioarele unor animale) Cu degetele unite printr-o membrană.

pálmă[1], *palme*, s.f. **1.** Partea dinăuntru a mîinii, cuprinsă între articulaţia cu antebraţul şi vîrful degetelor. **2.** Veche unitate de măsură pentru lungimi, egală cu distanţa dintre extremitatea degetului mare şi a celui mic, bine întinse în lături. **3.** Bătător[1] **(1).**

pálmă[2], *palme*, s.f. Element ornamental de forma unei frunze de palmier.

palmér, *palmere*, s.n. Micrometru pentru măsurarea grosimii unor piese.

palmétă, *palmete*, s.f. Motiv ornamental stilizat, de forma unei frunze de palmier.

palmiér, *palmieri*, s.m. (La pl.) Denumire dată mai multor specii de plante lemnoase exotice, cu trunchiul drept, neramificat, cu o coroană bogată de frunze la vîrf; (şi la sg.) arbore din aceste specii.

palmipéd, *palmipede*, s.n. (La pl.) Grup de păsări acvatice cu picioarele scurte şi cu degetele unite printr-o membrană; (şi la sg.) pasăre care face parte din acest grup.

palmitic adj. *Acid palmitic* = acid gras care se găseşte în uleiurile şi grăsimile naturale.

paloáre, *palori*, s.f. Paliditate.

paloniér, *paloniere*, s.n. Pîrghie cu pedale la extremităţi, folosită pentru dirijarea unui avion sau a unei ambarcaţii de sport.

páloş, *paloşe*, s.n. (Înv.) Sabie lată cu două tăişuri (încovoiată la vîrf).

palpá, *palpez*, vb. I. Tr. A examina un bolnav prin apăsare uşoară cu mîna a corpului, pentru a identifica regiunea dureroasă.

palpábil, -ă, *palpabili, -e*, adj. Care poate fi pipăit; de care se poate lua cunoştinţă prin pipăit.

palpitá, *palpit*, vb. I. Intr. **1.** (Despre inimă) A bate, a zvîcni. **2.** (Fig.) A se manifesta cu putere, a trăi intens, a fremăta.

palpitánt, -ă, *palpitanţi, -te*, adj. Emoţionant, pasionant.

palpitáţie, *palpitaţii*, s.f. (Mai ales la pl.) Contracţii neregulate sau puternice, rapide ale inimii, provocate de o boală sau de o emoţie.

palplánşă, *palplanşe*, s.f. Element de construcţie de forma unei scînduri, făcut din lemn, oţel sau beton armat, care serveşte la executarea unui perete de susţinere.

páltin, *paltini*, s.m. Arbore înalt pînă la 25 m, cu fructele prevăzute cu două aripi, cu lemnul alb şi rezistent.

paltón, *paltoane*, s.n. Haină de iarnă confecţionată din stofă groasă, care se poartă peste celelalte veşminte.

palúdic, -ă, *paludici, -e*, adj. Care se referă la paludism.

paludísm s.n. Malarie.

palústru, -ă, *paluştri, -stre*, adj. De baltă, din regiunea bălţilor; *friguri palustre* = malarie.

pamflét, *pamflete*, s.n. Specie literară cu caracter satiric violent.

pamfletár, *pamfletari*, s.m. Autor de pamflete.

pámpa s.n. v. **pampas.**

pámpas, *pampasuri*, s.n. Cîmpie întinsă acoperită cu ierburi şi tufişuri, caracteristică regiunilor cu climă subtropicală şi temperată din America de Sud. Var.: **pámpa** s.n.

pan- Element de compunere însemnînd „tot", „întreg", care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

panacéu, *panacee*, s.n. Medicament despre care se credea odinioară că vindecă orice boală.

panachídă, *panachide*, s.f. Tăbliţă de piatră, de metal sau de lemn, folosită în trecut de şcolari pentru a învăţa să scrie.

panahídă, *panahide*, s.f. (Înv. şi pop.) Parastas (la 40 de zile de la moartea cuiva).

panamá, *panamale*, s.f. **1.** Împletitură fină făcută din frunzele unei specii de palmier; pălărie dintr-o astfel de împletitură. **2.** Ţesătură de bumbac sau de in, care imită panamaua **(1).**

panaríţiu, *panariţii*, s.n. Infecţie localizată la vîrful degetelor.

panáş, *panaşuri*, s.n. Mănunchi de pene, de obicei colorate, cu care se împodobea în trecut coiful sau chipiul militarilor.

pánă[1], *pene*, s.f. **1.** Formaţie epidermică la păsări, cu rol de protecţie a corpului, alcătuită dintr-un cotor pe care sînt fixate simetric, lateral, fire (pufoase); (la pl.) firele desprinse de pe cotoare, care servesc la umplerea pernelor. **2.** Podoabă făcută din una sau mai multe pene **(1),** care se poartă la pălării. **3.** Pană **(1)** de gîscă, ascuţită şi despicată la vîrf, întrebuinţată altădată pentru scris cu cerneală; (p. ext.) toc de scris, condei; (fig.) stilul unui autor; talentul, arta de a scrie. **4.** Bucată de lemn sau de metal care ajută la despicarea lemnelor, la înţepenirea unei piese etc. **5.** Partea ciocanului opusă capului, prelungită şi subţiată spre vîrf. **6.** Placă mică de os, de celuloid etc. cu care se ating coardele unor instrumente muzicale. **7.** Felioară de slănină cu care se împănează carnea. **8.** *Categoria pană* = categorie de greutate în care intră boxerii între 54 şi 57 kg, luptătorii între 57 şi 63 kg etc.

pánă[2], *pene*, s.f. Oprire accidentală a funcţionării unei maşini sau a unui autovehicul.

pancártă, *pancarte*, s.f. Bucată de carton, de lemn, de pînză etc. pe care este scrisă o lozincă, o înştiinţare etc.

pancreás, *pancreasuri*, s.n. Glandă situată în partea superioară a abdomenului, avînd o secreţie externă, cu rol în digestie, şi una internă, cu rol în sinteza glucidelor din organism.

pancreátic, -ă, *pancreatici, -e*, adj. Care se referă la pancreas.

pancromátic, -ă, *pancromatici, -e*, adj. (Despre plăcile şi filmele fotografice) Care este sensibil la toate radiaţiile vizibile.

pandalíe, *pandalii*, s.f. (Pop. şi fam.; mai ales la pl.) Toane; criză de nervi.

pandantív, *pandantive*, s.n. Bijuterie care se poartă la gît, atîrnată de un lănţişor sau de o panglică.

pandişpán, *pandişpanuri*, s.n. Prăjitură pufoasă, preparată din făină, ouă şi zahăr.

pandúr, *panduri*, s.m. (În sec. XIX în Ţara Românească) **1.** Ostaş dintr-un corp de oaste

neregulată; luptător din oastea lui Tudor Vladimirescu. **2.** Ostaș în serviciul poliției, după desființarea vechii miliții naționale.

panegíric, *panegirice,* s.n. **1.** Discurs public la vechii greci și la romani, în care se elogia o persoană însemnată. **2.** Laudă (exagerată), elogiu.

panél, *panele,* s.n. Placă întrebuințată la fabricarea mobilelor, alcătuită dintr-un miez de șipci sau de scînduri înguste, acoperite cu furnir.

panér, *panere,* s.n. Coș[1] **(1)** mic.

panglicár, *panglicari,* s.m. Artist (de circ) care face scamatorii; (fig.) șarlatan.

pánglică, *panglici,* s.f. **1.** Fîșie îngustă de țesătură, folosită în confecții, în pasmanterie etc.; fîșie îngustă de bumbac sau de mătase, îmbibată cu tuș, folosită la mașina de scris. **2.** Bandă îngustă de oțel, gradată, folosită la măsurarea distanțelor. **3.** (Pop.) Tenie.

panglicăríe, *panglicării,* s.f. Scamatorie; (fig.) șarlatanie.

pangolín, *pangolini,* s.m. Mamifer din țările tropicale, cu corpul acoperit de solzi cornoși, care se hrănește cu insecte.

pánică s.f. Spaimă mare de care este cuprinsă subit o persoană sau o colectivitate.

panícul, *panicule,* s.n. Inflorescență în formă de ciorchine, cu axul principal ramificat.

panificá, *panific,* vb. I. Tr. A efectua operația de panificație.

panificáție s.f. Procesul de transformare a făinurilor în pîine.

panoplie, *panoplii,* s.f. Colecție de arme aranjate pe un panou.

panóptic, *panoptice,* s.n. Clădire al cărei interior poate fi cuprins dintr-o singură privire.

panorámă, *panorame,* s.f. **1.** Priveliște din natură văzută din depărtare (și de la înălțime). **2.** Tablou de proporții mari, zugrăvit pe peretele unei camere rotunde, și care, primind lumina de sus, creează iluzia unei imagini reale. **3.** Spectacol de bîlci cu scamatorii, acrobații etc.

panorámic, -ă, *panoramici, -e,* adj. De panoramă, care se referă la panoramă.

panóu, *panouri,* s.n. **1.** Planșă de lemn sau de carton pe care se lipesc afișe, fotografii etc. **2.** Porțiune plană a unei construcții, limitată prin elemente de altă culoare ori din alt material. **3.** Planșă pe care este fixat coșul la jocul de baschet. **4.** *Panou de tragere* = pînză întinsă pe un cadru de lemn, pe care sînt trasate cercuri concentrice, fiind folosit ca țintă la exercițiile de tragere cu arma. **5.** Element de construcție care se asamblează cu elemente similare pentru a forma o parte a unui sistem tehnic, a unei construcții etc.

panrománic, -ă, *panromanici, -e,* adj. Care este comun tuturor popoarelor romanice sau neolatine, privitor la toate popoarele romanice sau neolatine.

pansá, *pansez,* vb. I. Tr. A aplica un pansament.

pansamént, *pansamente,* s.n. Protejarea unei plăgi prin acoperire cu vată și tifon; material folosit la pansare.

panseá, *pansele,* s.f. Plantă decorativă cu flori catifelate, variat colorate.

panselúță, *panseluțe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *pansea.* **2.** Pansea.

panséu, *panseuri,* s.n. (Ir.) Gîndire, cugetare; maximă.

pansláv, -ă, *panslavi, -e,* adj. Care aparține tuturor popoarelor slave, care se referă la toate popoarele slave.

pantalón, *pantaloni,* s.m. **1.** (De obicei la pl.) Obiect de îmbrăcăminte care acoperă corpul de la brîu în jos, învelind fiecare picior în parte. **2.** Piesă de tablă folosită la bifurcarea unei conducte.

pantalonár, *pantalonari,* s.m. Denumire depreciativă dată de țărani celor îmbrăcați orășenește.

pántă, *pante,* s.f. **1.** Porțiune de teren cu suprafața înclinată. **2.** Unghi ascuțit format de o dreaptă cu o orizontală sau cu un plan orizontal.

panteísm s.n. Concepție filozofică monistă potrivit căreia Dumnezeu și natura sînt identice.

panteíst, -ă, *panteiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la panteism. **2.** S.m. și f. Adept al panteismului.

panteón, *panteoane,* s.n. **1.** Templu consacrat de greci și de romani cultului tuturor zeilor. **2.** Monument național în care sînt depuse rămășițele pămîntești ale oamenilor iluștri.

pantéră, *pantere,* s.f. Leopard.

pantóf, *pantofi,* s.m. Încălțăminte de piele, de pînză etc., care acoperă laba piciorului pînă la gleznă.

pantofár, *pantofari,* s.m. Meseriaș care se ocupă cu confecționarea și cu repararea încălțămintei.

pantofăríe, *pantofării,* s.f. Atelierul pantofarului.

pantográf, *pantografe,* s.n. **1.** Aparat care servește la reproducerea unui desen la aceeași scară sau la o scară diferită de cea a modelului. **2.** Priză de curent de la o linie aeriană, montată pe acoperișul unui vehicul cu tracțiune electrică.

pantomím, -ă, *pantomimi, -e,* s.f., s.m. **1.** S.f. Arta de a exprima idei și sentimente prin mimică și prin gesturi; reprezentație teatrală în care acțiunea dramatică se exprimă prin mimică și prin gesturi. **2.** S.m. Actor de pantomimă.

pantomímic, -ă, *pantomimici, -e,* adj. De pantomimă; exprimat prin gesturi.

panțír, *panțiri,* s.m. (Înv.) Soldat dintr-un corp de oaste însărcinat cu paza granițelor și cu transmiterea știrilor.

páos s.n. (În ritualul creștin) Pomană, la înmormîntări și parastase, care constă de obicei din colaci și vin.

pap s.n. Clei folosit în industria încălțămintei, preparat din gluten și apă; material de lipit preparat în casă din făină și apă.

papá s.m. sg. (Franțuzism) Tată.

papagál, *papagali,* s.m. **1.** Denumire dată unor păsări tropicale, cu penele viu și felurit colorate, cu ciocul gros și încovoiat, și care,

dresate, pot imita vorba omului. **2.** (Fig.) Epitet dat unei persoane care repetă mecanic părerile sau cuvintele altora. **3.** Cleşte cu dinţi folosit la lucrările de montare sau de reparare a ţevilor.

papagalicésc, -cáscă, *papagaliceşti*, adj. De papagal, ca de papagal.

papagalicéşte adv. În mod automat, mecanic.

papál, -ă, *papali, -e*, adj. Care aparţine papei, privitor la papă.

papalitáte s.f. **1.** Instituţia centrală de conducere spirituală şi politică a bisericii catolice. **2.** Puterea, autoritatea papilor; demnitatea de papă.

papanáş, *papanaşi*, s.m. Preparat culinar făcut din brînză de vacă, ouă, făină sau griş şi prăjit în tigaie sau fiert.

papáră, *păpări*, s.f. **1.** Mîncare preparată din felii de pîine prăjită, presărate cu brînză şi opărite cu apă sau cu lapte. **2.** (Reg.) Omletă.

paparúdă, *paparude*, s.f. **1.** (La pl.) Străvechi dans ritual de invocare a ploii, executat de femei sau de fete cu corpul înfăşurat în verdeaţă; (şi la sg.) femeie sau fată care execută acest dans. **2.** (Fig.) Femeie îmbrăcată ridicol.

papaveracée, *papaveracee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, dintre care unele conţin un suc lăptos (cu proprietăţi narcotice); (şi la sg.) plantă din această familie (ex. macul).

papaverínă s.f. Alcaloid extras din opiu sau preparat sintetic, avînd acţiune narcotică, analgezică şi hipotensivă.

pápă, *papi*, s.m. Capul bisericii catolice şi al statului Vatican.

papetăríe, *papetării*, s.f. Magazin (sau secţie într-o librărie) în care se vînd caiete, creioane, hîrtie etc.; articolele care se vînd într-un astfel de magazin.

papílă, *papile*, s.f. Mică proeminenţă a pielii, a unor mucoase, a feţei unor organe etc.

papilionacée, *papilionacee*, s.f. (La pl.) Subfamilie de plante leguminoase, ale căror flori, formate din cinci petale, seamănă cu aripile unui fluture; (şi la sg.) plantă din această subfamilie.

papión, *papioane*, s.n. Cravată bărbătească înnodată în forma unor aripi de fluture.

papiótă, *papiote*, s.f. **1.** Mic tub de carton pe care este înfăşurată aţă de cusut. **2.** Mic sul de hîrtie pe care femeile îşi răsucesc părul pentru a-l bucla.

papirologíe s.f. Disciplină a istoriei care se ocupă cu studiul papirusurilor **(2)**.

papírus, (1) *papiruşi*, s.m., **(2)** *papirusuri*, s.n. **1.** S.m. Plantă erbacee din Africa tropicală şi mediteraneană, din tulpina căreia se prepara în antichitate un material pe care se putea scrie. **2.** S.n. Manuscris pe astfel de material.

papistáş, -ă, *papistaşi, -e*, s.m. şi f., adj. (Înv. şi pop.) Catolic.

papricáş, *papricaşuri*, s.n. Un fel de tocană din bucăţi de carne şi găluşte de făină, condimentată cu boia de ardei.

páprică s.f. (Reg.) Boia de ardei.

papuáş, -ă, *papuaşi, -e*, s.m. şi f. Persoană care face parte dintr-o populaţie răspîndită în Melanezia.

papúc, *papuci*, s.m. **1.** Încălţăminte uşoară, de obicei fără călcîi, care se poartă în casă. **2.** Piesă de lemn care se aşază la baza unui stîlp pentru a-i mări suprafaţa de sprijin; piesă fixată la capătul unui conductor, care serveşte la realizarea contactelor electrice demontabile. **3.** *Papucul-doamnei* = plantă erbacee din familia orhideelor, cu flori mari, în formă de papuc (1).

papugíu, *papugii*, s.m. (Fam.) Om de nimic, care trăieşte din şiretlicuri; pişicher.

pápulă, *papule*, s.f. Leziune a pielii sub forma unei proeminenţe, care apare în unele boli.

pápură s.f. Denumire dată unor plante erbacee acvatice din ale căror frunze se fac rogojini, coşuri etc.

par[1], *pari*, s.m. **1.** Lemn lung şi relativ subţire, ascuţit la un capăt, care, înfipt în pămînt, serveşte pentru susţinere (de obicei la garduri). **2.** Bîtă, ciomag.

par[2], -ă, *pari, -e*, adj. (Despre numere) Care este divizibil cu 2.

para[1] - Element de compunere însemnînd „apără", „contra", care serveşte la formarea unor substantive.

pará[2], *parale*, s.f. **1.** Veche monedă egală cu a suta parte dintr-un leu; (astăzi) ban de valoare mică. **2.** (Fam., la pl.) Bani, avere în bani.

pará[3], *parez*, vb. I. Tr. A evita printr-o contralovitură o lovitură a adversarului (la duel, la scrimă etc.); (fig.) a face faţă, a evita.

parábolă[1], *parabole*, s.f. Curbă care reprezintă locul geometric al punctelor egal depărtate de o dreaptă fixă (numită directoare) şi de un punct fix (numit focar).

parábolă[2], *parabole*, s.f. Istorioară alegorică cu cuprins religios sau moral; (p. ext.) alegorie, metaforă.

parabólic, -ă, *parabolici, -e*, adj. De forma unei parabole[1].

paraboloíd, *paraboloizi*, s.m. Suprafaţă generată de o parabolă care se deplasează astfel încît planul ei rămîne paralel cu el însuşi, iar vîrful descrie o altă parabolă, situată într-un plan perpendicular.

paracăzătór, *paracăzătoare*, s.n. Dispozitiv de siguranţă pentru oprirea din cădere a coliviei ascensorului, în cazul ruperii cablului.

paracentéză, *paracenteze*, s.f. Puncţie efectuată într-o cavitate naturală din organism, în vederea evacuării lichidului conţinut în aceasta.

parachérniţă, *parachernite*, s.f. Plantă erbacee medicinală cu tulpina dreaptă, frunze alungite şi flori verzui.

paraclís, *paraclise*, s.n. **1.** Capelă ridicată lîngă o biserică, într-un cimitir sau în interiorul unei clădiri. **2.** Slujbă religioasă de laudă şi de invocare a ajutorului Fecioarei Maria sau al unui sfînt.

paraclisér, *paracliseri*, s.m. Persoană însărcinată cu îngrijirea unei biserici.

parádă, *parade*, s.f. Festivitate la care defilează trupe sau participanţii la o manifestaţie sportivă; (p. ext.) ceremonie.

paradentóză, *paradentoze*, s.f. Boală a gingiilor caracterizată prin distrugerea ţesuturilor de susţinere a dinţilor.

paradígmă, *paradigme*, s.f. Totalitatea formelor flexionare ale unui cuvînt.

paradis s.n. (În concepţiile religioase) Rai; (fig.) loc plăcut, încîntător.

paradiziác, -ă, *paradiziaci, -e*, adj. (Livr.) De paradis, ca în paradis; minunat, încîntător.

paradóx, *paradoxuri*, s.n. **1.** Enunţ surprinzător care contrazice opinia îndeobşte acceptată. **2.** *Paradoxul hidrostatic* = faptul (ciudat în aparenţă) că presiunea unui lichid pe fundul vasului în care se află nu depinde de forma şi de dimensiunile vasului, ci numai de înălţimea lichidului şi de densitatea lui.

paradoxál, -ă, *paradoxali, -e*, adj. Care ţine de paradox; de neînţeles, ciudat, bizar.

parafá, *parafez*, vb. I. Tr. **1.** A semna prin parafă **(1)**. **2.** A aplica o parafă **(2)** în ceară roşie pe legătura unui registru sau a unui dosar.

paráfă, *parafe*, s.f. **1.** Iscălitură prescurtată. **2.** Ştampilă cu o semnătură sau cu anumite iniţiale.

parafináre s.f. Depunere de parafină pe pereţii ţevilor de extracţie a ţiţeiului.

parafínă, *parafine*, s.f. Produs solid, alb, translucid, obţinut din ţiţei şi întrebuinţat la fabricarea lumînărilor, la impregnarea hîrtiei şi a ţesăturilor etc.

parafínic, -ă, *parafinici, -e*, adj. Privitor la parafină; din parafină.

parafinós, -oásă, *parafinoşi, -oase*, adj. Care conţine parafină.

parafóc, *parafocuri*, s.n. Zid din material refractar care apără de flăcări partea mai sensibilă a unui cazan de aburi.

parafrazá, *parafrazez*, vb. I. Tr. A exprima ceva prin parafrază.

parafráză, *parafraze*, s.f. **1.** Expunere într-o formulare personală (mai amplă) a conţinutului unui text. **2.** Prelucrare cu caracter liber a unei teme muzicale împrumutate.

parafúlger, *parafulgere*, s.n. Dispozitiv de protecţie a unei conducte electrice împotriva descărcărilor electrice din atmosferă.

paragenéză s.f. Formare, în aceeaşi epocă, a mai multor minerale care se găsesc asociate.

parágină, paragini, s.f. **1.** Teren necultivat, acoperit de buruieni. **2.** Stare de neîngrijire, de părăsire a unui teren sau a unei clădiri; dărăpănătură, ruină.

paragráf, *paragrafe*, s.n. Pasaj dintr-un text, despărţit de restul textului printr-un alineat nou (şi printr-un semn grafic special); subdiviziune dintr-un capitol al unui text de lege, al unui statut etc.

paraláctic, -ă, *paralactici, -e*, adj. Care se referă la paralaxă.

paraláxă, *paralaxe*, s.f. Unghiul sub care se vede raza Pămîntului sau raza orbitei sale de pe alt corp ceresc.

paralél, -ă, *paraleli, -e*, adj., s.f., s.n. **1.** Adj., s.f. (Drepte, planuri) care nu se intersectează, oricît s-ar prelungi. **2.** Adj. Care se produce şi evoluează concomitent cu altceva. **3.** S.f. Fiecare dintre cercurile imaginare determinate de intersecţia globului pămîntesc cu planuri perpendiculare pe axa polilor. **4.** S.f. (La pl.) Aparat de gimnastică format din două bare paralele, aşezate pe stîlpi. **5.** S.f. Comparaţie făcută, într-o scriere literară, între două persoane, două fenomene etc. **6.** S.n. Instrument de atelier folosit la trasarea pe o piesă a unor linii paralele cu un plan dat.

paralelipipéd, *paralelipipede*, s.n. Prismă a cărei bază este un paralelogram.

paralelipipédic, -ă, *paralelipipedici, -e*, adj. Care are forma unui paralelipiped.

paralelísm, *paralelisme*, s.n. Însuşirea de a fi paralel.

paralelizá, *paralelizez*, vb. I. Tr. A dispune, a aşeza paralel.

paralelográm, *paralelograme*, s.n. Patrulater cu laturile opuse paralele.

paraléu, *paralei*, s.m. (Mai ales precedat de *leu*) Leu foarte mare şi puternic; (p. ext.) fiinţă puternică, vitează.

paralitic, -ă, *paralitici, -e*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de paralizie.

paralizá, *paralizez*, vb. I. **1.** Intr. şi refl. A deveni paralitic. **2.** Tr. (Fig.) A împiedica o mişcare, o acţiune; a imobiliza.

paralizánt, -ă, *paralizanţi, -te*, adj. Care paralizează.

paralizát, -ă, *paralizaţi, -te*, adj. **1.** Care suferă de paralizie. **2.** (Fig.) Împiedicat, oprit din acţiune.

paralizie, *paralizii*, s.f. Pierdere totală sau diminuare a funcţiei motorii musculare.

paramagnétic, -ă, *paramagnetici, -e*, adj. (Despre corpuri) Care, la introducerea într-un cîmp magnetic, prezintă o magnetizare slabă, de acelaşi sens cu intensitatea cîmpului.

paraméci, *parameci*, s.m. Infuzor microscopic care trăieşte în ape stătute.

paramént, *paramente*, s.n. Faţa exterioară, vizibilă, a unei zidării de piatră.

paramétru, *parametri*, s.m. (Fiz., tehn.) Mărime proprie unui obiect, care intervine în caracterizarea anumitor proprietăţi ale acestuia.

paramilitár, -ă, *paramilitari, -e*, adj. (Despre grupuri, formaţii) Care este organizat pe baze de tip militar.

paranóia s.f. Denumire dată unor boli psihice care se manifestă prin deliruri, idei fixe, mania persecuţiei, a grandorii, halucinaţii etc.

paranóic, -ă, *paranoici, -e*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care suferă de paranoia.

parantéză, *paranteze*, s.f. **1.** Semn de punctuaţie (în formă de arc de cerc sau de linie frîntă în unghi drept la capete) care se pune la începutul şi la sfîrşitul cuvintelor considerate a fi o

explicaţie, un adaos, o precizare; textul pus între aceste semne. **2.** (Fig.) Digresiune. **3.** (Mat.) Semn grafic care exprimă faptul că operaţia aflată în interiorul ei trebuie efectuată înaintea celorlalte.

parapét, *parapete,* s.n. **1.** Perete scund la marginea balcoanelor, a teraselor, a podurilor etc. **2.** Întăritură de pămînt la redute sau la tranşee, pentru protejarea luptătorilor.

paraplégic, -ă, *paraplegici, -e,* adj., s.m. şi f. Bolnav de paraplegie.

paraplegíe s.f. Paralizie a ambelor picioare.

parápon s.n. (Înv.; astăzi fam.) Supărare, necaz, ciudă.

paraponisít, -ă, *paraponisiţi, -te,* adj. (Înv. şi fam.) Supărat, necăjit; nemulţumit.

parascîntéi, *parascîntei,* s.n. Dispozitiv montat la coşuri pentru oprirea scînteilor şi a altor particule antrenate de gazele de ardere.

parascovénie, *parascovenii,* s.f. (Fam.) Năzbîtie, poznă.

parasimpátic adj. *Sistem parasimpatic* = parte a sistemului nervos care încetineşte ritmul cardiac şi accelerează mişcările tubului digestiv.

parastás, *parastase,* s.n. (În cultul creştin) Slujbă religioasă făcută pentru pomenirea morţilor.

paraşutá, *paraşutez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) lansa din avion cu ajutorul paraşutei.

paraşútă, *paraşute,* s.f. Dispozitiv (care în cădere ia forma unei umbrele) folosit pentru aterizarea lentă a persoanelor sau a materialelor lansate dintr-un avion.

paraşutísm s.n. Tehnica lansării din avion cu paraşuta; ramură sportivă care cuprinde lansări cu paraşuta.

paraşutíst, -ă, *paraşutişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană specializată în lansarea cu paraşuta.

paratáxă, *parataxe,* s.f. (Gram.) Juxtapunere.

paratífic, -ă, *paratifici, -e,* adj. Care se referă la paratifos.

paratifoídă, *paratifoide,* s.f. *Febră paratifoidă* = paratifos.

paratífos s.n. Boală infecţioasă asemănătoare cu tifosul exantematic dar mai puţin gravă decît acesta.

paratrásnet, *paratrăsnete,* s.n. Dispozitiv de protecţie împotriva trăsnetelor, instalat de obicei pe clădiri, alcătuit dintr-o tijă metalică aeriană legată de un fir conductor introdus în pămînt.

paraván, *paravane,* s.n. Panou sau perete subţire (de lemn) folosit în încăperi pentru a izola anumite porţiuni ale acestora.

parazăpádă, *parazăpezi,* s.f. **1.** Panouri de lemn servind ca mijloc de protecţie contra înzăpezirii unei căi de comunicaţie sau a unei porţiuni de teren. **2.** Grilaj montat la marginea streşinii unei clădiri pentru a împiedica căderea zăpezii de pe acoperiş.

parazít, -ă, *paraziţi, -te,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. şi f. (Plantă sau animal) care trăieşte şi se hrăneşte pe seama unui organism străin. **2.** Adj., s.m. şi f. (Fig.) (Persoană) care trăieşte din munca altuia. **3.** S.m. (La pl.) Perturbaţii într-un sistem de telecomunicaţii, produse de fenomene electromagnetice din atmosferă sau din unele instalaţii electrice.

parazitár, -ă, *parazitari, -e,* adj. Care trăieşte ca parazit (1); de parazit.

parazitísm s.n. **1.** Forma de viaţă a organismelor parazite (1). **2.** (Fig.) Faptul de a trăi din munca altuia.

parazitológ, *parazitologi,* s.m. Specialist în parazitologie.

parazitologíe s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul animalelor şi plantelor parazite.

parazitóză, *parazitoze,* s.f. Denumire dată bolilor de origine parazitară.

páră[1] s.f. Flacără, văpaie.

páră[2], *pere,* s.f. **1.** Fructul părului. **2.** Nume dat unor piese în formă de pară (1).

parbríz, *parbrize,* s.n. Paravan transparent montat în partea din faţă a unui vehicul, servind ca apărătoare pentru conducătorul acestuia.

parc, *parcuri,* s.n. **1.** Grădină publică amenajată pentru odihnă şi distracţii; grădină mare cu alei şi cu copaci, în jurul unei locuinţe; *parc de vînătoare* = teren împrejmuit unde este crescut şi îngrijit vînatul; *parc sportiv* = complex alcătuit din mai multe terenuri sportive (şi săli de sport), în mijlocul unor spaţii verzi. **2.** Loc de staţionare a vehiculelor sau de depozitare a utilajului unei instituţii ori întreprinderi; totalitatea vehiculelor de acelaşi fel ale unei întreprinderi.

parcá, *parchez,* vb. I. Tr. A aşeza un vehicul într-un parc (2) sau într-un loc rezervat în acest scop.

parcáj, *parcaje,* s.n. Parcare.

parcáre, *parcări,* s.f. Acţiunea de *a parca.*

párcă[1] adv. Se pare, s-ar crede, s-ar zice că...; poate.

párcă[2], *parce,* s.f. Fiecare dintre cele trei divinităţi din mitologia romană, despre care se credea că una toarce, a doua deapănă şi a treia taie firul vieţii omului.

parcelá, *parcelez,* vb. I. Tr. A împărţi un teren în parcele.

parcelát, -ă, *parcelaţi, -te,* adj. Împărţit în parcele.

parcélă, *parcele,* s.f. Porţiune de teren delimitată pentru o anumită întrebuinţare.

parchét, *parchete,* s.n. **1.** Piesă mică din lemn de esenţă tare, folosită la pardosirea încăperilor; pardoseală făcută din astfel de piese. **2.** Porţiune dintr-o pădure în curs de exploatare. **3.** Denumire dată în trecut organului de stat care punea în mişcare acţiunea penală şi o susţinea în faţa instanţei de judecată.

parchetá, *parchetez,* vb. I. Tr. **1.** A pardosi o încăpere cu parchet (1). **2.** A împărţi o pădure în parchete (2).

parchetár, *parchetari,* s.m. Lucrător specializat în montarea pardoselilor de parchet (1).

parchetát, -ă, *parchetaţi, -te,* adj. **1.** (Despre încăperi) Pardosit cu parchet (1). **2.** (Despre păduri) Împărţit în parchete (2).

párching, *parchinguri,* s.n. Loc unde se parchează vehiculele.
parcimonie, *parcimonii,* s.f. (Livr.) Avariție, zgîrcenie.
parcúrge, *parcúrg,* vb. III. Tr. **1.** A străbate un drum, o distanță. **2.** A trece cu privirea peste ceva; a citi în grabă și superficial o carte, un ziar etc.
parcúrs, *parcursuri,* s.n. **1.** Faptul de a parcurge o distanță; drum (de) străbătut. **2.** Lungimea unui drum sau a unei traiectorii între două puncte.
pardesíu, *pardesiuri,* s.n. Haină lungă de stofă, mai subțire decît paltonul, care se poartă primăvara și toamna. Pl. și: *pardesie.*
pardón interj. Iertați-mă! scuzați!; (indicînd un protest) ba nu, să avem iertare.
pardoseálă, *pardoseli,* s.f. Strat de scînduri, de ciment etc. așezat pe planșeul unei încăperi.
pardosí, *pardosesc,* vb. IV. Tr. A acoperi cu pardoseală o încăpere.
pardosit, -ă, *pardosiți, -te,* adj. Acoperit cu pardoseală.
paremiológ, *paremiologi,* s.m. Specialist în paremiologie.
paremiologie s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul proverbelor.
parenchím, *parenchime,* s.n. **1.** Țesutul fundamental al unui organ (plămîni, rinichi, splină). **2.** Țesut vegetal fundamental care formează partea cea mai mare a organelor moi ale plantelor.
parenterál, -ă, *parenterali, -e,* adj. (Despre modul de administrare a medicamentelor) Care se face pe altă cale decît cea digestivă.
paréză, *pareze,* s.f. Paralizie parțială, incompletă, constînd în reducerea amplitudinii și forței mișcării.
parfúm, *parfumuri,* s.n. **1.** Miros plăcut, mireasmă; aromă. **2.** Produs lichid cu miros plăcut, preparat din substanțe aromatice. **3.** (Fig.) Notă specifică.
parfumá, *parfumez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) stropi cu parfum. **2.** Tr. A îmbiba cu o mireasmă plăcută.
parfumát, -ă, *parfumați, -te,* adj. **1.** Care miroase frumos. **2.** Impregnat cu parfum (2).
parfumeríe, *parfumerii,* s.f. Magazin în care se vînd parfumuri (2), articole de toaletă, cosmetice etc.
pária[1] s.m. invar. **1.** (În India, la brahmani) Persoană care se află în afara castelor și care este lipsită de orice drepturi. **2.** Persoană disprețuită, repudiată.
pariá[2], *pariez,* vb. I. Intr. și tr. A face un pariu.
paricíd, -ă, *paricizi, -de,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană care și-a ucis tatăl sau mama. **2.** S.n. Crimă care constă în uciderea părinților.
parietál, -ă, *parietali, -e,* adj. Care ține de peretele unei cavități a organismului; *os parietal* = fiecare dintre cele două oase care formează partea de mijloc a cutiei craniene.
parimíe, *parimii,* s.f. (Înv.) Proverb, maximă, pildă.
paripenát, -ă, *paripenați, -te,* adj. (Despre frunzele compuse) Care are un număr pereche de foliole.
parisilábic, -ă, *parisilabici, -e,* adj. (Despre substantive sau adjective) Care păstrează același număr de silabe în cursul declinării.
paritáte, *parități,* s.f. **1.** Egalitate numerică, număr egal. **2.** Egalitate valorică.
paríu, *pariuri,* s.n. Înțelegere între persoane care susțin lucruri contrare, în baza căreia cel care va avea dreptate urmează să primească de la celălalt o răsplată în bani sau în obiecte; rămășag; joc de noroc la cursele de cai, constînd dintr-o miză care dă participantului cîștigător dreptul la o cotă din totalul sumelor mizate.
parízer s.n. Varietate de salam din carne fiartă de vită și slănină, tocate mărunt.
parizián, -ă, *parizieni, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Locuitor al Parisului. **2.** Adj. Care se referă la Paris.
parímă, *parîme,* s.f. Frînghie, odgon folosit la bordul unei nave.
parlamént, *parlamente,* s.n. Denumire dată în unele țări organului legislativ al statului.
parlamentá, *parlamentez,* vb. I. Intr. A duce tratative cu partea adversă pentru a ajunge la o înțelegere.
parlamentár, -ă, *parlamentari, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Care ține de parlament, privitor la parlament; *imunitate parlamentară* = drept recunoscut parlamentarilor de a nu putea fi urmăriți, arestați sau judecați decît cu aprobarea organului reprezentativ ai cărui membri sînt. **2.** S.m. Membru al unui parlament.
parlamentarism s.n. Sistem de guvernare specific statelor cu regim parlamentar.
parloár, *parloare,* s.n. Sală de primire a vizitatorilor într-un cămin, într-un internat etc.
parmác, *parmaci,* s.m. Stîlp folosit la prispe, la pridvoare etc.
parmaclíc, *parmaclîcuri,* s.n. Balustradă de lemn la un pridvor, la un balcon, la un pod.
pármen, *parmeni, -e,* adj. *Măr parmen (auriu)* (și substantivat, m.) = varietate de măr cu fructele galbene-aurii, cu dungi roșii; (substantivat, n.) fructul acestei varietăți de măr.
parmezán, *parmezane,* s.n. Varietate de cașcaval uscat; (p. ext.) cașcaval ras.
parnasián, -ă, *parnasieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la parnasianism. **2.** S.m. și f. Adept sau reprezentant al parnasianismului.
parnasianism s.n. Curent literar apărut în Franța, în sec. XIX, care cultiva virtuozitatea formei, construcția savantă, impersonală, evocarea naturii exotice, a civilizațiilor trecute etc.
parodiá, *parodiez,* vb. I. Tr. A imita o operă literară sau stilul unui scriitor, cu intenții satirice ori pentru a obține efecte comice.
parodíe, *parodii,* s.f. **1.** Scriere cu caracter umoristic sau satiric, constînd în imitarea unei opere literare ori a manierei unui scriitor. **2.** Imitație neizbutită, inferioară unui prototip sau originalului.

paróh, *parohi,* s.m. Preot care conduce o parohie.

parohiál, -ă, *parohiali, -e,* adj. Care ţine de o parohie, privitor la o parohie.

parohíe, *parohii,* s.f. Cea mai mică unitate administrativă bisericească; comunitate creştină condusă de un paroh.

paról interj. (Franţuzism; ca formulă de întărire a unei afirmaţii) Pe cuvîntul meu.

parólă, *parole,* s.f. **1.** (Mil.) Cuvînt secret, convenţional, care serveşte ca mijloc de recunoaştere în serviciul de gardă sau în anumite misiuni. **2.** Cuvînt de recunoaştere între membrii unei organizaţii conspirative.

paroním, *paronime,* s.n. Cuvînt asemănător cu altul din punctul de vedere al formei, dar deosebit de acesta ca sens.

parotídă, *parotide,* s.f. Fiecare dintre cele două glande salivare situate dedesubtul urechilor.

paroxism, *paroxisme,* s.n. Intensitate maximă a unei senzaţii, a unui sentiment.

paroxístic, -ă, *paroxistici, -e,* adj. Care a ajuns la paroxism.

paroxitón, -ă, *paroxitone,* adj., s.n. (Cuvînt) care are accentul pe penultima silabă.

parséc, *parseci,* s.m. Unitate de măsură pentru distanţe folosită în astronomie, egală cu 3,26 ani-lumină.

parşív, -ă, *parşivi, -e,* adj. Mîrşav, ordinar, ticălos.

partáj, *partaje,* s.n. Împărţire (a unei averi).

párte, *părţi,* s.f. **1.** Ceea ce se desprinde dintr-un întreg, dintr-un grup; porţiune, fragment. **2.** Element constitutiv, delimitat, din alcătuirea unui organism, a unui mecanism etc.; (gram.) *parte de vorbire* = categorie de cuvinte grupate după sensul lor lexical fundamental şi după caracteristicile morfologice şi sintactice. **3.** Diviziune a unei opere literare, muzicale etc. **4.** Ceea ce revine cuiva în urma unei împărţiri, a unei moşteniri etc. **5.** Contribuţie în bani sau în muncă la o activitate comună care dă dreptul de participare la beneficii; cota care îi revine fiecărui participant. **6.** Regiune, ţinut, loc; *în* (*sau prin*) *partea locului* = în (sau prin) regiunea despre care se vorbeşte. **7.** Margine, latură. **8.** Direcţie, sens. **9.** Categorie socială sau profesională; tagmă; *parte femeiască* = (fiinţă) de sex femeiesc; *parte bărbătească* = (fiinţă) de sex bărbătesc; *din partea mamei* (*a tatălui* etc.) = din neamul, din spiţa mamei (a tatălui etc.). **10.** Fiecare dintre persoanele sau grupurile de persoane interesate într-o afacere sau într-un proces.

partenér, -ă, *parteneri, -e,* s.m. şi f. Fiecare dintre participanţii la o competiţie sportivă, la un joc etc., considerat în raport cu ceilalţi participanţi; fiecare dintre persoanele care alcătuiesc un grup, o societate, o asociaţie etc., considerată în raport cu celelalte persoane participante.

partenogenétic, -ă, *partenogenetici, -e,* adj. Care s-a dezvoltat prin partenogeneză.

partenogeneză s.f. Dezvoltare a unui organism din gametul femel nefecundat.

partér, *partere,* s.n. **1.** Parte a unei clădiri situată la nivelul solului. **2.** Parte a unei săli de spectacol cuprinsă între scenă şi fundul sălii.

participá, *particip,* vb. I. Intr. **1.** A lua parte la o activitate, la o acţiune, la o întreprindere comună. **2.** A împărtăşi starea de spirit sau sentimentele cuiva.

participánt, -ă, *participanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care ia parte la o activitate, la o acţiune comună, la o dezbatere etc.

participáţie, *participaţii,* s.f. Participare; cotă cu care participă cineva la o activitate economică.

particípiu, *participii,* s.n. Mod verbal nepredicativ, cu forme de adjectiv.

particulár, -ă, *particulari, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Care este propriu unei singure fiinţe, unui singur lucru sau unei singure categorii; special, deosebit; (substantivat, n.) categorie filozofică desemnînd ceea ce este propriu unei părţi dintre indivizii unei clase. **2.** Adj. Care are un caracter personal, neoficial, privat; care este proprietate individuală a cuiva. **3.** S.m. Persoană care nu deţine o funcţie oficială, care nu face parte dintr-un grup oficial constituit, considerată în raport cu acesta.

particularitáte, *particularităţi,* s.f. Caracterul a ceea ce este particular; notă distinctivă.

partículă, *particule,* s.f. **1.** Părticică foarte mică de materie; *particulă elementară* = cea mai mică particulă constitutivă a materiei, care se comportă ca o entitate cu însuşiri specifice (ex. electronul). **2.** (Lingv.) Afix sau alt element invariabil ataşat la un cuvînt; denumire dată unor cuvinte cu corp fonetic redus (prepoziţii, conjuncţii etc.).

partíd, *partide,* s.n. Grupare de oameni uniţi prin comunitatea concepţiilor politice, ideologice, a intereselor sociale etc., partea cea mai activă şi cea mai organizată a unei clase sau a unei pături sociale.

partídă, *partide,* s.f. **1.** Desfăşurarea completă a unui joc sportiv sau distractiv; petrecere, distracţie în grup organizat. **2.** Căsătorie sau proiect de căsătorie; persoană vizată pentru un asemenea proiect. **3.** (În contabilitate) Cont.

partínic, -ă, *partinici, -e,* adj. Care reprezintă interesele unui partid; care corespunde ideologiei şi programului unui partid.

partinitáte s.f. Apartenenţa de clasă, de partid a unei ideologii; însuşire a ideologiei de a reflecta interesele şi aspiraţiile unei clase sociale.

partitív, -ă, *partitivi, -e,* adj. (Gram., despre părţi de propoziţie sau despre forme flexionare) Care exprimă ideea de parte luată dintr-un întreg.

partitúră, *partituri,* s.f. Text muzical în care sînt cuprinse toate părţile vocale sau instrumentale, dispuse astfel încît să poată fi urmărite concomitent; (p. ext.) compoziţie muzicală.

partizán, -ă, *partizani, -e,* s.m. şi f. **1.** Persoană care adoptă şi susţine o idee, o teorie etc.;

persoană care luptă alături de cineva pentru o cauză. **2.** Persoană care participă la lupta populară organizată împotriva inamicului în spatele frontului.

parțiál, -ă, *parțiali, -e,* adj. Care reprezintă numai o parte dintr-un întreg; care se efectuează numai în parte.

parúră, *paruri,* s.f. Podoabă din lămîiță și beteală pe care o pun miresele pe cap.

parvení, *parvín,* vb. IV. Intr. **1.** A se ridica fără merite, prin mijloace neoneste, la o bună situație materială sau socială. **2.** (Despre știri, scrisori etc.) A ajunge la destinație.

parvenitísm s.n. Tendința de a parveni **(1).**

pas[1], *pasuri,* s.n. Loc mai coborît care permite trecerea peste o culme de munte sau de deal; trecătoare.

pas[2], *pași,* s.m. **1.** Fiecare dintre mișcările pe care le fac picioarele în mers. **2.** (Fig.) Acțiune, act, întreprindere. **3.** Mod de a umbla, mers, umblet; *pas alergător* = mers în fugă; *la pas* = în mersul liber (al calului). **4.** Măsură de lungime egală cu distanța dintre picioarele depărtate în mersul obișnuit. **5.** Urmă lăsată de picior în mers. **6.** Distanța dintre doi dinți consecutivi ai unei roți dințate.

pasá, *pasez,* vb. I. Tr. **1.** A da, a transmite, a face să ajungă în mîna altuia. **2.** (Sport) A trimite mingea unui coechipier. **3.** A trece prin sită fructe sau legume; a zdrobi, a mărunți.

pasagér, -ă, *pasageri, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care călătorește folosind un mijloc de transport în comun. **2.** Persoană care este în trecere printr-un loc, printr-o localitate.

pasáj, *pasaje,* s.n. **1.** Trecere pentru pietoni dintr-o stradă în alta, amenajată între două rînduri de clădiri. **2.** Încrucișare între un drum și o cale ferată. **3.** Migrațiune periodică a păsărilor dintr-o regiune în alta. **4.** Fragment dintr-un text scris, dintr-o bucată muzicală etc.

pasarélă, *pasarele,* s.f. **1.** Pod îngust pentru pietoni, peste o linie de cale ferată, peste un canal etc. **2.** Punte îngustă sau galerie acoperită care permite trecerea, la înălțime, între două construcții. **3.** Podeț mobil care leagă de chei puntea unui vapor ancorat.

pásă, *pase,* s.f. (Sport) Trimiterea mingii către un coechipier.

păsămíte adv. (Pop.) Pesemne, se pare.

pásăre, *păsări,* s.f. **1.** Nume dat vertebratelor ovipare cu corpul acoperit cu pene și prevăzut cu aripi pentru zbor. **2.** *Pasărea paradisului* = nume dat unor păsări viu colorate din Australia și din Noua Guinee; *pasărea-liră* = pasăre australiană al cărei mascul are coada în formă de liră; *pasărea muscă* = colibri.

páscă, *păști,* s.f. **1.** Un fel de cozonac cu brînză, care se mănîncă la Paști de către creștinii ortodocși. **2.** Preparat alimentar tradițional, pe care îl mănîncă evreii în timpul Paștilor în loc de pîine.

paseísm s.n. Cult exagerat al trecutului.

paserifórme s.f. pl. Ordin de păsări de talie mică, mijlocie sau mare, unele bune cîntătoare, răspîndite pe întreg globul, și care se hrănesc cu insecte sau cu semințe.

pasíbil, -ă, *pasibili, -e,* adj. Care merită sau poate fi supus la..., susceptibil de...

pasiénță, *pasiențe,* s.f. Combinare, bazată pe hazard, a cărților de joc, de reușita căreia jucătorul leagă împlinirea unei dorințe.

pasioná, *pasionez,* vb. I. Tr. A-i trezi cuiva un interes deosebit, o pasiune; (refl.) a fi captivat, interesat în mod deosebit pentru ceva.

pasionál, -ă, *pasionali, -e,* adj. Care este produs sau determinat de o pasiune.

pasionánt, -ă, *pasionanți, -te,* adj. Care pasionează.

pasionát, -ă, *pasionați, -te,* adj. Izvorît dintr-o pasiune; stăpînit de o pasiune; înflăcărat, entuziasmat.

pasiúne, *pasiuni,* s.f. **1.** Stare afectivă intensă și durabilă; afecțiune puternică pentru cineva sau ceva. **2.** Ceea ce constituie obiectul, cauza unei pasiuni **(1).**

pasív, -ă, *pasivi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care este lipsit de inițiativă și de interes pentru ceea ce face. **2.** Adj. (Gram.) *Diateză pasivă* = diateză care arată că subiectul suferă acțiunea săvîrșită de altcineva. **3.** S.n. Parte distinctă a bilanțului contabil în care sînt specificate, în expresie valorică, mijloacele unei unități economice, ale unei instituții sau organizații, grupate după sursele de formare.

pasivísm s.n. Pasivitate.

pasivitáte s.f. Starea celui pasiv **(1);** lipsă de activitate și de interes.

pasmanteríe s.f. Ramură a industriei textile care produce panglici, fireturi, broderii etc.

paspoál, *paspoale,* s.n. Panglică sau șiret care se aplică ca garnitură la rochii, de-a lungul unei cusături, la buzunare etc.

pástă, *paste,* s.f. Material omogen sau suspensie foarte concentrată avînd o viscozitate mare în raport cu lichidele.

pastél, *pasteluri,* s.n. **1.** Creion colorat, moale, pentru desen; lucrare, desen executat cu astfel de creioane. **2.** Specie a poeziei lirice, în care se descrie un peisaj.

pasteurizá, *pasteurizez,* vb. I. Tr. A supune operației de pasteurizare.

pasteurizáre, *pasteurizări,* s.f. Procedeu de conservare a unor produse alimentare (în special a laptelui) prin încălzire la o temperatură care distruge bacteriile.

pasteurizát, -ă, *pasteurizați, -te,* adj. Care a fost supus pasteurizării.

pastílă, *pastile,* s.f. Preparat farmaceutic sau zaharos de forma unui disc mic.

pastișá, *pastișez,* vb. I. Tr. A realiza o pastișă.

pastíșă, *pastișe,* s.f. Lucrare literară, muzicală sau plastică în care se copiază genul, stilul, maniera unui scriitor sau a unui artist consacrat.

pástor, *pastori,* s.m. Preot protestant.

pastorál, -ă, *pastorali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. De la țară, cîmpenesc, rustic. **2.** Adj. (Despre creații poetice) În care se zugrăvește în mod idilic viața păstorilor, viața de la țară. **3.** S.f.

Operă literară sau muzicală cu subiect din viaţa de la ţară (în special din viaţa păstorilor).

pastrámă, *păstrămuri*, s.f. Preparat din carne (mai ales de oaie sau de capră), condimentat, sărat şi uscat la fum.

pașá s.f. v. **pașă.**

pașalîc, *pașalîcuri*, s.n. Provincie sau regiune din Imperiul otoman, condusă de un paşă.

pașapórt, *pașapoarte*, s.n. Document în temeiul căruia cetăţeanul unui stat poate circula în alt stat, servindu-i acolo şi ca legitimaţie.

páșă, *pași*, s.m. (În trecut, în Imperiul otoman) Guvernator al unei provincii. Var.: **pașá** s.f.

pášnic, -ă, *pașnici*, *-e*, adj. **1.** Iubitor de pace, potrivnic războiului; care nu tulbură şi nu supără pe nimeni; (despre acţiuni, atitudini) care sprijină pacea. **2.** (Despre locuri, peisaje) Liniştit, calm, tihnit.

pașoptíst, -ă, *pașoptiști*, *-ste*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care a aparţinut generaţiei de luptători ai revoluţiei din 1848 din ţările româneşti.

páște[1], *pasc*, vb. III. **1.** Intr. (Despre animalele erbivore) A se hrăni rupînd cu gura iarbă. **2.** Tr. (Despre oameni) A duce animalele la păscut şi a le păzi. **3.** Tr. (Despre primejdii, nenorociri etc.) A ameninţa, a pîndi pe cineva.

páște[2] s.n. v. **paști.**

paști s.m. Sărbătoare la creştini în amintirea învierii legendare a lui Hristos; sărbătoare la evrei în amintirea ieşirii lor din Egipt. Var.: **páște** s.n.

pat[1], *paturi*, s.n. **1.** Mobilă de lemn sau de metal, prevăzută de obicei cu somieră sau cu saltea, pe care se doarme. **2.** Aşternut. **3.** Parte a unei maşini sau a unui sistem tehnic pe care se sprijină sau pe care alunecă anumite părţi ale maşinii sau ale sistemului respectiv. **4.** Partea de lemn a puştii, pe care sînt fixate ţeava şi mecanismele. **5.** Strat de material pe care se reazemă alte materiale.

pat[2], *paturi*, s.n. Situaţie la jocul de şah, în care un jucător, fără a fi în poziţie de şah, nu mai poate face nici o mutare, partida declarîndu-se remiză.

patalamá, *patalamale*, s.f. (Fam., adesea depr.) Certificat de studii, diplomă.

patarámă, *patarame*, s.f. Întîmplare neplăcută, păţanie.

pátă, *pete*, s.f. **1.** Urmă lăsată pe un obiect de un corp gras, de murdărie, de o materie colorată etc. **2.** Porţiune pe corpul animalelor sau al păsărilor, unde părul sau penele sînt de altă culoare decît restul; părticică pe pielea corpului, diferit colorată faţă de rest. **3.** Porţiune mai întunecată pe discul solar. **4.** (Fig.) Faptă care ştirbeşte onoarea cuiva.

patefón, *patefoane*, s.n. Aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe discuri de gramofon.

patént[1] s.n. v. **patentă.**

patént[2], **-ă,** *patenţi*, *-te*, adj. (Despre lacăte, încuietori etc.) Care prezintă garanţii de soliditate, de siguranţă, de bună funcţionare; *cleşte patent* (şi substantivat, n.) = cleşte special pentru apucat şi tăiat sîrmă, tablă etc.

patentá, *patentez*, vb. I. Tr. A acorda cuiva o patentă; a breveta o invenţie.

patentát, -ă, *patentaţi*, *-te*, adj. (Despre invenţii) Brevetat.

paténtă, *patente*, s.f. Drept exclusiv pe care îl are un inventator de a pune în fabricaţie şi de a vinde produsul invenţiei sale; document prin care i se acordă acest drept; brevet de invenţie. Var.: **patént** s.n.

patérn, -ă, *paterni*, *-e*, adj. Privitor la tată, părintesc.

paternitáte s.f. **1.** Starea, calitatea de tată. **2.** Calitatea de autor al unei lucrări, al unei idei etc.

patétic, -ă, *patetici*, *-e*, adj. Care emoţionează, impresionează; plin de patos.

patetísm s.n. Însuşirea de a emoţiona, de a impresiona; caracterul emoţionant al unei opere literare, muzicale etc.

patéu, *pateuri*, s.n. **1.** Preparat culinar din aluat cu mult unt, aşezat în foi şi umplut cu carne tocată, cu brînză etc. **2.** Pastă de ficat, de carne sau de peşte.

pátimă, *patimi*, s.f. **1.** Sentiment puternic, violent, care întunecă raţiunea; iubire excesivă pentru ceva, pornire nestăpînită pentru satisfacerea unei dorinţe. **2.** Părtinire; duşmănie, ură.

patiná, *patinez*, vb. I. Intr. **1.** A aluneca pe gheaţă cu patinele; a practica patinajul. **2.** (Despre vehicule) A nu putea să înainteze, roţile învîrtindu-se pe loc, sau a se deplasa prin alunecare.

patináj s.n. Faptul de a patina; sportul practicat cu patinele.

patinatór, -oáre, *patinatori*, *-oare*, s.m. şi f. Persoană care practică patinajul.

patínă[1] s.f. **1.** Oxidare a bronzului, prin care acesta se acoperă cu o pojghiţă de carbonat de cupru de culoare verde. **2.** Aspect pe care îl capătă cu vremea, sub acţiunea agenţilor atmosferici, obiectele de metal, de piatră, clădirile etc.

patínă[2], *patine*, s.f. Obiect de metal prevăzut cu un sistem de fixare pe talpa ghetelor şi avînd la partea inferioară o lamă care permite alunecarea pe gheaţă.

patinoár, *patinoare*, s.n. Teren de patinaj.

patiseríe, (2) *patiserii*, s.f. **1.** Aluat fin, preparat cu mult unt, din care se fac pateuri, plăcinte etc.; pateuri, plăcinte din acest aluat. **2.** Local în care se vînd şi se consumă produse de patiserie **(1).**

patogén, -ă, *patogeni*, *-e*, adj. Care cauzează boli; purtător de boli.

patogenétic, -ă, *patogenetici*, *-e*, adj. Care se referă la patogenie.

patogeníe s.f. Ramură a medicinii care studiază procesul producerii bolilor.

patológic, -ă, *patologici*, *-e*, adj. Care se referă la patologie; care este provocat de o boală.

patologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază cauzele şi simptomele bolilor.

pátos s.n. Însuflețire, entuziasm.
patrafír, *patrafire,* s.n. Fîșie lungă de stofă sau de mătase brodată, pe care o poartă preotul în timpul oficierii slujbei religioase.
patriárh, *patriarhi,* s.m. **1.** Cel mai înalt rang în ierarhia unora dintre bisericile ortodoxe autocefale. **2.** Șef de familie în patriarhat; (fig.) bătrîn venerabil, cu numeroși descendenți.
patriarhál, -ă, *patriarhali, -e,* adj. Care amintește simplitatea obiceiurilor și a traiului din vechime.
patriarhát s.n. **1.** Denumire dată perioadei din comuna primitivă care s-a caracterizat prin rolul preponderent al bărbatului în economie și în care apartenența la gintă se stabilea pe linie paternă. **2.** Demnitatea de patriarh **(1).**
patriarhíe, *patriarhii,* s.f. **1.** Organizație bisericească ortodoxă condusă de un patriarh. **2.** Biserica centrală a unei patriarhii **(1).**
patrician[1], *patricieni,* s.m. Cîrnat făcut din carne de vită.
patrician[2], -ă, *patricieni, -e,* s.m. și f. Nume dat reprezentanților aristocrației din Roma antică.
pátrie, *patrii,* s.f. **1.** Mediul natural, social, politic, cultural în care trăiește un popor; teritoriul, țara în care s-a născut cineva; țară în care locuiește, în care se stabilește cineva. **2.** Loc, climat, mediu propice dezvoltării cuiva sau a ceva.
patrimoniál, -ă, *patrimoniali, -e,* adj. Care face parte dintr-un patrimoniu, privitor la un patrimoniu.
patrimóniu, *patrimonii,* s.n. **1.** Totalitatea drepturilor și obligațiilor cuiva, care pot fi evaluate în bani, și a bunurilor la care acestea se referă. **2.** Bunuri moștenite de la părinți; bunuri spirituale care aparțin unui popor, transmise de la strămoși; moștenire culturală.
patriót, -ă, *patrioți, -te,* s.m. și f. Persoană care își iubește țara, care luptă pentru apărarea și pentru prosperitatea ei.
patriotárd, -ă, *patriotarzi, -de,* adj. (Și substantivat) Care face paradă de patriotism, care demonstrează un fals patriotism.
patriótic, -ă, *patriotici, -e,* adj. Pătruns de patriotism.
patriotism s.n. Sentiment al dragostei față de patrie, față de propriul popor.
patrón[1], *patroane,* s.n. **1.** Bucată de exploziv folosită în mine pentru dizlocarea straturilor. **2.** Corp cilindric de porțelan, care conține firul fuzibil al unei siguranțe electrice.
patrón[2], -oánă, *patroni, -oane,* s.m. și f. **1.** Proprietar al unei întreprinderi, fabrici sau ferme, care folosește muncă salariată. **2.** Sfînt considerat ocrotitor al unei persoane sau al unei comunități care îi poartă numele.
patroná, *patronez,* vb. I. Tr. A ocroti, a sprijini pe cineva sau ceva; (p. ext.) a dirija, a conduce.
patronáj, *patronaje,* s.n. Ocrotire, sprijin, protecție.
patronát s.n. Calitatea de patron[2]; colectivitatea patronilor și atributele acestora.
patronímic, *patronimice,* adj. *Nume patronimic* (și substantivat, n.) = nume de familie.
pátru num. card. Număr natural situat între trei și cinci; (cu valoare de num. ord.) *volumul patru.*
patrulá, *patrulez,* vb. I. Intr. (Mil.) A parcurge un anumit traseu, în scop de pază, de control etc.
patrulatér, *patrulatere,* s.n. Poligon cu patru laturi.
patrúlă, *patrule,* s.f. Subunitate militară de cercetare sau de supraveghere a ordinii.
pátrulea, pátra num. ord. Care se află între al treilea și al cincilea.
patrupéd, *patrupede,* adj., s.n. (Animal) cu patru picioare.
patruzéci num. card. Număr natural situat între treizeci și nouă și patruzeci și unu.
patruzécilea, -zécea num. ord. Care se află între al treizeci și nouălea și al patruzeci și unulea.
pátvagon, *patvagoane,* s.n. (Pop.) Vagon de bagaje.
pațachină, *pațachine,* s.f. Femeie vulgară.
paupér, -ă, *pauperi, -e,* adj. (Livr.) Foarte sărac.
pauperism s.n. Stare de extremă sărăcie a unei pături a populației, în orînduirile bazate pe exploatare.
pauperizá, *pauperizez,* vb. I. Tr. A aduce, prin exploatare, la o stare de sărăcie extremă.
paușál, *paușale,* s.n. Sistem de plată pentru o prestație de serviciu, pentru un consum de energie etc., prin stabilirea, pe baza unor evaluări, a unei sume globale.
páuză, *pauze,* s.f. **1.** Interval de timp în care o acțiune sau o activitate este suspendată; repaus; (la școală) recreație; (la spectacole) antract. **2.** Semn muzical care indică întreruperea cîntării pe o anumită durată. **3.** Semn de punctuație reprezentat printr-o linioară orizontală, care indică cititorului o oprire în lectură de o mai lungă durată decît la virgulă sau care separă două părți deosebite ale unui text.
pavá, *pavez,* vb. I. Tr. A acoperi cu pavaj o stradă, o curte etc.
paváj, *pavaje,* s.n. Acțiunea de a pava; strat cu care se acoperă un drum, o curte, alcătuit din blocuri de piatră, de cărămidă etc., așezate pe un strat de nisip sau de mortar.
pavát, -ă, *pavați, -te,* adj. (Despre străzi, curți etc.) Acoperit cu pavaj.
pávăză, *paveze,* s.f. Scut.
paveá, *pavele,* s.f. Bucată de piatră, de lemn, de cărămidă etc., folosită la executarea pavajelor.
pavián, *paviani,* s.m. Gen de maimuțe din Africa, cu botul alungit ca de cîine și cu corpul acoperit cu păr lung.
pavilión, *pavilioane,* s.n. **1.** Clădire mică, situată într-un parc, într-o grădină, lîngă un edificiu; corp de clădire dintr-un ansamblu de construcții. **2.** Drapel arborat pe o navă, pentru a-i indica apartenența la un anumit stat; stindard al unor organizații, asociații etc., care se înalță la anumite festivități. **3.** Partea exterioară a urechii.

pavoáz, *pavoaze,* s.n. Ansamblu de drapele sau de lumini arborate pe o navă la solemnităţi.

pavoazá, *pavoazez,* vb. I. Tr. A împodobi o sală, o clădire etc. cu steaguri, tablouri, flori, verdeaţă, în semn de sărbătoare.

pázǎ, *paze,* s.f. Acţiunea de a păzi; persoană sau grup de persoane însărcinate să păzească.

pázie, *pazii,* s.f. Scîndură aşezată la streaşina unui acoperiş pentru a ascunde capetele căpriorilor.

páznic, *paznici,* s.m. Persoană care are sarcina de a păzi pe cineva sau ceva.

păcálă s.m. Om glumeţ, poznaş, care se ţine de farse.

păcát, *păcate,* s.n. **1.** Abatere de la o normă religioasă; greşeală, vină. **2.** Defect, cusur. **3.** Nenorocire, năpastă.

păcăleálă, *păcăleli,* s.f. Faptul de a păcăli; glumă, farsă.

păcălí, *păcălesc,* vb. IV. Tr. A induce pe cineva în eroare (printr-o viclenie sau printr-o minciună); (refl.) a se înşela.

păcălíci s.m. Persoană care are obiceiul să păcălească, să facă farse.

păcălít, -ă, *păcăliţi, -te,* adj. Înşelat, tras pe sfoară.

păcăní, *păcănesc,* vb. IV. Intr. A produce un zgomot scurt, sacadat.

păcătós, -oásă, *păcătoşi, -oase,* adj. (Adesea substantival) **1.** Care a comis multe păcate; ticălos, rău, afurisit. **2.** Vrednic de milă, nenorocit; nevoiaş.

păcătoşénie, *păcătoşenii,* s.f. Faptul de a fi păcătos **(1)**: stare de decădere; ticăloşie.

păcătuí, *păcătuiesc,* vb. IV. Intr. A comite un păcat; a greşi.

păcórniţă, *păcorniţe,* s.f. Vas în care se ţine păcura pentru uns osiile carului.

păcurár[1], *păcurari,* s.m. (Reg.) Cioban.

păcurár[2], *păcurari,* s.m. (Reg.) Negustor ambulant care vindea păcură prin sate.

păcură s.f. Reziduu vîscos rămas de la distilarea ţiţeiului, care se întrebuinţează drept combustibil.

păducél, *păducei,* s.m. Arbust din familia rozaceelor, înalt de circa 8 m, cu flori albe, cultivat uneori ca plantă ornamentală.

păduche, *păduchi,* s.m. **1.** Denumire dată mai multor specii de insecte parazite care trăiesc pe corpul oamenilor, al unor animale sau pe plante; (fig.) persoană care trăieşte din munca altuia. **2.** *Păduche de lemn* = ploşniţă.

păduchiós, -oásă, *păduchioşi, -oase,* adj. Care are păduchi, plin de păduchi.

pădurár, *pădurari,* s.m. Paznic de pădure.

pădurátic, -ă, *pădruatici, -e,* adj. **1.** De pădure; sălbatic. **2.** (Despre terenuri) Acoperit cu păduri.

pădurărít s.n. Ocupaţia pădurarului.

pădúre, *păduri,* s.f. Întindere mare de teren acoperită de arbori, alături de care mai cresc arbuşti, plante erbacee etc.

pădureán, -ă, *pădureni, -e,* s.m. şi f. Persoană care trăieşte într-o regiune de pădure sau de munte.

pădureáncă, *pădurence,* s.f. Femeie care trăieşte într-o regiune de pădure sau de munte.

pădurét, -eáţă, *pădureţi, -e,* adj. (Despre pomi) Nealtoit, sălbatic; (despre fructe) care este produs de un pom nealtoit.

pădurós, -oásă, *păduroşi, -oase,* adj. (Despre terenuri, regiuni) Acoperit cu păduri, împădurit.

păgín, -ă, *păgîni, -e,* s.m. şi f. **1.** Persoană care se închină zeilor sau idolilor; nume dat de creştini celor care sînt de altă religie, precum şi celor care nu au nici o religie. **2.** (Fig.) Om crud, nemilos, rău la suflet.

păgînătáte s.f. Mulţime mare de păgîni; păgînism.

păgînésc, -eáscă, *păgîneşti,* adj. Care se referă la păgîni, care aparţine păgînilor.

păgînísm s.n. Faptul de a fi păgîn; religia, credinţa păgînilor.

păgubáş, -ă, *păgubaşi, -e,* s.m. şi f. Persoană care a suferit o pagubă.

păgubí, *păgubesc,* vb. IV. Intr. A suferi o pagubă, a rămîne păgubaş; (tr.) a pricinui cuiva o pagubă.

păgubitór, -oáre, *păgubitori, -oare,* adj. Care aduce sau provoacă pagubă.

păi adv. v. **apoi.**

păiánjen, *păianjeni,* s.m. **1.** (La pl.) Denumire dată unor specii de animale din clasa arahnidelor, cu patru perechi de picioare, cu abdomenul voluminos, şi care îşi fac o pînză subţire în care prind insecte ce le servesc ca hrană; (şi la sg.) animal din această clasă. **2.** (La pl.) Pînză de păianjen **(1)**. **3.** (Tehn.) Unealtă cu care se extrag piesele mici, căzute într-o sondă petrolieră. Var.: **paiánjen** s.m.

păienjeníş, *păienjenişuri,* s.n. Pînză de păianjen; (fig.) desiş, reţea, împletitură (de linii, de fire etc.).

păienjenít, -ă, *păienjeniţi, -te,* adj. Împăienjenit.

păiós, -oásă, *păioşi, -oase,* adj. (Despre plante) A cărui tulpină este un pai; (substantivat, f. pl.) cereale a căror tulpină este un pai.

păiúş, *păiuşe,* s.n. Denumire dată mai multor specii de graminee, care cresc spontan prin pajişti.

pălán, *pălanuri,* s.n. (Reg.) Gard de scînduri.

pălăláie, *pălălăi,* s.f. Flacără mare, vîlvătaie.

pălălăí, *pălălăiesc,* vb. IV. **1.** Intr. (Despre foc) A arde cu flacără mare. **2.** Intr. şi tr. A flutura, a fîlfîi.

pălămár, *pălămare,* s.n. Odgon, parîmă.

pălămídă[1], *pălămizi,* s.f. Nume dat unor specii de plante erbacee care cresc ca buruieni prin semănături.

pălămídă[2], *pălămide,* s.f. Peşte marin răpitor, lung de 50—60 cm, de culoare albăstruie-verzuie, cu solzi mici şi cu numeroşi dinţi pe fălci.

pălărie, *pălării,* s.f. **1.** Obiect folosit pentru acoperirea capului, format dintr-o calotă (de fetru, de paie etc.) cu boruri. **2.** Partea superioară, în formă de pălărie **(1)**, a unor ciuperci.

pălăriér, *pălărieri,* s.m. Persoană care confecţionează sau vinde pălării.

pălăvrăgeálă, *pălăvrăgeli*, s.f. Faptul de a pălăvrăgi; flecăreală.

pălăvrăgí, *pălăvrăgesc*, vb. IV. Intr. A spune palavre; a flecări.

pălí[1], *pălesc*, vb. IV. **1.** Tr. și intr. (Despre soare) A arde, a dogori. **2.** Intr. și refl. (Despre plante) A se ofili. **3.** Tr. și refl. A (se) lovi, a (se) izbi; (tr.; fig.; despre sentimente, senzații) a cuprinde pe cineva, a copleși.

pălí[2], *pălesc*, vb. IV. Intr. **1.** A deveni palid. **2.** (Despre surse luminoase) A-și pierde strălucirea.

pălimár, *pălimare*, s.n. **1.** Împrejmuire de scînduri la prispa sau la cerdacul unei case țărănești. **2.** Stîlp de prispă sau de pridvor, care sprijină streașina.

pălít, **-ă**, *păliți*, *-te*, adj. (Despre plante) Ofilit, veștejit.

pălitúră, *pălituri*, s.f. Lovitură, izbitură.

pălmáș, *pălmași*, s.m. (Înv.) Țăran sărac care își cîștiga existența muncind cu brațele la alții.

pălmuí, *pălmuiesc*, vb. IV. Tr. A lovi pe cineva cu palma peste obraz, a da cuiva palme.

păltiníș, *păltinișuri*, s.n. Pădure de paltini.

pămătúf, *pămătufuri*, s.n. Mănunchi făcut din pene, din fire de păr, din fîșii de pînză etc. prinse de un mîner și avînd diferite întrebuințări.

pămínt, **(3—6)** *pămînturi*, s.n. **1.** Planeta pe care o locuim. **2.** Scoarța globului terestru; sol. **3.** Materia din care este alcătuită partea solidă a globului terestru; *pămînturi rare* = grup de oxizi ai unor metale rare. **4.** Întindere de uscat; continent. **5.** Suprafață de teren cultivabil. **6.** Teritoriu, regiune, ținut; țară, patrie; *obiceiul pămîntului* = norme nescrise, stabilite prin practică îndelungată și transmise din generație în generație; (p. ext.) obicei păstrat din vechime.

pămînteán, **-ă**, *pămînteni*, *-e*, adj. **1.** Specific Pămîntului, de pe Pămînt; (substantivat) locuitor al Pămîntului. **2.** (Și substantivat) Băștinaș, autohton.

pămînteáncă, *pămîntence*, s.f. Băștinașă, autohtonă.

pămîntésc, **-eáscă**, *pămîntești*, adj. De pe Pămînt, specific Pămîntului; propriu omului.

pămîntíu, **-íe**, *pămîntii*, adj. (Despre fața omului) Palid, livid.

pănúră, *pănuri*, s.f. (Reg.) Aba, dimie.

pănúșă, *pănuși*, s.f. Fiecare dintre foile care înfășoară știuletele de porumb.

păpá, *pap*, vb. I. Tr. **1.** (În graiul copiilor) A mînca; *papă-lapte* = persoană lipsită de energie, bleg, nătăfleț. **2.** (Fam.) A irosi, a risipi (bani, avere etc.).

păpădíe, *păpădii*, s.f. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze lungi, crestate, și cu flori galbene, grupate în capitule.

păpuríș, *păpurișuri*, s.n. Loc acoperit cu papură.

păpușár, *păpușari*, s.m. Persoană care manevrează păpușile în teatrul de păpuși.

păpúșă, *păpuși*, s.f. **1.** Jucărie înfățișînd un copil (în special fetiță), confecționată din carton, din celuloid etc.; *teatru de păpuși* = spectacol în care rolurile sînt jucate de păpuși (înfățișînd oameni sau animale) manevrate cu mîna de păpușari. **2.** Mănunchi de fire, de sfoară, de frunze de tutun etc. **3.** Caș format în anumite tipare. **4.** Fructul porumbului înainte de a se forma mătasea și boabele. **5.** Nimfa insectelor. **6.** Dispozitiv al unor mașini-unelte, care servește la susținerea pieselor de prelucrat.

păpușărésc, **-eáscă**, *păpușărești*, adj. Care se referă la teatrul de păpuși.

păpușói, **(1)** *păpușoi*, s.m., **(2)** *păpușoaie*, s.n. (Reg.) **1.** Porumb. **2.** Loc plantat cu porumb.

păr[1], *peri*, s.m. Pom din familia rozaceelor, cu frunze ovale, cu flori albe sau roz și fructe comestibile.

păr[2], *peri*, s.m. **1.** Totalitatea firelor subțiri, cornoase, care cresc pe pielea omului și pe a multor animale; totalitatea firelor care acoperă capul omului. **2.** Fiecare dintre firele care alcătuiesc părul **(1)**. **3.** Denumire dată fibrelor naturale de origine animală; țesătură din aceste fibre. **4.** (La pl.) Fire scurte care acoperă suprafața unei țesături de lînă. **5.** (La pl.) Fire scurte care acoperă frunzele sau tulpinile unor plante.

părăduí, *părăduiesc*, vb. IV. Tr. și refl. (Despre averi, bunuri) A (se) irosi, a (se) risipi.

părăginí, *părăginesc*, vb. IV. Refl. A ajunge în stare de paragină.

părăginít, **-ă**, *părăginiți*, *-te*, adj. Care a devenit paragină.

părăsí, *părăsesc*, vb. IV. Tr. **1.** A lăsa pe cineva singur, a-l abandona; a se despărți de cineva; a lăsa ceva, plecînd în altă parte, a se depărta de ceva. **2.** A înceta, a întrerupe o acțiune, o activitate etc.; a renunța la un obicei; a lăsa la o parte, a neglija.

părăsíre s.f. **1.** Acțiunea de *a părăsi*. **2.** Starea celui părăsit.

părăsít, **-ă**, *părăsiți*, *-te*, adj. **1.** (Despre oameni) Lăsat singur; abandonat. **2.** (Despre localități, case etc.) Rămas nelocuit, nepopulat; ajuns în ruină. **3.** (Despre obiecte, unelte etc.) Care nu mai este folosit.

părcán, *părcane*, s.n. (Reg.) Balustradă de lemn; pervaz.

păreá, *par*, vb. II. **1.** Intr. și refl. A lăsa impresia de..., a avea aparența de... **2.** Refl. A-și închipui, a avea impresia.

părélnic, **-ă**, *părelnici*, *-e*, adj. (Rar) Aparent; imaginar, iluzoriu.

párére, *păreri*, s.f. **1.** Opinie, punct de vedere; *părere de bine* = bucurie, mulțumire; *părere de rău* = mîhnire, regret. **2.** Impresie neîntemeiată, iluzie, închipuire.

părésimi s.f. pl. Postul Paștilor.

păretár, *păretare*, s.n. (Reg.) Covor mic (sau bucată de pînză brodată) care se pune pe perete în scop decorativ.

părínte, *părinți*, s.m. **1.** Tată; (la pl.) tata și mama; strămoși, străbuni. **2.** (Fig.) Inițiator, fondator al unei științe, al unei mișcări culturale etc. **3.** Preot.

părintésc, -eáscă, *părintești*, adj. **1.** Care aparține părinților, care se referă la părinți. **2.** Care aparține strămoșilor, privitor la strămoși.
părintéște adv. Ca un părinte.
părós, -oásă, *păroși*, *-oase*, adj. Acoperit cu (mult) păr.
părtáș, -ă, *părtași*, *-e*, s.m. **și f. 1.** Persoană care ia parte la o acțiune, la o activitate etc. **2.** Persoană care primește (sau care stăpînește ori folosește) o parte din ceva.
părtiní, *părtinesc*, vb. IV. Tr. A avantaja pe cineva în dauna altuia.
părtiníre, *părtiniri*, s.f. Faptul de *a părtini; fără părtinire* = în mod imparțial, obiectiv.
părtinitór, -oáre, *părtinitori*, *-oare*, adj. Care părtinește.
păruí, *păruiesc*, vb. IV. Tr. și refl. recipr. (Fam.) A (se) bate trăgînd(u-se) de păr; (p. gener.) a (se) bate.
păruiálă, *păruieli*, s.f. (Fam.) Bătaie, încăierare.
păs, *păsuri*, s.n. Supărare, necaz; suferință, durere sufletească.
păsá[1], pers. 3 *pásă*, vb. I. Intr. unipers. (Construit cu pronumele în dativ) A simți o neliniște, a se îngrijora.
păsá[2], pers. 3 *pásă*, vb. I. Intr. **1.** (Înv.) A merge, a se duce. **2.** (Pop. și fam.; cu valoare de interjecție) Încearcă, îndrăznește.
păsát s.n. Boabe de porumb măcinate mare; mîncare făcută din aceste boabe.
păsărár, *păsărari*, s.m. Vînzător sau crescător de păsări.
păsărésc, -eáscă, *păsărești*, adj. *Limbă păsărească* = fel de a vorbi greu de înțeles, artificial.
păsăréște adv. *A vorbi păsărește* = a vorbi (intenționat) într-un fel greu de înțeles.
păsărét s.n. Mulțime de păsări.
păsărícă, *păsărele*, s.f. Diminutiv al lui *pasăre; a avea o păsărică la cap* = a fi țicnit.
păsărói, *păsăroi*, s.m. **1.** Augmentativ al lui *pasăre*. **2.** Bărbătușul unei păsări.
păscălíe, *păscălii*, s.f. Carte populară de astrologie.
păscút s.n. Acțiunea de a paște, pășunat.
păstáie, *păstăi*, s.f. Fructul, format din două valve, în care sînt închise semințele leguminoaselor.
păstîrnác, *păstîrnaci*, s.m. Plantă leguminoasă din familia umbeliferelor, cultivată pentru rădăcina ei bogată în substanțe nutritive.
păstór, *păstori*, s.m. **1.** Cioban. **2.** (Fig.) Preot.
păstorésc, -eáscă, *păstorești*, adj. Care aparține păstorilor, care se referă la păstori sau la viața de păstor.
păstorí, *păstoresc*, vb. IV. **1.** Tr. A duce la pășune și a păzi oile sau vitele; a se ocupa cu păstoritul. **2.** Intr. (Fig., mai ales despre preoți) A conduce, a îndruma.
păstoríe s.f. **1.** Păstorit. **2.** (Fig.) Conducere, îndrumare (religioasă).
păstorít s.n. Ocupația păstorului.
păstoriță, *păstorițe*, s.f. Ciobăniță.
păstós, -oásă, *păstoși*, *-oase*, adj. Care are aspectul și consistența unei paste.
păstrá, *păstrez*, vb. I. Tr. **1.** A ține ceva la loc sigur și în stare bună, a îngriji, a cruța. **2** A respecta, a nu călca (un obicei, o tradiție etc.). **3.** A menține, a face să dureze.
păstráre s.f. Acțiunea de *a păstra; la păstrare* = la loc sigur; la adăpost.
păstrătór, -oáre, *păstrători*, *-oare*, adj. Care păstrează (bine) ceva, care nu risipește, nu pierde.
păstráv, *păstrăvi*, s.m. Pește din apele de munte, de 20—40 cm lungime, cu solzii mici, cu pete negre și roșii pe spate.
păstrăvăríe, *păstrăvării*, s.f. Crescătorie de păstrăvi.
păstrúgă, *păstrugi*, s.f. Pește de mare înrudit cu cega, cu botul lung și turtit.
păstúră s.f. Polen prelucrat și depozitat de albine în celulele fagurilor, servindu-le ca hrană.
păsuí[1], *păsuiesc*, vb. IV. Tr. A da cuiva răgazul necesar să facă ceva, a permite să întîrzie cu achitarea unei obligații.
păsuí[2], *păsuiesc*, vb. IV. Tr. A ajusta o piesă în așa fel încît să se poată îmbina cu altă piesă.
păsuiálă, *păsuieli*, s.f. Faptul de a păsui[1].
pășí, *pășesc*, vb. IV. Intr. **1.** A face unul sau mai mulți pași; a călca, a merge; (fig.) a înainta, a progresa. **2.** A intra undeva. **3.** A trece (făcînd un pas) peste ceva; (tr.) *pășește pragul casei.*
păștíță, *păștițe*, s.f. Mică plantă erbacee, cu 1—2 flori galbene, acoperite pe partea din afară cu peri moi.
pășuná, *pășunez*, vb. I. **1.** Intr. (Despre vite, oi) A paște. **2.** Tr. (Despre oameni) A duce și a păzi oile sau vitele la păscut.
pășunát s.n. Faptul de a pășuna.
pășúne, *pășuni*, s.f. Loc acoperit cu vegetație ierboasă unde pasc vitele; iarba de pe acest loc.
pătá, *pătez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A(-și) face o pată, a (se) murdări cu pete. **2.** Tr. (Fig.) A pîngări, a profana.
pătát, -ă, *pătați*, *-te*, adj. **1.** Cu pete; murdar; (despre animale) bălțat, pestriț. **2.** (Fig.) Pîngărit, profanat; compromis.
pătărắnie, *pătăranii*, s.f. (Pop. și fam.) Pătanie.
pătimáș, -ă, *pătimași*, *-e*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Stăpînit de o patimă, de o pasiune; (p. ext.) părtinitor. **2.** Care exprimă sau trădează o patimă.
pătimí, *pătimesc*, vb. IV. Intr. și tr. A suferi, a îndura.
pătláginá, *pătlagini*, s.f. Numele unor plante cu frunzele dispuse în rozetă la baza tulpinii, cu inflorescențe în formă de spic (unele specii fiind întrebuințate în medicină pentru calitățile lor expectorante).
pătlăgeá, *pătlăgele*, s.f. **1.** *Pătlăgea roșie* = plantă legumicolă originară din America de Sud, cu flori galbene și fructe mari, sferice, de culoare roșie (rar galbenă), bogate în vitamine; roșie. **2.** *Pătlăgea vînătă* = plantă legumicolă originară din India, cu flori violacee și fructe mari, cilin-

drice sau ovale, de culoare violetă închisă; vînătă. Var.: **pătlăgică** s.f.

pătlăgică s.f. v. **pătlăgea.**

pătrár, *pătrare,* s.n. **1.** Pătrime, sfert. **2.** Fază a Lunii în care partea sa luminată se vede sub forma unui semicerc.

pătrát, -ă, *pătrați, -te,* s.n., adj. **1.** S.n. Paralelogram cu toate unghiurile drepte și cu toate laturile egale. **2.** S.n. Produs obținut prin înmulțirea unui număr cu el însuși. **3.** Adj. Care are forma unui pătrat **(1)**; *metru* (sau *centimetru, kilometru* etc.) *pătrat* = unitate de măsură a suprafeței, egală cu aria unui pătrat cu latura de un metru (sau centimetru, kilometru etc.); (fam.) *cap pătrat* = om mărginit.

pătrátic, -ă, *pătratici, -e,* adj. Care are formă de patrulater; care se referă la pătrat **(2)**.

pătríme, *pătrimi,* s.f. Fracțiune obținută prin împărțirea unui întreg în patru părți egale.

pătrúnde, *pătrúnd,* vb. III. **1.** Tr. și intr. A trece prin..., a străbate; a răzbate, a străpunge; a intra undeva (în urma unui efort). **2.** Tr. (Fig.) A înțelege, a pricepe. **3.** Tr. A cuprinde, a pune stăpînire pe cineva. **4.** Refl. (Fig.) A se lăsa cuprins, cucerit (de o idee, de un sentiment); (tr.) a mișca adînc, a emoționa.

pătrúndere, *pătrunderi,* s.f. Acțiunea de *a (se) pătrunde;* (fig.) capacitatea de a pricepe ceva cu ușurință; agerime de minte.

pătrunjél, *pătrunjei,* s.m. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cultivată ca legumă pentru rădăcina și frunzele ei aromate.

pătrúns, -ă, *pătrunși, -se,* adj. **1.** Străpuns; răzbit. **2.** (Fig.) Impresionat, emoționat. **3.** (Fig.) Convins, încredințat.

pătrunzătór, -oáre, *pătrunzători, -oare,* adj. **1.** Care pătrunde, care străbate; (despre ochi, privire) scrutător, cercetător. **2.** (Fig.) Mișcător, emoționant. **3.** (Fig.) Ager la minte, perspicace.

pătuiác, *pătuiece,* s.n. Podea de scînduri așezată pe furci sau suport improvizat între ramurile copacilor, pe care se păstrează nutrețul pentru vite.

pătúl[1], *pătule,* s.n. **1.** Construcție făcută din șipci sau din nuiele împletite, în care se păstrează știuleții de porumb. **2.** Platformă construită pe stîlpi sau amenajată între ramurile copacilor pentru observarea vînatului și pentru pază. **3.** Pătuiac.

pătúl[2], *pătuli, -e,* adj. *Măr pătul* (și substantivat) = specie de măr cu fructe sferice turtite, de culoare galbenă-verzuie; fructul acestei specii de măr.

pătură, *pături,* s.f. **1.** Învelitoare confecționată dintr-o țesătură deasă de lînă, de fibre sintetice sau de bumbac. **2.** Strat (uniform) care acoperă ceva; fiecare dintre foile sau straturile suprapuse care alcătuiesc un tot. **3.** *Pătură socială* = grup social care se deosebește de principalele clase sociale prin structura profesională, prin activitatea pe care o desfășoară, prin mediul divers de proveniență și care nu are un rol istoric de-sine-stătător.

păturí, *păturesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A împături.

pățánie, *pățanii,* s.f. Întîmplare (neplăcută) neașteptată sau neobișnuită; (la pl.) peripeții.

pățí, *pățesc,* vb. IV. Tr. **1.** A i se întîmpla cuiva (pe neașteptate) ceva rău, neplăcut; *din pățite* = din experiență. **2.** A suferi, a pătimi, a îndura.

pățít, -ă, *pățiți, -te,* adj. (Și substantivat) Încercat; experimentat, priceput.

păún, *păuni,* s.m. Pasăre domestică mare, al cărei mascul are un penaj strălucitor și o coadă cu pene frumos colorate, pe care o poate roti.

păunáș, *păunași,* s.m. Diminutiv al lui *păun; păunașul codrilor* = nume dat, în literatura populară, haiducilor.

păuníță, *păunițe,* s.f. **1.** Femela păunului. **2.** Insectă înrudită cu libelula, cu corpul subțire și cu aripi strălucitoare.

păzí, *păzesc,* vb. IV. **1.** Tr. A sta de pază; a supraveghea pe cineva (ca să nu fugă); a veghea, a străjui. **2.** Refl. A se feri de o primejdie; a evita să facă un lucru; *păzea!* = dă-te la o parte! ferește! **3.** Tr. A respecta o normă, o regulă, un angajament.

păzitór, -oáre, *păzitori, -oare,* s.m. și f. Paznic.

pe prep. **1.** Introduce un complement direct, care poate fi exprimat printr-un substantiv (nume propriu sau comun care indică o ființă), pronume, numeral, adjectiv: *am văzut-o pe Maria; l-a întrebat pe el.* **2.** Introduce un complement indirect; *pe seama cuiva* = în contul cuiva; cu privire la..., relativ la... **3.** Introduce un complement circumstanțial de loc, de timp sau de mod: *stă pe pat; pe înserate; pe viitor; pe larg* = amănunțit; *pe acasă* = în apropierea casei; acasă. **4.** În formule de jurămînt: *pe cinstea mea.* **5.** *A fi pe...* = a fi pe cale de a... **6.** În prepoziții compuse: *de pe* = din jur, de lîngă; *pînă pe* = pînă la.

pebrínă s.f. Numele unei boli contagioase la viermii de mătase.

pecéte, *peceți,* s.f. **1.** Placă de metal cu mîner, pe care este gravată o monogramă, o emblemă etc., și care, aplicată (cu tuș sau în ceară roșie) pe o scrisoare, pe un colet, dă acestora caracter de autenticitate și de integritate; ștampilă; sigiliu. **2.** Semnul imprimat prin aplicarea unei peceți **(1)**; (fig.) trăsătură specifică, urmă, amprentă.

pecetluí, *pecetluiesc,* vb. IV. Tr. A aplica o pecete **(1)**; (fig.) a întări, a consfinți; a confirma; a determina, a hotărî.

pecetluít, -ă, *pecetluiți, -te,* adj. Sigilat; ștampilat.

pechinéz, *pechinezi,* s.m. Rasă de cîini cu botul scurt și turtit, cu picioarele scurte, cu părul lung și mătăsos.

pecíngine, *pecingini,* s.f. **1.** Boală de piele contagioasă, manifestată prin erupții de bășicuțe care formează cruste. **2.** (Fig.) Pată de igrasie sau de mucegai pe un zid.

pecinginós, -oásă, *pecinginoși, -oase,* adj. Cu pecingine, plin de pecingine.

pectíne s.f. pl. Polizaharide care se găsesc în țesuturile vegetale și care, prin fierbere, capătă forma unei gelatine, fiind întrebuințate la fabricarea marmeladei, a gemurilor etc.

pectorál, -ă, *pectorali, -e,* adj. Care se referă la piept, de la piept.

pecuniár, -ă, *pecuniari, -e,* adj. (Livr.) Bănesc.

pedagóg, -ă, *pedagogi, -e,* s.m. și f. **1.** Specialist în pedagogie; persoană care se ocupă cu munca didactică și educativă. **2.** Persoană însărcinată cu îndrumarea și supravegherea elevilor în școală sau în internate, în afara orelor de clasă.

pedagógic, -ă, *pedagogici, -e,* adj. Privitor la pedagogie; care corespunde normelor pedagogiei.

pedagogíe, *pedagogii,* s.f. **1.** Știință care se ocupă cu metodele de educație. **2.** Metodă pedagogică.

pedalá, *pedalez,* vb. I. Intr. A acționa pedalele unei biciclete, ale unei bărci, ale unui mecanism etc.

pedálă, *pedale,* s.f. Pîrghie de comandă sau de antrenare a unui mecanism (la bicicletă, la mașina de cusut etc.), acționată cu piciorul.

pedánt, -ă, *pedanți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Cu pretenții de erudiție; foarte meticulos.

pedanteríe, *pedanterii,* s.f. **1.** Paradă de erudiție; meticulozitate exagerată. **2.** Gravitate în chestiuni de mică importanță.

pedantísm s.n. Pedanterie.

pedeápsă, *pedepse,* s.f. **1.** Măsură de represiune luată împotriva celui ce a săvîrșit o greșeală; (jur.) măsură de constrîngere aplicată celui care a comis o infracțiune. **2.** (Fig.) Suferință (fizică sau morală).

pedepsi, *pedepsesc,* vb. IV. Tr. A aplica o pedeapsă **(1).**

pederást, *pederaști,* s.m. Homosexual.

pedestráș, *pedestrași,* s.m. (Înv.) Ostaș din armata pedestră din trecut; infanterist.

pedestríme, *pedestrimi,* s.f. (Înv.) Infanterie.

pedéstru, -ă, *pedeștri, -stre,* adj. Care umblă sau călătorește pe jos; (substantivat) pieton.

pediátric, -ă, *pediatrici, -e,* adj. Care se referă la pediatrie.

pediatríe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul și tratamentul bolilor la copii.

pediátru, -ă, *pediatri, -e,* s.m. și f. Medic de copii.

pedicél, *pedicele,* s.n. Mic peduncul care susține frunza sau floarea.

pedichiúră, *pedichiuri,* s.f. Operația de îngrijire a picioarelor (tăierea bătăturilor, curățirea și lăcuirea unghiilor etc.).

pedichiuríst, -ă, *pedichiuriști, -ste,* s.m. și f. Specialist în pedichiură.

pedícul, *pedicule,* s.n. Formație anatomică prelungă, îngustă, care leagă un organ de restul organismului.

pediculát, -ă, *pediculați, -te,* adj. Care are pedicul.

pedigréu s.n. v. **pedigriu.**

pedigríu s.n. Înscris care cuprinde ascendenții, din mai multe generații, ai unui animal domestic de rasă (mai ales ai unui cal). Var. : **pedigréu** s.n.

pedológ, *pedologi,* s.m. Geolog specialist în pedologie.

pedologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul formării și evoluției solurilor, precum și cu al principiilor de folosire și ameliorare a fertilității acestora.

pedúncul, *pedunculi,* s.m. **1.** Codiță a unui fruct, a unei flori, a unei inflorescențe. **2.** Denumire dată unor formații din creier, care au aspectul de cordon.

pegamoíd s.n. Imitație de piele din țesătură de bumbac sau de in, pe care se aplică un strat de lac colorat.

pegás, *pegași,* s.m. Cal năzdrăvan cu aripi, din mitologia greacă; (fig.) simbol al inspirației poetice. Accentuat și: *pégas.*

pegmatít, *pegmatite,* s.n. Rocă endogenă, alcătuită de obicei din cuarț, feldspat și mică. Var.: **pegmatítă** s.f.

pegmatítă s. f. v. **pegmatit.**

pehbléndă s.f. Oxid natural de uraniu, de culoare neagră, cristalizat în sistemul cubic.

pehliván, *pehlivani,* s.m. **1.** Om glumeț, mucalit, poznaș. **2.** Șarlatan, escroc.

pehlivăníe, *pehlivănii,* s.f. **1.** Poznă, ghidușie. **2.** Șarlatanie, escrocherie.

peioratív, -ă, *peiorativi, -e,* adj. (Despre cuvinte, expresii) Care are sens depreciativ, disprețuitor.

peisagíst, -ă, *peisagiști, -ste,* s.m. și f. **1.** Pictor specializat în peisaje. **2.** Scriitor specializat în descrierea naturii.

peisagístic, -ă, *peisagistici, -e,* adj. De peisaj, privitor la peisaj; care descrie sau evocă un peisaj; (substantivat, f.) ramură a picturii care cuprinde genul peisajului.

peisáj, *peisaje,* s.n. **1.** Porțiune, colț din natură care formează un ansamblu estetic. **2.** Pictură sau fotografie care reprezintă un peisaj **(1).** **3.** Compoziție literară în care se descriu aspecte din natură.

peládă, *pelade,* s.f. Boală de piele care se manifestă prin căderea părului de pe cap, pe porțiuni rotunjite.

pelágic, -ă, *pelagici, -e,* adj. De mare, marin; *zonă pelagică* = totalitatea apelor mărilor, situate deasupra zonei de fund.

pelágră s.f. Boală cauzată de lipsa din alimentație a anumitor vitamine și proteine, care se manifestă prin plăgi pe corp, tulburări gastrice și nervoase.

pelegrín s.m. v. **peregrin.**

pelerín, *pelerini,* s.m. Persoană care face un pelerinaj.

pelerináj, *pelerinaje,* s.n. **1.** Călătorie făcută de credincioși într-un loc considerat sfînt. **2.** Vizitare a unui loc renumit.

pelerínă, *pelerine,* s.f. **1.** Haină lungă și largă, fără mîneci, care se poartă peste altă îmbrăcă-

minte. **2.** Guler mare care acoperă umerii, peste palton sau peste rochie.

pelicán, *pelicani,* s.m. Pasăre acvatică migratoare, cu penele albe şi ciocul lung, cu un fel de pungă sub maxilarul inferior, în care adună peştii ce-i servesc ca hrană.

peliculă, *pelicule,* s.f. **1.** Strat foarte subţire dintr-un material, depus pe un obiect. **2.** Bandă subţire, flexibilă, folosită în cinematografie pentru înregistrarea imaginii şi sunetului.

pelín (1) s.m., **(2)** s.n. **1.** S.m. Plantă erbacee cu flori galbene, aromate, utilizată în medicină şi în industria băuturilor alcoolice. **2.** S.n. Vin cu gust amărui, obţinut prin tratarea lui cu pelin **(1).**

pelinăriţă, *pelinariţe,* s.f. Plantă erbacee medicinală, cu flori galbene, înrudită cu pelinul.

peliniţă, *peliniţe,* s.f. Nume dat unor plante erbacee mirositoare, înrudite cu pelinul.

peltéá, *peltele,* s.f. Un fel de jeleu preparat din suc de fructe fiert cu zahăr.

peltíc, -ă, *peltici, -e,* adj. Care rosteşte defectuos anumite sunete.

pelúr adj. invar. *Hîrtie pelur* = hîrtie subţire folosită pentru copii la maşina de scris.

pelúză, *peluze,* s.f. **1.** Loc într-un parc sau într-un scuar, cu iarbă scurtă şi deasă. **2.** Spaţiu rezervat spectatorilor la extremităţile tribunelor dintr-un stadion.

pelvián, -ă, *pelvieni, -e,* adj. Care se referă la pelvis; *centură pelviană* = oasele care formează bazinul la om şi la vertebratele superioare.

pélvis, *pelvisuri,* s.n. (Anat.) Bazin **(5).**

penáj, *penaje,* s.n. **1.** Totalitatea penelor unei păsări. **2.** Panaş.

penál, -ă, *penali, -e,* adj. Care se referă la infracţiuni şi la urmărirea şi pedepsirea infractorilor: *lege penală.*

penalitáte s.f. Faptul de a fi pasibil de o pedeapsă, de o sancţiune (în conformitate cu prevederile legii, ale unui contract, cu regulamentul unui concurs sportiv etc.).

penalizá, *penalizez,* vb. I. Tr. A aplica o sancţiune (penală) sau o amendă.

penálti, *penaltiuri,* s.n. (Sport) Lovitură liberă directă, dictată de arbitru împotriva unei echipe care s-a făcut vinovată de o greşeală gravă în zona de apărare a celeilalte echipe.

penár, *penare,* s.n. Cutie de formă dreptunghiulară în care elevii îşi ţin rechizitele pentru scris.

penát, -ă, *penaţi, -te,* adj. (Despre frunzele compuse) Care are foliolele înşirate perechi, de o parte şi de alta a unui ax comun.

penáţi s.m. pl. (În mitologia romană) Zei consideraţi ocrotitori ai casei şi ai familiei; statuile acestor zei.

pendinte adj. invar. **1.** Care depinde de..., care este subordonat cuiva sau la ceva. **2.** (Despre litigii) Care se află în curs de soluţionare.

pendúl[1], *pendule,* s.n. Corp solid care poate oscila în jurul unui punct fix sau al unei axe fixe.

pendúl[2] **s.n. v. pendulă.**

pendulá, *pendulez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre pendule) A oscila de o parte şi de alta a poziţiei de echilibru. **2.** A face mişcări alternative într-o parte şi în alta.

pendúlă, *pendule,* s.f. Ceasornic mare (de perete), al cărui mers este reglat de un pendul[1]. Var.: **pendúl** s.n.

penél, *peneluri,* s.n. Pensulă mică, cu care se pictează.

penetrá, *penetrez,* vb. I. Intr. A pătrunde.

penetrábil, -ă, *penetrabili, -e,* adj. Care poate fi pătruns sau străbătut.

penetrabilitáte s.f. Însuşirea de a fi penetrabil.

penetránt, -ă, *penetranţi, -te,* adj. Care poate pătrunde printr-un material; (despre mirosuri) puternic, intens.

penetráţie, *penetraţii,* s.f. Pătrundere (în adîncime sau pînă în partea opusă); întrepătrundere a două corpuri.

penibil, -ă, *penibili, -e,* adj. Care produce o impresie neplăcută, supărătoare.

penicilínă s.f. Antibiotic extras din culturile unor specii de mucegai, cu puternică acţiune bactericidă.

peninsulár, -ă, *peninsulari, -e,* adj. Care se află pe o peninsulă; caracteristic unei peninsule; (substantivat) locuitor al unei peninsule.

penínsulă, *peninsule,* s.f. Porţiune de uscat care pătrunde adînc în mare, fiind înconjurată pe trei laturi de apă.

pénis, *penisuri,* s.n. Organul genital masculin extern.

penitenciár, *penitenciare,* s.n. Închisoare.

penitént, -ă, *penitenţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care execută o penitenţă.

peniténţă, *penitenţe,* s.f. (Bis.) **1.** Pedeapsă pe care o dă duhovnicul, pentru ispăşirea păcatelor, celui care se spovedeşte. **2.** Pocăinţă.

peníţă, *peniţe,* s.f. Placă mică de metal, concavă, cu vîrf ascuţit şi despicat, care, montată la un toc, serveşte pentru a scrie cu cerneală.

pénsă, *pense,* s.f. **1.** Mică unealtă de metal, cu două braţe, folosită în medicină pentru a prinde obiecte mici. **2.** Cută scurtă, interioară, făcută la un obiect de îmbrăcăminte.

pensétă, *pensete,* s.f. Pensă **(1)** mică, întrebuinţată în laborator, în cosmetică etc.

pénsie, *pensii,* s.f. Sumă de bani acordată lunar persoanelor care au ieşit din producţie pentru limită de vîrstă sau pentru invaliditate, precum şi, în unele cazuri, urmaşilor acestora; *pensie alimentară* = sumă de bani pe care cineva o plăteşte periodic unei persoane la întreţinerea căreia este obligat să contribuie.

pensión, *pensioane,* s.n. Instituţie şcolară particulară, în sistemul educativ burghez.

pensioná, *pensionez,* vb. I. Tr. A scoate pe cineva din producţie, acordîndu-i pensie; (refl.) a deveni pensionar.

pensionár, -ă, *pensionari, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care primește pensie. **2.** Persoană internată într-un azil sau într-un ospiciu.

pensiúne, *pensiuni,* s.f. Întreținere, constînd din locuință și masă (sau numai masă), pe care o primește cineva (într-o casă particulară) în schimbul unei sume de bani.

pénsulă, *pensule,* s.f. Instrument cu care se vopsește sau se lăcuiește, alcătuit dintr-un mănunchi de fire de păr sau sintetice, prins de un mîner.

pentaédru, *pentaedre,* s.n. Poliedru cu cinci fețe.

pentagón, *pentagoane,* s.n. Poligon cu cinci laturi.

pentagonál, -ă, *pentagonali, -e,* adj. Care are formă de pentagon.

pentamétru, *pentametri,* s.m. Vers alcătuit din cinci picioare.

pentán s.m. Hidrocarbură obținută din gazele de sondă și folosită ca solvent, la fabricarea alcoolului amilic etc.

pentatlón, *pentatloane,* s.n. Probă sportivă combinată, alcătuită din cinci probe diferite.

pentódă, *pentode,* s.f. Tub electronic cu cinci electrozi (un catod, un anod și trei grile).

péntru prep. **1.** Din cauza... **2.** Introduce un complement circumstanțial de scop: *lucrează pentru cîștig.* **3.** Introduce un complement indirect: *mulțumesc pentru ajutor.* **4.** Introduce un atribut: *ceară pentru parchet.* **5.** Exprimă un raport de relație: *pentru mine este același lucru.* **6.** Introduce un complement circumstanțial de timp: *plec pentru cîteva zile.* **7.** Formează conjuncții compuse: *pentru ce; pentru că.*

penúltim, -ă, *penultimi, -e,* adj. Care este înaintea celui din urmă.

penúmbră, *penumbre,* s.f. Zonă incomplet luminată, cu o luminozitate intermediară.

penuríe s.f. (Livr.) Lipsă de mijloace necesare traiului; sărăcie, lipsă mare.

pepenăríe, *pepenării,* s.f. Loc cultivat cu pepeni.

pépene, *pepeni,* s.m. Numele a două plante cu tulpina tîrîtoare, cu fructe comestibile: a) *pepene galben,* cu coaja galbenă și miezul galben sau verzui, și b) *pepene verde,* cu coaja verde și miezul roșu.

pepinieră, *pepiniere,* s.f. Teren cu material săditor (viticol, forestier etc.), în care se execută lucrările de înmulțire, altoire, formare, pînă la plantarea definitivă.

pepít adj. invar. (Despre țesături) Cu pătrățele sau cu romburi de (două) culori diferite, alternînd între ele. Var.: **pepíta** adj. invar.

pepita adj. invar. v. **pepit.**

pepítă, *pepite,* s.f. Bucată de aur în stare nativă.

pepsínă s.f. Enzimă secretată de mucoasa stomacului, cu rol important în digestie.

peptónă, *peptone,* s.f. Substanță organică rezultată din digestia parțială a proteinelor.

per prep. (Termen comercial) Pentru, pe, de fiecare: *50 lei per kg.*

percépe[1], *percép,* vb. III Tr. A sesiza cu ajutorul simțurilor sau al gîndirii.

percépe[2], *percép,* vb. III. Tr. A încasa un impozit, o taxă etc.

perceptíbil, -ă, *perceptibili, -e* adj. Care poate fi perceput cu ajutorul simțurilor.

perceptív, -ă, *perceptivi, -e,* adj. Care se referă la facultatea de a percepe[1]; care poate percepe.

perceptór, *perceptori,* s.m. (În trecut) Persoană însărcinată cu strîngerea impozitelor.

percépție[1], *percepții,* s.f. Proces psihic prin care obiectele și fenomenele din realitate, acționînd nemijlocit asupra organelor de simț, sînt reflectate în totalitatea însușirilor lor ca un întreg unitar; imagine rezultată în urma acestei reflectări.

percépție[2], *percepții,* s.f. (În trecut) Oficiu care încasa impozitele și unele taxe.

percheziție, *percheziții,* s.f. Cercetare asupra unei persoane sau la domiciliul unei persoane, dispusă de organul de urmărire penală sau de procuror pentru a aduna probe privitoare la o infracțiune sau la descoperirea infractorului.

perchezițiоná, *perchezitionez,* vb. I. Tr. A face o percheziție, a supune unei percheziții.

perciúne, *perciuni,* s.m. Fiecare dintre cele două șuvițe de păr care se prelungesc pe obraz, de la tîmple în jos.

percutá, *percutez,* vb. I. Tr. A lovi cu percutorul capsa unui cartuș, pentru a provoca aprinderea încărcăturii de pulbere.

percutánt, -ă, *percutanți, -te,* adj. (Despre proiectile) Care explodează în momentul cînd atinge un obstacol.

percutór, *percutoare,* s.n. Piesă la armele de foc, care lovește capsa cartușului.

percúție, *percuții,* s.f. **1.** Lovire cu percutorul a capsei unui cartuș. **2.** Metodă de examinare clinică prin lovirea ușoară și repetată cu degetele a unei regiuni a corpului, pentru diagnosticarea unei afecțiuni. **3.** *Instrument de percuție* = instrument muzical care produce sunete prin lovirea unei membrane, a unei lame, a unor corzi etc. cu niște ciocănele speciale.

perdáf, *perdafuri,* s.n. Radere de jos în sus, contra direcției în care crește barba.

perdeá, *perdele,* s.f. **1.** Obiect confecționat dintr-un material textil, care se atîrnă la ferestre și la uși, în scop decorativ sau pentru a împiedica pătrunderea luminii, a opri vederea din afară etc. **2.** Plantație de arbori (în formă de fîșie) destinată protejării culturilor sau căilor de comunicație împotriva înzăpezirii. **3.** Adăpost pentru oi făcut din stuf, nuiele, scînduri etc. **4.** (Pop.) Cataractă (2).

perdíție, *perdiții,* s.f. Stare de decădere morală.

peréche, *perechi,* s.f. **1.** Grup de două obiecte de același fel (care se pot folosi numai împreună), (adjectival) cu soț; două părți identice și simetrice ale corpului omenesc. **2.** Obiect alcătuit din două părți identice dispuse simetric: *o pereche de ochelari.* **3.** Grup format din două persoane de sex opus (unite prin căsătorie); grup format din două animale de aceeași specie.

4. Fiecare dintre cele două persoane (sau animale, obiecte) care formează o pereche (1, 3), considerată în raport cu cealaltă.

peregrin, *peregrini,* s.m. 1. Persoană care călătorește mult. 2. Pelerin. Var.: **pelegrin** s.m.

peregriná, *peregrinez,* vb. I. Intr. A cutreiera locuri îndepărtate, a călători prin lume.

peremptóriu, -ie, *peremptorii,* adj. (Livr.) Care nu poate fi tăgăduit; neîndoielnic, evident.

perén, -ă, *pereni, -e,* adj. (Despre plante) Care trăiește și rodește mai mulți ani de-a rîndul, avînd rădăcina persistentă; (fig.) care are un caracter stabil; de lungă durată.

perenitáte s.f. Însușirea de a fi peren; durabilitate.

peréte, *pereți,* s.m. 1. Element de construcție, făcut din cărămidă, piatră, lemn etc., care limitează, separă sau izolează de exterior ori între ele încăperile unei clădiri; *perete în perete* = avînd unul dintre pereți comun sau lipit de cel al încăperii vecine. 2. Element de grosime mică, prin care se separă sau se izolează spațiile unui sistem tehnic. 3. Structură care înconjură o cavitate a corpului: *perete abdominal.*

peréu, *peree,* s.n. Strat protector de piatră care acoperă un taluz, un perete de șanț etc.

perféct, -ă, *perfecți, -te,* adj., s.n. 1. Adj. Care întrunește toate calitățile cerute; desăvîrșit. 2. Adj. Deplin, complet; absolut; (adverbial) foarte bine, de acord. 3. Adj. *Gaz perfect* = gaz ale cărui molecule nu exercită forță de atracție una asupra alteia; *număr perfect* = număr natural egal cu suma divizorilor săi. 4. S.n. Timp al verbului care exprimă o acțiune petrecută și încheiată în trecut.

perfectá, *perfectez,* vb. I. Tr. A definitiva, a încheia (un acord, o tranzacție etc.).

perfectíbil, -ă, *perfectibili, -e,* adj. Care poate fi perfecționat.

perféctie s.f. v. **perfecțiune.**

perfecționá, *perfecționez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) îmbunătăți calitativ, a (se) desăvîrși.

perfecționát, -ă, *perfecționați, -te,* adj. Care a devenit de o calitate sau eficiență mai bună; îmbunătățit.

perfecțiúne, *perfecțiuni,* s.f. Însușirea de a fi perfect; *la perfecție* = în mod desăvîrșit, perfect. Var.: **perféctie** s.f.

perfid, -ă, *perfizi, -de,* adj. Viclean, fățarnic, ipocrit.

perfidie, *perfidii,* s.f. Fățărnicie, ipocrizie; faptă rea și vicleană.

perforá, *perforez,* vb. I. 1. Tr. A găuri un material; a străpunge bilete, tichete, foi dintr-un registru etc., pentru a le marca sau a le detașa. 2. Refl. (Despre organe sau țesuturi) A se găuri (în urma unui proces inflamator, a unui traumatism etc.).

perforánt, -ă, *perforanți, -te,* adj. Care perforează.

perforát, -ă, *perforați, -te,* adj. Găurit, străpuns.

perforatór, *perforatoare,* s.n. 1. Unealtă sau sculă care servește la perforat; sfredel mecanic cu care se fac găurile în mine. 2. Dispozitiv pentru perforarea, după un anumit cod, a benzilor în calculatoare, în comunicații telegrafice etc.

perforáție, *perforații,* s.f. Faptul de a (se) perfora; gaură făcută prin perforare.

performér, -ă, *performeri, -e,* s.m. și f. Sportiv, echipă etc. care realizează o performanță.

performánță, *performanțe,* s.f. Rezultat deosebit de bun, obținut în sport, într-un domeniu de activitate practică etc.; rezultatul cel mai bun dat de o mașină, de un aparat etc.

perfúzie, *perfuzii,* s.f. Injectarea lentă, picătură cu picătură, a unei soluții medicamentoase, a serului fiziologic etc.

pergamént, *pergamente,* s.n. 1. Piele prelucrată special, pe care se scria în trecut; document scris pe o astfel de piele. 2. Hîrtie specială prin care nu pătrund grăsimile, umezeala, folosită mai ales la ambalarea alimentelor.

pergamútă s.f. v. **bergamótă.**

perghél, *pergheluri,* s.n. (Înv. și reg.) Cerc, circumferință.

pérgolă, *pergole,* s.f. Construcție într-un parc sau într-o grădină, formată dintr-o rețea de grinzi susținute de șiruri de stîlpi, pe care se ridică plante agățătoare.

peri- Element de compunere însemnînd „în jurul", care servește la formarea unor adjective.

periá, *périi,* vb. I. 1. Tr. și refl. A (se) curăța de praf, de noroi etc. cu ajutorul periei; a(-și) netezi părul cu peria. 2. Tr. (Fig.) A flata, a linguși pe cineva. 3. Tr. A curăța de cîlți fuiorul de cînepă, cu ajutorul unei perii speciale.

periánt, *periante,* s.n. Învelișul floral al plantelor, format de obicei din caliciu și corolă.

pericárd, *pericarde,* s.n. Membrană care învelește inima.

pericardítă, *pericardite,* s.f. Inflamație a pericardului.

pericárp, *pericarpe,* s.n. Strat de țesuturi care alcătuiesc pereții unui fruct.

periciclu, *pericicluri,* s.n. Stratul extern al părții centrale a rădăcinii și tulpinii plantelor.

periclàz s.n. Oxid natural de magneziu.

periclitá, *periclitez,* vb. I. Tr. A pune în pericol, a primejdui.

perícol, *pericole,* s.n. Primejdie.

periculós, -oásă, *periculoși, -oase,* adj. Primejdios.

peridót s.n. Olivină.

périe, *perii,* s.f. 1. Obiect format dintr-un suport în care sînt fixate mănunchiuri de păr de animale, fire de sîrmă sau sintetice și care se folosește la curățat hainele, încălțămintea etc. 2. Piesă componentă a mașinilor electrice, care realizează contactul cu colectorul.

periféric, -ă, *periferici, -e,* adj. Care ține de periferie, care este situat la periferie; (fig.) secundar, neînsemnat.

periferíe, *periferii,* s.f. Cartier, zonă situată la marginea unui oraș.

perifrástic, -ă, *perifrastici, -e,* adj. Exprimat prin perifrază; *formă verbală perifrastică* = formă verbală compusă cu un verb auxiliar.

perifráză, *perifraze,* s.f. Formă de exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce, în mod obişnuit, se exprimă printr-un singur cuvînt.

perigéu, *perigee,* s.n. Punctul în care Soarele, Luna sau un satelit artificial se află, în mişcarea lor orbitală, cel mai aproape de Pămînt.

perigón, *perigoane,* s.n. Înveliş floral simplu, nediferenţiat în caliciu şi corolă.

periheliu, *perihelii,* s.n. Punctul în care o planetă, în mişcarea ei în jurul Soarelui, se află cel mai aproape de Soare.

perimá, pers. 3 *perimează,* vb. I. Refl. (Despre idei, concepţii) A se învechi, a ieşi din uz.

perimát, -ă, *perimaţi, -te,* adj. Învechit, ieşit din uz.

perimétric, -ă, *perimetrici, -e,* adj. Care ţine de perimetru.

perimétru, *perimetre,* s.n. **1.** Suma lungimilor laturilor unui poligon. **2.** Contur, linie marginală. **3.** Limită a teritoriului unei localităţi, a unei zone etc.

perindá, *perind,* vb. I. Refl. A trece unul după altul, a se succeda (în timp, în spaţiu).

perinéu, *perinee,* s.n. Porţiunea corpului care închide bazinul în partea inferioară.

perinıţă s.f. v. **perniţă.**

perinóc, *perinoace,* s.n. Bucată de lemn aşezată deasupra osiei, pe care se sprijină dricul carului.

perioádă, *perioade,* s.f. **1.** Interval de timp în cursul căruia se desfăşoară un fenomen sau se petrece un eveniment. **2.** (Fiz.) Interval de timp după care se repetă un fenomen variabil. **3.** (Geol.) Subdiviziune a timpului geologic, mai mică decît era. **4.** Frază amplă cu caracter unitar. **5.** Parte unitară dintr-o compoziţie muzicală, formată din mai multe fraze.

periódic, -ă, *periodici, -e,* adj. Care se repetă în mod identic, după intervale de timp egale; *publicaţie periodică* (şi substantivat, n.) = publicaţie care apare la intervale regulate (săptămînal, lunar etc.); *sistemul periodic al elementelor* = mod de clasificare a elementelor chimice, după proprietăţile lor (masă atomică, număr atomic, valenţă etc.).

periodicitáte s.f. Proprietate a unui fenomen de a fi periodic; repetare periodică a unui fenomen, a valorilor unei mărimi etc.

periodizá, *periodizez,* vb. I. Tr. A împărţi pe perioade.

perióst, *periosturi,* s.n. Membrană fibroasă care acoperă oasele.

peripatétic, -ă, *peripatetici, -e,* adj. Care urmează doctrina lui Aristotel; care aparţine peripatetismului.

peripatetísm s.n. Doctrina filozofică a lui Aristotel şi a continuatorilor lui.

peripeţíe, *peripeţii,* s.f. Întîmplare sau serie de întîmplări neprevăzute, impresionante.

períplu, *periple,* s.n. (Livr.) Călătorie lungă (şi anevoioasă) pe mări şi pe oceane.

perisábil, -ă, *perisabili, -e,* adj. Care este supus stricăciunii, alterării, dispariţiei.

perisabilitáte s.f. **1.** Însuşirea a ceea ce este perisabil. **2.** Scădere cantitativă care se produce, în timp, la unele mărfuri.

periscóp, *periscoape,* s.n. Instrument optic în care razele de lumină sînt deviate în unghi drept, cu ajutorul unor oglinzi, permiţînd observatorului să urmărească ceea ce se întîmplă la suprafaţă, atunci cînd el se află într-o tranşee, într-un submarin etc.

peristaltísm s.n. Mişcări sub formă de unde ale unor organe interne cavitare (stomac, intestin etc.), care au ca efect propulsarea conţinutului acestor organe.

peristíl, *peristiluri,* s.n. Galerie formată dintr-un şir de coloane, care mărgineşte o clădire, o sală etc.

perişoáră, *perişoare,* s.f. (De obicei la pl.) Cocoloaşe de carne tocată amestecată cu orez, folosite la prepararea unor mîncări (mai ales la ciorbă).

peritonéu, *peritonee,* s.n. Membrană care acoperă pereţii cavităţii abdominale şi organele abdominale.

peritonítă, *peritonite,* s.f. Inflamaţie, acută sau cronică, a peritoneului.

periúţă, *periuţe,* s.f. Diminutiv al lui *perie;* (fam.) om linguşitor.

perlát, -ă, *perlaţi, -te,* adj. Care are aspectul perlelor; împodobit cu perle.

pérlă, *perle,* s.f. Piatră semipreţioasă de formă sferică, de culoare argintie cu luciu sidefiu, care se formează în jurul corpurilor străine din interiorul unor scoici; mărgăritar.

perlón s.n. Masă plastică, elastică şi rezistentă, din care se confecţionează fibre sintetice.

permanént, -ă, *permanenţi, -te,* adj. Care există, durează sau se petrece fără întrerupere; care funcţionează neîntrerupt o perioadă de timp determinată; *ondulaţie permanentă* (şi substantivat, n.) = ondulaţie a părului făcută printr-un procedeu special, pentru a se menţine mai multă vreme.

permanentizá, *permanentizez,* vb. I. Tr. A face să devină permanent; a statornici.

permanénţă, *permanenţe,* s.f. **1.** Calitatea a ceea ce este permanent. **2.** Serviciu care funcţionează permanent.

permanganát, *permanganaţi,* s.m. *Permanganat de potasiu* = sare cristalizată, de culoare violetă, întrebuinţată ca oxidant şi dezinfectant.

permeábil, -ă, *permeabili, -e,* adj. (Despre materiale poroase) Care poate fi pătruns de un lichid sau de un gaz.

permeabilitáte s.f. Însuşirea de a fi permeabil.

permián s.n. Ultima perioadă a paleozoicului.

permis, *permise,* s.n. Autorizaţie scrisă, eliberată de un organ competent, în virtutea căreia cineva poate exercita o anumită activitate, poate beneficia de anumite drepturi etc.

permisie, *permisii,* s.f. Învoire dată unui militar de a părăsi serviciul pentru o durată scurtă de timp.

permisiúne, *permisiuni,* s.f. Învoire de a face ceva; încuviințare.

permíte, *permít,* vb. III. Tr. **1.** A da voie, a încuviința, a îngădui. **2.** (Cu complementul persoanei în dativ) A-și lua libertatea de a face ceva.

permutá, *permút,* vb. I. Tr. (Mat.) A efectua o permutare.

permutáre, *permutări,* s.f. (Mat.) Operație prin care se schimbă între ele locurile a două sau a mai multor elemente.

pérnă, *perne,* s.f. **1.** Un fel de sac din pînză, umplut cu fulgi (mai rar cu lînă, cîlți etc.), pe care își pune cineva capul cînd se culcă. **2.** Obiect de tapițerie format dintr-un sac umplut cu iarbă de mare, cu păr etc., care se așază pe scaune, pe băncile automobilelor etc. **3.** *Pernă de aer* = stratul de aer cu rol de lubrifiant dintre două suprafețe în mișcare relativă.

perniciós, -oásă, *pernicioși, -oase,* adj. (Livr.) Care produce un rău; dăunător, vătămător; *anemie pernicioasă* = formă gravă de anemie.

perníță, *pernițe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *pernă;* pernă mică. **2.** (În forma *perinița*) Numele unui dans popular și melodia după care se dansează. Var.: **periniță** s.f.

perón, *peroane,* s.n. **1.** Platformă amenajată în gări, de-a lungul liniilor de cale ferată, pentru a ușura urcarea și coborîrea călătorilor din vagoane. **2.** Platformă, de obicei acoperită, situată în fața intrării principale a unei clădiri.

peronéu, *peronee,* s.n. Os lung și subțire care formează, împreună cu tibia, scheletul gambei.

perorá, *perorez,* vb. I. Intr. A vorbi mult și cu emfază.

peroráție, *perorații,* s.f. Partea finală a unui discurs, rostită de vorbitor pe un ton însuflețit.

perpelí vb. IV. v. **pîrpăli.**

perpendiculár, -ă, *perpendiculari, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre drepte) Care formează între ele unghiuri adiacente drepte; (despre planuri) care se intersectează, unghiul dintre ele fiind de nouăzeci de grade. **2.** S.f. Dreaptă perpendiculară (1) pe altă dreaptă sau pe un plan.

perpendicularitáte s.f. Proprietate a unor drepte sau a unor planuri de a fi perpendiculare între ele.

perpetuá, *perpetuez,* vb. I. Tr. și refl. A dura (sau a face să dureze) mereu (sau un timp îndelungat); a (se) transmite (din generație în generație).

perpétuu, -uă, *perpetui, -ue,* adj. Care nu se sfîrșește niciodată, care durează veșnic.

perpétuum mobile subst. Dispozitiv imaginar, în contradicție cu legile fizicii, care ar fi capabil să funcționeze neîncetat și să producă energie sau să efectueze lucru mecanic fără a primi energie din exterior.

perpléx, -ă, *perplecși, -xe,* adj. Surprins, uluit (și nedumerit); încurcat, năuc.

perplexitáte, *perplexități,* s.f. Surprindere amestecată cu nedumerire; uluire.

pers, *perși,* s.m. Persan (2).

persán, -ă, *persani, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Iran (numit în trecut Persia) sau la populația lui; (substantivat, f.) limbă vorbită în Iran. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Iran. (Persia).

persecutá, *persecút,* vb. I. Tr. A urmări pe cineva cu perseverență, pentru a-i pricinui un rău; a prigoni.

persecúție, *persecuții,* s.f. Faptul de a persecuta pe cineva; *mania persecuției* = idee fixă a cuiva de a se crede persecutat de toată lumea.

perseverá, *perseverez,* vb. I. Intr. A stărui într-o acțiune, într-o convingere; a persista (2).

perseverént, -ă, *perseverenți, -te,* adj. Care perseverează.

perseverénță, *perseverențe,* s.f. Faptul de a persevera; stăruință.

persiánă, *persiene,* s.f. Jaluzea.

persiflá, *persiflez,* vb. I. Tr. A-și bate joc de cineva, a-l lua în rîs.

persistá, *persist,* vb. I. Intr. **1.** A se menține, a dăinui. **2.** A rămîne neclintit într-o părere, într-o hotărîre.

persistént, -ă, *persistenți, -te,* adj. Care continuă să existe, să dureze; durabil, trainic; stăruitor; *frunze persistente* = frunze care nu cad în timpul iernii, care rămîn vii mai mulți ani.

persisténță, *persistențe,* s.f. Faptul de a persista.

persoánă, *persoane,* s.f. **1.** Ființă omenească, individ, ins; *în persoană* = însuși, personal. **2.** (Jur.) Omul *(persoană fizică)* sau o organizație *(persoană juridică)* privite ca subiecte de drepturi și de obligații. **3.** Categorie gramaticală specifică verbelor și unor pronume, indicînd pe vorbitor, pe interlocutor sau pe cel despre care se vorbește.

personágiu s.n. v. **personaj.**

personáj, *personaje,* s.n. **1.** Persoană care îndeplinește o acțiune într-o operă literară; erou într-o operă literară, muzicală, cinematografică. **2.** Persoană marcantă, personalitate. Var.: **personágiu** s.n.

personál, -ă, *personali, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține sau care este specific unei anumite persoane; individual, propriu; (adverbial) în persoană, direct, nemijlocit; *legături personale* = legături de prietenie. **2.** Adj. *Tren personal* (și substantivat, n.) = tren de persoane. **3.** Adj. (Gram.) *Pronume personal* = pronume care are forme deosebite pentru indicarea celor trei persoane (3); *mod personal* = mod ale cărui forme se schimbă după cele trei persoane. **4.** S.n. Totalitatea persoanelor care lucrează într-o întreprindere, într-o instituție, pe un vehicul de transport în comun etc.

personalitáte, *personalități,* s.f. **1.** Ansamblul trăsăturilor psihice ale unui individ; ceea ce este propriu, caracteristic fiecărei persoane și o distinge ca individualitate. **2.** Persoană cu aptitudini și realizări deosebite în domeniul social-politic, în știință, tehnică, artă etc.

personificá, *personific,* vb. I. Tr. **1.** A atribui lucrurilor, animalelor sau fenomenelor din natură însușiri omenești. **2.** A întruchipa.

personificáre, *personificări,* s.f. Faptul de *a personifica;* figură de stil prin care se atribuie lucrurilor, animalelor sau fenomenelor din natură însușiri omenești.

perspectívă, *perspective,* s.f. **1.** Reprezentare tridimensională a unui corp din spaţiu pe o suprafaţă plană, prin linii de proiecţie. **2.** Aspect pe care îl are un peisaj, un obiect privit din depărtare. **3.** Posibilitatea realizării sau desfăşurării în viitor a unui plan, a unei acţiuni etc.; posibilitate de dezvoltare în viitor a cuiva.

perspicáce adj. invar. Înzestrat cu minte ageră, pătrunzătoare.

perspicacitáte s.f. Însuşirea de a fi perspicace.

persuasiúne s.f. (Livr.) Puterea de a convinge pe cineva să creadă sau să facă un anumit lucru.

persuasív, -ă, *persuasivi, -e,* adj. (Livr.) Care caută să convingă pe cineva; care are puterea sau talentul de a convinge.

pertináx s.n. Material izolant electric, obţinut din straturi suprapuse de hîrtie impregnată cu răşini sintetice.

pertinént, -ă, *pertinenţi, -te,* adj. Care se raportează exact la fondul problemei, al chestiunii; potrivit, adecvat.

pertinénţă s.f. Caracterul a ceea ce este pertinent.

pertractá, *pertractez,* vb. I. Tr. (Livr.) A dezbate o problemă, a discuta, a trata.

perturbá, *perturbez,* vb. I. Tr. **1.** A tulbura, a provoca dezordine. **2.** A deranja bunul mers al unui sistem tehnic.

perturbáţie, *perturbaţii,* s.f. Faptul de a perturba; modificare în starea sau evoluţia unui sistem fizic; *perturbaţii atmosferice* = ansamblu de fenomene electromagnetice din atmosferă care preced schimbarea în rău a vremii; *perturbaţii electromagnetice* = paraziţi **(3)**.

perúcă, *peruci,* s.f. Coafură de păr fals.

peruchiér, *peruchieri,* s.m. Persoană care confecţionează peruci.

peruzeá, *peruzele,* s.f. Piatră semipreţioasă opacă, de culoare albastră sau verzuie.

perváz, *pervazuri,* s.n. **1.** Cadru de scînduri fixat pe tocul unei uşi sau unei ferestre. **2.** Deschizătură în care este fixată uşa sau fereastra. **3.** Partea de jos a tocului unei ferestre.

pervérs, -ă, *perverşi, -se,* adj. (Adesea substantivat) **1.** Corupt, depravat, imoral. **2.** Care prezintă perversitate sexuală.

perversitáte, *perversităţi,* s.f. **1.** Înclinare spre rău; corupţie, depravare, imoralitate. **2.** Deviere de la normal a instinctului sexual.

perversiúne, *perversiuni,* s.f. Perversitate.

pervertí, *pervertesc,* vb. IV. Tr. **1.** A schimba în rău; (tr. şi refl.) a (se) strica, a (se) deprava. **2.** A denatura funcţia normală a unui organ.

pescadór, *pescadoare,* s.n. Navă folosită pentru pescuitul marin în larg.

pescáj s.n. Adîncimea de cufundare în apă a unei nave, măsurată pînă la linia de plutire.

pescár, *pescari,* s.m. Persoană care se ocupă cu pescuitul.

pescărésc, -eáscă, *pescăreşti,* adj. Care ţine de ocupaţia pescarului; privitor la pescari.

pescăríe, *pescării,* s.f. **1.** Piaţă sau magazin unde se vinde peşte. **2.** Mulţime de peşti; cantitate mare de peşte.

pescărúş, *pescăruşi,* s.m. Nume dat mai multor specii de păsări acvatice, cu picioare palmate, care se hrănesc de obicei cu peşti.

pescuí, *pescuiesc,* vb. IV. **1.** Intr. şi tr. A prinde peşte (sau alte animale acvatice), a se îndeletnici cu prinderea peştelui. **2.** Tr. A scoate pe cineva sau ceva din apă.

pescuít s.n. Acţiunea de a pescui **(1)**; meseria pescarului.

pescuitór, *pescuitori,* s.m. Persoană care pescuieşte **(1)**: *pescuitori de perle; pescuitor în apă tulbure* = persoană care profită de situaţii confuze pentru a trage foloase personale.

pesémne adv. Se vede că..., se pare că...

pesimísm s.n. Tendinţă de a vedea mai ales latura nefavorabilă a lucrurilor; neîncredere în viitor; concepţie potrivit căreia răul precumpăneşte în lume.

pesimíst, -ă, *pesimişti, -ste,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană predispusă la pesimism. **2.** Adj. Care manifestă pesimism.

pesmét, *pesmeţi,* s.m. **1.** Felie de pîine uscată sau prăjită. **2.** Pîine uscată, pisată sau măcinată mărunt. **3.** Preparat alimentar din aluat (cu unt, zahăr şi ouă) tăiat în diferite forme şi copt la cuptor.

péstă, *peste,* s.f. **1.** Ciumă. **2.** Nume dat mai multor boli produse de virusuri la taurine, porcine, cabaline şi păsări.

péste prep. **1.** Introduce complemente circumstanţiale: a) de loc; *peste tot* = pretutindeni; b) de timp: *peste noapte s-a trezit;* c) de mod; *peste puterile cuiva* = depăşind puterile cuiva. **2.** Introduce complemente indirecte: *s-a făcut stăpîn peste toţi.*

pestélcă, *pestelci,* s.f. (Pop.) Şorţ.

pestilenţiál, -ă, *pestilenţiali, -e,* adj. **1.** Care are caracteristicile pestei; contagios. **2.** (Despre mirosuri) Urît, infect, dezgustător.

pestríţ, -ă, *pestriţi, -ţe,* adj. **1.** Care are pete mici, de diferite culori. **2.** Amestecat; felurit, variat.

peş s.n. (Pop.) *Într-un peş* = pe o coastă, într-o latură.

peşchéş, *peşcheşuri,* s.n. **1.** (Înv.) Dar, în bani şi obiecte, trimis de către domnii români sultanului. **2.** Dar, cadou.

peşin adv. (Pop. şi fam.) În numerar; cu plata pe loc; (adjectival) *bani peşin.*

péşte, *peşti,* s.m. **1.** (La pl.) Clasă de animale acvatice vertebrate cu corpul fusiform, acoperit de obicei cu solzi, prevăzut cu înotătoare, şi care respiră prin branhii; (şi la sg.) animal din această clasă; *peşte-ciocan* = rechin din mările calde, avînd două proeminenţe laterale la cap; *peşte-ferăstrău* = numele unui peşte de mare cu botul lung şi dinţat; *peşte cu spadă* = peşte de mare cu maxilarul superior alungit, în formă de spadă; *peşti zburători* = familie de peşti care pot să zboare o distanţă oarecare cu ajutorul înotătoarelor pectorale, în formă de aripi. **2.** (La pl., art.) Numele unei constelaţii din emisfera boreală.

péşteră, *peşteri,* s.f. Cavitate subterană naturală, de dimensiuni mari, formată prin dizolvarea de către apă a unor roci.

petálă, *petale,* s.f. Fiecare dintre frunzişoarele care alcătuiesc corola unei flori.

petárdă, *petarde,* s.f. Tub sau cutie de carton, umplută cu praf de puşcă, a cărei explozie produce zgomot şi care se întrebuinţează pentru focuri de artificii, pentru semnalizări etc.

pétic, *petice,* s.n. Bucată tăiată sau ruptă dintr-o ţesătură, dintr-o piele etc. cu care se repară obiecte de îmbrăcăminte ori de încălţăminte; bucată ruptă dintr-o hîrtie sau dintr-un material oarecare; *un petic de loc* (sau *de pămînt* etc.) = o bucată mică de teren (cultivabil).

peticí, *peticesc,* vb. IV. Tr. A pune petice; a cîrpi.

peticít, -ă, *peticiţi, -te,* adj. Cîrpit cu petice; plin de petice.

petit s.n. Corp de literă cu mărimea de opt puncte tipografice.

petiţie, *petiţii,* s.f. Cerere scrisă.

petiţionár, -ă, *petiţionari, -e,* s.m. şi f. Persoană care face o petiţie, care solicită ceva.

petliţă, *petliţe,* s.f. Bucată de stofă colorată, aplicată pe partea din faţă a unui guler de uniformă.

petrecánie, *petrecanii,* s.f. (Înv. şi pop.) Înmormîntare.

petrecăréţ, -eáţă, *petrecăreţi, -eţe,* adj., s.m. şi f. Iubitor de petreceri.

petréce, *petréc,* vb. III. **1.** Tr. şi intr. A-şi duce viaţa; a trăi un anumit timp undeva. **2.** Intr. A se veseli, a se distra. **3.** Refl. (Despre fapte, evenimente) A se întîmpla, a se desfăşura. **4.** Tr. A însoţi pe cineva o bucată de drum, a conduce. **5.** Tr. A trece (sau a face să treacă) prin..., pe după..., între...

petrécere, *petreceri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) petrece.* **2.** Folosire plăcută a timpului; distracţie. **3.** Reuniune (cu mîncare şi băutură), organizată, de obicei, cu ocazia unei sărbătoriri.

petrificá, *petrífic,* vb. I. Refl. A căpăta aspect de piatră; a se fosiliza; (fig.) a rămîne mereu neschimbat, a încremeni.

petrochímic, -ă, *petrochimici, -e,* adj. Care ţine de petrochimie; care se fabrică din ţiţei.

petrochimíe s.f. Ramură a industriei chimice care se ocupă cu transformarea ţiţeiului şi a gazelor de sondă în alte produse.

petrográf, *petrografi,* s.m. Specialist în petrografie.

petrografie s.f. Ramură a geologiei care se ocupă cu studiul complex al rocilor.

petról s.n. Amestec lichid de hidrocarburi şi de alţi compuşi organici, care se găseşte în zăcăminte, reprezentînd o materie primă de bază pentru industria chimică şi o importantă sursă de energie.

petroliér, -ă, *petrolieri, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se referă la petrol, privitor la extragerea şi prelucrarea petrolului. **2.** S.n. Navă pentru transportul petrolului şi al produselor petroliere.

petrolifér, -ă, *petroliferi, -e,* adj. (Despre terenuri, zăcăminte) Care conţine petrol, bogat în petrol.

petrolíst, -ă, *petrolişti, -ste,* subst. **1.** S.m. şi f. Persoană care lucrează în industria petrolieră. **2.** S.m. Proprietar de terenuri petrolifere sau de întreprinderi pentru exploatarea petrolului.

petromáx, *petromaxuri,* s.n. Lampă de iluminat cu sită incandescentă, care funcţionează cu petrol.

petúnie, *petunii,* s.f. Plantă decorativă cu flori mari, plăcut mirositoare, şi cu corola în formă de pîlnie.

peţí, *peţesc,* vb. IV. Tr. A cere o fată în căsătorie (pentru sine sau pentru altcineva).

peţiól, *peţioluri,* s.n. Codiţa frunzei.

peţiolát, -ă, *peţiolaţi, -te,* adj. (Despre frunze) Cu peţiol.

peţitór, -oáre, *peţitori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care peţeşte.

pezevénchi, *pezevenchi,* s.m. Şarlatan, pungaş. Var.: **pezevénghi** s.m.

pezevénghi s.m. v. **pezevenchi.**

pi s.m. invar. (Mat.) Număr (egal cu aproximativ 3,14) reprezentînd raportul dintre lungimea circumferinţei unui cerc şi diametrul cercului respectiv (notat simbolic cu π).

piamáter subst. Membrană vasculară fină, aderentă la suprafaţa creierului şi a măduvei spinării.

pián, *piane,* s.n. Instrument muzical format dintr-o cutie mare de rezonanţă, cu claviatură şi cu coarde metalice care vibrează la atingerea claviaturii.

pianină, *pianine,* s.f. Pian mai mic, cu coardele dispuse vertical.

pianíssimo adv. (Muz.) Foarte încet.

pianíst, -ă, *pianişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care cîntă la pian, care are ca profesiune cîntatul la pian.

piáno adv. (Muz.) Cu intensitate scăzută, încet.

piástru, *piaştri,* s.m. Monedă turcească de argint care a circulat şi în ţările româneşti.

piátră, *pietre,* s.f. **1.** (La sg.) Nume dat mineralelor şi rocilor dure; (şi la pl.) fragment dintr-o astfel de rocă. **2.** *Epoca pietrei* (sau *de piatră)* = prima perioadă din istoria omenirii, caracterizată prin utilizarea de către om a uneltelor de piatră. **3.** Bucată de piatră **(1)** prelucrată; obiect făcut dintr-o astfel de bucată; *piatră litografică* = placă de calcar, folosită în litografie la prepararea clişeelor; *piatră de temelie* = piatră care intră în construcţia fundamentului unei clădiri; (fig.) principiu de bază; *piatră preţioasă* (sau *scumpă)* = mineral cu aspect frumos şi duritate mare, din care se fac podoabe şi bijuterii; *piatră semipreţioasă* = mineral întrebuinţat la confecţionarea bijuteriilor de mică valoare; *piatră de moară* = fiecare dintre cele două discuri mari şi grele de piatră **(1),** întrebuinţate la moară pentru măcinatul cerealelor. **4.** Piesă de piatră **(1),** de os sau lemn, folosită la unele jocuri de societate. **5.**

(Pop.) Grindină. **6.** Crustă de săruri minerale care se depun cu vremea pe pereții vaselor în care se fierbe apă sau se păstrează vin. **7.** Tartru **(2)**. **8.** *Piatră acră* = sulfat dublu de aluminiu și potasiu; *piatră vînătă* = sulfat de cupru; *piatră de var* = calcar din care se fabrică varul; *piatra iadului* = azotat de argint; *piatră pucioasă* = sulf în formă de bucăți. **9.** (Med.) Calcul.

piáță, *piețe,* s.f. **1.** Loc (de obicei neacoperit) amenajat pentru comerțul de mărfuri cu amănuntul (în special zarzavaturi, fructe). **2.** Spațiu larg, descoperit, amenajat în interiorul unei localități (în punctul de întîlnire a mai multor străzi), uneori decorat cu fîntîni, statui etc. **3.** (Ec.) Categorie economică a producției de mărfuri în care își găsește expresie totalitatea actelor de vînzare-cumpărare privită în unitate organică cu relațiile pe care le generează și în conexiune cu spațiul în care se desfășoară.

piáză s.f. *Piază rea* = (în superstiții) semn (ființă, lucru) prevestitor de rele.

pic (1) interj., **(2)** *picuri,* s.n. **1.** Interj. Cuvînt care imită sunetul produs de căderea picăturilor de lichid pe un obiect tare. **2.** S.n. Picătură, strop; (p. ext.) cantitate mică din ceva.

picá, *pic,* vb. I. Intr. **1.** A cădea (de la înălțime). **2.** (Despre lichide, mai ales despre ploaie) A cădea în picături. **3.** A se desprinde din locul său și a cădea. **4.** A-și pierde poziția verticală; a se răsturna, a cădea la pămînt; (fig.) a cădea în luptă, a muri. **5.** (Fam.) A se ivi, a apărea undeva (pe neașteptate). **6.** (Fam.) A intra în posesiunea unui lucru; a cîștiga ceva întîmplător. **7.** *Frumoasă de pică* = foarte frumoasă.

picadór, *picadori,* s.m. Luptător într-o coridă, care intervine în ajutorul toreadorului sau al matadorului cînd viața acestora este în primejdie.

picáj, *picaje,* s.n. Zbor de coborîre a unui avion în linie (aproape) verticală.

picánt, -ă, *picanți, -te,* adj. **1.** (Despre mîncăruri și băuturi) Pișcător, înțepător, iute. **2.** (Fig.) Nostim, atrăgător.

picanteríe, *picanterii,* s.f. Glumă, anecdotă sau aluzie ușor indecentă.

picarésc, -ă, *picarești,* adj. (Despre opere literare, aparținînd în special literaturii spaniole din sec. XVI—XVII) Care investighează moravuri, medii sociale diverse, reliefînd amănuntul pitoresc, ineditul aventurii, prin intermediul personajelor aparținînd mediului interlop (cerșetori, aventurieri, vagabonzi).

picát, -ă, *picați, -te,* adj. *Picat din cer* (sau *din soare),* se spune despre o persoană foarte frumoasă.

pícă[1] s.f. Ciudă, necaz, dușmănie (ascunsă).

pícă[2], *pici,* s.f. (La jocul de cărți) Carte cu figuri în formă de inimă de culoare neagră.

picătúră, *picături,* s.f. **1.** Părticică sferică desprinsă dintr-un lichid; strop de ploaie; (p. ext.) cantitate mică din ceva. **2.** (La pl.) Medicament care se administrează sub formă de picături **(1)**.

picățeá, *picățele,* s.f. (La pl.) Puncte dispuse (simetric) pe o țesătură de altă culoare.

pichér, *picheri,* s.m. Tehnician care răspunde de întreținerea unei porțiuni de șosea sau de cale ferată.

píchere, *picheri,* s.f. (Reg.) Bibilică.

pichét[1] s.n. Țesătură deasă de bumbac sau de mătase avînd pe una din fețe un desen în relief.

pichét[2], **(1—3)** *pichete,* s.n., **(4)** *picheți,* s.m. **1.** S.n. Subunitate destinată să facă siguranța trupelor în timpul marșului. **2.** S.n. Denumire dată în trecut unor subunități de grăniceri. **3.** S.n. *Pichet de incendiu* = subunitate de pompieri organizată în cadrul unei instituții sau întreprinderi. **4.** S.m. Țăruș care se înfige în pămînt pentru a marca un traseu, locul de plantare a unui arbore etc.

pichetá, *pichetez,* vb. I. Tr. A marca punctele unui traseu, locurile de plantare a unor arbori etc. prin picheți înfipți în pămînt.

pichetáj, *pichetaje,* s.n. Acțiunea de a picheta; ansamblul picheților care marchează un traseu, o aliniere etc.

pici, *pici,* s.m. (Fam.) Copil, puști.

piciór, *picioare,* s.n. **1.** Fiecare dintre cele două membre inferioare ale omului și fiecare dintre membrele celorlalte viețuitoare, care servesc la susținerea corpului și la deplasare; *bun* (sau *iute) de picior* = sprinten; *în* (sau *din) picioare* = stînd în poziție verticală; *a fi pe picior de egalitate* = a se bucura de aceleași drepturi, a avea aceeași situație cu altcineva. **2.** Parte a unor obiecte care servește ca suport, ca element de susținere, de fixare etc.; partea de jos, apropiată de pămînt, a tulpinii unei plante. **3.** Element al unei construcții, care servește la susținerea ei: *picior de pod.* **4.** Partea de jos a unui deal sau a unui munte. **5.** Veche unitate de măsură pentru lungimi, avînd aproximativ o treime dintr-un metru (păstrată și în prezent în unele țări). **6.** Unitate ritmică a unui vers, compusă dintr-un număr fix de silabe lungi și scurte (în versificația antică) sau accentuate și neaccentuate (în versificația modernă). **7.** *Piciorul cocoșului* = nume dat unor plante erbacee cu rizom dezvoltat, cu flori în general galbene și cu fructe în formă de nucușoară.

picioroánge s.f. pl. **1.** Catalige. **2.** Nume generic dat păsărilor (berze, cocori etc.) cu picioare lungi, cu cioc și gît lung.

piciorúș, *piciorușe,* s.n. **1.** Diminutiv al lui *picior.* **2.** Punct de lucrătură la o împletitură cu croșeta. **3.** Organ al mașinii de cusut, care presează materialul pe placa transportoare.

picláj s.n. Operație de tratare a pieilor cu o soluție acidă, în procesul de tăbăcire.

picní, *picnesc,* vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) A atinge, a nimeri, a lovi.

picníc, *picnicuri,* s.n. (Livr.) Masă comună (în aer liber) cu contribuția participanților. Accentuat și *picnic.*

picnométru, *picnometre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea densității lichidelor sau solidelor.

picolo, *picoli,* s.m. Nume dat băieţilor care servesc într-un restaurant ca ajutoare ale ospătarului.

picón, *picoane,* s.n. Parte a ciocanului de abataj formată dintr-o bară de oţel ascuţită la vîrf, care, acţionată de pistonul ciocanului, serveşte la dislocarea sau la sfărîmarea rocilor.

picotí, *picotesc,* vb. IV. Intr. A aţipi şezînd, a moţăi, a dormita.

pícric adj. *Acid picric* = substanţă galbenă, cristalină, folosită ca exploziv şi la prepararea unor substanţe colorante.

picromigdálă, *picromigdale,* s.f. Prăjitură mică, rotundă sau ovală, preparată din albuş de ou, zahăr şi migdale sau nuci. Var.: **pricomigdálă** s.f.

pictá, *pictez,* vb. I. Tr. A executa o pictură; a se ocupa cu pictura.

pictografíe s.f. Sistem primitiv de scriere care constă în redarea numelor de lucruri şi a ideilor prin desene sugestive.

píctor, *pictori,* s.m. Artist specializat în pictură.

pictoriţă, *pictoriţe,* s.f. Artistă specializată în pictură.

picturál, -ă, *picturali, -e,* adj. Care se referă la pictură.

pictúră, (2) *picturi,* s.f. **1.** Arta al cărei principal mijloc de expresie este culoarea, prezentarea bidimensională, pe o suprafaţă plată, a unor forme colorate. **2.** Lucrare artistică executată de un pictor. **3.** Totalitatea operelor unui pictor sau ale pictorilor dintr-o ţară ori dintr-o epocă.

piculínă, *piculine,* s.f. Flaut mic, cu registru foarte înalt.

picup, *picupuri,* s.n. Aparat pentru redarea, prin mijloace electroacustice, a sunetelor înregistrate pe discuri.

picurá, *pícur,* vb. I. Intr. şi tr. A cădea (sau a lăsa să cadă) picătură cu picătură.

picúş, *picuşuri,* s.n. (Fam.) **1.** Băutură alcoolică în cantitate mică. **2.** Cîştig mic şi întîmplător, de obicei ilicit.

pidósnic, -ă, *pidosnici, -e,* adj. Care se comportă ciudat, care face totul pe dos.

piedestál, *piedestale,* s.n. Suport pe care se aşază o statuie, o coloană etc.

piédică, *piedici,* s.f. **1.** Ceea ce stă în calea unei acţiuni, a realizării unui ţel; obstacol. **2.** Dispozitiv care serveşte la blocarea sau la încetinirea mişcării unui organ mobil, a unui mecanism etc. **3.** Frînghie sau lanţ cu care se leagă picioarele de dinainte ale cailor, pentru a-i împiedica să fugă cînd sînt lăsaţi să pască.

pieíre s.f. **1.** Faptul de *a pieri;* moarte; ucidere, omor. **2.** Distrugere, nimicire; dispariţie.

pielár, *pielari,* s.m. **1.** Meseriaş care prelucrează piei. **2.** Negustor de piei.

pielăríe, *pielării,* s.f. Atelier unde se prelucrează pieile; prăvălie în care se vînd articole de piele.

pielceá s.f. v. **pielcică.**

pielcícă, *pielcele,* s.f. Diminutiv al lui *piele;* blăniţă de miel sau de alt animal mic. Var.: **pieliciċă, pielceá** s.f.

piéle, *piei,* s.f. **1.** Ţesut care înveleşte întreaga suprafaţă a corpului omului şi al animalelor. **2.** *Pieile roşii* = amerindieni. **3.** Pielea (1) jupuită de pe un animal (şi prelucrată).

pielicícă s.f. v. **pielcică.**

piéliţă, *pieliţe,* s.f. **1.** Piele subţire şi fină (a obrazului). **2.** Nume dat membranelor care căptuşesc, îmbracă sau separă anumite organe ale corpului. **3.** Membrană subţire care acoperă fructele sau unele părţi ale plantelor. **4.** Pojghiţă fină care se formează deasupra alimentelor lichide.

piept, (1, 4) *piepturi,* s.n., (3) *piepţi,* s.m. **1.** S.n. Partea superioară (din faţă) a trunchiului (de la abdomen pînă la gît) la om şi la animale; *coşul pieptului* = cavitatea toracică; *boală de piept* = tuberculoză. **2.** S.m. (La sg.) Sîn. **3.** S.m. Parte a cămăşii sau a unei haine care acoperă pieptul (1). **4.** S.n. Coastă de deal sau de munte.

pieptár, *pieptare,* s.n. **1.** Cojocel scurt, fără mîneci, din blană de miel. **2.** Platoşă de metal, de zale sau de piele groasă, pe care o purtau oştenii medievali pentru a-şi apăra pieptul.

pieptăná, *piéptăn,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A(-şi) aranja cu pieptenele părul sau barba. **2.** Tr. A curăţa de impurităţi fuioarele de cînepă, de in sau de lînă, cu ajutorul unor piepteni speciali.

pieptănát[1] s.n. Acţiunea de a (se) pieptăna.

pieptănát[2], **-ă,** *pieptănaţi, -te,* adj. **1.** (Despre părul sau barba cuiva) Aranjat, netezit cu pieptenele. **2.** (Despre fibre textile) Curăţat cu piepteni (2).

pieptănătúră, *pieptănături,* s.f. Mod de aranjare a părului; coafură, frizură.

piéptene, *piepteni,* s.m. **1.** Obiect de toaletă cu dinţi mărunţi, care serveşte la pieptănat sau pe care îl poartă femeile în păr, ca podoabă. **2.** Unealtă cu dinţi de metal, folosită la pieptănatul fibrelor textile.

pieptíş adv. **1.** De-a dreptul (în sus); (adjectival; despre drumuri, dealuri etc.) cu pantă mare, abrupt. **2.** (Fig.) Cu îndrăzneală; deschis, făţiş.

pieptós, -oásă, *pieptoşi, -oase,* adj. Cu pieptul lat, bine dezvoltat; voinic.

piérde, *pierd,* vb. III. **1.** Tr. A nu mai avea un lucru care îţi aparţinea, a nu şti unde se află. **2.** Tr. A rămîne fără o parte a corpului, fără o facultate fizică sau intelectuală (în urma unui accident sau a unei boli). **3.** Tr. A folosi timpul în mod neraţional; *pierde-vară* = om care îşi iroseşte timpul. **4.** Tr. A suferi o pagubă materială sau o înfrîngere morală; a fi învins într-o întrecere sportivă. **5.** Tr. A fi lipsit, prin moarte, de o rudă, de un prieten; a nu se mai bucura de iubirea cuiva. **6.** Refl. A i se sfîrşi cuiva puterile; a muri. **7.** Refl. A ieşi din cîmpul vizual al cuiva, a dispărea; (despre sunete) a deveni din ce în ce mai slab. **8.** Refl. A se rătăci; (tr.) *a pierde drumul.* **9.** Refl. A se orienta greşit, a se încurca; (fig.) a se zăpăci, a se emoţiona.

piérdere, *pierderi,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) pierde;* pagubă; pagubă (materială) cu care se soldează o activitate economică. **2.** (Ec.) Diferența cu care cheltuielile depășesc cîștigul. **3.** (Tehn.) Diferența între valoarea unei mărimi fizice (presiune, energie etc.) la intrarea într-un sistem fizico-chimic sau tehnic și valoarea acestei mărimi restituită sub formă utilă, la ieșirea din sistem. **4.** Înfrîngere (în luptă, în competiții sportive etc.); (la pl.) pagubă de vieți omenești (în războaie).

pierdút, -ă, *pierduți, -te,* adj. **1.** (Despre obiecte, bunuri) Care nu se mai află în posesiunea cuiva; despre care nu se știe unde se află. **2.** (Despre timp) Risipit în zadar, irosit. **3.** (Despre oameni) Căruia nu i se mai știe de urmă; rătăcit; care se află în primejdie de moarte. **4.** Care abia se vede (din cauza depărtării); (despre sunete) cu intensitate scăzută; stins; (despre culori) palid, șters. **5.** Copleșit de gînduri, de stări sufletești etc.; *cu ochii pierduți* = privind în gol.

pierí, *pier,* vb. IV. Intr. **1.** A muri (de moarte violentă). **2.** A se distruge; (despre vegetație) a se ofili, a se usca; (despre senzații, stări fizice etc.) a slăbi, a se stinge. **3.** A dispărea pe neașteptate, a se face nevăzut.

pierít, -ă, *pieriți, -te,* adj. (Despre oameni) Lipsit de vigoare, slab.

pieritór, -oáre, *pieritori, -oare,* adj. Supus pieirii; muritor.

piérsic, *piersici,* s.m. Pom fructifer din familia rozaceelor, cu flori trandafirii sau albe și fructe sferice cu pielița catifelată.

piérsică, *piersici,* s.f. Fructul piersicului.

pierzánie s.f. **1.** (Pop.) Pieire, moarte. **2.** Decădere, degradare (fizică sau morală).

pierzáre s.f. Pierderea vieții.

piésă, *piese,* s.f. **1.** Element al unui aparat, al unui instrument, al unei instalații etc. **2.** Fiecare dintre unitățile unui ansamblu: *piesă de șah.* **3.** Monedă metalică. **4.** Fiecare dintre actele, documentele cuprinse într-un dosar sau într-o colecție. **5.** Obiect de valoare sau operă de artă expusă într-un muzeu sau făcînd parte dintr-o colecție. **6.** Operă literară destinată reprezentării pe scenă. **7.** Compoziție muzicală.

pietáte s.f. **1.** Evlavie, cucernicie. **2.** Sentiment de respect profund față de cineva sau ceva.

pietín s.n. Boală datorată unui soi de ciuperci, care provoacă pălirea și căderea cerealelor.

pietón, *pietoni,* s.m. Persoană care umblă pe jos; trecător.

pietrár, *pietrari,* s.m. **1.** Muncitor care prelucrează piatră pentru construcții. **2.** Pește răpitor cu corpul în formă de fus, care trăiește în locurile pietroase din rîuri.

pietrăríe, *pietrării,* s.f. Grămadă, morman de pietre; loc pietros.

pietríș, *pietrișuri,* s.n. **1.** Rocă sedimentară mobilă alcătuită din fragmente mici, rotunjite, de minerale și roci. **2.** Pămînt pietros sau nisipos, neproductiv.

pietrói, *pietroaie,* s.n. Augmentativ al lui *piatră;* bolovan.

pietrós, -oásă, *pietroși, -oase,* adj. **1.** (Despre locuri, drumuri etc.) Plin de pietre, cu multe pietre; (despre pămînt) tare, dur. **2.** *Cireșe pietroase* = varietate de cireșe cu pulpa tare. **3.** (Despre oameni) Robust, voinic.

pietroșél, *pietroșei,* s.m. **1.** (Iht.) Porcușor. **2.** Nume dat mai multor specii de păsări migratoare, care trăiesc printre stînci și prin locuri pietroase.

pietruí, *pietruiesc,* vb. IV. Tr. A așterne piatră pe un drum, pe o șosea.

pietruít, -ă, *pietruiți, -te,* adj. (Despre drumuri, șosele) Acoperit cu piatră.

piez[1] s.m. (Pop.) *În piez* = de-a curmezișul; pieziș.

piez[2], *piezi,* s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a presiunii.

piezíș, -ă, *piezișí, -e,* adj. (și adverbial) **1.** Oblic, înclinat într-o parte. **2.** În pantă repede, abrupt. **3.** Indirect, lăturalnic; (fig.) bănuitor.

piezométru, *piezometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea compresibilității fluidelor.

piftíe, *piftii,* s.f. Mîncare preparată din carne, oase și cartilaje, fierte timp îndelungat în zeamă, care, după răcire se încheagă, devenind gelatinoasă.

pigmént, *pigmenți,* s.m. **1.** Substanță organică colorată care se găsește în unele celule și țesuturi din organism. **2.** Substanță solidă, pulverizată, folosită pentru colorare în industria lacurilor și a vopselelor.

pigmentá, *pigmentez,* vb. I. Refl. (Despre piele, țesuturi) A se colora datorită pigmenților.

pigmentáție, *pigmentații,* s.f. Colorație a pielii, cauzată de pigmenți.

pigméu, *pigmei,* s.m. **1.** Persoană făcînd parte din grupurile de populații din Africa centrală, caracterizate prin statura joasă, sub 1,5 m. **2.** Ființă mitologică făcînd parte dintr-o populație de pitici. **3.** (Fig.) Persoană lipsită de valoare, de merite.

pigulí, *pigùlesc,* vb. IV. Tr. (Despre păsări) A ciuguli.

pihótă, *pihote,* s.f. (Înv.) Pedestrime, infanterie.

pijamá, *pijamale,* s.f. Îmbrăcăminte ușoară de casă, formată din pantaloni și bluză (folosită mai ales pentru dormit).

piláf, *pilafuri,* s.n. Mîncare preparată din orez și carne (de pasăre) sau legume, ciuperci etc.

pilástru, *pilaștri,* s.m. Stîlp dreptunghiular, prevăzut cu bază și capitel, care servește ca element de ornamentație sau de consolidare.

pílă[1], *pile,* s.f. **1.** Unealtă de oțel, de forme variate, brăzdată de crestături și folosită la ajustarea suprafețelor unor piese dure. **2.** Ustensilă asemănătoare cu pila (1), folosită pentru netezirea unghiilor.

pílă[2], *pile,* s.f. **1.** Generator de curent electric continuu, fără piese mobile, care transformă în energie electrică diverse forme de energie. **2.** *Pilă atomică* = reactor nuclear. **3.** Picior de pod.

píldă, *pilde,* s.f. **1.** Ceea ce poate servi drept învățătură; model de urmat. **2.** Pedeapsă sau

măsură care poate servi și altora drept avertisment. **3.** Povestire cu tîlc; proverb, maximă.

pilduitór, -oáre, *pilduitori, -oare,* adj. Care servește drept pildă.

pileálă, *pileli,* s.f. (Fam.) **1.** Faptul de a (se) pili[2]. **2.** Băutură alcoolică.

pili[1], *pilesc,* vb. IV. Tr. A netezi, a ajusta cu pila.

pili[2], *pilesc,* vb. IV. (Fam.) **1.** Refl. A se ameți de băutură, a se îmbăta (puțin). **2.** Tr. A bea băuturi alcoolice.

pilit, -ă, *piliți, -te,* adj. Amețit de băutură.

pilitúră, *pilituri,* s.f. Ceea ce se desprinde dintr-o piesă cînd este fasonată cu pila.

pilón, *piloni,* s.m. **1.** Stîlp rezistent care susține un arc de pod, o cupolă etc. **2.** Stîlp care susține o linie electrică aeriană. **3.** Construcție masivă în formă de poartă monumentală la templele antice. **4.** Element decorativ în formă de stîlp prismatic așezat la intrarea într-un parc, într-o expoziție etc.

pilór, *pilori,* s.m. Orificiu prin care stomacul comunică cu duodenul.

pilós, -oásă, *piloși, -oase,* adj. (Anat.) Care aparține părului, privitor la păr.

pilót[1], *piloți,* s.m. **1.** Persoană care conduce o aeronavă; *pilot automat* = instalație automată pentru pilotarea aeronavelor. **2.** Persoană specializată în conducerea navelor sau în dirijarea unui convoi de vehicule pe porțiuni dificile ale traseului.

pilót[2], *piloți,* s.m. Stîlp de oțel, de beton armat etc., care se înfige în pămînt pentru a susține o construcție sau pentru a fixa terenul.

pilotá, *pilotez,* vb. I. Tr. A conduce, în calitate de pilot, o aeronavă, o navă etc.

pilotáj, *pilotaje,* s.n. Acțiunea de a pilota.

pilotínă, *pilotine,* s.f. Ambarcație care servește pentru transportul pilotului pe bordul navei.

pilúg, *piluge,* s.n. (Reg.) Pisălog **(1)**; *a tunde pe cineva pilug* = a tunde pînă la piele.

pilúlă, *pilule,* s.f. Preparat medicamentos de formă sferică sau circulară care se administrează pe cale bucală.

pin, *pini,* s.m. Arbore din familia pinaceelor, înalt pînă la 40 m, cu frunze în formă de ace lungi și cu lemnul rezistent.

pinacée s.f. pl. Familie de arbori rășinoși, cu frunze aciculare, persistente la majoritatea speciilor.

pinacotécă, *pinacoteci,* s.f. Colecție mare de tablouri; muzeu în care se expune o astfel de colecție.

pineálă, *pineale,* adj. *Glandă pineală* = epifiză.

pingeá, *pingele,* s.f. Bucată de talpă cu care se înlocuiește partea din față, uzată, a tălpii încălțămintei.

pingelí, *pingelesc,* vb. IV. Tr. A pune pingele la o încălțăminte.

pingelít, -ă, *pingeliți, -te,* adj. (Despre încălțăminte) Pe care s-au aplicat pingele.

ping-póng s.n. Tenis de masă.

pinguín, *pinguini,* s.m. Denumire dată unor genuri de păsări marine palmipede, nezburătoare, cu pieptul alb și spatele negru, care trăiesc în grupuri prin regiunile polare.

pinión, *pinioane,* s.n. Roată dințată cu număr mic de dinți, care intră în componența unui angrenaj.

pinipéd, *pinipede,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere carnivore acvatice, cu membrele transformate în înotătoare; (și la sg.) animal din acest ordin (ex. foca, morsa).

pinólă, *pinole,* s.f. Axul păpușii mobile a unei mașini-unelte.

pínten, *pinteni,* s.m. **1.** Obiect de metal în formă de potcoavă, prevăzut cu o rotiță, pe care călăreții îl prind la călcîiul cizmelor pentru a îmboldi calul la mers. **2.** Formație cornoasă în partea de dinapoi a piciorului la cocoși și la alte specii de păsări. **3.** Proeminență pe o piesă care servește ca locaș de articulație sau pentru a limita cursa altei piese. **4.** Element de construcție executat din beton, care mărește rezistența unui baraj. **5.** Culme care iese în afara unui ansamblu deluros.

pintenát, -ă, *pintenați, -te,* adj. Cu pinteni **(2)**; (substantivat, m., glumeț) cocoș.

pintenóg, -oágă, *pintenogi, -oage,* adj. (Despre cai) Cu pete albe pe partea inferioară a picioarelor.

piolét, *pioleți,* s.m. Instrument asemănător cu un mic tîrnăcop, folosit de alpiniști la escaladări.

pión, *pioni,* s.m. Fiecare dintre cele șaisprezece piese de șah care se așază, la începutul partidei, în fața celorlalte piese.

pionéză s.f. v. **piuneză.**

pioniér, -ă, *pionieri, -e,* s.m. și f. **1.** Membru al organizației tineretului școlar, care înglobează elevi între 7 și 14 ani. **2.** Persoană făcînd parte dintr-un grup care pătrunde pentru prima oară într-un ținut nelocuit; (fig.) deschizător de drumuri în știință, în tehnică etc. **3.** (Mil). *Trupe de pionieri* = trupe specializate în construcții de drumuri, fortificații etc.

pionierát s.n. Misiunea sau sarcina de pionier **(2)**.

pionierésc, -eáscă, *pionierești,* adj. Care aparține pionierilor **(1)**, privitor la pionieri.

pioreé s.f. Scurgere de puroi dintr-un focar infecțios.

piós, -oásă, *pioși, -oase,* adj. Evlavios, cuvios, cucernic.

pipárcă, *pipărci,* s.f. (Reg.) Ardei (iute).

pípă, *pipe,* s.f. **1.** Lulea. **2.** Piesă de porțelan care servește pentru a proteja conductele electrice exterioare la intrarea lor în pereții unei clădiri. **3.** Piesă care închide succesiv circuitele electrice ale bujiilor motoarelor cu aprindere electrică.

pipăí, *pipăi,* vb. IV. Tr. A atinge ușor ceva cu degetele (pentru a constata prezența, forma etc.); a căuta ceva dibuind (cu mîna); a dibui (atingînd cu piciorul) pentru a găsi drumul.

pipăít s.n. **1.** Faptul de a pipăi. **2.** Unul dintre simțuri, cu ajutorul căruia, atingînd corpurile (cu mîna), ne dăm seama de existența, de forma sau de alte însușiri ale lor.

pipără vb. I. v. **pipera.**
pipărát, -ă adj. v. **piperat.**
pipe-line subst. Conductă pentru transportul la distanță al fluidelor. Pr.: *páip-lain.*
pipér s.m. Plantă tropicală cu tulpina tîrîtoare sau agățătoare, ale cărei fructe, în formă de boabe negre, sînt folosite drept condiment; (p. restr.) fructul acestei plante.
piperá, *piperez,* vb. I. Tr. A pune piper în mîncare. Var.: **pipărá** vb. I.
piperát, -ă, *piperați, -te,* adj. **1.** (Despre mîncăruri și băuturi) În care s-a pus (prea mult) piper. **2.** (Fig.; despre prețuri, dobînzi etc.) Foarte ridicat. **3.** (Despre glume, anecdote) Indecent. Var.: **pipărát, -ă** adj.
pipermént s.n. Lichior de mentă.
pipernicí, *pipernicesc,* vb. IV. Refl. A se opri din creștere sau din dezvoltare; a degenera.
pipernicít, -ă, *pipernciți, -te,* adj. Care s-a oprit din creștere, din dezvoltare; care a degenerat.
pipétă, *pipete,* s.f. Tub mic de sticlă subțiat la un capăt și prevăzut cu o pompă de cauciuc la celălalt, folosit pentru a lua și a picura o cantitate mică de lichid.
pipirig s.m. Denumire dată mai multor plante erbacee, cu tulpina cilindrică sau triunghiulară, care cresc prin locuri umede.
pípotă, *pipote,* s.f. Nume dat stomacului unor păsări.
pir s.m. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze liniare, care crește ca buruiană în culturi.
piramidál, -ă, *piramidali, -e,* adj. Care are forma unei piramide.
piramídă, *piramide,* s.f. **1.** Corp geometric cu bază poligonală și cu fețe triunghiulare, care se unesc într-un vîrf comun. **2.** Denumire dată monumentelor funerare de pe valea Nilului, avînd forma unei piramide **(1)** regulate. **3.** Figură de gimnastică executată de mai mulți sportivi, așezați în rînduri suprapuse, în formă de piramidă **(1).**
pirát, *pirați,* s.m. Persoană care săvîrșește acte de piraterie.
pirateríe s.f. Jefuirea de către echipajul sau pasagerii unei nave a persoanelor ori a bunurilor de pe acea navă sau de pe altă navă.
piré s.n. v. **piure.**
piridínă s.f. Substanță organică lichidă cu caracter bazic, toxică, incoloră, cu miros caracteristic, întrebuințată la fabricarea unor medicamente, a unor coloranți etc.
pirítă, *pirite,* s.f. Sulfură naturală de fier, cristalizată, utilizată la fabricarea acidului sulfuric.
pirogálic adj. m. *Acid pirogalic* = pirogalol.
pirogalól s.n. Compus organic cristalin, solubil în apă, obținut din acid galic și folosit ca revelator fotografic.
pirógă, *pirogi,* s.f. Ambarcație lungă și îngustă, făcută dintr-un trunchi de copac scobit, folosită de amerindieni și de locuitorii insulelor din Oceanul Pacific.
pirogenáre s.f. Procedeu pentru realizarea unor reacții chimice accelerate prin temperaturi de peste 500° C.
pirogravór, *pirogravori,* s.m. Specialist în tehnica pirogravurii.
pirogravúră, (2) *pirogravuri,* s.f. **1.** Tehnică de ornamentare a suprafeței obiectelor de lemn, de os, de piele etc., cu ajutorul unui termocauter cu ac incandescent. **2.** Obiect gravat prin procedeul pirogravurii **(1).**
piról, *piroli,* s.m. Compus organic lichid, izolat din gudroanele de cărbune și întrebuințat ca materie primă la fabricarea unor coloranți.
piroliză s.f. (Chim.) Pirogenare.
piroluzít s.n. Bioxid natural de mangan.
piromaníe s.f. Formă de tulburare psihică manifestată prin tendința de a provoca incendii.
pirométru, *pirometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea temperaturilor înalte.
pirón, *piroane,* s.n. Cui de oțel, lung și gros.
pironí, *pironesc,* vb. IV. Tr. **1.** A fixa cu piroane. **2.** A împiedica pe cineva să se miște, a-l imobiliza. **3.** A-și fixa privirea într-o anumită direcție.
píronít, -ă, *pironiți, -te,* adj. **1.** Fixat în piroane. **2.** Nemișcat, imobilizat; încremenit (de emoție, de durere etc.). **3.** (Despre privire) Fixat, ațintit.
pirosféră s.f. Denumire învechită pentru interiorul globului terestru, unde materia se află în stare topită.
pirostát, *pirostate,* s.n. Aparat folosit pentru supravegherea și menținerea constantă a temperaturii în cuptoarele industriale.
pirostríe, *pirostrii,* s.f. **1.** Obiect de gospodărie făcut dintr-un cerc sau dintr-un triunghi de fier sprijinit pe trei picioare, pe care se așază oala sau ceaunul la foc. **2.** (Pop.; la pl.) Cunună care se pune pe capul mirilor la căsătoria religioasă.
piroteálă s.f. Somnolență, moțăială.
pirotéhnic, -ă, *pirotehnici, -e,* adj. Care se referă la pirotehnie; produs prin pirotehnie.
pirotehnicián, *pirotehnicieni,* s.m. Specialist în pirotehnie.
pirotehníe s.f. Tehnica fabricării dispozitivelor de inițiere a exploziilor în mine, la proiectile etc.
pirotí, *pirotesc,* vb. IV. Intr. A fi toropit de somn, a dormita, a moțăi.
piroxén, *piroxeni,* s.m. Grup de minerale magmatice și metamorfice alcătuite din silicați de magneziu, de fier, de calciu etc.
pirpiríu, -ie, *pirpirii,* adj. **1.** Mic, pipernicit. **2.** (Despre îmbrăcăminte) Subțire, sărăcăcios.
piruétă, *piruete,* s.f. Rotire a corpului (în balet, în gimnastica artistică etc.), executată mai ales pe vîrful unui singur picior.
pis interj. (Repetat) Strigăt cu care se cheamă pisica; *a nu zice nici pis* = a tăcea, a nu scoate nici o vorbă. Var.: **pis** interj.
pisá, *pisez,* vb. I. Tr. **1.** A zdrobi, a mărunți. **2.** (Fig.) A snopi pe cineva în bătaie. **3.** (Fig.) A plictisi, a bate la cap.

pisánie, *pisanii,* s.f. (Înv.) Inscripţie sculptată sau pictată la intrarea într-o biserică, pe lespedea unui mormînt etc.

pisár, *pisari,* s.m. Secretar domnesc, în Ţara Românească şi în Moldova; grămătic, diac.

pisát, -ă, *pisaţi, -te,* adj. Mărunţit; prefăcut în pulbere.

pisăgcálă s.f. (Fig.) Bătaie zdravănă.

pisălóg, -oágă, *pisălogi, -oage,* s.n., adj. **1.** S.n. Unealtă casnică, rotunjită la capăt ca o măciucă, cu care se pisează în piuliţă. **2.** Adj. (Fam.; adesea substantivat) Care plictiseşte pe cineva, insistînd mereu asupra aceluiaşi lucru.

pisălogeálă, *pisălogeli,* s.f. (Fam.) Faptul de a pisălogi; vorbărie care plictiseşte.

pisălogí, *pisălogesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A plictisi, a pisa (3).

pisc, *piscuri,* s.n. Vîrf ascuţit, stîncos al unui munte.

piscícol, -ă, *piscicoli, -e,* adj. Care se referă la peşti sau la piscicultură.

piscicultór, *piscicultori,* s.m. Specialist în piscicultură.

piscicultúră s.f. Ramură a economiei care se ocupă cu creşterea peştilor în apele naturale, în heleşteie şi iazuri.

piscínă, *piscine,* s.f. **1.** Bazin cu peşti, amenajat într-o grădină sau într-un parc. **2.** Bazin de înot.

piscói, *piscoaie,* s.n. Fluierul cimpoiului.

piscuí, pers. 3 *piscuie,* vb. IV. Intr. (Despre păsări) A ciripi; (despre puii de pasăre) a piui.

pisíc, *pisici,* s.m. Pisoi.

pisícă, *pisici,* s.f. **1.** Mamifer carnivor domesticit din familia felidelor, cu corp suplu, acoperit cu păr moale, de diferite culori. **2.** *Pisică sălbatică* = animal de pradă înrudit cu pisica **(1),** lung de circa 70 cm, cu blana cenuşie-gălbuie. **3.** Cărucior al unei maşini de ridicat.

pisói, *pisoi,* s.m. Pui (mai ales mascul) de pisică.

pisolít, *pisolite,* s.n. Agregat de minerale, alcătuit din bucăţi sferice de mărimea unui bob de mazăre.

pístă, *piste,* s.f. **1.** Fîşie de teren special amenajată pentru decolarea şi aterizarea avioanelor, pentru curse sportive etc. **2.** *Pistă sonoră* = fîşie îngustă la marginea unei pelicule cinematografice, pe care este făcută înregistrarea sonoră.

pistíl, *pistiluri,* s.n. **1.** Organul femel reproducător al florii, format din ovar, stil şi stigmat. **2.** Obiect de sticlă, de porţelan etc., cu care se pulverizează ori se omogenizează în mojar substanţe chimice sau farmaceutice.

pistól, *pistoale,* s.n. **1.** Armă de foc de dimensiuni mici, mînuită cu o singură mînă; *pistol-mitralieră* = armă automată cu ţeavă scurtă şi cu bătaie mai mică decît a puştii-mitraliere. **2.** Aparat portativ, avînd forma pistolului **(1),** folosit pentru diferite operaţii (vopsit, nituit etc.)

pistolár, *pistolari,* s.m. Specialist în tragerea cu pistolul.

pistolét, *pistolete,* s.n. Armă de foc semiautomată, de dimensiuni mici, avînd magazia de cartuşe montată în patul armei.

pistón, *pistoane,* s.n. Organ de maşină care efectuează o mişcare rectilinie alternativă într-un cilindru în care se găseşte un fluid sub presiune.

pistoná, *pistonez,* vb. I. Tr. **1.** A extrage un lichid cu ajutorul unui piston. **2.** (Fam.) A stărui pe lîngă cineva pentru a obţine ceva.

pistrúi, *pistrui,* s.m. Pată mică, brună-gălbuie, care se formează pe piele (mai ales la oamenii blonzi sau roşcaţi).

pistruiát, -ă, *pistruiaţi, -te,* adj. Cu pistrui.

pişcá, *pişc,* vb. I. **1.** Tr. A apuca pielea cu vîrful degetelor sau cu unghiile. **2.** Tr. A ridica cu vîrful degetelor coardele unor instrumente muzicale şi a le da drumul, pentru a le face să vibreze. **3.** Tr. (Despre insecte) A înţepa, a muşca. **4.** Tr. A rupe sau a tăia cîte puţin din ceva. **5.** Tr. şi intr. (Despre frig, vînt) A înţepa; (despre brumă, ger) a vătăma, a atinge frunzele sau fructele plantelor. **6.** Tr. şi intr. (Despre băuturi, condimente sau mîncări condimentate) A provoca o senzaţie de usturime.

pişcătór, -oáre, *pişcători, -oare,* adj. Care înţeapă, care pişcă; (fig.) care conţine o critică ascuţită.

pişcătúră, *pişcături,* s.f. Faptul de a pişca; ciupitură, înţepătură de insectă; (fig.) vorbă usturătoare.

pişcót, *pişcoturi,* s.n. Produs de patiserie obţinut dintr-un aluat moale făcut din făină, ouă şi zahăr.

pişichér, *pişicheri,* s.m. (Fam.; adesea adjectival) Om şmecher, şiret.

pitác[1], *pitace,* s.n. (Înv.) **1.** Decret de ridicare la rang boieresc. **2.** Dispoziţie scrisă, ordin, decret.

pitác[2], *pitaci,* s.m. **1.** Monedă austriacă de aramă care a circulat în trecut şi la noi; (p. ext.) ban, gologan, para. **2.** Monedă rusească de argint sau de aramă.

pitagoréic, -ă, *pitagoreici, -e,* adj. Care ţine de şcoala lui Pitagora.

pitár, *pitari,* s.m. Dregător în Ţara Românească şi în Moldova, însărcinat cu aprovizionarea curţii domneşti cu pîine.

pítă, *pite,* s.f. (Reg.) **1.** Pîine. **2.** (Fig.) Hrană; (p. ext.) slujbă, funcţie.

pitecantróp, *pitecantropi,* s.m. Nume dat unuia dintre strămoşii omului, datînd din paleoliticul inferior şi prezentînd caractere de maimuţă şi de om.

pití, *pitesc,* vb. IV. Refl. şi tr. A (se) ascunde (ghemuindu-se).

pitíc, -ă, *pitici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. De statură foarte mică, scund; (despre plante) pipernicit, nedezvoltat; (despre unele animale şi plante) care face parte din specii mici. **2.** S.m. şi f. Individ de statură mult inferioară celei mijlocii. **3.** S.m. şi f. Pigmeu **(1).**

pitiriázis subst. Denumire generică pentru o serie de dermatoze caracterizate în special prin descuamare.

pitón, *pitoni*, s.m. Şarpe mare, neveninos, lung de 4—10 m, care trăieşte în Africa şi în sudul Asiei.

pitorésc, -eáscă, *pitoreşti*, adj. Care impresionează plăcut, prin aşezare, aspect, colorit etc.

pitpalác, *pitpalaci*, s.m., interj. **1.** S.m. Prepeliţă. **2.** Interj. Cuvînt care imită strigătul prepeliţei.

pitulá, *pitulez*, vb. I. Refl. şi tr. A (se) piti.

pitulíce, *pitulici*, s.f. Mică pasăre călătoare, cu penele brune-verzui pe spate şi cenuşii pe pîntece.

piţigăiá, *piţigăiez*, vb. I. Tr. A-şi subţia vocea.

piţigăiát, -ă, *piţigăiaţi, -te*, adj. (Despre voce sau despre sunete) Subţire, ascuţit.

piţigói, *piţigoi*, s.m. Pasăre mică, cu ciocul conic, scurt, cu penele albastre-verzui pe spate şi galbene pe pîntece.

piu interj. (De obicei repetat) Cuvînt care imită strigătul puilor de pasăre.

píuă, *pive*, s.f **1.** Instalaţie pentru împîslirea ţesăturilor de lînă. **2.** Vas cu fundul şi pereţii groşi, în care se pisează diferite substanţe solide. **3.** Parte a şteampului în care se mărunţeşte minereul. **4.** Tun primitiv care se încărca pe la gura ţevii.

piuí, pers. 3 *piuie*, vb. IV. Intr. (Despre puii de pasăre) A scoate piuituri.

piuít s.n. Faptul de a piui; piuitură.

piuitúră, *piuituri*, s.f. Strigăt caracteristic scos de puii de pasăre.

piulíţă, *piuliţe*, s.f. **1.** Vas de metal întrebuinţat în gospodărie, în laboratoare etc., în care se pisează diferite substanţe. **2.** Piesă de metal avînd o gaură filetată, care se poate înşuruba pe o tijă cu filet corespunzător.

piunéză, *piuneze*, s.f. Cui mic, cu capul plat, folosit pentru fixat hîrtii, afişe etc. pe un perete sau pe o placă de lemn. Var.: **pionéză** s.f.

piuré, *piureuri*, s.n. Preparat culinar cu aspect de pastă, obţinut din legume (în special din cartofi) sau din fructe fierte şi zdrobite. Var.: **piré** s.n.

pivnicér, *pivniceri*, s.m. Persoană care are în grija sa o pivniţă cu vinuri; (în evul mediu în ţările româneşti) dregător care avea în grijă pivniţele domneşti.

pívniţă, *pivniţe*, s.f. Încăpere sau grup de încăperi subterane, zidite de obicei dedesubtul unei clădiri şi destinate păstrării unor materiale sau a unor produse alimentare.

pivót, **(1—3)** *pivoturi*, s.n., **(4)** *pivoţi*, s.m. **1.** S.n. (Tehn.) Fus care se reazemă cu capătul (cilindric, conic sau tronconic) pe un lagăr. **2.** S.n. (Fig.) Centru, punct esenţial de sprijin. **3.** S.n. Rădăcina principală, îngroşată, a unor plante (ca morcovul, sfecla). **4.** S.m. Jucător care acţionează ca vîrf de atac în unele jocuri sportive cu mingea.

pivotá, *pivotez*, vb. I. Intr. A se roti (pe un pivot).

pivotánt, -ă, *pivotanţi, -te*, adj. **1.** Care poate pivota. **2.** *Rădăcină pivotantă* = rădăcină care pătrunde adînc, vertical în sol.

pix, *pixuri*, s.n. Ustensilă pentru scris avînd în interior un tub cu pastă acţionat printr-un dispozitiv.

pizmáş, -ă, *pizmaşi, -e*, s.m. şi f., adj. (Pop.) (Persoană) care poartă pizmă cuiva; (om) răutăcios, duşmănos, potrivnic.

pízmă s.f. (Pop.) Ciudă, invidie; ură, duşmănie.

pizmătáreţ, -ă, *pizmătareţi, -e*, adj. (Înv.) Pizmaş.

pizmuí, *pizmuiesc*, vb. IV. Tr. A avea pizmă pe cineva; a duşmăni.

pizzicáto s.n. Mod de a cînta dintr-un instrument muzical cu coarde, prin ciupirea acestora, fără a folosi arcuşul; bucată muzicală executată în acest fel.

pîc interj. Cuvînt care redă sunetul produs de ruperea unui fir de aţă, de fumători cînd trag fumul din lulea etc.

pîcîí, *pîcîi*, vb. IV. Intr. A trage din lulea, producînd un sunet scurt, caracteristic.

pîclă, *pîcle*, s.f. **1.** Ceaţă sau negură uşoară. **2.** Văl atmosferic albăstrui sau cenuşiu, care apare la orizont.

pîclós, -oásă, *pîcloşi, -oase*, adj. Plin de pîclă **(1)**; neguros, ceţos.

pîine, *pîini*, s.f. **1.** Aliment de bază al omului, preparat dintr-un aluat de făină de grîu sau de secară, dospit şi copt în cuptor; *arbore de pîine* = plantă lemnoasă cu fructul mare, sferic, cu gust de pîine, care se consumă fiert sau copt. **2.** Hrana necesară pentru trai. **3.** (Reg.) Cereale, recoltă de cereale; holdă. **4.** (Fig.) Funcţie, post.

pîinişoáră, *pîinişoare*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *pîine* **(1)** pîine mică; chiflă. **2.** Ciupercă comestibilă, de culoare roşie-violacee.

pîlc, *pîlcuri*, s.n. **1.** Grup neorganizat de oameni, de păsări, de animale, de plante. **2.** Unitate militară din ţările româneşti (corespunzătoare regimentului de mai tîrziu).

pîlnie, *pîlnii*, s.f. **1.** Obiect de metal, de sticlă etc., de forma unui con gol şi prelungit printr-un tub îngust, servind la turnarea lichidelor în vase cu gura strîmtă. **2.** Nume dat unor obiecte sau părţi ale unor obiecte, asemănătoare ca formă sau ca funcţie cu pîlnia **(1)**; locaş, mai larg în partea de sus, amenajat pe un sistem tehnic pentru a înlesni introducerea sau evacuarea unui material.

pîlpîí, pers. 3 *pîlpîie*, vb. IV. Intr. (Despre flăcări) A tremura, a creşte şi a descreşte, producînd pocnete uşoare.

pîlpîiálă, *pîlpîieli*, s.f. Pîlpîit.

pîlpîít s.n. Faptul de a pîlpîi; mişcarea tremurată a flăcărilor.

pîlpîitór, -oáre, *pîlpîitori, -oare*, adj. Care pîlpîie; tremurător.

pînă conj., prep. **1.** Conj. Introduce propoziţii circumstanţiale: a) de timp: *ne plimbăm pînă se înserează;* (în locuţiuni) *pînă cînd, pînă ce;* b) de loc: *a mers pînă unde s-a putut.* **2.** Prep. Introduce un complement circumstanţial; a) de timp: *pînă mîine;* b) de mod; *m-a mişcat pînă la lacrimi;* c) de loc: *s-a dus pînă acasă.*

pîndár, *pîndari*, s.m. Paznic (la o vie, la o livadă etc.).

pîndă, *pînde*, s.f. Faptul de a pîndi; loc (ascuns) de unde se poate pîndi.

pîndí, *pîndesc*, vb. IV. **1.** Tr. şi intr. A observa cu atenţie (dintr-un loc ascuns), a urmări cu scopul de a prinde sau de a ataca. **2.** Tr. A aştepta un prilej, un moment favorabil. **3.** Tr. A urmări gesturile, manifestările cuiva, pentru a-i ghici gîndurile.

pînditór, -oáre, *pînditori, -oare*, adj. Care pîndeşte, care iscodeşte.

pîngărí, *pîngăresc*, vb. IV. Tr. A profana, a necinsti, a dezonora.

pîngăritór, -oáre, *pîngăritori, -oare*, adj. Care pîngăreşte, profanator.

pîntec s.n. v. **pîntece.**

pîntecăráie s.f. (Pop.) Diaree.

pîntece, *pîntece*, s.n. **1.** Partea corpului dintre torace şi bazin, în care se află stomacul, intestinele etc.; abdomen. **2.** Stomac. **3.** (Pop.) Uter. **4.** Partea bombată, proeminentă a unor obiecte. Var.: **pîntec** s.n.

pîntecós, -oásă, *pîntecoşi, -oase*, adj. **1.** (Despre persoane) Cu pîntecele mare; burtos. **2.** (Despre obiecte) Bombat, umflat.

pînzát, -ă, *pînzaţi, -te*, adj. (Despre hîrtie) Fabricat cu un amestec de fibre textile (pentru a fi mai rezistent).

pînză, *pînze*, s.f. **1.** Ţesătură de bumbac, de in, de cînepă etc., din care se confecţionează albituri. **2.** (Mai ales la pl.) Bucată mare de ţesătură rezistentă, care se fixează de vergele catargelor unui vas pentru ca acesta să poată fi împins de vînt. **3.** Bucată de ţesătură deasă pe care se pictează; (p. ext.) tablou pictat pe o astfel de ţesătură. **4.** Ţesătură pe care o face păianjenul. **5.** Lama sau tăişul unor instrumente: *pînză de ferăstrău.* **6.** Strat de grosime foarte mică în raport cu celelalte dimensiuni; *pînză de apă* = strat subteran de apă.

pînzătúră, *pînzături*, s.f. Bucată de pînză; obiect confecţionat din pînză.

pînzét, *pînzeturi*, s.n. (Mai ales la pl.) Diferite feluri de pînză **(1);** obiecte confecţionate din pînză; albituri.

pîră, *pîre*, s.f. Plîngere împotriva cuiva, reclamaţie; denunţ.

pîrcăláb, *pîrcălabi*, s.m. (Înv.) **1.** Dregător în ţările româneşti, însărcinat cu conducerea unei cetăţi şi a regiunii din jur. **2.** Denumire dată administratorilor satelor boiereşti şi mănăstireşti din Ţara Românească.

pîrdálnic, -ă, *pîrdalnici, -e*, adj. (Pop. şi fam.) Afurisit, blestemat.

pîrg s.n. v. **pîrgă.**

pîrgár, *pîrgari*, s.m. Membru al sfatului de conducere al unui oraş sau al unui tîrg din ţările româneşti.

pîrgă s.f. Faza de început a coacerii fructelor, cerealelor etc.; *a da în pîrgă* (sau *în pîrg*) = a începe să se coacă. Var.: **pîrg** s.n.

pîrghie, *pîrghii*, s.f. **1.** Bară rigidă care, sprijinită pe un punct de reazem, serveşte la ridicarea sau la deplasarea unei greutăţi. **2.** (Fig.) Forţă care dă impuls unei activităţi; **punct** de sprijin.

pîrguí, pers. 3 *pîrguieşte*, vb. IV. Refl. (Despre fructe şi cereale) A începe să se coacă, a da în copt.

pîrî, *pîrăsc*, vb. IV. Tr. **1.** A da pe faţă faptele unei persoane; a acuza, a învinui; a denunţa. **2.** (Pop.) A da în judecată.

pîrîí, pers. 3. *pîrîie*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre un material tare) A produce sunete caracteristice prin rupere, zdrobire etc., (despre încheieturi) a pocni, a trosni. **2.** (Despre foc, despre arme de foc) A produce pocnituri repetate.

pîrîitoáre, *pîrîitori*, s.f. Jucărie care produce pîrîituri; zbîrnîitoare la zmeul cu care se joacă copiii.

pîrîitúră, *pîrîituri*, s.f. Zgomot caracteristic produs de un material tare cînd se rupe, de lemnele care ard etc.

pîrîş, *pîrîşi*, s.m. (Pop.) Cel care pîrăşte **(2).**

pîrît, -ă, *pîrîţi, -te*, s.m. şi f. Persoană dată în judecată.

pîrîtór, -oáre, *pîrîtori, -oare*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care pîrăşte, care are obiceiul să pîrască.

pîrîu, *pîraie*, s.n. Apă curgătoare mică, rîu mic.

pîrjoálă, *pîrjoale*, s.f. (Reg.) **1.** Bucată de carne friptă pe grătar. **2.** Chiftea mare, dată prin pesmet.

pîrjól, *pîrjoluri*, s.n. **1.** Foc mare, puternic; incendiu mistuitor. **2.** (Fig.) Prăpăd, pustiire.

pîrjolí, *pîrjolesc*, vb. IV. Tr. A incendia; a arde; a distruge, a nimici.

pîrjolít, -ă, *pîrjoliţi, -te*, adj. Ars de foc, de pîrjol.

pîrlea s.m. *Să te ţii* (sau *ţine-te) pîrleo!* = pleacă! şterge-o!

pîrleálă, *pîrleli*, s.f. **1.** Faptul de a (se) pîrli; arsură uşoară, superficială. **2.** (Fig.; fam.) Păcăleală, înşelătorie; pagubă, pierdere.

pîrleáz, *pîrleazuri*, s.n. Trecătoare îngustă, pentru oameni, peste gardurile ţărăneşti.

pîrlí, *pîrlesc*, vb. IV. Tr. şi refl. **1.** A (se) arde uşor, la suprafaţă. **2.** A (se) bronza. **3.** (Fig.) A (se) păcăli, a (se) înşela.

pîrlít, -ă, *pîrliţi, -te*, adj. **1.** Ars uşor, la suprafaţă. **2.** (Despre oameni) Ars de soare, bronzat. **3.** (Fam.; şi substantivat) Sărac, amărît, necăjit; prăpădit.

pîrloágă, *pîrloage*, s.f. Loc lăsat nelucrat, necultivat; buruienile crescute pe un astfel de loc.

pîrlogí, pers. 3 *pîrlogeşte*, vb. IV. Refl. (Despre terenuri) A se preface în pîrloagă.

pîrnáie, *pîrnăi*, s.f. **1.** (Reg.) Oală mare de lut pentru gătit sau pentru păstrat alimente. **2.** (Arg.) Închisoare.

pîrpălí, *pîrpălesc*, vb. IV. **1.** Tr. A frige puţin, la suprafaţă, un aliment. **2.** Refl. A se încălzi uşor (la foc sau la soare). **3.** Refl. A se zbate, a se zvîrcoli; a se frămînta. Var.: **perpeli** vb. IV.

pîrpălít, -ă, *pîrpăliți, -te,* adj. Fript în pripă, la suprafață.
pîrpără, *pîrpăre,* s.f. (Reg.) Foc de paie; (fig.) stare de neliniște, de neastîmpăr.
pîrș, *pîrși,* s.m. Mamifer rozător care trăiește prin păduri, avînd părul sur-ruginiu și coada lungă și stufoasă.
pîrtie, *pîrtii,* s.f. **1.** Cărare făcută prin zăpadă, printr-un desiș etc. **2.** Culoar amenajat prin zăpadă, pe care se practică unele sporturi de iarnă.
pîrțág s.n. (Pop. și fam.) Capriciu, toană; pornire spre ceartă.
pis interj. v. **pis.**
pîslár, *pîslari,* s.m. (Mai ales la pl.) Cizme sau papuci din pîslă.
pîslă s.f. Material textil obținut din fire de lînă sau din păr de animale, bătute la piuă.
plac s.n. Plăcere; *după bunul plac al cuiva* = după voia sau după capriciul cuiva.
plăcá, *plachez,* vb. I. Tr. **1.** A acoperi o piesă sau un obiect cu un strat din alt material, pentru a-i da un aspect mai frumos sau pentru a-l proteja. **2.** (Sport) A executa un placaj **(3).**
placáj, *placaje,* s.n. **1.** Placă de lemn formată prin încleierea unui număr de foi de furnir. **2.** Căptușeală din plăci de piatră cu care se acoperă un zid pentru protecție sau pentru înfrumusețare. **3.** (La rugbi) Împiedicarea pătrunderii adversarului cu mingea spre poartă prin imobilizarea lui cu mîinile.
placárdă, *placarde,* s.f. Pancartă.
placát, -ă, *placați, -te,* adj. Care are suprafața acoperită cu placaj **(2).**
plácă, *plăci,* s.f. **1.** Piesă solidă cu grosimea mică în comparație cu celelalte două dimensiuni; *placă aglomerată* = placă obținută din așchii de lemn presate cu diferiți lianți; *placă fotografică* = placă de sticlă, acoperită pe una dintre fețe cu o substanță fotosensibilă. **2.** Disc de patefon. **3.** (În trecut) Tăbliță de ardezie pe care învățau să scrie școlarii începători.
placéntă, *placente,* s.f. **1.** Organ spongios, vascular, prezent la mamifere, care face legătura între mamă și embrion, servind la nutriția și respirația acestuia, și care se elimină la nașterea fătului. **2.** (Bot.) Porțiune din pereții ovarului, pe care se dezvoltă ovulele.
plachétă, *plachete,* s.f. **1.** Volum mic, cuprinzînd în special versuri. **2.** Medalie de formă pătrată sau dreptunghiulară, avînd de obicei una dintre fețe modelată cu basoreliefuri sau cu inscripții, care se oferă ca premiu în competițiile sportive.
plachíe, *plachii,* s.f. Mîncare de pește preparată cu multă ceapă și untdelemn.
placíd, -ă, *placizi, -de,* adj. Indiferent, nepăsător; apatic.
placiditáte s.f. Faptul de a fi placid.
plafón, *plafoane,* s.n. **1.** Suprafața inferioară a planșeului de sus al unei încăperi. **2.** Limită valorică în cadrul unor operații financiare. **3.** Înălțime la care se găsește suprafața inferioară a norilor.
plafoná, *plafonez,* vb. I. **1.** Tr. A fixa limita maximă a unor sume, în cadrul unei operații financiare. **2.** Refl. (Fig.) A se limita la un anumit nivel (de cunoștințe).
plafonát, -ă, *plafonați, -te,* adj. Care poate merge numai pînă la o anumită limită (bănească).
plágă, *plăgi,* s.f. **1.** Leziune a țesuturilor corpului; rană. **2.** Calamitate, nenorocire.
plagiá, *plagiez,* vb. I. Tr. A-și însuși idei din scrierile literare, științifice etc. ale altora și a le prezenta drept creații personale.
plagiát, *plagiate,* s.n. Faptul de a plagia.
plagiatór, -oáre, *plagiatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care plagiază.
plagiocláz, *plagioclazi,* s.m. Mineral cristalizat din grupa feldspaților, de culoare albă-cenușie, utilizat în industria ceramicii.
plai, *plaiuri,* s.n. **1.** Regiune de munte sau de deal aproape plană, acoperită cu iarbă; versant al unui munte. **2.** Drum peste un munte sau în lungul unei culmi. **3.** Regiune, ținut; meleaguri. **4.** (În trecut) Diviziune administrativă a unui județ (de munte).
plájă, *plaje,* s.f. Porțiune acoperită cu nisip la marginea mării, care poate fi udată de valuri și pe care se fac băi de soare.
plan, -ă, (1) *plani, -e,* adj., **(2—8)** *planuri,* s.n. **1.** Adj. Neted, fără ridicături: *suprafață plană*; *geometrie plană* = ramură a matematicii care studiază proprietățile figurilor geometrice cu două dimensiuni. **2.** S.n. (Mat.) Suprafață conținînd orice dreaptă care trece prin două puncte oarecare ale acestei suprafețe. **3.** S.n. Ansamblu format de două aripi ale unui avion, considerate în prelungire. **4.** S.n. Desen tehnic care reprezintă grafic, la o anumită scară, un teren, o construcție etc. **5.** S.n. Locul în care sînt reprezentate, în desene sau în picturi, obiectele, ființele etc., la distanțe diferite de ochiul privitorului; *primul plan* = partea cea mai apropiată de public a unei scene; partea unui tablou care dă impresia a fi cea mai apropiată de privitor; (fig.) locul de frunte într-o serie. **6.** S.n. Proiect de acțiuni viitoare. **7.** S.n. (Ec.) Instrument de conducere a producției sociale, constînd dintr-un sistem de indicatori prin care se fixează prioritățile, direcțiile principale ale activității unor structuri economice într-o perioadă dată, repartiția resurselor și corelațiile necesare între sectoarele interdependente, în vederea atingerii unor obiective determinate. **8.** S.n. Organizare metodică a părților componente ale unei lucrări științifice, literare etc.
planá, *planez,* vb. I. Intr. **1.** A pluti în aer. **2.** (Fig.) A fi iminent, gata să se întîmple.
planát, -ă, *planați, -te,* adj. *Zbor planat* = zbor al unui avion cu motorul oprit sau în regim redus; zborul unui planor.
planctón, *planctoane,* s.n. Totalitatea organismelor vii (animale și vegetale) care plutesc în apă (și care constituie hrana unor pești și animale acvatice).

planetár, -ă, *planetari, -e,* adj. **1.** Referitor la planete; *oceanul planetar* = totalitatea oceanelor şi mărilor, cu legătură între ele, formînd o singură masă lichidă. **2.** (Tehn.) *Arbore planetar* = organ de maşină prin intermediul căruia se transmite mişcarea la roata motoare a unui autovehicul.

planetáriu, *planetarii,* s.n. Construcţie specială în formă de cupolă, pe care se înfăţişează, cu ajutorul unui aparat de proiecţie, aspectul bolţii cereşti, stelele, constelaţiile şi deplasarea lor aparentă.

planétă, *planete,* s.f. Corp ceresc fără lumină proprie, care gravitează în jurul Soarelui sau al unei alte stele.

planetoíd, *planetoizi,* s.m. Asteroid.

plánic, -ă, *planici, -e,* adj. Conform unui plan; privitor la un plan.

planificá, *planific,* vb. I. Tr. A întocmi un plan; a programa, a organiza, a coordona şi a conduce pe bază de plan.

planificáre, *planificări,* s.f. Acţiunea de *a planifica*; programare, organizare, coordonare şi conducere pe bază de plan.

planiglób, *planigloburi,* s.n. Reprezentare în plan a suprafeţei întregului Pămînt.

planimétric, -ă, *planimetrici, -e,* adj. Care ţine de planimetrie, care se referă la planimetrie.

planimetríe s.f. Parte a topografiei, care se ocupă cu reprezentarea pe o hartă sau pe un plan a poziţiei unor puncte de pe teren.

planimétru, *planimetre,* s.n. Instrument care serveşte la măsurarea suprafeţelor cuprinse în interiorul unui contur închis.

planisféră, *planisfere,* s.f. Planiglob.

planór, *planoare,* s.n. Aeronavă fără motor, care se deplasează cu ajutorul curenţilor de aer.

planorísm s.n. Sport practicat cu planorul.

planoríst, -ă, *planorişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care practică planorismul.

plánşă, *planşe,* s.f. Foaie de hîrtie pe care sînt executate sau reproduse desene, picturi, fotografii (şi care este folosită ca ilustraţie într-o carte).

planşétă, *planşete,* s.f. **1.** Placă de lemn folosită ca suport pentru hîrtia pe care se desenează. **2.** *Planşetă topografică* = planşetă **(1)** montată pe un trepied, folosită pentru a întinde hîrtia pe care se face o ridicare topografică cu ajutorul unei alidade cu lunetă. **3.** Scîndură lată pe care se întind foile de aluat.

planşéu, *planşee,* s.n. Element de construcţie făcut din lemn sau din beton, care separă două niveluri ale unei clădiri.

plantá, *plantez,* vb. I. Tr. **1.** A fixa în pămînt puieţi, răsaduri etc., pe locul definitiv de cultură. **2.** A fixa în pămînt un stîlp, un par etc.

plantatór, -oáre, *plantatori, -oare,* subst. **1.** S.m. şi f. Persoană care se ocupă cu plantarea răsadurilor, a viţei de vie etc. **2.** S.n. Unealtă în formă de băţ scurt, folosită la plantarea legumelor, florilor etc.

plantáţie, *plantaţii,* s.f. **1.** Teren cultivat cu arbori, pomi fructiferi, viţă de vie etc. **2.** Mare gospodărie, caracterizată prin cultura unui singur fel de plante tehnice sau alimentare, în condiţii speciale de climă.

plántă, *plante,* s.f. Nume dat organismelor vegetale cu corpul format dintr-un tal (plante inferioare) sau din rădăcină, tulpină şi frunze (plante superioare), care sînt capabile să sintetizeze substanţe organice din substanţe anorganice.

plantigrád, -ă, *plantigrazi, -de,* adj. (Despre animale) Care calcă pe toată talpa piciorului.

plantón, *plantoane,* s.n. Serviciu de pază în interiorul cazărmilor sau al altor clădiri militare, executat de ostaşi neînarmaţi; ostaş care execută acest serviciu.

plantúlă, *plantule,* s.f. Plantă mică, abia ieşită din sămînţă.

plápomă s.f. v. **plapumă.**

plápumă, *plăpumi,* s.f. Învelitoare pentru dormit, făcută din două foi de pînză între care se fixează, prin cusături, un strat de lînă, de puf sau de vată. Var.: **plápomă** s.f.

plasá, *plasez,* vb. I. Tr. **1.** A aşeza ceva într-un anumit loc; a instala pe cineva într-un post; (refl.; fig.) a se situa pe o anumită poziţie. **2.** A investi o sumă de bani într-o acţiune. **3.** A vinde mărfuri; a distribui bilete pentru un spectacol. **4.** (Sport) A trimite mingea într-un anumit punct de pe teren.

plasamént, *plasamente,* s.n. **1.** Investire a unei sume de bani într-o afacere. **2.** Locul, postul în care este plasat cineva. **3.** (Sport) Situarea unui jucător într-un anumit loc, pe terenul de joc.

plasatór, -oáre, *plasatori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care conduce pe spectatori la locurile lor, în sălile de spectacol.

plásă[1], *plase,* s.f. **1.** Împletitură cu ochiuri mari, confecţionată din sfoară, sîrmă, material plastic etc., din care se fac diferite obiecte; obiect făcut dintr-o astfel de împletitură. **2.** Împletitură de sfoară care se aşază în spatele porţilor la fotbal, handbal, polo.

plásă[2], *plăşi,* s.f. Subîmpărţire a judeţului în vechea organizare administrativă a ţării.

plásmă s.f. **1.** Partea lichidă a sîngelui sau a limfei, formată din apă, săruri minerale, protide, lipide etc. **2.** Substanţă aflată într-o stare de agregare asemănătoare stării gazoase, alcătuită din electroni, ioni, atomi neutri şi fotoni.

plástic, -ă, *plastici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre materiale) Căruia i se poate da, prin modelare, forma dorită. **2.** Adj. Care reproduce anumite forme prin modelarea unor materiale, prin culori sau prin alte mijloace; care se referă la sculptură şi la pictură; *arte plastice* = denumire dată unor genuri de artă cărora le este specifică exprimarea prin imagini vizuale (pictură, sculptură, grafică etc.). **3.** Adj. *Chirurgie plastică* = parte a chirurgiei care se ocupă cu corectarea unor defecte anatomice (mai ales ale feţei). **4.** S.f. Tehnica executării unor obiecte de artă prin modelarea unor materiale plastice.

plasticitáte s.f. **1.** Însuşirea unui material de a putea fi modelat uşor. **2.** Însuşirea unei opere

literare, a stilului, a unui cuvînt etc. de a evoca ceva în mod sugestiv.

plasticizá, *plasticizez*, vb. I. Tr. **1.** A aduce un material în stare plastică. **2.** A exprima ceva prin imagini plastice, expresive.

plastídă, *plastide*, s.f. Corpuscul care se găsește în citoplasma celulelor majorității plantelor.

plastíe, *plastii*, s.f. Intervenție chirurgicală prin care se înlocuiește o porțiune dintr-un țesut cu un alt țesut.

plastifiánt, *plastifianți*, s.m. Substanță care are proprietatea de a mări plasticitatea unui material cu care este amestecată.

plastifiére s.f. Mărire a plasticității unui material prin adăugare de plastifianți.

plastilínă s.f. Material plastic folosit la mici lucrări de modelare.

plastográf, -ă, *plastografi, -e*, s.m. și f. Persoană care falsifică documente sau semnături de pe documente.

plastografiá, *plastografiez*, vb. I. Tr. A falsifica documente sau semnături de pe documente.

plastografiát, -ă, *plastografiați, -te*, adj. (Despre documente, semnături) Falsificat.

plastografíe, *plastografii*, s.f. Falsificare a unui document sau a semnăturii de pe un document; document falsificat.

plastrón, *plastroane*, s.n. Partea din față apretată (detașabilă) a unei cămăși bărbătești; partea din față (detașabilă) a unei bluze sau a unei rochii.

plásture, *plasturi*, s.m. (Farm.) Emplastru.

plat, -ă, *plați, -te*, adj. **1.** Lat, plan; (despre terenuri) neted, șes; *picior plat* = malformație caracterizată prin turtirea bolții piciorului la om. **2.** (Fig.) Lipsit de expresie sau de culoare, fad, șters, banal.

platán¹, *platani*, s.m. Nume dat unor specii de arbori exotici cu frunzele palmate și trunchiul verde, cultivate la noi ca plante ornamentale.

platán², *platane*, s.n. Fiecare dintre cele două talere ale unei balanțe, pe care se așază obiectul de cîntărit sau greutățile.

plátă, *plăți*, s.f. **1.** Faptul de a plăti o sumă de bani datorată. **2.** Sumă de bani sau produse date cuiva pentru munca depusă sau drept contravaloare a unui lucru cumpărat etc. **3.** Răsplată, recompensă morală dată cuiva pentru faptele sale bune sau pedeapsă dată pentru faptele rele.

plátcă, *plătci*, s.f. Partea de sus a unor obiecte de îmbrăcăminte, croită separat (și de care se prinde gulerul).

platfórmă, *platforme*, s.f. **1.** Suprafața orizontală plană a unui vehicul, a unui aparat de ridicat, pe care se încarcă sau se așază lucrurile de transportat; (p. ext.) vagon sau camion deschis, utilizat pentru transporturi. **2.** Partea unui tramvai, a unui autobuz etc. din dreptul ușilor, pe unde intră și ies pasagerii. **3.** Element plan al unei construcții. **4.** Suprafață de teren plană, pe care se poate instala un utilaj, de pe care se încarcă un material într-un vehicul, pe care se așază o cale de comunicație etc.; *platformă industrială* = zonă în care sînt concentrate mai multe unități industriale. **5.** Porțiune de teren plană, situată la o anumită altitudine. **6.** Porțiune a scoarței terestre cu fundul cutat, acoperit cu depozite sedimentare (aproape) orizontale. **7.** (Fig.) Program, expunere de principii a unei grupări, a unui partid politic etc.

platiná, *platinez*, vb. I. Tr. **1.** A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de platină. **2.** A decolora părul, dîndu-i o nuanță de blond argintiu.

platinát, -ă, *platinați, -te*. **1.** (Despre metale) Acoperit cu un strat subțire de platină. **2.** (Despre păr) Blond-deschis, cu luciu de platină.

plátină s.f. Metal prețios alb-cenușiu, lucios, foarte maleabil și ductil, inoxidabil și foarte rezistent la acțiunea acizilor, întrebuințat în construcția unor aparate, a unor instrumente de precizie etc.

platinít s.n. Aliaj de fier cu nichel, din care se fac legăturile la electrozii becurilor electrice.

platitúdine, *platitudini*, s.f. Faptul de a fi plat (**2**); mediocritate, banalitate; (la pl.) vorbă sau idee banală.

plátnic, -ă, *platnici, -e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care face o plată; *bun* (sau *rău*) *platnic* = persoană care își îndeplinește bine (sau rău) obligațiile bănești.

platónic, -ă, *platonici, -e*, adj. **1.** Care aparține filozofiei lui Platon. **2.** Pur, ideal, spiritualizat. **3.** Care nu se realizează, care nu poate fi pus în practică.

plátoșă, *platoșe*, s.f. Armură de forma unui pieptar.

platóu, *platouri*, s.n. **1.** Podiș. **2.** Cîmp amenajat pentru exerciții militare. **3.** Tavă mare pe care se aduc la masă mîncăruri sau prăjituri. **4.** *Platou de filmare* = încăpere în studiourile cinematografice în care se execută filmările de interior sau cele care folosesc decoruri ce pot fi montate în interior. **5.** Piesă de formă dreptunghiulară sau circulară, cu o față plană, pe care se fixează diferite piese în vederea prelucrării.

pláur, *plauri*, s.m. Formație vegetală acvatică în care predomină rizomii de stuf, alcătuind un fel de insule plutitoare.

plauzíbil, -ă, *plauzibili, -e*, adj. Care poate fi admis, crezut; care pare adevărat.

plávie, *plăvii*, s.f. Mică insulă plutitoare formată din rizomi de stuf, din ierburi și rădăcini, intrate în putrefacție și amestecate cu nămol.

plaz, *plazuri*, s.n. Piesă de la partea inferioară a trupiței, care asigură stabilitatea plugului în timpul aratului.

plăceá, *plac*, vb. II. Intr. și tr. A simți dragoste, simpatie pentru cineva sau a fi simpatizat de cineva; (intr.) a avea înclinație pentru ceva; a îndrăgi, a iubi.

plăcére, *plăceri*, s.f. **1.** Sentiment sau senzație de mulțumire, de bucurie, de satisfacție. **2.** Distracție, petrecere; desfătare. **3.** Voie, dorință.

plăcintár, *plăcintari,* s.m. Persoană care face sau vinde plăcinte.

plăcíntă, *plăcinte,* s.f. Preparat culinar făcut din foi de aluat, între care se pune o umplutură de brînză, de carne, de fructe etc.

plăcintăríe, *plăcintării,* s.f. Local în care se vînd și se consumă plăcinte.

plăcút, -ă, *plăcuți, -te,* adj. Care place; simpatic, agreabil.

plăiéș, *plăieși,* s.m. **1.** (Înv.; în țările românești) Locuitor de la graniță, însărcinat cu paza frontierelor în regiunile de munte. **2.** Locuitor de la munte.

plămádă s.f. Plămădeală.

plămădeálă, *plămădeli,* s.f. **1.** Amestec de făină, apă și drojdie, întrebuințat pentru fermentarea aluatului de pîine. **2.** Cantitate mică de aluat dospit, folosită ca plămădeală **(1).**

plămădí, *plămădesc,* vb. IV. **1.** Intr. A pregăti o plămădeală. **2.** Tr. (Fig.) A crea, a făuri, a zămisli.

plămî́n, *plămîni,* s.m. Fiecare dintre cele două organe cu aspect spongios, așezate în cavitatea toracică, la om și la vertebratele superioare, care servesc la respirație.

plănuí, *plănuiesc,* vb. IV. Tr. A face planuri pentru acțiuni viitoare; a pune ceva la cale.

plăpî́nd, -ă, *plăpînzi, -de,* adj. **1.** Lipsit de rezistență, de vitalitate; firav. **2.** (Despre plante) Gingaș, delicat.

plăpumár, *plăpumari,* s.m. Meseriaș care face plăpumi.

plăpumăreásă, *plăpumărese,* s.f. Femeie care face plăpumi.

plăpumăríe, *plăpumării,* s.f. Atelierul plăpumarului.

plăseá, *plăsele,* s.f. Fiecare dintre cele două părți de metal, de os, de lemn etc. care acoperă mînerul unui cuțit.

plăsmuí, *plăsmuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A crea. **2.** A născoci, a scorni. **3.** A falsifica.

plăsmuíre, *plăsmuiri,* s.f. Acțiunea de *a plăsmui;* născocire; falsificare.

plăsmuitór, -oáre, *plăsmuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care plăsmuiește.

plătí, *plătesc,* vb. IV. **1.** Tr. A achita (în bani sau în natură) contravaloarea unui bun. **2.** Tr. A achita un impozit, o taxă, o datorie; (refl.) a se achita de o datorie morală. **3.** Tr. A răsplăti cu bani un serviciu prestat, o muncă efectuată, a remunera. **4.** Intr. A valora, a prețui, a fi vrednic să...

plătíbil, -ă, *plătibili, -e,* adj. Care poate fi plătit; care urmează să fie plătit.

plătícă, *plătici,* s.f. Pește de apă dulce, cu capul mic și scurt, cu corpul turtit lateral.

plătitór, -oáre, *plătitori, -oare,* adj. Care plătește, care efectuează o plată.

plăvái, -aie, *plăvăi,* adj. Plăvan.

plăván, -ă, *plăvani, -e,* adj. (Despre vite) Cu părul de culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie; (substantivat, m.) bou (cu părul de această culoare).

plăvíț, -ă, *plăviți, -e,* adj. **1.** (Despre părul sau lîna animalelor) Alb-gălbui. **2.** (Despre părul omului) Blond.

plean, *pleanuri,* s.n. (Înv.) **1.** Pradă de război. **2.** Grup de prizonieri.

pleásnă, *plesne,* s.f. Capătul subțire al biciului, terminat cu un smoc de fire neîmpletite; șfichi.

pleáșcă s.f. Cîștig neașteptat, obținut fără muncă.

pleátă, *plete,* s.f. (Mai ales la pl.) Părul capului crescut lung și lăsat să atîrne liber (pe spate) sau împletit în cozi.

pleávă s.f. **1.** Rămășițe de spice rezultate din treieratul cerealelor. **2.** (Fig.) Ceea ce este lipsit de valoare; oameni de nimic; drojdia societății.

plébe s.f. **1.** Pătură socială în Roma antică, formată din oameni liberi fără o activitate productivă permanentă, care trăiau din cîștiguri întîmplătoare. **2.** (Livr.) Populație săracă, asuprită, exploatată. **3.** Pătură socială declasată, drojdia societății.

plebéu, -ée, *plebei, -ee,* s.m. și f., adj. **1.** (La romani) (Persoană) care făcea parte din plebe. **2.** (Persoană) asuprită, exploatată.

plebiscít, *plebiscite,* s.n. Consultare directă a cetățenilor, chemați să se pronunțe prin „da" sau „nu" asupra unui act de stat de importanță deosebită.

plecá, *plec,* vb. I. **1.** Refl. și tr. A (se) înclina într-o parte, a (se) îndoi, a (se) apleca. **2.** Refl. (Despre aștri) A coborî spre apus, a apune. **3.** Refl. A se înclina în fața cuiva în semn de respect sau de supunere. **4.** Tr. A supune, a subjuga; (refl.) a se supune, a ceda în fața unei forțe. **5.** Intr. A părăsi locul unde se află, a se duce în altă parte. **6.** Intr. A avea începutul, punctul de pornire.

plecáre, *plecări,* s.f. Acțiunea de *a (se) pleca; punct de plecare* = începutul unei acțiuni.

plecát, -ă, *plecați, -te,* adj. **1.** Îndreptat în jos, aplecat; înclinat, încovoiat. **2.** Supus, umil.

plăcăciúne, *plecăciuni,* s.f. Înclinare a corpului în fața cuiva, în semn de respect sau de salut.

pléctru, *plectre,* s.n. Placă mică de metal, de os, de celuloid etc., cu care se ciupesc coardele unor instrumente muzicale.

pled, *pleduri,* s.n. Pătură ușoară.

pledá, *pledez,* vb. I. Intr. și tr. A apăra o cauză în fața unei instanțe judecătorești; (p. ext.) a susține cu căldură, a apăra o idee, un interes.

pledoaríe, *pledoarii,* s.f. Expunere orală făcută în fața unei instanțe judecătorești pentru apărarea cauzei uneia dintre părți; (p. ext.) susținere, orală sau scrisă, a unei idei, a unei cauze.

pleiádă, *pleiade,* s.f. Grup de oameni care activează în același domeniu, fiind legați între ei prin concepții, năzuințe comune.

pleistocén s.n. Prima epocă a cuaternarului, în care a apărut omul.

plen s.n. Totalitatea membrilor unei organizații sau ai unei adunări constituite.

plenár, -ă, *plenari, -e,* adj. **1.** (Despre ședințe, adunări) Care se ține cu participarea tuturor membrilor; (substantivat, f.) ședință, adunare

la care participă toți membrii unei organizații, ai unui for de conducere. **2.** (Livr.; și adverbial) Complet, deplin, desăvîrșit.

plenipotențiár, *plenipotențiari*, adj. *Ministru plenipotențiar* = agent diplomatic cu rang imediat inferior ambasadorului.

plenisón, -ă, *plenisoni, -e*, adj. (Despre vocale) Care are caracter silabic.

plenitúdine s.f. Însușirea de a fi deplin, dezvoltare completă, integrală; deplinătate.

pleoápă, *pleoape*, s.f. Fiecare dintre cele două cute mobile ale pielii, mărginite de gene, care acoperă și protejează globul ocular în partea anterioară.

pleonásm, *pleonasme*, s.n. Greșeală de exprimare constînd în folosirea alăturată a unor cuvinte cu același înțeles.

pleonástic,-ă, *pleonastici, -e*, adj. Care conține un pleonasm.

pleosc interj. Cuvînt care redă zgomotul produs de o lovitură dată cu un corp elastic sau de căderea unui corp în apă.

pleoscăí, *pleóscăi*, vb. IV. Intr. A plescăi (2).

pleoscăít, *pleoscăituri*, s.n. Plescăit (2).

pleoștí, *pleoștesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) lăsa în jos sau într-o parte, a (se) lăbărța. **2.** Tr. A lăsa în jos, a apleca (urechile, capul).

pleoștít, -ă, *pleoștiți, -te*, adj. **1.** (Despre părți ale corpului) Care atîrnă fără vlagă; lăsat în jos aplecat. **2.** (Despre pălării) Lăsat în jos, turtit. **3.** (Fig.; despre oameni) Deprimat, abătut.

plescăí, *plescăi*, vb. IV. **1.** Intr. și tr. A desprinde brusc limba de cerul gurii, producînd un sunet caracteristic; a mînca cu zgomot. **2.** Intr. A lovi într-un lichid; (despre lichide) a se lovi de un corp tare, producînd un zgomot caracteristic.

plescăít, *plescăituri*, s.n. **1.** Sunet produs prin desprinderea bruscă a limbii de cerul gurii; zgomot făcut cu gura cînd se mănîncă repede. **2.** Zgomot produs de apă cînd se lovește de un corp tare sau cînd este lovită cu un obiect.

plesiozáur, *plesiozauri*, s.m. Reptilă acvatică din era mezozoică, de 3—5 m lungime, cu membrele transformate în palete înotătoare. Var.: **pleziozáur** s.m.

plésnet, *plesnete*, s.n. Sunet scurt și puternic produs de un obiect cînd lovește violent aerul (sau alt corp).

plesní, *plesnesc*, vb. IV. **1.** Intr. A crăpa, a se despica brusc și cu zgomot. **2.** Intr. (Despre benzi, fire etc.) A se rupe (prin întindere). **3.** Tr. A izbi un obiect (sau aerul) cu un corp elastic (în special cu un bici); (refl.) a se izbi cu zgomot de un obiect.

plesnít, -ă, *plesniți, -te*, adj. Crăpat, spart, despicat.

plesnitoáre, *plesnitori*, s.f. **1.** Șfichiul biciului; pleasnă. **2.** Plantă erbacee cu flori galbene, al cărei fruct plesnește la maturitate, aruncînd în afară semințele.

plesnitúră, *plesnituri*, s.f. Faptul de a plesni; plesnet; crăpătură, fisură.

pleșcár, *pleșcari*, s.m. (Fam.) Cel care umblă după pleașcă, după chilipir.

pleșúv, -ă, *pleșuvi, -e*, adj. **1.** Chel. **2.** (Despre munți, stînci) Lipsit de vegetație.

pleșuví, *pleșuvesc*, vb. IV. Intr. A cheli.

pleșuvíe, *pleșuvii*, s.f. Lipsă a părului de pe cap; boală care provoacă căderea părului; chelie.

pléter, *pletere*, s.n. Împletitură de nuiele (la garduri); gard de nuiele.

pletină, *pletine*, s.f. Navă fără propulsie proprie, folosită la transportul de mărfuri (prin remorcare) pe căi de navigație cu adîncimi mici.

plétoră s.f. **1.** Cantitate excesivă de sînge într-un organism. **2.** Cantitate mare de obiecte, mulțime de oameni (fără valoare).

pletós, -oásă, *pletoși, -oase*, adj. **1.** Cu păr lung și bogat. **2.** (Despre plante) Cu ramurile sau cu frunzele lungi și dese, aplecate în jos.

pléură, *pleure*, s.f. Membrană seroasă care învelește plămînii și căptușește cavitatea toracică.

pleurezíe, *pleurezii*, s.f. Inflamație a pleurei, însoțită de apariția unui lichid.

pleurítă, *pleurite*, s.f. Inflamație a pleurei pulmonare, fără apariție de lichid.

pleuroscóp, *pleuroscoape*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se examinează vizual cavitatea pleurală.

plevăíță, *plevaițe*, s.f. Denumire a două plante erbacee din familia compozitelor, care cresc în regiunile de stepă.

plévița, *plevițe*, s.f. **1.** Placă de fier care îmbracă partea de jos a leucii carului. **2.** Bucată de tablă cu care se astupă o crăpătură la vase, la albii etc.

plevúșcă, *plevuști*, s.f. **1.** Peștișor din familia crapului, cu o dungă albastră pe laturile corpului. **2.** Nume dat peștilor mărunți de orice specie.

plex, *plexuri*, s.n. Țesut format din fibre nervoase sau din vase sanguine împletite între ele.

plexiglás s.n. Material plastic transparent, rezistent, folosit ca înlocuitor al sticlei, pentru proteze dentare etc.

pleziozáur s.m. v. **plesiozaur.**

pliá, *pliez*, vb. I. Tr. A îndoi o hîrtie, o țesătură, suprapunînd părțile îndoite; a împături.

pliábil, -ă, *pliabili, -e*, adj. Care poate fi pliat, ușor de pliat.

pliánt, -ă, *plianți, -te*, adj. Care poate fi împăturit; (substantivat, n.) tipăritură (prospect, catalog etc.) îndoită de mai multe ori, pentru a putea fi mai ușor utilizată.

plic, *plicuri*, s.n. Obiect confecționat din hîrtie, în care se închid scrisori, acte etc.; obiectul împreună cu scrisoarea pe care o conține.

plici interj. Cuvînt care imită sunetul produs cînd se lovește apa de un obiect tare, cînd se aplică o lovitură pe piele etc.

plicticós, -oásă, *plicticoși, -oase*, adj. Plictisitor.

plictís s.n. (Livr.) Plictiseală.

plictiseálă, *plictiseli*, s.f. Stare de ușoară depresiune morală, provocată de singurătate, de lipsă de activitate, de monotonie etc.

plictisí, *plictisesc,* vb. IV. **1.** Refl. A fi cuprins de plictiseală; a fi sătul de un lucru, de o situație. **2.** Tr. A supăra, a sîcîi, a bate la cap pe cineva.

plictisít, -ă, *plictisiți, -te,* adj. Care este cuprins de plictiseală.

plictisitór, -oáre, *plictisitori, -oare,* adj. **1.** Care plictisește. **2.** Supărător, enervant.

pliére, *plieri,* s.f. Acțiunea de *a plia;* îndoire, așezare în pliuri.

plimbá, *plimb,* vb. I. **1.** Refl. A umbla dintr-un loc în altul pentru a se recrea, pentru a face mișcare în aer liber. **2.** Tr. A scoate la plimbare, a însoți pe cineva la plimbare.

plimbáre, *plimbări,* s.f. Acțiunea de *a (se) plimba;* mers, mișcare (în scop recreativ).

plimbăréț, -eáță, *plimbăreți, -ețe,* adj. Căruia îi place să se plimbe, să hoinărească.

plin, -ă, (1—5) *plini, -e,* adj., **(6)** *plinuri,* s.n. **1.** Adj. (Despre vase, recipiente, încăperi etc.) Care este umplut cu ceva pînă la limită; fără goluri, întreg, compact. **2.** Adj. Care cuprinde, conține sau posedă ceva în cantitate sau în număr mare. **3.** Adj. Care este acoperit sau încărcat cu ceva. **4.** Adj. (Despre ființe) Cu forme rotunde; gras, durduliu. **5.** Adj. Care este întreg, complet; care are amploare, intensitate; *lună plină* = fază a Lunii cînd ea se vede întreagă, rotundă; *voce plină* = voce sonoră. **6.** S.n. Ceea ce umple un vas, un spațiu; *a face plinul* = a umple cu benzină rezervorul unei mașini.

plinătáte s.f. Însușirea de a fi deplin, întreg; plenitudine.

plíntă, *plinte,* s.f. Fîșie de lemn, de piatră, de mozaic, de circa 10 cm lățime, aplicată la partea de jos a pereților unei încăperi, pentru a-i apăra de lovituri sau pentru a acoperi rostul dintre pardoseală și perete.

pliocén s.n. Epoca superioară a neogenului.

plisá, *plisez,* vb. I. Tr. A îndoi o țesătură, un obiect de îmbrăcăminte etc. în cute dese și regulate.

plisát, -ă, *plisați, -te,* adj. Care are pliseuri.

plisc, *pliscuri,* s.n. Cioc; (depr.) gură.

pliséu, *pliseuri,* s.n. Cută sau grup de cute dese și regulate obținute prin plisare.

plítă, *plite,* s.f. Placă de fontă, cu ochiuri acoperite cu rotițe, care constituie partea de deasupra a unei mașini de gătit.

pliu, *pliuri,* s.n. Cută adîncă făcută la un obiect de îmbrăcăminte.

pliví, *plivesc,* vb. IV. Tr. A curăța de buruieni un teren cultivat.

plivit s.n. Acțiunea de a plivi.

plivitór, -oáre, *plivitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care plivește.

plivitúră, *plivituri,* s.f. Buruieni plivite, adunate grămadă.

plîngăciós, -oásă, *plîngăcioși, -oase,* adj. Plîngăreț.

plîngăréț, -eáță, *plîngăreți, -e,* adj. Care plînge ușor; care se plînge mereu; (despre glas, voce) tînguitor, trist.

plîngătór, -oáre, *plîngători, -oare,* adj. **1.** Plîngăreț. **2.** (Despre sunete, voce) Trist, tînguitor. **3.** (Despre sălcii) Cu ramuri lungi, lăsate în jos.

plînge, *plîng,* vb. III. **1.** Intr. A vărsa lacrimi (de durere, de bucurie). **2.** Tr. A jeli o persoană moartă; (fig.) a fi îndurerat din cauza unui bun pierdut. **3.** Tr. A compătimi, a deplînge pe cineva. **4.** Refl. A-și arăta nemulțumirea; a reclama.

plîngere, *plîngeri,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) plînge;* plîns, tînguire. **2.** Reclamație; (pop.) cerere, jalbă.

plîns[1] s.n. Faptul de a (se) plînge; *de plîns* = vrednic de milă.

plîns[2], **-ă,** *plînși, -se,* adj. Care a plîns; (despre ochi, față) pe care se văd urme de lacrimi.

plînset, *plînsete,* s.n. Plîns[1]; văicăreală.

ploáie, *ploi,* s.f. **1.** Precipitație atmosferică sub formă de picături, provenite din condensarea vaporilor de apă din atmosferă. **2.** (Fig.) Ceea ce cade, se revarsă în cantitate mare, din abundență.

plocón, *plocoane,* s.n. Dar făcut în trecut Porții otomane, curții domnești sau stăpînului moșiei; (astăzi; fam.) cadou.

ploconeálă, *ploconeli,* s.f. Acțiunea de a se ploconi; supunere, umilire; lingușire.

ploconí, *ploconesc,* vb. IV. Refl. A se pleca cu umilință înaintea cuiva; a se umili; a se linguși.

plod, *plozi,* s.m. (Pop., de obicei depr.) Copil (mic).

ploiér, *ploieri,* s.m. Gen de păsări cu picioare lungi, cu pene variat colorate, care trăiesc pe lîngă bălți.

ploiós, -oásă, *ploioși, -oase,* adj. (Despre vreme) În care plouă mult.

plombá, *plombez,* vb. I. Tr. A astupa o carie dentară printr-o plombă.

plombagínă s.f. Hîrtie de copiat, hîrtie-carbon.

plómbă, *plombe,* s.f. Lucrare executată de dentist pentru a astupa o carie dentară; materialul folosit pentru această lucrare.

plonjá, *plonjez,* vb. I. Intr. (Sport) A executa un plonjon.

plonjón, *plonjoane,* s.n. Formă specială de salt în unele ramuri sportive (fotbal, handbal etc.).

plonjór, *plonjoare,* s.n. Aparat electric care servește la încălzirea, în timp foarte scurt, a unei cantități mici de lichid.

plop, *plopi,* s.m. Nume dat mai multor specii de arbori înalți, cu flori grupate în amenți, al căror lemn se folosește în industria chibriturilor, a furnirelor, a celulozei etc.

plóscă, *ploști,* s.f. Vas de lemn sau de metal, rotund și turtit lateral, cu gîtul scurt și strîmt, în care se ține băutură, purtîndu-se de obicei atîrnat de o curea.

plóșniță, *ploșnițe,* s.f. **1.** Insectă parazită, cu corpul turtit, urît mirositoare, care se hrănește cu sîngele omului. **2.** Nume dat unor insecte dăunătoare cerealelor și legumelor.

plouá, pers. 3 *plóuă,* vb. I. **1.** Intr. impers. A cădea ploaie; (tr.) a fi udat de ploaie. **2.** Intr. A cădea, a curge în cantitate mare.

plouát, -ă, *plouați, -te,* adj. **1.** Udat de ploaie. **2.** (Fig.) Abătut, descurajat.

plug, *pluguri,* s.n. **1.** Unealtă agricolă cu tracțiune animală sau mecanică, folosită pentru arat. **2.** *Plug de zăpadă* = vehicul echipat cu dispozitive pentru curățirea zăpezii de pe căile de comunicație; *plug de cărbune* = mașină folosită la dislocarea și încărcarea cărbunilor în mină. **3.** Procedeu de frînare la schi, constînd din apropierea vîrfurilor schiurilor.

plugár, *plugari,* s.m. Țăran care se ocupă cu lucrarea pămîntului; agricultor.

plugărí, *plugăresc,* vb. IV. Intr. A lucra pămîntul cu plugul; a se îndeletnici cu munca cîmpului.

plugăríe s.f. Ocupația plugarului.

plugăríme s.f. Mulțime de plugari, totalitatea plugarilor.

plugărít s.n. Plugărie.

plugușór, *plugușoare,* s.n. **1.** Diminutiv al lui *plug.* **2.** Plug (împodobit) cu care umblă flăcăii la urat în ajunul Anului nou; datina uratului, precum și versurile care se rostesc cu această ocazie.

plumb (1) s.n., **(2-4)** *plumbi,* s.m. **1.** S.n. Metal moale, alb-cenușiu întrebuințat la fabricarea țevilor de canalizare, a literelor de tipar, a plăcilor do acumulator etc.; *apă de plumb* = soluție de acetat de plumb, întrebuințată în farmacie. **2.** S. m. (Mai ales la pl.) Glonț. **3.** S.m. Disc mic de plumb **(1)** cu care se sigilează saci, vagoane etc. **4.** S.m. Greutate de plumb **(1),** care se pune pe firul undiței.

plumbuí, *plumbuiesc,* vb. IV. Tr. **1,** A sigila cu plumb **(3). 2.** A acoperi o piesă de metal cu un strat subțire de plumb **(1),** în scop de protecție.

plumburíu, -íe, *plumburii,* adj. De culoarea plumbului, cenușiu; (despre cer, văzduh) întunecat, încețoșat.

plurál, *plurale,* s.n. Categorie gramaticală care arată că este vorba de mai multe ființe sau lucruri de același fel; (adjectival) *număr plural.*

pluralísm s.n. Principiu al democrației burgheze care preconizează menținerea mai multor forțe social-politice (partide, sindicate etc.) interpuse între indivizi și stat pentru a limita puterea acestuia.

pluralitáte, *pluralități,* s.f. Mulțime; diversitate.

pluri- Element de compunere însemnînd „mai mulți", „mai multe", care servește la formarea unor adjective și a unor substantive.

pluricelulár, -ă, *pluricelulari, -e,* adj. (Despre organisme) Care este alcătuit din mai multe celule.

plus, *plusuri,* s.n. **1.** Ceea ce depășește o cantitate dată. **2.** Semn grafic (în formă de cruce) care indică operația de adunare, mărimile pozitive (temperatura, sarcina electrică pozitivă etc.); (cu valoare de prepoziție) *doi plus trei fac cinci.*

plusprodús s.n. (Ec. pol.) Produs creat de lucrătorii din sfera producției materiale peste produsul necesar, în timpul de muncă suplimentar (în socialism îmbracă forma produsului pentru societate).

plusvaloáre s.f. (Ec. pol.) Parte din valoarea nou creată de lucrătorii productivi din întreprinderile capitaliste în timpul de supramuncă și care este însușită gratuit de proprietarii capitaliști.

pluș, *plușuri,* s.n. Țesătură de bumbac, de lînă etc., asemănătoare cu catifeaua dar cu părul mai lung decît al acesteia, întrebuințată mai ales în tapițerie.

plușát, -ă, *plușați, -te,* adj. **1.** Tapisat cu pluș. **2.** (Despre țesături) Care are un strat de fire pe una dintre fețe sau pe ambele fețe.

plutáș, *plutași,* s.m. Muncitor care face plute sau care le conduce pe apă.

plútă[1], *plute,* s.f. Ansamblu format din trunchiuri de copaci prinse împreună și conduse pe ape curgătoare spre fabricile de cherestea.

plútă[2], *plute,* s.f. **1.** Specie de plop cu coroana înaltă, de formă piramidală. **2.** Țesut exterior, poros, al scoarței unor specii de stejar, care servește la fabricarea dopurilor, a colacilor de salvare, ca material izolant etc. **3.** Piesă mică, confecționată dintr-un material ușor (pană, lemn etc.), care servește pentru a menține cîrligul undiței în apă la adîncimea dorită.

plutărí, *plutăresc,* vb. IV. Intr. A conduce plutele pe apă.

plutăríe s.f. Îndeletnicirea plutașului.

plutărít s.n. Transportul pe apă al buștenilor, legați în plute.

plutí, *plutesc,* vb. IV. Intr. **1.** A se menține la suprafața unui lichid, fiind cufundat parțial în masa acestuia. **2.** A se menține (mișcîndu-se ușor) în aer sau în alt fluid. **3.** (Fig.) A se menține sau a se mișca într-un spațiu ori într-un mediu (real sau imaginar). **4.** (Despre sunete, mirosuri) A străbate prin aer, a se răspîndi.

plutícă, *plutici,* s.f. Plantă erbacee acvatică, cu flori galbene și cu frunze lucitoare, care plutesc la suprafața apei.

plutít s.n. Faptul de a pluti.

plutitór, -oáre, *plutitori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care plutește în aer sau la suprafața unui lichid. **2.** S.n. Dispozitiv care plutește la suprafața unui lichid dintr-un recipient și care indică (și uneori reglează) nivelul lichidului.

plutocrát, -ă, *plutocrați, -te,* s.m. și f. Persoană care face parte din plutocrație.

plutocrație, *plutocrații,* s.f. Grup al celor mai bogați membri ai unei clase exploatatoare, care participă, direct sau indirect, la conducerea statului, exercitînd o influență politică hotărîtoare.

plutón, *plutoane,* s.n. **1.** Subunitate militară mai mică decît compania. **2.** Grup compact de sportivi care se află într-o anumită poziție pe parcursul unei curse.

plutoniér, *plutonieri,* s.m. Grad de subofițer imediat superior sergentului major; *plutonier-major* = grad de subofițer imediat superior plutonierului.

plutonísm s.n. **1.** Totalitatea proceselor de mișcare a magmei la mari adîncimi în scoarța terestră. **2.** Curent în geologie care susține că rocile s-au format numai pe cale magmatică.

plutóniu s.n. Element chimic transuranic radioactiv, unul dintre izotopii lui fiind folosit la obținerea energiei nucleare.

plutuí, *plutuiesc*, vb. IV. Tr. A supune pieile tăbăcite unei operații de finisare, pentru a le face mai moi și a le da un aspect plăcut.

pluviográf, *pluviografe*, s.n. Aparat care înregistrează cantitatea și intensitatea precipitațiilor atmosferice.

pluviométru, *pluviometre*, s.n. Aparat utilizat pentru determinarea cantității de precipitații atmosferice căzute într-un interval de timp pe o anumită suprafață.

pneu, *pneuri*, s.n. Ansamblu format din anvelopa și camera de aer ale unei roți de vehicul.

pneumátic, -ă, *pneumatici, -e*, adj. (Despre mașini, dispozitive etc.) Care funcționează cu aer comprimat.

pneumocóc, *pneumococi*, s.m. Microb care provoacă pneumonia.

pneumoníe, *pneumonii*, s.f. Inflamație a unui lob sau a unui segment pulmonar, provocată de pneumococ.

pneumotoráx s.n. Metodă de tratare a tuberculozei prin introducerea artificială a aerului în cavitatea pleurală pentru a comprima și imobiliza plămînul bolnav.

poálă, *poale*, s.f. **1.** Partea de la talie în jos (mai largă) a unor obiecte de îmbrăcăminte. **2.** Partea de jos și din față a unei rochii, a unui șorț etc. **3.** Partea de jos a unui deal sau a unui munte; marginea unei păduri. **4.** Partea de jos a coroanei unui copac.

poámă, *poame*, s.f. **1.** Rodul pomilor fructiferi. **2.** (La pl.) Fructe (tăiate felii și) uscate, la soare sau în cuptor, pentru a fi păstrate. **3.** (Reg.; la sg.) Struguri. **4.** (Fig.) Om de nimic; femeie stricată.

poansón, *poansoane*, s.n. **1.** Instrument de oțel cu vîrful ascuțit, folosit în tehnica gravurii. **2.** Unealtă de oțel cu vîrful gravat în relief, care servește la marcarea unor obiecte. **3.** Unealtă de os ascuțită la vîrf, cu care se perforează pînza și se dă formă rotundă unor puncte de broderie.

poansoná, *poansonez*, vb. I. Tr. A perfora sau a marca cu poansonul.

poántă, *poante*, s.f. **1.** Momentul de efect al unei glume, al unei anecdote. **2.** Poziție din baletul clasic, executată de balerine, care constă în ridicarea și deplasarea pe vîrful picioarelor.

poánter, *poanteri*, s.m. Rasă de cîini de vînătoare cu talia înaltă, cu părul scurt și neted.

poáră s.f. (Pop.) *A se pune în poară cu cineva* = a se împotrivi cuiva; a se contrazice cu cineva; a se lua la ceartă.

poárcă, *poarce*, s.f. **1.** (Pop.) Scroafă. **2.** Numele unui joc de copii.

poártă, *porți*, s.f. **1.** Deschidere amenajată într-un zid, într-un gard etc., care permite trecerea din interior în exterior și invers, împreună cu panourile mobile cu care se poate închide această deschidere; panourile mobile ale acestui ansamblu. **2.** Ușă la intrarea principală a unui imobil. **3.** Locul de acces într-o cetate, într-un oraș. **4.** Cadru format din două bare verticale unite la capetele superioare printr-o bară orizontală, în care trebuie introdusă mingea la unele jocuri sportive (fotbal, handbal etc.). **5.** Vale îngustă printre două șiruri de munți.

poc interj. Cuvînt prin care se redă un sunet înfundat, produs de o izbitură, de descărcarea unei arme de foc etc.

pocál, *pocale*, s.n. Pahar mare, de metal, de sticlă etc.

pocăí, *pocăiesc*, vb. IV. Refl. **1.** (În practicile creștine) A-și recunoaște păcatele și a căuta să obțină iertare prin post și rugăciuni. **2.** A avea remușcări, a se căi.

pocăínță s.f. Faptul de a se pocăi.

pocăít, -ă, *pocăiți, -te*, s.m. și f. Adept al unei secte religioase care consideră pocăința ca fiind virtutea supremă.

poceálă, *poceli*, s.f. Urîțenie fizică, sluțenie.

pócher, *pochere*, s.n. Numele unui joc de cărți.

pochívnic s.m. v. **poplínic.**

pocí, *pocesc*, vb. IV. Tr. A schimba în rău înfățișarea sau forma cuiva sau a ceva, a sluți, a urîți.

pocinóg, *pocinoage*, s.n. Fapt neplăcut, belea, bucluc.

pocit, -ă, *pociți, -te*, adj. **1.** (Despre ființe; adesea substantivat) Diform, slut; urît. **2.** (Despre lucruri) Diformat; urît, bizar.

pocitánie, *pocitanii*, s.f. **1.** Ființă diformă, slută; monstru. **2.** Urîțenie, ciudățenie.

pocitúră, *pocituri*, s.f. Ființă pocită; pocitanie.

pociúmb, *pociumbi*, s.m. (Pop.) Par scurt, țăruș.

pocládv s.n. v. **pocladă.**

pocládă, *poclăzi*, s.f. Țesătură de casă făcută din lînă, întrebuințată ca pătură. Var.: **poclád** s.n.

poclit, *poclituri*, s.n. (Reg.) Coșul trăsurii; coviltir.

pócnet, *pocnete*, s.n. Zgomot surd produs de o lovitură, de o împușcătură etc.

pocni, *pocnesc*, vb. IV. **1.** Intr. A produce un pocnet. **2.** Tr. A lovi, a izbi. **3.** Intr. A se sparge, a plesni; a se rupe (prin întindere).

pocnitoáre, *pocnitori*, s.f. Nume dat unor jucării de copii, care produc pocnete.

pocnitúră, *pocnituri*, s.f. Pocnet.

pod, *poduri*, s.n. **1.** Construcție de lemn, de piatră, de beton sau de metal, care asigură continuitatea unei căi de comunicație peste un obstacol natural (vale, rîu) sau artificial (canal, cale ferată etc.); *pod plutitor* (sau *umblător*) = bac; *pod de vase* (sau *de pontoane*) = pod improvizat, a cărui platformă este montată pe ambarcații ancorate. **2.** Platformă suspendată, de pe care se efectuează anumite lucrări; *pod rulant* = macara mobilă în formă de pod, care se deplasează pe o cale de rulare situată la

o oarecare înălţime deasupra solului. **3.** (Înv.) Pavaj făcut din scînduri groase de stejar, cu care se acopereau în trecut străzile oraşelor. **4.** Spaţiul dintre acoperiş şi planşeul superior al unei clădiri. **5.** *Podul palmei* = partea interioară a mîinii, de la încheietura cu antebraţul pînă la degete.

podágră s.f. (Înv.) Gută.

podár, *podari,* s.m. Persoană care conduce un pod plutitor sau care încasează taxa pentru transportul cu un pod plutitor.

podărít s.n. Taxa care se percepe pentru transportul cu un pod plutitor.

podbál s.m. Plantă erbacee cu rizom cărnos şi cu flori galbene, întrebuinţată în medicină, frunzele fiind folosite uneori şi în alimentaţie.

podeá, *podele,* s.f. Pardoseală de scînduri, de parchet, de beton etc. a unei încăperi; fiecare dintre scîndurile care formează tavanul la unele case.

podéţ, *podeţe,* s.n. **1.** Diminutiv al lui *pod.* **2.** Pod mic peste un şanţ.

podghiáz s.n. v. **poghiaz.**

podgoreán, -ă, *podgoreni, -e,* s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu cultivarea viţei de vie; viticultor.

podgórie, *podgorii,* s.f. Regiune întinsă cu plantaţii de viţă de vie; plantaţie dintr-o astfel de regiune.

podí, *podesc,* vb. IV. Tr. A pardosi (o încăpere) cu scînduri.

podidí, pers. 3 *podideşte,* vb. IV. Tr. (Despre plîns sau despre rîs) A cuprinde pe cineva, a copleşi, a răzbi; (despre sînge) a năvăli, a curge cu putere (pe nas sau pe gură).

pódină, *podini,* s.f. **1.** Podea. **2.** Suport făcut din lemne, crengi, paie etc. pe care se clădeşte claia sau stogul.

podíş, *podişuri,* s.n. Formă de relief de mare întindere, aproape plană, situată la o anumită altitudine.

podíşcă, *podişti,* s.f. Podeţ.

podít, -ă, *podiţi, -te,* adj. Pardosit.

pódium, *podiumuri,* s.n. Estradă demontabilă, amenajată pentru un spectacol, pentru o conferinţă etc.; mică platformă cu trepte, pe care stau sportivii cînd li se înmînează premiile.

podmól, *podmoluri,* s.n. (Pop.) **1.** Aluviune. **2.** Mal înalt, abrupt. **3.** Prispă.

podoábă, *podoabe,* s.f. Obiect care înfrumuseţează; lucru de preţ, bijuterie.

podométru, *podometre,* s.n. Aparat pentru determinarea distanţei parcurse de un pieton.

podvádă, *podvezi,* s.f. Obligaţie (transport, cărăuşie) la care erau supuşi în trecut ţăranii în folosul domniei.

podzól, *podzoluri,* s.n. Sol nisipos şi lutos, de culoare cenuşie, cu fertilitate slabă.

poém, *poeme,* s.n. **1.** Specie a poeziei epice, de proporţii mari, cu caracter eroic, istoric, legendar etc.; *poem în proză* = specie a prozei literare aparţinînd genului liric. **2.** *Poem simfonic* = compoziţie muzicală amplă pentru orchestră, de formă liberă, avînd de obicei un conţinut programatic. Var.: **poémă** s.f.

poémă s.f. v. **poem.**

poét, -ă, *poeţi, -te,* s.m. şi f. Autor de poezii.

poetástru, *poetaştri,* s.m. (Depr.) Poet mediocru, lipsit de talent.

poétic, -ă, *poetici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care aparţine poeziei, privitor la poezie. **2.** Adj. Care poate servi ca motiv de inspiraţie; frumos, încîntător. **3.** S.f. Lucrare teoretică referitoare la principiile artei literare. **4.** S.f. Ansamblul trăsăturilor definitorii pentru creaţia unui poet, a unei epoci etc.

poetizá, *poetizez,* vb. I. Tr. A prezenta (o idee, o persoană, un fapt etc.) într-o formă poetică, într-o lumină ideelizată.

poezie, *poezii,* s.f. **1.** Modalitate a literaturii de a exprima sau a sugera o emoţie, un sentiment, o idee, printr-un limbaj concentrat, metaforic, prin ritm, rimă, armonie etc. **2.** Totalitatea compoziţiilor în versuri ale unui poet, ale unui popor etc. **3.** Caracter, aspect poetic al unui peisaj, al unui colţ din natură etc.

pofidă s.f. *În pofida cuiva* (sau *a ceva*) = în ciuda, în necazul cuiva; sfidînd ceva.

póftă, *pofte,* s.f. **1.** Dorinţa de a face sau de a obţine ceva. **2.** Senzaţie de foame sau de sete; dorinţa de a bea sau de a mînca ceva.

poftí, *poftesc,* vb. IV. Tr. **1.** A dori, a voi ceva. **2.** A invita, a chema pe cineva.

pofticiós, -oásă, *pofticioşi, -oase,* adj. Care doreşte mult ceva; lacom, dornic.

poftím interj. Formulă care se foloseşte: a) pentru a oferi cuiva ceva; b) pentru a invita pe cineva să intre, să se aşeze undeva; c) pentru a exprima indignare, ciudă, nemulţumire, reproş.

pogáce, *pogăci,* s.f. Turtă preparată din făină de grîu (de obicei cu jumări de porc) sau din mălai.

poghiáz, *poghiazuri,* s.n. (Înv. şi reg.) Incursiune făcută într-un teritoriu străin, cu scopul de a jefui; unitate militară, ceată, grup care execută o astfel de incursiune; *în poghiazuri* = rătăcind în voie, hoinărind. Var.: **podghiáz** s.n.

poghírcă, *poghirci,* s.f. Fire de cînepă răsărite mai tîrziu şi rămase nedezvoltate.

pogón, *pogoane,* s.n. Unitate de măsură pentru suprafeţe de teren agricol, folosită în trecut, echivalînd cu aproximativ o jumătate de hectar.

pogonici, *pogonici,* s.m. (Pop.) Băiat care mînă vitele la arat.

pogorí, *pogór,* vb. IV. Refl. şi tr. (Înv.) A (se) coborî.

pogribánie, *pogribanii,* s.f. (Înv.) Slujba şi ceremonia înmormîntării.

pogróm, *pogromuri,* s.n. Masacrare a unui grup minoritar, naţional sau rasial organizată de elemente şovine, reacţionare.

poiánă, *poieni,* s.f. Loc cu iarbă, fără arbori, în interiorul unei păduri.

poiátă, *poieţi,* s.f. (Reg.) **1.** Coteţ. **2.** Staul, grajd. **3.** Şopron.

póimîine adv. În ziua care urmează celei de mîine.

pojár, (1) *pojaruri*, s.n. **1.** (Pop.) Incendiu. **2.** Căldură mare, arşiţă. **3.** (Med.) Rujeolă.

pojárniţă, *pojarniţe*, s.f. (Bot.) Sunătoare.

pojghíţă, *pojghiţe*, s.f. Strat subţire care se formează pe suprafaţa unor lichide sau care se depune pe suprafaţa unui obiect.

pol[1], *poli*, s.m. **1.** Fiecare dintre cele două puncte situate la capetele (de la nord şi de la sud) ale axei de rotaţie a Pămîntului; (p. ext.) regiunea din jurul acestor puncte. **2.** (Mat.) Fiecare dintre cele două puncte în care un diametru al sferei intersectează sfera. **3.** (Fiz.) Fiecare dintre cele două puncte sau regiuni ale unui corp opuse din punctul de vedere al unei proprietăţi fizice; *pol electric* = fiecare dintre cele două centre cu sarcină electrică, pozitivă şi negativă, ale unui corp electrizat; *pol magnetic (nord* sau *sud)* = regiune a unui magnet, în care forţa de atracţie este mai puternică. **4.** (Fig.) Fiecare dintre punctele, situaţiile etc. aflate la extremităţi opuse; ceea ce este diametral opus la altceva.

pol[2], *poli*, s.m. **1.** Denumire a unor monede străine care au circulat şi la noi în trecut. **2.** (Fam.) Monedă sau bancnotă de douăzeci de lei.

polár, -ă, *polari, -e*, adj. **1.** Privitor la polii Pămîntului, caracteristic polilor; din regiunea polilor; *noapte polară* = perioadă de întuneric, în timpul iernii, în regiunea polilor (care poate dura pînă la o jumătate de an); *steaua polară* = steaua principală din constelaţia carului-mic, situată în prelungirea nordică a axei Pămîntului. **2.** Care se referă la polii unui magnet, ai unei pile sau maşini electrice.

polarimetríe s.f. Metodă de dozare a substanţelor optic active, cu ajutorul polarimetrului.

polarimétru, *polarimetre*, s.n. Instrument pentru măsurarea unghiului cu care substanţele optic active rotesc planul de polarizare al luminii.

polaritáte s.f. **1.** Proprietate a unui corp de a avea poli (**3**). **2.** (Fil.) Relaţia între contrarii care se exclud reciproc şi totodată se condiţionează reciproc.

polarizá, *polarizez*, vb. I. Tr. **1.** A produce fenomenul de polarizare. **2.** (Fig.) A aduna, a concentra în jurul său.

polarizánt, -ă, *polarizanţi, -te*, adj. Care poate produce fenomenul de polarizare.

polarizáre, *polarizări*, s.f. Acţiunea de *a polariza* (**1**); (fiz.) proces prin care unele corpuri dobîndesc proprietatea de a avea poli electrici sau magnetici.

polarizát, -ă, *polarizaţi, -te,* adj. Care a fost supus acţiunii de polarizare; *lumină polarizată* = lumină caracterizată prin faptul că, în tot lungul unei raze, vibraţia are loc în aceeaşi direcţie.

polarizatór, -oáre, *polarizatori, -oare,* adj. Care polarizează.

polarizáţie, *polarizaţii*, s.f. Stare a unui corp care prezintă polaritate; *polarizaţia luminii* = totalitatea fenomenelor legate de producerea şi de efectele luminii polarizate.

polarizór, *polarizoare*, s.n. Dispozitiv care serveşte la polarizarea luminii.

polarografíe s.f. Metodă de analiză electrochimică a unor substanţe în soluţie, prin înregistrarea grafică a intensităţii curentului ce străbate acea soluţie.

polc, *polcuri*, s.n. (Înv.) Unitate militară din trecut, corespunzătoare regimentului.

pólcă, *polci*, s.f. Dans popular originar din Boemia, devenit în sec. XIX unul dintre cele mai răspîndite dansuri de bal.

polcóvnic, *polcovnici*, s.m. (Înv.) Comandant al unui polc.

poléi[1], *poleiuri*, s.n. Strat subţire de gheaţă care acoperă uneori suprafaţa solului, arborii etc.

poleí[2], *poleiesc*, vb. IV. Tr. A acoperi un obiect cu o foiţă subţire de aur sau de argint.

poleiálă, *poleieli*, s.f. **1.** Faptul de a polei; strat subţire de metal preţios cu care este poleit un obiect. **2.** (Fig.) Strălucire aparentă, lustru, spoială.

poleít, -ă, *poleiţi, -te,* adj. Acoperit cu un strat subţire de aur sau de argint.

polémic, -ă, *polemici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Discuţie în contradictoriu pe o temă ştiinţifică, literară etc. **2.** Adj.Care are caracter de polemică.

polemíst, -ă, *polemişti, -ste*, s.m. şi f. Persoană care susţine o polemică.

polemizá, *polemizez*, vb. I. Intr. A susţine o polemică, a discuta în contradictoriu.

polén s.n. (Bot.) Pulbere gălbuie produsă de anterele staminelor.

polenizá, *polenizez*, vb. I. Tr. A face polenizarea unei flori.

polenizáre, *polenizări*, s.f. Acţiunea de *a poleniza;* transportul polenului de pe anterele staminelor pe stigmatul pistilului.

poli- Element de compunere cu sensul „mai mulţi“, „multiplu“, care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

poliamídă, *poliamide*, s.f. Produs macromolecular întrebuinţat la fabricarea fibrelor sintetice (nailon, relon etc.).

poliandríe s.f. Formă de căsătorie (întîlnită la unele triburi) în care o femeie are, în acelaşi timp, mai mulţi soţi.

poliarticulár, -ă, *poliarticulari, -e,* adj. *Reumatism poliarticular* = formă de reumatism care cuprinde în acelaşi timp mai multe articulaţii.

poliartrítă, *poliartrite*, s.f. Inflamaţie simultană a mai multor articulaţii.

poliatómic, -ă, *poliatomici, -e,* adj. (Despre radicali sau despre molecule) Care conţine mai mulţi atomi.

policándru, *policandre*, s.n. Candelabru cu mai multe braţe.

policár, *policari*, s.m. Degetul gros de la mînă.

policlínică, *policlinici*, s.f. Instituţie medicală (cuprinzînd principalele specialităţi) pentru consultaţii şi tratament ambulatoriu .

policlorúră s.f. (Chim.) *Policlorură de vinil* = clorură de polivinil.

policondensáre s.f. *Reacţie de policondensare* = reacţie chimică în care are loc unirea mai multor molecule într-o macromoleculă.

policróm, -ă, *policromi, -e,* adj. Care are mai multe culori; care este executat în mai multe culori.

policromíe s.f. **1.** Însușirea de a fi policrom. **2.** Îmbinare a mai multor culori. **3.** Tipăritură executată în mai multe culori.

polidactilie s.f. Malformație congenitală constînd în prezența unui număr mai mare de degete decît cel normal.

poliédric, -ă, *poliedrici, -e,* adj. Care are formă de poliedru.

poliédru, *poliedre,* s.n. Corp geometric mărginit de mai multe fețe plane poligonale.

polietilénă s.f. Produs macromolecular din care se fabrică filme, conducte, recipiente etc.

polifónic, -ă, *polifonici, -e,* adj. Care ține de polifonie, bazat pe polifonie.

polifoníe, *polifonii,* s.f. Arta și tehnica suprapunerii mai multor linii melodice care se află în relații armonice, fără ca în ansamblu ele să-și piardă individualitatea.

poligám, *poligami,* s.m. Bărbat care are, în același timp, mai multe soții.

poligamíe s.f. Situația în care un bărbat are, în același timp, mai multe soții.

poliglót, -ă, *poligloți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care vorbește mai multe limbi; (despre dicționare) în care cuvintele sînt traduse în mai multe limbi.

poligón, *poligoane,* s.n. **1.** Suprafață plană mărginită de mai multe laturi. **2.** (Sport) Teren amenajat pentru exercițiile și probele de tir; (mil.) teren în cuprinsul căruia se execută exerciții de tragere cu arma.

poligonál, -ă, *poligonali, -e,* adj. Care are formă de poligon.

poligráfic, -ă, *poligrafici, -e,* adj. Care se referă la poligrafie.

poligrafíe, *poligrafii,* s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu tipărirea cărților, revistelor, ziarelor etc.; tehnica poligrafică.

poliloghíe, *poliloghii,* s.f. Expunere, relatare exagerat de amplă și prolixă.

polimér, *polimeri,* s.m. Substanță macromoleculară obținută prin polimerizare.

polimerizá, *polimerizez,* vb. I. Tr. A realiza o polimerizare.

polimerizáre, *polimerizări,* s.f. Reacție chimică în urma căreia substanțe cu greutate moleculară mică (monomeri) se transformă în substanțe cu greutate moleculară mai mare (polimeri).

polimórf, -ă, *polimorfi, -e,* adj. Care prezintă polimorfism.

polimorfísm s.n. Proprietate a unor substanțe de a se putea prezenta în două sau mai multe forme cristaline distincte; (biol.) proprietate a unor specii de a se prezenta sub mai multe aspecte morfologice.

polinevrítă, *polinevrite,* s.f. Boală a nervilor periferici, care se manifestă prin tulburări de sensibilitate, paralizii și atrofii musculare bilaterale.

polinóm, *polinoame,* s.n. Suma algebrică a mai multor monoame.

poliomielítă, *poliomielite,* s.f. Boală virotică infecțioasă care provoacă inflamarea substanței cenușii a măduvei spinării, urmată de paralizii.

políp, *polipi,* s.m. **1.** Nume dat animalelor celenterate fixate, de forma unui săculeț, avînd gura înconjurată de tentacule. **2.** Excrescență cărnoasă care se formează pe o mucoasă.

pólis, *polisuri,* s.n. (În Grecia antică) Formă de organizare statală sclavagistă; oraș-stat.

polisemántic, -ă, *polisemantici, -e,* adj. (Despre cuvinte) Care are mai multe sensuri.

polisemie s.f. Însușire a unui cuvînt de a fi polisemantic.

polisilábic, -ă, *polisilabici, -e,* adj. (Despre cuvinte) Care este format din mai multe silabe.

polisilogísm, *polisilogisme,* s.n. Raționament deductiv alcătuit din două sau mai multe silogisme, în care concluzia unui silogism devine una dintre premisele silogismului următor.

polisportív, -ă, *polisportivi, -e,* s.m. și f. Persoană care practică mai multe sporturi.

polistirén, *polistireni,* s.m. Compus de polimerizare a stirenului, întrebuințat la fabricarea unor obiecte de larg consum, ca izolant electric etc.

politéhnic, -ă, *politehnici, -e,* adj. Care cuprinde sau se referă la mai multe științe ori specialități tehnice.

politeísm s.n. Religie care recunoaște existența mai multor divinități.

politeíst, -ă, *politeiști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al politeismului. **2.** Adj. Care se referă la politeism.

politéțe s.f. Atitudine, comportare binevoitoare, atentă, respectuoasă; *pronume de politețe* = pronume folosite în vorbirea cu sau despre persoane cărora li se cuvine respect.

polític, -ă, *politici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Activitate a claselor sociale, a partidelor, a grupurilor sociale în raport cu statul, determinată de interesele și de scopurile lor; activitate a organelor puterii și conducerii de stat, care reflectă orînduirea socială și structura economică a țării. **2.** S.f. (Fig.) Dibăcie, abilitate folosită în atingerea unui scop. **3.** Adj. Care aparține politicii, referitor la politică; *drepturi politice* = dreptul cetățenilor de a participa la activitatea de conducere a statului; *om politic* = persoană a cărei activitate principală se desfășoară în sfera politicii.

politicián, *politicieni,* s.m. **1.** Om politic. **2.** (Peior.) Persoană care activează în domeniul politicii în scopul realizării unor interese personale.

politicianism s.n. Activitatea de politician **(2).**

politicós, -oásă, *politicoși, -oase,* adj. Amabil, cuviincios, îndatoritor.

politizá, *politizez,* vb. I. Tr. A da unei probleme un caracter politic, a orienta ceva în sens politic.

politologíe s.f. Termen folosit pentru a denumi știința politică, al cărei obiect îl constituie investigarea și interpretarea fenomenului politic.

polițái, *polițai,* s.m. (Înv.) Șeful poliției într-un oraș de provincie sau într-o circumscripție a unui oraș mai mare; sergent de stradă.

pólíță[1], *polițe,* s.f. Scîndură fixată orizontal pe un perete, într-un dulap etc., pe care se țin diferite obiecte.

pólíță[2], *polițe,* s.f. **1.** (Fin.) Trată. **2.** *Poliță de asigurare* = document prin care se certifică încheierea unui contract de asigurare.

poliție, *poliții,* s.f. (În vechea organizare administrativă) Organ de stat însărcinat cu menținerea ordinii.

polițienésc, -eáscă, *polițienești,* adj. Care aparține poliției; privitor la poliție.

polițist, -ă, *polițiști, -ste,* s.m., adj. **1.** S.m. Agent sau funcționar de poliție. **2.** Adj. Polițienesc. **3.** Adj. (Despre filme, romane etc.) A cărui intrigă, complicată, desfășurată în ritm viu, e construită de obicei în jurul unei anchete, a unei urmăriri judiciare.

poliuríe s.f. Eliminare de urină în cantitate mai mare decît cea normală.

polivalént, -ă, *polivalenți, -te,* adj. **1.** (Chim.) Care poate avea mai multe stări de valență. **2.** (Fig.) Care are valori multiple.

polivalénță, *polivalențe,* s.f. Însușirea de a fi polivalent.

polivitamínă, *polivitamine,* s.f. Preparat farmaceutic care conține mai multe vitamine.

polizaharídă, *polizaharide,* s.f. Produs din clasa hidraților de carbon (cei mai importanți fiind celuloza și amidonul).

polizáre, *polizări,* s.f. Prelucrare prin așchiere a suprafețelor unor piese, cu ajutorul polizorului.

polizór, *polizoare,* s.n. Mașină-unealtă pentru prelucrarea suprafețelor unor piese cu ajutorul unui disc rotitor confecționat dintr-un material abraziv.

pólo s.n. Joc sportiv asemănător cu handbalul, practicat pe apă între două echipe, scopul fiecăreia fiind să introducă mingea în poarta echipei adverse.

polobóc, *poloboace,* s.n. (Pop.) **1.** Butoi. **2.** Nivelă cu bulă de aer.

pológ[1], *poloage,* s.n. Cantitatea de iarbă tăiată dintr-o singură lovitură de coasă; mănunchi de grîu secerat, care urmează să fie legat în snop.

pológ[2], *poloage,* s.n. **1.** Pînză deasă (impermeabilă) cu care se acoperă căruțele, cerealele recoltate etc. **2.** Țesătură folosită pentru draperii; (p. ext.) baldachin.

pologi, *pologesc,* vb. IV. **1.** Tr. A tăia cu coasa (făcînd poloage[1]). **2.** Tr. și refl. (Despre holde, iarbă etc.) A (se) apleca, a (se) culca la pămînt.

polón, -ă, *poloni, -e,* adj., s.m. și f. Polonez.

polonéz, -ă, *polonezi, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Care se referă la Polonia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Polonia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Poloniei. **3.** S.f. Dans de origine poloneză, cu caracter maiestuos.

poloníc, *polonice,* s.n. Lingură mare, cu coadă lungă, folosită pentru a scoate supa sau ciorba din castron ori din oală.

polóniu s.n. Element chimic radioactiv rezultat în procesul de dezintegrare radioactivă a uraniului.

poltrón, -ă, *poltroni, -e,* adj., s.m. și f. (Om) lipsit de curaj și de sentimentul onoarei; (om) fricos, laș.

poltronerie, *poltronerii,* s.f. Atitudine sau faptă de poltron.

poluá, *poluez,* vb. I. Tr. A răspîndi în atmosferă, în ape etc. substanțe nocive, dăunătoare vieții; a infecta, a vicia.

poluánt, -ă, *poluanți, -te,* adj. Care poluează.

poluáre, *poluări,* s.f. Faptul de *a polua*; viciere.

poluát, -ă, *poluați, -te,* adj. (Despre aer, ape, mediul de viață) Infectat, viciat.

pom, *pomi,* s.m. Nume generic dat arborilor cu fructe comestibile; *pom de iarnă* = brad împodobit cu ornamente și cu daruri cu ocazia sărbătorilor de iarnă.

pomádă, *pomezi,* s.f. Preparat cosmetic de consistență moale, unsuroasă, folosit pentru îngrijirea părului și a pielii; alifie.

pomanagioáică, *pomanagioaice,* s.f. Femeie care umblă după pomană, după chilipiruri.

pomanagíu, *pomanagii,* s.m. Bărbat care umblă după pomană, după avantaje materiale nemeritate.

pománă, *pomeni,* s.f. **1.** Dar făcut unui om sărac sau unui cerșetor (servind, după concepția creștină, pentru iertarea păcatelor); *de pomană* = dăruit în amintirea unui mort; gratis, (p. ext.) foarte ieftin; (fig.) fără rost, fără temei. **2.** Masă care se dă după înmormîntare sau după parastas, cînd se dăruiesc săracilor diferite obiecte.

pomădá, *pomădez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) unge cu pomadă.

pomădát, -ă, *pomădați, -te,* adj. Uns cu pomadă.

pomărít s.n. Pomicultură.

pomélnic, *pomelnice,* s.n. **1.** Listă cu numele persoanelor pe care le pomenește preotul la slujbe și în rugăciuni. **2.** (Ir.) Înșiruire lungă și plictisitoare de vorbe, de nume etc.

pomeneálă s.f. *Nici pomeneală (de)...* = nici urmă, nici vorbă (de...).

pomení, *pomenesc,* vb. IV. **1.** Intr. și tr. A aminti în treacăt, a aduce în discuție; (refl. impers.) a se aminti, a se transmite (din generație în generație). **2.** Tr. și intr. A ține minte, a-și aminti. **3.** Tr. (Mai ales la perfectul compus) A trăi în timpul unui eveniment; a apuca să vezi, să întîlnești. **4.** Refl. A se afla (pe neașteptate) într-o anumită situație, într-un anumit loc. **5.** Tr. A rosti numele cuiva, în cadrul slujbei religioase, considerînd că atrage harul divinității asupra lui.

pomenire s.f. Acțiunea de *a (se) pomeni*; amintire.

pomét, *pometuri,* s.n. Mulțime (sau varietăți) de fructe.

poméți s.m. pl. Proeminențe formate de oasele obrajilor; umerii obrajilor.

pomícol, -ă, *pomicoli, -e,* adj. Care aparţine pomiculturii, propriu pomiculturii.

pomicultór, *pomicultori,* s.m. Specialist în pomicultură.

pomicultúră s.f. Ramură a agriculturii care se ocupă de cultura pomilor fructiferi.

pómină s.f. Amintire; veste, faimă; *de pomină* = despre care se duce vestea; renumit, vestit.

pomójnic, *pomojnici,* s.m. (Înv.) Funcţionar care conducea o plasă².

pomológ, *pomologi,* s.m. Specialist în pomologie.

pomologíe s.f. Ramură a pomiculturii care se ocupă cu studiul morfologic al speciilor şi al soiurilor de pomi fructiferi.

pompá, *pompez,* vb. I. Tr. A deplasa un fluid cu ajutorul pompei.

pómpă¹, *pompe,* s.f. Maşină care serveşte la comprimarea sau deplasarea unui fluid, cu ajutorul energiei transmise prin mijloace mecanice sau de altă natură.

pómpă², (**2**) *pompe,* s.f. **1.** Alai, cortegiu, suită; fast, strălucire. **2.** *Pompe funebre* = serviciu care se ocupă cu pregătirea şi cu efectuarea înmormîntărilor.

pompiér, *pompieri,* s.m. Persoană care face parte dintr-un corp special, instruit pentru stingerea incendiilor.

pompón, *pompoane,* s.n. Ciucure mare folosit ca ornament; panaş.

pompós, -oásă, *pomposi, -oase,* adj. Plin de pompă², fastuos, luxos; (despre stil, expresii) încărcat, înflorit; pretenţios.

pónce adj. invar. *Piatră ponce*=rocă vulcanică sticloasă, foarte poroasă, întrebuinţată ca abraziv, ca izolator termic etc. Pr. şi: *pons.*

poncíş, -ă, *poncişi, -e,* adj., adv. **1.** Adj. (Despre ochi) Încrucişat, saşiu. **2.** Adj. (Despre terenuri) Foarte înclinat, pieziş. **3.** Adv. Cruciş, chiorîş, saşiu; (fig.) cu ciudă, cu duşmănie.

ponderábil, -ă, *ponderabili, -e,* adj. Care are greutate, care poate fi cîntărit.

ponderabilitáte s.f. Stare a corpurilor care au greutate, la care se manifestă forţa de gravitaţie.

ponderát, -ă, *ponderaţi, -te,* adj. Moderat, echilibrat, cumpătat.

póndere, *ponderi,* s.f. **1.** Greutate. **2.** (Fig.) Importanţă, valoare.

ponegrí, *ponegresc.* vb. IV. Tr. A vorbi pe cineva de rău, a bîrfi, a defăima.

pónei, *ponei,* s.m. Cal de rasă englezească, de talie mică, folosit pentru munci uşoare şi pentru agrement.

ponór, *ponoare,* s.n. Coastă abruptă, formată prin prăbuşirea sau alunecarea unor straturi de teren.

ponós, *ponoase,* s.n. (Pop.) **1.** Consecinţă neplăcută, necaz. **2.** Cusur, vină. **3.** Insultă, calomnie.

ponosí, *ponosesc,* vb. IV. Refl. şi tr. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A-şi pierde (sau a face să-şi piardă) culoarea (prin purtare); a se învechi, a se uza.

ponosít, -ă, *ponosiţi, -te,* adj. Care şi-a pierdut culoarea; învechit, uzat.

pont, *ponturi,* s.n. **1.** (Înv.) Punct. **2.** (Fam.) *A vorbi în ponturi* = a face o aluzie, a da de înţeles.

pontá¹, *pontez,* vb. I. Tr. A înregistra, a marca prezenţa muncitorilor la locul de muncă.

pontá², *pontez,* vb. I. Intr. şi tr. A miza o sumă de bani la un joc de noroc.

pontáj, *pontaje,* s.n. Faptul de a ponta¹.

pontatór, *pontatori,* s.m. Persoană care înregistrează prezenţa muncitorilor la locul de muncă.

póntic, -ă, *pontici, -e,* adj. (Livr.) Din regiunea Mării Negre, referitor la Marea Neagră.

pontíf, *pontifi,* s.m. Membru al colegiului sacerdotal suprem în Roma antică; (astăzi) prelat, episcop; *suveranul pontif* = papa.

pontificál, -ă, *pontificali, -e,* adj. Care ţine de un pontif; papal.

pontificát, *pontificate,* s.n. Demnitatea de papă; perioadă de timp în care un pontif îşi exercită funcţia.

pontón, *pontoane,* s.n. Vas sau ansamblu de vase care susţin o platformă sau o instalaţie pentru a uşura acostarea navelor.

pontoniér, *pontonieri,* s.m. Militar din trupele de geniu, specializat în construcţia podurilor.

pop, *popi,* s.m. **1.** Stîlp la o construcţie. **2.** Mănunchi de cînepă, de in etc., aşezat vertical pentru a se usca.

popás, *popasuri,* s.n. **1.** Oprire în timpul unei călătorii, al unui drum lung, pentru odihnă şi refacere. **2.** Locul unde se opreşte cineva pentru popas **(1).**

pópă, *popi,* s.m. **1.** Preot. **2.** Numele uneia dintre cărţile de joc. **3.** Snopul care se pune în vîrful clăii, cu spicele în jos. **4.** Piesa, mai înaltă decît celelalte, care se pune în mijloc, la jocul de popice.

popénchi, *popenchi,* s.m. Numele a două specii de ciuperci comestibile.

popésc, -eáscă, *popeşti,* adj. (Pop.) De popă, preoţesc.

popéşte adv. Ca popii, în felul popilor.

popí, *popesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) hirotonisi.

popíc, *popice,* s.n. **1.** Fiecare dintre piesele de lemn (9 la număr) folosite la jocul de popice **(2). 2.** (La pl.) Joc sportiv care constă în doborîrea, cu ajutorul unei bile, a unui număr cît mai mare de popice **(1).**

popicár, -ă, *popicari, -e,* s.m. şi f. Jucător de popice.

popicăríe, *popicării,* s.f. Terenul, împreună cu instalaţiile necesare, unde se practică jocul de popice.

popíe s.f. (Pop.) Funcţia de preot.

popilnic, *popilnici,* s.m. Plantă erbacee toxică, cu tulpina scurtă şi cu o floare roşie-închisă în vîrful tulpinii, din ai cărei rizomi se face un ceai expectorant. Var.: **pochívnic** s.m.

popîndắu, *popîndăi,* s.m. Mic mamifer rozător de stepă, cu blană galbenă-cenuşie, care îşi sapă galerii lungi în pămînt.

popîndóc, -oácă, *popîndoci, -oace,* adj. Mic de statură; scund.

poplín, *poplinuri,* s.n. Țesătură subțire de bumbac mercerizat, din care se fac cămăși, bluze etc.

poponéte s.m. v. **poponeț.**

poponéț, *poponeți,* s.m. Șoarece de cîmp și de pădure care trăiește în galerii subterane. Var.: **poponéte** s.m.

popór, *popoare,* s.n. **1.** Totalitatea populației de pe teritoriul unui stat; cetățenii unui stat. **2.** Număr mare de persoane, mulțime, public. **3.** Formă istorică de comunitate umană, superioară tribului și anterioară națiunii, ai cărei membri locuiesc pe același teritoriu, vorbesc aceeași limbă și au aceeași tradiție culturală.

poporắn, -ă, *poporani, -e,* s.m. și f. (Mai ales la m. pl). Credincios al unei parohii; enoriaș.

poporanísm s.n. Curent social-politic mic-burghez, de orientare democrată, apărut în România la sfîrșitul sec. XIX — începutul sec. XX, care considera că societatea viitorului este cea bazată pe obștea țărănească, subapreciind rolul dezvoltării marii industrii; pe plan literar a militat pentru o literatură realistă, democratică.

poporaníst, -ă, *poporaniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la poporanism. **2.** S.m. și f. Adept al poporanismului.

poposí, *poposesc,* vb. IV. Intr. A face un popas.

popotár, *popotari,* s.m. Militar însărcinat cu administrarea unei popote.

popótă, *popote,* s.f. Cantină pentru ofițeri și subofițeri.

popreálă, *popreli,* s.f. (Înv.) **1.** Oprire, împiedicare, interzicere. **2.** Reținere provizorie pe timpul cercetării penale a unei persoane.

poprí, *popresc,* vb. IV. Tr. **1.** (Înv.) A opri, a reține, a împiedica, a interzice. **2.** A face o poprire. **3.** (Înv.) A aresta.

popríre, *popriri,* s.f. Acțiunea de *a popri;* măsură hotărîtă de o instanță judecătorească de indisponibilizare a sumelor de bani datorate unui debitor de către o persoană în mîna acelei persoane.

populá, *populez,* vb. I. Tr. **1.** A așeza locuitori pe un teritoriu. **2.** A aduce animale într-o regiune (unde nu se găseau).

populár, -ă, *populari, -e,* adj. **1.** Care aparține poporului, privitor la popor; creat de popor. **2.** Care se bucură de simpatia, de respectul opiniei publice, care este iubit de popor; care este cunoscut de toți.

popularitáte s.f. Faptul de a fi popular; faimă, renume.

popularizá, *popularizez,* vb. I. Tr. A face cunoscut în masele largi populare; a face să devină popular.

populát, -ă, *populați, -te,* adj. Care are populație, locuit.

populáție, *populații,* s.f. Totalitatea oamenilor care locuiesc pe un anumit teritoriu, într-o țară, într-o localitate etc.

por, *pori,* s.m. **1.** Mic orificiu pe piele, care constituie canalul excretor al glandelor sudoripare și sebacee. **2.** Orificiu în membrana celulelor vegetale, prin care se asigură schimbul de apă, de gaze și de substanțe nutritive. **3.** Gol de dimensiuni mici în interiorul unui corp solid.

porc, *porci,* s.m. **1.** Mamifer domestic omnivor, cu pielea groasă și părul aspru, crescut pentru carne și grăsime; *porc sălbatic* = mistreț. **2.** Epitet injurios dat unui bărbat.

porcár, *porcari,* s.m. Persoană care păzește o turmă de porci.

porcăríe, *porcării,* s.f. **1.** Loc sau lucru murdar, urît. **2.** Faptă sau vorbă grosolană, indecentă.

porcésc, -eáscă, *porcești,* adj. Care se referă la porc.

porcín, -ă, *porcini, -e,* adj. De porc, privitor la porci; (substantivat, f. pl.) Denumire dată subfamiliei din care fac parte porcii.

porcós, -oásă, *porcoși, -oase,* adj. Necuviincios, indecent, vulgar.

porcușór, *porcușori,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *porc.* **2.** Pește mic din familia crapului, lung de 10—15 cm, cu un șir de pete negricioase pe laturi și cu două mustăți în colțul gurii.

poréclă, *porecle,* s.f. Supranume dat (de obicei în bătaie de joc) unei persoane.

poreclí, *poreclesc,* vb. IV. Tr. A da cuiva o poreclă.

porfír s.n. Rocă vulcanică alcătuită în general din cristale de feldspați.

porfíră, *porfire,* s.f. (Înv.) Purpură.

porfiríu, -íe, *porfirii,* adj. Roșu-aprins, purpuriu.

porneálă, *porneli,* s.f. (Pop.) **1.** Faptul de a porni; plecare. **2.** Loc de pășunat.

porní, *pornesc,* vb. IV. **1.** Intr. și refl. (Despre ființe) A pleca din locul unde se află; (despre mijloace de locomoție) a se pune în mișcare. **2.** Intr. și refl. A începe o acțiune. **3.** Intr. (Despre acțiuni, manifestări, fenomene ale naturii) A începe să se desfășoare. **4.** Intr. (Despre mașini, motoare) A începe să funcționeze; (tr.) a pune în funcțiune.

porníre, *porniri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) porni;* punere în mișcare sau în funcțiune. **2.** Impuls, imbold; elan, avînt. **3.** Înclinare, predispoziție. **4.** Patimă; înverșunare.

pornográf, *pornografi,* s.m. Persoană care spune pornografii; amator de obscenități.

pornográfic, -ă, *pornografici, -e,* adj. Care conține pornografii.

pornografíe, *pornografii,* s.f. Scriere, desen, fotografie, vorbă etc. indecentă, obscenă.

poróinic s.m. Denumire dată unor plante erbacee cu tuberculi, din familia orhideelor, cu flori mari, plăcut mirositoare, care cresc în păduri.

porós, -oásă, *poroși, -oase,* adj. Cu pori, care are pori.

porozitáte s.f. Proprietate a unui corp de a avea pori.

port¹- Element de compunere cu sensul „purtător de...", „susținător de...", care servește la formarea unor substantive.

port², (2) *porturi,* s.n. **1.** Faptul de a purta. **2.** Îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei

regiuni, unei epoci etc.; fel de îmbrăcăminte folosit la anumite ocazii.

port[3], *porturi*, s.n. **1.** Complex amenajat pe malul unei ape, înzestrat cu instalaţiile necesare pentru acostarea, adăpostirea, încărcarea, descărcarea şi repararea navelor. **2.** Oraş care are un port **(1).**

portábil, -ă, *portabili, -e,* adj. Care este uşor de transportat; care poate fi purtat cu sine.

portál, *portaluri,* s.n. **1.** Intrare principală monumentală într-un edificiu. **2.** Construcţie de zidărie sau de beton la gura unui tunel.

portaltói, *portaltoaie,* s.n. Plantă pe care se altoieşte.

portánt, -ă, *portanţi, -te,* adj. (Tehn.) Care susţine, care poartă ceva.

portánţă, *portanţe,* s.f. Forţă care asigură sustentaţia unui avion în zbor.

portár, *portari,* s.m. **1.** Persoană care păzeşte intrarea la o întreprindere, la o instituţie sau la o clădire particulară. **2.** Jucător care apără spaţiul porţii (la fotbal, handbal, hochei etc.). **3.** (Înv.) Dregător în ţările româneşti, însărcinat cu paza curţii domneşti.

portármă s.f. *Permis de portarmă* = permis de a deţine şi a purta o armă.

portatív[1], *portative,* s.n. Sistem de cinci linii orizontale, paralele şi egal distanţate, pe care şi între care se scriu notele muzicale.

portatív[2], **-ă,** *portativi, -e,* adj. Care poate fi purtat sau transportat uşor; portabil.

portavión, *portavioane,* s.n. Navă militară de mare tonaj, înzestrată cu o punte pentru decolarea şi aterizarea avioanelor.

portăreásă, *portărese,* s.f. **1.** Femeie care păzeşte intrarea unei instituţii, a unei case particulare etc. **2.** Soţia portarului **(1).**

portărél, *portărei,* s.m. Funcţionar însărcinat cu executarea sentinţelor judecătoreşti.

portbagáj, *portbagaje,* s.n. Porţiune din caroseria unui vehicul, în care se transportă bagajele.

portbaionétă, *portbaionete,* s.f. Dispozitiv de piele ataşat la centură, în care se poartă baioneta.

portchéi, *portchei,* s.n. Inel de metal (cu toc de piele) pe care se ţin cheile.

portcuţít, *portcuţite,* s.n. Organ al unei maşini-unelte pe care se fixează cuţitele pentru prelucrarea pieselor.

portdrapél (1) s.m., **(2)** *portdrapele,* s.n. **1.** S.m. Militar care poartă drapelul unei unităţi. **2.** S.n. Toc de piele prins de o curea, în care se introduce capătul prăjinii drapelului, pentru a putea fi purtat mai uşor.

porthártă, *porthărţi,* s.f. Geantă specială pliantă, în care se ţin hărţi în timpul exerciţiilor şi al operaţiilor militare.

portíc, *porticuri,* s.n. Galerie exterioară mărginită de o colonadă, formînd intrarea într-o clădire ori servind ca loc de plimbare în jurul unei grădini sau al unei pieţe.

portiéră, *portiere,* s.f. Uşă cu geam la un automobil, la o trăsură închisă etc.

portíţă, *portiţe,* s.f. Diminutiv al lui *poartă;* poartă mică prin care circulă oamenii (făcută alături de poarta mare sau tăiată în aceasta).

portjartiér, *portjartiere,* s.n. Obiect de îmbrăcăminte femeiască, de care sînt prinse jartierele.

portmonéu, *portmonee,* s.n. Pungă de piele, de material plastic etc. în care se ţin banii mărunţi.

pórto s.n. Taxă plătită pentru o scrisoare, pentru un colet etc. care se trimite prin poştă.

portocál, *portocali,* s.m. Pom fructifer din zonele subtropicale, înalt de 2—4 m, cu frunze persistente, cu flori albe parfumate şi fructe comestibile.

portocálă, *portocale,* s.f. Fructul, de formă sferică, bogat în vitamine, al portocalului.

portocalíu, -íe, *portocalii,* adj., s.n. **1.** Adj. De culoarea galbenă-roşiatică a portocalei. **2.** S.n. Culoare situată în spectrul luminii între roşu şi galben.

portofél, *portofele,* s.n. Obiect confecţionat din piele, din material plastic etc., de forma unor coperte cu mai multe despărţituri, în care se păstrează bani, acte etc.

portofóliu, *portofolii,* s.n. **1.** (Înv.) Portofel. **2.** *Portofoliu ministerial* = minister; *ministru fără portofoliu* = persoană care are, într-un guvern, funcţia de ministru fără a fi însă titularul unui minister. **3.** Totalitatea efectelor de comerţ, a acţiunilor etc. care se află în posesia şi în evidenţa unei bănci.

porto-fránc s.n. Port (sau parte dintr-un port) în care mărfurile importate sau aflate în tranzit nu sînt supuse taxelor vamale. Var.: **porto-fránco** s.n.

porto-fránco s.n.v. **porto-franc.**

portrét, *portrete,* s.n. **1.** Desen, pictură sau fotografie care înfăţişează chipul unei persoane. **2.** Înfăţişare, într-o operă literară, a aspectului fizic sau a caracterului cuiva.

portretíst, -ă, *portretişti, -ste,* s.m. şi f. **1.** Pictor specializat în portrete **(1). 2.** Autor de portrete **(2).**

portretístic, -ă, *portretistici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Gen al picturii, al cărui obiect este portretul. **2.** Adj. Care aparţine portretisticii **(1).**

portretizá, *portretizez,* vb. I. Tr. A face portretul literar al cuiva.

portţigarét, *portţigarete,* s.n. **1.** Tabacheră. **2.** Tub mic de lemn, de celuloid etc., în care se fixează ţigara pentru a fi fumată.

portuár, -ă, *portuari, -e,* adj. Care aparţine unui port[2], care se referă la un port.

portughéz, -ă, *portughezi,-e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Portugalia sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Portugalia. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune în Portugalia.

portulácă, *portulace,* s.f. Plantă erbacee decorativă, cu flori albe, galbene, portocalii sau roşii, care se deschid numai la soare.

portulán, *portulane,* s.n. Publicație-ghid a unei regiuni sau a unui port, cuprinzînd datele necesare pentru navigație.

portuneáltă, *portunelte,* s.f. Dispozitiv în care se fixează o unealtă, în vederea prelucrării unei piese.

portvizít, *portvizite,* s.n. (Livr.) Portofel.

porțelán, (2) *porțelanuri,* s.n. **1.** Material ceramic de culoare albă, translucid, obținut prin arderea unui amestec de caolin, feldspat și cuarț și folosit la confecționarea izolatoarelor electrice, a vaselor de laborator, a veselei etc. **2.** Obiect făcut din porțelan (1).

pórție, *porții,* s.f. **1.** Cantitate determinată dintr-un aliment, dintr-un material, dintr-o substanță etc., destinată a fi utilizată într-un anumit interval de timp. **2.** Parte dintr-un tot, bucată, fragment. Var.: **porțiúne** s.f.

porțiúne s.f. v. **porție.**

porúmb, -ă, (1,2,4) *porumbi,* s.m., (3) *porumburi,* s.n., (5) *porumbi, -e,* adj. **1.** S.m. Plantă din familia gramineelor, cu tulpina înaltă și groasă, cu frunze lungi, la subsuoara cărora cresc știuleții. **2.** S.m. Știuletele de porumb (1) cu boabele de pe el; boabele desprinse de pe știulete, folosite în alimentație. **3.** S.n. Semănătură de porumb (1). **4.** S.m. (Pop.) Porumbel. **5.** Adj. De culoare cenușie-albăstruie.

porumbác, -ă, *porumbaci, -e,* adj. (Despre păsări) Care are penele pestrițe.

porumbár[1], *porumbare,* s.n. Coteț pentru porumbei.

porumbár[2], *porumbari,* s.m. Arbust din familia rozaceelor, cu ramuri spinoase, cu flori albe și fructe negre-vinete, astringente.

porúmbă, *porumbe,* s.f. Fructul porumbarului[2].

porumbél, *porumbei,* s.m. Pasăre de mărime mijlocie, sălbatică sau domesticită, cu ciocul scurt și cu penajul diferit colorat; *porumbel călător* (sau *de poștă*) = porumbel dresat să se întoarcă la locul de unde a fost trimis, fiind folosit pentru transmiterea unor mesaje.

porumbíște, *porumbiști,* s.f. Lan de porumb.

porumbíță, *porumbițe,* s.f. Femela porumbelului.

porúncă, *porunci,* s.f. **1.** Ordin, dispoziție. **2.** (Rel.) *Cele zece porunci* = decalogul.

porunceálă s.f. (Pop.) *De poruncealā* = făcut (sau acceptat) din ordin, impus cu forța.

poruncí, *poruncesc,* vb. IV. Tr. A da poruncă, a ordona.

poruncitór, -oáre, *poruncitori, -oare,* adj. Care exprimă o poruncă, un ordin; (p. ext.) autoritar.

posác, -ă, *posaci, -e,* adj. Necomunicativ, nesociabil, tăcut, morocănos.

posádă, *posade,* s.f. (Înv. și pop.) Trecătoare în munți.

poscóniță, *posconițe,* s.f. Pleavă rămasă de la bătutul sau vînturatul cînepii.

posedá, *poséd,* vb. I. Tr. **1.** A avea în posesiune, în stăpînire; a dispune de ceva. **2.** A ști (bine), a cunoaște (o limbă străină); a stăpîni (o disciplină științifică).

posesiúne, *posesiuni,* s.f. **1.** Faptul de a poseda; stăpînire asupra unui lucru. **2.** Colonie (2).

posesív, *posesive,* adj. (Despre pronume, adjective, articole) Cu ajutorul căruia se exprimă un raport de posesiune, de dependență, de apartenență.

posesór, -oáre, *posesori, -oare,* s.m. și f. Persoană care posedă un lucru.

posíbil, -ă, *posibili,-e,* adj. Care este cu putință, care se poate realiza sau întîmpla; (substantivat, n.) *a face tot posibilul* = a încerca totul pentru a reuși.

posibilitáte, (2) *posibilități,* s.f. **1.** Faptul de a fi posibil; ceea ce poate deveni în viitor o realitate. **2.** Mijloc de realizare, putință; (la pl.) calități, însușiri, care se pot dezvolta.

poslúșnic, *poslușnici,* s.m. (În evul mediu în Țara Românească și în Moldova) Slujitor boieresc sau mănăstiresc scutit de dări.

posmág, *posmagi,* s.m. (Reg.) Felie de pîine uscată; pesmet.

posomoreálă, *posomoreli,* s.f. Faptul de a fi posomorit; tristețe.

posomorí, *posomorăsc,* vb. IV. Refl. **1.** A se întuneca la față, a se întrista. **2.** (Fig.; despre cer) A se înnoura; (despre timp) a deveni închis, întunecat.

posomorít, -ă, *posomorîți, -te,* adj. **1.** Rău dispus, trist; posac. **2.** Întunecat; dezolant.

pospái s.n. Pulbere fină de făină, care se produce în timpul măcinatului; (p. ext.) pulbere fină, strat subțire (de zăpadă) care se depune pe ceva.

pospăiálă, *pospăieli,* s.f. Pospai; (fig.) aparență înșelătoare, spoială, superficialitate.

post[1], *posturi,* s.n. **1.** Funcție; *la post* = prezent la datorie, la locul de muncă. **2.** Loc unde stă de pază o santinelă sau o formație militară; loc amenajat în vederea executării unei misiuni (de observare, de comandă etc.); loc unde stă un agent de circulație. **3.** (În trecut) Unitate de jandarmi însărcinată cu menținerea ordinii într-o comună (rurală). **4.** Instalație înzestrată cu aparatele necesare efectuării unei operații tehnice; *post telefonic* = ansamblu format dintr-un aparat telefonic și din piesele de legătură la rețea.

post[2], *posturi,* s.n. Interdicție de a consuma anumite alimente, prescrisă credincioșilor de către biserică în anumite zile sau perioade de timp; (p. ext.) perioadă de timp în care se postește; *de post* = (despre mîncări) pregătit numai din alimente îngăduite de biserică (fără carne sau grăsimi animale).

postá, *postez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) așeza, a (se) instala într-un anumit loc (pentru a supraveghea sau a urmări ceva).

postamént, *postamente,* s.n. Placă, suport așezat pe sol sau pe o fundație, folosit ca bază de susținere și de fixare pentru o mașină; piedestal, soclu.

postátă, *postate,* s.f. **1.** Porțiune de pămînt cultivată pe care o lucrează unul sau mai mulți

lucrători într-un anumit timp. **2.** Distanţă, bucată de drum.

postáv, *postavuri*, s.n. Ţesătură compactă de lînă, cu suprafaţa păroasă, din care se confecţionează obiecte de îmbrăcăminte, pături etc.

postávă, *postăvi*, s.f. (Pop.) **1.** Albie în care se frămîntă aluatul, se spală rufele etc. **2.** Lada în care curge făina la moară.

postăvár, *postăvari*, s.m. Fabricant sau negustor de postavuri.

postăvăríe, *postăvării*, s.f. Fabrică sau prăvălie de postavuri.

postbélic, -ă, *postbelici, -e*, adj. De după război.

postdatá, *postdatez*, vb. I. Tr. A pune pe un act, pe o scrisoare etc. o dată posterioară celei cînd a fost întocmită.

postdiluvián, -ă, *postdiluvieni, -e*, adj. De după diluviu.

postélnic, *postelnici*, s.m. Dregător de curte în Ţara Românească şi în Moldova, membru al sfatului domnesc, care avea în grijă odaia de dormit a domnitorului.

postelnicíe s.f. (Înv.) **1.** Demnitatea sau dregătoria de postelnic. **2.** Instituţia, oficiul condus de un postelnic.

posteriór, -oáră, *posteriori, -oare*, adj. **1.** Care urmează sau se petrece după ceva; (adverbial) mai tîrziu. **2.** Care se află în partea din spate, de dinapoi.

posteriorităte s.f. Starea a ceea ce este posterior.

posterităte s.f. Urmaşii, generaţiile viitoare.

postfáţă, *postfeţe*, s.f. Cuvînt, text explicativ adresat cititorilor şi plasat la sfîrşitul unei cărţi.

postí, *postesc*, vb. IV. Intr. **1.** A ţine post[2]. **2.** (Fig.) A se abţine de la ceva; a duce lipsă de ceva.

postmeridián, -ă, *postmeridieni, -e*, adj. De după-amiază.

post-mórtem adv. (În legătură cu o distincţie acordată cuiva) După moarte.

postoperatóriu, -ie, *postoperatorii*, adj. Care se produce sau se face în urma unei intervenţii chirurgicale.

postpúnere s.f. Procedeu gramatical prin care anumite părţi de vorbire (de ex. articolul) se plasează după părţile de vorbire pe care le determină (uneori făcînd corp comun cu acestea).

postpús, -ă, *postpuşi, -se*, adj. (Gram.; despre anumite părţi de vorbire) Plasat după partea de vorbire pe care o determină.

post-restánt s.n. Serviciu special care păstrează corespondenţa la poştă, pentru a fi ridicată de destinatar personal; indicaţie menţionată pe plic, pentru o astfel de corespondenţă.

post-scríptum s.n. Text care se adaugă uneori la o scrisoare, după iscălitură.

postulá, *postulez*, vb. I. Tr. (Livr.) A da unei afirmaţii caracter de postulat.

postulát, *postulate*, s.n. **1.** Enunţ presupus ca evident, fiind luat ca o cerinţă în vederea întemeierii altor enunţuri; (mat.) principiu recunoscut ca adevărat, de la care se pleacă într-o demonstraţie. **2.** Principiu de bază, normă.

postúm, -ă, *postumi, -e*, adj. **1.** Care se acordă, se recunoaşte cuiva după moartea acestuia. **2.** (Despre opere literare sau ştiinţifice) Publicat după moartea autorului.

postúră, *posturi*, s.f. Atitudine, situaţie în care se află cineva la un moment dat.

postverbál, *postverbale*, s.n. Substantiv format de la un verb, prin suprimarea sufixului verbal.

poşétă, *poşete*, s.f. Geantă mică în care femeile îşi ţin banii şi diferite accesorii de toaletă.

poşircă, *poşirci*, s.f. (Pop. şi fam.) Băutură alcoolică slabă şi de proastă calitate.

poştál, -ă, *poştali, -e*, adj. Privitor la poştă; care aparţine poştei; *factor poştal* = funcţionar al poştei, care duce corespondenţa la destinaţie.

poştalión, *poştalioane*, s.n. (Înv.) Diligenţă; (p. ext.) trăsură trasă de mai mulţi cai.

poştáş, *poştaşi*, s.m. Factor poştal.

póştă, *poşte*, s.f. **1.** Instituţie care se ocupă cu transportarea şi distribuirea corespondenţei, a telegramelor, a coletelor etc.; (p. ext.) localul în care se află această instituţie. **2.** Corespondenţa primită sau expediată în aceeaşi zi. **3.** Serviciu de transport pentru călători şi pentru corespondenţă, folosit în trecut; vehicul cu care se făcea acest transport; loc amenajat pe parcursul drumului, unde se găseau vehicule de transport şi cai de schimb. **4.** Unitate de măsură pentru distanţe folosită în trecut, egală cu aproximativ 20 km (distanţa între două staţii de schimb al cailor de poştă); (astăzi) distanţă mare (nedeterminată).

potábil, -ă, *potabili, -e*, adj. Care se poate bea, bun de băut.

potáie, *potăi*, s.f. **1.** Javră, cotarlă. **2.** Epitet dat unui om de nimic, netrebnic.

potásă s.f. Carbonat de potasiu, folosit în industria sticlei, la fabricarea unor săpunuri etc.

potásic, -ă, *potasici, -e*, adj. Care conţine potasiu; de potasiu.

potásiu s.n. Metal alcalin, de culoare albăargintie, întrebuinţat la fabricarea celulelor fotoelectrice şi (sub formă de săruri) ca îngrăşămînt agricol.

potcáp, *potcapuri*, s.n. Acoperămînt pentru cap, de formă cilindrică, fără boruri, purtat de preoţii şi de călugării ortodocşi.

pótcă s.f. (Pop.) Încurcătură; ceartă, gîlceavă.

potcoávă, *potcoave*, s.f. Piesă de oţel care se fixează cu cuie pe copitele cailor sau ale altor animale de tracţiune, pentru protejarea copitei; piesă de oţel care se fixează pe tocurile cizmelor sau ale bocancilor, pentru a le proteja.

potcovár, *potcovari*, s.m. Meseriaş care face potcoave sau care potcoveşte animalele de tracţiune.

potcovăríe, *potcovării*, s.f. Atelier, fierărie unde se fac potcoave sau se potcovesc animalele de tracţiune.

potcoví, *potcovesc*, vb. IV. Tr. **1.** A pune potcoave unui animal de tracţiune. **2.** (Fig.) A înşela, a păcăli pe cineva.

potcovít, -ă, *potcoviţi, -te*, adj. (Despre animale) Care are potcoave, cu potcoave.

potécă, *poteci*, s.f. Drum îngust (pe care se merge pe jos); cărare.

potentát, *potentați*, s.m. Suveran despotic, autocrat; (p. ext.) om puternic, influent.

poténță, *potențe*, s.f. Forță, tărie, putere; posibilitate (de dezvoltare).

potențiál, -ă, (1) *potențiali, -e*, adj., **(2, 3)** *potențiale*, s.n. **1.** Adj. Care există ca posibilitate de manifestare, de realizare. **2.** S.n. (Fiz.) Funcție asociată unui cîmp fizic, dependentă de coordonatele de poziție, care poate avea caracter scalar sau vectorial și care servește la obținerea prin derivare a componentelor intensității cîmpului respectiv. **3.** S.n. Capacitate de muncă, de producție, de acțiune.

potențialitáte s.f. Însușire a ceea ce este potențial **(1).**

potențiométru, *potențiometre*, s.n. **1.** Montaj folosit pentru divizarea tensiunii electrice. **2.** Instrument pentru măsurarea tensiunii electromotoare a pilelor galvanice prin metoda compensației.

poteráș, *poterași*, s.m. (Înv.) Persoană care făcea parte dintr-o poteră.

póteră, *poteri*, s.f. Denumire dată în țările românești detașamentelor de oameni înarmați, însărcinate de domnie cu urmărirea și prinderea răufăcătorilor.

poticneálă, *poticneli*, s.f. Faptul de a se poticni.

poticní, *poticnesc*, vb. IV. Refl. **1.** A se lovi cu piciorul de ceva, în timpul mersului; a se împiedica. **2.** A întîmpina o dificultate într-o acțiune.

potír, *potire*, s.n. **1.** Cupă de metal prețios, cu gura largă și cu marginile răsfrînte; pahar de metal prețios, în care se păstrează, în altarul bisericii, cuminecătura. **2.** Parte a unei flori, alcătuită din caliciu și corolă.

potíng, *potînguri*, s.n. Curea groasă și rezistentă, care leagă plugul de cotigă.

potírniche, *potîrnichi*, s.f. Pasăre de cîmpie, de mărimea unui porumbel, care trăiește în stoluri mici, prin holde și prin tufișuri.

potlóg, *potloage*, s.n. Bucată de piele cu care se cîrpește încălțămintea.

potlogár, *potlogari*, s.m. (Fam.) Pungaș, șarlatan.

potlogăríe, *potlogării*, s.f. (Fam.) Pungășie, hoție.

potnóg, *potnogi*, s.m. Fiecare dintre pedalele de la războiul de țesut.

potolí, *potolesc*, vb. IV. **1.** Refl. și tr. A pierde (sau a face să piardă) din intensitate; a (se) liniști, a (se) calma. **2.** Tr. A face să înceteze, a pune capăt.

potolít, -ă, *potoliți, -te*, adj. Lipsit de intensitate; calm; (despre lumină) palid, difuz; (despre sunete) slab, stins.

potóp, *potopuri*, s.n. **1.** (În legendele biblice) Revărsare mare de ape în care ar fi pierit toate viețuitoarele, în afară de cele de pe corabia lui Noe. **2.** Ploaie torențială; inundație; (fig.) prăpăd, urgie; nimicire. **3.** Număr, cantitate foarte mare.

potopí, *potopesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) (Despre ape) A inunda, a îneca; (fig.) a cuprinde, a copleși; a nimici, a distruge.

potopít, -ă, *potopiți,-te*, adj. Inundat, înecat; (fig.) distrus, nimicit.

potopitór, -oáre, *potopitori, -oare*, adj. Care potopește; (fig.) copleșitor.

potóu, *potouri*, s.n. Punctul de plecare și de sosire la alergările de cai.

potpuriu, *potpuriuri*, s.n. Suită muzicală în care sînt înmănunchiate diferite arii, dansuri, interludii orchestrale, preluate (de cele mai multe ori) fără modificări din opere, operete, balete etc.

potricálă, *potricale*, s.f. Unealtă de oțel cu care se fac găuri la curele, la opinci, în urechile oilor (pentru a fi recunoscute) etc.

potricălí, *potricălesc*, vb. IV. Tr. A face găuri cu potricala.

potrívă s.f. Egalitate, asemănare perfectă cu cineva sau ceva; persoană sau obiect care se potrivește cu altă persoană sau cu alt obiect.

potriveálă, *potriveli*, s.f. (Pop.) **1.** Faptul de a se potrivi; asemănare. **2.** Coincidență.

potriví, *potrivesc*, vb. IV. **1.** Refl. și tr. A avea (sau a face să aibă) însușiri comune cu cineva sau cu ceva; a fi (sau a pune) pe același plan. **2.** Tr. A așeza la locul potrivit, a face să stea cum trebuie; a aranja un ceas ca să meargă la fel cu altul; a adapta după...; a doza (sarea, condimentele într-o mîncare). **3.** Tr. A spune, a rosti, a ticlui ceva așa cum trebuie. **4.** Refl. și tr. A fi (sau a face să fie) pe măsură, așa cum se cere; a veni (sau a face să vină) bine sau să funcționeze bine; (refl.) a fi în acord, a se armoniza. **5.** Intr. A chibzui, a cumpăni. **6.** Refl. A se lua după cineva, a-și pune mintea cu cineva.

potrivít, -ă, *potriviți, -te*, adj. **1.** Corespunzător, adecvat. **2.** Aranjat, așezat (așa cum trebuie). **3.** Mijlociu, moderat; de mijloc.

potrivnic, -ă, *potrivnici, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Ostil, dușmănos; nefavorabil. **2.** Adj. Opus, contrar. **3.** S.m. și f. Dușman, vrăjmaș.

potroácă, *potroace*, s.f. (La pl.) Ciorbă acră, preparată din măruntaie de pasăre; măruntaie din care se prepară această ciorbă. Var.: **potróc** s.n.

potróc s.n. v. **potroacă.**

potúri s.m. pl. (Înv. și pop.) Pantaloni largi în partea de sus și strînși pe pulpe, de obicei împodobiți cu găitane, purtați odinioară de arnăuți și de haiduci, iar astăzi de țăranii din unele regiuni.

poțiúne, *poțiuni*, s.f. Denumire dată medicamentelor lichide care se iau, în doze mici, pe cale bucală.

pováră, *poveri*, s.f. **1.** Sarcină, încărcătură (mare). **2.** Trudă, chin; muncă (sau obligație) grea. **3.** (Fig.) Suferință morală, apăsare sufletească.

povárnă, *poverne*, s.f. (Reg.) Instalație simplă de fabricat rachiu sau spirt.

povátă, *povețe*, s.f. Sfat, îndrumare.

povățuí, *povățuiesc*, vb. IV. Tr. A îndruma, a sfătui, a da poveţe.

povățuitór, -oáre, *povățuitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care dă sfaturi, care îndrumează.

povéste, *povești*, s.f. **1.** Basm. **2.** Povestirea faptelor, a peripeţiilor din viaţa cuiva. **3.** Fapt, eveniment; întîmplare.

povestí, *povestesc*, vb. IV. **1.** Tr. și intr. A spune o poveste; a expune, a relata; a istorisi. **2.** Intr. A sta de vorbă, a discuta.

povestíre, *povestiri*, s.f. **1.** Acţiunea de *a povesti;* istorisire. **2.** Naraţiune literară de dimensiuni relativ reduse.

povestitór, -oáre, *povestitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care povesteşte sau care ştie să povestească frumos.

povîrní, *povîrnesc*, vb. IV. Refl. A se înclina, a se apleca într-o parte.

povîrníș, *povîrnișuri*, s.n. Pantă (abruptă); versant al unui deal sau al unui munte.

povîrnít, -ă, *povîrniți, -te*, adj. În pantă, înclinat.

pozá, *pozez*, vb. I. **1.** Tr. A lua o anumită atitudine pentru a fi fotografiat ori pentru a servi de model unui pictor sau unui sculptor. **2.** Intr. A lua o atitudine afectată.

póză, *poze*, s.f. **1.** Ţinută, atitudine (afectată) pe care cineva şi-o impune. **2.** (Fam.) Fotografie; ilustraţie.

pozéur, -ă, *pozeuri, -e*, s.m. şi f. (Franțuzism) Persoană care pozează **(2)**, care ia o atitudine afectată pentru a produce impresie. Pr.: *pozör.*

pozitív, -ă, *pozitivi, -e*, adj. **1.** Care se întemeiază pe fapte, pe experienţă; (p. ext.) adevărat, cert, real; valabil; favorabil, valoros. **2.** (Despre numere sau despre mărimi scalare) Care este mai mare decît zero; (despre sarcini electrice) de acelaşi fel cu sarcina nucleelor atomice sau cu sarcina electrică dobîndită de un baston de ebonită prin frecare cu postav. **3.** (Şi substantivat, n.) (Imagine fotografică) la care distribuţia luminii şi a umbrei corespunde celei reale. **4.** (Gram., şi substantivat, n.) *Grad pozitiv* = formă a adjectivului sau a adverbului, cu ajutorul căreia se exprimă însuşirea unui obiect sau a unui proces privite izolat, fără referire la alte obiecte sau procese.

pozitivísm s.n. Curent filozofic din sec. XIX-XX, care respinge filozofia ca reprezentare teoretică generalizată a lumii, susţinînd că ea trebuie să se limiteze strict la faptele „pozitive", confirmate de experienţă.

pozitivíst, -ă, *pozitiviști, -ste*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine pozitivismului, care se referă la pozitivism. **2.** S.m. şi f. Adept al pozitivismului.

pozitrón, *pozitroni*, s.m. Particulă elementară cu sarcină electrică pozitivă, antiparticula electronului.

pozíție, *poziții*, s.f. **1.** Loc pe care îl ocupă cineva sau ceva (în raport cu altcineva sau altceva); felul, situaţia în care este aşezată o fiinţă sau un lucru. **2.** Locul pe care îl ocupă un sunet într-un cuvînt. **3.** Porţiune de teren ocupată de o unitate militară pe front. **4.** Atitudine, ţinută; fel de a sta al cuiva. **5.** Condiţie, situaţie în care se găseşte cineva; (p. ext.) situaţie socială, rang.

poznáș, -ă, *poznași, -e*, adj. **1.** Care face pozne; care spune glume. **2.** Curios, ciudat; buclucaș.

póznă, *pozne*, s.f. **1.** Faptă sau vorbă care provoacă haz; ciudăţenie, curiozitate. **2.** Întîmplare neplăcută, care poate provoca încurcături; faptă necugetată (fără urmări grave).

práctic, -ă, *practici, -e*, adj. **1.** Care se bazează pe practică; real; care corespunde unor necesităţi reale. **2.** Uşor de mînuit; comod; economicos. **3.** (Despre oameni) Care ştie să se orienteze în viaţa de toate zilele; care are simţul realităţii.

practicá, *práctic*, vb. I. Tr. A exercita o profesiune, o meserie, un sport etc.

practicábil, -ă, *practicabili, -e*, adj. **1.** Care se poate aplica în practică; realizabil; care poate fi utilizat, de care te poţi folosi. **2.** (Despre drumuri, locuri) Pe unde se poate trece sau umbla (cu uşurinţă).

practicánt, -ă, *practicanți, -te*, s.m. şi f. Persoană care face un stagiu de practică într-un domeniu oarecare.

práctică, *practici*, s.f. **1.** Activitate social-istorică organizată a oamenilor, de transformare nemijlocită, potrivit nevoilor lor, a realităţii obiective, naturale şi sociale, în cursul căreia ei înșiși se transformă. **2.** Metodă, procedeu verificat şi aplicat efectiv; experienţă. **3.** Aplicare și verificare a cunoştinţelor teoretice; stagiu pe care îl face (într-o fabrică, într-o întreprindere) un student sau un elev, pentru a se pregăti într-un domeniu oarecare.

practicián, -ă, *practicieni, -e*, s.m. şi f. Persoană care cunoaşte mai ales latura practică a meseriei sau a specialităţii sale.

practicísm s.n. Preocupare exclusivă pentru problemele practice.

prádă, *prăzi*, s.f. **1.** Acţiunea de a prăda; bunurile însuşite de cel care pradă. **2.** Persoană răpită, ajunsă în puterea cuiva; (fig.) persoană stăpînită de un sentiment, de o pasiune. **3.** Vietate care serveşte ca hrană animalelor sălbatice carnivore; *pasăre de pradă* = pasăre răpitoare.

praf, (3) *prafuri*, s.n. **1.** Material format din particule foarte mici, provenite din fărîmiţarea unor corpuri solide. **2.** Material solid, sub formă de pulbere, utilizat în diferite scopuri; *praf de pușcă* = pulbere neagră, folosită ca exploziv; *praf de copt* = substanţă în formă de pulbere care se întrebuinţează în patiserie pentru a face să crească aluatul; *lapte praf* = lapte sub formă de pulbere, obţinut prin eliminarea apei din compoziţia lui. **3.** Medicament sub formă de pulbere.

práftoriță, *praftorițe*, s.f. Mănunchi de fire de păr, de zdrenţe, de paie etc., fixat pe un mîner lung şi folosit pentru a scoate spuza din cuptorul de pîine sau, în fierărie, pentru a stropi fierul ori cărbunii prea încinşi.

prag, *praguri*, s.n. **1.** Partea de jos, orizontală, a unui toc de ușă, peste care se trece la intrare și la ieșire; partea de sus, orizontală, a tocului ușii. **2.** Ușă, poartă; (p. ext.) casă, cămin. **3.** Început sau sfîrșit al unei situații, al unei perioade de timp etc.: *in pragul iernii*. **4.** Ridicătură pe fundul albiei unei ape, formată din roci mai dure; treaptă pe fundul unui bazin oceanic sau marin, care separă două depresiuni. **5.** Valoarea minimă sau maximă a unei mărimi, caracteristice unui fenomen, sub care sau deasupra căreia fenomenul nu se poate produce. **6.** Valoare minimă a unui factor, necesară pentru a determina apariția și desfășurarea unui fenomen fiziologic: *prag de excitabilitate*. **7.** Piesă de lemn, de abanos etc. pe care se sprijină coardele la unele instrumente muzicale.

pragmátic, -ă, *pragmatici, -e*, adj. Care se bazează pe pragmatism; care ia în considerație eficacitatea, utilitatea.

pragmatísm s.n. Curent în filozofia burgheză contemporană, răspîndit mai ales în S.U.A., care consideră ideile, noțiunile, teoriile nu din punctul de vedere al corespondenței lor cu realitatea obiectivă, ci exclusiv din cel al eficacității lor practice, ca reguli sau instrumente de acțiune.

pralínă, *praline*, s.f. Bomboană cu miez de migdală sau de nucă.

pramátie, *pramatii*, s.f. (Fam.) Om de nimic, necinstit, destrăbălat; pușlama, canalie.

prápor s.m. v. **prapur.**

prápur, *prapuri*, s.m. **1.** (Înv.) Steag ostășesc. **2.** Steag bisericesc cu imagini religioase, purtat la procesiuni. **3.** (Pop.) Peritoneu. Var.: **prápor** s.m.

prășilă, *prașile*, s.f. Prășit.

práștie, *praștii*, s.f. **1.** Armă de luptă alcătuită dintr-o bucată de piele, de care erau legate două sfori, cu care se aruncau în vechime pietre asupra dușmanului; (azi) jucărie cu care copiii aruncă pietricele la distanță. **2.** Frînghie care se leagă de leucă sau de capătul osiei și de care se prinde un cal lăturaș. **3.** Căpăstru de care se ține un cal pentru a-l dresa.

právilă, *pravile*, s.f. (Înv.) **1.** Lege, dispoziție. **2.** Cod de legi (civile sau bisericești); carte care cuprinde astfel de legi.

pravoslávnic, -ă, *pravoslavnici, -e*, adj. (Înv.) Ortodox; credincios; (p. ext.) bigot.

praxiologíe s.f. Ramură a științei care studiază structura generală a acțiunilor umane și condițiile eficacității acestora.

práxiu, *praxiuri*, s.n. Carte bisericească cuprinzînd faptele apostolilor.

praz, *praji*, s.m. Plantă legumicolă înrudită cu ceapa, cu tulpina înaltă, cilindrică, și cu bulb cărnos.

práznic, *praznice*, s.n. **1.** Masă mare dată în amintirea unui mort sau cu ocazia hramului unei biserici. **2.** Sărbătoare bisericească.

prăbuși, *prăbușesc*, vb. IV. Refl. și tr. A cădea (sau a face să cadă) la pămînt brusc și cu zgomot, a se nărui; a se prăvăli.

prăbușít, -ă, *prăbușiți, -te*, adj. Năruit, surpat, dărîmat.

prădá, *prad*, vb. I. Tr. **1.** A jefui, a devasta o țară, un teritoriu. **2.** A despuia de avere, de bunuri; a fura; a sărăci, a ruina.

prădálnic, -ă, *prădalnici, -e*, adj. Care are caracter de jaf; care jefuiește.

prădát, -ă, *prădați, -te*, adj. Jefuit, devastat.

prădăciúne, *prădăciuni*, s.f. (Pop.) Jaf; furt.

prăfăríe s.f. Cantitate mare de praf.

prăfós, -oásă, *prăfoși, -oase*, adj. **1.** Plin de praf. **2.** Care are formă de praf.

prăfuí, *prăfuiesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) acoperi cu praf, a (se) umple de praf.

prăfuít, -ă, *prăfuiți, -te*, adj. Plin de praf.

prăjeálă, (2) *prăjeli*, s.f. **1.** Faptul de a (se) prăji. **2.** Rîntaș.

prăjí, *prăjesc*, vb. IV. **1.** Tr. A prepara un aliment expunîndu-l (în grăsime) la căldura focului. **2.** Refl. (Despre oameni) A se încălzi (la foc sau la soare); a se bronza. **3.** Tr. A încălzi minereuri sau produse metalurgice la o temperatură inferioară celei de topire, pentru uscare, purificare etc.

prăjínă, *prăjini*, s.f. **1.** Bucată de lemn, lungă și subțire, folosită pentru a susține sau a sprijini ceva. **2.** (Tehn.) Tijă lungă de metal; *prăjină de foraj* = țeavă de oțel care, îmbinată la capete cu altele, formează garnitura de foraj. **3.** Bară lungă de bambus, de metal, de fibre sintetice etc., cu ajutorul căreia sportivii execută sărituri în înălțime. **4.** Veche unitate de măsură pentru lungime sau pentru suprafețe de teren.

prăjít, -ă, *prăjiți, -te*, adj. (Despre alimente) Care a fost preparat prin expunere la căldura focului (în grăsime).

prăjitúră, *prăjituri*, s.f. Produs de patiserie preparat din făină, zahăr, grăsime, ouă etc.

prăpástie, *prăpăstii*, s.f. Rîpă mare și adîncă, cu pereți abrupți.

prăpád, *prăpăduri*, s.n. **1.** Dezlănțuire de forțe provocată de ființe sau de elemente ale naturii, care pricinuiește distrugeri mari. **2.** Cantitate, număr mare, mulțime.

prăpădénie s.f. Prăpăd, distrugere; primejdie mare; nenorocire.

prăpădí, *prăpădesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) distruge, a (se) nimici. **2.** Tr. A pierde, a irosi. **3.** Tr. A ucide, a omorî.

prăpădit, -ă, *prăpădiți, -te*, adj. **1.** Stricat, deteriorat. **2.** (Despre oameni) Cu forțele epuizate; sărac, sărman.

prăpăstiós, -oásă, *prăpăstioși, -oase*, adj. **1.** (Despre locuri) Cu prăpăstii, abrupt. **2.** Năprasnic, vijelios; înspăimîntător, groaznic. **3.** De necrezut, de neînchipuit. **4.** (Despre persoane) Care vede lucrurile numai în rău.

prășí, *prăsesc*, vb. IV. **1.** Refl. (Despre animale) A se înmulți, a se reproduce; a face pui; (tr., despre oameni) a crește animale, a le face să se înmulțească. **2.** Tr. A îngriji, a cultiva plante.

prăsilă, *prăsile,* s.f. **1.** Reproducţie de animale (de rasă). **2.** Animale, de obicei tinere, destinate reproducţiei. **3.** Descendenţii unui animal (de rasă).

prăsitór, -oáre, *prăsitori, -oare,* adj. (Despre animale) Care se prăseşte, folosit pentru prăsire.

prăşí, *prăşesc,* vb. IV. Tr. A lucra cu sapa sau cu prăşitoarea locurile cultivate cu porumb, cartofi etc., pentru a distruge buruienile şi a afîna pămîntul.

prăşít s.n. Acţiunea de a prăşi.

prăşitór, -oáre, *prăşitori, -oare,* adj., subst. **1.** Adj. *Plante prăşitoare* = plante agricole (porumb, cartofi etc.) care se prăşesc. **2.** S.m. şi f. Persoană care prăşeşte. **3.** S.f. Unealtă agricolă cu care se efectuează, mecanizat, prăşitul.

prăşitúră, *prăşituri,* s.f. **1.** Faptul de a prăşi. **2.** Buruienile adunate de pe terenul prăşit.

prăştínă, *prăştini,* s.f. Prăjină care se pune pe vîrful clăilor de fîn ori pe acoperişul de stuf sau de paie al caselor, pentru ca să nu le risipească vîntul.

prăvălătic, -ă, *prăvălatici, -e,* adj. (Pop.) Povîrnit, abrupt.

prăvălí, *prăvălesc,* vb. IV. **1.** Refl. A se rostogoli pe un povîrniş; (despre ape) a curge cu repeziciune, căzînd de la înălţime. **2.** Tr. A doborî, a trînti la pămînt; a răsturna. **3.** Refl. A cădea, a se răsturna, a se prăbuşi.

prăvălie, *prăvălii,* s.f. Local în care se vînd diferite mărfuri.

prăvălíş, *prăvălişuri,* s.n. Coastă abruptă; povîrniş; pripor.

prăvălít, -ă, *prăvăliţi, -te,* adj. Răsturnat, culcat la pămînt; năruit, dărîmat.

prăznui, *prăznuiesc,* vb. IV. Tr. A celebra un eveniment religios; a sărbători.

pre- Element de compunere cu sensul „înainte", „anterior", care serveşte la formarea unor substantive, a unor adjective şi a unor verbe.

prea adv. **1.** Peste măsură de..., foarte. **2.** Element de compunere cu sensul „foarte", „peste măsură", care serveşte la formarea unor substantive, a unor adjective şi a unor verbe.

preacurát, -ă, *preacuraţi, -te,* adj. Curat, neprihănit; (substantivat, f. art.) Fecioara Maria.

preaînţelépt, -eáptă, *preaînţelepţi, -te,* adj. (Înv.) Deosebit de înţelept, de învăţat.

preájmă s.f. Spaţiul dimprejurul sau din vecinătatea cuiva sau a ceva.

prealábil, -ă, *prealabili, -e,* adj. Care trebuie făcut, pregătit etc. înaintea acţiunii propriuzise; (adverbial) *în prealabil* = mai înainte de...

prealuminát, -ă, *prealuminaţi, -te,* adj. (În titulatura dată capetelor încoronate) Mărit, slăvit.

preamări, *preamăresc,* vb. IV. Tr. A lăuda, a elogia, a slăvi, a glorifica.

preamărit, -ă, *preamăriţi, -te,* adj. (În titulatura dată suveranilor sau prelaţilor) Mărit, slăvit.

preambalát, -ă, *preambalaţi, -te,* adj. (Despre unele mărfuri) Ambalat înainte de a fi pus în vînzare.

preambúl, *preambuluri,* s.n. Partea introductivă a unui discurs, a unei scrieri etc.; partea introductivă a unei legi, a unui tratat internaţional.

preaplín, *preaplinuri,* s.n. **1.** Ceea ce este prea mult, prea abundent. **2.** Dispozitiv al unei instalaţii hidrotehnice prin care se face evacuarea automată a unor lichide cînd au depăşit un anumit nivel.

preaputérnic, -ă, *preputernici, -e,* adj. (Înv.; în titulatura dată suveranilor) Puternic, atotputernic.

preavíz, *preavizuri,* s.n. Înştiinţare scrisă prin care i se anunţă unei persoane că va fi concediată din funcţia pe care o ocupă la expirarea unui anumit termen.

precambrián s.n. Prima eră din istoria Pămîntului.

precapitalíst, -ă, *precapitalişti, -ste,* adj. Care este anterior capitalismului.

precár, -ă, *precari, -e,* adj. Nesigur; dependent de anumite împrejurări; şubred.

precáut, -ă, *precauţi, -te,* adj. Care acţionează luîndu-şi toate măsurile de prevedere; prudent, prevăzător.

precaúţie, *precauţii,* s.f. Măsură de prevedere; prudenţă, circumspecţie.

precădére s.f. Întîietate, prioritate; preferinţă.

precedá, *precéd,* vb. I. Tr. A se produce, a se petrece sau a exista înainte de altceva.

precedént, -ă, *precedenţi, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Care precedă; anterior, premergător. **2.** S.n. Fapt sau situaţie care poate servi ca exemplu sau ca justificare pentru fapte ori situaţii următoare.

precedénţă, *precedenţe,* s.f. Faptul de a preceda; precedent.

precépt, *precepte,* s.n. Principiu; normă (morală), regulă de conduită.

preceptór, *preceptori,* s.m. (Înv.) Persoană însărcinată cu educarea şi instruirea în familie a unui copil.

precésie s.f.v. **precesiune.**

precesiúne s.f. **1.** Deplasare relativ lentă a axei de rotaţie a unui corp care se roteşte rapid şi care are un singur punct fix. **2.** Deplasare a punctelor echinocţiale pe ecliptică, datorită atracţiei exercitate de Lună şi de Soare asupra proeminenţei ecuatoriale a Pămîntului. Var.: **precésie** s.f.

precipitá, *precípit,* vb. I. Tr. **1.** A face ca o acţiune să se desfăşoare într-un ritm mai rapid decît cel obişnuit, a grăbi; (refl., despre evenimente, acţiuni) a se succeda în mod rapid. **2.** (Chim.) A provoca depunerea, sub formă de precipitat, a unei substanţe dizolvate într-un lichid sau formate în urma adăugării unui reactiv în acel lichid; (refl.) a se depune sub formă de precipitat.

precipitánt, *precipitanți,* s.m. (Chim.) Substanță care, adăugată la o soluție, provoacă precipitarea substanțelor din soluție.

precipitát[1], *precipitate,* s.n. (Chim.) Substanță solidă, rezultată dintr-o precipitare.

precipitát[2], **-ă,** *precipitați, -te,* adj. (Despre vorbe, acțiuni) Grăbit, zorit; pripit.

precipitáție, *precipitații,* s.f. (Mai ales la pl.) Produse ale condensării vaporilor de apă din atmosferă, care cad pe pămînt sub formă de ploaie, zăpadă, brumă etc.

precís, -ă, *preciși, -se,* adj. **1.** Clar, deslușit, limpede; categoric; fix, exact. **2.** (Despre ceasornice, instrumente de măsură) Care funcționează cu precizie.

precizá, *precizez,* vb. I. Tr. A indica sau a determina ceva în mod precis, clar, deslușit.

precizáre, *precizări,* s.f. Acțiunea de *a preciza;* lămurire, determinare exactă.

precizie, *precizii,* s.f. Faptul de a fi precis; exactitate.

precóce, *precoci, -e,* adj. **1.** (În special despre copii) Care s-a dezvoltat mai devreme decît alții de aceeași vîrstă. **2.** (Despre plante sau fructe) Care ajunge la maturitate sau se coace foarte devreme.

precocitáte s.f. Însușirea de a fi precoce.

preconcepút, -ă, *preconcepuți, -te,* adj. (Despre idei, păreri etc.) Format sau adoptat dinainte, fără o cercetare sau o experimentare prealabilă.

preconizá, *preconizez,* vb. I. Tr. A proiecta, a propune, a indica.

precúm conj., adv. **1.** Conj. Așa cum, după cum. **2.** Conj. Ca și, tot astfel cum. **3.** Adv. Ca de exemplu.

precumpăní, *precumpănesc,* vb. IV. Intr. A avea mai multă valoare, influență, greutate etc. decît altcineva sau altceva.

precumpănitór, -oáre, *precumpănitori, -oare,* adj. Care predomină ca valoare, importanță, număr etc.

precupéț, -eáță, *precupeți, -e,* s.m. și f. Persoană care se ocupă cu vînzarea de zarzavaturi, fructe, păsări, ouă etc. în piață sau pe străzi.

precupețí, *precupețesc,* vb. IV. Tr. **1.** (Rar) A practica meseria de precupeț. **2.** (Fig.; în propoziții negative) A nu cruța nimic, a face totul pentru ceva sau cineva.

precursór, -oáre, *precursori, -oare,* s.m. și f. Persoană care, prin activitatea sa, creează condiții pentru dezvoltarea, în viitor, a unei activități mai ample, mai bogate.

precuvîntáre, *precuvîntări,* s.f. (Înv.) Cuvînt introductiv, prefață.

predá, *predáu,* vb. I. **1.** Tr. A înmîna cuiva un obiect, a da în primire. **2.** Refl. A se da învins în mîna dușmanului; (tr.) a da pe cineva în mîna sau în puterea cuiva. **3.** Tr. A transmite, în mod sistematic, cunoștințele unei discipline (prin cursuri, lecții).

predecesór, -oáre, *predecesori, -oare,* s.m. și f. Persoană care a precedat pe cineva într-o activitate, într-o funcție; înaintaș, precursor.

predestiná, *predestinez,* vb. I. Tr. A hotărî dinainte soarta cuiva; a ursi, a meni.

predestináre s.f. **1.** Destin, soartă. **2.** Doctrină teologică potrivit căreia divinitatea ar hotărî dinainte soarta unui om.

predicá, *prédic,* vb. I. Intr. A rosti o predică.

predicát, *predicate,* s.n. **1.** Parte principală a propoziției, care arată o acțiune, o stare sau o însușire a subiectului; *predicat verbal* = predicat exprimat printr-un verb predicativ la un mod personal; *predicat nominal* = predicat exprimat printr-un nume predicativ și un verb copulativ. **2.** (Log.) Termen al unei judecăți, care afirmă sau neagă ceva despre subiect.

predicatív, -ă, *predicativi, -e,* adj. (Gram.) Care poate forma predicatul **(1);** *verb predicativ* = verb care poate forma singur predicatul unei propoziții; *nume predicativ* = nume care, împreună cu un verb copulativ, formează predicatul unei propoziții.

predicatór, *predicatori,* s.m. **1.** Cel care ține o predică. **2.** Conducător al unei comunități baptiste.

predicáție, *predicații,* s.f. Faptul de a enunța ceva despre un lucru.

prédică, *predici,* s.f. Cuvîntare rostită de preot în biserică; (p. ext.) expunere, cuvîntare cu conținut moralizator.

prediléct, -ă, *predilecți, -te,* adj. (Livr.) Care constituie o predilecție pentru cineva, care este preferat.

predilécție, *predilecții,* s.f. Preferință, înclinație, atracție deosebită pentru cineva sau ceva.

predispozíție, *predispoziții,* s.f. **1.** Însușire sau dispoziție naturală care poate da naștere unei aptitudini sau unui talent. **2.** (Med.) Sensibilitate sau receptivitate a organismului față de anumite boli.

predispúne, *predispún,* vb. III. Intr. și tr. A crea sau a determina o anumită dispoziție, o anumită stare sufletească.

predispús, -ă, *predispuși, -se,* adj. Care are înclinări (înnăscute) spre ceva.

predominá, *predómin,* vb. I. Intr. A se impune ca număr, forță, valoare etc.; a stăpîni, a domina.

predominánt, -ă, *predominanți, -te,* adj. Care predomină.

predoslovíe, *predoslovii,* s.f. (Înv.) Cuvînt înainte, prefață.

preduceá, *preducele,* s.f. **1.** Unealtă de oțel alcătuită dintr-un corp cav, cilindric sau conic, cu care se fac găuri în tablă, în curele etc.; potricală. **2.** Gaură făcută în urechea oilor, pentru a putea fi recunoscute.

preemțiúne, *preemțiuni,* s.f. (Jur.) *Drept de preemțiune* = drept pe care îl are cineva de a fi preferat la cumpărarea unui lucru.

preexistá, *preexist,* vb. I. Intr. A exista înainte de..., a exista de mai înainte.

preexistént, -ă, *preexistenți, -te,* adj. Care preexistă.

prefabricá, *prefábric,* vb. I. Tr. A executa elemente de construcție prefabricate.

prefabricát, -ă, *prefabricați, -te,* adj. Care servește ca material pentru executarea unui produs finit; (substantivat, n.) element de construcție confecționat în fabrici (de obicei în serie).

preface, *prefác,* vb. III. **1.** Tr. și refl. A lua (sau a face să ia) o formă nouă sau un conținut nou; a (se) transforma (în altceva). **2.** Refl. A simula ceva, pentru a induce în eroare.

prefácere, *prefaceri,* s.f. Acțiunea de *a (se) preface;* schimbare, transformare.

prefațá, *prefațez,* vb. I. Tr. A scrie prefața unei cărți.

prefáță, *prefețe,* s.f. Text introductiv tipărit la începutul unei cărți, care conține, în general, explicații în legătură cu opera respectivă.

prefăcătoríe, *prefăcătorii,* s. f. Mod de comportare lipist de sinceritate; fățărnicie, ipocrizie.

prefăcút, -ă, *prefăcuți, -te,* adj. **1.** Transformat, modificat, schimbat. **2.** Fățarnic, ipocrit.

preféct, *prefecți,* s.m. **1.** Titlu dat, în Roma antică, unor funcționari din administrația civilă și militară. **2.** (În vechea organizare administrativ-teritorială a țării) Conducătorul unui județ, reprezentant al puterii centrale, avînd atribuții administrative și de poliție.

prefectúră, *prefecturi,* s.f. (În vechea organizare administrativ-teritorială a țării) Instituția condusă de prefect; localul în care își exercita funcția prefectul.

preferá, *prefér,* vb. I. Tr. A da întîietate unui lucru, unei persoane sau unei situații, în raport cu altceva sau altcineva; a avea preferință pentru ceva sau cineva.

preferábil, -ă, *preferabili, -e,* adj. Care merită să fie preferat.

preferáns, *preferansuri,* s.n. Numele unui joc de cărți.

preferát, -ă, *preferați, -te,* adj. Pentru care cineva are o preferință.

preferențiál, -ă, *preferențiali, -e,* adj. Care se acordă cu preferință.

preferínță, *preferințe,* s.f. Predilecție, întîietate acordată uneia dintre mai multe situații, persoane etc.

prefigurá, *prefigurez,* vb. I. Tr. (Livr.) A schița ceva în linii mari, înainte de realizare, de executare.

prefirá, *prefír,* vb. I. **1.** Tr. A lua în mînă rînd pe rînd, pentru a cerceta, a examina. **2.** Refl. A se desfășura, a se perinda prin fața ochilor sau prin minte; a se infiltra încetul cu încetul; a pătrunde, a străbate prin... **3.** Refl. și tr. A (se) răspîndi, a (se) împrăștia.

prefix, *prefixe,* s.n. **1.** Afix care se atașează înaintea rădăcinii sau temei unui cuvînt, pentru a forma un cuvînt nou. **2.** (În telefonia automată) Indicativul de apel interurban al localității.

prefixá, *prefixez,* vb. I. Tr. A adăuga un prefix unui cuvînt.

pregăti, *pregătesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A face cele necesare în vederea începerii unei acțiuni; a aranja ceva din timp. **2.** Tr. A instrui, a forma în vederea unei activități; a da lecții, a medita; (refl.) a-și însuși anumite cunoștințe; a învăța lecțiile. **3.** Tr. A preveni pe cineva cu privire la un fapt (neplăcut). **4.** Tr. A prepara mîncare, a găti.

pregătít, -ă, *pregătiți, -te,* adj. (Despre oameni) Instruit, format; învățat.

pregătitór, -oáre, *pregătitori, -oare,* adj. **1.** Care pregătește ceva. **2.** Care servește pentru a pregăti.

préget s.n. *Fără preget* = fără încetare, fără întrerupere; repede, imediat, neîntîrziat.

pregetá, *préget,* vb. I. Intr. A șovăi, a ezita.

pregnánt, -ă, *pregnanți, -te,* adj. Care iese în relief; care este clar, evident.

pregnánță, *pregnanțe,* s.f. Caracterul a ceea ce este pregnant; expresivitate.

preistóric, -ă, *preistorici, -e,* adj. Care aparține preistoriei, care se referă la preistorie.

preistórie s.f. Denumire dată epocii din istoria omenirii anterioară primelor documente scrise.

preîncălzíre, *preîncălziri,* s.f. Încălzire preliminară a unui material care, în procesul tehnologic, urmează să fie încălzit la o temperatură mai înaltă.

preîntîmpiná, *preîntîmpin,* vb. I. Tr. A lua măsuri pentru a înlătura ceva (rău) care ar putea să se întîmple.

prejós adv. *Mai prejos* = în inferioritate față de cineva sau ceva; mai puțin, mai slab.

prejudecátă, *prejudecăți,* s.f. Părere, idee preconcepută.

prejudiciá, *prejudiciez,* vb. I. Tr. A cauza prejudicii cuiva sau la ceva.

prejudíciu, *prejudicii,* s.n. Pagubă, daună; (p. ext.) știrbire, atingere, vătămare adusă intereselor, reputației sau onoarei cuiva.

prelát, *prelați,* s.m. Înalt demnitar bisericesc.

prelátă, *prelate,* s.f. Țesătură deasă, impermeabilizată, cu care se acoperă o platformă de camion, un material depozitat etc.

prelégere, *prelegeri,* s.f. Curs, lecție în învățămîntul universitar; conferință publică.

prelevá, *prelév,* vb. I. Tr. A lua, a extrage o anumită cantitate dintr-o cantitate totală.

preliminár, -ă, *preliminari, -e,* adj. Care precedă ceva, care servește ca introducere la ceva.

preliminării s.f. pl. Acțiuni premergătoare, preparative (care servesc ca bază pentru o înțelegere, pentru o conversație etc.).

prelinge, *preling,* vb. III. Refl. **1.** (Despre lichide) A se scurge încet (peste marginea unui vas); (despre lumină, mirosuri etc.) a pătrunde încet. **2.** (Despre ființe) A se strecura, a se furișa.

prelins, -ă, *prelinși, -se,* adj. (Despre păr, pene) Neted, lipit de corp.

preluá, *preiáu,* vb. I. Tr. A lua în primire, a lua asupra sa.

prelúcă, *preluci,* s.f. (Reg.) Poiană mică.

prelucrá, *prelucrez,* vb. I. Tr. **1.** A modifica forma, dimensiunile, structura unui material, pentru a obține un produs cu anumite calități. **2.** A reface, a adapta (unui anumit scop) o operă literară, științifică etc. **3.** A expune și a

explica, a lămuri conținutul unei lucrări, al unui articol etc. **4.** A căuta să convingi pe cineva să facă ceva.

prelúdiu, *preludii,* s.n. **1.** Partea introductivă a unei compoziții muzicale; bucată muzicală care precedă o fugă[2] sau un coral. **2.** Ceea ce precedă, pregătește, anunță un fapt, un eveniment.

prelúng, -ă, *prelungi, -e,* adj. **1.** Lung, alungit, lunguieț. **2.** Care durează mult, prelungit.

prelungí, *prelungesc,* vb. IV. Refl. și tr. **1.** A (se) face mai lung, a (se) întinde. **2.** A dura (sau a face să dureze) mai mult.

prelungíre, *prelungiri,* s.f. Acțiunea de *a (se) prelungi;* parte adăugată unui obiect, care constituie o extindere, o continuare a lui.

prelungít, -ă, *prelungiți, -te,* adj. Lungit, întins; lung, prelung.

prelungitór, *prelungitoare,* s.n. Bucată cu care se poate prelungi un șnur electric, o țeavă etc.

prematúr, -ă, *prematuri, -e,* adj. Care apare, se întîmplă sau se face mai devreme (decît trebuie, decît e normal).

premeditá, *premeditez,* vb. I. Tr. A plănui, a pune la cale.

premeditáre, *premeditări,* s.f. Acțiunea de *a premedita; cu premeditare* = plănuit de mai înainte, în mod deliberat.

premeditát, -ă, *premeditați, -te,* adj. Plănuit, pus la cale în mod deliberat.

premergătór, -oáre, *premergători, -oare,* adj. Care precedă pe cineva sau ceva; (substantivat) precursor, înaintaș.

premérge, *premérg,* vb. III. Intr. A exista sau a se întîmpla înainte de...; a preceda.

premiá, *premiez,* vb. I. Tr. A acorda un premiu.

premiál, -ă, *premiali, -e,* adj. Privitor la premii: *sistem premial.*

premiánt, -ă, *premianți, -te,* s.m. și f. Persoană care a obținut un premiu.

premiát, -ă, *premiați, -te,* adj. Căruia i s-a acordat un premiu.

premiér, *premieri,* s.m. Denumire dată în unele țări primului ministru.

premiéră, *premiere,* s.f. Prima reprezentație a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film etc.

premilitár, -ă, *premilitari, -e,* adj. Care ține de premilitărie, privitor la premilitărie; (substantivat) tînăr dintr-o organizație de premilitărie.

premilitárie s.f. Pregătire militară, organizată, a tineretului în vederea apărării patriei.

premísă, *premise,* s.f. **1.** (Log.) Fiecare dintre propozițiile inițiale din care este dedusă concluzia unui raționament. **2.** Idee de bază, punct de plecare.

prémiu, *premii,* s.n. Recompensă, distincție acordată pentru merite sau succese deosebite într-un anumit domeniu de activitate.

premolár, *premolari,* s.m. Fiecare dintre dinții situați între canini și molari.

premonopolist, -ă, *premonopoliști, -ste,* adj. Anterior dezvoltării monopolurilor.

prenúme, *prenume,* s.n. Nume care se dă unui om la naștere (deosebit de numele de familie, care e moștenit); nume de botez.

preocupá, *preocúp,* vb. I. **1.** Tr. A interesa îndeaproape, a absorbi; (p. ext.) a neliniști, a îngrijora. **2.** Refl. A se ocupa, a se interesa în mod deosebit de ceva.

preocupát, -ă, *preocupați, -te,* adj. Absorbit de ceva, cuprins de gînduri; neliniștit, îngrijorat.

preopinént, -ă, *preopinenți, -te,* s.m. și f. Cel care a emis o părere înaintea altuia; antevorbitor.

préot, *preoți,* s.m. Persoană care oficiază actele de cult ale unei religii.

preoteásă, *preotese,* s.f. **1.** Soție de preot. **2.** Femeie care îndeplinea în antichitate funcții sacerdotale.

preoțésc, -eáscă, *preoțești,* adj. Care aparține preotului, care se referă la preot.

preoțí, *preoțesc,* vb. IV. Tr. A face pe cineva preot, a hirotonisi.

preoție s.f. Calitatea, funcția de preot.

preoțíme s.f. Tagma preoțească; mulțime de preoți.

prepará, *prepár,* vb. I. Tr. și refl. A (se) pregăti.

preparandíe, *preparandii,* s.f. (Înv.) Școală pentru pregătirea învățătorilor.

preparát, *preparate,* s.n. **1.** Produs rezultat dintr-o operație de preparare. **2.** Produs alimentar fabricat industrial.

preparative s.f. pl. Pregătiri în vederea unei acțiuni.

preparatór, -oáre, *preparatori, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care efectuează operații de preparare a unor produse. **2.** Meditator.

preparáție, *preparații,* s.f. **1.** Pregătire, preparare. **2.** Meditație **(3).**

prepeleác, *prepeleci,* s.m. **1.** Par înfipt în pămînt, avînd mai multe crăcane scurte, pe care se țin la țară oalele sau se atîrnă diverse obiecte. **2.** Înjghebare de prăjini pe care se întinde la uscat fînul, trifoiul etc.

prepelicár, *prepelicari,* s.m. Rasă de cîini de vînătoare, de talie mare, cu urechile lăsate în jos.

prépeliță, *prepelițe,* s.f. Pasăre migratoare din subordinul galinaceelor, de culoare brună, cu dungi pe spate.

preponderént, -ă, *preponderenți, -te,* adj. Care întrece în greutate, în cantitate; superior ca importanță, ca valoare.

preponderénță, *preponderențe,* s.f. Calitatea a ceea ce este preponderent; superioritate.

prepózit, *prepoziți,* s.m. Preot catolic care îndeplinește o funcție administrativă importantă.

prepozíție, *prepoziții,* s.f. Parte de vorbire neflexibilă care exprimă raporturi sintactice de dependență între părțile unei propoziții.

prepoziționál, -ă, *prepoziționali, -e,* adj. (Despre construcții gramaticale) Format cu ajutorul unei prepoziții.

prepúne, *prepún,* vb. III. Tr. (Pop.) A presupune ceva, a avea bănuieli asupra cuiva sau a ceva.

prepús, *prepusuri,* s.n. (Pop.) Bănuială, presupunere.

prepúț s.n. v. **prepuțiu.**

prepúțiu, *prepuțiuri,* s.n. Cută a pielii care acoperă extremitatea anterioáră a penisului. Var.: **prepúț** s.n.

preríe, *prerii,* s.f. Regiune de stepă în America de Nord.

prerogatívă, *prerogative,* s.f. Privilegiu, avantaj acordat prin lege unui demnitar, unui șef de stat etc.

preromántic, -ă, *preromantici, -e,* adj. Care aparține preromantismului.

preromantísm s.n. Curent literar apărut în sec. XVIII, care anticipează tendințele și marchează principalele direcții ale romantismului.

presá, *presez,* vb. I. Tr. **1.** A exercita o apăsare asupra unui obiect, pentru a-l comprima, pentru a-i imprima o anumită formă etc. **2.** A constrînge, a sili pe cineva să acționeze într-un anumit fel.

presánt, -ă, *presanți, -te,* adj. Care necesită o rezolvare urgentă.

presát, -ă, *presați, -te,* adj. Comprimat, îndesat.

présă, (1, 2) *prese,* s.f. **1.** (Tehn.) Mașină-unealtă pentru prelucrarea prin presare a unor materiale. **2.** Mașină simplă de tipărit prin presarea hîrtiei pe un zaț acoperit cu cerneală tipografică. **3.** Totalitatea publicațiilor cotidiene și periodice (ziare, reviste etc.).

presărá, *presár,* vb. I. Tr. A împrăștia peste ceva un material mărunt (sare, nisip etc.).

preschimbá, *preschimb,* vb. I. **1.** Tr. A schimba cu altceva (de aceeași valoare). **2.** Tr. și refl. A (se) transforma, a (se) schimba.

prescríe, *prescriu,* vb. III. **1.** Tr. A stabili cu precizie ceea ce urmează să se facă; a indica medicamentele sau tratamentul necesar unui bolnav. **2.** Refl. (Despre drepturi) A se stinge, a înceta prin prescripție **(2).**

prescriptíbil, -ă, *prescriptibili, -e,* adj. Care este supus prescripției **(2).**

prescrípție, *prescripții,* s.f. **1.** Prevedere, indicație, dispoziție; indicație dată de medic unui bolnav. **2.** Stingere a unui drept la acțiune sau la executarea unei hotărîri prin neexercitarea lui în termenul prevăzut de lege.

prescúră, *prescuri,* s.f. Pîinișoară folosită în ritualul creștin ortodox, din care se pregătește cuminecătura și se taie anafura.

prescurtá, *prescurtez,* vb. I. Tr. A reduce dimensiunile unui text; a scurta un cuvînt.

prescurtáre, *prescurtări,* s.f. Acțiunea de *a prescurta;* abreviere; cuvînt prescurtat.

presentimént, *presentimente,* s.n. Presimțire.

presgarnitúră, *presgarnituri,* s.f. Garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini.

presimțí, *presimt,* vb. IV. Tr. A simți dinainte (vag, instinctiv) ceea ce urmează să se întîmple.

presimțíre, *presimțiri,* s.f. Faptul de *a presimți;* sentiment vag pe care îl are cineva că ceva urmează să se întîmple.

présing, *presinguri,* s.n. (Sport) Tactică prin care fiecare dintre jucătorii unei echipe își supraveghează în permanență adversarul direct, pentru a-i stăvili acțiunile ofensive.

presiúne, *presiuni,* s.f. **1.** Forță care apasă pe suprafața unui corp; apăsare; (fiz.) mărime egală cu raportul dintre forța care se exercită normal pe o suprafață și aria acelei suprafețe. **2.** (Fig.) Constrîngere morală.

presór, *presori,* s.m. Lucrător calificat, care lucrează la o presă **(1).**

prespán, s.n. v. **preșpan.**

prestá, *prestez,* vb. I. Tr. A desfășura o activitate, a efectua o muncă.

prestabilí, *prestabilesc,* vb. IV. Tr. A stabili dinainte, cu anticipație.

prestánță s.f. Ținută sau atitudine demnă, impunătoare.

prestáție, *prestații,* s.f. **1.** Acțiunea de a presta. **2.** Muncă depusă gratuit pentru efectuarea unor lucrări de interes obștesc.

prestidigitatór, *prestidigitatori,* s.m. Specialist în prestidigitație; scamator.

prestidigitáție s.f. Arta de a face scamatorii (producînd iluzii optice) prin mișcări îndemînatice și rapide ale mîinilor.

prestigiós, -oásă, *prestigioși, -oase,* adj. Care se impune prin importanță, valoare, mărime etc.

prestigíu s.n. Autoritate morală, vază, considerație de care se bucură cineva.

présto adv. (Muz.) Termen care indică o mișcare rapidă.

presupúne, *presupún,* vb. III. Tr. **1.** A crede de mai înainte că ceva este posibil sau real, adevărat. **2.** (Despre acțiuni, fapte, fenomene), A necesita ceva în prealabil pentru a se putea înfăptui.

presupúnere, *presupuneri,* s.f. Faptul de *a presupune;* supoziție, ipoteză.

presupús, *presupusuri,* s.n. Presupunere.

présură, *presuri,* s.f. Gen de păsări cîntătoare, de mărimea vrăbiilor, cu ciocul scurt, de formă conică, și cu coada lungă, bifurcată.

presurizá, *presurizez,* vb. I. Tr. A menține o presiune normală într-o incintă etanșă.

presús adv. *Mai presus de* (sau *decît...* = mai mult (mai mare, mai important) decît...

preș, *preșuri,* s.n. Covor lung și îngust, care se așterne în încăperi, pe culoare sau pe scările unei clădiri; covor mic pentru șters talpa încălțămintei, care se așază la intrarea unei case.

preșcolár, -ă, *preșcolari, -e,* adj. **1.** (Despre copii; și substantivat) Care nu a atins încă vîrsta de școală. **2.** Care se referă la învățămîntul și la educația copiilor preșcolari **(1).**

președínte, -ă, *președinți, -te,* s.m. și f. **1.** Conducător al unui organ sau al unei organizații de stat ori obștești. **2.** Persoană care prezidează

o adunare, o comise etc. **3.** Denumire dată șefului de stat al unor republici.

președínție s.f. Funcția și munca de conducere a președintelui.

prespán, *prespanuri,* s.n. Carton dur, satinat, întrebuințat în poligrafie, ca material pentru izolări electrice etc. Var.: **prespân** s.n.

pretá, *pretez,* vb. I. Refl. **1.** A consimți să facă un lucru incorect sau sub demnitatea sa. **2.** A se potrivi la..., a fi bun pentru...

prétcă, *pretce,* s.f. Fiecare dintre bețișoarele care susțin fagurii, în interiorul stupului.

pretendént, -ă, *pretendenți, -te,* s.m. și f. Persoană care aspiră la ceva sau pretinde ceva; bărbat care cere sau are intenția să ceară în căsătorie o femeie.

preténție, *pretenții,* s.f. **1.** Revendicare a unui drept; drept pe care îl revendică cineva. **2.** Părere bună, de obicei exagerată, pe care o are cineva despre sine; (la pl.) aere de superioritate.

pretențiós, -oásă, *pretențioși, -oase,* adj. Care are multe sau mari pretenții, care pretinde prea mult.

pretéxt, *pretexte,* s.n. Motiv aparent invocat de cineva pentru a ascunde un motiv adevărat.

pretextá, *pretextez,* vb. I. Tr. A invoca un motiv (aparent), a se folosi de un pretext.

pretimpuríu, -íe, *pretimpurii,* adj. Care apare sau se întîmplă înainte de vreme.

pretínde, *pretind,* vb. III. **1.** Tr. A cere insistent ceva; a ridica pretenții. **2.** Tr. A susține, a afirma ceva (cu tărie, cu convingere). **3.** Refl. A-și da aere.

pretíns, -ă, *pretinși, -se,* adj. Care trece sau vrea să treacă drept ceea ce nu este în realitate.

prétor, *pretori,* s.m. **1.** (În Roma antică) Înalt magistrat, cu rang inferior consulului. **2.** (În vechea organizare administrativ-teritorială a țării) Reprezentant al conducerii centrale într-o plasă², avînd atribuții administrative și de poliție.

pretorián, -ă, *pretorieni, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Care ține de pretor **(1),** referitor la pretor; *gardă pretoriană* = unitate militară care forma garda pretorului (mai tîrziu a împăratului). **2.** S.m. Soldat din garda pretoriană la romani.

pretúră, *preturi,* s.f. (În vechea organizare administrativ-teritorială a țării) Instituția condusă de un pretor **(2);** localul acestei instituții.

pretutíndenea adv. v. **pretutindeni.**

pretutíndeni adv. Peste tot, în tot locul. Var.: **pretutíndenea** adv.

preț, *prețuri,* s.n. **1.** Expresie bănească a valorii unei mărfi; sumă care se plătește pentru o marfă, pentru o lucrare sau pentru un serviciu; *de preț* = valoros. **2.** (Fig.) Importanță, însemnătate, valoare.

prețiós, -oásă, *prețioși, -oase,* adj. **1.** De mare valoare; important, valoros, scump. **2.** (Fig). Lipsit de naturalețe, afectat.

prețiozitáte s.f. Lipsă de naturalețe; afectare.

prețui, *prețuiesc,* vb. IV. **1.** Tr. A stabili prețul unei mărfi, valoarea în bani a unui lucru; a evalua, a estima. **2.** Tr. A recunoaște meritul sau valoarea cuiva sau a ceva; a aprecia, a stima, a cinsti. **3.** Intr. A avea preț, a valora.

prețuít, -ă, *prețuiți, -te,* adj. (Despre oameni) Apreciat, stimat.

prevalá, *prevalez,* vb. I. (Livr.) **1.** Intr. A avea preponderență, superioritate. **2.** Refl. A se folosi de o situație, de un drept, în vederea realizării unui scop.

prevăzătór, -oáre, *prevăzători, -oare,* adj. Care ia măsurile necesare pentru a preîntîmpina ceva; precaut.

prevedeá, *prevăd,* vb. II. Tr. **1.** A deduce mersul evenimentelor viitoare, a intui ceea ce s-ar putea întîmpla. **2.** (Despre legi, regulamente, dispoziții) A specifica, a menționa. **3.** A echipa, a înzestra cu...

prevedére, *prevederi,* s.f. Faptul de *a prevedea;* (la pl.) indicații, dispoziții cuprinse într-o lege, într-un tratat etc.

preveni, *previn,* vb. IV. Tr. **1.** A atrage cuiva atenția asupra urmărilor unor acțiuni. **2.** A preîntîmpina, a înlătura (un rău).

prevenitór, -oáre, *prevenitori, -oare,* adj. Îndatoritor, amabil, politicos.

preventív, -ă, *preventivi, -e,* adj. Care are ca scop preîntîmpinarea unui rău, împiedicarea apariției sau a răspîndirii unei boli etc.; *detențiune preventivă* = măsură privativă de libertate luată, în anumite cazuri, în cursul unui proces penal.

preventóriu, *preventorii,* s.n. Instituție medicală în care sînt internate în mod preventiv persoanele predispuse la anumite boli grave (în special la tuberculoză).

prevénție, *prevenții,* s.f. (Jur.) Deținere preventivă.

prevestí, *prevestesc,* vb. IV. Tr. A vesti, a anunța întîmplări sau evenimente viitoare.

prevestitór, -oáre, *prevestitori, -oare,* adj. Care prevestește ceva; care constituie un indiciu al unor evenimente viitoare.

previzíbil, -ă, *previzibili, -e,* adj. Care poate fi prevăzut.

previziúne s.f. Prevedere a desfășurării unor evenimente viitoare, bazată pe anumite date cunoscute.

prezbít, -ă, *prezbiți, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de prezbitism.

prezbiterián, -ă, *prezbiterieni, -e,* s.m. și f. Adept al prezbiterianismului.

prezbiterianísm s.n. Confesiune protestantă apărută în Anglia, care nu recunoaște ierarhia episcopală.

prezbitísm s.n. Tulburare de vedere caracterizată prin scăderea puterii de acomodare a cristalinului, ceea ce face ca obiectele apropiate să nu poată fi distinse cu claritate.

prezént, -ă, *prezenți, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se află în locul unde se găsește vorbitorul sau la care se referă acesta; care există în timpul de față. **2.** S.n. Timpul actual; situația actuală. **3.** S.n. (Gram.) Timp al verbului care arată că acțiunea se petrece în momentul de față; *prezent istoric* = prezent cu valoare de perfect, folosit mai ales în narațiuni.

prezentá, *prezint*, vb. I. **1.** Refl. A apărea în fața cuiva; a se înfățișa undeva. **2.** Tr. și refl. A (se) recomanda. **3.** Tr. A înfățișa publicului un spectacol; a face cunoscute rezultatele unei activități. **4.** Tr. (Despre obiecte supuse unei examinări) A avea anumite însușiri sau calități; (refl.) a se înfățișa ca... **5.** Tr. A pune înainte, a înmîna.

prezentábil, -ă, *prezentabili*, *-e*, adj. Care are o înfățișare plăcută, îngrijită.

prezentatór, -oáre, *prezentatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care prezintă publicului programul unui spectacol.

prezénță, *prezențe*, s.f. Faptul de a fi prezent, de a se găsi undeva într-un timp anumit; *prezență de spirit* = însușirea de a acționa repede și la timp (în situații neprevăzute).

prezervá, *prezérv*, vb. I. Tr. (Livr.) A apăra, a feri de un rău.

prezicătór, -oáre, *prezicători*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care se îndeletnicește cu ghicitul viitorului (în cărți, în cafea, în palmă etc.).

prezíce, *prezíc*, vb. III. Tr. A spune dinainte ce se va întîmpla; a prevesti, a proroci.

prezidá, *prezidez*, vb. I. Tr. A conduce ca președinte lucrările unei adunări, ale unei ședințe.

prezidént, *prezidenți*, s.m. (Înv.) Președinte.

prezidențiál, -ă, *prezidențiali*, *-e*, adj. Care emană de la un președinte, care aparține unui președinte.

prezidențíe, *prezidenții*, s.f. Președinție.

prezidiu, *prezidii*, s.n. **1.** (În unele țări socialiste) Organ suprem al puterii de stat. **2.** Organ colectiv însărcinat cu conducerea unei adunări, a unei conferințe, a unui congres etc.

preziuă s.f. *În preziua...* = în ajunul..., cu o zi înainte de...; (p. ext.) cu puțin înainte de...

prezumtív, -ă, *prezumtivi*, *-e*, adj. Socotit ca probabil.

prezúmție, *prezumții*, s.f. **1.** Presupunere, supoziție, ipoteză. **2.** (Jur.) Concluzie desprinsă de lege sau de organul de jurisdicție cu privire la existența unui fapt care nu poate fi dovedit direct. **3.** Încredere neîntemeiată în forțele sau în meritele proprii; înfumurare, aroganță.

prezumțiós, -oásă, *prezumțioși*, *-oase*, adj. Arogant, înfumurat.

pribeág, -ă, *pribegi*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** (Persoană) care umblă rătăcind din loc în loc. **2.** Emigrant; refugiat.

pribegí, *pribegesc*, vb. IV. Intr. **1.** A rătăci din loc în loc; a hoinări. **2.** A emigra; a se exila.

pribegíe, *pribegii*, s.f. Faptul de a pribegi.

pribói[1], *priboaie*, s.n. Unealtă de oțel care servește la perforare sau la lărgirea găurilor în tablă sau în plăci de metal.

pribói[2], *priboi*, s.m. Plantă erbacee cu frunze plăcut mirositoare și cu flori roșii sau albe.

pricăjít, -ă, *pricăjiți*, *-te*, adj. Slab; nedezvoltat, pipernicit.

príce s.f. (Înv. și pop.) Neînțelegere, ceartă.

priceásnă, *pricesne*, s.f. Cîntare la slujba religioasă ortodoxă, executată în timp ce se împărtășește preotul.

pricépe, *pricép*, vb. III. **1.** Tr. A pătrunde cu mintea, a înțelege. **2.** Refl. A avea cunoștințe într-un anumit domeniu, a dovedi iscusință, îndemînare.

pricépere, *priceperi*, s.f. **1.** Faptul de *a pricepe*; facultatea de a înțelege, de a pătrunde cu mintea. **2.** Îndemînare, iscusință.

pricepút, -ă, *pricepuți*, *-te*, adj. Care are o bună pregătire într-un anumit domeniu; îndemînatic, iscusit.

prichíci, *prichiciuri*, s.n. **1.** Marginea ieșită în afară a vetrei țărănești. **2.** Scîndura (ca o poliță) din partea de jos a ferestrei.

prichindél, *prichindei*, s.m. Om mic de statură; copil mic (sprinten și vioi); pici.

prici, *priciuri*, s.n. Pat de scînduri pentru mai multe persoane, folosit în unele dormitoare comune.

pricinăș, -ă, *pricinași*, *-e*, s.m. și f. **1.** Persoană căreia îi place cearta, care caută ceartă. **2.** Împricinat.

prícină, *pricini*, s.f. **1.** Cauză, motiv. **2.** Neînțelegere, ceartă. **3.** Întîmplare neplăcută, necaz; problemă, chestiune.

pricinuí, *pricinuiesc*, vb. IV. Tr. A cauza, a provoca; a prilejui.

pricolíci, *pricolici*, s.m. (În superstiții) Om (viu sau mort) despre care se crede că se preface noaptea în lup sau în cîine.

pricomigdálă s.v. **picromigdală.**

pricopseálă, *pricopseli*, s.f. **1.** Cîștig, profit (fără muncă); bunăstare. **2.** (Pop.) Știință de carte, învățătură. Var.: **procopseálă** s.f.

pricopsí, *pricopsesc*, vb. IV. Refl. A se alege cu un cîștig, cu un profit; a se îmbogăți, a-și face o situație. Var.: **procopsí** vb. IV.

pricopsít, -ă, *pricopsiți*, *-te*, adj. **1.** Îmbogățit (fără muncă), căpătuit. **2.** (Pop.) Priceput, învățat. Var. : **procopsít, -ă** adj.

pridĭdí, *prididesc*, vb. IV. Tr. **1.** (Mai ales în construcții negative) A reuși să ducă ceva la îndeplinire; a răzbi. **2.** A copleși, a năpădi.

pridvór, *pridvoare*, s.n. Galerie deschisă, cu acoperișul sprijinit pe stîlpi, situată în partea din față sau de jur împrejurul unei clădiri.

priélníc, -ă, *prielnici*, *-e*, adj. Favorabil; potrivit.

priér s.m. Numele popular al lunii aprilie.

priéten, -ă, *prieteni*, *-e*, s.m. și f. Persoană de care cineva este legat printr-o afecțiune bazată pe încredere și stimă reciprocă.

prietenésc, -eáscă, *prietenești*, adj. Care se referă la prieteni; prietenos; cordial.

prietenéște adv. Cu prietenie; cu bunăvoință.

prieteníe, *prietenii*, s.f. Legătură între prieteni, bazată pe afecțiune, stimă și încredere reciprocă.

prietenós, -oásă, *prietenoși*, *-oase*, adj. Binevoitor, amabil.

prieteșúg, *prieteșuguri*, s.n. (Pop.) Prietenie.

prigoánă, *prigoane*, s.f. Persecuție, asuprire.

prigoáre s.f. v. **prigorie.**

prigoní, *prigonesc*, vb. IV. Tr. A persecuta, a asupri.

prigonitór, -oáre, *prigonitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care prigonește; asupritor.

prigórie, *prigorii,* s.f. Pasăre migratoare cu pene multicolore, cu cioc lung și curbat, cu coada lungă și ascuțită. Var.: **prigoáre** s.f.

prihánă, *prihane,* s.f. Necinste, păcat; *fără prihană* = curat, pur, nevinovat.

prií, pers. 3 *priește,* vb. IV. Intr. unipers. A-i fi cuiva prielnic, a-i conveni.

priínță, *priințe,* s.f. (Rar) Atitudine prietenoasă, bunăvoință; *a-i fi cuiva cu priință* = a-i fi binevoitor, favorabil.

priléj, *prilejuri,* s.n. **1.** Moment oportun, ocazie. **2.** Pretext, motiv.

prilejuí, *prilejuiesc,* vb. IV. Tr. A da ocazia, a favoriza; a pricinui, a cauza.

prim, -ă, *primi, -e,* num. ord. (Adesea cu valoare de adjectiv) **1.** Care se află la început, în fruntea unei serii; cel dintîi (în spațiu sau în timp); *număr prim* = număr natural care nu poate fi împărțit exact decît prin 1 sau prin el însuși; *prim-ajutor* = ajutor imediat, dat unui bolnav, unui rănit sau unui accidentat. **2.** Care este înaintea tuturor în ceea ce privește valoarea, calitățile, însemnătatea; (ca element de compunere, precedînd un termen care indică un grad sau o funcție ierarhică): *prim-secretar.*

primá, *primez,* vb. I. Intr. A avea întîietate, a fi pe primul plan.

primadónă, *primadone,* s.f. Prima solistă a unui teatru de operă sau operetă.

primár, -ă, *primari, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Originar, inițial; de primă importanță; fundamental; *învățămînt primar* = primul ciclu școlar (primele patru clase). **2.** Adj. *Văr primar* (sau *vară primară)* = grad de rudenie între copiii unor frați sau surori. **3.** S.m. Președinte al unui consiliu popular municipal, orășenesc sau comunal.

primát[1] s.n. Importanță primordială; întîietate.

primát[2], *primate,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere superioare, cu mamelele pectorale, cu degetul mare opozabil, care cuprinde maimuțele și omul; (și la sg.) animal din acest ordin.

prímă, *prime,* s.f. **1.** Premiu în sistemul premial. **2.** Recompensă acordată de stat pentru încurajarea unei activități (ex. primă de export). **3.** *Primă de asigurare* = sumă de bani pe care asiguratul o plătește celui care asigură.

primărie, *primării,* s.f. Instituția condusă de primar; clădire în care își are sediul această instituție.

primăríță, *primărițe,* s.f. Soție de primar.

prímăvară, *primăveri,* s.f. Anotimp cuprinzînd intervalul dintre 21 martie (echinocțiul de primăvară) și 22 iunie (solstițiul de vară); (adverbial, în forma *primăvara)* în cursul acestui anotimp.

primăvărátic, -ă, *primăvăratici, -e,* adj. De primăvară, caracteristic primăverii.

priméjdie, *primejdii,* s.f. Situație, împrejurare care amenință siguranța sau existența cuiva; pericol.

primejdiós, -oásă, *primejdioși, -oase,* adj. Care constituie o primejdie, o amenințare.

primejduí, *primejduiesc,* vb. IV. Tr. A pune în primejdie, a periclita, a amenința.

primeneálă, *primeneli,* s.f. Schimbare a rufăriei murdare cu alta curată; (la pl.) rufe de schimb.

primení, *primenesc,* vb. IV. **1.** Refl. și tr. A. (se) îmbrăca cu rufe curate. **2.** Tr. (Fig.) A împrospăta, a înviora; a înnoi, a regenera.

primenít, -ă, *primeniți, -te,* adj. **1.** Îmbrăcat în rufe curate. **2.** (Fig.) Împrospătat; înnoit.

primi, *primesc,* vb. IV. Tr. **1.** A accepta, a lua în posesiune ceea ce ți se dă, ți se trimite sau ți se oferă; a înregistra, a recepta (o veste, un telefon etc.). **2.** A întîmpina un oaspete, a accepta vizita unei persoane. **3.** A admite, a include, a încadra pe cineva într-o organizație, într-o întreprindere etc.

primíre, *primiri,* s.f. Faptul de *a primi*; *a da ceva în primire* = a încredința cuiva ceva; *a lua în primire* = a prelua, a recepționa ceva.

primitív, -ă, *primitivi, -e,* adj. **1.** Care aparține perioadei de la începutul societății omenești; care se află pe treapta cea mai de jos a dezvoltării sociale. **2.** Necultivat, necivilizat, sălbatic. **3.** Originar, primar.

primitivism s.n. Faptul de a fi primitiv.

primitivitáte s.f. Starea a ceea ce este primitiv, înapoiat.

primitór, -oáre, *primitori, -oare,* adj. Care primește cu plăcere oaspeți, ospitalier.

primogenitúră s.f. (În unele state) Dreptul primului născut dintre frați de a se bucura de anumite avantaje (ex. titluri nobiliare).

primordiál, -ă, *primordiali, -e,* adj. De la început, de la origine; (p. ext.) de primă importanță, de prim ordin.

primordialitáte s.f. Faptul de a fi primordial.

primulacée, *primulacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, cu frunze simple, dispuse de obicei în rozetă, și cu flori solitare sau grupate în inflorescențe; (și la sg.) plantă din această familie.

prímus, *primusuri,* s.n. Aparat casnic pentru gătit, care folosește drept combustibil benzina sau petrolul.

prin prep. Introduce un complement circumstanțial: a) de loc: *se plimbă prin parc;* b) de mod: *prin urmare* = în consecință, deci; c) instrumental: *am trimis scrisoarea prin curier;* d) de timp: *s-a petrecut prin vară.*

prínceps adj. invar. *Ediție princeps* = prima ediție a operei unui autor (clasic).

princiár, -ă, *princiari, -e,* adj. Care aparține unui prinț, de prinț; somptuos, măreț, fastuos.

principál, -ă, *principali, -e,* adj. Care are mare importanță; foarte însemnat; (gram.) *propoziție principală* = propoziție independentă dintr-o frază, de care depind propozițiile subordonate.

principát, *principate,* s.n. Teritoriu condus de un principe.

príncipe, *principi,* s.m. Titlu dat membrilor unei familii imperiale sau regale; conducătorul unui principat.

principésă, *principese,* s.f. Membră a unei familii imperiale sau regale; soție de principe.

principiál, -ă, *principiali, -e,* adj. **1.** Care se conduce după anumite principii. **2.** Care decurge dintr-un principiu, care este conform cu un principiu.

principialitáte s.f. Însușirea de a fi principial.

princípiu, *principii,* s.n. **1.** Teză fundamentală, idee de bază; lege fundamentală a unei științe sau a unei arte. **2.** (Fil.) Izvor primordial, cauză primară. **3.** (Chim.) *Principiu activ* = substanță care imprimă caracterul specific unui produs de origine vegetală sau animală. **4.** Convingere, punct de vedere.

prinde, *prind,* vb. III. **1.** Tr. A apuca cu mîna sau cu ajutorul unui instrument; (despre animale) a apuca cu gura, cu ghearele. **2.** Tr. (Fig.) A percepe, a lua cunoștință de ceva (cu ochii, cu urechea, cu mintea). **3.** Refl. A-și încleșta mîinile pe ceva pentru a se sprijini sau pentru a se agăța; a se lua de mînă cu cineva. **4.** Tr. A cuprinde pe cineva cu brațele. **5.** Tr. A ajunge pe cineva din urmă și a pune mîna pe el; a găsi, a captura un fugar, un răufăcător etc. **6.** Tr. A surprinde pe cineva asupra faptului. **7.** Tr. A ajunge la timp pentru a mai găsi un vehicul care urmează să plece. **8.** Tr. (Despre evenimente, fenomene ale naturii) A da peste cineva, a surprinde: *m-a prins ploaia.* **9.** Tr. (Despre stări fizice sau sufletești) A cuprinde, a copleși; a absorbi. **10.** Tr. și refl. A (se) fixa prin legare sau atîrnare de ceva; (tr.) a coase laolaltă, a îmbina părțile unui obiect de îmbrăcăminte. **11.** Tr. A înhăma, a înjuga. **12.** Refl. A se angaja la ceva; a se lua la întrecere, a-și măsura puterile cu cineva; a face o prinsoare. **13.** Refl. A se lipi. **14.** Tr. A-i ședea cuiva bine, a i se potrivi. **15.** Tr. (Despre somn) A cuprinde pe cineva. **16.** Tr. *A prinde puteri* = a se întări, a se întrema. **17.** Refl. (Despre plante) A dezvolta rădăcini (în locul unde a fost plantat). **18.** Refl. (Despre lapte) A se închega.

prinós, *prinosuri,* s.n. **1.** Dar oferit, în antichitate, divinității; ofrandă, jertfă. **2.** (Fig.) Contribuție în slujba unei cauze. **3.** (Fig.) Omagiu adus cuiva în semn de recunoștință, de admirație.

prins, -ă, *prinși, -se,* adj. **1.** Care a căzut în mîinile, în stăpînirea cuiva; arestat, captiv. **2.** (Despre lapte) Închegat.

prinsoáre, *prinsori,* s.f. **1.** Pariu, rămășag. **2.** (Înv. și pop.) Captivitate, prizonierat.

príntre prep. **1.** În mijlocul..., între; prin spațiul dintre... **2.** În intervalul dintre..., între.

príntru prep. (În forma *printr-)* Prin: *a scăpat ca printr-o minune.*

prinț, *prinți,* s.m. Principe.

prințésă, *prințese,* s.f. Principesă.

prioritár, -ă, *prioritari, -e,* adj. Care are prioritate; căruia trebuie să i se acorde prioritate.

prioritáte s.f. Dreptul de a ocupa primul loc, de a fi primul, de a avea întîietate.

pripás, *pripasuri,* s.n. *De pripas* = fără stăpîn, al nimănui.

prípă s.f. *În pripă* = în grabă, repede.

pripăși, *pripășesc,* vb. IV. Refl. A se stabili, a se așeza undeva sau pe lîngă cineva; a se oploși, a se aciua.

pripeálă, *pripeli,* s.f. Grabă mare, zor.

pripí, *pripesc,* vb. IV. Refl. A se grăbi, făcînd un lucru fără chibzuială.

pripít, -ă, *pripiți, -te,* adj. **1.** Care acționează prea repede (și fără chibzuială). **2.** Făcut în pripă.

pripón, *pripoane,* s.n. Țăruș de care se leagă vitele la păscut; țăruș de care se leagă o ambarcație la țărm.

priponi, *priponesc,* vb. IV. Tr. A lega o vită de un țăruș; a lega o ambarcație de un pripon fixat pe țărm.

pripór, *pripoare,* s.n. Pantă abruptă, povîrniș.

priporós, -oásă, *priporoși, -oase,* adj. Abrupt, prăpăstios.

prisácă, *prisăci,* s.f. Loc unde se cresc albine; stupărie.

prisăcár, *prisăcari,* s.m. Persoană care crește albine; stupar.

prislóp, *prisloape,* s.n. (Reg.) Trecătoare prin munți; pas[1].

prismátic, -ă, *prismatici, -e,* adj. Care are forma unei prisme.

prísmă, *prisme,* s.f. **1.** (Mat.) Poliedru cu două fețe paralele și egale (bazele) și cu celelalte fețe (laterale) paralelograme. **2.** (Fiz.) Piesă de sticlă, cuarț etc., avînd de obicei forma unei prisme **(1)**, folosită la aparatele optice.

prisós, *prisosuri,* s.n. Ceea ce depășește necesarul sau o anumită limită; surplus, excedent; belșug, abundență.

prisoseálă, *prisoseli,* s.f. (Pop.) Prisos.

prisosí, *prisosesc,* vb. IV. Intr. A fi de prisos, a întrece, a depăși necesarul.

prisosínță, *prisosințe,* s.f. Prisos; *cu prisosință* = din belșug.

príspă, *prispe,* s.f. **1.** Terasă îngustă de-a lungul peretelui din față (uneori și al celor laterali) la casele țărănești. **2.** Fîșie de teren, dreaptă sau puțin înclinată, de-a lungul unei coaste de deal sau de munte.

pristáv, *pristavi,* s.m. (Înv.) **1.** Crainic care anunța știrile oficiale; funcționar, slujbaș. **2.** Vătaf pe moșia unui boier.

pristól, *pristoluri,* s.n. Masa din mijlocul altarului unei biserici, pe care se țin obiectele de cult.

príșniț, *prișnițe,* s.n. Compresă. Var.: **príșniță** s.f.

príșniță s.f. v. **prișniț.**

pritoácă, *pritoace,* s.f. Vas de lemn în care se transportă strugurii la teasc în timpul culesului.

pritocí, *pritocesc,* vb. IV. Tr. A turna vinul dintr-un butoi în altul, pentru a-l separa de drojdie.

privă, *privez,* vb. I. Tr. A lipsi pe cineva de un lucru necesar sau de ceva la care are dreptul; (refl.) a renunța la un bun sau la un drept.

privát, -ă, *privați, -te,* adj. Particular, individual.

privatív, -ă, *privativi, -e,* adj. Care lipsește pe cineva de ceva, care exclude ceva.

privațiúne, *privațiuni,* **s.f.** Faptul de a (se) priva de ceva; (la pl.) lipsă, sărăcie.

priveálă, *priveli,* s.f. (Pop.) Faptul de a privi; *a sta* (sau *a se afla) în priveală* = a sta, a se afla undeva pentru a se uita la ceva.

privegheá, *priveghez,* vb. I. **1.** Intr. A sta de strajă; a păzi. **2.** Tr. A supraveghea. **3.** Intr. A sta treaz, a nu dormi. **4.** Tr. A sta în priveghi.

priveghetór, -oáre, *priveghetori, -oare,* s.m. și f. (Pop.) Supraveghetor.

privéghi, *priveghiuri,* s.n. (Pop.) Veghere la un mort, noaptea, înainte de înmormîntare.

privéliște, *priveliști,* s.f. **1.** Aspect din natură, peisaj. **2.** Întîmplare, fapt care se înfățișează vederii.

privi, *privesc,* vb. IV. Tr. **1.** A-și îndrepta privirea asupra cuiva sau a ceva. **2.** A considera, a socoti. **3.** A se raporta la..., a interesa, a fi de competența cuiva.

privighetoáre, *privighetori,* s.f. Gen de păsări călătoare, insectivore, de culoare brună-roșcată, cunoscute prin cîntecul lor.

privilegiá, *privilegiez,* vb. I. Tr. A acorda cuiva un privilegiu; a părtini, a favoriza pe cineva.

privilegiát, -ă, *privilegiați, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) care se bucură de privilegii.

privilégiu, *privilegii,* s.n. Înlesnire, avantaj acordat cuiva; favoare.

privínță, *privințe,* s.f. *În privința...* = în ceea ce privește...

privíre, *priviri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a privi;* văz; fel de a privi, căutătură; (concretizat) ochi. **2.** Examinare, cercetare (sumară). **3.** *Cu privire la...* = referitor la..., în privința...

privitór, -oáre, *privitori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care privește la cineva sau la ceva; (substantivat) spectator.

prizá, *prizez,* vb. I. Tr. A aspira tutun pe nas.

príză, *prize,* s.f. **1.** Dispozitiv prin intermediul căruia se face conectarea unui aparat la rețeaua electrică; *priză de pămînt* = dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează legătura la pămînt a unei instalații electrice. **2.** (Constr.) Transformarea pastei de liant din stare plastică în stare rigidă. **3.** (Fig.) Trecere, influență de care se bucură cineva. **4.** Cantitate de tutun care se prizează.

prizărít, -ă, *prizăriți, -te,* adj. Care nu s-a dezvoltat bine; slab, firav, pipernicit.

prizoniér, -ă, *prizonieri, -e,* s.m. și f. Persoană (în special militar) căzută în mîinile unui dușman și reținută de acesta; persoană lipsită de libertate.

prizonierát s.n. Situația de prizonier.

prînz, *prînzuri,* s.n. Masa (2) de la amiază; ceea ce se mănîncă la această masă; timpul cînd se mănîncă; (pop.) mîncarea de dimineață.

prînzí, *prînzesc,* vb. IV. Intr. A mînca de amiază; (pop.) a lua prînzul de dimineață.

prînzitór, *prînzitoare,* s.n. (Reg.) Sală de mîncare; sufragerie.

prîslea s.m. art. Băiatul cel mai mic dintr-o familie; (p. ext.) epitet pentru un copil mic.

prîsnél, *prîsnele,* s.n. **1.** Titirez. **2.** (Fig.) Copil mic și vioi.

pro prep. Pentru, în favoarea....

proáspăt, -ă, *proaspeți, -te,* adj. **1.** (Despre alimente) Pregătit sau obținut de curînd; care nu este conservat. **2.** (Despre apă) Adus de curînd de la sursă; (despre aer) curat, neviciat. **3.** (Fig.) De dată recentă, nou, actual.

proáșcă, *proaște,* s.f. Cantitate de apă, de noroi care țîșnește și împroașcă; *a face* (sau *a da) proașcă în* (sau *prin) ceva* = a face prăpăd, a distruge.

probá, *probez,* vb. I. Tr. **1.** A supune la probă, la încercare; a încerca un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte. **2.** A dovedi, a demonstra.

probábil, -ă, *probabili, -e,* adj. Care se poate întîmpla; care poate fi adevărat; (adverbial) după cît se pare, posibil.

probabilitáte, *probabilități,* s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este probabil. **2.** (Mat.) *Calculul probabilităților* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul șanselor de realizare a unui eveniment sau fenomen.

probánt, -ă, *probanți, -te,* adj. Care probează.

probatóriu, -ie, *probatorii,* adj., s.n. **1.** Adj. Care poate dovedi ceva, care poate servi drept dovadă. **2.** S.n. Totalitatea probelor dintr-un litigiu.

próbă, *probe,* s.f. **1.** Acțiune, măsuri întreprinse pentru a constata dacă ceva sau cineva îndeplinește anumite condiții; încercare a felului cum se comportă în timpul funcționării un sistem tehnic, o mașină, un aparat etc. **2.** Fiecare dintre etapele unui examen; (sport) întrecere în cadrul unei competiții. **3.** Porțiune dintr-un material care este examinată în vederea stabilirii calităților întregului material. **4.** Dovadă, mărturie.

probitáte s.f. (Livr.) Cinste, integritate.

problemátic, -ă, *problematici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Nesigur, îndoielnic; care constituie o problemă. **2.** S.f. Ansamblu de probleme privitoare la un anumit subiect.

problémă, *probleme,* s.f. **1.** Chestiune care cere o rezolvare, o soluție. **2.** Chestiune greu de înțeles sau de rezolvat. **3.** (Mat.) Situație în care se cere să se determine anumite date pe baza unor ipoteze, cu ajutorul metodelor matematice.

proboscidián, *proboscidieni,* s.m. (La pl.) Ordin de mamifere cu trompă lungă, mobilă; (și la sg.) animal din acest ordin (ex. elefantul).

procedá, *procedez,* vb. I. Intr. **1.** A acționa într-un anumit fel. **2.** A începe să..., a trece la...

procedéu, *procedee,* s.n. **1.** Fel de a acționa. **2.** Mod de executare a unei operații, de efectuare a unei lucrări etc.

procedurál, -ă, *procedurali, -e,* adj. Care ține de procedură, care se referă la procedură.

procedúră, *proceduri,* s.f. Totalitatea formelor și actelor îndeplinite de un organ de jurisdicție sau de alt organ de stat, în exercitarea funcției sale.

procént, *procente,* s.n. A suta parte dintr-o cantitate.

procentáj, *procentaje,* s.n. **1.** Procent. **2.** Calculul procentelor.
procentuál, -ă, *procentuali, -e,* adj. Calculat sau exprimat în procente.
procés, *procese,* s.n. **1.** Evoluție a unui fenomen sau a unui eveniment; ansamblu de fenomene prin care se realizează o transformare de stare fizico-chimică; ansamblu de operații prin care se realizează o lucrare; *proces tehnologic* = totalitatea operațiilor prin care se obține un produs. **2.** Neînțelegere adusă spre rezolvare în fața unui organ de jurisdicție. **3.** *Proces-verbal* = act în care se consemnează un fapt sau în care se redau, pe scurt, discuțiile și hotărîrile unei adunări constituite.
procesiúne, *procesiuni,* s.f. **1.** Cortegiu, convoi; alai. **2.** Ceremonie religioasă în cursul căreia credincioșii merg în convoi, cîntînd imnuri și rostind rugăciuni.
procesuál, -ă, *procesuali, -e,* adj. Care se referă la un proces (2) sau la procedura unui proces.
procitánie, *procitanii,* s.f. (Înv.) Recitire, repetare (a unei lecții).
proclamá, *proclám,* vb. I. **1.** Tr. A da o proclamație, a anunța ceva în mod solemn. **2.** Tr. și refl. A (se) învesti cu un titlu, a (se) declara drept... **3.** Tr. A susține ceva cu hotărîre, cu tărie.
proclamáție, *proclamații,* s.f. Text oficial prin care se aduce la cunoștința cetățenilor un eveniment deosebit, de interes general, un program de activitate politică etc.
proclét, -ă, *procleți, -te,* adj. (Pop.; adesea substantivat) Ticălos, mișel, blestemat.
proclitic, -ă, *proclitici, -e,* adj. (Despre cuvinte) Care este așezat înaintea altui cuvînt (cu care face corp fonetic comun) și nu are accent propriu.
procónsul, *proconsuli,* s.m. Magistrat roman care era însărcinat cu guvernarea unei provincii.
procopseálă s.f. v. **pricopseală.**
procopsi vb. IV. v. **pricopsi.**
procopsít, -ă adj. v. **pricopsit.**
procreá, *procreez,* vb. I. Intr. A zămisli, a naște.
procreáție, *procreații* , s.f. Faptul de a procrea.
procurá, *procúr,* vb. I. Tr. **1.** A face rost de ceva, a achiziționa. **2.** A produce, a provoca.
procuratór, *procuratori,* s.m. Magistrat roman care administra o provincie imperială.
procuratúră, *procuraturi,* s.f. Organ de stat avînd ca sarcină supravegherea aplicării și respectării legilor, prevenirea și combaterea infracțiunilor.
procúră, *procuri,* s.f. Împuternicire dată cuiva de a acționa în numele altcuiva.
procuríst, *procuriști,* s.m. (Înv.) Mandatar avînd împuterniciri pentru îndeplinirea unor acte cu caracter comercial.
procurór, *procurori,* s.m. Persoană care face parte din procuratură și care exercită atribuțiile ce revin acestui organ de stat.
prodecán, *prodecani,* s.m. Locțiitor al decanului în învățămîntul universitar.
prodigiós, -oásă, *prodigioși, -oase,* adj. Ieșit din comun (prin bogăție, cantitate etc.); uimitor, extraordinar.
producătór, -oáre, *producători, -oare,* adj., s.m. **1.** Adj. Care produce, care dă naștere la ceva. **2.** S.m. Persoană, unitate economică etc. care produce bunuri materiale.
prodúce, *prodúc,* vb. III. **1.** Tr. A crea prin muncă bunuri materiale, a da o producție (2); a face, a realiza, a da naștere la ceva. **2.** Tr. A aduce venituri; a rodi. **3.** Tr. A pricinui, a cauza. **4.** Refl. A se realiza, a se înfăptui.
productív, -ă, *productivi, -e,* adj. **1.** Care produce (mult), care aduce beneficii; rentabil. **2.** Care dă randament; (despre pămînt) fertil.
productivitáte s.f. Însușirea de a fi productiv, capacitatea de a produce; randament; (ec. pol.) *productivitatea muncii* = eficiența muncii sociale, exprimată prin raportarea rezultatului muncii la consumul de muncă.
prodúcție, *producții,* s.f. **1.** Proces în cadrul căruia oamenii transformă și adaptează la nevoile lor obiectele din natură, creînd bunuri necesare existenței și dezvoltării societății. **2.** Totalitatea produselor obținute în procesul muncii într-o perioadă de timp și într-un anumit sector. **3.** Lucrare, operă (literară, artistică, științifică).
prodús, *produse,* s.n., **(2)** și *produși,* s.m. **1.** Bun material rezultat dintr-un proces de muncă; *produs necesar* = parte a produsului creat de lucrătorii productivi, necesară asigurării reproducției forței de muncă. **2.** Corp, substanță obținută pe cale naturală sau în laborator. **3.** Urmare, rezultat, efect. **4.** (Mat.) Rezultatul unei înmulțiri.
proeminént, -ă, *proeminenți, -te,* adj. **1.** Ieșit în relief. **2.** (Despre oameni) Remarcabil, deosebit, excepțional.
proeminénță, *proeminențe,* s.f. Parte proeminentă, ridicătură, ieșitură.
profán, -ă, *profani, -e,* adj. (Adesea substantivat) **1.** Neștiutor, nepriceput într-un domeniu oarecare. **2.** Care nu ține de religie; laic.
profaná, *profanez,* vb. I. Tr. A trata în mod necuviincios lucruri considerate sfinte; a pîngări, a necinsti.
profanatór, -oáre, *profanatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care profanează.
profascist, -ă, *profasciști, -ste,* adj. Care susține fascismul, favorabil fascismului.
proferá, *proferez,* vb. I. Tr. (Livr.) A rosti injurii, amenințări.
profesá, *profesez,* vb. I. Tr. **1.** A practica o profesiune, o meserie. **2.** A susține public o concepție, o părere, o convingere.
profésie s.f. v. **profesiune.**
profesionál, -ă, *profesionali, -e,* adj. Care aparține unei profesiuni, privitor la o profesiune; *învățămînt profesional* = învățămînt pentru pregătirea de muncitori calificați.
profesionism s.n. Practicarea unui sport, a unei arte etc. ca profesionist.

profesionist, -ă, *profesioniști, -ste,* s.m. și f. Persoană care practică o îndeletnicire pe baza unei pregătiri corespunzătoare.

profesiúne, *profesiuni,* s.f. Pregătire teoretică și practică pentru exercitarea unei anumite îndeletniciri; ocupație cu caracter permanent, exercitată de cineva. Var.: **profésie** s.f.

profesór, -oáră, *profesori, -oare,* s.m. și f. Persoană cu o pregătire specială într-un anumit domeniu și care predă o materie de învățămînt. Accentuat și: *profésor.*

profesorál, -ă, *profesorali, -e,* adj. Care se referă la profesori sau la funcția de profesor, care aparține profesorilor.

profesorát s.n. Cariera sau funcția de profesor.

profesoríme s.f. Totalitatea profesorilor; mulțime de profesori.

profét, *profeți,* s.m. **1.** Predicator religios considerat ca interpret al voinței lui Dumnezeu și ca prezicător al viitorului. **2.** Epitet dat de musulmani lui Mahomed.

profétic, -ă, *profetici, -e,* adj. Care prevestește; de profet.

profetizá, *profetizez,* vb. I. Tr. A profeți.

profețí, *profețesc,* vb. IV. Tr. A face profeții.

profeție, *profeții,* s.f. Prezicere a viitorului (făcută de profet).

profíl, *profiluri,* s.n. **1.** Contur al feței unei ființe, privită dintr-o parte. **2.** Conturul unui lucru, al unei forme de relief; conturul unei secțiuni plane a unui corp, a unei regiuni a scoarței Pămîntului etc. **3.** Element decorativ în relief la o clădire. **4.** Obiectivul de bază al unei întreprinderi, al activității unei instituții, căruia îi corespunde un anumit mod de organizare.

profilá, *profilez,* vb. I. **1.** Refl. A se reliefa, a ieși în evidență, a se contura. **2.** Tr. A stabili profilul (4) unei întreprinderi sau instituții.

profiláctic, -ă, *profilactici, -e,* adj. Care apără de o boală; preventiv.

profilaxie s.f. Totalitatea măsurilor medico-sanitare care se iau pentru prevenirea bolilor contagioase.

profilométru, *profilometre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea gradului de netezime a unei piese.

profiríu, -íe, *profirii,* adj. Roșu-deschis, trandafiriu.

profít, *profituri,* s.n. **1.** Cîștig, folos, beneficiu. **2.** (Ec. pol.; în capitalism) Forma transformată a plusvalorii care apare ca surplus la întregul capital avansat, ca produs al acestuia, și care este însușit ca atare de capitalist.

profitá, *profit,* vb. I. Intr. A trage un folos; (depr.) a urmări un cîștig personal, în orice situație, fără a ține seamă de interesele altora.

profitábil, -ă, *profitabili, -e,* adj. Care aduce profit; util, avantajos.

profitór, -oáre, *profitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care caută să obțină un cîștig din orice situație; afacerist, speculant.

profúnd, -ă, *profunzi, -de,* adj. **1.** Adînc; (despre voce) grav. **2.** Mare, intens: *liniște profundă.* **3.** Radical, fundamental, esențial. **4.** (Despre oameni) Care judecă lucrurile cu pătrundere, cu seriozitate.

profundór, *profundoare,* s.n. Partea posterioară mobilă a ampenajului orizontal al unui avion.

profunzíme, *profunzimi,* s.f. **1.** Adîncime. **2.** (Fig.) Putere de pătrundere în esența lucrurilor.

profuziúne, *profuziuni,* s.f. (Livr.) Cantitate mare, abundență, belșug.

progenitúră, *progenituri,* s.f. Vlăstar, odraslă, urmaș; (la animale) pui.

progesterón s.n. Hormon format în ovar, cu rol în dezvoltarea oului și în formarea placentei. Var.: **progesterónă** s.f.

progesterónă s.f. v. **progesteron.**

prognóză, *prognoze,* s.f. **1.** Prevedere a evoluției probabile în timp a unui fenomen, a unui proces, bazată pe studiul proceselor care îi determină apariția și evoluția; estimare a valorilor pe care le vor lua în viitor anumite mărimi. **2.** Partea științei conducerii, care constă în determinarea tendințelor și perspectivelor de dezvoltare a diferitelor sfere de activitate socială. **3.** Pronostic.

prográm, *programe,* s.n. **1.** Plan de activitate în care sînt precizate etapele pentru o anumită perioadă. **2.** Ordinea după care se desfășoară un spectacol, o emisiune de radio sau de televiziune etc. **3.** Expunerea principiilor, a scopurilor, a sarcinilor unei organizații politice sau obștești, unui guvern etc. **4.** Secvență de instrucțiuni codate cu ajutorul cărora un calculator rezolvă o problemă dată.

programá, *programez,* vb. I. Tr. **1.** A stabili programul după care urmează să se desfășoare o activitate. **2.** (Cib.) A stabili succesiunea calculelor care trebuie efectuate la un calculator.

programátic, -ă, *programatici, -e,* adj. Referitor la un program; care se desfășoară conform unui program.

programatór, *programatori,* s.m. Persoană care alcătuiește programe pentru calculatoarele electronice.

prográmă, *programe,* s.f. *Programă analitică* = expunere amănunțită în scris a materiei de predare în școli, la diverse obiecte de învățămînt.

progrés, *progrese,* s.n. Evoluție de la o formă inferioară la una superioară, manifestată în diferitele domenii ale vieții sociale (economic, tehnico-științific, cultural etc.).

progresá, *progresez,* vb. I. Intr. A face progrese, a înainta, a propăși; a se dezvolta.

progrésie, *progresii,* s.f. Șir de numere care se deduc unul din altul după o anumită regulă; *progresie aritmetică* = șir de numere în care fiecare termen se obține din precedentul, prin adunarea acestuia cu o anumită rație; *progresie geometrică* = șir de numere în care fiecare termen se obține din precedentul, prin înmulțirea acestuia cu o anumită rație.

progresíst, -ă, *progresiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este favorabil progresului, care promovează progresul. **2.** S.m. și f. Partizan al progresului.

pregresív, -ă, *progresivi, -e,* adj. Care progresează, care crește treptat; *impozit progresiv* = impozit care se mărește procentual pe măsura creșterii venitului impozabil.

prohibí, *prohibesc,* vb. IV. Tr. A opri producerea, vînzarea, importul sau exportul unor mărfuri.

prohibitív, -ă, *prohibitivi, -e,* adj. Care interzice, care oprește ceva.

prohibíție, *prohibiții,* s.f. Interzicerea producerii, vînzării, importului sau exportului anumitor mărfuri.

prohód, *prohoduri,* s.n. Slujba înmormîntării la creștini.

prohodi, *prohodesc,* vb. IV. Tr. A oficia slujba prohodului.

proiéct, *proiecte,* s.n. **1.** Plan de acțiuni viitoare. **2.** Prima redactare, provizorie, a unui plan (economic, politic), a unei legi etc. **3.** Lucrare tehnică cuprinzînd datele necesare pentru executarea unei construcții, a unei instalații etc.

proiectá, *proiectez,* vb. I. **1.** Tr. A avea intenția să facă ceva, a plănui. **2.** Tr. A elabora un proiect (3). **3.** Tr. A realiza o proiecție. **4.** Tr. A trimite un fascicul de radiații, de particule, o succesiune de imagini etc. pe suprafața unui obiect, a unui ecran. **5.** Refl. A se reflecta, a se profila, a se contura. **6.** Tr. A arunca cu forța un corp; a împrăștia cu presiune un lichid sau un material pulverulent.

proiectánt, -ă, *proiectanți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care servește la proiecție, de proiecție; *dreaptă proiectantă* (și substantivat, f.) = dreaptă care unește un punct cu proiecția sa pe un plan. **2.** S.m. și f. Persoană care întocmește proiecte **(3)**.

proiectil, *proiectile,* s.n. Corp metalic lansat dintr-o armă de foc, cu scopul de a distruge o țintă.

proiectór, *proiectoare,* s.n. Aparat care servește pentru a trimite razele de lumină, emise de o sursă, într-o anumită direcție.

proiécție, *proiecții,* s.f. Reprezentare pe un plan a unui obiect din spațiu, a unei figuri etc.; imagine a unui corp obținută prin proiectare; *proiecție cartografică* = reprezentare pe o hartă a unei regiuni a suprafeței Pămîntului.

prólaps s.n. (Med.) Deplasarea în jos a unui organ sau ieșirea lui din cavitatea în care se găsește.

prolegómenă, *prolegomene,* s.f. (Livr.) Parte introductivă a unei opere științifice; ansamblu de noțiuni preliminare aparținînd unui domeniu științific.

proletár, -ă, *proletari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la proletariat, al proletariatului. **2.** S.m. și f. (În capitalism) Persoană care face parte din proletariat.

proletariát s.n. (În capitalism) Clasa socială a muncitorilor salariați, lipsiți de proprietate asupra mijloacelor de producție și nevoiți să-și vîndă capitaliștilor forța de muncă.

proletarizá, *proletarizez,* vb. I. Tr. A aduce pe cineva în starea de proletar.

proliferá, pers. 3 *proliferează,* vb. I. Intr. A se înmulți, a se reproduce.

proliferáre, *proliferări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a se prolifera*; reproducere. **2.** Înmulțire anormală, prin diviziune, a celulelor dintr-un țesut. **3.** Înmulțire, extindere, răspîndire.

prolific, -ă, *prolifici, -e,* adj. (Despre ființe) Care se înmulțește repede.

prolíx, -ă, *prolicși, -xe,* adj. (Despre vorbire, stil) Lipsit de concizie, încărcat cu detalii; confuz.

prolixitáte s.f. Caracterul a ceea ce este prolix.

prológ, *prologuri,* s.n. **1.** Parte a unei piese din teatrul antic, în care se expunea subiectul. **2.** Partea introductivă a unei opere literare sau muzicale; (p. ext.) introducere, prefață.

promenádă, *promenade,* s.f. (Înv.) **1.** Plimbare. **2.** Loc pentru plimbare.

prometéic, -ă, *prometeici, -e,* adj. Care se referă la mitul lui Prometeu; (fig.) uman, generos.

promiscuitáte s.f. Conviețuire, în condiții de mizerie, a mai multor persoane de sex diferit.

promisiúne, *promisiuni,* s.f. Angajament pe care și-l ia cineva față de altul că va face un lucru.

promíte, *promit,* vb. III. Tr. **1.** A-și lua față de cineva obligația de a face un lucru. **2.** (Fig.) A prezenta perspective favorabile.

promițătór, -oáre, *promițători, -oare,* adj. Care dă speranțe, care promite **(2)**.

promontóriu, *promontorii,* s.n. Fîșie de pămînt înaltă și abruptă care înaintează în mare.

promoroácă s.f. Chiciură.

promotór, -oáre, *promotori, -oare,* s.m. și f. Inițiator și animator al unei acțiuni, al unui curent etc.

promóție, *promoții,* s.f. Serie de absolvenți ai unei școli, ai unei forme de studiu.

promová, *promovez,* vb. I. Tr. **1.** (Despre elevi) A termina cu succes o clasă sau un an de învățămînt. **2.** A înainta pe cineva într-o funcție mai înaltă. **3.** A susține, a propaga (o idee, un curent).

promovát, -ă, *promovați, -te,* adj. Care a terminat cu succes o clasă, un an de învățămînt.

prompt, -ă, *prompți, -te,* adj. Care acționează repede și la timp.

promptitúdine s.f. Însușirea de a fi prompt; punctualitate.

promulgá, *promúlg,* vb. I. Tr. A dispune, printr-un act oficial, ca o lege să intre în vigoare, să devină executorie.

pronáos, *pronaosuri,* s.n. **1.** Încăpere la intrarea în sanctuarul unui templu grec. **2.** Partea dinspre ușă a unei biserici.

prónie s.f. (Înv.) Providență, dumnezeire.

pronominál, -ă, *pronominali, -e,* adj. Care se referă la pronume, care are valoare de pronume.

pronostic, *pronosticuri,* s.n. Presupunere privitoare la desfășurarea și la rezultatul unor acțiuni viitoare, al unor dispute sportive etc.

pronosticá, *pronostichez,* vb. I. Tr. A face un pronostic.

pronúme, *pronume,* s.n. (Gram.) Parte de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv.

pronunțá, *pronúnț*, vb. I. **1.** Tr. A articula, a rosti sunete, silabe, cuvinte; a rosti un discurs. **2.** Refl. A-și spune părerea.
pronunțát, -ă, *pronunțați, -te*, adj. Reliefat, scos în evidență.
pronúnție, *pronunții*, s.f. Pronunțare, rostire.
prooróc s.m. v. **proroc.**
propagá, *propág*, vb. I. Tr. și refl. A (se) răspîndi, a (se) transmite.
propagándă, *propagande*, s.f. Răspîndire, în mod sistematic, a unor idei, teorii, doctrine politice, religioase etc., cu scopul de a convinge, de a cîștiga adepți.
propagandíst, -ă, *propagandiști, -ste*, s.m. și f. **1.** Persoană care face propagandă. **2.** Persoană care conduce un cerc de învățămînt politico-ideologic de partid.
propagandístic, -ă, *propagandistici, -e*, adj. Referitor la propagandă, care are caracter de propagandă.
propagatór, -oáre, *propagatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care propagă o concepție, o doctrină etc.
propán s.n. Gaz incolor, inflamabil, obținut din gazele de sondă și folosit drept combustibil, ca materie primă în industria chimică etc.
proparoxitón, *proparoxitone*, s.n. Cuvînt accentuat pe silaba antepenultimă.
propășí, *propășesc*, vb. IV. Intr. A prospera, a se dezvolta.
propíce adj. invar. Favorabil, prielnic.
propilée s.f. pl. Intrare monumentală a unui templu antic, formată dintr-un ansamblu de vestibuluri și de porți.
propórție, *proporții*, s.f. **1.** Raport între dimensiunile unor obiecte sau între dimensiunile părților unui întreg. **2.** (Mat.) Egalitate între două rapoarte. **3.** Dimensiune, mărime; *a lua proporții* = a se dezvolta foarte mult.
proporționá, *proporționez*, vb. I. Tr. A stabili un raport, o proporție între două lucruri; a face să fie proporțional.
proporționál, -ă, *proporționali, -e*, adj. Care corespunde unei anumite proporții.
proporționalitáte s.f. Însușirea de a fi proporțional.
proporționát, -ă, *proporționați, -te*, adj. Care are proporții potrivite; armonios.
propovăduí, *propovăduiesc*, vb. IV. Tr. A propaga, a răspîndi idei, concepții, credințe (religioase).
propovăduitór, -oáre, *propovăduitori, -oare*, s.m. și f. Persoană care propovăduiește; propagator, predicator.
propozíție, *propoziții*, s.f. Cea mai mică unitate sintactică, prin care se exprimă o judecată, o idee.
proprietár, -ă, *proprietari, -e*, s.m. și f. Titular al unui drept de proprietate; persoană care posedă un imobil (considerată în raport cu chiriașul său).
proprietáte, *proprietăți*, s.f. **1.** Dreptul de a deține, de a se folosi de un bun; (ec.) formă socială, istoricește determinată, de însușire a bunurilor materiale de către oameni, cunoscînd două tipuri fundamentale: proprietate obștească (socială) și proprietate privată. **2.** Obiect, bun aflat în proprietatea (1) cuiva. **3.** Însușire, caracteristică; caracter distinctiv. **4.** Calitate a unui cuvînt, a stilului etc. de a reda exact ideea care trebuie exprimată.
proprietăreásă, *proprietărese*, s.f. **1.** Soția unui proprietar. **2.** Deținătoare a unui imobil.
própriu, -ie, *proprii*, adj. **1.** Care aparține cuiva în mod exclusiv; *nume* (sau *substantiv*) *propriu* = nume dat unui lucru sau unei ființe spre a le deosebi de alte lucruri sau ființe din aceeași categorie. **2.** Caracteristic, specific. **3.** Indicat, bun pentru... **4.** (Despre cuvinte) Care redă exact ideea ce trebuie exprimată; ***propriu-zis*** = de fapt, la drept vorbind.
próptă, *propte*, s.f. (Reg.) Proptea.
propteá, *proptele*, s.f. Bucată de lemn, par, stîlp cu care se sprijină un gard, o poartă etc.; (fig., la pl.) protecție nemeritată.
proptí, *proptesc*, vb. IV. Tr. A sprijini cu o proptea; (tr. și refl.) a (se) rezema de ceva.
propulsá, *propulsez*, vb. I. Tr. A imprima unui obiect, unui vehicul o mișcare de înaintare.
propúlsie, *propulsii*, s.f. Exercitare a unei forțe de împingere asupra unui vehicul, pentru a provoca înaintarea lui.
propulsór, *propulsoare*, s.n. Organ sau aparat care realizează propulsia unui vehicul.
propúne, *propún*, vb. III. Tr. **1.** A supune dezbaterii și aprobării o părere, o soluție etc.; a da o sugestie, un sfat. **2.** A recomanda pe cineva pentru o funcție, pentru o misiune etc. **3.** Tr. și refl. A-și pune în gînd, a (se) hotărî **să facă** ceva.
propúnere, *propuneri*, s.f. Faptul de *a (-și) propune*; ceea ce supune cineva unei discuții ori recomandă în vederea unei alegeri sau unei aprobări.
próră, *prore*, s.f. Partea de dinainte a unei nave. Var.: **próvă** s.f.
proréctor, *prorectori*, s.m. Locțiitor al rectorului.
proróc, *proroci*, s.m. Profet. Var.: **prooróc** s.m.
prorocí, *prorocesc*, vb. IV. Tr. (În concepțiile religioase) A prezice viitorul, grație unei inspirații divine.
prorocíre, *prorociri*, s.f. Faptul de *a proroci;* prezicere a viitorului.
prorogáre s.f. **1.** Extindere a duratei unui termen prevăzut de lege. **2.** Extindere a competenței unui organ de jurisdicție.
proscomidíe s.f. Parte a liturghiei în care preotul pregătește pîinea și vinul pentru împărtășanie.
proscríe, *proscriu*, vb. III. Tr. **1.** (În Roma antică) A osîndi la moarte fără forme de judecată, pentru infracțiuni de ordin politic. **2.** (Înv.) A îndepărta pe cineva din patrie; a exila, a surghiuni.
proscrípție, *proscripții*, s.f. Acțiunea de a proscrie.
proscrís, -ă, *proscriși, -se*, adj. (Înv.; adesea substantivat) Izgonit din patrie, exilat.

proslăví, *proslăvesc*, vb. IV. Tr. A ridica în slăvi, a preamări.

prosóp, *prosoape*, s.n. Obiect confecţionat dintr-o bucată de ţesătură, folosit pentru şters mîinile, faţa, corpul după spălat.

prosopopée s.f.v. **prozopopee**.

prospéct, *prospecte*, s.n. Afiş, broşură, pliant care conţine date informative asupra unor lucrări ce urmează să apară, asupra unor produse etc.

prospectá, *prospectez*, vb. I. Tr. **1.** A cerceta un teren în vederea descoperirii unor zăcăminte de substanţe minerale utile. **2.** A cerceta cererea şi oferta de mărfuri de pe o piaţă.

prospectívă, *prospective*, s.f. Cercetarea sistematică a viitorului, în funcţie de schimbările, de datele şi de coordonatele care pot fi prevăzute.

prospecţiúne, *prospecţiuni*, s.f. Acţiunea de a prospecta **(1)**.

prospér, -ă, *prosperi, -e*, adj. Care se găseşte sau se dezvoltă în condiţii favorabile; căruia îi merge bine.

prosperá, *prospér*, vb. I. Intr. A se dezvolta în condiţii favorabile, a progresa.

prosperitáte s.f. Stare prosperă, înfloritoare; bunăstare, belşug.

prospeţíme s.f. Calitatea de a fi proaspăt, fraged, nou, tînăr.

prost, proástă, *proşti*, *proaste*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj., s.m. şi f. (Om) lipsit de inteligenţă, fără judecată; nătărău, nerod. **2.** Adj., s.m. şi f. Naiv, credul. **3.** Adj., s.m. şi f. (Înv.) (Om) din popor, de jos, de rînd. **4.** Adj. De calitate inferioară, lipsit de valoare; necorespunzător, nesatisfăcător. **5.** Adj. (Despre ştiri, întîmplări, situaţii etc.) Care nemulţumeşte, mîhneşte; (despre vreme) nefavorabil. **6.** Adj. Dăunător, neprielnic.

prostátă, *prostate*, s.f. Organ musculos-glandular care înconjură porţiunea iniţială a uretrei la bărbat.

prostatítă s.f. Inflamaţie a prostatei.

prostălắu, *prostălăi*, adj., s.m. Augmentativ al lui *prost*; prostănac.

prostănác, -ă, *prostănaci*, *-e*, adj., s.m. şi f. (Om) prost, nătîng.

prosterná, *prostérn*, vb. I. Refl. A se înclina (pînă la pămînt) în faţa cuiva, în semn de veneraţie, de supunere etc.

prostésc, -eáscă, *prosteşti*, adj. Care denotă prostie.

prostéşte adv. Ca un prost.

prostí, *prostesc*, vb. IV. **1.** Refl. A-şi pierde inteligenţa, puterea de a raţiona, a deveni prost. **2.** Tr. (Fam.) A induce pe cineva în eroare.

prostíe, *prostii*, s.f. **1.** Starea celui prost; faptă, comportare, vorbă de om prost. **2.** Vorbă, faptă lipsită de seriozitate, de importanţă.

prostíme s.f. (Înv.) Mulţime de oameni de rînd; gloată, norod.

prostít, -ă, *prostiţi*, *-te*, adj. Zăpăcit, dezorientat; uluit.

prostituá, *prostituez*, vb. I. **1.** Refl. A practica prostituţia. **2.** Tr. (Fig.) A pîngări, a necinsti, a degrada.

prostituátă, *prostituate*, s.f. Femeie care practică prostituţia.

prostitúţie s.f. Fapta comisă de femeia care întreţine raporturi sexuale cu diferite persoane, în scopul de a-şi cîştiga mijloacele de existenţă.

prostován, -ă, *prostovani*, *-e*, adj. (Pop. şi fam.) Prostănac.

prostovól, *prostovoale*, s.n. Unealtă de pescuit formată dintr-o plasă conică, prevăzută la margine cu greutăţi de plumb care o trag la fundul apei şi o strîng.

prostráţie s.f. Stare patologică caracterizată printr-o indiferenţă totală faţă de ceea ce se petrece în jur, prin lipsă de reacţie la excitaţiile externe.

protactíniu s.n. Element radioactiv din grupa actinidelor, produs de dezintegrare a uraniului.

protagoníst, -ă, *protagonişti*, *-ste*, s.m. şi f. **1.** Interpretul rolului principal într-o piesă de teatru, într-un spectacol de operă, într-un film. **2.** Reprezentant de frunte al unei mişcări, al unei teorii, al unei competiţii sportive.

protál, *protale*, s.n. Corp vegetal în formă de lamă, rezultat din germinarea sporilor criptogamelor vasculare.

protargól s.n. Preparat medicamentos cu acţiune antiseptică.

protáză, *protaze*, s.f. (Gram.) Prima parte a unei perioade condiţionale, care cuprinde propoziţiile secundare şi a cărei consecinţă este exprimată în partea a doua a perioadei.

protectór, -oáre, *protectori*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) Care protejează ori favorizează pe cineva sau ceva.

protectorát, *protectorate*, s.n. Formă de dependenţă a unui stat faţă de altul, instituită printr-un tratat, în care statul protector conduce politica externă a statului protejat, acesta păstrîndu-şi o anumită autonomie internă.

protécţie, **(2)** *protecţii*, s.f. **1.** Faptul de a proteja; ocrotire; *protecţia muncii* = ansamblu de măsuri avînd drept scop ocrotirea vieţii şi a sănătăţii celor ce muncesc, în timpul procesului de producţie, şi asigurarea condiţiilor optime de muncă. **2.** Sprijin, ajutor dat cuiva de o persoană influentă.

protecţionísm s.n. Politică economică de protejare a activităţii economice indigene, prin măsuri de îngrădire a concurenţei străine şi de mărire a puterii producătorilor autohtoni.

protéic, -ă, *proteici*, *-e*, adj. Care îşi schimbă mereu forma; nestatornic; (biol.) care se referă la proteine.

proteínă, *proteine*, s.f. Substanţă organică complexă care se găseşte în celulele animale şi vegetale, constituind factorul chimic fundamental al proceselor vii.

protejá, *protejez*, vb. I. Tr. **1.** A apăra, a păzi, a ocroti. **2.** A sprijini; a favoriza, a părtini.

protejắt, -ă, *protejaţi*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care se bucură de protecţia cuiva.

protést, *proteste,* s.n. Faptul de a protesta; opoziție hotărîtă împotriva unei acțiuni, a unei măsuri considerate nedrepte.

protestá, *protestez,* vb. I. Intr. A-și exprima dezaprobarea față de o hotărîre, față de o măsură etc. considerate nejuste; a contesta.

protestánt, -ă, *protestanți, -te,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de protestantism, care se referă la protestantism. **2.** S. m. și f. Adept al protestantismului.

protestantism s.n. Nume dat doctrinelor religioase creștine care s-au rupt de catolicism în sec. XVI prin mișcarea Reformei.

protestatár, -ă, *protestatari, -e,* adj. Care conține un protest; (substantivat) persoană care aderă la o acțiune de protest.

protétic, -ă, *protetici, -e,* adj. **1.** Care se referă la proteză (**1**). **2.** (Lingv.; despre sunete) Apărut prin proteză (**2**).

protéză, *proteze,* s.f. **1.** Aparat sau piesă care înlocuiește un membru, un organ sau o parte dintr-un membru al corpului omenesc. **2.** (Lingv.) Adăugarea unui sunet la începutul unui cuvînt, fără ca înțelesul cuvîntului să se schimbe.

protipendádă s.f. Nume dat marii boierimi feudale, care se bucura de privilegii speciale; vîrfurile burghezo-moșierimii; (p. ext.) elită socială.

protocól, *protocoale,* s.n. **1.** Ansamblul normelor și practicilor folosite cu prilejul unor acte cu caracter solemn, în special în raporturile diplomatice. **2.** Act, document în care se consemnează problemele dezbătute la un congres, la o conferință internațională, la o convorbire diplomatică etc.

protocolár, -ă, *protocolari, -e,* adj. Care ține de protocol, care se face potrivit regulilor protocolului.

protoieréu, *protoierei,* s.m. Preot care conduce o protoierie (**2**); protopop.

protoierie, *protoierii,* s.f. **1.** Demnitatea, funcția de protoiereu. **2.** Unitate administrativă bisericească formată din mai multe parohii.

protón, *protoni,* s.m. Particulă elementară cu sarcină electrică pozitivă, care constituie nucleul atomului de hidrogen și, alături de neutron, intră în alcătuirea nucleelor atomice ale celorlalte elemente.

protónic, -ă, *protonici, -e,* adj. (Despre sunete, silabe) Care se găsește înaintea silabei accentuate.

protoplásmă s.f. Materia din care sînt formate organismele vii și care reprezintă substratul material caracteristic al vieții.

protopóp, *protopopi,* s.m. Protoiereu.

protosinghel, *protosingheli,* s.m. Distincție bisericească inferioară celei de arhimandrit.

prototip, *prototipuri,* s.n. **1.** Model reprezentînd tipul original după care se realizează un obiect, un aparat etc. **2.** Primul exemplar al unei piese, al unui sistem tehnic, după care, dacă a fost omologat, se execută fabricația în serie. **3.** Model desăvîrșit.

protozoár, *protozoare,* s.n. (La pl.) Încrengătură de animale inferioare unicelulare, microscopice; (și la sg.) animal din această încrengătură.

protuberánt, -ă, *protuberanți, -te,* adj. Care constituie o protuberanță.

protuberánță, *protuberanțe,* s.f. **1.** (Anat.) Parte proeminentă a unui organ. **2.** Nor de gaz incandescent care se observă la marginea discului solar.

proțáp, *proțapuri,* s.n. **1.** Prăjină groasă de lemn care se fixează la dricul carului și de care se prinde jugul. **2.** Închegare simplă din două bețe despicate la un capăt și înfipte în pămînt, între care se pune la fript pește, carne etc.

proțăpeálă, *proțăpeli,* s.f. (Fam.) Faptul de a se proțăpi.

proțăpí, *proțăpesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A se opri (provocator) în fața cuiva; (fig.) a se îngîmfa.

proțăpit, -ă, *proțăpiți, -te,* adj. (Fam.) Sigur de sine; îngîmfat.

próvă s.f.v. **proră.**

proveni, *provin,* vb. IV. Intr. A-și avea originea, a se trage din...; a rezulta din...

proveniénță, *proveniențe,* s.f. Origine, obîrșie, provenire.

provensál, -ă, *provensali, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Provența (Provence) sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Provența. **2.** S.m. și f. Locuitor al Provenței.

provérb, *proverbe,* s.n. Expresie populară de largă circulație, care cuprinde, într-o formulare sugestivă, de obicei metaforică, o învățătură, o experiență de viață.

proverbiál, -ă, *proverbiali, -e,* adj. **1.** Care se referă la proverbe, care are caracter de proverb. **2.** Despre care s-a dus vestea; care a ajuns de pomină.

providénță s.f. (În concepțiile religioase) Divinitate, dumnezeire.

providențiál, -ă, *providențiali, -e,* adj. Care este socotit ca dăruit, trimis de providență; (fig.) salutar, excepțional.

provinciál, -ă, *provinciali, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Din provincie; caracteristic provinciei. **2.** S.m. și f. Persoană care locuiește în provincie.

provincialism, *provincialisme,* s.n. Cuvînt sau expresie caracteristică unei anumite provincii; regionalism.

provincie, *provincii,* s.f. **1.** Parte dintr-o țară, constituind o unitate geografică sau o diviziune administrativă. **2.** Teritoriu al unei țări, în afara capitalei.

provízie, *provizii,* s.f. Produse necesare întreținerii, alimentării etc. unei gospodării, unui oraș, unei armate pentru un anumit timp.

provizorát, *provizorate,* s.n. Caracterul a ceea ce este provizoriu; situație provizorie.

provizóriu, -ie, *provizorii,* adj. (Adesea adverbial) Care durează numai un anumit timp; care se face numai pentru un anumit timp; temporar, vremelnic.

provocá, *provóc,* vb. I. Tr. **1.** A determina, a cauza, a da naștere la..., a produce intenționat un proces, un fenomen. **2.** A ațîța, a întărîta;

a instiga. **3.** A chema pe cineva la o întrecere, la o luptă, la o discuţie.

provocáre, *provocări,* s.f. Acţiunea de *a provoca.*

provocatór, -oáre, *provocatori, -oare,* adj. Care provoacă; (şi substantivat) instigator; (p. ext.) impertinent, obraznic.

proxenét, -ă, *proxeneţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care mijloceşte prostituţia.

próxim, -ă, *proximi, -e,* adj. Cel mai apropiat (în timp sau în spaţiu); *gen proxim* = genul cel mai apropiat de noţiunea de definit.

proximitáte s.f. Apropiere imediată (în timp sau în spaţiu); vecinătate.

prozáic, -ă, *prozaici, -e,* adj. (Despre stil, opere literare) Lipsit de valoare artistică, stilistică; (p. ext.) banal, comun.

prozaism s.n. Caracterul a ceea ce este prozaic.

prozatór, -oáre, *prozatori, -oare,* s.m. şi f. Autor de opere literare în proză.

próză s.f. **1.** Mod de exprimare care nu este supus regulilor de versificaţie. **2.** Totalitatea operelor în proză **(1)** ale unui scriitor, ale unei epoci etc.

prozelít, -ă, *prozeliţi, -te,* s.m. şi f. Persoană convertită de curînd la o religie, la o doctrină; adept nou şi entuziast.

prozelitísm s.n. Zel, strădanie de a face prozeliţi.

prozódic -ă, *prozodici, -e,* adj. Referitor la prozodie.

prozodíe s.f. Disciplină care se ocupă cu tehnica versificaţiei sub raportul structurii versurilor.

prozopopée, *prozopopei,* s.f. Figură de stil prin care autorul pune să vorbească o persoană absentă, defunctă sau un personaj alegoric.

prudént, -ă, *prudenţi, -te,* adj. Care se fereşte de ceea ce este primejdios, de ceea ce poate să producă un neajuns; prevăzător, circumspect.

prudénţă s.f. Însuşirea de a fi prudent; precauţie.

pruínă s.f. Strat fin care acoperă ca o brumă pieliţa unor fructe.

prun, *pruni,* s.m. Pom fructifer din familia rozaceelor, cu flori albe-verzui şi cu fructe comestibile.

prúnă, *prune,* s.f. Fructul prunului, de formă sferică, uneori alungită, de culoare vînătă sau gălbuie.

prunăríe, *prunării,* s.f. Livadă sau grădină de pruni.

prunc, *prunci,* s.m. (Înv. şi pop.) Copil sugaci; (p. ext.) orice copil.

prúncă, *prunce,* s.f. (Înv. şi reg.) Copil (mic) de sex feminin.

pruncíe s.f. (Înv. şi pop.) Copilărie.

pruncucídere, *pruncucideri,* s.f. Uciderea de către mamă a propriului copil, de curînd născut.

pruncucigáşă, *pruncucigaşe,* s.f. Mamă care îşi ucide copilul nou-născut.

prund, *prunduri,* s.n. Pietriş mărunt; malul unei ape pe care se găseşte astfel de pietriş.

prundăráş, *prundăraşi,* s.m. Gen de păsări călătoare care trăiesc pe malul apelor, cu penele de culoare brună pe spate şi albe pe pîntece.

prundiş, *prundişuri,* s.n. Prund; loc cu mult prund.

prunduí, *prunduiesc,* vb. IV. Tr. A acoperi un drum (o alee, o cărare) cu prund.

prunduít, -ă, *prunduiţi, -te,* adj. Pe care s-a aşternut prund.

prunét, *pruneturi,* s.n. Livadă, grădină de pruni.

prurígo s.n. Boală a pielii caracterizată printr-o erupţie de băşicuţe însoţită de mîncărime.

prurít s.n. Mîncărime intensă a pielii, care apare în unele boli de piele.

prusác, -ă, *prusaci, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la Prusia. **2.** S.m. şi f. Locuitor al Prusiei.

prúsic adj. *Acid prusic* = acid cianhidric.

psalm, *psalmi,* s.m. Imn religios biblic la vechii evrei (ulterior şi la creştini).

psalmist, *psalmişti,* s.m. Autor sau cîntăreţ de psalmi.

psalmodiá, *psalmodiez,* vb. I. Tr. A cînta sau a recita psalmi ori alte cîntări religioase; (p. ext.) a cînta sau a recita monoton.

psalmodíe, *psalmodii,* s.f. Melodie bisericească tărăgănată; (p. ext.) cîntare sau recitare monotonă.

psalt, *psalţi,* s.m. Cîntăreţ de strană în biserică.

psaltichíe s.f. Muzică vocală bisericească, specifică ritului ortodox.

psaltire, *psaltiri,* s.f. Carte de cult cuprinzînd o culegere de 151 de psalmi, atribuiţi regelui David.

pseudo- Element de compunere însemnînd „fals“, care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

pseudocultúră, *pseudoculturi,* s.f. Cultură falsă, aparentă.

pseudomorfóză s.f. Proces de transformare fizică sau chimică a unui mineral, cu păstrarea formei cristalografice iniţiale.

pseudonim, *pseudonime,* s.n. Nume fictiv pe care îl adoptă mai ales scriitorii.

pseudopód, *pseudopode,* s.n. Prelungire mobilă provizorie a protoplasmei la amibe, leucocite etc., servind la locomoţie şi la prinderea hranei.

psihanalíst, -ă, *psihanalişti, -ste,* s.m. şi f. Adept al psihanalizei.

psihanalític, -ă, *psihanalitici, -e,* adj. Care se referă la psihanaliză; care aparţine psihanalizei.

psihanalíză s.f. Concepţia lui S. Freud şi a adepţilor săi privind viaţa psihică, conştientă şi inconştientă.

psihastenie, *psihastenii,* s.f. Formă de nevroză caracterizată prin nehotărîre, nesiguranţă de sine, obsesii şi fobii.

psihiátric, -ă, *psihiatrici, -e,* adj. Care se referă la psihiatrie, care ține de psihiatrie.

psihiatríe s.f. Ramură a medicinii care studiază bolile psihice, tratamentul și profilaxia lor.

psihiátru, *psihiatri,* s.m. Medic specialist în psihiatrie.

psíhic, -ă, *psihici, -e,* s.n., adj. **1.** S.n. Formă specifică de reflectare, proprie animalelor superioare și omului, produs al activității sistemului nervos; totalitatea fenomenelor și proceselor prin care se realizează această reflectare și care pot fi cognitive, afective și voliționale; structură sufletească proprie cuiva. **2.** Adj. Care aparține psihicului (1), privitor la psihic.

psihofiziológic, -ă, *psihofiziologici, -e,* adj. Care aparține psihofiziologiei, care se referă la psihofiziologie.

psihofiziologíe s.f. Ramură a psihologiei care studiază procesele psihologice în legătură cu cele fiziologice.

psihológ, -ă, *psihologi, -e,* s.m. și f. **1.** Specialist în psihologie. **2.** Observator fin, cunoscător al vieții psihice omenești.

psihológic, -ă, *psihologici, -e,* adj. Privitor la psihologie, care aparține psihologiei; *moment psihologic* = moment potrivit pentru a influența pe cineva, pentru a determina ceva.

psihologíe s.f. **1.** Știință care studiază psihicul, legitatea proceselor și însușirilor psihice ale persoanei. **2.** Totalitatea fenomenelor psihice care caracterizează un individ sau o colectivitate.

psihologísm s.n. Tendință de a reduce fenomenele sau procesele logice, etice, sociologice etc. la fenomene psihice.

psihomotór, -oáre, *psihomotori, -oare,* adj. Care se referă la mișcări a căror realizare implică activitatea nervoasă superioară.

psihopát, -ă, *psihopați, -te,* s.m. și f. Persoană care suferă de psihopatie.

psihopátic, -ă, *psihopatici, -e,* adj. Care se referă la psihopatie.

psihopatíe, *psihopatii,* s.f. Stare psihică anormală, caracterizată prin tulburări de comportament, prin scăderea capacității de adaptare la condițiile de mediu.

psihopatologíe s.f. Știință care se ocupă cu aspectele patologice ale activității psihice.

psihoterapíe s.f. Metodă de tratament a unor boli prin folosirea factorilor psihici.

psihóză, *psihoze,* s.f. **1.** Termen generic pentru bolile psihice. **2.** Stare de spirit bolnăvicioasă caracterizată printr-o surescitare obsedantă și contagioasă, provocată de cauze exterioare (război, calamități etc.).

pst interj. Cuvînt prin care se atrage atenția cuiva să tacă.

pteridofítă, *pteridofite,* s.f. (La pl.) Încrengătură de plante superioare cu corpul diferențiat în rădăcină, tulpină și frunze și care se înmulțesc prin spori; (și la sg.) plantă din această încrengătură (ex. feriga).

pterigóte s.f. pl. Subclasă care include insectele cu aripi.

pterodactíl, *pterodactili,* s.m. Gen de reptile zburătoare care au trăit în era secundară, cu aripi ca ale liliacului.

ptialínă s.f. Enzimă prezentă în salivă, care transformă amidonul din alimente în glucoză și maltoză.

ptiu interj. Cuvînt care exprimă dezgust, dispreț sau mirare, surprindere etc.

ptomaínă, *ptomaine,* s.f. Substanță rezultată din putrefacția proteinelor animale.

ptóză, *ptoze,* s.f. Fenomen patologic constînd în deplasarea în jos a unui organ sau a unor formațiuni anatomice.

ptru interj. Cuvînt cu care se opresc caii din mers.

púber, -ă, *puberi, -e,* adj., s.m. și f. (Individ) ajuns la vîrsta pubertății.

pubertáte s.f. Perioadă a vieții omenești, cuprinsă între copilărie și adolescență, caracterizată în special prin maturația sexuală.

pubián, -ă, *pubieni, -e,* adj. Care aparține pubisului, privitor la pubis.

púbis, *pubise,* s.n. Os pereche care formează partea anterioară a centurii pelviene.

públic, -ă, *publici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care aparține tuturor, care privește pe toți; care provine de la o colectivitate. **2.** Adj. Care are loc în fața unei colectivități, a unei adunări. **3.** Adj. De stat, al statului, al întregului popor. **4.** S.n. Colectivitate mare de oameni; mulțime, lume. **5.** S.n. Totalitatea persoanelor care asistă la un spectacol, la o conferință etc.

publicá, *públic,* vb. I. Tr. A tipări (o carte, un articol); a difuza.

publicáție, *publicații,* s.f. Ceea ce se publică (carte, revistă etc.); tipăritură care apare cu o anumită periodicitate.

publicíst, -ă, *publiciști, -ste,* s.m. și f. Persoană care publică articole în ziare și reviste.

publicístic, -ă, *publicistici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la publicistică (2) sau la publiciști. **2.** S.f. Ocupația, activitatea de publicist. **3.** S.f. Totalitatea publicațiilor (periodice) dintr-un anumit interval de timp.

publicitáte s.f. Faptul de a face un lucru cunoscut publicului; răspîndire, difuzare în public; *mica publicitate* = rubrică sau pagină într-un ziar, în care se publică diferite anunțuri; anunțurile publicate în această rubrică; *a da publicității* = a anunța în mod public; a publica.

puc, *pucuri,* s.n. Obiect de cauciuc de forma unui disc, folosit la jocul de hochei pe gheață.

puchinós, -oásă, *puchinoși, -oase,* adj. (Reg.) Urduros; murdar.

puci, *puciuri,* s.n. Acțiune armată a unui grup politic, care urmărește răsturnarea puterii de stat printr-un atac neașteptat.

puciós, -oásă, *pucioși, -oase,* adj., s.f. **1.** Adj. (Înv. și pop.) Care miroase urît, puturos. **2.** S.f. (Pop.) Sulf.

pud, *puduri,* s.n. Unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 16,38 kg.

púdel, *pudeli,* s.m. Rasă de cîini de mărime mijlocie, cu părul foarte lung și lățos.

púdic, -ă, *pudici, -e,* adj. Ruşinos, decent.
pudicitáte s.f. Pudoare, ruşine, sfială.
púding, *pudinguri,* s.n. Preparat alimentar făcut din făină, ouă, zahăr, măduvă, prune şi rom.
pudláj s.n. Procedeu învechit de elaborare a oţelului, prin afinarea fontei în cuptoare speciale.
pudoáre s.f. Atitudine decentă, sfială; (p. ext.) curăţenie morală, castitate.
pudrá, *pudrez,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) da cu pudră. **2.** Tr. A acoperi o suprafaţă cu un strat de pulbere, în scop tehnologic sau de protecţie.
pudrát, -ă, *pudraţi, -te,* adj. Dat cu pudră pe faţă.
púdră, *pudre,* s.f. Pulbere fină, uşor parfumată, folosită în cosmetică; substanţă medicamentoasă sub formă de pulbere, folosită contra iritaţiilor pielii; *zahăr pudră* = zahăr sub formă de pulbere.
pudriéră, *pudriere,* s.f. Cutioară în care se ţine pudra de fardat.
puericultúră s.f. Ramură a medicinii care studiază metodele şi mijloacele necesare asigurării unei creşteri şi dezvoltări armonioase a copiilor.
pueril, -ă, *puerili, -e,* adj. De copil, copilăresc; copilăros; naiv.
puerperálă adj. *Febră puerperală* = boală gravă a lăuzelor, cauzată de pătrunderea în uter a unui agent infecţios.
puf[1] interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de o suflare bruscă, de căderea unui corp pe o suprafaţă moale etc.
puf[2], (4) *pufuri,* s.n. **1.** Pene foarte scurte şi moi care acoperă corpul puilor şi, pe unele părţi, al păsărilor adulte. **2.** Perişori fini şi moi care cresc pe obrazul oamenilor. **3.** Peri scurţi şi moi cu care sînt prevăzute unele fructe sau seminţe. **4.** Mic obiect de toaletă care serveşte la pudrat.
pufăi, *púfăi,* vb. IV. Intr. **1.** A sufla cu zgomot pe nări; a pufni; a expira fumul de ţigară, producînd un zgomot înfundat. **2.** (Despre locomotive) A evacua aburul cu întreruperi ritmice şi zgomotoase.
pufăiálă, *pufăieli,* s.f. Pufăit.
pufăit s.n. Faptul de a pufăi.
pufní, *pufnesc,* vb. IV. Intr. **1.** A sufla pe nări, cu zgomot şi sacadat. **2.** (Despre locomotive) A da afară aburii cu un zgomot scurt şi sacadat.
pufnitúră, *pufnituri,* s.f. Faptul de a pufni.
pufoáică, *pufoaice,* s.f. Haină scurtă, matlasată.
pufós, -oásă, *pufoşi, -oase,* adj. Acoperit cu puf; asemănător cu puful.
pufuléţ, *pufuleţi,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *puf*[2]. **2.** (La pl.) Produs alimentar preparat din mălai cu adaos de caşcaval, avînd aspectul unor tubuleţe.
pugilism s.n. (Sport) Box.
pugilist, *pugilişti,* s.m. Boxer.
pugilístic, -ă, *pugilistici, -e,* adj. Care se referă la pugilism, care ţine de pugilism.
púhav, -ă, *puhavi, -e,* adj. **1.** (Despre oameni) Cu carnea moale şi umflată; buhăit. **2.** (Despre alimente) Afînat, înfoiat.
puhăví, *puhăvesc,* vb. IV. Refl. A deveni puhav.
puhói, *puhoaie,* s.n. **1.** Apă curgătoare umflată de ploi sau de topirea zăpezii, care se revarsă năvalnic; torent, şuvoi. **2.** (Fig.) Mulţime, val de oameni (sau de alte fiinţe) care se mişcă în aceeaşi direcţie.
puhoiér, *puhoieri,* s.m. Pasăre răpitoare asemănătoare cu uliul.
pui[1], *pui,* s.m., interj. **1.** S.m. Pasăre, de la ieşirea din ou pînă la maturitate; (p. ext.) orice animal de la naştere pînă la maturitate. **2.** S.m. (Fam.) Copil. **3.** S.m. Vlăstar, mlădiţă. **4.** S.m. *Pui (de pernă)* = pernă mică, puişor; *pui de ger* = ger mare, straşnic; *pui de somn* = somn bun, adînc; *pui de bătaie* = bătaie zdravănă. **5.** S.m. (La pl.) Cusături mărunte decorative, pe pieptul şi pe mînecile cămăşilor ţărăneşti. **6.** Interj. Strigăt repetat cu care se cheamă puii sau alte păsări de curte.
puí[2], pers. 3 *puieşte,* vb. IV. Tr. A scoate pui.
puia-gáia s.f. art. *De-a puia-gaia* = numele unui joc de copii.
puiándru, *puiendri,* s.m. Augmentativ al lui *pui;* pui mai măricel de pasăre sau de animal.
púică, *puici,* s.f. **1.** Pui de găină de sex femeiesc; găină tînără. **2.** Termen de dezmierdare pentru o fată sau pentru o femeie.
puiculíţă, *puiculiţe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *puică.* **2.** Puică (2).
puiérniţă, *puierniţe,* s.f. Instalaţie specială în care se cresc puii unor păsări de curte.
puiét, (3) *puieţi,* s.m. **1.** Larve de albine. **2.** Peşti mici, în prima perioadă de viaţă (servind la repopularea apelor). **3.** Nume generic dat plantelor lemnoase tinere care se transplantează în altă parte.
puişór, (1) *puişori,* s.m., (2) *puişoare,* s.n. **1.** S.m. Diminutiv al lui *pui.* **2.** S.n. Pernă mică de pus sub cap.
puitór, *puitoare,* s.n. *Puitor de mine* = navă militară amenajată pentru plantarea minelor[1] (2) în fluvii şi în mări.
pul, *puluri,* s.n. Fiecare dintre piesele rotunde de lemn care se folosesc la jocul de table.
pulberăríe, *pulberării,* s.f. Fabrică sau depozit de muniţii.
púlbere, *pulberi,* s.f. **1.** Praf (1). **2.** (Înv.) Praf de puşcă.
pulmón, *pulmoni,* s.m. (Anat.) Plămîn.
pulmonár, -ă, *pulmonari, -e,* adj. Care se referă la plămîni, care aparţine plămînilor.
pulóver, *pulovere,* s.n. Obiect de îmbrăcăminte tricotat, care acoperă partea superioară a corpului.
pulpánă, *pulpane,* s.f. Fiecare dintre cele două părţi de jos ale unei haine lungi.
púlpă, *pulpe,* s.f. **1.** Partea musculoasă a piciorului, dintre genunchi şi gleznă. **2.** Partea moale, cărnoasă, a unor fructe.

puls, *pulsuri,* s.n. Dilatare și contractare ritmică a arterelor, provocată de pomparea sîngelui de către inimă.

pulsá, *pulsez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre sînge) A circula în vasele sanguine. **2.** (Fig.; despre procese) A se desfășura într-un ritm viu; a fremăta.

pulsatíl, -ă, *pulsatili, -e,* adj. Care se referă la puls, care aparține pulsului.

pulsáție, *pulsații,* s.f. **1.** Zvîcnire, bătaie a pulsului; (fig.) desfășurare ritmică a unui proces, a unui fenomen. **2.** (Fiz.) Mărime caracteristică proceselor periodice, proporțională cu frecvența; variație periodică a unei mărimi care nu-și schimbă semnul.

pulsoreactór, *pulsoreactoare,* s.n. Propulsor cu reacție pentru avioanele supersonice.

pulverizá, *pulverizez,* vb. I. Tr. A transforma în pulbere un material solid; a transforma un lichid în picături foarte fine, cu ajutorul unui pulverizator.

pulverizatór, *pulverizatoare,* s.n. Aparat folosit pentru pulverizare.

pulverulént, -ă, *pulverulenți, -te* adj. Care se prezintă sub formă de pulbere.

púma s.f. Mamifer carnivor din familia felidelor, lung de peste 1 m, care trăiește în America.

pumn, *pumni,* s.m. Palma închisă, cu degetele adunate și îndoite; palmele strînse și adîncite în formă de cupă (pentru a putea reține un lichid).

pumnál, *pumnale,* s.n. Armă formată dintr-o lamă scurtă cu două tăișuri și cu vîrf ascuțit, prinsă de un mîner.

pumní, *pumnesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) bate cu pumnii.

punci, *punciuri,* s.n. Băutură făcută dintr-un amestec de rom, zahăr, suc de lămîie sau de portocale etc.

punct, *puncte,* s.n. **1.** Element fundamental al geometriei, care are toate dimensiunile nule, definit ca intersecție a două linii. **2.** Semn grafic mic, rotund, folosit ca semn de punctuație pentru a marca sfîrșitul unei propoziții sau fraze, prescurtarea unui cuvînt etc.; ***două puncte*** = semn de punctuație constînd din două puncte **(2)** așezate unul deasupra celuilalt, care arată că urmează o enumerare, o explicație, o concluzie sau o vorbire directă; ***punct și virgulă*** = semn de punctuație constînd dintr-un punct așezat deasupra unei virgule, folosit pentru a despărți părțile componente ale unei perioade. **3.** Pată mică rotundă pe un fond de altă culoare. **4.** Semn mic, rotund, pus la dreapta unei note muzicale pentru a-i prelungi durata cu încă o jumătate din valoarea ei. **5.** Model de cusătură sau de broderie. **6.** Loc determinat în spațiu; *punct de plecare* (sau *de pornire*) = începutul unei acțiuni. **7.** *Punct mort* = poziție a unui mecanism bielă-manivelă, care corespunde momentului cînd biela și manivela au axele în prelungire sau suprapuse. **8.** Unitate de măsură care indică situația participanților la o competiție sportivă, la unele jocuri de societate etc. **9.** *Punct tipografic* = unitate de măsură folosită în poligrafie pentru litere, spații, linii etc. **10.** Parte determinată a unei acțiuni, a unei probleme, a unei discuții etc.; moment, fază, etapă; *la punct* = la momentul oportun. **11.** Temperatură fixă, caracteristică producerii unui anumit fenomen; *punct critic* = stare critică.

punctá, *punctez,* vb. I. Tr. **1.** A marca, a însemna cu puncte; a scoate în evidență, a sublinia. **2.** A marca punctele **(8)** înscrise într-o competiție sportivă.

punctáj, *punctaje,* s.n. **1.** Totalul punctelor acumulate de un sportiv sau de o echipă într-o competiție. **2.** Însemnare a punctelor mai importante ale unui plan de acțiune, ale unei expuneri.

punctát, -ă, *punctați, -te,* adj. Marcat, însemnat cu puncte; alcătuit din puncte.

punctatór, *punctatoare,* s.n. Unealtă de oțel cu vîrf ascuțit, cu care se punctează **(1).**

punctifórm, -ă, *punctiformi, -e,* adj. În formă de punct.

punctuál, -ă, *punctuali, -e,* adj. Care respectă întocmai termenele stabilite; (adverbial) la timp, la momentul stabilit.

punctualitáte s.f. Însușirea de a fi punctual.

punctuáție, *punctuații,* s.f. Sistem de semne grafice care au rolul de a marca în scris pauzele și intonația din vorbire, întreruperea șirului comunicării etc.

púncție, *puncții,* s.f. Străpungere cu un ac special a unui vas, a unui țesut sau a peretelui unei cavități a organismului, pentru a extrage un lichid sau pentru a introduce un medicament.

púne, *pun,* vb. III. **1.** Tr. A face să stea undeva, a plasa; (tr. și refl.) a (se) instala undeva, a (se) așeza într-un loc. **2.** Refl. A se depune; a se lăsa; a se așterne. **3.** Tr. A așeza pe cineva într-o situație (nouă), într-un post etc. **4.** Tr. A așeza la locul sau în poziția în care trebuie să stea; a aranja, a rîndui; *a pune caii* = a înhăma. **5.** Tr. și refl. A (-și) așeza pe corp un obiect de îmbrăcăminte; a (se) îmbrăca, a (se) încălța. **6.** Tr. A institui, a hotărî, a stabili: *a pune o taxă.* **7.** Refl. A se împotrivi; *a se pune cu capul* = a face tot ce este posibil pentru a împiedica o acțiune. **8.** Refl. A se lua la întrecere, a se măsura cu cineva. **9.** Tr. A sili, a obliga pe cineva să facă un lucru. **10.** Tr. *A pune stăpînire* = a se face stăpîn pe ceva (sau pe cineva); *a pune în valoare* = a valorifica.

púnere s.f. Acțiunea de *a (se) pune; punere la pămînt* = defect în funcționarea unei instalații electrice, constînd în stabilirea unei legături accidentale între conductele electrice sub tensiune și pămînt.

pungáș, *pungași,* s.m. Hoț de buzunare, borfaș.

púngă, *pungi,* s.f. **1.** Săculeț de piele, de material plastic etc., cu una sau cu mai multe despărțituri, în care se țin banii. **2.** Săculeț făcut din hîrtie sau din alt material, servind ca ambalaj pentru diferite obiecte. **3.** Umflătură a pielii (mai ales la ochi).

pungăli, *pungălesc,* vb. IV. Tr. A coase cu împunsături rare, neregulate.

pungăşeálă, *pungăşeli,* s.f. Pungăşie.

pungăşí, *pungăşesc,* vb. IV. Tr. A fura (mai ales bani din buzunar); a înşela, a escroca.

pungăşíe, *pungăşii,* s.f. Furt, hoţie; înşelătorie, escrocherie.

pungí, *pungesc,* vb. IV. Tr. *A-şi pungi gura* (sau *buzele*) = a-şi strînge şi încreţi buzele.

púnic, -ă, *punici, -e,* adj. Care se referă la Cartagina sau la locuitorii ei.

púnte, *punţi,* s.f. **1.** Pod îngust folosit numai de pietoni. **2.** Planşeu care împarte o navă în etaje sau acoperă etajul superior. **3.** Pod suspendat sau mobil care leagă vasele de chei.

pupá, *pup,* vb. I. Tr. şi refl. recipr. (Fam.) A (se) săruta.

pupát, *pupaturi,* s.n. (Fam.) Sărut.

púpă[1]**,** *pupe,* s.f. Partea de dinapoi a unei nave.

púpă[2]**,** *pupe,* s.f. (Zool.) Nimfă **(2),** crisalidă.

pupăciós, -oásă, *pupăcioşi, -oase,* adj. (Fam.) Căruia îi place să (se) sărute.

pupătúră, *pupături,* s.f. (Fam.) Sărutare.

púpăză, *pupeze,* s.f. Pasăre călătoare, cu cioc lung şi curbat şi cu un moţ de pene portocalii pe cap.

pupezéle s.f. pl. Plantă erbacee de pădure, din familia leguminoaselor, cu flori purpurii la început, apoi albăstrii.

pupíl, -ă, *pupili, -e,* s.m. şi f. Minor aflat sub tutela unei persoane.

pupílă, *pupile,* s.f. Deschizătură din mijlocul irisului, prin care pătrunde lumina în ochi.

pupítru, *pupitre,* s.n. **1.** Masă cu suprafaţa înclinată, care serveşte la scris, citit, desenat etc.; partea de deasupra a unei bănci de şcoală. **2.** Suport înclinat pe care muzicanţii îşi aşază notele; *la pupitru* = la conducerea unei orchestre, ca dirijor. **3.** *Pupitru de comandă* = dispozitiv în formă de masă sau de tablou în care sînt montate mecanismele de transmis comenzile unei instalaţii.

pur[1]**,** *puri,* s.m. Plantă erbacee cu frunze lungi şi înguste şi cu flori purpurii, dispuse în umbele.

pur[2]**, -ă,** *puri, -e,* adj. **1.** Care nu conţine elemente străine; curat, neamestecat. **2.** Nealterat, neviciat; (fig.) nepătat, neprihănit. **3.** (Despre voce, sunete) Limpede, cristalin.

purceá, -ícă, *purcele,* s.f. Puiul de sex feminin al scroafei.

purcéde, *purcéd,* vb. III. Intr. **1.** A porni la drum, a pleca; a începe o acţiune. **2.** A izvorî, a proveni din...

purcél, *purcei,* s.m. Puiul scroafei (în special de sex masculin).

purcói, *purcoaie,* s.n. Grămadă de fîn sau de paie; căpiţă.

purgatív, -ă, *purgativi, -e,* adj., s.n. (Medicament) care favorizează evacuarea materiilor fecale din organism.

purgatóriu s.n. (În religia catolică) Loc imaginar în care sufletele morţilor cu păcate mai uşoare s-ar purifica înainte de a intra în paradis.

purgáţie, *purgaţii,* s.f. Faptul de a elimina materiile fecale.

puricá, *púric,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) curăţa de purici. **2.** Tr. (Fam.) A examina ceva cu de-amănuntul.

púrice, *purici,* s.m. **1.** Insectă mică, lipsită de aripi, care trăieşte ca parazit pe om sau pe unele animale. **2.** Nume dat mai multor specii de insecte mici, care trăiesc pe frunzele plantelor. **3.** *Purice de apă* = gen de crustaceu de apă dulce, lung de 1—4 mm.

purificá, *purific,* vb. I. Tr. A face să fie pur, îndepărtînd impurităţile; a curăţa.

purificatór, -oáre, *purificatori, -oare,* adj. Care purifică.

purínă, *purine,* s.f. Compus organic heterociclic, unitate de bază a acidului uric.

purism s.n. Tendinţă exagerată de a elimina dintr-o limbă elementele socotite străine.

purist, -ă, *purişti, -ste,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Adept al purismului. **2.** Adj. Care se referă la purism; care practică purismul.

puritán, -ă, *puritani, -e,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Adept al puritanismului; (p. ext.) persoană de o moralitate excesivă. **2.** Adj. Privitor la puritanism, care aparţine puritanismului.

puritanísm s.n. Doctrină a unei secte prezbiteriene engleze, bazată pe principii religioase şi morale foarte rigide.

puritáte s.f. Faptul de a fi pur; curăţenie.

purjáre, *purjări,* s.f. Curăţire a unei instalaţii de impurităţi, în timpul funcţionării.

purói, *puroaie,* s.n. Materie lichidă vîscoasă, de culoare galbenă-verzuie, care se formează în răni sau în abcese în urma unei infecţii.

puroiá, pers. 3 *puroiază,* vb. I. Intr. (Despre răni, abcese) A elimina puroi.

púrpură[1]**,** *purpure,* s.f. **1.** Materie colorantă roşie-închisă, preparată pe cale sintetică (în vechime fiind extrasă din sucul unor moluşte). **2.** Stofă pluşată vopsită cu purpură **(1);** haină făcută dintr-o astfel de stofă, purtată în trecut de regi şi de împăraţi.

púrpură[2]**,** *purpure,* s.f. Boală caracterizată prin apariţia pe piele a unor pete roşii, datorită ruperii capilarelor sanguine.

purpurínă, *purpurine,* s.f. Materie colorantă roşie-cafenie, folosită în vopsitorie.

purpuríu, -ie, *purpurii,* adj. De culoare roşie-închisă.

pursínge adj. invar. (Despre cai) De rasă pură.

purtá, *port,* vb. I. **1.** Tr. A ţine pe cineva sau ceva în mînă, în braţe, în spinare şi a-l transporta în altă parte; a conduce, a călăuzi pe cineva; (despre mijloace de locomoţie) a duce, a căra. **2.** Tr. (Despre gravide) A-şi duce sarcina. **3.** Refl. (Reg.) A merge, a se îndrepta spre... **4.** Tr. A folosi un anumit obiect de îmbrăcăminte sau de încălţăminte, a fi îmbrăcat sau încălţat cu...; (refl.) *se poartă* = e la modă. **5.** Refl. A se comporta, a se manifesta (din punctul de vedere al conduitei).

purtáre, *purtări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) purta.* **2.** Fel, mod de a se comporta; conduită, atitudine în societate.

purtát[1] s.n. Fel, mod de a se îmbrăca.

purtát[2], **-ă,** *purtați, -te,* adj. (Despre îmbrăcăminte) Uzat, vechi.

purtătór, -oáre, *purtători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care poartă, care duce ceva.

purulént, -ă, *purulenți, -te,* adj. (Despre răni, bube) Care elimină puroi.

púruri adv. Totdeauna, veșnic.

pus, -ă, *puși, -se,* adj. Așezat; *masă pusă* = masă pregătită (cu farfurii, tacîmuri etc.).

puséu, *puseuri,* s.n. **1.** Acces al unei boli. **2.** (Fig.) Izbucnire, avînt spontan.

pústă, *puste,* s.f. Cîmpie întinsă; stepă.

pustíe s.f. **v. pustiu.**

pustietáte, *pustietăți,* s.f. **1.** Regiune lipsită de vegetație (și nelocuită). **2.** Singurătate.

pustií, *pustiesc,* vb. IV. **1.** Tr. A preface în pustiu; a devasta, a distruge. **2.** Refl. A se refugia; a pribegi.

pustiít, -ă, *pustiiți, -te,* adj. Prefăcut în pustiu, părăsit; devastat, prădat.

pustiitór, -oáre, *pustiitori, -oare,* adj. Care pustiește, distrugător, devastator.

pustiu, -ie, (1, 2) *pustii,* adj., **(3)** *pustiuri,* s.n. **1.** Adj. (Despre locuri) Lipsit de vegetație (și nelocuit); lipsit de viață, de mișcare; aflat în paragină, în ruină. **2.** Adj. Singur, izolat, stingher. **3.** S.n. Ținut lipsit de vegetație (de obicei acoperit cu nisip) și nepopulat (sau puțin populat); *a pustiu* = a jale; a moarte. Var.: **pustíe** s.f.

pústnic, -ă, *pustnici, -e,* s.m. și f. Persoană (de obicei călugăr) care trăiește departe de lume; sihastru.

pustnicíe s.f. Viață de pustnic; sihăstrie; singurătate.

pústulă, *pustule,* s.f. Bubuliță plină de puroi.

pustulós, -oásă, *pustuloși, -oase,* adj. Cu pustule, plin de pustule.

pușcáș, *pușcași,* s.m. Soldat înarmat cu pușcă.

púșcă, *puști,* s.f. **1.** Armă de foc portativă, cu țeavă lungă, care trage lovitură cu lovitură, fiind manevrată manual. **2.** *Pușcă-mitralieră* = armă de foc asemănătoare cu pușca **(1),** cu care se pot executa lovituri în serie, încărcarea și descărcarea făcîndu-se automat.

pușcăriáș, -ă, *pușcăriași, -e,* s.m. și f. Persoană care este (sau a fost) deținută într-o pușcărie.

pușcăríe, *pușcării,* s.f. Închisoare.

pușcheá, *pușchele,* s.f. (Pop.) Umflătură mică, dureroasă, formată pe limbă.

pușcóci, *pușcoace,* s.n. Jucărie făcută dintr-o țeavă de lemn de soc, cu care copiii împușcă cu gloanțe de cîlți.

pușculíță, *pușculițe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *pușcă.* **2.** Cutie sau vas mic, prevăzut cu o deschizătură îngustă, în care se introduc, pentru păstrare, banii economisiți.

pușlamă, *pușlamale,* s.f. Om de nimic, secătură, lichea.

puștán, *puștani,* s.m. (Fam.) Băiețandru.

puștáncă, *puștance,* s.f. (Fam.) Fetișcană.

puștí, *puști,* s.m. (Fam.) Băiat tînăr; băiețaș; copil ștrengar.

puteá, *pot,* vb. II. Tr. **1.** A avea puterea sau condițiile, posibilitatea de a înfăptui un lucru. **2.** A fi posibil sau probabil ca un lucru să se întîmple; (refl.) *se poate* = e posibil. **3.** A avea permisiunea sau dreptul de a face ceva; (refl. impers.) a fi permis, îngăduit.

putére, *puteri,* s.f. **1.** Faptul de *a putea;* capacitatea de a realiza ceva; forță fizică, vigoare, tărie; *în putere* = puternic, sănătos. **2.** Energia primită sau cedată de un sistem tehnic în unitatea de timp; *putere nominală* = putere pentru care a fost conceput un sistem tehnic; *putere instalată* = suma puterilor nominale ale mașinilor de forță instalate într-o întreprindere. **3.** (Fiz.) Capacitatea de a produce un anumit efect. **4.** Eficacitate, tărie. **5.** (Mat.) Rezultatul înmulțirii unui număr cu el însuși, de un anumit număr de ori (indicat printr-un exponent). **6.** Valoare: *puterea de circulație a banilor.* **7.** Autoritate, stăpînire. **8.** *Putere de stat* = atribut esențial al clasei dominante care, folosind statul ca instrument al său, înfăptuiește conducerea societății. **9.** Stat, țară. **10.** Drept, împuternicire pe care o are cineva. **11.** (Pop.) Punct culminant; toi: *în puterea nopții.*

putérnic, -ă, *puternici, -e,* adj. **1.** Înzestrat cu mare putere fizică; tare, viguros. **2.** Care posedă forță mecanică sau motrice mare; care acționează cu tărie și cu efect. **3.** Tare, viu, intens. **4.** (Fig.) Care se bucură de autoritate, de influență; (și substantivat) important prin poziția, prin rolul pe care îl are. **5.** Important prin valoare, prin conținut.

pútină, *putini,* s.f. Vas de forma unui trunchi de con, făcut din doage de lemn, în care se păstrează brînză, murături etc.

putinéi, *putineie,* s.n. Putină înaltă și strîmtă în care se bate smîntîna pentru a se alege untul.

putínță, *putințe,* s.f. Posibilitate, capacitate de a face ceva.

putoáre, *putori,* s.f. **1.** Miros urît, greu; duhoare. **2.** Epitet dat unei persoane murdare, leneșe sau depravate.

pútred, -ă, *putrezi, -de,* adj. **1.** Care a intrat în putrefacție; stricat, alterat. **2.** (Fig.) Decăzut, imoral, corupt.

putrefácție, *putrefacții,* s.f. Descompunere a substanțelor organice prin fermentație microbiană; putrezire.

putregái, *putregaiuri,* s.n. **1.** Lemn sau plantă putredă. **2.** Boală a plantelor provocată de unele specii de ciuperci.

putregăiós, -oásă, *putregăioși, -oase,* adj. Putred.

putrezí, *putrezesc,* vb. IV. **1.** Intr. și refl. A se descompune treptat; a se altera, a se strica. **2.** Intr. (Fig.) A sta mult timp într-un loc; a stagna.

putreziciúne, *putreziciuni,* s.f. **1.** Materie intrată în putrefacție; putregai. **2.** (Fig.) Descompunere morală, decădere.

puturós, -oásă, *puturoși, -oase,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care răspîndește un miros greu, neplăcut; (p. ext.) murdar. **2.** Adj., s.m. și f. (Om) leneș.

puturoșénie, *puturoșenii,* s.f. **1.** Ceea ce răspîndește miros greu, urît. **2.** Trîndăvie. **3.** Epitet dat unei persoane leneșe, murdare.

puturoșíe, *puturoșii,* s.f. Puturoșenie (2).

puț, *puțuri,* s.n. **1.** Fîntînă; *puț absorbant* = groapă făcută în pămînt pînă la un strat permeabil, prin care se introduc în sol apele uzate. **2.** Lucrare minieră, executată în direcție verticală sau înclinată, cu care se deschide o mină și care servește apoi drept cale de transport pentru mineri și materiale și ca mijloc de aerisire.

puțí, *put,* vb. IV. Intr. A degaja un miros greu, neplăcut.

puțín, -ă, *puțini, -e,* adj., adv. **1.** Adj. Care este în cantitate (prea) mică; insuficient. **2.** Adj. De proporții reduse. **3.** Adj. De mică durată, scurt. **4.** Adv. În măsură sau în cantitate mică. **5.** Adv. În oarecare măsură, oarecum, cam.

puținătáte s.f. Faptul de a fi puțin; cantitate sau număr mic.

puțintél, -eá, -ícă, *puțintei, -ele,* adj. Diminutiv al lui *puțin.*

puzdérie, *puzderii,* s.f. **1.** Resturi din tulpinile de cînepă sau de in care cad în timpul melițatului. **2.** Mulțime de oameni, de animale, de lucruri.

Q

q s.m. invar. Literă din alfabetul latin, existentă în scrierea unor limbi moderne, care nu face parte din alfabetul limbii române, dar apare în unele cuvinte de origine străină care păstrează grafia limbii de origine.

quasár, *quasari,* s.m. Obiect cvasistelar care emite intens radiounde și radiații aparținînd domeniilor ultraviolet și infraroșu.

R

r s.m. invar. A douăzecea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

rabánă s.f. Țesătură cu urzeala de rafie și cu băteala de bumbac, din care se fac perdele, pînză de cort etc.

rabát, *rabaturi,* s.n. *Rabat comercial* = parte din prețul de vînzare cu amănuntul reținută de întreprinderile comerciale pentru acoperirea cheltuielilor de circulație și asigurarea beneficiului.

rabatábil, -ă, *rabatabili, -e,* adj. (Despre elemente de construcție, organe de mașini etc.) Care poate fi rotit în jurul unei axe, în general orizontale.

rabatór, *rabatoare,* s.n. Organ al combinelor de cereale care susține plantele în timpul tăierii și le apleacă pe platforma mașinii.

rábie s.f. (Med.) Turbare.

rábin, *rabini,* s.m. Conducător religios al unei comunități mozaice.

rábiț s.n. Rețea de sîrmă folosită în construcții pentru fixarea unor tencuieli.

rablagi, *rablagesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A se uza, a se deteriora; (despre ființe) a se ramoli.

rablagit, -ă, *rablagiți, -te,* adj. Uzat, deteriorat; (despre ființe) ramolit.

ráblă, *rable,* s.f. (Fam. și depr.) **1.** Lucru vechi, uzat, deteriorat; lucru de proastă calitate. **2.** Animal bătrîn și slab; om îmbătrînit, istovit.

rabotá, *rabotez,* vb. I. Tr. A prelucra prin așchiere suprafața unei piese (de metal), cu ajutorul rabotezei.

rabotát s.n. Acțiunea de a rabota; *mașină de rabotat* = raboteză.

rabotéză, *raboteze,* s.f. Mașină-unealtă cu ajutorul căreia se prelucrează, prin așchiere, suprafețele pieselor de metal.

rabotór, *rabotori,* s.m. Muncitor calificat care lucrează la raboteză.

rac, *raci,* s.m. **1.** Crustaceu decapod din lacuri și rîuri, cu carapacea brună-verzuie și cu prima pereche de picioare în formă de clește; *tropicul racului* (sau *cancerului)* = paralela aflată la 23°27' latitudine nordică. **2.** Nume dat unor unelte care servesc la prins sau la agățat. **3.** (Pop.) Cancer.

racém, *raceme,* s.n. Inflorescență în formă de ciorchine.

rachétă[1], *rachete,* s.f. **1.** Vehicul spațial propulsat de un motor cu reacție; *rachetă cosmică* = rachetă care servește la plasarea unui obiect spațial (satelit, navă cosmică, stație interplanetară) pe o orbită cosmică. **2.** Cartuș special, lansat cu un pistol, care se aprinde în aer la o anumită înălțime producînd o lumină puternică (de diferite culori), folosit la semnalizări, focuri de artificii etc.

rachetă[2], *rachete,* s.f. Obiect folosit în tenis, cu care se lovește mingea, alcătuit dintr-o rețea de coarde fixate pe un cadru oval de lemn sau de metal, prevăzut cu mîner.

rachiér, *rachieri,* s.m. (Înv.) Persoană care fabrica sau vindea rachiu.

rachíu, *rachiuri,* s.n. Băutură alcoolică obținută prin distilarea vinului, a fructelor, a cerealelor etc.

rácilă, *racile,* s.f. Boală veche, incurabilă; (fig.) cusur, meteahnă, defect.

racláj, *raclaje,* s.n. Chiuretaj; curățirea stratului superficial al mucoasei uterine cu ajutorul chiuretei, pentru a îndepărta ovulul fecundat.

ráclă, *racle,* s.f. (Pop.) **1.** Sicriu, coșciug. **2.** Ladă; cutie de lemn în care se păstrează brînză, unt etc.

raclétă, *raclete,* s.f. Lamă de metal folosită la curățirea sau la răzuirea unor suprafețe.

racórd, *racorduri,* s.n. **1.** Element de legătură între două țevi, două conducte etc. **2.** Porțiune dintr-un circuit electric care face legătura între o conductă principală și una secundară de distribuire a energiei electrice.

racordá, *racordez,* vb. I. Tr. A stabili un racord.

racursíu, *racursiuri,* s.n. Procedeu de folosire a perspectivei în artele plastice și în cinematografie, prin care extremitățile obiectului reprezentat apar apropiate și unele dimensiuni reduse.

radár, *radare,* s.n. Instalație de radiolocație cu ajutorul căreia se determină poziția unui obiect îndepărtat, prin emiterea unor unde radio și recepționarea lor după ce au fost reflectate de obiectul respectiv.

rádă, *rade,* s.f. Porțiune de apă în vecinătatea unui port, apărată de valuri și de curenți (în mod natural sau prin diguri), în care pot ancora și staționa nave.

ráde, *rad,* vb. III. **1.** Tr. și refl. A(-și) tăia de la rădăcină părul, barba, mustățile, cu briciul sau cu mașina de ras; a (se) bărbieri. **2.** Tr. A îndepărta părul de pe pielea unui animal. **3.** Tr. A răzui un strat subțire de pe suprafața unui lucru; a freca pe răzătoare. **4.** Tr. (Fig.) A distruge, a nimici; a învinge un adversar. **5.** Tr. A atinge (în zbor) suprafața apei sau a pămîntului.

radiá[1], *radiez,* vb. I. Tr. A emite radiații; (intr.; fig.) a arăta foarte vesel, fericit.

radiá[2], *radiez,* vb. I. Tr. (Jur.) A șterge dintr-un registru mențiunea privitoare la un act, la un drept etc.

radiál, -ă, *radiali, -e,* adj. Dispus, așezat în formă de raze.

radián, *radiani,* s.m. Unitate de măsură pentru unghiuri, egală cu unghiul care are vîrful în centrul unui cerc și care subîntinde un arc a cărui lungime este egală cu cea a razei cercului.

radiánt, -ă, *radianți, -te,* adj. **1.** Care se răspîndește prin radiații. **2.** Care emite radiații.

radiánță, *radianțe,* s.f. Mărime egală cu raportul dintre fluxul luminos emis de un corp și aria suprafeței acelui corp.

radiát, -ă, *radiați, -te,* adj. s.n. **1.** Adj. (Despre organele unor plante) Dispus în formă de raze. **2.** S.n. (La pl.) Nume dat animalelor care au organele dispuse în formă de raze (ex. celenteratele).

radiatór, *radiatoare,* s.n. **1.** Corp, dispozitiv, aparat care emite radiații. **2.** Parte componentă a instalației de răcire a unui motor. **3.** Corp alcătuit din unul sau mai multe elemente prin care circulă aburii sau apa caldă într-o instalație de încălzire centrală. **4.** *Radiator electric* = aparat electric de încălzire.

radiáție, *radiații,* s.f. Emisie și propagare a energiei sub formă de unde acustice, calorice, electromagnetice etc.; emisie a unui fascicul de particule.

radicál, -ă, *radicali, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. Fundamental, esențial, de bază: (adverbial) din temelie, cu totul. **2.** Adj. (Și substantivat) Care preconizează schimbări, reforme fundamentale. **3.** S.m. (Mat.) Număr care ridicat la o anumită putere dă numărul dat; simbol matematic care indică o extragere de rădăcină **(4)**. **4.** S.m. Grupare de atomi care se comportă în reacțiile chimice ca un element unic. **5.** S.m. (Lingv.) Rădăcină **(5)**.

radicalism s.n. Preconizarea și practicarea unor metode radicale în soluționarea problemelor politice, sociale, economice etc.

radicélă, *radicele,* s.f. (Bot.) Rădăcină secundară care se dezvoltă dintr-o rădăcină principală.

radicifórm, -ă, *radiciformi, -e,* adj. (Bot.) Care are forma unei rădăcini.

radiculă, *radicule,* s.f. Parte a embrionului unei semințe, care, după încolțirea semințel, se transformă în rădăcină.

radiér, *radiere,* s.n. Placă de beton armat, servind ca fundație pentru o construcție; căptușeală de beton sau de piatră executată pe fundul albiei unei ape sau între picioarele unui pod, pentru a evita eroziunea.

radiéră, *radiere,* s.f. Gumă **(2)**.

radiére, *radieri,* s.f. Faptul de *a radia*[1]*;* radiație.

radio[1]**-** Element de compunere care indică referirea unei mărimi, a unui aparat etc. la radiația electromagnetică sau la radioactivitate și care servește la formarea unor substantive.

rádio[2], *radiouri,* s.n. **1.** Radiofonie; (spec.) radioreceptor. **2.** Emisiune radiofonică.

radioactív, -ă, *radioactivi, -e,* adj. **1.** Care prezintă radioactivitate. **2.** Care se referă la radioactivitate.

radioactivitáte s.f. Emitere continuă, spontană, de radiații de către unele elemente ale căror nuclee sînt instabile și se dezintegrează.

radioaltimétru, *radioaltimetre,* s.n. Aparat, bazat pe emisia și recepția de unde radio, instalat la bordul unei aeronave, cu ajutorul căruia se determină altitudinea aeronavei față de sol.

radioamatór, *radioamatori,* s.m. Persoană care practică radioamatorismul.

radioamatorism s.n. Practicare a radiocomunicațiilor de către amatori, prin posturi de emisie-recepție proprii, în scopul stabilirii calității emisiunilor.

radioamplificáre s.f. Recepția, amplificarea și distribuirea prin rețea a programelor de radiodifuziune, cu ajutorul unei instalații speciale.

radioastronomie s.f. Ramură a astronomiei care studiază corpurile cerești cu ajutorul undelor radio venite de la aceste corpuri.

radiobaliză, *radiobalize,* s.f. Aparat de radionavigație situat la sol, care indică trecerea unei aeronave deasupra unui anumit punct geografic.

radiochimie s.f. Ramură a chimiei care se ocupă de probleme legate de elementele radioactive.

radiocompás, *radiocompasuri,* s.n. Aparat instalat la bordul avioanelor, care servește la determinarea direcției axei longitudinale a avionului în raport cu un post terestru de radioemisiune.

radiocomunicáție, *radiocomunicații,* s.f. Telecomunicație prin unde radio.

radiodifuziúne, *radiodifuziuni,* s.f. **1.** Radiocomunicație destinată transmiterii unor programe sonore sau sonore și vizuale pentru recepția publică. **2.** Instituția care dirijează această activitate.

radiodistribúție s.f. Distribuire a programelor de radiodifuziune pe linii de telecomunicații unui număr de receptoare.

radioeléctric, -ă, *radioelectrici, -e,* adj. Care se referă la radioelectricitate.

radioelectricitáte s.f. Ramură a științei și tehnicii care studiază undele electromagnetice și aplicarea lor în radiocomunicații, în radiolocație etc.

radioelemént, *radioelemente*, s.n. Element chimic radioactiv.

radioemísie s.f. v. **radioemisiune.**

radioemisiúne, *radioemisiuni*, s.f. Emisiune radiofonică. Var.: **radioemísie** s.f.

radioemițătór, *radioemițătoare*, s.n. Instalație pentru producerea undelor electromagnetice, utilizată în telecomunicații.

radiofár, *radiofaruri*, s.n. Post de radioemisiune care servește la dirijarea navigației aeriene sau maritime.

radiofică vb. I. Tr. A înzestra cu instalații de difuzare a programelor de radio.

radioficáre s.f. Acțiunea de extindere a difuzării programelor de radio pe un anumit teritoriu.

radiofízică s.f. Ramură a fizicii care studiază oscilațiile electromagnetice de înaltă frecvență, precum și producerea și propagarea undelor radio.

radiofónic, -ă, *radiofonici, -e*, adj. Care se referă la radiofonie.

radiofoníe, *radiofonii*, s.f. Radiocomunicație care constă în transmiterea prin unde radio a unor informații sonore.

radiofrecvénță, *radiofrecvențe*, s.f. Frecvența undelor radio prin care se efectuează transmisiunile radioelectrice.

radioghidáj, *radioghidaje*, s.n. Dirijare de la distanță a unui vehicul cu ajutorul undelor electromagnetice.

radiogoniometríe s.f. Metodă de determinare a direcției în care se află un emițător, cu ajutorul radiogoniometrului.

radiogoniométru, *radiogoniometre*, s.n. Instalație de radiorecepție pentru determinarea direcției din care vine o radioemisiune, folosită în navigația fără vizibilitate și în radiolocație.

radiografíe, *radiografii*, s.f. Înregistrare pe un film fotografic, cu ajutorul radiațiilor X, a imaginii unui corp opac, a unui organ sau a unei porțiuni din interiorul corpului omenesc.

radiográmă, *radiograme*, s.f. **1.** Radiotelegramă. **2.** Radiografie.

radioizotóp, *radioizotopi*, s.m. Izotop radioactiv.

radiojurnál, *radiojurnale*, s.n. Emisiune radiofonică cuprinzînd știri de actualitate.

radiolár, *radiolari*, s m (La pl.) Ordin de protozoare marine, înconjurate de o membrană silicioasă și avînd la exterior numeroase pseudopode, dispuse radial; (și la sg.) animal din acest ordin.

radiolarít s.n. Rocă sedimentară silicioasă, rezultată prin acumularea scheletelor de radiolari.

radiolocatór, *radiolocatoare*, s.n. Instalație care servește la radiolocație.

radiolocáție, *radiolocații*, s.f. Detectarea și determinarea poziției unui obiect prin emiterea unor fascicule de unde electromagnetice și transformarea acestora în semnale vizibile după reflectarea lor de către obiectul respectiv.

radiológ, *radiologi*, s.m. Specialist în radiologie.

radiologie s.f. Ramură a fizicii și a tehnicii care se ocupă cu studiul și cu aplicațiile în medicină, în metalografie etc. ale radiațiilor X și ale radiațiilor emise de substanțele radioactive.

radiométru, *radiometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea presiunii exercitate de radiația sonoră.

radionavigáție s.f. Conducerea unei nave aeriene sau maritime prin mijloace radiotehnice.

radioreceptór, *radioreceptoare*, s.n. Aparat pentru recepționarea undelor radio folosite în telecomunicații și transformarea lor în semnale similare celor care compun mesajul transmis.

radiorecépție, *radiorecepții*, s.f. Recepția undelor electromagnetice folosite în telecomunicații.

radioreléu, *radiorelee*, s.n. Instalație prin care se realizează o telecomunicație între două stații terminale, prin mai multe stații intermediare de recepție-emisie.

radioreperáj s.n. Procedeu de obținere a informațiilor cu privire la prezența, poziția etc. unui obiect cu ajutorul undelor radioelectrice.

radiós, -oásă, *radioși, -oase*, adj. **1.** (Poetic) Luminos, strălucitor. **2.** (Despre oameni sau despre figura omenească) Care exprimă seninătate, bucurie, fericire.

radioscopíe, *radioscopii*, s.f. Examinare a unui corp (în special a unor regiuni din corpul omenesc) prin proiectarea pe un ecran fluorescent a unui fascicul de radiații X care a străbătut acel corp.

radiosóndă, *radiosonde*, s.f. Aparat cu ajutorul căruia se fac observații meteorologice în straturile superioare ale atmosferei, datele fiind comunicate prin semnale radio unor stații terestre.

radiotéhnică s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu folosirea undelor electromagnetice pentru transmiterea și recepționarea la distanță a sunetelor și imaginilor.

radiotelefón, *radiotelefoane*, s.n. Aparat (portabil) utilizat pentru radiocomunicații pe distanțe relativ scurte.

radiotelefoníe s.f. Sistem de comunicație radiofonică în ambele sensuri între două posturi înzestrate cu radiotelefoane.

radiotelegráfic, -ă, *radiotelegrafici, -e*, adj. Care se referă la radiotelegrafie.

radiotelegrafíe s.f. Sistem de comunicație telegrafică prin unde electromagnetice; telegrafie fără fir.

radiotelegrafíst, -ă, *radiotelegrafiști, -ste*, s.m. și f. Persoană specializată în transmisiuni radiotelegrafice.

radiotelegrámă, *radiotelegrame*, s.f. Telegramă transmisă prin radiocomunicație.

radiotelescóp, *radiotelescoape*, s.n. Instalație pentru recepționarea și studierea undelor radio emise de corpurile cerești.

radioterapíe s.f. Metodă de tratare a unor boli cu ajutorul radiațiilor X.

radiotransmisiúne, *radiotransmisiuni*, s.f. Transmiterea la distanţă, prin unde electromagnetice, a unor sunete sau imagini.

radioúndă, *radiounde*, s.f. Undă radio.

rádiu s.n. Element natural radioactiv din grupa metalelor alcalino-pămîntoase, care se găseşte în minereurile de uraniu.

radiumterapíe s.f. Tratamentul unor forme de cancer cu ajutorul radiului.

rádius s.n. Os lung care, împreună cu cubitusul, formează scheletul antebraţului.

radón s.n. Element chimic radioactiv din grupa gazelor nobile, care ia naştere prin dezintegrarea radiului.

radúlă, *radule*, s.f. Organ de forma unei plăci chitinoase cu numeroşi dinţişori, situată la baza limbii unor moluşte, servind la roaderea hranei.

raf, *rafuri*, s.n. (Reg.) Şină de fier care se aplică pe roţile de lemn ale carelor şi căruţelor.

rafálă, *rafale*, s.f. **1.** Dezlănţuire bruscă şi scurtă de vînt, de ploaie sau de ninsoare. **2.** Serie continuă de lovituri trase cu o armă automată.

ráfie, *rafii*, s.f. Denumire dată unor specii de palmier cu tulpina scurtă şi cu frunze de dimensiuni mari; fibre obţinute din nervurile frunzelor acestor plante, utilizate în viticultură şi la confecţionarea unor obiecte împletite.

rafiná, *rafinez*, vb. I. **1.** Tr. A curăţa de impurităţi unele substanţe (alcool, ulei, zahăr). **2.** Tr. şi refl. (Fig.) A (se) face mai fin, mai delicat, mai subtil.

rafinamént, *rafinamente*, s.n. **1.** Subtilitate, fineţe a gustului, a simţirii. **2.** Viclenie, perfidie.

rafinát, -ă, *rafinaţi*, *-te*, adj. **1.** (Despre substanţe) Curăţat de impurităţi. **2.** (Fig.) Subtil, delicat, fin; (depr.) perfid, şiret.

rafinăríe, *rafinării*, s.f. **1.** Instalaţie în care se face rafinarea unor produse. **2.** Unitate industrială în care se prelucrează ţiţeiul.

raft, *rafturi*, s.n. Poliţă într-un dulap, la o etajeră etc.

ráge, pers. 3 *ráge*, vb. III. Intr. (Despre unele animale) A scoate răgete, a mugi. Var.: **răgí** vb. IV.

rágilă, *ragile*, s.f. Instrument cu dinţi de fier, prin care se trage cînepa sau inul meliţat, pentru ca să se curețe de puzderii şi de cîlţi.

raglán, *raglane*, s.n. **1.** Croială specială a unor obiecte de îmbrăcăminte, la care partea superioară a mînecii începe de sub guler. **2.** Palton sau pardesiu cu o asemenea croială.

rahát, *rahaturi*, s.n. Produs de cofetărie cu aspect gelatinos, făcut din sirop de zahăr, amidon şi diferite arome; (fig.; fam.) lucru lipsit de importanţă.

rahialgíe, *rahialgii*, s.f. Durere în regiunea coloanei vertebrale.

rahianestezíe, *rahianestezii*, s.f. Anestezie făcută printr-o injecţie în canalul rahidian.

rahidián, -ă, *rahidieni*, *-e*, adj. Care aparţine coloanei vertebrale sau măduvei spinării: ***canalul rahidian*** = canalul (format din vertebre) care conţine măduva spinării.

rahitic, -ă, *rahitici*, *-e*, adj. (Şi substantivat) Care suferă de rahitism.

rahitism s.n. Boală (mai ales la copii) caracterizată prin deformări osoase, întîrziere în apariţia dinţilor etc. şi care este cauzată de lipsa vitaminei D din organism.

rai s.n. (În concepţiile religioase) Loc plin de încîntare unde ar ajunge după moarte sufletele celor care respectă preceptele religiei.

raiá, *raiale*, s.f. (Înv.) Cetate, împreună cu ţinutul din jur, ocupată şi administrată de turci.

raid, *raiduri*, s.n. **1.** Incursiune de avioane sau de nave, făcută în scopuri militare pe teritoriul unei ţări străine. **2.** *Raid anchetă* = anchetă pe o anumită temă, efectuată în diferite întreprinderi, localităţi etc.

raión, *raioane*, s.n. Secţie într-un magazin, unde se găsesc mărfuri de acelaşi fel.

raionáre, *raionări*, s.f. Delimitare a unor suprafeţe de teren cu însuşiri pedologice relativ unitare, făcută în special pentru zonarea culturilor agricole.

ráită, *raite*, s.f. (Fam.) *A da o raită* = a se abate, a trece în grabă pe undeva.

raját, *rajahi*, s.m. Prinţ indian.

ral, *raluri*, s.n. Zgomot anormal al respiraţiei în cazul unor afecţiuni ale bronhiilor sau ale plămînilor.

ralantí s.n. Regim de mers încet al motoarelor cu ardere internă.

raliá, *raliez*, vb. I. Refl. A se alătura la ceva, a adera la o părere, la o propunere, la o acţiune comună.

ralíu, *raliuri*, s.n. Cursă automobilistică pe distanţe mari, constînd uneori şi din probe speciale.

ram, *ramuri*, s.n. Ramură.

ramazán s.n. **1.** A noua lună a anului la musulmani; postul cel mare pe care ei îl ţin în această lună. **2.** (Fam.) Stomac.

rámă¹, *rame*, s.f. **1.** Cadru de lemn sau de metal în care se pune o fotografie, un tablou etc.; schelet în care se fixează ceva. **2.** Fîşie groasă de piele, cusută pe marginea încălţămintei, de care se prinde talpa.

rámă², *rame*, s.f. Vîslă.

rambleiá, *rambleiez*, vb. I. Tr. A umple golurile rămase în urma unor excavări subterane.

rambléu, *ramblee*, s.n. Lucrare de terasament în umplutură, executată în scopul construirii unei şosele, a unei căi ferate etc.

rambúrs s.n. Sistem de expediere a mărfurilor, conform căruia contravaloarea acestora sau taxa de transport este achitată de destinatar la primire.

rambursá, *rambursez*, vb. I. Tr. A restitui un împrumut, un credit.

rambursábil, -ă, *rambursabili*, *-e*, adj. Care poate fi rambursat.

ramificá, pers. 3 *ramifică*, vb. I. Refl. A se despărţi în două sau în mai multe ramificaţii.

ramificát, -ă, *ramificați, -te,* adj. Despărțit în ramuri; cu ramificații.

ramificáție, *ramificații,* s.f. **1.** Locul de separare a unei căi de comunicație, a unei conducte etc. în două sau mai multe ramuri. **2.** Parte desfăcută dintr-un întreg; despărțitură, ramură, braț.

ramoleálă s.f. Faptul de a se ramoli, starea celui ramolit.

ramolí, *ramolesc,* vb. IV. Refl. A-și pierde (în urma procesului de îmbătrînire) integritatea facultăților intelectuale și fizice.

ramolismént, *ramolismente,* s.n. Faptul de a se ramoli.

ramolít, -ă, *ramoliți, -te,* adj., s.m. și f. (Persoană) ale cărei facultăți fizice și psihice au slăbit (din cauza îmbătrînirii).

rámpă, *rampe,* s.f. **1.** Platformă care servește pentru încărcarea și descărcarea mărfurilor. **2.** Excavație minieră de legătură între un puț de extracție și galeria de transport. **3.** *Rampă de lansare* = platformă prevăzută cu dispozitive de ghidare de pe care se lansează unele rachete. **4.** Balustradă la o scară sau la un pod. **5.** Partea dinspre sală a unei scene de teatru, unde sînt instalate luminile.

rámură, *ramuri,* s.f. **1.** Fiecare dintre ramificațiile unei tulpini; fiecare dintre ramificațiile coarnelor cerbului. **2.** Diviziune, subîmpărțire (a unui curs de apă, a unui masiv muntos, a unui nerv etc.). **3.** (Fig.) Ramificație a unei familii, a unui popor. **4.** Diviziune a unei științe, a unui domeniu de activitate.

rány, *răni,* s.f. **1.** Leziune a țesuturilor corpului; plagă. **2.** (Fig.) Suferință morală.

ranchiúnă, *ranchiune,* s.f. Dușmănie (ascunsă) însoțită de dorință de răzbunare.

ranchiunós, -oásă, *ranchiunoși, -oase,* adj. Care poartă ranchiună.

randaliná, *randalinez,* vb. I. Tr. A imprima, prin deformare plastică, zimți, striuri ori desene pe suprafața laterală a unei piese cilindrice sau conice.

randalínă, *randaline,* s.f. Moletă.

randamént, *randamente,* s.n. **1.** Raportul dintre efectul obținut și efortul depus într-o activitate; eficiență; (ec.) efectul util al unui factor al procesului de producție într-o unitate de timp. **2.** Raportul dintre valoarea unei mărimi (energie, putere etc.) cedată de un sistem tehnic (mașină, aparat) și valoarea aceleiași mărimi absorbită de acest sistem.

ranfluáre, *ranfluări,* s.f. Operația de ridicare la suprafață și de repunere în stare de plutire a unei nave scufundate.

ranfórt, *ranforturi,* s.n. Element de întărire a unei construcții (sau a unei părți a acesteia).

rang, *ranguri,* s.n. **1.** Treaptă într-o ierarhie administrativă, militară etc.; *de prim rang* (sau *de rangul întîi, al doilea* etc.) = de categoria sau de calitatea întîi (sau a doua etc.). **2.** (Mat.) Număr care arată locul pe care un termen îl ocupă într-un șir.

rángă, *răngi,* s.f. Bară de oțel utilizată ca pîrghie pentru ridicarea sau deplasarea corpurilor grele.

rániță, *ranițe,* s.f. Sac de pînză, de material plastic etc., care se poartă pe spate (mai ales de către militari și turiști), servind la transportarea hranei și a obiectelor necesare la drum; rucsac.

rántie, *rantii,* s.f. Haină lungă și largă care se poartă, peste îmbrăcăminte, de către preoți și călugări.

ranunculacée, *ranunculacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu tuberculi sau rizomi, frunze alterne și flori bisexuale; (și la sg.) plantă din această familie.

ranversáre, *ranversări,* s.f. Evoluție acrobatică a unui avion, constînd din urcarea într-un plan vertical și întoarcerea cu 180°, pentru schimbarea rapidă a direcției de zbor.

rapáce adj. invar. (Livr.) Hrăpăreț.

rapacitáte s.f. (Livr.) Însușirea de a fi rapace; lăcomie.

rapánghel s.n. (Pop.) *A lua pe cineva la rapanghel* = a certa pe cineva, a-l lua la bătaie.

rápăn, *rapăne,* s.n. Boală de piele asemănătoare cu rîia, întîlnită mai ales la cai, la cîini și la porci.

rapél, *rapeluri,* s.n. **1.** Readucere în poziția inițială a unei piese, sub acțiunea greutății proprii sau a unor forțe elastice. **2.** Revaccinare făcută cu scopul de a prelungi imunitatea dată de vaccinarea anterioară.

rapíd, -ă, *rapizi, -de,* adj. Care se petrece, se efectuează sau se mișcă cu repeziciune; *tren rapid* (și substantivat, n.) = tren care circulă cu viteză mare și se oprește numai în stațiile importante.

rapiditáte s.f. Însușirea de a fi rapid; repeziciune.

rápiță s.f. Plantă din familia cruciferelor, cu tulpina înaltă, cu flori galbene-aurii și semințe mici, bogate în ulei.

rapórt, (1, 2)*raporturi,* **(3, 4, 5)** *rapoarte,* s.n. **1.** Relație; *în raport cu...* = în comparație cu... **2.** Legătură între două sau mai multe persoane, instituții etc. **3.** (Mat.) Cîtul dintre două mărimi. **4.** Dare de seamă (scrisă sau verbală) pe care o prezintă cineva în fața unei adunări, a unei autorități etc. **5.** Scurtă prezentare orală asupra situației unei unități militare, făcută de un subaltern unui comandant.

raportá, *raportez,* vb. I. **1.** Tr. A stabili un raport între două sau mai multe noțiuni, lucruri, fapte etc. **2.** Refl. A se referi la... **3.** Tr. A prezenta un raport, a aduce un lucru la cunoștința cuiva; a relata, a povesti.

raportór, -oáre, *raportori, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană care prezintă un raport (4). **2.** S.n. Instrument care servește la măsurarea unghiurilor.

rapsód, *rapsozi,* s.m. **1.** (În Grecia antică) Cîntăreț și recitator care colinda orașele recitînd poeme. **2.** Autor de poeme epice.

rapsodíe, *rapsodii,* s.f. **1.** (La vechii greci) Fragment dintr-un poem. **2.** Compoziție muzi-

cală de formă liberă, alcătuită din fragmente de melodii de inspirație folclorică.

rapt, *rapturi,* s.n. **1.** Răpire a unei persoane. **2.** Furt săvîrșit prin violență.

rar, -ă, *rari, -e,* adj. **1.** Care are elementele componente mai depărtate unele de altele decît de obicei; care se află, unul față de altul, la o distanță mai mare decît cea obișnuită. **2.** Care se găsește numai în puține locuri sau apare la intervale depărtate. **3.** (Adesea adverbial) Care se efectuează sau se succedă la intervale depărtate. **4.** Neobișnuit, excepțional.

rarefácție, *rarefacții,* s.f. Faptul de a (se) rarefia.

rarefiá, *rarefiez,* vb. I. Tr. A micșora densitatea unui gaz; (refl.; despre gaze) a-și micșora densitatea.

rarefiát, -ă, *rarefiați, -te,* adj. (Despre gaze) Cu densitatea micșorată.

rúreori adv. Cîteodată, uneori.

rarísim, -ă, *rarisimi, -e,* adj. Foarte rar.

ráriște, *rariști,* s.f. Loc într-o pădure unde copacii sînt rari.

raritáte, (2) *rarități,* s.f. **1.** Faptul de a fi rar. **2.** Obiect, fenomen etc. care se întîlnește rar; lucru deosebit, excepțional.

ráriță, *rarițe,* s.f. Un fel de plug cu două cormane care răstoarnă brazda în ambele părți.

ras[1], *rasuri,* s.n. Acțiunea de a (se) rade.

ras[2], **-ă,** *rași, -se,* adj. **1.** (Despre barbă, mustăți) Tăiat pînă la piele; (despre persoane) cu barba sau cu mustățile tăiate. **2.** (Despre fructe, legume) Curățat, prin răzuire, de stratul exterior; fărîmițat prin frecare pe răzătoare. **3.** (Despre zbor) Razant. **4.** (Despre vase) Plin pînă la marginea de sus.

rásă[1], *rase,* s.f. **1.** Grup de microorganisme, plante sau animale din aceeași specie, avînd caractere comune care se păstrează ereditar. **2.** *Rase omenești* = grupări mari, naturale, de oameni, unitare prin origine și printr-un ansamblu de caractere somatice ereditare (în special culoarea pielii).

rásă[2], *rase,* s.f. Haină de postav lungă pînă la călcîie, purtată de călugări.

rasiál, -ă, *rasiali, -e,* adj. Care aparține rasismului, care se referă la rasism.

rasísm s.n. Teorie social-politică antiștiințifică și reacționară care susține inegalitatea biologică și intelectuală a raselor omenești.

rasíst, -ă, *rasiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la rasism. **2.** S.m. și f. Adept al rasismului.

rasól, *rasoluri,* s.n. Sortiment de carne de bovine sau de porcine care se obține din regiunea gambei; fel de mîncare preparată din acest sortiment de carne.

rasoleálă, *rasoleli,* s.f. (Fam.) Lucru făcut în grabă, superficial.

rasolí, *rasolesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A face un lucru în grabă, superficial.

rastél, *rastele,* s.n. Suport de care se reazemă armele, schiurile, bicicletele etc.

ráster, *rastere,* s.n. Placă de sticlă cu o rețea fină de linii sau de puncte, care se folosește în în tipografie pentru reproducerea unor imagini.

rașchetá, *rașchetez,* vb. I. Tr. **1.** A curăța (de vopsea sau de rugină) cu rașcheta **(1)** o piesă metalică. **2.** A rade parchetul cu rașcheta **(2)**. **3.** A imprima unei tencuieli proaspete șanțuri mici și dese.

rașchétă, *rașchete,* s.f. **1.** Unealtă de oțel, de forma unei dălți încovoiate, folosită la răzuit. **2.** Răzuitor pentru parchet. **3.** Unealtă în formă de perie, avînd cuie în loc de peri, cu care se imprimă șanțuri mici și dese pe o tencuială proaspătă.

rașél, *rașele,* s.n. Mașină rectilinie de tricotat.

ráșpel, *rașpele,* s.n. Unealtă de forma unei pile late, cu dinți mari, folosită pentru a prelucra piese de lemn sau metalice de duritate mică.

ratá, *ratez,* vb. I. **1.** Intr. (Despre arme) A nu lua foc cînd este declanșată. **2.** Tr. (Fig.) A da greș, a nu reuși; a pierde, a scăpa o ocazie.

ratát, -ă, *ratați, -te,* adj. **1.** Nereușit, neizbutit. **2.** (Adesea substantivat) Care nu a reușit să se afirme, să se realizeze.

rátă, *rate,* s.f. Parte dintr-o datorie sau dintr-o obligație care se plătește regulat, la date succesive, dinainte stabilite; *rata plusvalorii* = raportul dintre plusvaloare și capitalul variabil, reflectînd gradul de exploatare a muncitorilor de către capitaliști; *rata plusprodusului* = raportul dintre plusprodus și produsul necesar.

ratéu, *rateuri,* s.n. **1.** Defect de funcționare a unui motor cu explozie, care constă în arderea incompletă a amestecului de combustibil, fără dezvoltare de lucru mecanic. **2.** Neaprindere a încărcăturii de azvîrlire a unui cartuș în urma percuției capsei.

ratiéră, *ratiere,* s.f. Dispozitiv de antrenare a ițelor la războiul de țesut mecanizat.

ratificá, *ratific,* vb. I. Tr. A face o ratificare.

ratificáre, *ratificări,* s.f. Act prin care organul competent al statului declară că își însușește un tratat semnat de reprezentantul său cu alt stat.

ráță, *rațe,* s.f. Nume dat mai multor specii de păsări înotătoare, cu ciocul lat și cu picioarele scurte; *rață sălbatică* = strămoșul celor mai multe rase de rațe domestice; *rață domestică* = denumire dată numeroaselor rase și varietăți provenite prin domesticirea raței sălbatice, deosebite între ele prin culoarea penelor, forma corpului etc.

ráție, *rații,* s.f. **1.** Cantitate, porție, mai ales de hrană, socotită ca fiind necesară pentru un timp determinat. **2.** Număr egal cu diferența (sau cu cîtul) a doi termeni consecutivi ai unei progresii aritmetice (respectiv geometrice).

raționá, *raționez,* vb. I. **1.** Intr. A judeca, a gîndi în mod logic, rațional. **2.** Tr. A raționaliza **(2)**.

raționál, -ă, *raționali, -e,* adj. **1.** Potrivit cu cerințele rațiunii; logic; (despre oameni) înzes-

trat cu rațiune. **2.** (Și adverbial) Care se face cu judecată; sistematic, metodic. **3.** (Mat.) *Număr rațional* = număr care poate fi pus sub forma unei fracții ai cărei numărător și numitor sînt numere întregi.

raționalísm s.n. Teorie gnoseologică după care singura sursă a cunoașterii autentice este rațiunea.

raționalíst, -ă, *raționaliști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la raționalism. **2.** S.m. și f. Adept al raționalismului.

raționaliză, *raționalizez,* vb. I. Tr. **1.** A introduce metode care să ducă la perfecționarea procesului de producție. **2.** A limita, prin anumite restricții, consumul unor produse.

raționamént, *raționamente,* s.n. Formă logică fundamentală constînd dintr-o înlănțuire de judecăți; (p. ext.) șir de argumente de care se servește cineva pentru a-și susține punctul de vedere.

rațiúne, (2) *rațiuni,* s.f. **1.** Facultatea, proprie omului, de a cunoaște, de a gîndi logic, de a judeca; judecată, minte. **2.** Temei, motiv, justificare; *rațiune de stat* = motiv de ordin superior politic, interesînd ordinea de stat, în funcție de care se iau decizii în problemele majore ale politicii interne și externe; *rațiunea de a fi* = ceea ce justifică existența unui lucru.

ravác s.n. Must care se scurge din boabele de struguri fără a fi presate; vin obținut din astfel de must.

ravágiu, *ravagii,* s.n. (Mai ales la pl.) Distrugere, pustiire cauzată de fenomene ale naturii, de epidemii etc.

ravénă, *ravene,* s.f. Vale strîmtă cu versanți abrupți, instabili, formată prin eroziune de către șuvoaie.

raz, *razuri,* s.n. **1.** Rangă. **2.** Unealtă formată dintr-o bară scurtă de oțel, cu un capăt lățit și ascuțit, folosită de tîmplari, dulgheri etc.

razachíe s.f. Soi de viță de vie care dă struguri cu boabe mari, cărnoase.

razánt, -ă, *razanți, -te,* adj. Care trece, în viteză, la mică distanță de suprafața pămîntului, a apei etc., aproape atingîndu-le.

razánță, *razanțe,* s.f. Proprietate a unei traiectorii de a avea curbură mică.

rázã, *raze,* s.f. **1.** Fascicul îngust de radiații; (p. ext.) lumină, zonă luminoasă. **2.** (Fig.) Licărire, semn slab de... **3.** (La pl.) Radiații. **4.** (Mat.) Distanța de la un punct al unui cerc sau al unei sfere pînă la centru. **5.** (Fig.) Distanță pînă la care se poate exercita o influență, o acțiune etc.

rázie, *razii,* s.f. Control inopinat făcut de organele miliției în scopul descoperirii unor infractori, a unor contravenienți etc.

rázna adv. *A o lua* (sau *a o apuca* etc.) *razna* = a pleca la întîmplare, fără țintă; a se abate, a devia (de la linia normală, de la subiect etc.).

răbdá, *rabd,* vb. I. **1.** Tr. și intr. A îndura, a suporta (greutăți, neplăceri etc.). **2.** Intr. A-și înfrîna nerăbdarea, a se stăpîni. **3.** Tr. A tolera, a permite, a îngădui.

răbdáre, *răbdări,* s.f. **1.** Faptul de *a răbda;* capacitatea de a suporta (cu resemnare) neplăceri, dureri fizice sau morale; puterea de a aștepta în liniște desfășurarea unor evenimente. **2.** Perseverență, stăruință; tenacitate.

răbdătór, -oáre, *răbdători, -oare,* adj. **1.** Care suportă (fără împotrivire) neplăceri, suferințe etc. **2.** Perseverent, stăruitor.

răbój, *răbojuri,* s.n. Bucată de lemn pe care se însemnau în trecut, prin crestături, diferite socoteli, numărători etc.

răbufneálă, *răbufneli,* s.f. Zgomot surd și puternic, bufnitură (de vînt), izbucnire.

răbufni, *răbufnesc,* vb. IV. Intr. **1.** A produce un zgomot surd și puternic (prin izbire sau prin cădere); a țîșni cu putere. **2.** A se manifesta brusc, violent; a izbucni.

răbufnire, *răbufniri,* s.f. Faptul de *a răbufni;* zgomot surd și puternic.

răcán, *răcani,* s.m. (Depr.) Recrut.

răceálă, *răceli,* s.f. **1.** Temperatură scăzută, frig; senzație de frig. **2.** (Fig.) Indiferență, nepăsare. **3.** Boală contagioasă caracterizată prin inflamarea căilor respiratorii, prin tuse cu expectorație, stare febrilă etc.

răchitán, *răchitani,* s.m. Denumire dată unor specii de plante erbacee cu flori roșietice sau alburii, care cresc prin locuri umede și mlăștinoase.

răchitár, *răchitari,* s.m. Fluture mare, de culoare brumărie, a cărui larvă atacă arborii, găurindu-le tulpinile.

răchítă, *răchite,* s.f. Denumire dată mai multor specii de salcie, cu ramuri flexibile din care se împletesc diferite obiecte. Pl. și: *răchiți.*

răchitiș, *răchitișuri,* s.n. Desiș de răchite.

răchițică, *răchițele,* s.f. **1.** (La pl.) Mic arbust tîrîtor, cu frunze persistente și fructe roșii, acrișoare, comestibile. **2.** Arbust cu flori galbene și frunze ascuțite, acoperite cu un fel de solzi, care le dau un aspect argintiu.

răci, *răcesc,* vb. IV. **1.** Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) rece, a(-și) micșora temperatura. **2.** Refl. A pierde din căldura obișnuită a corpului. **3.** Intr. A se îmbolnăvi de răceală. **4.** Refl. (Fig.) A-și pierde însuflețirea, interesul pentru cineva sau pentru ceva.

răcire, *răciri,* s.f. Faptul de *a (se) răci.*

răcitór, *răcitoare,* s.n. Instalație sau aparat în care, cu ajutorul unui refrigerent, se menține o temperatură scăzută față de cea a mediului înconjurător și care se folosește pentru răcirea sau pentru păstrarea la rece a alimentelor, a unui material etc.

răcitúră, *răcituri,* s.f. (Reg.; mai ales la pl.) Piftie.

răcnet, *răcnete,* s.n. **1.** Urlet, zbieret de animal. **2.** Strigăt, țipăt puternic scos de om.

răcní, *răcnesc,* vb. IV. Intr. A scoate răcnete.

răcoáre, (2) *răcori,* s.f. **1.** Temperatură ușor scăzută a aerului. **2.** (Fig.; la pl.) Senzație de

frig, provocată de o emoţie puternică sau de o stare patologică.

răcoreálă, *răcoreli,* s.f. Faptul de a se răcori; răcoare.

răcorí, *răcoresc,* vb. IV. Refl. **1.** A deveni mai rece, a se răci; a se face răcoros. **2.** A-şi potoli senzaţia de fierbinţeală; a-şi astîmpăra setea. **3.** A se linişti, a se calma, a se potoli.

răcoritór, -oáre, *răcoritori, -oare,* adj. Care răcoreşte; (substantivat, f.) băutură care răcoreşte, care astîmpără setea.

răcorós, -oásă, *răcoroşi, -oase,* adj. Care are o temperatură uşor scăzută, care răcoreşte.

răcovínă, *răcovine,* s.f. Mică plantă erbacee cu tulpina tîrîtoare, cu flori mici, albe, care creşte prin păduri. Var.: **răcuínă** s.f.

răcuínă s.f. v. **răcovină.**

răculéţ, *răculeţi,* s.m. Plantă erbacee tîrîtoare din regiunea montană, cu rizom gros, avînd proprietăţi diuretice.

rădáşcă, *rădaşte,* s.f. Insectă mare din ordinul coleopterelor, de culoare neagră-castanie, masculul avînd mandibulele lungi, asemănătoare coarnelor de cerb.

rădăcínă, *rădăcini,* s.f. **1.** Parte a plantelor superioare avînd rolul de a fixa planta în sol şi de a absorbi apa cu substanţele hrănitoare. **2.** (Anat.) Parte a unui organ prin care acesta este fixat într-un ţesut; partea profundă a unei tumori. **3.** Partea de jos a unui zid, a unui munte etc. **4.** Radical **(3);** *rădăcină pătrată* = număr care, înmulţit cu sine însuşi, dă numărul respectiv; *rădăcină cubică* = număr care, înmulţit succesiv de două ori cu sine însuşi, dă numărul respectiv. **5.** (Lingv.) Element al unui cuvînt, obţinut prin eliminarea desinenţelor, sufixelor sau prefixelor, şi care este comun tuturor cuvintelor din aceeaşi familie.

rădăciníş s.n. Mulţime de rădăcini.

rădăcinós, -oásă, *rădăcinoşi, -oase,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre plante) Cu rădăcini multe sau mari. **2.** S.f. (La pl.) Grup de plante a căror rădăcină este folosită în industrie sau ca furaj.

rădván, *rădvane,* s.n. (Înv.) Trăsură de lux (închisă), trasă de mai mulţi cai.

răfuí, *răfuiesc,* vb. IV. Refl. recipr. A lămuri cu cineva o neînţelegere; a se certa, a se bate cu cineva.

răfuiálă, *răfuieli,* s.f. Faptul de a se răfui; ceartă, bătaie.

răgáce, *răgace,* s.f. Rădaşcă.

răgáz s.n. **1.** Timp liber disponibil; moment de întrerupere a unei activităţi pentru odihnă; repaus. **2.** Amînare, păsuire.

răgălíe, *răgălii,* s.f. Desiş de rădăcini, ieşite la malul apelor curgătoare; îngrămădire de vreascuri, de lemne etc. aduse de apă.

răget, *răgete,* s.n. Zbieret scos de unele animale (în special de vitele cornute).

răgí vb. IV. v. **rage.**

răgilá, *rágil,* vb. I. Tr. A trage prin ragilă fuiorul de in sau de cînepă.

răguşeálă, *răguşeli,* s.f. Îngroşare şi slăbire a vocii, provocată mai ales de răceală.

răguşí, *răguşesc,* vb. IV. Intr. A i se îngroşa şi a-i slăbi cuiva vocea.

răguşít, -ă, *răguşiţi, -te,* adj. Cu vocea îngroşată şi slăbită (din cauza răcelii).

rămás s.n. Faptul de a rămîne; *rămas bun,* formulă de salut adresată de cel care se desparte de cineva.

rămăşág, *rămăşaguri,* s.n. Pariu.

rămăşíţă, *rămăşiţe,* s.f. **1.** Ceea ce a rămas dintr-un întreg sau dintr-o cantitate anumită după ce a fost utilizată cea mai mare parte; *rămăşiţe pămînteşti* = corpul neînsufleţit al unui om. **2.** Ceea ce a mai rămas de îndeplinit dintr-o obligaţie sau de achitat dintr-o datorie.

rămíne, *rămín,* vb. III. Intr. **1.** (Despre fiinţe) A sta pe loc, a nu pleca din locul unde se află; (despre lucruri) a nu fi mutat sau dus din locul unde se găseşte. **2.** A fi lăsat în urmă: *satul a rămas departe; a rămîne în urmă* = a fi întrecut, depăşit de alţii; (despre ceas) a marca timpul cu întîrziere. **3.** A se afla sau a se menţine într-o anumită stare, sub un anumit aspect. **4.** A continua să existe, a dăinui; a nu se schimba; a se păstra în conştiinţa oamenilor. **5.** A se menţine ca rest de la ceva.

rămínere, *rămîneri,* s.f. Faptul de *a rămîne; rămînere în urmă* = întîrziere (faţă de alţii); lipsă de progres.

rămurát, -ă, *rămuraţi, -te,* adj. Ramificat, rămuros.

rămuréle s.f. pl. Ciupercă comestibilă, cu numeroase ramificaţii cărnoase.

rămurós, -oásă, *rămuroşi, -oase,* adj. Cu multe ramuri; ramificat.

răní, *rănesc,* vb. IV. **1.** Tr. şi refl. A(-şi) produce o rană. **2.** Tr. (Fig.) A întrista, a îndurera; a jigni.

rănít, -ă, *răniţi, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care a căpătat o rană.

răpăí, *răpăi,* vb. IV. Intr. (Despre ploaie, grindină) A cădea producînd zgomote scurte şi dese; (despre arme automate) a se descărca ritmic la intervale scurte; (despre oameni) a lovi ritmic într-un obiect tare.

răpăiálă, *răpăieli,* s.f. Răpăit; ploaie repede, de scurtă durată.

răpăít s.n. Faptul de a răpăi; zgomotul produs de ploaie, de grindină, de o armă automată etc.; (p. ext.) succesiune de lovituri dese, scurte şi ritmice.

răpănós, -oásă, *răpănoşi, -oase,* adj. (Despre unele animale) Bolnav de rapăn; (p. ext.) murdar.

răpciúgă s.f. Morvă.

răpciugós, -oásă, *răpciugoşi, -oase,* adj. Bolnav de răpciugă.

răpciúne s.m. Numele popular al lunii septembrie.

răpí, *răpesc,* vb. IV. Tr. **1.** A lua pe cineva cu sila şi a-l duce cu sine; (despre moarte) a curma firul vieţii cuiva. **2.** A lua cu sila ceva ce aparţine altuia. **3.** (Fig.) A fermeca, a vrăji.

răpitór, -oáre, *răpitori, -oare,* adj. **1.** (Mai ales substantivat) Care răpeşte pe cineva; (fig.)

care farmecă, încîntă. **2.** (Despre animale) Care prinde și mănîncă animale vii; (substantivat, f. pl.) nume dat unor ordine de păsări de pradă.

răposá, *răposez,* vb. I. Intr. A muri.

răposát, -ă, *răposați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Mort, decedat.

răpúne, *răpún,* vb. III. Tr. **1.** A ucide, a omorî. **2.** A înfrînge, a doborî un adversar; (fig.) a învinge pe cineva într-o luptă de opinii.

rărí, *răresc,* vb. IV. **1.** Refl. A deveni mai rar, mai depărtat unul față de altul; (despre oameni) a deveni mai puțini la număr (într-o colectivitate). **2.** Tr. și refl. A deveni (sau a face să devină) mai puțin des sau mai puțin compact. **3.** Tr. A încetini ritmul unei acțiuni, al unei activități.

răríș, *rărișuri,* s.n. Rariște.

rărițúră, *rărituri,* s.f. **1.** Loc gol între obiecte așezate rar; loc într-o țesătură unde firele sînt mai rare decît în rest. **2.** Rariște.

răritá, *rărițez,* vb. I. Tr. A lucra pămîntul cu rarița.

rărúnchi, *rărunchi,* s.m. (Pop.) **1.** Rinichi. **2.** Interiorul corpului omenesc; mijlocul, miezul unui lucru.

răs- (Înaintea vocalelor și a consoanelor sonore are forma *răz-)* Element de compunere care formează derivate de la verbe, adjective, substantive, adverbe.

răsád, *răsaduri,* s.n. Plantă tînără, crescută în seră sau în răsadniță, care urmează să fie plantată în aer liber.

răsádniță, *răsadnițe,* s.f. Construcție simplă din scînduri, acoperită de obicei cu geamuri și așezată pe un strat de gunoi de grajd, pe care se obțin răsaduri.

răsalaltăieri adv. În ziua care precedă pe cea de alaltăieri.

răsădí, *răsădesc,* vb. IV. Tr. A transplanta un răsad din seră sau din răsadniță pe locul de cultură.

răsărí, *răsár,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre aștri) A apărea la orizont. **2.** (Despre plante) A încolți și a ieși din pămînt. **3.** A se ivi, a apărea pe neașteptate (din depărtare). **4.** A ieși în evidență, a se ridica deasupra celor din jur. **5.** (Despre copii) A crește, a se face mai mare. **6.** A sări brusc (în picioare), a tresări.

răsărít[1], *răsărituri,* s.n. **1.** Faptul de a răsări; apariția unui astru la orizont; momentul cînd răsare Soarele (sau alt astru); (fig.) începutul unei ere noi. **2.** Partea orizontului unde răsare Soarele; est. **3.** Țară, ținut așezat în direcția răsăritului **(2).**

răsărít[2], **-ă,** *răsăriți, -te,* adj. **1.** (Despre plante) Încolțit. **2.** (Fig.; mai ales la comparativ; despre copii) Puțin mai mare, mai dezvoltat decît alți copii de aceeași vîrstă. **3.** (Mai ales la comparativ) Mai de seamă, mai important (decît altul).

răsăriteán, -ă, *răsăriteni, -e,* adj. Care se află la răsărit, de la răsărit; (substantivat) locuitor din răsărit; oriental.

răscoáce, *răscóc,* vb. III. Refl. și tr. (Despre alimente, fructe etc.) A (se) coace mai mult decît trebuie.

răscoálă, *răscoale,* s.f. Formă spontană a luptei (țărănimii) împotriva asupririi și a exploatării; (fig.) protest.

răscól, *răscoale,* s.n. Desfacerea stînii toamna și separarea oilor pentru a fi luate de către proprietari.

răscolí, (1, 2, 3, 5) *răscolesc,* **(4)** *răscól,* vb. IV. Tr. **1.** A face dezordine căutînd ceva. **2.** A scormoni focul pentru a-l înviora. **3.** A mișca puternic, a agita; a stîrni praful. **4.** (Fig.) A tulbura, a agita, a face să se revolte. **5.** (Fig.) A trezi amintiri, sentimente.

răscolít, -ă, *răscoliți, -te,* adj. **1.** Răvășit. **2.** (Despre praf, valuri etc.) Stîrnit. **3.** (Fig.) Agitat, tulburat.

răscolitór, -oáre, *răscolitori, -oare,* adj. Care trezește amintiri, sentimente.

răscópt, -oáptă, *răscopți, -oapte,* adj. Copt mai mult decît trebuie; prea copt; *ouă răscoapte* = ouă fierte pînă la coagularea completă.

răscrăcărá, *răscrácăr,* vb. I. Refl. (Pop.) A se crăcăna.

răscrăcărát, -ă, *răscrăcărați, -te,* adj. Crăcănat.

răscroí, *răscroiesc,* vb. IV. Tr. A croi un material pentru o haină, urmînd linia gîtului sau a brațelor.

răscroiálă, *răscroieli,* s.f. Tăietură în croiala unei haine (în special la gît și la mîneci).

răscrúce, *răscruci,* s.f. **1.** Locul unde se încrucișează două sau mai multe drumuri; răspîntie. **2.** Moment crucial în viața unui om, a unui popor etc.

răsculá, *răscól,* vb. I. Tr. și refl. A (se) ridica împotriva asupritorilor; a (se) răzvrăti.

răsculát, -ă, *răsculați, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care s-a ridicat împotriva unei nedreptăți, a unei oprimări.

răscumpărá, *răscúmpăr,* vb. I. Tr. **1.** A plăti prețul unui lucru vîndut sau amanetat, pentru a reintra în posesiunea lui. **2.** A elibera pe cineva din captivitate, în schimbul unei sume de bani. **3.** A compensa, a răsplăti; (despre fapte) a constitui o compensație.

răsfắț, *răsfățuri,* s.n. **1.** Faptul de a (se) răsfăța; alintare. **2.** Desfătare, plăcere. **3.** Huzur, belșug.

răsfățá, *răsfắț,* vb. I. **1.** Tr. A înconjura pe cineva cu o tandrețe exagerată; a satisface capriciile cuiva. **2.** Tr. și refl. A (se) desfăta, a (se) delecta. **3.** Refl. A trăi în belșug, a huzuri.

răsfățát, -ă, *răsfățați, -te,* adj. Alintat, răzgîiat; capricios.

răsfirá, *răsfír,* vb. I. Tr. și refl. **1.** A (se) desface fir cu fir; (despre firele din păr, din barbă) a (se) separa unele de altele. **2.** A (se) întinde în toate părțile, a (se) împrăștia. Var.: **resfirá** vb. I.

răsfirát, -ă, *răsfirați, -te,* adj. **1.** (Despre păr, barbă) Cu firele depărtate unele de altele. **2.** Cu elementele componente depărtate între ele;

desfăcut; împrăştiat, difuz. Var.: **resfirát, -ă** adj.

răsfoí, *răsfoiesc,* vb. IV. Tr. A întoarce una cîte una foile unei cărţi, ale unui ziar etc., citind în fugă; a frunzări.

răsfrînge, *răsfríng,* vb. III. **1.** Tr. şi refl. A (se) reflecta; a (se) refracta. **2.** Refl. (Despre sunete) A se întoarce sub formă de ecou; a se repeta. **3.** Refl. A se face simţit (influenţînd), a se repercuta asupra a ceva. **4.** Tr. A îndoi, a întoarce în afară.

răsfrînt, -ă, *răsfrînţi, -te,* adj. Îndoit, întors în afară.

răsfúg subst. **1.** S.n. Boală contagioasă a oilor şi caprelor, care se manifestă prin inflamarea ugerului. **2.** S.n. Antrax. **3.** S.m. Plantă erbacee din familia compozitelor, întrebuinţată în medicina populară ca medicament împotriva răsfugului (1).

răspăr s.n. *În răspăr* = împotriva direcţiei în care creşte părul; (fig.) potrivnic, ostil.

răspicá, *răspíc,* vb. I. Tr. A pronunţa, a spune desluşit, limpede; a explica, a lămuri.

răspicát, -ă, *răspicaţi, -te,* adj. (Despre vorbe, voce; adesea adverbial) Clar, lămurit, hotărît.

răspîndí, *răspîndesc,* vb. IV. **1.** Refl. (Despre lumină, căldură etc.) A se împrăştia, a se propaga. **2.** Refl. şi tr. (Despre ştiri, publicaţii etc.) A (se) difuza. **3.** Refl. (Despre grupuri de fiinţe) A se împrăştia, a se răsfira.

răspîndít, -ă, *răspîndiţi, -te,* adj. **1.** Împrăştiat, revărsat. **2.** Cunoscut; difuzat.

răspînditór, -oáre, *răspînditori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care răspîndeşte cunoştinţe, idei, ştiri etc.

răspíntie, *răspîntii,* s.f. Răscruce.

răsplătă s.f. Ceea ce se face sau se dă pentru a recompensa pe cineva.

răsplătí, *răsplătesc,* vb. IV. Tr. A da cuiva o plată, o recompensă materială sau morală pentru ceva.

răspóimîine adv. În ziua care urmează după poimîine.

răspopí, *răspopesc,* vb. IV. Tr. A retrage cuiva calitatea de preot.

răspúnde, *răspúnd,* vb. III. **1.** Intr. şi tr. A da răspuns la o întrebare; a da răspunsuri la solicitarea unui examinator. **2.** Intr. A reacţiona (prin vorbe, gesturi, atitudini) la o solicitare, la o provocare etc.; a replica, a riposta. **3.** Intr. A scrie unei persoane, ca urmare a unei scrisori primite de la ea. **4.** Intr. A da urmare unui apel, unei chemări. **5.** Intr. A străbate pînă la..., a avea comunicaţie cu... **6.** Intr. A da socoteală, a-şi lua răspunderea pentru ceva.

răspúndere, *răspunderi,* s.f. Faptul de *a răspunde;* responsabilitate; obligaţia de a răspunde (moral, material etc.) de îndeplinirea sau neîndeplinirea unor sarcini, acţiuni etc.; *răspundere colectivă* = răspundere a unui organ colectiv pentru executarea obligaţiilor ce intră în atribuţiile sale potrivit legii; *a trage pe cineva la răspundere* = a-i cere cuiva socoteală pentru faptele sale.

răspúns, *răspunsuri,* s.n. **1.** Ceea ce se spune sau se scrie celui care întreabă ceva. **2.** Expunere a cunoştinţelor în faţa unui examinator. **3.** Ripostă, replică. **4.** Informaţie, ştire. **5.** Soluţie, dezlegare.

răspunzătór, -oáre, *răspunzători, -oare,* adj. Care răspunde pentru ceva, care poartă răspunderea.

răsputére, *răsputeri,* s.f. *Din răsputeri* = din toate puterile.

răstălmăcí, *răstălmăcesc,* vb. IV. Tr. A explica sau a interpreta ceva în mod eronat; a denatura adevărul.

răstí, *răstesc,* vb. IV. Refl. A se adresa cuiva pe un ton aspru, ameninţător.

răstigní, *răstignesc,* vb. IV. **1.** Tr. A ucide pe cineva pironindu-l pe o cruce; a crucifica. **2.** Refl. A se întinde cu mîinile (şi cu picioarele) desfăcute.

răstigníre, *răstigniri,* s.f. **1.** Faptul de *a răstigni;* crucificare. **2.** (Reg.) Cruce mare aşezată la margine de drum.

răstignít, -ă, *răstigniţi, -te,* adj. Pironit pe cruce; (p. ext.) cu braţele desfăcute şi întinse.

răstimp, *răstimpuri,* s.n. Interval de timp între două perioade sau între două momente.

răstít, -ă, *răstiţi, -te,* adj. (Despre cuvinte sau despre ton; adesea adverbial) Aspru, ameninţător.

răstoácă, *răstoace,* s.f. Locul unde o apă curgătoare este puţin adîncă.

răstocí, *răstocesc,* vb. IV. Tr. A abate cursul unei ape pentru a prinde peşti în albia secată.

răsturná, *răstórn,* vb. I. **1.** Tr. A deplasa un corp din poziţia lui normală, făcîndu-l să cadă într-o parte sau întorcîndu-l cu partea de deasupra în jos. **2.** Tr. A întoarce un recipient cu gura în jos (pentru a-l goli). **3.** Tr. A culca la pămînt, a doborî; (fig.) a înlătura de la putere, dintr-un post de conducere; a desfiinţa o stare de lucruri, a zădărnici un plan. **4.** Refl. A se aşeza într-o poziţie comodă, cu spatele sprijinit de ceva.

răsturnát, -ă, *răsturnaţi, -te,* adj. Doborît, culcat la pămînt.

răsucí, *răsucesc,* vb. IV. **1.** Tr. A învîrti un fir în jurul lui însuşi, pentru a-l face mai rezistent; a înfăşura două sau mai multe fire, unele în jurul altora, pentru a obţine un fir mai gros. **2.** Tr. A-şi învîrti, a-şi întoarce capetele mustăţilor. **3.** Tr. şi refl. A(-şi) imprima o mişcare de rotaţie; a (se) roti; a(-şi) mişca corpul sau o parte a corpului, schimbîndu-i poziţia. **4.** Tr. A învîrti un obiect, dîndu-i forma unui sul.

răsucitúră, *răsucituri,* s.f. Fiecare dintre întorsăturile pe care le capătă firul prin răsucire.

răsuflá, *răsúflu,* vb. I. **1.** Intr. (Pop.) A respira. **2.** Intr. A-şi reveni după o emoţie, după un efort fizic etc. **3.** Intr. A sta să se odihnească; a-şi găsi liniştea, a nu se mai simţi în primejdie. **4.** Intr. (Despre vase, recipiente) A lăsa să se scurgă încet conţinutul printr-o crăpătură sau printr-o gaură mică. **5.** Refl. (Despre unele alimente sau băuturi) A-şi pierde tăria, gustul. **6.** Refl. A se auzi, a ajunge la urechile altora.

răsufláre, *răsuflări*, s.f. Acţiunea de *a (se) răsufla;* respiraţie; aerul expirat din plămîni.

răsuflát, -ă, *răsuflaţi, -te*, adj. **1.** (Despre băuturi) Care şi-a pierdut tăria. **2.** (Fig.; fam.; despre ştiri, vorbe) Învechit; banal.

răsuflătór, -oáre, *răsuflătoare*, s.f., s.n. **1.** S.f. Deschizătură la o încăpere, la un recipient, prin care se face aerisirea. **2.** S.n. Tub de evacuare a gazelor de ardere dintr-un motor cu ardere internă.

răsúflet, *răsuflete*, s.n. (Pop.) Respiraţie, răsuflare.

răsúflu, *răsufluri*, s.n. Răsuflare, respiraţie.

răsuná, pers. 3 *răsúnă*, vb. I. Intr. **1.** A suna tare şi prelung. **2.** (Despre un loc, o încăpere) A se umple de sunete puternice, a vui. **3.** (Fig.) A avea răsunet, ecou în sufletul cuiva.

răsunătór, -oáre, *răsunători, -oare*, adj. **1.** Care sună puternic şi prelung. **2.** (Fig.) Care stîrneşte un viu interes, care produce senzaţie.

răsúnet, *răsunete*, s.n. **1.** Sunet puternic şi prelung; ecou. **2.** (Fig.) Impresie profundă, interes deosebit produs de un lucru, de un eveniment etc.

răsúră, *răsuri*, s.f. Măceş.

răşchiá, *răşchiez*, vb. I. Tr. A trece firele toarse de pe fus sau de pe ghem pe răşchitor.

răşchirá, *răşchirez*, vb. I. **1.** Tr. A răsfira. **2.** Tr. şi refl. A (se) depărta unul de altul, a (se) desface.

răşchirát, -ă, *răşchiraţi, -te*, adj. **1.** Răsfirat. **2.** Depărtat unul de altul, desfăcut.

răşchitór, *răşchitoare*, s.n. Unealtă pe care se întind firele de pe fus sau de pe ghem, pentru a le face scul.

răşínă, *răşini*, s.f. Nume dat unor substanţe amorfe, solide sau vîscoase, care se extrag din diferite plante sau se fabrică pe cale sintetică, avînd numeroase întrebuinţări în industrie.

răşinós, -oásă, *răşinoşi, -oase*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre arbori) Care produce răşină. **2.** S.f. (La pl.) Denumire generică dată unor arbori sau arbuşti care conţin răşină. **3.** Adj. Care are aspectul sau proprietăţile răşinii.

răşluí, *răşluiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A desprinde aşchii dintr-un material. **2.** (Fig.) A răpi, a smulge (prin abuz) o parte din proprietatea cuiva.

răşpăluí, *răşpăluiesc*, vb. IV. Tr. A răzui, a prelucra ceva cu raşpelul.

rătăcí, *rătăcesc*, vb. IV. **1.** Refl. A pierde drumul; a se răzleţi, a se pierde de cineva. **2.** Intr. A umbla de ici-colo, căutînd drumul; a hoinări, a colinda; a pribegi. **3.** Refl. (Despre lucruri) A se pierde, a nu se afla la locul obişnuit.

rătăcíre, *rătăciri*, s.f. **1.** Faptul de *a (se) rătăci.* **2.** (Fig.) Întunecare a minţii; nebunie. **3.** (Fig.) Greşeală, eroare.

rătăcít, -ă, *rătăciţi, -te*, adj. **1.** Care a pierdut drumul, direcţia; (fig., despre ochi, privire) care exprimă dezorientare, nedumerire; pierdut. **2.** (Fig.) Cu mintea întunecată. **3.** Care s-a înstrăinat, s-a răzleţit de ai săi.

rătăcitór, -oáre, *rătăcitori, -oare*, adj. Care umblă din loc în loc, care pribegeşte.

rătéz, *răteze*, s.n. Închizătoare simplă pentru uşi sau pentru ferestre, formată dintr-o mică bară mobilă de lemn sau de metal; zăvor.

răţişoáră, *răţişoare*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *raţă*. **2.** (La pl.) Plantă erbacee cu tulpina scurtă, cu flori mari, albe, galbene sau violacee, care creşte prin pajişti însorite.

răţói¹, *răţoi*, s.m. Bărbătuşul raţei.

răţoí², *răţoiesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se răsti la cineva; a vorbi pe un ton ridicat, ameninţător.

răţoiálă, *răţoieli*, s.f. (Fam.) Faptul de a se răţoi.

rău, rea, *răi, rele*, adj., adv., s.n. **1.** Adj. Care are însuşiri negative; cu defecte, greşit. **2.** Adj. Care nu corespunde destinaţiei, scopului, care nu îndeplineşte calităţile cerute; (fiz.) *corp rău conducător de căldură* (sau *de electricitate*) = corp prin care nu se transmite căldura (sau electricitatea). **3.** Adj. Care exprimă răutate; care produce neplăceri altora; *rea-voinţă* = purtare sau atitudine neprietenoasă, ostilă; *rea-credinţă* = atitudine incorectă, necinstită. **4.** Adj. Care nu-şi îndeplineşte îndatoririle; (despre copii) neascultător. **5.** Adj. Care este în dezacord cu regulile moralei; (despre vorbe, expresii) care jigneşte. **6.** Adj. (Despre viaţă, trai) Greu, chinuit. **7.** Adj. (Despre veşti) Care anunţă o neplăcere, un necaz. **8.** Adj. (Despre îmbrăcăminte şi încălţăminte) Uzat, rupt. **9.** Adj. Neîndemînatic, nepriceput (într-o meserie, într-o îndeletnicire). **10.** Adj. (Despre vreme) Urît, nefavorabil. **11.** Adv. Greşit, nepotrivit; incorect, inexact. **12.** Adv. Neplăcut, dezagreabil. **13.** S.n. Ceea ce provoacă neajunsuri, necazuri; *rău de mare* = tulburare caracterizată prin ameţeală, dureri de cap, vărsături, care se manifestă la unele persoane cînd călătoresc pe mare; *rău de altitudine* = indispoziţie generală care apare în timpul ascensiunilor la mari înălţimi. **14.** S.n. Ceea ce este dăunător din punct de vedere moral.

răufăcătór, -oáre, *răufăcători, -oare*, s.m. şi f., adj. (Persoană) care face rău altora, care încalcă legile morale şi sociale.

răutáte, (2, 3) *răutăţi*, s.f. **1.** Înclinare spre a face rău altora. **2.** Faptă rea. **3.** Om rău.

răutăciós, -oásă, *răutăcioşi, -oase*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Plin de răutate; înclinat să facă mici răutăţi. **2.** Care exprimă răutate; care supără, jignitor.

răuvoitór, -oáre, *răuvoitori, -oare*, adj. (Adesea substantivat) Care doreşte cuiva răul.

răvár, *răvare*, s.n. **1.** Băţ cu care se frămîntă la stînă urda sau caşul. **2.** Strecurătoare de lut, folosită la bucătărie.

răváş, *răvaşe*, s.n. (Înv. şi pop.) Scrisoare, bilet.

răvăşeálă, *răvăşeli*, s.f. Dezordine, neorînduială.

răvăşí, *răvăşesc*, vb. IV. Tr. A împrăştia, a face dezordine; (fig.) a tulbura sufleteşte.

răvășít, -ă, *răvășiți, -te,* adj. Aflat în dezordine, împrăștiat; (fig.) tulburat, răscolit.
răzătoáre, *răzători,* s.f. **1.** Obiect de uz casnic, folosit pentru ras legume, fructe, caș etc. **2.** Obiect fixat la intrarea unei case, de care se rade noroiul de pe încălțăminte.
răzătúră, *răzături,* s.f. Ceea ce rezultă din raderea unui obiect.
răzbáte, *răzbát,* vb. III. Intr. A-și face drum prin...; a răzbi **(1)**; (fig.) a izbuti, a reuși.
răzbătătór, -oáre, *răzbătători, -oare,* adj. Care învinge obstacolele, care nu se dă bătut.
răzbél, *răzbele,* s.n. (Înv.) Război[1].
răzbí, *răzbesc,* vb. IV. **1.** Intr. A pătrunde, a străbate, a ajunge undeva învingînd obstacolele; (fig.) a izbuti, a reuși. **2.** Intr. (Despre sunete) A străbate, a ajunge pînă la...; (despre mirosuri) a pătrunde; a se răspîndi. **3.** Tr. A învinge, a birui, a răpune; (despre senzații, sentimente) a copleși.
răzbói[1], *războaie,* s.n. Luptă armată între două sau mai multe state ori grupări, pentru realizarea unor interese social-economice și politice; *război civil* = formă a luptei de clasă, dusă cu ajutorul armelor în scopul cuceririi puterii politice.
răzbói[2], *războaie,* s.n. Unealtă casnică sau mașină de țesut pînză, stofă etc., alcătuită, în principal, din două suluri (unul pentru înfășurarea urzelii iar celălalt pentru înfășurarea pînzei țesute), din ițe și vatală.
războí[3], *războiesc,* vb. IV. Refl. recipr. A purta război[1].
războínic, -ă, *războinici, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Ostaș care ia parte la un război[1]. **2.** Adj. Care se referă la război, de război. **3.** Adj. Căruia îi place lupta; bătăios.
răzbubuí, pers. 3 *răzbúbuie,* vb. IV. Intr. A bubui puternic, a detuna.
răzbuná, *răzbún,* vb. I. **1.** Refl. și intr. A-și face singur dreptate, pedepsind pe cel de la care a suferit un rău, o nedreptate; (tr.) a da cuiva satisfacție, pedepsind pe cel care i-a făcut un rău. **2.** Refl. (Pop.) A se face vreme bună, a se însenina.
răzbunáre, *răzbunări,* s.f. Acțiunea de *a (se) răzbuna;* faptă prin care cineva se răzbună.
răzbunătór, -oáre, *răzbunători, -oare,* adj. (Și substantivat) Care se răzbună, care nu iartă răul ce i s-a făcut.
răzbunic, *răzbunici,* s.m. (Pop.) Străbunic.
răzbunică, *răzbunici,* s.f. (Pop.) Străbunică.
răzéș, *răzeși,* s.m. (În evul mediu, în Moldova) Țăran liber, posesor în devălmășie al unei bucăți de pămînt moștenite din tată în fiu.
răzeșésc, -eáscă, *răzeșești,* adj. (Reg.) Care se referă la răzeși, care aparține răzeșilor.
răzeșíe, *răzeșii,* s.f. (Pop.) **1.** Proprietate a unui răzeș. **2.** Starea, situația de răzeș.
răzeșime s.f. (Reg.) Totalitatea răzeșilor.
răzgîiá, *răzgîi,* vb. I. Tr. A răsfăța, a alinta.
răzgîiát, -ă, *răzgîiați, -te,* adj. Răsfățat, alintat; prost crescut.
răzgîndí, *răzgîndesc,* vb. IV. Refl. A-și schimba gîndul, părerea, a reveni asupra unei hotărîri.
răzimá vb. I. v. **rezema.**
răzimát, -ă, adj. v. **rezemat.**
răzléț, -eáță, *răzleți, -e,* adj. **1.** Care s-a desprins și s-a depărtat de ceilalți; rămas singur. **2.** Înstrăinat; pribeag. **3.** (Despre sunete) Izolat, sporadic.
răzlețí, *răzlețesc,* vb. IV. Refl. **1.** A se desprinde dintr-un grup și a se îndepărta. **2.** A se răspîndi în direcții diferite.
răzlóg, *răzlogi,* s.m. (Reg.) Despicătură lungă din trunchiul unui copac, întrebuințată la facerea gardurilor.
răzmeriță, *răzmerițe,* s.f. (Pop.) Răscoală.
răzór, *răzoare,* s.n. **1.** Fîșie îngustă de pămînt nearată, servind drept hotar între două loturi agricole. **2.** Strat de flori sau de legume.
răzuí, *răzuiesc,* vb. IV. Tr. A curăța sau a netezi suprafața unui corp, cu ajutorul răzuitorului.
răzuitór, *răzuitoare,* s.n. Unealtă cu care se răzuiesc diferite obiecte sau materiale.
răzúș, *răzușuri,* s.n. **1.** Unealtă de plivit, formată dintr-un mîner cu o lopățică de metal la vîrf. **2.** Daltă cu care se sapă în lemn.
răzvrătí, *răzvrătesc,* vb. IV. Refl. A se răscula, a se revolta.
răzvrătíre, *răzvrătiri,* s.f. Acțiunea de *a se răzvrăti;* răscoală, revoltă.
răzvrătít, -ă, *răzvrătiți, -te,* adj. (Adesea substantivat) Răsculat, revoltat.
răzvrătitór, -oáre, *răzvrătitori, -oare,* adj. (Și substantivat) Care ațîță la răscoală, instigator.
re[1]- Element de compunere care exprimă o repetare și care servește la formarea unor verbe, a unor adjective și a unor substantive.
re[2] s.m. Treapta a doua din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.
reabilitá, *reabilitez,* vb. I. Refl. și tr. A-și recăpăta (sau a face să-și recapete) buna reputație; (jur.) a reintegra pe cineva în drepturile pierdute în urma unei condamnări.
reabilitáre, *reabilitări,* s.f. Faptul de *a (se) reabilita;* (jur.) încetare a consecințelor juridice care decurg dintr-o condamnare.
reactánt, *reactanți,* s.m. Substanță care ia parte la o reacție chimică.
reactánță, *reactanțe,* s.f. Mărime caracteristică circuitelor electrice de curent alternativ care conțin bobine sau condensatoare, reprezentînd opoziția acestor elemente la trecerea curentului.
reactív, -ă, *reactivi, -e,* **adj.,** s.m. **1.** Adj. Care se referă la reactanță. **2.** S.m. Substanță care are proprietatea de a reacționa specific într-o reacție chimică.
reactivá, *reactivez,* vb. I. Tr. **1.** A repune în activitate; (refl.) a reintra în cadrele active ale armatei. **2.** (Chim., fiz.) A face ca o substanță, un fenomen să devină din nou active.
reactivitáte s.f. **1.** Capacitate a unui atom, a unei molecule sau a unui radical de a partici-

pa la o reacţie. **2.** Mărime care caracterizează funcţionarea unui reactor nuclear. **3.** (Med.) Capacitate a unui organism de a răspunde la excitanţii mediului.

reactór, *reactoare,* s.n. **1.** Aparat în care se efectuează o reacţie chimică. **2.** (Fiz.) *Reactor nuclear* = instalaţie în care se realizează o reacţie în lanţ de fisiune a nucleelor atomice ale elementelor grele, radioactive, cu scopul de a permite utilizarea energiei degajate. **3.** Motor termic folosit pentru propulsia unui vehicul (de obicei a unui avion), prin transformarea energiei chimice a combustibilului în energie cinetică a jetului de fluid evacuat sub presiune.

reactualizá, *reactualizez,* vb. I. Tr. A readuce în actualitate.

reácţie, *reacţii,* s.f. **1.** Faptul de a reacţiona; manifestare ca răspuns la o acţiune venită din afară. **2.** Transformare a substanţelor chimice, sub acţiunea unor agenţi fizici sau a altor substanţe chimice, în substanţe noi, cu proprietăţi diferite de ale celor iniţiale. **3.** (Fiz.) Forţă care se opune unei acţiuni, fiind egală cu aceasta dar de sens contrar. **4.** *Reacţie nucleară* = ansamblu de fenomene produse la ciocnirea unui nucleu atomic cu un alt nucleu, cu o particulă sau cu un foton. **5.** (Biol.) Fenomen constînd în faptul că materia vie răspunde acţiunii unui excitant (extern sau intern). **6.** (În forma *reacţiune)* Împotrivire a claselor în declin faţă de progresul social; luptă a claselor exploatatoare înfrînte pentru a-şi redobîndi privilegiile pierdute; (p. ext.) totalitatea forţelor reacţionare. Var.: **reacţiúne** s.f.

reacţioná, *reacţionez,* vb. I. Intr. **1.** A răspunde la o excitare sau la o acţiune din afară. **2.** A riposta, a replica.

reacţionár, -ă, *reacţionari, -e,* adj. **1.** Care se referă la reacţiune **(6)**, specific reacţiunii. **2.** Care este ostil progresului, retrograd; (substantivat) adept al reacţiunii politice.

reacţionarism s.n. Caracterul a ceea ce este reacţionar; atitudine reacţionară.

reacţiúne s.f. v. **reacţie.**

readúce, *readúc,* vb. III. Tr. A aduce la locul sau la starea de mai înainte.

reafirmá, *reafirm,* vb. I. Tr. A afirma ceva din nou.

reál, -ă, *reali, -e,* adj. **1.** Care există în realitate; obiectiv; (substantivat, n.) ceea ce există, ceea ce este real **(1)**; realitate. **2.** Efectiv, concret, veritabil. **3.** *Drept real* = drept pe care titularul său îl poate exercita în mod direct şi imediat. **4.** *Număr real* = număr care poate fi exprimat ca limită a unui şir convergent de numere raţionale.

realége, *realég,* vb. III. Tr. A alege din nou.

realgár s.n. Sulfură naturală de arsen, utilizată în vopselărie, în industria sticlei etc.

realipí, *realipesc,* vb. IV. Tr. A alipi din nou.

realism s.n. **1.** (Fil.) Concepţie care recunoaşte că lumea externă este o realitate independentă de subiectul cunoscător. **2.** Concepţie artistică şi literară care tinde spre redarea obiectivă a realităţii în trăsăturile ei esenţiale, caracteristice. **3.** Simţ al realităţii, spirit practic.

realíst, -ă, *realişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Înzestrat cu spirit practic. **2.** Adj. Care se referă la realism, specific realismului. **3.** S.m. şi f. Adept al realismului.

realitáte, *realităţi,* s.f. **1.** Existenţă obiectivă; tot ce există. **2.** Lucru, fapt care există efectiv; stare de fapt.

realízá, *realizez,* vb. I. **1.** Tr. A înfăptui, a face să devină real. **2.** Tr. A crea (o operă de artă). **3.** Tr. A obţine, a dobîndi. **4.** Refl. A se dezvolta, a-şi pune în valoare capacitatea, posibilităţile intelectuale. **5.** Tr. A-şi face o idee precisă despre ceva, a reuşi să înţeleagă.

realizábil, -ă, *realizabili, -e,* adj. Care poate fi realizat.

realizáre, *realizări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) realiza;* îndeplinire, înfăptuire. **2.** Lucru realizat; creaţie, operă.

realizát, -ă, *realizaţi, -te,* adj. **1.** Înfăptuit, îndeplinit. **2.** Reuşit (din punct de vedere artistic); valoros.

realizatór, -oáre, *realizatori, -oare,* adj. (Şi substantivat) Care realizează; înfăptuitor.

realménte adv. De fapt, în adevăr, în mod real.

reamintí, *reamintesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A(-şi) aminti din nou.

reangajá, *reangajez,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) angaja din nou. **2.** Refl. A se angaja în cadrele active ale armatei, după efectuarea stagiului militar obligatoriu.

reangaját, *reangajaţi,* s.m. (În vechea organizare a armatei) Subofiţer.

reanimá, *reanim,* vb. I. Tr. A readuce la viaţă, a restabili funcţiile vitale ale organismului; (fig.) a reînsufleţi.

reanimáre, *reanimări,* s.f. Acţiunea de *a reanima;* procedeu folosit pentru restabilirea funcţiilor vitale ale organismului.

reaparíţie, *reapariţii,* s.f. Faptul de a reapărea.

reapăreá, *reapár,* vb. II. Intr. A apărea din nou.

reaşezá, *reaşéz,* vb. I. **1.** Refl. şi tr. A (se) aşeza din nou. **2.** Tr. A stabili, a pune pe baze noi.

reávăn, -ă, *reveni, -e,* adj. **1.** (Despre soluri) Umed. **2.** (Despre aer, miresme etc.) Răcoros, proaspăt.

reázem, *reazeme,* s.n. **1.** Ceea ce serveşte pentru a sprijini ceva; obiect de care se sprijină ceva sau cineva; rezemătoare. **2.** (Fig.) Sprijin, ajutor.

rebarbativ, -ă, *rebarbativi, -e,* adj. Respingător, urît.

rebéc, *rebecuri,* s.n. Vechi instrument muzical cu trei coarde, folosit de menestreli.

rebegí, *rebegesc,* vb. IV. Intr. A amorţi, a înţepeni de frig.

rebegít, -ă, *rebegiţi, -te,* adj. Pătruns de frig, îngheţat.

rebél, -ă, *rebeli, -e,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care ia parte la o rebeliune, care instigă la răzvrătire; nesupus, recalcitrant. **2.** (Despre boli) Care cedează greu la tratamentul medical.

rebeliúne, *rebeliuni,* s.f. Răzvrătire care constă în acte de violență sau de amenințare cu forța față de organele puterii de stat cu scopul de a împiedica îndeplinirea atribuțiilor lor.

rébus, *rebusuri,* s.n. Joc în care urmează să se reconstituie un cuvînt sau o frază reprezentate printr-o combinație de figuri, litere sau semne.

rebút, *rebuturi,* s.n. Produs care nu corespunde condițiilor cerute și nu poate fi folosit în scopul pentru care a fost realizat.

rebutá, *rebutez,* vb. I. Tr. A da ceva la rebut, a declara rebut un produs.

recalcitránt, -ă, *recalcitranți, -te,* adj. Care se opune, care nu se lasă convins; încăpățînat, îndărătnic.

recalcitránță, *recalcitranțe,* s.f. Faptul de a fi recalcitrant; încăpățînare.

recalculá, *recalculez,* vb. I. Tr. A calcula din nou (pe baza unor elemente noi).

recalificá, *recalific,* vb. I. Tr. și refl. A (se) pregăti pentru o nouă calificare profesională.

recapitulá, *recapitulez,* vb. I. Tr. **1.** A reveni asupra punctelor principale ale unei lucrări, ale unei expuneri. **2.** A revedea, a repeta (o lecție, o materie de învățat).

recapituláre, *recapitulări,* s.f. Acțiunea de *a recapitula;* revederea materiei parcurse într-o anumită perioadă a anului școlar.

recapitulatív, -ă, *recapitulativi, -e,* adj. (Despre lecții, capitole ale unor lucrări etc.) Care recapitulează, care cuprinde o recapitulare.

recăpătá, *recápăt,* vb. I. Tr. A căpăta din nou; a redobîndi.

recăsătorí, *recăsătoresc,* vb. IV. Refl. A se căsători din nou.

réce, *reci,* adj. **1.** Care are o temperatură sub o anumită limită; care este lipsit de căldură, care dă senzația de frig; *climă rece* = climă caracteristică regiunilor polare; *cu sînge rece* = cu calm. **2.** (Substantivat, sg.) *La rece* = la o temperatură scăzută; (despre prelucrarea unor metale) la temperatura normală, fără a încălzi. **3.** Cu temperatura corpului scăzută sub nivelul normal; inert, neînsuflețit. **4.** (Despre hrană) Care și-a pierdut căldura; care se consumă fără a fi încălzit. **5.** (Fig.; despre oameni) Lipsit de afectivitate; nepăsător, flegmatic.

recensămînt, *recensămînturi,* s.n. Formă de observare statistică, de obicei periodică, constînd în înregistrarea exhaustivă a unei mari colectivități de pe un anumit teritoriu.

recént, -ă, *recenți, -te,* adj. Petrecut sau apărut de curînd; nou.

recenzá[1], *recenzez,* vb. I. Tr. A prezenta în mod critic o lucrare literară sau științifică.

recenzá[2], *recenzez,* vb. I. Tr. A face un recensămînt.

recenzént, -ă, *recenzenți, -te,* s.m. și f. Autor al unei recenzii.

recénzie, *recenzii,* s.f. Scurtă prezentare, cu comentarii și aprecieri critice, a unei lucrări literare sau științifice.

recenzór, -oáre, *recenzori, -oare,* s.m. și f. Persoană care participă la lucrările unui recensămînt.

receptá, *receptez,* vb. I. Tr. A capta, a recepționa (unde, radiații etc.).

receptácul, *receptacule,* s.n. (Bot.) Partea superioară, dilatată, a pedunculului, care susține floarea.

receptív, -ă, *receptivi, -e,* adj. **1.** Capabil de a primi impresii din afară; care primește, acceptă observațiile ce i se fac. **2.** Care contractează ușor o boală infecțioasă.

receptivitáte s.f. Însușirea de a fi receptiv.

receptór, (1) *receptoare,* s.n., **(2)** *receptori,* s.m. **1.** S.n. Aparat, mașină sau instalație care primește energie de o anumită formă și o transformă în alta, sub care urmează a fi folosită; *receptor telefonic* = aparat care transformă în vibrații sonore oscilațiile curentului electric venit de la un transmițător telefonic. **2.** S.m. Organ de simț sau segmentul periferic al acestuia, care transformă energia excitantului extern în excitație nervoasă.

recépție, *recepții,* s.f. **1.** Primire; luarea în primire a unor mărfuri, a unor materiale, a unei lucrări etc., pe baza verificării lor calitative și cantitative. **2.** (Telec.) Primire a unei anumite forme de energie. **3.** Reuniune cu caracter festiv; *discurs de recepție* = discurs ținut de către o persoană cu ocazia alegerii sale ca membru al unei academii. **4.** Serviciu de primire a pasagerilor într-un hotel.

recepționá, *recepționez,* vb. I. Tr. **1.** A lua în primire un material, o lucrare etc. **2.** (Telec.) A recepta.

recepționér, -ă, *recepționeri, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care recepționează o lucrare, o marfă etc. **2.** Persoană în serviciul unui hotel însărcinată cu cazarea pasagerilor.

recesiúne, *recesiuni,* s.f. Fază a ciclului economic capitalist constînd în scăderea producției, restrîngerea afacerilor comerciale, financiare sau de bursă etc.

rechemá, *rechém,* vb. I. Tr. **1.** A chema înapoi, a chema din nou. **2.** (Fig.) A evoca o imagine, un fapt din trecut.

rechín, *rechini,* s.m. **1.** Nume generic dat unor pești marini răpitori, cu corpul acoperit de solzi mărunți și cu schelet cartilaginos. **2.** (Fig.) Om lacom, hrăpăreț, lipsit de scrupule.

rechizíte s.f. pl. Materiale și obiecte mărunte (cerneală, hîrtie, creioane etc.) necesare pentru scris.

rechizitóriu, *rechizitorii,* s.n. **1.** Act procesual prin care procurorul pune în mișcare acțiunea penală și dispune trimiterea în judecată a inculpatului. **2.** (Fig.) Expunere amplă în care se aduc cuiva acuzații grave.

rechizíție, *rechiziții,* s.f. Măsură excepțională prin care un organ de stat ia de la populație

(mai ales în timp de război) anumite lucruri cu obligația de a le restitui (ex. mijloace de transport, animale) sau contra plată (ex. hrană, furaje).

rechiziționá, *rechiziționez,* vb. I. Tr. A supune rechiziției, a lua prin rechiziție.

reciclá, *reciclez,* vb. I. Refl. A-și perfecționa pregătirea profesională în cadrul unui sistem organizat.

recicláre s.f. Perfecționarea pregătirii profesionale a cadrelor, pentru împrospătarea cunoștințelor și însușirea noilor cuceriri ale științei și tehnicii.

recidivá, *recidivez,* vb. I. Intr. **1.** (Jur.) A se afla în stare de recidivă **(1)**. **2.** (Despre boli) A reapărea, a reveni după o vindecare clinică.

recidívă, *recidive,* s.f. **1.** (Jur.) Săvîrșirea de către o persoană, în anumite condiții, a unei noi infracțiuni pentru care legea penală prevede pedepse privative de libertate. **2.** (Med.) Reapariție a unei boli cauzată de o nouă infecție cu germenii respectivi.

recidivíst, -ă, *recidiviști, -ste,* adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în recidivă **(1)**; (persoană) care repetă aceeași greșeală.

recíf, *recife,* s.n. Acumulare calcaroasă, specifică mărilor calde, în formă de stînci alcătuite în cea mai mare parte din schelete de corali (uneori de echinoderme, foraminifere, moluște etc.).

recipiént, *recipiente,* s.n. Vas care servește la păstrarea sau la transportul unor materiale fluide, granulare ori pulverulente.

recipísă, *recipise,* s.f. Adeverință oficială (detașată dintr-un carnet special), prin care se confirmă primirea, pentru expediere, a unui colet, a unei sume de bani, a unei telegrame etc.

recipróc, -ă, *reciproci, -e,* adj. (Despre acțiuni, fenomene etc.) Care acționează unul asupra altuia; (gram.) *reflexiv reciproc* = formă verbală care arată că acțiunea este făcută simultan de două sau mai multe subiecte, fiecare dintre ele suferind efectele acțiunii celuilalt; (mat.) *ecuație reciprocă* = ecuație care, pe lîngă orice soluție dată, admite ca soluție și valoarea inversă a acesteia; (substantivat, f.) *reciproca unei teoreme* = teoremă care are ca ipoteză concluziile teoremei respective, iar drept concluzii ipoteza teoremei respective.

reciprocitáte, *reciprocități,* s.f. Însușirea de a fi reciproc.

recirculáție s.f. Reintroducerea, de obicei parțială, a unui material sau a unei substanțe în ciclul de fabricație.

recitá, *recit,* vb. I. Tr. A declama.

recitál, *recitaluri,* s.n. Concert (sau manifestare artistică) cu program susținut de un singur interpret.

recitáre, *recitări,* s.f. Acțiunea de *a recita;* declamare.

recitatív, *recitative,* s.n. Gen de muzică vocală asemănător cu declamația, care comentează acțiunea într-o operă și face legătura între arii.

recitatór, *recitatori,* s.m. Persoană care recită.

reciti, *recitesc,* vb. IV. Tr. A citi din nou același text.

recîștigá, *recîștig,* vb. I. Tr. A cîștiga ceva din nou, a redobîndi.

reclamá, *reclám,* vb. I. Tr. **1.** A cere, a pretinde ceva (în baza unui drept); a revendica. **2.** A face o reclamație împotriva cuiva; a denunța. **3.** A necesita ceva, a face necesar.

reclamagíu, *reclamagii,* s.m. (Fam.) Persoană care obișnuiește să facă reclamații (neîntemeiate).

reclamánt, -ă, *reclamanți, -te,* s.m. și f. Persoană care face o reclamație.

reclamát, -ă, *reclamați, -te,* adj. **1.** Care este cerut, pretins, revendicat. **2.** (Adesea substantivat) Pîrît, denunțat; învinuit.

reclamáție, *reclamații,* s.f. Faptul de a reclama; plîngere în legătură cu încălcarea unui drept; sesizare despre săvîrșirea unei infracțiuni.

reclámă, *reclame,* s.f. **1.** Activitate prin care se urmărește (prin afișe, anunțuri, radio etc.) cîștigarea interesului publicului pentru o marfă, pentru un spectacol, pentru folosirea unor servicii etc. **2.** Răspîndire de informații elogioase pentru cineva, cu scopul de a-i face popularitate.

reclădi, *reclădesc,* vb. IV. Tr. A clădi din nou, a reconstrui.

recluziúne, *recluziuni,* s.f. (Ieșit din uz) Pedeapsă cu închisoarea, aplicată pentru crime.

recoáce, *recóc,* vb. III. Tr. A efectua operația de recoacere.

recoácere, *recoaceri,* s.f. Tratament termic care constă în încălzirea și menținerea unui metal la o anumită temperatură, urmată de răcirea lui lentă.

recoltá, *recoltez,* vb. I. Tr. **1.** A culege recolta. **2.** (Med.) A lua sînge, spută, suc gastric etc. de la un om sau de la un animal, pentru a fi analizate în laborator.

recóltă, *recolte,* s.f. **1.** Acțiunea de a recolta. **2.** Cerealele sau alte roade adunate într-o anumită perioadă.

recomandá, *recománd,* vb. I. **1.** Tr. A sfătui pe cineva să facă un anumit lucru. **2.** Tr. A propune pe cineva pentru o sarcină sau pentru un post; a semnala pe cineva sau ceva atenției cuiva. **3.** Refl. A se prezenta cuiva spunîndu-și numele; (tr.) a prezenta pe cineva.

recomandábil, -ă, *recomandabili, -e,* adj. Care merită, care poate să fie recomandat.

recomandát, -ă, *recomandați, -te,* adj. **1.** Indicat ca bun, ca potrivit. **2.** (Despre scrisori; și substantivat, f.) Pentru care poșta garantează expedierea și predarea la destinație, în schimbul unui tarif special.

recomandáție, *recomandații,* s.f. Sfat, recomandare; prescripție medicală.

recompensá, *recompensez,* vb. I. Tr. A da o recompensă, a răsplăti.

recompénsă, *recompense,* s.f. Răsplată, gratificație.

reconciliá, *reconciliez,* vb. I. Tr. şi refl. recipr. A ajunge (sau a face să ajungă) din nou la o înţelegere, a (se) împăca.

reconciliére, *reconcilieri,* s.f. Acţiunea de *a (se) reconcilia;* punere de acord, împăcare.

recondiţioná, *recondiţionez,* vb. I. Tr. (Tehn.) A readuce în stare bună, în stare de funcţionare.

recondiţionát, -ă, *recondiţionaţi, -te,* adj. Care a fost readus în stare de funcţionare (prin reparaţii, renovări).

reconfirmá, *reconfirm,* vb. I. Tr. A confirma din nou.

reconfortá, *reconfortez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) reface, a (se) întări, a (se) fortifica.

reconfortánt, -ă, *reconfortanţi, -te,* adj. Care reconfortează, care reface forţele fizice sau psihice; (substantivat, n.) substanţă, medicament care reconfortează.

reconsiderá, *reconsider,* vb. I. Tr. A interpreta dintr-un punct de vedere nou o operă, un autor, un eveniment etc.

reconstituí, *reconstitui,* vb. IV. Tr. **1.** A reface, a recompune; (fig.) a reface din memorie, a evoca. **2.** A restabili împrejurările în care s-a comis o infracţiune. **3.** A reface un edificiu, o operă de artă etc., redînd structura, aspectul original.

reconstrúcţie, *reconstrucţii,* s.f. **1.** Acţiunea de a reconstrui; refacere a unei uzine, a unei clădiri, a unui oraş etc. **2.** Refacerea formei unui cuvînt neatestat, cu ajutorul comparaţiei.

reconstruí, *reconstruiesc,* vb. IV. Tr. A construi din nou, a reface (pe baze noi).

reconvenţionálă, *reconvenţionale,* adj. (Jur.) *Cerere reconvenţională* = cerere prin care pîrîtul ridică pretenţii împotriva reclamantului în legătură cu litigiul respectiv.

recórd, *recorduri,* s.n. Rezultat obţinut într-o competiţie sportivă, care reprezintă cea mai bună performanţă la data respectivă; (p. ext.) cea mai bună realizare într-o acţiune, într-o activitate.

recórdman, -ă, *recordmani, -e,* s.m. şi f. Sportiv care a stabilit un record.

recreá, *recreez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) odihni, a (se) reface; a (se) înviora.

recreatív, -ă, *recreativi, -e,* adj. Care recreează.

recreáţie, *recreaţii,* s.f. **1.** Faptul de a (se) recrea. **2.** Pauză între orele de curs, destinată odihnei elevilor.

recristalizáre, *recristalizări,* s.f. Cristalizare repetată a unei substanţe în vederea purificării ei.

recrudescénţă, *recrudescenţe,* s.f. Reintensificarea simptomelor clinice ale unei boli; (fig.) reluare sau revenire într-un ritm mai accentuat şi mai intens a unei stări, a unui fenomen etc.

recrút, *recruţi,* s.m. Soldat încorporat de curînd, aparţinînd ultimului contingent care se găseşte sub arme.

recrutá, *recrutez,* vb. I. Tr. **1.** A înscrie un tînăr în evidenţa autorităţilor militare, în vederea încorporării. **2.** A atrage, a primi pe cineva într-o asociaţie, într-o mişcare etc.

recrutáre, *recrutări,* s.f. Acţiunea de *a recruta;* operaţia de înregistrare a tinerilor în vederea încorporării în armată.

rect, *recturi,* s.n. Porţiunea terminală a intestinului gros, care se deschide la exterior prin anus.

rectál, -ă, *rectali, -e,* adj. Care se referă la rect, care aparţine rectului.

rectangulár, -ă, *rectangulari, -e,* adj. Dreptunghiular.

rectificá, *rectific,* vb. I. Tr. **1.** A îndrepta, a corecta. **2.** A efectua operaţia de netezire fină a unei suprafeţe metalice. **3.** (Chim.) A separa, prin distilare, componenţii volatili cu puncte de fierbere diferite dintr-un amestec lichid.

rectilíniu, -ie, *rectilinii,* adj. Care este în linie dreaptă; (despre figuri geometrice) alcătuit din linii drepte.

rectitúdine, *rectitudini,* s.f. **1.** Calitatea, starea unei linii drepte. **2.** (Fig.) Spirit de dreptate.

récto s.n. invar. Faţa unei coli de hîrtie scrise sau a unei foi de carte.

réctor, *rectori,* s.m. Conducător al unei instituţii de învăţămînt superior.

rectorát, *rectorate,* s.n. **1.** Funcţia de rector. **2.** Birourile şi serviciile care ţin de rector.

rectríce, *rectrice,* s.f. Fiecare dintre penele mari din coada păsărilor, care dirijează zborul acestora.

recţiúne s.f. (Gram.) Proprietate a unui cuvînt de a primi un determinant care să aibă o anumită formă flexionară sau o anumită construcţie prepoziţională.

recucerí, *recuceresc,* vb. IV. Tr. A cuceri din nou, a lua înapoi.

recúl, *reculuri,* s.n. Impuls pe care îl capătă o armă de foc în clipa cînd se efectuează tragerea, avînd sensul contrar celui în care porneşte proiectilul.

reculége, *reculég,* vb. III. Refl. A-şi recăpăta calmul, liniştea (după o emoţie); a-şi veni în fire.

reculégere, *reculegeri,* s.f. Acţiunea de *a se reculege; moment de reculegere* = moment de tăcere, în semn de omagiu pentru o persoană decedată.

recunoáşte, *recunósc,* vb. III. Tr. **1.** A identifica un lucru, o persoană etc. cunoscute mai înainte; a deosebi, a distinge ceva după anumite caracteristici; (refl.) a-şi descoperi la altul trăsăturile caracteristice. **2.** A admite ceva ca adevărat, ca valabil etc.; a mărturisi. **3.** (Despre state, guverne) A accepta o situaţie juridică nou creată pe plan internaţional. **4.** A acorda unui copil născut în afara căsătoriei o condiţie juridică asemănătoare celei a copilului născut din căsătorie. **5.** A se arăta recunoscător faţă de cineva.

recunoáştere, *recunoaşteri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) recunoaşte.* **2.** (Mil.) Cercetare efectuată pe teren pentru a afla posibilităţile de a da o luptă sau de a executa o deplasare a forţelor.

recunoscătór, -oáre, *recunoscători, -oare,* adj. Care recunoaşte un bine, un serviciu ce i s-a făcut; care poartă recunoştinţă.

recunoscút, -ă, *recunoscuţi, -te,* adj. **1.** Cunoscut, identificat. **2.** Admis, acceptat; declarat, mărturisit. **3.** (Despre persoane) Cunoscut ca fiind o autoritate într-un domeniu oarecare (artistic, ştiinţific etc.).

recunoştínţă, *recunoştinţe,* s.f. Conştiinţa obligaţiei morale faţă de un binefăcător; recunoaştere a unei binefaceri primite.

recuperá, *recuperez,* vb. I. Tr. **1.** A redobîndi, a recîştiga. **2.** A folosi deşeuri de materiale, substanţe, energie etc. care altfel s-ar pierde.

recuperábil, -ă, *recuperabili, -e,* adj. Care poate fi recuperat.

recuperatór, *recuperatoare,* s.n. Parte dintr-o instalaţie, în care se face recuperarea unor materiale, a energiei etc.

recurént[1], -ă, *recurenţi, -te,* adj. Care revine, care recidivează; *febră recurentă* = boală infecţioasă acută, caracterizată prin alternarea perioadelor febrile cu perioade nefebrile.

recurént[2], -ă, *recurenţi, -te,* s.m. şi f. (Jur.) Persoană care face un recurs.

recúrge, *recúrg,* vb. III. Intr. A apela la cineva sau la ceva; a se servi, a face uz de...; a se adresa cuiva pentru ajutor.

recúrs, *recursuri,* s.n. (Jur.) Cale de atac împotriva unei hotărîri judecătoreşti.

recuzá, *recúz,* vb. I. Tr. A cere îndepărtarea din completul de judecată a unui judecător, a unui asesor, a procurorului sau a grefierului, în caz de (presupusă) incompatibilitate.

recuzítă, *recuzite,* s.f. Totalitatea obiectelor auxiliare decorului şi costumaţiei, necesare montării unei piese de teatru, unui film etc.

recviém, *recviemuri,* s.n. (În cultul romano-catolic) Slujbă religioasă pentru pomenirea celor morţi; compoziţie muzicală alcătuită pentru această slujbă.

redá, *redáu,* vb. I. Tr. **1.** A da din nou ceva; a restitui. **2.** (Fig.) A exprima ceva (prin viu grai, prin scris, prin mijloace artistice).

redactá, *redactez,* vb. I. Tr. A compune, a formula ceva în scris, a întocmi un act, o cerere etc.; a pregăti pentru tipar, în cadrul unei edituri, manuscrise primite de la autori.

redáctor, -oáre, *redactori, -oare,* s.m. şi f. **1.** Persoană care redactează un studiu, o lucrare. **2.** Persoană care lucrează în cadrul unei redacţii la definitivarea, pentru tipar, a manuscriselor primite de la autori.

redácţie, *redacţii,* s.f. **1.** Colectiv de redactori care lucrează la un ziar, la o revistă sau în cadrul unei edituri. **2.** Redactare.

redacţionál, -ă, *redacţionali, -e,* adj. Privitor la redacţie, al redacţiei.

redán, *redane,* s.n. **1.** (Mil., înv.) Lucrare simplă de fortificaţie, alcătuită dintr-un zid în formă de unghi. **2.** Aliniere oblică a clădirilor de-a lungul unei străzi, astfel ca un colţ al lor să iasă mai mult spre stradă.

redeschíde, *redeschid,* vb. III. Tr. şi refl. A (se) deschide din nou; (refl., despre şcoli, instituţii etc.) a-şi relua activitatea.

redescoperí, *redescópăr,* vb. IV. Tr. A descoperi din nou.

redeşteptá, *redeştépt,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) trezi din nou; a face să-şi revină (sau a-şi reveni) în fire; (fig.) a (se) trezi din nou la viaţă.

redevénţă, *redevenţe,* s.f. (Fin.) Datorie, obligaţie care se plăteşte în mod periodic, sub formă de cote.

rédie, *redii,* s.f. Tip de larvă la viermii din clasa trematodelor.

redingótă, *redingote,* s.f. Haină bărbătească de ceremonie, lungă pînă la genunchi.

rediscutá, *rediscút,* vb. I. Tr. A repune ceva în discuţie.

redistribuí, *redistribui,* vb. IV. Tr. A repartiza, a distribui din nou.

rédiu, *rediuri,* s.n. Pădure mică, tînără.

redobîndí, *redobîndesc,* vb. IV. Tr. A dobîndi din nou un lucru, o situaţie; a recîştiga.

redresá, *redresez,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A readuce (sau a reveni) în poziţie normală; (fig.) a (se) reface, a (se) înviora. **2.** Tr. A transforma energia electromagnetică de curent alternativ în energie electromagnetică de curent continuu, cu ajutorul unui redresor **(1).**

redresór, *redresoare,* s.n. **1.** Aparat care transformă energia electromagnetică de curent alternativ în energie electromagnetică de curent continuu. **2.** Sistem de lentile sau de prisme într-un instrument optic, care serveşte pentru a redresa imaginea răsturnată dată de obiectivul instrumentului.

reducătór, *reducători,* s.m. Substanţă care, într-o reacţie chimică, cedează electroni, oxidîndu-se.

redúce, *redúc,* vb. III. Tr. **1.** A micşora, a diminua; a reproduce la dimensiuni mai mici. **2.** A simplifica o fracţie sau o expresie algebrică. **3.** A restrînge, a limita. **4.** (Chim.) A elimina oxigenul dintr-o combinaţie; a micşora valenţa unui atom sau a unui ion în urma adiţionării de electroni.

reductibil, -ă, *reductibili, -e,* adj. Care poate fi redus, care se poate simplifica.

reductór, *reductoare,* s.n. **1.** Aparat, dispozitiv sau mecanism care serveşte la micşorarea unei mărimi (viteză, presiune, turaţie etc.) a unui sistem tehnic. **2.** (Chim.) Reducător.

redúcţie, *reducţii,* s.f. **1.** Reducere. **2.** Piesă de legătură cu care se pot racorda ţevi de diametre diferite.

redundánt, -ă, *redundanţi, -te,* adj. Care se referă la redundanţă; care prezintă redundanţă.

redundánţă, *redundanţe,* s.f. **1.** (Telec.) Exces de informaţie transmisă faţă de strictul necesar. **2.** Abundenţă inutilă de cuvinte sau de imagini pentru redarea unei idei.

redús, -ă, *reduşi, -se,* adj. **1.** Micşorat, diminuat. **2.** (Fig.) Lipsit de inteligenţă; mărginit, prost.

redutábil, -ă, *redutabili, -e,* adj. Care inspiră teamă, de temut; puternic.

redútă, *redute,* s.f. (Înv.) Mic fort de apărare, de formă poligonală, înconjurat de şanţuri.

reeditá, *reeditez,* vb. I. Tr. **1.** A retipări, a publica într-o nouă ediţie. **2.** A readuce, a repune ceva în discuţie, a repeta.

reeducá, *reedúc,* vb. I. Tr. **1.** A reface educaţia (greşită) a cuiva; a da cuiva o educaţie nouă. **2.** A deprinde un infirm cu o meserie nouă, pe care o poate practica. **3.** A deprinde un organ, o parte a corpului să funcţioneze din nou.

reescónt, *reesconturi,* s.n. (În capitalism) Operaţie prin care banca centrală a unei ţări cumpără de la o bancă comercială cambii scontate anterior de acea bancă.

reescontá, *reescontez,* vb. I. Tr. A efectua un reescont.

reexaminá, *reexaminez,* vb. I. Tr. A examina din nou pe cineva, a examina încă o dată; a studia din nou o problemă.

refáce, *refác,* vb. III. **1.** Tr. A face din nou (ceva rău făcut); a aduce în starea de mai înainte; a repara, a transforma, a modifica. **2.** Refl. A se restabili (după o boală), a se însănătoşi; (despre ţesuturi organice) a se regenera.

refăcút, -ă, *refăcuţi, -te,* adj. **1.** Readus în starea bună de mai înainte; reconstruit, restaurat. **2.** Întremat, însănătoşit.

reféc, *refecuri,* s.n. Cusătură prin care se îmbină două bucăţi de material textil, îndoind marginile ca să nu se destrame.

referát, *referate,* s.n. Dare de seamă (scrisă) asupra unei activităţi; apreciere critică asupra unei lucrări ştiinţifice; scurt raport pe marginea unei cereri, a unui act etc. (în care se propune o soluţie).

referéndum s.n. Consultare a cetăţenilor, chemaţi să se pronunţe în mod deschis prin „da" sau „nu" asupra unei importante probleme de stat.

referént, -ă, *referenţi, -te,* s.m. şi f. **1.** Specialist în cadrul unei instituţii, care dă îndrumări şi informaţii într-un anumit domeniu. **2.** Persoană care face un referat.

referí, *refér,* vb. IV. **1.** Intr. A face un referat, a relata. **2.** Refl. A se raporta la cineva sau la ceva, a viza pe cineva sau ceva.

referínţă, *referinţe,* s.f. **1.** Informaţie pe care o dă cineva cu privire la o persoană; (mai ales la pl.) informaţii, lămuriri. **2.** *Sistem de referinţă* = sistem de coordonate la care se raportează poziţiile corpurilor. **3.** Faptul de a se referi la ceva.

referíre, *referiri,* s.f. Faptul de *a (se) referi; cu referire la...* = în legătură cu..., referitor la...

referitór, -oáre, *referitori, -oare,* adj. Care se referă la cineva sau la ceva; *referitor la...* = cu privire la..., despre..., în legătură cu...

reflectá, (1, 2) pers. 3 *refléctă,* **(3)** *reflectez,* vb. I. **1.** Tr. (Despre medii) A produce reflexia luminii, a sunetelor etc.; (refl.; despre lumină, sunete etc.) a se întoarce în mediul iniţial, după ce a întîlnit suprafaţa de separaţie a altul mediu. **2.** Tr. (Fig.) A oglindi, a reda un sentiment, o stare etc. **3.** Intr. A gîndi, a medita.

reflectánt, -ă, *reflectanţi, -te,* adj. (Despre corpuri) A cărui suprafaţă reflectă lumina, sunetele etc.

reflectáre, *reflectări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) reflecta.* **2.** (Fil.) Categorie a filozofiei care exprimă esenţa relaţiei dintre materie şi conştiinţă, faptul că senzaţiile, reprezentările, noţiunile oglindesc realitatea obiectivă.

reflectométru, *reflectometre,* s.n. (Telec.) Dispozitiv pentru măsurarea raportului dintre unda incidentă şi cea reflectată.

reflectór, *reflectoare,* s.n. Dispozitiv al unui corp de iluminat, care, folosind fenomenul reflexiei, dirijează fluxul luminos într-o anumită direcţie.

reflectorizánt, -ă, *reflectorizanţi, -te,* adj. Reflectant.

reflécţie, *reflecţii,* s.f. Meditare, cugetare, gîndire.

refléx, -ă, *reflecşi, -xe,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre acte sau mişcări ale organismului) Produs în mod spontan, independent de voinţă. **2.** S.n. Rază reflectată, lucire; (fig.) oglindire, reflectare. **3.** S.n. Reacţie adecvată, constantă şi automată a organismului la o modificare a mediului extern sau intern.

refléxie, *reflexii,* s.f. **1.** Fenomenul de reîntoarcere a luminii, a sunetului, a radiaţiilor corpusculare etc. în mediul din care au venit, atunci cînd întîlnesc suprafaţa altui mediu. **2.** Reflecţie.

reflexív, -ă, *reflexivi, -e,* adj. **1.** *Pronume reflexiv* = pronume care ţine locul numelui unui obiect asupra căruia se exercită, direct sau indirect, acţiunea verbului şi care este identic cu subiectul verbului; *verb reflexiv* = verb însoţit de pronume reflexiv. **2.** (Despre oameni) Meditativ.

reflexivitáte s.f. Faptul de a fi reflexiv (2); predispoziţie spre meditaţie.

reflúx, *refluxuri,* s.n. Faza de coborîre a nivelului apei mărilor şi oceanelor, în cadrul fenomenului de maree.

reformá, *reformez,* vb. I. Tr. **1.** A schimba (în bine), a înnoi (o stare de lucruri). **2.** A scoate din folosinţă un lucru vechi, uzat. **3.** A declara o persoană inaptă pentru serviciul militar.

reformát, -ă, *reformaţi, -te,* adj. **1.** Scos din uz, dat la reformă (2). **2.** (Despre persoane) Scos din evidenţa armatei ca inapt pentru serviciul militar. **3.** Care ţine de cultul religios protestant; (substantivat) persoană de confesiune protestantă.

reformatór, -oáre, *reformatori, -oare,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care aduce reforme, care înnoieşte.

refórmă, *reforme,* s.f. **1.** Schimbare, transformare (politică, socială, economică etc.), cu caracter limitat; *reformă bănească* (sau *monetară)* = schimbare (totală sau parţială) a sistemului bănesc al unei ţări. **2.** Totalitatea obiectelor refor-

mate (1). **3.** (Art.) Mişcare social-politică şi religioasă, apărută în epoca Renaşterii, care a dus la crearea bisericii reformate (protestante).

reformísm s.n. Curent politic oportunist în cadrul mişcării muncitoreşti, care urmăreşte înlocuirea luptei revoluţionare a clasei muncitoare pentru răsturnarea capitalismului, pentru socialism, cu lupta pentru reforme care nu ating bazele orînduirii capitaliste.

reformíst, -ă, *reformişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care susţine reformismul, care se face în spiritul reformismului. **2.** S.m. şi f. Adept al reformismului.

refractá, pers. 3 *refráctă,* vb. I. **1.** Refl. (Despre unde, raze de lumină) A suferi fenomenul de refracţie. **2.** Tr. (Despre medii) A produce fenomenul refracţiei.

refractár, -ă, *refractari, -e,* adj. **1.** (Despre materiale) Care rezistă la temperaturi înalte, fără să-şi schimbe structura şi caracteristicile. **2.** (Fig.; despre oameni) Care se împotriveşte la ceva, care opune rezistenţă.

refrácţie, *refracţii,* s.f. Fenomenul de modificare a direcţiei de propagare a unei unde atunci cînd traversează suprafaţa de separare a două medii; *indice de refracţie* = raportul dintre viteza unei unde în vid şi viteza în mediul în care pătrunde.

refrén, *refrene,* s.n. **1.** Vers sau grup de versuri care se repetă după fiecare strofă a unei poezii; frază muzicală care se repetă la sfîrşitul fiecărui cuplet al unui cîntec. **2.** Expresie care se repetă stereotip.

refrigerá, *refrigerez,* vb. I. Tr. A răci un produs pînă la o temperatură apropiată de punctul de îngheţare.

refrigeratór, *refrigeratoare,* s.n. Parte dintr-o instalaţie frigorigenă în care se produce temperatură scăzută.

refrigerént, *refrigerente,* s.n. Schimbător de căldură folosit în laboratoare pentru condensarea vaporilor rezultaţi la distilare.

refugiá, *refugiez,* vb. I. Refl. **1.** A se retrage dintr-un teritoriu ocupat; a se pune la adăpost de un pericol, de o urmărire. **2.** (Fig.) A se retrage într-un loc liniştit.

refugiát, -ă, *refugiaţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care s-a retras dintr-un teritoriu ocupat, care s-a pus la adăpost de un pericol; *refugiat politic* = persoană care cere azil politic.

refúgiu, *refugii,* s.n. **1.** Faptul de a se refugia. **2.** Loc de adăpostire în caz de pericol. **3.** Loc amenajat pentru a uşura traversarea de către pietoni a unei străzi, urcarea în vehiculele de transport în comun etc.

refulá, *refulez,* vb. I. Tr. **1.** A respinge (o idee, o imagine neplăcută etc.) din domeniul conştientului în subconştient. **2.** (Tehn.) A deplasa un fluid într-o conductă prin împingere cu ajutorul unei pompe.

refulát, -ă, *refulaţi, -te,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. (Despre imagini, tendinţe etc.) Respins în subconştient. **2.** S.m. şi f. Persoană care îşi refulează dorinţele, impulsurile etc.

refúz, *refuzuri,* s.n. **1.** Faptul de a refuza; respingere, neacceptare. **2.** (Tehn.) Materialul rămas după o operaţie de cernere, de sortare.

refuzá, *refúz,* vb. I. Tr. A respinge, a nu accepta; a nu consimţi la ceva; (construit cu dativul) a renunţa la ceva, a se priva de ceva.

regál¹, *regaluri,* s.n. Raft în formă de pupitru în care se păstrează casele cu litere într-o tipografie.

regál², -ă, *regali, -e,* adj. **1.** Care se referă la un rege; luxos; maiestuos, măreţ. **2.** *Apă regală* = amestec de acid clorhidric şi acid azotic, care se întrebuinţează la dizolvarea unor metale.

regalíst, -ă, *regalişti, -ste,* s.m. şi f. Adept al regalităţii.

regalitáte s.f. Formă de guvernămînt în care statul este condus de un rege; monarhie.

regát, *regate,* s.n. Stat condus de un rege; monarhie.

regátă, *regate,* s.f. Competiţie sportivă nautică (caiac, canoe, canotaj).

regăsí, *regăsesc,* vb. IV. **1.** Tr. A găsi din nou pe cineva sau ceva. **2.** Refl. A se reculege, a-şi recăpăta echilibrul sufletesc.

rége, *regi,* s.m. **1.** Suveranul unui regat. **2.** Numele piesei principale la jocul de şah.

regenerá, *regenerez,* vb. I. **1.** Refl. (Despre organe, ţesuturi) A se reface. **2.** Tr. şi refl. (Fig.) A (se) înviora; a (se) înnoi. **3.** Tr. A readuce în condiţii de folosire unele produse sau materiale uzate.

regenerát, -ă, *regeneraţi, -te,* adj. **1.** Refăcut. **2.** Readus în condiţii de folosire.

regeneratór, -oáre, *regeneratori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care regenerează. **2.** S.n. Sistem tehnic care serveşte la regenerarea unui material uzat.

regént, -ă, *regenţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care guvernează o monarhie în timpul minoratului sau absenţei suveranului.

regéntă, *regente,* adj. (Despre propoziţii, adesea substantivat) Căreia îi este subordonată altă propoziţie.

regénţă, *regenţe,* s.f. Guvernare a unui stat monarhic de către una sau mai multe persoane, în timpul minoratului (sau în absenţa) monarhului.

regíe, *regii,* s.f. **1.** Concepţia interpretării unui text dramatic; activitatea de îndrumare a jocului actorilor şi a montării unui spectacol de teatru, de operă, de cinema etc. **2.** Formă capitalistă de organizare a unor întreprinderi, avînd ca obiect exploatarea de bunuri ale statului sau valorificarea unor drepturi ale acestuia. **3.** *Cheltuieli de regie* = cheltuieli de întreţinere la o întreprindere sau la o instituţie; (despre construcţii, reparaţii capitale etc.) *în regie (proprie)* = executate de beneficiar cu mijloacele sale proprii.

regím, *regimuri,* s.n. **1.** Mod, sistem de reglementare a unei activităţi, de funcţionare a unei întreprinderi etc. **2.** *Regim politic* = modalitate şi metode specifice cu ajutorul cărora clasa dominantă îşi înfăptuieşte dominaţia politică

și economică, exercită puterea de stat. **3.** Totalitatea regulilor privitoare la modul de viață și de alimentare a unei persoane. **4.** (Tehn.) Totalitatea condițiilor care determină funcționarea sau modul de utilizare a unui sistem tehnic. **5.** Raport gramatical dintre două cuvinte dependente unul de altul.

regimént, *regimente,* s.n. Unitate de bază a forțelor armate, compusă din mai multe batalioane (sau divizioane, escadrile etc.).

regínă, *regine,* s.f. **1.** Suverana unui regat. **2.** Soție de rege. **3.** Piesa cea mai importantă, după rege, la jocul de șah; damă. **4.** Matca albinelor.

regionál, -ă, *regionali, -e,* adj. Care aparține unei regiuni, caracteristic unei regiuni.

regionalísm, *regionalisme,* s.n. Cuvînt, expresie, construcție folosită numai într-o anumită regiune a țării.

registratúră, *registraturi,* s.f. Serviciu într-o instituție sau întreprindere, unde se înregistrează corespondența și actele intrate și ieșite.

registru, *registre,* s.n. **1.** Caiet sau condică în care se înscriu diferite date și acte cu caracter administrativ. **2.** (Tehn.) Placă cu ajutorul căreia se reglează deschiderea unei conducte. **3.** (Arhit.) Suprafața cuprinsă între două profiluri orizontale de-a lungul unei fațade. **4.** (Muz.) Întinderea scării muzicale a unui instrument sau a unei voci.

regiúne, *regiuni,* s.f. **1.** Întindere mare de pămînt, căreia îi sînt specifice anumite caractere; ținut, zonă. **2.** Porțiune determinată a corpului unui om sau al unui animal.

regizá, *regizez,* vb. I. Tr. **1.** A îndruma (în calitate de regizor) jocul actorilor și montarea unui spectacol. **2.** (Fig.) A conduce (din umbră) o acțiune, o operație etc.

regizór, -oáre, *regizori, -oare,* s.m. și f. Specialist care regizează o piesă de teatru, un film etc.

regizorál, -ă, *regizorali, -e,* adj. Care aparține regizorului, privitor la regizor.

regizorát s.n. Faptul de a regiza; arta regizorului.

reglá, *reglez,* vb. I. Tr. **1.** A menține la o anumită valoare o caracteristică de funcționare a unui sistem tehnic; a stabili în prealabil valorile mărimilor unui sistem tehnic, caracteristice funcționării sale. **2.** (Mil.) A potrivi tirul unei arme de foc.

regláj, *reglaje,* s.n. Acțiunea de a regla.

reglementá, *reglementez,* vb. I. Tr. A supune unor norme sau unui regulament; a aranja, a pune în ordine.

reglementár, -ă, *reglementari, -e,* adj. Care este conform unui regulament sau unor norme.

reglét, *reglete,* s.n. Piesă de metal folosită în tipografie la umplerea spațiilor albe mari dintr-o pagină.

reglór, *reglori,* s.m. Tehnician care reglează mașini-unelte, dispozitive etc.

regn, *regnuri,* s.n. (Biol.) Cea mai mare categorie sistematică utilizată în clasificarea lumii vii (împărțită în două regnuri: animal și vegetal).

regrés, *regrese,* s.n. Întoarcere de la o stare superioară la una inferioară; declin.

regresá, *regresez,* vb. I. Intr. A da înapoi; a decădea.

regresiúne, *regresiuni,* s.f. Proces de retragere a apelor mării de pe porțiuni întinse ale scoarței terestre, provocată de ridicarea uscatului.

regresiv, -ă, *regresivi, -e,* adj. Care este în regres, care dă înapoi.

regrét, *regrete,* s.n. Părere de rău; remușcare.

regretá, *regrét,* vb. I. Tr. A simți un regret; a avea remușcări, a se căi.

regretábil, -ă, *regretabili, -e,* adj. (Despre fapte, situații) Care provoacă părere de rău, care este de regretat.

regretát, -ă, *regretați, -te,* adj. (Despre persoane decedate; și substantivat, art.) A cărui dispariție provoacă regrete.

regrupá, *regrupez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) grupa din nou.

regulá, *regulez,* vb. I. Tr. A pune în ordine.

regulamént, *regulamente,* s.n. **1.** Act cu caracter normativ, emis de Consiliul de Miniștri sau de un ministru, în vederea aplicării unei legi. **2.** Totalitatea regulilor și dispozițiilor privitoare la bunul mers al unei organizații, al unei instituții, întreprinderi etc. **3.** Normele după care se desfășoară un joc sportiv.

regulamentár, -ă, *regulamentari, -e,* adj. Care este prevăzut într-un regulament, care se face conform unui regulament.

regularitáte, *regularități,* s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este regulat. **2.** Simetrie; proporționalitate.

regularizá, *regularizez,* vb. I. Tr. A supune unor reguli, unor norme; a face ca ceva să fie regulat.

regularizáre, *regularizări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a regulariza.* **2.** Ansamblu de lucrări efectuate în scopul amenajării unui curs de apă.

regulát, -ă, *regulați, -te,* adj. **1.** Care este în conformitate cu anumite reguli; care se desfășoară sau se repetă într-o anumită ordine; *verbe regulate* = verbe care se conjugă după regulile generale ale conjugărilor. **2.** Ordonat, orînduit, sistematizat; simetric, uniform.

regulatór, -oáre, *regulatori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care stabilește regularitatea unei mișcări. **2.** S.n. Aparat sau dispozitiv folosit pentru reglarea funcționării unui sistem tehnic.

régulă, *reguli,* s.f. **1.** Normă, lege după care se desfășoară o activitate, se produce un fenomen etc. **2.** Mod de a rezolva o serie de probleme care au anumite caracteristici comune; *regulă de trei simplă* = regulă pentru calcularea valorii unei mărimi direct sau invers proporționale cu o altă mărime, atunci cînd se cunosc două valori ale uneia dintre mărimi și o valoare a celeilalte; *regula de trei compusă* = regulă pentru calcularea valorii unei mărimi care depinde direct sau invers proporțional de două sau de mai multe mărimi. **3.** Principiu, linie de conduită. **4.** Rînduială, ordine; regularitate; *de regulă* = în mod obișnuit.

regurgitáție, *regurgitații*, s.f. Revenirea în gură a alimentelor din stomac sau esofag, fără efort de vomă.

reiát, -ă, *reiați, -te*, adj. (Despre stofe) Cu dungi in relief.

reieși, pers. 3 *reiése*, vb. IV. Intr. A rezulta, a apărea ca o consecință.

reificáre s.f. Proces (caracteristic capitalismului) în cursul căruia relațiile sociale îmbracă forma unor relații obiectuale, iar omul însuși devine din subiect al proceselor sociale obiectul acestora, asemenea unui lucru.

reincarná, *reincarnez*, vb. I. Refl. A se incarna din nou; (în unele concepții mistice; despre sufletul omului) a trece, după moarte, în alt corp (de om sau de animal).

reintegrá, *reintegrez*, vb. I. **1.** Tr. A repune pe cineva în drepturile sale, într-o funcție pe care a mai avut-o. **2.** Refl. A se include, a se îngloba.

reintegrát, -ă, *reintegrați, -te*, adj. **1.** Care a fost repus în drepturi. **2.** Înglobat, contopit.

reintrodúce, *reintrodúc*, vb. III. Tr. A introduce ceva din nou, a face să intre din nou.

reîmpădurí, *reîmpăduresc*, vb. IV. Tr. A împăduri din nou.

reîmprospătá, *reîmprospătez*, vb. I. Tr. A împrospăta din nou; (fig.) a readuce în memorie.

reînarmá, *reînarmez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) înarma din nou, a(-și) reface potențialul de război.

reîncadrá, *reîncadrez*, vb. I. Tr. A încadra pe cineva din nou într-un post (pe care l-a ocupat anterior).

reîncépe, *reîncép*, vb. III. Tr. și intr. A începe din nou; a relua (o acțiune, o activitate).

reînființá, *reînființez*, vb. I. Tr. A înființa din nou; a reface (o organizație, un colectiv etc.).

reinnoi, *reinnoiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A înnoi încă o dată. **2.** Tr. A preschimba un document sau a-i prelungi valabilitatea. **3.** Refl. A se produce din nou, a se repeta.

reînsufleți, *reînsuflețesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) însufleți din nou, a prinde (sau a face să prindă) din nou viață.

reîntineri, *reîntineresc*, vb. IV. Intr. A se simți din nou tînăr, a căpăta o înfățișare tinerească.

reîntîlní, *reîntîlnesc*, vb. IV. Tr. și refl. recipr. A (se) întîlni din nou, a (se) revedea.

reînviá, *reînvii*, vb. I. Intr. A reveni la viață; (fig.) a căpăta din nou viață, a renaște; a reveni în amintirea cuiva.

rejánsă, *rejanse*, s.f. Panglică cu o țesătură specială, foarte apretată, folosită în croitorie.

relansá, *relansez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) lansa din nou. **2.** Tr. (La jocul de tenis) A trimite mingea înapoi.

relatá, *relatez*, vb. I. Tr. A povesti, a expune, a istorisi.

relatív, -ă, *relativi, -e*, adj. **1.** Care e în legătură cu..., care se referă la...; *pronume relativ* = pronume care face legătura între o propoziție subordonată și cuvîntul din propoziția regentă pe care îl determină; *propoziție relativă* = propoziție subordonată introdusă printr-un pronume relativ. **2.** Care nu există decît în relație cu altceva; a cărui valoare depinde de anumite condiții; (adverbial) aproximativ. **3.** (Despre mărimi fizice) Care are valoarea dependentă de un sistem de referință.

relativism s.n. Doctrină idealist-subiectivă care exagerează caracterul relativ al cunoștințelor omenești, negînd caracterul obiectiv al adevărului și ignorînd corelația dialectică dintre adevărurile relative și adevărul absolut.

relativíst, -ă, *relativiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la relativism. **2.** S.m. și f. Adept al relativismului. **3.** Adj. Referitor la teoria relativității.

relativitáte s.f. Faptul de a fi relativ; *teoria relativității* = teorie fizică a interdependenței dintre spațiu, timp și materia în mișcare.

relátie, *relații*, s.f. **1.** Legătură, raport între obiecte, procese, fenomene, precum și între proprietățile acestora. **2.** (La pl.) Legătură între două sau mai multe persoane, popoare, state etc.; *relații de producție* = relații care se stabilesc între oameni în procesul de producție a bunurilor materiale. **3.** Informație, relatare.

relaxá, *relaxez*, vb. I. Refl. A se destinde (după un efort), a deveni mai puțin încordat.

relaxáre, *relaxări*, s.f. Faptul de *a se relaxa;* (tehn.) scădere a tensiunilor dintr-un material, sub deformație continuă.

reléu, *relee*, s.n. **1.** Aparat sau dispozitiv acționat cînd variază o mărime caracteristică a unui sistem tehnic și care comandă anumite modificări într-un alt sistem tehnic. **2.** (În radiodifuziune și televiziune) Stații intermediare de recepție și retransmisie a semnalelor.

relevá, *relév*, vb. I. Tr. A scoate în relief, a evidenția, a remarca.

relevánt, -ă, *relevanți, -te*, adj. Care relevă, care scoate în evidență.

relevéu, *relevee*, s.n. Măsurarea și desenarea la o anumită scară a elementelor unei clădiri sau ale unui ansamblu de clădiri; desenul care reprezintă rezultatele acestor operații.

relevmént, *relevmente*, s.n. Unghiul în plan orizontal format de o direcție de referință și direcția unui obiect oarecare.

relíctă, *relicte*, adj. *Specie relictă* (și substantivat, f.) = specie de plantă sau de animal care a supraviețuit dispariției faunei sau florei din care a făcut parte.

relícvă, *relicve*, s.f. **1.** Obiect păstrat pentru a aminti ceva din trecut; vestigiu. **2.** (La pl.) Moaște.

reliéf, *reliefuri*, s.n. **1.** Configurația suprafeței terestre (privind înălțimile, depresiunile, văile etc.) față de un plan de referință general sau local. **2.** Ridicătură, proeminență pe o suprafață; *în relief* = ieșit în afară dintr-un plan.

reliefá, *reliefez*, vb. I. Tr. A scoate în relief, a pune în lumină, a evidenția.

relígie, *religii*, s.f. Formă a conștiinței sociale care se caracterizează prin credința în ființe

sau forţe supranaturale, prin oficierea unui cult şi prin existenţa unor organizaţii şi instituţii corespunzătoare.

religiós, -oásă, *religioşi, -oase,* adj. Care se referă la religie, bisericesc; evlavios, cuvios.

religiozitáte s.f. Sentiment religios profund, evlavie, pietate.

relón s.n. Numele unei fibre sintetice folosite la fabricarea ţesăturilor, a tricotajelor etc.

reluá, *reiáu,* vb. I. Tr. **1.** A lua din nou; a lua înapoi. **2.** A reîncepe; a continua.

reluctánţă, *reluctanţe,* s.f. Mărime egală cu raportul dintre tensiunea magnetică de-a lungul unui circuit şi fluxul magnetic care îl străbate.

remaiá, *remaiez,* vb. I. Tr. A reface la un ciorap ochiurile rupte sau scăpate ori firele deşirate.

remaiéză, *remaieze,* s.f. Femeie care se ocupă cu remaierea ciorapilor.

remanénţă s.f. Stare de magnetizare sau de polarizare electrică păstrată de un corp după suprimarea cîmpului exterior care a creat această stare.

remaniá, *remaniez,* vb. I. Tr. A face o remaniere.

remaniére, *remanieri,* s.f. **1.** Transformare a unei maşini, a unei instalaţii, a unei construcţii etc., în scopul îmbunătăţirii unora dintre caracteristicile lor. **2.** Corectare a defectelor unor produse. **3.** Schimbare în compoziţia unui guvern.

remarcá, *remárc,* vb. I. Tr. A observa, a releva; (refl.) a se distinge, a se evidenţia.

remarcábil, -ă, *remarcabili, -e,* adj. Demn de a fi remarcat; însemnat, important.

remárcă, *remarci,* s.f. Observaţie, constatare.

remediá, *remediez,* vb. I. Tr. A îndrepta, a îmbunătăţi (o stare, o situaţie etc.).

remediábil, -ă, *remediabili, -e,* adj. Care poate fi remediat.

remédiu, *remedii,* s.n. **1.** Mijloc de îndreptare sau de îmbunătăţire a unei situaţii, a unei stări. **2.** Leac, medicament.

rememorá, *rememorez,* vb. I. Tr. A-şi aduce din nou aminte, a-şi reaminti.

remíge, *remigi,* s.f. Fiecare dintre penele mari ale aripilor unei păsări, care servesc la baterea aerului în timpul zborului.

reminiscénţă, *reminiscenţe,* s.f. **1.** Amintire vagă a unor fapte aproape dispărute din memorie. **2.** Rămăşiţă, urmă.

remíte, *remit,* vb. III. Tr. A preda, a înmîna.

remizá, *remizez,* vb. I. Intr. A încheia o partidă de şah prin remiză (1).

remíză, *remize,* s.f. **1.** Situaţie în care doi şahişti consimt ca partida în care sînt angajaţi să se termine la egalitate. **2.** Plată făcută unui lucrător comercial sub forma unei cote procentuale calculată în funcţie de volumul vînzărilor; comision. **3.** Construcţie destinată adăpostirii vehiculelor, maşinilor agricole etc.

remontá, *remontez,* vb. I. **1.** Tr. A monta din nou (o fabrică, o instalaţie etc.). **2.** Refl. (Fig.) A se reface, a se redresa.

remorcá, *remorchez,* vb. I. Tr. (Despre autovehicule) A trage după sine un camion, un vagon etc.; (fig.) a trage, a tîrî, a lua cu sine.

remórcă, *remorci,* s.f. Vehicul fără autopropulsie tras de un autovehicul.

remorchér, *remorchere,* s.n. Navă autopropulsată, de mare putere, folosită pentru tractarea uneia sau mai multor nave.

remunerá, *remunerez,* vb. I. Tr. A retribui.

remuneráţie, *remuneraţii,* s.f. Retribuţie.

remuşcáre, *remuşcări,* s.f. Mustrare de cuget, părere de rău; căinţă.

ren, *reni,* s.m. Mamifer rumegător, asemănător cu cerbul, care trăieşte în regiunile nordice, sălbatic sau domesticit.

renál, -ă, *renali, -e,* adj. Privitor la rinichi, care ţine de rinichi.

renascentíst, -ă, *renascentişti, -ste,* adj. Referitor la Renaştere, care aparţine Renaşterii.

renáşte, *renásc,* vb. III. Intr. A lua din nou fiinţă; a reapărea; a se trezi la viaţă; a se înnoi.

renáştere, *renaşteri,* s.f. **1.** Faptul de *a renaşte;* avînt, înflorire. **2.** (Şi ca n. propriu) Mişcare social-politică şi culturală din sec. XIV—XVI, în Europa occidentală, caracterizată prin trezirea interesului pentru cultura antică, prin mari invenţii şi descoperiri geografice, prin înflorirea ştiinţelor şi artelor etc.

renăscătór, -oáre, *renăscători, -oare,* adj. Care renaşte; care face să renască.

renăscút, -ă, *renăscuţi, -te,* adj. Înviorat, trezit la viaţă.

renegá, *renég,* vb. I. Tr. A nega, a contesta; a se lepăda de cineva sau de ceva, a nu recunoaşte ca fiind al său.

renegát, -ă, *renegaţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care s-a lepădat de patria sa ori de credinţa sa; persoană care a renunţat la convingerile sale, care a trădat grupul, partidul din care a făcut parte.

renéte adj. *Mere renete* = soi de mere de mărime mijlocie, de formă conică, de culoare galbenă cu nuanţe portocalii.

renghi, *renghiuri,* s.n. *A juca cuiva renghiul* (sau *un renghi*) = a păcăli pe cineva, a face cuiva o farsă.

renglótă, *renglote,* s.f. Soi de prune mari, sferice, galbene-verzui sau roşcate. Var.: **ringlótă** s.f.

rénie, *renii,* s.f. Porţiune din meandrul unui rîu acoperită cu nisip şi prundiş, reprezentînd zona de acumulare a aluviunilor.

réniu s.n. Metal rar, asemănător cu platina.

renová, *renovez,* vb. I. Tr. A reînnoi, a reface, a repara (o clădire, o instalaţie etc.).

renováre, *renovări,* s.f. Acţiunea de *a renova;* reparare a unui sistem tehnic, a unei clădiri etc., fără modificări ale caracteristicilor funcţionale.

renovatór, -oáre, *renovatori, -oare,* adj. Care reînnoieşte, înnoitor; (substantivat) persoană care aduce prefaceri, înnoiri.

rentá, pers. 3 *rentează*, vb. I. Intr. A aduce venituri, beneficii, a se solda cu cîştig; (fam.) a merita osteneală.

rentábil, -ă, *rentabili, -e*, adj. Care rentează; avantajos.

rentabilitáte, *rentabilităţi*, s.f. Rezultat financiar al unei activităţi economice, concretizat în obţinerea unor venituri care depăşesc cheltuielile.

réntă, *rente*, s.f. Venit regulat pe care îl aduce un bun imobiliar sau mobiliar și care nu este legat de o activitate productivă a proprietarului acestora.

rentiér, -ă, *rentieri, -e*, s.m. și f. Persoană care beneficiază de o rentă din care trăiește fără a desfășura o activitate utilă.

renúme s.n. Nume bun, faimă, reputaţie.

renumít, -ă, *renumiţi, -te*, adj. Cu renume; vestit, celebru, ilustru.

renunţá, *renúnţ*, vb. I. Intr. A părăsi de bună voie ceva; a întrerupe, a nu mai continua.

reocupá, *reocúp*, vb. I. Tr. A ocupa din nou; a recuceri.

reologíe s.f. Ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul curgerii lichidelor şi al deformaţiilor corpurilor plastice.

reorganizá, *reorganizez*, vb. I. Tr. A organiza din nou, pe baze noi.

reostát, *reostate*, s.n. Aparat constînd dintr-un rezistor cu rezistenţă variabilă, utilizat la reglarea intensităţii curentului electric din circuite.

repáos s.n. v. **repaus.**

repará, *repár*, vb. I. Tr. **1.** A readuce un obiect în stare de folosire, de funcţionare; a drege; a cîrpi. **2.** (Fig.) A îndrepta, a corecta. **3.** A acoperi o pagubă.

reparábil, -ă, *reparabili, -e*, adj. Care poate fi reparat; (fig.) care poate fi corectat, îndreptat.

reparáţie, *reparaţii*, s.f. **1.** Lucrare efectuată asupra unui lucru uzat sau defectat, pentru a-l readuce în stare de folosire sau de funcţionare. **2.** Despăgubire; (fig.) satisfacţie pentru o ofensă.

repartitór, *repartitoare*, s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se poate face schimbarea legăturilor dintre liniile exterioare şi cele interioare ale unei centrale telefonice.

repartíţie, *repartiţii*, s.f. Repartizare, distribuire; (ec.) repartizarea mijloacelor de producţie în societate, în funcţie de care se face repartizarea în cadrul producţiei sociale a membrilor societăţii și repartizarea produselor.

repartizá, *repartizez*, vb. I. Tr. A împărţi, a distribui ceva (după anumite norme).

repartizáre, *repartizări*, s.f. Acţiunea de *a repartiza;* distribuire, împărţire.

repatriá, *repatriez*, vb. I. Refl. A reveni în patrie (după o absenţă îndelungată).

repáus, *repausuri*, s.n. **1.** Stare în care o activitate este suspendată temporar, în scopul refacerii capacităţii de muncă a organismului; odihnă. **2.** Stare a unui corp în care acesta nu-şi modifică poziţia în raport cu un sistem de referinţă. Var.: **repáos** s.n.

repauzá, *repauzez*, vb. I. Refl. A se odihni.

répede, *repezi*, adj., adv. **1.** Adj. (Despre mişcări) Iute, rapid; (despre lucruri în mişcare) care se deplasează cu iuţeală; (despre ape) care curge cu repeziciune; (despre fiinţe) iute, ager, sprinten; grăbit, pripit; (substantivat, f.) insectă coleopteră cu ochii mari, cu elitrele de culoare verde stropite cu alb. **2.** Adj. (Despre ploaie, vînt) Intens şi de scurtă durată. **3.** Adj. (Despre dealuri, pante) Foarte înclinat; abrupt. **4.** Adv. În grabă, iute; imediat, deodată, brusc. **5.** Adv. Devreme, curînd, de timpuriu.

repér, *repere*, s.n. **1.** Semn (obiect sau detaliu de teren) care ajută la orientare, la identificarea poziţiei pe care trebuie să o ocupe un obiect etc. **2.** (Tehn.) Semn făcut pe o piesă, pe un obiect sau pe un grup de obiecte care urmează să fie asamblate.

reperá, *reperez*, vb. I. Tr. **1.** A determina, cu ajutorul unui reper, poziţia exactă a unui loc. **2.** A marca prin repere (**2**).

repercusiúne, *repercusiuni*, s.f. Urmare, consecinţă.

repercutá, pers. 3 *repercutează*, vb. I. Refl. **1.** A se răsfrînge, a se întoarce, a reveni. **2.** (Fig.) A avea urmări, a-şi manifesta indirect efectele.

repertóriu, *repertorii*, s.n. **1.** Caiet sau registru în care se înscriu, în ordine alfabetică, date, nume etc., pentru a putea fi uşor găsite. **2.** Totalitatea pieselor care se joacă la un teatru în timpul unei stagiuni; totalitatea pieselor scrise de un autor dramatic.

repetá, *repét*, vb. I. **1.** Tr. A face, a spune, a executa ceva încă o dată; a citi ori a spune de două sau de mai multe ori o lecţie, un rol, pentru a şi-l întipări mai bine în memorie; (despre artişti) a face exerciţii în vederea unui spectacol. **2.** Tr. (Despre elevi şi studenţi) A urma încă o dată cursurile anului şcolar în care a rămas repetent. **3.** Refl. A se produce, a avea loc din nou.

repetábil, -ă, *repetabili, -e*, adj. Care se poate repeta.

repetént, -ă, *repetenţi, -te*, adj., s.m. şi f. (Elev sau student) care repetă o clasă sau un an de studii, din cauză că nu a obţinut note de trecere.

repetenţíe, *repetenţii*, s.f. Faptul de a rămîne repetent; situaţia de repetent.

repetitór, -oáre, *repetitori, -oare*, s.m. şi f. (Înv.) Meditator.

repetíţie, *repetiţii*, s.f. **1.** Repetare a aceloraşi vorbe, idei, acţiuni; reluare, revedere a materiei de învăţămînt parcursă într-o perioadă anterioară; exerciţii făcute de către interpreţi pentru pregătirea unui spectacol. **2.** Figură de stil care constă în folosirea repetată a aceluiaşi cuvînt sau a aceleiaşi fraze, pentru a obţine anumite efecte stilistice.

repezeálă s.f. Iuţeală, grabă; *la repezeală* = repede, în grabă.

repezí, *repéd*, vb. IV. **1.** Refl. A porni în grabă, a se duce repede; a da fuga; a merge undeva în grabă şi pentru scurt timp. **2.** Refl. A se năpusti,

a se arunca; (tr.) a trînti, a izbi. 3. Tr. A trata pe cineva cu asprime, a-l brusca.

repeziciúne s.f. Însuşirea de a fi repede; iuţeală, viteză.

repezíş, *repezişuri,* s.n. **1.** Pantă abruptă, povîrniş. **2.** Porţiune din cursul unui rîu, unde apa are viteza cea mai mare.

repezít, -ă, *repeziţi, -te,* adj. **1.** Făcut în grabă, la repezeală. **2.** Care acţionează pripit; nestăpînit, nervos.

repicá, *repichez,* vb. I. Tr. A răsădi, a transplanta.

replantá, *replantez,* vb. I. Tr. A planta din nou, a transplanta.

repliá, *repliez,* vb. I. Refl. (Mil., despre liniile de luptători) A se retrage pe un aliniament nou.

replicá, *réplic,* vb. I. Tr. A da o replică; a riposta.

réplică, *replici,* s.f. **1.** Răspuns prompt care combate afirmaţiile cuiva. **2.** Parte din rolul unui actor, constituind un răspuns la cele spuse de partenerul său. **3.** Copie a unei opere de artă, executată de autor sau sub supravegherea lui.

repopulá, *repopulez,* vb. I. Tr. A popula din nou un teritoriu.

repórt, *reporturi,* s.n. Trecere a unei sume (reprezentînd un total parţial) din josul unei coloane în fruntea coloanei următoare, pentru a fi adunată în continuare; suma, totalul reportat.

reportá, *reportez,* vb. I. Tr. A face un report.

reportáj, *reportaje,* s.n. Specie publicistică, adesea cu valoare literară, care informează asupra unor probleme de interes general sau ocazional, pe baza datelor culese la faţa locului; *car de reportaj* = autovehicul special dotat cu echipamentul necesar realizării unei înregistrări sau a unei transmisiuni de radiodifuziune ori de televiziune în afara studiourilor.

repórter, *reporteri,* s.m. Persoană care culege de pe teren şi transmite diferite ştiri şi informaţii pentru un ziar, pentru radio sau televiziune; *reporter cinematografic* = operator care filmează în vederea realizării unor jurnale cinematografice.

represálii s.f. pl. **1.** Măsuri de pedepsire luate de organele de stat împotriva unor grupări sociale, ca urmare a săvîrşirii de către acestea a unor acte de răzvrătire. **2.** Măsuri de constrîngere luate de un stat împotriva altui stat, care urmăresc să determine statul împotriva căruia sînt îndreptate să pună capăt acţiunilor care au declanşat adoptarea acelor măsuri.

represiúne, *represiuni,* s.f. Reprimare, înăbuşire prin violenţă a unei opoziţii colective, a unei revolte, a unei demonstraţii etc.

represív, -ă, *represivi, -e,* adj. Care se referă la represiune; care serveşte ca mijloc de reprimare.

reprezentá, *reprezínt,* vb. I. Tr. **1.** A înfăţişa, a reda; a constitui, a fi, a însemna. **2.** A prezenta în faţa publicului o lucrare dramatică. **3.** A fi împuternicitul, reprezentantul cuiva (în special al unui stat).

reprezentánt, -ă, *reprezentanţi, -te,* s.m. şi f. **1.** Persoană autorizată să reprezinte pe cineva, să acţioneze în numele cuiva. **2.** Persoană care reprezintă o şcoală, un curent etc.; exponent.

reprezentánţă, *reprezentanţe,* s.f. Organ care reprezintă o colectivitate; *reprezentanţă comercială* = organ al unui stat, care îl reprezintă în relaţiile comerciale cu alte state.

reprezentáre, *reprezentări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a reprezenta.* **2.** Imagine senzorială a unor obiecte sau fenomene din realitate, evocate mintal.

reprezentativ, -ă, *reprezentativi, -e,* adj. **1.** Care reprezintă, care ilustrează o epocă, un curent etc. **2.** (Despre adunări) Ai cărei membri reprezintă colectivitatea care i-a ales.

reprezentáţie, *reprezentaţii,* s.f. Prezentarea pe scenă a unei opere dramatice, a unui program artistic etc.

reprimá, *reprim,* vb. I. Tr. A înăbuşi prin mijloace violente (o acţiune, o opoziţie).

reprimi, *reprimesc,* vb. IV. Tr. A primi înapoi (un lucru luat sau împrumutat de cineva); a reîncadra într-un post o persoană care a fost concediată.

repriză, *reprize,* s.f. **1.** Fiecare dintre etapele succesive ale unei activităţi (în special ale unei competiţii sportive); etapă de lucru. **2.** Accelerare a turaţiei unui motor, în scopul învingerii unei rezistenţe exterioare momentane. **3.** Reîncepere a unei operaţii tehnice întrerupte.

reprobá, *repróo,* vb. I. Tr. A dezaproba, a condamna (un act, o acţiune).

reprobábil, -ă, *reprobabili, -e,* adj. Care merită să fie reprobat.

reproducătór, -oáre, *reproducători, -oare,* adj. Care se reproduce, care se înmulţeşte; (substantivat, m.) animal selecţionat pentru reproducere.

reprodúce, *reprodúc,* vb. III. **1.** Tr. A reda întocmai ceea ce a fost spus sau scris. **2.** Tr. A executa, după un original, unul sau mai multe exemplare identice. **3.** Refl. (Biol.) A se perpetua prin reproducere.

reprodúcere, *reproduceri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) reproduce.* **2.** Copie după o lucrare de artă. **3.** (Biol.) Naşterea din părinţi a unui urmaş asemănător acestora, ca rezultat al fecundării.

reprodúcţie, *reproducţii,* s.f. **1.** Reluare, reînnoire continuă a procesului de producţie. **2.** (Biol.) Reproducere.

reprofilá, *reprofilez,* vb. I. Tr. A schimba profilul unei întreprinderi, al unei instituţii etc.; a reorganiza.

repróş, *reproşuri,* s.n. Imputare, învinuire; mustrare, dojană.

reproşá, *reproşez,* vb. I. Tr. A(-şi) face reproşuri, a(-şi) imputa.

reptílă, *reptile,* s.f. (La pl.) Clasă de vertebrate ovipare, cu temperatura corpului variabilă, cu pielea solzoasă, fără membre sau cu membre scurte; (şi la sg.) animal din această clasă.

republicá, *repúblic,* vb. I. Tr. A publica din nou, a retipări; a reedita.

republicán, -ă, *republicani, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține republicii, privitor la republică. **2.** S.m. și f. Adept al republicii ca formă de stat.

repúblică, *republici,* s.f. Formă de stat în care conducerea este exercitată de un organ suprem al puterii ori de un președinte, ales sau numit.

repudiá, *repudiez,* vb. I. Tr. A respinge, a îndepărta; a renega; a desconsidera.

repugná, pers. 3 *repúgnă,* vb. I. Intr. (Livr.) A-i produce cuiva silă, dezgust, oroare.

repúlsie, *repulsii,* s.f. Aversiune instinctivă; dezgust, oroare.

repulsív, -ă, *repulsivi, -e,* adj. Care inspiră repulsie.

repurtá, *repurtez,* vb. I. Tr. A obține un succes, o victorie.

reputát, -ă, *reputați, -te,* adj. Care se bucură de o bună reputație; renumit, cunoscut.

reputáție, *reputații,* s.f. Părere, bună sau rea, pe care o are lumea față de cineva sau ceva; renume, faimă.

resác, *resacuri,* s.n. Fenomen constînd din întoarcerea cu violență a valurilor mării în urma izbirii de mal.

resemná, *resemnez,* vb. I. Refl. A se împăca cu o situație defavorabilă; a suporta ceva fără împotrivire.

resemnát, -ă, *resemnați, -te,* adj. Care se împacă cu o situație defavorabilă, care suportă (un rău) fără împotrivire.

resentimént, *resentimente,* s.n. Sentiment ostil față de cineva; pornire împotriva cuiva (izvorîtă dintr-o cauză mai veche).

resfirá vb. I. v. **răsfira.**

resfirát, -ă adj. v. **răsfirat.**

resimțí, *resimt,* vb. IV. Refl. **1.** A simți consecințele unei împrejurări anterioare. **2.** A se face simțit, a avea repercusiuni.

resorbí, *resórb,* vb. IV. Refl. A dispărea prin resorbție.

resórbție, *resorbții,* s.f. (Med.) Absorbirea unor lichide, gaze sau substanțe solide (străine organismului) de către vasele limfatice ori sanguine.

resórt[1], *resoarte,* s.n. Sector, domeniu de activitate.

resórt[2], *resorturi,* s.n. Element folosit pentru realizarea de legături elastice între părțile unui sistem tehnic, în scopul amortizării șocurilor; arc.

respéct s.n. Atitudine sau sentiment de stimă, de considerație față de cineva.

respectá, *respéct,* vb. I. Tr. **1.** A simți și a manifesta respect față de cineva; a stima. **2.** A nu se abate de la o lege, de la un angajament etc.; a ține seamă de..., a nu neglija.

respectábil, -ă, *respectabili, -e,* adj. **1.** Demn de respect. **2.** (Fam.) Impresionant, considerabil.

respectát, -ă, *respectați, -te,* adj. Care se bucură de respect.

respectív, -ă, *respectivi, -e,* adj. Care privește împrejurarea, obiectul sau persoana despre care este vorba; care se referă la fiecare în parte.

respectuós, -oásă, *respectuoși, -oase,* adj. Care poartă respect; care dovedește respect; cuviincios.

respingătór, -oáre, *respingători, -oare,* adj. Care inspiră dezgust, aversiune, silă.

respinge, *respíng,* vb. III. Tr. **1.** A îndepărta de la sine, a da la o parte. **2.** (Mil.) A sili pe dușman să se retragă. **3.** A refuza, a nu admite.

respíngere, *respingeri,* s.f. Faptul de *a respinge;* exercitare asupra unui corp a unei forțe de îndepărtare.

respirá, *respír,* vb. I. **1.** Intr. și tr. A inspira aer din afară și a-l expira din plămîni. **2.** Tr. (Fig.) A răspîndi, a degaja.

respiratór, -oáre, *respiratori, -oare,* adj. Care se referă la respirație; *aparat respirator* = sistem de organe care asigură respirația.

respiratóriu, -ie, *respiratorii,* adj. Respirator: *mișcări respiratorii.*

respiráție, *respirații,* s.f. **1.** Proces prin care se realizează schimbul de gaze între organismele vii și mediu (constînd în absorbirea oxigenului și eliminarea bioxidului de carbon); *respirație artificială* = mijloc prin care se provoacă reluarea mișcărilor respiratorii normale (în caz de întrerupere a lor). **2.** Aerul expirat, suflare.

responsábil, -ă, *responsabili, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care poartă răspunderea unui fapt; răspunzător. **2.** S.m. și f. Persoană care are o sarcină de răspundere, o funcție de conducere, căreia i s-a încredințat o responsabilitate.

responsabilitáte, *responsabilități,* s.f. Obligația de a răspunde, de a da seamă de ceva.

rest, *resturi,* s.n. **1.** Ceea ce rămîne din ceva; rămășiță. **2.** Sumă de bani care se înapoiază celui ce face o plată cu monede sau bancnote reprezentînd o sumă mai mare decît cea cuvenită. **3.** (Mat.) Rezultatul unei scăderi; partea indivizibilă care rămîne după efectuarea unei împărțiri.

restabilí, *restabilesc,* vb. IV. **1.** Tr. A aduce în starea în care a fost mai înainte; a reconstitui. **2.** Refl. A se întrema, a se însănătoși.

restánt, -ă, *restanți, -te,* adj. Rămas; neachitat la termen.

restánță, *restanțe,* s.f. Sumă de bani neachitată la termenul stabilit; lucrare aflată în întîrziere; examen care n-a fost trecut în termen.

restanțiér, -ă, *restanțieri, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care a rămas în urmă cu efectuarea unei lucrări, a unei plăți; (despre studenți) care nu și-a trecut toate examenele la termenul stabilit.

restatornici, *restatornicesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) statornici din nou; a (se) restabili.

restaurá, *restaurez,* vb. I. Tr. **1.** A readuce în stare bună; a reface în forma inițială (o operă de artă, un monument etc.). **2.** A instaura din nou o dinastie, o formă de guvernămînt etc.

restauránt, *restaurante,* s.n. Unitate de alimentație publică, cu bucătărie proprie, unde se servesc mîncăruri și băuturi contra plată.

restauratór, -oáre, *restauratori, -oare,* s.m. și f. Persoană care restaurează opere de artă.

restauráţie, *restauraţii,* s.f. Perioadă din istoria unor state, caracterizată prin readucerea pe tron a unor dinastii detronate.

restéu, *resteie,* s.n. Fiecare dintre cele două vergele, de lemn sau de metal, cu care se închid părţile laterale ale jugului, după înjugarea vitelor.

restituí, *restitui,* vb. IV. Tr. A da ceva înapoi, a înapoia.

restitúţie, *restituţii,* s.f. Restituire.

restrictív, -ă, *restrictivi, -e,* adj. Care limitează; care creează restricţii.

restrícţie, *restricţii,* s.f. Măsură care limitează un drept, o libertate.

restríşte, *restrişti,* s.f. Situaţie grea, de încercări în care se află cineva (în special o colectivitate).

restrínge, *restríng,* vb. III. Tr. A reduce, a micşora, a mărgini, a limita.

restructurá, *restructurez,* vb. I. Tr. A organiza pe baze noi, a da o structură nouă.

resurécţie, *resurecţii,* s.f. (Livr.) Reînviere, redeşteptare.

resúrsă, *resurse,* s.f. Sursă sau rezervă de mijloace susceptibile de a fi valorificate; *resurse naturale* = totalitatea zăcămintelor de minerale şi de minereuri, a terenurilor, pădurilor şi apelor de care dispune o ţară.

resuscitá, *resuscitez,* vb. I. Tr. A reface funcţiile vitale ale organismului; a reînvia, a trezi la viaţă.

reşedínţă, *reşedinţe,* s.f. Sediul unei autorităţi sau al unei persoane oficiale; localitatea în care se află acest sediu.

reşóu, *reşouri,* s.n. Aparat de încălzit, cu gaz sau cu electricitate, folosit în bucătărie sau în laborator.

retasúră, *retasuri,* s.f. Defect sub formă de goluri în piesele de metal turnate.

reténţie, *retenţii,* s.f. **1.** Oprire, reţinere. **2.** (Med.) Reţinerea în organism a lichidelor sau a gazelor care în mod obişnuit sînt eliminate. **3.** Reţinere temporară în bazine a viiturilor de apă, pentru a evita pagubele.

retevéi, *reteveie,* s.n. Bucată scurtă de lemn.

retezá, *retéz,* vb. I. Tr. **1.** A tăia complet, transversal, un obiect sau o parte a corpului unei fiinţe. **2.** A tăia fagurii dintr-un stup, pentru a recolta mierea.

retezát, -ă, *retezaţi, -te,* adj. Tăiat, scurtat.

reticénţă, *reticenţe,* s.f. Omisiune voită a unui lucru care trebuie spus; trecere sub tăcere.

retícul, *reticule,* s.n. Ansamblu de linii încrucişate, realizate din fire subţiri sau prin trasare pe lame transparente, servind, într-un instrument optic, la vizarea precisă a obiectelor.

reticulár, -ă, *reticulari, -e,* adj. Care are forma unei reţele de puncte sau de linii.

retínă, *retine,* s.f. Membrană internă a globului ocular, pe care se formează imaginea vizuală.

retipărí, *retipăresc,* vb. IV. Tr. A tipări din nou o carte.

rétor, *retori,* s.m. **1.** (În antichitatea grecoromană) Profesor de retorică. **2.** (Înv.) Orator.

retóric, -ă, *retorici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Arta de a vorbi convingător, printr-o argumentaţie bogată, riguroasă şi printr-un stil ales, atrăgător. **2.** Adj. Care aparţine retoricii, privitor la retorică; (peior.; despre stil) emfatic.

retorísm s.n. Abuz de figuri retorice; vorbărie pompoasă.

retoromână adj. *Limba retoromană* (şi substantivat) = limbă romanică vorbită în sud-estul Elveţiei şi nord-estul Italiei.

retórtă, *retorte,* s.f. **1.** Vas de sticlă în formă de balon cu gîtul lung şi curbat, folosit în laboratoare pentru distilare. **2.** Recipient de metal sau din materiale refractare, folosit în industrie pentru distilări la temperaturi ridicate; *cărbune de retortă* = cărbune care se depune pe pereţii retortelor din instalaţiile de distilare a cărbunilor, folosit la fabricarea unor electrozi.

retractá, *retractez,* vb. I. **1.** Tr. A-şi retrage o afirmaţie făcută, a reveni asupra celor spuse. **2.** Refl. (Despre organe, ţesuturi) A se contracta, a se strînge.

retractíl, -ă, *retractili, -e,* adj. (Despre unele organe sau părţi ale corpului) Care are proprietatea de a se strînge, de a se trage înapoi sau în interior.

retrácţie, *retracţii,* s.f. Însuşirea unui ţesut sau a unui organ de a se contracta.

retráge, *retrág,* vb. III. **1.** Tr. A trage înapoi, a lua înapoi. **2.** Refl. A ieşi de bună voie dintr-o funcţie, dintr-o organizaţie etc. **3.** Refl. A părăsi un loc, o încăpere; a se da deoparte, a se izola. **4.** Refl. A da înapoi din faţa duşmanului. **5.**. Refl. (Despre ape) A reintra în albie. **6.** Tr. A retracta.

retransmísie s.f. v. **retransmisiune.**

retransmisiúne, *retransmisiuni,* s.f. Recepţie şi reemisiune în acelaşi timp a unui program de radio sau de televiziune. Var.: **retransmísie** s.f.

retransmíte, *retransmít,* vb. III. Tr. A realiza o retransmisiune.

retrás, -ă, *retraşi, -se,* adj. (Despre persoane) Izolat, singur; (despre locuri, clădiri) situat la o parte; dosnic.

retrăí, *retrăiesc,* vb. IV. Tr. A simţi din nou ceea ce ai mai simţit cîndva; a avea impresia că treci prin aceleaşi întîmplări prin care ai mai trecut.

retribuí, *rétribui,* vb. IV. Tr. A acorda, a da o retribuţie.

retribúţie, *retribuţii,* s.f. **1.** Plată a muncii; remuneraţie. **2.** Parte a venitului naţional destinată, în socialism, consumului individual, care se repartizează oamenilor muncii, în mod planificat, în raport cu cantitatea, calitatea şi importanţa social-economică a muncii prestate.

retroactív, -ă, *retroactivi, -e,* adj. Care se aplică sau care are aceleaşi efecte şi pentru ceea ce s-a petrecut în trecut.

retroactivitáte s.f. Caracterul a ceea ce este retroactiv.

retrocedá, *retrocedez,* vb. I. Tr. A restitui cuiva un bun, un teritoriu, un drept etc. pe care acesta îl cedase mai înainte.

retrocesiúne, *retrocesiuni,* s.f. Act prin care se retrocedează ceva.

retrográd, -ă, *retrograzi, -de,* adj. Care se opune progresului.

retrogradá, *retrogradez,* vb. I. Tr. A trece pe cineva într-o funcţie sau într-un grad inferior celui avut înainte.

retrospectív, -ă, *retrospectivi, -e,* adj. Care se referă la fapte şi la situaţii din trecut; *expoziţie retrospectivă* (şi substantivat, f.) = expoziţie de artă plastică în care sînt expuse operele din trecut ale unui artist.

retroversiúne, *retroversiuni,* s.f. Retraducere a unui text în limba din care a fost tradus.

retrovizór, *retrovizoare,* s.n. Oglindă fixată la autovehicule în aşa fel încît să permită conducătorului să vadă ce se petrece în spate.

retúr, *retururi,* s.n. **1.** Întoarcere, revenire la locul de plecare. **2.** A doua parte a unei competiţii sportive, în care echipele se întîlnesc din nou, în revanşă. **3.** (Tehn.) Conductă de întoarcere a agentului calorifer (sau frigorifer) dintr-o instalaţie de încălzire (sau de răcire).

retúş, *retuşuri,* s.n. Corectare, îndreptare (a unui desen, a unei fotografii etc.).

retuşá, *retuşez,* vb. I. Tr. A face un retuş; (p. ext.) a corecta, a îndrepta.

reţeá, *reţele,* s.f. **1.** Împletitură de fire (de aţă, de sîrmă etc.) lucrată în ochiuri mari; plasă, fileu; obiect făcut dintr-o astfel de împletitură. **2.** Ansamblu format din două sau mai multe sisteme de linii care se întretaie între ele. **3.** Obstacol în faţa tranşeelor, în formă de gard făcut din sîrmă ghimpată. **4.** Ansamblu de căi de comunicaţie, de conducte, de conductoare electrice, de galerii etc., legate între ele. **5.** *Reţea hidrografică* = totalitatea văilor prin care se scurg apele de suprafaţă dintr-un anumit teritoriu. **6.** Ansamblu de instituţii, de şcoli etc., răspîndite într-o localitate, într-o regiune, într-o ţară.

reţétă, *reţete,* s.f. **1.** Prescripţie a medicamentelor necesare unui bolnav; formulă pentru prepararea unei mîncări sau a unei băuturi. **2.** (Fig.) Soluţie practică pentru rezolvarea unei situaţii. **3.** Sumă de bani realizată din vînzarea biletelor la un spectacol.

reţinătór, *reţinătoare,* s.n. Ansamblu de organe de reţinere, care permit circulaţia fluidului dintr-o instalaţie într-un singur sens.

reţíne, *reţin,* vb. III. Tr. **1.** A ţine în loc, a opri, a împiedica de la ceva; a ţine pe cineva închis, arestat. **2.** (Fig.) A-şi înfrîna o pornire, un sentiment; (refl.) a se stăpîni. **3.** A opri o parte din drepturile cuiva. **4.** A rezerva un loc în tren, la un spectacol etc. **5.** A nu înapoia, a nu restitui; a păstra. **6.** A ţine minte, a nu uita.

reţínere, *reţineri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) reţine.* **2.** Măsură luată de organul de cercetare penală de a lipsi de libertate o persoană, pentru cel mult 24 de ore, înainte de punerea sa sub urmărire.

reţinút, -ă, *reţinuţi, -te,* adj. (Despre persoane) Stăpînit, rezervat; sobru.

reumátic, -ă, *reumatici, -e,* adj. **1.** Cauzat de reumatism. **2.** (Adesea substantivat) Bolnav de reumatism.

reumatísm, *reumatisme,* s.n. Denumire generică pentru o serie de afecţiuni ale aparatului locomotor (în special ale articulaţiilor şi ale ţesuturilor înconjurătoare), cauzate de obicei de o infecţie.

reumatismál, -ă, *reumatismali, -e,* adj. De natură reumatică.

reuní, *reunesc,* vb. IV. Tr. şi refl. A (se) aduna, a (se) întruni.

reuniúne, *reuniuni,* s.f. Adunare, întrunire; reprezentaţie sportivă.

reuşí, *reuşesc,* vb. IV. Intr. şi tr. **1.** A ajunge la rezultatul dorit; a izbuti. **2.** A avea succes (într-o acţiune, la un examen etc.); a termina ceva cu bine.

reuşít, -ă, *reuşiţi, -te,* adj. Izbutit, bine realizat.

reuşítă, *reuşite,* s.f. Izbîndă, succes; realizare.

reutilá, *reutilez,* vb. I. Tr. A utila din nou, a înzestra cu utilaje noi.

revacciná, *revaccinez,* vb. I. Tr. A vaccina din nou, pentru a întări sau a prelungi efectul vaccinării anterioare.

revalorificá, *revalorific,* vb. I. Tr. A valorifica din nou; a readuce în stare de folosire deşeuri, rebuturi, piese uzate etc.

revalorizá, *revalorizez,* vb. I. Tr. (Despre valute) A aduce la valoarea iniţială; a mări conţinutul în aur al unei unităţi băneşti.

revanşá, *revanşez,* vb. I. Refl. A întoarce cuiva binele (sau răul) făcut, a-şi lua revanşa.

revanşárd, -ă, *revanşarzi, -de,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care urmăreşte să se răzbune, să-şi ia revanşa.

revánşă, *revanşe,* s.f. **1.** Acţiunea prin care cineva se revanşează. **2.** Reîntîlnire a unui sportiv sau a unei echipe învinse cu acelaşi adversar, pentru a-şi disputa întîietatea.

revanşísm s.n. Politică expansionistă care urmăreşte recucerirea unor teritorii străine, pierdute în urma unor războaie sau pe altă cale.

revărsá, *revărs,* vb. I. **1.** Refl. (Despre ape curgătoare) A ieşi din albie, a trece peste maluri. **2.** Refl. (Despre lumină, căldură) A se răspîndi; *se revarsă zorile* (sau *se revarsă de ziuă)* = se ivesc zorile, se face ziuă. **3.** Refl. (Despre oameni, vehicule etc.) A se răspîndi, a se împrăştia în număr mare. **4.** Tr. (Pop.) A arunca, a presăra ceva în cantitate mare, din belşug.

revărsát[1] s.n. *Revărsatul zorilor* (sau *zilei)* = momentul cînd se face ziuă, zori de zi.

revărsát[2]**, -ă,** *revărsaţi, -te,* adj. **1.** (Despre ape curgătoare) Ieşit din albie. **2.** Risipit, împrăştiat (din abundenţă).

revăzút, -ă, *revăzuţi, -te,* adj. Văzut, examinat din nou; revizuit.

revedeá, *revád*, vb. II. **1.** Tr. și refl. A (se) vedea din nou; a (se) întîlni iar (după mai multă vreme). **2.** Refl. A se vedea în amintire, a-și evoca lucruri, fapte din trecut. **3.** Tr. A citi din nou un text; a revizui.

revedére, *revederi*, s.f. Faptul de *a (se) revedea; la revedere*, formulă de salut la despărțire.

revelá, *revelez*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) dezvălui, a (se) face cunoscut. **2.** Tr. A developa un film fotografic.

revelatór, -oáre, *revelatori, -oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care revelează; care duce la descoperirea unui adevăr ascuns, a unei taine. **2.** S.n. Soluție chimică folosită pentru developat.

reveláție, *revelații*, s.f. **1.** Dezvăluire, descoperire (a unui adevăr ascuns, a unei taine, a unui talent). **2.** (În concepțiile religioase) Pretinsă dezvăluire a voinței lui Dumnezeu, făcută unor persoane considerate supraraționale.

revelión, *revelioane*, s.n. Noaptea dintre 31 decembrie și 1 ianuarie, în care se sărbătorește Anul nou; petrecere care are loc în această noapte.

revendicá, *revéndic*, vb. I. Tr. A reclama, a cere, a pretinde un drept care i se cuvine.

revendicatív, -ă, *revendicativi, -e*, adj. Care revendică un drept, un bun; care cuprinde o revendicare.

reveneálă, *reveneli*, s.f. Umezeală, jilăveală (din pămînt sau din atmosferă); răcoare.

reveni, *revin*, vb. IV. Intr. **1.** A veni înapoi, a se întoarce; a apărea, a se face din nou văzut sau simțit. **2.** A se întoarce la starea (sufletească) normală. **3.** A se ocupa din nou de ceva, a relua o preocupare. **4.** A i se atribui, a i se cuveni; a fi de resortul cuiva. **5.** A renunța la cele spuse sau promise, a revoca.

revént s.m. Plantă erbacee cu frunze mari și flori mici verzui, ale cărei rădăcină și rizom se întrebuințează în medicină ca purgativ.

revér, *revere*, s.n. **1.** Partea răsfrîntă a unei haine, de o parte și de alta a pieptului, în prelungirea gulerului. **2.** Lovitură executată cu partea exterioară a rachetei ori a paletei, la tenis sau tenis de masă.

reverbér, *reverbere*, s.n. Oglindă montată la o lampă pentru a reflecta lumina într-o anumită direcție.

reverberáție, *reverberații*, s.f. Persistența unui sunet într-o încăpere (datorită reflexiilor succesive pe pereți) după ce sursa sonoră a încetat să emită.

reverénță, *reverențe*, s.f. **1.** Plecăciune în semn de respect. **2.** (P. ext.) Respect, stimă; *pronume de reverență* = pronume de politețe.

reverențiós, -oásă, *reverențioși, -oase*, adj. Respectuos, politicos.

reveríe, *reverii*, s.f. Visare; meditație.

revérs, *reverse*, s.n. **1.** Dosul unei medalii, al unei monede etc. **2.** (Fig.) Fața ascunsă a unui lucru, a unei situații (în contrast cu cea obișnuită).

reversíbil, -ă, *reversibili, -e*, adj. **1.** Care poate reveni, care poate fi adus, întors înapoi. **2.** (Jur.; despre un drept) Care se întoarce în patrimoniul celui ce l-a înstrăinat. **3.** (Fiz.; despre transformări) Care se poate produce atît într-un sens cît și în sens invers.

reversibilitáte s.f. Faptul de a fi reversibil.

revirimént, *revirimente*, s.n. Schimbare bruscă în bine; înviorare.

revístă, *reviste*, s.f. **1.** Publicație periodică cuprinzînd articole, studii, recenzii etc. din domenii variate sau dintr-o anumită specialitate. **2.** *A trece în revistă* = a trece prin fața unei unități militare care dă onorul; (fig.) a examina, a cerceta succesiv anumite fapte.

revízie, *revizii*, s.f. Faptul de a revizui; control, verificare, revizuire; inspecție.

revizionísm s.n. Denumire dată unor curente din mișcarea muncitorească, reprezentînd varietăți ale oportunismului, care, sub pretextul unei dezvoltări creatoare, revizuiesc fundamentele, principiile politice și ideologice ale marxismului, denaturîndu-le conținutul revoluționar.

revizioníst, -ă, *revizioniști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la revizionism. **2.** S.m. și f. Adept al revizionismului.

revizór, -oáre, *revizori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face revizie, care controlează. verifică (o gestiune, aplicarea unor dispoziții etc.).

revizuí, *revizuiésc*, vb. IV. Tr. A revedea o lucrare; a cerceta din nou.

revocá, *revóc*, vb. I. Tr. **1.** A anula, a contramanda. **2.** A face un act de revocare **(2).**

revocáre, *revocări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a revoca;* anulare, contramandare. **2.** Retragere de către alegători a mandatului încredințat unei persoane.

revoltá, *revólt*, vb. I. Refl. **1.** A fi cuprins de revoltă, a se indigna. **2.** A se răscula, a se răzvrăti.

revoltát, -ă, *revoltați, -te*, adj. **1.** Cuprins de revoltă, indignat. **2.** Răzvrătit.

revóltă, *revolte*, s.f. **1.** Indignare. **2.** Răzvrătire violentă, spontană.

revoltătór, -oáre, *revoltători, -oare*, adj. Care provoacă indignare, revoltă.

revolút, -ă, *revoluți, -te*, adj. **1.** Care și-a încheiat cursul; terminat, împlinit. **2.** (Despre unele părți ale plantelor) Răsfrînt, întors.

revolúție, *revoluții*, s.f. **1.** Schimbare calitativă radicală în viața economică și social-politică, prin care se asigură realizarea rapidă a progresului; *revoluție socială* = proces de transformare calitativă radicală a societății bazate pe clase antagoniste, prin care se realizează trecerea de la o formațiune social-economică inferioară la alta superioară; *revoluție științifică și tehnică* = proces complex de dezvoltare accelerată, interdependentă a științei și tehnicii, în cadrul căreia știința se transformă tot mai mult în forță de producție nemijlocită, determinînd revoluționarea forțelor de producție. **2.** Schimbare, transformare radicală într-un anumit domeniu. **3.** (Înv. și pop.) Răscoală, revoltă. **4.** Mișcare de rotație a unui corp ceresc în jurul

altui corp ceresc. **5.** Mişcare continuă a unui corp care parcurge o curbă închisă.

revoluționá, *revoluționez,* vb. I. Tr. A schimba, a transforma, a preface radical.

revoluționár, -ă, *revoluționari, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la revoluție, care ţine de revoluție; înnoitor, transformator. **2.** S.m. și f. Adept al revoluției, participant la o revoluție.

revoluționarísm s.n. Atitudine revoluționară, spirit revoluționar.

revolvér, *revolvere,* s.n. Armă de foc cu repetiție, de dimensiuni mici, care se mînuieşte cu o singură mînă.

revuistic, -ă, *revuistici, -e,* adj. Care se referă la un spectacol de revistă.

revúlsie, *revulsii,* s.f. Metodă de tratament care constă în deplasarea sîngelui spre piele, prin provocarea unei iritații locale.

revulsív, -ă, *revulsivi, -e,* adj., s.n. (Medicament) care provoacă revulsie.

rezalít, *rezalite,* s.n. Porțiune de zid ieşită din linia fațadei unei clădiri, reprezentînd o anumită compoziție.

rezécție, *rezecții,* s.f. Îndepărtare (totală sau parțială) pe cale chirurgicală a unui organ sau a unui țesut.

rezédă, *rezede,* s.f. Plantă erbacee decorativă, cu tulpina ramificată, cu frunze alungite şi flori mici, galbene-aurii, plăcut mirositoare.

rezemá, *reázem,* vb. I. Tr. și refl. A (se) așeza astfel încît să fie susținut de ceva; a (se) sprijini, a (se) propti.

rezemát, -ă, *rezemați, -te,* adj. Proptit, sprijinit.

rezemătoáre, *rezemători,* s.f. **1.** Spetează a unui scaun, spătar. **2.** Fiecare dintre părțile laterale ale unui scaun sau ale unui fotoliu, pe care se sprijină brațele.

rezervá, *rezérv,* vb. I. Tr. **1.** A păstra, a reţine ceva; a pune la o parte, a opri. **2.** A destina; a pregăti cuiva ceva.

rezervát, -ă, *rezervați, -te,* adj. **1.** Pus la o parte, reţinut pentru cineva sau pentru ceva. **2.** (Despre persoane) Stăpînit, reţinut; sobru, discret.

rezerváție, *rezervații,* s.f. **1.** Teritoriu ocrotit prin lege, în care se găsesc plante, animale, minerale etc. importante din punct de vedere ştiinţific. **2.** Teritoriu limitat în unele state, în care sînt obligate să locuiască anumite grupuri de băştinaşi.

rezérvă, *rezerve,* s.f. **1.** Cantitate de alimente, de materiale, de bani etc. reținută pentru a fi folosită la nevoie; *rezerve de stat* = stocuri de bunuri materiale care se constituie la dispoziţia statului pentru a fi folosite în cazuri de forţă majoră; *rezerve interne* = resurse de mărire şi îmbunătăţire a producţiei, existente într-o unitate economică. **2.** Cantitate de substanțe minerale utile (minereuri, cărbuni, ţiţei etc.) conţinute într-un zăcămînt. **3.** Parte a armatei care nu se află sub arme, formată din persoane care au satisfăcut serviciul militar; forțe neangajate în luptă, păstrate ca să intervină la nevoie. **4.** Persoană (sau grup de persoane) care în caz de nevoie ia locul alteia (sau altora). **5.** Cameră de spital în care se internează de obicei un singur bolnav. **6.** Obiecție; îndoială; *sub rezerva...* = cu condiția... **7.** Prudență, circumspecţie; discreţie.

rezervíst, *rezerviști,* s.m. Persoană care a satisfăcut serviciul militar, trecînd în cadrele de rezervă ale armatei.

rezervór, *rezervoare,* s.n. **1.** Bazin sau recipient care serveşte la depozitarea unui fluid. **2.** *Toc rezervor* = stilou.

rezidá, pers. 3 *rezídă,* vb. I. Intr. A consta în...

rezidént, *rezidenţi,* s.m. Reprezentant diplomatic, inferior în grad unui ministru plenipotenţiar sau unui ambasador.

reziduál, -ă, *reziduali, -e,* adj. Care rămîne ca reziduu.

rezíduu, *reziduuri,* s.n. Ceea ce rămîne de la operaţia de prelucrare a unui material.

reziliá, *reziliez,* vb. I. Tr. A anula, a desfiinţa un contract.

rezináre, *rezinări,* s.f. Recoltarea răşinii din trunchiurile arborilor răşinoşi.

rezinificá, *rezinífic,* vb. I. Tr. A transforma o substanţă într-un produs asemănător răşinii.

rezistá, *rezist,* vb. I. Intr. A se opune, a nu ceda.

rezistént, -ă, *rezistenți, -te,* adj. **1.** (Despre lucruri) Care rezistă; durabil, trainic. **2.** (Despre ființe) Care nu se lasă biruit; care suportă bine o boală, o oboseală etc.; puternic, tare.

rezisténță, *rezistențe,* s.f. **1.** Faptul de a rezista; împotrivire; (mil.) respingerea atacurilor inamicului şi menţinerea poziţiilor proprii. **2.** Calitatea de a fi rezistent; însuşirea unui organism de a suporta uşor oboseala, foamea etc. **3.** Proprietate a materialelor solide de a se opune forţelor care tind să le rupă; *rezistența materialelor* = studiul comportării corpurilor solide cînd acţionează asupra lor sarcini mecanice. **4.** Proprietate a materialelor de a se opune acţiunii agenţilor fizici sau chimici externi. **5.** *Rezistență electrică* = mărime caracteristică unui circuit electric egală cu raportul dintre tensiunea aplicată la capetele lui şi intensitatea curentului care îl străbate. **6.** Rezistor.

rezistivitáte s.f. Rezistenţa electrică a unui conductor care are lungimea şi secţiunea transversală egale cu unitatea.

rezistór, *rezistoare,* s.n. Element de circuit care prezintă o anumită rezistenţă electrică, fiind folosit în construcţia reostatelor, a aparatelor de încălzire electrică etc.

rezítă, *rezite,* s.f. Masă plastică asemănătoare cu bachelita, întrebuinţată în electrotehnică, la fabricarea unor obiecte casnice etc.

rezól, *rezoli,* s.m. Masă plastică obţinută prin condensarea unor fenoli cu formaldehidă, folosită ca lac izolant în electrotehnică.

rezolút, -ă, *rezoluți. -te,* adj. (Livr.) Hotărît, ferm, decis.

rezolúţie, *rezoluţii,* s.f. **1.** Hotărîre luată de un congres, de o conferinţă etc. în urma unor dezbateri. **2.** Rezolvare dată unei cereri.

rezolvá, *rezólv,* vb. I. Tr. A găsi soluţia, dezlegarea unei probleme; a soluţiona un litigiu, un conflict.

rezonábil, -ă, *rezonabili, -e,* adj. Cu judecată; cumpănit, cuminte; (despre acţiuni, fapte) normal, de înţeles.

rezonánt, -ă, *rezonanţi, -te,* adj. (Despre corpuri sau sisteme fizice) Capabil să intre în rezonanţă.

rezonánţă, *rezonanţe,* s.f. **1.** Stare de vibraţie în care se găseşte un sistem fizic, datorită energiei primite din exterior de la alt sistem care vibrează cu o frecvenţă egală cu primul. **2.** Proprietate a unor corpuri sau a unor încăperi de a întări şi prelungi sunetele. **3.** (Fig.) Răsunet, ecou.

rezonatór, *rezonatoare,* s.n. Aparat sau dispozitiv care poate să amplifice oscilaţii prin rezonanţă.

rezorcínă s.f. Substanţă organică, derivat al benzenului, întrebuinţată în industria coloranţilor, a medicamentelor etc.

rezultá, pers. 3 *rezúltă,* vb. I. Intr. A apărea ca o consecinţă, a urma, a reieşi.

rezultántă, *rezultante,* s.f. **1.** Efectul îmbinat al mai multor cauze. **2.** Forţă obţinută prin compunerea tuturor forţelor care acţionează asupra unui corp.

rezultát, *rezultate,* s.n. **1.** Efectul unei acţiuni, al unei cauze; urmare, consecinţă. **2.** Ceea ce se obţine în urma unor operaţii matematice.

rezumá, *rezúm,* vb. I. **1.** Tr. A reda pe scurt esenţialul dintr-o expunere, dintr-o lucrare etc. **2.** Refl. A se mărgini, a se limita la...

rezumát, *rezumate,* s.n. Redare pe scurt a conţinutului unei lucrări, al unei expuneri.

rezumatív, -ă, *rezumativi, -e,* adj. În formă de rezumat; succint.

riboflavínă s.f. Vitamina B_2.

ribonucléic, *ribonucleici,* adj. *Acid ribonucleic* = acid prezent în citoplasma tuturor celulelor, cu rol esenţial în transmiterea informaţiei genetice.

richéţi s.m. pl. Microbi care fac trecerea de la bacterii la virusuri, avînd caractere comune ambelor grupe, şi care provoacă boli epidemice grave. Scris şi: *ricketsii.*

ricin s.m. Plantă oleaginoasă, înaltă de 1—2 m, cu frunze mari, palmat-lobate, cu flori roşietice; *ulei de ricin* = ulei extras din seminţele acestei plante, întrebuinţat ca laxativ.

ricoşá, pers. 3 *ricoşează,* vb. I. Intr. (Despre proiectile) A-şi schimba direcţia în urma ciocnirii de un obstacol.

ricoşéu, *ricoşeuri,* s.n. Faptul de a ricoşa; schimbarea direcţiei unui proiectil, în urma ciocnirii de un obstacol.

ricşă, *ricşe,* s.f. Trăsurică cu două roţi, trasă de un om, folosită în unele ţări din Orient.

rictus, *rictusuri,* s.n. Contracţie a muşchilor feţei, care dă figurii impresia unui rîs crispat.

rid, *riduri,* s.n. Încreţitură a pielii obrazului; zbîrcitură, cută.

ridicá, *ridic,* vb. I. **1.** Tr. A lua de jos şi a duce în sus; a sălta. **2.** Tr. A lua de pe ceva, a îndepărta. **3.** Tr. (Fig.) A suspenda, a face să înceteze; a desfiinţa, a anula; *a ridica şedinţa* = a declara şedinţa închisă. **4.** Tr. A lua cuiva ceva, a lipsi pe cineva de ceva. **5.** Tr. A lua şi a duce, a muta din loc. **6.** Tr. A lua pe cineva cu forţa, a aresta. **7.** Tr. (Despre o sumă de bani) A încasa. **8.** Tr. A aşeza (un obiect) în poziţie dreaptă, verticală; (refl.; despre fiinţe) a se scula de jos. **9.** Refl. (Despre construcţii înalte) A se arăta în toată înălţimea, a se înălţa. **10.** Tr. A duce, a îndrepta în sus (braţele, capul etc.). **11.** Refl. (Despre praf, fum) A se îndrepta în sus; (despre ceaţă, neguri) a se împrăştia, a dispărea; (despre aştri) a se înălţa pe bolta cerească. **12.** Tr. *A ridica tonul* = a vorbi tare, autoritar, cu îndrăzneală. **13.** Refl. (Despre mulţimi, popoare etc.) A protesta, a se opune; a se răscula; (tr.) a pune în mişcare, a mobiliza. **14.** Refl. A se isca, a se stîrni. **15.** Refl. (Despre copii) A creşte, a se face mare. **16.** Refl. A se face mai înalt; (fig.) a progresa. **17.** Tr. A pune pe o treaptă mai înaltă, a înălţa în grad. **18.** Tr. A mări, a spori, a face să crească; *a ridica un număr la o putere* = a înmulţi un număr cu el însuşi de atîtea ori de cîte ori arată exponentul. **19.** Refl. A atinge o anumită valoare, o anumită sumă etc.; a se cifra la... **20.** Tr. A construi, a clădi; (fig.) a crea, a întemeia. **21.** Tr. *A ridica pretenţii* = a pretinde ceva; *a ridica o problemă* = a pune în discuţie o problemă.

ridicáre, *ridicări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) ridica.* **2.** Reprezentarea configuraţiei terestre prin transpunerea ei grafică în planuri sau hărţi.

ridicát, -ă, *ridicaţi, -te,* adj. **1.** Dus mai sus, înălţat. **2.** Dat la o parte, înlăturat. **3.** Aşezat în poziţie verticală. **4.** Mărit, sporit, urcat. **5.** (Despre voce, ton) Tare; răstit.

ridicáta s.f. art. *Cu ridicata* = în cantitate mare; angro; *comerţ cu ridicata* = comerţ care constă în cumpărarea-vînzarea unor mărfuri în cantităţi mari.

ridicătúră, *ridicături,* s.f. Înălţime; loc ridicat.

ridíche, *ridichi,* s.f. Plantă legumicolă din familia cruciferelor, cu frunze mari, crestate, a cărei rădăcină, sferică sau conică alungită, este comestibilă.

ridicol, -ă, *ridicoli, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care stîrneşte rîsul, caraghios; (despre valori, sume de bani etc.) foarte mic, neînsemnat, derizoriu. **2.** S.n. Însuşirea a ceea ce este vrednic de rîs; aspect caraghios.

ridiculizá, *ridiculizez,* vb. I. Tr. A face pe cineva sau ceva să pară ridicol, caraghios.

ríflu, *rifluri,* s.n. Riflură.

riflúră, *rifluri,* s.f. Fiecare dintre şanţurile elicoidale de la suprafaţa cilindrilor valţurilor de moară.

rígă, *rigi,* s.m. **1.** (Înv.) Rege. **2.** Numele uneia dintre cărţile de joc; popă.

rigíd, -ă, *rigizi, -de*, adj. **1.** Care nu se deformează sub acţiunea forţelor exterioare; ţeapăn, neflexibil. **2.** (Despre oameni) Sever, intransigent.

rigiditáte, *rigidităţi*, s.f. **1.** Proprietate a corpurilor de a nu suferi deformări sub acţiunea forţelor ce se exercită asupra lor; lipsă de flexibilitate; *rigiditate cadaverică* = înţepenire a corpului după moarte. **2.** Severitate, intransigenţă.

rigidizáre, *rigidizări*, s.f. Întărire a unei piese, a unui element de construcţie prin nervuri, traverse etc. care împiedică deformarea.

ríglă, *rigle*, s.f. Bară de metal, de lemn sau de celuloid, de obicei gradată, cu ajutorul căreia se trag linii drepte, se măsoară lungimile; *riglă de calcul* = instrument folosit pentru efectuarea rapidă a anumitor calcule, alcătuit dintr-o riglă fixă, una mobilă şi un cursor cu ajutorul căruia se citesc rezultatele calculelor.

rigletă, *riglete*, s.f. Riglă de lemn, cu lungimea de 2—5 m, folosită în măsurări topografice.

rigoáre, *rigori*, s.f. Asprime, severitate; (la pl.) principii severe, riguroase; *de rigoare* = cerut de o anumită împrejurare.

rigólă, *rigole*, s.f. **1.** Şanţ mic la marginea unei străzi, făcut pentru a permite scurgerea apei. **2.** Canal mic dintr-o reţea de irigaţie.

riguros, -oásă, *riguroşi, -oase*, adj. **1.** Care este făcut cu exigenţă, cu rigurozitate. **2.** Care nu admite abateri; sever.

rigurozitáte s.f. Stricteţe, severitate.

rihtuí, *rihtuiesc*, vb. IV. Tr. A îmbina prin cusături bucăţile de piele din care se fac obiecte de încălţăminte.

rimá, *rimez*, vb. I. Intr. (Despre cuvinte, p. ext. despre versuri) A avea aceleaşi sunete în silabele finale.

rímă, *rime*, s.f. Repetare a sunetelor finale în două sau în mai multe versuri; cuvînt ori segment de cuvînt care rimează cu altul.

rimél, *rimeluri*, s.n. Produs cosmetic folosit pentru machierea genelor.

rindeá, *rindele*, s.f. Unealtă constituită dintr-un cuţit fixat într-un corp de lemn şi care serveşte la netezirea şi la fasonarea pieselor de lemn.

rindeluí, *rindeluiesc*, vb. IV. Tr. A efectua o rindeluire.

rindeluire, *rindeluiri*, s.f. Prelucrare prin aşchiere a lemnului, pentru a se obţine piese cu feţe netede, plane sau profilate.

ring, *ringuri*, s.n. **1.** Estradă de formă pătrată, împrejmuită cu corzi, pe care se desfăşoară meciurile de box. **2.** Platformă sau spaţiu special amenajat într-un local, pe care se dansează.

ringlótă s.f. v. **renglotă**.

rinichi, *rinichi*, s.m. Organ pereche situat în regiunea lombară, care secretează şi excretează urina.

rinită, *rinite*, s.f. Inflamaţie a mucoasei nazale.

rinocér, *rinoceri*, s.m. Nume dat unor genuri de mamifere imparicopitate din Asia şi din Africa, cu corpul masiv, lung de 2—5 m, cu pielea groasă şi cu un corn pe frunte.

rinoplastíe, *rinoplastii*, s.f. Intervenţie chirurgicală efectuată cu scopul de a reface un nas mutilat sau diform.

ripostá, *ripostez*, vb. I. Intr. A răspunde prompt şi energic (în contradictoriu); a replica.

ripóstă, *riposte*, s.f. Răspuns prompt şi energic; replică; acţiune hotărîtă prin care se respinge un atac.

rips, *ripsuri*, s.n. Ţesătură de bumbac sau de mătase, cu dungi paralele în relief, din care se fac obiecte de îmbrăcăminte, stofe pentru mobilă, panglici etc.

ripsát, -ă, *ripsaţi, -te*, adj. (Despre ţesături) Care se aseamănă cu ripsul, care imită ripsul.

risc, *riscuri*, s.n. Pericol posibil; posibilitatea de a suferi o pagubă, un eşec.

riscá, *risc*, vb. I. **1.** Tr. şi intr. A (se) expune unui pericol, unei pierderi etc. **2.** Intr. A intra într-o acţiune nesigură sau periculoasă.

riscánt, -ă, *riscanţi, -te*, adj. Riscat.

riscát, -ă, *riscaţi, -te*, adj. Expus unei primejdii, cu riscuri, nesigur.

risipă, *risipe*, s.f. **1.** Cheltuire nechibzuită, fără măsură a unor bunuri; (fig.) belşug, abundenţă. **2.** Împrăştiere (în dezordine), risipire.

risipí, *risipesc*, vb. IV. **1.** Tr. A arunca în toate părţile; a împrăştia. **2.** Tr. A cheltui fără socoteală, a irosi bani, avere. **3.** Refl. A se răspîndi în toate părţile, a se răzleţi; (tr.) a pune pe fugă (o armată). **4.** Refl. (Despre ceaţă, neguri) A se destrăma, a dispărea. **5.** Refl. A se dărîma, a se prăbuşi; a se prăpădi, a se distruge.

risipít, -ă, *risipiţi, -te*, adj. **1.** Răspîndit, împrăştiat. **2.** Cheltuit fără socoteală, irosit.

risipitór, -oáre, *risipitori, -oare*, adj. Care îşi risipeşte averea; cheltuitor.

rísling s.n. Soi de viţă de vie avînd strugurii cu boabele mici, rotunde, verzi sau gălbui, cu pieliţa groasă; vin obţinut din struguri de acest soi.

ristíc s.n. *Gogoaşă de ristic* = excrescenţă bogată în tanin, care se formează pe frunzele de stejar în urma înţepăturii unor insecte.

ríşcă s.f. Numele unui joc de noroc, în care cîştigă cel ce ghiceşte pe ce parte va cădea o monedă aruncată în sus.

rit, *rituri*, s.n. **1.** Ritual. **2.** Religie, confesiune.

ritm, *ritmuri*, s.n. **1.** Periodicitate a unei mişcări, a unui proces etc. **2.** Desfăşurare gradată a unei activităţi. **3.** Efect obţinut prin succesiunea ritmică, regulată a silabelor accentuate şi neaccentuate într-un vers ori a accentelor tonice într-o frază muzicală; cadenţă. **4.** (Ec.) Indicator folosit pentru caracterizarea dinamicii fenomenelor.

ritmát, -ă, *ritmaţi, -te*, adj. Cu ritm; cadenţat.

rítmic, -ă, *ritmici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Care are ritm, care se desfăşoară în ritm; regulat, cadenţat. **2.** S.f. Ansamblu de reguli privitoare la folosirea ritmului în poezie.

ritmicitáte, *ritmicităţi*, s.f. Desfăşurare proporţionată în timp a unei activităţi economice.

ritornélă, *ritornele*, s.f. **1.** Fragment de muzică instrumentală, care precedă dansurile sau alter-

nează cu ele. **2.** Vers sau grup de versuri care se repetă, într-o poezie, la intervale regulate.

ritós adv. Categoric, hotărît, ferm.

rituál, -ă, (1) *rituali, -e,* adj., (2) *ritualuri,* s.n. **1.** Adj. Care se referă la rituri, care se face după un anumit rit. **2.** S.n. Ceremonial religios, desfăşurat după anumite reguli tradiţionale, cu prilejul naşterii, căsătoriei etc.

riţ, *riţuri,* s.n. Adîncitură liniară făcută pe o foaie de carton în locul unde urmează să fie îndoită.

riţuí, *riţuiesc,* vb. IV. Tr. A face un riţ pe o foaie de carton.

rivál, -ă, *rivali, -e,* s.m. şi f. Persoană care aspiră, în concurenţă cu alta, la o situaţie, la un succes etc.; concurent, adversar.

rivalitáte, *rivalităţi,* s.f. Concurenţă, întrecere între două sau mai multe persoane.

rivalizá, *rivalizez,* vb. I. Intr. **1.** A tinde să ajungă sau să întreacă pe cineva (în merite, în realizări etc.). **2.** A sta alături de...; a egala.

riverán, -ă, *riverani, -e,* adj. (Despre ţări, regiuni etc.) Situat pe malul unei ape.

riz, *rizuri,* s.n. Fisură fină, puţin adîncă, care apare la suprafaţa unei piese de metal.

rizeáfcă, *rizefce,* s.f. Specie de scrumbie care trăieşte în Marea Neagră, de unde pătrunde în fluvii pentru reproducere.

rizícultúră s.f. Cultura orezului; orezărie.

rizóm, *rizomi,* s.m. Tulpină subterană lipsită de clorofilă, care serveşte la înmagazinarea substanţelor de rezervă şi ca organ de înmulţire vegetativă.

rizopód, *rizopode,* s.n. (La pl.) Clasă de protozoare care se mişcă cu ajutorul pseudopodelor; (şi la sg.) animal din această clasă.

rícă s.f. (Fam.) Ceartă, gîlceavă.

rîcîí, *rîcîi,* vb. IV. Tr. (Despre păsări sau animale) A scurma pămîntul cu ghearele; (despre oameni) a zgîria.

rîcîit s.n. Faptul de a rîcîi; zgomotul produs prin rîcîire.

ríde, *rîd,* vb. III. Intr. **1.** A-şi manifesta bucuria sau satisfacţia printr-o mişcare caracteristică a feţei şi a gurii, însoţită de sunete nearticulate, specifice. **2.** A se înveseli, a se distra, a se amuza. **3.** A-şi bate joc de cineva, a-l lua în rîs.

rígîi, *rígîi,* vb. IV. Intr. A scoate un zgomot caracteristic din gît, provocat de eliminarea gazelor din stomac.

rîgîiálă, *rîgîieli,* s.f. Faptul de a rîgîi; zgomot produs prin rîgîire.

rîie s.f. (Pop.) Scabie.

rîiós, -oásă, *rîioşi, -oase,* adj. (Şi substantivat) Bolnav de rîie; plin de rîie.

rîmá, pers. 3 *rímă,* vb. I. Intr. (Despre porci) A scormoni pămîntul cu rîtul.

rímă, *rîme,* s.f. Vierme care trăieşte în pămînt, avînd corpul lung, cilindric, constituit din numeroase inele.

rîmătór, *rîmători,* s.m. Porc.

rîmătúră, *rîmături,* s.f. Loc rîmat, scormonit.

rîmleán, *rîmleni,* s.m. (Înv.) Roman[2].

rímnic, *rîmnice,* s.n. Iaz cu peşte; heleşteu.

rínă s.f. Fiecare dintre cele două laturi ale corpului omenesc; *într-o rînă* = (culcat) pe o parte; (despre obiecte) înclinat, strîmb.

rínced, -ă, *rîncezi, -de,* adj. (Despre grăsimi) Cu gust şi miros neplăcut, din cauza alterării.

rîncezeálă, *rîncezeli,* s.f. Faptul de a (se) rînceezi; gust, miros de grăsime rînceedă.

rîncezí, pers. 3 *rînceezeşte,* vb. IV. Refl. şi intr. A deveni rînced.

rînchezá, pers. 3 *rîncheazá,* vb. I. Intr. A necheza.

rînd, *rînduri,* s.n. **1.** Înşirare, şir de lucruri sau de fiinţe aşezate într-o anumită ordine. **2.** Fiecare dintre şirurile orizontale de cuvinte dintr-un text scris sau tipărit. **3.** Şir de obiecte pus peste alt şir. **4.** Loc ocupat de cineva într-un şir sau într-o activitate în curs de desfăşurare; momentul cînd cineva trebuie să intre în acţiune; *la rînd* = unul după altul, în ordinea cuvenită. **5.** Grup care urmează după altul de acelaşi fel; număr de obiecte care formează un tot: *un rînd de case.* **6.** Obicei, rînduială; *a şti rîndul* = a cunoaşte rostul, mersul lucrurilor. **7.** Dată, oară; *de rîndul acesta* = de data aceasta.

rîndáş, *rîndaşi,* s.m. (Înv.) Servitor, slugă (la o curte boierească).

rînduí, *rînduiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A aşeza la rînd, în şir, într-o anumită ordine; (refl.) a se aşeza unul după altul, a se înşirui. **2.** A pune în ordine, a organiza. **3.** A da cuiva o dispoziţie; a hotărî, a dispune.

rînduiálă, *rînduieli,* s.f. **1.** Faptul de a rîndui; aşezare în ordine. **2.** Regulă; datină, obicei.

rîndunícă, *rîndunele,* s.f. Rîndunică.

rîndunícă, *rîndunici,* s.f. Pasăre călătoare insectivoră, de culoare albastră-închis pe spate, albă-gălbuie pe pîntece, cu ciocul scurt şi lat şi coada adînc despicată.

rîní, *rînesc,* vb. IV. Tr. A curăţa un loc (în special un grajd).

rînjet, *rînjete,* s.n. Rîs, zîmbet răutăcios, sarcastic sau prostesc, care strîmbă figura şi descoperă dinţii.

rînjí, *rînjesc,* vb. IV. Intr. şi refl. A rîde silit, sarcastic, arătîndu-şi dinţii.

rîntáş, *rîntaşuri,* s.n. Un fel de sos făcut din făină prăjită (cu ceapă) în grăsime, care se adaugă la unele mîncăruri.

rînză, *rînze,* s.f. **1.** (Reg.) Pipotă. **2.** (Pop. şi fam.) Stomac.

rîpă, *rîpe,* s.f. Coastă abruptă a unui deal; surpătură adîncă de pămînt făcută de şuvoaie.

rîpós, -oásă, *rîpoşi, -oase,* adj. Cu rîpe, abrupt, prăpăstios.

rîs[1], *rîsuri,* s.n. Acţiunea de a rîde; manifestare a veseliei printr-o mişcare caracteristică a feţei şi a gurii, însoţită de un sunet specific; *de rîs* (sau *de rîsul lumii)* = de batjocură, ridicol.

rîs[2], *rîşi,* s.m. Mamifer carnivor din familia felidelor, lung de circa 1 m, cu blana galbenroşcată, cu pete negre, şi cu cîte un smoc de păr în vîrful urechilor.

rîset, *rîsete,* s.n. Rîs[1].

rîșcov, *rîșcovi*, s.m. Ciupercă comestibilă, de culoare portocalie-cărămizie, care crește în pădurile de brad și de fag.

rîșni, *rîșnesc*, vb. IV. Tr. A măcina (cereale, cafea etc.) cu rîșnița.

rîșniță, *rîșnițe*, s.f. **1.** Mașină simplă de măcinat cereale, compusă din două pietre suprapuse, dintre care cea de deasupra se învîrtește cu ajutorul unui mîner. **2.** Mașină mică de bucătărie, folosită pentru măcinarea boabelor de cafea, de piper etc.

rît, *rîturi*, s.n. Botul porcului.

rîu, *rîuri*, s.n. **1.** Apă curgătoare formată prin unirea mai multor pîraie și care se varsă într-o altă apă, mai mare, într-un lac etc.; (p. ext.) cantitate mare dintr-un lichid care curge. **2.** (La pl.) Cusături decorative în linii șerpuitoare, la mînecile și pe pieptul iilor.

rîurá, pers. 3 *rîurează*, vb. I. Intr. A curge ca un rîu; (fig.) a undui.

rîvnă, *rîvne*, s.f. **1.** Silință, zel, stăruință în muncă. **2.** Dorință, poftă.

rîvní, *rîvnesc*, vb. IV. Intr. și tr. A dori ceva cu ardoare, a simți un imbold puternic spre ceva; a aspira, a năzui.

rîvnitór, -oáre, *rîvnitori*, *-oare*, adj. Care rîvnește, care tinde spre ceva; plin de rîvnă.

rîzătór, -oáre, *rîzători*, *-oare*, adj. Care rîde, care manifestă veselie, bună dispoziție.

rîznă, *rîzne*, s.f. (Reg.) Vagonet (folosit în mine).

roábă, *roabe*, s.f. Vehicul folosit la cărat materiale, format dintr-o ladă sau o platformă cu o roată și cu două brațe de care împinge omul.

roáde, *rod*, vb. III. Tr. **1.** A rupe cu dinții puțin cîte puțin din ceva (pentru a mînca). **2.** (Fig.; despre gînduri, stări sufletești) A chinui întruna; a frămînta. **3.** A distruge un material printr-o măcinare lentă, printr-o folosire îndelungată.

roátă, *roți*, s.f. **1.** Parte a unui vehicul, în formă de cerc de lemn ori de metal, cu spițe sau plin, care, montată pe o osie, servește la deplasarea unui vehicul; *a pune pe roate* = a organiza ceva, a face să meargă, să funcționeze; (fig.) *roata lumii* = mersul evenimentelor. **2.** Organ de mașină care se poate roti în jurul unei axe, servind la transmiterea unei mișcări de rotație; *roata morii* = roată acționată de o apă curgătoare, care pune în mișcare o moară; *roata olarului* = mecanism simplu, alcătuit dintr-un disc orizontal fixat pe un arbore rotitor, pe care olarul dă formă oalelor. **3.** Instrument de tortură și de execuție folosit în evul mediu. **4.** Obiect fabricat, împachetat etc. în formă de cerc sau de colac: *roată de cașcaval*. **5.** Figură formată din mai multe lucruri sau ființe așezate în formă de cerc. **6.** Mișcare circulară; rotocol; *a da roată* = a merge de jur împrejur, a înconjura.

rob, roábă, *robi*, *roabe*, s.m. și f. **1.** (În evul mediu, în țările românești) Om aflat în dependență totală față de stăpînul feudal, care nu avea însă și dreptul de a-l omorî. **2.** Prizonier, captiv; deținut, întemnițat; (fig.) persoană foarte supusă, aservită cuiva; (în limbajul bisericesc) credincios. **3.** (Fig.) Persoană subjugată de o pasiune, de o preocupare.

róbă, *robe*, s.f. Haină lungă de ceremonie, purtată de magistrați în ședințe și de profesorii universitari la anumite solemnități.

robi, *robesc*, vb. IV. Tr. **1.** A lua cuiva libertatea; a ține în captivitate; (intr.) a trăi în robie. **2.** (Înv.) A înrobi. **3.** (Fig.) A subjuga pe cineva prin farmecul pe care îl exercită.

robíe, *robii*, s.f. Starea, condiția de rob; (înv.) înrobire.

robinét, *robinete*, s.n. Dispozitiv montat la o conductă, care poate întrerupe ori restabili circulația unui fluid sau îi poate varia debitul.

robinsonádă, *robinsonade*, s.f. Acțiune neobișnuită, ieșită din comun.

robit, -ă, *robiți*, *-te*, adj. Subjugat, aservit; exploatat.

robót, *roboți*, s.m. Aparat automat care acționează pe baza unui program sau reacționează la anumite excitații exterioare, putînd executa o serie de acțiuni dirijate; (fig.) persoană care muncește din greu, tot timpul.

róbotă s.f. **1.** Muncă pe care o prestau iobagii în folosul stăpînului feudal. **2.** Muncă; trudă.

roboteálă, *roboteli*, s.f. **1.** Faptul de a robotí **(1). 2.** Treburi mărunte în gospodărie.

robotí, *robotesc*, vb. IV. Intr. **1.** A munci din greu. **2.** A trebălui.

roburít s.n. Exploziv folosit în lucrări miniere.

robúst, -ă, *robuști*, *-ste*, adj. Puternic, viguros, rezistent.

robustéțe s.f. Faptul de a fi robust; forță, vigoare.

rocádă, *rocade*, s.f. Mutare combinată la jocul de șah, care constă în aducerea uneia dintre ture lîngă rege și trecerea regelui peste tură; (p. ext.) inversare reciprocă a poziției ocupate de două elemente.

rócă, *roci*, s.f. Agregat mineral, constituent al scoarței terestre.

róchie, *rochii*, s.f. Îmbrăcăminte femeiască la care fusta și bluza formează o singură piesă.

rochíță, *rochițe*, s.f. Diminutiv al lui *rochie; rochița-rîndunelei* = volbură.

rock s.n. Dans modern cu mișcări vioaie, bine marcate.

rococó adj. (În arhitectură și în arta decorativă) *Stil rococo* (și substantivat) = stil artistic din sec. XVIII, caracterizat printr-o bogăție excesivă de linii curbe, împletite asimetric.

rocoțeá, *rocoțele*, s.f. Plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze opuse și cu flori albe.

rod, *roade*, s.n. **1.** Denumire dată produselor vegetale ale plantelor cultivate (în special fructelor); *rodul pămîntului* = plantă erbacee veninoasă cu frunze mari, lucioase. **2.** Urmare, rezultat (favorabil).

rodá, *rodez*, vb. I. Tr. A efectua operația de rodaj.

rodáj, *rodaje*, s.n. **1.** Operație prin care un sistem tehnic nou este supus la diferite regimuri

de funcţionare, în scopul ajustării suprafeţelor de contact. **2.** Operaţia de netezire fină a suprafeţelor de contact a două piese.

rodán, *rodane,* s.n. Sucală.

rodát, -ă, *rodaţi, -te,* adj. Care a fost supus operaţiei de rodaj.

rodí, *rodesc,* vb. IV. Intr. A produce roade.

ródie, *rodii,* s.f. Fructul comestibil al rodiului², de mărimea unui măr, cu coaja groasă, roşiatică.

roditór, -oáre, *roditori, -oare,* adj. (Despre terenuri) Care dă roade îmbelşugate; (despre arbori) fructifer.

ródiu¹ s.n. Metal alb-argintiu din familia platinei, întrebuinţat, în aliaj, la fabricarea unor instrumente de laborator.

ródiu², *rodii,* s.m. Arbore mediteranean cu flori roşii şi fructe mari, comestibile.

ródnic, -ă, *rodnici, -e,* adj. Care produce roade multe, fertil; (fig.) care dă rezultate bune.

rodnicíe, *rodnicii,* s.f. Însuşirea de a fi rodnic; fertilitate.

rododéndron, *rododendroni,* s.m. (Bot.) Smirdar. Var.: **rododéndru** s.m.

rododéndru s.m. v. **rododendron.**

róentgen, *roentgeni,* s.m. Unitate pentru doza de radiaţie X sau gama. Pr.: *röntghen.*

roentgenterapíe s.f. (Med.) Radioterapie. Pr.: *röntghenterapie* s.f.

rogatórie, *rogatorii,* adj. *Comisie rogatorie* = mandat încredinţat de o instanţă judiciară unei instanţe din altă localitate pentru a-i procura anumite dovezi necesare soluţionării unui litigiu.

rogodéle s.f. pl. (Pop.) Fructe mărunte de tot felul.

rogojínă, *rogojini,* s.f. Împletitură de rogoz sau de papură, care se aşterne pe jos ori se atîrnă pe pereţi în casele ţărăneşti.

rogóz s.m. Denumire dată unor specii de plante erbacee cu tulpina în trei muchii, care cresc prin locuri umede.

roí¹, *roiuri,* s.n. **1.** Grup de albine ieşit din stup, împreună cu matca, în căutarea unui nou adăpost. **2.** Mulţime de insecte sau de păsări mici, care zboară în grup; mulţime de oameni în mişcare.

roi², *roiesc,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre albine) A pleca în grup din stupul vechi, împreună cu matca, pentru a-şi căuta un adăpost nou şi a da naştere unei familii noi. **2.** (Despre insecte, păsări mici) A zbura în grup dintr-o parte în alta; (despre oameni) a se mişca în număr mare (în jurul cuiva sau a ceva).

roib, roáibă, *roibi, roaibe,* adj. (Despre cai) Cu părul roşcat; (substantivat) cal cu părul roşcat.

róibă, *roibe,* s.f. Plantă erbacee înaltă de 50—80 cm, cu flori gălbui, a cărei rădăcină conţine o materie colorantă, roşie.

róiniţă¹, *roiniţe,* s.f. (Pop.) Stup mic, cu care se prinde un roi de albine.

róiniţă², *roiniţe,* s.f. Plantă erbacee cu flori albe sau liliachii, plăcut mirositoare, din ale cărei frunze se extrage un ulei volatil, folosit în farmacie.

rol, *roluri,* s.n. **1.** Partitură scenică ce revine unui actor, unui cîntăreţ într-un spectacol; personajul interpretat de un actor. **2.** Atribuţie, sarcină care îi revine cuiva într-o acţiune. **3.** Lista proceselor care urmează a fi judecate într-o anumită zi de către un organ de jurisdicţie. **4.** Registru în care sînt înscrişi contribuabilii, cu impozitul la care sînt supuşi.

rolán s.n. Denumire dată unei fibre sintetice cu proprietăţi asemănătoare lînii.

rólă, *role,* s.f. **1.** Piesă de forma unei roţi mici care se învîrteşte în jurul axei sale, servind la rulare, la transmiterea unei mişcări, la stabilirea unui contact electric etc. **2.** Unealtă în formă de cilindru, folosită la zugrăvit.

rom, *romuri,* s.n. Băutură alcoolică tare obţinută prin fermentarea sucului de trestie de zahăr sau fabricată din alcool rafinat, cu adaos de esenţe.

román¹, *romane,* s.n. Naraţiune epică în proză, care cuprinde o acţiune amplă şi complexă, angajînd, de obicei, mai multe personaje şi presupunînd un anumit grad de adîncime a observaţiei şi analizei; (p. ext.) povestire a unor întîmplări cu multe peripeţii.

román², -ă, *romani, -e,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care făcea parte din populaţia de bază a Imperiului roman. **2.** Adj. Propriu Romei antice sau Imperiului roman; *cifre romane* = cifre reprezentate prin litere din alfabetul latin.

romanciér, -ă, *romancieri, -e,* s.m. şi f. Autor de romane.

romanésc, -ă, *romaneşti,* adj. (Livr.) Care are caracter de roman¹; fantezist; imaginar.

románic, -ă, *romanici, -e,* adj. **1.** Privitor la romani, care se trage din romani; (despre limbi) care are la bază limba latină; neolatin. **2.** Care se referă la limbile derivate din latină.

romanіst, *romanişti,* s.m. **1.** Specialist în studiul limbilor romanice. **2.** Specialist în dreptul roman.

romanístică s.f. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul limbilor romanice.

romanitáte s.f. **1.** Totalitatea popoarelor romanice. **2.** Origine, descendenţă romană; caracter roman (al unui popor, al unei culturi etc.).

romaníţă, *romaniţe,* s.f. (Bot.) Muşeţel.

romanizá, *romanizez,* vb. I. Tr. A impune unei ţări sau unei regiuni instituţiile, cultura, civilizaţia romană.

romanizát, -ă, *romanizaţi, -te,* adj. Care a adoptat limba, obiceiurile, cultura romanilor.

romántic, -ă, *romantici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care ţine de romantism **(1),** caracteristic romantismului. **2.** S.m. şi f. Scriitor, creator care aparţine romantismului. **3.** Adj. Visător, melancolic, romanţios.

romantísm s.n. **1.** Mişcare artistică şi literară apărută la începutul sec. XIX ca o reacţie împotriva clasicismului şi regulilor lui formale, fiind caracterizată prin introducerea notelor de lirism, de sensibilitate, de imaginaţie, prin cultul na-

turii și tendința evaziunii în trecut. 2. Înclinare spre lirism, spre visare, spre melancolie.

romanțá, *romanțez,* vb. I. Tr. A expune într-o formă literară, idealizată, viața unei persoane, un fapt istoric etc.; a da caracter de roman[1].

romanțát, -ă, *romanțați, -te,* adj. Prezentat sub formă de roman.

romántă, *romanțe,* s.f. 1. Poezie lirică sentimentală, de obicei de inspirație erotică. 2. Compoziție muzicală vocală cu conținut liric, sentimental.

romanțiós, -oásă, *romanțioși, -oase,* adj. Visător, sentimental, melancolic.

român, -ă, *români, -e,* subst., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul României. 2. S.m. (Pop.) Om (în general). 3. S.m. (În forma *rumân*) Nume dat în evul mediu, în Țara Românească, țăranilor dependenți de stăpînul feudal. 4. Adj. Care aparține României sau românilor, referitor la România sau la români; (substantivat, f.) limba vorbită de români. Var.: **rumân** s.m.

româncă, *românce,* s.f. Femeie care face parte din poporul român.

românésc, -eáscă, *românești,* adj. Român (4).

românéște adv. Ca românii, în felul românilor; în limba română.

româníme s.f. Număr mare de români; totalitatea românilor.

românizá, *românizez,* vb. I. Tr. A da unui cuvînt străin, intrat în limba română, o formă potrivită cu structura acestei limbi.

românizát, -ă, *românizați, -te,* adj. (Despre cuvinte împrumutate) Adaptat structurii limbii române.

romb, *romburi,* s.n. Paralelogram cu toate laturile egale.

rómbic, -ă, *rombici, -e,* adj. În formă de romb.

romboédric, -ă, *romboedrici, -e,* adj. În formă de romboedru.

romboédru, *romboedre,* s.n. Poliedru cu toate fețele în formă de romb.

romboíd, -ă, *romboizi, -de,* adj. În formă de romb; (substantivat, n.) figură în formă de romb.

romboidál, -ă, *romboidali, -e,* adj. În formă de romboid.

rond, -ă, (1, 2, 3) *ronduri,* s.n., **(4)** *ronde,* adj. 1. S.n. Strat de flori, de obicei circular, ridicat deasupra terenului din jur. 2. S.n. Piață mică, circulară, de unde pornesc mai multe artere de circulație. 3. S.n. Inspecție făcută noaptea santinelelor dintr-o garnizoană. 4. Adj. *Scriere rondă* = scriere cu litere rotunde, drepte; *peniță rondă* = peniță cu vîrful lat, folosită pentru scrierea rondă.

rondél, *rondeluri,* s.n. Specie a poeziei lirice, cu formă fixă, alcătuită din 13—14 versuri repartizate în trei strofe, în care primul vers este identic cu al șaptelea și al treisprezecelea, iar al doilea cu al patrulea și cu ultimul.

rondélă, *rondele,* s.f. Șaibă de formă circulară.

rondó, *rondouri,* s.n. Arie muzicală instrumentală cu caracter vioi, a cărei temă principală revine periodic.

rondóu, *rondouri,* s.n. 1. Loc de formă circulară amenajat în grădini, în piețe etc. 2. Manevră de schimbare cu 180 de grade a direcției de înaintare a unei nave.

ronțăí, *rónțăi,* vb. IV. Tr. A mînca sfărîmînd între dinți, puțin cîte puțin, un aliment tare și producînd un zgomot caracteristic.

ronțăiálă, *ronțăieli,* s.f. Faptul de a ronțăi; zgomotul produs de cel care ronțăie.

ronțăít s.n. Ronțăială.

rópot, *ropote,* s.n. 1. Zgomot produs de loviturile copitelor unui cal care aleargă, de căderea picăturilor de ploaie, de grindină etc. 2. Izbucnire de aplauze; zgomot produs de aplauze.

ropotí, *ropotesc,* vb. IV. Intr. A produce zgomote repezi și cadențate, prin lovituri ritmice.

ropotitór, -oáre, *ropotitori, -oare,* adj. Care ropotește.

ros, roásă, *roși, roase,* adj. 1. Măcinat, distrus la suprafață prin frecare sau prin acțiunea unui agent extern. 2. (Fig.) Mîncat, măcinat, chinuit de...

rosătúră, *rosături,* s.f. Rană superficială provenită dintr-o roadere; loc ros, tocit.

rósbif, *rosbifuri,* s.n. Friptură din mușchi de vacă, foarte puțin friptă, aproape crudă la mijloc.

rósbrat, *rosbraturi,* s.n. Carne de vacă friptă înăbușit, cu multă ceapă prăjită.

róshar s.n. Țesătură avînd ca urzeală fire de bumbac și ca bătătură fire din coadă de cal, întrebuințată ca furnitură în croitorie.

rost, *rosturi,* s.n. 1. (Înv.) Gură; (astăzi) grai; *pe de rost* = pe dinafară, din memorie. 2. Spațiul în formă de unghi dintre firele de urzeală prin care se trece suveica pentru a țese; spațiul îngust dintre cărămizile unui zid, dintre scîndurile unei dușumele etc. 3. Ordine, rînduială (după care se desfășoară o acțiune). 4. Sens, tîlc, scop, menire; atribuție, rol, misiune. 5. Mod, fel de organizare a unei activități, a unei acțiuni; stare, situație materială; gospodărire; *a face rost de ceva* = a procura ceva.

rostí, *rostesc,* vb. IV. Tr. A pronunța sunete, cuvinte; a spune.

rostogól, *rostogoluri,* s.n. 1. Mișcare de rostogolire; *de-a rostogolul* = rostogolindu-se. 2. Pantă în lucrările miniere, care servește la transportarea, prin alunecare sau rostogolire, a materialelor extrase.

rostogolí, *rostogolesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) deplasa (pe o pantă) prin rotire în jurul lui însuși; a se duce de-a rostogolul; (refl., despre ape) a curge repede, în valuri.

rostopáscă s.f. Plantă erbacee cu flori galbene-aurii, care conține un suc otrăvitor, întrebuințat în medicină.

rostrál, -ă, *rostrali, -e,* adj. (Despre elemente de arhitectură) Care are forma unei prore de navă antică.

róstru, *rostruri,* s.n. 1. Prelungire cartilaginoasă a botului unor pești. 2. Trompă ascuțită la unele insecte.

rostuí, *rostuiesc,* vb. IV. Tr. 1. A pune în ordine, a aranja. 2. A procura, a face rost de

ceva. 3. A umple rosturile dintre cărămizile unei construcţii, dintre pavelele unei şosele etc.

roşcát, -ă, *roşcaţi, -te,* adj. Cu reflexe roşietice; (substantivat) persoană cu păr blond sau castaniu bătînd în roşu.

róşcov, *roşcovi,* s.m. Mic arbore din familia leguminoaselor (originar din Arabia), cu fructe comestibile.

roşcován, -ă, *roşcovani, -e,* adj. (Despre oameni) Roşu la faţă; (despre păr) roşcat.

róşcovă, *roşcove,* s.f. Fructul dulce, comestibil, al roşcovului, în formă de păstaie de culoare cafenie.

roşeálă, *roşele,* s.f. (Pop.) **1.** Substanţă de culoare roşie, cu care se vopsesc pînzeturile. **2.** (La pl.) Fard, rumenele.

roşeáţă s.f. Culoare roşie; îmbujorare.

roşi, *roşesc,* vb. IV. Tr., intr. şi refl. A căpăta (sau a face să capete) o culoare roşie; a (se) înroşi; (intr. şi refl.) a se îmbujora.

roşiátic, -ă, *roşietici, -e,* adj. Care bate în roşu.

roşiór, -oáră, *roşiori, -oare,* adj., subst. **1.** Adj. Diminutiv al lui *roşu.* **2.** S.f. (La sg.) Soi de viţă de vie cu struguri mici, de culoare roşiatică. **3.** S.f. Peşte de baltă din familia crapului, lung de 20—30 cm, cu corpul turtit lateral, cu ochii şi cu aripioarele roşietice. **4.** S.m. (La pl.) Corp de cavalerie în vechea organizare a armatei române; (şi la sg.) ostaş din acest corp.

róşu, -íe, *roşii,* adj., subst. **1.** Adj. De culoarea sîngelui. **2.** Adj. Roşcat, roşcovan; de culoare rumenă; îmbujorat la faţă; (despre ochi) injectat. **3.** Adj. (Despre metale) Înroşit în foc. **4.** S.n. Culoare roşie (prima dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată la marginea dinspre lungimile de undă mari); vopsea roşie. **5.** S.n. Fard de culoare roşie; ruj. **6.** S.n. Una dintre culori la cărţile de joc. **7.** S.m. Nume dat adepţilor ideilor progresiste, revoluţionare. **8.** S.m. (La pl.) Corp de oşteni în vechea armată a Ţării Româneşti. **9.** S.f. Pătlăgea roşie.

rotacísm s.n. Fenomen fonetic constînd în transformarea unei consoane în „r"; (în limba română) fenomen fonetic dialectal constînd în transformarea în „r" a lui „n" intervocalic, în cuvintele moştenite din latină.

rotacizá, *rotacizez,* vb. I. **1.** Intr. A vorbi cu rotacism. **2.** Refl. (Despre consoane) A prezenta fenomenul de rotacism.

rotaprínt, *rotaprinturi,* s.n. Maşină de imprimat de format mic, folosită în special pentru formulare, circulare etc.

rotár, *rotari,* s.m. Meseriaş care face roţi, căruţe, care etc.

rotáre, *rotări,* s.f. Mişcare circulară a corpului în gimnastică, la patinaj, sărituri în apă etc.

rotáş, *rotaşi,* s.m. (La pl.) Perechea de cai înhămaţi la oişte; (la sg.) fiecare dintre cei doi cai care formează această pereche.

rotát, -ă, *rotaţi, -te,* adj. **1.** În formă de roată; rotund. **2.** (Despre cai) Care are pete de altă culoare decît restul părului.

rotatív, -ă, *rotativi, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre sisteme tehnice sau despre elemente ale acestora) Care poate efectua o mişcare de rotaţie. **2.** S.f. Maşină cu care se tipăresc publicaţii de mare tiraj şi care funcţionează prin rotirea a doi cilindri printre care trece hîrtia, pe unul dintre ei găsindu-se forma de imprimat.

rotáţie, *rotaţii,* s.f. **1.** Mişcare a unui corp în jurul unui punct fix sau al unei axe; mişcare a unui corp ceresc în jurul axei sale. **2.** Schimb alternativ de persoane sau de echipe efectuat în cursul unei activităţi, pentru a nu se întrerupe munca. **3.** Alternarea culturilor pe acelaşi teren.

rotăríe, *rotării,* s.f. **1.** Meseria rotarului. **2.** Atelier în care se fac şi se repară roţi.

rotí, *rotesc,* vb. IV. **1.** Refl. A efectua o rotaţie; a se mişca descriind cercuri; a se răsuci, a se învîrti pe loc; (despre ape) a forma vîrtejuri. **2.** Tr. A-şi plimba privirea de jur împrejur. **3.** Tr. A învîrti (o armă, un baston etc.) în aer, deasupra capului. **4.** Tr. (Despre păsări) A-şi desface penele cozii.

rotifér, *rotifere,* s.n. (La pl.) Clasă de viermi inferiori, microscopici, cu corpul alungit, avînd la partea anterioară o coroană de cili; (şi la sg.) vierme din această clasă.

rotílă, *rotile,* s.f. **1.** Roată mică. **2.** Fiecare dintre cele două roţi ale cotigii plugului; (la pl.) cotiga plugului.

rotíre, *rotiri,* s.f. Acţiunea de *a (se) roti;* mişcare de rotaţie.

rotiseríe, *rotiserii,* s.f. Local de alimentaţie publică în care se prepară şi se servesc diferite specialităţi de friptură.

rotít s.n. **1.** Rotire. **2.** Cîntecul şi jocul cocoşului de munte în perioada împerecherii.

rotitór, -oáre, *rotitori, -oare,* adj. Care se roteşte.

rotocól, *rotocoale,* s.n. **1.** Figură sau corp în formă de disc ori de inel; suprafaţă rotundă. **2.** Mişcare circulară; rotire. Var.: **rotogól** s.n.

rotoféi, -éie, *rotofei, -eie,* adj. Dolofan, durduliu; gras.

rotogól s.n. v. **rotocol.**

rotóndă, *rotonde,* s.f. Construcţie circulară cu acoperişul în formă de cupolă; sală mare, circulară, înglobată unei construcţii.

rotór, *rotoare,* s.n. Parte a unei maşini de forţă, alcătuită din palete, cupe, roţi, înfăşurări electrice etc., care se roteşte în jurul axei arborelui pe care e montată.

rotoţéle s.f. pl. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu frunze dinţate şi cu flori albegălbui dispuse în capitule.

rotúlă, *rotule,* s.f. Os în formă de disc, situat în partea anterioară a genunchiului, care contribuie la formarea articulaţiei acestuia.

rotúnd, -ă, *rotunzi, -de,* adj. **1.** De forma unui cerc, a unei sfere sau a unui disc; (despre dealuri, coline) cu creasta rotunjită. **2.** (Despre

cifre, sume) Fără fracţiuni sau subdiviziuni; întreg.

rotunjí, *rotunjesc,* vb. IV. **1.** Tr. A da unui lucru o formă rotundă. **2.** Tr. A întregi, a mări (o avere, o sumă de bani); a face să fie întreg. **3.** Refl. (Fig.) A se îngrăşa, a se împlini.

rotunjíme, *rotunjimi,* s.f. Însuşirea a ceea ce este rotund; linie, formă rotundă.

rotunjít, -ă, *rotunjiți, -te,* adj. **1.** Căruia i s-a dat o formă rotundă, un contur rotund. **2.** Mărit, sporit; întregit.

rotunjór, -oáră, *rotunjori, -oare,* adj., s.f. pl. **1.** Adj. Diminutiv al lui *rotund.* **2.** S.f. pl. Mică plantă erbacee cu flori roşii-purpurii dispuse într-un capitul, care creşte în regiunile alpine.

róuă s.f. **1.** Picături de apă care se formează dimineaţa la suprafaţa solului prin condensarea vaporilor din atmosferă. **2.** *Roua-cerului* = mică plantă erbacee insectivoră, cu flori mici albe.

rourá, pers. 3 *rourează,* vb. I. **1.** Intr. A cădea rouă. **2.** Tr. şi refl. A (se) acoperi cu stropi (ca) de rouă.

rourát, -ă, *rourați, -te,* adj. Acoperit cu picături de rouă.

rouríca, *rourele,* s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu fructe dulci comestibile, care creşte pe lîngă izvoare şi pîraie.

rovínă, *rovine,* s.f. **1.** Groapă, rîpă. **2.** Loc mlăştinos.

roz adj. invar. Roşu foarte deschis; trandafiriu; (substantivat, n.) culoare roz.

rozacée, *rozacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, erbacee şi lemnoase, din care fac parte mărul, părul, trandafirul, măceşul, fragii etc.; (şi la sg.) plantă din această familie.

rozálb, -ă, *rozalbi, -e,* adj. Trandafiriu-deschis, apropiat de alb.

róză, *roze,* s.f. **1.** Trandafir. **2.** *Roza-vînturilor* = diagramă prin care se reprezintă direcţia şi viteza vîntului, în funcţie de punctele cardinale.

rozătór, *rozătoare,* s.n. (La pl.) Ordin de mamifere dăunătoare, cu dinţii incisivi foarte dezvoltaţi, adaptaţi pentru roaderea vegetalelor; (şi la sg). animal din acest ordin.

rozeólă, *rozeole,* s.f. Erupţie pe piele, care apare în unele boli infecţioase sub forma unor pete mici de culoare roz.

rozétă, *rozete,* s.f. **1.** Motiv decorativ de formă circulară, executat pe faţa unor elemente de construcţie. **2.** Nasture de alamă pe care îl purtau în trecut, la cizme, ostaşii din trupele de cavalerie.

rozmarín, *rozmarini,* s.m. Mic arbust cu miros plăcut, cu flori albastre sau albe şi cu frunze totdeauna verzi.

rubárbă, *rubarbe,* s.f. (Bot.) Revent.

rubedénie, *rubedenii,* s.f. (Pop.) Rudă[1]; rudenie.

rubelít, *rubelite,* s.n. Turmalină roşie, folosită ca piatră semipreţioasă.

rubeólă s.f. Boală contagioasă care apare de obicei la copii, caracterizată printr-o erupţie pe piele, prin febră etc.

ruberoíd s.n. Carton asfaltat de calitate superioară.

rubiá, *rubiele,* s.f. (Înv.) Numele unei monede turceşti de aur.

rubiacée, *rubiacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, lemnoase sau erbacee, cu frunze opuse şi flori grupate în inflorescenţe; (şi la sg.) plantă din această familie.

rubídiu s.n. Metal alcalin asemănător sodiului.

rubín, *rubine,* s.n. Varietate roşie de corindon, folosită ca piatră preţioasă şi în mecanica de precizie.

rubiníu, -íe, *rubinii,* adj. De culoarea rubinului; roşu-închis.

rúblă, *ruble,* s.f. Unitate bănească oficială a Uniunii Sovietice.

rúbrícă, *rubrici,* s.f. **1.** Despărţitură într-un registru, într-un formular etc. **2.** Spaţiu rezervat într-un ziar, într-o revistă etc. pentru articole dintr-un anumit domeniu.

rúcsac, *rucsacuri,* s.n. Sac, raniţă care se poartă în spate, folosită mai ales de turişti.

rudár, *rudari,* s.m. Meşter ţigan care lucrează albii, fuse, linguri de lemn etc.

rúdă[1], *rude,* s.f. **1.** Persoană legată de altă persoană printr-un raport de rudenie **(1)**. **2.** (Înv. şi pop.) Familie, neam, viţă.

rúdă[2], *rude,* s.f. (Reg.) **1.** Prăjină. **2.** Oişte, proţap.

rudénie, (2) *rudenii,* s.f. **1.** Legătură directă (de sînge) sau colaterală între două sau mai multe persoane. **2.** Rudă[1]**(1)**.

rudimént, *rudimente,* s.n. **1.** (Biol.) Organ rudimentar. **2.** (Mai ales la pl.) Noţiuni elementare ale unei ştiinţe, ale unei arte.

rudimentár, -ă, *rudimentari, -e,* adj. Care abia începe să se formeze, să se dezvolte; (biol.) *organ rudimentar* = organ atrofiat, la unele specii actuale, care a fost pe deplin dezvoltat la speciile de origine.

ruf, *rufuri,* s.n. Partea centrală a suprastructurii unei nave, cuprinzînd diferite cabine.

rúfă, *rufe,* s.f. Obiect de îmbrăcăminte care se poartă direct pe corp; (p. ext., la pl.) cearşafuri, feţe de masă etc.

rufăríe s.f. Rufe; mulţime de rufe; lenjerie, albituri.

rufós, -oásă, *rufoşi, -oase,* adj. (Fam.) Zdrenţăros.

rug[1], *rugi,* s.m. **1.** Tulpina tîrîtoare a unor plante. **2.** Mur. **3.** Măceş.

rug[2], *ruguri,* s.n. Grămadă de lemne pe care se ardeau (în antichitate) animalele aduse ca jertfă şi (în evul mediu) ereticii.

rugá, *rog,* vb. I. **1.** Tr. A cere cuiva în mod stăruitor un serviciu, o favoare etc. **2.** Tr. A pofti, a invita. **3.** Refl. A cere voie (pentru a face ceva). **4.** Refl. (În practicile religioase) A adresa o rugăciune divinităţii.

rúgă, *rugi,* s.f. **1.** Rugăminte. **2.** Rugăciune.

rugăciúne, *rugăciuni,* s.f. Cerere, mulţumire sau laudă adusă de credincioşi divinităţii.

rugămínte, *rugăminți*, s.f. Cerere (stăruitoare) adresată cuiva pentru a obține un ajutor, o favoare etc.

rugătór, -oáre, *rugători, -oare*, adj. Care cere cu stăruință; care exprimă o rugăminte.

rúgbi s.n. Joc sportiv asemănător cu fotbalul, în care mingea, de formă ovală, poate fi jucată atît cu mîna, cît și cu piciorul.

rugbíst, *rugbiști*, s.m. Jucător de rugbi.

rugináre, *ruginări*, s.f. Mic arbust otrăvitor, cu frunze persistente și cu flori albe sau roșietice.

rugínă, *rugini*, s.f. **1.** Substanță brună-roșcată, formată prin oxidarea obiectelor de fier în mediu umed. **2.** Obiect vechi, deteriorat. **3.** Boală infecțioasă a plantelor, cauzată de ciuperci microscopice.

rugini, *ruginesc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre obiecte de fier) A prinde rugină, a se acoperi cu rugină. **2.** Intr. (Despre plante, frunze) A fi atacat de rugină (3). **3.** Refl. (Fig.) A se învechi, a nu mai fi actual.

ruginít, -ă, *ruginiți, -te*, adj. **1.** Acoperit, roș de rugină (1); (fig.) vechi, uzat; (despre voce, glas) dogit, răgușit. **2.** (Despre plante) Atacat de rugină (3). **3.** (Fig.; despre persoane sau despre mentalitatea lor) Învechit, înapoiat.

ruginíu, -ie, *ruginii*, adj. De culoarea ruginii (1), brun-roșcat.

ruginós, -oásă, *ruginoși, -oase*, adj. (Înv. și pop.) Ruginit.

rugós, -oásă, *rugoși, -oase*, adj. Care prezintă rugozitate; aspru.

rugozitáte, *rugozități*, s.f. Însușire a suprafeței unui corp solid de a avea mici asperități.

ruín, *ruini*, s.m. Plantă erbacee cu tulpina înaltă pînă la 1 m, acoperită cu peri, cu flori liliachii-roșietice, rareori albe, dispuse în capitule.

ruiná, *ruinez*, vb. I. Refl. și tr. **1.** A (se) preface în ruină, a (se) dărăpăna. **2.** (Fig.) A-și pierde (sau a face pe cineva să-și piardă) averea; a (se) distruge.

ruinát, -ă, *ruinați, -te*, adj. **1.** Prefăcut în ruină, dărăpănat. **2.** (Fig.) Sărăcit, scăpătat.

ruínă, *ruine*, s.f. Ceea ce a rămas dintr-o construcție dărîmată.

ruj, *rujuri*, s.n. Preparat cosmetic, de diferite nuanțe de roșu, folosit pentru colorarea buzelor.

rújă, *ruje*, s.f. **1.** (Reg.) Trandafir. **2.** Plantă erbacee cu frunze cărnoase și flori galbene-purpurii, care crește pe stînci în regiunile muntoase.

rujeólă, *rujeole*, s.f. Infecție virotică contagioasă care apare la copii, caracterizată printr-o erupție de pete roșii pe piele și pe mucoase.

rulá, *rulez*, vb. I. **1.** Tr. A înfășura ceva în formă de sul. **2.** Intr. (Despre filme) A fi proiectat pe ecran. **3.** Intr. (Despre vehicule) A se deplasa prin rostogolirea roților sau a rolelor pe o cale fixă, sub acțiunea unei forțe de propulsie. **4.** Tr. A pune fonduri, capital în circuitul economic.

ruládă, *rulade*, s.f. Prăjitură făcută dintr-o foaie de aluat umplută cu dulceață, cu cremă etc. și înfășurată în formă de sul.

ruláj, *rulaje*, s.n. Faptul de a rula.

rulánt, -ă, *rulanți, -te*, adj. (Despre sisteme tehnice) Care se poate deplasa prin rulare; *material rulant* = totalitatea locomotivelor și vagoanelor care circulă pe liniile de cale ferată.

ruletă, *rulete*, s.f. **1.** Panglică gradată, de oțel sau de material textil, folosită la măsurarea distanțelor. **2.** Mic instrument format dintr-o rotiță de metal cu marginea dințată, care se folosește la desenarea tiparelor pe materiale textile, la tăierea aluatului etc. **3.** Numele unui joc de noroc și a instalației la care se joacă.

ruliu, *ruliuri*, s.n. Mișcare alternativă de înclinare a unei nave în jurul axei sale longitudinale.

rulmént, *rulmenți*, s.m. Organ de mașină constituit din două inele concentrice, separate prin bile sau role, care servește la ghidarea fusurilor de arbori sau de osii.

rulótă, *rulote*, s.f. Vehicul cu două roți remorcat de un autoturism și dotat cu cele necesare unei mici camere de locuit.

rulóu, *rulouri*, s.n. **1.** Obiect în formă de sul. **2.** Piesă cilindrică folosită la transportoare, la rularea unui sistem tehnic pe o cale etc.; sul subțire de lemn pe care se înfășoară transperantul de la ferestre. **3.** Jaluzea. **4.** Pieptănătură femeiască, cu părul înfășurat în formă de sul.

rumân s.m. v. **român.**

rúmbă, *rumbe*, s.f. Numele unui dans de origine cubaneză devenit dans de salon.

rumegá, *rúmeg*, vb. I. **1.** Intr. (Despre animale) A mesteca a doua oară hrana întoarsă din stomac. **2.** Tr. A mesteca ceva în gură. **3.** Tr. (Fig.) A medita îndelung asupra unui lucru.

rumegătór, -oáre, *rumegători, -oare*, adj. (Despre animale) Care rumegă; (substantivat, f. pl.) subordin de mamifere erbivore care au conformația dinților și stomacul adaptate pentru rumegare; (și la sg.) animal din acest subordin.

rumegúș s.n. Deșeuri de lemn, asemănătoare cu tărîțele, provenite din tăierea lemnelor cu ferăstrăul.

rúmen[1], *rumene*, s.n. Cel mai mare compartiment al stomacului rumegătoarelor, în care se macerează alimentele.

rúmen[2], **-ă,** *rumeni, -e*, adj. (Despre obraji sau buze) Care bate în roșu; (despre persoane) cu fața îmbujorată; (despre fructe și preparate alimentare) care a căpătat o culoare roșiatică, sub acțiunea soarelui sau a focului.

rumeneálă, (2) *rumenele*, s.f. **1.** Culoare rumenă, roșeață. **2.** (Pop.) Fard, dresuri.

rumení, *rumenesc*, vb. IV. Refl. **1.** A deveni rumen, a se colora în roșu. **2.** (Pop.) A se farda.

rumenít, -ă, *rumeniți, -te*, adj. **1.** Rumen. **2.** (Pop.) Fardat.

rúmmy s.n. Joc de societate cu cărți sau cu mici plăci de piatră, de material plastic etc., marcate cu cifre.

rumoáre, *rumori*, s.f. Zgomot surd de voci.

runc, *runcuri*, s.n. Loc curăţat de arbori pentru a putea fi cultivat sau folosit ca păşune; curătură.

rúndă, *runde*, s.f. Fiecare dintre reprizele unei competiţii sportive (de box, de lupte, de şah etc.).

rúne s.f. pl. Caracterele grafice ale celor mai vechi alfabete germanice şi scandinave.

rúnic, -ă, *runici, -e*, adj. Privitor la rune; (despre texte, inscripţii) scris cu rune.

rúpe, *rup*, vb. III. **1.** Tr. şi refl. A (se) desface în bucăţi, a (se) fragmenta; a (se) fractura. **2.** Tr. A întrerupe, a curma; *a rupe preţul* (sau *tîrgul*) = a cădea de acord asupra preţului. **3.** Tr. A distruge (prin întrebuinţare). **4.** Tr. A sfîşia. **5.** Tr. A smulge, a desprinde din locul unde era fixat. **6.** Refl. şi tr. A (se) depărta, a (se) desprinde de cineva; (tr.) *a rupe rîndurile* = a se împrăştia. **7.** Tr. (Fam.) A se exprima cu greu într-o limbă străină.

rúpere, *ruperi*, s.f. Acţiunea de *a (se) rupe*; *rupere de nori* = ploaie torenţială.

rupéstru, -ă, *rupeştri, -stre*, adj. **1.** (Despre plante) Care creşte pe stînci. **2.** (Despre locuinţele din epoca primitivă) Amenajat, făcut în stîncă; *artă rupestră* = desen, pictură sau sculptură făcută pe stînci sau pe pereţii peşterilor.

rúpie, *rupii*, s.f. Unitate a sistemului monetar în India (şi în alte ţări din Asia).

rupt[1] s.n. Faptul de a (se) rupe; *cu ruptul* = cu ridicata; *în ruptul capului* = cu nici un preţ.

rupt[2], **-ă**, *rupţi, -te*, adj. **1.** Făcut bucăţi; lipsit de continuitate, desfăcut, stricat; (despre obiecte de îmbrăcăminte) ros, uzat. **2.** Smuls, desprins cu forţa dintr-un loc. **3.** Înstrăinat de...

ruptór, *ruptoare*, s.n. Aparat care deschide şi menţine deschis un circuit electric, sub acţiunea (şi pe durata exercitării) unei comenzi din exterior.

ruptúră, *rupturi*, s.f. **1.** Faptul de a se rupe. **2.** Locul unde un obiect este rupt; surpătură de teren; *ruptură de pantă* = loc de unde porneşte brusc panta unui deal sau a unui munte. **3.** Bucată ruptă din ceva; zdreanţă.

rurál, -ă, *rurali, -e*, adj. De la sat; sătesc.

rus, -ă, *ruşi, -se*, s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul R.S.F.S. Ruse. **2.** Adj. Care se referă la Rusia, la R.S.F.S. Rusă sau la populaţia ei; rusesc; (substantivat, f.) limba vorbită de ruşi.

rusálcă, *rusalce*, s.f. (În mitologia slavă) Duh al rîurilor, lacurilor, pădurilor şi cîmpiilor.

rusálie, *rusalii*, s.f. **1.** (La pl.) Sărbătoare religioasă creştină care se prăznuieşte la 50 de zile după Paşti. **2.** (În mitologia populară; la pl.) Fiinţe fantastice asemănătoare cu ielele. **3.** (Entom.) Efemeră.

ruscúţă, *ruscuţe*, s.f. Numele unor specii de plante erbacee, cu flori divers colorate, dintre care unele se folosesc în industria farmaceutică.

rusésc, -eáscă, *ruseşti*, adj. Care se referă la ruşi, caracteristic ruşilor.

ruséşte adv. În felul ruşilor; în limba rusă.

rusoáică, *rusoaice*, s.f. Femeie care face parte din poporul rus.

rustémul s.n. art. Numele unui dans popular românesc răspîndit în Cîmpia Dunării.

rústic, -ă, *rustici, -e*, adj. De la ţară; cîmpenesc.

ruşfét, *ruşfeturi*, s.n. (Înv.) **1.** Mită. **2.** Obligaţie suplimentară în muncă sau în produse, pe care ţăranii trebuiau să o presteze în trecut moşierilor.

ruşiná, *ruşinez*, vb. I. **1.** Refl. A-i fi cuiva ruşine, a se jena, a se sfii. **2.** Tr. A face ca cineva să se simtă jenat; a batjocori.

ruşinát, -ă, *ruşinaţi, -te*, adj. Cuprins de ruşine; jenat.

ruşíne s.f. **1.** Sentiment de jenă provocat de o greşeală sau de un insucces. **2.** Rezervă, modestie; sfială; timiditate. **3.** Ocară, batjocură. **4.** Necinste, dezonoare.

ruşinós, -oásă, *ruşinoşi, -oase*, adj. **1.** Care se ruşinează uşor; sfios, timid. **2.** Care cauzează ruşine, dezonoare.

ruşulíţă, *ruşuliţe*, s.f. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina şi frunzele acoperite cu peri lungi şi cu flori roşii-portocalii, care creşte în regiunile de munte.

rut s.n. Stare fiziologică la unele animale, caracterizată printr-o intensificare a activităţii sexuale de împerechere.

rútă, *rute*, s.f. Drum urmat de un vehicul; traseu.

ruteán, -ă, *ruteni, -e*, s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Nume dat ucrainenilor din fosta Austro-Ungarie. **2.** Adj. Care aparţine rutenilor **(1)**, privitor la ruteni.

ruténiu s.n. Metal cenuşiu din familia platinei, cu duritate foarte mare.

rutiér, -ă, *rutieri, -e*, adj. Care se referă la drumuri şi la şosele; care ţine de transportul sau de circulaţia pe drumuri şi şosele.

rutinát, -ă, *rutinaţi, -te*, adj. Cu experienţă, priceput, versat.

rutínă s.f. Abilitate cîştigată în urma unei practici îndelungate; (depr.) obişnuinţă de a acţiona totdeauna în acelaşi fel.

rutişór s.m. Nume dat unor specii de plante erbacee din familia ranunculaceelor.

S

s s.m. invar. A douăzeci și una literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

sabát, *sabaturi*, s.n. **1.** Sîmbătă, ziua de odihnă la evrei și la unii sectanți creștini. **2.** Adunare de vrăjitoare care, potrivit unor legende medievale, avea loc sîmbăta la miezul nopții.

sábie, *săbii*, s.f. Armă tăioasă formată dintr-o lamă lungă de oțel, ascuțită la vîrf și pe una dintre laturi și fixată într-un mîner; armă sportivă formată dintr-o lamă elastică cu gardă și mîner, folosită în scrimă.

sábiță, *sabițe*, s.f. Pește din familia ciprinidelor, lung de 25—30 cm, cu corpul turtit lateral.

sablá, *sablez*, vb. I. Tr. A curăța de impurități o suprafață metalică prin împroșcare cu granule de nisip sau de fontă.

sabórd, *saborduri*, s.n. Deschizătură în pereții laterali ai unei nave, folosită pentru aerisire, pentru descărcarea și încărcarea mărfurilor etc.

sabordáj, *sabordaje*, s.n. Scufundarea intenționată a unei nave de către propriul echipaj, pentru a nu fi capturată de inamic.

sabót, *saboți*, s.m. **1.** (Mai ales la pl.) Încălțăminte făcută dintr-o singură bucată de lemn scobit sau dintr-o talpă de lemn cu față de piele groasă. **2.** Piesă de metal sau de lemn cu care se efectuează frînarea unui autovehicul, a unei mașini-unelte etc., prin apăsare pe o roată.

sabotá, *sabotez*, vb. I. Tr. A împiedica intenționat desfășurarea normală a unei acțiuni, a unui proces de producție etc.

sabotáj, *sabotaje*, s.n. Acțiunea de a sabota.

sabotór, -oáre, *sabotori, -oare*, s.m. și f. Persoană care sabotează.

sac, *saci*, s.m. **1.** Obiect confecționat din pînză, din hîrtie rezistentă, din material plastic etc., folosit pentru a păstra sau a transporta cereale ori alte produse. **2.** *Sac polinic* = fiecare dintre compartimentele din antera staminei, în care se formează polenul.

sacá, *sacale*, s.f. Butoi așezat pe un cadru cu două sau patru roți, cu care se transporta în trecut apa de la fîntînă sau de la rîu.

sacadát, -ă, *sacadați, -te*, adj. (Despre mișcări, sunete etc.; adesea adverbial) Cu întreruperi scurte și dese; intermitent.

sacagíu, *sacagii*, s.m. Persoană care transporta apă cu sacaua.

sacerdót, *sacerdoți*, s.m. (Livr.) Preot.

sacerdotál, -ă, *sacerdotali, -e*, adj. (Livr.) Preoțesc; (p. ext.) sacru; solemn.

sacíz s.n. (Chim.) Colofoniu.

sacóșă, *sacoșe*, s.f. Plasă[1] **(1)** sau săculeț folosit pentru tîrguieli.

sacóu, *sacouri*, s.n. Haină bărbătească.

sacrál, -ă, *sacrali, -e*, adj. (Anat.) Care se referă la sacrum, care ține de sacrum.

sacramént, *sacramente*, s.n. (În religia catolică) Taină bisericească.

sacramentál, -ă, *sacramentali, -e*, adj. Care se referă la tainele bisericești; (p. ext.) solemn.

sacrificá, *sacrific*, vb. I. Tr. **1.** A renunța la cineva sau la ceva în favoarea cuiva sau pentru a obține ceva; (refl.) a se devota pînă la jertfirea de sine. **2.** A ucide animale în scopuri științifice sau utilitare; (în antichitate) a înjunghia animale, ca prinos adus divinității.

sacrifíciu, *sacrificii*, s.n. Renunțare de bună voie la ceva (prețios), pentru binele sau în interesul cuiva sau a ceva.

sacrilégiu, *sacrilegii*, s.n. Profanare a lucrurilor considerate sfinte sau care trebuie respectate.

sacristíe, *sacristii*, s.f. Încăpere în bisericile catolice (sau clădire specială) în care se păstrează obiectele de cult și veșmintele preoțești.

sacrosánct, -ă, *sacrosancți, -te*, adj. (Livr.) Sfînt, sacru.

sácru[1] s.n. v. **sacrum.**

sácru[2], -ă, *sacri, -e*, adj. Care are caracter religios; care ține de religie; sfînt.

sácrum s.n. Os triunghiular situat în partea inferioară a coloanei vertebrale, care, împreună cu oasele pelviene, formează bazinul. Var.: **sácru** s.n.

sadeá adj. invar. **1.** De un singur fel, neamestecat, pur, curat; simplu; (adverbial) cu totul, în întregime, complet. **2.** Veritabil, autentic, adevărat.

sádic, -ă, *sadici, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care chinuiește pe alții din plăcerea bolnăvicioasă de a-i vedea suferind.

sádină, *sadine,* s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, înaltă pînă la 1 m, cu frunze păroase și cu spiculețe violete sau gălbui.

sadísm s.n. Plăcere bolnăvicioasă de a pricinui suferințe; perversiune sexuală manifestată prin plăcerea de a provoca partenerului suferințe fizice sau morale.

safián s.n. v. **saftian.**

sáfic, -ă, *safice,* adj. *Vers safic* = vers alcătuit din 11 silabe, folosit în poezia lirică clasică.

safír, *safire,* s.n. Varietate de corindon transparent, de culoare albastră, întrebuințată ca piatră prețioasă.

safteá s.f. (Pop. și fam.) Prima vînzare pe care o face un negustor dintr-o marfă nouă sau la începutul unei zile, al unei săptămîni etc.

saftián, *saftianuri,* s.n. Piele fină de oaie, de vițel sau de capră, din care se fac articole de marochinărie și de galanterie. Var.: **safián** s.n.

sága s.f. Nume dat povestirilor specifice vechii literaturi scandinave.

sagáce, *sagaci, -e,* adj. (Livr.) Ager la minte, perspicace.

sagacitáte s.f. (Livr.) Agerime de minte, perspicacitate.

ságnă, *sagne,* s.f. Rană pe spinarea calului, produsă de șa sau de hamuri.

sagó s.n. Produs alimentar sub formă de praf sau de grăuncioare, extras din măduva unei specii de palmier, și care se consumă fiert în supă sau în lapte.

saiá[1], *saiele,* s.f. Cusătură cu împunsături rare, cu ajutorul căreia se asamblează provizoriu detaliile de îmbrăcăminte.

saiá[2], *saiele,* s.f. (Reg.) Saivan.

saiván, *saivane,* s.n. Adăpost de iarnă pentru oi sau pentru vite.

salahór, *salahori,* s.m. (Ieșit din uz) Muncitor necalificat, plătit cu ziua, care lucra la construcții de case, la șosele etc.

salahoríe s.f. (Ieșit din uz) Starea de salahor; (p. ext.) muncă grea.

salám, *salamuri,* s.n. Produs alimentar din carne tocată, pregătit în formă de cîrnat (mai gros), de obicei afumat și uscat.

salamándră, *salamandre,* s.f. Specie de batracian asemănător cu șopîrla, cu pielea de culoare neagră pătată cu galben, care secretă o substanță iritantă cu rol protector.

salariát, -ă, *salariați, -te,* adj., s.m. și f. (Ieșit din uz) **1.** Adj., s.m. și f. (Lucrător, angajat) plătit cu salariu. **2.** Adj. (Despre muncă) Plătită cu salariu.

salário, *salarii,* s.n. (Ieșit din uz) Sumă de bani primită regulat de un angajat în schimbul muncii prestate; leafă.

salarizá, *salarizez,* vb. I. Tr. (Ieșit din uz) A retribui un angajat prin salariu.

salátă, *salate,* s.f. **1.** Plantă legumicolă cultivată pentru frunzele sale mari, care se consumă în stare verde. **2.** Preparat culinar făcut din anumite legume, crude sau fierte, cu adaos de oțet și untdelemn, care se servește ca aperitiv sau ca garnitură; *salată de fructe* = desert făcut din fructe crude tăiate mărunt, presărate cu zahăr și stropite cu rom, coniac sau vin.

salatiéră, *salatiere,* s.f. Vas în care se servește salata.

sálă, *săli,* s.f. **1.** Încăpere spațioasă destinată spectacolelor, întrunirilor, întîlnirilor sportive etc. **2.** Coridor, antreu, vestibul.

sálbă, *salbe,* s.f. **1.** Podoabă care se poartă la gît, alcătuită dintr-unul sau din mai multe șiraguri de monede, mărgele etc. **2.** *Salbă-moale* = arbust înalt pînă la 6 m, cu flori verzi-gălbui și cu fructe capsule roșii, din al cărui lemn se prepară un cărbune fin folosit la desen.

sálce s.f. Plantă erbacee exotică cu tulpina agățătoare; rădăcina acestei plante, cu utilizări în medicină.

sálcie, *sălcii,* s.f. Numele mai multor specii de arbori și de arbuști, cu flori grupate în amenți cilindrici, cu lemnul ușor și moale; *salcie pletoasă* (sau *plîngătoare*) = varietate de salcie cu ramuri lungi, flexibile, aplecate în jos.

salcím, *salcîmi,* s.m. Arbore înalt pînă la 30 m, cu lemnul tare, cu frunze compuse și flori albe, frumos mirositoare, dispuse în ciorchini.

salép, *salepuri,* s.n. **1.** Nume dat tuberculilor uscați ai unor specii de orhidee; amidon extras din acești tuberculi, care, fiert în lapte sau în supă, se dă ca întăritor copiilor. **2.** Băutură preparată din salep **(1),** miere și apă.

saléu, *saleuri,* s.n. Produs de patiserie în formă de bastonașe, făcut din aluat sărat.

salicilát, *salicilați,* s.m. Sare sau ester al acidului salicilic, cu întrebuințări în medicină, în industria alimentară etc.

salicílic adj. *Acid salicilic* = acid derivat de la fenol, întrebuințat în medicină și în industria alimentară.

salín, -ă, *salini, -e,* adj. Care conține sare.

salínă, *saline,* s.f. Complex de construcții, instalații, lucrări miniere destinat exploatării unui zăcămînt de sare.

salinitáte s.f. Conținutul în săruri al unei ape sau al unui sol.

salivá, *salivez,* vb. I. Intr. A secreta (multă) salivă.

salivár, -ă, *salivari, -e,* adj. Care se referă la salivă; *glande salivare* = glande care secretează saliva.

saliváție, *salivații,* s.f. Faptul de a secreta salivă; secreție (exagerată) de salivă.

salívă s.f. Lichid secretat de glandele salivare, avînd rol în masticație, în înghițirea bolului alimentar și în digestie.

salmoníd, *salmonide,* s.n. (La pl.) Familie de pești răpitori din apele dulci de munte sau marine, caracterizați printr-o a doua înotătoare dorsală; (și la sg.) pește din această familie (ex. păstrăvul, lipanul, somonul).

salón, *saloane,* s.n. **1.** Încăpere într-o locuință, în care se primesc musafirii. **2.** Sală în care au loc serbări, festivități, baluri etc.; sală în care se organizează expoziții de pictură, de

sculptură etc. **3.** Cameră într-un spital, amenajată cu mai multe paturi pentru bolnavi.

salopétă, *salopete,* s.f. Haină de protecție care se poartă în timpul lucrului, de obicei peste hainele obișnuite.

salpétru s.n. Azotat natural de sodiu (salpetru de Chile) sau de potasiu (salpetru de India), folosite ca îngrășăminte agricole.

salpingítă, *salpingite,* s.f. Inflamație a trompelor uterine.

salt, *salturi,* s.n. **1.** Desprindere bruscă a corpului de la pămînt, sărind pe loc sau deplasîndu-se; *triplu-salt* = probă atletică de săritură în lungime, constînd din trei sărituri consecutive. **2.** Trecere bruscă de la o situație la alta; *salt calitativ* = moment, etapă, latură necesară a dezvoltării în natură, societate și gîndire, constînd în transformarea calitativă a unui obiect sau proces.

saltéá, *saltele,* s.f. Obiect făcut dintr-un fel de sac de pînză, în care se introduce un strat gros de lînă, de paie etc. și care se așază pe pat; *saltea de apă* = strat de apă la piciorul unui baraj, care are rolul de a amortiza șocul produs de căderea apei.

saltimbánc, *saltimbanci,* s.m. Actor de circ cu o înfățișare caraghioasă, care execută figuri ușoare de acrobație.

sáltă, *salțe,* s.f. Vulcan noroios.

salubritáte s.f. Calitatea de a fi salubru; starea generală a condițiilor igienice și sanitare dintr-un loc.

salúbru, -ă, *salubri, -e,* adj. Favorabil sănătății.

salút, *saluturi,* s.n. **1.** Cuvînt, enunț sau gest cu care se salută. **2.** Cuvîntare cu care se salută o adunare, un oaspete oficial.

salutá, *salút,* vb. I. Tr. **1.** A face un gest sau a rosti o formulă uzuală de politețe ori de respect la întîlnirea cu cineva sau la despărțire. **2.** A primi cu manifestări de bucurie, cu entuziasm o veste, o idee, o acțiune.

salutáre, *salutări,* s.f. Faptul de *a saluta;* formulă de salut; (la pl.) expresie de politețe transmisă prin cineva unei persoane absente.

salvá, *salvez,* vb. I. Tr. A scoate pe cineva sau ceva dintr-o încurcătură, a scăpa dintr-o primejdie.

salváre, *salvări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a salva;* modalitatea, mijlocul de a salva. **2.** Serviciu medical destinat să dea primul ajutor accidentaților sau bolnavilor în stare gravă.

salvarsán s.n. Derivat organic al arsenului, folosit în tratamentul sifilisului.

salvatór, -oáre, *salvatori, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care salvează, care poate salva.

sálvă, *salve,* s.f. Lovituri de pușcă sau de tun trase simultan din mai multe guri de foc.

sálve interj. (Fam.) Formulă de salut folosită mai ales la despărțire.

salvgardá, *salvgardez,* vb. I. Tr. (Livr.) A apăra, a lua sub ocrotire.

sálvie, *salvii,* s.f. Plantă ornamentală din familia labiatelor, înaltă pînă la 1 m, cu flori roșii.

samár, *samare,* s.n. Șa mare fără scări care se pune, pentru poveri, pe măgari sau pe catîri; (p. ext.) încărcătură care se așază pe spatele unui animal de povară.

samáră, *samare,* s.f. Tip de fruct uscat, cu o singură sămînță, cu pericarpul prelungit sub forma unor aripioare.

samavólnic, -ă, *samavolnici, -e,* adj. Care procedează după bunul lui plac, nesocotind voința și drepturile altora; arbitrar, abuziv.

samavolnicíe, *samavolnicii,* s.f. Faptul de a acționa samavolnic; act samavolnic.

sámcă s.f. (În superstiții) Ființă imaginară rea, care omoară și provoacă boli.

samovár, *samovare,* s.n. Vas de metal prevăzut cu un încălzitor (cu cărbuni aprinși sau electric), în care se fierbe apă pentru ceai.

samsár, *samsari,* s.m. Mijlocitor în afaceri negustorești; misit.

samsarlîc, *samsarlîcuri,* s.n. Îndeletnicirea samsarului.

samúr, *samuri,* s.m. Mamifer carnivor din familia mustelidelor, cu blana prețioasă, de culoare sură, cu o pată albă pe piept.

samurái, *samurai,* s.m. Membru al castei privilegiate feudal-militare din Japonia, dinaintea revoluției din 1867 — 1868.

samuráslă s.f. Nume dat plantelor răsărite de la sine din semințele scuturate ale culturii anterioare sau din bulbii ori tuberculii rămași în pămînt.

sanatoriál, -ă, *sanatoriali, -e,* adj. Care ține de sanatoriu, privitor la sanatoriu.

sanatóriu, *sanatorii,* s.n. Instituție medicală pentru tratamentul bolilor cronice, în special al tuberculozei.

sanchíu, -íe, *sanchii,* adj. (Pop.) Tăcut, posac, ursuz; îndărătnic.

sanctificá, *sanctific,* vb. I. Tr. (Bis.) A trece pe cineva în rîndul sfinților.

sanctitáte, *sanctităţi,* s.f. Titlu dat patriarhilor ortodocși și papilor.

sanctuár, *sanctuare,* s.n. Altar.

sanctioná, *sancționez,* vb. I. Tr. **1.** A confirma o lege sau o dispoziție. **2.** A aplica o sancțiune **(2).**

sancțiúne, *sancțiuni,* s.f. **1.** Confirmare, aprobare a unui act de către o autoritate superioară. **2.** Măsură de constrîngere aplicată în cazul încălcării unei reguli de conduită, a neexecutării unei obligații etc.; (p. ext.) orice fel de pedeapsă.

sandá s.f. v. **sandală.**

sandálă, *sandale,* s.f. Încălțăminte ușoară de vară cu fețele foarte decupate sau făcute din bentițe. Var.: **sandá** s.f.

sándviș, *sandvișuri,* s.n. Felie de pîine (unsă cu unt) pe care se pune o felie de brînză, de salam etc. (și peste care se așază o altă felie de pîine).

sangeác, *sangeacuri,* s.n. **1.** Steag turcesc pe care îl trimitea Poarta otomană cu ocazia alegerii unui nou domn în țările românești. **2.** Diviziune teritorială în Imperiul otoman.

sanguín, -ă, *sanguini, -e,* adj. Privitor la sînge; prin care circulă sîngele. Var.: **sangvín, -ă** adj.

sanguínă s.f. Oxid de fier din care se fabrică materialul pentru creioanele de culoare roșie.

sanguínic, -ă, *sanguinici, -e,* adj. Sanguin. Var.: **sangvínic, -ă** adj.

sangvín, -ă adj. v. **sanguin.**

sangvínic, -ă adj. v. **sanguinic.**

sánie, *sănii,* s.f. **1.** Vehicul avînd în loc de roți două tălpi, cu ajutorul cărora se deplasează, prin alunecare, pe zăpadă. **2.** Organ de mașină-unealtă care poate aluneca în lungul unor ghidaje spre a deplasa o altă piesă.

sanitár, -ă, *sanitari, -e,* adj. Privitor la sănătate; *punct sanitar* = cea mai mică unitate de asistență medicală.

sanscrít, -ă, *sanscriți, -te,* adj. *Limba sanscrită* (și substantivat, f.) = veche limbă indoeuropeană din India.

santál, *santali,* s.m. Denumire dată unor arbori tropicali al căror lemn, dens și parfumat, este folosit pentru mobile de lux, pentru extragerea unui ulei cu întrebuințări în medicină și în parfumerie etc.

santinélă, *santinele,* s.f. Militar înarmat, care face serviciul de pază a unui obiectiv militar sau de interes militar. Var.: **sentinélă** s.f.

santonínă s.f. Substanță extrasă din mugurii unor plante, întrebuințată în medicină ca vermifug.

sápă, *sape,* s.f. **1.** Unealtă alcătuită dintr-o lamă de oțel, plană sau puțin concavă, fixată pe o coadă de lemn, care se folosește în agricultură pentru prășit și săpat; *sapă rotativă* = mașină agricolă prevăzută cu discuri, cu ajutorul căreia se sfărîmă crusta formată la suprafața pămîntului înainte de a răsări plantele. **2.** *Sapă de foraj* = unealtă montată la capătul inferior al garniturii prăjinii de foraj, cu ajutorul căreia se execută gaura de sondă.

sapiénță s.f. (Livr.) Înțelepciune; știință, învățătură.

saponificáre, *saponificări,* s.f. Reacție de descompunere a grăsimilor, cu formare de glicerină și săpunuri; descompunere prin hidroliză a esterilor, cu formare de acizi și de alcooli.

saprofít, -ă, *saprofiți, -te,* s.n., adj. (Organism vegetal sau microorganism) care se hrănește cu resturi de plante și animale în descompunere.

sapropél, *sapropeluri,* s.n. Nămol bogat în substanțe organice în curs de descompunere, depus în mări sau în lacuri.

sarabándă, *sarabande,* s.f. **1.** Numele unui vechi dans popular spaniol. **2.** (Fig.) Mișcare tumultuoasă; agitație, frămîntare.

sarafán, *sarafane,* s.n. Obiect de îmbrăcăminte femeiască, în formă de rochie decoltată, fără mîneci, care se poartă peste bluză.

sarailíe, *sarailii,* s.f. Prăjitură făcută din foi de plăcintă rulate, umplute cu nuci sau cu migdale și îmbibate cu sirop de zahăr sau de miere.

saramurá, *saramurez,* vb. I. Tr. **1.** A introduce în saramură produse alimentare pentru a le conserva. **2.** A menține temporar pieile crude într-o soluție saturată de sare, în vederea conservării lor.

saramúră, *saramuri,* s.f. Apă în care s-a dizolvat sare și care se folosește în agricultură, în industria tăbăcăriei și în gospodărie la conservarea unor alimente.

sarazín, -ă, *sarazini, -e,* s.m. și f. (În evul mediu) Nume dat musulmanilor în apusul Europei.

sarcásm, *sarcasme,* s.n. Ironie aspră, batjocoritoare; vorbă sau expresie sarcastică.

sarcástic, -ă, *sarcastici, -e,* adj. Batjocoritor, usturător.

sárcină, *sarcini,* s.f. **1.** Încărcătură, greutate pe care o duce un om sau un animal; legătură de fîn, de lemne pe care o poate duce cineva în spinare sau cu brațele. **2.** Obligație, răspundere (morală sau materială); misiune; *caiet de sarcini* = document care cuprinde condițiile tehnice, de calitate, termenele etc. pentru executarea unei lucrări. **3.** Starea femeii gravide. **4.** Mărime fizică (forță, sistem de forțe) care produce o stare de solicitare mecanică într-un solid deformabil ori într-un sistem fizic sau tehnic. **5.** Putere dată sau luată de un sistem tehnic. **6.** *Sarcină electrică* = mărime care caracterizează proprietatea unui corp de a crea în jurul său un cîmp electric sau de a fi acționat atunci cînd se găsește în cîmpul electric al altui corp.

sarcofág, *sarcofage,* s.n. Sicriu monumental antic făcut din piatră, ceramică sau bronz.

sarcóm, *sarcomuri,* s.n. Tumoare malignă formată prin proliferarea celulelor țesutului conjunctiv.

sarcópt, *sarcopți,* s.m. Parazit microscopic care produce scabia, la om și la animale.

sardanapálic, -ă, *sardanapalici, -e,* adj. (Livr.; despre ospețe) Exagerat de îmbelșugat, de luxos.

sardeá, *sardele,* s.f. (Mai ales la pl.) Denumire dată mai multor specii de pești marini, lungi de 10—15 cm, care trăiesc pe lîngă coastele de sud și de vest ale Europei.

sărdíu s.n. Piatră semiprețioasă, transparentă, de culoare roșie sau brună.

sardónic, -ă, *sardonici, -e,* adj. (Despre rîs sau zîmbet) Care exprimă răutate, satisfacție răutăcioasă.

sardónix s.n. Calcedonie cu dungi regulate, roșii sau brune, folosită ca piatră semiprețioasă.

sáre, (1) *săruri,* s.f. **1.** Compus chimic rezultat din reacția dintre un acid și o bază. **2.** Denumire uzuală dată clorurii de sodiu; sare de bucătărie. **3.** (Fig.) Spirit; farmec; haz. **4.** *Sare amară* = sulfat de magneziu; *sare de lămîie* = acid citric.

sárică, *sarici,* s.f. Manta țărănească lungă, mițoasă, țesută din fire groase de lînă, pe care o poartă mai ales ciobanii.

sarmá, *sarmale*, s.f. Preparat culinar din carne tocată amestecată cu orez, învelită în foaie de varză sau de viță de vie.

sarmațián s.n. Ultimul etaj al miocenului din sud-estul Europei, caracterizat prin faună de gasteropode, lamelibranhiate, foraminifere etc.

sarsaílă s.m. Unul dintre numele populare ale diavolului.

sart, *sarturi*, s.n. Odgon care susține lateral un arbore de navă.

sas, *sași*, s.m. Persoană care face parte din populația germană colonizată în sec. XII—XIII în unele regiuni ale Transilvaniei.

sașíu, -íe, *sașii*, adj. Care se uită cruciș; încrucișat.

sat, *sate*, s.n. Așezare rurală ai cărei locuitori se ocupă, în general, cu agricultura.

satánă, *satane*, s.f. Numele biblic al diavolului; întruchipare sau unealtă a răului.

satáníc, -ă, *satanici, -e*, adj. De satană, drăcesc; rău, crud.

satelít, *sateliți*, s.m. **1.** Corp ceresc (cu sau fără lumină proprie) care se rotește în jurul altui corp ceresc; *satelit artificial* = obiect construit de oameni și lansat pe o orbită în jurul Pămîntului sau altui corp ceresc. **2.** Roată dințată a unui mecanism planetar, care servește la transformarea unei mișcări de rotație în alte mișcări de rotație.

satín s.n. Țesătură deasă din fire de bumbac, de mătase sau sintetice, avînd una dintre fețe lucioasă, folosită mai ales pentru căptușeli.

satiná, *satinez*, vb. I. Tr. A da luciu hîrtiei sau țesăturilor cu ajutorul calandrului.

satinát, -ă, *satinați, -te*, adj. Cu aspect lucios, mătăsos.

satír, *satiri*, s.m. **1.** Personaj din mitologia greacă, imaginat ca un monstru cu corpul păros, cu coarne mici, urechi ascuțite și cu picioare de țap sau de cal. **2.** Epitet dat unui om cinic și desfrînat.

sátiră, *satire*, s.f. Specie a poeziei lirice în care sînt biciuite aspecte negative ale vieții individuale sau sociale.

satíric, -ă, *satirici, -e*, adj. Cu caracter de satiră; înclinat spre satiră; (substantivat, m.) autor de satire.

satirizá, *satirizez*, vb. I. Tr. A ridiculiza, a biciui cu ajutorul satirei.

satisfáce, *satisfác*, vb. III Tr. **1.** A mulțumi pe cineva, îndeplinindu-i o dorință, o necesitate, o cerere. **2.** A fi conform cu anumite norme, criterii, exigențe.

satisfácție, *satisfacții*, s.f. **1.** Sentiment de mulțumire. **2.** Motiv, prilej de a fi satisfăcut; *a da cuiva satisfacție* = a da dreptate, cîștig de cauză.

satisfăcătór, -oáre, *satisfăcători, -oare*, adj. Care satisface; mulțumitor, îndestulător.

satisfăcút, -ă, *satisfăcuți, -te*, adj. Care este mulțumit, ale cărui dorințe, exigențe, cereri au fost îndeplinite; căruia i s-a dat satisfacție.

satír, *satíre*, s.n. Cuțit de bucătărie cu lama lată și grea, folosit pentru spart oase, pentru tocat carne etc.

satráp, *satrapi*, s.m. Guvernator al unei satrapii; (fig.) conducător despotic, crud.

satrapíe, *satrapii*, s.f. Provincie în vechea Persie, guvernată de un satrap.

saturá, *saturez*, vb. I. Tr. A aduce (un sistem fizic sau chimic) în stare de saturație.

saturát, -ă, *saturați, -te*, adj. (Chim.) Care se află în stare de saturație; *vapori saturați* = vapori a căror densitate este maximă.

saturáție s.f. Stare a unei soluții în care nu se mai poate dizolva o nouă cantitate de substanță; stare a unui mediu gazos în care nu se mai poate evapora o nouă cantitate dintr-un lichid.

saturnále s.f. pl. Sărbători care se celebrau la Roma în cinstea zeului Saturn. Var.: **saturnálii** s.f. pl.

saturnálii s.f. pl. v. **saturnale.**

saturnísm s.n. Boală profesională provocată de intoxicația cronică cu plumb.

saț s.n. (Pop.) Senzația de a fi sătul.

sau conj. **1.** (Cu funcție disjunctivă) Ori: *vrei sau nu vrei?* **2.** (Cu funcție explicativă) Adică, cu alte cuvinte. **3.** (Cu funcție copulativă) Precum și. **4.** Nu cumva?: *de ce nu vii? Sau te-ai răzgîndit?*

sáulă, *saule*, s.f. Parîmă subțire folosită pentru a fixa, la bordul navelor, diferite obiecte.

sáuna s.f. Baie (practicată în țările nordice) în aer supraîncălzit la 70 — 80°C, urmată de răcire bruscă (plonjare în apă rece).

saurián, *saurieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile cu pielea acoperită cu solzi cornoși și cu coada de obicei lungă; (și la sg.) reptilă din acest ordin (ex. șopîrla, cameleonul).

savánă, *savane*, s.f. Formație vegetală caracteristică regiunilor tropicale, alcătuită din ierburi înalte și arbori sau arbuști rezistenți la secetă.

savánt, -ă, *savanți, -te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) cu cunoștințe vaste, creator în domeniul științei. **2.** Adj. (Despre lucrări) Care denotă erudiție, care conține multă știință.

savantlíc, *savantlîcuri*, s.n. (Fam.) Erudiție; (depr.) pedanterie.

savarínă, *savarine*, s.f. Prăjitură făcută dintr-un aluat pufos copt în forme speciale, care se îmbibă cu sirop (și rom) și se servește cu frișcă.

savoáre s.f. Gust ales, plăcut al unor alimente.

savurá, *savurez*, vb. I. Tr. A mînca sau a bea ceva pe îndelete, cu plăcere, pentru a-i simți bine gustul; (fig.) a se bucura în tihnă de ceva.

savúră s.f. Material granular obținut prin concasarea pietrelor și folosit la prepararea îmbrăcăminților rutiere.

savurós, -oásă, *savuroși, -oase*, adj. Cu gust plăcut, delicios.

saxofón, *saxofoane*, s.n. Instrument muzical de suflat, făcut din alamă, de forma unui tub conic îndoit, folosit în formaţiile de muzică uşoară.

saxofoníst, *saxofonişti*, s.m. Persoană care cîntă din saxofon.

să conj. **1.** Semn al conjunctivului: *să mergem.* **2.** Intră în alcătuirea viitorului familiar: *o să-ţi scriu.* **3.** Introduce propoziţii subiective, predicative, atributive, completive, finale etc.: *e bine să întrebi; trebuie să plecăm; e timpul să începem; i-am dat să înţeleagă.* **4.** În locuţiuni conjuncţionale: *pînă să; fără să; numai să.*

săbiúţă, *săbiuţe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *sabie.* **2.** Plantă erbacee înaltă de 30—80 cm, cu frunze în formă de sabie şi cu flori purpurii.

sădí, *sădesc*, vb. IV. Tr. A planta **(1).**

sădílă, *sădile*, s.f. (Pop.) Săculeţ de formă conică, din pînză rară, în care se pune brînza la scurs.

săditór, -oáre, *săditori, -oare*, adj. **1.** (Şi substantivat) Care sădeşte. **2.** (Despre plante) Potrivit, bun pentru a fi sădit.

săgeátă, *săgeţi*, s.f. **1.** Armă de luptă sau de vînătoare folosită în trecut, alcătuită dintr-o vergea de lemn cu un vîrf ascuţit (de fier sau de os), care se arunca dintr-un arc încordat. **2.** Indicator de direcţie în formă de săgeată **(1).** **3.** (Geom.) Distanţa dintre coarda unui arc de curbă şi tangenta la acel arc, paralelă cu coarda.

săgetá, *săgetez*, vb. I. Tr. A lovi, a răni sau a ucide cu săgeata; (fig.) a produce o durere ascuţită sau o emoţie puternică; a străpunge pe cineva cu privirea.

săgetătór, -oáre, *săgetători, -oare*, adj. **1.** Care săgetează; (fig.; despre ochi, privire) pătrunzător. **2.** (Fig.; despre mişcări) Iute, repede.

săgetătúră, *săgetături*, s.f. **1.** Lovitură de săgeată; rană provocată de o săgeată. **2.** (Fig.) Durere vie, pătrunzătoare.

săláş, *sălaşe*, s.n. **1.** (Pop.) Găzduire, adăpostire; loc unde găseşte cineva găzduire. **2.** Locuinţă, casă, cămin. **3.** Aşezare de ţigani nomazi. **4.** Adăpost pentru animale.

sălăşluí, *sălăşluiesc*, vb. IV. Intr. (Pop.) A-şi avea sălaşul într-un anumit loc, a se adăposti, a se stabili într-un loc.

sălbátic, -ă, *sălbatici, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. (Despre animale) Care nu este domesticit; (p. ext.) care este greu de stăpînit, de domolit. **2.** Adj. (Despre plante) Care creşte de la sine; (despre terenuri) necultivat, nelocuit, pustiu. **3.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) care aparţine unor grupuri de oameni aflate în prima perioadă de dezvoltare a societăţii omeneşti; (p. ext.) (persoană) care se comportă în mod necivilizat, lipsit de umanitate, crud, violent. **4.** Adj., s.m. şi f. (Om) nesociabil, care trăieşte singuratic, izolat.

sălbătici, *sălbăticesc*, vb. IV. Refl. A deveni sălbatic.

sălbăticíe, *sălbăticii*, s.f. **1.** Stare în care se află animalele nedomesticite, sălbatice. **2.** (Fig.) Faptă de om brutal, cruzime, bestialitate. **3.** Teritoriu în care n-a pătruns încă civilizaţia; loc pustiu, neumblat.

sălbăticíme, *sălbăticimi*, s.f. Animal sălbatic.

sălbăticiúne, *sălbăticiuni*, s.f. **1.** Animal sălbatic. **2.** Loc sălbatic, pustiu.

sălcíu, -íe, *sălcii*, adj. Care are un gust fad, searbăd.

săltá, *salt*, vb. I. **1.** Intr. şi refl. A face un salt, a sări; a se mişca sau a se deplasa în salturi. **2.** Intr. (Despre lucruri) A se mişca de jos în sus, fiind împins de o forţă exterioară; (despre ape, valuri) a fi agitat, a se învolbura. **3.** Tr. A mişca din loc un obiect, ridicîndu-l uşor în sus. **4.** Refl., intr. şi tr. A ieşi (sau a scoate pe cineva) din greutăţi, din nevoi. **5.** Refl. (Despre copii) A creşte, a cîştiga în înălţime.

săltăréţ, -eáţă, *săltăreţi, -e*, adj. **1.** Care umblă sărind, făcînd salturi; care se mişcă repede, cu mişcări sprintene. **2.** (Despre dans, muzică) În ritm vioi.

sămănătorísm s.n. Curent ideologic şi literar constituit la începutul sec. XX în jurul revistei „Sămănătorul", care, criticînd de pe poziţii conservatoare instituţiile burgheze şi capitalul străin, considera ţărănimea drept depozitara exclusivă a valorilor naţionale. Var.: **semănătorísm** s.n.

sămănătoríst, -ă, *sămănătorişti, -ste*, s.m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Adept al sămănătorismului. **2.** Adj. Care aparţine sămănătorismului, care se referă la sămănătorism.

sămînţă, *seminţe*, s.f. **1.** Parte a plantelor cu flori care conţine embrionul şi din care, prin însămînţare, se dezvoltă o nouă plantă. **2.** (Fig.) Element din care se dezvoltă ceva; izvor, cauză; pretext, motiv. **3.** (La pl.) Nume dat la diverse grăunţe sau boabe folosite în alimentaţie, în medicină etc. **4.** (Pop.) Produs al glandelor de reproducere ale animalelor şi oamenilor. **5.** Viţă, neam.

sămînţós, -oásă, *sămînţoşi, -oase*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre fructe) Care are multe seminţe. **2.** S.f. pl. Grup de pomi fructiferi cu fructe cărnoase care conţin mai multe seminţe.

sănătáte s.f. Stare a unui organism neatins de boală, în care toate organele funcţionează normal; *casă de sănătate* = sanatoriu.

sănătós, -oásă, *sănătoşi, -oase*, adj. **1.** Care nu suferă de nici o boală şi de nici o infirmitate; care se bucură de sănătate deplină. **2.** (Despre plante, fructe etc.) Nevătămat, neatacat de vreo boală. **3.** Care este prielnic sănătăţii.

săniúş, *săniuşuri*, s.n. **1.** Faptul de a se da cu săniuţa. **2.** Derdeluş.

săniúţă, *săniuţe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *sanie.* **2.** Sanie mică cu care se dau copiii pe derdeluş.

săpá, *sap*, vb. I. Tr. **1.** A fărîmiţa pămîntul cu sapa sau cu cazmaua, pentru a semăna plante, pentru a prăşi etc. **2.** A face o groapă sau un şanţ în pămînt; a scoate cu sapa ceva din pămînt. **3.** A tăia, a grava în piatră sau în lemn; (fig.) a lăsa o urmă adîncă; a întipări, a impri-

ma. **4.** (Despre ape, ploi) A măcina, a surpa.

săpát[1] s.n. Acţiunea de a săpa; praşilă.

săpát[2], **-ă,** *săpaţi*, *-te*, adj. **1.** (Despre pămînt) Lucrat (cu sapa); (despre plante) prăşit. **2.** (Despre drumuri, terenuri) Ros de ape, de ploi.

săpălígă, *săpăligi*, s.f. Sapă cu lama mică şi, uneori, cu unul sau doi colţi în partea opusă tăişului, folosită în lucrări de grădinărie, de legumicultură etc.

săpătór, -oáre, *săpători*, *-oare*, subst. **1.** S.m. şi f. Persoană care lucrează cu sapa. **2.** S.f. Maşină de săpat.

săpătúră, *săpături*, s.f. **1.** Săpat[1]; groapă făcută în pămînt (cu sapa). **2.** (La pl.) Lucrări de excavare a pămîntului; lucrări arheologice.

săptămînál, -ă, *săptămînali*, *-e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Şi adverbial) Care are loc o dată pe săptămînă; care cuprinde intervalul de o săptămînă. **2.** Adj., s.n. (Publicaţie) care apare o dată pe săptămînă.

săptămínă, *săptămîni*, s.f. Perioadă de şapte zile consecutive, care se socoteşte de luni dimineaţa pînă duminică seara; (p. ext.) orice perioadă de şapte zile consecutive.

săpún, *săpunuri*, s.n. Produs care serveşte la spălatul corpului, al rufelor etc., obţinut prin tratarea acizilor graşi sau a grăsimilor cu hidroxid de sodiu sau de potasiu, la care se adaugă unele ingrediente (coloranţi, parfumuri etc.).

săpunár, *săpunari*, adj. *Cartofi săpunari* = soi de cartofi de calitate superioară, cu miezul alb-roz.

săpunáriţă, *săpunariţe*, s.f. Odagaci (2).

săpuneálă, (2) *săpuneli*, s.f. **1.** Acţiunea de a (se) săpuni; (fig.; fam.) mustrare, dojană. **2.** Spumă de săpun.

săpunél, *săpunele*, s.n. **1.** Diminutiv al lui *săpun*. **2.** Supozitor pentru copiii mici.

săpuní, *săpunesc*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) freca cu săpun; (spec.) a(-şi) muia barba cu săpun înainte de a se rade.

săpuniéră, *săpuniere*, s.f. Cutie sau vas mic în care se ţine săpunul de toaletă.

sărá, *sărez*, vb. I. Tr. A pune sare în alimente sau în mîncăruri (pentru a le da gust sau pentru a le conserva).

sărác, -ă, *săraci*, *-e*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Lipsit de bunurile materiale necesare vieţii; cerşetor. **2.** (Despre lucruri) Sărăcăcios; (despre ţări, oraşe) lipsit de bunuri materiale; (despre pămînt) neroditor, neproductiv.

sărát, -ă, *săraţi*, *-te*, adj. **1.** Care conţine sare; căruia i s-a adăugat (prea multă) sare. **2.** (Fig.; despre vorbe, glume) Caustic, usturător; spiritual.

sărăcán, -ă, *sărăcani*, *-e*, adj., s.m. şi f. (Om) sărac.

sărăcăciós, -oásă, *sărăcăcioşi*, *-oase*, adj. Care dovedeşte sărăcie; de om sărac.

sărăcí, *sărăcesc*, vb. IV. **1.** Intr. şi tr. A deveni (sau a face pe cineva să devină) sărac. **2.** Tr. A lua cuiva ceva, a lipsi de un bun.

sărăcíe, (2) *sărăcii*, s.f. **1.** Starea celui sărac, lipsă a mijloacelor de existenţă; aspect sărăcăcios. **2.** (Fig.) Epitet depreciativ dat unui lucru sau unei fiinţe neînsemnate.

sărăcílă s.m. (Pop. şi fam.) Epitet dat unui om sărac.

sărăcíme s.f. Mulţime de oameni săraci; totalitatea săracilor.

sărăntóc, -oácă, *sărăntoci*, *-oace*, s.m. şi f. (Adesea peior.) Om sărac.

sărătúră, *sărături*, s.f. **1.** Faptul de a fi sărat; sarea conţinută de ceva. **2.** Teren bogat în săruri minerale.

sărbătoáre, *sărbători*, s.f. **1.** Zi în care se comemorează sau se sărbătoreşte un eveniment important (şi care, de obicei, este zi de odihnă); *sărbătoarea muncii* = 1 Mai, Ziua solidarităţii internaţionale a celor ce muncesc. **2.** Zi în care se comemorează un eveniment religios.

sărbătorésc, -eáscă, *sărbătoreşti*, adj. De sărbătoare, festiv; solemn.

sărbătoréşte adv. În mod sărbătoresc.

sărbătorí, *sărbătoresc*, vb. IV. Tr. A cinsti o persoană sau un eveniment important printr-o festivitate sau printr-o petrecere.

sărbătorít, -ă, *sărbătoriţi*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) În cinstea căruia se organizează, cu o anumită ocazie, o manifestare de simpatie, o festivitate.

sărbezeálă s.f. Faptul de a fi searbăd.

sărbezí, *sărbezesc*, vb. IV. Refl. (Despre lapte, rar despre alte alimente) A se altera, a-şi pierde gustul.

sărí, *sar*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre fiinţe) A se desprinde brusc de la pămînt, ridicîndu-se în sus, şi a reveni în acelaşi loc; a se deplasa prin salturi; *pe sărite* = a) mergînd în salturi; b) omiţînd anumite părţi dintr-un text. **2.** Intr. A se ridica brusc de undeva (şi a porni); a se repezi să facă ceva; a interveni brusc într-o discuţie. **3.** Intr. A se ivi pe neaşteptate; *a sări în ochi* = a fi evident. **4.** Intr. (Despre lucruri) A se deplasa brusc în sus (sub impulsul unei forţe din afară); *a sări în aer* = a se face bucăţi, a se distruge (în urma unei explozii). **5.** Intr. şi tr. A trece, printr-o săritură, peste un obstacol; (fig.) a trece brusc dintr-o situaţie în alta sau de la o idee la alta. **6.** Tr. (Fig.) A omite, a trece cu vederea.

săricícă s.f. **1.** Diminutiv al lui *sare*. **2.** Arsenic, şoricioaică. **3.** Sare de lămîie.

sărindár, *sărindare*, s.n. Rugăciune pe care o fac preoţii ortodocşi la patruzeci de liturghii consecutive pentru morţi sau pentru bolnavi.

sărít[1] s.n. Acţiunea de a sări.

sărít[2], **-ă,** *săriţi*, *-te*, adj., s.f. **1.** Adj. (Fam.) Smintit, ţicnit. **2.** S.f. *A-şi ieşi din sărite* = a se enerva peste măsură.

sărităr, -oáre, *săritori*, *-oare*, adj. **1.** Care sare; (despre ape) care ţîşneşte. **2.** Care aleargă în ajutorul cuiva, care este gata să ajute pe altul.

săritúră, *sărituri*, s.f. **1.** Salt; nume dat unor probe sportive (în atletism, în nataţie, în schi). **2.** Omisiune (de litere, de rînduri, de pagini).

sărmán, -ă, *sărmani*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Sărac; (exprimînd compătimire) biet, nenorocit.

sărút, *săruturi*, s.n. Sărutare.

sărutá, *sărút*, vb. I. Tr. A atinge cu buzele pe cineva sau ceva în semn de dragoste, de afecțiune, de respect sau de umilință; (refl. recipr.) *se sărută la despărțire*.

sărutáre, *sărutări*, s.f. Faptul de *a (se) săruta*; sărut, sărutat.

sărutát s.n. Sărutare.

săsésc, -eáscă, *săsești*, adj. Care aparține sașilor, privitor la sași.

săséște adv. În felul sașilor; în limba sașilor.

săsoáică, *săsoaice*, s.f. Femeie care face parte din populația săsească.

săteán, *săteni*, s.m. Persoană care locuiește într-un sat (avînd îndeletniciri specifice mediului rural).

săteáncă, *sătence*, s.f. Femeie care locuiește într-un sat.

sătésc, -eáscă, *sătești*, adj. Care se referă la sat; care aparține satului; de la sat.

sătúl, -ă, *sătui*, *-le*, adj. **1.** Care și-a potolit pe deplin foamea sau setea, care s-a săturat. **2.** (Fig.) Satisfăcut de ceva, mulțumit. **3.** (Fig.) Dezgustat, plictisit.

săturá, *sátur*, vb. I. Refl. și tr. **1.** A(-și) potoli pe deplin foamea sau setea, a (se) îndestula; *pe săturate* = pînă la potolirea deplină a foamei sau a setei. **2.** A fi (sau a face pe cineva să fie) pe deplin mulțumit; a fi (sau a face să fie) plictisit, dezgustat de ceva.

sățiós, -oásă, *sățioși*, *-oase*, adj. (Despre alimente) Care satură, care ține de saț.

său, sa, *săi*, *sale*, pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. Înlocuiește numele unui obiect posedat de cel despre care se vorbește, precum și numele acestuia: *planul meu nu se potrivește cu al său.* **2.** Adj. pos. Care aparține persoanei despre care se vorbește: *casa sa;* (arată o dependență, o înrudire) *fratele său.* **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele, prietenii persoanei despre care se vorbește sau (la f. pl.) treburile, preocupările acesteia: *a venit cu ai săi*; *l-am lăsat cu ale sale*.

săvîrși, *săvîrșesc*, vb. IV. **1.** Tr. A face, a înfăptui; a comite. **2.** Tr. (Înv.) A duce la bun sfîrșit, a termina. **3.** Refl. (Înv.) A muri.

scábie s.f. Boală parazitară a pielii la oameni și la unele animale, datorită unui parazit acarian, care se manifestă prin mîncărime, iritații, căderea părului etc.

scabiós, -oásă, *scabioși*, *-oase*, adj. (Adesea substantivat) Bolnav de scabie.

scabrós, -oásă, *scabroși*, *-oase*, adj. (Livr.) Necuviincios, indecent; scîrbos.

scadént, -ă, *scadenți*, *-te*, adj. (Despre obligații, datorii etc.) Ajuns la scadență.

scadénță, *scadențe*, s.f. Termen, dată la care trebuie îndeplinită o obligație.

scafándru, (1) *scafandri*, s.m., **(2)** *scafandre*, s.n. **1.** S.m. Persoană specializată în lucrări sub apă. **2.** S.n. Costum special etanș, cu care se îmbracă scafandrii **(1)** cînd coboară sub apă și în care poate fi pompat de la suprafață aerul necesar respirației; costum special pentru cosmonauți.

scáfă, *scafe*, s.f. **1.** Căuș. **2.** Strachină de lemn. **3.** Suprafață concavă care face racordarea între un perete și tavan sau podea.

scai, *scai*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante cu frunze și fructe prevăzute cu ghimpi care se agață de haine, de lîna oilor etc.

scaiéte, *scaieți*, s.m. Nume dat mai multor plante din familia compozitelor, cu frunzele sau capitulele prevăzute cu ghimpi.

scalár, -ă, *scalari*, *-e*, adj., s.m. (Mărime) determinată numai prin valoarea ei numerică, atunci cînd se cunoaște unitatea prin care se exprimă această valoare.

scálă, *scale*, s.f. Parte a unui instrument de măsurat pe care e reprezentată o scară grafică folosită la citirea valorii unei mărimi măsurate.

scald, *scalzi*, s.m. Nume dat vechilor poeți nordici.

scáldă, *scalde*, s.f. (Pop.) Loc de scăldat; cadă de baie.

scalén, *scalene*, adj. *Triunghi scalen* = triunghi cu laturile neegale.

scalp, *scalpuri*, s.n. Pielea capului (desprinsă de pe craniu împreună cu părul).

scalpá, *scalpez*, vb. I. Tr. A îndepărta (accidental sau chirurgical) porțiunea acoperită cu păr din pielea capului.

scalpél, *scalpele*, s.n. Bisturiu cu tăișul convex, folosit la disecție.

scamatór, *scamatori*, s.m. Persoană care face scamatorii.

scamatoríe, *scamatorii*, s.f. Arta scamatorului; faptă, acțiune aparent miraculoasă, dar care se bazează pe dibăcia celui ce o execută; (fig.) mistificare.

scámă, *scame*, s.f. Fir subțire și scurt destrămat dintr-o țesătură; fibre scurte și subțiri rezultate prin mărunțirea unui material textil și folosite ca izolant, ca material de umplutură etc.

scandá, *scandez*, vb. I. Tr. **1.** A recita versuri grecești sau latinești, marcînd unitățile metrice sau silabice; (p. ext.) a vorbi sau a recita accentuînd fiecare cuvînt, fiecare silabă. **2.** A citi o frază muzicală, accentuînd timpii tari.

scandál, *scandaluri*, s.n. **1.** Vîlvă produsă de o faptă urîtă, rușinoasă; tărăboi. **2.** Faptă urîtă care provoacă indignare.

scandalagioáică, *scandalagioaice*, s. f. Femeie care obișnuiește să facă scandal.

scandalagíu, *scandalagii*, s.m. Bărbat înclinat să facă scandaluri.

scandalizá, *scandalizez*, vb. I. Refl. și tr. A (se) indigna, a (se) revolta.

scandalós, -oásă, *scandaloși*, *-oase*, adj. Care provoacă indignare; revoltător, rușinos.

scandináv, -ă, *scandinavi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile țărilor din Peninsula Scandinavă. **2.** Adj. Care se referă la țările din Peninsula Scandinavă sau la populațiile acestor țări.

scándiu s.n. Element chimic din grupa pămînturilor rare.

scapét, *scapeți,* s.m. Membru al unei secte creștine din sec. XVIII care practica asceza și castrarea; bărbat care a fost castrat.

scápulă, *scapule,* s.f. Omoplat.

scarabéu, *scarabei,* s.m. Insectă din ordinul coleopterelor, de culoare neagră, cu corpul lățit și turtit.

scaraóțchi s.m. (Pop. și fam.) Căpetenia dracilor.

scáră, *scări,* s.f. **1.** Dispozitiv mobil format din două bare paralele legate între ele prin bare scurte transversale, care servește pentru a urca sau a coborî de la un nivel la altul. **2.** Element de construcție alcătuit dintr-un șir de trepte, care leagă două nivele succesive ale unei clădiri; *scară rulantă* = scară cu trepte montate pe o bandă rulantă, utilizată în locurile cu circulație intensă sau cu diferențe mari de nivel. **3.** Treaptă la un vehicul, servind la urcare sau la coborîre; fiecare dintre cele două inele ale șeii, pe care călărețul își sprijină picioarele. **4.** Succesiune ordonată de diviziuni, grade etc., care servește la stabilirea valorilor numerice ale unei mărimi; *scară gradată* = scară avînd diviziuni marcate cu valorile numerice ale mărimii corespunzătoare. **5.** Raportul dintre lungimea unei linii pe un plan sau pe o hartă și lungimea reală a acelei linii în natură (și care se exprimă printr-o fracție sau printr-un segment de dreaptă gradată); *la scară* = într-un raport anumit față de realitate. **6.** *Pe scară întinsă (largă* sau *mare)* = în măsură mare, în proporții mari.

scarificá, *scarific,* vb. I. Tr. **1.** A scormoni suprafața unui drum, pentru a ușura refacerea lui. **2.** (Med.) A cresta superficial pielea unui bolnav, provocînd o ușoară sîngerare, în scop terapeutic.

scarificatór, *scarificatoare,* s.n. **1.** Mașină rutieră folosită pentru scarificarea unui drum. **2.** Aparat cu care se fac crestături pe piele, în scop terapeutic.

scarlatínă, *scarlatine,* s.f. Boală infecțioasă și contagioasă, tipică pentru vîrsta copilăriei, manifestată prin febră mare, dureri de gît și o erupție roșie pe tot corpul, urmată de descuamare.

scarlatinós, -oásă, *scarlatinoși, -oase,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la scarlatină. **2.** S.m. și f. Persoană bolnavă de scarlatină.

scatíu, *scatii,* s.m. Pasăre mică, foarte vioaie, de culoare verde-gălbuie cu două dungi negre pe aripi.

scatoálcă, *scatoalce,* s.f. (Fam.) Lovitură dată cuiva cu palma sau cu dosul mîinii.

scatól s.n. Substanță produsă în intestinul gros prin descompunerea proteinelor.

scáun, *scaune,* s.n. **1.** Mobilă cu sau fără spetează, pe care poate ședea o singură persoană; *scaun electric* = dispozitiv pentru executarea prin electrocutare a condamnaților la moarte. **2.** (Înv.) Tron; *cetate de scaun* = reședința monarhului, capitala statului; *scaun de judecată* = instanță judecătorească. **3.** (Pop.) Dispozitiv de lemn în formă de masă sau de bancă la care lucrează unii meseriași (dulgheri, rotari etc.). **4.** Placă de lemn pe care se sprijină coardele la instrumentele muzicale. **5.** Eliminarea materiilor fecale; excrementele eliminate.

scădeá, *scad,* vb. II. **1.** Intr. și tr. A (se) micșora, a (se) reduce, a descrește (sau a face să descrească). **2.** Tr. A reține o parte dintr-o sumă, înainte de a o achita. **3.** Tr. (Mat.) A face o operație de scădere. **4.** Intr. (Despre rîuri, mări) A-și coborî nivelul; (despre mîncări cu sos sau cu zeamă) a-și pierde apa prin fierbere, a deveni mai dens. **5.** Intr. (Despre unități de timp) A se scurta: *ziua scade.* **6.** Intr. (Despre procese în desfășurare) A slăbi în intensitate; (despre foc) a se potoli; (despre voce) a deveni mai slabă.

scădére, *scăderi,* s.f. **1.** Acțiunea de *a scădea*; reducere, micșorare, descreștere. **2.** Una dintre cele patru operații aritmetice fundamentale, prin care se calculează diferența între două numere. **3.** Lipsă, defect, cusur.

scăfîrlíe, *scăfîrlii,* s.f. (Fam.) Craniu; cap.

scăiúș, *scăiuși,* s.m. Plantă erbacee cu tulpina acoperită de țepi, cu flori albe-gălbui, dispuse în capitule.

scăldá, *scald,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A face baie. **2.** Refl. (Fig.) A se reflecta, a se oglindi. **3.** Tr. A uda, a muia. **4.** Tr. (Fam.) *A o scălda* = a răspunde evaziv, a evita un răspuns sau o atitudine hotărîtă.

scăldát s.n. Faptul de a (se) scălda; loc într-o apă curgătoare, unde se face baie.

scăldătoáre, *scăldători,* s.f. **1.** Cadă, albie în care se face baie. **2.** Îmbăiere, baie.

scălîmb, -ă, *scălimbi, -e,* adj. (Pop. și fam.) Strîmb, sucit, deformat; schimonosit.

scălîmbăiá, *scălîmbăiez,* vb. I. Refl. (Pop. și fam.) A se strîmba, a se schimonosi.

scămós, -oásă, *scămoși, -oase,* adj. Cu scame; cu aspect pufos.

scămoșá, *scămoșez,* vb. I. Refl. A se destrăma, a se face scame.

scăpá, *scap,* vb. I. **1.** Intr. A se desprinde din..., a se elibera (dintr-o strînsoare, dintr-o cursă); a ieși dintr-o încurcătură, dintr-o situație grea. **2.** Intr. A se descotorosi de cineva sau de ceva. **3.** Tr. A lăsa să cadă din mînă un obiect (din neatenție, din cauza greutății prea mari etc.); *a scăpa ceva din vedere* = a nu observa, a omite. **4.** Tr. A lăsa (din neatenție) un animal să se desprindă din legătura care îl ține. **5.** Tr. A pierde, a nu mai apuca, a nu mai prinde (trenul, un spectacol etc.).

scăpáre, *scăpări,* s.f. Faptul de *a scăpa*; eliberare, salvare; *scăpare din vedere* = omitere involuntară.

scăpărá, *scápăr,* vb. I. Intr. **1.** A produce scîntei, lovind cremenea cu amnarul (pentru a aprinde o bucată de iască). **2.** (Despre foc, flăcări) A împrăștia scîntei; (despre fulgere) a se ivi, a izbucni; *a-i scăpăra cuiva ceva prin minte* = a-i veni brusc cuiva o idee. **3.** (Despre ochi) A arunca priviri scînteietoare.

scăpărătór, -oáre, *scăpărători, -oare,* adj., s.f. **1.** Adj. Scînteietor, sclipitor; (despre minte, judecată) ager, ascuțit. **2.** S.f. Obiect (amnar) cu care se scapără pentru a produce scîntei.

scăpătá, *scápăt,* vb. I. Intr. **1.** (Despre Soare, Lună) A coborî spre apus, a apune. **2.** (Despre oameni) A sărăci.

scăpătát[1] s.n. Apus, asfințit.

scăpătát[2], **-ă,** *scăpătați, -te,* adj. Care a sărăcit; sărac.

scărmăná, *scármăn,* vb. I. Tr. **1.** A desface, a răsfira lîna brută pentru a o înfoia și a o curăța de impurități. **2.** (Fig.; fam.) A bate sau a certa pe cineva.

scărmănát, -ă, *scărmănați, -te,* adj. (Despre lînă) Curățat și afînat.

scărmănătoáre, *scărmănători,* s.f. Darac.

scărmăneálă, *scărmăneli,* s.f. (Fam.) Bătaie; ceartă.

scărpiná, *scárpin,* vb. I. Refl. și tr. A (se) rîcîi sau a (se) freca cu unghiile ori cu un obiect tare în locul unde s-a produs o mîncărime a pielii.

scăunoáie, *scăunoaie,* s.f. (Pop.) Bancă la care lucrează dulgherul sau dogarul, prevăzută cu un dispozitiv pentru fixat piesa ce urmează a fi prelucrată.

scăzămînt, *scăzăminte,* s.n. Pierdere (în greutate, în valoare etc.); scădere.

scăzătór, *scăzători,* s.m. (Mat.) Număr care se scade din altul.

scăzút, -ă, *scăzuți, -te,* adj. Micșorat, diminuat; (despre ape) cu nivelul coborît; (despre mîncări) cu sos puțin și dens.

scelerát, -ă, *scelerați, -te,* s.m. și f. (Livr.) Ticălos, criminal, nelegiuit.

scenarist, -ă, *scenariști, -ste,* s.m. și f. Autor de scenarii.

scenáriu, *scenarii,* s.n. Text succint care cuprinde subiectul unei piese sau al unui film, precum și indicațiile tehnice și de regie; *scenariu radiofonic* = adaptare a unei piese de teatru la cerințele radiodifuzării.

scénă, *scene,* s.f. **1.** Parte mai ridicată, amenajată cu decoruri, într-o sală de spectacole, unde se desfășoară reprezentațiile; (p. ext.) teatru. **2.** Fiecare dintre subdiviziunile unui act dintr-o operă dramatică, marcată prin intrarea sau ieșirea unui personaj. **3.** Întîmplare care atrage atenția; locul unde se petrece o astfel de întîmplare. **4.** (Fam.) *A-i face cuiva o scenă* = a-i aduce cuiva imputări violente.

scenétă, *scenete,* s.f. Scurtă piesă de teatru, într-un singur act și cu personaje puține.

scénic, -ă, *scenici, -e,* adj. Privitor la scenă sau la teatru.

scenográf, *scenografi,* s.m. Persoană care face decorurile și costumele la teatru, la operă sau în cinematografie.

scenográfic, -ă, *scenografici, -e,* adj. Privitor la scenografie.

scenografíe s.f. Arta de a organiza scena, cadrul, atmosfera unui spectacol, prin decoruri, costume, iluminat etc.

scéptic, -ă, *sceptici, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la scepticism. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu are încredere în nimic. **3.** S.m. și f. Adept al scepticismului **(1).**

scepticísm s.n. **1.** Concepție care pune la îndoială posibilitatea cunoașterii realității obiective sau, în genere, a oricărei cunoștințe certe. **2.** Atitudine de neîncredere în capacitatea și posibilitățile oamenilor.

scéptru, *sceptre,* s.n. Baston incrustat cu metal și cu pietre prețioase, purtat de suverani ca simbol al autorității lor; (fig.) demnitate, autoritate, putere.

scheci, *scheciuri,* s.n. Scenetă scurtă, cu caracter glumeț, satiric.

schélă, *schele,* s.f. **1.** Eșafodaj **(1). 2.** Unitate industrială destinată exploatării unui zăcămînt de țiței. **3.** Punte care face legătura unei nave cu țărmul, servind la îmbarcarea și debarcarea pasagerilor, la încărcarea și descărcarea mărfurilor.

schelărie, *schelării,* s.f. Scheletul unei construcții.

schelét, *schelete,* s.n. **1.** Totalitatea oaselor unui animal vertebrat; sistem osos. **2.** Ansamblu de piese legate între ele, care constituie partea de rezistență a unei construcții sau a unui sistem tehnic.

schelétic, -ă, *scheletici, -e,* adj. (Despre oameni) Foarte slab, uscat.

schemátic, -ă, *schematici, -e,* adj. Alcătuit, prezentat în linii generale; (depr.) superficial.

schematism s.n. Tendința de a prezenta lucrurile într-o formă schematică, simplistă; respectare rigidă a anumitor formule fixe.

schematizá, *schematizez,* vb. I. Tr. A prezenta (o lucrare, o operă) în mod schematic.

schémă, *scheme,* s.f. **1.** Plan, proiect alcătuit din liniile sau ideile generale ale unei lucrări, care permite o vedere de ansamblu asupra ei. **2.** Reprezentare grafică simplificată a unei construcții, a unei mașini, a unui aparat etc. **3.** Tabel cuprinzînd denumirea posturilor dintr-o instituție sau dintr-o întreprindere.

schépsis s.n. (Fam.) Minte, pricepere; *cu schepsis* = cu socoteală, cu chibzuință; cu o anumită intenție (nemărturisită).

scherzándo adv. (Muz.) Într-un tempo vioi și vesel.

schérzo s.n. Piesă muzicală (sau parte dintr-o piesă) scrisă într-un tempo vioi, însuflețit și vesel.

scheuná, pers. 3 *scheáună,* vb. I. Intr. (Despre cîini) A chelălăi.

scheunát s.n. Chelălăit.

schi, (1) *schiuri,* s.n. **1.** Obiect în formă de patină plată și lungă, care permite alunecarea rapidă pe zăpadă. **2.** Sport practicat cu schiurile **(1).**

schiá, *schiez,* vb. I. Intr. A aluneca pe zăpadă cu schiurile **(1)**; a practica sportul cu schiurile.

schif, *schifuri,* s.n. **1.** Ambarcație de sport cu vîsle, lungă și îngustă, acoperită la proră și la pupă. **2.** Probă sportivă practicată cu schiful **(1).**

schíjă, *schije,* s.f. Sfărîmătură de proiectil, de bombă, de grenadă, rezultată prin explozie.

schílav, -ă, *schilavi, -e,* adj. (Înv. și pop.) Schilod.

schilód, -oádă, *schilozi, -oade,* adj. Cu membrele mutilate, deformate sau anchilozate.

schilodí, *schilodesc,* vb. IV. Tr. și refl. A face pe cineva să devină (sau a deveni) schilod, infirm; a (se) mutila.

schímă, *schime,* s.f. Gest; mișcare a feței; grimasă, strîmbătură.

schimb, *schimburi,* s.n. **1.** Înlocuire a cuiva cu altcineva sau a ceva cu altceva; *piesă de schimb* = piesă fabricată separat, pentru a putea înlocui o piesă uzată dintr-un mecanism; *cu schimbul* = pe rînd, cînd unul, cînd altul; *schimb de cuvinte* = discuție aprinsă, ceartă. **2.** Circulația produselor de la producători la consumatori; faptul de a ceda un bun, primind altul în locul lui; transformare a unei sume de bani în alta de aceeași valoare, dar constînd din alte monede. **3.** Echipa sau totalitatea lucrătorilor care se găsesc în același timp la lucru într-o instituție sau întreprindere în care lucrează mai multe rînduri de lucrători; echipă (sau persoană) care înlocuiește altă echipă (sau altă persoană); intervalul de timp dintr-o zi în care lucrează o echipă (sau o persoană). **4.** (La pl.) Primeneli.

schimbá, *schimb,* vb. I. **1.** Tr. A înlocui ceva sau pe cineva cu altceva sau altcineva. **2.** Tr. A ceda un lucru pentru alt lucru. **3.** Tr. A modifica un lucru, dîndu-i altă formă, alt aspect; (refl.; despre oameni) a-și modifica înfățișarea, firea, purtarea; *se schimbă vorba,* se spune cînd intervine ceva care modifică situația. **4.** Refl. A se îmbrăca cu rufe curate; a-și pune alte haine.

schimbáre, *schimbări,* s.f. Acțiunea de *a (se) schimba;* modificare, prefacere; întorsătură pe care o ia un lucru.

schimbătór, -oáre, *schimbători, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care se schimbă (ușor); nestatornic; variabil. **2.** S.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se pot modifica anumiți parametri ai unui sistem tehnic, direcția mersului unui vehicul etc.; *schimbător de viteză* = mecanism cu ajutorul căruia se poate modifica turația arborelui de acționare al unei mașini; *schimbător de cale* = dispozitiv pentru trecerea vehiculelor de cale ferată de pe o linie pe alta. **3.** S.n. Aparat sau agent cu ajutorul căruia se poate face un transfer de energie între două medii sau schimbul de particule cu alte substanțe cu care se află în contact.

schímnic, -ă, *schimnici, -e,* s.m. și f. Pustnic, sihastru. Var.: **schívnic, -ă** s.m. și f.

schimonoseálă, *schimonoseli,* s.f. Faptul de a se schimonosi; schimonositură.

schimonosí, *schimonosesc,* vb. IV. **1.** Tr. A deforma, a strîmba, a poci. **2.** Refl. (Despre oameni) A se strîmba, a face grimase.

schimonosít, -ă, *schimonosiți, -te,* adj. Strîmbat, pocit, sluțit.

schimonositúră, *schimonosituri,* s.f. **1.** Strîmbătură a feței, grimasă. **2.** Lucru deformat; pocitanie, monstru.

schindúc s.m. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albastre-verzui, din care se prepară un fel de rachiu.

schindúf s.m. **1.** Cimbrișor. **2.** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, folosită ca nutreț sau în bucătărie ca condiment și în medicină.

schingiuí, *schingiuiesc,* vb. IV. Tr. A chinui, a tortura.

schiór, -oáră, *schiori, -oare,* s.m. și f. Persoană care schiază, care practică schiul **(2).**

schip, *schipuri,* s.n. Recipient de metal care rulează pe o cale ghidată și care se descarcă automat, fiind folosit la transportul materialelor în mine, în fabrici etc.

schismátic, -ă, *schismatici, -e,* adj. (Și substantivat) Care s-a separat de comunitatea bisericii căreia îi aparținea, care nu mai recunoaște autoritatea acestei biserici.

schísmă, *schisme,* s.f. Separare a unui grup de credincioși de comunitatea religioasă căreia îi aparține; (fig.) dezbinare provocată de deosebirea de principii.

schit, *schituri,* s.n. Mănăstire mică sau așezare călugărească izolată.

schițá, *schițez,* vb. I. Tr. **1.** A face o schiță **(1);** a proiecta în linii mari, generale. **2.** (Fig.) A descrie ceva prin cîteva trăsături caracteristice. **3.** A face o mișcare abia vizibilă, un gest ușor.

schíță, *schițe,* s.f. **1.** Desen sumar care reprezintă o imagine aproximativă a unei construcții, instalații, mașini etc. **2.** Prima formă a unei lucrări (literare, științifice, artistice), concepută în linii generale, sumare. **3.** Specie a genului epic, de dimensiuni reduse, în care se redă un singur episod din viața personajelor.

schivnic, -ă s.m. și f. v. **schimnic.**

schizofíte s.f. pl. Grup de organisme vegetale unicelulare care se reproduc prin diviziune simplă.

schizofrénic, -ă, *schizofrenici, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) bolnavă de schizofrenie.

schizofrenie, *schizofrenii,* s.f. Boală mintală caracterizată prin slăbirea funcțiunilor psihice, ceea ce duce la pierderea contactului cu realitatea.

sciátic, -ă, *sciatici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. *Nerv sciatic* = nerv rahidian care inervează membrele inferioare. **2.** Adj. Referitor la nervul sciatic. **3.** S.f. Boală care se manifestă prin dureri de-a lungul nervului sciatic.

scientísm s.n. Concepție pozitivistă care absolutizează rolul științei, considerînd că ea poate rezolva toate problemele, teoretice și practice, ale omenirii.

scindá, *scindez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) despărți în părțile componente; a (se) fracționa, a (se) divide.

scintilúție, *scintilații,* s.f. Scînteiere; impuls luminos de scurtă durată, produs cu ajutorul unor substanțe speciale, utilizat la detectarea radiațiilor nucleare.

scit, -ă, *sciți, -te,* s.m. şi f. Persoană dintr-o populaţie care s-a stabilit în sec. VIII î.e.n. în regiunile din nordul Mării Negre.

scític, -ă, *scitici, -e,* adj. Care aparţinea Sciţiei sau populaţiei ei; privitor la Sciţia sau la populaţia ei.

scizioná, *scizionez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) desprinde dintr-un întreg, a (se) separa.

scizioníst, -ă, *sciziorişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care aparţine unei fracţiuni sau care urmăreşte să provoace o sciziune într-un grup, într-o organizaţie.

sciziparitáte s.f. Formă de reproducere asexuată la bacterii, unele alge, protozoare, care constă în divizarea organismului în două părţi.

sciziúne, *sciziuni,* s.f. Dezbinare intervenită într-un grup sau într-o organizaţie

scîlciá, *scîlciez,* vb. I. Refl. (Despre încălţăminte) A se deforma (într-o parte), a se toci, a se uza.

scîlciát, -ă, *scîlciați, -te,* adj. Tocit (într-o parte), deformat.

scînceálă, *scînceli,* s.f. Scîncet.

scîncet, *scîncete,* s.n. Plîns înăbuşit, geamăt slab (mai ales al copiilor mici).

scîncí, *scîncesc,* vb. IV. Intr. A plînge înăbuşit, slab, întretăiat.

scîndură, *scînduri,* s.f. Piesă dreptunghiulară de cherestea, cu grosimea de cel mult 4 cm, obţinută prin tăierea, de-a lungul, a unui trunchi de copac.

scînteiá, pers. 3 *scînteiază,* vb. I. Intr. **1.** A sclipi, a străluci. **2.** (Despre ochi) A luci, a arunca priviri vii, pătrunzătoare.

scîntéie, *scîntei,* s.f. **1.** Părticică incandescentă care sare dintr-un corp aprins, din ciocnirea unor corpuri dure sau însoţeşte o descărcare electrică şi care se stinge foarte repede. **2.** (Fig.) Fapt, în aparenţă neînsemnat, care declanşează un sentiment, o acţiune etc.

scînteiére, *scînteieri,* s.f. **1.** Faptul de *a scînteia.* **2.** Variaţie a strălucirii şi a culorii stelelor, vizibilă cu ochiul liber.

scînteietór, -oáre, *scînteietori, -oare,* adj. Care scînteiază; sclipitor, strălucitor; viu, lucitor.

scînteiúţă, *scînteiuțe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *scînteie.* **2.** Mică plantă erbacee cu tulpina ramificată de la bază, cu flori roşii, roz sau albastre.

scîrbă, (2) *scîrbe,* s.f. **1.** Aversiune faţă de cineva sau ceva; dezgust, greaţă, silă. **2.** (Reg.) Supărare, necaz, grijă.

scîrbi, *scîrbesc,* vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A (se) dezgusta, a simţi (sau a face pe cineva să simtă) silă, dezgust, repulsie. **2.** Refl. (Reg.) A se necăji, a se amărî.

scîrbít, -ă, *scîrbiți, -te,* adj. Cuprins de scîrbă; dezgustat.

scîrbós, -oásă, *scîrboşi, -oase,* adj. **1.** Care provoacă scîrbă; care inspiră dispreţ. **2.** (Fam.; despre oameni) Greu de mulţumit; dezagreabil, nesuferit.

scîrboşénie, *scîrboşenii,* s.f. Însuşirea de a fi scîrbos; lucru scîrbos; faptă sau vorbă scîrboasă.

scîrnav, -ă, *scîrnavi, -e,* adj. **1.** Murdar, scîrbos. **2.** (Fig.) Infam, ticălos, josnic.

scîrnăvíe, *scîrnăvii,* s.f. **1.** Lucru scîrnav; murdărie. **2.** (Fig.) Om de nimic, ticălos.

scîrţ interj. **1.** Cuvînt care imită zgomotul ascuţit, strident produs de uşi, de roţi, de încălţăminte în timpul mersului etc. **2.** (Fam.) Exclamaţie de dezaprobare sau de dispreţ faţă de cele spuse de cineva.

scîrţîí, *scîrţîi,* vb. IV. Intr. **1.** A produce un zgomot ascuţit, strident. **2.** (Fig.) A cînta prost dintr-un instrument; (despre acţiuni, activităţi) a nu se desfăşura cum trebuie.

scîrţîit s.n. Faptul de a scîrţîi; zgomot strident care se produce prin frecare.

scîrţîitór, -oáre, *scîrţîitori, -oare,* adj. Care scîrţîie.

sclav, -ă, *sclavi, -e,* s.m. şi f. **1.** Persoană lipsită de mijloace de producţie şi de drepturi, aflată în puterea absolută a unui stăpîn pentru care este obligată să muncească. **2.** (Fig.) Persoană stăpînită de o pasiune, de un viciu.

sclavagísm s.n. Orînduire socială care a urmat comunei primitive şi în care baza relaţiilor de producţie o constituia proprietatea privată a stăpînilor de sclavi asupra mijloacelor de producţie şi asupra sclavilor.

sclavagist, -ă, *sclavagişti, -ste,* adj. Care aparţine sclavagismului sau este specific acestei orînduiri.

sclavíe, *sclavii,* s.f. Condiţie de sclav; robie.

sclerométru *sclerometre,* s.n. Instrument pentru determinarea durităţii unui material prin măsurarea rezistenţei lui la zgîriere.

scleroscóp, *scleroscoape,* s.n. Instrument pentru măsurarea durităţii unui material prin măsurarea înălţimii la care sare un percutor lăsat să cadă liber pe suprafaţa materialului respectiv.

sclerótică, *sclerotice,* s.f. Învelişul exterior al globului ocular, constînd dintr-o membrană fibroasă de culoare albă.

scleroză, *sclerozez,* vb. I. Refl. A fi atins de scleroză.

sclerozát, -ă, *sclerozați, -te,* adj. Bolnav de scleroză.

scleróză s.f. Modificare a structurii normale a unui organ datorită proliferării ţesutului conjunctiv.

sclifoseálă, *sclifoseli,* s.f. (Fam.) Faptul de a se sclifosi; mofturi, nazuri, fasoane.

sclifosí, *sclifosesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) **1.** A face mofturi, nazuri, fasoane; a se fandosi. **2.** A scînci, a se smiorcăi.

sclifosít, -ă, *sclifosiţi, -te,* adj. (Fam.; adesea substantivat) Care se sclifoseşte, care face nazuri; fandosit.

sclipí, *sclipesc,* vb. IV. Intr. A luci (cu o lumină vie şi intermitentă), a străluci; (despre ochi) a avea o strălucire deosebită; a scînteia.

sclipíre, *sclipiri,* s.f. Faptul de *a sclipi;* lucire, scînteiere.

sclipitór, -oáre, *sclipitori, -oare,* adj. Care sclipeşte; strălucitor; (fig.) deosebit de inteligent.

scliviseálă, *scliviseli,* s.f. **1.** Strat subţire de tencuială, bine netezită. **2.** Dichisire.

sclivisí, *sclivisesc,* vb. IV. **1.** Tr. A netezi, a lustrui. **2.** Refl. (Despre oameni) A se îmbrăca cu o îngrijire exagerată, a se dichisi.

sclivisít, -ă, *sclivisiţi, -te,* adj. **1.** Netezit, lustruit, şlefuit. **2.** (Despre oameni; adesea substantivat) Dichisit, spilcuit.

scoábă, *scoabe,* s.f. Piesă de oţel formată dintr-o vergea scurtă, cu capetele îndoite în unghi drept, utilizată la îmbinarea provizorie a pieselor de lemn.

scoárţă, *scoarţe,* s.f. **1.** Coajă **(1)**. **2.** Învelişul exterior solid al globului pămîntesc. **3.** *Scoarţă cerebrală* = pătură de substanţă nervoasă, situată la partea exterioară a emisferelor cerebrale. **4.** Coperta rigidă a cărţilor, a registrelor etc. **5.** Covor din lînă (şi bumbac) lucrat cu flori sau cu alte modele, care se aşterne pe pat, pe pereţi etc.

scoáte, *scot,* vb. III. Tr. **1.** A lua ceva dintr-o cantitate mai mare sau din locul unde se află. **2.** A lua ceva de undeva şi a pune la vedere. **3.** A-şi da jos de pe sine un obiect de îmbrăcăminte. **4.** A smulge, a extrage. **5.** A izgoni pe cineva dintr-un loc; a destitui dintr-o slujbă. **6.** A îndepărta dintr-o serie, dintr-o listă, dintr-un şir; (tehn.) *a scoate din circuit* = a întrerupe legăturile unui aparat, făcînd să nu mai funcţioneze. **7.** A face să iasă în întîmpinarea cuiva, la o acţiune în colectiv etc. **8.** A deshăma sau a dejuga un animal de tracţiune. **9.** A duce, a conduce pe cineva într-un anumit loc. **10.** A dobîndi, a obţine ceva de undeva sau de la cineva. **11.** A ridica dintr-un anumit loc un act, un pachet etc. **12.** A ridica pe cineva la o situaţie mai bună. **13.** *A scoate o copie* = a face o copie, a reproduce; *a scoate o lucrare, o publicaţie* = a tipări, a face să apară. **14.** A rosti sunete, a pronunţa cuvinte, a vorbi, a spune, a zice. **15.** (Despre păsări) *A scoate pui* = a cloci ouăle şi a face să iasă pui.

scobár, *scobari,* s.m. Peşte de apă dulce, lung de 25—30 cm, de culoare verde-măslinie pe spate şi argintie pe laturi.

scobi, *scobesc,* vb. IV. Tr. şi intr. A face o scobitură într-un corp solid, scoţînd materialul din interior.

scobit, -ă, *scobiţi, -te,* adj. Care prezintă o scobitură.

scobitoáre, *scobitori,* s.f. Beţişor foarte subţire de lemn, ascuţit la un capăt, cu care se scot rămăşiţele de alimente dintre dinţi.

scobitúră, *scobituri,* s.f. Partea scobită a unui obiect; gaură, cavitate, adîncitură.

scoborí, *scobór,* vb. IV. Intr., tr. şi refl. A (se) coborî.

scoc, *scocuri,* s.n. **1.** Canal prin care se aduce apa la roata morii sau a joagărului. **2.** Jgheab (prin care curge apă) folosit pentru transportul, prin alunecare, al buştenilor din locul de tăiere. **3.** Jgheab metalic folosit în mine pentru transportul, prin alunecare, a materialului excavat.

scociorî, *scociorăsc,* vb. IV. **1.** Intr. şi tr. A scormoni, a rîcîi. **2.** Intr., refl. şi tr. A (se) scotoci (pentru a căuta ceva). **3.** Intr. A săpa făcînd o adîncitură în ceva.

scofálă s.f. (Fam., ir.) Folos, pricopseală; ispravă.

scofîlcí, *scofîlcesc,* vb. IV. Refl. A slăbi, a se zbîrci, a avea obrajii descărnaţi.

scofîlcít, -ă, *scofîlciţi, -te,* adj. Foarte slab, cu obrajii traşi, uscaţi; (p. ext.) bătrîn, îmbătrînit.

scóică, *scoici,* s.f. **1.** Nume dat mai multor specii de moluşte cu corpul adăpostit între două valve tari. **2.** Nume dat cochiliei gasteropodelor şi lamelibranhiatelor.

scolástic, -ă, *scolastici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Filozofia şi învăţămîntul predate în şcolile medievale catolice, caracterizate printr-o metodă dogmatică şi prin subordonarea filozofiei faţă de teologie; (p. ext.) mod de gîndire formalist, pedant, rupt de viaţă. **2.** Adj. Privitor la scolastică **(1)**; (p. ext.) rupt de realitate, de activitatea practică.

scolióză, *scolioze,* s.f. (Med.) Devierea laterală a coloanei vertebrale.

scolopéndră, *scolopendre,* s.f. Miriapod insectivor, lung de 10—12 cm, care trăieşte în locuri umede şi întunecoase.

sconcs, *sconcşi,* s.m. Mamifer carnivor din America, asemănător cu dihorul, cu blana preţioasă, de culoare de la negru pînă la alb.

scont, *sconturi,* s.n. Operaţie prin care o bancă comercială cumpără o cambie de la beneficiarul ei înainte ca aceasta să ajungă la scadenţă.

scontá, *scontez,* vb. I. Tr. **1.** A efectua un scont. **2.** (Fig.) A conta pe ceva, a-şi face planuri dinainte, bazîndu-se pe ceva.

scop, *scopuri,* s.n. Anticipare a rezultatului spre care sînt îndreptate acţiunile cuiva; ţel pe care cineva îşi propune să-l atingă.

scopí, *scopesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A castra.

scopít, -ă, *scopiţi, -te,* adj., s.m. **1.** Adj. (Pop.) Castrat. **2.** S.m. Scapet.

scor, *scoruri,* s.n. Rezultat care exprimă raportul de forţe într-o întrecere sportivă.

scórbură, *scorburi,* s.f. **1.** Scobitură (mare) în trunchiul unui copac putrezit pe dinăuntru. **2.** Adîncitură, scobitură într-un mal, într-o stîncă etc.

scorburós, -oásă, *scorburoşi, -oase,* adj. Cu scorburi.

scorbút, *scorbuturi,* s.n. Boală datorată lipsei din alimentaţie a vitaminei C şi manifestată prin debilitate, anemie, sîngerarea gingiilor, căderea dinţilor etc.

scorbútic, -ă, *scorbutici, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. De natura scorbutului. **2.** S.m. şi f. Persoană bolnavă de scorbut.

scórer, *scorere,* s.n. Panou pe care se poate urmări evoluţia rezultatului unei manifestaţii sportive.

scormoni, *scormonesc,* vb. IV. **1.** Intr. A scotoci; a răscoli (căutînd ceva); (tr.; fig.) a scruta cu privirea. **2.** Tr. A stîrni (din adăpost, din as-

cunzătoare). **3.** Tr. A răscoli pămîntul, a săpa; (despre păsări) a scurma, a rîcîi.

scorneálă, *scorneli,* s.f. Scornitură.

scorni, *scornesc,* vb. IV. **1.** Tr. A inventa, a născoci (cu rea-credință). **2.** Refl. A se isca, a se stîrni. **3.** Tr. A stîrni vînatul.

scornit, -ă, *scorniți, -te,* adj. Inventat, născocit; nereal, fals.

scornitúră, *scornituri,* s.f. Afirmație falsă, mincinoasă; născocire.

scorojeálă, *scorojeli,* s.f. Faptul de a se scoroji; tencuială sau vopsea cojită.

scoroji, *scorojesc,* vb. IV. Refl. (Despre tencuieli sau vopsele) A se desprinde, a se coșcovi, a se coji.

scórpie, *scorpii,* s.f. **1.** Numele popular al scorpionului (**1**). **2.** (În basme) Ființă fantastică, închipuită ca un monstru feminin cu mai multe capete care varsă flăcări; (fig.) epitet dat unei femei rele.

scorpión, *scorpioni,* s.m. **1.** (Zool.) Specie de arahnidă care are la partea posterioară glande veninoase ce se deschid în vîrful unui ac; *scorpion-de-cărți* = scorpion mic, neveninos, care trăiește printre foile cărților vechi. **2.** (Astr.) Numele unei constelații din emisfera sudică.

scorțár, *scorțari,* s.m. Pasăre mică, insectivoră, cu gîtul alb și cu pîntecele galben, cu ciocul în formă de sabie.

scorțișoáră s.f. Scoarța aromatică a unor arbori exotici, folosită drept condiment.

scorțós, -oásă, *scorțoși, -oase,* adj. **1.** Tare, aspru (ca scoarța). **2.** (Despre piele, mîini) Îngroșat, bătătorit, aspru.

scorúș, *scoruși,* s.m. Arbore din familia rozaceelor, cu fructe mari, comestibile, roșii sau galbene, al cărui lemn, foarte tare și dens, este folosit în industria mobilelor.

scorúșă, *scorușe,* s.f. Fructul comestibil al scorușului.

scótă, *scote,* s.f. Parîmă cu ajutorul căreia se fixează colțul de jos al unei vele.

scotocí, *scotocesc,* vb. IV. Tr., intr. și refl. A căuta cu de-amănuntul, peste tot, pentru a găsi ceva; a cotrobăi.

scoțián, -ă, *scoțieni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Scoția sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Scoția.

scovárdă, *scoverzi,* s.f. Un fel de plăcintă din aluat (dospit), prăjită în grăsime și umplută cu brînză, cu urdă etc.

scréme, *screm,* vb. III. Refl. A face un efort (pentru a evacua excrementele); a se încorda, a a se opinti.

scréper, *screpere,* s.n. Mașină folosită la săparea și transportul pămîntului săpat, în lucrări rutiere, la construcții de canale etc., încărcarea efectuîndu-se odată cu săparea.

scrib, *scribi,* s.m. (Înv.) Grămătic, diac; copist, funcționar inferior; (depr.) scriitor, gazetar fără valoare.

scrie, *scriu,* vb. III. **1.** Intr. și tr. A reprezenta prin semne convenționale sunetele sau cuvintele vorbirii. **2.** Tr. impers. A se afla scris. **3.** Intr. și tr. A redacta, a compune o lucrare, o operă literară; a așterne pe hîrtie un text, o scrisoare. **4.** Tr. (Folosit și absolut) A trimite cuiva o scrisoare, a comunica în scris. **5.** Tr. A înregistra, a nota; a trece numele cuiva pe o listă, într-o evidență.

scríere, *scrieri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a scrie;* sistem de semne grafice; fel, mod particular de a scrie. **2.** Text scris, redactat; operă literară sau științifică.

scriitór, -oáre, *scriitori, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Autor de opere literare. **2.** S.m. (Înv.) Funcționar care copia sau redacta acte oficiale; persoană în slujba domnitorului sau a unui înalt demnitar, care îndeplinea funcția de secretar.

scriitoráș, *scriitorași,* s.m. Diminutiv al lui *scriitor;* scriitor neînsemnat, lipsit de talent.

scriitoricésc, -eáscă, *scriitoricești,* adj. Privitor la scriitori sau la operele lor; care aparține scriitorilor.

scriitoríme s.f. Mulțime de scriitori; totalitatea scriitorilor.

scriitúră, *scriituri,* s.f. **1.** (Fam.) Fel de a scrie; scriere. **2.** Aspectul tehnic al unei compoziții muzicale, în raport cu adaptarea ei la instrumentul muzical.

scrijelí, scrijelesc, vb. IV. Tr. A face, pe o suprafață tare, zgîrieturi sau tăieturi superficiale.

scrijelitúră, *scrijelituri,* s.f. Crestătură ușoară, zgîrietură, tăietură.

scrímă s.f. Ramură sportivă care se practică cu sabia, cu spada și cu floreta.

scrimér, -ă, *scrimeri, -e,* s.m. și f. Sportiv care practică scrima.

scrin, *scrinuri,* s.n. Mobilă cu mai multe sertare mari suprapuse, în care se ține mai ales rufărie; comodă.

scripcár, *scripcari,* s.m. (Reg.) Lăutar care cîntă din scripcă.

scripcă, *scripci,* s.f. (Reg.) Vioară.

scripete, *scripeți,* s.m. Roată prevăzută cu un șanț periferic pe care rulează un cablu sau un lanț, servind, în special, pentru ridicat; dispozitiv la războiul de țesut, care servește la ridicarea și coborîrea alternativă a ițelor.

scrípte s.f. pl. Registre, acte de evidență, de contabilitate etc.; însemnări cuprinse în aceste registre, acte etc.

scríptic, -ă, *scriptici, -e,* adj. Care este înregistrat în scripte; care rezultă din scripte.

scriptologíe s.f. (Depr.) Formalism exagerat în rezolvarea actelor oficiale.

scriptúră, *scripturi,* s.f. Biblie.

scris[1], **(3)** *scrise,* s.n. **1.** Faptul de a scrie; felul de a scrie al cuiva, scriere. **2.** Acțiunea de a compune, de a redacta ceva; activitatea de scriitor sau de publicist. **3.** Ceea ce spune, relatează cineva într-o scriere.

scris[2], **-ă,** *scriși, -se,* adj., s.f. **1.** Adj. Care este consemnat în scris. **2.** S.f. art. (Pop.) Ursită, soartă.

scrisoáre, *scrisori,* s.f. **1.** Comunicare scrisă trimisă cuiva prin poștă (sau prin intermediul

unei persoane). **2.** (La pl.) Culegere de scrisori (**1**) avînd valoare literară sau istorică; specie a prozei literare, sub formă de scrisori.

scrînciob, *scrîncioburi,* s.n. Leagăn de lemn care se balansează (sau ansamblu de leagăne care se învîrtesc în cerc), servind ca mijloc de distracţie.

scrînteálă, *scrînteli,* s.f. **1.** Scrîntitură. **2.** (Fig.) Ţicneală, nebunie.

scrînti, *scrîntesc,* vb. IV. **1.** Tr. A luxa. **2.** Refl. (Fig.) A-şi pierde dreapta judecată, a se ţicni.

scrîntít, -ă, *scrîntiţi, -te,* adj. **1.** Luxat. **2.** (Fig.; despre oameni) Ţicnit.

scrîntitúră, *scrîntituri,* s.f. Luxaţie.

scrîşnet, *scrîşnete,* s.n. Zgomot caracteristic provocat de încleştarea dinţilor (din cauza mîniei, a durerii etc.).

scrîşní, *scrîşnesc,* vb. IV. **1.** Intr. A-şi strînge fălcile şi a-şi freca dinţii de jos de cei de sus, producînd un zgomot caracteristic. **2.** Tr. (Fig.) A pronunţa cuvintele cu ciudă, cu mînie.

scroáfă, *scroafe,* s.f. Femela porcului.

scrob, *scroburi,* s.n. (Reg.) Jumări de ouă.

scrobeálă, *scrobeli,* s.f. Amidon cu care se scrobeşte; apret.

scrobí, *scrobesc,* vb. IV. Tr. A impregna rufele sau produsele textile cu scrobeală; a apreta.

scrobít, -ă, *scrobiţi, -te,* adj. (Despre materiale textile) Tratat cu scrobeală.

scrófulă, *scrofule,* s.f. (Pop.; mai ales la pl.) Ganglioni atinşi de scrofuloză.

scrofulós, -oásă, *scrofuloşi, -oase,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la scrofuloză. **2.** S.m. şi f. Bolnav de scrofuloză.

scrofulóză, *scrofuloze,* s.f. Tuberculoză a ganglionilor cervicali.

scrot, *scroturi,* s.n. Înveliş cutanat al testiculelor.

scrum s.n. Materie de culoare neagră-cenuşie care rămîne după arderea unui corp (păstrînd în parte forma corpului respectiv).

scrumbíe, *scrumbii,* s.f. Nume dat unor peşti marini migratori, cu corpul lunguieţ; *scrumbie de Dunăre* = peşte de mare, lung de 30—40 cm, cu solzi albi-argintii, care primăvara intră în Dunăre, unde îşi depune icrele; *scrumbie albastră* = peşte de culoare albastră-verzuie, lung de 20—30 cm, răspîndit în Oceanul Atlantic şi în unele mări.

scrumiéră, *scrumiere,* s.f. Obiect de diferite forme, în care fumătorii scutură scrumul de la ţigară şi aruncă mucurile şi chibriturile arse.

scrúpul, *scrupule,* s.n. Simţ foarte dezvoltat al cinstei, al corectitudinii, al moralei, al datoriei.

scrupulós, -oásă, *scrupuloşi, -oase,* adj. Care are scrupule; care îşi îndeplineşte datoria în mod foarte conştiincios.

scrupulozitáte s.f. Însuşirea de a fi scrupulos; conştiinciozitate, corectitudine, meticulozitate.

scrutá, *scrutez,* vb. I. Tr. A privi pătrunzător, a examina, a cerceta cu atenţie; (fig.) a pătrunde cu mintea, a analiza.

scrutătór, -oáre, *scrutători, -oare,* adj. Care priveşte atent; (fig.) care analizează cu minuţiozitate.

scrutín, *scrutine,* s.n. Mod de alegere a deputaţilor; totalitatea operaţiunilor pe care le implică exercitarea dreptului de vot.

scuámă, *scuame,* s.f. Strat epidermic subţire care se descuamează în unele boli eruptive sau în urma infecţiilor cutanate.

scuar, *scuaruri,* s.n. Mică grădină publică în mijlocul unei pieţe sau la o încrucişare de străzi.

scufíe, *scufii,* s.f. **1.** Bonetă de pînză sau de stofă, care se poartă uneori noaptea, în timpul somnului. **2.** Căciuliţă rotundă pe care o poartă călugăriţele. **3.** Scufiţă.

scufíţă, *scufiţe,* s.f. Scufie mică pentru sugaci.

scufundá, *scufúnd,* vb. I. **1.** Refl. şi tr. A (se) cufunda (**1**). **2.** Refl. A intra (adînc) în ceva, a se înfunda; a se prăbuşi. **3.** Refl. (Fig.) A se lăsa absorbit de o activitate, de gînduri etc.

scufundătór, -oáre, *scufundători, -oare,* adj. s.m. **1.** Adj. Care (se) scufundă. **2.** S.m. Lucrător specializat în scufundarea sub apă fără costum de scafandru.

scufundătúră, *scufundături,* s.f. Faptul de a (se) scufunda; porţiune de teren scufundat.

scuipá, *scuip,* vb. I. **1.** Intr. A elimina brusc salivă din gură; (tr.) a arunca scuipat asupra cuiva; (fig.) a-şi manifesta dispreţul faţă de cineva, prin cuvinte, atitudini etc. **2.** Tr. A expectora.

scuipát (**1**) s.n., (**2**) *scuipaţi,* s.m. **1.** Faptul de a scuipa. **2.** Salivă dată afară din gură.

scuipătoáre, *scuipători,* s.f. Vas special în care se scuipă.

scul, *sculuri,* s.n. Legătură de fir textil înfăşurat în spire suprapuse.

sculá, *scol,* vb. I. **1.** Refl. şi tr. A (se) deştepta din somn. **2.** Refl. şi tr. A (se) ridica în picioare (de pe scaun, de pe pat, de jos). **3.** Tr. (Fig.) A pune în mişcare, a mobiliza oameni (în vederea unei acţiuni); (tr. şi refl.) a (se) răscula.

sculă, *scule,* s.f. Unealtă, instrument; piesă activă a unei unelte alcătuite din mai multe piese.

sculăríe, *sculării,* s.f. Atelier în care se repară şi se întreţin sculele.

sculptá, *sculptez,* vb. I. Tr. A reproduce în relief o figură, o imagine etc., cioplind un material dur sau modelînd o substanţă plastică.

sculptor, *sculptori,* s.m. Artist care execută sculpturi.

scúlptoriţă, *sculptoriţe,* s.f. Femeie care se ocupă cu sculptura.

sculpturál, -ă, *sculpturali, -e,* adj. Referitor la sculptură, care sugerează o sculptură; care are frumuseţea sculpturilor.

sculptúră, *sculpturi,* s.f. **1.** Arta de a reda plastic figuri, imagini etc., cioplind sau modelînd un material. **2.** Operă aparţinînd sculpturii (**1**).

scump, -ă, *scumpi, -e,* adj. **1.** Care costă mult; (despre preţuri) ridicat. **2.** (Despre lucruri) Preţios, valoros; (despre fiinţe) drag, iubit. **3.** (Înv. şi reg.) Zgîrcit.

scumpătáte, (2) *scumpătăți*, s.f. **1.** *Cu scumpătate* = cu mare grijă; cu scrupulozitate. **2.** (La pl.) Lucruri scumpe, de preț.

scumpéte, (2) *scumpeturi*, s.f. **1.** Creștere mare a prețurilor; moment sau perioadă în care prețurile sînt foarte ridicate. **2.** Lucru prețios, de valoare.

scumpí, *scumpesc*, vb. IV. **1.** Tr. A mări prețul unei mărfi; a vinde mai scump. **2.** Refl. (Despre oameni) A se tocmi mult asupra prețului; a se zgîrci.

scumpíe, *scumpii*, s.f. Arbust cu flori verzigălbui, ale cărui coajă și frunze se folosesc în vopsitorie și în tăbăcărie.

scund, -ă, *scunzi, -de*, adj. De statură mică, mic de stat; (despre lucruri) puțin înalt.

scúrge, *scurg*, vb. III. **1.** Refl. și tr. A curge (sau a face să curgă), prelingîndu-se în cantități mici. **2.** Tr. A separa partea lichidă dintr-un amestec. **3.** Tr. A seca apa dintr-un teren, prin drenare; (refl., despre ape) a curge, a ieși dintr-un loc (lăsîndu-l sec). **4.** Refl. (Despre grupuri de ființe sau de vehicule) A se succeda în aceeași direcție; (fig., despre noțiuni de timp) a se desfășura, a trece.

scúrgere, *scurgeri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) scurge;* loc pe unde se scurge apa de prisos. **2.** (Pop.) Nume dat unor secreții patologice ale corpului omenesc.

scurmá, *scurm*, vb. I. Tr. și intr. A răscoli pămîntul (cu botul, cu ghearele, cu o unealtă).

scurmătúră, *scurmături*, s.f. Faptul de a scurma; loc unde s-a scurmat.

scurs, -ă, *scurși, -se*, adj. (Despre lichide) Care a curs în întregime; (despre materiale sau recipiente) care a pierdut tot lichidul conținut.

scursoáre, *scursori*, s.f. **1.** Lichid (murdar) care se scurge de undeva. **2.** (Fig.; de obicei la pl.) Oameni de nimic, derbedei.

scursúră, *scursuri*, s.f. **1.** Apă (sau alt lichid) care se scurge. **2.** Loc pe unde se scurge o apă.

scurt, -ă, *scurți, -te*, adj., adv., s.f. **1.** Adj. De mică lungime; (despre expuneri, lucrări) de proporții mici; *vedere scurtă* = miopie; *a fi scurt la vorbă* = a vorbi concis; (substantivat, f.) *a trage scurta* = a duce greul; a suporta consecințe neplăcute. **2.** Adj. (Despre oameni) Mic de stat. **3.** Adj. (Despre intervale de timp) Care durează puțin. **4.** Adv. Brusc, repede; fără multă vorbă. **5.** Adv. *A lega scurt* = a lega foarte strîns. **6.** S.f. Haină groasă, lungă pînă deasupra genunchilor. **7.** S.f. (Pop.) Inflamare a ganglionilor de la subsuoară sau din regiunea inghinală.

scurtá, *scurtez*, vb. I. Tr. **1.** A micșora lungimea sau înălțimea unui obiect; a face mai scurt; *a scurta vorba* = a vorbi concis. **2.** A alege drumul cel mai scurt, evitînd ocolurile. **3.** A face ca ceva să dureze mai puțin.

scurtătúră, *scurtături*, s.f. **1.** Bucată scurtă de lemn. **2.** Cărare care urmează traseul cel mai scurt între două puncte.

scurtcircuít, *scurtcircuite*, s.n. Legătură electrică conductoare cu rezistență foarte mică, stabilită între două puncte ale unui circuit.

scurtcircuitá, *scurtcircuitez*, vb. I. Tr. și refl. A (se) realiza un scurtcircuit.

scurtéică, *scurteici*, s.f. Haină de stofă (îmblănită), lungă pînă la genunchi, purtată mai ales la țară.

scurtíme s.f. Însușirea de a fi scurt.

scut, *scuturi*, s.n. **1.** Armă defensivă de lemn, de metal sau de piele, cu care luptătorii din antichitate și din evul mediu se apărau de lovituri. **2.** (Fig.) Apărare, ocrotire. **3.** Construcție mobilă de metal sau de lemn care are rolul de a apăra spațiul în curs de exploatare în lucrările miniere. **4.** (Geol.) Porțiune întinsă din cadrul unei platforme în care apare la suprafață fundamentul cristalin al acesteia.

scutár, *scutari*, s.m. Cioban însărcinat cu administrarea stînei; căpetenie a ciobanilor.

scútec, *scutece*, s.n. Bucată de pînză, de flanelă etc. cu care se înfășoară sugacii.

scutélnic, *scutelnici*, s.m. (Înv.) Țăran scutit de plata birului, în schimbul unor obligații suplimentare față de domnie sau față de stăpînul moșiei.

scúter, *scutere*, s.n. Vehicul autopropulsat de tipul motocicletei, cu roți mici, care poate transporta 1—2 persoane.

scutí, *scutesc*, vb. IV. Tr. A dispensa pe cineva de anumite îndatoriri sau sarcini; a cruța, a menaja.

scutiér, *scutieri*, s.m. Tînăr din clasa nobililor vasali, care purta armele cavalerului sau ale seniorului său.

scuturá, *scútur*, vb. I. **1.** Tr. A clătina, a agita sau a lovi un obiect, pentru a face să cadă sau să iasă ceva din el. **2.** Refl. A se desprinde, a cădea. **3.** Intr. A face curățenie în casă. **4.** Refl. (Fig.) A se elibera de ceva supărător, neplăcut. **5.** Tr. A zgîlțîi, a agita, a zdruncina. **6.** Tr. (Fam.) A critica aspru.

scuturát s.n. Faptul de a scutura.

scuturătór, *scuturătoare*, s.n. **1.** Mașină folosită în filaturi, cu care se curăță de impurități fibrele textile. **2.** Organ al mașinii de treierat care scutură paiele de boabe și le evacuează.

scuturătúră, *scuturături*, s.f. Faptul de a (se) scutura; clătinare, zgîlțîire; zdruncinare.

scuzá, *scuz*, vb. I. **1.** Refl. A-și cere iertare pentru o greșeală făcută, pentru un deranj etc.; a se dezvinovăți. **2.** Tr. A accepta scuzele cuiva, a ierta.

scuzábil, -ă, *scuzabili, -e*, adj. Care poate fi scuzat, trecut cu vederea.

scúză, *scuze*, s.f. **1.** Motiv invocat pentru a justifica o vină, o greșeală. **2.** Exprimare a regretului pentru o greșeală făcută sau pentru o jignire adusă cuiva.

se pron. refl. Intră în alcătuirea verbelor reflexive: *se spală*; *se face ziuă*; *s-a făcut mare*.

seámă s.f. **1.** (În locuțiuni și expresii care conțin o judecată, o observație, o constatare) *De bună seamă* = desigur, fără îndoială; *mai cu seamă* = mai ales; *a-și da seama* = a se

lămuri; a fi conştient; (exprimă ideea de interes, grijă) *pe seama cuiva* = în interesul cuiva; *a da pe seama cuiva* = a da în grija cuiva. **2.** Importanţă, vază; *de seamă* = important, de valoare. **3.** Fel, soi, gen: *a fi de o seamă cu cineva.* **4.** Rost, rînduială; *a şti seama* = a cunoaşte situaţia; a se pricepe. **5.** Număr, cantitate; *o seamă de...* = un anumit număr de...

seámăn, *semeni*, s.m. Persoană care este la fel cu alta; aproapele cuiva; *fără (de) seamăn* = fără asemănare. Var.: **sémen** s.m.

seáră, *seri*, s.f. Timpul dintre sfîrşitul zilei şi începutul nopţii; *de cu seară* = odată cu venirea serii; (adverbial) *seara* = în timpul acestui interval.

seárbăd, -ă, *serbezi, -de*, adj. (Despre alimente) Fără gust, fad; (fig.) plicticos, monoton.

sebacéu, -ée, *sebacee*, adj. *Glandă sebacee* = glandă care se află la rădăcina firelor de păr şi care secretează sebumul.

seborée s.f. Secreţie excesivă de sebum.

sébum s.n. Substanţă grasă secretată de glandele sebacee.

sec, seácă, *seci*, adj. **1.** Lipsit de apă sau de umezeală; *tuse seacă* = tuse fără flegmă; *timbru* (sau *sigiliu) sec* = ştampilă în relief, fără tuş, care se aplică pe anumite acte. **2.** Gol, deşert; *a înghiţi în sec* = a) a înghiţi fără a avea ceva în gură; b) a trebui să-ţi înfrînezi o dorinţă. **3.** (Fig.) Lipsit de conţinut, de sens.

secá, *sec*, vb. I. Tr. **1.** A scoate, a înlătura apa dintr-un rîu, dintr-un teren etc.; (intr.; despre fîntîni, izvoare) a-şi pierde apa. **2.** (Fig.) A stoarce de puteri, a epuiza, a istovi.

secánt, -ă, *secanţi, -te*, adj., s.f. **1.** Adj. *Dreaptă secantă* (şi substantivat, f.) = dreaptă care intersectează o curbă în două sau mai multe puncte; *plan secant* = plan care intersectează una sau mai multe suprafeţe. **2.** S.f. Funcţie trigonometrică care, înmulţită cu funcţia cosinus, este egală cu funcţia unitate.

secáră s.f. Plantă din familia gramineelor, cu tulpina înaltă de 150—200 cm, cultivată ca plantă alimentară şi furajeră; *secară-cornută* = cornul secarei.

secát, -ă, *secaţi, -te*, adj. Din care a fost eliminată apa; lipsit de apă sau de umezeală.

secărícă s.f. **1.** Rachiu preparat din secară. **2.** (Bot.) Chimen.

secătuí, *secătuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A face ca pămîntul să devină neproductiv; a epuiza rezervele de substanţe minerale dintr-un zăcămînt. **2.** A stoarce pe cineva de bani. **3.** A slei de puteri, a istovi.

secătuít, -ă, *secătuiţi, -te*, adj. **1.** Din care s-au epuizat rezervele, conţinutul. **2.** Stors de puteri, sleit, epuizat.

secătúră, *secături*, s.f. Om de nimic, netrebnic, neserios.

secerá, *sécer*, vb. I. Tr. **1.** A reteza de la bază (cu secera sau cu maşina) cerealele păioase, pentru a strînge recolta. **2.** (Fig.; despre epidemii, flagele etc.) A ucide un număr mare de oameni sau de animale.

secerát s.n. Acţiunea de a secera; seceriş.

séceră, *seceri*, s.f. **1.** Unealtă agricolă manuală cu care se recoltează păioasele, formată dintr-o lamă curbă şi îngustă de oţel. **2.** Seceriş.

secerătór, -oáre, *secerători, -oare*, subst. **1.** S.m. şi f. Persoană care seceră. **2.** S.f. Maşină agricolă de secerat; *secerătoare-legătoare* = maşină care seceră şi totodată leagă snopii.

seceríş, *secerişuri*, s.n. **1.** Acţiunea de a secera; perioadă de timp în care se seceră. **2.** Recoltă (secerată).

secesiúne, *secesiuni*, s.f. Separare a unui grup de colectivitatea căreia îi aparţine; separarea unui stat sau a unui grup de state de o federaţie (sau confederaţie).

sécetă, *secete*, s.f. Lipsă îndelungată de precipitaţii atmosferice, avînd ca urmare uscarea solului şi a vegetaţiei; vreme uscată, secetoasă.

secetós, -oásă, *secetoşi, -oase*, adj. Lipsit de ploi; bîntuit de secetă.

sechélă, *sechele*, s.f. Tulburare funcţională sau organică durabilă, rezultată după o boală sau după o intervenţie chirurgicală.

sechestrá, *sechestrez*, vb. I. Tr. **1.** A pune un lucru sub sechestru. **2.** A reţine cu forţa o persoană.

sechéstru, *sechestre*, s.n. (Jur.) Măsură de asigurare destinată să prevină înstrăinarea de către un debitor a bunurilor sale înainte de achitarea unei datorii, a reparării unei pagube etc.

sécol, *secole*, s.n. **1.** Interval de timp de o sută de ani, socotit de la unitate pînă la completarea sutei inclusiv; răstimp de o sută de ani (socotit de la orice dată); (p. ext.) perioadă îndelungată de timp. **2.** Epocă istorică dominată de o mare personalitate sau de un eveniment excepţional.

secondá vb. I. v. **secunda.**

secondánt, -ă s.m. şi f. v. **secundant.**

secrét, -ă, *secreţi, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este ţinut ascuns; tainic; confidenţial; nemărturisit; (în unele ţări) *agent secret* = persoană cu misiune secretă de informare în domeniul politic, economic sau al criminalităţii. **2.** Adj. Ascuns vederii, mascat. **3.** S.n. Ceea ce nu se ştie, nu se cunoaşte; ceea ce nu trebuie divulgat; *secret de stat* = documente sau date privind problemele fundamentale ale vieţii economice şi politice, precum şi ale apărării statului, a căror divulgare este pedepsită de legile penale ale acestuia. **4.** S.n. Element care constituie cheia succesului într-o acţiune, într-o ştiinţă sau artă.

secretá, pers. 3 *secretează*, vb. I. Tr. A produce o secreţie; a elimina secreţii.

secretár, -ă, *secretari, -e*, s.m. şi f. **1.** Persoană care rezolvă lucrările de secretariat ale unei instituţii sau întreprinderi; *secretar de redacţie* = persoană însărcinată cu centralizarea şi coordonarea materialului care se publică într-un ziar sau într-o revistă. **2.** (În structura organizatorică a unor partide şi organizaţii obşteşti) Denumire a unor funcţii eligibile de conducere. **3.** Demnitar sau funcţionar care pregăteşte lucrările şi duce la îndeplinire hotărîrile organului suprem

al puterii de stat; *secretar de stat* = (în unele țări) ministrul afacerilor externe. **4.** Persoană care rezolvă lucrările și corespondența privată a cuiva.

secretariát, *secretariate,* s.n. **1.** Serviciu care rezolvă lucrările curente ale conducerii unei instituții, unei întreprinderi, unei organizații politice etc. **2.** Denumirea unuia dintre organele superioare ale unui partid comunist sau muncitoresc. **3.** Organ al unei organizații internaționale, avînd atribuții administrative și executive. **4.** Denumire dată persoanelor însărcinate să consemneze dezbaterile unei ședințe.

secretínă s.f. Hormon produs de mucoasa duodenală, cu acțiune stimulatoare asupra secreției pancreatice.

secretór, -oáre, *secretori, -oare,* adj. Care secretează, care produce secreții.

secréție, *secreții,* s.f. **1.** Eliminare a substanțelor rezultate din activitatea glandelor, fie direct în sînge *(secreție internă)*, fie la exteriorul corpului sau într-o cavitate a lui *(secreție externă)*. **2.** Substanță eliminată de glande.

sectánt, -ă, *sectanți, -te,* s.m. și f. Adept al unei secte religioase; (adjectival) care este propriu acestor adepți; (p. ext.) exclusivist, intolerant.

sectár, -ă, *sectari, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Partizan exclusivist și intolerant al unei doctrine. **2.** Adj. Care ține de sectă; intolerant, exclusivist (față de cei cu alte convingeri).

sectarism s.n. Atitudine de sectar; (în mișcarea muncitorească) atitudine rigidă, izolaționistă, care implică primejdia ruperii partidului revoluționar de mase.

séctă, *secte,* s.f. Comunitate religioasă desprinsă dintr-o biserică oficială; (p. ext.) grup restrîns și închis, alcătuit din adepții unei doctrine (filozofice, religioase etc.).

sectór, *sectoare,* s.n. **1.** (Geom.) Porțiune dintr-un plan mărginită de două drepte concurente și de arcul unei curbe care are extremitățile pe cele două drepte. **2.** Porțiune limitată dintr-o suprafață. **3.** Subîmpărțire administrativă într-un oraș mare. **4.** Domeniu, ramură de activitate; diviziune, domeniu în cadrul economiei. **5.** (Tehn.) Piesă cu dinți de angrenaj, în formă de sector **(1)** de cerc.

sécție, *secții,* s.f. **1.** Subunitate organizatorică în cadrul unei întreprinderi sau instituții. **2.** Compartiment cu destinație specială într-un magazin, într-un muzeu etc. **3.** *Secție de votare* = fiecare dintre diviziunile în care se împarte o circumscripție electorală.

secționá, *secționez,* vb. I. Tr. A tăia, a împărți, a divide.

secțiúne, *secțiuni,* s.f. **1.** Faptul de a secționa; tăietură; porțiune secționată. **2.** Suprafață rezultată din intersecția unui corp solid cu o suprafață plană sau curbă; aria unei secțiuni **(2)**. **3.** (Tehn.) Schiță reprezentînd suprafața intersecției unei piese sau a unui sistem tehnic cu un anumit plan.

secúi, *secui,* s.m. Persoană care face parte dintr-o populație de limbă maghiară care locuiește în partea sud-estică a Transilvaniei.

secuíme s.f. Populația secuiască; ținut locuit de secui.

seculár, -ă, *seculari, e,* adj. Care are o vechime de unul sau mai multe secole; care a durat mai multe secole; (p. ext.) străvechi.

secularizá, *secularizez,* vb. I. Tr. A trece averile mănăstirești sau bisericești în proprietatea statului.

secúnd, -ă, *secunzi, -de,* num. ord., adj., s.m. **1.** Num. ord., adj. Care se află imediat după primul; al doilea. **2.** S.m. Ofițer adjunct al comandantului unui vas.

secundá, *secundez,* vb. I. Tr. **1.** A sprijini, a ajuta pe cineva. **2.** (Muz.) A acompania. Var.: **secondá** vb. I.

secundánt, -ă, *secundanți, -te,* s.m. și f. Persoană care ajută, urmează sau însoțește pe cineva. Var. : **secondánt, -ă** adj.

secundár[1], *secundare,* s.n. Acul ceasornicului care arată secundele.

secundár[2], -ă, *secundari, -e,* adj. **1.** Care ocupă locul al doilea într-o succesiune; *era secundară* = era mezozoică. **2.** Care se situează pe planul al doilea ca importanță.

secúndă, *secunde,* s.f. **1.** Interval de timp egal cu a 60-a parte din durata unui minut; (p. ext.) timp foarte scurt, clipă. **2.** Unitate de măsură a unghiurilor, egală cu a 60-a parte dintr-un minut. **3.** (Muz.) Interval dintre două sunete ale gamei, la distanță de două trepte.

secúre, *securi,* s.f. Unealtă formată dintr-un corp de oțel cu tăiș, fixat pe o coadă de lemn, folosită la doborîtul copacilor, la despicatul lemnelor etc.

securít s.n. Sticlă de siguranță foarte rezistentă care, la spargere, se transformă în cioburi mărunte cu muchii rotunde, fiind folosită pentru parbrize și ferestre la autovehicole.

securitáte s.f. **1.** Faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de siguranță, de liniște izvorît din absența oricărui pericol. **2.** Totalitatea organelor de stat care au sarcina de apărare a orînduirii sociale și de stat.

secvénță, *secvențe,* s.f. **1.** Succesiune de fenomene; serie de fapte, de stări etc. care se succedă într-o anumită ordine. **2.** Grupare de scene și de imagini într-un film.

sedatív, -ă, *sedativi, -e,* adj., s.n. (Medicament) care calmează stările de excitație psihică.

sedentár, -ă, *sedentari, -e,* adj. (Despre oameni) Căruia nu-i place să umble, să facă mișcare în aer liber; (despre îndeletnicirile oamenilor) care se exercită fără deplasări; (despre populații) stabil; *păsări sedentare* = păsări care nu migrează în timpul iernii; (mil.) *parte sedentară* = parte a unităților militare care rămîne în garnizoană în timp de război.

sedílă, *sedile,* s.f. Semn grafic în formă de virgulă, care se pune sub anumite consoane pentru a le da valoarea altor sunete.

sedimént, *sedimente,* s.n. **1.** Depozit format prin depunerea corpusculelor solide dintr-o suspensie. **2.** Depozit format din roci sedimentare.

sedimentá, pers. 3 *sedimentează,* vb. I. Refl. A se depune, a forma sedimente.

sedimentár, -ă, *sedimentari, -e,* adj. Care are caracter de sediment; format prin sedimentare; *rocă sedimentară* = rocă rezultată prin depunerea materialelor provenite din dezagregarea altor roci, transportate de vînturi, ape ori ghețari.

sedimentáre, *sedimentări,* s.f. Acțiunea de *a se sedimenta;* (geol.) depunerea unor particule sau fragmente de minerale, roci, organisme etc. din care provin rocile sedimentare; (med.) *viteză de sedimentare* = viteza cu care se depun globulele roșii dintr-o cantitate de sînge recoltat într-un tub de sticlă gradat.

sedițiós, -oásă, *sedițioși, -oase,* adj. (Livr.) Care se revoltă împotriva unei autorități; care îndeamnă la răzvrătire.

sedițiúne, *sedițiuni,* s.f. (Livr.) Răzvrătire, revoltă.

sédiu, *sedii,* s.n. Clădire, loc unde se desfășoară activitatea unei instituții sau a unei organizații; (fig.) centru, focar.

seducătór, -oáre, *seducători, -oare,* adj., subst. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care încîntă, care captivează. **2.** S.m. Bărbat care săvîrșește o seducție.

sedúce, *sedúc,* vb. III. Tr. **1.** A încînta, a captiva, a subjuga; a ademeni. **2.** A săvîrși o seducție.

sedúcție, *seducții,* s.f. **1.** Faptul de *a seduce* **(1)**. **2.** Fapta unui bărbat care, prin promisiuni de căsătorie, determină o minoră să aibă raporturi sexuale cu el.

segmént, (**1, 2**) *segmente,* s.n., (**3**) *segmenți,* s.m. **1.** S.n. Porțiune dintr-un întreg, nedetașată de acesta; *segment de dreaptă* = porțiune dintr-o dreaptă, mărginită de două puncte ale ei; *segment de cerc* = Aria cuprinsă între un arc de cerc și coarda care trece prin extremitățile arcului. **2.** S.n. Fiecare dintre inelele care alcătuiesc corpul unor viețuitoare. **3.** S.m. Inel metalic elastic servind la realizarea etanșării între un piston și cilindrul în interiorul căruia se deplasează sau la ungerea acestora cu ulei.

segmentá, *segmentez,* vb. I. Tr. A împărți în segmente.

segmentár, -ă, *segmentari, -e,* adj. Format (sau provenit) din segmente.

segmentáre, *segmentări,* s.f. Faptul de *a segmenta;* (biol.) proces de divizare succesivă a oului fecundat.

segregá, pers. 3 *segrégă,* vb. I. Tr. și refl. A efectua (sau a suferi) operația de segregare; a (se) separa.

segregáre, *segregări,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) segrega;* operația de afinare a unor metale prin răcire selectivă; separare a componenților unui aliaj, produsă în timpul solidificării. **2.** Proces de separare a materialului granular din beton sau mortar în straturi de consistență diferită. **3.** Fenomen în hibridarea sexuată a plantelor, constînd din separarea caracterelor materne de cele paterne în anumite celule diferențiate.

segregáție, *segregații,* s.f. **1.** Segregare. **2.** Formă de discriminare între oameni pe baza unor criterii de rasă, de avere, educație, religie, naționalitate etc.

seif, *seifuri,* s.n. **1.** Casă de bani. **2.** Încăpere specială în care se păstrează documente sau alte obiecte de valoare.

seimén, *seimeni,* s.m. Corp de ostași mercenari pedeștri din țările românești, însărcinat cu paza curții domnești.

sein, -ă, *seini, -e,* adj. (Despre lînă, blană) De culoare cenușie naturală.

seism, *seisme,* s.n. Cutremur de pămînt.

seismic, -ă, *seismici, -e,* adj. Care se referă la seisme; *regiune seismică* = regiune în care se produc frecvent cutremure.

seismográf, *seismografe,* s.n. Aparat care înregistrează oscilațiile scoarței terestre în timpul cutremurelor.

seismografíe s.f. Parte a seismologiei care se ocupă cu înregistrarea undelor seismice și cu interpretarea acestor înregistrări.

seismográmă, *seismograme,* s.f. Grafic al vibrațiilor înregistrate de un seismograf.

seismológ, *seismologi,* s.m. Specialist în seismologie.

seismológic, -ă *seismologiei, -e,* adj. Care se referă la seismologie.

seismologie s.f. Știință care se ocupă cu studiul cutremurelor de pămînt.

seismoscóp, *seismoscoape,* s.n. Aparat pentru punerea în evidență a cutremurelor de pămînt.

seișe s.f. pl. Pendulări ritmice ale apei lacurilor, datorită unor factori naturali.

sejúr, *sejururi,* s.n. Petrecere a unui anumit timp într-o stațiune, pe un itinerar turistic etc.

selacián, *selacieni,* s.m. (La pl.) Subclasă de pești marini cu scheletul cartilaginos și cu corpul acoperit cu solzi și cu țepi; (și la sg.) pește din această subclasă (ex. rechinul).

seléct, -ă, *selecți, -te,* adj. Ales, distins.

selectá, *selectez,* vb. I. **1.** Tr. A alege, a selecționa; a separa dintr-o mulțime de obiecte pe cele care prezintă anumite caracteristici. **2.** Intr. (Telec.; despre sisteme receptoare) A separa undele de frecvențe diferite ale emisiunilor.

selectiv, -ă, *selectivi, -e,* adj. **1.** (Despre sisteme fizico-chimice) Care are proprietatea de a efectua o alegere între elemente de același fel. **2.** (Telec.; despre sisteme receptoare) Care are proprietatea de a selecta **(2)**.

selectivitáte s.f. Capacitatea de selecție a unui sistem tehnic sau fizico-chimic.

selectór, *selectoare,* s.n. **1.** *Selector telefonic* = dispozitiv în centralele telefonice automate care are rolul de a selecta conectarea cerută pentru stabilirea legăturii între doi abonați. **2.** Mașină agricolă care separă de impurități semințele și le sortează după calități.

seléçție, *selecții,* s.f. **1.** Alegere efectuată după un anumit criteriu. **2.** (Biol.) Proces care favorizează supraviețuirea și reproducerea anumitor indivizi; *selecție naturală* = fenomen natural constînd în persistența și continua evoluție a speciilor care au o mai mare putere de adaptare la mediu; *selecție artificială* = metodă de ameliorare a speciilor de plante și de animale domestice prin selecționarea, pentru reproducere, a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități biologice.

selecționá, *selecționez,* vb. I. Tr. A face o selecție.

selecționát, -ă, *selecționați, -te,* adj. **1.** Ales dintre mai mulți (după anumite criterii); (p. ext.) de calitate superioară. **2.** (Despre plante și animale) Cu însușiri îmbunătățite prin selecție.

selecționér, -ă, *selecționeri, -e,* s.m. și f. Persoană care face o selecție (1).

selenár, -ă, *selenari, -e,* adj. Referitor la Lună, lunar (1).

selenít, *seleniți,* s.m. Varietate de ghips de culoare albă-gălbuie, din care se fac obiecte decorative.

seléniu s.n. Element chimic cu proprietăți asemănătoare celor ale sulfului, folosit în industria sticlei, a ceramicii și la fabricarea unor celule fotoelectrice.

selenografíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul suprafeței lunare și al formelor ei de relief.

selfactór, *selfactoare,* s.n. Mașină de tors folosită în filatura de lînă, de bumbac etc.

selfindúcție, *selfinducții,* s.f. Producere a unei tensiuni electromotoare într-un circuit, datorită cîmpului magnetic al curentului electric variabil care trece prin însuși circuitul indus; inducție proprie.

selsín, *selsine,* s.n. Mașină electrică de mică putere folosită ca traductor și transmițător la distanță a deplasărilor unghiulare ale unor organe de mașină.

semafór, *semafoare,* s.n. **1.** Instalație de semnalizare folosită pe căile ferate, în navigație etc., alcătuită dintr-un stîlp pe care se pot înălța semnale de forme diferite ori în poziții diferite. **2.** Semnalizator cu lumini colorate, pentru dirijarea circulației în orașe.

semantém, *semanteme,* s.n. Unitate de bază a cuvîntului, identificată de obicei cu rădăcina cuvîntului, considerată ca purtătoare a sensului lexical.

semántic, -ă, *semantici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a lingvisticii care studiază sensurile cuvintelor și evoluția acestor sensuri. **2.** Adj. Care se referă la sensurile cuvintelor.

semasiológic, -ă, *semasiologici, -e,* adj. Semantic.

semasiologíe s.f. Semantică (1).

semăná¹, *sémăn,* vb. I. Tr. **1.** A introduce în sol semințele unei plante, pentru a le face să încolțească. **2.** (Fig.) A propaga idei, zvonuri, vrajbă etc.

semăná², *sémăn,* vb. I. Intr. **1.** A avea trăsături comune cu altcineva sau cu altceva. **2.** A părea, a face impresia de...

semănát, *semănaturi,* s.n. Acțiunea de *a semăna¹*; însămînțare.

semănătór, -oáre, *semănători, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Muncitor agricol care seamănă¹. **2.** S.f. Mașină agricolă, cu tracțiune animală sau mecanică, cu care se execută semănatul culturilor agricole.

semănătorism s.n. v. **sămănătorism.**

semănătoríst, -ă s.m. și f. v. **sămănătorist.**

semănătúră, *semănături,* s.f. **1.** Loc, teren însămînțat. **2.** (La pl.) Plante recent răsărite din sămînța semănată.

sémen s.m. v. **seamăn.**

semestriál, -ă, *semestriali, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care se referă la un semestru; care se face, se întîmplă sau se produce în fiecare semestru; care durează un semestru.

seméstru, *semestre,* s.n. **1.** Perioadă de șase luni consecutive. **2.** O jumătate din anul școlar (universitar).

semé̦ț, -cáță, *semeți, -e,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Mîndru, falnic; trufaș, sfidător, obraznic. **2.** Îndrăzneț, curajos, plin de avînt.

semețí, *semețesc,* vb. IV. Refl. A se făli, a se mîndri, a se îngîmfa; a deveni îndrăzneț, trufaș, arogant.

semețíe s.f. **1.** Mîndrie, fală, îngîmfare, orgoliu. **2.** Curaj, îndrăzneală.

semi- Element de compunere cu sensul „jumătate de", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

semiáxă, *semiaxe,* s.f. Axă mărginită la una dintre extremități.

semicérc, *semicercuri,* s.n. **1.** Figură geometrică formată dintr-un arc de cerc subîntins de un diametru. **2.** Șir de lucruri sau de ființe așezate în formă de semicerc (1). **3.** Linie care limitează o suprafață semicirculară (la handbal, baschet), pentru care există reguli speciale de joc.

semiconductór, -oáre, *semiconductori, -oare,* adj., s.n. și m. (Substanță) care are o rezistență electrică mai mare decît cea a conductoarelor propriu-zise.

semidóct, -ă, *semidocți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) care are cunoștințe puține (dar se crede cult).

semifabricát, *semifabricate,* s.n. Material care a suferit un proces de fabricație, dar care mai trebuie supus unui alt proces de fabricație înainte de întrebuințare.

semifinálă, *semifinale,* s.f. Etapă intermediară într-o competiție sportivă, care precedă finala.

semifónd s.n. Probă sportivă (ciclism, înot etc.) care se dispută pe distanțe medii.

semiîntunéric s.n. Lumină slabă care face ca lucrurile să fie abia vizibile.

semilúnă, *semiluni,* s.f. **1.** Aspectul Lunii în faza primului și a ultimului pătrar. **2.** Semnul simbolic al islamismului, reprezentînd Luna

în faza primului pătrar; (p. ext.) Imperiul otoman; mahomedanismul.

seminál, -ă, *seminali, -e,* adj. **1.** Care se referă la spermă. **2.** Care se referă la sămînţa plantelor.

seminár, *seminarii,* s.n. **1.** Formă de activitate didactică în cadrul învăţămîntului superior, care are ca scop fixarea şi adîncirea cunoştinţelor prin discuţii şi prin referate. **2.** Cerc de studii în cadrul unei organizaţii obşteşti sau al unei instituţii, care are ca scop ridicarea pregătirii profesionale a membrilor săi sau a pregătirii lor ideologice. **3.** *Seminar teologic* = şcoală de grad mediu, pentru pregătirea preoţilor.

seminarizá, *seminarizez,* vb. I. Tr. A prelucra, în cadrul unui seminar, materia predată la curs.

semincér, *seminceri,* s.m. **1.** Arbore lăsat pentru sămînţă, într-o pădure; (cu sens colectiv) plante neculese odată cu restul recoltei, pentru a servi ca plante de sămînţă. **2.** Ştiulete de porumb păstrat nedezghiocat, pentru sămînţă.

seminţíe, *seminţii,* s.f. Neam, naţionalitate; totalitatea urmaşilor care au acelaşi străbun.

semiobscuritáte s.f. Semiîntuneric.

semiologie s.f. **1.** Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul simptomelor şi semnelor diferitelor boli, precum şi al metodelor de a le pune în evidenţă. **2.** Semiotică.

semiótică s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul general al semnelor întrebuinţate în cadrul vieţii sociale.

semisón, -ă, *semisoni, -e,* adj. (Despre vocale) Care nu are valoare silabică.

semit, -ă, *semiţi, -te,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care face parte din grupul de popoare, înrudite prin limbă, din sud-vestul Asiei şi din nordul şi estul Africii (şi căruia îi aparţin evreii, arabii, sirienii etc.). **2.** Adj. Care aparţine semiţilor **(1),** referitor la semiţi.

semític, -ă, *semitici, -e,* adj. Semit **(2).**

semitón, *semitonuri,* s.n. **1.** (Muz.) Interval de o jumătate de ton. **2.** Nuanţă intermediară între un ton închis şi unul deschis al unei culori.

semitórt, *semitorturi,* s.n. Fibre textile supuse unei uşoare răsuciri înaintea filării finale.

semivocálă, *semivocale,* s.f. Sunet intermediar între vocală şi consoană, cu însuşiri comune amîndurora.

semizéu, *semizei,* s.m. Zeitate antică născută dintr-un zeu şi o muritoare sau dintr-o zeiţă şi un muritor.

semn, *semne,* s.n. **1.** Tot ceea ce indică, reprezintă sau exprimă ceva; probă, dovadă. **2.** Gest, mişcare care exprimă un gînd, o stare sufletească etc. **3.** Trăsătură distinctivă după care se recunoaşte un lucru sau o fiinţă; semnalment; însemnare făcută pe un obiect sau pe un animal pentru a putea fi recunoscut; pată de altă culoare pe corpul unui animal. **4.** Obiect aşezat într-un loc, pentru a marca sau a despărţi ceva; *semn de hotar* = piatră, stîlp etc. care marchează un hotar sau care delimitează un teren; *semn de carte* = fîşie îngustă de carton, de piele, de mătase etc., cu care se marchează într-o carte pagina la care s-a întrerupt lectura. **5.** Ţintă pentru tras cu arma. **6.** Urmă lăsată pe ceva; cicatrice rămasă pe piele după o lovitură, după o rană etc. **7.** *Semne de punctuaţie* = punct, virgulă, două puncte etc., folosite în scriere pentru a despărţi părţile unei propoziţii sau ale unei fraze; *semne grafice* = litere, cifre, semne de punctuaţie etc., folosite în scriere; *semn matematic* = semn grafic cu ajutorul căruia se marchează diversele operaţii sau relaţii matematice; *semne convenţionale* = semne prin care se reprezintă pe hărţi detaliile de relief sau diferite obiecte (clădiri, drumuri etc.). **8.** Simbol, emblemă; *sub semnul* = sub auspiciile (cuiva sau a ceva).

semná, *semnez,* vb. I. Tr. A iscăli un act, un document, pentru a-l întări, a-l certifica.

semnál, *semnale,* s.n. **1.** Semn convenţional (acustic sau optic) prin care se transmite la distanţă o înştiinţare, o comandă, un avertisment etc.; *semnal de alarmă* = dispozitiv montat în vagoanele de călători, care, în caz de primejdie, poate fi acţionat de orice călător pentru a frîna trenul. **2.** Sunet convenţional de recunoaştere a diferitelor posturi de radio sau a diferitelor emisiuni ale unui post. **3.** Tot ceea ce anunţă sau determină începerea unei acţiuni.

semnalá, *semnalez,* vb. I. Tr. A anunţa ceva prin semne sau printr-un semnal; a atrage atenţia asupra unui lucru; a releva, a scoate în evidenţă.

semnalizá, *semnalizez,* vb. I. Tr. A transmite semnale, a comunica prin semnale.

semnalizáre, *semnalizări,* s.f. **1.** Acţiunea de *a semnaliza;* comunicare prin semnale. **2.** *Sistem de semnalizare* = totalitatea semnalelor prin care organismul se pune în legătură cu mediul înconjurător, prin intermediul scoarţei cerebrale.

semnalizatór, *semnalizatoare,* s.n. Instalaţie pentru semnalizare; indicator luminos folosit la autovehicule pentru a marca schimbarea direcţiei acestora în timpul mersului.

semnalmént, *semnalmente,* s.n. Caracteristică exterioară a unei persoane, după care aceasta poate fi identificată.

semnatár, -ă, *semnatari, -e,* s.m. şi f. Persoană care semnează o cerere, o adresă, un act, un tratat etc.

semnătúră, *semnături,* s.f. Iscălitură.

semnificá, pers. 3 *semnifică,* vb. I. Tr. A însemna, a avea înţelesul de...

semnificativ, -ă, *semnificativi, -e,* adj. **1.** Care scoate în evidenţă, exprimă ceva cu claritate. **2.** Care are o semnificaţie, un înţeles; care face aluzie la ceva.

semnificáţie, *semnificaţii,* s.f. **1.** Conţinutul unui cuvînt, înţeles, sens; noimă, tîlc. **2.** Însemnătate, importanţă.

senát, *senate,* s.n. **1.** (În Roma antică) Organ suprem de conducere a statului, în timpul republicii. **2.** Denumire dată camerei superioare a parlamentului în unele state burgheze (în care acesta este alcătuit din două camere).

senatór, *senatori,* s.m. Membru al unui senat.

senatoriál, -ă, *senatoriali, -e,* adj. Care ține de senat; privitor la senat sau la senatori.

senectúte, *senectuți,* s.f. (Livr.) Bătrînețe.

seníl, -ă, *senili, -e,* adj. Care ține de bătrînețe, caracteristic bătrînilor; care se referă la senilitate.

senilitáte s.f. Stare caracterizată prin slăbirea funcțiilor organice și psihice, provocată de vîrsta înaintată.

senín, -ă, *senini, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. (Despre cer) Fără nori, limpede. **2.** Adj. (Fig.; despre oameni și despre expresia feței lor) Care exprimă liniște sufletească; liniștit, netulburat. **3.** S.n. Claritate a cerului, lipsă de nori; seninătate **(1)**.

seninătáte s.f. **1.** Starea cerului senin. **2.** Calm, liniște sufletească; expresie liniștită a chipului.

seniór[1], *seniori,* s.m. (În evul mediu în Apusul Europei) Stăpîn al unui domeniu asupra căruia avea și unele atribuții ale puterii de stat.

seniór[2], **-oáră,** *seniori, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Sportiv care a depășit vîrsta juniorilor. **2.** S.m. (Pe lîngă un nume propriu de persoană) Tatăl (considerat în raport cu fiul).

sens, *sensuri,* s.n. **1.** Înțeles, conținut, semnificație a unui cuvînt, a unei expresii etc. **2.** Temei, logică, rațiune; rost, scop. **3.** Direcție, orientare; *sens unic* = sistem de circulație a vehiculelor într-o singură direcție (în special pe arterele cu mare afluență). **4.** (Mat.; fiz.) Fiecare dintre cele două posibilități de parcurgere a unei drepte sau a unei curbe de către un mobil.

sensíbil, -ă, *sensibili, -e,* adj. **1.** (Despre oameni) Care este înzestrat cu (mare) sensibilitate **(1, 2)**; care poate fi ușor impresionat; (despre organe ale omului) care reacționează ușor la o excitație exterioară. **2.** (Despre lucruri, fenomene etc.) Care poate fi perceput prin simțuri. **3.** (Despre aparate, instrumente) Care reacționează ușor la acțiunea unui agent extern.

sensibilitáte, *sensibilități,* s.f. **1.** Facultatea de a simți, de a reacționa la excitații. **2.** Emotivitate, afectivitate. **3.** Faptul de a simți, de a putea avea emoții artistice. **4.** Însușire a unui aparat sau a unui instrument de a fi sensibil **(3)**.

sensibilizá, *sensibilizez,* vb. I. Tr. **1.** A mări sensibilitatea unui organ al corpului sau a unui țesut organic; (p. ext.) a face mai sensibil **(1)** pe cineva sau ceva. **2.** A mări sensibilitatea unui sistem fizico-chimic.

sensibilizatór, *sensibilizatori,* s.m. Substanță care se adaugă în emulsiile fotografice pentru a le mări sensibilitatea.

sentențiós, -oásă, *sentențioși, -oase,* adj. (Despre stil, vorbire etc.) Care are caracter de sentință; (despre oameni) care se exprimă prin sentințe, prin maxime; (p. ext.) care folosește un ton emfatic, pretențios.

sentimént, *sentimente,* s.n. **1.** Proces afectiv exprimînd atitudinea omului față de realitate, față de alte persoane etc.; simțămînt, afecțiune. **2.** Credință, impresie.

sentimentál, -ă, *sentimentali, -e,* adj. Care se referă la sentimente; care exprimă sau trezește sentimente duioase; (despre oameni, adesea substantivat) care are o sensibilitate deosebită, care se lasă ușor stăpînit de sentimente.

sentimentalísm, *sentimentalisme,* s.n. Sensibilitate **(2)** excesivă; exagerare a sentimentelor.

sentimentalitáte s.f. Faptul de a fi sentimental; starea unei persoane sentimentale.

sentinélă s.f. v. **santinelă.**

sentínță, *sentințe,* s.f. **1.** Hotărîre prin care un tribunal soluționează o cauză în primă instanță. **2.** Maximă, aforism.

senzáție, *senzații,* s.f. **1.** Reflectare nemijlocită a unor însușiri ale obiectelor din realitate care acționează asupra organelor de simț. **2.** Ceea ce are caracter senzațional; ceea ce impresionează puternic simțurile.

senzaționál, -ă, *senzaționali, -e,* adj. Care impresionează puternic; care face senzație **(2)**.

senzitív, -ă, *senzitivi, -e,* adj. **1.** Care are facultatea de a simți. **2.** Senzorial.

senzoriál, -ă, *senzoriali, -e,* adj. Care privește organele de simț; care se produce cu ajutorul organelor de simț; care se referă la producerea senzațiilor.

senzuál, -ă, *senzuali, -e,* adj. **1.** Care se referă la simțuri. **2.** Care se lasă condus de simțuri; care exprimă senzualitate; înclinat spre plăcerile trupești.

senzualísm s.n. **1.** Concepție potrivit căreia toate cunoștințele provin, în ultimă analiză, din senzații. **2.** Senzualitate.

senzualitáte s.f. Înclinare spre plăcerile trupești.

sepálă, *sepale,* s.f. Fiecare dintre frunzele care alcătuiesc caliciul unei flori.

separá, *sepár,* vb. I. Tr. A face să nu mai fie împreună; a despărți, a desface; (refl.; despre persoane) a se despărți.

separát, -ă, *separați, -te,* adj. Care nu are legătură, nu comunică cu altul, care a fost izolat.

separatísm s.n. Tendință de a se desprinde dintr-un grup, de a se separa de majoritate.

separatíst, -ă, *separatiști, -ste,* adj. (Adesea substantivat) Care se separă dintr-un grup social.

separatór, -oáre, *separatori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care are calitatea de a separa. **2.** S.n. Aparat, dispozitiv sau mașină care servește la separarea unei substanțe sau a unui material dintr-un amestec. **3.** S.n. Aparat utilizat pentru separarea unei porțiuni dintr-o rețea electrică.

separáție, *separații,* s.f. Despărțire, izolare.

separé s.n. v. **separeu.**

separéu, *separeuri,* s.n. Cameră sau despărțitură izolată într-un restaurant. Var.: **separé** s.n.

sépia s.f. **1.** Vopsea cafenie închisă, secretată de sepie (sau fabricată pe cale artificială). **2.** Pictură sau desen făcut cu sepia **(1)**.

sépie, *sepii*, s.f. Specie de cefalopod marin cu corpul prevăzut cu zece braţe acoperite cu ventuze şi care, cînd este atacat, emană o secreţie de culoare închisă, tulburînd apa.

sept, *septuri*, s.n. (Anat.) Perete despărţitor între două cavităţi.

septémbrie s.m. A noua lună a anului.

septentrionál, -ă, *septentrionali, -e*, adj. Nordic.

septét, *septete*, s.n. Ansamblu compus din şapte persoane care execută împreună, vocal sau instrumental, o compoziţie muzicală.

séptic, -ă, *septici, -e*, adj. Care se referă la septicemie.

septicemie, *septicemii*, s.f. Infecţie generală a organismului, de obicei bacteriană, cu evoluţie gravă.

séptimă, *septime*, s.f. Intervalul dintre două sunete ale gamei, la distanţă de şapte trepte.

septuagenár, -ă, *septuagenari, -e*, s.m. şi f., adj. (Persoană) care a atins vîrsta de 70 de ani.

sepulcrál, -ă, *sepulcrali, -e*, adj. (Livr.) Privitor la mormînt, de mormînt.

sequóia subst. Arbore din California, care poate atinge înălţimea de 150 m, circumferinţa de peste 40 m şi vîrsta de 5 000 de ani.

ser, *seruri*, s.n. Partea lichidă a sîngelui.

seráfic, -ă, *serafici, -e*, adj. Îngeresc; (fig.) candid, neprihănit.

serafím, *serafimi*, s.m. (Bis.) Înger de rang superior, situat ierarhic între arhangheli şi heruvimi.

serái, *seraiuri*, s.n. Palat al sultanului sau al marilor demnitari turci; apartament destinat cadînelor într-un palat turcesc.

serál, -ă, *serali, -e*, adj. De seară; (despre forme şi instituţii de învăţămînt) ale cărui cursuri se ţin seara.

serátă, *serate*, s.f. **1.** Reuniune cu caracter muzical, literar etc. **2.** Petrecere cu dans, care are loc seara.

séră, *sere*, s.f. Construcţie cu acoperiş şi pereţi de sticlă, înzestrată cu instalaţii de încălzire, servind în special pentru cultura florilor şi a legumelor.

serbá, *serbez*, vb. I. Tr. A sărbători un fapt sau un eveniment important.

serbáre, *serbări*, s.f. Faptul de *a serba;* manifestare cu caracter solemn, organizată pentru celebrarea unui eveniment important.

serdár, *serdari*, s.m. (În sec. XVII—XVIII în ţările româneşti) Dregător domnesc cu atribuţii militare.

serenádă, *serenade*, s.f. Compoziţie muzicală, vocală sau instrumentală, cu caracter liric, care se execută noaptea sub ferestrele cuiva, în semn de dragoste sau de omagiu.

serenisim, -ă, *serenisimi, -e*, adj. Epitet onorific care însoţeşte unele titluri nobiliare sau bisericeşti din ţările apusene.

sergént, *sergenţi*, s.m. Grad militar imediat superior caporalului; *sergent-major* = primul grad de subofiţer.

seriá, *seriez*, vb. I. Tr. A aşeza pe serii; a clasa mărfuri, obiecte etc., numerotîndu-le.

seriál, *serialuri*, s.n. Roman sau film care apare pe fragmente prezentate succesiv.

sericícol, -ă, *sericicoli, -e*, adj. Care se referă la sericicultură.

sericicultór, -oáre, *sericicultori, -oare*, s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu sericicultura.

sericicultúră, *sericiculturi*, s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu creşterea viermilor de mătase.

sericină s.f. Materie cleioasă alcătuită din proteine, care acoperă firele de mătase naturală.

série, *serii* s.f. **1.** Succesiune de lucruri, fiinţe etc. de acelaşi fel (sau asemănătoare între ele); repetare consecutivă a unor acţiuni sau evenimente de acelaşi gen; grup, categorie într-o clasificare. **2.** Număr de ordine care se aplică pe mărfurile fabricate în număr mare, după acelaşi model; număr caracteristic unuia dintre tipurile de fabricaţie. **3.** (Mat.) Şir infinit de termeni legaţi între ei prin semnul plus sau minus. **4.** (Chim.) *Serie omoloagă* = serie de compuşi organici cu aceleaşi particularităţi structurale, în care termenii succesivi diferă printr-un anumit grup de atomi.

seringă, *seringi*, s.f. Instrument format dintr-un cilindru cu piston, la care se adaptează un ac, cu care se injectează substanţe medicamentoase, se iau probe de sînge etc. Var.: **siríngă** s.f.

seriós, -oásă, *serioşi, -oase*, adj., adv. **1.** Adj. Care are un caracter sobru; aşezat, ponderat; care are o înfăţişare gravă, severă; (despre acţiuni, realizări) făcut temeinic, cu conştiinciozitate. **2.** Adj. Care trebuie privit cu seriozitate; care poate avea urmări grave; (substantivat, n.) *a (nu) lua pe cineva în serios* = a (nu) da crezare cuiva, a (nu)-i acorda încredere. **3.** Adv. Adevărat, drept, fără intenţie de glumă. **4.** Adv. Stăruitor, temeinic, hotărît.

seriozitáte s.f. **1.** Însuşirea de a fi serios; comportare care denotă această însuşire; expresie a figurii lipsită de veselie. **2.** Însuşire a ceea ce necesită multă grijă, multă atenţie. **3.** Calitatea a ceea ce este executat cu conştiinciozitate.

serj, *serjuri*, s.n. Ţesătură de mătase (cu bătătura de bumbac), întrebuinţată pentru căptuşit haine.

serológic, -ă, *serologici, -e*, adj. Care se referă la serologie.

serologie s.f. Ştiinţă care studiază proprietăţile serului sanguin.

serós, -oásă, *seroşi, -oase*, adj. De natura serului.

seroterapíe s.f. Metodă pentru tratarea anumitor boli infecţioase prin administrare de seruri specifice, luate de la animale imunizate împotriva acestor boli.

serozitáte, *serozităţi*, s.f. Lichid alb-gălbui pe care îl secretează membranele seroase.

serpentín s.n. Silicat natural hidratat de magneziu, avînd aceleași întrebuințări ca și azbestul.

serpentínă, *serpentine,* s.f. **1.** Drum șerpuit, făcut de obicei pe un teren în pantă. **2.** Fîșie lungă și îngustă de hîrtie colorată înfășurată, care, aruncată, se desfășoară în spirală, fiind folosită ca mijloc de amuzament la petreceri. **3.** (Tehn.) Tub de metal sau de sticlă îndoit în formă de spirală, folosit ca schimbător de căldură între fluidul care circulă prin tub și cel în care acesta este scufundat.

sertár, *sertare,* s.n. **1.** Cutie făcînd parte dintr-o mobilă, care se poate trage în afară. **2.** Organ de mașină care, printr-o mişcare de alunecare, asigură distribuția unui fluid în cilindrul unei mașini cu piston.

sertizá, *sertizez,* vb. I. Tr. **1.** A fixa o piatră ornamentală într-o montură metalică, prin îndoirea marginilor acesteia. **2.** A reduce, prin deformare plastică, secțiunea de la capătul unei piese tubulare, în vederea asamblării ei cu altă piesă.

serv, -ă, *servi, -e,* s.m. și f. **1.** Iobag. **2.** (Înv.) Servitor.

servánt, *servanți,* s.m. Soldat care deservește o gură de foc sau alt mijloc de luptă.

servántă, *servante,* s.f. **1.** Masă sau bufet pe care se ține pregătită vesela de schimb pentru servitul mesei. **2.** (Livr.) Servitoare, slujnică.

serví, *servesc,* vb. IV. **1.** Tr. A îndeplini o anumită însărcinare sau obligație față de cineva; a fi de folos cuiva, a-i face un serviciu. **2.** Intr. A funcționa ca...; a lucra în calitate de om de serviciu. **3.** Intr. (Despre lucruri) A folosi la ceva, a fi util. **4.** Refl. A se folosi de un lucru, a face uz, a întrebuința. **5.** Tr. A oferi solicitanților cele cerute. **6.** Tr. A aduce mîncarea la masă, a prezenta cuiva o mîncare; (refl.) a lua să mănînce sau să bea. **7.** Tr. (La unele jocuri sportive) A pune mingea în joc.

serviábil, -ă, *serviabili, -e,* adj. Care își oferă cu promptitudine serviciile; îndatoritor, amabil.

servíciu, *servicii,* s.n. **1.** Faptul de a servi; muncă prestată în folosul sau în interesul cuiva; *a se pune în serviciul cuiva* (sau *a ceva*) = a servi unei persoane (sau unui scop, unei idei); *scară de serviciu* = scară secundară într-un imobil. **2.** Slujbă, post; *serviciu militar* = serviciu la care sînt obligați, prin lege, cetățenii unui stat, pentru a se instrui din punct de vedere militar. **3.** Subdiviziune în administrația unei instituții sau întreprinderi. **4.** Grup de obiecte care alcătuiesc un tot cu destinație specială: *serviciu de masă.* **5.** *Serviciu divin* = slujbă religioasă.

serviétă, *serviete,* s.f. Geantă de piele, de material plastic etc., cu una sau mai multe despărțituri, în care se poartă acte, cărți etc.

servíl, -ă, *servili, -e,* adj. **1.** (Livr.) Slugarnic. **2.** Care se conformează riguros originalului; care este lipsit de originalitate.

servilísm s.n. (Livr.) Atitudine servilă, slugărnicie.

servitór, -oáre, *servitori, -oare,* s.m. și f. Persoană angajată în serviciul cuiva, de obicei pentru treburi casnice.

servitúte, *servituți,* s.f. **1.** (În evul mediu) Stare de dependență față de stăpînul feudal. **2.** (Jur.) Sarcină care grevează un imobil în favoarea altuia, și care ia naștere prin voința proprietarilor celor două imobile (ex. trecerea prin curtea celuilalt).

servo- Element de compunere care intră în denumirea unor sisteme tehnice sau a unor mărimi caracteristice acestora.

servofrínă, *servofrîne,* s.f. Mecanism de frînare care înlocuiește energia musculară printr-o energie auxiliară, operatorul efectuînd numai operația de declanșare a frînării.

servomotór, *servomotoare,* s.n. Motor auxiliar al unei instalații cu ajutorul căruia se realizează o comandă sau o reglare, putînd fi acționat electric, pneumatic etc.

sérvus interj. (Reg.) Formulă familiară de salut.

sesílă, *sesile,* adj. (Despre frunze) Lipsită de pețiol.

sesiúne, *sesiuni,* s.f. **1.** Perioadă în care membrii unui organ reprezentativ, ai unui for științific etc. se întrunesc pentru a discuta, în ședințe, și a rezolva probleme importante care intră în atribuția lor. **2.** *Sesiune de examene* = perioadă în care au loc examenele în învățămîntul universitar.

sesizá, *sesizez,* vb. I. Tr. **1.** A pătrunde cu mintea, a înțelege; a observa, a descoperi; (refl.) a lua cunoștință de ceva. **2.** A înștiința o autoritate despre un caz care trebuie luat în cercetare; a se adresa unui organ de jurisdicție pentru rezolvarea unei pricini.

sesizór, *sesizoare,* s.n. Organ al unui regulator care sesizează o mărime în forma ei inițială și o transformă în forma adecvată pentru reglare.

sestérț, *sesterți,* s.m. Monedă romană (valorînd aproximativ un sfert de dinar).

set, *seturi,* s.n. **1.** Parte a unei întreceri sportive limitată în timp sau de realizarea unui scor convențional. **2.** Garnitură **(3)** de piese, instrumente etc.

sétcă, *setci,* s.f. Plasă mare de pescuit, fixată în apă cu două odgoane, cel superior susținut de plute iar cel de jos întins prin greutăți.

séte s.f. Senzație de uscăciune a mucoasei gurii și a gîtului, însoțită de nevoia de a bea apă; (fig.) poftă, dorință fierbinte.

setós, -oásă, *setoși, -oase,* adj. Însetat; (fig.) lacom, avid de...

seu s.n. Grăsime obținută din țesuturile grase ale bovinelor și ovinelor, întrebuințată în industrie și (mai rar) în alimentație..

sévă s.f. **1.** Lichid bogat în săruri minerale, care circulă în vasele plantelor, hrănindu-le. **2.** (Fig.) Putere, vigoare, vlagă.

sevér, -ă, *severi, -e,* adj. **1.** Care procedează cu strictețe, cu exigență, cu severitate; (despre aspectul sau despre manifestările oamenilor; adesea adverbial) lipsit de blîndețe, aspru. **2.** Care nu admite abateri de la normele sau de la regulile stabilite.

severitáte s.f. Însușirea de a fi sever; asprime, exigență; rigiditate.

sex, *sexe,* s.n. Diferențiere morfologică și fiziologică a organismelor vii, în vederea reproducerii; fiecare dintre cele două categorii de oameni și de animale astfel diferențiate: *sexul masculin* și *sexul feminin.*

sexagenár, -ă, *sexagenari, -e,* s.m. și f., adj. (Persoană) care a atins vîrsta de 60 de ani.

sexagesimál, -ă, *sexagesimali, -e,* adj. Care are la bază numărul șaizeci; care se referă la împărțirea unui întreg în șaizeci de părți egale.

sextánt, *sextanți,* s.m. Instrument format, în principal, dintr-un sector circular gradat de la 0° la 60° și o lunetă de vizare, folosit (în marină, aviație, astronomie) pentru măsurarea distanței unghiulare dintre două repere terestre, a înălțimii unui astru deasupra orizontului etc.

séxtă, *sexte,* s.f. (Muz.) Interval dintre două sunete ale gamei la distanță de șase trepte.

sextét, *sextete,* s.n. Ansamblu compus din șase persoane care execută împreună, vocal sau instrumental, o compoziție muzicală.

sextínă, *sextine,* s.f. Poezie cu strofele de cîte șase versuri, rimele repetîndu-se într-o formă riguroasă.

sexuál, -ă, *sexuali, -e,* adj. Care se referă la sex sau la raportul dintre sexe.

sexualitáte s.f. Ansamblul însușirilor morfologice și fiziologice care caracterizează sexele.

sexuát, -ă, *sexuați, -te,* adj. Care are un sex; *reproducere sexuată* = reproducere a organismelor prin organe sexuale.

sezón, *sezoane,* s.n. Perioadă de timp a anului, corespunzînd aproximativ unui anotimp; perioadă a anului caracterizată printr-o activitate specifică, prin apariția sau frecvența anumitor fenomene etc.

sezoniér, -ă, *sezonieri, -e,* adj. Care durează un sezon; care se referă la un anumit sezon.

sezoníst, -ă, *sezoniști, -ste,* s.m. și f. Vilegiaturist.

sfádă, *sfezi,* s.f. (Pop.) Ceartă; conflict, neînțelegere.

sfanț, *sfanți,* s.m. Veche monedă austriacă de argint, care a circulat în trecut și la noi.

sfáră s.f. Fum și miros greu, rezultate din arderea grăsimilor.

sfat, *sfaturi,* s.n. **1.** Îndrumare, îndemn adresat cuiva pentru a-l convinge să procedeze într-un anumit fel. **2.** Adunare de oameni întruniți pentru a delibera și a lua hotărîri; consfătuire, consiliu. **3.** Conversație, taifas.

sfădí, *sfădesc,* vb. IV. Refl. recipr. și tr. (Reg.) A (se) certa.

sfărîmá, *sfărím,* vb. I. Tr. și refl. A (se) sparge în bucăți, a (se) fărîmița, a (se) face fărîme.

sfărîmát, -ă, *sfărîmați, -te,* adj. Făcut bucăți, fărîme; zdrobit, fărîmițat.

sfărîmătór, *sfărîmătoare,* s.n. Mașină sau unealtă folosită pentru sfărîmarea unor materiale.

sfărîmătúră, *sfărîmături,* s.f. Obiect spart în bucăți mici; fragment dintr-un astfel de obiect.

sfărîmiciós, -oásă, *sfărîmicioși, -oase,* adj. Care se sfărîmă ușor.

sfătós, -oásă, *sfătoși, -oase,* adj. Căruia îi place să povestească.

sfătuí, *sfătuiesc,* vb. IV. Tr. A da sfaturi **(1),** a povățui; (refl.) a se consulta cu cineva, a cere un sfat **(1);** a schimba păreri, a discuta.

sfătoșénie s.f. Însușirea de a fi sfătos.

sfătuitór, -oáre, *sfătuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care dă sfaturi.

sféclă, *sfecle,* s.f. Nume dat unor specii de plante erbacee cu frunze lucioase și cu rădăcina cărnoasă; *sfeclă de zahăr* = plantă cu rădăcina cilindrică sau conică alungită, care conține zahăr, fiind utilizată în industria zahărului și a alcoolului; *sfeclă furajeră* = plantă cu rădăcina voluminoasă, cultivată pentru hrana animalelor.

sfeclí, *sfeclesc,* vb. IV. Tr. *A o sfecli* = a o păți, a intra în bucluc.

sfenoíd, *sfenoide,* s.n. Os nepereche situat în partea mijlocie a bazei craniului.

sféră, *sfere,* s.f. **1.** Suprafață formată de mulțimea punctelor din spațiu care se află la aceeași distanță (numită rază) de un punct fix (numit centru). **2.** Obiect care are forma sferei **(1). 3.** (Fig.) Domeniu (limitat) în care există, acționează sau se dezvoltă cineva ori ceva; mediu. **4.** Element logic care reprezintă capacitatea de referință a noțiunii la ansamblul de indivizi ce posedă însușirile reflectate în conținutul acesteia.

sféric, -ă, *sferici, -e,* adj. De forma unei sfere; rotund.

sfericitáte s.f. Însușirea de a fi sferic.

sferoíd, *sferoide,* s.n. Suprafață asemănătoare cu o sferă.

sferométru, *sferometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea precisă a razelor suprafețelor sferice și a grosimii pieselor mici.

sfert, *sferturi,* s.n. A patra parte dintr-un întreg.

sféșnic, *sfeșnice,* s.n. Suport pentru lumînări, cu unul sau cu mai multe brațe.

sfeștánie, *sfeștanii,* s.f. Slujbă religioasă făcută la începerea unei activități, la darea în folosință a unei case etc.

sfeștóc, *sfeștoace,* s.n. Mănunchi de busuioc folosit de preot pentru a stropi cu apă sfințită.

sfeteriseálă, *sfeteriseli,* s.f. (Fam.) Faptul de a sfeterisi.

sfeterisí, *sfeterisesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A-și însuși ceva în mod necinstit.

sfetí, *sfetesc,* vb. IV. Refl. (Înv. și reg.) **1.** A se arăta, a se ivi. **2.** A se lămuri, a se limpezi.

sfétnic, *sfetnici*, s.m. (Înv.) Înalt dregător cu care se sfătuia domnul țării; (astăzi, fam.) sfătuitor, consilier.

sfiálă, *sfieli*, s.f. Atitudine sau comportare sfioasă; sentiment de jenă, timiditate.

sfidá, *sfidez*, vb. I. Tr. A înfrunta pe cineva cu îndrăzneală, cu dispreț.

sfidătór, -oáre, *sfidători, -oare*, adj. Care sfidează.

sfiélnic, -ă, *sfielnici, -e*, adj. Sfios.

sfigmográf, *sfigmografe*, s.n. Aparat cu care se înregistrează grafic bătăile pulsului.

sfii, *sfiesc*, vb. IV. Refl. A avea o atitudine reținută, din cauza timidității; a nu avea îndrăzneală, a se jena.

sfiiciós, -oásă, *sfiicioși, -oase*, adj. Sfios.

sfiiciúne, *sfiiciuni*, s.f. Fel de a fi timid, rușinos; lipsă de îndrăzneală.

sfíncter, *sfinctere*, s.n. Mușchi inelar care înconjură un orificiu și care îi determină închiderea și deschiderea.

sfințénie s.f. Calitatea a ceea ce este sfînt.

sfinți, *sfințesc*, vb. IV. Tr. (Bis.) **1.** A trece pe cineva în rîndul sfinților. **2.** A efectua ritualul menit să confere unui obiect un caracter sacru.

sfinția, *sfințiile*, s.f. art. (Urmat de un adj. pos.) Termen de adresare către clerici.

sfinx, *sfincși*, s.m. **1.** Monstru fabulos din mitologia antică, închipuit cu corp de leu și cu cap de om. **2.** (Fig.) Personaj enigmatic.

sfiós, -oásă, *sfioși, -oase*, adj. Timid, rușinos; lipsit de îndrăzneală; (despre gesturi, atitudini) care denotă timiditate.

sfînt, -ă, *sfinți, -te*, adj., subst. **1.** Adj. Epitet dat divinității și celor sanctificați de biserică. **2.** Adj. Care ține de divinitate sau de religie; *locurile sfinte* = ținuturile menționate în textele religioase ca fiind cele unde ar fi trăit și propovăduit Iisus Hristos. **3.** Adj. Care constituie un obiect cult, care este slăvit. **4.** Adj. Perfect, desăvîrșit. **5.** S.m. sg. art. Dumnezeu. **6.** S.m. și f. Persoană sanctificată de biserică, după moarte. **7.** S.m. și f. Om care duce o viață curată și cucernică.

sfîr interj. **1.** Cuvînt care imită zgomotul produs de un obiect cînd se învîrtește foarte repede. **2.** Cuvînt care imită zgomotul produs cînd se prăjesc alimente sau cînd se încinge pe foc o grăsime.

sfîrc, *sfîrcuri*, s.n. **1.** Vîrful moale (cartilaginos) și elastic al unor organe; mamelon **(1)**. **2.** Vîrful mustăților, al cozii animalelor, al biciului etc.

sfîrîi, pers. 3 *sfîrîie*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre obiecte) A produce un zgomot caracteristic, provocat de viteza cu care se mișcă sau se învîrtește; (despre păsări) a zbura bătînd repede din aripi; (despre insecte) a țîrîi. **2.** (Despre alimente sau grăsimi care se prăjesc) A produce un zgomot șuierător, caracteristic.

sfîrîiálă, *sfîrîieli*, s.f. Sfîrîit.

sfîrîít s.n. Faptul de a sfîrîi; zgomotul produs de obiecte care sfîrîie.

sfîrleáză, *sfîrleze*, s.f. Titirez **(1, 2)**; (fig.) persoană harnică, vioaie, care se mișcă repede.

sfîrșeálă, *sfîrșeli*, s.f. Senzație de slăbiciune, de leșin.

sfîrși, *sfîrșesc*, vb. IV. **1.** Tr. A duce un lucru pînă la capăt, a termina, a încheia; a termina vorba. **2.** Refl. A se termina; a ajunge la capăt, a lua sfîrșit. **3.** Intr. (Despre oameni) A ajunge într-o anumită situație; a ajunge să... **4.** Refl. A slăbi, a nu mai avea putere, a se simți istovit; a se prăpădi, a muri.

sfîrșít¹ s.n. **1.** Faptul de a (se) sfîrși; partea, locul unde se sfîrșește ceva; moment final. **2.** Moarte.

sfîrșít², -ă, *sfîrșiți, -te*, adj. Sleit de puteri, istovit.

sfîrticá, *sfîrtic*, vb. I. Tr. A sfîșia.

sfîșiá, *sfîșii*, vb. I. Tr. A rupe în fîșii, în bucăți; (despre animale) a mușca, a rupe cu colții, cu ghearele.

sfîșietór, -oáre, *sfîșietori, -oare*, adj. Care sfîșie; (fig.) jalnic, dureros.

sfîșietúră, *sfîșieturi*, s.f. Locul unde s-a sfîșiat ceva; ruptură.

sfoáră, *sfori*, s.f. **1.** Mănunchi de fire (de in, de cînepă, de bumbac etc.) răsucite, folosit mai ales la legat. **2.** Unitate de măsură folosită în trecut pentru suprafețele de teren. **3.** Figură de gimnastică, executată pe sol sau în aer, în care picioarele sînt depărtate unul de altul pînă la 180°.

sfoiág, *sfoiegi*, s.m. Larva unei specii de gîndac, care trăiește în făina de grîu.

sfor¹ interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de cel ce sforăie în timpul somnului.

sfor² s.n. Repeziș în cursul unei ape.

sforár, *sforari*, s.m. Meseriaș care face sfori; (fig.) persoană care obișnuiește să uneltească, să facă intrigi.

sforăí, *sfórăi*, vb. IV. Intr. A respira cu zgomot în timpul somnului.

sforăiálă, *sforăieli*, s.f. **1.** Acțiunea de a sforăi; zgomotul produs de cel care sforăie. **2.** (Fig.) Vorbărie goală și plină de ifose.

sforăít s.n. Sforăială **(1)**.

sforăitór, -oáre, *sforăitori, -oare*, adj. **1.** Care sforăie. **2.** (Fig.; despre felul de exprimare al cuiva) Gol de conținut; emfatic, declamator.

sforțá, *sforțez*, vb. I. Refl. A face un efort.

sforzándo adv. (Muz.) Făcînd să iasă în evidență, prin accentuare, un anumit sunet.

sfragístică s.f. Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu studierea și descrierea sigiliilor.

sfrédel, *sfredele*, s.n. **1.** Burghiu pentru lemn. **2.** Unealtă de formă specială, folosită la executarea găurilor de mină.

sfredelí, *sfredelesc*, vb. IV. Tr. A găuri (cu sfredelul); (fig.; despre priviri, despre senzații dureroase etc.) a străbate, a scormoni.

sfredelitór, -oáre, *sfredelitori, -oare*, adj. Care pătrunde (ca un sfredel), care scormonește, iscoditor; (despre gînduri, sentimente) care roade, chinuiește.

sfrijí, *sfrijesc*, vb. IV. Refl. A-și pierde vlaga, a slăbi, a se jigări.

sfrijít, -ă, *sfrijiți, -te*, adj. Slab, pipernicit.

sfrînciόc, *sfrîncioci,* s.m. Gen de păsări călătoare, insectivore, mai mari decît vrăbiile, cu ciocul încovoiat și cu gheare puternice.

sfruntá, *sfruntez,* vb. I. Tr. A înfrunta.

sfruntáre, *sfruntări,* s.f. Acțiunea de *a sfrunta;* obrăznicie, nerușinare.

sfruntát, -ă, *sfruntați, -te,* adj. Obraznic, nerușinat.

show, *showuri,* s.n. Gen de spectacol muzical-distractiv, în care locul principal îl deține recitalul unui actor. Pr.: *șo.*

si s.m. Treapta a șaptea din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

sialorée s.f. Secreție exagerată de salivă, întîlnită în special în cursul graviditătii.

siaméz, -ă, *siamezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Thailanda (numită în trecut Siam) sau la populația ei. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Thailandei. **3.** Adj. *Frați siamezi* sau *surori siameze* = gemeni care se nasc cu corpurile lipite (total sau parțial) între ele; *pisică siameză* = rasă de pisici, originară din sud-estul Asiei, de culoare brună și cu ochii albaștri.

sibarít, -ă, *sibariți, -te,* s.m. și f. Persoană care trăiește în lux, în trîndăvie și în desfrîu.

sibílă, *sibile,* s.f. Nume dat în antichitate unor femei legendare cărora li se atribuia darul de a prezice viitorul.

sibílic, -ă, *sibilici, -e,* adj. (Adesea adverbial) Profetic; (p. ext.) vag, neclar, enigmatic.

sic adv. Cuvînt însemnînd „așa", folosit ca indicație, într-un text reprodus, pentru a arăta că o anumită greșeală aparține originalului.

sicatív, -ă, *sicativi, -e,* adj. (Despre uleiuri) Care se usucă repede; (substantivat, n.) substanță, folosită în vopsitorie, care se adaugă uleiurilor pentru a le mări viteza de uscare.

sicofánt, *sicofanți,* s.m. (Livr.) Denunțător.

sicomór, *sicomori,* s.m. Arbore exotic înalt, cu lemnul tare, cu fructe comestibile asemănătoare cu smochinele.

sicríu, *sicrie,* s.n. Obiect de lemn sau de metal de forma unei lăzi, în care se așază mortul pentru a fi înmormîntat.

sictir interj. (Arg.; precedat de „hai") Șterge-o! pleacă!

sictiri, *sictiresc,* vb. IV. Tr. A alunga pe cineva înjurîndu-l; (p. ext.) a înjura.

sidéf s.n. Stratul intern al valvelor și cochiliilor unor moluște, de culoare albă, lucioasă, cu irizații, din care se fac nasturi, ornamente etc.

sidefíu, -íe, *sidefii,* adj. Ca sideful; de culoarea sidefului.

sidélcă, *sidelci,* s.f. Perniță fixată sub cureaua hamului, pentru a proteja spinarea calului împotriva roșăturilor.

siderál, -ă, *siderali, -e,* adj. Care ține de aștri, privitor la aștri; *an sideral* = interval de timp în care Pămîntul efectuează o mișcare de revoluție în jurul Soarelui.

siderít s.n. Sideroză **(1).**

siderolít, *sideroliți,* s.m. Meteorit cu un conținut ridicat de fier.

sideróză, *sideroze,* s.f. **1.** Carbonat natural de fier, important minereu de fier. **2.** Afecțiune pulmonară datorită inhalării de pulberi de fier.

siderúrgic, -ă, *siderurgici, -e,* adj. Care se referă la siderurgie.

siderurgíe s.f. **1.** Tehnica extragerii fierului și a aliajelor lui, precum și a prelucrării lor în semifabricate. **2.** Știință care se ocupă cu studiul proprietăților fizice și chimice ale fierului și ale aliajelor lui.

sienit s.n. Rocă eruptivă folosită în construcții și la drumuri.

siéstă, *sieste,* s.f. Odihna de după prînz.

sieși pron. refl. Lui însuși, ei însăși.

sifilídă, *sifilide,* s.f. Erupție care apare pe piele și pe mucoase în faza a doua a sifilisului.

sífilis s.n. Boală venerică, provocată de un spirochet și transmisă prin contagiune sau ereditar.

sifilític, -ă, *sifilitici, -e,* adj. (Adesea substantivat) Bolnav de sifilis; (despre leziuni, erupții) datorit sifilisului.

siflánt, -ă, *siflanți, -te,* adj. (Despre respirație) Șuierător.

sifón, *sifoane,* s.n. **1.** Tub în formă de U răsturnat, folosit pentru scurgerea unui lichid de la un nivel superior la unul inferior, atunci cînd lichidul trebuie să treacă peste un obstacol mai înalt decît nivelul superior. **2.** Tub în formă de S montat pe o conductă de canalizare, care reține o cantitate de apă pentru a împiedica trecerea gazelor din canal în încăperea unde e montat tubul. **3.** Butelie de sticlă, de material plastic etc. în care se păstrează apă gazoasă; apa care se păstrează în această sticlă. **4.** Organ de locomoție în formă de pîlnie, la unele animale acvatice.

sigilá, *sigilez,* vb. I. Tr. A aplica un sigiliu.

sigilát, -ă, *sigilați, -te,* adj. Care poartă un sigiliu.

sigíliu, *sigilii,* s.n. **1.** Obiect alcătuit dintr-o placă pe care este gravată o emblemă, o efigie etc. și care se aplică, muiat în tuș, pe acte oficiale, pentru a le da valabilitate; semn imprimat pe ceva cu acest obiect. **2.** Pecete de ceară roșie.

síglă, *sigle,* s.f. Formă prescurtată (printr-o literă sau printr-un grup de litere) a unui cuvînt ori a unui titlu, care se folosește în inscripții, în texte, pe monede etc.

signál, *signale,* s.n. Semnal dat cu un fluier, cu o sirenă etc.

sígur, -ă, *siguri, -e,* **(1—4)** adj., **(5)** adv. **1.** Adj. De a cărui existență sau realizare nu se poate îndoi nimeni; pe care te poți bizui, în care poți avea încredere; (despre oameni) convins, încredințat. **2.** Adj. Care nu prezintă nici un pericol, care oferă siguranță. **3.** Adj. Care nu dă greș; ferm, hotărît. **4.** Adj. Care produce efectul dorit. **5.** Adv. Da; în mod precis, negreșit.

siguránță, (4, 5) *siguranțe,* s.f. **1.** Lipsă de primejdie. **2.** Lipsă de îndoială, convingere. **3.** Precizie în mișcări, în acțiuni. **4.** Dispozitiv la armele de foc, care împiedică descărcarea accidentală a armei; organ de mașină sau dispozitiv

care protejează un material sau un sistem tehnic; *siguranță electrică* = dispozitiv care asigură un circuit electric contra curenților de scurtcircuit. **5.** Dispozitiv care se introduce în broasca unei uși, pentru ca ușa să nu poată fi deschisă cu o cheie falsă. **6.** *Ac de siguranță* = ac prevăzut cu un locaș în care i se introduce vîrful pentru a nu se desprinde din locul unde este înfipt. **7.** (În trecut) Organ de stat cu atribuția de a apăra ordinea de stat burgheză.

sihástru, -ă, *sihaștri, -stre,* s.m. și f. Pustnic; (fig.) persoană care trăiește izolată de societate.

sihăstri, *sihăstresc,* vb. IV. Intr. A duce viață de sihastru; a trăi izolat de lume.

sihăstríe, *sihăstrii,* s.f. **1.** Viață de sihastru; (fig.) singurătate, izolare. **2.** Loc, schit unde trăiește un sihastru.

síhlă, *sihle,* s.f. Pădure deasă, formată din copaci tineri.

silábă, *silabe,* s.f. Parte dintr-un cuvînt formată din unul sau mai multe sunete care se rostesc într-o singură emisiune a vocii.

silábic, -ă, *silabici, -e,* adj. Care se referă la silabe; alcătuit din silabe.

silabisi, *silabisesc,* vb. IV. Tr. A citi rar, despărțind cuvintele în silabe; a citi cu greutate.

sílă, *sile,* s.f. **1.** Sentiment de scîrbă, de dezgust, de repulsie față de cineva sau de ceva. **2.** Constrîngere; *cu sila* (sau *cu de-a sila)* = cu forța.

silén, *sileni,* s.m. (Mitol.) Nume dat satirilor bătrîni.

silépsă, *silepse,* s.f. Construcție sintactică bazată pe folosirea acordurilor în frază după asociații logice și nu după normele gramaticale obișnuite.

sílex, *silexuri,* s.n. Rocă silicioasă foarte dură; cremene.

silf, *silfi,* s.m. (În mitologia popoarelor germanice) Fiecare dintre duhurile care, împreună cu silfidele, întruchipau elementul aerului.

silfídă, *silfide,* s.f. **1.** (În mitologia popoarelor germanice) Fiecare dintre duhurile care, împreună cu silfii, întruchipau elementul aerului. **2.** (La pl.) Familie de insecte coleoptere ale căror larve se hrănesc cu cadavre sau cu plante leguminoase; (și la sg.) insectă care face parte din această familie.

silhúi, -ie, *silhui, -ie,* adj. (Despre locuri) Acoperit cu sihle; (p. ext.) neumblat, sălbatic.

sili, *silesc,* vb. IV. **1.** Tr. A constrînge pe cineva să facă un anumit lucru. **2.** Refl. și intr. A da zor, a se grăbi; a se strădui.

silicát, *silicați,* s.m. Sare a acidului silicic, care se găsește în numeroase minerale, fiind folosit ca materie primă în industria ceramică, în metalurgie, la fabricarea sticlei etc.

silícă, *silice,* s.f. Cărămidă refractară care conține mult siliciu.

silíce s.f. Bioxid de siliciu, care se găsește în natură sub formă de cuarț, opal, agat etc., folosit la fabricarea sticlei, a betonului etc.

silícic adj. *Acid silicic* = acid oxigenat al siliciului.

silíciu s.n. Element chimic, metaloid din grupa carbonului, care se găsește în natură sub formă de silice și silicați, fiind întrebuințat în metalurgie, în unele tranzistoare etc.

silicóză, *silicoze,* s.f. Boală pulmonară profesională datorită inhalării prelungite a pulberilor de bioxid de siliciu.

silículă, *silicule,* s.f. Tip de fruct uscat dehiscent (la varză, la ridichi etc.), asemănător cu silicva.

silícvă, *silicve,* s.f. Fruct caracteristic multor specii de crucifere, alcătuit dintr-o teacă în care sînt închise semințele, fixate pe o membrană mediană.

silínță, *silințe,* s.f. Efort, străduință la muncă, rîvnă.

siliște, *siliști,* s.f. Vatra satului (sau loc unde a fost vatra unui sat).

silít, -ă, *siliți, -te,* adj. **1.** Constrîns, forțat, obligat; (despre acțiuni ale oamenilor) făcut cu sila. **2.** Nesincer, nenatural: *ris silit.*

silitór, -oáre, *silitori, -oare,* adj. Care își dă silința; harnic, sîrguincios.

silitră s.f. Numele popular al azotatului de potasiu, folosit ca îngrășămînt agricol.

sílnic[1], *silnici,* s.m. Nume dat unor plante erbacee melifere, cu tulpini tîrîtoare și flori albastre, care cresc prin păduri.

silnic[2], -ă, *silnici, -e,* adj. Care se face în silă; forțat, impus cu forța; (în trecut) *muncă silnică* = pedeapsă judiciară grea, constînd din muncă forțată (în ocnele de sare).

silnicie, *silnicii,* s.f. Constrîngere, violență; samavolnicie.

silogism, *silogisme,* s.n. Tipul fundamental de raționament deductiv, în care dintr-o judecată universală derivă cu necesitate o nouă judecată prin intermediul unei a treia judecăți.

silóz, *silozuri,* s.n. **1.** Construcție în care se depozitează și se păstrează mari cantități de materiale, de produse agricole etc. **2.** Loc (groapă) în care se pune la macerat nutrețul, în vederea însilozării.

siluétă, *siluete,* s.f. **1.** Imagine a unei ființe, a unui lucru etc., proiectată ca o umbră pe un fond mai luminos. **2.** Talie zveltă, bine proporționată.

siluí, *siluiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A face uz de forță față de cineva, a constrînge. **2.** A necinsti o femeie, a viola.

silumín s.n. Aliaj de aluminiu și siliciu din care se toarnă piese rezistente la solicitări dinamice.

siluríán s.n. A treia perioadă a erei paleozoice, în care s-au dezvoltat animalele nevertebrate marine.

silván, *silvani,* s.m. (În mitologia romană) Fiecare dintre divinitățile considerate ca protectoare ale pădurilor.

silvanít s.n. Minereu de aur și de argint, de culoare argintie-cenușie cu luciu metalic.

sílvic, -ă, *silvici, -e,* adj. Care se referă la pădure sau la silvicultură.

silvícol, -ă, *silvicoli, -e,* adj. **1.** Care ține de silvicultură. **2.** (Despre plante) Care crește de obicei în păduri.

silvicultór, -oáre, *silvicultori, -oare,* s.m. și f. Lucrător specializat în silvicultură; inginer silvic.

silvicultúră s.f. Știință care are ca obiect cultura, refacerea și protecția pădurilor, precum și exploatarea rațională a lor.

silvostépă, *silvostepe,* s.f. Zona de tranziție între pădure și stepă.

simandicós, -oásă, *simandicoși, -oase,* adj. (Fam. sau peior.) Distins, respectabil.

simbiótic, -ă, *simbiotici, -e,* adj. Care trăiește în simbioză; care se referă la simbioză.

simbióză, *simbioze,* s.f. Formă de conviețuire a două organisme de specii diferite, în care ambele organisme cooperează la satisfacerea nevoilor de hrană.

simból, *simboluri,* s.n. **1.** Semn, obiect, imagine care reprezintă sau evocă o idee, o noțiune, un sentiment; procedeu expresiv în artă și literatură, prin care se sugerează o idee sau o stare sufletească. **2.** Semn convențional folosit în știință și în tehnică pentru notarea anumitor noțiuni, operații, cantități etc.

simbólic, -ă, (1) *simbolici, -e,* adj., **(2, 3)** s.f. **1.** Adj. Care are caracterul unui simbol **(1);** care servește ca simbol. **2.** S.f. Exprimare a unor idei sau sentimente cu ajutorul simbolurilor. **3.** S.f. Știință care studiază și explică simbolurile.

simbolísm s.n. Curent literar constituit în Franța spre sfîrșitul sec. XIX și răspîndit apoi în toate literaturile europene, care, considerînd lumea reală drept un ansamblu de simboluri, căuta, în poezie, să interpreteze semnificațiile profunde ale lumii prin intuirea acestor simboluri.

simbolíst, -ă, *simboliști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept sau reprezentant al simbolismului. **2.** Adj. Care se referă la simbolism.

simbolizá, *simbolizez,* vb. I. Tr. A exprima sau a reprezenta un simbol, a fi simbolul a...

simbriáș, -ă, *simbriași, -e,* s.m. și f. (Pop. și fam.) Persoană angajată cu simbrie.

simbríe, *simbrii,* s.f. (Pop.) Răsplată în bani sau în natură care se dădea unei persoane angajate pentru un anumit timp în serviciul cuiva.

simétric, -ă, *simetrici, -e,* adj. Care prezintă simetrie.

simetríe, *simetrii,* s.f. Proprietate a unui ansamblu de a fi alcătuit din elemente reciproc corespondente și de a prezenta, pe această bază, regularitate, ordine și armonie.

simfónic, -ă, *simfonici, -e,* adj. Privitor la simfonie; care are caracter de simfonie.

simfoníe, *simfonii,* s.f. Compoziție muzicală amplă pentru orchestră, de obicei din patru părți.

simián, *simieni,* s.m. (La pl.) Subordin de mamifere primate, cu encefalul foarte dezvoltat și cu o pereche de mamele pectorale; (și la sg.) mamifer din acest subordin.

simigeríe, *simigerii,* s.f. Local în care se fac și se vînd covrigi, plăcinte etc.

simigíu, *simigii,* s.m. Persoană care face sau vinde covrigi, plăcinte etc.

similár, -ă, *similari, -e,* adj. De același fel; asemănător, analog.

similitúdine, *similitudini,* s.f. Asemănare, potrivire între două lucruri, două acțiuni etc.

siminic s.m. v. **siminoc.**

siminichíe, *siminichii,* s.f. Arbust mic, cu flori galbene, ale cărui frunze sînt întrebuințate în medicină ca purgativ și diuretic.

siminóc, *siminoci,* s.m. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene dispuse în capitule. Var.: **siminíc** s.m.

simpátic, -ă, *simpatici, -e,* adj. **1.** Care place, care inspiră simpatie. **2.** *Cerneală simpatică* = cerneală întrebuințată la scrierea secretă, care devine vizibilă numai prin încălzire sau după developare chimică. **3.** *Sistem nervos simpatic* (sau, substantivat, n., *marele simpatic)* = parte a sistemului nervos, care reglează funcțiile glandelor și ale organelor interne.

simpatíe, *simpatii,* s.f. **1.** Atracție, afinitate pe care o simte cineva față de o persoană (sau pe care o inspiră unei persoane). **2.** (Med.) Legătură, raport între două organe simetrice, datorită căruia atunci cînd unul dintre ele este afectat, suferă și celălalt.

simpatizá, *simpatizez,* vb. I. Tr. A nutri sentimente de simpatie față de o persoană, față de o cauză etc.; (intr.) a împărtăși sentimentele, aspirațiile, ideile, convingerile cuiva.

simpatizánt, -ă, *simpatizanți, -te,* s.m. și f. Persoană care împărtășește aspirațiile unei grupări politice, artistice, sportive etc., fără a fi membru al ei.

simplicitáte s.f. Simplitate.

simplificá, *simplific,* vb. I. Tr. A face să fie mai simplu; (mat.) a transforma o egalitate într-o egalitate echivalentă, de formă mai simplă.

simplíst, -ă, *simpliști, -ste,* adj. Care judecă lucrurile în mod superficial, unilateral.

simplitáte s.f. Însușirea de a fi simplu; (p. ext.) naturalețe, lipsă de afectare, de rafinament.

símplu, -ă, *simpli, -e,* adj. **1.** Format dintr-un singur element sau din elemente omogene; care nu este amestecat sau complicat; (gram.) *timp simplu* = timp al verbului alcătuit fără verbe auxiliare. **2.** (Despre oameni) Lipsit de artificialitate, sincer, neprefăcut. **3.** Care este ușor de înțeles, de făcut, de manipulat. **4.** (Despre probe sportive; și substantivat, n.) Care se dispută numai între doi adversari. **5.** Lipsit de podoabe, modest; (despre oameni) lipsit de cultură (și de inteligență). **6.** (Precedînd substantivul pe care îl determină, înlocuiește un adverb) Numai, doar, nimic mai mult decît.

simpózion, *simpozioane,* s.n. Discuție asupra unei teme de actualitate din domeniul literaturii, științei etc., pe baza unor scurte expuneri în fața și cu participarea publicului.

simptóm, *simptome,* s.n. Tulburare funcţională sau senzaţie anormală resimţită de cineva şi care poate indica prezenţa unei boli; (fig.) indiciu al unei stări anormale, individuale sau sociale.

simptomátic, -ă, *simptomatici, -e,* adj. Referitor la simptomele unei boli; (fig.) care indică existenţa unei stări de lucruri; semnificativ.

simţ, *simţuri,* s.n. Funcţie a organismului prin care se recepţionează şi se prelucrează anumiţi excitanţi externi şi interni; capacitatea omului de a înţelege, de a judeca; *simţ practic* = îndemînare de a rezolva diferite probleme concrete.

simţămînt, *simţăminte,* s.n. Sentiment.

simţí, *simt,* vb. IV. **1.** Tr. A percepe ceva prin intermediul organelor de simţ; a băga de seamă, a observa. **2.** Refl. A fi conştient de propria sa stare fizică. **3.** Tr. A fi mişcat, impresionat de ceva. **4.** Tr. A avea impresia că... **5.** Refl. A da dovadă de bun-simţ.

simţíre, *simţiri,* s.f. Faptul de *a simţi;* starea omului care este conştient de ceea ce se petrece în jurul lui.

simţít, -ă, *simţiţi, -te,* adj. Plin de bun-simţ, cu bun-simţ.

simţitór, -oáre, *simţitori, -oare,* adj. **1.** Care se impresionează uşor, plin de sensibilitate. **2.** (Adesea adverbial) Apreciabil, considerabil.

simulá, *simulez,* vb. I. Tr. A face să pară adevărat ceva ce nu este în realitate; a crea o impresie falsă; a se preface.

simulácru, *simulacre,* s.n. Aparenţă înşelătoare; acţiune simulată.

simulatór, *simulatoare,* s.n. Complex tehnic pentru simularea condiţiilor în care se desfăşoară un zbor spaţial, în vederea cunoaşterii acestora şi a preîntîmpinării unor dificultăţi în timpul zborului.

simultán, -ă, *simultani, -e,* adj. (Despre evenimente, acţiuni) Care are loc în acelaşi timp cu altceva.

simultaneitáte s.f. Însuşirea unor acţiuni sau evenimente de a fi simultane.

simún s.n. Vînt puternic, cald şi uscat, care bate în Sahara şi în Arabia.

sinagógă, *sinagogi,* s.f. Casă de rugăciune sau templu mozaic.

sinalagmátic, -ă, *sinalagmatici, -e,* adj. (Jur., despre contracte) Care dă naştere la obligaţii reciproce între părţile contractante.

sinantróp, *sinantropi,* s.m. Om fosil (descoperit în China), care a trăit acum 700 000 de ani şi care prezintă un amestec de caractere primitive şi caractere evoluate.

sinapísm, *sinapisme,* s.n. Cataplasmă cu făină de muştar.

sinaxár, *sinaxare,* s.n. Carte care cuprinde, pe scurt, vieţile sfinţilor.

síncer, -ă, *sinceri, -e,* adj. Care exprimă adevărul; neprefăcut, fără gînduri ascunse.

sinceritáte s.f. Însuşirea de a fi sincer.

sinchisí, *sinchisesc,* vb. IV. Refl. (Mai ales în construcţii negative) A-i păsa cuiva de cineva sau de ceva.

sinclinál, *sinclinale,* s.n. Cută a straturilor din scoarţa Pămîntului, avînd aspectul unei albii cu concavitatea în sus.

sincopát, -ă, *sincopaţi, -te,* adj. **1.** (Muz.) Caracterizat prin folosirea sincopei. **2.** (Despre vocale) Dispărut din interiorul unui cuvînt prin sincopă **(3).**

sincópă, *sincope,* s.f. **1.** Pierderea bruscă a cunoştinţei, datorită întreruperii activităţii inimii. **2.** (Muz.) Efect ritmic, dinamic obţinut prin mutarea accentului unei măsuri de pe timpul tare pe timpul slab anterior. **3.** Dispariţia unei vocale (sau a unui grup de vocale) neaccentuate dintre două consoane ale unui cuvînt.

sincretism, *sincretisme,* s.n. Contopire într-o stare încă nediferenţiată, specifică fazelor primitive de dezvoltare a culturii, a unor elemente diferite, în special artistice, literare, filozofice.

sincrociclotrón, *sincrociclotroane,* s.n. (Fiz.) Fazotron.

sincrofazotrón, *sincrofazotroane,* s.n. Accelerator ciclic pentru particule grele cu sarcină electrică, al cărui principiu de funcţionare îmbină elemente ale sincrotronului cu elemente ale fazotronului.

sincrón, -ă, *sincroni, -e,* adj. Sincronic; *maşină sincronă* = maşină electrică de curent alternativ a cărei turaţie de regim este constantă şi proporţională cu frecvenţa tensiunii la borne.

sincrónic, -ă, *sincronici, -e,* adj. **1.** (Despre fapte, evenimente, fenomene) Care există sau se produce în acelaşi timp cu altul; simultan, concomitent. **2.** Care este considerat independent de evoluţia istorică; static.

sincronie s.f. Ansamblul fenomenelor lingvistice considerate într-o anumită perioadă din istoria unei limbi.

sincronísm, *sincronisme,* s.n. Faptul de a fi sincronic; proprietate a unor fenomene periodice asemănătoare de a se desfăşura simultan, în mod paralel.

sincronizá, *sincronizez,* vb. I. Tr. **1.** A face ca două acţiuni, mişcări etc. să se desfăşoare în acelaşi timp, începînd şi terminîndu-se în aceleaşi momente. **2.** A realiza, într-un film, concordanţa dintre imagine şi sunet.

sincronizatór, *sincronizatoare,* s.n. **1.** Aparat folosit în cinematografie pentru a realiza concordanţa între imagine şi sunet. **2.** Ansamblu de dispozitive pentru sincronizarea automată a maşinilor sincrone.

sincrotrón, *sincrotroane,* s.n. Accelerator ciclic folosit pentru obţinerea electronilor de mare energie, în care se realizează un sincronism între mişcarea de rotaţie a electronilor şi variaţia tensiunii acceleratoare.

sindactilie s.f. Malformaţie congenitală constînd în lipirea a două sau a mai multor degete de la mîini ori de la picioare.

sindicál, -ă, *sindicali, -e,* adj. Care ţine de sindicat; privitor la sindicat.

sindicalísm s.n. Curent în mişcarea muncitorească, dezvoltat la sfîrşitul sec. XIX şi începutul sec. XX, care reduce lupta clasei muncitoare la reforme economico-sociale, obţinute cu ajutorul sindicatelor.

sindicát, *sindicate*, s.n. **1.** Organizaţie profesională de masă a clasei muncitoare şi a altor oameni ai muncii, al cărei scop este apărarea şi promovarea intereselor politice, economice şi sociale ale acestora. **2.** (Ec.; în capitalism) Uniune monopolistă în cadrul căreia întreprinderile membre îşi menţin independenţa de producţie dar şi-o pierd pe cea de desfacere, vînzarea mărfurilor, uneori şi achiziţionarea materiilor prime, făcîndu-se printr-un oficiu comun.

sindrofie, *sindrofii*, s.f. Petrecere organizată în familie.

sindróm, *sindroame*, s.n. Grup de semne şi simptome care apar împreună în cursul unei boli, alcătuind nota ei caracteristică.

sine pron. refl. **1.** (La pers. 3 pentru toate genurile şi numerele) Are funcţie de complement direct al unui verb reflexiv: *numai pe sine se vede*. **2.** Are funcţie de atribut, complement indirect sau circumstanţial: *mulţumire de sine; îl păstrează pentru sine; de la sine* = fără ajutorul nimănui; din proprie iniţiativă; (substantivat) *în sinea mea (a ta* etc.) = în propria conştiinţă.

sineálă s.f. (Pop.) Albăstreală pentru rufe.

sinécdocă, *sinecdoce*, s.f. Figură de stil care lărgeşte sau restrînge sensul unui cuvînt, prin folosirea întregului în locul părţii (sau invers), a particularului în locul generalului (sau invers) etc.

sinecúră, *sinecuri*, s.f. Slujbă, funcţie bine retribuită, pentru care nu se depune o muncă corespunzătoare sau nici un fel de muncă.

sinecuríst, -ă, *sinecurişti*, *-ste*, s.m. şi f. Persoană care deţine o sinecură.

sinelí vb. IV. v. **sinili.**

sinelíu, -íe adj. v. **siniliu.**

sinergíe s.f. Asociaţie a mai multor organe sau ţesuturi pentru îndeplinirea aceleiaşi funcţiuni.

sinestezíe, *sinestezii*, s.f. (Med.) Tulburare de sensibilitate constînd din apariţia unei duble senzaţii după o singură excitaţie.

sinét, *sineturi*, s.n. (Înv.) **1.** Act, document, hrisov. **2.** Adeverinţă, chitanţă.

singulár, -ă, *singulari*, *-e*, adj. **1.** *Număr singular* (şi substantivat, n.) = categorie gramaticală care indică un singur exemplar dintr-o categorie de fiinţe, de obiecte etc. **2.** Care se referă la un singur exemplar dintr-o categorie, care ocupă un loc aparte în cadrul unei categorii; (fil.; substantivat, n.) categorie care reflectă un singur exemplar dintr-o clasă de lucruri.

singularizá, *singularizez*, vb. I. Tr. şi refl. A (se) distinge, a (se) deosebi de alţii.

síngur, -ă, *singuri*, *-e*, adj. **1.** Neînsoţit de nimeni; fără nimeni alături; izolat, retras. **2.** Prin forţele sale, din proprie iniţiativă; (despre lucruri, aparate etc.) care acţionează de la sine. **3.** (Precedînd substantivul pe care îl determină) Numai unul; (în construcţii negative) nici unul: *n-a spus un singur cuvînt*. **4.** Eu însumi, chiar eu (tu etc.).

singurátic, -ă, *singuratici*, *-e*, adj. Care trăieşte izolat, retras; (despre lucruri) care se află departe de alte lucruri.

singurătáte, *singurătăţi*, s.f. **1.** Faptul de a fi singur; starea celui care trăieşte singuratic. **2.** Loc retras; pustietate.

singurél, -eá, -ícă, *singurei*, *-ele*, adj. Diminutiv al lui *singur; singur-singurel* = singur de tot.

siníe, *sinii*, s.f. Tavă mare, rotundă, în care se coc bucate în cuptor sau pe care se aduc la masă.

sinilí, *sinilesc*, vb. IV. Tr. (Reg.) A clăti rufele în sineală. Var.: **sinelí** vb. IV.

siniliu, -íe, *sinilii*, adj. (Reg.) De culoarea sinelii; albăstrui. Var.: **sineliu, -íe** adj.

sinistrát, -ă, *sinistraţi*, *-te*, adj., s.m. şi f. (Persoană) care a suferit pagube mari de pe urma unui incendiu sau a unei calamităţi naturale.

sinistru, -ă, *siniştri*, *-stre*, adj. Care îngrozeşte, înspăimîntător; oribil.

sinód, *sinoade*, s.n. Adunare de ierarhi care constituie forul suprem al bisericii ortodoxe.

sinodál, -ă, *sinodali*, *-e*, adj. Privitor la sinod; care emană de la un sinod.

sinológ, *sinologi*, s.m. Specialist în sinologie.

sinologíe s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul limbii, istoriei şi culturii poporului chinez.

sinoním, *sinonime*, s.n. Cuvînt sau expresie care are acelaşi înţeles cu alt cuvînt sau cu altă expresie.

sinonímic, -ă, *sinonimici*, *-e*, adj. Privitor la sinonime sau la sinonimie.

sinonimíe s.f. Însuşire a unor cuvinte, expresii sau construcţii gramaticale de a avea acelaşi înţeles cu altele; situaţia în care se află două sau mai multe sinonime.

sinóptic, -ă, *sinoptici*, *-e*, adj. (Despre tabele, date etc.) Întocmit astfel încît să permită o privire generală asupra tuturor părţilor care compun un tot; *hartă sinoptică* = hartă pe care se înscriu principalele elemente meteorologice de pe cuprinsul unei regiuni la o anumită oră.

sinoviál, -ă, *sinoviali*, *-e*, adj. Privitor la sinovie; care secretează sinovie.

sinovíe s.f. Lichid seros de culoare galbenă, secretat de membrana care căptuşeşte articulaţiile, cărora le asigură buna funcţionare.

sinovítă, *sinovite*, s.f. Inflamaţie a membranei sinoviale.

sintáctic, -ă, *sintactici*, *-e*, adj. Care se referă la sintaxă.

sintágmă, *sintagme*, s.f. Unitate semantică-sintactică stabilă, formată dintr-un grup de două sau mai multe cuvinte între care există anumite raporturi.

sintáxă, *sintaxe*, s.f. Parte a gramaticii care studiază regulile de îmbinare a cuvintelor în propoziţii şi a propoziţiilor în fraze.

sinterizáre s.f. Operaţie de realizare a unor piese prin încălzirea unor pulberi şi presarea lor în forme speciale.

sintétic, -ă, *sintetici, -e,* adj. **1.** Privitor la sinteză; care ține de sinteză, care se obține prin sinteză; *limbă sintetică* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă de obicei prin adăugarea de afixe la tema cuvîntului. **2.** (Despre compuși chimici) Care se obține pe cale artificială.

sintetizá, *sintetizez,* vb. I. Tr. A realiza o sinteză; a uni prin sinteză.

sintéză, *sinteze,* s.f. **1.** Metodă științifică generală prin care se reunesc, în întregul din care fac parte, elementele obținute printr-o analiză prealabilă. **2.** Operație prin care se obține un compus chimic din elementele lui componente sau din compuși chimici mai simpli.

sintonie s.f. Egalitate a frecvențelor de oscilație ale mai multor sisteme (circuite electrice, pendule etc.).

sinucíde, *sinucid,* vb. III. Refl. A-și lua singur viața, a se omorî.

sinucídere, *sinucideri,* s.f. Faptul de *a se sinucide;* suprimarea propriei vieți.

sinucigáș, -ă, *sinucigași, -e,* s.m. și f. Persoană care și-a luat (sau a încercat să-și ia) singură viața.

sinuós, -oásă, *sinuoși, -oase,* adj. (Despre ape, drumuri etc.) Cotit, șerpuitor.

sinuozitáte, *sinuozități,* s.f. Cotitură, curbă a unui drum, a unui curs de apă etc.

sínus[1], *sinusuri,* s.n. **1.** Cavitate neregulată în interiorul unui os cranian. **2.** Canal dilatat care colectează sîngele venos dintr-o anumită regiune a organismului.

sínus[2], *sinusuri,* s.n. Funcție trigonometrică a unui unghi ascuțit dintr-un triunghi dreptunghic, egală cu raportul dintre lungimea catetei opusă unghiului respectiv și lungimea ipotenuzei.

sinusoidál, -ă, *sinusoidali, -e,* adj. Privitor la sinusoidă; în formă de sinusoidă.

sinusoídă, *sinusoide,* s.f. Curbă plană care reprezintă, într-un sistem de coordonate rectangulare, valorile sinusului[2], în funcție de valorile unghiului respectiv.

sinuzál, -ă, *sinuzali, -e,* adj. Care se referă la sinus[1].

sinuzítă, *sinuzite,* s.f. Inflamație a mucoasei sinusului nazal.

sionísm s.n. Doctrină politică și mișcare naționalistă apărută la sfîrșitul sec. XIX în rîndurile burgheziei evreiești din țările europene, care și-a propus întemeierea unui stat național evreiesc pe teritoriul Palestinei, înainte de crearea statului Israel (1947).

sioníst, -ă, *sioniști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la sionism; care aparține sionismului. **2.** S.m. și f. Adept al sionismului.

sípet, *sipete,* s.n. Cufăr de lemn cu capac boltit (uneori decorat și ferecat cu cercuri de fier) în care se păstrează haine sau obiecte de valoare.

sipică, *sipici,* s.f. Numele a două plante erbacee, una cu tulpina ramificată, cu frunze păroase și flori albe-albăstrii, cealaltă cu flori gălbui-roșietice, întrebuințată în medicină.

síre s.m. Titlu cu care se adresează cineva unui rege sau unui împărat.

sireáp, -ă, *sirepi, -e,* adj. (Despre cai) Iute, greu de stăpînit. Var.: **sirép, sireápă** adj.

siréná, *sirene,* s.f. **1.** Aparat care produce sunete de mare intensitate, folosit pentru semnalizări în navigație, în fabrici etc. **2.** (În mitologia greacă) Ființă fabuloasă închipuită ca avînd partea superioară a corpului de femeie și partea inferioară de pește, care, prin cîntecele ei, ademenea pe corăbieri în locuri primejdioase.

sirép, sireápă adj. v. **sireap.**

siringă s.f. v. **seringă.**

siróco s.n. Vînt cald și foarte uscat care bate în țările mediteraneene, cauzînd pagube mari.

siróp, *siropuri,* s.n. Soluție densă de zahăr în apă sau în sucuri vegetale.

sisál, *sisali,* s.m. Plantă textilă din regiunile tropicale, din ale cărei frunze se extrag fibre pentru confecționarea sforilor, funiilor etc.

sistá, *sistez,* vb. I. Tr. A întrerupe, a opri, a suspenda o activitate.

sistém, *sisteme,* s.n. **1.** Ansamblu de elemente aflate într-o relație de interdependență și de interacțiune, care funcționează ca un întreg organizat; *sistemul solar* (sau *planetar*) = ansamblu alcătuit din Soare împreună cu totalitatea corpurilor cerești care gravitează în jurul lui; *sistem de ecuații* = ansamblu format din mai multe ecuații cu aceleași necunoscute, care trebuie rezolvate împreună pentru a se obține valorile necunoscutelor; *sistem tehnic* = ansamblu unitar compus cel puțin în parte din corpuri solide, folosit în industrie, în transporturi, în agricultură etc. (ex. mașini, aparate, instalații etc.); *sistem fizic* = ansamblu de instrumente, aparate, corpuri și cîmpuri de forță cu ajutorul cărora se cercetează un fenomen fizic; *sistem fizico-chimic* = sistem fizic în care au loc schimbări în compoziția chimică a corpurilor ce-l alcătuiesc. **2.** (Geol.) Totalitatea depozitelor formate în decursul unei perioade geologice. **3.** Ansamblu coerent de idei științifice sau filozofice. **4.** Mod de organizare a unui proces, a unei activități etc.; *sistem informațional* = ansamblu de procedee și mijloace de colectare, prelucrare și transmitere a informației necesare procesului de conducere a întreprinderilor, ministerelor etc.

sistemátic, -ă, *sistematici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la un sistem; care este alcătuit după un sistem. **2.** Adj. (Adesea adverbial) Care se efectuează după un plan, după o metodă; (p. ext.) care se exercită cu stăruință, în mod constant. **3.** S.f. (Biol.) Știința identificării și clasificării organismelor vii.

sistematizá, *sistematizez,* vb. I. Tr. **1.** A aranja, a dispune ceva după un anumit sistem. **2.** A organiza o activitate după un plan. **3.** A organiza elementele unei științe, ale unei expuneri, după un anumit sistem.

sistematizáre, *sistematizări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a sistematiza;* ordonare, clasare după un anumit sistem. **2.** Îmbinare armonioasă a elemente-

lor care alcătuiesc o localitate, o zonă cu o anumită destinaţie etc.; ramură a urbanisticii care se ocupă cu proiectarea şi reorganizarea ştiinţifică a localităţilor.

sistematizát, -ă, *sistematizaţi, -te,* adj. Dispus după un sistem; (despre oraşe) reorganizat după un anumit plan.

sistolă, *sistole,* s.f. Fază de contractare a inimii, cînd sîngele este expulzat din auricule în ventricule sau din ventricule în artera pulmonară şi în aortă.

sistólic, -ă, *sistolici, -e,* adj. Privitor la sistolă; care ţine de sistolă.

sitár, *sitari,* s.m. Pasăre călătoare de mărimea unui porumbel, cu ciocul lung, drept şi subţire, vînată pentru carnea ei gustoasă.

sită, *site,* s.f. **1.** Obiect de uz casnic format dintr-o ţesătură de fire textile sau metalice, fixată într-un cadru circular de lemn sau de metal şi servind pentru a cerne făina. **2.** (Tehn.) Ţesătură de fire textile ori metalice sau tablă perforată folosită pentru separarea granulelor de diferite dimensiuni dintr-un amestec granular sau pulverulent. **3.** Pînză deasă de sîrmă, aşezată ca protecţie la geamuri, la dulapuri etc.

sitíşcă, *sitişti,* s.f. (Reg.) Strecurătoare folosită în gospodărie.

sitronádă s.f. v. **citronadă.**

situá, *situez,* vb. I. **1.** Refl. A ocupa un anumit loc într-o ierarhie, într-o ordine; (p. ext.) a lua o anumită atitudine faţă de o problemă. **2.** Tr. şi refl. A (se) aşeza într-un anumit loc, într-un anumit fel.

situát, -ă, *situaţi, -te,* adj. (Despre oameni) Care are o bună situaţie materială; bogat.

situáţie, *situaţii,* s.f. **1.** Ansamblu de împrejurări în care se află la un moment dat o persoană, o colectivitate, o ţară etc. din punct de vedere social, economic, politic etc. **2.** Poziţie socială sau materială în care se află cineva; (p. ext.) avere. **3.** (Fig.) Dispoziţie sufletească (bună sau rea). **4.** Dare de seamă, raport (administrativ etc.).

situaţionál, -ă, *situaţionali, -e,* adj. Care se referă la o situaţie, care este considerat din punctul de vedere al situaţiei pe care o ocupă.

sîc interj. Cuvînt prin care cineva îşi exprimă satisfacţia răutăcioasă faţă de un necaz al altuia.

sîcîí, *sîcîi,* vb. IV. Tr. A necăji mereu pe cineva, a nu-i da pace.

sîcîiálă, *sîcîieli,* s.f. Faptul de a sîcîi.

sîcîitór, -oáre, *sîcîitori, -oare,* adj. Care sîcîie, care enervează.

sîmbătă, *sîmbete,* s.f. A şasea zi a săptămînii; (adverbial, în forma *sîmbăta*) în fiecare sîmbătă.

sîmbovínă, *sîmbovine,* s.f. Arbore înalt pînă la 20 m, cu flori verzi-gălbui şi cu fructe comestibile, asemănătoare cu cireşele, cultivat uneori ca plantă ornamentală.

sîmbráş, *sîmbraşi,* s.m. (Înv. şi reg.) Persoană care se întovărăşeşte cu alta pentru arat, pentru alcătuirea unei stîni etc.

sîmbră, *sîmbre,* s.f. (Înv. şi reg.) Întovărăşire între mai multe persoane pentru arat, pentru alcătuirea unei stîni etc.

sîmbure, *sîmburi,* s.m. **1.** Partea cu înveliş lemnos din interiorul unor fructe, care conţine sămînţa; partea moale a seminţei, în care se află substanţa germinativă. **2.** (Fig.) Miez, germen al unei idei, al unei teorii. **3.** (Fig.) Părticică, fărîmă: *un sîmbure de adevăr.*

sîmburós, -oásă, *sîmburoşi, -oase,* adj., s.f. pl. **1.** Adj. (Despre fructe) Care are (mulţi) sîmburi. **2.** S.f. pl. Grup de pomi care fac fructe cu sîmburi.

sîn, (1) *sîni,* s.m., **(2—5)** *sînuri,* s.n. **1.** S.m. Fiecare dintre cele două mamele (sau ambele mamele) ale femeilor. **2.** S.n. Partea din faţă a corpului omenesc; piept. **3.** S.n. Spaţiul dintre piept şi cămaşa încinsă la brîu (în care se pot ţine lucruri, ca într-o pungă). **4.** S.n. (Pop.) Loc din corpul femeii în care se formează fătul. **5.** S.n. (Fig.) Mijloc, miez, centru.

sîneáţă, *sîneţe,* s.f. (Înv.) Puşcă primitivă, cu cremene.

sînge s.n. **1.** Lichid de culoare roşie, alcătuit din plasmă, globule roşii şi globule albe, care circulă prin vene şi artere, asigurînd nutriţia şi oxigenarea corpului la animalele superioare; *cu sînge rece* = calm, cu luciditate; *fraţi de sînge* = fraţi avînd acelaşi tată şi aceeaşi mamă; *de sînge albastru* = de neam mare, nobil. **2.** *Sîngele-voinicului* = numele a două specii de plante din familia orhideelor, cu flori roşii-purpurii parfumate, şi al unei plante agăţătoare din familia leguminoaselor, cu flori roşii.

sînger, *sîngeri,* s.m. Arbust înalt pînă la 4 m, cu ramuri purpurii toamna şi iarna, cu flori albe şi fructe negricioase.

sîngerá, *sîngerez,* vb. I. Intr. A pierde sînge; a fi rănit; (despre răni) a lăsa să curgă sînge.

sîngerát, -ă, *sîngeraţi, -te,* adj. Care sîngerează; plin de sînge, rănit; (despre ochi) injectat, congestionat.

sîngeríu, -íe, *sîngerii,* adj. De culoarea sîngelui; roşu.

sîngerós, -oásă, *sîngeroşi, -oase,* adj. **1.** Crud, nemilos, crunt; (despre întîmplări, evenimente) însoţit de vărsare de sînge; plin de cruzime. **2.** Care are mult sînge; (despre ochi) congestionat, injectat.

sînziánă, *sînziene,* s.f. **1.** (Bot.) Drăgaică **(1, 4). 2.** (În superstiţii) Fiinţă fantastică, răufăcătoare.

sîrb, -ă, *sîrbi, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Serbia (Iugoslavia) sau la populaţia ei. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Serbiei.

sîrbă, *sîrbe,* s.f. Numele unui dans popular românesc.

sîrbésc, -eáscă, *sîrbeşti,* adj. Care se referă la sîrbi; propriu sîrbilor.

sîrbísm, *sîrbisme,* s.n. Cuvînt sau expresie împrumutată din limba sîrbă de o altă limbă şi neadaptată la sistemul acesteia.

sîrboáică, *sîrboaice,* s.f. Femeie care face parte din poporul sîrb.

sîrbocroátă adj. *Limba sîrbocroată* (și substantivat) = limbă slavă vorbită de sîrbi și de croați.

sîrg s.n. *De* (sau *cu*) *sîrg* = repede, cu grabă.

sîrguí, *sîrguiesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) A-și da silința, a se strădui.

sîrguinciós, -oásă, *sîrguincioși*, *-oase*, adj. Sîrguitor.

sîrguínță s.f. Silință, străduință, zel.

sîrguitór, -oáre, *sîrguitori*, *-oare*, adj. Harnic, silitor.

sírmă, *sîrme*, s.f. Fir subțire de metal, avînd numeroase întrebuințări.

sîsîí, *sísîi*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre gîște, șerpi) A scoate sunete asemănătoare cu un „s" prelungit. **2.** (Despre oameni) A vorbi defectuos, pronunțînd „s" în loc de „ș".

sîsîiác, *sîsîiece*, s.n. Hambar pentru păstrat cereale, construit din scînduri sau din nuiele.

sîsîít s.n. Faptul de a sîsîi; sunetul scos de cel care sîsîie.

sîsîitúră, *sîsîituri*, s.f. **1.** Sîsîit. **2.** Sunet rezultat din rostirea repetată a interjecției „ss" cu scopul de a obține liniște.

slab, -ă, *slabi*, *-e*, adj. **1.** Care nu are (multă) grăsime; (despre mîncări) gătit cu grăsime puțină. **2.** Lipsit de vlagă, de putere; (fig.) lipsit de tărie morală, de fermitate. **3.** (Despre obiecte) Fără rezistență; (despre pămînt) neroditor; (despre soluții) diluat. **4.** (Despre opere artistice, literare sau științifice) Lipsit de valoare, mediocru.

slad s.n. Malț.

slai, *slaiuri*, s.n. **1.** Oplean. **2.** Fiecare dintre scîndurile care formează părțile laterale ale unei ambarcații.

slálom, *slalomuri*, s.n. Coborîre pe schiuri constînd dintr-o succesiune de viraje; probă din schiul alpin în care concurentul trebuie să treacă prin anumite puncte obligatorii.

slátină, *slatine*, s.f. Izvor de apă (minerală) sărată; teren mlăștinos și sărat.

slav, -ă, *slavi*, *-e*, subst., adj. **1.** S.m. (La pl.) Nume generic dat popoarelor care alcătuiesc populațiile de bază din U.R.S.S., Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria și Iugoslavia; (s.m. și f.) persoană care face parte din una dintre aceste populații. **2.** Adj. Care se referă la slavi **(1)**, care aparține slavilor; *limbă slavă* = fiecare dintre limbile popoarelor slave; (substantivat, f.) *slava veche* = limba textelor slave religioase din sec. IX–XI.

slávă, *slăvi*, s.f. **1.** Faimă, glorie; laudă, preamărire. **2.** Înaltul cerului, văzduh.

slavíst, -ă, *slaviști*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în slavistică.

slavístică s.f. Totalitatea disciplinelor care studiază limba, istoria și cultura popoarelor slave.

slavón, -ă, *slavoni*, *-e*, adj. Slav **(2)**; *limba slavonă* (și substantivat, f.) = limba redacțiilor tîrzii ale vechii slave.

slavonéște adv. În limba slavonă.

slăbănóg, -oágă, *slăbănogi*, *-oage*, adj., s.m. **1.** Adj. Slab, lipsit de putere, de vlagă. **2.** S.m. Plantă erbacee din regiunile de munte, înaltă pînă la 120 cm, cu flori glabene cu puncte roșii, folosită pentru proprietățile ei diuretice.

slăbí, *slăbesc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre ființe) A deveni mai slab, a pierde din greutate; a-și pierde vlaga, puterea. **2.** Intr. (Despre organe ale corpului, despre facultăți etc.) A nu mai funcționa normal. **3.** Intr. (Despre abstracte) A pierde din intensitate; (despre procese în desfășurare) a încetini ritmul. **4.** Tr. A da drumul dintr-o strînsoare, a face să fie mai puțin strîns.

slăbiciúne, *slăbiciuni*, s.f. **1.** Lipsă de forță fizică; senzație de pierdere a puterilor; (fig.) lipsă de energie, de fermitate. **2.** Afecțiune, înclinație pentru cineva sau pentru ceva.

slăbít, -ă, *slăbiți*, *-te*, adj. Care a devenit slab; lipsit de puteri, de vlagă.

slănínă s.f. Stratul de grăsime aflat între pielea și carnea porcului; parte din această grăsime, folosită ca aliment.

slăví, *slăvesc*, vb. IV. Tr. A lăuda, a preamări, a glorifica.

sleí, *sleiesc*, vb. IV. **1.** Refl. (Despre substanțe grase) A se închega, a se solidifica (prin răcire). **2.** Tr. A seca o fîntînă (pentru a o curăța); (fig.) a secătui pe cineva de bani; a epuiza ceva.

sleít, -ă, *sleiți*, *-te*, adj. (Despre substanțe grase) Închegat, solidificat (prin răcire).

slinós, -oásă, *slinoși*, *-oase*, adj. Murdar, jegos, soios.

slip[1], *slipuri*, s.n. Chiloți de baie foarte scurți.

slip[2], *slipuri*, s.n. Plan înclinat de pe care sînt coborîte pe apă hidroavioanele.

slóbod, -ă, *slobozi*, *-de*, adj. **1.** Liber; în stare de libertate; (despre țări, popoare) neatîrnat, independent. **2.** Care poate acționa după dorința sau voința sa. **3.** (Despre legături) Care permite mișcări libere, care nu strînge prea tare.

slobozénie, *slobozenii*, s.f. (Înv. și pop.) **1.** Libertate. **2.** Neatîrnare.

slobozi, *slobód*, vb. IV. Tr. (Pop.) **1.** A pune în libertate; a lăsa în libertate (un animal). **2.** A permite cuiva să plece. **3.** A elibera dintr-o strînsoare, dintr-o legătură; a lăsa să cadă (din mînă). **4.** A descărca o armă de foc.

slobozíe, *slobozii*, s.f. (Înv.) Sat întemeiat pe un loc pustiu sau refăcut după părăsirea lui de către locuitori, care se bucura de anumite privilegii domnești.

slogán, *sloganuri*, s.n. Formulă care exprimă succint țelurile (politice, economice), ale unui grup, ale unei organizații etc. ori o problemă de actualitate.

sloi, *sloiuri*, s.n. Bloc de gheață care plutește pe o apă înainte de înghețul total sau după dezghețul acesteia.

slovác, -ă, *slovaci*, *-e*, s.m. și f. adj., **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Slovaciei (Cehoslovacia). **2.** Adj. Care se referă la Slovacia sau la

populaţia ei; (substantivat, f.) limba vorbită de slovaci.

slóvă, *slove*, s.f. (Pop.) Literă (chirilică); scriere; alfabet.

slovén, -ă, *sloveni, -e*, s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune pe teritoriul Sloveniei (Iugoslavia). **2.** Adj. Care se referă la Slovenia sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limba vorbită de sloveni.

slovenéşte adv. Ca slovenii; în limba slovenă.

slugárnic, -ă, *slugarnici, -e*, adj. Care are o atitudine umilă faţă de cei pe care îi slujeşte; lipsit de demnitate.

slúgă, *slugi*, s.f. **1.** (Rar) Persoană angajată să muncească în serviciul, în gospodăria cuiva. **2.** (Fig.) Persoană care se supune orbeşte voinţei altuia.

slugărí, *slugăresc*, vb. IV. **1.** Intr. (Rar) A munci ca slugă la un stăpîn. **2.** Tr. A sta în preajma cuiva, executîndu-i cu umilinţă ordinele.

slugărnicí, *slugărnicesc*, vb. IV. Intr. A slugări.

slugărnícíe, *slugărnicii*, s.f. Atitudinea persoanei slugarnice; servilism.

slúger, *slugeri*, s.m. (Înv.) Dregător în Ţara Românească şi Moldova, însărcinat în special cu aprovizionarea curţii domneşti şi a armatei. Var.: **súlger** s.m.

sluj s.n. invar. *A sta* (sau *a face*) *sluj* = (despre cîini) a se ridica în două picioare; (fig., despre oameni) a fi slugarnic, a se umili.

slujbáş, -ă, *slujbaşi, -e*, s.m. şi f. (Înv.) Funcţionar.

slújbă, *slujbe*, s.f. **1.** Ocupaţie, serviciu la o instituţie sau la o întreprindere. **2.** Serviciu religios.

slují, *slujesc*, vb. IV. **1.** Intr. A munci în gospodăria cuiva, a fi în serviciul unui stăpîn. **2.** Refl. A se servi de cineva sau de ceva, a utiliza ceva; (intr.; despre obiecte) a servi la ceva. **3.** Intr. A oficia o slujbă religioasă.

slujitór, -oáre, *slujitori, -oare*, s.m. şi f. **1.** (Astăzi rar) Slugă, servitor. **2.** (Înv.) Slujbaş; oştean în slujba domnului sau a unui boier.

slujitoríme s.f. (Înv.) Mulţime de slujitori; totalitatea slujitorilor ţării sau ai unei curţi domneşti ori boiereşti.

slújnică, *slujnice*, s.f. (Rar) Servitoare.

slut, -ă, *sluţi, -te*, adj., s.m. şi f. (Om) schilod, pocit, diform; (om) foarte urît.

sluţénie, *sluţenii*, s.f. Faptul de a fi slut; fiinţă urîtă, pocitanie.

sluţí, *sluţesc*, vb. IV. Tr. A face să devină slut, a poci, a urîţi.

smalţ, *smalţuri*, s.n. **1.** Email. **2.** Substanţă lucioasă, de culoare albă, care acoperă suprafaţa vizibilă a dinţilor.

smarágd s.n. v. **smarald.**

smaráld, *smaralde*, s.n. Piatră preţioasă de culoare verde-deschis, foarte transparentă. Var.: **smarágd** s.n.

smălţuí, *smălţuiesc*, vb. IV. Tr. A acoperi obiecte de metal sau de ceramică cu un strat de smalţ.

smălţuít, -ă, *smălţuiţi, -te*, adj. Acoperit cu smalţ; emailat.

smead, -ă, *smezi, -de*, adj. (Despre oameni) Cu faţa negricioasă.

smerénie s.f. Atitudine respectuoasă, supusă, umilă; (bis.) evlavie, cucernicie.

smerí, *smeresc*, vb. IV. Refl. A adopta o atitudine umilă; (bis.) a se arăta plin de cucernicie.

smiceá, *smicele*, s.f. Mlădiţă sau rămurică dintr-o plantă.

sminteálă, *sminteli*, s.f. **1.** Tulburare a minţii, scrînteală. **2.** Greşeală, abatere.

smintí, *smintesc*, vb. IV. **1.** Refl. A-şi pierde dreapta judecată; a înnebuni; a se ţicni. **2.** Tr. A mişca din loc, a clinti; a abate pe cineva de la lucru. **3.** Intr. A greşi.

smintít, -ă, *sminţiţi, -te*, adj. **1.** (Adesea substantivat) Ieşit din minţi; nebun. **2.** Mişcat din loc, deplasat.

smiorcăí, *smiórcăi*, vb. IV. (Pop. şi fam.) **1.** Intr. A trage, repetat şi cu zgomot, aerul pe nas. **2.** Intr. şi refl. A scînci, a se preface că plînge.

smiorcăiálă, *smiorcăieli*, s.f. Faptul de a (se) smiorcăi.

smirdár, *smirdari*, s.m. Arbust din regiunea alpină, cu frunze lucioase şi cu flori roşii-liliachii, plăcut mirositoare.

smírnă[1] adv. În poziţie de drepţi, ţeapăn, nemişcat (de frică, din respect etc.).

smírnă[2] s.f. Răşină extrasă din scoarţa unui arbore exotic, care arde răspîndind un miros caracteristic, fiind folosit în medicină, în parfumerie, la unele ceremonii religioase etc.

smîntînă s.f. Strat gras, de culoare albă-gălbuie, care se formează la suprafaţa laptelui nefiert (lăsat să stea o zi sau două) ori se separă din laptele proaspăt cu o maşină specială.

smîntîní, *smîntînesc*, vb. IV. Tr. A lua smîntîna de pe lapte.

smîntîníca, *smîntînici*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *smîntînă*. **2.** Plantă erbacee cu flori galbene, plăcut mirositoare, care creşte prin păduri şi prin tufişuri.

smîntînít, -ă, *smîntîniţi, -te*, adj. (Despre lapte) De pe care s-a luat (sau din care s-a extras) smîntîna.

smîntînós, -oásă, *smîntînoşi, -oase*, adj. Cu multă smîntînă.

smîrc, *smîrcuri*, s.n. Loc mocirlos, acoperit de obicei cu vegetaţie; ochi de apă pe un astfel de loc.

smoálă s.f. Produs de culoare neagră, solid la temperatura obişnuită şi vîscos cînd se topeşte, rămas de la distilarea gudroanelor de cărbuni sau rezultat din oxidarea păcurii, folosit la prepararea asfaltului, brichetarea cărbunilor etc.

smoc, *smocuri*, s.n. **1.** Mănunchi de păr sau de pene pe care îl au unele animale la urechi, pe cap etc. **2.** Cantitate de fire de păr, de lînă, de iarbă etc., care se poate prinde sau smulge dintr-o dată.

smochin, *smochini,* s.m. Arbore mediteranean cu flori închise într-un receptacul care la maturitate devine un fruct comestibil cărnos, dulce.
smochínă, *smochine,* s.f. Fructul smochinului.
smóching, *smochinguri,* s.n. Haină bărbătească de gală, foarte deschisă în faţă şi cu reverele de mătase.
smochiní, *smochinesc,* vb. IV. Refl. A se zbîrci.
smog s.n. Ceaţă deasă amestecată cu fum şi praf industrial, care se formează în marile centre industrializate.
smolí, *smolesc,* vb. IV. Tr. A unge cu smoală.
smolít, -ă, *smoliţi, -te,* adj. **1.** Uns cu smoală. **2.** Negricios, oacheş.
smotocí, *smotocesc,* vb. IV. Tr. (Pop.) A bate, a părui, a chelfăni.
smuceálă, *smuceli,* s.f. Smucitură.
smuci, *smucesc,* vb. IV. Tr. A trage brusc şi cu putere spre a smulge, a desprinde sau a deplasa ceva ori pe cineva din locul unde se află; (refl.) a se zbate pentru a scăpa din locul unde este prins sau legat. Var.: **smuncí** vb. IV.
smucit, -ă, *smuciţi, -te,* adj. *Vorbă smucită* = vorbă spusă grăbit, pe un ton aspru. Var.: **smuncít, -ă** adj.
smucitúră, *smucituri,* s.f. Faptul de a smuci; mişcare bruscă. Var.: **smuncitúră** s.f.
smúlge, *smulg,* vb. III. **1.** Tr. A scoate din locul unde se află, trăgînd cu putere. **2.** Tr. (Fig.) A obţine ceva cu mari eforturi sau luînd cu forţa. **3.** Refl. A se despărţi de cineva, a se depărta brusc (cu putere sau cu greu).
smuncí vb. IV. v. **smucí.**
smuncit, -ă adj. v. **smucit.**
smuncitúră s.f. v. **smucitură.**
snoávă, *snoave,* s.f. Scurtă povestire populară cu conţinut anecdotic.
snob, snoábă, *snobi, snoabe,* s.m. şi f. Persoană care admiră în chip exagerat şi adoptă fără alegere tot ce este la modă.
snobísm s.n. Atitudine de snob.
snop, *snopi,* s.m. **1.** Legătură făcută din mai multe mănunchiuri de grîu (sau de alte plante). **2.** Grup de lucruri de acelaşi fel.
snopí, *snopesc,* vb. IV. Tr. A bate straşnic pe cineva.
soácră, *soacre,* s.f. Mama unuia dintre soţi, în raport cu celălalt soţ; *soacră-mare* = mama mirelui.
soáre, (2) *sori,* s.m. **1.** Corpul ceresc în jurul căruia se învîrtesc Pămîntul şi toate celelalte planete şi corpuri cereşti care compun sistemul nostru planetar. **2.** Nume dat oricărui corp ceresc care are lumină proprie şi care poate constitui centrul unui sistem planetar.
soártă, *sorţi,* s.f. **1.** (În concepţiile mistice) Putere supranaturală despre care se crede că hotărăşte tot ce i se întîmplă omului în viaţă; destin, fatalitate. **2.** Condiţii, situaţie în care se află cineva.
soáţă, *soaţe,* s.f. (Rar) Soţie, nevastă.
sobár, *sobari,* s.m. Meseriaş care construieşte sau repară sobe.
sóbă, *sobe,* s.f. Instalaţie de cărămidă, de teracotă, de fontă etc. în care se face foc pentru a încălzi încăperile sau pentru gătit.
soból, *soboli,* s.m. (Zool.) Cîrtiţă.
sobór, *soboare,* s.n. (Înv.) **1.** Adunare, sfat. **2.** Sinod.
sobrietáte s.f. Însuşirea de a fi sobru; simplitate, cumpătare, moderaţie.
sóbru, -ă, *sobri, -e,* adj. Lipsit de ornamente inutile; simplu; moderat, rezervat, cumpătat.
soc, *soci,* s.m. Denumire dată unor specii de plante lemnoase cu flori albe şi fructe negre, lucioase, dispuse în ciorchine, florile avînd proprietăţi antireumatice şi sudorifice iar fructele şi scoarţa proprietăţi diuretice şi laxative.
sociábil, -ă, *sociabili, -e,* adj. Care stabileşte uşor relaţii cu alţii; comunicativ, prietenos.
sociabilitáte s.f. Însuşirea de a fi sociabil.
sociál, -ă, *sociali, -e,* adj. **1.** Care este creat de societate sau este propriu societăţii; care priveşte societatea omenească. **2.** Care este propriu unui grup de oameni (şi nu individului izolat). **3.** Care aparţine unei anumite clase, unui anumit grup al societăţii.
sociál-democrát, -ă, *social-democraţi, -te,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Adept al social-democraţiei, membru sau simpatizant al unui partid social-democrat. **2.** Adj. Care se referă la social-democraţie, care aparţine social-democraţiei.
sociál-democraţie s.f. Mişcare politică de orientare marxistă a clasei muncitoare, apărută în Europa spre sfîrşitul sec. XIX, pe baza căreia au fost organizate partidele socialiste, unite în Internaţionala a II-a.
socialísm s.n. **1.** Concepţie social-politică, formulată mai întîi în lucrările socialiştilor utopici, ca expresie a aspiraţiilor maselor oprimate spre o societate dreaptă, lipsită de exploatare; *socialism ştiinţific* = teorie (doctrină) social-politică marxistă care fundamentează strategia şi tactica luptei revoluţionare a clasei muncitoare, studiază legile generale ale trecerii de la capitalism la socialism şi comunism; *socialism utopic* = curent social-politic care a precedat apariţia socialismului ştiinţific constituind unul dintre izvoarele acestuia. **2.** Orînduire socială întemeiată pe exercitarea puterii politice de către clasa muncitoare aliată cu celelalte clase şi categorii sociale muncitoare, pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie şi pe realizarea retribuţiei potrivit principiului „de la fiecare după capacităţi, fiecăruia după munca depusă".
socialist, -ă, *socialişti, -ste,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la socialism, întemeiat pe principiile socialismului; propriu socialismului. **2.** S.m. şi f. Membru sau simpatizant al unui partid socialist; adept al socialismului.
socializá, *socializez,* vb. I. **1.** Tr. A trece mijloacele de producţie din proprietate privată în proprietate socialistă. **2.** Refl. (Despre muncă şi producţie) A dobîndi caracter social.
socializáre, *socializări,* s.f. Faptul de *a (se) socializa.*

socialménte adv. Din punct de vedere social.

sociatív, -ă, *sociativi, -e,* adj. (Despre complemente circumstanțiale) Care arată ființa sau lucrul ce însoțește subiectul ori complementul direct în săvîrșirea unei acțiuni.

societár, -ă, *societari, -e,* s.m. și f. **1.** Actor care face parte dintr-o asociație a artiștilor unui teatru și care primește o cotă-parte din veniturile teatrului. **2.** Acționar.

societáte, *societăți,* s.f. **1.** Tip de sistem social, istoricește determinat, al cărui fundament îl constituie relațiile de producție; totalitatea oamenilor considerați sub raportul acestor relații; orînduire socială; *societate socialistă multilateral dezvoltată* = etapă superioară în procesul de dezvoltare a orînduirii socialiste în România, reprezentînd un stadiu de maturizare pe toate planurile a socialismului, de perfecționare a bazei și suprastructurii socialiste pentru crearea premiselor menite să înlesnească, în perspectivă, trecerea la comunism. **2.** Organizație (cu caracter național sau internațional) avînd drept scop acțiuni de interes general. **3.** Grup de persoane constituit în scop științific, literar, sportiv etc. **4.** (În capitalism) Întreprindere întemeiată pe investire de capital, de către două sau mai multe persoane, care desfășoară o activitate patrimonială în scopul realizării de profituri. **5.** Grup de oameni care petrec un anumit timp împreună.

sociológ, *sociologi,* s.m. Specialist în sociologie.

sociológic, -ă, *sociologici, -e,* adj. Privitor la sociologie.

sociologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul proceselor sociale, al relațiilor interumane și al instituțiilor din orînduirea socială existentă, considerate din punctul de vedere al ansamblului social.

sóclu, *socluri,* s.n. **1.** Postament care susține o statuie, o coloană etc. **2.** Partea inferioară a unui edificiu, de obicei mai proeminentă. **3.** Parte a lămpilor (becurilor) electrice servind la fixarea acestora în dulie și la stabilirea legăturii cu rețeaua electrică de alimentare.

socoteálă, *socoteli,* s.f. **1.** Calcul numeric. **2.** Notă de plată. **3.** Plan, proiect. **4.** Rost, rațiune.

socotí, *socotesc,* vb. IV. **1.** Tr. A face o socoteală, a calcula, a număra. **2.** Refl. A ajunge la o înțelegere cu cineva asupra unor cheltuieli, a unei datorii etc.; (fig.). a se răfui cu cineva. **3.** Tr. A plănui, a avea de gînd; a chibzui, a judeca. **4.** Tr. A crede, a presupune; a fi de părere. **5.** Tr. A aprecia; (tr. și refl.) a (se) considera, a (se) privi drept...

socotínță, *socotințe,* s.f. (Înv. și pop.) **1.** Judecată; chibzuință. **2.** Opinie, părere.

socotít[1] s.n. Faptul de a (se) socoti.

socotít[2]**, -ă,** *socotiți, -te,* adj. Cumpătat.

socotitór, -oáre, *socotitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care calculează; contabil.

sócru, *socri,* s.m. Tatăl sau (la pl.) părinții unuia dintre soți, în raport cu celălalt soț; *socru-mare* = tatăl mirelui; (la pl.) părinții mirelui.

sódă s.f. Carbonat de sodiu, folosit la spălarea rufelor, a vaselor etc.; *sodă caustică* = hidroxid de sodiu.

sódiu s.n. Metal alcalin, moale, alb-argintiu, foarte reactiv, răspîndit în natură sub formă de combinații.

sodóm s.n. (Pop.) **1.** Mulțime (de oameni, de animale); cantitate mare. **2.** Prăpăd, nenorocire.

sofá, *sofale,* s.f. Divan îngust, avînd de obicei un căpătîi mai ridicat.

sofísm, *sofisme,* s.n. Raționament în aparență corect, în realitate însă incorect, care urmărește să inducă în eroare.

sofíst, *sofiști,* s.m. Denumire dată în antichitatea greacă profesorilor care predau cunoștințe de filozofie, retorică, politică, partizani ai explicării raționale a fenomenelor naturii, dar care, mai tîrziu, au devenit simpli retori venali, gata să demonstreze orice.

sofístic, -ă, *sofistici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Întemeiat pe sofisme; fals, eronat. **2.** S.f. Viciere intenționată a raționamentelor și demonstrațiilor.

sofisticát, -ă, *sofisticați, -te,* adj. (Despre stil, limbaj) Artificial, complicat; căutat, prețios.

sofítă, *sofite,* s.f. Lampă electrică în formă de tub, legată prin ambele capete la circuitul electric.

soi, *soiuri,* s.n. Specie, varietate (de plante, de animale); fel, categorie (de oameni, de lucruri); *de soi* = de bună calitate.

sóia s.f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu fructul în formă de păstaie, din ale cărei semințe se extrage un ulei sau se prepară diferite surogate alimentare.

soiós, -oásă, *soioși, -oase,* adj. Murdar (de grăsime), slinos, jegos.

sol[1] s.m. Treapta a cincea din gama majoră-tip; sunetul și nota corespunzătoare.

sol[2]**,** *soli,* s.m. (Înv.) Persoană însărcinată să ducă tratative oficiale în numele unei țări sau al unui suveran.

sol[3]**,** *soluri,* s.n. Stratul superior, afînat, al scoarței Pămîntului, care împreună cu atmosfera învecinată constituie mediul de viață al plantelor; pămînt.

solanacée, *solanacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate erbacee, rareori lemnoase, din care fac parte cartofii, roșiile, tutunul etc.; (și la sg.) plantă din această familie.

solanínă s.f. Substanță otrăvitoare care se găsește în unele solanacee și care are utilizări în medicină.

solár, -ă, *solari, -e,* adj. Care aparține Soarelui; privitor la Soare.

soláriu, *solarii,* s.n. Loc amenajat pe o plajă sau într-o clădire, unde se fac băi de soare.

solbánc, *solbancuri,* s.n. Element de construcție executat deasupra părții exterioare a parapetelor ferestrelor pentru a le proteja de apa provenită din precipitații.

sold, *solduri,* s.n. **1.** Diferența între suma înregistrată în debitul și cea înregistrată în

creditul unui cont. **2.** Rest de plată, după compensarea reciprocă a unor obligaţii. **3.** (La pl.) Stocuri de mărfuri rămase nevîndute la încheierea sezonului şi care se vînd cu preţ redus.

soldá, *soldez,* vb. I. Refl. **1.** (Despre operaţii financiare) A se încheia cu un anumit sold. **2.** (Fig.; despre discuţii, tratative, întreceri sportive etc.) A avea drept rezultat, a se încheia cu...

soldát, *soldaţi,* s.m. **1.** Primul grad în armată. **2.** Denumire generică dată celor care execută serviciul militar.

sóldă, *solde,* s.f. Sumă de bani care se acordă lunar soldaţilor.

soldăţésc, -eáscă, *soldăţeşti,* adj. Care se referă la soldaţi; de soldat.

soldăţéşte adv. Ca soldaţii, milităreşte.

soldăţime s.f. Mulţime de soldaţi.

solecísm, *solecisme,* s.n. Greşeală de sintaxă.

solémn, -ă, *solemni, -e,* adj. Care se face după un anumit ceremonial; sărbătoresc, cu fast; (p. ext.) grav, serios; măreţ, maiestuos.

solemnitáte, *solemnităţi,* s.f. **1.** Însuşirea a ceea ce este solemn; ceremonial care însoţeşte îndeplinirea unui act solemn; (p. ext.) gravitate; măreţie. **2.** Ceremonie publică pentru sărbătorirea unui eveniment.

solenoíd, *solenoizi,* s.m. Bobină electrică de forma unui cilindru fără miez feromagnetic.

solfatáre s.f. pl. Emanaţii vulcanice gazoase, constituite din vapori de apă, bioxid de carbon, hidrogen sulfurat etc.

solfegiá, *solfegiez,* vb. I. Intr. A executa un solfegiu; a cînta o melodie pronunţînd numele notelor.

solfégiu, *solfegii,* s.n. Exerciţiu vocal constînd în intonarea notelor cu pronunţarea denumirii lor.

solicitá, *solicit,* vb. I. Tr. **1.** A adresa cuiva o cerere; a ruga pe cineva ceva. **2.** A provoca, a atrage atenţia, grija cuiva. **3.** A supune un corp unei tensiuni mecanice.

solicitánt, -ă, *solicitanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care solicită ceva.

solicitatór, -oáre, *solicitatori, -oare,* s.m. şi f. Solicitant.

solicitúdine, *solicitudini,* s.f. Atitudine plină de grijă, de atenţie, de afecţiune faţă de cineva sau ceva.

solíd, -ă, *solizi, -de,* adj., s.n. **1.** Adj., s.n. (Corp) care se află într-o stare de agregare caracterizată printr-o coeziune însemnată şi rezistenţă mare la deformaţii mecanice; (corp) tare, dur. **2.** Adj. Rezistent, durabil; (despre persoane) voinic, robust. **3.** Adj. Temeinic, serios.

solidár, -ă, *solidari, -e,* adj. **1.** Care este legat de cineva prin concepţii, acţiuni, interese. **2.** Care participă împreună cu alţii la o acţiune, la o obligaţie; care răspunde împreună cu alţii de ceva. **3.** (Despre piesele unui sistem tehnic) Care este strîns legat de altă piesă (cu care acţionează împreună).

solidaritáte s.f. Faptul de a fi solidar; sentiment care îi determină pe oameni să se ajute reciproc.

solidarizá, *solidarizez,* vb. I. **1.** Refl. A se declara solidar cu cineva. **2.** Tr. A lega strîns între ele două sau mai multe piese ale unui sistem tehnic, astfel încît să nu se poată deforma sau mişca decît împreună.

solidificá, pers. 3 *solidifică,* vb. I. Refl. (Despre substanţe) A trece din stare lichidă în stare solidă.

soliditáte s.f. **1.** Stare a corpurilor solide. **2.** Faptul de a fi trainic, rezistent, durabil; (fig.) temeinicie, seriozitate.

sólie, *solii,* s.f. (Înv.) **1.** Însărcinare dată unui sol[2]; veste, mesaj adus de un sol[2]. **2.** Grup de persoane trimise ca soli.

solipéd, -ă, *solipezi, -de,* adj. (Despre animale) Care are un singur deget (copită) la picioare.

solipsísm s.n. Concepţie filozofică idealist-subiectivă potrivit căreia singura realitate ar fi eul, conştiinţa individuală, tot restul lumii existînd numai în această conştiinţă.

solíst, -ă, *solişti, -ste,* s.m. şi f. **1.** Cîntăreţ sau instrumentist care execută un solo (1). **2.** Dansator care execută singur o piesă coregrafică sau care deţine rolul principal într-un ansamblu coregrafic.

solístic, -ă, *solistici, -e,* adj. Care se execută de un solist.

solitár, -ă, *solitari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Singur, izolat; care trăieşte retras, căruia îi place singurătatea. **2.** S.n. Piatră preţioasă (de obicei diamant) care se montează la o bijuterie singură sau într-un grup de piese mai mici.

solitúdine, *solitudini,* s.f. (Livr.) Singurătate, izolare (în care se află cineva).

sólniţă, *solniţe,* s.f. Vas mic în care se serveşte sarea (şi piperul) la masă.

sólo s.n. invar. **1.** Compoziţie muzicală (sau parte dintr-o compoziţie) scrisă pentru un singur instrument ori pentru o singură voce. **2.** Dans (sau fragment dintr-un dans) executat de o singură persoană.

solomonár, *solomonari,* s.m. (Pop.) Persoană care pretinde că ştie să citească în stele, să prevestească mersul vremii, să stăpînească ploile, furtunile etc.

solstiţiál, -ă, *solstiţiali, -e,* adj. Care se referă la solstiţiu.

solstíţiu, *solstiţii,* s.n. Fiecare dintre cele două momente ale anului cînd Soarele are cea mai mare, respectiv cea mai mică, înălţime deasupra orizontului şi cînd se realizează cea mai lungă zi (la 22 iunie), respectiv cea mai scurtă zi (la 22 decembrie).

solúbil, -ă, *solubili, -e,* adj. Care se poate dizolva într-un solvent.

solubilitáte, *solubilităţi,* s.f. **1.** Proprietate a unei substanţe de a putea fi dizolvată într-un solvent. **2.** Cantitatea maximă dintr-o substanţă care poate fi dizolvată într-o anumită cantitate de solvent.

solúţie, *soluţii,* s.f. **1.** (Chim.) Amestec omogen compus din două sau mai multe substanţe. **2.** Mod de a rezolva o dificultate; rezolvare a unei probleme.

soluționá, *soluționez*, vb. I. Tr. A găsi sau a da o soluție; a rezolva o problemă.

solvábil, -ă, *solvabili, -e*, adj. Care dispune de mijloacele necesare pentru a-și putea îndeplini obligațiile bănești.

solvabilitáte s.f. Însușirea de a fi solvabil.

solvént[1], *solvenți*, s.m. Substanță care are proprietatea de a dizolva alte substanțe.

solvént[2], -ă, *solvenți, -te*, adj. (Despre elevi și studenți; adesea substantivat) Care plătește taxe, care nu este bursier.

solz, *solzi*, s.m. **1.** Fiecare dintre plăcile mici, dure, lucioase, care acoperă corpul celor mai mulți pești, al celor mai multe reptile, picioarele păsărilor etc. **2.** Fiecare dintre frunzulițele care protejează bulbii, mugurii sau alte organe ale plantelor.

solzós, -oásă, *solzoși, -oase*, adj. Acoperit cu solzi; în formă de solz.

somá, *somez*, vb. I. Tr. **1.** A cere cuiva în mod categoric (sub amenințare) să îndeplinească ceva. **2.** A face o somație **(2).**

somátic, -ă, *somatici, -e*, adj. (Biol.) Care se referă la corp; care aparține corpului.

somatologie s.f. Știință care se ocupă cu studiul anatomic și fiziologic al corpului viețuitoarelor.

somáție, *somații*, s.f. **1.** Faptul de a soma; invitație categorică prin care se cere cuiva să îndeplinească un lucru. **2.** Invitație scrisă prin care i se cere unui debitor să-și îndeplinească obligația.

somiéră, *somiere*, s.f. Partea unui pat alcătuită de regulă dintr-un schelet de lemn sau de metal și din elemente elastice (arcuri, plase metalice etc.), material de umplutură și o țesătură de acoperire.

somitáte, *somități*, s.f. Persoană cu merite deosebite într-un anumit domeniu de activitate și care se bucură de un mare prestigiu.

somn[1], *somni*, s.m. Pește răpitor din rîurile mari, cu corpul masiv (ajungînd pînă la 300—400 kg), fără solzi, cu carnea albă, foarte apreciată.

somn[2] s.n. Stare fiziologică normală la om și la animale, care survine periodic în alternanță cu starea de veghe și se caracterizează prin inactivitate somatică și abolirea relativă a conștiinței.

somnambúl, -ă, *somnambuli, -e*, s.m. și f. Persoană care suferă de somnambulism.

somnambulísm s.n. Tulburare a conștiinței caracterizată prin executarea automată în timpul somnului a unor acte coordonate de care individul nu-și amintește la trezire.

somnifér, *somnifere*, s.n. Substanță care provoacă somn.

somnolént, -ă, *somnolenți, -te*, adj. Care dormitează, care este în stare de somnolență.

somnolénță, *somnolențe*, s.f. Stare intermediară între veghe și somn.

somnorós, -oásă, *somnoroși, -oase*, adj., s.f. **1.** Adj. Căruia îi este somn, care este toropit de somn; căruia îi place să doarmă mult. **2.** S.f. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe, cu frunzele și fructele acoperite de peri aspri.

somnoterapíe s.f. Metodă de tratament care constă în provocarea unui somn prelungit.

somón, *somoni*, s.m. Pește răpitor din mările nordice, care migrează vara în fluvii pentru reproducere.

somotéi, *somotei*, s.m. (Iht.) Pui de somn (pînă la 1 kg).

somptuós, -oásă, *somptuoși, -oase*, adj. Luxos, fastuos, bogat; de o eleganță impunătoare.

somptuozitáte s.f. Însușirea a ceea ce este somptuos; lux, eleganță, splendoare.

sonátă, *sonate*, s.f. Compoziție muzicală pentru unul sau două instrumente, alcătuită de obicei din trei părți diferite ca tonalitate, ritm etc., dar care se completează într-o succesiune logică.

sonatínă, *sonatine*, s.f. Sonată de proporții mici.

sondá, *sondez*, vb. I. Tr. **1.** A efectua cercetarea solului, a atmosferei, a fundului unei ape etc. cu ajutorul unei sonde sau prin luarea de probe; a explora. **2.** (Fig.) A căuta să afli gîndurile sau intențiile cuiva.

sondáj, *sondaje*, s.n. **1.** Faptul de a sonda; cercetare făcută cu ajutorul unei sonde; cercetare a solului prin analiza probelor. **2.** Introducerea unei sonde într-un organ cavitar sau într-un canal al corpului, cu scopul evacuării conținutului sau al efectuării unui examen de laborator. **3.** (Fig.) Cercetare, investigație.

sóndă, *sonde*, s.f. **1.** Gaură cilindrică forată în interiorul scoarței terestre în vederea exploatării unui zăcămînt de hidrocarburi fluide. **2.** Aparat pentru luarea de probe dintr-un material compact, pulverulent sau granular. **3.** Aparat pentru măsurarea adîncimii unei ape, a anumitor mărimi la diferite altitudini în atmosferă etc. **4.** *Sondă spațială* = rachetă spațială cu ajutorul căreia se explorează straturile superioare ale atmosferei terestre. **5.** Instrument chirurgical cu ajutorul căruia se fac sondajele **(2).**

sondór, *sondori*, s.m. Muncitor care lucrează la o sondă **(1).**

soneríe, *sonerii*, s.f. Dispozitiv de semnalizare care emite sunete intermitente prin lovirea unui mic clopot cu un ciocănel acționat de un electromagnet.

sonét, *sonete*, s.n. Poezie lirică cu formă fixă, alcătuită din 14 versuri împărțite în patru strofe (două catrene și două terține).

sonétă, *sonete*, s.f. Aparat folosit pentru înfigerea în teren a piloților.

sónic, -ă, *sonici, -e*, adj. Care ține de sunet; privitor la sunet.

sonicitáte s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu transmiterea energiei mecanice printr-un fluid, prin intermediul vibrațiilor elastice longitudinale care se propagă în masa fluidului.

sonométru, *sonometre*, s.n. Aparat utilizat la măsurarea intensității acustice a sunetelor.

sonór, -ă, *sonori, -e*, adj. **1.** Care produce sunete; care răsună. **2.** Care amplifică sunetele. **3.** (Despre consoane) Care se rostește cu vibrarea coardelor vocale. **4.** (Despre filme cinematografice) La care proiecția este însoțită de vorbire și de muzică.

sonoritáte, *sonorități*, s.f. Însușirea de a fi sonor; muzicalitate.

sonorizá, *sonorizez*, vb. I. Tr. A face să fie sonor; a amplifica semnale sonore.

soporífic, -ă, *soporifici, -e*, adj., s.n. Somnifer.

soprán, -ă, *soprani, -e*, subst. **1.** S.n. Cea mai înaltă dintre voci (de femeie sau de copil). **2.** S.m. și f. Femeie sau copil cu voce de sopran **(1)**. Var.: **sopráno** s.n.

sopráno s.n. v. **sopran.**

sóră, *surori*, s.f. **1.** Persoană de sex feminin considerată în raport cu altă persoană născută din aceiași părinți sau avînd numai aceeași mamă ori același tată; *soră bună* = soră care are ambii părinți comuni cu ai fraților săi; *sora-soarelui* = floarea-soarelui. **2.** Termen familiar cu care se adresează cineva unei fete, în semn de prietenie. **3.** Limbă, țară de aceeași origine cu alta. **4.** Cel mai mic grad în ierarhia călugărească din mănăstirile de călugărițe; femeie cu acest grad. **5.** Persoană care aparține cadrelor medii sanitare.

sorb[1], *sorbi*, s.m. Arbore sau arbust din familia rozaceelor, înalt pînă la 12 m, cu flori albe, cultivat uneori ca plantă decorativă.

sorb[2], *sorburi*, s.n. **1.** Locul în care o apă curgătoare dispare de la suprafață, continuînd printr-un curs subteran. **2.** Vîrtej de apă cu centru adînc. **3.** Piesă de metal (prevăzută cu o sită) care se montează la capătul unei țevi aspiratoare, al unei pompe etc., pentru a împiedica aspirarea unor corpuri străine.

sorbi, *sorb*, vb. IV. Tr. **1.** A bea dintr-un lichid trăgînd în gură cu buzele puțin cîte puțin. **2.** A bea repede și cu lăcomie.

sorbitúră, *sorbituri*, s.f. Faptul de a sorbi; cantitatea de lichid care se poate sorbi dintr-o dată.

sórcovă, *sorcove*, s.f. Bețișor sau rămurică împodobită cu flori artificiale, cu care umblă copiii la urat în ziua de Anul nou.

sorcovi, *sorcovesc*, vb. IV. Tr. A umbla și a ura cu sorcova.

sordid, -ă, *sordizi, -de*, adj. (Livr.) Murdar; dezgustător.

soreán, *soreni*, s.m. (Iht.) Obleț.

sorg s.m. Plantă furajeră din familia gramineelor, rezistentă la secetă, cu frunze lungi, mari.

sorgínte, *sorginți*, s.f. (Livr.) Izvor, sursă; origine.

sorí, *soresc*, vb. IV. Refl. (Despre ființe) A se încălzi la soare.

sormáit s.n. Aliaj al fierului cu crom, nichel, carbon, mangan și siliciu, folosit la acoperirea pieselor supuse la uzură mare.

soróc, *soroace*, s.n. (Pop.) Termen fixat pentru efectuarea unui lucru, pentru săvîrșirea unei acțiuni; scadență.

sorocí, *sorocesc*, vb. IV. Tr. (Pop.) **1.** A fixa un termen pentru efectuarea unui lucru. **2.** (În superstiții) A ursi, a meni.

sorocovăț, *sorocoveți*, s.m. Veche monedă de argint.

sort, *sorturi*, s.n. Fel, categorie de mărfuri, de produse.

sortá, *sortez*, vb. I. Tr. **1.** A alege, a repartiza mărfuri, materiale, produse după calitate, dimensiuni etc.; a aranja pe categorii. **2.** A separa minereurile, cărbunii de partea sterilă.

sortatór, -oáre, *sortatori, -oare*, subst. **1.** S.m. și f. Persoană care lucrează la sortarea materialelor. **2.** S.n. Mașină sau aparat cu care se sortează diferite materiale sau produse.

sorti, *sortesc*, vb. IV. Tr. (În superstiții) A determina soarta cuiva; a ursi, a meni.

sortimént, *sortimente*, s.n. Ansamblu de mărfuri sau de produse de același fel, de aceeași mărime, calitate etc.

sorț, *sorți*, s.m. (Mai ales la pl.) Sistem de alegere, de desemnare prin aruncare de zaruri, prin tragerea unor bilete etc., lăsînd să decidă întîmplarea; *sorți de izbîndă* = șansă, posibilități de reușită.

sos, *sosuri*, s.n. Nume generic dat unor preparate culinare lichide sau vîscoase cu care se pregătesc ori care însoțesc anumite mîncăruri.

sosí, *sosesc*, vb. IV. Intr. **1.** A ajunge undeva. **2.** (Despre termene, anotimpuri) A veni, a începe să se desfășoare.

sosiéră, *sosiere*, s.f. Vas în care se servește sosul la masă.

sosíre, *sosiri*, s.f. Faptul de *a sosi;* linie care marchează sfîrșitul unei curse sportive.

sosít s.n. *Bun sosit*, formulă de salut cu care este întîmpinat cel ce sosește de undeva.

sostenúto adv. (Muz.) Riguros, precis din punctul de vedere al ritmului.

soté, *soteuri*, s.n. Mîncare făcută din zarzavat fiert peste care se toarnă unt; (adjectival) *morcovi sote.*

soț, *soți*, s.m. Bărbat căsătorit considerat în raport cu soția lui; (la pl.) cele două persoane unite prin căsătorie.

soție, *soții*, s.f. Femeie căsătorită, considerată în raport cu bărbatul ei.

soviét, *soviete*, s.n. (La pl.) Organe ale puterii de stat centrale și locale din Uniunea Sovietică.

soviétic, -ă, *sovietici, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Locuitor din Uniunea Sovietică. **2.** Adj. Privitor la Uniunea Sovietică sau la populația ei; care aparține Uniunii Sovietice sau populației ei; provenit din Uniunea Sovietică.

sovîrf, *sovîrfi*, s.m. Plantă erbacee aromatică, cu flori roșii-purpurii, folosită ca plantă medicinală.

sovón, *sovoane*, s.n. (Pop.) Văl purtat de femei ca podoabă; (în special) văl de mireasă

spadasín, *spadasini,* s.m. **1.** Luptător cu spada; (p. ext.) ucigaş. **2.** Sportiv specializat în probele de spadă **(2).**
spádă, *spade,* s.f. **1.** Armă formată dintr-o lamă îngustă, triunghiulară, de oţel, fixată într-un mîner. **2.** (Sport) Denumire dată probei de scrimă care se practică cu spada **(1).**
spagát, *spagate,* s.n. Sfoară groasă, cu o împletitură specială.
spaghéte s.f. pl. Macaroane lungi şi subţiri, negăurite.
spahíu, *spahii,* s.m. (Înv.) Membru al unui corp de cavalerie din armata otomană, recrutat din rîndurile aristocraţiei militare.
spáimă, *spaime,* s.f. Sentiment de teamă puternică, provocat de un pericol, de ceva neaşteptat etc.
spaliér, *spaliere,* s.n. **1.** Sistem de susţinere a viţei de vie şi a unor pomi fructiferi, alcătuit din stîlpi verticali între care se întind sîrme orizontale de care se leagă plantele. **2.** Aparat de gimnastică format din mai multe bare paralele, dispuse orizontal într-un cadru fixat pe perete.
spanác s.m. Plantă legumicolă cultivată pentru frunzele sale folosite ca aliment.
spáncă, *spance,* s.f. Varietate de oi rezultată din încrucişarea rasei ţigaie cu rasa merinos.
spaniól, -ă, *spanioli, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la Spania sau la populaţia ei; (substantivat, f.) limba vorbită de spanioli. **2.** S.m. şi f. Persoană care face parte din poporul constituit ca naţiune în Spania.
spanioléşte adv. Ca spaniolii, în felul spaniolilor; în limba spaniolă.
sparánghel s.m. Plantă legumicolă cu rădăcini cărnoase, care se cultivă pentru lăstarii tineri, comestibili.
sparcétă, *sparcete,* s.f. Plantă furajeră din familia leguminoaselor, cu flori roşii-trandafirii.
spárge, *sparg,* vb. III. **1.** Tr. şi refl. A (se) preface în bucăţi sau în cioburi; a (se) crăpa. **2.** Tr. A despica lemne, butuci etc. **3.** Tr. A sfărîma învelişul unui lucru, pentru a extrage conţinutul. **4.** Intr. (Despre abcese) A se deschide. **5.** Tr. A distruge, a nimici.
spárgere, *spargeri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a (se) sparge.* **2.** Furt prin efracţie.
sparghéţ, *spargheţuri,* s.n. Construcţie din piloţi de lemn, aşezată în amonte de picioarele unui pod pentru a le feri de loviturile sloiurilor aduse de apă.
spart[1] s.n. Spargere **(1)**; *a ajunge la spartul tîrgului* = a ajunge prea tîrziu.
spart[2], **-ă,** *sparţi, -te,* adj. **1.** Prefăcut în cioburi; plesnit; găurit. **2.** (Despre lemne) Tăiat în bucăţi potrivite pentru foc. **3.** (Despre pămînt) Plin de gropi. **4.** (Fig., despre sunete, despre voce) Fără sonoritate, răguşit.
spartachiádă, *spartachiade,* s.f. Competiţie sportivă de amploare, care cuprinde mai multe ramuri, fiind însoţită, de obicei, de demonstraţii sportive de masă.
spartán, -ă, *spartani, -e,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care făcea parte din populaţia vechiului oraş Sparta. **2.** Adj. Care se referă la Sparta sau la populaţia ei. **3.** Adj. Aspru, sever.
spasm, *spasme,* s.n. Contracţie bruscă, involuntară, a unui muşchi sau a unui grup de muşchi.
spasmódic, -ă, *spasmodici, -e,* adj. Care se manifestă prin spasme; care este însoţit de spasme; specific spasmului.
spasmolitic, -ă, *spasmolitici, -e,* adj., s.n. (Medicament) care suprimă spasmele.
spat s.n. *Spat de Islanda* = varietate cristalină, transparentă de calcit, întrebuinţată mai ales în industria optică.
spátă, **(1, 4)** *spate,* **(2, 3)** *spete,* s.f. **1.** Parte a războiului de ţesut, cu care se bat firele de bătătură pentru a le îndesa. **2.** Os lat care susţine articulaţia umărului; (p. ext.) partea corespunzătoare a corpului. **3.** Os lat care susţine articulaţia membrelor la patrupede; (p. ext.) regiunea corespunzătoare a corpului. **4.** (Înv.) Armă de luptă din trecut, avînd o lamă lată, cu două tăişuri.
spáte, *spate,* s.n. **1.** Partea posterioară a corpului omenesc, de la gît pînă la şale; partea superioară a corpului animalelor, de-a lungul coloanei vertebrale. **2.** Partea dinapoi a unor obiecte; parte a unei haine care acoperă spatele **(1);** parte a unei formaţii, contrară direcţiei spre care este orientată.
spatúlă, *spatule,* s.f. Mică unealtă în formă de lopăţică, folosită mai ales în farmacie pentru a întinde sau a amesteca diferite paste.
spaţ, *spaţuri,* s.n. Spaţiul dintre sulul dinainte şi spată la războiul de ţesut.
spaţiá, *spaţiez,* vb. I. Tr. A despărţi prin spaţii mai mari (literele într-un cuvînt, rîndurile într-un text etc.); a lăsa o distanţă între obiecte.
spaţiál, -ă, *spaţiali, -e,* adj. Privitor la spaţiu; din spaţiu; care se referă la spaţiul cosmic; *cabină spaţială* = compartiment etanş al unei nave cosmice, în care se află echipajul.
spaţiát, -ă, *spaţiaţi, -te,* adj. Despărţit prin spaţii, rărit, distanţat.
spaţiós, -oásă, *spaţioşi, -oase,* adj. Larg, încăpător, cu mult spaţiu.
spáţiu, *spaţii,* s.n. **1.** Formă fundamentală de existenţă a materiei, în cadrul căreia are loc mişcarea acesteia. **2.** Întindere nemărginită care cuprinde ansamblul corpurilor cereşti; *spaţiu cosmic* = spaţiul care se întinde dincolo de limitele atmosferei terestre; *spaţiu aerian* = porţiunea din atmosferă situată deasupra teritoriului unui stat şi supusă suveranităţii acestuia. **3.** Întindere limitată; interval de la un punct la altul. **4.** Loc lăsat liber între obiecte; (tipogr.) interval alb, lăsat între cuvinte sau între rînduri; (muz.) interval între liniile unui portativ.
spăimîntá, *spăimînt,* vb. I. Refl. şi tr. (Înv. şi pop.) A (se) înspăimînta.
spăimós, -oásă, *spăimoşi, -oase,* adj. (Pop.) **1.** Care se sperie uşor; sperios. **2.** Înspăimîntător, înfricoşător.

spălá, *spăl,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) curăța, folosind apă, săpun etc. **2.** Tr. (Despre ape) A uda un țărm; a produce o eroziune. **3.** Tr. A îndepărta impuritățile dintr-un material cu ajutorul unui lichid.

spălát[1] s.n. Faptul de a (se) spăla.

spălát[2]**, -ă,** *spălați, -te,* adj. Curățat cu apă și săpun sau cu detergenți etc.

spălăcí, *spălăcesc,* vb. IV. Refl. A-și pierde culoarea inițială, a se decolora.

spălăcít, -ă, *spălăciți, -te,* adj. Lipsit de culori vii, decolorat, șters; (fig.) palid, searbăd, fad.

spălătór, *spălătoare,* s.n. **1.** Instalație sanitară pentru spălatul în comun al persoanelor în cazărmi, internate, ateliere etc. **2.** Chiuvetă pentru spălatul veselei și tacîmurilor. **3.** Obiect de pînză cu care se spală vasele. **4.** Utilaj folosit la spălarea minereurilor.

spălătoreásă, *spălătorese,* s.f. Femeie care se ocupă cu spălatul rufelor.

spălătoríe, *spălătorii,* s.f. **1.** Încăpere sau clădire special amenajată pentru spălatul rufelor. **2.** Instalație complexă pentru înnobilarea substanțelor minerale utile, prin spălarea cu apă.

spălătúră, *spălături,* s.f. **1.** Spălat; apa în care s-a spălat ceva. **2.** Curățire sau dezinfectare a unei cavități naturale din organism, cu ajutorul unui lichid. **3.** Eroziune a pămîntului, cauzată de șuvoaie; locul unde s-a produs eroziunea.

spălățél, -ică, *spălăței, -ele,* adj. (Fam.) Îmbrăcat îngrijit, prezentabil, curățel.

spărgătór, -oáre, *spărgători, -oare,* subst. **1.** S.n. Instrument folosit pentru a sparge anumite materiale, coaja unor fructe etc.; *spărgător de gheață* = navă special construită pentru deschiderea unui canal navigabil într-o mare înghețată. **2.** S.m. și f. Hoț care pătrunde undeva cu forța pentru a jefui.

spărtúră, *spărturi,* s.f. **1.** Crăpătură; gaură produsă prin spargere. **2.** Ciob; așchie.

spăsénie s.f. (Înv. și pop.) Pocăință; smerenie; atitudine de modestie și de nevinovăție.

spăsít, -ă, *spăsiți, -te,* adj. (Fam.) Care se arată pocăit, smerit.

spătár[1]**,** *spătare,* s.n. Spetează a unui scaun.

spătár[2]**,** *spătari,* s.m. (Înv.) Dregător la curtea domnească, avînd sarcina de a purta sabia și buzduganul domnului la ceremonii; *mare spătar* = comandant suprem al oștilor țării în lipsa domnului.

spătăríe, *spătării,* s.f. (Înv.) **1.** Demnitatea de (mare) spătar; instituția condusă de (marele) spătar. **2.** Sală din palatul domnesc unde era așezat tronul și unde aveau loc unele ceremonii.

spătós, -oásă, *spătoși, -oase,* adj. Lat în spete, voinic.

speciál, -ă, *speciali, -e,* adj. **1.** Care are particularități proprii, deosebindu-se de alte lucruri sau ființe asemănătoare; (adesea adverbial) care este făcut sau rezervat pentru a corespunde unui anumit scop; (p. ext.) deosebit de bun, de valoros; *în special* = îndeosebi, mai ales. **2.** *Ediție specială* = număr dintr-un ziar, publicat cu o ocazie specială sau la o dată festivă. **3.** Care aparține unei anumite specialități.

specialíst, -ă, *specialiști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cunoaște temeinic o disciplină sau o anumită problemă.

specialitáte, *specialități,* s.f. **1.** Ramură de activitate (mai ales științifică) în care s-a specializat și profesează cineva. **2.** Produs sau preparat obținut după rețete sau metode speciale.

specializá, *specializez,* vb. I. Refl. A deveni specialist într-un domeniu de activitate.

specializáre s.f. Acțiunea de *a se specializa;* limitarea unor procese de producție la anumite produse; pregătirea profesională a cadrelor în vederea unei activități specializate.

spécie, *specii,* s.f. **1.** Categorie biologică fundamentală, reprezentînd o subdiviziune a genului. **2.** Soi, fel, varietate, categorie. **3.** (Log.) Noțiune care desemnează o clasă de obiecte cu aceleași însușiri esențiale și care se cuprinde în sfera genului.

specífic, -ă, *specifici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care este propriu, caracteristic unei ființe, unui lucru, unui fenomen. **2.** S.n. Caracter propriu, particular al cuiva sau a ceva.

specificá, *specífic,* vb. I. Tr. A menționa, a indica ceva în mod precis.

specificáție, *specificații,* s.f. Faptul de a specifica.

specimén, *specimene,* s.n. Exemplar care ilustrează un gen, o specie etc.

speciós, -oásă, *specioși, -oase,* adj. (Livr.) Care are doar aparențe favorabile; amăgitor.

spectácol, *spectacole,* s.n. **1.** Reprezentație teatrală, cinematografică etc. **2.** Întîmplare sau ansamblu de lucruri, de fapte care atrag atenția, care interesează.

spectaculár, -ă, *spectaculari, -e,* adj. (Livr.) Spectaculos.

spectaculós, -oásă, *spectaculoși, -oase,* adj. Care atrage atenția, care impresionează în mod plăcut.

spectaculozitáte s.f. Însușirea de a fi spectaculos.

spectatór, -oáre, *spectatori, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care asistă la un spectacol artistic, la o competiție sportivă etc. **2.** Martor ocular la o întîmplare.

spectrál, -ă, *spectrali, -e,* adj. **1.** Privitor la spectru **(1)**; care aparține unui spectru; *analiză spectrală* = metodă prin care se stabilește compoziția unui corp, analizîndu-se spectrul luminii emise de acel corp. **2.** Fantomatic.

spectrofotometríe s.f. Metodă de determinare a intensității componentelor monocromatice ale unui spectru.

spectrográf, *spectrografe,* s.n. Instrument pentru înregistrarea, prin fotografiere, a spectrelor **(1)**.

spectrométru, *spectrometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea intensității componentelor monocromatice ale spectrului radiației electromagnetice.

spectroscóp, *spectroscoape,* s.n. Instrument folosit pentru descompunerea unei radiaţii în radiaţiile monocromatice care o compun, obţinîndu-se un spectru care poate fi observat cu ochiul.

spectroscópic, -ă, *spectroscopici, -e,* adj. Privitor la spectroscopie.

spectroscopíe s.f. Ramură a fizicii care se ocupă cu studiul spectrelor (1).

spéctru, *spectre,* s.n. **1.** Ansamblu al liniilor spectrale obţinute prin descompunerea radiaţiilor electromagnetice complexe. **2.** Totalitatea radiaţiilor electromagnetice emise de un corp; *spectru solar* = spectrul radiaţiei emise de Soare. **3.** Fantomă; (p. ext.) ceea ce produce spaimă; pericol iminent.

speculá, *speculez,* vb. I. **1.** Tr. A profita de o anumită situaţie, pentru a trage un folos; a înşela pe cineva, profitînd de anumite împrejurări. **2.** Tr. A face speculă **(1)**; a face tranzacţii de valori. **3.** Tr. şi intr. A face deducţii, teoretizînd formal, fără legătură cu practica.

speculánt, -ă, *speculanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care face speculă, care vinde cu suprapreţ.

speculatív, -ă, *speculativi, -e,* adj. Care aparţine speculaţiei filozofice; rupt de practică, de experienţă.

speculáţie, *speculaţii,* s.f. **1.** Teoretizare abstractă, fără legătură cu practica. **2.** Afacere bazată pe înşelătorie; speculă. **3.** Speculă **(2)**.

spéculă, *specule,* s.f. **1.** Comerţ ilicit constînd, în general, din vinderea sau revinderea unor mărfuri cu preţuri exagerate, în momentul cînd lipsesc de pe piaţă. **2.** Tranzacţie de bursă, constînd din cumpărarea şi vînzarea de valori cu scopul de a obţine cîştiguri din diferenţa de curs.

spélb, -ă, *spelbi, -e,* adj. Fără sînge în obraji; palid.

spelúncă, *spelunci,* s.f. **1.** (Înv.) Peşteră. **2.** Local public unde se adună oameni decăzuţi moraliceşte.

speológ, *speologi,* s.m. Specialist în speologie.

speologíe s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul complex al peşterilor şi al vieţuitoarelor din mediul subteran.

sperá, *sper,* vb. I. Tr. şi intr. A avea speranţă, a aştepta ceva cu încredere, a crede că ceva se va realiza.

sperányă, *speranţe,* s.f. Sentiment de încredere în realizarea unei acţiuni, în îndeplinirea unei dorinţe.

speriá, *spérii,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) umple de frică, a (se) înspăimînta. **2.** Tr. A face ca o fiinţă sau un grup de fiinţe să se înfricoşeze şi să fugă; a stîrni un animal din culcuş.

speriát s.n. Faptul de a (se) speria; *a băga pe cineva în sperieţi* (sau *în toţi sperieţii)* = a speria foarte tare pe cineva.

sperietoáre, *sperietori,* s.f. Momîie, morişcă etc. cu care se sperie păsările dăunătoare culturilor.

sperietúră, *sperieturi,* s.f. Spaimă; (în superstiţii) boală provenită dintr-o spaimă.

speriós, -oásă, *sperioşi, -oase,* adj. Care se sperie uşor; fricos.

sperjúr, -ă, *sperjuri, -e,* s.m. şi f. Persoană care jură fals sau care îşi calcă jurămîntul.

spermanţét s.n. Substanţă de culoare albă, cu aspect de ceară, extrasă din capul cetaceelor şi folosită la fabricarea lumînărilor, a unor alifii, cosmetice etc.

spermatofítă, *spermatofite,* s.f. (La pl.) Grup de plante superioare producătoare de seminţe, cu rădăcină, tulpină, frunze şi flori; (şi la sg.) plantă care face parte din acest grup.

spermatozoíd, *spermatozoizi,* s.m. Celulă sexuală masculină a animalelor şi a unor plante.

spérmă, *sperme,* s.f. Lichid produs de glandele aparatului genital mascul, care conţine spermatozoizii cu substanţele ce fac posibilă viaţa.

spése s.f. v. **speze.**

spetează, *speteze,* s.f. **1.** Parte mai înaltă a unui scaun, a unui fotoliu etc., de care îşi reazemă spatele cel care şade. **2.** Scîndură care serveşte ca element de legătură între diferite părţi ale unei construcţii de lemn.

spetí, *spetesc,* vb. IV. Refl. A munci din răsputeri, a se istovi; a depune eforturi mari.

spéţă, *speţe,* s.f. Specie; *în speţă* = în cazul de faţă, despre care este vorba.

spéze s.f. pl. (Rar) Cheltuieli. Var.: **spése** s.f.

spic, *spice,* s.n. **1.** Inflorescenţă caracteristică gramineelor, alcătuită din mai multe flori mici, dispuse pe o axă centrală. **2.** *Spic de zăpadă* = fulgi rari de zăpadă, amestecaţi cu stropi de ploaie.

spícher, *spicheri,* s.m. Crainic la un post de radio sau de televiziune.

spícheriţă, *spicheriţe,* s.f. Crainică la un post de radio sau de televiziune.

spicuí, *spicuiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A culege spicele rămase pe cîmp după secerat. **2.** (Fig.) A culege, selectînd, informaţii sau materiale documentare de ici, de colo, din diferite izvoare.

spiculéţ, *spiculeţe,* s.n. **1.** Diminutiv al lui *spic.* **2.** Fiecare dintre florile care alcătuiesc spicul gramineelor.

spílcui, *spilcuiesc,* vb. IV. Refl. (Fam.) A se găti în mod exagerat, a se dichisi.

spin[1], *spini,* s.m. **1.** Formaţie tare, ascuţită, de pe tulpinile, ramurile, frunzele sau fructele unor plante. **2.** Nume dat mai multor plante cu spini **(1)**.

spin[2], *spini,* s.m. (Fiz.) Moment cinetic intrinsec al unei particule elementare.

spináre, *spinări,* s.f. **1.** Parte a corpului omenesc sau al animalelor, de-a lungul coloanei vertebrale; *şira spinării* = coloana vertebrală. **2.** Partea cea mai înaltă a unui munte, a unui deal; creastă, coamă. **3.** Creasta unui val de apă.

spinăríe, *spinării,* s.f. Loc unde cresc mulţi spini; desiş de spini.

spinél, *spineli,* s.m. Minereu de magneziu cristalizat, diferit colorat, cu luciu sticlos, unele varietăți fiind folosite ca pietre prețioase.

spinós, -oásă, *spinoși, -oase,* adj. **1.** (Despre plante) Cu spini. **2.** (Fig.) Care prezintă dificultăți; greu de efectuat sau de rezolvat.

spintecá, *spíntec,* vb. I. Tr. **1.** A despica (cu un instrument ascuțit) trupul unei ființe; a ucide. **2.** (Fig.) A străbate cu iuțeală aerul.

spintecát, -ă, *spintecați, -te,* adj. Despicat; prevăzut cu o tăietură, cu o despicătură.

spintecătúră, *spintecături,* s.f. Tăietură lungă și adîncă; despicătură.

spinterométru, *spinterometre,* s.n. Aparat folosit pentru măsurarea tensiunilor electrice înalte.

spión, -oánă, *spioni, -oane,* s.m. și f. **1.** Persoană care face spionaj. **2.** Persoană care pîndește pe alții, pentru a furniza cuiva informații despre ei; iscoadă.

spioná, *spionez,* vb. I. **1.** Intr. A face spionaj. **2.** Tr. A iscodi, a observa pe furiș (și a transmite cuiva cele aflate).

spionáj s.n. Obținerea și transmiterea unor secrete de stat unei puteri străine sau agenților acesteia.

spirái, *spiraiuri,* s.n. Capac cu geamuri în puntea unei nave, servind la luminat și la aerisit.

spirálă, *spirale,* s.f. Curbă plană deschisă, care se înfășoară în jurul unui punct.

spíră, *spire,* s.f. **1.** Porțiune dintr-o spirală, corespunzătoare unui unghi de 360 grade. **2.** Fiecare dintre buclele unei înfășurări electrice.

spiridúș, *spiriduși,* s.m. (În mitologia populară) Drac mic, vioi și poznaș, care ajută pe vrăjitori; (fig.) copil vioi, zburdalnic.

spiríl, *spirili,* s.m. Nume generic dat unor bacterii în formă de spirală.

spírit, (2, 3, 4) *spirite,* s.n. **1.** Factor ideal al existenței; conștiință, gîndire, rațiune; inteligență, istețime; capacitate de imaginație. **2.** (Rel.) Ființă imaterială, duh; suflet. **3.** (La pl.) Oamenii în general, considerați ca purtători ai unor idei. **4.** Vorbă de duh, glumă, anecdotă. **5.** Mod de a gîndi sau de a se manifesta; părere, concepție; *în spiritul* = în concordanță cu... **6.** Înclinare, tendință care determină felul de a fi al cuiva.

spiritism s.n. Concepție mistică potrivit căreia cei vii pot să comunice cu spiritele celor morți, prin mijlocirea unor procedee oculte.

spiritíst, -ă, *spiritiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la spiritism. **2.** S.m. și f. Persoană care practică spiritismul.

spirituál, -ă, *spirituali, -e,* adj. **1.** Care aparține spiritului **(1);** imaterial, ideal; sufletesc; intelectual. **2.** Care este înzestrat cu (mult) umor. **3.** Bisericesc, religios.

spiritualísm s.n. Doctrină opusă materialismului, după care spiritul este o realitate substanțială primordială, independentă de materie.

spiritualitáte s.f. **1.** Caracterul a ceea ce este spiritual. **2.** Ansamblu de idei și de sentimente care caracterizează o colectivitate.

spiritualizát, -ă, *spiritualizați, -te,* adj. Care a căpătat un caracter spiritual.

spirochét, *spirocheți,* s.m. Nume dat bacteriilor care se prezintă în formă de filament răsucit în spirală.

spirométru, *spirometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea capacității pulmonare.

spirt s.n. **1.** Alcool etilic; (p. ext.) băutură alcoolică tare; *spirt denaturat* = alcool etilic denaturat; *spirt industrial* = alcool etilic amestecat cu alcool metilic; *spirt medicinal* = spirt folosit în medicină ca dezinfectant; *spirt de lemn* = produs obținut în distilarea uscată a lemnului, compus mai ales din alcool metilic. **2.** (Fig.; adjectival) Iute, ager, vioi.

spirtiéră, *spirtiere,* s.f. Mică lampă de gătit care funcționează cu spirt.

spirtós, -oásă, *spirtoși, -oase,* adj. (Despre băuturi) Care conține spirt; alcoolic; (substantivat, f. pl.) băuturi alcoolice.

spitál, *spitale,* s.n. Instituție medicală în care sînt internați și tratați bolnavii și accidentații.

spitalicésc, -eáscă, *spitalicești,* adj. Care se referă la spital; care aparține spitalului.

spitalizá, *spitalizez,* vb. I. Tr. A interna și a trata un bolnav într-un spital.

spíță, *spițe,* s.f. **1.** Fiecare dintre barele care leagă obada sau coroana unei roți de butucul ei. **2.** (Fig.) Grad de rudenie; neam; totalitatea celor care descind din aceeași persoană; *spița neamului* = arbore genealogic.

spițér, *spițeri,* s.m. (Pop.) Farmacist.

spițeríe, *spițerii,* s.f. (Pop.) Farmacie.

spin, -ă, *spîni, -e,* adj. (Despre bărbați sau despre fața lor; adesea substantivat) Căruia nu-i cresc barba și mustățile.

spînátic, -ă, *spînatici, -e,* adj. (Despre bărbați sau despre fața lor) Cu barba și mustața rară.

spinz, *spînji,* s.m. Plantă erbacee cu flori verzi-purpurii, al cărei rizom este folosit în medicină.

spînzurá, *spînzur,* vb. I. **1.** Tr. A executa prin strangulare **(1)** un condamnat la moarte. **2.** Refl. A se sinucide, strangulîndu-se. **3.** Tr. A agăța un obiect de unul dintre capete, lăsînd restul să atîrne în jos. **4.** Refl. A se agăța de ceva; (intr.) a atîrna în jos, fiind prins sau agățat de ceva.

spînzurát, -ă, *spînzurați, -te,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care a fost omorît sau s-a sinucis prin spînzurare. **2.** Agățat, atîrnat, suspendat.

spînzurătoáre, *spînzurători,* s.f. **1.** Faptul de a (se) spînzura. **2.** Stîlp cu o bară orizontală la capătul de sus, de care se fixa funia cu care erau strangulați condamnații la moarte prin spînzurare.

spircuí, *spîrcuiesc,* vb. IV. Tr. (Înv. și reg.) A rupe în bucăți, a sfîșia, a ciopîrți.

splai, *splaiuri,* s.n. Mal înalt al unei ape, uneori pietruit sau pavat; (p. ext.) arteră de circulație, amenajată pe un astfel de mal.

spléndid, -ă, *splendizi, -de,* adj. Foarte frumos, minunat; strălucitor.

splendoáre, *splendori,* s.f. Frumusețe plină de fast, de strălucire; lucru splendid.

splin, *splinuri,* s.n. Stare de plictiseală, de dezgust față de orice.

splínă, *spline,* s.f. Organ limfatic de culoare roșie-violetă, așezat în partea superioară, din stînga a cavității abdominale, care produce limfocite, anticorpi etc.

spoí, *spoiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A vărui. **2.** A acoperi un obiect (în special un vas) de metal cu un strat metalic protector.

spoiálă, *spoieli,* s.f. **1.** Văruială, zugrăveală. **2.** (Fig.) Elemente superficiale de cultură, de civilizație.

spoit, -ă, *spoiți, -te,* adj. **1.** Văruit. **2.** (Despre vase) Acoperit cu un strat subțire de metal protector.

spoitór, *spoitori,* s.m. Meșter care se ocupă cu spoitul vaselor de bucătărie.

spoliá, *spoliez,* vb. I. Tr. (Livr.) A despuia pe cineva, în mod abuziv, de avere sau (p. ext.) de drepturi.

spoliatór, -oáre, *spoliatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care spoliază.

spóncă, *sponci,* s.f. (Reg.) Copcă (la haină); agrafă; cataramă; (pop.) *pe sponci* = în cantitate mică, pe sfîrșite.

spondéu, *spondee,* s.n. (În versificația greco-latină) Picior de vers alcătuit din două silabe lungi.

spondilítă, *spondilite,* s.f. Inflamație a vertebrelor, adesea de natură tuberculoasă.

spondilóză, *spondiloze,* s.f. Boală localizată în anumite segmente ale coloanei vertebrale, manifestată prin dureri și limitarea mobilității coloanei.

spongiér, *spongieri,* s.m. (La pl.) Încrengătură de nevertebrate marine, cu corpul alcătuit dintr-o rețea compactă de fibre elastice; (și la sg.) animal din această încrengătură.

spongiós, -oásă, *spongioși, -oase,* adj. Poros (ca buretele).

spontán, -ă, *spontani, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care se face sau se produce de la sine; care apare în mod brusc. Var.: **spontanéu, -ée** adj.

spontaneitáte s.f. Însușirea a ceea ce este spontan; promptitudine în aptitudini, în comportare; vioiciune.

spontanéu, -ée adj. v. **spontan.**

spor[1], *spori,* s.m. **1.** Organ microscopic de înmulțire și de răspîndire caracteristic organismelor vegetale. **2.** Organ de înmulțire și de răspîndire la sporozoare.

spor[2], **(3)** *sporuri,* s.n. **1.** Randament în muncă, progres. **2.** Abundență, belșug, cîștig. **3.** Adaos, majorare, supliment.

sporádic, -ă, *sporadici, -e,* adj. (Adesea adverbial) Care apare, care se manifestă din cînd în cînd, pe ici, pe colo; care este lipsit de continuitate.

sporánge, *sporangi,* s.m. Organ în formă de săculeț, în care iau naștere sporii plantelor criptogame.

sporí, *sporesc,* vb. IV. **1.** Tr., intr. și refl. A crește (sau a face să crească); a (se) mări; a (se) înmulți. **2.** Intr. A progresa, a avea spor.

sporifér, -ă, *sporiferi, -e,* adj. Care produce sau poartă spori.

spórnic, -ă, *spornici, -e,* adj. **1.** Care are spor la lucru; care se face cu spor. **2.** (Despre alimente) Care nu se consumă repede, care ține mult.

sporovăí, *sporovăiesc,* vb. IV. Intr. A flecări, a trăncăni.

sporovăiálă, *sporovăieli,* s.f. Faptul de a sporovăi; flecăreală.

sporozoár, *sporozoare,* s.n. (La pl.) Clasă de protozoare parazite care se înmulțesc prin spori[1] **(2)**; (și la sg.) protozoar care face parte din această clasă.

sport, *sporturi,* s.n. Complex de exerciții fizice și de jocuri, practicate în mod metodic și organizat, în scopul formării și dezvoltării unor calități fizice și morale.

sportiv, -ă, *sportivi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la sport; care ține de sport; care este în conformitate cu regulile sportului. **2.** S.m. și f. Persoană care practică sportul.

sportivitáte s.f. Atitudine leală, de respect a sportivului față de partener sau de adversar.

spot, *spoturi,* s.n. Pată luminoasă produsă pe scara gradată a unui instrument de măsură, care înlocuiește acul indicator.

spovedánie, *spovedanii,* s.f. Faptul de a se spovedi **(1)**.

spovedí, *spovedesc,* vb. IV. Refl. **1.** (Bis.) A mărturisi unui duhovnic păcatele făptuite, pentru a obține iertarea lor; (tr., despre duhovnici) a primi mărturisirea unui credincios. **2.** A mărturisi cuiva o taină, o suferință; a se destăinui.

spre prep. **1.** Înspre, către, în direcția. **2.** Intră în compunerea numerelor de la 11 la 19. **3.** Aproape de..., pe la..., către: *spre seară.* **4.** În vederea..., pentru a...; *spre pildă* = de (sau ca) exemplu. **5.** Introduce un complement circumstanțial de mod: *spre regretul meu, a plecat.*

sprijin, *sprijine,* s.n. **1.** Ceea ce servește spre a susține, spre a sprijini ceva. **2.** Persoană care ajută, susține pe cineva. **3.** (Tehn.) Legătură care împiedică anumite deplasări ale unui corp solid; reazem.

sprijiní, *sprijin,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) rezema, ca să nu cadă; (fig.) a (se) baza pe... **2.** Tr. (Fig.) A ajuta pe cineva; a-și da concursul la ceva.

sprijinitór, -oáre, *sprijinitori, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care ajută, susține, ocrotește pe cineva sau își dă concursul la ceva.

sprint, *sprinturi,* s.n. **1.** Accelerarea vitezei în apropierea punctului de sosire, la unele întreceri sportive. **2.** Categorie de probe sportive pe distanțe scurte.

sprintá, *sprintez,* vb. I. Intr. A-și mări viteza de alergare, de pedalare etc. într-o întrecere sportivă (de obicei în apropierea punctului de sosire).

sprínten, -ă, *sprinteni, -e,* adj. (Despre ființe; adesea adverbial) Care se mișcă cu ușurință; iute, vioi.

sprinteneálă s.f. Însușirea de a fi sprinten; vioiciune.

sprintér, -ă, *sprinteri, -e,* s.m. și f. Sportiv specializat în probele de sprint.

sprințár, -ă, *sprințari, -e,* adj. Sprinten, iute; zglobiu.

sprînceánă, *sprîncene,* s.f. **1.** Fire de păr scurte și dese crescute în formă de linie arcuită deasupra orbitei ochilor. **2.** (Fig.) Muchie sau creastă de deal.

sprîncenát, -ă, *sprîncenați, -te,* adj. Cu sprîncenele mari și dese.

spúlber, *spulbere,* s.n. Ninsoare spulberată; vînt puternic cu ninsoare.

spulberá, *spúlber,* vb. I. Tr. și refl. A (se) ridica în vîrtej; a (se) risipi, a (se) împrăștia; (fig.) a (se) distruge.

spulberát, -ă, *spulberați, -te,* adj. (Despre zăpadă, frunze, praf etc.) Împrăștiat de vînt.

spumá, pers. 3 *spumează,* vb. I. Intr. **1.** (Despre ape, valuri) A face spumă. **2.** (Despre cai) A se umple de spumă; a spumega.

spumánt, *spumanți,* s.m. (Tehn.) Substanță care, dizolvată într-un lichid, formează o spumă persistentă.

spúmă, *spume,* s.f. **1.** Strat albicios care se formează la suprafața unui lichid agitat; (tehn.) sistem dispers obținut cu ajutorul spumanților. **2.** Strat care se ridică deasupra unor alimente în timpul fierberii sau al fermentației. **3.** Clăbuci de sudoare sau de salivă. **4.** *Spumă-de-mare* = piatră ponce.

spumegá, *spúmeg,* vb. I. Intr. **1.** (Despre lichide) A face spumă. **2.** (Despre cai) A se acoperi de spumă; a face clăbuci la gură. **3.** (Despre oameni) A se înfuria.

spumegătór, -oáre, *spumegători, -oare,* adj. (Despre valuri, puhoaie) Care spumegă.

spumós, -oásă, *spumoși, -oase,* adj. Cu spumă, plin de spumă; *vin spumos* = vin care face spumă cînd este turnat în pahare.

spúne, *spun,* vb. III. Tr. **1.** A exprima prin viu grai o idee, un gînd; a rosti, a declara. **2.** A povesti, a relata, a istorisi, a expune; (despre texte scrise) a cuprinde. **3.** (Fig.; pop.) A cînta. **4.** A pîrî, a denunța pe cineva. **5.** A rosti numele cuiva, a numi; a porecli.

spurcá, *spurc,* vb. I. **1.** Tr. și refl. (Pop.) A (se) murdări; a (se) pîngări; (refl.) a mînca de dulce în timpul postului. **2.** Refl. (Fig.) A se deda la ceva rău, nepermis.

spurcáci, *spurcaci,* s.m. Pasăre migratoare, înrudită cu dropia, de mărimea unei găini.

spurcát, -ă, *spurcați, -te,* adj. **1.** Murdar; (despre vorbe) vulgar, trivial. **2.** (Despre vase) Folosit pentru lucruri murdare. **3.** (Fig.; adesea substantivat) Mîrșav, ticălos.

spurcăciúne, *spurcăciuni,* s.f. Lucru murdar, scîrnav, grețos; (fig.) faptă sau vorbă trivială.

spúsă, *spuse,* s.f. Ceea ce s-a spus; vorbe.

spúză s.f. **1.** Cenușă fierbinte (amestecată cu jeratic). **2.** (Fig.) Mulțime mare, droaie.

spuzeálă, *spuzeli,* s.f. (Pop.) Erupție care apare pe piele.

spuzí, *spuzesc,* vb. IV. Refl. **1.** A căpăta o erupție pe piele. **2.** (Fig.) A apărea în număr mare.

sta, *stau,* vb. I. Intr. **1.** (Despre oameni și animale) A se opri din mers, a rămîne pe loc; a se opri dintr-o acțiune, dintr-o mișcare; (despre aparate, mecanisme etc.) a nu mai funcționa. **2.** (Despre ploaie, vînt) A înceta, a conteni. **3.** A rămîne nemișcat în locul unde se află; (despre vehicule) a se opri, a staționa. **4.** A rămîne cîtva timp într-un loc; a nu progresa. **5.** A fi, a se afla într-un anumit loc. **6.** A avea o anumită poziție sau atitudine; a fi așezat într-un anumit fel; *a sta în pat* = a fi culcat; a fi bolnav; *a sta la masă* = a lua masa. **7.** A fi fixat, atîrnat, prins de ceva. **8.** (Fig.) A exista, a fi. **9.** A fi într-un anumit fel; *a-i sta cuiva bine* (sau *rău*) = a (nu) i se potrivi cuiva un lucru. **10.** A fi gata să...: *stă să ningă.* **11.** În legătură cu unele verbe și în locuțiuni, dă acestora un aspect de durată: *stau și mă gîndesc; a sta de vorbă; a sta la îndoială.*

stabíl, -ă, *stabili, -e,* adj. **1.** Care prezintă stabilitate; bine așezat sau fixat. **2.** Care nu se schimbă; statornic; (despre populații) care locuiește permanent în același loc.

stabilí, *stabilesc,* vb. IV. **1.** Tr. A hotărî, a decide; a preciza, a fixa. **2.** Tr. A demonstra, a dovedi. **3.** Tr. A realiza, a înfăptui, a întemeia. **4.** Tr. și refl. A (se) așeza în mod statornic undeva.

stabilitáte s.f. **1.** Însușirea de a fi stabil; situație fermă, sigură; echilibru durabil. **2.** Faptul de a-și păstra locul, de a rămîne nemișcat. **3.** (Fiz.) Proprietate a unui corp de a-și menține poziția sau de a reveni în poziția inițială după ce a fost deplasat din această poziție.

stabilizá, *stabilizez,* vb. I. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) stabil, a (se) consolida, a (se) întări.

stabilizáre, *stabilizări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) stabiliza.* **2.** *Stabilizare bănească* = ansamblu de măsuri luate de către stat pentru a face ca moneda națională să devină stabilă.

stabilizatór, (1, 2) *stabilizatoare,* s.n., **(3)** *stabilizatori,* s.m. **1.** S.n. Organ suplimentar al unui sistem tehnic, care contribuie la menținerea stabilității sau echilibrului sistemului respectiv. **2.** S.n. Partea anterioară, fixă a ampenajului orizontal al unui avion. **3.** S.m. Substanță care se adaugă unei soluții, unei suspensii etc. pentru a-i mări stabilitatea.

stabuláție s.f. Întreținere și hrănire a animalelor prin menținerea lor în grajduri, pe întreaga perioadă de creștere, de îngrășare, de mulgere etc.

stacánă, *stacane,* s.f. (Pop.) Cană sau ceașcă mare.

staccáto adv. (Muz.) Sacadat; (substantivat, n.) compoziție executată în mod sacadat.

stacojíu, -ie, *stacojii,* adj. De culoare roșie-aprinsă.

stadiál, -ă, *stadiali, -e,* adj. Care se dezvoltă în etape; (biol.) care se referă la stadiile de dezvoltare a organismelor.

stádie, *stadii,* s.f. Miră gradată servind la măsurarea indirectă a distanțelor în lucrările topografice.

stadimétric, -ă, *stadimetrici, -e,* adj. Privitor la stadimetrie; utilizat în stadimetrie.

stadimetríe s.f. Tehnică a măsurării indirecte a distanțelor, cu ajutorul tahimetrului și al stadiei.

stadión, *stadioane,* s.n. Teren amenajat pentru desfășurarea competițiilor sportive și înconjurat de tribune pentru spectatori.

stádiu, *stadii,* s.n. Fază, etapă în evoluția unui proces sau a unui fenomen din natură ori din societate.

stafídă, *stafide,* s.f. Boabă uscată, fără semințe, a anumitor specii de struguri, folosită la prepararea unor prăjituri, dulciuri etc.

stafidí, *stafidesc,* vb. IV. Refl. (Despre struguri) A se usca; (fig.; despre oameni și părți ale corpului lor) a se zbîrci.

stafie, *stafii,* s.f. Fantomă, nălucă, strigoi.

stafilocóc, *stafilococi,* s.m. Gen de bacterii de formă sferică, dispuse în ciorchine, care produc procese purulente locale sau generalizate.

stagiár, -ă, *stagiari, -e,* adj. (Adesea substantivat) Care își face stagiul într-un domeniu de activitate.

stágiu, *stagii,* s.n. **1.** Perioadă în cursul căreia un începător se inițiază în exercitarea profesiunii sale. **2.** Vechime în muncă, în producție. **3.** *Stagiu militar* = perioadă de timp în care o persoană prestează serviciul militar activ.

stagiúne, *stagiuni,* s.f. Perioadă în cursul fiecărui an, în care teatrele dau în mod regulat reprezentații.

stagná, pers. 3 *stagnează,* vb. I. Intr. **1.** (Despre acțiuni, activități) A nu progresa, a nu se dezvolta. **2.** (Despre ape) A nu curge; a nu spori în volum.

stagnánt, -ă, *stagnanți, -te,* adj. **1.** (Despre acțiuni, activități) Care nu progresează, nu evoluează. **2.** (Despre ape) Care nu curge, stătător.

stal, *staluri,* s.n. Scaun numerotat, situat în spatele fotoliilor, la parterul unei săli de spectacole.

stalactítă, *stalactite,* s.f. Coloană calcaroasă formată prin depunerea carbonatului de calciu din picăturile de apă și fixată de tavanul peșterilor.

stalagmítă, *stalagmite,* s.f. Coloană calcaroasă formată prin depunerea carbonatului de calciu din picăturile de apă și fixată cu baza de podeaua peșterilor.

stalagmométru, *stalagmometre,* s.n. Instrument pentru determinarea tensiunii superficiale a lichidelor prin măsurarea numărului de picături pe care-l formează un volum dat dintr-un lichid ce se scurge printr-un tub îngust.

stámbă, *stămburi,* s.f. Țesătură simplă de bumbac, cu desene imprimate în culori, folosită la confecționarea îmbrăcămintei de vară pentru femei.

stamboálă, *stamboale,* s.f. (Reg.) Baniță.

stamínă, *stamine,* s.f. Organ bărbătesc al florilor, care produce polen.

stampáre, *stampări,* s.f. Operația de imprimare a unui desen pe suprafața unei monezi, a unei medalii etc., prin deformare plastică.

stámpă, *stampe,* s.f. Imagine imprimată după o placă gravată.

stánă, *stane,* s.f. Bloc mare de piatră; (p. ext.) stîncă.

stand, *standuri,* s.n. **1.** Spațiu amenajat într-o expoziție, într-un magazin etc. pentru prezentarea exponatelor. **2.** Instalație fixă pentru încercarea mașinilor sau a pieselor în condiții cît mai apropiate de regimul lor de serviciu; banc de probă. **3.** Loc amenajat pentru trageri cu armamentul sportiv.

standárd, *standarde,* s.n. Normă sau ansamblu de norme prin care se stabilesc caracteristicile principale pe care trebuie să le întrunească un produs (dimensiuni, calitate, rezistență etc.), precum și unitățile de măsură, terminologia simbolurilor etc.

standardizá, *standardizez,* vb. I. Tr. A stabili standardul unui produs.

standardizáre, *standardizări,* s.f. Acțiunea de *a standardiza;* stabilirea standardelor.

standoálă, *standoale,* s.f. (Reg.) Hambar pentru cereale.

staniól s.n. Foaie subțire de staniu folosită pentru a împacheta anumite alimente sau produse industriale.

stánişte, *staniști,* s.f. (Reg.) Loc umbrit, unde se odihnesc vara vitele.

stániu s.n. Metal alb-argintiu, maleabil și ductil, mult folosit în aliaje și la acoperirea altor metale pentru a le proteja împotriva coroziunii; cositor.

stan-pățitul s.m. (Fam.) Persoană care a pățit multe în viață și a tras învățăminte din cele pățite.

stánță, *stanțe,* s.f. Strofă cu înțeles de-sine-stătător.

star, *staruri,* s.n. Vedetă de cinema.

stáre, *stări,* s.f. **1.** Situație sau mod în care se află ori se prezintă cineva sau ceva: *stare materială; om cu stare* = om bogat; *stare de fapt* = situație dată, reală. **2.** (Fiz.) Situația unui corp la un moment dat; *stare critică* = stare a unui fluid în care dispare diferența între starea lichidă și cea gazoasă.

stáreț, -ă, *stareți, -e,* s.m. și f. Persoană (călugăr sau călugăriță) care conduce o mănăstire.

stároste, *starosti,* s.m. (În evul mediu) **1.** Conducător al unei bresle. **2.** (În Moldova) Cîrmuitor al ținuturilor de margine.

start, *starturi,* s.n. Moment în care începe o cursă sportivă; locul de unde se pleacă; *a da startul* = a da semnalul de plecare.

stárter, (1) *starteri*, s.m., **(2, 3)** *startere*, s.n. **1.** S.m. Persoană care dă startul într-o cursă sportivă. **2.** S.n. Dispozitiv al carburatoarelor motoarelor cu explozie, care facilitează demarajul. **3.** S.n. Dispozitiv de aprindere a lămpilor fluorescente.

stas, *stasuri*, s.n. Standard de stat.

stat¹, *state*, s.n. Sistem organizațional al clasei dominante în societate, instrument de exercitare a puterii acestei clase asupra celorlalte clase și categorii sociale, reprezentînd un element principal al suprastructurii; *bărbat de stat* = persoană cu rol important în conducerea statului.

stat², *state*, s.n. Listă, tabel; *stat de funcții* = document în formă de tabel în care sînt înscrise posturile, încadrările și retribuțiile dintr-o întreprindere sau instituție.

stat³ s.n. **1.** Faptul de a sta. **2.** Înălțimea unei persoane; statură.

statál, -ă, *statali, -e*, adj. Privitor la stat¹; de stat.

státic, -ă, *statici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Nemișcat, fix. **2.** Adj. (Fiz.) Care se referă la echilibrul forțelor. **3.** S.f. Ramură a mecanicii care studiază echilibrul corpurilor sub acțiunea forțelor.

statístic, -ă, *statistici, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Situație a unui fenomen din natură sau din societate, prezentată în date numerice centralizate și sistematizate. **2.** S.f. Disciplină științifică al cărei obiect este studierea fenomenelor de masă, folosind metode proprii de descriere și analiză; *statistică matematică* = ramură a matematicii aplicate care se ocupă cu elaborarea noțiunilor și a metodelor specifice studiului statistic al colectivităților. **3.** Adj. Care se referă la statistică **(1)**, bazat pe statistică.

statisticián, -ă, *statisticieni, -e*, s.m. și f. Specialist în statistică.

stativ, *stative*, s.n. Dispozitiv folosit în laboratoare pentru susținerea unor piese sau aparate.

stative s.f. pl. (Reg.) Război de țesut.

stat-majór s.n. Organ de conducere a trupelor, format dintr-un număr variabil de ofițeri, care ajută pe comandant în activitatea sa.

statór, *statoare*, s.n. Partea fixă a unui motor sau a unui generator de energie, solidarizată cu carcasa mașinii.

statoreactór, *statoreactoare*, s.n. Motor folosit ca propulsor pentru aerovehicule cu viteză supersonică.

statórnic, -ă, *statornici, -e*, adj. **1.** (Despre oameni și manifestările lor) Ferm, constant, neclintit, neschimbător (în convingeri, în opinii, în sentimente). **2.** (Despre populații sau despre așezări omenești) Care nu-și schimbă locul; fix, stabil.

statornicí, *statornicesc*, vb. IV. Refl. și tr. **1.** A (se) așeza într-un loc pentru un anumit timp (sau pentru totdeauna). **2.** A (se) fixa, a (se) stabili.

statornicíe s.f. Fermitate, stabilitate; constanță în păreri, în idei etc.

statoscóp, *statoscoape*, s.n. Instrument care indică micile variații ale altitudinii unui avion în zbor.

statuá, *statuez*, vb. I. Tr. (Livr.) A stabili, a hotărî printr-un statut.

statuár, -ă, *statuari, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la statui; ca o statuie. **2.** S.f. Arta statuară **(1)**; totalitatea sculpturilor dintr-o epocă, dintr-o țară, ale unui sculptor etc.

statuétă, *statuete*, s.f. Statuie mică.

statúie, *statui*, s.f. Sculptură care reprezintă în întregime o ființă, o figură alegorică etc.

statu-quo subst. invar. Starea existentă sau care a existat mai înainte și în raport cu care se apreciază efectele unui tratat, ale unei convenții etc.

statúră, *staturi*, s.f. Înălțime a corpului unei persoane; (p. ext.) înfățișare, conformație a corpului; siluetă.

statút, *statute*, s.n. **1.** Document care cuprinde ansamblul de principii și de norme care stau la baza constituirii și a activității unui partid politic, unei organizații de masă, științifice, internaționale etc. **2.** *Statut personal* = totalitatea legilor dintr-un stat referitoare la starea și la capacitatea cetățenilor săi.

stáție, *stații*, s.f. **1.** Punct de oprire pe traseul unui vehicul public, pentru a permite urcarea și coborîrea călătorilor; gară de cale ferată. **2.** Loc (într-un oraș) unde staționează taxiurile sau trăsurile de piață. **3.** *Stație spațială* (sau *cosmică*) = vehicul spațial destinat fie efectuării unor observații, măsurători etc., fie unor lansări spre Lună sau spre alte planete. **4.** (Mai ales în forma *stațiune*) Ansamblu de clădiri și de instalații amenajate pentru efectuarea unor operații tehnice, unor cercetări științifice etc.; *stație-pilot* = instalație în care se fabrică de probă un anumit produs, înainte de fabricarea în serie. **5.** (În forma *stațiune*) Localitate în care se găsesc condiții climaterice sau ape minerale prielnice sănătății. Var.: **stațiúne** s.f.

staționá, *staționez*, vb. I. Intr. (Despre vehicule) A sta cîtva timp pe loc, așteptînd să se urce sau să coboare călătorii, să se încarce sau să se descarce mărfurile etc.; (despre oameni) a se opri cîtva timp într-un loc.

staționár, -ă, *staționari, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care nu variază, care rămîne mai mult timp în aceeași stare. **2.** S.n. Serviciu pe lîngă un dispensar sau pe lîngă o policlinică, unde sînt internați bolnavii pentru diagnostic și tratament.

stațiúne s.f. v. **stație.**

stául, *staule*, s.n. **1.** Grajd. **2.** Loc îngrădit (în cîmp sau lîngă casă) unde stau oile sau caprele.

stávă, *stave*, s.f. (Reg.) Herghelie.

stávilă, *stavile*, s.f. **1.** Element de construcție care servește la închiderea sau la deschiderea unui orificiu, a unui deversor etc. într-o lucrare hidrotehnică. **2.** Element al unui stăvilar care, prin ridicare și coborîre, reglează secțiunea de curgere a apei. **3.** (Fig.) Piedică, obstacol.

stavríd, *stavrizi,* s.m. Pește marin răpitor, lung de 13—15 cm, cu gura mare, prevăzută cu numeroși dinți.

stáză, *staze,* s.f. Oprire sau încetinire a circulației sîngelui ori a unei secreții interne a corpului.

stăncúță, *stăncuțe,* s.f. Pasăre din familia corbului, puțin mai mică decît o cioară, de culoare neagră-cenușie.

stănoágă, *stănoage,* s.f. Raft în formă de pupitru pe care se așază, în tipografie, casetele cu litere cînd se culege un text cu mîna.

stănóg, *stănoage,* s.n. Barieră de lemn sau de fier care desparte vitele sau caii într-un grajd.

stăpî́n, -ă, *stăpîni, -e,* s.m. și f. **1.** Persoană care posedă un bun material, considerată în raport cu acel bun; (înv.) persoană în a cărei proprietate se afla un sclav. **2.** Persoană în serviciul căreia se află angajat cineva, considerată în raport cu acesta. **3.** Persoană sub a cărei putere, dominație, autoritate se găsește cineva; stăpînitor, domnitor.

stăpîní, *stăpînesc,* vb. IV. **1.** Tr. A poseda, a deține ceva în calitate de proprietar. **2.** Tr. A avea cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. **3.** Refl. (Fig.) A se reține de la ceva, a se înfrîna; (tr.) a-și înăbuși o pornire, un sentiment. **4.** Tr. (Despre gînduri, sentimente) A domina pe cineva, a ține sub influența sa. **5.** Tr. A guverna o țară.

stăpîníre, *stăpîniri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a (se) stăpîni; stăpînire de sine* = calm, sînge rece. **2.** Proprietate, posesiune. **3.** Domnie, guvernare; autoritate de stat.

stăpînít, -ă, *stăpîniți, -te,* adj. Care denotă stăpînire de sine; cumpătat, reținut.

stăpînitór, -oáre, *stăpînitori, -oare,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care stăpînește; care domină. **2.** S.m. și f. Persoană care domnește într-o țară.

stărețíe, *stăreții,* s.f. **1.** Funcția de stareț. **2.** Locuința sau cancelaria starețului.

stărui, *stărui,* vb. IV. Intr. **1.** A ruga cu insistență pe cineva pentru ceva. **2.** A lucra cu perseverență. **3.** A rămîne statornic, neclintit într-o hotărîre, într-un sentiment etc., a persista. **4.** A continua să existe, a se menține.

stăruínță, *stăruințe,* s.f. **1.** Faptul de a stărui; cerere, rugăminte repetată, insistență. **2.** Perseverență într-o acțiune; silință, străduință.

stăruitór, -oáre, *stăruitori, -oare,* adj. (Adesea adverbial) Care stăruie, care insistă; perseverent.

stătătór, -oáre, *stătători, -oare,* adj. Care stă pe loc; (despre ape) care nu curge; *de-sine-stătător* = care nu depinde de nimeni.

stătút, -ă, *stătuți, -te,* adj. **1.** (Despre apă, alimente) Care nu mai este proaspăt; (despre aer) închis, viciat. **2.** (Fig.; despre oameni) Înaintat în vîrstă (și rămas necăsătorit).

stăvilár, *stăvilare,* s.n. Construcție de lemn sau de beton, așezată de-a curmezișul unei ape curgătoare, care servește la reglarea cursului din amonte al apei.

stăvilí, *stăvilesc,* vb. IV. Tr. **1.** A opri, a bara cursul unei ape. **2.** (Fig.) A opri, a împiedica sau a atenua o mișcare, o acțiune, o activitate.

stea, *stele,* s.f. **1.** Corp ceresc cu lumină proprie; (pop.) *stea cu coadă* = cometă; *stea căzătoare* = meteorit. **2.** (Fig.) Vedetă de teatru, de cinema etc. **3.** Obiect sau desen care are o formă asemănătoare cu aceea prin care este reprezentată, convențional, o stea **(1)**. **4.** Obiect de lemn sau de carton simbolizînd o stea **(1)**, împodobit cu hîrtie colorată, cu care umblă colindătorii. **5.** Pată de păr alb pe fruntea unui animal. **6.** *Stea-de-mare* = (la pl.) clasă de echinoderme marine răpitoare, cu corpul în formă de disc din care pornesc radial cinci brațe; (și la sg.) animal din această clasă.

steag, *steaguri,* s.n. Drapel; fanion.

steáric adj. *Acid stearic* = acid gras, solid, care se găsește în grăsimi, fiind întrebuințat la fabricarea lumînărilor, la prepararea unor produse cosmetice etc.

stearínă s.f. Acid stearic în amestec cu acid palmitic, întrebuințat la fabricarea lumînărilor, în industria textilă etc.

steatít s.n. Varietate de talc compactă, de culoare albă-gălbuie, utilizată pentru confecționarea unor obiecte decorative.

steatóză, *steatoze,* s.f. Degenerare a unui țesut, provocată de un exces de grăsime.

stéblă, *steble,* s.f. Tulpină, lujer; mănunchi (de flori).

stegár, *stegari,* s.m. **1.** Persoană care poartă steagul (în armată, la o nuntă etc.). **2.** (Fig.) Cel care se află în fruntea luptătorilor pentru o cauză.

stegozáur, *stegozauri,* s.m. Gen fosil de reptile dinozauriene, lungi de circa 8 m, cu o creastă de plăci osoase pe spinare.

stei, *steiuri,* s.n. Colț de stîncă.

stejár, *stejari,* s.m. Denumire dată unor specii de arbori înalți pînă la 50 m, cu coroana largă, cu frunzele adînc crestate, cu lemnul foarte dur și rezistent, folosit în industrie, în construcții etc.

stejăríș, *stejărișuri,* s.n. Pădure de stejari.

steláj, *stelaje,* s.n. Mobilă formată din rafturi suprapuse; etajeră.

stelár, -ă, *stelari, -e,* adj. Privitor la stele; de stele.

stelát, -ă, *stelați, -te,* adj. În formă de stea.

stélă, *stele,* s.f. Mic monument comemorativ de piatră, în formă de coloană sau de pilastru, frecvent în antichitate.

stelít s.n. Aliaj de cobalt, crom, wolfram, molibden și fier, inoxidabil și foarte dur, din care se fac instrumente chirurgicale, unelte așchietoare etc.

stelíță, *stelițe,* s.f. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina și frunzele păroase, cu flori dispuse în capitule, cele de pe margine albastre iar cele din mijloc galbene.

stélniță, *stelnițe,* s.f. (Reg.) Ploșniță.

stelúță, *steluțe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *stea* **2.** (La pl.) Pastă făinoasă în formă de stea, care se fierbe în supă. **3.** Asterisc. **4.** Plantă erbacee cu frunze ovale și flori albe, care crește prin pădurile de munte.

stémă, *steme*, s.f. **1.** Semn distinctiv, cu caracter simbolic, al unei țări, al unui oraș, al unui județ, al unei dinastii. **2.** Coroană, diademă.

stenahoríe s.f. (Înv.) **1.** Greutate în respirație. **2.** (Fig.) Stare de neliniște, de plictiseală.

sténic, -ă, *stenici, -e*, adj. (Livr.) Întăritor.

stenodactilográf, -ă, *stenodactilografi, -e*, s.m. și f. Persoană care practică stenodactilografia.

stenodactilografíe s.f. Stenografie urmată de dactilografierea, după stenogramă, a textului.

stenográf, -ă, *stenografi, -e*, s.m. și f. Persoană care practică stenografia.

stenografiá, *stenografiez*, vb. I. Tr. A înregistra vorbirea cuiva cu ajutorul stenografiei.

stenografíe s.f. Sistem de înregistrare rapidă a vorbirii cuiva, cu ajutorul unor semne convenționale.

stenográmă, *stenograme*, s.f. Text înregistrat prin stenografie.

stenotíp, *stenotipuri*, s.n. Mașină pentru stenografiat.

stenotipíe s.f. Stenografiere cu ajutorul stenotipului.

stenotipíst, -ă, *stenotipiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care practică stenotipia.

stenóză, *stenoze*, s.f. Îngustare a unui canal sau a unui orificiu din organism, în urma unei inflamații, a unei cicatrizări etc.

sténtor, *stentori*, s.m. *Voce de stentor* = (cu aluzie la un personaj din Iliada) voce foarte puternică.

step, *stepuri*, s.n. Stil de execuție a unor dansuri de origine negro-americană, bazat pe bătăi ritmice ale vîrfului și tocului pantofilor.

stépă, *stepe*, s.f. Întindere de loc arid, acoperită cu o vegetație formată din plante graminee, plante cu rizomi, tufișuri și plante spinoase.

ster, *steri*, s.m. Unitate de măsură pentru volume egală cu un metru cub, utilizată pentru măsurarea lemnelor așezate în stivă.

stéreo subst. Stereofonie.

stereocinematografíe s.f. Cinematografie care dă spectatorului impresia că imaginile sînt în relief.

stereocromíe s.f. Tehnica de a realiza în pictură iluzia reliefului, prin combinarea nuanțelor pe un strat de reflexie special preparat.

stereofónic, -ă, *stereofonici, -e*, adj. Care se referă la stereofonie; care se realizează prin tehnica stereofoniei.

stereofoníe s.f. Procedeu de înregistrare și de redare a sunetelor care dă ascultătorului senzația că se află lîngă sursele sonore sau chiar în mijlocul lor.

stereofotografíe, *stereofotografii*, s.f. Fotografie stereoscopică.

stereográmă, *stereograme*, s.f. Pereche de fotograme ale aceluiași obiect care, privite la stereoscop, permit să se obțină imaginea în spațiu a obiectului.

stereoizomérí s.m. pl. Substanțe izomere care diferă între ele prin modul de aranjare în spațiu a atomilor dintr-o moleculă.

stereométríc, -ă, *stereometrici, -e*, adj. Privitor la stereometrie.

stereometrie s.f. Ramură a geometriei, cu caracter aplicativ, care se ocupă cu măsurarea corpurilor geometrice.

stereométru, *stereometre*, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se determină dimensiunile unui obiect.

stereoscóp, *stereoscoape*, s.n. Dispozitiv optic care servește pentru a observa un ansamblu de două imagini, obținîndu-se o imagine în relief.

stereoscópic, -ă, *stereoscopici, -e*, adj. Care se referă la stereoscopie; obținut prin stereoscopie.

stereoscopíe s.f. Ramură a opticii care se ocupă cu studiul procedeelor de realizare a imaginilor în relief.

stereotíp, -ă, (1) *stereotipi, -e*, adj., **(2)** *stereotipuri*, s.n. **1.** Adj. Care se repetă în formă neschimbată; (p. ext.) banal. **2.** S.n. Model, clișeu.

stereotipíe s.f. Procedeu de multiplicare a unei forme de tipar prin turnarea în metal a unei copii după această formă.

steríl, -ă, *sterili, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre ființe) Care nu poate procrea; (despre plante) care nu produce semințe; (despre pămînt) neroditor, neproductiv. **2.** Adj. (Fig.) Care nu produce nimic, care nu duce la nimic. **3.** Adj. Care a fost sterilizat. **4.** S.n. Materialul fără valoare conținut în minereuri și în cărbuni.

sterilitáte s.f. **1.** Starea a ceea ce este steril. **2.** (Fig.) Incapacitate de a produce ceva din punct de vedere spiritual.

sterilizá, *sterilizez*, vb. I. Tr. A distruge agenții patogeni dintr-un mediu sau de pe un obiect.

sterilizát, -ă, *sterilizați, -te*, adj. Care a devenit steril; dezinfectat.

sterilizatór, *sterilizatoare*, s.n. Aparat pentru sterilizarea instrumentelor chirurgicale.

sterlínă, *sterline*, adj. *Liră sterlină* = unitatea bănească principală din Marea Britanie.

stern, *sternuri*, s.n. Os plat situat în partea anterioară a pieptului, de care sînt prinse coastele și claviculele.

steról, *steroli*, s.m. Nume dat unor compuși organici care se găsesc în structura multor celule vegetale și animale, avînd un rol important în metabolismul organismului.

sterp, steárpă, *sterpi, -e*, adj. **1.** (Despre terenuri) Care nu rodește; neproductiv. **2.** (Despre oameni) Care nu poate procrea. **3.** (Despre femelele mamiferelor) Care nu fată sau nu dă lapte. **4.** (Fig.) Fără conținut, gol, steril.

stetoscóp, *stetoscoape*, s.n. Instrument medical cu ajutorul căruia sînt percepute zgomotele produse de diferite organe interne ale corpului.

stetoscopíe s.f. Examen medical cu ajutorul stetoscopului.

stewardésă, *stewardese*, s.f. Femeie care face parte din personalul de bord al unui avion, avînd sarcina de a servi și de a îndruma călătorii.

stibínă s.f. Sulfură naturală de stibiu, minereu important al acestuia.

stibiu s.n. (Chim.) Antimoniu.

sticlár, *sticlari,* s.m. Muncitor într-o fabrică de sticlă.

sticlă, (2) *sticle,* s.f. **1.** Corp solid, de obicei transparent, dur, casant, cu un luciu particular, constituit dintr-un amestec de silicați și obținut prin topirea la un loc a silicei, carbonatului de calciu și de sodiu cu materiale auxiliare. **2.** Obiect făcut din sticlă **(1)**; geam; vas de o formă specială, pentru păstrat băuturi; *sticlă de lampă* = glob de sticlă **(1)** care protejează flacăra lămpilor cu petrol.

sticlărie, *sticlării,* s.f. **1.** Fabrică de sticlă. **2.** Obiecte fabricate din sticlă.

sticléte, *sticleți,* s.m. Mică pasăre cîntătoare cu penele viu colorate.

sticlí, *sticlesc,* vb. IV. Intr. A sclipi, a scînteia.

sticlós, -oásă, *sticloși, -oase,* adj. Lucios ca sticla; *umoare sticloasă* = masă gelatinoasă transparentă care se găsește între cristalin și fundul ochiului.

stigmát, *stigmate,* s.n. **1.** Partea superioară a pistilului, pe care se prind și încolțesc grăuncioarele de polen. **2.** Urmă lăsată de fierul roșu cu care erau înfierați sclavii, delincvenții etc.; (fig.) urmă rușinoasă, semn dezonorant.

stigmatism s.n. Proprietate a unui sistem optic de a da, pentru fiecare punct al unui obiect, cîte o imagine punctuală clară, fără aberații.

stigmatizá, *stigmatizez,* vb. I. Tr. A atrage asupra cuiva disprețul public; a înfiera, a defăima.

stigmatizát, -ă, *stigmatizați, -te,* adj. Dezonorat, înfierat.

stih, *stihuri,* s.n. (Înv.; azi poetic) Vers; (la pl.) poezie.

stihár, *stihare,* s.n. Veșmînt lung și larg pe care îl poartă preoții ortodocși în timpul slujbei religioase.

stihie, *stihii,* s.f. **1.** Fenomen al naturii care se manifestă cu o forță distrugătoare. **2.** (În superstiții) Duh rău; nălucă.

stil, *stiluri,* s.n. **1.** Mod de exprimare specific unei arte, unui artist, unui curent etc.; totalitatea particularităților lingvistice pe care le folosește un scriitor pentru a obține efecte artistice. **2.** Fiecare dintre cele două sisteme de calculare a timpului calendaristic *(stil nou* și *stil vechi)*, între care există o diferență de 13 zile. **3.** Condei de metal sau de os cu vîrf ascuțit, cu care se scria în antichitate pe tăblițe de ceară. **4.** Parte a pistilului, între ovar și stigmat.

stilá, *stilez,* vb. I. Refl. și tr. A (se) forma, a (se) educa.

stilát, -ă, *stilați, -te,* adj. Care are o comportare aleasă, maniere civilizate.

stilét, *stilete,* s.n. **1.** Pumnal mic, cu lamă fină, triunghiulară. **2.** Instrument chirurgical cu care se explorează o rană, cavitatea unui organ etc.

stilíst, -ă, *stiliști, -ste,* s.m. și f. Scriitor care se distinge printr-un stil ales.

stilístic, -ă, *stilistici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la stil, la mijloacele de exprimare afectivă. **2.** S.f. Disciplină care se ocupă cu studiul elementelor de stil **(1)**.

stilizá, *stilizez,* vb. I. Tr. **1.** A da unui text o formă corectă, îngrijită din punctul de vedere al stilului. **2.** A prelucra un motiv de coregrafie sau de muzică populară, păstrîndu-i însă caracterele esențiale; (în artele plastice) a reduce o figură la trăsăturile esențiale, dîndu-i un caracter decorativ.

stilobát, *stilobați,* s.m. (În arhitectura clasică) Postament care susține un șir de coloane.

stilóu, *stilouri,* s.n. Toc prevăzut cu un rezervor din care cerneala ajunge automat la vîrful peniței în timpul scrisului.

stimá, *stimez,* vb. I. Tr. A acorda cuiva stimă; a respecta, a cinsti.

stimábil, -ă, *stimabili, -e,* adj., s.m. și f. (Astăzi ir.) (Om) vrednic de stimă, de respect, de considerație.

stimát, -ă, *stimați, -te,* adj. Care se bucură de stimă, de considerație.

stimă s.f. Sentiment de prețuire și de respect pe care îl insuflă cineva celor din jur.

stimul, *stimuli,* s.m. Factor care declanșează un proces fiziologic, care excită o activitate fiziologică.

stimulá, *stimulez,* vb. I. Tr. A încuraja, a îndemna; a face să sporească energia unei persoane sau randamentul unei activități.

stimulánt, -ă, *stimulanți, -te,* adj. Care stimulează.

stimulént, *stimulente,* s.n. **1.** Ceea ce stimulează; impuls, imbold, îndemn (moral sau material). **2.** Substanță care stimulează activitatea organismului.

stindárd, *stindarde,* s.n. Drapel, steag; (fig.) simbol de luptă, de înfrățire etc.

stingătór, *stingătoare,* s.n. Aparat pentru stingerea incendiilor, prin împroșcarea unei substanțe care împiedică trecerea oxigenului spre locul arderii.

stinge, *sting,* vb. III. **1.** Tr. A opri din ardere (focul sau obiecte care ard); a întrerupe o sursă de lumină, a face să nu mai lumineze. **2.** Refl. (Despre foc sau despre obiecte care ard) A înceta să mai ardă; a se consuma; (despre aștri) a-și pierde lumina, strălucirea. **3.** Refl. (Despre sunete, zgomote) A slăbi în intensitate. **4.** Tr. A distruge, a nimici; (refl.) a dispărea fără urmă; a muri. **5.** Tr. A pune capăt unei obligații, unei acțiuni penale etc. **6.** Tr. A turna apă (sau alt lichid) peste anumite preparate culinare încinse, lăsînd apoi compoziția să fiarbă. **7.** Tr. *A stinge var* = a turna apă peste piatra de var arsă, pentru a obține hidroxid de calciu (var stins).

stingere, *stingeri,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) stinge.* **2.** Semnal prin care se anunță, într-o unitate militară, trecerea la odihna de noapte.

stinghér, -ă, *stingheri, -e,* adj. Izolat, răzleț; desperecheat; (despre oameni) singur, străin; stînjenit.

stinghereálă, *stinghereli,* s.f. Faptul de a stingheri sau de a se simți stingherit; deranj, stînjeneală.

stingherí, *stingheresc,* vb. IV. Tr. A împiedica pe cineva în mişcări, în acţiuni; a incomoda, a deranja.

stinghíe, *stinghii,* s.f. **1.** Bucată de lemn lungă şi îngustă, cu care se unesc ori se întăresc două sau mai multe elemente ale unei construcţii de lemn. **2.** Partea corpului unde se îmbină piciorul cu trunchiul.

stins, -ă, *stinși, -se,* adj. **1.** Care nu mai arde. **2.** (Despre ochi, privire) Lipsit de strălucire; (despre glas, sunete) slab, lipsit de sonoritate; (despre culori) şters, palid. **3.** (Jur., despre obligaţii, privilegii etc.) Care și-a pierdut puterea juridică, care nu mai are valabilitate. **4.** *Var stins* = pastă albă, vîscoasă, obţinută prin hidratarea varului nestins şi folosită în construcţii.

stipélă, *stipele,* s.f. Fiecare dintre frunzişoarele crescute la baza peţiolului sau a limbului frunzei.

stipendiá, *stipendiez,* vb. I. Tr. A subvenţiona o persoană, un grup etc.

stipéndiu, *stipendii,* s.n. (Înv.) Ajutor în bani acordat unui elev sau unui student lipsit de mijloace; bursă.

stipulá, *stipulez,* vb. I. Tr. (Jur.) A prevedea, a menţiona o clauză într-un contract.

stipuláție, *stipulații,* s.f. (Jur.) Clauză contractuală.

stirax s.m. Denumire dată unor specii de arbori exotici dintre care una produce rășina numită smirnă.

stirén, *stireni,* s.m. Hidrocarbură lichidă, incoloră, folosită la fabricarea polistirenului şi a cauciucului sintetic.

stirpe, *stirpe,* s.f. (Livr.) Neam, familie; gintă.

stivă, *stive,* s.f. Grămadă de obiecte de același fel (lemne, cărămizi etc.) așezate regulat, unele peste altele.

stivuí, *stivuiesc,* vb. IV. Tr. A aşeza în stive (lemne, cărămizi etc.).

stîlceálă, *stîlceli,* s.f. Faptul de a stîlci; bătaie zdravănă.

stîlcí, *stîlcesc,* vb. IV. Tr. **1.** A zdrobi, a strivi prin lovire; a bate crunt pe cineva. **2.** (Fig.) A pronunţa rău un cuvînt deformîndu-l; a vorbi rău o limbă.

stîlcít, -ă, *stîlciți, -te,* adj. **1.** Zdrobit, strivit, schilodit; bătut tare. **2.** (Fig.; despre vorbire) Greșit, pocit.

stîlp, *stîlpi,* s.m. **1.** Element de construcţie cu lungimea mare în raport cu dimensiunile secţiunii, confecţionat din lemn, din metal, din beton armat etc., avînd rolul de a susţine anumite elemente ale construcţiei. **2.** Stîlp **(1)** sau construcţie specială pentru susţinerea liniilor electrice aeriene, a liniilor de telecomunicaţii, a corpurilor de iluminat etc. **3.** Indicator de frontieră sau de hotar. **4.** (Fig.) Persoană care constituie un sprijin pentru o colectivitate, pentru familie etc.

stîmpără vb. I. v. **astîmpăra.**

stînă, *stîne,* s.f. Aşezare păstorească de vară în afara satului (de obicei la munte), unde se adăpostesc oile şi ciobanii şi unde se prepară produsele din laptele oilor.

stîncă, *stînci,* s.f. Bloc mare de piatră (în munţi), cu pereţii drepţi şi colţuroşi.

stîncós, -oásă, *stîncoși, -oase,* adj. Format din stînci; plin de stînci.

stîng, -ă, *stîngi,* adj. **1.** (Despre organe sau părţi ale corpului) Care se află în partea corpului omenesc în care este inima; (substantivat, m. sg. art.) piciorul stîng; (substantivat, f. sg. art.) mîna stîngă. **2.** Care se află în partea sau în direcţia mîinii stîngi; (substantivat, f. art.) partea sau direcţia stîngă. **3.** Care reprezintă gruparea radicală, progresistă, revoluţionară a unei organizaţii politice; (substantivat, f. art.) partid sau grupare politică cu atitudine radicală, progresistă.

stîngáci, -e, *stîngaci, -e,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care lucrează sau scrie mai bine cu mîna stîngă decît cu cea dreaptă. **2.** (Fig.) Care este lipsit de îndemînare, de siguranţă în mişcări, în comportare, în exprimare etc.

stîngăcíe, *stîngăcii,* s.f. Lipsă de îndemînare în acţiuni, în exprimare etc.; (la pl.) fapte care dovedesc lipsă de siguranţă, de îndemînare.

stîngísm s.n. Denumire dată concepţiei şi practicii sectare a unor elemente din mişcarea comunistă şi muncitorească, expresie a unui „revoluţionarism grăbit", care nu ţin seama de etapa revoluţionară dată, de nivelul conştiinţei politice a maselor, putînd duce la aventurism politic, la ruperea de mase.

stîngíst, -ă, *stîngiști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care dă dovadă de stîngism. **2.** Adj. Care ţine de stîngism, care este caracteristic stîngismului.

stînjen, *stînjeni,* s.m. **1.** Unitate de măsură pentru lungimi folosită în trecut, egală cu 1,96 m în Ţara Românească şi cu 2,23 m în Moldova. **2.** Unitate de măsură pentru volumul lemnelor stivuite.

stînjeneálă, *stînjeneli,* s.f. Faptul de a stînjeni pe cineva sau de a fi stînjenit.

stînjenél, *stînjenei,* s.m. Nume dat mai multor specii de plante erbacee cu frunze în formă de sabie şi cu flori violete, albe sau galbene; iris[2].

stînjení, *stînjenesc,* vb. IV. Tr. A împiedica pe cineva de la lucru, de la o activitate; a deranja, a stingheri.

stînjenít, -ă, *stînjeniți, -te,* adj. **1.** Împiedicat de la lucru; tulburat, deranjat. **2.** Încurcat, jenat.

stîrc, *stîrci,* s.m. Nume dat mai multor specii de păsări de baltă ihtiofage, cu ciocul, gîtul şi picioarele lungi şi, de obicei, cu un smoc de pene pe cap.

stîrcí, *stîrcesc,* vb. IV. Refl. A se ghemui, a se strînge (de frig), a se zgîrci.

stîrcít, -ă, *stîrciți, -te,* adj. Strîns, ghemuit.

stîrní, *stîrnesc*, vb. IV. Tr. **1.** A face ca un animal (sălbatic) să iasă din culcuş sau din ascunzătoare. **2.** A face să se ridice în sus praful, frunzele etc. **3.** A îndemna, a aţîţa pe cineva la ceva; (refl.; despre conflicte, războaie) a se isca, a se dezlănţui, a izbucni. **4.** A cauza, a provoca.

stîrpí, *stîrpesc*, vb. IV. **1.** Tr. A nimici cu desăvîrşire animale sau plante vătămătoare. **2.** Tr. A face să dispară pentru totdeauna un rău. **3.** Intr. (Despre animale femele) A nu mai face pui.

stîrpitúră, *stîrpituri*, s.f. Fiinţă nedezvoltată, pipernicită.

stîrv, *stîrvuri*, s.n. Cadavru de animal, hoit.

stoárce, *storc*, vb. III. Tr. **1.** A apăsa sau a strînge cu putere un lucru pentru a face să iasă din el lichidul pe care îl conţine; a răsuci un material textil pentru a face să iasă apa din el. **2.** (Fig.) A obţine un profit (nedrept), a exploata fără milă.

stoc, *stocuri*, s.n. Cantitate de bunuri materiale aflate la un moment dat într-un magazin, într-un depozit etc., avînd ca scop să asigure continuitatea producţiei sau a desfacerii.

stocá, *stochez*, vb. I. Tr. A depozita o cantitate de bunuri materiale; a crea un stoc.

stocáj, *stocaje*, s.n. Acţiunea de a stoca; (cib.) înmagazinare şi conservare a informaţiilor.

stocástic, -ă, *stocastici, -e*, adj. Care se produce întîmplător, care este legat de hazard.

stófă, *stofe*, s.f. Ţesătură groasă de lînă, de bumbac sau de fire sintetice, întrebuinţată la confecţionarea de îmbrăcăminte, la tapisarea mobilei etc.

stog, *stoguri*, s.n. Grămadă mare de fîn, de snopi etc., clădită în formă cilindrică şi terminată printr-un vîrf conic.

stógoş, -ă, *stogoşi, -e*, adj. Care aparţine varietăţii rezultate din încrucişarea rasei ţigaie cu rasa ţurcană şi a cărei lînă are firul lung şi gros.

stóic, -ă, *stoici, -e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine stoicismului. **2.** Adj. Curajos, ferm, neclintit în faţa vicisitudinilor vieţii. **3.** S.m. şi f. Adept al stoicismului.

stoicísm s.n. **1.** Curent filozofic în Grecia şi Roma antică, potrivit căruia omul trebuie să se conducă după raţiune, să înfrunte cu fermitate şi curaj vicisitudinile vieţii. **2.** Atitudinea omului stoic **(2)**.

stol, *stoluri*, s.n. Grup (mare) de păsări zburătoare de acelaşi fel.

stólnic, *stolnici*, s.m. (Înv.) Dregător în Ţara Românească şi în Moldova, care purta grija mesei domneşti.

stolón, *stoloni*, s.m. Tulpină sau ramură tîrîtoare care uneori se înrădăcinează, dînd naştere unei plante noi.

stomác, *stomacuri*, s.n. Parte a aparatului digestiv la om şi la animalele superioare, în formă de pungă, cuprinsă între esofag şi duoden, în care se face digestia alimentelor.

stomacál, -ă, *stomacali, -e*, adj. Care aparţine stomacului, referitor la stomac.

stomátă, *stomate*, s.f. Mică deschidere în epiderma frunzelor, prin care se realizează schimbul de gaze dintre plantă şi mediu şi se elimină apa din plantă.

stomatítă, *stomatite*, s.f. Inflamaţie a mucoasei cavităţii bucale.

stomatológ, *stomatologi*, s.m. Medic specialist în stomatologie.

stomatológic, -ă, *stomatologici, -e*, adj. Care se referă la stomatologie, care aparţine stomatologiei.

stomatologíe s.f. Ramură a medicinii care studiază anatomia, fiziologia şi bolile cavităţii bucale, în special ale dinţilor.

stop (1) interj., **(2, 3)** *stopuri*, s.n. **1.** Interj. Stai! opreşte!; (în telegrame, marcînd sfîrşitul unei fraze) punct. **2.** S.n. Semafor care reglează circulaţia la întretăierea străzilor. **3.** S.n. Lampă de semnalizare, cu lumină roşie-portocalie, montată la spatele unui autovehicul.

stopá¹, *stopez*, vb. I. Intr. (Despre vehicule) A se opri; (tr.) a opri un vehicul din mers.

stopá², *stopez*, vb. I. Tr. A repara o stofă ruptă, refăcînd ţesătura.

stóper, *stoperi*, s.m. Jucător din apărare la fotbal.

stor, *storuri*, s.n. Perdea dintr-o ţesătură specială, din împletitură sau din stinghii paralele, care se montează la ferestre pentru a feri încăperea de razele solare.

storcătoáre, *storcători*, s.f. Aparat de stors sau de tescuit.

storná, *stornez*, vb. I. Tr. A rectifica o înregistrare contabilă efectuată greşit.

stórno subst. Acţiunea de a storna; sumă stornată.

stors¹ s.n. Faptul de a stoarce; timpul cînd se storc strugurii pentru a obţine mustul.

stors², stoársă, *storşi, stoarse*, adj. **1.** Din care a fost extras lichidul pe care îl conţinea. **2.** (Fig.; despre oameni) Vlăguit, epuizat; obosit peste măsură.

stos, *stosuri*, s.n. Numele unui joc de cărţi.

stovaínă s.f. Anestezic utilizat în chirurgie.

strabísm s.n. Anomalie care constă în deviaţia axei vizuale a unui ochi, avînd drept urmare privirea crucişă.

strabométru, *strabometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară gradul de deviaţie a ochiului în strabism.

stráchină, *străchini*, s.f. Vas de lut ars, uşor adîncit, întrebuinţat în loc de farfurie.

strádă, *străzi*, s.f. Cale de comunicaţie (pavată sau asfaltată) în interiorul unei localităţi, pentru circulaţia vehiculelor şi a pietonilor.

stradélă, *stradele*, s.f. Stradă îngustă şi scurtă.

strai¹, *straie*, s.n. (Pop.) Haină, îmbrăcăminte.

strai², *straiuri*, s.n. Parîmă care susţine un arbore de navă.

stráiţă, *straiţe*, s.f. (Reg.) Traistă.

strájă, *străji*, s.f. **1.** Pază, apărare. **2.** Paznic, străjer; gardă, escortă.

stránă, *strane*, s.f. **1.** Fiecare dintre scaunele aşezate, în biserica ortodoxă, de-a lungul pere-

ților naosului, pe care stau credincioșii în timpul slujbei. **2.** Locul destinat cîntăreților în biserică.

strangulá, *strangulez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) strînge de gît, a (se) sugruma.

strangulare, *strangulări,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) strangula.* **2.** Îngustarea secțiunii prin care curge un fluid într-o conductă. **3.** Ocluzie intestinală.

strangulát, -ă, *strangulați, -te,* adj. Mort prin strangulare; *hernie strangulată* = hernie provocată de ieșirea unei porțiuni de intestin și răsucirea acesteia.

stráníu, -ie, *stranii,* adj. (Adesea adverbial) Ciudat, bizar.

strapontín s.n. v. **strapontină.**

strapontínă, *strapontine,* s.f. Scaun rabatabil, fără spătar, într-o sală de spectacol, pe culoarul unui vagon de cale ferată etc. Var.: **strapontin** s.n.

stras, *strasuri,* s.n. Sticlă cu oxid de plumb, din care se fac imitații de pietre prețioase.

strášnic, -ă, *strașnici, -e,* adj., adv. **1.** Adj. (Exprimă ideea de superlativ) Foarte bun, foarte frumos; extraordinar, nemaipomenit. **2.** Adj. Cumplit, grozav. **3.** Adv. Foarte (tare, mult etc.); extraordinar, nemaipomenit.

strat, *straturi,* s.n. **1.** Material, de grosime mică în raport cu celelalte dimensiuni, întins pe o suprafață sau între două suprafețe. **2.** Depozit de roci sedimentare cu compoziția relativ omogenă, care se găsește, pe o întindere relativ mare, între alte depozite. **3.** (Fig.) Categorie, pătură socială. **4.** Fîșie îngustă de pămînt pe care se seamănă legume sau flori. **5.** (Pop.) Așternut pentru animale. Pl. și: *strate.*

stratagémă, *stratageme,* s.f. **1.** Procedeu întrebuințat în război pentru a înșela pe inamic. **2.** Șiretlic, tertip.

stratég, *strategi,* s.m. **1.** (În Grecia antică) Comandant militar al unei cetăți; fiecare dintre cei zece magistrați supremi ai Atenei. **2.** Comandant de oști, bun cunoscător al strategiei.

stratégic, -ă, *strategici, -e,* adj. Privitor la strategie, de strategie; (despre locuri, drumuri, poziții) important pentru desfășurarea unor operații militare.

strategie s.f. **1.** Partea cea mai importantă a artei militare, care se ocupă de pregătirea și dirijarea războiului în ansamblul lui. **2.** (În activitatea partidelor comuniste și muncitorești) Orientare generală a luptei revoluționare, într-o etapă dată, stabilirea sarcinilor fundamentale pentru atingerea obiectivelor etapei respective.

stratificá, *stratific,* vb. I. Refl. și tr. A (se) așeza în mai multe straturi.

stratificáre, *stratificări,* s.f. Faptul de *a (se) stratifica;* așezare în straturi suprapuse.

stratificát, -ă, *stratificați, -te,* adj. Așezat în straturi sau format din straturi.

stratigráfic, -ă, *stratigrafici, -e,* adj. Care ține de stratigrafie, privitor la stratigrafie.

stratigrafíe s.f. Ramură a geologiei care studiază succesiunea în timp a rocilor sedimentare.

stratosféră s.f. Partea atmosferei cuprinsă între troposferă și ionosferă, caracterizată prin lipsa curenților de aer verticali.

strátus subst. Formație de nori cu aspect de strat uniform, de culoare cenușie.

strátă, *strate,* s.f. Registru în care se înscriu, într-o formă nesistematizată din punct de vedere contabil, toate operațiile economice ale unei întreprinderi.

stră- Element de compunere care formează derivate de la substantive, adjective sau verbe.

străbáte, *străbát,* vb. III. **1.** Tr. și intr. A trece printr-un corp dintr-o parte în alta. **2.** Tr. A parcurge o suprafață întinsă, de la un capăt la altul. **3.** Intr. A trece pe undeva cu greu, învingînd obstacole; a răzbate; (fig.) a izbuti, a reuși.

străbún, -ă, *străbuni, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Strămoșesc. **2.** S.m. și f. Tatăl sau mama bunicului ori al bunicii, în raport cu nepoții lor. **3.** S.m. și f. Strămoș.

străbunic, -ă, *străbunici, -e,* s.m. și f. Străbun **(2).**

strădánie, *strădanii,* s.f. Silință îndelungată, efort, sforțare pentru atingerea unui scop, pentru a realiza ceva.

strădui, *străduiesc,* vb. IV. Refl. A depune multă silință, mult efort pentru a realiza ceva.

străduínță, *străduințe,* s.f. Strădanie.

străfulgerá, pers. 3 *străfúlgeră,* vb. I. Intr. **1.** A sclipi, a luci; a fulgera. **2.** (Despre gînduri, idei) A trece repede prin minte.

străfúnd, *străfunduri,* s.n. Adînc, adîncime.

străgălíe, *străgălii,* s.f. Disc de oțel găurit care se montează pe osia unui car, între umărul osiei și butucul roții, pentru a împiedica frecarea roții de podul carului.

străin, -ă, *străini, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care face parte din populația altei țări decît aceea în care se află sau trăiește; (persoană) originară din altă regiune ori localitate decît aceea în care se află. **2.** Adj. (Despre țări, locuri) Altul decît cel de baștină al cuiva; care aparține sau este propriu altui popor decît cel al persoanei despre care este vorba. **3.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu se află în relații apropiate de rudenie sau de prietenie cu cineva sau care este înstrăinată sufletește de cineva sau de ceva. **4.** Adj. Care este în afară de preocupările sau de interesele cuiva. **5.** Adj. Care nu este proprietatea cuiva (care îl deține). **6.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu face parte dintr-o instituție sau o întreprindere, considerată în raport cu aceasta. Var.: **strein, -ă adj.**

străinătáte, *străinătăți,* s.f. Țară sau loc străin, în raport cu țara proprie a cuiva; loc în care pleacă sau se află cineva originar din altă parte.

străjér, *străjeri,* s.m. (Înv.) **1.** Persoană care, în schimbul unor scutiri fiscale, avea obligația să facă de pază la hotarele țării (în părțile muntoase). **2.** Paznic, strajă.

străjui, *străjuiesc,* vb. IV. **1.** Tr. și intr. A păzi, a sta de strajă. **2.** Tr. (Fig.) A mărgini ceva.

străluci, *strălucesc*, vb. IV. Intr. **1.** A luci puternic, a scînteia. **2.** (Fig.; despre oameni) A se distinge în mod deosebit, prin calități excepționale.

strălucire, *străluciri*, s.f. **1.** Faptul de *a străluci;* lumină reflectată; scînteiere, sclipire. **2.** (Fig.) Fast, splendoare. **3.** (Fiz.) Mărime care caracterizează intensitatea luminoasă a unui izvor de lumină.

strălucit, -ă, *străluciți, -te*, adj. (Despre oameni) Distins, remarcabil; (despre realizări ale oamenilor) plin de strălucire, glorios; splendid.

strălucitór, -oáre, *strălucitori, -oare*, adj. Care strălucește; lucitor; (despre ochi, privire, față) expresiv, luminos.

strămóș, -oáșă, *strămoși, -oașe*, s.m. și f. Persoană care a trăit cu cîteva generații înaintea cuiva și care este din aceeași familie cu acesta; (la m. pl.) generațiile anterioare; înaintașii dintr-o epocă îndepărtată.

strămoșésc, -eáscă, *strămoșești*, adj. Care a aparținut strămoșilor; care este moștenit de la strămoși.

strămutá, *strămút*, vb. I. Refl. și tr. A (se) muta în altă parte, a(-și) schimba domiciliul, reședința.

strănepót, -oátă, *strănepoți, -oate*, s.m. și f. **1.** Copil al unei nepoate (sau al unui nepot) de fiu sau de fiică, considerat în raport cu străbunicii lui; copil al nepotului de frate sau de soră, considerat în raport cu părinții unchilor și mătușilor lui. **2.** (La pl.) Urmași, descendenți.

strănút, *strănuturi*, s.n. Strănutat.

strănutá, *strănút*, vb. I. Intr. A elimina cu zgomot, pe nas și pe gură, aerul din plămîni, printr-o mișcare bruscă, involuntară a mușchilor expiratori.

strănutát s.n. Faptul de a strănuta; zgomotul produs cînd cineva strănută.

străpungătór, -oáre, *străpungători, -oare*, adj. Care străpunge (sau dă impresia că străpunge).

străpúnge, *străpúng*, vb. III. Tr. **1.** A înfige în ceva un obiect cu vîrf ascuțit (făcîndu-l să răzbată în partea cealaltă); a ucide cu o armă ascuțită. **2.** A perfora, a găuri. **3.** A străbate, a trece prin ceva.

străpúns, -ă, *străpunși, -se*, adj. Străbătut; perforat, găurit.

strășnicie s.f. **1.** Tratament sever; asprime, severitate. **2.** Forță, putere.

străvéchi, -e, *străvechi*, adj. Care durează sau datează de foarte multă vreme; care aparține antichității sau preistoriei.

străvedeá, *străvăd*, vb. II. Refl. A se vedea neclar (prin ceață, printre nori, printr-un corp străveziu etc.).

străveziu, -ie, *străvezii*, adj. **1.** Transparent. **2.** (Despre oameni) Cu pielea obrajilor subțire, palidă; foarte slab.

streáșină, *streșini*, s.f. **1.** Marginea de jos a acoperișului unei construcții, care iese în afara planului pereților exteriori, avînd rolul de a proteja pereții și fundațiile contra ploii. **2.** Jgheab montat la marginea acoperișului, pentru scurgerea apei de ploaie. Var.: **stréșină** s.f.

stréche, *streche*, s.f. **1.** Nume dat mai multor specii de insecte care atacă animalele domestice; *strechea vitelor* = muscă mare, neagră, păroasă, ale cărei larve se localizează sub piele. **2.** Agitație, neliniște provocată animalelor de streche **(1).**

strecurá, *strecór*, vb. I. **1.** Tr. A trece un lichid printr-o strecurătoare, pentru a-l separa de impurități. **2.** Refl. (Despre lichide) A curge cîte puțin sau a picura printr-o spărtură, printr-o crăpătură. **3.** Refl. (Despre oameni) A pătrunde (cu greu) printr-un loc strîmt; a intra sau a ieși tiptil, pe furiș; a trece cu pași ușori, pentru a nu fi băgat în seamă. **4.** Refl. A se introduce (cu intenții dușmănoase) în mijlocul unui grup. **5.** Tr. A introduce pe nesimțite un lucru într-un loc strîmt; (fig.) a spune o vorbă în mod discret; a arunca o privire furișă.

strecurát, -ă, *strecurați, -te*, adj. Trecut printr-un filtru sau printr-o strecurătoare.

strecurătoáre, *strecurători*, s.f. **1.** Unealtă de gospodărie pentru strecurat lichide, avînd fundul cu găuri sau prevăzut cu o sită de sîrmă. **2.** Pînză sau săculeț de pînză rară, în care se pune cașul la scurs.

strein, -ă adj. v. **străin.**

strepezeálă, *strepezeli*, s.f. Iritație neplăcută a dinților și a mucoasei bucale care se produce cînd se mănîncă fructe necoapte sau acre.

strepezí, *strepezesc*, vb. IV. Refl. (Despre dinți sau mucoasa gurii) A se irita, ca urmare a consumării unor fructe acre, necoapte bine.

streptocóc, *streptococi*, s.m. Gen de bacterii care se găsesc în materii putrede și care sînt agenții patogeni ai multor infecții.

streptomicínă s.f. Antibiotic, în formă de pulbere albă cristalină, folosit în tratamentul unor boli infecțioase.

stres, *stresuri*, s.n. **1.** Nume dat oricărui factor de mediu care provoacă organismului uman o reacție anormală. **2.** Efect dăunător organismului uman produs de un factor de mediu.

stréșină s.f. v. **streașină.**

striát, -ă, *striați, -te*, adj. Care prezintă striații.

striáție, *striații*, s.f. Fiecare dintre dungile fine, paralele între ele, de pe suprafața unor corpuri; sistem format din astfel de dungi.

stricá, *stric*, vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) deteriora, a (se) defecta. **2.** Tr. A sparge o ușă, o încuietoare, pentru a intra. **3.** Refl. (Despre vreme) A se schimba în rău; (despre aer) a se vicia; (despre materii organice) a se altera. **4.** Tr. A împiedica buna desfășurare a unei acțiuni, a zădărnici. **5.** Tr. A influența pe cineva în rău; a corupe; (refl.) a decădea din punct de vedere moral. **6.** Tr. (Fig.) A anula o învoială, o convenție; a rupe legăturile de prietenie cu cineva.

stricát, -ă, *stricați, -te*, adj. **1.** (Despre obiecte, unelte, mecanisme) Defect, deteriorat; (despre alimente, materii organice) alterat; (despre aer) viciat. **2.** (Despre oameni, adesea substantivat) Decăzut moralicește.

stricăciúne, *stricăciuni*, s.f. **1.** Faptul de a (se) strica sau de a fi stricat; ceea ce este deteriorat;

pagubă cauzată de o deteriorare. **2.** Depravare, corupție.

stricătór, -oáre, *stricători, -oare,* adj. Care provoacă (sau poate provoca) stricăciuni; dăunător, vătămător.

stricneá, *stricnele,* s.f. Cuțit cu o limbă specială, cu care se lasă sînge animalelor bolnave.

stricnínă s.f. Substanță foarte toxică, extrasă din semințele unei plante tropicale și folosită, în doze mici, ca tonic cardiac și respirator.

strict, -ă, *stricți, -te,* adj. (Adesea adverbial) **1.** Care trebuie respectat, executat, aplicat întocmai, fără abatere, fără excepție. **2.** Aspru, sever.

strictéțe s.f. Însușirea de a fi strict; severitate, rigurozitate.

stricturáre, *stricturări,* s.f. Micșorare a diametrului unei conducte pe o porțiune din lungimea acesteia.

stridént, -ă, *stridenți, -te,* adj. (Despre sunete) Ascuțit, tăios, lipsit de armonie; (despre culori) prea viu, prea aprins.

stridénță, *stridențe,* s.f. Însușirea de a fi strident; sunet, ton strident.

strídie, *stridii,* s.f. Specie de moluscă comestibilă, cu valvele inegale, care trăiește în mările calde.

strigá, *strig,* vb. I. **1.** Intr. A scoate țipete, a răcni; a semnaliza ceva prin strigăte (a da alarma, a cere ajutor). **2.** Tr. A anunța ceva cu glas tare. **3.** Intr. A se răsti la cineva, a adresa cuiva vorbe aspre, a vorbi cu dușmănie. **4.** Tr. A chema pe cineva să vină, să răspundă la chemare; *a striga catalogul* = a face apelul nominal.

strigáre, *strigări,* s.f. Acțiunea de *a striga;* strigăt, țipăt.

strigă, *strigi,* s.f. **1.** Fluture mare cu pete albe pe spate, care zboară numai în amurg. **2.** Pasăre răpitoare de noapte, de culoare galbenă-roșcată, care se hrănește în special cu șoareci.

strigăt, *strigăte,* s.n. **1.** Exclamație cu voce ridicată, țipăt. **2.** Zgomot, larmă, vociferare. **3.** Exclamație de protest. **4.** Sunet caracteristic scos de animale.

strigătór, -oáre, *strigători, -oare,* adj. Care strigă; (fig.) izbitor, evident.

strigătúră, *strigături,* s.f. Chiuitură (în timpul dansurilor populare).

strigoáică, *strigoaice,* s.f. Strigoaie; vrăjitoare.

strigói, -oáie, *strigoi, -oaie,* s.m. și f. (În superstiții) Sufletul unui mort, care se transformă în timpul nopții într-un animal sau într-o fantomă, pricinuind neajunsuri celor pe care îi întîlnește.

stringént, -ă, *stringenți, -te,* adj. Care se impune în mod imperios, care nu suferă amînare.

stringénță s.f. Însușirea de a fi stringent.

striví, *strivesc,* vb. IV. Tr. **1.** A turti, a zdrobi; a omorî; (fig.) a nimici, a distruge. **2.** A copleși.

strivít, -ă, *striviți, -te,* adj. Zdrobit, sfărîmat; distrus.

strivitór, -oáre, *strivitori, -oare,* adj. Care strivește; (fig.) covîrșitor, copleșitor; nimicitor.

strîmb, -ă, *strîmbi, -e,* adj., adv. **1.** Adj. (Despre lucruri) Care prezintă abateri de la forma normală; îndoit; (despre oameni) gîrbovit; (despre părți ale corpului) deformat, încovoiat; (despre drumuri) cu cotituri, nealiniat. **2.** Adj. (Fig.) Nedrept; necinstit. **3.** Adv. Cu corpul aplecat într-o parte; cu spatele încovoiat. **4.** Adv. Pieziș, într-o parte. **5.** Adv. În mod fals, neadevărat, mincinos.

strîmbá, *strîmb,* vb. I. **1.** Tr. A face să nu mai fie drept, a îndoi, a încovoia, a da o poziție strîmbă. **2.** Tr. A devia de la poziția normală; a apleca într-o parte. **3.** Refl. A se schimonosi la față (de durere sau pentru a exprima un dispreț, o nemulțumire). **4.** Refl. A imita, în bătaie de joc, fizionomia cuiva.

strîmbát, -ă, *strîmbați, -te,* adj. **1.** Încovoiat, îndoit. **2.** Aplecat într-o parte.

strîmbătúră, *strîmbături,* s.f. **1.** Faptul de a (se) strîmba; grimasă, schimonoseală a feței. **2.** Fandoseală, sclifoseală; imitare (în batjocură) a cuiva.

strîmt, -ă, *strîmți, -te,* adj. Care nu este (destul de) larg; care nu poate cuprinde mult; neîncăpător.

strîmtá, *strîmtez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) face (mai) strîmt, a (se) îngusta.

strîmtoáre, *strîmtori,* s.f. **1.** Loc îngust; (în special) defileu între munți sau între dealuri. **2.** Fîșie îngustă de apă care leagă două mări, despărțind două porțiuni de uscat. **3.** (Fig.) Situație grea; lipsă de bani; încurcătură.

strîmtorá, *strîmtorez,* vb. I. **1.** Tr. A înghesui, a îngrămădi într-un loc strîmt; (fig.) a obliga, a constrînge. **2.** Refl. A-și restrînge cheltuielile, a se mulțumi cu o viață mai modestă.

strîmtoráre, *strîmtorări,* s.f. Faptul de *a (se) strîmtora;* (fig.) situație grea; lipsă de bani.

strîmtorát, -ă, *strîmtorați, -te,* adj. Care se află într-o situație dificilă din cauza lipsei de mijloace materiale.

strîngătór, -oáre, *strîngători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care strînge, care agonisește.

strînge, *strîng,* vb. III. **1.** Tr. A trage de capetele unei sfori, unei curele etc. înfășurate, pentru a lega un obiect; a face ca o legătură să fie mai strînsă. **2.** Tr. (Fig.) A întări legăturile de prietenie, relațiile etc. cu cineva. **3.** Tr. A cuprinde, a apuca cu mîna, a prinde în brațe. **4.** Tr. (Despre îmbrăcăminte) A apăsa asupra corpului, nefiind suficient de larg. **5.** Tr. A fixa bine un șurub, o piesă. **6.** Refl. A se ghemui, a se zgîrci. **7.** Tr. A împături (hîrtii, obiecte de pînză etc.). **8.** Tr. A aduna la un loc lucruri risipite; a face ordine, a deretica. **9.** Tr. A culege cereale, fructe etc. **10.** Tr. A colecta; a pune bani de o parte. **11.** Refl. A se aduna laolaltă, a se întruni (într-un loc sau în jurul cuiva).

strîngere, *strîngeri,* s.f. Faptul de *a (se) strînge; cu strîngere de inimă* = cu teamă, cu durere, cu părere de rău etc.

strîns[1] s.n. Strîngere; adunatul recoltei; cules.

strîns[2], **-ă,** *strînși, -se,* adj., adv. **1.** Adj. Bine înfășurat, bine legat; (despre obiecte de îmbră-

căminte) ajustat (pe talie). **2.** Adj. Ținut cu putere. **3.** Adj. (Despre hîrtie, obiecte de pînză) Împăturit. **4.** Adj. (Despre lucruri) Adunat, pus în ordine. **5.** Adj. (Despre bani, avuții) Agonisit, economisit. **6.** Adv. Foarte tare; foarte mult, cu putere. **7.** Adv. Strict, cu strictețe.

strînsoáre, *strînsori,* s.f. Apăsare, presiune; încleștare; (fig.) supraveghere strictă; constrîngere.

strînsúră, *strînsuri,* s.f. **1.** Adunare de oameni; adunătură. **2.** Plante adunate de pe cîmp; recoltă.

stroboscóp, *stroboscoape,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se efectuează observarea unei mișcări periodice.

stroboscopíe s.f. (Fiz.) Metodă de cercetare a mișcărilor periodice, care constă în observarea lor la intervale de timp regulate.

strofantínă s.f. Substanță toxică extrasă dintr-un arbust tropical și folosită în medicină ca tonic cardiac.

strófă, *strofe,* s.f. Ansamblu unitar dintr-o poezie, format din mai multe versuri legate între ele prin elemente prozodice; (în tragedia greacă antică) arie în versuri pe care o cînta o parte a corului, în timp ce evolua ritmic pe scenă.

strófic, -ă, *strofici, -e,* adj. Care se referă la strofă, care aparține strofei.

stroh s.n. (Reg.) Rămășiță, sfărîmături de fîn.

strongíl, *strongili,* s.m. Vierme parazit care trăiește în intestinul și pancreasul calului.

strongilóză, *strongiloze,* s.f. Boală a animalelor provocată de strongili și caracterizată prin inflamația organelor aparatului respirator și ale celui digestiv.

stronțianít s.n. Carbonat natural de stronțiu, folosit la rafinarea zahărului, la prepararea sărurilor de stronțiu etc.

strónțiu s.n. Metal asemănător cu calciul, ai cărui compuși sînt folosiți în pirotehnie și în medicină.

strop, *stropi,* s.m. Părticică globulară dintr-un lichid; picătură de ploaie.

stropeálă, *stropeli,* s.f. Faptul de a (se) stropi; ploaie ușoară și de scurtă durată.

stropí, *stropesc,* vb. IV. **1.** Tr., intr. și refl. A (se) uda puțin, a (se) împroșca cu stropi de apă (sau de alt lichid). **2.** Tr. A uda cu stropitoarea.

stropít[1] s.n. Acțiunea de a (se) stropi; udare.

stropít[2]**, -ă,** *stropiți, -te,* adj. **1.** Acoperit cu stropi, udat. **2.** (Despre blana animalelor, penele păsărilor etc.) Cu puncte sau cu pete mici de altă culoare.

stropitoáre, *stropitori,* s.f. Vas de tablă prevăzut cu o țeavă terminată printr-o sită, care servește la stropitul culturilor din grădini; vehicul prevăzut cu un dispozitiv de împroșcat apă, servind la stropitul străzilor.

stropitúră, *stropituri,* s.f. Stropit; picătură, strop.

stropșeálă, *stropșeli,* s.f. (Pop.) Faptul de a (se) stropși; vorbă aspră, răstită.

stropșí, *stropșesc,* vb. IV. (Pop.) **1.** Refl. A se răsti la cineva, a-i vorbi cu asprime. **2.** Tr. A zdrobi, a sfărîma, a strivi; a stîlci pe cineva în bătaie.

stropșít, -ă, *stropșiți, -te,* adj. (Pop.) **1.** Zdrobit, sfărîmat, strivit. **2.** (Fig.) Stricat la minte, zăpăcit.

structurá, *structurez,* vb. I. Tr. A organiza, a da o anumită structură (unei activități, unei ramuri de activitate etc.).

structurál, -ă, *structurali, -e,* adj. Privitor la structură; care aparține unei structuri.

structuralísm s.n. Orientare teoretică și metodologică în științele contemporane (îndeosebi în lingvistică și în științele sociale), care studiază structura **(1),** funcțiile și sistemele de relații ce caracterizează obiectele și procesele.

structuralíst, -ă, *structuraliști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la structuralism. **2.** S.m. și f. Adept al structuralismului.

structúră, *structuri,* s.f. **1.** Alcătuirea internă a unui corp, a unui sistem fizic, biologic, social etc., caracterizată prin natura și dispoziția elementelor componente, prin legăturile și interacțiunile lor reciproce; mod de dispunere a elementelor componente ale unui ansamblu. **2.** Mod de așezare între ele a părților corpului viețuitoarelor, a părților plantelor sau a țesuturilor lor; factură, alcătuire psihică. **3.** Mod de alcătuire a unei opere literare; mod specific de organizare a elementelor care constituie o limbă. **4.** Alcătuire a societății din punct de vedere social, politic, economic sau cultural. **5.** (Geol.) Mod de aranjare în scoarța terestră a stratelor și a corpurilor de roci.

strúgure, *struguri,* s.m. Fructul viței de vie, în formă de ciorchine.

struján, *strujeni,* s.m. Tulpina porumbului cu frunze cu tot (după ce a fost tăiată și s-au cules știuleții).

strují, *strujesc,* vb. IV. Tr. (Reg.) A smulge pene de pe cotoare, frunze de pe crengi etc.

strúnă, *strune,* s.f. **1.** (Muz.) Coardă **(1). 2.** Sfoară făcută din fire elastice, răsucite. **3.** Parte a frîului care înconjură bărbia calului și se prinde de cele două capete ale zăbalei. **4.** Firul de care se leagă cîrligul undiței.

strung, *strunguri,* s.n. Mașină-unealtă pentru prelucrarea, prin așchiere, cu ajutorul unei unelte, a suprafețelor unei piese în mișcare de rotație; *strung-revolver* = strung special, cu mai multe unelte montate într-un suport rotitor, folosit pentru prelucrarea în serie a pieselor de dimensiuni mici cu formă complicată.

strungár[1]**,** *strungari,* s.m. Muncitor care lucrează la strung.

strungár[2]**,** *strungari,* s.m. Cioban care mînă oile la strungă, pentru a fi mulse.

strúngă, *strungi,* s.f. **1.** Loc îngrădit la stînă, unde se închid oile care urmează a fi mulse; deschizătură îngustă în această îngrăditură, prin care sînt scoase oile pentru muls. **2.** Trecătoare îngustă între munți.

strungăreáță, *strungărețe,* s.f. Răritură între dinți (mai ales între cei din față).

strungăríe s.f. Meseria strungarului[1]; atelierul unde lucrează acesta.

struní, *strunesc,* vb. IV. Tr. A ține un cal în frîu, a stăpîni calul cu ajutorul frîului; (fig.) a ține pe cineva din scurt.

strunjí, *strunjesc,* vb. IV. Tr. A prelucra un material cu ajutorul strungului; a da la strung.

struț, *struți,* s.m. Pasăre mare din regiunile tropicale ale Africii, cu picioare lungi, puternice, cu pene moi, întrebuințate ca podoabă.

stuc s.n. Mortar de ipsos amestecat cu praf de marmură, cu substanțe colorante etc., folosit în arhitectură pentru decorații.

stucatúră, *stucaturi,* s.f. Ornament în relief la clădiri, făcut din stuc sau din mortar simplu de ipsos.

studént, -ă, *studenți, -te,* s.m. și f. Persoană care urmează cursurile unei universități sau ale unui institut de învățămînt superior.

studențésc, -eáscă, *studențești,* adj. De student, privitor la studenți.

studenție s.f. Viață, stare de student; timpul cît cineva este student.

studențíme s.f. Totalitatea studenților, mulțime de studenți.

studiá, *studiez,* vb. I. **1.** Tr. A depune o muncă intelectuală sistematică pentru a-și însuși cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. **2.** Tr. A cerceta o problemă, a o examina cu atenție. **3.** Tr. și refl. A (se) observa cu atenție, a (se) examina; (refl.) a-și impune o anumită atitudine.

studiát, -ă, *studiați, -te,* adj. **1.** Cercetat, examinat, analizat. **2.** (Fig.) Lipsit de naturalețe; afectat, calculat.

studió, *studiouri,* s.n. **1.** Atelier în care lucrează pictorii, sculptorii, fotografii etc. **2.** Ansamblu de clădiri cu instalațiile necesare pentru producția de filme cinematografice. **3.** Încăpere în clădirile posturilor de radio sau de televiziune, de unde se transmit programele. **4.** Divan prevăzut cu o ladă în care se păstrează, în timpul zilei, așternutul.

studiós, -oásă, *studioși, -oase,* adj. Care învață cu stăruință, căruia îi place să studieze.

stúdiu, *studii,* s.n. **1.** Acțiunea de a studia; munca depusă pentru însușirea de cunoștințe într-un anumit domeniu; învățătură. **2.** Materie de învățămînt. **3.** Lucrare științifică. **4.** Schiță preliminară cu ajutorul căreia pictorul sau sculptorul compune și execută o lucrare definitivă. **5.** Compoziție muzicală destinată mai ales unui scop pedagogic.

stuf, *stufuri,* s.n. Plantă erbacee din familia gramineelor, înaltă pînă la 4 m, care crește prin mlaștini, pe malurile rîurilor și ale lacurilor, fiind folosită la acoperitul caselor, la fabricarea celulozei etc. Var.: **stuh** s.n.

stufát, *stufaturi,* s.n. Mîncare scăzută, preparată din carne (de miel) cu fire de ceapă și de usturoi verde.

stufăríe, *stufării,* s.f. Stufăriș.

stufăríș, *stufărișuri,* s.n. Loc pe care crește mult stuf.

stufít s.n. Material în formă de plăci, confecționat din tulpini de stuf presate și legate între ele, folosit în construcții.

stufós, -oásă, *stufoși, -oase,* adj. **1.** (Despre arbori) Cu frunze multe și dese. **2.** (Despre barbă sau mustăți) Cu păr mult și des.

stuh s.n. v. **stuf.**

stup, *stupi,* s.m. **1.** Adăpost pentru albine, în care acestea clădesc fagurii și depun mierea; adăpostul împreună cu albinele. **2.** Familie de albine.

stupár, *stupari,* s.m. Apicultor.

stúpă s.f. Nume dat firelor de cînepă rămase între dinții daracului, după scoaterea fuiorului; cîlți de cînepă sau de bumbac.

stupăríe, *stupării,* s.f. Prisacă.

stupărít s.n. Apicultură.

stupefácție, *stupefacții,* s.f. (Livr.) Uimire, stupoare.

stupefiá, *stupefiez,* vb. I. Tr. (Livr.) A produce uimire, a ului.

stupefiánt, -ă, *stupefianți, -te,* adj., s.n. (Substanță) care inhibă centrii nervoși, producînd o stare de inerție psihică și fizică (și care, folosită în mod sistematic, duce la o intoxicare lentă).

stupefiát, -ă, *stupefiați, -te,* adj. (Livr.) Uimit, uluit.

stupí, *stupesc,* vb. IV. Intr. (Reg.) A scuipa.

stupíd, -ă, *stupizi, -de,* adj. **1.** Lipsit de sens, de rațiune; absurd. **2.** (Despre oameni) Nătîng, greoi la minte.

stupiditáte, (2) *stupidități,* s.f. **1.** Însușirea de a fi stupid, lipsă de rațiune, prostie. **2.** Faptă sau vorbă de om stupid.

stupínă, *stupine,* s.f. Prisacă.

stupít, *stupituri,* s.n. (Reg.) Scuipat.

stupizénie, *stupizenii,* s.f. Stupiditate **(2).**

stupoáre s.f. (Livr.) Stare de uluire, de uimire provocată de o surpriză sau de o emoție puternică.

sturión, *sturioni,* s.m. (La pl.) Ordin de pești răpitori, de talie mare, cu scheletul cartilaginos-osos, cu corpul acoperit cu cinci șiruri longitudinale de discuri osoase, pescuiți pentru carne și icre negre; (și la sg.) pește din acest ordin (ex. morunul, nisetrul, cega).

sturlubátic, -ă, *sturlubatici, -e,* adj. (Pop.) Nebunatic, zvăpăiat.

sturz, *sturzi,* s.m. Nume dat mai multor specii de păsări mici de pădure, cu cioc conic, cu pene brune pe spate și albe-gălbui pe piept.

suáv, -ă, *suavi, -e,* adj. Care produce o impresie de gingășie; delicat, grațios.

suavitáte s.f. Însușirea de a fi suav, gingaș, delicat.

sub[1]**-** Element de compunere care indică o poziție, o cantitate, o calitate etc. inferioară față de alta, și care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe.

sub[2] prep. **1.** (Introduce complemente circumstanțiale de loc) Dedesubt: *sub acoperiș.* **2.** Împreună cu prep. *pe* arată poziția sau mișcarea unui lucru: *zboară pe sub nor.* **3.** La marginea, la poalele; jos: *sub munte.* **4.** (Introduce complemente circumstanțiale de timp) În timpul, pe vremea: *sub domnia lui Ștefan cel Mare.* **5.** Exprimă un raport de dependență față de cineva sau de ceva; *sub ochii cuiva* = în prezența cuiva.

subacvátic, -ă, *subacvatici, -e,* adj. Care se află sau se petrece sub apă.

subalimentá, *subalimentez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) alimenta (sistematic) în mod insuficient.

subalpín, -ă, *subalpini, -e,* adj. Care se află în regiunea imediat inferioară celei alpine, care este caracteristic acestei regiuni.

subaltérn, -ă, *subalterni, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care este subordonată altei persoane (într-o muncă), care lucrează sub ordinele altuia, superior în grad.

subansámblu, *subansambluri,* s.n. Grup de piese montate, care constituie o unitate funcțională într-un ansamblu.

subapreciá, *subapreciez,* vb. I. Tr. A aprecia pe cineva sau ceva sub valoarea reală.

subcarpátic, -ă, *subcarpatici, -e,* adj. Care se află în regiunea imediat inferioară celei carpatice; care este caracteristic acestei regiuni.

subchiriáș, -ă, *subchiriași, -e,* s.m. și f. Persoană care închiriază o locuință de la chiriașul principal.

subclásă, *subclase,* s.f. (Biol.) Categorie sistematică intermediară între clasă și ordin.

subconștiént s.n. Totalitatea fenomenelor psihice care se desfășoară la un moment dat în afara cîmpului conștiinței (și care au putut fi anterior conștiente sau ar putea deveni conștiente ulterior).

subcorticál, -ă, *subcorticali, -e,* adj. Care este situat sub scoarța cerebrală.

subcutanát, -ă, *subcutanați, -te,* adj. Care se află sub piele.

subdezvoltáre s.f. Fenomen social-economic specific țărilor cu un potențial economic extrem de scăzut, rezultat al politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste de dominație și asuprire a popoarelor.

subdiviziúne, *subdiviziuni,* s.f. Parte obținută prin împărțirea unei părți dintr-un tot deja împărțit.

súber s.n. (Bot.) Plută.

subestimá, *subestimez,* vb. I. Tr. A subaprecia.

subevaluá, *subevaluez,* vb. I. Tr. A subaprecia.

subiéct, *subiecte,* s.n. **1.** Totalitatea faptelor, întîmplărilor (prezentate într-o anumită succesiune) care alcătuiesc conținutul unei opere literare, cinematografice etc.; chestiune despre care scrie sau vorbește cineva. **2.** Partea principală a propoziției care arată cine săvîrșește acțiunea exprimată de predicatul verbal la diateza activă sau reflexivă, cine suferă acțiunea cînd predicatul verbal este la diateza pasivă sau cui i se atribuie însușirea exprimată de numele predicativ. **3.** (Log.) Termen al judecății reprezentînd noțiunea ce desemnează obiectul gîndirii despre care se afirmă sau se neagă însușirea exprimată de predicat.

subiectív, -ă, *subiectivi, -e,* adj. **1.** Care ține de subiectivism **(1)**, bazat pe subiectivism. **2.** Care are un caracter personal; care se bazează pe o judecată părtinitoare.

subiectivísm s.n. **1.** (Fil.) Tendință idealistă de a reduce orice existență la conștiință, la subiect, de a ignora sau subaprecia realitatea obiectivă și legile ei. **2.** Atitudine personală, părtinitoare.

subiectivíst, -ă, *subiectiviști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține subiectivismului **(1)**, referitor la subiectivism. **2.** S.m. și f. Adept al subiectivismului.

subít, -ă, *subiți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care se produce sau apare brusc, pe neașteptate.

subîmpărțí, *subîmpart,* vb. IV. Tr. A împărți o parte dintr-un tot în părți mai mici.

subîmpărțíre, *subîmpărțiri,* s.f. **1.** Acțiunea de *a subîmpărți.* **2.** Subdiviziune, subunitate.

subînchiriá, *subînchiriez,* vb. I. Tr. A da cu chirie un imobil (sau o parte dintr-un imobil) închiriat de la altcineva; a lua cu chirie de la chiriașul principal o parte dintr-un imobil.

subîntínde, pers. 3 *subîntinde,* vb. III. Tr. (Despre coarde și unghiuri) A delimita un arc de cerc.

subînțelége, *subînțeleg,* vb. III. Refl. A reieși, a se deduce, a se înțelege (dintr-un context, dintr-o convorbire, dintr-o aluzie etc.).

subînțelés[1], *subînțelesuri,* s.n. Ceea ce se înțelege în mod indirect: *a vorbi cu subînțelesuri* = a face anumite aluzii, a nu-și exprima direct gîndul.

subînțelés[2], **-eásă**, *subînțeleși, -se,* adj. Care se subînțelege fără a fi exprimat.

subjonctív, *subjonctive,* s.n. (Gram.) Conjunctiv.

subjugá, *subjúg,* vb. I. Tr. **1.** A supune o țară prin forța armelor. **2.** A pune pe cineva în dependență, a domina, a înrobi. **3.** (Fig.) A fermeca, a cuceri.

sublím, -ă, *sublimi, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Care este la cel mai înalt grad de desăvîrșire; măreț, înălțător. **2.** S.n. Perfecțiune, desăvîrșire.

sublimá, *sublimez,* vb. I. Intr. (Despre substanțe) A trece direct din stare solidă în stare gazoasă.

sublimát, *sublimați,* s.m. Substanță solidă obținută prin condensarea directă a vaporilor săi; *sublimat corosiv* = clorură de mercur, foarte otrăvitoare, întrebuințată ca dezinfectant extern.

subliniá, *subliniez,* vb. I. Tr. **1.** A trage una sau mai multe linii sub un text scris, pentru a-l scoate în evidență. **2.** (Fig.) A scoate în evidență, a accentua (o idee, un punct de vedere).

subliniát, -ă, *subliniați, -te,* adj. **1.** (Despre texte scrise) Scos în evidență prin una sau mai multe linii trase dedesubt. **2.** (Despre fraze rostite) Scos în evidență printr-o accentuare specială sau printr-un gest expresiv.

subliniére, *sublinieri*, s.f. Acţiunea de *a sublinia;* linie trasă sub un text scris.

sublocotenént, *sublocotenenţi*, s.m. Cel mai mic grad în corpul ofiţeresc al armatei.

submarin, -ă, *submarini, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care se găseşte sub suprafaţa mării; referitor la regiunea de sub suprafaţa mării. **2.** S.n. Navă construită şi amenajată pentru a naviga în special sub apă.

submersíbil, -ă, *submersibili, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care este adaptat pentru a se scufunda şi a pluti sub apă. **2.** S.n. Submarin.

submersiúne, *submersiuni*, s.f. Cufundare totală a unui corp într-un lichid.

subminá, *subminez*, vb. I. Tr. A ataca, a lovi pe ascuns, pentru a zădărnici sau a distruge o realizare, o acţiune.

submultiplu, *submultipli*, s.m. Număr care se cuprinde de un număr întreg de ori în alt număr; (în sistemul de unităţi de măsură) fiecare dintre subdiviziunile unităţilor-etalon.

subnutrít, -ă, *subnutriţi, -te*, adj. Subalimentat.

subnutriţie s.f. Subalimentaţie.

subofiţér, *subofiţeri*, s.m. Nume dat gradelor militare superioare sergentului şi inferioare sublocotenentului.

subórdin, *subordine*, s.n. (Biol.) Subdiviziune a unui ordin.

subórdine s.f. *În subordine* = de rang mai mic, supus unui superior.

subordoná, *subordonez*, vb. I. Tr. A face ca cineva sau ceva să depindă de altcineva sau de altceva.

subordonáre, *subordonări*, s.f. **1.** Acţiunea de *a subordona;* raport de dependenţă. **2.** Raport sintactic între două cuvinte, construcţii, propoziţii etc., dintre care una depinde din punct de vedere gramatical de cealaltă.

subordonát, -ă, *subordonaţi, -te*, adj. Dependent de cineva sau de ceva; *propoziţie subordonată* (şi substantivat, f.) = propoziţie care depinde din punct de vedere gramatical de altă propoziţie.

subordonatór, -oáre, *subordonatori, -oare*, adj. Care subordonează; *conjuncţie subordonatoare* = conjuncţie care leagă o propoziţie subordonată de propoziţia regentă.

subpămînteán, -ă, *subpămînteni, -e*, adj. Care se află în pămînt; subteran.

subpreféct, *subprefecţi*, s.m. (În vechea organizare administrativă) Ajutor al prefectului.

subpresiúne, *subpresiuni*, s.f. Presiune mai joasă decît o anumită presiune dată.

subráu, *subrauri*, s.n. Bucată de pînză cauciucată sau din material plastic care se aplică la subsuoara hainelor pentru a le proteja contra transpiraţiei corpului.

subrăcíre, *subrăciri*, s.f. Fenomen de rămînere în stare lichidă a unei substanţe care se află sub temperatura de solidificare.

subrégn, *subregnuri*, s.n. (Biol.) Subdiviziune a unui regn.

subrétă, *subrete*, s.f. Cameristă într-o casă particulară.

subrogáre, *subrogări*, s.f. Înlocuirea unei persoane prin alta, în cadrul unui raport juridic.

subscríe, *subscriu*, vb. III. **1.** Tr. A-şi pune semnătura pe un text scris ca autor al acestuia sau pentru a indica adeziunea la cele scrise; (intr., fig.) a aproba verbal părerea cuiva. **2.** Tr. şi intr. A se angaja, printr-o semnătură, să contribuie cu bani la o operă de interes public sau particular.

subscrípţie, *subscripţii*, s.f. Faptul de a subscrie **(2);** *listă de subscripţie* = document pe care semnează cei ce contribuie la adunarea de fonduri pentru o operă de interes public sau particular.

subsecretár, *subsecretari*, s.m. (În unele state) *Subsecretar de stat* = membru al guvernului, ajutor al unui ministru.

subsemnát, -ă, *subsemnaţi, -te*, s.m. şi f. (Art.) Semnatarul unei cereri, care îşi indică numele la începutul cererii sale.

subsidiár, -ă, *subsidiari, -e*, adj. Care se adaugă, ca element secundar, în susţinerea unei argumentări; *în subsidiar* = în al doilea rînd, pe lîngă aceasta.

subsól, *subsoluri*, s.n. **1.** Ansamblul rocilor situate dedesubtul solului. **2.** Încăperile dintr-o clădire situate sub nivelul solului. **3.** Spaţiul din partea de jos a paginilor unei cărţi, ale unui periodic, rezervat notelor explicative.

subspécie, *subspecii*, s.f. (Biol.) Subdiviziune a unei specii.

substantív, (1) *substantive*, s.n., **(2)** *substantivi*, adj. **1.** S.n. Parte de vorbire flexibilă care denumeşte lucruri, fiinţe sau noţiuni abstracte. **2.** Adj. *Colorant substantiv* = colorant care are proprietatea de a se fixa direct pe fibrele textile (fără ajutorul mordanţilor).

substantivá, *substantivez*, vb. I. Tr. A întrebuinţa cu valoare de substantiv un cuvînt care face parte din altă categorie gramaticală.

substantivát, -ă, *substantivaţi, -te*, adj. (Despre părţi de vorbire) Care este folosit cu valoare de substantiv.

substánţă, *substanţe*, s.f. **1.** (Fil.) Substratul esenţial şi invariabil al tuturor transformărilor. **2.** (Chim.) Element sau compus chimic, omogen din punctul de vedere al structurii şi al compoziţiei. **3.** Partea esenţială, constitutivă a unui lucru; (fig.) conţinutul, miezul unei scrieri, unui discurs etc.

substanţiál, -ă, *substanţiali, -e*, adj. **1.** Principal, esenţial; important. **2.** (Despre alimente) Bogat în substanţe hrănitoare.

substanţialitáte s.f. Însuşirea a ceea ce este substanţial.

substituént, *substituenţi*, s.m. Substanţă care poate înlocui o altă substanţă cu proprietăţi asemănătoare.

substituí, *substitui*, vb. IV. **1.** Tr. şi refl. A (se) pune, a (se) situa în locul altuia. **2.** Tr. A înlocui într-o expresie matematică un element cu altul.

substitút, *substituţi*, s.m. Locţiitor de titular.

substitúție, *substituții,* s.f. Faptul de a (se) substitui; înlocuire a cuiva sau a ceva prin altcineva sau altceva; (jur.) dispoziție cuprinsă într-un act de donație sau într-un testament în temeiul căreia donația sau moștenirea urmează să o primească o terță persoană, dacă beneficiarul nu o poate primi (sau după ce acesta a decedat).

substrát, *substraturi,* s.n. **1.** Strat peste care s-a așezat alt strat. **2.** (Cu sens colectiv) Elemente pătrunse într-o limbă din limba populației autohtone (dispărută în urma unei cuceriri, a unei colonizări etc.). **3.** (Fig.) Motiv, cauză adevărată (dar ascunsă) a unei acțiuni.

subsumá, *subsumez,* vb. I. Tr. A include, a încadra o noțiune mai restrînsă în sfera unei noțiuni mai largi; a subordona.

subsuoáră, *subsuori,* s.f. **1.** Partea de dedesubt a încheieturii brațului cu umărul. **2.** Unghiul pe care îl formează o frunză cu lujerul ei sau o ramură cu axul purtător. Var.: **subțioáră** s.f.

subterán, -ă, *subterani, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se află la o adîncime oarecare în pămînt; care se execută sub pămînt. **2.** S.f. Încăpere, construcție aflată in întregime sub pămînt.

subterfúgiu, *subterfugii,* s.n. Mijloc abil de a ieși dintr-o încurcătură.

subtil, -ă, *subtili, -e,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Care sesizează cele mai mici amănunte, care poate face distincțiile cele mai fine. **2.** Greu de distins, de recunoscut, de sesizat. **3.** Care tratează probleme grele, abstracte, a căror înțelegere solicită agerime a minții.

subtilitáte, (2) *subtilități,* s.f. **1.** Însușirea de a fi subtil. **2.** Judecată subtilă, fină.

subtilizá, *subtilizez,* vb. I. Tr. (Fam.) A lua ceva pe furiș, cu dibăcie; a face să dispară pe nesimțite.

subtítlu, *subtitluri,* s.n. Al doilea titlu al unei lucrări (scris de obicei cu caractere mai mici sub titlul principal).

subtropicál, -ă, *subtropicali, -e,* adj. Care se găsește în apropierea tropicelor; specific regiunilor din vecinătatea tropicelor.

subțiá, *subțiez,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) mai subțire; *a-și subția glasul* = a vorbi cu un timbru mai subțire, mai înalt. **2.** Tr. (Despre îmbrăcăminte) A face ca cel care o poartă să pară mai subțire, mai zvelt. **3.** Tr. A face ca un corp lichid sau gazos să fie mai puțin dens sau concentrat. **4.** Refl. (Despre oameni și manifestările lor) A deveni mai fin, a se rafina, a se civiliza.

subțiát, -ă, *subțiați, -te,* adj. **1.** Micșorat în grosime, în lățime, în volum. **2.** (Despre corpuri lichide și gazoase) Cu densitatea sau concentrația micșorate. **3.** (Fig.; despre oameni) Rafinat, civilizat.

subțioáră s.f. v. **subsuoară.**

subțirátic, -ă, *subțiratici, -e,* adj. Subțire; (despre oameni) slab, zvelt.

subțíre, *subțiri,* adj. **1.** Care are grosime mică în raport cu celelalte dimensiuni; cu diametru mic; îngust; (despre oameni) zvelt, slab; fin, delicat; (despre litere și despre scriere) cu linii înguste, fine; (despre materii textile, piele, hîrtie etc.) de grosime redusă, fin; (despre îmbrăcăminte) făcut dintr-un material ușor. **2.** (Despre corpuri lichide și gazoase) Cu concentrație sau densitate mică; diluat; (despre vînt) tăios, pătrunzător; (despre glas) cu timbru înalt. **3.** (Fig., despre oameni) Distins, rafinat, cu purtări și gusturi alese; (peior.) pretențios; iscusit, șiret, viclean.

subțiríme s.f. Însușirea de a fi subțire.

subunitár, -ă, *subunitari, -e,* adj. (Despre numere și despre fracții) Care are o valoare mai mică decît unu.

subunitáte, *subunități,* s.f. Subdiviziune a unei unități militare, economice, administrative etc.

suburbán, -ă, *suburbani, -e,* adj. Care ține de o suburbie; care este situat într-o suburbie; *comună suburbană* = așezare rurală situată în apropierea sau la marginea unui oraș.

subúrbie, *suburbii,* s.f. **1.** Cartier mărginaș al unui oraș mare. **2.** Comună suburbană.

subvénție, *subvenții,* s.f. Ajutor bănesc acordat (de stat) unei persoane, unei instituții etc.

subvenționá, *subvenționez,* vb. I. Tr. A da o subvenție, a susține printr-o subvenție.

subversiúne, *subversiuni,* s.f. Acțiune care subminează, care urmărește răsturnarea ordinii interne a unui stat, schimbarea regimului politic etc.

subversiv, -ă, *subversivi, -e,* adj. Care subminează ordinea internă a unui stat.

subzistá, *subzist,* vb. I. Intr. A se menține, a dăinui, a dura.

subzisténță s.f. **1.** Faptul de a subzista. **2.** Ceea ce servește la întreținere; hrană.

suc, *sucuri,* s.n. **1.** Produs obținut prin zdrobirea și presarea fructelor, din care se prepară siropuri, jeleuri etc. ori se consumă ca băutură. **2.** *Sucuri digestive* = sucuri secretate de diverse glande ale tubului digestiv (sub influența cărora se face digestia alimentelor). **3.** Soluție apoasă care circulă prin tuburile capilare ale plantelor.

sucálă, *sucale,* s.f. Unealtă cu ajutorul căreia se înfășoară pe țevi firele textile pentru războiul de țesut manual.

succedá, *succéd,* vb. I. Intr. **1.** A urma imediat după altcineva sau altceva; (refl.) a urma unul după altul. **2.** (Jur.) A moșteni, a avea calitatea de succesor.

succés, *succese,* s.n. **1.** Rezultat bun, reușită, izbîndă. **2.** Primire bună pe care o face publicul unei opere literare, unui spectacol etc.

succesiúne, *succesiuni,* s.f. **1.** Faptul de a (se) succeda; șir de persoane, de lucruri, de fapte care se succedă. **2.** Faptul de a urma altuia (într-o demnitate). **3.** (Jur.) Moștenire.

succesiv, -ă, *succesivi, -e,* adj. (Adesea adverbial) **1.** Care urmează unul după altul fără întrerupere sau la intervale scurte (și regulate). **2.** Care se petrece treptat, progresiv.

succesór, -oáre, *succesori, -oare,* s.m. și f. **1.** Persoană care urmează în locul alteia (într-o

funcție, într-o demnitate, la tron etc.). **2.** (Jur.) Moștenitor.

succesorál, -ă, *succesorali, -e,* adj. Privitor la succesiune **(3)**, care face parte dintr-o succesiune.

succínt, -ă, *succinți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Exprimat concis, în puține cuvinte.

sucćálă, *suceli,* s.f. Faptul de a fi sucit la minte; fire, apucătură de om sucit **(3)**.

sucí, *sucesc,* vb. IV. **1.** Tr. A răsuci (un fir); a învîrti (pe lîngă ceva), a înfășura. **2.** Tr. A da unui obiect o mișcare de rotație; a întoarce, a învîrti. **3.** Refl. (Fig.) A se agita, a se zbuciuma, a se frămînta (pentru a ieși dintr-o încurcătură). **4.** Refl. A-și schimba brusc poziția corpului; a lua o poziție nefirească, a se strîmba; (tr.) a schimba poziția unei părți a corpului. **5.** Tr. *A suci gîtul cuiva* = a ucide.

sucílă s.m. (Fam.) Calificativ dat unui om sucit **(3)**.

sucít, -ă, *suciți, -te,* adj. **1.** Răsucit în jurul lui însuși sau în jurul a ceva, printr-o mișcare continuă și în același sens. **2.** Cu corpul sau cu o parte a corpului întoarsă într-o parte; strîmb, încovoiat. **3.** (Fig.; despre oameni sau despre manifestări ale lor) Nefiresc, ciudat, bizar.

sucitór, *sucitoare,* s.n. Sul neted de lemn cu care se întinde foaia de aluat.

sucitúră, *sucituri,* s.f. Cotitură (a unui drum).

sucombá, pers. 3 *sucómbă,* vb. I. Intr. (Livr.) A muri, a deceda.

suculént, -ă, *suculenți, -te,* adj. Cu mult suc, zemos; bun, gustos; hrănitor; (fig.) cu conținut bogat, plin de miez.

suculénță s.f. Însușirea de a fi suculent.

sucursálă, *sucursale,* s.f. Unitate economico-financiară dependentă de altă unitate, mai mare.

sud s.n. Unul dintre cele patru puncte cardinale, opus nordului; (adjectival) *polul sud.*

sudá, *sudez,* vb. I. **1.** Tr. A îmbina două piese de metal prin încălzire sau presare, cu sau fără material de adaos, astfel încît piesele sudate să formeze corp comun. **2.** Refl. (Despre oase sau ligamente) A se lega, a se uni (după ce au fost rupte sau tăiate). **3.** Refl. (Despre elemente ale vorbirii) A se uni, formînd un singur cuvînt.

sudálmă, *sudălmi,* s.f. (Pop.) Înjurătură.

sudát, -ă, *sudați, -te,* adj. Lipit prin sudare; (despre oase, ligamente) unit, îmbinat (în urma unei fracturi, a unei tăieturi etc.).

sudáție, *sudații,* s.f. **1.** Separare a componenților cu puncte de topire diferite dintr-un amestec, prin încălzirea înceată și progresivă a amestecului. **2.** Transpirație excesivă, provocată prin expunerea la temperaturi ridicate.

sud-dunăreán, -ă, *sud-dunăreni, -e,* adj. Din sudul Dunării.

sud-ést s.n. Punct cardinal secundar situat între direcțiile sud și est.

sud-éstic, -ă, *sud-estici, -e,* adj. De la sau dinspre sud-est.

súdic, -ă, *sudici, -e,* adj. De la sau dinspre sud.

sudoáre, *sudori,* s.f. Produs de secreție a glandelor sudoripare, prin care se elimină o parte a substanțelor rezultate din metabolism; transpirație.

sudór, *sudori,* s.m. Muncitor specializat în lucrări de sudură.

sudorífic, -ă, *sudorifici, -e,* adj. (Despre substanțe) Care provoacă transpirație.

sudoripáră, *sudoripare,* adj. *Glandă sudoripară* = glandă care secretează sudoarea.

sudoríță, *sudorițe,* s.f. Muncitoare specializată în lucrări de sudură.

suduí, *súdui,* vb. IV. Tr. și intr. (Pop.) A înjura.

sudúră, *suduri,* s.f. **1.** Operația de sudare și rezultatul ei. **2.** Locul unde s-a realizat sudarea unor piese.

sud-vést s.n. Punct cardinal secundar situat între direcțiile sud și vest.

sud-véstic, -ă, *sud-vestici, -e,* adj. De la sau dinspre sud-vest.

suedéz, -ă, *suedezi, -e,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Suedia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Suedia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul Suediei.

suferí, *súfăr,* vb. IV. **1.** Intr. A simți o durere fizică sau morală; a suporta consecințele neplăcute ale unui fapt. **2.** Intr. A suporta, a răbda. **3.** Tr. A suporta, a tolera prezența cuiva sau a ceva. **4.** Tr. A îngădui, a permite.

suferínd, -ă, *suferinzi, -de,* adj. (Adesea substantivat) Bolnav.

suferínță, *suferințe,* s.f. Durere fizică sau morală; starea celui care suferă.

sufertáș, *sufertașe,* s.n. Ansamblu alcătuit din cîteva vase așezate unul peste altul pe un dispozitiv cu mîner, fiind folosit pentru a transporta mîncarea (caldă).

suficiént, -ă, *suficienți, -te,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Care este în cantitate satisfăcătoare; destul, de ajuns; (substantivat, m.) calificativ cu care se notează uneori probele la examene. **2.** (Despre oameni) Plin de sine, îngîmfat, vanitos.

suficiénță s.f. **1.** (Rar) Faptul de a fi suficient. **2.** Vanitate, îngîmfare.

sufít, *sufituri,* s.n. Ornament din var și nisip, făcut în special pe tavane; (p. ext.) tavan astfel ornamentat.

sufítă, *sufite,* s.f. Partea superioară a scenei, amenajată pentru manevrarea dispozitivelor de iluminat, de aerisit etc.; (p. ext.) element care acoperă sau decorează partea superioară a scenei.

sufíx, *sufixe,* s.n. Sunet sau îmbinare de sunete care se adaugă după rădăcina sau după tema unui cuvînt pentru a crea cuvinte sau forme gramaticale noi.

suflá, *súflu,* vb. I. **1.** Intr. A elimina (cu putere) aer din gură sau din plămîni. **2.** Tr. A face ca ceva să se împrăștie sub acțiunea aerului expirat cu putere. **3.** Intr. A introduce cu gura aer în deschizătura unor instrumente muzicale pentru a produce sunete. **4.** Intr. A respira greu, cu efort. **5.** Tr. A fabrica obiecte de sticlă prin procedeul introducerii de aer într-o

cantitate mică de sticlă topită. **6.** Tr. A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de metal prețios. **7.** Intr. (Despre vînt) A bate. **8.** Tr. A vorbi încet (și în secret); a informa pe ascuns; a șopti actorilor rolul în timpul reprezentației; a șopti cuiva răspunsul pe care trebuie să-l dea la o întrebare.

suflái, *suflaiuri,* s.n. Element al unui aparat de sudare, în formă de țeavă puțin curbată, prin care se proiectează amestecul de gaz combustibil și oxigen.

suflántă, *suflante,* s.f. Compresor pentru aer sau pentru alte gaze, folosit în special pentru alimentarea cu aer a cuptoarelor metalurgice.

sufláre, *suflări,* s.f. **1.** Acțiunea de *a sufla;* aerul respirat; *fără suflare* = a) cu respirația oprită (din cauza unei emoții); b) fără viață, mort. **2.** Ființă (omenească).

suflătór, (1) *suflători,* s.m., **(2)** *suflătoare,* s.n. **1.** S.m. Persoană care cîntă din instrumente de suflat. **2.** S.n. Țeavă prin care se suflă aer într-o masă de sticlă topită, pentru a forma diverse obiecte.

suflecá, *súflec,* vb. I. Tr. A răsuci mînecile sau poalele unei haine pentru a nu le uda ori pentru a avea mai multă libertate în mișcări.

suflecát, -ă, *suflecați, -te,* adj. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Cu marginile răsfrînte în sus.

sufleór, *sufleori,* s.m. Persoană care șoptește actorilor rolul în timpul reprezentațiilor. Pr.: *suflör.*

súflet, *suflete,* s.n. **1.** Totalitatea proceselor intelectuale, afective și voliționale ale omului; psihic; trăsătură de caracter (bună sau rea). **2.** Persoană, om. **3.** (În filozofia idealistă și în concepția religioasă) Substanță spirituală care ar da omului viață și care este socotită a fi de origine divină, cu existență veșnică; *copil de suflet* = copil adoptiv. **4.** Suflu, respirație; *într-un suflet* = foarte repede.

sufletésc, -eáscă, *sufletești,* adj. Privitor la suflet; spiritual, moral.

sufletéște adv. Din punct de vedere sufletesc.

sufléu, *sufleuri,* s.n. Preparat culinar în formă de budincă foarte pufoasă, făcut din legume, brînză, fructe cu spumă de albuș de ou.

súflu, *sufluri,* s.n. **1.** Respirație; capacitate respiratorie (mare). **2.** Nume dat sunetelor care se produc în aparatul respirator sau în aparatul circulator în cursul unor boli. **3.** Adiere de vînt. **4.** Masă de aer deplasată cu violență de o explozie.

suflúră, *sufluri,* s.f. Defect de turnare a unor piese metalice, constînd din mici goluri datorate gazelor degajate în timpul solidificării metalului.

sufocá, *sufóc,* vb. I. Refl. și tr. A nu mai putea (sau a face ca cineva să nu mai poată) respira; a (se) înăbuși.

sufocánt, -ă, *sufocanți, -te,* adj. Care sufocă; înăbușitor.

sufragerie, *sufragerii,* s.f. Cameră în care se servește masa; mobilierul pentru această cameră.

sufrágiu, *sufragii,* s.n. **1.** Drept de vot; mod de exercitare a dreptului de vot; *sufragiu universal* = drept de vot acordat tuturor cetățenilor care au împlinit o anumită vîrstă. **2.** Aprobare, asentiment.

sugáci, -e, *sugaci, -e,* adj. (Despre copii; adesea substantivat) Care suge; care n-a depășit încă vîrsta alimentării cu laptele mamei.

sugár, -ă, *sugari, -e,* adj. (Adesea substantivat) Sugaci.

sugatívă, *sugative,* adj. *Hîrtie sugativă* (și substantivat, f.) = hîrtie groasă, poroasă, făcută pentru a suge cerneala.

sugătoáre, *sugători,* s.f. Hîrtie sugativă.

súge, *sug,* vb. III. Tr. **1.** A trage cu gura sau cu botul laptele din mamelă pentru a se hrăni. **2.** A sorbi un suc, un lichid etc. **3.** A dizolva ceva pe încetul în gură și a înghiți. **4.** (Despre corpuri poroase) A absorbi lichide. **5.** (Fig.) A stoarce de avere, de puteri; a secătui.

sugél, *sugei,* s.m. (Pop.) Panarițiu.

sugerá, *sugerez,* vb. I. Tr. A-i inspira cuiva un gînd, un sentiment, o idee.

sugestibil, -ă, *sugestibili, -e,* adj. (Despre persoane) Receptiv, sensibil la sugestie.

sugestibilitáte s.f. Însușirea de a fi sugestibil; gradul de reactivitate la sugestie.

sugéstie, *sugestii,* s.f. **1.** Proces de influențare a psihicului sau a comportamentului unei persoane fără ca aceasta să-și dea seama de originea acestei influențe. **2.** Ceea ce se sugerează cuiva; propunere, idee sugerată.

sugestioná, *sugestionez,* vb. I. Tr. A produce cuiva o sugestie.

sugestív, -ă, *sugestivi, -e,* adj. Care are însușirea de a provoca sugestii, de a inspira anumite idei sau reprezentări.

sughíț, *sughițuri,* s.n. Contracție bruscă, involuntară a diafragmei, însoțită de un zgomot nearticulat, cauzată de trecerea aerului prin glotă.

sughițá, *sughiț,* vb. I. Intr. A emite sughițuri.

sughițát s.n. Faptul de a sughița; sughiț.

sugiúc, *sugiucuri,* s.n. Produs de cofetărie făcut din nuci muiate într-un amestec de must fiert cu făină.

sugrumá, *sugrúm,* vb. I. Tr. **1.** A strînge pe cineva de gît (omorîndu-l); a înăbuși, a sufoca. **2.** A înăbuși cu violență o acțiune, o manifestare; a reprima.

sugrumát, -ă, *sugrumați, -te,* adj. **1.** Strîns de gît, ucis prin sufocare. **2.** (Fig.; despre glas) Înăbușit, surd.

sugrumătúră, *sugrumături,* s.f. Partea îngustă sau subțiată a unui lucru.

suhát, *suhaturi,* s.n. Pășune, imaș, izlaz.

suí, *sui,* vb. IV. Refl. și intr. A se îndrepta spre un punct mai ridicat; a merge în sus, la deal; a se urca undeva sau pe ceva.

suicíd s.n. (Livr.) Sinucidere.

sui-géneris adj. invar. Unic în felul său.

suíș, *suișuri,* s.n. **1.** Urcare. **2.** Loc piezis, povîrniș; porțiune dintr-un drum care urcă.

suít s.n. **1.** Faptul de a se sui. **2.** Acţiunea de a transporta un obiect într-un loc mai ridicat.

suítă, *suite,* s.f. **1.** Alai care însoţeşte o persoană importantă. **2.** Ciclu de piese muzicale scrise în aceeaşi tonalitate, dar contrastante prin caracter şi mişcare. **3.** Serie, şir, înlănţuire de idei, de episoade etc.

suitór, -oáre, *suitori, -oare,* adj., s.f. **1.** Adj. Care suie; ascendent. **2.** S.f. Comunicaţie între două orizonturi dintr-o mină, servind la circulaţia personalului, la transportul materialelor etc.

sul, *suluri,* s.n. **1.** Cilindru de lemn, de metal sau din alt material solid, care se poate roti în jurul axei sale, avînd diferite întrebuinţări; (la războiul de ţesut) cilindru pe care se înfăşoară urzeala *(sulul dinapoi)* sau ţesătura *(sulul dinainte).* **2.** Bară folosită la gimnastică. **3.** Pernă în formă de cilindru care se pune la căpătîiul canapelei sau al patului. **4.** Bucată dintr-un material flexibil, înfăşurată în formă de cilindru. **5.** Coloană de fum sau de praf.

súlă, *sule,* s.f. Unealtă formată dintr-o tijă de oţel ascuţită, fixată într-un mîner, care se foloseşte mai ales de cizmari pentru găurit pielea.

sulf s.n. Metaloid de culoare galbenă, cu miros pătrunzător, care se găseşte în natură în stare nativă şi sub formă de combinaţii, fiind întrebuinţat în industria cauciucului, la fabricarea unor coloranţi etc.; *floare de sulf* = sulf sub formă de pulbere fină.

sulfamídă, *sulfamide,* s.f. Substanţă din clasa amidelor, cu acţiune antimicrobiană, fiind folosită în medicină pentru combaterea infecţiilor.

sulfát, *sulfaţi,* s.m. Sare a acidului sulfuric; *sulfat de cupru* = sare cristalină, solubilă în apă, întrebuinţată în agricultură pentru combaterea paraziţilor; piatră vînătă; *sulfat de magneziu* = sare cristalină, incoloră, solubilă în apă, folosită ca purgativ; sare amară; *sulfat feros* = calaican.

sulfatá, *sulfatez,* vb. I. **1.** Refl. (Despre plăcile acumulatoarelor electrice) A se acoperi cu un strat de sulfat de plumb (care împiedică funcţionarea normală a acumulatorului). **2.** Tr. A trata seminţele sau puieţii de pomi fructiferi cu sulf, pentru a combate paraziţii.

sulfhídric adj. *Acid sulfhidric* = hidrogen sulfurat.

sulfínă, *sulfine,* s.f. Numele unor plante erbacee melifere şi medicinale, cu flori albe sau galbene, plăcut mirositoare.

sulfít, *sulfiţi,* s.m. Sare a acidului sulfuros.

sulfitáre, *sulfitări,* s.f. Tratare cu bioxid de sulf a unor produse alimentare (zemuri de fructe, vinuri etc.) în vederea dezinfectării şi a prevenirii alterării lor.

sulfurát adj. *Hidrogen sulfurat* = gaz incolor, toxic, cu miros de ouă stricate, folosit ca reactiv în chimia analitică.

sulfúră, *sulfuri,* s.f. Compus al sulfului cu un metal, cu un metaloid sau cu un radical organic.

sulfúric, -ă, *sulfurici, -e,* adj. Privitor la sulf; *acid sulfuric* = acid oxigenat al sulfului, lichid uleios, incolor, fără miros, foarte corosiv, avînd o largă întrebuinţare în industrie.

sulfurós, -oásă, *sulfuroşi, -oase,* adj. Care conţine sulf; *acid sulfuros* = acid oxigenat al sulfului, întrebuinţat ca decolorant, conservant pentru fructe etc.

súlger s.m. v. **sluger.**

sulimán, *sulimanuri,* s.n. (Înv.) Preparat cosmetic, fard.

sulimení, *sulimenesc,* vb. IV. Refl. (Înv.) A-şi da cu suliman pe faţă.

sulițáș, *sulițași,* s.m. (Înv.) Ostaş înarmat cu suliţă.

súliță, *sulițe,* s.f. **1.** Lance. **2.** (Sport) Instrument întrebuinţat în probele de aruncări, format dintr-o prăjină lungă de lemn sau de metal, cu un vîrf metalic ascuţit. **3.** (Pop.) Distanţă parcursă în aproximativ o oră şi jumătate de un astru pe cer, şi care serveşte la ţară pentru aprecierea timpului (a momentului zilei).

sultán, *sultani,* s.m. Titlu dat suveranului din Imperiul otoman şi din alte ţări musulmane.

sultanát, *sultanate,* s.n. Stat monarhic condus de un sultan.

sumá, *sumez,* vb. I. Tr. (Livr.) A efectua o operaţie de adunare; a totaliza.

sumán, *sumane,* s.n. Haină ţărănească lungă, făcută dintr-o ţesătură groasă de lînă, lucrată în casă; ţesătura din care se face această haină; pănură, dimie.

sumár, -ă, *sumari, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. (Adesea adverbial) Expus pe scurt, în cîteva cuvinte; făcut în pripă, superficial; (despre îmbrăcăminte) alcătuit numai din cîteva articole uşoare. **2.** S.n. Conţinutul pe scurt al unei scrieri, al unor dezbateri etc. **3.** S.n. Tabla de materii a unei cărţi, a unei reviste etc.

súmă, *sume,* s.f. **1.** Rezultatul adunării unor numere sau a unor cantităţi de acelaşi fel; cantitate totală, totalitate. **2.** Cantitate de bani.

súmbru, -ă, *sumbri, -e,* adj. **1.** Întunecat, întunecos. **2.** (Fig.; despre oameni) Posomorît, trist; chinuit de gînduri.

sumedénie, *sumedenii,* s.f. Mulţime mare, puzderie.

sumés, -eásă, *sumeşi, -se,* adj. (Despre îmbrăcăminte, în special despre mîneci) Suflecat.

suméte, *sumét,* vb. III. Tr. A sufleca.

súmmum s.n. Gradul sau punctul cel mai înalt; culme, vîrf, extremitate.

sumuţá, *sumúţ,* vb. I. Tr. A asmuţi, a îndemna pe cineva împotriva cuiva; (refl.) a se repezi împotriva cuiva, a se răsti la cineva.

suná, *sun,* vb. I. **1.** Intr. A scoate, a emite, a produce sunete. **2.** Intr. (Despre cuvinte) A răsuna, a se face auzit. **3.** Intr. A sufla dintr-un instrument muzical. **4.** Tr. A anunţa, a chema pe cineva prin sonerie, telefon etc.

sunătoáre s.f. Nume dat mai multor plante erbacee din familii diferite, dintre care unele sînt folosite pentru ceaiuri medicinale.

sunătór, -oáre, *sunători, -oare,* adj. **1.** Care produce sunete; care sună puternic şi prelungit. **2.** (Despre cuvinte, fraze) Bombastic.

súnet, *sunete*, s.n. **1.** Vibrație a particulelor unui mediu, capabilă să producă o senzație auditivă. **2.** Element al vorbirii rezultat din modificarea curentului de aer care trece prin coardele vocale.

supá, *supez*, vb. I. Intr. A lua masa de seară (după un spectacol).

supápă, *supape*, s.f. Piesă montată pe circuitul unui fluid, în dreptul unui orificiu, care are rolul de a închide acest orificiu sau de a lăsa liberă trecerea fluidului prin el.

súpă, *supe*, s.f. Fiertură de carne sau de legume (cu adaos de făinoase).

supărá, *súpăr*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A avea (sau a provoca cuiva) o neplăcere; a (se) necăji, a (se) întrista. **2.** Tr. A stingheri, a deranja. **3.** Tr. A provoca o durere fizică (ușoară). **4.** Refl. și tr. A (se) mînia, a (se) irita, a (se) întărîta.

supăráre, *supărări*, s.f. Faptul de *a (se) supăra;* neplăcere, necaz; întristare, amărăciune; mînie.

supărát, -ă, *supărați*, *-te*, adj. **1.** Necăjit, trist, mîhnit. **2.** Mînios, înfuriat.

supărăciós, -oásă, *supărăcioși*, *-oase*, adj. Care se supără ușor; irascibil.

supărătór, -oáre, *supărători*, *-oare*, adj. Care supără, care provoacă neplăcere.

super- Element de compunere cu sensul „peste", „deasupra", „foarte", care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe.

supérb, -ă, *superbi*, *-e*, adj. Splendid, măreț, impunător, impresionant.

superficiál, -ă, *superficiali*, *-e*, adj. **1.** Care se află, apare sau rămîne la suprafața unui lucru; (fig.) care nu atinge miezul, esența lucrurilor. **2.** (Fig.; despre oameni) Care nu stăruie destul asupra lucrurilor, nu adîncește problemele.

superficialitáte s.f. **1.** Faptul de a fi superficial; caracterul a ceea ce este superficial. **2.** Lucru superficial.

superflúu, -úă, *superflui*, *-ue*, adj. Care este de prisos, inutil.

superfosfát, *superfosfați*, s.m. Îngrășămînt agricol pe bază de fosfat și sulfat de calciu.

superiór, -oáră, *superiori*, *-oare*, adj. **1.** Care ocupă un loc în spațiu deasupra altuia; (despre cursul apelor) care se află mai aproape de izvor decît de vărsare. **2.** (Și substantivat) Care ocupă un post, un rang, o demnitate mai mare decît altul; *învățămînt superior* = treaptă a învățămîntului care urmează după învățămîntul liceal, cuprinzînd universități, institute, politehnici, conservatoare și academii. **3.** Care este de o calitate mai bună decît altul.

superioritáte s.f. Faptul de a fi superior altuia; calitatea a ceea ce este superior.

superlativ, -ă, *superlativi*, *-e*, adj. Care exprimă o calitate în gradul cel mai înalt; *gradul superlativ* (și substantivat, n.) = grad de comparație al adjectivelor și al adverbelor, care arată că însușirea exprimată este la un nivel foarte înalt sau la nivelul cel mai înalt în comparație cu altele.

supernóvă, *supernove*, s.f. Stea variabilă explozivă, de sute de ori mai strălucitoare decît o novă.

supersónic, -ă, *supersonici*, *-e*, adj. Care are o viteză mai mare decît viteza sunetului; *avion supersonic* = avion cu reacție care poate zbura cu viteze mai mari decît viteza sunetului.

superstíție, *superstiții*, s.f. Credință primitivă, înapoiată, în spirite bune și rele, în miracole, farmece, vrăji, numere fatidice, semne prevestitoare etc.

superstițiós, -oásă, *superstițioși*, *-oase*, adj. (Despre oameni) Care crede în superstiții, stăpînit de superstiții; (despre manifestări ale oamenilor) bazat pe superstiții.

supéu, *supeuri*, s.n. Masă care se servește seara tîrziu (de obicei după un spectacol).

supiéră, *supiere*, s.f. Castron din care se servește supa la masă.

supín, *supine*, s.n. Mod nepersonal al unui verb, precedat de prepoziția *de* sau *la* etc., avînd aceeași formă cu participiul trecut, de care se deosebește însă prin faptul că nu este variabil.

supleánt, -ă, *supleanți*, *-te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Judecător care ocupa, în vechea organizare judecătorească, prima treaptă în magistratură. **2.** Adj. *Membru supleant* = membru ales (sau numit) într-un comitet sau într-o comisie, care poate înlocui pe titular, avînd drept de vot consultativ.

supletiv, -ă, *supletivi*, *-e*, adj. (Despre forme gramaticale) Care completează sau întregește ansamblul formelor flexionare ale unui cuvînt.

supléțe s.f. Însușirea de a fi suplu; mlădiere, flexibilitate.

suplíciu, *suplicii*, s.n. Cazně, tortură; (fig.) suferință morală, durere sufletească mare.

suplimént, *suplimente*, s.n. Ceea ce se adaugă pentru a completa ceva sau pentru a suplini o lipsă.

suplimentá, *suplimentez*, vb. I. Tr. A adăuga, a completa ceva printr-un supliment.

suplimentár, -ă, *suplimentari*, *-e*, adj. Care se adaugă la ceva, care completează; care este în plus; *ore suplimentare* = ore de muncă efectuate peste norma obișnuită; (geom.) *unghiuri suplimentare* = unghiuri care formează împreună 180°.

supliní, *suplinesc*, vb. IV. Tr. **1.** A înlocui pe cineva (temporar) într-o funcție, într-o muncă. **2.** A adăuga ceea ce lipsește, a completa.

suplinire, *supliniri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a suplini;* înlocuire; completare. **2.** Funcția de suplinitor (la o catedră).

suplinitór, -oáre, *suplinitori*, *-oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Și substantivat) Care înlocuiește pe cineva în muncă, într-o funcție. **2.** S.m. și f. Profesor care nu e titularizat.

súplu, -ă, *supli*, *-e*, adj. **1.** (Despre ființe) Mlădios; (despre lucruri) flexibil; (despre mișcări, mers) ușor, grațios. **2.** (Fig.; despre oameni) Care se supune ușor voinței altuia, adaptabil, acomodabil.

supórt, *suporturi,* s.n. Ceea ce servește la susținerea unui obiect sau a unui sistem tehnic; (fig.) sprijin moral, ajutor.

suportá, *supórt,* vb. I. Tr. **1.** A răbda, a îndura, a suferi; a admite, a tolera. **2.** A susține o povară, o greutate; a avea în sarcina sa o obligație bănească.

suportábil, -ă, *suportabili, -e,* adj. Care poate fi suportat, admis, tolerat.

supórter, *suporteri,* s.m. Susținător sau simpatizant al unei echipe sportive.

supozitór, *supozitoare,* s.n. Preparat farmaceutic care se administrează pe cale anală.

supozíție, *supoziții,* s.f. Enunț luat ca premisă (ipoteză) pentru întemeierea altor enunțuri.

supra- Element de compunere cu sensul „deasupra", „peste", care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe.

supraaglomerát, -ă, *supraaglomerați, -te,* adj. Peste măsură de aglomerat.

supraalimentáre, *supraalimentări,* s.f. Alimentare sub presiune, cu o încărcătură în exces, a unui motor cu ardere internă, pentru asigurarea puterii de funcționare în anumite condiții (altitudine etc.).

supraalimentáție, *supraalimentații,* s.f. Alimentație mai abundentă și mai consistentă decît cea normală (utilizată în tratamentul unor boli).

supracopértă, *supracoperte,* s.f. Învelitoare de hîrtie sau de material plastic care îmbracă coperta unei cărți, a unui album etc.

supraestimá, *supraestimez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) aprecia mai mult decît merită.

supraetajá, *supraetajez,* vb. I. Tr. A adăuga unul sau mai multe etaje la o clădire mai veche.

suprafáță, *suprafețe,* s.f. **1.** Partea exterioară a unui corp. **2.** Figură geometrică născută prin deplasarea unei linii; denumire improprie pentru aria unui domeniu închis.

supraîncălzí, *supraîncălzesc,* vb. IV. Tr. A încălzi peste limita obișnuită; (fiz.) a încălzi un lichid la o temperatură peste cea de fierbere; a încălzi vapori la o temperatură mai ridicată decît temperatura de fierbere a lichidului din care provin.

supralicitá, *supralicitez,* vb. I. Intr. A oferi la o licitație un preț mai mare decît prețul oferit anterior (de altcineva).

supramúncă s.f. (Ec. pol.) Parte din munca prestată de un lucrător, care depășește munca necesară și prin care se creează plusprodusul.

supranaturál, -ă, *supranaturali, -e,* adj. (În concepțiile mistice; adesea substantivat) Care ar fi mai presus de natură și de legile ei; care ar exista în afara naturii, a lumii percepute prin simțuri.

supranúme, *supranume,* s.n. Nume dat cuiva pe lîngă numele lui propriu, în semn de cinste sau pentru a-l deosebi de altă persoană cu același nume.

supranumerár, -ă, *supranumerari, -e,* adj. Care este peste numărul prevăzut, fixat sau necesar.

supranumí, *supranumesc,* vb. IV. Tr. A da cuiva un supranume.

supraomenésc, -eáscă, *supraomenești,* adj. Care întrece puterile omenești; care pare mai presus de firea omenească.

suprapopulát, -ă, *suprapopulați, -te,* adj. Care are o populație peste limitele normale.

suprapopuláție, *suprapopulații,* s.f. **1.** Mare concentrare de populație într-un oraș, într-o țară etc. **2.** (Biol.) Populație excesivă de organisme pe o anumită arie. **3.** *Suprapopulație relativă* = (în capitalism) excedent al populației muncitorești în raport cu necesitățile de forță de muncă ale capitalului.

suprapresiúne, *suprapresiuni,* s.f. (Tehn.) Presiune mai înaltă decît o anumită presiune dată (de ex. decît presiunea atmosferică).

suprapréț, *suprapreturi,* s.n. Preț mai mare decît cel obișnuit (sau decît cel legal).

supraprodúcție, *supraproducții,* s.f. Producție de mărfuri care depășește cererea solvabilă.

supraprofít, *supraprofituri,* s.n. Profit suplimentar obținut prin reducerea, în anumite întreprinderi, a valorii individuale a mărfurilor sub valoarea lor socială.

suprapúne, *suprapún,* vb. III. Tr. A pune un lucru deasupra altuia; (refl.) a sta, a se afla deasupra altui lucru; (p. ext.) a coincide.

suprapús, -ă, *suprapuși, -se,* adj. Pus, așezat unul deasupra altuia.

suprarealísm s.n. Curent în artă și literatură (apărut în Franța după primul război mondial) care pune accentul pe activitatea spontană a imaginației, pe elemente iraționale și subconștiente, pe vise etc., și nu pe gîndirea logică.

suprarealíst, -ă, *suprarealiști, -ste,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Privitor la suprarealism; care ține de suprarealism. **2.** S.m. și f. Adept al suprarealismului.

suprarenál, -ă, *suprarenali, -e,* adj. Care se află deasupra rinichilor; *glandă suprarenală* = fiecare dintre cele două glande endocrine, situate deasupra rinichilor.

suprasaturát, -ă, *suprasaturați, -te,* adj. (Despre soluții) În care concentrația substanței dizolvate a ajuns mai mare decît cea corespunzătoare saturației; (despre vapori) a căror densitate este mai mare decît densitatea vaporilor saturați la temperatura respectivă.

suprastructúră, *suprastructuri,* s.f. **1.** Totalitatea elementelor care formează partea utilă a unei construcții. **2.** Construcția situată deasupra punții principale a unei nave. **3.** Totalitatea ideilor și a concepțiilor (politice, juridice, filozofice, artistice etc.), a sentimentelor, năzuințelor, mentalităților, precum și a relațiilor care se constituie în conformitate cu aceste idei și concepții, împreună cu instituțiile și organizațiile sociale corespunzătoare acestora.

supratáxă, *supratoxe,* s.f. Taxă suplimentară, adăugată taxei inițiale.

supratensiúne, *supratensiuni,* s.f. Tensiune electrică superioară celei normale, care poate să apară într-un circuit electric.

supravegheá, *supraveghez,* vb. I. Tr. A veghea, a păzi cu grijă, cu autoritate; a urmări cu atenție.

supraveghére, *supravegheri,* s.f. Acțiunea de *a supraveghea;* urmărire atentă; pază.

supraveghetór, -oáre, *supraveghetori, -oare,* s.m. și f. Persoană însărcinată să supravegheze pe cineva sau ceva.

supraviețuí, *supraviețuiesc,* vb. IV. Intr. A rămîne în viață după moartea cuiva sau după un cataclism, după o catastrofă etc.

supraviețuitór, -oáre, *supraviețuitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care supraviețuiește alteia sau rămîne în viață după un cataclism, după o catastrofă etc.

suprém, -ă, *supremi, -e,* adj. **1.** Care există în cel mai înalt grad, care este cel mai mare, cel mai bun; (p. ext.) extrem, ultim; *moment suprem* = moment decisiv. **2.** Care este cel mai înalt în grad: *comandant suprem.*

supremațíe, *supremații,* s.f. Poziție dominantă, superioritate bazată pe autoritate, pe putere.

suprimá, *suprim,* vb. I. Tr. **1.** A face să dispară, a elimina, a anula; a omorî. **2.** A scoate ceva din funcție. **3.** A renunța la ceva; a înlătura, a elimina.

supt[1], *supturi,* s.n. Acțiunea de a suge; alimentarea copilului la sîn.

supt[2], **-ă,** *supți, -te,* adj. Slab, uscat; (despre față, obraji) scofîlcit.

supúne, *supún,* vb. III. Tr. **1.** A lua sub stăpînirea sa, a cuceri; a subjuga; a aduce sub ascultarea, sub autoritatea sa. **2.** A constrînge pe cineva să suporte un lucru, să accepte o situație; (refl.) a accepta stăpînirea, autoritatea cuiva; a se expune de bunăvoie la ceva, a suporta de bunăvoie. **3.** A expune o substanță sau un material unui anumit tratament. **4.** A prezenta cuiva un lucru spre cunoștință, apreciere sau hotărîre.

supurá, pers. 3 *supurează,* vb. I. Intr. (Despre răni) A produce și a elimina puroi.

supuráție, *supurații,* s.f. Formare și eliminare de puroi.

supús, -ă, *supuși, -se,* adj., s.m. și f. **1.** Adj. Ascultător, plecat, smerit; umilit, servil. **2.** S.m. și f. Persoană aparținînd, prin cetățenie, unui anumit stat.

supușénie s.f. **1.** Faptul de a fi supus. **2.** Cetățenie.

sur, -ă, *suri, -e,* adj. **1.** De culoare intermediară între alb și negru; cenușiu; (despre animale și păsări) care are părul, lîna sau penele de culoare cenușie. **2.** (Despre părul oamenilor, p. ext., despre oameni) Cărunt. **3.** (Despre cer, nori, văzduh) Încețoșat, tulbure, mohorît.

surátă, *surate,* s.f. (Pop.) Termen cu care se adresează, la țară, femeile între ele; prietenă.

surceá, -ică, *surcele,* s.f. Așchie care sare cînd se cioplește un lemn; (p. ext.) vreasc.

surd, -ă, *surzi, -de,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Lipsit (total sau parțial) de auz; *de-a surda* = în zadar, degeaba. **2.** (Lingv., despre consoane) Care nu este sonor, a cărui emisiune nu comportă vibrații ale coardelor vocale. **3.** (Despre zgomote) Slab, confuz, înăbușit; (fig., despre sentimente, conflicte etc.) ascuns, mocnit; (despre senzații, dureri etc.) înăbușit, nedefinit.

surdínă, *surdine,* s.f. Dispozitiv de lemn sau de metal folosit la unele instrumente muzicale pentru a slăbi intensitatea sunetelor; *în surdină* = încet; (fig.) fără zgomot, cu glas scăzut.

surditáte s.f. Faptul de a fi surd; infirmitate congenitală sau dobîndită constînd din lipsa simțului auzului.

surdomút, -ă, *surdomuți, -te,* adj., s.m. și f. (Om) lipsit de auz și de grai.

surescitá, *surescit,* vb. I. Tr. A excita pe cineva peste măsură, a-l aduce în stare de nervozitate extremă.

surescitát, -ă, *surescitați, -te,* adj. Excitat, enervat peste măsură.

surfilá, *surfilez,* vb. I. Tr. A întări marginile unui material textil printr-o cusătură cu împunsături rare.

surghiún, *surghiunuri,* s.n. Exil, deportare; stare, situație de exilat.

surghiuní, *surghiunesc,* vb. IV. Tr. A exila, a deporta; (fig.) a alunga, a izgoni.

surghiunít, -ă, *surghiuniți, -te,* s.m. și f. Persoană exilată.

surgúci, *surguciuri,* s.n. (Înv.) Panaș împodobit cu pietre scumpe, purtat la turban sau la işlic de sultani și de înalții demnitari turci, precum și de unii domni români.

surioáră, *surioare,* s.f. Diminutiv al lui *soră;* termen familiar cu care se adresează cineva unei fete sau unei femei.

suriu, -ie, *surii,* adj. Care bate în sur, cenușiu-deschis.

surîde, *surîd,* vb. III. Intr. **1.** A zîmbi. **2.** (Fig.; despre abstracte) A-i fi cuiva pe plac, a-i conveni, a-l atrage.

surîs, *surîsuri,* s.n. Zîmbet.

surîzătór, -oáre, *surîzători, -oare,* adj. Care surîde; zîmbitor; vesel, prietenos.

súrlă, *surle,* s.f. Instrument muzical asemănător cu fluierul, cu mai multe orificii și cu ancie dublă, întrebuințat în trecut (mai ales în armată).

surmená, *surmenez,* vb. I. Refl. (Despre oameni) A se obosi peste măsură, a se extenua, a se istovi.

surmenáj, *surmenajuri,* s.n. Stare de oboseală extremă, cauzată de un efort mare, fizic sau intelectual.

surogát, *surogate,* s.n. Produs sau preparat cu proprietăți apropiate de ale altuia, pe care îl poate înlocui.

surpá, *surp,* vb. I. Refl. (Despre porțiuni din maluri, povîrnișuri etc.) A se desprinde și a cădea; a se prăbuși; (despre ziduri, clădiri) a se dărîma, a se nărui; (tr.) a doborî la pămînt, a distruge, a ruina.

surpát, -ă, *surpaţi, -te,* adj. (Despre terenuri, maluri etc.) Cu surpături; prăpăstios; (despre ziduri, clădiri) dărîmat, distrus.

surpătúră, *surpături,* s.f. **1.** Faptul de a (se) surpa; loc prăpăstios (care se surpă); porţiune de teren surpată. **2.** Ruină, dărîmătură.

surplús, *surplusuri,* s.n. Ceea ce este în plus; prisos, excedent.

surprínde, *surprínd,* vb. III. Tr. **1.** A prinde pe cineva pe neaşteptate asupra unui fapt. **2.** A da peste cineva, a-l lua prin surprindere. **3.** A uimi, a ului. **4.** A descoperi ceva pe neaşteptate; a sesiza.

surpríndere, *surprinderi,* s.f. **1.** Faptul de *a surprinde* (sau de *a fi surprins); prin surprindere* = pe neaşteptate, în chip neprevăzut. **2.** Descoperire, observare, sesizare.

surpríns, -ă, *surprinşi, -se,* adj. Mirat, uimit, uluit.

surprinzătór, -oáre, *surprinzători, -oare,* adj. Care surprinde, care provoacă mirare; care impresionează.

surpríză, *surprize,* s.f. **1.** Surprindere; ceea ce surprinde prin caracterul său neprevăzut. **2.** Plăcere, bucurie, produsă pe neaşteptate.

súrsă, *surse,* s.f. **1.** Locul unde se produce sau unde se poate găsi un lucru; (fig.) locul de unde emană o informaţie; obîrşie, izvor. **2.** Locul unde se produce sau de unde se distribuie un fel oarecare de energie sau un material oarecare.

surtúc, *surtuce,* s.n. Haină bărbătească de stofă sau de postav, care acoperă partea de sus a corpului.

surtucár, *surtucari,* s.m. Termen depreciativ pentru orăşeni sau pentru intelectuali.

surugiu, *surugii,* s.m. Vizitiu care conducea odinioară diligenţele, poştalioanele sau trăsurile boiereşti.

surveni, pers. 3 *survine,* vb. IV. Intr. A se întîmpla, a se produce (pe neaşteptate).

survolá, *survolez,* vb. I. Tr. A zbura cu avionul deasupra unui anumit teritoriu.

surzénie s.f. Surditate.

surzi, *surzesc,* vb. IV. Intr. A deveni surd.

sus adv. **1.** Într-un loc mai ridicat sau mai înalt (decît altul); *de sus* = a) din partea mai ridicată a unui teren; de la nord; b) care vine de la un organ de conducere; (substantivat) *în susul apei* = în sensul contrar cursului. **2.** În înălţime, în aer, în văzduh. **3.** (La comparativ) (În cele spuse) mai înainte. **4.** *A vorbi de sus* = a vorbi obraznic, arogant; *a privi pe cineva de sus* = a privi cu dispreţ, a trata ca pe un inferior. **5.** În registrul ridicat al vocii sau al unui instrument.

susái s.m. Nume dat unor specii de plante erbacee din familia compozitelor, a căror tulpină conţine un suc lăptos.

susán s.m. Plantă erbacee înaltă pînă la 150 cm, cultivată pentru seminţele sale oleaginoase; seminţele plantei, folosite în alimentaţie şi în medicină.

susceptíbil, -ă, *susceptibili, -e,* adj. **1.** (Despre oameni) Care se supără repede. **2.** Care este capabil să..., care poate să... **3.** Care poate suferi modificări.

susceptibilitáte s.f. Faptul de a fi susceptibil.

suscitá, *suscit,* vb. I. Tr. A provoca, a stîrni, a produce.

susmenţionát, -ă, *susmenţionaţi, -te,* adj. (Adesea substantivat) Care a fost amintit, menţionat mai înainte.

suspéct, -ă, *suspecţi, -te,* adj. Care este bănuit sau dă de bănuit, care inspiră neîncredere.

suspectá, *suspectez,* vb. I. Tr. A bănui pe cineva de ceva, a socoti suspect; a pune la îndoială ceva.

suspendá, *suspénd,* vb. I. Tr. **1.** A atîrna. **2.** A întrerupe (temporar) o activitate. **3.** (Jur.) A opri cursul unei judecăţi, al unei executări sau urmăriri penale. **4.** A opri apariţia unei publicaţii periodice. **5.** A îndepărta pe cineva din serviciu pe timp limitat.

suspendát, -ă, *suspendaţi, -te,* adj. Atîrnat, lăsat să atîrne; *pod suspendat* = pod susţinut de elemente flexibile (cabluri, lanţuri etc.).

suspénsie, *suspensii,* s.f. **1.** Întrerupere (intenţionată) a şirului gîndirii, a frazei; *puncte de suspensie* = semn de punctuaţie reprezentat prin cîteva puncte, care arată că şirul gîndirii a fost întrerupt. **2.** (Chim.) Sistem format dintr-o substanţă solidă dispersată într-un fluid. **3.** Legătura elastică între un sistem tehnic şi reazemul lui.

suspiciúne, *suspiciuni,* s.f. Lipsă de încredere, nesiguranţă, îndoială în ceea ce priveşte corectitudinea, legalitatea, onestitatea faptelor sau intenţiilor cuiva.

suspín, *suspine,* s.n. Oftat.

suspiná, *suspin,* vb. I. Intr. A ofta, a scoate suspine.

sustentáţie, *sustentaţii,* s.f. Proprietatea unui corp de a se menţine la un anumit nivel în masa unui fluid.

sustráge, *sustrág,* vb. III. Tr. **1.** A-şi însuşi, prin fraudă sau viclenie, un lucru care aparţine altei persoane. **2.** A abate sau a împiedica pe cineva de la un lucru; (refl.) a se eschiva (prin fraudă sau prin şiretenie) de la un serviciu, de la o obligaţie.

susţinătór, -oáre, *susţinători, -oare,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care susţine sau sprijină o greutate, o povară. **2.** S.m. şi f. Persoană care susţine sau apără pe cineva ori ceva; persoană care întreţine cu mijloace materiale o persoană, o instituţie etc.

susţíne, *susţin,* vb. III. Tr. **1.** A servi drept suport unui lucru; (fig.) a sprijini o cauză, o acţiune. **2.** A afirma cu tărie o idee, un principiu, un punct de vedere etc. **3.** A se prezenta la un examen sau la un concurs. **4.** A întreţine, a ajuta cu mijloace materiale o persoană, o instituţie etc.

susţinút, -ă, *susţinuţi, -te,* adj. (Despre modul de desfăşurare a unei activităţi) Constant, neîntrerupt, viu.

súsur, *susure*, s.n. Zgomot lin, ușor, continuu, produs de o apă care curge, de frunzele mișcate de vînt etc.

susurá, pers. 3 *súsură*, vb. I. Intr. (Despre apă, frunze, vînt) A produce un zgomot lin, ușor, neîntrerupt.

sutánă, *sutane*, s.f. Haină preoțească lungă pînă la pămînt.

sútă, *sute*, num. card. Număr natural situat între nouăzeci și nouă și o sută unu; (substantivat) bancnotă avînd această valoare.

sútălea, súta num. ord. Care se află între al nouăzeci și nouălea și al o sută unulea.

sutién, *sutiene*, s.n. Piesă de lenjerie feminină care susține sînii.

sutime, *sutimi*, s.f. A suta parte dintr-un întreg.

sutúră, *suturi*, s.f. **1.** (Anat.) Articulație fixă în care oasele sînt strîns apropiate. **2.** Cusătură folosită în chirurgie pentru a reuni marginile unei plăgi.

suvác, *suvace*, s.n. Sulă lungă, întrebuințată mai ales la confecționarea opincilor.

suvéică, *suveici*, s.f. **1.** Organ al războiului de țesut în care se așază țeava cu firul de bătătură și cu ajutorul căruia se trece acest fir prin rostul urzelii, pentru a țese. **2.** Organ al mașinii de cusut care conține mosorelul cu firul de dedesubt.

suvenír, *suvenire*, s.n. Amintire. Var.: **suvenire** s.f.

suvenire s.f. v. **suvenir.**

suverán, -ă, *suverani*, *-e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este deasupra tuturor; care deține autoritatea supremă; care dispune liber de soarta sa sau de actele sale; care se bucură de suveranitate. **2.** S.m. și f. Conducător al unui stat monarhic; (fig.) cel care dispune liber de soarta sa și de acțiunile sale.

suveranitáte s.f. Caracterul, starea a ceea ce este suveran; calitate esențială a statului, constînd în independența puterii de stat față de alte state, în dreptul de a-și rezolva în mod liber problemele interne și externe, fără vreun amestec din afară și fără a încălca principiile dreptului internațional.

suzerán, -ă, *suzerani*, *-e*, s.m., adj. **1.** S.m. (În evul mediu) Mare senior de care depindeau alți seniori (în cadrul relațiilor de vasalitate). **2.** Adj. (Despre state) Care exercită suzeranitate asupra altui stat.

suzeranitáte s.f. **1.** Dreptul suzeranului asupra vasalilor săi. **2.** Dreptul unui stat asupra altui stat care are guvern propriu dar nu are autonomie completă.

svástică s.f. v. **zvastică.**

svéter, *svetere*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte tricotat, care acoperă partea de sus a corpului, încheindu-se în față cu nasturi.

sving, *svinguri*, s.n. **1.** Lovitură laterală la box, dată cu brațul ușor arcuit. **2.** Numele unui dans modern, cu ritm și mișcări repezi.

Ș

ș s.m. invar. A douăzeci și doua literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

șa, *șei*, s.f. **1.** Piesă de harnașament confecționată din piele (rar din lemn), care se așază pe spinarea calului și pe care șade călărețul. **2.** Suport de piele, de cauciuc sau de material plastic, montat la biciclete, motociclete etc., pe care stă conducătorul. **3.** Loc mai coborît între două vîrfuri de deal sau de munte. Var.: **șea** s.f.

șablón, *șabloane*, s.n. **1.** Model, în mărime naturală, după care se poate executa o piesă. **2.** Instrument cu care se controlează și se măsoară dimensiunile unei piese în curs de fabricație. **3.** Formulă stereotipă; repetare mecanică, lipsită de originalitate, a unui model.

șabloná, *șablonez*, vb. I. Tr. A trasa, cu ajutorul unui șablon, forma sau dimensiunile unei piese.

șabótă, *șabote*, s.f. Piesă grea de fontă care susține nicovala la un ciocan de forjat mecanic.

șacál, *șacali*, s.m. Mamifer carnivor sălbatic, asemănător cu lupul dar mai mic decît acesta, care trăiește în sudul Asiei, în nordul Africii și în sud-estul Europei.

șágă, *șăgi*, s.f. (Reg.) Glumă; *a se întrece cu șaga* = a întrece măsura, a exagera.

șagriná, *șagrinez*, vb. I. Tr. A finisa o piele tăbăcită, imprimîndu-i un desen în scop decorativ sau pentru a masca anumite defecte de suprafață.

șah[1], *șahi*, s.m. Titlu purtat de suveranii Iranului (Persiei), corespunzător titlului de împărat.

șah[2], *șahuri*, s.n. **1.** Joc de origine orientală care se joacă cu ajutorul a 32 de piese, mișcate după anumite reguli pe o tablă împărțită în 64 de pătrate albe și negre; (p. ext.) tabla și piesele folosite. **2.** Situație, în cursul jocului, în care regele unuia dintre jucători este atacat de o piesă a adversarului.

șahíst, -ă, *șahiști, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care practică jocul de șah. **2.** Adj. Referitor la jocul de șah.

șáibă, *șaibe*, s.f. **1.** Piesă plată de metal, de material plastic etc., găurită la mijloc, care se introduce între o piuliță și șurub pentru a îmbunătăți îmbinarea. **2.** Roată fără spițe, peste care se trece o curea de transmisie.

șáisprezece num. card. Număr natural situat între cincisprezece și șaptesprezece.

șáisprezecelea, -zecea num. ord. Care se află între al cincisprezecelea și al șaptesprezecelea.

șaizéci num. card. Număr natural situat între cincizeci și nouă și șaizeci și unu.

șaizécilea, -zécea num. ord. Care se află între al cincizeci și nouălea și al șaizeci și unulea.

șal, *șaluri*, s.n. **1.** Țesătură de lînă, de mătase etc., împodobită cu desene sau cu broderii, pe care o poartă femeile pe cap sau pe umeri. **2.** Fular.

șalánd, *șalande*, s.n. Navă cu fundul plat, folosită în lucrările hidrotehnice pentru transportarea unor materiale.

șalánger, *șalangeri*, s.m. Sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obținut dreptul de a-și disputa un titlu de campion în meci direct cu deținătorul titlului.

șaláu, *șalăi*, s.m. Pește răpitor, lung pînă la 70 cm, cu corpul acoperit de solzi mici și cu gura mare, prevăzută cu dinți ascuțiți.

șále s.f. pl. Parte a spinării din jurul regiunii lombare a coloanei vertebrale, la om; partea din mijlocul spinării, la unele animale.

șáltăr, *șaltăre*, s.n. (Electr.) Întrerupător.

șalúpă, *șalupe*, s.f. Mică ambarcație cu motor, folosită la transportul oamenilor sau al mărfurilor.

șalvári s.m. pl. Pantaloni lungi și foarte largi, strînși în jurul gleznei, purtați de unii orientali.

șamán, *șamani*, s.m. **1.** Slujitor al șamanismului. **2.** Vrăjitor.

șamanísm s.n. Formă primitivă de religie a unor populații din Asia și a unor triburi din Indonezia, Oceania, America și Africa, caracterizată prin cultul strămoșilor, credința în farmece, în spirite bune și rele și printr-un ritual manifestat prin extaz religios, dansuri și formule magice.

șambelán, *șambelani*, s.m. Demnitar de rang superior în unele țări monarhice din apusul Europei, care avea în grija sa camera suveranului.

şamótă, *şamote,* s.f. Material obţinut din argilă arsă şi măcinată, folosit la prepararea produselor refractare; cărămidă sau placă obţinută din astfel de argilă.

şampánie s.f. Vin spumos obţinut prin refermentarea unor vinuri de masă în recipiente închise ermetic.

şampanizá, *şampanizez,* **vb. I. 1.** Intr. (Despre vinuri) A prezenta procesul de fermentaţie caracteristic şampaniei. **2.** Tr. A supune vinul procesului de transformare în şampanie.

şampón, *şampoane,* s.n. Produs cosmetic folosit la spălatul părului, conţinînd săpun sau detergenţi, uleiuri, parfumuri şi, uneori, substanţe colorante.

şan, *şanuri,* s.n. Calapod care se introduce în încălţăminte pentru a-i menţine forma.

şáncru, *şancre,* s.n. Ulceraţie a mucoasei sau a pielii, formată în locul de pătrundere în organism a unor germeni infecţioşi (ex. în sifilis).

şandramá, *şandramale,* s.f. Construcţie rudimentară de scînduri; (p. ext.) clădire veche deteriorată.

şánsă, *şanse,* s.f. Posibilitate de reuşită; împrejurare favorabilă.

şansonétă, *şansonete,* s.f. Scurtă compoziţie muzicală pentru voce, proprie muzicii franceze, cu conţinut liric ori satiric.

şansonetíst, -ă, *şansonetişti, -ste,* s.m. şi f. Autor sau interpret de şansonete.

şantagíst, -ă, *şantagişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care practică şantajul.

şantáj, *şantaje,* s.n. Constrîngere exercitată asupra unei persoane prin mijloace de intimidare, cu scopul de a dobîndi, pe nedrept, un folos; mijloc întrebuinţat în acest scop.

şantajá, *şantajez,* vb. I. Tr. A exercita un şantaj.

şantiér, *şantiere,* s.n. Teren pe care se desfăşoară activitatea de construire sau de reparaţie a unei clădiri, a unui pod, a unei şosele etc., împreună cu materialele şi instalaţiile necesare; *şantier naval* = întreprindere pentru construirea sau repararea navelor, situată pe malul unei ape navigabile.

şanţ, *şanţuri,* s.n. **1.** Săpătură lungă şi îngustă, făcută pentru scurgerea apei, pentru marcarea unui hotar etc. **2.** Tranşee. **3.** Crestătură, scobitură lungă făcută la suprafaţa unei piese.

şápcă, *şepci,* s.f. Acoperămînt pentru cap, cu calotă plată şi cu cozoroc, purtat mai ales de bărbaţi.

şapirográf, *şapirografe,* s.n. Aparat de multiplicat texte sau desene, format dintr-un cilindru acoperit cu o pastă specială, pe care se imprimă, prin apăsare, textul sau desenul ce urmează să fie reprodus.

şapirografiá, *şapirografiez,* vb. I. Tr. A multiplica la şapirograf.

şápte num. card. Număr natural situat între şase şi opt; (cu valoare de num. ord.): *etajul şapte.*

şáptelea, şáptea num. ord. Care se află între al şaselea şi al optulea.

şáptesprezece num. card. Număr natural situat între şaisprezece şi optsprezece.

şáptesprezecelea, -zecea num. ord. Care se află între al şaisprezecelea şi al optsprezecelea.

şaptezéci num. card. Număr natural situat între şaizeci şi nouă şi şaptezeci şi unu.

şaptezécilea, -zécea num. ord. Care se află între al şaizeci şi nouălea şi al şaptezeci şi unulea.

şarádă, *şarade,* s.f. Un fel de ghicitoare care propune aflarea unui cuvînt cu ajutorul părţilor sau silabelor lui, al unor cifre ori desene, fiecare dintre acestea avînd o semnificaţie proprie.

şarétă, *şarete,* s.f. Trăsurică uşoară (cu două roţi) trasă de un singur cal.

şarg, -ă, *şargi, -e,* adj. (Mai ales despre cai) Cu părul galben-deschis; (substantivat) cal cu astfel de păr.

şariáj, *şariaje,* s.n. Deplasare a unor mase importante de roci şi suprapunerea lor peste altele, ca rezultat al mişcărilor tectonice.

şarjá, *şarjez,* vb. I. **1.** Intr. A înfăţişa ceva într-o formă caricaturală; a exagera. **2.** Tr. (Despre trupe de cavalerie) A efectua o şarjă **(3).**

şárjă, *şarje,* s.f. **1.** Încărcătură normală a unui cuptor metalurgic; cantitatea de oţel obţinută dintr-o astfel de încărcătură. **2.** Prezentare caricaturală, exagerată, a unui personaj, a unei situaţii etc. (în literatură sau în teatru). **3.** Atac puternic, în goana cailor, al cavaleriei asupra inamicului.

şarlatán, *şarlatani,* s.m. Om necinstit, care profită de buna-credinţă a altora.

şarlataníe, *şarlatanii,* s.f. Faptă de şarlatan.

şarlótă, *şarlote,* s.f. Cremă preparată din lapte, ouă, zahăr, frişcă şi gelatină, care se serveşte ca desert.

şarniéră, *şarniere,* s.f. **1.** Ţîţînă, balama. **2.** Fîşie de hîrtie gumată cu care se lipesc mărcile poştale în albume.

şarpántă, *şarpante,* s.f. Schelet format din grinzi de lemn, de metal sau de beton armat, care susţine acoperişul unei clădiri.

şárpe, *şerpi,* s.m. **1.** (La pl.) Ordin de reptile lipsite de membre, cu corpul cilindric, adaptat la tîrîre; (şi la sg.) reptilă din acest ordin; *şarpe-de-casă* = specie de şarpe neveninos; *şarpe-cu-clopoţei* = specie de şarpe veninos din America de Nord, avînd coada acoperită cu solzi cornoşi care produc un zgomot caracteristic; *şarpe-cu-ochelari* = cobră. **2.** (Fig.) Om rău, viclean.

şáse num. card. Număr natural situat între cinci şi şapte; (cu valoare de num. ord.): *paragraful şase.*

şáselea, şásea num. ord. Care se află între al cincilea şi al şaptelea.

şasíu, *şasiuri,* s.n. **1.** Cadru rigid pe care se montează osiile unui vehicul cu tracţiune mecanică şi care constituie principalul element de rezistenţă al vehiculului. **2.** Nume dat la

diferite tipuri de rame sau de cadre, întrebuințate în industrie, în tipografie, în legătoria de cărți, pentru fixarea pînzei tablourilor etc.

şatén, -ă, *şateni, -e,* adj. (Despre păr) De culoare castanie; (despre oameni) cu părul castaniu.

şátră, *şatre,* s.f. **1.** Cort în care se adăpostesc ţiganii nomazi; (p. ext.) grup de corturi care alcătuiesc locuinţele unei comunităţi de ţigani nomazi. **2.** (Înv.) Baracă de scînduri acoperită cu pînză, în care se vînd mărfuri la tîrg.

şăgálnic, -ă, *şăgalnici, -e,* adj. Glumeţ, hazliu, poznaş.

şătrár, *şătrari,* s.m. **1.** Ţigan nomad. **2.** (Reg.) Negustor ambulant care vinde în bîlciuri, la şatră.

şăuáş, *şăuaşi,* s.m. Cal dintr-un atelaj care poartă şaua (pe care încalecă vizitiul).

şchiop, -oápă, *şchiopi, -oape,* adj., s.f. **1.** Adj. (Adesea substantivat) Care are un picior mai scurt sau căruia îi lipseşte un picior; care umblă şchiopătînd; (despre scaune, mese) care nu se sprijină bine pe toate picioarele; (fig., despre versuri) cu ritm sau rimă defectuoasă. **2.** S.f. Măsură populară de lungime egală cu distanţa dintre vîrful degetului mare şi vîrful arătătorului, cînd cele două degete sînt bine îndepărtate unul de altul.

şchiopá, *şchiopez,* vb. I. Intr. A şchiopăta.

şchiopătá, *şchiopătez,* vb. I. Intr. A umbla sprijinindu-se mai mult pe un picior decît pe celălalt (sau pe celelalte).

şcoálă, *şcoli,* s.f. **1.** Instituţie de învăţămînt public în care se predau elementele de bază ale principalelor discipline; activitatea care se desfăşoară în această instituţie. **2.** Localul în care este instalată o instituţie de învăţămînt; totalitatea elevilor dintr-o astfel de instituţie. **3.** (Fig.) Sursă de cunoştinţe; sistem de instruire într-un anumit domeniu. **4.** (Fig.) Mişcare literară, artistică, ştiinţifică etc., care grupează în jurul ei un număr de adepţi.

şcolár, -ă, *şcolari, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Elev al unei şcoli. **2.** Adj. Privitor la şcoală sau la şcolari **(1)**.

şcolarizá, *şcolarizez,* vb. I. Tr. A da un copil la şcoală, a-l face să urmeze cursurile unei şcoli.

şcolărésc, -eáscă, *şcolăreşti,* adj. De şcolar, caracteristic şcolii sau şcolarilor; (fig.) naiv, copilăresc.

şcolăréşte adv. Ca şcolarii, în felul şcolarilor.

şcolăríme s.f. Mulţime de şcolari; totalitatea şcolarilor.

şcolăríţă, *şcolăriţe,* s.f. Elevă a unei şcoli.

şea s.f. v. **şa.**

şedeá, *şed,* vb. II. Intr. **1.** A se aşeza, a lua loc; a sta aşezat pe ceva. **2.** A sta într-un anumit loc, într-o anumită situaţie sau poziţie. **3.** A avea locuinţa sau domiciliul undeva. **4.** *A-i şedea cuiva bine* (sau *rău*) = a i se potrivi (sau a nu i se potrivi) cuiva ceva; a (nu) fi aşa cum trebuie, cum se cuvine. **5.** A nu face nimic, a sta degeaba.

şedére, *şederi,* s.f. **1.** Faptul de *a şedea;* popas mai lung făcut undeva. **2.** (Fig.) Lenevie, lipsă de activitate.

şedínţă, *şedinţe,* s.f. **1.** Adunare organizată a membrilor unui colectiv, pentru a analiza, a discuta, a hotărî ceva. **2.** Dezbatere a unei cauze în faţa unui organ de jurisdicţie. **3.** Interval de timp în care se aplică un tratament medical, se face o expunere etc.

şef, -ă, *şefi, -e,* s.m. şi f. Persoană care conduce o organizaţie, o instituţie etc.; persoană superioară alteia în grad sau în funcţie, considerată în raport cu aceea.

şefíe, *şefii,* s.f. Demnitate, funcţie de şef.

şeic, *şeici,* s.m. **1.** Căpetenie a unui trib arab. **2.** Şef al unei comunităţi religioase musulmane.

şélac s.n. **1.** Răşină naturală (secretată de o insectă), folosită la prepararea unor lacuri, a cerii roşii etc. **2.** Lac preparat din şelac **(1)**. Var.: **şérlac** s.n.

şelár, *şelari,* s.m. Persoană care confecţionează şei sau alte obiecte de harnaşament.

şelăríe, *şelării,* s.f. Atelier în care se confecţionează articole de harnaşament.

şeminéu, *şemineuri,* s.n. Cămin **(1)**.

şenál, *şenale,* s.n. **1.** Canal prin care trec navele la intrarea într-un port. **2.** Partea navigabilă din lungul unui curs de apă.

şenílă, *şenile,* s.f. Organ de deplasare a unor vehicule grele, format dintr-o bandă metalică continuă care se înfăşoară pe roţi pentru a se obţine o suprafaţă de contact cu terenul mai mare decît în cazul roţilor.

şepcár, *şepcari,* s.m. Persoană care confecţionează şi vinde şepci.

şéping, *şepinguri,* s.n. Maşină de rabotat transversal.

şeptél, *şepteluri,* s.n. Numărul total al animalelor domestice (de aceeaşi specie) dintr-o gospodărie, dintr-o comună, dintr-o ţară.

şeptíme, *şeptimi,* s.f. A şaptea parte dintr-un întreg.

şerb, *şerbi,* s.m. (În orînduirea feudală) Iobag.

şerbét, *şerbeturi,* s.n. Preparat alimentar făcut din sirop de zahăr bine legat, colorat şi aromatizat cu diferite esenţe sau sucuri de fructe.

şerbíe s.f. (În orînduirea feudală) Starea de şerb; iobăgie.

şeríf¹, *şerifi,* s.m. Prinţ arab socotit urmaş al lui Mahomed.

şeríf², *şerifi,* s.m. (În Anglia şi în S.U.A.) Funcţionar administrativ însărcinat cu menţinerea ordinii într-un district, avînd o putere judecătorească limitată.

şérlac s.n. v. **şelac.**

şerpár¹, *şerpare,* s.n. Brîu lat de piele, cu buzunare, pe care îl poartă ţăranii în unele regiuni.

şerpár², *şerpari,* s.m. Pasăre răpitoare asemănătoare cu acvila, care se hrăneşte mai ales cu şerpi, şopîrle şi broaşte.

şerpáş, *şerpaşi,* s.m. Persoană aparţinînd unor triburi din Nepal sau din nordul Indiei, care însoţeşte expediţiile din Himalaia.

şerpésc, -eáscă, *şerpeşti*, adj. Referitor la şarpe; (ca) de şarpe; (despre ochi, privire) ager, pătrunzător; (p. ext.) lipsit de sinceritate.

şerpoáică, *şerpoaice*, s.f. Femela şarpelui; (fig.) femeie vioaie, neastîmpărată şi vicleană.

şerpui, *şerpuiesc*, vb. IV. Intr. A descrie (în mişcare) o linie ondulată.

şerpuitór, -oáre. *şerpuitori, -oare*, adj. Care descrie o linie ondulată, care şerpuieşte.

şervét, *şervete*, s.n. Bucată de pînză, pătrată sau dreptunghiulară, întrebuinţată la masă pentru ştersul gurii.

şerveţél, *şerveţele*, s.n. Diminutiv al lui *şervet;* bucată de pînză sau de hîrtie subţire, care se foloseşte la masă pentru şters gura.

şes, *şeásă*, **(1)** *şese*, adj., **(2)** *şesuri*, s.n. **1.** Adj. (Despre regiuni, terenuri) Fără diferenţe de nivel, neted, plan. **2.** S.n. Vastă întindere de pămînt, fără diferenţe de nivel, situată la mică înălţime.

şesíme, *şesimi*, s.f. A şasea parte dintr-un întreg.

şevalét, *şevalete*, s.n. Suport de lemn pe care pictorul fixează pînza sau cartonul cînd pictează.

şeviót s.n. Rasă de oi din Anglia, cu lînă albă cu fire lungi; stofă ţesută din lîna acestor oi.

şevró, *şevrouri*, s.n. Piele moale şi subţire de capră sau de ied, din care se fac mănuşi, genţi, încălţăminte etc.

şezătoáre, *şezători*, s.f. **1.** Adunare a unui grup restrîns, care are loc la ţară în serile de iarnă şi la care participanţii lucrează şi totodată petrec, spunînd glume, poveşti, ghicitori. **2.** Reuniune literară.

şezlóng, *şezlonguri*, s.n. Scaun de pînză, pliabil, al cărui spătar se poate coborî pînă la poziţia orizontală.

şezút, (2) *şezuturi*, s.n. **1.** Faptul de a şedea. **2.** Partea inferioară a trunchiului omenesc, care corespunde regiunii fesiere; dos.

şfăituíre, *şfăituiri*, s.f. Procedeu de sudare prin forjare la cald, fără material de adaos.

şfichi, *şfichiuri*, s.n. Capătul subţire, neîmpletit, al biciului.

şfichiui, *şfichiuiesc*, vb. IV. Tr. A atinge cu şfichiul, a biciui; (fig.) a înţepa cu vorba, a ironiza.

şi adv., conj. **1.** Adv. Chiar, în adevăr; întocmai, exact: *aşa s-a şi întîmplat.* **2.** Adv. Pe deasupra, în plus. **3.** Adv. Încă, de asemenea: *vezi să nu cazi şi tu.* **4.** Adv. Intensificînd o gradaţie: *e şi mai şi* = e straşnic, e grozav. **5.** Adv. Imediat, pe loc; deja: *l-a şi văzut.* **6.** Conj. Leagă două părţi de acelaşi fel ale unei propoziţii: *e înalt şi frumos.* **7.** Conj. Intră în compunerea numerelor de la 21 pînă la 99 (minus zecile): *treizeci şi doi.* **8.** Conj. Indică adăugarea unei cantităţi: *zece şi jumătate.* **9.** Conj. Leagă două substantive între care există o corespondenţă, o echivalenţă: *mama şi tata.* **10.** Conj. În enumerări: *i-a dat şi mîncare şi băutură.* **11.** Conj. În repetiţii: *şi merge el şi merge.* **12.** Conj. Leagă două propoziţii de acelaşi fel: *îşi ia lucrurile şi pleacă.* **13.** Conj. În povestiri, începînd fraza: *şi s-a tot dus fiul craiului.* **14.** Conj. În propoziţii interogative: *ei şi?* = ce-i cu asta? ce importanţă are? **15.** Conj. Precedat de „ca", întăreşte funcţia comparativă a acestuia: *şi el ca şi noi.* **16.** Conj. Dar: *auzea şi nu credea.* **17.** Conj. Deci, prin urmare: *aşa mi-a spus şi aşa fac.*

şiác, *şiace*, s.n. Postav aspru de lînă, de culoare închisă, din care se fac haine ţărăneşti şi rase pentru călugări.

şic s.n. **1.** Eleganţă, bun gust (în îmbrăcăminte). **2.** Lucru care amuză.

şicaná, *şicanez*, vb. I. Tr. A sîcîi pe cineva, a-i face şicane (pentru lucruri fără importanţă).

şicánă, *şicane*, s.f. **1.** Acţiune prin care cineva sîcîie pe altul, îl şicanează (fără motiv serios). **2.** Dispozitiv montat pe parcursul unui fluid pentru a-i micşora viteza, a-i imprima un drum ocolit etc.

şifón, *şifoane*, s.n. Pînză albă de bumbac, cu suprafaţa netedă, folosită pentru lenjerie.

şifoná, *şifonez*, vb. I. Tr. şi refl. A face să-şi piardă (sau a-şi pierde) netezimea, a (se) boţi, a (se) mototoli; (refl.; fig.; fam.) a se supăra, a se simţi jignit, a se bosumfla.

şifonábil, -ă, *şifonabili, -e*, adj. (Despre ţesături) Care se şifonează uşor; (fig.; fam.) care se supără uşor; irascibil.

şifoniér, *şifoniere*, s.n. Dulap în care se păstrează haine şi lenjerie.

şild, *şilduri*, s.n. Mică placă de metal care se fixează în dreptul mînerelor şi al broaştelor de la uşi, în scop decorativ şi pentru protecţie.

şínă, *şine*, s.f. **1.** Fiecare dintre cele două bare de oţel care constituie calea de rulare pentru trenuri şi tramvaie sau pe care se deplasează anumite piese mobile. **2.** Cerc de oţel care se montează pe roţile de lemn ale unor vehicule, pentru a le mări rezistenţa la uzură.

şindrílă, *şindrile*, s.f. Fiecare dintre scîndurelele de brad, subţiri şi înguste, cu care se acoperă casele (în regiunile de munte).

şindrilí, *şindrilesc*, vb. IV. Tr. A acoperi o casă cu şindrilă.

şintoism s.n. Religia naţională a japonezilor, caracterizată prin animism, cultul strămoşilor, al eroilor, venerarea unor divinităţi ale naturii.

şip[1], *şipi*, s.m. Specie de peşte din Marea Neagră, lung pînă la 2 m.

şip[2], *şipuri*, s.n. (Reg.) Sticlă pentru păstrat lichide.

şipcă, *şipci*, s.f. Bucată de lemn lungă şi subţire, de formă paralelipipedică, folosită în lucrări de tîmplărie şi de dulgherie.

şipot, *şipote*, s.n. Izvor a cărui apă ţîşneşte cu putere, fiind, de obicei, captată printr-un jgheab sau printr-o ţeavă; jgheabul prin care se captează un izvor.

şir, *şiruri*, s.n. **1.** Rînd de fiinţe sau de lucruri de acelaşi fel, aşezate într-o anumită ordine. **2.** Înlănţuire logică a ideilor, a faptelor, într-o expunere. **3.** (Mat.) Succesiune infinită de numere care se deduc unul din altul după o anumită regulă.

şirág, *şiraguri*, s.n. Mărgele înşirate pe un fir, care se poartă ca podoabă la gît.

şiră, *şire*, s.f. **1.** Grămadă mare de paie, de snopi etc. cu baza dreptunghiulară şi terminată la partea superioară printr-o coamă. **2.** *Şira spinării* = coloana vertebrală.

şirét[1], *şireturi*, s.n. **1.** Bentiţă îngustă de bumbac sau de mătase cu care se încheie încălţămintea sau unele obiecte de îmbrăcăminte. **2.** Fîşie îngustă şi groasă de ţesătură sau de împletitură folosită pentru întărirea unor cusături sau pentru ornamentarea îmbrăcămintei. **3.** Găitan, ceapraz.

şirét[2], **-eátă,** *şireţi, -te*, adj. Care ştie să profite de naivitatea sau de buna-credinţă a altora; abil, isteţ, şmecher; viclean, rafinat.

şireténie, *şiretenii*, s.f. Faptul de a fi şiret; vorbă sau faptă de om şiret.

şiretlic, *şiretlicuri*, s.n. Procedeu de om şiret; şmecherie, viclenie.

şirói[1], *şiroaie*, s.n. Şuviţă (bogată) de lichid care curge sau se prelinge de undeva; curent de apă care curge cu repeziciune pe un loc înclinat.

şirói[2], pers. 3 *şiroieşte*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre lichide) A curge sau a se prelinge în şiroaie. **2.** (Despre lucruri îmbibate cu un lichid) A lăsa să se scurgă lichidul conţinut.

şist, *şisturi*, s.n. Rocă metamorfică sau sedimentară care are proprietatea de a se desface uşor în plăci cu suprafeţe paralele.

şistós, -oásă, *şistoşi, -oase*, adj. (Despre roci) Care are proprietăţile şistului.

şiş, *şişuri*, s.n. Un fel de pumnal cu lama lungă şi îngustă, ascunsă într-un baston.

şiştár, *şiştare*, s.n. Vas de lemn sau de metal, cu toartă, în care se mulge laptele.

şiştáv, -ă, *şiştavi, -e*, adj. Plăpînd; pipernicit, nedezvoltat.

şiţă, *şiţe*, s.f. Piesă mică de lemn, asemănătoare cu şindrila dar mai lungă decît aceasta, folosită pentru acoperitul caselor ţărăneşti, al cabanelor de munte etc.

şlágăr, *şlagăre*, s.n. Melodie (de muzică uşoară) care se bucură la un moment dat de o mare popularitate.

şleáhtă, *şlehte*, s.f. Clică, bandă; gloată, ceată.

şleau[1], *şleauri*, s.n. Drum de ţară, neamenajat, bătătorit de care.

şleau[2], *şleauri*, s.n. Fiecare dintre cele două curele sau funii, prinse de pieptul hamului, cu care se leagă calul de crucea căruţei sau a trăsurii.

şlefuí, *şlefuiesc*, vb. IV. Tr. **1.** A netezi fin o suprafaţă dură. **2.** (Fig.) A cizela un text literar; (refl.; despre oameni) a căpăta maniere mai fine, mai alese, a deveni rafinat.

şlefuít, -ă, *şlefuiţi, -te*, adj. **1.** Cizelat, lustruit. **2.** (Fig.; despre oameni) Care a căpătat maniere mai fine, mai alese.

şlep, *şlepuri*, s.n. Ambarcaţie fără propulsie proprie, folosită la transportul de mărfuri.

şliboviţă, *şliboviţe*, s.f. Rachiu tare de prune.

şliţ, *şliţuri*, s.n. **1.** Scobitură în formă de şanţ executată într-o piesă sau într-un element de construcţie. **2.** Despicătură făcută la unele obiecte de îmbrăcăminte, avînd un rol practic sau decorativ.

şmécher, -ă, *şmecheri, -e*, adj. (Adesea substantival) Care ştie să iasă cu dibăcie din încurcături; descurcăreţ; şiret; şarlatan.

şmecheréşte adv. Ca şmecherii, în felul şmecherilor.

şmecheríe, *şmecherii*, s.f. Abilitate de şmecher; vorbă sau faptă de şmecher; vicleşug, şarlatanie.

şmirghel s.n. Rocă metamorfică formată în cea mai mare parte dintr-o masă de granule fine de corindon; material abraziv obţinut din această rocă; hîrtie acoperită cu un astfel de material.

şmotrí, *şmotresc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A mustra, a dojeni.

şnapán, *şnapani*, s.m. Pungaş, potlogar, şarlatan.

şniţel, *şniţele*, s.n. Preparat culinar făcut din felii subţiri de carne, bătute cu un ciocan special, muiate în ou şi în pesmet şi prăjite în grăsime.

şnur, *şnururi*, s.n. **1.** Sfoară răsucită din mai multe fire groase, îmbrăcate de obicei în mătase colorată; şiret. **2.** *Şnur electric* = conductor electric flexibil, folosit pentru racordarea la reţea a unor aparate mobile.

şnuruí, *şnuruiesc*, vb. IV. Tr. A lega foile unui registru, ale unui dosar etc., cu ajutorul unui şnur.

şnuruit, -ă, *şnuruiţi, -te*, adj. (Despre registre, dosare etc.) Cu foile legate cu şnur.

şoáldă, *şoalde*, s.f. *A umbla cu şoalda* = a umbla cu şmecherii, cu vicleşuguri, cu minciuni.

şoáptă, *şoapte*, s.f. **1.** Vorbire cu voce înceată; murmur de glasuri care şoptesc; vorbă spusă pe şoptite. **2.** (La pl.) Calomnii, bîrfeli.

şoárece, *şoareci*, s.m. Numele mai multor specii de rozătoare dăunătoare, de talie mică, cu botul ascuţit, cu coada lungă şi subţire.

şobolán, *şobolani*, s.m. Nume dat mai multor genuri de rozătoare dăunătoare, de talie mijlocie, cu coada lungă acoperită cu solzi în formă de inele.

şoc, *şocuri*, s.n. **1.** Ciocnire bruscă şi puternică între două corpuri. **2.** (Despre formaţii militare) *De şoc* = destinat să îndeplinească o misiune grea în lupta ofensivă. **3.** Tulburare bruscă şi violentă a funcţiilor organismului, provocată de un traumatism, de o intoxicaţie etc.; *şoc nervos* = dezechilibru acut al unor funcţii psihice, provocat de o emoţie puternică.

şocá, *şochez*, vb. I. Tr. A produce cuiva o impresie neplăcută; a contraria.

şocánt, -ă, *şocanţi, -te*, adj. Care impresionează în mod neplăcut, care şochează.

şofá, *şofez*, vb. I. Intr. A conduce un automobil.

şofér, *şoferi*, s.m. Conducător de automobil, de camion, de autobuz etc.

şofrán, *şofrani*, s.m. Plantă erbacee cu frunze lungi şi înguste, cu flori violete, din care se extrage o substanţă folosită drept condiment sau colorant alimentar.

şoim, *şoimi,* s.m. **1.** Gen de păsări răpitoare de zi, cu ciocul scurt şi curbat, care se hrănesc numai cu pradă vie. **2.** Epitet dat unui bărbat curajos, viteaz, semeţ.

şoimán, *şoimani,* s.m. **1.** Şoim **(1)**. **2.** Epitet dat unui om curajos, viteaz.

şold, *şolduri,* s.n. **1.** Parte a corpului omenesc situată între mijloc şi coapsă, corespunzînd articulaţiei membrelor inferioare cu trunchiul. **2.** Parte a corpului animalelor, corespunzînd articulaţiei picioarelor cu trunchiul.

şoldán, *şoldani,* s.m. Pui de iepure (pînă la un an).

şoldít, -ă, *şoldiţi, -te,* adj. (Despre animale) Cu şoldul vătămat, fracturat.

şoltíc, -ă, *şoltici, -e,* adj. (Şi substantivat) Care recurge la tertipuri; ştrengar, poznaş.

şolticăríe, *şolticării,* s.f. Vicleşug, tertip; ştrengărie, ghiduşie.

şoltúz, *şoltuzi,* s.m. (În evul mediu, în Moldova) Cîrmuitorul unui oraş.

şomá, *şomez,* vb. I. Intr. A nu găsi de lucru; a fi şomer.

şomáj s.n. Fenomen social-economic caracteristic capitalismului, constînd în persistenţa inactivităţii forţate a unei părţi a oamenilor muncii, care nu găsesc de lucru.

şomér, -ă, *şomeri, -e,* s.m. şi f. Persoană care, în condiţiile economice din ţările capitaliste, nu găseşte de lucru.

şomoióg, *şomoioage,* s.n. Mănunchi de paie sau de cîlţi cu care se spală sau se şterge un obiect, se aprinde focul etc.

şomoltóc, *şomoltoace,* s.n. Şomoiog.

şontíc interj. (Adesea repetat) Cuvînt care redă mersul greoi, şchiopătat al cuiva.

şontoróg, -oágă, *şontorogi, -oage,* adj. Şchiop; (substantivat) epitet dat unui om slăbănog, lipsit de putere.

şopăí, *şopăiesc,* vb. IV. Intr. (Fam.) A vorbi în şoaptă; a şuşoti.

şopîrláiţă, *şopîrlaiţe,* s.f. **1.** (Pop.) Anghină difterică. **2.** Plantă erbacee meliferă, cu flori albăstrui, folosită în medicina populară.

şopîrlă, *şopîrle,* s.f. Gen de reptile cu pielea verde-cenuşie, cu coada lungă, subţiată spre vîrf, cu corpul aproape cilindric, sprijinit pe patru picioare scurte.

şópot, *şopote,* s.n. **1.** Zgomot de glasuri care vorbesc în şoaptă. **2.** Zgomot produs de curgerea apei, de bătaia vîntului etc.

şopotí, *şopotesc,* vb. IV. Intr. **1.** A vorbi în şoaptă; a şopti. **2.** (Despre ape, frunze, vînt etc.) A murmura, a susura.

şoprón, *şoproane,* s.n. Adăpost făcut din scînduri sau din nuiele, în care se ţin la ţară unelte agricole, nutreţ, uneori şi vite.

şopteálă, *şopteli,* s.f. Faptul de a şopti.

şoptí, *şoptesc,* vb. IV. Tr. şi intr. A vorbi încet, în taină; a sufla unui elev (la lecţie, la examen).

şoptít, *şoptite,* s.n. Faptul de a şopti; şoaptă.

şorecár s.m. v. **şoricar.**

şoricár, *şoricari,* s.m. **1.** Rasă de cîini de talie mică, de culoare maro-roşcat, cu picioarele foarte scurte. **2.** Specie de păsări răpitoare de zi care se hrănesc mai ales cu şoareci. Var.: **şorecár** s.m.

şoríc s.n. v. **şoricí.**

şoricí s.n. Piele de porc pîrlită sau opărită şi curăţată de păr pentru a deveni comestibilă. Var.: **şoríc** s.n.

şoricioáică, (1) *şoricioaice,* s.f. **1.** Femela şoarecelui. **2.** (Pop.) Substanţă otrăvitoare (un compus al arsenicului) folosită mai ales pentru distrugerea şoarecilor.

şort, *şorturi,* s.n. Obiect de îmbrăcăminte (pentru sport sau pentru plajă), în formă de pantaloni scurţi.

şorţ, *şorţuri,* s.n. **1.** Obiect de îmbrăcăminte care se poartă dinainte, peste haine, pentru a le proteja în timpul lucrului. **2.** Obiect de îmbrăcăminte care face parte din uniforma şcolarilor şi care se poartă peste haine. **3.** (În portul popular femeiesc) Ţesătură dreptunghiulară, de lînă sau de bumbac, de obicei împodobită cu broderii, care se poartă peste fustă.

şoseá, *şosele,* s.f. Cale de comunicaţie terestră interurbană, pietruită sau asfaltată; stradă largă la intrarea într-un oraş, care continuă calea de comunicaţie interurbană; *şosea naţională* = şosea care leagă între ele centrele importante ale ţării; *şosea comunală* = şosea care leagă între ele mai multe comune.

şosétă, *şosete,* s.f. Ciorap scurt, care acoperă piciorul pînă deasupra gleznei.

şoşéle s.f. pl. (Fam.) *Cu şoşele (şi) cu momele* = cu făgăduieli mincinoase, cu amăgeli.

şoşón, *şoşoni,* s.m. Încălţăminte de iarnă, făcută din pîslă sau din cauciuc, care se poartă peste pantofi.

şótie, *şotii,* s.f. Poznă, farsă; boroboaţă.

şotrón, *şotroane,* s.n. Joc de copii în care jucătorii lovesc cu piciorul o pietricică, făcînd-o să treacă printr-o serie de pătrate desenate pe pămînt.

şovár s.m. **1.** Plantă acvatică cu frunze plutitoare şi cu fructe în formă de măciucă. **2.** Papură. **3.** Rogoz.

şovăí, *şóvăi,* vb. IV. Intr. **1.** A merge cu paşi nesiguri, împleticindu-se. **2.** (Fig.) A fi nehotărît, a ezita, a sta la îndoială.

şovăiálă, *şovăieli,* s.f. **1.** Nesiguranţă în mers. **2.** (Fig.) Ezitare în acţiuni, în atitudini.

şovăiélnic, -ă, *şovăielnici, -e,* adj. Lipsit de fermitate în mişcări, în acţiuni, în atitudini.

şovăíre, *şovăiri,* s.f. Faptul de *a şovăi; fără şovăire* = fără ezitare, dîrz, hotărît.

şovăitór, -oáre, *şovăitori, -oare,* adj. Şovăielnic.

şovin, -ă, *şovini, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care se referă la şovinism; propriu şovinismului. **2.** S.m. şi f. Adept al şovinismului.

şovinísm s.n. Naţionalism extremist care constă în aţiţarea urii şi duşmăniei între popoare, propagarea ideii false a superiorităţii unei naţiuni în raport cu celelalte, exclusivismul şi intoleranţa faţă de alte naţiuni.

şovinist, -ă, *şovinişti, -ste,* adj., s.m. şi f. Şovin.

şpáclu, *şpacluri*, s.n. Unealtă formată dintr-o lamă triunghiulară de oţel cu mîner de lemn, folosită la tencuit.

şpalt, *şpalturi*, s.n. (Tipogr.) Zaţ aşezat în formă de coloană; probă de tipăritură luată de pe acest zaţ, pe care se fac corecturile.

şpan, *şpanuri*, s.n. Aşchie provenită din prelucrarea, la strung sau la freză, a metalelor.

şperáclu, *şperacle*, s.n. Instrument simplu, format dintr-o bucată de sîrmă groasă, îndoită şi lăţită la un capăt, cu care se poate încuia sau descuia o uşă, în locul cheii.

şpérlă s.f. (Reg.) Cenuşă uşoară, fină, încă fierbinte, care acoperă cărbunii; spuză.

şperţ, *şperţuri*, s.n. Sumă de bani prin care se răsplăteşte în mod ilegal un serviciu făcut cuiva; mită.

şperţár, -ă, *şperţari, -e*, s.m. şi f. Persoană care primeşte şperţ.

şperţuí, *şperţuiesc*, vb. IV. Tr. A da şperţ; a mitui.

şpil, *şpiluri*, s.n. (Arg.) Aranjament necinstit, incorect; şmecherie.

şpiţ[1], *spiţi*, s.m. Rasă de cîini de talie mică, cu urechile drepte, cu botul ascuţit şi cu părul alb şi pufos.

şpiţ[2], *şpiţuri*, s.n. **1.** Bară de oţel cu vîrful ascuţit, folosită la prelucrarea pietrelor. **2.** Vîrf ascuţit al unui obiect. **3.** Ţigaret scurt.

şplint, *şplinturi*, s.n. Element de fixare în formă de cui spintecat, folosit pentru a împiedica deşurubarea piuliţelor.

şpraiţ, *şpraiţuri*, s.n. Piesă de lemn folosită pentru sprijinirea temporară a malurilor unei săpături, a unei porţiuni dintr-o construcţie etc.

şpriţ, *şpriţuri*, s.n. Băutură obţinută din vin cu sifon sau cu apă minerală.

şpriţuí, *şpriţuiesc*, vb. IV. Tr. A stropi cu un lichid (lac, vopsea etc.).

şrapnél, *şrapnele*, s.n. Proiectil de artilerie încărcat cu gloanţe care sînt împrăştiate prin explozie într-un anumit punct de pe traiectorie.

şrot, *şroturi*, s.n. Turtă obţinută din resturi de seminţe de in, de floarea-soarelui etc., folosită ca furaj.

ştab, (1) *ştaburi*, s.n., **(2, 3)** *ştabi*, s.m. **1.** (Înv.) Stat major. **2.** (Înv.) Ofiţer care intră în componenţa statului-major. **3.** (Fam.) Şef, conducător.

ştachétă, *ştachete*, s.f. Bară subţire, aşezată orizontal, peste care se execută sărituri în înălţime.

ştafétă, *ştafete*, s.f. **1.** Scrisoare sau mesaj adus de un curier special. **2.** Probă sportivă pe echipe la care concurenţii transmit coechipierului următor, din etapă în etapă, un obiect convenţional, care trebuie dus la punctul final; obiectul astfel transmis. **3.** Sportiv care ia parte la o ştafetă **(2).**

ştaif, *ştaifuri*, s.n. **1.** Întăritură de piele pusă la încălţăminte, în jurul călcîiului. **2.** Pînză specială care se pune în interiorul gulerelor, pentru a le face să-şi păstreze forma.

ştampilá, *ştampilez*, vb. I. Tr. A aplica o ştampilă.

ştampílă, *ştampile*, s.f. Placă de cauciuc sau de metal, fixată pe un mîner, avînd gravată pe ea o inscripţie sau o emblemă, care se aplică pe acte sau pe mărfuri spre a le atesta validitatea; semnul astfel imprimat.

ştángă, *ştăngi*, s.f. Bară de fier; rangă.

ştanţá, *ştanţez*, vb. I. Tr. A tăia un material sau a-i imprima o marcă ori cifre cu ajutorul ştanţei.

ştánţă, *ştanţe*, s.f. Unealtă folosită la ştanţare, compusă din două piese (dintre care cel puţin una cu muchii tăietoare) montate într-o presă.

şteamp, *şteampuri*, s.n. Dispozitiv folosit în trecut pentru sfărîmarea minereurilor aurifere.

ştécăr, *ştecăre*, s.n. Fişă **(2).**

ştemuí, *ştemuiesc*, vb. IV. Tr. A etanşa marginile tablelor nituite, cu ajutorul unei unelte speciale.

ştergár, *ştergare*, s.n. **1.** Bucată dreptunghiulară de pînză, uneori cu broderii şi cu franjuri, care serveşte ca prosop sau ca podoabă în casele ţărăneşti. **2.** Maramă.

ştergătór, -oáre, (1) *ştergători*, s.f., **(2)** *ştergătoare*, s.n. **1.** S.f. Bucată de covor sau împletitură de sfoară, de papură etc. pe care se şterg picioarele la intrarea în casă. **2.** S.n. Cîrpă de şters. **3.** S.n. Dispozitiv pentru şters parbrizul unui vehicul.

ştérge, *şterg*, vb. III. **1.** Tr. A freca suprafaţa unui obiect pentru a face să dispară o substanţă străină care îl acoperă; (refl.) *se şterge pe mîini.* **2.** Tr. A face să nu se mai poată citi un text scris sau să nu se mai vadă un desen, frecînd cu guma, trăgînd linii deasupra etc.; a anula, a suprima. **3.** Refl. A-şi pierde culoarea, strălucirea, relieful; a se estompa; (fig.) a dispărea din amintire. **4.** Tr. şi refl. A dispărea (sau a face să dispară), a (se) pierde. **5.** Tr. (Fam.) *A o şterge* = a pleca repede (şi pe furiş) de undeva.

şterpelí, *şterpelesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A sustrage ceva (cu abilitate); a fura.

şters, ştearsă, *şterşi, -se*, adj. **1.** (Despre cuvinte, părţi dintr-un text scris etc.) Care nu se mai vede, care a fost ras cu guma. **2.** Lipsit de culoare, de strălucire; neclar; (fig.; despre glas) lipsit de rezonanţă, stins; (fig.; despre oameni) fără calităţi, mediocru.

ştersătúră, *ştersături*, s.f. Faptul de a şterge; loc într-un text scris unde s-a şters ceva; textul astfel şters.

ştévie, *ştevii*, s.f. Plantă erbacee cu tulpină puternică şi cu frunze mari, comestibile, folosite şi în medicină.

şti, *ştiu*, vb. IV. **1.** Tr. şi intr. A avea cunoştinţă despre ceva, a cunoaşte. **2.** Tr. A cunoaşte pe cineva (din toate punctele de vedere); (refl. recipr.) a se cunoaşte unul pe altul, a avea legături de prietenie; (refl.) a se cunoaşte pe sine. **3.** Intr. A ţine seama de cineva sau de ceva; a avea teamă sau respect faţă de cineva. **4.** Tr. A recunoaşte pe cineva drept... **5.** Tr. A poseda cunoştinţe într-un domeniu, a stăpîni o artă,

o ştiinţă; *a şti carte* = a şti să scrii şi să citeşti; (p. ext.) a avea cunoştinţe temeinice într-un domeniu, a fi om învăţat. **6.** Tr. A se pricepe să facă ceea ce trebuie făcut într-o anume împrejurare. **7.** Refl. impers. A fi un lucru bine cunoscut.

ştift, *ştifturi*, s.n. Tijă metalică de formă cilindrică sau conică, folosită la îmbinarea a două piese.

ştiinţă, *ştiinţe*, s.f. **1.** Ansamblu sistematic de cunoştinţe despre natură, societate şi gîndire; (prin restr.) ansamblu de cunoştinţe dintr-un anumit domeniu. **2.** Cunoaştere, cunoştinţă (despre ceva). **3.** Pregătire intelectuală, instrucţie, învăţătură.

ştiinţific, -ă, *ştiinţifici, -e*, adj. Privitor la ştiinţă, care aparţine ştiinţei; bazat pe principiile ştiinţei.

ştímă[1], *ştime*, s.f. Personaj din mitologia populară, imaginat ca o femeie, care protejează apele, pădurile, comorile etc.

ştimă[2], *ştime*, s.f. Partea dintr-o partitură muzicală care revine fiecăruia dintre interpreţi.

ştir s.m. **1.** Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu flori verzi şi frunze comestibile. **2.** Plantă cu frunze roşii şi flori purpurii, dispuse în ghemuleţe rotunde.

ştirb, -ă, *ştirbi, -e*, adj. **1.** Căruia îi lipseşte unul sau mai mulţi dinţi. **2.** (Despre vase) Cu buza spartă sau ciocnită; (despre instrumente de tăiat) care are spărturi în tăiş.

ştirbí, *ştirbesc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre oameni) A deveni ştirb. **2.** Refl. (Despre obiecte) A pierde o bucăţică din margine, a se ciobi; (despre instrumente de tăiat) a pierde una sau mai multe bucăţele din muchia tăişului. **3.** Tr. (Fig.) A diminua prestigiul, dreptul sau autoritatea cuiva.

ştirbitúră, *ştirbituri*, s.f. **1.** Loc gol rămas după căderea unuia sau a mai multor dinţi. **2.** Ruptură la marginea unui obiect.

ştíre, *ştiri*, s.f. **1.** Veste, informaţie; noutate. **2.** Cunoaştere, cunoştinţă.

ştiubéi, *ştiubeie*, s.n. **1.** Stup (1). **2.** Trunchi scobit în care se păstrează diferite obiecte casnice.

ştiúcă, *ştiuci*, s.f. Peşte răpitor de apă dulce, lung pînă la 150 cm, cu gura mare în formă de cioc de raţă, înarmată cu dinţi puternici.

ştiuléte, *ştiuleţi*, s.m. Fructul porumbului (cu sau fără pănuşile care îl învelesc).

ştiutór, -oáre, *ştiutori, -oare*, adj. Care ştie, care cunoaşte, care posedă cunoştinţe într-un anumit domeniu; (substantivat) *ştiutor de carte* = persoană care ştie să scrie şi să citească.

ştraif, *ştraifuri*, s.n. Bandă de hîrtie, de carton sau de material textil folosită în legătorie.

ştrand, *ştranduri*, s.n. Teren cu nisip situat în apropierea unei ape sau prevăzut cu un bazin cu apă, folosit pentru plajă, baie sau sporturi nautice.

ştreang, *ştreanguri*, s.n. Funie scurtă cu care se leagă vitele la jug, la iesle etc.; funie cu care sînt spînzuraţi cei osîndiţi la moarte.

ştrengár, *ştrengari*, s.m. (Adesea adjectival) **1.** Copil zburdalnic, care se ţine de pozne. **2.** Bărbat uşuratic, neserios, afemeiat.

ştrengărésc, -eáscă, *ştrengăreşti*, adj. De ştrengar.

ştrengăréşte adv. Ca ştrengarii, în felul ştrengarilor.

ştrengăríe, *ştrengării*, s.f. Faptă de ştrengar; poznă, năzbîtie.

ştrengăriţă, *ştrengăriţe*, s.f. Fată zglobie, cu apucături de ştrengar.

ştrúdel, *ştrudele*, s.n. Plăcintă din foi subţiri de aluat, umplute cu mere, brînză sau nuci şi rulate în formă de sul.

ştuţ, *ştuţuri*, s.n. Bucată scurtă de ţeavă, montată la un vas pentru a se face legătura cu o conductă.

şúbă, *şube*, s.f. Haină lungă şi largă, căptuşită cu blană, purtată mai ales de bărbaţi.

şúber, *şubere*, s.n. Piesă mobilă, în formă de placă ghidată, care serveşte la închiderea, totală sau parţială, a unui canal de gaz.

şúbler, *şublere*, s.n. Instrument de măsură pentru lungimi mici, compus dintr-o riglă gradată pe care alunecă un cursor şi care are la un capăt un braţ fix, perpendicular pe riglă.

şúbred, -ă, *şubrezi, -de*, adj. **1.** (Despre oameni) Lipsit de vigoare, nerezistent, plăpînd; (despre lucruri) lipsit de soliditate, de trăinicie. **2.** (Fig.; despre principii, teorii, argumente) Care nu are o bază temeinică, putînd fi uşor combătut.

şubrezénie, *şubrezenii*, s.f. Starea a ceea ce este şubred; lipsă de soliditate, de trăinicie.

şubrezí, *şubrezesc*, vb. IV. Refl. **1.** (Despre oameni) A-şi pierde sănătatea, forţa fizică, rezistenţa. **2.** (Despre obiecte, construcţii) A-şi pierde trăinicia, soliditatea.

şuétă, *şuete*, s.f. Conversaţie uşoară, distractivă, între prieteni.

şugubáţ, -eáţă, *şugubeţi, -e*, adj. Glumeţ, hazliu.

şui, şúie, *şui, -ie*, adj. (Fam.) Zănatic; ţicnit.

şúier, *şuiere*, s.n. **1.** Zgomot ascuţit şi continuu pe care îl fac vîntul, furtuna, vijelia sau anumite corpuri care spintecă aerul cu iuţeală. **2.** Sunetul produs de anumite instrumente sau de o persoană care fluieră. **3.** Sunet sau ţipăt (ascuţit) scos de unele păsări.

şuierá, *şúier*, vb. I. Intr. A produce un şuier; a fluiera.

şuierát, *şuieraturi*, s.n. Faptul de a şuiera; fluierat.

şuierătúră, *şuierături*, s.f. Şuierat, şuier.

şúncă, *şunci*, s.f. Produs alimentar obţinut din pulpă de porc, sărată şi afumată.

şunt, *şunturi*, s.n. Rezistenţă electrică montată în derivaţie pe un aparat, pentru a reduce intensitatea curentului care îl traversează.

şúră, *şure*, s.f. Construcţie pe lîngă o gospodărie rurală, în care se adăpostesc vitele, se păstrează uneltele, vehiculele etc.

şurúb, *şuruburi*, s.n. Tijă cilindrică de metal (mai rar conică) filetată, care serveşte la asam-

blarea unor piese, la transmiterea sau aplicarea unei forţe etc.

şurubár, *şurubari,* s.m. Om şmecher; sforar.

şurubăríe, *şurubării,* s.f. Şmecherie, şiretlic, tertip.

şurubélniţă, *şurubelniţe,* s.f. Unealtă de metal cu vîrful lăţit, servind la înşurubat şi deşurubat.

şuşaneá, *şuşanele,* s.f. (Înv.) Puşcă lungă arnăuţească.

şuşoteálă, *şuşoteli,* s.f. Faptul de a şuşoti; zgomotul produs de cel care şuşoteşte.

şuşotí, *şuşotesc,* vb. IV. Intr. A vorbi în şoaptă; a şopti (în taină).

şut[1], *şuturi,* s.n. Durată de lucru într-o zi a unei echipe de mineri.

şut[2], *şuturi,* s.n. (La fotbal, handbal, hochei, polo) Lovitură puternică dată cu piciorul sau cu crosa în minge (ori aruncătură cu mîna) cu scopul de a înscrie un punct.

şutá, *şutez,* vb. I. Tr. (În unele jocuri sportive) A lovi sau a arunca mingea cu putere; a trage un şut[2].

şuvíţă, *şuviţe,* s.f. **1.** Smoc de fire de păr, de lînă etc. **2.** Fîşie lungă şi îngustă. **3.** Fir de apă, pîrîiaş.

şuvói, *şuvoaie,* s.n. **1.** Curent de apă care se scurge cu repeziciune pe locuri înclinate (în urma unei ploi mari); curs de apă umflat de ploi. **2.** (Fig.) Mulţime de oameni în mişcare.

şvab[1], *şvabi,* s.m. Numele a două insecte, una de culoare neagră-cafenie, cealaltă galbenă-roşcată, care trăiesc în locuri întunecoase şi se hrănesc cu resturi de alimente.

şvab[2], -ă, *şvabi, -e,* s.m. şi f. (La pl.) Denumire dată coloniştilor germani, francezi, italieni, spanioli aşezaţi în sec. XVIII în unele regiuni din Banat şi Transilvania; (la sg.) persoană care face parte dintre urmaşii acestor colonişti.

şváiţer s.n. Sortiment de brînză consistentă, asemănătoare cu caşcavalul, avînd goluri mari în masa ei.

şvarţ, *şvarţuri,* s.n. Băutură preparată din boabe de cafea prăjite şi rîşnite, fiartă şi trecută prin filtru.

şvăbésc, -eáscă, *şvăbeşti,* adj. Care aparţine şvabilor[2], privitor la şvabi.

şvăboáică, *şvăboaice,* s.f. Femeie care face parte din populaţia şvăbească.

T

t s.m. invar. A douăzeci și treia literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

tabác s.n. Frunze de tutun măcinate, care se aspiră pe nas; (reg.) tutun.

tabachéră, *tabachere*, s.f. **1.** Cutiuță în care se păstrează tutunul sau țigările. **2.** Fereastră mică, înclinată, făcută în panta acoperișului unei construcții.

tabágic, -ă, *tabagici, -e*, adj. Care provine din tabagism; caracteristic fumătorilor inveterați.

tabagísm s.n. Intoxicație cronică cu nicotina din tutun.

tábără, *tabere*, s.f. **1.** (Înv.) Loc (întărit) unde staționa o oaste timp mai îndelungat. **2.** Așezare vremelnică în corturi; așezare (în aer liber) pentru tineretul aflat la odihnă; (sport) cantonament. **3.** (Pop.) Grup de care în mers sau în popas. **4.** (Pop.) Oaste; (p. ext.) mulțime, gloată. **5.** Grupare (politică) opusă altei grupări, care luptă pentru o anumită cauză.

tabél, *tabele*, s.n. Foaie cuprinzînd nume, cifre sau date, încadrate în rubrici cu diferite specificații.

tabelár, -ă, *tabelari, -e*, adj. În formă de tabel.

tabélă, *tabele*, s.f. Grupare de termeni, simboluri sau numere, aranjate în linii și coloane, astfel încît să permită ușurarea sau chiar înlocuirea unor calcule (ex. tabele de logaritmi); tabel.

tabernácol, *tabernacole*, s.n. Dulăpior sau cutie de argint (de forma unei biserici) în care se păstrează diferite obiecte de cult.

tábes s.n. Boală de origine sifilitică, manifestată prin lipsa de coordonare a mișcărilor (în timpul mersului), dureri viscerale vii, tulburări de sensibilitate etc.

tabiét, *tabieturi*, s.n. Deprindere, plăcere, gust pe care cineva și-l satisface regulat, cu meticulozitate.

tabinét, *tabinete*, s.n. Numele unui joc de cărți.

tablá, *tablale*, s.f. Tablă sau măsuță pe care își poartă marfa plăcintarii; (reg.) tavă **(1)**.

tablagíu, *tablagii*, s.m. Jucător pasionat de table².

táblă¹, *table*, s.f. **1.** Foaie metalică folosită la învelitul caselor, la fabricarea unor recipiente, a unor vase de bucătărie etc. **2.** Placă de lemn, de piatră sau de metal pe care se scriu, se gravează sau se zugrăvesc firme, date etc. **3.** Placă de lemn dreptunghiulară, vopsită în negru, pe care se poate scrie cu creta (și care se folosește în școli). **4.** Tabel.

táblă², *table*, s.f. (Mai ales la pl.) Joc cu două zaruri și cu cîte cincisprezece piese rotunde de lemn care se mută în spațiile marcate pe fețele interioare ale unei cutii speciale.

tablétă, *tablete*, s.f. **1.** Pastilă farmaceutică. **2.** Articol publicistic de dimensiuni reduse, de obicei pe o temă de actualitate.

tabliér, *tabliere*, s.n. Ansamblul grinzilor care formează scheletul de rezistență al unui pod și care susține calea de circulație a acestuia.

tablóu, *tablouri*, s.n. **1.** Pictură sau desen executat pe pînză, pe carton etc.; (p. ext.) pictură, desen, gravură, fotografie etc., înrămate, care se prind pe pereții unei încăperi. **2.** (Fig.) Priveliște din natură care impresionează prin pitoresc; descriere (prin viu grai sau prin scris) a unei astfel de priveliști sau a unui obiect, a unei întîmplări. **3.** Subdiviziune a unei piese de teatru, în special subdiviziune a unui act, corespunzînd unui moment din desfășurarea intrigii. **4.** Tabel. **5.** Ansamblu constituit din panouri sau pupitre pe care sînt montate dispozitive tehnice de comandă sau de control ale unei instalații.

tabú, *tabuuri*, s.n. **1.** (În societățile primitive) Interdicție cu caracter religios referitoare la atingerea unor obiecte, pronunțarea anumitor cuvinte etc.; (fig.) persoană, obiect, problemă despre care este interzis să se discute. **2.** Evitare (din superstiție sau din pudoare) a folosirii unui cuvînt și înlocuire a lui cu altul.

tabulár, -ă, *tabulari, -e*, adj. **1.** Care este înscris pe o listă sau în coloanele unui registru. **2.** (Despre materiale) Care se prezintă sub formă de plăci.

tabulatór, *tabulatoare*, s.n. Dispozitiv al unei mașini de scris care permite ca, odată fixată lungimea unui rînd, aceasta să poată fi menținută automat și pentru rîndurile următoare.

tabún, *tabunuri,* s.n. Sistem de creştere a cailor în libertate (pe păşune, în stepă); herghelie de cai (sălbatici) din stepă.

taburét, *taburete,* s.n. Scaun fără spătar; scaun rotund, fără spătar, prevăzut cu un dispozitiv de înălţare şi coborîre, pe care stă cel ce cîntă la pian.

tac, *tacuri,* s.n. Baston special de lemn, cu care jucătorii lovesc bilele la biliard

tacheláj, *tachelaje,* s.n. Ansamblul parîmelor folosite la manevrarea pînzelor şi la fixarea arborilor unei nave.

tachét, *tacheţi,* s.m. Piesă de metal care mişcă supapa în distribuţia unui motor cu ardere internă.

tachiná, *tachinez,* vb. I. Tr. A necăji pe cineva în glumă, fără răutate.

tacit, -ă, *taciţi, -te,* adj. Care nu este exprimat formal, ci numai subînţeles şi admis ca atare.

tacitúrn, -ă, *taciturni, -e,* adj. Care vorbeşte puţin, închis în sine, tăcut, posac.

tacîm, *tacîmuri,* s.n. **1.** Serviciu de masă complet, care se aşază în dreptul fiecărui mesean; (p. restr.) totalitatea obiectelor de metal de care se serveşte cineva cînd mănîncă. **2.** Ansamblu de obiecte sau de unelte necesare unei anumite operaţii, specifice unei îndeletniciri. **3.** Harnaşament. **4.** Taraf de lăutari.

taclále s.f. pl. (Fam.) Conversaţie despre lucruri mărunte; taifas.

tact, (1) *tacturi,* s.n. **1.** Cadenţă ritmică în muzică; ritm de mişcare în mers, în dans etc. **2.** Simţ al măsurii în comportare; atitudine corectă, atentă şi adecvată.

táctic, -ă, *tactici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Arta conducerii trupelor în luptă. **2.** S.f. Modul în care diferitele forme şi mijloace ale luptei revoluţionare sînt folosite în vederea înfăptuirii obiectivului fundamental strategic. **3.** S.f. Totalitatea mijloacelor folosite de cineva pentru a izbuti într-o acţiune. **4.** Adj. Care ţine de tactică **(1—3),** privitor la tactică.

tacticián, -ă, *tacticieni, -e,* s.m. şi f. Specialist în probleme de tactică.

tacticós, -oásă, *tacticoşi, -oase,* adj. (Despre oameni şi manifestările lor) Cu măsură, cu socoteală, cumpănit, echilibrat; cu mişcări domoale.

tactíl, -ă, *tactili, -e,* adj. Privitor la simţul pipăitului; care ţine de simţul pipăitului; care se poate percepe prin pipăit.

taftá, *taftale,* s.f. Ţesătură de mătase lucioasă, care produce în mişcare un foşnet caracteristic.

taftúr, *tafture,* s.n. Chingă cu care se strînge şaua sau pătura pe cal.

tágmă, *tagme,* s.f. Totalitatea persoanelor care aparţin aceleiaşi categorii profesionale sau sociale; (peior.) clică.

tahicardíe, *tahicardii,* s.f. Accelerare a bătăilor inimii peste limitele fiziologice normale.

tahimetríe, *tahimetrii,* s.f. Metodă de măsurare indirectă, cu ajutorul tahimetrului, a distanţelor şi a diferenţelor de nivel dintre anumite puncte de pe teren.

tahimétru, *tahimetre,* s.n. Instrument topografic, prevăzut cu o lunetă înzestrată cu fire stadimetrice, care permite măsurarea distanţelor pe cale optică.

tahîn, *tahînuri,* s.n. Făină din seminţe uleioase (de susan, floarea-soarelui, nuci, arahide) prăjite, din care se prepară halvaua.

tahográf, *tahografe,* s.n. Tahometru înregistrator.

tahométru, *tahometre,* s.n. Instrument cu care se măsoară turaţia unei piese rotitoare a unei maşini.

táică s.m. invar. (Pop.) **1.** Tată. **2.** Termen afectiv cu care se adresează cineva unui om mai în vîrstă sau un om mai în vîrstă unuia mai tînăr, un părinte copilului său etc. **3.** (Determinat prin „popă“ sau „părinte“) Termen de adresare către un preot.

taifás, *taifasuri,* s.n. Conversaţie familiară; flecăreală, pălăvrăgeală plăcută.

taifún, *taifunuri,* s.n. Ciclon tropical care se produce mai ales în estul Asiei.

taigă, *taigale,* s.f. Denumire dată pădurii de conifere din Siberia şi din partea europeană a U.R.S.S.

taín, *tainuri,* s.n. **1.** Raţie de alimente sau de băutură care se dă cuiva în schimbul serviciilor prestate. **2.** Porţie de nutreţ care se dă animalelor.

táină, *taine,* s.f. **1.** Ceea ce este neînţeles; mister. **2.** Secret. **3.** (Bis.) *Sfintele taine* (sau *cele şapte taine*) = cele şapte ritualuri din biserica creştină, prin care credincioşii cred că obţin harul divin.

táinic, -ă, *tainici, -e,* adj. **1.** Plin de taină, de mister. **2.** Ţinut secret; neştiut de alţii; (adverbial) pe ascuns, pe furiş. **3.** (Despre locuri) Ascuns, ferit, izolat.

táiniţă, *tainiţe,* s.f. Groapă săpată în pămînt (folosită pentru a ascunde ceva); loc ascuns, ascunzătoare.

taiór, *taioare,* s.n. Costum femeiesc compus din fustă şi jachetă.

tal, *taluri,* s.n. Corpul vegetativ al plantelor inferioare, nediferenţiat în rădăcină, tulpină şi frunze.

talámus, *talamusuri,* s.n. Parte a encefalului, situată la baza creierului, formată dintr-o masă de substanţă cenuşie, care integrează excitaţiile nervoase senzitive şi senzoriale, proiectîndu-le pe scoarţa cerebrală.

talángă, *tălăngi,* s.f. Clopot care se atîrnă la gîtul vitelor şi al oilor.

talánt, *talanţi,* s.m. Monedă de aur sau de argint, folosită în Grecia antică.

taláş s.n. Aşchii lungi şi subţiri care se desprind cînd se prelucrează lemnul cu rindeaua (sau cu alte unelte cu tăiş lat).

taláz, *talazuri,* s.n. Val mare stîrnit de furtună pe mări sau pe oceane.

talc s.n. Silicat hidratat de magneziu, de culoare albă-verzuie, folosit în industria textilă, farmaceutică, electrotehnică etc.

talcióc, *talciocuri,* s.n. Piaţă de vechituri.

talént, *talente*, s.n. Înclinare, aptitudine, capacitate care favorizează o activitate creatoare în domeniul artei, științei, tehnicii etc.

talentát, -ă, *talentați, -te*, adj. Care are talent, înzestrat cu talent.

táler[1], *talere*, s.n. **1.** Vas plat, de metal, de pămînt ars sau de lemn, din care se mănîncă. **2.** Fiecare dintre cele două discuri ale unei balanțe. **3.** Fiecare dintre cele două discuri de alamă care, lovite unul de altul, marchează ritmul sau cadența într-o orchestră. **4.** Disc care servește ca țintă în tirul sportiv; (la pl.) probă sportivă care constă în trageri cu arme de vînătoare în aceste discuri.

táler[2], *taleri*, s.m. Monedă austriacă de argint, care a circulat în trecut și în țările românești.

tálger, *talgere*, s.n. Taler[1].

tálie, *talii*, s.f. **1.** Partea de la mijloc, mai subțire, a corpului omenesc; partea unei rochii sau a unei haine care acoperă mijlocul; *în talie* = îmbrăcat numai în haină sau în rochie (fără palton sau pardesiu). **2.** Mărime după care se confecționează obiectele de îmbrăcăminte.

talión s.n. *Legea talionului* = lege penală la unele popoare din vechime, prin care se aplica vinovatului o pedeapsă identică sau similară cu răul pe care îl săvîrșea.

talismán, *talismane*, s.n. Obiect căruia superstițioșii îi atribuie puterea magică de a le aduce noroc.

táliu s.n. Element chimic, metal rar de culoare albă-albăstruie, asemănător cu plumbul.

talmeș-bálmeș s.n. Amestec confuz din care nu se înțelege nimic.

talmúd s.n. Carte religioasă la evrei, care conține comentarii asupra Vechiului Testament.

talmudism s.n. **1.** Studiul talmudului. **2.** (Fig.) Tendința de a privi lucrurile în mod dogmatic, formal.

talmudíst, -ă, *talmudiști, -ste*, s.m. și f. **1.** Persoană care cunoaște și interpretează învățăturile talmudului; adept al acestor învățături. **2.** (Fig.) Persoană care privește lucrurile în chip dogmatic.

talofítă, *talofite*, s.f. Denumire dată plantelor inferioare al căror corp vegetativ este un tal și care se înmulțesc prin spori, prin diviziune sau prin gameți.

talón, *taloane*, s.n. **1.** Partea care rămîne la cotorul unui chitanțier, al unui bonier etc., după ce s-au rupt părțile detașabile. **2.** Partea întărită, de la călcîi, a unui ciorap. **3.** Fiecare dintre cele două margini îngroșate și întărite ale unei anvelope.

tálpă, *tălpi*, s.f. **1.** Partea de dedesubt a labei piciorului, de la călcîi pînă la degete. **2.** Partea încălțămintei sau a ciorapului, care acoperă talpa **(1)**. **3.** Piele groasă de bovine, tăbăcită, din care se fac pingele și tocuri la încălțăminte. **4.** Partea de jos, lățită, a unei șine, prin care aceasta se reazemă pe traverse. **5.** Piesă sau element de construcție prin intermediul căruia un sistem tehnic sau un element al acestuia se reazemă pe sol. **6.** Fiecare dintre cele două grinzi de lemn orizontale care alcătuiesc scheletul războiului de țesut. **7.** Fiecare dintre cele două suporturi laterale pe care alunecă sania. **8.** Baza unei excavații miniere. **9.** (Fig.) Sprijin, bază.

talúz, *taluzuri*, s.n. Suprafața înclinată care mărginește lateral o săpătură sau o umplutură de pămînt.

talvég, *talveguri*, s.n. (Geogr.) Linie care unește punctele de cea mai mare adîncime din albia unei ape curgătoare sau din lungul unei văi uscate.

tamán adv. Tocmai, chiar, exact.

tamarín, *tamarini*, s.m. Arbore exotic din familia leguminoaselor, din ale cărui fructe se prepară o băutură răcoritoare iar scoarța este utilizată în medicină.

tamazlîc, *tamazlîcuri*, s.n. (Înv.) Cireadă de vite aparținînd unui proprietar.

tambúchi, *tambuchiuri*, s.n. Deschizătură în puntea unei nave, care permite accesul în încăperile de sub punte.

tambúr, *tambure*, s.n. **1.** Piesă în formă de cilindru gol (fixă sau rotitoare) pe care sînt trasate gradații pentru măsurat sau sînt fixate anumite organe de mașină. **2.** Porțiune prismatică sau cilindrică cuprinsă între o cupolă și arcurile sau zidurile care sprijină cupola. **3.** Spațiul în interiorul căruia se învîrtește o ușă pivotantă.

tambúră, *tambure*, s.f. Vechi instrument muzical cu coarde metalice, asemănător cu mandolina.

tamburínă, *tamburine*, s.f. Instrument muzical asemănător cu toba, avînd de jur împrejur plăci de metal sau zurgălăi, folosit (în Spania, Italia și în Orient) pentru acompanierea ritmică a dansului.

tam-nisám adv. Nitam-nisam.

tampón, *tampoane*, s.n. **1.** Piesă elastică fixată la vehiculele de cale ferată, care are rolul de a menține o anumită distanță între vehiculele cuplate și de a amortiza șocurile dintre acestea în timpul mersului. **2.** Bucată de vată sau de tifon care se aplică pe o rană pentru a opri o hemoragie. **3.** Accesoriu de birou format dintr-o placă curbată acoperită cu hîrtie sugativă.

tamponá, *tamponez*, vb. I. **1.** Refl. recipr. (Despre vehicule) A se ciocni, a se lovi. **2.** Tr. A atinge ușor și repetat o suprafață a corpului cu un tampon pentru a absorbi transpirația sau secrețiile unei răni.

tam-tám, *tam-tamuri*, s.n. **1.** Gong. **2.** Instrument muzical african asemănător cu toba; muzica executată cu acest instrument; (fig.) zgomot mare, zarvă.

tanánt, *tananți*, s.m. Substanță chimică de origine vegetală, animală, minerală sau de sinteză, folosită la tăbăcirea pieilor.

tanatofobie s.f. Teamă morbidă de moarte.

tanc, *tancuri*, s.n. **1.** Mașină de luptă blindată, montată pe șenile și înarmată cu tunuri și mitraliere. **2.** Rezervor din tablă de oțel pentru

lichide; *tanc petrolier* = navă folosită la transportul petrolului și al derivatelor lui.

tanchétă, *tanchete,* s.f. Tanc mic, cu blindaj ușor.

tanchíst, *tanchiști,* s.m. Militar care face parte dintr-o unitate de tancuri.

tandém, *tandemuri,* s.n. *În tandem* = (despre două sisteme tehnice) care lucrează împreună, axele lor longitudinale fiind în prelungire.

tandréțe s.f. Afecțiune plină de gingășie, de delicatețe.

tándru, -ă, *tandri, -e,* adj. Plin de gingășie, de tandrețe.

tangáj, *tangaje,* s.n. Mișcare de oscilație a unui vehicul în jurul unei axe perpendiculare pe direcția lui de mers.

tangént, -ă, *tangenți, -te,* adj., s.f. **1.** Adj. *Dreaptă tangentă la o curbă* = dreaptă care atinge curba într-un singur punct; *plan tangent la o suprafață* = plan care atinge suprafața într-un singur punct. **2.** S.f. Dreaptă care atinge o curbă într-un singur punct. **3.** S.f. Funcție trigonometrică egală cu cîtul dintre funcția sinus și funcția cosinus.

tangénță, *tangențe,* s.f. **1.** Poziție, situație a două figuri geometrice tangente; atingere, contact. **2.** (Fig.) Relație, legătură.

tangențiál, -ă, *tangențiali, -e,* adj. (Adesea adverbial) Atins în treacăt, indirect.

tangíbil, -ă, *tangibili, -e,* adj. Care poate fi perceput prin simțul pipăitului; (fig.) real, evident.

tangóu, *tangouri,* s.n. Dans de perechi cu ritmul lent; melodia după care se dansează.

tanín s.n. Produs vegetal cu gust astringent, care se folosește la tăbăcitul pieilor.

tantál s.n. Element chimic, metal rar, ductil, maleabil, foarte rezistent din punct de vedere chimic, întrebuințat la confecționarea unor ustensile de laborator, a filamentelor pentru unele becuri etc.

tánti s.f. invar. Mătușă.

tantiémă, *tantieme,* s.f. **1.** Sumă de bani încasată de membrii unui consiliu de administrație al unei societăți comerciale pentru participare la conducerea ei. **2.** Comision procentual acordat mijlocitorilor de afaceri.

tapá, *tapez,* vb. I. Tr. (Fam.) A obține de la cineva bani cu titlu de împrumut, dar fără intenția de a-i restitui.

tapáj s.n. Zgomot violent; gălăgie, scandal.

tapét, *tapete,* s.n. Hîrtie, pînză, mătase sau piele imprimată cu desene, care se aplică pe pereții camerelor, în loc de zugrăveală.

tapetá, *tapetez,* vb. I. Tr. A acoperi cu tapet pereții unei încăperi.

tapiócă s.f. Făină extrasă din tuberculele maniocului, folosită în alimentația copiilor.

tapír, *tapiri,* s.m. Mamifer imparicopitat din zona tropicală, cu nasul și buza de sus contopite într-un fel de trompă.

tapisá, *tapisez,* vb. I. Tr. **1.** A aplica elementele elastice, materialul de umplutură, pînza de rezistență, apoi stofa, pînza sau mătasea ornamentală pe scheletul unei mobile; a capitona. **2.** A tapeta.

tapiseríe, *tapiserii,* s.f. **1.** Țesătură decorativă făcută din lînă ori din mătase, folosită la împodobirea pereților sau a unor mobile. **2.** Lucru de mînă cusut pe o canava cu lînă sau cu mătase. **3.** Partea tapisată a unei mobile.

tapițér, *tapițeri,* s.m. Meseriaș care tapisează mobile.

tapițeríe, *tapițerii,* s.f. **1.** Meseria tapițerului. **2.** Atelier unde se efectuează lucrări de tapisare a mobilei.

tapóșnic, *tapoșnici,* s.m. Plantă erbacee cu flori purpurii, cu tulpina acoperită cu peri moi.

tará s.f. v. **tară**[1].

tarábă, *tarabe,* s.f. **1.** Masă improvizată pe care se vînd articole mărunte în piețe și în tîrguri. **2.** Tejghea (de cîrciumă) la care stă negustorul.

tarác, *taraci,* s.m. Stîlp bătut în pămînt, servind ca element de susținere la un pod, la un gard etc.

taráf, *tarafuri,* s.n. Mică formație muzicală de lăutari.

taragót, *taragoturi,* s.n. Instrument muzical popular de suflat, format dintr-un tub conic de metal cu ancie simplă.

tarantélă, *tarantele,* s.f. Dans popular napolitan, cu ritm vioi.

tarantúlă, *tarantule,* s.f. Păianjen veninos din sudul Italiei, cu patru ochi mari și numeroși ochi mai mici.

tarapaná, *tarapanale,* s.f. (Înv.) Monetărie.

tarár, *tarare,* s.n. Mașină folosită pentru a curăța cerealele de impurități.

táră[1], *tare,* s.f. **1.** Dara. **2.** Greutăți nemarcate folosite la cîntărit (pentru a compensa greutatea recipientului sau a ambalajului). Var.: **tará** s.f.

táră[2], *tare,* s.f. Defect fizic sau moral; meteahnă.

tardigrád, *tardigrade,* s.n. (La pl.) Grup de animale foarte mici, cu patru perechi de picioare, care se deplasează greoi; (și la sg.) animal care face parte din acest grup.

tardív, -ă, *tardivi, -e,* adj. Care apare, se întîmplă sau se dezvoltă cu întîrziere.

táre, *tari,* adj., adv. **1.** Adj. Care are o consistență solidă și nu poate fi ușor pătruns, desfăcut, despicat; care nu este elastic, nu se îndoaie ușor. **2.** Adj. (Despre oameni) Puternic, viguros; energic. **3.** Adj. Care dispune de putere, de autoritate, care este stăpîn pe situație; care are cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. **4.** Adj. Cu voință fermă, energic, dîrz. **5.** Adj. (Despre fenomene ale naturii) Care se manifestă cu violență; (despre aer) răcoros, rece; (despre mirosuri) foarte aromat, amețitor. **6.** Adj. (Despre unele substanțe alimentare, chimice sau medicamentoase) Cu o concentrație mare; (despre băuturi alcoolice) cu o concentrație mare de alcool. **7.** Adj. (Despre culori) Viu, puternic. **8.** Adv. Foarte mult. **9.** Adv.

Cu forță, cu putere. **10.** Adv. (Pe lîngă verbele ca „a vorbi", „a cînta") Cu glas ridicat.

tárgă, *tărgi*, s.f. **1.** Pat portativ cu care sînt transportați răniții și bolnavii. **2.** Mică platformă portativă cu care se transportă diferite materiale.

tarhón s.m. Plantă erbacee aromatică, înaltă pînă la 70 cm, ale cărei frunze, bogate în uleiuri eterice, sînt folosite în alimentație.

taríf, *tarife*, s.n. Preț oficial stabilit pentru anumite prestări de serviciu, pentru transporturi de mărfuri și persoane, pentru vînzarea anumitor articole etc.; listă sau tablou pe care sînt afișate aceste prețuri; *tarif vamal* = listă în care sînt înscrise mărfurile și taxele vamale pentru import, export și tranzit.

tarifár, -ă, *tarifari, -e*, adj. Care se referă la tarif; (despre prețuri, taxe, salarii) fixat prin tarif.

tarlá, *tarlale*, s.f. Suprafață de teren cultivată cu aceeași specie de plante agricole în cadrul unui asolament.

tárniță, *tarnițe*, s.f. Șa țărănească (de lemn), folosită la călărit sau la transportul unei poveri.

taróc s.n. Numele unui joc de cărți.

taród, *taroduri*, s.n. Burghiu pentru filetat.

tarpán, *tarpani*, s.m. Cal sălbatic care trăia în trecut în stepele de la est de Marea Neagră.

tars, *tarsuri*, s.n. Partea posterioară a scheletului labei piciorului, formată din șapte oase, articulate la un capăt cu oasele gambei, iar la celălalt cu oasele metatarsului.

tartán, *tartane*, s.n. **1.** Țesătură cu carouri mari, divers colorate, folosită în Scoția. **2.** Șal sau pled făcut din tartan (1).

tartár[1] adj. *Sos tartar* = maioneză preparată cu mult muștar.

tartár[2] s.n. (În mitologia antică) Loc situat în fundul infernului, în care se credea că erau chinuiți cei ce păcătuiau față de zei; (în credința creștină) iad, infern. Accentuat și: *tártar*.

tártă, *tarte*, s.f. Prăjitură făcută din aluat fraged acoperit cu fructe și cu cremă.

tartínă, *tartine*, s.f. Felie de pîine (unsă cu unt) pe care se pune brînză sau șuncă etc.

tártor, *tartori*, s.m. Căpetenia dracilor; (fig.) om rău, care terorizează.

tártoriță, *tartorițe*, s.f. Drăcoaică; (fig.) femeie rea.

tártric adj. *Acid tartric* = acid organic cristalizat, cu gust acru, solubil în apă, care se folosește în medicină, în industria alimentară etc.

tártru, *tartruri*, s.n. **1.** Sediment care se depune pe fundul și pe pereții butoaielor cu vin. **2.** Substanță calcaroasă de culoare gălbuie sau negricioasă, care se depune pe suprafața dinților.

tas, *tasuri*, s.n. Taler de balanță.

tasá, pers. 3 *tasează*, vb. I. Refl. (Despre terenuri, materiale pulverulente etc.) A deveni mai puțin afînat, mai compact, a se îndesa.

táster, *tastere*, s.n. (Tipogr.) Dispozitiv al mașinii de cules monotip, prevăzut cu o claviatură, cu ajutorul căruia se fixează, prin perforații pe o bandă de hîrtie, felul și poziția literelor, în ordinea textului ce urmează a fi tipărit.

tastiéră, *tastiere*, s.f. Placă de lemn deasupra căreia se întind coardele unor instrumente muzicale.

táșcă, *tăști*, s.f. Geantă de piele sau de pînză.

tatáie s.m. (Reg.) Apelativ cu care copiii se adresează tatălui lor.

tátă, *tați*, s.m. **1.** Bărbat care are copii; nume pe care i-l dau acestuia copiii săi; *tată bun* = tată adevărat; *tată vitreg* = al doilea soț al unei femei, în raport cu copiii ei dintr-o căsătorie anterioară; *tată-socru* = socru; *tată-mare* = bunic; *tată de familie* = cap de familie. **2.** Termen cu care se adresează cineva unui copil sau unei persoane tinere. **3.** (În credința creștină) Dumnezeu; creatorul.

tatoná, *tatonez*, vb. I. Tr. A încerca, cu prudență, să-și dea seama de o situație, să găsească o soluție.

tatuá, *tatuez*, vb. I. Refl. și tr. A(-și) imprima pe piele diferite figuri, cu ajutorul unor împunsături și al unor materii colorante care nu se șterg.

tatuáj, *tatuaje*, s.n. Faptul de a (se) tatua; desenul rămas pe piele după tatuare.

taumatúrg, *taumaturgi*, s.m. Persoană care, după unele concepții religioase, ar avea puterea să facă minuni.

táur, *tauri*, s.m. Mascul necastrat din specia taurinelor, crescut pentru reproducție.

taurín, -ă, *taurini, -e*, adj. Care se referă la taur, din specia taurului; (substantivat, f. pl.) specie de rumegătoare mari care au ca reprezentant tipic boul; (și la sg.) animal din această specie.

tautológic, -ă, *tautologici, -e*, adj. Privitor la tautologie; care are caracter de tautologie.

tautologíe, *tautologii*, s.f. **1.** Greșeală de limbă care constă în repetarea inutilă a aceleiași idei, formulată cu alte cuvinte; pleonasm. **2.** (Log.) Judecată în care subiectul și predicatul sînt exact aceeași noțiune.

taván, *tavane*, s.n. **1.** Plafon (1). **2.** Partea superioară a unei excavații miniere subterane.

távă, *tăvi*, s.f. **1.** Obiect plat, de obicei din metal, cu marginile puțin ridicate, pe care se aduc la masă cele necesare pentru servit. **2.** Vas de tablă în care se coc la cuptor anumite mîncări și prăjituri.

tavérnă, *taverne*, s.f. Cîrciumă sărăcăcioasă, murdară (instalată de obicei la subsol).

taxá, *taxez*, vb. I. Tr. **1.** A supune unei taxe. **2.** (Fig.) A califica pe cineva drept...

taxacée, *taxacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante cu frunze aciculare persistente, cu sămînța acoperită cu un înveliș cărnos; (și la sg.) plantă din această familie (ex. tisa).

taxatór, -oáre, *taxatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care vinde bilete într-un vehicul de transport în comun; (p. gener.) încasator.

táxă, *taxe*, s.f. **1.** Sumă de bani plătită în favoarea bugetului de stat sau al unei instituții, în schimbul unor servicii. **2.** Sumă de bani

percepută sub formă de impozit pentru anumite mărfuri.

taxí, *taxiuri*, s.n. Taximetru.

taximétru, *taximetre*, s.n. Autovehicul care efectuează, contra plată, transporturi de persoane sau de mărfuri, de obicei în interiorul orașelor, și care este prevăzut cu un aparat pentru înregistrarea costului transportului.

taxonomíe s.f. (Biol.) **1.** Știința legilor de clasificare a organismelor vii. **2.** Studiul unei grupe de plante sau de animale sub aspectul clasificării și descrierii speciilor.

tăbăcár, *tăbăcari*, s.m. Persoană specializată în tăbăcitul pieilor.

tăbăcăríe, *tăbăcării*, s.f. Atelier în care se tăbăcesc pieile.

tăbăcí, *tăbăcesc*, vb. IV. Tr. A prelucra pielea brută cu ajutorul tananților, pentru a o transforma într-un produs moale, suplu, elastic și rezistent.

tăbăcít, -ă, *tăbăciți, -te*, adj. **1.** (Despre piei) Care a fost supus procesului de tăbăcire. **2.** (Despre pielea sau trupul omului) Bătătorit.

tăbărî, *tábăr*, vb. IV. Intr. A se năpusti asupra cuiva sau a ceva, (fig.) a sări cu gura la cineva.

tăblíe, *tăblii*, s.f. **1.** Tablă[1] (2). **2.** Panou de lemn, de metal etc. fixat pe scheletul unei uși, unei mobile etc.

tăbliță, *tăblițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *tablă*[1]. **2.** Placă mică de ardezie pe care scriau în trecut, cu un condei de piatră, școlarii începători.

tăceá, *tac*, vb. II. Intr. **1.** A nu spune nimic, a nu vorbi; *pe tăcute* = în tăcere; pe ascuns. **2.** A înceta să plîngă, să rîdă etc. **3.** A nu mărturisi ceva, a tăinui.

tăcére, *tăceri*, s.f. Faptul de *a tăcea; a trece sub tăcere* = a trece cu vederea; a tăinui.

tăciúne, *tăciuni*, s.m. **1.** Rămășiță dintr-o bucată de lemn care nu a ars complet. **2.** Boală infecțioasă a plantelor, în special a unor cereale, provocată de un gen de ciuperci.

tăcút, -ă, *tăcuți, -te*, adj. Care nu obișnuiește să vorbească mult, taciturn.

tăgádă, *tăgade*, s.f. Tăgăduială.

tăgăduí, *tăgăduiesc*, vb. IV. Tr. A nega.

tăgăduiálă, *tăgăduieli*, s.f. Faptul de a tăgădui; nerecunoaștere, negare.

tăgîrță, *tăgîrțe*, s.f. Traistă; săculeț.

tăiá, *tai*, vb. I. **1.** Tr. A separa ceva în două sau în mai multe bucăți cu ajutorul unui obiect tăios; a despica, a spinteca. **2.** Tr. A face o adîncitură pe suprafața unui obiect; a săpa, a sculpta. **3.** Refl. (Despre țesături) A se destrăma, rupîndu-se în direcția firului țesut. **4.** Refl. (Despre unele preparate culinare) A căpăta aspectul de lapte brînzit. **5.** Tr. A sacrifica un animal pentru hrană; a ucide un om; (tr. și refl.) a(-și) face o rană cu un obiect tăios. **6.** Tr. A suprima, a nimici; a suprima un text (sau o parte dintr-un text). **7.** Tr. (La jocul de cărți) A despărți în două pachetul de cărți, înainte de începerea jocului.

tăietór, (1) *tăietori*, s.m., **(2)** *tăietoare*, s.n. **1.** S.m. Muncitor forestier care se ocupă cu tăierea copacilor. **2.** S.n. Buștean pe care se despică lemnele de foc.

tăietúră, *tăieturi*, s.f. **1.** Acțiunea de a tăia; locul unde a fost tăiat ceva; rană provocată de un obiect tăios. **2.** Croiala unei haine. **3.** Teren despădurit. **4.** Ștersătură; fragment de text șters, anulat.

tăifăsuí, *tăifăsuiesc*, vb. IV. Intr. A sta la taifas.

tăinuí, *tăinuiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A păstra o taină, a nu divulga, a ține secret. **2.** Intr. (Înv. și pop.) A sta la sfat, a discuta (în intimitate).

tăinuít, -ă, *tăinuiți, -te*, adj. (Despre locuri, așezări omenești etc.) Ascuns, retras, ferit.

tăinuitór, -oáre, *tăinuitori, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ascunde ceva. **2.** S.m. și f. Persoană care tăinuiește fapta unui răufăcător, care ascunde lucruri furate, care adăpostește o persoană urmărită de justiție etc.

tăiós, -oásă, *tăioși, -oase*, adj. **1.** Care este (bine) ascuțit. **2.** (Fig.; despre vînt, ger) Care îți dă senzația că te taie, care provoacă o senzație dureroasă. **3.** (Fig.; despre privire) Ascuțit, pătrunzător; (despre vorbe, stil) caustic, ironic.

tăíș, *tăișuri*, s.n. Partea ascuțită, tăioasă, a unei unelte, a unui instrument.

tăițéi s.m. pl. Aluat tăiat în șuvițe lungi și subțiri, care se fierb în supă sau se gătesc cu brînză, cu nuci etc.

tălăzuí, pers. 3 *tălăzuiește*, vb. IV. Refl. și intr. A face valuri mari, a se ridica în talazuri.

tălmáci, -e, *tălmaci, -e*, s.m. și f. (Înv.) Traducător, interpret; comentator. Var.: **tilmáci** s.m. și f.

tălmăcí, *tălmăcesc*, vb. IV. Tr. **1.** A traduce un text dintr-o limbă în alta. **2.** A interpreta, a explica, a lămuri.

tălmăcitór, -oáre, *tălmăcitori, -oare*, s.m. și f. **1.** Traducător; interpret. **2.** Persoană care explică, lămurește, interpretează.

tălpășíța s.f. art. *A-și lua tălpășița* = a pleca repede dintr-un loc (de frică, de rușine etc.).

tălpíc s.m. v. **tălpig.**

tălpíg, (1) *tălpige*, s.n., **(2, 3)** *tălpigi*, s.m. **1.** S.n. Fiecare dintre cele două pedale de la războiul de țesut, cu ajutorul cărora se ridică și se coboară ițele. **2.** S.m. Încălțăminte rudimentară, alcătuită dintr-o talpă de lemn cu o baretă de piele. **3.** S.m. Șosetă foarte scurtă de damă, care acoperă numai laba piciorului. Var.: **tălpíc** s.m.

tălpuí, *tălpuiesc*, vb. IV. Tr. A pune talpă la încălțăminte; a pingeli.

tămăduí, *tămăduiesc*, vb. IV. Tr. și refl. (Pop.) A (se) însănătoși, a (se) vindeca.

tămăduitór, -oáre, *tămăduitori, -oare*, adj. (Pop.) Care tămăduiește, care vindecă.

tămbăláu s.n. (Fam.) Zgomot mare, gălăgie; (p. ext.) petrecere zgomotoasă.

tămîiá, *tămîiez*, vb. I. **1.** Tr. și intr. (Bis.) A afuma cu tămîie; a răspîndi fum de tămîie. **2.** Tr. (Fig.) A linguși.

tămîie s.f. Substanță rășinoasă obținută din scoarța unui arbore exotic și care, prin ardere, produce un fum cu miros puternic, aromat, fiind întrebuințată în practicile religioase.

tămîiós, -oásă, *tămîioși, -oase*, adj., s.f. **1.** Adj. (Despre unele fructe, în special despre struguri) Care are un gust plăcut, aromat, asemănător cu aroma de tămîie. **2.** S.f. Varietate de viță de vie care produce struguri cu boabe sferice, cărnoase, aromate. **3.** S.f. Vin făcut din tămîioasă **(2).**

tămîíță, *tămîițe*, s.f. Denumire dată mai multor specii de plante erbacee, cu miros aromatic.

tăpșán, *tăpșane*, s.n. **1.** Loc neted, ușor înclinat, pe versantul (ori la poalele) unui munte sau unui deal. **2.** Loc viran mai ridicat, aflat de obicei în mijlocul unui sat.

tărăboánță, *tărăboanțe*, s.f. (Pop.) Roabă.

tărăbói s.n. Gălăgie mare, larmă, tămbălău.

tărăgăná, *tărăgănez*, vb. I. Tr. **1.** A întîrzia rezolvarea unei probleme; a amîna de pe o zi pe alta; a tergiversa. **2.** A vorbi rar, lungind silabele. Var.: **tărăgăní** vb. IV.

tărăgănát, -ă, *tărăgănați, -te*, adj. (Despre acțiuni) Executat încet, cu multe amînări; (despre vorbire) cu modulații prelungite, rar.

tărăgăní vb. IV. v. **tărăgăna.**

tărăgăneálă, *tărăgăneli*, s.f. Amînare, tergiversare.

tărășénie, *tărășenii*, s.f. (Fam.) Șir de întîmplări (neplăcute); pățanie, încurcătură.

tărbácă s.f. (Fam.) *A da* (sau *a lua) pe cineva în tărbacă* = a bate zdravăn; a batjocori.

tărbăci, *tărbăcesc*, vb. IV. Tr. (Fam.) A bate; a snopi în bătaie; a ocărî, a batjocori.

tărcát, -ă, *tărcați, -te*, adj. Cu dungi, vărgat, bălțat; pestriț.

tărie, (2) *tării*, s.f. **1.** Forță fizică, putere; forță morală, fermitate; (fig.) valoare, valabilitate. **2.** Soliditate, trăinicie. **3.** Grad (mare) al concentrației de alcool, de aromă etc. **4.** Intensitate a unui sunet. **5.** Miez, toi: *în tăria nopții*. **6.** (Poetic) Bolta cerească; văzduh.

tărîm. *tărîmuri*, s.n. **1.** Ținut, regiune; meleag. **2.** Domeniu, sferă de activitate.

tăríță, *tărîțe*, s.f. (Mai ales la pl.) Coaja boabelor de cereale, zdrobită prin măcinare (și care se alege de făină la cernut).

tărtăcúță, *tărtăcuțe*, s.f. **1.** Plantă erbacee cu tulpina tîrîtoare sau agățătoare, cu flori albe și fructe comestibile; fructul acestei plante. **2.** (Fig.; glumeț) Cap.

tătár, -ă, *tătari, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în R.S.S.A. Tătară; persoană care făcea parte din triburile de origine mongolă care în sec. XIII au întemeiat statul Hoarda de Aur, situat în Asia Centrală și Europa răsăriteană. **2.** Adj. Care se referă la tătari **(1),** care aparține tătarilor; (substantivat, f.) limba tătară.

tătárcă, *tătarce*, s.f. **1.** Tătăroaică. **2.** Haină lungă, îmblănită, purtată de tătari. **3.** Fructul uscat și golit de miez al unei specii de dovleac, folosit în trecut ca ploscă.

tătăíș, *tătăiși*, s.m. Plantă erbacee înaltă pînă la 70 cm, cu frunze păroase și flori galbene-aurii în capitule numeroase.

tătăneásă, *tătănese*, s.f. Plantă erbacee cu flori roșii-violacee, cu tulpina ramificată, acoperită cu peri aspri.

tătăríme s.f. Neamul tătarilor; mulțime de tătari.

tătăroáică, *tătăroaice*, s.f. Femeie din neamul tătarilor.

tătîn, *tătîni*, s.m. (Pop.) Tată.

tău[1], *tăuri*, s.n. Baltă; lac.

tău[2], **ta,** *tăi, tale*, pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. Înlocuiește numele obiectului posedat și numele celui căruia i se adresează vorbitorul: *ai tăi sînt toți*. **2.** Adj. pos. Care aparține persoanei căreia i se adresează vorbitorul: *cartea ta*; (arată o dependență, o înrudire) *frații tăi*. **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele, prietenii celui căruia i se adresează vorbitorul sau (la f. pl.) treburile, preocupările acestuia: *m-am întîlnit cu ai tăi; vorbește-mi despre ale tale*.

tăún, *tăuni*, s.m. Denumire dată unor insecte diptere asemănătoare cu muștele, ale căror femele transmit, prin înțepătură, mamiferelor și omului boli virotice și microbiene.

tăvăleálă s.f. Faptul de a (se) tăvăli; bătaie.

tăvălí, *tăvălesc*, vb. IV. Refl. și tr. **1.** A (se) rostogoli pe pămînt, în iarbă etc. **2.** A (se) murdări.

tăvălúg, *tăvălugi*, s.m. **1.** Unealtă agricolă formată din unul sau mai mulți cilindri, cu care se sfărîmă bulgării și se netezește pămîntul înainte și după însămînțare. **2.** Cilindru greu, montat la anumite mașini, cu care se sfărîmă și se nivelează pămîntul, pietrișul etc.

teácă, *teci*, s.f. **1.** Toc de metal, de lemn sau de piele în care se introduce lama unei săbii, a unui cuțit etc. **2.** Parte a unei unelte manuale în care se fixează coada sau mînerul. **3.** Păstaie.

teáfăr, -ă, *teferi, -e*, adj. Zdravăn, întreg, nevătămat; sănătos la minte.

teámă s.f. Stare de neliniște provocată de un pericol, de o amenințare; frică.

teanc, *teancuri*, s.n. Grămadă de obiecte (de același fel) așezate unele peste altele.

teápă s.f. **1.** Fel; fire, caracter. **2.** (De obicei depr.) Condiție socială, treaptă, rang.

teasc, *teascuri*, s.n. **1.** Presă în care se strivesc strugurii sau semințele plantelor oleaginoase pentru a obține mustul, respectiv uleiul. **2.** (Înv.) Mașină tipografică de imprimat.

teatrál, -ă, *teatrali, -e*, adj. **1.** Care aparține teatrului, privitor la teatru. **2.** Afectat, artificial, nesincer.

teatrologie s.f. Știința despre istoria, teoria și estetica spectacolului de teatru.

teátru, *teatre*, s.n. **1.** Arta de a prezenta în fața unui public un spectacol de literatură dramatică; instituția culturală care organizează astfel de spectacole; clădirea în care se reprezintă spectacolele. **2.** Spectacol, reprezentație

dramatică. **3.** Profesiunea de actor. **4.** Literatură dramatică. **5.** Loc unde se petrece un eveniment, unde are loc o acţiune; *teatru de operaţii* = cîmp de luptă.

tectónic, -ă, *tectonici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la tectonică **(2)**; care este legat de mişcările scoarţei terestre. **2.** S.f. Ramură a geologiei care studiază structura scoarţei terestre şi cauzele mişcărilor şi deformărilor acesteia.

tedéum, *tedeumuri,* s.n. Scurt serviciu religios, oficiat într-o împrejurare solemnă.

tegumént, *tegumente,* s.n. **1.** Totalitatea ţesuturilor care acoperă corpul animalelor. **2.** Membrană care înconjură şi protejează organele plantelor.

téhnic, -ă, *tehnici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care aparţine tehnicii **(2)**; privitor la tehnică. **2.** S.f. Totalitatea uneltelor, metodelor şi procedeelor de lucru cu ajutorul cărora se execută anumite operaţii sau se prelucrează bunurile necesare satisfacerii nevoilor societăţii. **3.** S.f. Totalitatea metodelor şi procedeelor întrebuinţate în practicarea unei meserii, în executarea unei operaţii, a unei lucrări etc. **4.** S.f. *Tehnică de luptă* = totalitatea mijloacelor de luptă şi auxiliare cu care sînt înzestrate forţele armate.

tehnicián, -ă, *tehnicieni, -e,* s.m. şi f. Specialist în domeniul tehnicii **(2)**; persoană care cunoaşte şi aplică tehnica unei meserii, a unei ramuri a ştiinţei etc.

tehnicísm s.n. Tendinţa de a folosi în mod exagerat şi mecanic procedeele tehnice caracteristice unui domeniu de activitate, neglijînd principiile teoretice.

tehnicitáte s.f. Caracterul a ceea ce este tehnic.

tehnicolór, -ă, *tehnicolori, -e,* adj. (Despre filme) Realizat în culori.

tehno- Element de compunere cu sensul „tehnic" „în legătură cu tehnica", care serveşte la formarea unor substantive şi a unor adjective.

tehnocrát, -ă, *tehnocraţi, -te,* s.m. şi f. Adept al tehnocraţiei.

tehnocraţie s.f. Doctrină social-politică burgheză care supraestimează locul şi rolul tehnicienilor în conducerea societăţii, minimalizînd funcţiile politicii şi ideologiei.

tehnológ, *tehnologi,* s.m. Specialist în tehnologie.

tehnológic, -ă, *tehnologici, -e,* adj. Care se referă la tehnologie, care ţine de tehnologie.

tehnologie, *tehnologii,* s.f. Totalitatea cunoştinţelor despre metodele şi mijloacele de fabricare şi de prelucrare a materialelor, de efectuare a unui anumit proces de producţie.

tehnoredactáre, *tehnoredactări,* s.f. Operaţia de pregătire tehnică şi grafică a unui manuscris, în vederea tipăririi lui.

tehúi, -ie, *tehui,* adj. Zăpăcit, buimăcit, năuc.

tei, *tei,* s.m. Denumire dată unor specii de arbori cu frunze mari, cu flori albe sau albegălbui cu miros puternic, întrebuinţate în medicină; fibră din scoarţa acestor arbori, din care se împletesc sfori, frînghii sau rogojini.

téică, *teici,* s.f. **1.** Cutia în care cad grăunţele din coşul morii şi de unde trec între pietre. **2.** Jgheab din care beau sau mănîncă vitele, porcii.

teínă s.f. Alcaloid extras din ceai şi folosit în medicină ca stimulent al sistemului nervos şi al inimii.

teísm s.n. Concepţie filozofică-religioasă bazată pe admiterea existenţei lui Dumnezeu ca fiinţă absolută, exterioară naturii, creatoare, susţinătoare şi conducătoare a lumii.

tejgheá, *tejghele,* s.f. **1.** Masă lungă pe care vînzătorul îşi expune marfa şi pe care serveşte pe cumpărători. **2.** Masa de lucru a unui meseriaş.

tejghetár, *tejghetari,* s.m. Persoană care vinde la tejghea.

tel, *teluri,* s.n. **1.** Instrument de sîrmă folosit în bucătărie pentru bătut albuşul de ou, frişca etc. **2.** Arc de sîrmă la canapele, la fotolii etc.

telál, *telali,* s.m. Negustor ambulant (de haine vechi).

telăliţă, *telăliţe,* s.f. Femeie care face comerţ ambulant (cu haine vechi).

tele- 1. Element de compunere cu sensul „(de) departe", „(de) la distanţă", care serveşte la formarea unor substantive, adjective sau verbe. **2.** Formă abreviată pentru *televiziune,* care serveşte la formarea unor substantive sau a unor adjective.

teleágă, *telegi,* s.f. **1.** Căruţă mică (cu două roţi) care serveşte la transportul persoanelor sau al unor poveri uşoare. **2.** Cotiga plugului.

teleáp interj. (Repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de mersul greoi al omului.

teleautográf, *teleautografe,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia sînt transmise la distanţă, pe cale electrică, scrisul sau desenatul, prin reproducerea mişcărilor executate de creion.

telebusólă, *telebusole,* s.f. Busolă ale cărei indicaţii sînt transmise la distanţă unor instrumente indicatoare de pe bordul unui avion.

telecabínă, *telecabine,* s.f. Instalaţie de teleferic avînd suspendate de cablu cabine pentru persoane.

telecineást, *telecineaşti,* s.m. Specialist în realizarea filmelor pentru televiziune; autor de scenarii pentru televiziune.

telecomándă, *telecomenzi,* s.f. Transmiterea la distanţă a unei comenzi, prin mijloace de telecomunicaţie.

telecomunicáţie, *telecomunicaţii,* s.f. Transmitere la distanţă, prin instalaţii cu sau fără fir, a unor semnale corespunzînd unor sunete, semne sau imagini.

teleféric, *teleferice,* s.n. Funicular amenajat pentru transportul de persoane.

telefón, *telefoane,* s.n. **1.** Aparat folosit în posturile telefonice, alcătuit, în principal, dintr-un transmiţător şi un receptor, cu ajutorul căruia se poate vorbi la distanţă. **2.** Chemare sau convorbire telefonică.

telefoná, *telefonez,* vb. I. Intr. şi tr. A comunica cu cineva prin intermediul telefonului.

telefónic, -ă, *telefonici, -e,* adj. Privitor la telefon; (despre mesaje) transmis prin telefon.

telefoníe s.f. Telecomunicaţie care constă în transmiterea la distanţă a vorbirii, între două puncte determinate, prin intermediul unei centrale telefonice, manuale sau automate.

telefoníst, -ă, *telefonişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană care stabileşte legăturile la o centrală telefonică neautomată.

telefotografíe, *telefotografii,* s.f. Fototelegrafie.

telegár, *telegari,* s.m. Cal tînăr, iute, folosit la trăsură.

telegénic, -ă, *telegenici, -e,* adj. Care produce pe ecranul televizorului efecte vizuale bune, favorabile, plăcute.

teleghidá, *teleghidez,* vb. I. Tr. A dirija de la distanţă (prin telecomandă, fascicul laser etc.) un avion, un proiectil etc.

telegráf, (1) *telegrafe,* s.n., (2) *telegrafi,* s.m. **1.** S.n. Aparat folosit pentru producerea, recepţia şi transformarea semnalelor telegrafice în scopul transmiterii telegramelor. **2.** S.m. Denumire a mai multor specii de plante ornamentale, cu tulpina agăţătoare, lungă de 5—6 m.

telegrafiá, *telegrafiez,* vb. I. Tr. A transmite o telegramă cu ajutorul telegrafului.

telegráfic, -ă, *telegrafici, -e,* adj. Privitor la telegraf; transmis prin telegraf; (fig.) concis, laconic.

telegrafíe, *telegrafii,* s.f. Transmitere la distanţă a unor semne grafice şi înregistrarea lor cu ajutorul telegrafului; *telegrafie fără fir* = radiotelegrafie.

telegrafíst, -ă, *telegrafişti, -ste,* s.m. şi f. Persoană specializată în transmiterea şi recepţionarea telegramelor.

telegrámă, *telegrame,* s.f. Comunicare transmisă prin telegraf; formularul pe care este scris textul comunicării.

teleimprimatór, *teleimprimatoare,* s.n. Aparat telegrafic cu ajutorul căruia se transmit şi se recepţionează texte cu literele alfabetului obişnuit.

teleindicatór, *teleindicatoare,* s.n. Dispozitiv cu ajutorul căruia se transmit la distanţă indicaţii referitoare la o mărime caracteristică funcţionării unui sistem tehnic.

telejurnál, *telejurnale,* s.n. Emisiune de ştiri curente la televiziune.

teleléu, -eá, *telelei, -ele,* s.m. şi f. Om fără căpătîi, care îşi pierde vremea umblînd de colo pînă colo; (adverbial) *a umbla teleleu (Tănase)* = a umbla fără rost.

telemăsuráre, *telemăsurări,* s.f. Măsurare şi transmitere la distanţă a valorii unei mărimi.

telemeá s.f. Brînză preparată din caş tăiat în calupuri şi păstrat în putini cu saramură.

telemecánică s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu mijloacele conducerii de la distanţă a proceselor tehnice.

telemétric, -ă, *telemetrici, -e,* adj. Privitor la telemetru; realizat cu ajutorul telemetrului.

telemetríe s.f. Disciplină care se ocupă cu tehnica măsurării distanţelor cu ajutorul telemetrului.

telemétru, *telemetre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea distanţei dintre locul observaţiei şi un punct depărtat sau inaccesibil.

teleobiectív, *teleobiective,* s.n. Obiectiv fotografic folosit pentru fotografierea obiectelor situate la depărtare mare.

teleologíe s.f. **1.** Teoria finalităţii; studiul scopurilor. **2.** Concepţie filozofică idealistă care consideră că procesele din univers s-ar desfăşura în conformitate cu anumite scopuri.

teleosteán, *teleosteeni,* s.m. (La pl.) Grup de peşti avînd scheletul complet osificat, corpul acoperit cu solzi osoşi şi înotătoarea codală împărţită în două părţi egale; (şi la sg.) peşte care face parte din acest grup.

telepátic, -ă, *telepatici, -e,* adj. Privitor la telepatie.

telepatie s.f. Fenomen psihologic constînd în transmiterea gîndurilor la distanţă, în comunicarea între persoane fără mijlocirea simţurilor obişnuite.

telerecórding s.n. Instalaţie pentru înregistrarea pe film a imaginilor de televiziune.

teleregláre, *telereglări,* s.f. Reglare la distanţă a unui sistem tehnic cu ajutorul unui semnal electromagnetic intermediar.

telescáun, *telescaune,* s.n. Instalaţie de teleferic avînd suspendate de cablu un fel de scaune pe care stau persoanele.

teleschí, *teleschiuri,* s.n. Instalaţie de teleferic în care cablul poartă persoanele pe schiuri.

telescóp, *telescoape,* s.n. Instrument optic folosit în astronomie pentru observarea corpurilor cereşti.

telescópic, -ă, *telescopici, -e,* adj. **1.** Privitor la telescop; care se realizează sau se vede cu ajutorul telescopului. **2.** Alcătuit din tuburi care pătrund unul în golul celuilalt, putînd fi lungit sau scurtat după trebuinţă.

telesemnalizáre, *telesemnalizări,* s.f. Transmitere la distanţă a unor semnalizări prin intermediul unui semnal electromagnetic.

telespectatór, -oáre, *telespectatori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care urmăreşte o emisiune la televizor.

televizá, *televizez,* vb. I. Tr. **1.** A transmite la distanţă imagini prin televiziune. **2.** A realiza un film pentru a fi transmis la televiziune.

televiziúne s.f. Tehnica transmiterii la distanţă, prin intermediul undelor electromagnetice, a unor imagini mobile.

televizór, *televizoare,* s.n. Aparat care recepţionează imaginile transmise prin televiziune.

télex, *telexuri,* s.n. Sistem mixt de telefonie şi telegrafie în teleimprimator, care foloseşte, prin comutare, acelaşi circuit de transmisie.

telúr s.n. Element chimic cu caracter nemetalic, cu proprietăţi asemănătoare celor ale sulfului.

telúric, -ă, *telurici, -e,* adj. (Livr.) Care aparţine Pămîntului; pămîntesc.

temátic, -ă, *tematici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care ţine de o temă; făcut pe baza unei teme. **2.** S.f. Tema esenţială sau totalitatea temelor

unei lucrări ştiinţifice sau literare, ale creaţiei unui artist, ale unui curent literar etc.

témă, *teme*, s.f. **1.** Idee principală dezvoltată într-o operă, într-o expunere; aspect fundamental de viaţă care constituie subiectul unei opere. **2.** Ideea de bază într-o lucrare muzicală, avînd un caracter şi o construcţie bine definite. **3.** Exerciţiu scris dat şcolarilor în scopul aplicării cunoştinţelor dobîndite. **4.** (Lingv.) Grupare de elemente din structura unui cuvînt, constituită din rădăcină şi, adesea, din unul sau mai multe sufixe ori prefixe şi caracterizată prin faptul că este comună formelor unuia şi aceluiaşi cuvînt.

temătór, -oáre, *temători*, *-oare*, adj. Care se teme.

tembél, -ă, *tembeli*, *-e*, adj. Nepăsător, indolent.

tembelísm, *tembelisme*, s.n. Indiferenţă, indolenţă, nepăsare.

téme, *tem*, vb. III. Refl. A fi cuprins de frică, a simţi teamă; a-şi face griji.

teméi, *temeiuri*, s.n. **1.** Temelie, bază, fundament. **2.** Motiv, cauză. **3.** (Pop.) Toi, miez, mijloc (al unei acţiuni).

teméinic, -ă, *temeinici*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Întemeiat, solid; intens.

temeinicíe s.f. Însuşirea a ceea ce este temeinic; tărie, trăinicie, statornicie.

temelíe, *temelii*, s.f. Partea inferioară a unei construcţii, prin care aceasta se sprijină pe pămînt; bază, fundament.

temeneá, *temenele*, s.f. Salut făcut printr-o plecăciune (după obiceiul turcesc); (fig.) ploconeală.

temerár, -ă, *temerari*, *-e*, adj. Îndrăzneţ peste măsură.

temeritáte s.f. Îndrăzneală mare, cutezanţă (nesocotită).

temnicér, *temniceri*, s.m. Paznic, gardian la o închisoare.

témniţă, *temniţe*, s.f. Închisoare, puşcărie.

témpera[1] s.f. Procedeu în tehnica picturii constînd în amestecarea culorii cu lianţi pe bază de substanţe albuminoide sau gelatinoase; pictură realizată prin acest procedeu.

temperá[2], *temperez*, vb. I. Tr. A domoli, a potoli, a modera (un sentiment, o dorinţă etc.).

temperamént, *temperamente*, s.n. **1.** Ansamblul particularităţilor legate de latura dinamică şi energetică a activităţii psihice a unei persoane, care se exprimă predominant şi stabil în comportament. **2.** Energie, impetuozitate.

temperamentál, -ă, *temperamentali*, *-e*, adj. **1.** Privitor la temperament, care aparţine temperamentului. **2.** Plin de energie, de elan, de pasiune.

temperánţă s.f. Cumpătare, moderaţie (în special în privinţa consumului de băuturi alcoolice).

temperát, -ă, *temperaţi*, *-te*, adj. Moderat; cumpătat; *climă temperată* = climă caracterizată prin existenţa a patru anotimpuri, cu veri nu prea calde şi ierni nu prea aspre.

temperatúră, *temperaturi*, s.f. **1.** Gradul de încălzire a unui corp sau a unui mediu; *temperatură critică* = temperatura unui gaz deasupra căreia acesta nu poate fi lichefiat. **2.** Grad de căldură a corpului omenesc peste limita normală (37°C), reprezentînd un simptom patologic.

templiér, *templieri*, s.m. (La pl.) Ordin monahocavaleresc din evul mediu (care a participat la cruciade); (şi la sg.) persoană care făcea parte din acest ordin.

témplu, *temple*, s.n. Edificiu destinat practicării cultului religios la unele popoare din antichitate (astăzi la mozaici, la budişti etc.).

témpo s.n. (Muz.) Mişcare; ritm, cadenţă.

temporál[1], *temporale*, adj. *Os temporal* (şi substantivat, n.) = os pereche aşezat de o parte şi de alta a cutiei craniene, în regiunea tîmplelor.

temporál[2], -ă, *temporali*, *-e*, adj. Care indică timpul; privitor la timp; *propoziţie (circumstanţială) temporală* (şi substantivat, f.) = propoziţie subordonată arătînd timpul în care se petrece acţiunea din propoziţia regentă şi avînd funcţia unui complement circumstanţial de timp; *conjuncţie temporală* = conjuncţie care introduce o propoziţie temporală.

temporár, -ă, *temporari*, *-e*, adj. Vremelnic, trecător, provizoriu.

temporizá, *temporizez*, vb. I. Tr. (Livr.) A tărăgăna, a amîna; a tergiversa.

temút, -ă, *temuţi*, *-te*, adj. Care inspiră teamă.

ten, *tenuri*, s.n. Culoarea şi calitatea pielii obrazului.

tenáce, *tenaci*, *-e*, adj. Stăruitor, perseverent, dîrz; (despre corpuri dure) tare, rezistent.

tenacitáte s.f. **1.** Însuşirea de a fi tenace; perseverenţă, stăruinţă, dîrzenie. **2.** Proprietate a unui material de a putea căpăta deformaţii relativ mari înainte de a se rupe.

tencuí, *tencuiesc*, vb. IV. Tr. A acoperi un perete, un tavan etc. cu tencuială.

tencuiálă, *tencuieli*, s.f. Strat de mortar care se aplică pe pereţii şi pe tavanele construcţiilor.

tencuít, -ă, *tencuiţi*, *-te*, adj. Acoperit cu tencuială.

téndă, *tende*, s.f. Acoperiş de pînză pentru protejarea punţii unei nave.

tendenţiós, -oásă, *tendenţioşi*, *-oase*, adj. Care urmăreşte un scop ascuns, care trădează o tendinţă; care vrea să insinueze ceva.

tendenţiozitáte s.f. Faptul de a fi tendenţios.

ténder, *tendere*, s.n. Vehicul cuplat cu o locomotivă cu abur, în care se transportă combustibilul şi apa necesare locomotivei.

tendínţă, *tendinţe*, s.f. **1.** Dispoziţie firească, înclinare, năzuinţă spre un anumit scop. **2.** Reflectare în opera de artă a concepţiei despre lume a artistului, a atitudinii sale faţă de realitate. **3.** Forţa care face ca un corp să se mişte într-o anumită direcţie; direcţia unui corp în mişcare, direcţie de evoluţie a unui proces.

tendón, *tendoane*, s.n. Ţesut fibros, rezistent, cu ajutorul căruia muşchii se fixează pe oase.

tenébră, *tenebre*, s.f. (Livr.; mai ales la pl.) Întunecime, obscuritate.

tenebrós, -oásă, *tenebroși, -oase,* adj. (Livr.) Întunecos; sumbru, obscur.

teniáză, *teniaze,* s.f. Boală comună omului și animalelor, provocată de diferite tipuri de tenii.

ténie, *tenii,* s.f. Gen de viermi lați, în formă de panglică, care trăiesc ca paraziți în intestinul subțire al omului și al animalelor.

ténis s.n. Joc sportiv disputat între două persoane sau două perechi care își transmit alternativ o minge mică, lovind-o cu o rachetă, pe un teren despărțit în două printr-o plasă; *tenis de masă* = joc asemănător cu tenisul, mingea fiind lovită cu o paletă, pe o masă specială.

tenismán, *tenismani,* s.m. Jucător de tenis.

tenór, *tenori,* s.m. **1.** Voce bărbătească cu registrul cel mai înalt; cîntăreț care are o astfel de voce; *tenor liric* = voce bărbătească de tenor cu timbru mai deschis; *tenor dramatic* = voce bărbătească de tenor cu timbru asemănător baritonului. **2.** Instrument de suflat al cărui registru corespunde celui de tenor.

tensiométru, *tensiometre,* s.n. **1.** Instrument cu care se determină tensiunea superficială a unui lichid. **2.** Aparat cu care se măsoară tensiunea arterială.

tensiúne, *tensiuni,* s.f. **1.** Starea unui obiect întins. **2.** Forță care ia naștere în interiorul unui corp supus unui efort. **3.** (Fig.) Situație încordată, zbucium sufletesc. **4.** *Tensiune electrică* = mărime egală cu produsul dintre intensitatea medie a cîmpului electric și lungimea liniei de-a lungul căreia se măsoară tensiunea, în direcția intensității cîmpului. **5.** *Tensiune de vapori* = presiunea vaporilor produși de un lichid într-un spațiu închis. **6.** *Tensiune arterială* = presiune cu care circulă sîngele în artere.

tensométru, *tensometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea alungirii pieselor supuse la tracțiune.

tentá, *tentez,* vb. I. Tr. A ispiti, a ademeni.

tentácul, *tentacule,* s.n. Organ alungit, musculos, sensibil al unor animale acvatice, servind la pipăit, la apucat prada (uneori și la deplasare).

tentaculár, -ă, *tentaculari, -e,* adj. Cu tentacule; de natura tentaculelor; ca un tentacul.

tentánt, -ă, *tentanți, -te,* adj. Care tentează; ispititor.

tentatívă, *tentative,* s.f. Încercare întreprinsă cu scopul de a realiza ceva sau de a ajunge la ceva, fără a avea siguranța reușitei.

tentáție, *tentații,* s.f. Atracție, dorință de a obține ceva, de a realiza ceva.

téntă, *tente,* s.f. Nuanță de culoare obținută prin diluarea unui colorant într-un solvent; nuanță obținută prin amestecul mai multor culori.

teobromínă s.f. Alcaloid extras din semințele arborelui de cacao, folosit ca diuretic.

teocrație, *teocrații,* s.f. Formă de guvernămînt (caracteristică lumii antice) în care autoritatea este exercitată de cler.

teodolít, *teodolite,* s.n. Instrument optic pentru măsurarea unghiurilor verticale și orizontale, folosit în lucrările geodezice și topografice.

teogoníe, *teogonii,* s.f. **1.** Reprezentare mitologică despre originea și genealogia zeilor. **2.** Ansamblul divinităților unui popor.

teológ, *teologi,* s.m. Specialist în teologie.

teológic, -ă, *teologici, -e,* adj. Care ține de teologie, privitor la teologie; de teolog.

teologíe s.f. Disciplină care se ocupă cu expunerea și cu fundamentarea teoretică a izvoarelor și a dogmelor unei religii.

teorémă, *teoreme,* s.f. (Mat.) Enunț al cărui adevăr rezultă în urma unei demonstrații.

teorétic, -ă, *teoretici, -e,* adj. **1.** Bazat pe teorie, referitor la teorie, la conținutul de idei. **2.** Abstract, noțional, conceptual.

teoreticián, *teoreticieni,* s.m. Persoană care se ocupă cu problemele teoretice ale unui domeniu de cunoaștere.

teoretizá, *teoretizez,* vb. I. Tr. A extrage și sistematiza ideile generale din datele unei cercetări; a formula principii.

teoríe, *teorii,* s.f. **1.** Categorie filozofică desemnînd reflectarea conceptuală, cu ajutorul abstracțiilor, a realității obiective; ansamblu de cunoștințe despre natură și societate, rezultat al generalizării experienței omenești. **2.** Sistem de idei conducătoare într-un anumit domeniu al științei.

teozóf, *teozofi,* s.m. Adept al teozofiei.

teozofíe s.f. Nume dat diferitelor doctrine filozofice-religioase care susțin ideea unei pretinse cunoașteri nemijlocite a divinității, cu ajutorul unei „iluminări", al unei „revelații", al unei intuiții mistice etc.

teracótă, *teracote,* s.f. Produs ceramic obținut prin arderea argilei, din care se fac plăci pentru sobe, cărămizi de fațadă, obiecte ornamentale etc.

terapeútic, -ă, *terapeutici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a medicinii care studiază mijloacele și metodele de tratament ale bolilor. **2.** Adj. Privitor la terapeutică **(1),** care ține de terapeutică.

terapíe s.f. Terapeutică.

terasamént, *terasamente,* s.n. **1.** Lucrări constînd din săpături și umpluturi de pămînt, în vederea realizării unei căi ferate, a unui canal, a unui drum etc. **2.** Totalitatea construcțiilor care constituie infrastructura drumurilor, a căilor ferate, a canalelor etc.

terásă, *terase,* s.f. **1.** Platformă deschisă (uneori acoperită) la nivelul unui apartament sau pe acoperiș, servind ca loc de odihnă; suprafață plană amenajată pe o ridicătură de teren, într-un parc, într-o grădină etc.; porțiune de trotuar în fața unui local public, unde sînt așezate mese pentru consumatori. **2.** Formă de relief cu aspect de treaptă în lungul versanților văilor sau al țărmurilor marine și lacustre.

teratologíe s.f. Știință care studiază viciile de conformație și anomaliile de structură ale organismelor vii.

teratóm, *teratomuri,* s.n. Tumoare benignă congenitală, fără legătură cu organele sau cu regiunea unde s-a format.

térbiu s.n. Element chimic din grupa lantanidelor.

terchea-bérchea s.m. invar. Calificativ dat unui om neserios, care nu e bun de nimic.

terci, *terciuri,* s.n. Mîncare preparată din mălai fiert în apă; mămăligă foarte moale.

terciuí, *terciuiesc,* vb. IV. Tr. A strivi, a zdrobi, a transforma într-o pastă moale.

terciuiálă, *terciuieli,* s.f. Acțiunea de a terciui; terci.

terebentínă s.f. Lichid incolor, cu miros pătrunzător, obținut din rășina coniferelor și folosit ca solvent pentru lacuri. Var.: **terpentínă** s.f.

terebínt, *terebinți,* s.m. Arbore rășinos de pe coastele Mediteranei, din care se extrage terebentina și alte substanțe utile.

terén, *terenuri,* s.n. **1.** Întindere de pămînt (delimitată); loc, regiune; solul dintr-o porțiune a scoarței terestre (privit din punct de vedere geologic, geografic etc.). **2.** (Fig.) Domeniu de activitate, de preocupări. **3.** Loc delimitat, pe care se desfășoară competiții sportive.

teréstru, -ă, *tereștri, -stre,* adj. Privitor la Pămînt, de pe Pămînt; pămîntesc.

terezíe, *terezii,* s.f. Cîntar format dintr-o pîrghie mobilă cu două brațe egale, la capetele cărora atîrnă cîte un taler.

terfelí, *terfelesc,* vb. IV. Tr. **1.** A murdări. **2.** (Fig.) A batjocori, a insulta; a compromite.

terfelít, -ă, *terfeliți, -te,* adj. **1.** Murdărit. **2.** (Fig.) Batjocorit, insultat; compromis.

terfelóg, *terfeloage,* s.n. Registru, catastif; carte veche, murdară, ruptă.

tergál s.n. Denumirea unei fibre sintetice obținute din polimeri poliesterici; țesătură făcută din astfel de fibre.

tergiversá, *tergiversez,* vb. I. Tr. A amîna, a tărăgăna luarea unei decizii, rezolvarea unei chestiuni.

teríbil, -ă, *teribili, -e,* adj. Care inspiră groază; (fam.) extraordinar, formidabil; grozav; (adverbial) foarte, extrem de...

teribilísm, *teribilisme,* s.n. Atitudine, comportare, vorbă sau faptă care vrea să pară extraordinară, să impresioneze.

teriér, *terieri,* s.m. Rasă de cîini de talie mică, folosiți la vînarea de animale care trăiesc în vizuini.

terifiánt, -ă, *terifianți, -te,* adj. (Livr.) Înspăimîntător.

terigén, -ă, *terigeni, -e,* adj. (Despre depozitele marine) Care s-a format din materiale aduse de fluvii de pe uscat.

teritoriál, -ă, *teritoriali, -e,* adj. Care aparține unui teritoriu; care se referă la un teritoriu; *ape teritoriale* = porțiune de mare sau de ocean de-a lungul coastelor, supusă suveranității statului riveran.

teritóriu, *teritorii,* s.n. Parte din suprafața Pămîntului (incluzînd solul, subsolul, apele și spațiul aerian) cuprinsă în limitele frontierelor unui stat, asupra căreia acesta își exercită suveranitatea.

termál, -ă, *termali, -e,* adj., (Despre izvoare minerale) A cărui temperatură este mai mare decît temperatura ambiantă obișnuită; (despre localități) care are izvoare calde de ape minerale.

térme s.f. Băi publice la romani.

térmen, **(1 — 3)** *termene,* s.n., **(4, 5)** *termeni,* s.m. **1.** S.n. Interval de timp stabilit dinainte, în limita căruia trebuie să se înfăptuiască sau să se întîmple ceva. **2.** S.n. Dată fixă la care urmează să se execute o obligație. **3.** S.n. (Despre ostași) *În termen* = în curs de satisfacere a stagiului militar. **4.** S.m. Cuvînt, expresie. **5.** S.m. (Mat.) Fiecare dintre monoamele unui polinom; fiecare dintre numerele care alcătuiesc o progresie sau un raport.

térmic, -ă, *termici, -e,* adj. Care produce (sau utilizează) căldură; privitor la căldură; *centrală termică* = centrală în care se produce căldură și de unde aceasta este distribuită prin intermediul unui agent termic (abur, apă caldă) pentru a fi utilizată în scopuri tehnologice sau la încălzitul încăperilor.

termificá, *termific,* vb. I. Tr. A alimenta cu căldură întreprinderi industriale, instalații, clădiri de locuit, printr-o rețea de distribuție de la o centrală termică. Var.: **termoficá** vb. I.

terminá, *términ,* vb. I. **1.** Tr. A duce o acțiune pînă la capăt. **2.** Refl. A se încheia, a lua sfîrșit; (despre cuvinte) a se sfîrși cu...

terminál, -ă, *terminali, -e,* adj. Care se află la capăt, la extremitate.

termináție, *terminații,* s.f. **1.** Partea terminală a unui lucru. **2.** Sunet sau grup de sunete care se află la sfîrșitul unui cuvînt.

terminologie, *terminologii,* s.f. Totalitatea termenilor **(4)** de specialitate folosiți într-o disciplină științifică, într-un domeniu de activitate.

términus s.n. invar. Capătul unei linii ferate, al unei linii de tramvai, de autobuz etc.

termít, *termituri,* s.n. Amestec de aluminiu cu un oxid al altui metal, care dezvoltă, prin ardere, o cantitate mare de căldură, fiind folosit în metalurgie.

termítă, *termite,* s.f. (La pl.) Ordin de insecte dăunătoare, asemănătoare cu furnicile, care trăiesc în colonii, în special în Africa și Australia; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin.

termo- Element de compunere însemnînd „căldură“, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

termocautér, *termocautere,* s.n. Cauter de platină care acționează cu ajutorul căldurii.

termocentrálă, *termocentrale,* s.f. Centrală termoelectrică.

termochimie s.f. Ramură a chimiei fizice care se ocupă cu studiul efectelor termice ce însoțesc reacțiile chimice.

termodinámică s.f. Parte a fizicii care se ocupă cu stările de echilibru ale sistemelor fizico-chimice și cu procesele care conduc la atingerea acestor stări.

termoeléctric, -ă, *termoelectrici, -e,* adj. Privitor la termoelectricitate; *centrală termoelectrică* = centrală electrică ce folosește energia

termică a cărbunilor sau a altor carburanţi şi combustibili.

termoelectricitáte s.f. Parte a fizicii care studiază relaţiile dintre fenomenele electrice şi cele termice.

termoficá vb. I. v. **termifica.**

termofór, *termofoare*, s.n. Perniţă încălzită electric sau pungă de metal încălzită cu apă caldă, care se aplică pe o parte a corpului, în caz de crize dureroase.

termogén, -ă, *termogeni, -e*, adj. Care produce căldură; (substantivat, n.) substanţă care se aplică pe piele pentru a produce o reacţie terapeutică locală de natură termică.

termográf, *termografe*, s.n. Termometru care înregistrează grafic variaţiile de temperatură.

termoizolánt, -ă, *termoizolanţi, -te*, adj. Care împiedică transmiterea căldurii, care se foloseşte pentru a izola o incintă faţă de influenţele termice exterioare.

termométru, *termometre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea temperaturii corpurilor (de ex. cel alcătuit dintr-un tub de sticlă dispus în faţa unei scări gradate şi terminat cu un rezervor care conţine mercur, alcool sau alt lichid dilatabil).

termonástie s.f. Mişcare provocată de variaţii ale temperaturii la unele flori, care se închid la frig şi se deschid la căldură.

termonucleár, -ă, *termonucleari, -e*, adj. *Reacţie termonucleară* = reacţie de fuziune a nucleelor elementelor uşoare, produsă pe cale termică, şi care eliberează cantităţi uriaşe de energie.

termoregulatór, *termoregulatoare*, s.n. Aparat folosit pentru controlul temperaturii dintr-o incintă sau dintr-un sistem tehnic şi pentru menţinerea constantă a acesteia.

térmos, *termosuri*, s.n. Vas de sticlă cu pereţi dubli între care s-a făcut vid, şi care se foloseşte pentru a păstra un lichid la o temperatură constantă.

termosifón s.n. Modul de funcţionare a unei instalaţii de încălzire cu apă caldă, în care circulaţia apei se face pe baza diferenţei de densitate dintre apa caldă care se ridică şi cea rece care coboară; instalaţie de încălzire bazată pe acest mod de funcţionare.

termostabíl, -ă, *termostabili, -e*, adj. Care nu este influenţat sensibil de acţiunea căldurii.

termostát, *termostate*, s.n. **1.** Regulator automat de temperatură; termoregulator. **2.** Incintă în care se menţine o temperatură constantă.

termotéhnică s.f. Ramură a tehnicii care studiază problemele termodinamicii tehnice şi cele ale transferului de căldură.

termoterapie s.f. Tratare a bolilor cu ajutorul căldurii.

termotropísm s.n. Însuşire a unor organe vegetale de a se îndrepta către sursa de căldură.

tern, -ă, *terni, -e*, adj. (Livr.) Fără luciu, spălăcit; (fig.) fără relief, fără culoare, mohorît; monoton.

ternár, -ă, *ternari, -e*, adj. Care este compus din trei unităţi sau din trei elemente.

teroáre, *terori*, s.f. Groază provocată prin ameninţări sau prin alte mijloace de intimidare; asuprire bazată pe intimidare.

terorísm s.n. Ansamblu, sistem de acţiuni teroriste.

teroríst, -ă, *terorişti, -ste*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care terorizează; care se referă la teroare sau la terorism. **2.** S.m. şi f. Care săvîrşeşte acte de terorism.

terorizá, *terorizez*, vb. I. Tr. A inspira groază, ameninţînd sau întrebuinţînd alte mijloace de intimidare; a ţine pe cineva sub teroare.

terpénă, *terpene*, s.f. Nume generic dat hidrocarburilor aromate care se găsesc în diverse uleiuri extrase din plante.

terpentínă s.f. v. **terebentină.**

tertíp, *tertipuri*, s.n. Şiretlic, truc.

terţ, -ă, *terţi, -e*, adj., s.m. **1.** Adj. Al treilea, care vine în rîndul al treilea. **2.** S.m. (Jur.) Persoană care nu figurează ca parte într-un act, într-o convenţie, într-un litigiu şi faţă de care actul juridic ori hotărîrea pronunţată în cauză nu produce efecte.

térţă, *terţe*, s.f. Intervalul dintre două sunete ale gamei, la distanţa de trei trepte.

terţét, *terţete*, s.n. **1.** Ansamblu compus din trei voci sau din trei instrumente care execută împreună o bucată muzicală; bucată muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. **2.** Terţină.

terţiár, -ă, *terţiari, -e*, adj. Care reprezintă stadiul al treilea în dezvoltarea unui lucru; *era terţiară* (şi substantivat, n.) = eră (grupă) din istoria Pămîntului, care cuprinde paleogenul şi neogenul.

terţínă, *terţine*, s.f. Strofă alcătuită din trei versuri, în care primul vers rimează cu al treilea, iar al doilea cu primul şi cu al treilea din strofa următoare.

tesác, *tesace*, s.n. Sabie scurtă şi lată purtată în trecut de infanterişti şi de sergenţii de stradă.

tescovínă s.f. Produs secundar rezultat din stoarcerea strugurilor şi din care, după fermentare, se obţine un rachiu.

tescuí, *tescuiesc*, vb. IV. Tr. A presa struguri sau alte fructe, pentru a stoarce mustul.

téslă, *tesle*, s.f. Unealtă cu coadă scurtă, cu tăiş lat, curbat, folosită de dulgheri, rotari şi dogari.

test, *teste*, s.n. Metodă psihologică de investigare, constînd din una sau mai multe probe prin care se examinează funcţii senzoriale motorii sau mintale, nivelul dezvoltării intelectuale, aptitudinile etc. ale unei persoane, (p. ext.) orice probă pe baza căreia se pot trage concluzii într-un domeniu ştiinţific.

testá[1], *testez*, vb. I. Tr. A lăsa ceva prin testament; a face un testament.

testá[2], *testez*, vb. I. Tr. A supune pe cineva unui test.

testamént, *testamente*, s.n. Act juridic unilateral, personal, revocabil cît timp testatorul este în viață, prin care acesta dispune de avutul său pentru timpul cînd nu va mai fi în viață.

testamentár, -ă, *testamentari*, *-e*, adj. Care se referă la un testament, care este prevăzut într-un testament sau rezultă dintr-un testament.

testatór, -oáre, *testatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care a făcut un testament.

testeá, *testele*, s.f. Pachet conținînd un număr fix (de 12 sau 24) de obiecte de același fel, ambalate împreună.

testemél, *testemele*, s.n. (Pop.) Basma.

testícul, *testicule*, s.n. Glandă genitală masculină, pereche, care produce spermatozoizii și hormonii sexuali.

testimoniál, -ă, *testimoniali*, *-e*, adj. (Jur.; despre probe) Care se face prin martori.

testosterón s.m. Hormon testicular avînd rolul de a menține la bărbat caracterele sexuale secundare.

teșchereá, *teșcherele*, s.f. (Fam.) Pungă pentru bani.

teșí, *teșesc*, vb. IV. Tr. **1.** A tăia sau a reteza oblic un lemn, un trunchi etc. **2.** A netezi muchia sau vîrful unui obiect ascuțit. **3.** A turti un lucru, lovindu-l, aplecîndu-l într-o parte.

teșít, -ă, *teșiți*, *-te*, adj. Cu colțurile sau muchiile retezate ori rotunjite.

teșitúră, *teșituri*, s.f. **1.** Tăietură piezișă făcută într-un copac; suprafața teșită a unui obiect. **2.** Ciot, buturugă.

tetánic, -ă, *tetanici*, *-e*, adj. Care se referă la tetanos.

tetaníe, *tetanii*, s.f. Sindrom caracterizat prin contracții ale mușchilor și înțepenirea membrelor.

tetános s.n. Boală infecțioasă gravă, provocată de bacilul tetanic și caracterizată prin contracții musculare violente.

tétă s.f. Femeie angajată într-o familie pentru a îngriji de copii; guvernantă.

tetínă, *tetine*, s.f. Sfîrcul biberonului.

tetraciclínă s.f. Antibiotic utilizat în tratamentul unor infecții.

tetraédric, -ă, *tetraedrici*, *-e*, adj. Privitor la tetraedru, în formă de tetraedru.

tetraédru, *tetraedre*, s.n. Poliedru cu patru fețe.

tetraevánghel, *tetraevanghele*, s.n. Carte care cuprinde cele patru evanghelii.

tetralogíe, *tetralogii*, s.f. Serie de patru opere literare sau muzicale, legate între ele printr-o idee comună.

tetrapód, *tetrapode*, s.n. (La pl.) Supraclasă de vertebrate (amfibieni, reptile, păsări și mamifere) care au patru membre; (și la sg.) animal din această supraclasă.

tetrárh, *tetrarhi*, s.m. Guvernatorul unei tetrarhii.

tetrarhíe, *tetrarhii*, s.f. Formă de conducere instituită de Dioclețian, potrivit căreia administrarea Imperiului roman era împărțită între patru conducători, puterea supremă avînd-o împăratul.

tetravalént, -ă, *tetravalenți*, *-te*, adj. (Despre elemente chimice) Care are patru valențe.

tetródă, *tetrode*, s.f. Tub electronic cu patru electrozi.

teu, *teuri*, s.n. **1.** Riglă de desen prevăzută la o extremitate cu o riglă mai scurtă, perpendiculară pe prima. **2.** Fiting sau piesă fasonată în formă de T, folosită pentru ramificarea unei conducte.

teúgă, *teuge*, s.f. Punte mică de la prora unei ambarcații.

teutón, -ă, *teutoni*, *-e*, s.m., adj. **1.** S.m. Denumire a membrilor unui ordin monaho-cavaleresc german creat în 1190—1191. **2.** Adj. Teutonic.

teutónic, -ă, *teutonici*, *-e*, adj. Care se referă la teutoni; care a aparținut teutonilor.

tevatúră s.f. Zarvă, gălăgie, scandal; bucluc; tulburare, încăierare.

text, *texte*, s.n. **1.** Ceea ce este exprimat în scris; conținut de idei reprezentînd o operă literară sau științifică, un discurs, o lege etc.; fragment dintr-o scriere. **2.** Cuvintele unei compoziții muzicale.

textíl, -ă, *textili*, *-e*, adj. **1.** (Despre plante) Din care se extrag fibre pentru țesături; (despre țesături) lucrat din fibre sau din fire. **2.** Care se referă la țesătorie sau la țesături; (substantivat, f. pl.) stofe, pînzeturi; obiecte făcute din stofe sau din pînzeturi.

textilíst, -ă, *textiliști*, *-ste*, adj. (Adesea substantivat) Care se ocupă cu țesătoria, specializat în industria textilă.

textolít, *textolite*, s.n. Material în formă de plăci din straturi de țesături impregnate cu rășini, folosit la fabricarea roților dințate silențioase, ca material izolant etc.

textologíe s.f. Disciplină a filologiei care se ocupă cu stabilirea versiunii definitive, corecte, a unor opere.

textuál, -ă, *textuali*, *-e*, adj. Reprodus cuvînt cu cuvînt, fără nici o modificare a textului original.

textúră, *texturi*, s.f. **1.** Modul de aranjare a componenților unei roci sau ai unui aliaj. **2.** Aspectul unei țesături, determinat de finețea și de modul de îmbinare a firelor.

tezáur, *tezaure*, s.n. **1.** Cantitate mare de monede, de metale prețioase și de alte obiecte de preț strînse laolaltă; loc unde se păstrează astfel de obiecte. **2.** Comoară (ascunsă în pămînt). **3.** Totalitatea metalelor prețioase, a efectelor etc. aflate în depozitul unei bănci de emisiune (sau de care dispune un stat la un moment dat); locul unde se păstrează astfel de bunuri. **4.** (Fig.) Patrimoniu spiritual al unei societăți, al unei epoci etc.

tezaurizá, *tezaurizez,* vb. I. Tr. A acumula monede, obiecte de metal preţios etc. (scoţîndu-le din circulaţie).

téză, *teze,* s.f. **1.** Afirmaţie expusă şi susţinută într-o discuţie, într-o lucrare etc.; idee principală susţinută ca bază a unei concepţii filozofice, juridice, politice etc. **2.** Lucrare scrisă făcută de elevi în clasă, la sfîrşitul unei perioade de studiu sau la un examen.

tezísm s.n. Reducerea conţinutului unei scrieri, unei opere la ilustrarea sau demonstrarea anumitor teze.

tezist adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine tezismului. **2.** S.m. şi f. Adept al tezismului.

tíbia, *tibii,* s.f. Os lung şi gros care, împreună cu peroneul, formează scheletul gambei.

tibişír, *tibişire,* s.n. (Înv.) Cretă pentru scris pe tablă.

tic, *ticuri,* s.n. **1.** Mişcare convulsivă, care se repetă mereu, rezultată din contractarea involuntară a unor muşchi. **2.** Deprindere pe care o capătă cineva în mod inconştient.

ticăí, pers. 3 *ticăie,* vb. IV. Intr. (Despre inimă) A zvîcni, a palpita; (despre ceasornice) a produce sunetul ritmic, caracteristic, în timpul funcţionării.

ticăít[1] s.n. Zvîcnire a inimii; tic-tacul ceasornicului.

ticăít[2]**, -ă,** *ticăiţi, -te,* adj. Care lucrează încet şi fără spor; mocăit.

ticălós, -oásă, *ticăloşi, -oase,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care comite fapte reprobabile; nemernic.

ticăloşí, *ticăloşesc,* vb. IV. Refl. A decădea din punct de vedere moral.

ticăloşíe, *ticăloşii,* s.f. Stare de decădere morală; faptă josnică de om ticălos.

tichét, *tichete,* s.n. Bucată de hîrtie sau de carton imprimat, care asigură posesorului anumite drepturi (loc în tren, la un spectacol etc.).

tichie, *tichii,* s.f. Acoperămînt pentru cap, făcut din pînză sau din stofă, care acoperă numai creştetul.

ticluí, *ticluiesc,* vb. IV. Tr. (Fam.) A aranja, a întocmi, a înjgheba; (fig.) a pune la cale (inventînd, născocind).

ticsi, *ticsesc,* vb. IV. Tr. A umple un spaţiu, înghesuind sau îngrămădind ceva; a înţesa, a îmbîcsi.

ticsít, -ă, *ticsiţi, -te,* adj. Plin pînă la refuz; acoperit în întregime, înţesat.

tic-tác interj. Cuvînt care redă sunetul ritmic al ceasornicului, bătăile inimii etc.; (substantivat, n.): *tic-tacul ceasornicului.*

tífdruc, *tifdrucuri,* s.n. Metodă de tipărire cu forme de tipar la care suprafaţa imprimabilă este gravată în adîncime; tipar adînc.

tific, -ă, *tifici, -e,* adj. Care se referă la tifos.

tíflă, *tifle,* s.f. Gest batjocoritor la adresa cuiva, făcut cu degetul cel mare apropiat de vîrful nasului.

tifoídă adj. *Febră tifoidă* = boală contagioasă provocată de bacilul tific şi transmisă prin apa de băut, prin fructe şi legume nespălate etc.

tifón, *tifoane,* s.n. Pînză subţire, cu ţesătura foarte rară, întrebuinţată la pansamente.

tífos, *tifosuri,* s.n. Nume dat mai multor boli febrile, infecţioase şi epidemice (ex. febra tifoidă, tifosul exantematic).

tigáie, *tigăi,* s.f. Vas de bucătărie de formă rotundă, cu marginea joasă şi cu o coadă lungă, întrebuinţat la prăjit.

tighél, *tigheluri,* s.n. Cusătură vizibilă, foarte măruntă, făcută cu mîna sau cu maşina.

tighelí, *tighelesc,* vb. IV. Tr. A face un tighel.

tignafés, *tignafesuri,* s.n. (Pop.) Emfizem pulmonar la animale.

tigoáre, *tigori,* s.f. (Pop.) Om de nimic, ticălos; om leneş.

tigroáică, *tigroaice,* s.f. Femela tigrului.

tígru, *tigri,* s.m. Animal mare de pradă din familia felidelor, cu blana de culoare galbenă-roşcată cu dungi negre, care trăieşte în sudul şi estul Asiei şi în insulele Australiei.

tigvă, *tigve,* s.f. **1.** (Pop.) Craniu, ţeastă; (depr.) cap. **2.** Plantă erbacee agăţătoare sau tîrîtoare din familia cucurbitaceelor, cu fructe mari, de culoare gălbuie; (p. restr.) fructul plantei; vas făcut din fructul uscat al acestei plante.

tihăráie, *tihărăi,* s.f. (Pop.) Rîpă abruptă; loc rîpos, acoperit cu vegetaţie.

tíhnă, *tihne,* s.f. Pace, linişte; odihnă.

tihní, pers. 3 *tihneşte,* vb. IV. Intr. A se bucura în linişte de ceva; a-i cădea bine, a-i prii.

tíhnit, -ă, *tihniţi, -te,* adj. Liniştit, netulburat; odihnitor.

tijă, *tije,* s.f. **1.** Tulpina aeriană a plantelor erbacee. **2.** Bară metalică rotundă şi subţire, folosită ca organ de legătură într-un sistem tehnic.

tíldă, *tilde,* s.f. Semn grafic (~) folosit în unele lucrări pentru înlocuirea unui cuvînt care se repetă.

tiliacéu, *tiliacee,* s.n. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate lemnoase, rareori erbacee, răspîndite la tropice şi, mai puţin, în zona temperată; (şi la sg.) plantă din această familie (ex. teiul, iuta).

tilíncă, *tilinci,* s.f. Instrument popular de suflat, de forma unui fluier fără găuri laterale, făcut din scoarţa unor copaci.

timbrá, *timbrez,* vb. I. Tr. A aplica un timbru pe o scrisoare, pe un act.

timbru, (1) *timbre,* **(2)** *timbruri,* s.n. **1.** Imprimat de valoare, de dimensiuni mici, care se lipeşte pe scrisori sau pe acte oficiale, reprezentînd o taxă sau un impozit. **2.** Însuşire a unui sunet prin care acesta se deosebeşte de sunete de aceeaşi înălţime produse de un alt izvor sonor.

timíd, -ă, *timizi, -de,* adj. (Adesea substantivat) Lipsit de îndrăzneală, de încredere în sine, sfios; (despre acţiuni ale oamenilor) care denotă o astfel de fire.

timiditáte, *timidităţi,* s.f. Însuşirea de a fi timid; lipsă de îndrăzneală.

timól s.n. Substanță care se găsește în unele uleiuri eterice, fiind folosită în special ca medicament (emolient al căilor respiratorii).

timónă, *timone,* s.f. Roată cu mînere dispuse pe periferia ei, care servește la manevrarea manuală a cîrmei unei nave.

timonerie, *timonerii,* s.f. Încăpere în care se găsesc aparatele de manevrare ale unei nave.

timoniér, *timonieri,* s.m. Marinar care manevrează cîrma unei nave.

timorát, -ă, *timorați, -te,* adj. (Livr.) Intimidat, speriat; stăpînit de teamă.

timp, (1, 2, 3, 6) *timpuri,* s.n., **(4, 5)** *timpi,* s.m. **1.** S.n. Una dintre formele fundamentale de existență a materiei în mișcare, exprimînd succesiunea și simultaneitatea proceselor realității obiective. **2.** S.n. Moment în desfășurarea unei acțiuni, a unui eveniment, fenomen sau proces; durată, perioadă măsurată în ore, zile etc.; interval, răgaz; *la timp* = la momentul potrivit; *pe timpuri* = cîndva, demult, odinioară. **3.** S.n. Stare a atmosferei într-o anumită regiune și pe o anumită perioadă. **4.** S.m. (Muz.) Fiecare dintre părțile care alcătuiesc o măsură. **5.** S.m. Fiecare dintre fazele ciclului unui motor termic cu piston, care corespunde unei curse complete a pistonului. **6.** S.n. Categorie gramaticală specifică verbului, cu ajutorul căreia se exprimă momentul în care se petrece acțiunea; formă verbală corespunzînd acestei categorii.

timpán, *timpane,* s.n. **1.** Membrană elastică ce desparte partea externă a urechii de cea mijlocie, și ale cărei vibrații transmit undele sonore la urechea internă. **2.** Instrument muzical de percuție asemănător cu toba, dar care poate fi acordat.

timpuríu, -íe, *timpurii,* adj. **1.** Care apare, se petrece, se face înainte de data sau timpul obișnuit ori prevăzut. **2.** (Despre varietăți de fructe) Care se coace devreme.

timus s.n. Glandă endocrină situată în partea superioară a toracelui, care se dezvoltă în primii ani ai copilăriei, avînd rol în procesele imunitare ale organismului, și se atrofiază la pubertate.

tinctúră, *tincturi,* s.f. Soluție alcoolică obținută prin extracție din produse vegetale, animale sau din minerale, folosită în medicină.

tíndă, *tinde,* s.f. Încăperea de la intrare în casele țărănești.

tínde, *tind,* vb. III. Intr. A năzui către ceva; a avea tendința să...

tindéche, *tindechi,* s.f. Piesă la războiul de țesut manual cu ajutorul căreia se ține întinsă pînza cînd se țese; mecanism la războaiele mecanice, folosit în același scop.

tinerésc, -eáscă, *tinerești,* adj. Privitor la tinerețe sau la persoanele tinere; caracteristic tinereții sau persoanelor tinere.

tineréște adv. În felul tinerilor, ca tinerii.

tinerét s.n. **1.** Mulțime de tineri; totalitatea tinerilor. **2.** Animale tinere de aceeași specie.

tineréțe, *tinereți,* s.f. **1.** Perioadă din viața omului, între copilărie și maturitate; starea omului tînăr. **2.** Oameni tineri, tineret.

tineríme s.f. Tineret.

tingíre, *tingiri,* s.f. Vas de aramă sau de fontă în care se gătește mîncare.

tinicheá, *tinichele,* s.f. Tablă subțire de oțel.

tinichigerie, *tinichigerii,* s.f. **1.** Meseria tinichigiului. **2.** Atelier în care se confecționează sau se repară obiecte de tinichea.

tinichigíu, *tinichigii,* s.m. Meseriaș care confecționează sau repară obiecte de tinichea; muncitor care execută piese sau elemente de construcție din tablă de oțel.

tiosulfát, *tiosulfați,* s.m. *Tiosulfat de sodiu* = sare albă, cristalizată, folosită în analiza chimică, ca fixator în fotografie etc.

tiourée s.f. Substanță organică cristalină incoloră, care servește la fabricarea unor medicamente și a unor materiale plastice.

tip, (1—4) *tipuri,* s.n., **(5)** *tipi,* s.m. **1.** S.n. Obiect care servește ca model pentru producerea altor obiecte de același fel. **2.** S.n. Individ, exemplar reprezentativ pentru un grup de obiecte, fenomene, ființe; totalitatea caracterelor distinctive esențiale ale unui grup. **3.** S.n. Personaj din literatură sau din artă care întrunește, în modul cel mai expresiv, trăsăturile esențiale ale indivizilor din categoria pe care o reprezintă. **4.** S.n. Fel, soi, gen, varietate. **5.** S.m. (Fam.) Individ, ins.

tipár, *tipare,* s.n. **1.** Ansamblul operațiilor necesare pentru a tipări un text, o ilustrație etc.; tehnica, meșteșugul de a tipări; mijloacele tehnice cu ajutorul cărora se tipărește. **2.** Model după care se execută diferite obiecte; formă în care se toarnă diferite materiale; contururi confecționate din hîrtie după care se croiește un obiect de îmbrăcăminte.

tipárniță, *tiparnițe,* s.f. (Înv.) Tipografie.

tipărí, *tipăresc,* vb. IV. Tr. A transpune de pe o formă de tipar **(1)** pe hîrtie sau pe alt material un text ori o figură; a imprima; (p. ext.) a publica.

tipăritúră, *tipărituri,* s.f. Lucrare tipărită; imprimat, publicație.

tipésă, *tipese,* s.f. (Fam. și peior.) Femeie.

tipic[1], *tipicuri,* s.n. Formulă obișnuită, stereotipă; obicei, tradiție, normă; regulă.

típic[2], -ă, *tipici, -e,* adj. Care caracterizează o persoană, un obiect, etc.; (substantivat, **n.**) ceea ce constituie specificul cuiva sau a ceva.

tipicár, -ă, *tipicari, -e,* adj., s.m. și f. (Persoană) care dă prea multă importanță unor lucruri mărunte, care se oprește prea mult la aspectele exterioare ale lucrurilor.

tipizá, *tipizez,* vb. I. Tr. A realiza o tipizare.

tipizáre, *tipizări,* s.f. **1.** Procedeu al creației artistice care constă într-un proces complex de generalizare a realității. **2.** Reducerea diverselor variante ale acelorași produse industriale la tipurile recunoscute ca mai corespunzătoare. **3.** Stabilirea caracteristicilor principale ale diverselor categorii de construcții.

tipográf, *tipografi*, s.m. Muncitor specializat în lucrările de tipărire.

tipográfic, -ă, *tipografici, -e*, adj. Privitor la tipografie, care ține de tipografie.

tipografíe, *tipografii*, s.f. Întreprindere (sau atelier) în care se tipăresc cărți, ziare etc.

tipológic, -ă, *tipologici, -e*, adj. Privitor la tipologie.

tipologie, *tipologii*, s.f. **1.** Studiul tipurilor în care se pot clasifica obiectele, fenomenele etc. dintr-un anumit domeniu. **2.** Ramură a psihologiei care se ocupă cu studiul trăsăturilor psihice caracteristice ale oamenilor.

tipsie, *tipsii*, s.f. Tavă mare, rotundă, de metal, uneori ornamentată.

tiptil adv. Ușor, fără zgomot; pe furiș, pe nesimțite; pe ascuns.

tir s.n. Tragere cu o armă de foc; ramură sportivă care cuprinde probe de tragere la țintă cu pistolul, cu pușca și cu arcul.

tirádă, *tirade*, s.f. **1.** Fragment dintr-un discurs în care oratorul dezvoltă pe larg și cu emfază o idee. **2.** Fragment dintr-o operă dramatică debitat fără întrerupere și cu intensitate afectivă de către un personaj.

tiráj, *tiraje*, s.n. **1.** Numărul de exemplare în care se tipărește o carte sau o publicație periodică. **2.** Circulația aerului și a gazelor de ardere într-o instalație de încălzire cu focar.

tirán, -ă, *tirani, -e*, subst., adj. **1.** S.m. Despot; stăpînitor absolut al unui stat, care conduce în mod arbitrar, dictatorial. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) autoritară care își impune cu orice preț voința, asuprind pe cei din jur.

tiránic, -ă, *tiranici, -e*, adj. Care tiranizează; crud, despotic.

tiranie, *tiranii*, s.f. **1.** Formă de conducere politică din Grecia antică; (p. ext.) guvernare despotică. **2.** Caracterul a ceea ce este tiranic; comportare de tiran.

tiranizá, *tiranizez*, vb. I. Tr. A trata pe cineva în mod tiranic; a asupri, a teroriza.

tiránt, *tiranți*, s.m. Element de construcție executat din cabluri, lanțuri, bare de oțel, beton armat și folosit pentru suspendarea sau ancorarea unor elemente de construcție.

tirbușón, *tirbușoane*, s.n. Unealtă casnică de metal în formă de spirală, cu care se scot dopurile de plută de la sticle.

tirfón, *tirfoane*, s.n. Șurub folosit la fixarea pe traverse a șinelor de cale ferată.

tirighie s.f. Tartru **(1)**.

tiroid, -ă, *tiroide*, adj. Tiroidian; *glandă tiroidă* (și substantivat, f) = glandă endocrină, situată în partea anterioară a gîtului, ai cărei hormoni stimulează metabolismul și creșterea organismului.

tiroidián, -ă, *tiroidieni, -e*, adj. Care ține de tiroidă, privitor la tiroidă.

tiroxină, *tiroxine*, s.f. Hormon bogat în iod, secretat de glanda tiroidă.

tirs, *tirsuri*, s.n. Toiag simbolic, împodobit cu viță de vie, cu care era înfățișat zeul Dionysos.

tísă, *tise*, s.f. Arbore rășinos cu frunze aciculare, al cărui lemn, foarte prețios, este utilizat în sculptură și în tîmplăria fină.

tisulár, -ă, *tisulari, -e*, adj. (Anat.) Care aparține țesuturilor, privitor la țesuturi.

titán[1] s.m. Element chimic răspîndit în natură sub formă de compuși, întrebuințat la fabricarea oțelurilor speciale și (sub formă de oxid) ca pigment alb în pictură.

titán[2], *titani*, s.m. Uriaș, gigant; (fig.) om excepțional, cu realizări extraordinare.

titánic, -ă, *titanici, -e*, adj. Privitor la titani[2]; cu puteri sau cu proporții de titan.

titiréz, *titirezi*, s.m **1.** Partea inferioară, de formă conică, a fusului de tors. **2.** Mică jucărie de lemn, de os sau de metal, în formă de con cu vîrf ascuțit, care se poate roti pe o suprafață plană.

títlu, *titluri*, s.n. **1.** Calificare dobîndită de cineva în urma unor studii de specialitate. **2.** Cuvînt sau text pus în fruntea unei lucrări sau a unei părți distincte a ei, indicînd rezumativ sau sugestiv cuprinsul. **3.** Capitol sau subdiviziune într-un regulament, într-un text de lege. **4.** Act juridic constituind temeiul unui drept. **5.** *Titlu de credit* = document care reprezintă o obligație de rambursare la scadență a unei sume de bani. **6.** (Fig.) Bază legală, drept. **7.** Procent de metal nobil într-un aliaj.

titrá, *titrez*, vb. I. Tr. (Chim.) A determina, prin analiză volumetrică, concentrația unei soluții.

titrát, -ă, *titrați, -te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut un titlu în urma absolvirii unei instituții de învățămînt superior. **2.** Adj. (Chim.; despre soluții) A cărui concentrație a fost determinată prin analiză.

titulár, -ă, *titulari, -e*, adj., s.m. și f. **1.** (Persoană) care ocupă un post sau îndeplinește o funcție cu caracter de permanență, pe baza unei numiri legale. **2.** (Jur.) (Persoană) care se bucură de un drept.

titulatúră, *titulaturi*, s.f. Titlu; mod de a se intitula.

tiv, *tivuri*, s.n. Margine a unui obiect de pînză sau de stofă, îndoită și cusută pentru a nu se destrăma.

tiva interj. (Reg.) Fugi!

tiví, *tivesc*, vb. IV. Tr. A face un tiv.

tivitúră, *tivituri*, s.f. Acțiunea de a tivi; locul unde a fost tivit ceva; tiv.

tiz, -ă, *tizi, -e*, s.m. și f. Persoană care are același nume cu alta, considerată în raport cu aceasta.

tizánă, *tizane*, s.f. Băutură obținută dintr-o infuzie de plante medicinale sau de cereale.

tizíc, *tizicuri*, s.n. Un fel de turtă, de formă prismatică, făcută din baligă amestecată cu paie și folosită în trecut la țară drept combustibil sau ca material de construcție.

tîlc, *tîlcuri*, s.n. **1.** Înţeles, sens, semnificaţie. **2.** Fabulă, pildă, glumă exprimată alegoric.

tîlcuí, *tîlcuiesc*, vb. IV. Tr. A explica, a interpreta.

tîlhár, *tîlhari*, s.m. Persoană care săvîrşeşte tîlhării.

tîlhărésc, -eáscă, *tîlhăreşti*, adj. Privitor la tîlhari; comis de tîlhari.

tîlhăréşte adv. Ca tîlharii.

tîlhăríe, *tîlhării*, s.f. Furt săvîrşit prin violenţă sau ameninţări.

tîlmácí, -e, s.m. şi f. v. **tălmaci.**

tîlv, *tîlvi*, s.m. Tigvă **(2).**

tîmp, -ă, *tîmpi*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Tîmpit.

tîmpeníe, *tîmpenii*, s.f. Lipsă de inteligenţă; prostie, neghiobie.

tîmpí, *tîmpesc*, vb. IV. Refl. A-şi pierde inteligenţa, a se prosti.

tîmpit, -ă, *tîmpiţi*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Prost, nerod, idiot.

tîmplár, *tîmplari*, s.m. Meseriaş care face mobile şi alte obiecte de lemn.

tímplă, *tîmple*, s.f. Fiecare dintre cele două părţi laterale ale capului, cuprinse între ochi, urechi, frunte şi obraji.

tîmplăríe, *tîmplării*, s.f. **1.** Meseria tîmplarului; obiecte lucrate de tîmplar. **2.** Atelierul tîmplarului.

tínăr, -ă, *tineri*, *-e*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj., s.m. şi f. (Persoană) care este, ca vîrstă, între copilărie şi maturitate; (animal) care nu a ajuns încă la maturitate. **2.** Adj. Care este caracteristic unui om sau unui animal neajuns încă la maturitate. **3.** Adj. Care a fost plantat sau a răsărit de puţină vreme; care se află la începutul dezvoltării.

tîndálă s.m. Om care nu este bun de nimic, care îşi pierde vremea fără rost.

tîndălí, *tîndălesc*, vb. IV. Intr. A-şi pierde vremea fără rost; a lucra încet şi fără spor.

tînguí, *tînguiesc*, vb. IV. Refl. A plînge văitîndu-se, a se jeli.

tînguiós, -oásă, *tînguioşi*, *-oase*, adj. Tînguitor.

tînguitór, -oáre, *tînguitori*, *-oare*, adj. Care se tînguieşte; (Despre sunet, glas) plin de durere, jalnic, trist.

tînjálă, *tînjeli*, s.f. Proţap la care sînt înjugaţi boii la plug, la grapă etc. sau cînd se prinde la car a doua pereche de boi.

tînjí, *tînjesc*, vb. IV. Intr. **1.** A se afla într-o stare de slăbiciune fizică, a fi lipsit de vlagă; (despre plante) a nu se dezvolta, a se ofili. **2.** (Fig.) A se topi de dorul cuiva, a duce dorul unui lucru.

tîrcól, *tîrcoale*, s.n. *A da tîrcoale* = a se învîrti în preajma cuiva sau a ceva.

tírfă, *tîrfe*, s.f. Femeie de moravuri uşoare.

tîrg, *tîrguri*, s.n. **1.** Loc într-un oraş (sau la marginea unui oraş) unde se vînd (la anumite date) vite, cereale, alimente etc.; *tîrg de mostre* = tîrg la care se expun mostre pentru informarea cumpărătorilor. **2.** Activitate de vînzare-cumpărare. **3.** Oraş (mic).

tîrgovéţ, -eáţă, *tîrgoveţi*, *-e*, s.m. şi f. (Astăzi fam.) Persoană care locuieşte într-un tîrg **(3);** orăşean.

tîrguí, *tîrguiesc*, vb. IV. **1.** Tr. A face cumpărături. **2.** Refl. A se tocmi; (p. ext.) a discuta în contradictoriu.

tîrguiálă, *tîrguieli*, s.f. **1.** Faptul de a cumpăra; (p. ext.) tocmeală. **2.** (Mai ales la pl.) Cumpărături.

tîrî́, *tîrăsc*, vb. IV. **1.** Tr. A duce dintr-un loc în altul un obiect greu, trăgîndu-l pe jos după sine; a lua, a duce cu sine. **2.** Refl. A merge greu, abia mişcîndu-şi picioarele; a înainta sprijinindu-se pe pămînt cu genunchii, cu coatele; (despre anumite animale) a înainta prin mişcări specifice, cu trupul lipit de pămînt. **3.** Refl. (Despre obiecte transportate) A atinge pămîntul cu capătul de jos.

tîrîí, *tírîi*, vb. IV. Tr. şi refl. A (se) tîrî.

tîríş adv. **1.** Tîrînd pe jos, trăgînd după sine. **2.** Tîrîndu-se pe jos (de slăbiciune); *tîrîş-grăpiş* = cu greu, anevoie.

tîrîtór, -oáre, *tîrîtori*, *-oare*, adj. Care se tîrăşte; *plantă tîrîtoare* = plantă a cărei tulpină se întinde pe pămînt; (substantivat, f.) reptilă.

tírlă, *tîrle*, s.f. Loc neîmprejmuit şi neacoperit, unde se odihnesc vitele sau oile în timpul păşunatului; (p. ext.) stîna cu toate dependinţele ei.

tîrlící s.m. pl. Papuci de casă, făcuţi din postav sau din lînă.

tîrn, *tîrnuri*, s.n. Mătură mare, de mărăcini sau de nuiele, cu care se mătură curţile sau străzile.

tîrnăcóp, *tîrnăcoape*, s.n. Unealtă formată dintr-o bară masivă de oţel, ascuţită la un capăt şi lată la celălalt, fixată într-o coadă de lemn, folosită la săpatul pămînturilor tari.

tîrnosí, *tîrnosesc*, vb. IV. Tr. A sfinţi o biserică.

tîrnuí, *tîrnuiesc*, vb. IV. **1.** A mătura cu tîrnul. **2.** (Fig.) A bate zdravăn, a părui.

tîrş, *tîrşi*, s.m. **1.** Copac pipernicit, nedezvoltat; (p. ext.) pădure cu astfel de copaci. **2.** Cracă stufoasă (pe care se clădesc căpiţele de fîn, din care se fac îngrădituri etc.).

tîrşîí, *tírşîi*, vb. IV. Tr. A tîrî picioarele în mers; a trage după sine un lucru, tîrîndu-l pe pămînt; (refl.) a se tîrî.

tîrşîít s.n. Faptul de a (se) tîrşîi; zgomotul produs de ceva care (se) tîrşîie.

tírtiţă, *tîrtiţe*, s.f. Partea posterioară a coloanei vertebrale la păsări, în care sînt înfipte penele cozii.

tîrzíu, -íe, *tîrzii*, adj., adv. **1.** Adj. Care se face sau se întîmplă după ce a trecut momentul potrivit sau stabilit; (substantivat, n.) *într-un tîrziu* = după mult timp. **2.** Adj. (Despre anotimpuri sau alte unităţi de timp) Care s-a prelungit mult; care se apropie de sfîrşit. **3.** Adj. (Despre plante) Care se seamănă sau ajunge

la maturitate după termenul obişnuit. **4.** Adv. După ce a trecut momentul potrivit.

toácă, *toace,* s.f. **1.** Placă de lemn sau de metal pe care se bate ritmic cu unul sau cu două ciocane, pentru a se anunţa serviciul religios la biserici sau la mănăstiri. **2.** Timp al zilei (dimineaţa sau seara) cînd se bate toaca (1) de utrenie sau de vecernie.

toalétă, *toalete,* s.f. **1.** Faptul de a se spăla, de a se găti, de a se dichisi. **2.** Totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte (femeiască). **3.** Mobilă compusă dintr-o oglindă şi rafturi sau sertare, unde se ţin obiecte necesare îngrijirii tenului, părului etc. **4.** Closet.

toámnă, *toamne,* s.f. Anotimp cuprinzînd intervalul dintre 23 septembrie (echinocţiul de toamnă) şi 22 decembrie (solstiţiul de iarnă); (adverbial, în forma *toamna)* în cursul acestui anotimp.

toánă[1], *toane,* s.f. **1.** Capriciu. **2.** Stare de spirit, dispoziţie. **3.** Criză, izbucnire.

toánă[2], *toane,* s.f. Ocol făcut prin desfăşurarea năvodului în apă (pentru a prinde peştele înconjurîndu-l).

toárce, *torc,* vb. III. **1.** Tr. A trage fibre dintr-un caier şi a le răsuci cu ajutorul fusului, pentru a obţine fire ce pot fi ţesute. **2.** Intr. (Despre pisici) A produce un sunet continuu, asemănător cu sfîrîitul fusului.

toártă, *toarte,* s.f. **1.** Partea ieşită în afară şi încovoiată în formă de arc, de care se apucă anumite obiecte. **2.** Urechea curbată a lacătului, care se petrece prin belciuge. **3.** Cerculeţul cu care se prinde cercelul de ureche. Pl. şi: *torţi.*

toást, *toasturi,* s.n. Urare făcută la o masă în cinstea unei persoane sau a unui eveniment, însoţită de ridicarea paharului; mic discurs rostit cu acest prilej.

toastá, *toastez,* vb. I. Intr. A închina un pahar în cinstea unei persoane sau a unui eveniment; a ţine un toast.

tóbă, *tobe,* s.f. **1.** Instrument muzical de percuţie format dintr-un cilindru scurt, acoperit la ambele capete cu cîte o membrană care, prin lovire, produce sunete. **2.** Piesă cilindrică folosită pentru înfăşurarea unui cablu sau a unui lanţ, pentru fixarea unor organe de lucru etc.; *tobă de eşapament* = piesă tubulară la motoarele cu ardere internă, care amortizează zgomotul produs la evacuarea gazelor. **3.** Mezel preparat din bucăţi mici de carne, de slănină, de măruntaie etc. introduse în pielea care formează stomacul porcului. **4.** (La jocul de cărţi) Caro.

tobogán, *tobogane,* s.n. Construcţie în formă de jgheab înclinat, pe care se poate aluneca uşor şi care serveşte ca mijloc de distracţie, în special pentru copii.

toboşár, *toboşari,* s.m. **1.** Persoană care bate toba într-o orchestră sau într-o fanfară. **2.** Crainic care adună lumea, bătînd din tobă, pentru a comunica veşti sau dispoziţii de interes obştesc.

tobrálco s.n. Ţesătură de bumbac cu dungi sau cu carouri realizate prin combinarea unor fire subţiri cu altele mai groase.

toc[1] interj. (Adesea repetat) Cuvînt care imită zgomotul produs de o lovitură sau de o ciocănitură într-un obiect tare.

toc[2], *tocuri,* s.n. **1.** Cutie de lemn, de metal, de piele etc., în care se păstrează arme, aparate, instrumente; teacă mică de piele, sau de carton în care se păstrează ochelarii, pieptenele etc. **2.** Unealtă pentru scris cu cerneală, făcută dintr-un beţişor la care se adaptează o peniţă; *toc rezervor* = stilou. **3.** Cadru fixat în zidărie, de care se prind canaturile unei uşi sau ferestre.

toc[3], *tocuri,* s.n. Partea mai ridicată de pe talpa încălţămintei, care corespunde călcîiului.

tocá, *toc,* vb. I. **1.** Tr. A tăia un material în bucăţi foarte mărunte; (fig.) a cheltui fără chibzuială, a risipi bani, averi. **2.** Intr. şi tr. A vorbi mult şi fără rost.

tocánă, *tocane,* s.f. Mîncare cu sos, făcută din bucăţele de carne prăjite cu ceapă (şi cu adaos de cartofi); mîncare făcută din anumite legume, prăjite cu ceapă.

tocát, -ă, *tocaţi, -te,* adj. Tăiat foarte mărunt.

tocátă, *tocate,* s.f. Compoziţie muzicală cu caracter ritmic, sacadat, scrisă pentru un instrument sau pentru orchestră.

tócă, *toci,* s.f. **1.** Căciuliţă sau pălărioară fără boruri, purtată de femei. **2.** Acoperămînt pentru cap, de formă cilindrică, purtat de magistraţi sau de avocaţi în exerciţiul funcţiunii.

tocătór, *tocătoare,* s.n. **1.** Cuţit mare sau maşină de tocat carne, nutreţ etc. **2.** Placă de lemn sau de material plastic pe care se toacă zarzavaturi, carne etc.

tocătúră, *tocături,* s.f. Carne sau alt material tocat.

toceálă, *toceli,* s.f. Faptul de a-şi învăţa pe dinafară lecţiile.

tocí, *tocesc,* vb. IV. **1.** Refl. (Despre obiecte ascuţite) A se roade prin întrebuinţare, a deveni mai puţin ascuţit; (tr.; fig.) a uza, a slei nervii, puterile cuiva. **2.** Tr. (Fig.) A-şi însuşi lecţiile în chip mecanic.

tocilár, -ă, *tocilari, -e,* subst. **1.** S.m. Persoană care se ocupă cu ascuţitul la tocilă a instrumentelor de tăiat. **2.** S.m. şi f. (Fig.) Bucher.

tocílă, *tocile,* s.f. Maşină simplă formată dintr-un disc abraziv acţionat printr-un mîner sau printr-o pedală, cu care se ascut instrumentele de tăiat.

tocilăríe, *tocilării,* s.f. Atelierul tocilarului.

tocít, -ă, *tociţi, -te,* adj. (Despre obiecte tăioase sau cu vîrf ascuţit) Care nu mai taie; care are vîrful ros, uzat.

tocitoáre, *tocitori,* s.f. Vas mare de lemn, în care se pun la fermentat fructele din care se face rachiu.

tócmai adv. **1.** Exact, precis. **2.** Abia, chiar atunci. **3.** Nu mai aproape decît... **4.** Chiar aşa de...

tocmeálă, *tocmeli,* s.f. **1.** Faptul de a se tocmi, discuţie purtată pentru stabilirea preţului unei mărfi. **2.** Învoială, acord.

tocmí, *tocmesc,* vb. IV. **1.** Refl. recipr. A discuta asupra preţului unei mărfi, pentru a cădea la învoială. **2.** Tr. şi refl. (Pop.) A (se) angaja ca slugă, ca lucrător etc. **3.** Tr. A închiria un obiect (în special un mijloc de transport).

tógă, *togi,* s.f. Mantie lungă şi largă, fără mîneci, pe care o purtau romanii.

tohoárcă, *tohoarce,* s.f. (Reg.) Cojoc mare ciobănesc, făcut din piei de oaie (cu lîna în afară).

toi s.n. Punctul culminant al unei acţiuni sau al unui fenomen în desfăşurare.

toiág, *toiege,* s.n. Băţ lung şi drept de care se serveşte cineva la mers.

tólă, *tole,* s.f. Foaie de tablă tăiată la dimensiunile necesare pentru o anumită lucrare.

tolăní, *tolănesc,* vb. IV. Refl. A se lungi într-o poziţie comodă (pentru a se odihni); a sta culcat, a lenevi.

tólbă, *tolbe,* s.f. **1.** Toc în care se păstrau săgeţile. **2.** Geantă care se poartă atîrnată pe umăr şi în care se păstrează merindele, vînatul şi diferite lucruri necesare la drum, la vînătoare etc.

tolerá, *tolerez,* vb. I. Tr. A admite, a îngădui, a suporta; a trece cu vederea.

toleránt, -ă, *toleranţi, -te,* adj. Care tolerează; indulgent.

toleránţă, *toleranţe,* s.f. **1.** Faptul de a tolera; atitudine îngăduitoare. **2.** Dispoziţie pe care o are organismul de a suporta anumite medicamente sau substanţe. **3.** Abatere admisă de la greutatea sau volumul unui produs, de la gradul de precizie al unei piese fabricate etc.

toluén s.n. Hidrocarbură aromatică lichidă, incoloră, inflamabilă, extrasă din gudronul de huilă şi folosită la prepararea unor coloranţi, a unor medicamente, ca solvent etc.

tom, *tomuri,* s.n. Volum dintr-o operă de proporţii mai întinse; (p. ext.) carte, operă, lucrare.

tomátă, *tomate,* s.f. Pătlăgea roşie.

tombác s.n. Aliaj de cupru cu zinc folosit la fabricarea unor sîrme, site, table etc.

tomberón, *tomberoane,* s.n. Cutie de tablă cu fundul rotunjit, montată pe o osie cu două roţi mari şi folosită pentru transportul pe distanţe scurte al unor materiale, al gunoaielor etc.

tómbolă, *tombole,* s.f. Loterie organizată în anumite ocazii, la care se cîştigă diferite obiecte.

tomnátic, -ă, *tomnatici, -e,* adj. De toamnă; caracteristic toamnei; (fig., despre oameni) ajuns la vîrsta care precedă bătrîneţea; *flăcău tomnatic* = bărbat matur, rămas neînsurat

ton[1], *toni,* s.m. Peşte răpitor marin înrudit cu pălămida, putînd ajunge pînă la 5 m lungime.

ton[2], *tonuri,* s.n. **1.** Sunet muzical simplu produs de un corp care vibrează; interval dintre două sunete apropiate. **2.** Inflexiune, intonaţie în vorbire. **3.** Notă dominantă a stilului sau a vorbirii; atmosferă specifică, rezultată din cuprinsul unei opere literare. **4.** Grad de luminozitate a unei culori; nuanţă a unei culori.

tonáj, *tonaje,* s.n. **1.** Masa sau greutatea unui corp exprimată în tone. **2.** Greutate totală, exprimată în tone, care reprezintă capacitatea de încărcare a unui vehicul. **3.** Capacitatea volumetrică a unei nave, exprimată în tone de apă dezlocuită.

tonalitáte, *tonalităţi,* s.f. **1.** Raportul dintre sunetele unei scări muzicale şi acordul ei principal; centru armonic al gamei. **2.** Ambianţa cromatică specifică unei picturi.

tónă, *tone,* s.f. Multiplu al kilogramului, egal cu 1000 de kg.

tonétă, *tonete,* s.f. Gheretă sau tarabă la care se vînd, pe stradă, articole mărunte, dulciuri, răcoritoare etc.

tónic, -ă, *tonici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Despre anumite substanţe; adesea substantivat, n.) Care are proprietatea de a fortifica organismul. **2.** Adj. (Despre vocale sau silabe) Care poartă accentul; pe care cade accentul. **3.** S.f. (Muz.) Treapta întîi a modurilor major şi minor.

tonifiánt, -ă, *tonifianţi, -te,* adj. Care fortifică organismul tonic **(1).**

tonomát, *tonomate,* s.n. Aparat cu discuri muzicale care se schimbă automat prin introducerea unei fise.

tont, toántă, *tonţi, toante,* adj. (Şi substantivat) Prost, neghiob, nătărău.

tontorói s.n. *A juca tontoroiul* = a ţopăi.

tónus, *tonusuri,* s.n. Stare permanentă de uşoară contractare a muşchilor unui organism sănătos; stare permanentă de excitaţie, în condiţii de repaus, a centrilor nervoşi.

top[1], *topuri,* s.n. Pachet de hîrtie cuprinzînd un număr fix (de obicei 1000) de coli.

top[2], *topuri,* s.n. Clasament al preferinţelor pentru unele spectacole, bucăţi muzicale, actori etc., pe baza punctajului oferit de public sau de specialişti.

topáz, *topaze,* s.n. Silicat natural hidratat de aluminiu cu fluor, de obicei de culoare galbenă, folosit ca piatră preţioasă.

topí, *topesc,* vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A trece sau a face ca un corp să treacă, prin încălzire, din stare solidă în stare lichidă; (refl.) a se muia (sub efectul căldurii); (tr. şi refl.; pop.) a (se) dizolva în apă. **2.** Refl. A se risipi, a se estompa, a se şterge; a dispărea. **3.** Refl. (Fig.; despre oameni) A-şi pierde puterile, vlaga, a slăbi. **4.** Tr. A supune plantele textile unui proces de dizolvare a substanţelor care fixează fibrele de partea lemnoasă a tulpinii, ţinîndu-le un timp în apă.

tópic, -ă, *topici, -e,* s.f., adj. **1.** S.f. Ordinea cuvintelor în propoziţii sau a propoziţiilor în frază. **2.** S.f. Parte a sintaxei sau a stilisticii care se ocupă cu studiul topicii **(1). 3.** Adj. Care aparţine topicii, privitor la topică. **4.** Adj. (Despre nume) Care denumeşte locuri sau localităţi.

topílă, *topile,* s.f. Groapă improvizată, legată printr-un şanţ de alimentare cu o sursă de apă (rîu, iaz etc.) şi folosită la ţară pentru a topi (4) tulpinile de in şi de cînepă.

topít, -ă, *topiți, -te,* adj. **1.** Devenit lichid (sau moale) sub efectul căldurii. **2.** (Fig.; despre oameni) Slăbit, istovit, vlăguit. **3.** (Despre plante textile) Care a fost supus procesului de separare a fibrelor de partea lemnoasă a tulpinii.

topitór, *topitori,* s.m. Muncitor care lucrează la un cuptor pentru topirea metalelor.

topitoríe, *topitorii,* s.f. Unitate industrială în care se efectuează procesul de separare, prin topire, a fibrelor textile de pe tulpinile de cînepă și de in.

topitúră, *topituri,* s.f. Material lichid obținut prin topirea unei substanțe solide.

tópliță, *toplițe,* s.f. Izvor de apă caldă; ochi de apă caldă care nu îngheață iarna.

topográf, -ă, *topografi, -e,* s.m. și f. Specialist în topografie.

topográfic, -ă, *topografici, -e,* adj. Privitor la topografie.

topografíe s.f. Știința și tehnica măsurătorilor și a calculelor făcute pentru întocmirea hărților și planurilor care reprezintă suprafețe mici ale scoarței terestre.

topometríe, *topometrii,* s.f. Tehnica executării măsurătorilor necesare în topografie.

toponím, *toponime,* s.n. Toponimic.

toponímic, -ă, *toponimici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. Privitor la toponimie. **2.** S.n. Nume propriu de oraș, de sat, de apă, de munte etc.

toponimíe, *toponimii,* s.f. **1.** Totalitatea numelor proprii de localități, de ape, de munți etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune. **2.** Ramură a lingvisticii care studiază toponimia (1).

topór, *topoare,* s.n. Unealtă pentru tăiat copaci, pentru despicat lemne etc., formată dintr-un corp de oțel cu tăiș, fixat într-o coadă de lemn.

toporáș, (1) *toporașe,* s.n., **(2)** *toporași,* s.m. **1.** S.n. Diminutiv al lui *topor.* **2.** S.m. (Bot.) Viorea.

toporíșcă, *toporiști,* s.f. Topor cu coadă scurtă.

toporíște, *toporiști,* s.f. Coadă de coasă, de secure sau de topor.

toptán s.n. *Cu toptanul* = cu ridicata; angro; (p. ext.) în cantități foarte mari.

topúz, *topuzuri,* s.n. Buzdugan bătut cu nestemate, care constituia, în trecut, unul dintre însemnele puterii domnești.

tor, *toruri,* s.n. **1.** Mulură cu profil convex de la baza sau de la capitelul unei coloane. **2.** Suprafață generată de un cerc ce se rotește în jurul unei axe din planul său, care nu taie cercul.

toráce s.n. **1.** Cavitate a corpului la animalele vertebrate terestre, cuprinsă între gît și abdomen, care conține principalele organe ale sistemului circulator și respirator. **2.** Segment mijlociu al corpului insectelor, de care sînt fixate picioarele.

torácic, -ă, *toracici, -e,* adj. Privitor la torace; care se află în torace.

toracoplastie, *toracoplastii,* s.f. Intervenție chirurgicală care constă în rezecția unor porțiuni din coaste, pentru a putea pune în stare de repaus plămînul bolnav.

torcătór, -oáre, *torcători, -oare,* subst. **1.** S.m. și f. Persoană care toarce sau a cărei ocupație este torsul. **2.** S.f. Mașină sau unealtă pentru tors.

torcătoríe, *torcătorii,* s.f. Filatură.

torcretáre s.f. Procedeu de preparare și de aplicare, cu ajutorul aerului comprimat, a unui mortar de ciment sau a unui beton fin în unele lucrări de construcție.

toreadór, *toreadori,* s.m. Cel care participă direct, în arenă, la o coridă.

torént, *torente,* s.n. Curs de apă temporar care apare pe povîrnișurile munților și dealurilor, în urma ploilor puternice sau după topirea bruscă a zăpezii, avînd o mare viteză și forță de eroziune.

torențiál, -ă, *torențiali, -e,* adj. (Despre ploi) Cu debit mare și cu durată scurtă.

toríd, -ă, *torizi, -de,* adj. Foarte cald, arzător, dogoritor.

tóriu s.n. Element chimic radioactiv folosit în tehnica nucleară.

tornádă, *tornade,* s.f. Vîrtej violent de vînt, cu viteză foarte mare, care cuprinde regiuni întinse.

torón, *toroane,* s.n. Grup de fire răsucite în același sens, din care se fabrică funii, cabluri etc.

toropeálă, *toropeli,* s.f. **1.** Stare de amorțeală, de somnolență. **2.** Căldură mare, arșiță.

toropi, *toropesc,* vb. IV. Tr. A ameți, a buimăci, a moleși; a copleși.

torpédo, *torpedouri,* s.n. Sistem de frînă la unele vehicule, bazat pe strîngerea osiei.

torpilá, *torpilez,* vb. I. Tr. A ataca (o navă) cu torpile, a lovi cu o torpilă; (fig.) a submina o acțiune, a o face să eșueze.

torpílă, *torpile,* s.f. **1.** Proiectil submarin cu motor propriu și cu încărcătură explozivă, care se lansează de pe o navă, din avion sau de pe coastă, pentru a distruge un vas inamic. **2.** Pește de mare, cartilaginos, lung pînă la 2 m, care poate produce descărcări electrice cu care își ucide prada.

torpilór, *torpiloare,* s.n. Navă de luptă ușoară și rapidă, echipată cu instalații de lansat torpile.

torr, *torri,* s.m. Unitate de măsură a presiunii, egală cu presiunea exercitată de o coloană de mercur, înaltă de 1 milimetru, pe o suprafață de 1 cm^2.

tors[1] s.n. Faptul de a toarce.

tors[2], *torsuri,* s.n. Sculptură reprezentînd partea superioară a corpului omenesc, fără membre (și fără cap).

tors[3], **toársă,** *torși, toarse,* adj. (Despre materii textile) Transformat în fire.

torsádă, *torsade,* s.f. Motiv arhitectonic decorativ care imită o funie răsucită.

torsiométru, *torsiometre,* s.n. Instrument pentru determinarea deformației unei bare supuse la torsiune.

tort¹, *torturi*, s.n. Fir tors de cînepă, de in etc.; pînză de in sau de cînepă.
tort², *torturi*, s.n. Gen de prăjitură făcută din straturi de aluat, avînd între ele straturi de cremă, acoperite cu glazură și, de obicei, ornamentate.
torturá, *torturez*, vb. I. Tr. A supune pe cineva la cazne trupești; (despre stări sufletești) a frămînta, a chinui pe cineva.
tortúră, *torturi*, s.f. Chin, cazně; supliciu, suferință atroce.
tórță, *torțe*, s.f. Băț înfășurat la un capăt cu cîlți îmbibați cu o substanță inflamabilă, care servește la luminat, mai ales la procesiuni.
torțél s.m. (Bot.) Cuscută.
tos adj. *Zahăr tos* = zahăr sub formă de cristale mărunte.
tot, toátă, *toți*, *toate*, adj. nehot., pron. nehot., adv., s.n. **1.** Adj. nehot. Întreg, complet, deplin; atît cît este, cît are, cît durează: *tot satul*. **2.** Adj. nehot. Fiecare; oricare, orice: *tot omul știe asta*. **3.** Adj. nehot. (La pl.) În număr complet: *toți patru*. **4.** Pron. nehot. (La pl.) Lucrurile sau ființele care sînt de același fel sau care intră în discuție (fără să lipsească vreunul); lucrurile care formează un ansamblu; *cu toate că* = deși; *înainte de toate* = în primul rînd; mai presus de orice; (la sg.) *cu totul* = în întregime. **5.** Adv. Încă; și acuma; în continuare; și de aci înainte; neîncetat, întruna. **6.** Adv. (În fraze negative) Nici acuma; încă nu, pînă acuma nu: *tot n-a venit*. **7.** Adv. De multe ori: *ți-am tot spus*. **8.** Adv. Din ce în ce: *tot mai mult îmi place*. **9.** Adv. De asemenea, la fel: *mi-e tot atît*. **10.** Adv. Din nou, iarăși: *tot eu sînt*. **11.** Adv. Totuși. **12.** Adv. Întotdeauna, regulat. **13.** S.n. Întreg, unitate. **14.** S.n. Lucru esențial: *aici e totul* = în asta constă tot.
totál, -ă, (1) *totali*, *-e*, adj., **(2)** *totaluri*, s.n. **1.** Adj. Întreg, complet; deplin, desăvîrșit. **2.** S.n. Sumă rezultată dintr-o adunare; întreg rezultat din ansamblul părților; *în total* = una peste alta, împreună.
totalitár, -ă, *totalitari*, *-e*, adj. (Despre regimuri politice) Care aplică dictatura unei minorități, îngrădind libertățile democratice și practicînd o politică de forță și de violență.
totalitarism s.n. Regim politic totalitar.
totalitáte, *totalități*, s.f. Numărul complet al lucrurilor sau al ființelor în discuție.
totalizá, *totalizez*, vb. I. Tr. **1.** A aduna. **2.** A întruni un număr de...
totalménte adv. În mod complet, cu totul, în întregime.
totdeaúna adv. **1.** În tot timpul, mereu, necontenit. **2.** De fiecare dată; de obicei, de regulă.
totém, *totemuri*, s.n. Simbol mitic reprezentat printr-un animal, plantă sau obiect considerat de unele triburi primitive ca strămoș, fiind venerat ca atare.
totodátă adv. În același timp.
totúna adv. La fel; *mi-e totuna* = îmi este egal.
tótuși conj. Cu toate acestea.
továl, *tovaluri*, s.n. Piele de bovine, porcine sau cabaline, din care se confecționează încălțăminte rezistentă.
továrăș, -ă, *tovarăși*, *-e*, s.m. și f. **1.** Persoană considerată în raport cu alta, de care este legată prin idei, aspirații, prin activitatea dusă în comun ori prin lupta pentru aceeași cauză; *tovarăș* (sau *tovarășă*) *de viață* = soț (sau soție). **2.** Asociat, părtaș.
tovărășésc, -eáscă, *tovărășești*, adj. Care se petrece între tovarăși, care este specific relațiilor dintre tovarăși.
tovărășíe, *tovărășii*, s.f. **1.** Relație între tovarăși, legătură bazată pe raporturi tovărășești. **2.** Asociere, întovărășire la o întreprindere (comercială).
tovărășíță, *tovărășițe*, s.f. (Înv. și pop.) Tovarășă.
tóxic, -ă, *toxici*, *-e*, adj. Otrăvitor.
toxicitáte s.f. Însușirea unei substanțe de a fi toxică.
toxicologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul substanțelor toxice, cu acțiunea lor asupra organismului.
toxicomán, -ă, *toxicomani*, *-e*, s.m. și f. Persoană care suferă de toxicomanie.
toxicomaníe, *toxicomanii*, s.f. Obișnuința de a consuma anumite substanțe toxice (morfină, cocaină etc.), ceea ce duce cu vremea la tulburări grave ale echilibrului fizic și psihic.
toxiinféctie, *toxiinfecții*, s.f. Infecție acută provocată de consumarea unor alimente contaminate cu diverși germeni.
toxínă, *toxine*, s.f. Substanță organică cu acțiune toxică, produsă de organisme vegetale sau animale.
trabúc, *trabucuri*, s.n. Țigară de foi.
trac¹ s.n. Stare emotivă de care sînt cuprinse unele persoane cînd apar în fața publicului (ex. artiștii pe scenă, elevii la examene).
trac², **-ă**, *traci*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din vechea populație a Traciei. **2.** Adj. Tracic; (substantivat, f.) limba vorbită de traci **(1)**.
tracasá, *tracasez*, vb. I. Tr. (Livr.) A plictisi, a sîcîi, a supăra pe cineva.
trácic, -ă, *tracici*, *-e*, adj. Care aparține Traciei sau tracilor, privitor la Tracia sau la traci.
tractá, *tractez*, vb. I. Tr. A exercita o forță de tracțiune asupra unui vehicul.
tractát, -ă, *tractați*, *-te*, adj. Remorcat.
tractór, *tractoare*, s.n. Autovehicul cu mare putere de tracțiune, folosit în agricultură, în silvicultură, în construcții etc., pentru a remorca utilaje, mașini agricole, vehicule etc.
tractoríst, -ă, *tractoriști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care conduce un tractor.
tracțiúne, *tracțiuni*, s.f. Operație de deplasare a unui vehicul cu ajutorul unei forțe aplicate la partea din față a vehiculului, în sensul deplasării.
tradíție, *tradiții*, s.f. Ansamblu de datini, obiceiuri, credințe care se statornicesc în cadrul

unor grupuri sociale şi se transmit din generaţie în generaţie.

tradiţionál, -ă, *tradiţionali, -e,* adj. Păstrat prin tradiţie; existent de multă vreme.

tradiţionalism s.n. **1.** Ataşament exagerat faţă de tradiţie. **2.** Tendinţă de supraevaluare a elementelor tradiţiei, proprie spiritului conservator.

tradiţionalíst, -ă, *tradiţionalişti, -ste,* adj. (Adesea substantivat) Care respectă tradiţia, care manifestă tradiţionalism.

traducătór, -oáre, *traducători, -oare,* s.m. şi f. Persoană care traduce dintr-o limbă în alta.

tradúce, *tradúc,* vb. III. Tr. **1.** A transpune un text (sau o frază, un cuvînt) dintr-o limbă în alta. **2.** (Fig.) A reprezenta, a exprima (prin mijloace artistice). **3.** (Fig.) A înfăptui, a pune în practică.

tradúcere, *traduceri,* s.f. Acţiunea de *a traduce;* scriere cuprinzînd o transpunere dintr-o limbă în alta.

traductór, *traductoare,* s.n. Dispozitiv care transformă o mărime de o anumită natură (viteză, presiune etc.) într-o mărime de altă natură.

trafíc, *traficuri,* s.n. **1.** Frecvenţa operaţiilor de transport efectuate în condiţii date şi într-un anumit interval de timp. **2.** Comerţ ilicit; *trafic de influenţă* = primirea ori pretinderea de bani sau de alte foloase de către o persoană care are influenţă asupra unui funcţionar, pentru a-l determina să facă (sau să nu facă) un act care intră în atribuţiile sale de serviciu.

traficá, *trafichez,* vb. I. Intr. A face comerţ ilicit.

traficánt, -ă, *traficanţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care face comerţ ilicit.

traforáj, *traforaje,* s.n. Decupare a unei piese sau a unei figuri ornamentale dintr-o placă subţire de lemn, cu ajutorul unui ferăstrău special.

tráge, *trag,* vb. III. **1.** Tr. A face efortul de a mişca un lucru pentru a-l da la o parte sau pentru a-l transporta în alt loc; a duce, a tîrî după sine; (cu complementul clopotul) a face să sune. **2.** Tr. şi intr. (Despre animale de tracţiune) A duce după sine un vehicul. **3.** Tr. A pune pe sine (sau a scoate de pe sine) un obiect de îmbrăcăminte sau de încălţăminte. **4.** Intr. A avea greutatea de..., a cîntări. **5.** Tr. *A trage pe roată* = a omorî cu ajutorul roţii de tortură. **6.** Tr. A opri un vehicul sau o ambarcaţie într-un anumit loc. **7.** Intr. A se opri undeva, spre a fi găzduit; a mînea. **8.** Intr. A se îndrepta spre un scop, spre îndeplinirea unei dorinţe. **9.** Refl. A se da la o parte. **10.** Tr. A pătimi, a îndura; a suporta consecinţele unui fapt. **11.** Tr. A lua, a scoate, a smulge: *trage sabia din teacă.* **12.** Intr. *A trage cu urechea* = a asculta pe furiş. **13.** Tr. *A-şi trage sufletul* = a respira greu. **14.** Intr. (Despre sobe) A avea tiraj; (impers.) *trage* = e curent. **15.** Tr. A desena o linie, un contur. **16.** Tr. A da lovituri; a bate; (intr.) a descărca o armă. **17.** Tr. (În diverse procese de muncă) *a trage la rindea; a trage la tipar* = a tipări. **18.** Tr. A face un lucru din plin: *a trage un pui de somn.* **19.** Refl. A descinde din..., a-şi avea originea de la...

tragedián, -ă, *tragedieni, -e,* s.m. şi f. Actor de tragedie.

tragedie, *tragedii,* s.f. **1.** Specie a genului dramatic în care personaje de o mare forţă a pasiunilor sînt angajate în conflicte puternice, ajungînd la un deznodămînt de obicei fatal. **2.** (Fig.) Întîmplare zguduitoare, nenorocire mare.

trágere, *trageri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a trage; tragere la sorţi* = alegere, desemnare decisă prin sorţi. **2.** Descărcare a unei arme de foc; *tragere la ţintă* = tragere executată asupra unei ţinte.

trágic, -ă, *tragici, -e,* adj. Care se referă la tragedie; (fig.) zguduitor, jalnic; (substantivat, n.) categorie a esteticii exprimînd un conflict al cărui deznodămînt este înfrîngerea sau pierderea unor valori umane.

tragicomedíe, *tragicomedii,* s.f. **1.** Specie a genului dramatic în care tragicul şi comicul sînt îmbinate în aceeaşi structură, deznodămîntul fiind fericit. **2.** (Fig.) Întîmplare care prezintă un amestec de elemente tragice şi elemente comice.

tragicómic, -ă, *tragicomici, -e,* adj. Referitor la tragicomedie; care este totodată tragic şi comic.

tragism s.n. Caracter grav, tragic; situaţie tragică.

traheál, -ă, *traheali, -e,* adj. Privitor la trahee; care aparţine traheii.

trahée, *trahei,* s.f. **1.** Segment cartilaginos al căilor respiratorii la oameni şi animale, cuprins între laringe şi bronhii, prin care trece aerul în plămîni. **2.** Fiecare dintre tubuleţele chitinoase care formează organele de respiraţie la insecte. **3.** Fiecare dintre vasele capilare prin care circulă apa şi sărurile minerale la plante.

traheită s.f. Inflamaţie a traheii.

trahit s.n. Rocă vulcanică de formaţie recentă, folosită ca piatră de construcţie.

trahóm s.n. Conjunctivită granuloasă. Var.: **trahómă** s.f.

trahómă s.f. v. **trahom.**

trai s.n. **1.** Viaţă, existenţă. **2.** Viaţă bună, îmbelşugată.

traiéct, *traiecte,* s.n. Traiectorie; traseu.

traiectórie, *traiectorii,* s.f. Drumul parcurs în spaţiu de un corp în mişcare.

tráilă, *traile,* s.f. Pod plutitor care se deplasează de-a lungul unui cablu.

tráinic, -ă, *trainici, -e,* adj. Care durează mult; solid, rezistent.

tráistă, *traiste,* s.f. **1.** Sac mic de pînză groasă, de piele etc., prevăzut cu baiere, care se poartă agăţat (pe umeri) şi în care se păstrează sau se transportă diverse lucruri (mai ales merinde). **2.** Sac de pînză din care li se dă cailor ovăz. **3.** *Traista-ciobanului* = plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori mici, albe, cu frunzele crestate, folosită ca plantă medicinală.

trámă, *trame,* s.f. **1.** Fir de mătase întrebuințat în urzeala sau în bătătura unei țesături. **2.** (Fig.) Intrigă, uneltire; complot.

trambalá, *trambalez,* vb. I. Refl. și tr. (Fam.) A (se) duce sau a (se) muta de colo pînă colo (fără rost).

trambulínă, *trambuline,* s.f. Instalație prevăzută cu un postament ridicat la o anumită înălțime, de pe care se execută sărituri artistice în apă; instalație în forma unei pante, servind la executarea săriturilor cu schiurile.

tramcár, *tramcare,* s.n. Vehicul tras de cai, folosit odinioară, în orașe, pentru transportul în comun.

tramvái, *tramvaie,* s.n. Mijloc de transport urban în comun, constînd din vagoane care circulă pe șine, cu tracțiune electrică.

tranchét, *tranchete,* s.n. Bară de lemn care servește la amortizarea izbiturii corpului navei la acostare.

tranchilizánt, -ă, *tranchilizanți, -te,* adj., s.n. (Medicament) care liniștește, care relaxează.

trandafír, *trandafiri,* s.m. **1.** Denumire dată unor specii de plante din familia rozaceelor, cu flori de diferite culori, plăcut mirositoare, folosite în industria parfumurilor; *trandafir sălbatic* = măceș; *lemn de trandafir* = lemnul unui arbore din America de Sud, din care se fac mobile de lux. **2.** Cîrnat de porc, preparat cu usturoi și cu mult piper.

trandafiríu, -íe, *trandafirii,* adj. De culoare roz.

trans- Element de compunere cu sensul „dincolo", „peste", care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe.

transatlántic, *transatlantice,* s.n. Vapor care traversează Oceanul Atlantic, efectuînd transportul între Europa și America.

tránsă, *transe,* s.f. Stare de hipnoză în care individul se află total sub influența hipnotizatorului.

transbordá, *transbordez,* vb. I. Tr. A transporta mărfurile sau pasagerii dintr-un tren în altul ori de pe o navă pe alta; (intr.) a schimba trenul sau alt vehicul cînd circulația s-a întrerupt într-un anumit loc.

transbordór, *transbordoare,* s.n. **1.** Platformă mobilă la nivelul unei căi ferate, cu ajutorul căreia se trec vagoanele de pe o linie pe alta, acolo unde cele două linii nu au legătură directă. **2.** Navă care servește la transbordarea mărfurilor sau a călătorilor.

transcarpátic, -ă, *transcarpatici, -e,* adj. Care se află dincolo de munții Carpați (în raport cu Muntenia și cu Moldova).

transcendént, -ă, *transcendenți, -te,* adj. **1.** (În filozofia medievală). Ceea ce depășește limitele sau nivelul unui domeniu dat; ceea ce nu aparține unei clase de obiecte, ci presupune un principiu exterior și superior acesteia; (la Kant) ceea ce este dincolo de lumea empirică. **2.** (Mat.) *Număr transcendent* = număr care nu poate fi rădăcina unui polinom cu coeficienți raționali.

transcendentál, -ă, *transcendentali, -e,* adj. (În filozofia lui Kant) Care se referă la formele apriorice ale cunoașterii; care este deasupra lumii reale, dincolo de orice experiență posibilă.

transcendénță s.f. Însușirea de a fi transcendent.

transcrie, *transcriu,* vb. III. Tr. **1.** A copia un text, a-l scrie din nou, fără modificări. **2.** A înscrie elementele esențiale ale unui act juridic într-un registru special. **3.** A prelucra o bucată muzicală pentru a putea fi cîntată de alt instrument sau de altă voce decît cea pentru care a fost scrisă inițial.

transcriere, *transcrieri,* s.f. Acțiunea de *a transcrie*; *transcriere fonetică* = scrierea unui cuvînt sau a unui text cu ajutorul unui alfabet special sau al unui alfabet existent și al unor semne speciale, pentru a putea fi reconstituită pronunțarea reală.

transcrípție, *transcripții,* s.f. **1.** Transcriere. **2.** Faptul de a transcrie un act juridic într-un registru special.

transductór, *transductoare,* s.n. (Telec.) Dispozitiv folosit pentru transformarea energiei primite de la un sistem tehnic în energie de o altă formă, cedată altui sistem.

transdanubián, -ă, *transdanubieni, -e,* adj. Care se află dincolo de Dunăre.

transfér, *transferuri,* s.n. **1.** Faptul de a (se) transfera; (jur.) *transfer de drepturi* = transmisiune de drepturi. **2.** (Tehn.) Transmitere de energie de la un sistem la altul.

transferá, *transfér,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A (se) muta de la o instituție la alta, de la o unitate la alta. **2.** Tr. A transmite un drept de la o persoană la alta. **3.** Tr. (Tehn.) A face un transfer **(2)**.

transfigurá, *transfigurez,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) schimba expresia, înfățișarea.

transfigurát, -ă, *transfigurați, -te,* adj. Schimbat la față (sub impresia unei emoții).

transformá, *transfórm,* vb. I. **1.** Tr. și refl. A(-și) schimba înfățișarea, aspectul, forma, caracterul; a (se) schimba, a (se) preface. **2.** Tr. (Chim., fiz.) A efectua o transformare.

transformáre, *transformări,* s.f. Acțiunea de *a (se) transforma;* (chim., fiz.) ansamblu de stări succesive prin care trece un sistem fizico-chimic cînd una sau mai multe dintre mărimile ce îl caracterizează se modifică.

transformatór, -oáre, *transformatori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care transformă. **2.** S.n. Aparat sau instalație cu ajutorul căreia energia unui sistem fizic sau tehnic se transformă în energia altui sistem; *transformator electric* = aparat care transformă un curent alternativ de o anumită tensiune în curent alternativ de altă tensiune.

transformism s.n. Concepție după care speciile de plante și de animale sînt într-un continuu proces de transformare; evoluționism.

transfúg, *transfugi,* s.m. Persoană care își părăsește în mod ilegal patria.

transfúzie, *transfuzii,* s.f. Metodă de tratament biologic constînd din administrarea pe-

cale intravenoasă a unei cantităţi de sînge recoltat de la un donator.

transhumánt, -ă, *transhumanţi, -te,* adj. Care practică transhumanţa.

transhumánţă, *transhumanţe,* s.f. Deplasare periodică a păstorilor cu turmele de oi, vara de la şes la munte şi iarna de la munte la şes.

transilván, -ă, *transilvani, -e,* adj. Transilvănean.

transilvăneán, -ă, *transilvăneni, -e,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană (originară) din Transilvania; ardelean. **2.** Adj. Care aparţine Transilvaniei sau populaţiei ei; privitor la Transilvania sau la populaţia ei; ardelean, ardelenesc.

transilvăneáncă, *transilvănence,* s.f. Femeie (originară) din Transilvania.

transistór s.n. v. **tranzistor.**

translatór, -oáre, *translatori, -oare,* s.m. şi f. Traducător oficial, ataşat unui for diplomatic, administrativ sau judecătoresc.

transláţie, *translaţii,* s.f. Deplasare a unei figuri sau a unui corp astfel încît toate punctele figurii sau ale corpului să se mişte de-a lungul unor traiectorii paralele, parcurgînd distanţe egale.

translucíd, -ă, *translucizi, -de,* adj. (Despre unele corpuri) Care lasă lumina să treacă fără a permite să se distingă contururile sau detaliile obiectului.

transmigráţie, *transmigraţii,* s.f. Concepţie religioasă potrivit căreia sufletul dintr-un corp ar trece după moarte în alt corp.

transmisíbil, -ă, *transmisibili, -e,* adj. Care poate fi transmis.

transmísie s.f. v. **transmisiune.**

transmisiúne, *transmisiuni,* s.f. **1.** Faptul de a transmite; trecere a energiei, a radiaţiilor, a undelor etc. de la un sistem la altul. **2.** Ansamblul organelor cu ajutorul cărora se transmite mişcarea sau energia de la un organ de maşină la altul. **3.** Trimitere de semnale de la un post emiţător de telegrafie, telefonie sau radiocomunicaţii, în scopul recepţionării lor. **4.** (Mil.) *Trupe de transmisiuni* = trupe specializate în executarea legăturilor prin telefon, radio etc. **5.** (Jur.) *Transmisiune de drepturi* = trecere a unor drepturi, prin act juridic sau prin efectul legii, de la o persoană la alta. Var.: **transmísie** s.f.

transmite, *transmit,* vb. III. Tr. **1.** A trimite sau a comunica ceva prin intermediul unei persoane, printr-o scrisoare etc.; a face să ajungă la altul, a propaga. **2.** A comunica printr-un post de radio sau de telegraf. **3.** (Jur.) A face o transmisiune de drepturi. **4.** A comunica o mişcare de la un organ de maşină la altul.

transmiţătór, -oáre, *transmiţători, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care transmite. **2.** S.n. Aparat pentru transmiterea semnalelor telegrafice sau radiofonice.

transoceánic, *transoceanice,* s.n. Navă comercială de mare tonaj, folosită pentru transporturi între două porturi situate de o parte şi de alta a unui ocean.

transparént, -ă, *transparenţi, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Prin care se poate vedea clar; care permite să se distingă conturul şi detaliile obiectelor; care poate fi străbătut de o radiaţie fără ca aceasta să fie absorbită sau difuzată. **2.** Adj. (Fig.) Care poate fi uşor înţeles sau ghicit. **3.** S.n. Foaie de hîrtie liniată cu linii groase, care se aşază sub hîrtia de scris pentru a înlesni scrierea în rînduri drepte.

transparénţă, *transparenţe,* s.f. Însuşirea de a fi transparent.

transperánt, *transperante,* s.n. Stor.

transpirá, *transpír,* vb. I. Intr. **1.** A secreta şi a elimina sudoarea prin porii pielii; (despre plante) a elimina apă sub formă de vapori. **2.** (Fig., fam.; despre ştiri, fapte) A începe să fie cunoscut, a se face auzit.

transpiráţie, *transpiraţii,* s.f. Faptul de a transpira; sudoare; vapori de apă eliminaţi de către plante.

transplánt, *transplanturi,* s.n. Fragment de ţesut sau organ luat din corp şi grefat în altă parte a corpului sau în alt organism.

transplantá, *transplantez,* vb. I. Tr. **1.** A scoate o plantă din pămînt, din răsadniţă sau din pepinieră şi a o planta în alt loc; a răsădi. **2.** (Med.) A face un transplant.

transpórt, *transporturi,* s.n. **1.** Faptul de a transporta; totalitatea lucrurilor sau a persoanelor transportate la un moment dat împreună. **2.** (La pl.) Ramură a economiei naţionale, care are ca obiect transportarea produselor de la producători la consumatori, precum şi deplasarea persoanelor, cu ajutorul unor vehicule destinate acestui scop.

transportá, *transpórt,* vb. I. **1.** Tr. A deplasa (cu un vehicul) lucruri sau persoane dintr-un loc în altul. **2.** Refl. A se duce la faţa locului (pentru o constatare judiciară, pentru o anchetă etc.). **3.** Tr. (Fig.) A aduce pe cineva într-o stare de uitare de sine, în urma unei emoţii puternice, a unei mari bucurii.

transportábil, -ă, *transportabili, -e,* adj. Care poate fi (uşor) transportat.

transportát, -ă, *transportaţi- te,* adj. **1.** Stăpînit de entuziasm, de o mare plăcere. **2.** Dus pe gînduri, absent.

transportór, -oáre, *transportori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care transportă. **2.** S.n. Aparat sau instalaţie pentru transportul continuu al materialelor, la distanţe mici, prin intermediul unor jgheaburi sau cupe montate pe o bandă rulantă.

transpúne, *transpún,* vb. III. **1.** Tr. A schimba dintr-un loc în altul, dintr-o situaţie în alta; (fig.) a da expresie, a reda în scris, pe scenă, pe ecran. **2.** Tr. A transcrie sau a executa o compoziţie muzicală în altă tonalitate decît aceea în care a fost scrisă. **3.** Refl. (Fig.) A se strămuta cu gîndul în altă situaţie sau în alt timp.

transsubstanţiaţiúne s.f. Schimbare a unei substanţe în alta; (în religia creştină) prefacerea simbolică a pîinii şi a vinului din cuminecătură în trupul şi sîngele lui Iisus Hristos.

transuránic, -ă, *transuranici, -e,* adj. (Despre elemente chimice) Care are numărul atomic mai mare decît cel al uraniului.

transvazá, *transvazez,* vb. I. Tr. A muta un lichid sau un material pulverulent dintr-un vas în altul.

transversál, -ă, *transversali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care are direcţia perpendiculară pe lungimea unui corp sau a unei suprafeţe. **2.** S.f. Dreaptă care taie o figură dată.

tranşá, *tranşez,* vb. I. Tr. **1.** A rezolva repede şi definitiv o dificultate, un conflict etc. **2.** A separa carnea de consum în porţiuni după sorturi şi calitate.

tranşánt, -ă, *tranşanţi, -te,* adj. Care nu admite contraziceri; categoric, hotărît.

tránşă, *tranşe,* s.f. Fiecare dintre părţile în care este divizat un lucru sau un grup de lucruri ce trebuie produse ori distribuite în rate succesive.

tranşée, *tranşee,* s.f. Şanţ (cu parapete şi locaşe de tragere) folosit în război ca adăpost împotriva gloanţelor inamicului.

tranzácţie, *tranzacţii,* s.f. Înţelegere între partenerii unei operaţii economice, comerciale etc., cuprinzînd condiţiile de efectuare a ei.

tranzistór, *tranzistoare,* s.n. Element electronic de circuit alcătuit dintr-un cristal semiconductor, care are proprietăţi şi utilizări asemănătoare cu ale tuburilor electronice; (p. ext.) aparat de radio portativ cu asemenea elemente. Pl. şi: *tranzistori* s.m. Var.: **transistór** s.n.

tránzit, *tranzituri,* s.n. **1.** Trecere de persoane sau de mărfuri dintr-o ţară în alta prin teritoriul unei a treia ţări. **2.** Trecere a unui tren printr-o staţie de cale ferată sau printr-o ţară cu opriri numai pentru încrucişări sau pentru schimbări de direcţie; *în tranzit* = în trecere.

tranzitív, -ă, *tranzitivi, -e,* adj. (Despre verbe) A cărui acţiune se răsfrînge direct asupra unui obiect.

tranzitóriu, -ie, *tranzitorii,* adj. Care face trecerea de la o stare la alta; de tranziţie.

tranzíţie, *tranziţii,* s.f. Trecere de la o stare sau de la o situaţie la alta; *de tranziţie* = de trecere, provizoriu.

trap s.n., interj. **1.** S.n. Mersul în fugă al calului (cu viteză mijlocie, între pas şi galop); zgomotul făcut de un cal care merge în acest fel. **2.** Interj. Cuvînt care imită mersul la trap **(1)** al cailor.

trápă, *trape,* s.f. **1.** Capac sau uşă orizontală, cu care se închide o deschizătură în puntea unei nave, în podeaua unei scene etc. **2.** Acoperămînt aşezat peste o capcană pentru prins animale.

trapéz, *trapeze,* s.n. **1.** Patrulater cu două laturi paralele, numite baze. **2.** Aparat pe care se execută exerciţii de gimnastică acrobatică, fiind format dintr-o bară orizontală legată la extremităţi cu două frînghii fixate în plafon sau de o grindă.

trapezoidál, -ă, *trapezoidali, -e,* adj. Care are forma unui trapez **(1).**

trapist s.n. Brînză fabricată după un procedeu special de fermentare.

tras, -ă, *traşi, -se,* adj. (Despre faţă) Slab (din cauza unei boli, a oboselii etc.).

trasá, *trasez,* vb. I. Tr. **1.** A însemna pe o suprafaţă linia sau desenul unui plan, al unei figuri geometrice, al unui drum etc.; a însemna pe o piesă brută conturul suprafeţelor de prelucrat. **2.** A da directive în vederea unei acţiuni, a unei activităţi.

traséu, *trasee,* s.n. **1.** Drum pe care îl parcurge un vehicul, un călător etc.; linie urmată de un drum sau de o cale ferată; parcurs marcat, pe care trebuie să-l străbată concurenţii într-o probă sportivă. **2.** Traiectorie.

trasór, *trasoare,* s.n. **1.** Unealtă formată dintr-un ac de oţel fixat într-un mîner, cu care se trasează conturul unei piese de prelucrat. **2.** Proiectil care lasă o dîră luminoasă în urma sa, marcînd astfel traiectoria. **3.** Izotop radioactiv al unui element, care permite urmărirea circulaţiei sale într-un sistem oarecare.

tratá, *tratez,* vb. I. **1.** Tr. A se purta cu cineva într-un anumit fel. **2.** Tr. A oferi cuiva mîncare sau băutură. **3.** Tr. şi refl. A (se) supune unui tratament medical. **4.** Tr. A supune un material sau o substanţă unui tratament chimic, termic etc.; a supune seminţele acţiunii unor agenţi care distrug germenii bolilor. **5.** Tr. A expune (oral sau în scris) o problemă ştiinţifică, literară etc.; a discuta cu cineva o problemă, pentru a ajunge la o înţelegere.

tratamént, *tratamente,* s.n. **1.** Totalitatea mijloacelor de îngrijire medicală. **2.** Ansamblu de operaţii efectuate asupra unui material, pentru a obţine modificări fizico-chimice în structura lui. **3.** Atitudine, comportare faţă de cineva.

tratát, *tratate,* s.n. **1.** Înţelegere încheiată între două sau mai multe state, prin care se creează, se modifică sau se sting drepturi şi obligaţii în relaţiile dintre ele. **2.** Lucrare de specialitate în care sînt expuse principiile de bază ale unei discipline.

tratatíve s.f. pl. Acţiuni care pregătesc încheierea unui tratat sau rezolvarea unui diferend între două sau mai multe state; discuţii între două sau mai multe părţi interesate, cu scopul de a se ajunge la un acord; negocieri.

tratáţie, *trataţii,* s.f. Faptul de a servi oaspeţilor mîncare sau băutură; mîncarea sau băutura servită.

trátă, *trate,* s.f. Cambie prin care o persoană dispune unui debitor al său să plătească o sumă de bani unei alte persoane, la data şi locul stabilite.

traul, *traule,* s.n. Năvod de mari dimensiuni, destinat pescuitului marin.

tráuler, *traulere,* s.n. Navă maritimă de pescuit, echipată cu traule.

traumátic, -ă, *traumatici, -e,* adj. Care se referă la traumatism; de natura traumatismului.

traumatísm, *traumatisme,* s.n. Nume generic dat leziunilor produse în urma unei lovituri, a unei tăieturi etc.; *traumatism psihic* = tulburare, suferinţă psihică provocată de un factor extern.

tráumă, *traume,* s.f. Traumatism.
travàliu, *travalii,* s.n. **1.** (Livr., ieșit din uz) Lucru, muncă. **2.** Perioada cuprinsă între apariția durerilor de naștere și expulzarea fătului din uter.
traversá, *traversez,* vb. I. Tr. **1.** A trece de pe o parte a unui drum, a unui loc etc. pe partea cealaltă. **2.** A străbate de-a curmezișul (țări, munți etc.).
travérsă, *traverse,* s.f. Piesă de lemn, de beton armat sau de metal care se așază transversal sub șinele de cale ferată și de care acestea se fixează prin șuruburi.
travertín s.n. Tuf calcaros care se poate lustrui ca marmura, fiind folosit ca piatră de construcție.
travestí[1], *travestiuri,* s.n. Termen care desemnează rolurile interpretate de actori de sex opus personajului.
travestí[2], *travestesc,* vb. IV. Tr. și refl. A (se) deghiza.
trădá, *trădez,* vb. I. **1.** Tr. A înșela în mod voit și cu perfidie încrederea cuiva; (jur.) a săvîrși o trădare. **2.** Tr. (Fig.; despre facultăți fizice sau psihice) A nu mai funcționa (bine). **3.** Tr. și refl. A (se) da de gol.
trădáre, *trădări,* s.f. Acțiunea de *a (se) trăda;* (jur.) faptul de a intra în legătură cu o putere străină, înlesnindu-i acesteia atentarea la unitatea, suveranitatea sau independența statului.
trădătór, -oáre, *trădători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care trădează.
trăgáci, *trăgace,* s.n. Piesă din mecanismul unei arme de foc, pe care se apasă cu degetul pentru a declanșa percutorul și a descărca arma.
trăgătór, -oáre, *trăgători, -oare,* adj., subst. **1.** Adj. (Despre vite) De tracțiune. **2.** S.m. și f. Persoană care trage cu o armă de foc. **3.** S.m. Persoană care emite o trată. **4.** S.f. Șleau la hamuri. **5.** S.f. Un fel de scăunel cu o deschizătură în care se bagă călcîiul, pentru a scoate cizma din picior. **6.** S.f. Fiecare dintre cele două curele care leagă scările de șa. **7.** S.n. Instrument folosit în desenul tehnic pentru a trage linii cu tuș.
trăí, *trăiesc,* vb. IV. Intr. **1.** A fi în viață, a viețui, a exista; a dura, a dăinui. **2.** A-și duce traiul, a-și petrece viața. **3.** A-și consacra viața unui scop. **4.** A conviețui cu cineva; (fam.) a avea relații extraconjugale cu cineva. **5.** A-și cîștiga existența, a-și procura cele necesare traiului. **6.** A locui, a fi stabilit undeva. **7.** (Fig.) A participa cu însuflețire, cu elan la ceva; a simți cu intensitate.
trăinicíe s.f. Însușirea de a fi trainic, de a dura.
trăíre s.f. **1.** Faptul de *a trăi.* **2.** Proces sufletesc, fenomen al vieții interioare; experiență sufletească determinată.
trăirísm s.n. Curent irațional din filozofia românească dintre cele două războaie mondiale, care proclama primatul „vieții“ asupra rațiunii și opunea cunoașterii logice „trăirea“ mistică, cultivînd sentimentul disperării, al neantului.
trăncăneálă, *trăncăneli,* s.f. Acțiunea de a trăncăni; vorbărie, sporovăială, flecăreală.
trăncăní, *trăncănesc,* vb. IV. Intr. și tr. A vorbi mult și fără rost, a îndruga vrute și nevrute.
trăpáș, *trăpași,* s.m. Cal antrenat pentru mersul la trap; cal de soi care merge la trap cu viteză mare.
trăsătúră, *trăsături,* s.f. **1.** Contur, linie caracteristică a figurii unei persoane. **2.** (Fig.) Aspect al caracterului, al personalității cuiva sau al unei opere, al unei activități, al unei epoci. **2.** Linie trasă pe hîrtie dintr-o singură mișcare.
trăsnáie, *trăsnăi,* s.f. Năzbîtie, poznă; idee năstrușnică.
trăsnet, *trăsnete,* s.n. Descărcare electrică între un nor și un obiect de pe pămînt.
trăsní, *trăsnesc,* vb. IV. **1.** Intr. impers. A cădea trăsnete. **2.** Tr. A lovi pe cineva (sau ceva) trăsnetul; (fam.) a da cuiva o lovitură puternică. **3.** Intr. (Fig.) A-și manifesta mînia strigînd, vociferînd. **4.** Intr. (Despre arme de foc) A se descărca cu zgomot, a bubui.
trăsnít, -ă, *trăsniți, -te,* adj. (Și substantivat) Zănatic, nebun; năstrușnic, extravagant.
trăsúră, *trăsuri,* s.f. Vehicul cu arcuri, pe patru roți, tras de cai și întrebuințat la transportul persoanelor.
trăsurícă, *trăsurici,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *trăsură;* trăsură ușoară (cu două roți). **2.** Cărucior pentru copiii mici.
treábă, *treburi,* s.f. **1.** Îndeletnicire, ocupație; activitate, muncă. **2.** Chestiune, problemă; interes, afacere. **3.** (Înv.; la pl., în forma *trebi*) Interese de stat. Pl. și: *trebi.*
treácăt s.n. Faptul de a trece; *în treacăt* = în trecere, în fugă; pe scurt; superficial.
treanca-fleánca s.f. Pălăvrăgeală, vorbe goale.
treápăd s.n. Trap; zgomot produs de mersul unui cal în trap.
treáptă, *trepte,* s.f. **1.** Fiecare dintre elementele cu suprafețe înguste orizontale care alcătuiesc scara la o clădire. **2.** (Fig.) Grad, nivel. **3.** (Fig.) Categorie socială; rang.
treasc, *treascuri,* s.n. Tun mic, primitiv, folosit în trecut pentru a produce jocuri de artificii.
treaz, -ă, *treji, -ze,* adj. **1.** Care nu doarme. **2.** Care nu este beat. **3.** (Fig.) Atent, vigilent.
trebăluí, *trebăluiesc,* vb. IV. Intr. și tr. A face tot felul de treburi mărunte pe lîngă casă.
trebuí, pers. 3 *trébuie,* vb. IV. **1.** Intr. A avea (sau a fi) nevoie de ceva. **2.** Tr. unipers. și impers. Este necesar să..., se cere să... **3.** Tr. unipers. și impers. A fi probabil sau posibil, a fi de presupus.
trebuinciós, -oásă, *trebuincioși, -oase,* adj. Necesar; folositor, util; de trebuință.
trebuínță, *trebuințe,* s.f. Nevoie, necesitate; *de trebuință* = necesar, util.
trecătór, -oáre, *trecători, -oare,* adj., subst. **1.** Adj. Care trece repede; care este în trecere, care nu se oprește mult într-un loc. **2.** S.m. și f. Pieton; drumeț, călător. **3.** S.f. Loc de trecere; drum îngust printre munți; pas.
tréce, *trec,* vb. III. **1.** Intr. (Despre oameni, animale, vehicule etc.) A merge fără a se opri (printr-un anumit loc sau prin dreptul cuiva

ori a ceva); a străbate un loc; a se îndrepta într-o anumită direcţie sau spre o anumită ţintă; a fi în trecere pe undeva; (despre drumuri, ape curgătoare etc.) a avea traseul sau cursul prin... **2.** Intr. A merge mai departe, lăsînd în urmă. **3.** Intr. A se abate undeva sau pe la cineva. **4.** Tr. A păşi peste un obstacol. **5.** Tr. A transporta ceva sau pe cineva dincolo de... **6.** Intr. A păşi peste ceva călcînd în picioare, zdrobind. **7.** Intr. A atinge un obiect cu o mişcare uşoară de alunecare pe suprafaţa lui; *a trece cu vederea* = a ierta o greşeală, a da uitării. **8.** Intr. A se îndrepta spre o nouă îndeletnicire; a-şi îndrepta atenţia spre altceva. **9.** Tr. A da, a transmite; (intr.) a fi transmis (din mînă în mînă). **10.** Tr. A înregistra (într-o rubrică, într-un catalog); a repartiza pe cineva undeva. **11.** Tr. A susţine cu succes un examen, o probă. **12.** Tr. A supune unei operaţii de cernere, de filtrare, de strecurare. **13.** Intr. (Despre unităţi de timp) A se scurge, a se desfăşura. **14.** Intr. A dispărea, a înceta să mai existe, să mai acţioneze; (refl., despre foc) a nu mai arde, a se stinge. **15.** Intr. A depăşi o anumită cantitate, măsură, valoare etc. **16.** Intr. (Despre oameni) A depăşi o anumită vîrstă; (refl.) a-şi pierde vigoarea, a îmbătrîni. **17.** Tr. şi intr. A-şi petrece timpul, viaţa. **18.** Refl. (Despre plante) A se ofili; (despre fructe) a fi prea copt. **19.** Refl. (Despre alimente) A se consuma; (despre mărfuri) a avea căutare, a se vinde. **20.** Intr. A fi considerat drept...

trécere, *treceri,* s.f. **1.** Faptul de *a trece*; *în trecere* = în fugă. **2.** Loc pe unde se poate trece; amenajare făcută într-un loc pentru a permite unui vehicul să treacă peste (sau pe sub) un obstacol. **3.** Consideraţie sau influenţă de care se bucură cineva; *a avea trecere* = a fi luat în seamă; (despre mărfuri) a avea căutare.

trecút[1] s.n. **1.** Timpul care s-a scurs; întîmplări, fapte, starea de lucruri din acel timp. **2.** (Gram.) Timp al verbelor care exprimă o acţiune săvîrşită înainte de momentul vorbirii.

trecút[2], **-ă,** *trecuţi, -te,* adj. **1.** Din trecut, de demult; vechi, dispărut. **2.** (Despre unităţi de timp) Anterior momentului prezent. **3.** Îmbătrînit; (despre plante) ofilit, veştejit.

trefilá, *trefilez,* vb. I. Tr. A trece un metal printr-o filieră pentru a obţine o sîrmă.

tréflă, *trefle,* s.f. **1.** Culoare la cărţile de joc reprezentată printr-un semn de culoare neagră, în forma frunzei de trifoi. **2.** Găitan în formă de frunză de trifoi, cusut la unele haine.

trei num. card. Număr natural situat între doi şi patru; (cu valoare de num. ord.): *volumul trei.*

tréier s.n. Treierat.

treierá, *tréier,* vb. I. Tr. A separa boabele de cereale de restul plantei (cu ajutorul combinei sau al batozei).

treierát s.n. Faptul de a treiera; timpul cînd se treieră.

treierătoáre, *treierători,* s.f. Batoză de păioase.

treieríş, *treierişuri,* s.n. Treierat.

tréilea tréia, num. ord. Care se află între al doilea şi al patrulea.

tréiler, *treilere,* s.n. Remorcă pentru transportul de obiecte grele.

treime, *treimi,* s.f. A treia parte dintr-un întreg.

tréisprezece num. card. Număr natural situat între doisprezece şi paisprezece.

tréisprezecelea, -zecea num. ord. Care se află între al doisprezecelea şi al paisprezecelea.

treizéci num. card. Număr natural situat între douăzeci şi nouă şi treizeci şi unu.

treizécilea, -zécea num. ord. Care se află între al douăzeci şi nouălea şi al treizeci şi unulea.

trematód, *trematode,* s.n. (La pl.) Clasă de viermi paraziţi, avînd ca organe de fixare ventuze şi cîrlige; (şi la sg.) vierme care face parte din această clasă.

trémă, *treme,* s.f. Semn diacritic în unele limbi, format din două puncte care se pun orizontal deasupra unei vocale, pentru a indica o anumită pronunţare a sunetului respectiv.

trémolo, *tremolouri,* s.n. (Muz.) Succesiune rapidă de amplificări de scurtă durată ale unei note.

trémur, *tremure,* s.n. **1.** Mişcare involuntară, uşoară, repetată, a corpului (sau a unei părţi a corpului), provocată de frig, de frică, de o boală etc. **2.** Mişcare, clătinare, uşoară şi repetată a unei plante, a unui lucru. **3.** Vibraţie a glasului sau a unor sunete.

tremurá, *trémur,* vb. I. Intr. **1.** (Despre fiinţe şi despre părţi ale corpului lor) A face mişcări involuntare, scurte şi repetate, provocate de frig, de o boală etc.; (despre plante şi părţi ale lor) a face o mişcare uşoară, repetată; (despre lumină) a juca, a licări; (despre ape) a se încreţi în unduiri uşoare. **2.** (Despre glas) A avea un tremur, o vibraţie uşoară. **3.** (Fig., despre oameni) A fi cuprins de o emoţie puternică, a se înfiora (de spaimă).

tremurát[1] s.n. Tremur.

tremurát[2], **-ă,** *tremuraţi, -te,* adj. Care tremură; care vibrează; (despre glas) cu vibraţii, nesigur; (despre linii, scris etc.) cu sinuozităţi.

tremurătór, -oáre, *tremurători, -oare,* adj. Care tremură, care vibrează.

tremurătúră, *tremurături,* s.f. Tremur, vibraţie; scuturătură uşoară.

tremuríci s.n. Tremur.

tren, *trenuri,* s.n. **1.** Convoi de vagoane de cale ferată puse în mişcare de o locomotivă. **2.** Convoi de vehicule formînd o unitate de transport. **3.** Ansamblu de dispozitive, organe, maşini-unelte etc. asociate în serviciu; *tren de aterizare* = ansamblul organelor (roţi, amortizoare, frîne) cu ajutorul cărora un avion se deplasează pe sol (înainte de a decola sau după ce a aterizat).

trená, pers. 3 *trenează,* vb. I. Intr. (Livr.; despre acţiuni) A se desfăşura cu încetineală, a se prelungi, a se tărăgăna.

trénă, *trene,* s.f. Partea de la spate a unei rochii, care se tîrăşte pe jos.

trenci, *trenciuri,* s.n. Pardesiu (cu croiala de raglan) făcut dintr-un material impermeabil.

tréning, *treninguri,* s.n. Îmbrăcăminte din tricot, compusă din bluză și pantaloni și purtată mai ales de sportivi.

trepán, *trepane,* s.n. **1.** Instrument de chirurgie în formă de sfredel, folosit la trepanații. **2.** Sapă în formă de daltă folosită la forajul prin presiune.

trepaná, *trepanez,* vb. I. Intr. A face o trepanație.

trepanáție, *trepanații,* s.f. Operație constînd în efectuarea unei deschideri în oasele craniului (pentru extirparea unor tumori, cheaguri de sînge etc.).

trepădá, *trépăd,* vb. I. Intr. A alerga fără astîmpăr de colo pînă colo.

trepădătoáre, *trepădători,* s.f. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu flori mici, verzui, folosită pentru proprietățile ei laxative.

trepădúș, *trepăduși,* s.m. Persoană care aleargă fără astîmpăr de colo pînă colo; (fig.) om lipsit de demnitate, care se pune în serviciul altuia, făcîndu-i servicii mărunte, adesea înjositoare.

trepétnic, *trepetnice,* s.n. Carte populară care pretindea că poate povesti viitorul pe baza interpretării unor mișcări musculare reflexe.

trepidá, *trepidez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre mașini, motoare) A vibra puternic, cu oscilații repezi și scurte. **2.** (Fig.; despre oameni) A se agita; a fremăta.

trepidánt, -ă, *trepidanți, -te,* adj. **1.** Care trepidează **(1)**. **2.** (Fig.) Agitat; emoționant, palpitant.

trepidáție, *trepidații,* s.f. **1.** Vibrație verticală, rapidă și de mică amplitudine, produsă de funcționarea unui sistem tehnic. **2.** (Fig.) Agitație, neastîmpăr.

trepiéd, *trepiede,* s.n. Scaun sau suport cu trei picioare.

treponémă, *treponeme,* s.f. Microorganism patogen, agent specific al infecției sifilitice.

treptát, -ă, *treptați, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care se realizează încetul cu încetul, în etape; (p. ext.) care se prezintă din ce în ce mai pronunțat.

trésă, *trese,* s.f. Șiret din fire de lînă, de mătase, de metal sau bandă de metal care se fixează pe uniforme pentru a indica o distincție, un grad militar etc.

tresăltá, *tresált,* vb. I. Intr. A tresări de emoție, de bucurie etc.; a se bucura foarte tare.

tresărí, *tresár,* vb. IV. Intr. A face o mișcare bruscă, involuntară, provocată de o emoție puternică; a se trezi brusc din somn (sau dintr-o stare de neatenție).

tréstie, *trestii,* s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, înaltă de 4—5 m, din a cărei tulpină se fac împletituri, îngrădituri etc.; *trestie-de-zahăr* = plantă din familia gramineelor, cu tulpina viguroasă, înaltă, cultivată în țările calde, din al cărei suc se face zahăr.

tretín, -ă, *tretini, -e,* s.m. și f. Animal (mai ales cal) de trei ani.

trezí, *trezesc,* vb. IV. **1.** Refl. și tr. A (se) deștepta din somn. **2.** Refl. A-și veni în fire dintr-o stare de reverie, din leșin etc.; (tr.) a readuce la viață. **3.** Refl. A deveni conștient, a se lămuri, a-și da seama de realitate, de adevăr. **4.** Refl. A se pomeni cu cineva pe neașteptate; a ajunge deodată undeva, într-o situație neprevăzută. **5.** Refl. (Despre mîncăruri, băuturi, mirosuri) A-și pierde gustul, tăria, aroma.

trezíe s.f. Starea celui care este treaz; veghe.

trezít, -ă, *treziți, -te,* adj. (Despre mîncăruri și băuturi) Care și-a pierdut gustul, tăria; care are un miros greu.

trezoreríe, *trezorerii,* s.f. Oficiu al unui stat unde se păstrează și se administrează tezaurul public.

tri- Element de compunere cu sensul „trei", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

triá, *triez,* vb. I. Tr. A selecționa și a clasa după anumite criterii.

triádă, *triade,* s.f. Reunire de trei elemente care formează o unitate.

triáj, *triaje,* s.n. Stație tehnică de cale ferată unde se garează vagoanele, se descompun și se recompun trenurile.

triánglu, *triangluri,* s.n. Instrument muzical de percuție construit dintr-o bară cilindrică de oțel, îndoită în formă de triunghi.

triangulárție, *triangulații,* s.f. Operație topografică prin care se determină coordonatele punctelor de pe teren prin stabilirea, pe porțiunea de măsurat, a unei rețele de triunghiuri; rețea de triunghiuri ale unei ridicări topografice.

triásic s.n. Prima perioadă a erei mezozoice.

triatlón, *triatlonuri,* s.n. Probă sportivă combinată, constînd din trei probe diferite.

trib, *triburi,* s.n. Formă de organizare economică și social-politică caracteristică populațiilor aflate în stadiul de dezvoltare al comunei primitive, constînd dintr-o grupare de mai multe ginți sau familii înrudite, unite pe baza comunității teritoriului și supuse autorității unui șef unic.

tribál, -ă, *tribali, -e,* adj. De trib; (despre populații) care trăiește în triburi.

tribórd, *triborduri,* s.n. Partea din dreapta a unei nave (privind de la pupă spre proră).

tribuláție, *tribulații,* s.f. (Livr.) Frămîntare, zbucium sufletesc.

tribún, *tribuni,* s.m. **1.** (În Roma antică) Magistrat însărcinat cu funcții militare și civile; *tribun militar* = comandant în armata romană. **2.** (Fig.) Persoană care luptă pentru drepturile poporului.

tribunál, *tribunale,* s.n. Organ de jurisdicție care rezolvă litigiile și unele recursuri *(tribunal județean; tribunal militar; tribunal suprem)*.

tribúnă, *tribune,* s.f. **1.** Construcție de lemn sau de piatră, cu mai multe rînduri de bănci așezate în amfiteatru, de unde se poate urmări desfășurarea unei festivități, a unei competiții

sportive etc. **2.** Loc înălţat, estradă pe care stă cel ce vorbeşte în faţa publicului.

tribút, *tributuri*, s.n. (În trecut) Obligaţie (de obicei în bani) pe care o putere cuceritoare o impunea unui popor învins.

tributár, -ă, *tributari, -e*, adj. Care plăteşte tribut; (p. ext.) care este dependent (economiceşte); care are obligaţii faţă de cineva sau ceva.

tríceps, *tricepşi*, s.m. Nume dat muşchilor a căror inserţie se face, la una dintre extremităţi, prin trei ligamente.

trichínă, *trichine*, s.f. Vierme parazit care trăieşte în muşchi şi în intestine la şobolani, la porci etc., putînd trece şi la om, prin consumarea cărnii de porc infestate.

trichinóză, *trichinoze*, s.f. Boală, comună omului şi unor animale, pricinuită de trichină.

triciclétă, *triciclete*, s.f. Vehicul (pentru copii) cu trei roţi, asemănător bicicletei, pus în mişcare prin două pedale.

triclínic, *triclinice*, adj. *Sistem triclinic* = sistem cristalografic caracterizat prin trei axe de referinţă, inegale, asimetrice şi înclinate una faţă de alta.

triclíniu, *triclinii*, s.n. Încăpere a casei la romani, în care se mînca.

tricocefál, *tricocefali*, s.m. Vierme parazit care trăieşte în intestinul gros al omului.

tricocefalóză, *tricocefaloze*, s.f Boală, comună omului şi unor animale, provocată de tricocefali.

tricofiţie s.f. Boală de piele la unele animale, transmisibilă şi la om, provocată de o ciupercă şi caracterizată prin căderea părului.

tricolór, -ă, *tricolori, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. Care are trei culori. **2.** S.n. Drapel în trei culori; (spec.) drapelul românesc.

tricoptér, *tricoptere*, s.n. Ordin de insecte cu aripi mari, membranoase, acoperite cu peri mici; (şi la sg.) insectă din acest ordin.

tricórn, *tricornuri*, s.n. Pălărie bărbătească cu borurile îndoite în trei colţuri, care se purta în trecut.

tricót, *tricoturi*, s.n. Ţesătură din fibre textile împletite în ochiuri.

tricotá, *tricotez*, vb. I. Tr. A realiza un tricot; a împleti pulovere, tricouri etc.

tricotáj, *tricotaje*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte obţinut din tricot.

tricóu, *tricouri*, s.n. Cămaşă tricotată, purtată mai ales de sportivi.

tridént, *tridente*, s.n. (Mitol.) Furcă cu trei dinţi, considerată în antichitate ca semn al puterii lui Neptun, zeul mării.

tridimensionál, -ă *tridimensionali, -e* adj. Care are trei dimensiuni.

triédru, *triedre*, s.n. Figură din spaţiu formată din trei semidrepte concurente care nu se află în acelaşi plan.

trienál, -ă, *trienali, -e*, adj. Care durează trei ani; care are loc din trei în trei ani.

trifazát, -ă, *trifazaţi, -te*, adj. (Despre sisteme fizico-chimice) Care are trei faze.

trifázic, -ă, *trifazici, -e*, adj. Trifazat.

trifói s.m. Nume dat mai multor specii de plante din familia leguminoaselor, cu frunzele compuse din trei foliole, unele specii fiind cultivate ca plante furajere.

trifóişte, *trifoişti*, s.f. Loc semănat cu trifoi.

triftóng, *triftongi*, s.m. Grup de trei sunete (două semivocale şi o vocală) care se pronunţă în aceeaşi silabă.

trigémen, *trigemeni*, adj. *Nerv trigemen* = pereche de nervi cranieni care inervează o parte a pielii şi a muşchilor feţei.

trigón, *trigoane*, s.n. Prăjitură în formă de triunghi, preparată din foi de plăcintă umplute cu nuci şi muiate în sirop.

trigonométric, -ă, *trigonometrici, -e*, adj. Privitor la trigonometrie; care ţine de trigonometrie; *funcţii trigonometrice* = funcţiile sinus, cosinus, tangentă, cotangentă, secantă, cosecantă.

trigonometríe s.f. Ramură a matematicii care studiază proprietăţile funcţiilor trigonometrice şi relaţiile în care intervin acestea.

tril, *triluri*, s.n. Ornament muzical constînd din alternarea rapidă a unui sunet de bază cu unul alăturat; (p. ext.) cîntecul unor păsări, care produce un efect sonor asemănător.

trilobát, -ă, *trilobaţi, -te*, adj. (Despre unele frunze) Cu trei lobi.

trilobít, *trilobiţi*, s.m. (La pl.) Clasă de artropode marine din era primară, al căror corp era împărţit în trei părţi, atît transversal cît şi longitudinal; (şi la sg.) animal din această clasă.

trilogíe, *trilogii*, s.f. Serie de trei opere epice sau dramatice aparţinînd aceluiaşi autor şi caracterizate prin unitate tematică.

trimestriál, -ă, *trimestriali, -e*, adj. Care durează trei luni; care are loc o dată la trei luni.

triméstru, *trimestre*, s.n. Fiecare dintre diviziunile de cîte trei luni consecutive în care este împărţit anul calendaristic; fiecare dintre cele trei diviziuni în care este împărţit anul şcolar.

trimís, *trimişi*, s.m. Persoană trimisă undeva cu o misiune oficială; *trimis extraordinar* = denumire dată reprezentantului diplomatic cu grad imediat inferior ambasadorului, însărcinat cu conducerea unui oficiu diplomatic cu rang de legaţie.

trimíte, *trimis*, vb. III. Tr. **1.** A dispune ca cineva să se ducă undeva; a dispune ca un obiect să fie dus la o anumită destinaţie; a transmite prin cineva veşti, porunci, salutări etc. **2.** A indica cuiva să consulte un text, o lucrare, în legătură cu o anumită problemă.

trimítere, *trimiteri*, s.f. **1.** Faptul de *a trimite*; (jur.) *trimitere în judecată* = intentare de proces. **2.** Indicaţie într-un text, care trimite pe cititor la o carte, la o revistă etc. spre confruntare sau consultare.

trimiţătór, -oáre, *trimiţători, -oare*, adj. (Şi substantivat) Care trimite ceva; care expediază ceva prin poştă; expeditor.

trinitarián, -ă, *trinitarieni, -e,* s.m. şi f. Credincios creştin care acceptă dogma trinităţii.

trinitáte s.f. **1.** (În religia creştină) Sfînta treime (tatăl, fiul şi duhul sfînt). **2.** Grup de trei persoane sau trei lucruri care formează o unitate.

trinitroceluloză s.f. Fulmicoton.

trinitroglicerínă s.f. Exploziv puternic care, amestecat cu alte substanţe, formează diferite tipuri de dinamită.

trinitrotoluén s.n. Substanţă solidă, cristalină, de culoare galbenă, întrebuinţată ca exploziv.

trinóm, *trinoame,* s.n. Polinom format din trei termeni.

trío s.n. **1.** Ansamblu format din trei voci sau trei instrumente care execută împreună o compoziţie muzicală; compoziţie scrisă pentru acest ansamblu. **2.** (Fam.) Grup de trei persoane.

triódă, *triode,* s.f. Tub electronic cu trei electrozi.

triolét, *triolete,* s.n. **1.** Poezie de opt versuri (de cîte opt silabe fiecare) în care versul întîi este identic cu al patrulea şi al şaptelea, iar al doilea cu al optulea. **2.** Grup de trei note care se execută în timpul necesar pentru executarea a două dintre ele.

triór, *trioare,* s.n. Maşină folosită pentru separarea impurităţilor din seminţele de plante agricole.

trioxíd, *trioxizi,* s.m. Oxid care conţine trei atomi de oxigen în moleculă; *trioxid de sulf* = pulbere cristalină de culoare albă, folosită la fabricarea acidului sulfuric.

tripaflavínă s.f. Substanţă chimică cu acţiune antiseptică, utilizată împotriva bacteriilor şi protozoarelor.

tripartít, -ă, *tripartiţi, -te,* adj. Care este format din trei părţi; (despre pacte, înţelegeri) care se încheie între trei state sau între trei partide.

triplá, *triplez,* vb. I. Tr. şi refl. A (se) face de trei ori mai mare.

triplét, *triplete,* s.n. Al treilea din trei exemplare identice.

tríplex s.n. Geam de siguranţă format din două foi de sticlă cu un strat de acetat de celuloză la mijloc.

triplicát, *triplicate,* s.n. A doua copie făcută după un act sau după un document.

tríplu, -ă, *tripli, -e,* adj. **1.** Întreit. **2.** Compus din trei părţi.

tripóu, *tripouri,* s.n. Local în care se joacă jocuri de noroc.

tripsínă s.f. Enzimă secretată de pancreas, avînd rol în digestia proteinelor alimentare.

tríptic, *triptice,* s.n. Tablou compus din trei părţi prinse între ele prin balamale (părţile laterale putîndu-se închide peste cea din mijloc), pe care sînt pictate scene sacre.

trirémă, *trireme,* s.f. Corabie din antichitate, cu trei rînduri de vîsle, dispuse pe trei nivele.

trisilábic, -ă, *trisilabici, -e,* adj. (Despre cuvinte) Compus din trei silabe.

trist, -ă, *trişti, -ste,* adj. **1.** (Despre oameni) Supărat, amărît; melancolic; (despre ochi, zîmbet etc.) care exprimă tristeţe, melancolie; (despre stări, situaţii, fapte) plin de tristeţe. **2.** (Fig.) Care provoacă tristeţe; care sugerează sau evocă tristeţe.

tristéţe, *tristeţi,* s.f. Stare de spirit apăsătoare; mîhnire, amărăciune.

trişá, *trişez,* vb. I. Intr. şi tr. A înşela la jocul de cărţi; (p. ext.) a înşela, a păcăli.

trişcă, *trişte,* s.f. Fluier scurt (din lemn de paltin, de soc etc.), cu o mică deschizătură la un capăt, pe unde se suflă.

trişór, *trişori,* s.m. Persoană care trişează.

tritón[1], *tritoni,* s.m. **1.** (În mitologia greacă) Nume dat unor zeităţi marine, închipuite cu bust de om şi cu coadă de delfin. **2.** Gen de batracieni cu aspect de mormoloci de broască, avînd în lungul spatelui o creastă viu colorată.

tritón[2], *tritonuri,* s.n. (Muz.) Interval care cuprinde trei tonuri.

triturá, *triturez,* vb. I. Tr. A fărîmiţa o substanţă în particule fine.

triúmf, *triumfuri,* s.n. **1.** Celebrarea unei victorii în vechea Romă, prin intrarea solemnă în oraş a comandantului biruitor, însoţit de un cortegiu. **2.** Victorie, biruinţă de mare prestigiu; succes moral deosebit.

triumfá, *triúmf,* vb. I. Intr. **1.** A repurta o victorie. **2.** (Fig.) A avea un mare succes. **3.** A se mîndri (în urma unui succes).

triumfál, -ă, *triumfali, -e,* adj. Care constituie un triumf, care vesteşte o izbîndă; (fig.) măreţ, solemn.

triumfătór, -oáre, *triumfători, -oare,* adj. Victorios, biruitor; care exprimă mîndrie, satisfacţie pentru succesul obţinut.

triumvír, *triumviri,* s.m. Fiecare dintre cei trei membri ai unui triumvirat.

triumvirát, *triumvirate,* s.n. (În Roma antică) Înţelegere între trei persoane în scopul cuceririi şi exercitării puterii politice de stat.

triúnghi, *triunghiuri,* s.n. Poligon cu trei laturi.

triunghiulár, -ă, *triunghiulari, -e,* adj. În formă de triunghi.

trivalént, -ă, *trivalenţi, -te,* adj. (Despre elemente chimice) Care are trei valenţe.

triviál, -ă, *triviali, -e,* adj. Vulgar; necuviincios, indecent, obscen.

trivialitáte, *trivialităţi,* s.f. Însuşirea a ceea ce este trivial; faptă sau vorbă trivială.

trîmbă, *trîmbe,* s.f. **1.** Bucată mare de pînză sau de stofă (făcută sul). **2.** Vîrtej de apă, de praf etc.

trîmbiţá, *trîmbiţez,* vb. I. **1.** Intr. A cînta din trîmbiţă. **2.** Tr. (Fig.) A răspîndi o ştire, a face ca un lucru să fie cunoscut de toată lumea.

trîmbiţáş, *trîmbiţaşi,* s.m. Persoană care cîntă din trîmbiţă.

trîmbiţă, *trîmbiţe,* s.f. Goarnă, trompetă.

trînji s.m. pl. **1.** (Pop.) Hemoroizi. **2.** Plantă erbacee din familia orhideelor, cu flori brune deschis, plăcut mirositoare.

trîndav, -ă, *trîndavi, -e,* adj. Leneş.

trîndăvi, *trîndăvesc,* vb. IV. Intr. A lenevi.

trîndăvíe s.f. Lenevie.

trînjoáícă, *trînjoaice,* s.f. Plantă erbacee cu tulpina acoperită cu peri albi, cu flori mari galbene, întrebuinţată în medicina populară.

trîntă, *trînte,* s.f. Luptă corp la corp între două persoane, fiecare căutînd să o doboare pe cealaltă la pămînt, cu ajutorul braţelor.

trînteálă, *trînteli,* s.f. Trîntă, încăierare.

trîntí, *trîntesc,* vb. IV. **1.** Tr. A arunca cu putere izbind de ceva un obiect, o persoană, o povară etc.; a culca la pămînt. **2.** Tr. (Despre animale de călărie) A arunca pe călăreţ din şa. **3.** Tr. A izbi o uşă, un capac etc. **4.** Tr. A-şi pune la repezeală un obiect de îmbrăcăminte. **5.** Tr. (Fam.) A respinge un candidat la un examen. **6.** Refl. A se aşeza brusc, aruncîndu-se cu toată greutatea corpului. **7.** Refl. A se lua la trîntă. **8.** Tr. (Fig.; fam.) A face ceva în mare grabă; a spune o vorbă nesocotită, nelalocul ei.

trîntor, *trîntori,* s.m. **1.** Masculul albinei. **2.** (Fig.) Bărbat leneş, care trăieşte din munca altora.

troacár, *troacare,* s.n. Palton sau pardesiu femeiesc mai scurt.

troácă, *troace,* s.f. **1.** Albie, covată scurtă şi lată. **2.** Jgheab din care beau sau mănîncă animalele.

troc s.n. Schimb direct de produse fără mijlocirea banului; schimb în natură.

trocár, *trocare,* s.n. Instrument alcătuit dintr-un tub ascuţit cu mîner, folosit la efectuarea puncţiilor.

troféu, *trofee,* s.n. **1.** Pradă de război. **2.** Monument ridicat în amintirea unei victorii sau în cinstea unui erou. **3.** (Fig.) *Trofeu de vînătoare* = coarne, colţi, blană de la un vînat, păstrate pentru frumuseţea lor.

troglodít, *troglodiţi,* s.m. **1.** Om care trăieşte în caverne. **2.** (Fig.) Om cu nivel de viaţă extrem de scăzut.

troháic, -ă, *trohaici, -e,* adj. (Despre versuri) Compus din trohei.

trohéu, *trohei,* s.m. Picior de vers alcătuit (în versificaţia antică) dintr-o silabă lungă şi una scurtă sau (în versificaţia modernă) dintr-o silabă accentuată şi una neaccentuată.

troián¹, *troiene,* s.n. **1.** Cantitate mare de zăpadă adusă de vînt şi aşezată în formă de valuri. **2.** Întăritură primitivă constînd dintr-un val lung de pămînt, cu şanţ de apărare.

troián², **-ă,** *troieni, -e,* adj. Privitor la Troia; din (sau de la) Troia.

tróică, *troici,* s.f. Sanie, căruţă sau trăsură la care se înhamă trei cai alăturaţi.

troiení, *troienesc,* vb. IV. **1.** Tr. A acoperi cu troiene de zăpadă, (p. ext.) cu frunze, flori etc. **2.** Refl. A se înzăpezi.

tróiţă, *troiţe,* s.f. Cruce mare de lemn sau de piatră, aşezată la răspîntii, lîngă fîntîni sau în locuri de care se leagă un eveniment.

troleibúz, *troleibuze,* s.n. Vehicul rutier cu tracţiune electrică, folosit pentru transportul urban în comun.

troléu, *trolee,* s.n. Dispozitiv pentru priză de curent electric de la o conductă aeriană, instalat pe un vehicul cu tracţiune electrică.

trolíu, *troliuri,* s.n. Dispozitiv folosit pentru a deplasa (pe verticală) o sarcină, alcătuit dintr-o tobă rotativă pe care este înfăşurat un cablu, de al cărui capăt se leagă sarcina de transportat.

trómbă, *trombe,* s.f. Vîrtej de vînt cu viteză mare; coloană de fum sau de praf ridicată de vînt; coloană de apă ridicată de un vîrtej puternic de vînt.

trombocít, *trombocite,* s.n. Celulă sanguină care are un rol important în coagularea sîngelui.

tromboflebítă, *tromboflebite,* s.f. Inflamaţie a peretelui unei vene, cu formare de cheaguri de sînge.

trombón, *tromboane,* s.n. Instrument muzical de suflat, mai mare decît trompeta, care emite sunete de înălţimi diferite prin deplasarea unei culise.

trombóză, *tromboze,* s.f. Obturarea parţială sau totală a unei artere sau vene prin formarea unui cheag sanguin.

trómpă, *trompe,* s.f. **1.** Organ tubular membranos care prelungeşte nasul elefantului, al tapirului etc.; organ al unor insecte, adaptat pentru supt. **2.** *Trompa lui Eustache* = canal interior al urechii, care face legătura între timpan şi faringe. **3.** *Trompă uterină* = organ pereche tubular la mamiferele femele, care asigură legătura între ovar şi uter.

trompét, -ă, *trompeţi, -te,* s.m. şi f. Persoană care cîntă la trompetă.

trompétă, *trompete,* s.f. Goarnă.

trompetíst, -ă, *trompetişti, -ste,* s.m. şi f. Trompet.

tron¹, *tronuri,* s.n. **1.** Jeţ, scaun sculptat pe care stau monarhii la ceremonii; (p. ext.) simbol al domniei. **2.** Jeţ pe care stau prelaţii în timpul unor ceremonii religioase.

tron², *tronuri,* s.n. (Pop.) Ladă în care se păstrează diverse obiecte (mai ales îmbrăcăminte).

troná, *tronez,* vb. I. Intr. A domni; (fig.) a lua o poziţie afectată de superioritate.

tronc interj. **1.** Cuvînt care imită zgomotul produs de o cădere, de o izbitură, de o ciocnire. **2.** Exclamaţie care exprimă surpriza în faţa unui lucru neaşteptat.

troncăní, *troncănesc,* vb. IV. Intr. A face zgomot, izbind un obiect de altul.

troncónic, -ă, *tronconici, -e,* adj. Care are forma unui trunchi de con.

tronsón, *tronsoane,* s.n. Porţiune distinctă dintr-un obiect sau dintr-o construcţie.

trop¹ interj. Cuvînt care imită zgomotul făcut de picioare cînd lovesc pămîntul în mers.

trop², *tropi*, s.m. (Livr.) Figură de stil.
tropár, *tropare*, s.n. Cîntare bisericească de laudă în cinstea unui sfînt sau a unui eveniment religios.
tropăí, *trópăi*, vb. IV. Intr. A face zgomot lovind pămîntul cu picioarele (în mers).
tropăitúră, *tropăituri*, s.f. Faptul de a tropăi; zgomotul produs de cel care tropăie.
trópic, *tropice*, s.n. Fiecare dintre cele două paralele (la 23°27' latitudine nordică şi sudică) unde, la solstiţiile de vară şi de iarnă, Soarele trece la zenitul locului; (la pl.) zonă, regiune aflată în jurul celor două tropice.
tropicál, -ă, *tropicali, -e*, adj. Care se referă la tropice; din regiunea tropicelor.
tropísm s.n. Orientare a unor părţi ale plantelor şi ale animalelor sedentare către direcţia din care acţionează o sursă de excitaţie (lumina, o substanţă chimică etc.).
troposféră s.f. Stratul inferior al atmosferei, care vine în contact direct cu suprafaţa Pămîntului.
trópot, *tropote*, s.n. Zgomot de copite sau de picioare care izbesc pămîntul.
tropotí, *tropotesc*, vb. IV. Intr. (Pop.) A tropăi.
trosc interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de o lovitură, de o trosnitură.
tróscot s.m. Plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pămînt, cu frunze mici şi flori alberoz, care creşte în locuri necultivate.
trósnet, *trosnete*, s.n. Trosnitură.
trosni, *trosnesc*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre lemne sau obiecte de lemn) A produce un zgomot caracteristic cînd crapă sau cînd se rupe. **2.** A-i pîrîi cuiva încheieturile.
trosnitúră, *trosnituri*, s.f. Faptul de a trosni; pocnitură; pîrîitură.
trotéur, *troteuri*, s.m., adj. **1.** S.m. Trăpaş. **2.** Adj. (Despre încălţămintea de damă) Cu tocul gros, înalt de 3 — 4 cm. Pr.: *trotör.*
trotíl s.n. (Chim.) Trinitrotoluen.
trotinétă, *trotinete*, s.f. Mic vehicul pentru copii (format dintr-o scîndură montată pe două roţi şi articulată cu o bară) pe care se merge împingîndu-l cu un picior.
trotuár, *trotuare*, s.n. Porţiune (asfaltată) la marginea unei străzi, mai ridicată decît partea carosabilă şi rezervată circulaţiei pietonilor.
trubadúr, *trubaduri*, s.m. Poet-cîntăreţ din evul mediu.
truc, *trucuri*, s.n. Manevră abilă, şiretlic, viclenie.
trucáj, *trucaje*, s.n. Procedeu tehnic folosit în teatru şi în cinematografie, prin care se creează o iluzie optică sau auditivă.
trúdă, *trude*, s.f. Efort fizic sau intelectual; muncă grea, istovitoare.
trudí, *trudesc*, vb. IV. Refl. şi intr. A munci din greu; a depune eforturi mari.
trudít, -ă, *trudiţi, -te*, adj. Obosit, extenuat.
trúdnic, -ă, *trudnici, -e*, adj. Care cere mult efort; obositor, extenuant.
trufandá, *trufandale*, s.f. Cele dintîi dintre fructele sau roadele din fiecare an; (p. ext.) produs alimentar pus în comerţ pentru prima oară în cursul unui an.
trufáş, -ă, *trufaşi, -e*, adj. (Adesea substantivat) Plin de trufie; îngîmfat, arogant.
trúfă, *trufe*, s.f. Denumire dată unor specii de ciuperci comestibile, în formă de cartof, care se dezvoltă în pămînt.
trufíe, *trufii*, s.f. Atitudine înfumurată, arogantă.
truísm, *truisme*, s.n. (Livr.) Adevăr evident, banal.
trunchi, *trunchiuri*, s.n. **1.** Parte a unui arbore cuprinsă între rădăcină şi locul de unde pornesc ramurile; tulpină tăiată de la rădăcină şi curăţată de crengi. **2.** Parte a corpului omenesc cuprinsă între umeri şi şolduri, fără membre. **3.** *Trunchi de con* (sau *de piramidă*) = corp geometric obţinut prin secţionarea unui con sau a unei piramide cu un plan care nu întîlneşte baza.
trunchiá, *trunchiez*, vb. I. Tr. A ciunti, a reteza.
trup, *trupuri*, s.n. **1.** Corp; corpul fără cap (şi fără membre). **2.** Partea principală a unui obiect, a unei construcţii; (p. ext.) obiectul însuşi. **3.** Întindere de pămînt care alcătuieşte un lot.
trúpă, *trupe*, s.f. **1.** Denumire generică pentru ostaşi (pînă la gradul de sergent); efectivul de ostaşi dintr-o unitate; (la pl.) armată, oaste. **2.** Colectiv de actori ai unui teatru sau ai unui circ.
trupésc, -eáscă, *trupeşti*, adj. Care ţine de trup, privitor la trup.
trúpeş, -ă, *trupeşi, -e*, adj. Voinic, bine făcut.
trupéşte adv. Din punct de vedere trupesc; fiziceşte.
trúpiţă, *trupiţe*, s.f. Ansamblu format din cormana, brăzdarul şi plazul unui plug.
trúsă, *truse*, s.f. Cutie sau geantă în care se ţin instrumente sau unelte necesare pentru anumite operaţii; totalitatea instrumentelor sau uneltelor respective.
trusóu, *trusouri*, s.n. Totalitatea rufelor de corp, de pat etc., confecţionate pentru o fată în vederea căsătoriei; rufăria unui nou-născut.
trust, *trusturi*, s.n. **1.** (În unele ţări socialiste) Unitate economică ce cuprinde mai multe întreprinderi din aceeaşi ramură sau din ramuri diferite, de obicei separate teritorial, şi care asigură conducerea operativă şi controlul activităţii întreprinderilor subordonate. **2.** (În capitalism) Formă de monopol în care, prin fuziunea, de regulă sub forma societăţilor pe acţiuni, întreprinderile participante îşi pierd independenţa de producţie şi de desfacere.
truvér, *truveri*, s.m. Poet-cîntăreţ medieval, care compunea şi cînta versuri în limba franceză din nordul Franţei.
tu pron. pers. 2 sg. Ţine locul numelui persoanei cu care se vorbeşte: *tu ce faci?;* (la **dativ**) *ţie ţi-am spus;* (indicînd posesiunea); *ia-ţi um-*

brela; (în compunerea verbelor reflexive construite cu dativul) *îți închipui;* (la acuzativ) *pe tine te-am întrebat;* (urmat de *unul, una,* la diferite cazuri, accentuează ideea exprimată): *tu unul n-ai să reușești.*

tub, *tuburi,* s.n. **1.** Piesă de formă cilindrică, goală în interior, de sticlă, de metal, de cauciuc, de material plastic etc., cu diverse întrebuințări. **2.** Conduct natural în corpul organismelor vii, prin care circulă hrana, aerul etc. **3.** Țeavă la unele instrumente muzicale, care produce sunete cînd trece prin ea un curent de aer. **4.** Recipient mic de metal, conținînd paste alimentare sau preparate medicale ori cosmetice. **5.** Țeavă în care se introduc conductele electrice ale instalațiilor din clădiri, în scopul izolării lor. **6.** *Tub electronic* = dispozitiv electronic de forma unui tub, cu vid sau conținînd un gaz, în care se găsesc cel puțin doi electrozi între care trece un curent electric datorit electronilor ce se deplasează în cîmpuri electrice și, eventual, magnetice; *tub Geissler* = tub care conține un gaz rarefiat și în care se produc descărcări electrice, fiind folosit la reclamele luminoase.

tubáj, *tubaje,* s.n. Metodă de examen clinic și de laborator, care constă în introducerea unui tub de cauciuc în stomac sau în duoden, pentru a extrage și a analiza sucurile respective.

tubáre, *tubări,* s.f. Operație de consolidare a unei sonde prin introducerea unei coloane de tuburi de oțel.

túbă, *tube,* s.f. Instrument muzical de suflat, cu registru grav, făcut din alamă.

tubércul, (1) *tubercule,* s.n., **(2)** *tuberculi,* s.m. **1.** S.n. Tulpină subterană la unele plante, în care sînt înmagazinate substanțe nutritive (și care poate servi și ca organ de înmulțire vegetativă). **2.** S.m. (Anat.) Denumire pentru diferite proeminențe patologice aflate pe vase, pe piele, pe organe etc.

tuberculínă, *tuberculine,* s.f. Lichid care conține produși toxici din culturile de bacili ai tuberculozei, utilizat în diagnosticarea acestei boli.

tuberculizá, *tuberculizez,* vb. I. Refl. A se îmbolnăvi de tuberculoză.

tuberculós, -oásă, *tuberculoși, -oase,* adj., s.m. și f. Bolnav de tuberculoză.

tuberculóză, *tuberculoze,* s.f. Boală infecțioasă, contagioasă, provocată de bacilul Koch, localizat, mai adesea, la plămîni și la articulații.

tuberóză, *tuberoze,* s.f. (Bot.) Chiparoasă.

túbing, *tubinguri,* s.n. Țeavă din coloana de extracție a unei sonde de petrol.

tubulár, -ă, *tubulari, -e,* adj. Care este în formă de tub; prevăzut cu tuburi.

tucán, *tucani,* s.m. Gen de păsări cățărătoare din regiunile tropicale ale Americii de Sud, cu ciocul mare și puternic și cu penajul viu colorat.

tuci, (2) *tuciuri,* s.n. (Pop.) **1.** Fontă. **2.** Ceaun.

tuciuríu, -íe, *tuciurii,* adj. (Fam.; despre oameni sau despre pielea lor) Negricios, brunet.

tuf, *tufuri,* s.n. *Tuf vulcanic* = rocă formată prin consolidarea cenușei vulcanice, folosită în construcții; *tuf calcaros* = rocă sedimentară calcaroasă, formată în jurul izvoarelor de ape minerale.

tufán, *tufani,* s.m. Denumire dată diferitelor specii de stejar.

tufár, *tufari,* s.m. Nume generic dat arborilor cu ramuri dese, crescute de la rădăcină.

túfă, *tufe,* s.f. Nume generic pentru orice arbust cu ramuri dese, care pornesc de la rădăcină; grup de flori sau de plante cu rădăcină comună.

tufănícă, *tufănele,* s.f. Specie de crizantemă cu flori mici.

tufăríș, *tufărișuri,* s.n. Tufiș.

tufíș, *tufișuri,* s.n. Desiș de tufe sau de arbuști.

tui, *tuiuri,* s.n. (Înv.) Steag turcesc, însemn al puterii și al rangului, alcătuit din cozi albe de cal, atîrnate de o lance cu semiluna în vîrf.

tul, *tuluri,* s.n. Țesătură fină, străvezie, de mătase sau de bumbac. Pr.: *tül.*

tulburá, *túlbur,* vb. I. **1.** Tr. A face ca un lichid să devină tulbure; (refl.) a deveni tulbure. **2.** Refl. și tr. (Fig.) A-și pierde (sau a face să-și piardă) liniștea, a (se) îngrijora; a (se) supăra foarte tare; a (se) zăpăci. **3.** Tr. A instiga, a ațîța. **4.** Tr. A stingheri, a incomoda.

tulburáre, *tulburări,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) tulbura.* **2.** (Fig.) Neliniște, frămîntare; mînie. **3.** Dezordine, răzvrătire, răscoală.

tulburătór, -oáre, *tulburători, -oare,* adj. (Adesea substantivat) Care tulbură liniștea, care neliniștește, care emoționează.

túlbure, *tulburi,* adj. **1.** (Despre lichide) Lipsit de transparență; amestecat cu impurități; (despre cer, vreme) noros, cețos. **2.** (Despre ochi, privire) Lipsit de claritate. **3.** (Fig.; despre stări psihice) Neliniștit; (despre situații sociale) nesigur, frămîntat, agitat.

tulburél s.n. Vin nou, încă nelimpezit.

tuléi, *tuleie,* s.n. **1.** Cotor al penelor de pasăre, nedezvoltate încă. **2.** Fir de păr abia crescut, în barba și mustața tinerilor.

tuléu, *tulei,* s.m. Tulpina unor plante (în special a porumbului).

tulí, *tulesc,* vb. IV. Tr. (Pop. și fam.) *A o tuli (la fugă)* = a pleca repede dintr-un loc, a o lua la fugă.

tulichínă, *tulichine,* s.f. Mic arbust cu flori roz-trandafirii, care conține alcaloizi utilizați în farmacie.

túliu s.n. Element chimic din grupa lantanidelor.

túlnic, *tulnice,* s.n. Vechi instrument popular de suflat, asemănător cu buciumul.

tulpán, *tulpane,* s.n. Basma (în trei colțuri) cu care își acoperă capul femeile de la țară.

tulpínă, *tulpini,* s.f. **1.** Parte a unui arbore cuprinsă între rădăcină și coroană; parte a unei plante erbacee din care pornesc ramurile și frunzele. **2.** (Fig.) Origine a unui popor, a unei familii etc. **3.** Temă a unui cuvînt.

tulúmbă, *tulumbe*, s.f. (Înv. şi pop.) Furtun; pompă de incendiu cu furtun.
túmbă, *tumbe*, s.f. Rostogolire a corpului peste cap.
tumefácţie, *tumefacţii*, s.f. Umflătură patologică apărută într-o regiune a corpului, datorită unei infecţii, unei tulburări circulatorii etc.
tumefiá, pers. 3 *tumefiază*, vb. I. Refl. A prezenta o tumefacţie, a se umfla.
tumoáre, *tumori*, s.f. Masă de ţesut nou format care se dezvoltă în organism prin înmulţirea anormală a unor celule. Var.: **tumóră** s.f.
tumóră s.f. v. **tumoare.**
túmul, *tumuli*, s.m. Movilă de pămînt sau de piatră pe care o ridicau unele popoare din antichitate deasupra mormintelor.
tumulár, -ă, *tumulari, -e*, adj. Care se referă la un tumul; de mormînt, funerar.
tumúlt, *tumulturi*, s.n. **1.** Zgomot mare, zarvă, vacarm. **2.** (Fig.) Zbucium sufletesc.
tumultuós, -oásă, *tumultuoşi, -oase*, adj. **1.** Zgomotos; impetuos, năvalnic; (despre ape) învolburat, clocotitor. **2.** În cantitate mare, abundent.
tun, *tunuri*, s.n. Nume dat gurilor de foc de artilerie; armă de artilerie care aruncă proiectile pe o traiectorie întinsă.
tuná, *túnă*, vb. I. Intr. impers. A se produce tunete; (despre glas, vorbe) a răsuna puternic.
tunár, *tunari*, s.m. Artilerist.
tunătór, -oáre, *tunători, -oare*, adj. Puternic, răsunător.
túnde, *tund*, vb. III. Tr. A scurta, a tăia părul unui om sau lîna de pe corpul unui animal; a scurta iarba (într-un parc), crengile unui arbust decorativ etc.
túndră, *tundre*, s.f. Zonă de vegetaţie situată dincolo de limita polară a pădurilor, în care predomină muşchii, lichenii şi arbuştii pitici.
tunél, *tuneluri*, s.n. Galerie subterană construită pentru trecerea unei căi de comunicaţie sau a unei reţele edilitare pe sub obstacole (munţi, ape).
túnet, *tunete*, s.n. **1.** Zgomot puternic care însoţeşte fulgerul sau trăsnetul. **2.** (Fig.) Zgomot puternic, bubuit.
túngsten s.n. (Chim.) Wolfram.
tunícă, *tunici*, s.f. **1.** Haină bărbătească de uniformă, de obicei încheiată pînă la gît. **2.** Membrană fibroasă care înveleşte unele organe ale corpului; membrană care acoperă corpul unor animale marine.
tuns¹ s.n. Faptul de a tunde.
tuns², -ă, *tunşi, -se*, adj. (Despre păr, barbă, mustaţă, despre lîna sau părul animalelor) Tăiat (scurt); (despre oameni) cu părul, barba sau mustaţa scurtate; (despre iarbă, copaci etc.) cu vîrfurile retezate.
tunsoáre, *tunsori*, s.f. Tuns¹; fel de a tunde.
tupéu s.n. Îndrăzneală, obrăznicie.
tupilá, *tupilez*, vb. I. Refl. A se ghemui (pentru a nu fi văzut); a se ascunde ghemuindu-se.
tur¹, *tururi*, s.n. **1.** Mişcare circulară în jurul unui ax sau al unui punct fix, cu revenire la punctul de plecare; mişcare liniară pe un traseu, cu revenire la punctul de plecare; *tur (şi) retur* = dus şi întors; *tur de orizont* = observare succesivă, cu instrumente optice, a diferitelor porţiuni de teren din jurul unui punct; (fig.) privire de ansamblu asupra unei probleme. **2.** Plimbare scurtă pe un anumit traseu. **3.** (Sport) Parte dintr-un campionat, cuprinzînd jumătate din totalul etapelor; parcurs sub formă de circuit, care trebuie străbătut de către concurenţi într-o competiţie (mai ales de ciclism).
tur², *tururi*, s.n. (Fam.) Parte a pantalonilor care acoperă regiunea dorsală a corpului.
turáţie, *turaţii*, s.f. Număr de rotaţii efectuate de un corp în unitatea de timp; rotaţie.
tura-vúra interj. Cuvînt care indică o vorbărie lungă şi fără rost.
túră¹, *ture*, s.f. **1.** Schimb **(3)**; interval de timp cît lucrează un schimb. **2.** Tur¹ **(1).**
túră², *ture*, s.f. Piesă în formă de turn, la jocul de şah.
turbá, *turbez*, vb. I. Intr. **1.** A se îmbolnăvi de turbare. **2.** (Fig.) A se înfuria peste măsură.
turbán, *turbane*, s.n. Acoperămînt pentru cap, format dintr-o bandă de pînză sau de mătase, de obicei albă, pe care o poartă bărbaţii din unele ţări orientale înfăşurată în jurul capului.
turbáre, *turbări*, s.f. **1.** Boală infecţioasă acută a animalelor provocată de un virus şi transmisibilă şi la om, caracterizată prin puternice accese nervoase, urmate de paralizie şi apoi de moarte. **2.** (Fig.) Mînie, furie nestăpînită.
turbát, -ă, *turbaţi, -te*, adj. **1.** Bolnav de turbare. **2.** (Fig.) Furios, violent.
túrbă, *turbe*, s.f. Varietate de cărbune de calitate inferioară, format din resturi de plante parţial necarbonizate.
turbăríe, *turbării*, s.f. Regiune bogată în turbă.
turbiditáte s.f. Proprietate a unui mediu de a împrăştia radiaţiile luminoase.
turbínă, *turbine*, s.f. Maşină de forţă alcătuită în principal dintr-un stator şi un rotor, care transformă energia potenţială a unui fluid în energie mecanică.
turbíncă, *turbinci*, s.f. (Înv.) Sac soldăţesc pentru merinde.
turbionár, -ă, *turbionari, -e*, adj. (Despre mişcarea unui fluid) În formă de vîrtej; însoţit de vîrtejuri.
turbocompresór, *turbocompresoare*, s.n. Compresor alcătuit dintr-un stator şi un rotor cu palete, folosit la comprimarea gazelor.
turbogeneratór, *turbogeneratoare*, s.n. Generator electric de mare putere, pus în mişcare cu ajutorul unei turbine cu abur sau cu gaze.
turbopómpă, *turbopompe*, s.f. Agregat compus dintr-o pompă acţionată de o turbină, folosit pentru debite de pompare foarte mari.
turbopropulsór, *turbopropulsoare*, s.n. Agregat alcătuit dintr-o turbină cu gaze şi un compresor, folosit la propulsarea prin elice a unui avion.

turboreactór, *turboreactoare*, s.n. Reactor alcătuit dintr-o turbină cu gaze și un compresor, folosit la propulsia prin reacție a unui avion.

turbulént, -ă, *turbulenți, -te*, adj. (Livr.) Gălăgios, nedisciplinat.

turbuléntă s.f. **1.** (Livr.) Dezordine; revoltă. **2.** Stare agitată a unui fluid în care se produc vîrtejuri.

turc, -ă, *turci, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la Turcia sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită în Turcia. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune în Turcia.

turcésc, -eáscă, *turcești*, adj. Care se referă la Turcia sau la populația ei; *cafea turcească* = băutură preparată din boabe de cafea prăjite și măcinate fin, fierte în apă cu zahăr.

túrcic, -ă, *turcici, -e*, adj. *Limbi turcice* = familie de limbi vorbite pe un teritoriu întins din sud-estul Europei pînă în Siberia și China.

turcéște adv. Ca turcii, în felul turcilor; în limba turcă.

turcoáică, *turcoaice*, s.f. Femeie (originară) din Turcia.

turcoáză, *turcoaze*, s.f. Peruzea.

tureátcă, *turetci*, s.f. Carîmbul cizmei.

turélă, *turele*, s.f. Locaș blindat, acoperit cu o cupolă, care adăpostește armamentul de artilerie la tancuri, nave, cazemate etc.

turgescéntă s.f. **1.** (Med.) Umflare locală a unui țesut, datorită acumulării de lichide. **2.** (Bot.) Starea de umflare a celulei vegetale, datorită apei care a pătruns în interiorul ei.

turísm, (2) *turisme*, s.n. **1.** Activitate cu caracter recreativ sau sportiv, constînd din parcurgerea, pe jos sau cu un mijloc de transport, a unor regiuni pitorești sau interesante din punct de vedere științific. **2.** Autoturism.

turíst, -ă, *turiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care practică turismul.

turístic, -ă, *turistici, -e*, adj. Privitor la turism; de turism.

túriță, *turițe*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina în patru muchii, cu flori albe sau verzi și cu fructe acoperite cu peri curbați la vîrf, care se agață de haine, de lîna oilor etc.

túrlă, *turle*, s.f. **1.** Turn (de biserică). **2.** Construcție de lemn sau de metal așezată deasupra gurii unei sonde, servind la susținerea sau manevrarea garniturii de foraj, a coloanei de burlane etc.

turmalínă, *turmaline*, s.f. Mineral complex, ale cărui varietăți transparente sînt pietre semiprețioase.

túrmă, *turme*, s.f. Grup (mare) de oi sau de alte animale, domestice ori sălbatice, care trăiesc împreună.

turmentá, *turmentez*, vb. I. Refl. (Livr.) A se îmbăta.

turmentát, -ă, *turmentați, -te*, adj. Beat, amețit de băutură.

turn, *turnuri*, s.n. **1.** Construcție de zid, de beton sau de lemn, de înălțime mare, făcînd parte dintr-un complex arhitectural; *turn de fildeș*, exprimă ideea izolării de realitățile înconjurătoare a unui scriitor sau a unui artist. **2.** *Turn de extracție* = construcție deasupra gurii unui puț de mină, în care se află dispozitivele de ghidare a cablurilor cu care se face manevra de transport din puț; *turn de sondă* = turlă **(2)**.

turná[1], *torn*, vb. I. Tr. **1.** A vărsa un lichid undeva sau peste ceva. **2.** A introduce un material lichid (un metal topit) într-un tipar, pentru a obține un obiect de forma tiparului. **3.** (Fam.) A pîrî, a denunța; a arunca pe cineva la închisoare.

turná[2], *turnez*, vb. I. Tr. *A turna un film* = a realiza un film cinematografic.

turnánt, -ă, *turnanți, -te*, adj. Care se învîrtește în jurul unui ax central: *ușă turnantă*.

turnătór, -oáre, *turnători, -oare*, adj. Muncitor din industria metalurgică specialist în turnarea metalelor.

turnătoríe, *turnătorii*, s.f. **1.** Ramură a metalurgiei care fabrică piese metalice prin turnare. **2.** Atelier în care se execută turnarea în forme a metalelor topite.

turnesól s.n. Materie colorantă extrasă din unele specii de licheni, folosită ca indicator pentru determinarea caracterului de acid sau de bază al unei substanțe sau al unei soluții.

turnéu, *turnee*, s.n. Deplasare pe care o face un artist sau un ansamblu artistic pentru a da reprezentații în diferite localități (sau țări), ori a unei echipe sportive pentru a susține o serie de competiții.

turnír, *turnire*, s.n. Competiție organizată în evul mediu în cadrul unor serbări, în care cavalerii se întreceau în mînuirea armelor.

turnúră, *turnuri*, s.f. Schimbare (neașteptată) care se ivește în desfășurarea unor evenimente.

turpitúdine, *turpitudini*, s.f. (Livr.) Faptă josnică, mîrșăvie.

túrtă, *turte*, s.f. **1.** Pîine de formă rotundă, plată, făcută din mălai sau din aluat nedospit. **2.** Nume generic pentru diferite prăjituri. **3.** Produs care rămîne după ce s-a stors mierea din faguri, uleiul din semințele de floarea soarelui etc. **4.** *Turta-vacii* = ciupercă comestibilă, de culoare galbenă-roșcată sau cafenie.

turtí, *turtesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) deforma prin apăsare, prin comprimare etc., căpătînd o formă lățită. **2.** Tr. A strivi cu o lovitură.

turtít, -ă, *turtiți, -te*, adj. **1.** Lățit (prin lovire, apăsare etc.). **2.** (Fig.; fam.) Foarte beat.

turtureá, *turturele*, s.f. Pasăre călătoare, mai mică decît porumbelul, cu gîtul scurt și cu coada lungă.

turturícă, *turturele*, s.f. Turturea.

turui, *túrui*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre porumbei și turturele) A scoate sunete caracteristice speciei. **2.** A vorbi mult și repede; *îi turuie gura* = vorbește mereu, fără a spune lucruri importante.

túse s.f. Expirație bruscă și zgomotoasă, cauzată de îmbolnăvirea aparatului respirator, de alunecarea unor corpuri străine în trahee etc.

tuslamá, *tuslamale,* s.f. Mîncare preparată din burtă şi din picioare de vacă.

tuş, *tuşuri,* s.n. Cerneală specială (mai ales neagră), folosită la aplicarea ştampilelor, la lucrări de desen, în poligrafie etc.

túşă[1] s.f. **1.** Urma lăsată de pensulă pe pînza unui tablou; felul în care este aplicată vopseaua (şi care este caracteristic pentru maniera de lucru a artistului). **2.** (Sport) Linie care delimitează extremităţile laterale ale unui teren de joc. **3.** Lovitură dată la scrimă.

túşă[2], *tuşe,* s.f. (Fam.) Mătuşă.

tuşéu, *tuşeuri,* s.n. **1.** Felul în care un pianist acţionează, ca intensitate şi colorit, asupra mecanismului pianului. **2.** (Med.) Examinare a unei cavităţi naturale a corpului, cu ajutorul palpării.

tuşí, *tuşesc,* vb. IV. Intr. A avea un acces (sau accese) de tuse.

tuşiér, *tuşieri,* s.m. Arbitru secundar care supraveghează desfăşurarea unui joc sportiv de pe marginea terenului.

tuşiéră, *tuşiere,* s.f. Cutie de metal în care se află o perniţă îmbibată cu tuş, folosită la umezirea ştampilei, înainte de a o aplica.

tuşiná, *tuşinez,* vb. I. Tr. A tunde oile pe sub pîntece şi între picioarele dinapoi, pentru a uşura mulsul şi suptul mieilor.

tutelá, *tutelez,* vb. I. Tr. A avea pe cineva în grija sa, a ocroti.

tutelár, -ă, *tutelari, -e,* adj. Privitor la tutelă; care ocroteşte, protejează; *organ tutelar* = organ al administraţiei de stat ori al unei organizaţii obşteşti care are în subordine o instituţie sau o organizaţie.

tutélă, *tutele,* s.f. **1.** Acţiunea de a tutela; instituţie care are în sarcina sa ocrotirea intereselor unui minor sau ale unei persoane puse sub interdicţie. **2.** *Tutelă internaţională* = mod de administrare a unor teritorii dependente care înlocuieşte sistemul teritoriilor aflate sub mandat.

tutóre, -oáre, *tutori, -oare,* s.m. şi f. Persoană autorizată să exercite o tutelă **(1)**.

tutuí, *tutuiesc,* vb. IV. Tr. şi refl. recipr. A(-şi) spune „tu" (ca termen de adresare); (p. ext.) a fi în relaţii familiare cu cineva.

tutún s.m. Plantă erbacee (originară din America) ale cărei frunze, supuse unui tratament special, se fumează.

tutungeríe, *tutungerii,* s.f. Prăvălie în care se vînd ţigări, chibrituri, ziare, timbre etc.

tutuníu, -íe, *tutunii,* adj. De culoarea frunzelor uscate de tutun.

twist, *twisturi,* s.n. Dans modern, caracterizat prin mişcări foarte ritmate, prin răsuciri şi balansări ale corpului.

Ţ

ţ s.m. invar. A douăzeci şi patra literă a alfabetului limbii române şi sunetul notat cu această literă.

ţac interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de tăierea unui material cu foarfecele.

ţáglă, *ţagle*, s.f. Semifabricat din oţel, din care se laminează bare ori se forjează piese.

ţambál, *ţambale*, s.n. Instrument muzical lăutăresc de percuţie, cu coarde de metal, pe care muzicantul le loveşte cu două ciocănele speciale.

ţambalagíu, *ţambalagii*, s.m. Muzicant care cîntă la ţambal.

ţanc[1] s.n. *La ţanc* = la timp, la momentul potrivit.

ţanc[2], *ţancuri*, s.n. Vîrf ascuţit de stîncă.

ţándără, *ţăndări*, s.f. Aşchie care se desprinde dintr-un lemn sau dintr-o piatră, cînd sînt sparte sau cioplite.

ţánţoş, -ă, *ţanţoşi, -e*, adj. Semeţ, mîndru; arogant.

ţap, *ţapi*, s.m. **1.** Masculul caprei domestice, al caprei negre şi al căprioarei. **2.** Pahar special de bere, cu o capacitate de 300 ml.

ţapinár, *ţapinari*, s.m. Muncitor care manevrează buştenii cu ţapina.

ţapínă, *ţapine*, s.f. Unealtă de oţel cu vîrf ascuţit, fixată într-o coadă de lemn şi folosită la manevrarea buştenilor.

ţar, *ţari*, s.m. (În trecut) Titlu purtat de monarhii Rusiei, Bulgariei şi Serbiei.

ţarát, *ţarate*, s.n. Stat cîrmuit de un ţar.

ţáră, *ţări*, s.f. **1.** Stat; teritoriul unui stat. **2.** Locul unde s-a născut cineva; patrie. **3.** (Înv., în denumirea unor state) *Ţara Românească; Ţările de jos;* (în vechea denumire a unor regiuni) *Ţara Almaşului*, *Ţara Bîrsei*. **4.** Mediu rural; sat. **5.** Locuitorii dintr-un stat, poporul.

ţarc, *ţarcuri*, s.n. **1.** Loc îngrădit unde se adăpostesc oile, vitele etc. **2.** Îngrăditură simplă făcută în jurul clăilor de fîn.

ţárcă, *ţărei*, s.f. Coţofană.

ţarévici, *ţarevici*, s.m. Titlu purtat de fiul ţarului desemnat a fi moştenitorul tronului.

ţárină[1], *ţarini*, s.f. **1.** Cîmp cultivat; ogor. **2.** Teritoriul unei comune (împreună cu hotarul ei); *poarta ţarinii* = locul unde intră un drum în sat. **3.** Numele unui dans popular românesc din zona Munţilor Apuseni; melodia după care se dansează.

ţarínă[2], *ţarine*, s.f. **1.** Soţia unui ţar. **2.** Titlu dat împărăteselor Rusiei.

ţarism s.n. Formă de guvernămînt monarhică în care puterea supremă o avea ţarul; regimul ţarist.

ţaríst, -ă, *ţarişti, -ste*, adj. Care aparţine ţarului; privitor la ţar; adept al ţarismului.

ţáţă, *ţaţe*, s.f. **1.** (Pop.) Mătuşă; termen de respect cu care se adresează cineva unei surori mai mari sau unei femei mai în vîrstă. **2.** (Peior.) Epitet dat unei femei vulgare; mahalagioaică.

ţăcălíe, *ţăcălii*, s.f. Barbă mică, barbişon.

ţăcăneálă, *ţăcăneli*, s.f. Faptul de a (se) ţăcăni.

ţăcăní, *ţăcănesc*, vb. IV. **1.** Intr. A produce un sunet ritmic, repetat, metalic. **2.** Refl. (Fig.; fam.) A se ţicni, a se sminti.

ţăcănít[1], *ţăcănituri*, s.n. Faptul de a ţăcăni, zgomotul produs de un lucru care ţăcăneşte.

ţăcănit[2], **-ă,** *ţăcăniţi, -te*, adj. (Fam.) Smintit, ţicnit.

ţăpói, *ţăpoaie*, s.n. Furcă cu coada lungă şi cu dinţi drepţi, de fier, cu care se ridică snopii de grîu, cocenii etc.

ţărán, *ţărani*, s.m. Persoană care locuieşte în mediul rural şi care îşi cîştigă existenţa îndeletnicindu-se în mod nemijlocit cu agricultura.

ţăráncă, *ţărance*, s.f. Femeie care face parte din ţărănime. Pl. şi: *ţărănci.*

ţărănésc, -eáscă, *ţărăneşti*, adj. Care se referă la ţărani; care aparţine ţăranilor.

ţărănéşte adv. Ca ţăranii, în felul ţăranilor.

ţărănime s.f. Clasă socială existentă în mediul rural şi care participă direct la producţia agricolă.

ţărînă s.f. Pămînt sfărîmat mărunt; stratul de la suprafaţă al pămîntului.

ţărm, *ţărmuri*, s.n. Fîşie de pămînt de-a lungul unei ape mari; regiune de lîngă o apă mare; (p. ext.) tărîm, meleag.

țărmuri, *țărmuresc*, vb. IV. Tr. A pune hotar; a mărgini, a limita; (fig.) a stăvili.

țărúș, *țăruși*, s.m. Par scurt care se înfige în pămînt pentru a fixa sau a lega ceva de el ori pentru a marca un hotar.

țeápă, *țepi*, s.f. **1.** Par lung, ascuțit la un capăt (folosit în trecut ca instrument de tortură); vîrful unui astfel de par. **2.** Prelungire ascuțită la spicele cerealelor. **3.** Ghimpe, așchie. **4.** (La pl.) Păr aspru, ghimpos care acoperă corpul unor animale.

țeápăn, -ă, *țepeni, -e*, adj. **1.** Care nu se îndoaie, nu se mlădiază; tare; încremenit, înlemnit; mort. **2.** Solid, trainic.

țeástă, *țeste*, s.f. (Pop.) Craniu.

țeávă, *țevi*, s.f. Piesă de metal, de os, de cauciuc etc., în formă de cilindru gol, folosită pentru transportul fluidelor, ca element de susținere etc.; parte a unei arme de foc, în formă de tub, prin care trece proiectilul; tub cilindric pe care se înfășoară firele textile.

țechín, *țechini*, s.m. Veche monedă arabă de aur.

țel, *țeluri*, s.n. Punct final, obiectiv, scop urmărit de cineva.

țélină¹, *țeline*, s.f. Plantă legumicolă aromatică, cultivată pentru rădăcina sa îngroșată, cărnoasă, folosită în alimentație.

țélină², *țelini*, s.f. Teren necultivat timp de mai mulți ani (folosit ca pășune); teren nelucrat, pîrloagă.

țencúșă, *țencușe*, s.f. **1.** Bucățică de lemn; așchie. **2.** Numele unui joc asemănător cu țintarul.

țepós, -oásă, *țepoși, -oase*, adj. Cu țepi, cu ghimpi.

țepúșă, *țepușe*, s.f. **1.** Par ascuțit. **2.** Țeapă, așchie; ghimpe. **3.** Bară de lemn sau de metal montată în părțile laterale ale platformei unui vehicul, pentru a sprijini materialele încărcate.

țesálă, *țesale*, s.f. Unealtă asemănătoare cu o perie, formată dintr-o placă metalică, dințată, folosită pentru a curăța pielea și părul vitelor.

țesălá, *țesál*, vb. I. Tr. A curăța un animal cu țesala.

țesătór, -oáre, *țesători, -oare*, s.m. și f. Persoană care țese; muncitor care lucrează la un război de țesut.

țesătorie, *țesătorii*, s.f. **1.** Meșteșugul țesutului. **2.** Fabrică unde se fac țesături.

țesătúră, *țesături*, s.f. **1.** Produs textil obținut la războaiele de țesut prin încrucișarea firelor de urzeală cu cele de bătătură. **2.** Felul în care este țesută o pînză sau o stofă. **3.** (Fig.) Structură.

țése, *țes*, vb. III. **1.** Tr. A realiza o țesătură. **2.** Tr. A cîrpi un ciorap, o haină etc., făcînd cu acul o cusătură specială. **3.** Tr. (Despre păianjeni) A-și face pînza. **4.** Refl. (Fig.) A se încrucișa; a se îmbina. **5.** Tr. (Fig.) A pune la cale, a urzi o intrigă, un complot.

țest, *țesturi*, s.n. **1.** Un fel de capac adîncit, de pămînt sau de tuci, cu care se acoperă la țară pîinea pusă la copt pe vatra încinsă. **2.** Carapace.

țestós, -oásă, *țestoși, -oase*, adj. Acoperit cu carapace.

țesút, *țesuturi*, s.n. **1.** Faptul de a țese. **2.** Structură fundamentală din care sînt alcătuite organele la plante și la animale.

țevuí, *țevuiesc*, vb. IV. Tr. A înfășura pe țevi firele textile de pe bobine, sculuri etc.

țicléte, *țicleți*, s.m. Pasăre insectivoră sedentară, cu cioc conic, drept și cu penajul cenușiu pe spate și alb pe pîntece.

țicneálă s.f. (Fam.) Sminteală, nebunie; manie.

țicní, *țicnesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A-și pierde puterea de judecată, a se sminti.

țicnít, -ă, *țicniți, -te*, adj. (Fam.) Smintit, nebun.

țidúlă, *țidule*, s.f. (Pop.) Bilet; chitanță, adeverință.

țigáie, *țigăi*, s.f., adj. **1.** S.f. Rasă de oi autohtonă cu lîna moale, creață, mătăsoasă; oaie care face parte din această rasă. **2.** Adj. (Despre lînă) Care provine de la rasa țigaie **(1)**.

țigán, *țigani*, s.m. Persoană care face parte dintr-o populație originară din India, de unde s-a răspîndit în mai toate țările Europei, în America și în nordul Africii.

țigáncă, *țigănci*, s.f. Femeie din neamul țiganilor.

țigáră, *țigări*, s.f. Sul mic făcut din tutun tăiat mărunt, înfășurat într-o foiță subțire de hîrtie și folosit pentru fumat; *țigară de foi* = țigară făcută din frunze de tutun, înfășurate unele peste altele.

țigarét s.n. v. **țigaretă.**

țigarétă, *țigarete*, s.f. **1.** Țigară. **2.** Tub mic de chihlimbar, de os, de lemn etc., în care se introduce țigara pentru a o fuma. Var.: **țigarét** s.n.

țigănésc, -eáscă, *țigănești*, adj. Privitor la țigani; care aparține țiganilor.

țigănéște adv. Ca țiganii; în limba țiganilor.

țigănie, *țigănii*, s.f. Cartier într-o localitate, în care locuiesc țigani; (p. ext.) țigănime.

țigănime s.f. Mulțime de țigani, totalitatea țiganilor care locuiesc la un loc; țigănie.

țigănúș, *țigănuși*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *țigan*. **2.** Pasăre de baltă cu ciocul lung și încovoiat, cu penele negre cu reflexe ruginii și verzi. **3.** Pește de culoare închisă, stropit cu pete negre, lung pînă la 12 cm, specific apelor mocirloase.

țigărár, *țigărari*, s.m. Insectă dăunătoare, de culoare verde-albăstruie, care își depune ouăle în frunzele anumitor plante, pe care le răsucește în forma unei țigări de foi.

țiglă, *țigle*, s.f. Piesă de argilă arsă, de sticlă sau de ciment, folosită pentru acoperitul caselor și al altor clădiri.

ținc, *țincuri*, s.n. Fiecare dintre cepurile executate la extremitatea a două scînduri care se îmbină, cepurile uneia intrînd în golurile celeilalte.

țincvais s.n. Oxid de zinc, de culoare albă, folosit pentru vopsit.

ţíne, *ţin,* vb. III. **1.** Tr. A avea ceva în mînă, în braţe etc. şi a nu lăsa să cadă sau să scape. **2.** Tr. A susţine, a sprijini pe cineva sau ceva; (refl.) a se sprijini cu mîinile de cineva sau de ceva; a apăsa cu mîna pe o parte a corpului (pentru a potoli o durere). **3.** Refl. A se menţine într-un loc; (intr.) a fi bine fixat sau legat pentru a nu se desprinde. **4.** Refl. A merge în urma cuiva, a nu părăsi pe cineva; (p. ext.) a sta mereu în preajma cuiva; a stărui pe lîngă cineva. **5.** Refl. A se îndeletnici stăruitor cu un anumit lucru. **6.** Intr. A aparţine cuiva, a face parte din ceva. **7.** Intr. A fi de competenţa cuiva, a intra în atribuţiile cuiva. **8.** Intr. A iubi pe cineva sau ceva; a fi de partea cuiva. **9.** Tr. A da corpului (sau unei părţi a corpului) o anumită poziţie sau atitudine: *ţine capul sus.* **10.** Tr. A face ca cineva sau ceva să stea ori să se menţină într-un anumit loc sau într-o anumită situaţie. **11.** Tr. A adăposti pe cineva, a-i da cele necesare traiului, a-i purta de grijă. **12.** Tr. A face ca cineva să nu se poată mişca din loc, a imobiliza. **13.** Refl. A lua o anumită atitudine: *a se ţine mîndru.* **14.** Tr. A-şi domina o pornire, un sentiment; *a-şi ţine firea* = a se stăpîni. **15.** Tr. A păstra mult timp un lucru (pentru a-l utiliza în viitor); a conserva. **16.** Tr. A urma mereu acelaşi drum; a nu se abate de la o idee. **17.** Tr. A respecta o normă, o lege, un obicei; a prăznui o zi de sărbătoare. **18.** Intr. şi refl. A rezista, a suporta bine o încercare. **19.** Tr. *A ţine locul cuiva* = a înlocui pe cineva în muncă. **20.** Tr. A avea pe cineva în serviciul său; a avea ceva sub conducerea sau administraţia sa. **21.** Tr. A creşte animale; a avea o anumită marfă în prăvălie; a deţine vremelnic o proprietate (ca chiriaş sau arendaş). **22.** Tr. A suporta cheltuiala unei gospodării: *a ţine casă mare.* **23.** Tr. A fi căsătorit cu cineva. **24.** Intr. A dura, a dăinui. **25.** Tr. *A o ţine totuna* = a nu înceta să... **26.** Tr. A face, a efectua: *a ţine sfat; a ţine un discurs.*

ţínere s.f. *Ţinere-de-minte* = memorie.

ţintár, *ţintare,* s.n. Joc în care jucătorii mută, pe un carton cu un desen special, nişte piese după anumite reguli.

ţintáş, *ţintaşi,* s.m. Persoană care ţinteşte şi trage bine cu puşca sau cu arcul.

ţintát, -ă, *ţintaţi, -te,* adj. **1.** Împodobit cu ţinte **(1)**. **2.** (Despre animale) Cu o pată albă în frunte.

ţintáură, *ţintaure,* s.f. Plantă erbacee medicinală, cu flori roşii sau albe.

ţíntă, *ţinte,* s.f. **1.** Cui scurt de metal, cu floare mare, folosit de cizmari, curelari, tapiţeri etc. pentru a decora diverse obiecte. **2.** Mică pată albă pe fruntea cailor, a vitelor. **3.** Semnul sau locul în care se ocheşte cu o armă; (adverbial) *a se uita ţintă* = a privi fix. **4.** Locul către care tinde să ajungă cineva; (fig.) scop, ţel.

ţintí, *ţintesc,* vb. IV. Tr. şi intr. **1.** A ochi cu arma. **2.** (Fig.) A năzui spre ceva.

ţintirím, *ţintirimuri,* s.n. (Reg.) Cimitir.

ţintuí, *ţintuiesc,* vb. IV. Tr. A bate ţinte sau cuie pentru a fixa sau a decora ceva; (fig.) a face pe cineva să rămînă nemişcat; a pironi.

ţintuít, -ă, *ţintuiţi, -te,* adj. Prins, bătut în cuie sau în ţinte; (fig.) încremenit, rămas nemişcat.

ţinút, *ţinuturi,* s.n. Loc, regiune; întindere a unei ţări; (în trecut) teritoriu constituind o unitate administrativ-teritorială.

ţinútă, *ţinute,* s.f. **1.** Atitudine, poziţie a corpului. **2.** Fel de a fi sau de a se comporta al cuiva; mod de a se îmbrăca, (p. ext.) îmbrăcăminte, costum.

ţipá, *ţip,* vb. I. Intr. **1.** A striga cu glas tare; a vorbi cu glas ridicat. **2.** (Despre culori sau obiecte viu colorate) A fi strident, a face o impresie neplăcută.

ţipár, *ţipari,* s.m. Peşte de apă dulce stătătoare, cu corpul lung şi subţire, acoperit cu solzi mărunţi.

ţipăt, *ţipete,* s.n. Strigăt ascuţit, de durere, de spaimă etc.

ţipătór, -oáre, *ţipători, -oare,* adj. (Despre glas) Strident; (fig.; despre culori) prea intens, prea viu, bătător la ochi.

ţipénie s.f. *(Nici) ţipenie* = nimeni, absolut nimeni.

ţipiríg s.n. Clorură de amoniu.

ţíplă, *ţiple,* s.f. Foiţă asemănătoare celofanului, obţinută din băşica sau intestinele de bovine, folosită în trecut pentru a acoperi borcanele de conserve.

ţist interj. Exclamaţie prin care i se impune cuiva tăcere.

ţistuí, *ţistuiesc,* vb. IV. Tr. şi intr. A impune cuiva tăcere (prin folosirea interjecţiei „ţist").

ţiştár, *ţiştari,* s.m. Popîndău.

ţíteră, *ţitere,* s.f. Instrument muzical compus dintr-o cutie de rezonanţă, cu coarde puse în vibraţie prin atingerea cu o lamă de os sau de metal.

ţiţéi, *ţiţeiuri,* s.n. Petrol.

ţiuí, *ţiui,* vb IV. Intr. A produce un sunet ascuţit, prelung, cu rezonanţă metalică.

ţiuít, *ţiuituri,* s.n. Faptul de a ţiui; sunet ascuţit, cu rezonanţă metalică.

ţiuitúră, *ţiuituri,* s.f. Ţiuit.

ţîfnă, *ţîfne,* s.f. **1.** Ifos, aroganţă. **2.** Arţag; *a-i sări cuiva ţîfna* = a se supăra, a se înfuria.

ţîfnós, -oásă, *ţîfnoşi, -oase,* adj. **1.** Îngîmfat, arogant. **2.** Supărăcios, arţăgos.

ţîmburúc, *ţîmburuce,* s.n. Mică proeminenţă, de obicei rotundă, la un obiect.

ţînc, *ţînci,* s.m. (Fam.; uneori depr.) Copilaş, băieţaş.

ţînţár, *ţînţari,* s.m. Nume dat unor insecte diptere, cu corpul şi picioarele lungi şi subţiri, cu aparat bucal pentru înţepat şi supt.

ţîr[1] interj. Cuvînt care imită sunetul produs de greieri sau de un lichid care se scurge picurînd.

ţîr[2], *ţîri,* s.m. **1.** Scrumbie mică, de culoare albastră, care se consumă mai ales sărată şi uscată. **2.** (Fig.) Om foarte slab.

țîră s.f. (Pop.) Bucată ruptă de undeva; zdreanță; *o țîră* = puțin, nițel.

țîrcóvnic, *țîrcovnici*, s.m. Persoană care are în grijă curățenia și buna rînduială a unei biserici; (p. ext.) cîntăreț sau dascăl de biserică.

țîrîi, pers. 3 *țîrîie*, vb. IV. Intr. **1.** A curge cîte puțin; a cădea picătură cu picătură (producînd un zgomot caracteristic). **2.** (Despre insecte și despre unele păsări) A scoate sunete caracteristice, repetate, scurte și ascuțite.

țîrîiálă, *țîrîieli*, s.f. Ploaie ușoară, de scurtă durată.

țîrîít s.n. Faptul de a țîrîi.

țîrîita s.f. art. *Cu țîrîita* = cîte puțin.

țîrlîí, *țîrlîi*, vb. IV. Intr. A cînta la un instrument, producînd sunete monotone, puțin armonioase.

țîșni, *țîșnesc*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre lichide sau gaze) A izbucni cu putere printr-o deschizătură sau printr-o crăpătură. **2.** (Despre ființe) A intra sau a ieși brusc de undeva; a se repezi, a se năpusti.

țîșnitór, -oáre, *țîșnitori, -oare*, adj. Care țîșnește; *fîntînă țîșnitoare* = fîntînă arteziană.

țîșnitúră, *țîșnituri*, s.f. Faptul de a țîșni; lichid sau gaz care țîșnește cu presiune.

țîști interj. v. **țuști.**

țîță, *țîțe*, s.f. Mamelă; *copil de țîță* = copil sugar.

țîțîí, *țîțîi*, vb. IV. Intr. **1.** (Despre animale și insecte) A scoate sunete caracteristice speciei; (despre oameni) a scoate un sunet asemănător cu un „ț" prelungit. **2.** A tremura (de frică).

țîțîít s.n. Faptul de a țîțîi; sunet ascuțit, strident.

țîțînă, *țîțîni*, s.f. Balama.

țoálă, *țoale*, s.f. (Pop.) Obiect de rufărie sau de îmbrăcăminte; (depr.) haină veche, uzată.

țoápă, *țoape*, s.f. (Fam.) Persoană cu apucături grosolane; bădăran.

țoi, *țoiuri*, s.n. Păhărel în formă de sticluță, din care se bea țuică.

țol[1], *țoli*, s.m. Unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 25,4 mm.

țol[2], *țoluri*, s.n. (Pop.) Țesătură groasă de lînă (mai rar de cînepă) folosită la țară ca pătură sau covor.

țop interj. Exclamație care însoțește o săritură sau o mișcare bruscă.

țopăi, *țópăi*, vb. IV. Intr. A sări de pe un picior pe altul, a face mișcări dezordonate; (ir.) a dansa, a juca.

țopăiálă, *țopăieli*, s.f. Faptul de a țopăi; săritură.

țopîrlán, *țopîrlani*, s.m. Persoană cu apucături grosolane; mojic, bădăran.

țucál, *țucale*, s.n. Oală de noapte.

țúcără adj. *Fasole țucără* = varietate de fasole cu păstăi subțiri, de culoare galbenă.

țugúi, *țuguie*, s.n. Vîrf de deal sau de munte; (p. ext.) vîrf ascuțit al unor obiecte.

țuguiá, *țuguiez*, vb. I. **1.** Refl. A se subția spre vîrf. **2.** Tr. A strînge buzele, rotunjindu-le și întinzîndu-le înainte.

țuguiát, -ă, *țuguiați, -te*, adj. Prelungit în formă de țugui.

țúică, *țuici*, s.f. Băutură alcoolică, obținută din prune sau din alte fructe.

țúndră, *țundre*, s.f. (Reg.) Suman, zeghe.

țurcán, -ă, *țurcani, -e*, s.f., adj. **1.** S.f. Rasă de oi autohtonă, cu lîna lungă, aspră și groasă; oaie din această rasă. **2.** Adj. (Despre lînă) Care provine de la rasa țurcană **(1).**

țúrcă, *țurci*, s.f. Bețișor ascuțit la ambele capete, pe care copiii încearcă să-l arunce cît mai departe, cu ajutorul altui băț; jocul la care se folosește acest bețișor.

țurlói, *țurloaie*, s.n. **1.** (Pop.) Fluierul piciorului; (p. ext.) partea piciorului de la genunchi în jos. **2.** Fiecare dintre tuburile sonore ale cimpoiului. **3.** Jgheab prin care curge apa (din izvor, din cișmea etc.). **4.** Țurțur de gheață.

țúrțur, *țurțuri*, s.m. Sloi mic de gheață, ascuțit spre vîrf, care se formează de-a lungul streșinilor.

țuști interj. Cuvînt care sugerează mișcarea bruscă și precipitată a cuiva care țîșnește (de undeva). Var.: **țîști** interj.

U

u s.m. invar. A douăzeci și cincea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

ubicuitáte s.f. (Livr.) Însușirea de a fi prezent pretutindeni.

ucáz, *ucazuri*, s.n. (Înv.) Ordin, decret.

ucenic, -ă, *ucenici, -e*, s.m. și f. **1.** Persoană (tînără) care învață o meserie urmînd o școală profesională sau lucrînd în producție sub îndrumarea unor persoane calificate. **2.** Adept și continuator al unui savant, al unui filozof etc.; discipol.

ucenicíe, *ucenicii*, s.f. Faptul de a lucra ca ucenic; ocupația, calitatea de ucenic.

ucide, *ucid*, vb. III. Tr. A omorî; (fig.) a distruge, a nimici.

ucigáș, -ă, *ucigași, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care a ucis (sau a încercat să ucidă) pe cineva. **2.** Adj. Care provoacă (sau poate provoca) moartea cuiva.

ucigătór, -oáre, *ucigători, -oare*, adj. (Și substantivat) Ucigaș.

ucraineán, -ă, *ucraineni, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care se referă la R.S.S. Ucraineană sau la populația ei; (substantivat, f.) limba vorbită de ucraineni **(2)**. **2.** S.m. și f. Persoană care face parte din poporul constituit ca națiune pe teritoriul R.S.S. Ucrainene.

ud, -ă, *uzi, -de*, adj., s.n. **1.** Adj. Îmbibat cu apă sau cu alt lichid; pătruns de umezeală; muiat; (despre ochi) plin de lacrimi. **2.** Adj. Năduşit, asudat. **3.** S.n. Urină.

udá, *ud*, vb. I. **1.** Tr. A umple, a îmbiba cu apă sau cu alt lichid; a muia ceva în apă sau în alt lichid; a stropi plante, semănături. **2.** Tr. (Despre ape curgătoare) A străbate un ținut (alimentîndu-l cu apă). **3.** Refl. A urina.

udătúră, *udături*, s.f. **1.** Acțiunea de a uda. **2.** (Fam.) Băutură (alcoolică).

uf interj. Exclamație care exprimă ciudă, necaz, plictiseală, dezgust.

úger, *ugere*, s.n. Organul de secreție a laptelui la femelele animalelor mamifere.

uimí, *uimesc*, vb. IV. Tr. A provoca o mare mirare, o admirație adîncă, a ului.

uimíre s.f. Faptul de *a uimi;* mirare, admirație profundă.

uimít, -ă, *uimiți, -te*, adj. Cuprins de mirare; uluit.

uimitór, -oáre, *uimitori, -oare*, adj. Care uimește; surprinzător; uluitor.

uitá, *uit*, vb. I. **1.** Tr. și intr. A pierde din memorie; a nu-și mai aduce aminte. **2.** Tr. și intr. A înceta să se mai gîndească la ceva, să se mai preocupe de ceva; a scăpa din vedere; a omite; a nu ține seama de... **3.** Tr. A trece sub tăcere, a nu da urmare. **4.** Tr. A lăsa undeva, din nebăgare de seamă, ceva ce trebuia luat cu sine. **5.** Refl. A-și îndrepta privirea spre cineva sau ceva, a privi; a cerceta, a observa.

uitáre s.f. Faptul de *a uita; a da uitării* = a nu se mai interesa de cineva sau de ceva; *uitare de sine* = visare, reverie; nepăsare față de propriile interese.

uitát, -ă, *uitați, -te*, adj. **1.** De care nu-și mai aduce cineva aminte, șters din memorie. **2.** Neglijat, părăsit.

uitătúră, *uitături*, s.f. Aruncătură de ochi, privire; fel de a privi.

uitúc, -ă, *uituci, -e*, adj. (Adesea substantivat) Care uită ușor; (p. ext.) distrat, zăpăcit.

uiúm, *uiumuri*, s.n. Cantitate de cereale reținută la batoză sau de făină reținută la moară drept plată în natură pentru treierat sau măcinat.

ulceá, -ícă, *ulcele*, s.f. Oală mică (de lut).

úlcer, *ulcere*, s.n. Leziune a pielii sau a unei mucoase, care atinge toate straturile acestora.

ulcerá, pers. 3 *ulcerează*, vb. I. Refl. A căpăta o ulcerație; (tr.) a produce o ulcerație.

ulceráție, *ulcerații*, s.f. Leziune a pielii sau a mucoaselor, datorită unui proces care distruge țesuturile.

ulcerós, -oásă, *ulceroși, -oase*, adj. Referitor la ulcer, cu caracter de ulcer; care prezintă un ulcer.

uléi[1], *uleie*, s.n. (Reg.) Știubei pentru albine.

uléi[2], *uleiuri*, s.n. Lichid vîscos de proveniență vegetală, animală sau minerală, insolubil în apă și mai ușor decît aceasta, folosit în alimen-

tație (ulei comestibil), în industrie (ulei mineral) etc.

uleiós, -oásă, *uleioși, -oase,* adj. Care conține ulei; unsuros; care are aspect de ulei.

úliță, *ulițe,* s.f. Drum îngust care străbate un sat.

úliu, *ulii,* s.m. Gen de păsări răpitoare cu aripi scurte și coadă lungă, care atacă păsări și mamifere mici.

ulm, *ulmi,* s.m. Denumire dată unor arbori cu coroana stufoasă, cu frunze aripate, înalți pînă la 35 m.

ulteriór, -oáră, *ulteriori, -oare,* adj. Care se face (sau urmează să se facă, să se întîmple) mai tîrziu (în raport cu un moment dat); care urmează după cineva sau ceva; (adverbial) după aceea, mai tîrziu.

últim, -ă, *ultimi, -e,* adj. Cel din urmă (dintr-o serie); *ultima oră* = rubrică în ziare, în care se publică cele mai noi știri.

ultimát s.n. v. **ultimatum.**

ultimatív, -ă, *ultimativi, -e,* adj. Care are caracter de ultimatum.

ultimátum, *ultimatumuri,* s.n. Notă diplomatică prin care un stat cere altui stat satisfacerea, într-un termen scurt, a unor pretenții. Var.: **ultimát** s.n.

ultra- Element de compunere cu sensul „peste măsură de", „extrem de", care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.

ultragiá, *ultragiez,* vb. I. Tr. A săvîrși un ultraj; (p. ext.) a insulta, a calomnia, a amenința pe cineva.

ultráj, *ultraje,* s.n. Insultare, calomniere ori amenințare săvîrșită împotriva unui funcționar aflat în exercițiul funcțiunii; (p. ext.) jignire, ofensă adusă cuiva.

ultramarín s.n. Colorant albastru, obținut dintr-un amestec de argilă, carbonat de sodiu, cărbune de lemn și sulf.

ultrascúrt, -ă, *ultrascurți, -te,* adj. **1.** Foarte scurt. **2.** *Radiații ultrascurte* (și substantivat) = radiații electromagnetice cu lungimi de undă foarte mici, utilizate în telecomunicații, în medicină etc.

ultrasúnet, *ultrasunete,* s.n. Vibrație a unui mediu elastic avînd o frecvență mai înaltă decît a sunetului, fapt pentru care nu poate fi percepută de urechea omului.

ultraviolét, -ă, *ultravioleți, -te,* adj. (Despre radiații electromagnetice; și substantivat, f. pl.) Care este situat dincolo de marginea violetă a spectrului luminii, avînd lungimea de undă mai mică decît cea a luminii.

ulúc, *uluce,* s.n. **1.** Jgheab din care se adapă vitele. **2.** Jgheab la streașină. **3.** Canal, scoc la moară. **4.** Nut.

ulúcă, *uluci,* s.f. **1.** Scîndură groasă din care se fac garduri. **2.** Gard făcut din scînduri.

uluí, *uluiesc,* vb. IV. Tr. A uimi peste măsură, a stîrni o mare mirare, admirație, emoție.

uluít, -ă, *uluiți, -te,* adj. Uimit; năucit, buimăcit.

uluitór, -oáre, *uluitori, -oare,* adj. Care uluiește.

umán, -ă, *umani, -e,* adj. **1.** Referitor la oameni sau la omenire. **2.** Blînd, omenos.

umanísm s.n. **1.** Mișcare culturală din epoca Renașterii, care promova, în opoziție cu ideologia și cultura medievală, o cultură laică și milita pentru dezvoltarea liberă, multilaterală a personalității umane, apelînd la tradițiile culturii clasice greco-romane. **2.** Concepție care proclamă ca principii etice supreme libertatea și demnitatea umană, necesitatea desăvîrșirii personalității umane.

umaníst, -ă, *umaniști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al umanismului. **2.** S.m. Savant din sec. XIV—XVII, care studia operele din antichitate. **3.** Adj. Privitor la umanism, care aparține umanismului; care este de domeniul culturii clasice.

umanístic, -ă, *umanistici, -e,* adj. Umanist; *științe umanistice* = științe care studiază în special omul, punînd accentul pe limbi, istorie, filologie, pe cultura clasică etc.

umanitár, -ă, *umanitari, -e,* adj. Plin de umanitate, devotat umanității.

umanitarísm s.n. Concepție sau atitudine pătrunsă de dragoste față de oameni.

umanitaríst, -ă, *umanitariști, -ste,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al umanitarismului. **2.** Adj. Privitor la umanitarism.

umanitáte s.f. **1.** Totalitatea oamenilor, omenire; colectivitate de oameni. **2.** Umanitarism.

umanizá, *umanizez,* vb. I. Tr. și refl. A (se) face mai uman, mai apropiat de oameni.

úmăr, (1, 2, 3) *umeri,* s.m., **(4)** *umere,* s.n. **1.** S.m. Parte a corpului omenesc corespunzătoare articulației dintre brațe și trunchi. **2.** S.m. Parte a unui obiect de îmbrăcăminte care acoperă umărul **(1)**. **3.** S.m. *Umerii obrajilor* = pomeți. **4.** S.n. Umeraș.

umbélă, *umbele,* s.f. Tip de inflorescență în care pedunculii fiecărei flori pornesc din același punct și se ridică la aceeași înălțime.

umbeliféră, *umbelifere,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate ale căror flori sînt dispuse în umbele; (și la sg.) plantă din această familie (ex. morcovul, mărarul, cucuta).

umblá, *úmblu,* vb. I. Intr. **1.** A merge, a se deplasa. **2.** A merge din loc în loc, a colinda. **3.** (Pop.) A frecventa: *a umbla la școală.* **4.** A se comporta într-un anumit fel; a se îmbrăca într-un anumit fel. **5.** (Despre vehicule) A circula; (despre unelte, aparate, sisteme tehnice) a fi în mișcare, a funcționa. **6.** (Despre bani) A avea curs. **7.** A căuta, a scotoci. **8.** (Pop.) A se servi de..., a mînui; (fig.) *a umbla cu tertipuri.*

umblát, -ă, *umblați, -te,* adj. (Despre drumuri) Frecventat, circulat; (despre oameni) care a fost prin multe locuri și a văzut multe lucruri.

umblătoáre, *umblători,* s.f. Compartiment dintr-o lucrare minieră amenajat pentru circulația personalului.

umblătúră, *umblături,* s.f. (Pop.) Umblet, mers; alergătură.

úmblet, *umblete*, s.n. **1.** Faptul de a umbla; alergătură, umblătură. **2.** Fel de a umbla, mers.

umbrár, *umbrare*, s.n. Adăpost împotriva arșiței soarelui, la umbra unui arbore sau făcut din scînduri, pînză, verdeață etc.

úmbră, *umbre*, s.f. **1.** Regiune din spațiu sau de pe suprafața unui obiect care nu e luminată direct de o sursă de lumină; loc întunecos (și răcoros) unde nu ajung razele soarelui. **2.** Nuanță închisă; partea mai întunecată dintr-o imagine plastică; (fig.) expresie întunecată, tristă, a feței. **3.** Forma întunecată a unei ființe sau a unui lucru, proiectată pe o suprafață luminată. **4.** Imagine nedeslușită a cuiva, văzută printr-un geam, prin ceață etc. **5.** Ființă foarte slabă, lipsită de vlagă. **6.** (În concepțiile mistico-religioase) Stafie, nălucă, duh al unui mort.

umbrélă, *umbrele*, s.f. Obiect care apără de ploaie sau de soare, alcătuit dintr-o pînză ce se poate întinde și strînge, prin intermediul unor spițe de metal fixate radial pe un baston.

umbrí, *umbresc*, vb. IV. **1.** Tr. și intr. A face umbră, a ține umbră. **2.** Tr. și refl. A da (sau a căpăta) o nuanță mai închisă; a (se) întuneca.

umbrít, -ă, *umbriți*, *-te*, adj. Care se află în umbră; umbros.

umbrós, -oásă, *umbroși*, *-oase*, adj. Care face umbră, care dă umbră; (despre locuri) care se află la umbră.

umectá, *umectez*, vb. I. Tr. A umezi ușor.

úmed, -ă, *umezi*, *-de*, adj. **1.** Care conține la suprafață sau în pori puțin lichid; care nu s-a uscat încă de tot; (despre pămînt) jilav; (despre atmosferă) care conține vapori de apă; (despre ziduri, locuințe) igrasios. **2.** (Despre ochi) Plin de lacrimi.

umeráș, *umerașe*, s.n. Obiect făcut dintr-o bară orizontală prevăzută cu un cîrlig, pe care se atîrnă hainele.

umezeálă, *umezeli*, s. f. **1.** Însușirea, starea a ceea ce este umed; umiditate; vapori de apă care se află în atmosferă sau într-un anumit mediu. **2.** Igrasie. **3.** Loc umed.

umezí, *umezesc*, vb. IV. Refl. și tr. A deveni (sau a face să devină) umed; (refl., despre ochi) a se umple de lacrimi.

umezitór, *umezitoare*, s.n. *Umezitor de aer* = aparat care pulverizează apă și umezește aerul într-o instalație industrială.

umflá, *úmflu*, vb. I. **1.** Tr. A mări volumul unui obiect cu pereți elastici, umplîndu-l cu aer (sau cu alt fluid); (refl.; despre cavități anatomice) a-și mări volumul, a se balona. **2.** Tr. A întinde, a înfoia: *vîntul umflă pînzele.* **3.** Refl. (Despre ape) A-și mări volumul, a crește; (despre fluide) a se dilata; (despre obiecte de lemn) a-și mări volumul prin umezire. **4.** Refl. (Despre piele, țesuturi, organe) A se inflama. **5.** Tr. (Fam.) A înșfăca; a înhăța; a aresta.

umflát, -ă, *umflați*, *-te*, adj. **1.** (Despre obiecte cu pereți elastici) Care și-a mărit volumul, fiind umplut cu aer (sau cu alt fluid). **2.** (Despre ape) Care și-a mărit nivelul, care a crescut. **3.** (Despre piele, țesuturi, organe) Inflamat. **4.** (Despre prețuri) Mărit în mod exagerat. **5.** (Fig., despre felul de a se exprima al cuiva) Bombastic, emfatic.

umflătúră, *umflături*, s.f. **1.** Loc umflat pe suprafața unui obiect. **2.** Inflamație.

umiditáte s.f. **1.** Însușirea de a fi umed, stare de umezeală a unui corp, a unui mediu. **2.** Procentul de lichid conținut într-un material solid sau gazos.

umíl, -ă, *umili*, *-e*, adj. Smerit, supus; modest, lipsit de pretenții.

umilí, *umilesc*, vb. IV. Refl. și tr. A (se) pune într-o situație de inferioritate, a se simți (sau a face pe cineva să se simtă) umil; a (se) înjosi.

umilínță, *umilințe*, s.f. **1.** Sentiment de inferioritate; atitudine provocată de acest sentiment. **2.** Situație umilitoare impusă cuiva.

umilít, -ă, *umiliți*, *-te*, adj. Plin de umilință, umil, smerit.

umilitór, -oáre, *umilitori*, *-oare*, adj. Care umilește, care înjosește.

úmlaut s.n. Modificarea timbrului unei vocale accentuate sub influența vocalei următoare; tremă folosită în unele limbi pentru a nota această modificare.

umoáre, *umori*, s.f. Lichid biologic (ex. sînge, limfă, bilă) constituind mediul în care trăiesc celulele organismului.

umór s.n. Înclinare spre glume și ironii, ascunse sub o aparență de seriozitate; manifestare prin vorbe sau prin scris a acestei înclinații.

umorál, -ă, *umorali*, *-e*, adj. Care se referă la umori, care aparține umorilor.

umoríst, *umoriști*, s.m. Autor de scrieri sau de desene umoristice.

umorístic, -ă, *umoristici*, *-e*, adj. Care exprimă umor; hazliu.

úmple, *úmplu*, vb. III. Tr. **1.** A introduce ceva într-un recipient, într-o cavitate, făcîndu-le să fie pline. **2.** A introduce un preparat culinar într-un înveliș (de aluat, de legume etc.) pentru a pregăti anumite mîncări. **3.** A răspîndi într-un spațiu închis un miros, un gaz, o substanță dăunătoare etc.; (tr. și refl.) a (se) acoperi cu o substanță murdară. **4.** A răspîndi sunete, zgomote (într-un spațiu delimitat).

umplutúră, *umpluturi*, s.f. **1.** Ceea ce servește pentru a umple un gol; preparat culinar care se introduce într-un înveliș comestibil, formînd împreună o mîncare sau o prăjitură. **2.** Material (pămînt, moloz etc.) care se așază pe un teren ce trebuie înălțat sau nivelat. **3.** (Fig.) Adaos (lipsit de valoare) folosit pentru a completa un text, o scriere.

un, o, *unii*, *unele*, art. nehot. Însoțește substantivul, fără a-l defini precis: *un oraș frumos;* (dă valoare substantivală unor cuvinte pe care le precedă) *un nepriceput.*

unaním, -ă, *unanimi*, *-e*, adj. Care cuprinde pe toți; acceptat sau împărtășit de toți.

unanimitáte s.f. Acord de idei sau de păreri; *în unanimitate* = cu toții; cu aprobarea tuturor.

unchi, *unchi*, s.m. Bărbat considerat în raport cu copiii fraților și surorilor lui (sau ai soției lui) ori în raport cu copiii verilor și verișoarelor lui; termen cu care se adresează nepoții acestui bărbat.

unchiáș, *unchiași*, s.m. **1.** Om bătrîn. **2.** (Reg.) Unchi.

úncie, *uncii*, s.f. Veche unitate de măsură pentru greutăți (folosită și azi în Anglia), a cărei valoare a variat între circa 28 și 35 de grame.

uncróp, *uncropuri*, s.n. (Pop.) **1.** Apă clocotită. **2.** Băutură alcoolică fierbinte oferită nuntașilor a doua zi după cununie.

undamétru, *undametre*, s.n. Instrument pentru măsurarea lungimii de undă a undelor electromagnetice.

úndă, *unde*, s.f. **1.** Ondulație care se propagă pe suprafața apei liniștite; (p. ext.) apă curgătoare sau stătătoare. **2.** Masă de aer care se mișcă ușor. **3.** Formă de propagare a unei oscilații din aproape în aproape, cu viteză finită; *lungime de undă* = distanța dintre două puncte succesive ale unei unde aflate în aceeași fază de oscilație; *undă electromagnetică* = undă în care mărimile ce se propagă sînt intensitățile unui cîmp electric și ale unui cîmp magnetic; *undă radio* = undă electromagnetică a cărei frecvență se situează în domeniul radiofrecvențelor.

únde adv., conj. **1.** Adv. În ce loc?; în care parte?; *de unde?* = de la cine?; din ce loc? **2.** Adv. Deodată, pe neașteptate. **3.** Conj. Introduce propoziții circumstanțiale, completive, concesive, atributive: *du-te unde ți-am spus; să te oprești în locul unde se desparte drumul.*

undevá adv. Într-un loc oarecare; *de undeva* = dintr-un anumit loc; *pe undeva* = într-un (sau printr-un) loc oarecare.

úndiță, *undițe*, s.f. Unealtă de pescuit alcătuită dintr-o vargă de care se leagă un fir de material plastic, cu un cîrlig la capăt în care se înfige momeala.

unduí, pers. 3 *unduiește*, vb. IV. Intr. (Despre suprafața apelor; p. ext, despre lanuri) A face unde, a se mișca în valuri.

unduiós, -oásă, *unduioși, -oase*, adj. Care formează valuri, care se mișcă în unde.

uneáltă, *unelte*, s.f. **1.** Nume dat unor obiecte acționate cu mîna sau mecanic, folosite pentru a efectua diferite operații asupra unui material, în scopul prelucrării lui. **2.** *Unelte de muncă* (sau *de producție*) = partea principală a mijloacelor de muncă, formată din scule, instrumente, mecanisme și mașini. **3.** (Fig.) Mijloc (persoană, grup) de care se servește cineva pentru atingerea unui scop.

uneltí, *uneltesc*, vb. IV. Tr. A pune la cale, a pregăti în ascuns o acțiune împotriva cuiva; a complota.

uneltíre, *uneltiri*, s.f. Acțiunea de *a unelti;* intrigă, complot.

uneóri adv. Din cînd în cînd, cîteodată.

ungár, -ă, *ungari, -e*, adj. Maghiar **(1)**.

ungătór, *ungătoare*, s.n. Gresor.

úngе, *ung*, vb. III. **1.** Tr. și refl. A (se) acoperi cu un strat unsuros sau lipicios; (tr.) a introduce lubrifiant între piesele în contact și în mișcare relativă ale unui sistem tehnic. **2.** Tr. (Fam.) A mitui. **3.** Tr. și refl. A (se) murdări. **4.** Tr. (Înv.) A învesti un monarh sau un arhiereu.

unghér, *unghere*, s.n. **1.** Colț într-o încăpere. **2.** Loc retras, ascuns.

unghi, *unghiuri*, s.n. **1.** Figură geometrică formată din două semidrepte care pleacă din același punct. **2.** Colț, ungher. **3.** (Fig.) Punct de vedere.

únghie, *unghii*, s.f. (La om) Placă cornoasă care acoperă extremitatea degetelor de la mîini și de la picioare; (la păsări și la unele animale) gheară.

unghiulár, -ă, *unghiulari, -e*, adj. În formă de unghi; *piatră unghiulară* = piatră de la colțul fundației unei clădiri; (fig.) fundament, bază.

unguént, *unguente*, s.n. (Farm.) Alifie, cremă.

úngur, *unguri*, s.m. Maghiar **(2)**.

unguréso, -eáscă, *unguresti*, adj. Maghiar **(1)**.

unguréște adv. În felul maghiarilor; în limba maghiară.

unguroáică, *unguroaice*, s.f. Maghiară.

uni-[1] Element de compunere însemnînd „unul singur", care servește la formarea unor adjective.

uní[2] adj. invar. (Despre materiale textile) Care are o singură culoare.

uní[3], *unesc*, vb. IV. **1.** Tr. și refl. recipr. A (se) împreuna, a (se) îmbina pentru a forma un tot. **2.** Refl. recipr. A încheia o înțelegere, o alianță; a se pune de acord.

únic, -ă, *unici, -e*, adj. **1.** Unul singur, numai unul singur de felul său. **2.** Care nu poate fi asemănat cu nimic; excepțional.

unicamerál, -ă, *unicamerali, -e*, adj. (Despre sisteme parlamentare) Care este constituit dintr-o singură adunare reprezentativă.

unicát, *unicate*, s.n. **1.** Act întocmit într-un singur exemplar. **2.** Carte, publicație din care nu există decît un singur exemplar.

unicelulár, -ă, *unicelulari, -e*, adj. Care este format dintr-o singură celulă.

unicitáte s.f. Însușirea de a fi unic.

unificá, *unific*, vb. I. Tr. A uni, a realiza o unitate; a cuprinde într-un singur sistem; a face să fie unitar.

unificatór, -oáre, *unificatori, -oare*, adj. Care unifică sau contribuie la unificare.

unifórm, -ă, *uniformi, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Care are întotdeauna și peste tot aceeași formă, același aspect, aceeași intensitate etc. **2.** S.f. Îmbrăcăminte croită după un anumit model, purtată, în mod obligatoriu, de militari, elevi etc.

uniformitáte s.f. Însușirea a ceea ce este uniform.

uniformizá, *uniformizez*, vb. I. Tr. A face să fie uniform.

unilaterál, -ă, *unilaterali, -e*, adj. **1.** Care se orientează într-un singur sens; care ține seama

de un singur aspect al lucrurilor, care judecă dintr-un singur punct de vedere; mărginit. **2.** (Despre contracte) Care dă naştere la obligaţii numai pentru una dintre părţi.

unionál, -ă, *unionali, -e,* adj. Care aparţine unei uniuni; care se referă la o uniune.

unionist, -ă, *unionişti, -ste,* s.m. şi f. Susţinător al unirii Principatelor Române (înainte de 1859).

unipersonál, -ă, *unipersonali, -e,* adj. (Despre verbe) Care se conjugă numai la persoana a treia singular.

uníre s.f. Acţiunea de *a (se) uni;* alianţă.

unisexuát, -ă, *unisexuaţi, -te,* adj. (Despre flori sau despre plante) Care are organe de reproducere de un singur sex.

unisón s.n. Emiterea simultană a aceloraşi sunete muzicale de către mai multe voci sau instrumente.

unít, -ă, *uniţi, -te,* adj. **1.** Care formează împreună un tot; împreunat, îmbinat. **2.** Care se află în raporturi strînse cu cineva; solidar cu cineva. **3.** Care aparţinea confesiunii creştine catolice de rit oriental; (substantivat) adept al acestei confesiuni.

unitár, -ă, *unitari, -e,* adj. Care formează un singur tot; omogen.

unitarián, -ă, *unitarieni, -e,* s.m. şi f. Adept al bisericii creştine protestante care neagă dogma trinităţii.

unitáte, *unităţi,* s.f. **1.** Numărul unu. **2.** *Unitate de măsură* = mărime fizică scalară în funcţie de care se exprimă valoarea mărimilor de aceeaşi natură. **3.** Însuşirea a ceea ce constituie un întreg; coeziune, solidaritate. **4.** *Regula celor trei unităţi* = principiu fundamental în teatrul clasic, conform căruia opera dramatică trebuia să aibă o acţiune unică, să se desfăşoare în acelaşi loc şi într-un interval de numai 24 de ore. **5.** *Unitate economică* = denumire dată întreprinderilor de stat şi cooperatiste care desfăşoară activitate economică. **6.** Subdiviziune organizatorică din cadrul forţelor armate.

uniúne, *uniuni,* s.f. **1.** Asociere între două sau mai multe persoane, grupuri, organizaţii etc., creată în scopul promovării sau apărării unor interese comune ori pentru realizarea unor obiective comune. **2.** Denumire dată unor organizaţii internaţionale, înfiinţate în scopul cooperării între state în anumite domenii: *Uniunea Poştală Universală.* **3.** Asociaţie între state care au acelaşi şef de stat şi unele instituţii comune şi care constituie un singur subiect de drept internaţional.

univérs, *universuri,* s.n. **1.** Lumea în totalitatea ei, nemărginită în timp şi în spaţiu. **2.** (Fig.) Cercul, mediul în care trăieşte cineva.

universál, -ă, *universali, -e,* adj. **1.** Care se referă la univers, care se extinde asupra întregii lumi; care cuprinde tot ce există şi este comun tuturor. **2.** Care se bucură de o mare faimă; celebru, ilustru; care are o cultură vastă. **3.** (Despre instrumente, aparate) Care poate fi folosit la mai multe operaţii.

universálii s.f. pl. Denumire dată noţiunilor generale în filozofia scolastică.

universalitáte s.f. Caracterul a ceea ce este universal.

universitár, -ă, *universitari, -e,* adj. Care aparţine universităţii; privitor la universitate.

universitáte, *universităţi,* s.f. Instituţie de învăţămînt superior, cu mai multe facultăţi; *universitate populară* = instituţie pentru educaţia adulţilor, avînd ca principală formă de activitate cicluri de prelegeri din diverse domenii.

univóc, -ă, *univoci, -e,* adj. **1.** (Despre cuvinte) Care păstrează acelaşi sens în orice context. **2.** (Mat.; despre o corespondenţă între două mulţimi) Care are proprietatea ca unui element din prima mulţime să-i corespundă un singur element din a doua mulţime.

uns, -ă, *unşi, -se,* adj. Acoperit cu un strat unsuros; pătat de grăsime.

unsoáre, *unsori,* s.f. **1.** Material uleios sau păstos folosit fie ca lubrifiant, fie pentru protecţia suprafeţelor metalice. **2.** Grăsime care serveşte la gătit.

únsprezece num. card. Număr natural situat între zece şi doisprezece.

únsprezecelea, -zecea num. ord. Care se află între al zecelea şi al doisprezecelea.

unsurós, -oásă, *unsuroşi, -oase,* adj. Îmbibat sau pătat de grăsime (sau de o substanţă cleioasă).

unt s.n. Grăsime extrasă din lapte şi folosită ca aliment.

untdelémn s.n. Ulei comestibil extras din seminţele sau fructele unor plante (ex. din măsline).

untiéră, *untiere,* s.f. Vas în care se ţine şi se serveşte untul.

untişór, *untişori,* s.m. Mică plantă erbacee, cu frunze groase, lucioase, întrebuinţate ca salată.

untúră, *unturi,* s.f. Substanţă grasă, obţinută prin topirea grăsimii animale şi folosită în alimentaţie; *untură de peşte* = ulei bogat în vitamine, extras din ficatul unei specii de peşti.

únu, úna num. card. (Şi în forma *un, o,* cînd precedă un substantiv sau *unul, una,* cînd ţine locul unui substantiv) Primul număr din şirul numerelor naturale, care reprezintă unitatea; (cu valoare de num. ord.) *etajul unu.*

únul, úna, *unii, unele,* pron. nehot. **1.** Ţine locul unui substantiv, fără a da o indicaţie precisă asupra obiectului: *unul citeşte, altul se joacă.* **2.** (La pl.) O parte din...; (adjectival) nişte, anumiţi.

únulea, úna num. ord. În numeralele ordinale, indică unitatea care urmează după zeci, sute, mii etc.: *al patruzeci şi unulea.*

úra[1] **(1)** interj., **(2)** *urale,* s.n. **1.** Interj. Exclamaţie care exprimă aprobare, entuziasm. **2.** S.n. Strigăt entuziast de aprobare; aclamaţie.

urá[2], *urez,* vb. I. **1.** Tr. A exprima o dorinţă de bine la adresa cuiva (cu prilejul unei aniversări, al unui început de acţiune etc.). **2.** Intr.

A recita poezii care cuprind urări cu ocazia Anului nou.

uragán, *uragane,* s.n. Ciclon tropical cu viteză foarte mare; (p. gener.) vînt puternic.

urangután, *urangutani,* s.m. Maimuță antropoidă, de circa 150 cm înălțime, cu membrele anterioare foarte lungi. Var.: **orangután** s.m.

uràniu s.n. Metal alb, dur, cu proprietăți radioactive, folosit în pilele atomice pentru obținerea elementelor transuranice.

uráre, *urări,* s.f. Acțiunea de *a ura*; exprimare a dorinței de bine la adresa cuiva; versurile, cuvintele cu care se urează.

úră, *uri,* s.f. Sentiment puternic de dușmănie față de cineva.

urătór, -oáre, *urători, -oare,* s.m. și f. Persoană care urează de Anul nou.

urătúră, *urături,* s.f. Text recitat de urători cînd umblă cu plugușorul.

urbán, -ă, *urbani, -e,* adj. Care ține de oraș, privitor la orașe; orășenesc.

urbanísm s.n. Urbanistică.

urbanístic, -ă, *urbanistici, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la urbanistică **(2)**. **2.** S.f. Știința și arta de a proiecta și construi localități noi sau de a le sistematiza pe cele existente.

úrbe s.f. (Livr. și fam.) Oraș.

urcá, *urc,* vb. I. **1.** Refl., intr. și tr. A (se) duce în sus, a (se) sui; (intr.; despre drumuri) a fi în pantă; (intr. și refl.; despre plante) a se ridica pe araci, pe ziduri etc. **2.** Refl. și tr. A (se) sui și a (se) așeza pe ceva mai ridicat; (refl.) *a se urca pe tron* = a veni la domnie. **3.** Refl., intr. și tr. A (se) ridica (în văzduh). **4.** Refl. și intr. (Despre temperatură, presiune atmosferică) A crește, a se ridica. **5.** Refl. (Despre sume de bani, prețuri) A crește. **6.** Refl. și intr. A merge îndărăt în timp pînă la data de...

urciór[1], *urcioare,* s.n. Vas de lut cu gîtul strîmt, cu una sau două toarte, folosit pentru păstrarea și transportul lichidelor.

urciór[2], *urcioare,* s.n. Mic furuncul care apare la rădăcina genelor.

urcúș, *urcușuri,* s.n. Faptul de a (se) urca; drum în pantă.

úrdă s.f. Derivat al laptelui de oaie, obținut prin fierberea și închegarea zerului rămas de la prepararea cașului.

urdiníș, *urdinișuri,* s.n. Mică deschizătură în stup, pe unde intră și ies albinele.

uréche, *urechi,* s.f. **1.** Organ pereche al auzului și al echilibrului la om și la mamifere, alcătuit dintr-o parte externă, una mijlocie și una internă; (sens curent) partea externă, vizibilă, a acestui organ. **2.** Facultatea de a auzi, simțul auzului. **3.** (La pești) Opercul. **4.** Gaura acului, prin care se petrece ața. **5.** Toartă; belciug.

urecheá, *urechez,* vb. I. Tr. A trage pe cineva de urechi; a bate.

urecheát, -ă, *urecheați, -te,* adj. Care are urechi mari; (substantivat, m.) denumire glumeață dată iepurelui și măgarului.

urechélniță, *urechelnițe,* s.f. **1.** Insectă de culoare castanie, avînd la capătul abdomenului două prelungiri în formă de foarfece. **2.** Plantă erbacee meliferă, cu frunze ovale, cu flori roșii sau roz, așezate la vîrful tulpinii.

urechiúșă, *urechiușe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *ureche.* **2.** Ciupercă comestibilă, cu pălăria galbenă-portocalie, care crește prin pădurile de fag și de mesteacăn.

uredinále s.f. pl. Ordin de ciuperci microscopice parazite care produc, la plante, boala numită rugină.

urée s.f. Compus organic incolor, cristalin, produs de degradare a proteinelor din organism, care se găsește în sînge și în urină.

uremíe, *uremii,* s.f. Intoxicație a organismului cauzată de acumularea în sînge a ureii și a acidului uric, care nu pot fi eliminate din cauza insuficienței funcțiilor renale.

uretér, *uretere,* s.n. Fiecare dintre cele două canale care leagă rinichii de vezica urinară.

urétră, *uretre,* s.f. Canal prin care se scurge urina din vezica urinară în exterior. Var.: **urétru** s.n.

uretrítă s.f. Inflamație acută sau cronică a uretrei.

uretroscóp, *uretroscoape,* s.n. Instrument cu care se examinează mucoasa uretrei.

urétru s.n. v. **uretră.**

urgént, -ă, *urgenți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Care trebuie rezolvat imediat, care nu suferă amînare.

urgentá, *urgentez,* vb. I. Tr. A grăbi efectuarea unei lucrări, rezolvarea unei probleme.

urgénță, *urgențe,* s.f. Caracterul a ceea ce este urgent; necesitatea de a rezolva imediat o problemă; (la pl.) probleme care trebuie rezolvate imediat.

urgíe, *urgii,* s.f. Nenorocire mare care se abate asupra cuiva sau a ceva; dezlănțuire violentă a forțelor naturii.

urgisí, *urgisesc,* vb. IV. Tr. A năpăstui, a oropsi, a persecuta pe cineva.

urgisít, -ă, *urgisiți, -te,* adj. Năpăstuit, persecutat; (despre obiecte) părăsit, aruncat.

uriáș, -ă, *uriași, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Personaj din basme, închipuit sub forma unui om extraordinar de mare și de puternic. **2.** S.m. și f. Om foarte înalt și voinic. **3.** Adj. De proporții neobișnuit de mari.

úric[1] adj. *Acid uric* = acid organic care se găsește în sînge și se elimină din organism prin urină.

uríc[2], *urice,* s.n. (Înv.) Act de proprietate; (p. ext.) document, hrisov.

uricár, *uricari,* s.m. (Înv.) Scriitor de urice.

uricemíe, *uricemii,* s.f. Prezența acidului uric în sînge peste valorile normale.

uriciós, -oásă adj. v. **urîcios.**

uriná, *urinez,* vb. I. Intr. A elimina urina din vezica urinară.

urinár, -ă, *urinari, -e,* adj. Care se referă la urină; care secretă sau evacuează urina.

urínă s.f. Lichid secretat de rinichi și eliminat prin căile urinare.

urî́, *urăsc*, vb. IV. Tr. A nutri un sentiment de dușmănie împotriva cuiva sau a ceva; (refl. impers.) *a i se urî cuiva cu ceva* = a se plictisi, a se sătura de ceva.

urîciós, -oásă, *urîcioși, -oase*, adj. Nesuferit, antipatic. Var.: **uriciós, -oásă** adj.

urîciúne, *urîciuni*, s.f. Ființă cu înfățișare respingătoare; pocitanie.

urî́t, -ă, (1, 2, 3) *urîți, -te*, adj., **(4)** adv., **(5)** s.n. **1.** Adj. Care are o înfățișare neplăcută, lipsită de armonie. **2.** Adj. Care displace, care trezește repulsie; care este contrar moralei; necuviincios. **3.** Adj. (Despre timp) Posomorît, ploios, friguros. **4.** Adv. În mod neplăcut, nearmonios, nepotrivit. **5.** S.n. Stare sufletească apăsătoare, provocată de singurătate, de lipsă de ocupație etc.

urîțénie, (2) *urîțenii*, s.f. **1.** Faptul de a fi urît, starea a ceea ce este urît. **2.** Ființă urîtă.

urîțí, *urîțesc*, vb. IV. Tr. și refl. A face să devină (sau a deveni) urît.

urlá, *úrlu*, vb. I. Intr. **1.** (Despre animale) A scoate strigăte puternice, prelungi; (despre oameni) a țipa; a plînge cu hohote; a cînta foarte tare. **2.** (Fig.; despre vînt, furtună etc.) A vui, a vîjîi.

urlătoáre, *urlători*, s.f. (Pop.) Cascadă.

úrlet, *urlete*, s.n. **1.** Strigăt puternic, prelung, scos de oameni sau de animale. **2.** (Fig.) Zgomot puternic produs de elemente ale naturii.

urluí, *urluiesc*, vb. IV. Tr. A măcina cereale pentru urluială.

urluiálă, *urluieli*, s.f. Boabe de cereale măcinate mare, servind ca hrană pentru animale.

urmá, *urmez*, vb. I. **1.** Tr. și intr. A merge în urma cuiva; a însoți pe cineva; (tr.; fig.) a fi alături de cineva. **2.** Refl. A merge în șir, unul după altul. **3.** Tr. A merge după o indicație, după un fir conducător; a merge în continuare pe drumul apucat; (tr. și intr.) a se conduce după..., a proceda conform cu... **4.** Tr. și intr. A frecventa o formă de învățămînt. **5.** Tr. și intr. A veni, în timp, după cineva sau după ceva; (intr.) a-i succeda cuiva într-o funcție. **6.** Intr. A-și avea locul după cineva într-o ierarhie. **7.** Tr. și intr. A continua un lucru început; a continua vorba începută, a spune mai departe. **8.** Intr. A se produce, a se desfășura. **9.** Tr. A avea drept consecință, a duce la concluzia că...

urmáre, *urmări*, s.f. **1.** Acțiunea de *a urma*. **2.** Consecință, concluzie, rezultat; *prin urmare* = deci.

urmáș, -ă, *urmași, -e*, s.m. și f. **1.** Continuator al unei familii; moștenitor, succesor. **2.** (Fig.) Persoană care continuă o operă, o tradiție. **3.** Succesor într-un post, într-o demnitate.

úrmă, *urme*, s.f. Semn lăsat de cineva sau de ceva pe locul unde a stat ori pe unde a trecut; *nici urmă de...* = nici pomeneală, nimic; nici un pic; *în urmă* = după aceea, mai tîrziu; *a rămîne în urmă* = a fi (sau a se lăsa) întrecut de alții pe drum sau (fig.) în muncă.

urmărí, *urmăresc*, vb. IV. Tr. **1.** A merge pe urmele cuiva pentru a-l supraveghea sau pentru a-l prinde. **2.** A ține pe cineva sub observație, a supraveghea; a face demersuri judiciare împotriva cuiva. **3.** A însoți pe cineva cu privirea, cu gîndul; a privi ceva în mișcare, în desfășurare. **4.** A se orienta după o linie, după o indicație; a tinde către...; a avea drept scop. **5.** A studia, a se ocupa de o problemă, de un fapt, de un eveniment etc. **6.** A asculta o expunere sau executarea unei compoziții muzicale.

urmăríre, *urmăriri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a urmări*; acțiune militară, executată pentru a nimici trupele inamice în retragere. **2.** Activitatea de strîngere a dovezilor împotriva unui infractor, pentru descoperirea și prinderea lui.

urmărítór, -oáre, *urmăritori, -oare*, s.m. și f. Persoană care urmărește pe cineva (pentru a-l supraveghea sau a-l prinde).

următór, -oáre, *următori, -oare*, adj. Care urmează după cineva sau ceva (în timp sau în spațiu); care este arătat în cele ce urmează.

úrnă, *urne*, s.f. **1.** Vas în care se păstrează cenușa morților incinerați. **2.** Cutie prevăzută cu o deschizătură îngustă, în care se introduc buletinele de vot.

urní, *urnesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) mișca (cu greu) din loc.

urocordát, *urocordate*, s.n. (La pl.) Grup de animale marine cu corpul în formă de sac sau de butoiaș, acoperit de o tunică; (și la sg.) animal care face parte din acest grup.

urologíe s.f. Ramură a medicinii care se ocupă cu studiul aparatului urinar și al bolilor lui.

urotropínă s.f. Substanță chimică folosită ca antiseptic al căilor urinare.

urs, *urși*, s.m. **1.** Specie de mamifer omnivor din Europa și din Asia, cu corpul masiv, acoperit cu o blană negricioasă sau roșcată; *urs alb* (sau *polar*) = urs din regiunile arctice, cu blană albă. **2.** Cocoloș de mămăligă cu brînză în mijloc. **3.** Fiecare dintre grinzile longitudinale ale unui pod de lemn.

ursár, *ursari*, s.m. Persoană care umblă cu urși dresați, punîndu-i să joace.

ursí, *ursesc*, vb. IV. Tr. (În superstiții) A hotărî dinainte soarta unei ființe sau a unui lucru; a meni.

ursít, -ă, *ursiți, -te*, adj., s.f. (În superstiții) **1.** Adj. Care a fost menit, predestinat; (substantivat) persoană considerată ca fiind predestinată să devină soț (sau soție) cuiva. **2.** S.f. Destin, soartă.

ursitoáre, *ursitori*, s.f. (Mitol.) Ființă imaginară despre care se crede că are darul să hotărască dinainte soarta omului.

ursoáică, *ursoaice*, s.f. Femela ursului.

ursón s.n. Țesătură care imită blana de urs.

ursulínă, *ursuline*, s.f. Călugăriță dintr-un ordin catolic, care se ocupă cu educația fetelor și cu îngrijirea bolnavilor.

ursúz, -ă, *ursuzi, -e,* adj. Posac, neprietenos, necomunicativ.

urticacée, *urticacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee, prevăzute cu perişori aspri care urzică; (şi la sg.) plantă care face parte din această familie.

urticárie, *urticarii,* s.f. Erupţie manifestată prin apariţia pe piele a unor băşicuţe care produc mîncărime.

uruióc, *uruioace,* s.n. (Pop.) Fire de urzeală de la capătul pînzei, care nu mai pot fi ţesute.

urzeálă, *urzeli,* s.f. **1.** Ansamblul firelor textile montate în războiul de ţesut, printre care se petrece firul de bătătură, pentru a se obţine ţesătura. **2.** (Fig.) Intrigă, uneltire, complot.

urzí, *urzesc,* vb. IV. Tr. **1.** A trece firele de urzeală de pe gheme pe urzitor. **2.** (Fig.) A întocmi, a plăsmui; a scorni, a inventa; a pune la cale, a unelti.

urzicá, *urzic,* vb. I. Tr. (Despre urzici) A produce (prin atingere) o usturime (şi o băşicare) a pielii; (refl.; despre oameni) a-şi băşica pielea prin atingere de urzici.

urzícă, *urzici,* s.f. Denumire dată plantelor erbacee din familia urticaceelor, folosite ca plante textile, medicinale sau alimentare, avînd tulpina şi frunzele acoperite cu peri care, la atingere, provoacă usturime pe piele; *urzică-moartă* = plantă erbacee cu flori albe sau roşii, folosită ca plantă medicinală.

urzitór, *urzitoare,* s.n. Unealtă pe care se pregăteşte urzeala pentru ţesut.

uscá, *usúc,* vb. I. **1.** Tr. şi refl. A îndepărta (sau a-şi pierde) umiditatea (prin procedee mecanice sau prin expunere la soare, la vînt, la foc). **2.** Tr. A deshidrata legume, fructe, peşte, pentru a le conserva mai multă vreme. **3.** Refl. (Despre plante) A-şi pierde seva, a se veşteji, a se ofili. **4.** Refl. (Despre oameni) A slăbi, a-şi pierde vlaga; (despre organe sau părţi ale corpului) a se atrofia.

uscát[1] s.n. Faptul de a (se) usca.

uscát[2], -ă, *uscaţi, -te,* adj., s.n. **1.** Adj. Lipsit de umezeală; (despre vreme) fără ploaie sau fără zăpadă; (despre gură) care dă o senzaţie puternică de sete; (despre ochi) lipsit de lacrimi; (despre ten) lipsit de grăsime; (despre tuse) sec, fără expectoraţie. **2.** Adj. (Despre alimente) Deshidratat (pentru a putea fi conservat). **3.** Adj. (Despre plante) Ofilit; (despre oameni) slab; (despre organe sau părţi ale corpului) atrofiat. **4.** S.n. Suprafaţa litosferei neacoperită de mări şi oceane.

uscăciúne s.f. Însuşirea de a fi uscat; secetă.

uscătór, -oáre, *uscători, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care usucă. **2.** S.n. Aparat, maşină, instalaţie care serveşte la uscarea unor materiale.

uscătoríe, *uscătorii,* s.f. **1.** Încăpere în care se pun rufele la uscat. **2.** Instalaţie folosită la uscarea termică a unor materiale.

uscătúră, *uscături,* s.f. **1.** Creangă mică, uscată. **2.** (La pl.) Mîncări uscate, care se pot consuma fără a fi încălzite.

uscăţív, -ă, *uscăţivi, -e,* adj. (Despre oameni) Slab.

úsnă, *usne,* s.f. Marginea de sus (răsfrîntă) a unei oale sau a unui vas adînc; marginea răsfrîntă a unui clopot; marginea de sus a luntrei.

ustensílă, *ustensile,* s.f. Obiect care serveşte la efectuarea unei operaţii curente în gospodării, în laboratoare etc. sau la manevrarea unor materiale (fără a le prelucra).

usturá, pers. 3 *ústură,* vb. I. Tr. A provoca cuiva o senzaţie dureroasă de înţepătură sau de arsură; (fig.) a provoca cuiva o durere morală.

usturătór, -oáre, *usturători, -oare,* adj. Care ustură, care produce usturime; (fig.) caustic, sarcastic.

usturíme, *usturimi,* s.f. Senzaţie dureroasă caracteristică, produsă de o înţepătură, de o arsură etc.

usturói, *usturoi,* s.m. Plantă legumicolă din familia liliaceelor, cu bulbi bogaţi în substanţe nutritive şi în vitamine.

usturoiá, *usturoiez,* vb. I. Tr. A pune (prea mult) usturoi într-o mîncare.

usúc, *usucuri,* s.n. **1.** Substanţă unsuroasă cu miros specific secretată de glandele ovinelor, care acoperă şi protejează firele de lînă. **2.** Apa unsuroasă în care s-a spălat prima dată lîna (şi din care se extrage lanolină).

uşárnic, -ă, *uşarnici, -e,* s.m. şi f. Persoană care umblă mereu pe la alţii, căreia nu-i place să stea acasă.

úşă, *uşi,* s.f. **1.** Deschizătură amenajată în peretele unei clădiri, la un vehicul, la o mobilă etc., pentru a permite comunicaţia dintr-o parte în alta; panou mobil cu care se închide această deschizătură. **2.** (Fig.) Casă, locuinţă.

uşiér, *uşieri,* s.m. (Înv.) Om de serviciu la unele instituţii publice.

uşór[1], *uşori,* s.m. Fiecare dintre cei doi stîlpi verticali pe care se fixează canaturile unei uşi sau ale unei porţi.

uşór[2], -oáră, (1—8) *uşori, -oare,* adj., **(9—13)** adv. **1.** Adj. Care are o greutate mică; care cîntăreşte puţin; *categorie uşoară* = categorie la box, la lupte şi la haltere, care cuprinde sportivi cu greutatea corpului între 57 şi 61 kg. **2.** Adj. (Despre alimente) Care se digeră fără greutate. **3.** Adj. (Despre trupe) Care poartă armament puţin, putîndu-se deplasa repede. **4.** Adj. Iute, sprinten, vioi; (despre paşi, mers) care abia atinge pămîntul, care nu produce zgomot. **5.** Adj. Fără amploare, fără consistenţă sau intensitate: *vînt uşor.* **6.** Adj. Care se suportă fără greutate, care nu împovărează; (despre legi, pedepse) lipsit de asprime; (despre boli) lipsit de gravitate; (despre obligaţii materiale) lesne de suportat. **7.** Adj. Care nu prezintă dificultăţi, care e simplu de realizat; *muzică uşoară* = muzică de dans şi divertisment. **8.** Adj. Lipsit de seriozitate; *moravuri uşoare* = purtări rele, care contravin moralei. **9.** Adv. Încet, lin, fără zgomot. **10.** Adv. Fără efort. **11.** Adv. Fără

seriozitate; frivol. **12.** Adv. Puţin, abia perceptibil. **13.** Adv. *Îmbrăcat uşor* = îmbrăcat cu haine subţiri.

uşurá, *uşurez*, vb. I. **1.** Tr. şi refl. A face să scadă (sau a scădea) din greutate. **2.** Tr. şi refl. (Fig.) A(-şi) alina o suferinţă fizică sau morală. **3.** Tr. şi refl. A (se) elibera de sub apăsarea unui lucru greu. **4.** Tr. A înlesni, a face să fie mai uşor.

uşurát, -ă, *uşuraţi, -te*, adj. **1.** Scăzut în greutate; descărcat. **2.** (Fig.) Împăcat sufleteşte.

uşurátic, -ă, *uşuratici, -e*, Adj. Lipsit de seriozitate; frivol.

uşurătór, -oáre, *uşurători, -oare*, adj. Care uşurează, atenuează.

uşurínţă, *uşurinţe*, s.f. **1.** Faptul de a fi uşor de făcut, de îndeplinit. **2.** Nesocotinţă, neseriozitate, superficialitate.

úter, *utere*, s.n. Organ cavitar al aparatului genital femei, în care se dezvoltă fătul.

uterín, -ă, *uterini, -e*, adj. Care se referă la uter, care aparţine uterului.

utíl, -ă, *utili, -e*, adj. Care poate servi la ceva, care este folositor; *în timp util* = la timp; (substantivat, n.) ceea ce este folositor.

utilá, *utilez*, vb. I. Tr. A înzestra un atelier, o fabrică etc. cu utilajul necesar.

utiláj, *utilaje*, s.n. Totalitatea uneltelor, aparatelor, instrumentelor, maşinilor etc., necesare pentru efectuarea unei anumite lucrări şi care sînt grupate de obicei într-o unitate industrială.

utilitár, -ă, *utilitari, -e*, adj. Care urmăreşte scopuri utile, imediate.

utilitarísm s.n. Concepţie care consideră că principiul tuturor valorilor este folosul; doctrină etică potrivit căreia este moral ceea ce este util.

utilitaríst, -ă, *utilitarişti, -ste*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Privitor la utilitarism. **2.** S.m. şi f. Adept al utilitarismului.

utilitáte, *utilităţi*, s.f. Însuşirea de a fi util sau utilizabil.

utilizá, *utilizez*, vb. I. Tr. A întrebuinţa, a folosi.

utilizábil, -ă, *utilizabili, -e*, adj. Care poate fi utilizat.

utópic, -ă, *utopici, -e*, adj. Care are caracter de utopie; iluzoriu.

utopíe, *utopii*, s.f. Proiect iluzoriu, irealizabil; ideal social generos, dar irealizabil.

utopíst, -ă, *utopişti, -ste*, s.m. şi f. Creator sau adept al unei teorii sociale utopice.

utrénie, *utrenii*, s.f. Slujbă religioasă care se oficiază în biserica ortodoxă dimineaţa, înaintea liturghiei.

uvertúră, *uverturi*, s.f. Compoziţie muzicală concepută ca introducere la o operă, la un oratoriu etc. sau ca o lucrare independentă.

uvúlă, *uvule*, s.f. (Anat.) Omuşor.

uz, *uzuri*, s.n. **1.** Faptul de a folosi ceva; întrebuinţare, folosinţă. **2.** Uzanţă, obicei.

uzá, *uzez*, vb. I. **1.** Tr. şi refl. A (se) deteriora (printr-o întrebuinţare îndelungată). **2.** Intr. A se folosi de..., a întrebuinţa.

uzáj s.n. Uzură.

uzánţă, *uzanţe*, s.f. Practică obişnuită; obicei, regulă; uz.

uzát, -ă, *uzaţi, -te*, adj. Deteriorat, tocit (prin folosire îndelungată).

uzínă, *uzine*, s.f. **1.** Mare unitate industrială, dotată cu maşini, agregate, instalaţii etc., în care se produc îndeosebi mijloace de producţie. **2.** Centrală producătoare de energie electrică sau termică, ori de alimentare cu apă a unei aşezări omeneşti.

uzitá, *uzitez*, vb. I. Tr. şi refl. A (se) folosi în mod obişnuit.

uzitát, -ă, *uzitaţi, -te*, adj. Folosit în mod curent.

uzuál, -ă, *uzuali, -e*, adj. De întrebuinţare curentă; frecvent.

uzufrúct s.n. Drept acordat unei persoane de a se folosi de un bun care nu este proprietatea sa şi pe care nu poate să-l înstrăineze.

uzúră s.f. Degradare, deteriorare a unui obiect, a unei piese, a unei unelte etc., prin întrebuinţare îndelungată; (fig.) slăbire, epuizare.

uzurpá, *uzúrp*, vb. I. **Tr.** A-şi însuşi în mod fraudulos un bun, o calitate, un titlu etc.

uzurpatór, -oáre, *uzurpatori, -oare*, s.m. şi f. Persoană care îşi însuşeşte în mod fraudulos un bun, o calitate, un titlu.

v s.m. invar. A douăzeci și șasea literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

va vb. intr. defectiv (la prez. ind. pers. 3; pop. și fam.) *Mai va* = mai este pînă atunci sau pînă acolo.

vacánt, -ă, *vacanți, -te,* adj. (Despre funcții, posturi etc.) Liber, neocupat.

vacánță, *vacanțe,* s.f. **1.** Timp de odihnă acordat elevilor și studenților la sfîrșit de trimestru (ori de semestru) și de an școlar. **2.** Timp în care un post, o funcție rămîn neocupate.

vacárm, *vacarmuri,* s.n. Zgomot mare, hărmălaie.

vácă, *vaci,* s.f. **1.** Animal domestic din specia bovinelor, femela taurului; *carne de vacă* = carne de bovine. **2.** *Vaca-domnului* = insectă cu aripile superioare roșii, cu două puncte negre.

vaccín, *vaccinuri,* s.n. Suspensie microbiană obținută dintr-o cultură de organisme patogene și utilizată în profilaxia unor boli infecțioase.

vacciná, *vaccinez,* vb. I. Tr. A introduce vaccin într-un organism.

vaccinoterapíe s.f. Tratament al unei infecții prin administrare de vaccin.

vacs s.n. Preparat folosit (în trecut) pentru lustruit încălțămintea.

vacuólă, *vacuole,* s.f. Cavitate în citoplasmă, plină cu o soluție apoasă.

vácuum, *vacuumuri,* s.n. Vid.

vad, *vaduri,* s.n. **1.** Albia unui rîu; loc pe cursul unui rîu unde apa este puțin adîncă, permițînd trecerea de pe un mal pe altul; (fig.) loc de trecere; loc de scăpare, de salvare. **2.** Loc situat în apropierea unei artere de comunicație, care asigură unui negustor o clientelă numeroasă.

vademécum s.n. Carte care servește ca ghid într-o disciplină științifică, într-o călătorie etc.

vádră, *vedre,* s.f. **1.** Găleată. **2.** Veche unitate de măsură pentru capacitate, echivalentă cu circa 10 litri.

vag, -ă, *vagi,* adj. **1.** (Adesea adverbial) Lipsit de claritate, de precizie; confuz. **2.** *Nerv vag* = unul dintre nervii cranieni, cu rol important pentru funcționarea aparatului respirator, a aparatului circulator și a celui digestiv.

vagabónd, -ă, *vagabonzi, -de,* adj., s.m. și f. (Om sau animal) care rătăcește fără rost, fără țintă; (om) fără ocupație statornică și fără domiciliu stabil.

vagabondá, *vagabondez,* vb. I. Intr. A umbla fără țintă și fără rost dintr-un loc în altul.

vagabondáj s.n. Faptul de a vagabonda; starea celui care vagabondează.

vagín, *vagine,* s.n. Porțiune a aparatului genital feminin, în formă de canal, care face legătura între vulvă și uter.

vagmistru, *vagmiștri,* s.m. (Înv.) Grad de sergent-major în cavalerie și în artilerie.

vagón, *vagoane,* s.n. **1.** Vehicul care circulă pe șine, servind la transportul de călători sau de mărfuri. **2.** Cantitatea de încărcătură care intră într-un vagon **(1).**

vagonét, *vagonete,* s.n. Vehicul care circulă pe o cale ferată îngustă, folosit pentru transportul de materiale.

vagonetár, *vagonetari,* s.m. Muncitor care lucrează la încărcatul și la transportul de materiale cu vagonetele, pe șantiere, în mine etc.

vai interj. Cuvînt care exprimă sentimente de durere, de compătimire, de regret sau de bucurie, de admirație etc.

váier, *vaiere,* s.n. Vaiet, tînguire.

váiet, *vaiete,* s.n. Strigăt de durere, de jale; plînset.

vájnic, -ă, *vajnici, -e,* adj. Viguros, puternic, aprig, înverșunat.

val[1], *valuri,* s.n. **1.** Undă formată la suprafața unui ocean, a unei mări, a unui fluviu, datorită vîntului, cutremurelor etc. **2.** Ceea ce se mișcă sau se năpustește în cantitate mare, asemenea unor valuri **(1). 3.** Sul de pînză, de stofă etc., înfășurată pe un cilindru. **4.** Piesă cilindrică de metal, la presele tipografice.

val[2], *valuri,* s.n. Meterez de pămînt care servea în antichitate ca fortificație militară.

valábil, -ă, *valabili, -e,* adj. Care este admis, recunoscut, acceptat ca fiind bun, autentic; care întrunește condițiile cerute de lege, de o autoritate.

valabilitáte s.f. Calitatea sau starea a ceea ce este valabil.

valáh, -ă, *valahi, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Nume dat românilor, în evul mediu, de către alte popoare. **2.** Adj. Care se referă la valahi (**1**).

vále, *văi,* s.f. **1.** Adîncitură de teren alungită, creată prin acțiunea unei ape curgătoare. **2.** Albia unei ape curgătoare; (reg.) apă curgătoare.

valénță, *valențe,* s.f. Forță de legătură între doi atomi ai unei molecule.

valerianacée, *valerianacee,* s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, care conțin alcaloizi folosiți în scopuri medicinale; (și la sg.) plantă din această familie (ex. valeriana).

valeriánă, *valeriane,* s.f. **1.** (Bot.) Odolean. **2.** Medicament sedativ preparat din rădăcină de odolean.

valét, *valeți,* s.m. **1.** Servitor la casele boierești. **2.** Carte de joc reprezentînd figura unui cavaler.

valíd, -ă, *valizi, -de,* adj. **1.** (Despre oameni) Sănătos; apt pentru o muncă. **2.** Valabil.

validá, *validez,* vb. I. Tr. A recunoaște, a confirma valabilitatea unui act, a unor alegeri.

validitáte s.f. Calitatea de a fi valid.

valíză, *valize,* s.f. Geamantan (mic); *valiză diplomatică* = geantă în care se transportă dintr-o țară în alta acte diplomatice și care este scutită de controlul vamal.

válmă, *vălmi,* s.f. (Pop.) Mulțime, învălmășeală; tumult; *de-a valma* = laolaltă, în dezordine; claie peste grămadă.

valoáre, *valori,* s.f. **1.** Totalitatea însușirilor care dau preț sau importanță unui lucru ori unei persoane; însemnătate, importanță. **2.** Costul, echivalentul în bani al unei mărfi. **3.** (Ec. pol.) *Valoarea mărfii* = muncă omenească materializată în marfă. **4.** Înscris reprezentînd un drept în bani (sau bunuri de altă natură). **5.** (Mat., fiz.) Număr asociat unei mărimi, care exprimă de cîte ori acea mărime e mai mare decît alta de același fel luată drept unitate. **6.** Durata unei note muzicale.

valorá, *valorez,* vb. I. Intr. A avea o anumită valoare.

valóric, -ă, *valorici, -e,* adj. Referitor la valoare; considerat din punctul de vedere al valorii.

valorificá, *valorific,* vb. I. Tr. **1.** A face să primească o anumită valoare, a scoate în evidență valoarea unui lucru, a unei idei sau opere. **2.** A utiliza materii prime, materiale etc. pentru a obține valori mai mari. **3.** A schimba un obiect, o hîrtie de valoare cu contravaloarea în bani.

valorós, -oásă, *valoroși, -oase,* adj. Care are valoare; prețios; (despre oameni) capabil, merituos.

vals, *valsuri,* s.n. Dans de perechi, în trei timpi, cu mișcare vioaie; melodia după care se dansează.

valsá, *valsez,* vb. I. Intr. A dansa un vals.

valț, *valțuri,* s.n. Mașină folosită la prelucrarea prin deformare plastică sau la sfărîmarea unor materiale, fiind formată de obicei dintr-o pereche de cilindri care se rotesc în sensuri contrare.

valutár, -ă, *valutari, e,* adj. Referitor la valută; de valută.

valútă, *valute,* s.f. Unitatea bănească (monetară) a unei țări, definită printr-o cantitate de metal prețios, care este folosită în relațiile de plăți și de decontări internaționale.

válvă, *valve,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele două părți ale cochiliei unei scoici; fiecare dintre cele două părți ale unei păstăi. **2.** Organ de mașină sau armătură care servește la întreruperea sau la reglarea debitului unui fluid printr-o conductă.

valvîrtéj adv. **1.** Repede, vijelios, în iureș; (fig.) în mare agitație. **2.** În dezordine.

valvolínă, *valvoline,* s.f. Ulei mineral vîscos folosit la ungerea angrenajelor.

valvúlă, *valvule,* s.f. (Anat.) Cută elastică, cu o margine liberă, situată în interiorul vaselor și canalelor organismului, care dirijează circulația lichidelor în corp.

vamál, -ă, *vamali, -e,* adj. Privitor la vamă, care se aplică la vamă.

vámă, *vămi,* s.f. **1.** Instituție de stat prin care se exercită controlul asupra intrării și ieșirii din țară a mărfurilor și a altor bunuri. **2.** Taxă plătită pentru mărfurile importate sau exportate. **3.** (Pop.) Uium.

vámeș, *vameși,* s.m. Funcționar însărcinat cu controlul și cu taxarea mărfurilor care trec prin vamă.

vampír, *vampiri,* s.m. **1.** Numele unor specii de lilieci mari din America de Sud și din America Centrală, care se hrănesc cu sîngele păsărilor și al animalelor. **2.** Personaj din mitologia populară, despre care se crede că suge sîngele celor vii; (fig.) persoană care se îmbogățește prin exploatarea cruntă a altora.

van, -ă, *vani, -e,* adj. (Livr.) **1.** Zadarnic, fără rost, inutil; *în van* = în zadar, degeaba. **2.** Neîntemeiat, iluzoriu.

vanádiu s.n. Metal dur, casant, de culoare cenușie, folosit ca adaos la fabricarea oțelurilor speciale.

vánă, *vane,* s.f. **1.** Cadă pentru baie. **2.** Element al unor robinete prin care se deschide sau se întrerupe circulația fluidului.

vandábil, -ă, *vandabili, -e,* adj. (Despre mărfuri) Care poate fi vîndut.

vandál, *vandali,* s.m. **1.** (La pl.) Grup de triburi germanice care au emigrat în sec. V de pe țărmurile Mării Baltice și au distrus o parte a Imperiului roman de apus; (și la sg.) persoană dintr-un astfel de trib. **2.** (Fig.) Persoană care distruge valori culturale, artistice etc.

vandalism s.n. Distrugere a bunurilor și a valorilor culturale, artistice etc. ale unui popor.

vanilát, -ă, *vanilați, -te,* adj. Aromat cu vanilie.

vanílie s.f. Fructul aromat, bogat în vanilină, al unei plante exotice, folosit drept condiment.

vanilínă s.f. Substanță cu miros plăcut, care se extrage din vanilie sau se prepară pe cale sintetică, fiind folosită în industria alimentară și în cea cosmetică.

vanitáte, *vanități,* s.f. Ambiție deșartă; îngîmfare, înfumurare, orgoliu.

vanitós, -oásă, *vanitoși, -oase,* adj. Plin de vanitate, îngîmfat, trufaș, orgolios.

vapór, *vapoare,* s.n. Navă mare propulsată de o mașină cu abur.

vapóri s.m. pl. Substanță care se află în stare gazoasă, avînd temperatura mai joasă decît temperatura critică.

vaporizá, pers. 3 *vaporizează,* vb. I. Refl. (Despre lichide) A se transforma în vapori.

vaporizatór, *vaporizatoare,* s.n. Aparat cu ajutorul căruia se realizează transformarea unui lichid în vapori.

vaporós, -oásă, *vaporoși, -oase,* adj. Asemănător cu vaporii; diafan; străveziu; neclar, difuz.

var s.n. Material obținut prin calcinarea rocilor calcaroase și folosit în construcții, în industria chimică etc.

váră, *veri,* s.f. Anotimp cuprinzînd intervalul dintre 22 iunie (solstițiul de vară) și 23 septembrie (echinocțiul de toamnă); (adverbial, în forma *vara*) în cursul acestui anotimp.

várgă, *vergi,* s.f. **1.** Nuia lungă, subțire și flexibilă. **2.** (La pl.) Mănunchi de bețe cu care se aplicau în trecut pedepse corporale. **3.** Baghetă. **4.** Băț de undiță. **5.** Dungă.

vária[1] s.f. Culegere de scrieri diferite; rubrică într-o revistă, în care se publică diverse informații mărunte.

variá[2], *variez,* vb. I. **1.** Intr. A diferi (ca înfățișare, structură, compoziție etc.); a nu semăna cu altceva. **2.** Tr. A da o formă diferită, a schimba. **3.** Intr. (Fiz., mat.) A-și schimba valoarea; a lua, succesiv, valori diferite.

variábil, -ă, *variabili, -e,* adj. Care poate prezenta variații; schimbător; (mat.; substantivat, f.) mărime care poate lua diferite valori; (ec. pol.) *capital variabil* = partea de capital folosită pentru cumpărarea forței de muncă.

variabilitáte, *variabilități,* s.f. Însușirea a ceea ce este variabil; (biol.) proprietate a organismelor vii de a-și schimba însușirile morfologice și fiziologice.

variántă, *variante,* s.f. **1.** Aspect diferit al unui lucru, al unei lucrări etc. față de forma considerată ca bază sau ca tip. **2.** Drum care ocolește (pe o anumită porțiune) traseul principal, ajungînd în același punct final.

variát, -ă, *variați, -te,* adj. Care variază; diferit.

variáție, *variații,* s.f. **1.** Trecere de la o formă sau de la o valoare la alta; schimbare, transformare. **2.** (Biol.) Schimbare a unei însușiri a organismului; variabilitate. **3.** (Muz.) Modificare a unei teme muzicale sub raportul ritmului, armoniei, tonalității etc. Var.: **variațiúne** s.f.

variațiúne s.f. v. **variație.**

varíce s.f. pl. Dilatație permanentă, patologică, a venelor, mai frecventă la membrele inferioare.

varicélă, *varicele,* s.f. Boală infecțioasă și contagioasă (care apare mai ales la copii), lipsită de gravitate, caracterizată prin apariția pe corp a unor bășicuțe care nu lasă cicatrice.

varietáte, *varietăți,* s.f. **1.** Calitatea a ceea ce este variat; felurime, diversitate. **2.** Spectacol distractiv alcătuit din cîntece, dansuri, numere de circ etc. **3.** (Biol.) Categorie sistematică inferioară speciei.

varietéu, *varieteuri,* s.n. Spectacol teatral de gen ușor, în repertoriul căruia intră piese simple, recreative, cuplete, dansuri, acrobații etc.

variólă, *variole,* s.f. Boală infecțioasă epidemică gravă, caracterizată prin apariția a numeroase bășici pe suprafața pielii care, uscîndu-se, lasă cicatrice.

variométru, *variometre,* s.n. Instrument pentru măsurarea vitezei schimbării de altitudine a unui avion în zbor.

várniță, *varnițe,* s.f. Groapă sau ladă de scînduri în care se stinge varul.

várză, *verze,* s.f. Plantă legumicolă ale cărei frunze mari, groase, ondulate, se acoperă unele pe altele, formînd o căpățînă compactă, folosită în alimentație; *varză creață* = varietate de varză cu frunzele crețe și cu căpățîna afînată; *varză de Bruxelles* = varietate de varză cu tulpina înaltă, cu partea comestibilă foarte mică, reprezentînd mugurii formați la subsuoara frunzelor; *varză roșie* = varietate de varză cu frunzele de culoare roșie-violetă.

vas, *vase,* s.n. **1.** Recipient de sticlă, de lemn, de metal sau de pămînt, în care se păstrează sau se transportă diverse lucruri (în special lichide); nume generic dat farfuriilor, oalelor etc. folosite la masă sau în bucătărie. **2.** Navă. **3.** Fiecare dintre tuburile prin care circulă sîngele, limfa etc. în interiorul organismului. **4.** Tub capilar prin care circulă seva în plante.

vasál, -ă, *vasali, -e,* s.m. și f. (În evul mediu în apusul Europei) Persoană care se afla în raporturi de vasalitate față de un senior; (p. ext.) supus.

vasalitáte s.f. **1.** (În evul mediu în apusul Europei) Ansamblul raporturilor sociale stabilite între membrii clasei dominante, pe baza acordării de către seniori vasalilor a unor feude, fapt din care decurgeau obligații reciproce. **2.** Situație de dependență politică a unei țări față de alta, cu păstrarea autonomiei.

vasculár, -ă, *vasculari, -e,* adj. Privitor la vasele sanguine sau limfatice; *sistem vascular* = totalitatea vaselor sanguine și limfatice din organism; *plante vasculare* = plante superioare, avînd în interiorul lor vase prin care circulă seva.

vaselínă s.f. Substanță grasă obținută ca reziduu la distilarea țițeiului și folosită în farmacie, în cosmetică, în tehnică, în industria pielăriei etc.

vasílcă, *vasilci,* s.f. Cap de porc împodobit cu flori și cu panglici, purtat pe o tavă de către

flăcăii care umblă cu colindul în ajunul Anului nou.

vasilísc s.m. Animal din basme, asemănător cu un șarpe, despre care se credea că ucide cu privirea

vasoconstrictór, -oáre, *vasoconstrictori, -oare,* adj. Care provoacă o vasoconstricție.

vasoconstrícție, *vasoconstricții,* s.f. Strîmtarea vaselor sanguine, produsă prin acțiuni nervoase, hormonale sau medicamentoase.

vasodilatatór, -oáre, *vasodilatatori, -oare,* adj. Care provoacă o vasodilatație.

vasodilatáție, *vasodilatații,* s.f. Dilatare a vaselor sanguine, produsă prin acțiuni nervoase, hormonale sau medicamentoase.

vast, -ă, *vaști, -ste,* adj. De mari dimensiuni, de mari proporții, foarte întins.

vastitáte s.f. Însușirea a ceea ce este vast; întindere mare.

vatálă, *vatale,* s.f. Fiecare dintre cele două piese orizontale în care se prinde spata la războiul de țesut; (p. ext.) întregul dispozitiv care susține spata.

vátă s.f. Material format din fibre de origine vegetală, animală sau minerală, folosit pentru pansamente sau în diferite procese tehnice.

vatelínă s.f. Material textil pufos care se introduce între stofa și căptușeala unei haine, pentru a o face mai călduroasă.

vatír s.n. Pînză foarte apretată, folosită pentru a întări anumite părți ale unei haine (bărbătești).

vatmán, *vatmani,* s.m. Persoană care conduce un tramvai.

vátră, *vetre,* s.f. **1.** Un fel de platformă înălțată, amenajată în tinda vechilor case țărănești, pe care se face focul pentru a pregăti mîncarea; partea care prelungește cuptorul în afară (și pe care se poate sta sau dormi); partea plană din interiorul cuptorului de pîine, unde se face focul. **2.** Partea de jos a unui cuptor metalurgic, pe care se așază materialul de topit; partea unei forje pe care se arde combustibilul. **3.** Centrul unei așezări; locul pe care s-a clădit sau unde urmează să se clădească ceva; *vatra satului* = suprafața de teren pe care se întinde un sat. **4.** (Astăzi rar) Locuință, cămin; *a lăsa (un ostaș) la vatră* = a elibera un ostaș, după terminarea serviciului militar.

vázăˡ s.f. Considerație, stimă, prestigiu.

vázăˡ², *vaze,* s.f. Vas de flori.

văcár, *văcari,* s.m. Persoană care duce la păscut și păzește o cireadă de vaci.

văcălíe, *văcălii,* s.f. Marginea de lemn ori de tinichea a sitei sau a ciurului.

văcsuí, *văcsuiesc,* vb. IV. Tr. A unge încălțămintea cu vacs și a o lustrui.

văcsuitór, -oáre, *văcsuitori, -oare,* s.m. și f. Lustragiu.

vădán, -ă, *vădani, -e,* adj., s.m. și f. Văduv(ă).

vădí, *vădesc,* vb. IV. Tr. A arăta, a dovedi, a da pe față, a face să fie evident.

vădít, -ă, *vădiți, -te,* adj. (Adesea adverbial) Limpede, evident; dovedit.

văduv, -ă, *văduvi, -e,* adj., s.m. și f. (Bărbat) care și-a pierdut soția prin moarte sau (femeie) care și-a pierdut soțul prin moarte și nu s-a recăsătorit.

văduví, *văduvesc,* vb. IV. Intr. A rămîne văduv (sau văduvă), a duce viață de văduv; (fig.) a lipsi pe cineva de ceva.

văduvíe s.f. Starea de văduv (sau de văduvă).

văduvíță, *văduvițe,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *văduvă*. **2.** Pește din familia crapului, cu corpul turtit lateral, acoperit cu solzi mici.

văgăúnă, *văgăuni,* s.f. Loc înfundat între dealuri sau între munți; scobitură adîncă într-un munte.

văicăreálă, *văicăreli,* s.f. Faptul de a se tîngui; tînguire, lamentare.

văicărí, *văicăresc,* vb. IV. Refl. A se tîngui, a se văita.

văietá vb. I. v. **văitá.**

văitá, *văit,* vb. I. Refl. A scoate vaiete, a geme, a se tîngui. Var.: **văietá** vb. I.

văitătúră, *văitături,* s.f. Faptul de a se văita, plîngere, tînguire.

văiúgă, *văiugi,* s.f. (Reg.) Vale îngustă și puțin adîncă.

văl, *văluri,* s.n. **1.** Bucată de țesătură subțire și rară, cu care femeile își acoperă capul. **2.** *Vălul palatului* = membrană care acoperă cerul gurii, prelungindu-se spre faringe, și desparte cavitatea nazală de cea bucală.

vălătúc, *vălătuci,* s.m. **1.** Sul făcut dintr-un material flexibil înfășurat; val. **2.** Material de construcție în formă de cărămidă, făcut din lut amestecat cu paie, din care se clădesc pereții unor case.

vălmășág s.n. Învălmășeală, dezordine.

vălurát, -ă, *vălurați, -te,* adj. Cu valuri; cu ridicături și adîncituri.

vămuí, *vămuiesc,* vb. IV. Tr. A stabili și a încasa taxele vamale; a lua uium la moară.

văpáie, *văpăi,* s.f. **1.** Flacără mare; foc. **2.** Arșiță, dogoare.

văr, váră, *veri, vere,* s.m. și f. Persoană considerată în raport cu copiii fraților și surorilor părinților săi.

vărá, *vărez,* vb. I. Intr. A petrece vara într-un anumit loc.

vărátic, -ă, *văratici, -e,* adj., s.n. **1.** Adj. De vară; (despre fructe) care se coace vara; (despre plante) care face fructe timpurii. **2.** S.n. Ședere a animalelor în timpul verii (pentru pășunat) într-un anumit loc; locul ales în acest scop.

vărăríe, *vărării,* s.f. Loc de unde se extrage piatră de var; locul și instalațiile unde se fabrică varul sau unde se depozitează și se vinde var.

văргá, *vărghez,* vb. I. Tr. A face dungi.

vărgát, -ă, *vărgați, -te,* adj. Cu dungi.

vărsá, *vărs,* vb. I. **1.** Tr. A face să curgă un lichid, un material pulverulent (răsturnînd recipientul în care se află). **2.** Tr. A risipi, a împrăștia (fără voie). **3.** Refl. (Despre rîuri, fluvii etc.) A-și uni apele cu o altă apă, mai mare. **4.** Tr. A da afară pe gură mîncarea ajunsă în stomac; a vomita. **5.** Tr. A răspîndi lumină sau căldură.

6. Tr. A repartiza un ostaş la o anumită unitate (sau a-l trece de la o unitate la alta). 7. Tr. A preda o sumă de bani; a plăti, a achita.

vărsáre, *vărsări,* s.f. Faptul de *a (se) vărsa;* locul unde o apă se varsă în alta; *vărsare de singe* = ucidere în masă, masacru; *vărsarea serii* = înserare, amurg.

vărsát[1] s.n. **1.** Faptul de a (se) vărsa. **2.** (Med.; pop.) Variolă; *vărsat-negru* = variolă hemoragică; *vărsat-de-vînt* = varicelă.

vărsát[2]**, -ă,** *vărsați, -te,* adj. Risipit, împrăştiat; (despre mărfuri) care nu este preambalat, care se vinde cu amănuntul (fiind luat dintr-o cantitate mai mare).

vărsămînt, *vărsăminte,* s.n. Depunerea unei sume de bani la dispoziţia cuiva (de obicei a statului); plată a unei sume de bani.

vărsătúră, *vărsături,* s.f. Faptul de a (se) vărsa; ceea ce a fost vărsat, vomitat.

văruí, *văruiesc,* vb. IV. Tr. A acoperi cu lapte de var pereţii unei camere, tavanul etc.

văruiálă, *văruieli,* s.f. Acţiunea de a vărui; stratul de lapte de var aplicat pe o suprafaţă tencuită.

vărzáre, *vărzări,* s.f. Plăcintă umplută cu varză, cu ceapă, cu mărar etc.

vărzăríe, *vărzării,* s.f. Loc plantat cu varză.

văsăríe s.f. Totalitatea vaselor dintr-o gospodărie, dintr-un restaurant etc., în care se găteşte sau din care se mănîncă; veselă.

vătáf, *vătafi,* s.m. (În evul mediu în Ţara Românească şi în Moldova) **1.** Supraveghetor al argaţilor de la o moşie boierească. **2.** Căpetenie de curteni şi de slujitori. **3.** (Pop.) Conducător, căpetenie a căluşarilor, a colindătorilor, a alaiului unei nunţi la ţară.

vătămá, *vătăm,* vb. I. Tr. (Pop.) A dăuna sănătăţii; (fig.) a cauza neajunsuri, pagube, stricăciuni.

vătămán, *vătămani,* s.m. (Înv.; în Moldova) **1.** Conducător al unui sat liber. **2.** Reprezentant al stăpînului feudal în satele aservite.

vătămáre, *vătămări,* s.f. (Pop.) Faptul de *a (se) vătăma*; rănire; rană, lovitură.

vătămătór, -oáre, *vătămători, -oare,* adj., s.f. **1.** Adj. Dăunător, stricător. **2.** S.f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori galbene-aurii, întrebuinţată ca nutreţ şi ca plantă medicinală.

vătămătúră, *vătămături,* s.f. (Pop.) Nume dat unor boli interne, care provoacă crize viscerale acute.

vătăşél, *vătăşei,* s.m. **1.** Diminutiv al lui *vătaf*; vornicel la nuntă. **2.** (În trecut) Funcţionar inferior la primărie.

vătrái, *vătraie,* s.n. **1.** Lopăţică de metal cu care se scoate jarul sau cenuşa din sobă ori din cuptor. **2.** Unealtă de fier cu vîrful îndoit ca un cîrlig, care serveşte pentru a scormoni jarul în vatră.

vătrár, *vătrare,* s.n. Vătrai.

vătuí[1]**,** *vătuiesc,* vb. IV. Tr. A căptuşi cu vată sau cu vatelină un obiect de îmbrăcăminte.

vătuí[2]**, -ie,** *vătui, -ie,* s.m. şi f. Ied (de un an); pui de iepure pînă la un an.

vătuít, -ă, *vătuiţi, -te,* adj. Căptuşit cu vată.

văz s.n. Simţ cu ajutorul căruia se percep imaginile; vedere.

văzdúh, *văzduhuri,* s.n. Aer, atmosferă; (p. restr.) straturile înalte ale atmosferei.

văzút s.n. Faptul de a vedea.

veac, (1) *veacuri,* s.n., **(2)** *veci,* s.m. **1.** S.n. Secol; *veacul de mijloc* = evul mediu. **2.** S.m. (La pl.) Veşnicie; *în veci* = mereu, pururea.

vecérnie, *vecernii,* s.f. **1.** Slujbă religioasă care se face spre seară, în ajunul (sau în ziua) unei sărbători. **2.** Timp al zilei spre apusul soarelui.

vechi, véche, *vechi,* adj. **1.** Care există de multă vreme; care durează de mult timp; (despre fiinţe) care a trăit într-un trecut îndepărtat; (despre obiecte, fenomene) care a existat într-o epocă anterioară; (substantivat, n.) ceea ce este depăşit, pe cale de dispariţie. **2.** *Limbă veche* = limbă care s-a vorbit într-o epocă îndepărtată. **3.** (Despre produse agricole) Din recolta anilor trecuţi. **4.** Care a îndeplinit altădată un rol, o funcţie, pe care nu le mai are în prezent. **5.** Uzat, stricat, de prea multă întrebuinţare; (despre produse alimentare) alterat.

vechíl, *vechili,* s.m. Persoană care supraveghea şi conducea munca pe o moşie; omul de încredere al moşierului.

vechíme s.f. **1.** Faptul de a fi vechi, de a fi existat cu mult timp înainte sau de a dăinui de multă vreme. **2.** Numărul de ani pe care i-a prestat cineva într-un post, într-o funcţie. **3.** Timp îndepărtat; antichitate.

vechitúră, *vechituri,* s.f. Lucru vechi; haină uzată, zdreanţă.

vecíe s.f. Veşnicie, eternitate.

vecín, -ă, *vecini, -e,* adj., subst. **1.** Adj. Care se află alături sau în apropiere de cineva ori de ceva. **2.** S.m. şi f. Persoană care se află sau locuieşte în apropiere de cineva ori de ceva. **3.** S.m. (În evul mediu în Moldova) Ţăran dependent de stăpînul feudal.

vecinătáte, *vecinătăţi,* s.f. **1.** Starea, situaţia de vecin **(2)**; raportul dintre doi sau mai mulţi vecini. **2.** Loc din apropiere, împrejurime. **3.** Cei care locuiesc în apropiere de un anumit loc.

vectór, *vectori,* s.m. (Mat., fiz.) Mărime determinată printr-o valoare numerică, o direcţie şi un sens şi care se reprezintă grafic prin săgeţi.

vectoriál, -ă, *vectoriali, -e,* adj. Care are caracter de vector, care se referă la vectori; *calcul vectorial* = capitol al matematicii care se ocupă cu studiul proprietăţilor vectorilor şi al aplicaţiilor lor.

vedeá, *văd,* vb. II. **1.** Tr. A percepe cu ajutorul văzului; a asista la ceva, a fi de faţă. **2.** Tr. A cerceta (cu privirea sau cu mintea), a căuta; a observa, a pătrunde; a descifra; a înţelege, a pricepe. **3.** Refl. A se afla (pe neaşteptate) într-o anume situaţie. **4.** Refl. impers. A părea, a se arăta; *se vede că* = se pare, e probabil. **5.** Tr. şi refl. recipr. A (se) întîlni; a (se) revedea. **6.** Tr. A vizita pe cineva. **7.** Intr. A se ocupa de

cineva sau de ceva, a avea grijă de ceva. **8.** *A fi bine văzut* = a se bucura de stimă, a fi apreciat.

vedénie, *vedenii,* s.f. Halucinaţie; fantomă, nălucă; arătare.

vedére, *vederi,* s.f. **1.** Faptul de *a (se) vedea;* percepere cu simţul văzului. **2.** Simţul văzului, ochii; *în vederea...* = cu scopul...; *a avea ceva în vedere* = a plănui ceva, a avea un plan, o intenţie; *a pune în vedere* = a-i atrage cuiva atenţia, a-l avertiza. **3.** Privelişte, peisaj; carte poştală ilustrată, înfăţişînd un peisaj. **4.** Părere, idee, concepţie: *om cu vederi largi.*

vedétă, *vedete,* s.f. **1.** Actor sau actriţă de renume, care şi-a cîştigat o mare popularitate. **2.** Navă mică (de luptă) care navighează pe fluvii sau aproape de litoral.

vedetísm s.n. Tendinţă de a se pune în evidenţă cu orice preţ; atitudine de afirmare exagerată a propriilor calităţi.

vegetá, *vegetez,* vb. I. Intr. **1.** (Despre plante) A trăi, a creşte, a se dezvolta. **2.** (Despre oameni) A duce o viaţă inactivă, lipsită de perspective

vegetál, -ă, *vegetali, -e,* adj. **1.** De natura plantelor, propriu plantelor; (substantivat, f.) plantă. **2.** Extras din plante: *ulei vegetal.*

vegetarián, -ă, *vegetarieni, -e,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. (Despre alimentaţie) Care se bazează numai pe produse vegetale şi lactate. **2.** S.m. şi f. Persoană care adoptă sistemul de alimentaţie vegetarian **(1).**

vegetarianísm s.n. Sistem de alimentaţie bazat numai pe vegetale şi pe produse lactate.

vegetatív, -ă, *vegetativi, -e,* adj. **1.** Care se referă la organe sau la părţi ale plantelor (exceptînd organele de reproducere sexuată); *înmulţire vegetativă* = înmulţire prin bulbi, rizomi, butaşi etc. (şi nu prin seminţe). **2.** *Sistem nervos vegetativ* = sistem nervos alcătuit din sistemul nervos simpatic şi cel parasimpatic.

vegetáţie, *vegetaţii,* s.f. **1.** Totalitatea plantelor dintr-o regiune, dintr-o ţară etc. **2.** Creştere, dezvoltare a plantelor. **3.** Excrescenţă pe corpul omului sau al animalelor; polip.

véghe s.f. **1.** Stare a celui care nu doarme. **2.** Priveghi. **3.** Pază, strajă: *a sta de veghe.*

vegheá, *veghez,* vb. I. **1.** Intr. A sta treaz în timpul nopţii. **2.** Tr. A supraveghea o activitate; a păzi; a fi atent.

vehemént, -ă, *vehemenţi, -te,* adj. Violent, impetuos.

veheménţă s.f. Violenţă, impetuozitate.

vehícul, *vehicule,* s.n. Sistem tehnic, cu sau fără autopropulsie, care se deplasează pe o cale de comunicaţie (terestră, acvatică, aeriană), servind ca mijloc de transport.

vehiculá, *vehiculez,* vb. I. Tr. A face să circule; a difuza, a răspîndi.

velatúră, *velaturi,* s.f. Totalitatea velelor unei nave.

vélă, *vele,* s.f. **1.** Pînză care asigură deplasarea unei nave, sub acţiunea vîntului. **2.** (La pl.) Sport practicat pe ambarcaţii cu pînze.

veleát s.n. (Înv. şi pop.) Timp fixat, dată, termen; an; durată a vieţii.

veleitár, -ă, *veleitari, -e,* adj., s.m. şi f. (Livr.) (Persoană) care are anumite veleităţi.

veleitáte, *veleităţi,* s.f. (Livr.) Pretenţie, ambiţie (nejustificată).

veliér, *veliere,* s.n. Navă cu vele.

velínă, *veline,* adj. *Hîrtie velină* = hîrtie de calitate foarte bună şi foarte rezistentă.

velínţă, *velinţe,* s.f. Ţesătură groasă de lînă, albă sau vărgată, folosită la ţară ca pătură, cuvertură sau covor.

velít, *veliţi,* adj. (Înv.) *Boier velit* = boier mare, de rangul întîi.

velnicér, *velniceri,* s.m. (Reg.) Proprietar al unei velniţe sau lucrător la o velniţă.

vélniţă, *velniţe,* s.f. Povarnă.

velocipéd, *velocipede,* s.n. Vehicul asemănător bicicletei, dar cu roţi inegale.

velodróm, *velodromuri,* s.n. Construcţie de lemn sau de beton, de formă circulară, prevăzută cu o pistă înclinată pe care se organizează curse cicliste.

velúr s.n. **1.** Catifea; stofă de calitate superioară, cu aspect de catifea. **2.** Piele de taurine, scămoşată fin pe o parte, din care se fac feţe de încălţăminte.

venál, -ă, *venali, -e,* adj. Lipsit de scrupule, capabil să facă orice pentru bani.

venalitáte s.f. Însuşirea de a fi venal.

vénă, *vene,* s.f. Vînă **(1).**

vendétă, *vendete,* s.f. Sete de răzbunare; răzbunare sîngeroasă.

venerá, *venerez,* vb. I. Tr. A arăta veneraţie faţă de cineva.

venerábil, -ă, *venerabili, -e,* adj. Care inspiră un respect profund; vrednic de o consideraţie deosebită.

venerát, -ă, *veneraţi, -te,* adj. Respectat, stimat.

veneráţie s.f. Respect adînc, stimă deosebită.

venéric, -ă, *venerici, -e,* adj. (Despre boli) Care afectează organele sexuale; care se transmite prin contact sexual.

venerológ, -ă, *venerologi, -e,* s.m. şi f. Medic specialist în boli venerice.

venetíc, -ă, *venetici, -e,* s.m. şi f. (Adesea peiorativ) Persoană venită din altă parte şi considerată străină în locul unde s-a stabilit.

veni, *vin,* vb. IV. Intr. **1.** A se deplasa înspre persoana care vorbeşte sau despre care se vorbeşte, a se apropia; a merge împreună cu cineva sau în urma cuiva; *a veni mare* = (despre rîuri) a se umfla, a se revărsa. **2.** A sosi undeva, a ajunge; (despre vehicule) a sosi în punctul aşteptat; (despre mărfuri, obiecte) a sosi (fiind expediat de undeva sau de cineva). **3.** (Despre zgomote, sunete, mirosuri) A ajunge pînă într-un loc. **4.** A apărea, a se ivi; *a veni pe lume* = a se naşte. **5.** A urma, a succeda după altcineva; *a veni la putere* = a prelua puterea, conducerea. **6.** A decurge; a-şi avea originea, a se trage sau a proveni din... **7.** A ajunge pînă la...: *haina îi vine pînă la genunchi.* **8.** *A-i veni cuiva să...* =

a fi gata să... **9.** (Despre haine) *A-i veni cuiva bine* = a i se potrivi.

venín s.n. **1.** Substanță toxică, secretată de glandele unor animale și de unele plante. **2.** (Fig.) Răutate, dușmănie; mîhnire, necaz.

veninárîță, *veninarițe,* s.f. Plantă erbacee cu flori albe sau trandafirii, folosită în medicină pentru proprietățile ei diuretice.

veninós, -oásă, *veninoși, -oase,* adj. **1.** Care conține sau secretează venin. **2.** (Fig.) Răutăcios, dușmănos.

venít, *venituri,* s.n. Ceea ce se obține din desfășurarea unei activități, din plasarea unei sume de bani, din exploatarea unui teren etc.; cîștig, beneficiu; *venit național* = parte a produsului social total care rămîne după scăderea valorii mijloacelor de producție consumate, reprezentînd valoarea nou creată într-o anume perioadă.

venós, -oásă, *venoși, -oase,* adj. Privitor la vene; din vene sau din regiunea venelor.

ventíl, *ventile,* s.n. Piesă care închide o valvă (2).

ventilá, *ventilez,* vb. I. **1.** Tr. A înlocui aerul viciat dintr-un spațiu limitat. **2.** Refl. (Fig.; despre idei, planuri) A fi pus în circulație, a ajunge să fie discutat.

ventilatór, *ventilatoare,* s.n. Aparat sau organ component al unei mașini, folosit pentru deplasarea aerului sau a altor gaze, constituit dintr-un rotor cu palete și o carcasă protectoare.

ventiláție, *ventilații,* s.f. Operația de înlocuire a aerului viciat dintr-o încăpere; sistem, aparat, instalație cu care se ventilează.

ventrál, -ă, *ventrali, -e,* adj. Referitor la pîntece; din regiunea pîntecelui.

ventrícul, *ventricule,* s.n. Cavitate naturală, de dimensiuni reduse, în interiorul unui organ (inimă, creier).

ventrilóc, -ă, *ventriloci, -e,* s.m. și f. Persoană care poate vorbi fără a mișca buzele sau a deschide gura, dînd impresia că vorbește din abdomen.

ventúză, *ventuze,* s.f. **1.** Organ al unor animale, cu ajutorul căruia ele se pot fixa pe suprafața unui corp. **2.** Pahar mic de sticlă, care (după ce s-a rarefiat aerul din el prin căldură) se aplică pe corpul unui om bolnav) pentru a provoca o mică congestie locală în scop curativ.

veracitáte s.f. (Livr.) Veridicitate.

verándă, *verande,* s.f. Balcon sau terasă acoperită și închisă cu pereți prevăzuți cu numeroase ferestre.

verb, *verbe,* s.n. Parte de vorbire flexibilă care exprimă o acțiune sau o stare.

verbál, -ă, *verbali, -e,* adj. **1.** Care se face, se transmite prin viu grai. **2.** Privitor la verb, care aparține verbului.

verbalísm s.n. Abuz de cuvinte în exprimarea unor idei.

verbínă, *verbine,* s.f. Plantă decorativă cu tulpina înaltă de 30—40 cm, cu flori roșii, albe, purpurii sau liliachii.

vérde, (1,2,3) *verzi,* adj., **(4)** s.n. **1.** Adj. De culoarea frunzelor, a ierbii etc. **2.** Adj. (Despre legume și fructe) necopt; (despre lemne) care nu e uscat, plin de sevă; (despre piei) neprelucrat, netăbăcit. **3.** Adj. (Fig.; despre oameni) În putere, viguros; curajos; (adverbial) *a spune verde în față* = a vorbi sincer, deschis, fără înconjur. **4.** S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată între galben și albastru.

verdeáță, (2) *verdețuri,* s.f. **1.** Culoarea verde a vegetației. **2.** Mulțime de frunze, de ierburi etc. **3.** (La sg.) Frunze de mărar, de pătrunjel etc.; (la pl.) legume, zarzavaturi.

verdíct, *verdicte,* s.n. **1.** (Jur.; în unele state) Răspuns dat de jurați în ceea ce privește vinovăția sau nevinovăția unui acuzat. **2.** (Fig.) Hotărîre definitivă care nu admite contrazicere.

veresíe s.f. (Fam.) *Pe veresie* = pe credit; pe degeaba, gratis.

vérgă, *vergi,* s.f. Fiecare dintre barele, fixe sau mobile, care servesc la susținerea pînzelor unei corăbii.

vergeá, *vergele,* s.f. **1.** Vargă; fiecare dintre bețișoarele care se așază între firele urzelii, pentru a le separa. **2.** Sul neted de lemn cu care se întind foile de aluat.

vergél, *vergeluri,* s.n. Vergea mai groasă de care se leagă, în mănunchiuri, firele urzelii pe sulul războiului de țesut.

verídic, -ă, *veridici, -e,* adj. Conform cu adevărul; demn de crezare; real.

veridicitáte s.f. Însușirea a ceea ce este veridic.

verificá, *verific,* vb. I. Tr. **1.** A controla ceva pentru a vedea dacă corespunde cerințelor, adevărului, calității, anumitor date etc. **2.** A controla activitatea cuiva.

verificát, -ă, *verificați, -te,* adj. Care a fost supus unei verificări, unei probe; (despre oameni) care e cunoscut ca priceput, ca experimentat.

verificatór, -oáre, *verificatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care verifică.

verigár, *verigari,* s.m. Arbust înalt pînă la 3 m, cu flori mici verzui, ale cărui fructe se întrebuințează în medicină pentru proprietățile lor purgative.

verígă, *verigi,* s.f. **1.** Fiecare dintre inelele care alcătuiesc un lanț; (fig.) element de legătură. **2.** Inel de metal, de material plastic etc., avînd diferite întrebuințări.

verighétă, *verighete,* s.f. Inel fără pietre de podoabă, purtat ca simbol al legăturii dintre logodnici sau dintre soți.

verísm s.n. Mișcare literară și artistică, apărută în Italia la sfîrșitul sec. XIX, al cărei specific constă îndeosebi în orientarea spre universul rural și provincial, spre teme legate de viața cotidiană și de faptele oamenilor simpli.

veritábil, -ă, *veritabili, -e,* adj. Adevărat, real, autentic; pur, neamestecat cu altceva.

vermicíd, -ă, *vermicide,* adj., s.n. (Substanță) care distruge viermii paraziți.

vermifúg, -ă, *vermifuge*, adj., s.n. (Substanță) care îndepărtează viermii intestinali din organism.

vermorél, *vermorele*, s.n. Aparat portativ pentru stropit vița de vie, pomii etc. cu soluții care distrug paraziții.

vermút, *vermuturi*, s.n. Băutură alcoolică amăruie preparată din vin în care au fost macerate diferite plante.

vernál, -ă, *vernali, -e*, adj. *Punct vernal* = punctul de pe ecliptică în care se află Soarele în echinocțiul de primăvară.

verniér, *verniere*, s.n. Scară gradată suplimentară care alunecă de-a lungul scării principale a unor aparate sau instrumente de măsură, pentru a mări precizia măsurărilor.

vernís s.n. Soluție preparată din substanțe rășinoase, din uleiuri etc., care se aplică pe anumite obiecte, formînd un strat ornamental sau protector.

vernisáj, *vernisaje*, s.n. Deschidere oficială a unei expoziții de artă (în special de pictură).

verós, -oásă, *veroși, -oase*, adj. (Despre oameni) Care face afaceri necinstite, suspecte; (despre afaceri) necinstite.

verosímil, -ă, *verosimili, -e*, adj. Care pare adevărat; probabil, posibil, plauzibil.

vers, *versuri*, s.n. Unitate alcătuită dintr-unul sau din mai multe cuvinte, potrivit unei scheme, și determinată fie de cantitatea silabelor, fie de accent, fie de numărul silabelor; fiecare dintre rîndurile unei poezii; (p. ext.; la pl.) poezie.

versánt, *versante*, s.n. **1.** Fiecare dintre cele două coaste ale unui munte sau ale unui deal. **2.** Fiecare dintre suprafețele înclinate ale unui acoperiș. Pl. și: *versanți*, m.

versát, -ă, *versați, -te*, adj. Experimentat, priceput.

versatíl, -ă, *versatili, -e*, adj. (Livr.) Nestatornic, schimbător.

versét, *versete*, s.n. Paragraf, de obicei numerotat și cu înțeles de-sine-stătător, dintr-un text (mai ales religios).

versificá, *versific*, vb. I. Tr. A transpune (un text) în versuri; a scrie versuri.

versificatór, -oáre, *versificatori, -oare*, s.m. și f. Persoană care face versuri sau care transpune un text în versuri.

versificáție, *versificații*, s.f. Arta de a scrie versuri; gruparea cuvintelor în unități metrice, potrivit unor reguli.

versiúne, *versiuni*, s.f. **1.** Traducere a unei opere literare sau științifice dintr-o limbă în alta. **2.** Variantă a unui text, a unei traduceri. **3.** Aspect sau variantă sub care este înfățișată o întîmplare.

vérso s.n. invar. Fața a doua a unei pagini scrise sau tipărite; contrapagină.

verstă, *verste*, s.f. Unitate de măsură pentru distanțe folosită în trecut, egală cu 1,067 km.

vertebrál, -ă, *vertebrali, -e*, adj. Referitor la vertebre, care aparține vertebrelor; alcătuit din vertebre.

vertebrát, -ă, *vertebrați, -te*, adj., s.n. **1.** Adj. Care are coloană vertebrală și sistem osos intern. **2.** S.n. (La pl.) Încrengătură de animale cu schelet intern, avînd drept ax principal coloana vertebrală; (și la sg.) animal din această încrengătură.

vertébră, *vertebre*, s.f. Fiecare dintre oasele scurte, în formă de inel, în care se găsește măduva spinării și care formează coloana vertebrală la om și la animalele superioare.

verticál, -ă, *verticali, -e*, adj. Care este perpendicular pe un plan orizontal; (substantivat, f.) linie dreaptă care cade perpendicular pe un plan orizontal; *verticala locului* = direcție indicată de firul cu plumb, cînd se află în echilibru într-un anumit loc.

verticil, *verticile*, s.n. Mod de așezare a florilor, frunzelor sau ramurilor la același nivel în jurul unei axe.

vertiginós, -oásă, *vertiginoși, -oase*, adj. Care se produce, se mișcă, se succedă cu mare rapiditate.

vertíj, *vertije*, s.n. (Med.) Amețeală.

vérvă s.f. Avînt, însuflețire manifestată printr-o bogăție de vorbe, de expresii.

verzál, -ă, *verzali, -e*, adj. (Despre litere tipografice; adesea substantivat) Majuscul.

verzúi, -ie, *verzui*, adj. Care bate în verde.

vésel, -ă, *veseli, -e*, adj. **1.** Cu voie bună, bine dispus. **2.** Care exprimă veselie; care înveselește.

veselă s.f. Totalitatea vaselor folosite la masă.

veselíe, *veselii*, s.f. Stare de bună dispoziție, de voioșie; (p. ext.) petrecere, chef.

vespasiánă, *vespasiene*, s.f. (Livr.) Closet public.

vesperál, -ă, *vesperali, -e*, adj. (Livr.) De seară, al serii.

vest s.n. Unul dintre cele patru puncte cardinale, opus răsăritului; apus.

vestálă, *vestale*, s. f. Preoteasă la romani, care întreținea focul sacru în templul zeiței Vesta.

véstă, *veste*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte fără mîneci și fără guler, care acoperă corpul pînă la talie.

véste, *vești*, s.f. **1.** Fapt, întîmplare care se aduce la cunoștința cuiva; știre. **2.** Zvon; (p. ext.) faimă, renume.

vestí, *vestesc*, vb. IV. Tr. **1.** A aduce la cunoștință, a face cunoscut, a înștiința, a anunța. **2.** A prevesti, a face să se prevadă.

vestiár, *vestiare*, s.n. **1.** Garderobă. **2.** Încăpere într-o întreprindere unde se lasă hainele și se îmbracă echipamentul de protecție. **3.** Mică încăpere la intrarea într-o locuință unde se lasă paltonul, șoșonii, pălăria.

vestibúl, *vestibuluri*, s.n. **1.** Antreu. **2.** Prima cavitate a urechii interne.

véstic, -ă, *vestici, -e*, adj. De la sau dinspre vest; apusean, occidental.

vestigiu, *vestigii*, s.n. Urmă din trecut, rămășiță a unei culturi antice.

vestimentár, -ă, *vestimentari, -e* adj. Referitor la veșminte, care ține de veșminte.

vestimentáție s.f. Îmbrăcăminte.

vestít, -ă, *vestiți, -te,* adj. Care se bucură de renume; celebru.

vestitór, -oáre, *vestitori, -oare,* adj. Care vestește, care aduce vești; care prevestește.

vestón, *vestoane,* s.n. Haină de uniformă.

véșcă, *vești,* s.f. Văcălie.

veșmínt, *veșminte,* s.n. Obiect de îmbrăcăminte; (la pl.) totalitatea obiectelor care formează îmbrăcămintea cuiva.

véșnic, -ă, *veșnici, -e,* adj. Care există de totdeauna și va exista întotdeauna; *somnul cel veșnic* = moarte.

veșnicíe, *veșnicii,* s.f. Faptul de a exista veșnic; eternitate, vecie.

véșted, -ă, *veștezi, -de,* adj. (Despre plante) Care și-a pierdut seva, prospețimea; ofilit; (fig.; despre oameni și despre părți ale corpului lor) lipsit de vlagă, de vioiciune.

veștejí, *veștejesc,* vb. IV. **1.** Refl. (Despre plante) A deveni veșted, a se ofili. **2.** Tr. (Fig.) A înfiera, a condamna.

veterán, -ă, *veterani, -e,* subst. **1.** S.m. (În Roma antică) Ostaș ieșit din cadrele armatei, care se bucura de anumite privilegii. **2.** S.m. Bărbat în vîrstă care a luat parte la unul sau mai multe războaie. **3.** S.m. și f. Persoană care a desfășurat o lungă activitate în același loc de muncă, în aceeași profesiune.

veterinár, -ă, *veterinari, -e,* adj. **1.** Care se referă la prevenirea și vindecarea bolilor la animale. **2.** Adj., s.m. (Medic, tehnician) specializat în medicina veterinară **(1).**

véto, *vetouri,* s.n. *Drept de veto* = drept al unei persoane, al unui stat etc. de a se opune la luarea unei hotărîri, la adoptarea unor propuneri.

vetrice, *vetrice,* s.f. Plantă erbacee aromatică, înaltă de circa 1 m, cu flori galbene-aurii dispuse în capitule.

vetúst, -ă, *vetuști, -ste,* adj. (Livr.) Învechit, perimat; arhaic.

véveriță, *veverițe,* s.f. Mamifer arboricol din ordinul rozătoarelor, cu coada lungă și stufoasă, cu blana de culoare roșcată sau neagră pe spate și albă pe piept.

vexá, *vexez,* vb. I. Tr. (Livr.) A jigni, a ofensa; (p. ext.) a contraria.

vexát, -ă, *vexați, -te,* adj. (Livr.) Jignit; (p. ext.) contrariat.

vexațiúne, *vexațiuni,* s.f. (Livr.) Faptul de a vexa; vorbă sau faptă care jignește, care contrariază.

vezicál, -ă, *vezicali, -e,* adj. Care ține de vezică, referitor la vezică.

vezicánt, -ă, *vezicanți, -te,* adj., s.n. (Substanță) care produce bășicarea pielii și care se folosește ca mijloc terapeutic în unele afecțiuni.

vezícă, *vezici,* s.f. Organ cavitar în care se colectează urina adusă de la rinichi, pentru a fi eliminată prin uretră; *vezică înotătoare* = organ al peștilor osoși, care, fiind plin cu gaze, permite ridicarea și coborîrea peștelui în apă.

vezículă, *vezicule,* s.f. Formație anatomică în formă de pungă membranoasă, care îndeplinește diferite funcții organice; *veziculă biliară* = veziculă care colectează secreția bilei, pe care o evacuează apoi în duoden.

vía[1] prep. Pe drumul..., prin...

viá[2], *viez,* vb. I. Intr. (Livr.; rar) A trăi, a viețui, a exista.

viábil, -ă, *viabili, -e,* adj. Care este capabil să trăiască, să se mențină, să dureze.

viabilitáte s.f. Faptul de a fi viabil.

viadúct, *viaducte,* s.n. Pod care asigură continuitatea unei căi de comunicație peste o vale adîncă, uscată, sau deasupra altei căi de comunicație.

viagér, -ă, *viageri, -e,* adj. (Despre un drept) Care este recunoscut unei persoane pe tot timpul vieții ei și care nu este transmisibil urmașilor.

viáță, *vieți,* s.f. **1.** Formă superioară de mișcare a materiei, reprezentînd o sinteză a tuturor proceselor mecanice, fizice și chimice care au loc în organism; faptul de a trăi, de a fi viu; starea a ceea ce este viu. **2.** *Viața de apoi* (sau *viitoare)* = viața care, în concepția religioasă, ar continua după moarte. **3.** Mediul, condițiile materiale și morale în care se desfășoară existența unei ființe sau a unei colectivități. **4.** Timpul care trece de la nașterea pînă la moartea cuiva. **5.** Biografie (relatată oral sau în scris).

vibrá, *vibrez,* vb. I. Intr. (Despre corpuri sau medii) A avea vibrații, a oscila, a trepida; (despre sunete) a răsuna; (despre oameni) a fremăta sub impresia unei emoții.

vibránt, -ă, *vibranți, -te,* adj. Care vibrează; (p. ext.) care produce sunete; (fig.) emoționant, impresionant.

vibratíl, -ă, *vibratili, -e,* adj. Care vibrează; care poate avea vibrații.

vibratór, -oáre, *vibratori, -oare,* adj., s.n. **1.** Adj. Care vibrează, care produce vibrații. **2.** S.n. Mașină care servește la îndesarea materialelor granulare de construcție. **3.** S.n. Aparat cu ajutorul căruia curentul electric continuu se schimbă în curent alternativ.

vibráție, *vibrații,* s.f. Mișcare oscilatorie periodică, cu frecvență relativ înaltă.

vibrión, *vibrioni,* s.m. Tip de bacterii în formă de virgulă.

vicár, *vicari,* s.m. Preot sau episcop care ține locul unui demnitar bisericesc de rang mai înalt.

vicariát, *vicariate,* s.n. Funcția sau demnitatea de vicar; regiunea aflată sub autoritatea vicarului.

vice- Element de compunere însemnînd „adjunct“, care servește la formarea unor substantive.

viceamirál, *viceamirali,* s.m. Grad în marina militară, între contraamiral și amiral.

vicepreședínte, -ă, *vicepreședinți, -te,* s.m. și f. Locțiitor al unui președinte.

vicerége, *viceregi,* s.m. Înalt demnitar care conduce o provincie sau o colonie în numele regelui.

vicevérsa adv. Invers; reciproc.

viciá, *viciez,* vb. I. Tr. A strica aerul; (fig.) a corupe, a deprava.

viciát, -ă, *viciați*, *-te*, adj. **1.** (Despre aer) Stricat, infectat, alterat; (fig.; despre oameni) depravat, corupt. **2.** (Jur., despre acte) Vicios, nevalabil.

vicinál, -ă, *vicinali*, *-e*, adj. (Despre drumuri) Care leagă două localități (rurale) vecine.

viciós, -oásă, *vicioși*, *-oase*, adj. Cu defecte; (fig.; despre oameni) cu vicii, corupt; (jur.; despre acte, dispoziții etc.) care nu îndeplinește condițiile legale. Var.: **vițiós, -oásă** adj.

vicisitúdine, *vicisitudini*, s.f. (Mai ales la pl.) Împrejurări grele; necazuri, suferințe.

víciu, *vicii*, s.n. **1.** Defect, cusur. **2.** Neîndeplinirea unor cerințe legale în întocmirea unui act. **3.** Pornire statornică spre fapte rele; apucătură urîtă, patimă, desfrîu. Var.: **vițiu** s.n.

vicleán, -ă, *vicleni*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Care vorbește și se poartă nesincer; fățarnic, perfid; șiret, șmecher. **2.** (Pop.) Rău, crud, hain.

vicleim, *vicleimuri*, s.n. Irozi.

viclenie, *viclenii*, s.f. **1.** Însușirea de a fi viclean; faptă, purtare de om viclean. **2.** Șiretenie, stratagemă.

vicleșúg, *vicleșuguri*, s.n. Viclenie.

vicónte, *viconți*, s.m. Titlu ereditar de noblețe inferior celui de conte și superior celui de baron.

víctimă, *victime*, s.f. **1.** Persoană care suferă din punct de vedere fizic sau moral, din cauza greșelilor sale sau ale altora. **2.** Persoană care suferă de pe urma unei întîmplări nenorocite.

victórie, *victorii*, s.f. **1.** Succes repurtat într-o luptă, într-un război etc. **2.** Succes obținut într-o competiție sportivă. **3.** Triumf al unei idei, al unei teorii etc.; rezultat deosebit de bun obținut într-un domeniu de activitate.

victoriós, -oásă, *victorioși*, *-oase*, adj. Care a obținut o victorie, învingător, biruitor.

vid, -ă, *vizi*, *-de*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre spații) Gol, lipsit de substanță. **2.** S.n. Spațiu gol, lipsit de substanță.

vidá, *videz*, vb. I. Tr. A realiza vid într-un spațiu închis.

vidanjá, *vidanjez*, vb. I. Tr. A goli, a curăța haznalele.

vídmă, *vidme*, s.f. (Reg.) **1.** Arătare, fantomă, nălucă. **2.** Vrăjitoare.

vídră, *vidre*, s.f. Mamifer carnivor care trăiește pe malul apelor, cu corpul acoperit de o blană deasă, cafenie-roșcată; blana prelucrată a acestui animal.

vie, *vii*, s.f. Plantație de viță de vie.

viér[1], *vieri*, s.m. Podgorean; paznic de vie.

vier[2], *vieri*, s.m. Porc necastrat; porc mistreț mascul.

viermănós, -oásă, *viermănoși*, *-oase*, adj. Cu viermi, ros de viermi.

viermărie, *viermării*, s.f. Mulțime de viermi; forfoteală de viermi.

viérme, *viermi*, s.m. **1.** Nume dat unor animale nevertebrate, cu corpul moale, alungit, lipsit de apendice; (pop.) nume dat larvelor de insecte; *vierme-de-mătase* = larva unor specii de fluturi care produc gogoșile de mătase.

viermuí, *viermuiesc*, vb. IV. Intr. A mișuna, a forfoti în număr mare.

viespár[1], *viespare*, s.n. Cuib de viespi.

viespár[2], *viespari*, s.m. Pasăre răpitoare de mărimea unei găini, care se hrănește cu insecte (în special cu albine și viespi).

viéspe, *viespi*, s.f. **1.** Nume dat unor insecte himenoptere, asemănătoare cu albina, care trăiesc fie izolat, fie în roiuri. **2.** (Fig.) Femeie rea.

vietáte, *vietăți*, s.f. Ființă; viețuitoare.

viețuí, *viețuiesc*, vb. IV. Intr. **1.** A se afla în viață, a trăi. **2.** A trăi într-un anumit loc.

viețuitór, -oáre, *viețuitori*, *-oare*, adj. Care viețuiește, care este în viață; (substantivat, f.) vietate, ființă.

viézure, *viezuri*, s.m. Mamifer carnivor cu trupul greoi, acoperit cu peri lungi și aspri de culoare cenușie, cu picioarele scurte și capul lunguieț.

vifor, *vifore*, s.n. Vînt puternic, furtună (însoțită de ninsoare).

viforátic, -ă, *viforatici*, *-e*, adj. Viforos.

viforí, pers. 3 *viforăște*, vb. IV. Intr. A fi vifor; a viscoli.

vifórniță, *vifornițe*, s.f. Vifor.

viforós, -oásă, *viforoși*, *-oase*, adj. Furtunos, vijelios; (fig.) agitat; aprig, năvalnic.

vigilént, -ă, *vigilenți*, *-te*, adj. Care manifestă vigilență.

vigilénță s.f. Atenție încordată; atitudine de observare atentă a ceea ce se întîmplă în jur, pentru a preveni (sau a descoperi) acțiuni ostile, dușmănoase.

vignétă s.f. v. **vinietă.**

vigoáre s.f. Forță fizică, putere (de muncă, de acțiune), energie, vitalitate; (despre legi, dispoziții) *în vigoare* = valabil.

vigónie, *vigonii*, s.f. Specie de lamă din America de Sud, cu lîna roșcată, moale și fină; fir textil obținut din lîna acestui animal.

vigurós, -oásă, *viguroși*, *-oase*, adj. Plin de vigoare, puternic.

viitór, -oáre, *viitori*, *-oare*, adj., s.n. **1.** Adj. Care va veni, va fi, va exista într-o perioadă următoare; (gram.) *timpul viitor* (și substantivat, n.) = timp verbal care exprimă o acțiune ulterioară momentului în care se vorbește. **2.** S.n. Timpul care urmează prezentului. **3.** S.n. Situație care urmează să fie.

viitorime s.f. Oamenii din generațiile viitoare.

viitorologie s.f. Știința care se ocupă cu metodele noi de previziune a viitorului; știința prospectării viitorului.

viitúră, *viituri*, s.f. **1.** Creștere bruscă a nivelului unei ape curgătoare, în urma unei ploi torențiale, a topirii bruște a zăpezii. **2.** Mîl, pietriș, bolovani aduși de apele care se revarsă.

vijelie, *vijelii*, s.f. Vînt foarte puternic, însoțit adesea de precipitații și de descărcări electrice.

vijeliós, -oásă, *vijelioși*, *-oase*, adj. **1.** Cu vijelie; ca vijelia; furtunos. **2.** (Fig.) Aprig, violent.

víking, *vikingi*, s.m. (La pl.) Nume dat populațiilor din nordul Europei care, în sec.

VIII—X, au întreprins expediții în Europa și în America de Nord; (și la sg.) persoană care făcea parte din una dintre aceste populații.

vílă, *vile*, s.f. Locuință elegantă construită într-un stil particular și înconjurată de grădină.

vilbrochén, *vilbrochenuri*, s.n. (Tehn.) Arbore cotit.

vileág s.n. *A da în vileag* = a face cunoscut, a divulga.

vilegiatúră, *vilegiaturi*, s.f. Petrecerea unei perioade de timp la țară sau într-o stațiune balneoclimaterică.

vilegiaturíst, -ă, *vilegiaturiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care se află în vilegiatură.

vilozitáte, *vilozități*, s.f. Formațiune mică, fină și alungită de pe suprafața membranelor mucoase.

vin, *vinuri*, s.n. Băutură alcoolică obținută prin fermentarea mustului de struguri (sau prin fermentarea altor fructe); (la pl.) varietăți de acest fel de băutură.

vinăriță, *vinarițe*, s.f. Plantă erbacee cu flori albe, plăcut mirositoare, folosită la parfumarea rufelor sau pentru a da aromă unor băuturi.

vinárs, *vinarsuri*, s.n. (Reg.) Rachiu.

vínă, *vini*, s.f. Încălcare a ceea ce este drept, bun, corect; faptă vinovată (pedepsită de lege); vinovăție.

vinci, *vinciuri*, s.n. **1.** Cric. **2.** Troliu folosit pe bordul navelor.

vínclu, *vinciuri*, s.n. Colțar **(2)**.

vínde, *vînd*, vb. III. **1.** Tr. A ceda cuiva dreptul de proprietate asupra unui bun, în schimbul unei sume de bani; a face comerț. **2.** Refl. (Despre mărfuri) A avea căutare. **3.** Refl. (Despre oameni) A face compromisuri morale, în schimbul unui avantaj material. **4.** Refl. A se prostitua. **5.** Tr. A trăda (pentru bani); a denunța, a pîrî.

vindecá, *vindec*, vb. I. **1.** Refl. și tr. A (se) face sănătos, a scăpa (sau a face pe cineva să scape) de o boală; (refl.; despre răni, tăieturi etc.) a se închide, a se cicatriza. **2.** Tr. (Fig.) A face să înceteze o supărare, o durere morală, un sentiment etc.; a lecui pe cineva de un viciu, de o patimă.

vindecábil, -ă, *vindecabili*, *-e*, adj. Care poate fi vindecat.

vindecát, -á, *vindecați*, *-te*, adj. Însănătoșit; (despre răni) închis, cicatrizat.

vindecătór, -oáre, *vindecători*, *-oare*, adj. Care vindecă; tămăduitor.

vindeceá, *vindecele*, s.f. Plantă erbacee înaltă pînă la 1 m, cu flori purpurii, folosită pentru proprietățile ei aromatice și tonice.

vinderéu, *vinderei*, s.m. Specie de șoim mic, de culoare cenușie-ruginie, cu zborul caracteristic care îi permite să stea aproape nemișcat, bătînd aerul pe loc.

vindiác, *vindiacuri*, s.n. Haină scurtă, de vînt.

vindicatív, -ă, *vindicativi*, *-e*, adj. (Livr.) Răzbunător.

víneri s.f. A cincea zi a săptămînii; *vinerea mare* = vinerea din ajunul Paștelui, în care creștinii țin post sever; (adverbial, în forma *vinerea*) în fiecare vineri.

vineríță, *vinerițe*, s.f. Plantă erbacee cu flori albastre, rar roșii sau albe, folosită în medicina populară împotriva hemoragiilor.

vinețeá, -ícă, *vinețele*, s.f. (Bot.) **1.** Albăstrea. **2.** (În forma *vinețică)* Numele mai multor specii de ciuperci, cu pălăria tare, cărnoasă, de culoare albă, purpurie sau portocalie.

vinețeálă, (1) *vineţeli*, s.f. **1.** Vînătaie. **2.** Boală a viței de vie, provocată de o ciupercă și manifestată prin apariția unor pete brune-roșietice pe frunze.

vinețíu, -íe, *vineții*, adj. Care bate în vînăt, cu reflexe vinete.

vingalác, *vingalace*, s.n. Unealtă în care se culeg manual literele tipografice, folosită pentru a obține rînduri cu lungimi egale.

vinícol, -ă, *vinicoli*, *-e*, adj. Referitor la vie și la producerea vinului.

viniétă, *viniete*, s.f. Mic desen folosit ca ornament la începutul sau la sfîrșitul unei cărți ori al unui capitol; ornament pe coperta unei cărți. Var.: **vignétă** s.f.

vinifér, -ă, *viniferi*, *-e*, adj. Care produce vin; (despre terenuri) pe care se cultivă viță de vie.

vinificá, *vinific*, vb. I. Tr. A supune mustul de struguri procesului de prelucrare care îl preface în vin.

vinificáție s.f. Acțiunea de a vinifica.

viníl s.n. Radical obținut prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula etilenei.

vinilín s.n. Denumire românească pentru clorura de polivinil, prelucrată în foi.

vinovát, -ă, *vinovați*, *-te*, adj. Care are o vină; care este pasibil de o pedeapsă.

vinovăție, *vinovății*, s.f. Faptul de a fi vinovat.

vintír, *vintire*, s.n. Unealtă de pescuit alcătuită dintr-un sac de plasă întins pe mai multe cercuri așezate unul deasupra altuia.

víntre, *vintre*, s.f. (Pop.) **1.** Abdomen. **2.** Măruntaie.

vioáră, *viori*, s.f. Instrument muzical alcătuit dintr-o cutie de rezonanță cu patru coarde, care vibrează cînd sînt atinse cu arcușul.

vióí, vioáie, *vioi*, *vioaie*, adj. **1.** Plin de viață; iute, sprinten; (despre ochi, privire, înfățișare) viu, luminos. **2.** (Despre muzică, melodii) Cu ritm accelerat, săltăreț.

vioiciúne s.f. **1.** Calitatea de a fi vioi; sprinteneală, agerime. **2.** Istețime a minții.

vióI, *violuri*, s.n. Fapta comisă de un bărbat de a avea raport sexual cu o persoană de sex feminin prin constrîngerea acesteia cu forța sau profitînd de imposibilitatea ei de a se apăra ori de a-și exprima voința.

violá, *violez*, vb. I. Tr. **1.** A călca o lege, o dispoziție, un angajament. **2.** A intra undeva cu forța, prin violență. **3.** A pîngări, a profana. **4.** A săvîrși un viol.

violacéu, -ée, *violacei*, *-ee*, adj., s.f. **1.** Adj. Care bate în violet. **2.** S.f. (La pl.) Familie de

plante dicotiledonate, al cărei tip este vioreaua; (și la sg.) plantă din această familie.

violáre, *violări,* s.f. Acțiunea de *a viola;* pîngărire, profanare; viol; *violare de domiciliu* = pătrunderea fără drept, în orice mod, într-o locuință, fără consimțămîntul persoanei care o folosește.

viólă[1]**,** *viole,* s.f. Instrument muzical cu coarde și arcuș, mai mare decît vioara și avînd sunete mai grave decît aceasta

viólă[2]**,** *viole,* s.f. (Bot.) Viorea.

violént, -ă, *violenți, -te,* adj. **1.** Care se produce sau acționează cu putere; (despre lumină, culori) izbitor, țipător, viu, puternic. **2.** (Despre oameni) Care are accese de mînie nestăpînită, care se înfurie ușor. **3.** Brutal, forțat; *moarte violentă* = moarte provocată de un accident sau de altă cauză nefirească.

violentá, *violentez,* vb. I. Tr. (Livr.) A comite un act de violență; a sili, a forța.

violénță, *violențe,* s.f. **1.** Însușirea a ceea ce este violent; tărie, forță, intensitate. **2.** Lipsă de stăpînire în vorbe sau în fapte; forță brutală.

violét, -ă, *violeți, -te,* adj., s.n., s.f. **1.** Adj. De culoarea viorelei. **2.** S.n. Una dintre culorile fundamentale ale spectrului luminii, situată la marginea acestuia, spre lungimile de undă mici. **3.** S.f. Viorea.

violină, *violine,* s.f. Vioară.

violoncél, *violoncele,* s.n. Instrument muzical de tipul viorii, dar mult mai mare și cu un timbru mai grav.

violoncelist, -ă, *violonceliști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă la violoncel.

violonist, -ă, *violoniști, -ste,* s.m. și f. Persoană care cîntă la vioară.

vioreá, -ică, *viorele,* s.f. Nume dat unor plante erbacee din familia violaceelor, ale căror flori, violete, rar roșii sau albe, au un pinten în care se află glandele producătoare de nectar.

viorist, -ă, *violiști, -ste,* s.m. și f. Violonist.

vioríu, -ie, *viorii,* adj. Violet-deschis.

viperă, *vipere,* s.f. Șarpe mic, veninos, din regiunile de munte, care are pe cap o pată de culoare închisă, în formă de V, iar pe spate o dungă neagră în zigzag; (fig.) *pui de viperă* = om rău, primejdios.

vipie, *vipii,* s.f. (Reg.) Căldură mare, arșiță; zăpușeală.

víplă, *viple,* s.f. Aliaj de oțel cu crom și nichel, inoxidabil și rezistent la acțiunea corosivă a unor acizi, întrebuințat în dentistică.

vipúșcă, *vipuști,* s.f. Panglică îngustă sau șiret cusut ca garnitură de altă culoare la unele uniforme, mai ales de-a lungul cusăturii exterioare a pantalonilor.

virá, *virez,* vb. I. **1.** Intr. (Despre vehicule) A schimba direcția de mers, a face un viraj. **2.** Tr. (Cont.) A face un virament.

viráj, *viraje,* s.n. **1.** Faptul de a vira. **2.** Traiectorie curbă descrisă de un vehicul în mers. **3.** Porțiune curbă de șosea cu raza de curbură mică.

viramént, *viramente,* s.n. **1.** Plată fără numerar, făcută prin trecerea la bancă a unei sume de bani din contul plătitorului în contul beneficiarului. **2.** (Cont.) Trecerea unei sume dintr-un cont în altul.

virán, -ă, *virani, -e,* adj. (Despre terenurile din cuprinsul unei localități) Pe care nu s-a contruit nimic și care nu este îngrădit.

virgin, -ă, *virgini, -e,* adj. **1.** Care nu a avut niciodată relații sexuale; cast, neprihănit; (substantivat, f.) fecioară. **2.** (Fig.) Candid, nevinovat. **3.** (Fig.; despre păduri, ținuturi) Neexplorat, neexploatat.

virginál, -ă, *virginali, -e,* adj. **1.** Feciorelnic, virgin. **2.** (Fig.) Candid, pur.

virginitáte s.f. **1.** Însușirea de a fi virgin; feciorie, castitate. **2.** (Fig.) Curățenie morală.

vírgulă, *virgule,* s.f. **1.** Semn de punctuație prin care se delimitează unele propoziții în cadrul unei fraze sau unele părți de propoziție în cadrul propoziției. **2.** Semn prin care se desparte, într-un număr zecimal, partea întreagă de partea zecimală.

viril, -ă, *virili, -e,* adj. De bărbat, bărbătesc; care exprimă energie, vigoare.

virilitáte s.f. Ceea ce este specific sexului masculin; bărbăție; vigoare.

virnánț, *virnanți,* s.m. Plantă medicinală cu miros puternic, neplăcut, cu flori galbene dispuse în corimb.

viroágă, *viroage,* s.f. Vale mică, rîpoasă, formată de ploi sau de inundații ori rămasă pe locul unde un rîu și-a părăsit albia; albia unui torent cu malurile abrupte.

virótic, -ă, *virotici, -e,* adj. Care se referă la un virus; care se datorește unui virus.

virózā, *viroze,* s.f. Boală provocată de un virus.

virtuál, -ă, *virtuali, -e,* adj. Care nu există decît ca posibilitate; potențial; *imagine virtuală* = imagine obținută într-un sistem optic la intersecția prelungirilor razelor de lumină, neputînd fi prinsă pe un ecran.

virtualitáte s.f. Însușirea a ceea ce este virtual.

virtuós, -oásă, *virtuoși, -oase,* adj. (Adesea substantivat) Care respectă în mod consecvent normele morale; care este înzestrat cu multe virtuți; (despre manifestări ale oamenilor) care denotă virtute.

virtuóz, *virtuozi,* s.m. Persoană care stăpînește în mod desăvîrșit tehnica unui instrument muzical.

virtuozitáte, *virtuozități,* s.f. Însușirea de a fi virtuos în tehnica executării unei bucăți muzicale; iscusință, măiestrie manifestată într-un anumit domeniu.

virtúte, *virtuți,* s.f. **1.** Atitudine constînd în respectarea consecventă a idealurilor etice, a principiilor și a normelor morale; însușire a caracterului constînd în urmărirea statornică a binelui moral. **2.** *În virtutea...* = pe baza, ca urmare a...

virulént, -ă, *virulenți, -te,* adj. (Despre virusuri, microbi) Care prezintă o mare toxicitate; (fig.) distrugător, nimicitor.

virulénță, *virulențe,* s.f. Însușirea de a fi virulent.

vírus, *virusuri,* s.n. Microorganism, agent patogen care se înmulțește numai în interiorul celulelor vii și provoacă boli infecțioase; (p. ext.) toxina acestui agent.

vis, *visuri,* s.n. **1.** Activitate psihică nedirijată care se manifestă în somn, constînd dintr-o înlănțuire de imagini și de idei a căror amintire se păstrează uneori și după trezire. **2.** (Fig.) Dorință arzătoare; iluzie, himeră. **3.** (Fig.) Reverie, visare. Pl. și: *vise.*

visá, *visez,* vb. I. **1.** Tr. A avea un vis în timpul somnului; a vedea în vis pe cineva sau ceva. **2.** Intr. (Fig.) A se lăsa în voia gîndurilor, a imaginației. **3.** Tr. A dori ceva cu ardoare, a rîvni; a nădăjdui.

visătór, -oáre, *visători, -oare,* adj., s.m. și f. (Persoană) care este înclinată spre reverie, spre contemplație.

viscerál, -ă, *viscerali, -e,* adj. Privitor la viscere, care aparține viscerelor.

viscere s.n. pl. Denumire dată organelor care se află în marile cavități ale corpului (în special în cavitatea abdominală).

viscol, *viscole,* s.n. Vînt puternic însoțit de ninsoare.

viscoli, pers. 3 *viscolește,* vb. IV. Intr. A bate vînt puternic, cu ninsoare spulberată.

viscolit, -ă, *viscoliți, -te,* adj. Bătut de viscol; (despre zăpadă) spulberat.

viscolós, -oásă, *viscoloși, -oase,* adj. Cu viscole; viforos.

viscóză s.f. Fibre chimice elastice, rezistente, obținute din celuloză de lemn de conifere și folosite la fabricarea țesăturilor, a tricotajelor etc.

viscozimétru, *viscozimetre,* s.n. Instrument pentru măsurarea viscozității fluidelor.

viscozitáte, *viscozități,* s.f. Proprietate a fluidelor de a opune rezistență la curgere, datorită frecării interioare.

vistiér, *vistieri,* s.m. (În evul mediu în Țara Românească și în Moldova) Mare dregător care avea în grija sa vistieria statului.

vistierie, *vistierii,* s.f. (În evul mediu în Țara Românească și în Moldova) Instituție care administra tezaurul țării.

vistiérnic, *vistiernici,* s.m. (Înv.) Vistier.

víșin, *vișini,* s.m. Pom fructifer din familia rozaceelor, înalt de 8—10 m, cu frunze lucioase, dințate și cu flori albe.

vișinátă, *vișinate,* s.f. Băutură preparată din vișine fermentate cu zahăr (și cu adaos de alcool).

víșină, *vișine,* s.f. Fructul vișinului, mic, sferic, cărnos, de culoare roșie închisă, cu gust acrișor.

vișiniu, -ie, *vișinii,* adj. De culoarea roșie închisă a vișinei coapte.

vitál, -ă, *vitali, -e,* adj. **1.** Care este caracteristic sau esențial pentru viață; de viață, al vieții. **2.** Esențial, fundamental.

vitalísm s.n. Concepție idealistă despre natura vieții, potrivit căreia la baza fenomenelor acesteia s-ar afla un principiu imaterial, creator de forme, animator și diriguitor.

vitalitáte s.f. Caracterul a ceea ce este viu; putere de viață, vigoare.

vitamínă, *vitamine,* s.f. Nume dat unor substanțe organice cu structură chimică diversă, indispensabile organismului, care se găsesc în alimente sau se prepară pe cale sintetică.

vitaminós, -oásă, *vitaminoși, -oase,* adj. Care conține vitamine, bogat în vitamine.

vítă, *vite,* s.f. Nume generic dat animalelor domestice mari, în special cornutelor; epitet dat unui om prost sau nesimțit, grosolan.

viteáz, -ă, *viteji, -ze,* adj. (Adesea substantivat) Care dă dovadă de curaj în luptă; dîrz, curajos, îndrăzneț.

vitejésc, -eáscă, *vitejești,* adj. De viteaz, caracteristic vitejilor.

vitejéște adv. Ca vitejii, bărbătește.

vitejíe, *vitejii,* s.f. **1.** Însușirea de a fi viteaz. **2.** Faptă vitejească.

vitelínă s.f. Substanță de natură proteică, asemănătoare globulinei, care se găsește în gălbenușul de ou.

vitéză, *viteze,* s.f. **1.** Rapiditate în deplasare, iuțeală. **2.** (Fiz.) Raportul dintre variația unei mărimi și timpul în care s-a produs această variație; raportul dintre spațiul parcurs de un mobil și timpul folosit pentru parcurgere.

vitezométru, *vitezometre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea vitezei de deplasare a unui vehicul.

vitícol, -ă, *viticoli, -e,* adj. Care se referă la cultura viței de vie; (despre regiuni, ținuturi) care posedă culturi de viță de vie.

viticultór, *viticultori,* s.m. Persoană care se ocupă cu cultura viței de vie.

viticultúră, *viticulturi,* s.f. **1.** Cultura viței de vie. **2.** Știință care se ocupă cu studiul metodelor de cultivare a viței de vie.

vitráliu, *vitralii,* s.n. Fereastră alcătuită din plăci de sticlă colorate sau pictate, montate într-un cadru de metal.

vitreg, -ă, *vitregi, -e,* adj. **1.** (Cu privire la natura înrudirii reciproce dintre părinți și copii sau a copiilor între ei) Între care nu există o legătură de sînge, înrudirea rezultînd dintr-o nouă căsătorie a unuia dintre părinți. **2.** (Fig.) Potrivnic, dușmănos.

vitregíe, *vitregii,* s.f. Dușmănie, răutate; adversitate.

vitrificáre s.f. Transformare a unui amestec de silicați într-o masă sticloasă amorfă, printr-o operație de topire, urmată de solidificare.

vitrínă, *vitrine,* s.f. **1.** Spațiu amenajat în spatele ferestrei dinspre stradă a unui magazin, în care se expun mărfuri. **2.** Mobilă cu pereți de sticlă în care se expun piesele dintr-un muzeu. **3.** Dulap cu rafturi și cu pereți de sticlă,

în care se expun, într-o casă particulară, bibelouri, cristale, veselă etc.

vitriól s.n. (Pop.) Acid sulfuric.

vitrós, -oásă, *vitroși, -oase,* adj. Care are aspect sticlos.

viță, *vițe,* s.f. **1.** (Și în forma *viță de vie*) Nume dat mai multor plante cu rădăcini puternice, cu lăstari subțiri și cu fructele (struguri) în formă de ciorchine, care se cultivă într-un număr mare de soiuri și de varietăți; (p. ext.) vrej de orice plantă. **2.** (Fig.) Descendent, urmaș; (p. ext.) neam; fel, soi. **3.** Șuviță de păr; fir, șuviță din care se confecționează, prin răsucire sau împletire, anumite obiecte.

vițeá, *vițele,* s.f. Puiul femel al vacii (pînă la un an).

vițél, *viței,* s.m. Puiul (mascul al) vacii (pînă la un an).

vițícă, *vițele,* s.f. Vițea.

vițiós, -oásă adj. v. **vicios.**

vítiu s.n. v. **viciu.**

viu, vie, *vii,* adj. **1.** Care este în viață, care trăiește; *carne vie* = rană deschisă, care sîngerează. **2.** Plin de viață, însuflețit; (despre foc) care arde cu flacără puternică; (despre lumină) puternic, orbitor; (despre culori) aprins, strălucitor; (despre ochi) ager, vioi; *discuție vie* = discuție însuflețită; *durere vie* = durere puternică.

viváce adj. invar. **1.** (Livr.) Vioi, ager; (adverbial; muz.) într-un ritm viu. **2.** (Bot.) Peren.

vivacitáte s.f. Vioiciune.

vivandiéră, *vivandiere,* s.f. (Înv.) Femeie care însoțea armatele, vînzînd soldaților alimente și alte articole de consum.

vivat interj. Trăiască! La mulți ani!

vivipár, -ă, *vivipari, -e,* adj. (Despre animale; și substantivat) Care naște pui vii.

vivisécție, *vivisecții,* s.f. Operație făcută pe un animal viu, în scopul studierii unor procese fiziologice.

vizá[1], *vizez,* vb. I. Tr. A pune o viză pe un act oficial, pentru a-i da valabilitate.

vizá[2], *vizez,* vb. I. Tr. **1.** A prinde imaginea unui punct de pe teren în centrul lentilei unui aparat topografic. **2.** (Fig.) A se referi la ceva, a face o aluzie.

vizavi adv. Peste drum; (față) în față; față de..., în raport cu ... .

viză[1], *vize,* s.f. Mențiune specială făcută de o autoritate pe un act, pentru a-i da valabilitate.

víză[2], *vize,* s.f. Pește asemănător cu cega, lung pînă la 2 m, cu botul scurt și rotunjit.

vizétă, *vizete,* s.f. Mică deschizătură circulară amenajată la o ușă, pentru a permite să se vadă din interior spre exterior.

vizíbil, -ă, *vizibili, -e,* adj. Care poate fi văzut; (fig.) care este evident, neîndoielnic.

vizibilitáte s.f. Însușirea de a fi vizibil; stare de claritate a atmosferei, care permite să se vadă obiectele pînă la o anumită distanță; distanța maximă pînă la care un obiect este vizibil.

viziéră, *viziere,* s.f. **1.** Partea din față a coifului, care putea fi coborîtă pentru a apăra obrazul de lovituri. **2.** Cozoroc.

vizigót, -ă, *vizigoți, -te,* s.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o populație de neam germanic, ramură a goților.

vizioná, *vizionez,* vb. I. Tr. A urmări, a vedea proiecția unui film, desfășurarea unui spectacol etc.

vizionár, -ă, *vizionari, -e,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care se lasă stăpînit de iluzii, de idealuri (irealizabile). **2.** Care are caracter de viziune; fantastic.

vizír, *viziri,* s.m. Nume dat unor înalți dregători din țările musulmane.

vizitá, *vizitez,* vb. I. Tr. **1.** A face o vizită; a se duce să vadă o localitate, un muzeu etc. **2.** A inspecta, a controla, a cerceta la fața locului.

vizitatór, -oáre, *vizitatori, -oare,* s.m. și f. Persoană care vizitează o localitate, un muzeu, o expoziție etc.

vizită, *vizite,* s.f. **1.** Faptul de a se duce să vadă pe cineva acasă la el, în semn de prietenie, de curtoazie, într-o problemă oficială etc.; *carte de vizită* = bucată mică dreptunghiulară de carton pe care este scris numele unei persoane și care servește pentru diverse comunicări, îndeosebi între cunoscuți. **2.** Consultație sau control medical făcut de medic în spital sau la domiciliul bolnavului; *vizită medicală* = control medical periodic, făcut elevilor, muncitorilor, soldaților etc. **3.** Deplasare într-o localitate, la un muzeu, la un obiectiv, într-o regiune cu scopul de a le cunoaște.

vizitíu, *vizitii,* s.m. Persoană care are ocupația de a mîna, de a conduce caii la o trăsură.

viziúne, *viziuni,* s.f. **1.** Percepție vizuală; imagine, reprezentare. **2.** Mod de a vedea lucrurile, concepție, opinie; (p. ext.) previziune. **3.** Fantasmagorie; vedenie, nălucă.

vizón, *vizoni,* s.m. Animal sălbatic carnivor, cu blana prețioasă, care trăiește în America de Nord.

vizór, *vizoare,* s.n. Dispozitiv montat la un instrument optic, care permite prinderea în cîmpul vizual a obiectului ce trebuie observat.

vizuál, -ă, *vizuali, -e,* adj. Care aparține vederii sau se referă la simțul văzului; *memorie vizuală* = memorie care reține îndeosebi imaginile văzute; *cîmp vizual* = spațiul cuprins de vedere cînd privirea este fixată asupra unui punct.

vizuínă, *vizuini,* s.f. **1.** Adăpost pe care și-l sapă în pămînt unele animale sălbatice; (fig.) ascunzătoare. **2.** (Fig.) Cocioabă, bordei.

vizuníe, *vizunii,* s.f. (Pop.) Vizuină.

vîjîí, pers. 3 *vîjîie,* vb. IV. Intr. (Despre vînt, ape, proiectile etc.) A produce un zgomot caracteristic, puternic.

vîjîít, *vîjîituri,* s.n. Faptul de a vîjîi; zgomot caracteristic produs de un lucru care vîjîie.

vîjîitúră, *vîjîituri,* s.f. Vîjîit.

vîlceá, *vîlcele,* s.f. Vale îngustă și puțin adîncă, cu versantele în pantă ușoară; pîrîu mic.

vîlcícă, *vîlcele,* s.f. Vîlcea.

vîlnic, *vîlnice,* s.n. Fotă în formă de fustă, despicată în faţă, specifică portului popular oltenesc.

vîltoáre, *vîltori,* s.f. Vîrtej de apă, într-un loc adînc din albia unui rîu; bulboană; (fig.) frămîntare, agitaţie.

vîlvă s.f. **1.** Agitaţie, frămîntare, zarvă produsă de un fapt deosebit. **2.** (Fig.) Fală, mîndrie.

vîlvătáie, *vîlvătăi,* s.f. Flacără mare.

vîlvoáre, *vîlvori,* s.f. Vîlvătaie.

vîlvói adj. invar. (Despre păr) Zbîrlit.

vîná, *vînez,* vb. I. Tr. **1.** A pîndi, a urmări şi a prinde sau a ucide animale sălbatice. **2.** (Fig.) A urmări cu stăruinţă un om (vinovat); (fam.) a depista greşeli într-un text.

vînát, *vînaturi,* s.n. **1.** Vînătoare. **2.** Denumire dată animalelor care se vînează; carnea acestor animale.

vínă, *vine,* s.f. **1.** Vas sanguin care duce sîngele de la organe şi ţesuturi la inimă; (p. ext.) orice vas sanguin. **2.** (Pop.) Muşchi, tendon; fibră musculară; *vînă de bou* = cravaşă făcută din ligamentul cervical posterior al boului. **3.** (Pop.) Partea piciorului cuprinsă între genunchi şi gleznă. **4.** Filon mineral; pînză subterană de apă. **5.** Coloană de lichid. **6.** Nervură a frunzelor.

vínăt, -ă, *vineţi, -te,* adj., s.n., s.f. **1.** Adj. De culoare albastră închisă (cu reflexe violete). **2.** Adj. (Despre oameni şi părţi ale corpului lor) Palid, livid; învineţit. **3.** S.n. Culoare vînătă (1). **4.** S.f. Pătlăgea vînătă.

vînătáie, *vînătăi,* s.f. Pată vînătă care apare pe corp în urma unei lovituri.

vînătoáre, *vînători,* s.f. Faptul de a vîna, vînat.

vînătór, *vînători,* s.m. **1.** Persoană care vînează, care practică vînătoarea. **2.** *Vînători de munte* = trupe din cadrul forţelor armate, specializate pentru lupta în munţi.

vînătorésc, -eáscă, *vînătoreşti,* adj. Privitor la vînătoare sau la vînători, care aparţine vînătorului.

vînjós, -oásă, *vînjoşi, -oase,* adj. Puternic, musculos, viguros.

vînt, *vînturi,* s.n. **1.** Deplasare orizontală a unei mase de aer, provocată de diferenţa de presiune atmosferică dintre două regiuni ale Pămîntului. **2.** Curent de aer creat pe cale artificială (cu un ventilator, cu evantaiul etc.). **3.** *Vînt solar* = flux continuu de particule (în special protoni) emise de Soare.

vîntoásă, *vîntoase,* s.f. **1.** Vînt puternic, furtună, vijelie. **2.** (La pl.) Iele.

vîntreá, *vîntrele,* s.f. Pînză de corabie.

vînturá, *vîntur,* vb. I. Tr. **1.** A trece boabele de cereale prin vînturătoare sau a le lăsa să cadă de la o mică înălţime, pentru ca vîntul să împrăştie impurităţile. **2.** (Fig.) A împrăştia, a spulbera. **3.** A mişca încoace şi încolo; a agita. **4.** (Fig.) A da în vileag fapte, întîmplări. **5.** A cutreiera, a colinda; *vîntură-lume* (sau *vîntură-ţară)* = hoinar, aventurier.

vînturătoáre, *vînturători,* s.f. Maşină agricolă care curăţă, cu ajutorul unui curent de aer, boabele de cereale de impurităţi.

vînzáre, *vînzări,* s.f. **1.** Acţiunea de a vinde. **2.** (Fig.) Trădare.

vînzătór, -oáre, *vînzători, -oare,* s.m. şi f. **1.** Persoană care vinde (ocazional) ceva; persoană angajată pentru a vinde mărfuri într-un magazin. **2.** (Fig.) Trădător.

vînzoleálă, *vînzoleli,* s.f. Frămîntare, agitaţie.

vînzolí, *vînzolesc,* vb. IV. Refl. şi tr. A (se) frămînta, a (se) agita.

vîrcolác, *vîrcolaci,* s.m. (Mitol.) Fiinţă imaginară despre care se credea că mănîncă Luna sau Soarele (provocînd eclipsele).

vîrf, *vîrfuri,* s.n. **1.** Partea cea mai de sus (ascuţită) a unor obiecte înalte, a unor forme de relief etc. **2.** (La pl.; fig.) Persoanele care se află în fruntea unei organizaţii, a unui grup sau a unei clase sociale. **3.** Capăt, extremitate (ascuţită) a unui lucru; punct de intersecţie a două laturi ale unui poligon; extremitatea unor părţi ale trupului omului sau animalelor. **4.** Punct de intensitate maximă a unei activităţi; *ore de vîrf* = ore de afluenţă maximă, de solicitare intensă în cadrul unor activităţi.

vîrfuí, *vîrfuiesc,* vb. IV. Tr. A face vîrf unei grămezi, unei clăi etc.; a umple cu vîrf (un recipient).

vîrí, *vîr,* vb. IV. **1.** Tr. A băga, a introduce; a înfige, a împlînta. **2.** Tr. A face să intre undeva (de bună voie sau forţat); (refl.) a intra, a se băga în...; a se înghesui. **3.** Refl. A se amesteca, a interveni între alţii.

vîrstă[1], *vîrste,* s.f. **1.** Timpul (exprimat în ani) socotit de la naşterea unei fiinţe pînă la un anumit moment din viaţa ei; *în vîrstă* = bătrîn. **2.** Etapă în viaţa cuiva, caracterizată prin anumite aspecte. **3.** Număr de ani împliniţi care se cer pentru ca cineva să se bucure de anumite drepturi (civile, politice etc.) **4.** Cea mai mică subdiviziune a timpului geologic, în care s-au format stratele dintr-un etaj geologic.

vîrstă[2], *vîrste,* s.f. (Reg.) Dungă de altă culoare (într-o ţesătură).

vîrstnic, -ă, *vîrstnici, -e* adj. Trecut de epoca tinereţii; înaintat în vîrstă.

vîrşă, *vîrşe,* s.f. Unealtă de pescuit alcătuită dintr-un coş în formă de pîlnie, făcut din plasă sau din nuiele.

vîrtéj, *vîrtejuri,* s.n. **1.** Vîltoare, bulboană; rotire a apei în locul unde se cufundă cineva sau ceva. **2.** Mişcare în cerc; vînt care se roteşte în loc, ridicînd în aer praf, hîrtii, frunze uscate etc.; coloană de praf, de fum, de zăpadă. **3.** (Fig.) Vălmăşag ameţitor, buimăceală. **4.** Nume dat unor unelte care, cînd funcţionează, descriu o mişcare circulară; încuietoare la uşă sau la poartă, formată dintr-o bucată de lemn sau de fier care se învîrteşte în jurul unui cui.

vîrtélniţă, *vîrtelniţe,* s.f. **1.** Unealtă de pe care se deapănă din scul firele de lînă, de cînepă, de bumbac etc. **2.** Maşină care serveşte la înfăşu-

rarea în suluri ori în colaci a benzilor sau a sîrmelor de metal în timpul tragerii.

vîrtós, -oásă, *vîrtoși, -oase,* adj., adv. **1.** Adj. Puternic, viguros; tare, îndesat, solid. **2.** Adv. Cu forță, cu putere; *mai vîrtos* = mai ales, mai cu seamă.

vîsc s.m. Plantă semiparazită care crește pe ramurile unor copaci, cu frunzele totdeauna verzi și fructul în forma unor bobițe albe, folosită ca plantă medicinală.

vîscós, -oásă, *vîscoși, -oase,* adj. Cleios, lipicios.

vîsláș, *vîslași,* s.m. Persoană care vîslește, care conduce o barcă cu vîsle.

vîslă, *vîsle,* s.f. Unealtă de lemn în formă de lopată, cu care se conduce o ambarcație.

vîslí, *vîslesc,* vb. IV. Intr. A mînui vîslele, făcînd să înainteze o ambarcație.

vîslít s.n. Acțiunea de a vîsli.

vîzdóagă, *vîzdoage,* s.f. (Bot.) Crăiță.

vlágă s.f. Forță, putere, vigoare.

vlădícă, *vlădici,* s.m. Episcop.

vlăguí, *vlăguiesc,* vb. IV. Tr. A stoarce de puteri, a istovi.

vlăguít, -ă, *vlăguiți, -te,* adj. Sleit de puteri, istovit.

vlăjgán, *vlăjgani,* s.m. Persoană tînără, voinică, zdravănă.

vlăstár, *vlăstare,* s.n. **1.** Lăstar. **2.** Descendent al unei familii.

voal, *voaluri,* s.n. **1.** Țesătură fină, ușoară, transparentă, de bumbac, de mătase sau din fibre sintetice, din care se fac unele obiecte de îmbrăcăminte femeiască; văl cu care femeile își acoperă capul sau fața. **2.** Pată neagră slabă, produsă uneori pe un material fotografic.

voalá, *voalez,* vb. I. **1.** Tr. A acoperi cu un voal; a ascunde, a masca; (refl.; despre voce sau sunete) a-și pierde sonoritatea, limpezimea, a se estompa. **2.** Refl. (Despre materiale fotografice) A se degrada, din cauza apariției voalului **(2)**.

voalát, -ă, *voalați, -te,* adj. **1.** Acoperit cu un voal; umbrit; ascuns; (despre voce, sunete) stins, estompat. **2.** (Despre negative fotografice) Degradat prin producerea unui voal **(2)**.

voalétă, *voalete,* s.f. Țesătură subțire, foarte rară, fixată la pălăriile femeiești ca garnitură sau pentru a acoperi fața.

vocabulár, *vocabulare,* s.n. **1.** Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă. **2.** Totalitatea cuvintelor specifice unui anumit domeniu de activitate, unei anumite categorii sociale etc. **3.** Înșirare alfabetică (sau după alte criterii) a cuvintelor dintr-un text, însoțite de explicația lor sau de traducerea în altă limbă.

vocábulă, *vocabule,* s.f. (Livr.) Cuvînt, vorbă.

vocál, -ă, *vocali, -e,* adj. Care aparține vocii, privitor la voce; executat cu vocea.

vocálă, *vocale,* s.f. Sunet al vorbirii, la a cărui rostire curentul de aer sonor iese liber, continuu; literă care reprezintă un astfel de sunet.

vocálic, -ă, *vocalici, -e,* adj. Care aparține vocalelor, care se referă la vocale.

vocalísm s.f. Sistemul vocalic al unei limbi.

vocalíză, *vocalize,* s.f. Exercițiu de canto în care denumirile notelor sînt înlocuite cu vocale.

vocativ s.n. Caz al declinării, care exprimă o chemare, o adresare, o invocare.

vocáție, *vocații,* s.f. Aptitudine deosebită, predispoziție pentru o anumită artă sau știință, pentru un anumit domeniu de activitate.

vóce, *voci,* s.f. **1.** Facultate, specifică omului, de a emite sunete articulate; sunetele emise de om prin vibrarea coardelor vocale. **2.** Însușirea de a cînta frumos din gură. **3.** Linie melodică încredințată fiecărui instrument executant într-o compoziție; registru **(4)** vocal.

vociferá, *vociferez,* vb. I. Intr. A vorbi răstit, cu glasul ridicat; a face scandal.

vódă s.m. Titlu pe care îl purtau domnii țărilor românești.

vodevíl, *vodeviluri,* s.n. Comedie ușoară, în al cărei text sînt intercalate cuplete care se cîntă pe melodii cunoscute.

vógă s.f. (Livr.) Interes viu dar trecător, provocat de o întîmplare, de o persoană etc.; modă; renume, faimă trecătoare.

voi[1] pron. pers. 2 pl. Ține locul numelor persoanelor cu care se vorbește; *voi sînteți?;* (la dativ) *vouă vi se cuvine;* (indicînd posesia) *luați-vă haina;* (în compunerea verbelor reflexive construite cu dativul) *v-ați amintit?;* (la acuzativ) *pe voi v-am așteptat;* (ca pron. de politețe, cu valoare de sg.) *vă știam plecat.*

voi[2]**,** *voiesc,* vb. IV. Tr. **1.** A fi hotărît să..., a avea intenția, a vrea. **2.** A fi de acord, a accepta, a consimți.

voiáj, *voiajuri,* s.n. Călătorie.

voiajá, *voiajez,* vb. I. Intr. A călători.

voiaját, -ă, *voiajați, -te,* adj. Care a călătorit mult; umblat.

voiajór, *voiajori,* s.m. **1.** Călător. **2.** *Voiajor comercial* = reprezentant al unei firme particulare, care vizitează diferite localități, în căutare de beneficiari sau de furnizori.

vóie s.f. **1.** Voință, vrere; intenție, dorință. **2.** Plăcere, poftă, chef; *voie bună* (sau *rea)* = dispoziție sufletească bună (sau rea). **3.** Permisiune, încuviințare, învoire.

voievód, *voievozi,* s.m. **1.** (În evul mediu) Titlu purtat de domnii Țării Românești, de ai Moldovei și de guvernatorii Transilvaniei. **2.** Căpetenie a unui sălaș de țigani.

voievodál, -ă, *voievodali, -e,* adj. Care aparținea unui voievod **(1)**; privitor la voievozi.

voievodát, *voievodate,* s.n. Teritoriu care se afla sub autoritatea unui voievod.

voiníc, -ă, *voinici, -e,* s.m., adj. **1.** S.m. Tînăr chipeș, curajos, viteaz. **2.** S.m. (Înv.) Ostaș. **3.** Adj. (Despre oameni) Robust, viguros, bine făcut.

voinicésc, -éască, *voinicești,* adj., s.f. art. **1.** Adj. De voinic, caracteristic voinicilor, vitejesc. **2.** S.f. art. Numele unui dans popular.

voinicéște adv. Ca voinicii, vitejește.

voinicíe, *voinicii,* s.f. **1.** Însușirea de a fi voinic; vitejie, bărbăție. **2.** Faptă vitejească.

voínță, *voințe,* s.f. **1.** Orientarea conștientă a omului spre realizarea unor scopuri; efortul depus pentru atingerea acestora. **2.** Decizie fermă și perseverență în învingerea obstacolelor. **3.** Hotărîre, decizie a cuiva. **4.** Învoire, consimțămînt, permisiune. **5.** Intenție; scop, țel. **6.** Dorință.

voiós, -oásă, *voioși, -oase,* adj. Bine dispus, vesel.

voioșíe, *voioșii,* s.f. Voie bună, bună dispoziție.

voít, -ă, *voiți, -te,* adj. Făcut în mod intenționat.

volán, *volane,* s.n. **1.** Piesă în formă de roată, cu ajutorul căreia se efectuează, manual, anumite comenzi la mașini-unelte, la autovehicule etc. **2.** Fîșie de țesătură (sau dantelă) încrețită ori plisată, care se pune ca garnitură la obiecte de îmbrăcăminte femeiască, la cuverturi etc.

volánt[1], *volanți,* s.m. Roată grea, montată pe arborele unei mașini cu piston, pentru a-i uniformiza turația.

volánt[2], -ă, *volanți, -te,* adj. Desprins dintr-o unitate; detașabil, mobil; *foaie volantă* = foaie de hîrtie scrisă sau tipărită, care se difuzează în public ca manifest, ca înștiințare etc.

volatíl, -ă, *volatili, -e,* adj. (Despre lichide) Care se evaporă ușor la temperatura obișnuită.

volatilitáte s.f. Însușirea de a fi volatil.

volatilizá, *volatilizez,* vb. I. Refl. **1.** (Despre lichide) A se transforma rapid în vapori, la temperatura obișnuită. **2.** (Fig.) A dispărea fără urmă.

vólbură, *volburi,* s.f. **1.** Vînt puternic, cu vîrtejuri; furtună; trîmbă de zăpadă sau de nisip. **2.** Vîrtej de apă; vîltoare. **3.** Plantă erbacee cu tulpina subțire, tîrîtoare sau agățătoare, cu flori albe sau roz, avînd corola în formă de pîlnie.

vólei s.n. Joc sportiv care se dispută între două echipe de cîte șase jucători, cu o minge specială care trebuie aruncată peste o plasă întinsă în mijlocul terenului, la o anumită înălțime (in funcție de vîrsta și sexul jucătorilor).

voleibalíst, -ă, *voleibaliști, -ste,* s.m. și f. Jucător de volei.

volintír s.m. v. **voluntar.**

voliționál, -ă, *voliționali, -e,* adj. Care se referă la voință; care este determinat de voință.

vólnic, -ă, *volnici, -e,* adj. (Înv.) Care poate acționa după voia sa; liber, independent.

volóc, *voloace,* s.n. Plasă de pescuit întinsă la cele două capete pe cîte un suport de lemn, cu care este trasă prin apă.

volt, *volți,* s.m. Unitate de măsură a tensiunii electrice, egală cu tensiunea de la capetele unui conductor care, fiind străbătut de un curent de un amper, dezvoltă o putere de un watt.

voltáic, -ă, *voltaici, -e,* adj. Care se referă la pila electrică inventată de Volta; *arc voltaic* = arc electric.

voltáj s.n. Tensiune electrică exprimată în volți.

voltampermétru, *voltampermetre,* s.n. Instrument electric de măsurat, care poate fi folosit alternativ ca voltmetru sau ca ampermetru.

vóltă, *volte,* s.f. **1.** Mișcare în formă de cerc sau de arc de cerc. **2.** Schimbare de direcție a unei nave, astfel ca vîntul să lovească în celălalt bord.

voltíjă, *voltije,* s.f. **1.** Încălecare a unui cal din mers, fără ajutorul scărilor. **2.** Călărie în picioare, pe șa.

voltmétru, *voltmetre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea tensiunii electrice dintre două puncte ale unui circuit.

volúbil, -ă, *volubili, -e,* adj. **1.** Care vorbește mult, repede și cu ușurință. **2.** (Despre plante) Care își răsucește tulpina în jurul unui suport.

volubilitáte s.f. **1.** Ușurința de a vorbi curgător și repede. **2.** Proprietate a unor plante de a-și înfășura tulpina în jurul unui suport.

volúm, *volume,* s.n. **1.** Spațiu pe care îl ocupă un corp; mărime calculată pe baza celor trei dimensiuni ale corpului. **2.** Masă de apă debitată de o fîntînă, de o apă curgătoare etc. **3.** Proporțiile unei activități. **4.** Nivel de intensitate sonoră a semnalelor auditive. **5.** Carte (legată sau broșată).

volumétric, -ă, *volumetrici, -e,* adj. Care se referă la volumul sau la determinarea volumului unui corp; *analiză volumetrică* = analiză pentru determinarea greutății unei substanțe, prin măsurarea volumului soluției etalonate folosite pentru titrare.

volumetríe s.f. Capitol al chimiei analitice care se ocupă cu analizele volumetrice.

voluminós, -oásă, *voluminoși, -oase,* adj. Care are volum mare, care ocupă un loc mare în spațiu; (despre persoane) foarte gras; (despre cărți, dosare) care are multe file.

voluntár, -ă, *voluntari, -e,* adj., s.m. **1.** Adj. (Despre oameni) Care acționează de bunăvoie, din proprie inițiativă; (despre acțiuni) care se face fără constrîngere. **2.** Adj. Care își impune voința, autoritatea. **3.** S.m. Persoană care cere să facă serviciul militar fără a avea această obligație (înainte de vîrsta cerută); militar care se oferă de bună voie să execute o misiune de luptă. **4.** S.m. Persoană care se oferă să îndeplinească o muncă în mod dezinteresat. Var.: **volintír** s.m.

voluntariát s.n. Angajare în armată ca voluntar.

voluntarísm s.n. Concepție sociologică subiectivistă care consideră voința umană ca factor hotărîtor al istoriei, negînd existența legilor obiective sau opunînd voința umană acestor legi.

voluntaríst, -ă, *voluntariști, -ste,* adj. Care aparține voluntarismului, privitor la voluntarism.

voluptáte, *voluptăți,* s.f. **1.** Plăcere mare a simțurilor. **2.** Desfătare sufletească.

voluptós, -oásă, *voluptoși, -oase,* adj. Care produce sau exprimă voluptate; plin de voluptate.

volútă, *volute,* s.f. Ornament arhitectonic în formă de spirală (folosit în antichitate la capitelurile coloanelor).

vomá, *vomez,* vb. I. Tr. A vărsa **(4).**

vómă, *vome,* s.f. Acţiunea de a voma; expulzare pe gură a conţinutului stomacului.

vomér, *vomere,* s.n. Os lat situat între cele două cavităţi nazale.

vómică, *vomice,* adj. *Nucă vomică* = nume dat seminţelor unui arbore tropical, care conţin stricnină.

vomitá, *vomitez,* vb. I. Tr. A vărsa **(4)**, a voma.

vomitív, -ă, *vomitivi, -e,* adj. Care provoacă vomă; (substantivat, n.) medicament care are proprietatea de a provoca vomă.

vonicér, *voniceri,* s.m. Arbust cu ramurile în patru muchii şi cu flori albe-verzui.

vopseá, *vopsele,* s.f. **1.** Materie colorantă obţinută prin suspensia unui pigment într-un lichid. **2.** Culoare folosită în pictură.

vopsí, *vopsesc,* vb. IV. Tr. A colora un obiect, acoperindu-i suprafaţa cu vopsea.

vopsít s.n. Faptul de a vopsi.

vopsitór, -oáre, *vopsitori, -oare,* s.m. şi f. Persoană care se ocupă cu vopsitul.

vopsitoríe, *vopsitorii,* s.f. **1.** Meseria vopsitorului. **2.** Atelier în care se execută operaţia de vopsire.

voráce, *voraci,* adj. Care mănîncă cu mare lăcomie.

voracitáte s.f. Faptul de a fi foarte lacom, de a mînca cu mare lăcomie.

vórbă, *vorbe,* s.f. **1.** Cuvînt; şir de cuvinte care exprimă o idee; discuţie, expunere, istorisire. **2.** Neînţelegere, ceartă. **3.** Zicătoare, proverb. **4.** Promisiune, angajament; înţelegere, învoială. **5.** Veste, ştire, zvon.

vorbăréţ, -eáţă, *vorbăreţi, -e,* adj. (Adesea substantivat) Căruia îi place să vorbească mult.

vorbăríe s.f. Pălăvrăgeală, vorbă multă fără rost.

vorbí, *vorbesc,* vb. IV. **1.** Intr. A avea facultatea de a folosi graiul articulat, de a-şi exprima gîndurile cu voce tare; a se adresa cuiva. **2.** Intr. A ţine un discurs, o conferinţă. **3.** Intr. A-şi spune cuvîntul, a-şi exprima voinţa; (fig.) a constitui o dovadă, a adeveri, a confirma. **4.** Refl. A se sfătui.

vorbíre, *vorbiri,* s.f. **1.** Acţiunea de *a vorbi.* **2.** Limbă, grai; limbaj.

vorbít, -ă, *vorbiţi, -te,* adj. Rostit, exprimat, expus; *limba vorbită* = limba uzuală, întrebuinţată obişnuit în viu grai.

vorbitór, -oáre, *vorbitori, -oare,* adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care vorbeşte, care foloseşte limbajul articulat. **2.** Adj. Care este evident; edificator. **3.** S.m. şi f. Persoană care vorbeşte, care foloseşte limbajul articulat. **4.** S.m. şi f. Persoană care ia cuvîntul în public; conferenţiar, orator.

vórnic, *vornici,* s.m. (Înv.) **1.** Mare dregător la curţile domneşti din Muntenia şi din Moldova, însărcinat cu conducerea treburilor interne. **2.** Primar al unui sat sau al unui tîrg.

vorniceásă, *vornicese,* s.f. Soţia vornicului.

vornicél, *vornicei,* s.m. **1.** (Înv.) Dregător subaltern al vornicului **(1)** în tîrguri şi în sate. **2.** Flăcău însărcinat, la nunţile ţărăneşti, cu invitarea şi cinstirea oaspeţilor, cu anunţarea darurilor etc.

vóstru, vóastră, *voştri, voastre,* pron. pos., adj. pos. **1.** Pron. pos. Înlocuieşte numele obiectului posedat şi numele celor cărora li se adresează vorbitorul: *un oraş ca al vostru.* **2.** Adj. pos. Care aparţine persoanelor cărora li se adresează vorbitorul: *casa voastră;* (arată o dependenţă, o înrudire) *fraţii voştri.* **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele celor cărora li se adresează vorbitorul sau (la f. pl.) treburile, preocupările acestora: *am fost la ai voştri; voi cu ale voastre.*

vot, *voturi,* s.n. Exprimare a opiniei cetăţenilor sau a membrilor unei adunări în legătură cu o candidatură, cu alegerea unui reprezentant, cu o propunere etc.

votá, *votez,* vb. I. Intr. A-şi exprima părerea asupra unei candidaturi, a unei propuneri etc.

vótcă, *votci,* s.f. Băutură alcoolică tare, făcută din cereale sau din fructe.

votív, -ă, *votivi, -e,* adj. Închinat divinităţii; *tablou votiv* = pictură murală reprezentînd pe ctitorul (sau ctitorii) unei biserici sau ai unei mănăstiri.

vrábie, *vrăbii,* s.f. Gen de păsări sedentare, cu pene cenuşii, cu ciocul scurt, care trăiesc în preajma caselor sau pe cîmp.

vrac, *vracuri,* s.n. Formă de depozitare şi de transport, în grămezi, neambalate, a materialelor pulverulente, granulare sau în bucăţi.

vraci, *vraci,* s.m. (Pop.) **1.** Medic; tămăduitor. **2.** Vrăjitor.

vraf, *vrafuri,* s.n. Grămadă, maldăr, morman; teanc.

vráişte s.f. Neorînduială, dezordine, harababură; (adjectival) aflat în dezordine; lăsat în voia soartei; (despre uşi, ferestre) larg deschis.

vrájă, *vrăji,* s.f. **1.** (În basme şi în superstiţii) Acţiunea de a vrăji, de a face farmece; mijloc întrebuinţat în acest scop; descîntec. **2.** Atmosferă care încîntă, care farmecă.

vrájbă, *vrajbe,* s.f. Duşmănie, ceartă, ură.

vránă, *vrăni,* s.f. **1.** Gaură mică (rotundă) la butoaiele înfundate, prin care se introduce sau se scoate vinul. **2.** Deschizătură prin care curge făina la moară.

vrăbéte, *vrăbeţi,* s.m. Bărbătuşul vrabiei; vrabie.

vrăbioáră, *vrăbioare,* s.f. **1.** Diminutiv al lui *vrabie.* **2.** Carne de vită din regiunea şalelor.

vrăbiói, *vrăbioi,* s.m. Bărbătuşul vrabiei.

vrăfuí, *vrăfuiesc,* vb. IV. Tr. A pune, a aşeza în vrafuri, în grămezi.

vrăjí, *vrăjesc,* vb. IV. Intr. **1.** (În basme şi în superstiţii) A face vrăji. **2.** (Fig.) A încînta, a desfăta, a fermeca.

vrăjít, -ă, *vrăjiţi, -te,* adj. **1.** (În basme şi în superstiţii) Aflat sub puterea unei vrăji. **2.** (Fig.) Plin de farmec, încîntător.

vrăjitór, -oáre, *vrăjitori, -oare,* s.m. și f. Persoană care face vrăji.

vrăjitoríe, *vrăjitorii,* s.f. Faptul de a face vrăji; vrajă (1).

vrăjmáș, -ă, *vrăjmași, -e,* s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Dușman, inamic. 2. Adj. Dușmănos; potrivnic, rău.

vrăjmășíe, *vrăjmășii,* s.f. Ură, dușmănie.

vrea, *vreau,* vb. II. Tr. 1. A avea de gînd să..., a intenționa; a fi hotărît să... 2. A dori, a pofti; a pretinde de la cineva ceva. 3. A se învoi, a consimți, a fi de acord. 4. Ca verb auxiliar (în formele *voi, vei, va, vom, veți, vor*) servește la formarea viitorului.

vreasc, *vreascuri,* s.n. Ramură, creangă uscată, desprinsă de pe un copac.

vrédnic, -ă, *vrednici, -e,* adj. 1. Harnic; capabil. 2. Care merită, căruia i se cuvine.

vrednicíe, *vrednicii,* s.f. Calitatea de a fi vrednic; capacitate, îndemînare, pricepere; hărnicie.

vrej, *vrejuri,* s.n. Tulpină a unor plante agățătoare sau tîrîtoare.

vréme, *vremuri* și *vremi,* s.f. 1. Timp (1); durată limitată sau măsurată în ore, zile etc.; interval, perioadă, răstimp. 2. Timp liber, răgaz. 3. Moment prielnic pentru desfășurarea unei acțiuni. 4. Epocă, veac; *pe vremuri* = în timpurile vechi; *în negura vremii* = în trecutul foarte îndepărtat. 5. Starea atmosferică.

vremélnic, -ă, *vremelnici, -e,* adj. De scurtă durată, trecător; instabil.

vremuí, pers. 3 *vremuiește,* vb. IV. Intr. A fi vreme rea (cu ploaie, ninsoare, viscol).

vreodátă adv. Cîndva, odată.

vrére, *vreri,* s.f. 1. Faptul de *a vrea;* voință, hotărîre. 2. Dorință, poftă. 3. Scop, intenție.

vreún, vreo adj. nehot., pron. nehot. 1. Adj. nehot. Careva; (adverbial) cam, circa. 2. Pron. nehot. (În forma *vreunul, vreuna*) Cineva, oarecare.

vríe, *vrii,* s.f. Coborîrea unui avion, în pierdere de viteză, pe o traiectorie în spirală foarte strînsă, cu răsucire în jurul axei longitudinale.

vrútă, *vrute,* s.f. Voință, vrere; *vrute și nevrute* = vorbe goale, palavre.

vuí, pers. 3 *vuiește,* vb. IV. Intr. A produce un zgomot prelungit, puternic sau înăbușit; a hui; (despre mulțimi de oameni) a vocifera, a face zarvă; (despre locuri) a răsuna de sunete puternice și prelungite.

vúiet, *vuiete,* s.n. 1. Zgomot puternic și prelung. 2. Gălăgie, larmă.

vulcán, *vulcani,* s.m. 1. Ridicătură muntoasă de formă conică, formată prin erupția la suprafața solului a lavei și a altor produse din interiorul Pămîntului; *vulcan noroios* = ridicătură formată prin erupția la suprafața solului a unor gaze care antrenează apă și nămol. 2. (Fig.) Loc de unde poate porni în orice moment o acțiune primejdioasă; stare de lucruri periculoasă.

vulcánic, -ă, *vulcanici, -e,* adj. 1. Format prin acțiunea vulcanilor; de vulcan. 2. (Fig.) Năvalnic, impetuos.

vulcanísm s.n. Totalitatea proceselor geologice legate de erupțiile vulcanice.

vulcanít, *vulcanite,* s.n. Rocă eruptivă de origine vulcanică.

vulcanizá, *vulcanizez,* vb. I. Tr. A face o vulcanizare.

vulcanizáre, *vulcanizări,* s.f. Acțiunea de *a vulcaniza;* transformare a cauciucului brut, prin încălzire cu sulf, într-un cauciuc elastic *(cauciuc vulcanizat),* insolubil în solvenți obișnuiți; a repara un obiect de cauciuc prin acest procedeu.

vulcanizatór, -oáre, *vulcanizatori, -oare,* s.m. și f. Muncitor specializat în vulcanizarea cauciucului.

vulcanológ, *vulcanologi,* s.m. Specialist în vulcanologie.

vulcanologíe s.f. Știință care se ocupă cu studiul fenomenelor vulcanice.

vulg s.n. (Depr.) Popor, norod, plebe.

vulgár, -ă, *vulgari, -e,* adj. 1. Grosolan, josnic. 2. Obișnuit, comun. 3. (Înv.) *Latina vulgară* = limba latină populară.

vulgaritáte, *vulgarități,* s.f. Caracterul a ceea ce este vulgar, grosolan; (la pl.) expresie vulgară; faptă vulgară.

vulgarizá, *vulgarizez,* vb. I. Tr. 1. (Înv.) A populariza o idee, o teorie, a le face cunoscute. 2. A trata în mod simplist, a banaliza.

vulgarizatór, -oáre, *vulgarizatori, -oare,* s.m. și f. 1. Persoană care interpretează sau tratează o problemă în chip simplist. 2. (Înv.) Persoană care popularizează o știință, o teorie.

vulnerábil, -ă, *vulnerabili, -e,* adj. Care poate fi rănit; (fig.) care poate fi ușor atacat sau criticat; *punct vulnerabil* = partea slabă a cuiva, punct sensibil.

vúlpe, *vulpi,* s.f. 1. Mamifer sălbatic carnivor din familia canidelor, cu blana roșcată, cu coada lungă și stufoasă; blana acestui animal; *vulpe argintie* = specie de vulpe cu blana neagră cu luciu argintiu. 2. (Fig.) Persoană șireată, vicleană.

vulpoáică, *vulpoaice,* s.f. 1. Vulpe (1). 2. (Fig). Femeie vicleană, șireată.

vulpói, *vulpoi,* s.m. 1. Masculul vulpii. 2. (Fig.) Om viclean, șiret.

vultán, *vultani,* s.m. Vultur (1). 2. (Fig.) Om viteaz, energic, înflăcărat.

vúltur, *vulturi,* s.m. 1. Nume dat unor păsări răpitoare de talie mare, cu ciocul ascuțit și încovoiat, cu gheare puternice, care se hrănesc cu animale vii și cu stîrvuri: *vultur-pleșuv* = vultur cu gîtul golaș. 2. (Fig.) Om viteaz, falnic, energic. 3. Figură simbolică, reprezentînd un vultur (1), pe steme, monede, peceți, steaguri etc.; stindard al legiunilor romane.

vulturésc, -eáscă, *vulturești,* adj. De vultur; ca de vultur; ager, sprinten, îndrăzneț.

vulturéște adv. Ca vulturul; cu agerime, cu iuțeală.

vúlvă, *vulve,* s.f. Partea externă a organului genital feminin.

W

w s.m. invar. Literă existentă în alfabetul mai multor limbi moderne (avînd de obicei valoarea lui *v*), care nu face parte din alfabetul limbii române, dar apare în unele cuvinte de origine străină care păstrează grafia limbii de origine.

walhálla s.f. (În mitologia germanică şi scandinavă) Locaşul zeilor şi al eroilor.

walkírie, *walkirii,* s.f. (În mitologia scandinavă) Zeiţă care hotăra soarta bătăliilor, cauzînd moartea unora sau a altora dintre combatanţi.

warânt, *warante,* s.n. Recipisă eliberată celui care depune mărfuri în păstrarea unui doc sau a unui antrepozit şi care poate fi folosită ca hîrtie de valoare.

watt, *waţi,* s.m. Unitate de măsură a puterii, egală cu puterea care dezvoltă o energie de un joule pe secundă.

wattmétru, *wattmetre,* s.n. Instrument folosit pentru măsurarea puterii electrice în waţi.

wattóră, *wattore,* s.n. Unitate de măsură pentru energia electrică, egală cu 3 600 jouli.

wéber, *weberi,* s.m. Unitate de măsură a fluxului de inducţie magnetică.

week-end s.n. Sfîrşit de săptămînă; interval de timp (de sîmbătă pînă luni) folosit pentru odihnă şi petrecere.

wéstern, *westernuri,* s.n. Gen de film de aventuri creat în America, a cărui acţiune se petrece de obicei în timpul colonizării vestului Statelor Unite.

whísky s.n. Băutură cu mare procent de alcool, obţinută din cereale prin distilări succesive.

wólfram s.n. Element chimic, metal dur întrebuinţat la fabricarea filamentelor pentru becuri electrice, a unor oţeluri speciale etc.

wolframít s.n. Minereu din care se extrage wolframul.

X

x s.m. invar. A douăzeci şi şaptea literă a alfabetului limbii române; îl redă, în pronunţare, pe *cs* sau pe *gz* (în cuvinte ca „examen", „exemplu"); *radiaţie* (sau *raze*) *X* = radiaţie electromagnetică de mică lungime de undă, folosită în radiografie şi în radioscopie.

xantofílă s.f. Pigment galben care se găseşte în plante alături de clorofilă şi de caroten, colorînd toamna frunzele în galben-roşcat.

xenofób, -ă, *xenofobi, -e,* adj., s.m. şi f. (Persoană) care manifestă dispreţ şi ură faţă de persoane de altă naţionalitate sau faţă de alte popoare.

xenón s.m. Element din grupa gazelor nobile, incolor şi inodor, care se găseşte în atmosferă în cantităţi foarte mici.

xerofítă, *xerofite,* s.f., adj. (Plantă) adaptată la mediul cu umiditate scăzută.

xerografíe s.f. Procedeu de tipar folosit pentru reproducerea unor imagini şi documente, bazat pe impresionarea unei plăci electrizate acoperite cu un strat de material sensibil la lumină.

xérox s.n. Aparat pentru reproducere de imagini şi documente, folosit în xerografie.

xilén s.n. Hidrocarbură lichidă care se obţine din gudroanele de cărbune şi se foloseşte ca materie primă în industria coloranţilor şi ca solvent în industria lacurilor şi a cauciucului.

xilofón, *xilofoane,* s.n. Instrument muzical de percuţie, alcătuit dintr-un sistem de plăci de lemn, acordate diferit, care emit sunete cînd sînt lovite cu nişte ciocănele.

xilografíe s.f. Procedeu de tipar înalt, în care sînt folosite clişee gravate în lemn.

xilogravúră, *xilogravuri,* s.f. **1.** Arta de a grava în lemn. **2.** Stampă executată cu un clişeu gravat în lemn.

Y

y s.m. invar. Literă veche grecească, existentă în alfabetul unor limbi moderne (avînd în general valorile lui *i*), care nu face parte din alfabetul limbii române, dar apare în unele cuvinte de origine străină care păstrează grafia limbii din care provin.

yankéu, *yankei,* s.m. Nume dat, începînd din sec. XVII, locuitorilor din nord-estul S.U.A.; (p. gener.) orice cetățean al S.U.A.

yard, *yarzi,* s.m. Măsură pentru lungime folosită în țările anglo-saxone, egală cu aproximativ 0,914 m.

yen, *yeni,* s.m. Unitate bănească în Japonia.

yóga subst. Școală filozofică indiană care urmărește adîncirea cunoașterii eului, în scopul eliberării lui de viața materială; (p. ext.) ansamblu de exerciții care duc la stăpînirea deplină a organismului uman, prin încetinirea la maximum a respirației, a bătăilor inimii și prin realizarea stării de insensibilitate totală.

york s.m. Denumire dată unor rase de porci de culoare albă, create în Anglia.

ytérbiu s.n. Element chimic din grupa lantanidelor.

Z

z s.m. invar. A douăzeci și opta literă a alfabetului limbii române și sunetul notat cu această literă.

za, *zale*, s.f. **1.** Fiecare dintre verigile care constituie un lanț. **2.** (La pl.) Armură făcută din inele mici de fier, cu care se îmbrăcau oștenii în antichitate și în evul mediu.

zacúscă s.f. Preparat culinar făcut din vinete, gogoșari, ceapă etc. prăjite în ulei, ori din pește cu garnitură de legume.

zadár s.n. *În zadar* = degeaba, zadarnic.

zadárnic, -ă, *zadarnici, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care este ineficace; fără rost, fără folos.

zádă, *zade*, s.f. Arbore rășinos, cu frunze căzătoare în formă de ace; lemnul, elastic, tare și rezistent, al acestui arbore.

zádie, *zadii*, s.f. (În costumul popular femeiesc din Transilvania) Țesătură dreptunghiulară de lînă sau de bumbac (de obicei decorată cu dungi late negre, alternînd cu altele portocalii), care se poartă de la brîu în jos, în față și în spate sau numai în față.

zahaná s.f. v. **zalhana.**

zaharát, -ă, *zaharați, -te*, adj. Care conține zahăr; *diabet zaharat* = boală endocrină datorită insuficienței de insulină și caracterizată prin creșterea concentrației glucozei sanguine, cu apariția acesteia în urină.

zaharicále s.f. pl. Bomboane, dulciuri de tot felul.

zaharificá, *zaharific*, vb. I. Tr. A transforma în zahăr (prin tratarea cu anumiți acizi minerali) o substanță care conține amidon.

zaharimetríe s.f. Metodă pentru determinarea concentrației unei soluții de zaharoză.

zaharínă s.f. Compus organic solid, cristalizat, cu o putere de îndulcire de 500 de ori mai mare decît a zahărului, folosit de bolnavii de diabet ca înlocuitor al zahărului.

zaharisí, *zaharisesc*, vb. IV. Refl. **1.** (Despre miere, dulcețuri etc.) A se cristaliza. **2.** (Fam., despre oameni) A-și pierde vigoarea, energia; a se ramoli.

zaharisít, -ă, *zaharisiți, -te*, adj. **1.** (Despre miere, dulcețuri etc.) Care s-a cristalizat; *fructe zaharisite* = fructe conservate prin fierbere în sirop de zahăr. **2.** (Fam.; despre oameni) Ramolit.

zahárniță, *zaharnițe*, s.f. Vas în care se ține zahărul.

zaharós, -oásă, *zaharoși, -oase*, adj. *Produse zaharoase* = produse alimentare preparate din zahăr.

zaharóză s.f. Substanță dulce din clasa zaharurilor, care se găsește în special în trestia de zahăr și în sfecla de zahăr, din care se extrage.

zaháruri s.n. pl. Glucide; hidrați de carbon.

záhăr s.n. **1.** Produs alimentar alcătuit din zaharoză, obținut din sfecla de zahăr sau din trestie de zahăr. **2.** (Pop.) *Boală de zahăr* = diabet.

zahereá, *zaherele*, s.f. (Înv.) Provizii alimentare pe care țările române erau obligate să le pună la dispoziția oștilor musulmane.

zaiafét, *zaiafeturi*, s.n. Chef mare (cu lăutari).

zalhaná, *zalhanale*, s.f. **1.** Abator rudimentar. **2.** Restaurant în care se servesc anumite mîncări din carne friptă (mai ales de oaie). Var.: **zahaná** s.f.

zambílă, *zambile*, s.f. Plantă erbacee din familia liliaceelor, înaltă de 20—25 cm, cultivată pentru florile ei parfumate, albe, roz, violete sau albastre, crescute în ciorchini mari.

zapciu, *zapcii*, s.m. (În evul mediu în Țara Românească) Dregător subordonat ispravnicului, însărcinat cu conducerea unei plăși.

zápis, *zapise*, s.n. (Înv.) Dovadă scrisă, document, act.

zar, *zaruri*, s.n. Mic cub de os, de material plastic etc., folosit la anumite jocuri de noroc, avînd imprimate pe fiecare față un număr de puncte (de la unu la șase).

zaráf, *zarafi*, s.m. (Înv.) **1.** Persoană care se îndeletnicea cu schimbul banilor. **2.** Cămătar.

záră s.f. Lichid albicios, acrișor, care rămîne după alegerea untului din smîntînă.

záre, *zări*, s.f. **1.** Orizont; (la pl.) văzduh. **2.** Lumina din jurul unei surse luminoase; *a se uita în zare la ceva* = a privi un obiect transparent, așezîndu-l în dreptul unei surse de lumină. **3.** Zori de ziuă.

zárişte, *zarişti*, s.f. **1.** Zare, orizont. **2.** Luminiş în pădure.

zarnacadeá, *zarnacadele*, s.f. (Bot.; reg.) Narcisă.

zárvă s.f. **1.** Zgomot, gălăgie; mişcare, agitaţie. **2.** Ceartă, gîlceavă.

zarzavagíu, *zarzavagii*, s.m. Negustor de zarzavat; grădinar care cultivă zarzavaturi.

zarzavát, *zarzavaturi*, s.n. Grup de plante legumicole de la care se consumă frunzele sau rădăcinile.

zárzăr, *zarzări*, s.m. Pom fructifer asemănător cu caisul, ale cărui fructe, mai mici decît caisele, au un gust acrişor.

zárzără, *zarzăre*, s.f. Fructul zarzărului.

zaţ, *zaţuri*, s.n. **1.** Drojdie (**2**). **2.** Text cules cu litere tipografice (din plumb) şi aşezat în forme de dimensiunile paginilor, gata pentru tipărit.

zavéră, *zavere*, s.f. Nume dat mişcării revoluţionare organizate de greci în anul 1821 împotriva stăpînirii turceşti; (p. ext.) revoltă, răscoală.

zavergíu, *zavergii*, s.m. Participant la zaveră; (p. ext.) răzvrătit.

zavístie, *zavistii*, s.f. (Înv.) Pizmă, ură, duşmănie; discordie, gîlceavă.

zavragíu, *zavragii*, s.m. **1.** Ţigan nomad (ursar sau căldărar). **2.** Scandalagiu.

zăbálă, *zăbale*, s.f. **1.** Piesă a căpăstrului, în formă de bară subţire de metal care se introduce în gura calului pentru ca acesta să poată fi strunit şi condus. **2.** (La pl.) Bubuliţe albicioase, molipsitoare, care se ivesc la oameni în colţurile gurii.

zăbávă s.f. Întîrziere, încetineală, tărăgăneală.

zăbăúc, -ă, *zăbăuci, -e*, adj. Zăpăcit, aiurit, năuc.

zăbláu, *zăblaie*, s.n. Pînză de cîlţi sau din păr de capră, din care se fac cergi, läicere etc.

zăbovi, *zăbovesc*, vb. IV. Intr. A sta mai mult (sau prea mult) timp într-un loc; a întîrzia sau (tr.) a face pe cineva să întîrzie.

zăbránic, *zăbranice*, s.n. Ţesătură fină de mătase, de borangic sau de lînă, de culoare neagră; văl de doliu.

zăbreá, *zăbrele*, s.f. **1.** Vergea de fier sau de lemn, din care se fac garduri, grilaje etc. **2.** (La pl.) Gratii la ferestre.

zăbrelí, *zăbrelesc*, vb. IV. Tr. A pune zăbrele la o fereastră, la o uşă etc.

zăbún, *zăbune*, s.n. Haină de iarnă (vătuită), lungă pînă la genunchi, purtată de ţărani.

zăcáre s.f. Boală grea şi îndelungată; zăcere.

zăcămînt, *zăcăminte*, s.n. Acumulare naturală de substanţe minerale utile.

zăcătoáre, *zăcători*, s.f. **1.** Vas mare din doage în care se strivesc strugurii. **2.** Vas mare în care se pun la tăbăcit pieile. **3.** Loc unde stau vitele la odihnă ziua.

zăceá, *zac*, vb. II. Intr. **1.** A sta culcat sau tolănit (din lipsă de ocupaţie, din cauza oboselii etc.); a sta culcat în pat din cauza unei boli grele. **2.** A fi doborît la pămînt. **3.** A fi mort, îngropat. **4.** A sta, a se afla (mai mult timp) într-o situaţie oarecare; a fi lăsat în părăsire. **5.** (Despre sentimente, pasiuni etc.) A sta ascuns, a fi în stare latentă.

zăcére s.f. Faptul de *a zăcea;* boală lungă şi grea.

zădărî, *zădărăsc*, vb. IV. Tr. A întărîta, a sîcîi, a necăji pe cineva.

zădărnicí, *zădărnicesc*, vb. IV. Tr. A împiedica o acţiune, a face să nu se realizeze.

zădărnicíe, *zădărnicii*, s.f. Caracterul a ceea ce este zadarnic; lucru inutil, fără rost.

zădúf, *zădufuri*, s.n. Căldură înăbuşitoare, arşiţă.

zăgán, *zăgani*, s.m. Vultur mare, cu pene negre în formă de barbă sub cioc.

zăgáz, *zăgazuri*, s.n. **1.** Stăvilar, baraj. **2.** (Fig.) Piedică, obstacol.

zăgăzuí, *zăgăzuiesc*, vb. IV. Tr. A stăvili o apă.

zăgăzuít, -ă, *zăgăzuiţi, -te*, adj. Barat, stăvilit.

zăhăí, *zăhăiesc*, vb. IV. Tr. (Reg.) **1.** A rătăci, a pierde; a risipi, a împrăştia. **2.** A sîcîi, a necăji, a stingheri.

zăhărél s.n. Diminutiv al lui *zahăr; **a** duce pe cineva cu zăhărelul* = a înşela pe cineva, ademenindu-l cu promisiuni.

zălóg, *zăloguri*, s.n. Amanet, gaj; obiect lăsat ca garanţie.

zălogí, *zălogesc*, vb. IV. Tr. A amaneta un obiect.

zălúd, -ă, *zăluzi, -de*, adj. **1.** Zăpăcit, smintit, nebun. **2.** Naiv, nepriceput; prost, tembel.

zămislí, *zămislesc*, vb. IV. **1.** Tr. A concepe, a procrea; a face pui, a naşte. **2.** Tr. şi refl. (Fig.) A (se) înfiripa, a (se) forma, a (se) crea.

zămoşîţă, *zămoşiţe*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, acoperită cu peri aspri, cu flori mari gălbui, purpurii la bază.

zănátic, -ă, *zănatici, -e*, adj. Zăpăcit, smintit.

zăngăní, *zăngănesc*, vb. IV. Intr. (Despre obiecte de sticlă sau de metal) A produce, prin lovire sau ciocnire, un sunet metalic.

zăngănit, *zăngănituri*, s.n. Zgomot metalic specific produs de obiecte de metal sau de sticlă cînd sînt lovite sau izbite.

zăngănitúră, *zăngănituri*, s.f. Zăngănit.

zănoágă, *zănoage*, s.f. Depresiune circulară, cu versante prăpăstioase, în zona munţilor înalţi.

zăpádă, *zăpezi*, s.f. Precipitaţie atmosferică în formă de fulgi albi, compuşi din cristale de gheaţă; strat (gros) provenit din aglomerarea acestor fulgi.

zăpăceálă, *zăpăceli*, s.f. Faptul de a (se) zăpăci; starea celui zăpăcit; buimăceală, dezordine.

zăpăcí, *zăpăcesc*, vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A-şi pierde (sau a face să-şi piardă) judecata clară, a (se) năuci, a (se) buimăci; a (se) fîstîci, a (se) încurca. **2.** Tr. A răvăşi lucrurile, a face dezordine.

zăpăcít, -ă, *zăpăciţi, -te*, adj. (Adesea substantivat) Cu mintea tulburată, buimăcit, năucit; fîstîcit.

zăplán, *zăplani*, s.m. Om înalt și voinic; vlăjgan.

zăpláz, *zăplazuri*, s.n. Gard de scînduri sau de uluci.

zăpór, *zăpoare*, s.n. **1.** Îngrămădire de sloiuri de gheață care se formează primăvara în anumite puncte de pe cursul unui rîu. **2.** Baraj făcut de oameni, pentru a permite pornirea plutelor sau a morilor; șuvoi de apă care se formează cînd se deschide barajul.

zăpsí, *zăpsesc*, vb. IV. Tr. (Reg.) **1.** A prinde pe cineva asupra unui fapt săvîrșit în ascuns. **2.** A prinde de veste, a observa, a băga de seamă.

zăpușeálă, *zăpușeli*, s.f. Zăduf.

zărí, *zăresc*, vb. IV. **1.** Tr. A vedea ceva nedeslușit (din cauza întunericului sau a depărtării). **2.** Tr. A vedea ceva în treacăt, în fugă; a observa, a descoperi pe cineva sau ceva. **3.** Refl. A apărea, a se ivi; *se zărește de ziuă* = se face de ziuă.

zăticneálă, *zăticneli*, s.f. Faptul de a zăticni, stingherire.

zăticní, *zăticnesc*, vb. IV. **1.** Tr. A stingheri, a tulbura, a stînjeni.

zătón, *zătoane*, s.n. Loc pe cursul unui rîu, cu apă domoală și adîncă.

zău interj. (Servește pentru a întări o afirmație sau o negație) Pe legea mea, jur că...

zăvélcă, *zăvelci*, s.f. Fiecare dintre cele două fote dreptunghiulare, cu dungi sau brodate, care se poartă la țară ca fustă.

zăvód, *zăvozi*, s.m. Cîine mare (ciobănesc).

zăvói, *zăvoaie*, s.n. Pădurice pe malul unei ape.

zăvór, *zăvoare*, s.n. **1.** Încuietoare la uși, constînd dintr-o mică bară mobilă care intră într-o ureche fixată pe toc. **2.** Dispozitiv care servește la blocarea unui organ mobil al mecanismului unui sistem tehnic.

zăvorí, *zăvorăsc*, vb. IV. Tr. A încuia cu zăvorul.

zbanghíu, -íe, *zbanghii*, adj. **1.** Sașiu. **2.** Neastîmpărat, zvăpăiat.

zbat, *zbaturi*, s.n. Paletă de lemn sau de metal a unei roți de propulsie a navelor.

zbáte, *zbat*, vb. III. Refl. **1.** (Despre ființe) A face mișcări violente, convulsive, a se zvîrcoli (din cauza durerii sau pentru a scăpa de o strînsoare). **2.** (Fig.) A se chinui, a se zbuciuma. **3.** A se strădui din răsputeri să realizeze ceva.

zbănțuí vb. IV. v. **zbînțui.**

zbenguí, *zbéngui*, vb. IV. Refl. A se juca sărind, a zburda; a se hîrjoni.

zbenguiálă, *zbenguieli*, s.f. Faptul de a se zbengui; zburdălnicie.

zbici, *zbicesc*, vb. IV. Refl. A se usca la suprafață, a se zvînta.

zbicít, -ă, *zbiciți*, *-te*, adj. Uscat la suprafață, zvîntat.

zbierá, *zbier*, vb. I. Intr. **1.** (Despre animale) A scoate zbierete. **2.** (Despre oameni) A țipa, a răcni; a plînge tare.

zbiéret, *zbierete*, s.n. **1.** Strigăt specific pe care îl scoate un animal. **2.** Strigăt puternic pe care îl scoate un om.

zbilț, *zbilțuri*, s.n. Laț de sîrmă cu care hingherii prind cîinii vagabonzi.

zbir, *zbiri*, s.m. Om aspru, crud, brutal; asupritor.

zbînțuí, *zbînțui*, vb. IV. Refl. (Despre copii) A zburda, a se zbengui. Var.: **zbănțuí** vb. IV.

zbîr interj. Cuvînt care imită sunetul produs de zborul păsărilor și al insectelor, de vibrația unei coarde etc.

zbîrcí, *zbîrcesc*, vb. IV. Refl. A face zbîrcituri, a se încreți, a se strînge în cute.

zbîrciógi, *zbîrciogi*, s.m. Nume dat mai multor specii de ciuperci comestibile, cu pălăria zbîrcită, de culoare negricioasă sau cenușie-roșcată.

zbîrcit, -ă, *zbîrciți*, *-te*, adj. Cu zbîrcituri; încrețit.

zbîrcitúră, *zbîrcituri*, s.f. Încrețitură a pielii (obrazului), cută, creț.

zbîrlí, *zbîrlesc*, vb. IV. Refl. (Despre păr, pene, blană etc.) A se ridica în sus; a se ciufuli. **2.** (Fig.) A se supăra, a se mînia, a se zborși. Var.: **zburlí** vb. IV.

zbîrlít, -ă, *zbîrliți*, *-te*, adj. **1.** (Despre păr, pene etc.) Ridicat în sus, în neorînduială; ciufulit. **2.** (Fig.) Supărat, înfuriat.

zbîrnîí, pers. 3 *zbîrnîie*, vb. IV. Intr. A produce un sunet asemănător cu vibrarea unei coarde.

zbîrnîít, *zbîrnîituri*, s.n. Faptul de a zbîrnîi; zgomotul produs de ceva care zbîrnîie.

zbîrnîitoáre, *zbîrnîitori*, s.f. Fîșie de hîrtie care se fixează la zmeie și care zbîrnîie în bătaia vîntului.

zbor, *zboruri*, s.n. **1.** Deplasare în aer a unei păsări, a unei insecte etc., cu ajutorul aripilor; (p. ext.) deplasare în atmosferă sau în spațiul cosmic a unui corp, a unui avion, a unei astronave etc. **2.** (Fig.) Mers iute, vijelios; fugă, goană.

zbórnic, *zbornice*, s.n. (Înv.) Culegere de legende hagiografice, scrieri religioase, diverse lucrări cu caracter literar etc.

zborșí, *zborșesc*, vb. IV. Refl. **1.** A lua o atitudine amenințătoare; a se răsti la cineva; (tr., despre păsări sau animale) a-și înfoia penele sau părul. **2.** (Despre unele alimente) A începe să fermenteze, să se altereze, căpătînd un aspect și un gust specific.

zborșít, -ă, *zborșiți*, *-te*, adj. **1.** Înfuriat, înverșunat. **2.** (Despre păr, pene) Zbîrlit, ciufulit. **3.** (Despre unele alimente) Fermentat, alterat, acrit.

zbúcium, *zbuciumuri*, s.n. **1.** Stare de neliniște sufletească, frămîntare. **2.** Mișcare agitată, zgomotoasă.

zbuciumá, *zbúcium*, vb. I. Refl. **1.** A se frămînta sufletește, a se chinui. **2.** A se mișca cu neastîmpăr, a se zbate, a se zvîrcoli.

zbuciumát, -ă, *zbuciumați*, *-te*, adj. **1.** Neliniștit, îngrijorat, tulburat, frămîntat. **2.** Agitat, tumultuos.

zbughi, *zbughesc*, vb. IV. Tr. *A o zbughi* = a o lua la fugă, a o șterge.

zburá, *zbor*, vb. I. **1.** Intr. (Despre păsări și insecte) A se deplasa în aer cu ajutorul aripilor; a pleca în zbor, a-și lua zborul; (p. ext.; despre obiecte) a pluti în aer (purtat de vînt); a trece prin aer cu viteză (fiind lansat cu putere); (despre aparate de zbor, nave cosmice etc.) a se deplasa în aer sau în spațiul cosmic. **2.** Intr. (Despre oameni) A călători cu o aeronavă; (fig.) a merge foarte repede; a se repezi pînă într-un loc. **3.** Intr. (Fig.; despre timp) A trece foarte repede; (despre gînduri, idei) a se succeda cu repeziciune. **4.** Tr. *A-și zbura creierii* = a se sinucide prin împușcare; (fam.) *a zbura dintr-un post* = a fi concediat.

zburátă adj. *Brînză zburată* = brînză făcută din lapte fiert în care se adaugă zer, cheag sau cuib de lapte acru.

zburătăcí, *zburătăcesc*, vb. IV. Tr. A alunga o pasăre zburătoare, aruncînd cu ceva după ea; (intr. și refl.; despre păsările de curte) a fugi, a se împrăștia (bătînd din aripi).

zburătór, -oáre, *zburători, -oare*, adj., s.m., s.f. **1.** Adj. Care zboară sau poate să zboare; care plutește în aer. **2.** S.m. (Fam.) Aviator. **3.** S.m. (În literatura romantică) Întruchiparea idealizată a iubitului. **4.** S.f. Nume dat în general păsărilor care zboară. **5.** S.f. Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu flori roșii-purpurii, folosită în medicina populară.

zburătúră, *zburături*, s.f. Bucată scurtă de lemn, cu care se aruncă în cineva sau în ceva.

zburdá, *zburd*, vb. I. Intr. A se juca plin de voioșie, sărind, alergînd încoace și încolo.

zburdálnic, -ă, *zburdalnici, -e*, adj. Care zburdă; neastîmpărat, zglobiu, nebunatic.

zburdălnicíe, *zburdălnicii*, s.f. Însușirea de a fi zburdalnic; vioiciune, neastîmpăr; faptă a celui zburdalnic, joacă.

zburlí vb. IV. v. **zbîrli.**

zdrahón, *zdrahoni*, s.m. (Pop. și fam.) Om voinic, zdravăn.

zdrang interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de ciocnirea sau de căderea obiectelor de metal.

zdrávăn, -ă, *zdraveni, -e*, adj. Voinic, puternic, vînjos; teafăr, sănătos (la corp și la minte).

zdrăngăní, *zdrăngănesc*, vb. IV. **1.** Intr. (Despre obiecte de metal sau de sticlă) A produce un sunet caracteristic, prin lovire sau ciocnire. **2.** Tr. (Fam.) A cînta la un instrument muzical cu coarde, fără pricepere, fără talent.

zdrăngănít s.n. Acțiunea de a zdrăngăni.

zdreánță, *zdrențe*, s.f. **1.** Bucată ruptă dintr-o pînză sau dintr-un obiect de îmbrăcăminte; obiect de îmbrăcăminte vechi, rupt. **2.** (Fig.; fam.) Om de nimic. **3.** (La pl.) Un fel de aluat subțire care se rupe în fîșii cînd se toarnă în supa în care se fierbe.

zdrelí, *zdrelesc*, vb. IV. Tr. și refl. A (se) răni ușor, a (se) juli.

zdrelít, -ă, *zdreliți, -te*, adj. Cu pielea zgîriată, julită.

zdrelitúră, *zdrelituri*, s.f. Zgîrietură, julitură.

zdrențărós, -oásă, *zdrențăroși, -oase*, adj. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Rupt, prefăcut în zdrențe; (despre oameni; adesea substantivat) îmbrăcat în haine foarte uzate, zdrențuite.

zdrențuí, *zdrențuiesc*, vb. IV. Refl. (Despre țesături sau obiecte de stofă, de pînză etc.) A se rupe, a se sfîșia; a se preface în zdrențe.

zdrențuít, -ă, *zdrențuiți, -te*, adj. Prefăcut în zdrențe, rupt; zdrențăros.

zdrobí, *zdrobesc*, vb. IV. Tr. **1.** A strivi, a sfărîma; a distruge, a nimici. **2.** A mîhni, a distruge sufletește.

zdrobít, -ă, *zdrobiți, -te*, adj. **1.** Strivit, sfărîmat; distrus. **2.** (Fig.) Copleșit de durere.

zdrobitór, -oáre, *zdrobitori, -oare*, adj., s.f. **1.** Adj. Care zdrobește; (fig.) copleșitor. **2.** Adj. (Fig.; despre dovezi, argumente etc.) Care înlătură orice îndoială; convingător, hotărîtor. **3.** S.f. Mașină folosită pentru mărunțirea sau strivirea unor produse, folosită în industria textilă, alimentară etc.

zdronc interj. Cuvînt care redă zgomotul produs de căderea sau de ciocnirea unor obiecte de metal.

zdroncăní, *zdroncănesc*, vb. IV. Intr. (Mai ales despre vehicule) A produce un zgomot caracteristic (din cauza zdruncinăturilor).

zdrumicá, *zdrúmic*, vb. I. Tr. (Pop.) A sfărîma, a zdrobi; a nimici.

zdrumicát, -ă, *zdrumicați, -te*, adj. Sfărîmat, zdrobit, făcut bucățele.

zdrúncin s.n. Zdruncinătură; (fig.) zbucium, tulburare sufletească.

zdruncíná, *zdrúncin*, vb. I. Tr. A scutura cu putere, a zgudui, a zgîlții; (fig.) a clătina din temelii (o concepție, o convingere).

zdruncinát, -ă, *zdruncinați, -te*, adj. Tulburat sufletește.

zdruncinătúră, *zdruncinături*, s.f. Scuturătură, zguduire; (fig.) dezechilibru sufletesc, tulburare.

zdup interj., s.n. **1.** Interj. Cuvînt care imită zgomotul unei căderi sau al unor pași grei. **2.** S.n. (Fam.) Închisoare.

zeámă, *zemuri*, s.f. **1.** Fel de mîncare lichidă; supă, ciorbă; partea lichidă a unor feluri de mîncare; *zeamă de varză* = lichid acrișor, în care s-a murat varza. **2.** Lichid pe care îl conțin celulele și țesuturile vegetale; suc de fructe sau de plante. **3.** Nume dat unor soluții folosite la tăbăcit, în industria alimentară, în agricultură etc.

zébră, *zebre*, s.f. Nume dat speciilor de cai sălbatici africani, avînd corpul acoperit cu păr de culoare albă, vărgat cu dungi negre sau brune.

zébu s.m. Rasă de bou domestic din țările tropicale, avînd pe spate o cocoașă de grăsime.

zéce, *zeci*, num. card. **1.** Număr natural situat între nouă și unsprezece; (cu valoare de num. ord.) *etajul zece*. **2.** Intră în compunerea numeralelor de la unsprezece pînă la nouăsprezece și (la pl.) de la douăzeci pînă la nouăzeci și nouă.

zécelea, zécea num. ord. Care se află între al nouălea și al unsprezecelea.

zecimál, -ă, *zecimali, -e,* adj., s.f. **1.** Adj. (Mat.; despre sisteme de numere) Care se bazează pe numărul zece; *fracție zecimală* = fracție al cărei numitor este egal cu o putere întreagă și pozitivă a numărului zece; *număr zecimal* = număr fracționar care, înmulțit cu o anumită putere a lui zece, devine număr întreg; *sistem zecimal* = sistem de unități de măsură, în care multiplii și submultiplii cresc și descresc din zece în zece; *balanță zecimală* = balanță cu brațe inegale, care permite echilibrarea greutăților de măsurat cu greutăți-etalon de zece ori mai mici. **2.** Adj. *Clasificare zecimală* = sistem de clasificare a cunoștințelor omenești (aplicat în special în biblioteci), avînd la bază împărțirea cunoștințelor în zece clase principale, împărțite, la rîndul lor, în zece subdiviziuni etc. **3.** S.f. Cifră situată la dreapta virgulei într-un număr zecimal.

zecíme, *zecimi,* s.f. **1.** A zecea parte dintr-un întreg. **2.** Prima cifră din dreapta virgulei la numerele zecimale.

zeciuí, *zeciuiesc,* vb. IV. Tr. (Înv.) A lua a zecea parte din produsele cuiva; a dijmui; (fam.) a-și însuși o parte din bunurile cuiva.

zeciuiálă, *zeciuieli,* s.f. (Înv.) **1.** Dare anuală, reprezentînd a zecea parte din recolta de cereale, din vite etc.; dijmă. **2.** A zecea parte din produse, care se predă cuiva sau care se ia cu forța de la cineva.

zefír[1] s.m. Vînt slab, călduț, care bate primăvara dinspre apus.

zefír[2], *zefiruri,* s.n. Țesătură ușoară de bumbac mercerizat, din care se fac diverse obiecte de lenjerie.

zeflemeá, *zeflemele,* s.f. Luare în rîs, ironie ușoară.

zeflemisí, *zeflemisesc,* vb. IV. Tr. A lua în rîs, a ironiza; a lua pe cineva peste picior.

zeflemíst, -ă, *zeflemiști, -ste,* adj. (Adesea substantivat) Ironic, batjocoritor.

zéghe, *zeghi,* s.f. Haină țărănească lungă, făcută din postav gros, împodobită uneori cu găitane negre, care se poartă în regiunile muntoase; haină din piele de oaie cu lîna netunsă, pe care o poartă ciobanii.

zeitáte, *zeități,* s.f. Zeu, zeiță.

zeíță, *zeițe,* s.f. Divinitate păgînă feminină.

zel s.n. Rîvnă, sîrguință (în îndeplinirea unei acțiuni).

zelós, -oásă, *zeloși, -oase,* adj. Plin de zel, de rîvnă.

zémnic, *zemnice,* s.n. (Reg.) Pivniță.

zemós, -oásă, *zemoși, -oase,* adj. (Despre fructe, plante) Cu mult suc; (despre mîncări) gătit cu (mult) sos.

zemui, pers. 3 *zemuiește,* vb. IV. Intr. A lăsa zeamă, a musti.

zenaná, *zenanale,* s.f. Țesătură cu urzeală de mătase și bătătură de bumbac, pe o parte lucioasă și pe cealaltă plușată, din care se fac diferite obiecte de îmbrăcăminte (capoate, halate) pentru femei.

zenít s.n. Punct de pe sfera cerească, opus nadirului, situat la intersecția verticalei locului cu emisfera cerească superioară.

zenitál, -ă, *zenitali, -e,* adj. Privitor la zenit.

zepelín, *zepeline,* s.n. Dirijabil.

zer s.n. Lichid galben-verzui care se separă din lapte după coagulare.

zéro, *zerouri,* s.n. **1.** Număr întreg egal ca valoare cu diferența dintre două numere naturale egale între ele; valoare a unei mărimi, de la care începe măsurarea ei; *zero absolut* = temperatura de minus 273 grade Celsius, socotită ca cea mai joasă temperatură posibilă. **2.** Cifră reprezentînd numărul zero **(1)** și care, pusă la dreapta altei cifre, mărește de zece ori valoarea numărului respectiv. **3.** (Fig.) Om de nimic, nulitate.

zerós, -oásă, *zeroși, -oase,* adj. Cu mult zer, apos.

zéstre s.f. **1.** Avere, bunuri care se dau unei fete cînd se mărită. **2.** Totalitatea bunurilor care constituie averea unei comunități, a unei instituții etc.

zețár, *zețari,* s.m. Lucrător tipograf care efectuează manual operația de culegere a literelor.

zețăríe, (2) *zețării,* s.f. **1.** Meseria de zețar. **2.** Secție a unei tipografii, în care lucrează zețarii.

zeu, *zei,* s.m. Divinitate păgînă; (fam.) om cu însușiri fizice și morale deosebite.

zevzéc, -eácă, *zevzeci, -e,* adj. (Adesea substantivat) Prost, nătărău; smintit.

zgáibă, *zgaibe,* s.f. Bubă mică, rană; coajă formată pe o rană.

zgárdă, *zgărzi,* s.f. Curea (sau cerc de metal) care se pune în jurul gîtului la cîini.

zgîí, *zgîiesc,* vb. IV. Tr. și refl. A holba ochii; (refl.) a privi lung, cu insistență la cineva sau la ceva.

zgîlțîí, *zgîlții,* vb. IV. Tr. A scutura cu putere, a zgudui.

zgîlțîít s.n. Faptul de a zgîlțîi; scuturătură.

zgîndărí, *zgîndăresc,* vb. IV. Tr. **1.** A răscoli, a scormoni. **2.** (Fig.) A sîcîi pe cineva; a ațîța, a întărîta. **3.** A irita o rană, o bubă.

zgîrcénie, *zgîrcenii,* s.f. Faptul de a fi zgîrcit; avariție.

zgîrci[1], *zgîrciuri,* s.n. Cartilaj.

zgîrcí[2], *zgîrcesc,* vb. IV. **1.** Tr. și refl. A (se) strînge, a (se) contracta (de frig, de durere etc.); (refl.; despre plante) a se chirci, a degenera. **2.** Refl. A da dovadă de zgîrcenie.

zgîrcít, -ă, *zgîrciți, -te,* adj. **1.** (Adesea substantivat) Care face economii exagerate, care strînge cu lăcomie bani. **2.** Ghemuit, strîns, chircit.

zgîriá, *zgîrii,* vb. I. Tr. și refl. A(-și) face o rană ușoară pe piele (cu unghiile, cu un obiect ascuțit etc.); (tr.) a produce o rosătură pe un obiect; *zgîrie-brînză* s.m. = epitet dat unui om zgîrcit; *zgîrie-nori* s.m. = clădire cu foarte multe etaje.

zgîrietúră, *zgîrieturi,* s.f. Tăietură superficială pe piele sau pe un obiect, făcută cu un corp ascuțit și dur; rană ușoară.

zgítie, *zgîtii*, s.f. (Reg.) Fată vioaie, zglobie; ştrengăriţă.

zglăvoácă, *zglăvoace*, s.f. Peşte mic, răspîndit în apele de munte, cu capul mare şi turtit şi cu corpul subţire, lipsit de solzi.

zglobíu, -ie, *zglobii*, adj. Vioi, sprinten, zburdalnic.

zgomót, *zgomote*, s.n. Sunet sau amestec de sunete discordante, puternice, care impresionează în mod neplăcut auzul; gălăgie, vacarm.

zgomotós, -oásă, *zgomotoşi, -oase*, adj. Care produce zgomot, care face gălăgie.

zgrăbúnţă, *zgrăbunţe*, s.f. (Pop.) Bubuliţă pe piele.

zgrepţăná, *zgreápţăn*, vb. I. Intr. A rîcîi (cu unghiile, cu ghearele).

zgribulí, *zgribulesc*, vb. IV. Intr. şi refl. A tremura (de frig) şi a se ghemui.

zgribulít, -ă, *zgribuliţi, -te*, adj. Care stă zgîrcit, ghemuit, tremurînd de frig.

zgrípţor, *zgripţori*, s.m. **1.** Specie de acvilă mare; pajură; (în basme) pasăre foarte mare, cu două capete. **2.** Stemă folosită în trecut, reprezentînd un vultur cu două capete.

zgripţoroáică s.f. v. **zgripţuroaică.**

zgripţuroáică, *zgripţuroaice*, s.f. **1.** Femela zgripţorului. **2.** (Fig.) Femeie zgîrcită şi rea. Var.: **zgripţoroáică** s.f.

zgrunţurós, -oásă, *zgrunţuroşi, -oase*, adj. Cu grunji, grunjos.

zguduí, *zgúdui*, vb. IV. **1.** Refl. şi tr. A (se) cutremura, a (se) clătina; a (se) scutura cu putere. **2.** Tr. (Fig.) A clătina convingerile cuiva. **3.** Tr. A emoţiona puternic.

zguduitór, -oáre, *zguduitori, -oare*, adj. **1.** Care zguduie. **2.** (Fig.) Care emoţionează, care impresionează puternic.

zguduitúră, *zguduituri*, s.f. **1.** Scuturătură puternică. **2.** (Fig.) Cutremurare, înfiorare.

zgúră s.f. **1.** Reziduu rezultat în procesul de obţinere a metalelor din minereuri. **2.** Cenuşă întărită, provenită din lucruri arse; funingine.

zi, *zile*, s.f. **1.** Interval de timp cuprins între răsăritul şi apusul Soarelui; interval de timp de 24 de ore, corespunzător unei rotaţii a Pămîntului în jurul axei sale; (adverbial, în forma *ziua)* în timpul zilei, în fiecare zi; *ziua de azi* = vremurile în care trăim; *ziua de mîine* = viitorul; *zi-muncă* = unitate de măsură a cantităţii de muncă depusă de membrii cooperatori în gospodăria obştească. **2.** (La pl.) Viaţă, trai; *a avea zile* = a mai avea de trăit.

ziár, *ziare*, s.n. Publicaţie periodică, de obicei cotidiană, în care se tipăresc ştiri şi informaţii actuale din toate domeniile de activitate.

ziaríst, -ă, *ziarişti, -ste*, s.m. şi f. Persoană care lucrează în redacţia unui ziar sau care colaborează la un ziar.

ziarístic, -ă, *ziaristici, -e*, adj., s.f. **1.** Adj. Privitor la ziaristică. **2.** S.f. Profesiunea de ziarist, domeniu în care activează ziaristul.

zibelínă, *zibeline*, s.f. Samur.

zicálă, *zicale*, s.f. Zicătoare, proverb.

zicătoáre, *zicători*, s.f. Frază scurtă prin care poporul caracterizează, succint şi plastic, o împrejurare, reliefînd o idee, un principiu etic, o normă de conduită etc.

zíce, *zic*, vb. III. Tr. **1.** A exprima ceva în cuvinte, a rosti cu voce tare, a vorbi; a afirma, a declara, a susţine. **2.** A răspunde, a riposta. **3.** A exprima o părere, a se pronunţa. **4.** A rosti numele cuiva; a numi pe cineva sau ceva. **5.** A cînta (din gură sau dintr-un instrument).

zícere, *ziceri*, s.f. **1.** Ceea ce se spune; vorbă, vorbire. **2.** Expresie, zicătoare, zicală.

zid, *ziduri*, s.n. Element de construcţie executat din piatră, din cărămidă sau din beton, destinat să închidă sau să separe un spaţiu, o încăpere, să susţină alt element de construcţie etc.

zidár, *zidari*, s.m. Muncitor specializat în executarea lucrărilor de zidărie.

zidăríe, *zidării*, s.f. Masă de materiale constituită din cărămizi sau din blocuri de piatră, legate cu mortar, care intră în componenţa unui element de construcţie.

zidí, *zidesc*, vb. IV. Tr. **1.** A executa o lucrare din zidărie, (p. ext.) a construi o clădire. **2.** A închide într-un zid (sau cu un zid).

zidíre, *zidiri*, s.f. Acţiunea de *a zidi*; construcţie, clădire.

zidít, -ă, *zidiţi, -te*, adj. Clădit, construit; (despre uşi, ferestre) astupat cu zid.

ziditór, -oáre, *ziditori, -oare*, subst. **1.** S.m. şi f. Persoană care construieşte, care zideşte; (p. ext.) întemeietor. **2.** S.m. (În concepţiile religioase) Dumnezeu.

zigomátic, -ă, *zigomatici, -e*, adj. Care se referă la zigomă; care aparţine zigomei.

zigómă, *zigome*, s.f. Prelungire a osului temporal, care leagă acest os cu osul molar.

zigót, *zigoţi*, s.m. Celulă rezultată din unirea a doi gameţi; ou fecundat.

zigurát, *zigurate*, s.n. (În arhitectura Mesopotamiei) Edificiu de forma unei piramide în trepte, pe a cărei ultimă platformă se afla un templu.

zigzág, *zigzaguri*, s.n. Linie frîntă (de forma unor litere Z puse cap la cap).

zilér, *zileri*, s.m. Muncitor angajat şi plătit cu ziua.

zílnic, -ă, *zilnici, -e*, adj. (Adesea adverbial) De fiecare zi; (p. ext.) obişnuit.

zimáză s.f. Enzimă care se găseşte în drojdia de bere, cu rol în fermentaţia alcoolică a zaharurilor.

zímbru, *zimbri*, s.m. Animal sălbatic (pe cale de dispariţie) din familia bovidelor, cu capul mare, coarne scurte, gîtul şi bărbia acoperite de păr lung.

zimţ, *zimţi*, s.m. Fiecare dintre crestăturile de pe muchia monedelor sau a unor piese.

zimţát, -ă, *zimţaţi, -te*, adj. Cu zimţi.

zimţuí, *zimţuiesc*, vb. IV. Tr. A executa zimţii unei piese; (p. ext.) a cresta.

zinc s.n. Metal alb-albăstrui întrebuinţat în aliaje, la acoperirea unor piese etc.

zincáre s.f. Operaţie de acoperire a unei piese de metal cu un strat subţire de zinc pentru a o proteja împotriva coroziunii.

zincát, -ă, *zincaţi, -te,* adj. Acoperit cu un strat subţire de zinc.

zincográf, *zincografi,* s.m. Lucrător calificat, care execută clişee pentru zincografie.

zincográfic, -ă, *zincografici, -e,* adj. Care aparţine zincografiei, folosit în zincografie.

zincografíe, *zincografii,* s.f. Procedeu de tipar în care se folosesc clişee obţinute prin fotografiere şi gravare pe plăci de zinc.

zincogravúră s.f. Tehnica executării clişeelor de zinc prin fotografiere şi gravare.

zircón s.n. Silicat natural de zirconiu, întrebuinţat la confecţionarea unor creuzete iar cristalele limpezi ca pietre semipreţioase.

zircóniu s.n. Metal rar de culoare cenuşie, folosit la fabricarea unor oţeluri speciale, a recipientelor rezistente la temperaturi înalte etc.

zis, -ă, *zişi, -se,* adj., s.f. **1.** Adj. Numit, poreclit; *aşa-zis* = numit (pe nedrept sau în mod convenţional) astfel. **2.** S.f. Vorbă spusă, afirmaţie; proverb, zicătoare.

ziulícă, *ziulici,* s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *zi; cît e ziulica de mare* = toată ziua.

zizánie, *zizanii,* s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, înaltă pînă la 60 cm, cu frunze liniare alungite, cultivată ca plantă furajeră sau ornamentală.

zîmbăréţ, -eáţă, *zîmbăreţi, -e,* adj. Care zîmbeşte mereu; vesel, jovial.

zîmbet, *zîmbete,* s.n. Faptul de a zîmbi; surîs.

zîmbi, *zîmbesc,* vb. IV. Intr. A schiţa o mişcare uşoară a buzelor, pentru a exprima bucurie, plăcere, satisfacţie etc.; a surîde.

zîmbitór, -oáre, *zîmbitori, -oare,* adj. Care zîmbeşte, surîzător; zîmbăreţ.

zîmbre s.f. pl. Boală a cailor, care se manifestă prin ulceraţii pe cerul gurii; (pop.; fam.) *a face zîmbre* = (despre oameni) a dori ceva foarte mult, a jindui.

zîmbru, *zîmbri,* s.m. Arbore conifer înalt pînă la 25 m, cu frunze aciculare grupate cîte cinci, cu lemnul rezistent, de calitate superioară, folosit în sculptură.

zînă, *zîne,* s.f. **1.** Personaj fantastic din basme, închipuit ca o femeie foarte frumoasă. **2.** Zeiţă.

zîrnă, *zîrne,* s.f. Plantă erbacee înaltă pînă la 50 cm, cu frunze dinţate, cu flori mici, albe şi fructe bace negre.

zîzánie, *zîzanii,* s.f. Intrigă, vrajbă, gîlceavă.

zlătár, *zlătari,* s.m. (Înv.) Meşter (ţigan) care se ocupa cu prelucrarea aurului.

zloátă, *zloate,* s.f. Lapoviţă.

zlot, *zloţi,* s.m. **1.** Unitate bănească a Poloniei. **2.** Denumire a unor monede de aur şi de argint, care au circulat în trecut în unele ţări din Europa.

zmeoáică, *zmeoaice,* s.f. Personaj feminin fantastic din basme, imaginat ca o femeie uriaşă, întruchipare a forţelor răului.

zmeu, (1—3) *zmei,* s.m., **(4)** *zmeie,* s.n. **1.** Personaj fantastic din basme, imaginat ca un uriaş cu puteri supranaturale, întruchipare a forţelor răului; (fig.) erou, viteaz. **2.** Balaur. **3.** (Fig.) Cal aprig. **4.** Jucărie făcută din hîrtie sau din pînză, fixată pe un cadru uşor de lemn şi care, ţinută de o sfoară lungă, este înălţată în aer cînd bate vîntul.

zméur, *zmeuri,* s.m. Arbust din familia rozaceelor, cu ramuri spinoase flexibile, cu flori albe şi cu fructe comestibile.

zméură s.f. Fructul aromat, de culoare roz, al zmeurului.

zmeuriş, *zmeurişuri,* s.n. Loc pe care cresc mulţi zmeuri.

zoáie, *zoi,* s.f. (Mai ales la pl.) Apă (cu săpun sau cu leşie) rămasă de la spălatul rufelor sau al vaselor. Pl. şi: *zoaie.*

zob s.n. *A (se) face zob* = a (se) sparge în bucăţi; a se zobi.

zobí, *zobesc,* vb. IV. Tr. şi refl. (Reg.) A (se) sfărîma, a (se) zdrobi.

zodiác, *zodiace,* s.n. **1.** Regiunea de forma unui brîu a sferei cereşti, care se întinde de o parte şi de alta a eclipticii, fiind străbătută de Soare în decursul unui an şi cuprinzînd 12 constelaţii; ansamblul celor 12 constelaţii; *semnele zodiacului* = figurile simbolice ale celor 12 constelaţii. **2.** Carte populară cuprinzînd preziceri asupra viitorului oamenilor, potrivit zodiei în care s-a născut.

zodiacál, -ă, *zodiacali, -e,* adj. Privitor la zodiac.

zódie, *zodii,* s.f. **1.** Fiecare dintre cele 12 constelaţii ale zodiacului. **2.** Constelaţie corespunzînd lunii în care s-a născut cineva şi care, în credinţele superstiţioase, are o influenţă (bună sau rea) asupra vieţii acestuia; (p. ext.) destin, soartă, ursită.

zodiér, *zodieri,* s.m. (Pop.) Cititor în stele care prezice, în mod mistic, soarta cuiva, după zodia în care acesta s-a născut.

zolí, *zolesc,* vb. IV. Tr. A spăla rufe.

zóna s.f. *Zona Zoster* = infecţie virotică caracterizată prin erupţii dureroase pe traiectul nervilor senzoriali.

zonál, -ă, *zonali, -e,* adj. Care este situat într-o anumită zonă, corespunzător unei zone.

zonáre, *zonări,* s.f. Împărţire în zone.

zónă, *zone,* s.f. **1.** Porţiune delimitată dintr-un tot, pe baza unor caracteristici distinctive. **2.** Suprafaţă cu limite precise din teritoriul unei localităţi, căreia i se atribuie o anumită folosire. **3.** *Zonă climatică* = regiune a globului terestru cu caracteristici climatice proprii. **4.** (Mat.) Parte dintr-o sferă, cuprinsă între două planuri paralele.

zoogeografíe s.f. Ramură a geografiei care are ca obiect studiul răspîndirii animalelor pe glob.

zoolatríe, *zoolatrii,* s.f. Cult al animalelor în diverse religii antice.

zoológ, *zoologi,* s.m. Specialist în zoologie.

zoológic, -ă, *zoologici, -e,* adj. Care aparţine zoologiei, privitor la zoologie.

zoologie s.f. Ştiinţă care se ocupă cu studiul animalelor (privind structura, dezvoltarea, mo-

dul de viață și relațiile lor cu mediul, răspîndirea și clasificarea lor etc.).

zoomórf, -ă, *zoomorfi, -e,* adj. (În artele plastice) Care reprezintă animale.

zoomorfísm s.n. **1.** Reprezentare a zeităților prin animale. **2.** Credință religioasă după care oamenii se pot metamorfoza în animale.

zooplanctón s.n. Totalitatea animalelor care intră în alcătuirea planctonului.

zoospór, *zoospori,* s.m. Spor prevăzut cu cili cu ajutorul cărora se poate mișca în mediul lichid.

zootéhnic, -ă, *zootehnici, -e,* adj. Privitor la zootehnie.

zootehnicián, -ă, *zootehnicieni, -e,* s.m. și f. Specialist în zootehnie.

zootehníe s.f. Știință care se ocupă cu creșterea, reproducerea, ameliorarea și exploatarea animalelor domestice.

zor s.n. **1.** Activitate vie, însuflețită; grabă mare; urgență; *de zor* = din toate puterile, cu însuflețire. **2.** Necesitate; necaz, strîmtoare.

zoreá, *zorele,* s.f. Nume dat mai multor specii de plante agățătoare cu flori roșii sau albastre în formă de pîlnie, cultivate ca plante ornamentale.

zori[1] s.m. pl. Lumină care apare pe cer înainte de răsăritul Soarelui; timpul cînd apare această lumină.

zorí[2], *zoresc,* vb. IV. **1.** Intr. și refl. A lucra cu grabă, a da zor; a merge repede (pentru a ajunge undeva). **2.** Tr. A sili pe cineva să acționeze (repede).

zorí[3], pers. 3 *zorește,* vb. IV. Refl. *A se zori de ziuă* = a se ivi zorile, a se face ziuă.

zorilă s.m. Personificare a zorilor în basmele populare.

zornăí, *zórnăi,* vb. IV. Intr. (Despre obiecte de metal sau de sticlă) A produce un zgomot caracteristic cînd sînt lovite, ciocnite sau rostogolite; a zurui.

zornăít, *zornăituri,* s.n. Faptul de a zornăi; zgomot caracteristic făcut de obiecte de metal sau de sticlă care se lovesc, se rostogolesc sau se ciocnesc între ele.

zorzoáne s.f. pl. Podoabe excesive și, de obicei, lipsite de gust.

zugráv, *zugravi,* s.m. Lucrător specializat în lucrări de zugrăveală; (înv.) pictor (de biserici).

zugrăveálă, *zugrăveli,* s.f. **1.** Acțiunea de a zugrăvi; strat de humă sau de lapte de var, colorat cu diferiți pigmenți minerali, aplicat pe un perete sau pe alt element de construcție. **2.** Pictură (mai ales de biserică).

zugrăví, *zugrăvesc,* vb. IV. Tr. **1.** A aplica un strat de zugrăveală pe fețele aparente ale unei construcții. **2.** (Fig.) A înfățișa prin cuvinte, a descrie.

zugrăvít, -ă, *zugrăviți, -te,* adj. (Despre pereți) Acoperit cu un strat de zugrăveală.

zulúf, *zulufi,* s.m. Cîrlionț, buclă.

zumzăí, pers. 3 *zúmzăie,* vb. IV. Intr. (Despre insecte) A produce un sunet caracteristic, a bîzîi.

zúmzet, *zumzete,* s.n. Sunet caracteristic pe care îl fac insectele (mai ales albinele) cînd zboară; zgomot produs de o vibrație puternică și continuă a anumitor obiecte sau mașini.

zurbagíu, -íe, *zurbagii,* adj. (Adesea substantivat) Scandalagiu; (înv.) răsculat, răzvrătit.

zurgălắu, *zurgălăi,* s.m. Clopoțel mic, de forma unui glob cu o bilă în interior, care sună cînd este mișcat.

zurlíu, -íe, *zurlii,* adj. (Fam.) Zvăpăiat, nebunatic; smintit.

zuruí, *zuruiesc,* vb. IV. Intr. și tr. A zornăi.

zvástică, *zvastici,* s.f. Străvechi simbol religios indian, în formă de cruce cu brațe egale și cu extremitățile răsfrînte; emblemă politică folosită de naziști. Var.: **svástică** s.f.

zvăpăiát, -ă, *zvăpăiați, -te,* adj. Nebunatic, zburdalnic, zglobiu.

zvelt, -ă, *zvelți, -te,* adj. (Despre oameni) Cu talia subțire, suplu, grațios; (despre obiecte, elemente arhitectonice etc.) cu forme armonioase, suple, grațioase.

zvîcneálă, *zvîcneli,* s.f. Palpitație puternică a inimii sau a tîmplelor.

zvícnet, *zvîcnete,* s.n. Tresărire, zvîcnitură.

zvîcní, *zvîcnesc,* vb. IV. Intr. **1.** (Despre inimă, puls) A bate repede și cu putere. **2.** (Despre ființe) A țîșni pe neașteptate de undeva; a sări brusc (în picioare).

zvîcnitúră, *zvîcnituri,* s.f. Faptul de a zvîcni; zvîcnet.

zvîntá, *zvînt,* vb. I. **1.** Refl. și tr. A pierde (sau a face să piardă) din umezeală; a se zbici. **2.** Tr. *A zvînta pe cineva în bătaie* = a bate zdravăn.

zvîntát, -ă, *zvîntați, -te,* adj. Uscat puțin, la suprafață.

zvînturát, -ă, *zvînturați, -te,* adj. Ușuratic, flușturatic; zburdalnic.

zvîr interj. Cuvînt care redă zgomotul produs de un obiect aruncat cu putere în aer, de zborul unei păsări etc.

zvîrcoleálă, *zvîrcoleli,* s.f. Faptul de a se zvîrcoli; agitare, frămîntare.

zvîrcolí, *zvîrcolesc,* vb. IV. Refl. A se zbate, a se răsuci (în așternut) de pe o parte pe alta; (fig.) a se agita, a se zbuciuma, a se frămînta.

zvîrlí, *zvîrl,* vb. IV. **1.** Tr. A arunca ceva cu o mișcare bruscă, a azvîrli; a lepăda un lucru nefolositor sau vătămător. **2.** Tr. A risipi, a împrăștia; (fig.) a cheltui bani fără socoteală. **3.** Intr. (Despre animale) A izbi cu picioarele, a fi nărăvaș.

zvîrlitúră, *zvîrlituri,* s.f. Faptul de a zvîrli.

zvîrlúgă, *zvîrlugi,* s.f. **1.** Pește mic de apă dulce, de culoare gălbuie, cu mișcări foarte iuți. **2.** (Fig.) Persoană foarte sprintenă, iute în mișcări.

zvon, *zvonuri,* s.n. **1.** Știre care circulă din gură în gură; informație necontrolată (uneori tendențioasă). **2.** Zgomot confuz, nedeslușit: *zvon de glasuri.*

zvoní, pers. 3 *zvonește,* vb. IV. **1.** Refl. impers. A se răspîndi un zvon. **2.** Intr. (Despre ape, vînt) A susura, a murmura.

Editura științifică
și enciclopedică